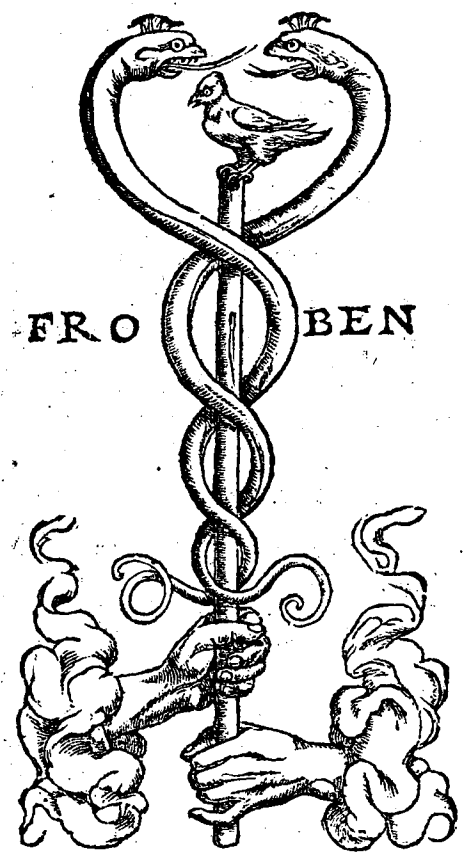
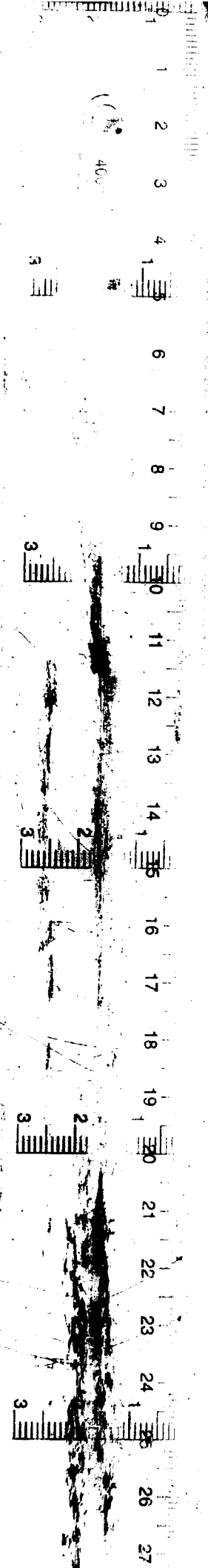

R-5552

OMNIA DIVINI
PLATONIS OPERA
 TRADITIONE MARSILII FIC-
 NI, EMENDATIONE ET AD GRAECVM CODICEM COLLA-
 tione Simonis Grynæi, summa diligentia repurgata,
 quibus subiectus est Index quàm
 copiosissimus.

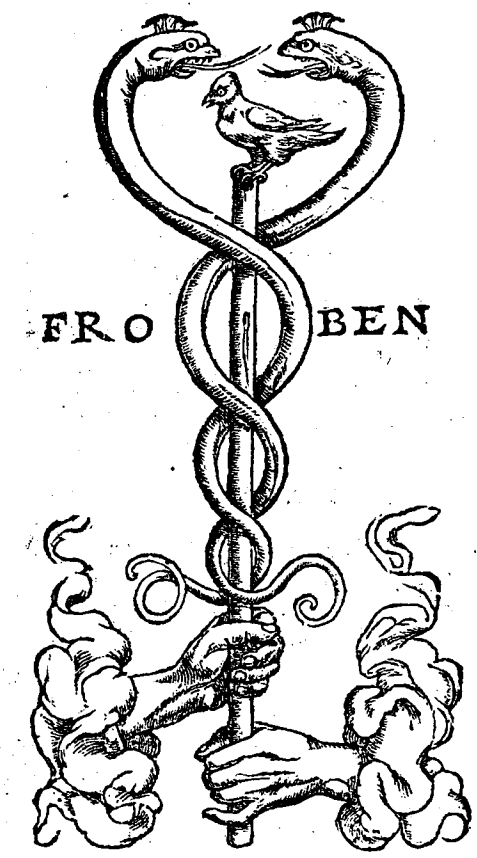

B A S I L E A E
 AN. M. D. C. L. I.

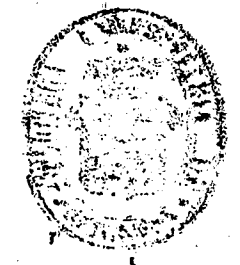

R-5552

☉ OMNIA DIVINI
PLATONIS OPERA
 TRADITIONE MARSILII FIC-
 NI, EMENDATIONE ET AD GRAECVM CODICEM COLLA-
 tione Simonis Grynæi, summa diligentia repurgata,
 quibus subiectus est Index quàm
 copiosissimus.

B A S I L E A E
 AN. M. D. C. L. I.

SIMON GRYNÆVS CANDIDO LECTORI S.

PRobare uehementer studium conatusq; & pietatem Marsilij soleo, uiri meo quidem uidere optimi, qui ut philosophiam nobis ueterem gustandam præberet patefaceretq; cum uires suas nō ignoraret, nihil curauit de nomine & fama sua quid fieret, modo studijs & ueritati cōsuleret bene: cum qui propter utilitatē publicam ingenio cedere uelit, nullus facile reperiatur. Itaq; magnā gratiam manibus uiri debemus ob egregia merita. Ac dolet mihi quidem, delicijs literarum inescatos subito iam homines adeo esse, præsertim qui Christianos se profitētur, ut legere nisi quod ad gulam facit, sustineant nihil, unde & disciplinæ & philosophia ipsa iā ferè prorsus etiā à doctis negliguntur. Quod quidē propositum studiorū nisi mature corrigetur, tam magnum rebus incommodū dabit, quàm dedit barbaries olim. pertinax res barbaries est fateor, sed minus potest tamen quàm illa persuasa prudentia literarū, si ratione caret, sapientiæ uirtutisq; specie misere mortales circūducens. Nihil enim perniciosius est, quàm cum rerū & uerborum studia diuiduntur. Succedet igitur, ut arbitror, haud ita multo post, pro rusticana seculi nostri ruditate, captatrix illa blandiloquentia, robur animi uirilis omne, omnem uirtutem masculam profligatura, nisi cauetur. Itaq; mihi libuit, eodē quo egregius ille uir, consilio, translatione ipsius cum exemplari græco diligēter collata, & pro uirili nostra mēdis omnibus iam recens per nos repurgata, Platonis philosophiam q̄ latissime, quantum id per me quidem fieri potest, propagare. Nam ut iam olim, cum Græcis Sophistis, uanissimo genere hominū scateret, præstigijs uerborum præcipuos mortaliū passim ubiq; ad se trahente, lingua spiritusq; uenali opes sibi conflante, & sapientiæ nomen turpiter sibi uendicāte, Socratis & Platonis grauisimis disputationibus breui effectū est, ut inanissimi homines innotescerēt orbi: sic puto solida earundem disputationū uipulanti malo tempestiue occurreretur. Vale lector, & philosophare feliciter.

DIVINA prouidentia, fortiter attingens omnia, suauiterq; disponens magnanime Laurenti, statuit, religionem sanctam nō solum prophetis & Sibyllis, sacrisq; armare doctoribus, uerumetiam uia quadam, elegantiq; philosophia singulariter exornare: ut ipsa pietas omnium origo honorū, tam secuta tandem inter omnes sapientiæ & eloquentiæ professores incederet, quàm tuta penes domesticos conquiescit. Oportebat enim religionē (quæ unica est ad felicitatem uia) non rudioribus tantum hominibus, uerumetiam peritioribus cōmunem fore. Qua quidem duce omnes ad beatitudinem, cuius gratia nati sumus, & ad quam consequendam communi studio laboramus, facilius tutiusq; peruenire possimus. Itaq; deus omnipotens, statutis temporibus diuinū Platonis animum ab alto demisit, uita, ingenio, eloquioq; mirabili, religionem sacram apud omnes gentes illustraturū. Cum uero ad hæc usq; secula sol Platonicus nōdum palam latinis gentibus oriretur, Cosmus Italiæ decus, & insignis pietate uir, Platoniam lucem, religioni admodum salutarem, à Græcis ad Latinos propagare contendens, me potissimū intra suos lares plurimum educatū, tāto operi destinauit. Ego autem & si à tenera ætate nominis Platonici cultor, rem tamē adeo grauem, non meis quidem, sed aui tui Cosmi prosperis auspicijs sum aggressus, sperans diuinam opem tam necessario, tamq; pio officio non defuturam. Hac ergo in primis spectus Academiā sum ingressus, decemq; ex ea Platonis nostri dialogos, Cosmo prius q̄ naturæ concederet, Latinos feci. Post eius obitum patri tuo Petro præstantissimo uiro, dialogos nouem legendos dedi. Postq; uero Petrus ē uita decessit, fortuna præclaris sæpe operibus inuida, inuitū me à traductionis officio distrahebat. Verum tu et religionis cultor, & philosophiæ patronus, me ad inceptum omni fauore & auxilio reuocasti. Quamobrem ad institutū munus felicibus iterum auspicijs sum regressus, neq; traduxi tantum, uerumetiam partim argumentis mentem perfrinxi Platoniam, partim quoad potui breuibus cōmentarijs explicauit. Opus itaq; totum diuino auxilio iam absolutum tibi libentissime dedico. Ad quem illa etiam quæ maioribus tuis inscripta sunt, iure hæreditario pertinent, uirum profecto uitæ paternæq; in patria colenda uirtutis hæredem. Leges autem inter dialogos funebrem Platonis orationē pio fratri tuo Iuliano dicatam. Præterea ubi ad librum de Regno perueneris, uidebis Fredericum Urbinate ducem eo die à me honoratum, quo ipse tuas ædes honorifice salutauit. Non solum uero septem atq; triginta libri, qui solo tuo insigniti sunt titulo, sed cuncti deniq; tui sunt, quandoquidē omnes tui gratia sunt absoluti, atq; ego sum tuus. Neq; uero me Platonium in his libris stylum omnino expressisse profiteor, neq; rursus ab ullo, quamuis admodum doctiore unquam exprimi posse cōfido. Stylum inquā non tam humano eloquio, q̄ diuino oraculo similem, sæpe quidem tonantem altius, sæpe uero nectarea suauitate manantem, semper autem arca cœlestia completētem. Profecto quemadmodū mundus tribus præcipue dotibus est munitus, utilitate, ordine, ornamento: atq; ex his diuinū nobis testatur artificē: ita Platonius stylus continens uniuersum, tribus potissimum abundat muneribus, philosophica sententiarum utilitate, oratorio dispositionis elocutionisq; ordine, florum ornamento poeticorū, & ubiq; tum diuinis utitur testibus, tum etiam certissimum de architecto mundi deo perhibet testimoniū. Valeant igitur magnanime Laurēti, ualeant procul omnes, qui minutissimas erudiendæ pueritiæ à Platone rationes efflagitant. Erudiant alij rudiores, & eruditi deniq; fores Platonicas adeant, inde non tam puerilia rudimenta, quàm diuina mysteria tandem reportaturi. Dixi modo Laurenti tandem. Nam Plato noster antequam diuina fundat oracula, ne sacra prophanis cōmunia fiant, audientium animos triplici paulatim ad summum calle perducit, purgatione, resolutione, conuersione. Quamobrem multa leguntur apud Platonem ad purgādos perturbationibus animos pertinentia. Plura rursus ad soluendas mentes à sensibus. Plurima etiam ad conuertendas, tum in se ipsas, tum in deum omnium autorem, in quem ueluti solem rite conuersæ, optatis inde ueritatis

tatis radijs feliciter illustrētur. Interea Plato noster, dum occultis sæpe modis humano generi necessarium tractat officium, interdum iocari uidetur & ludere. Verum Platonici ludi atq; ioci multo grauiores sunt quàm seria Stoicorum. Neq; enim per humiliora quæ dā dedignatur alicubi peruagari, modo sensim auditores captans humiliores facilius ad excelsa perducatur. Miscet frequēter grauiissimo quodam consilio utilia dulcibus, quo modestis sermonis blandi leporibus, animos natura proniores ad uoluptatem, per ipsam uoluptatis escam ad cibum alliciat salutarem. Fingit & sæpe fabulas more poetico: quippe quum ipse Platonis stylus, non tam philosophicus, quàm reuera poeticus uideatur. Furit enim interdum atq; uagatur, ut uates, & ordinem interea non humanum seruat, sed fatidicum & diuinū: neq; tam docentis personam agit, quàm sacerdotis cuiusdam atq; uatis: partim quidem furentis, partim uero cæteros expiantis, & in diuinum furorem similiter rapientis. Fabulis uero inter hæc ob id potissimum uti uidetur: ut inter uarios Academiae flores oblectentur quidem omnes, sed expiati duntaxat poma decerpant, uescantur suauius, facilius concoquant, perfectius nutriantur. Agit autem dialogis omnia: ut sermo uiuens, personas loquētes ante oculos ponat, persuadeat efficacius, & moueat uehementius. Accedit ad hæc quod amicos (ut par est) opportune dialogis suis honestat, facilius multos posteritati cōmēdans. Præterea opiniones eadem de re diuersæ cōmodius dialogo recensentur. Mitto quòd dialogus mira quadam uarietate delectat, & attentione audientes detinet & legentes. Verum quidnam longius per minutiora quædam et humilio ra digredimur? Sophia magnanime Laurenti, quæ solo Iouis capite nata, ab initio cū eo erat cuncta cōponens: patrem imitās, ipsa quoq; filiam solo capite peperit, Philosophiam nomine, cuius deliciae forent, esse cum filijs hominū. Hanc igitur in terra quondā per uarias gentes peregrinantē excellentiora passim admirabantur ingenia. Quorum in numero Plato noster non solum admiratus est illam: sed & primus & solus ad summū excoluit. Huic enim ille primus tanquā sacrae sacerdotia cinxit tempora mitra: præterea pepulum induit, quod Augustam filiam Mineruæ decet: caput etiam manusq; & pedes suauiter redolentibus illiniuit unguentis. Deniq; solum ipsum quacunq; philosophicū numen incederet, uarijs asperit floribus, & ornauit. Talis erat, atq; etiam est huius diuæ intra limites Academiae deambulantis habitus, talis ornatus. Quoties uero extra hortos Academicos peruagatur, non solum unguenta semper amittit & flores, sed etiam prob nefas, sæpe incidit in latrones, atq; amissis sacerdotij & grauitatis insignibus nuda passim, & quasi prophana pererrat, adeoq; deformis apparet, ut neq; Phœbo ulterius Mercurioq; suis familiaribus placeat: neq; insuper uel auo suo Ioui, uel Mineruæ matri probetur. Cæterum statim materno consilio intra parietes & hortos Academiae sese recipiens, antiquū resumit decus: & ibi uelut in patria libentissime requiescit. Quamobrem iuuat unā tecum Platonicè Laurenti omnes, tum discendi, tum bene uiuendi cupidos, ad Academia Platonicā cohortari. Hic enim iuuenes uel inter iocandū præcepta morum, uel inter ludendum industriam differendi iucunde admodum & facile consequuntur. Hic uiri etiam rei tum familiaris, tum publicæ disciplinā abunde perdiscunt. Hic senes pro mortali uita, uitam sperabunt æternam. In Academiae hortis poetae sub lauris canentem Apollinem audient. In uestibulo Academiae oratores spectabunt Mercuriū declamantem: In porticu uero, et aula iurisconsulti ciuitatumq; gubernatores, Iouem ipsum auscultabunt, sancientem leges, iura dictantem, imperia gubernantē. In ipsis deniq; penitralibus, philosophi Saturnum suum agnoscent, cœlestium arcanorum cōtemplatorem. Vbiq; uero sacerdotes rerumq; sacrarum antistites arma reperient, quibus pietatem aduersus impios strenue protegant. Huc igitur, huc precor, omnes accedite, qui liberales colitis disciplinas, hic eas, & libertatem uitæ pariter adepturi: huc deniq; cuncti concurrite, quos assequēdæ ueritatis, & cōsequendæ beatitudinis perpetuus ardor inflāmat: hic aspirante deo, ueritatem ad uotum, & felicitatē consecuturi. Verum iterum admonēdi estis, ne temerè de rebus Platonis, imò uero diuinis, feratis sententiā, sed longo & æquo examine iudicetis, neq; liuidam in eos censurā exerceatis, qui procul ab omni liuore uobis uigilant & laborant. Imò uero fauete libenter auctori pio, fauete etiam traductori, non solum translatione uerborū, sed explicatione sententiarū communi omnium utilitati pro uiribus consulenti. Nolite precor antiquam salutaremq; doctrinā, heu iam diu nimis oppressam, nuper autem in lucem diuina

provi-

prouidentia prodeuntem, insequi crudeliter & opprimere, ne forte quam deus omnipotens uult ubiq; uiuā, mortalis homo frustra perditā uelit. Dextera enim domini fecit uirtutem, dextera dñi iam exaltauit eam, non morietur, sed uiuet, & narrabit opera domini. Sed quoniam optime Laurenti nos ingens in Platonem ac nesciēs tenere modum, raptauit amor: Num in Platonis causa declamauius, oratoriae facundiae principis? Satis enim superq; ipse pro causa declamauerit, apud eos præsertim qui perturbationib. uacui, æquos se præstiterint auditores. Te uero in præsentia minime adhortabor, mirum in modum ad hæc omnia uoluntate propensum, ingenio promptum, studio eruditum. Sed optabo duntaxat, ut & legas feliciter, & felicissime uiuas, Marsilij tui memor. Dum uero Marsilium Ficinum nomino, Philippum quoq; Valorem Academicum nostrum intellige pariter nominatum. Nam si Valor atq; Marsilius in Platone defendēdo, & in te amando idem sunt, proculdubio inter se quoq; sunt idem. Valorem tibi Laurenti singularis sua uirtus probat, Platonis honor laudat, incredibilis in te amor ualde commendat.

PLATONIS VITA ET PRIMO GENEALOGIA ET GENESIS.

PLATO Atheniensis Aristonis & Perictiones siue Potonæ filius à Neptuno genus utrinque ducit. Nam Solon à Nereo & Neptuno descendit. Solonis uero frater Dropides Critiam maiorē genuit: à quo Calæscerus ortus duos habuit filios, Critiā scilicet minorem, qui unus ex triginta Athenarum gubernatoribus fuit, atq; Glauconem Charmidis & Perictiones patrem. Perictione uero Aristoni nupta, Platonem peperit & Adimantum & Glauconem. Fæminam quoq; Potonam: quæ Eurymedonti nupta, peperit Speusippum. Rursus Aristo Platonis pater à Codro filio Melanti descendit, cuius iterū in Neptunum sicut & Solonis originem referunt. Ferunt Athenis celebre esse, Aristonē Perictionæ cum esset speciosissima congrederi conatum esse. Verum fuisse illius conatus irritos, uidisseq; in somnis Apollinem, atq; ab eo iussū mundam à cōiugali copula quoad pareret, seruauisse. Quod & Laertius & Polycrates scribūt. Nascitur Athenis uel in Aeginea à Troiæ captiuitate anno septingentesimo quinquagesimo sexto ab Vrbe condita trecentesimo tertio, ante Christi aduētum quadringentesimo uigesimo tertio, Platonis Genesim qualem adolescens audiueram in libro de Amore significauit: sed nunc adducam qualem Iulius Firmicus Astronomus describit. Cuius opinionem hac in re existimo ueriores. Est autem eiusmodi: In ascendente aquario Mars, Mercurius, Venus. In secunda, Sol in piscibus. In quinta, Luna in Geminis. In septima, Iupiter in Leone. In nona, Saturnus in Libra. Hanc Genesim Iulius Firmicus asserit significare uirum, qui mirabili eloquentia polleat, cœlestiq; ingenio ad omnia secreta diuinitatis accedat.

EDUCATIO, INDOLES, ERVDITIO, SOBRIETAS PLATONIS.

PERTVR, cum in cunis esset, labijs infantis apes mel insudisse, eloquentiæ futurae præsagium. Aiunt Socratem uidisse per somnium oloris pullum sibi in gremio plumescere, qui continuo exortis pennis, expansis alis in altum euolans, suauissimos cantus ediderit. Postridie quum à patre sibi Plato commendatus esset, hunc esse cygnum quem uiderat dixisse. Poetico stylo in adolescentia floruit. Elegias composuit, & tragœdias duas, quas & ipse igni dedit, cum primum animum ad philosophiam applicuisset. Primis literis à Dionysio præceptore imbutus est, deinde Socratem audiuit uigesimū annum ætatis agens. Post Socratis mortem Cratylo Heracliti discipulo, & Hermogeni Parmenidis philosophiam tuenti sese accomodauit. Cum esset annorum duodeciginta, Megaram se ad Euclidem cum alijs Socraticis cōtulit. Hinc Cyrenē profectus, Theodorum mathematicū audiuit, atq; inde in Italiā ad Pythagoreos Philolaū & Architam Tarentinū Eurytumq; concessit. Ab his in Aegyptū ad prophetas & sacerdotes se recepit. Deceurat ad Indos Magosq; progredi: uerum propter Asiæ bella à proposito desinit. Regressus demū Athenas, in Academia uitam duxit: quem insalubrē Atticæ locum dicitur elegisse, q. etiam diuus Basilus et Hyeronymus cōprobāt, ut nimis bonus corporis habitus ceu uitis nimia luxuries amputaretur. Erat enim et speciosissimo et robustissimo corporis habitu. Vnde & à latis humeris, ampla frōte, et egregio totius corporis habitu orationisq; ubertate, Plato est nūcupatus: cum ante nominatus fuisset Aristocles. Nihil in eo desonne, nisi forte uox aliquantulū gracilis, & nescio quid sub ceruice gibbosum eum aliquantulum deformabat, ob Academiae habitationē passus est quartanam febrem menses decem atq; octo: sed sobrietate & diligentia sua uires post febrem ualidiores quàm ante recuperauit.

MILITIA ET NAVIGATIO PLATONIS TRINA

MILITAVIT ter. Primo in Tanagram, secundo in Corinthum, tertio in Delum, ubi etiam uistoria potitus est. In Siciliam ter nauigauit. Primo ut insulam & aetna miracula crateresq; uideret. Agebat tunc quadragesimum aetatis annum: quo etiam tempore Dionysius Hermocratis filius ut secum loqueretur, impulit: ubi cum ille de tyrannide differeret, dicens non id prestare quod sibi soli esset utile, nisi uirtute etiam excelleret, offensum tyrannum atq; iratum dixisse aiunt: Verba tua otiosorum fenum sunt. At ille: Et tua inquit, tyrannidem sapiunt. Ad haec indignatum tyrannum primo quidem illum necare uoluisse. Deinde uero a Dione & Aristomene obsecratum, id minime effecisse: uerum Polidi Lacedaemonio qui per id tempus legatus ad se uenerat, eum tradidisse ut uenundaretur. Eum ille in Aegina adductum uenudidit. Quo tempore & Charmander taquam mortis reum accusauit. Sane iuxta peruulgatam apud eos legem, capitale erat, si quis Atheniensium eam insulam adisset. Caeterum cum a quodam fuisset allegatum, disciplinae gratia eo philosophum ascendisse, legemq; illam de hominibus, non de philosophis qui super homines sunt, loqui, absolute eum dimisere, neq; occidendum, sed uendendum decreuerunt. Aderat forte Anniceris Cyrenaicus, qui eum uiginti milibus redemit, remisitq; Athenas ad amicos. Polidem uero a Cabria superatum, & postmodum in Elice fuisse submersum fama est, daemone sibi nunciante talia illum philosophi gratia perpeti. Non tamen quieuit Dionysius. Verum cum cognouisset quae illi contigerant, scripsit Platoni, orans ne in se maledicta intorqueret. Ad quem ille scripsit, non tantum sibi a philosophia superesse otij, ut Dionysii meminisset. Obtractatoribus quibusdam Platonem a Dionysio derelictum obiectantibus respondit, immo uero a Platone Dionysius est relictus. Secundo profectus est ad Dionysium iuniorem, ab eo & Dione philosophandi gratia accersitus: hac quoq; spe ductus, se suis consilijs effecturum, ut illic ex tyrannide, aut re publica fieret, aut regnum: uisurumq; quod iamdiu uehementer optabat, gubernationem scilicet quandam maxime philosophicam, in qua uel gubernent philosophi, uel gubernatores philosophentur. Putabat enim ciuitates non aliter posse miseriam euitare. Id omne non ui aut dolo, sed philosophicis rationibus persuasum Dionysio fieri cupiebat. Sed quarto fere mense post Platonis accessum, Dionysius falsis impulsus calumnijs Dionem quasi tyrannidi insidiantem expulit. Platonem uero libenter amplectebatur. At Plato in patriam redijt. Tertio accessit, Dionem Dionysio recociliaturus, & ab utroq; iterum atq; iterum obsecratus, rogatus etiam ab Archyta. Tunc & Dionysius uittatam illi trirremem obuiam misit, & Archedemum Pythagoricum oratorem, nobilesq; permultos, & ipse quadrigis albis egredientem excepit. Postulauit Plato promissam Dionis restitutionem, atq; insuper urbem ac homines qui iuxta constitutam ab eo rempublicam uiuerent. Idq; ille quanquam pollicitus, implere detrahit. Cum uero Plato palam Dionysium redargueret, quod sefellisset fidem, tum sibi de Dione restituendo, tum Theodoti suo de Heraclide seruando: infensum deinde habuit Dionysium: unde in summo uiuebat periculo, ne a militibus interficeretur. Sed Architas Faratinus Salmiscum misit ad Dionysium oratorem una cum nauis, rogans ut Platonem dimitteret. Ille eum dimisit, ac praebuit comiteum: Plato in patriam redijt. Dionysius paulo post a Dione ciuibusq; pulsus tyrannide, criminis in philosophum commissi poenas dedit. Plato miro quoda honore exceptus est in patria. Ibiq; ad Rempub. accersitus accedere noluit: quia plebs malis se moribus assuefecerat.

QUIBVS PLATO LEGES DEDERIT

FERTUR Arcadas & Thebanos condita ciuitate honeste magnitudinis, rogasse illum, ut eam rempublicam insitueret. Verum illum cum eos intellexisset equalitatem sectari nolle, profectum non esse. Syracusanis uero expulso tyranno leges dedit. Et Cretensibus Magnesia nuper condita siue instaurata ciuitate, scripsit leges duodecim in libros digestas. Misit ex familiaribus suis Aristonymum ad Arcadas legibus insituendos, ad Ilios Phormionem, ad Pyreos Meledimum.

CONTINENTIA, GRAVITAS, COMITAS PLATONIS

MIXIT autem coelebs & sobrius admodum, & ut Aurelius Augustinus perhibet, castus. Vnde & in senio sacra natura fecisse dicitur, ut se apud uulgus a crimine sterilitatis absolueret. Iuuenis adeo uerecundus, adeo compositus fuit, ut nunquam ridere, nisi modice, deprehensus sit. Iratum uero uidit nemo. Vnde apud Platonem educatus puer cum ad parentes reuersus uociferatem uideret patrem, nunq inquit hoc apud Platonem uidi. Semel tantum clam subiratus est puero grauius delinquenti. Sed Xenocrati inquit: Cede tu hunc puerum. Ego enim quia iratus sum, nequeo. Edebat quolibet die aut semel tantum, aut bis, parcissime. Dormiebat solus. Contraria uita multum uituperabat. Ad amados adulescentes, quos admodum & Socrates suos uidebatur paulo prouior, uerum uterq; tam ratione continens quam sensu procliuus. Quam diu ne isti amaerint, & quo pacto quae de amore locuti sunt, exponantur, satis in libro de amore tractauimus. Optabat memoriam

memoria sui uel in libris, uel in amicis relinquere. Et si melancholicus erat, profundissimiq; ingenij, ut scribit Aristoteles, iocis tamen plurimis utebatur, atq; Xenocrate & Dionem seueriores sepius admonere, ut Gratij sacra facerent, quo iucundiores gratioresq; redderentur. Platonis autem grauitati comitas erat admixta.

DISCIPVLI PLATONIS PRAECIPVI

DISCIPVLI eius fuere, Speusippus Atheniensis, Xenocrates Calcedonius, Aristoteles Stagiritis, Philippus Opuntius, Hestaeus Perinthius, Dio Syracusanus, Amycles Heracleotes, Erasus & Coriscus Scepsij, Timolaus Cyzicenus, Hebion Lampsacenus, Pithon & Heraclides Aenij, Hippothales & Calippus Athenienses, Demetrius Amphipolites, Heraclides Ponticus, & complures alij: & cum his mulieres duae, Lashenia Mantinea, & Axiothea Phlyasia: quae uirili utebantur ueste. Theophrastum item illius fuisse auditorem ferunt, & Hyperidem oratorem. Chamaleon & Lycurgum, & Demosthenem quoq; fuisse ipsius studiosum, & Mnestratum. Vestibulo Academiae inscriptum erat. Nemo huc geometriae expers ingrediatur. Quod quidem non solum de linearum, sed etiam de affectuum debita mensura uolebat intelligi.

LIBRI QUOS SCRIPSIT PLATO, AC A POSTERIS in quaterniones nouem collecti.

PRIMA QUATERNITAS

Euthyphro: uel de Sanctitate
Apologia Socratis: id est defensio
Crito: uel de eo quod is egit in carcere cum Socrate:
uel de agendo
Phaedo: uel de animi immortalitate, uel de anima

Laches: uel de fortitudine
Lysis: uel de amicitia

SEXTA

SECUNDA
Cratylus: uel de recta nominum ratione
Theaetetus: uel de scientia
Sophista: uel de ente
Ciuilis: uel de regno

Euthydemus: uel litigiosus
Protagoras: uel de moribus sapientiae professorum
Gorgias: uel de rhetorica
Meno: uel de uirtute

SEPTIMA

TERTIA
Parmenides: uel de uno omnium principio, & de ideis
Philebus: uel de summo bono, uel de uoluptate
Conuiuium: uel de amore
Phaedrus: uel de pulchro

Hippias maior: uel de pulchro, uel de honesto
Hippias minor: uel de mendacio
Io: uel de furore poetico, uel de Iliade
Menexenus: uel de Attica antiquitate, uel Epitaphium

OCTAVA

QUARTA
Alcibiades primus: uel de natura hominis
Alcibiades secundus: uel de uoto
Hipparchus: uel de studio lucrandi: uel de lucri cupiditate
Amatores: uel de philosophia

Clitopho: uel exhortatorius
De Republica libri decem, uel de iusto
Timaeus: de mundi natura
Critias: uel Atlanticus, uel de Atlantica antiquitate

NONA

QUINTA
Theages: uel de sapientia
Charmides: uel de temperantia

Minos: uel de lege
De legibus libri duodecim
Epinomis, id est, legum appendix, uel philosophum
Epistola duodecim

HOS omnes Platonis libros ipsi e Graeca lingua translulimus in Latinam. Tres uero sunt Platoniorum species dialogorum. Aut enim sophistas confutat, aut adulescentes adhortatur, aut docet adultos. Quae in epistolis, uel in libris de legibus, & Epinomi Plato ipse suo differit ore, certissima uult haberi. Quae uero in caeteris libris, Socratis, Timaei, Parmenidis, Zenonis ore disputat, uerisimilia.

PLATONIS VITA
ELOQUENTIA, SAPIENTIA,
autoritasq; Platonis.

STYLVS Platonis ut ait Aristoteles, medius inter solutam orationem & carmen fuit, suauitas & copia tanta, ut Cicero Platonem & intelligendi & dicendi grauisimum autorē fuisse dixerit. Adiecit, si Iupiter humana lingua loqui uoluisset, nō alia quā Platonis lingua fuisse locuturū. Doctrina uero tanta in eo, ut cum ante illum omnes inter Græcos illustres, ad externas gentes sapiētiae gratia peregrinati fuissent, post Platonis tempora ceteræ nationes Athenas confluerint, & Aristoteles tam miro ingenio præditus, ac nouæ hæresis auarissimus, cum Platonem iam penè adulescens, uiginti eum continuos annos audiuerit. Adde quod prius quā adiret Platonem, iam literis prouectus erat. Deinde Platonem solum habuit præceptorem. Mitto quod à Cicerone scribitur: Malo cum Platone errare, quā cum ceteris recte sentire. Præterea quod unā cum Panætio illum appellat Homerum philosophorum. Mitto illud Quintiliani: Quis dubitet Platonē esse præcipuum, uel acumine differendi, uel eloquendi facundia diuina quadam & Homericā? Multum enim illius oratio supra profam orationem, & quam pedestrem Græci uocant, surgit: ut mihi non humano ingenio, sed Delphico quodam oraculo uideatur instinctus. Diuina quadam sapientia & probitate mirabilem autoritatē etiam in patria, quod rarissime fieri solet, sibi comparauisse uidetur. Reuersus ex Sicilia Plato, cum ad magnificentissimam illam Olympiorum celebritatem quasi quendam orbis terrarum cōuentum peruenisset, tam lætis cunctorum occurribus exceptus est, ut è cælo deus ad mortales demissus uideretur. Ludos deserui, Athletarum spectacula relinquit, Pugiles solos omitti cernebat: & quod admirabilius est, qui tam longis terrarum marisq; tractibus, pascendorum oculorum animorumq; & aliorum gratia ad Olympia uenerant, omnis uoluptatis obliuio Platonem adibant: Platonem intuebantur, in Platone perinde atq; amœnissimo diuersorio conuiescebant. Cum tragœdiam quis referret, nec quispiam præter Platonem adesset, obiectantibus quibusdam dedecori esse illi quod nemo præter unum adesset, respondit ille: Et hic unus plus est, quā Atheniensis populus.

CHARITAS, MAGNANIMITAS
sanctimoniaq; Platonis.

QUAM magno & constati animo: præsertim in amicorū causa fuerit, declarat eius epistole. Tyrannum saepe quod iniuste gubernaret: quod die amicos falleret, etiā præsentibus audacter redarguebat, tantū aberat ut illi assentaretur. Mitto minuitiora illa, quale illud est quod iusserat Dionysius in cōuiuio ut singuli purpura induti saltaret, saltauit protinus Aristippus: Plato uero noluit: dicēs non cōuenire philosopho muliebria. Et cōtēptus tyranni, Dionisq; defensio. Præterea Cabria fortissimo duci Crobylus accusator improbus diem dixerat, et capitis iudiciū intentauerat. Quocirca cum à reliquis destitutus ciuibus metu periculi in arcem ascenderet, solus Plato auxiliū præstaturus semper illi adsuit. Cū uero calumniator Crobylus ut eum à patrociniō deterreret minitans dixisset: alijs defensionē præstaturus aduentus, ignorās quod te quoq; Socratis uenenum expectat. Ipse respondit: Olim Crobyle cum patriæ dignitati militabam, in tolerandis periculis haud segnis eram: nunc pro officio, & amici salute licet ferrum ac uenena mineris & ignē, nullum recusō discrimē. Cum Socrates carcere iniustissime inclusus esset, Plato pecunias cōgregauit, ut redimeret innocētē. Et dum iudiciū agebatur, ascendens in suggestum, sic cœpit orare: Cum minor natu sum uiri Athenienses omnibus qui tribunal ascenderunt. Verū tyrannici iudices ueriti, ne autoritate & eloquentia sua ciues moueret, interpellauerunt repente, reclamauerunt, descende. Plato domū abiit. Nam quantum illi malæ mentis morbo, tantū hic tunc morbo corporis laborabat. Socratis uero persecutores pœnas paulo post dederunt. Cum ex cōdiscipulis quidam instigaretur inuidia Xenocratem adeo Platoni gratum acceptumq; esse, ut in eum cōflaret inimicitias, multa in Platonem Xenocratis maledicta renūciauit. Plato medio sermōe criminationē respuēs, obaudit. Instat obtrectator uultus seueritate crimen affirmans. Deniq; deos oēs, ac deas obtestanti, Plato ut ab eius sese pertinacia solueret, esto inquit. Sed ea Xenocrates fide ac grauitate pollet, ut nisi sic expedire iudicasset, dicturus ea nunquā fuisset. Grauitatem magnanimitatemq; Platonis imitatu fuisse Xenocratē dilectū eius discipulum, testis est uita Xenocratis apud Diogenem, quæ quidem est fortitudinis & sanctitatis exemplar. Imitatum quoq; fuisse Dionem: Plutarchus est testis. Præterea Philiscus Lycurgi oratoris uitam describens: Magnus uir inquit fuit Lycurgus, multaq; sunt ab eo gesta præclare, quæ facere nemo potuisset qui nō fuisset Platonis auditor. Demosthenes cum Antipatrum iugeret: Archia blandis uerbis se ei uitā seruaturū pollicētī, absit, inquit, ut uiuere turpiter malim quā honeste mori: postq; Xenocratē et Platonem de immortalitate animi differētes audiui. Idem scribens ad Heracleodorū quendam cōdiscipulū suum, atq; eum reprehendēs, quod postquā Platonem audierat, negligeret bonas artes, et uitā parum honeste duceret, Nonne, inquit, erubescis ea negligere, quæ à Platone accepisti? Dionysius ad Speusippū scribēs, ait: Plato quidem gratis sua limina terentes docebat. Tu uero tributa exigis, & à uolentibus ac nolentibus accipis. Laertius quoq; carpit eundem, quod non sicut Xenocrates Platonis castitatem, & fortitudinem, mansuetudinēq; fuerit imitatus.

illud

AUTORE MARSILIO

illud uero de fortitudine Xenocratis tacere nō possum, quod cum Platoni Dionysius diceret: Caput tibi quispiam tollet, Xenocrates qui aderat, inquit, Nemo istud prius quā meum hoc abscondet.

SENTENTIAE ET PROVERBIA

Platonis.

DE Aristotele et Xenocrate hæc Plato dicebat. Hui qualem equū, qualemq; asinum iungēdos assumpsi. Aristoteles quidē freno indiget: Xenocrates uero calcaribus. Erat inter discipulos eius lautus nimis, & curandæ cutis studiosissimus adolescens, quem Plato rogauit: Quousq; tibi carcerē edificare perges? Quoties hominem amore irretitum uideret, ille aiebat, proprio in corpore mortuus est, uiuit in alieno. Addebat: Qui se ipse alterius gratia deseruerit, omnium esse miserrimū: quippe qui neq; se possideat alterius, neq; alterum. Platonis quidam familiaris uir doctus, eum orabat ut sibi aures paulisper accommodaret libellum à se editum lecturo. Rogatus subinde à Platone, quæ libri esset inscriptio, respondit, Contradicendum non esse. Cui Plato: cur igitur ipse hoc factitas? Cur contradicentibus contradicis? Cur me consulis, si tibi prohibes contradicere? Leo ciuis potens in cœtu carpebatur, quod magnas & immodestas in senatu uociferationes habuerat. Plato hoc ipsum, inquit, est uere leonem esse. Diogeni Cynico dicenti, quod humana quidem ista uideret, ideas uero nequam. Cui mirū inquit? Oculos enim quibus ista uidentur habes & uteris, mente uero non uteris, qua sola illæ cernuntur. Mirantibus discipulis, quod Xenocrates in omni uita seuerus, nescio quid risu excipiedum dixisset: Quid inquit miramini inter spinas aliquando rosas & lilia nasci? Ad iuuenes crebro dicere solebat: Otio labores antepone, nisi forte rubiginem splendore præstare putatis. Iuuentutem ad beatam uitam hac ratione sepiissime incendebat. Contrariam uirtutis ac uoluptatis naturam animaduertite. Huius enim momentaneam dulcedinem subita penitentia sequitur, dolorq; perpetuus: illius autem breues labores, eterna uoluptas. Cum uidisset quendam alea ludentem, arguit: et cum ille, quā parua reprehendis diceret, Plato respōdit: At nō est paruū consuetudo. Ebrijs et iratis consulere solitus erat, sese ut in speculo studiose intuerentur: ab eiusmodi statim sceditate discessuros. Ebrietatem & somnum ualde detestabatur. Aiebat plurimum referre ad pueritiam educandam ut honestis solum gaudere pueri assuescerent. Alioquin uoluptatem dicebat escam esse malorum. Addebat sanitatem animi ueram esse philosophiam, ceteras uero facultates non tam philosophiā quā ornamenta uideri. Nihil sanæ menti suauius esse quā uerā dicere et audire. Veritate enim nihil est melius uel durabilius. Interrogantibus quibusdam, quænam possessionum genera filijs essent potissimum comparanda: Ea dixit quæ non grandinē, non hominum uim, non ipsum deniq; Iouem extimescerent. Demodoco de filij eruditione consultanti, qualis inquit in arbusculis plantandis dirigendisq; talis & in filijs gignendis, & insituendis cura esse debet. Hic labor, illic uoluptas. Cauendum autē ne in hoc sopiti, in illo plus quā uigiles uideamur. Philedono cuipiam Platonē carpenti, quod non minus in discendo quā in docendo studiosus ac sedulus esset, & quoad discipulus esse uellet interroganti: quoad inquit meliorem ac peritiorem esse me non pœnitebit. Interrogatus quidnā inter peritum imperitumq; interesset: quod inter medicum ægroūq; respondit. Principibus nullum præstantius prædiorū genus esse dicebat, quā eorum familiaritates hominum, qui cauponari nescirent. Principi non aliter necessariam esse sapientiam, quā corpori animam. Beatissimas fore res publicas, si aut philosophi dominantur, aut saltem qui gubernant, diuina quadam sorte philosophentur. Nihil enim pestilentius esse potestate & audacia, quā ignorantia comitetur. Tales quoq; subditos esse solere, quales principes uideantur. Magistratui non proprium bonum, sed publicum cogitandum: non partem solum ciuitatis quandam, sed totam esse curandam.

QUANTVM PLATO NEGLEXIT HVMANA,
quantum diuina dilexit.

REPETEbat quotidie sola aeterna esse uera: Temporalia uero uerisimilia. Dormire in corpore animum. Et quæ sensus appetit aut timet, nihil aliud esse quā somnia. Itaq; hæc omnia penitus contemnenda. Et ut mala uidentur quibus plenus est mundus, ad aeterna confugiendum: aliter enim deitari non posse. Ipse quoq; quæ præcipiebat, impleuit. Nam cum & hereditario quodam iure & ciuū um fauore princeps in Republica esset futurus, omnem prorsus ciuilem respuit dignitatē. Cum patrimonio ditissimus esset, fratribus largitus est omnia præter suburbanum prædolum, quā academiā nominabant. hoc solo contentus uixit. Et si præceptor amicisq; principum extitit, diuitias tamen ad his nullas accepit. Solebat rex Dionysius dicere, Aristippus semper pecunias petit, Plato semper libros. Adde quod neq; uxorē duxit, neq; uixit in urbe, ab omnibus liber, soli seruiens ueritati. Vnde diuus Hieronymus inquit: Plato Aegyptum & Architam Tarentinum eamq; oram Italiae quæ quondam magna Græcia uocabatur, laboriosissime peragravit, ut qui Athenis magister erat & potens, cuiusq; doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atq; discipulus, malens aliena uerecunde discere, quā sua impudenter ingerere. Deniq; cum literas quasi toto orbe fugientes persequitur, captus à piratis & uenundatus, etiam tyranno crudelissimo paruū captiuus, uinctus est seruus, tamē quia philosophus, maior emente se fuit. Hæc Hieronymus.

PIETAS ET GRATITVDO PLATONIS

RATVS deo fuit, à quo principium cogitandi, dicendi, agendi, omnibus in rebus, & faciendum dicebat esse, et ipse semper efficiebat. Præterea deo gratias agebat quotidie, quòd homo natus esset nõ brutum: quòd Græcus nõ barbarus: quòd temporibus Socratis. Quam gratus præceptoribus fuerit, omnibusq; amicis, testimonio sunt eius dialogi. In quibus mirifice eos omnes honorat, atque Socrati libros suos attribuit. Non solum enim illum in omnibus penè dialogis disputantem inducit, sed etiam omnia à se composita, scribit non sua, sed Socratis esse.

QVAE PLATO AFFIRMARIT

IN HIS quæ sensibus subiacent, partes Heracliti tuebatur. Porro in his quæ ad intelligentiam pertinent, Pythagoræ maxime acquiescebat. In rebus aut̄ civilibus Socratem suum amplectebatur. quæ ubiq; assueverat, hæc sunt. Deum omnibus providere. Animas hominum immortales esse. Bonorum premia, malorum supplicia fore. Augustinus in libro contra Academicos inquit, Christi auctoritatem omnibus anteponendam. Si autem rationibus agendum sit, apud Platonicos reperire se dicit, quod sacris Christianorum literis non repugnet. Idem Dionysius Arcopagita significauit: Eusebius postea & Cyrillus latius declarauerunt. Hinc Augustinus in libro De uera religione: Platonicus inquit paucis mutatis Christiani fierent. Atq; in confessionibus, narrat se proœmium Ioannis Euangelistæ fermò totum apud Platonicos reperisse. Propterea in secundo de Ciuitate dei inquit: Labeo Theologus apud gentiles, Platonem inter semideos connumerandum putauit, sicut Herculem atq; Romulum: semideos autem heroibus antepont, sed utrosq; inter numina collocat. Veruntamen istum quæ appellat semideum nõ heroibus tatum, uerumetiam dijs ipsis præferendum esse nõ dubito. Vnde inquit se Platonicos ante alios elegisse, quia de rebus diuinis atq; humanis rectius admodum quam ceteri philosophi senserint. Quod & Marcus Varro antea iudicauerat, & Apuleius Platonem, non tantum heroibus superiorem fecit, sed dijs æqualem, quia uidelicet diuinarum rerum adyta penetrauerit. Plato tanta fuit modestia præditus, ut cum mirabilem sibi auctoritatem ante alios cõparauisset, tamen interrogatus à quodam quatenus præceptis suis parendum foret, responderit: quoad in terris appareat sacrator aliquis, qui fontem omnibus ueritatis aperiat, quem deniq; sequantur omnes. Addidit, nihil suo, sed diuino tantum lumine reperisse. Quid aut̄ in philosophia senserit, satis in libro de Amore, & Theologia nostra tractauimus.

REDITVS PLATONIS IN PATRIAM
cœlestem & laudes.

NATALI suo decessit, et annũ unũ atq; octoginta impleuit, sine ulla dubitatione. Ideo magi, qui tũc Athenis erant, Platoni immolauerũt, amplioris fuisse sortis q̄ humanæ rati, quia cõsummauisset numerum perfectissimũ, quem nouem nouies multiplicata consociunt. Atq; quod mirum est, ad huc in ea etate, et in eo ipso die scribebat. de quo Cicero inquit: Est etiã quiete, et pure, atq; eleganter acta etatis placida ac leuis senectus, qualem accepimus Platonis, qui uno & octogesimo anno scribēs mortuus est. Seneca etiã affirmat id Platoni sobrietatis et diligetia beneficio cõtigisse. Alij inter scribendũ, alij discumbentẽ in nuptijs remotis dapibus inter differendũ ad superos rediisse. Aristoteles in tẽplo aram Platoni statuamq; sacravit hoc epigrammate: Aram Aristoteles hanc Platoni dicauit, uiro quem nefas est à malis laudari. Addit Aristoteles.

Qui solus uita, doctrina, moribus, ore
Admonuit cunctos, & monimenta dedit:
Vt uirtute queant felicem ducere uitam.
Nulla ferent talem secla futura uirum.

Adiunxerunt & sapientes alij in Platonis laudes carmina plurima: sed præcipua epigrammata tria. Primi hæc est sententia: Temperantia, iustitiaq; excelluit omnibus, tantum uero sapientia superauit, ut omnem prorsus inuidiam superauerit. secundi hic est sensus: Plato in deorum numerum est translatus. Longinquæ hunc nationes honorant: qui diuinam uitam ipse nouit, alijsq; monstrauit. Tertij sententia est huiusmodi. Phœbus Aesculapium genuit & Platonẽ, ut ille corporibus, hic animis mederetur. Præterea Mithridates Persarum rex Platonis statuam in Academia ita locauit inscriptam: Mithridates Rhodobati filius Perses Musis imaginem Platonis dicauit, Syllanionis opus. Ex his omnibus id Plato est consequutus, ut Græci Aristotelem quidem demonium: Platonem uero diuinum cognominauerint. Quia uidelicet ille & uita humanus & scientia naturalis maxime fuerit, Hic autem scientia simul & uita sese potissimum ad diuinum contulerit.

AVTORE MARSILIO
APQLOGIA DE MORIBVS PLATONIS

Rinem iam uobis imponam, si pauca quedam rursus addidero. Sunt plebei quidam uersificatores, qui immerito poetarũ sibi nomẽ usurpant. Hi tam morum dissimilitudine quam malignitate inuidiæ prouocati, in optimũ quemq; impudentissime ludunt. Quibus summa quedam licentia in bonos potius quam in malos conceditur. Tales igitur olim poeticuli, diuinũ Platonẽ à Græcis Apollinis filiũ, & Socratẽ ab Apolline Græcorum sapientissimũ iudicatum mordere nõ dubitarunt. Quorum impietate Laertius Diogenes summo opere detestatur. Atq; ut ipse declarat, ridicula etiam comicorum conuitia Aristippus auxit Cyrenensis, homo pessimus, & optimi cuiusq; suorum temporũ aduersarius, qui sicut alios plerosq; modestissimos doctissimosq; ficta quadam historia uituperauit, sic etiam Socratem præceptorem, & condiscipulos suos Xenophonem atq; Platonem: finxitq; horum nomine carmina quedã in scorta puerosq; lasciuia, uidelicet ut falso magnorum philosophorũ exemplo liberiorẽ ipse peccandi licentiã nancisceretur. Verum Aristoteles cui ueritas magis quam Plato fuit amica, tam falsas in uirum sanctum calumnias sustinere non potuit. Nam in Elegijs ad Eudemum, illa de Platone quæ in superioribus diximus, cecinit: id illi maxime tribuẽs, ut prophani non solum uituperare Platonem ullo pacto nõ debeant, uerumetiam sub prætextu laudis sanctũ illius nomẽ ore prophano nominare nõ audeãt. Neq; Elegia contentus fuit: sed etiam, ut tradit Olympiodorus, præclaram orationem de Platonis laude composuit. Obmutescant igitur apud superos inferni canes, atq; apud inferos latratu Cerberum comitentur. Nos autem Platonis uitam, & sapientiam iudicio sapientum approbatissimã ueneremur, atq; unã cum Apuleio Madawrensi libere proclamemus. Nos Platonica familia nihil nouimus nisi festum, letum, cœlestẽ, supernum.

TABVLA LIBRORVM PLATONIS A

MARSILIO FICINO FLORENTINO TRADVCTORVM:

Item quæ insunt partim argumenta, partim autẽ cõmentaria,
per eundem Marsilium in libros eosdem composita.

1 Hipparchus de lucri cupiditate	Fo. 1	20 Charmides de temperantia	278
2 De philosophia seu amatores	5	21 Laches de fortitudine	290
3 Theages de sapientia	9	22 Clitophon exhortatorius	300
4 Menon de uirtute	14	23 Cratylus de recta nominum ratione	307
5 Alcibiades primus de natura hominis	28	24 Gorgias de Rhetorica	336
6 Alcibiades secundus de uoto	43	25 Conuiuium Platonis de amore	416
7 Minos de lege	49	26 Phædrus de pulchro	442
8 Eutyphro de sanctitate	53	27 Apologia Socratis	468
9 Parmenides de uno rerum principio	61	28 Crito de eo quod est agendum	471
10 Philebus de summo hominis bono	81	29 Phædon de anima	490
11 Hippias maior de pulchro	108	30 Menexenus, funebris oratio	520
12 Lylis de amicitia	121	31 Libri decem de republica	530
13 Theætetus de scientia	135	32 Timæus de generatione mundi	700
14 Io de furore poetico	169	33 Critias de Atlantico bello	736
15 Sophista de ente	174	34 Libri XII de legibus	746
16 Ciuilis de regno	200	35 Epinomis, id est, legum appendix uel philosophus	911
17 Protagoras contra sophistas	227	36 Epistolæ duodecim Platonis	926
18 Euthydemus siue litigiosus	252	37 Axiochus Rod. Agricola interp.	956
19 Hippias minor de mendacio	270		

M. FICINVS AD LECTOREM

Ne fortè putēs amice lector tantũ opus æditũ temerè, scio cũ iam cõposuissẽ, antequam ederẽ, me cẽsores huic operi plures adhibuissẽ: Demetriũ Atheniensem nõ minus philosophia & eloquio q̄ genere Atticum, Georgium Antonium Vespucium, Ioãnem Baptistam Boninsegniũ, Florentinos, uiros latinæ linguæ Græcæq; peritissimos. Vsum præterea acerrimo Angeli Politiani doctissimi uiri iudicio: usum quoq; consilio Christophori Landini, & Bartholomæi Scalæ, uirorum clarissimorum.

HIPPARCHVS, SIVE DE LVCRI CVPIDITATE. MARSILII FICINI ARGVMENTVM IN HIPPARCHVM PLATONIS

ROPOSITVM Platonis in Hipparcho est docere nos, omnes homines bonum appetere, cum & illi qui propter avaritiam aberrare videntur, bonum appetant. Illi siquidem lucri cupidi sunt, lucrum utile est, utile uero bonum: bonum itaq; cupiunt. Etenim lucrum damno contrarium. Damnum uero cum obfit, malum: malo igitur contrarium. Contrarium malo, bonum: lucrum ergo bonum. Quamobrem cum illi etiam, qui ab appetitu boni declinare uidentur, bonum cupiant, nihil iam repugnat quo minus omnes homines bonum appetant. Bonum autem duplex. Vnum finis. Ad finem alterum. Illud propter seipsum, hoc propter aliud expetendum. Illius appetitio uoluntas, huius electio. Illud uenerandum, hoc utile. Illo fruimur, hoc utimur. Illius adeptio beatitudo, huius lucrum uocatur. Lucrum igitur est boni utilis acquisitio, quod ad uenerandi boni consecutionem conducere potest. Quod uero ad hoc non confert, nec ipsum utile est, nec eius adeptio lucrum. Laudanda igitur lucri cupiditas, quae omnibus natura inest. Vituperanda autem opinio falsa, quae dum quod reuera utile & lucrum est, ignorat, appetitum naturae ad aduersa retorquet. Haec omnia Plato latenter docet, dum Socrates definitiones falsas, quas Hipparchus de lucri cupiditate refert, & inducendo & ratiocinando refellit. Vtitur autem Plato hac propositione, Omnes homines bonum appetunt, tanquam manifesta, ad concludendum quod omnes natura lucrum appetunt, quodq; haec appetitio naturalis laudanda est. Haec autem est conclusio quam modo quodam directo Socrates tribus argumentandi modis infert, id est, exemplo, inductione, ratiocinatione. Sed modo quodam conuerso ex omni hac disputatione per argumentationem a minori colligimus propositionem illam maxime confirmatam, Omnes scilicet homines bonum appetunt, quae huius libri finis ultimus est, cum primus finis sit ostendere, omnes lucri cupidos esse, neq; id esse uituperandum.

PLATONIS HIPPARCHVS, VEL DE LVCRI CVPIDITATE, VEL STUDIO LVCRANDI.

SOCRATES HIPPARCHVS.

VCRI cupiditas quidnam omnino tandem est? et qui sunt lucri cupidi? HIP. Mihi quidem uidentur qui lucrandum putant ex rebus nulla aestimatione dignis. SO. Videntur ne tibi, quod nullius precij sint cognoscere, an ignorare? si nesciunt, stultos homines stultosq; lucri cupidos uocaris. HIP. At non stultos, sed uafros atq; improbos uictosq; lucro appello, tum et conscios nullius esse precij, e quibus lucrum captare audent, & tamen per impudentiam lucrari non uereant. SO. Num huiusmodi lucri cupidum uocas? ueluti si agricola plantas cognoscensq; nullius precij plantam esse, dignam tamen putet qua lucretur, tale ne uocas? HIP. Unde cumq; o Socrates lucri cupidus quarendum censet. SO C. Ne ita temere uerba effundas, ueluti alicui ob acceptam iniuriam iratus, sed in me potius attentus responde, ac si a principio rursus interrogarem. Consentis lucri cupidum cognoscere quanti sit unde lucrandum putat? HIP. Consentio. SO. Quis est qui circa plantarum dignitatem nouit, qua regione, quo tempore plantare dignum sit, ut & nos aliquid sapientum uerborum quibus elegantes isti cauidici abundant, in medium afferamus? HIP. Agricola arbitrator. SO C. Num dignum lucro uocas aliud quam lucrandum esse existimas? HIP. Idipsum. SO CR. Ne me coneris decipere uirum iam senem, iuuenis, respondens quemadmodum nunc quae ipse minime sentis, sed quam uerissime responde. Num agricolam eum iudices, qui quam indignam plantatione plantam scit, ex ea lucrandum putat? HIP. Non per Iouem. SO C. Equitem praeterea uirum si nouit nullius precij pabulum quod equo praebet, an ignorare censet equum iri perditum? HIP. Nequaquam. SO. Non igitur putat ex huiusmodi nullius adeo precij pabulo esse lucrum. HIP. Minime. SO C. Gubernatores uero qui temone ac uelis nulla extimatione nauem munierit, ignorare censet quod damno afficiatur, & in periculum ueniat, ne cum ipse tum nauis & quaecumq; in nauis sunt, perdantur? HIP. Non certe ignorat. SO C. Haud igitur putat se ex istiusmodi nullius

ΕΙΣ ΠΛΑΤΩΝΑ.

Φοίβος ἔφουσε βροτοῖς ἀσιγηπιόμ, ἠδὲ πλάτωνα,
Τὸν μὲν ἵνα ψυχῶν, τὸν δ' ἵνα σώμα σάοι.
Δαιμόνιον δὲ γάμορ, πόλιμ ἠλυθην, λί ποτὲ αὐτῷ
Ἐκπτε, καὶ διαπίδω ξλωὸς ἐνεθύσατο.

ΑΛΛΟ

Σωφροσυνὴ προφθόρῳ θνητῶν ἤθει τε δικαίῳ
Ἐνθάδε δὴ λείπεται δίκαιος ἀριστολέης.
Εἰ δὲ τις ἐν πάντων σοφίης μέγαν ἔσχεν ἔπαινον,
Οὐτὸς ἔχει πλείστον, καὶ φθόνος ἔχ' ἔπειται.

ΑΛΛΟ

Γαῖα μὲν γὰρ ὑλόπων ἱρύπτει τόδε σῶμα πλάτωνος,
Ψυχὴ δ' ἀθανάτων τάξιμ ἔχει μακάρων.
Υἱὸς ἀρίστωνος, γὰρ τίς καὶ τιλόβι νοσίων
Τιμῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς θεῶν ἰδόντα βίον.

In sum Dialogum Platonis

Inducuntur Socrates, et Hipparchus, disputantes de lucri cupiditate et Hipparchus de seipso lucri cupidum, sed illi qui cupit lucrum ex re nulla estimatione digna. Socrates definitionem conficitur Socrates hoc dyllema: an lucrum cupidus bonum, uel esse ignominiosum, aut ignominiosum, aut bonum est; captare enim lucrum est ignominiosum, ex re, quae non est digna, si non sit reus quae sit lucrum, ex re, quam non est esse in re, aut quae nulli homini non sunt lucrum cupidum. Id quod probat, ut in exemplo, Hipparchus equitis, tyrannidis, gubernatoris nauis, libidinis, atq; Cytaeod. Hipparchus Hipparchus sic impugnat, deinde probat, ut in exemplo, Hipparchus, non est bonum, sed lucri cupidum, hoc hoc argumentum, scilicet: omnes qui amant lucrum, sunt lucri cupidi. Socrates probat, ut in exemplo, Hipparchus, non est bonum, sed lucri cupidum, hoc hoc argumentum, scilicet: omnes homines sunt lucri cupidi. Hipparchus probat argumentum, repetitio ex eo co consequentium, in hunc modum: lucrum est bonum; omnes homines amant bonum; ergo omnes homines amant lucrum. Hipparchus sic probat: quod est contrarium malo, est bonum; lucrum est contrarium malo; ergo lucrum est bonum. Hipparchus sic ostendit: lucrum est contrarium malo; damnum est malum; ergo lucrum est contrarium malo. Damnum est malum, sic probat: id, quo homines laeduntur malum est; damnum homines laeduntur; ergo damnum malum est.

forte legendum
est: per impu-
dentiam.

Dignum tam
qua affecta-
tum notat;
seu quae locu-
libet in tanquam
affectum notat.

Ius precij instrumentis lucraturū. HIP. Minime. S O C. Item belli dux exercitum uilibus armis instructum uidens, num speret dignum' ue putet ex his affectare lucrum? HIP. Mi nime. S O C. Eodem modo si tibicen tibiam, citharcedus citharam, sagittarius arcum, & ut breui complectar, artifex, & rei cuiusuis peritus quisque organa, ac reliquum apparatus nullius precij habeat, putet ne ex his aliquando se lucraturum? HIP. Non ut apparet. S O C R A T. Quos itaq; lucrucupidos tādē nuncupas: neq; enim eos quos supra recēsumus qui ē rebus nulla ratione dignis oportere lucrari existiment. Atqui hoc modo mirā de uir, quo tu uis, nullus hominum lucri cupidus sit. Sed enim ego ō Socrates, eos lucri cu pidos esse dicam, qui propter inexplebilem auiditatem minima & uilissima quęq; & nul lius precij dehinc mirum in modum sitiunt, & in his etiam lucrum quærunt. S O C. Nō ta men ō uir optime discernūt nullius ista precij esse, Huc enim nosiplos ratione adēgimus ut impossibile diceremus. HIP. Mihi sanē uidetur. S O C. Si non cognoscunt, ignorant igitur; opinantur tamen quę nullius precij sunt, multifacienda esse. HIP. Apparet. S O C. Lu cri cupidi nōne lucrum amant. HIP. Profecto. S O C. Lucrum uero damno dīcis contra rium? HIP. Sane. S O C. Est ne bonum cuiquam damno affici? HIP. Nemini. S O C. Malum autem? HIP. Profus. S O C. Læduntur itaq; damno homines? HIP. Læduntur. S O C. Ma lum igitur damnum? HIP. Malum. S O C. Contrarium uero damno lucrum? HIP. Contra rium. S O C. Bonum ne igitur lucrum? HIP. Certē. S O C. R. Bonum igitur amantes lucrucupidos nuncupas? HIP. Videtur. S O C. R. Nōn infanos quidem ō amice lucri cupidus di cis. Sed tu ipse utrum amas quod bonum est, an non amas? HIP. Amo equidem. S O C. An est bonum quicquam quod non affectes, sed malum? HIP. Non per louem. S O C. At forsi tan omnia bona affectas. HIP. Omnia. S O C. Interroga insuper & me utrum & ego sic affe ctus sim, bona equidē amare me confitebor: sed præter me ac te, nōne reliqui mortales omnes uidētur amare bona, mala odisse? HIP. Videntur. S O C. Lucrum autem nōne bo num esse confessi sumus? HIP. Nempe. S O C. Omnes igitur lucri cupidi uidentur hoc mo do: quo uero prius diximus, nullus lucri cupidus esset. Vtrā igitur istarum rationū sequē da potius ne erremus? HIP. Si quis ō Socrates recte lucrucupidum definiat, eum puto lu cricupidum arbitrabitur, qui his studet & lucrum ex his querendum sibi putat, ex quibus boni uiri lucrari nunquam instituunt. S O C. At nō uides dulcissime Hipparche quod pau lo ante inter nos conuenit, lucrari scilicet esse utilitate affici? HIP. Quid tum? S O C. Quia & in hoc consensimus, bonū omnes uelle, idq; semper. HIP. Confessi sumus. S O C. Nōne & boni uiri lucrū omne expetant, siquidē omne lucrum bonū est? HIP. Non tamen ea lu cra quibus lædi possint. S O C. Lædi uocas damnū pati, an aliud quippiam? HIP. Nil aliud q̄ damnum pati. S O C. Lucro ne damnū patiuntur homines, an damno potius? HIP. V trisq; etenim & a damno & a lucro prauo, male afficiuntur. S O C. Nū tibi uidetur aliquid utile ac bonum prauum existere? HIP. Minime. S O C. Nonne paulo ante cōcessimus, lu crum damno malo existēti, contrariū esse? HIP. Fateor. S O C. Et cū sit malo contrariū, esse bonum. HIP. Concessimus. S O C. Vides igitur ut me conēre decipere, ex industria cōtra ria his asserens, quæ modo confessi sumus. HIP. Non per louem ō Socrates: sed ecōtra tu me decipis, ac nescio quomodo ratiocinando sursum deorsumq; omnia conuertis. S O C. Bona uerba quæso. Neq; enim recte facerē, nisi uiro bono & sapienti parerem. HIP. Cui nam? aut in quo potissimū? S O C. Cōciui meo & tuo etiam Hipparcho Pisistrati Philēdo nici filio, filiorū Pisistrati natu maximo & sapientissimo, qui cū alia multa præclara sapien tiæ exempla edidit, & Homeri etiam libros in hanc urbem primus inuexit, & recitatores impulit, ut ludis publicis ordinatis uicibus referrent, quod usq; ad hæc etiam tempora ob seruant. Et Anacreonta Teium missa quinquaginta remorū nauī in hanc urbem acciuit. Simonidem præterea Chium apud se semper habuit, amplissima mercede muneribusq; inductum. Hæc autem agebat omnia ciues suos eō adducere uolens, ut quamoptime de gentibus imperaret, ratus minime fas esse, sapientiam cuiquam inuidere, quippe qui ipse honestus ac bonus erat. Cum itaq; ciues abunde eruditi essent, atq; sapientiā eius admira rentur, ad agricolas conuertit animū & peregrinos erudiendos. igitur colūnas in singulis mediæ urbis triujs & in unaquaq; tribu erexit, & ex ea sapiētia quā partim didicerat, par tim ipse inuenerat, eliciēs potiora, suis elegis cōplex⁹ poemata institutaq; sapiētie inscrip sit: primū ut ciues haud amplius egregia illa mirarent, Cognosce te ipsum, Nihil nimis, & reliqua

Secunda de finitio falsa

Confutatio

Confutatio finitio falsa

Secunda de finitio falsa

Tertia de finitio falsa

Confutatio a rationibus

Handwritten notes and corrections in the left margin, including 'Hipparchus', 'Pisistrati', 'quippe affertur', and 'pentametro'.

reliqua huiuscemodi Delphis inscripta, sed Hipparchi præcepta ueluti potiora suscipie rent. Deinde hac atq; illac prætereūtes, ac legendo illius sapientiā degustātes, ex agris & syluis ad reliqua doctrinæ instituta discenda pergerent. Erant autē epigrammata duo: alterum in sinistra parte uniuscuiusq; colūnæ, in quo Mercurius lectorē (sic enim inscribaba tur) monebat, quod in medio urbis tribus staret: alterū in dextra, sic inscriptū, Hipparchi hoc monumentū est. Mox præceptū additū, ut, perge quæ iusta sunt curare. Cumq; in alijs colūnis alia præclara carmina inscripta essent, multaq; in uia Stiriaca tale erat: Monu mentū hoc Hipparchi, Ne amicū decipias. Quamobrē ego te quidem amicū meū fallere nunquam ausim, & illi tanto uiro repugnare. Quo uita functo, tres annos sub fratre illius Hippiæ tyrannide pressi Athenienses seruiuerunt. Ipse uero ē maioribus natu omnib. acce pisti solum hoc trienniū in hac urbe tyrannidē uiguisse: reliquis temporibus, eodem penē modo quo Saturno régnante Athenienses uixerunt. Traditur autem ab elegātoribus ui ris, mortis eius causam extitisse nō eam quæ uulgo fertur, sororis scilicet Canephoræ cō temp tū, nam id credere absurdum est. Sed cum Harmodius Aristogitonis a masiū ageret docereturq; ab eo, plurimū sibi ex hac educatione placebat efferebaturq; & Hipparchū esse aduersarium suspicabat. Interim contigit ut Harmodius nobilē ac præstantē quendā, cuius nomē etsi referant nō tamē fatis teneo, amaret: is primum Harmodiū & Aristogito nē, ueluti sapientes admirabatur, postea familiaris factus Hipparcho, contēnere illos cœ pit, unde illi indignati, Hipparchū interemerunt. HIP. In discrimē ergo ō Socrates uenis, ne uel amicū me nō putes: uel si putas amicū, Hipparcho minime credere cōuincaris. Nā abs te nō decipi disserēdo nescio quo pacto nequeat mihi persuaderi. S O C. Atqui uolo per inde ac si talis ludamus, retractare quicquid libet, ne deceptū existimes. Vis ne illud retra ctē quod diximus, omnes homines bona appetere? HIP. Nolo. S O C. Quid uero illud quod damnū, ac damno affici, malū esse concessimus? HIP. Neq; id uolo. S O C. Sed quid illud, quod lucrū atq; lucrari, & ipsi damno, & ei quod est damnū pati cōtraria sunt? HIP. Neq; istud quidem. S O C. At illud forsitan, quod lucrari utpote malo contrariū, bonum est. HIP. Ne retractaueris id mihi omnino. S O C. Videtur igit tibi ut apparet, lucrū aliquod bonū esse, aliquod uero malū? HIP. Mihi uero. S O C. Retracto itaq; tibi hoc. Est enim lucrum aliud bonum, malum aliud, nihil tamen magis hoc quā illud lucrum est, nōne? HIP. Quid in terrogas? S O C. Dicam, cibus & bonus est & malus. HIP. Est. S O C. Estne magis cibus alter altero, an similiter cibus uterq; est, neq; quā cibus alter ab altero differt, sed quā hic quidē bonus, ille uero malus? HIP. Est ut dicitis. S O C. Nōne & potus & reliqua omnia, quęcun que formæ eiusdem sunt, ita habent ut partim bona, partim mala sint, nihilq; inter se diffe rant in eo in quo eadem sunt, quemadmodū hominum quidem alius bonus, malus alius? HIP. Sic est. S O C. Cæterum neuter illorum, ut arbitror, magis aut minus homo est quā alter, neq; bonus malo, neq; malus bono. HIP. Vera dicitis. S O C. R. Nōne de lucro simi liter iudicabimus? quod pariter lucrum tam bonum quā malum lucrum sit? HIP. Ne cesse est. S O C. R. Nil igitur magis lucratur qui lucrum bonum consequitur, quā qui ma lum. neque horum alterutrum lucrum magis apparet, ut iam conuenit. HIP. Profecto. S O C. Neutroq; aut magis aut minus adest? HIP. Neutro. S O C. Tali autem in re, cui neu trum horum competit, ecquis potest magis uel minus aliquid aut agere, aut etiam pati? HIP. Impossibile est. S O C. Postquam lucra æque sunt atq; lucrosa utraq; hoc deinceps a nimaduertendum restat, propter quid utraq; lucrum appellas, quidnam idem in utrisq; aspicias: ueluti si me roges, quare cibus, seu bonum, seu malum, cibum utrunq; uocem, re spondeam utiq;: quoniam uterq; sicca est corporis esca, ideo utrunq; cibū nomino, quod quidem & tu nobis concederes, nōne? HIP. Fateor. S O C. Et circa potum eadem rursus respondendi ratio esset, quod humidum corporis alimentum, seu bonum seu malum sit, potum uocamus, & in alijs eodem modo. Enitere itaq; me sic respondētem imitari: quid nam in lucro bono & malo idem cernis, cuius gratia utrunq; lucrum uocas? Quod si non habes quod respondeas, me uide. Num lucrum appellas omnem possessionē quam quis acquisiuit, uel nihil omnino, uel parum expendens admodū, cū plus accipiat? HIP. Id lu crum uocare mihi uideor. S O C. An huiusmodi dicitis, ceu si quis nihil expendens abunde epulatus sit, & ex epulis morbum acquisiuerit? HIP. Non per louem. S O C. At bonam ua letudinem ex epulis adeptus, lucrum ne an damnum assequeretur? HIP. Lucrum. S O C.

Handwritten notes in the top right margin, including 'Præcepta, seu monumentum Hipparchi'.

Handwritten notes in the middle right margin, including 'Hoc loco' and 'Ex diuisiō'.

Handwritten notes in the bottom right margin, including 'quatenus lucrum'.

Handwritten notes in the bottom right margin, including 'u. comm'.

Handwritten notes in the bottom right margin, including 'Hæc uerba' and 'ten in re'.

Videri de solo dicitur quod philosophus est... non de solo... sed de solo...

HIPPARCHVS, VEL DE LVCRICVPIDITATE
Non est igitur lucrum, quodlibet acquirere. HIP. Non certe. S O C. Nunquid ita se habet, ut non lucretur qui quod uis assequitur, siue bonum siue malum? HIP. Apparet si bonum adquisierit. S O C. Sin autem malum consequitur nonne damnum incurrit? HIP. Mihi quidem uidetur. S O C. Cernis ergo quod circa idem reuolueris? Lucrum enim bonum, damnum uero malum apparet. HIP. Ignoro quid dicam. S O C. Et iure quidem. Sed praeterea hoc mihi responde. Si quis minus expendens plus acceperit, lucrari hunc diceres? HIP. Dico, modo ne malum lucretur, sed uel auri uel argenti minus erogans, plus accipiat. S O. Enimuero hoc insuper interrogabo, si quis dimidiam auri libram erogans, duplum repperet argenti, lucrum, an damnum sit? HIP. Damnum profecto. O Socrates: nam pro duodecuplo duplum solummodo capit. S O C R. Veruntamen plus accepit. An non plus est duplum dimidio? HIP. Non eiusdem dignitatis ac precij est argentum cuius est aurum. S O. Ergo oportet hoc lucro adijcere, aestimationem scilicet ac precium. Nunc utiq; argentum amplius cum sit quam aurum, haud aequae aestimandum ac preciosum dicis: aurum uero minus existens, preciosum quoque ac dignum. HIP. Et maxime, sic enim se res habet. S O C. Ipsa ergo aestimatio dignitasque lucrum continet, siue parua res siue magna sit. Indignum uero aestimatione, lucro caret? HIP. Profecto. S O C. Ipsum preciosum ac dignum, uocas aliud dignum quam acquisitu dignum? HIP. Acquisitu. S O C. Dignum autem quatuor uti le an inutile? HIP. Vtile. S O C. Vtile nonne bonum. HIP. Est. S O C R. O uir omnium fortissime, nonne iam tertio & quarto conclusum a nobis est lucrum bonum esse? HIP. Videtur. S O C. Memoria tenes unde sermo hic nobis incidit? HIP. Arbitror. S O C. At si minus ipse memineris, ego in memoriam reducam. Ex eo enim quod negares bonorum uirorum esse lucra quolibet accepta, sed ex lucris bona duntaxat, mala uero nequaquam. HIP. Hinc sane. S O C. Nonne lucra omnia esse bona, seu magna siue parua sint, ratio nos fateri coegit? HIP. Coegit certe. O Socrates me magis quam persuasit. S O C. Sed forsitan deinceps persuadebit. Nunc tamen siue persuasus fueris, seu quomodocumque aliter sis affectus, consentis nobiscum lucra omnia & ampla & exigua bona esse? HIP. Consentio. S O C. Et bonos uiros omnes bona omnia uelle fateris? nunquid? HIP. Fateor. S O C. Malos autem dicebas omnia lucra tam exigua quam magna cupere. HIP. Dicebam. S O C R. Nonne igitur secundum sermonem tuum uniuersi homines & boni pariter atque mali lucri cupidi essent? HIP. Videtur. S O C. Nemo igitur recte uituperabit lucri cupidos, cum ipse quoque lucri cupidus sit.

*Lucrum est in quo
fuit exornatione
accipit, quae copu
ditur.*
*Hinc uide
singula auri
podo tu ua
luit duode
na podo ar
genti*
*Perfectio tantae soc.
id q' instituitur,
solutio q' lucra,
de hoc uero solo
n' do malo, conclu
dit.*
*Colligitur ex tota hac
dicitur aduocari lucrum
cupidos esse, n' dicitur
improbat hanc malum,
ut contentebat. Hip.
sed tantum probat, sed
fuerit uis, in lucra
cupidos est, qui lucrum
cupit: omne lucrum
id est in ipso est. Vtile
bonum est, honorum est
ex parte boni: q' uero
tandem q' uero cope
tere lucrum.*

ARGVMENTVM MARSILII IN LIBRVM PLATONIS DE PHILOSOPHIA, SEV AMATORES.

VMM A huius dialogi est, quid sit & quale officium philosophi definire. Est autem philosophi officium, diuina nosse, gubernare humanam: in illo contemplatiua philosophia, in hoc actiua comprehenditur. Philosophus itaque, primo diuinam, id est absolutam ipsius boni naturam per sapientiam contemplatur. Deinde ad id bonum uelut ad finem humanas operationes dirigens humana gubernat. Haec autem gubernatio duo requirit. Primum, ut quid humana natura sit, et quo pacto ducatur ad bonum, a malo remoueat, cognoscat, quod quidem per prudentiam philosophus agit. Alterum, ut sic instituat hominum & affectus & actus, sic temperet atque cohibeat, ut ad bonum quod sapientia ipsa inuenerat, & ad quod prudentia deinde direxerat, facile tendant. Id uero per morales uirtutes efficitur, quas omnes uno iustitiae nomine Plato complectitur. Atque ex his duobus humanorum gubernatio constat. Eiusdem autem est scire recte hominem unum, familiarum, ac rempublicam gubernare. Quamobrem qui moralis est, idem dominus, ciuilis, rex idoneus esset. Ex quibus concluditur in ipso philosophantis officio haec omnia contineri, sapientiam, prudentiam, iustitiam, moralem, domesticam, ciuilem, ac regiam disciplinam. Per sapientiam diuina cognoscit, per prudentiam iustitiamque humana gubernat, dum rem suam, rem familiarem, rempublicam administrat. Eiusmodi est philosophi ipsius officium, quod Plato in libro de re publica latius explicat, in hoc significat breuius. Ac primo duas aliorum opiniones circa philosophi officium confutat. Prima uidetur uel Solonis fuisse uel similis alicuius, dicentis id esse quod plurima discere: secunda Hippiae sophista uolentis philosophiam artium omnium peritiam esse. His denique consutatis, sententiam quam praediximus, breuiter innuit. Socrates ergo fingitur haec in scholis Dionysii, qui grammatice elementa Platoni tradidit, aduersus discipulos duos Dionysii disputasse: deinde quae in scholis tractauerat, in corona familiarum suorum a principio recensere.

*Propositum huius dialogi est
officiu philosophi, ubi nomine
philosofia, diuina nosse, & cohibere
affectus, ut ad bonum quod sapientia
ipsa inuenerat, & ad quod prudentia
deinde direxerat, facile tendant. Id
uero per morales uirtutes efficitur,
quas omnes uno iustitiae nomine
Plato complectitur. Atque ex his
duobus humanorum gubernatio
constat. Eiusdem autem est scire
recte hominem unum, familiarum,
ac rempublicam gubernare. Quamobrem
qui moralis est, idem dominus,
ciuilis, rex idoneus esset. Ex quibus
concluditur in ipso philosophantis
officio haec omnia contineri,
sapientiam, prudentiam, iustitiam,
moralem, domesticam, ciuilem, ac
regiam disciplinam. Per sapientiam
diuina cognoscit, per prudentiam
iustitiamque humana gubernat,
dum rem suam, rem familiarem,
rempublicam administrat. Eiusmodi
est philosophi ipsius officium,
quod Plato in libro de re publica
latius explicat, in hoc significat
breuius. Ac primo duas aliorum
opiniones circa philosophi officium
confutat. Prima uidetur uel
Solonis fuisse uel similis alicuius,
dicentis id esse quod plurima
discere: secunda Hippiae sophista
uolentis philosophiam artium
omnium peritiam esse. His denique
consutatis, sententiam quam
praediximus, breuiter innuit.*

PLATONIS DIALOGVS DE PHI-

LOSOPHIA, VEL AMATORES. SOCRATES.

DIONYSII Grammatici ludum ingressus, iuuenes quosdam uidi honesti in dole, claris ortos parentibus, cumque iis una eorum etiam familiares. Aderat autem duo quidam adolescentuli inuicem contendentes, quae uero esset contentio, haud satis aduerteram. Veruntamen de Anaxagora uel Oenopide disceptare uidebantur, circulos describentes, & quasdam sphaerae inclinationes depingentes cubito innixi & inerti admodum. Ego autem alterius illorum amicum iuxta quem sedebam, cubito tangens, interrogauit quid ita cõtenderent adolescentes, & num magnum quiddam esset & pulchrum, in quo tantum studium ponerent. Tum ille, quid inquit magnum & pulchrum? Nugantur enim de sublimibus quaedam, & philosophantes gariunt. Huius ego responsum admiratus, o adolescens inquam, an turpe tibi philosophari uidetur? cur ue tam acerbe respondeas? Alter uero, iuxta enim affidebat amulus quidam istius, cum & me interrogantem, & respondentem illum audisset, non expedit tibi Socrates inquit, interrogare hunc an turpe existimet esse philosophiam, nec ne. An non uides ipsum in tumiditate quadam & saturitate atque somnolentia uniuersam aetatem egisse, ut credas aliud quicquam eum tibi responsurum, quam quod turpe sit philosophia? Erat autem iste in musica eruditus, alter autem quem carpebat, in gymnastica. Videbaturque mihi oportere eum quem prius interrogaueram, missum facere, quod agendo potius quam disputando exercitatus haberi uelle uideretur. Interrogandum autem censui illum, qui sapientior uideri uolebat, ut si qua possem utilitatem reportarem. Dixi igitur ad eum, in communi me istoc proposuisse: quod si putas melius hoc te responsurum, illud idem te nunc in terrogo, utrum uideatur philosophari pulchrum esse an secus? Haec ferè cum diceremus, audierunt adolescentes, atque missa ea quae inter ipsos erat contentione, ad ea quae differabam audienda seipsos silentio parabant. At amatoribus quid acciderit, nescio: Ipse certe obstupui. Semper enim ad noua ac pulchra stupefco. Videbatur itaque mihi alter me non minus certare. Respondit autem ille mihi, & ualde quidem ambitiose. Siquando o Socrates, philosophari turpe esse ducerem, neque me hominem putarem, neque quemuis aium sic affectum. Innuens autem in amulum dicebat haec ea uoce, ut adolescentes amulium exaudire possent. Hic ego, pulchrum igitur tibi philosophari uidetur? & maxime quidem, inquit ille. Quid ergo, inquam, num uidetur tibi fieri posse, ut norit quis turpe ne sit aliquid an pulchrum, nisi prius quid ipsum sit norit? Non. Nosti igitur inquam quod est aliquid philosophari? Noui equidem. Quid est? Quid aliud quam iuxta Solonem? Dicebat enim alicubi Solo: Discenti assidue multa, senecta uenit. Et mihi quidem uidetur semper sic oportere aliquid discere eum hominem, qui philosophus futurus sit, siue iuuenis, siue senex sit, ut in uita quamplurima discat. Atque is primo uisus est mihi aliquid dixisse. Deinde mecum reputans, interrogauit, num ei philosophia polymathia, idem quod multa discere uideretur. Et ille omnino inquit. Existimas inquam pulchrum aliquid solum esse philosophiam, uel etiam bonum? Et bonum inquit. Vtrum philosophiae id proprium facis, an etiam alijs eodem pacto tribuis: ut uerbi gratia, studium gymnasticae, non modo pulchrum esse, sed etiam bonum? Tunc ille ludens duo protulit. Aduersus hunc, inquit, dico, quod neutrum sit: aduersus autem te o Socrates, & pulchrum & bonum simul esse fateor. Ergo in gymnasiis etiam multum laborem existimas esse gymnasticae studium? Et maxime quidem inquit ille, quemadmodum in philosophando multa discere, philosophiam puto. Ego uero credis inquam, gymnasticae studiosos aliquid aliud appetere, quam ut eorum corpora bene se habeant? Id ipsum inquit. Num multi labores bonam corporis habitudinem efficiunt? Quonam pacto, inquit ille, ex paucis laboribus robustum corpus fieri possit? Hic mihi uisus est gymnasticus ille prouocandus esse, qui mihi peritus gymnasticae auxilium ferret. Illi igitur percontatus sum. Quid uir optime isto loquente tu taces? Num & tibi uidentur homines e multis potius laboribus quam temperatis robur acquirere? Equidem o Socrates, ego illud quod dici solet uidere uideor, nempe ex moderatis cor-

*Indicis profecto
ad g...
Non bo...
se ead...
te h...
mentarij...
i. Aduersarij.*
*i. in...
sent...
a...*
*Hoc bonum...
lores...
natura...
instituta...
i. uic...*

gymnasticum.

*philosofia
hanc eff...
uocatur...
hanc...
ita et...
discere
uirtutes.*

*Defensio rei omnium
philosofia...
lyticarum...
sciat quae...
tur quid sit...
neque quid...
fit, si igno...
tur antist...
ma definitio
philosophie
ex Solone*

*Consutatio a
ratione alio
ru studioru*

*i. quod no-
men esse
illi scien-
tia.*
*i. an regendi
equos conju-
gatos.*
*Hic regendi
sunt esse
sentia in
sapien-
tia, et ea
quod ad ad-
monstrat.*
*i. sciemus imperare.
i. imperamus.*
*precipuum, in alia
sapien-
tia genus e, hoc
in aliis: in com-
mune scientia na-
tura.*
*i. omnibus in ratione
hoc in aliis ditionis.*
*i. habuisse dominium in
eodem.*
i. pater.
*i. quidam Paris, cupit
nos regere.*
*sapienter vates etia
dicunt apud veteres,
hoc in aliis ditionis,
vates in aliis ditionis
nomine dicitur, leges
faciebant de ipso
lex: sapienter vates
sunt, et exercita-
tione ea facultate
sunt conparabant.*
*i. auctoritate luxu-
pior.*
*i. sunt sapientes agri-
colae.*
*i. inuentione; na, apud
veteres, athleta dicitur,
pugiles, cursum,
i. inuentione.*
*consuetudo significat mutua
familiarietate, et contumacia
niam, quod hispanis dicitur
trato, o conseruacione.*

THE. Certe. SOCR. Sin autem illius cuperes eruditum te fieri, qua currus reguntur, ac pa-
tri succenseris, ego uero rogem, quanam ea esset, nonne aurigariam respondeas? THE.
Vtiq; SOCR. Quam igitur nunc cupis? Vtrum illam quidem nosti, nomen autem igno-
ras? uel nomen etiam tenes? THE. Etiam nomen. SOCR. Dic ergo quid est? THE. Quod
aliud nomen huic congruere dicas o Socrates, quam sapientia? SOCR. Nonne etiam auri-
garia, sapientia est? An ignorantia tibi uidetur? THE. Nullo modo. SOCR. An non sapi-
entia? THE. Sapientia. SOCR. Qua ad quid utimur? num qua scimus equorum iuga rege-
re. THE. Profecto. SOCR. At gubernatoria nonne & ipsa sapientia est? THE. Mihi quidem
uidetur. SOCR. Num & ea est qua naues gubernamus? THE. Ea utiq; SOCR. Ea uero quam
nunc optas, qua nam sapientia est, quid ue ea ministrat? THE. Mihi quidem uidetur ea
qua scimus hominibus imperare. SOCR. Num qua agrotantibus? THE. Minime. SOCR. Ip-
sa enim medicina est, nonne? THE. Est. SOCR. At qua canentibus scimus in choris praesse?
THE. Nequaquam. SOCR. Musica enim est. THE. Ita. SOCR. Sed utrum qua certantibus
praesse? THE. Nequaquam. SOCR. Gymnastica enim est. THE. Est. SOCR. Verum qua quid
facientibus, conare exprimere sic, quemadmodum superiora ego. THE. Mihi plane uide-
tur ea, qua his qui sunt in ciuitate. SOCR. Nonne in ciuitate agroti etiam sunt? THE. Sunt
quidem, sed non istis solum dico, uerum omnibus qui in ciuitate uersantur. SOCR. Intelli-
go quam artem dicis. Videris enim non eam qua praesse nouimus metentibus aut uin-
demiantibus, aut plantantibus, aut serentibus, aut triturantibus: ipsa enim per quam ijs
imperamus, agricultura est. THE. Est. SOCR. Neq; rursus qua uel secantibus, uel perforan-
tibus, uel polientibus, uel torno aliquid facientibus: nam haec ad fabros pertinet. THE.
Certe. SOCR. Verum fortasse qua ijs uniuersis, & agricolis, & fabris, & artificibus omni-
bus, ac priuatis cunctis mulieribusq; & uiris imperitamus, eam tu sapientiam dicis. THE.
Istam ipsam o Socrates iam pridem dicere uolebam. SOCR. Potes ne dicere an Aegisthus,
qui Agamemnonem apud Argos interfecit, his omnibus imperauit, quos dixisti, artifice-
bus, priuatis, uiris, mulieribusq; uniuersis, an alijs quibusdam? THE. Non alijs, sed ijs om-
nibus. SOCR. Quid autem Peleus Aiaci filius in Phthia, nonne iisdem dominatus est?
THE. Eisdem. SOCR. Periantrum uero Cypseli nonne audisti apud Corinthios imperas-
se? THE. Equidem. SOCR. Nonne eisdem in ciuitate sua dominatus est? THE. Certe.
SOCR. Quid uero Archelaum Perdiccae nuper in Macedonia imperantem, num iisdem
existimas dominatum? THE. Equidem. SOCR. Hippium autem Pisistrati in hac urbe domi-
nantem, quibusnam praefuisse arbitraris? nonne iisdem? THE. Quid nis? SOCR. Bacis ue-
ro, & Sibylla, & nostras Amphilytus, quonam pacto tibi cognominandi uiderentur?
THE. Non alio quam uatum nomine. SOCR. Recte dicis, eodem modo conare ut inue-
nias quo cognomine Hippium & Periantrum propter eundem principatum nomines.
THE. Qui uocem quam tyrannos? SOCR. Ergo quicumq; cupit more istorum uniuersis
suis ciuibus imperare tyrannidem appetit, & esse tyrannus studet. THE. Ita uidetur.
SOCR. Hanc tu optas? THE. Videtur ex ijs qua dixi. SOCR. Scelesti, more tyranni no-
bis praesse cupis? Ac iam dudum succenses patri, qui te ad aliquem tyrannidis praepro-
rem non mittit? Et te Demodoce non pudet, qui dudum noris quid hic concupiscat? &
si habuisses quod ipsum mitteres, artificem sapientiae illius quam petit, fecisses? post ades-
ses, cupiuissesq; nunquam missum? sed nunc uides. Cum uero te coram accusauerit, con-
sultemus simul ego & tu, est ne quod mittamus, ut alicuius consuetudine sapiens tyrannus
efficiatur? DEMO. Per Iouem o Socrates, consultemus. Est enim ut mihi uidetur, consi-
lio opus, & maximo. SOCR. Sine bone uis, interrogemus ipsum prius. DEMO. Interro-
ga. SOCR. Quid si Euripide ad aliquid utamur o Theages? Inquit enim ille, Sapientum tyran-
nide ais sapere tyrannos? quemadmodum si cum dixisset, sapientes agricolae sunt sapien-
tium consuetudine, percontaremur, quam in re sapientum, quid putas ipsum dicitur? an
aliud quam in re rustica? THE. Nihil aliud. SOCR. Eodem modo si dixisset, sapientes cocci
sapientum consuetudine, nosq; rogaremus, quam in re sapientum, quid aliud respon-
deret, quam coquinaria? THE. Id ipsum. SOCR. Quid si dixisset sapientes athletae sapientum
consuetudine, & nos in quo sapientum interrogemus, nonne certando responderet? THE.
Imo. SOCR. Et quia dixit, Sapientes tyranni sapientum consuetudine, si rogaremus illum,

qua in re o Euripides sapientum, quid eum responsum putas? THE. Per Iouem nescio.
SOCR. Vis tibi dicam? THE. Vt lubet. SOCR. Haec sunt qua ait Anacreo ipsam Callicre-
tem nosse. Audisti carmen? THE. Audisti. SOCR. Quid igitur, huiusmodi ne uiri consue-
tudinem cupis, qui eam artem tenent, quam tenebat Callicretes Cyane nata, quicq; sciret
tyrannica quae Callicretem nouisse poeta inquit, ut & in nos & ciuitatem tyrannidem ex-
erceas? THEAG. Iam dudum me mordes Socrates atque irrides. SOCR. Quamobrem?
nonne ais hanc te sapientiam optare, qua cunctis imperes? Atqui haec faciens aliud ne
quam tyrannus sis? THE. Optarim quidem uel omnium hominum, uel quam plurimo-
rum tyrannide potiri, quod idem de te ac ceteris omnibus persuado mihi, aut etiam de-
us esse. Verum tamen non hoc appetere dicebam. SOCR. Quid tandem est hoc quod
cupis? nonne ciuibus praesse? THE. Non ui quidem, neque ut tyranni, sed uolenti-
bus, quemadmodum alij in ciuitate rationis compotes homines. SOCR. Dicis ergo
qualis Themistocles fuit, & Pericles, & Cimo, & quicumque alij in administratione rei-
publicae floruerunt? THE. Per Iouem istos inquam. SOCR. Quid uero si nobilis eques
esse studeas, & in ea arte sapiens, ad quosnam alios accederes quam ad equites? THE.
Ad nullos alios. SOCR. Quippe ad hos ipsos qui equestri arte pollent, & qui equis tum
nostratibus, tum alienis quam plurimis utuntur. THE. Scilicet. SOCR. Eodemq; mo-
do si sapienter iaculandi artem adipisci cupias, ad eos qui optime iaculantur, & qui mul-
tis tam alienis quam proprijs utuntur spiculis proficisceris. THEA. Mihi quidem ui-
detur. SOCR. Age itaq; postquam in ciuilibus erudiri uis, ut in ijs sapiens fias, ad alios
accedendum putas, quam ad hos ciuiles homines, qui disciplina ciuili summo opere ual-
ent, & utuntur ea, tum patria, tum aliarum ciuitatum & Graecarum, & barbararum? An
putas ab alijs sapientiam earum rerum posse consequi, quas isti soli norunt? THE. Audi-
ui Socrates sermones quosdam, quos tuos asserunt, ciuiliu uirorum liberos nihilo me-
liores quam cerdonum esse. Et mea quidem sententia uera dicis. Insapienter ergo sim e-
go, qui de illorum numero esse possum, si mihi persuadeam, aliquem istorum suam mihi
sapientiam traditurum, qui quidem suos filios ipsorum minime iuuent, putemq; uel mi-
hi, uel ulli mortalium ad hanc rem posse prodesse. SOCR. Quid tu igitur optime homi-
num agas, si cum tibi filius esset, huiusmodi negocia exhiberet, ostendens cupere in opti-
mum pictorem euadere, succenseatq; tibi quod nullam in se pecuniam eius gratia collo-
cares, sed ipsos pingendi artifices paruipenderet, neque ab eis aliquid uellet discere, tibi-
cines item tibicen esse uolens, uel etiam citharcedos, habes quod cum eo agas, uel quod
tandem illum mitteres, nolentem ab ijs discere? THE. Minime profecto habeo. SOCR.
Nunc igitur eadem haec faciens, miraris atque succenses patri, cum dubitat quid tecum
agat, & quod te mittat, quem Atheniensium in administranda republica praestantissimo-
rum cuiquam uoluisses commendaturi eramus, qui tecum sine precio uersatus fuisset:
simulq; & sumptibus pepercisses, & ab huiusmodi consuetudine plus nominis qua uiuis-
ses? Si me susceperis, fat habeo, neq; alium quaro. SOCR. Quid hoc dicis? DEMO. Non
male dicit o Socrates, neq; mihi quicquam hoc iocundius utiliusq; ut arbitror, esse pos-
set, quam si huic tua consuetudo placeat, & si tu cum eo uersari uelis: & profecto pudore
impedior dicere quam uehementer affectem. Itaque ambos uos rogatos uelim, & te
ut uelis hunc suscipere, & te ne alium quam Socratem queras, meq; maximis curis & for-
midine plenis obsecro liberetis, quoniam nunc uehementer timeo, ne hic cuiuspiam at-
terius consuetudinem quarat a quo deinde perdatur. THEA. Ne ulterius mihi timeas
mi pater, si huic persuadere potes, ut me suscipiat. DEMO. Recte loqueris, & ad te o
Socrates omnis posthac oratio conuertetur. Ego enim ut breuissime loquar, me simul ac
mea opera uel charissima quocunq; indigeas, tibi libentissime trado, si hunc Theagem
susceperis, eiq; pro uirili tua benefeceris. SOCR. Equidem o Demodoce studium hoc
tuum non admiror, si quidem existimas maxime a me hunc iuari posse. Non enim uideo
ubi maiore diligentia opus sit, si quis mentem modo habeat, quam ut filium optimum red-
dat. Sed unde tibi hoc ita uisum est, me uidelicet tuum filium meliorem posse ciuem redde-
re quam tute possis? Atque unde hic sibi persuasit posse magis a me quam abs te ad hanc
rem iuari? Id enim uehementer admiror: tu enim primum me senior es, deinde multis

*i. filia cyane, qd in
Infula Cyane nym-
pha nomen obtinuit.*
*i. Commune de pderid
ui, et reliquorum
uelle imperare, ce-
deat officii, si fieri
posset.*
*i. ut si desidero more
tyrannico imperare,
sed more regio, ce-
ciuit.*
*opulenti o genus quod
da la nobis mitali,
cuius habitus, quibus
pater longitudo
sunt.*
*i. uelut moderant
ad pacem, sed alia
dicitur.*
*et uelut p. alicui
nate uel p. p. p.
sed in disciplina con-
lis.*
*et quod tu thea-
get uia exoptat.*
*K
Natalia uel hunc
secu m. h. u. e.
et importuna.*
*i. praestantissimum
u. h. p. p. p. p. p.
ceteris*
*i. ne quod mihi acci-
dat in eam modo time-
as.*

*qua
de Phia dicitur
et tyrannus p. p.
ad p. u. r.*

ac maximis apud Athenienses functus es magistratibus, neque te magis quisquam a popularibus Anagyrus ac reliquis civibus honoratur. In me autem horum quicquam neuter vestrum videt. Verum si civilium virorum consuetudines Theages iste contemnit, aliosque querit qui instruere inventam profitentur, est hic Prodicus Chius, & Gorgias Leontinus, & Polus Agrigentinus, alijque permulti, qui ad eos sapientes sunt, ut cum urbes adeunt, nobilissimos & ditissimos alliciant ad se iuvenes: quibus cum vel optimorum quorumcunque familiaritate gratis uti liceret, eorum assuetudine relicta, persuasi ad illos conferunt se, precium, atque id ingens offerentes ultro, & gratiam insuper maximam habentes. Ex his ergo decebat te ac filium tuum aliquem eligere, me vero ad id elegisse non convenit. Nullam enim ex istis beatissimis & pulcherrimis disciplinis profiteor, velim tamen mihi illas esse notas. Verum semper nihil scire me dico praeter exiguam quandam amandi disciplinam, qua vulgo vehementior, tum superioribus, tum etiam praesentibus viris esse videor. THE. Vides ne pater Socratem hunc non admodum familiaritatem meam recipere? Nam quod ad me attinet, paratus eram, modo ipse voluisset: sed haec omnia ille ioco aduersus nos dicit. Noui enim meorum equalium & aliquanto seniorum nonnullos, qui cum antea nullius essent estimationis, postquam familiaritate istius usi sunt, breui omnium supremi eorum euaserunt, quorum infimi prius erant. S O C. Nosti quale hoc sit o Demodoci filii? THE. Noui per Iouem: si uoles enim, talis fiam, quales illi fuerunt. S O C. Non ita

o optime, sed hoc te fefellit, quale sit: ego autem tibi dicam. Adest mihi diuina quadam sorte daemonium quoddam a prima pueritia me secutum: hoc enim uox est quaedam, quae cum sit, semper eius rei quam facturus sum, dissuasionem innuit, prouocat uero nunquam. Quod si quis amicorum mecum quandoque aliquid communicat, uenitque uox, hoc illa dissuadet, neque facere sinit. Cuius equidem rei uobis testes dabo. Charmidem uirum bonum Glauconis filium noscitis, hic aliquando in Nemea stadio se exercitaturus mecum communicabat. Ac statim ubi dicere inciperet quod se exercitaturus esset, affuit uox: ego prohibui, edicens quemadmodum daemonij uox extiterat ne se exerceret. Ille uero, Fortasse inquit, significat me uictorem non euasurum: & si uictoria non potiar, tamen me exercens, aliquid proficiam interim puto. Atque ita locutus, in certamen abiit. Opera precium igitur est audire quid ei ex eo certamine contigerit. Iam si uultis & Clitomachum Timarchi fratrem rogare quid ei Timarchus dixerit, cum iam moriturus esset. Is enim & Euthylus quidam cursor, qui illum fugientem suscepit, referet uobis quid ille tunc dixerit.

THE. Quidnam? o Clitomache, inquit, equidem quamprimum moriturus uenio, quoniam Socrati obtemperare nolui. Hoc quid ita dixerit Timarchus, ego exponam. Cum enim surrexissent ex conuiuio Timarchus, & Philemon Philemonidis filius, interfecturi Niciam Hircamandri filium, soli enim insidiarum hunc consocij fuerant: hic Timarchus, Quid ais o Socrates, inquit. Vos quidem bibite, me uero oportet alio ire, redibo autem paulo post, si occasio erit. Tum mihi aderat uox. Itaque ne fargas inquam, solitum mihi a daemone signum datum ferens. Quieuit ille. Deinde paulisper commemoratus ardebat iterum eundem cupiditate, dicens, eo iam Socrates. Et quia iterum uocem audiuim, rursus illum cohibui, donec ille tertio latere me cupiens clanculum, cum ego mentem alio aduertissem, se subripuit: & sic profectus ea patrauit, quae mortis ei causa fuerunt. Haec eadem ille fratri, quemadmodum nunc ego uobis dixit, se scilicet moriturum uenire, quod mihi credere noluisse. Audietis praeterea ab his qui in Sicilia sunt, quae de exercitus conflictu praedixeram. Et praeterita quidem ab his qui illa nouerunt, audire licet. Experiri uero demonij signum siquid forte dicat, etiam nunc possumus. In expeditionem namque exiit Neonus Calii filius. Mihi autem signum adfuit, proficiscitur uero nunc cum Thrasylo aduersus Ephesum & Ioniam militaturus. Ego autem illum existimo uel interfectum iri, uel huiusmodi aliquid incursum, & de reliquo negotio uehementer metuo. Haec omnia ideo tibi dico, quia potestas omnis ad familiaritates cum his qui mecum sunt instituendas penes demonium est. Multis enim aduersatur, neque licet his auxilium ferre, qui mecum inuito daemone conuersantur: quare impossibile est mihi cum his uiuere. Multis autem haerere non prohibet, sed consuetudine nostra nihil omnino iuuatur, quibus autem fauerit in ipsa familiaritate potestas demonij, illi sunt de quibus illud animaduertisti, breui enim proficiunt. Sed eorum partim hoc beneficium firmum habent atque durabile, plerique uero quoad

quoad mecum sunt, mirifice polent, at ubi discesserint, rursus nihil a caeteris differunt. Hoc quandoque accidit Aristidi Lyfimachi filio, eius qui filius fuit Aristidis. Nam mecum commorans breui multum profecit: postea uero in militiam profectus est, rediens deinde offendit apud me agentem Thucydidem Melisi filium: hic autem Thucydides pridie mihi inter disputandum nescio qua de re obiecerat. Cum me salutasset, & quaedam insuper colloctus esset Aristides, Thucydidem, inquit, o Socrates audio gloriari, & in quibusdam tecum etiam coertare, tanquam aliquid sit. Est inquam ut dicis. Tum ille, non meminit, inquit, antequam tibi adhereret, quale fuerit mancipium? Non uidetur inquam per deos. At ego, inquit ille, ridiculus sum. Quidnam maxime inquam? Quoniam priusquam hinc abirem, cum quouis disputare audebam, neque aliquo uidebar in disserendo deterior, adeo ut coetus praestantium uirorum audacter adirem. Nunc autem contra, fugio quemcunque eruditum esse intellexi, adeo pudore abducor ob infirmitatem. Vtrum igitur inquam euestigio te reliquit illa uis: an paulatim? Paulatim, inquit. Quando uero in te incessit, utrum accidit tibi aliquid a me discenti, an aliter? Dicam o Socrates rem quidem incredibilem, ueram tamen. Nihil unquam a te ut ipse scis, didici, proficiebam autem quotienscunque tecum essem, & si in eadem solum domo essem, non tamen in eadem parte domus, magis tamen quotiens eadem in parte. Et mihi quidem uidebar multo magis, quando in eadem parte existens, aliquid te dicentem intuebar, quam cum alio essem auersus. Sed longe magis proficiebam, cum apud te sedens, te tangebam. Nunc autem omnis habitus ille defluxit. Est igitur o Theages huiusmodi nostra consuetudo. Si enim Deo gratum est, permultum quidem & breui proficies. Sin contra, minime. Vide igitur ne tibi tutius sit ab aliquo illorum erudiri, quibus in sua potestate sita est utilitas qua caeteris profunt, quam a me fortuna quadam id allequi. THE. Mihi quidem sic faciendum Socrates uidetur, ut consuetudine nostra de daemone intelligamus. Quod si nobis annuerit, recte omnia: sin minus, quid agendum sit conuultabimus tum, alteri ne cuiquam adhaereamus, an hoc diuinum quod tibi insitum est, precibus & sacrificijs & alio quouis denique pacto, quo uates iubent, placemus. DEMO. Nihil ad haec o Socrates huic adolescenti repugnes, bene enim dicit Theages, S O C. Atqui si uidetur oportere sic agere, sic agamus.

ARGUMENTVM MARSILII IN MENONEM DE VIRTUTE.

VATVOR esse argumentationum genera, quibus Plato utitur, exemplum, inductionem, ratiocinationem, & enthymema, & quo pacto fiant, satis in Alcinoi copendio, quod & nos traduximus, declaratur. Vbi etiam tres Platoniorum dialogorum species inuenimus, & quibus argumentationibus in unaquaque dialogi specie uti soleat. Aut enim solum inquirat, falsa uel confutat dialogus, aut solum uera exponit ac docet, aut in utroque uersatur. Primus inquisitiuus & contentiosus. Expositiuus alter. Postremus mixtus est dictus. Meno autem licet mixtus sit, maiori tamen ex parte contendit & confutat, & omnes argumentationes attingit. Vt nisi qui ex alijs Platonis dialogis, qui ad expositionem magis quam ad disceptationem pertinent, sensa colligat, & Menoni huic adijciat, difficile summam disputationis huius elicere possit. Est autem haec, quid uirtus sit, & quomodo nobis adsit, inquirere. Id Socrates efficit, dum quatuor Menonis, Aristippi, Gorgiae, et Prodicti de uirtute definitiones confutat, & definitionem suam post illas inductam geminis obiectionibus retractat. Veritas quippe ex redargutione falsitatis elucet. Est autem hominis uirtus affectio siue habitus animae, quo potentia naturalis eius quam optime suum opus exercet, quae definitio in libris de Republica traditur. Opus cuiusque potentiae tunc optime exercetur, cum ad finem suum dirigitur. Quod ad finem confert, utile dicitur. Merito igitur in hac disputatione commune uirtutis officium id esse traditur, ut & actiones & ea quibus agendo utimur, utilia reddat. Illa itaque definitio huic dialogo consonat, cum uirtutibus est communis. Vt uirtutum profecto species plures sunt, pro uirtutum animae & actuum diuersitate, in quibus una tamen quae dicta est communis uirtutis ratio semper inspicitur. Prima uis animae mens est, cuius actus est perpetua contemplatio ueritatis. Secunda ratio, cuius actus ueritatis inuestigatio. Tertia phantasia, cuius actus collectio eorum quae sensus eius nuncij porrigunt, perque illa discursus. Atque haec sunt uires animae, quae cognitiuae dicuntur. Restant tres aliae, quas appetitiuae uocant: Voluntas, & irascendi uis, & concupiscendi. Voluntatis actus, appetere quae mens & ratio porrigit. Irascibilis, aggredi quae ratio & phantasia proponit. Concupiscibilis actus, adsciscere quae phantasia sensusque obijciunt. Sex insuper istis duae subiiciuntur, mouendi & nutriendi uigor, sed haec cum superioribus, aut nihil, aut uix, & parum admodum in uirtute comunicat. Assuetudo

i. mixtae pascunt, et gaudent hoc beneficio.
i. concitus ignorantia mea, pudore impedior
i. uires illa sal in me extincta est.
f. a voluntate daemone, qui alij propitius est, et alij aduersus.
Alij legunt: placare conuenit, hoc est, cum nobis conciliare suadeamus.

quod nomen est, et significat hoc uerbi, hoc est de dicit. Munus philosopharum

i. superius dicitur in hominibus.

Daemone Socratis

i. me incolubet uel dicitur cupiens

i. id meum praedixit adferre, ubi uenerit in acquies.

i. familiaris, et de quibus.

uocet naturam demonis socratici inuestigare, ut multis aduersaret.

*i. inuocare apud deum com-
prouocantur
prouocantur
prouocantur*

i. conuenit

vestigio

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

i. pro

fectio mentis que contemplationem perficit, sapientia est: que rationis indaginem, scientia atq; prudentia. Scilicet quidem indagacionem eorum que natura facit, prudentia consultatione in ijs que nos agimus. Que phantasia discursum opinio recta, quam sagacitatem quidam uocant. Iustitia uoluntatem & liberalitas. Irascibilem fortitudo eiusq; pedisse que. Concupiscibilem continentia simul & temperantia. His omnibus id est commune, ut quilibet earum sit affectio actum potentie naturalis perficiens, dum decorum reddit & utilem ad finem ultimum consequendum. Variæ uero uirtutes diuerso modo habentur. Sapientia quidem natura: est enim eterna rationum omnium in mente complexio, perpetuusq; ueritatis intuitus. Scientia per doctrinam philosophiæ que reminiscenciam præstat, acquiritur, dum ratio que pennas olim abiecit, ad mentem conuersa reminiscendo iterum alas recuperat. Prudentia doctrina simul & longo usu rerum aduenit. Recta opinio exemplis, autoritate, inductio, sorte. Iustitia fortitudoq; & temperantia, ceteraq; morales uirtutes prudentiæ rectaq; opinionis legibus & exercitatione legitima perficiuntur. Vnde duo hæc moralium uirtutum principia Plato posuit, prudentiam & rectam opinionem. Quamobrè prudentia se penumero totius moralis uirtutis apud Platonem nomen usurpat. Est & uirtus quedam ad rectam opinionem attinens, qua legitimi principes ac ciues, in agendo honesti, cõtemplationis tamen expertes bonum publicum curant, quam civilem peritiam nominant. Eamq; Plato facultatē, & in Theage, & in præsentis Menone, haud aliter quam sorte diuina, dari ciuilibus hominibus disputat. Hac igitur summa quis mentem Platonis in Menone colliget, & huiusmodi præmissa distinctione contradictiones reuuet, obiectionesq; uitabit. Disputatione uero illa de reminiscencia geometricisq; figuris in argumento tractare idcirco non placuit, quoniam non ut principalis, sed ut accessoria est inserta. Argumentum autem summam rei caputq; requirit. Singula quippe discutere non arguementi, sed commentarij potius est officium.

MENO, VEL DE VIRTUTE

MENO, SOCRATES, PVERANYTVS

POTES ne mihi ostendere Socrates, doceri uirtus possit, nec ne, an exercitatione potius acquirat. Aut num fortasse nec doctrina, nec usu hominibus comparatur, sed ipsa natura, uel alio quopiam modo hominibus insit? S O C. Hactenus o Meno Thessalici homines inter Græcos illustres, tum equestri facultate, tum etiam diuitijs habiti sunt. Nunc autem, ut mihi uidetur, sapientia quoq; gloriam consequentur, præsertim amici tui Aristippi Larissæi cõciues. Atq; eius quidem rei autor uobis Gorgias extitit, qui in urbem uestram profectus amicos sibi ob sapientiam comparauit cum reliquos Thessaliorum optimates, tum maxime Aleudarum familiam ex qua amicus tuus Aristippus originem ducit. Quamobrè sic uos Gorgias assuefecit, ut intrepide & alto animo interrogantibus respondeatis, quæadmodum scientes decet. quippe & ipse cõcedebat Græcorum cuiq; rogare quicquid quisq; uellet, ac singulis etiam respõdebat. Nobis uero o amice Meno contrarium contigit: siquidem sapientia nostra quodammodo iam exaruit, atq; ex ijs locis ad uos diuertisse uidetur. Itaq; si quem nostrorum hominum hoc pacto percõteris, nemo erit qui non rideat. O hospes forte tibi beatus quidam uideor, quem nosse existimas, utrum doctrina, an alia quadã ratione uirtus hominibus cõparetur. Ego uero usq; adeo ab hac cognitione absum, ut nec quid ipsa sit uirtus intelligam. Atqui ipse quoq; o Meno sic affectus sum: in eadem quippe paupertate animi qua & cõciues mei, uersor, ac me ipsum sæpe accuso, utpote quid sit uirtus penitus ignoras. Cum uero quid sit nesciam, quonã pacto qualis sit norim? Num tibi fieri posse uidetur, ut qui nullo modo quis Meno sit norit, utrum bonus, diues, generosus, an contra sit norit? ME. Mihi quidem nequaquam. At uero ipse reuera o Socrates, quid sit uirtus ignoras? Ista de te domi renunciabimus? S O C. Non id queso solum Meno domi dices, uerum etiam quod nullum unquã, ut mihi quidem uideor, isthuc scientem natura sit. ME. Nunquam ne igitur Gorgiam cum hic commoraretur conuenisti? S O C. E quidē. ME. An hæc ignorare tibi uisus est? S O C. Haud satis o Meno nemini, ideoq; quid tum mihi uisum fuerit, in præsentia referre nequeo. Sed fortè & ille nouit, & tu quid ille docuerit, tenes. quare si placet: ipse dicas. Nam tibi forsitan cum illo conuenit. ME. Conuenit equidē. S O C. Eum igit cū absit, omittamus, ipse uero o Meno, dic per deos obsecro quid esse uirtutē existimes: dic inquã, nec inuideas, ut fortunati cuiusdã mendacij redarguar, siquidem tu & Gorgias id nosse uideamini, ego uero nemini unquã hoc scienti occurrisse dicam. ME. At o Socrates nequaquam difficile est id dicere: & primo quidem si

Ne si diceret Meno: cupio abste doceri Soc. an ex. Tergeruista. tur doctrinatio Socratis i. q. u. q. u. eo pertinens, an natura - ut interro. uobis insit. getiple. i. principium. Gorgias ratione in uirtutibus equum rando, q. hoc dia. loq. p. x. probat. Phil. p. l. c. 7. i. omni sublata formidine. i. impeturo animo. i. p. q. abste facultate. i. in ead. uerbor animi ignoratio he, qua me. d. uider. ead. omni institutio de beas p. q. d. i. a. d. i. n. i. t. b. n. e. u. e. c. o. g. n. i. t. i. o. n. e. h. e. b. e. a. t. p. e. r. f. e. c. t. a. e. i. n. o. b. j. e. c. t. a. n. e. c. i. n. u. o. l. u. t. a. q. u. i. d. n. o. n. i. g. n. o. r. a. t. o. e. t. q. u. a. l. i. b. e. t. i. t. a. n. i. g. n. o. r. a. b. i. t. i. m. e. m. o. r. i. a. i. f. o. r. t. e. a. m. l. o. e. r. a. i. n. e. a. d. u. e. n. t. e. r. t. i. a.

Scopus huius dialogi e doceri; in q. quid sit uirtus, et quana pacto ab hoibus comparatur, et, ind. alia, uirtutem sparari posse inquit Soc. scientia, & recta opinione: postea hoc ip. impugnat multis argumentis; atq; p. ostendit: uirtutē n. posse sparari scia; na. hæc p. d. i. p. h. u. l. a. r. i. u. r. t. u. s. a. u. t. o. a. l. i. j. c. o. m. m. i. t. a. r. i. n. p. t. P. r. o. t. e. r. e. a. i. d. e. u. l. l. i. b. e. t. a. n. t. p. r. o. d. e. p. t. o. r. u. n. e. q. d. i. u. q. u. i. n. c. a. d. i. t. u. b. s. c. i. a.; e. q. u. m. o. d. i. e. u. r. t. u. s. i. q. u. n. c. a. d. i. t. u. b. s. c. i. a. N. e. q. u. e. r. e. i. d. u. r. t. u. s. n. p. t. p. e. r. u. e. l. l. a. o. p. i. n. i. o. n. e. s. p. a. r. a. r. i.; n. a. h. a. c. a. l. i. q. u. a. n. d. o. b. e. r. e. d. i. t. e. s. c. i. a., p. r. o. p. r. i. e. t. a. t. e. s. c. i. a. p. e. r. p. e. t. u. a. e. s. o. p. i. n. i. o. n. e. i. u. e. n. t. e. s. c. i. a. d. i. c. i. t. u. r. u. r. t. u. s. n. e. s. t. a. n. a. t. u. r. a.; i. l. l. a. e. n. i. p. q. u. i. s. u. r. t. u. s. s. p. a. r. a. r. i. p. t. q. u. a. l. i. a. s. i. s. c. i. a., e. t. r. e. a. t. a. n. i. o. n. e. n. i. n. a. n. a. t. a.; q. u. i. u. r. t. u. s. n. e. s. t. a. n. a. t. a. V. b. i. n. a. t. u. r. a. l. i. d. l. l. u. d. d. i. c. i. t. u. r., q. n. a. s. c. i. t. u. r. n. o. b. i. c. u. m.; a. t. q. u. a. d. i. l. l. u. d.

lubet quæ uiri sit uirtus, hæc planè est, ad ciuiliu rerum administrationem sufficientem esse, ijsq; tractandis amicos iuare, inimicos lædere, nec non diligenter cauere ne quid ipse tale aliquando patiat. Quod si ulterius quæ sit mulieris uirtus nosse requiris, nec id arduum erit. Est enim mulieris uirtus, domum recte gubernare, dum curat domestica, uisq; obedit. Alia quoq; uirtus est pueri sceminae & masculi, & uiri iam ætate grauis: nec non liberi, si uelis, alia, & alia serui. Atq; alia permultæ uirtutes sunt. Quamobrè haud deest, quid de uirtute dicamus. Enim uero in unaquaq; actione atq; ætate ad unum quod que opus singulis hominibus uirtus adest. Totidem præterea et de uitio o Socrates, ut arbor, dici possent. S O C. Non parum in hac uenatione fortunatus sum o Meno: siquidem unam uirtutem inuestigans, examen quoddam uirtutum apud te habitantium reperit. Veruntamen o Meno, si eadem examinis similitudine percontanti mihi quæ sit apud substantia, multiplices earum esse substantias respondi, ego uero iterum te rogem, nunquid hoc quo apes sunt, an alio quopiam uelut pulchritudine, uel magnitudine, aut alio quopiam huiusmodi apum substantias diuersas esse dicis, quid inquam, sic interrogati potissimum responderes? ME. Quod eo quod apes sunt, minime differunt. S O C. Et si ego post hæc rogem, quid ergo est o Meno, quo nihil inter se differunt, sed idem sunt cuncte? habes quod respondeas? ME. Habeo profecto. S O C. Eadem itaq; ratione uirtutes quam multæ atque uariæ sunt, unam tamen speciem quandam in omnibus eandem habent qua uirtutes existunt, in quam respicere decet eum qui responsurus sit interroganti cuiquam quid uirtus sit. Tenes quid dicam? ME. Intelligere uideor, nondum tamen ut uellem quod quæris planè comprehendam. S O C. Vtrum uero circa uirtutem id solum o Meno, tibi uidetur, aliam quidem uiri esse, aliam mulieris, & aliam reliquorum, an etiam circa sanitatem inagnitudinēq; & robur eodem modo, ut alia quidem uiri sanitas sit, mulieris alia? an potius eadem ubiq; sanitatis species est, si quidē sanitas sit, seu uiro, siue mulieri, siue alteri cuiuscunq; adsit? ME. Eadem mihi sanitas & uiri simul & mulieris esse uidetur. S O C. Nonne igitur si quidem robusta sit scemina, eadem specie roboris robusta erit? Cum uero eandē dico, quæ nihil differt, quæ robur ut robur sit intelligo, seu uiro, seu mulieri insit. Num tibi differre quicquam uidetur? ME. Minime. S O C. Ergo & uirtus, ut uirtus sit, differt iuuenem, aut senem, aut uirum, aut sceminam ornet? ME. Mihi quidem o Socrates, hoc ceterorū simile nequaquã esse uidetur. S O C. Nonne uiri uirtutem esse dixisti, recte Rempub. gubernare, mulieris uero domum? ME. Dixi equidem. S O C. An potest quicquam ciuitatem, uel domum, aut aliquid aliud recte disponere, nisi temperate siue prudenter ac iuste disponat? ME. Non certe. S O C. Nonne si temperate iusteq; instituant, temperantia iustitiaq; instituent. ME. Necesse est. S O C. Vtriq; igitur tam uir quam mulier indiget, si boni futuri sint, temperantia scilicet atque iustitia. ME. Apparet. S O C. Quid uero puer ac senex quatenus intemperati & iniusti sunt, num boni fient. ME. Nequaquam. S O C. At dum temperati & iusti. ME. Ita. S O C. Vniuersi igitur homines eadem ratione boni fiunt, nam eorundem participatione boni semper efficiuntur. ME. Videtur. S O C. Nunquam eadem ratione boni sunt, ni illorum uirtus sit eadem. ME. Nunquam. S O C. Quoniam ergo eadem uirtus est omnium, conare in memoriam reducere, quidnam hoc esse Gorgias dixerit, ac tu una consenseris. ME. Quidnam aliud quam præesse hominibus posse? siquid unum in omnibus exigis. S O C. Requiro equidem, attamen eadem ne pueri & serui uirtus erit o Meno, præesse posse domino, ac uidetur tibi etiam tum seruus esse cum imperat? ME. Haud certe mihi uidetur o Socrates. S O C. Neque enim isthuc, optime uir, fas esset, sed hoc rursus cõsidera, utrum dominari posse aliquem putas, si iuste præesse dicamus: iniuste uero, nequaquã. ME. Puto equidem, iustitia enim uirtus est. S O C. Vtrum uirtus o Meno, an uirtus quædam? ME. Quo pacto id ais? S O C. Quemadmodum de quouis alio. ut ecce de rotunditate figuram quandam esse dicerem, non simpliciter figuram, ob eam sanè causam ita loquerer, quia alia quoq; figuræ præter rotunditatē sunt. ME. Recte inquis. Atqui & ipse nō iustitiam tantum, uerum alias quoq; uirtutes esse dico. S O C. At quas dicis alias, explica obsecro. Equidē si me de alijs figuris interrogasses, utiq; respondi, itaq; tu quæ sint alia uirtutes ostende. ME. Fortitudo, temperantia, sapientia, magnificentia, ceteraq; permultæ. S O C. In idem recidimus. Multas rursum uirtutes, dum quærimus unam, inuenimus, sed alio pacto; unam uero quæ per

i. ne uirtus dicitur uelut natura ex ip. a. uirtus definitio. mala. hic loquitur ironice in intelligendum est. Confutatio ex inductio ne. i. ob eam rem. i. quatenus. vide in hunc locum Phil. in p. o. Top. - c. 6.

X. Inueni robur, et sanitatem cognoscit differentia Phil. 3. top. c. 4.

c. i. eorum de xenu communione.

Secunda de finitio mala. Confutatio.

m. quo reddet unicuique quod suus est, & tran. s. p. r. d. i. p. u. r. a. t. i. o. n. e. a. b. u. n. o. i. n. a. l. i. u. d. r. o. t. p. r. o. p. o. s. i. t. u. s. s. u. u. c. o. n. s. u. l. d. a. t.

uia, et uita opinio n. si. a. n. a. t. a., q. a. n. o. b. i. c. u. d. n. n. a. s. c. i. u. n. t. R. e. l. l. u. d. e. t. e. s. u. t. d. i. c. a. m. u. s. s. e. i. u. r. t. u. s. d. i. u. n. a. s. o. x. t. e. s. t. o. b. i. u. s. s. t. a. n. z. e. r. e. (A. q.) h. a. c. n. q. a. P. l. a. t. o. i. n. h. o. c. D. i. a. l. o. g. o. d. i. s. p. u. t. a. t. i. n. q. u. o. m. u. l. t. a. i. n. f. e. r. i. t. c. i. r. c. a. d. o. c. t. r. i. n. a. u. r. t. u. t. i. s. p. r. o. d. e. x. i. t. i. n. d. u. d. d. u. b. i. t. a. t. M. e. n. o., a. n. s. c. i. l. i. c. e. t. u. r. t. u. s. p. o. s. s. i. t. d. o. c. e. r. i. e. t. q. u. o. d. n. p. o. s. s. i. t. d. o. c. e. r. i. h. o. c. a. r. g. u. m. e. n. t. o. p. o. t. i. s. s. i. m. u. d. n. e. n. d. e. b. a. t. : a. u. t. q. u. i. s. p. o. s. s. i. t. x. e. d. q. u. i. s. i. n. u. e. r. i. g. a. t. : a. u. t. i. g. n. o. r. a. t. : s. i. n. o. u. i. t. i. n. u. e. l. l. i. e. s. t. i. u. l. l. u. s. l. a. b. o. r. s. i. i. g. n. o. r. a. t. : q. u. a. m. o. u. i. n. p. e. r. q. u. i. s. i. t. i. t. i. o. n. e. u. i. l. l. u. s. x. e. i. d. e. i. n. o. c. t. e. i. q. u. e. r. e. p. e. r. n. u. n. q. u. a. i. l. l. u. s. s. c. i. a. p. o. t. e. r. i. t. a. d. i. n. u. e. r. e. : q. u. i. e. n. i. p. i. n. d. e. n. t. i. a. t. a. d. x. e. q. u. a. d. i. g. n. o. r. a. t. H. i. n. c. i. d. e. a. e. x. i. t. M. e. n. o. n. i. s. d. e. b. i. t. a. t. i. o. q. u. i. d. u. e. t. e. r. e. P. h. i. l. o. s. o. p. h. i. a. t. a. n. t. i. q. u. e. c. e. l. e. b. r. a. t. a. e. t. d. e. q. u. a. i. n. t. P. l. a. t. o. n. e., e. t. M. i. t. o. t. e. l. e. n. p. a. r. u. a. f. u. i. t. c. o. n. t. r. a. u. e. r. s. i. a. M. i. t. o. t. e. l. e. a. p. e. r. e. n. t. e. x. e. n. u. s. c. i. a. e. s. t. e. s. t. e. t. e. n. i. q. u. i. p. a. r. a. r. i. p. r. i. n. c. i. p. i. j. P. l. a. t. o. c. o. n. t. r. a. r. i. e. s. s. e. x. e. n. u. s. c. i. a., s. e. d. r. e. m. i. n. i. s. c. i. e. n. t. i. a. : h. a. c. q. u. i. s. i. p. i. a. b. e. l. i. q. u. a. d. s. c. i. a., i. g. n. o. r. e. t. : n. i. h. i. l. u. e. t. a. t. : q. u. o. m. i. n. i. u. i. d. l. l. u. d. p. o. s. s. i. t. i. n. u. e. r. i. g. a. r. e. e. t. c. i. a. a. l. i. i. n. u. e. r. e. n. t.

na media investigatione, efficit, ut quod prius fuerat oblitum in memoria redigat; atque
ita ex Platoni sententia, si est scientia, est per reminiscendum restauratum.

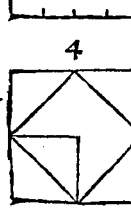
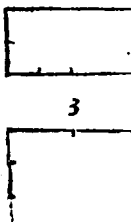
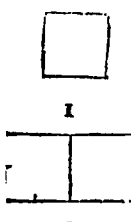
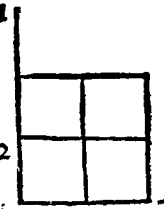
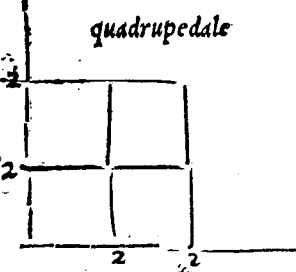
omnes diffunditur, reperire nequimus. ME. Nondum queo o Socrates, quod quaeris, nam in omnibus uirtutem quemadmodum in ceteris assequi. S O C. Non ab re quidem at ego si modo potuero, perducere nos conabor. Vides ne sic in cunctis contingere, si quis a te petat idem quod modo dicebam, quid figura sit, ac tu quod sit rotunditas responde- res, & ille tibi quae & ego inferret, utrum rotunditas sit figura, an figura quaedam, an non illi diceret figuram quandam esse? ME. Profus. S O C. Nonne ob id quod aliae quoque fi- gurae sunt? ME. Ita. S O C. Quod si quales istae sint quaerat, euestigio respondebis? MENO. Equidem. S O C. Quinetiam si de colore similiter quid sit quaerat, & tu quod albedo sit di- cas, ac ille sic deinde roget, utrum albedo color sit, an color quidam, inferres ne colorem quendam ob hoc esse, quod alij quoque colores reperiantur? ME. Maxime. S O C. Si ite- rum colores ceteros referre iusserit, narrabis utique & alios multos, qui nihilo minus quam albedo colores sint? ME. Narrabo. S O C. Quid si ille sic, ut ego nunc, sermone progre- diatur, dicatque quod in multa semper recidamus, quod ille fieri nequaquam permittat: cumque haec multa uno nomine nuncupes, dicasque omnia figuram esse, inter se contraria sint licet: hoc autem quod non minus rotundum contineat quam rectum, quam quidem figu- ram nominas, & nihilo magis rotundum quam rectum figuram esse tu dicis, an sic dicis? ME. Sic plane. S O C. Cum ita dicas, inquam, nunquid rotundum magis rotundum quam rectum, aut rectum magis rectum quam rotundum esse dicis. ME. Non certe o Socra- tes. S O C. Veruntamen asseris rotundum nihil magis figuram esse quam rectum, neque re- ctum magis quam rotundum. ME. Vera narras. S O C. Quid igitur est, cui figura compe- tit: declarare eniter. Si itaque sic percontanti de figura siue colore, te nequaquam intellige- re quid ipse uelit, respondeas, uehementem admiretur arbitror, ac dicat, an non intelligis, quod in ijs omnibus idem quaero: Non habes o Meno, quod dicas, si quis quaerat quid in rotundo sit ac recto, & ceteris quas figuras appellas, in omnibus idem? Explica qua- so, ut hoc pacto ad disputationem uirtutis te pares. ME. Nequaquam, sed ipse o Socra- tes, ediffere. S O C. Vis ne tibi gratificer? ME. Omnino. S O C. Vis tu contra uirtutis qua- sitionem deinde soluere? ME. Equidem. S O C. Expediendum iam est, decet enim. MENO. Et maxime quidem. S O C. Age experiamur quid figura sit exprimere, & uide utrum istud admittas. Esto itaque id nobis figura, quod solum ex omnibus semper colorem sequitur. Satis ne tibi hoc est, an forte aliud exigit? Ego enim sat habeam, si mihi posthac uirtutem ipsam ostendas. MENO. At istud absurdum quiddam est o Socrates. S O C. Quamobrem? ME. Quoniam figura secundum rationem tuam est, quae semper colorem sequitur. Si ergo ego colorem quis nosse negaret, eodem modo quo circa figuram dubitans, quid illi potissi- mum responderes? S O C. Vera equidem. Nam si qui rogat sapientum illorum & contem- ptiosorum ac litigantium aliquis sit, respondeam utique me dixisse, quod si minus recte dixi, ad te nunc attinet respondere, ac mea dicta refutare. Sin autem quemadmodum nos su- mus, illi amici sint, uelintque tantum disputare, decet profecto mitius, & magis dialectico more respondere, est autem dialecticum magis non modo uerum proferre, sed ijs illud ra- tionibus approbare, quas & ille qui rogat, plane se nosse fateatur. Hoc itaque more nunc te cum differendo uti conabor. Dic ergo, num finem appellas terminum quendam, atque ex- tremum? Haec enim omnia uelut idem profero, forte uero Prodicus ijs tanquam differē- tibus uteretur. Tu autem num dicis terminari aliquid atque finire? nihil quippe diuersum ijs uerbis intelligo. MENO. Dico sane, & quod ais, intelligere arbitror. S O C. Et planum ali- quid uocas, & solidum aliud, cuiusmodi quae in Geometria tractantur? ME. Voco equi- dem. S O C. Iam igitur quid figuram esse dicam, ex ijs percipies: in omni quippe figura id assero, figuram esse id in quod solidum definit. Atque ut summam dicam, figuram appello solidi terminum. MENO. Colorem uero quid uocas o Socrates? S O C. Procax nimium es o Meno: homini iam seni onus imponis, ac respondere tibi iubes: ipse autem memor quid Gor- gias uirtutem esse dixerit, definire minime uis. ME. At postquam tu mihi hoc declaraueris o Socrates, tibi illud referam. S O C. Etiam absconditus hic aliquis, & loquentem tantum- modo te audiens, intelligat, pulchrum esse te & amatoribus non carentem. ME. Quid itaque? S O C. Quod nihil quam continuo in sermone imperitas, quod facere delicati isti et forme fiducia adhuc tyrannidem exercentes solent. Simul ita de me statuis forsitan, inferiorē ele- gantibus illis esse: gratificabor itaque tibi, & respondebo. ME. Gratificare obsecro. S O C. Vis ne tibi

ne tibi secundum Gorgiam respondeam sic maxime assentieris? ME. Quid ni uelim? S O C. Nonne defluxus quidam secundum Empedoclem a rebus manare dicuntur? ME. Et ma- xime quidem. S O C. Ac pori, id est meatus in quos & per quos etiam defluxus huiusmo- di manant? ME. Omnino. S O C. Ex defluxibus autem quosdam poris quibusdam congruere, quosdam minores, aut maiores esse? ME. Sic est. S O C. Nunquid & uisum aliquid uocas? ME. Voco. S O C. Ex ijs iam quid uelim, ut ait Pindarus, accipe. Est enim color de fluxus quidam rerum, uisui congruens atque sensibilis. ME. Optime mihi o Socrates, re- spondisse uideris. S O C. Forte quia quae solitus es audire, nunc responsum est tibi, & simul odor sit, ceteraque huiusmodi plurima. ME. Profus. S O C. Atqui tragica o Meno, ista re- sponsio est: ideoque tibi magis quam figurae definitio placet. ME. Mihi uero. S O C. At mihi quidem o Alexidemi filii, minime persuadeo: est enim illa altera melior, ac puto neque tibi ista placebit, nisi forsitan quod heri dicebas, mysterijs nondum absolutis abire uis: sed ma- ne, atque hic mysterijs initiare. ME. Manerem o Socrates, si huiusmodi multa inculcares. S O C. Nihil utique praetermittam, quin talia quaedam & tui simul & mei gratia dicam. Ve- reor tamen ne minus possim huiusmodi plurima dicere. Ceterum iam ad promissa serua- da nobis accingere, ac in commune quid uirtus sit, exprime, nec ut fecisti haecenus, unum dic tandem quid uirtus sit. exempla uero loquendi a me accepisti. ME. Videtur mihi o So- crates, uirtus esse, ut Poeta inquit, gaudere honestis ac posse. Atque ego id ipsum uirtutem uoco, honesta quidem appetere, eaque consequi posse. S O C. Num honesta cupientem, bona cupere dicis? ME. Omnino. S O C. Nunquid ita loqueris quasi sint nonnulli qui bona cupiant, quidam uero qui mala? ME. Imo. S O C. Non omnes igitur o optime uir, bona tibi appetere uidentur? MENO. Mihi nequaquam. S O C. Quidnam itaque mala? MENO. Ita. S O C. An ita dicis, quasi quae mala sint, bona esse opinentur, aut etiam noscentes quod ma- la sint, nihilominus illa cupiant? ME. Vtrunque aio. S O C. An censeres aliquem cognoscentem mala quod mala sint, illa tamen appetere? ME. Arbitror. S O C. Quid autem exopta- re hunc dicis? Num haec sibi adesse? MENO. Adesse sane, nam quid aliud optet? S O C. V- trum qui mala desiderat, mala esse cognoscens, prodesse cum adsint, existimat? an unum quodque potius sua praesentia laedere? ME. Sunt certe qui mala prodesse putent, nec de- sunt qui obesse cognoscant. S O C. Videntur tibi mala nosse quod mala sint, qui mala pro- desse cuiquam opinantur? ME. Haud sane id mihi uidentur. S O C. Ex ijs igitur patet eos non appetere mala, qui illa minime norint, sed illa potius quae bona esse putauerint, cum tamen mala sint. Quapropter ignorantes illa, bonaque existimantes, perspicuum est bona potius exoptare. An non? ME. Sic isti se habere uidentur. S O C. At uero qui mala quidem affectat, ut ipse inquit: eaque cuiuscumque accidunt, obesse censent: norunt ne quod illorum praesentia laedentur. ME. Necessario sequitur. S O C. Quid uero laesos homines, nonne illi mi- seros esse quatenus laesi sunt, opinantur? ME. Hoc quoque necessarium. S O C. Miseros autem nonne infelices? ME. Reor equidem. S O C. Est ne aliquis qui miser & infelix esse uelit? ME. Non uidentur. S O C. Nemo igitur mala uult, si quidem talis esse minime uelit. Nam quid aliud est esse miserum, quam cupere mala, in eaque incurrere? ME. Vera loqui uideris o So- crates: nemo enim uult mala. S O C. Nonne paulo ante dixisti uirtutem esse bona uelle, ac posse? ME. Dixi equidem. S O C. An non ex eo quod dictum est, uoluntas quidem ipsa omni- bus adest, atque hac ratione alius alio melior non est? ME. Apparet. S O C. Ergo si quidem est alius alio melior, nec id secundum uoluntatem, sequitur ut secundum potentiam sit melior. ME. Sequitur. S O C. Secundum igitur rationem tuam hoc est uirtus, bonorum comparandorum potestas. ME. Sic profus se habere uideat, ut nunc accipis. S O C. Animaduertamus post- hac, utrum id uere asseras nec ne: forte enim bene loqueris. Dic igitur, bona uedicare posse uirtutem esse dicis? ME. Istiuc ipsum. S O C. Bona uero nonne haec uocas, ceu sanitatem, di- uitias, aurumque & argentum plurimum possidere, honoribus praeterea & magistratibus in Repub. fungis? num alia quaedam praeter ista bona nuncupas? ME. Nequaquam, sed omnia bo- na huiusmodi esse dico. S O C. Eia aurum atque argentum acquirere uirtus est, ut inquit Meno, magni regis patrius hospes. Vtrum uero addis huic lucro o Meno, iuste ac sancte lucrari: an nihil interest, sed et si iniuste quis ista possidet, nihilominus quattuor huiusmodi uirtute

Transfertur
disputatio
ad figuram,
ut ad euiden-
tius
i. protinus.
esse alias figurar,
nempe quadrata,
triangularem, rector,
obliqua &c
i. figurar, siue coloru.
Nal rectu, et obliquu,
u, candidu, et mi-
quid, @ha id, et i-
nihilominus eode
figura, l coloris no-
mine conueniunt.
Non ut rectu e ma-
gis figura qua ro-
tundu, sic, rector
ad eum ma-
gis rotundu qua
rectu, ga ista com-
paratione ni nulla
in e conueniunt
sed comparatione
generu conueniunt
in figura, na ge-
neru equo l tri-
angul. siue speciebus, na
gramis.
Modus di-
spatandi co-
tentiosus at-
que acer.
Modus di-
spatandi dia-
lecticus mi-
tius.
Huius defi-
nitionis col-
lectio quia e-
ab interro-
gatis, est dia-
lectica: nam
si esset a senti-
bilibus esset
analytica.
Definitio di-
alectica, figu-
ra est solidi
terminus.
Omnitudo
figura, initio in expo-
sitione, nunc de se sint fini-
et terminus, l extremus
quasi inter socios
properantes, publica
leges societatis.

Gorgias seorsum, in-
signis Philo, et Deoron
et qui primus in thesa-
ura Philo in uocis, ut
ait Plato in huius-
Dialogi initio.
Coloris est
finitio secti-
dum Gorgi-
am, dialecti-
ca uel a
tempore e-
proprio
per se in
specu-
illa melior
quod analy-
tice uicior
radix, et
culi minime
i. uigari, et tria-
u responsio e, qua-
Tertia uirtu-
tis definitio
mala. Quar-
ta definitio
nenni anni 1567. exant
abundantia e ad my-
teria, id e, ad splendidi
ocacula.
i. incipere mysterionu
scientia habet uixit.
iaci, id e, dici.
Confutatio
quarta defi-
nitionis
Dico desiderant, poter-
tar, rector, et obunat.
i. malu, quatenus
malu est.
i. maloru praesentia.
i. infelix, aut misera
i. experendi bonu.
Adducitur alia de so-
cietate, qua uocatur
reputat socerari.
Eotonix Socrates a
Menone, ut patet, uis
qua media uis esse quatu-
sunt inter
mala & bo-
na, ea non est
se bona, nisi
uirtus adit

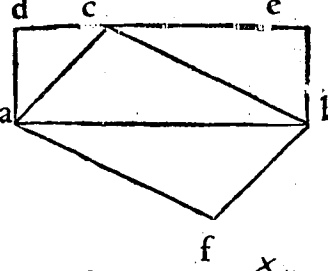
f. linea, ut bipedalis.
i. alia linea, que non per additum.
f. linea quadrupeda-
lis.
i. Nonne, in ipso spacio, ut hac quatuor latere.
f. spatium.
f. descendit.
i. quarta pars maioris quadranguli.
f. magnitudo.
i. linea, a qua fit spatium duplum.
f. pedes.
i. ex alio latere.
f. tripedale.
f. linea.
i. a qua linea suboritur duplum.
deposita.
i. deposita.
quia sciam rectius de deposita.
i. id utile fecimus.
Ita contra verba tota disputatio invertebatur.
i. existimabat se nosse.
i. per singulas interrogaciones ab eo de congruere venio.
i. totum quadratum, quod proportionem habet ad minus?

sed inspicere an tibi adhuc a dupla fieri uideatur. P V. Mihi plane. S O C. Nonne huius dupla hac fit, si aliam æqualē huic adijciamus? P V. Prorsus. S O C. Ab hac fore dicis octo pedū spacium, siquidē quatuor huic æquales efficiant? P V. Aio. S O C. Describamus iterum igitur ab hac æquales quatuor, aliud ne quod octo pedum uocas suborietur? P V. Hoc ipsum. S O C. Nonne in ipso sunt hæc quatuor, quorū quodlibet istū quadrupedale æquale est? P V. Certe. S O C. Quantum itaq; fit? an non quater tantū? P V. Quid nī? S O C. Num duplū est id quod quater tantū? P V. Non per louē. S O C. At quotuplū? P V. Quadruplum. S O C. A dupla ergo o Puer nō duplū, sed quadruplum spacium procreat. P V. Vera loqueris. S O C. Quater em̄ quatuor sex & decem complent, nonne? P V. Sic est. S O C. Octo pedū autē spacium a qua linea? nonne ab hac quadruplū? P V. Fateor. S O C. Quātū uero ab hac dimidiā? P V. Ita. S O C. Age igit̄ octo pedū nonne huius duplum est, illius uero dimidium? P V. Imō. S O C. An non erit ergo a maiori linea quā hac tanta, & a minori quā illa tanta? P V. Mihi quidem uidetur. S O C. Sic utiq; recte loqueris, quod enim tibi uidetur, id responde, ac mihi dicas, hæc ne duorū pedū, illa quatuor? P V. Ita. S O C. Oportet itaq; octo pedum spacij lineam maiorē esse linea spacij bipedalis, minorem uero quadrupedalis linea. P V. Oportet. S O C. Annitere ut nobis qualis sit dicas. P V. Tripedalis. S O C. Nonne si tripedalis est, dimidium huius assumemus, eritq; tripedalis? Duo namq; ij, is autem unus: & hinc eodem modo, duo quidem isti, ille autem unus: fitq; hoc quod ais spacium. P V. Ita. S O C. Nonne si hæc trium est & illa trium, totum utique spacium ter trium pedum conficitur? P V. Apparet. S O C. Ter uero tres, quot pedes sunt? P V. Nouem. S O C. Duplum autem quot pedum esse supra oportuit? P V. Octo. S O C. R. Non ergo a tripedali spacium octo pedum exoritur. P V. Non profecto. S O C. A quali igitur conare nobis liquido exprimere: quod nisi numerare uelis, saltem a quali demonstra. P V. Per louem o Socrates haud noui. S O C. Aduertis iterū o Meno, quod sit reminiscendo iam progressus. Nam ab ipso principio disputandi nequaquam nouerat quæ sit octo pedum spacij linea, quemadmodū nec in præsentia nouit: uerum tunc se nosse illam opinabatur, & audacter nimium quasi sciens responderebat, nec deesse sibi quicquā putabat: nunc autē egere se iam existimat, & ut ignorat, sic se ignorare fatef. ME. Vera dicis. S O C. Nonne rectius nunc ad id quod ignorat affectus est? ME. Hoc quoq; arbitror. S O C. Cum ergo ambigere ipsum compulerim, & piscis illius more stupidum fecerim, num aliquid obfuit? ME. Non ut mihi uidef. S O C. Opera precij itaq; fecimus ad ueritatē inueniendā: nunc enim utpote ignorantiæ suæ conscius libenter & sponte perquirere: at tūc sine controgētia, & sæpe, & aduersus quamplurimos loqui se recte arbitrabatur, dum spacium duplum, duplā longitudine lineam habere oportere profiteretur. ME. Videtur. S O C. Num censes ipsum studuisse unquam: ut id uel inueniret, uel disceret, quod cum ignoraret, nosse rebarur: priusquam in hanc ambiguitatem incideret, qua & suā ignorantia re deprehendit, & scientiā appetere cœpit? ME. Nequaquam o Socrates. S O C. Profuit igitur sibi stupor eiusmodi. ME. Videf. S O C. Considera itaq; ex hac ambiguitate, quod iste unā mecum inuestigans nihil me docente, sed potius interrogate reperiet. Obserua obsecro diligenter, num hunc docere aut ei demonstrare quicquā uidear potius quā eius modi opiniones per singula elicere. Tū enim dic, hoc ne spacium quadrupedale est. Intellexit? P V. Equidē. S O C. Nū & hoc aliud æquale isti apponere licet? P V. Licet. S O C. Et tertium istud utriq; istorum æquale? P V. Et istud. S O C. Nonne hoc quod in angulo est complere licet? P V. Prorsus. S O C. Hæc inde æqualia spacia quatuor nascerentur? P V. Ita. S O C. Totum igitur hoc quotuplum ad istud efficitur? P V. Quadruplum. S O C. Oportebat autem duplum nobis contingere, num recordaris? P V. Maxime. S O C. Nonne hæc linea ab angulo in angulum aliquem porrecta, in duo utrumq; spacium diuidit? P V. Ita. S O C. Ergo quatuor

a. insit du...
plu, tr...
quadrup...
plu.
e. quadrup...
minori.
m.
quadrup...
ad maius.
m.
ab eo...
quod...
spacium...
angula...
el.
eo exten...
sa linea.
leungta...
ta.

quatuor hæc lineæ æquales sunt, id spatium comprehendentes? P V. Fiūt. S O. Considera itaq; quale est id spatium. P V. Haud intelligo. S O C. Nonne cum hæc quatuor sint, dimidium cuiusq; linea quæq; secat intrinsecus? P V. Secat. S O C. Quot igitur tanta in hoc sunt? P V. Quatuor. S O C. Quot autē in isto? P V. Duo. S O C. At quatuor ad duo quotupla sunt? P V. Dupla. S O C. Hoc itaq; quot pedum fit? P V. Octo. S O C. A qua potissimum linea? P V. Ab hac. S O C. Ab ea ne quæ quatuor pedum est, ab angulo protracta in angulū? P V. Ita. S O C. Hanc uero diametrum sophistæ nūcupant: & si huic nomen est diametrum, a diametro, ut ipse ais o Puer, duplum spacium nasceref. P V. Prorsus o Socrates. S O C. Quid tibi Meno uidef? respondit ne hic unq; ex alterius quā sui ipsius opinione? ME. Nunquam, sed ex propria semper. S O C. Veruntamē haud nouit, ut paulo ante confessi sumus. ME. Vera loqueris. S O C. Inerant igitur huic opiniones huiusmodi. ME. Inerāt. S O C. Huic igitur ignorantia opinionēs de ijs quæ ignorat ueræ insunt. ME. Apparet. S O C. Nunc igitur huic opinionēs tales quasi per somnium suscitatae sunt, quod si quis interroget hunc talia quædam sæpe & multa, certo scies hunc ista, si quis alius nouit, perfecte cogniturum. ME. Videtur. S O C. Nonne igitur nemine prorsus docente, sed interrogante potius ista sciet ex seipso scientiā ad se reuocans? ME. Sic est. S O C. Recuperare uero scientiā in seipso, an nō reminisci dicif? ME. Prorsus. S O C. At uero scientiā quam hic nunc habet, aut accepit aliquando, aut semper habuit. ME. Verum. S O C. Et si habuit semper, sciēs semper extitit, sin quandoq; percepit, in hac uita nequaquā. Nemo enim hunc geometrica docuit, cum in cæteris omnibus quæcunq; uel ad geometriam, uel ad alias disciplinas pertinent, hæc eadē sit facturus. Est ne aliquis a quo hic omnia illa didicerit? Verisimile est te illū cognoscere, præsertim cum penes te & natus & nutritus fuerit. ME. Ego uero certus sum quod hunc quidem nemo docuit unquam. S O C. Has ne opinionēs habet? ME. Necessarium o Socrates, id apparet. S O. Sin autē utpote in præsentia uita minime adeptus, haud nouit, patet eū alio quodam in tempore habuisse, atq; didicisse. ME. Apparet. S O C. An non tempus iam fuit, cum nondū homo hic erat? ME. Istuc ipsum. S O C. Ergo si quādo tempus sit in quo homo non sit, inerunt tamē ipsi opinionēs ueræ, quæ sciscitando expergefactæ, scientiæ sunt, certe per omne tempus hæc hominis animus sciet, nam omne per tēpus aut est, aut nō est homo. ME. Videtur. S O C. Nonne igitur si semper rerū omnium ueritas in animo est, immortalis extitit? Quamobrem audacter & magna fiducia oportet, quæ in præsentia minime sciimus, hoc est minime recordamur, ut reminiscamur inquirere. ME. Bene mihi nescio quomodo o Socrates loqui uideris. S O C. Mihi quoq; o Meno. Atq; cetera non admodū contendo, quod autem qui quæ nesciūt inquirenda putāt, meliores arrectioresq; & pigri ad uestigandum minus sint, quā qui quæ nesciunt, etiam non quæri posse putant, isthuc uero & uerbis, & si queam, re ipsa contendam. ME. Hoc quoq; recte dicere uideris o Socrates. S O C. Vis ne igitur postquā confessi sumus ignota perscrutari licere, quid uirtus sit, communiter uestigemus? ME. Quammaxime: gratius tamen mihi esset audire prius, quod in principio disputationis interrogauis, quomodo uirtuti incumbendum sit, uelut ei quæ doctrina percipiatur, uel quæ natura potius insit, uel quæ alio quopiam pacto hominibus paratur. S O C. Atqui si tibi o Meno, quæadmodū mihi ipsi imperarē, haud prius utrum docear, necne uirtus perscrutaremur, quæ quid ipsa sit indagassemus. Postquā uero nec tute tibi dominari contēdis ut liber uiuas, ac me ut tuo arbitratu respondeā obsecras, iam utiq; respondēbo. Videf igitur considerandū esse, quale sit, quod nondū quid est cognouimus. Attamē paulisper a proposito tuo declina, idq; ex suppositione considerare permitte, doctrinane an alio pacto uirtus possideat. Ex permissu autē sic dico, quemadmodum geometra sæpe discutiunt, postquā illos quis interrogauit: ueluti de spacio, ut possit ne in hoc circulo triquetrum hoc spacium expandi: ubi si quis dixerit, nondum se nosse an hoc huiusmodi sit, permissio-nem arbitror talē conducere. Si em̄ est hoc spacium tale, ut quod adposita eius lineā protēdis ab eo, tanto spacio deficiat, quantum ipsum est protēsum, aliud quiddā euenturū puto: & aliud item si talia quædā pati nequeat. Ex permissione igitur disputare decreui, de ijs quæ contingūt circa expansionē illius in circulū an fieri possit, nec ne. Sic & nos de uirtute, quā nec quid, nec quale sit nouimus, permis-

f. spacia.
f. maiorē linea.
i. ab ea, que e quatuor pedum.
i. insit erant eius animo huiusmodi opinio nō.
i. quemadmodū alius poterit nosse.
Virtus dilemate, ut proficitur concludat.
i. eodem modo interrogaui responderet.
i. ipsius animo, an aqua fieret homo.
Monstratur et animo - animus immortali - mortalitatis permanente esse.
Veritas ei inherens, perpetua fuit.
Cetera animi in disputatione adducta.
i. animo sublimior.
i. que sunt attributa uirtutis.
Triangulus i. hoc pro sup - ab c. Coextenta unicit que trianguli linea parallelogramma ab d e, a c b f.
f. suppositione opus esset tali.
i. supposita quidditate et qualitate uirtutis.

so hoc, utrum doceri possit in hunc modum quæramus. Si uirtus est aliquid eorū quæ circa animum uersantur, doceri potest, an non. Principio si aliud est quam scientia, num doceri poterit, an non: uel potius, ut modo diximus, memoria reuocari: nihil referat apud nos utro nomine utamur, sed an doceri poterit: an id omnib. manifestū, quod præter scientiam nihil omnino docet. ME. Mihi sane uidet. S O C. Sin aut scientia quædam uirtus est, doctrina percipit. ME. Quid nī? S O C. Hoc ergo statim expediemus: nam si talis sit, docetur: si non talis, nequaquā. ME. Prorsus. S O C. Posthac inuestigandum censeo utrum uirtus sit: si non talis, nequaquā. ME. Mihi quoque idem quærendū esse uidetur. S O C. An uirtutem aliud quā bonū esse dicimus: et hæc nobis positio stabilis permanet, uirtutē scilicet esse bonum? ME. Valde. S O C. Si quidem est aliquod seorsum a sciētia bonū, nonne uirtus forsitan scientia nulla erit: sin autē nullum bonū est quin scientia comprehendat, scientiam esse uirtutem suspicantes, recte utique suspicabimur. ME. Sunt hæc uera. S O C. Quinetiam uirtute boni sumus. ME. Sumus. S O C. Et si boni, utiles: omnia quippe bona utilia. ME. Sic est. S O C. Ergo & uirtus utile quiddā. ME. Ex ijs quæ confessi sumus, necessario sequitur. S O C. Consideremus rursus in singulis qualia sint quæ nobis profunt: sanitas ne & robur, formaque & diuitiæ, cæteraque huiusmodi conferre dicuntur. ME. Ita. S O C. Eadem hæc aliquando nocere fatemur. an tu aliter sentis? ME. Sic certe sentio. S O C. Vide itaque quoduce hæc ob sint, quodue profint, nonne cum rectus usus præest, iuuant, contra uero nocent? ME. Prorsus. S O C. Præterea quæ circa animum uersant consideremus. Temperantiam aliquid uocas, & iustitiā, & fortitudinē, docilitatēque & memoriā, magnificentiam, & huiusmodi reliqua? ME. Equidem. S O C. Aduerte quæso, quæcunque ex ijs scientiæ nequaquā esse uidentur, sed aliud quiddam præter scientiā, nonne interdum iuuant, interdum lædunt, ueluti fortitudo remota prudentia: num fortitudo aliud est quā audacia quædam: cumque ratione quisquā audet, iuuat: cum absque ratione, læditur. ME. Sic est. S O C. Temperantia quoque docilitas eodem modo, cum ratione quidē percepta atque condita emolumento sunt, contra autē detrimento. ME. Quam maxime. S O C. Vt ergo summam dicam, omnes animæ impetus, atque omnes declinationes, ducentē prudentia, ad beatitudinē tendūt, imprudentia uero ad contrariū. ME. Videtur. S O C. Quapropter si uirtus aliquid est eorū quæ consistunt in animo necessarioque utilis est, prudentiam hanc esse oportet: quippe cum omnia quæ sunt circa animum, ipsa quidem secundum seipsa, nec comoda, nec incommoda sint: adiuncta uero prudentia, uel imprudentia, statim aut utilia, aut noxia fiunt. Hæc itaque ratione uirtutem, cum maxime omnium conferat, prudentiam quandam esse constat. ME. Mihi sane uidet. S O C. Quinetiam in alijs quæ modo dicebamus, opulentiam atque similia tum utilia esse, tum noxia: nonne quemadmodum prudentia cæteris animi uiribus & officijs præsidens utilia reddit, imprudentia uero contraria, sic & illis animus recte utens atque ducens bona efficit, non recte autem mala? ME. Prorsus. S O C. Recte autē ducit animus prudens, imprudens uero abducit. ME. Sunt hæc uera. S O C. Quamobrem omnino afferendū est cætera quidem humana omnia referri ad animum, quæ uero in animo sunt, ad prudentiam, si modo bona futura sunt: eaque ratione prudentia ipsū utile erit, uirtutem uero utilem esse dudum diximus. ME. Omnino. S O C. Ergo prudentia uirtus est, aut uniuersa, aut pars aliqua uirtutis. ME. Recte mihi hæc omnia dici uidentur. S O C. Nonne si hæc ita se habent, haud natura boni homines erunt? ME. Haud mihi uidentur. S O C. Id præterea cōtingeret, si natura boni fierent, adessent profecto nobis qui filios nostros natura bonos dignoscerent, eosque nos illorum indicijs selectos in arce quadam cōseruaremus, multo magis quā aurum custoditis, ne quis corrumperet: mox ubi adoleuerint, utiles essent reipublice. ME. Consentaneum hoc est Socrates. S O C. Cum uero natura boni minime sint, nū forsitan disciplinam? ME. Necessarium id apparet. Ac secundum sententiam nostram sequitur, ut si uirtus est scientia, doctrina percipiat. S O C. Fortassis Heracle, uereor tamen ne id temere confessi fuerimus. ME. In superioribus plane id recte dici uisum est. S O C. At non in præterito solum, sed in præsentī etiā & futuro tempore tale uideri debet, siquid in eo syncerū futurum est. ME. Quidnam igitur est quod respiciens suspicaris ac diffidis, ne uirtus scientia non sit? S O C. Dicam tibi o Meno, uirtutē quidem doceri posse, siquidem scientia est, nequaquā reijcio quasi minus recte sit dictū: quod uero scientia sit, uide an non merito diffidam. Age, id mihi responde. Si quid dici potest, nō de uirtute solū, sed de quolibet alio

alio loquor, an non illius præceptores, discipulosque esse aliquos necesse est? ME. Mihi quidem uidetur. S O C. At contra, cuius nec doctores extant, nec auditores, si id doceri non posse cōijciamus, nonne probabiliter coniectabimus? ME. Sic est. sed num uirtutis præceptores nullos esse censes? S O C. Sepe numero, si qui huius magistri essent omni studio inuestigauī, nec unquam inueni, & si unā cum cæteris pluribus, atque ijs, ut uidebatur, huius facultatis peritis id quæsiui. Et nunc quidem opportune o Meno, iste nobis assedit, quē disputationis huius participē faciamus. Ac merito ad id socium adhibebimus. Est enim diuite primum & sapiente patre Anthemione natus, qui profecto non casu quodā, aut muneribus opulentus euasit, quemadmodū nuper Thebanus Ismenias Polycratis pecunias nactus, sed prudentia uigilantiāque sua rem auxit. Præterea nec superbus ciuis, neque inflatus aut difficilis, uerū modestus, & frugi, facilisque uir extitit. Deinde hunc bene educauit eruditique, cuius rei testis est omnis Atheniensis populus, qui ad summos hūc elegit magistratus. Nam cum uiris huiusmodi sint ne uirtutis magistri aliqui, & qui sint, inuestigare maxime decet. Ergo age o Anyte, quære mecum unaque cum hospite tuo Menone, quinam huius rei præceptores sint, & in hunc modū considera: si uellemus Menonem hunc optimum fieri medicū, ad quos potissimum doctores perduceremus: nōne ad medicos? ANY. Prorsus. S O C. Et si cerdonem optimum fieri cuperemus, an non ad cerdones? ANY. Ita. S O C. Et in alijs eodem modo? ANY. Omnino. S O S. Sic iterum de medicis mihi dicas: cum diximus mittendū hunc esse ad medicos, si medicum fore uelimus, an non id sentiebamus, ut sibi debeat apud eos duntaxat, qui artem illam profitent, ac mercedem pro eo palam ab auditoribus capiunt, hoc ipso se esse qui uolentes docere possint ostendentes. nōne huius ratio habenda est, si modo illū prudenter locaturi simus? ANY. Sic est. S O C. Et de tibiariū sono, ac cæteris omnibus similiter iudicandū. Neque enim mediocris inscitia esset, dum studeremus quempiam tibicinē fieri, cōmendare ijs nolle qui facultatem hanc pollicentur, mercedemque reportat: sed hoc onus illis imponere, qui nec doctrinā sibi uendicant, nec habent ullum in hac arte discipulū, qua instrui hunc quem mittimus, desideramus. An nō isthuc procul a ratione sit? ANY. Per Iouem nō modo absque ratione, uerum etiam dementia quædam. S O C. Probe loqueris. Nunc itaque licet tibi cōmuniter unā mecum de hoc hospite tuo Menone deliberare: hic enim o Anyte, iam pridem mihi dixit, se hanc sapientiā uirtutemque appetere, qua ciuitates & domus recte gubernant, liberi quam optime educantur, ciues & hospites tum admittuntur, tum dimittuntur scite, & ut bono uiro dignum est. Meditare igitur ad quem potissimum huius comparandæ uirtutis gratia hunc mittere deceat. An ex his quæ modo diximus, patet: cōmittendum his esse, qui se docturos talia pollicentur: seque palam cuique Græcorum discere uolenti semper exponūt, huius disciplinæ præscriptū precium capientes? ANY. At quos dicis o Socrates? S O C. Nosti credo & ipse hos esse qui publicè sophistæ uocantur. ANY. Heracle bona uerba quæso o Socrates. Absit ut quisquam uel cognatorū, uel familiarum, uel amicorū, uel ciuium, uel hospitiū in tantam insaniam incidat, ut istis adhærens, perdi se patiat. eorum quippe consuetudo certa illorum qui sectantur, pestis est. S O C. Cur ita dicis Anyte? num si soli ex omni hominū genere cum prodesse hominibus profiteantur, adeo cæteris deteriores sunt, ut non modo non iuuent, quemadmodū alij, quod ipsis traditum sit, uerum contra corrumpant, atque huius gratia uulgò mercedē exigant? Equidem nō uideo qua ratione si dem tibi adhibeam. Noui enim uirum unum Protagoram, qui plures ob hanc sapientiam pecunias cumulauit, quam aut Phidiās ille cuius tam conspicua pulchraque opera extant, aut decem alij sculptores. At qui absurdū sit, si qui calceos ueteres consuunt, uestesque resarciunt, latere nō possint dies triginta, si uestes calceos uel restituant deteriores redditos: sed si talia facerent, breui fame perirent: Protagoras autem uniuersam Græciam annos plusquam quadraginta fefellit familiares suos peruertens, deterioresque quam accepit reddens. Nam reor illum uita decessisse, natum annos penè septuaginta: quadraginta uero in hac arte uersatum. Ac per omne illud tempus usque in hanc diem clarus extitit, neque Protagoras tantum, sed alij quoque permulti, partim priores illo, partim etiam nunc uitam agentes. Vtrum enim iuxta sententiam tuam dicemus eos conficiōs decipere, & lædere iuuenes conari: an seipsos quoque fallunt, & infantiunt ex eo, quia nonnulli sunt qui sapientissimos eos esse mortalium dicunt? ANY. Longe abest ut infanire dicantur o Socra-

i. an uirtus sit ex genere illarum rerum, quæ cadunt sub scientiā?
i. doceri, et in memoria reuocari pro eodem uisum.
ex his uerbis socra- tis sic patet: An uirtus doctrina cōparetur: ac primo ostenditur cōparari quæ scientia esse creditur, nec etiā natura consistere.
i. scientia, et bonū, aut si uel, aut si diuersa? si diuersa, uirtus nō est scientia; nō scientia nō est bonū, uirtus est bonū: ergo uirtus nō est scientia. si si uel: ergo uirtus est scientia; nō scientia est bonū; uirtus est bonū: ergo uirtus est scientia.
ga prudentia modo dicitur huiusmodi - animi impetus, et passiones.
i. sine prudentia uirtus constare nō potest, nō imperat alij uirtutibus, quæ præsciunt tempus, et locū, quod quidquam agendum sit.
i. separata a rebus inueniuntur.
prudentia uirtus uniuersali, quæ diffunditur per omnes uirtutes; uel in quantum uersat cetera - propter quod obtinet uirtutem partem aliquam.
i. integritatis, et constantiæ.
i. dubium.

m. i. si uel, aut si diuersa? si diuersa, uirtus nō est scientia; nō scientia nō est bonū, uirtus est bonū: ergo uirtus nō est scientia. si si uel: ergo uirtus est scientia; nō scientia est bonū; uirtus est bonū: ergo uirtus est scientia.

a. lau aniti ab adiunctis.
Polycrates fuit ciuis atheniensis. Nō esse præceptores uirtutis tradenda.
i. sedorem calceorum.
t. collocatum.

i. se ipse parant.
Carpuntur sophistæ, at que iterum relaxatur disputatio.
Protagorā docuisse plusquam annos quadraginta.
i. et industria.

ô Socrates: sed multo magis iuuenes qui illis argentum tradunt. Atq; his etiam detestores sunt, si qui illos quorum ad se cura pertinet, ijs committant. Omnium postremo infamissimæ sunt respub. quæ illos recipiunt, neque expellunt, seu aduena, seu ciuis talem rem conetur. S O C. Num aliquis te sophistarum ô Anyte, iniuria unquam affectus? uel quid illis ita succenses? ANY. Nulla mihi unquam cum aliquo illorum consuetudo fuit, neque meorum aliquem illis uti permitterem. S O C. Nūquam ergo illorum mores expertus es. ANY. Vtinam uero nec experiar. S O C. Quanam ratione dignosces bonum ne an malum sit, cuius nullum fecisti periculum? ANY. Liquidò istos noui quales sunt: siue expertus sim, siue non. S O C. Vates forsitan es ô Anyte: hoc enim te alia ratione nouisse, ex ijs quæ modo dixisti, mirum sit. Verum non eos quærimus, ad quos profectus Meno inficiatur: hi namq; si uis sophistæ sint. Sed opem patrio feras amico: ostendesq; cuinam adhærens eorum qui tam amplam urbem colunt, eam quam narrauimus uirtutem adipiscat. ANY. Cur ipse non indicas? S O C. At quos ego magistros existimaueram, in medium iam produxi: uerum iuxta sententiam tuam nihil omnino profeci. ac forte uera loqueris. Itaq; tu quoq; iam partem tuam huius muneris exple. Ostende ad quem Atheniensium proficiscatur. profer cuiuscunq; uis nomen. ANY. Quid opus est hominis unius nomen audire? quemcunq; Atheniensium nactus fuerit ex bonis clarisq; hominibus, melior illius familiaritate, si modo paruerit, euadet quàm consuetudine sophistarum. S O C. Vtrum uero ij preclari boniq; uiri ex seipsis nullo instituyente, tales effecti sunt, eaq; docere ceteros possunt, ipsi licet à nullo didicerint? ANY. A senioribus uiris præclaris atq; bonis percepisse arbitror. An non tibi uidentur in hac ciuitate multi insignes & optimi homines extitisse? S O C. Mihi quidem ô Anyte, esse hic uiros ciuicis administrationis peritos, nec pauciores olim fuisse uidetur. Sed num præceptores idonei uirtutis illius suæ fuerit: hoc enim est de quo nunc differitur, nō utrum sint aut fuerint hi uiri boni, sed utrum uirtus doceri possit: & ob hoc utrum uiri boni siue ueteres illi, siue qui nunc uiuunt, uirtutem eam qua præditi qui que sunt, ipsi tradere alteri norint: an forte, nec tradi alteri, nec recipi uirtus possit: Id in quâ est, quod dudum ego ac Meno inquirimus. Sic autem ex ipsa tua oratione rem considerato. Num Themistoclem uirum bonum fuisse fateris? ANY. Maxime omnium. S O C. Et præceptorem uirtutis bonum, si quis omnino uirtutis magister fuit, Themistoclem extitisse? ANY. Reor equidem, dummodo uoluisset. S O C. Num censeres ipsum ngluisse alios quoque bonos fieri: filium suum præsertim: an putas inuidisse filio, & de industria uirtutem partam minime communicasse? Audistin quod Themistocles filium Cleophantum in equestri facultate strenuum reddidit, adeo ut equis ille rectus insisteret, rectusq; ex equo iacularetur, cæteraq; permulta stupēda faceret, in quibus illum diligenter parens erudiuit, sapientemq; in singulis quæ præceptoribus præcipua sint, reddidit: Hæc à maioribus accepisti? ANY. Accepi. S O C. Nemo igitur naturam filij utpote malam culpauerit. ANY. Nemo arbitror. S O C. Quid uero ad hoc? Audisti ne ab aliquo seniore aut iunior, Cleophantum Themistoclis filium, bonum ac sapientem in quibus artibus imbueret filium uoluisse, paterna uero uirtute nihilo uicinis suis præstantiorem reddere curauisse, siquidem doceri uirtus ullo pacto posset? ANY. Fortassis per louem minime. S O C. Talis igitur hic uirtutis magister fuit, quem ipse unum ex antiquis optimum asseris. Consideremus iam & alium, Aristidem Lysimachi filium. nonne hunc quoque bonum fuisse censeres? ANY. Et maxime quidem. S O C. An non & iste filium suum Lysimachum in omnibus quæ à præceptoribus percipiuntur, optime Atheniensium omnium eruditū euadere cum uoluisset, num quoquam alio meliorem fecit: hunc etenim allocutus es, & qualis sit optime nosti. Præterea si uis Periclem uirum magnopere sapientem, considera: duos hic, quod te minime præterit, filios educauit, Paralum & Xanthippum. ANY. Noui equidem. S O C. Hos ut nosti, tum arte equestri, & musica, tū etiā athletice præ cæteris Atheniensibus instruxit. Ac deniq; in nullo eorū quæ arte percipiuntur, inferiores alijs esse uoluit, boni aut ut euaderent, an cupiebat? cupiuisse quidē existimo, sed id doceri minime potuisse. Ne autem paucos putes quosdam ignobilissimosq; Atheniensium id assequi nō potuisse, Thucydidem uide: duos hic filios Melisiam atq; Stephanum educauit, quos & cætera diligenter edocuit, & palæstrā in primis, ut in ea Athenien-

ses reliquos facile superarent, unum quidem Xanthiæ, Eudoro alterum commendans: atque hi quidem palæstra cæteris omnibus illis temporibus præcellere putabantur. nōne meministi? ANY. Audiui equidem. S O C. Neque uero iste quum quæ sumptu maximo discebantur, filios callere uoluerit, uirtutem solam quam absq; pecunijs tradere potuit, si modo doceri potuisset, doceri noluisse putandus. An fortè Thucydides ignobilis uir erat, nec amicos plurimos tam ciues quàm cōmilitōnes & socios habebat? Quinimò & ampla familia ortus, & summæ cuiusdam autoritatis tum apud conciuies suos, tum etiam apud omnes cæteros Græcos erat. Ideoq; si per doctrinam comparari bonitas potuisset, inuenisset saltem uel ciuem aliquem uel peregrinum, qui filios eius bonos effecisset, si ipsi ad id docendum à reipublicæ negocijs otium deerat. Sed uide ô amice Anyte, ne forte uirtus doceri nequeat. ANY. O Socrates liberius quàm decet, homines mihi uituperare uideris. Itaq; tibi consulo, si modo parere uis, ut tibi caueas: forte enim alia in urbe leue est, uel iniuria, uel beneficio ciues afficere, in hac autem graue nimium ac periculosum. neque id te fugere arbitror. S O C. O Meno Anytus hic succensere mihi uidetur, neq; id miror. primum quia hos me uiros uituperare censet, deinde se unum ex ijs arbitratur. Verum si hic quando didicerit quid sit hominibus detrahere, haud ulterius succensēbit, in præsentia uero ignorat. At ipse mihi dicas utrum apud nos clari, ac boni uiri sint. ME. Sunt certe. S O C. Volunt ne isti iuuenibus seipsos præceptores exponere? atque id profiteri? uel uirtutem doceri posse fatentur? ME. Non per louem ô Socrates, sed nunc ab illis doceri posse uirtutem, nunc non posse audies. S O C. An hos dicimus huius rei magistros, inter quos nondum id conuenit? ME. Nequaquā mihi uidetur ô Socrates. S O C. Quid uero, num sophistas, siquidem ij soli id prædicant, magistros uirtutis existimas? ME. Gorgiam in hoc uehementer admiror & amo, quod nunquam illum hoc pollicentē audias. Imò & alios ridet, quoties polliceri sentit: putat autem hoc duntaxat promittendum esse, eloquentes posse scilicet uehementesq; dicendo homines reddi. S O C. Non ergo sophistæ huius rei præceptores esse tibi uidentur. ME. Nescio quid dicam ô Socrates. nam mihi hoc idem quod plurimis accidit: nunc posse puto, nunc posse nego. S O C. Nec soli tibi cæteris ue ciuibus euenit, ut interdum doceri uirtutem credatis, interdum uero negetis, uerum etiam poetæ Theognidi, eadem enim omnino dicit. ME. Quibusnam carminibus? S O C. Elegis in hunc modum. Hos propè bibe & comede, cum ijs una sedeto, ijs obsequere, quorum magna potestas, à bonis enim bona perdisces. Quod si malis adhæseris, quam habes mentem proculdubio perdes. Vides iam quod in ijs ita loquitur, quasi uirtus disci possit? ME. Apparet. S O C. At uero paulo post sic inquit. Si sana mens homini tradi posset, multam sanè magnamq; mercedem qui id efficerent, reportarent, neq; bono ex patre filius malus esset prudentibus monitis imbutus: uerum docendo nunquam ex malo bonum hominem facies. Cernis hunc circa eadem contraria sibijpsi statueret? ME. Videtur. S O C. Potes igitur indicare mihi rem, quācunq; tandem, cuius qui se doctores scribunt, haud aliarū tamen doctores esse, aut eam rem tenere, sed prauos nullosq; in eo cuius professores sunt, esse se fateatur: aut si se fateantur esse aliquos, rem tamen eam percipi posse, nunc quidem affirmant, nunc negant: an tu qui quacunq; in re ita ancipites sunt, eius rei doctores recte uoces? ME. Minime. S O C. Ergo si neq; sophistæ, neq; boni clarisq; uiri huius rei doctores sunt, multo minus cæteri erunt. ME. Certe. S O C. Si non sunt præceptores, neque discipuli etiam. ME. Sic ut ais, mihi uidetur. S O C. An non confessi sumus, illud cuius nec magistri neq; discipuli sunt, doceri minime posse? ME. Confessi sumus. S O C. Et uirtutis nusquam præceptores reperiuntur? ME. Nusquam. S O C. Si non præceptores, neque discipuli etiam. ME. Sic apparet. S O C. Virtus ergo doceri nequit. ME. Sic uidetur, si quidem nos recte dijudicauimus. Quam ob rem uehementer admiro ô Socrates, bonos ullos inter homines reperiri, & quæ sit ratio qua boni fiunt ambigo. S O C. Videmur ô Meno ego simul & tu mali esse. uidetur Gorgias quoq; te, ac me Prodicus haud fatis erudisse. Itaq; maxime omnium reuocanda nobis mens est nostra, quærendusq; aliquis qui hoc uno modo meliores nos efficiat. Hęc aut dico ad superiorē inquisitionem respiciens. Num isthuc perridicule à nobis præteritū est, quod nō solum scientia duce, recta negocia hominibus procedūt, quod quidem nisi cōcedatur, esse scilicet præter illam aliud quiddā, fortasse nulla extet ratio, qua uiri boni fiāt. ME. Quo pacto id ais

i. Si non es expertus
sophistarum mores,
nisi uates, non potes
eorum ingenia
deprehendere.

i. Docuerunt alios
ueteres, quibus
ipsi erant præditi.

i. Data opera.

i. nemo filium
uo cupieda inuoluit
notabit unquam.

i. quæ nō sō propria
singulis sō
sed aliunde adueniunt.

i. hic unū ē ex illis
qualior, quo tu
asseruisti. Magis
non esse uirtutis.

i. Inuicatoriam; un
de dicit sō palæ
strites, qui hinc
certamine ingre
diebant.

i. nobili,
illustri,
et præclaro
et.

i. incarnat
tionem, et
predicant.

i. in ex =
quos uariis
si de uirtu
te senten
tia.

i. publice
nuntiant.
oluximi
facio.

i. predicant.
e. intellige
re.

i. n. doceri posse.

i. in animi no
lucis coll
rendi sō.

i. in app
et superiorē
inquisitionem
ad uerū, quæ
ad animū
pertinent.

i. socio in militia.

Athenis per
riculosum
erat quem
quam iniu
ria afficere

i. assumere officiu
studendo te iuuen
tutur.

i. sunt qui negant,
et sunt qui conce
dunt uirtutē pos
se doceri.

i. uerborū in ambigui
tate aliorū.
Theognidis
præcepta di
gna cognitu.

i. elegi uerba sō, quibus
Hominiū suam re
decanant, à nos
tris uenia dicunt.

i. incorrupta mens.
i. inficitur.

i. secū ipse pugnant.
i. motiles, nullūq;
intelligentis.

Prodicus
præceptor
Socratis

id ais ô Socrates? s o c. Sic quod quidem bonos viros utiles esse oporteat, probè confes-
 si sumus, cum nunquam se res aliter habeat, nonne? ME. Ita. s o c. Et quod utiles futuri
 sint, si recte agendis rebus præsent, etiam probè inter nos conuenit. ME. Probè. s o c.
 Quod uero nullus recte præesse possit, nisi sit prudens, haud satis recte ab utroq; asseuera-
 tum esse constat. ME. Quomodo recte dicis? s o c. Dicam. quiter uel Larissam, uel aliò
 quouis nouit, & eò uel ipse proficiscatur, uel alios ducat, nonne recte atq; bene perducet?
 ME. Prorsus. s o c. Quid uero si quis recte opinatur quæ uia ferat Larissam, nunquam ta-
 men profectus sit, neq; sciuerit, nonne iste quoq; recte duceret? ME. Valde. s o c. Et do-
 nec rectam de iisdem rebus opinionem habet, de quibus alter scientiam, dux erit nihilo
 deterior, existimans quidem uera, sciens uero minime, quàm is qui ista pernouit? ME. Ni-
 hilo certe. s o c. Vera ergo opinio ad recte agendum nihilo minus quàm prudentia ua-
 let. Atq; id est quod in cõsideratione uirtutis in superioribus prætermisimus, dum solam
 prudentiã recte agendi ducem assereremus, hæc autem erat opinio uera. ME. Videtur
 Num igitur nihilo minus recta opinio quàm scientia confert? ME. Hoc utique mi-
 nus confert ô Socrates, quod quicumque scientiam habet, semper assequitur: qui uero re-
 ctam opinionem, interdum quidem consequitur, nonnunquam uero fallitur. ME. Quid
 ais? qui recta opinione incedit, nonne quando uero opinatur recte, semper uoti compos effici-
 tur? ME. Necessarium apparet. Quam ob rem miror, quare cum ita sit, scientia tamen lon-
 ge admodum præstantior habeatur quàm recta opinio: & cur utraq; illarum aliud quid-
 dam sit, dubito. s o c. Nostin' quam ob causam id mireris? an ipse uis tibi dicam? ME. Dic
 prorsus. s o c. Quia Dædali statuas nunquam considerasti, forte uero neq; apud uos ex-
 tant. ME. Quorum hæc? s o c. Quoniam hæc nisi ligentur, discedunt atq; aufugiunt, li-
 gata permanent. ME. Quid tum? s o c. Ex eius operibus quod solutum est, haud magnè
 fit, instar fugitiui hominis: neq; enim permanet: ligatum uero admiratione dignum, pul-
 cherrima enim opera sunt. Cuius hæc gratia dico? Verarum opinionum gratia: hæc quippe
 quousq; stabiles perseverant, pulchra quædam opera sunt, omniaq; bona perficiunt. At-
 tamen diu consistere nolunt, sed ex hominis animo confestim aufugiunt, quapropter nõ
 multi precij sunt, donec quis illas ratiocinatione à causis ducta liget. hæc uero amice Me-
 no reminiscencia est, ut supra inter nos conuenit. Postquam uero ligatae sunt, primo qui-
 dem scientiæ fiunt, deinde perseverantes, proptereaq; scientia recta opinione præstantior
 est, ab eaq; uinculo quodam discrepat. ME. Per Iouem ô Socrates, congrua comparatio.
 s o c. Quinetiam ipse non tanquam sciens, sed ut coniectans ita loquor. Quod uero est a-
 liud quiddam uera opinio quàm scientia, haud omnino planè mihi conijcere uideor. Sed
 & si quicquã aliud me scire faterer, quæ sanè pauca sunt, unum hoc ijs quæ scio, adnume-
 rem. ME. Probe ô Socrates, loqueris. s o c. Quid uero? nonne hoc quoq; rectè, quod ue-
 ra opinio ad opus quodlibet ducens, nihilo peius q; scientia illud assequit. ME. Hoc quo-
 que uerum. s o c. Nihil igitur uera opinio, quàm scientia deterior, nec minus ad actiones
 utilis est, ut neq; uir ueram opinionem habens quàm scientia præditus. ME. Ita est. s o c.
 Quinetiam uirum bonum utilem esse conueniebat. ME. Conuenit. s o c. Si igitur homi-
 nes non per ipsam scientiam solum boni atq; utiles ciuitatibus essent, si modo inuenirentur,
 sed etiam per opinionem rectam: horum uero neutrum natura hominibus inest, neq;
 scientia, neq; uera opinio, neq; etiam aduenticia hæc sunt: num uidetur istorum aliquod
 natura inesse? ME. Mihi nequaquam. s o c. Nonne postquam natura non insunt, neq; boni
 etiam uiri natura erunt? ME. Non sanè. s o c. Quoniam uero nequaquam naturã, utrum
 doctrinã considerabamus? ME. Ita. s o c. Et doctrina comparabilis uisa est, si sit pruden-
 tia uirtus? ME. Est. s o c. Et si comparabilis per doctrinam, prudentia quoq; uisa est? ME.
 Prorsus. s o c. Ac si præceptores essent, doceri posse: si non, minime? ME. Sic est. s o c. Et
 præceptores eius esse communi consensu negauimus. ME. Negauimus. s o c. Conclusi-
 mus itaq; neq; doceri illam, neq; prudentiam esse? ME. Conclufimus. Præterea bonum
 ipsam esse concessimus. ME. Concessimus. s o c. Bonum autem & utile esse quod recte
 ducit. ME. Maxime. s o c. Recte denique ducunt duo hæc sola, uera opinio atq; scientia,
 quibus homo præditus dux esse alijs uere potest. Quæ enim fortuna contingunt, im-
 periõ hominis nequaquam fiunt: quibus autem homo ad rectum dux est, duo hæc sunt,
 opinio uera atq; scientia. ME. Item mihi uidetur. s o c. Igitur cum uirtus doctrina perci-
 pi ne

i. quãdã a. qui per
 scientiã nobis?
 c. Na supra, ad
 comparan-
 tio, & scientia.
 s o c. Num igitur nihilo minus recta opinio quàm scientia confert?
 ME. Hoc utique mi-
 nus confert ô Socrates, quod quicumque scientiam habet, semper assequitur: qui uero re-
 ctam opinionem, interdum quidem consequitur, nonnunquam uero fallitur.
 ME. Quid ais? qui recta opinione incedit, nonne quando uero opinatur recte, semper uoti compos effici-
 tur? ME. Necessarium apparet. Quam ob rem miror, quare cum ita sit, scientia tamen lon-
 ge admodum præstantior habeatur quàm recta opinio: & cur utraq; illarum aliud quid-
 dam sit, dubito. s o c. Nostin' quam ob causam id mireris? an ipse uis tibi dicam? ME. Dic
 prorsus. s o c. Quia Dædali statuas nunquam considerasti, forte uero neq; apud uos ex-
 tant. ME. Quorum hæc? s o c. Quoniam hæc nisi ligentur, discedunt atq; aufugiunt, li-
 gata permanent. ME. Quid tum? s o c. Ex eius operibus quod solutum est, haud magnè
 fit, instar fugitiui hominis: neq; enim permanet: ligatum uero admiratione dignum, pul-
 cherrima enim opera sunt. Cuius hæc gratia dico? Verarum opinionum gratia: hæc quippe
 quousq; stabiles perseverant, pulchra quædam opera sunt, omniaq; bona perficiunt. At-
 tamen diu consistere nolunt, sed ex hominis animo confestim aufugiunt, quapropter nõ
 multi precij sunt, donec quis illas ratiocinatione à causis ducta liget. hæc uero amice Me-
 no reminiscencia est, ut supra inter nos conuenit. Postquam uero ligatae sunt, primo qui-
 dem scientiæ fiunt, deinde perseverantes, proptereaq; scientia recta opinione præstantior
 est, ab eaq; uinculo quodam discrepat. ME. Per Iouem ô Socrates, congrua comparatio.
 s o c. Quinetiam ipse non tanquam sciens, sed ut coniectans ita loquor. Quod uero est a-
 liud quiddam uera opinio quàm scientia, haud omnino planè mihi conijcere uideor. Sed
 & si quicquã aliud me scire faterer, quæ sanè pauca sunt, unum hoc ijs quæ scio, adnume-
 rem. ME. Probe ô Socrates, loqueris. s o c. Quid uero? nonne hoc quoq; rectè, quod ue-
 ra opinio ad opus quodlibet ducens, nihilo peius q; scientia illud assequit. ME. Hoc quo-
 que uerum. s o c. Nihil igitur uera opinio, quàm scientia deterior, nec minus ad actiones
 utilis est, ut neq; uir ueram opinionem habens quàm scientia præditus. ME. Ita est. s o c.
 Quinetiam uirum bonum utilem esse conueniebat. ME. Conuenit. s o c. Si igitur homi-
 nes non per ipsam scientiam solum boni atq; utiles ciuitatibus essent, si modo inuenirentur,
 sed etiam per opinionem rectam: horum uero neutrum natura hominibus inest, neq;
 scientia, neq; uera opinio, neq; etiam aduenticia hæc sunt: num uidetur istorum aliquod
 natura inesse? ME. Mihi nequaquam. s o c. Nonne postquam natura non insunt, neq; boni
 etiam uiri natura erunt? ME. Non sanè. s o c. Quoniam uero nequaquam naturã, utrum
 doctrinã considerabamus? ME. Ita. s o c. Et doctrina comparabilis uisa est, si sit pruden-
 tia uirtus? ME. Est. s o c. Et si comparabilis per doctrinam, prudentia quoq; uisa est? ME.
 Prorsus. s o c. Ac si præceptores essent, doceri posse: si non, minime? ME. Sic est. s o c. Et
 præceptores eius esse communi consensu negauimus. ME. Negauimus. s o c. Conclusi-
 mus itaq; neq; doceri illam, neq; prudentiam esse? ME. Conclufimus. Præterea bonum
 ipsam esse concessimus. ME. Concessimus. s o c. Bonum autem & utile esse quod recte
 ducit. ME. Maxime. s o c. Recte denique ducunt duo hæc sola, uera opinio atq; scientia,
 quibus homo præditus dux esse alijs uere potest. Quæ enim fortuna contingunt, im-
 periõ hominis nequaquam fiunt: quibus autem homo ad rectum dux est, duo hæc sunt,
 opinio uera atq; scientia. ME. Item mihi uidetur. s o c. Igitur cum uirtus doctrina perci-
 pi ne

pi nequeat, nequaquam scientia est. ME. Non apparet. s o c. Cum ergo duo sint bona atq;
 utilia, alterum illorum reijcitur, scientia scilicet, neq; illa in actione civili principatum te-
 ner. ME. Non ut mihi uideatur. s o c. Non ergo sapientia quadam, neq; ut sapientes ciuiles
 isti homines rempublicam administrant: cuiusmodi qui Themistoclis tẽporibus, et quos
 pauloante Anytus retulit, extiterunt. Vnde nec ceteros tales quales ipsi sunt reddere
 possunt, quippe qui scientia nulla huiusmodi sunt præditi. ME. Ita ut ais esse uideatur ô So-
 crates. s o c. Si non scientia, restat ut opinio recta utentes ciuiles uiri ciuitates guber-
 nent, ac haud secus ad prudentiam se habeant quàm uates diuinoq; furore correpti. Ete-
 nim hi uera quamplurimã nunciant, nihil tamen eorum quæ loquuntur intelligunt. ME.
 Sic esse uideatur. s o c. Nonne igitur ô Meno diuinos huiusmodi uiros appellare decet,
 qui mente nequaquam utentes multa tamen ac magna faciunt, & agendo & dicendo di-
 sponunt? ME. Prorsus. s o c. Quãobrem merito diuinos uocabimus, quos modo prædixi-
 mus uates furentesq; ac poeticos homines uniuersos, ciuilesq; homines nõ minus quàm
 reliquos diuinos existimabimus diuino afflato numine deoq; penitus occupatos, quan-
 do quidem remp. dirigunt, multa maximaq; dicentes, quæ nequaquam intelligunt. ME.
 Maxime. s o c. Mulieres quoq; ô Meno bonos uiros diuinos nuncupant. Et Laconici
 quoties bonum quendam uirum commendare uolunt, Diuinus hic uir aiunt. ME. Et re-
 ctè quidem loqui uidentur ô Socrates, quanquam Anytus hic tibi forte talia loquẽti suc-
 censer. s o c. Haudquaquam mihi curæ est: cum hoc enim ô Meno rursus differemus. Si
 autẽ nos in omni hac disputatione recte perscrutati sumus, uirtus utiq; nec doctrina neq;
 nat ura nobis aderit, uerum diuina forte absq; mente in eum qui illam sortitus fuerit, in-
 fluat: nisi forte quis, ex ciuilibus, talis existat, ut alium quoq; ciuilem efficere possit. Quod
 si extiterit, talis hic inter uiuẽtes erit, qualem Homerus ait Tiresiam inter mortuos esse,
 sic dicens. Inter eos qui apud inferos sunt solus sapit, ceteri uero umbræ uolitant. Simili-
 ter & ciuis hic ad alios tãquam ad umbras se haberet. Vera enim res, si uirtutem spectes,
 esset. ME. Optime mihi dicere uideris ô Socrates. s o c. Ex hac itaq; ratione ô Meno diui-
 na forte uirtus adesse cuicunq; adsit apparet. Veritatem tamen de hoc perspicuam tum
 deniq; comprehendemus, cum antequam quo pacto uirtus adsit quaeratur, quid ipsa se-
 cundum seipsam sit, inuestigare tentemus. Nunc autem hora iam est, ut hinc aliò abeam.
 Ipse uero quod tibi persuasum est, Anyto huic hospiti tuo uicissim persuade quo mitior
 sit. Nam si ei hoc persuaseris, Athenienses quoq; iuuabis.

â
 p. probatũ e in -
 theage.
 i. furore diuino con-
 cecit.
 Qui bonus s. Laide-
 uir est, is di-
 uinus ap-
 pellatur. m.
 Nam hic Any-
 tus censuit
 bixitũ pos-
 se doceri.
 Tiresias Rex theba-
 nus fuit, et uicci-
 nandi scia inditus.
 i. deprimatur uirtus
 b. p. x. u. quãdã uirtus
 adit. Hæc uis dis-
 s. amur.
 mutat sententia.

ARGVMENTVM MARSILII IN ALCIBIADEM PRIMVM,
 VEL DE NATVRA HOMINIS.

ANDIDISSIMVS Platonis nostri liber, qui Alcibiades primus inscribitur, Alcibiade ipso ue-
 niusior, & omni carior auro, quid homo est, quid eius officium docet. Est autẽ homo, anima rationalis,
 mētis particeps, corpore utens. Ex hac definitione illius officium trahitur trifariã distributum. Vt enim
 rationalis anima est, in seipsam circulo quodã ratiocinationis sese animaduertẽdo reflectitur. Vt men-
 tis particeps, in diuinam mentem uelut riuulus in fontem suum refluit. Vt utens corpore, humanis negocijs guber-
 nandis incubit. Perfectum igitur & absolutum hominis officium est, primo quidem ut naturam suam animaduertat,
 deinde ab illa tanquã ab imagine & affectu ad diuinam mētem exemplar eius & causam cõuertatur. A qua homi-
 nis animus illustratus, ipsum bonũ, ipsum utile, ipsum pulchrũ, ipsum iustũ intelligit, suumq; bonũ, utile, pulchrũ,
 iustum perfecte cõprehendit. Vnde quid bonũ, quid utile aliorum hominũ quibuscum uersatur, quibusue imperat
 noscit. Cumq; bonum absolutũ, bonum sui, bonum aliorum cognouerit, ad seipsum iam & alium unũquẽq; curat
 dum secundũ cognitũ boni normã debet accedere. Philosophiæ studio, moralis, mathematica, theologiae opus est,
 ut ad seipsum & ad mentẽ sui causam redeat. Moralis quippe et mathematica disciplina animũ in corpus mersum
 in seipsum restituit, theologia supra se rapit, & extra seipsum attollit in deũ. Mētis diuinæ idearũq; cognitio sa-
 pientia dicitur. Sui ipsius notitia, et sui suorũq; boni utilisq; inuentio ex diuinæ mentis intuitu manans, prudentia
 nuncupatur. Prudentia sanè ut bonũ intelligit, humanas actiones tam publicas quàm priuatas ad finem optimum
 refert. Vt utile, per cõmoda media propriasq; uias, quibus ad finem perueniat, dirigit. Vt pulchrũ, quis ordo,
 quis modus in hoc progressũ quasi quodam itinere sit seruandus instituit. Vt iustũ, quæ distinctio singulorum ope-
 rum, quæ obseruantiã impositi ordinis, quod supplicium transgredientis, quod premium legem huius itineris ob-
 seruantis præscribit. A philosophia igitur ad sapientiam, à sapientia ad prudentiã sit accessus: prudentia uero ma-

In Alcibiadis Dia-
 logum.
 Incipitur hic Dia-
 logus de natura ho-
 minis, qui proclivis e ad
 imperandũ, quã ad
 imperandũ, nulla habet
 ratione, aut cõspice-
 ratione eorũ, quæ ne-
 cessaria s ad recte
 imperandũ. Ideo
 in hoc dialogo indu-
 ctus quidã adoles-
 cens, nomine Alcibi-
 ades, imperandi dese-
 deris tendentissimũ,
 cuius auctor e, et ani-
 mĩ ratione s. mul-
 tis rationibus co-
 natura reprimere. In
 civili disciplina, se
 quũ cognoscat; nã quẽ ignorat se ipse quãspia s, et quẽ s Republica ignorabit.
 quocirca irrotis erit Republica administranda. Deinde alia ratione hõra Alcibi-
 ades ut iustitia, ut prudentia, ceteraq; uirtutes, cuius animat exponat, summo studio
 persequat; nã harũ uirtutum quãdã deficitus, nã debet accedere ad regimen Reip.
 uel potius aliorũ regimini, et imperio, eũ subditũ esse decet.

m.
 i. eff.
 tuarũ
 cupi
 n.
 ex omni
 uerũ
 uiliũ
 uerũ
 uerũ
 cor. h. e.
 etc.
 t.
 adom-
 tia, u.
 neg. p.
 tuarũ
 uerũ
 Com-
 paratũ
 tur.
 s. uerũ

gistra uita disciplina sui cuiusq; rei familiaris, & reipublica tribuit: homo per prudentia gubernat, domus autē et ciuitas per amicitia publica, iustitiamq; seruantur. Publicam amicitiam uoco consensionē illam qua cūcti sub eadem lege & principe libenter conueniunt, & ad eundē finem respiciunt. Iustitiam publicam nomino legitimā distinctionem, qua singuli licet sub eodem principe, et ad eundem finem, hoc est publicum bonum, diuerso tamen tramite proficiunt, uariamq; officiorū distributionē pro natura et dignitate uniuscuiusq; à natura & legibus assignatam seruant, proprioq; munere sine usurpatione alieni fungūtur. Insunt in hoc dialogo theologicæ dictiones duæ, ipsum idem, et ipsum unumquodq;. Circa hominem illa significat animam ut ideam, hæc animam in corpore. sed de ijs latius in commentarijs, quæ in decem hos Platonis dialogos scribere iam institui.

ALCIBIADES PRIMVS, VEL DE NATVRA HOMINIS. SOCRATES ALCIBIADES.

FILI Clinia admirari te arbitror quod cum primus ipse omnium amare te cœperim, cæteris alienatis, solus in ista beneuolentia perseuerē: cūq; amici reliqui frequentiori cōsuetudine tibi assidue molesti essent, ego tot annis ne compellarim quidē. Huius autē rei causa non humanū quippiam: sed uis dæmonij repugnans quedā fuit, cuius potentia in sequentibus audies. Nūc uero cum non ultra repugnet, huc ita profectus sum. Spero autē nec in posterum nobis aduerfaturum. Ferē autem toto hoc tempore considerabam quo pacto erga tuos amicos te gereres. Qui quamuis multi atq; superbi erant, nemo tamen illorum fuit, quin factū ab te superatus abiret. Quam uero ob causam illos contēpseris, explicabo. Ais enim te nulla in re hominibus alijs indigere, quippe quæ tibi insunt ita esse præclara, ut nec ad corporis, nec ad animi bona cuiusquæ egeas. Existimas te in primis procero atq; decoro corporis habitu plurimum excellere. Atq; id apud omnes constat. Strenuissimo præterea genere ortum te prædicas præ cæteris qui in hac urbe sunt ciuitatū Græcarum amplissima: ex paterno quidem genere amicos atq; cognatos esse quāplurimos & optimos uiros, qui tibi omnia cū opus fuerit, subministrare possint. Maternos quoq; nec his inferiores neq; etiam pauciores. Sed multo maiorem ijs omnibus auctoritatem afferre tibi ad res agēdas Periclem Xanthippi filium, quē quidem pater tuus tutorē tibi fratriq; reliquit, qui nō in hac ciuitate solum, quæ cūq; uult potest, sed in omni Græcia, & in multis etiam ac magnis barbarorum gētibus. Adderem quoq; amplissimas tuorū diuitias, nisi te scirem in ijs minimum omnium gloriarī: horum omnium causa fastu elatus, amicos omnes tuos edomisti. Atq; ipsi utpote inferiores tibi cesserūt. Neq; uero ista te latuere. Quamobrem satis scio admirari te, quo animo in beneuolentia tua perseuerarim, quam ue spem de te conceperim, qui cæteris fugientibus ego omnium solus perstiti. AL. At istud fortē nescis o Socrates, te nūc me paulo præuenisse. Venerat enim in animū mihi, ut te prior adortus hæc eadem te rogarem: Quidnā uis? quid sperans me turbas, ut semper ubicunq; sum, tu quoq; obseruantissime adsis? Reuera enim quod sit cōsiliū tuum admiror, illudq; libenter audirem. SOC. Audies igitur hoc à me ut decet quamprimū, si quidem ut ais nosse desideras quid cogitem. ego enim tanquā expectanti & auscultaturo id referam. AL. Et maxime quidem: dicas modo. SOC. Vide itaq; neq; enim mirū uideri debet, si quæadmodum uix incepti, ita uix desinam. AL. Age dic modo, audiā enim. SOC. Dicendū est profecto. Difficile quidem est, cum eo qui amicorū nulli demittat se cōsuetudinē inire. Audēdum tamen sententiāq; mea exprimenda. Equidem o Alcibiades si te cognouissem ijs rebus quas supra narrauimus esse contentum, uitamq; in illis tuam transigere, dudum beniuolentiam erga te meam (sic enim mihi persuadeo) deposuissem. Nūc autem alias quasdam tuas de teipso cogitationes indicabo tibi, ut intelligas ex quō semel tibi mentem adhibui, quā nunquam destiterim. Videris mihi sanē si quis deus tibi dixerit, o Alcibiades, Nunquid uiuere uis ea sola possidens quæ nunc habes? an statim obire nisi præstantiora quædam assequi liceat? mortem potius electurus. At uero qua nūc spe uitam agas aperiam. putas enim si mox in Atheniensis populi cōcionem ascenderis, quod quidem paucos post dies futurum existimas, Atheniensibus demonstraturū te maiori dignū esse honore, quā aut Pericles sit, aut alius quisquam fuerit eorum, qui superioribus seculis flourerunt: quod si ostēderis, maximē apud ciues tuos auctoritatis fore. Atqui si plurimum

i. ceteris familiaritate relicta. Occasio dialogi, in quo intro ducitur Alcibiades iuuenis pulcherrimus, generosus, diues habēs indolem & spem magnorum geitorū, ut ostēderetur natura hominis non esse in his partibus mixta.

i. summa cura. i. fides, aut delibatio. i. inire familiaritatem. i. nulli se subiciat. i. ex quo tunc pote amicus tuus assequi. i. quantū desiderarim a proposito. i. in senatum, seu in concilio.

factu quædam amicitia elata, de se nō magis fidei tūm

i. opus

ego, prope, aliter, quod ad, amplius, tere, det.

hac in urbe possis, omnium quoque Græcorum atque etiam Barbarorū quicunq; eandem quam & Græci incolunt regionem, clarissimus sis: & si Deus idem imperium Europæ concesserit, transire tamen in Asiam, & isthuc imperium affectare ueruerit, nondum electurus mihi uideris cum his solis uitam degere, nisi nomen tuum atque potentiam, ut ita dicam, per omnia hominum genera propagaris. Teq; arbitror præter Cyrum ac Xerxem, neminem memoria dignum existimare. Quod igitur huiusmodi spe nutritis, non coniecto equidem, sed certō scio. Dices fortē, utpote conscius me uera dixisse, Quid hæc o Socrates, ad eam rationem quam assignare uolebas, ob quam me nondum deseruisti? Dicam o amice Clinia & Dinomaches fili: has cogitationes tuas ad optatum finem perducere, absque me minime potes: usque adeo in te ac tua negotia me posse confido. Quapropter Deum ipsum censeo non permisisse olim me tecum disserere: atq; ego expectaui donec ille permitteret. Vt enim tu speras ciuitati tuæ ostendere posse omni te apud eam honore dignum esse, atq; his demonstratis nihil adeo magnum restare, quod non statim conficere possis: sic & ipse plurimum apud te posse confido, quum primum ostendero cunctis me digniorem esse, nec tutorem, neq; cognatum, neq; alium quempiam præter unicum me Deo fauente, tibi eam potentiam quam desideras, traditurum. Quamdiu igitur eras iunior, necdum in spem tantam ueneras, mea quidem sententia, Deus tecum disputare prohibuit, ne frustra contenderem. Nunc uero impulit. nunc igitur audies. ALC. Longe mihi nunc mirabilior uideris, o Socrates, postquā loqui mecum cœpisti, quā dum tacitus me sequebaris: quanquam etiam tunc aspectu talis maxime uidebare. utrum igitur ego hæc mente uersarem nec ne, ita ut uideret pernouisti, ut si etiam negem, nihil tamen ulterius proficiam suadendo: esto. Verum si hæc ipsa maxime intendo, quonam modo per te consequar, nec sine te ista perficientur? potes ne dicere? SOC. Inrrogas ne an prolixum sermonem incepturus sim, quales audire solitus es? Neque uero id mei moris est. Imò demonstrare tibi possum, ut arbitror, hæc ita se habere, modo in hoc uno duntaxat mihi obsequi uelis. ALC. Nisi durum obsequium est, uolo. SOC. Num difficile tibi uidetur ad interrogata respondere? ALC. Nequaquam. SOC. Responde igitur. ALC. Interroga. SOC. An te interrogarem tanquam ea quæ cogitare te dixi, deliberantem? ALC. Esto si placet, ut tandem quid feras, uideam. SOC. Age itaque, intendis enim, ut supra dixi, breuī adire Atheniensem populum, aliqua de re moniturus. Si tibi igitur iam ad concionem ituro ego obuius, o Alcibiades, dicam, postquam Athenienses de aliquo deliberare constituerunt, & tu deliberaturus surrexisti de eodem: utrum de ijs quæ tu melius quā illi calles? quid responderes ad hæc? ALC. Responde rem sanē de ijs quæ melius noui ego quā illi. SOC. Quæ igitur nosti, de ijs quoq; es consultor bonus? ALC. Quid ni? SOC. Nonne hæc sola cognoscis, quæ ab alijs didicisti, uel ipse per te inuenisti? ALC. Quæ enim alia? SOC. Est ne aliquid quod didiceris, uel inuenis iam quondam quum inuenire uel discere nolles? Non est. SOC. Nunquid uoluis inquam inquirere siue discere quæ te scire putabas? ALC. Nunquam. SOC. Quæ nunc scis, fuit quandoq; tempus quando te ignorare putabas? ALC. Necessè est. SOC. At qui quæ didicisti, fermē & ipse cognoui: quod si quid me fugerit, dicas. Didicisti enim, ut memini, literas, citharam pulsare, palæstram: nam inflare tibias noluisti. Hæc sunt quorum tu scientiam habes: nisi quid clanculum fortē didiceris. puto autem nec noctu, neque die exisse te domo nos latentem. ALC. Nullos præterquam horum trium præceptores audiui. SOC. An quoties Athenienses de literis consultabunt, quo pacto scribi debeant, ad cōsiliū accedes? ALC. Non per louem. SOC. At quum de lyra pulsanda? ALC. Nullo modo. SOC. Neque de palæstris etiam in concione disceptare consueuerunt? ALC. Minime. SOC. Quando igitur, & qua de re consultabimus? non enim quum de ædificijs. ALC. Non certē. SOC. Ædificator enim melius quā tu consulat. ALC. Ita. SOC. Neq; tamen quum de uaticinio disceptabunt. ALC. Nequaquam. SOC. Fatidicus enim hæc melius quā tu. ALC. Melius. SOC. Seu paruus, seu magnus, seu formosus, seu deformis, uel nobilis uel ignobilis sit. ALC. Certe. SOC. Scientis enim est, non diuitis, de unoquoq; consulere. ALC. Quid ni? SOC. Atq; ideo seu diues sit, seu pauper ille qui monet, nihil intererit apud Athenienses, quādo deliberabunt qua ratione

i. in Asia. i. cum Europa infelix.

A persona dicentis.

respondet quæ sit al- tuis reperita ratione.

Huius loci intelligenda potest esse ex The agri dialogo.

similitudine docet, Alcibiades in sui amicitia receperunt socrate, ad primū sibi persuasit, nō posse Alcibiades seu socrate imperiū dicit oblinere.

Diob. mor- dis cognos- scimus

i. qui fatis, et ratione cūctis hominis præ- dicit. t. scientis minus o, ad eo qd scit sententia dicit.

ciues recte habeant, sed quarent duntaxat ut medicus sit consultor. ALC. Et merito, SOC. Quando igitur, & in qua causa idoneus consultor eris? ALC. Quando de negotiis eorum deliberabunt. SOC. An quum de re nauali quarent, quales oportet naues fabricare? ALC. Non, o Socrates. SOC. Naues enim struere nescis. Est ne hac causa, an aliud quiddam? ALC. Nil aliud. SOC. At uero de quibus eorum negotiis dicebas? ALC. Quum de bello, o Socrates, uel pace, aut alio quopiam ciuitatis negotio. SOC. Num dicis quum disputabunt quibuscum pax retractanda sit, & aduersus quos bellum gerendum, & quo pacto? ALC. Profecto. SOC. Oportet autem quibus operaprecium est hac indicere? ALC. His ipsis. SOC. Et tunc solum quando melius? ALC. Omnino. SOC. Atque tamdiu quamdiu praestat? ALC. Certe. SOC. Si ergo quarent Athenienses aduersus quos palaestra uel pugnis certandum sit, ecquid ipse melius quam gymnasii magister consuleres? ALC. Gymnasii magister melius. SOC. Potes dicere quonam respiciens ille admoneat quibuscum luctandum sit palaestra, uel non, & quando, & quo pacto? Sic dico, nonne cum ijs certandum, quibuscum operaprecium est? ALC. Utique. SOC. Et quantum praestat. ALC. Et quantum praestat. SOC. Et tunc quum melius? ALC. Prorsus. SOC. Quinetiam cantorem oportet pulsare citharam, & saltare ad cantilenae exemplar? ALC. Oportet. SOC. Nonne tunc quum est melius? ALC. Tunc certe. SOC. Et tantum quantum melius? ALC. Confiteor. SOC. Quid ergo postquam melius quiddam in utrisque dixisti, & in citharae cantu, & in palaestra, quid uocas in recto ad cantum sono melius? Nam ego quidem in palaestra gymnasticum uoco. Tu autem quid? ALC. Haud intelligo. SOC. Sed conare me imitari. Equidem melius ipsum uocare ego, id quod per omnia recte se habet. Recte uero se habet, quod secundum artem fit? nonne? ALC. Id ipsum. SOC. Nonne ars gymnastica? ALC. Quid ni? SOC. Id sane quod melius in palaestra, uocaui gymnasticum. ALC. Vocasti quidem. SOC. An non recte? ALC. Mihi uidetur. SOC. Age igitur & tu, decet enim te quoque recte differere. Dic primum qua ars est, ad quam pertinet recte canere, sonare, saltare. Vniuersa hac ars quomodo nuncupatur? nondum potes exprimere? ALC. Nondum. SOC. Verum sic enitere, quamnam huius artis dea? ALC. Musas ne o Socrates, ais? SOC. Equidem. uide iam quodnam ab his cognomentum ars illa trahat? ALC. Musicam dicere uideris. SOC. Dico utique. Quid igitur est, quod secundum hanc recte fit? quem admodum modo in illa iam arte ego tibi, quod secundum artem recte fieret, gymnasticum uocaui. Tu quoque in hac eodem modo melius quid uocas, & quomodo fit? ALC. Musicum mihi uidetur, & musice. SOC. Bene dicis, age iam, bello melius & pace melius quid uocas? quemadmodum superius dixisti, in unoquoque quid melius esset, ostendisti: in hoc quidem quod musicum magis, in illo uero quod magis gymnasticum. Conare in ijs similiter quid melius pronunciare. ALC. Non habeo quid dicam. SOC. At uero turpe sit, si quis te de cibis asserentem, meliorem hunc illo esse, & quando, & quantus, mox si quis roget, quid melius ipsum o Alcibiades, uocas? nihil habere quod respondeas, uidelicet quod salubrius, quamuis te medicum esse non profitearis: in illo uero cuius te peritum esse gloriaris, & tanquam eruditus consultum surgis, deesse quod respondeas interrogatus. Nonne inquam, turpe hoc est? ALC. Turpissimum. SOC. Considera itaque & conare nobis ostendere quorsum tendit melius in pace quibuscum oportet instituenda, & bello etiam contra quos oportet? ALC. Et si quero, nequeo tamen inuenire. SOC. Animaduertisti, quum bellum gerimus, quid sit quod accusamus, & quomodo id cuius gratia suscipitur bellum, uocemus? ALC. Animaduerti equidem ad arma nos prouocari, quum uel decepti, uel coacti, uel aliqua re priuati sumus. SOC. Age, dicas quo differt pati illa hoc uel illo modo? ALC. Quum dicis hoc uel illo modo, idem ne significas ac si diceres, iuste uel iniuste? SOC. Id ipsum. ALC. Omnino quidem, & hoc totum differt. SOC. Aduersus quos ut bellum ineant Athenienses hortaberis? Aduersus iniurios ne an iustos? ALC. Durum est id quod interrogas: nam & si quis cogitet solum iustos etiam uiros opprimendos esse, non hoc tibi confietur. SOC. Non enim legitimum hoc uidetur. ALC. Minime. SOC. Neque bonum apparet. Hic igitur tu de iusto uerba facies. ALC. Necessesse est. SOC. Aliud ne igitur, ut modo quarebam, in bello gerendo aut non, & quibuscum oportet

i. prospera suauitate

i. his quibus conuenit benentare hoc.

in ea sumpta musica

musica ex sententia

i. qui secundum regulas musicae traditur

i. cu nos ipso ad bellum inuocantes eo extimemus, quo sine duce mur.

i. bello.

Melius uno quoque studio, est quod per omnia recte habet.

oportet uel non, & quando oportet uel non, melius est quicquam quam id quod est iustum magis. ALC. Hoc melius uidetur. SOC. Vnum igitur, o amice Alcibiades, te praeterit quod hoc ignoras: uel si me incio ad praepceptorem profectus es, unde djudicare dicis quid iustius, & quid iniustius, age & mihi illum ostende, ut ei me discipulum atque hospitem facias. ALC. Mordes, o Socrates. SOC. Non per deum mihi & tibi amicum, quem iureiurando minime fallerem: sed si habes, dic quis est. ALC. Quid si non habeam? nonne putas aliter me iusta atque iniusta dignoscere posse? SOC. Immo si quidem inuenieris. ALC. An non censes inuenisse me? SOC. Et maxime quidem, modo quaesieris. ALC. Deinde non credis me quaesivisse? SOC. Credo equidem, modo te ignorare putaueris. ALC. An fuit tempus, cum sic me non haberem? SOC. Bene dicis, sed potes assignare nobis id tempus, quando non rebaris te iustorum atque iniustorum cognitionem habere? Age anno superiori quaesisti haecne necne? & existimabas te scire necne? Ac uera responde, ne frustra disputatio instituat. ALC. Putabam scire. SOC. Tertio uero anno ante id tempus, & quarto, & quinto, nonne eodem pacto? ALC. Eodem. SOC. Atqui ante hac tempora eras puer, nunquid? ALC. Eram. SOC. Scio equidem te tunc nosse putavisse. ALC. Quomodo scis? SOC. Sapenunero te puctum audiui cum apud magistros, & alibi in calculorum iactu, ceterisque puerilibus studiis exerceris, tanquam de iustis atque iniustis minime dubitantem: uerum audacter loquentem de quocunque puero sermo incidisset, quod malus et iniustus esset, & iniuste ageret. Num uera loquor? ALC. Quid me oportebat facere, cum quis iniuria me afficeret? SOC. Tu uero si ignorans esses, siue iniuria inferatur, siue non, tum quid te facere oporteat quaeras? ALC. Per louem non ignorabam ego, sed plane intelligebam iniuriam mihi fieri. SOC. Ergo putabas etiam dum esses puer, iusta & iniusta dignoscere. ALC. Et sciebam equidem. SOC. Quo in tempore inueneras? Non enim in illo cum te scire credebas. ALC. Nequaquam. SOC. Quando igitur hac ignorare putabas? Considera, non enim id tempus inuenies. ALC. Per louem, o Socrates, quod dicam non habeo. SOC. Non ergo per inuentionem ista cognoscis? ALC. Non uideo. SOC. Sed paulo ante neque per disciplinam etiam percepisse dicebas, quod si nec inuenisti neque didicisti, quonam pacto, & unde tenes? ALC. Fortè haud recte respondi, cum scire me per inuentionem asserui. SOC. Id uero quo pacto habet? ALC. Didici ipse quoque, ut arbitrator, quemadmodum ceteri. SOC. Rursus in idem relabimur: dic mihi enim a quo didicisti. ALC. A uulgo. SOC. Non ad probatos refugis praepceptores, cum ad uulgus te refers. ALC. An non sufficient ad docendum etiam hi? SOC. Ne ea quidem qua talarem ludum attinent, aut non attinent: etsi uisiora hac sunt, quam iusta. An non sic tu quoque putas? ALC. Puto. SOC. Ergo maiora docere possunt, uisiora non possunt? ALC. Arbitror equidem. Enim uero multa docere possunt meliora ludo talari. SOC. Quanam ista? ALC. Ut est Graece loqui. Ab ijs enim didici, nec praepceptorem ullum habui praeter istos, quos tu magistros haud satis probatos esse dicebas. SOC. O generose, huius quidem rei uulgares homines idonei praepceptores sunt, & merito in hac doctrina laudantur. ALC. Cur? SOC. Quoniam habent, quod bonos decet praepceptores habere. ALC. Quid hoc? SOC. Nonne scis oportere eos qui aliquid docturi sunt, prius quam doceant, intelligere? nunquid? ALC. Quid ni? SOC. Et cum intelligant consentire sibi neque dissidere? ALC. Ita. SOC. In quibus uero dissentiant, ea scire illos dicemus? ALC. Minime. SOC. Horum ergo quomodo boni essent magistri? ALC. Nullo modo. SOC. Videtur ne tibi dissentire multitudo, si quando interrogetur quid lapis, & quid lignum? An non in idem feruntur omnes cum lignum uolunt aut lapidem capere? atque eodem pacto in cunctis huiusmodi? Intelligo enim ferme per Graece scire, hoc te significasse, nonne? ALC. Significauit equidem. SOC. Atque idcirco in ijs nonne conueniunt, ut diximus, & priuatim & publice ciuitates inuicem, neque dubitant, haec quidem hoc, haec uero aliud quiddam uocantes? ALC. Non dubitant. SOC. Merito ergo istorum idonei praepceptores essent. ALC. Nempe. SOC. Itaque siquidem in his uellemus eruditum euadere, recte hunc in doctrinam multitudinis mitteremus. AL. Prorsus. SOC. Si autem nosse uellemus non

i. iudicium ferre. i. praepceptorem.

Dignoscit qui inuenit, inuenit quae rit, quarit qui putat se ignorare.

i. tarilloium uido.

Ex Platone colligitur. Initium scientiarum esse putant homines. Signorant, quod plane nesciunt.

na vulgari non scientia, sed erroris magister est.

i. noui vulgari.

quasi diceret, qui uisiora docere nequit, maiora minime docebit.

Qui doceri uelit linguam in multitudine mittendus: lingua enim magister est populus.

modo qui homines & qui equi sunt, uerumetiam qui ex illis maxime cursu ualeant, & qui non, nunquid uulgus erudire poterit? ALC. Nequaquam. SOC. Sufficiens hæc tibi coniectura erit, quod nec sciant uulgares omnes, neque apti horum præceptores sint, quoniam de ijs inter se nequaquam conueniunt. ALC. Videtur. SOC. Sinosse cupiam non tantum qui sint homines, sed qui ualeant, qui ægrotent, nunquid multitudo docebit? ALC. Non. SOC. Multitudinem hæc docere non posse facile aduertes, si discordes opiniones consideraueris AL. Sanè. SOC. De iustis autem hominibus atq; rebus multitudo secum ipsa sibi consentit? AL. Minime per Iouem, o Socrates, SOC. At in ijs magnopere discrepat? ALC. Summopere. SOC. Arbitror nec uidisse te unquam, nec audisse homines de sanis & ægrotis inter se adeo dissentire, ut ob ista bellum gererent, seq; inuicem interimerent. AL. Nunquam. SOC. Cæterum de iustis atq; iniustis quam acriter dissentiant, & si ipse, ut arbitror, nō uidisti, audisti tamē cum ex alijs multis, tum etiam

Ilias & Odysea sunt, ex Homero, nam Odyseam atq; Iliada audiuisti. AL. Omnino o Socrates. SOC. Nōne igitur hæc omnia poemata sunt de iusti atq; iniusti discrimine? ALC. Sunt. SOC. Purgatq; & interitus ob eandem profecto dissensionem inter Achiuos Troianōsue fuerūt, eademq; ratione inter procos Penelopes & Ulixem. ALC. Vera refers, SOC. Reorq; & inter Athenienses, Lacedæmonas, atque Bœotios, qui prius in Tanagra, deinde in Corona perierunt, ubi etiam pater tuus Clinias oppetiit, nulla alia de re quam de iusti iniustiue differentia pugnam illam acerbissimam extitisse. ALC. Vera loqueris. SOC. Eos itaq; dicemus illa sciuisse de quibus tam acriter concertarunt, ut de iusto & iniusto altercantes omnia extrema subirent? ALC. Non uidetur. SOC. Ergo ad eos præceptores te refers, quos ipsemet ignorare consentis? AL. Videor. SOC. Quoniam pacto conueniens est te iusta & iniusta cognoscere in quibus sic aberras, nec didicisse ab aliquo uideris, neq; per te etiam inuenisse? ALC. Ex ijs quæ tu dicis, non est consentaneum. SOC. Vides iterum Alcibiades hoc te non recte dixisse? ALC. Quid? SOC. Quod me aiebas hæc dicere. ALC. Quid? non tu dicis me iusti & iniusti ignarum esse? SOC. Nequaquam. ALC. Ego ne igitur? SOC. Tu inquam. ALC. Quoniam modo? SOC. Sic intelliges, si te interrogem utrum unum aut duo plura sint, respondebis ne duo? ALC. Duo. SOC. Quanto? AL. Vno. SOC. Vter igitur nostrum est, qui dicit duo uno plura quam unum? AL. Ego. SOC. Ego igitur interrogabam, tu respondebas? ALC. Ita. SOC. De ijs ergo uter nostrum dicere uidetur? num ego interrogans, an tu respondens? ALC. Ego. SOC. Quid autem si quæram quot sunt in Socrate literæ, tu uero respondeas, uter nostrum erit qui dicet? AL. Ego. SOC. Age dic uno uerbo, quoties interrogatio sit atq; responsio, uter est qui dicit? interrogans ne an respondens? AL. Respondens, mihi uidetur, o Socrates. SOC. Ego in superioribus semper interrogauī. ALC. Semper? SOC. Tu uero respondisti? ALC. Respondi. SOC. Quæ igitur dicta sunt hæctenus uter nostrum dixit? ALC. Ex ijs quæ concessa sunt, ego dixisse uideor. SOC. Nōne dictum est, quod Alcibiades pulcher Clinias filius iustorum atque iniustorum inscius, se scire putabat, eratq; concionem Atheniensium aggressurus, ea consulturus quæ nesciret? Sunt hæc uera? ALC. Sunt. SOC. Euripidis illud nunc nobis o Alcibiades occurrit. Abs te quippe ista uideris audisse, non à me. Neque ego hæc, sed tu dixisti; me autem frustra accusas. ALC. Et profecto bene dicis. SOC. Furiosum enim quiddam aggredi, o uir optime, statuisti, docturus illa quæ nescias, neque discere cures. ALC. Reor o Socrates, Athenienses & alios Græcos raro quam iustiora, quæ uel iniustiora sint, quærere. talia enim putant esse perspicua. his igitur omisissis, quæ conducant agentibus inquirunt. Neque enim eadem esse iusta & utilia puto, quin multis iniuste agentibus iniustitia profuit: alios contra iuste agentes nil ipsa iustitia iuuat. SOC. Quid igitur si uel maxime diuersa, iusta & utilia sunt, an tu rursus scire te putas quæ utilia sint hominibus, & quam ob causam? ALC. Et quid prohibet Socrates? nisi rursus exquiras à quo didicerim, aut quomodo ipse inuenerim. SOC. Vide quid agas, quod non recte dicis, cū possit id ostendi per eandem rationem qua superiora, ipse tamen noua quædam existimes audienda, nouasque demonstrationes in medium adducendas: quasi priores sint instar apparatus atque uestium quibus in scena utuntur contritæ, quibus quidem tu non amplius induaris

Pone dicitur amatores carceris?

concludit ex ignorantia Alcibiades.

concludit ex dictis ignorantia Alcibiades.

induaris, nisi quis aliud quiddam purum immaculatūq; afferat. Ego autem missa faciens sermonis tui præludia, nihilominus interrogabo, unde utilia hæc esse didiceris, & quis magister fuerit, & reliqua cuncta quæ prius, una interrogatione requirā. Veruntamen eodem, ut arbitror, reuolueris, neq; ostendere poteris utilia, disciplinā ne an inuentione cognoueris. Quando uero adeo delicatus es, ut non libenter sermonem eundem gustaturus uidearis: hoc quidem mitto, noris ne an non, quid utile, quid uel inutile Atheniensibus sit. Vtrum autem eadem sint iusta & utilia, an diuersa, cur non demonstras, aut ipse me interrogans, ut ego te, aut, si ita placet, oratione perpetua utens? AL. Haud scio, o Socrates, an aduersus te disputare ualeam, necne. SOC. At o bone uir, concionem me in præsentia, populiue esse puta: nōne illic te unicuiq; persuadere oportebit? AL. Oportebit. SOC. Nōne eiusdem est posse & uni seorsum aliquid, & multis simul, ea quæ nouit, demonstrare? Sicut grammaticus unum pariter in literis ac multos erudit. AL. Est. SOC. Et in numeris eodem modo quis poterit uni ac multis ostendere? AL. Certe. SOC. Hic autem est arithmeticus. AL. Est. SOC. Et tu ergo quæ pluribus eadem uni persuadere potes. AL. Consentaneum est. SOC. Sunt autem hæc uidelicet quæ cognoscis. AL. Profecto. SOC. Hoc uero duntaxat differt rhetor qui apud populum loquitur, ab eo qui in huiusmodi congressu: quod ille simul uniueris, hic seorsum singulis persuadet. AL. Videtur. SOC. Age cum eiusdem esse appareat multis atq; uni ostendere, meditare nunc coram me atq; enitere, ut ostendas mihi quod iustum est aliquando non professe. AL. Contumeliosus es, o Socrates. SOC. Nunc per contumeliam demonstraturus sum tibi contraria eorum quæ tu mihi non uis. AL. Dic. SOC. Responde modo interroganti. AL. Minime, sed tu ipse dicas. SOC. Nōne uis quam maxime persuaderi? AL. Prorsus, SOC. Si dixeris hæc ita se habere, an non eris maxime persuasus? AL. Mihi quidem uidetur. SOC. Responde igitur: nam nisi à teipso audieris iusta omnia utilia esse, alteri dicenti ne credas. AL. Non credam: sed iam respondendum est: nihil enim periculi esse existimo. SOC. Vates profecto es, uerum dic. iustorum alia conferre asseris: quædam minime? AL. Affero. SOC. Quid autem horum partim esse pulchra, partim contraria? AL. Quomodo hoc interrogas? SOC. Vtrum quispiam tibi aliquando uisus sit turpia quidem facere, sed tamen iusta? AL. Mihi nunq; SOC. Omnia itaq; iusta etiam pulchra. AL. Ita. SOC. Rursus, pulchra utrum omnia bona, an partim bona, partim mala? AL. Arbitror equidem o Socrates, nōnulla ex pulchris mala esse. SOC. Et turpia quædam bona? AL. Certe. SOC. Nunquid tale quiddam dicis, perinde ac si nonnulli dum in prælio amico uel propinquo cuidam opem ferre uelint, uulnerati perierint: qui uero auxilium cum debuissent, nō tulerunt, incolumes discesserint? AL. Et maxime quidem. SOC. Nōne auxilium huiusmodi pulchrum appellas, ubi quis seruare conatur quos oportebat? eaq; fortitudo est? ALCIB. Profecto. SOC. Malum uero uocas ob interitus ac uulnera, nunquid? ALC. Voco. SOC. An non est aliud fortitudo, aliud mors. AL. Aliud. SOC. Non ergo secundum idem pulchrum simul ac malum est, amicis opem ferre. AL. Non uidetur. SOC. Vide itaq; utrum qua ratione pulchrum, etiam bonum sit: quemadmodum in ijs. Quia enim forte, concedis pulchrum esse auxilium ferre. Ipsa autem fortitudo bonum ne an malum? Sic uero considera: utra eligeres adesse tibi, bona an mala? AL. Bona. SOC. Nōne maxima bona maxime optares? AL. Maxime. SOC. Ac minime omnium his priuari uelles? AL. Quid ni? SOC. Quid de fortitudine dicis? quanto illam precio commutares? AL. Ne uiuere quidem uellem, si timidus essem. SOC. Extremum ne malum tibi uidetur esse timiditas? AL. Mihi uero. SOC. Aequè ac mori, ut apparet. AL. Aequè. SOC. Morti atq; timiditati uita & fortitudo contraria sunt? AL. Sunt. SOC. Et hæc quidem maxime optares adesse tibi: illa minime? AL. Certe. SOC. An non ex eo quod hæc optima, illa pessima esse censeres? AL. Prorsus. SOC. Igitur auxilium ferre amicis in prælio, pulchrum quidem uocabas secundum boni, id est, fortitudinis actionem. AL. Videor sanè. SOC. Secundum uero actionem mali, id est, mortis, malum. AL. Mihi quidem uidetur. SOC. An non congruum est, sic unamquamq; actionem denominare? si enim eam prout malum ferr, malam appellas: contra, prout fert bonum, bonam uocare decet? ALCIB. Videtur. SOC. Nōne etiam quæ bonum, pulchrum: quæ malum, turpe? AL. Maxime. SOC. Cum ergo dicis auxiliū ferre bello, pulchrum esse, sed malum: perinde est ac dicas, ipsum bonum

contra-ria pro-positis dic. appen- ditur Alcibiades.

X pauca.

Proceditur disputatione celebris, an uerum sit iustum, et uide. e

i. continentia extra in-terrogationes, et res-pon- siones.

Ita e quæstio cui in-terrogator tota dis-putatio.

contumeliosus est, qui afficit alteri iniustitia.

ex his, quos adducit in exemplo, quidam ad pulchrum, ad ma- lū, alij ad malū sed pulchrum gessisse uident.

concludit si esse id pulchrum, et ma- lū.

Unde alludere ad antiquas commuta- tiones, an quædam uer- titiones essent in usu.

Quæ quid bonū, hæc pulchrum: quæ malū, hæc turpe.

Argumentum e simp- ter ad incommo- do, quo probat id esse bonū, et malū, si concedamus idem esse iustum et uerū.

bonum quidē malum tamen. AL. Vera mihi dicere uideris ō Socrates. SO C. Nihil igitur pulchrum quatenus pulchrum malum est, neq; turpe quicquam quatenus turpe bonū. AL. Non uidetur. SO C. Præterea hunc in modū contemplare, quisquis pulchre agit, non ne bene agit? AL. Vtiq;. SO C. Bene autem agētes, nonne felices? AL. Quid nī? SO C. An non felices propter bonorum possessionem? AL. Et maxime. SO C. Acquirunt autē hæc ex eo quod pulchre ac bene agunt? AL. Certe. SO C. Igitur bene agere bonum. AL. Quid nī? SO C. Nonne pulchrum actio bona? AL. Certe. SO C. Idem itaq; rursus apparet nobis pulchrum ac bonum. AL. Apparet. SO C. Quicquid igitur inuenimus pulchrum esse, idem quoq; bonum existere hac ratione reperiemus. AL. Necessesse est. SO C. Bona autem conferunt necne? AL. Conferunt. SO C. Meministi quid supra de iustis cōfessi simus? AL. Reor iusta agentes necessarium esse pulchra facere. SO C. Pulchra uero agentes, nonne etiam bona? AL. Ita. SO C. Et bona prodesse? AL. Penitus. SO C. Iusta igitur ō Alcibiades, utilia sunt. AL. Videtur. SO C. Hæc nonne ipse dixisti, ego autem interrogauī? AL. Apparet. SO C. Si quis igitur surgat Atheniensibus uel Peparēthijs consulturus putans iusta se & iniusta dignoscere, dicatq; scire se iusta interdum esse mala, nonne ipsum irrideres, cum tu afferas eadem iusta & utilia esse? AL. Per deos, ō Socrates, quid dicam nescio, sed absurdum quodam modo habere me uideor. Nam & alia uidentur mihi interrogāte te, & nūc alia. SO C. Ignoras ō amice, quamnam hæc affectio sit? AL. Ignoro. SO C. Si quis te interrogasset duos ne an tres oculos habeas, manusue duas an quatuor, aut aliud quiddam humilimodi, putas illi te nunc hoc nunc illud, an idem semper responsurū fuisse? AL. Et si de me ipso iam uereor, puto tamen eadem responsurū. SO C. An non huius causa est, quia cognoscis? AL. Arbitror. SO C. De quibus igitur inuitus contraria respondes, constat illa te ignorare. AL. Consentaneum est. SO C. Nonne circa iusta & iniusta, pulchra & turpia, bona & mala, utilia & inutilia respondendo te errasse fateris? deinde nōne manifestum est, ex eo errauisse, quod ignoraueris? AL. Videtur. SO C. Nū ita se res habet, ut si quis ignoret, illius animum circa id errare necesse sit? AL. Quid nī? SO C. Scis ne quo pacto in cælum ascendas? AL. Minime per Iouem. SO C. Aberrat circa hæc opinio tua? AL. Non certe. SO C. Scis autem huius causam? an me dicere mauis? AL. Dic. SO C. Quoniam cum nescias, non putas te scire. AL. Quomodo rursus id ais? SO C. Cogita tu quoq; mecum quæ nescis, cognoscisq; te ea nescire, num in illis laboris, quemadmodū de paradisi obsonijs nosti sane quod nescis? AL. Penitus. SO C. Vtrum circa hæc opinaris quomodo parare cōueniat, atq; erras? an potius scienti concedis? AL. Hoc pacto. SO C. Quid si nauigares, nū quid opinareris gubernaculum nunc ad interiora, nunc ad exteriora flectēdum, ac nescius errares, an potius gubernatori cōcedens, quietem ageres? AL. Gubernatori. SO C. Non igitur erras in ijs quæ nescis, si nescire te noueris. AL. Non uidetur. SO C. Cernis errores in actionibus esse ob hanc ignorantiam, quod qui nescit scire se putat? AL. Quo pacto id ais? SO C. Tunc agere aggredimur, cum nosse putamus quod agimus. AL. Ita est. SO C. Contrā, qui ignorantia suæ conscij sibi sunt, alijs se committunt. AL. Quid nī? SO C. Quapropter ex ignorantibus hi soli sine culpa uitam agunt, ex eo quod aliorum curæ se credunt. AL. Profecto. SO C. Quinam peccant? non enim scientes. AL. Non certe. SO C. Postquam neq; scientes, neque ex ignorantibus ij qui ignorantia suæ conscij sibi sunt errant, quinam alij restent, quam ij qui cum nesciant, scire se putant? AL. Soli. SO C. Hæc igitur ignorantia malorum causa est, & uituperanda inicitia. AL. Nempe. SO C. Et quando circa maxima est, tunc deterrima atq; turpissima. AL. Maxime. SO C. Num habes quicquam maius quam iustum, bonum, utile? AL. Nequaquam. SO C. Nonne circa hæc errasse te asseris? AL. Affero. SO C. Quod si erras, nonne ex superioribus perspicuum est, quod non modo in maximis rebus inscius es, uerumetiam cum sis ignarus scire te putas? AL. Videor. SO C. Papē, ō Alcibiades, quo pressus es morbo? hunc equidem nominare horresco. Verūtamen cum soli simus, dicendum est: In turpissima namq; inicitia optime uir uersaris, id quod ipse oratione tua satis declaras: qui prius te ad ciuilia confers, q̄ sis gubernandi peritus. Neq; te solum morbus hic tenuit, uerumetiam omnes qui hanc Rempub. administrarunt, præter admodum paucos, ac fortasse præter tutorē tuum Periclem. AL. Fertur ō Socrates, non casu quodā sapiens euasisse Pericles, sed multis ac sapiētibus uiris familiariter usus cum sit, Pythoclidis in prime & Anaxagora, etiam nūc

Alcibiades
offendit esse
de iustis, et
utile.
ga et actibus iose
reperiti generant
subiis.
m.
grad atione condit
de: omne iustū uti-
le esse; hoc mo: qm
v. l. bonū pulchrum
ē, omne bonū pro-
der: quidquid bonū
ē et iustū, et pul-
chrum ē: q̄ quidquid
iustū ē, et iustū ē
ignorantia
causa est re-
spōdēdi ua-
ria & nō ca-
dem
l. in iustis
causet
meis ciuibus
tua argumen-
tatio.
2. 2.
ignorantia
ten ensoriv.
v.
s. q̄ ignorat.
4.
docet hoc loco,
errore, pro uenire
ab ea ignorantia,
quæ quæ putat se
scire q̄ nescit.
11.
Hæc ignorantia ē
duplex, scilicet, me-
xæ negationis, et,
præter affectionis,
ut de ultima loquū-
tur Socrates. Inu-
tol. 1. Post. 12. cap.
x
go ab ignorantia
præter affectionis
dimandant erro-
rem, cū qui se
immiscet illi rebus
quas peritus igno-
rat, et sic hæc ignorantia
ē: falsū iudicium de re ali-
qua. Ignorantia mixta ne-
gationis, ē: carentia scib,
et ignorantia quæmetiā
in iustis.

ca.
hab.
conp.
i.
u. i. esse
n.
athleta-
uō romi
ne conti-
rendu
luc
tatoru,
curpau,
et pugilū
2.
indoler
ē ignū
thūq;
molita-
ti, et
uicū
in ad-
uocenti-
bus.
3.
eff.
a.
2. cum ef-
ep. i. l. ex. fex-
co. ca. u.
tur d. c.
quæ ignoran-
præter
u. l. e.
scitū in paxi-
ter in casat-
ignō in iustia
mu. m.
præter tibi con-
com. p. l. u. u.
lativ.

etiam tam grandis natu, sapientia gratia Damone utitur. SO C. Num quem uidisti sapi-entem, qui in ea re in qua ipse sapit, alium sapientem efficere non posset? ueluti qui te in literis erudiuit, ipse quidem erat sapiens, req; pariter reddidit sapiētem: & eodem pacto quemuis alium poterat. AL. Profecto. SO C. Et tu quoq; eruditus ab illo, alium instrue-re poteris. AL. Potero. SO C. Similiter citharædus & magister gymnasiū. AL. Penitus. SO CR. Optima igitur hæc coniectura est, quosdam esse, qui cum ipsi sciant, ostendere quos docuerunt possunt. AL. Mihi quidem uidetur. SO. Habes quem dicere possis a Pe-ricle sapientem factum à filijs incipiens? AL. Quid si Periclis filij stolidi sunt? SO. At ue-ro fratrem tuum Cliniam? AL. Quid Cliniam in medium adducis hominem insanum? SO C. Postquam Clinias quidem furit, filij uero Periclis stolidi nati sunt, tibi quam cau-sam adscribemus, propter quam te cum talis sis, negligat? AL. Ego ipse ut arbitror, in cul-pa sum, cum illi mentem non adhibuerim. SO. Verum ex Atheniensibus hospitibusq; ce-teris, dic quem uel seruum, uel liberum sapienterem sua consuetudine fecerit, sicuti ego tibi ostendere possum propter Xenonis familiaritatem Pythodorum Isolochi & Calliā Calliadæ filios factos esse dignos sapientesq; uiros, quorum uterq; centum minas Xeno-ni tradidit. AL. Per Iouem non habeo quem dicam. SO. Esto. Quid ergo te de teipso cogi-tas? num qualis nunc es, maturefcis, an aliquid conari potius? AL. Communi consilio o-pus est ō Socrates. Etenim tua dicta intelligo, eisq; assentior. Nam qui remp. administrat, præter admodum paucos, ineruditi mihi quoq; uident. SO. Quid tū? AL. Si periti essent, oporteret eum qui cum illis decertaturus est, postquam eandem artem didicisset, ac sei-psum exer cuisset, tunc demū tāquam ad athletas ire. nūc autē postquam & isti imperiti ad rep. accesserunt, quid exercitatione opus est mihi? quid disciplina studio? Noui enim quod naturæ dotibus longe hos superabo. SO. Papæ, quidnam optime uir dixisti? quā indignum indolē tua, ac reliquis istis tuis dotibus. AL. Quorsum hæc ō Socrates? SO. Do-let enim mihi tum propter te, tum ob mutuam nostram beneuolentiam. AL. Quidnam? SO. Quod putaueris aduersus homines qui hic sunt, tibi certamen fore. AL. Aduersus quos igitur? SO. Decet ne ut id quærat uir qui tanti se facit? AL. Quid ais? nonne aduer-sus istos mihi certamen? SO C. Si pugnaturam tuem gubernare statuas, satis ne tibi putes, tuis te connatis gubernando præstare? an cum hoc ita esse oportere intelligas, in strenuos aduersarios potius, non ut nunc facis, in propugnatores tuos respicis, quibus te tantum oportet excellere, non qui contra illos quidem quidem pugnandum existimes, sed par ui potius pendens, ceu ministris aduersus hostes uti, si quidem reuera egregium aliquod facinus edere uelis te ac rep. tua dignum? AL. At id quidem cogito. SO. An decet igitur ut satis putes si tuorum militum præstantissimus tu sis, non autem respicias ad hostium duces, qua ratione illis potius excellas, in hos intentus semper, & contra eos te muniens? AL. Quos dicis ō Socrates? SO. Nostri urbem nostram cum Lacedæmonijs, ac magno Perfarum rege undiq; bellum gerere? AL. Vera dicis. SO C. Nonne cum in animo sit hu-ius ciuitatis dux fieri, recte facias, si putes aduersus Lacedæmoniorum Perfarumq; Re-ges certamen te subitum? AL. Vera dicere uideris. SO C. Non ō bonē uir, sed in Mi-diam coturnicum nutritorem te decet intentum esse, & alios huiusmodi, qui cum non dum capillos, quos serui alebant, animo (quemadmodum muliercula uulgo dicunt) præ imperitia abraferint, rempublicam tamen tractare aggrediuntur, adhuc barbariem re-dolentes: atq; ita affecti prodeunt adulatori ciuitati, non autem imperaturi. In istos in-quam intuentem te num de teipso securum esse decet, neq; discere quæcunq; ad erudi-tionem pertinent, cum sis tantum certamen aditurus, neq; in quibus oportet exerce-ri, & quæ sunt præparanda parare, ut ita institutus ciuilem tandem administrationem ca-possas. AL. O Socrates uera mihi dicere uideris. Arbitror enim Lacedæmoniorum du-ces regemq; Perfarum nihilo ab alijs discrepare. SO C. At ō uir optime animaduerte quæso, qualis hæc sit opinio tua. AL. Qua in re? SO CR. Num te existimas diligentius teipsum curaturum si illos tanquam potentissimos esse credens, formides, an si mi-nime eos timeas? AL. Si potentes illos existimauero. SO C. An censes curam quam tu-re de te habes, alicubi tibi posse nocere? AL. Nullo modo: ut contra maxime pro-desse. SO CR. Vnum quidem hoc in primis tantum malum ista tua opinio habet. AL. Vera dicis. SO CR. Secundum uero, quod falsa sit, quod ita tibi probabile efficitur.

Optima cō
iectura est
scientis.
i. innocileu.
i. familiaritate.
m.
i. aggrederiu.
cum Athenienses sunt
imperij ciuilia ad-
ministracionis,
qui ad illi certatu-
rus ē nullo indiget
doctrina profectio,
satis ē, si natura-
dotibus illo superet.
s.
i. Nam tres ordines
remouit habentē.
t.
i. in tuos defensorē.
f.
i. apud te præuar.
2.
Hæc uerba tronia cau-
sa dicunt.
Parcemia
1. quamq; capillos
absciderunt, ut
essent liberi, ta-
men adhuc ani-
mo retinent ser-
uitutē.
n.
meis rebus consu-
lam.
0.
Que absurdū contu-
bat respicio Alcibiad-
is. 1. q̄ epicti-
matas, hoc est par-
vi faciendū esse. 2. q̄ quod ipse
parui pendebat, exant uiri-
fortes, et strenui, maximēq;
humidandi.

SO C. Num hominibus ægrotantibus? AL. Non. SO C. An forte nauigantibus? AL. Non
 ijs dico. SO C. Merentibus ne? AL. Neq; his. SO C. Aliquid ne uel nihil facientibus? AL.
 Facientibus. SO C. Quid tandem facientibus? id mihi declara. AL. Commercia, inquam
 agitantibus, atq; mutua opera utentibus. SO C. Nunquid imperare eos dicis hominibus,
 qui hominibus utuntur? AL. Aio. SO C. An gubernatoribus qui remigibus utuntur?
 AL. Non. SO C. Hæc enim gubernatoriæ facultatis uirtus est. AL. Est. SO C. Fortasse im-
 perare dicebas tibicinibus, qui canentibus præfunt, choreisq; utuntur. AL. CIB. Neq; his.
 SO C. Hoc namq; ad facultatem chori magistram pertinet. AL. Omnino. SO C. Quid de-
 nique uocas imperare posse hominibus, qui utuntur hominibus? AL. Præesse hominibus
 cõmunicantibus inuicem in Reipub. administratione, atq; commercijs. SO C. Quænam
 hæc ars est? quemadmodum si te iterum rogem, quæ facultas efficit ut præesse nauigãdo
 communicantibus sciamus? AL. Gubernatoria. SO C. Communicantibus autem in can-
 tu, ut paulo ante dicebatur, quæ scientia præesse docet? AL. Quam tu nuper aiebas, cho-
 ri disciplina. SO C. In repub. uero communicantibus, quam scientiam uocas? AL. Bonum
 consilium ô Socrates. SO C. Num tibi uidetur gubernatorũ ars carere consilio? AL. Mi-
 nime. SO C. Est ipsa quoq; bonum consilium. AL. Mihi sanè uidetur. SO C. Ad nauigan-
 tium salutem. AL. Recte loqueris. SO C. Quod uero bonum consilium uocas, quo spe-
 ctat? AL. Ad meliorem ciuitatis institutionem salutemq;. SO C. Quænam re præsentem uel
 absente melius disponitur atq; seruatur? Ceu si ipse me roges, quo præsentem, aut absente
 bene se habent corpora: responderem utiq; sanitate præsentem, morbo uero remoto. Idem
 & tu existimas? AL. Idem. SO C. Quod si idem quæras de oculis, eadẽ ratione responde-
 bo, pulsa cæcitate, adhibito uisu. Et aures curari fugata surditate, admoto uero auditu.
 AL. Recte. SO C. Ciuitas autem quo remoto, quõue adhibito melior fit, ac melius insti-
 tuitur? AL. Mihi uidetur ô Socrates: quando amicitia est inter ciues: odia uero & seditio-
 nes absunt. SO C. Amicitiam uocas consensionem an dissensionem? AL. Consensionem.
 SO C. Per quam artem ciuitates circa numeros consentiunt? AL. Per arithmetica. SO C.
 Priuati uero, an non propter eandem? AL. Nempe. SO C. Et unusquisq; secum ipse? AL.
 Certe. SO C. Per quam artem quisq; secum ipse consentit de palmo & cubito uter ma-
 ior sit: nonne per metiendi peritiã? AL. Quid nĩ? SO C. Nonne scilicet priuatim & pu-
 blice? AL. Imò. SO C. Et de ponderibus eodem pacto. AL. Assentior. SO C. Consensus
 igitur quem dicebas, quis nam est? circa quid? quæ ars eum præstat? Etenim iste cõsensus
 talis est, ut insit reip. & priuato unicuiq; ad seipsum & ad alios. AL. Consentaneum. SO C.
 Quis igitur est? ne pigeat respondere, ac promptè dic. AL. Reor equidem esse amicitiam
 & consensionem: qua pater ac mater filium, & frater fratrem, & uxor uirum amantes cõ-
 sentiunt. SO C. Putas ne ô Alcibiades uirum cum uxore circa lanificium conuenire, im-
 peritum cum perita? AL. Nequaquam. SO. Neq; oportet quidem: muliebris enim hæc
 disciplina est. AL. Profecto. SO C. Quid uero mulier cum uiro circa opus militare conue-
 niet, cum id haudquaquã didicerit? AL. Minime. SO C. Virile enim id rursus esse dices.
 AL. Equidem. SO C. Sunt ergo disciplina quædam mulierũ, quædam uirorum, iuxta hanc
 sententiam tuam. AL. Quid nĩ? SO C. In ijs itaq; mulieribus cum uiris consensus est nul-
 lus. AL. Nullus. SO C. Neq; amicitia igitur: siquidem amicitia consensio quædam est. AL.
 Non uidetur. SO C. Ideoq; quatenus mulieres officia sua exercent, non amantur à uiris.
 AL. Nõ apparet. SO C. Neq; uiri etiam à mulieribus, dum uirilia tractant. AL. Non. SO C.
 Non ergo tunc optime ciuitates instituuntur, cum singuli operibus suis incumbunt. AL.
 Ego tamen id ô Socrates, arbitror. SO C. Quomodo hoc ais amicitia sublata, qua præsentem
 cõfessi sumus bene constitui ciuitates, aliter uero cõtra? AL. Atqui mihi uidetur ob hoc
 inter homines cõsistere amicitia, quod quisq; suum officium exequat. SO C. Atqui aliud
 paulo antè dicebas: nunc autem quo pacto rursus ais consensione adhibita amicitiam fie-
 ri, an potest circa hæc cõsensus existere, quorũ ij quidem periti, ij uero imperiti sunt? AL.
 Fieri nõ potest. SO C. Iusta ne an iniusta faciunt, cũ singuli quæ ad se attinent, exequunt?
 AL. Iusta profecto. SO C. Iuste igitur agentib. ciuib. in ciuitate nõ est amicitia? AL. Ne-
 cessarium hoc itidem uidetur ô Socrates. SO C. Quam itaq; dicis amicitia siue consensio-
 nem, circa quam nos sapientes & consultores esse oportet, ut boni uiri simus: Neq; enim
 percipere possum quænam sit, aut quibus in rebus existat; cum ex oratione tua interdum
 in eis

i. munus a.
 i. Nautica. c.
 i. querentibus nego-
 tia publica. m.
 i. regimen.
 i. tunc bene se ha-
 bent oculi.
 i. in genere nego-
 tia publica.
 i. per Geometria.
 i. quo Respublica
 seruent incoluma.
 i. si possit Respublica
 bene se habere, in
 quibus õ affect ami-
 citia, et ad eã con-
 paranda exiguntur
 mutui consensu, qui
 si õ existat inter
 eos, qui uaria exer-
 cent officia.

e.
 amicitia
 uocatur
 non aliis
 re.

2
 i. quæ
 instituit
 nos, et
 quæ in-
 struit nos.
 i. arte.

*
 i. nonmet-
 ipsos.
 i. sumus
 i. rectis
 i. moribus
 i. instrumentis
 d.

2
 i. consensio
 i. officia
 i. in eis

In eisdem inesse, nonnunquam ab eisdem abesse uideatur. AL C. Per deos, ô Socrates, ne
 ipse quidem quid dicam, intelligo: uideoq; iam diu in ipsum sefellisse, cũ tu pissime ha-
 beam. SO C. Confidere decet. Nam si hoc demum animaduertisses, annos quinquagin-
 ra natus, arduum sanè foret te ipsum curare: nunc uero in ea es ætate, in qua id aduertere
 decet. AL. Quid igitur hoc aduertentem facere oportet? SO CR. Responde ad ea quæ in
 terrogabo te Alcibiades. Quod si feceris, ac Deus uoluerit, si qua modo fides meis est ua-
 ticinijs adhibenda, tu simul & ego melius habebimus. AL. Ita erit quod ad me responde-
 tem attinet. SO C. Age, quid est seipsum curare, ne sæpe nos ipsos fallamus, non curantes
 nosmetipsos, cum belle curare putemus. Et quãdo id homo facit: non quotiens suorum,
 totiens & sui curam habet? AL. Mihi quidem uidetur. SO C. Quid? num pedes tunc quis
 curat, cum ea quæ pedum sunt, curat? AL. Non intelligo. SO C. Dicis ne esse aliquid ip-
 sius manus quemadmodum annulus est? AL. Dico equidem. SO C. Num alterius mem-
 bri quàm digiti annulum esse censet? AL. Minime. SO C. Et pedis calcem eodem mo-
 do? AL. Ita. SO C. Cum calceorum curam gerimus, num & pedum cura est? AL. Haud
 satis te teneo ô Socrates. SO C. Quid uero ô Alcibiades, uocas ne aliquid rectam alicuius
 curationem? AL C. Voco. SO C. An non cum quid melius sit, tunc recte curatum dicis?
 AL C. Dico. SO C. Quæ ars calceos meliores efficit? AL. Cerdonica. SO C. Cerdonica igitur
 calceorum curam habemus? AL. Hac ipsa. SO C. Nunquid & pedes etiam cerdoni-
 ca? uel ipsa potius qua pedes reddimus meliores? AL. Illa. SO C. Pedes autem meliores
 nonne qua & reliquum corpus? AL. Videtur. SO C. Hæc nonne gymnastica? AL. Maxi-
 me. SO C. Ergo gymnastica pedes curamus, cerdonica uero illa quæ pedum sunt. AL.
 Prorsus. SO C. Et gymnastica quoq; manus, annularia uero illa quæ sunt manuum. AL.
 Sic est. SO C. Et gymnastica corpus, textoria autè & alijs facultatib. ea quæ corporis sunt:
 AL. Omnino. SO C. Alia igitur arte unum quodq;, alia quæ illius sunt, curamus. AL. Vi-
 detur. SO C. Non ergo cum sura quis, tunc etiam se curat. AL C. Nullo pacto. SO CR. Non
 enim eadem ars ut uidet quæ nos & quæ nostra curat. AL. Non apparet. SO C. Age itaq;
 quã arte nos ipsos curare possumus? AL. Non habeo quid dicam. SO C. At hoc tamen
 inter nos cõuenit, quod non qua nostrorũ aliquid melius efficitur, nos curamus, uerum
 qua nos ipsos ad meliorem frugem corrigimus. AL. Vera narras. SO C. Nosse ne unquã
 licet quæ ars meliorem faciat calcem, nisi calcem ipsum nouerimus. AL. Fieri nequit.
 SO C. Neq; etiam quæ annulum efficit meliorem, ignorantes annulum. AL. Verum. SO.
 Sciemus ne unq; qua arte meliores euadamus, quãdiu nos ipsos ignoramus? AL. Nunq;. SO C.
 Vtrum facile quiddam sit seipsum cognoscere, ac ridiculus fuerit qui templo Apol-
 linis id inscripsit, an potius arduum quippiam, nec cuiusuis hominis est? AL. Mihi quidẽ
 ô Socrates, aliquando uisum est facile & cuiusuis esse, nonnunquam uero omnium diffi-
 cillimum. SO C. Sed siue facile hoc sit ô Alcibiades, siue difficile, nobis sanè sic se habet,
 ut hoc intelligentes, etiam qua ratione curandi sumus, intelligamus: ignorantibus uero cõ-
 trã. AL. Est ut dicis. SO C. Age, quomodo illud ipsum inueniemus, sic enim fortassis quid
 simus ipsi inuenire poterimus. At hoc ignorantibus nunq;. AL C. Recte loqueris. SO C. At
 tende ergo per Deum, cum alio ne quàm mecum tu disputas. AL. Tecum. SO C. Et ego
 nonne tecum? AL. Et tu mecum. SO C. Socrates igitur est qui disputat. AL. Est. SO C. Al-
 cibiades uero qui audit. AL. Ita est. SO C. Nonne ratione Socrates disputat? AL. Quid nĩ?
 SO C. Disputare autè & ratione uti, idem quodammodo uocas? AL. Idem. SO C. Utens au-
 tem & quo utimur, nõ õne aliud? AL. Quomodo dicis? SO C. Quemadmodum cerdo inci-
 dit quidẽ circulari & semicirculari organo atq; alijs instrumentis. AL. Est ut dicis. SO CR.
 Nõne aliud quiddã est qui diuidit, & quo diuiditur quicquã? AL. Quid nĩ? SO C. Item a-
 liud citharædus, aliud quo citharam pulsar? AL. Aliud. SO C. Hoc paulo ante interroga-
 bam, an utens & quo utitur, semper aliud esse uideatur. AL. Videtur. SO C. Cerdonem
 incidere dicimus instrumentis tantum, an etiam manibus? AL. Et manibus. SO C. Et ijs
 ergo utitur. AL. Utitur. SO C. An non & oculis utens coria incidit? AL. Prorsus. SO C.
 Ventè uero aliud quiddã ab ijs quibus uti, esse cõcessimus. AL. Cõcessimus. SO C. Cer-
 do igitè & citharædus aliud quiddã sunt, q; oculi & manus quibus utuntur. AL. Apparet. Homo ali-
 SO C. Nonne toto corpore homo utitur? AL. Penitus. SO C. Aliud utiq; utens, & quo uti-
 tur. AL. Sic est. SO C. Homo ergo à suo corpore aliud est. AL. Videtur. SO C. Quid est
 pus suum.

i. ead meli. ne esse
 xim in hac signifi-
 catione.

i. sens enim ve è in
 probentia fenula
 negligunt.

Quid sit ei ego respon-
 ipsum cura bene pante-
 re. tui amoni-
 tionibus.

i. est ne rei aliqua
 de qua uerè dici-
 possit: recta è pu-
 sicut rei curatio?

Quasi dicat: cerdo
 reddi cal-
 ceos meliores, nõ
 tamen pedes, id
 enim præstat gy-
 nastica. (quod è
 ars exercenti ho-
 mine ad exerci-
 cia militaria.)

i. ad meliore seu
 corporis, seu ani-
 mi partem.

i. nõ è in potestate
 ceu uis hominis,
 neq; se ipsi.

i. ut nos ipsos noue-
 rimus.

i. intelligemus qua-
 les ipsi sumus.

Hæc omnia ad parti-
 ment, ut probet,
 aliud esse instru-
 mentum ab

id quod uti
 tur, & quo uti-
 tur. mento.

igitur homo? AL. Ignoro. SOC. Scis esse quod corpore utitur. AL. Scio. SOC. Aliud ne utitur ipso q̄ anima? AL. Nil aliud. SOC. An non imperans? AL. Imperans. SOC. Quin etiam neminē hoc aliter aestimaturū puto. AL. Quidnam? SOC. Quin ex tribus, unum ali quid homo sit. AL. Ex quibus? SOC. Aut animā uidelicet, aut corpus, aut totū ipsum ex utriusq̄ compositū. AL. Quid nī? SOC. Veruntamen id quod imperat corpori, hominem esse confessi sumus. AL. Confessi sumus. SOC. Quid igitur homo? Num sibi ipsi corpus imperat? AL. Nullo modo. SOC. Subijci enim illud diximus. AL. Certe. SOC. Nō est igitur hoc quod quærimus. AL. Non ut uidetur. SOC. At utrunq̄ simul forsitan corpori dominatur, atq̄ id homo est. AL. Forte. SOC. Imō minime omnī; nam altero illorū non dominante, nulla cōiectura est, ut simul utrunq̄ domineat. AL. Recte loqueris. SOC. Cum uero nec corpus, nec simul utrunq̄ sit homo, restat ut arbitror, aut nihil omnino hominē esse, aut si quid est, nihil aliud q̄ animā esse. AL. Prorsus. SOC. Adhuc ne liquidius mō strari tibi oportet, animam esse hominē? AL. Non per Iouem: hæc enim sufficere mihi uidentur. SOC. Et si non in integrū hæc discussa sunt, mediocriter tamen inducta in præsentia sufficiunt. Nam tunc demum penitus cōprehendemus, cum inuenerimus quod nunc, quia ampliorem indagatiōem requirebat, prætermisimus. AL. Quid istud? SOC. Paulo ante sic est dictum, quod prius considerandū sit ipsum idem, nunc uero pro eo quod quidem est ipsum idem, considerauimus ipsum unum quodq̄ quid est. Idq̄ forte sufficet. Nihil enim in nobis ipsis esse maius q̄ animam dicere possumus. AL. Non certe. SOC. Nōne sic putandum est, me scilicet ac te conspirare inuicē anima ad animam sermone utentes? AL. Et maxime quidem. SOC. Hoc itaq̄ erat quod paulo ante dicebamus, quod Socrates cum Alcibiade disputat, oratione utens non ad personā tuam ut apparet, sed ad Alcibiadem uerba dirigens: hoc aut anima est. AL. Mihi sanē uidetur. SOC. Animam igitur nosse iubet, qui præcipit, Nosce te ipsum. AL. Videat. SOC. Quicunq̄ igit corpus cognoscit, sua quidē non seipsum nouit. AL. Sic est. SOC. Atq̄ ideo nullus medicus ut est medicus, neq̄ gymnasticus ut gymnasticus sese nouit. AL. Non ut uidet. SOC. Multo minus agricolæ aliq̄ opifices se cognoscunt: neq̄ enim se, neq̄ sua, sed remotiora quædā artium suarū expēdit: ijs enim intenti sunt, quibus corpus curat. AL. Vera narras. SOC. Quare si prudētia est seipsum nosse, nullus istorum secundū suam artem est prudens. AL. Nō ut uidetur. SOC. Ob hoc mechanicæ artes istæ, non aut boni uiri disciplinæ uidentur. AL. Prorsus. SOC. Nōne rursum quicunq̄ corporis curam habet, sua quidem non seipsum curat? AL. C. Apparet. SOC. At uero cui pecuniæ curæ sunt, nec se, nec sua, sed quæ procul à suis sunt, curat. AL. Videtur. SOC. Non ergo suis indulget qui pecunias cumulat. AL. Recte. SOC. Quisquis etiā corpus Alcibiadis amauit unq̄, non Alcibiadē ipsum, sed quæ Alcibiadis essent, amauit. AL. Vera loqueris. SOC. Qui uero te amat, amat animum. AL. Necessario se qui ex ratione tua uidetur. SOC. Nōne tui corporis amator, cum primū species deflorescit, abiens deserit? AL. Apparet. SOC. At uero qui animū tuum diligit, nunq̄ deserit donec ad meliorem frugem peruenias. AL. Consentaneū. SOC. Hanc ego ob causam te minime desero, uerū in amicitia perseuero, reliquis senescente corpore abeuntibus. AL. O q̄ bene facis mi Socrates, ne in posterum me deseras obsecro. SOC. At enitere ut quā pulcherrimus fias. AL. Conabor. SOC. Sic se tuares habet: nec fuit unquā, nec est, ut opinor, Alcibiadis Clinia filij amator ullus præter unum & illum quidem amabilem Socratem Sophronisci & Phænaretæ filium. AL. Vera dicis. SOC. Nōne dixisti me aliquātulum præuenisse, cum te salutatū uenisset: nam statuisse te qui prior me ipsum conuenires interrogaresq̄, quamobrem solus ego te non reliquerim. AL. Sic erat. SOC. Hæc proculdubio causa, quoniam amator tui solus eram, cæteri uero tuorū. Tua sanē labuntur tempore, tu aut nunc primū florescis: ac deinceps quidem nisi ab Atheniensi populo corumparis, ac turpior euadas, nunq̄ te deseram. Id enim uehementer timeo, ne amator populi factus nobis corruparis. Multi enim & ingenui quidē apud Athenienses id passi sunt. Nam bene personatus est magnanimi Erechthei populus, sed illum nudatum contueri oportet. Adhibe igitur hanc quam dico cautionem. AL. Quam? SOC. Exue illum prius d̄ beate, ac discere quæcunq̄ scienda sunt anteq̄ tractentur ciuilia, aut rempub. adeas, ferens tecum alexipharmacum, ne quid aduersi iam olim patiaris. AL. Bene mihi dicere uideris Socrates, uerum conare iam nobis exponere quæ ratione nosmetipsos curemus. SOC. Nōne

a. Inferius quodlibet quod sit quod ob- tur corpore. i. ex exercitiis in corpus. i. iustitiam anime. i. nullum argumentum est. n. Homo nō aliud esse q̄ animam. i. d. q̄ præcipue pex- tinet ad dicitur d̄- deratione, ut, in re cardonica, cal- ceus. i. n̄ contenti p̄de- ratione rei que qua differit, quod res p̄p̄a sit, defini- tendo, explana- tione. i. considerant. i. axes manuarum. i. disciplina in sti- tuentes bonū uirū. i. amicitiam. i. donec euadas in uirū rugale. i. sic exortima. i. Populus personis affluens. i. ha rex fuit p̄the- naxū. i. ad rem istam ani- mō aduert. i. medicamentum auxiliorū.

conu- re.

quomā p̄uden- tiam uer- tur in cogniti- de bene- re, et mabue- illud qui p̄de- i. amoi- digni- m. 2. domus- et fem- lib. admi- nistran- de. i. vixit- nulli- primus in repu- blica locu.

Nōne satis iam à nobis in superioribus definitum est? Quid enim simus comuni consensu definiuimus. Timebamus enim ne in hoc decepti nos ipsos forsitan falleremus, al- cuius alterius non nostri curam habentes. AL. Est ut dicis. SOC. Deinde concessum est animæ curam habendam, semperq̄ ad ipsam respiciendum. AL. Manifestum est. SOC. Corporum uero pecuniarumq̄ curam alijs relinquendam. AL. Quid nī? SOC. Quoniam igitur pacto ista perspiciue nosceremus, siquidē hoc intellecto nos quoq̄ ipsos intelli- gimus: an forte per deos Delphicam illam inscriptionem recte monentē, cuius supra men- tionem fecimus, nondum intelleximus? AL. Quidnam sic ais? SOC. Dicam ti- bi quid suspicer hanc inscriptionem nobis cōsulere. neq̄ uero passim eius exemplar, sed in uisu solum inueniri posse uidetur. AL. Quomodo id ais? SOC. Cōtemplare tu quoq̄, si oculo nostro, quemadmodū homini consuluisset, Vide te ipsum, quomodo id admonu- se putemus: nōne ut in illud inspiceret oculus, ex cuius intuitu seipsum uisurus esset? AL. Constat. SOC. Cōsideremus itaq̄ in quid potissimum intuentes, illud simul ac nos ipsos uideremus. AL. In specula, & alia huiusmodi. SOC. Recte loqueris. sed oculo quo uidemus, an non inest huiusmodi quiddam? AL. Valde. SOC. Num aduertisti quod facies hominis in oculū intuentis in oppositi uisu relucet uelut in speculo, quam summam uocamus pupillam, simulacrum insipientis existens? AL. Aduerti. SOC. Oculus igitur ita demum seipsum cernit, cum in oculum inspicit, in idq̄ præterea intendit, quod oculi optimū est, & quo oculus ipse uidet. AL. Apparet. SOC. Si autem in aliud quoddam ho- minis membrū respexerit, uel in quoduis aliud, præterquam id cuius hoc est simile, haud quaquam seipsum percipiet. AL. Verum. SOC. Oculus ergo cum seipsum uisurus est, in oculum respicere debet, atq̄ in eum oculi locum, in quo uirtus est oculi. Is autem uisus atq̄ pupillæ acies est. AL. Sic est. SOC. Eodem pacto & anima, o amice Alcibiades, si se ipsam noscere uult, in animam intueatur, in eumq̄ præcipue locū animæ, in quo inest uir- tus animæ, sapientia, & in aliud cuius hoc est simile. AL. Mihi quidē uidetur o Socrates: SOC. Num reperire possumus quippiam in anima diuinius illo, circa quod intelligentia sapientiæq̄ uersatur? AL. Nequaquam. SOC. Id igitur animā, diuini simile est, in quod sa- ne quis intuens, & omne diuinū, Deum scilicet & sapientiā cernens, ita & seipsum agnos- cet. AL. Apparet. SOC. Seipsum uero cognoscere, prudentiam esse concedimus. AL. Prorsus. SOC. Si autem nec nos ipsos cognosceremus, nec prudentes essemus, possemus ne nostra seū mala, seu bona nosse? AL. Quomodo posset fieri o Socrates? SOC. Impos- sibile tibi forte uidetur quænam qui non norit Alcibiadem, tamen quæ Alcibiadis sunt, quod sint Alcibiadis nosse? AL. Impossibile per Iouem. SOC. Nec nostra quod nostra sint, nisi prius nos ipsos? AL. Nullo modo. SOC. Si nostra igitur nossemus, nec ea quæ nostrorum sunt, intelligimus? AL. Non ut uidet. SOC. Non igitur recte omnino consensimus, cum supra quosdā esse assereremus, qui se ignorantes, sua tamen dignoscerent. Atqui nec ea etiā quæ suorum. hæc enim cuncta dignoscere unius atq̄ eiusdē artis officium esse uide- tur, seipsum scilicet, & quæ sua sunt, & quæ suorum sunt nosse. AL. Videtur. SOC. At qui sua ignorat, ignorat & aliena. AL. Quid nī? SOC. Num igitur si aliena, etiam quæ resp- sunt, ignorabit? AL. C. Necessè est. SOC. Nunq̄ ergo hic uir ciuilis fit. AL. Nō certe. SOC. Nec œconomicus etiam. AL. C. Neq̄ hoc. SOC. Nec quod agit, intelliget. AL. Minime. SOC. Ignorans aut, nōne errabit? AL. Maxime. SOC. Qui aberrat, an nō male ager, & priuatim & publicè? AL. Quid nī? SOC. Male agens nōne miser? AL. Et maxime quidē. SOC. An uero & ij quibus cū hæc agit? AL. Et hi quoq̄. SOC. Nemo itaq̄ felix esse po- test, nisi sapiens bonusq̄ sit. AL. Nemo. SOC. Sequit ut mali homines miserī sint. AL. Ap- prime. SOC. Nō ergo qui diues sit, sed qui prudēs, miserīa uitat. AL. Videat. SOC. Quam- obrem nec mœnibus, nec triremibus neq̄ naualibus o Alcibiades, nec multitudine, nec amplitudine absq̄ uirtute ciuitas ad felicitatem opus habet. AL. Non profecto. SOC. Si recte ciuitatē gubernaturus es, uirtute imbuedi sunt ciues. AL. Quid nī? SOC. Num dare quis potest alijs, quod ipse nō habet? AL. Qui possit? SOC. Ergo uirtute prius ornatus ipse debet esse, quicunq̄ nō sibi tantū ac suis, sed reipub. etiam & ijs quæ ad eam spectāt, imperaturus est? AL. Vera dicis. SOC. Nec igitur principatus, neq̄ licentiā quodlibet fa- ciendi aut tibi, aut reipub. uerum iustitia potius & prudentia comparanda. AL. Apparet. AL. Iuste enim ac prudenter agentes, & tu simul & tua respub. Deo gratū opus facietis.

Explicatio delphica in- scriptionis, Nosce te ipsum. i. uideremus re, in quā intuemur, et nosmetipsos. i. ut oculum, et nos- metipsos intuea- mur. e. i. videt organum vi- sū. m. i. p̄bat similitudi- nem. n. i. quæ est intellectus, et mens. i. illa pars animi, in qua urget in- tel, et sapientia. i. in ea parte ani- mæ relucet quæ si, quodā imago diuinitatis. i. nosmetipsos. i. uiliu ciuitati. a. i. mala, n̄ illi miserī. i. mali sunt miserī. i. exponandi. i. potestas.

AL. Decet. S O C. Et si quemadmodum supra diximus, in diuinum splendorem intuentes agetis. AL. Videtur. S O C. Quinetiam illuc respicientes uosmetipfos uestraq; bona perspicue discernetis. AL. Certè. S O C. Nonne si recte atq; bene agetis? AL. Agemus. S O C. Enimuero fiducibere paratus sum uos, si ita uixeritis, felices fore. AL. Locuples certè fideiussor. S O C. Contra, si iniuste uixeritis, intuentes in tenebras diuinitatis expertes, cõsimilia tenebris opera, quemadmodum necesse est, facietis, uosipfos penitus ignorantes. AL. Videtur. S O C. Cui enim o amice Alcibiades, potestas adest, quodcumq; libuerit faciendi, mente uero captus est, quidnam putas illi contingeret? siue priuatus ille quidẽ siue respublice. Veluti si agrotanti cuidam libera licentia sit, rationem medici nullam habendi, sed ita quam tyrannidem exercendi sic, ut nemo hominem abstrere ualeat, quid illi euenturum putas? Nonne uerisimile est corpus iri corruptum? AL. Vera loqueris. S O C. Quid uero, si in nauis apud quempiam omnis licentia sit quodcumq; uideatur agendi, mente tamen & gubernandi peritia careat, num cernis quæ ei & socijs euentura sint? AL. Opinor equidem illum & seipsum & unam socios perditurum. S O C. Nonne igitur omni reipub. omniq; imperio & dominationi ubi uirtus abest, contingit ut male agat? AL. Neceffe est. S O C. Non ergo tyrannis optime Alcibiades, aut nobis aut reipub. parãda est, sed uirtus, modo felices esse uelimus. AL. Vera dicis. S O C. Caterum anteq; uirtus adsit, conducit uiro, non solum puero, regi a meliore q; regere. AL. Apparet. S O C. Nonne quod melius est, idem & pulchrius? AL. Sic est. S O C. Quod pulchrius decentius? AL. Quid nisi? S O C. Decet itaq; malum seruire: melius enim est. AL. Decet. S O C. Seruilis ergo prauitas. AL. Apparet. S O C. Liberalis aut uirtus. AL. Ita est. S O C. Nõne o amice seruitus fugienda? AL. Maxime quidem o Socrates. S O C. Adueris quomodo te nunc habeas? utrum libere, an contra? AL. Et maxime quidem, ut mihi uideor, hoc sentio. S O C. Nosti ne quo pacto id quod nunc te occupat, fugare queas? nolim enim istud in claro homine nominare. AL. Noui equidem. S O C. Quomodo igitur? AL. Si ipse uolueris o Socrates. S O C. Haud recte loqueris Alcibiades. AL. At quomodo dicendum est? S O C. Si Deus uoluerit. AL. Dico equidem, atq; hoc insuper addo, periculum esse ne figuras inuicem mutemus, tuam quidem ego indues, tu aut meam. fieri enim non potest, quin ego te deinceps ducam, tu aut a me ducaris. S O C. O generose, nihilo igitur meus in te amor a ciconia differt, si posteaqua prope te uelut in nido amorem allatum fouerit, ab illo iterum nutritur. AL. Profecto sic se res habet, & incipiam hinc iam iustitiam meditari. S O C. O q; te perseverare uelim. Timeo autem naturam tuam diffidens, huiusq; ciuitatis uim intelligens, ne ea me simul ac te uincat.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Alcibiadem Secundum, uel De uoto.

QVONIAM secundus Alcibiades liber profecto sanctissimus de uoto inscribitur, summam colligendum est, quid uotum, quid in uoto petendum, & quando, & quomodo. Definitio uoti partim ab Orpheo, partim a Platone sumpta hæc est. Uotum est ardens affectus casti animi, deo deditus, et quod bonum uidetur exoptas. Huic affectui Zoroaster et Orpheus suffumigationes et characteres adhibuerunt, quoties ad secunda numina preces dirigeretur. Mercurius ac Plato cum supremi numinis maiestate uenerabatur, eternas omnes ceremonias auferebat, solam ac puram fragrantiam animi relinquentes. Sed de his omnibus in nostris commentarijs diligentius. In uoto petendum Plato uult bonum: idq; ex eo patet, quod petitione hanc poetæ Lacedæmoniorumq; testimonio comprobatur, eamq; tutam & prudentem esse putat, uotumq; huiusmodi & a quolibet & semper fieri posse. Petitione uero certi cuiusdam & proprii boni tunc demum esse securam, cum prudentiam quis fuerit consecutus, alias autem periculosam. Vbi multa de prudentia differit, quæ tu uir omnium prudentissime Cosme lege obsecro diligenter, ut quanti faciat prudentiam prorsus agnoscas. Vniuersalis ergo precatio, qua bonum solummodo petitur, semper fieri potest: propria uero qua certum aliquid quod bonum uidetur optatur, tunc faciendæ cum quid poscendum est quis nouerit. tunc id noscet, cum quid bonum, quid malum est, intellexerit. id intelliget, cum a mente didicerit. Discet, cum se ad illam conuerteret. Conuertet, cum purgauerit animam tenebrasq; expulerit. Purgabit, cum seipsum legitimæ philosophiæ dederit. Tradet, cum suam ignorantiam recognouerit. Nosce ergo te ipsum, templo Apollinis est inscriptum, ne quis temere deum oraturus accederet. Quo autem ordine in oratione propria sit orandum, Mercurius in orationibus suis, et in suis hymnis Orpheus, et Pythagoras in carminibus aureis docuerunt, quorum ritus alias exponemus. Plato deinde hos theologos imitatus, in libro De pulchritudine orantem sic Socratem introducit. O amice Pan atq; cetera numina date obsecro ut intus pulcher efficiat: quæcumq; & mihi extrinsecus

In quo splendore, uelut in quodam speculo xelucens omnes uirtutes imaginet.
i. iudicabitur bona, quibus præditi estis.
i. periculosa potestas est uirtutis, et illi exponat.
i. Tyrannus est imperialis uolentia, & regibus in uirtute.
i. petentis ad se uos prædicitur.
i. digna uirtus hominis liberat.
i. in quo xelud facit uirtutis, an, scilicet, uirtus liberat hominem dignam ducatur, an scilicet?
i. nutritio.

S. f. q. q.
C. i. con. nutritio
a. illi
ad se
Prorsus
tant illi m. b.
ergo seos Pan

Oratio Socratis ad Deos
trinfecus adiacent, intrinsecus sint amica. Sapientem solum diuites putat. Tantum uero huius auri tradite, quantum nec ferre nec ducere alius quam uir temperans possit. Quid petit Socrates? Bonum. Quod bonum? Sapientiam, hoc est ueritatis diuine cognitionem, quam dare solus deus potest, quam accipere solus animus pulcher, id est temperatus, purus, candidus ualet. Quid poscit in primis? ut dignum sapientia faciat. temerarij nempe hominis est, munus aliquod quod indignus est petere. Quis diuina sapientia dignus? qui lumen eius ferre paratus est. quis paratus? qui per continentiam primo, deinde per temperantiam, postremo per sanctimoniam, id est ciuilem, purgatoriam purgatiq; uirtute animi, sic animu expiauerit, ut pulcher hoc est purus omnino nitidusq; euaserit, et uirtute iam exemplare, diuinam scilicet sapientiam solum, utpote thesaurum omnium diuitiarum optauerit. Idcirco Socrates deum patrem omnium & ministros eius amice adspirare precatur, ut illorum benigno proprioq; fauore purgatus euadat. Corpora uero et externa leuiter pertrahit, eligens illa sic se habere, ut tranquillam puritatem animi non impediant. Deinde pulchritudine hac iam parta, optat ut sapientiam solum hoc est dei cognitionem esse opulentiam omnem sufficientiamq; estimet, solumq; stitiat. Postremo quasi per ante dicta paratus fulgidum hoc aurum diuine sapientie postulat. Neq; id superbe, neq; remisse tamẽ. Minimam quippe ueritatis cognitionem interperati homines sortiuntur, summam & infinitam in seipso deus amplectitur, magnam uero & amplam uir temperans adipiscitur. Tantum igitur huius auri postulat, quantum solus ferre uir temperans ualet. Hoc equidem esse aurum ignitum arbitror, quod emendum Ioan. in Apoc. præcepit.

ALCIBIADES II. VEL DE VOTO
SOCRATES, ALCIBIADES

DEVM ne o Alcibiades precaturus accedis? AL C. Et maxime quidẽ o Socrates. S O C. Tristitiam quandam præ te ferre uideris, & oculos in terram figere, tanquam aliquid ipse tecum cogitans. AL C. At quid cogitẽ o Socrates? S O C. Maxima ut mihi uideat: nam dic per Iouem obsecro, nõne putas deos eorum quæ uel priuatim, uel publice precamur, nonnunquam concedere partim, partim negare, atq; id his quidẽ annuere, illis uero minime? AL C. Omnino quidẽ. S O C. Nõne igitur tibi uideat magna prouidentia opus esse, ne quis seipsum fallat dum magna petit mala, credens bona se petere: Dii aut in eo sint, ut roganub. annuant: quæadmodum Oedipum ferunt obsecrassẽ deum, de regno paterno ut filij ferro decerneret. Cumq; debuisset præsentium tum malorum auersionem poscere, alia insuper imprecabat. Vnde ad eum euentum ista uenerunt, atq; ex his alia multa & grauiã, quæ referre singula nequaquam opus est. AL C. At tu furentem quidẽ hominem in exemplum adduxisti: nam quæ putas sanæ mentis hominem aude re talia petere? S O C. Insanire nõne cõtrariu est ei, quod est prudentem esse? AL C. Prorsus. S O C. Num ex hominibus, alij prudentes esse, alij imprudentes uidentur? AL C. Videtur sane. S O C. Age itaq; cõsideremus quinam isti sint. Esse enim alios quidẽ imprudentes, alios uero prudentes, nonnullos insanos, iam cõuenit. AL C. Cõuenit. S O C. Præterea bene ualentes aliqui sunt. AL C. Sunt. S O C. Agrotantes alij. AL C. Omnino. S O C. Nõ ergo iidẽ sunt. AL C. Nõ certe. S O C. Sunt ne alij quidẽ qui neutrum istorum patiantur? AL C. Nequaquam. S O C. Neceffe est enim hominem uel agrotare uel non agrotare. AL C. Videtur. S O C. De prudentia uero & imprudentia idem iudicas? AL C. Quomodo dicis. S O C. Hominem aut prudentem, aut imprudentem, aut tertium præterea uelut medium quiddam esse oportere putas, quo nec prudens nec imprudens sit? AL C. Nihil profecto. S O C. Neceffe est igitur alterum istorum pati. AL C. Apparet. S O C. Recordaris concessisse te insaniam prudentiæ contrariam esse? AL C. Equidẽ. S O C. Et mediũ nullam rem quæ hominem nec prudentem nec imprudentem efficiat? AL C. Cõsensu quidem. S O C. Quinetiam duo esse eidem rei cõtraria quomodo possunt? AL C. Nullo. S O C. Imprudentia igitur atq; insaniam idem esse uidentur. AL C. Videntur. S O C. Si ergo oes imprudentes insanire dixerimus, recte dicemus, & ex tuis equalibus, necnon ætate maioribus quicumq; sunt imprudentes insanos esse. Nõne putas perpaucos esse in hac urbe prudentes, imprudentes plurimos, quos insanos appellas? AL C. Equidẽ. S O C. An cæses nos tutos inter hos insanos ita uersari, quin ab eis percutiamur, ac uerberemur, & quæcumq; furiosi facere cõsueuere patientes, iam dudum pœnas non fuisse daturus? Sed uide o beate, ne aliter se res habeat. AL C. Quo pacto se habet o Socrates? Apparet enim nõ ita esse ut putaram. S O C. Non certe ut mihi uideat, sed hoc fortasse pacto cogitandum est. AL C. Quonam? S O C. Dicam tibi. Ponimus aliquos agrotantes esse, necne? AL C. Omnino quidem. S O C. Nunquid necessarium opinaris omnem agrotum cruciari

Occasione dialogi
Negat Plato esse mediũ inter sanum & agrum
Inter prudentem & imprudentem
Vniõ posse esse duo cõtraria: sed si duo sunt

duntaxat podagra, uel febrī, uel lippitudine? An etiam posse alijs morbis affici, cū multe sint morborū species præter istas? AL. Sic mihi uidef. S O C. Omnis lippitudo morbus tibi uidef. AL. Mihi certe. S O C. Et omnis morbus etiā lippitudo? AL C. Nō mihi quidem, nescio tamē quid asseram. S O C. Si dicenti mihi mentem adhibeas, & ambo simul inuestigemus, ferē quod uolumus consequemur. AL C. Adhibeo q̄ maxime possum. S O C. Nōne conuenit inter nos lippitudinē omnem esse morbum, non omnē tamen morbū lippitudinē esse? AL C. Cōuenit. S O C. Et recte quidē consensisse uidemur. Eteḿ febricitantes ægrotant omnes, non tamē quicunq; ægrotant etiā febricitant, uel podagra aut lippitudine afficiunt. Sed omne quidem huiusmodi cōmuniter morbus est: differre autē medici dicunt illorum curationē: non enim oēs aut similes sunt, aut similiter pertractant, uerum secundum uim propriam singuli, morbi tamen sunt omnes. Quemadmodum opifices aliquos esse ponimus. nōne? AL C. Prorsus. S O C. Et cerdones, & fabros, scultoresq; & quā plurimos alios, quos referre singulos nihil opus est, quīue partes opificij discretas habent: ac oēs quidē opifices sunt, nō tamen fabri omnes, neq; coriarij, neq; sculptores, at cuncti generatim opifices. AL C. Sic est. S O C. Eadem quoq; ratione imprudentiam inter se plurimi partiuntur, & qui maiorē sortiuntur imprudentiæ partē insani furentesq; uocantur: qui uero aliquanto minorē, stolidi, atq; attoniti. Qui autē honestioribus uocabulis eadem significare uolunt, partim quidem magnanimos appellant, partim ineptos: quidam non malos, innocuos, & inexpertos, & stupidos. Inuenies quoq; alia multa nomina quibus omnibus imprudentia significat. Discrepant autē, ut in superioribus discrepare apparuit, ars ab arte, & à morbo morbus. Tibi uero quid uidef? AL C. Id ipsum. S O C. Sed ut redeamus unde digressi sumus, propositū fuit in disputationis exordio, qui prudētes, quīue imprudētes essent dīj iudicare. Cōuenimus autē tales aliquos esse, nōne? AL C. Cōuenimus. S O C. Prudētes existimas quicunq; agenda dicēdaq; cognoscunt? AL C. Equidē. S O C. R. Imprudētes eos qui neutra uidef? AL. Eos ipsos. S O C. Nōne qui utraq; hæc ignorāt, seipfos latent, & agētes & loquētes quæ nō oportet? AL C. Apparet. S O C. Ex his hominibus unum ô Alcibiades, Oedipū esse dicebā. Reperies quoq; nostris tēporibus plurimos nō ira concitos, ut ille, nec qui mala se, sed bona potius exoptare putent. Ille siquidem ut non optabat, ita nec putabat. Sunt uero nōnulli, qui horū contraria patiunt. Reor equidē te primum si forte deus ille ad quē exorandum accedis, sese oculis offerens, te priusquā aliquid obsecraret, interrogaret, satisne tibi sit Atheniensium dominatu potiri, quod si hoc quiddam exiguum æstimares, adderet & Græcorū omnium, & si uiderit te neq; istis etiā acquirere, nisi totius etiā Europæ adiciat, neq; id quidē tibi sufficere nisi eadem die sentiant omnes Alcibiadem Clinij filium dominū esse, atq; ideo hæc tibi concederet omnia: reor inquā ab eo te ingēti cum lætitiā rediturum, ac si maxima bona esses feliciter cōsecutus. AL C. Arbitror ô Socrates, & quēcunq; alium, quisquis eandem sortem assequeretur. S O C. Vitam uero tuam, an cum Græcorū omnium, atq; etiam barbarorū regione & dominatu commutares? AL C. Non ut opinor, quippe cum nullo modo usus essem. S O C. Quid si usus quidē sis, male tamē, & cū nocumento? Neq; sic quidē? AL C. Non profecto. S O C. Cernis ergo tutū nō esse, aut quæ offerunt, temere acceptare, aut optare, si quis propterea incōmoda subiturus sit, uel uitā protinus amissurus. Multos autē referre possemus, qui cum tyrannidem affectassent, utq; illa potirentur ardenti studio cōtendissent, utpote bonum aliquod adepturi, propter tyrannidem circūuenti insidijs perire. Puto etiam audiuisse te nonnulla heri ac nudius tertius ut dici solet, gesta, cum Archelaum Macedonum tyrannū tyrānidis amantē delicias, aliquis huiuscemodi delicias nō minus q̄ ille sitiens interfecit, ut tyrannus mox beatusq; futurus: Cū uero triduū aut quatrinduū tyrānide potitus esset, rursus ab alijs ex insidijs & ipse oppressus periit. Ut autē referam, quæ non ex auditu percēpimus, sed ipsi nos præsentēs inspeximus, uides insuper ex nostris ciuibus quicunq; præfecturam exercitus affectantes nacti illam sunt, partim etiā his temporibus exules oberrare, partim morte damnatos esse. Et si qui forsitan in extremis periculis, & timoribus strenue rem gessisse uisi sunt, nō modo in ipso exercitu, uerum etiam postquā in urbem rediere, nō minoribus ab insidiatoribus ciuibus, quā à militibus calumnijs affecti sunt, ut pleriq; illorū optauerint deniq; se priuatos uixisse, potius quā in publico munere. Quod si pericula & labores huiusmodi, aliquam nobis utilitatem afferrent

Plura genera imprudentia esse

Prudentes qui

Agitur de qualitate rogationis

Nō esse tutū oblatam temere acceptare Crateua intelligit

ferrent, profecto hoc studium nonnihil rationis haberet. Nunc uero longe contra res se habet. Inuenies præterea eodem pacto nonnullos homines, qui filios uotis exoptant: ac cum filios adepti sunt, in calamitates doloresq; maximos incidunt. Nam pleriq; cum nati per omnem ætatem improbi perseuerent, uniuersam uitam mœrore cōficiunt. Qui uero probos filios nacti aduerso quodam casu illis orbantur, nihilominus q̄ superiores illi miseri sunt, ut prorsus eligerent, nunquam se filios genuisse. Et quāuis hæc atq; alia multa huiusmodi manifesta sint, raro tamen inueniretur, qui uel à datis abstineret: uel si orando impetraturus esset, uotum omitteret. Permulti etiam neq; à quæsitā tyrannide, neque à parta prætura, neq; ab alijs innumeris, quæ cum possidentur lædunt potius q̄ prosunt, discederent, quin potius orarent sibi illa concedi si quando nō adsint. Interdū breue post tempus præterita ita uota damnant, ad contraria recurrentes. Quamobrē uereor equidē ne homines temere deos incusent, quasi mala ab ijs inferantur: ij uero seu proteruitate quadam, siue insipientia sibi ipsi dolores morte acriores pariunt. Quare prudens mihi uidetur poeta ille qui amicis insipientibus usus, dum eos uideret & agentes & orantes quæ illis minime conducebant, cum tamen eis utilia uiderentur, pro omnibus sic ait: Iupiter rex optima quidem nobis & uouentibus, & non uouentibus tribue. Mala autem poscentibus quoq; abesse iube. Recte igitur et caute loqui poeta mihi uidetur: tu uero siquid habes in animo, quod aduersus hæc proferas, ne sileto. AL C. Difficile est ô Socrates in ijs quæ bene dicta sunt, cōtradocere. Illud autem cogito, quantū malum sit hominibus ignorantia: quando quidē propter hæc nos læt cum male quid agimus, & quod deterrimum est, ob eam pessima nobis quādoq; precamur, quod quidem nemo putaret. Sed illud qui libet opinaretur, posse uidelicet se sibi ipsi non pessima, sed optima petere: hoc enim uera execrationis cuiusdam nō uoti simile esset. S O C. At fortē, ô optime, diceret quispiam te simul ac me sapientior, haud satis recte nos loqui, dum sic temere ignorantiam uituperamus, nisi hæc adijciamus, quanam & quorum ignorantia sit. Quibusdam nanq; certo modo affectis bonum fortē est ignorantia, quemadmodum alijs malum. AL. Quid ais? Est ne quicquam quod alicui quomodocunq; se habenti ignorare aliquando præstet q̄ cognoscere? S O C. Mihi sanē uidetur, nunquid & tibi? AL. Non per Iouē. S O C. Enim uero nec illud te aduersus matrem patrasse unquam uelle iudicabo, quod Orestem, & Alcæmona, & siqui tales fuere, cōmisisse ferunt. AL C. Bene ominare per Iouem ô Socrates, S O C. Non decet ô Alcibiades, eum qui inquit te nolle ista fecisse, iubere ut bene ominetur, sed potius si quis contraria diceret. Postquam facinus tam horrendum tibi uidetur, ut ne pronunciari quidem facile debeat, putas Orestem si prudens fuisset, & quid bonum sibi nouisset, scelus tantum ausurum fuisse? AL C. Non certe. S O C. Neq; alium ut arbitror ullum. AL C. Nullum. S O C. Malum igitur ut uidetur ignorantia optimi, & quod optimum est ignorare. AL C. Mihi sanē uidetur. S O C. Nōne & illi, & cæteris omnibus? AL C. Fateor. S O C. Consideremus præterea & hoc, si in mentem tibi melius esse putanti, subito ueniat, Periclem tutorem atque amicum tuum interficere, ac sumpto gladio ad fores illius properans interrogares num intus sit, uolens illum duntaxat, nec alium quenquam occidere, domestici autem illi intus esse responderent. Neq; dico te quicquam huiusmodi conari, sed an uideatur tibi, quod quidem nihil prohibet, ignorati quid sit optimum, adesse posse interdū opinionē, ut iudices quod est pessimū, nonnunquā optimum esse. An non tibi uidetur? AL C. Omnino quidem. S O C. Ergo si domū ingressus, uidensq; illum opineris alium esse, num ipsum perimeres? AL C. Non per Iouem, ut mihi uideor. S O C. Nō em̄ quem fors offerret, sed quem statueras, nōne? AL C. Profecto. S O C. Num & si frequēter facinus aggrediare, semper autem ignorares Periclem esse, unquā in eum irrueres? AL C. Nunquam. S O C. Orestem uero putas unquā manus illaturum fuisse matri, si eam non cognouisset? AL C. Non arbitror. S O C. Neq; enim ille quæcunq; occurreret mulier, sed matrem suam duntaxat necare decreuerat. AL C. Sunt hæc uera. S O C. Itaq; hominib. sic affectis, & in iisdem opinionibus inuolutis, ignorare talia præstat. AL C. Videtur. S O C. Uides iam quod ignorantia quædam hominibus certo quodā modo dispositis bonum quiddam est, non autē ut tibi uidebatur malum? AL C. Apparet. S O C. Præterea si uolueris quod deinceps in medium afferetur mirabile dictu, discutere, fortē probabile tibi uidebitur. AL C. Quid istud ô Socrates. S O C. R. Videtur sanē cæterarum omnium scientiarum

Probā poetæ rogatio

De ignorantie bonitate, & malitia

Quæ ignorantia mala

Paradoxa quædam

Sciētiarum possessio, nisi quis scientiam optimi nactus fuerit, raro quidem prodesse, obesse ple-
 runq; illi qui sit huiusmodi scientiis præditus. Sic autem considera. Nonne necessarium
 tibi uidetur, cum aliquid facturi, uel dicturi sumus, oportere nos prius quidem, uel puta-
 re cognoscere, uel uere cognoscere quod promptius agere & loqui debemus? AL. Mihi
 planè uidetur. S O C. An non rhetores statim cum uel sciunt consulere, uel saltem scire se
 putant, consulunt nobis passim, ij quidem de bello & pace, illi uero de moenibus constru-
 endis, uel de portubus præparandis muniendisq;, & ut summatim dicam quicquid ipsa
 ciuitas agit aduersus aliam ciuitatem, uel secum ipsa, rhetorum cōsilio perficit? AL. Vera
 narras. S O C. Vide & que sequuntur, si fieri potest. Vocas aliquos prudētes, imprudētes
 alios? AL. Voco. S O C. Et multos quidem imprudentes, prudētes uero paucos? AL. Pro-
 fecto. S O C. Nonne ad aliquid respiciens, utrosq; nūcupas? AL. Imò. S O C. An eū qui ista
 consulere norit, nisi sciat docere utrum melius, & quid melius, prudentem dices? AL. Ne
 quaquam. S O C. Neq; ut arbitror quicumq; pugnare norit, ignoret tamē quando, & quan-
 tum melius. AL. Sic est. S O C. Neq; si quis quempiam perimere sciat, & pecunijs spoliare,
 ac exulem à patria facere, nisi sciat etiam quādo & quē melius sit. AL. Minime. S O C. Qui
 cunq; igitur horū aliquid nouerit, modo adsit etiā sciētia optimi, quæ quidē eadem & uil-
 lis scientiā est, hunc forte prudentem uocabis. AL. Hunc ipsum. S O C. Prudentēq; ipsum
 dicemus sufficientem esse sibi & patriæ consultorem, imprudentem uero contra: quidnā
 tibi uidetur? AL. Idem. S O C. Quid autem si quis equitare, aut sagittare sciat, uel palæstrā,
 uel pugillariam, uel aliud quoddam certamen exercere, aut aliud aliquid eorum quæcum-
 que per artem nouimus, quo nomine appellas eum qui intelligit quid in arte melius fi-
 at: an non secundum equestrem artem equitem, secundum pugillariam pugilem, tibi-
 nariam tibiānem, atq; in alijs eodem modo: an secus? AL. C. Sic certe. S O C. Num tibi ui-
 detur, qui horum aliquid intelligit, uir prudens appellāndus: an longe adhuc abesse? AL.
 Longe per Iouem. S O C. Qualem igitur ciuitatem eam putabis, quæ ex peritis sagittarijs,
 & tibiānibus, athletisq;, ac cæteris artificibus constat, sint insuper admitti militarem cal-
 lentes artem, & qui ad interimendum prompti, nec non inflati ob ciuiliū rerum admi-
 nistratōnes: desit autem optimi scientia, & qui norit quando, & ad quem unoquoq; illo-
 rum uti præstat? AL. C. Ignobilem ò Socrates. S O C. Maxime hoc ut arbitror diceres, si
 quando cerneres unumquenq; illorū ambitiosum, & plurimas sibi reipub. partes in hoc
 occupantem, ut continuo ipse se superet, & plurimū ualeat, plurimū inquam in illa qui-
 dem dominandi arte: in eo uero quod sibi & reipub. optimum est, crebro hallucinantem
 quippe qui opinioni sine mente crediderit. Cunq; hæc ita se haberent, nonne recte dice-
 remus hanc ciuitatem tumultus quamplurimi iniquitatisq; plenissimam? AL. Recte per
 Iouem. S O C. An non necessarium nobis uisum fuit primū quidem putare nos cognosce-
 re, uel reuera cognoscere hoc quod prompte facturi dicturiue sumus? AL. C. Visum est.
 S O C. Nonne si quis agit quidem quod nouit aut nosse existimat, addit autē scientiā opti-
 mi, sequitur ut utiliter agat & sibi & reipub. AL. Quid nī? S O C. Contra uero nec reipub.
 nec sibi? AL. C. Ita est. S O C. Quid autē nunc tibi ita uidetur, an aliter? AL. Nō aliter. S O C.
 Dixisti uocare te plures imprudentes, prudentes pauciores? AL. Equidem. S O C. Dixi-
 mus ne iterum plures ab eo quod est optimum, aberrare, utpote, qui opinioni absq; mēte
 ut plurimum consenserint? AL. Diximus planè. S O C. Prodest igitur multis, neque nosse
 quicquā, neq; putare se noscere: si quidem promptiores erunt ad illa efficienda, quæ uel
 noscunt, uel cognoscere opinant. Agentes autē, sibi nocebūt crebrius q̄ conferent. AL. C.
 Verissima loqueris. S O C. Cum ergo dicebam reliquas omnes scientias, si absit scientia
 optimi, obesse sapius q̄ prodesse illas habenti, num recte loqui tunc tibi uidebar. AL. C.
 Et si tūc minime, at nūc mihi uidet ò Socrates. S O. Oportet itaq; ciuitatē & animā, quæ re-
 cte uictura sit, hanc proculdubio cōplecti scientiā: quæadmodum qui ægrotat, medicum:
 & qui prospere nauigare uelit, gubernatorem. Nam quo maiora animus sine hac scientia
 circa diuitias uel corporis robur, aut aliud tale conabit, eo maiora ex ijs peccata commit-
 ti necesse est. Qui uero multis ac uarijs artibus & scientijs ornatus est, sit autem expers
 istius scientiæ, ductus à singulis alijs nonne merito multa tempestate iactabitur? quippe
 cum absq; gubernatore oberret in pelago breui tempore periturus? Huic certe conueni-
 re uidetur illud poetæ carmen, quo quendam uituperās inquit: Multa quidem nouerat,
 sed

sed male nouerat omnia. ALC. At uero id poetæ dictum quid concinit? mihi certe nihil
 uidetur proposito nostro congruere. S O C. Imò quadrat penitus, uerum per ænigmata &
 hic & cæteri ferme omnes poetæ loquuntur. Est enim ipsa natura uniuersa poesis æni-
 gmatum plena, nec quiuis eam dignoscit. Ad hanc illius naturā accedit, quod si quando
 insit in homine inuido, nolente sua sensa cæteris hominib. reuelare, mirum est q̄ difficile
 cognitu sit quod poeta senserit. Neq; enim Homerum diuinissimum sapientissimumq;
 poetam ignorasse putes, quod scire male impossibile sit: ipse enim est qui inquit, Mar-
 gitem multa quidem scire, male autem scire omnia: sed ænigmate sensum occultat, ut ar-
 bitror, male pro malum ponens, scit autem pro scire: unde compositio quædam extra
 carminis mensuram cōficitur: quod uero sentit, hoc est. Multa quidem sciuit, sed malum
 sibi fuit hæc omnia scire. Patet igitur quod si erat illi malum multa scire, ipse quoq; ma-
 lus erat, siqua fides supradictis sermonibus adhibenda est. ALC. Mihi certe uidetur ò So-
 crates. Quibus enim uerbis credere unquam, nisi ijs credam? S O C. Et recte quidem tibi
 uidetur, & mihi rursus eodem modo: sed age per Iouem, uides ne quanta qualisq; sit in
 hoc ambiguitas? in hac ipse uersatus esse uideris: sursum enim deorsumq; iactatus nus-
 quam sanè consistis, sed quod olim asseuerabas, nunc damnas. Si forte deus quē oraturus
 accedis, oculis sese tuis obijciens, antequam uoueas, ita roget, an tibi aliquid ex ijs quæ in
 principio dicta sunt, habere satis sit, uel tibi licentiam præstet quod libeat postulādi, quid
 nam tibi opportunum fore putares? uel acceptare quæ deus offerret, uel poscere? ALC.
 Per deos ò Socrates quid respondeam non habeo, sed insanum quiddam mihi uidetur te
 mere deum precari, ac diligenter cōsiderandum ne quis seipsum fallat, mala petens dum
 bona se putat orare, ac paulo post, ut tu dicebas, ad cōtraria uota se trāsferat. S O C. Nōne
 prudentior nobis poeta, cuius in principio disputationis mentionem fecimus, qui pre-
 cabatur mala etiam ab orantibus abesse? ALC. Mihi uidetur. S O C. Lacedæmoniū quoq;
 ò Alcibiades, siue hunc poetam imitantes, seu ex seipsis animaduertentes, idem uotum
 tam priuatim, q̄ publice seruant, orantes deos, pulchra cum bonis sibi tribuere, nec plu-
 ra illos precari quis audiret. Neq; tamen ad hæc usq; tempora minus quàm cæteri homi-
 nes felices sunt. Siquid autem illis unquam minus prospere successit, nō est oratio illorū
 in causa, quandoquidem in dijs est ut arbitror, quæ precamur, tribuere uel contra. Volo
 insuper aliud quiddam tibi referre, quod aliquando à senioribus quibusdam accepi. Di-
 cebant enim accidisse, ut quotienscunq; bellum Athenienses cum Lacedæmonijs gere-
 rent, nostri tum terra, tum mari infortunati essent, nec uictores unquam redirent. Qua re
 perturbatos Athenienses cum non haberent qua arte tantam calamitatem uitarent, de-
 creuisse Ammonem consulere, quam ob causam dijs Lacedæmonijs potius quàm Athe-
 niensibus uictoriā largirent, cum ipsi tamen sacrificia, tum plura, tum decentiora q̄ reli-
 qui Græcorum offerrent, simulacris donisq; templa sic ornantes, ut nulli alij, pom-
 pasq; quotannis sumptuosissimas, & uenustissimas celebrarent, & omni sumptu, qui
 ad rem diuinam spectat, cunctis Græcis magnificentiores existerent: cum Lacedæmo-
 nijs nulla esset istorum cura, adeo circa diuinum cultum parcis, ut animalia mutilata pas-
 sim macarent, & in alijs omnibus cerimonijs longe admodū parcioribus q̄ Athenien-
 ses, cum tamen opum magnitudine à nobis non superentur. Posteaquam hæc dixisset
 nuncius, interrogans quo pacto à præsentī calamitate liberari possent, non multa ad hæc
 respōdisse prophetam: deum enim non permittere: accersito uero Atheniensium lega-
 to in hunc modum fuisse locutum. Hæc dicit Ammo, placere magis Lacedæmoniorum
 sibi acclamationē, q̄ reliquorū Græcorum sacra omnia: nec plura ijs respōdisse. Accla-
 mationem uero nullam prorsus aliam deus mihi dixisse uidetur, quàm illorū preces: per-
 multum enim illæ à cæteris differunt. Reliqui nanq; Græci partim auratis cornibus bo-
 ues sacrificantes, partim donarijs egregijs tēpla ornantes, quæcunq; occurrūt, seu bona,
 siue mala à dijs petunt. Dijs uero cum illos imprecātes audiunt, ditissimas illorū pōpas &
 sacrificia non acceptant. Quamobrem diligenter considerandū mihi uidetur, quid dicen-
 dum sit, quidue non dicendum. Inuenies quoq; apud Homerū alia horum similia. Inquit
 enim Troianos cum suburbanum ædificiū molirent, dicare dijs immortalibus preciosa
 sacrificia bouum: nidorem uero ex littore suauē, ad cœlū usq; uentis extollit: sed beatos De-
 os illo minime uesci, quippe quibus Ilion, & Priamus, & Priami populus odio esset. Itaq;
 nil

nil Troianis proderat, cum aduersos deos haberent, sacra ac munera temere illis offerre. Neq; enim eiusmodi est dei natura, ut ducatur muneribus quæadmodum improbus foenerator. Sed nos nimium deliramus, si quando nos Lacedæmonijs propter munera acceptiores deo esse ducimus. Etenim graue esset, si deus ad donaria & sacrificia nostra respiceret potius quæ ad animam, utrum iustus sanctusque sit. Ad quem equidem deum arbitror multo magis attendere, quam ad multi sumptus pompas atque sacra, quæ nihil prohibet eum, qui multa in deum hominesque peccauerit, seu priuatus sit, siue resp. singulis annis perficere. Deus autem utpote à muneribus incorruptus, spernit hæc omnia, ut ipse eiusque propheta prædixit. Vnde perspicuum est, & apud deum, & apud homines sanæ mentis, iustitiæ, & prudentiam præcipue honorari. Prudentes autem iustique sunt qui sciunt quæ erga deum & homines agere atque dicere deceat. Cupio tamen ex te audire, quid in his ipse sentias. A L. Mihi uero o Socrates haud secus quam tibi ac deo uidetur: neque enim fas esset à deo me dissentire. S O C. Recordaris dixisse te in plurima dubitatione discrimineque uersari, ne te ipsum falleres, cum mala quandoque pro bonis optares? A L C. Memini. S O C. An uides non satis tutum tibi esse ad orandum pergere, nequando te deus audiens imprecantem ista tua sacrificia renuat, aliud uero quiddam fortuitum reportes? Mihi ergo uidetur operæ precium esse quietem agere: nam oratione Lacedæmoniorum propter magnanimitatem, id enim nomen honestissimum est omnium quibus insipientia significatur, non existimo uti te uelle. Quare necesse est expectare, donec discatur quemadmodum ad deum, atque ad homines habere se deceat. A L. Quando erit o Socrates, & quis præceptor? locundissimi enim hunc hominem, quisquis erit, agnoscam. S O C R. Hic est cui tu curæ es. Verum mihi uidetur, quemadmodum Diomedis Mineruam inquit Homerus ab oculis nebulam abstulisse, ut discerneret deum ab homine, sic & ab animo tuo prius oportere caliginem, qua nunc offunditur, auferre: deinde illa propius admouere, per que seu bonum quid sit, siue malum dignoscas: nunc enim impos esse uideris. A L. Auferat seu nebulam ille uelit, siue quodcumque aliud. Etenim paratus sum nihil penitus prætermittere, quod ille præceperit, quisquis denique sit, modo ipse sim melior euasurus. S O. Atqui ille mirum in modum tibi prouidet. A L. In illud itaque tempus hoc sacrificium differre optimum fore censeo. S O C. Et recte quidem: tutius enim est, quam tanto periculo se subijcere. A L. Sic est o Socrates. Interea tamen quoniam mihi bene consuluisset uideris, hanc tibi coronam imponam. Dijs autem & coronas, & reliqua omnia quæcumque decet tunc demum offeremus, cum diem illam aduentasse cognouerit. Aduentabit autem quamprimum, dijs uolentibus. S O C. Accipio & hoc, & quodcumque datum abs te mihi præterea fuerit libenter uideo cum abs te accepi. Quæadmodum uero Creon apud Euripidem uidens Tiresiam coronatum, & audiens primitias coronam propter artem à militibus accepisse, ait, Augurium esse ducebam triumphales coronas, in tempestate enim uersamur, ut ipse nosti: sic & ego hanc abs te coronationem augurium esse duco. Videor autem mihi non minori quam Creon tempestate iactari, studeoque omnium amicorum tuorum uictor abire.

Apud deos & apud homines iustitiæ & prudentiæ honorari. Qui prudentes & iusti sunt.

Magnanimitas nomen est honestissimum insipientiæ.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN MINOEM PLATONIS, VEL DE LEGE

QUID lex? **M**INOS de lege requirit, ut quid lex communiter, quot eius species, unde sit, paucis comprehendamus. Si quis Platonis uerba in hoc libro De lege, & in libris de legibus, nec non de Rep. diligenter aduertat, sic legem uniuersali definitione describet. Lex est uera gubernandi ratio, quæ ad finem optimum per commoda media gubernata dirigit, transgredienti poenam, obedienti premium statuens. Quo fit ut institutiones principum cum ueræ non sunt, nec ad optimum recto calle proficiscuntur, leges minime sint, sed decreta, edicta, instituta potius sint quam leges. A lege namque legitimum, à legitimo iustum, à iusto bonum, rectum, uerumque; opus sepe numero nominatur, propterea legem ueram bonamque esse necesse est. Sequitur etiam ut lex æterna sit, ac penitus immutabilis, & apud omnes gentes eadem de eisdem, si hoc modo uera sit: nam quæ temporibus locisque & opinionibus permutatur, non lex, sed institutio nuncupatur. Legis autem species, ut ex Timæo, Phædroque; et Gorgia colligitur, quatuor sunt. Prima diuina quam providentiam Plato uocat. Secunda cœlestis, quam fatum. Tertia mouens, quam naturam. Quarta humana, quam prudentiam naturalem. Prima in mente diuina, quam Saturni legem Orpheus & Plato esse uolunt. Secunda in superiori anime mundi parte quam Iouis. Tertia

ia in mouente inferiorique illius potentia, quam primæ ueneris. Postrema in hominis mente, quam secundæ ueneris legem uocant. Prima à summo bono, quod supra mentem est, profluit. Secunda à mente & summo bono. Tertia à summo bono, mente, & uniuersali anima. Quarta à summo bono itidem, & mente et anima. Omnes uero ad ipsum bonum iterum reflectuntur. Prima in ideis, circa summum bonum, supra rationes. Secunda in rationibus, circa ideas, supra semina. Tertia in seminibus, circa rationes, supra formas. Quarta in notionibus, circa rationes, super actus & artes, quam regiam legem appellat superni regis imitatricem. Vnde uero lex proficiscatur, ex his quæ dicta sunt elicitur. Ab ipso quippe rerum principio omnes, sed uario modo ut dictum est, manant. Quamobrem omnes illustres conditores legum inuentionem legum in deum, sed per diuersa nomina atque media retulerunt. Zoroaster Bactrianis Persisque; leges tradens, in Horomasim. Trismegistus Aegyptijs, in Mercurium. Moyses Iudæis rectissime in patrem totius nature deum. Minos Cretensibus, in Iouem. Charondas Carthaginensibus, in Saturnum. Lycurgus Lacedæmonijs, in Apollinem. Draco & Solon Atheniensibus, in Mineruam. Pompilius Romanis, in Aegeriam. Mahometus Arabibus, in Gabrielem. Zamolxis Scythijs, in Vestam. Plato noster Magnesijs & Siculis, in Iouem, & Apollinem. Arcadibus autem, & Thebanis, & Cyrenaicis leges postulantiibus, denegauit.

MINOS, VEL DE LEGE
SOCRATES MINOS

QUID NAM Lex apud nos est? MIN. De qua lege interrogas? S O C. Est ne aliquid quo lex à lege secundum quod lex est, differt? Aduerte planè quid quæram. Sic enim interrogo, ac si dicam, quid est aurum: & si tu eodem modo, de quo auro quæram roges, haud recte te percontari censerem. Neque enim aurum ab auro quæ aurum, neque lapis quæ lapis à lapide quicquam differt: eodemque modo lex à lege nil discrepat, sed omnes idem sunt. Etenim lex unaquæque illarum similiter est, nec una magis & alia minus. De hoc ipso igitur uniuerso, quid lex est, generatim interrogo, quod si in promptu nunc habes, explica. MIN. Et quid aliud lex o Socrates esset, quam lege recepta & approbata? S O. An sermo tibi uidetur ea esse quæ sermone dicuntur, uel uisus quæ uidentur, uel auditus quæ audiuntur: aut aliud sermo, aliud pronuntiata, aliud uisus, aliud uisa, & auditus similiter atque audita, nec non lex aliud, aliud lege recepta? Sic ne, an aliter tibi uidetur? MIN. Sic utique. S O C. Non ergo lex est, quæ lege recepta. MIN. Non uidetur. S O C. Quid itaque sit lex, in hunc modum consideremus. Si quis de his quæ modo diximus, percontetur dicens: postquam uisus asseritis quæ uidentur percipi, quid est uisus quo illa percipiuntur, responderemus utique esse sensum huiusmodi qui per oculos colores declarat: & de auditu interroganti, sensum qui per aures uocem haurit. Eodemque pacto si roget, postquam lege legitima constituantur, quid est lex qua recepta recipiuntur, utrum sensus aliquis uel declaratio, quemadmodum quæ discuntur, declarante scientia comprehenduntur, & inueniuntur inuentione monstrante: quemadmodum salubria & noxia medicina monstrantur: quæ uero dii cogitant, ut uates ferunt, diuinandi facultate noscuntur. Vaticinium namque rerum talium inuentio est: an non? MIN. Profus. S O C. Quid horum præcipue legem esse præsumimus? instituta ne ista atque decreta? MIN. Mihi quidem uidetur. Quid enim aliud quispiam legem esse dixerit? Ex quo apparet id totum quod rogabas, legem ciuitatis institutum esse. S O. Opinionem ne ciuitatis legem uocas? MIN. Equidem. S O C. Et forte recte loqueris: forsitan uero in hunc modum melius intelligemus. Aliquos sapientes uocas? MIN. Voco. S O C. Nonne sapientes sapientia sapientes sunt? MIN. Ita. S O C. Et iusti iustitia iusti? MIN. Profus. S O C R. Ergo & legitimi lege legitimi? MIN. Nempe. S O C. Iniqui autem iniquitate iniqui? MIN. Certe. S O. Legitimi uero iusti? MIN. Ita. S O C. Iniqui autem iniusti? MIN. Iniusti. S O. An non pulcherrimum quiddam lex atque iustitia? MIN. Sic est. S O. Turpissimum uero iniustitia atque iniquitas? MIN. Turpissimum. S O. Et illud quidem ciuitates, ac reliqua omnia seruat, hoc autem peruertit, atque corrumpit? MIN. Ita. S O. Ergo legem oportet, ut pulchrum aliquid cogitare, & ut bonum quærere. MIN. Quid nisi? S O C. An non institutum ciuitatis legem esse diximus? MIN. Diximus. S O. Nonne decreta quedam bona, nonnulla etiam mala sunt? MIN. Sunt certe. S O. Lex tamen mala non erat. MIN. Non certe. S O. Non igitur ita simpliciter asserendum est, legem ciuitatis institutum esse. MIN. Nequaquam mihi uidetur. S O. Neque enim congruit iniquam constitutionem legem esse. MIN. Non. S O. Verum tamen opinio quædam lex mihi quoque uidetur: cumque praua opinio minime sit, an

Quæ interrogamur simpliciter, non recte dubitari de eo quod est pars

Colligitur definitio translatione

Quid uaticinium

Alia falsa definitio legis, & confutatio

Lex opinio quædam est

non perspicuum est, si quidem est opinio, probam opinionem esse. MIN. Constat. S O C. Proba uero opinio, nonne uera opinio est? MIN. Est S O C. At opinio uera ueritatis inuentio. MIN. Certe. S O C. Lex itaq; ueritatis inuentio esse uult. MIN. At quomodo o Socrates, si lex ueritatis inuentio est, non isdem semper legibus circa eadem utimur, cum reru ueritas inuenta sit? S O C. Nihilominus lex ueritatis inuentio esse uult. Quod si non isdem, ut uidetur, legibus homines utuntur, non semper ueritatem quam lex expetit, reperire possunt. Sed age uideamus, an hinc nobis liquidius pateat, siue isdem semper, siue alijs alijs uiuamus legibus, & num cuncti homines eisdem, aut alijs alijs. MIN. Veru neq; id cognitu difficile est o Socrates, quod neq; isdem semper eisdem, nec alijs semper alijs uiuunt. Neq; enim leges nostrae hostia humana sacrificare permittunt, apud Carthaginenses autem iustum sanctumq; habetur, adeo ut eoru nonnulli Saturno filios litent, quod ipse forsitan audiisti. Nec modo barbari homines diuersas ac nos leges sequuntur, ueruetiam qui Lyciam incolunt, illi Athamantis successores qualia sacra offerunt, quum tamen Graeci sint. Nos quoq; audiisti quales quondam leges circa inferias seruauerimus, hostias iugulantes anteq; efferretur cadaver, praeficasq; accersentes. Et qui is antiquiores, defunctos etiam domi sepeliebant, quoru nos is temporibus nihil omnino seruamus. Innumerabilia praeterea ad idem exempla referre possemus. Latissimus enim demonstrandi campus est, quod nec nos isdem semper nobiscu, nec homines inuicem legibus uitam agunt. S O C. Nil mirum est, o uir optime, si tu recte loqueris, me uero id latuit. Verum donec ipse per te ipsum quae tibi uidentur, prolixa oratione narrabis, egoq; rursus idem faciam, nunq; ut arbitror, consentiemus. At si comunis disceptatio proponatur, forsitan congruemus: itaq; si id uis, interrogans ipse me, comuniter una mecum considera: si autem respondere ma uis, responde. MIN. Volo equidem o Socrates, ad quodcunq; liberit respondere. S O C. Age igitur, num iusta putas iniusta iniustaq; iusta esse? An iusta potius iusta, iniusta uero duntaxat iniusta? MIN. Equidem quae iusta sunt, iusta; nec non iniusta, quaecunq; iniusta sunt. S O C. An non quemadmodum hic, sic & ubiq; gentium existimatur? MIN. Ita. S O C. Et apud Persas nonne? MIN. Et apud Persas. S O C. An non & semper? MI. Et semper. S O C. Vtrum quae plus trahunt, grauiora hic censentur: quae minus, leuiora: uel huius oppositum? MIN. Non, imo plus trahentia grauiora, minus trahentia leuiora. S O C. Num & in Lycia & Carthagine idem? MIN. Idem. S O C. Pulchra quippe ut uidet ubiq; pulchra putantur: turpia contra, turpia: non autem pulchra turpia, uel turpia pulchra. MIN. Ita est. S O C. Nonne per omnia generatim quae uera sunt, esse censentur: non autem quae minime uera, tum apud nos, tum apud homines uniuersos? MIN. Videtur. S O C. Ergo quisquis a uero aberrat, a legitimo quoq; aberrat. MIN. Secundum rationem tuam o Socrates, eadem legitima semper & inter nos, & inter ceteros esse uidetur. At cum nos animaduerto absq; fine quotidie leges sursum deorsumq; mutantes, fidem tibi habere non possum. S O C. Fortè non percipis, quod haec transposita eadem perseverant. Ceterum sic ipsa mecum intue re: librum ne unq; de curatione morborum aliquem nactus es? MIN. Equidem. S O C. Nostin cuius artis liber ille sit? MIN. Noui quod medicinae. S O C. Medicos uocas qui haec sciunt? MIN. Voco. S O C. Qui sciunt, eadem de eisdem, an diuersi diuersa constituunt? MIN. Eadem. S O C. Vtru Graeci soli cum Graecis, aut etiam Barbari, & secum & cu Graecis de is quae sciunt, coueniunt? MIN. Necessè est omnino eadem de is quae sciunt Graecos Barbarosq; censere. S O C. Probe respondisti, sed nonne & semper? MIN. Et semper. S O C. Nonne medici circa ualitudinem conscribunt, quae esse censent? MIN. Imo. S O C. Scripta igitur medicoru leges medicorum sunt? MI. Sunt. S O C. Et geometrica scripta geometraru leges? MIN. Certe. S O C. Quoru sunt scripta constitutionesq; de cultu hortoru? MIN. Horticultoru. S O C. Haec igitur leges horticulturae sunt? MIN. Ita. S O C. Eoru qui hortis praesse sciunt? MIN. Quid nunc? S O C. Sciunt aut horticultores. MIN. Nempe. S O C. At quoru sunt de condimentis obsonioru scripta atq; instituta? MIN. Coquoru. S O C. Coquorum igitur haec leges sunt. MIN. Sunt. S O C. Eoru uidelicet, qui praeparandis obsonijs praesse sciunt. MIN. Proculdubio. S O C. Sciunt haec, ut aiunt, coqui. MI. Sciunt. S O C. Age igitur, dic quorum sunt conscripta & instituta de ciuitatis gubernatione. An non eoru qui administranda reipub. periti sunt? MIN. Apparet. S O C. Num alijs quidam praeter ciuiles atq; regio homines id nouerunt? MIN. Isti soli. S O C. Ciuilia ergo conscripta haec sunt, quae homines

regum

regum bonorumq; uirorum decreta nominant. MIN. Vera narras. S O C. Qui sciunt, haud alias aliud de isdem rebus statuunt. MIN. Non certe. S O C. Non igitur alia atq; alia legitima sunt. MIN. Nequaquam. S O C. Si quos dissentientes mutantesq; uiderimus, num scire illos, an ignorare dicemus? MIN. Nescire. S O C. An non quod in singulis rectum est, id in singulis legitimum nuncupandum? Vt pote quod secundum rationem medici fit, uel coqui, uel horticultoris, id in eis legitimum? MIN. Absq; dubio. S O C. Contra uero, quod minime rectum, haud amplius legitimum appellandum. MIN. Haud amplius. S O C. Illegitimum itaq; sit. MIN. Necessarium est. S O C. Quamobrem in constitutionibus de iustis atque iniustis, deq; ciuitatis ordine & gubernandi ratione tractatibus quodcunq; rectum est, regia lex existit: non rectum uero, nequaquam lex regia, quia scientia deest, esse uidetur, quippe cum illegitimum sit. MIN. Sic est. S O C. Probe igitur confessi sumus legem esse ueritatis inuentionem. MIN. Apparet. S O C. Praeterea & hoc ad idem consideremus: quis spargendum in terram seminum peritus est? MIN. Agricola. S O C. Hic utiq; couenientia semina unicuiq; solo distribuit. MIN. Sanè. S O C. Agricola igitur in is legislator bonus est, eiusq; leges & ad ista distributiones rectae. MIN. Verum. S O C. Quis in ipsis ad harmoniam pulsationibus bonus legis conditor est, ac pro dignitate impertit, & cuius leges rectae? MIN. Tibicen & citharista haec agunt. S O C. Qui ergo in is maxime legitimus est, is maxime tibicen. MIN. Ita. S O C. Quis optime corporibus alimenta accommodare potest, nonne qui congrua cuiq; adhibere nouit? MIN. Is ipse. S O C. Huius partitiones institutionesq; optima: & quicunq; circa haec legitimus maxime, is legis conditor optimus. MIN. Prorsus. S O C. Quis iste? MIN. Paedotriba. S O C. Is humani corporis gregem pascere optime nouit. MIN. Sanè. S O C. Ei uero qui pecudu gregem pascere nouit, quod nomen est? MIN. Pastor. S O C. Pastoris itaq; leges ouibus optima. MIN. Optima. S O C. Et bubulci bobus. MIN. Etiam. S O C. At cuius potissimum leges animis hominu optima sunt: an non regis? MIN. Regis. S O C. Bene dicis, sed num referre potes, quis e priscis hominibus legu circa tibi aru inflationem conditor optimus extitit: forte non tenes, uis ne tibi memorem? MIN. Valde. S O C. Marfya & quem ille maxime amauit Olympus Phrygius. MIN. Vera loqueris. S O C. Horu sanè tibicinu harmoniae diuinissima sunt, & solae cocitant audientes, qui potissimu deos qui usui sunt, ostendunt, ac solae in huc usq; diem utpote diuinae perstiterunt. MIN. Vera haec sunt. S O C. Quis autem ex antiquis regib. legis conditor optimus fuisse fertur, cuius adhuc tanq; diuinae institutiones extet? MIN. Nequaquam teneo. S O C. An nescis quae Graecoru geres antiquissimis legibus utantur? MIN. Fortè Lacedaemonios & Lycurgu Lacedaemoniaru legulatorem dicis. S O C. At haec instituta non dum forte trecentos annos uel paulo plures impleuerunt, sed legu earu praecipuae unde uenerunt, nosti? MI. Ex Creta ferunt. S O C. Isti itaq; ex Graecis omnibus antiquissimis legibus uiuunt. MIN. Verum. S O C. Scis qui apud eos praestantissimi reges extiterint? Minos uidelicet & Rhadamanthus Iouis & Europae filij, quoru haec leges sunt. MIN. Rhadamanthu quidem o Socrates, iustum uiru fuisse tradunt, Minoem aut agrestem duru atq; iniustu. S O C. Atticam o uir optime, ac tragicam fabulam refers. MIN. Nonne haec de Minoe circumferuntur? S O C. Non tamè Homerus aut Hesiodus ista testatur, quanq; locupletiores admodu testes sunt, q; cuncti tragici, quorum testimonio talia loqueris. MIN. Et quid isti de Minoe tradunt? S O C. Dicam, ne tu ut alijs multi impia loquaris. Nihil em hoc magis impium est. Etenim primo cauendum est ne quid in Deum aut uerbo aut opere aliquando peccemus, deinde ne quid aduersus diuinos homines. Quin diligenter cauere decet, quotiens uirum aliquem laudaturus aut uituperaturus es, ne aberres. Atq; huius gratia in primis curandum est, ut bonos ac malos homines dignoscamus. Deus quippe nimium indignat, quotiens quisquam illius similem improbat, aut probat dissimilem. Dei uero similis est uir bonus. Neq; lapides ac ligna, auesq; atq; serpentes sacra existimes, homines uero nequaquam. Imo sacratissimu omnium est uir bonus, prophanissimu contra uir malus. Et nunc iam quemadmodum Homerus Hesiodusq; Minoem ipsum extollunt, hac de causa referam, ne amplius homo ipse ex homine natus, aduersus heroa Iouis filium perperam obloquaris. Nam Homerus ubi de Creta mentionem faceret, quod esset admodu populosa, & in ea nonaginta urbes, inter illas inquit est Cnosos ampla ciuitas, in qua Minos regnauit, noue annos magno cum loue collocutus. Tanta est haec in Minoem Homeri laus paucis uerbis expli

e 2 cita, ut

Apud Carthaginem legitimum filios litare.

Ceremoniae antiquissima circa defunctos.

Omnes praecipionesarum leges esse.

Quid regia lex est ueritatis inuentione

Regis leges animis hominum optima Marfya primus tibijs leges imposuit.

Qui primi legum conditores apud Graecos

De Rhadamantho & Minoe

Cauendum esse & in laudando & in accusando Vir bonus similis Deo Vir bonus sacratissima res

Creta nonaginta urbium

cita, ut nunquam pari laudatione heroum quenquam extulerit. quod enim Iupiter sophi-
 sta est, eaq; ars præclarissima, quum alibi sæpenumero, tum hoc in loco uel maxime pate-
 facit. Nam Minoem annos nouem cum Ioue colloquutum inquit, ad eumq; disciplinæ
 gratia proficisci solitum, quasi Iupiter sophista sit. Quod autem tanto munere, hoc est ab
 Ioue eruditum esse, alium heroa nullum Homerus affecit, mira quædam laus existiman-
 da est. Quinetiam in odyssea ubi funus describitur, Minoem mortuorum animas iudican-
 tem, aureum sceptrum tenentem induxit. Rhadamanthū uero neq; hic neq; alibi iudican-
 tem, aut cum Ioue colloquētem inducit. Quamobrem ab Homero præ cæteris omnibus
 Minoem honoratum assero. Etenim quum Iouis sit filius, quod ab illo duntaxat sit erudi-
 tus, non habet magnam laudem. hoc nempe carmen illud significat, Minos regnauit no-
 uem annos, magno cum Ioue colloqui solitus: Minoem uidelicet cum Ioue annos no-
 uem in sermonibus congressum. *ἀγοι* namq; sermones sunt, *ἀεισις* autem est in sermo-
 nibus congregiendi. Minos itaq; annos nouem Iouis antrum erudiendus accessit. Vnde
 & didicit, & docuit inde cæteros, quæ ab Ioue nouem annis acceperat. Nec tamē defunt
 qui oaristen aliter exponant, compotatorem, comessatoremq; & collusorem Iouis. Ve-
 rum ex hoc maxime istos non recte exponere conijcere possumus, quod nulli uel Græ-
 ci, uel Barbari symposiis, id est cōpotationibus, atq; eiusmodi ludis abstinet præter Cre-
 tenses, atq; Lacedæmonios, qui à Cretensibus didicerunt. In Creta præterea inter cæte-
 ras Minois ipsius leges hæc extat: Ne inuicem compotetis ad ebrietatem. Constat autem
 eum quæ honesta censebat, ciuibus suis obseruanda mandasse. Neq; Minos improbi ho-
 minis instar, alia ipse fecisset, alia facienda mandasset. Cæterum erat consuetudo illa, ut di-
 xi, disciplinæ gratia uerborum collatio, proptereaq; leges huiusmodi ciuibus suis institu-
 it, quarum obseruatione Creta per omne tempus est felix, ac etiam Lacedæmon, ex quo
 ijs legibus, utpotè diuinis, uti cœpit. Rhadamanthus autem uir quidem bonus extitit, à
 Minoe siquidem instructus erat: nec tamē regiam disciplinam omnem, sed regi tantum
 ministrare in iudicijs didicit: unde iudex peritus appellatus est. Eo planè ueluti legū cu-
 stode per urbem usus est Minos, ad reliquam uero Cretam custode Talos. Talos enim ter
 quotannis pagos omnes lustrabat, leges eorū obseruaturus, tabulis æreis leges insculp-
 tas circūferens: unde æreus nominatus est. Hesiodus præterea similia quædā in ipsum Mi-
 noem intulit. Nam cū nominis illius mētionem fecisset, inquit: Qui mortalibus regibus
 præstitit, pluribusq; gentibus imperauit, Iouis sceptrū habēs quo ciuitates regebat. Hic
 item sceptrum Iouis nihil aliud uocat, quàm Iouis doctrinam, qua Cretam omnem mo-
 derabatur. MIN. Quam igitur ob causam ô Socrates, fama hæc inter homines diffusa est.
 Minoem ipsum rudem, durumq; hominem extitisse? S O C. Ob quam & tu ô uir optime
 & unusquisq; alius cui fama curæ est, si modo sapitis, diligenter cauere debetis, ne poeti-
 cum hominem infensum aliquem habeatis. Poetæ quippe uim maximam in utramq; par-
 tem, & ad laudandū, & ad uituperandū habent. Qua in re profecto Minos deliquit, cum
 huic urbi bellū indiceret, quæ cum cæteris sapientibus plurimis, tum uel maxime poetis
 omnis generis, ac tragicis præsertim referta est. Tragedia uero hic est antiquissima, nec
 ut pleriq; putant à Thespide, aut à Phrynicho sumplit initiū, sed si perscrutari uolueris, re-
 peries tragediā longe antiquius huius ciuitatis inuentum. Hæc autem ex uniuersa poe-
 si populū uehemēter oblectat, atq; allicit auditores, qua nos Minoæ ferientes, ulti sumus:
 sed & huius gratia tributa illa pendere nos coegit. In hoc igitur deliquit Minos, cum nos
 lacefferet, ex quo euenit quod ipse quæris, ut infamis euaderet. Quoniā quod uir bonus,
 atq; legitimus, ut supra diximus, & excellens pastor populū fuerit, leges eius argumento
 sunt, quæ immutabiles perseuerāt, utpotè uera ciuitatis gubernatione reperta. MIN. Ve-
 rissimilem rationem ô Socrates, attulisse uideris. S O C. Nonne igitur, si uera loquor, uiden-
 tur tibi Cretenses Minois Rhadamanthiq; ciues antiquissimis legibus uti? MIN. Viden-
 tur sanè. S O C. Isti ergo præcorum omnium legumlatores excellentissimi fuerunt, homi-
 numq; pastores, quemadmodū & Homerus exercitus ducē pastorem populū nūcupat.
 MIN. Prorsus. S O C. Age itaq; per Iouem amabilem, siquis nos roget, conditor legum
 circa corporis ualitudinem, quid corpori adhibet ut bonam ualitudinē tueatur? respon-
 deremus utiq; recte ac breuiter, quod nutrimentū & exercitium, tum intendens, tum re-
 mittens, atq; ita corpus cōponēs. MIN. Probè. S O C. Si posthac iterū quærat, lator legum
 ad ani-

Iupiter so-
phista.Rhadaman-
thus iudex
peritus nō
legis condi-
torTragedia
Athenarū
antiquissi-
mū inuen-
tum

ad animam pertinentiū, eiusq; pastor optimus quid illi adhibēs meliorē efficit? quid nos
 huic potissimū respondebimus, ut minus de nobis ipsis deq; ætate nostra erubeamus?
 MIN. Quid dicā nescio. S O. At turpe nimirū utriusq; nostrū animis est, si quæ sibi ipsi bo-
 na, malaue sunt ignorare, quæ uero ad corpus, & ad alia pertinet, cognoscere uideatur.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
 in Euthyphronem, uel De sanctitate.

EVTHYPHRO totus in cōsultatione uersatur. Quo factum est, ut nōnulli Platonum hunc librum
 quemadmodum Euthydemum & Hippium, litigiosum uocauerint. Sed reuera, dum falsas Euthy-
 phronis de sanctitate opiniones Socrates cōsultat, uenantibus ueritatem illius uestigia signat. In hoc
 igitur libro, atq; etiā in Gorgia sanctitatem Plato nominat eam iustitiæ partem, quæ suum deo tribu-
 it. Suum tribuit deo qui illa quæ sine medio accepit à deo, deo reddit. Corpus quidem ut Plato in lib. De natura di-
 sputat, ab elementis quatuor, naturalē speciei cōplexionem à cœlestibus sphaeris, partes animæ quæ trahuntur affe-
 ctibus à demonibus & animis siderum sphaerarumq; suscepimus: rationem uero ac mentē nostri parentis imaginē,
 ab ipso mundi totius opifice sine ullo cœlicolarum aut demonum ministerio. Hæc itaq; dei sunt, hæc deo reddenda,
 atq; hæc retributio sanctitas nūcupatur. Quam præcedit pietas, religio sequitur. Est enim pietas dei parentis agni-
 tio. Sanctitas, eius quod dei est, deo agnito retributio. Religio, eius quod deo redditum est assidua meditatione in-
 stisq; operibus cum deo ipso indissolubilis religatio: ut merito sapiens ille dixerit, funiculum triplicem difficile sol-
 ui, funiculum inquam ex pietate, sanctitate, religioneq; cōnexum. Pietas sanctitatē excitat, sanctitas pietatē cō-
 firmat & sancit. Sanctitas quoq; religionē mouet. Religio religat sanctitatē: prius enim hoc uel instinctu, uel in-
 spiratione, uel admonitione opus est, quo deum unum nostrum esse parentem fide indubia cogitemus, quam pieta-
 tem esse uolunt. Cum quis ista cōcepit, mox omnē mentis & rætionis intentionē in deum noscendum amandumq; fi-
 git. Atq; hūc in cognoscenda amandaq; diuinitate frequentē intuitum sanctitatē Mercurius quoq; definit. Ex hac
 flagranti in deum intentione mentisq; ardore fit ut omnia dei opera, instituta, mādāta meditetur exerceamusq;
 & assiduo quicquid ad eius uenerationē pertinet, relegamus. Quamobrem nos ipsos relegendo religātes deo, re-
 ligiosi sumus. Hac autē definitione & distinctione præmissa, quæ de sanctitate in Euthyphrone, uel alibi à Plato-
 ne dicuntur, perspicua fiunt. Cumq; dicitur sanctum quod amatur à deo, uerum est: sed quia sanctum, amatur à deo,
 nō quia amatur est sanctum. Et quia amatur amatum est, nō tamen quia amatum, amatur: quoniā nō idem est omni-
 no sanctum atq; amatum. Neq; enim sanctitatis ratio in ipso amatum esse, sed ipsa potius retributione ac deuotio-
 ne cōsistit. Præterea cum dicitur, Sanctitas cura ministra dei, uerum quoq; dicitur. Sed ad quod opus dei ministra
 Ad cōuersionem animæ. Opus enim dei est, creare, cōuertere, purgare, illuminare, perficere. Cum primum per
 pietatis instinctum inspirādo cōuertere deus ad se incipit animum, illa ipsa assensio qua sese libenter in cōuertē-
 tem deum animus ipse restituit, sanctitas nūcupatur, quæ quidem ministra dei est ad cōuersionē perficiendā. Ad-
 ditur postremo. Sanctitas scientia uouendi, & sacrificandi deo. hoc maxime ad religionē pertinet, quæ sanctitatē
 ut diximus, comitatur. Uouendo petit, sacrificando dat. Quid petit à deo? seipsum. Quid deo dat? seipsum. Idem
 si quæ in mente diuina est petit, quam Mercurius petijt à Pimandro. Dat autem naturam suam Ideæ paricipem.

Pietas
 Sanctitas
 Religio
 Funiculus
 indissolubilis

EVTHYPHRO PLATONIS, VEL DE SANCTITATE.
 EVTHYPHRO SOCRATES.

QUID noui ô Socrates accidit, quod prætermittens exercitationes in Lycio,
 circa regis porticū hic uersaris? Neq; enim causa nūc tibi ulla est, quæadmo-
 dum mihi ad regem. S O C. Nō causam hanc Euthyphro, sed accusationem
 Athenienses uocant. E V T. Quid ais? num te aliquis accusauit? Non enim
 te alium accusasse putarem. S O C. Nō sanè. E V T. At uero te alius? S O C. Pro-
 fus. E V T. Quis iste? S O C. Nec ipse quidem ô Euthyphro uirum hunc satis agnosco. Iuue-
 nis enim quidem & ignotus esse uidetur: uocāt autem illum ut puto Melitum ex Pittheo
 populo, si quem tu Pittheū Melitum noscis prolixis defluisq; capillis, aquilino & gibbo-
 so naso, barbaq; rara. E V T. Haud recordor ô Socrates, sed cuius te reum fecit? S O C. Cu-
 iuscunq;. In ea tamē ut mihi uideat accusatione nō ut ingenerosus se gessit. Nam iuuenem
 hominem rem tantam nouisse, non uile quiddam est. Ille siquidem ut ait, quomodo iuue-
 nes corrumpantur, & qui eos corrumpant, intelligit: ac sapiens propemodū apparet, me-
 amq; inscitiam cōspicatus quasi suos æquales peruertam, ad patriam me uelut ad matrē
 e 3 accusa

Ocasio
 dialogi

accusaturus cōfugit, adeo ut mihi solus ipse recte præesse rebus ciuilibus uideatur. Nam in primis iuuenum cura suscipienda est, ut quamoptimi uiri fiant: quemadmodum bonū agricultorem teneriores primū plantas curare decet, ac deinceps alijs prouidere. Etenim & Melitus fortasse primum nos purgat iuuenum, ut ait, germina corrumpentes, posthac senioribus quoque curam adhibens plurimorum ingentiumque bonorū ciuitati causa erit, ut consentaneum est eum facere, qui principium huiusmodi dedit. **EVT.** Vellem equidē ō Socrates, sed uereor ne contra contingat. Nam prorsus ab ipso statim initio mihi uideatur huic urbi nocere uelle, qui iniuria te afficere tentat. Et mihi dicas, quid te agentem, iuuentutem inficere prædicat? **SOC.** Absurda quædam auditu ō uir mirifice: Inquit enim confictorem me esse deorum, & ut novos inducentem deos priscos uero negantem, me (ut inquit) deorum gratia incusauit. **EVT.** Intellego iam ō Socrates, quod ipse dæmonium tibi passim adesse profiteris. Vnde aduersus te tanquam diuinis res innouantem, accusationem hanc inscripsit, & in iudicium te calumniaturus adueniat, quippe cum nouerit ista facile uulgo calumniam subire posse. Me quoque cum de diuinis in concione pertracto futura prænunciens, tanquam insanientem rident, licet nihil unquam nisi uerum prædixerim, Nobis enim cæterisque huius generis omnibus inuident: nihil autem de ijs curandum, sed interim eadem ratione pergendum. **SOCR.** O amice Euthyphro, irrideri fortassis nil refert. Atheniensibus nempe ut mihi uideatur non admodum curæ est, si quem peritum esse putent, modo ne sua perdoceat alios. Quem uero peritia propria ceteros imbutem sentiunt, insectantur, siue id liuore quodam, ut asseris, cōciti, siue alia de causa. **EVT.** Equidem istuc, quo tandem modo erga me affecti sint, haud admodum experiri cupio. **SOC.** Fortè enim tu raro te ipsum alijs exhibere uideris, tuamque nolle sapientiā propagare. Ego autem uereor ne ob humanitatem, qua erga mortales omnes sum, passim & effulse nimis unicuique me præbere uiro ipsis uidear, non sine mercede duntaxat, uerum etiam ultro me mea que offerre solitus, si quis audire modo uelit. Si me igitur, ut nunc dicebam, derisuri essent, quemadmodum tu derideri te dicis, nihil sanè molestum foret à iocantibus ridentibusque in iudicium trahi. Sin istuc serio contendunt, quò tandem res euadat, præterquam uobis uaticinantibus incertū est. **EVT.** Nihil fortè negotij ō Socrates erit, pro mentis uiribus in causa tua certabis, ego autem ut arbitror in mea. **SOC.** Num aliqua etiam tibi causa est: reus ageris, an accusas? **EVT.** Accuso. **SOC.** Quem? **EVT.** Quem dum persequor insanire uideor. **SOC.** Quid: uolantem forte quempiam persequeris? **EVT.** Procul admodum abest ut uolet, qui iam grandis est natu. **SOCR.** Quis iste? **EVT.** Pater meus. **SOC.** Tuus ne ō uir optime? **EVT.** Prorsus inquam. **SOC.** Quod crimē, quæ causa? **EVT.** Homicidij Socrates. **SOC.** Pro Hercules, nimirum ō Euthyphro ignoratur uulgo quo pacto hoc recte fiat. Neque enim puto cuiusuis opus est, recte hæc agere, sed alicuius sapientia longe prouecti. **EVT.** Longe per Iouem. **SOC.** An domesticorum quispiam à patre peremptus est: num scilicet? Non enim ob extraneum aliquem homicidij patrem accusares. **EVT.** Ridiculum est ō Socrates, si quid interesse censēs, domesticus ne an extraneus sit occisus, neque id duntaxat obseruandum esse, utrum iure occiderit, quisquis occidit, nec ne. Quod si iure, dimittendum: sin autem iniuria, persequendum, licet qui peremit domesticus familiarisque sit. Aequè enim inquinaremur si sceleris conscij acquiesceremus, nec illum atque nos ipsos iudicio expiaremus: quāquam qui perijt, cliens atque minister meus erat, qui cum in Naxo in agriculturam incumberemus, nobis mercede seruiuit. cōtumelia igitur & ira in domesticum quendam nostrū concitus eum cōtinuo iugulauit. Vnde pater obligatis manibus ac pedibus in foueā cōiecit: atque huc misit hominem qui iuris interpretem quid agendum esset interrogaret. Interea uinctū illum ut homicidam neglexit, quasi nihil omnino referret, si forte deficeret. Quod & accidit: nam priusquam ab interprete nuncius ipse rediret, fame, frigore, uinculis perijt. Hac de causa pater cæterique propinqui grauitè ferunt, quod propter homicidæ mortē, patrē reum necis peragam, qui ut ipsi aiunt, minime interfecit, uel si etiā interemisset, de homicidæ interitu nihil esse curandum. **Impiū enim esse ferunt filiū patri diem dicere, male dijudicātes ō Socrates, quomodo diuinū numen circa sanctū prophanū se habeat.** **SO.** Tūne per Iouē ō Euthyphro sic te syncere diuina, sancta, & prophana quomodo se habeāt, scire præsumis, ut ijs ita per actis quemadmodū inquis, haud formides ne patrem reum necis accusans prophanū ali-

quid

quid aggrediaris? **EVT.** Nihil mihi studiū meum prodesset ō Socrates, nec ratione ulla Euthyphro tot mortalibus præstaret, nisi talia quædam planè dignoscerem. **SO C.** O admirande Euthyphro, nil potius est, quàm ut discipulus tuus fiam, & in contentione quæ mihi cum Melito est, in primis ista obijciam, quod scilicet hæcenus diuinorum cognitio nem maximi quidem fecerim: nunc autem postquam me propria uanaque opinione novos deos confingere dixerit, discipulum tuum esse factū. Si ergo ō Melite, dicam, Euthyphro nem in ijs recte sentire putas, me quoque existima, neque damnes. Sin minus, præceptorem illum priusquam me in iudicium accersito, senes homines corrumpentem, me scilicet atque patrem, me quidem docentem, illum uero corrigentē & punientem. Quod si mihi non obsequatur, neque remittat iudicium, neque pro me te accuset, eadem illa in iudicio tu dicēs, quæ ego obieci. **EVT.** Ita per Iouem ō Socrates: nam si me accusare tentauerit, reperiam ut opinor, ubi ille debilis infirmusque sit, ac multo prius de illo quàm de me in iudicio disceptabitur. **SO C.** Atqui ego ō dulcis amice considerans, discipulus tuus esse uelim: cum norim quod & alius fortasse quidam, & Melitus iste te quidem ne uidisse quidem uidetur, me uero sic acute prorsus, facileque perspexit, ut impietatis hic accusauerit. Nunc ergo per Iouem mihi dicas quod planè nosse asseuerasti, quid pium, quid ue impiū esse uelis, & in nece, & in cæteris omnibus. An non idem est in singulis actionibus ipsum sibi sanctum: & prophanū rursus omne sancto cōtrarium, ipsum uero sibi ipsi cōsimile, unamque secundum quod prophanum est, ideam habet, quodcunque prophanum esse debet? **EVT.** Omnino ō Socrates. **SO C.** Dic ergo quid sanctum: quid prophanum uocas? **EVT.** Sanctum quidem uoco, quod ipse nunc facio. Eum qui iniuste a-

Prima definitio sancti

git uel circa cædes, uel sacrilegia, uel aliud huius generis, in iudicium trahere, seu pater, siue mater, siue quiuis alius deliquerit. Contra uero prophanum. Quin uide quæso ō Socrates quàm ualidam tibi legis cōiecturā referam, quod ita sit quemadmodū alijs quoque narraui, dicens tum demum recte agi, cum nulli prorsus peccanti quisquis ille sit, parcimus. Nam fatentur omnes Iouem ipsum deorum omnium optimum atque iustissimum esse, quem tamen patrem suum ligauisse ferunt, quod natos absque iure deuorauisset. Illum præterea patrem castrauisse ob talia quædam asserunt. Mihi uero succēsent quod parentem iniustitiæ obnoxium persequor. Atque ita homines isti sibi ipsis tam de dijs, quàm de me contraria sentiunt. **SO C.** Atqui hanc ob causam ō Euthyphro accusor, neque quid respondeam satis habeo. Nam quotiens de dijs talia quædā quis diceret, moleste ferebam, qua de causa ut uidetur peccare me ferunt. Nunc autem si tibi hæc ita uidentur harum rerum perito, necesse est nos etiam consentire, quid enim aliud diceremus: quippe qui nihil de ijs intelligere prædicemus. Cæterum per Iouem amicabilem mihi dicas, an ipse sic ista reuera euenisse putes. **EVT.** Et mirabilia insuper ō Socrates, quæ multis occulta sunt. **SO C.** Bellum igitur inter deos agitari inuicem arbitraris, inimicitiasque & pugnas, aliaque permulta, quæ à poetis, & peritis scriptoribus memorantur: Vnde & alia nobis sacra huiusmodi uarietate sunt plena, & in magnis Panatheneis pepulum ijs pictum in arce infertur. An hæc uera ō Euthyphro esse fatebimur? **EVT.** Non hæc sola ō Socrates, sed quod paulo ante dixeram alia quoque multa, si uelis, de diuinis exponam: quæ cum audieris, scio quod loquor, nimirum obstupescēs. **SO C.** Nequaquā mirarer: uerum ista deinceps maiori cum ocio referes, in præsentia uero quod modo quæsiui explicare planius nitere. Neque enim principio sufficienter amice me docuisti, cum quid sanctum esset inter rogarem: sed id sanctum esse dixisti, quod tu nunc ageres, dum necis reum patrē tuum accusas. **EVT.** Et uera nimirum ō Socrates dixi. **SO C.** Fortè, sed num alia multa ō Euthyphro sancta nūcupas? **EVT.** Et alia. **SO C.** Recordare igitur quod nō hoc abs te petij, ut unum me aut duo ex multis sanctis, sed illam ipsam speciem, qua cuncta sancta sunt sancta, doceres. Dixisti enim una idea omnia sancta, sancta esse, atque una iterum quæ sunt prophana, prophana. **EVT.** Equidem. **SO C.** Quænam sit ea ipsa idea mihi demonstra, ut ad illam respiciens, eaque tanquam exemplari aliquo utens, quodcunque tu, uel alius quiuis tale facitis, sanctum esse dicam: quod autem dissimile, negem. **EVT.** Si ita uis ō Socrates, ita dicam. **SO C.** Imò uolo. **EVT.** Quod quidem dilectum dijs, sanctum est: quod uero non dilectum, prophanum. **SO CRAT.** Quam pulcherrime ō Euthyphro, utque te responde-

Confutatio

Secunda definitio sancti

e 4 sed tu

sed tu planè uera hæc esse nobis ostendes. EVTH. Omnino quidem. SOC. Age itaq; id de quo dicimus, cōsideremus. Deo dilectū opus sanctū, ac uir Deo dilectus, sanctus; opus autem inimicū Deo prophanū, & uir Deo inimicus, prophanus dicitur. Sanctum uero & prophanum nō eadem sunt, sed omnino contraria. nōne? EVTH. Sic est. SOC. Num probè dicta hæc esse uideatur? EVTH. Sic existimo, dicta enim sunt. SOC. Nōne dictum est deos inuicem dissidere, atq; pugnare, inimicitiasq; inter eos esse? hoc ne etiam dictum? EVTH. Dictum profectō. SOC. Inimicitias autem & iras ò optime, dissensio de quibusdā re facit iras & inimicitias gignit. Hoc ita cōsideremus: nunquid si ego & tu de numero dissentiremus, utra sint plura discutientes, dissensio huiusmodi nos inimicos faceret, & iracūdiam cōcitaret? an potius ad computādī rationem confugientes, mox ab hac dissensione cessaremus? EVTH. Prorsus. SOC. Et si de maiori ac minori dissentiremus, nōne ad mēsuram recurrentes, statim cōtrouersiam solueremus. EVTH. Vera hæc sunt. SOC. Ac si ad ponderādum librandumq; tendamus, seditionem circa grauius, & leuius dissoluemus? EVTH. Quid nī? SOC. Quæ sunt igitur ea de quibus quū dissentimus, nec iudicare facile possumus, inimici efficiamur, & irascimur? Forsitan in promptu non habes. Verum ego dicam, tu considera utrum ista sint, iustum, & iniustum: pulchrum, & turpe: bonumq; & malum, nunquid hæc sunt de quibus cum dissentimus, nec possumus ad sufficiens horum iudicium peruenire, hostes efficiamur quotiēs in hostiles inimicitias incidimus, & ego & tu ac demum homines uniuersi? EVTH. Hæc utiq; dissensio est ò Socrates, & quæ circa ista uersatur. SOC. Et dñs ò Euthyphro, si de aliquo dissentiant, de his certe dissentient. EVTH. Necessè est omnino. SOC. Ex dñs itaq; ò generose Euthyphro, alij alia iusta putant secūdam orationem tuam, & pulchra, & turpia, bonaq; & mala. Nunquam enim inuicem decertarent, nisi de his dissenserint. an nō? EVTH. Recte loqueris. SOC. Nōne quæ pulchra singuli putant, bonaq; & iusta, hæc amāt: quæ cōtraria, prorsus oderunt? EVTH. Omnino. SOC. Eadem uero ut ais, alij iusta, iniusta alij cēsent, de quibus disceptātes contēdunt inuicem, atq; pugnāt. num ita? EVTH. Ita. SOC. Eadem igitur ut uidetur, à dñs amatur, odioq; habentur, atq; eadem hæc tum dñs amica, tum etiam inimica. EVTH. Videtur. SOC. Hac ratione ò Euthyphro, eadem sancta erūt simul atq; prophana. EVTH. Apparet. SOC. Nō ergo quod quaesieram ò uir admirabilis, respondisti. nō enim id uolebam, quod sanctū & prophanū simul esse contingit: quod uero Deo amicū est, Deo quoq; inimicū esse uidetur. quamobrem ò Euthyphro, quod nūc agis parētem puniens, nihil mirū esset si hoc Ioui amicū contingeret, Saturno autē & Cælio inimicū: & Vulcano quidem gratū, Iunoni molestū, & si quis deorū alius de ipso ab alio dissidet. circa illos em̄ similiter eueniret. EVTH. At opinor ò Socrates, in hoc deorū nullū ab alio discrepare, quod qui iniuste quemquam peremit, pœnas pēdere debeat. SOC. Num hominē aliquem ò Euthyphro, in hoc aliquādo dubitātem audisti, quod hominē iniuste occidētem, aut aliquid aliud agētem iniuste, pœnas dare non deceat? EVTH. Nunquam de ijs disceptare cum alibi tum etiam in iudicijs cessant. qui enim peccarūt, cūcta dicere & agere experiunt, quibus pœnam deuiuent. SOC. An iniuste agere consententur? ac simul aiunt pœnas pendere non decere? EVTH. Id nullo modo. SOC. Non ergo cuncta dicunt faciuntq;: hoc enim ut arbitror dicere, aut ambigere nequaquā audent, quod de iniustis supplicium sumendū non sit: sed aiunt potius non iniuste fecisse. an non? EVTH. Vera loqueris. SOC. Haud igitur in hoc ambigunt, utrum iniustū puniri oporteat: uerum de hoc potius inter se disceptant, quis iniuste fecerit, & quid agendo, & quādo. EVTH. Vera narras. SOC. Nōne eadem hæc dñs accidūt, si de iustis atq; iniustis, ut oratio tua testatur, dissentiant? Atq; ij quidem iniuste facere asserunt, alij negant, postquam illud ò uir mirabilis nullus hominū, uel deorū dicere audeat, Iniustū uidelicet pœnas nequaquā dare debere. EVTH. Ita, uera enim summatim dicis ò Socrates. SOC. De uno quoq; ut puto, eorum quæ facta sunt, disceptant ò Euthyphro, quicunq; ambigunt, siue homines, siue dñs. si modo dñs ambigunt, dum de aliqua actione dissentiunt, partim quidem iustam, partim uero iniustam fuisse dicētes. An non isto modo? EVTH. Omnino. SOC. O amice Euthyphro, me quoq; ut sapiētior fiam, doce, qua cōiectura potissimū asseris quod dñs cūcti illū iniuste peremptū existimēt, qui mercede ministrās homicida factus ab interfecti domino uinctus, uinculis ante periit, q̄ qui ligauerat à iuris interprete quid agendū cognosceret; atq; ob hoc rectū esse ut filius patrē in capitis disceptatione

men

mē inducat? Age obsecro, de ijs aliquid mihi clari demonstrare coneris, quod omnino dñs omnes actionem hanc rectam existimēt: quod si sufficiēter ostenderis, nunquam sapientia tuæ laudes prædicare desistam. EVTH. At fortè nō paruū opus est hoc ò Socrates, nam ostendere quidem planè admodum tibi possem. SOC. Intellego iam, quod ad percipiendum tardior quàm iudices esse tibi uideor, quippe cum illis liquidò mōstraturus sis hæc esse iniusta, omnesq; talia deos odisse. EVTH. Perspicue nimium ò Socrates, modo me dicentem audiant. SOC. Atqui audient, si benè dicere illis uideberis. Illud autem loquente te cogito, & me ipsum obseruo, quod licet uel maxime Euthyphro me doceat, deos omnes hanc mortem iniustam ducere, qui magis inde ab Euthyphrone didicero, quid sanctum, quid ue prophanum sit: Deo quidem inimicū opus hoc esset: attamē ab hoc paulo ante discreta hæc esse minime uisa sunt, sanctum scilicet, & nō sanctū: quod enim Deo amicum, Deo etiam inimicum apparuit. Quamobrem hoc tibi dimittam ò Euthyphro: & si uis, dñs omnes iniustum putet, & oderint. Veruntamen hoc iam in sermone sic emendemus, ut quod dñs omnes oderint, prophanum: quod contra omnes ament, sanctum sit. Quæ uero partim ament, partim oderint, neutra sint, uel simul ambo. Num ita uis nunc sanctum, & prophanum nobis esse distinctum? EVTH. Quid ò Socrates, prohibet? SOC. Nihil ad me ò Euthyphro, sed tu quod ad te attinet, cogita utrum ista ponens, sic me facile quod pollicitus es, doceas. EVTH. Equidem sanctum quod dñs omnes ament, esse fate- Tertia de-
finitio
rer: prophanum contra, quod omnes oderint. SOC. An hoc iterum discutiendum, utrum rectè dicatur necne? uel potius omittendum, atq; ita & nobis ipsis & alijs indulgere debemus, ut quicquid dictum fuerit, admittamus: an quod dictum examinandū? EVTH. Discutiendum, quanq; hoc nūc benè dictū existimo. SOC. Forsitan ò bone uir, melius istuc intelligemus, sic enim cogita. Vtrum sanctum quia sanctum est à dñs amatur? uel quia à dñs amatur, est sanctum? EVTH. Haud intelligo quid dicas ò Socrates. SOC. Apertius explicare conabor. Dicimus quiddam latum & ferens, ductum & ducens, uisum & uidens, atq; huiusmodi cuncta: num hæc diuersa esse, & quæ diuersa sunt intelligis? EVTH. Intelligere mihi uideor. SOC. Nōne & amatum aliquid est, & aliud præter hoc amans? EVTH. Quid nī? SOC. Dic obsecro: latum quia fertur, latum est, an ob aliquid aliud? EVTH. Nequaquam, imò ob hoc ipsum. SOC. Et ductum similiter quia ducitur, & uisum quia uidetur? EVTH. Maxime. SOC. Non ergo quia uisum est uidetur, sed cōtrā, quia uidetur, est uisum: nec quia ductū ducitur, sed quia ducitur, ductum: nec quia latum fertur, sed quia fertur est latum. Nōne perspicuū est ò Euthyphro, quid inferre uelim? Volo autē hoc. si quid fit, aut patitur aliquid, nō quia factū est fit, sed quia fit potius factū: nec etiam quia patiens est patitur, sed quia patitur patiens. Admittis hæc? EVTH. Admitto equidem. SOC. Nōne & amatū aut factū aliquid est, aut aliquid ab aliquo patiens? EVTH. Prorsus. SOC. Hoc igitur eodem modo quo superiora se habet: non quia amatum est, amatur à quibus amatur. sed quia amatur, amatum. EVTH. Necessè. SOC. Quid itaq; de sancto dicimus ò Euthyphro: an quod ab omnibus dñs amatur, ut oratio tua testatur? EVTH. Imò. SOC. Nunquid ob hoc quod sanctum est, an ob aliud quiddam? EVTH. Ob hoc ipsum. SOC. Ergo quoniam sanctum est, amatur, non quoniam amatur est sanctum. EVTH. Videtur. SOC. Veruntamen quoniam à dñs amatur, amatum est, atq; dñs amicum. EVTH. Quid prohibet? SOC. Non ergo Deo amicū, sanctum est ò Euthyphro, neq; sanctum amicū Deo, ut tu ais, sed hoc aliud est q̄ illud. EVTH. Quanam ratione ò Socrates? SOC. Quoniam cōfitemur sanctum ob id amari, quia sanctū est: nō quia amatur, esse sanctum. nōne? EVTH. Certe. SOC. Amatū autem à Deo, eo ipso quo amatur à Deo, Deo amatum esse, nō quia amatum à Deo, amari. EVTH. Vera loqueris. SOC. Verum si idem esset Deo amatū atq; sanctum, tunc aut quia sanctū est, amaretur quod est sanctū, atq; ita quia Deo amatū, amaret à Deo quod Deo amatū est. Aut quia amaretur à Deo quod amatum Deo est, Deo amatū esset, atq; ita quod sanctū est, ex eo quod amaretur esset sanctū. Nunc autem uides quod opposito modo se habent, utpotè quæ inter se diuersa sunt. hoc enim, scilicet amatū Deo, quia amatur tale est ut sit amatū. Illud autem scilicet sanctum, quia tale est ut ametur, amat, & amatū est, Viderisq; ò Euthyphro, quum quid sanctum sit, interrogatus fueris, essentiam illius ostendere noluisse, sed passionem quandam assignauisse, quam hoc sanctū suscepit, ab omnibus uidelicet dñs amari. quid autem sit, nō dum explicuisti. Si itaq; tibi placet ne me

me celes, uerum à principio rursus definias, quid ipsum sanctū existens, uel amatur à deo uel aliud quiduis patitur, neq; enim de hoc inuicem diffidebimus. Sed prompte iam dicas quid sanctum est, quid ue prophanum. **EV T.** At ô Socrates, quomodo tibi quod cogito, exprimam, nō inuenio. Semper enim nobis quod proposuimus, oberrat, neq; consistere uult, ubi sistimus. **S O C.** Progenitoris nostri Dædali ô Euthyphro, opera esse quæ dixisti, uidentur. Quod si ego illa dixissem atq; posuissem, fortè me risisses, ioco quodam obijciens, quod orationis meæ artificia secundū illius cognationem diffugiunt, neq; permanere uolunt, ubi quis illa locauit. Nunc autem cum tuæ suppositiones istæ sint, alia quadam opus est dicacitate: neq; enim tibi permanere uolunt, ut tibi quoq; uideatur. **EV T H.** Imò mihi uideatur ô Socrates, quæ dicta abs te sunt, eadem penè dicacitate iocoq; notari posse: quod enim illa oberrāt, ego minime in causa sum, sed tu mihi Dædalus ipse uideris: quātum nanq; in me est, sic illa mansissent. **S O C.** Videor igitur ô amice, eo in hac arte quā ille præstantior, quo ille sua solum instabilia fabricabat, ego autem præter mea, ut apparet, etiam aliena. Idq; mihi est in arte pulcherrimum, quod inuitus sum sapiēs. Malim nāq; rationes mihi manere, immobilesq; consistere, quā supra Dædali sapiētiam, Tali quoq; diuitias assequi. Postq; uero tanq; delicatior, laborem subterfugere mihi uideris, ego unā tecum declarare contendam, ut me circa ipsum sanctum erudias, nec in medio sermone deficias. Vide num tibi necessarium uideatur omne sanctum esse iustum. **EV T.** Mihi uero **S O C.** Nunquid & omne iustum sanctum? aut potius omne sanctum iustum? Iustum uero non omne quidem sanctum, sed partim sanctum, partim aliud quiddam? **EV T.** Ego uero ista uerba tua haud consequor. **S O C.** Veruntamē iunior me nihilo minus quā sapientior es, sed ut dixi, delicatior es ob sapientiæ copiam. At ô beate, uires tuas excita, enitere. Nihil enim arduum est quod dicebam comprehendere. Cōtra enim statuo quā Poeta qui dicit:

Scribere cur metuum, quum scribo de Ioue summo,
 Namq; metus secum sociū trahit usq; pudorem. Ego autem à Poeta hoc discrepo: uis quo discrepo, tibi dicam? **EV T.** Prorsus. **S O C.** Non uideſt mihi ubicunq; timor est, ibi etiam pudor existere. Nam multi paupertatē ac morbos ceteraq; huiusmodi, ut mihi uideſt, metuunt, neq; tamē pudore ullo in ijs afficiūtur: tibi uero nōne idem? **EV T.** Et mihi. **S O C.** At ubicunq; pudor, ibi & timor, An quisq; est qui pudore afficitur atq; erubescit, opinionem prauitatis nō formidās? **EV T.** Formidat certe. **S O C.** Haud igitur recte dicitur, ubi timor, ibi pudor, sed ubi pudor, ibi & timor: neq; tamen uice uersa, ubicunq; timor, ibi etiam pudor. Amplior enim, ut arbitror, est timoris q̄ pudoris natura: siquidem pars timoris est pudor, quemadmodum numeri pars est impar. Ideoq; nō ubicunq; numerus ibi impar: ubi tamē impar, & numerus est: nō tenes? **EV T.** Maxime. **S O C.** De hoc in superioribus percontabar: utrum ubi iustum, ibi & sanctū: an ubi sanctū ibi iustum: ubi tamē iustum, nō semper & sanctū: pars quippe iusti sanctum est. Itāne igitur, an aliter dicemus? **EV T.** Sic utiq; probe enim dici uideſt. **S O C.** Vide uero quod sequitur: si enim sanctū iusti pars est, oportet nos ut apparet, cuiusmodi iusti pars sanctū sit inuenire. Si tu ergo me modo aliquid prædictorū interrogares, ut puta par, cuiusmodi pars numeri, & quis numerus sit: responderem profecto, qui nō laterū omniū inæqualiū, sed æqualium duorum sit. An nō idem tibi uideatur? **EV T.** Mihi certe. **S O C.** Conare igitur tu quoq; me ita docere, cuiusmodi iusti pars sanctum est, ut & Melito confestim obijciam, ne ulterius iniustitiæ nos & impietatis accuset: quippe cum abs te quæ pia, quæ sancta, quæ ue contraria sunt ad sufficientiam didicerimus. **EV T.** Iusti igitur partem ô Socrates sanctū & pium esse reor, quæ scilicet circa deorum curam uersatur: Eam uero quæ ad hominū curam pertinet, reliquā esse iustitiæ partem. **S O C.** Probe ô Euthyphro dicere mihi uideris, sed paulum quid præterea requiro. Curam enim quam uoces, nondū intelligo. Neq; fortè dicis hanc curam talem esse, quales curæ sunt quæ ad alia spectant. Ut ecce cum dicimus: Non quiuis equos curare nouit, sed equester: an non? **EV T.** Prorsus. **S O C.** Equestris namq; facultas equorum cura est. **EV T.** Vtiq; **S O C.** Et uenatoria canum, & bucolica bouum. **EV T.** Omnino. **S O C.** Sanctitas autem ac pietas cura deorum: sic ne ô Euthyphro asseris? **EV T H.** Assero. **S O C.** An nō cura omnis idem intendit, ut hoc huiusmodi bono & utilitati sit ei quod curatur: ut equi ab equestri diligentia iuuātur, ac meliores euadūt. An nō sic uident?

Mih;

Mihi planè. **S O C.** Et canes à uenatorū peritia, & à bucolica boues, ac reliqua cuncta similiter. Aut uero in damnū eius quod curatur, curam tendere putas? **EV T.** Non per Iouem. **S O C.** Ad utilitatem uero? **EV T.** Quid nī? **S O C.** Sanctitas quoq; cum deorū cura sit, dijs ne prodest? ac meliores efficit? ac cur non hoc tu quidem cōcederes, ut cum sanctū quipiam peragas deorū aliquem facias meliorem? **EV T.** Nunquam per Iouem. **S O C.** Neq; ego ô Euthyphro id te dicere arbitror: lōge enim à me suspicio hæc abest: propterea te rogaui qualem nam curam deorum diceres, nō existimans huiusmodi quandam te dicere? **EV T.** Et recte quidem ô Socrates, non enim talem assero. **S O C.** Esto, sed quānam tandē eorum cura sanctitas erit? **EV T.** Quā ô Socrates serui dominos curant. **S O C.** Intelligo: ministra quædam deorum ut uideatur, cura hæc erit. **EV T.** Prorsus. **S O C.** Potes ne dicere, ad quid suppeditet medicis cura medicorum ministra? nōne ad sanitatem? **EV T.** Ad hanc ipsam. **S O C.** Ministra uero facultas eorum qui naues construunt, ad quid illis ministrat? **EV T.** Ad nauis fabricam. **S O C.** Et quæ domorum ædificatoribus, nōne ad domus constructionem? **EV T.** Imò. **S O C.** Dic itaq; mihi uir optime, cura illa ministra deorum, ad cuius operis effectiōnem dijs obsequitur? perspicuū est te scire, cū diuina te nosse præceteris omnibus affirmaris. **EV T.** Et uera loquor ô Socrates. **S O C.** Dic ergo per Iouem quid est mirificum hoc opus, quod dijs nobis ministrantibus faciunt? **EV T.** Multa profecto ac pulchra ô Socrates. **S O C.** Exercitus quoq; duces multa & pulchra efficiunt ô amici: uerum tamen præcipuū diceres opus illorū esse in prælio superare, an nō? **EV T.** Quid nī? **S O C.** Multa præterea atq; pulchra ut arbitror, agricultores: summa tamen illorum est ex terra alimenta colligere. **EV T.** Prorsus. **S O C.** Multorū uero, pulchrorumq; facinorum pus quæ dijs perficiunt, quānam summa existit? **EV T.** Etiam paulo ante dixi ô Socrates, prolixius operis esse hæc omnia perfecte comprehendere. Sic autem nunc tibi simpliciter dico, quod si quis grata dijs loqui & agere nouit, uouens, atq; sacrificans, hæc sancta sunt: atq; hæc officia, tum domos proprias, tum ciuitates conseruant. Contraria uero impia sunt, & uniuerſa peruertūt ac perdunt. **S O C.** Paucioribus admodū ô Euthyphro si uoluisses, summam eorum quæ rogabam explicuisses, sed satis apparet, q̄ nō promptus & libēs ad me docendum accedas: & nunc utiq; cum in hoc esses, resiliēbas: quod si respondiſſes, fortassis dudum sanctitatem abs te didicissem: nunc autem (necesse est enim interrogantem interrogatum sequi quacunq; ducit) quid tandem dicis sanctum esse, atq; sanctitatē? nōne scientiam quandam uouendi, atq; sacrificandi? **EV T.** Equidem. **S O C.** Nōne sacrificare est munera dijs offerre? Vouere autē à dijs petere? **EV T.** Et maxime quidem ô Socrates. **S O C.** Sciētia ergo & dijs dandi, & ab ijs petendi hoc quidem pacto sanctitas erit. **EV T.** Perpulchre ô Socrates quod dicebam intellexisti. **S O C.** Auidus sum ô amice sapientiæ tuæ mētemq; adhibeo, nec excidere quicquam patiar frustra. At mihi dicas oro, quānam hæc est ministratio erga deos? An esse dicis ab ijs petere aliquid, & ijs dare? **EV T.** Certe. **S O C.** Recte ab illis petere, nōne est ea petere quibus egemus? **EV T.** Quid ergo? **S O C.** Recte autem dare, ea quibus indigent illis offerre? Neq; enim scitū esset ea alicui quibus nō indiget elargiri. **EV T.** Vera narras ô Socrates. **S O C.** Mercatura, igitur ô Euthyphro inter deos & homines mutua quædam sanctitas erit. **EV T.** Mercatura, si sic nominari lubet. **S O C.** At nihil mihi placet, nisi sit uerum. Dic ergo, quānam dijs ex muneribus nostris utilitas. Nam quæ ipsi dent, nemo est qui ignoret. Nihil enim nobis est bonū quin illi præbeant: quæ uero à nobis accipiunt, quid illis cōferunt? An tanto ipsis in hac mercatura præstamus, ut cum nos omnia ab illis bona suscipiamus, ipsi nihil à nobis boni reportent? **EV T.** Num opinaris ô Socrates deos ijs quæ à nobis accipiūt, aliqua ex parte iuuaris? **S O C.** At quid tandem erūt hæc nostra dona dijs oblata? **EV T H.** Quid putas aliud q̄ honorem, uenerationem, & ut modo dixeram gratiam. **S O C R.** Est igitur ô Euthyphro placitum modo dijs sanctum non autem utile, aut amicum? **EV T.** Reor equidem maxime omniū amicum. **S O C.** Igitur sanctū rursus ut uideo est, quod sit dijs amicum? **EV T.** Maxime. **S O C.** An est mirū igit cū hæc dicas, quod rationes tibi nequaquā cōsistunt, sed uacillare potius uident, ac me ueluti Dædalū culpas, quod eas nutare compellam: cū tamē ipse longe admodū artificiosior sis q̄ Dædalus, dum ipse facis ut sermones in circulū reuoluant. An nō sentis orationē rursus in idem refluere? Meministi in superioribus sanctū & dilectū deo haud eadē, sed diuersa inuicē apparuisse? **EV T.** Memini. **S O C.** Nūc uero nequaquam

nequaquam

Opera Dædali

Carpitur, id ubi timor, ibi & pudor

Definitio sancti incipit apparere

Omnis cura cōtendit, ut bonū & utile ei quod curatur afferat

Præcipuum ducum o-
ex terra alimenta colligere, EV T. Prorsus. S O. Multorū uero, pulchrorumq; facinorum pus
Præcipuum opus agricolarum

Definitio a-
lia sancti
Sacrificare
quid Vouere quid

nequaquam animaduertis te sanctum deo amicū dicere: hoc autem nihil aliud est quam deo dilectum. An non? **EVT.** Omnino. **SOC.** Ergo aut tunc non recte concessimus: aut si recte tunc, modo non recte iudicaremus. **EVT.** Videtur. **SOCR.** Igitur à principio rursus quid sanctum sit examinandum est. Nam ego anteq̄ discam, uolens ac libens ad stare nequaquam uerebor: sed ne me contempnas, imò mentem penitus adhibens quam maxime nunc exprime ueritatem. Nosti enim si quis hominum alius. Neq̄ dimittendus es quem admodum Proteus priusquam dixeris. Nam nisi liquido sanctum ac prophanū nouisses, nunquam mercenarij cuiusdam gratia, uirum senem & patrem ut reum mortis persequi statuisses, sed deos timuisses ne forte minus id recte aggredereis, atq̄ hominum conspectum ueritus esses. nunc autem noui quod sanctum & prophanum nosse plane opinaris. Dic igitur optime Eutyphro, neque nos celes quid quid ipsum esse putes. **EVT.** Alias ò Socrates, nunc iam aliò propero: hora enim est ut abeam. **SOC.** Quid agis amice? Magna de spe me nunc abiens deiecisti, qua sperabam abs te quid sanctū, quid non sanctum discere, atq̄ ita Meliti accusacionem euadere, ostendens illi quod ab Eutyphrone diuinorum sapientiam adeptus fuerim, neq̄ ulterius ex mea rudiq̄ sententia nouum aliquid de diuinis inducturus sim, sed reliquum omne tempus rectius sim uicturus.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN PARMENIDEM, uel De uno rerum omnium principio, uel De ideis.

VM Plato per omnes eius dialogos totius sapientie semina sparserit, in libris De repub. cuncta moralis philosophie instituta collegit, omnem naturalium rerum scientiam in Timæo, uniuersam in Parmenide complexus est theologia: cumq̄ in alijs longo interuallo ceteros philosophos antecesserit, in hoc tandem se ipsum superasse uidetur, & ex diuina mentis adytis intimoq̄ philosophie sacrario celeste hoc opus diuinitus de promptissimè. Ad cuius sacram lectionem quisquis accedet, prius sobrietate animi metisq̄ libertate se præparet quam atrectare mysteria celestis operis audeat. Hic enim diuus Plato de ipso uno subtilissime disputat: quemadmodum ipsum unum rerum omnium principium est, super omnia, omniaq̄; ab illo. Quo pacto ipsum extra omnia sit, & in omnibus, omniaq̄; ex illo, per illud, atq̄; ad illud. Ad huius quod super essentia est, unius intelligentiam gradatim ascendit. Vnum quippe in triplici ordine reperitur. In ijs que fluunt, atq̄; sensib. subijciuntur, & sensibilia nominantur. In ijs etiam que semper eadem sunt, & intelligibilia nuncupantur, non sensibus amplius, sed sola mente percipienda. Nec in ijs tantum, uerum etiam supra sensum & sensibilia, intellectumq̄; & intelligibilia ipsum unum existit. Quamobrem hoc in dialogo Zeno Eleates primo Parmenides Pythagorici discipulus unum esse in sensibilibus probat, ostendens quod si hæc multa essent, nullo modo unius natura participantia, errores plurimi sequerentur. Deinde Socrates Zenoni non repugnans quidem, sed eum altius eleuans, ad considerationem unius & unitatum que in rebus intelligibilibus insunt, perducit, ne in hoc uno quod sensibilibus inest, moretur. Ex hoc igitur ad Ideas inuestigandas perueniunt, in quibus rerum unitates consistunt. Postremo Parmenides ipse senior haudquaquam Socrati contradicens, sed inchoatâ contemplatione eius absoluens, integram idearum explicat rationem. Vbi quatuor de ideis questiones inducit. Primo utrum sint. Secundo quorum ideæ sint, & quorum minime. Tertio quales sint, quam uim habeant. Quarto quomodo ab ijs que infra se sunt, participatur. Hinc iam ad unum quod super intelligibilia & ideas existit, ascendit ipse: nouemq̄; de illo suppositiones adducit, quinque si unum sit, quatuor, si non sit unum, querens quid utrinq̄; sequatur. Hæc uero suppositiones à triplici unius, & duplici ipsius non esse partitione ducuntur, Vnum quippe triplex super esse, in esse, post esse reperit. Ipsum uero non esse gemina considerationi subijcitur. Aut enim nullo modo esse, aut partim esse, partim non esse quis cogitat. Prima itaq̄; suppositio tractat, si unum super esse existit, quid circa illud ad ipsum, & ad alia sequitur. Secunda, si unum cum esse est, quo modo se habet ad seipsum atq̄; ad alia. Tertia, si unum sub esse ponitur, quid illi ad seipsum aliaq̄; contingit. Quarta, si unum super esse consistit, quomodo se habet alia & ad se & ad unum. Quinta, si est illud unum quod cum esse locatur, quid alijs ad se, & ad illud accidit. Sexta, si non est unum ita ut partim sit, partim minime sit, qua se ratione ad sese & ad alia habeat. Septima, si non est unum ita ut nullo modo sit, quo pacto se habeat ad seipsum atq̄; ad alia. Octaua, si non est unum ita ut partim sit, partim non sit, quid alijs ad se, & ad illud eueniat. Nona, si non est unum, ita ut nullo modo sit, quid alia ad sese, & ad illud deniq̄; patiatur. In ijs omnibus generatim intedit Parmenides potissimum hoc asserere, quod unum omnium principium sit: eoq̄;posito, ponantur omnia: sublato autem interimantur. Itaq̄; in primis quinque suppositionibus quinque rerum gradus posito uno in rerum ordine tradit. In quatuor uero sequentibus, inquirat quot absurda, quot errores quataq̄; mala ipso uno sublato sequantur. Prima ex quinque superioribus de uno supremoq̄; Deo differit, quomodo procreat disponitq̄; decorum sequentium ordines. Secunda de singulis decorum ordinibus

Nouæ suppositiones de uno

Hic uidetur deficere una alia suppositio, que dicit, Si unum subesse ponatur, quo modo se habeat: alia, et ad se & ad unum

ordinibus, quo pacto ab ipso deo proficiuntur. Tertia de diuinis animis. Quarta de ijs, que circa materia fiunt, quomodo à supernis causis producuntur. Quinta de materia prima, quemadmodum suapte natura specierum est expers, & à primo uno dependet. Illud insuper aduertendum est, quod in hoc dialogo cum dicitur unum, Pythagoræ eorum more queq̄; substantia à materia penitus absoluta significari potest, ut deus, mens, anima: Cum uero dicitur aliud & alia, tam materia, quam illa que in materiam fiunt, intelligere licet. His ergo præmissis atq̄; seruatis, ad ipsum dialogum ueniamus.

Vnum Aliud & alia

PARMENIDES, VEL DE VNO RERVM

OMNIVM PRINCIPIO, ET DE IDEIS.

CEPHALVS, ADIMANTVS, ANTIPHO, GLAVCO, PYTHODORVS, SOCRATES, ZENO, PARMENIDES.

VM domo è Clazomenis Athenas profecti essemus, iuxta forum Adimantum & Glauconem offendimus. Et manum meam prehensens Adimantus, Salue, inquit, ò Cephale, & si quo indiges quod nostræ facultatis sit dic. **At ego,** inquam, ad id ueni, quia uestra opera indigebo. **Expone,** inquit, quid sit quo indiges. **Tum ego,** Fratri uestro germano quod nomen erat non enim memini. **Erat enim** ferme puer, quando primū huc è Clazomenis accessi. Longum uero intercessit temporis interuallum. **Patri tamen** eius Pylampes nomen fuisse arbitror. **Prorsus,** inquit, ipsi uero nomen Antipho. **sed quid potissimum** queris. **Hi,** inquam, conciuues mei ardentes sunt sapientie amatores, audieruntq̄; hunc Antiphonem diu Pythodoro Zenonis socio familiariter usum, rationes quas quondam Socrates, Zeno, atq̄; Parmenides inuicem pertractarūt, cum à Pythodoro frequentius accepisset, memoria retinere. **Vera,** inquit, dicis. **Has itaque** audire desideramus. **Haud difficile est,** inquit, nam dum esset adolescentulus, eas diligenter meditabatur. **Nunc uero** apud auum, cui idem est nomen, circa rem equestrem ut plurimum uersatur. **Cæterum,** si opus est, ad eum proficiscamur. modo enim hinc domum abiit. **habitat autem** prope in Melita. **Cum hæc dicta fuissent,** accessimus, domiq̄; inuenimus Antiphonem frenum quoddam aptandum fabro tradentem. **Postquam uero** ad illo discessit, & fratres aduentus nostri causam retulerunt: agnouit me quod prius illuc accessissem, & complexum me salutauit. **Nobis autem** orantibus, ut disputationem illam referret, primo quidem recusabat. **esse enim** opera non mediocri. **deinde tamen** exposuit. **Dicebat ergo** Antipho, Pythodorum narasse, Zenonem atq̄; Parmenidem uenisse quondam ad magnorum Panathenæorum celebritatem, & Parmenidem iam senem atq̄; canum, aspectu decorum fuisse, annos ferme quinque & sexaginta ætatis agentem: Zenonē uero annos penè quadraginta natum, procerō insuper, & grato corporis habitu: dicebatur autē in delicijs Parmenidi esse. **Diuertisse uero** apud Pythodorum extra mœnia, in Ceramico, ac eodem aduētasse Socratem, aliosq̄; cum Socrate plurimos scripta Zenonis audire cupientes: tunc enim primum ab illis aduēta. **Socratem uero** eo tempore admodum iuuenem extitisse. **legisse autem** illis Zenonem ipsum. **Parmenidem enim** forte extra domum fuisse. **Ac parum superuuisse legendum** Pythodorus aiebat, cum intrasset domum ipse unā cum Parmenide & Aristotele, qui de triginta uiris unus fuit. **Itaq̄; pauca** quæ legenda restabant, audisse: **Veruntamen** à Zenone prius omnia percepisse.

Occasio dialogi

SOCRATEM igitur, cum ea audiisset, primam primi sermonis hypothesim relegere iussisse: ac ea lecta, sic intulisse. **Quomodo id** dicis, ò Zeno, si multa sunt quæ sunt, oportere ea similia, atq̄; dissimilia esse. **est enim** impossibile. **Neq̄; enim** uel dissimilia similia, uel similia dissimilia esse possunt. **Nonne sic** dicis: **Sic certe,** respondi Zenonem. **Nonne si impossibile est,** dissimilia similia, aut similia dissimilia esse, impossibile est etiam multa esse? **Nam si multa essent,** impossibile quiddam eis accidat, **Num hoc sermones tui uolūt?** **neq̄; aliud quicquā intendunt:** quam per omnia asserere non esse multa, huiusq̄; ipsius unamquāq̄; rationem coniecturam esse putas, ac totidem coniecturas attulisse te censes, quot rationes attulisti quod multa non sint? **Sicne dicis?** **An ipse non recte percipio?** **Immo respondi** Zenonem

f nem

nem, optime quid hæc scripta sentiant, intellexisti. Intellego dixisse Socratem ô Parmenides, quod Zeno hic non amicitia solum conspirare uult tecum, sed ijs etiam quæ compositus. Idem enim quodammodo quod & tu scripsit: uerum permutatione quadam nos decipere tentat, quasi aliud quam tu dicat. Nam tu in poematibus unum uis esse hoc totum quod est, atque huius argumenta quam pulcherrima exhibes. Hic uero multa esse negat, coniecturas & ipse permultas ac ualidas præbens. Dum ergo alter unum dicit, alter non multa, & eum in modum uterque loquitur, ut non uideantur idem inferre, cum tamen eadem ferme dicant, uidentur nobis ista supra nos dici. Ita est ô Socrates, dixisse Zenonem, non omnino tamen rem tenes, quamuis ceu canes Lacenæ bene insequeris & uestigas dista. Primum enim hoc te fallit, quod se tollant idcirco scripta, ut si, quod tu putas, ceteri consequi non possint, magnum quiddam sit nobis cōfectum. Sed quod quæsitum tu putas, ultro sic euenit. Sunt enim hæc reuera cōscripta in suffragium Parmenidis, aduersus eos qui illum carpere nituntur, dicentes: si quidem unum sit omne, ridicula plurima huic opinioni, ac etiam sibi penitus repugnantia euentura. Oppugnat igitur eos scriptum hoc qui multa esse uolunt, ac plura uicissim obijcit, ut pateat multo absurdiora ex opinione illorum sequi, quod scilicet multa sint, quam ex opinione Parmenidis quod sit unum, si quis diligenter examinarit. Ob hanc itaque contentionem in ipsa iuuentute librum composui, quem surripiciens quispiam edidit antequam consultare mihi liceret an ædendus esset in lucem nec ne. Id ergo te fugit ô Socrates, quod existimas non iuuenili contentione, sed senili ambitione scriptam fuisse. Veruntamen, ut dixi, non inepte coniecisti. Accipio, inquit Socrates, & puto sic se, ut dicis, habere.

DE IDEIS QVAEDAM

ED hoc mihi respōde, putas ne esse per se speciem quandam similitudinis? & huic aliam quandam contrariam dissimilitudinis speciem? in quibus duabus & ego & tu participemus, & alia quæ utique multa uocamus? atque ea quæ cunctis in similitudine participant similia fieri eatenus quatenus participant? quæ uero dissimilitudine dissimilia, & quæ utrisque utraque? Quod si omnia utrisque contrarijs existentibus participant, in eo quod utroque participant, similia & dissimilia inter se sunt, quid mirum? Si quis enim ipsa similia dissimilia esse diceret, uel dissimilia ipsa similia, monstrum quoddam, ut arbitror diceret. Sin autem participantia in utrisque quispiam utraque pati assereret, nihil mihi ô Zenon mirandum esse uideretur. Neque etiam id mirarer, si quis cuncta unum diceret ex eo quod in uno participant, atque hæc eadem rursus multa, quia multitudine quoque participant. At si quod ipsum unum est, hoc ipsum multa esse ostenderit, & ipsa multa unum, iam summopere admirabor. Ac de cæteris omnibus eodem modo. Nam si genera ipsa, & species in seipsis ista contraria recipere dicat, admiratione profecto dignum erit. Etenim si quis me unum ac multa esse demonstrat, nihil mirum, si quidem uolens multa me asserere, dixerit alia esse dextera mea, sinistra alia, alia anteriora, alia posteriora, & superiora denique ac inferiora similiter: multitudinis quippe, ut arbitror, particeps ipse sum: unum uero me ostendere uolens, dixerit, quod è nobis qui septem sumus, ego unus homo sim, unius particeps, similiter nihil mirum. Quamobrem uera utraque affirmantur. Si ergo quispiam talia conetur unum & multa eadem demonstrare, lapides uidelicet, ac ligna, & reliqua huiusmodi, unum & multa ipsum ostendisse fatebimur, non tamen unum multa, neque multa unum, neque mirabile quippiam dixisse, sed quod omnes confiteremur. At si quis eorum quæ paulo ante dixi, primum quidem species ipsas secundum seipsas seorsum distingueret, ueluti similitudinem, dissimilitudinem, multitudinem, unum, statum, motum, ceteraque huiusmodi, deinde in seipsis ista commisceri fecerit, posse assereret, obstupescerem equidem ô Zenon. Et si ea quæ scripsisti, ut uirum fortem decet, pertractata esse reor, multo tamen magis mirarer atque lætarer, si quis posset hanc eandem quæstionem in ipsis speciebus penitus implicitam quemadmodum in rebus quæ uidentur expositum est, ita & in ijs quæ ratione comprehenduntur, clarius explicare. Dum hæc Socrates diceret, aiebat Pythodorus se putasse Parmenidem & Zenonem in singulis esse aduersus Socratem indignatos, eos autem summa quadam attentione auscultasse, ac frequenter alterutrum respicientes subrisisse, quasi Socratem admirantes. Vnde cum finem Socrates loquendi fecisset, dixisse Parmenidem.

O So-

O Socrates, quam dignus es admiratione propter impetum illum disputandi.

ERVM mihi dicas oro. Tu ita, ut dicis, seorsum quidem ipsas species discreti uisti, seorsum etiam speciebus participantia, uideturque tibi quiddam esse ipsa seorsum similitudo, cuius & nos participes sumus, & quiddam seorsim unum, quiddam seorsim multa, & omnia quæcunque nuper à Zenone audisti. Mihi quidem uidetur, Socratem respondisse. Num talia quædam inquis, rogasse Parmenidem, ceu iusti speciem quandam ipsam per se ipsam, & pulchri, & boni, atque omnium denique talium? Prorsus. Nunquid speciem hominis seorsum à nobis, & cæteris eiusdem generis, & ignis etiam, & aquæ speciem? Sapenumero, inquit Socrates, in hac sum ambiguitate uersatus, utrum de ijs perinde ut de superioribus dicendum sit, an secus. Vtrum de ijs etiam dubitasti, ô Socrates, quæ ridicula forte quis putet, sicut de pilis, lutoue, & macula, & alijs ignobilissimis rebus atque uilissimis? num ambigis utrum ponenda sit horum cuiusque separata species, aliud quiddam ab illis existens, quæ nos pertractamus, an non? Nullo pacto, inquit Socrates: sed quæ uidemus hæc & sunt, speciem uero quandam illorum esse putare, forte nimis ridiculum esset. Aliquando tamen hæc me cogitatio perturbauit, ne quid forte sit in omnibus idem: sed ubi paulisper institi, inde rursus discessi, metuens ne in nugas nullis unquam uerbis explicandas mersus perirem. Vnde reuersus ad ea quæ species habere prædiximus, circa illa iam uersor. Iuuenis adhuc es, ô Socrates, necdum te Philosophia complexa est. Amplectetur autem, ut mea fert opinio, quando nihil istorum neglexeris, nunc uero ad opiniones hominum ob atatem respicis.

OC igitur mihi dic. Videntur ne tibi, ut aiebas, species quædam existere, & ea quæ illis participant, illarum cognōmenta sortiri? ueluti similitudine participantia similia, magnitudine magna, pulchritudine atque iustitia, pulchra & iusta uocari? Et maxime quidē, inquit Socrates. Nonne quodcumque speciei particeps sit, uel totam speciem, uel partem participat? An est alius præter istos participandi modos? Et quis alius? Socrates ait. Vtrum uidetur tibi tota species in uno quoque multorum esse una existens? an aliter? Quid prohibet esse unam? Vnum ergo & idem in multis seorsum positis totum simul unum erit, atque ita ipsum à seipso seorsum existet. Nequaquam, inquit Socrates. Verum sicut dies unus denique ubique semel adest, nec ipse tamen à seipso secernitur, ita nil prohibet quamlibet speciem unam & eandem simul multis adesse, nec tamē à seipso secerni. Belle ô Socrates unum idem simul in multis ostendis, ac si multos homines uelo tegens, dicas unum in multis totum esse. nonne tale quiddam dicis? Forsitan. An ergo totum uelamen singularis, uel pars eius alia alteri aderit? Pars. Diuisibiles igitur, inquit, ô Socrates, species erunt, & quæ illis participant, partem capient, nec amplius in quolibet tota, sed pars cuiusque unum erit. Sic apparet. Quid igitur, nunquid dices unam speciem reuera & diuidi, & unam esse? Nullo modo. Considera itaque, si ipsam magnitudinem partiaris, & unum quodque plurium magnorum parte magnitudinis minore quam ipsa sit, magnum erit, nonne procul à ratione uidebitur? Prorsus. Quid uero, ipsius æqualis parte unum quodque paruum participantis, habebit quo minore existente quam ipsum æquale, id quod habet æquale alicui sit? Impossibile. Sed & aliquis nostrum ipsius parui partem habebit, qua ipsum paruum maius est, quippe cum ea pars ipsius existat, atque ita ipsum paruum maius erit. id autem cui ablata pars adijcitur, minus erit, & nihilo maius quam antea fuerit. Istud inquit fieri non posse. Quo igitur modo, ô Socrates ait, cætera speciebus participabunt, cum nec secundum totas, neque secundum partes participare queant. Per Iouem non leue quiddam hoc ad determinandum mihi quidem uidetur. Ad illud autem quid ais? Quodnam? Reor te idcirco quamlibet speciem putare unam, quia cum plura quædam magna abs te uidentur, una quædam forsitan idea tibi uidetur omnia perspiciēti, unde ipsum magnum unum esse putas. Vera dicis. Quid si ipsum magnum atque alia quæ magna sunt animo, eodem modo consideres per omnia? nonne unum quiddam magnum iterum apparebit, quo hæc omnia magna uideri necesse est? Apparet. Idcirco alia iam magnitudinis species præter ipsam magnitudinem, & participantia magnitudine, iterum elucebit, & in ijs omnibus alia rursus, qua uniuersa sint magna, nec amplius una quæque species una erit, sed numero

f 2 potius

potius infinita. At forsitan, inquit Socrates, quælibet harum specierum notio quædam est, nec alibi esse quæ in animis potest. sic enim unaquæque una erit, nec contingent quæ tu dicebas. Quid ergo, inquit, quælibet notio una est? notio autem nullius notio? At hoc impossibile. Sed cuiusdam? Cuiusdam sane. Existentis uel non existentis? Existentis. Num unius cuiusdam, quod notio illa in omnibus sequens intelligit, ideam unam? Prorsus. Præterea nonne species erit, hoc quod intelligit unum esse, semper in omnibus eadem? Necessarium hoc quoque uidetur. Quid uero, inquit Parmenides, an non necesse est, cum cætera speciebus participant, ex notionibus unumquodque constare, & intelligere singula? uel cum sint notiones, nihil tamen intelligere? Sed neque id, inquit, rationem habet, uerum quæ maxime sic ista mihi se habere uidentur, has quidem species tamquam exemplaria in natura consistere, cætera uero ipsi similia fieri, atque esse simulacra, nec aliter ista speciebus participare, quæ quod illis similia fiunt. Si quid igitur, ut ais, speciei simile est, non possibile est speciem ipsam non esse similem eius quod ipsi simile factum est, quatenus ipsi factum est simile? An cogitari potest simile non esse simili simile? Non certe. Simile autem nonne eiusdem speciei necessario particeps est, cuius & illud cui simile sit? Necessesse est. At quo similia participantia similia fiunt, nonne illud ipsa species erit? Omnino. Non igitur potest quicquam speciei simile esse, nec species alteri. Nam præter ipsam speciem, species alia semper emergit: quod si illa cuiquam sit similis, alia rursus, nec unquam progressus iste cessabit, quin noua species semper occurrerit, si species participantis similis sit. Verissima loqueris. Non ergo per similitudinem cætera speciebus participant, sed alius quidam præterea querendus est participandi modus. Apparet. Cernis o Socrates quanta sequitur ambiguitas, si quis species quæ species sunt, ipsas secundum se distinguat? Et maxime, inquit, scito insuper te nondum, ut ita dixerim, comprehendere, quanta sit difficultas, si unamquamque rerum speciem segregatam ab alijs ponas. Quomodo id, inquit? Multa quidem alia sunt: sed hoc est maximum: quia si quis illas neque nosci oportere contendat, cum sint tales quales esse debere species dicimus, eum sane qui ista dicat, nemo possit redarguere, nisi multarum rerum peritus & ingeniosus sit, qui isthuc contendat, paratusque præterea sequi demonstrantem, & plurima longa ambage inferentem. persuaderi autem non poterit, qui ignotas illas esse contendat. Cur, o Parmenides, ait Socrates. Quoniam o Socrates & te arbitror, & quemuis alium quicumque essentiam quandam ipsam secundum se existentem ponit, eam in nobis esse non fore concessurum. Quo enim pacto, inquit Socrates, ipsa secundum se ipsam esset? Recte loqueris. Nonne igitur quotcumque ex ideis inuicem respiciunt quæ sunt, ipsæ ad seipsas essentiam habent, non autem ad ea quæ circa nos sunt, seu simulacra, siue quomodocumque illa quispiam nominet, quibus nos participantes singula esse denominamur? Quæ uero circa nos sunt illis equiuoca, ipsa similiter ad seipsa non ad species sunt, & sui ipsorum non illarum quæcumque rursus similiter nuncupantur. Quomodo dicis? inquit Socrates. Veluti si quis nostrum alicuius dominus aut seruus sit, non ipsius domini quod dominus est, seruus existit, neque ipsius serui quod seruus est, dominus est qui dominus dicitur: sed hæc utraq; est tanquam homo. Ipsa uero dominatio seruitutis ipsius existit id quod est, & ipsa iterum seruitus eodem modo ipsius dominationis est seruitus: nec ea quæ nobis insunt ad illa, nec etiam quæ illis sunt, ad nos referuntur: sed, ut dixi, ipsa sui ipsorum & ad seipsa sunt, & quæ hic sunt similiter ad seipsa respiciunt. Intelligis ne quod dico? Prorsus intelligo. Nonne & scientia ipsa quod scientia est, illius ipsius quod est ueritas, scientia est? Omnino quidem. Quælibet rursus scientiarum quæ est quod est, alicuius existentium est scientia, an non? Profecto. Scientia uero nostra, nonne ueritatis quæ circa nos, scientia erit? Et rursus, unaquæque nostra scientia, uniuscuiusque eorum quæ circa nos sunt scientia? Necessesse est. Veruntamen ipsas species neque nos habere, neque circa nos esse posse assentiris? Non profecto. Nunquid scientiæ speciei genera singula noscunt? Certe. Quam speciem nos haud habemus. Non certe. Nulla igitur species a nobis cognoscitur, cum ipsius scientiæ participes minime simus. Non apparet. Ignotum itaque nobis ipsum pulchrum & ipsum bonum est, & omnia denique quæ ut ideas esse supponimus. Videtur. Considera & hoc etiam grauius. Quidnam? Num fateris si est ipsum quiddam scientiæ genus, multo id præstantius futurum hac nostra scientia, & ipsam pulchritudinem ac reliqua eodem pacto. Immo. Nonne si quid aliud est ipsius scientiæ particeps, nullum

Ipsam pulchrum & ipsum bonum est, & omnia denique quæ ut ideas esse supponimus. Videtur. Considera & hoc etiam grauius. Quidnam? Num fateris si est ipsum quiddam scientiæ genus, multo id præstantius futurum hac nostra scientia, & ipsam pulchritudinem ac reliqua eodem pacto. Immo. Nonne si quid aliud est ipsius scientiæ particeps, nullum

nullum nisi deum dices supremam habere scientiam? Necessesse est. Num poterit deus cum ipsam scientiam sit amplexus, hæc nostra dignoscere? Cur non? Quoniam, inquit Parmenides, confessi sumus, o Socrates, neque species illas ad nostra uim habere quam habent, neque nostra etiam ad superna, uerum utraq; ad seipsa referri. Consensimus plane. Ergo si apud deum suprema ipsa dominatio est, atque ipsa suprema scientia, nunquam aut dominatio ipsa nobis dominabitur, aut ipsa scientia nos, uel aliud nostrorum quicquam cognoscet: sed & nos similiter dijs minime imperabimus imperio nostro, neque diuinum quicquam scientia nostra percipiemus. Et illi item eadem ratione nec nostri erunt domini, neque res humanas cum dii sint, animaduertent. At nonne ualde mirabilis, inquit, hic sermo uidebitur, si quis deum cognitione priuauerit. Hæc quidem, o Socrates, inquit Parmenides, aliaque præter hæc multa necesse est speciebus contingere, si quidem hæc rerum ideæ sint, & aliquis unamquamque harum, cum ex se sit, ab alijs separet. Vnde uacillat quisquis hæc audit, ac dubitat, ne forte ideæ nihil sint omnino: uel si sint, necesse sit eas humanæ naturæ ignotas esse, adeo ut qui hæc dicit, cum dixisse aliquid uideatur, mox illud ut paulo ante patebat, mirum & incredibile uideri. & uiri admodum ingeniosi esse, percipere posse quodnam sit ipsum per se cuiusque genus, & ipsa secundum se essentia cuiusque. nec non mirabilioris uiri officium esse hæc postquam inuenerit, alios docere posse, sufficienter omnia discernentem. Assentior o Parmenides, inquit Socrates: quæ enim dicis, menti meæ mirifice consonant. Veruntamen, inquit Parmenides, si quis prædictis rationibus motus species rerum existentium auferat, neque speciem ipsam uniuscuiusque distinguat, haud sane reperiet quod conuertat intelligentiam, cum non permiserit ideam uniuscuiusque rerum existentium eandem semper existere, & in hunc modum differendi etiam facultatem funditus subuertet. Talem quandam rationem tu quoque præcipue sensisse mihi uideris. Vera dicis. Quid itaque de philosophia facies? quod his ignoratis te uertes. Haudquaquam discernere id in præsentia uideor. Priusquam te exercitaris o Socrates, definire aggredieris quid pulchrum, iustum, bonum, & aliarum quælibet specierum. hoc enim pridem animaduerti, hic te audiens unam cum hoc Aristotele disputantem. Pulcher sane atque diuinus, mihi crede, impetus iste tuus, qui ad rationes se fert. Cæterum collige te ipsum, diligentiusque te in ea facultate exerce, quæ inutilis esse uidetur multis, & quædam garrulitas nuncupatur, dum iuuenis es, alioquin te ueritas fugiet. Quis est igitur exercitationis huiusmodi modus Parmenides? Iste, inquit, quem a Zenone audisti. Sed etiam illud tuum aduersus hunc dictum miratus sum, cum diceres non in ipsis quæ oculis percipiuntur, eorumque errore cogitationem sistere oportere, sed ad ea conscendere, quæ quis maxime ratione comprehendere, ac uere esse putaret. Quia mihi uidetur, inquit, non esse arduum, hoc pacto similia uidelicet, atque dissimilia, cæteraque quæ rebus existentibus competunt, explicare. Et probe quidem dixisti. Est autem præter hoc, illud etiam obseruandum, ut non modo si est aliquid supponas, ac deinde quæ proueniunt ex suppositione consideres: uerum etiam si non sit, supponas, si modo recte exercitari uelis. Quo pacto id ais? Verbi causa, si uelis circa istam suppositionem quam Zenon inuexit, si multa sunt, quid euenturum est ipsis multis ad seipsa & ad unum, & unum ad seipsum & ad multa. At rursus si non sunt multa, iterum considerandum quid accidat uni atque multis, tum ad seipsa, tum inuicem. Et rursus si supposuerit esse similitudinem, uel non esse, quid potissimum ex utraque suppositione contingat, tam ipsis quæ supposita sunt, quam cæteris omnibus ad seipsa pariter, atque inuicem. Eadem quoque de dissimilitudine ratio est, de motu, statu, generatione, corruptione, esse, atque non esse, & ut uno uerbo complectar, de quocumque supponitur aut esse aut non esse, siue quamuis aliam passionem suscipere: consideranda sunt quæ ex suppositione proueniunt ad se ipsum, & ad quodlibet aliorum quodcumque elegeris, & ad plura, & ad uniuersa similiter, & alia rursus ad seipsa atque ad aliud quodcumque assumpseris, siue ut existens, siue ut non existens ipsum posueris, si modo absolute exercitatus ueritatem sis penitus inspecturus. Arduum, inquit, opus narras, nec te omnino intelligo. Quin tu ipse infers aliquid, illo ipso modo percurrans, ut clarius intelligam? Grande o Socrates, onus sen imponis. Tunc Socrates, cur non ipse o Zeno, hanc rem discutis? Cui Zeno subridens

respondit, Ipsum, ô Socrates, oremus Parmenidem, neq; enim leue quiddã est quod ait. An non uides quantum sit negocium quod iubet? Quid si plures essemus, haud sanè id postulare deceret. Indecorum nanq; huiusmodi quædam in conspectu multorum tractare, atq; id seni præcipue. Ignorant enim multi quod absq; hoc per omnia uelut discursu & errore impossibile sit mentis ueritati coniunctæ compotem fieri. Ego igitur ô Parmenides unã cum Socrate precor, ut & mihi etiam liceat tanto tempore transacto hæc audire. Cum uero hæc intulisset Zeno, aiebat Antipho dixisse Pythodorum, se quoq; & Aristotelem, ac reliquos omnes obsecrauisse Parmenidem, ut quod dixerat, demonstraret, neq; aliter faceret. Tunc demum Parmenides, necesse est, inquit, obtemperare, & si mihi uideor in id quod passus est Ibycius equus, incidere. Cui & athletæ & seniori, curruum subituro certamen, & propter experientiam euentuum extimescenti, Ibycus ipse se conferens, inuitus, inquit, & ipse iam senex ad amores regredi cogor. Eadem ratione ego mihi admodum trepidare uideor, cum cogito quo pacto iam grandis natus tam profundũ differendi pelagus transnatare queam. Obsequendũ tamen, cum & Zeno ipse roget: idem enim sumus. Vnde igitur incipiemus? quidue primum ponemus? An uultis postquam negociosum ludum ingressi sumus, à me ipso meaq; positione in primis exordiar, de ipso uno, inquam, siue unum sit, siue non, quid accidat? Prorsus, inquit Zeno. Quis igitur mihi respondebit? An iunior? minus enim negocij præbebit: & quæ ipse sentit, maxime respondebit, ut eius responsio minus me defatiget. Paratus sum, ô Parmenides, Aristoteles inquit, me nanq; significas, dum iuniorem respondere iubes. Sed age, ut lubet, interroga me, tanquam libentissimè responsurum.

DE VNO

Prima suppositio, si unum sit, que intelligenda est si unum Nam uerbũ Est, apponitur gratia orationis

AGE igitur si unum est, non utiq; multa erit ipsum unum. Qui sit enim? Neque igitur partem esse illius aliquam, neque totum ipsum esse oportet. Cur nam? Pars utiq; totius pars est. Quid uero? Nonne totum est, cui nulla pars deest? Prorsus. Vtrinq; igitur ipsum unũ ex partibus esset, totumq; existens, ac partes habens. Necesse est. Vtrinq; rursus ipsum unum multa potius, q̃ unum esset. Verum. Oportet autem non multa, sed unum ipsum existere. Oportet sanè. Itaq; nec totum erit, neq; partes habebit, si unum fuerit ipsum unum. Nõ certe. Si nullam habet partem, nec principium etiam, neq; finem, neq; medium habebit. partes enim ipsius hæc essent. Probe. Quinetiam principium & finis, termini cuiuslibet sunt. Quid nĩ? Infinitum igitur ipsum unum, cum principio sineq; careat. Infinitum. Ergo & absq; figura: neq; enim rotundi, neq; recti particeps est. Cur? Rotundum porrò id est, cuius extrema undiq; à medio æque distant. Id nempe. Rectum uero cuius medium extremis utrisq; è regione est. Sic est. Nonne partes haberet ipsum unum, multaq; esset, si rectæ uel circularis figuræ esset particeps? Omnino quidem. Idcirco neq; rectum est, neq; rotundum, cum partes etiam nullas habeat. Recte. Quin etiam cum tale sit, nusquam est. nam neq; in alio, neq; in seipso esse potest. Quamobrem? Si in alio esset, circulo quodam ab eo in quo esset, cõcluderetur, passimq; ab illo, ac multis partibus tangeretur. At cum unum impartibile sit, & rotunditatis expers, impossibile est multifariã circulo tangi. Impossibile. Sin in seipso esset, ipsum seipsum cõplecteretur, non aliud quiddam quàm ipsummet existens: siquidem in semetipso sit. non enim potest quicquam in aliquo esse, quin ab illo etiam cõprehendatur. Impossibile certe. An non aliud quiddam esset ipsum ut comprehendens, aliud ut comprehensum? nunquam enim idem ipsum totum utraq; hæc simul pateretur & ageret. quo fit, ut ipsum unum, non unum ulterius, sed duo sit. Est ut dicis. Nusquam igitur est ipsum unum, quandoquidem nec in alio, nec in semetipso est. Nusquam. Considera, quæso, num quod huiusmodi est, aut stare, aut moueri possit. Quid nĩ possit? Quoniam quod mouetur, uel fertur, uel alteratur. hi quippe soli sunt motus. Est. Si ipsum unum ex eo quod est alteretur, impossibile est iam esse unum. Impossibile. Idcirco secundum alterationem non mouetur. Non, ut apparet. Nunquid secundum progressionem? Fortassis. Atqui si ipsum unum feratur, uel in eodem motu spherico circumfertur, uel locum alium ex alio mutat. Necesse. Nonne quod circulo circumfertur, in medio

Rationes quib. pelli tur idẽ esse in se

Latio & alte ratio motus soli sunt

dio consistere oportet, atq; alias sui partes quæ circa medium uoluantur, habere? Cui uero nec medium, neq; pars ulla conuenit, quomodo id cogitari potest in circulũ circa medium uolui? Nullo pacto. An locum transiens, alias alibi fit, atque ita mouetur? Fortè. Num esse ipsum in aliquo, ut impossibile iam redargutum est? Est. An non multo magis impossibile ipsum in aliquo fieri? Nõ intelligo satis. Si in aliquo aliquid fit, necesse est nõ dum in illo penitus esse, si quidem adhuc in illo continue fiat: nec etiam extra illud prorsus extare, si quidem in eo iam fiat. Necesse est. Si ergo aliud quicquam hoc patitur, id solum patitur, cuius partes aliquæ sunt. partim enim in illo iam est, quod patitur, partim interim extra. quod autem nullis partibus constat, nunquam in aliquo totum esse, ac totum simul abesse poterit. Vera. Quod uero neq; partes habet ulla, neq; totum est, multo magis etiam impossibile est, siue secundum partes, siue secundum totum alicubi fieri. Apparet. Ergo nec aliquo pergens, nec alicubi ingrediens locum mutat, neq; in eodem reuolutum, neq; etiam alteratum. Non uidetur. Secundum quemlibet igitur motum immobile est ipsum unum. Immobile. Præterea ipsum unum in nullo esse posse asseuerauimus. Asseuerauimus. Haud igitur aliquando in eodem est. Quamobrem? Quoniam iã in illo esset, in quo eodem est. Prorsus. At uero nec in seipso, neq; in alio ipsum unum esse poterat. Non certè. Nunquam igitur ipsum unum in eodem existit. Nunquam ut uidetur. Quod uero nunquam in eodem existit, neque quietem agit, neq; stat. Neque enim possibile est. Idcirco ipsum unum nec stare, neque moueri uidetur. Non apparet. Item nec alteri, neq; sibi ipsi etiam idem est, rursusq; nec à seipso, nec ab alio quodam alterum. Quid ita? Si à seipso alterum sit, ab uno alterũ esset, nec esset unum. Vera. Et si alteri idem fuerit, illud quidem erit, nec ipsum quod est. quapropter nec ulterius erit ipsum quod unum, sed aliud quiddam præter unum. Sic est. Ideo idem alteri uel à semetipso alterũ dici nunquam debet. Nunquam planè. Sed neque alterum ab alio esse potest, donec unum est: neque enim uni congruit, ut ab aliquo alterum sit, sed soli ei quod alterum est ab alio. Alteri autem nulli conuenit. Probe. Ex eo igitur quod unum est, non erit alterum. An putas? Nequaquam. Quod nisi hoc, non seipso: si non seipso, neq; ipsum. Ipsum uero nullo modo alterum existens à nullo alterum est. Recte. Neque sibi ipsi idem erit. Cur non? Non ea est ipsius unius natura, quæ ipsius eiusdem natura est. Quare? Quia nondum quum idem fit aliquid alicui, unum efficitur. Qua de causa? uod in illis idem fit, multa, non unum fieri necesse est. Verum. At si ipsum unum atq; ipsum idem nihil discreparent, quoties quid idem fieret, unum quodq; semper efficeretur: quotiesq; unum, semper & idem. Et maxime quidem. Quapropter si ipsum unum sibi met idem fuerit, non unum sibi existet: atque ita unum existens, non unum erit. Impossibile id quidem. Impossibile igitur ipsum unum, aut alterum ab alio, aut sibi ipsi idẽ esse. Impossibile. Hac itaque ratione unum, nec idem, nec alterum, aut sibi, aut alteri esse poterit. Non profecto. Sed neq; simile, neque dissimile cuiquam, aut sibi, aut alteri. Quam ob causam? Quia simile est, cui idem quiddam accidit. Nempe. Ipsum tamen idem ab uno natura secerni ex ante dictis apparuit. Apparuit certe. Veruntamen si quid præter id quod est unum esse, ipsum unum recipit, patitur iam plura esse quàm unum. Id autem impossibile est. Ita. Ob hanc causam nunquam ipsum unum, idem esse uel sibi uel alteri patitur. Non uidetur. Ergo nec simile aut sibi met aut alteri esse potest. Sic apparet. Nihil tamen magis esse alterum sustinet. etenim plura quàm unum esse contingeret. Plura sanè. Quod alterum uel à se, uel ab alio fit, dissimile quoq; aut sibi ipsi, aut alteri cuidam efficitur. quippe cum illud etiam quod idẽ esse recipit, simile fiat. Probe. Vnde ipsum unum cum nullo modo susceperit alterum, nũquam quoque dissimile siue sibi met, siue alteri fiet. Nunquam profecto. Quamobrem nec simile, neque dissimile unquam aut sibi aut alteri ipsum unum est. Non, ut uidetur. Præterea cum huiusmodi sit, nec æquale etiam, nec inæquale cuiquam uel sibi uel alteri. Quid ita? Quod æquale est, earundem mensurarũ est, quarum & illud cui æquale dicitur. Sic est. Quod maius est uel minus, quo ad illa quibus cõmensurable est, minoribus quiddẽ plures mēsuras habet, maioribus autem pauciores. Certe. Quibus autem incõmensurable, quo ad hæc quidem minorum, quo ad illa uero maiorũ mensurarum erit. Quid nĩ? Nonne impossibile est, quod nullo modo ipsius eiusdem est particeps, aut mensuras eadem, aut aliud quoduis idem sortiri? Impossibile. Itaque nec sibi, nec alteri erit æquale.

Quod circũ lo mouetur in medio consistere

Pati per partes

Alia est natura unius quã eiusdẽ

Æquale q̃d

quippe cum mensuris eisdem non utatur. Minime, ut apparet. Quinetiam si pluribus aut paucioribus mensuris circumscribetur, totidem partibus quot & mensuris constabit: rursumque non amplius unum erit, sed tot potius, quot & mensuræ insunt. Recte. Quod si unius mensuræ sit, æquale utique ipsi mensuræ fieret. Veruntamen impossibile esse apparuit ipsum unum æquale cuiquam esse. Apparuit certe. Quod igitur nec unius mensuræ est particeps, neque multarum, neque etiam paucarum, nec ullo modo ipsius eiusdem, nunquam sibi ipsi, ut uideatur, erit æquale, nec etiam alteri, nec maius præterea aut minus uel semetipso uel alio. Sic prorsus se habet. An forte antiquius aut iunius aliquo uel etiam coætaneum ipsum unum apparet? Quid prohibet? Id sane. Quoniam si eandem ætatem uel seculum uel cum alio quopiam aget, æqualitate & similitudine temporis participabit. ostensum est tamen, nec æqualitatem, nec similitudinem ipsi uni ullam adesse posse. Ostensum profecto. Nonne hoc quoque diximus, nec inæqualitatis neque dissimilitudinis cōpos existere? Quam maxime. Quo igitur pacto quod huiusmodi est, senius aut iunius aliquo uel ætate par ulli esse poterit? Nullo modo. Ergo ipsum unum non iunius, non senius, non ætate par aut ad seipsum aut ad aliud erit. Nō apparet. Item nec in tempore etiam ullo pacto ipsum unum cum tale sit, erit unquam. Etenim necesse est quicquid est in tempore, seipso semper senius fieri. Necesse. Et quod senius, semper iuniori senius. Cur non? Itaque quod seipso fit senius, seipso etiam simul iunius fit, siquidem aliquo senius esse debet. Quomodo dicis? Hoc modo. diuersum alterum alteri nihil fieri oportet, diuersum quum iam sit, sed iam existentis iam esse, præteriti præterisse, futuri fore. eius uero quod fit, nec præterisse, nec fore, nec esse, diuersum est: sed fieri, nec aliter esse. Necesse est. At uero senius oppositū quiddam est iuniori, neque alteri penitus ulli. Est. Quod ergo seipso fit senius, necesse est simul quoque seipso iunius fieri. Videtur. Quinetiam nec longiori seipso tempore, neque breuiori fieri, sed per æquale semper tempus secum ipso fieri, & esse, & fuisse, futurum esse, ac fore. Necessaria quoque hæc sunt. Necessarium ergo uidetur, quodlibet eorum que in tempore sunt, atque hoc tali participant, eandem secum ipso ætatem agere, ac senius seipso simul & iunius fieri. Apparet. Ipsi uero uni nulla prorsus ex ijs passionibus accidit. Nulla. Nullius ergo temporis particeps, nec in aliquo tempore. Non sane ut ratio dicat. Quid igitur? ipsum erat, fuit, fiebat, nonne participationem temporis quandoque præteriti significare uidentur? Quinimō. At uero erit, fiet, factum fuerit, an non futurum nobis de

Verbū Est, signant? Futurum. Est autem & fit, præsentis sunt temporis notæ. Omnino quidem. Si Fuit &c. cōsignificant tempus In uerbo Est, est tempus & essentia

ergo ipsum unum nullo prorsus participat tempore, nec fuit unquam, nec fit, neque est, neque fiet, neque factum erit, neque erit. Verissima hæc sunt. Num potest quicquam essentia aliter quam secundum istorū aliquod participare? Non aliter. Nullo modo igitur est ipsum unum. Haudquaquam uidetur. Non itaque ita est ut sit unum, esset enim iam ens & essentia particeps: imō ut uideatur ipsum unum neque unum est, neque est, siquid huic rationi credendum. Apparet. Eī uero quod non est, num est uel ipsi uel ipsius aliquid? At quomodo? Non itaque nomen illi est, non sermo, non scientia quædam, non sensus, non opinio. Non uidetur. Quapropter nec nominat, nec dicitur, nec opinione cogitatur, nec cognoscitur, neque ab aliquo ex ijs quæ sunt, sentitur. Haud sane uidetur. An possibile est ista circa ipsum unum sic se habere? Non ut mihi uidetur.

Secūda suppositio circa unū si sit

Mis ne igitur ad ipsius positionis principiū redeamus, considerantes si quid forte redeuntibus nobis aliter se habere uideatur? Volo equidem. Nonne si ipsum unum est, confessi sumus quæ circa illud eueniunt, cuiusmodi esse oporteat? Profecto. Meditare iterū à principio: unum si est, nunquid possibile est ipsum esse, essentia uero nequaquam participare? Impossibile. Essentia autem unius, non idem quod ipsum unum erit. alioquin si idem, non utique illius essentia esset, neque ipsum unum illa participasset, sed quoties proferret unum esse, simile quiddam significaretur, ac si unum unum diceremus. Nunc autem non est huiusmodi positio nostra, scilicet si unum, quidnam euenturum sit, sed si unum est, nonne ita? Prorsus sic est. Nonne ita dicitur, tanquam aliud significet ipsum est, aliud ipsum unum. Necesse. Nunquid igitur cum unum esse compendio dicimus, aliud ea oratio significat quam unam essentiam communicare. Omnino. Rursus itaque dicamus, unum si est, quidnam contingat. Age id aduerte. An non necesse hanc suppositionē ipsum unum eiuscemodi prædicare quasi partes habeat? Quomodo

nam modo? Hoc pacto. Si esse de uno ente dicitur, & ipsum unū de ente uno, est autem idem essentia & unum, eodem existente uno quod supposuimus, nonne necesse est totum quidem unum ens ipsum esse, eiusque partes tam unū quam esse existere? Necesse. Vtrum uero utramque harum partium partem duntaxat appellamus? An partem totius partem prædicare oportet? Totius. Totum igitur est, quod unum est, ac partem habet. Penitus. Quid autem? num hæc partes unius entis, scilicet unum & ens, ita se inuicem deserunt, ut ipsi enti unum, & ipsi uni ens desit? Non certè. Igitur utraq; pars & unum simul & ens complectitur: adeo ut pars qualibet ex duabus saltem particulis constituatur: & secundum eandem rationem quæcunq; particula occurrit, utraq; semper in ea claudatur. etenim unum semper ens, & ens unum mutuis nexibus amplectitur. Vnde quum ubique in quauis particula duo emergant, necesse est nunquam unum existere. Omnino. Nonne hac ratione unum ens, infinita multitudo erit? Videtur. Age quæso, & hac perge. Quæ diximus unum essentia participare in quantum est? Diximus. Et ob hanc causam unum ens multa esse apparuit? Sic est. Quid autem, si ipsum unum quod essentia particeps esse diximus, ipsum secundum seipsum solum intelligentia cogitemus, seorsum ab illo quo participare prædiximus? nunquid unum solum apparebit? uel etiam multa hoc ipsum? Vnum solum puto. Consideremus iam & aliud quiddam. alterum quiddam esse necesse est ipsius essentiam, alterum uero ipsum. siquidem non essentia ipsum unum, sed ut unum, essentia participat. Necesse est. Quod si alterum essentia alterum unum, ipsum unum non ex eo quod unum, ab essentia alterum est: neque essentia in quantum essentia ab uno est altera: sed per id quod est ipsum per se alterum, & ipsum per se aliud, altera sunt inuicem. Prorsus. Quamobrem ipsum alterum nec uni nec essentia idem est. Verum. Quid ergo? si ex istis elegerimus siue essentiam & alterum, seu essentiam & unum, siue unum & alterum, nonne in qualibet assumptione eliciemus aliqua quæ iure ambo appellari poterunt? Quo modo? Hoc modo inquam. licet ne essentiam dicere? Licet. Rursusque dicere unum? Et istud. Nonne utrunque illorum dictum est? Dictum utrunque. Quoties essentiam, & unū dico, an non ambo dico? Dicis. Et si essentiam atque alterum, siue alterum atque unum, nonne in ijs singulis ambo dico? Prorsus. Quæ uero ambo res esse appellata sunt, nunquid possunt ambo esse, neque tamen esse duo? Nequaquam. At quæ duo sunt, cogitari ne ita possunt, ut non illorum utrunque unum sit? Minime. Quoniam igitur ista simul duo sunt, idcirco unum quodque unum existit. Videtur. Si unum quodlibet eorum est, & utrunque unum mutuo quodam coniugio inuicem est connexum, nonne tria uniuersa resultant? Maxime. Tria uero nonne imparia, duo autem paria? Quid nisi? Et cum duo sint, nonne necesse est etiam bis adesse: & cum tria, ter? siquidem duobus in est bis unum, tribus uero ter unum. Necesse. Duobus denique existentibus ac bis, necesse est duo bis esse: & tribus existentibus atque ter, nonne necesse est rursus tria ter esse? Quid nisi? Quid uero? tribus existentibus atque bis, et duobus atque ter existentibus, necesse est tria bis esse, ac bis tria? Necesse est omnino. Erunt igitur pariter paria, impariterque imparia, nec non imparia pariter, & impariter paria. Certè. Si hæc ita se habent, num putas ullum numerum relinquere, qui non necessariò illic insit? Nullum. Idcirco si est unum, necesse est & numerum esse. Proculdubio. Item si numerus est, multa utique sunt, & infinita entium multitudo, aut non infinitus numerus multitudine etiam particeps essentia sit? Maxime. Quod si totus ipse numerus est essentia particeps, una quæque etiam particula numeri essentia participabit. Prorsus. Per omnia ergo quæ multa sunt, essentia distribuitur, nec ab aliquo eorum quæ sunt, abest, seu minimū hoc sit, siue maximum. Atque id dubitare absurdū est. quo modo enim essentia ab aliquo eorum quæ sunt, abesse potest? Nullo. Diuisa est igitur quoad fieri potest in minima & maxima, atque in omnia quæ quomodocunq; sunt, maximeque omnium distributa, & infinita sunt essentia partes. Sic se res habet. Plurimæ igitur illius partes sunt. Plurimæ certe. Quid uero? est ne quicquam ex istis quod quidem pars essentia sit, non tamen pars ipsa unum quiddam sit? At quo pacto id fieret? Verum postquam, ut arbitror est, necesse est ipsam semper quandiu est, unum aliquid esse, nihil autem esse impossibile est. Absque dubio. Non solum ergo uniuersa essentia, sed illius etiam singulis partibus unum adest, partem nullam deserens, siue maior illa quiddam, seu minor sit, siue quomodocunque se habeat. Sic est. Nunquid cum sit unū, ubique simul est totū? Diligenter id considera.

An unum et ens sit idem

Quod unū circa essentiam etiam sit multa

Consi

Considero, atq; hoc esse impossibile uideo. Diuisum itaq; nisi totum. Neque enim aliter uniuersis simul essentia partibus, quam diuisum aderit. Sic est. Caterum quod partibile est, necessariò totidem sunt, quot sunt partes. Necessariò. Hac de causa haud rectè paulo ante dicebamus essentiam in partes plurimas distributã: quippe cum nò in plures quam ipsum unum, sed pares discreta sit. Neq; enim ens unum, neq; unum enti deest, sed duo hæc potius per omnia penitus coæquatur. Omnino sic apparet. Ipsum itaq; unum ab essentia distributum, infinita multitudo est. Patet. Non modo igitur unum ens multa est, sed & ipsum unum ab essentia distributum multa esse oportet. Oportet fanè. Quinetiam ex eo quod omnes partes, totius partes sunt, terminatum secundum totum unum erit. An non comprehenduntur omnes à toto particulae? Comprehenduntur. Quod autem comprehendit, terminus est. Est. Propterea unum ens, unum quodammodo est & multa, totumq;

Vnū esse & unū uel multa & totum & partes

&c. Omne totū habet principium, medium & finem

Quomodo intelligatur unū ab uno & seipso cōtineri

Quod nusquam est, nihil penitus est

Quò quicquam stat et mouetur

& partes, nec non finitum, & multitudine infinitum. Apparet. Nōne cum terminatum sit, extrema quoq; habet? Necessarium est. Præterea si totum est, principium mediumq; & finem habebit? Num totum aliquid absq; his tribus reperiri potest? Et si quid ipsorum ab eo quod unum distat, totum ne ulterius erit? Minime. Quamobrem principium mediumq; & finem unum habet. Habet. Medium uero æquo interuallo ab extremis undique distat, non enim aliter esset medium. Non certè. Præterea quum tale sit unum, figuræ cuiusdam est particeps, seu rectæ siue rotundæ, siue alterius ex utrisq; compositæ. Particeps proculdubio. Quinetiam si huiusmodi est, ipsum in seipso & in alio erit. Quoniam pacto? Quælibet pars in toto est, nec extra totū penitus ulla. Est. Singulae ne partes sub toto clauduntur? Ita. At unum cunctæ suæ partes existit, nec quid plus minusue quam uniuersæ. Sic est. Nōne & totum unum est? Quid ni? Si omnes partes toto clauduntur, estq; omnia unum & ipsum totum, continentur autem sub toto singula, ab uno utique unum continebitur, atq; ita unum ipsum in semetipso iam erit. Videtur. Veruntamen totum in partibus minime est, neq; in omnibus, neq; in aliqua. si enim in omnibus, necesse est et in una; & si in una quadam non sit, in cunctis esse non poterit. Si autem hoc quidem unum cunctis constat, & in eo totum, non uno, quo pacto amplius in omnibus erit unum? Nullo. Sed nihilo magis in partibus quibusdam. Nam si quibusdam totum in sit, maius in minori erit. Id autem impossibile. Impossibile. Cum igitur totum nec in pluribus, nec in una, neq; etiã cunctis in partibus sit, an non necesse est ipsum uel esse in alio quodam, uel nusquam existere? Necesse. Nōne si nusquam sit, nihil penitus erit? & tamen cum totum sit, neq; sit in seipso, restat ut consistat in alio? Penitus. Quia igitur unum totum est, in alio est: quã uero omnia partes eius sunt, & ipsum cunctæ partes, est ipsum in seipso. Ideoq; necesse est unum tum in seipso, tum etiã in alio esse. Proculdubio. Et cum talis sit unius natura, an non necessariò sequitur ut stet atq; etiã moueatur? Quur nam? Stat quippe; si quidem ipsum in seipso consistit. Etenim inhærens unum, nec ex eo digrediens, in eodem est in semetipso. Est profecto. Verū quod in eodem semper est, stare semper oportet. Oportet. At quod in alio semper, cōtra necesse est nunquam in eodem esse: si nunquam in eodem, nunquam præterea stare, quod uero non stat, moueri oportet. Sic est. Necesse est igitur unum, cum in seipso semper & in alio sit, semper quoq; stare atque moueri. Videtur. Quinetiam idem oportet ipsum sibi ipsi esse, & à seipso alterum, & quod ad alia similiter idem & alterum si modo quæ supra dicta sunt, illi competunt. Qua ratione? Sic enim unum quicq; ad quodlibet habet, ut uel idem cum eo sit, uel diuersum: si nec idem, nec aliud, pars utiq; erit eius erga quod ita se habet, uelut ad partem, eritq; totum. Patet. Nunquid ipsum unum sui ipsius pars est? Nequaquam. Non igitur quo ad seipsum totum erit, quasi pars sui sit. Neq; enim possibile. An fortè alterum est unum ab uno? Minime. Non itaq; à seipso alterum. Non certè. Si nec alterum nec totum, neq; pars quo ad seipsum est, quid iam aliud restat, quàm ut idē sibi sit? Isti huc ipsum. Quid uero? quod alibi est quàm ipsummet in eodē existens in semetipso, nōne cogitur alterū à seipso fieri, si quidem alibi quàm ipsummet existat? Mihi quidem uidetur. Huiusmodi planè patuit esse unum, in seipso scilicet, & in alio esse. Patuit profecto. Ex hoc igitur constat unū esse à seipso alterū. Videtur. Si quid uero ab aliquo alterū est, nōne ab altero alterū? Necesse. Quæcunq; unum minime sunt, num ab uno altera, & unum alterū ab ijs quæ non unum? Quid ni? Ideo unū ab alijs omnibus alterum apparebit, Alterum. Aspice præterea, num

alterum

alterum ipsum, & ipsum idem contraria inuicem sint. Cur non? Volet ne unquam idem in altero, uel alterum in eodem consistere? Nunquã. Ergo si nunquam alterum in eodem est, nihil est ex ijs quæ sunt, in quo per aliquod tempus ipsum alterū sit. Nã si per aliquod tempus sit in aliquo, per id tempus in eodem ipsum alterum erit. An non? Certè. Postquam uero nunquam in eodem constat, nunquam profecto in aliquo eorum quæ sunt, ipsum alterum erit. Vera dicis. Idcirco nec in ijs quæ non sunt unum, nec in uno erit alterum. Non fanè. Sequitur ut unum ab ijs quæ non unum, & quæ non unum ab uno per ipsum alterum altera esse nequeant. Sequitur planè. Quod nisi participant ipso altero, altera secundum seipsa inuicem esse non poterunt. Quo enim pacto? Atqui si nec seipsis, nec ipso altero altera sunt, altera esse inuicem nullo pacto possunt. Nullo. Præterea quæ unum non sunt, uno minime participant, neq; enim essent non unum, sed quodammodo unum. Verum. Hanc ob causam quæ nō sunt unum, neq; etiam numerus sunt. Alioquin non penitus unius essent expertia, si quem numerum haberent. Non certe. An uero quæ non sunt unum, partes unius sunt? An sic fortè uno participant, quæ non sunt unum? Participant. Si itaq; hoc quidem omnino unum est, illa uero nō unum, nec pars unum erit eorum quæ non unum, neq; totum ad illa, quasi ipsa sint partes, neq; rursus quæ non unum, unius particulae, neq; etiam tota quasi unum pars existat. Non profecto. Caterum asseruimus, quæ neq; tota, neq; partes sunt, neq; inuicem altera, eadem inuicem esse debere. Asseruimus. Fatemur ne igitur unum, cum ita ad ea quæ non unū se habeat, illis idem esse? Fatemur. Ergo unum, ut uidetur, alterum quiddam est ab alijs & à seipso, rursusq; sibi & illis idem. Sic ratio persuadet. Nunquid simile quoq; & dissimile sibi ipsi ac cæteris? Fortè. Postquam alterum ab alijs esse patuit, alia quoq; ab illo altera erunt. Quid prohibet? An non ita ab alijs alterū ut ab illo & alia, nec magis quicq; neq; minus? Quid ni? Si nec magis nec minus, restat ut similiter. Similiter. Porro si uni contingit ut alterum sit ab alijs, eodem modo quo ab illo alia, ex hoc sequitur ut eadem conditio quædam, tam uni, q̄ alijs competat. Isti huc quomodo dicis? Sic. Vnum quodq; nomen nōne suum habet significatum? Habet. Idem uero nomen, uel sapius, uel semel pronuncias. Equidem. Vtrum quãdo semel profers, illud appellas cuius est nomen: quãdo uero sapius, non illud? An potius siue semel, seu iterum iterumq; nomen idem pronuncias, necesse est te semper idem innuere? Idem semper. Nōne & ipsum alterum nomen est ad proprium aliquid significandū impositū? Est. Quoties igitur nomen hoc profers, siue semel, siue sapius, non ad aliud refers, neq; aliud quicq; nominas quàm id, cuius hoc nomen est. Necesse. Quando itaq; dicimus alterum esse unum ab alijs, & illa ab uno altera, bis nomen hoc alterum pronunciantes, nūquã ad aliud quiddam significandū inducimus, q̄ naturam cuius proprium nomen est. Omnino quidem. Si ergo unū alterum est ab ijs, & alia ab uno altera, patiens illud idem alterum quod in alijs est, secundum illud, nū secundum aliud quiddam, alterum est ab alijs unum, quodcunq; uero idem patitur, simile est, an non? Imò. Secundum quod autem unū habet, ut sit ab alijs alterum, secundū hoc idem quodlibet cuiuslibet simile est: quodlibet enim est à quolibet alterū. Videtur. Est ne simile dissimilibus contrarium? Est fanè. Nōne & ipsum alterū ipsi eodem? Et istud. Verūtamen hoc etiam patuit, quod ipsum unum alijs & idem & alterum sit. Patuit planè. Contraria uero passio est esse alijs idem, & esse ab alijs alterum? Prorsus. Quã tamen alterum, simile apparuit. Et hoc. Quã igitur idem, dissimile erit secundū passionem contrariam passionis illius quæ simile fecerat. Simile autem nōne faciebat ipsum alterum. Prorsus. Ipsum ergo idem dissimile reddet: alioquin ipsius alterius contrarium minime erit. Apparet. Ex ijs concluditur unum simile atq; dissimile alijs esse, quã fanè alterum, simile: quã uero idem, dissimile. Talem ut uidetur rationem habet. Et fanè hanc habet. Quam? Vt quã idem passum est, non alienum sit passum, si non alienum passum fuerit, neque dissimile etiam, si non dissimile, restat ut simile: si autem aliud susceperit, & alienum, si alienum, etiam dissimile sit. Vere dicis. Vnum ergo & quia cæteris idem, & quia alterum, secundum ambo hæc & secundum horum utrumque simile atque dissimile alijs erit. Maxime. Nōne & sibi ipsi eodem modo, si quidem alterum à seipso & sibi ipsi idem apparuit, secundum ambo atque utrumq; simile pariter atque dissimile apparebit? Necesse est. Considera præterea quæso, quoniam pacto unum ad tangendum, uel non tangendum seipsum, & alia sese habeat.

Consi

Considero equidem. Ipsum unum in seipso toto esse constitit. Probè. An non & in alijs unum? Et in alijs. Quatenus igitur in alijs, alia tangit, quatenus in seipso, tangere quidem alia impeditur, seipsum uero tangit, quum in seipso sit. Apparet. Hac utiq; ratione unum & se, & alia tangit. Tangit. Quid uero ad hæc? Nonne quodcunq; tacturum aliquid est, prope illud quod tacturum est, iacere oportet, atq; eam sedem occupare, quæ sequitur illius sedem, in qua cum primum fuerit, tanget? Necessarium hoc est. Ideo unum quoq; si se tangere debet, cōtinuò post seipsum extare oportet, proximam loco in quo ipsum est, sedem occupans. Oportet omnino, Nonne unum si duo esset, hæc efficeret, & duobus simul in locis existeret: donec uero unum est, minime? Est ut dicis. Eadem ergo necessitas efficit, ut unū nec duo sit, neq; sese tangat. Eadem. At nihilo magis alia tanget. Quamobrem? Quoniam diximus quod tacturum aliquid est, seorsum positum, proximum illi quod tangendum est, esse oportere, tertium uero præter hæc intermedium nullum. Vera. Quapropter duo saltem adesse oportet, quotiens futurus est tactus. Oportet. Sin autē præter terminos duos tertium quiddam medium interuenerit, tria quidem per ordinem subsequuntur, tactus autem gemini. Prorsus. Atq; ita semper uno quodam adiecto, unus quoq; tactus adiicitur. Ex quo cōtingit ipsos tactus à numerorum multitudine uno exuperari: quanto enim prima duo tactus ipsos exuperarunt, ita ut plura numero quàm tactus essent: tanto deinceps uniuersus numerus uniuersos tactus excedit. Etenim in posterum unum simul additur numero, & unus tactus tactibus ipsis apponitur. Recte. Quot igitur ea quæ sunt, numero sunt, totidem semper & tactus, uno duntaxat excepto. Vera loqueris. Itaq; si unum esset solum, nec usquam duo, tactus quoq; nullus esset. Quoniam modo? Diximus quæ alia sunt ab uno, nec esse unum, nec uno etiam participare donec alia sint. Diximus. Ex ijs conficitur, ut non sit in alijs numerus, unus quippe cum unum illis minime adsit. Enim uero quo pacto id fieri posset? Vnde alia nec sunt unū, nec duo, nec alio quouis numero designata. Non sanè. Ipsum igitur unum solummodo unum est, duo autem non sunt. Non, ut apparet. Et si duo non sunt, tactus quoq; nullus erit. Nullus. Ergo nec unum alia tangit, nec illa unum nullo existente tactu. Non prorsus. Omnis ijs de causis, unum se & alia tangit pariter & non tangit. Sic uidetur. An est præterea æquale pariter & inæquale, tum sibi, tum etiam cæteris? Quo uero sit pacto? Si maius esset uel minus unum q̄ alia, aut alia rursus maiora siue minora q̄ illud, an non unum ex eo quod unum, & alia ex eo quod alia quàm unum, aut maiora aut minora inuicem ex ipsis suis essentijs essent: uerum si præter rationes has utraq; æqualitatem in se habent, æqualia inuicem existerent. Sin hæc quidem magnitudinē, illa paruitatē, aut ipsum unum magnitudinem, alia paruitatem haberent, cuiuscunq; speciei magnitudo adesset, maior existeret: cuiuscunq; paruitas, minor. Necessè. Nonne sunt duæ quædam huiusmodi species, magnitudo & paruitas? Etenim nisi essent, nunquam contrariæ inuicem existerent, ac rebus ipsis inessent. Est ut dicis. Igitur si uni paruitas accedit, uel toti unū, uel parti cuiuspiam insidet. Necessarium. Si toti infederit, uel æqua extensione per integrum unum intus ibit, uel externis limitibus complectetur. Planè. Ex æquo uni infusa paruitas, æqualis proculdubio uni erit: cōplectens autem, maior. Quid ni? Num potis est paruitas æqualis cuiquam esse, uel amplior? effectusq; magnitudinis & æqualitatis in alio exercere, nisi posset in seipsam? Non potest proculdubio. Vnde concluditur in toto uno paruitatem esse non posse. Restat forsitan ut sit in parte. Restat. Non tamen in tota parte, eadem enim efficeret aduersus partem, quæ & aduersus totum effecerat, quippe uel æqualis erit, uel maior illa ipsa parte semper, cuiuscunq; insit. Necessariò sequitur. Nulli igitur unquam rei paruitas inherebit, quum neq; parti, neq; toti inhæreat. Ex quo fit ut nihil futurum sit paruum, præter ipsammet paruitatem. Videtur. Sed neque etiam magnitudo inerit, quippe aliud quicquam præter ipsammet magnitudinem maius esset, utputa id cui inerit magnitudo. Veruntamen nihil est paruum, quod quidem superari oportet à magno, si quid magnum sit. Etenim quo pacto paruum aliquod reperies, quum paruitas in nullo resideat? Vera loqueris. Quinetiā magnitudo ipsa nullo erit alio maior quàm paruitate, neq; paruitas ipsa, alio quopiam quàm ipsa magnitudine minor. Nullo. Quamobrem cætera præter unum, neq; minora, neq; maiora quàm unum erunt, quum magnitudinis paruitatisq; expertia sint. Neq; habebunt hæc duo aduersus ipsum unum uim aliquam, qua uel excedant uel

dant uel excedantur. sed inter seipsa id efficient. Neq; etiam ipsum unum, aut hisce duobus, aut alijs quibuslibet maius uel minus erit, utpotè quod tam magnitudinis quàm paruitatis est expertus. Sic utiq; apparet. Ideoq; cum nec maius nec minus sit unum quàm cætera, nec superabit alia, neq; ab alijs superabitur. Absq; dubio. Nonne quod nec superat nec superatur, necessariò sequitur ut æque se habeat? & si æque, ut æquale sit? Immo. Sed hoc pacto, unum ipsum ad sese habet, expertus scilicet & magnitudinis & paruitatis, ut nec exuperet seipsum, nec à seipso exuperetur, sed æque se habens æquale semper sibi sit. Et maxime quidem. Itaque unum sibi cæterisq; æquale. Videtur. Veruntamen cum unum in seipso sit, extrinsecus sese circuit, atq; ita se complectens seipso amplius extat: cumq; etiam comprehendatur, angustius est. quo fit ut unum tum maius, tum etiam minus seipso sit. Fit utiq;. Nonne hoc quoq; necessarium est, nihil scilicet præter unum & alia reperi? Necessarium. Item quicquid est, an non semper alicubi esse oportet? Oportet. Insuper quod in aliquo est, nonne semper in maiori minus? Neq; enim aliter aliud esset in alio. Est quod dicis. Postquam uero nihil est præter unum & alia, oportetq; ista in aliquo esse, nonne in se inuicem hæc uicissim esse necesse est? alia scilicet in uno, & in alijs unū, aut nusquam prorsus existeret? Constat. Quia ergo unum est in alijs, idcirco alia maiora sunt quàm unum, utpotè quæ unum continent, unum autem alijs minus ex eo quod continetur: quia uero alia in uno sunt, unum alijs ob eandem rationem maius est, illa uero minora. Videtur. Vnum itaq; æquale maiusq; & minus seipso & alijs est. Apparet. Atqui si maius & minus & æquale, æqualium erit mensurarum pluriumq; & pauciorum quo ad seipsum atq; ad alia: & si mensurarum, partium etiam. Quid prohibet? Eadem ergo mensuras pluresq; & pauciores habens, numero quoq; plus atq; minus erit & ad seipsum & ad cætera, nec non æquale sibi atq; alijs ob eandem causas. Quoniam pacto? Quibus maius est, plures quàm illa mensuras habet, quotq; mensuras totidem & partes: & quibus minus est, eodem modo: quibus uel æquale, similiter. Sic est. Nonne cum seipso maius minusq; sit, & æquale, æqualium mensurarum pluriumq; & pauciorum quo ad seipsum est particeps, & postquam mensurarum, etiam partium? Quid ni? Habensq; partes sibi ipsi æquales, multitudine etiam æquale sibi erit, plures uero plus, pauciores deniq; minus numero semetipso. Videtur. An non ad alia similiter se unum habebit? Quia maius illis apparet, necesse est plus quàm illa numero esse: quia uero minus magnitudine, etiam numero minus: quia deniq; æquale in magnitudine, numero quoq; par esse. Necessariò fit. Hac iterum ratione unum, par, plus, minus, secundum numerum seipso erit, ac cæteris. Erit sanè. Nunquid & tempore unum participat, estq; & fit iunius ac senius seipso simul & alijs? & rursus contra nec iunius neq; senius seipso uel alijs dum participat tempore? At quomodo id fieri potest? Esse profecto illi competit, siquidem unum est. Competit. Quid uerbum esse admodum ipsum erat cum præterito: & ipsum erit cum futuro essentia ipsius communicatione: istuc ipsum. Ergo si ipso esse participat, necesse est temporis quoq; esse particeps. Nimirum. Nonne fluentis temporis? Certe. Semper ergo senius seipso fit, siquidem secundum tempus percurrit. Necessè. Recordamur ne quod senius semper sit senius eo quod iunius fit? Recordamur. Nonne igitur postquam unū seipso fit senius, seipso dum iunius fit, fit & senius? Necessarium est. Fit ergo per hunc modum iunius seipso ac senius. Fit. Senius autem nonne tunc est, quando præsens iam tempus attingit, quod medium est ipsius erat & erit? Neq; enim currens ex præcedente in posterum, præsens ipsum supergreditur. Non certe. An non desinit tunc fieri senius cum primum præsens tangit, nec tum fit: sed est iam senius? Procedens enim ab ipso præsentem nequaquam comprehenditur. Quod nanque procedit sic se habet ut utrunque, præsens scilicet futurumq; attingat, præsens quidem relinquens, futurum apprehendens, inter utrunq; medium præsens futurumue cadens. Vera. Si uero necesse est quodcunq; fit, ipsum præsens minime transgredi, cum primum illud nactum est, fieri desinit, estq; tunc iam illud quod fiebat. Apparet. Vnum igitur quando senius factum ipsum præsens assequitur, desinit fieri, estq; iam senius. Omnino. An non illo senius est, quo fiebat senius? fiebat autem seipso. Ita. Senius uero iuniori senius? Est. Iunius ergo seipso tunc est unum, quando senius factū, præsens assequitur. Necessè. Ipsum præterea præsens semper unū adest per unum
g uersum

uersum esse. semper enim est praesens quandiu est. Quid ni? Semper ergo unum est & fit iunius atq; senius semetipso. Videtur. Quinetiam longius ne uel breuius tempus est, aut fit, quam ipsummet, an potius aequum? Aequum. Verum quod aequale tempus est, aut fit, eandem agit aetatem. Quid prohibet? Quod autem eandem aetatem implet, neq; senius, neq; iunius. Nequaquam. Quapropter unum cum aequale tempus ad seipsum & fit & fiat, neq; senius, neq; iunius seipso aut est aut efficitur. Haud sane mihi uidetur. Quo autem modo ad alia se habet? Nescio quid dicam. Hoc tamen potes dicere, quod alia ab uno, si quidem altera sunt, non alterum, plura sunt quam unum. Nam si alterum unum essent. Altera uero cum sint, plura quam unum sunt, & multitudinem habent. Habent prorsus. Multitudo autem maiorem numerum quam unum habet. Certe. Quid uero? ex ijs quae ad numerum spectant, quanam prius fieri aut facta fuisse dicemus? num quae plura sunt, an quae pauciora? Quae pauciora. Quod ergo paucissimum, primum: id autem est unum, an non? Immo. Vnum ergo primum factum omnium quae numerum capiunt, habent autem caetera omnia numerum: si quidem alia sunt, non aliud. Habent profecto. Primo autem factum prius fuit, alia uero posterius, posterius autem facta, iuniora sunt quam quod ante factum. Ideoq; alia hoc pacto iuniora quam unum sunt, unumq; illis antiquius. Certe. Quid autem ad hoc? Num unum effici praeter naturam suam potest? uel id potius impossibile? Impossibile. Veruntamen partes habere unum apparuit. quod si partes, principium quoq; mediumq; & finem. Plane. Nonne omnium primo principium fit, & unius, & reliquorum cuiusq; ac post principium caetera usq; ad finem omnia? Quid ni? Fatemur ne haec reliqua omnia partes totius atque unius esse? & illud ipsum una cum fine unum totumq; factum fuisse? Fatemur. Finis tandem, ut arbitror, postremo fit, cumq; hoc simul unum secundum sui naturam completur. Quam ob rem si necesse est unum haud praeter naturam suam effici, cum fine simul confectum, postremum omnium naturae suae iure perficitur. Apparet. Iunius itaq; alijs unum est, aliaq; uno antiquiora. Sic iterum mihi uidetur. Quid autem? principium aut aliqua alia pars siue unius, siue cuiuslibet alterius, si modo pars non partes sit, nonne unum est? si quidem pars existit. Necessarium istud est. Ex hoc sequitur unum simul cum primo effecto fieri, simulq; etiam cum secundo, ac etiam reliquorum quaecunque fiunt, nulli unquam deesse, donec ad extremum usq; percurrans unum totum fiat, non a primo, non a medio, non ab ultimo, non ab alio prorsus ullo in generatione exclusum. Verum. Eandem ergo unum quam & caetera omnia aetatem agit, quapropter si non praeter naturam suam natum est ipsum unum, neq; prius, neq; posterius quam caetera, sed simul potius factum est. Ideoq; secundum hanc rationem unum neq; senius neque iunius alijs, neq; alio uno: secundum uero rationem superiorem unum & senius simul & iunius caeteris omnibus, atq; e conuerso reliqua cuncta uno. Omnino sic esset. Hoc ergo modo se habet, & tale est effectum. Verum quidnam sentis de eo quod dicitur fieri unum senius, atq; iunius alijs, aliaq; uno, ac etiam neq; iunius, neq; senius fieri? Vtrum eadem ratione se habet circa ipsum fieri, qua circa ipsum esse habere praediximus, an aliter? Quid dicam ignoro. Ego autem tantum dicam, quod si quid est antiquius alio, antiquius quo ad illud deinde fieri, quam antea secundum aetatis interuallum fuisset, minime potest: neq; etiam quod iunius est, in posterum iunius fieri. Nam aequalia inaequalibus addita, seu tempori, siue cuiuslibet alteri, eodem interuallo distare quo & antea, illa semper efficiunt. Nihil prohibet. Non igitur id quod est, illo quod unum est, aut antiquius aut iunius fieri potest: quandoquidem eadem semper distantia aetatis intercidit: sed & est, & fuit hoc quidem senius, illud autem iunius. fit uero minime. Est ut dicis. Ita id quod unum est, caeteris quaecunq; sunt, nunquam uel iunius uel senius efficitur. Nunquam. Sed aspice posthac num alia quadam ratione & iuniora haec & seniora fiant. Quanam? Hac inquam. Vnum ne antiquius alijs, & alia uno esse constitit? Quid tum? Quandoquidem unum senius est quam caetera, longius quam illa tempus extitit. Quinimmo. Aduerte iterum, si quando longiori & breuiori tempori par tempus adijciamus, num aequa particula discrepabit longius a breuiori, an minore? Minore. Vnum igitur non tanto aetatis interuallo alia deinceps excedet, quanto prius excefferat, sed par tempus ac caetera sortitum, minus semper quam prius ab illis aetate distabit. An non? Profecto. Nonne quod minus excedit aliquid aetate quam prius, iunius

Quod pau-
cissimū, pri-
mū & unū

Primo om-
niū prin-
cipium fit

Linea tri-
cubitalis

Cubitus
additus.

Linea bi-
cubitalis

Cubitus
additus.

Nam si tricubito ut longiori, & bicubito ut breuiori, parem cubitum addideris, feceris cum illo quadricubitum, cum hoc uero tricubitum, sed quadricubitum superat tricubitum minore particula quam tricubitum superat bicubitum. Nam tricubitum superat bicubitum dimidio ipsius bicubiti, & quadricubitum superat tricubitum ter tia parte tricubiti, quae minor est particula quam dimidium: quod idem inuenitur in caeteris additis quibus longiores superant breuiore. Eadem denominata ex longioribus idem faciunt: ut tria superant duo una tertia: & quatuor superant tria una quarta, quae minor est quam tertia.

iunius fit quam prius, quo ad illa quibus erat antiquius? Iunius proculdubio. Si illud iunius, an non illa, si cum uno conferas, seniora quam prius erunt? Penitus. Quod ergo iunius ante fiebat, senius fit ad illud quod ante fiebat, eratq; antiquius. est autem nunquam antiquius, uerū illo semper antiquius fit: illud porrò iuuenescit, hoc contra senescit, quod rursus antiquius, iuniori iunius similiter efficitur. Nam cum ista in contrarium tendant, contraria inuicem fiunt. Iunius quidem seniori senius, senius contra iunius iuniori. Facta uero fuisse nequeunt. Nam si facta fuissent, non amplius fierent, sed iam essent. Nunc uero & iuniora, & seniora inuicem efficiuntur. Vnum quidem caeteris iunius fit, ex eo quod senius esse apparuit & prius effectum: caetera uero seniora quam unum fiunt ex eo quod posteriora facta fuerint. Et secundum eandem rationem caetera quoq; similiter ad unum se habent: quippe cum antiquiora & priora illo facta fuisse apparuerint. Idem mihi quoque uidetur. An non qua ratione neutrum illorum altero uel iunius fit uel senius, secundum quod pari numero inuicem differunt, neque unum alijs antiquius aut iunius fieret, neque alia uno? Qua uero ratione altera semper parte differre necesse est priora posterioribus & posteriora prioribus, ex hoc necesse est seniora & iuniora inuicem fieri, tū caetera uno, tum caeteris unum? Et maxime quidem. Omnibus igitur his de causis unum ex seipso, & alijs senius ac iunius est & fit, rursusq; neq; iunius neq; senius seipso uel caeteris aut est, aut unquam efficitur. Prorsus. Postquam uero unum temporis est particeps, seniusq; & iunius fieri potest, nonne praeterea necesse est praeteriti, praesentis atque futuri esse particeps, cum participet tempore? Necessario sequitur. Erat igitur unum & est & erit: fiebatq; & fit & fiet. Quid ni? Effet quoq; illi aliquid & illius, eratq; & est & erit. Maxime. Ideoq; scientia de illo esset, opinioq; ac sensus, quippe cum & nos in praesentia haec de illo uniuersa tractemus. Recte ais. Nomen item ac sermo ipsi adest, nominaturq; & dicitur. Et quotcunq; huiusmodi circa alia reperiuntur, circa unum quoq; existunt. Omnino quidem sic se res habet.

ERV M tertio iam iterum differamus. num Vnum sit quemadmodum supra diximus: nunquid igitur necesse est ipsum cum sit unum & multa, atq; iterum neq; unum neq; multa, & participans tempore, quia unum est, essentia participare aliquando: quia uero non est, non participare aliquando? Necessarium hoc est. Num possibile est cum participat, tunc minime participare? uel cum non participat, participare? Impossibile. In alio itaq; tempore particeps, in alio uero est expers. hoc enim modo dūtaxat fieri potest, ut particeps atq; expers eiusdem sit. Probe. Nunquid est id tempus quando accipit esse, & quando esse amittit? aut quo pacto esse potest, ut aliquando idem habeat, aliquando uero nō habeat, nisi aliās id capiat, aliās autem amittat? Non aliter. Accipere essentiam, nonne fieri appellas? Equidem. Essentia uero priuari, nonne destrui? Et maxime. Vnum igitur, ut uidetur, assumens atq; deponens essentiam, fit & interit. Necessarium. Cumq; unum & multa sit, siue cum sit siue cum interit, nonne quando fit unum desinit esse multa, quando uero multa, desinit esse unum? Valde. Et cum fiat unum & multa, an non disgregari, & congregari oportet? Oportet. Quinetiam quoties dissimile simileq; efficitur, nonne assimulari, & ut ita dicam dissimulari oportet? Immo. Et quando maius & minus atq; aequale, crescere,

decrefcere, atq; æquari? Sic est. At quoties ex motu in quietem, uel ex quiete in motum transit, oportet hoc non uno in tempore esse. Quanam ratione? Cum scilicet prius staret, moueri postea: cumq; antea moueretur, deinde consistere. Etenim absq; transmutatione hæc pati nequit. Nequit. Tempus uero nullum est, in quo quippiam sic habere se possit, ut simul neq; stet, neq; etiam moueatur. Nullum. Verūtamen neq; transit absq; transmutatione. Haud consentaneū esset. Quando ergo trāsit: neq; enim dum stat, neq; dum mouetur transit, neq; dum in tempore est. Non certe. An est hoc mirabile quiddam, in quō tunc est cum transit? Quidnam? Momentū indiuiduum inquam. Hoc enim momentum certum quiddam significaret, ex quo in utroq; transitur. Neq; enim ex statu, dum stat, neque ex motu, dum mouetur, adhuc transit. Verum momentanea ipsa natura atq; miranda, media motui quietiq; interponit, ac nullo prorsus in tempore est, nec non in hanc atq; ex hac, quod motum est, transit in statum: & quod quieuit, in motum. Apparet. Vnum itaq; si quidē stat atq; mouetur, in utraq; proculdubio transit. Solo enim hoc modo utraque facit. Transiens autem, momento indiuiduo transit. Cumq; migrat, nullo in tempore est, neq; stat tunc, neq; mouetur. Minime. Nunquid eodem modo ad ceteras mutationes sese habet? quando ex ipso esse in interitum migrat, uel ex non esse in ipsum fieri, medium tunc fit quorundam motuum ac statuum, nec est tunc neq; non est, neq; fit etiam, neq; interit? Videtur. Eadem quoq; ratione ex uno migrans in multa, & e multis in unū, nec unum est neq; multa, nec congregatur, neq; disgregatur: & ex simili in dissimile, rursusq; ex dissimili in simile migrans, nec simile, neq; dissimile, neq; assimulatū, neq; ut ita dicam, dissimulatū, & ex paruo in magnum, & in ipsum æquale, et contraria transiens, nō paruum, non magnum, non crescens, non decrefcens, non adæquans. Non uidetur. Hæc igitur uniuersa unum si est, patitur. Quid ni?

Inuenitur
momentū
& instans
Momentū
mediū mo-
tus & quie-
tis

Quarta sup
positio

Non considerandū præterea alia quid patiantur, si unum est: Considerandum. Dicamus igitur unum si est, alia ab uno quid nam pati oportet? Dicamus. Nōne quia alia sunt quā unū, non unum sunt: alioquin alia quā unum non essent. Probe. Non tamen penitus uno priuata sunt, sed quodam modo uno participāt. Qua ratione? Quoniam alia ab uno, ex eo quod partibus constant, alia sunt quā unum: nisi enim partes haberent, unum penitus essent. Recte. Partes autem, eius quod totum est, partes esse asseruimus. Asseruimus planē. Atqui totum ipsum unum ex multis esse oportet, cuius partes sunt quæ partes appellantur. quælibet enim partium non multorum pars, sed totius existit. At quomodo istud? Si quid multorum pars esset, quibus ipsum inesset, & sui ipsius quodammodo esset pars, quod est impossibile, & aliorum cuiusq;: siquidem omnium. Vnius enim non existens pars, uno excepto aliorum omnium erit: atque ita unius cuiusq; pars non erit. Non existens uero pars cuiusque, nullius ex multis erit. Et, si nullius est, esse quicquam istorum omnium, quorum nullius uel pars, uel aliud quicquam est, impossibile erit. Apparet quidem. Non ergo multorum nec omnium pars est quæcunq; sit pars, sed unius cuiusdā ideæ, & unius cuiusdam quod totum uocamus, factum ex cunctis unum atque perfectum. Huius inquam, pars est, quæcunq; sit pars. Omnino quidem. Si ergo alia partes habent, toto atq; uno participant. Maxime. Vnde unum totum perfectum partes continens, alia ipsa ab uno esse necesse est. Necesse. Quinetiam de unaquaq; parte eadem ratio est. Etenim huius unius participem esse oportet. Nam si singulæ illarum pars est, hoc ipsum quod dicitur singulæ, unum quodammodo significat. distinctum enim quiddam ab alijs, & secundum se ipsum existens significat, si modo singulæ sunt. Recte. Erit autem unius particeps, si aliud quiddam quā unum fuerit: alioquin haudquaquam participaret, sed ipsum unum erat. At uero unum esse aliquid, præter ipsum unum nihil potest. Nihil. Participare autem uno necesse est, & totum simul & partem. Ipsum namq; unum totum erit, cuius partes sunt partes singulæ: singulæ uero partium, pars totius, quæcunq; pars totius existat. Sic est. Nōne igitur quum alia sint quā unū, uno participant omnia quæ participant? Quid ni? Alia uero quā unum multa quodammodo sunt. Nam si alia præter unum, nec unum tamen, nec plura uno essent, penitus nihil essent. Nihil sanē. Postquam autem plura uno sunt, quæ unius partis, unius totius participia sunt, nōne necesse est multitudi-
ne infinita esse ipsa participantia uno? Quo nam pacto? Hoc planē. Aliud quiddā quā unum

Pars non est
multorum,
sed totius

QUID igitur? non hæc tanquā perspicua prætermitemus, dispiciemusq; rursum, siquidem unum est, cætera quæ unum non sunt, num non isto pacto habent, an isto solum? Prorsus. Principio igitur uideamus, unum si est, cæteris quid euenire necesse sit? Videamus. An non seorsum quidem unum ab alijs, seorsum alia erūt ab uno? Cur? nam? Quia nihil est præter ista, quod aliud quidem sit quā unum, aliudq; quā alia. uniuersa quippe comprehēsa sunt, cum unum & alia dictum est. Vniuersa. Quare nihil præter hæc restat in quo uelut eadem in sede & unum & alia consideant. Nihil prorsus. Nunquam igitur in idem unū aliaq; concurrunt. Nunquam. Seorsum ergo. Seorsum. Dictum præterea fuit ipsum reuera unum partes nullas habere. Quomodo enim habere posset? Neq; totum igitur unum alijs inerit, neq; eius particula, siquidē seorsum est ab alijs, nullisq; particulis constituitur. Ita est: Nullo itaque modo alia uno participabunt, cum neq; totum ipsum, neq; partem eius capiant. Nullo ut uidet. Atq; idcirco alia nullo pacto unū sunt, neq; in seipsis unum aliquid habent. Minime. Vnde nec multa sunt alia. Etenim si multa essent, unum quodq; illorum, utpotē pars totius, unum esset. Nunc autem non unum, non multa, non totum, non partes, alia sunt, postquam nihilo unius participant. Probe. Quapropter nec duo, nec tria sunt, nec unum illis inest. siquidem uno prorsus orbantur. Sic est. Itaq; nec similia, neq; dissimilia, nec eadē sunt alia unī, neq; illis similitudo ac dissimilitudo inest. Si enim similia atq; dissimilia ipsa essent, ex eo quod in seipsis similitudinem dissimilitudinemq; haberent, duas utique contrarias inuicem species tam ipsa alia quā unum in seipsis comprehenderent. Apparet. Ac fieri non potest, ut quæ nullo participant, participent duobus. Non certe. Neq; ergo similia, neq; etiam dissimilia sunt, duo quæcunq; ab uno alia. etenim si similia uel dissimilia sint, una quadam altera specie participant: & si ambo, duabus quibusdam contrarijs speciebus. hæc autem impossibilia esse patuit. Vera dicis. Nō igitur eadem, non altera, non agitata, non quæta, non orientia, non pereuntia, non maiora, non minora, non æqua, non deniq; aliud quicquam huius generis unquam accidet. Nam si quid tale susceperint, unoquoq; & duobus, & tribus, pariq; & impari participarent, quod esse impossibile uidimus, cū uno per omnia sint destituta. Verissima hæc sunt: His ergo de causis, unum si est, omnia est unum, & nihil est, & ad seipsum, atq; ad alia eodem modo. Omnino sic se res habet.

Quinta sup
positio

Sexta sup-
positio
Negatiua ex
subiecto in-
finito est cō-
traria nega-
tiua ex fini-
to subiecto

AT uero si unum non sit, quid contingat, nonne post hac considerandū est? Considerandum. Quænam hæc suppositio est, si unū non est? Num aliquo differt ab ista, si non unum non est? Differt sanè. Num solummodo differt? uel etiam omnino contraria est hæc, si non unum non est, illius, si unum nō est? Contraria omnino. Quid autē? si quispiā dixerit, si magnitudo non est, uel paruitas nō est, uel aliud quicquā huiusmodi, nonne in singulis innuit quod aliud quidam dicat ipsum non ens? Omnino. Nonne igitur nunc declarat quod alterū quiddam præter alia ipsum non ens dicit, quādo dicit, unum si non est, intelligimus quia quid dicat? Intelligimus. Primū igitur aliquid quod cognosci potest, exprimit: deinde alterū q̄ alia, cū ait unum, siue esse illi adijciens, siue non esse. nihilominus cognoscitur quid nō esse dicat, quodq̄ differēs quiddā est ab alijs, an non? Necessè. In hūc itaq̄ modū à principio dicendum, unum si non est, quid esse oportet. In primis itaq̄ ipsi hoc oportet accidere, ut uideatur, esse uidelicet quandā eius scientiā, aut nihil intelligere nos quid dicamus, quādo unū si non est, proferimus. Vera loqueris. An non & alia altera esse q̄ illud, uel neq̄ illud alterum q̄ alia prædicari? Maxime. Ergo diuersitas quoq̄ præter scientiā illi adest. neq̄ enim aliorum diuersitatem dicit, quando unum alterum quā alia uocat, sed sui ipsius diuersitatem. Apparet. Quinetiā ipsius illius, & alicuius, & huius, & huic, & horū, atq̄ omnium huiusmodi particeps ipsum non ens dicitur. Neq̄ enim unum diceretur, neq̄ ab uno alia, nec illi quicquam esset, nec illius quicquā, neq̄ aliquid appellaretur, nisi particeps cuiusdam aut quorundam huiusmodi sit. Rectè. Esse tamen unum nisi existat, impossibile est: participare uero multis, nihil prohibet. Sed & necessè est, si quidem ipsum unū illud duntaxat, nec aliud non est, quod si nec unum ipsum, nec illud, nō erit, sed de alio quodam sermo habetur, nihil pronuciari oportet. sin autē unum illud duntaxat, nō aliud præsupponitur non esse, & ipsius illius, & aliorum multorum particeps esse dicendum est. Et maxime quidem. Quamobrem dissimilitudo illi est ad alia: nā cum alia altera sint quā unum, extranea esse oportet. Oportet, Extranea uero nonne aliena? Quid nī? Aliena autem nonne dissimilia sunt? Dissimilia planè. Atqui si uni dissimilia sunt, dissimilia dissimilia erunt. Planè. Aderit itaq̄ & uni dissimilitudo, secundum quam alia ipsi dissimilia sunt. Videat. Et si illi dissimilitudo ad alia cōpetit, nonne ad seipsum similitudo cōueniet? Quoniam modo? Si uni insit dissimilitudo ad unū, haud sanè de huiusmodi quodam ut de uno sermo habere, neq̄ suppositio de uno, sed de alio quopiam fieret. Prorusus. At istuc non decet. Non certe. Ob hanc causam oportet uni similitudinem ad seipsum adesse. Oportet. Item nec æquale alijs est. Etenim si æquale esset, iam profecto etiam simile illis secundum æqualitatem existeret. Vtrac̄ uero hæc impossibilia, cū unum minime sit. Impossibilia. Postquā uero cæteris æquale nō est, nonne & alia necessè est illi æqualia nequaquā esse? Necessè. Quæ autē non æqualia inæqualia sunt. Inæqualia. Inæqualia uero inæqualia cuiusiam inæqualia sunt? Certe. Vnde & inæqualitatis particeps unum apparet, secundum quam cætera ipsi inæqualia sunt. Particeps profecto. Cæterum ad inæqualitatem magnitudo ac paruitas attinet. Attinet. Et magnitudo ergo & paruitas tali uni cōuenit. Videtur. Magnitudo rursus & paruitas semper inuicem distant. Distant. Ideoq̄ medium quiddam semper interuenit. Sanè. Num reperis medium aliud inter hæc præter æqualitatem? Nullum aliud. Cuicunq̄ igitur magnitudo & paruitas accidit, accidit quoq̄ æqualitas horum obtinens medium. Constat. Vni igitur dum nō est, æqualitas, magnitudo & paruitas accidere uidentur. Videntur. Præter ea & essentia participare quodammodo ipsum oportet. At quomodo? Habere seipsum oportet eo modo quo diximus. nisi enim sic sese haberet, haudquaquā uera diceremus, dum unū non esse fatemur. Sin autē uera, manifestū est quod ea quæ sunt, proferimus. nonne? Sic est. Cū uero nos uera prædicare dixerimus, necessè est ut ea quæ sunt, asserere nos profiteamur. Necessè. Est ergo unū ut uideatur non ens. si enim nō sit non ens, sed aliquid ipsius esse remittat ad hoc ut non sit, statim erit ens. Omnino quidē. Oportet igitur ut non ens, esse non ens, uelut uinculū ipsius nō esse habeat, si debet non esse: quemadmodum contra ens ipsius essendi uinculū habet ipsum non esse non ens, ut perfecte rursus esse liceat. Ita enim ipsum ens maxime erit, & ipsum non ens maxime nō erit, si ipsum ens quidem participet essentia essendi ens, nō autem essentia essendi nō ens, si omnino esse debeat: ipsum uero nō ens nō participet essen-

Si res sit, &
oratio ex ea
uera est. si
oratio ex re
facta uera sit
& res uera

tia

tia non essendi nō ens, sed essentia nō essendi ens, siquidē non ens penitus uideri debeat. Verissima hæc sunt. Nonne igitur postq̄ ens non essendi particeps est, & nō ens ipsius essendi particeps, unū quoq̄ cū nō sit, ipso esse participare necesse est ad hoc ut uere nō sit? Necessè. Essentia igitur adesse uideat uni si non sit. Videat. Atqui nō essentia rursus, si quidem minime sit. Quid nī? Num potest aliquid, quod certo quodam modo affectū, sic habere se dicitur, non sic se habere, cum nondū ex huiusmodi habitu transmutatū sit? Nō potest. Quodcunq̄ igitur sic se, & nō sic se habet, mutationē quandā patitur. Patitur. Mutationē uero motū ne, an aliud quiddā esse dicemus? Motū. Vnum autē nonne & ens & non ens apparuit? Apparuit. Ergo & sic, & nō sic se habens. Videtur. Vnum ergo nō ens moueri uideatur. siquidē mutationē ex ipso esse in nō esse recipit. Patet. Enim uero si nusquam in natura rerum adest, cū non sit, nō utiq̄ aliunde aliō migrare potest. Quo pacto enim posset? Non ergo mouetur ex eo q̄ transeat. Minime. Neq̄ tamen in eodem uersatur. Etenim ipsum idem nusquam attingit. ens nanq̄ ens ipsum idem, nō ens autem in aliquo eorum quæ sunt, esse impossibile est. Impossibile certe. Non ergo unum cū non sit, in eo uersari in quo minime est, unquam posset. Nunq̄. Neq̄ etiam alteratur unum ab seipso, neq̄ ens, neq̄ non ens. haud enim sermo de uno ulterius haberetur, siquidem à seipso alteratum fuisset, uerum de alio quodam præter unum. Probe. Si neq̄ alteratur, neque in eodem reuoluitur, neq̄ progreditur, quonā pacto mouebitur? Nullo. Quod uero moueri nequit, quietem agere necesse est, & quod quiescit consistere. Necessè. Igitur unum si non est, stat atq̄ mouetur. Videtur. Quinetiam si mouetur, necessè est proculdubio alterari. quatenus enim quid mouetur, eatenus non eodem modo quo prius, sed alio sese habet. Plane. Ergo unum dum mouetur, etiam alteratur. Profecto. Veruntamen nullo modo motum, nullo modo alteratur. Nullo penitus. Quam ob rem unum quod non est, quā quidem mouetur, absq̄ dubio alteratur, quā uero non mouetur, minime alteratur. Minime. Ideoq̄ unum si non sit, alteratur: atq̄ etiam minime alteratur. Constat. At quod alteratur, an non alterum q̄ antea fieri, pristinūq̄ habitum exuere oportet? quod uero non alteratur, neq̄ fieri, neq̄ etiam interire? Necessariō sequitur. Vnde unum quod non est, quia alteratur, efficitur ac perit: quia uero nō alteratur, nec fit, nec interit. Atq̄ ita & fit pariter atq̄ interit. rursusq̄ neq̄ fit, neq̄ interit. Sic est.

RURSUS iam ad principium redeamus, liquidò inspecturi utrum hæc deinceps quemadmodum hactenus, an aliter esse uideantur. Operæ precium hoc est. Nonne iam differuimus quid circa unum accidat, si ipsum minime sit? Differuimus. At quoties non ens proferimus, nihil aliud nobis significat quam essentia absentiam ab illo quod quidem non esse pronuciamus. Nihil aliud. Vtrum quando dicimus non esse aliquid, aliquo modo ipsum non esse intelligimus aliquo modo esse? An potius hoc ipsum, non est, quoties pronuciatur, simpliciter significat quod nullo prorsus modo usquā est: & cum nō sit, nulla ex parte est essentia capax? Absolute id significat. Neq̄ ergo esse ipsum non ens poterit, neque alio quoquam modo essentiam attingere. Minime. Fieri autem & interire num aliud est, quā illud quidem essentiam accipere, hoc autem amittere? Nil aliud. Ergo qui nulla huius pars conuenire potest, nūquam haud accipit ipsam, aut amittit. Nunquam. Vni ergo postquam nullo modo est, neq̄ nasci, neq̄ abijcere, neq̄ alio pacto essentia capere conuenit. Decens est. Non itaq̄ interit ipsum unum cum non sit, neq̄ fit, utpotē quod nulla ex parte est essentia capax. Nō uidetur. Neq̄ rursus aliquo pacto alteratur. iam enim & fieret, & periret, si hoc pati posset. Verum. Si minime alteratur, an non etiam necessè est nequaquā moueri? Necessè. Neq̄ tamen stare alicubi quod nullo modo est, asseremus: quod enim stat, in aliquo eodem semper esse oportet. Quid nī? Sic planè ipsum nō ens, nunquam aut stare, aut moueri fatebimur. Nunquam. Præterea nihil ex ijs quæ sunt, illi adest. iam enim essentia participaret, utpotē quod alicuius existentis esset particeps. Manifestum est. Non magnitudo igitur illi, non paruitas, non æqualitas accidit. Non profecto. Sed nihilo magis similitudo aut diuersitas illi uel ad alia, uel ad seipsum aderit. Nequaquam uidetur. Num & alia ullo modo illi esse poterunt, quum nihil prorsus ipsi esse queat? Haud licet. Quapropter alia non similia illi, non dissimilia, non eadem, non altera sunt. Non sanè. An uero ipsum quod illius, uel ipsum quod illi, uel quid, uel hoc, uel huius, uel alterius, uel alteri,

Septima
suppositio

Nō ens sim-
pliciter esse
nō potest:
neq̄ essentia
attingere

g 4 aut

aut quondam, aut deinceps, aut nūc, seu scientia, siue opinio, siue sensus, an sermo, an nomen, an aliud quoduis ex ijs quę sunt, circa ipsum quod minime est, existet? Minime. His igitur rationibus unum si non est, nullo prorsus modo aut usquam sese habet. Non sanē uidetur ullo modo aut usquam sese habere.

Suppositio
octaua

NST ne iterum disputandū unum si non est, quid alijs præter unum euenire oporteat? Disputandū. Primum igitur ista alia, aliquid esse oportet. nisi em̄ alia sint, haud sanē de ipsis alijs differet. Sic est. Et si de alijs sermo fit, alia profecto altera sunt, an non idem tu aliud & alterū uocas? Equidem. Alterum nōne ab altero alterum, et aliud ab alio aliud esse dicimus? Vtiq;. Ergo ipsis alijs si modo alia futura sunt, aderit aliquid à quo alia erunt. Neesse. Quidnam id potissimum erit? Ab uno quidem alia non erunt, cum illud minime sit. Non certe. Inuicem itaq; alia sunt, id enim solum restat. alioquin à nullo alia futura sunt. Recte. Idcirco secundum multitudines singula inuicem alia sunt. Etenim secundū unum nequeunt, non existente uno. Verum quilibet ut uidetur aceruus illorum, multitudine infinitus existit. Et si quod minimū apparet, quispiam sumpserit, uelut in somno repente pro eo quod unum uisum fuerat, multitudo occurrit: & pro eo quod minimū apparuerat, q̄ maximum iam si ad alia dissecta cōferas, apparet. Rectissime. Talibus, inquā, aceruis diuersa inuicē alia præter unū erunt, si non existente uno, alia sunt. Quam maxime. An non plures acerui erunt, quorū quilibet unus prima fronte uidebit, nullus tamē unus erit, cum ipsum unum minime sit? Certe. Numerus item illorum aliquis esse uidebitur: siquidē & unum quodlibet, cū tamē multa sint. Valde quidē. Paria præterea & imparia falsō uidebunt, uno prorsus absente? Falsō. Quod insuper exiguū in illis primo uidebit, ut dictū est, ē uestigio q̄ maxima & q̄ plurima quo ad singula parua, quę etiam multa sunt, se nobis ostētat. Quid prohibet? Quinetiam aceruus quisq; æqualis multis paruisc; aceruis esse uidebitur. Nā haud liquido ex maiori in minus trāsisse uideretur, nisi prius in medium peruenisse uisus esset, hoc aut phantasma quoddā æqualitatis erit. Verisimile est. Nōne ad alium aceruum terminum habens, ipsum ad seipsum neq; principiū, neq; medium, neq; finē habet? Quade causer? Quia semper cum quis horum aliquid intelligentia cōtuetur, ante principium semper aliud occurrit principium: et post finem, alter semper finis subsequitur: nec non in medio, alia semper interiora q̄ medium, semperq; minora, ob id quia nequit unum aliquid in his accipi, cum unum minime sit. Verissima loqueris. Discerpi deniq; necessario arbitror ut dispersum, quodcunq; intelligentia quis assumpserit, semper enim aceruus unius expers accipitur. Proculdubio. Nōne hoc tale eminus & obtuse prospicienti unū apparet? Neesse. Cōminus autem & acute intelligenti unumquodq; multitudine infinitum? siquidem ab uno non existente deseritur. Præ cæteris necessarium hoc est. In hunc itaq; modum infinita, & finem habentia, & unum, & multa quælibet alia apparere oportet, si non unum, sed alia præter unum sunt. Oportet utiq;. An non similia quoq; & dissimilia uidebunt? At quomodo? Nam cum uelut adumbrata eminus prospicienti unum, appareant omnia, in eodem aliquo cōmunicare, similiaq; esse uidebuntur. Prorsus. At uero propius accedenti, multa & altera, atq; ipso diuersitatis phantasmate altera sibi ipsis & dissimilia. Sic accidit. Similes item atq; dissimiles ipsos aceruos, tum sibi met, tum inuicem apparere neesse est. Et maxime quidem. Nōne etiam eosdem & alteros inuicem, & contiguos sibi, & seorsum à seipsis, omnibusq; motibus agitados, & undiq; permanentes, orientes & occidentes, ac neutra omniaq; huiusmodi, quę quidem percurrere facile nobis esset, si uno non existente multa fuerint? Verissima narras.

Nona sup-
positio

REDEVENTES iam iterum ad principiū, declaremus, unū si nō est, quidnam alijs præter unū euenturū sit. Declaremus. Principio igit unū alia nō erunt. Quō enim? Neq; tamen multa. In ijs em̄ quę multa sunt, inest & unū. Etem̄ si nullū illorū est unum, cūcta nihil sunt, quapropter neq; multa, Vera loqueris. Cum itaq; unū haud inest alijs, nec multa, nec unū sunt. Non planē. Neq; etiā apparent unū aut multa. Curnam? Qm̄ alia cum ijs quę non sunt, nullum prorsus cōmercium habent, neq; quicquā ex ijs quę minime sunt, ad aliquid aliorum attinet: nam nulla pars ijs quę non sunt, adest. Verum. Neque igitur opinio de eo quod minime est, nec phantasma ceteris inest, neq; ullo modo id quod non est, ab alijs opinione cōcipitur. Non

Non certē. Quapropter si unum non est, nihil aliorū opinione concipitur aut unum aut multa esse. Nam absq; uno multa opinari penitus impossibile. Impossibile nimitū. Ergo si unum non est, alia neq; sunt, neq; opinione etiam cogitantur unum aut multa esse. Non uidentur. Vnde neq; similia, neq; etiā dissimilia. Non. Neq; etiam eadem, aut altera, neq; contigua, neq; seiuncta, neq; reliqua quocunq; in superioribus tanquam quę ad ipsa alia spectare uiderentur, enarrauimus, neq; sunt alia, nec esse alia uident, unū si nō est. Vera. Nōne ut summam loquar, si dixerimus, unum si nō est, nihil est, recte dicemus? Et maxime quidē. Hoc itaq; dictum à nobis sit, atq; illud præterea, quod ut uidetur, unum siue sit, siue nō sit, tum ipsum, tum etiam alia ad sese, atq; inuicem omnia omnino sunt atq; nō sunt, apparentq; insuper, & non apparent. Verissima quidem hæc sunt.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI

in Philebum Platonis, uel De summo Bono.

LIVS libri propositum est, de summo animæ bono differere, quod quidē summum bonum cum conditione quadam dicitur, cum ipsum rerum omnium principium summum bonum absolute dicitur. De hoc igitur quod cum conditione bonum, hoc in libro: de eo quod absolutum, in Parmenide disputatur. Ab absoluto aut hoc manat, quemadmodum lumen quoddam ab ipso luminis totius fonte dependet. Quamobrem in Phædone & Theæteto dictum est à Platone summum animæ bonum dei similitudinē esse, Nihil uero solis fit simile, nisi quadam luminis ipsius infusione. Vnde & animæ bonum erit integra diuini luminis consecutio. Id lumen in mentem primo, in uoluntatem deinde descendit. In mente ueritas, in uoluntate gaudiū: in mente ambrosia, in uoluntate nectar, à Platone hic et in Phædro cognominantur. Itaq; summum hominis bonum in sapientiæ uoluptatisq; mixtione locauit. Sed ante in sola uel sapientiæ uel uoluptatis ratione beatitudinem consistere posse negauit, ex eo quod triplex boni summi conditio in neutro reperitur. Ea est, ut summopere perfectum sit, & sufficiens, & expetendum. Perfectū, quia nihil sibi deest. Sufficiens, quia nihil deest illi quod ipsum capit. Expetendū, quia in illo & ex illo est, quicquid appeti potest. Vnde quia perfectum, sufficiens, & expetendum. Sanē quia sibi sat est, alteri sufficit: quia sufficit alteri, desideratur ab altero. Hæc neq; soli sapientiæ, neq; uoluptati, sed mixto cuidam ex utraq; competere demonstrantur. ubi de uoluptatis & sapientiæ genere, origine, atq; natura permulta dicuntur, de infinito & termino, de cōposito & cōpositionis principio. Ac demum concluditur summum in natura bonum, & absolutum, esse mensuram uniuersorum, hoc est totius nature principium. Summum uero bonum mentis & animæ esse illius primi possessionē, quæ mixtioni ex sapientia & uoluptate per ueritatē, cōmensurationem, & pulchritudinem conuenit. Quapropter in primo bonorum gradu rerum omnium mensura ponitur: in secundo ueritas: cōmensuratio, pulchritudo: in tertio mens sapientiæ: in quarto scientia, ars, & opinio: in quinto temperata uoluptas. Beatusq; uir dicitur, qui et sapientiam diuinorum adeptus est, & humanorum peritiam scientia quadam & arte & opinione constantem, gaudio contemplationis totus exultat, uoluptati sensuum eatenus se committit, quatenus sapientia scientiaq; & gaudium impedimentum in de nullum accipiunt. Introductio ad dialogū eiusmodi est. Cum multa de summo bono ultro citroq; Socrates Philebusq; cōtulissent, atq; esset Philebus iā disputādo defessus, Protarcho nuper aduenienti gratulatus est, annuitq; ut prouinciā in disputādo suā susciperet. Protarchus utpote adolescēs subito est assensus. Ad quem cōuersus Socrates. Cōsidera, inquit, quā tutelā suscipias, neq; temere ad disputationē properes. Immo audi utriusq; sententiā prius, et eam quæ tibi recta ratione examināti probabilior apparet, accipe defendendā. Sed iam ad dialogū ueniamus.

Summū bonū

Ambrosia
Nectar

Summū bonū
in sapientiæ &
uoluptatis mi-
xtione

Tres conditiō-
nes summi boni

Summū in na-
tura bonū &

absolutū, esse
mensuram uni-
uersorum

Bonorum

gradus

PHILEBVS PLATONIS VEL

DE SUMMO BONO

SOCRATES, PROTARCHVS, PHILEBVS.

VIDE ô Protarche quem nunc à Philebo sermonem accepturus sis, & cōtra quem potius sicubi parum tibi arrideat, pugnaturus. Vis ne utranq; sententiam in summā redigamus? PROT. Volo equidē. SOC. Philebus quidem inquit animantibus omnibus bonum esse læticiam, uoluptatem, delectationem, cæteraq; huius generis omnia. Nostra autem aduersus illum disceptatio est, ut non ista quidem, sed sapere, intelligere, meminisse, & quę hisce cognata, opinio recta, ueriq; rationis discursus, meliora & potiora sint q̄ uoluptas omnib. quæcunq; ho-
rum

rum capacia sunt, eorumque adeptio maxime omnium utilis sit & presentibus & futuris. An non hæc utriusque sententia Philebe fuit? PHIL. Et maxime quidem. SOC. An suscipis o Protarche, eam quæ tibi nunc oblata est disputationem? PROT. Necesse est me illam suscipere, quando quidem Philebus pulcher ille defessus est. SOC. Oportet equidem quid in his uerum sit, omni studio definire. PROT. Oportet sane. SOC. Age igitur præter hæc id insuper asseueremus. PROT. Quid nam? SOC. Quod uterque nostrum habitum quendam & affectionem animi, quæ cunctis hominibus uitam exhibere beatam possit, demonstrare conetur. Nonne? PROT. Certe. SOC. Et uos quidem habitum affectionemque lætandi, nos autem sapiendi. PROT. Sic est. SOC. Si quis uero habitus præstantior utroque horum uideatur, idemque uoluptati cognatior sit, ac stabilimentum uitæ præstet, nonne utriusque superabimur nos. uoluptas autem sapientiam superabit. PROT. Profecto. SOC. Sin autem sapientiæ sit is propinquior, uincet utique sapientiæ uoluptatem, uoluptas contra succumbet. Num ista conceditis? PROT. Mihi quidem concedenda uidentur. SOC. Philebo autem quidnam uidetur? PHIL. Mihi sane uoluptas præstare uidetur, semperque uidebitur. Ipse autem uideris o Protarche. PROT. Cum iam iam nobis Philebe concesseris disputationis officium, haud amplius apud te assentiendi Socrati, uel dissentiendi potestas erit. PHIL. Vera dicis. Ego uero purgatum me uolo, testemque deam aduoco. PROT. Et nos quoque testes erimus, te ista quæ dicis dixisse. Verum nos deinceps o Socrates, uel uolente Philebo, uel quomocumque uis, absoluere conemur rem. SOC. Conemur ab ipsa dea exordientes, quam hic Venerem nuncupari quidem, sed uerissimum ei nomen esse uoluptatis inquit. PROT. Recte sane. SOC. Reuerentia uero mihi semper erga deorum nomina est, non humana quedam, sed maximum quemque timorem exuperans. Et nunc quidem Venerem quemadmodum ipsi gratum est, sic appello: uoluptatem uero rem esse uariam scio: Sed ab ea, ut dixi, principium facientes, quam habeat naturam inuestigare debemus. Rem unam quidem audimus: formas tamē uarias admodum, & inuicem quodammodo dissimiles habet. Vide enim, delectari dicimus intemperantem hominem. Sed & temperantia temperantem: delectari insipientem insipientibus opinionibus, ac uana spe undique plenum. sed & sapientia sapientem: quas quidem uoluptates si quis dissimiles esse neget, insipiens esse merito uideatur. PROT. Hæc quidem o Socrates, ex contrariis rebus proueniunt, non sunt tamen ipsæ contrariæ. Qui enim uoluptas uoluptati rerum omnium maxime similis non sit, cum sit eadem ipsa sibi? SOC. Enim uero o beate, neque color a colore, ex eo quod color unusquisque est, differt, at uero nigrum albo præterquam quod differt, etiam contrarium esse nouimus omnes. Quinetiam figura figuræ eadem genere ipso in uniuersum est: partes autem generis eius aut in immensum inter se differunt, aut contrariæ sunt etiam, ceteraque huiusmodi multa reperiemus. Quam ob rem noli huic rationi, quæ maxime contrariæ omnia unum efficit, credere. Vereor enim ne forte uoluptates quasdam inter se contrarias reperiamus. PROT. Forte, sed quid hoc rationem nostram lædet? SOC. Id certe lædet, quod tu hæc dissimilia cum sint, alio (sic dicamus) nomine uocas: ais enim suauia omnia bona esse: suauia uero, quin suauia sint, nulla prohibet ratio. Cum autem ex his multa mala sint, multa etiam ut nos quidem dicimus bona, tu tamen omnia bona uocas, etiam dissimilia inuicem confessus, si quis coegerit. Quid ergo in cunctis uoluptatibus tam malis quam bonis idem ne quiddam communiter inuenitur, cuius gratia bonas omnes uocas? PROT. Quid ais o Socrates? An putas quempiam, cum posuerit uoluptatem bonum esse, inde tibi concessurum quasdam bonas, quasdam malas esse? SOC. Veruntamen dissimiles esse multas, pleraque etiam inter se contrarias confiteberis. PROT. Haud sane in quantum uoluptates sunt. SOC. Rursus in idem relabimur o Protarche, dicemusque uoluptatem uoluptate nihil differre, sed omnes consimiles esse: & exempla in medium paulo ante inducta nihil mouebunt. ac instar eorum qui inepti & rudes disputationum sunt, contendemus. PROT. Qui ista dicis? SOC. Quia si ipse te imitans ego, repellensque dicere non uerear, quod dissimillimum omnium dissimillimo simillimum sit, eadem quæ & tu afferre poteris. Itaque rudiores quam par sit, apparebimus. Et oratio nobis exciderit, peractaque iam sit, rursus igitur eam exordiamur: fortasse enim altius progressi in eandem sententiam concedemus. PROT. Dic quomodo? SOC. Pone me uicissim interrogatum abs te o Protarche. PROT. Quid nam? SOC. Sapientia, scientia, mens, & quæ

Venus uoluptas

Plures modi delectandi

& quæcumque ego a principio rogatus quid ipsum bonum sit, bona uocabam, nonne idem quod & sermo tuus, patientur? PROT. Quæ ratione? SOC. Cunctæ namque scientiæ multæ uidebuntur, earumque nonnullæ dissimiles inuicem. quod si quæ etiam contrariæ sint, nunquid presenti disputatione dignus fuero, si hoc ipsum ueritus, nullam scientiam scientiæ dissimilem dixerim? Sic tandem sermo noster tanquam fabula euanesceret, nos autem ruditate quadam detineremur. At sic fieri minime decet, quin potius salutis ratio habenda est. Mihi igitur & in tua, & in mea oratione ex æquo id placet: ut multæ uidelicet uoluptates ac dissimiles sint, multæ præterea differentesque scientiæ. Differentiam itaque meam ac tui boni o Protarche, minime abscondentes, sed in lucem potius educentes, feramus, si qui examinantes inquirant, uoluptatem ne an sapientiam, aut tertium præter ista quiddam bonum uocare fas sit. Nunc enim nequaquam istud contendere debemus, ut quæ ipse pono aut quæ tu, uincant, sed ei quod uerissimum est, faueamus. PROT. Sic oportet. SOC. Hoc item multo magis mutua confessione stabiliamus. PROT. Quidnam? SOC. Quod omnibus hominibus molestum est, & uolentibus & inuitis etiam interdum quibusdam. PROT. Dic planius. SOC. Sermonem qui mox incidet inquam, natura mirabilem. Multa unum esse, & unum multa, mirabile dictu. In quo facile est utrumque partem defendas litem mouere. PROT. Nunquid hoc ais, cum quispiam me uerbi causa Protarchum unum natura genitum asserit, eundem rursus multos dicat? rursus qui me contrarios, grauem, leuem, magnū, paruū ponant, idem eundem unumque hominem ponant, & multa huius generis? SOC. Tu quidem o Protarche, circa unum ac multa, quæ mira uideri desierunt inducis, & quæ, ut ita dicam, omnes consentiunt minime tentanda esse, cum puerilia sint quædam, & facilia cognitu, ac maxime sermonibus obfutura, si quis admittat: nec mirabilia censenda, si quis membra alicuius partesque ratione diuidens uniuersas eas, illud unum esse confessum, mox refellat, derideatque, quasi monstrum fateri coactum, unum multa scilicet infinitaque esse, multa uero unum. PROT. Tu uero quænam alia dicis o Socrates, quæ nondum concessa circa sermonem eundem diuulgata sint? SOC. Quando quispiam o puer, ipsum unum nihil ex his quæ oriuntur, & occidunt, ponit, ut paulo ante nos diximus, tunc tale unum haudquaquam refelli debere concessum est. At quum unum hominem affirmare conatur, bouem unum, pulcrum unum, unumque bonum, tunc sane in his eiusmodique unitatibus, anxium studium, ac etiam diuisio ambigua fit. PROT. Quo pacto? SOC. Primo quidem utrum admittendum sit, eiusmodi quasdam unitates uere esse: Deinde quomodo quamlibet earum unam semper eandemque esse putandum, nec generationem, nec interitum suscipientem, suaque in unitate firmissimam: Postremo nunquid in rebus genitis, & infinitis quæque ponenda sit, siue dispersa, multaque ex una iam facta, siue tota ipsa ab seipsa seorsim, quod maxime omnium impossibile uideatur, unum idemque simul in uno multisque fieri. Non illa igitur o Protarche, sed ista sunt quæ circa unum et multa, male accepta, omnis difficultatis defectusque sunt causa, bene autem examinata, facilitatis. PROT. Oportet nos o Socrates, hoc primum in presentia discutere. SOC. Sic ego quidem iudicari. PROT. Hos igitur omnes concedere hæc tibi existima, forte uero nunc præstet Philebum, quasi malum (ut dicitur) quod bene iacet, rogando non mouere. SOC. At unde potissimum exordiemur, cum multa & uaria in his dubitationibus pugna insit? hinc ne? PROT. Vnde nam? SOC. Vnum ac multa rationibus idem facta, mouere. Malum bene sopitum ne

si nos ita obiurgaueris, in te impetum faciamus: ueruntamen, intelligimus enim quod dicis, si quis modus est, si quod machinamentū quo perturbatio hæc benigne è disputatione reijci, ac uia quædam ad sermonem comodior reperiri possit, & ipse meditare, & nos pro uiribus te sectemur: Neque enim parua disputatio præfens est ò Socrates. SOC. Non certe ò pueri, sic enim Philebus uos appellauit. Nulla tamen est uia pulchrior, neque esse potest quæ illa quam semper ego dilexi. At illa me sæpe fugiens, desertum inopemque destituit. PROT. Quænam ista: dic modo. SOC. Quam ostendere haud ita difficile est, persequi uero difficillimum. Quæcunque enim per artem adinuenta sunt, hæc in lucem hominibus prodierunt uia. Animaduerte quæso, quam dico. PROT. Dic modo. SOC. Donum profecto deorum ad homines, ut mihi uidetur, per Prometheus quædam unam cum quodam lucidissimo igne descendit. Etenim prisca nobis præstantiores, diisque propinquiores, hæc nobis oracula tradiderunt, quod cum ex uno & multis constent uniuersa quæ semper esse dicuntur, terminumque & infinitum innatum habeant, oportet nos his ita ordinatis, unam semper ideam in uno quolibet generatim ponentes inquirere, & eam insitam inuenturos esse: quam si comprehendamus, post unam duas, si sint, perscrutari: si minus id pateat, tres, aut alium numerum quærere, & quodlibet eorum quæ sunt unum, rursus eodem pacto diuidere, quousque ipsum principio unum, non modo quod unum multaque & in finita sit, uerum etiam quot sit, aliquis noscat: infiniti autem ideam non prius ad multitudinem adhibere, quam quis numerum omnem inter infinitum, & unum medium cadentem percepit, tum demum unum quodlibet omnium abeuntium in infinitum dimittere. Dij ergo, ut diximus, sic nobis inuestigare, discere, & mutuam docere dederunt. Qui uero nunc extant ex hominibus sapientes, unum quidem ac multa utcumque contingit, uelocius atque tardius quam decet, inducunt, & post unum infinita continuo, media uero illos effugiunt. Quibus disputandi ratio, tum dialectica, tum etiam litigiosa discreta est. PROT. Quæ modo dixisti ò Socrates, partim intelligere mihi uideor, partim clarius audire desidero. SOC. Perspicue hoc constat in literis ò Protarche, quod diximus. Itaque in his quas didicisti, id accipe. PROT. Quonam pacto? SOC. Vox, inquam, ex ore nobis erumpens una est, & infinita rursus uoces numero, & cunctorum pariter, & cuiusque. PROT. Quid nunc? SOC. Neutro tamen horum docti efficimur, nec quod eius infinitum, nec iterum quod eius unum cognoscimus, sed quia & quot, & quales sunt, tenemus: hoc enim unumquemque nostrum gramaticum reddit. PROT. Verissima loqueris. SOC. Idem quoque musicum hominem facit. PROT. Qua ratione? SOC. Vna quodammodo & in hac arte uox est. PROT. Quid nunc? SOC. Duo item ponenda sunt, graue & acutum, & tertium tonus medius. nonne ita? PROT. Ita. SOC. Veruntamen nondum doctus musicen eris, si hæc sola cognoueris, & ista ignorans, ut ita loquar, nullus eris in musica precij. PROT. Nullus. SOC. Sed postquam ò amice, acceperis quot interualla uocis numero sunt circa graue atque acutum, & qualia, necnon interuallorum termini, & quotcumque ex his compositiones proueniunt. Quæ maiores nostri conspicientes nobis eorum sectatoribus, ut huiusmodi quædam harmonias appellaremus, tradiderunt. In motibus præterea gestibusque corporis alia quædam talia inesse monstrarunt, quæ numeris demensa, rhythmos atque mensuras uocari iussere: cogitare præterea quod eadem ratione de unoquoque quod unum, & multa est, considerare debemus. Nam quando ista sic accipis, sapiens tunc euadis. Cum uero & aliud quicquam ita comprehendis, sapiens rursus circa illud efficeris. Infinita autem singulorum & in singulis multitudo, uagum te incertumque, & rationis ac numeri red dit expertem, ut potè in nullum cuiusque terminum respicientem. PROT. Præclare hæc ò Philebe, Socrates mihi dixisse uidetur. PHIL. Mihi quoque, sed quid ad rem hic sermo? quid tibi sibi uult? SOC. Rectè id ò Protarche, Philebus iste quæsiuit. PROT. Prorsus. Responde igitur. SOC. Faciam quod uultis, ubi de his iisdem paulisper etiam disputauero. Ut enim si quis unum aliquod accipit, is ut diximus, haud mox in infiniti naturam, sed aliquem numerum descendere debet: ita uicissim, si quis infinitum primo sumere cogitur, nequaquam in unum continuo, sed in numerum quendam qui multitudinem aliquam habeat, debet intèdere, ex omnibusque tandem in unum desinere. Quod uero nunc diximus, rursus in literis coniectari licet. PROT. Quomodo? SOC. Postquam infinitam uocem cogitauit, siue deus aliquis, siue homo diuinus, qualis apud Ægyptios Theuth

Prisci & nobis præstantiores, et diis propinquo res
Hoc loco quis nosse possit, cum ponatur scientia esse uirtutem, & uirtutem in mediocritate, quæ scientia sit etiam in quadam mediocritate, id est in terminum & infinitum

Hac ratione & Aristoteles uoces in decem genera coegit

Circa finita, id est media, sapientia est
Circa infinita non est ratio

fuisse fertur, primo in ipsa uocis infinitate uocales literas considerauit, quæ non unia, sed plures sunt, rursusque alias quæ non uocis, sed soni participes essent, atque harum numerum certum similiter definiuit: tertiam deinde speciem literarum distinxit, earum quas nunc mutas uocamus, postremo liquidas mutasque discreuit usque singula quædam, uocalesque & medias eodem modo, donec earum numero in singulis speciebus, & in uniuersis reperto, elementa uocauit. Cumque uideret neminem nostrum, horum quicquam seorsim percepturum, nisi uniuersa percepisset, hoc uelut uinculum, unum quiddam existens, & in unum dispersa redigens meditatus, quæ unam in his esse artem gramaticen animaduertit, eo nomine appellauit. PHIL. Hæc planius quam superiora uidelicet ipsa inuicem comparata ò Protarche, comprehendit. Idem tamen & nunc, & superius in hac disputatione desidero. SOC. Num ò Philebe, requiris, quid uidelicet ad sermonem nostrum ista conferant? PHIL. Id scilicet quod dudum ego & unam Protarchus requirebamus. SOC. Nunquid hoc assecuti, requiritis tamen iam pridem ut inquis? PHIL. Quonam pacto? SOC. An non de sapientia & uoluptate nobis ab ipso principio disceptatio fuit, utrum ex his eligendum? PROT. Immo. SOC. Etenim unum esse utrumque horum diximus. PROT. Diximus profecto. SOC. Hoc ipsum prior sermo requirit, quomodo unum, & multa utrumque horum sit, quodue pacto non infinita continuo, sed certum utrumque horum numerum accipit prius, quam in infinitum porrigatur. PROT. Haud sanè in leuem nos quæstionem, nescio quomodo Socrates, ò Philebe, circumduxit. Quare age, considera uter nostrum ad præsentem interrogationem respondeat. Fortè enim ridiculum est, me disputationis totius successorem, ex eo quod respondere ad id modo nequeam, rursus hoc ipsum tibi imperare. Attamen ridiculum multo magis esset neutrum nostrum id posse. Meditare itaque quid agamus. species enim uoluptatis à nobis exigere Socrates uelle uidetur, sint, nec ne, quotque præterea, quales uel sint, & de sapientia eadem similiter percontari. SOC. Vera loqueris ò Callia fili. Nisi enim id circa quodlibet unum, simile, idem, & contrarium, quemadmodum oratio præcedens ostendit, obseruare queamus, nullus unquam nostrum ullius erit ad aliquid precij. PROT. Sic ferè ò Socrates, se res habere uidetur. Ac præclara quidem res moderato uiro omnia nosse. Altera uero (quod dicitur) nauigatio, proximumque uidetur, se ipsum minime latere. quorsum autem ista nunc dixerim, declarabo: Ipse nobis ò Socrates disputationis huius auctor extitisti, teque ipsum ad inuestigandum quid ex humanis rebus optimum sit, præbuiti. Nam cum Philebus uoluptatem, delectationem, lætitiā, & reliqua huius generis, hominibus optima esse assereret, tu illi statim contradixisti, esse non ea, sed illa potius quæ sæpenumero in memoriam nobis sponte reducimus, recte agentes, ut in memoriam reducta utraque discutiantur. Dicis autem, ut uidetur, (quod adijciendum puto recte) præstantius uoluptate bonum esse, mentem, scientiam, intelligentiam, artem, & reliqua huiusmodi, & quod capessere potius illa debeamus. Quæ utraque cum in dubium uocata sint omnia hæc, quasi ioco minati sumus, non prius te dimissuros quam huic controuersie certus finis imponeretur. Tu uero concessisti quidem, teque ipsum ad id exequendum exposuisti. Nos itaque dicimus quod pueri solent, quæ recte data sunt, auferri non debent. Pone igitur illum disputandi modum nunc quidem. SOC. Quem dicis? PROT. Quo dubitationum scrupulos inijcis, eaque interrogas, quibus de respondere tibi nunc nemo nostrum idonee saltem potest. Neque enim belle finita esse disputatio putanda est, qua perplexos omnes nos reddidisti. Atque si minus id nos ualemus, tibi agendum est: pollicitus enim es. Hoc igitur tu consulta, utrum uoluptatis & sapientia species distinguendæ, an potius dimittendæ, an alio quoquam modo queas uelis uel, quæ nunc inter nos controuersa sunt, aperire. SOC. Nihil igitur metuendum est mihi quidem amplius, postquam hæc tu ita dixisti. Nam ubi si uelis dicitur, omnis qualibet in re formidofugatur: accedit, quod deorum aliquis memoriam nobis aliquam suppeditasse uidetur. Neque uoluptatè, neque sapientia esse summum bonum sed tertium

infinitum dialogi

tescet. PROT. Præclare loqueris, perge sic obsecro. SOC. Paucula quædam prius asseueremus. PROT. Quænam? SOC. Iplius boni conditionem uidelicet, perfectum esse, an imperfectum necesse sit. PROT. Omnium ô Socrates perfectissimum. SOC. Quid uero, sufficiens ne bonum ipsum est? PROT. Quid nî? & in hoc ipsum ab omnibus quæ sunt, differre necesse est, cunctisq; præstare. SOC. Hoc quoque de illo maxime ut arbitror, necessarium est asserere, quod omne cognoscens id ipsum uenatur, & appetit apprehendere cupiens, atque ipsum in se, & alia circa ipsum possidere, cæterorumq; nihil curat, præterquam quæ unâ cum bonis perficiuntur. PROT. His repugnare non licet. SOC. Consideremus igitur dijudicemusq; uoluptatis & sapientiæ uitam seorsum inspicientes. PROT. Quo pacto inquis? SOC. Neque in uoluptatis uita sapientiâ insit, neq; in sapientiæ uita uoluptas. Oportet enim siquidem his prius bonum est, nullius amplius indigere: si uero indigum apparet, haud ulterius reuera nobis est bonum. PROT. Non certe. SOC. Num uolumus in teipso periculû facere? PROT. Prorsus. SOC. Responde igitur. PROT. Dic amabo. SOC. Optares ne ô Protarche, plenam summis uoluptatibus omnem uitam agere? PROT. Quid nî optem? SOC. Nunquid alio quopiam indigere te ultra putares, quando perfecta harû possessione fruereris? PROT. Nequaquæ. SOC. Aduerte itaq; num ipsa sapientiâ indigeres, & intelligentiâ, & cõuenienti ratiocinatione, & alijs quæcunq; horum cognata, sed neq; uisus? PROT. Et quid? omnia porrò haberem, si uoluptate fruerer. SOC. Et ita uiuens, per omnem uitam præcipuis uoluptatibus abundares? PROT. Profecto. SOC. Si mente, memoriâ, scientiâ, opinione uera penitus careas, primo quidẽ hoc ipsum, gaudeas ne, an nō gaudeas, te ignorare necesse est, cū sis omni sapientiâ uacuis. PROT. Necesse. SOC. Et cum memoriâ sis priuatus, haud sanè te aliquando delectatum fuisse recordaberis, nec ulla uoluptatis repente incidentis restabit memoriâ: & opinione uera orbis, dum lætaberis, lætari te minime opinaberis. Ratione quoq; captus, qd in posterum uoluptatem aliquam adepturus sis, ratiocinari non poteris. Duces aut non hominis uitam, sed pleumonis cuiusdam, id est, spongiæ marinæ, aut ostreæ marinæ per similem. Sūt hæc uera? an aliter de his sentire licet? PROT. Et quo pacto aliter? SOC. An uita nobis huiusmodi expetenda? PROT. Mutum me ô Socrates, præsens ratio reddidit. SOC. Ne desistamus hic obsecro, sed iam alteram illam mentis scilicet uitam in medium adducentes, ulterius consideremus. PROT. Qualem inquis? SOC. Vtrum aliquis uiuere sic eligeret, ut sapientiâ, mentem, scientiâ, memoriâ omnem omnium possideret, uoluptate uero nulla penitus frueretur, nec rursus afficeret molestia, sed sine ullo tali affectu uiueret? PROT. Neutra ex ijs ô Socrates, uita aut mihi aut alteri, ut arbitror, eligenda uidetur. SOC. Quid aut ô Protarche, uita ex ambobus in unum congregantibus mixta, & communis effecta? PROT. Ex uoluptate ais, sapientiâq; & mente? SOC. Hanc ipsam dico. PROT. Vnusquisq; sanè hanc ipsam potius q̄ ex superioribus alterutram eliget: neque unus optabit quidem, alius minime, sed idem omnes pariter expetent. SOC. Videmus ne igitur quid ex ijs sequatur? PROT. Prorsus quidẽ quod tres uitæ propositæ sunt: ex duabus neutra sufficiens, aut optanda uel hominibus, uel cæteris animantibus. SOC. An nō circa hæc iam id constat, quod neutra ipsum bonum possidet: etenim perfecta & non sufficiens esset, & uniuersis plantis, & animantibus exoptanda, quæcunq; sic semper uiuere possent. Siquis uero ex nobis alia eligat, præter naturam eius quod reuera affectandum est, eliget, neq; id sponte, sed ex ignorantia uel infelici quadam necessitate. PROT. Hæc ita se habere uident. SOC. Quod ergo Philebi deam haud idẽ quod ipsum bonum existimare oporteat, satis iam dictũ esse uideat. PHIL. Sed neq; etiã tua mens ô Socrates, prædictas enim obiectiones patit. SOC. Forsitan ô Philebe mea, nō tamẽ uerã diuinãq; mentẽ sic arbitror, sed aliter sese habere. Equidẽ quod primas in ista communi uita mens obtineat, non cõtendo ego quidẽ. De secundis uero uidendũ est, quid faciamus. fortẽ enim cõmunis uitæ causam alter nostrũ mentem, alter uoluptatem afferat, atq; ita bonum ipsum neutrum erit istorum: fortẽ uero alterutrum horũ causam esse quispiam censebit. Quo magis ego cõtra Philebũ decertarim, quod hac in promiscua uita quicquid illud deniq; sit quod uita susceptũ expetendam ipsam bonamq; reddit, ei mens ipsa, quàm uoluptas cognatior est, & similior. Atq; ex hac ratione uoluptas, nec primas, nec secundas etiam partes reuera tenebit: longius autem aberit à tertia sorte, siqua meæ menti fides nũc est ad

Cõditio &
fors boni
triplex

Triũ uitarũ
quæ optima

est adhibenda. PROT. Atqui ô Socrates, uoluptas iam prostrata uidetur rationibus tuis percussa, nam & spe uictoriæ decidit. De mente uero dicendum, quod non sapienter sibi uictoriâ uendicaret. Eadem quippe pateretur. uoluptas autem secunda sorte priuata, omnino iam ab eius amatoribus contemnetur: neque enim æque pulchra ulterius appareret. SOC. Quid igitur? nōne dimittere illam præstat, neq; exquisita examinatione, redargutioneq; affligere? PROT. Nihil ais ô Socrates. SOC. An quia impossibile quiddam protuli, affligi uoluptatem? PROT. Non ob hoc tantum, uerum etiã quod ignoras nostrum nullum prius abire te dimissurum, quàm ad horum finem ratione deueneris. SOC. O longam Protarche orationem futuram, imò uero futilem propemodum nunc. Vide enim alijs quibusdã iaculis præter rationes superiores opus esse, si quis palmã menti secundam cõparaturus accedat. fortasse uero & hæc habemus. Igitur oportet? PROT. Quid nî? SOC. Principium itaq; huius ponentes cautè & distinctè occupemus. PROT. Quale principũ dicis? SOC. Omnia quæ nunc in uniuerso sunt, bifariam distinguamus. Immo si uis trifariam. PROT. Quõnam pacto? SOC. Accipiamus nonnulla ex ijs quæ nunc à nobis sunt dicta. PROT. Quænam? SOC. Deum dicebamus ex ijs quæ sunt, alterum quidem infinitum, alterum uero terminum ostendisse. PROT. Omnino quidem. SOC. Has itaque species duo illa ponamus: tertium uero, unum ex utrisq; commixtum. Ridiculus tamen uideor admodum, dum per species diuidere, atq; dinumerare ista contendo. PROT. Quid ais ô bone uir? SOC. Quarto adhuc genere opus esse cõstat. PROT. Quõnam? SOC. Causam alternæ commixtionis istorum considera, eamq; præter tria illa quartum ponito. PROT. Nunquid & quinto insuper indigebis aliquo discernente? SOC. Fortè. non tamen in præsentia ut arbitror. Sin autem opus fuerit, ignosces mihi quintam uitam sectanti. PROT. Quid obstat? SOC. Principio igitur, quatuor horũ tria illa diuidentes, atq; utrunq; duorum in multa diffusum diuisumq; uidentes, mox in unum rursus utrunq; coniungentes, perspicere conemur, quatenus utrunq; horũ, uel unum, uel multa, sit. PROT. Hæc mihi si planius dixeris, assequar fortè. SOC. Duo profecto quæ proposita sunt, finitũ dico, & infinitũ. quod autem infinitum multa quodãmodo sit, conabor ostendere, finitum uero in posterum differatur. PROT. Differatur. SOC. Attende igitur: arduum namq; atq; maxime dubitandũ est, quod considerare te iubeo. Attamen animaduerte. Primũ autem circa calidius frigidiusq; considera, utrum terminum aliquem in eis inuenias: an potius magis ac minus dum ijs generibus insunt, finem reijciant, sine namq; adhibito, ipsa etiã finirent. PROT. Vera loqueris. SOC. At uero semper in ipso calidiori & frigidiori magis ac minus esse fatemur. PROT. Et maxime quidem. SOC. Semper ergo nobis hæc ratio monstrat ab ijs finem abesse: cūq; sine fine sint, omnino infinita fieri. PROT. Prorsus ô Socrates. SOC. Eugè amice Protarche aduertisti nunc quod hoc ipsum uehementer abs te modo pronunciatũ, & ipsum quoq; quod remisse dicitur, eadem uim habent quam ipsum magis ipsum ue minus? Vbi cunq; enim adsunt, non simul magnum esse efficiunt, sed semper uehementius remissiori, & uicissim uehementiori remissius omnibus actionibus inferẽtia, plus ac minus efficiunt, quantũ uero semper obscurant. Nisi enim uehementius illud remissiusq; item magis & minus, è sede sua, quantũ & mensuratum quod uocãt depellunt, sed occupari eam sinunt, mox ipsa pelluntur. Neq; enim calidius & frigidius iam amplius sit, si recipit quantũ. Diffugiet tum, nec ultra consistet calidius ipsum, & frigidius: quantũ uero stat, progrediq; cessat. Quamobrem hac ratione calidius, & frigidius infinita iam esse constat. PROT. Sic apparet ô Socrates: ueruntamẽ ut ipse dixisti, haud facile ista percipi possunt. Fortè uero deinceps iterũ repetita, interrogãtem pariter & respondentẽ cõspirare inuicem declarabunt. SOC. Bene dicis, atq; ita pro uiribus agendũ est. sed intueri primũ, num id signum ponamus infinitæ naturæ, ne singula transcurrentes orationẽ in longum nimium protrahamus. PROT. Quodnam dicis? SOC. Quæcunq; magis ac minus, uehementè atq; remisse, nimisq; & huiusmodi quædam admittunt, cuncta in unum infiniti genus reducenda sunt, quæadmodum supra diximus, afferentes omnia quæ diuidua dispersaq; sunt in unum oportere colligi, secundumq; uim unam, uelut unam quandam naturã signari. Meministi? PROT. Memini. SOC. Quæ uero talia quædam minime, sed horum contraria accipiunt omnia, primo quidem æquale ipsum atq; æqualitatem, post æquale & duplum, & singulas inde proportionales quascunq;

Quod infi-
nitum sit
multa

Magis ac mi-
nus finem
reijciunt, &
quantum

Signũ infini-
tæ naturæ
Quæ in gene-
re infiniti

Quæ in ge-
nere finiti

ad numerum numerus, & ad mensuram mensura habet, hæc inquam, omnia in genus finiti merito referremus. Quid ais ad hæc? PROT. Præclare nimium ô Socrates. SOC. Agedum ex utrisq; commixtum, quam ideam habere dicemus? PROT. Id mihi tu dices, ut arbitrator. SOC. Immo Deus, si modo quis deus meas preces exaudiat. PROT. Obsecra igitur, & contemplare. SOC. Contemplor sanè. Ac mihi uidetur deorum aliquis nobis amice nunc aspirasse. PROT. Quo pacto id ais? & qua cōiectura uteris? SOC. Dicā planè, tu uero attentis auribus adsta. PROT. Dic modo. SOC. Calidius ne aliquid nunc, & frigidius dicebamus? PROT. Certe. SOC. Adde præterea siccus & humidus, plus ac minus, uelocius atq; tardius maius ac minus: ac deniq; quocumque in superioribus ad naturam unam magis minus ue fuscipientem redigimus. PROT. An infiniti naturam inquis? SOC. Eam inquam. cōmisce posthac cum his progeniem illam termini. PROT. Quam? SOC. Eam quam cum deceret in unum colligere, quemadmodum illam infiniti collegeramus, neq; dicitur collegimus. at fortè nunc idem ages: his quippe utrisq; conciliatis, illa tertia continuo patefiet. PROT. Quam dicis, & quomodo? SOC. Æqualis, & dupli progeniem, & quæcunq; diuersa quæ sunt, contraria infestaq; esse non sinit, sed cōmensurata, & consona reddens, numerum efficit. PROT. Intellego. dicere nanque mihi uideris, si ista miscentur, generationes quasdam ex eorum singulis euenturas. SOC. Et recte uideor. PROT. Dic igitur. SOC. Nonne in morbis recta horum communio sanita cōmunio, tis naturam genuit? PROT. Omnino. SOC. In acuto autem etiam & graui, ueloci & tar- do, cum infinita sint, hæc & terminum peperit, & perfectionem musicæ præstitit. PROT. Præclare. SOC. Quinetiam rigori & æstui tradita, id quod multum & minus, & infinitum dicitur, abstulit, mensuratum autem & commensuratum adhibuit. PROT. Quid nunc? SOC. Ex ijs temperies anni, & quæcunq; pulchra sunt, cuncta manarunt, infinitis inuicem finitisq; coeuntibus. PROT. Certe. SOC. Atq; alia insuper innumerabilia prætermitto, ueluti cum sanitate pulchritudinem atq; robur. In animis quoq; per multa atq; præclara: petulantiam quippe, & uniuersam improbitatem dea hæc animaduertens ô bone Philebe, omni termino uoluptatum expletionisq; carere, legem & ordinem quibus terminus inest, ijs appoiuit, eamq; tu sic infici ac perdi, ego cōtra seruari dico. Tibi uero Protarche, quidnam uidetur? PROT. Hæc prorsus secundum meam sententiam sunt asserta. SOC. Nonne tria hæc iam protuli, modo intelligas? PROT. At intelligere arbitrator. Vnum quidem infinitum asseris. Secundum uero eorum quæ sunt terminum. At tertium illud quid dicere uelis, haud satis teneo. SOC. Multitudo ô mirifice uir, generationis eius tertium quod est, te stupefecit: quanquam & infinitum multa genera continebat, quæ tamen genere ipsius magis minus ue signata, unum apparuerunt. PROT. Vera narras. SOC. Veruntamen neque terminus multa cōtinebat, nec indignabamur, quasi non esset unum natura. PROT. Quo enim modo? SOC. Nullo modo. Sed tertium scito me dicere unum hoc quodcunq; ex ijs nascitur, generationem uidelicet in essentiam, mensuris unā cum termino constitutis. PROT. Intellexi. SOC. Cæterum quid præter hæc tria, quartum genus sit, discutiendum restat. Communis autem ista disceptatio est. Vide em an non necessarium tibi uidetur, quodcunq; gignitur, per aliquam causam gigni. PROT. Mihi planè. Quomodo enim absq; ea fieret? SOC. Et efficientis natura nomine duntaxat à causa differt, efficiensq; & causa unum merito uocabuntur. PROT. Merito. SOC. Quinetiam factum ac genitū solo nomine discrepabunt. PROT. Certe. SOC. Præcedit quidē atq; ducit natura semper qd efficiens est: quod uero factū est ab eo genitūq; ipsum sequitur. PROT. Prorsus. SOC. Non ergo idem, sed aliud est causa, & quod ad generationem causæ seruit. PROT. Quid prohibet? SOC. An nō genita ipsa, & ex quibus gignuntur omnia, tria nobis genera præbuerunt? PROT. Maxime. SOC. Omnium autem istorum opificem quartum ponimus, causamq; uocamus, utpotè aliud quiddā quàm illa ad sufficientiam demonstratum. PROT. Ponimus absq; dubio. SOC. Verum iam decet cum quatuor discreta sint, quo melius singulorum meminerimus singulatim illa dinumerare. PROT. Utique. SOC. Primum igitur infinitum dico, secundum terminum, tertium mixtam ex ijs genitamq; essentiam: postremum mixtionis generationisq; causam, si quartum uocem, nunquid errarem? PROT. Nullo pacto. SOC. Agedum uero quæ nobis deinde oratio est? & quid potissimum inquirentes, huc digressi sumus? nonne id erat? Quærebamus

bamus nempe utri secundæ tribuerentur, uoluptatine, an sapientiæ potius. An non ita? PROT. Ita certe. SOC. Postquam ista in hunc modum distinximus, nonne melius iudicabimus cui prima, cuiue secunda uictoriæ palma danda sit, ex ijs quæ supra in certamen uenerunt? PROT. Fortè. SOC. Victricem sanè posuimus, uitam ex uoluptate & sapientia mixtam. PROT. Immò. SOC. Qualis sit, & cuius generis hæc uita quodammodo cernimus. PROT. Cernimus. SOC. Pars nempe tertij generis. Neque enim ex duobus quibusdam mixtum illud est, sed ex infinitis omnibus termino deuinctis. Quapropter merito uictrix hæc uita illius pars erit. PROT. Et recte admodum, SOC. Eia Philebe, dulcis illa tua ac simplex uita, ad quod prædictorum genus pertinere iure putabitur? Sic autem mihi prius quàm definias, responde. PHIL. Dic modo. SOC. Voluptas ac dolor terminum habent, an potius ex eorum genere sunt, quæ magis minus ue suscipiunt? PHIL. Ita ex ijs quæ magis ô Socrates: neq; enim uoluptas omne bonum esset, nisi suapte natura, & secundum multitudinē, & secundum id quod magis infinita existeret. SOC. At neq; etiam dolor ô Philebe, omne malum: quamobrem aliud quiddam nunc considerare debemus quàm infiniti naturam, quod uoluptatibus partem boni aliquam præbeat. Enim uero ex ijs indeterminatis uita illa tua sit. Sapientiam autē, scientiamq; & mentem, utro potius ô Protarche atq; Philebe, referemus, ne in pietatem à nobis peccetur? haud enim mediocre periculum est, recte secus ue quod modo quæsitum est, explicuisse. PHIL. Deum ô Socrates, tuum extollis. SOC. Et tu ô amice, deam tuam. Verum ad id quod quæsitum est, redeundum. PROT. Probe loquitur Socrates ô Philebe. Ideoq; parendum. PHIL. An non ô Protarche, pro me dicturum te promissisti? PROT. Maxime. Nunc autem hæsitō, & uereor, teq; ut esse nobis ô Socrates propheta uelis obsecro, nequid nos tibi circa certatorem aberrantes, præter melodiam canamus. PHIL. Parendum Protarche, nihil enim difficile iubet. SOC. Equidem Deum reuera, ut Philebus inquit, extollens iocando te turbauit, interrogans cuiusnā generis mens & scientia essent. PROT. Maxime quidem ô Socrates. SOC. facile tamen: omnes liquidē sapientes ita extollentes sese cōsentiunt, intellectum esse cœli terreq; nobis regem, ac fortè recte loquunt. quod si uis, hoc genus diffusius examinemus. PROT. Dic arbitrato tuo ô Socrates, nihil prolixitate ueritus, neq; enim molestus eris. SOC. Præclare loqueris: hinc igitur interrogantes, exordiamur. PROT. Vnde? SOC. Vtrum ô Protarche, dicendū est uniuersum hoc agi ab irrationali quadam temerariaq; & fortuita potestate? An contra, quæadmodum maiores nostri senserunt, ordine quodā mentis, & sapientiæ mirabilis gubernari? PROT. Nulla est cōparatio. Nam quod modo dicebas ô Socrates, prophanū mihi uidetur: fateri autē mente omnia hæc exornari, sententia quædam conspectu mundi solisq; & lunæ ceterorumq; siderum, et omnis deniq; cœlestis circuitus digna est, nec ego unquam de ijs aliter loqui, aut sentire ausim. SOC. Vis ne igitur quod à præcis assertum est, nos item confiteamur? hæc uidelicet ita sese habere, nec modo putemus alia sine periculo proferri non posse, uerumetiam unā cum illis uituperationis periculum subeamus, si quando uir aliquis durus ac uehemens, ista non sic, sed sine ordine ferri cōtenderit? PROT. Quid nū uelim? SOC. Age igitur, quod sequit̄ contēplare. PROT. Dic iam. SOC. Quæ circa corpora uiuentium sunt, ignem, aquā, spiritū, atq; terram in compositione inesse conspiciamus, sed fluctuantium, ut aiunt, instar. PROT. Et maxime quidem: in ijs enim sermonibus reuera propter ambiguitatem fluctuamus. SOC. Ergo de unoquoque eorum quæ circa nos sunt, id accipe. PROT. Quidnam? SOC. Quod unumquodq; horum apud nos exiguum ac uile, nec ullo modo syncerum, & integrum, nec uim natura sua dignam ferens: quod quidem in uno animaduertens, de reliquis omnibus idem existimato. Velut ignis, est quidem apud nos, est etiam in uniuerso. PROT. Est. SOC. Nonne ignis hic noster exiguus, imbecillus, & uilis, sed qui uniuersi proprius quantitate mirandus & pulchritudine, & omni quæ ad ignem pertinet, potestate? PROT. Vera nimium loqueris. SOC. An uero fit, alitur, ducitur ab igni nostro mundi totius ignis, uel contra, & meus & tuus, & animantium reliquorum omnis ab illo. PROT. Hæc responsione digna non sunt. SOC. Recte eadem quoq; de animalium ac mundi terra diceres, & de alijs omnibus quæ supra quæsiuimus, similiter responderes. PROT. Quisnam respondens aliter, sanæ mentis æstimetur? SOC. Nemo forsitan, sed iam ad reliqua. Omnia quippe nunc dicta in unum composita

Genitū non est mixtū ex duobus quibusuis, sed ex infinito & termino duobus constat. Quod uoluptas & dolor sit in genere infinito torum. Neq; uoluptas omne bonū, neq; dolor omne malum.

Intellectum esse cœli ac terre regem.

Elementorum apud nos uilitas.

contuentes, corpus appellamus. PROT. Quid nī? SOC. Idem quoq; de hoc, quem mū-
 dum dicimus, accipe. Eadem siquidem ratione corpus est, ex eisdem cōpositum. PROT.
 Recte loqueris. SOC. Vtrum ex hoc corpore nostrum corpus omnino, uel contra ex no-
 stro ipsum nutrit, & quacūq; paulo ante memorauimus, suscepit & habet? PROT. Ne-
 que hoc etiam alterum ō Socrates, in quāstionē cadere debet. SOC. Sed alterū debet ne
 an non? PROT. Dic quod, SOC. Nostrum corpus animam habere fatebimur? PROT.
 Cōstat. SOC. Vnde nam ō amice Protarche, suscepit, nisi mundi corpus, quod eadē quæ
 & nostrum ac etiam præstantiora cōtinet, animam habet? PROT. Aliunde nequaquam.
 SOC. Neq; enim existimandū ō Protarche, quatuor illa, terminum, infinitum, mixtum,
 & causæ genus in ijs quartum cūctis existens, quod ijs quidem quæ apud nos sunt, ani-
 mam corpusq; præbet, dum imprimis umbrā, labefactatq; corpore, remedia parat, &
 in alijs alia cōstituit atq; restituit, omnem atq; integram sapientiā uociferari: cumq; eadem
 hæc uniuerso cœlo eiusq; partibus amplioribus illis insint, quæ puriores præstantioresq;
 existūt, in eis tamē præclarissimorū preciosissimorumq; naturā minime reperiri? PROT.
 Nullam profecto rationem id haberet. SOC. Quamobrem rationē illam ulterius profe-
 quentes licebit asserere ea quæ sæpenumero diximus, infinitum profus in hoc uniuerso
 consistere, sufficientemq; terminum causamq; illis haud ignobilem semper adesse ornan-
 tem disponentemq; horas & menses & annos, mentem & sapientiam merito nuncupa-
 tam. PROT. Merito. SOC. Sapientia uero atq; mens, absq; anima nunquā sunt. PROT.
 Nunquam certe. SOC. Ergo in Iouis ipsius natura regiam animam, regiamq; mentem in
 esse propter uim causæ confiteberis, & in alijs item alia pulchra, ut illorum cuiq; dici pla-
 cet. PROT. Maxime. SOC. Præcedentem ō Protarche sermonem nequaq; temere indu-
 ctum putes: his enim qui olim mentem omni mundo præsidere ostenderūt, adminicula
 præbet. PROT. Præbet sane. SOC. Mæ uero petitioni responsum porrigit, quod mens
 est progenies quædā eius causæ, quæ causa dicitur omnīū, quæq; est ex quatuor his quæ
 sunt relata, unum quiddam, habes iam igitur nostram expositionem. PROT. Habeo, &
 sufficienter quidem, quanquam cum antea idem responderis, nō intellexi. SOC. Remis-
 sio quædam studij ō Protarche, sæpenumero iocus est. PROT. Præclare loqueris. SOC.
 Nunc igitur ō amice, in quo genere sit, quam uel habeat uim, satis propemodū monstra-
 tum est. PROT. Omnino. SOC. Quinetiā uoluptatis genus iam pridem patuit. PROT. Ni-
 mirum. SOC. Reminiscamur iam & horum circa utraq; quod mens quidē causæ cogna-
 ta, eiusdemq; cum illa generis ferme erat: uoluptas autē infinita, eiusq; generis quod nec
 principium, nec medium, neq; finem in seipso suapte natura continet, aut aliquando con-
 tinebit. PROT. Quid nī reminiscamur? SOC. Oportet itaq; posthac in quo horum utrum
 que cōsistit, & propter quam passionem sit quoties sit, aduertere. Vtq; uoluptatis primo
 genus ipsum inuestigauimus, sic & ista circa illam primo nunc inquiremus. Seorsum ta-
 men à dolore uoluptatem sufficienter examinare non possumus. PROT. Si hæc gradien-
 dum est, hæc utiq; gradiamur. SOC. Num igitur idem tibi quod mihi de horum generatio-
 ne uidetur? PROT. Quid istud? SOC. Communi eodemq; in genere secundū naturam
 dolor & uoluptas esse uidentur. PROT. Hoc commune genus amice Socrates, ostende
 obsecro, quidnam ex ijs quæ supra distincta sunt, intelligi uelis. SOC. Pro uiribus ō miri-
 fice uir, id agam. PROT. Bene inquis. SOC. commune igitur intelligamus, quod ex qua-
 tuor tertium numerauimus. PROT. An quod post infinitum finitumq; locasti, in quo sa-
 nitatem & harmoniam ut arbitror, collocasti? SOC. Recte dicis, sed nunc maxime mentē
 adhibe. PROT. Dic igitur. SOC. Harmonia soluta in animantibus, unā naturæ solutionē
 generationemq; dolorum eo in tempore fieri dico. PROT. Consentaneum. SOC. Rur-
 sus harmonia temperata, & in sui naturam protinus restituta, uoluptatem fieri dicen-
 dum est, si modo res maximæ uerbis paucis concludendæ sunt. PROT. Reor equidem te
 recte ō Socrates dicere: clariū tamen exprimere eadem adnitendum. SOC. An nō uul-
 garia, & notissima cognitu facilia sunt? PROT. Quænam ista? SOC. Fames quidem so-
 lutio est, atq; molestia. PROT. Est. SOC. Comestio uero repletio atq; uoluptas. PROT.
 Ita. SOC. Sitis iterum corruptio solutioq; & dolor. Vis autem humore quod arefactum
 est reficiens, uoluptas est. Discretio insuper, & dissolutio præter naturam æstu quodam
 effecta molestia. At secundum naturam restitutio refrigeratioq;, uoluptas. PROT. Pro-
 fus

Iocus sæpe
 numero re-
 missio stu-
 dij est

Voluptas
 Dolor

fus. SOC. Concretio quoq; humoris præter animalis naturam frigore facta, dolor. Con-
 tra humido liquecente, & in suam redeunte naturam, reditus iste uoluptas. Ac summa-
 tim considera, num toleranda tibi hæc oratio uideatur. Quoties corrūpitur animata spe-
 cies ex infinito & termino secundum naturā, ut diximus, genita, eiusmodi corruptio do-
 lor est. Cum uero hæc in essentiam suam refluunt, regressum hunc dicimus uoluptatem.
 PROT. Esto. Videtur enim hoc mihi admodum uerisimile. SOC. Hanc unam itaq; uo-
 luptatis, & doloris speciē in ijs passionibus utrisq; ponamus. PROT. Ponatur. SOC. Po-
 ne deinceps expectationē harum in anima passionum. Expectationē inquam quæ uolu-
 ptaria antecedit, sperantem, gaudentem, atq; suauem: quæ uero molesta, formidolosam ac
 moestam. PROT. Est igitur hæc uoluptatis & doloris species alia, seorsum à corporea, so-
 lius animæ expectatione profecta. SOC. Recte accepisti. In ijs utiq; ut mea fert opinio, u-
 trisq; synceris existentibus, nec mixtis, uoluptate uidelicet atq; dolore, liquido discerne-
 mus num uoluptatis uniuersum genus amandū sit, an hoc potius alteri cuiquam ex ante
 dictis attribuendum: uoluptati uero atq; dolori, ceu calido, & frigido, cæterisq; talibus, cō-
 petat ut interdum amanda sint, alias non amāda: utpote quæ bona minime sint, sed quan-
 doq; certum aliquid suscipientia, naturam boni sequantur. PROT. Recte ais oportere sic
 incedere qui talia perscrutatur. SOC. Primum igitur id inspiciamus: si uerum est quod di-
 cebatur, destructis illis dolorem, resectis uoluptatem sequi: cum neq; deperduntur, neq;
 etiam recreantur, quam potissimū habitudinem tunc animalibus tribuere debeamus. In-
 tentus itaque animo mihi responde, num tibi necessarium uideatur quodlibet animal eo
 ipso in tempore nullo modo uel lætari uel angī. PROT. Necessarium certe. SOC. Est er-
 go status hic tertius præter moerentis & gaudentis affectum. PROT. Est profecto. SOC.
 Agedum huius meminisse conare. ad iudicandū siquidem uoluptatem, reminisci uel nō
 permultum refert, breuibus tamen aliquid de ipsa si uis perstringamus. PROT. Dicas er-
 go, quid istud? SOC. Eum qui contemplationis uitam eligit, nihil ita uiuere prohibet.
 PROT. Seorsum à lætitia, & molestia dicis? SOC. Dicitur enim in cuiusq; uitæ compa-
 ratione uirum contemplationi deditum nihil ulla ex parte uel gaudere uel angī. PROT.
 Omnino sic dictum. SOC. Nonne sic illi conuenit? Ac forte nil mirum esset, si uita hæc Vita contē-
 cæterarum omnium diuinissima sit. PROT. An absurdum est deos gaudere uel cōtra tri- platiua di-
 stari? SOC. Absurdum omnino. Indecens enim utrunq; est. At hoc deinceps inuestige- uinissima.
 mus, siquid ad hanc disputationem conferat: ac menti ad secundas uictoriæ sortes, si mi- Deos nec
 nus ad primas licet, accommodemus. PROT. Recte loqueris. SOC. Atqui alia species uo- lætari nec
 luptatum, quam animæ propriam assignauimus, memoria constat. PROT. Quo pacto? tristari
 SOC. Primum quid memoria sit accipiendum uidetur: immo ante eam quid sensus, si pla-
 nius hæc elucidari uelimus. PROT. Quo pacto inquis? SOC. Pone ex omnibus corpo-
 ris passionibus quasdam in corpore prius extinctas, quam in animam transfluant, passio-
 ne uacuam dimittentes: alias per utrunq; diffusas & quandam quasi concussionem, tam
 propriam, quam communem utrisq; pariter inferentes. PROT. Ponantur. SOC. Et passio-
 nes per utrunq; minime propagatas si latere dixerimus animam, & per utrunq; manātes
 innotescere animæ, an recte dicemus? PROT. Certe. SOC. Ipsum ergo latere nullo mo-
 do ut dicere uideor, obliuionis generationē esse existimes. Est enim obliuio memorię exi-
 tus. Ea uero in ijs quæ modo dicebantur nondum erat. Eius autem quod nec est nec fuit,
 iacturā fieri aliquam absurdū. PROT. Absurdum. SOC. Nomina ergo duntaxat permuta-
 PROT. Quomodo? SOC. Pro eo quod latere animam diximus, quando absq; passione
 corporei tumultus existit, quā nunc obliuionē uocare uideris, insensationē, ut ita loquar,
 potius nominato. PROT. Teneo. SOC. Motū autem in cōmuni corporis & animæ pas-
 sione factū si sensum uocaueris, haud ab re nominabis. PRO. Vera loqueris. SOC. An nō
 percipimus iam quid sensum uocari uelimus? PROT. Percipimus. SOC. Sensus præterea Memoria
 cōseruationem recte quis memoriā mea sentētia nuncupabit. PROT. Recte nimium. SO.
 Et à memoria reminiscētia discrepare fatemur, nec ne? PROT. Forte. SOC. An non
 in hoc præcipue? PROT. Quoniam? SOC. Quoties quæ cum corpore passa est aliquan-
 do anima, eadem sine corpore in seipsa resumens animaduertit, tunc meminisse eam asse-
 rimus, an non? PROT. Valde quidem. SOC. Quinetiam quādo memoriæ passa iacturam,
 deinde uel sensu, uel disciplina monente eam iterum reuocat in seipsa, reminisci putatur:

Ita

Vita contē-
 platiua di-
 uinissima.
 Deos nec
 lætari nec
 tristari

Memoria

Atq; hæc iam memorias reminiscenciasq; uocamus. PROT. Probe loqueris. SOC. Cuius autem gratia hæc dicta sunt omnia, hoc est. PROT. Quid nam? SOC. Ne animæ uoluptatē absq; corpore quā maxime atq; perspicue capiamus, atq; unam concupiscentiam. per hæc enim utraq; ista declarata uidentur. PROT. Pergamus iam ad reliqua Socrates. SOC. Multa considerare decet, uoluptatis originem omnemq; formam eius inuestigantes. Et nunc quidem primo uidendum quid est, & unde nascitur concupiscentia. PROT. Videamus iam obsecro. Nihil enim amittemus. SOC. Immo ô Protarche cum quod modo quærebamus inuenerimus, amittemus aliquid circa ista, uidelicet dubitationem. PROT. Quam belle uicem reddidisti. at iam quæ sequuntur expediamus. SOC. Nonne famem atq; sitim, & huiusmodi multa, concupiscentias quasdam esse diximus? PROT. Maxime. SOC. Ad quid nam idem respicientes res adeo diuersas uno nomine nuncupamus? PROT. Per Iouē haud facile dictū ô Socrates. dicendum tamen. SOC. Ab eisdem rursus exordiamur. PROT. Quibus? SOC. Dicimus ne sitire aliquem? PROT. Dicimus. SOC. Hoc autem est exhaustum esse. PROT. Quid nī? SOC. Et sitis concupiscētia est? PROT. Est. SOC. Potionis ne? PROT. Potionis. SOC. An non repletionis potus? PROT. Huius certe. SOC. Vacuus igitur, & exhaustus cōtraria eorum quæ patitur appetit. Nam cum uacuus sit, impleri cupit. PROT. Manifestum est omnino. SOC. Quid ergo? qui primo exhaustus est, num potest uel sensu uel memoria quadam eius repletionem attingere, quod nec præsentī in tēpore, nec aliquando passus est? PROT. Nullo modo. SOC. Sed eum qui cupit, aliquid cupere confitemur. PROT. Quid nī? SOC. Haud ergo quod patitur appetit. Sitit enim. sitis autem indigentia est, is tamen repletionem affectat. PROT. Ita. SOC. Aliquid igitur eius quod appetit expletionē attinget. PROT. Necessesse. SOC. Corpus quidē nequit. nam exhaustum est. PROT. Certe. SOC. Restat ut anima repletionem per memoriam consequatur. PROT. Patet. SOC. Nam quo alio cōsequeretur? PROT. Nullo ferme. SOC. An aduertimus quid nobis ex his rationibus efficiatur? PROT. Quid istud? SOC. Corporis cupiditatem esse ratio hæc nō dicat. PROT. Quo pacto? SOC. Quoniam in omni animali, conatū animantis passionibus cōtrarium cupiditas ostendit. PROT. Penitus. SOC. Impetus autem in contraria quā passiones trahens memoriam contrariam passionibus innuit. PROT. Omnino. SOC. Ratio itaq; ostendens memoriam ad concupita rapientem animæ omnem impetum, & cupidinem, principatumq; omnis uiuentis tribuit. PROT. Recte nīmī. SOC. Sitire igitur uel esurire corpus nostrum, aut aliquid eiusmodi pati, nequaquā ratio hæc admittit. PROT. Vera loqueris. SOC. Hoc præterea circa ista considerabimus, quod hæc ratio quandam uitæ speciem in ijs demonstrare uelle uidetur. PROT. In quibus? & de qua uita loqueris? SOC. In replēdo inquam, & euacuando, & omnibus quæ ad salutem siue perniciem animalium attinent. Et si quis nostrum in alterutro constitutus affligitur, tunc secundum mutationes lætatur. PROT. Sic est. SOC. Quid, quoties in horū medio permanet? PROT. Quomodo in medio? SOC. Ob passionē quippe tristatur, sed uoluptatū interim præteritarū meminit: cessat quidem tristitia, nondum tamen impletur: quid tunc dicendū? nōne in medio passionum esse? PROT. Dicendū. SOC. Vtrum dolentem omnino uel contra gaudētē? PROT. Nō gaudētē per Iouem, sed dupla potius affectum tristitia, secundum corpus in passione, secundum animam in expectationis ardore. SOC. Quo nam modo Protarche dolorem duplum aiebas? Nōne uacuus quispiam certam aliquādo repletionem sperat, aliquando contra desperat? PROT. Maxime. SOC. Num dum assequi sperat, ipsa recordatione gaudere uidetur? simulq; uacuus eo in tempore cruciari? PROT. Necessesse. SOC. Tunc igitur & homo & animalia reliqua, lætantur simul ac mœrēt. PROT. Apparet. SOC. At cum uacuus aliquis expletionem omnino desperat, nōne tunc passio duplex circa dolores exoritur, quam ipse paulo ante intuitus, simpliciter duplam opinabaris? PROT. Vera hæc sunt. SOC. Hac talium passionum disceptatione ad id utamur. PROT. Ad quid ais? SOC. Vtrum uoluptates has atq; molestias ueras, an falsas, an partim ueras, partim falsas dicere debeamus? PROT. Quo pacto ô Socrates, uoluptates atq; molestiæ falsæ esse possunt? SOC. Quomodo etiam ô Protarche timores ueri uel falsi? aut expectationes ueræ, seu minime ueræ? aut opiniones ueræ uel falsæ? PROT. Opiniones equidem confiterer: sed hæc reliqua minime. SOC. RAT. Quid ais? disputationem tamen haud breuem

Passio est
corporis,
non autē
cupiditas

Sitire non
corporis:
sed sicca/
tum esse

breuem inceptare uidemur. PROT. Vera narras. SOC. At si præcedentibus sit conueniens ô uiri illius filii considerandum est. PROT. Istud forte. SOC. Omne igitur superuacuum, & quicquid præter propositum est, dimittendum. PROT. Recte. SOC. Dic itaq; continua nempe me admiratio tenet semper circa eas quas nunc indiximus quæstiones. PROT. Quo pacto inquis? SOC. An non sunt ex uoluptatum numero falsæ aliæ, aliæ ueræ? PROT. Vis dicam? SOC. Neq; reuera igitur, neq; falso, uel lætari, cum non lætetur, uel tristari, cum non tristetur, aut furentum, aut insanorum dicitur quisquam? PROT. Hæc omnia sic se habere ô Socrates omnes suspicamur. SOC. Num recte? an forte discendum est, recte ne uel non ista dicantur? PROT. Differendum quidem mea sententia. SOC. Distinguamus igitur euentius, quod modo de uoluptate atq; opinione dictum est. Est ne aliquid apud homines, opinari? PROT. Est. SOC. Et lætari? PROT. Et lætari. SOC. Quin & quod opinamur aliquid est? PROT. Cur non. SOC. Et hoc quo gaudemus? PROT. Et hoc. SOC. Qui opinatur, siue recte seu non recte opinetur, ipsum tamen quod reuera est opinari, non perdit. PROT. Quo enim modo? SOC. Gaudens etiam, siue recte gaudeat siue non, ipsum tamen quod reuera gaudere est, haud amittit. PROT. Immo & hæc ita se habent. SOC. Quo igitur pacto opinio uera, & falsa sit, uoluptas solummodo uera, cum tamen opinari uere atq; lætari utraque similiter acceperint? PROT. Considerandum hoc est. SOC. Nunquid ex eo quod opinioni uerum, & falsum indita sunt? nec solum ob hæc opinio facta est, sed qualis quædam opinio utraque? Hoc ne considerandum inquis? PROT. Ita. SOC. Præterea inuestigandum est, an uoluptas, & dolor ea ipsa duraxat quæ sunt permaneant, nunquam uero qualia quædam efficiantur. PROT. Patet. SOC. Verum haudquaquam difficile est quod qualia quædam fiant inspicere. lampridem concessimus uoluptates atque molestias, magnas, & paruas, uehementes remissasq; fieri. PROT. Concessimus. SOC. Quod si cui ex his prauitas adijciatur, ut prauam opinionem, ita & prauam uoluptatem effici confitebimur. PROT. Quid prohibet? SOC. Quid si rectitudo uel contrarium rectitudinis horum cuiquam admoueat, num rectam opinionem quæ rectitudinem subiit, ac uoluptatem similiter appellabimus? PROT. Necessario sequitur. SOC. Et si quod opinione comprehenditur sit fallax, nōne opinionem falsam potius quā rectam uocabimus? PROT. Immo. SOC. Item si uoluptatem uel dolorem circa id quo gaudemus uel angimur, aberrare cernamus, num rectam aut bonam uoluptatem dicimus, aut aliquo præclaro nomine honorabimus? PROT. At id fieri nequit, siquidem uoluptas ipsa delinquat. SOC. Veruntamen sæpenumero nobis uoluptas ex opinione falsa exoritur. PROT. Proculdubio. attamen opinionem ô Socrates eiusmodi falsam dicimus, uoluptatē uero ipsam nemo utique falsam denominaret. SOC. Prompte nīmī ô Protarche uoluptatis rationem in præsentia tueris. PROT. Minime, uerum quæ audio loquor. SOC. Nihil ne ô amice apud nos differt uoluptas ab opinione recta scientiaq; proficiscens, ab ea quæ falsam opinionem, & ignorantiam sequitur? PROT. Consentaneum est haud breui quodam interuallo distare. SOC. Verum ad hanc ipsam distantiam perscrutandam deueniamus. PROT. Duc age quæ lubet. SOC. Ecce hæc te duco. PROT. Quæ nam? SOC. Opinio quædam uera est, quædam falsa. PROT. Esto. SOC. Has sæpenumero uoluptas dolorq; sequitur. PROT. Sequitur. SOC. An non ex sensu ac memoria in nobis opinio nascitur, & ipsum opinari posse? PROT. Præcipue. SOC. Nōne sic circa hæc nos habere putandum? PROT. Quomodo? SOC. Ut fateare hominem nonnunquam procul aliqua confuse cernentem, cupere clarius quæ cernit discernere? PROT. Fateor equidem. SOC. Is igitur sic à seipso quodammodo sciscitabitur. PROT. Quo pacto inquis? SOC. Quid nam illud est quod iuxta saxum sub arbore procul apparet? An hæc ille proferre secum tibi uidetur, dum eiusmodi quædam aspicit cuiusmodi sibi quandoque apparuerunt? PROT. Quid nī? SOC. Deinde ueluti sibi ipsi respondens, homo est, inquit, tanquam rem iam assecutus. PROT. Nimirum. SOC. Rursus forte mutata sententia opus quoddam à pastoribus fabricatum esse asserit. PROT. Maxime. SOC. Hic si quis adsit, eadē quæ animo secum ipse uolutabat in uocem fundens, rursus præsentī diceret, ac sermo tūc fieret, quod ante opinionē uocabamus. PROT. Manifestum. SOC. At si solus sit, hoc idem secū ipse repetēs, & diu quandoq; in seipso seruās procedit. PROT. Prorsus.

SOC.

Ex sensu &
memoria fit
hic opinio

S O C. Quid ergo? idem ne tu hic, quod ego, sentis? P R O T. Quid istud? S O C. Videtur
 Anima li / mihi tunc hominis anima libro cuidam per similibus. P R O T. Qua ratione? S O C. Memo-
 bro & tabu / ria in idem cū sensibus incidens, & illæ quæ circa ista passiones sunt, verba quædā in ani-
 læ rafa / simi / ma quodammodo inscribere mihi uidentur: cumq; uera cōscribunt passionem huiusmo-
 lis / di ueram opinionem dicimus, & orationes in nobis ueræ ab hoc ipso proficiscuntur. At
 cum scriba hic noster falsa scribit, contraria ueris eueniunt. P R O T. Omnino ita mihi ui-
 detur, & ea quæ dicta sunt, libenter accipio. S O C. Accipe alium eorum quæ tunc fiunt in
 animis nostris opificem. P R O T. Quem? S O C. Pictorem, qui post ipsum scriptorem, di-
 ctorum imagines in anima pingit. P R O T. Quomodo hunc, & quando id agere dicen-
 dum? S O C. Quando ab aspectu siue alio sensu dicta, & opinione percepta, quis educēs,
 dictorū & opinione perceptorum imagines in seipso quodammodo cōtuetur. an hoc in
 nobis efficitur? P R O T. Vehementer. S O C. Nonne uerarum opinionum sermonumq; ima-
 gines ueræ, falsæ uero falsorum? P R O T. Omnino. S O C. Si modo recte hæc diximus, hoc
 in ijs præterea cogitemus. P R O T. Quid hoc? S O C. Vtrum circa præsentia atq; præterita
 hoc nobis accidere necesse sit, circa futura nequaquã? P R O T. Eadem ratione circa tem-
 pora omnia. S O C. Nonne uoluptates atq; molestiæ ipsius animæ propriæ in superioribus
 dictæ sunt uoluptates & dolores corporis antecedere: proptereaq; & prægaudere, & præ-
 dolere nos ob futura contingit? P R O T. Vera narras. S O C. Vtrum inscriptiones atque pi-
 cturæ quas paulo ante nobis imprimi uolebamus, ad præsens præteritum uel respiciunt,
 ad posterum minime? P R O T. Ad omnia. S O C. Num idcirco ijs assentiris, quod hæc om-
 nia spes quædam ad futurum tempus existunt, nosq; per omnem uitam perpetua spe nu-
 trimur? P R O T. Prorsus. S O C. Age ad hoc præter illa responde. P R O T. Quid rogas?
 S O C. Vir iustus & pius, & probus, nonne Deo amicus est? P R O T. Quid nî? S O C. Iniu-
 stus & improbus contra se habet? P R O T. Contra. S O C. Plurima tamen ut dicebamus,
 unusquisq; spe ducitur. P R O T. Sanè. S O C. Sermones sunt in unoquoq; nostrum, quas
 spes nominauimus. P R O T. Insunt. S O C. Quinetiam phantasmata picta. nam cuiq; licet
 fingere se cumulum auri maximum possidere, oblectamētisq; uarijs abundantem omni
 suauitate perfundi. P R O T. Nihil prohibet. S O C. Num dicendum interna hæc scripta bo-
 nis uiris, quia Deo amici sunt, uera sæpe euadere? malis sæpenumero contrã? P R O T. Di-
 cendum certe. S O C. Et malis uiris oblectationes nihilominus adfunt sæpe confictæ, ac
 deniq; falsæ. P R O T. Quid nî adfunt? S O C. Falsis igitur uoluptatibus prauit plurimum
 gestiunt, boni homines ueris aluntur. P R O T. Necessarium penitus. S O C. Insunt ergo
 secundum hanc rationem falsæ quædam animis hominum uoluptates, imitantes tamen
 ueras, sed ridicule, ac dolores eodem pacto. P R O T. Insunt utiq;. S O C. An licebat sic opi-
 nantî omnino, quæ nec fuerunt, nec sunt, nec erunt, in seipso formare? P R O T. Licebat.
 S O C. R. Atque hæc erant quæ tunc opinionem falsam, & opinari falsò efficiebant. An
 non? P R O T. Erant. S O C. R. Nonne in illis reddendus est habitus aliquis uoluptatibus
 molestijsq; contrã respondens? P R O T. Quomodo? S O C. Quod liceat alicui reuera læ-
 tari, quoquo modo uel temere etiam gestiunt, non tamen ut ea quæ propter lætatur, uel
 sint, uel fuerint ante: plerunque etiam lætari in ijs quæ nunquam euenient. P R O T. Hæc
 quoque ô Socrates, necessaria sunt. S O C. Et eadem ratio de timoribus & cupidinibus,
 cæterisq; huiusmodi, sæpe scilicet illa falsa existere. P R O T. Eadem profecto. S O C. Num
 opiniones ob aliud bonas uel prauas, quàm quod ueræ uel falsæ sint, appellamus?
 P R O T. Ob hoc ipsum. S O C. Nec uoluptates malas ob aliud, quàm quia falsæ? P R O T.
 Omnino ô Socrates, contrarium protulisti. Nam & uoluptates & molestias propter so-
 lum falsum malas esse haudquaquam asserere decet, quæ in maximas ac multiplices insu-
 per prauitates frequenter impingunt. S O C. R. Malas uoluptates quæ propter prauitatem
 malæ sunt, paulo post si placuerit, referemus: falsas autem insuper alio modo, tum sæpe,
 tum multas in nobis & esse, & fieri, dicendum est: hoc enim ad iudicandum fortasse no-
 bis confert. P R O T. Quid nî? modo sint. S O C. Atqui ô Protarche, mea sententia, sunt.
 Hoc autem dogma quandiu illa apud nos manet, à redargutione tutum esse, impossibi-
 le est. P R O T. Probe. S O C. Aggrediamur iterum athletarum more hanc disputationem.
 P R O T. Aggrediamur. S O C. In superioribus diximus, si quidem meminimus, cupidita-
 tes (quæ sic uocantur) quantisper seorsim nobis ineffent, tunc corpus passionibus absq;
 animæ

Voluptas et
 tristitia, quæ
 propria ani-
 mæ est, uolu-
 ptates & do-
 lores corpo-
 ris præce-
 dit

Cōcluditur
 ineffe ueras
 & falsas uo-
 luptates &
 dolores

animæ passione occupari. P R O T. Recordamur, dictaq; hæc proculdubio sunt. S O C. Nō-
 ne cupiebat anima contrarium corporis habitum? Receptaculum autem doloris & uolu-
 ptatis quæ passione fit, erat corpus? P R O T. Erat. S O C. Collige quod ex his sequitur.
 P R O T. Dic. S O C. Quoties ista concurrunt, congregiuntur quoq; uoluptates atq; dolo-
 res, eorūq; sensus quæ contraria sunt, quod profecto nunc patuit. P R O T. Apparet. S O C.
 Hoc quoq; nonne inter nos conuenit? P R O T. Quidnam? S O C. Vtrunq; magis minus
 uel suscipere, uoluptatem pariter atq; dolorem, & ad genus infiniti referri. P R O T. Con-
 uenit certe. S O C. Quædam igitur uia horum recte iudicandorum nobis adest. P R O T.
 Vbi nam, & quomodo? S O C. Nonne propositū in hoc iudicio nobis est passim dignos-
 cere, quæ nam ex his maior, quæ minor, quæ magis, quo intensior uoluptas scilicet ad mo-
 lestiam, & ad molestiam molestia, ac uoluptas iterū ad uoluptatem? P R O T. Hæc quidem
 talia sunt, & istud iudicij nostri propositum. S O C. Quid uero in aspectu, eminus aut co-
 minus magnitudines inspicere, ueritatē obscurat, falsaq; opinari compellit: in doloribus
 autem & uoluptatibus idem minime fit? P R O T. Multo magis ô Socrates. S O C. Id utiq;
 illi quod paulo ante narratum fuit, contrarium est. P R O T. Quid ais? S O C. Tunc enim
 opiniones hæ, falsæ ueræq; effectæ passione sua dolores unā & uoluptates prorsus imple-
 bant. P R O T. Vera narras. S O C. Nunc autem hæ ex eo quod passim trãsmutare eminus
 cominus uideantur, & ad se inuicem comparentur, uoluptates quidem ad dolores, maio-
 res uehementioresq; uident, & dolores rursus ad uoluptates contra. P R O T. Talia quæ-
 dam necesse est ob eas causas fieri. S O C. Quod si quanto utraq; maiora uel minora q; re-
 uera sint, apparent, tantundē ipse ademeris, nonne id quod cum apparet quidem utrunq;
 non tamen sit, neq; recte apparere dices, neq; unquam eiusmodi uoluptatis uel molestiæ
 portiones rectas aut ueras audebis asserere? P R O T. Sic est. S O C. Post hæc igitur inspi-
 ciamus, num hac ratione occurramus, uoluptates scilicet atq; molestias falsas multo ma-
 gis quàm istæ sint quæ uel apparent in uiuentibus uel existunt. P R O T. Quales dicitis, &
 quomodo? S O C. Dicitum est sæpenumero, quod quorumlibet natura concretionibus
 uel discretionibus, repletionibus uel euacuationibus, incrementis uel decrementis corru-
 pta, dolores, molestiæ, cruciatus, cæteraq; id genus exoriuntur. P R O T. Sæpe iam dictum.
 S O C. At cum in naturam suam restituantur, restitutionem talem uoluptatem circa nos
 posuimus. P R O T. Probe. S O C. Quid autē cum circa nostrum corpus horū nihil accidit?
 P R O T. At quando id cōtingit ô Socrates? S O C. Nihil ad rem ô Protarche ista tua petitio.
 P R O T. Cur nam? S O C. Quia nihil impedies me, quin quod ante rogaueram rursus te
 rogem. P R O T. Quid illud? S O C. Nisi fieri ô Protarche tale quid dicam, quid necesse est
 ex hoc nobis cōtingere? P R O T. An id dicitis uidelicet corpore in neutra partem exagita-
 to? S O C. Id ipsum. P R O T. Constat ô Socrates neq; uoluptatem neq; dolorē coipso in tem-
 pore percipi. S O C. Recte nimium respondisti. Verum ut arbitror id sentis, quod necesse
 sit ex ijs unum aliquid semper nobis accidere, quemadmodum sapientes tradunt. cuncta
 quippe sursum deorsum uel iugiter fluunt. P R O T. Ferunt sane, nec male loqui uident. S O C.
 Quomodo enim male? cum mali minime fuerint. Verum impendentem sermonem eui-
 tare uolo, hæc autem fugere cogito, tuq; unā mecum fugito. P R O T. Dic quæ? S O C. Ista sa-
 ne sic se habere ijs concedamus. Tu uero responde: utrum quicquid unquam patitur ani-
 mal idem & sentiat patiēdo, neq; dum crescimus, nos ipsos lateamus, neq; dum aliquid
 aliud huiusmodi patimur? an contrã omnino: ferme enim talia quædam uniuersa nos fu-
 giunt. P R O T. Contra omnino. S O C. Haud igitur recte dictum est à nobis quod modo di-
 ximus, mutationes sursum deorsum uel factas, uoluptates & dolores inferre. P R O T. Quid
 igitur? S O C. Sic autē rectius ac tutius dicere licet. P R O T. Quomodo? S O C. Mutationes
 quidem magnæ uoluptates doloresq; afferunt: mediocres autem & exiguæ minime.
 P R O T. Rectius isto modo quàm illo ô Socrates dicitur. S O C. Enim uero si ista sic se ha-
 bent, mox uita in superioribus narrata redibit. P R O T. Quænam? S O C. Quam absque
 mœrore & lætitia ponebamus. P R O T. Vera loqueris. S O C. Ex ijs triplicem uitam pona-
 mus, suauem, tristem, neutram. An tu aliud sentis? P R O T. Haud aliter quàm ita, triplicem
 uidelicet uitam esse. S O C. Non igitur idem erit non dolere quod & lætari. P R O T. Nequa-
 quam. S O C. Quoties ergo audis omnium dulcissimum esse uniuersam uitam sine mœro-
 re transigere, quid tunc tibi uelle id dicentem existimas? P R O T. Dulce esse, significare ille
 mihi

Triplex uita

mihī uidetur idipsum quod dicitur nō dolere. SOC. Pone tria quædam ut lubet, & ut pulchrioribus utamur nominibus alterum aurum, argentū alterum, neutrum reliquū nominato. PROT. Ponantur. SOC. Quod horum neutrum est, potest ne alterum ex ijs fieri, uel argentum, uel aurum? PROT. Nequit. SOC. Vita igitur mediā siquando suauis uel mœsta dicitur, aut existimatur, nequaquā recte uel existimatur uel dicitur. PROT. Certe. SOC. Attamē ō amice, aliquos hæc loqui & opinari sentimus. PROT. Maxime. SOC. An igitur gaudere tunc quando non mœrent, existimant? PROT. Aiunt quidem. SOC. Nonne tunc gaudere putant? non enim pronunciarent. PROT. Apparet. SOC. Falsò de lætitiā opinantur, siquidem ab utriusq; gaudij scilicet & indolentię natura diuersa est. PROT. Diuersa profecto. SOC. Quid igitur percontabimur inter nos, utrum hæc uel ut tria sint, uel ut duo solum: ac num dolor hominibus malum, dolorū autem uiratio, hoc ipso nomine bonā, dulce nominetur. PROT. Quomodo id ō Socrates fiat, à nobis ipsis quæramus, non enim intelligo. SOC. Quia aduersarios huius ō Protarche, Philebi reuera non intelligis. PROT. Quōsnam inquis? SOC. Eos qui rerum naturā præcipue callere feruntur, qui uoluptates funditus tollunt. PROT. Quid ergo? Dolorū effugia eas omnes uocant, quas Philebi sectatores nuncupant uoluptates. PROT. His ne ut credamus ō Socrates, confutis? SOC. Nequaquā, sed tanquā uatibus quibusdam utamur, non arte, sed quadam non ingenosæ naturæ indignatione à uoluptate nimis abhorrētibus, nihilq; in ea sani esse uolentibus, adeò ut illas ipsas quoq; eius illecebras maleficam quandā illaqueationem potius quàm uoluptatem uocent. His ergo ad hæc utere, cōsiderans præterea & reliqua, quibus ardentissime in eum inuehuntur. Post hæc autem & quas ego ueras existimem uoluptates, accipito, ut ex utriusq; sermonibus uim eius considerantes, ad iudicandum deniq; apponamus. PROT. Recte inquis. SOC. Hos igitur tanquam propugnatores secundum indignationis eorum uestigium prosequamur. Reor equidem tale quiddā eos dicturos esse, principio alicunde longius repetito: si speciei cuiuscunq; naturam cognoscere uelimus, uelut durī naturam, utrum ad durissima respiciētes, sic maxime cognoscemus, an ad exigue dura. Oportet te ō Protarche, ijs indignatiū interrogationibus quemadmodū & mihī respondere. PROT. Oportet sanē, illisq; respondeo, ad primas magnitudines suspiciendum. SOC. Si uoluptatis genus quam naturam habeat, nosse uelimus, non in paruas uoluptates lōgeq; à suprema remotas, uerum in eas quæ supremæ uehementissimæq; dicuntur, aspiciendum. PROT. Quilibet nunc ista tibi concederet. SOC. Nūquē in promptu præ cæteris positæ, ac maxime uoluptates sunt, ut sepe diximus, ipsæ scilicet circa corpus existunt? PROT. Quid nī? SOC. Vtrum uehementiores in ægrotantibus q̄ bene ualentibus reperiuntur? Caueamus obsecro, ne temere respōdentes hallucinemur. PROT. Quōnam pacto? SOC. Fortē enim in bene ualentibus fateremur. PROT. Verisimile est? SOC. An non uoluptates illæ excedūt magnopere, quarum ardentes cupidines adsunt? PROT. Verum id est. SOC. Nonne febribus & huiusmodi morbis affecti homines & sitiunt uehementer & algent, & quodcunq; pati corpore consueuerunt, magis admodum quàm cæteri patiuntur? quo fit ut magis indigeāt, indigentiamq; replentes, uehementius delectentur. An uerum hoc esse negabimus? PROT. Omnino ut dictum est apparet. SOC. Quid uero, num recte sentire uidebimur asserentes, si quis maximas uoluptates uidere uelit, non ad sanitatem, sed ad morbum respiciendum? Et uide ne me hoc rogare putet, pluribus ne oblectationibus ægrotantes quàm bene ualentes deliriantur, sed magnitudo & uehementia uoluptatis ubinam præcipua sit, interrogare putato: scrutandū quippe qua natura constet, prædiximus, quam ue dicant, qui nullo modo esse illam asseuerarunt. PROT. Teneo penē quod inquis. SOC. Fortassis etiā ō Protarche, demonstrabis? Responde modo. In lasciuiā ne & petulantia nō plures dico, sed uehementiores & uim maiores uoluptates, quàm in temperata uita uides. Dic amabo mentem adhibens. PROT. Percepī quid uelis, & excessum cerno quam plurimum. SOC. Temperatos nempe pro uerbium nihil nimis præcipiens, semper continet, & huic illi obtemperant. Intemperantes autem & dissolutos homines uoluptatis feruor ad furorem usque occupans, immoderatis clamoribus exultare compellit. PROT. Recte loqueris. SOC. Et si uerum hoc est, patet in quadam deprauatione tū animæ, tum corporis, potius quàm in uirtute, uehementes uoluptates, uehementesq; cruciatus consistere. PROT. Patet certe. SOC. An non alit-

Voluptates effugia dolorum

Quæ spectanda cum spectari digno sci oporteat

Vtrum uoluptates maiores in aëgris

quas

quas è multis elicere decet, & inuestigare qua ratione maxime uocari debeant? PROT. Necessè est. SOC. Aduerte itaque talium morborū uoluptates qua ratione se habeant. PROT. Qualium? SOC. Deformiū uoluptates, quas illi quos indignantes uocauimus, penitus horrent. PROT. Quales inquam? SOC. Velut in scabiei medela quæ fricando fit, cæterisq; huiusmodi, haud alio pharmaco indigentibus. hoc enim malum prò dñj immortales, uoluptatem ne, an dolorem potius nuncupabimus? PROT. Malum quiddā ō Socrates, mixtum hoc esse uidetur. SOC. Haud equidem, uel Philebi gratia, hoc exemplum produxissim: sed nisi hæc uoluptates, & quæ hæc sequuntur, inspiciantur, nunquā ferme quod quæsitum nunc est, diiudicare ualemus. Ergo ad istarum cognatas pergendum est? PROT. Num eas, inquis, quæ immixtione communicant? SOC. Has ipsas. Sunt igitur mixtiones corporis quidem ipsius in corporibus, animæ in anima. Et dolores animæ & corporis uoluptatibus mixtos reperiemus, eamq; utrorumq; commixtionem interdum uoluptatem, interdum uero dolorē cognominatam. PROT. Quōnam pacto? SOC. Ut ecce cum quis in restitutione, uel corruptione simul contraria patitur, algens sæpe calēscit, & calens aliquando refrigerat, quærens, ut arbitror, id assequi, illud abijcere. ac quod dicit, amaro dulce permixtum, & cum difficultate reiectionis assistens molestiam, mox ferum congressum facit. PROT. Est maxime uerum quod dicis. SOC. Nōne harum mixtionum quædam ex æquali utriusq; & uoluptate & dolore, quædam ex alterutro excedentē conflantur? PROT. Nihil prohibet. SOC. Dic igitur ex earum numero quæ doloris plus q̄ delectationis continent, eas esse quæ sequuntur scabiem & titillationes, quando quod intus est, feruet atq; gliscit, neq; huc perfricando aut exagitando quis attingit: sed quod circa cutem est solum, diffundit. Tum sanē illa in ignem ferentes, & nunc huc, nunc illuc; consilij inopia reuoluti, inextimabiles sæpe numero uoluptates pariunt: aliquando contra interioribus ad exteriorum molestias uoluptatibus mixtis, in utram partem declinatio fiat, exhibent, ex eo quod commixta per uolentiam diffundant, uel dispersa cōfundant, simulq; uoluptatibus dolores admoueant. PROT. Vera narras. SOC. Nōne iterum cum uoluptas amplior secundum hæc omnia cōmiscetur, tunc portio doloris immixta titillat, & leui quadam tristitia afficit? Atq; iterum uoluptatis uberius pars infusa prouocat & interdum proflire cōpellit, & omniformes colores, omnigenas figuras, omnimodos spiritus cum omni incitamento, & exclamationes cum insaniam parit? PROT. Summopere. SOC. Cogit præterea ō amice, de se, tum ipsum, tum alium exclamare, quod his uoluptatibus delinitus ac liquefcens, propemodum moritur: eoq; magis eiuscemodi uoluptates sectatur quisq; quo intemperatior quis & imprudentior est. Atq; has insuper summas oblectationes prædicat, & eum qui ijs delicijs totam uitam mulcet, beatissimum arbitrat. PROT. Omnia quæ apud multos in existimationē ueniunt ō Socrates, collegisti. SOC. De uoluptatibus ō Protarche, quæ in communibus corporis passionibus extrinsecus intrinsecus ue miscent, est dictū. De ijs uero quæ miscent in anima, contraria quædam ad corpus conijciuntur, uoluptatem scilicet cum dolore, & dolorem cum uoluptate in unam mixtionem concurrere. Et hæc in superioribus percurrimus, quod quando exhauritur, repletionem cupit, & sperans gaudet, exhaustus angitur. Ista tunc quidem testimonij minime confirmauimus, nunc uero dicimus quod anima à corpore discrepante in ijs omnibus, quorum haud satis multitudo comprehenditur, mixtio una doloris & uoluptatis emergit. PROT. Recte nimium loqui uideris. SOC. Vna præterea doloris uoluptatisq; congressio restat. PROT. Quænam? SOC. Quam sæpe ipsam in seipsa animā accipere diximus. PROT. Qua ratione hoc asserimus? SOC. Iram, timorem, desiderium, lamentationem, amorem, æmulationem, inuidiam, & huiusmodi reliqua, an non hæc omnia dolores quosdam ipsius animæ ponis? PROT. Equidem. SOC. Nōne dolores huiusmodi plenos miris quibusdam uoluptatibus inuenire licet? An fortē in memoriam nobis illud reducere oportet? quod quemadmodum apud Homerum accidit, uirum uel prudentē irasci, eo tamen pacto ut eius affectus dulcior melle sit iugiter distillante, sic cōtingat in uita ut aliqua iræ dulcedo misceat, & uoluptates in lamentationibus atq; desiderij tristitiæ mixtæ sint? PROT. Nequaquā, uerum sic hæc nec aliter accidunt. SOC. Quinetiam meministi eos qui tragicis spectaculis adsunt, dum delectantur, sæpe lugere. PROT. Memini. SOC. Et in comœdijs animi nostri affectum ad oblectationem simul atq; mœro-

Mixtiones uoluptatis & doloris corporis in corpore

Mixtiones uoluptatis et doloris animæ in anima

Voluptates animæ in anima

i rem

rem declinare sensisti. PROT. Haud satis aduertit. SOC. Non enim facile est ô Protarche, affectum huiusmodi ubiq; cõprehendere. PROT. Non certe ut mihi uidetur. SOC. Ipsum igitur tanto magis accipiamus, quanto est obscurior, ut in ceteris facilius quis uoluptatis tristitiãq; cõcursum percipere ualeat. PROT. Dic iam. SOC. Inuidiã nomen paulo ante inductum, utrum dolorem quendam significare censes, necne? PROT. Censeo. SOC. Inuidus tamen proximorum aduersis lætari deprehenditur. PROT. Vehementer. SOC. Malum quidem ignorãtia est, & ut nunc loquimur, stoliditas quãdam. PROT. Quidni? SOC. Ex his uide ridiculum illud quam naturam habet. PROT. Dic modo. SOC. Est utique summam deprauiatio quãdam habitus alicuius cognomẽto dicta, improbitatis uero uniuersã genus quoddã est, contrã prorsus habens, quam Delphica prãcepta docent. PROT. Prãceptũ hoc inquis ô Socrates, Nosce teipsum? SOC. Aio. Oppositum huic esset, si fortẽ præciperetur, Nullo modo teipsum nosce? PROT. Esset. SOC. O Protarche, conare nũc id trifariam distribuere. PROT. Dic tu, ego enim nequeo. SOC. Ais ergo me nunc istud diuidere oportere? PROT. Aio equidẽ, et quod maius est obsecro. SOC. Nonne quisq; ex ijs qui seipsos ignorant, secundũ tria id necessariõ patit? PROT. Quomodo? SOC. Primo enim secundum pecunias, opulentiorẽ quippe q̃ sit, aliquando seipsum existimat. PROT. Multi quidem ita decipiuntur. SOC. Plures etiam qui maiores formosioresq; se putant, & quãcunque ad corpus attinent, supra q̃ reuera sunt. SOC. Plures profecto. SOC. Plurimi deniq; qui animi dotes maiores q̃ habeant, habere se putant. PROT. Et maxime quidem. SOC. Quantum uero ad uirtutes animi pertinet, nõne uulgi sapientiam prorsus sibi uendicans, plenũ est contentionibus, falsãq; sapiẽtiã ipsius opinione? PROT. Quidni? SOC. Si quis ergo afflictionem illam omnem malum quiddam uocarit, recte nimirum appellabit. PROT. Maxime. SOC. Hoc igitur iterum ô Protarche, bifariam partiendum, si ridiculam inuidiam cognoscẽtes, miram uoluptatis & modestiã mixtionem nosse uelimus. PROT. Quomodo bifariam partiendũ? SOC. Ita, quicunq; hanc falsam de se opinionem stultẽ præsumunt, ijs quemadmodũ & omnibus ceteris mortalibus accidat necesse est, ut quidam eorum robur ac potentiam in ijs quã profitentur, habeant, quidam uero nequaq;. PROT. Necessarium est. SOC. Hac ergo ratione distingue, quicunq; ex ijs imbecilles sunt, neq; ulcisci iniurias, neq; sibi ijs opem ferre ualent, merito ridiculi nuncupantur: qui uero possunt, terribiles & robusti & hostiles iure uocantur. Ignorantia enim potentum robustorumq; hominum hostilis atq; teterrima res est. hæc enim, & quãcunq; eius similia, proximis omnibus noxia. sin autem imbecillis ignorantia sit, ridiculorum naturam subit. PROT. Recte loqueris. Attamen uoluptatis dolorisq; cõcursum, nondum in ijs nobis patuit. SOC. Liuoris primo uim accipe. PROT. Dic. SOC. An non tristitia quãdam, lætitiãq; iniusta est? PROT. Necessarium hoc est. SOC. Aduersariorum malis lætari nec iniustum, nec inuidum est. PROT. Non. SOC. Malis autem amicorum lætari potius q̃ tristari, nõne inuidi est atq; iniusti? PROT. Est. SOC. Ignorantiam omnibus malam esse diximus. PROT. Et recte quidem. SOC. Amicorum igitur præsumptionem sapientiã atq; pulchritudinis, & quodcunq; paulo ante diximus tribus in speciebus fieri, ridicula quidem cum imbecillia, odiosa uero cum ualida, hunc inquam, amicorum habitum nõne fatemur quum quis innoxium alijs habet, ridiculum esse? PROT. Fatemur sanẽ. SOC. Hunc quoq; cum ignorantia sit, malum esse? PROT. Certe. SOC. Lætatur ne, an tristatur, dum hæc irridemus? PROT. Lætatur planẽ. SOC. Voluptatem uero in amicorum malis, nõne à liuore proficisci prædiximus? PROT. Certe. SOC. Nos igitur in amicorum rebus ridiculis subridentes miscere uoluptatẽ dolori, dum inuidiã lætitiã addimus, ratio ista concludit. liuorẽ quippe tristitiã quãdam animã iam dudum esse constitit, derisionem uero lætitiã, simulq; hæc in eo tempore congregari patuit. PROT. Vera loqueris. SOC. Ratio igitur nobis hæc dicat, nos nõ modo in ipsis spectaculis res gestas representantibus, & in alijs multis eodẽ pacto, sed in totius uitã quãdam ueluti tragœdia atq; comœdia dolores uoluptatibus immiscere. PROT. Impossibile est ista tibi ô Socrates, non concedere, etiam si quis alteri parti potissimum ad stipularet. SOC. Iram, desiderium, lamentationem, metum, amorem, æmulationem, inuidiam, propositum, ceteraq; huiusmodi in quibus ea quã iam sæpe repetimus, coire nos diximus reperire, an non? PROT. Ita. SOC. Num uidemus quod de lamentatione, ira atq; inuidia

dia omnia iam sunt nobis confecta? PROT. Quid ni uideamus? SOC. Multa igitur restant. PROT. Multa. SOC. Ob quam uero potissimum causam mixtum in comœdijs affectum declarasse me tibi existimas? nõne fidei gratia? quia in amoribus & alijs huiusmodi mixtio ipsa facilius ostendi potest. Quã cum ex te ipso intelligas, & quẽ dicta sunt tenens, me dimitte, nec me cogas ad illa singulatim ordine descendente, in longum disputationẽ producere: uerum simpliciter id accipito, & animã absq; corpore, & absq; anima corpus, & mutuũ etiam utrorumq; congressum, in omnibus perturbationibus habere uoluptatis & doloris cõcursum. Dic ergo, num me dimittas an ad multam noctem detineas. Reor enim te si pauca quãdam dixerõ, me dimissurũ. nam de his omnibus cras me tibi dicturum polliceor: in præsentia uero ad iudicium quod Philebus instituit, pergere cupio. PROT. Prãclare inquis ô Socrates, & idcirco quã restant, utcunq; tibi placuerit, enarrato. SOC. Secundum naturam quidem post mixtas uoluptates necessitate quãdam ad puras immixtasq; quodammodo deueniemus. PROT. Recte nimirum. SOC. Conabor equidem, sed uariando eas nominare. Nam his qui dicunt uoluptates omnes dolorum sedationes esse hæud prorsus assentior. Ceterũ ut dixi, ijs quasi testibus utens, ostendendo plerasq; uideri quum non sint, uoluptates, item ingentes quãdam multasq; uideri, sed mixtas esse tristitiã, & sedationibus ingentium dolorum, & circa corporis & circa animã defectum. PROT. Quas deniq; uoluptates ueras ô Socrates, merito censere quis debet? SOC. Eas utiq; quã circa decoros colores figurasq; & odores plerosq; & harmonias consistunt, præterea quã circa ea sunt, in quibus defectus quidem est, sed qui nec sentitur, nec lædit. Impletio uero, quã & suaui est & sentitur, & tristitia uacat. PROT. Quã ratione ô Socrates, hæc sic dicimus? SOC. Sunt quã loquor hæud statim perspicua, ueruntamen explicare conandum. figurarũ enim pulchritudinem, nõ ut pleriq; forsitan intelligerent, ut puta animalium, uel picturarũ quarundam dico, sed rectum quiddã, & circulare, & ab ijs ea quã tornis fiunt, plana & solida, & quã canonibus, id est regulis atq; angulis construuntur, si modo hæc tenes. hæc siquidem nequaquam ad aliquid aliud respicientia, quemadmodũ cetera pulchra dico, sed pulchra semper suã præ natura, uoluptates proprias nullo modo motuum delectationibus convenientes habentia: eadem ratione colores item pulchros atq; gratos esse dico. Sed nunquid intelligimus? aut quid est? PROT. Annitor equidem ô Socrates, uerum ipse quoq; lucidius explicare nitere. SOC. Dico præterea, & uoces perspicuas & suaues, unãq; aliquam puram penitus concinentes melodiam, ad nihil aliud comparatas, sed natura sua pulchras esse, & innatam afferre uoluptatem. PROT. Hoc quoq; uerum est. SOC. Genus autem uoluptatum quod odoribus sequitur, minus diuinum est: quod autem ipsis necessarij dolores nequaquam miscantur ubiq;, & in quo id inesse contingat, cum illis proximis eadem prorsus ratione habere dico. lamq; duas uoluptatum species, si modo intelligis, collegimus. PROT. Intelligo. SOC. Hic item disciplinarum uoluptates addamus, si & istã famem discẽdi nequaquam continere uidentur, neque propter disciplinarum auiditatem principio statim dolores inferre. PROT. Mihi sic uidetur. SOC. Quid uero, si quis doctrina imbutus, inde obliuiscatur, nõne tristitia quãdam sequi uides? PROT. Non natura quidem, sed quadam passionis cogitatione, cum quis orbatus propter indigentiam tristatur. SOC. Ceterum ô beate, nos in præsentia non opinionis, sed naturã passiones tractamus. PROT. Verũ est igitur quod asseris doctrinã obliuionem absq; tristitia euenire. SOC. Voluptates igitur disciplinarum doloris expertes, nec multorum hominũ, sed paucorum admodum esse fatendum. PROT. Fatendum proculdubio. SOC. Postquam igitur uoluptates puras ab his quã recte propemodum sic dicuntur, impuris secreuimus, addenda est iam uehementibus uoluptatibus immoderatio, remissioribus moderatio. Easq; etiã quã intẽsius, remissius, magnum, parum, raro, crebro, suscipiunt, ad infiniti genus quod per animam corpusq; secundum magis minus ue discurret, referre decet: quã uero ista nõ capiunt, ad commentum furati genus potius referendã. PROT. Recte inquis ô Socrates. SOC. Post hæc id insuper circa uoluptates instituendum. PROT. Quid istud? SOC. Vtrum purum ipsum atq; syncerum dicendum sit conferre ad ueritatem, potius & uehemens, multum magnumq; & sufficiens? PROT. Quid tibi uis, dum ista rogas ô Socrates? SOC. Nihil ô Protarche in ipsa disceptatione uoluptatis & sciẽtiã prætermittere uellem. siquidem utriusq; illorum

portio quaedam pura, quaedam impura est, ut utrunq; purum in iudicium ueniens, & mihi & tibi, & istis deniq; cunctis ad iudicandum se apertum expeditumq; præbeat. PROT. Scitè. SOC. Age igitur de omnibus quæ genera pura uocamus, in hunc modum cogitemus, unum aliquod ex illis primum in medium inducetes. PROT. Quid potissimū eliciemus? SOC. Album si uis, primo genus cōsideremus. PROT. Volo equidem. SOC. Quomodo ita albi, & quæ puritas erit? Vtrum quod maximum quiddam est ac plurimum, an quod ita syncerum, ut nihil in eo coloris alterius insit? PROT. Constat planè, quod præcipue syncerum est. SOC. Probè. nonne hoc uerissimū ô Protarche, & pulcherrimū alborum omnium affirmabimus, non autem quod plurimum aut maximum. PROT. Recte. SOC. Si ergo quod purum parumq; album est, mixto multoq; albo albius, pulchriusq;, & uerius esse dicamus, recte penitus asseremus? PROT. Recte proculdubio. SOC. Nunquid exemplis huiusmodi pluribus ad iudicandum uoluptatē egebimus? an potius hinc nosse sufficiet, quod uniuersa uoluptas parua q; magna, pauca q; multa, modo à dolore remota sit, suauior est & uerior, ac deniq; pulchrior. PROT. Exemplum id unicum fat est. SOC. Quid uero hoc? quod audiuius uoluptatis quidem generationem semper, essentiam uero nunquam existere. Elegantes enim quidam uiri hoc ferunt, eisq; gratia est habenda. PROT. Quid tum? SOC. Visne id interrogando percurram? PROT. Dic, & interroga modo. SOC. Sunt igitur duo quaedam, unum quidem secundū se ipsum, alterū semper aliud appetens. PROT. Qua ratione? & quæ ista esse dicis? SOC. Hoc suapte natura summopere uenerandū, illud uero deficiens. PROT. Exprime clarius. SOC. Vidimus sæpenumero pulchra quædam elegantiaq; aspectu, & quosdam insuper qui ea nimium affectarent. PROT. Vidimus. SOC. Istis ergo duobus existentibus, duo quaedam alia consimilia quære per omnia quæcunq; dicimus alteri tertium esse. PROT. Profer obsecro Socrates, clarius adhuc quod sentis. SOC. Nihil est hic insigne, rarum ue ô Protarche, sed iocatur. Dicimus autem quod ex ijs quæ sunt, aliquid semper est alterius gratia, aliquid uero cuius gratia semper id quod alterius gratia fit, efficitur. PROT. Vix tandē ob crebram repetitionem percepi. SOC. Fortè etiam procedente disputatione clarius comprehendemus. PROT. Quid nī? SOC. Duo hæc altera iterum adsumamus. PROT. Quænā? SOC. Alterum quidem omnium generationē, essentiam alterum. PROT. Equidē duo hæc abs te accipio, essentiam & generationem. SOC. Recte: utrum aut horum alterius gratia dicimus? generationēne essentia gratia? uel essentiam in quantū essentia nuncupatur, hoc est, secundū id qd existit, gratia generationis? An percipis? PROT. Videor, sed per deos quid me interrogas? SOC. Eiuscemodī quiddam ô Protarche, interrogo, num fabricatio nauium nauigij gratia sit? An contra nauigiū fabricationis nauium? Et de omnibus quæcunq; talia sunt, idem dico. PROT. Cur non ipse ô Socrates, tibi ipsi respōdes? SOC. Nihil prohibet. Attamen tu quoq; concurre. PROT. Immo. SOC. Generationis gratia inquam, pharmaca & organa omnia, omnemq; materiā omnibus adhiberi, singulas autem generationes singularū essentiarum, uniuersam deniq; uniuersæ essentia gratia. PROT. Perspicue admodum. SOC. Nonne & uoluptas, si quidem generatio est, alicuius essentia gratia necessario fiet? PROT. Quid nī? SOC. Quod tale est, ut eius gratia fiat qd semper alterius gratia fit, in boni sorte locatur: quod uero alterius gratia, in aliam sorte ô uir optime, reducendum uidetur. PROT. Necessarium id omnino. SOC. Quamobrem si uoluptas generatio est, ad aliam quàm boni sorte merito referemus. PROT. Merito certe. SOC. Nonne ut in principio disputationis huius prædixi, dicenti uoluptatis quidem generationem, essentiam uero nullam existere, habēda gratia est? Constat enim hunc eos qui uoluptatē bonum prædicant penitus derisurū. PROT. Magnopere. SOC. Quinetiam hic idem eos qui generationi impensius studēt, ridebit atq; despiciet. PROT. Quo pacto? & quales ais? SOC. Eos qui dum famem sitimq; restinguunt, uel aliquid aliud ex ijs quæ generatio curat ac se dat, generatione latentur, quasi ipsa sit, aiuntq; uitā se nihil moraturos, nisi sitiant, & esuriant, atq; alijs quæ hæc sequunt, afficiantur. PROT. Videntē sanè. SOC. Eius aut quod fieri est, contrariū destrui ipsum cuncti fatemur. PROT. Necessariò. SOC. Corruptionē generationemq; eligit quisquis hæc expetit: non aut tertiā illam uitā quam & læticia & tristitia uacua, intelligentia uero quoad fieri potest, purissimè compotem proposuimus. PROT. A ratione procul ô Socrates, erit, quicunq; uoluptatē nobis, bonū asseuera

Voluptatis generationem semper essentia uero nunquam existere

Quod uoluptas non sit bonum

Id cuius gratia fit, bonū

asseuerabit. SOC. Procul admodum, quandoquidem & hæc præterea ratione ostendere licet. PROT. Quæ? SOC. Cur enim non absurdum sit, cum nihil bonū decorum ue sit, si ue in corpore, siue in alijs uilis præterquam in anima, in ea tamen solūmodo uoluptatem bonum uocare? fortitudinem uero, temperantiam, intelligentiam, ac reliqua quæcunq; bona fortitus est animus, minime? Ac præterea hominem uoluptatis expertem, dolore uero affectum, malum tunc dum dolet, asserere, licet omnium optimus sit: & eum contra qui uoluptatibus delinitur, quo magis gestit, eo uirtute præstantiorem dicere? PROT. Hæc ô Socrates, omnia supra quàm dici possit, absurda sunt. SOC. Ne tamen disputationem omnem in uoluptate consumamus, mentem uero & scientiam prætermittere uideamur, age iam si quid sordidum etiā his adiacet, excutiamus, donec ad purissimam eorū naturam tandem penetrantes, & ipsam inspicientes, ad iudicandum tum harum, tum uoluptatis partibus uerissimis uti possimus. PROT. Scitè. SOC. Nonne aliud nobis scientiam circa doctrinas, aliud circa educationem uel nutritionem exhibet? PROT. Sic est. SOC. In manuarijs primum artibus uideamus num artium alia scientia magis, alia minus sit, oporteatq; aliam purissimum, aliam impurissimū arbitrari. PROT. Decet profecto. SOC. Præcipuas utiq; à singulis discernendum. PROT. Quales, & quo pacto? SOC. Ut ecce si quis ab omnibus artibus segregaret numerandi dimetiendiq; & ponderandi peritiā, uile quiddā, ut ita dicam, esset, quod uniuscuiusq; restaret. PROT. Vile profecto. SOC. Residuum quippe imaginatione quadā ac sensuū experiētia & exercitatione, cōiecturisq; consequi liceret, quas pleriq; artes uocant, cura & labore uiam suam omnē adeptas. PROT. Necessaria profus inducis. SOC. An non musica ijs plena est? primo concentū contemperat non mensura, sed diligentia potius coniectura, tum uniuersa eius pulsandi facultas mensuram chordæ cuiusq; coniectura motæ perquirit. Itaq; ut obscuritatē plurimam mixtam habet, ita stabilitatē minimam. PROT. Verissime. SOC. Quinetiā medicinam, agriculturam, gubernatoriā, militarē similiter institutas esse reperiemus. PROT. Quàm maxime. SOC. Architecturā uero mensuræ, & instrumēta iam plurima quibus utitur illa crebro, ut perspicacem maxime, ita supra ceteras artificiosam maxime reddūt. PROT. Quoniam pacto? SOC. In ipsa profecto nauium & domorū constructione, multisq; alijs id genus materia elaborandi quodāmodo pertinentibus utitur amussi regulaq; torno, circino, filo, perpendiculo, instrumento quoq; ad dirigenda ligna idoneo. PROT. Recte admodum ô Socrates, inquis. SOC. Ponamus igitur eas quæ dicunt artes in ordine duplici, alias quæ musicā quidē in operibus sectant, perspicacia minoris participes, alias architecturæ pedissequas aliquāto maioris. PROT. Ponamus. SOC. Harum omnium perspicacissimas, quas paulo ante primas uocauimus. PROT. Numerandi peritiā, & quas cū illa supra iunxisti, innuere nunc mihi uideris. SOC. Profus. sed num ô Protarche, has iterum duplices affirmare, an aliter debemus? PROT. Quas inquis? SOC. Arithmetica primo, nonne arithmetica uulgariū, aliam philosophatiū? PROT. Quanam ratione quis partiēs aliam atq; aliam arithmetica asseret? SOC. Haud exigua discrepantia ô Protarche. Illi porrò unitates in æquales eorum quæ secundum numerum sunt, dinumerant, uelut duos exercitus, boues duos, duo quæ minima, duo etiam quæ maxima: hi uero nunquam eos sequerentur, nisi quis partium unitatem aliam ab alia unitate nihil discrepantem posuerit. PROT. Quam optime loqueris, dum multā in fers diuersitatē eorum qui circa numerū uersantur, adeo ut decens sit, in duo quaedam diuidere. SOC. Quid uero computandi & dimetiendi illa secundum architecturam mercaturamue facultas, itemq; illa secundum philosophiam geometria ratio cinatioq; diligens, utrum una quaedam, an due potius artes sunt? PROT. Priorem ego responsionem secutus, mea quidem sententia, duas esse ponerem. SOC. Probe. sed num intelligis cuius gratia in mediū hæc induximus? PROT. Forsitan, attamen quod nunc quæsitū est, explanare te uelim. SOC. Disputatio nostra quæ iam diu proportionem quandam æqua diuisionis conuersione uoluptatibus respondētem quærit, uidetur mihi nunc nō minus q; ab initio assecuta fuisse quod quærit, dum indagat num sit scientia quædam alia scientia purior, quæ admodum uoluptate uoluptas. PROT. Constat horum gratia ista tractata fuisse. SOC. Quid autem, nonne in superioribus aliam artem in alia esse repperit, clariorēq; aliam, & obscuriorē aliam? PROT. Maxime. SOC. In ijs aut an non artem quādam ratio uelut æqui uocā proferens, & quasi unam innuens, rursus quasi duæ

Scientiarū puritas

Potissimain artibus

Musica usurararia & finemensura Debilitas medicina Nobilitasarchitecturæ

Artes in duplici ordine

Arithmetica duplex

Geometria duplex

Artes disterre

sint, inquirat num perspicuitas puritasq; illarum penes philosophantes, aut non philosophantes existat. PROT. Et maxime quidem id inquirere mihi uidetur. SOC. Quale hic responsum o Protarche, reddemus. PROT. O Socrates, ad miram scientiarum differentiam declarandam descendimus. SOC. An non responsio facilis. PROT. Quid nisi asseramus itaq; has artes longo interuallo a ceteris discrepare. Ab ijs praeterea legitimum philosophorum artes mirum in modum synceritate & ueritate circa mensuras numerosq; differre. SOC. Sunt igitur ista ex tua sententia, nosq; tibi credentes audacter importunis disputatoribus respondeamus. PROT. Quidnam. SOC. Duas arithmeticas esse ac duas metiendi artes, aliasq; facultates harum comites plurimas, geminatione habentes huiusmodi, & in nomine uno comunicantes. PROT. Demus secunda fortuna his quos importunos uocasti, responsione hanc o Socrates. SOC. Has ne scientias q; maxime synceras, atq; supremas asseueramus. PROT. Omnino. SOC. Veruntamen o Protarche, nos differendi facultas ipsa facere non patiat, siquam aliam ipsi praerferemus. PROT. Quam rursus hanc dicere decet. SOC. Eam quae omnino modo inducta peritiam noscitur. hanc enim cum circa id quod est, & uere est, & semper eodem modo se habet, ueretur, arbitror omnes quibus modo aliquid sanae mentis adsit, longe omnium uerissimam cognitionem esse protinus concessuros. Tu uero o Protarche, quid sentis. PROT. Gorgiam saepe audiui, cum diceret per suadendi facultate artibus cunctis praecellere: quippe quae cuncta non ui sed sponte sibi subiiciat, longeque omnium artium optima sit. Nunc uero nec tibi nec illi aduersari uelim. SOC. Arma mihi uideris dicere uoluisse, uerum pudore adductus praetermississe. PROT. Sunt haec ut lubet. SOC. Ego in causa sum ut minus bene acceperis. PROT. Quid. SOC. Non ego o amice Protarche, quae ars aut scientia omnino eo antecellat, quod maxima potissimaque & utilissima omnium sit, ex te quasi ui: sed quae perspicuum, syncerum, uerissimum contemplet, quamuis parua sit ac minime utilis: hoc profecto est quod modo quaerimus. At uide: nihil enim Gorgiam laceases, si eius arti utilitatis laudem praestantiamque concedas, ei uero quam ipse modo narraui, facultati ueritatis praecellentiam tribuas: quemadmodum supra de albo dixeram, quod licet paruus, si tamen purum esset, multo impuroque secundum ueritatis excessum praestaret. Et nunc quidem sufficienter his discussis, ne respiciamus in ulla disciplinarum uel commendationes uel comoda: sed si qua ex natura sua uis animi ueritatis est amans, eiusque gratia cuncta peragit, hanc dicamus puritate mentis & sapientiae perscrutati, consideranda a differendine scientia maxime an ab alia potius hac praestantiore acquiri uideatur. PROT. Considero equidem, concedoque difficile inueniri posse aliam uel artem uel scientiam, quae sibi magis uindicet ueritatem. SOC. Nunquid tale quiddam cogitans, haec modo dixisti: quod uidelicet artes multae, & quaecumque circa haec uersant, primo quidem opinionibus utuntur, & quae circa opiniones consistunt, ex instituto perquirunt: siue etiam quae ad naturam spectant, indaganda quis putet, puta quae circa mundum sunt, quomodo uidelicet factus sit, quomodo patiat, quomodo agat, per omnem uitam scrutatur. fatemur haec, an non. PROT. Utique. SOC. Nec circa ea quae semper existunt, sed quae fiebant, fiuntque & fient, hic uersatur. PROT. Vera loqueris. SOC. Num ex ijs quae nunquam aut in praeterito, aut futuro, aut praesenti eodem modo se habent, aliquid exactissima ueritate perspicuum esse dicemus. PROT. Non licet. SOC. Etenim in ijs quae nullam prorsus stabilitatem habent, quo pacto nos stabile quicquam assequeremur. PROT. Nulla ut arbitror ratione. SOC. Neque mens igitur, neque scientia ulla circa ista est, ueritatem supremam habens. PROT. Consentaneum. SOC. Te igitur & me, & Gorgiam, atque Philebum ualere sinamus: hoc autem ratione nunc asseramus. PROT. Quid istud. SOC. Quod illa nobis facultas, firmitatem, puritatem, ueritatem, synceritatem continet, quae circa ea quae semper eodem modo & simplicissima sunt, studet, aut quod secundo loco illis proximum. Reliqua omnia posteriora dicenda. PROT. Vera nimium. SOC. Atqui illa nomina quae circa talia quaedam pulcherrima omnium sunt, an non rebus quoque pulcherrimis assignanda. PROT. Par est. SOC. Mens & sapientia nomina sunt omnium preciosissima. PROT. Sunt. SOC. Haec igitur intelligentis eius quod uere est exactissima ratio perfecta atque tributa recte utique accommodantur. PROT. Prorsus. SOC. At quae ipse in iudicium supra produxi, non alia sunt quam haec nomina. PROT. Haud alia. SOC. Ceterum si quis mixtionem uoluptatis & sapientiae nobis uelut opificibus propositum dicat, ut quaeramus ex quibus & in quibus conflatur, recte conijciatur

bitror

bitror. PROT. Et maxime quidem. SOC. Itaque deinceps miscere conandum. PROT. Conandum plane. SOC. Nonne haec prius admonere praestabit. PROT. Quae. SOC. Quae & antea memorauimus: praclarum nempe prouerbiu illud quo dicis, quae pulchra sunt, proverbiu & bis & ter repetenda esse. PROT. Quid nisi. SOC. Per Iouem sic existimo superiora dicta fuisse. PROT. Quomodo. SOC. Philebus uoluptatem inquit finem rectum cunctis animalibus esse, omniaque ad eam intendere oportere, atque id bonum ipsum uniuersis existere: praeterea duo haec nomina bonum & iocundum eidem naturae congruere. Socrates autem primum id minime esse inquit: utque duo nomina sunt, bonum atque iocundum, duas etiam differentes esse naturas. Quinetiam sapientiam magis quam uoluptatem boni participem esse. Nonne haec o Protarche sunt quae dicebantur. PROT. Maxime. SOC. Hoc quoque & tunc & in praesentia nonne confitendum erit. PROT. Quale. SOC. Ipsius boni naturam hoc praecipue ab alijs discrepare. PROT. Quomodo. SOC. Cuiusque hoc adest ex uiuentibus semper & omnino & undique, id nullo alio indiget, perfectamque sufficientiam continet. ita nec. PROT. Ita prorsus. SOC. An non ratione ipsa conati sumus alterum ab altero separantes, uoluptatem a sapientia, sapientiam a uoluptate, sic ut altera alterius ne momentum quidem participet, sic in uitam cuiusque respiceret. PROT. Certe. SOC. Visum ne tunc alterutrum ex his sufficiens esse. PROT. Et cui uideatur. SOC. Quod si quis forte tunc praeteruectus est, nunc resumens rectius asseueret: & cum memoriam, scientiam, sapientiam, ueram opinionem, eiusdem ideae ponat, consideret utrum absque his aliquis, uel se, uel alium aut esse quicquam aut quicquam fieri exoptet, nedum ut uoluptatem seu plurimam seu uehementissimam sine ijs eligere debeat. Siquidem his priuatus neque reuera gaudere se opinabitur, neque qua conditione affectus sit, noscet, neque affectus ipsius memoriam per tempus aliquod referuabit. Eadem quoque de sapientia dicas. Num quispiam procul ab omni etiam minima uoluptate sapientiam adipisci, quam cum uoluptatibus quibusdam malit, aut uoluptates omnes sine sapientia potius quam cum sapientia quadam. PROT. Nullus o Socrates. Veruntamen nihil opus est haec toties iam repetere. SOC. Quapropter horum neutrum perfectum, & omnibus expetendum, ac penitus bonum. PROT. Neutrum. SOC. Aut igitur bonum ipsum perspicue, aut figuram eius aliquam sumere decet, ut quemadmodum diximus, cui potissimum secundae sortis tribuenda sint, uideamus. PROT. Scite admodum loqueris. SOC. An non semitam ad bonum ipsum quandam ingressi sumus. PROT. Quam. SOC. Si quis hominem aliquem quaerens, domum quam inhabitat, primum cognorit, ad miniculum sane ad eum inueniendum ingens habebit. PROT. Quid nisi. SOC. Ita & nos praesens atque superior ratio monuit ne in simplici uita sed mixta bonum ipsum indagaremus. PROT. Omnino. SOC. At spes certior, in eo quod pulchre mixtum, quam in opposito nos quod quaerimus reperturos. PROT. Certior sane. SOC. Misceamus igitur o Protarche dijs ante uouentes, siue Dionysius, siue Vulcanus, siue alius quispian deorum sortitus est mixtionis officium. PROT. Ita prorsus agendum. SOC. Atqui nobis tanquam unum miscetibus quibusdam, fontes adstant. Et melli quidem uoluptatis fontem comitare quis potest: uerum sapientiae fontem sine uini uel sobrii aquae cuiuspiam acri, atque etiam saluberrimae. Hos ergo liquores quam pulcherrime in unum confundere studeamus. PROT. Studendum certe. SOC. Dic age primum: si omnem uoluptatem cum omni sapientia misceamus, num pulchre iunxerimus. PROT. Forsitan. SOC. Verum minime tutum. Quo tamen pacto securius misceamus, me nunc declaraturum confido. PROT. Dic quomodo. SOC. Patuit ne in superioribus aliam uoluptatem aliam, rursusque scientiam aliam aliam synceritatem esse. PROT. Patuit plene. SOC. Scientia quoque a scientia differens, & altera quidem circa illa quae oriuntur & occidunt, altera circa ea quae neque fiunt neque intereunt, semperque secundum eadem eodem modo se habent. Atque hanc ad ueritatem ipsam respicientes, illa ueritatem esse putamus. PROT. Recte admodum. SOC. Si utriusque portiones uerissimas inuicem commisceamus, nunquid istarum mixtio sufficiens erit ad uitam nobis optabilissimam exhibendam: aut alio praeterea quodam alterius rationis egebimus. PROT. Mihi quidem uidetur sic agendum. SOC. Esto igitur nobis uir quidam sapiens qui norit quid ipsa iustitia sit, rationemque intelligentiae comitem habeat, nec non reliqua cuncta quaecumque sunt similiter calleat. PROT. Esto sane. SOC. Num hic sufficiens scientia praeditus erit, si circuli & sphaerae ipsius diuinae rationem teneat, humana uero hanc sphaeram & hos circulos prorsus ignoret, dum in architectura similibusque operibus, canonibus, id est, regulis circulisque utitur. PROT. Ridicula erit, o Socrates, cognitio

i 4 nostra

Logica artibus omnibus praefertur

Gorgias praetulit arte dicendi cunctis artibus

Determinatio duarum artium, quarum praecellere alterutra uideatur alijs

Dionysio et Vulcano est dedita mixtio

nostra, si in diuinis duntaxat uersetur. S O C R. Quid ais: num falli canonis atq; circuli impuram & instabilem artem in commune inferere & immiscere debemus? P R O T. Necessarium hoc est, si modo quis nostrum uel uiam que ducat domum reperturus sit. S O C. An uero & musicam: quam paulo ante diximus cōiecturis imitatione q; plenā à puritate procul abesse? P R O T. Necessarium id quoq; si quidē uita nostra, aliquādo uita futura sit. S O C. Vis ergo tanquam ianitor turba pulsus atq; coactus, ego nunc fores pandam, scientiasq; omnes cōfluere iam & cōfundi sinam, cum pura passim deteriore. P R O T. Haud scio o Socrates num quis à scientijs alijs lædat, qui primas habet. S O C. Permitto iam cunctas in Homericæ mixtionis uelut conuallem quandam, adeoq; uehementem illam poetiam confluere. P R O T. Fluant. S O C. Rursus ad uoluptatum fontem proficiscendum uidetur: quando enim ipsas miscere cogitauimus, & inter eas nōne ueræ quædam enatæ nobis sunt: sed propter scientiæ totius amorē in idem concurrere scientias uniuersas permisimus, prius quam uoluptates. P R O T. Vera loqueris. S O C. Est igitur tempus, ut de uoluptatibus etiam consultemus, utrū & ipsæ in unum omnes, an primæ duntaxat, ac ueræ sint admittendæ. P R O T. Permultū ad securitatē interest primas uerasq; admittere. S O C. Harum ergo cōmercium admittatur. At quid deinceps: si quæ necessaria sunt, num quæ admodū & istic, hæ quoq; in mixtionem sunt accipiendæ? P R O T. Quid prohibet? S O C. Necessarias igitur quoquo modo accipiamus. Si autē quemadmodum artes omnes nos se innocuū & conferens in uita esse cōstitit, ita nunc de uoluptatibus cōstet, uidelicet quod omnibus frui innoxiiū & utile sit, fortē erunt omnes omnibus immiscendæ, quid ad hæc? P R O T. Qua ratione de his loquemur? Quid agemus? S O C. Non à nobis Protarche tale aliquid, sed ab ipsis uoluptatibus scientijs quærendū. P R O T. Quid istud? S O C. O amicæ, siue uoluptates siue alio quodam cognomēto appellare uos deceat, utrum eligitis cū omni sapiētia cōgredi, an esse seorsum à sapientia: Reor equidem hoc illas necessario responsuras. P R O T. Quid? S O C. Quod quemadmodū in superioribus dictū est, nec possibile, neq; utile est genus aliquod purū, seorsum solitariūq; esse. Omniū uero generū optimū, si unū uni cōparetur, nobis fore putamus genus ipsum, quo tū cetera omnia tum etiam singulæ nostræ uires perfectæ noscuntur. P R O T. Et recte quidem respondisse illas merito confitebimur. S O C. Restat ut mentē & sapientiā rogemus cū ipsa mixtione quodāmodo uoluptatibus egere dicamus, qualibus præcipue uoluptatibus egeant. P R O T. Merito. S O C. Nostra uero posthac interrogatio talis erit, utrū præter illas ueras uoluptates uobis opus est uehementissimarū maximarūq; uoluptatū cōmercio: Fortē sic illæ respondebūt. Minime o Socrates. Hæ nanq; impedimēta nobis innumerabilia præbēt. Animas siquidem quas incolimus, uoluptates furiosæ perturbant, nec adolere nos permittunt, nostrasq; progenies ut plurimū per negligentiam obliuione illata omnino corrumpunt. Alias autem uoluptates ueras ac puras quas ipse narrasti, feruē nobis domesticas arbitrare: ac præter istas, illas insuper, quæ cū sanitate & temperantia cæterisq; uirtutibus capiunt. Has enim quæ uirtutis tanquā deæ cuiusdā pedissequæ sunt, libenter admittimus. Quæ uero cum dementia & alia improbitate congregiuntur, eas menti miscere absurdum est, si quisq; pulcherrimam illam cernens concordemq; mixtionem atq; temperem, in ea perdiscere quid & in homine & in uniuerso suapte natura bonū sit, quæ ue ipsius idea existat, diuinare uelit. An non sapienter, & tanquam sui compotem mētem hæc, & de seipsa, & de memoria rectaq; opinione respondere dicemus? P R O T. Omnino quidem. S O C. Atqui & hoc necessariū est, nec unquā aliter fieri posset. P R O T. Quid istud? S O C. Cui ueritatem non miscemus, nunquam id uerum aut fieri aut factum esset. P R O T. Quo enim modo? S O C. Nullo. uerū siquid huic mixtioni ulterius deest, dicite tu & Philebus. Mihi enim tanquā mundus quidam incorporeus animato corpori pulchre dominaturus sermo hic peractus fuisse uidetur. P R O T. Mihi quoq; o Socrates idem uideri scito. S O C R. Nōne si boni ipsius ac talis quidē uestibulum ædium nos nuper ingressos esse dicamus, forsitan recte quodāmodo profitebimur? P R O T. Mihi sanē uideēt. S O C R. Quid igitur in huiusmodi mixtione preciosissimū, maximeq; cur cōstitutio hæc omnibus gratissima sit, nobis in causa esse uidetur? Si enim id nouerimus, mox perpendemus uoluptatē an menti cognatū magis propriusq; in uniuerso consistat. P R O T. Scite. Id enim ad iudiciū nobis propositum maxime conferet. S O C. Atqui nequaquam inuentu difficile est,

quæ

quæ causa sit, ob quam mixtio quæq; uel plurimi uel minimi faciēda sit. P R O T. Quo pacto inquis? S O C. Nemo hoc ignorat. P R O T. Quid hoc tandem? S O C. Quod quæcunq; & qualiscunq; mixtio expers uel mēsuræ est uel nature cōmensurati, necessario omnia quæ mixta sunt, sed & seipsam primo perdit. Neq; enim temperies hæc est, sed tanquā intemperatus quidam, fortuitusq; concursus nobis accidere solet. P R O T. Vera loqueris. S O C. Nunc quidē nos ipsius boni potentia in naturam pulchri se transferens clam fugit. Mensura enim cōmensuratioq; pulchritudo plane ac uirtus ubiq; sit. P R O T. Prorsus. S O C R. Quinetiā ueritatē diximus ipsis in ea temperie cōmisceri. P R O T. Omnino. S O C. Quod si bonum ipsum una idea complecti nō licet, saltem una cum tribus pulchritudine, cōmensuratione, ueritate comprehendentes, dicamus id uniuersum uelut unum, causam eorum quæ in mixtione sunt esse, & propter hoc, utputa quod bonum sit, mixtionem fieri bonam. P R O T. Recte nimium. S O C. Unusquisq; iam o Protarche facile arbitror de sapientia & uoluptate iudicabit, utra earum opinio isti cognatior & præstans magis & apud homines & apud deos esse contingit. P R O T. Constat quidem, attamen ratione id quoq; percurrere præstabit. S O C. Secundū quodlibet igitur horum trium, de uoluptate & sapientia iudicemus. Videndū enim utri unūquodq; triū cognatius asseramus. P R O T. Num de pulchritudine, ueritate, mensuraq; loqueris? S O C. Certe. primum igitur ueritatem summe Protarche, cumq; sumpseris, ad tria iam respice, mentem, ueritatem, & uoluptatem: & postquam diu mature consideraueris, tibi ipsi respōde, utrum uoluptas an mens ueritati propinquior. P R O T. Quid diuturna meditatione opus est? permultum ut arbitror interest. Voluptas enim maxime omnium temeraria, fertur enim de ueneris uoluptatibus, quæ ingentissime omnium æstimatur, quod peieratibus illis, dii prorsus ignoscunt, quasi pueri quidam sint, nullius intelligentiæ compotes. Mens autem aut idem est quod ueritas, aut omnium certe similima atq; uerissima. S O C. An posthac mensuram illam moderationemq; considerandum restat, uoluptas ne an sapientia eius sit capacior? P R O T. Id quoq; quod nūc infers, exploratu per facile est. Reor equidē nihil uoluptate, eiusq; exultatione immoderatus inueniri posse: nihil cōtra, mente & sciētia moderatius. S O C. Præclare, ueruntamen tertium quoq; responde. Mens ne pulchritudinis magis est particeps, an ipsa uoluptas: quid ue pulchrius: an mens uoluptate, an contra? P R O T. Mentem quidem & sapientiam o Socrates nemo unquam reuera aut falso deformem uel uidit, uel aliquo pacto cogitauit, aut fuisse unquam, aut esse, aut deinde futuram. S O C R. Recte. P R O T. Si quæ uero uoluptates præsertim maximas prosequentem aduertimus, uel quod ridiculæ, uel quod obscenæ sint, ipsi quidem erubescimus, atq; celamus, noctis tenebris talia cōcedentes, quasi sint diurni luminis indigna conspectu. S O C. Cunctis igitur o Protarche, & per nūcios & uoce præsentis declarato, quod uoluptatis possessio neq; primum est neq; secundum bonum. Sed primum circa mēsuram & moderatum, & opportunum & quæcunq; talia sempiternam quādam naturam sortita esse putare decet. P R O T. Apparet utiq; ex ijs quæ modo sunt dicta. S O C. Secundum deinde circa cōmensuratum & pulchrum, perfectum atq; sufficiens, & quotcunq; huius ordinis sunt. P R O T. Videtur. S O C. Tertiū ut ipse uaticinor, si mentē sapientiāq; posueris, haud procul à ueritate discedes. P R O T. Fortē. S O C R. Quarta uero sunt quæ ipsius animæ propria posuimus, scientiæ & artes opinionesq; rectæ, quæ ideo tribus illis statim succedūt, quia bono sunt quam uoluptas cognatiora. P R O T. Forsitan. S O C. Quinto loco pone uoluptates eas, quas ex partes molestiæ definimus, quas puras nominabamus animæ ipsius sciētias, sensus autem sequentes. P R O T. Fortassis. S O C. In sexta uero progenie, inquit Orpheus, cantilenæ ornatum finite. Nostra quoq; oratio in sexto iudicio finiri uidetur. unde nihil deinceps nobis aliud restat, nisi ut dictis caput adhibeamus. P R O T. Decet profecto. S O C R. Tertiō iam orationem eandem conseruatorē deum contestati breuiter perstringamus. P R O T. Qualem inquis? S O C. Philebus quidē inquit, omnē penitus uoluptatē nobis ipsum bonum esse. P R O T. Tertio quemadmodū uidetur, dicebas pauloante repetendam orationem esse. S O C. Hoc ipsum, quod autem sequitur, audiamus. Equidem quod modo dixi, orationem Philebi aliorumq; innumerabilium considerans grauiterq; ferens, mentē longe meliorem potioremq; hominum uita quam uoluptatem contendī esse. P R O T. Dicta hæc sunt. S O C. Suspiciatus tamen esse, & alia multa intuli, quod si apparuerit aliquid ambo

Pulchritudo

Mens aut est
ipsa ueritas,
aut simili-Bonorum
distinctio

ambobus hisce præstantius, pro mente ipsa aduersus uoluptatem de secunda sorte pugnam rem, uoluptasq; secundis etiam honoribus spoliaretur. PROT. Hæc quoq; dixisti. SOC. Præterea cum dixissem bonum ipsum esse omnium sufficientissimum, neutrum ex ijs tamen sufficiens esse constitit. PROT. Vera narras. SOC. Et cum in ea oratione nec mens nec uoluptas sibi ipsi sufficientem perfectamq; uim habere uiderentur, neutram esse bonum ipsum apparuit. PRO. Recte admodum. SOC. Quinetiam cum tertium quiddam utraq; melius esse constaret, mens utiq; longo quodam interuallo propinquior potiori superantiq; ideæ quam uoluptas eluxit. PROT. Quid nisi? SOC. Ergo nonne quintum gradum ex ea sententiâ quâ præsens iudicium protulit, uoluptatis potentia fortiretur? PRO. Vide. SOC. Primum tamen uoluptati locum boues darent, & equi, & bruta deniq; uniuersa, ex eo quod eius illecebris mancipata sunt, quibus plurimi fidem, haud secus quam augures aui- bus habentes, uoluptates ad bene uiuendum potissimas omnium arbitrantur: ferarumq; amores, locupletiores testes asserunt, quam tot responsa rudium philosophorum. PROT. Verissima ô Socrates te narrasse cuncti fatemur. SOC. Nonne ergo me iam dimittis? PROT. Exiguum adhuc quiddam restat ô Socrates: neq; enim prior tu quidem discedes, ego uero quæ restant in memoriam tibi reducam.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN
Hippiam, uel De pulchro, seu honesto, ad Petrum Medicem patriæ patrem.

DE pulchro, in Phædro, Symposio et Hippiâ disputatur. In Hippiâ, quia Socrates agit aduersus Hippiam sophistam, qui cum ignoraret, se scire putabat, quæ ignorantia animum reddit indocilem, quid pulchrum sit non satis docet, sed quid non sit ostendit, & opiniones falsas redarguit. Sophistam uocat cum qui se sapientem uideri magis quam esse studet, pecuniarum honorisq; gratia. Talem uero Hippiam esse in proœmio declaratur, & in fine proœmij. Sumpta occasione ab oratione quadam Hippiæ quæ de pulchris officijs differbat, interrogat Socrates quid ipsum per se pulchrum quo reliqua omnia pulchra fiunt. Oportet enim particularia ad uniuersale quod in particularibus: et uniuersale quod in particularibus, ad ipsum quod supra singula est uniuersale referre. Nam singuli homines pulchri, per formam quandam singulis communem pulchri redduntur: forma uero communis pluribus à diuina specie uelut à sigillo character imprimitur: quoniam omnis multitudo ad unum quod in multitudine, & unum quod in multitudine, ad unum quod supra multitudine est, reducitur. Quare cum multa sint pulchra, oportet singula per pulchritudinem communem omnibus, et omnibus insitam esse pulchra: & pulchritudinem quæ in omnibus est, sicut in alio est, non in seipsa, sic ab alio, non à seipsa pèdere. Vnuquodq; è singulis pulchris, pulchrū hoc Plato uocat: formā in omnibus, pulchritudinē: specie & ideam supra omnia, ipsum pulchrum. Primum sensus attingit opinioq;. Secundū ratio cogitat. Tertium mens intuetur. Interrogatus Hippias, ter secundum sensum opinionemq; definit. Quibus confutatis, Socrates ter quoq; definit. Bis quidem secundum rationem, postremo secundum mentem. Sophista enim sensu opinioneq; incedit, philosophus ratione potius, atq; mente. In primis Hippias pulchram uirginem, ipsum pulchrum esse respondet. Quod esse falsum ex eo constat, quod non omnia quæ pulchra sunt, per uirginem pulchra fiunt. Et uirgo, si cum brutis comparatur, pulchra: si cum dijs, deformis apparet. Quare non magis pulchra quam turpis esse uidetur. Tum Hippias aliud quiddam similiter è singulis pulchris, non comune respondet. Aurum quippe ipsum pulchrū, quo omnia pulchra fiunt. Quod ea ratione respuit Socrates, quoniam aurum quibuscunq; conuenit, pulchra illa facit: alia uera deformat. Ergo non simpliciter pulchra facit, sed cum decet. Quocirca non sui magis quam alterius ratione res ornat, nec aurum solum est quo cuncta ornantur, sed argentum quoq; & ebur, cæteraq; huiusmodi. Tertio loco aliud quiddam infert, quod etiam propriū est potius quam commune: Pulchrum, inquit, corpore bene ualere, diuitem esse & honoratū, senem mori, sepeliri à filijs, sepelisse parētes. Falsum hoc esse patet, quia non res omnes præter hominē hoc ipso pulchra redduntur, præterea hoc inter homines forte pulchrum: inter deos decorumq; filios turpe, ubi parentes non moriuntur. His redargutis quæ circa singula corporea per sensum & opinionem Hippias adducebat, Socrates iam ad altiora tendens, non quod sensus opinioni, sed quod opinioni ratio porrigit infert. Primo enim decorum pulchrum dicit. Quod quidem incorporeum est magis, pluribusq; commune. Id tamen hæc diuisione refellit. Decorum aut uideri solum pulchro, aut tam uideri quam esse præstat. Si primum, deceptio quædam circa pulchrum, potius quam ipsum pulchrum, decorum existit. Vera enim pulchritudo pulchra esse facit: quemadmodum uera magnitudo, magna, etiam si non uideatur. Si secundum dixeris, falso dixeris. Nam si ipsum pulchrum quoties esse dat pulchra, uideri quoq; pariter largiretur, quæcunq; pulchra sunt, ut sunt ita omnibus apparerent. Id esse falsum, cōtentiones de rebus pulchris & cōtrouersie nobis ostendunt. Secundū aliud quiddam infert, quod ratio opinioni offert, adducit.

Vtile

Vtile porro pulchrum uocat. Vtilitas incorporeum quiddam multisq; comune. Nec mirum est, cogitationē circa decens & utile decipi. Illud quippe ordinem partis ad partem, partiumq; ad totum, hoc autem ordinem totius cuiusdam ad totum aliud habet, ordo uero pulchritudinē representare uidetur. Quapropter decens uel utile, facile quis pro pulchro accipit. Quod decens pulchrum non sit, constitit: quod nec utile, sic ostendit. Vtile est quod potentiam ad aliquid faciendum habet. Potentia igitur et utilitas idem. Quicquid agimus potentia quadam agimus, sed mala ut plurimum facimus, potentia itaq; & utilitas malum ut plurimum inferunt, pulchrum autem nunquam mali causa. Ergo non simpliciter quæcunq; utilitas pulchrum. At saltem quæ ad bonum confert, respondebit quispian: aduersus quem sic argumentatur: Quod ad bonum tendit conducibile. Conducibile bonum efficit: quod aliquid efficit, aliud est quam id quod efficitur: quapropter aliud conducibile, aliud bonum. Conducibile, & pulchrum, idem: Ergo pulchrum & bonum aliud. Neq; pulchrum igitur bonum, neq; bonum pulchrum, quod prorsus absurdum. Tandem sensus opinionis, cogitationisq; conuictis erroribus mens rationi dictat, pulchrum esse gratiam quædam, quæ animam, per mentē, uisum, & auditum mouet & allicit. Quod sanè partim ex huius dialogi calce, partim ex Phædro & Symposio Platonis elicitur. Quæ ratione gratia hæc insit, & quo nomine nuncupada, inquit Socrates, nec tamen ambitioso sophistæ declarat, quæ Phædro reuelauit, & Agathon, qui quamuis ignorarent, suam tamen ignorantiam agnoscentes, dociles erant. Gratia profecto pulchritudo est, non ratione sensus, quia menti non cōueniret, & cæteris sensibus æque ut auditui uisuiq; competeret. Non ratione mentis, quia oculos auresq; effugeret. Non uoluptatis etiam ratione, quia hæc non in auditu & uisu duntaxat, sed in omnibus sensibus reperitur. Non ratione auditus solum: non enim menti uisuiq; cōgrueret. Non ratione uisus. Auditui nanq; menti q; deesset. Non ratione auditus uisusq; simul, quia in uisu audituq; unā coniunctis pulchritudo inesset. In unoquoq; uero illorū scorsum ab altero agente, pulchritudo nulla. Volumus autem gratiam illam tribus animi uiribus cōmuniter percipi, tribus quoq; obiectis earum inesse communiter. Quapropter addit uoluptates mentis, uisus, auditusq;, ex eo pulchras esse, quod maxime omnium uoluptatum innocuæ sunt & optimæ. Si optimas idem quod conducibiles intellexeris, redibit superior ambiguitas. Conducibile bonum facit, ergo boni causa. Causa & effectum aliud. Ergo aliud cōducibile, aliud bonum. Quo sequitur, aliud pulchrum, aliud bonum esse. Ideo neq; pulchrum bonum, neq; bonum pulchrum. Sin autem optimas, id est, innocuas, faciles, spirituales, lucentes, uitalesq;, ut ita dixerim, exposueris, uerè cōpos efficietis. Nam pulchritudo nihil aliud est quam summi boni splendor, fulgens in ijs quæ oculis, auribus, mētē, percipiuntur, perq; illa ad ipsum bonum, uisum, auditum, mētēq; conuertens. Quo fit ut pulchritudo circulus quidam diuinæ lucis existat, à bono manans, in bono residens, per bonum & ad bonū sempiternæ reflexus. Hoc Socrates mysteriū quod à Diotima sibylla didicisse se asseruit, non sophistis sed discipulis reuelauit. Quid ipsum bonum, ipsum unum rerum omnium principium, actus purus, actus sequentia cuncta uiuificans, quid ipsum pulchrū. Viuificus actus è primo fonte bonorū effluens. Mentē primo diuinam idearū ordine infinite decorans. Numina deinde sequentia mentesq; rationū serie cōplens. Animas tertio numerosis discursibus ornās. Naturas quarto seminibus, formis quinto materiam. Sed profecto corpora uisibilia & oculos uidētes procreat. Oculis, ut uideant, luciditate infundit spiritū. Corpora ut uideantur, coloribus pingit. Neq; tamē proprius oculis radius, proprius ue corporibus colores, ad uisionem perficiendā sufficiunt, nisi lumen ipsum unū supra multa à quo multa & propria lumina oculis & corporibus distributa sunt, adueniat, illustret, excitet, atq; roboret. Eodem modo primus ipse actus, id est, deus speciem actumq; rebus singulis producendo largitus est. Qui sane actus cū in subiecto patiente susceptus fuerit, debilis est, & ad operis executionem impotens. Sed diuini solis perpetua et inuisibilis lux una, semper omnibus adstat, fouet, uiuificat, excitat, complet, & roborat. De quo diuine Orpheus, Cuncta fouens atq; ipse serens super omnia sese. Vt est actus omnium roboratq;, bonum dicitur. Vt uiuificat, lenit, mulcet, & excitat, pulchrū. Vt in obiectis quæ noscenda sunt, tres illas cognoscentis animæ uires allicit, pulchritudo. Vt in cognoscēte potentia eam applicat cognito, ueritas. Vt bonum est, procreat, regit, & complet. Vt pulchrū, illuminat, gratiamq; infundit. Præparata autem esse oportet omnia ad gratiam diuini fulgoris excipiendam. Corpora quidem proportionē, quæ ordine, modo & specie constat. Voces harmonia, quæ numeris interuallisq; conficitur. Officia, morum rectitudine ad finem bonum. Disciplinas ordine ad obiectum uerum. Animam puritate per auersionem ab inferis, et conuersionē ad supera. Mētē, per æternum in ipsum bonum, intuitum. Per hæc omnia gradatim diuinæ pulchritudinis radius penetrat. Circa corpus in æqualitate numerosa resfulget, loco motuq; subiecta. Circa uoces, in harmonia, extracertū locum, sed motu dispersa. Circa officia disciplinasq; & animam, in motu quidem, sed ratione uitali cōsistens. Circa mentem supra motum, in æterna idearum serie micans. Circa ipsum bonum, actus purus, uitam & gratiam omnium inserens. Hæc precor Petre Medices uir omnium præclarissime, solita diligētia legas. Nam & tuæ mentis miram pulchritudinem prorsus agnosces, & quam proxime ad ipsum pulchrum, de quo hic disputatur, accedas, animaduertes.

PLATONIS HIPPIAS MAIOR, VEL

DE PVLCHRO, TRANSLATVS E GRAECO IN LATINVM
à Marfilio Ficino Florent. ad Petrum Medicem patriæ patrem.

SOCRATES, HIPPIAS.

Occasio dia
logi cū pro
uocatione &
tætatione er
ga sophistāSapiētes pri
scos ciuili
bus actioni
bus absti
nuissePriscos pra
ferēdos sem
per recentio
ribus

Gorgias

Prodicus

Protagoras
ante Gor
giam & Pro
dicumAnaxago
ras amplū
dissipauit
patrimo
niū ut phi
losophare
tur

SAPIENS & pulcher Hippia, quam raro Athenas accedis? HIP. Non datur o Socrates ocium. Nam Elenses ciues quoties cū externis gentibus aliquid est tractandū, mihi praeter ceteris legationes cōmittunt, idoneū me iudicem ac nuncium existimantes eorum quae apud singulas ciuitates dicuntur. Quamobrem saepe & ad alias urbes, sapius etiam & de maximis rebus Lacedaemonem legatus accessi. Quo fit ut haec loca, quod ipse quaerebas, minus frequentem. SOC. Hoc certe o Hippia sapientis perfectiq; uiri proprium est. Tu quidem cum priuatim, multa ab adolescentibus accepta pecunia, plus etiam conferre illis quam quae acceperis, uales: tum publice patriae tuae prodesse, ut decet eum, qui non cōtemnendus uulgo, sed summo in precio sit habendus. Ceterum, quae nam o Hippia causa, quod prisci illi qui sapientum cognomen adepti sunt, Pittacus atq; Bias, & qui Thaletis Milesii tempore, qui ue deinceps usq; ad Anaxagoram, sapientiae studio floruerunt, uel omnes uel pluri mi ciuilibus rebus abstinere? HIP. Quid aliud putas o Socrates quam imbecillitatem ingenij, cum non possent utraq; priuata & publica prudenter administrare? SOC. An uero putas quemadmodū ceterae artes incrementū tempore susceperunt, adeo ut nostri temporis artifices superioribus lōge praecellant: ita & facultatem uestram, studium uidelicet sophistarum, creuisse, ac ueteres sapientiae studiosos si uobiscum cōparentur, uiles admodum extitisse? HIP. Recte omnino loqueris. SOC. Ergo si hodie Bias reuiuiscat, a nobis irrideretur, quemadmodū ipsum Dædalum sculptores aiunt, si reuiuiscens talia fabricaret, qualia quōdam ex quibus sibi gloriam comparauit, ridiculum fore. HIP. Sic se res habet ut ais o Socrates. Veruntamen priscos homines praefere semper recentioribus conueui, ut & uiuentium inuidiam & defunctorum indignationem uitarem. SOC. Probe o Hippia & sentire & loqui mihi uideris. Ego quoque testari possum te uera loqui. Nam reuera uestra facultas adaucta est, quae cum priuatis obire etiam publica potest. Gorgias siquidem hic Leontinus sophista huc patriae suae legatus uenit, utpote qui esset ad tractanda ista publica munera Leontinorum omnium praestantissimus: is & ad populum cōcionari praclare iudicatus est, & priuatim disputando & cum iuuenibus conuersando, magnum quaestum fecit, coepitq; ex hac urbe. Quinetiam si audire uis, amicus noster Prodicus & saepe alias publicis muneribus functus est, & nuper ex Ceo insula publice ueniens, cum in concilio dixisset, summopere probatus est: & priuatim differens, iuuenesq; erudiens, pecunias innumeras est lucratus. E priscis autem illis nullus unquam uoluit, argentum mercedem sequi, aut propriam sapientiam in coetu diuersorum hominum ostentare: adeo inepti & ignaui erant, eosq; quanti argentum sit latebat. Sed uterq; illorum quos modo retuli, plus argenti sapientia sua quam alius quouis artifex ex qualibet arte cumulauit. Idēq; Protagoras ante illos effecit. HIP. Nihil o Socrates egregium hac in re nosti. Nam si uideres quantum ego argenti lucratus sum, obstupesceres. Mitto alia. Verum in Siciliam quandoq; profectus, ubi tunc Protagoras habitabat, summoq; in honore habebatur, me admodum senior, breui plus quam centum & quinquaginta minas collegi, & ex regione quadam angusta, Inyca nomine, plus quam minas uiginti: cumq; domum redisset, patri dedi: quod quidem tam ille quam reliqui ciues uehementer admirati sunt. Enim uero me plures ferme pecunias quam duos alios simul quoscunq; uis sophistas cōgregasse existimo. SOC. O rem praecelaram, potissimum Hippia id argumentum est, quanto & tu & alij huius seculi ueteres illos superatis. Nam quanta eorum qui ante Anaxagorae tempora fuerunt inscitia uideri potest: Cum ille contra ac uobis contigit, amplum patrimonium cū accepisset, neglexisse dissipasseq; dicatur, adeo stulte philosophatus est: deq; ceteris illorum temporum sapientibus alia quaedam huiusmodi tradunt. Quapropter optimam hanc attulisse coniecturam uideris, quod sapientes nostri superioribus praestant, multiq; in hoc cōsentunt, sapientem in primis sibi ipsi sapere oportere; huius autem haec est sum

est summa, ut argentum plurimum acquiratur. Et de ijs satis. hoc autem mihi dicas, cum multas urbes adieris, ubi nam potissimum lucratus es. Num Lacedaemone, quo frequentius es profectus? HIP. Non per Iouem o Socrates. SOC. Quid ais? nunquid minimum? HIP. Imò nihil penitus unquam. SOC. Monstrum est quod dicis o Hippia, ac mihi dic. Vtrum sapientia tua illos qui tecum uersantur discuntq;, meliores ad uirtutē efficere possit, necne? HIP. Et maxime quidem. SOC. Nunquid Inyciorū ciuium filios meliores reddere potuisti: filios autem Spartanorum minime? HIP. Absit. SOC. An fortē Siculi meliores fieri student, Lacedaemones negligunt? HIP. Imò & Lacedaemones idem affectāt. SOC. Num pecuniarum defectu tua consuetudine caruerunt? HIP. Nequaquam, diuites enim sunt. SOC. Cum igitur sapientiam affectarent, & suppetere facultates, tuq; illos uoti compotes reddere posses, cur nō inde locupletissimus redijisti? An fortē ipsi Lacedaemones melius quam tu filios suos erudiunt? Vis ita dicamus: ac tu consentis? HIP. Nullo modo. SOC. Vtrum iuuenibus Lacedaemone persuadere non potuisti, ut tibi adhaerentes magis proficerent ad uirtutem, quam si cum suis uixerint? an parentes inducere non potuisti, ut tibi filios potius quam diligentiae suae committerent, si modo filiorum curam haberent? Neq; enim adeo inuidebant filijs, ut optimos euadere nollent. HIP. Equidem inuidisse non arbitror. SOC. Nunquid Lacedaemon bonis legibus instituta est? HIP. Bonis profecto. SOC. In huiusmodi uero gubernationibus uirtus maxime omnium honoratur. HIP. Maxime quidem. SOC. Tu autem hanc alijs tradere, praeter ceteris hominibus optime nosti, HIP. Profus o Socrates. SOC. Qui facultatem equestrem egregie docere potest, nōne in Thessalia magis quam in reliqua Graecia coleretur, lucrareturq; plurimum, similiterq; & alibi ubicunq; hac ars in precio est? HIP. Consentaneum id quidem. SOC. Qui ergo potēs est praeclearissimis uirtutis praecipis iuuenes instituire, cur non Lacedaemone summopere honoret, ibiq; innumeras affatim pecunias cumulet, ac similiter in quacunque ciuitate Graecorū uirtus maximi aestimatur? At fortē in Sicilia magis & Inyca, putas ista credere debemus Hippia. Si tu iusseris, credendum est. HIP. Non est o Socrates, mos patrius Lacedaemonijs mutare leges, aut praeter solita filios erudire. SOC. Quid ais? Lacedaemonibus haud patrium est, recte agere, sed aberrare? HIP. Id haud ego asseruerim. SOC. Recte uero agerent, si melius, nō si deterius iuuenes erudirent? HIP. Recte, uerum peregrinas disciplinas lex illorum non admittit. Alioquin si quis unquam alius ibi docēdi gratia lucratus esset, scito me plurimum fuisse lucraturum. Latantur ergo cum me audiunt, laudantq;, sed ut dicebam, lex illorum peregrina uetat. SOC. Legem o Hippia, perniciem ciuitatis, an salutem uocas? HIP. Conditur mea quidem sententia, utilitatis gratia lex, nōnunquam tamen obest, si male sit posita. SOC. Nōne ut maximum quoddam ciuitati bonū legem condunt latores legum, legeq; sublata, legitime in ciuitate uiuere non possumus? HIP. Vera loqueris. SOC. Quoties igitur a bono aberrant hi qui leges ferre nituntur, a legitimo legeq; discedunt. Quid ad haec? HIP. Exacta quidem ratione, sic se res habet o Socrates. non tamen sic homines nominare consueuerunt. SOC. Vtrum o Hippia, scientes an ignorantes. HIP. Vulgus. SOC. Qui uerum cognoscunt, uulgus sunt? HIP. Nequaquam. SOC. At uero qui sapiunt, hi quod utilius est magis legitimum, quam quod inutile, reuera omnibus hominibus esse censent. nōne fateris? HIP. Fateor equidem ita reuera esse. SOC. An non ita est, ut scientes existimant? HIP. Profus. SOC. Praestat autem ut tu ais, Lacedaemonios disciplina tua licet peregrina quam patria imbui. HIP. Et uera loquor. SOC. Quinetiam quaecunque utiliora sunt, magis legitima dicis? HIP. Dixi equidem. SOC. Ergo secundum rationem tuam magis e lege est, ut Lacedaemoniorum filij ab Hippia quam a parentibus doceantur: quādoquidem tu magis quam illi reuera prodesse. HIP. Prodessem proculdubio Socrates. SOC. Contra legem igitur agunt Lacedaemonij, cum tibi filios suos erudiendos auri oblata mercede non tradant. HIP. Assentior equidem: uideris enim pro me dicere: quamobrē repugnare tibi nō decet. SOC. Bonarum legum expertes Laconas esse inuenimus, & in rebus quidem maximis, cum tamen melioribus legibus quam reliqui Graeci uti uideantur. Te uero quando potissimum laudant Hippia, & quibus rebus audiendis praecipue delectantur? An uide licet cum illa narras, quae ipse egregie nosti, astra caelestesq; progressus? HIP. Nullo mo

do hæc sustinent. S O C R. Num geometriæ sermo illos oblectat? H I P. Minime omnium: nam multi admodum ex illis, ut ita dicam, ne numerare quidem sciunt. S O C. Longe igitur abest ut ratiocinationes libenter audiant. H I P. Longe per Iouem. S O C. Nunquid illa quæ tu acutissime omnium hominum intelligis, literarum syllabarumque distinctiones, rhythmorum harmoniarumque naturas? H I P. Quas o bone uir harmonias ac literas? S O C. At quæ tandem ista sunt, quæ audientes illi lætantur, teque laudant? Tu saltem referas, postquam ego inuenire non possum. H I P. Stirpem heroum atque hominum, & habitationes, ut urbes quondam extructæ sint, ac summam omnem antiquitatis historiam attente audiunt. Quocirca illorum causa ediscere, meditarique huius generis omnia coactus sum. S O C. Quam bene tecum actum est o Hippia, quod Lacedæmonij moleste ferant, si quis nostros principes incipiens à Solone recenset. Alioquin eorum nominibus ediscendis, fatigari te oportuisset. H I P. Quid fatigari Socrates? semel audiens quinquaginta nomina, memoriter repetam. S O C. Ain uero? sed ego te memoria pollere non aduerteram. Quapropter Lacedæmonios te merito delectari tanquam multarum rerum perito iam intelligo, teque perinde uti, ac aniculis pueri, ad cofabulandi iucunditatem. H I P. Per Iouem o Socrates, nuper ibidem de pulchris studijs, quibus incumbere iuuenem decet, differens admiratio nisi fui. Extat enim de ijs a me composita luculenta quadam oratio, quæ præcipua uerborum elegantia pollet, forma uero & principium orationis eiusmodi est, Capta, inquit oratio, Troia, Neoptolemus Nestorem interrogauit, quæ pulcherrima studia essent, quibus incumbens iuuenis, uir illustris euadat. Cui respondens Nestor, multa & pulchra præcepta recenset. Hanc quidem orationem ibi ostendi, & hic quoque tertia hinc die in Phidostriati ludo, atque insuper alia multa auditu digna ostensurus sum. Eudicus enim Apemanti filius me rogauit. Quare da operam ut tu quoque ad sis, & alios tecum ducas, quicumque id genus dicta iudicare sciant. S O C. Fient ista si Deus uoluerit, Hippia. In præsentia autem breue quiddam de hoc ipso responde, nam opportune me admonuisti. Nuper enim o uir optime, cum in sermone quodam, alia ut pulchra laudarem, alia uituperarem ut turpia, hæc quispiam in medium dubitationem induxit, me ualde contumeliose sic interrogans. Unde tu Socrates pulchra turpia ue cognoscis? potes ne quid pulchrum sit definire? ego autem ob ignauiam meam hæsitauit, neque quod accommodate responderem habui, atque ex cœtu hominum abiens, mihi ipse iratus sum, ruditatemque meam uehementer accusaui: ac minus sum, cum mihi primum quempiam uestrum qui sapientiam profitemini, obuium haberem, conaturum me id audire ac discere, & diligenter præmeditatum, ad eum qui roga uerat reuerti, ut rursus eadem de re depugnem. Quapropter nunc tu ut dicebam, peropportune uenisti. Doce, obsecro, me quid ipsum pulchrum est: conare, inquam, diligentissime omnem respondendo rem aperire, ne iterum redargutus iridear. Nosti enim perspicue, idque exiguum quiddam est e multis quæ tu calles. H I P. Exiguum per Iouem Socrates, & nullius, ut ita dicam, precij. S O C. Facile itaque discam, neque ullus ulterius me refellet. H I P. Nullus certe. Vile namque & rude studium meum esset. S O C. Per Iunonem bene loqueris Hippia, si uirum illum capiamus. Verum tibi impedimento sum, imitatus illum, si tibi respondentem me opponam, ut me magis exerceas. Ferme enim obijciendi formas quo modo teneo. Si ergo nihil molestum est, opponam ego me tibi, ut uehementius firmiusque perdiscam. H I P. Obijce ut lubet: nam ut modo dicebam, non ardua quaestio est, sed ad difficiliora te respondere docerem, ut nemo te refellere possit. S O C. O quam bene loqueris. At postquam tu iubes, eius ipse personam indutus, te interrogare aggredior. Si illi sermonem tuum de pulchris disputantem officijs ostendisses, quum primum finem dicendi fecisses, de nullo alio priusquam de pulchro quaesisset. Mos enim hic suus, & in hunc modum interrogasset. O Eliensis hospes, nonne iustitia iusti sunt quicumque iusti? Responde quaeso Hippia tanquam percontante illo. H I P. Iustitia profecto. S O C. An non aliquid hæc ipsa iustitia est? H I P. Prorsus. S O C R. Et sapientia sapientes sunt quicumque sapiant, & bono similiter bona omnia quæ bona sunt? H I P. Quid prohibet? S O C. Sapientiam uero & bonum secundum se esse oportet. Nam si ipsa non essent, alia per illa nunquam talia fierent? H I P. Sic est. S O C R. Nonne & pulchra omnia ipso pulchro sunt pulchra? H I P. Pulchro certe. S O C R. Est ne igitur ipsum pulchrum? H I P. Est proculdubio. S O C. Hic ille statim

Hic uidere est artem te ratiuam

Extorsio, ut confiteatur rem esse

Cōcesso rē esse, queritur quid sit

statim quæret. Dic hospes, quid hoc ipsum pulchrum est? H I P. Num qui hæc interrogat, audire aliud quærit quam quid sit pulchrum? S O C. Non mihi uidetur, sed aliud quiddam est ipsum pulchrum. H I P. Quid hoc ab illo differet? S O C. Nihil ne tibi uidetur? H I P. Nihil certe, non enim differt. S O C R. Constat autem te melius nosse. Considera tamen: non quæ res pulchra est, ille petit, sed quid ipsum pulchrum est. H I P. Intelligo iam o bone uir, & quod ipsum pulchrum est, respondebo adeo ut nunquam redarguat. Si uerum dicere oportet, scito Socrates uirginem pulchram ipsum pulchrum esse. S O C. Præclare o Hippia, & decorè admodum respondi. Nunquid ergo si hoc respondero, ad interrogata responsum erit & recte, neque refellar? H I P. Qua ille ratione corripiet, si quod omnibus uidentur, & de quo audientes singuli pro te testabuntur, responderis? S O C. Esto sane. Sed mecum ipse o Hippia, quod dicis, reputo. Ille siquidem ita percontabitur. Age, responde mihi o Socrates, hæc omnia quæ pulchra dicuntur, si quid ipsum pulchrum est, per ipsum sunt pulchra? Ego autem respondebo. Si pulchra uirgo, ipsum pulchrum est propter quod hæc pulchra fiunt. H I P. Putas ne illum te reprehendere ulterius ausurum, quasi non pulchrum sit quod dicis? Vel si forte ausus fuerit, non ab omnibus irrisum iri? S O C. Quod quidem uidebit o uir mirifice, certò scio: utrum uero ausus ridiculus euasurus sit, res ipsa ostendet. Quæ tamen ille inferet, tibi dicere cupio. H I P. Dic iam. S O C. Quam lepidus es o Socrates, dicet. pulchra equa, nonne pulchrum? quam in oraculo Deus ipse laudauit. Quid ad hæc o Hippia? pulchram equam nonne pulchram esse fatebimur? nam quo pacto quod pulchrum est, esse pulchrum negemus? H I P. Vera narras o Socrates, recte quippe Deus cecinit, pulcherrimæ enim equæ apud nos nascuntur. S O C. Addet ille post hæc. Lyra pulchra nonne pulchrum? H I P. Ita. S O C. Quæret iterum. noui enim eius morem o uir optime. pulchra olla, an non pulchrum? H I P. Ha Socrates, quis adeo rudis est, ut in re seria tã uilia nomina misceat? S O C. Talis ille est o Hippia: non enim comptus iucundusque, sed fordidus, nihilque aliud præter ueritatem curans. Attamen respondendum illi est, & ego præfabor. si olla bono figulo facta sit æqualis & rotunda, satisque cocta, quales sunt ollæ quædam utrinque auritæ atque perpulchræ quæ sex patinas capiunt: si de tali inquam olla interroget, respondendum pulchram existere. Quomodo enim quod pulchrum est, non esse pulchrum asseremus? H I P. Nullo pacto o Socrates. S O C. An non & olla, rogabit, illa pulchra pulchrum? Responde amabo. H I P. Sic esse arbitror, pulchrum quoque uas, hoc est quum ex arte est factum, sed totum hoc si cum equa & uirgine, aliisque speciosis omnibus comparetur, tali cognomento indignum est. S O C R. En Hippia, iam intelligo quid interroganti illi qui petit, obijciendum sit. O uir ignoras quam scitum sit illud Heracliti, Speciosissima simiarum deformis est cum alio genere animalium comparata: necnon ollarum pulcherrima turpis est, si cum uirginum genere conferatur, ut sapiens Hippias iudicauit. Nonne sic Hippia? H I P. Recte nimium respondi. S O C. Audi. deinceps enim scio sic inferret, Quid si quis genus uirginum o Socrates, cum deorum genere conferat, nonne idem patietur quod & olla collata cum uirgine? An non formosissima uirginum deformis esse uidebitur? nonne Heraclitus quem tu in testimonium adduxisti, hoc idem tradit, hominem scilicet sapientissimum ad Deum simiam apparere quo ad sapientiã & formam & alia omnia? Confitebimur Hippia speciosissimam uirginem cum deorum genere comparatam esse deformem? H I P. Quis huic Socrates contradixerit? S O C R. Si hæc admittamus, ridebit illico, & in hunc modum me iterum compellabit. Recordaris Socrates quid interrogatus fueris? At ego, recordor equidem me interrogatum fuisse quid ipsum pulchrum sit. Tum ille dicit: interrogatus quid pulchrum sit, respondes quod non magis pulchrum quam turpe esse contingit, ut tu ipse fateris. ita uideri dicam? Dic quidnam tu amice mihi respondendum consulis. H I P. Hoc ipsum. S O C. Quinetiam quod ad deos genus hominum pulchrum minime sit, concedet. Sin autem ab initio te, dicit ille, rogassem quid pulchrum turpeque est, & tu mihi eadem quæ in præsentia respondisses, num recte respondisses? præterea num tibi ipsum pulchrum quo decorantur omnia, pulchraque apparent, quoties illa species adest, uirgo uidetur esse, uel equa, uel lyra? H I P. Si id ille quaesuerit Socrates, facillime respondebitur quid ipsum pulchrum sit, quo cætera omnia decorantur, cuius ue præsentia pulchra uidentur. Ineptissimus nempe homo est, nihilque præclarè

Prima definitio
Confutatio
his definitio

rei inducit. Si enim tu illi respōderis, pulchrum ipsum quod quærit, nihil aliud esse quam aurum, hæsitabit profecto, neq; te confutare tentabit. Constat enim apud omnes, cuius que hoc adest, licet turpe illud antea uisum fuerit, pulchrum uideri auro perornatum.

Secunda de finitio falsa Confutatio s o c. Nescis Hippia quam molestus uir ille sit, quam ue difficile dicentibus assentiatur. HIP. Quid tum? quod recte dicitur, cōcedat necesse est, hoc enim si respuerit, ludibrio omnibus erit. s o c. Atqui responsionem hanc non modo nō accipiet, sed acriter me mordebit. O inflate uir dicet, Phidiā rudem artificem putas? Et ego illi, ut arbitror, nullo modo putare me dicam. HIP. Et recte quidē. s o c. Recte proculdubio, postq; uero peritum artificem Phidiā esse concessero, hæc insuper addet. Existimas id quod pulchrum uocas Phidiā ignorasse? At ego, quid maxime dicam? Tum ille, quoniā Minervæ oculos non aureos fecit, neq; reliquum uultum, neq; pedes, neq; manus, quandoquidem si aurea fuissent, pulcherrima extitissent, sed eburnea reddidit: in quo certe propter inscitiam aberrauit, cum ignoraret aurum esse, cuius præsentia pulchra omnia fiunt quibuscūq; adhæret, quid ad hæc Hippia? HIP. Nihil arduum. Recte enim fecisse fatebimur. Nam eburneum quoq; pulchrum est. s o c. Sed ille. Cur non pupillas etiam oculorum eburneas fecit, sed lapideas, inueniens quoad fieri potuit lapidis cum ebore similitudinem? Num pulchrum lapidem, pulchrum esse ô Hippia, respondebimus? HIP. Imò certe quum decens est. s o c. Cum uero non decens, turpe fatendum, nec ne? HIP. Fatendum ianē cum minime decet. s o c. His adiiciet ille. ô uir sapiens, ebur & aurum nōne cum decent, pulchra omnia reddunt? contra uero cum dedecent? Renuemus ne an potius admitteremus? HIP. Fatebimur planē quicquid aliquid decet, pulchrum efficere. s o c. Hic ille inferet. Vtrū decet pulchræ ollæ de qua supra diximus, plenæ bonorum leguminum auream tudeculam addere an ficulneam? HIP. Prò Hercules, qualem hominem narras. Cur non eius nomen proferas? s o c. Haud agnosceres hominem, licet nomen audires. HIP. Veruntamen in præsentia indoctum illum esse cognosco. s o c. Curiosus nimium est ô Hippia. Cæterum quid dicemus? Vtram potius è duabus tudeculis legumini & ollæ congrueret an ficulneam? suauiore quippe odorem præstat, neq; collidens frangensq; ollam diffundet legumina, nec aqua ignem extinguet, neq; conuiuas precioso priuabit obsonio. Contra uero aurea tudecula, omnia. Quamobrem uidetur mihi ficulnea magis decere q; aurea, nisi tu contradixeris. HIP. Decet sanē magis, quamuis ego cum homine talia perquirenti minime disputarem. s o c. Probè nimium ô amice. Tibi enim talibus nominibus uti non conuenit, cum tam specioso amictu calceisq; ornatus sis, & inter omnes Græcos sapientia polleas: me autem nihil prohibet, quo minus cum illo uerfer. me igitur ante erudias, meiq; gratia respondere digneris. Ille namq; sic deinde perget. Si ficulnea decet magis quam aurea, nōne pulchrior? HIP. Pulchriorem respondebis ô Socrates, postquam quod decet, pulchrius quam quod dedecet, es confessus. s o c. Nunquid Hippia confitendum ficulneam pulchriorem esse quam auream? HIP. Vis tibi dicam Socrates, quomodo pulchrum definiens, prolixis eū sermonibus alienabis? s o c. Quid ni uelim? modo tamen prius mihi dixeris utram è duabus illis tudeculis decentiorem pulchrioremq; existere respondendum sit. HIP. Atqui si uis illam quæ ex ficu est, pulchriorem esse responde. s o c. Nunc iam dicas quod paulo ante inceptabas. Hac enim responsione quæ ipsum pulchrum aurum esse aio, nihilo pulchrius, ut arbitror aurum, quam lignum ficulneum apparebit. Nunc denuò quid ipsum pulchrum asseris? HIP. Dicam equidem: requirere namq; mihi uideris tale quiddam pulchrum respondere, quod nunquā alicui turpe uideri queat. s o c. Omnino ô Hippia, recte nunc accipis. audi modo, & uide si quis contra hoc obijcere possit, dicereq; nihil me laudare posse. Dic per deos citò. HIP. Aio equidem semper, apud quemlibet, & ubicunq; pulcherrimum esse, ut sanus aliquis sit, diues & honoratus inter Græcos usque ad senectutem: & sicut parentes suos defunctos egregio funere decorauit, sic à filiis suis præclare atque magnifice sepeliatur. s o c. Huius hui, ô Hippia, quam mirifice & excellenter, & ut te decet, dixisti, per lunonem ualde te amo, quia mihi uideris summa cum beneuolentia pro uiribus auxiliari. Virum tamen illum nondum comprehendimus, sed nunc effusius nos, mihi crede, ridebit. HIP. O ineptum risum. quum enim nihil aduersus ista proferre ualeat, rideat autem, seipsum ridebit

Quarta de finitio falsa

debit, præsentibusq; omnibus ipse ludibrio erit. s o c. Fortè sic se res habet: fortè etiam ex hac responsione, ut ego uaticinor, non solum illudere me audebit. HIP. Sed quidnam? s o c. Si baculū habuerit, neq; ego statim fugerò, cedere me conabitur. HIP. Quid ais? An tuus ille dominus est? si tibi iniuriatus fuerit, nō dabit pœnas? an iniusta uestra ciuitas? cedereq; se mutuo ciues permittit? s o c. Nullo modo. HIP. Nōne igitur punietur, si te iniuste percusserit? s o c. Non iniuste quidem ô Hippia, si talia responderem, sed iure mihi uidetur. HIP. Mihi quoq; quandoquidem & tu hæc putas. s o c. Vis tibi dicam, quam ob causam me talia respondentem uerberibus dignum putem? An tu me prius q; iudices, uerberabis? uel rationem admittes? HIP. Graue hoc esset ô Socrates, si nō admitterem. sed qua ratione id ais? s o c. Dicam eodē modo quo & paulo ante, imitatus illum ne coram te uerba quibus ille mecum utitur, proferam dura nimium & absurda. Nam sic me proculdubio alloquetur. Dic age ô Socrates, iniuste cædi illum censes, qui Dithyrambum tantum inconcinne pronuncians, tam procul à proposita quæstione aberrarit? At ego, quonam pacto? interrogabo. Tum ille. quia oblitus est quæsitum fuisse ipsum pulchrum, quod omnia quibuscunq; inest, pulchra efficit, lapidem, lignum, hominē, Deum, actionem deniq; omnem, et disciplinam. hoc ipsum ô uir, pulchrum quid est, perquiro. tu uero non magis audisti me, quam si lapis coram assedisses, & molaris quidem, nec aures, neq; cerebrum habens. Quod si ego perterritus, ad hæc ita respondeam, num grauius ferres Hippia? HIP. Quonam modo? s o c. Sic inquam. Hoc tamen Hippias pulchrum esse dixit, quamuis ego illum ut tu me nunc, interrogassem, quod omnibus pulchrum, semperq; existit. Quid ais? An molestè feres, si hæc dixerò? HIP. Certò scio ô Socrates, quod dixi omnibus esse pulchrum, & ita uidebitur. s o c. An & erit? dicet ille. semper enim pulchrum quod pulchrum. HIP. Omnino. s o c. Nōne & erat, interrogabit. HIP. Et erat. s o c. Ad hæc ille, & nunquid Eliensis hospes inquit, Achilli pulchrum esse, post genitores suos naturæ cōcedere, & auo illius Aeaco, alijsq; quicunq; ex dijs nati sunt, & ipsis deniq; dijs. HIP. In malam rem, quid hoc hominis? prophanæ enim sunt ô Socrates, huiusmodi quæstiones. s o c. Quid uero? percontante alio hæc asserere non ualde prophanū? HIP. Forsitan. s o c. Fortè igitur tu is es, ille dicet, qui cui libet ac semper pulchrum esse dicis à filiis funere honorari, parentibus parentare. An non ex omnibus unus Hercules erat, alijsq; quos ante ea memorauimus? HIP. At uero non dijs dicebam. s o c. Nec herouibus etiam ut uideris. HIP. Non certe quicunq; deorum filij fuerunt. s o c. Illis uero qui non deorum? HIP. His ipsis. s o c. Ergo secundum sermonem tuum ex herouum numero Tantalo quidem & Dardano atq; Zeto graue, prophanum & turpe est: Pelopi uero, alijsq; similiter genitis, pulchrum. HIP. Ita mihi uidetur. s o c. Ad hæc ille. tibi ergo uidetur, quod in superioribus non dicebas, sepelire parentes, à filiis sepeliri, quandoq; & quibusdam turpe contingere, imò impossibile esse, hoc omnibus esse pulchrum. Quamobrem similiter hoc atq; superiora illa, scilicet uirgo & olla, habet: atq; etiā ridicule magis, alijs pulchrum est, alijs minime. Quocirca sic me ille corripiet. Nōdū hodie potes ô Socrates, quid ipsum de quo quæritur, pulchrum sit, exprimere? Et meritò me ita iurgabit, dum sibi talia respondebo. Talis est ut plurimum disputatio nostra. Quandoq; uero tantam imperitiam meam & inscitiam miseratus, ipse mihi occurrit, interrogans utrum tale quiddam pulchrum ipsum esse mihi uideatur, uel de quouis alio disputetur. HIP. Quomodo id ais ô Socrates? s o c. Dicam. O beate Socrates, inquit, ita respondere talia desine. inepta quippe sunt, & facile refelluntur. Sed aduerte, num tale quiddam ipsum pulchrum appareat, quod nos supra tetigimus, cum aurum diceremus, quibus decens est, esse pulchrum: contra, quibus minime: atq; alia omnia, quibus ipsum decens eiusq; natura competit, pulchra fieri. Vide igitur num hoc ipsum pulchrū sit, ego autem ista passim cōcedere consueui. Nam quid obijciam, non inuenio. Tibi uero decorum, ipsum pulchrum esse uidetur? HIP. Omnino ô Socrates. s o c. Cauemus ne in aliquo decipiamur. HIP. Cauendum certe. s o c. Vide itaq; decorum id uocamus, quod adueniens uideri pulchra singula facit quibus adest, uel quod esse efficit, uel ex ijs neutrum? HIP. Mihi quidem uidetur. s o c. Vtrum quod apparere pulchra facit, perinde ac si quis deformis, amictu talceisq; decoris ornatus, pulchrior appareat? Nōne si decorum ea quibus inest, pulchri-

Confutatio quartæ de finitionis

Quinta de finitio pulchri Confutatio

ra quæ sint, uideri faciat, deceptio quædam circa pulchrum decorum esset: neque esset hoc quod quærimus, Hippia: Illud quippe quæsiuimus, quo res omnes pulchræ pulchræ sunt: quemadmodum omnia magna, excessu magna sunt. hoc enim omnia magna sunt. atque etiam si non uideantur, excedant tamen, magna esse necesse est. Sic & pulchrum quæsiuimus, quo pulchra sunt omnia, siue appareant, siue non, quid esset. Decorum quidem non est: pulchriora enim quam sint, uideri facit, in quantum decorum est, ut ipse aiebas: qualia uero sunt, uideri non sinit. Quod autem pulchra esse facit, quemadmodum paulo ante dicebam, siue appareant, siue non, quid est dicendum? hoc nempe quæritur, si modo pulchrum quæritur. HIP. Atqui decorum ô Socrates, & esse & apparere pulchra quum adest, efficit. SOC. Igitur impossibile est, quæ reuera pulchra sunt, non uideri pulchra, dum adest quod uideri facit. HIP. Impossibile. SOC. Confitebimur hoc ô Hippia: omnia reuera pulchra instituta & studia, existimari etiam pulchra ab hominibus: uel contra, ignorari, adeo ut de his homines priuatim & publice acerrime pugnent? HIP. Ignorari potius ô Socrates, arbitror. SOC. Non tamen ignoraretur, si ut pulchra sunt, ita pulchra etiam apparerent: apparerent autem, si decorum pulchrum esset, neque esse solum, sed uideri etiam pulchra cogeret. Quamobrem si decorum est quod pulchra facit esse, est utique quod quærimus pulchrum, non tamen id quod uideri cogit: si autem uideri duntaxat, decorum efficit, nequaquam pulchrum ipsum est, quod petimus. esse namque illud compellit. Apparere autem simul & esse, neque pulchra, neque aliud quicquam efficere idem potest. Eligamus iam, utrum decorum esse putemus, quod uideri pulchra, uel quod esse facit. HIP. Quod uideri ô Socrates, arbitror. SOC. Papè, quam longe nos Hippia ipsius pulchri cognitio fugit, postquam decorum aliud quiddam præter ipsum pulchrum esse apparuit. HIP. Per Iouem ô Socrates, mihi quidem absurde nimium. SOC. Cæterum ô amice, nondum dimittamus: neque enim omnem abiecti spem, quid sit pulchrum inueniendi, HIP. Omnino sperandum ô Socrates, neque enim inuentu difficile: mihi quippe conscius sum, quod si paulisper ad me mihi redire soli liceat, exactius quam exacte, tibi id explicarem, ita ut nihil ultra requireres. SOC. Heu ne alia id uoce dicas ô Hippia, ne indignetur, longiusque nos effugiat, non uides quantum nos hæcenus fatigauerit? Verum nihil dico. Tu enim cum solus eris, facile ut puto inuenies. Sed age per deos, me præsentem inuenias: & si uis, ut hæcenus ita deinceps unà tecum perquire. Si inueniemus, bene erit, sin minus, ego quidē mea sorte contentus ero: tu uero postquam abieris, facile inuenies. si tamen nunc inueniamus, haud amplius tibi molestus ero, quid tecum ipse excogitaueris, flagitans. In præsentia uero considera, num tibi id pulchrum esse uideatur. Attende obsecro diligenter, ne delirem. Hoc utique pulchrum esto, quod utile est. Cuius quidem rei hinc maxime coniecturam facio: quia pulchri oculi sunt, non qui impotes uideri, sed qui apti & utiles ad uidendum. HIP. Certe. SOC. Et uniuersum corpus ita pulchrum dicimus, aliud ad cursum, aliud ad lucram. Itemque animalia omnia, ut pulchrum equum, gallumque, & coturnicem, & apparatus omnes, atque uehicularum, tum terrestrium, tum maritimarum, naues atque triremes, instrumenta quoque omnia tam ad musicam quam ad artes alias pertinentia, item si uis studia atque leges, singula hæc eadem ferme ratione pulchra uocamus, respicientes scilicet qua conditione unumquodque natum, uel fabricatum, uel locatum utile est, & qua ratione utile, & ad quid utile, & quando utile, pulchrum esse dicentes: quod uero secundum hæc inutile, turpe. An non idem tibi quoque uidetur ô Hippia? HIP. Mihi uero. SOC. Probe igitur nunc dicimus, præ cæteris omnibus quod utile est, ipsum pulchrum esse. HIP. Probe admodum ô Socrates. SOC. Nonne quod efficere aliquid potest, ad id utile est quod hoc effici potest: quod non potest, inutile? HIP. Prorsus. SOC. Potentia ergo pulchrum, impotentia turpe. HIP. Maxime: nam & alia nobis omnia sic esse testantur, & ciuilia præcipue. Quoniam in ciuitate sua atque re publica potentem esse, omnium est pulcherrimum, impotentem uero turpissimum. SOC. Præclare loqueris. Sed nunquid ob hanc ipsam rationem, sapientia pulcherrimum omnium, insipientia contra turpissimum? HIP. Tu uero quid putas? SOC. Quiesce parumper ô dulcis amice. Nam de eo quod dicimus, suspicor atque timeo. HIP. Quid metuis Socrates? nonne scite dicta hæc sunt? SOC. Velim equidem, sed tecum hoc animaduerte

Ponitur uti
le ut quæra-
tur genus
pulchri

uerte, utrum quis unquam quod neque scit, neque potest, efficiat. HIP. Nequaquam, quod enim pacto, quod nequit ageret? SOC. Qui delinquant, & mala agunt efficiuntque ignari, si hæc non potuissent, nunquid egissent? HIP. Minime. SOC. At uero potentia possunt, quicunque possunt: non enim impotentia. HIP. Non certe. SOC. Possunt autem omnes facere quæ faciunt? HIP. Proculdubio. SOC. Mala uero multo plura quam bona, omnes homines statim ab ineunte ætate per omnem uitam agunt, neque sponte delinquant. HIP. Vera loqueris. SOC. Quid porrò? hanc potentiam, atque hæc utilia quæ ad malorum executionem conducunt, num pulchra uocabimus, an longe aliter? HIP. Longe absunt à pulchro ô Socrates. SOC. Non ergo potens nobis & utile ut uidetur ipsum pulchrum existit. HIP. Immo, si modo bona possit, ad eaque conferat. SOC. Illud igitur reprobaturum est, quod potens & utile simpliciter pulchrum sit. Sed nunquid hoc erat ô Hippia, ad quod animus noster respiciebat? Ipsum scilicet potens & utile ad bonum conficiendum, pulchrum esse. HIP. Mihi quidem uidetur. SOC. Hoc conducibile est, an non? HIP. Valde. SOC. Sic utique pulchra corpora, pulchra instituta legum, & sapientia, & alia quæ paulo ante retulimus, omnia ex eo pulchra sunt quod conducibilia sunt. HIP. Constat. SOC. Conducibile itaque ipsum nobis pulchrum esse uidetur. HIP. Maxime omnium. SOC. Atqui conducibile est, quod bonum efficit. HIP. Id ipsum. SOC. Efficiens autem nihil aliud est quam causa. HIP. Nihil. SOC. Ergo boni causa pulchrum est. HIP. Est profecto. SOC. Aliud uero est causa, aliud id cuius causa est. Neque enim causa ipsius causæ causa esse potest. Quod hinc maxime coniectare licet. Nonne causam efficientem esse constitit. HIP. Planè. SOC. Ab efficiente uero effectum sit, non efficiens. HIP. Verum est. SOC. Aliud efficiens, aliud effectum. HIP. Aliud certe. SOC. Non ergo causa ipsius causa est, sed eius quod ab ipsa efficitur. HIP. Sic est. SOC. Itaque si pulchrum boni causa est, à pulchro fit bonum. Et ob hanc causam ut uidetur, prudentiam aliaque pulchra omnia exoptamus, quia opus quod ex his gignitur, id est bonum, exoptandum est. Vnde per ea quæ inuenimus, pulchrum ad bonum ideam patris cuiusdam habere uidetur. HIP. Omnino quidem, præclare enim loqueris. SOC. Num & hoc præclare, quod neque pater filius est, neque filius uicissim pater? HIP. Et hoc. SOC. Enim uero nec causa effectum est, nec effectum causa. HIP. Vera loqueris. SOC. Per Iouem ô uir optime, neque pulchrum bonum est, neque bonum pulchrum. An tibi ex his quæ dicta sunt, fieri posse uidetur? HIP. Non mihi, non per Iouem. SOC. Placet nobis istud, & asserere uolumus, quod neque pulchrum bonum, neque bonum pulchrum. HIP. Non per Iouem, non mihi placet. SOC. Per Iouem mihi quoque ô Hippia nihil minus ex his quæ dicta sunt placet. HIP. Ita sanè uidetur. SOC. Haud amplius igitur sermo ille ut supra, egregius esse uidetur, quo id pulchrum asserbatur, quod conducibile utileque & potens ad bonum aliquod efficiendum. immo si possibile est, absurdior iudicandus quam superiores illi, quibus uirginè, & singula quæ supra narrauimus, pulchrum ipsum nuncupabamus. HIP. Apparet SOC. Equidem ô Hippia quod me uertam nescio, hæc enim & ambigo, tu uero num forte quid habes? HIP. In præsentia minime, sed ut aliàs dixi, si tecum animaduertero, inuenturum me aliquid certo scio. SOC. At uideor mihi ob discendi ardentem audientem moram tuam nequaquam toleraturus, Sed ecce nunc aliud quiddam mihi in mentem uenit. Attende obsecro utrum quod nos delectat: non de qualibet uoluptate loquor, sed de illa quæ per uisum atque auditum: utrum inquam tale quiddam pulchrum sit uocandum. Nam quo pacto repugnare possumus, cum pulchri homines uariisque apparatus, picturæ & figmenta pulchra, intuentes nos delectent? Cantus quoque pulchri & uoces, uniuersaque musica, sermones & confabulationes similiter nos afficiant? Quapropter si audaci illi pertinacique homini responderemus, pulchrum esse quod per uisum auditumque delectat, nonne audaciam eius reprimeremus? quid putas? HIP. Nunc mihi ô Socrates quid ipsum pulchrum sit, scite dictum uidetur. SOC. Quid uero, studia pulchra ac leges, propterea pulchra dicemus, quod per uisum auditum que iucunda sint, an alia quadam specie contineri? HIP. Hæc ita forte ô Socrates, & si hominem latent. SOC. Per canem ô Hippia, non illum quem ego maxime omnium uererer quoties delirarem

Conducibi
lean genus
pulchri

Delectas an
genus pul-
chri

aut aliquid dicere profiterer, cum nihil dicerem. HIP. Quem dicis? SOC. Socratem Sophronisci filium, qui nihilo magis concederet ut hæc indiscussa facile iudicarem, quam ut scire putarem quæ nescio. HIP. Atqui mihi quoque postquam ipse dixisti, aliud quiddam id quod ad leges attinet, esse uidetur. SOC. Quiesce aliquantulum ô Hippia. Nam in eandem circa pulchrum ambiguitatē incidisse uidemur, in quam paulo ante, dum putamus quiddam certi nos habere. HIP. Quo pacto id ais Socrates? SOC. Dicam equidem quod mihi uidetur, si quid tamen dico. Hæc enim quæ ad studia legesque pertinent, fortasse non extra sensum uidendi audiendique sunt. Præterea hunc sermonem, qui asserit quod his sensibus gratum est esse pulchrum, feramus, nec leges in mediū producimus. At si quis nos interroget, siue is quem retuli, siue quiuis alius in hunc modum: Quid ô Hippia atque Socrates, id duntaxat iucundū quod sensibus duobus percipitur, pulchrū esse ceteris? quæ uero ceteros sensus suauitate perfundunt, cibus, potus, ueneris actus, aliaque huiusmodi, pulchra esse non dicitis? An forte neque dulcia hæc, neque in sensibus præterquam in audiendo uidendoque uoluptatem penitus ullam? Quid inquam ô Hippia respondebimus? HIP. Magnas quoque inesse alijs sensibus uoluptates assentiamur. SOC. Sed ille, qua de causa dicet, cum non minus hæc quam illæ uoluptates sint, pulchri eas cognomento priuatis? Quoniam, respondebimus, nemo est qui nos non rideat, si dicamus non dulce comestio nem esse, sed pulchrum: odorem item suauem non suauem esse, sed pulchrū. Veneris quoque motus dulcissimum quiddam esse unusquisque æque ac nos cōtendet, sed eos ipsos cum exercet quispiam, ita exerceat oportet, ut conspectui hominum ueluti turpissimam rem subducatur. Cum hæc dixerimus Hippia, ille forsitan respondebit: intelligo equidē iam dudū quod uos pudor impedit quo minus uoluptates huiusmodi pulchras nominetis, quia hominibus non uideantur. Ego uero non quærebam, quod uulgo pulchrum uidetur, sed quod pulchrum ipsum est. Dicemus enim puto quid pulchrum esse posuerimus, partem scilicet eam iucundā, quæ per oculos auresque delinuit. Tu uero Hippia quōte uertes? an forte quid aliud inferemus? HIP. Non alia præter hæc ô Socrates dicemus. SOC. Præclare dicitis, inferet ille. Si ergo solum quod per uisum, auditumque gratū aduenit, pulchrum est, quod per alium sensum delectat, minime pulchrum. Confitebimur ne? HIP. Confitebimur. SOC. Ille uero sic iterum. An quod per uisum iucundum, per uisum & auditum iucundum est? Et quod per auditum iucundum, per auditū & uisum etiam? Ad hæc nos, nullo modo quod per alterum est, per utrumque esse. hoc em̄ quære nobis uideris. Nos uero diximus quod uisus è duobus his iucundis ipsum per se pulchrum esse, & si utrumque simul. nōne sic respondendum? HIP. Sic profus. SOC. Nunquid igitur, inquiet ille, à iucundo iucundum, eo ipso quod iucundum est, differt? haud quæro utrum maior minorue sit aut magis minusue uoluptate uoluptas, sed utrū ex pluribus uoluptatibus una quædam hoc ipso ab alia differat, quod hæc quidem uoluptas sit, illa minime. Nobis quidem non uideri dicemus. HIP. Non uideri planè. SOC. Sic ille inferet. Nōne propter aliud quiddam quam propterea quod uoluptates sint, has potissimum uoluptates è numero omnium elegistis, tale quiddam in utrisque insipientes, quod uidelicet naturam quandam habent ab alijs differentem, ad quam profecto respicientes, pulchras esse illas asseueratis? neque enim uisus uoluptas idcirco pulchra est, quia per uisum fit. Nā si illius pulchritudinis hæc esset causa, nullo modo quæ per auditum fit, pulchra esset, cum per uisum nequaquam efficiatur. Nos autem uera illum dicere confitebimur? HIP. Confitebimur sanè. SOC. Neque rursus auditus uoluptas ex eo pulchra, quia per auditum fiat? alioquin quæ per uisum percipitur pulchra non esset, quippe cum non eadem sit cum illa quæ per auditum efficiatur. Eum uirum qui ita dicit ô Hippia uera loqui fatebimur? HIP. Vera nimirum. SOC. Veruntamen utraque inquiet pulchræ sunt ut dicitis. Dicimus ne? HIP. Dicimus certe. SOC. Habent igitur commune quiddam atque idem, quod eas pulchras efficit quod uisus ambabus communiter inest, & unicuique proprie. Alioquin haud ambæ pulchræ essent & utraque. Age mihi tanquam illi responde. HIP. Ita mihi ut ais, uideri respondeo. SOC. Si enim uoluptates hæc aliquid ambæ susciperent, quod non earum utraque pateretur, nunquam huiusmodi passione pulchræ existerent. HIP. Sic est ô Socrates. Qui enim fieri potest, ut quod neutra illarum patitur, ambæ perpetiantur? SOC. Non tibi uide-

tur

tur. HIP. Atqui & rerum istarum & locutionum huiusmodi penitus imperitus essem. SOC. Iucunde quidem ô Hippia. cæterum ego fortassis periclitor, uideri mihi aliquid inueniri, quod ita se habeat, qualiter habere impossibile tibi uidetur. Video autem nihil. HIP. Non uideris ô Socrates uidere, sed omnino planissime perspicere. SOC. Enim uero permulta generis huius mihi animo obuerfantur, quibus fidem non præsto, postquam non probantur tibi, qui argenti plus studio sapientiæ quam cæteri nostri temporis mortales cumulasti. Ego autem ô amice, utpote qui nihil unquam lucratus sum, cogito ne me fortasse ludas, ex industriaque fallas, adeo mihi multa uidentur. HIP. Nemo melius quam tu intelliget Socrates, ludam nec ne, si hæc quæ tibi occurrunt proferre cœperis: nihil enim dicere uideberis, quoniam nūquam reperies, quod cum nec ego patiar, nec tu, ambo perpetiamur. SOC. Quomodo inquis Hippia? forte tu aliquid dicis quod ego minus intelligo. Verum ausculta me, quod sentio planius explicabo. Mihi quidē uidetur, quod neque contingit me esse, neque sum, neque tu similiter, hoc ambos pati nos posse. Item alia quæ ambo patimur, neutrum nostrum existere. HIP. Monstra rursus asserere uideris ô Socrates, & magis certe quam ante. Attende modo. Si ambo iusti essemus, nōne & uterque? Vel si iniustus uterque, nōne & ambo? Aut si sanè ambo, an non uterque? Et si uterque nostrū laborat in aliquo, uel uulneratus est, uel percussus, siue aliud quiduis passus fuerit, nōne idem ambo perpetimur? præterea si aurei, uel argentei, uel eburnei, ac etiā si uis, generosi, aut sapientes, aut honorati, uel senes uel iuuenes, aut aliud quiduis humanum ambo essemus: nōne omnino necessariū esset hoc utrumque nostrum esse? SOC. Omnino quidem. HIP. Cæterum ipse ô Socrates res ipsas totas non cōsideras, neque illi quibuscum disputares solitus: plauditis autem ilico quia pulchrum interceptistis deprehendistisque, & unumquodque differendo auellit: atque idcirco ita uos magna latent corpora, continuam essentiam ex natura sortita. Et nunc adeo circa hæc te ueritas fugit, ut putes esse passionem aliquam uel essentiam, quæ circa ambo quædam uersetur, circa uero utrumque minime: atque uicissim quæ circa utrumque quidem sit, circa ambo uero nequaquam, adeo absurdi, temerarij, inepti, fatui estis. SOC. Talia quidem nostra sunt, Hippia, non qualia quis optaret, ut trito proverbio fertur, sed qualia esse possunt. Sed ipse semper admonēdo nos iuuas. Etenim prius quam nos in his admoneres, quam stolide affecti essemus adhuc tibi clarius aperiam, si quæ de his sentimus retulero. Dicamne? HIP. Scienti Socrates refert: noui enim omnem eorum qui in disputando uersantur conditionem. Veruntamen si cupis, enarra. SOC. Cupio equidem. Enim uero ita rudes eramus antequam tu hæc diceres, ut de me ac te opinaremur, quod uterque nostrum unus sit, neque tamen ambo id simus quod quisque nostrum. non enim unus, sed duo sumus. Adeo fatui eramus. Nunc uero ab te didicimus, quod si duo ambo sumus, duo similiter utrumque nostrum esse necesse est: & si unus uterque, unum pariter ambos. Impossibile enim est uniuersali & continua essentia ratione secundum Hippiam, aliter se habere. Sed quod ambo erant, idem & uterque: & contra quod uterque, pariter ambo. Nunc igitur à te persuasus hic sedeo: prius tamen ô Hippia id mihi memora, utrum unus ego tuque simus, uel tu duo & ego duo. HIP. Quid ais Socrates? SOC. Hęc ipsa quæ dico. Vereor enim aperte coram te loqui: nam mihi succensens, turbasque, quando dicere aliquid tibi ipsi uideris. Simul autem mihi dicas nōne uterque nostrum unus, & unum esse contingit utrumque? HIP. Omnino. SOC. Quod si unus impar quoque, an non unum impar existimas? HIP. Equidem. SOC. Num & ambo cum simus duo, impares sumus? HIP. Nequaquam. SOC. Sed pares ambo? HIP. Pares. SOC. Nunquid ex eo quod ambo pares, par etiam uterque nostrum? HIP. Minime. SOC. Non ergo necesse est omnino ut modo dicebas, quæcunque ambo utrosque, & quæcunque utriusque ambos esse. HIP. Non in rebus huiusmodi, sed in his quæ ipse supra narraui. SOC. Sat habeo Hippia. Nam ista sufficiunt, postquam alia sic, alia aliter se habere uidentur. Dixi equidem, si recordaris unde sermo hic est ortus, uoluptates per uisum & per auditum, non hoc pulchras esse quod utraque earum habet, ambæ nequaquam, uel quod ambæ, sed utraque minime, immo eo quod & ambæ habent & utraque: & idcirco ambas & utranque pulchras esse, & tu concessisti, & ego hac de causa per illam ipsam essentiam quæ ambas sequitur, ambas esse pulchras, si modo pulchræ sunt censui: per eam uero

quæ

quæ alteram deserit, minime. Et nunc quoque idem existimo. Verum mihi tanquam à principio dicas, si uoluptates quæ per uisum, & quæ per auditum fiunt, ambæ & utraque pulchræ sunt, quod ipsas pulchras efficit, nonne ambas & utranque sequitur? HIP. Prorsus. SOC. An ex eo quod utraque atque ambæ sunt uoluptates pulchræ sunt? uel hac ratione alia quoque uoluptates non minus pulchræ? nihil enim minus uoluptates illas esse constitit. me ministrum? HIP. Memini. SOC. Sed quia per uisum & auditum fiunt, idcirco pulchras esse illas est dictum. Vide num uera loquar. Sic enim ut meminimus diximus, pulchrum esse quod iucundum non quidem per sensus quoslibet, sed quod per uisum duntaxat atque auditum. HIP. Sic prorsus. SOC. Nonne passio hæc ambas sequitur, utranque minime? Non enim utraque illarum quemadmodum supra diximus, per ambas sunt, sed ambæ quidem per ambas, utraque minime. Est ita? HIP. Est. SOC. Non ergo hoc utraque pulchræ sunt, quod non sequitur utrasque: ambo enim non sequitur utrunque. Quamobrem ambo illa uocare pulchra secundum suppositionem licet, utraque uero nequaquam. an aliter dicimus? Nonne hoc necessarium est? HIP. Videtur. SOC. Dicendum ne ambo quidem pulchra esse, utraque uero nequaquam? HIP. Quid prohibet? SOC. Hoc mihi amice obstare uidetur, quod quædam sic adesse alijs iudicata sunt, ut si ambobus adsunt, adsint & utrique: & contra si utriusque, & ambobus. Talia uero erant quæ tu narrasti. HIP. Erant certe. SOC. Quæ autem ego retuli, minime: quorum numero erat quod ambo dicitur, & quod utrunque. Est ne ita? HIP. Est. SOC. Vtrum tibi uidetur ô Hippia ex his quæ ipse exposuisti pulchrum esse? Ut si ego robustus & tu, ambo robusti. Item si ego iustus & tu, ambo: & contra, si ambo, & uterque. Vel nihil prohibet ita contingere, ut in ipsis paribus & imparibus accidit: ubi ambo aliquando paria sunt, imparia utraque, & aliquando paria: nec non utraque interdum talia sunt, ut exprimi nequeant, ambo queant, & interdum nequeant. Aliaque huius generis plurima quæ mihi occurrere dixeram. quorum in numero pulchrum ponis? num ita tibi de hoc ut mihi apparet? nimis enim absurdum esse mihi uidetur, ut ambo pulchri simus non uterque. Vel contra, uterque pulcher, non ambo, aut aliud quodlibet talium. Itane ipse eligis ut ego? An illo potius modo? HIP. Sit equidem. SOC. Recte ais Hippia, ut à longa inquisitione nos liberemus. Si enim ex his quæ pulchrum, haud amplius quod per uisum, & auditum delectat, pulchrum erit. Ambo namque pulchra facit, utraque minime. Hoc autem impossibile, ut inter nos conuenit. HIP. Conuenit certe. SOC. Impossibile igitur quod per uisum, & auditum iucundum, pulchrum esse: nam si id pulchrum esset, impossibile aliquid sequeretur. HIP. Vera hæc sunt. SOC. Hic contentiosus ille dicet exponite iterum à principio, postquam istud uos fefellit, quid esse pulchrum hoc dicitis, quod ambabus uoluptatibus inest, propter quod istas præ cæteris honorantes pulchras uocatis. Necessarium mihi uidetur ô Hippia, ut respondeamus, quod innoxia sunt præ cæteris uoluptatibus atque optima tam ambæ quam utraque. An tu aliquid aliud habes, quo ab alijs differant? HIP. Nihil, reuera enim optima sunt. SOC. Tum ille, hoc igitur pulchrum esse dicitis conducibilem uoluptatem? Uideri equidem respondebo, tu uero? HIP. Et ego. SOC. Ille uero ad hæc. Nonne conducibile est quod bonum efficit? Efficiens autem & effectum aliud esse constitit. unde eodem relabimur. Neque enim bonum pulchrum esset, neque pulchrum bonum, si quidem aliud unumquodque illorum esset. Ita esse nos illi, si sapiemus, ilico respondebimus. Nefas enim est, recte loquenti non assentiri. HIP. Quid tu aliud Socrates cuncta hæc esse ducis, quam imminutiones quasdam, concisionesque sermonum ut ante dixi, in minima resolutas? Illud uero pulchrum & multifaciendum est, ut quis ualeat, præclara oratione habita in iudicio, uel concilio, uel alio conuentu publico ad quem uerba fiunt, auditoribus persuasis, non minima quædam, sed maxima præmia reportare, sui ipsius, rerum suarum, amicorumque salutem. Hæc sanè omittis minutis his quæstionculis complecti decet, ne demens esse uidearis, dum deliramenta, & nugas, ut modo pertractas. SOC. O amice Hippia, tu quidem beatus es, qui nosti quibus studere hominem decet, & ipse abunde ut asseris, studuisti. Me uero mira quædam fortuna detinet: quippe aberro semper atque mendico. Quotiens autem inopiam meam sapientibus uobis ostendo, uerbis rursus à uobis obiurgor. Obijcitis enim continuo, quæ & tu nunc obiecisti, me scilicet

Definitio a
lia falsa pul
chri

Cōfutatō

Alia definitio
falsa pul
chri

licet stolidia, exilia, & nihili facienda tractare. Demum cum persuasus à uobis, eadem quæ & uos profero, optimum esse eleganter orare in iudicio, & alio quouis cœtu, & ad uotum peragere, rursus nonnulli è nostris, & ille uir qui me semper redarguit, grauer incipit. Proximus ille uir mihi genere est, & unam mecum habitat. Ergo cum primum domum ingressus sum, & ille me talia dicentem audit, interrogat quid non erubescam de pulchris rebus disputare, cum adeo manifeste circa pulchrum redargutus sim, quod ipsum pulchrum quid sit ignorem. Inquit enim, qua ratione intelliges quæ oratio pulchre composita sit quæ non, aut aliam quamlibet actionem pulchram esse, uel turpem, dum pulchrum ipsum quid sit ignoras? Et quædo ita affectus sis, uiuere te quam mori præstare putas? Contingit itaque mihi quod modo dicebam, ut & à uobis & ab illo male audiam. Sed forte operæ precium est hæc omnia tolerare: neque enim id absurdum, modo quippiam lucratus sim. Tantum enim Hippia consuetudine utrorumque profeci, ut proverbium illud, quod Pulchra difficultia esse dicit, intelligere mihi iam uidear.

Proverbiū

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN

Platonis *Lysidem*, uel *De amicitia*, ad *Petrum Medicem patriæ patrem*.

BI Socrates cum sophistis eorumque sectatoribus disputat, opiniones falsas redarguit, ueras significat potius, quam doceat. Nam acuta ingenia redarguit falsis, exiguo deinde uestigio uera ueniantur, Quod in *Euthydemo*, *Protagora*, *Menone*, *Hippia*, *Euthyphrone*, & *Lyside* patet. Vbi uero cum discipulis & studiosis sui sermonem habet, ostendit ac docet, quod quidem ex multis dialogis intelligitur. In *Lyside* igitur cum de amicitia inter sophistarum discipulos disputetur, consutandis falsis potius, quam monstrandis ueris, Socrates studet. Quæ uero sit de amicitia, & amore Platonis sententia, ex hoc libro conijcere, sed ex libris de legibus alijsque multis comprehendere possumus. Amicitiam esse uult honestam perpetuam uoluntatis communionem. Huius finem esse uitam unam. Principium eius, cognationem. Medium autem amorem. Vt honestam dicit, excludit improborum hominum contubernia, lasciuorumque congressus. Vt perpetuam, leues adolescentulorum beneuolentias, etiam si honestæ sint, nondum amicitias appellandas monet. Vt uoluntatis, significat non similitudinem opinionis cuiusdam uel artis ad amicitiam perficiendam sufficere. Vt communionem, beneuolentiæ uicissitudinem indicat. Huius finis est, ut è duobus animis unus uoluntate fiat, ex una uoluntate uita una, ac demum ex una uita, numinis unius eiusdemque, id est fructio. Principium quo communionis huius desiderium excitatur, cognatio est. Cognatio conuenientia in idea, fidere, genio, et quadam anime corporisque affectio significat. Nam qui ex uno pendent, in unum, per unum, atque ad unum reuertuntur. Medium & quasi quidam ad amicitiam trames, amor existit. Cum autem amor pulchri desiderium sit, et amicitia ab amore & ducatur pariter & dicatur, necesse est eos qui amici futuri sunt, pulchros esse. Pulchros inquam quorum animi pulchri. Homo enim animus est: Corpus hominis instrumentum: et quisquis pulchrum amat corpus, non hominem, sed ea quæ sunt hominis amat. Quamobrem quoties cognatio illi adest, & animorum pulchritudo cõcurrit, perfecta nascitur amicitia. Si corporis forma huic animorum pulchritudini adiuncta est: citius amare incipiunt, et breui amicitia habitum assequuntur. Quod in Platonis *Dionis*que mutua beneuolentia contigit. Sin autem forma corporis cum animi deformitate coniungitur, non honestæ communionis, sed turpis congressus cupido exoritur. Vnde non amicitia, immo petulantia primum, deinde discordia proficiscitur. Quare si cognatio deest, amici nunquam. Si adest cognatio, deest omnis pulchritudo, interdum beneuoli potius, quam amici. Sin autem cognationi pulchritudo corporis, non animi est adiuncta, pro amicitia desiderio obsceni congressus ardor exoritur. Cum unus animo pulcher, turpis alter, admonitionis & increpationis studium cognatio illa parit. Quod si pulcher unius animus, alterius nec pulcher est, nec turpis, docendi discendique inuicem uoluntas ex cognatione prouenit. Tandem ex increpatione illa, et hac doctrina, amicitia nascitur. Quod quidem in *Phædrum* & *Alcibiadem* Socratis amor ostendit. At uero cognatio pulchritudinem utrinque nata, cito indissolubilem procreat amicitiam. Idque in Platonis *Asteris*que beneuolentia constitit. Atque hæc, ut è multis colligitur, de amicitia Platonis nostri sententia est. In hoc autem dialogo primo eos qui amore abutiuntur, et sub amicitia specie turpi libidini seruiunt, increpat. Deinde eos qui ex sola corporis forma, amari se dignos existimant, admonet. Tertio illos, qui minus uere de amicitia sentiebant, refellit. Postremo callem quandam sagacibus animis ad ueniam amicitiam indicat. Singula membra suis in locis legentibus patent. Nam dum *Hippothalem* & *Ctesippum* ironia iocisque deridet Socrates, quod turpi amore capti essent significat. Et dum coram illis adulescentes ad mores instruit, amatores admonet quo pacto amandum & quomodo unam uiuendum sit. Cuiusque amatores insituisse, secundam dialogi partem ad amatos insituendos aggredditur. Vbi longa inductionis serie docet, non umbratili huius corpusculi forma, sed uera animi pulchritudine, sapientia

sapientia scilicet & prudentia amicos aucupari decere. Tertio loco confutat, et primo Solonis sententiam, qui amicos inquit amicos esse. Qui tamen sepe amantes oderunt. Addit etiā nec amantes duntaxat, amicos esse, quia sepe odio habentur qui amant. Vbi concludit reciprocam beniuolentiā, amicitiam esse uocandam. Deinde Empedocle reprehendit, qui quamlibet simpliciter similitudinē ad amicitiam sufficere uoluit. Quod falsum esse artium multarum similitudo declarat, quae inuidiam & odiū sepius quā amicitiam gignit. Accedit postmodum Hesiodi Heraclitiq; opinio, quod dissimilia sint amica. Idq; falsum esse ex eo constat, quod odium & amor cum dissimilia sint, amica non sint, nec iustus uir & iniustus. & de alijs eodem pacto. Quod si quid aliquando dissimile sui appetere uideatur, ut aridum quod est, humorem, calorem uel quod frigidum, dicendum est non amare contrarium, sed suis restituentem ex contrario querere. Quod enim calore nimio praeter naturam suam uritur, per frigus ad temperiem naturalem reducit. Quare non frigus sed temperiem per frigus amat. Idem est de ceteris contrarijs iudicandum. His confutatis opinionem quandam ut suam quasi uaticinans Socrates infert. Vbi trifariā affectiones animi diuidit, bonum animum, malum, neutrum. Malum bono propter diuersitatē amicum esse nunquam. Malum à malo propter iniustitiam ledi. Ergo nec hos inuicem amicos esse. Neutrum quoq; amare malum impossibile. malum enim cum obfit, suapte natura odio semper habetur. Restat ut amicitia sit inter bonum ac malum, & neutrum atq; bonum. Et illa quidem in gaudio, in desiderio haec consistit. Ex quibus due quaedam amicitiae species ortae sunt. Sed insurgunt obiectiones quaedam, quae id turbare uidentur, quas Socrates palam infert, solutiones uero clām inuenit. Prima, quia bonus bono similis, similia uero non esse amica contra Empedoclem dictum fuit. Vbi intelligendum, non dictum esse similia nullo modo amica fieri, immo negatum quod simpliciter quaelibet similitudo ad amicitiam procreandam sufficiat. Item cum secundo obijciatur: bonus seipso sufficit, ergo non desiderat alterum, unde non amat, quare nec boni amicus est: Exponendum est quod haec absurditas nō ex Platonis mente sequitur, sed ex Empedoclis & Heracliti dictis, in quibus amoris desiderium ab amicitia non distinguunt: quare unā cum amicitia cupiditas perpetua sit necesse est. Plato uero amicitiam habitum quendam esse uult ex amore diuturno contractū. Quo fit ut amor sit exorians amicitia. Amicitia uero inueteratus amor, in quo multo plus uoluptatis quā desiderij restat. Ex quo sequitur, ut qui cupierat, iam delectetur. Itaq; amicitiae habitus non necessario desiderio praesentis ardorem, sed delectationem exigit. Ergo si bonus bonum minus desiderat, nō tamen minus, bonus bono gaudet quod ad seruandam amicitiae rationem plurimū ualet. Atq; haec una est amicitiae species, inter bonum uidelicet atq; bonum in gaudio potius quā in desiderio constituta. Est et altera, quae desiderij plus, quā uoluptatis includit, inter neutrum bonumq; exorians. Quae quidem qua ratione fiat, & cuius gratia, & propter quid, in textu satis patet. Describit illam primo ut opinio porrigit, deinde paulatim emendat. Nam cum dixisset, neutrum propter malum inimicum amare bonum amicū boni amiciq; gratia, statim dictis obijciendo corrigit. Vbi primum docet, amicitias omnes quae ad homines diriguntur, imperfectas esse, & imagines amicitiae quae ad ipsum primum bonum rerumq; omnium respicit auctorem, quod primo amatur, et causa est ut amentur haec omnia. Et quisquis aliquid amat, ipsum primum tanquam finem amoris habet. Nam à primo bono bonum omnibus inest: à primo pulchro, gratia singulis adest, bonitas uero trahit nos, allicit pulchritudo. Non ergo ista nos inferiora mouent, sed primum illud in istis trahit & allicit. Illud itaq; in istis simul atq; ex istis, non ista amamus. In quo Platonis nostri pietas indeum, summaq; religio mirifice fulget. Ostendit praeterea non semper nos alterius gratia amicos esse. Neq; enim primum bonum, boni alterius gratia exoptamus. Item non propter malum, bonum cuperes. Quia etiam omni malo è rerum natura sublato restaret bonum suapte natura gratum, & appetitus in eo quod minus bonū, ad bonū maius consequendum traheret. Non enim malum est, quod summi boni excitat appetitum, sed ipsius minus boni egestas ad sui repletionem in summum bonum conuertit: quae quidem non malum, quia nunquam malum ad bonum, et contrarium ad contrarium, sed inchoatio boni potius nuncupanda. His ad emendationem illatis principium quoddam inducit amicitiae perfectius inuestigandae: Inquit enim cognationem & naturae conuenientiam amicitiam parere, de qua satis in principio diximus. Postremo iuuenes illos adolecentesq; mordet, quod ignorent quid merito amandū sit: quae amicitia uera, quo pacto honeste stabiliterq; constetur: et antequā haec discant, temere, procaciter, & petulanter amicitiam inire cōtendant. Sed ne illos infestos sibi redderet, clām ista significauit, & seipsum unā cum illis reprehendit.

Haec de argumento satis. Ad Lysidem ueniamus.

PLATONIS LYSIS, VEL DE AMICITIA E GRAECA LINGVA IN LATINAM TRADUCTVS à Marsilio Ficino Florentino, ad Petrum Medicen patriae patrem.

SOCRATES. HIPPOTHALES. CTESIPPVS. MENEXENVS. LYSIS.

BA M ex Academia in Lyceum rectā per suburbium iuxta moenia, & cum ad portam ubi fons est Panopis, uenissē, Hippothalē Hieronymi filium, & Ctesippum Pæanum, aliosq; unā cum his adolecentes multos offendit. Cumq; me Hippothales uenientem uideret, ô Socrates inquit, quoniam & unde? At ego, ex Academia in Lyceum rectā. Tum ille, adesdum, rectā ad nos inquit, nō diuertis? decc enim. Ad haec equidem, decet inquam: sed ubinam, & apud quos uestrum esse me uultis? Ille uero è regione moeniorum gymnasium quoddā ostendens muro circumdatum, & ianuam apertam, hic ait, manere te uolumus, hic autem ipsi & alij multi & quidem honesti nos exercemus. Qua potissimum in re est haec uestra exercitatio? In palastra quae nuper est constituta, ac ut plurimum in sermonibus, quos tecum libenter cōmunicaremus. Recte agitis. Sed quis ibi praceptor? Socius & laudator tuus Miccus. Per louem nō malus ille quidem, sed admodum sophista. Vis ne me intro sequi, ut eos qui ibi sunt, uideas? Id in primis libenter audirem, ad quid ingrediar, & quis pulcher ille. Alius alij uidetur ô Socrates. Tibi uero, quis ô Hippothales? Dic obsecro, quis amatus ille. At ille interrogatus obticuit. Tum ego, ô Hieronymi fili Hippothales, utrum ames quempiam nec ne, nihil opus est ut aperias. Noui enim quod non solum amas, sed quod in amore progressus sis tam procul. Etenim ceteris in rebus hebes & inutilis sum: id autem unum mihi munus à Deo datum, ut primo aspectu amatores cognoscam. Ad haec ille nihil respondit. Verū Ctesippus, quam urbanus es, inquit, Hippothales, qui amati tui nomen Socrati referre detrectas. Quod si paulisper ille hic moretur, necabit afflicte ex te audiendo. Nobis enim dudum ô Socrates, aures compleuit, surdasq; reddidit nomine Lysidis. Vbi uero potus est nō nihil, facile fit, ut uel à somno excitati, Lysidis nomen audire uideamur. Nec molestum esset, sit molestum licet, assidue de illo loquentem audire, ni carminibus nos suis, epigrammatisq; uincere & exhaurire coner, & quod molestissimum est, amores suos uoce miranda canat, quam perferre necesse habemus: nunc uero abs te rogatus erubescit. Iuuenis inquam Lysis hic esse uidetur: nam audiens eius nomen, haud agnouit. Tum ille, raro nomen eius enunciat. sed ex patris nomine cum sit uir admodum nobilis, adhuc iuuenis ipse cognominatur: id enim mihi persuadeo, fieri non posse ut pueri formam ignores: adeo namq; honesta indole praeditus est, ut uel ea sola notus omnibus esse possit. Cuius inquam filius est? dicite quaeso. Democratis inquit, & xonei maior natu filius. At ego, Esto ô Hippothales, ut generosum constantemq; amorē natus sis. Age uero mihi quoq; quae & his ostende, ut uideam utrum scias, quae de amato amantem uel ad seipsum uel ad alios dicere oportet. An tu horum quicquam ô Socrates, quae ille dicit, ponderandum censes? Tu uero amare te illum quem hic dixit, neges? Nequaquam, sed nihil componere aut scribere de amoribus aio. Ad haec Ctesippus: haud fanæ mentis hic est, sed delirat atq; insanit. O Hippothales, nec carmina, nec etiam cantilenam, si quam in amicos composuisti, audire admodū curo: sed qua mente in illos sis, intelligere cupio. Ctesippus iste tibi referet. nouit enim meminitq; siquidem, ut ipse ait, quotidie audiens à me obtunditur. Maxime profecto. quā ridiculum est enim, ut quē hic praeceteris amet, de eius ingenio, quod ne puer quidem dicat, afferre nihil possit. Quae enim ciuitas uniuersa de Democrate & Lyside huius auo, deq; omnibus illorum maioribus praedicat, eadem & ipse circumfert, diuitias, equorum copiam, uictorias in Pytho, Isthmo, & Nemea, quadrigis & equis, necnon istis antiquiora. Ac nuper cōuiuium carmine quodam retulit, quo quidam ex Lysidis maioribus Herculem quondam ob cognationem hospitio excepit, quippe quum ille quoq; ex Ioue & filia cuiusdam principis populi natus esset, quae quidem & aniculae cantant. Caeteraq; huiusmodi permulta ô Socrates. Haec sunt quae hic narrando canendoq; audire nos cogit. O ridicule Hippothales, an-

Occasio dia
logi

Miccus So-
cratis socius

Præceptum
in comparā
dis amicis

les, antequam uiceris, encomium in te ipsum componis cantasq;. Non in me o Socrates, hæc uel paro, uel canto. Non putas inquam. Qui istuc dicis, inquit ille? Maxime omnium in te unum odæ hæc redundant. Nam si amicum talem apprehenderis, ornamento tibi erunt laudes eiusmodi, tanquam triumphatori cuidam, cum amicum huiusmodi nactus sis. Sin autem sefellerit, quo maiores illi laudes tribuisti, quo maiorum expers es honorum, tanto magis etiam ridiculus iudicaberis. Quicumq; igitur in comparandis amicis sapit, non prius quæquam eorum laudat quam ipsorum familiaritatem fuerit allecutus, futura namq; formidat: pleriq; enim cum laudari se & extolli sentiunt, fastu tumescunt, an non idem tibi uidetur? Mihi uero. Nonne quo superbiore sunt, eo difficilius capiuntur? Verisimile est. Qualis tibi uenator ille uideretur esse, si quis ita feras expelleret, ut & tutiores fierent, & capi difficilius in posterum possent? Iners uidelicet. Atqui sermonibus cantibusq; non demulcere, sed exacerbare potius homines, nonne hominis est imperiti? Videtur. Vide igitur o Hippothales, ne his omnibus obnoxium reumq; te ob poesis studium reddas. Arbitror sane nullum te bonum poetam existimaturum, qui seipsum poemate læserit. Nullum per Iouem, quæ enim hæc esset absurditas? Ob hanc profecto causam tecum o Socrates, mentem meam communico: & si quid habes aliud, consule, qua ratione quis aut dicendo, aut agendo conciliare sibi quos amet, possit. Non facile dictum est. Verum si hunc mecum colloquio iungeres, tibi forte ostenderem quæ illi dicenda sint, pro his quæ loquitur & canere isti narrarunt. Nihil impedimento fuerit. Si enim unam cum Ctesippo ingrediaris, & ibi sedens disputes, sua sponte, ut arbitror, aderit, Nam audiendi apprime audis est. Ac ibi etiam Mercurialia celebrantes, iuuenes in unum conueniunt. Ad te igitur aduentabit, & nisi id fecerit, Ctesippi familiaris est propter Menexenum huius nepotem, cuius ille socius est charissimus. Accersat itaq; hic illum, si minus ipse per se accesserit. Siccandum est, inquam, & simul apprehenso Ctesippo, in palæstram prosequutus sum, & alij nos a tergo sequuti sunt. Ingressi autem iuuenes sacrificantes inuenimus, & sacra ferme peracta, illos autem comptos, calculis talisq; ludentes, partim in ipso uestibulo foris, partim in gymnasij angulo, pari impari ludebant, calculos e calathis quibusdam diligenter. Hos spectantes alij circumstabant, e quibus Lysis erat, qui astabat inter iuuenes coronatus, & omnibus indole præstans, nec pulcher tantum, sed & honestus & bonus existimandus. Nos autem e conspectu ubi quieti locus erat, consedimus inuicem differentes. Conuersus Lysis, frequenter in nos oculos coniebat, utpote qui propius accedere cuperet, sed solus accedere uerebatur. Interim Menexenus inter ludendum e uestibulo ingressus est, meq; & Ctesippum conspicatus, confessum uenit. Quem Lysis intuitus, secutus est, & iuxta eum assedit. Aduentarunt insuper alij. Hippothales autem postquam multos conuenisse perspexit, latere cupiens, ea se recipit, quæ uideri non posse a Lyside arbitrabatur, ne forte illi molestus foret, & sic astans audiuit. Ego uero Menexenum inspiciens, O fili Demophontis inquam, uter uestrum natu maior? Ambigimus, respondit ille. Nunquid etiam uter generosior sit ambigitis, inquam ego. Prorsus inquit. An etiam uter honestior sit. Subriserunt ambo. Uter uestrum ditior sit, haudquaquam interrogabo, Amicorum namq; estis. nonne? Et maxime quidem, responderunt. Amicorum uero communia omnia, quapropter hoc nihil differtis, si quidem id uere de amicitia dicitis. Consenserunt. Sed cum percontari uellem uter iustior & sapientior esset, interrupit nos quidam qui Menexenum accersit, dicens illum a gymnasij magistro uocari. Visus enim mihi est sacrorum antistes. Abijt igitur, & ego Lysidem interrogauit. Dic age o Lysis, uehementer te pater ac mater amant? Valde. An non beatissimum fore te cupiunt? Quid ni? Videtur tibi beatus ille qui seruit, & cui nihil eorum quæ concupiscit, agere licet? Non per Iouem. Ergo si te pater & mater amant, beatumq; fieri uolunt, id omni opera diligentiaq; curabunt, ut beate uiuas. Quid prohibet? Permittent itaq; quodcumq; lubet efficere, nec tuis cupiditatibus aduersabuntur. Per Iouem o Socrates, mihi in plurimis obstant. Qui istuc ais? Dum te fore beatum exoptant, te impediunt quo minus uoti tui compos efficiaris? Responde ad hæc. Si cuperes aliquo patris tui curru peruehi, capiens habenas, quando pugnat, nunquid permetteret? Nihil minus. Quem ergo permetteret? Est auriga quidam a patre meo mercede conductus. Quid ais? Mercenario parentes tui concedunt potius quam tibi liberam equorum administrationem: & argentum præterea huius operis causa erogabunt. Sed quid nam

Colloquū
tio beneuo
la, ut pueri
animus ad
loquendum
alliciatur

quidnam? Mulos uero iugatos ducere, lorisq; cadere, tibi concedent? Cur mihi concesserint? Nulli ne uerberare hos licet? Et ualde quidem, mulioni uidelicet. Seruo, an libero? Seruo. Seruum itaq; pluris faciunt q; te filium, liberiusq; agendi arbitrium exhibent. Quin etiam ad hæc mihi responde. Te ne tibi ipsi dominari permittunt, an non? Neq; id ullo pacto. Quis tibi dominatur? Pædagogus. Nunquid seruus? Seruus noster. Graue uero liberum seruo subijci. Sed quid agendo, pædagogus hic tibi imperat? Dum ad magistros me ducit. Et hi quoq; præceptores tibi imperant? Omnino. Multos igitur dominos principesq; tibi pater sponte præposuit. Sed cum domum ad matrem redieris, te ne finit quicquid placeat agere, ut beatus sis, uel circa lanificium, uel circa telam, quando texit? An gladium forcipesq;, radium ac pecten, cæteraq; lanificij instrumenta attrectare sinet? Non uetaret solum, sed & caderet, si tangere auderem. Pro deus, iniuriam ne patri uel matri aliquam intulisti? Nullam prorsus. Quam ob causam te beatum fore, & arbitratu tuo disponere singula nolunt, & quotidie te sic educant, ut semper alicui seruias, & ut breui complectar, nihil pro tua uoluntate agas? Quo fit, ut nihil tibi prodesse tam amplæ diuitiæ uideantur quando quidem quiuis magis quam tu has administrat: & quod maius est, nec etiam corpus tam generosum, quippe cum alius hoc alat & colat: tu autem nullum habes imperium o Lysis, nec ullius uoti compos efficiaris. Nondum per ætatem licet o Socrates. Vide ne minus id sit, quod tibi impedimento est o Democratis fili. Nam hæc, ut arbitror, & pater & mater tibi concedunt, nec ætatem proeuctiorem expectant, quoribus legi scribi uel sibi aliquid optant. Tibi enim præ cæteris domesticis ista committunt. Maxime. In his tibi licet tam scribendo quam legendo quemuis ordinem literarum seruare. Et quando lyram sumis, nihil prohibent, ut opinor, parentes tui, quo minus intendas uel remittas chordarum quamlibet, & psallas, & pulses plectro. Non certe. Quid in causa est o Lysis, quod in ijs permittunt, in superioribus prohibent? Quoniam ista quidem scio, illa contra ignoro. En optime Lysis, non ætatem expectat pater ad licentiam tibi exhibendam, sed profectum ingenij. Etenim cum primum te senserit te ipso prudentiorem effectum, illico & tua omnia, & te libere tibi committet. Spero equidem. Quid porrò uicini, nonne eadem ratione se qua & parentes erga te gerent? Vicinum censes tibi suæ domus commissurum gubernationem, si te intellexerit in re familiari peritiorem esse, an ipsum per se ministraturum? Mihi commissurum puto. Athenienses quoq; dubitas, quin rempublicam tibi commendent, quum primū te in his rebus prudentiorem alijs esse perceperint? Non dubito. Quid rex magnus? utrum eius filium natu maiorem, cuius Asiæ regnum futurum est, permitteret in elixarum carnum ius quicquid uelit iniicere, potius quam nos, si illi persuaserimus, popinæ peritiores esse quam filium? Nos uidelicet. Et illum nihil prorsus, nos autem etiam si salis multum capientes, immittere uellemus, certe permitteret. Quid ni? Et si filius eius oculos ægrotaret, nunquid permitteret eum sibi oculos attrectare, an prohiberet, cum medicum illum non existimaret? Nos autem si modo putaret peritos medicos esse, nihil impediret, etiam si uellemus patefactis palpebris, & cinere superinfusa curare? Vera loqueris. Quin etiam cætera omnia nobis committeret, potius quam uel sibi ipsi uel filio, in quibus sapientiores nos esse putaret. Necessè est o Socrates. Sic se res habet amice Lysis, singula in quibus prudentes sumus, cuncti nobis concedent, & Græci & Barbari, tam uiri quam mulieres, & in ijs arbitratu nostro agemus, nec ullus sponte nobis obstabit, quo minus & nos liberi simus, & aliorum duces. Et quum nobis hæc conferat, nostra erunt. Quæ uero ignoramus, nemo nos ut lubet, agere permittet, sed omnes propinquius est, nos quoq; ipsi non nobis, sed alijs ministrantibus: & hæc cum nullo nobis emolumento sint, a nobis aliena existent. Consentis? Consentio equidem. Alicui ne hominum amici erimus, amabitq; nos aliquis in his rebus, in quibus inutiles sumus? Nunquam. Ergo nec te pater, nec ullus alium quenquam diligit, quatenus est inutilis. Non ut uidetur. Si itaq; sapiens euaseris, omnes amici tibi & familiares erunt. Vtilis enim & bonus eris. Sin minus, nec alius quisquam tibi, nec parentes, neq; propinqui amici erunt. Potest ne aliquis in his superbe sapere atque gloriari, in quibus nondum quicquam sapit? Qui istuc fieri potest? Si tu præceptore indiges, nondum sapis? Nondum certe. Non ergo superbe sapis, si nil sapis. Non per Iouem, ut mihi uideor. Quæ cum audissem, in Hippothalem

Quantum si
dei dignita
tisq; afferat
prudentia

In his quæ
sapimus,
gloriamur
& superbi
mus

pothalem conuerti oculos, atq; parum abfuit quin ita dicerem: O Hippothales, hoc pacto cum adolescentibus disputandum, corripiendo illos atq; deridendo, non blandiendo, ut ipse agis, & efferendo. Sed cum uidiffem illum anxium, turbatumq; ex antedictis, recordatus sum quod dudum praefens Lysidem latere uolebat. Recepti ergo me ipsum, linguamq; cohibui. Interea reuerfus Menexenus, iuxta Lysidem, unde surrexerat, affedit. Tum Lysis blande admodum & amice, clam Menexeno mihi susurravit in aures. O Socrates, quae mihi, eadem obsecro Menexeno quoq; edifferas. Ipse, inquam, Lysis illi referes. Nam attente nos auscultasti. Attente sane respondit ille. Da igitur operam ut diligenter reminiscaris, quo illi singula perspicue referas. Quod si quid forsitan subterfugerit, rursus a me requires, cum me primum conueneris. Nauabo operam, & maxime quidem, ille respondit. Sed noui saltem aliquid illi dicas, ut & ego audiam, donec redeundi domum sit hora. At ego, agendum est, praefertim cum ipse iubeas, sed cogita qua ratione mihi optuleris, si me refellere Menexenus hic contenderit. An non contentiosum esse illum audisti? Prorsus, & idcirco te cum illo disputarem audire percipio. An ut ridiculus habeatur? Absit, imò ut illum castiges atq; coerceas. Haud facile est: uehemens enim & facundus est, Crisippi discipulus. Adest praeterea quinetiam Crisippus ipse an non uides? Nihil uerearis o Socrates, age obsecro differas. Differendum uidetur. Verum ista nobis seorsum ab alijs colloqueribus, Cur, inquit Crisippus, soli haec inter uos ageratis? Quin alijs etiam uestra haec impertire. Impertendum esse respondi. Hic porro non nihil ex ijs quae conferimus, minus percipit, putatq; Menexenum intelligere: quocirca percontari ab illo me iubet. Quid non interrogas? Interrogabo. Dic amabo o Menexene, quod abs te quaram, innata mihi est ab ineunte aetate possessionis unius cupiditas quaedam, quemadmodum & in alijs. Vt ecce quidam equos desiderat, aliquis canes, alius aurum, honores alius, haec e- quidem paruifacio, nec multum ista me mouent. Acquirendorum autem amicorum desiderio flagro. Quare amicum bonum habere malim, quam preciosissimam coturnicem, aut gallum, & per Iouem potius quam equum atq; canem, ac medijsfidius potius quam Darij aurum adipisci, uel ipsum Darium capere, optimum amicum eligere. Videtis quam sim amicitiae audius. Quando igitur te & Lysidem animaduerto, stupeo profecto, uisq; felices existimo, quod in tam tenera aetate constituti, tantum munus breui & facile consequuti fueritis, & tu hunc tibi tam facile tanta beneuolentia conciliaueris, & hic te mutuo sit amore complexus: tantum uero a me munus id abest, ut nec etiam quo pacto alter alteri amicus fiat, intelligam. Caterum haec abs te tanquam perito quærere cupio. quare mihi respondeas, oro. quando quis aliquem diligit, uter utrius amicus efficitur? amans ne amati, an amatus amans? an nihil interest? Nihil interesse mihi uidetur. Quid ais? ambo inuicem amici fiunt, si alter tantum alterum amat? Mihi quidem uidetur. Quid porro? an non reperiri potest amans quidam, cui amicus haud uicissim in amicitia responderet? Potest. Numquid & odio haberi amicum saepe contingit? Quod nonnunquam amatoribus erga amatos accidit. Amantes enim quam ardentissime nonnunquam, minime redamantur, imò & odio quandoq; habentur. An non uera tibi dicere uideor? Verissima. Nonne in his hic quidem amat, ille autem amatur? Certe. Vter ergo utrius est amicus? amans ne amati, siue redamatur, siue odio habeatur? An amatus amatis? an neuter neutrius tunc est amicus, quum non utriq; uicissim amant? Sic se res habere uidetur. Aliter itaq; nunc quam supra censemus, tunc enim uisum est, si alter solum diligit, ambos amicos esse: nunc contra, nisi uterque diligit, neutrum amicum esse dicendum. Apparet. Nihil igitur illi amicum est, qui amat id a quo minime redamatur. Non uidetur. Ergo nec amici equorum sunt, quos equi non mutuo amant, nec amici coturnicum, neq; canum, nec uini, nec exercitationis amici, nec sapientiae, nisi sapientia illos uicissim amet: amant nempe haec singuli, non tamen amica haec sunt. Quamobrem mentitur Poeta ille qui dicit:

Felix cui dulces pueri, cui copia equorum.

Et cui turba canum sit, tum cui sit nouus hospes.

Nequaquam mihi uidetur. Verum dicere tibi uidetur: Verum. Amatū igitur amanti amicum est, ut apparet, o Menexene, siue amauerit, siue oderit: quemadmodum teneriores pueri partim nullo modo amant, partim oderunt, quando a parentibus uerberantur. tunc sane dum uehementer odio habeant, genitoribus sunt charissimi, Opinor equidem. Non ergo

ergo amans amicus secundum hanc rationem, sed amatus erit. Videtur. Et odio est inimicus, non qui odit. Apparet. Ita multi ab inimicis amantur, & odio ab amicis habentur, & inimicis amici sunt, amicis contra inimici, si amatum potius quam amans, amicum est. Quae autem esset haec absurditas o dulcis amice? Imò impossibile id quidem, amico inimicum, inimico amicum esse. Vera loqui uideris o Socrates. Et si hoc fieri nullo modo potest, restat ut amans amati sit amicum. Apparet. Similiter quod odio habet, inimicum eius quod odio habetur. Neesse est. Eadem nobis nunc erunt quae & in superioribus concedenda, quod plerumq; amicum sit aliquid non amici, plerumq; etiam inimici, quotiens non amantem uel fastidientem quis amat. Nonnunquam inimicus erit non inimici, uel & amici, quando non fastidientem quis odit, uel fastidit amantem. Ita uidetur. Quid ergo dicemus, si neq; amantes amici erunt, neq; amati, nec amantes amatiq;? num alios quosdam praeter istos amicos inuicem esse dicemus? Per Iouem o Socrates, quid respondeam non inuenio. Vide o Menexene, ne forte minus recte in superioribus quaesierimus. Tu Lysis. Id, inquit, mihi uidetur o Socrates. & sic fatus erubuit. Visum namq; mihi inuitum illum effugisse quod dicebatur, ex eo quod attentius incumberebat. Constabat autem cum alioqui auscultaret non ira sese habere. Ego itaq; uolens Menexenum quiescere, & illius philosophia nimium delectatus, sic Lysidem alloquutus sum. O Lysis, uera mihi loqui uideris, quia si recte considerauissemus, haud ita nunc aberrarem. Quare ne ulterius hac uia pergamus. Etenim ardua mihi quasi uia quaedam aspera consideratio ista uidetur. Sed iter quod nunc ingressi sumus, poetarum adminiculis peragendum. Hi namq; nobis tanquam patres atq; duces sapientiae sunt. Dicunt profecto non male, dum qui amici sint, admonent. homines praeterea conciliatoris Dei ductu amicos fieri uolunt. Sic enim aiunt. Deus similem semper ducit ad similem, & notum facit. An non in hac aliquando carmina incidisti? Incidi. Fortasse & in sapientissimorum scripta, in quibus eadem haec affirmant, simile simili necessariò semper amicum esse. Atq; haec est eorum sententia, qui de natura & uniuerso tractarunt. Vera dicis. Nunquid bene dicunt? Fortè. Et hoc fortè ex parte uerum est, fortè etiam ex toto: sed nos nondum intelligimus. Videtur enim nobis prauus prauo, quo propius adhæret, & frequentius cum eo uersatur, eo magis inimicus fieri. Nam iniuriam infert: fieri uero nequit, ut qui infert, & qui accipit iniuriam, amici sint, nonne ita? Sic prorsus. Hac ratione media pars illius sententiae falsa erit, siquidem prauis similes sunt. Certe. Verum mihi uidentur bonos dicere similes esse inuicem, & amicos: improbos autem, ut saepe de illis dicitur, nunquam uel sibiipsis, uel inuicem similes esse, sed stolidos penitus & instabiles. Qui uero secum ipse dissentit, nullo modo cum alio consentiet, nec ulli amicus esse poterit. Nonne tu idem existimas? Profecto. Id ergo, ut mea fert opinio, significant o amice, qui simile simili amicum esse dicunt, quod solus bonus soli bono amicus, malus autem nec bono nec malo unquam reuera amicus efficitur. Consentis? Assentior. Habemus iam qui sint amici. Nam ratio dicit eos qui boni sunt, amicos existere. Cõstat. Idem ego arbitror. Sed est quod me perturbat. Et uide quae so quid suspicer. Similis simili qua ratione similis, amicus, & talis tali utilis est. Imò sic etiam consideremus. Simile quocumq; cuius simili quod emolumentum aut detrimentum inferre potest, quod non ipsummet sibiipsi inferat? Aut quid pati ex illo, quod non ex seipso similiter pati queat? Haec itaq; cum talia sint ut nihil se inuicem iuuent, quo pacto ab se inuicem expetuntur? Nullo modo. Quod non expetit, quo modo amicum? Nullo. An forsitan similis simili quantum similis, non amicus? bonus autem bono, quantum bonus, non quantum similis, amicus existit? Fortè. Quid uero, nonne bonus quatenus bonus est, eatenus sibiipsi sufficiens? Ita. Sibiipsi sufficiens, in eo quod sufficit sibi nullo penitus indiget. Quid prohibet? Qui nullo eget, nihil expetit. Nihil sane. Si non expetit, nec amat. Non. Qui non amat, non est amicus. Non uidetur. Quomodo igitur boni bonis amici erunt, qui nec absentes mutuo desiderant sese ut qui seorsim uterq; sufficiat sibi, nec praesentes alter alterius opera quicquam eget? Tales uiri quanam ratione se inuicem magni facere possunt? Nulla. Amici nunquam erunt, qui se inuicem non multi faciunt. Nunquam. Considera iam o Lysis, quod delapsi simus, & nunquid omnino decepti fuerimus. Quo pacto? Audiui iam olim ab aliquo, (equidem memini adhuc) quod simili simile aduersum, & boni bonis inimicissimi sint. Qui & Hesiodi testimonio utebatur,

Amicos ductu Dei fieri

Simile simili amicum

Definitio quaedam amicorum Confutatio

Nisi uterque amat, neuter amicus

Sententia He dicentis figulum inuidere figulo, cantorem quoque cantori, & mendicum mendico. Et in a
 fiodi, non si lijs similiter necessarium ille putabat, similia inter se inuidia, aemulatione, contentione abun
 milia, sed dare, amicitia uero dissimilia. Inopem porro diuiti amicum necessitate fieri, & imbecillum
 dissimilia a/ auxiliij gratia forti, & medico similiter aegrotantem. Ignorantem quoque peritum delide
 mica uideri rare atque diligere. Addebat praeterea maiora quaedam, tantum abesse amicum ut simile si
 mili sit, ut contra, contrarium maxime, maxime contrario sit amicissimum. Vnum quodque
 enim appetere non simile, sed contrarium: ut aridum appetere humidum, frigidum uero
 calidum, amarum dulce, acutum obtusum, uacuum repletionem, plenum uacuitatem, ca
 teraque similiter. Contrarium enim contrario alimentum praebere: simile autem simili mini
 me frui. Enimuero qui talia docuit, facundus & elegans quidam uir esse uisus est. Bene
 enim dixit. Vobis autem quid uidetur? Probe, ut prima fronte apparet. Dicimus itaque co
 trario contrarium amicissimum esse. Vtique. Sit ita o Menexene. Sed quaeso, nonne alie
 num hoc & extraneum? Confestim in nos ultro insurgent sapientes isti, qui refellendi fa
 cundia pollent, & a nobis quaerent, an non sint maxime contraria, odium & amicitia. Quid
 istis potissimum respondebimus? Nonne respondere cogemur eos uera dicere? Coge
 mur. Nunquid dicent inimicum amico amicum? Vel amicum inimico amicum? Neu
 trum. Num & iustum iniusto, uel temperatum intemperato? aut malo bonum? Non mi
 hi uidetur. Atqui si secundum contrarietatem amicum est alicui aliquid, amica haec esse
 oportet. Oportet sane. Quare nec simili simile, neque contrario contrarium est amicum?
 Non uidetur. Age & hoc aduertamus, ne nos magis etiam hoc fallat, quod amicum reue
 ra nihil ex his quae diximus sit, sed quod neque bonum neque malum, amicum quandoque boni
 efficiatur. Quid ais? Ignoro & ipse per louem. Vacillo enim ob sermonis ambiguitatem.
 Et uidetur, ut uetus habet prouerbium, pulchrum ipsum amicum esse. Apparet enim mol
 le quiddam, lene, ac pingue, ideoque in nos facile forte illabitur, serpit & penetrat quasi lu
 bricum quiddam atque lene. Dico enim ipsum bonum pulchrum esse. Nunquid & tu? Et
 ego. Equidem diuinans tibi id profero, boni & pulchri amicum esse, quod neque bonum est
 neque malum. Quorsum haec uaticinor, audi. Videntur mihi tria quaedam genera esse. V
 ra, bonum, alterum malum: postremum, quod neque bonum est, neque malum. tibi autem? Mihi
 quoque. Nec bonum bono, nec malum malo, nec bonum malo amicum esse, quemadmo
 dum ratio superior perhibet. Restat si quid alicui est amicum, ut quod nec bonum neque malum
 est, amicum sit aut bono, aut tali alicui quale ipsum est. Nihil enim malo amicum est. Cer
 te. Nec tamen simile simili, ut paulo ante monstrauimus. Profecto. Non igitur erit illi quod
 nec bonum est, nec malum, amicum id quod id ipsum tale est. Non uidetur. Solum itaque
 quod nec bonum, neque malum, soli bono amicum fieri potest. Necessario sequi uidetur.
 Nunquid recte a nobis o pueri id modo expositum est? Si ergo sanum corpus considerare
 mus, medicinae arte non indiget, nec auxilio profus ullo. sufficienter enim se habet. Vn
 de sanus nemo per ipsam sanitatem medico est amicus. Nemo. Sed aegrotans ut puto per
 ipsum morbum. Quid ni? Morbus quidem malum, medicinae uero peritia bonum quoddam
 & utile. Sic est. Corpus ex eo quod corpus, nec bonum est, nec malum. Verum. Cogitur
 autem corpus ex morbo quaerere & amare medelam. Apparet. Sequitur, quod nec bonum
 est, neque malum, boni amicum propter mali praesentiam fieri. Videtur. Constat autem id
 fieri, prius quam illud ob mali praesentiam malum efficiatur. Neque enim malum effe
 ctum est loco boni quod appetit, cuius uel amicum est. Impossibile namque esse ostendi
 mus, ut malum bono amicum sit. Impossibile proculdubio. Animaduerte quaeso quod
 dico. Nonnulla quippe assero talia fieri, quale id quod illis adest: nonnulla minime: per
 inde ac si quis uellet colore quodam aliquid intingere, adesset quodam modo infectio co
 lorato. Adesset. Nonne tunc quoque tale coloratum est, quale ipsum esse solet? Haud in
 telligo. Sic forte intelliges. si quis comas tuas quae flavae sunt, cerussa fucauerit, utrum
 albae fient: an potius uidebuntur? Videbuntur. Veruntamen albedo illis aderit. Aderit. Ni
 hilo magis tamen albae adhuc erunt, & praesente candore neque candidae erunt, neque ni
 grae. Vera loqueris. Sed quando senectute canescunt, tunc o amice tales fiunt, quale id
 quod aduenit, cani coloris praesentia canae. Quid ni? Hoc illud est quod quaesieram,
 nunquid omne cui tale aliquid adest, confestim tale & ipsum euadat: an potius si certo
 modo adest, tale fiat, aliter minime. Hoc modo potius. Eadem ratione quod nec bonum
 est

Prouerbiu
 Pulchrum
 amicum esse
 Proprieta/
 tates pul/
 chri
 Tria gene/
 ra, bonum,
 malum, neu/
 trum
 Alia diffini/
 tio amicoru

omni
 sum
 uer
 omnia

est, nec malum, quandoque praesente malo, nondum est malum, est autem, quum iam tale
 euasit. Omnino. Quando nondum malum est praesente malo, praesentia haec bonum ap
 petere cogit: praesentia uero quae malum reddit, & appetitum boni, & amicitiam rej
 cit. neque enim ulterius neutrum est, sed malum. Amicum uero malum bono, & bonum
 malo esse non potest. Non certe. Ob hanc utique causam his qui iam sapientes sunt, tutius
 haud amplius esse philosophandum, siue dii, siue homines hi sint: nec eos etiam qui adeo
 corrupti ignorantia sunt, ut improbi sint effecti. nemini quippe malo, & penitus igno
 ranti philosophandum. Restant igitur illi quibus malum id, ignorantia scilicet adest, nec
 tamen rudes penitus ignorantesque sunt, imo & suam ignorantiam agnoscunt, ob quam
 animaduersionem philosophantur, id est sapientiam amant, nondum boni aut mali. Ma
 li enim nequaquam philosophantur, nec boni etiam. Nam nec contrarium contrario, ne
 que simili simile supra nobis amicum apparuit. Recordamini: Recordamur sane. Omni
 no o Lysis, atque Menexene, quid amicum sit, & quid non, inuenimus. Id enim tam circa
 animam, quam circa corpus supra conclusimus: quod nec bonum est, nec malum, pro
 pter ipsam mali praesentiam, boni amicum fieri. Haec omnia concesserunt. Et ego ualde
 laetatus sum, tanquam uenator, qui id quod uenando inuestigabam, ex sententia fuerim
 consequutus. Deinde nescio quomodo extranea quaedam & absurda suspicio mihi sub
 orta est, quasi minus uera essent, quae supra concesseramus. Atque ilico turbatus inquam,
 Papae o Lysis atque Menexene, somnium quoddam nacti uidemur. Quorsum haec? Ve
 reor ne in hos de amico sermones falsos, tanquam in homines superbos atque uanos inci
 derimus. Qua ratione? Hac plane. Vtrum enim amicus alicuius amicus est, an non? Ne
 cessario. Vtrum nullius gratia & propter nihil, an gratia alicuius, & propter aliquid? Cer
 te alicuius causa, & propter aliquid. Nunquid amica est res illa, cuius gratia amicus, ali
 cuius est amicus? An forte nec amica, nec etiam inimica? Haud satis intelligo. Verissimi
 le est. uerum sic & tu & ipse, ut arbitrator, melius intelligemus. Aegrotantem medici ami
 cum esse diximus: Diximus. Nonne propter morbum, & sanitatis gratia medici est ami
 cus? Ita. Morbus malum? Quid ni? Sanitas bonum, an malum, an neutrum? Bonum.
 Praediximus corpus, cum nec bonum sit, nec malum, propter morbum malum medicinae
 amicum esse, bonum uero medicinam. causa uero sanitatis amicitiam medicina nancisci
 tur, sanitas autem bonum. Profus. Amicum ne, an non amicum sanitas? Amicum. Mor
 bus inimicum? Penitus. Quod ergo nec bonum est nec malum, propter malum inimicumque,
 boni amicum est, boni amicumque gratia. Patet. Ergo amici causa amicum propter inimicum
 est amicum. Opinor. Agite pueri, postquam huc disputando deuenimus, attendamus obse
 cro diligenter, ne forte decipiamur. Principio quod amicum amici amicum factum est, si
 mile uidelicet similis, quod impossibile esse in superioribus constitit, equidem praetermit
 to. Sed istud insuper consideremus, ne nos praesens opinio fallat. Medicinae sanitatis gra
 tia amicum esse diximus: Affirmauimus. Sanitas igitur amicum? Valde. Si amicum, ali
 cuius gratia est amicum. Est. Amici scilicet, si supra concessa permanent. Et amici. Nun
 quid & illud iterum amici causa amicum erit? Certe. Necessarium est, ut hoc progressu
 ad principium quoddam perueniamus, quod non ultra in amicum aliud referatur, sed in
 id quod primum amicum est, cuiusque gratia caetera omnia quae sic dicuntur, sint amica. Ne
 cessarium. Hoc est quod modo dicebam considerandum, ne reliqua omnia quae amica
 gratia illius praediximus, tanquam simulacra quaedam eius nos decipiant, illud autem pri
 mum reuera sit amicum. Consideremus igitur hoc pacto. Quod quisque multifacit, utpu
 ta pater filium, rebus alijs omnibus anteponit: talisque uir ex eo quod filium multifacit,
 alia quoque nonnulla ob illum multifacit. Exempli causa, si illum cicutam ebibisse sense
 rit, uinum plurimifaciet, siquidem hoc uenena se curaturum speret. Et maxime quidem.
 Nunquid & amphoram in qua uinum? Valde. Num pluris aestimat tunc calicem ficti
 lem, aut tres cyathos quam filium? an contra potius se res habet? Vt omne hoc studium
 non ista respiciat, quae alterius gratia parantur: sed in illud tendat, cuius causa caetera que
 runtur. Neque uerum est quod saepe dicimus, quod argentum & aurum multifacimus.
 Omnis quippe intentio aestimatioque eius solius est, ad quod ista parantur. Constat. Ea
 dem quoque de amico ratio est. Quaecumque enim amici cuiusdam gratia, amica nobis esse di
 ximus, improprio uocabulo nominauimus. Amicum autem reuera illud esse apparet, in
 quod

Neutrum
 quod est,
 propter
 mali sensu,
 amicum bo
 no fit, gra
 tia boni

Amicū, nul-
lius amici
gratia est a-
micum

quod hæc omnes quæ uocantur amicitia, tendunt. Sic uidetur. Quapropter reuera ami- cum, nullius amici gratia est amicum. Verum. Hoc igitur reiectum est, amicum amici cu- iusdam causa esse amicum. Sed nonne bonum amicum est? Sic opinor. Num propter malum bonum amatur? & ita se res habet? Si ex tribus quæ diximus, bonum, malum, neutrum, duo accipiantur, malum uero abeat, & nihil attingat, nec corpus nec animam, nec aliud quicquam ex his quæ diximus secundum seipsa nec bona esse, nec mala, nun- quid inutile penitus tunc nobis bonū esset? Si enim nihil nos ulterius læderet, nullo bo- ni fauore indigeremus. Atque ita iam manifestum fieret, quod propter malum, bonum quæsiuerimus, amauerimusque: quasi bonum sit mali remedium, malum uero morbus: & cum nullus sit morbus, nulla medela indigeamus. An sic natura institutum est ipsum bo- num, ut propter malum ametur à nobis, qui inter bonum malumque mediū sumus? ipsum uero suapte natura nil conferat? Ita uidetur. Amicum itaque illud, in quod desinebant cæ- tera omnia quæ alterius amici gratia amica dicta sunt, longe aliter quam illa se habet. Illa enim amici gratia amica uocata sunt: ipsum autem quod reuera amicum est, contra ami- cum esse inimici causa nobis apparuit, quod si inimicum abesset, haud amplius nobis ef- fet amicum. Non, ut mihi præfens ratio persuadet. Si malum extirparetur, utrum fames nulla, sitis ue restaret, aut huiusmodi quicquā? an fortè fames aliqua relinqueretur, cum homines cæteraque animalia essent, neque noxia tamen? & sitis appetitusque reliqui, nec mali tamen, malo penitus extirpato? An ridicula forsitan quæstio est, quid tum euenturū sit, aut non? Quis enim nouit? Sed tamen hoc nouimus, quod nunc quidem accidit esurien- tem lædi, accidit & iuari. Vtique. Nonne sitientem quoque, & alia huius generis qualia- cunque cupientem, quandoque utiliter, quandoque noxie, quandoque neutro modo appete- re accidit? Valde. Si mala perdantur, quæ mala non sunt, cum illis unā interimentur. Ne- quaquam. Erunt igitur appetitus nec boni nec mali, etiam si mala fuerint interempta. Verisimile. Fieri ne potest, ut qui desiderat aliquid, atque ardet, id ipsum non amet? Non, ut mihi uidetur. Hac de causa etiā destructis malis, ut uidetur, amica nonnulla restabūt.

Ita. Sin autem malum causa esset ut alterum alterius esset amicū, sublato malo nihil ami- cum esset: Nam sublata causa, euentus eius remanere non potest. Probe loqueris. Non- ne supra inter nos conuenit, amicum amare aliquid, & propter aliquid? ac propter ma- lum, id quod nec malum est, nec bonum, ipsum bonum amare? Conuenit. In præsentia autem alia quædam causa uicissim amandi apparet. Videtur. Nunquid ut modo diceba- mus, desiderium amicitia causa est? & id quod desiderat, desiderati est amicum tunc quan- do desiderat? Quod uero supra diximus, amicum esse, nugæ quædam sunt, uelut poe- ma longum compositum? Apparet. Enim uero quod appetit, illud quo indiget, appe- tit. Id ipsum. Indigum itaque, amicum est illius quo indiget. Sic opinor. Eget quodlibet eo quo est priuatum. Quid prohibet? Eius igitur quod proprium & cognatum est, ut uide- tur, amor, amicitia, appetitioque existit. Menexene atque Lysis. Cōcedimus. Quare & uos si amici estis inuicem, natura quodammodo propinquū estis. Et maxime quidem. Et quis- quis alius desiderat alium. Si pueri, aut amat, ob id desiderat, & diligit atque amat, quod propinquus illi est uel secundum animam, uel animæ consuetudinem, aut mores, aut speciem. alioquin nunquam diligeret. Consensit planè Menexenus, Lysis tacuit. Sed ego, quod inquam, natura proprium est, necessarium est ut amemus. Videtur. Ergo ne- cessarium est ut legitimus, & minime simulans amator, uicissim ab amatis ametur. His Lysis atque Menexenus uix tandem annuerunt. Hippothales autem lætitia gestiens, uultu & colore uario fuit. Cæterum uolens diligentius sermonem discutere, hæc adieci. Si pro- prium, & simile differunt, diximus iam. Si Lysis atque Menexene, quid est amicum: sin au- tem idem est simile atque proprium, haud facile est sermonem superiorem reijcere, quod non simile simili secundum similitudinem inutile. inutile autem, amicum nullo pacto. Vultis igitur postquam differendo uelut ebrij facti sumus, fateamur aliud quiddam esse proprium, aliud simile? Volumus proculdubio. Vtrum bonum cuique proprium pone- mus, malum autem alienum? An malum malo proprium, & bono bonum, neutro deni- que neutrum? Singula hæc singulis propria nobis esse uidentur. Rursus. Si pueri in eos quos à principio de amicitia redarguimus, sermones nunc incidimus. Nam iniustus in- iusto, malo malus non minus amicus erit quam bonus bono. Ita uidetur. Quid porro si bonum

An desideri-
um amici-
tia causa sit

si bonum, & proprium idem esse dixerimus, nonne bonus bono duntaxat amicus? Om- nino. At istud quoque confutatum à nobis iam dudum existimauimus. Recordamini? O- ptime. Quo igitur sermone deinceps utamur? ad nihil uidelicet. Operæ precium itaque est instar sapientum in iudicijs quæ dicta sunt, enumerando resumere. Si enim nec amantes, neque amati, nec similes, neque dissimiles, nec boni, nec proprii, nec alia quocumque di- nume rauimus, quorum propter multitudinem haud memini, si inquam nihil ex istis amicum est nihil equidem quod asseram, amplius habeo. Cum ista dixissem, cogitavi quendam e ma- ioribus natu mouere, sed illico tanquam demones quidam pædagogi tam Lysidis quam Menexeni, unā cum fratribus illorum, domum eos redire iusserunt. Hesperus enim ue- nerat. Primum itaque nos, & alij circumstantes pædagogos repulimus. Sed cum nihil nos curaret, & barbære quædam ingerentes grauitè ferrent, simulque pueros uocarent, illorum procacitate uicti, cœtum dissoluimus. Videbantur enim nobis quia festo succu- buissent nihil habere, quod in medium afferrent. Postea iam abeuntibus illis, ad Mene- xenum Lysidemque conuersus, hæc breuiter intuli. In præsentia ridiculi ineptique euasisse ui- demur, tam ipse grandis natu, quam uos pueri. Siquidem isti abeutes nos carpent, quod amicos inuicem nos esse putemus (ego enim me uobis annumero) cum nōdum quid a- micus sit, inuenire potuerimus.

EPITOME MARSILII FICINI FLOREN-

TINI IN THEAETETVM PLATONIS, VEL DE SCIENTIA
ad Petrum Medicem patriæ patrem.

DI A LOGVS de scientia Petre Medices insurgit altius, & dignas miro ingenij tui acumine que- stiones mouet, quarum capita, solutionesque in hoc compendio summatim animaduertes. Vbi quid sci- entia non sit, quid sit, & unde, & quomodo, disputatum reperies. Socrates quidem quid scientia sit, interrogat. Theætetus autem respondet scientiam esse geometriam, arithmetica, cæterasque huius ge- neris disciplinas, & artes singulas. Hanc Socrates responsionem tanquam interrogationi minus congruam respuit. Quia cum interrogaretur quid scientia sit, non quid, sed quot scientie sunt, enumerat, & cuius scientia sunt, expo- nit. Qui enim arithmetica dicit, non scientiam ipsam, sed numerandi scientiam: & qui geometriam, metiendi sci- entiam dicit: Deinde ridicula responsio est, cum per ignota readdatur. Nemo enim potest quid hæc scientia numero rum uel figurarū sit, nosse, nisi quid est scientia, nouerit. Præterea superflua responsio est. Nam cum posset paucis complecti ipsius scientie rationem, dinumeratis singulis infinitū iterum ingreditur. Asseri post hæc Protagoræ defi- nitionem, scientiam sensum esse dicentis. Hominem quippe Protagoras rerum omnium mensuram esse censet, exi- stentium quidem ut sunt, non existentium autem, ut non sunt, & quilibet cuique talia esse, qualia cuique uidentur. Quales enim res quæque sunt, tales sentiri. Quales sentiuntur, tales phantasia, id est sensui interiori uideri. Quo ef- fici uult, ut sensus scientia sit. In hoc sanè Thales Milesius, Homerus, Epicharmus, Empedocles, Heraclitus, Prota- goras consenserunt. Nam cum inquit Thales aquam omnium esse principium, & Homerus patrem omnium Oce- anum, matrem Tethydem esse, omnia ostendunt in fluxu uersari. Hos reliqui quos memorauimus, imitati, nihil esse unquam, sed fieri semper unum quodque, dixerunt. Vnde nihil in se absolute tale potius esse quam tale, sed per motū, mixtionem, relationemque: unius ad aliud, huic quidem tale, illi tale, & fieri, & uideri. Quod omnia in motu sint, ex eo constare putant, quod à motu omnia fiant: quod autem à motu omnia, ex eo conijciunt, quod à quo quidque sit, per illud & conseruatur. Sed tam illa quæ ad animam, quam quæ ad corpus pertinent motu & exercitatione seruatur, ocio torporeque perire. A motu igitur omnia. Præterea quandiu calorū sphaera mouentur, miscentur quatuor elementa. Quatenus ista miscentur, catenus inferiora gignuntur: quæ postquam genita sunt, exercitatione seruatur. hæc igitur omnia motus efficit. Addunt quod ex calore generatio, calor ex motu solis uel collisione corporū pro- uenit. Quod autem nihil secundum se ipsum unum aliquid sit, sic exemplo inducunt: albedo, & quisque color, nec oculorum aspectus est, neque corporum motus, sed ex aspectu motuque medium quiddam resultat, id est talis circa oculos passio. Et ex diuersa efficiētis dispositione uariouque intuenti modo, colores uarij, & alijs alij, & uiden- tur, & fiunt. Præterea radiorum motus uarijs corpora pulsans, oculosque feriens, diuersas & omniformes ima- gines offert. Quinetiam sæpe diuersis hominibus animalibusque: circa idem diuersus color apparet & est: sæpe quoque eidem, & circa idem, quanquam non eodem, sed alio tempore, ob naturæ ipsius mutationem. Opinatur igitur quicquid est, esse motum. Motus autem species duas, unam in agendo, in patiēdo alteram. horum motuū com- mixtione, omnia ut ipsi aiunt, consciuntur. Euentus specie gemini, numero infiniti sunt, sensibile uidelicet, atque sen- sus, qui cū sensibili sit semper atque congregatur. Quotiens enim sentiendi uis aliqua, & aliquid illi consonum una coherent

coherent, eorū concursu duo quaedam proueniunt: circa id quod obiectum est, species sentienda, color, sapor, odor, ceteraq; huiusmodi: circa uim animae, sensus. Quibus disiunctis, ista non fiunt, quo fit, ut ex ijs quae quinq; sensibus offeruntur, nihil tale suapte natura uel tale sit, sed cum sensu congregiendi aliis aliud fiat. Nihil enim agens uel patiens secundum se ipsum est, sed in alterno congressu utriusq;. Quare nihil seipso unū aliquid est, sed ad aliud & alicui semper fit, nec est unquam, uerum fit, fluitq; semper. Haec autem ex eo redarguit Socrates, quod ebrii, & hi futatio praedi qui Phrenesim patiuntur, & insani & dormientes cum somniant, nec non qui sensus alio quodā morbo corruptos etorum habent, uera sentire se, & cogitare affirmant, cum omnia tamen illorum uisa falsa esse dicamus. Quo efficitur, ut non omnia quae uidentur, uera sint. In eandem dubitationem cadunt, quaecunque uigilantes sobrii q; sentire dicimur. Nam equum ferme tempus somno, & uigilia uicissim dāmus. Idcirco dubium est, utrum haec an illa potius somnia falsaq; sint. Qui uero apparatus omnia uera esse opinanti uolunt, sic utiq; responderent, quod uaria agentium patientiumue affectiones diuersa produciunt: & obiecta quae sentiuntur, agunt secundum patiensis sensus affectionem. Haec in uigilante, & dormiente, aegrotante, & beneuolente alia est. Quae propter & alia iudicia fiunt, omnia tamen uera: quia omnia cuiq; talia sunt, qualia iudicantur. Meminisse enim oportet quod supra dictum, nil sui natura absolute unū aliquid esse, sed ad alterū, & alteri, & alterius esse, quicquid aliquid est. Immo fieri quicquid fit aliquid, esse uero nihil. Haec itaq; sibi inuicem consonant: secundum Homerum & Heraclitum, omnia fluere: secundum Protagoram rerum omnium mensuram esse hominem: secundum Theaetetum, scientiam esse sensum.

Alteri Socratis confutatio Aduersus eos ita Socrates argumentatur. Si sensus scientia est, bruta quae magis quam homo sensibus ualent, scientia praestabunt. Item si uere sunt quaecūq; uidentur, cuiuslibet hominis cogitationes aequae rectae sunt, nec ullus alio sapientior, nec homine deus. Accedit ad haec quod inanis esset docendi, disputandi, redarguendi facultas, cum nihil discere oporteat eos, qui uere de singulis iudicant, neq; inquirenda sint quae quisq; possidet, neq; redarguendū aliquid sit: quandoquidem cogitationes quaelibet uerae sunt. Praeterea si idem est sentire ac scire, ut uidere atq; audire, cum primum literas inspiciunt pueri nondum eruditi, uident eas, sciunt igitur: aut si nescire dicantur, dicantur etiam non uidere. Et cum primum barbaros sua pronunciantes audimus, nondum illius linguae periti, sicut audire sic et scire quae proferunt affirmabimus, quod si quis intelligere neget, neget similiter & audire. Respondebit ad ultimum hoc Protagoras, quod uidemus audimus uel scire: quod ignoramus, nec sentire quidem. Ut in literis figuram, situs partium, & colorem pueri uident, & uidentes sciunt. Voces barbaras audientes, mox acutum, & graue ut audiunt ita sciunt: literarum uero uocumq; significata cum non sentiant, prorsus ignorant. Contra illum scin fertur. Ex hoc dicit Protagora sequitur, ut cum significata sciunt, alio quodam quam sensu sciunt. Scientia itaq; aliud quiddam est quam sensus. Item si uidere scire est, non uidere nescire erit. Quod autē quis uidit didicitq; & meminit, scit. Saepē uero id non uidet, ergo & nescit, quapropter idem simul & scit & nescit. Praeterea si uno oculo aliquid uideas, alio clauso nihil cernas, illud uides pariter & non uides. Quare litigiosus quispiam dixerit: Si uidere scire est, & non uidere nescire: idem scis simul & nescis. Adde quod cum quid eminens & confuse prospicis, uides quidem, nescis tamen, cum dubites. Non igitur scientia sensus est. Responderet forte Protagoras, primo quidem etiam non patiēdo meminit, cum iterum idem sentit patiturq;, reminiscitur. In primo quidem scit actu non habitu, in secundo, habitu non actu, in tertio, & actu simul & habitu: quare interdum & scit et nescit. Neq; tamē haec contraria. Nam non eodem modo quo scit ignorat. Ergo cum non uidet, meminit tamē, scit habitu, actu nescit. Haec uero contraria non sunt. Et cum a Socrate dicitur alius alio sapientior, respondet Protagoras non ex eo sapientes quosdā, insipientes alios esse uocandos, quod alij uera, alij falsa opinantur, Nam opinari unūquēq; illa quae quisq; patitur, pati ea a quibus mouetur, moueri ab his quae agunt, agere illa quae sunt, quae sunt uera esse. Ex quo oēs opinari uera concludit, nō tamen omnes bona atque decora. Sapientes asserit eos, qui bene affecti quaecūq; offeruntur ut bona suscipiunt, bonaq; sibi putant, & ut putant, sunt. Insipientes illos, qui male affecti, mala iudicant, & mala sibi sunt quae iudicant. Contra id quod dicitur, omnes uera opinari, sic Socrates. Accidit in omni uita & singulis facultatibus, ut existimemus in quibusdam nosmetipsos uere iudicare, in nonnullis alios. quisque enim facultatem aliquam profitetur, alteri in aliena arte concedit. Aut existimatio haec uera, aut falsa est. Vtrinque sequitur, non omnes homines uere putare. Nam si uera existimatio illa, uerum erit quod quidā in multis uere iudicat in quibus nos falso opinamur, Non omnes igitur uera opinantur. Sin falsa, ergo in hoc saltem saepe decipimur, quare nō omnis opinio uera. Quinetiam saepe contingit, ut quae unus ut uera cogitat, ab omnium aliorū opinione abhorreant. illa igitur illi uera, falsa alijs uidebuntur. Erunt igitur falsa, tamen plus quam uera, quo plures sunt quibus falsa quam quibus uera putantur. Non ergo mensura rerum ille, sed alij. Quare nō omnes mensura rerū omnium sunt. Item Protagora sententia, quod omnis opinio uera sit, Paradoxon est, & praeter omnium ferme sententiā, ex quo omnem penē genus hominū falsam eius opinionē censet: quod si uera est omnis opinio, uerū & hoc uniuersale iudicium, ergo ut falsa putatur, ita & est Protagora ipsius positio, qua dicitur omnē opinionē esse uerā. Nam seipsam, ita dicēdo, falsam esse cōcedit. Et si dixerit falso putare illos qui ab eius dictis abhorret, hinc quoq; idē sequitur,

non

non omnem scilicet opinionē esse ueram. Praeterea qui ignorat, mensura eius quod ignorat esse nequit. Qui dubitat, ignorat: omnes homines dubitant, multa ergo ignorant. Non omnes itaq; omnium mensura sunt. Cumq; dicit, qualia cuiq; singula uidentur, talia sunt, aberrat. Quae nanq; medicinae artis ignaris salubria corpori noxiāne uidentur, nō semper talia sunt, saepe illos opinio fallit: & quae uilia uel noxia in reipublicae administratiōe ciues deliberrando decernunt, non semper reip. talia sunt. Obsunt enim multa, quae profutura sperabant: & quae nocitura, profutura sunt. Quod si ipsum salubre, & utile non sola opinione hominūq; cōsuetudine constant, sed aliquam suapte natura substantiam habent, multo magis honestū ipsum atq; bonum, quippe utilium principium est, & finis. Quapropter nec in his quae ad corporis curam, nec in illis quae ad animam & reipub. gubernationem spectant, qualia cuiq; singula uidentur, talia sunt. Etenim si quaecūq; uidentur, talia essent, quoties quis futura praediceret, uere nimirū praesagiret, quod quidem falsum est. Raro enim futura talia ueniunt, qualia cogitantur. Etsi quis de futuris iudicat, nō quiuis id agit, sed artifex de his quae ad eius artem spectant. Ut futuram febrem medicus potius quam musicus, futuram consonantiam musicus melius quam medicus prauidet. His deniq; confutatis occasione sumens Socrates a libertate uel seruitute loquendi, de libertate philosophantium, & seruitute ciuiliū ac rhetorū disputat, qualis sit utrorumq; uita: quod philosophi finis est, ab humanis malis ad superna bona conscendere: de premijs eorū qui coelestia petunt, poenis eorum qui terrenis inhiant. Qua digressione peracta ad propositam quaestionem reuertitur. Eius fundamentum erat Heracliti sententia quod omnia moueantur. Cuius contrariū Parmenides, & Melissus, & Eleates Zeno senserūt. Omne enim unum & immobile posuere, quorum dogma Plato in libro De uno rerū omnium principio, quem traduximus, exponit & approbat. Contra uero Heraclitū & Protagoram a motus diuisio ne differere incipit. Motus duo sunt genera. Vnus secundū locum motus, secundū rei naturam alter. Latio illa altera ratio haec dicitur. Lationis species duae, transitus circulatorio. Quia uel de loco ad locum fit transitus, uel circa locum unum eundemq; circuitus. Motus uero in ipsa rei motae natura, aut secundum substantiam, aut circa quantitatem uel qualitatem efficitur. Si secundum substantiam ad ipsum esse quid mouetur, generatio: si ad non esse, corruptio. Secundum quantitatem ad maius, incrementum: ad minus, decrementum dicitur. Motus qui de qualitate in qualitatem, affectio nominatur. Sortitur deinde uaria ex uarijs qualitibus nomina. Nam qui ad calorem calefactio: ad frigus, frigefactio, ad colorem, coloratio, similiterq; de ceteris. Distinctione praemissa querit Socrates, si mouentur omnia, utrum duobus illis motus generibus singula, aut uno quodam multa, duobus alia moueantur. Si uno quodam multa, sequitur non magis illa moueri quam stare. Nam si modo quodam mouentur, quodammodo et quiescunt. Opinio uero illorū nō id uult, sed omnia omnino sine ullo statu moueri, quo fit ut omnibus motibus agitentur. Ergo dū res ē loco ad locū feruntur, ex affectione interim in affectionem iugiter transeunt, ut ex calore in frigus, albedine in nigredinem, uel contrā. Queritur utrum sub una quadam harum forma aliquantulum maneant nec ne, Si manent, sequitur ut non omnis status sit expulsus. Si non permanent, dum quid calidum aut album pronunciat, definit calidum esse uel album. Immo prius quam pronuntiatio incepta desinat, definit esse forma. Vnde nihil unquam uere pronūciatur aut percipitur: nec magis calidum illud quam non calidum, album quam nō album est praedicandum, cum in nullo consistat, & sit & non sit pariter dum profertur. Quam ob causam rerum formae nobis ignotae sunt. Idem de sensu dicendum. Nam nec uisus in uisione, nec in audiēdo auditus momentū permanet. Quocirca nō magis uidere aut audire, quam non uidere, & non audire contingit, etiam dum uidere & audire nos profitemur. Ex quo sequitur, ut sublatis sensibus sublata sit & sensuum ueritas: qua sublata, nullo modo dicendum sensuum scientiam esse. Addit & aliam rationē, ad cuius intelligentiam aduertendū est, quod Plato nullā corpori cognitionem tribuit, quemadmodū nullā uitā. Quod uiuit, id sentit: uiuit anima, & anima sentit. In corpore autem nec uita nec sensus, sed uita sensusq; opera declarantur. Ideo quos sensus quinq; alij uocant, ipse organa quinq; sensus appellari uult, nihilq; his instrumentis sentire, sed per hos quasi meatus ab una quadam animae ui sentiri singula putat, quae sensum communem uocat, in quem undiq; ē singulis corporis organis, ut ad centrum circuli ē circūferentia lineae uariae passiones influunt. Colores quidem per oculos, per aures soni, per nares odores, saporēq; per linguā, deniq; per totum corpus calor, frigus, humidum, siccum, graue, leue, molle, durum, leue, asperū, rarū, densum, acutum similiter, & obtusum. Quod anima ista non multis, sed una ui sentiat, patet: quia sentiendo colorem, dicimus non esse uocem: & saporem sentiendo, non esse odorem pronunciamus. Non potest aliud ab alio distinguere, qui non utriusq; cognoscit. Nullum organum eadem quae & aliud organum porrigit: & si eadem, non eodem modo. Idcirco eorū quae sentiuntur distinctio, non in organis est, sed in una quadā ui animae percipiente singula, et singula simul a singulis distinguente. Quae cum ipsa haec omnia sola possit, quod nec etiam Peripatetici negant, quid multis sensibus opus est? Hic sensus quem communem uocant, omnibus animalibus statim natis inest. Praeter quem est & animus, cogitatio eadem uis est ultra sentium communem apud Platonē presentibus

finis philosophi

Plato approbat Parmenidem dicentē, omnia esse unum & immobile. Distinctio motionū

presentibus comparare. Itaque hac uel essentiam, unitatem, numerum, idem, alterum, similitudinem, dissimilitudinem, pulchrum, turpe, bonum, malum, utile, inutile iudicamus. Quod equidem iudicium cum non statim natis adsit sed longo post tempore, nec omnibus animalibus, sed quibusdam, patet quod alia quadam uel praeter communem sensum haec percipimus. Hanc phantasia perfectam, et opinionem nuncupat. Quae tamen ipsa non sufficit. Nam haec omnia proprio quodam, et particulari modo, certo sub tempore locoque, et conditione iudicat. Scimus autem nos de iisdem in genere, et uniuersali modo etiam iudicare, non quid nunc homo hic, uel ubi hoc utile, uerum quid ipsa semper humanitas, quid passim utilitas ipsa sit. Ideoque alia uel opus est, quae uniuersales rationes rerum generatim percipiens de una discurrat in aliam, discurrendoque argumentetur. Quod quidem in nobis fieri dum syllogismos necimus, nemo dubitat. Hanc rationem uel cogitationem dicimus uniuersalem: cum opinionem ipsam, particularem rationem cogitationemque nuncupemus. Ad hanc denique mens accedit, quae omnes rationes rerum non discursu, sed simplici stabilique intuitu percipit, nam supra motum ac tempus, status et aeternitas esse debet. Motus quidem et tempus in ratione: in mente status est, et aeternitas. Non enim aliud post aliud discit, sed simul omnia tenet. Supra mentem ipsa anima unitas est summi boni character, qua non rerum rationibus ideisque, sed primo rerum omnium principio, quod ipsum unum est, iungitur. Cum omnes animae uires quae in cognitione uersantur enumeratae sint, et scientia in cognitione consistat, in qua potissimum uel scientia sit, uidendum. Sensui quidem non conuenit, ut multis iam rationibus consistat, et hac praecipue, quia sensus ille communes essentias rerum non iudicat, sed passiones quasdam corporum solummodo percipit. Quisquis ignorat essentiam, ignorat et ueritatem. Qui ueritatis est expertus scientia nimium alienus. Non ergo in sensu scientia, ubi anima non per se sed corpus percipit, atque ideo saepe decipitur. Sed in phantasia forsitan, et opinione consistit, ubi essentias iam percipimus, et anima per seipsa sine corporis ministerio iudicat. Atque haec sententia secundo loco Theaeteto placet, quod scientia sit opinio, non quaelibet tamen, sed opinio uera: falsa autem opinio, ignorantia. Cum uero Theaetetus opinionem in duo distinxisset, ueram, et falsam, quaesuit ilico Socrates quomodo falsa opinio esse possit. Vnumque supponit, quod quisquis opinatur, aut ea quae nouit, aut quae non nouit opinatur. Vnde in hunc modum ratiocinatur. Qui opinatur falsa, nunquam ex falsa opinatur, quod putet aliqua quae nouit: alia quaedam esse quae etiam nouit. Nam qui utraque noscit, aliud pro alio nunquam accipit. Neque quae non nouit, alia quaedam quae non nouit. Nihil enim de illis quis iudicat, quae nunquam in cogitationem uenerunt. Neque quod nouit, id quod nunquam nouit: aut contra quod non nouit, id quod nouit esse. Quis enim pro ignoto notum, uel pro noto ignotum accipiat? His igitur modis opinari falsa nullus posse uidetur. Fortè uero alio quodam pacto falsa homines opinantur, cum ea quae non sunt, opinantur. Ex quo falsa opinio erit ea quae non sunt opinari. Sed neque id fieri potest. Quisquis enim uidet, unum aliquid uidet: qui unum aliquid uidet, existens quoddam uidet: qui uero non existens uidet, uel unum aliquid. Qui non unum aliquid, nihil: qui nihil uidet nec uidet quidem. Ergo aut non uidet, aut quod est uidet. Similiter de auditu ac ceteris sensibus affirmare possumus. Quamobrem cum opinio sensum sequatur, quicumque opinatur, unum aliquid opinatur: qui unum aliquid opinatur, existens aliquid opinatur. ergo quod est opinatur. qui uero non existens, etiam nec unum aliquid. Si non unum aliquid, nihil igitur. Si nihil opinatur, nec opinatur quidem. Itaque aut non opinatur omnino, aut quod est opinatur. Quapropter neque hoc modo falsa aliquis opinabitur, quod quae non sunt opinetur. Accedit modus alius quo commutatio fit, ita ut aliud pro alio accipiamus: ut pro pulchro turpe, et pro utili inutile. quod quidem Socrates ita refellit. Opinari, secundo ipso loqui est, dum nobiscummet interrogamus, respondemus, affirmamus atque negamus. Nec est locutio haec intrinseca extrinseco sermone deterior. In extrinseco uero sermone nullus unquam dicit quod turpe est, esse pulchrum: et quod homo, boue esse: quod par, impar. aut huiusmodi aliquid. Quare nullo minus cogitando asseret, horum unum aliud esse. Nam aut noscit utraque, aut alterum solum, si utraque, nunquam utique commutaret. si alterum, neque sic etiam. quod enim cognoscit, nunquam pro illo quod nondum in cogitatione uenit acciperet. quo fit ut nondum inuentum esse uideatur, quomodo falsa opinio nobis insit. Vtitur hic Plato, et in Philebo, Sophista, atque Menone, sex nominibus ad eandem uim animae pertinentibus, ad sex illius officia significanda. Nam cum post sensum communem anima eadem quae et communis sensus apprehendit, opinante potentia percipit, prima ipsa perceptio, imaginatio dicitur. Vt apprehensa conseruat memoria. Vt iterum quae seruauit, in seipsa resumit remissionem. Et cum resumendo de alio in aliud quasi quadam ratiocinatione discurrat, cogitatio. Postquam uero discursu peracto affirmatur aliquid uel negatur, opinio. At uero cum opinione percepta per sensum atque memoriam anima cogitatione refingens ita in haec respicit uelut in illa a quibus ista manarunt et quae imagines sunt res ueras esse putat, picturam quandam, et phantasia Plato nominat. Et cum caecam inducit effigiem, cerebri naturam nequaquam intelligit. Non enim dixit in corpore, sed in animo caecam effigiem esse. Cum uero in incorporeo nihil sit corporale, per translationem quadam operumque similitudinem potius, quam ita ut uerba sonant, haec intelligentia sunt in anima da sunt. Neque in corpore figi uult rerum imagines, neque in animo ab externis obiectis effingi, sed uel ex natura sua non esse sunt habere illas animam, uel occasione ab extremis motibus corporisque passionibus sumpta in seipsam sua uel formas rationesque concipere. Qui de his dubitat, Plotini summi interpretis commentaria legat. His expositis ad opinionis sal-

Formae quae sunt in anima non esse sunt quae sunt extra

semodos redeundum est. Inducit plurimos Socrates, et multos respuit, et ut Sophistarum fastum reprimat, saepe quae concessa ab illis sunt, iterum atque iterum confutat. Tandem ex Platoni mente colligendum est, quod quando sensibile quoddam primo nobis occurrit, eiusque occursum sensus in nobis efficitur, et a sensu memoria, ac deinde rursus idem nobis obijcitur, memoriam praecedentem cum sequente sensu componimus, et in his iam dicimus Socrates, equus, ignis, ceteraque huiusmodi. Atque haec opinio quaedam nuncupatur, componentibus nobis praecedentem memoriam cum recente sensu. Et quotiens haec quae colligantur, inuicem consonant, opinio uera existit: si dissonant, opinio falsa. Nam si quis dum Socratis speciem in memoria seruat, Platonem ipsum offendat, putetque se ob quandam similitudinem Socrati rursus occurrere, postmodum Platonis sensum uelut a Socrate hauriens, memoriae Socratis ipsum accommodet, opinio falsa resultat. Atque hoc pacto opinio falsa fit ex collatione sensus ad cogitationem. Fit et alio modo, collatione commutationemque cogitationis unius ad alterius cuiusdam cogitationem. potest enim quis numero rum quorundam species, quae in memoria latent, etiam absque praesente sensu, cogitando inuicem permutare, ita ut XII. pro XI. et contra XI. pro XII. capiat. Verum dubitatio quaedam suboritur. Nam quicumque species seruat, scit ea quorum species habet. hos ergo scit numeros. Sin commutat, ignorat. Quare simul eadem et scit, et ignorat. Respondendum, non esse absurdum ut is qui uno modo scit, ignoret alio. Nam is habitu quidem scit, actu ignorat. Quocirca his nihil impediens, duae falsae opinionis species inuenta sunt, et paulo ante exposita. Oritur et alia dubitatio. Quae si quis dum scientias duorum quorundam habet, commutando falso opinetur, et alterum pro altero capiat, uidetur rem ipsam cuius habet scientiam, ignorare: et quod deterius est, scientia ipsa, non ignorantia ignorare, cum ipsa scientia commutationis causa sit, ignorantiae commutatio. Quod si ita est, cum scientia ignorare nos faciat, nihil prohibet quin ignorantia scire efficiat. Respondet ad haec Theaetetus ponendam in animo inscitiam sicut et scientiae speciem, et qui alterum pro altera capit, falli, atque ita per ignorantiam potius quam per scientiam ignorari. Responsio haec minime sufficit, quin eodem modo quo et supra, quaeretur, si commutat eas inuicem species, utrum cognoscat utranque, aut ignoret, aut alteram norit, alteram ignorauerit. Vnde superior controuersia omnis redibit. Item si ponenda species qua scientia noscitur, et qua inscitia, iterum species aliae quibus species haec noscuntur, ponenda sunt, et aliae rursus quibus illae. atque ita in infinitum progrediamur. Quocirca non ita, sed aliter respondendum. Nam dicendum erat, ut Socrates supra tetigerat, quod non rerum notiones permutationis causa sunt, sed confusio notionum, negligentia diuturna, externa similitudo haud exacte discussa. Non ergo scientia, immo confusio, negligentia, deceptionemque ignorare uidemur. quanquam haec haud absolute iudicari prius possunt, quam quid est scientia, fuerit declaratum. Nam per lucem tenebras, per sonum silentium, per bonum malum, per uerum falsum dignoscimus. Ante igitur quid scientia est, de finiendum uidetur: quam falsa opinio declaranda, si perfecte illam comprehendere cupimus. Hinc Theaetetus, scientiam esse ueram opinionem asserit. Quod quidem ex eo confutat Socrates, quod oratoria facultas persuadet, non docet: qui persuadet, opinionem inducit, et opinionem ueram, cum uera refert, neque tamen scientiam. Nam de his quae in motu sunt semper, et alias se aliter habent, certa nunquam scientia est. Talia uero sunt humana negotia, de quibus oratores agunt, praesertim cum saepe ad ea credenda auditores inducant, de quibus ipsi dubitant, et quibus nunquam interfuert. Addit post haec Theaetetus Leucippi, et Cyrenaei Theodori definitionem. Scientia est opinio uera cum ratione. et idcirco quae rationem habent, sciri possunt: quae ratione carent, minime. Et Prodicus Chius Leucippum imitatus, elementa rerum, quia simplicia sunt, proptereaque sine ratione, ignota esse asseruit: composita uero cum rationem habere possint, nota. Rationem quidem definitionem, et orationem quandam declarantem rei substantiam proprietatemque intelligunt. Quae quia plura includit, subiectum et praedicatum, interdum etiam copulam, id est uerbum, et nomina, compositum quoddam significat. Elementum uero simplex, ideoque rationis expertus, et ignotum relinquitur. Duo quae dicta sunt, Socrates confutat. prius quidem posterius hoc, quo dicitur, Elementa, quia simplicia, ignota: quae ex his effecta sunt, quia composita, nota. Deinde prius illud, quod scientia sit cum ratione opinio uera. Et exempli causa pro elementis literas accipit, pro composito syllabam. Verum quae de his tradit, de rebus omnibus intelligi uult. Prima contra illos ratio est. Quia quemadmodum composita ab elementis dependent, ita compositorum cognitio ab elementorum cognitione perficitur. Neque enim sine causa, quae a causa sunt, cognosci possunt. Quapropter impossibile est, ignorantis elementis scire composita. Item sume compositum quoddam, ut ecce So, primam nominis Socratici syllabam. Vtrum syllaba haec utraque elementa est? An una quaedam species ex elementis congrementibus nata? Si utraque, ergo quisquis syllabam hanc, So, nouit, utraque elementa nouit. Interrogatusque quid est So, s, et o, respondebit. Et si s, et o ignorabit, So, nunquam cognoscat. Nam qui utrunque noscit, nescit et ambo. Impossibile igitur est ignorantis elementis composita nosse. Sed dicit forte aliquis, syllabam, et uenamquamque speciem, non elementa, sed unum quiddam praeter illa existere. Quem Socrates sic interrogat: Vtrum species haec, et syllaba partes habeat nec ne. Si habet, totum quoddam est, et omne. Totum uero, et omne, nihil aliud est quam partes omnes. quod in numeris patet. Etenim totus numerus, nihil aliud est quam omnes quas continet unitates, atque ita species haec constabit ex partibus, et partes eo ipso quod erunt totius erunt. Sicut ergo nota

Quae uera
quae falsa o-
pinio
Duae species
opinionis
falsae

m species

species, ita & elementa cognita. Nam si speciem noscit, totum & omne noscit. Si totum & omne, nullā ipsi ex partibus eius deesse cognoscit. Ergo singulas scit partes habere. Singulas itaq; noscit: quas si ignorarit, utrum omnes adsint, nec ne, scire non poterit. Impossibile igitur ignoratis elementis speciem noscere. At si quis dixerit speciem ipsam unam partes nullas habere, ex eo quod elementa quibus constat, partes eius non sunt: sequitur ut simplex, et impartibilis sit. Quare sicut elementum quia simplex, ignotum dictum fuit, ita & species ipsa quia simplex, ignota esse dicitur. Ideoq; nullo modo fieri potest, ut ignoratis elementis species quæ ex his fiunt, noscantur. Quod ex eo quoque perspicue patet, quod in singulis artibus fundamentum cuiusq; artis intelligendæ est, elementa rerum ipsarum de quibus ars ipsa agit, comprehendere. Alioquin labor omnis est irritus. Hoc denique confutato, Socrates iam principalem propositionis partem refellere incipit, ubi dicebatur, Scientiam esse opinionem ueram cum ratione. Tria enim rationis nomine significari possunt, aut oratio, aut per elementa rei discursus, aut definitio. Si primum, omnis opinio scientia erit. Siue enim uera seu falsa opinemur, quod sentimus sermone proferre ualemus: ergo ratione opinabitur, etiam qui falsa opinabitur. Si secundam, quotiens quis per elementa discurret, scire dicitur. Id uero idcirco falsum est, quia elementa discurrendo transponere potest, ordinemq; peruertere, & elementum unius rei in aliam quandam referre, & uni elementum alterius accommodare. Qui uero ista consudat, scire non est dicendus. Si tertium, id est definitionem intelligit, & scientiam uocat opinionem ueram cum definitione, sic contra illum argumentamur. Definitio interpretatio differentie est: ideo quicumque definit, præter rei communia differentiam propriam assignat. Sed qui Socratem uere, & Theætetum opinatur, utrum differentias opinando Socratis, & Theætetis percipit, nec ne? Si non percipit, nec uere opinatur. nunquam enim alterum ab altero uere distinguem, nisi differentias utriusq; dignoscerem. Ergo eo ipso quo uere opinatur, differentias callet. Quare nihil opus est præter opinionem ueram, addere rationem, id est differentie rationem. Verum dicit forte quispiam, in ipsa opinione sensum quandam imaginationemq; differentie includi, potius quam certam differentie naturalis intelligentiam: ideoq; addendum in scientie definitione, differentie intelligentiam. Contra hunc sententiam Socrates argumentatur. Absurda profecto definitio est, qua idem per idem describitur. Cum uero dicimus scientiam esse opinionem ueram cum ratione, id est cum differentie intelligentia, scientiam per scientiam definimus. Nam intelligentia differentie, differentie scientia est. unde scientia erit opinio uera cum scientia differentie, quod dictu ridiculum est. Ex his omnibus iam falsæ sophistarum definitiones redargute sunt. Prima, quæ dicebat scientiam esse singulas quæ discuntur facultates: secunda, quæ scientiam esse sensum: tertia, scientiam esse opinionem ueram. quarta, scientiam esse opinionem ueram cum sermonis prolatione: quinta, opinionem ueram cum discursu per elementa: sexta, opinionem ueram cum differentie imaginatione: septima, opinionem ueram cum scientia differentie. His deniq; redargutis uidendum est quid Plato doceat. quippe in sexto lib. De repub. Brontinum, & Archytam Pythagóricos imitatus, duo rerum genera ponit, intelligibile scilicet, & sensibile. Illud stabile & incorporeum: hoc mobile corporeumq;. Viam ad illud noscendum rationem uocat, uiam ad hoc sensum, notionem communem illius, intelligentiam: huius, opinionem. Sed utrunq; genus bifariam diuidit. Vult enim esse intelligibile primum, & secundum: in eo ideas, id est diuinæ mentis species motionesq;, & mentes alias, & animas contineri: in hoc numeros, & figuras. Numeri quippe & figuræ quamuis incorporalia sint, tamen quia diuisionem aliquam suscipiunt, non pari dignitate quæ impartibiles substantiæ censenda sunt. Illorum cognitionem proprio nomine intellectu, horum cogitationem intellectualem uocat. Sensibile quoq; pari diuisione partitur, in primum scilicet, et secundum. In primo locat corpora omnia corporeaq;. In secundo umbras, et imagines corporum, siue in aqua, siue in speculis appareant. Et eas ita se habere ad corpora, ut mathematica ad diuina existimat. Perceptionem corporum, credulitatem proprie nominat: umbrarum, imaginationem. Deinde circa umbras corporum, uel corpora, uel mathematica, scientiam esse negat, sed in solo intellectu diuinorum eam locat. Quod & in hoc dialogo significauit in principio, cum scientiam & sapientiam idem esse proponeret. Nam sapientiam esse diuinorum contemplationem usiq; testatur. Quo uero differat intellectus ipse, id est scientia ab opinione, in libro de natura his uerbis ostendit. Si intellectus ueraq; opinio due res sunt, necesse est ideas per semet intellectu potius quam sensu comprehendere. Sin uero, ut quibusdam uidetur, uera opinio ab intellectu nil differt, omnia quæ corporea sentimus, certa habenda sunt. Sed opinor duo esse dicenda, propterea quod utraq; magna differentia distant: quippe quorum alterum doctrina nobis insinuat, alterum per suasionis assumptio. Alterum quidem semper cum ratione uera, porro sine ulla ratione alterum. Alterum eorum nulla ratione traducibile, alterum nutans incertumq;. Quid, quod recte opinionis omnis homo particeps? Intellectus autem dei proprius, & paucorum admodum electorum hominum? Eadem ferme in Menone Phileboq; testatur. Quid ergo scientia est? diuinarum rerum certa ratione comprehensio. Hæc intellectu, primo ac semper. In ratione secundo, nec semper. Nam ratio cum inter intellectum opinionemq; media sit, quoties ad inferiora porrigitur, opinionis repletur erroribus, & diuina cogitare desinit. Cum uero ad mentem sui ducem conuertitur, diuinorum cognitionem haurit, quam proprio nomine in mente sapientiam, in ratione reminiscentiâ Platonicè nuncupat. Et ideo de obstetricia facultate per quam reminiscimur, hoc in dialogo disputauit, ut non modo quid scientia sit

si, uerumotiam quomodo acquiratur intelligeremus. Immo & unde sit & per quem, explicuit dum diceret Socratem dei iussu obstetricio munere fungi. Est ergo scientia, diuinorum certa ratione comprehensio, in mente residens, in rationem profuens, a deo menti inserta, a dialectico præceptore in rationem deo aspirate reducta, rationem in mentem dirigens, mentem cum diuinitate coniungens.

PLATONIS THÆTETVS, VEL DE

SCIENTIA, TRANSLATVS E GRAECO IN LATINVM
à Marfilio Ficino ad Petrum Medicem patriæ patrem.

EVCLIDES, TERPSIO, SOCRATES, THEODORVS, THEÆTETVS.

ODO'NE ò Terpsio, an iam pridem rure uenisti? TER. Pridem satis, ac te in foro quæsiui, & miratus sum quod reperire nequiuierim. EV. Non eram in urbe. TER. At ubi? EV. Cum in portum descendissem, offendî Theætetum, qui Corintho è castris Athenas ferebatur. TER. Uiuus ne an mortuus? EV. Semiuuus. uulneribus enim quibusdam afflictus est, & quod deterius, morbo etiam diuturno in castris est confectus. TER. Num dysenteria? EV. Hac ipsa. TER. O qualem uirum refers in discrimine positum. EV. Præclarum admodum atq; optimum ò Terpsio: nam paulo ante nonnullos audiui, qui eum circa rem militarem miris laudibus extollebant. TER. Nec mirum id uideri debet, immo longe magis mirandū esset, si contra se haberet. Sed cur non diuertit Megaram? EV. Properabat domum. Ego enim & consului & obsecraui, ille noluit. Quinetiam comitatus ipsum, cum ab eo discederem recordatus sum Socratis, atq; admiratus quàm diuine & sæpe alias, & de hoc maxime uaticinatus fuerit. Nam paucis diebus antequam è uita decederet, obuiam factus Theæreto adhuc adolescentulo, cum eo disseruit, eiusq; indolem & probauit, & admiratus est. Deinde mihi Athenas profecto rationes disputationis illius auditu maxime dignas singulas enarrauit, atq; insuper addidit, præstantem omnino uirum futurum si adoleuerit. Ac uera nimium prædixisse uidetur. TER. Certe. sed quinam sermones? num referre potes? EV. Non uerbis per louem, sed literis. Etenim reuersus domum statim cōmentarijs eos perstrinxi: deinde per ocium reminiscendo, latius scripsi, & quoties Athenas proficiscerer, siquid excidisset, Socratem interrogabam, atq; huc rediens emendabam. Quo factum est, ut uniuersa pene disputatio illa conscripta sit. TER. Vera loqueris. Audiui enim hæc à te pridem, & ista nosse cupiens, te quæsiturus huc sæpe accessi. Quid ergo nunc obstat, quo minus percurramus? Enim uero quiete mihi opus est. Nam ex agro ueniens, defessus sum. EV. Ego quoq; Erineum usq; Theætetum comitatus sum, quamobrem libenter admodum requiescerem. Eamus ergo. Nobis enim sedentibus puer aliquis perleget. TER. Probe. EV. Hic ò Terpsio liber est non ita compositus, quasi Socrates mihi referat, ut reuera retulit, sed quasi cum illis præfens disputet, quibuscum disputasse mihi narrauit. Hos autem geometram Theodorum & Theætetum fuisse dicebat. Ne igitur molestum esset, si inquam, & inquit, consensit, & negauit, sapius interponeretur, his ueritatibus Socratem ipsum unam cum illis disputantē induxi. TER. Scite Euclides. EV. Heus tu, accipe librū ac lege. S O C. Si Cyrenæi ò Theodore præ cæteris mihi curæ essent, quæ ad eos spectant abs te potissimum exquirerem, siqui illic iuuenes geometricæ, aut alteri philosophiæ studio ardentem incumberent. Nunc autem magis nostros quàm illos amo, potiusq; intelligere cupio quinam è nostris iuuenibus in uiros probos euasuri merito uideantur. Hæc ipse pro uiribus semper exploro, & ab alijs ad quos iuuenes confluere uideo, sæpe percontor. Te autem non pauci sectantur, & merito. Nam & aliorum gratiâ, & geometriæ maxime, concursu dignus esse uideris. Si quem igitur nactus es memoratu dignum, libenter audirem. THEO. Atqui ò Socrates & me referre & te auscultare decet qualem è uestris ciuibus adolescentem inuenerim. Qui si formosus esset, laudare illum uererer, necui forsitan illius amore captus uideri possem. Nunc autem ne mihi succenseas neq; turbes. non enim est pulcher. Similis tibi est, limo naso & prominentibus oculis, quamuis minus ille quàm tu in his modum excedat. libere tecum loquor. scito in primis

Cur in dialogis personæ loquentes introducantur

Facies similes Socrati referuntur

Hominē in primis me nullum adhuc adoleſcētulum reperisse, licet cum multis uersatus fuerim, tam
 geniosum et mirabili naturæ felicitate donatum. Difficile admodum est, reperire hominem ingenio-
 mansuetum sum simul & præ cæteris mansuetum atque uirilem. Equidem nec fuisse unquam existi-
 atq; uirilem mo, nec esse uideo, qui ita natura sint instituti. Cæterum acuti ut hic sagacesq; & me-
 reperire dif moriosi, & dociles, ut plurimum in iracundiam impetusq; præcipites sunt. prouit enim
 ficile atq; raptantur, quemadmodum sine retinaculis naues, & furiosi potius quam fortes exi-
 stunt. Graues autem sæpe cum ad disciplinas se conferunt, segnes, torpentes, obliuiosi
 sunt. Hic uero ita leniter, libere, suauiter, expedite, maxima cum mansuetudine ad disci-
 plinas quæstionesq; graditur, ut nec lubricus quietusq; olei fluxus mollior & suauior ui-
 deatur, & ut mirum sit tantum ingenium tam mature ista peragere. S O C. Optima nun-
 cias, sed cuius nostrorum ciuium filius est? T H E O. Nomen quidem eius audiui, sed me-
 moria excidit. Est autem medius ille eorum qui nobis occurrebant paulo ante in platea
 quæ extra mœnia est. Is & socij sui quidam uncti iuserunt, ac nunc peracto ludo huc ad-
 uentare uidentur. Aduerte utrum agnoscas, nec ne. S O C R. Agnosco equidem. Suniensis
 Euphronij filius est, uiri ò amice proculdubio talis, qualem tu filium narraſti, probatissi-
 mi antè omnes, qui patrimonium amplum reliquit, sed nomen pueri non audiui. T H E O.
 Theætetus ò Socrates nomen est, patrimonium autem eius tutores dissipasse uidentur.
 Veruntamen liberalitate mirifice pollet. S O C R. Generosum hominem narras, iube huc
 illum accedere & nobiscum sedere. T H E O. Fiat. O Theætete, accede huc ad Socratem.
 S O C R. Veni obsecro Theætete, ut me ipsum animaduertam, qualem uultum præferam.
 Inquit enim Theodorus, uultu me tibi similem esse. quod si utriusq; nostrum Iyram simi-
 liter temperatam assereret, utrum confestim id crederemus? an musicus ne esset prius in-
 quireremus? T H E. Inquireremus. S O C. Et si talem reperiremus, crederemus utiq; si nau-
 tem musicæ expertem, minime? T H E. Ita est. S O C. Nunc ergo si curæ nobis est nostrorū
 uultuum similitudo, uidentum utrum pictor sit qui dicit nec ne. T H E. Sic uidetur. S O C.
 Nunquid pictor Theodorus? T H E. Non aduerti. S O C R A T. Geometricus autem? T H E.
 Maxime quidem ò Socrates. S O C R. An & astronomus, dialecticus, musicus, & reliqua-
 rum disciplinarum peritus? T H E. Mihi quidem uidetur. S O C R. Dum ergo in aliqua cor-
 poris parte consimiles esse nos prædicat, laudans quodammodo, uel uituperans, nō mul-
 tum illi fidei adhibendum. T H E. Non ut apparet. S O C R. Siquidem uero ab animi uirtu-
 te sapientiaq; laudaret, nōne conueniret hæc audienti, laudatum ipsum considerare, lau-
 dato autem sese ostendere? T H E. Omnino ò Socrates. S O C R. Vide ò amice Theætete,
 tua interest ostendere, mea cōsiderare. Scito cum Theodorus multos mihi iam peregrini-
 nos quam ciues laudari, nullum maioribus ac te laudibus extulisse. T H E. Bene est ò So-
 crates. sed uide ne iocans dixerit. S O C. Non est mos hic Theodori. uerum ne renuas quæ
 concessa sunt, obijciens quod hic iocis agat, ne testari cogaris. Non facile est eius sententi-
 am refutare, sed audacter in concessis persiste. T H E. Agendum est si tibi uidetur. S O. Dic
 age. Discis aliqua à Theodoro geometrica? T H E. Equidem. S O C. Quæ uero ad astrono-
 miam harmoniaq; & dialecticam spectant, discis? T H E. Annitor equidē. S O. Ego quoq;
 ò puer, & ab hoc, & ab alijs, quos aliquid horum intelligere arbitror. & quo ad alia in his
 moderate me habeo, exiguum uero quiddam dubito, quod tecū, & cum istis inuestigan-
 dum. Quare mihi respondeas oro. An non discere est, sapientiorē in eo fieri quod quisq;
 discit? T H E. Id ipsum. S O. Sapientia uero sapientes sunt quilibet sapientes? T H E. Certe.
 S O C. Nunquid hoc in aliquo à scientia differt? T H E. Quid nam? S O C R. Sapientia uidell-
 cet. in quibus scientes, in istdem & sapientes? T H E. Quid prohibet? S O C. Idem igitur sa-
 pientia & scientia est? T H E. Idem. S O C. Hoc illud est quod dubito, neq; concludere me-
 cum ipse ualeo quid sciētia sit. habemus quid ad ista dicamus? Quid esse asseritis? quis no-
 strū prior ostendet? Quisquis uero aberrauerit semperq; hallucinabitur, asinus quæadmō-
 dum pila ludentes pueri dicūt, sedeat. Sed qui uincet, nihilq; aberrarit, dominabit nobis,
 & iubebit quicquid responderi uoluerit. Quid siletis? Nunquid non ò Theodore homo
 literatus rusticorū cupiens uos in disputationē inducere: amicosq; & familiares inuicem
 fieri. T H E O. Minime hoc ò Socrates rusticum sit. Sed ex his pueris aliquem respondere
 tibi iubeas. Nam hæc disputandi ratio insueta mihi est, & assuescere nunc ætas prohibet,
 hos autem magis hæc decent, & longe magis proficient. Reuera enim iuuentus in omni-
 bus

Nescienti
 quid laudat
 aut uitupe-
 rat, non est
 adhibenda fi-
 des

Non respō-
 dere, rusti-
 corum est

An idem sit
 sapientia &
 scientia

bus proficit, & ut cœpisti, ne dimittas Theætetum, sed eum interroga. S O C. Audis hoc ò
 Theætete, quæ dicit Theodorus? cui tu ut opinor, libenter obedies. Neq; enim fas est, ut
 huiusmodi in rebus sapienti uiro iuuenis minus pareat. Ingenue ergo responde, quid esse
 scientiam opineris. T H E. Parendum est ò Socrates, quando quidem uos imperatis, si qua
 enim in re aberrauero, corrigetis. S O C. Faciemus proculdubio si quo modo poterimus.
 T H E. Videtur mihi scientiæ esse, quæ quis à Theodoro discere potest, geometria, & re-
 liqua quæ in superioribus enumerasti: præterea cerdonum aliorumq; opificū artes, & o-
 mnes, & singulæ nihil aliud quam scientiæ sunt. S O. Generose ac magnifice ò amice, de
 uno rogatus, multa pro simplici uaria dedisti. T H E. Qua ratione id ais ò Socrates? S O C.
 Fortè nihil dico, quod tamen putem indicabo. Quotiēs artem cerdonicam dicis, nihil
 aliud ais quam conficiendorum calceorum scientiam? T H E. Nihil aliud. S O C R. Quid
 porrò, cum tectonicam id est fabrilem artem? num aliud quam ligneorum operum scien-
 tiam? T H E. Nil certe. S O C. In utrisq; igitur id declaras, cuius utraq; scientia est? T H E O.
 Profecto. S O C. Quæstio uero nostra non hæc erat, quorum scientiæ, & quot sint, nō enim
 numerandi gratia quærebamus, sed noscendi quid ipsa scientia sit. An nihil dico? T H E.
 Immo recte. S O C. Aduerte & hoc: si quis nos de aliquo horum uilium uulgariūq; percon-
 tetur, ueluti de luto, quid est, eiq; respondeamus, lutum eorum qui ollas, lutum eorū qui
 puppas, lutum eorum qui lateres fingunt, nōne ridiculi uideamur? T H E. Fortè. S O C R.
 Primo quidem quod putemus eum qui interrogat, intelligere ex illo nostro respōso pos-
 se, si dicamus lutum, & uel puppariorum, uel aliorum quorumcunq; artificum tantū ad-
 dimus: aut putas nomen quisquam rei cuiusquam intelligit, qui non nouit, quid sit ipsa?
 T H E. Nullo pacto. S O C. Ergo neq; scientiam calceorum intelligit, qui sciētia minime
 nouit. T H E. Non certe. S O C. Cerdonicam quoq; non intelligit, quisquis ignorat scientiā,
 & aliam ullam artem. T H E. Sic est. S O C. Absurda itaq; responsio est, si quis interrogatus
 quid scientia sit, artis alicuius nomen respondeat. Alicuius enim esse scientiam, cum non
 hoc rogetur, ille respondet. T H E. Videtur. S O C. Præterea cum liceat simpliciter ac breui-
 ter respondere, per immensum circumuagatur. Quemadmodum in quæstione de luto, le-
 uè quiddam, & simplex referri potest, quod terra humori commixta, lutum est. Cuius au-
 tem sit lutum, prætermittendum. T H E. Facile nunc ò Socrates ita uidetur. Videris enim
 petere quod nuper mihi, & Socrati huic tibi in nomine simili, disputantibus in mentē ue-
 nit. S O C. Quid istud ò Theætete? T H E. Theodorus hic de potestatibus scripsit magnitu-
 dinis tripedalis, & quinque pedalis, quod longitudine non sint pedali magnitudinī cōmen-
 surata. Eodemq; modo discurrens, & eliciens singula usq; ad magnitudinem septē & de-
 cem pedum, in ea tandem constitit. Nobis igitur id in mentem ueniebat, quia infinitæ nu-
 mero potestates emerferunt, conandum est qui in unum comprehendantur, quo omnes
 exprimamus. S O C. Num igitur inuentum tale quiddam est? T H E. Mihi quidem uidet,
 considera tu quoque. S O C R. Dic. T H E. Numerum omnem bifariam diuisimus. Vnum
 qui possit æqualis æqualiter fieri, quem in figura tetragono comparauimus, quadrangu-
 larem & æquilaterum appellantes. S O. Probe. T H E. Et qui inter hunc medius est, cuius-
 modi sunt tria, & quinque, & omnis numerus qui nequit æqualis equaliter fieri, sed uel ma-
 ior rarius, uel minor sæpius sumptus sit, maiusq; & minus ipsum latus semper continet, si
 guræ altera parte longiori comparauimus, & numerum altera parte longiorem uocau-
 mus. S O C. Egregie. quid tum postea? T H E. Omnes lineas quæ æquilaterum, & planū nu-
 merū quadrant, longitudinem esse definiuimus: quæ autem altera parte longiorem, po-
 testates, utputa quæ longitudine illis nequaquam commensurabiles sint, planis autem
 quæ possunt essent commensurabiles: & circa solida aliud quiddam huiusmodi. S O C R.
 Optime omnium ò pueri. Quare Theodorus haudquaquæ falsi testimoniū reus fore uidet.
 T H E. Enimuero ò Socrates, quod de scientia quæris, non ita ut de longitudine & poten-
 tia respondere ualeo, quanquā huiusmodi quiddā perquirere mihi uideris. Quo sit ut fal-
 sus Theodorus uicissim appareat. S O C. Quid uero: si te à currendi uelocitate laudasset,
 addens nullum ex pueris promptiorem cursu uidisse: deinde currendo & ab adulto, & cē-
 lerrimo quodā uincaris, num putares minus eum te uere laudasse? T H E. Nequaquam.
 S O C. Scientiam uero ut paulo ante dicebam, leue quiddam inuentu, an grauē potius su-
 premumq; ducis? T H E. Per Iouem supremum aliquid arbitror. S O C R. Confide uiribus

Prima diffi-
 nitio sciētia

Ignoto sim-
 plici ignora-
 ri propriū

15
 Latera hu-
 ius tetrago-
 ni sunt me-
 dia inter tria
 & quinque, et
 cū eis sunt
 longitudine
 incommensu-
 rabilia, potē-
 tia uero cō-
 mensurabi-
 lia. produ-
 ctū enim il-
 lorū est æ-
 quale tetra-
 gono, ut pā-
 tet

tuis, testimoniumque Theodori ne parvipendas. Annitere omni studio cum de alijs tum etiam de ipsa scientia, rationem quid sit, consequi. THE. Annitendi causa o Socrates hac agemus. S O C. Age iam bono animo esto. egregie namque modo exposuisti. Conare imitans responsionem illam de potestatibus, quemadmodum eas multas una specie comprehendebas, ita & scientias multas una ratione complecti. THE. Scito o Socrates me id saepe numero conatum fuisse, dum has tuas quaestiones circumferri audirem. Verum neque mihi ipse persuadere possum idoneum ad haec me esse, satis uel habere, neque alium audire ut tu praecipis disputantem, sed neque ab inquisitione tamen desistere. S O C. Doles o amice Theatete, ex eo quod non uacuus, sed grauidus es. THE. Ignoro o Socrates, sed quid mihi acciderit dico. S O C. O ridicule, audisti in esse me filium obstetricis generosae admodum acrisque & toruae Phænaretae? THE. Audiui equidem. S O C. Num quod & in eadem arte uerfor audisti? THE. Nequaquam. S O C. Scito ita esse, nec me tamen coram alijs prodas. Latuit enim haec tunc omnnes, quod hac arte praeditus sim, & hi utputa ignorantes, hoc quidem de me non praedicant, sed absurdissimam rem quod, homines in ambiguitatem induco, hoc audisti? THE. Id prorsus. S O. Vis tibi causam huius assignem? THE. Quid ni uelim? S O C. Quales sint obstetrices, cogita, ac facile quod uolo percipies. Scis enim quod nulla ex illis quoadiu concipit paritque parturientibus opitulatur, sed cum iam ad foetum ineptae sunt ipsae. THE. Prorsus. S O C. Causam huius Dianam ferunt, quae cum sterilis sit, partuum tutelam suscepit, steriles obstetrices fieri uetuit, quoniam humana natura imbecillior est ad artes earum rerum, quas nunquam experta est, his autem quae propter aetatem concipere iam non possunt, id imperauit similitudinem suam honoras. THE. Verisimile id quidem. S O C. An non id quoque probabile, ac necessarium est: quae praegnantes sint, & quae non, acutius ab obstetricibus quam ab alijs animaduertitur? THE. Omnino. S O C. Quinetiam medelis, & incantationibus obstetrices excitare, molire uel partus uexationes ualent, & aegre parturientibus opitulari, foetusque educere, & si in tempestiuum fore uideatur, obtundere atque retrudere. THE. Vera narras. S O C. Nunquid & hoc de illis audisti, quod tanquam pronubae in concipiendis coniugijs aptissime sunt: quippe quae optime callent, quam cui iugare ad generosae prolis procreationem oporteat. THE. Haud satis id noui. S O C. Imo scias in hoc gloriari non minus, quam in umbilici ipsius praecipione. Quid enim alterius ne an eiusdem artis esse putas, curare colligereque terrae fructus? & rursus dignoscere, quod in solum, quam plantam, quod uel semen iacere deceat? THE. Eiusdem. S O C. In foeminis autem o amice, alterius facultatis hoc, alterius illud existimas? THE. Haud sane conueniens est. S O C. Haud certe. sed propter iniustam absurdamque maris & foeminae coniunctionem, cui lenocinium nomen est, conciliandi matrimonij officium fugiunt obstetrices castae, uereturque ne pro laudabili studio lenocinij notentur. siquidem legitimis obstetricibus solis conuenit recte mares foeminasque iugare. THE. Constat. S O. Atque id est obstetricum officium, opera mea quodammodo leuius. Neque enim accidit mulieribus, ut aliquando simulacra, aliquando res ueras pariant. Hoc uero haud facile discernere est, quod si contingeret, maximum praclarissimumque obstetricum munus esset, uerum a falso discernedi. Tu uero quid sentis? THE. Idem profecto. S O C. Arti uero meae adest quicquid ad illarum obstetriciam diligentiam attinet. Verum in hoc praestat, quod maribus, non foeminis parturientibus succurrit, & quod animarum foetus non corporum speculatur. Potissimum autem arti meae hoc inest, posse uidelicet diligenter examinare, simulacrum ne & falsum, an natuum ac uerum quiddam iuuenis cogitatio pariat. Quinetiam quod obstetricibus, idem & mihi accidit. sterilis sum & sapientia uacuus: & quod mihi obiecerunt multi, quod interrogem singulos, respondeam nulli, propterea quia nihil habeam, quod sapienter respondere possim, uere nimium obiectat. huius profecto haec est causa: parturientibus succurrere deus me cogit, generare prohibuit, Quocirca non sum ipse quidem, ulla in re prorsus, sapiens, neque extat aliquod meae mentis inuentum ex me natum. Qui uero mecum uersant, principio quidem rudes apparent, sed mea deinde consuetudine hi quibus deus ipse fauet, mirum in modum proficiunt, ut & sibi ipsis, & alijs uidentur. hoc tamen constat, quod nihil unquam a me discunt, immo ipsi in se ipsis egregia multa possidentes, inueniunt. Obstetricij sane muneris deus & ego causa, quod hinc maxime coniectare licet. Nam multi quondam hoc ignorantes, seque ipsos causam existimantes, me quidem spreuerunt, forte ab alijs persuasi: unde citius quam decebat, a me discesserunt. Hi abeuntes, ob prauam consuetudinem caetera aborti sunt: atque insuper quae ego obstetricia

Obstetrices

Diana steriles obstetrices fieri uetuit

Quare obstetrices non sint esse pronubae

Ars obstetricia Socratis

Cur Socrates interrogat semper respondeat nunquam

obstetricia ope ex animae illorum uisceribus iam erueram, male nutrientes, penitus perdididerunt, quippe cum falsa atque simulacra ueris nimium anteponerent. Postremum & sibi & alijs indocti sunt uisi. quorum e numero unus Lysimachi filius extitit Aristides, alijque permulti. Cum uero ad me reuertuntur, consuetudine mea iterum indigentes, eamque mirifice affectantes, nonnullis statim daemoneum meum ingredi prohibet, quibusdam contra permittit, qui denuo ualde proficiunt. Nam & hoc cum parturientibus commune familiarum mei patiuntur. Vexantur enim, & difficultate diu noctuque multo magis quam illae replentur, quem quidem dolorem tam excitare quam sedare artificium meum ualeat. Atque ita quidem isti habent. Quandoque uero o Theatete, qui foecundi non sunt, aduertens quia opera mea non indigent, eos libenter cum alijs in matrimonium copulo, & ut cum deo dicam, acute praefugio quibus potissimum coniuncti proficiant. quorum multos Prodico tradidi, multos etiam alijs sophistis diuinisque hominibus. Haec o optime, omnia hanc ob causam altius repetij. Angi enim te conceptu quodam grauidum suspicabar, quod & ipse putas. Committe ergo te mihi tanquam obstetricis filio, & obstetriciae facultatis longe perito, & quae perquiri annitere pro uiribus respondere: & si ex ijs quae dixeris discutienti mihi, simulacrum potius quam uerum apparens refutauero atque abiecero, ne succenseas oro, quemadmodum primo partu puerpere solent. Multi iam o mirifice adulescentes, aduersus me sic affecti sunt, ut uel moribus inuadere uellent, si quando deliramentum aliquod illis abigerent, non putantes id a me beneuolentia fieri, cum eos lateret quod nullus deus maleuolus est hominibus, nec ego tale aliquid maleuolentia facio. Mihi plane nefas esse uidetur admittere falsum, ac uerum refellere. Rursus igitur a principio Theatete, quid scientia sit, ut potes exponere tenta: quod uero non possis, nequaquam dixeris. Si enim deus uoluerit, adiuueritque, potes. THE. Cum tu ita o Socrates iubeas, turpe esset si quis suam sententiam non proferret. Vide mihi quod quispiam scit, id sentire quod scit: & ut nunc apparet, nihil aliud scientia est quam sensus. S O C. Quam generose respondisti o puer. sic enim loqui eum qui quicquam definire uelit oportet. Sed id comuniter consideremus, utrum foetus hic solidus an uanus existat. Sensus autem scientiam esse? THE. Aio. S O C. Videris utique definitionem scientiae haud abiectionem intulisse, sed quam Protagoras modo quidem alio, eadem tamen intentione induxit. Inquit enim, rerum omnium mensuram hominem esse, existentium quidem ut sunt, non existentium uero ut non sunt. Legisti unquam? THE. Legi equidem saepe numero. S O C. Nonne sic ait: qualia singula mihi uidentur, talia mihi esse: qualia uero tibi, tibi quoque talia: homines autem utriusque sumus. THE. Sic certe ait. S O C. Atqui probabile est sapientem uirum nequaquam nugari, sequamur igitur. An non saepe flante uento eodem, alius nostrum riget, alius minime? & hic quidem leuiter, ille uehementer? THE. Proculdubio. S O C. Vtrum dicemus tunc uentum ipsum in seipso frigidum, aut non frigidum: uel Protagorae credimus, quod rigenti sit frigidus, non rigenti minime? THE. Vide. S O. Nunquid ita utriusque apparet? THE. Ita. S O C. Apparere autem sentire est? THE. Est. S O. Phantasia itaque & sensus idem in calidis caeterisque huiusmodi. Qualia namque sentit quisque, talia cuiusque uidentur esse. THE. Videtur. S O. Sensus igitur existentis rei semper est, & falsus nunquam: quippe cum scientia sit. THE. Apparet. S O. Nonne per Gratiarum numina egregia sapiens Protagoras erat: & hoc nobis plebeis istis per inuolucrum quoddam dixit, discipulis autem in adytis ueritatem explicuit? THE. Quo pacto id o Socrates, inquis? S O C. Dicam, nec contemnenda quidem, quod nihil in seipso unum certum est, neque recte ipsum ex se hoc quiddam, aut quale quid denominare potes. Etenim si magnam appellas, rursus paruam etiam apparet: & si graue, leue iterum. Eademque de caeteris ratio, quasi nihil sit unum, aut aliquid, aut quale. Sed ex latione motuque & alterna commixtione fiunt omnia quae esse dicimus, non recte denominantes. Nihil enim est unquam, semper autem fit. Et in hoc omnes per ordinem sapientes excepto Parmenide consenserunt, Protagoras, Heraclitus, Empedocles, & poetarum in utroque poemate summi, in comedia Epicharmus, Homerus in tragodia. Nam cum Oceanum diceret deorum generationem, & matrem Tethyn, omnia ex fluxu motuque genita praedicauit. An non id proferre uidetur? THE. Mihi uero. S O C. Quis ergo aduersus tantum exercitum, eiusque ducem Homerum pugnare audeat, quin ridiculus habeatur? THE. Arduum est o Socrates. S O. Arduum absque dubio Theatete, praesertim cum haec huic sermone argumento esse possint, quod ut esse aut fieri quicquam uideatur, motus facit, non esse autem & interire, quies. Ignis enim calorque quia alia gignit & regit, ipse ex latione frictioneque

Secunda de finitio, scientia esse sensum

Omnes sapientes excepto Parmenide dixere, omnia semper transmutari

Ignis unde

efficitur: hic autem motus est. an non hæc ignis origo? THE. Hæc certe. SOC. Quinetiam animalium genus ex eisdem nascitur. THE. Quid ni? SOC. Quid corporum habitus? an non ocio & torpore corrumpitur, exercitatione autem motuq; plurimum conseruatur? THE. Ita. SOC. Animæ quoq; habitus disciplina & meditatione, quæ motiones sunt, doctrinas consequitur, seruator, atque perficitur. Ocio autem, id est negligentia & pigritia, nihil penitus discit, & si quid didicerit, obliuiscitur. THE. Et maxime quidem. SOC. Bonum itaq; tam in anima quam in corpore motus est, quies uero contrarium. THE. Videtur. SOC. Præterea in ijs quæ serenitates tranquillitatesq; uocantur, hoc assero, quod quietes putrefaciunt atq; perdunt, alia uero conseruant. Itaq; Colophonem nunc deniq; cogam, ipsam scilicet catenam auream rumpens, quam quidem nihil aliud præter solē Homerus intelligit: quia quousq; solis circuitus perseverat, omnia tam deorum quam hominum sunt, atque seruantur. sin autem hoc quasi ligatum staret, confestim omnia dissoluerentur, eueniretq; quod dicitur, sursum deorsum omnia. THE. Mihi quoq; ô Socrates, eadem quæ dicis sentire uidetur. SOC. Cogita igitur sic ô optime, circa oculos: primum quidem colorem quem dicimus album, non esse ipsum aliud quicquam extra tuos oculos, neq; in oculis, neq; illi tu locum certum attribuas. iam enim esset in ordine maneretq; nec in generatione ulterius esset. THE. At quomodo? SOC. Sequamur sermonem superiorem, nihil secundum seipsum unum quiddam ponentes, atq; ita nobis niger albusq; & quiuis alius color ex incurfu oculorum motuq; debito genitus apparet. Et unumquodq; quod coloris nomine appellamus, neque imprimens oculos, neq; impressus erit, sed medius quidam cuiq; proprius affectus. an tu assereres, qualis tibi unusquisq; color apparet, talem canibus etiam, & singulis animalibus apparere? THE. Non per Iouem. SOC. Quid autem alteri homini, & tibi? num similiter unusquisq; apparere uidetur? An potius nec tibi ipsi idem, eo quod nunquam tibi ipse similis? THE. Hoc potius quam illud opinor. SOC. Si igitur id quo mensuramus, uel quod attingimus magnum, uel album, uel calidum esset, nunquam in aliud quodcunq; incurrens, aliud factum esset ipsum quidem, utputa nihil mutatum. sin autem mensuratum quod attingimus, uel album uel calidum esset, etiam si nihil accidat aliud, patiatu' ue, ipsum quoq; nihil patiens mutabitur. Nam in præsentia amice, mira quædam, & deridenda facile dicere cogimur, ut ipse quoque Protagoras, & quisquis alius eiusdem sententiæ est, confiteretur. THE. Quo pacto? & qualia dicis? SOC. Breue exemplum accipe, intelligesq; quod uolo. Talis sex si quatuor apponas, plures esse quam quatuor dicimus ac dimidio superare, unde sesquialtera proportio nominat: sin duodecim, pauciores dimidiūq; hæc aliter dici potest. An tu aliter? THE. Equidem nullo modo. SOC. Quid ergo? Si te Protagoras, aut alius quiuis interrogaret, potest ne aliquid ô Theætete, maius aut plus aliter fieri quam adauctum? quid inquam, potissimum responderes? THE. Si quod mihi uideat ô Socrates, ad hæc quæstionē protulero, nō posse asseuerabo. sin autē ad superiorem positionem respexero, ne mihi forte repugnē, posse dicam. SOC. Bene atq; diuine per Iunonem ô amice. Ergo si respōderis, Euripidis illud eueniet, Vt lingua irredarguta maneat, mens autem redarguatur. THE. Sic certe. SOC. Si igitur ego ac tu facundi sapientesq; essemus, postquam omnes mentis angulos excussissemus, mox uelut ex abundantia suas quisq; uires periclitantes, & in hac harena sophistarum more congregientes, orationibus conflictaremur. Nunc autem utpote rudes, uolumus hæc primū secundū seipsa contēplari, cuiusmodi sint quæ cogitamus, & utrum conueniat nobis inter nos, an nō. THE. Maxime quidem id uelim. SOC. Nec minus ego: sed cum ita affecti simus, tranquille prorsus, utpote ociosi iterū speculemur, nihil succensentes inuicem, sed reuera nos ipsos excutientes, qualia sint hæc in nobis uisa phantasmataq;. Quibus primum consideratis dicemus, ut arbitror, nihil unquam maius minusue fieri, uel mole, uel numero, quamdiu æquale sibi ipsi permanet, nonne ita? THE. Ita prorsus. SOC. Deinde cui nec additur, neq; subtrahitur aliquid, hoc neq; crescere unquam, neque decrescere, semper autem æquale consistere. THE. Valde quidem. SOC. Tertio uero dicto, quod ante non erat, & postea est, nisi fiat, & factum sit, esse non posse. THE. Sic profecto uidetur. SOC. Hæc utique tria concessa pugnant inter se nobis in animo, quando de talis illis loquimur, uel quando fatemur me senem, dum tantus maneo, nulla in parte auctus minutus ue, eodem in anno te iuvene maiore nunc esse, postea uero minore, cum

moles

moles quidē mea ablata nō sit, sed tua duntaxat adaucta. Sum nāq; postea quod ante nō eram, nihil tamen factus, absque enim fieri factum esse impossibile. Nihil autem molis amittens, nunquam minus effectus sum. Et alia huius generis infinita in multis accidunt, si hæc admiserimus. Dic age ô Theætete. Videris enim mihi harum rerum non imperitus. THE. Per deos ô Socrates magnopere quid ista sint admiror, interdumq; ipsa inspiciens tenebris offundor. SOC. Theodorus, ô amice, non male de tuo ingenio coniecisse uidetur. Maxime enim philosophi hæc affectio est, quæ admiratio dicit. Neq; enim aliud præter hoc est philosophiæ principium. Et qui Irim Thaumantis, id est admirationis filiam esse tradidit, non absurde originem eius explicuit. Sed num percipis quam ob causam talia sunt ex quibus Protagoram loqui asseuerauimus, an non? THE. Nondum mihi uideor. SOC. Gratiam itaque mihi habebis, si tibi uiri, immo uirorum præstantissimorum intelligentiæ ueritatem abditam referauero? THE. Quid ni habeam? & ingentē equidē. SOC. Contemplare iam, & simul diligenter caue ne quis prophanus hæc audiat. Prophanus uero sunt, qui nihil aliud esse putant, quam quod pugno tenere possunt. Actiones uero generationesq; & quicquid inuisibile est, in eorum quæ sunt numero nequaquam habent. THE. Duros nimium & proteruos homines ô Socrates memoras. SOC. Sunt hi quidem ô puer à musis admodum alieni. Nec desunt alij quidam elegantiores, quorum tibi mysteria narraturus sum. Principium autem deinceps erit ex quo ea quæ modo diximus manant, quod scilicet hoc uniuersum motus est, & aliud præter motum nihil. Motus uero species duæ: & multitudine quidem utraq; infinita, potentiam autem altera agentis, altera patiendi habet. ex harum congressu compulsuq; mutuo effectus eueniūt numero infiniti, specie gemini, sensibile uidelicet ac sensus, qui semper cum sensibili coincidit, atq; congregitur. Sensuum hæc nomina sunt, uisus, auditus, olfactus, gustus, tactusq; frigidorum & calidorum. Quos sequuntur uoluptates, dolores, cupiditates, atque timores, alijq; affectus innumeris quidem sine nomine, nominati quoq; permulti. Genus autē sensibile sensui cuiuslibet est cognatum. Omnigenis uisionibus colores omnigeni: auribus itidem uoces, cæterisq; sensibus alia sensibilia cognata similiter adsunt. Quid igitur ô Theætete sermo hic ad superiora? aduertis ne? THE. Haud equidem multum ô Socrates. SOC. Vide igitur num hoc pacto ad exitum perducatur. Illud enim sibi uult: omnia hæc uidelicet ut diximus agitari, horumq; motibus uelocitatem tarditatem ue inesse. Quatenus igitur tarditas inest, in eodem & ad proxima, motum obrinet, atq; ita generat. Quæ uero sic gignuntur, uelociora sunt. Feruntur enim, & in latatione illorū motus est. Cum igitur oculus aut aliquid eorum quæ accessit, albedinem, sensumq; cognatum gignit, quæ nūquam nata fuissent dum illorum alterutrū ad aliud quiddam aduentasset, tūc sane interim dum fertur uisio quidem ab oculis, albedo autem ab eo quod colorem tum ex se edit, oculus uisione repletur, uidetq;, & factus est non uisio, sed uidēs oculus. Quod uero colorem tum ex se edit, albedine repletū est, factumq; nō est albedo, sed album siue lignū siue lapis siue quiduis aliud quod forte sit colore huiusmodi coloratū: eodemq; pacto de alijs, ut de calido & duro, cæterisq; omnibus iudicandum. Nihil ex his ipsum secundum se quicquā esse, quod & in superioribus disputabamus, sed in mutuo congressu omnia fieri & omnigena propter motum. Quoniam tam agens quam patiens unum aliquid esse per se haud firmiter, ut aiunt, cogitare licet. Neq; enim agens quicquam est prius quam patienti congregiatur: neq; patiens prius quam agenti. Quod enim congregitur alicui, & uim efficiendi habet, ubi in aliud inciderit, ibi tum primum patiens emicat. Ex ijs omnibus sequit, quod ab initio quoq; diximus, nihil esse unum secundū seipsum, sed alicui semper fieri, ipsum autē esse undiq; excipiendū. licet nos in superiorib. consuetudine quadā atq; inscitia, illo scilicet ipso esse uti sapius coacti fuerimus. Veruntamē ut sapientum sermo dicat, nullo modo prædicandum est aliquid uel alicuius, uel mei, aut hoc, aut illud, aut aliquod aliud nomē quod existentiam significet: sed secundum naturā enūciare oportet, quod agatur, quod fiant, quod corrūpani, quod mutent: nam si quis aliquid sermone consistere asseuerauerit, facile redargui poterit. Oportet autem & sigillatim sic loqui, atq; de cūctis in unum collectis: in qua collatione hominē ponūt & lapidē, & unumquodq; animal ac speciem. Hæc ne ô Theætete iucūda tibi esse uident: eaq; tanquam tibi placeāt degustabis? THE. Ignoro ô Socrates, & de te etiam ambigo, utrum ista tāquam tuæ menti consona referas;

an

Exercitia cō
ferre ad cor
pus & ani
mumCatena au
rea HomeriSic eheu
mole, qu
uolunt

Phantasmata

Philosophiæ
principiumOpinio di
centiū nihil
esse inuisibi
leOpinio di
centiū uni
uersum esse
motū, et præ
ter motum
nihil

an me potius tentes. S O C. Non recordaris amice me nihil horum scire, nihilq; talium ut meum mihi uendicare? sum enim sterilis. te autem obstetricis ritu agito atq; exerceo, atq; huius gratia te incanto, & quæ quisq; sapientum dixit gustanda præbeo donec sententiam tuam in lucem educam. Cum demum educta fuerit, tunc primum examinabo, sit ne uana sterilisq; an fecunda & solida. Audacter igitur & constanter bene atque uiriliter opinionem tuam in his quæ te rogauero iam prome. T H E. Roga igitur. S O C. Dic num tibi placeat, nihil esse, sed fieri semper bonum ac pulchrum, & quotcunq; paulo ante dinumerauimus. T H E. Dum te audio differentem, mirum in modum probabilia, & admittenda uidentur. S O C. Ne prætermittamus ergo quæ restant. Reliquū est enim ut de somnijs morbisq; cum alijs, tum infania maxime dicam, & de eo quod peruerse uidetur, uel auditur, uel aliter quomodocunq; sentitur. Nosti enim in his omnibus sermonem quem supra retulimus sine ulla controuersia confutari, cum sensus in ipsis prorsus decipiantur. Tantumq; abest ut omnia quæ apparent cuiq; ea sint, ut cōtra nihil eorum quæ apparent existat. T H E. Vera narras o Socrates. S O C. Quò deinceps o puer, ille confugiet qui sensum scientiam affirmauit, quæ ue cuique apparent, eidem & talia esse qualia uisa sunt? T H E. Pudet me loqui ulterius Socrates. Nihil enim habeo quod in mediū afferā. Quod namq; posueram, deterrendo penitus subuertisti. Reuera negare nunquam possem quod furentes somniantesq; falsa nimium opinentur, cum illorū nonnulli deos esse se putent, alij auium instar uolare se credant. S O C. Nunquid igitur nunc & hanc controuersiam cogitas, de somnio præferim & re? T H E. Quam nam? S O C. Eam quam sæpe te audisse existimo quoties quæritur qua potissimum coniectura ostendi possit, utrum dormiamus omnes nunc & quæ cogitamus singula somniemus, an uigilemus, & reuera inuicem differamus. T H E. Profecto dubium est o Socrates, qua id coniectura quis discernere ualeat. Adco quidq; ad unum quodq; uelut reciprocum consequitur. Nam quæ modo differebamus, nihil prohibet ut somniantes colloqui uideamur. Et quando in somno somnia referre nos arbitramur, mirum in modum hæc illis similia sunt. S O C. Vides iam quam facile in controuersiam ueniat: quandoquidem utrum infomnia an ueræ res sint quæ uidentur etiam ambigi potest: præterea cum æquum tempus sit quod somno datur, & quod uigiliæ, in utroque cōtendit animus præsentis opinionem ut ueras asserere. Quamobrem pari tempore & hæc uera dicemus, pari & illa, & in utrisq; obtinebimus. T H E. Omnino. S O C. Eadem quoq; de morbis furoribusq; ratio est, nisi quòd tempus impar. T H E. Recte admodum. S O C. Nunquid longitudine breuitate ue temporis uerum determinatur? T H E. At istud plurimum ridiculum esset. S O C. An alio argumento ostendere potes quæ ex istis opinionibus ueræ sunt? T H E. Non ut mihi uideor. S O C. A me igitur audi quæ forsitan responderent hi qui apparentia semper ei cui apparent uera esse uolunt. Sic enim te, ut opinor, interrogarent. o Theætete nunquid quod alterū omnino est, eandē aliquando potētiam cum altero habebit? nec idem partim, partim alterum, sed penitus alterum intelligamus. T H E. Impossibile est igitur hoc huius idem quicq; uel potentia, uel quocunq; modo habere, quādo omnino alterum est. S O C. Nonne dissimile quoq; necessario esse fateamur? T H E. Mihi quidem uidetur. S O C. Si quid ergo alicui simile uel dissimile sit aut sibi ipsi, aut alteri, quatenus simile sit, idem: quatenus dissimile, alterum effici cōfitebimur. T H E. Necessario sequitur. S O C. An non supra concessimus multa, atq; innumera agentia esse, similiter & patientia? T H E. Concessimus. S O C. Quin & quod aliud est ab alio, cum alio & alio mixtum non eadem sed altera generabit. T H E. Sic prorsus. S O C. Dicamus utique me ac te & alia secundum eandem rationem, Socratem scilicet bene ualentem, & Socratem ægrotantem, utrum simile hoc illi an dissimile esse dicemus? T H E. Nunquid ægrotantem Socratem totum hoc inquis illi toti, Socrati scilicet bene ualentis? S O C. Recte nimirum accepisti, hoc ipsum dicebam. T H E. Dissimile plane & alterum. S O C. Nunquid sic ut dissimile? T H E. Necessē est. S O C. Dormientē quoq; & uigilantem & quæcunq; supra narrauimus similiter asseres? T H E. Equidem. S O C. Quodlibet eorum quæ natura efficiere quicquā possunt, quando accipiet sanum Socratē, ut altero me utetur, quādo debeat ut altero? T H E. Quid nī? S O C. Et altera in utroq; gignemus, ego quidem patiens, illud autem efficiēs? T H E. Nihil prohibet. S O C. Quoties uinum sanus bibo, suaue ac dulce mihi uidetur. T H E. Certe. S O C. Ex his porrò quæ concessa sunt, agens & patiens, dulcedinem

De somnijs
& morbis
contra Pro
tagoram

Ambigui-
tas circa sō-
nia & res ue-
ras

sensumq; progenuerunt, & utraq; mota: & sensus quidem à me existens, sentire linguam effecit: dulcedo autem à uino circa illud mota, dulce uinū sanæ linguæ tam esse q; appare fecit. T H E. Sic prorsus superiora concessa sunt. S O C. Cum uero me ægrotantem accipit, principio quidem non eundem reuera apprehendit, dissimili namq; aduenit. T H E. Ita est. S O C. Deinde alia quædam Socrates sic affectus & uini potio gignunt: circa linguam, saporis amari sensum: circa uinum, factam & motam amaritudinē: & hoc quidem non amaritudinem, sed amarum, me uero non sensum, sed potius sentientem. T H E. Omnino. S O C. Et ego nihil unquam aliud fiam sic sentiēs. alterius enim alter est sensus, & alienum aliudq; sentientem efficit: neq; illud me talem efficiens, aliquando congregiens alteri idem generans, tale quicquā existet. Ab alio enim aliud generans, alienū alterumq; fiet. T H E. Vera hæc sunt. S O C. Nec ego mihi ipsi talis, nec illud sibi ipsi tale efficietur. T H E. Non certe. S O C. Necessarium autem alicuius me fieri quando sentiens fio. sentiens enim nihil sentire impossibile est. & illud quoq; necesse, alicui fieri quoties dulce aut amarum, aut aliquid huiusmodi redditur. dulce namq; dulce nulli esse nō potest. T H E. Sic est omnino. S O C. Relinquitur igitur, ut opinor, siue simus, nos inuicē esse: siue fiamus, inuicem fieri: quandoquidē nostram essentiam necessitas ipsa cōnectit. Cōnectit autem aliorum nulli, nec nobis ipsis, inuicem ergo uinciri sequitur. quapropter siue quis esse aliquid dixerit, siue fieri, ita accipiendū est, alicui esse fieri ue uel alicuius uel ad aliquid: ipsum autem in seipso quicq; esse uel fieri, neq; ipse quisquam profiteri debet, nec alteri asseuerari concedere, quemadmodū ratio superior admonet. T H E. Sic est prorsus o Socrates. S O C. Nonne quandoquidem me efficiens mihi est nō alij, ego quoq; ipsum sentio, non alius? T H E. Quid nī? S O C. Verus itaq; mihi sensus meus: meæ namq; essentia semper existit, & ego secundum Protagoram, iudex tam eorum quæ sunt, ut mihi sunt, q; eorum quæ non sunt, ut nō sunt. T H E. Ita uidetur. S O C. Quid iam obstat, quo minus sciens existam, quem admodum & sentiens: quippe cum nec decipiar, nec aberrē cogitatione circa ea quæ uel sunt, uel fiunt. T H E. Nihil prorsus. S O C. Egregie igitur ipse dicebas, scientiam nihil aliud esse q; sensum. In idem sane hæc concurrūt, secundum Homerum quidem & Heraclitū, & omne id genus, uniuersa decurrere fluminis instar: secundum uero Protagorā, sapientissimū hominem, rerum omnium esse mensurā, & postremo secundum Theætetum concessis superioribus, scientiam esse sensum. nunquid o Theætete, opinionem hanc dicemus esse quasi tuam prolem nuper abs te quidem genitā, à me aut in lucem obstetricia quadā opera iam eductā: quid ais? T H E. Ita necesse est o Socrates. S O C. Hanc, ut uidetur, qualiscunq; sit uix tandē genuimus, post partū uero ut mos est, quinta die ab eius natali solēnia celebrantes circulum disputationū discurramus, uideasq; ne nos fallat, si forte educatione digna non sit, sed inanis & falsa: aut num censes tu natū tuum omnino alendū, nec ullo modo abijciendū: An forte si reprobatum uideris primogenitū tuum, non moleste feres e medio tolli? T H E. O Theætete o Socrates, æquo animo feret. neq; enim morosus est. uerum dic per deos, an nō ita se res habet? S O C. Disputationis audis es, atq; uir bonus o Theodore, qui me putes arcam quandam esse sermonum, unde mox promā monstremq; hæc non ita se habere. non aduertis quid sit, quod nullus scilicet unquam sermo à me manat, sed ab eo semper qui mecum disputat. Equidem scio nihil præter exiguū quiddam, hoc est, cum sapiente aliquo rationem inire, & eam pro uirili percipere. Et nunc quidem id ex hoc conabor non ex me ipso dicere. T H E. Rectius ipse o Socrates, loqueris. Quare sic efficias oro. S O C. Scis o Theodore, quod existis amici tui Protagoræ in primis admiror? T H E. Quidnam? S O C. Cætera quidem satis mihi placuerunt, dum probat quod cuiq; uideatur id illi existere: principium uero miratus sum orationis, cur de ueritate scribere aggressus non suem dicat, uel prodigiosum canem rerum omnium mensuram esse, nec aliud quicquam mirabile ex his quæ sentiunt. quo magnifice satis & prorsus contemptim exorsus esset, ostendens quod nos eum tanquā numen propter sapientiam miremur, cum nihilo plus sapiat quā rana Gyrina, nedum quā hominū quisquam. aliter ne dicemus Theodore? Si enim cuiq; uerum est quod quisq; per sensum opinatur, neque alterius affectū alter melius iudicat, neq; opinionē alterius discernere alius alio magis quid sit potest, uerā ne sit an falsa, sed ut sæpe iam repetiimus, quisq; sua solū opinat, & ea quidē recta omnia atq; uera sunt, cur o amice, Protagoras ipse adeo sapiens exiit,

Vide Suidā
in dict. am-
phidromia

Quid se sci-
re Socrates
profiteatur

ut aliorum præceptor mercede etiam ampla exhibita dignus admodum sit habitus, nos autem rudiores, eiusque discipuli iudicandi: cum tamen quisque sapientiæ propriæ mensura sit, aut quomodo non dicamus in his Protagoram non nugari? Studium quoque meum obstetriciæ facultatis ut transeam, quantum risum exhibebimus? Immo & omne differendi officium inane. Nam conatus iste discutendi refellendique uicissim phantasias & opiniones, cum rectæ sint omnes, nihil erunt aliud quam manifesta deliramenta, si uera Protagoræ ueritas illa, quam uocat, est, atqui non iocatur illa, sed uelut ex adyto libri est locuta. THEO. O Socrates amicus cum sim, quemadmodum ipse modo dicebas, nunquam pater concedente me Protagoram confutari, neque tibi rursus præter meam sententiam repugnare uellem. Age igitur omnia iterum cum Theæteto. Etenim apte nimium, diligenterque obsecutus tibi fuisse hæcenus uisus est. SOC. Si Lacedæmonem profectus Theodore ad palæstram alios quosdam inertes nudato corpore exerceri uideres, an non operæ præcium duceres speciem tuam nudis membris unâ cum illis conferre? THEO. Quid uero: si me permitterent quemadmodum uos in præsentia permissuros spero, ut ego quidem solum spectem, neque in gymnasium rapiar, uir dura iam cute, illi autem libentius cum iuniori molliorique luctentur? SOC. Atqui si tibi id ò Theodore iucundum est, neque mihi etiam est molestum, ut trito prouerbio fertur. Aggrediamur itaque rursus sapientem Theætetum. Dic obsecro Theætete primum quæ modo percurrimus: nonne tu quoque miraberis, si subito nihilominus appareas sapiens quam quilibet hominum uel deorum: aut nunquid Protagoream illam mensuram, ad deos minus quam ad homines pertinere putas? THE. Non per louem, adeoque quod rogas magnopere miror: dum enim supra exponebamus, qua ratione quod cuique uidetur, id cuique uerum est, scite admodum dici uidebatur, nunc autem contraria confestim opinio subit. SOC. Iuuenis adhuc es ò amice, imò etiam puer, & idcirco concione facile persuaderis. Ad hæc enim Protagoras & quiuis alius eius sectator dicet: O generosi pueri atque uiri, concioni animum adhibete confidentes, deosque in mediū inducite, de quibus ego utrum sint an nō sint neque loquendum neque scribendum censeo: & quæ multi audientes admitterent hæc dicite, (quod graue esset, nisi quilibet uir cuilibet bruto sapientiâ longe præstaret) Demonstrationem uero necessitatemque ne ullam afferatis, sed uerisimili tantū ratione utimini, qua si uellet Theodoros aut quiuis alius geometra in disputationibus geometricis uti, nullius profus æstimator. Considerate igitur tu simul atque Theodoros, utrum sermones tantis de rebus ratione probabili tantum confirmatos recipere uelit. THE. Iniuste & tu ò Socrates & nos reciperemus. Sed iam alia res, quemadmodum inter te & Theodoros conueniebat consideranda. THEO. Alia certe. SOC. Sic utique cogitemus, sitne idem scientia & sensus, an aliud. Ad hoc enim omnis superior sermo uergebat, & huius gratia permulta, atque miranda tetigimus. THE. Sic est omnino. SOC. Confitebimur quæcunque uidendo uel audiendo sentimus, eadem & scire: ut puta barbarorum uocem antequam didicerimus dicemus non audire quando loquuntur: an audire scireque simul? & literarum profus ignari, cum illarum contextum aspiciamus, num uidere nos eas negabimus: an & scire si modo uiderimus, asseremus? THE. Id ipsum ò Socrates quod in his cernimus & audimus, scire insuper affirmabimus: horum quidem figuram coloremque inspicere & scire similiter, illorum autem acutam uocem & grauem audire pariter atque scire. Quæ uero grammatici & interpretes de his tradunt, neque sentire uidendo & audiendo, neque etiam scire. SOC. Optime ò Theætete. Neque in his repugnandum tibi ut magis inde proficias, uerum aspice & aliud quod ad hæc accedit, qua ratione repelli uitarique possit. THE. Quid isthuc? SOC. Hoc sane: si quis percontetur, fieri ne possit, ut quod quis quandoque sciuit, & adhuc memoria tenet fixumque conseruat, id ipsum tamen nesciat. In longum profecto sermonem traho, quare cupiens, utrum aliquis quod didicit memoria retinens haud noscat. THE. Qui hoc fieri possit ò Socrates? Monstrum quod dicis esset. SOC. Ne ipse quoque delirum aduerte obsecro. Videre nonne sentire dicis, uisionemque sensum? THE. Aio. SOC. Qui aliquid uidet, nonne idem scit quod & uidet, ut præsens sermo proponit? THE. Certe. SOC. Memoriam aliquid uocas? THE. Voco equidem. SOC. Alicuiusne, an nullius? THE. Alicuius certe. SOC. An non earum rerum quas didicit sensitque? THE. Harum profecto, SOC. Quod quis uidit, quandoque meminit? THE. Meminit, SOC. Nunquid cum

claudit

claudit oculos, etiã reminiscitur: aut cum aliquid huiusmodi facit, protinus obliuiscitur. THE. Absurdum hoc dictu ò Socrates esset. Cogitur tamen id fateri quisquis sermonem superiorem seruire uelit, aliter autem minime. SOC. Ego quoque per louem suspicor, neque dum satis intelligo. THE. Dic oro, quo pacto? SOC. Hoc sane. qui uidet, idem scit quod & uidet, ut confessi sumus: nam uisionem, sensum, scientiamque idem esse conuenimus. THE. Conuenimus. SOC. Qui uero uidit, atque ideo scit, meminit quod uidit, uel clausis oculis, neque tunc aliquid uidet. THE. Sic accidit. SOC. Non uidere autem, nescire est, siquidem uidere scire erat. THE. Verum. SOC. Cõtingit itaque quod quis quandoque sciuit, etiam dum meminit id nescire si non uidet. Quod quidem si fieret, monstrum quoddam fore prædiximus. THE. Vera loqueris. SOC. Non nihil igitur impossibile uidetur accidere, si quis scientiam ac sensum idem esse posuerit. THE. Sic apparet. SOC. Aliud ergo utrunque fatendum. THE. Videtur. SOC. Quamobrem quid scientia sit à principio iterum perquirendum. cæterum quidnam agimus ò Theætete? THE. Qua de re percontaris? SOC. Videmur utique mihi ignaui galli instar, antequam uicerimus ad cantandum statim profolientes à disputatione. THE. Qui istuc? SOC. Contradictorie uidemur aduersus nominum concessionem confessi, & circa tale quiddam uersati uerba rimari, in ipsisque consistere: cumque non rabulas, sed philosophos nos esse profiteamur, nihil aliud tamen quam acres illi uiri clam facimus interim. THE. Nondum quid uelis intelligo. SOC. Equidem quod in his sentio, explanare conabor, quæsiuimus nūquid qui aliquid didicit ac meminit, nesciat: ostendentesque eum qui uidit, clausis etiam oculis recordari, nec uidere tamē, nescium simul & memorem demonstrauimus, quod nimium impossibile. Atque ita Protagorea fabula profus euauit, ac tua simul, quæ sensum scientiamque idem esse canebat. THE. Constat. SOC. Nequaquam ita, ut arbitror, ò amice, si pater alterius fabulæ superesset, sed uehementissime propugnaret. Nunc autem orphanam ipsam insequimur expoliamusque: neque tutores quos reliquit Protagoras, e quorum numero unus est Theodoros hic, succurrere uolunt. Verū nos iusticiæ gratia illi suffragari aggrediemur. THEOD. Non ego quidē ò Socrates, immo Callias Hipponici filius rerum Protagoræ tutor. Nos profecto à nudis sermonibus ad geometriam repente defleximus. Gratia tibi tamen habebimus, si illi opem tuleris. SOC. Scite loqueris ò Theodore. Aduerte igitur qua uia succurram, si quis minus uim uerborum animaduernerit, qua plerumque affirmare quicquā, & negare solemus, absurdiora etiam superioribus cõfiteri cogetur. Dicam tibi quemadmodum, an Theætete? THE. Vtrisque communiter. Respondeat autem iunior. Nam redargutus minus uituperabitur. SOC. Difficillimam autem quæstionē dico, ea uero est huiusmodi: num fieri potest ut qui aliquid nouit, quod noscit ignoret? THEOD. Quid respondebimus Theætete? THE. Impossibile ego quidem puto. SOC. Non utique, si uidere, scire esse posueris. quid enim respondeas in euitabili quæstioni, puto quod dicis inclusus, si quis te uir intrepidus interrogauerit, ma-
nu alterum tibi tegens oculum, utrum tecto oculo uestem uideas? THE. Nō hoc dicam, sed altero. SOC. An non idem simul & uides, & non uides? THE. Ita quodammodo. SOC. Haud equidem, dicit ille iubeo, uel quæsiui quo pacto, sed utrum quod scis idem & nescias. In præsentia uero quod non uides, uidere uideris: & supra confessus es, uidere quidem scire esse, non uidere autem nescire. Collige quid ex his aduersus te concludatur. THE. Contraria planè eorum quæ proposueram. SOC. Plura forsitan ò mirifice puer, tibi talia cõtingissent, si quis à te quæsiisset, utrum scire liceat & acute, & obtuse, & cominus quandoque scire, eminus uero nequaquam, & uehementer idem atque remisse, cæteraque permulta. Quæ quidem insidiando uir clipeatus, & ad dicendum mercede conductus quærens, quando idem scientiam sensumque ponebas, te in auditum, olfactum, ac cæteros sensus ordine inieciisset, studioseque & sedulo nimium redarguisset, atque te cõprehendens non prius te dimisisset, quam tu eius exquisitam sapientiam admiratus ab eo uinctus esses: ubi captus atque ligatus tanta te ipse pecunia redemisses, quanta tu & ille statuissetis. Quam igitur rationem, inquires forsitan, pro tutandis opinionibus suis Protagoras assignabit? Nunquid aliud tentandum est? THE. Et maxime quidem. SOC. Et hæc utique omnia quæ & nos opem illi ferentes dicimus, & contra, ut arbitror, ibit, despiciens nos penitus, atque ita obiectans: bonus iste Socrates cum interrogasset puerum, utrum quis possit quod meminit, idem simul & ignorare, & ille perterritus negauisset, ex eo quod rem ipsam prospicere

n non

Prouerbiū
Si tibi iucū-
dum, mihi
nō molestū.

Prouerbiū

Pro Prota-
gora

non poterat, ridiculum me in disputatione monstravit. res autem o ignavissime Socrates, ita se habent. Quoties ex meis aliquid quaerendo consideras, si interrogatus respondeat eadem quae ego etiam responderem, refellaturque, me quoque redargutum existimato. Sin alia, ipsum solummodo qui respondit. Principio, putas ne aliquem concessurum tibi, memoriam adesse cuiquam, quando non amplius patitur, earum rerum quas passus fuerit, & ipsam talem passionem esse qualis fuerat dum pateretur, permultum abest. An formidaturum censes admittere quod possit aliquis idem nosse simul & ignorare? Quod si forsitan minus audeat, daturum speras eundem esse dissimilem factum alicui priusquam fiat dissimilis existenti: magis autem hunc esse aliquem, sed non hos, & eos quidem infinitos effectos, siquidem dissimilitudo fiat, si modo aucupationes uerborum uitare inuicem oportuerit? Ceterum o beate, generosius ea quae dico, aggredere, meque si potes refelle, quod non proprii cuique nostrum sensus fiant: uel etiam si proprii sint, nihilo magis quod apparet, illi soli fiat: uel si esse oporteat, nominare liceat, cui apparet. Sues autem & prodigiosos canes dum narras, non ipse solum bestiam imitaris, sed eos qui audiunt, ut idem quoque in mea scripta sibi permittant, persuades. Neque recte facis, equidem ueritatem habere se assero, quemadmodum scripsi. mensuram enim unumquemque nostrum eorum quae sunt, & quae non sunt, esse: sed magnopere hoc ipso aliud ab alio discrepare, quod & huic alia sunt, apparentque, & illi alia. Sapientiam uero & sapientem uirum nullo modo existere nego. Immo hunc ipsum sapientem uoco, qui illius conditionem cui mala uidentur, suntque, permutans, bona apparere & esse sibi facit. Sermonem autem meum ne uerbis duntaxat persequere, uerum sic planius iterum quod dico, perdisce, & in memoriam dictum superius reuoca, quod aegrotanti amara uidentur quae gustat, & sunt: bene ualentis contraria sunt, atque uidentur. Sapientiorum utique horum neutrum ex hoc oportet asserere, neque enim id fieri potest, neque asserendum aegrotantem insipientem esse quia haec putet, sanum contra sapientem, quia diuersa. Permutandum uero in alterum habitum. Alter enim habitus melior. Similiter in disciplina ab altero habitu in meliorem permutandum. Sed medicus quidem medelis transmutat, sophista sermonibus. Nemo enim efficit, ut qui falso opinatur, uere deinde existimet: quippe cum ea quae non sunt, opinari nemo ualeat, nec alia praeter illa quae patitur. haec autem semper uera sunt, facere tamen quis potest, ut qui deprauati animi habitu cognata sibi opinatur, sana deinde mente diuersa quaedam existimet, quae plerique ob imperitiam phantasmata uera nominant. Ego autem meliora alijs alia dico, ueriora nequaquam. Sapientes praeterea, o amice Socrates, nullo pacto ranas nuncupo, immo secundum corpora, medicos: secundum plantas, agricolas. Aio equidem hos uiros plantis suis pro deprauatis sensibus quoties tale aliquid aegrotat, bonos integrosque & ueros sensus inferre: sapientes quoque & bonos rhetores ciuitatibus bona pro malis uideri iusta efficere: quonia quaecumque ciuitati cuiuslibet iusta honestaque uidentur, haec sunt & illi talia quamdiu sic putat: sed sapiens pro malis his singulis, bona & iudicari & esse efficit. Eadem ratione sophista eos qui erudiuntur, sic erudire potens, sapiens est, dignusque ampla mercede apud auditores habetur. Atque ita alij sapientiores alijs sunt, neque ullus tamen falsa putat: & tibi hoc ipsum, uelis, nolis, cum rerum mensura sis, admittendum, hic enim sermo in his seruat. Cui si quo modo a principio iterum repugnare potes, repugna oratione congressus. Quod si interrogando uis, interrogando perage. Neque enim hoc fugiendum, sed omnium maxime his qui sanae mentis sunt, persequendum. Sic tamen id effice, ne interrogando sis iniurius. Absurdum est profecto eum uirum qui uirtutem meditari se praecipue profitetur, in sermonibus semper iniurium esse. Afficere autem iniuria in his est, quum quis non seorsim quidem certando exercetur, seorsim uero differendo: & in illo quidem scilicet certamine iocatur, fallitque pro uiribus, in hoc autem disputatione uidelicet, serio agit & corrigit disputantem, eos illi duntaxat errores indicans, quibus ipse & ex ipso & ex praeteritis disputationibus abductus est. Si ita feceris, seipsum qui tecum uersabuntur, non te, perturbationis defectusque sui causas esse confitebuntur, teque protinus sectabunt & diligenter, seipsum contra odio habebunt, & a seipsis ad philosophiam confugient, ut alij quodammodo effecti, habitum pristinum deponant: si autem contraria feceris, quemadmodum alij quoque permulti, contraria etiam tibi contingent, & familiares pro philosophis, studij huius inimicos cum adoleuerint, reddes.

Si igitur

Si igitur mihi parueris, quod & supra dictum est, haud hostiliter contentiosusque, sed placido mitique animo assentis, considerabis quomodo moueri dicamus omnia, & quomodo quod cuique uidetur, hoc & priuatim & publice sit, & ex his inquires utrum idem an aliud scientia sit, & sensus: neque ut modo coepisti, ex uerborum nominumque consuetudine differes, quae multi quocumque libet, trahentes, uarios dubitationum inijciunt scrupulos. Haec o Theodore, in defensionem amici tui tentauit pro uiribus, parua quidem a parujs. Si enim ipse uideret, fortius magnificentiusque pro seipso pugnaret. THEOD. Iocaris o Socrates, nam fortiter pro illo certasti. SOC. Recte loqueris o amice. Sed mihi dicas. Aduertistine quod iam pridem Protagoras nos increpet, quod cum puero disputantes metu puerili aduersus eius scripta depugnemus: cumque ipse genus hoc urbanitatis reijceret, mediocritatem uero in omnibus mire tolleret, serio in eius dictis uersari nos iussit? THEOD. Quid ni o Socrates, animaduertim? SOC. Quid ergo? iubes nos illi parere? THEOD. Summopere. SOC. Cernis hos omnes, excepto te, pueros esse? Quare si illi credimus, me simul ac te oportet interrogando uicissim & respondendo serio sermonem eius examinare, ne iterum nos incuset, quod ludentes cum pueris, sermonem suum exagitemus. THEOD. Quid prohibet quin Theaetetus melius quam multi barbati uiri scrutantem te assequatur? SOC. Non tamen te, o Theodore, melius. Ne igitur censeas oportere me amico tuo defuncto omnem opem afferre, te uero nullam: uerum sequere me obsecro paulisper, quoad hoc duntaxat inueniamus, utrum te deceat in figuris geometricis esse mensuram, aut omnes aequae ac tu in astronomia caeterisque facultatibus, in quibus tu merito praestare uideris, periti sint. THEOD. Difficile est o Socrates, ut qui tibi assidet, roganti non respondeat. Delirabam profecto paulo ante, cum dicerem te concessurum mihi ne ad pugnam accingerer, & Lacedaemoniorum more ne compellerer. Nunc ad Scironem potius declinare uideris. nam Lacedaemonij exui uel abire iubent. Tu autem Antaem imitari uideris. Congredientem namque non prius dimittis, quam nudatum tecum certare coegeris. SOC. Congruam o Theodore, morbi mei similitudinem reperisti. Robustior tamen illis ego sum. Innumeri enim iam Hercules & Thesei fortes in dicendo uiri mecum congressi, defatigati sunt, ego tamen nihilo magis desisto, adeo me exercitationis huius uehemens amor inuasit. Neque tu igitur mihi inuideas, quo minus mecum exercitatus, te simul ac me iuues. THEOD. Haud ultra repugno, ducas quae lubet. Prorsus hanc quasi fatalem necessitatem quam tu constituis, conuictio ferenda est. Neque tamen ultra ea quae proposuisti, me tibi exhibere possum. SOC. Sat istud erit, sed id mihi obserua, ne clam in puerilem loquendi ritum labamur, & ob eam causam nos aliquis iterum carpat. THEOD. Conabor sane pro uiribus. SOC. Hoc igitur in primis quod supra tetigimus, resumamus, utrum recte, nec ne sermonem illius improbauerimus, quo ille unumquemque ad sapientiam sibi met sufficere dicit. Nobis porro concessit Protagoras, in eo quod melius uel deterius inter se plerisque differre, & eos sapientes esse. an non? THEOD. Concessit. SOC. Si enim ipse sua haec praesens confessus esset, non autem nos in eius fauorem concessissemus, nihil opus sit repetendo eadem confirmare. Nunc autem cum uideri fortasse possit, non satis idoneos dogmatum illius assertores nos esse, praestat perspicue ut se res habet concedere. Nam non parum interest, sic an aliter habeat. THEOD. Vera loqueris. SOC. Igitur non ex alienis, sed ex suo duntaxat sermone quibus breuissime consensum accipiamus. THEOD. Qui? SOC. Sic. Quod cuique uidetur, id illi cui uidetur esse dixit. THEOD. Dixit certe. SOC. Nunquid igitur & nos o Protagoras hominis immo hominum omnium opiniones dicimus, asserimusque neminem prorsus partim quidem se quae alios sapientiores putare, partim uero alios sapientiores quam se. An non enim in maximis periculis, quoties in castris, aut morbis, aut mari fluctuant, quasi deos habent eos qui singulis in rebus praestant, seruatoresque suos putant, nulla alia re caeteris quam scientia praecellentes? & per omnia humana quaerentibus praecceptores ac duces suorum aliorumque animantium atque operum, qui communiter aestimantur tam ad docendum quam ad imperandum sufficere? In his omnibus quid aliud dicemus, quam quod homines inter se sapientiam & ignorantiam esse putent? THEOD. Nihil aliud. SOC. Nonne sapientiam ueram cogitationem esse ducunt, ignorantiam uero, falsam opinionem? THEOD. Quid ni? SOC. Quorsum o Protagoras, sermonem uertemus? Vtrum homines uera semper opinari dicemus? An aliquando uera, falsa nonnunquam? Vtrinque enim sequitur, ut non semper uera, sed utraque opinentur.

Attende enim Theodora, uelut ne Protagoras, aut tu forsitan ipse contendere, quod nemo quisquam sit, qui quenquam uel imperitum esse, uel falsa opinari putet. THEOD. Incredible hoc o Socrates. SOC. Atqui in hac necessitate sermo ille delabitur, qui mensuram omnium hominum praedicat. THEOD. Quo pacto? SOC. Cum tu aliquid apud te statuis, deinde mihi opinionem tuam declaras, tibi quidem secundum illius sermonem uerum esto, nos autem nonne sententiae tuae iudices fieri possumus, an opinari semper te uera iudicamus? Quin potius innumerum homines tecum quotidie pugnant contra quam tu opinantes, putantesque te perperam iudicare atque opinari. THEOD. Per Iouem o Socrates, quam plurimi sunt, ut inquit Homerus, qui mihi ex hominibus negotia facessant. SOC. Quid ergo? Vis dicamus, tunc te quidem tibi ipsi uera opinari permultis alijs autem falsa? THEOD. Ex his quae dicta sunt, necessarium sequi uidetur. SOC. Quid ipsi Protagorae? An non necessarium? Si enim nec ipse putasset hominem esse mensuram, neque etiam multi isti, ut neque putant, nulli hanc ueritatem esse oportere quam ipse scripsit. Sin autem ipse quidem censuit, multitudo autem non consentit, scito in primis quo plures sunt hi quibus non uidetur, quibus uidetur, eo magis non esse esse. THEOD. Necessesse est, siquidem secundum opiniones singulas & erit & non erit. SOC. Deinde hoc habet pulchre. Ille enim circa suam opinionem dissentientium sententiam, qua illum mentiri credunt, quodammodo ueram esse consentit dum uera opinari cunctos fatetur. THEOD. Absque dubio. SOC. An non suam esse falsam admittit, si iudicium illorum qui falsa illum opinari uolunt, uerum esse fatetur? THEOD. Necessarium. SOC. Alij autem sibi ipsi mentiri nequaquam concedunt. THEOD. Non certe. SOC. Hic uero & hanc ueram opinionem ex his quae scripsit fatetur. THEOD. Patet. SOC. Ex omnibus igitur quae Protagoras adidit, ambigetur, imo ab illo ipso maxime concedetur, nam si eum qui contradicit, uera opinari concedat, tunc sane & ipse Protagoras confitebitur, neque canem, neque quemuis hominum esse mensuram, aut omnium, aut unius etiam quodcumque non didicerit. An non ita? THEOD. Ita certe. SOC. Cum ergo ab omnibus dubitetur, nulli Protagorae ueritas uera erit, nec alijs, neque etiam sibi ipsi. THEOD. Longe nimis in amicum meum o Socrates, inuehimur. SOC. Quid si & rectum praeuenerimus? Verisimile est enim cum senior fuerit, sapientior nobis quoque fuisse. Qui si repente humeros tenus hic emicans nos intraderet, in multis tam me delirantem ut probabile est, te consentientem refelleret, deinde protinus euanesceret. Verumtamen uti nobis ipsis talibus oportet, qualescumque sumus, & quae uidentur eadem semper fateri. Et nunc quidem quem libet concessurum dicamus, hoc ipsum uidelicet aliquid aliud esse, propterea quod alius alio sapientior inscitior ue existat. THEOD. Mihi quidem uidetur. SOC. Nunquid in hoc maxime insistere sermone dicemus, quod ipsi quoque concessimus, astipulantes Protagorae: multa quidem quae uidentur, ea cuiuslibet esse, calida, sicca, dulcia, caeteraque huiusmodi? Quod si in quibusdam differre alium ab alio confitebitur, circa salubria & noxia, asseret utique non quamlibet mulierculam, puellamque, & brutum ad seipsum curandum per salubrium cognitionem sufficere: sed in hoc ut usquam maxime differre. THEOD. Idem mihi quoque uidetur. SOC. Praeterea nonne in ciuilibus etiam, honesta & turpia, iusta & iniusta, sancta & impia, quaecumque ciuitas unaqueque existimans ponit sibi legitima, eadem uera unicuique esse dicit? Atque in his nihilo sapientior esse priuato priuatum, ciuitateque ciuitatem? At uero in eo quod utilia & inutilia sibi respublicae statuunt, hic ut usquam confitebitur consultorem consultore, rempublicam republicae in ueritate inuenienda differre. Neque audebit unquam hoc admittere, ut quaecumque ciuitas aliqua utilia sibi putans instituit, eadem semper illi conducant. Sed tibi quidem dico, in ipsis iustis iniustisque, sanctis item & prophanis praesidium causae ponunt, nihil scilicet eorum suapte natura substantiam aliquam habere, sed quod communiter uidetur, id tum cum uidetur, uerum esse, & quamdiu uideatur. Et quicumque non omnino sententiam Protagorae referunt, sic quodammodo philosophantur. Nos uero o Theodora, disputatio est disputatione maior subinde est minore emergens, occupat. THEOD. Haud igitur otiosi sumus o Socrates. SOC. Haud uidemur. Et saepe aliam o beate uir, hoc animaduerti, & nunc maxime, quod non ab re quicumque diutius in philosophia uersantur, ubi ad forum sese contulerunt, ridiculi rhetores prorsus apparent. THEOD. Qua ratione hoc ais? SOC. Videntur hi qui in iudicijs & foro ab ineunte aetate iactantur, ad eos qui in philosophia & huiusmodi studijs assuefacti sunt collati, ut seruis inter

inter liberos educatis esse similes. THEOD. Quo pacto? SOC. Ex eo quod his quidem ut tu dicebas, semper otium adest, otioque tranquillo confabulantur: quemadmodum & nos in praesentia tertio iam sermonem instauramus. Sic & illi, siquid ultra propositam quaestionem quod magis eos forte delectet, inciderit, quemadmodum in praesentia nobis contingit, nihil curant, prolixius ne an breuius loquatur, modo ueritatis compotes fiant. Illi autem temporis angustijs in loquendo sollicitantur. Urget enim aqua defluens, neque licet de his quae cupiunt uerba facere: sed necessitatem aduersarius affert, libelli formulam adducens extra quem nihil dicendum, quod iuramentum calumniae cauendae uocant. Sermones autem semper de conseruo contra eum dominum qui in iudicio sedet, & manu sententiam tenet. Certamina quoque nunquam frustra, sed ad rem semper, saepe etiam de nece & uita agitur. Vnde intenti acresque fiunt, scientes domino tam uerbis adulari quam operibus obsequi pusillanimes, & non rectis animis praediti homines. Nam animi magnitudinem, rectitudinem & libertatem seruitus a pueritia sustulit, cogens obliqua peruersaque patrare facinora, dum discrimina magna formidinesque mollibus adhuc incuteret animis, quae omnia cum non possint cum iusticia & ueritate perferre, confestim in mendacia mutuasque iniurias conuersi, flectuntur undique atque confringuntur, adeo ut nihil amplius sane mentis habentes ex adolescentibus in uiros euadant, facundos sapientesque ut ipsi putant. Atque hi quidem tales sunt o Theodora, nostri autem chori homines uis referamus? An dimittentes potius ad sermonem propositum reuertamur? ne, ut paulo ante dicebamus, sermonis libertate digressionemque nimium abutamur? THEOD. Nullo modo o Socrates, sed referamus. probe namque dicebas quod in philosophorum choro non nos sermonibus, sed nobis sermones seruiant, ut unusquisque illorum perfici a nobis sustinet tum, cum nobis uidetur. Nec enim uel iudex, uel spectator, quemadmodum poetis illis, censor & dominus noster futurus, nobis praesidet. SOC. Dicamus igitur postquam tibi uidetur, de his qui egregij sunt. Quid enim de his qui philosophiae studio abutuntur? Illi igitur ab ineunte aetate primum quidem uiam in forum ignorant, neque iudicium, aut consilium, aut concilium ciuitatis aliud ubi sit, norunt: leges autem decretaque, uel promulgata, uel scripta, nec uident, nec audiunt. Factiones autem sodalitatum, quae ad magistratus creandos spectant, & congressus, & coenas, & lasciuiora conuiuia neque somniant quidem. Iam bene ne an male urbs iam olim habuerit, aut quod cui malum, turpis ue nota a maioribus suis seu foeminis, seu uiris sit, magis eos latet quam maris, ut dici solet, arenae. Atque haec omnia etiam nescire se nescit, neque enim uulgaris gloriae gratia ab his abstinet, sed reuera corpus duntaxat illius in urbe habitat, atque uersatur: mens autem haec omnia paruam, immo nullius aestimans passim uolat, ut ait Pindarus, & quae sub terra sunt, & quae supra dimetiens, & arte caelum transcendens, omnem perscrutata naturam rerum omnium quae ad uniuersum pertinent, his autem quae prope sunt solis, nullo modo applicans se. THEOD. Quo pacto id ais o Socrates? SOC. Quemadmodum Thaletem, dum caelum suspiceret intentus sideribus, in foueam cadentem Thracensis quaedam eius ancilla facete nimium carpsit, quod quae in caelo sunt, peruidere contenderet: quae uero proxima & ad pedes, non uideret. Idem similiter omnibus qui in philosophia uersantur, obijci potest. Latet enim philosophum non modo quid agat eius proximus, sed ferè homine sit, an brutum. Quid autem homo ipse sit, quae ue actio aut passio ipsius hominis propria, studiose perquirat. Intelligit o Theodora, an non? THEOD. Intelligo equidem, & quod dicis, approbo. SOC. Enim uero o amice, ut in superioribus diximus, siquando uir talis uel priuatim cum aliquo, uel publice in iudicio, siue alibi de his quae ad pedes & in conspectu sunt, differere cogitur, risum mouet non Thracensibus solum, uerum etiam caeteris gentibus, quippe cum in foueas ambiguitatesque multas propter harum rerum imperitiam incidat. Vbi absurda quaedam ineptitudo ignauiae notam inurit. Nam cum forte uituperandus aliquis est, nihil habet quod in opprobrium asserat, utpote uitiorum ignarus, quando quidem singula singulorum mala nunquam animaduertit, ergo tanquam nescius irridetur. In laudandis quoque extollentibusque hominibus, quum nihil simul et dissimulet ue, sed aperte rideat, delirus esse uidetur. Etenim quum tyrannum aut regem laudari sentit, unum quendam subulcum aut pastoris ouium, uel bubulcum extolli existimat, quod abunde mulgeat, id tamen interesse censet, quod reges & tyranni insensius & insidiosius animal curent & mulgeant. Agrestes,

De philosophorum otio & more disputandi

Nunquam libere dicere oratorem posse, sed uel tunc dicere semper metuendum esse

Prouerbia

Thaletis casus

Ad disputationes forentes ineptus philosophus

uero & rudes non minus propter otium, quàm pastores, illos esse necesse est, sic montibus in urbe circumdatos, ut pastor caula in monte. Cum uero agrorum decem milia iugera, aut plura etiam prædicari audit, quasi magnū quippiam ab illo qui habet, possideatur, exigua quædam audire se putat, quippe qui uniuersum terræ orbem spectare sit solitus. Quoties præterea quis generis nobilitatē refert, quod septem auos diuites omnes enumerare ualeat, hebetis nihilq; magnum propter ignorantiam cogitantis animi laudes huiusmodi censet quasi ad totius mundi naturam respicere nequeat, & uidere quod innumerum unumquodq; nostrum aut atq; proauū antecesserunt, quorum in numero diuites & inopes, reges & serui, Barbariq; & Græci innumerabiles præcessere. Quinetiam quando quis stirpem quinq; & uiginti maiorum dinumerat, & in Amphitryonidē Herculem originem refert, indigna memoratu res illi uidetur. Quod em̄ ille iam inde ab Hercule quintus & uigelimus talis est, cum talem fortuna fecerit, etiamsi quinquagesimus ab Hercule sit, ridet, tanquam eos qui reputare & abigere infans mentis uanitatem non possint, in his omnibus philosophus uir uulgo ridiculus habet, partim quia superbus cōtemptorq; apparet, partim quia quæ palā sunt, ignorat & ambigit. THEOD. Rem ipsam ô Socrates ut accidit, enarrasti. SOC. At cum is aliquem ô amice, ad supera trahit, & ille paratus hinc decedere, missis litibus in quibus quæritur in quo ego te, aut tu me læseris, ad ipsius iusticie iniustitiæ ue speculationē ascendit, quid utraq; sint, quo ab alijs omnibus inter se discrepent: uel etiam cōtrouersia illa dimissa qua quæritur, utrum rex beatus sit, qui multum auri possidet, ad cōtemplationem regni ipsius beatitudinisq; humanæ atq; miseræ, qualia cuiq; sint, & quo pacto humanæ naturæ cōueniat hoc adipisci, illud fugere: quando inquam, oportet de his omnibus rationem reddere pusillanimum illum & acerrimum caudicem, tunc sanè uicissim pœnas philosopho pendet. Vertiginē enim patitur ab excelsa specula caligantibus oculis, utpote qui superne prospicere sit insolitus. Mœret quoq; titubat, & barbarica profert. Quocirca risum non Thracibus, neq; rudi cuiquam mouet, neq; enim persentiunt, sed illis potius omnibus qui libere & procul à seruilī uita educati sunt. Hæc ô Theodore, utriusque conditio. Altera quidem hominis illius, qui libertate & otio est educatus, quem philosophum uocas. Qui cum reuera uituperari non debeat, tamen fatuus & ineptus apparet, quotiescunq; seruilīa aggreditur ministeria, quum neque stramentorum sarcinas colligare, neq; obsoniorum condimenta conficere, neq; adulatoria blandimenta uerborum confingere possit. Altera est hominis illius conditio, qui hæc expedite celeriterq; subministrare potest, sed decenti liberi hominis uestitu comode uti nescit. Sermonis insuper harmonia conuenienti deorum & hominum beatorum uitam ueram canere profus ignorat. THEOD. Si cæteris hominibus ea quæ dicis ô Socrates, æque ac mihi persuaderes, pax amplior, & mala pauciora inter homines nascerentur. SOC. At impossibile est ô Theodore, mala penitus extirpari. Nam bono oppositum aliquid esse semper necesse est. Neque illa tamen apud deos locum habere possunt. Naturam uero mortalem, regionemq; inferiorem necessariò circumeunt. Quare conandum est, ut hinc illuc quàm celerrime fugiamus, fuga autem est ut Deo similes pro uiribus efficiamur. Deo similes efficit, cum prudentia, iustitia simul & sanctitas. Cæterum ô uir optime, haud facile id persuaderi potest, quod non illius gratia cuius uulgus existimat, sequenda uirtus, & uitium fugiendum: hoc est, ne malus uidearis, utq; bonus appareas. hæc namque anicularum nugæ mihi esse uidentur. Sed quod uerum sit, ita dicamus. Deus nusquam & nullo modo iniustus, sed quàm iustissimus, totam uidelicet iustitiæ complexus potestatem, nihilq; illius similius quàm iustissimus homo. Circa hoc uera industria et fortitudo uiri, necnō inertia imbecillitasq; uersatur. Horum sanè cognitio uera uirtus & sapientia: ignoratio contra, inscitia & improbitas manifesta. Aliæ uero quæ facultates sapientiæq; uidentur, in ciuilibus quidem magistratibus molestæ sunt, in artibus autem cæteris illiberales. Illi igitur qui aliquid inique patrauit, & prophana uel dicit uel facit, ei multo tutissimū est, si nihil uafricie possit, ne artibus malis utatur. Exultant enim opprobrio huius generis homines, seq; minime abiectos & inanes homunculos uideri, nec terræ, ut dicitur, pondus iners: sed uiros tales qui tutò in republica uersari ualeant. Ideoq; ueritas exprimēda est, quod eo magis tales sunt, quales nō putant, quo minus putant: iniustitiæ quippe multam ignorant, quam ignorare minime decet. Neq; enim est quam

Impossibile est mala penitus extirpari
Mala in inferioribus

Prouerbiū

quam forsitan opinantur, uerba atq; cædes, quæ sæpe hi patiunt, qui iniustum nihil egerunt, & iniusti sæpe deuitant, sed ea potius quæ uitari non potest. THEOD. Quam dicis SOC. Cū in rerum ordine ô amice exemplaria duo sint, diuinum quidem beatissimum, quod uero dei expers miserrimum, non uidentes ita rem se habere, stultitia extremaq; dementia occupati, latenter huic quidem similes ob actiones iniquas redduntur, illi contra dissimiles. Cuius profecto delicti pœnas pendunt, dum uitam illi convenientem cui similes effecti sunt, ducunt. Enimuero si dixerimus, quod hos quidem, nisi à nequitia cessauerint, uita functos locus ille malorum expers non capiet, isthic autem propriæ uitæ similitudinem gerent semper unā cum malis mali uersantes, respōdebunt astuti malitiosiq; homines deliramenta quædam sese audire. THEO. Et maxime quidem ô Socrates. SOC. Noui equidem ô amice. Vnum hoc saltem illis accidit, quod si quando priuatim reddere uicissim & afferre in medium rationes eorum quæ uituperant necesse sit, uelintq; uiriliter disputandi moram perpeti, neq; ignaue fugere: tunc demum, quod absurdum est, sua etiam ipsorum dicta improbabunt. eorumq; rhetorica penitus euanescit, ut nihilo differre à pueris uideantur. Verum his iam finem cum præter propositum sint, imponamus. Alioquin materies undiq; plurima confluens sermonem à principio institutum obruet. Reuertamur igitur ad priora, si tibi quoq; uidetur. THEO. Mihi quidem ista ô Socrates nihilo molestiora auditu contingunt. Facile nanq; qua ætate sum hoc assequor. Veruntamen si tibi placet, redeamus illuc unde digressi sumus. SOC. Eo profecto disputando deuenimus, ut diceremus eos qui essentiā omnem in agitatione ponebāt, quod ue cuiq; uidetur, hoc eidem existere, in cæteris quidem rebus uehemētius hoc asserturos, in iustis autem non minimum: quod omnino quæcunq; ciuitas ut iusta sibi apparentia statuit, hæc eatenus illi iusta sunt, quatenus statuta permanent. At uero neminem fortem adeo futurum, qui idem in bonis utilibusq; contendere audeat, quod uidelicet quæcunq; utilia sibi apparentia instituit ciuitas, hæc eatenus illi conferentia sunt, quatenus talia statuta fuerint, nisi forte quis nomen dixerit: hoc autem ad id quod uolumus scomma esset potius. nōnne? THEO. Proculdubio. SOC. Ergo non ita ducendum. immo quod tale ciuitas nuncuparit, ad id condendis legibus respicit, ac leges singulas quoad putat & potest, quæ maxime sibi utiles, condit. Num aliud in legibus ferendis intendit? THEO. Nihil aliud. SOC. Nunquid uoti compos semper efficitur? an sæpe eam fallit opinio? THEO. Sæpe numero fallit arbitror. SOC. Hac præterea ratione quisq; magis hæc eadem confitebitur, si quis de omni specie percontetur in qua utile consistit. Est autem quodammodo & circa futurum tempus. Nam quoties leges condimus, ut in posterum profuturas condimus, quod quidem futurum rectius uocaremus, THEO. Maxime. SOC. Agedum ita uel Protagoram uel quemuis alium sectatorem eius interrogemus. Omnium rerum hominem ô Protagoras mensuram asseris, alborum, grauium, leuium, & uniuscuiusq; talium. Nam cum iudiciariam illorum uim in seipso contineat, & qualia patitur talia iudicet, uera sibi, & quæ sunt, iudicat. An non ita? THEO. Ita planè. SOC. Nunquid & futurorum ô Protagoras dicemus, habet uim iudiciariam? & qualia putat sibi hæc fore, talia sibi existimanti contingunt. cum medicinæ quispiam imperitus in febrim sese incursum putat, atq; ita sese calefactum iri: medicus autem repugnat, contraria opinatus: utrius illorum ueram opinionem futurā ducimus? num utriusq;? & medico quidem neq; calidum neq; febricitantem futurum, sed sibi ipsi utrunque? THEOD. Ridiculum quidem id esset. SOC. Quinetiam de uino quod dulce uel austerum futurum sit, agricolæ, non citharistæ opinio præualet. THEOD. Quid nī? SOC. Neque de consonante, dissonante ue futuro, gymnasticus melius quàm musicus opinatur, quod deinde ipsi gymnastico consonans esse uidebitur. THEOD. Nullo modo. SOC. Quando uero parata mensa offerendæ sunt epulæ, ac de futura illarum suauitate aliquid prædicendum, nōne coqui opinio potior quàm alterius cuiuslibet popinariæ imperiti? De eo quod uel est uel fuit suaue cuique, non pugnamus, sed de illo potius quod in posterum esse cuique & uideri debet: utrum sibi quisque idoneus iudex, an tu potius Protagoras quod circa sermones probabile singulis in iudicio futurum est, rectius quàm quiuis rudium præuideres? THEOD. In hoc ipso in primis ô Socrates præcellere cunctis Protagoras est professus, SOC. O miser. nemo per louem illum oblata pecunia sectatus fuis-

ctio est. S O C. Jam ô Theodore quod ad amicum tuum attinet expediuimus: nec dum concessimus illi quemlibet hominem rerum omnium esse mēsuram, nisi sapiens quis existat, Scientiam insuper esse sensum minime concedemus secundum rationem illam quæ moueri omnia prædicat, nisi forte Theætetus hic aliter persuadeat. T H E. Optime dixisti ô Socrates. His enim peractis me quoque ab his expeditum esse decet, ut inter nos contineatur. Postquã uero disputatio aduersus Protagoram finē accepit, ne desistite quæso Theodore, antequã tu & Socrates percurratis eos insuper qui stare omnia uoluerunt, quemadmodum paulo ante proposuistis. T H E O. Cũ sis iuuenis ô Theætete, seniores iniuriam facere doces, dum pacta transgredi exhortaris. sed accingere tu ut reliquorũ Socrati, si uelit, rationē reddas. T H E. Libentissimè tamen ea de quibus loquor audirem, T H E O. Equites in campũ prouocas cum Socratem ad disputandũ accerfis. Interroga igitur atque audies. S O C. Videor equidem ô Theodore in his quæ Theætetus iubet, ipsi minime pariturus. T H E O. Quid obstat quo minus obsequaris? S O C. Et si Melissum atque alios qui unum cõsistens uniuersum dicunt, uereor ne forte onerosi uideamur illos exagitatẽs, minus tamen quã unicum Parmenidem uereor. Parmenides autem, ut Homericis uerbis utar, uerẽdus mihi acerque uidetur. Collocutus sum olim cum illo sene admodum adhuc adolescens, mihi quæ uisus est profundam generosamque omnino sapientiã possidere. formido itaque ne dicta eius uocesque nequaquam intelligamus: quod autem uerbis subintelligit, multo magis nos lateat: & quod maximum est, cuius gratia disputatio inter nos coepit, quid scientia sit inquirens, indiscussum relinquatur, si procacitati uerborum indulgeamus: præsertim cum amplissima quaestio illa quam modo induximus, si præter propositũ & quasi digrediendo tractetur, indigna nimium passura sit: & si latius exactiusque perficiatur, scientiã ipsius inuestigationem impeditura. Neutrum uero decet, sed magis Theæteti foetum circa scientiam obstetricia facultate in lucem educere, & diligenter examinare. T H E. Si ita uidetur, ita agendũ est. S O C. Hoc præterea Theætete circa supra dicta considera. sensum esse scientiam respondisti, an non? T H E. Certe. S O C. Si quis interrogaret, quomodo alba & nigra homo uideat, quomodo ue acuta & grauiã audiat, oculis ut arbitror & auribus responderes. T H E. Equidẽ. S O C. Vt in nominibus uerbisque cõmuniõibus, neque exacte curiosèque disquirere, sæpe numero generosi animi est, contrarium autem illiberalis: nonnunquam tamen necessarium est, quemadmodum in presentia examinare cogimur, qua ex parte responsio tua minus recta sit. attende quæ responsio rectior, utrum quæ dicit quo uidemus id oculos esse: an quæ dicit, per quod uidemus. Item quo audimus aures, an per quod audimus. T H E. Potius mihi per quæ singula sentimus, quam quibus sentimus respondendum uidetur ô Socrates. S O C. Absurdum quidem id esset ô puer, si multi in nobis sensus quemadmodum ligneis equis insiderent, & omnia hæc in unam siue ideam, siue animã, seu quomocumque uocari decet, minime tenderent, qua per ista tanquam per organa quæ cunctis sensibus subiacent sentiamus. T H E. Mihi quidem hoc potius quam illo modo uidetur. S O C. Idcirco ista tecum diligenter perquiro, ut uideamus utrum uno quodam eodem quod insit nobis, per oculos quidem alba et nigra percipiamus, per alia uero organa alia quædam: possisque interrogatus, in corpus singula hæc referre. Præstat forsitan te ad singula respondere, quam me tui uicem gerendo defatigari. Dic itaque, ea per quæ sentis calida & sicca, leuia atque dulcia, nonne corporis organa singula ponis? an alterius cuiuspiam? T H E. Nullius alterius. S O C. Nunquid fateberis quæ per aliam potentiam sentis, per aliam sentire non posse: ueluti quæ per auditum, eadem per uisum: & contra quæ per uisum, eadem per auditum? T H E. Quid nĩ fatear? S O C. Si quid ergo de utrisque cogitas, non utique per aliud organum, neque etiam per aliud de ambobus id sentis. T H E. Non certe. S O C. De uoce atque colore utrisque simul, primum quidem id cogitas, quod utraque sunt. T H E. Cogito. S O C. Item quod alterutrum ab alterutro diuersum est, & sibimet idẽ. T H E. Est isthuc. S O C. R. Quod ue ambo, duo sunt, utrunque uero unum. T H E. Id quoque. S O C. R. Potes insuper utrum similia inter se uel dissimilia sint, iudicare. T H E. Fortẽ. S O C. Hæc utique omnia per quod potissimum de ipsis existimas? Non per auditum, non per uisum, commune circa illa quicquam accipi potest. Hinc præterea quod dicimus coniecta re licet. Si de utrisque iudicari posset, falsane sint, an nõ, posses proculdubio declarare quo iudicares: idque non uisum non auditum, sed aliud quiddam esse constat. T H E. Cur non

Hoc in loco
Plato uide-
tur cum Par-
menide sen-
tire

Alludit ad
equũ Tro-
ianum

linguæ uis id efficiat? S O C. Scite loqueris. Illa uero potentia per quod tibi ostendit quod singulis est cõmune, quod ue super singula, quo esse & nõ esse denominas, quæ paulo ante de his percõtabamur, qualia organa his omnibus assignabis, per quæ id quod sentit in nobis singula sentiat? T H E. Essentiam ais & ipsum non esse, similitudinẽque & dissimilitudinẽ, nec non idem & alterum, unum quoque et aliũ circa illum numerũ unũquẽque. patet enim quod quæris, per quod potissimum ex corporeis instrumentis ipsa anima par & impar, & quæ sequuntur, percipiamus. S O C. Egregie admodum ô Theætete prosequeris, atque hæc ipsa sunt quæ interrogo. T H E. Per louem ô Socrates quod dicam ignoro, nisi quod nullũ huiusmodi propriũ organũ his ut illis accommodari puto, sed ipsam potius per seipsam animam, cõmunionem in omnibus iudicare. S O C. Pulcher es ô Theætete, nec ut aiebat Theodorus, deformis. Nam qui pulchre loquitur, pulcher est atque bonus. Accedit ad hæc quod ingens mihi beneficium contulisti. Nam proluxa graui disputatione me liberaisti postquã tibi uidetur anima quædam per seipsam animaduertere, nõ nulla per corporis uires apprehendere. Nam hæc mea sententia erat, quam tibi quoque cupiebam persuadere. T H E. Mihi certe persuasum est. S O C. Quorũ in numero essentiam ponis? Hæc sanè maxime ad omnia sequit. T H E. Eorũ quæ ipsa per se anima affectat atque assequitur. S O C. Nunquid & simile dissimileque, & idem & alterum? T H E. Et hæc? S O C. Quid? pulchrum & turpe, bonumque & malum? T H E. Horum quoque mihi uidetur maxime omnium essentiam inuicem considerare, reputans atque comparans in seipsa præterita presentiaque ad futura. S O C. Aduerte & hoc, rei duræ duritiem per tactũ sentiet, & mollis similiratione molliciem. T H E. Ita. S O C. Essentiam uero, & quod sunt, mutuamque contrarietate, ipsiusque cõtrarietatis esse etiam ipsa anima per se uolutas, & inuicẽ conferens, discernere nititur. T H E. Omnino quidẽ. S O C. An non statim natis hominibus atque brutis naturalis quædam facultas adest, qua passiones per corpus manãtes in animam sentiunt? Ratiocinatio uero comparatioque istorũ ad essentiam utilitatẽque, uix tandẽ post longa curricula tẽporis, frequenti studio & disciplina aduenit quibuscũque competit? T H E. Ita prorsus. S O C. Num ueritatem eo percipere possumus, quo essentiam non percipimus? T H E. Minime. S O C. Cuius autẽ quis ueritate caret, huius sententiã ullam habet? T H E. At quo pacto id fieri posset? S O C. In passionibus igitur scientia nequaquam inest, in ratiocinatione tamen quæ circa illas uersat, inesse uidet. essentiã quippe ueritatẽque hoc attingere possumus, illis uero nequaquam. T H E. Cõstat. S O C. Num idem illud & hoc uocas, cum tanta inter se differentia discrepent? T H E. Haud sanè deceret. S O C. Quod illi nomen attribuis? ei scilicet quod est uidere, audire, odorari, gustare, calefieri, frigefieri? Num sentire? T H E. Id ipsum quid enim aliud? S O C. Vniuersum igitur hoc sensum uocas? T H E. Necessẽ. S O C. Huic ueritatis perceptionem cõuenire negauimus, cũ essentiã non percipiat. T H E. Sic est. S O C. Neque scientiã igitur cõpos erit. T H E. Non. S O C. Ex his sequitur ô Theætete, scientiã & sensum nunquã idem fore. T H E. Nunquam penitus. S O C. In his perspicue patuit, aliud sensum, aliud scientiã esse. Verũ non huius gratia differere coepimus, ut quid scientiã nõ sit, imò quid sit, inueniremus. Eatenus uero disputando processimus, ut scientiã in sensu nullo modo querendã iudicauerimus, sed in eo nomine potius, quod tũc fortis animus, cum ipse secundũ seipsũ circa illa quæ sunt, uersat & agit. T H E. Atqui hoc ô Socrates, ut ipse arbitror, opinari uocatur. S O C. Recte arbitraris amice. Et nũc aduerte, deletis ex animo cunctis superioribus nõquid maius perspicias, postquam hucusque euectus es. Quid ue scientiã sit, iterũ explica. T H E. Opinione quãlibet ô Socrates, scientiã dicere impossibile est, cũ & falsa quædam opinio sit. Apparet autẽ opinio uera scientiã esse. idque a me nunc responsum puta: quod si aliter disputando deinceps uidebitur, aliquid aliud afferre conabimur. S O C. Euge Theætete. sic prompto animo disputare decet, neque ut coeperas tergiversari. Si enim ita fecerimus, alterum e duobus cõtinget: aut quod affectamus inueniemus, aut certe quod ignoramus minus nos scire putabimus: neque mediocre lucrum id erit. & nunc quidẽ quid ais? An cũ duæ sint opinionis species, uerã una, & altera falsa, opinionem ueram scientiam definis? T H E. Definitio. hoc enim mihi in presentia uidetur. S O C. An de opinione deinceps ab initio pertractandum? T H E. Quid nam? S O C. Turbat me nunc & sæpe alias, adeo ut in ambiguitate plurima quo ad me ipsum & quo ad alios uerser, explicare nõ ualens quænam sit hæc in nobis affectio, quo ue pacto adueniat.

Anima quædam per se, quædam per corpus cõprehendit

Sensus non percipit essentiam

Quando est opinio

Secunda scientiæ definitio

T H E.

THE. Quænam hæc? SOC. Falso scilicet aliquem opinari, de quo nunc etiam ambigo, utrum id omittamus, aut aliter quam supra consideremus. THE. Quid ni ô Socrates, si quo modo decere censes? præclare enim tu & Theodorus in superioribus de ocio dicebatis, quod nihil in talibus urgeat. SOC. Opportune admonuisti, fortè enim haud ab re erit tanquam uestigium iterato percurrere: præstat namq; parum bene, quam multum non sufficienter determinare. THE. Præstat sanè. SOC. Quomodo igitur, & quid dicimus? falsam plerunque opinionem esse dicimus, & aliquè nostrum falsa opinari, alium uera, quam si hæc ex natura ita se habeant? THE. Dicimus absq; dubio. SOC. Nonne hoc nobis tam circa omnia quam circa singula competit? nosse uidelicet, uel ignorare? nam discere & obliuisci, utpote istorum media, in præsentiarum transeo, cum nihil ad propositum nobis conferant. THE. Nihil profus ô Socrates aliud præter nosse uel ignorare circa unum quodq; relinquatur. SOC. Nonne igitur necessarium est opinantem opinari illa de quibus nouit aliquid, uel non nouit? THE. Necessarium. SOC. Quinetiam noscentem ignorare idem, uel ignorantem nosse impossibile est?

Quæ nouit, ea putare quæ nouit.

Quæ non nouit, ea putare quæ non nouit.

Quæ nouit, ea putare quæ non nouit.

Quæ non nouit, ea putare quæ nouit.

THE. Quid ni? SOC. Num qui falsa opinat quæ nouit, ea putat non ea esse, sed alia quædam quæ etiam nouit? & utraq; noscens, utraq; rursus ignorat? THE. At fieri hoc nequit ô Socrates. SOC. An fortè quæ non nouit, ea putat alia quædam esse quæ non nouit? & qui neq; Theætetum, neq; Socratem agnouit, cogitare unquam potest Socratè Theætetum, uel contrà Theætetum Socratem esse? THE. Nunquam. SOC. Neq; tamè quæ quis nouit, ea quæ non nouit, esse putat: neq; rursus quæ non nouit, ea quæ nouit. monstrum enim esset. Quo pacto igitur falsa quis opinabitur? Præter hæc quidem opinari non licet, quando quidem omnia uel noscimus uel ignoramus: in his autem nullo modo falsa opinari quis posse uidetur. THE. Vera loqueris. SOC. An forte non ita considerandum quod querimus, secundum nosse & non nosse procedendo, sed secundum nosse & non esse? THE. Qui istuc ais? SOC. Ne simplex sit. quoniam qui quæ nusquam sunt, in quacunq; tãdem re opinatur, is non potest non falsa opinari, quomodocunq; tandem cogitet. THE. Decens id quocq; ô Socrates. SOC. Quomodo igitur, quid ue respondebimus Theætete, si quis nos interroget (possibile est autè unicuiq; quod dico) Quisnam hominum ipsum quod non est opinetur? siue de aliquo eorum quæ sunt, siue ipsum secundum se ipsum? Ad hæc utiq; respōdebimus: quādo scilicet quispiam opinādo uera nō opinat. aut quid dicemus? THE. Sic certe. SOC. Num & alibi tale quid accidit? THE. Quid isthuc? SOC. Vt aliquid uidens quidem aliquid, uideat autem nihil? THE. Fieri nullo modo potest. SOC. At uero si unum quiddam uidet, existentium quiddam uidet, an ipse putat unum in his quæ non sunt, esse? THE. Minime. SOC. Qui ergo unum aliquid uidet, existens aliquid uidet. THE. Apparet. SOC. Et qui aliquid audit, unum aliquid uidit, & existens audit. THE. Profecto. SOC. Item qui aliquid tangit, unum aliquid tangit, & existens insuper si quidem unum. THE. Et istud. SOC. Qui autem opinatur, nonne unum aliquid opinatur? THE. Necessarium est. SOC. Et qui unum aliquid, nonne existens aliquid? THE. Assentior. SOC. Qui ergo non existens opinatur, nihil opinatur. THE. Non uidetur. SOC. At qui nihil opinatur, omnino non opinatur. THE. Constat. SOC. Impossibile igitur est, quod non est opinari, siue de aliquo eorum quæ sunt, siue ipsum secundum se ipsum. THE. Impossibile uidetur. SOC. Aliud itaq; est opinari falsa, q̄ ea quæ non sunt opinari. THE. Aliud apparet. SOC. Neq; igitur sic, neq; ut paulo ante considerauimus, opinio falsa nobis inest. THE. Non certe. SOC. At in hunc modum hoc forsitan appellamus? THE. Quem? SOC. Alienam quandam opinionem, falsam opinionem esse dicimus, quando quis aliquid eorum quæ sunt: aliud quiddam eorū quæ & ipsa sunt, prout animi cogitatio mutarit, esse dicit. sic enim existēs aliquid semper, sed pro alio aliud opinabitur: cunq; ab eo quod cogitauit aberret, iure falsa opinari dicitur. THE. Recte nimirum modo dixisse uideris. nam quoties aliquis pro pulchro turpe, uel contrà pro turpi pulchrum opinatur, toties falsa opinari non ab re iudicetur. SOC. Contemnis me ô Theætete, neq; ueris

reris? THE. Quorsum hæc? SOC. Haud enim puto, uideor tibi quod reuera falsum est apprehendisse, interrogatus utrum possit uelox tardus, aut leue grauis, uel aliud quiddam contrarium non secundum naturam propriam, uerum secundum naturam contrarij sibi ipsi contrarium fieri. Ne igitur id frustra aut temere audeas, dimitto, placetq; tibi, ut ais, falsa opinari, esse idem quod & aliena opinari. THE. Mihi quidem. SOC. Licet ergo, ut ipse putas, alterum quiddam ut alterum, & non ut illud cogitatione ponere. THE. Licet utique. SOC. Quando id igitur facit cogitatio, an non necesse est ipsam, aut utraq; aut alterum cogitare? THE. Necesse omnino. SOC. Aut simul, aut seorsim? THE. Et istud. SOC. Ipsum autem cogitare, num idem quod & ego, uocas? THE. Quid tu uocas? SOC. Sermonem quem ipsa anima apud se uoluit circa illa quæ cōsiderat. rem tibi, eamq; ut minime peritus, declaro. Hoc enim mihi uidetur, cogitantem scilicet animam nihil aliud agere, quam secum ipsam differere, interrogando, respondendo, affirmando, atq; negando. Postquam uero definit, idemq; siue tardius, seu uelocius animaduertens asserit, neq; uagatur, hanc ipsam opinionem ponimus. Quamobrem opinari loqui appello, opinionemq; sermonem, non ad alium, neq; uoce, sed silentio, & ad seipsum. Tu uero quid sentis? THE. Idem. SOC. Quādo igitur aliquis alterum opinatur alterum, tunc ut uidetur ad seipsum dicit, alterum esse alterum. THE. Quid ni? SOC. Recordare obsecro, si quando tecum ipse dixeris, pulchrum omnino turpe, uel iniustum esse iustum: imò, ut in summa dicam, nunquid persuadere tibi unquam conatus sis, quod maxime omnium alterum sit alterum, an contra: nec in somnijs unquam ausus fueris tecum dicere, quod paria profus imparia sint, uel aliud quiddam huiusmodi. THE. Nunquam certe. SOC. Nunquid alium quempiam siue prudentem, siue insanum, aufurum existimas secum loquendo ex industria sibi persuadere bouem necessariò equum, uel duo unū esse? THE. Minime per Iouem. SOC. Si secum loqui opinari est, nemo dum utraq; dicit, opinatur, attingitq; animo, proferret unquam opinareturq; alterum esse alterum. Mittamus, si placet, uerbū hoc alterum: hoc autem est quod uolo, neminem opinari turpe esse pulchrum, aut aliud quicquam eiusdem generis. THE. Mitto equidem ô Socrates, mihiq; quod ais, admodū placet. SOC. Quare fieri nequit, ut qui opinatur ambo, alterum esse alterum opinetur. THE. Patet. SOC. At neq; is qui alterum opinatur quidem, alterum minime, unquam alterum esse alterum opinabitur. THE. Vera narras: nam cogeret etiam quod non opinatur attingere. SOC. Neq; igitur qui ambo, neq; qui alterum opinat, aliena opinari potest. Quapropter qui falsam opinionem aliena opinari definit, nihil efficit. Vnde neq; hoco modo neq; secundum superiora opinionem falsam nobis inesse constat. THE. Non ut uidetur. SOC. Veruntamen ô Theætete, si hoc non esse apparuerit, multa & absurda confiteri cogemur. THE. Quænam? SOC. Nō prius dicam tibi, quam omnino cōsiderare contemdero: puderet enim me nostri in ijs quæ dubitamus, si cōfiteri quæ dico, cogeremur: sed si inuenerimus, liberiq; euaserimus, tum demum de alijs loquemur, quibus talia usu ueniunt, utpotè ipsi ab huiusmodi errore penitus alieni. sin autem omnino deficiemus, humiles facti, ueluti fluctuantes, & nauseam patietes, orationi nos permittemus, ut uel cōculcet nos, uel agat quò uelit. Itaq; si quem exitum inueniam quæstionis huius, iam audi. THE. Dic modo. SOC. Haud fatebor recte nos consensisse, quando concessimus, quæ quis nouit, opinari non posse ea quæ non nouit, atq; mentiri. Immo fieri quodammodo potest. THE. Nunquid ais, quod & ego tunc suspicatus sum, quādo id tale esse diximus, quod nonnunquam ego Socratem noscens, eminusq; alium ignotum mihi prospiciens, Socratem mihi notum esse putarim? contingit enim in hoc quod dicis. SOC. Nonne ab eo iam depulsi sumus, quod efficiebat, ut quæ noscimus, cognoscentes minime nosceremus. THE. Profus. SOC. Ne igitur sic amplius, sed isto modo ponamus. ac fortè quispiam nobis assentietur, fortè etiam aduersabitur. uerum ad id attendamus in quo necessarium est sermonem illum qui omnia inuertit, examinare. Vide itaq; an aliquid dicam, potest ne qui ante aliquid ignorauit, postea discere? THE. Potest certe. SOC. Nonne aliud deinceps atque aliud? THE. Quid obstat? SOC. Pone exempli causa, caream uenam in animis nostris effigiem, in hoc maiorem, minorē in illo, in hoc purioris carē, fordidioris durioris ue in alio, in quibusdam mollioris, in nonnullis etiam temperata. THE. Pono. SOC. Donum hoc esse dicamus Musarū matris Memoria, & in hoc quicquid eorum

Cogitare quid

Opinari quid

Mater Musarum Memoria

rum quæ aut uidemus, aut audimus, aut ipsi excogitamus, meminisse cupimus, insinuan-
tes ipsum sensibus intelligentiisq; ueluti anulis signantes exprimimus, quodq; signatum
fuerit, meminimus nos, & scimus quoad figura permanet: at cum abolet, uel inscribi ne-
quit, obliuiscimur atq; nescimus. THE. Sic esto. SOCR. Qui ergo scit quidē illa, cōsiderat
autem quicquam eorū quæ uidet uel audit, uide utrum hoc modo falsa opinetur. THE.
Quoniam? SOCR. Quæ nouit esse putans, nunc quidē quæ nouit, nunc uero quæ nō no-
uit. Hæc utiq; supra non recte confessi sumus, impossibilia cōfidentes, THE. Nunc autem

In notitia sine sensu.

Nosse, quod nouit.

Nosse, quod non nouit.

Non nosse, quod non nouit.

Non nosse, quod nouit.

In sensu solo.

Sentire, quod sentit.

Sentire, quod non sentit.

Non sentire, quod non sentit.

Non sentire, quod sentit.

In utriusq; iunctis.

Nosse sentireq; quod nouit & sentit.

Nosse ac sentire, quod nouit & non sentit.

Nosse ac sentire, quod sentit & non nouit.

Non nosse & non sentire, quod non nouit & non sentit.

Non nosse & non sentire, quod non nouit & sentit.

Non nosse & non sentire, quod non sentit & nouit.

Sunt & alia coniugationes, quæ quia ex his facile fieri possunt, omisse sunt.

quomodo dicis? SOCR. In hunc modum de illis à principio distinguēdo dicamus: quod
isthuc quod quispiam nouit, eiusq; in animo monumentum seruat, non sentit autem, exi-
stimare nequit aliud quiddam esse eorum quod etiam nouit, imaginemq; illius seruat, nō
sentit autem: contraq; quod nouit, putare esse quod non nouit, cuiusue nullam seruat i-
maginem: & quod non nouit, id insuper quod non nouit: & quod non nouit, id quod no-
uit: aut quod sentit, aliquid aliud eorum quæ sentit: siue quod sentit, aliquid quod mi-
nime sentit: aut quod non sentit, eorum aliquid quæ non sentit: siue quod non sentit
quicquam ex his quæ sentit. Multoq; minus putare potest quod nouit, sentitq;, & seruat
illius imaginem secundum sensum, esse aliud quiddam quod etiam nouit, & sentit, & ser-
uat eodem modo: aut quod nouit, & sentit, & retinet, recte quod nouit, putare: siue
quod nouit & sentit, & similiter retinet, id esse quod sentit: seu quod neq; nouit, neque
sentit, id esse quod nec nouit, etiam neq; sentit: Quod ue neq; nouit, neq; sentit, id quod
minime nouit: Quod ue neq; nouit, neq; sentit, id quod minime sentit. Hæc omnia ta-
lia sunt, ut nemo in eis falsa ulla ratione opinari ualeat. Restat ergo ut in quibusdam hu-
iusmodi si modo alicubi tale quid accidat. THE. In quibusnam? Videamus, obsecro, an
magis ex ipsis intelligam. Nam in præsentia haud assequor, ut in quibus nouit aliquis, ea
putet esse alia quædam quæ & nouit & sentit, uel quæ non nouit, sentit tamen, uel quæ
nouit sentitq;, ea quæ & nouit & sentit. Quare nunc longe magis quam supra deficio.
SOCR. Age, sic iterum audi. Equidem agnoscens Theodorum, eiusq; simulacrum me-
moriam tenens, Theætetumq; similiter, interdum quidem ipsos uideo, interdum non ui-
deo. & tango quandoq;, alias minime, eodemq; pacto & audio, & alijs sensibus appre-
hendo: sæpe etiam sensu uos nullo percipio, sed intra me scio nihilominus atque memi-
ni. THE. Prorsus. SOCR. Hoc itaq; primum ex his quæ expositurus sum, animaduerte,
quod potest quidem aliquis quæ nouit, non sentire, potest etiam sentire. THE. Sic est.
SOCR. Nonne & quæ nō nouit, sæpe etiam neq; sentit, & sæpe solummodo sentit? THE.
Esto. SOCR. Vide an magis in præsentia id iam allequaris. Socrates dum Theodorum
Theate-

Theætetumq; agnoscit, sed neutrum uidet, neq; alio sensu illos percipit, nunquam secum
ipse Theætetum esse Theodorum opinatur. Quid ad hæc? THE. Vera sunt. SOCR. Hoc sa-
ne primum erat ex his quæ dicebam. THE. Erat. SOCR. Alterum erat hoc, quod dum u-
num è uobis agnosco, ignoro alterum, & sentio neutrum, nunquam eum quem cogno-
sco, illum esse quem ignoro, existimo. THE. Probe. SOCR. Tertium uero istud: dum
neutrum cognosco, neutrumque sentio, nunquam eum quem ignoro, alium quendam
quem rursus ignoro, esse arbitror. atque ita deinceps omnia supradicta repetita similiter
puta: in quibus ego nunquam de te ac Theodoro falsa opinabor, neque cognoscens, ne-
que ignorans utrosq;, neq; unum quidem noscens, ignorans alterum, eademq; de sensib.
ratio si modo percipis. THE. Percipio equidem. SOCR. Restat itaq; ut falsa in hoc opine-
mur, quando te Theodorumq; cognoscens, seruansq; in cetera illa effigie utriusq; figuras
longo ex tempore, tanq; annulorum uestrorū signacula, neq; acute cernēs utrosq;, tento
propriū utriusq; signum propriæ uisioni attribuēdo eius accōmodare uestigio ut agni-
tio fiat: sed aberro, & instar eorum qui cōmutatis calceis errant, cōmuto, & utriusq; uisio-
nem ad alienum simulacrū transfero, & similia quædam patior ijs quæ in speculis trans-
uerso resultant, cum aspectus dextera in sinistra cōmutat. Atq; ita decipior, nasciturq; alie-
na opinio, & id est quod falsa opinari uocatur. THE. Omnino ô Socrates, opinionis pas-
sio talis est, qualem mirifice figurasti. SOCR. Præterea quum utrosq; cognoscens, unum in-
super sentio, alterum minime, cognitionē uero alterius non secundum sensum habeo:
quod supra ita dixi, nec tu me intellexisti. THE. Non certe. SOCR. Hoc tamen dicebam,
quod qui agnoscit alterum atq; sentit, & cognitionem secundū sensum ipsius habet, nun-
quam putabit ipsum esse alium quendam, quem agnoscit quoq; & sentit, cuius ue cog-
nitionem secundum sensum habet. Erat ne hoc? THE. Immo. SOCR. Prætermissum quodam
modo fuit quod modo dicitur, cum in superioribus assereremus falsam opinionem con-
tingere, quoties quispiam utraq; noscens & uidens, aut alio quodā sensu percipiens, & u-
trorūq; signacula tenens, nō secundū ipsius propriū sensum utrumq; habet, uerum instar
imperiti sagittarij à signo procul aberrat, quod quidem mendaciū nuncupatū est. THE.
Nec iniuria. SOCR. Et quando uni quidem signaculorū adest sensus, alteri minime, quod
uero absentis sensus est, præsentī adscribit, omnino hæc cogitatio fallit: & ut summam
dicam, circa illa quæ quis nunquam aut nouit, aut sentit, falli mentiri ue, & falsam opinio-
nem habere non potest, si quid modo ueri nos nunc quidem loquimur. Cæterum in qui-
bus noscimus, & sentimus, in ijs ipsis opinio uera uel falsa uersatur: quæ cum è conspe-
ctu directoq; nixu propria simulacra colligit, figuratq;, uera est. Cum uero trāuerso atq;
obliquo falsa. THE. Nonne præclare hæc ô Socrates, dicta sunt? SOCR. Cum hæc audie-
ris, idem uehementius asseres. Vera porrò opinari pulchrū est, mentiri turpe. THE. Quid
nit? SOCR. Hæc utiq; hinc maxime fieri tradunt. Cum alicuius in animo carea effigies illa
profunda & multa, lenisq; & probe subacta est, quæ per sensus influunt in hoc insculpta.
quod Homerus animæ cor uocauit, caræ hanc similitudinem subintelligēs, utpotē pu-
ra signacula & funditus insidentia diuturna fiunt. Ac primo quidem homines sic institu-
ti, dociles sunt & acuti, deinde etiam memores, postremo sensuum simulacra nō commu-
tant, unde uera nimirum opinantur, nam cum sint ea perlucida & ampla in regione, ue-
lociter distribuunt, diuiduntq; in propriam effigiem singula, quæ quidē existētia ueraq;
uocantur, uiriq; tales sapientes esse dicuntur. an non idem tibi uidetur? THE. Mirum in
modum. SOCR. Quando igitur densum alicuius est cor, quod sapientissimus Poeta lauda-
uit, uel cum lutulentum nec ex defecata cera, uel molle nimis, uel durum, nō recte omni-
no se habet. Nam mollis nimis cera celeres quidem ad percipiendū efficit sed eosdē obli-
uiosos. Dura uero contrā, diu memores, sed ineptos tardosq; ad percipiendū: & qui den-
sam & asperā lapideamq; uel terream uel feculentā habēt, obscura simulacra continent.
obscura quoq; qui duram: profunditas quippe non adest. Obscura præterea qui mollio-
rem, nam ex confusione facile euanescent: quod si præter hæc, inuicem quoq; congesta
sint, ob sedis ipsius angustiam, si quidem exigua sit animula, obscuriora quoq; illis simu-
lacula fiunt. Homines ergo huiusmodi omnes, quales descripsimus, ad opinionem fal-
sam proni redduntur. Nam quum quid uident, aut audiunt, aut cogitant, quia singula sin-
gulis mox reddere nequeunt, tardi sunt, præuaricanturq;: nam peruerse uident plurima,
Qui imme-
mores
Qui ueloces
& qui tardi
ad percipi-
endum
Qui proni
ad opinionē
falsam
Qui ignari
audiūtq;

audiuntque, & aliud sæpe pro alio cogitando decepti concipiunt: atque hi falsi mentientes, ignari uocantur. THE. Rectissime omnium ô Socrates, loqueris. SOC. Fatendum igitur falsas hominibus opiniones inesse. THE. Valde. SOC. Et ueras insuper. THE. Et ueras, SOC. Iam utique satis constare putandum duas opiniones esse. THE. Magnopere. SOC. Importunus reuera molestusque admodum ô Theætete, uir garrulus esse uidetur. THE. Quorsum hæc dicis? SOC. Ruditatem meam, ac ut uere dicam, garrulitatem meam moleste ferens, nam quod aliud quisquam nomen imponat ei, qui ob ingenij tarditatem sermones sursum deorsum uertit, quum persuaderi nequeat, & tanquam hebes expedire disputationem omnino nullam ualeat, & dubitationes euadere? THE. Tu uero quid moleste fers? SOC. Non tantum ægre patior, uerum & dubitavi quidnam respondeam, si quis ita quæsierit: ô Socrates, reperisti iam opinionem falsam non inter se sensibus, non cogitationibus, sed in sensus & cogitationis congressu consistere? At ego fatebor, ut puto, gloriabundus, quasi egregium quiddam inuenerimus. THE. Mihi quidem uidetur ô Socrates, haudquaquam turpe esse quod nunc ostensum est. SOC. Nunquid igitur, inquit ille, hominem quem cogitamus duntaxat, uidemus uero nequaquam, equum esse nunquam opinabimur, quem in præsentia nec uidemus, nec tangimus, uerum solummodo cogitamus, nihilque aliud circa illum sentimus? Hæc equidem, ut arbitror, asserere me fatebor. THE. Et merito. SOC. Tum ille. Undecim quæ quis solum cogitat, secundum hanc rationem, nunquam putabit esse duodecim, quæ etiam solummodo cogitat. Quid ad hæc? THE. Respondebo: quod uidens aliquis aut tangens forsitan undecim, duodecim esse putaret: quæ tamen in cogitatione habet, nunquam similiter iudicaret. SOC. Quid porro, inquit, censes aliquem apud sese cogitaturum quinque & septem, non homines inquam, quinque & septem, nec aliud quicquam eiusmodi, sed ipsa quinque & septem quæ diximus ibi in effigie monumenta esse, & falsa in illis opinari posse neminem? THE. Censeo. SOC. Hæc inquam, si qui ita considerent secum, ipsi perquirentes quot sunt, nonne illorum aliqui undecim, aliqui duodecim iudicabunt. Num omnes duodecim esse illa dicent, atque putabunt? THE. Non per louem, uerum plerique undecim: & si quis maiori de numero quærat, magis fallitur. Arbitror enim te magis de omni numero dicere. SOC. Recte sentis. Animaduerte igitur, num & hoc accidat, hoc est, ut ipsa duodecim quæ in effigie sunt, undecim esse quis putet. THE. Videtur. SOC. Nonne hoc ad superiora reuoluitur? qui enim id patitur quod nouit, aliud quiddam quod similiter nouit, esse censeat, quod tanquam impossibile supra respuimus. Et ex hoc ipso confiteri quemlibet cogimus, falsam opinionem non esse, ne unus atque idem eadem scire simul atque nescire cogatur. THE. Vera loqueris. SOC. Ex his iam constat, opinionem falsam aliter esse definiendam, quam cogitationis ad sensum permutationem, nam si ita esset, nunquam in ipsis cogitationibus falleremur. Nunc autem uel nulla est opinio falsa: uel si qua est, quæ quis nouit, ut ignoret simul, fieri potest. Vtrum potius eligis? THE. Ambiguam ô Socrates, electionem proposuisti. SOC. Ambo quidem admittere, ratio uetare uidetur. Veruntamen audendum omnia. Quid si pudorem deponere audeamus? THE. Quo pacto. SOC. Ausi quid ipsum scire sit pronunciare. THE. Cur hoc impudens? SOC. Haud satis aduertisse uideris, quod omnis nobis à principio sermo, inuestigatio scientiæ fuit, tanquam quid ipsa sit ignoraremus. THE. Teneo. SOC. Nonne impudētis animi est, ut scientiam ignorantes, quid scire sit, ostendant? Verum ô Theætete, iam pridem à puritate disputandi longe uagamur. millies enim diximus hæc, cognoscimus, non cognoscimus, scimus, nescimus, quasi aliquid inuicem intelligamus, cuius interim ignoremus scientiā. Ergo & nunc quoque, si placet, uocabulis istis utamur, ignorare scilicet, & intelligere, ut illis uti conuenit, si quidem scientiæ expertes simus. THE. At quo pacto his sublati, ô Socrates disputare ualeres? SOC. Nullo, dum qualis sum, maneo: possem tamē quoquomodo, si contentiosus essem. Et nunc si quis talis adesset, abstinere ab his uocabulis profiteretur, & nos ab his quæ ipse narro, uehementer deterreret. Postquam uero simplices & ignaui sumus, uis ne proferre audeam, scire ipsum quale sit: Mihi enim operæ precium esse uidetur. THE. Aude per louem. Nam his tibi utenti ueniam dabimus. SOC. Audisti quid hoc tempore scire dicant esse? THE. Fortè, non tamen in præsentia memini. SOC. Scientiam habere, id est uti uocant, THE. Sic est. SOC. Nos autem paulum per-

mutan-

mutates, scientiam possidere dicamus. Quæres fortè, quoniam hoc ab illo differat, nihilo forsitan, quod autem uideatur mihi, id postquã audieris, mecum examinato. THE. Modo possim. SOC. Haud sanè possidere idem quod habere uidetur: ceu si quis empta ueste, illam seruans, & uti arbitrato suo potens, non ferat, habere quidem illam minime confiteremur, possidere uero. THE. Et rectè quidem. SOC. Vide præterea utrum fieri possit, ut qui scientiam similiter possideat, non habeat: perinde ac si quis syluestres aues, siue columbas, siue quasuis alias uenatus, auariorum domi constructo nutriat, quodammodo habere semper illas dicitur, quia possidet. THE. Sanè. SOC. Quodammodo uero non habere, sed potestatem quidem esse, cumque in columbario eas incluserit, posse quoties uelit capere, & habere quamlibet ad uotum atque dimittere. THE. Ita est. SOC. Rursus quemadmodum supra in animis nescio quod figmentum careum machinati sumus, ita & nunc in qualibet anima auarium quoddam omnis generis auium fabricemus: quarum alia seorsim ab alijs discretis gregibus peruagentur, alia numero pauca, nonnullæ solæ passim quocumque contigerit, uolitent. THE. Fiat, quid tum postea? SOC. Hanc caueam in pueris uacuam esse dicamus, loco uero auium scientias intelligamus: & quisquis scientiam nactus, hoc coercuit ambitu, hunc inuenisse didicisseque rem ipsam cuius scientia est, & hoc ipsum esse scire. THE. Esto. SOC. Deinde rursus quamcumque uelit scientiam aucupari, captamque habere, iterumque dimittere: hæc inquam, omnia quibus exprimenda nominibus sint, considera. nunquid eisdem quibus antea cum acquisita duntaxat possidebant, an alijs? Hinc fortè clarius me intelliges. Arithmetica artem uocas? THE. Voco. SOC. Hanc suppone scientiarum omnis paræ & imparæ aucupium esse. THE. Suppono. SOC. Hac arte arithmeticus ipse scientias numerorum quasi mancipia quædam subiectas habet, & alijs tradit. THE. Prorsus. SOC. Eumque qui tradit, docere dicimus: qui uero accipit, discere: & eum qui habet ex eo quod in ipsa cauea possidet, scire. THE. Maxime. SOC. Quæ sequuntur, diligenter animaduerte. Qui perfectus arithmeticus est, nonne omnes scit numeros? omnium quippe numerorum in eius animo scientiæ insunt. THE. Nil obstat. SOC. Nonne hic interdum uel secum ipse interna, uel externa quædam quæ numero constant, dinumerat? THE. Quid nisi? SOC. Numerare autem nihil aliud posse ponemus, quam considerare quantus quisque sit numerus. THE. Nil aliud certe. SOC. Quod ergo scit, tanquam nescius considerare uidetur, is quem scire omnem numerum confessi sumus. audis ambiguitates huiusmodi? THE. Equidem. SOC. Cùm columbarum possessioni & aucupio comparauerimus, duplex aucupium esse dicemus: unum ante acquisitionem possidendi gratia: alterum postquam acquisiuit posseditque, gratia capiendi manuque tenendi illa ipsa quæ quis diu possedit. Atque ita quorum iam pridem scientijs discendo præditus est, quæ uel antea nouit, ea iterum discere potest, resumens cuiusque scientiam, & in lucem eruens quæ latebāt. THE. Vera narras. SOC. Propterea paulo ante quærebam, quomodo nominibus est utendum, cùm de his loquimur, ut puta quædo arithmeticus numeraturus est, uel lecturus grammaticus. Tunc enim sciens, iterum secum ipse quæ scit, discere tentat. THE. At absurdum est hoc ô Socrates. SOC. An fortè dicendum quæ nescit, ea uel numerare, uel legere, cùm ipsi iam literarum omnium uel numerorum intelligentiam tradiderimus? THE. Hoc quoque absurdum. SOC. Vis ergo dicamus nihil curare nos quomodocumque nominibus sciendi discendi que quisque utatur? Postquam uero determinauimus, aliud quiddam esse scientiam possidere, aliud habere, quod quis possidet, ne possideat, fieri non posse dicimus. Quapropter nunquam accidit, ut aliquis quod scit, idem & nesciat. Falsam tamen opinionem circa id ipsum accipi posse. Nam accidere potest ut scientiam unius pro alterius scientia capiamus, quando aliquis nostrum unam quandam ex internis scientijs aucupans, pro illa aliam præuolantem deceptus apprehendit. Veluti cùm undecim duodecim esse putat, ipse undecim scientiam loco scientiæ ipsorum duodecim, cum utraque intus maneat, capiens quasi pro columba palumbæ. THE. Verisimile id quidem. SOC. Cum uero quam affectat, apprehendit, tunc expertem esse mendacij, ueraque nimirum opinari dicendum. Et hoc modo ueram & falsam opinionem existere, nihilque ex his quæ nos supra turbabant, impedimento nobis fore. Fortè mihi assentieris, an quid ages? THE. Assentiar. SOC. Iam discrimen illud euasimus, quo nescire aliqui quæ sciunt, cogebantur. Nam quæ possidemus, ne possideamus non accidit: neque si fallamur, neque si uere iudicemus. Veruntamen aliud quiddam grauius mihi uidetur:

Aliud est scientiam habere, aliud uti & possidere

THE. Quidnam hoc? S O C R. Si scientiarum cōmutatio, falsa fiat opinio. THE. Qui istue? Nonne ualde absurdum est, ut qui rei cuiusdam scientiam habet, eam ipsam ignoret, non ignorantia quidem, sed ipsius eiusdem scientia? Deinde rem hanc aliam quandā, & contra illam hanc esse existimet? quā prater rationem hoc est, quod præsente scientia animus, cognoscat nihil, ignoret omnia? Enim uero secundū hanc rationem nihil prohibet, quin ignorantia præsens, nosse quicquid efficiat, cæcitasque uidere, si scientia ignorare quencumque effecerit. THE. Haud recte forsitan o Socrates, aues induximus, cum solas in animo scientias poneremus: oportebatque inscitias quoque unā cum scientiis in animo conuolantes, inducere, & aucupātem hominem nonnunquam scientiam, sæpe inscitiam circa idem accipientem: cumque in scientiam incurrit, uera opinantem: cum ignorantiam, falsa. S O C. Difficile est te non laudare Theætete, quod tamē dixisti, iterū animaduerte. Esto enim ut ais. Qui in ignorantiam incidet, falsa, ut ais, opinabitur: nonne? THE. Certe. S O C. Non tamen falsa se opinari putabit. THE. Non certe. S O C. Sed uera potius, & tanquam sciens afficietur ad illa in quibus errat. THE. Cur non? S O C. Et idcirco scientiam nactum se uenando, non inscitiam arbitrabitur. THE. Patet. S O C. Iam longo quodam circuitu in primā rursus dubitationem relapsi sumus. quippe contentiosus redargutor ille subridens, dicet. Vtrum o boni uiri, utranque noscens aliquis scientiam & inscitiam quam nouit, aliam quandam quam etiam nouit, esse censet? aut neutram noscens, quam non nouit, aliam quam nec nouit? aut unam cognoscens quidem, alteram minime, quam nouit eam esse quam non nouit: uel contra quam non nouit, eam esse quam nouit? Vel rursus mihi dicetis, scientiarum & inscitiarum scientias esse, quas qui possidet, in alijs quibusdam ridiculis caueis siue cæreis figmentis includens, quatenus possidet, scit, etiam si in promptu non habeat. Atque ita cogemini in infinitum circa idem reuolui, nihil proficientes. Quid ad hac o Theætete? THE. Per Iouem o Socrates, quid respondendū sit, nescio. S O C R. Nonne ratio nos o Theætete, admonet, non recte falsam opinionem prius quam scientiam inuestigasse, & indiscussam scientiam reliquisse? impossibile autem est ista cognoscere, antequam sufficēter scientia definita sit? THE. Necessarium o Socrates, quod ais in præsentia, asserere. S O C. Quid ergo a principio rursus de scientia differemus? Nondū enim dicēdo defessi sumus. THE. Non certe, si quidem ipse non renuis. S O C R. Dic age, quo pacto eam definiētes, non bis ipsi minime aduersabimur? THE. Quemadmodū supra contendimus. nihil enim aliud habeo. S O C. Quomodo supra? THE. Veram opinionem scientiam esse uolebam. nam uere opinari procul est ab errore: & quæ a uera opinione proficiunt, decora omnia bonaque sunt. S O C R. Qui in trāseundo flumine præt̄ sequentibus, cū interrogat quæ alta sit aqua, ipsa ostendet, inquit. Quod si & nos ingressi perquiramus, fortē impedimentum ipsum quod quaris, demonstrabit, manibus nobis nihil patebit. THE. Probe loqueris. eamus iam quæsituri. S O C. An non breuis inuestigationis hoc est? Ars etenim uniuersa argumento nobis est scientiam id minime esse. THE. Qua ratione? quæ uero hæc facultas? S O C R. Eorum qui præ cæteris sapientes sunt, quos oratores & causidicos uocant, hi si quidem arte sua persuadent, non docent. inducunt enim auditores, ut quæ ipsi cupiunt, opinentur. An tu aliquos adeo in docendo uehementēs existimas, ut cum latrocinij alijsque iniurijs nulli testes interfuerint, tamē commissorum scelerum ueritatem ad aquam paucam doceant? THE. Nullo modo docere illos, sed persuadere puto. S O C. Persuadere autem, nonne idem asseris quod & opinionem inducere? THE. Idē prorsus. S O C. Nonne quādo iudices iuste persuadentur in his quæ solus ille qui uidit, cognoscit, alius autem nequaquam, tunc ipsa ex auditu iudicantes, ueramque opinionem nacti absque scientia, recte iudicant ea in quibus persuasi sunt, si modo bene iudicant? THE. Omnino. S O C. Si tamen idem esset o amice, opinio uera iudiciumque & scientia, nunquam iudex ille summus absque scientia recte opinaretur. Nunc autem utranque diuersum quiddam esse uidetur. THE. Quod ab aliquo de scientia quondam audiui, oblitus eram, sed iam reminiscor. Inquit autem opinionem ueram cum ratione scientiam esse, sine ratione expertem scientiam: & quæ ratione carent, sciri non posse: quæ uero rationem habent, sciri. S O C. Quam præclare loqueris. Sed hæc ipsa quæ sciri possunt, & quæ non, dic quomodo distinguebat, ut uideamus utrum tu & ego similiter acceperimus. THE. Inuenturus ne sim ignoro, fortē uero exponente alio quodā assequer. S O C. Audi igitur pro somnio somniū. ego quoque accepisse a quibusdam mihi uideor prima

prima ipsa uelut elementa ex quibus homines & alia cōponunt, rationem non admittere. Nam unumquodque illorum secundum seipsum nominare licet, appellare uero aliquid aliud minime, neque quod est, neque quod non est. Iam enim essentia ipsi uel non essentia adhiberi cōtingeret. Oportet autē nihil apponere, si quis illud ipsum solum dicat. Etenim neque ipsum, neque illud, neque unumquodque, neque solū, neque istud, neque cætera talia adhiberi uolunt. Hæc enim circūcurrentia omnibus adhiberi, & alia quædam esse aut prater illud cui sunt adiecta. Oportere autē si quo modo posset ipsum dici, rationemque propriam admitteret seorsum ab alijs omnibus ipsum dici. Nunc autē nullum ex primis oratione posse proferri. nihil enim aliud ipsi quam nomen adesse, solūque nomē habere. Quæ uero ex illis cōposita sunt, quemadmodū ipsa copulantur, sic & illorum nomina copulata orationem fieri. **Nominum quippe copulatione orationis esse substantiam.** Quo circa elementa sine oratione ratione uel, & incognita esse sensibus tamen percipienda: syllabas autē & cognosci & dici posse, & uera opinione cōprehendi. Quando ergo absque ratione opinionem de aliquo uera aliquid adipiscitur, uera quidem de illo eius sentire animum ferunt, nosse uero nequaquam. Nam cum qui accipere & reddere rationem nequit, inscium esse. Cum uero rationem consequitur, hæc omnia cognoscere posse, perfectamque scientiam adipisci. Sic & tu insomniū an aliter audiuiti? THE. Sic omnino. S O C. Num tibi id placet? & hoc pacto opinionem ueram unā cum ratione scientiam asseris? THE. Et maxime quidem. S O C. Siccine Theætete nos hodie id cōprehendimus, quod olim sapientes quā plurimi inuestigantes, antequam inuenirent consenuerunt? THE. Mihi quidem o Socrates, quod modo dictū est, bene dictū esse uidetur. S O C. Et merito, nam quæ scientia absque oratione rectaque opinione unquam esse poterit? Vnū tamen ex dictis mihi displicet. THE. Quod istud? S O C. Quod sanē magnificentius dici uidebat elementa ignota esse, syllabarum autem genus notū. THE. Nonne recte? S O C. Aduertendū profecto. Nam uelut uades sermonis exempla ipsa habemus, quibus ille usus, hæc omnia dixit. THE. Quanam? S O C. Literarum elementa & syllabas. **an Deliterarum elementis & syllabis** putas aliō intuentē, hæc dicere illum qui dicit quæ ipsi narramus? THE. Non ad alia certe, sed ad ista duntaxat. S O C. Ea igitur recensentes examinemus. imò uero sic nosmet ipsos, nonne literas ita didicimus? Responde ad hoc primum, an non syllabæ rationem definitionem uel habent, elementa uero minime? THE. Fortē. S O C. Mihi quoque omnino uidetur. Si quis ergo ita de prima Socratis syllaba percontetur, o Theætete dic quid est? Quid potissimum respondebis? THE. Quod s, & o. S O C. Habes ergo hæc syllabæ rationem. THE. Equidem. S O C. Age dic præterea ipsius rationem. THE. At quo pacto quis elementi elementa referre posset? Etenim ipsum s o Socrates mutarum literarum sonus quidam est solum lingua ueluti sibilante: ipse autē b, neque uox neque sonus, neque plurimorum elementorum. Quocirca recte admodum absque ratione esse dicunt. e quibus septē illa notissima uocem habent, rationem uero nequaquam. S O C. Hoc itaque o amice circa scientiam recte asseruimus. THE. Videmur. S O C. Quid uero cū diximus ignotum elementum, syllabam esse notam? nunquid recte? THE. Probabile est. S O C. Syllabam uero utrumque elementa utraque esse dicimus? uel etiā si plura insint quam duo, omnia esse? An potius ideam unā ex ipsis cōpositis genitā? THE. Cuncta dicere mihi uidemur. S O C. Aspice igitur circa duo, s, & o, si utraque prima mei nominis syllaba sunt, quisquis ipsam nouit, utraque noscit. THE. Quid nisi? S O C. Ergo s, & o, cognoscit. THE. Planē. S O C R. Quid porro, si utranque ignoret ambo cognoscet? THE. Et absurdum, & præter rationem hoc esset. S O C. Veruntamen si necessarium est utraque nosse, quandoquidē ambo quis nouerit, sequitur ut necesse sit eum elementa prænosse, qui syllabam quādoque sit cogniturus, atque ita nobis pulcher ille sermo effugiēs elabatur. THE. Et repente nimium. neque enim bene illum custodimus. Oportebat fortē syllabam non elementa ponere, sed unam quandā ex illis specie constitutā, quæ ideā unā sui ipsius habeat: & ab elementis differat. S O C. Sic prorsus, ac fortē hoc modo potius quam illo te habeat. Quamobrē considerandū est diligēter, neque ita ignaue sermonem tam magnū tamque præclarū prodū decet. THE. Non profecto. S O C R. Esto igitur syllaba, ut modo dicebamus, idea una ex singulis cōgruentibus elementis, tam in literis quam in cæteris omnibus facta. THE. Prorsus. S O C. Nunquid partes illius esse non oportet? THE. Cur nam? S O C. Quoniam cunctis partibus sunt, totū necesse est partes omnes existere. an totū unam quandam speciem ex partibus factam uocas, ab omnibus partibus differentem? THE. Equidem. S O C. totū, idem

Omne uero & totum idem ne, an differens utrunq; uocas? THE. Quanquā nihil habeo certi, tamē quia prompte respondere iubes, periculū faciēs aio differre. SOC. Promptitudo o Theætete recta. Vtrū uero & respōsio recta, considerandū. THE. Profecto. SOC. Nōne secundū hunc sermonem totum & omne differūt? THE. Certe. SOC. Quid porro: omnia, & omne num aliquo differūt? Veluti cū dicimus, unū, duo, tria, quatuor, quinque, sex, uel bis tria, uel ter duo, aut quatuor ac duo, aut tria duoq; & unum. Vtrum in his omnibus idem an aliud dicimus? THE. Idem penitus. SOC. Aliud ne q; sex? THE. Nihil aliud. SOC. Nōne in uno quoq; loquendī modo omnia sex inuenimus? THE. Ita. SOC. Rursus autem non unum aliquid dicimus, dum dicimus omnia? THE. Necesse est. SOC. Num aliud q; sex? THE. Nihil aliud. SOC. Ergo in his quæ numero constant, idem esse omne & omnia dicimus. THE. Sic apparet. SOC. Sic utiq; de ipsis dicamus: iugerū numerus, & iugerū idem, nōne? THE. Idem. SOC. Et stadij numerus stadiumq; similiter? THE. Et hoc. SOC. Exercitus quoq; ipsius numerus & exercitus ipse, cæteraq; huiusmodi eodem pacto: Numerus enim omnis existēs omne unūquodq; illorū est. THE. Sanē. SOC. Singulorū autem numerus, num aliud est q; partes? THE. Nequaquā. SOC. Quæcunq; igitur partes habent, ex partibus constant. THE. Apparet. SOC. Omnes autem partes totum esse cōcessum est, si quidem omnis numerus omne est. THE. Ita est. SOC. Totū itaq; non constat ex partibus: omne enim esset, quando quidem omnes esset partes. THE. Nō uidetur. SOC. Pars id quod est, an est alterius q; totius. THE. Ipsius utique omnis. SOC. Strenue Theætete pugnas, ipsum omne nōne ex eo est omne quod nihil deest? THE. Necesse. SOC. Totū quoq; nōne eadem ratione totum quia nihil abest? Cui uero nihil deest, neq; tamen totū est, neq; omne, ipsum est ex seipso. THE. Videtur mihi nunc totū & omne nihil differre. SOC. Nōne diximus cuius partes sunt, totum, & omne partes omnes esse? THE. Planē. SOC. Rursus quod paulo ante tentauimus, nōne si syllaba elementa nō est, necesse est eam non tanquā partes suas elemēta habere: aut si eadem est cū illis, æque ac illa cognosci posse? THE. Ita certe. SOC. Ne hoc accideret aliud ipsam q; illa posuimus. THE. Aliud. SOC. Quid uero si elemēta syllabæ partes non sunt, num alia quædā referre potes, quæ partes quidē syllabæ, neq; tamen illius elementa sint? THE. Nunquā ego partes uocarem quæ elemēta non sunt. Ridiculū quippe omis- sis elemētis alia quærere. SOC. Omnino igitur secundū hanc rationē o Theætete una quædam impartibilis idea syllaba esse uidet. THE. Videt sanē. SOC. Num recordaris amice, nos in superioribus admisisse, quod primorum ex quibus alia cōponuntur ratio nō esset ex eo quod ipsum secundū seipsum unūquodq; simpliciter existeret, neq; ipsum esse de illo cōgrue dici posset, neq; hoc, neq; ita quasi hæc extranea alienaq; sint, & hæc ipsam causam obstare diximus quo minus describi cognosciq; possit? THE. Memini. SOC. Est ne alia causa præter hanc, quæ uniforme, & impartibile aliquid ipsum faciat? Nā ego nullā aliam uideo. THE. Non uidetur. SOC. Nōne in idem cum illo syllaba quoq; concurrūt, quandoquidē species est, nec habet partes, sed idea una est? THE. Maxime. THE. Si igitur multa elemēta syllaba est, & totū quiddam, eiusq; partes, ista similiter syllabæ & elemēta cognosci describiq; possunt: quippe cum partes omnes idem quod & totum esse cōstituerit. THE. Præcipue. SOC. Sin autē unum quiddam, & simplex, æque syllaba atq; elementum definitionis cognitionisq; est expers. Eadem enim causa talia hæc efficiet. THE. Ali- ter asserere nequeo. SOC. Eius ergo sermonē ne admittamus, qui dixerit syllabā quidem dici & cognosci posse, elementa uero nequaquam. THE. Non certe si huic rationi credimus. SOC. Quid si quis contraria dixerit, an non potius illa concederes, ex his quorum tibi ipsi in primis literarū rudimentis conscius extitisti. THE. Quænam ista? SOC. Quod nihil aliud discere studuisti, quàm elemēta oculis auribusq; discernere, & singula secundum seipsa notare, ne illorū positio uel cum dicerentur, uel cum scriberent, te turbaret. THE. Vera narras. SOC. Citharistæ uero artem didicisse, quid aliud est q; unumquodq; tonū cuiusq; chordæ dignoscere? Hæc enim elementa musicæ quilibet appellaret. THE. Nihil aliud. SOC. Cum ergo elementorum, & syllabarū periti fuerimus, uelimusq; ex his ad alia cōiecturam facere, asseremus profecto genus elementorū clariorem principalio- remq; intelligentiam continere quàm syllabam, ad singulas disciplinas absolute percipi- endas. Et si quis notam syllabam, elementū natura ignotum dixerit, ultro illum uel inui- tum

Genus ele-
mētorū cla-
riorem intel-
ligentiam q;
syllabā con-
tinere

tum ludere putabimus. THE. Et maxime quidem. SOC. Cæterum aliæ quoq; eiusdem rei demonstrationes meo uidere sint: propositi uero ne propter hæc obliuiscamur, quid scilicet de hoc iudicandum sit quod dicitur, rationem si cum opinione uera coeat perfectam scientiam esse. THE. Inquirendum omnino. SOC. Dic age, quid λόγος nobis hic significet. E tribus enim unum quiddam significare mihi uidetur. THE. Equibus. SOC. Primum esse arbitror cogitationem suam uoce per uerba nominaq; exprimere, opinio- nem propriam in uoce, perinde ac in speculo & aqua, mōstrantem. Nōne tale quiddam oratio tibi esse uidetur? THE. Mihi uero. SOC. Eum qui hoc agit, loqui dicimus. Nōne hoc quisq; facere potest: ostēdere scilicet ocuis aut tardius, quid sibi de singulis uidea- tur: nisi forte mutus uel surdus natura sit. Atq; ita quicunq; recte aliquid opinantur, με- τὰ λόγος opinari uidentur. Ac nunquam recta opinio sine scientia erit. THE. Vera hæc sunt. SOC. Ne igitur facile condemnemus eum, qui scientiam quod nunc diximus affir- mauit, quasi nihil dicat. Fortē enim non id uolebat, sed interrogatus quid unumquodq; respondere per elementa interroganti possit. THE. Quale id inquis o Socrates? SOC. Quemadmodum Hesiodus de curru dicit: Centum ligna currus, quæ quidem ego dice- re haud possem, neq; tu etiam ut opinor, sed satis nobis erit, si interrogati quid est currus, respondere poterimus, rotæ, axis, tabulæ, semicirculi, iugum. THE. Omnino quidem. SOC. Ille autem fortē nos existimaret tanquam interrogatos de tuo nomine, responden- tesq; per syllabam ridendos esse, recte quidem opinātes dicentesq; quod dicimus, putan- tes autem grammaticos esse, & grammatice habere ac dicere Theæteti nominis ratio- nem: hoc autem non esse secundum scientiam loqui, antequam per elemēta cum opinio- ne uera unumquodq; quis determinet, quemadmodum supra dictum est. THE. Dictum proculdubio. SOC. Sic utiq; & de curru nos rectam opinionem habere. Eum uero qui centum illa percurrere potest, ipsius currus essentiam accipiēs, rationem quoq; unā cum uera opinione comprehendisse: loco opinantis, artificiosum & scientiæ compotem circa currus essentiam euasisse, per elemēta totum determinantem. THE. Nōne bene tibi ui- detur o Socrates? SOC. Si tibi o amice uidetur ac approbas hunc per elementa circa u- numquodq; discursum rationē esse, aut eum qui per syllabas aut maius quiddam fit, esse rationis expertem, uolo mihi dicas, quo diligentius cōsideremus. THE. Approbo, & ma- xime quidem. SOC. Num ita ut existimes quemlibet cuiusuis scientem esse, quando u- num idemq; nunc unius eiusdemq;, nunc alterius esse, ei uideatur? Vel quando unius & eiusdem nunc hoc nunc illud esse opinatur? THE. Non per louem. SOC. Num memo- ria excidit, in discendis literis quod tibi & alijs acciderunt hæc sapere? THE. Solitos ne di- cis eiusdem syllabæ nūc hanc nunc illam literam opinari? Eandem ue literam aliās in syl- labam propriam, aliās in alienam referre? SOC. Hæc inquit. THE. Nec oblitus sum, nec eos qui sic affecti sunt, scire arbitror. SOC. Quid uero? Si quis eo in tempore Theætetum scribens th, & e, scribendum putet, scribatq;, & rursus Theodorum scribere uolens th, & e, scribendum putet & scribat, nunquid scire illum dicemus primam uestri nominis syl- labam? THE. Paulo ante inter nos conuenit eum qui sic institutus est, nondum scire. SOC. Quid prohibet hoc idem aliquem circa secundam, tertiamq;, & quartam syllabam pati? THE. Nihil omnino. SOC. Nunquid tunc discursum per elementum habens Theæte- tum recta cum opinione scribet, quando ordine suo scribet? THE. Absq; dubio. SOC. Nōne adhuc inscius, sed recte opinatus, ut diximus? THE. Certe. SOC. Et rationē ha- bens cum opinione recta: nam discursum per elementū habens, scripsit quam rationem esse consensimus. THE. Verum. SOC. Est igitur o amice quædam cum ratione opinio recta, quam scientiam appellare nondū decet. THE. Apparet. SOC. Somniū quoddam, ut uidetur, naçti sumus, dum uerissimam scientiæ rationem habere consideremus. THE. Aut nondū uituperare debemus, fortē enim quispiam nō ita λόγος definiat, sed reliquam è tribus speciem eligat, è quibus unā quandam electurū diximus illum, qui scientiā esse opinionem rectam cum ratione asseuerabat. SOC. Opportune admonuisti. Adhuc em̄ species una restat: prima quidem erat idolum cogitationis in uoce, secunda uero in to- tum per elementa processus. THE. Tertiam autem quid dicis? SOC. Quod & plurimi faterentur, posse uidelicet quandam ueluti notam asserre, qua ab alijs omnibus id de quo agitur, differat. THE. Quam mihi, cuius ue definitionem talem assignare potes? SOC. Vt

Græcis λόγος
rationē, ora-
tionē, defini-
tionē signifi-
cat. unde fu-
it Græca hic
uoce utēdū

Est quædā
opinio recta
cum ratioe,
quæ non est
scientia
Tres species
rationis

Quædam de
definitioneDifferentia
inter cogno
scere & opi
nari

Vt ecce de sole, si uelis, approbabis arbitror, quod luce præcellit omnibus quæ circa ter-
ram in cœlo uoluuntur. THE. Omnino. SOC. Accipe cuius gratia hoc est dictum. est au-
tem quod modo referebam. Si differentiã cuiuscq; accipias qua ab alijs est distinctũ, defi-
nitionem ut quidam tradũt, acceperis: quandiu uero cõmune aliquod attigeris, illorum
definitionem quorum cõmunitas est, habebis. THE. Intellego, ac recte huiusmodi quid-
dam rationem uocari existimo. SOC. Qui autem cum recta opinione differentiam qua
quodq; a quocunq; seiungitur accipit, id ipsum deinde sciet, quod prius opinabat. THE.
Consentaneum est. SOC. Nunc demum ò Theætete cum primum ad hanc quasi quan-
dam adumbrationem propius accesserim, nihil omnino me in his intelligere animadu-
erato. Quousq; uero eminus prospiciebam, dici mihi aliquid uidebatur. THE. Quamobrẽ
SOC. Dicam si potero. Rectam equidem de te opinionẽ habens, si tuam præterea defi-
nitionem accipio, te cognosco: alioqui duntaxat opinor. THE. Ita est. SOC. Definitio
autem differentiæ tuæ interpretatio erat. THE. Erat certe. SOC. Quando igitur opinabar
solum nihil eorum quibus es distinctus ab alijs cogitatione percipiebam. THE. Nihil ut
uidetur. SOC. Communia ergo quædam attendebã, è quibus nihil tu magis quam alius
quiuis habes. THE. Necessario sequitur. SOC. Dic age per Iouem, quo pacto tunc po-
tius te q̃ alium quemlibet opinabar? Pone utiq; ita me cogitantẽ, Theætetum esse illũ,
qui & homo est, & nares, & os, & oculos habet, similiterq; reliqua membra. Num cogi-
tatio ista efficit, ut Theætetum potius q̃ Theodorum animaduertam, uel uilissimorũ ho-
minum extremum quempiam? THE. Quinam? SOC. Si uero non solum habentẽ nares,
& oculos cogitem, sed & simum nasum, & prominentes oculos, nihilo magis iterum te
quam me ipsum, & alios quicunq; tales sunt, opinabor. THE. Aequè sanẽ. SOC. At uero
non prius Theætetum ut arbitror, opinabor, quam figurã hanc simam, ab alijs quascunq;
uidi simis figuris, per aliquod monumentũ illius proprium impressam mihi distinguam,
aliaq; similiter, è quibus tu consistis. quæ quidem me cras etiam si in te incidero, admone-
bit, & recte de te opinari faciet. THE. Vera loqueris. SOC. Ergo circa differentiam pro-
priam, recta de unoquoq; uersatur opinio. THE. Apparet. SOC. Quid deinde igitur e-
rit, si unã cum recta opinione definitionem quoq; assumamus? Ridiculum enim præce-
ptum est, si qua ab alijs differat quicquam, opinari iubet. THE. Quomodo? SOC. Qui-
bus de quatenus ab alijs differant, recte opinamur, de iisdem quatenus ab alijs differant
recte opinionẽ assumere iubet. Atq; ita oratio tua erit aut scuticæ aut pistilli, aut cuiusuis
circũuolutioni similis, ad hoc autem præceptũ nihil prorsus dicit. Cæci nanq; præceptũ
rectius uocet. Quoniã iubere ut quæ habemus accipiamus, ad ea quæ opinamur, discen-
da, cæci hominis mandatum esse uidetur. THE. Dic age quid modo quærebas? SOC. CR.
Si dum rationem ò puer accipere præcipit, nosse præcipit, non aut differentiam opinari,
dulcis sanẽ res esset ratio, & omnium quæ ad scientiam pertinent pulcherrima. nosse em̃
accipere scientiã est. THE. Est profecto. SOC. Interrogatus itaq; quid scientia sit, respon-
det eam esse opinionẽ rectã cum scientiã differentiã. Rationis enim assumptio secundũ
illum hoc esset. THE. Videtur. SOC. Omnino fatuum est, scientiam nobis quærentibus,
opinionem rectã cum scientiã dicere, siue differentiã, siue cuiuscunq; alterius scientia sit.
Neq; sensus igitur ò Theætete, neq; opinio uera, neq; cum opinione uera assumpta ratio
scientiã est. THE. Non, ut uidetur. SOC. Nunquid foetus in nobis alius circa scientiam ò
amicæ restat? an omnia iam peperimus? THE. Per Iouem plura q̃ in me haberem, educẽ-
te te protuli. SOC. Nonne cuncta nobis hæc ars obstetricia, uana, educationeq; indigna
nata fuisse ostendit? THE. Omnino quidem. SOC. Si igitur aliorum deinceps plenum fœ-
cundũq; te fieri cõtendes, prægnansq; euades, melioribus plenus eris propter præsentem
discussionẽ. quod si fortẽ uacuis sterilisq; manes, minus certe molestus familiaribus eris
& moderatior & mitior, nequaquam quæ nescis scire te putans. Tantũ quidem ars mea,
nec aliud præterea quicquã potest: nec ea noui quæ alijs multi, quicũq; magni atq; miran-
di uiri, & sunt, & fuerunt. Hanc uero obstetriciã facultatem ego ac mater mea à deo for-
titi sumus, illa quidem circa fœminas, ego autẽ circa adulescẽtes ingenuos atq; honestos.
Sed nunc iam eundem mihi est in regis porticum: nam Melitus in iudicium me uocauit.
Cras summo mane ò Theodore huc redibimus.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Platonis Ionem, uel De furore poetico, ad Laurentium
Medicem uirum magnanimum.

L A T O noster, optime Laurenti, furorem in Phædro, mentis alienationem definit. Alienatio-
nis autem duo genera tradit. Vnam ab humanis morbis, alteram à deo prouenientem. Insaniã il-
lam, hanc diuinum furorem nuncupat. Insania infra hominis speciem homo deicitur, & ex ho-
mine brutum quodãmodo redditur. Diuino furore supra hominis naturam erigitur, & in deum
transit. Est autem furor diuinus, illustratio rationalis animæ, per quam Deus animam à superis
delapsam ad infera, ab inferis ad supera retrahit. Lapsus animæ ab ipso uno rerum omnium principio ad corpora,
per quatuor gradus efficitur, per mentem, rationẽ, opinionem, atq; naturã. Nam cum in omni rerum ordine sex
gradus existant, quorum summum tenet ipsum unum, infimum, corpus: media uero sint quatuor quæ prædiximus,
neceffe est quicquid à primo ad ultimum labitur, quatuor per media cadere. Ipsum unum rerum omnium terminus,
& mensura, infinitatis & multitudinis expers. Mens multitudo quidẽ, sed stabilis & æterna. Ratio, multitudo mo-
bilis, sed finita. Opinio, multitudo mobilis infinita, sed substantia punctisq; unita. Natura similiter: nisi quod per
corporis puncta diffunditur. Corpus autem infinita multitudo subiecta motui, & substantia punctis momentisq;
diuisa. Hæc omnia respicit anima nostra, per hæc descendit, per hæc & ascendit. Vt enim ab ipso uno quod omnium
principium est, producitur, unitatem quandam sortita est, quæ omnem essentiã eius, uires, actionesq; unit: à qua,
& ad quam, ita cetera quæ in anima sunt, se habet, sicut à centro, & ad centrum circuli linæ. Vnit uero nõ mo-
do anime partes inuicem, & ad totam animam, sed animam totam ad ipsum unum, rerum omnium causam. Vt au-
tem à mente diuina dependet, rerum omnium ideas per mentem actu stabili cõtēplatur. Vt seipsam respicit, ra-
tiones rerum uniuersales cogitat, & à principijs ad conclusiones ratione discurret. Vt corpus respicit, particula-
res rerum mobilium formas opinione concipit, easq; percurrit. Vt materiam attingit, natura uelut instrumento
uititur, quo unit materiam, mouet, & format: unde penetrationes, augmenta, eorumq; contraria proficiscuntur.
Cernis igitur quod ab uno quod super æternitatem, in æternam multitudinem labitur, ab æternitate in tempus, à
tempore in locum atque materiam. Quare sicut per quatuor descendit gradus, per quatuor ascendat necesse est.
Furor autem diuinus est qui ad superna conuertitur, ut in eius definitione constitit. Quatuor ergo species diuini fu-
roris existunt. primus quidem poeticus furor: alter mysterialis: tertius uaticinium: quartus amatorius affectus. Est
autem poesis à Musis, mysterium à Dionysio, uaticinium ab Apolline, amor à Venere. Redire quippe ad unum æ-
nimus nequit, nisi ut ipse unum efficiatur. Multa uero effectus, est lapsus in corpus, in operationes uarias distribu-
tus, respiciensq; ad singula. Ex quo partes eius superiores penè obdormiunt, inferiores alijs dominantur: illæ tor-
pore, hæc perturbatione afficiuntur: totus uero animus discordia & inconcinnitate repletur. Poetico ergo furore
in primis opus est, qui per Musicos tonos quæ torpent suscitet, per harmoniacam suauitatẽ quæ turbantur, mul-
ceat: per diuersorum denique consonantiã dissonantem pellat discordiam, uariasq; partes animi temperet. neque
satis hoc est. Multitudo enim adhuc in animo restat. Accedit ergo mysterium quod expiationibus sacrisq; & om-
ni deorum cultu, omnium partium intentionem, in mentem, qua deus colitur, dirigit. Vnde cum singule animi par-
tes ad unam mentem redactæ sint, iam totũ quoddam unũ ex pluribus factus est animus. Tertio uero adhuc opus
est furore, qui mentem ad unitatem ipsam animæ caput reducat. Hoc Apollo per uaticinium efficit. Nam cum ani-
ma supra mentem in unitatem surgit, futura præfugit. Demum cum anima unum facta est, unum inquam quod in
ipsa essentia animæ inest, restat ut illico in unũ quod est super essentiam, conuertatur. Hoc cœlestis ipsa Venus per
amorem, hoc est, diuinã pulchritudinis desiderium, boni, ardorem explet. Primus itaq; furor inconcinnus & dis-
sonantia temperat. secundus temperata, unũ totum ex partibus efficit. tertius unum totum supra partes. quartus
in unũ quod super essentiam & totum est, ducit. Primus bonũ equũ, id est rationẽ opinionemq; à malo equo, id est
à phantasia cõfusa & natura, distinguit. Secundus malum equũ bono, bonum aurigæ, id est menti subijcit. Tertius
aurigam in caput suũ, id est in unitatẽ mentis apicem dirigit. Postremus caput aurigæ, in caput rerum omnium uer-
tit. ubi auriga beatus est, & ad præsepe, id est diuinã pulchritudinẽ sistens equos, obijcit illis ambrosiã, & super
ipsam nectar potandũ, id est uisionem pulchritudinis, et ex uisione letitiam. Hæc quatuor furorum opera sunt, de
quib. generatim in Phædro Plato disputat, proprie uero de furore postremo, id est, amore, in Symposio: de primo
hoc est furore poetico, in præfenti dialogo qui Io inscribitur: quem in Phædro ita definit: poeticus furor est occu-
patio quædam à Musis, quæ sortita lenem & insuperabilem animam, exuscitat eam atq; exagitat per cantilenas
aliãq; poesim, ad genus hominum instruendum. Occupatio significat raptum anime & conuersionem in Musã-
rum numina. Lenem dicit quasi agilem à Musisq; formabilem. nisi enim præparata sit, non occupatur. Insupera-
bilem, quia post quã rapta est, superat omnia, & à nulla rerum inferiorum inquinari, uel superari potest. Exu-
scitat è somno corpora ad uigiliam mētis, ex ignorantie tenebris ad lucẽ, ex morte ad uitã, ex obliuione lethæ ad
diuinorum

diuinorum reminiscenciam reuocat, exagitat, stimulat, & inflammat ad ea quæ contemplatur & præfagit carminibus exprimenda. Post definitionem addit, eum qui sine furore Musarum poeticas ad fores accedit, inane esse ipsum atque eius poesim, quasi tanti sit poesis, ut absque summo dei fauore comparari nequeat. Eadem in Ione hoc tradit, & unde sit hic furor, & per quot descendat gradus edocet. Inquit autem in libro quarto de legibus Plato, Deum, fortunam, & artem, humana omnia gubernare. Quo fit ut poesis uel dei donum sit, uel fortunæ fors, uel artis opus. Quid istorum potissimum uerum sit, Socrates cum Ione rhapsodo perquirat. Rhapsodus autem hoc in libro significat recitatorē interpretemque, & cantorem carminum. Interpretabatur Io Homeri carmina, & coram populo ad lyram canebat, atque ita erat affectus, ut alium poetam nullum præter Homerum exponeret, etiam si eadem qua Homerus facilitate referret. Homeri autem omnia celeriter explicabat. Vnde sic argumentatus est. Aut casu profert Io quæ scribit Homerus, aut arte, aut afflatu diuino. Non casu, quia non omnia, sed pauca quedam, & absque continuatione ordinemque interpretaretur. Non arte, quia quisquis artē integram habet, quicquid eidem arti subiectum est, iudicat. Eidem uero studio poetico subiecta sunt Hesiodi aliorumque poemata, cui Homeri, præferuntur quæ de eisdem tractant, quæ tamen Io non percipit, cum Homerum perfecte exponat. Ergo non arte iudicat. Restat ut inspiratione diuina. Ex quo patet quod interpretes poetæ Io, et alij multi qui similiter affecti sunt, diuino instinctu alienam poesim interpretantur. Quod si ad percipiendam poesim iam traditam humanum ingenium non sufficit, multo minus ad inuentionem sufficit. Quare nec Homerus, nec alius cuius reuera poeta absque cœlesti afflatu poesim consecuti sunt. Quod & alijs modis Socrates hic ostendit. Primo sic. Omnes artes & scientias poetæ tradunt, sed omnes didicisse humano studio impossibile est, cum unicam ex parte percipere sit difficilimum. Non igitur arte humana, sed diuina quadam infusione profertur. Cuius rei argumentum est, quod plerique uates postquam furoris remissus est impetus, quæ scripserunt, non statim intelligunt, cum tamen recte de singulis artibus, in furore tractauerint, quod singuli illarum opifices legendo diiudicant. Præterea sepe uidemus rudem hominem, & ineptum subito in poetam bonum euadere, & aliquid magnificum diuinumque cantare. Magna uero in momento assequi, non humani ingenij est, sed diuinitus inspirati. Quia in re perspicue deus ostendit, nutu suo intelligentiam hæc infundi. Vtque ita esse demonstrat, sepe ineptos quosdam potius quam urbanos, insanos potius quam prudētes rapit, ne si acutis prudentibusque uiris ad hæc uteretur, humana subtilitate et industria fieri hæc existimaretur. Cum ergo non sit à fortuna, nec ab arte poesis, à deo, & à Musis tribuitur. Cum deum dicit, Apollinem significat: cum Musas, spherarum mundi animas, Iupiter quidem mens dei est. ab hac Apollo, mens animæ mundi, et anima totius mundi, octoque spherarum cœlestium animæ, quæ nouem animæ, nouem Musæ uocantur, quia dum cœlos harmonice mouent, musicam pariunt melodiam: quæ in nouem distributa sonos, octo scilicet spherarum tonos, & unum omnium concentum, nouem Sirenes deo canentes producit. Quamobrem ab Ioue Apollo, & Musæ: ab Apolline, id est, mente animæ mundi, chorus Musarum ducitur. quia mens illa sicut ab Ioue illustratur, sic & animas mundi spherarumque illustrat. Gradus autem quibus furor ille descendit, hi sunt. Iupiter rapit Apollinem. Apollo illuminat Musas. Musæ suscitant & exagitant lenes & insuperabiles uatum animas. Vates inspirati interpretes suos inspirant. Interpretes auditores mouent. Ab alijs uero Musis aliæ animæ rapiuntur, quia & alijs spheris sideribusque aliæ at tribuuntur animæ, ut in Timæo traditur. Calliope Musa uox est ex omnibus resultans spherarum uocibus. Vrania, cœli stelliferi, per dignitatem sic dicta. Polymnia Saturni, propter memoriam rerum antiquarum quam Saturnus exhibet, & siccam frigidamque complexionem. Terpsichore, Iouis, salutifer enim choro hominum. Clio Martis, propter gloriæ cupiditatem. Melpomene solis, quia totius mundi temperatio est. Erato Veneris, propter amorem. Euterpe Mercurij, propter honestam in grauibus rebus delectationem. Thalia lunæ, propter uiriditatem eius humore rebus exhibitam. Apollo item solis est anima, lyra eius solis corpus: nerui quatuor, motus eius quatuor, annuus, mensstruus, diurnus, obliquus: quatuor uoces, neates, hypates, doriones, gemini: quatuor sunt signorum triplicitates, ex quibus quatuor qualitates temporum producuntur. Orpheum quidem afflauit Calliope, Musæum Vrania, Homerum Clio, Polymnia Pindarum, Erato Sapphon, Melpomene Thamyram, Terpsichore Hesiodum, Thalia Maronem, Nasonem Euterpe. Linum rapuit idem qui & te iam nunc exagitat Phœbus optime Laurenti, Phœbus inquam qui auo tuo Cosmo uaticinium dedit, parenti autem Petro arcu atque medela, tibi denique lyram & carmina.

non enim musas
nomina ponit?

IO PLATONIS LIBER: VEL DE FV-

RORE POETICO, A MARSILIO FICINO TRANSLATVS E
Græca lingua in Latinam, ad Laurentium Medicem
uirum magnanimum.

SOCRATES, IO.

IONEM saluere iubeo. Vnde nunc ad nos aduenisti? Nunquid ex Epheso patria uenis? IO. Nullo pacto ô Socrates, sed ex Epidauro ab Asclepijs. S O C. Nunquid & Rhapsodorum, id est eorum qui poetarum carmina recitant, certamen Epidaurij deo instituerunt? IO. Non in his solum, sed in alio quoque genere musicæ. S O C. Quid igitur, non tu nobis istuc decertasti, quomodo, certasti ne? IO. Prima ô Socrates certaminum præmia retulimus. S O C. Probe inquis. Age ut in Paladis celebratione uictoriam consequamur. IO. Fient hæc quidem si deus uoluerit. S O C. Etenim ô Io, artem uestram semper plurimi feci. quod & arti uestræ conueniat ut ornatis corpus, & quam pulcherrimi semper appareatis, tum quod oporteat in plurimis atque bonis poetis, in Homero præcipue poetarum omnium optimo diuinissimoque assidue uersari, neque carmina illius solum, uerum etiã sensa perdiscere. Nunquam enim aliquis in Rhapsodum euaderet, nisi ea quæ à poeta dicta sunt, intellexerit. Nam poetæ mentem interpretari Rhapsodum apud auditores oportet: quod quidē fieri nequit, si quis poetæ sententiam ignorarit. Hæc uero omnia an non uidentur? IO. Vera dicis ô Socrates: atque ego quidem in hoc plurimum elaborauit. præclarissima sanè præ cæteris de Homero me explicaturum profiteor, ut neque Metrodorus Læpfaceus, neque Stefimbrotus Thasius, neque Glaucon, neque aliquis unquam ueterum tot tamque præclara Homeri sensa quot ego, exponere queat. S O C. Recte ô Io. Cõstat enim quod nulla inuidia prohibebit quin hæc mihi aperias. IO. Et auditu sanè dignum est quod uehementer Homerum exornarim. Vnde æquum esse censeo ut ab illis qui Homeri studiosi sunt, corona aurea coroner. S O C. Ociũ profecto te audiēdi quandoque nanciscar: nunc autem ad hoc unum mihi responde, utrum circa Homerum solum, an etiã circa Hesiodum & Archilochum id possis. IO. Circa Homerum solum. satis enim mihi esse uidetur. S O C. Sunt ne aliqua de quibus Homerus & Hesiodus eadem referant? IO. Ac multa quidē esse arbitror. S O C. Vtrum melius ea quæ dicit Homerus, an quæ Hesiodus explicares? IO. Aequè de utrisque ô Socrates in illis rebus in quibus eadē referunt. S O C. Quid autem in his de quibus non eadem dicunt? utputa de uaticinio Homerus atque Hesiodus uerba faciunt. IO. Et maxime quidem. S O C. Et in quo poetæ isti consentiunt, aut discrepant, quando de uaticinio loquuntur, utrum ipse melius quam peritus uates aliquis explicares? IO. Vates melius. S O C. Si autem uates esses, non illa tantum in quibus conueniunt, uerum etiam in quibus dissentiunt, exponere posses? IO. Pater. S O C. Quid porro: num circa Homerum uehemens facundusque es: circa Hesiodum aliosque poetas minime? An Homerus de alijs rebus agit, quam de ijs quæ & alij poetæ tractant? Nonne multa quæ ad bellum, & quæ ad consuetudines bonorum inuicem, malorumque, priuatorum atque opificum attinent, enarrauit? Et de ijs quemadmodum secum inuicem, & cum hominibus uersantur, deque afflictionibus cœlestibus: item & de his quæ apud inferos sunt, tum deorum & heroum generationes cecinit? Nonne circa hæc omnis Homeri poesis uersatur? IO. Vera ô Socrates loqueris. S O C. Nonne eadē cæteri poetæ decantant? IO. Eadem certe, sed non ita cæteri ut Homerus. S O C. An forte deterius? IO. Multo deterius. S O C. Melius ergo Homerus? IO. Melius certe. S O C. O Io lepidum caput, cum multi de numero uerba faciunt, & eorum aliquis recte dicit, nonne potest quispiam ea in re bene dicentem nosse? IO. Potest. S O C. Nunquid ille ipse qui male dicentem noscit, an alius? IO. Ipse idē. S O C. An non hic est qui arithmetica arte est præditus? IO. Profecto. S O C. Cum multi de cibis, quales salubres sint loquuntur, & aliquis recte ea de re loquitur, utrum alius quidam bene dicentem quod recte, alius male dicentem quod male dicat, animaduertet? an unus, & idem? IO. Idem proculdubio. S O C. Quis hic? quod illi nomen? IO. Medicus. S O C. Nonne summam dicimus, cum plures eadem de re loquuntur, quod unus atque idem tam illi qui male, quam illum qui bene loquitur internoscet: & nisi eum qui in eadem re aberrat, cognouerit

Quæ sint explicata in omni Homeri poesi

uerit, nunquam enim qui recte sentit agnoscat. IO. Profecto. SO C. An non ipse idem in utrisque peritus est? IO. Prorsus. SO C. Homerum atque alios poetas, e quorum numero est Hesiodus, & Archilochus, eadem referre asseris: non tamen eodem modo, sed melius Homerum? IO. Et uera loquor. SO C. Si illi qui bene dicit cognoscis, eos qui male dicunt, quod errant intelligis. IO. Conuenit. SO C. Si ergo dicamus de uir optime, Ionem circa Homerum aliosque poetas similiter peritum esse atque uehementem, nequaquam errabimus: quandoquidem ipse iudicem eundem idoneum esse circa illos qui eadem in re uersant, confitetur, poetas uero penes omnes eadem effingere. IO. Quamobrem igitur de Socrate cum de alio poeta quispiam differit, neque mentem adhibeo, neque quicquam existimatione dignum dicere possum, sed oscito protinus atque torpeo: postquam uero Homeri quis mentionem fecerit, confestim excitor atque mentem adhibeo, succeditque quicquid instituo. SO C. Nequaquam arduum est de amice huius causam coniectare. Constat enim quod neque arte neque scientia de Homero scite loqueris. Nam si arte, de alijs omnibus poetis similiter loqui ualeres. poesis enim totum est. nonne? IO. Est certe. SO C. Nonne postquam aliquis aliam quamuis artem integram comparauit, aequae de omnibus quae sub arte sunt iudicat? Eadem quippe de omnibus artibus considerandi ratio est. Vis tibi referam qua ratione id dicam? IO. Opto per Iouem de Socrate. Nam quotiens uos sapientes illos audiui, miro quodam gaudio statim afficior. SO C. Velim de Ioue, uera diceres. Verum sapientes uos rhapsodi & mimi estis, & illi quorum uos poemata decantatis. ego autem nihil praeter ueritatem loquor, quemadmodum decet pinguis muneris hominem. Nam id de quo paulo ante percontabar, intueri quod leue sit, & facile cognitum: adeo ut qui uis quod narrabam, percipere possit, eandem per caetera esse considerationem, si quis artem sibi integram compararit. Exempli causa, nunquid pingendi ars totum quiddam est? IO. Est. SO C. Nonne pictores multi, partim boni, partim mali, & sunt & fuerunt? IO. Certe. SO C. Vidisti ne aliquem qui & ea, quae recte, & quae non recte Polygnotus Aglaophontis filius pinxit, sufficienter ostendere potuit: quae uero pictores alij, non potuit? Et si quis aliorum pictorum opus ostenderit, obdormiat, neque facultas illi ad dicendum aliquid conijciendumque suppetat: cum uero de Polygnoto, uel de uno quouis pictore sit iudicandum, expergiscatur, & mentem adhibeat, & facultatem dicendi habeat? IO. Non per Iouem. SO C. Quid in fabricis statuarijs? uidisti quenuquam qui ea quae Daedalus Mentionius, aut Epilus Panopei filius, aut Theodorus Samius, uel alius quispiam statuarum fabricer, bene est machinatus exponere ualeat, in aliorum uero sculptorum operibus torpeat atque obmutescat? IO. Per Iouem nunquam uirum talem repperi. SO C. Atqui nec in tiliarum statua ut arbitror, nec in pulsu citharae, nec in illo ad citharam cantu, neque in rhapsodia uirum intuitus es, qui Olympi opera, uel Thamyrae, uel Orphei, aut Itacensis Phemii rhapsodi exprimere possit, in operibus uero Ionis Ephesi deficiat, neque percipere conferreque possit, quae bene, & quae contra modulatur. IO. Quid in hoc tibi contradicam non habeo, sed tamen mihi ipsi conscius sum, me praeter caeteris hominibus pulcherrima de Homero referre, neque deesse mihi dicendi copiam: alios uero omnes hac in re me laudare, in caeteris uero nequaquam. Tu uero quidnam hoc sit uide. SO C. Video de Ioue, & quod mihi id esse uidetur, tibi aperire incipiam. Ut bene de Homero loquaris ars tibi non praestat, ut modo dicebam, sed diuina uis est quae te mouet, sicut in lapide quem Magnetem Euripides nominauit, non nulli Heraclium uocant. Qui lapis non solum ferreos annulos trahit, sed uim etiam annulis ipsis infundit, qua hoc idem efficere possint, ac perinde ut lapis, alios annulos trahere. Unde longa pierunum concatenatio ferri, & annulorum inuicem pendet, & omnibus his ex illo lapide uis attrahit. Ita ipsa Musa poetas diuino instinctu concitat, poetas concitatos alios furore corripiunt. Quare ex his omnibus series ipsa contextitur. Omnes itaque carminum poetae insignes, non arte sed diuino afflatu mente capti omnia ista praecleara poemata canunt: & ut Corybantes non sana mente saltant, ita neque cantilenarum modulatores egregij sana mente hos cantus effingunt: sed ubi in harmoniam, & rhythmum insurgunt, & rapti bacchantur, quemadmodum bacchantes foeminae, mentem non sana, mel & lac ex fluminibus hauriunt, sana autem mente haurire nequeunt. idque tum efficit illorum animus qui cantus effingunt, quod ipsi narrat. A sunt enim nobis poetae, quod est fontibus quibus mel scaturit, haurientes, & a Musarum uiridarijs collibusque decerpentes carmina ad nos afferant, quemadmodum mel ex floribus apes, & instar apum uolare se dicunt. Quae

Videtur hoc agere, ut ostendat, nec ipsum Homerum ex arte scripsisse, sed diuina quadam ingenij uirtute

in re uera loquunt. Res enim leuis, uolatilis atque sacra poeta est, neque canere prius potest quam deo plenus, & extra se positus, & a mente alienatus sit. Nam quandiu mente quis ualeat, neque fingere carmina, neque dare oracula quisquam potest. Non arte igitur aliqua haec praecleara canunt, quae tu de Homero refers, sed forte diuina id quisque recte efficere potest, ad quod Musa quempiam incitauit. Hic Dithyrambos, ille laudes alicuius, hic Hyporchemata choreasque, alius carmina, alius item iambos canit. Ad caetera uero illorum quisque rudis, & ineptus est. Non enim arte sed diuina uis haec dicunt. Nam si de unoquoque horum per artem recte loqui scirent, de caeteris quoque omnibus idem possent. Ob hanc uero causam deus illis mentem surripiens, ipsis tanquam ministris utitur, oraculorumque nuncijs, & diuinis uatibus, ut nos qui audimus, percipiamus non eos esse qui tam digna referunt, cum suae mentis copotes minime sint, sed haec deum loqui, & per hos nobis haec inclamare: Huic autem rei euidetissimo argumento esse potest Tynnichus Chalcidensis, qui antea poema nullum memoria dignum composuerat: hymnum autem in Apollinem quem omnes cantant, omnium ferme cantilenarum pulcherrimum, Musarum inspiratione inuenisse se dicit. In hoc maxime deus ostendisse uidetur nobis dubitandum non esse, quin praecleara haec poemata, diuina deorumque potius quam humana hominumque sint opera. Poetae autem nihil aliud sint, quam deorum interpretes, dum sunt furore correpti, a quocumque tandem numine quis corripiatur. Quod quidem deus ostendere uolens, de industria per ineptissimum poetam, pulcherrimam cecinit melodiam. An non uera tibi referre uideor? IO. Mihi certe. Atque animum meum his sermonibus Socrates demulces, et afficis. Ac diuina quadam sorte a dijs poetae insignes haec nobis interpretari uidentur. SO. Nonne uos Rhapsodi poetarum scripta interpretamini? IO. Vera narras. SO C. An non interpretum interpretes estis? IO. Sumus. SO C. Animaduerte quid uelim, & hoc mihi responde de Ioue: neque id de quo te interrogabo, mihi occultaueris. Cum apte carmina refers, & stupore percussos reddis spectantes, siue dum Ulyssiem super pauimentum suo limine saltantem cantas, & prociis palam se ostendentem, atque sagittas ante pedes effundentem, siue Achillem impetum in Hectora facientem, seu dum miserabile quiddam, & querulum circa Andromachen, uel Hecubam, uel Priamum profers, utrum tunc mentis es copos? An a mente alienatus? & rebus gestis quas refers afflatus animus interesse illis se cogitat, siue in Ithaca, siue apud Troiam sint gesta, seu quocumque alio te carmina rapiant? IO. Perpicuam mihi coniecturam de Socrate attulisti, neque id occultaturus tibi recensebo. Quoties enim miserabile quicquam dico, lachrymis implentur oculi. Cum aliquid terribile, aut uehementem, arrepta propter terrorem comae erigunt, cor salit. SO C. Nunquid mentis copotem eum uirum tunc esse asserimus, qui in sacrificijs, & celebrationibus pulchra ueste aureisque coronis ornatus plorat, cum nihil horum amiserit? aut nimis trepidet is, qui inter uiginti milia hominum sibi amicorum sit constitutus, nemine eum uel exuente, uel iniuria afficiente. IO. Non per Iouem de Socrate, si uera fateri uelimus. SO C. Nonne spectantium multitudinem isdem his rebus afficitis? IO. Sane plurimum: atque aspicio semper superne ab ipso suggesto, et fletus, & toruunt uentes, atque his quae narrant, stupefactos. Et oportet me ualde mentem is adhibere. Nam si lachrymas excutiam, ipse argentum suscipiens, ridebo. sin autem risum illis moueam, ipse argentum amittens flebo. SO C. Vidēs ne spectatorem esse annulorum extremum, illorum inquam quos sub magnete lapide uim inuicem suscipere referebam? Medius autem est tu recitator, & mimus: primus autem est ipse poeta: deus uero per omnes istos hominum animum quocumque uult, trahit, dum inuicem uim suspedit, & traicit: ex quo uelut ex illo lapide series longa depedit, qua e latere gradatim nectunt hi qui in choro saltant, & praecceptores atque discipuli, huius uel catenae a Musa annuli suspendunt, poetarum autem hic ex alia, ille rursus ex alia musa suspeditur. Vocamus autem id nos mente capi, quod quidem illi proximū est. Nam ab his utique primis annulis qui poetae sunt: alij rursus ab alijs corripiuntur, diuinique fiunt, nonnulli ab Orpheo, a Musaeo alij: nec pauci ab Homero occupantur, atque tenentur, quorum de Ioue unus es, qui ab Homero furore correptus es. Et si quis scripta alterius poetae cecinerit, obdormiscis, atque tibi dicendi deest facultas. si quis uero huius poetae decantauerit melodiam, confestim excitaris, animus salit, & dicendi facultas sufficit. non enim arte neque scientia, sed de diuina quadam sorte, & mentis occupatione, ea quae de Homero dicis, recites. Et quemadmodum Corybantes illam duntaxat melodiam acute sentiunt, quae illius deest: est a quo rapiuntur, ad eumque concentum decentibus uerbis & figuris abundant, alios uero

contēnunt: ita & tu ô Io, si quis Homeri mentionē fecerit, es in dicendo facundus, in alijs uero tibi copia deest. Eius itaq; quod quærebas quamobrē circa Homerum copiosus es, circa alios deficiis, hæc est causa, quoniam non arte, sed diuina sorte uehemens es Homeri laudator. IO. Recte dicis ô Socrates: admirarer tamen si tã acute differeres ut mihi profusus persuaderes me cū lymphatus atq; furēs sum, Homerū laudibus celebrare. neq; enim furens ut arbitror tibi uiderer, si me de Homero uerba facientē audires. s o c. At qui audit

re uolo, neq; tamen prius, q̄ mihi responderis ex ijs quibus de Homero dicit, quæ potissimum bene dicat. non enim de omnibus. IO. Optime nosti ô Socrates, quod de omnibus s o c. Nō tamen ea bene tractas, quæ tu quidē ignoras, Homerus autem scribit. IO. Quæ nam ista sunt, quæ Homerus quidē narrat, ego autē nescio? s o c. Nōne se penumero multa de artibus explicat? Velut de aurigaria disciplina, si meminero illius carmina tibi recitabo IO. At ego referam, meminī enim. s o c. Dic mihi quæ mandat Nestor Antilocho filio, cum illum monet ut in equestri cursu, gratia Patrocli instituto, caute flectat equos. IO.

Declina ad læuam paulum, dextrumq; iugalem
Vrge plagis minitans, manibus quoq; lora remitte.
Cumq; me tam attigeris, flectatur læuus in arcum,
Donec ad extremum circuli peruenit axis
Ultimus, ac medium uita, nec tangito saxum.

s o c. Sufficiūt hæc ô Io. Recte ne an cōtrā in his carminibus Homerus loquatur, utrum melius medicus, an auriga perciperet? IO. Auriga proculdubio. s o c. Vtrum arte hoc iudicium fiat, an alio quopiā? IO. Non alio certe q̄ arte. s o c. Nōne cuiq; arti facultas à deo tribuit, certi cuiusdā operis iudicandū? neq; enim ea quæ gubernatoria arte cognoscimus medicina quoq; percipiemus. IO. Non certe. s o. Neq; etiā quæ medicina perspicimus, architectura animaduertemus. IO. Non sane. s o. An nō similiter in omnibus artibus quæ una quadā arte cōprehendimus, alia minime cōprehendemus? Sed hoc prius mihi responde. Aliam & aliam artē esse asseris? IO. Assero. s o. Nunquid eadem tu qua ego coniectura artes discernis? Nam ipse quidē cum hæc aliarū, illa aliarū rerū scientia est, hanc alia, illam aliam artem uoco, Tu uero? IO. Et ego. s o. Si enim eisdē de rebus scientia esset, cur hanc alia, & illam alia uocarem? quandoquidē eadē ab utrisq; cognoscerent. Quemadmodū à me percipiunt quinq; esse hos digitos, & tu sicuti ego hoc idē animaduertis. Vnde si te rogarem utrū eadē arte arithmetica an alia hæc eadē cognoscamus, responderes utiq; quod eadem. IO. Certe. s o. Dic quod paulo ante interrogauerā, utrum secundum omnes artes uideat tibi dicendū, quod eadē arte eadē cognosci necessariū sit, alia uero arte nō eadem, sed alia quædā: quandoquidē ars alia ipsa est. IO. Ita mihi uidetur ô Socrates. s o. Si quis artem aliquā assequutus non fuerit dicta uel facta huius artis bene discernere nequaquā poterit. IO. Vera narras. s o. Ea carmina quæ tu retulisti, siue bene siue male ab Homero canātur, utrum tu melius, an auriga perciperet? IO. Auriga. s o. Recitator enim es, non auriga. IO. Nempe. s o. Recitatoria uero facultas ab aurigaria alia est. IO. Videlicet. s o. Quod si alia ars est, aliarum quoq; rerum scientia est. IO. Aliarum profecto. s o. Quid uero cum Homerus illud affert, quod Hecamede Nestoris pellex faucio Machaoni medelæ potionē porrigit, cui uinū Pramniū infundit, insuper atterit caseū caprinū eneo quodā instrumēto, farinā quoq; caseo miscet, & ad hæc cepe obsonij loco apponit? Recte ne an cōtra hæc ab Homero dicātur, utrū medicinæ artis an recitatorię iudiciū est? IO. Medicinæ. s o. Quid cū Ho. dicit,

In mare se misit retis Thaumantias instar,
Quod trahit ad fundum plumbi subtexta grauedo
Muniti cornu sortem dans piscibus atram.

hæc quid sibi uelint, & utrū recte an cōtrā dicantur, nōne ars piscatorū melius q̄ recitatorum animaduertet? IO. Cōstat quod ars piscatorū id iudicat. s o. Si præterea me ita rogares, postquā ô Socrates in Homeri carminibus inuenisti quæ cuiq; istarum quæ dictæ sunt artium iudicanda sunt, age iam mihi reperias quænā à uate uaticinioq; iudicari conueniat, recte ne an cōtrā ab Homero sint dicta: aduerte q̄ facile ac uere tibi respondeam. Sæpenumero in Odyssæa scribit, præsertim ea quæ Melampodorū uates Theoclymenus aduersus procos fatur,

O miseri, quid nunc heu uobis imminet atri,
Dum mollem noctu capitis per membra soporem.

Cuncta

Cuncta fremunt luctu, resonat plangoribus æther.
Sciffaq; triste madent lachrymis manantibus ora.
Vestibulum plenum est simulachris, omnis & aula.
Sub tenebris erebus riger, extinctoq; per orbem
Lumine uelatur tristi caligine cœlum.

Sæpenumero etiā in Iliade, ut in murorū expugnatione, quæ ad uatē pertinent tangit. Ibi enim sic inquit,

Certabant Danaï Troiæ perirumpere muros,
Alti uolansq; Iouis pendebat de super alēs
Vnguibus incuruis rubrum complexa draconem.
Pellebatq; acies in læuam, tum ferus illē
Respirans, & adhuc transfixo pectore luctans,
Ore petens aquilam perstrinxit uulnere guttur.
Illa dolens anguem dimisit in agmina lapsum,
Sauciaq; in uentos pennis sublata refugit.

Hæc equidē dicam, & alia huiusmodi à uate considerata iudicandaq; esse. IO. Et uera quidem ô Socrates. s o. Et tu ô Io uera narras. Age quemadmodum ego tibi ex Odyssæa, & Iliade excerpti quæ ad uatem, quæ ad medicū, quæ ad piscatorē pertinere uident, sic et tu qui maiorem in Homeri scriptis peritiā habes, eligas, & adducas in medium, quæ sunt recitatoris propria, quæ præter alios homines ipsi cōsiderare iudicareq; cōuenit. IO. Omnia ô Socrates assero. s o c. Non omnia tu supra dicebas ô Io. Num ita obliuiosus es? At qui non decet recitatorē hominē obliuiosum esse. IO. Quidnam? s o c. Non memoria tenes artem recitandi aliam ab aurigaria te dixisse? IO. Teneo. s o c. Nōne cum alia sit, alia cognituram es confessus? IO. Profecto. s o c. Non igitur omnia percipiet secundū sermōniem tuam ars recitandi, neq; ipse etiā recitator. IO. Imò omnia præter talia quædam. s o. Cū præter talia quædā dicis, præter ea quæ aliarū artium sunt fermē significas. Sed quenam cognoscet, postquā non omnia noscit? IO. Quæ decens est ut uir loquat, quæ mulier, seruus, liber, subiectus, princeps, hæc omnia noscet. s o. Quod decens est ut princeps in mari, nauicula tempestate oppressa afferat, recitator ne magis q̄ gubernator cognoscet? IO. Non, sed gubernator melius hoc percipiet. s o. Sed ea quæ decens est ut princeps in morbo loquatur, recitator melius quàm medicus intelliget? IO. Neq; hæc. s o. Sed ea quæ seruo cōueniunt, dicis. IO. Certe. s o. Scilicet quæ decens est ut dicat seruus bubulcus, dum de furentibus, & efferatis bobus cōfabulatur, recitator ipse, nō bubulcus agnoscat? IO. Nequaquā. s o c. Nunquid ea quæ decens est ut mulier de lanificio textori referat? IO. Non. s o c. Ea quæ decens est ut uir dux exercitus dicat dum milites horrat, cognoscet? IO. Talia profecto sunt quæ recitator agnoscat. s o c. Nunquid ars recitatoria eadem est quæ & imperatoris exercitus? IO. Intelligerē equidem si opus esset, quæ imperatorē loqui decet. s o. Fortē & imperator es Ion. Nam si equestri, & citharœdica simul disciplina polles, illos qui bene, & qui male equitant, cognosceres. Et si te interrogarem ô Io utrū arte equestri, an arte citharœdi illos qui bene equitant cognoscis, quid mihi responderes? IO. Arte equestri. s o c. Quod si eos qui bene pulsant citharam, cognosceres, confitereris illos non equestri sed citharœdica disciplina cognoscere? IO. Proculdubio. s o c. Cū uero quæ ad Imperatorē spectant intelligas, utrum imperatoria, an recitatoria ista calles? IO. Nihil mihi referre uidetur. s o c. Quomodo nihil referre dicis? Imperatoriam, & recitatoriam artem unam ne an duas ponis? IO. Vna mihi uidetur. s o. Quicumq; igitur bonus est recitator, etiā bonus imperator erit? IO. Et maxime quidem ô Socrates. s o. Illud tamē exercitus imperator est optimus, idem recitator est bonus? IO. Nequaquam. s o. Illud tamen admittis, quod quisquis recitator bonus est, bonus est imperator. IO. Valde. s o c. Nōne Græcorū optimus es recitator? IO. Planē ô Socrates. s o c. Nunquid Græcorum optimus es Imperator? IO. Certe ô Socrates. Hæc enim in Homeri scriptis didici. s o c. Cur igitur per deos, cū sis optimus Græcorū omnium dux exercitus optimusq; recitator, passim carmina modularis, militas autē nusquā: nūquid tibi uidetur recitator aurea coronā decoratus plurimū usui esse Græcis, imperator autē nullo pacto? IO. Nostra ô Socrates ciuitas uestra subest, à uobisq; gubernat, & idcirco imperatore nō indiget. Vestra autem & Lacedæmoniorū respub. me nunquā in exercitus ducē eligeret. Idoneos enim duces

uos esse putatis. s o c. Optime Io, Apollodorum Cyzicenum nō cognoscis? I o. Quem Apollodorum? s o c. Illum scilicet, quē saepe Athenienses quamuis hospes esset, imperatorem delegerunt, & Phanostenem Andriū, & Heraclidem Clazomeniū. Quos hęc ciuitas licet peregrinos, quia uiri pręstātes habentur, prętura, & alijs magistratibus ornat. Ionem uero Ephesium imperatorē non decernet, neq; honore afficiet, si uirtute pręstare uisus fuerit. Quid uero, nōne uos Ephesii prisca origine Atheniēses estis, Ephesus q̄ nūlla ciuitate est inferior? Sed tu o Io, si quidē uera prędicas, & sciētia arteq; potes Homerū laudare, iniuria me afficis: quippe qui p̄fessus multa et pulchra Homeri scire, teq; ostensurum mihi pollicitus, me nūc decipis, ac permultū abest ut ostendas. si quidē nec quę sint ista quorū peritus es, nec qua sis facultate instructus, aperire uis, me diu iam obsecrāte: cęterum tanq; Proteus uarijs uarie mutaris sursum deorsum in omnia te uertēs, adeo ut potestremo me subterfugiēs imperator euaseris, ne mihi ostendas quo pacto tibi circa Homeri sapientiam faciētia cōpetat. Si enim arte tibi hoc inest, quemadmodū nūc dixi, pollicitusq; exponere, decipis, certe iniurius es, Sin autē cares arte, & forte quadā diuina ab Homero raptus, cū nihil intelligas, multa & pulchra circa poetā hūc dicis, ut ego de te iudicābā, nō facis iniuriā. Elige utrū mauis, iniustus homo, an diuinus potius appellari. I o. Longe differt o Socrates, & multo pulchrius est iudicari diuinū. s o c. Hoc itaq; qđ pulchrius est, tibi a nobis tribuit o Io. te scilicet diuinū potius qđ artificiosū Homeri laudatorē esse.

**PRAEFATIO IN PLATONIS SOPHISTAM SECUNDVM PROCLVM, A MAR-
SILIO FICINO translata.**

SOPHISTAM Plato uocat non hominem quendam solum, sed etiam amorem, Plutonem, Iouem, & artem sophisticam pręclarissimā dicit, Ex quibus intelligimus quod nobilius subiectum quam appareat hic dialogus respicit. Est enim intentio secundum magnum Iamblichum de sublunari opifice tractare. Nam est idolorum fictor, purificator animarum, a contrarijs rationibus semper separans, transmutator, & iuuenum diuitum mercenarius uenator. Dum animas suscipit plenas rationibus a superioribus uenientes, mercedem ab illis accipit, ipsam animalium fabricam, quę fit secundum mortalium rationem. Hic ei quod non est incumbit, quia quę sunt in materia gignit. Et quod reuera falsum est, diligit, id est materiam. Simul autem in id quod uerum reuera est, respicit. Est & multiceps, quoniam sibi essentias uitasq; multas uendicauit, per quas uarietatem generationis ipse disponit. Idem quoq; magus est generatione, dum animas naturalibus rationibus mulcet, & allicit, adco ut egre a generatione amouentur. Quinetiam & amor magus, & natura maga a nonnullis dicitur, propter reciprocos attractus atque illecebras quę secundum naturam procedunt. Nunc igitur omnifariā sophistā declarare uult. Etenim philosophus sophista est, quippe cum cęlestē opificem, & generationis opificē imitetur. Et distinctiua facultas progressum rerum ab uno imitatur, & generationis opifex cęlestem opificem. quare sophista est. Atqui & ipse homo sophista, quia magna imitatur, Sophista dicitur. Et idcirco sophistam multiplicem appellauit. Eleates hospes representat patrem opificum, supercęlestem & absolutum. Auditores autem opificis intelligentias. Ille quidem Iouis, hic nature angelicę tanquam interpretator ac geometricus. Et quoniam opificium ab imperfecto incipiens in perfectum definit, hospes ille primum cum Theodoro, deinde per conuersionem cum proprio Socrate uersatur. Hactenus Procli. Deinceps Marsilij.

Proprietates
sublunaris =
opificis

Amor magus
& natura ma
ga

Argumentum
Marsilij
Apud Pytha=
gorā & Pla=
tonem sophos
est solus deus.
Quis philoso
phus

POST Theætetum de scientia, legendus est Sophista de ipso ente, quod scientiæ est obiectum. Dum uero hic de ente differitur circa quod uersatur philosophus, tractatur interim de non ente, ad quod sophista declinat. Apud Pythagorā & Platonē sophus, id est sapiens, solus est Deus. Philosophus autem uerus imitator dei. Sophista ambiciosus et fallax philosophi emulatur. Sex Plato Sophistę definitiones adducit. Quoniā uero definitio haberi absq; diuisione nō potest, per quam ab ipsa re definienda quę ipsius nō sunt separentur, genusq; ipsius per differētijs diuidatur, ex quibus tandem simul & genere cōponantur species atq; definiantur, idcirco Plato Sophistam definiturus, exactissimas primum partitiones excogitat, admonēs neminem omnino latentem rei cuiusq; naturam discernere posse, nisi eam penitus ab aliena qualitate secreuerit. Proinde entis atq; nō entis descriptiones pro uirib. effert, atq; ens, quemadmodū & in Parmenide, subijcit uni. Entis quinq; numerat genera, essentiā, idem, & alterum, statumq; & motum. Docet ueram quidē essentiā rebus incorporeis cōuenire, imaginariā uero corporeis. Eos pręter ea qui incorporea negant, admodum detestatur: eos insuper qui uel omnia moueri solum, uel solum manere putant. Item de sciētia atq; de opinione & oratione uera uel falsa, de uerbo & nomine disputat, quatenus ad entis ipsius diuisionem pertinere uidetur. Demum postquam de sophista simul ac philosopho disputauit, diuina quadā librę concludi.

concludit sententia, uidelicet res naturales, opera esse dei. Si quidem omnia natura opera a diuina quadam sapientia mundo infusa probauerat proficisci. Res autem umbratiles & fallaces, ait demonicas esse pręstigias. Ibidem & sophistam nobis occultum esse inquit, tanquam nō entis, id est falsi tenebris inuolutum: & philosophum pariter occultum esse, quamuis alia ratione, quia uidelicet entis ipsius, id est diuine ueritatis splendore undiq; circumfusum uulgarium intuitum animorum prorsus exuperet.

PLATONIS SOPHISTA, VEL DE EO

QUOD EST, VEL DE ENTE, TRANSLATVS A MAR-
SILIO FICINO Florentino ad Laurentium Medicen-
uorum magnanimum.

THEODORVS, SOCRATES, HOSPESELEATES, QUI FORTE
MELISSVS EST, THEÆTETVS.

VENIMVS o Socrates, & ipsi pulchre quemadmodum heri inter nos conuenit, & hospitem hunc nobiscum ducimus Eleatem, Parmenidem atq; Zenonem alterum uirum apprime sapientiæ studiosum. s o c. Forte o Theodore, dum uirum hospitem tecum ducere credis, deum quendam ducis. Inquit enim Homerus, cum deos alios, tum maxime hospitalem deum, inter homines qui iusti pudoris participes sunt, uersari, & hominum contumelias iniuriasq; inspicere. Te forsitan & hic e superis unus huc secutus est, ut nos qui a disputandi rationibus aberramus, examinet atq; corripiat: atq; ipse redargutionis est deus. THE. Haud mos hic o Socrates, huius hospitis. Sed modestior est qđ hi qui contentionibus studēt. Mihiq; nullus hominū deus, sed diuinus aliquis esse uidetur. Omnes equidem philosophos, diuinos appello. s o c. Et recte quidem amice. Genus autem philosophorū haud multo facilius, ut ita dixerim, quā deorum discernitur. Omnes enim quicumq; non fictę, sed uere philosophantur, propter aliorum incitiam omniformes apparent, dum urbes circumeunt, & uelut ab excelsa quadam specula inferiorū uitam prospectant. Atq; hi a quibusdam nullius estimantur, a nōnullis summopere honorantur. Et interdū quidem ciuiles apparent, aliās sophistę, nonnunquam aliquorum opinione infani prorsus habentur. Quapropter percontari hunc hospitem cupio, si modo gratum illi futurum sit, quid de his rebus familiares eius Eleates sentiant, quid uel esse dicant, & quomodo nominent. THE. Quenam ista? s o c. Sophistam inquam, ciuilem philosophū. THE. Quid uero potissimum, & quale circa hęc dubitanti tibi sciscitari libet? s o c. Hoc, utrum unum hęc omnia, an duo esse uelint. An quemadmodū nomina tria, tria quoq; genera distinguētes, singula nomina generibus singulis ascripserint. THE. At nihil, ut arbitror, prohibebit, quo minus hęc uobis exponat. Tu uero quid ais, hospes? HOS. Quod & tu, nihil sane prohibet, neq; dictu difficile est, quod tria esse putauerint. Singulatim uero distinguere, & quid unum quodq; sit definire, neq; paruum opus est, neq; facile. THE. In eandem forte quæstionem o Socrates, incidisti, in quam & nos anteq; hęc accederemus. hic autē qui tibi nunc, eadem tunc nobis respondit, audisse se quidem, & recordari. s o c. In eo igitur quod primum rogauimus, gratificari nobis debes o hospes. Verum nobis id in primis declara. Vtrū per te ipse perpetua oratione quod inferre uelles, exponere consueueris, an potius interrogando quemadmodum solebat Parmenides: quem ego adolescens audiui quondam ita disputantem admodū senem, rationesq; pulcherrimas afferentem. HOS. Si facile quis & apte respondeat, facilius est cum alio interrogando differere: sin contrā, per seipsum quisq; facilius disputat. s o c. Licet igitur quemcumq; uis, ex his eligere. Omnes enim libentissime obsequuntur. Ego uero tibi cōsulo, ut iuuenem quempiam eligas, uel hunc Theætetum, uel alium quicumque aptior tibi uideatur. HOS. Pudet me o Socrates, quum nunc primum uobiscum loquar, non uicissim uerbum uerbo reddere, sed prolixum sermonem inceptare, siue solus ipse per me, siue cum alio respondente, demonstrationis gratia disputaro. Quod enim modo quæsitum est, nemo leuiter explicari posse confidat. Longa namque disputatione indiget. Contrā uero, si tibi & istis, pręsertim cum tam modeste rogaueris, nō obtemperem, agreste quiddam, & ab hospitis mansuetudine alienum mihi fore uidetur.

Occasio
dialogi
Inter homi-
nes pruden-
tes uersari
deum

Parmeni-
des disputa-
bat interro-
gando

uidetur. Quippe cum disputationis comitem Theætetum hunc ex his quæ & ego dicebam, & tu modo iussisti, sim habiturus. THE. Ita certe ô hospes, quemadmodum inquit Socrates, cunctis gratificaberis. HOS. Nihil aduersus hæc ulterius Theætete dicendum. Tecum deinceps agendum mihi: quod si forte sermonis prolixitas tibi fastidiosa contingeret, & labore grauaberis, nõ me obsecro, sed hosce tuos familiares, qui in causa sunt, accusato. THE. Nihil molestum fore arbitror: nam si fortè me defatigari contigerit, hunc Socratem adhibebimus, Socrati quidem nomine similem, mihi exercitationis socium, & æqualem, cui mecum laboriosa multa peragere non est insuetum. HOS. Probe loqueris, & de his quidem procedente sermone tecum ipse deliberabis. Communiter uero mecum tibi nunc considerandū. incipiendumq; ut mihi uidetur, ab ipso Sophista, & quid sit in primis definiendum. In præsentia porro tu simul ac ego huius cõmune solum nomen habemus: rem uero ipsam quæ nomine designatur, aliter fortè uterq; uestrū cogitat. Præstat autem in singulis rem ipsam cum rationibus, quam nomē solum absq; ratione perspicere, quod profecto nunc inquirimus sophistæ genus, haud facile definiri potest. Vetus est omniumq; cõmunis sententia, si quis ea quæ magna sunt, recte transigere uelit, in paruis quibusdam prius illa facilioribusq; q̄ in maximis considerare debere. Equidem Sophistæ genus arbitratus difficile posse comprehendī, nobis ô Theætete, consulo, ut ante in alio quodam faciliori progressum illius præmeditemur. Nisi tu fortè cõmodiorem uiam ostēdas. THE. Nullam habeo cõmodiorem. HOS. Vis ne exiguum quiddam & uile in medium adducamus, maioris ipsius exemplum. THE. Volo. HOS. An non propemodum notum quiddam atq; exile, quod nihilominus ad maiorum intelligentiã conferat: qualis homo piscator est. Leue enim quiddam est & exile. THE. Certe. HOS. Viam tamen & rationem ad id de quo agimus, aptam habere uidetur. THE. Optime ita se res haberet. HOS. Age hinc exordiamur. Dic utrum ipsum tanq; artificiosum, an artis expertem, alterius uero potētiæ cuiusdam participem ponere debeamus? THE. Nullo modo artis expertem. HOS. Artium ferme omnium species duæ sunt. THE. Quæ? HOS. Agricultura, & cuiuslibet mortalis corporis cura, & facultas omnium quæ circa compositum quodlibet fictum uel uersatur, quæ communiter supellectilia dicuntur, & quæ hic imitatur, uniuersa inquam facultas huiusmodi uno quodam communi nomine nuncupari debet. THE. Quonam pacto? & quo nomine? HOS. Quoties quod antea non erat, in esse quis deinde perducit, quod agit, facere: quod agitur, fieri dicimus. THE. Recte. HOS. Cuncta quæ paulo ante retulimus, ad hoc uim habent. THE. Habent certe. HOS. Summatim itaq; illa effectricem facultatem denominemus. THE. Esto. HOS. Disciplinæ uero, & cognitionis species uniuersa, & quæstus certaminisq; ac uenandi peritiã, ars acquirēdi summatim uocanda uidetur: quippe cum nihil ex his quicq; fabricet: quæ uero sunt & fuerunt, comparet, partim sermonibus actionibusq; capiens, partim capientibus non concedens. THE. Decet. HOS. Cum omnes artes aut in acquirendo, aut in efficiendo uersentur, quo in genere peritiã piscandi ponemus? THE. In eo uidelicet quod acquirat. HOS. Nonne eius quod acquirat, duæ sunt species? Vna inter uolentes cõmutatio, dono, emptione, mercede: altera mancipatio uel opere uel sermone facta. THE. Ex his quæ dicta sunt, sic esse constat. HOS. Mancipatio uero duplex. THE. Qua ratione? HOS. Vna quidē patens, quæ certo caput: altera latens, quæ uenando. THE. Ita est. HOS. Venatoriã quoq; bifariã diuidere decet. THE. Quomodo bifariã? HOS. Aut enim rem expertē anima, aut animatã uenat. THE. Quid nī? siquidē ambo hæc sunt. HOS. Sunt profecto. Et oportet quod ad inanimum pertinet, nomine carens, dimittere, etiã quãsdã natatoriã facultatis partes, & alia huiusmodi exigua prætermittere. Animatorum uero capturã, animalium uenationem uocare. THE. Sic esto. HOS. Venationis huiusmodi merito duæ sunt species. Vna quidem gressibilium animalium uenatio, uarijs speciebus, nominibusq; distincta: altera uero agilium, quæ fluentium uenatio nominatur. THE. Omnino. HOS. Agiliũ uero quædam pennis per aerem, quædam per aquã uagantur. THE. Certe. HOS. Volantiũ uenatio, aucupium nominatur. THE. Proculdubio. HOS. Aquatiliũ uero, fere summatim piscatio. THE. Omnino. HOS. Piscatorem autem nonne in duo maxima membra diuidimus? THE. Quænam ista? HOS. Aut enim retinaculis, aut percussione piscamur. THE. Quonam pacto utrumq; distinguas? HOS. Quicquid coercendū gratia cohibet, aliquid cõprehendēdo, retinaculum nomi-

nominatur. THE. Prorus. HOS. Nassam, retia, laqueos, uerriculum, ceteraq; huiusmodi, nunquid aliter quam retinacula uocabis? THE. Haud aliter. HOS. Hic igitur & alius similis uenandi modus qui cohibēdo perficitur, piscationis species quædam est. THE. Est. HOS. Extat species altera quæ hamis & fuscinis captat. Hanc percutientem piscationem cõmuniter appellare decet, nisi tu fortè quid pulchrius afferas. THE. Nonne est mihi curæ nomen, hoc porro sufficit. HOS. Alij quidem nocte hoc efficiunt ad ignis lumen, quæ propter ignifera piscatio nominatur. THE. Prorus. HOS. Alij die in extremo uirgæ cuiusdam ferentes uncum tridentibus usi. Vnde contorta & unca omnis hæc piscatio nominatur. THE. Constat. HOS. Qui piscando percutit retorto quodam instrumento, & fuscina a superiori parte ad inferiorē demittit, tridentea & fuscinali piscatione uti dicitur. THE. Ferunt. HOS. Restat species altera. THE. Quænam? HOS. Percussio quædam hamo facta, contra ac superior, neq; in qualibet piscium parte, sed in capite & ore duntaxat, ab inferiori parte ad superiorē uirgis & calamis retrahens. huius quid potissimū ô Theætete, nomen esse dicemus? THE. Videmur quod supra proposuimus exquirendum, nunc iam perfecisse. HOS. Nunc igitur piscationis non modo nomen ego ac tu communi sententia instituiamus, uerum etiam rationem ipsius operis sufficienter accepimus. Vniuersæ porro artis dimidium in diuisione fuit, quæ in acquirendo uersatur: ac huius dimidiũ quæ capit, & huius rursus dimidium quæ mancipat: huius uenatoriã: uenatoriã animalium præda: huius agilis animalis captura, agilis uniuersaliter piscatoriã: piscatoriã, percutiẽs atq; tundens piscatio: percutientis, quæ unco piscatio fit: huius deniq; percussio quæ sursum uersus ab inferiori parte conficitur, retrahendo, & inde nomen sortita, retrahens & hamatoriã piscatio dicitur. THE. Abunde hoc ostensum est. HOS. Atqui secundum hoc exemplum, quid est sophista, inuenire statuimus. THE. Prorus. HOS. Illudq; in primis quæsitũ est, utrum ipsum qui hamo piscatur, rudem penitus, an artis alicuius participem ponere debeamus. THE. Ita est. HOS. Et nunc quidem sophistam, rudem ne an callidum appellabimus? THE. Nullo modo rudem. Intellego equidem non oportere illum qui ita uocatur, inertem esse, sed arte quadam instructum. HOS. Qua igitur arte? nunquid hæcenus cognationem istorum mutuam ignorabimus? THE. Quorum? HOS. Hamatoris atq; sophistæ. THE. Quemadmodum? HOS. Venatores quidam esse mihi ambo uidentur. THE. Quam prædam hic alter insequitur? de altero namq; diximus. HOS. Prædam uniuersam bifariam partiti sumus, in natantem atq; gressibilem. THE. Profecto. HOS. Et uenationem quæ natantia aquatiliãq; persequitur, prosecuti sumus: eam uero quæ gressibilia prætermisimus, & quod multiplex esset, adiunximus. THE. Proculdubio. HOS. Hæcenus hamator & sophista ab arte uenatoriã æque proficiscuntur. THE. Videntur sanè. HOS. Ab animalium uenatione, quidam in mare descendit, fluminaq; & lacus, & in his animalia ipsa uenatur. THE. Quid nī? HOS. Quidam autem in terras & fluuios uelut in prata quædam, iuuentute & diuitijs abundantia, in his animalia captaturus. THE. Quo pacto? HOS. Venationis quæ terra fit, duæ maxime partes sunt. THE. Qualis utraq;? HOS. Vna domesticorum, agrestium altera. THE. An est ulla domesticorum uenatio? HOS. Pone quæ dicam, ut lubet, aut enim est homo domesticũ animal, aut nullum animal est domesticum: uel aliud quoddam mansuetũ, homo aut animal ferum: si uel mansuetus homo quidem, sed hominis uenatio nulla. Ex his quod magis tibi cõsonat, in præsentia determina. THE. Arbitror equidem hospes, & nos mansuetũ esse animal, & hominum esse uenationem. HOS. Duplicem igitur & domesticorum uenationem statuiamus. THE. Qua ratione? HOS. Prædatoriã, & quæ redigit in seruitutem, tyrannidem insuper, & militarem captiuitatē, cuncta hæc uiolentam cõmuniter uenationem asserimus. THE. Optime. HOS. Quæ uero iudicando fit, uel concionando, uel conciliando, summatim persuasiõis artificium nuncupamus. THE. Recte. HOS. Huius sunt duo genera. THE. Quænam? HOS. Publicum & priuatũ. THE. Extat species utraq;? HOS. Priuatã rursus persuasiõis uenatio, aut mercede fit, aut muneribus. THE. Haud intelligo. HOS. Amatoriã uenationē nunq; cõsiderasse uideris. THE. Qua in re? HOS. Quod illi quos ceperunt, munera insuper exhibet. THE. Vera narras. HOS. Hęc itaq; artis amatorie species esto. THE. Esto. HOS. Sed ea quæ mercede fit, aut uersat ad gratiam, uoluptatisq; illecebras parat, ut inde alimenta pro mercede duntaxat accipiat, quam adulationē uocamus, artē uoluptatiũ machi-

machinatricem. THE. Certe. HOS. Aut uirtutis ostendendæ gratia conuersari se profiteretur, & pro mercede pecunias exigit, ut genus alio nomine nuncupandum uidetur.

Prima definitio sophista THE. Quid nî? HOS. Quonam? exprimere tenta. THE. Constat plane. Sophistam namque iam reperisse uidemur, & hoc nomen huic maxime congruere arbitror. HOS. Ut ex hac disputatione colligitur, constat ô Theætete, sophisticam facultatem appelladam esse artem quæ in conciliando comparandoq; uersatur, animaliumq; gressibilem & terrenorum domesticorumq; uenatio est, hominum uidelicet priuata captura ob nummorum mercedem, & iuuenum diuitum atq; nobilium opinione uirtutis disciplinæq; irretitio. THE. Prorsus ita dicendum. HOS. Præterea hoc modo consideremus. nō enim uilis cuiusdam artis quod nunc quæritur, sed pulchræ admodum particeps est. Etenim ex ijs quæ supra diximus, per imaginem quandam coniectare licet, non huius generis, quod diximus, sed alterius esse. THE. Cuius igitur? HOS. Artis profecto quæ in acquirendo uersatur, duæ species relatae sunt, uenatio & cōmercium. THE. Certe. HOS. Commerciū uero duæ sunt species: una in largitione, altera in emptione uenditioneq; consistit. THE. Sic est profecto. HOS. Eam rursus quæ ad emendum uendendumq; pertinet, bifariam diuidimus.

THE. Quo pacto? HOS. Qui opera sua uenalia facit, propriorum uenditor nominatur: qui aliena uendit, commutator. THE. Omnino. HOS. Commutatio uero aut inter eiuſdem urbis ciues conficitur, quam cauponariam uocamus: aut inter ciues & peregrinos emendo & uendendo res ex urbe alia in aliam permutatur, quam mercaturam dicimus.

THE. Quid nî? HOS. Mercatura præterea duplex, altera ad uictum corporis spectat, altera ad animi disciplinam, commutatq; nummis eruditionem. THE. Quemadmodum dicis? HOS. Quod ad animum attinet, forsitan ignoramus. Nam quod ad corpus, agnoscimus. THE. Nempe. HOS. Eum profecto qui musicam alibi quidem discendo emit, alibi docendo uendit, literaturamq; similiter, & præstigia, cæterasq; animi disciplinas tam serias quam iocosas, mercatorem nihilo minus quam corporis alimēta uendentē dicimus.

THE. Vera narras. HOS. Nonne illum similiter appellabis, qui disciplinas nummis empturus commutaturusq; urbes uarias circuit? THE. Similiter certe. HOS. Huiusmodi mercaturæ pars quædam demonstratiua uocatur, pars altera ridicula, nihilominus cum sit disciplinarum uenditio, consimili quodam uenditionis cognomento uocanda. THE. Prorsus. HOS. Alio uero nomine nuncupandus qui facultates alias uendit, alio qui præcepta uirtutum. THE. Nihil prohibet. HOS. Eum sanè qui alias facultates uenundat, artium uenditorem nominare decet: sed eum hominem qui mores mercede tradit, quo nomine nuncupabis? Nunquid aliter quis recte cognominare hūc potest, quam quod nūc

Secunda definitio sophista THE. Haud aliter profecto. HOS. Iam igitur concludamus hūc in modum colligentes, quod secunda inquisitione sophista nobis apparuit acquisite huiusmodi, scilicet commutator, emptor & uenditor, mercator uidelicet qui animi disciplinas uenundat ad sermones institutaq; uirtutum præcipua pertinentes. THE. Valde. HOS.

Tertio rursus te similiter sophisticam uocaturum hunc arbitror, qui eadem in urbe permanens, partim emit, partim ipse excogitat disciplinas, comparandi uictus gratia uenditur. THE. Nihil obstat. HOS. Sophistam igitur appellabis eum qui in acquirendo uersatur, commutat scilicet & emit, uenditq; cauponando, siue sua inuēta, siue aliena circa uirtutis studia uendat. THE. Necesse est, rationi siquidem assentiri decet. HOS. Videamus iterum, num quod in præsentia quærimus genus, cuiusdam talis simile sit. THE. Cuiusnam? HOS. Eius artis quæ ad acquirendum pertinet, pars quædam certandi facultas erat. THE. Erat certe. HOS. Haud igitur ab re erit bifariam illam diuidere. THE. Quas in partes diuides? HOS. Vna quidem pugnat, repugnat altera. THE. Verum. HOS. Pugna utique corporis ad corpus, uolentia congrue nuncupatur. THE. Congrue. HOS. Quæ autem uerbis aduersus uerba committitur, contentio. THE. Certe. HOS. Ambiguitatis duæ sunt species. THE. Quæ? HOS. Quando oratione perpetua publice de iustis iniustis ue certatur, iudicialis controuersia nominatur. THE. Ita est. HOS. Cum uero priuatim minutis quibusdam argumentationibus interrogando respondendoq; cōtenditur, contradictionem appellare solemus. THE. Sic utiq;. HOS. Cōtradictio porrò quæ in cōmercijs utcuq; cōtingit, & absq; arte fit, ut species quædā seorsum ponenda est: sic enim ratio ab alijs illam discernit. proprium uero cognomentū nec ab antiquis accepit, nec nunc a nobis

his accipiet, nec enim decet. THE. Proculdubio. HOS. In uaria namque & minima scinditur: quæ autem arte procedit, & de iustis iniustis ue, & de alijs generatim ambigit, litigium appellari solet. THE. Plane. HOS. Litigium duplex, alterum patrimoniū dissipat, alterum pecunias cumulat. THE. Omnino. HOS. Quod itaq; utriq; tribuendū sit cognomentum, inuenire conemur. THE. Oportet. HOS. Quicunq; contentionis huiusmodi studio delectatus, res suas negligit, uerba aut audientibus iucunda componit, & quæstionculas semper aucupat, nō aliter ut mea fert opinio, quam nugator & garrulus est uocandus. THE. Sic utiq;. HOS. At uero qui ex priuatis litigijs pecunijs cumulandis incumbit, quomodo uocandus sit, tu nūc uice tua fretus enarra. THE. Quisquis absq; errore respondere uoluerit, sophisticam hūc mirabilem quem quærimus, appellabit, quarto se nobis iam offerentem. HOS. Ratio itaq; nunc ostendit sophisticam nihil esse aliud quam genus illud quæstuarium, artificiose litigando, aduersando, pugnando, luctando acquirere solitum.

THE. Sic est omnino. HOS. Cernis uerum esse quod dicitur, uarium hoc animal esse, utq; prouerbio fertur, Non altera manu duntaxat apprehendendum. THE. An igitur utraq; uti oportet? HOS. Opus est, & pro uiribus sic agendum. eiuſmodi uero ipsius uestigium iam percurrimus. Dic age, habemus ne ulla quæ uocamus seruilia nomina? THE. Multa.

Sed quænam ē multis interrogas? HOS. Talia quædam ut cum dicimus excolare, distribuere, excoquere, secernere. THE. Quid nî? HOS. Carminari præterea, deducere, peccere, aliaq; permulta huiusmodi in artibus reperimus, an non? THE. Quid ab his potissimum ostensurus, exempla hæc inducis, & per omnia sciscitaris? HOS. Ad discernendum quodammodo pertinent quæcunque retulimus. THE. Profecto. HOS. Mea quidem sententia, cum circa hæc una ars in cunctis uersetur, uno quoque nomine nuncupabimus.

THE. Quonam? HOS. Discretiuam dicamus. THE. Esto. HOS. Vide rursus, num species huius geminas inuenire possimus. THE. Subitam, ut mihi uidetur, considerationem imponis. HOS. Enim uero in his quæ dictæ sunt discretionibus, partim deterius à meliori se cernebamus, partim à simili simile. Sic enim ferme dictum tunc esse uidetur. huius quidem proprium nomen nō habeo: illius autem quæ melius quod est, relinquit, quod uero deterius abiicit, habeo. THE. Quid istud referas? HOS. Omnis huiusmodi discretio, ut ipse conijcio, communiter purgatio nominatur. THE. Constat. HOS. Nonne geminam purgationis speciem esse quisque dignoscet? THE. Ita forte, si quis aliquandiu cogitet, ego enim in præsentia ignoro. HOS. Veruntamen species multas corporalium purgationum nomine uno complecti decet. THE. Quas inquis, quoue nomine? HOS. Purgatio animati corporis intrinsecus operans per gymnasticam, & medicinam, & quæ extrinsecus balneis quod dictu uile est, mundat, item quæ inanimata corpora fullonum ministerio abstergendo colorat, & omnia quæ ornandi corporis curam gerūt, sigillatim uaria uiliaq; nomina sortiuntur. THE. Profecto. HOS. Omnino quidem ô Theætete. Ratiocinationibusq; adhibita minus mundat, pharmacum uero magis purificat atque iuuat. nam ut artium omnium intelligentiam consequatur, quodcunque cognatum est, uel non cognatum inuestigando æque singulas artes honorat, aliaq; alijs secundum similitudinem nihil magis ridicula cæset. Quinetiam nihilo honestius putat, si militari disciplina, quam si alia quauis uilissima opera uenatorium opus exerceatur. Et nunc quidem ut quærebas quodam nomine cunctas facultates quæcunq; corpus, aut animatū, aut inanimatum purgare student, penitus comprehendemus. Nihil utiq; quo ad præsentem pertinet disputationem referet, quodcunq; nomen inuentum decentius uideatur, dummodo à purgationibus animæ sit distinctum, quæcunq; purgant corpus includens. Mentis porrò purgationem ab alijs omnibus secernere nunc intendit, si quorsum uergit inspicimus. THE.

Animaduerti equidem, & admitto duas species purgationis esse, animæq; purgationem à purgatione corporis esse diuersam. HOS. Egregie loqueris, & in hoc insuper mihi obsequere: quod ue dicturus sum, rursus bifariam diuidere tenta. THE. Vt cunque dixeris, tecum partiri conabor. HOS. Prauitatem in anima aliud q̄ uirtutem dicimus. THE. Aliud certe. HOS. Enim uero purgationem nihil aliud esse diximus, q̄ quod prauum est, cense-

re, reliquum uero seruare. THE. Diximus proculdubio. HOS. Si quam igitur circa animam prauitatis ablationem reperiemus, merito purgationem appellare debebimus.

THE

Quarta definitio sophista

Prouerbiū

Alterum ad coquinariā, alterū ad lanificiū: utriū que discreti onē quandā significat

THE. Maxime. HOS. Prauitatis in anima species duæ ponuntur. THE. Quanam? HOS. Vna morbi corporalis instar, turpitudinis altera. THE. Haud intelligo. HOS. Morbum forsitan, & seditionem non idem uocas. THE. Etiam quid ad hæc respondeam, nescio. HOS. Num aliud seditionem putas, quæ naturalis cognationis corruptelam, discordia quædam prouenientem? THE. Nihil aliud. HOS. Turpitudinem uero num aliud quam deformitatem ex dissonantia eorum quæ natura cognata sunt, resultantem? THE. Illuc ipsum. HOS. Quid porro, nonne uidemus in eis quorum deprauatus est animus, opiniones à cupidinibus, iram à uoluptatibus, rationem à doloribus dissentire? THE. Et maxime quidem. HOS. Veruntamen cuncta hæc natura cognata sunt. THE. Patet. HOS. Seditionem igitur ac morbum animæ prauitatem uocare decet. THE. Recte. HOS. Si qua uiderimus quæ certo quodam sine proposito, dum ad illud peruenire nituntur, singulis in motibus præuaricentur, atque aberrent, utrum consonantia quadam conuenientiaque communi, an contrarijs causis errare dicemus? THE. Constat quod dissonantia atque intemperie. HOS. At qui scimus nullum animum sponte aliquid ignorare. THE. Planè. HOS. Ignorantia quidem est dementia quædam animæ, quæ dum ad ueritatem nititur, intelligentia ipsa præuaricatur. THE. Omnino. HOS. Animam igitur ignorantem, inconcinnam atque deformem uocare decet. THE. Videtur. HOS. Sunt ergo duo hæc malorum in anima genera. Vnum cõmuniter improbitas nominat, qui animæ proculdubio morbus est. THE. Ita est. HOS. Alterum ignorantiam quidem nuncupant, prauitatem uero animæ hanc esse confiteri nolunt. THE. Omnino concedendum est, de quo modo dicente te ambigebam, duo in anima genera prauitatis existere: & timiditatem quidem intemperantiamque, & iniustitiam, ceteraque huiusmodi cuncta morbum existimare debemus: plurimam uero & uariam ignorantiam, turpitudinem. HOS. Nonne circa corpus, his duobus malis, duæ quoque artes sunt repertæ? THE. Quanam? HOS. Aduersus deformitatem gymnastica, aduersus morbum medicinæ peritia. THE. Apparet. HOS. Nonne & aduersus petulantiam, iniustitiam, timiditatem, ex omni genere artium conueniens maxime castigatio & animaduersio est iudicialis censura? THE. Hoc utique quantum hominum opinio fert consentaneum. HOS. Sed aduersus ignorantiam uniuersam, quod aliud præter doctrinam remediū inuenitur? THE. Nullum. HOS. Doctrinam uero utrum unam duntaxat ac simplicem, an plura genera illius esse dicendum? Immo duo genera eius summa esse animaduerte. THE. Animaduerto equidem. HOS. Hac uia quamprimum id inuenturi mihi uidemur. THE. Quæ? HOS. Si ignorantiam geminam esse consideremus. Ea siquidem duplex duplicem docendi rationem exigit, ut harum singulæ singulis illarum reddantur. THE. Nunquid iam tibi constat quod nunc quaeritur? HOS. Magnam quandam & onerosam ignorantiam partem uideo, cunctis alijs eius partibus præponderantem. THE. Quam? HOS. Hanc, cum quis illa quæ nescit, scire se putat. ab hac nimirum omnes quæcunque nos fallunt opiniones, proficiscuntur. THE. Ita est. HOS. Atque huic soli ignorantiam partem, inscitiam nomen conuenire existimo. THE. Prorsus. HOS. Doctrinam itaque partem qua ab hac ignorantia liberamur, quomodo appellandam censes? THE. Reor equidem partem aliam doctrinas artium nominari, hanc uero disciplinam. HOS. Sic ferme inter omnes Græcos uocatur. Nobis autem hoc præterea considerandum, utrum indiuiduum sit totum hoc, an diuisionem aliquam habeat cognomine dignam. THE. Considerandum profecto. HOS. Videat itaque mihi et hoc diuisionem suscipere. THE. Qua ratione? HOS. Eius utique facultatis quæ sermone docet, pars quædam asperior, quædam lenior esse uidetur. THE. Qualem utramque dicimus? HOS. Vnam quidem ueterem ac patriam, qua aduersus filios maxime utebantur, & nunc etiam plerique utuntur, quotiescunque delinquunt, partim grauius obiurgantes, partim mitius admonentes. Vniuersum hoc admonitionem possumus nuncupare. THE. Ita est. HOS. Id profecto nonnulli secum rursus ratiocinando sibihipsis concesserunt, omnem inscitiam inuoluntariam esse putandam, nullumque discere illa, quæ scire credit, affectaturum, multoque labore admonitoria disciplina uix quicquam proficere posse. THE. Recte putant. HOS. Quinetiam alia quadam uia ad opinionem huiusmodi eueniendam pergunt. THE. Quanam? HOS. Exquirunt sciscitanturque in his rebus quæ quis optime intelligere & exprimere arbitratur, cum nihil ueri dicat. Deinde errantium opiniones facile discutunt, easque rationibus colligentes, in unum inuicem conducunt, atque illas ostendunt sibihipsis

Ignorantia
quid
Qualis sit
ignara
anima

sibihipsis de hîdem, & ad eadem, & secundum eadem esse contrarias. Illi uero hoc inspicientes secum ipsi indignantur, & erga alios mites euadunt: atque hoc pacto magnas durasque opiniones deponunt. Quæ quidem liberatio auditu liberationum omnium iucundissima est, & reuera firmissima. Enim uero o dilecte puer, qui hos purgare aggrediuntur, haud secus quam medici corpora curandos existimant. Medici namque tradunt salubribus epulis non prius nutrirî corpus quam impedimenta pellantur. Similiter isti non prius egregias doctrinas conferre animæ censent, quam redargutus is qui errat, erubescat, repulsisque doctrinæ impedimentis, falsis uidelicet opinionibus, purus euadat, nec alia præter illa quæ noscitur, nosse se putet. THE. Optima modestissimaque omnium facultas hæc est. HOS. His de causis o Thegete dicendum, summam præcipuamque purgationem esse redargutionem: eum uero qui non redargutus est, etiam si rex magnus sit, quandoquidem in maximis est impurus, rudem turpemque esse secundum illa quibus purissimus pulcherrimusque esse debet, quisquis est felix reuera futurus. THE. Sic est omnino. HOS. Quosnam homines arte hac uti dicemus? Vereor enim sophistas dicere. THE. Quamobrem? HOS. Ne illos plus quam deceat, honoremus. THE. Veruntamen quæ modo dicta sunt, tali cuidam similia esse uidentur. HOS. At qui etiam canilupus maxime ferus mansuetissimo. Eum uero quia deceptione tutus uideri debet, à similitudine summopere cauere oportet. lubricum porro & occultum hoc genus. Sed esto, neque enim de exiguis terminis disceptatur, quando diligenter hoc uitare student. THE. Cõsentaneum. HOS. Esto igitur discretiue artis species purgatoria, purgatoriam autem pars quæ mundat animam, seligatur: huius docendi facultas; doctrinæ, disciplina educatioque; disciplinæ educationisque redargutio illa quæ uersatur circa temerariam sapietiam opinionem, ut præfens oratio monstrat, nihil aliud quam nobilis genere sophistarum facultas esse dicatur. THE. Dicatur planè. Ambigo tamen quid potissimum e multis quæ sese nobis offerunt, sophistam esse reuera affirmare conueniat. HOS. Et merito ipse dubitas, quandoquidem ipsum quoque sophistam ambigere uerisimile est omnino quam uia rationes nostras effugiat. Scite namque pro uerbo dicitur, omnes effugere difficile esse. Nunc igitur instandum maxime. THE. Præclare loqueris. HOS. Primum quidem hunc ueluti cursum sistentes paululum respiremus, & inter nos ratiocinemur simul interquiescentes. Age resumamus quam uarias præ se formas sophista iam tulerit. Prima inuestigatione apparuit iuuenum ac diuitum mercenarius esse uenator. THE. Ita. HOS. Secunda mercator quidam circa animi doctrinas. THE. Omnino. HOS. Tertia circa hæc eadem caupo. THE. Et hoc. Quarta circa doctrinas suorum uenditor inuentorū. HOS. Optime in memoriã reuocasti. Quintam uero ego ipse reducam. Certator quidam circa sermones, & artificiosus nimium litigator. THE. Sic utique constitit. HOS. Forma sexta ambigua quidem, ponenda tamen, & in præsentia quodammodo concedenda: purgator quidam animæ uisus est opinionem extirpans omnes quæ doctrinis impedimento sunt. THE. Sic est prorsus. HOS. Nunquid aduertis quotiens aliquis multorum peritus uidetur, unus uero cuiusdam artis nomine nuncupatur, hanc uisionem non esse sanam? Imò constat eum qui circa artem aliquam sic afficitur, non posse illud ipsum inspicere, ad quod doctrinæ omnes huiusmodi tendunt. Quo circa multis pro uno nominibus eum qui uarijs scientijs uidetur imbutus, appellat. THE. Ita quodammodo natura institutum id esse apparet. HOS. Ne igitur & nobis idem propter socordiam in hac indagatone contingat, repetamus in primis unum aliquid eorum quæ de sophista sunt dicta. Vnum quippe ex illis præcipue sophistæ nomen significasse mihi uidetur. THE. Quid illud? HOS. Contradictorem illum esse diximus. THE. Diximus certe. HOS. Nonne & alios ut idem efficiant, edocere? THE. Hoc quoque. HOS. Videamus nunc circa quid maxime contradictores efficere alios sophistæ prædicant. Consideratio uero nostra hinc sumat exordium. Num in rebus diuinis quæcunque uulgus latent contradicendi facultatem præstant? THE. Certe hoc de illis dicitur. HOS. Quid autem de his quæ oculis conspiciuntur, coelo ac terra, & hisce rebus quæ his continentur? THE. Quid maxime? HOS. Etenim in priuatis colloquijs quotiens de generatione essentiaque generatim aliquid dicitur, uidemus illos ad contradicendum uehementes esse, & alios sui similes reddere posse. THE. Omnino quidem. HOS. Quid uero circa leges ac rempub. nonne in his quoque contentiosos homines se efficere profitentur? THE. Nemo, ut ita dixerim, cum illis dissereret, nisi hoc polliceretur. HOS. Quæ uero aduersus singularium artium professores contentionis studio affertur

Similitudo
cauenda

Prouerbiū

Sex formæ,
& definitio
nes sophi
stæ

In quibus
contradi
cere doce
ant sophi
stæ

ferri debeant, passim scripta circunferuntur. THE. Quæ Protagoras de palæstra cæterisque artibus scripsit, dicere mihi uideris. HOS. Et de multis quidem alijs ô beate. Verû ars ipsa cõtradicens, nonne summam facultas est, quæ omnia in cõtrouersia deducere potest? THE. Nihil fermè prætermittere uidentur. HOS. Tu uero per deos ô puer, fieri hoc posse putas? Forte em uos iuuenes acutius hoc inspicitis. Senes uero nos obtusius. THE. Quid istud & quale? Neq; enim quod nunc quæris intelligo. HOS. Querere utrum hominum quispiã scire omnia posset. THE. Beatum profecto hospes nostrû genus esset. HOS. Quoniam pacto ignorans quispiã aduersus intelligentem contradicendo ualidum quicq; inferre poterit? THE. Nullo. HOS. Quid ergo in illa Sophistarû facultate mirabile uideretur? THE. Circa quid maxime? HOS. Quonã tandem pacto iuuenibus possint persuadere, se unos omnium in rebus singulis esse sapientissimos: constat enim quod nisi recte contradicerent, aut nisi illis recte cõtradicare uiderent, ac tales cum uidentur nisi aduersando existimarentur esse sapietiores, uacui occupationibus essent, & nemo quod tu dicebas, oblatâ pecunia ab istis crudiri cuperet. THE. Nemo penitus. HOS. Nûc uero cupiunt. THE. Ac uehementer. HOS. Vident arbitror illa in quibus aduersant, optime scire. THE. Quid nî? HOS. Repugnant aut in omnibus. Nõne? THE. Absq; dubio. HOS. In omnibus itaq; sapientes discipulis esse uident. THE. Cur non? HOS. Neq; tamen sunt: impossibile quippe id esse cõstitit. THE. Impossibile sanè. HOS. Opinatricem igitur circa omnia potius q; ueram scientiã habere Sophista nobis apparuit. THE. Prorsus. Ac quæ modo dixisti, recte admodû dicta uidentur. HOS. Ponamus ergo exemplû aliquod istorum perspicuum. THE. Quale? HOS. Hoc, sed attende diligenter, atq; apte responde. THE. Quale inquam. HOS. Perinde est ac si quis assereret, nec dicere, nec contradicere se, sed scire facere, ac efficere posse, ut arte una cuncta sciatur. THE. Quomodo cuncta dicebas? HOS. Principium sermonis huius statim ignoras. Quid enim hæc dictio, cuncta, significet, non intelligis. THE. Nõ certe. HOS. Dico in numero omnium esse me ac te, & alia quoq; animalia arboresq;. THE. Quomodo inquis? HOS. Siquis me ac te, cæteraq; uiuentia omnia se facturû promittat. THE. Quæ faciendi modû dicis? Non enim dicis agricultorem quenq; nam animalium factorem aiebas. HOS. Aio, & terræ præterea, & maris, cœliq;, ac deorum aliorumq; omnium: & cum singula breui finxerit, unumquodq; exiguo precio uendet. THE. Iocum quendã narras. HOS. Quid uero? nõne & ille iocari dicendus est, qui omnia se nosse prædicat, aliumq; docere omnia exigua quadã mercede breuiq; tempore profiteat? THE. Prorsus. HOS. Iocandû uero speciẽ habes ullam magis artificiosam iocundamq; q; imitationem? THE. Nullam. amplam sanè speciẽ dixisti in uno omnia comprehendente atque multiplicem. HOS. An non intelligimus eum qui arte una cuncta facturû se pollicetur, pingedi arte fingentẽ eiusdem nominis rerum simulacra, demones etiã pueros posse decipere, dum picta eminus spectanda proponit, quasi quodcunq; uelit, efficere possit? THE. Quid prohibet? HOS. Nõne & aliam circa sermones talem artẽ esse putamus, qua seductores quasi præstigijs quibusdã utentes, adolescentulos procul à ueritate rerum ad huc existentes decipere ualeant, imagines quadã uerisimiles loco uerarû rerum auribus inculcãdo, adeo ut uera eloqui, omniumq; hominû esse in omnibus sapientissimi uideantur? THE. Nihil prohibet aliam quandã eiusmodi esse artẽ. HOS. Necessè est multos ô Theætete, eorû qui hæc audiuerunt, cû adoleuerint, ac res ipsas cominus cõsiderauerint, & ueris iam animis res manifeste attrẽctare coactos, pristinas opiniones abijcere, atq; ita cõmutare ut exigua uideantur quæ magna, difficilia quæ facilia, & singula passim sermone cõcepta phantasmata, actionû progressibus in contraria uerti cogant. THE. Ita mihi uideat, prout meæ huius ætatis iudiciû est. Arbitror enim me adhuc ex eorû numero esse qui à uero procul absunt. HOS. At uero nos præsentibus tibi opem ferre conabimur. Et nunc quidem conemur q; proxime absq; doctrinis intelligentiã adhibere. De sophista in primis mihi dicas. Vtrum inter nos constet præstigiatorẽ quendam hunc esse, uerarumq; rerum imitatorẽ: an adhuc suspicamur ne fortè ueram illarû rerum scientiã habeat, de quibus contradicere alijs posse uideat. THE. Quis ulterius suspicet hospes? iam ex his quæ dicta sunt, patet eum ex illorû numero esse, qui una quadã disciplina pollent. HOS. Præstigiator itaq; & imitator quidã est dicendus. THE. Proculdubio. HOS. Deinceps cauendum est ne prædã hanc dimittamus, fermè nanq; sophistã ueluti uerriculo quodam irretitum ra-

tum ratiocinando cõprehendimus. Quapropter hoc saltem minime subterfugiet. THE. Quid istud? HOS. Quod uidelicet unus quidam est ex his qui imposturis & præstigijs fallunt. THE. Idem quoq; mihi uidentur. HOS. Visum est igitur q; primum artẽ imaginariã simulacrorum uidelicet effectricẽ diuidere oportere: cumq; illam ingressi fuerimus, si quidem adhuc nos sophista expectet, capere illû sicut regio est sermone mandatû, et illi tradendo prædã ostendere. Sin autem subintrãtis artis imitandi particulas delitescat, insequendum esse, & partem qua sese occultit, diuidendã aperiendamq; quousq; omnino comprehendatur. Nam nec iste, nec aliud ullum genus eum fugiet qui per omnia sigillatim methodo disquirere potest. THE. Recte mones, atq; ita agendû. HOS. Secundû superiorem diuidendi rationem duas nunc imitationis species cernere mihi uideor. Ideam uero quã quærimus, ultra in specie ponam am bigo. Tu uero? THE. Hæc prius species duas distingue, atq; declara. HO. Vnã quidẽ assimulandi artẽ uideo, cuius opus est, secundû exëplaribus cõmensurationes quo ad longitudinẽ, latitudinẽ, profunditatẽ, conuenientesq; colores æmulam imaginẽ fabricare. THE. Quid uero, nõ omnes qui aliquid imitatur, id pro uiribus agunt? HOS. Nequaq;. hi præsertim qui magnum aliquod opus aut fingunt aut pingunt. Si enim ueram pulchrorum cõmensurationem simulacris præberent, minora q; decet superiora membra, maiora uero quæ infra sunt apparerẽt. propterea quod illa eminus hæc cominus à nobis cõspiciant. THE. Omnino. HO. Ergo artifices ueritate dimissa, non eas quæ reuera sunt, sed quæ uidentur pulchræ cõmensurationes, simulacris ipsis accommodant. THE. Prorsus. HOS. Nõne igitur species altera assimulatrix cum uideatur, uocari non debet? THE. Certe. HOS. Partem igitur alterã, assimulatricem ut supra diximus, appellabimus. THE. Sic prorsus. THE. Quid porò quod apparet quidem pulchro simile, cum non sit pulchrû, & si quis penitus inspicere queat, nec simile, cui simile uidentur, quo illud nomine nuncupabimus? an non quia apparet quidem, neq; tamen est simile, phantasma dicendû? THE. Profecto. HOS. An nõ plurima & in picturis pars hæc & in uniuerso imitationis genere est? THE. Nempe. HOS. Artem uero illam qua phantasma fingitur non imago, phantasticã meritò nominandã putamus. THE. Consentaneû est. HOS. Hæc equidem duas imaginarij facultatis species supra ponebam. Vnam quæ similitudines efficit. Alterã quæ phantasmata. THE. Recte. HOS. Atq; id quod ambigebã, ultra in specie sit sophista ponendus, neq; dum satis uideo. Reuera mirandus uir iste, cognituq; difficilis: quandoquidẽ & nunc q; scite tergiversatus, in obscurã speciei latebras secessit. THE. Videtur. HOS. Nunquid igitur hoc intelligens, mihi nunc assentiris? an impetus quidam propter hunc sermonẽ ita te consuetum induxit, ut repente cõfitereris? THE. Quorsum hæc? HOS. In arduam profecto considerationẽ incidimus. Semper enim tam in præterito q; in præsentem tempore maxime dubium est quod dicitur: Apparere quidem hoc atq; uideri, esse uero nequaq;: & aliquem loqui quadã, nõ tamen uera. Mirandû quippe Theætete si tibi non cõtradixerit, qui asserit quod reuera & dicere & opinari falsa contingit. THE. Cur? HOS. Quia talis locutio, id quod non est, esse admittit. Falsum nanq; haud aliter quod est fieret. Magnus aut Parmenides ô puer, dum pueri adhuc essemus, statim ab initio assidueq; id detestatus est. Sic enim carminibus passim iocatur. Nunquã, inquit, & est nullo modo sunt illa quæ non sunt. Sed tu hoc tramite quærens mentem cohibe. Ab illo itaq; testimoniû perhibetur, sermoq; huiusmodi si mediocriter discutiat, rem patefaciet. Age hoc in primis, si tibi placet, inspiciamus. THE. Mea quidem nihil interest, ipse uideris, & quã præstare putas, eã & tu pergas, & me ducas. HO. Ita prorsus agendû, & mihi responde, nõ pronũciare quod nullo modo est, audeamus. THE. Quid nî? HOS. Si quidẽ nullius cõtentionis aut ioci gratia querendû de his uel respõdendû sit, imò audientiu quempiam oporteat serid nobis nomen hoc, non ens, declarare quod referendû sit, cogniturum eum putamus quod se uertat, quid ue & quõ interroganti demonstrat? THE. Rem arduã sciscitaris, uniq; mihi, ut ita dicam, prorsus ignoram. HOS. Hoc saltem cõstat, quod id nomen non ens nulli eorum quæ sunt, attribuendû. THE. Quomodo enim id fieret? HOS. Cum uero ad ens, ut ita dixerim, referrî non possit, neq; etiam ad aliquid referendû. THE. Quoniam pacto? HOS. Id quoq; nobis patet, quod dictio hæc aliquid circa ens aliquod ubiq; pronũciatur, atq; impossibile est ipsum aliquid solû & quasi nudatû ab omnib. his quæ sunt seorsum enũciare. THE. Impossibile certe. HOS. Num ita considerans confite-

Vide Vitruuium de ratione columnarum

Vide Quintilianum libro xij, cap. i.

Miranda dubitatio de nō ente Sententia Parmenidis de eo quod nō

ris, necessariū esse eum qui aliquid dicit, unum aliquid dicere? THE. Ita. HOS. Vnius por
 Aliquid est rō signū, ipsum aliquid esse dices, duorū & pluriū aliqua? THE. Dicam planē, HOS. Eum
 signū unius uero qui non aliquid dicit, necesse est neq; unum quid, id est nihil dicere? THE. Necessa-
 rium est omnino. HOS. Neq; id concedendū, hominem talem dicere quidem aliquid, sed
 non unū quid, id est nihil dicere. THE. Atqui neq; loqui dicendus est ille qui conatur nō
 ens proferre. Sermo igitur finem dubitādi haberet. HOS. Nondum magnum hoc dicas,
 Dubitatio maxima et prima de non ente Extat em̄ adhuc ō beate circa hęc dubitationū maxima atq; prima, quæ circa ipsius prin-
 cipium accidit. THE. Quo pacto id dicas, declara, amabo, neq; te pigeat. HOS. Ei sanē qđ
 est, aliquid alterū eorum quæ sunt, contingere potest. THE. Nihil prohibet. HOS. Ei ue-
 ro quod nō est, aliquid ne ex his quæ sunt, adesse unquam posse dicemus? THE. Nequa-
 quam. HOS. Vniuersum numerorū genus in ordine eorū quæ sunt, ponimus? THE. Cer-
 te, si modo aliud quicquā in eo ponendum. HOS. Quare nec numerorum multitudinē,
 neq; unum nō enti adhibeamus. THE. Haud recte adhiberemus, ut ratio nobis ostendit.
 HOS. Quo pacto igitur uel ore proferret quisquā, uel cogitatione cōprehenderet ea quæ
 non sunt, uel non ens seorsum a numero? THE. Dic qua? HOS. Quotiens non entia dici-
 mus, nōne numeri multitudinē tentamus opponere? THE. Vtiq;. HOS. Quotiens autē
 non ens, unum? THE. Manifestū id quidem. HOS. Enim uero neq; iustum, neq; rectū esse
 Non ens in cogitabile & ineffabile diximus, ut quis non enti ens adiungere audeat. THE. Vera loqueris. HOS. Animaduer-
 tis ne quod neq; proferri, neq; recte dici, neq; cogitari nō ens secundū se ipsum potest, sed
 incogitabile ineffabileq; & irrationale existit? THE. Penitus. HOS. Nunquid pauloan-
 te mentitus sum, cum dixi maximā circa illud dubitationē me illaturum? THE. Aliā igitur
 ista maiorem adducere possumus? HOS. Quid uero ō mirifice adolescens? an non ex
 his quæ dicta sunt, uides, quod nō ens tantis eum qui ipsum redarguit, obfundit tenebris,
 ut cum primum redargutionē aggreditur, sibimet aduersari cogatur? THE. Dic clarius.
 HOS. Haud opus est clarius aliquid mea quidem sententia cōsiderare. Equidem cū sup-
 posuissim non ens, nec unius nec multorū esse particeps, tamen & pauloante & nunc e-
 tiam unum ipsum protuli, dum hoc ipsum non ens pronunciarē. percipis ne? THE. Per-
 cipio. HOS. Quinetiam supra inexplicabile ipsum & ineffabile & irrationale esse dixi, te-
 nes? THE. Planē. HOS. An non dum ipsum esse ei applicare conarer, contraria superiori-
 bus proferebam? THE. Videris. HOS. Nonne cum hoc illi attribui, quasi de uno locutus
 sum? THE. Absq; dubio. HOS. Imō & irrationale dum dicerem, inexplicabileq; & ineffa-
 bile singulariter pronunciarē, perinde ac si unum esset, uerba de hoc faciebā. THE. Quid
 ni? HOS. Diximus sanē si modo quis recte loqui uoluerit, neq; ut unū, neq; ut multa de-
 terminare ipsum debere, neq; omnino ipsum uocare. Nam quadā in specie, appellatione
 huiusmodi poneretur. THE. Prorsus. HOS. De me igitur quid deinde dicat aliquis? Ete-
 nim & supra & nunc me in hac pugna aduersus non ens succubuisse comperiet: itaq; ex
 me de nō ente loquente, nō est cur firmū rectumq; aliquid expectes. Sed de te iam si pla-
 cet, uideamus. THE. Quid ais? HOS. Age, conare bene & generose, es enim iuuenis, &
 omni mentis conatu rectum aliquid de nō ente proferre, illi nec essentiā, nec unum, neq;
 numeri multitudinē adhibens. THE. Quam temerarius essem, si eandē qua tu succubul-
 sti pugnam aggrederer. HOS. Ergo si uis, te ac me prætermittamus, & donec in aliquem
 qui possit, incidamus, interim dicamus sophistā præ cæteris uersute admodū obscuris se-
 se in latebris occuluisse. THE. Et maxime quidē. HOS. Veruntamen si phantastica quadā
 arte pollere sophistā asseruerimus: facile ex isto usu dicendi aduersus nos occasionem na-
 ctus, in cōtrarium sermones uertet. Nam dum ipsum simulacrorū auctorem uocabimus,
 quid maxime simulacrū dicamus, interrogabit. Cogitandū protinus Theætete, quid ita
 percontanti sophistæ respondeamus. THE. Dicemus uidelicet simulacra esse illa quæ in
 aquis & speculis offerunt, picta quoq; & typis expressa & huius generis alia. HOS. Vide-
 ris Theætete, sophistā cōspexisse nunq;. THE. Cur? HOS. Videbit tibi hallucinari, aut ocu-
 lis carere prorsus. THE. Qua ratione? HOS. Ridebit te qui per figuras speculāq; respōde-
 ris, perinde ac si tu uidens cū uidente loquaris: simulabitq; nec aquas, nec specula, nec eo-
 rum quicquā quæ uidentur, sed nec uisum ipsum se nosse, atq; de hoc tantum sciscitabitur.
 THE. De quonam? HOS. De eo inq;, quod his omnibus quæ dixisti, cōmune est, & quod
 quasi unum in multis sit uno nomine simulacrū appellasti. Strenue itaq; certa, neq; igna-
 ue ce-

ue cedas uiro, sed generose responde. THE. Quid aliud ō hospes, simulacrū esse dicamus,
 q; quod ad ueri similitudinem accedit quodam modo, cum sit ipsum aliud? HOS. Cum a-
 liud tale dicis, utrum uerum, an aliud quiddā intelligi uis? THE. Verum nullo modo, sed
 simile. HOS. Nunquid uerum uere ens uocas? THE. Id ipsum. HOS. Non uerū autem ue-
 ri contrarium? THE. Quid prohibet? HOS. Si ergo id quod simile uocas, uerum esse ne-
 gas, ens quoq; existere negas, est tamen, THE. Quo pacto? HOS. Esse quidem, sed nō ue-
 re esse fateris. THE. Certe non uerum ens, sed imaginem ueram. HOS. Ergo non uere est
 ens id quod uere esse imaginem dicimus, & non uere ens est uere. THE. Videtur nō ens
 cum ente miris modis implicitum. HOS. Cur non mirum uideatur? cernis quā argute
 multiceps iste sophista nunc rursus tergiuersando nos inuitos non ens quodammodo esse
 se fateri coegerit? THE. Quis nō uiderit? HOS. Qua igitur ratione eius artē definiemus,
 ita ut nobis cōstemus? THE. Quid maxime ueritus ita loqueris? HOS. Quia enim sophi-
 stam circa phantasmata deceptorem quendam asserimus, eamq; artem decipiendi astu-
 tiam nominamus, utrum ne animam nostram falsa opinari captiunculis eius irretitam, an
 aliud quiddam dicemus? THE. Non aliud certe. HOS. Falsa opinio est, eorum quæ sunt
 opinari contraria? THE. Contraria. HOS. Ais igitur falsam opinionem, quæ non sunt o-
 pinari? THE. Aio. HOS. Vtrum non esse quæ nō sunt, putat? an quodammodo esse quæ
 nullo modo sunt. THE. Si quis unquam quoquo modo opinando mentitur, necesse est
 ut quæ non sunt, esse quodammodo iudicet. HOS. Nōne etiam quæ omnino sunt, nul-
 lo modo esse putabit? THE. Id quoq;. HOS. Et hoc falsum similiter? THE. Et hoc. HOS.
 Quinetiam sermo mendax eadem ratione censebitur, qui uidelicet quæ non sunt, esse, &
 contra, quæ sunt, non esse pronunciat? THE. Haud aliter mendax effici potest. HOS. Fer-
 mē non aliter. Non tamen hęc sophista fatebitur. Quo enim pacto mentis compos hęc
 admiserit, si quidem consentaneum est superiora illa, nec dici, nec proferri, neq; describi,
 neq; cogitari posse certum esse? Intelligimus quid dicat Theætete? THE. Quid ni intelli-
 gamus? obijciat enim nobis, sermonem nostrum sibimet repugnare, cum nunc nō ens in
 opinione & locutione ponamus. Vnde sape cogi nos dicet nō enti ens admouere, quod
 tamen fieri non posse supra conuenimus. HOS. Recte in memoriam reuocasti. Sed con-
 sultandum iam quid de sophista agere nos oporteat. Nam si eum in arte præstigiatorum
 mendaciumq; ponentes, definire conemur, obiectiones permultæ dubiæq; nascuntur.
 THE. Patet. HOS. Exiguam hætenus illorum particulam cum innumeræ, ut ita dixerim,
 sint, profecuti sumus. THE. Si hæc ita se habent, impossibile est Sophistam comprehen-
 dere. HOS. Quid ergo? num ab inuestigatione propter molliciem desistemus? THE. Nul-
 lo modo desistendum arbitror, si qua ex parte hunc uirū capere ualeamus. HOS. Veniam
 itaq; dabis, & ut modo dicebas, boni consules, si uel leuiter in quæstione tam ardua profe-
 cerimus. THE. Dabo, & libenter quidem. HOS. Hoc abs te potissimū peto. THE. Quid
 nam? HOS. Ne me quasi patricidam quendam fieri censeas. THE. Quorsum hæc? HOS. Contra Par-
 menidē di-
 Nam necesse erit patris Parmenidis sermonem propulsantibus examinare, cogereq; nō
 ens esse quodammodo, & ens rursus quoquo modo non esse. THE. Videtur hoc sanē in
 sputatur
 his sermonibus contendendum. HOS. Qui enim non uideatur? nisi enim ista redarguan-
 tur cōcedantur ue, nemo poterit de falsis sermonibus loqui, uel opinione, uel simulacris,
 aut imaginibus, aut imitationibus phantasmatis ue, aut de his artibus quæ circa hæc uer-
 santur, quin risum audientibus moueat, dum sibimet contraria proferre cogetur. THE.
 Vera loqueris. HOS. Propter hæc aduersus paternum sermonem instare audendum, uel
 dimittēdum omnino, si qua pigritia seu uerecundia detinemur. THE. At nihil prohibe-
 bit quo minus id faciamus. HOS. Tertium præterea quiddam, & ipsum exiguū quidem,
 abs te postulo. THE. Dic sodes. HOS. Dixi pauloante me circa talium redargutionem
 cum semper tum in præsentia nimis defatigari. THE. Dixisti sanē. HOS. Vereor ne pro-
 pter illa quæ a me dicta sunt, furiosus tibi uidear, statim me sursum deorsum ue permu-
 tās. Nam tui gratia confutationē illius sermonis aggrediemur, si fortē cōfutemus. THE.
 Hac ergo de causā forti animo ad pugnam accingere. Neq; enim me iudice, deliquisse di-
 ceris, si eum susceperis confutandum. HOS. Vndenam commodius disputationem hanc
 discrimine plenam exordiemur? Hoc utiq; calle ō puer, eundem necessariō puto. THE.
 Quonam?

Opiniones
ponētū nu-
merum en-
tium

Quonam? HOS. Ut quæ faciliora uidentur, primum discutiamus, ne rerum difficultate deterriti, ab inceptis protinus desistamus, sed ut facile cōmuni consensu differendo pergamus, quasi leuiter ac bene de his iudicare possimus. THE. Planius quod sentis, exprime. HOS. Facili disputatione uidetur hæc Parmenides profecutus, & quisquis alius unquam quot & qualia sint entia, determinare est ausus. THE. Quo pacto? HOS. Fabulam nobis tanquam pueris unusquisque narrasse uidetur. Vnus quidem, quod tria sunt quæ existunt, quod uel illorum quædam inuicem quandoque pugnant, interdum uero cōciliata in unum coeunt, pariuntque, & progenitis porrigunt alimenta. Alter uero duo posuit, humidum & siccum uel calidum & frigidum, eaque coniugauit inuicem, atque expediuit. Eleatica uero apud nos doctrina à Xenophane, imò & ab antiquioribus originem ducens, omnia quæ esse dicuntur, ut unum ponit, fabuloseque differit. Iades autem, & Siculæ musæ quædam his posteriores, ambo hæc inuicem implicare tutius censuerunt, ita ut ens & multa & unum sit, discordia uero & cōcordia teneatur. Dissidens enim semper congregitur, ut musæ uehementiores canunt. Remissiores uero musæ semper hæc ita soluunt suspenduntque. Et uniuersum hoc uicissim tum unū et amicum sibi propter Venerem esse, tum multa & sibi ipsi dissidens per discordiam. Durū est autē aduersus tam inclytos antiquosque uiros me, uera siue falsa dixerint, ferre sententiam. Tantum hoc sine inuidia asserere possumus. THE. Quid? HOS. Quod nos multos nimium contempserunt. Nam suum quisque opus exequitur, nulla nostri cura adhibita, utrum assequamur nec ne. THE. Quo pacto inquis? HOS. Quotiens illorum aliquis ait, quod est, uel fuit, uel fit, multa aut unum, aut duo, & calidū frigidū mixtum, discretionem quædam concretionesque inducens, quid per deos Theæte ex his significari conijcis? Ego quidem dum eram iunior, si quando id ipsum non ens de quo nunc ambigimus, proferretur, exacte me intelligere confidebam. Nunc uides quo de hoc dubitantes redacti sumus. THE. Video equidem. HOS. Fortē uero & circa ens idem nihilominus noster animus patitur. Hoc enim intelligere nos quotiens proferretur, affirmabamus, illud uero minime, cum similiter, ut puto, utrunque intelligamus. THE. Fortē. HOS. Idem quoque de cæteris quæ supra narrauimus, dictum sit. THE. Nempe. HOS. De multis quidem postea si uidebitur, considerabimus: de maximo uero præcipuoque & primo nunc iam cogitar dum. THE. Quod ais? an de ente primum quærendum censes, quid maxime significare uelint qui illud enunciant? HOS. Planè intellexisti Theæte. Aio equidem ita nos disputare debere, ac si adessent illi, atque ita interrogare. Ouos quicumque calidum & frigidum, aut aliqua duo talia cuncta esse asseueratis, quid hoc in ambobus existere uultis, quotiens ambo atque utrunque esse dicitis? hoc ipsum esse, quid à nobis intelligi debet, cum uos profertis? Vtrum tertium quiddam præter illa duo? Quod si ita est, tria genera iam secundū uos, non duo tantum ponēda uidentur. Sin autē alterū ē duobus ipsum ens uocatis, haud similiter utraque esse dicitis. Vtrumque enim unum esset, nō duo. THE. Vera loqueris. HOS. Nunquid ambo ens uocare uultis? THE. Forsitan. HOS. At o amici, dicemus, hoc quoque modo duo hæc unum affirmaretis. THE. Recte infers. HOS. Postquam igitur nos in hoc defecimus, uos saltem nobis rem aliquando declarate, quid hoc nomine ens significare uultis, cum id pronunciat: constat enim uos iamdiu rem nouisse. nos autem hæc uenire scire putauimus, nunc hæsitamus. quam ob rem hoc nos in primis docete, ne dum quæ traditis, discere optinamur, nos opinio fallat. Si hæc exigamus tam ab ijs quam ab alijs qui plusquam unum ipsum omne ponunt, nunquid errabimus? THE. Minime omnium. HOS. Quid ad eos qui omne unum esse tradunt, nōne quærendum pro uiribus quid ens ipsum dicant. THE. Cur non? HOS. Ad hæc ergo respondeant. unum dicitis esse solum? dicimus respōdebunt, an non? THE. Ita. HOS. Ens aliquid uocatis? THE. Certe. HOS. Nunquid idem quod unum, nominibus ad idem duobus utentes? an aliud? THE. Quid ad hæc hospes ij respondebunt? HOS. Patet o Theæte, illum qui hoc supposuit, nō facile ad istas aliasque obiectiōnes huiusmodi responsurum. THE. Quaratione? HOS. Duo quidem nomina confiteri, cum unum duntaxat ponatur, absurdū est. THE. Quid nī? HOS. Quinetiā istuc omnino recipere absurdū est, si quis nomē esse dicat, cuius nulla sit ratio. THE. Quo pacto? HOS. Qui ponit nomē à re diuersum duo quædam inducit, THE. Patet. HOS. Præterea si idem cūre nomen esse concedit, cogit uel

uel nullius esse nomen: uel si est alicuius, nominis nomen esse fateri, alterius uero nequam. THE. Sic est. HOS. Et unū unius ens solum: & hoc nominis, ipsum unū ens. THE. Necessè est. HOS. Quid porrò? totum ab ente uno diuersum, an idem dicent? THE. Cur non dixerint? dicunt enim. HOS. Si ergo totum est, quemadmodum inquit Parmenides, æqualis undique sphaeræ moli persimile à medio ad circumferentiam penitus æque distans, eo nanque neque maius quicquam neque potentius est, necessarium est ob talem circumferentiam ipsum ens medium extrema uel habere, & idcirco partibus quoque cōstare. THE. Sic oportet. HOS. Atqui nihil prohibet ipsum diuisum in partibus omnibus passionē unius admittere, atque hoc modo & omne ens & totum unum existere. THE. Nihil penitus. HOS. Quod autem hæc patitur, an nō impossibile est, id ipsum unum esse? THE. Quare? HOS. Quia quod secundum ueram rationem impatiibile est, id omnino reuera unum est ponendum. THE. Oportet sanè. HOS. Quod uero tale est ut ex pluribus partibus construatur, cum uniuersa ratione minime consonabit. THE. Intelligo. HOS. Vtrum totum ipsum unius recipiens passionem, ita & unum & totum erit? uel omnino nō dicimus ipsum unum totum existere? THE. Optionem ambiguam proposuisti. HOS. Vera narras, cumque ens unum esse admittat, cur non ens & unum idem apparet, & plura omnia que unum erunt? THE. Certe. HOS. Quod si ens sit non totum, ex eo quod illius suscepit passionem, sit autem ipsum totum, indigum ens suis ipsius efficitur. THE. Maxime. HOS. Enim uero secundum hunc sermonem cum seipso priuatur, non ens erit ens ipsum. THE. Sequitur. HOS. Atque ita rursus omnia plura quam unum existent, cum tam ens quam totum propriam naturam seorsum ab altero sit sortitum. THE. Profecto. HOS. Et si omnino non sit totum, eadem hæc enti proueniunt: ac præter id quod contingit non esse, contingit etiam neque factum fuisse ens unquam. THE. Quid? HOS. Quicquid factum est, Sæper quod factū est, totū factū est semper factum est totum. Quamobrem neque essentiam, neque generationem tanquam existentem appellare debet, qui unum uel totum in ordine eorum quæ sunt, non ponit. THE. Omnino sic esse uidetur. HOS. Præterea quod totum non est, quantum esse nullo modo potest: nam quatenus quantum est, eatenus est & totum. THE. Prorsus. HOS. Innumera quoque præter has dubitationes aduersus eum insurgunt, quisquis ens aut unum solum, aut duo quædam ponit. THE. Testantur hoc, quæ modo monstrauimus. Nam aduersus hæc dicta alia semper ex alia grauiorque dubitatio exoritur. HOS. Sermones quidem illorum qui de ente & non ente exacte differunt, non dum retulimus. Veruntamen satis hæc sunt. Hos autē qui secus dicunt, rursus in mediū adducamus, ut ex omnib. plane intelligamus, nihilo facilius ens, que nō ens quid sit dehorri posse. THE. Certe & hi adeundi uidentur. HOS. Videtur utique inter eos quasi gigantum pugna quædam esse, propter eam controuersiam qua inuicem de essentia certant. THE. Quo pacto? HOS. Quidam illorum de coelo & inuisibili regione omnia ipsis certe manibus in terram trahunt, saxa & quercus apprehendentes. Nam cum talia hæc omnia tangant, solum id esse affirmant quod quoquo modo percipitur, atque tangitur, idemque corpus & essentia tradunt. Quicquid uero ab ipse corpore dicitur esse, contēnunt, nihil aliud audire uolētes. THE. Noui equidem quos uiros dixeris. Tales enim multos repperi. HOS. Horum autē aduersarij caute admouent quod dum atque pie superne ex inuisibili sede pro inuisibili essentia pugnant, atque intelligibiles quasdam & incorporeas species cogunt etiam ueras existere. Illorum uero corpora eam uel quam nominant ueritatē, in minima rationibus partiuntur, generationemque pro essentia fluentē denominant. Vnde ingens & inextricabilis pugna inter utrosque de his semper extitit. THE. Vera narras. HOS. Ab utrisque itaque rationē essentia quæ ponunt, sigillatim iam exigamus. THE. Quomodo exigemus? HOS. Ab ijs qui in speciebus essentiam locant, facilius mitiores enim sunt, ab illis autē qui ad corpora uel singula trahunt, durius, forte uero & impossibile. Verū sic de illis agendū uidetur. THE. Quo pacto? HOS. Præstaret illos re ipsa meliores, si fieri posset, efficere. Sin autē id fieri nequit, dāda opera est ut sermōe saltē efficiamus, supponētes eos modestius atque rectius que nūc respōsuros. Quod enim à potioribus cōceditur, firmius atque potius est que quod à deterioribus est cōcessum. Nos autē non id curamus, sed quærimus, ueritatē. THE. Probe. HOS. Iube eos meliores factos tibi protinus respōdere, & quod aiūt interpretare. THE. Fiet. HOS. Vtrū quod mortu-

le animal nominant, esse aliquid asserunt? THE. Quid ni asserant? HOS. Nonne hoc animal matum corpus appellant? THE. Valde. HOS. Dum hoc ferunt, animam esse aliquid uolunt? THE. Ita. HOS. Animam unam iustam, iniustam alteram, unam sapientem, insipientem alteram arbitrantur? THE. Vtiq; HOS. An non iustitiae aliorumq; talium habitu praesentiaq; talem animam fieri, contrariorum uero contrariam? THE. Haec quodq; fatentur. HOS. Quod alicui adesse & abesse potest, esse aliquid dabunt? THE. Dant certe. HOS. Cum ergo sit aliquid iustitia, & sapientia, & uirtus quaelibet, nec non uirtutis cuiusq; contrarium, & anima praeterea cui haec accidunt, utrum uideri tangiq; posse istorum singula, an non opinantur? THE. Ferme nullum ex his uideri. HOS. Nunquid horum aliquid quod habere corpus existimant? THE. Haud simpliciter ad haec respondet, sed animam quidem corpus aliquod habere, sapientiam uero & caetera de quibus percontabaris, aut nihil esse, aut corpus asserere, nondum audent. HOS. Proculdubio Theatete meliores uiri iam euaserunt: nam quicumq; illorum Sparta, atq; indigenae sunt, horum neutrum asserere uererentur, imo quod pugno premi nequit, omnino nihil esse contenderent. THE. Ferme quod sentiunt enarrasti. HOS. Ab illis iterum perquiramus. Nam si quid uel exiguum quidem incorporeum esse concedunt, sufficit. Quod incorporeis simul atq; corporeis rebus est insitum, cuius ratione esse utraq; dicunt, hoc ab illis exprimi querimus. THE. Deesset forte illis responsio, siquid eis tale contingeret. HOS. Vide utrum proponentibus nobis, ens tale quiddam existere, admissuri sint. THE. Quidna? declara. Fortem enim intelligemus. HOS. Dico quidem quicquid potentiam quamcumq; natum est, uel ad aliud agendum, uel patiendum ab alio, quauis minimum quid a uilissimo quodam, & si solum semel, quodlibet tale reuera esse. Et hac ens definitione describo, nihil aliud quam potentiam esse. THE. At uero postquam in praesentia ipsi hoc melius nihil habent, hoc & accipiunt. HOS. Probe, forsitan deinceps nobis aliquando & illis aliter dicendum uidebitur. Atq; id nunc erga illos admissum ratumq; maneat. THE. Manet. HOS. Ad specierum amicos iam descendamus. tu autem nobis illorum sensum interpretare. THE. Fiet. HOS. Aliud essentiam, aliud generationem dicitis, alterum ab altero secernentes? THE. Absq; controuersia. HOS. Et corpore quidem nos per sensum cum generatione communicare, anima uero per rationem cum uera essentia: quam semper secundum eadem, & eodem modo sese habere: generationem uero alias aliter apparere asseueratis? THE. Asseueramus. HOS. Communio nam haec o uiri omnium optimi, quid in ambobus esse dicitis? num id quod nos paulo ante inducebamus? THE. Quid istud? HOS. Passionem uel actionem ex potentia quadam, ab ijs quae inuicem congregiuntur prouenientem. Forsitan illorum ad haec responsionem o Theatete haud satis percipis, ac me diuturna cum illis consuetudo ad percipiendum iuuat. THE. Quid ergo respondent? HOS. Non dant nobis quod supra aduersus homines terra genitos de essentia dictum. THE. Quid illud? HOS. Sufficentem entium definitionem hanc posui, uidelicet quando alicui agendi uel patiendi uis aliqua uel minima adest. THE. Hanc ipsam. HOS. Ad haec aiunt, quod generatio potentiae agendi uel patiendi est particeps, essentiae uero nulla huiusmodi potentia conuenit. THE. An non id quod dicunt, aliquid est? HOS. Ad hoc a nobis obijciendum, quod clarius ab illis audire cupimus, utrum assentiantur animam cognoscere, essentiam uero cognosci. THE. Affirmant profecto. HOS. Cognoscere uel cognosci actionem uocatis uel passionem, uel utrumq; uel neutrum istorum in altero participare uultis? Patet quod in altero neutrum. Alioqui contraria illorum quae supra concesserant, nunc admitteret. THE. Intelligo. HOS. Siquidem cognoscere, agere aliquid esset, cognosci uero pati, quo cognoscit pateretur. Et idcirco essentiam hac ratione pati ex ipsa cognitione contingeret dum cognoscit: & quatenus cognoscitur, eatenus pati: & quatenus patitur, eatenus & moueri. Quod circa rem stabilem fieri non posse dicimus. THE. Recte. HOS. Quid uero? dic per Iouem, reuera motum, uitam, animam, sapientiam, nunquid ab eo quod omnino ac uere est, abesse prorsus existimandum: neq; uiuere ipsum, neq; sapere, neq; uenerandam sanctamq; mentem habere, sed immobile consistere? THE. Absurdum nimis id hospes si concedatur. HOS. Nunquid mentem quidem habere, uitam uero minime? THE. Qui istuc? HOS. An haec utraq; inesse illi dicemus, non tamen ab eo in anima contineri. THE. At quonam modo alio contineret? HOS. Vtrum mentem

Prima definitio entis

Animam cognoscere, essentiam cognosci

Omnia moueri. Ab eo quod uere est, non potest abesse uita & anima & motus

mentem, uitam, animam habere dicendum: immobile tamen cum omnino sit animatum consistere? THE. Haec omnia mihi ratione carere uidentur. HOS. Motum igitur & motionem tanquam existentia adesse fatendum. THE. Quid obstat? HOS. Ex hoc o Theatete sequitur, mentem nulli rerum immobilium, usquam, nullo modo, adesse. THE. Sequitur plane. HOS. Veruntamen si ferri agitariq; cuncta consentiemus, hoc sermone ipsum idem ex genere rerum existentium auferemus. THE. Qua ratione? HOS. Videtur tibi absque statu esse unquam posse quod dicitur, secundum eadem, eodem modo, & circa idem? THE. Nequaquam. HOS. Cernis usquam sine his mentem, uel fuisse, uel esse? THE. Minime. HOS. Aduersus eum omni rationum conatu pugnandum, qui scientia, prudentia menteq; sublatis, quicquam aliud asseueret. THE. Et uehementer quidem. HOS. Necessesse est eum qui philosophatur, atque ista in primis honorat, propterea neq; sermonem illorum admittere quicumq; unam speciem rerum uel plures inducentes, totum stare solum ferunt, neq; illos audire, qui ens moueri duntaxat affirmant: uerum secundum perorum opinionem comprehensis omnibus quocumq; uel stant, uel mouentur, ambo simul ens & omne uocare. THE. Vera loqueris. HOS. An non ut decet ens sermone iam comprehendisse uidemur? THE. Prorsus. HOS. Papae o Theatete, quanta nunc in ambiguitate uersamur? nihil enim aliud nunc praeter difficultatem considerandi nosse mihi uidemur. THE. Quorsum haec. HOS. Vidensne o beate quod dum illud penitus ignoramus, dicere tamen de illo nos aliquid arbitramur? THE. Et ego arbitror, sed ubi fefellerim? nos, haud plane intelligo. HOS. Animaduerte obsecro diligentius, num in praesentia nos his concessis merito quis perinde interrogare posset, ut & ipsi supra interrogauimus eos qui omne calidum & frigidum esse uolebant. THE. Quemadmodum? memora mihi si placet. HOS. Conabor equidem eodem modo abs te nunc querere, quo ab illis, ut aliquid proficiamus. THE. Optime. HOS. Motum & statum nonne inuicem contraria maxime nuncupas? THE. Cur non? HOS. Enim uero esse illa similiter ais, & ambo pariter, & utrunque? THE. Aio equidem. HOS. Quando esse utrumq; & ambo concedis, tunc moueri praedicas? THE. Nullo pacto. HOS. An stare forte significas, cum esse utrumque dicis & ambo? THE. Neq; hoc. HOS. Ergo tertium quiddam ipsum ens cogitas: & tanquam sub illo motus & status contineantur, comprehendis utraq; atq; eorum in essentia communionem respiciens sic esse ambo denominas. THE. Videmur reuera tertium quiddam ipsum ens uaticinari, quando motum & statum esse dicimus. HOS. Hac de causa ipsum ens ambo ista motus & status non est, sed praeter haec aliud. THE. Apparet. HOS. Ens itaq; suapte natura neq; stat penitus, neq; mouetur. THE. Sic ferme dicendum. HOS. Quonam cogitatio conuertenda ut animus de ente ratum aliquid & manifestum habeat. THE. Ignoro. HOS. Haud facile usquam arbitror. Siquid enim non mouetur, cur non stat saltem? uel quod non stat, cur non moueat? Ens uero nobis extra haec utraq; esse apparuit, fieri ne id potest? THE. Minime omnium. HOS. Hoc utiq; recordari in praesentia debemus. THE. Quale id? HOS. Quod de non entis nomine interrogati cuinam conueniret declarare nequiuimus. Recordaris ne? THE. Quid ni recorder? HOS. Nunquid circa ens modo facundiores sumus? THE. Mihi quidem hospes si modo dici potest, magis deficere nunc uidemur. HOS. Hoc ergo hic ponatur ambiguu. postquam uero tam ens quam non ens ex aequo nobis obscuru est uisum, spes restat deinceps, si alterum clarius uel obscurius uidebitur, & alteru similiter uisum iri: & si alterum ignotum penitus, alteru quoq; similiter fore. Sermonem igitur quantum possumus decentissime circa utrumque pariter persequamur. THE. Scite. HOS. Dicamus plane quo pacto multis nominibus idem hoc appellamus. THE. Exemplum ad hoc inducas. HOS. Hominem unum uocantes, cognitionis multis denominamus, dum colores illi, figuras, magnitudines attribuimus, uirtutesq; & uitia. in quibus omnibus, alijsq; permultis non hominem tantu esse ipsum dicimus, sed & bonu & alia multa, atq; in alijs similiter agimus. Quodlibet em unu ponentes multa deinde multisq; nominibus appellamus. THE. Vera narras. HOS. Vnde iuuenibus ut arbitror et tardo ingenio senibus aduersandi occasionem dedimus. Na continuo quisq; obijcere potest, quod impossibile sit multa unum, & unum multa esse. Quapropter exultandum hominem bonum dici non sinunt, sed bonu quidem: bonu hominem uero, hominem uocari uolunt. Incidisti sepe numero ut arbitror Theatete in homines, qui argutis eiuscemodis student

Secunda definitio entis

Ita est, et motus, conueniens

Tertia definitio entis

student, plerumque etiam seniores, qui propter inopiam sapientiae hanc admirantur, & tanquam magnificum quiddam inuenerint, se temere iactant. THE. Et maxime quidem. HOS. Ut igitur cunctos quicumque de essentia unquam aliquid locuti sunt, sermo comprehendat, quae deinceps interrogando subiiciemus, tam aduersus hos, quam aduersus alios quos supra retulimus, dicta intelligantur. THE. Quenam ista? HOS. Vtrum neque essentiam cum motu statu ue iungemus, neque aliud quicquam cum alio quoquam, sed quasi inuicem res communicare nequeant nostris sermonibus eas penitus secernemus? An in idem omnia cogemus, tanquam misceri singula possint? An partim licebit quidem, partim minime? Quid ex his potissimum Theatere electuros illos putamus? THE. Nescio quid pro illis respondeam. Cur non sigillatim respondendo, quid ex uno quoque sequitur exquisiisti? HOS. Recte admones. Ponamus ergo si uis, dicere illos nihil cuiquam ullo pacto posse quicquam communicare. Nonne motus igitur & status nullo modo essentia participabunt? THE. Nullo modo certe. HOS. Num erit illorum aliquod cum neutrum sit, essentiae particeps? THE. Non erit. HOS. Statim hac consensione omnia, ut uidetur, peruersa sunt, tum illorum dogmata qui moueri omnia, tum illorum qui stare ut unum uolunt: ac etiam illorum qui secundum species ea quae sunt: eodem modo & secundum eadem esse semper existimant. omnes enim esse adiungunt, partim uere moueri, partim uere stare dicentes. THE. Sic est omnino. HOS. Quinetiam quicumque interdum componunt omnia, interdum diuidunt, siue in unum & ex uno in infinita, siue in terminata. elementa diuidant, & ex his componunt, similiter quidem si interdum id fieri ponant, similiter si semper: in his inquam omnibus nihil ueri dicunt, quando quidem rerum est nulla commixtio. THE. Recte. HOS. Praeterea & ipsi quam absurdissime sermonem transigeremus, si nihil permitteremus alterius passionis communionem, alterum appellari. THE. Quomodo? HOS. Ipso esse circa singula quodammodo uti coguntur, & ipso seorsum, & altero, & secundum seipsum, & innumeris alijs: quibus cum abstinere nequeant quin sermonibus suis interserant, nullis aliorum redargutionibus indigent, sed, ut fertur, domi hostem & aduersarium habent intrinsecus reclamantem, instar Euryclis absurdi, eumque secum circumferunt. THE. Verum est quod dicis ac simile. HOS. Quid uero, si omnia uim mutuae communionis habere dicamus? hoc profecto & ipse refellere possum. THE. Qua ratione? HOS. Quoniam & motus ipse omnino quiesceret, & status agitaretur, si inuicem commiscerentur. Hoc autem summa quadam necessitate impossibile est, motum stare, statum ue moueri. THE. Cur non? HOS. Tertium itaque solum restat. THE. Sanè. HOS. Etenim unum aliquod istorum necessarium est, uel omnia, uel nulla, uel alia commisceri, alia minime. THE. Necessarium prorsus. HOS. Duo quidem reperiri non possunt. THE. Non certe. HOS. Sequitur ut quicumque recte respondere uult, reliquum tribus ponere debeat. THE. Maxime. HOS. Quandoquidem alia coire uolunt, alia minime, ferme idem rebus alijs quod de literis euenit. Nam quaedam ex literis inuicem copulantur, quaedam minime. THE. Patet. HOS. Vocalium quippe literarum series per alias omnes tanquam uinculum quoddam protenditur, sine quo nullae inuicem literae uinciri possunt. THE. Et maxime quidem. HOS. An intelligit unusquisque quae literae quibus congruant? uel arte opus est ut recte id fiat? THE. Arte. HOS. Quae? THE. Grammatica. HOS. Nonne idem circa grauium & acutorum sonos? Qui enim uoces inuicem consonas, dissonas ue arte dignoscit, musicus: qui uero ignorat, musicae expertus. THE. Ita est. HOS. Et in alijs artibus, artiumque defectibus eiusmodi alia reperiemus. THE. Manifestum id quidem. HOS. Cum uero & genera rerum eodem pacto mutuam communionem habere dixerimus, nonne scientia quadam sermones peragere debet, quisquis recte qualia genera qualibus congruant, aut dissonant sit ostensurus, quinetiam per omnia cogniturus si ista conueniant adeo ut commisceri possint, & in diuisionibus rursus, si per omnia altera diuisionis est causa? THE. Scientia prorsus opus est, ac ferme omnium maxima. HOS. Quam igitur hanc appellabimus Theatere? Nunquid insciji in liberalium hominum scientiam incidimus? Cumque quaeremus sophistam, prius inuenisse uidemur philosophum, THE. Qui istuc? HOS. Per genera diuidere, & neque eandem speciem alteram putare, neque alteram rursus eandem esse, nonne dialecticae officium esse dicemus? THE. Dicemus profecto. HOS. Quicumque hoc agere potest, unam ideam per multa, uno quoque seorsum posito, passim porrectam acute persentit, &

Euryclis,
prouerbiū

& multas quae diuersae inter se sunt extrinsecus sub una comprehensas, & unam rursus per tota illa quae multa sunt, in uno copulatam, & multas seorsum undique distinctas. Hoc autem est scire, per genus discernere quae singula communicare uicissim possunt, & quae non possunt. THE. Omnino. HOS. At uero dialecticum opus haud alteri dabis, ut arbitror, quam pure legitimeque philosophanti. THE. Quo pacto alteri dari poterit? HOS. Philosophum quidem tali quodam in loco & nunc & in posterum, si quaeremus, inueniemus, quanquam & hic non facile conspici potest. Sed alia ratione sophista, alia philosophus intuitum refugit oculorum. THE. Quae? HOS. Sophistam pono, quia in non entis tenebras aufugit, & diuturna consuetudine tenebris illis offunditur, idcirco summa difficultate discernitur. THE. Sic est. HOS. Philosophus autem entis ipsius ideae ratiocinatione semper inhaerens, ob regionis illius splendorem haud facile cernitur. Nam uulgarium animarum oculi diuinitatis radios sustinere non possunt. THE. Consentaneum est ista sic non minus quam illa sese habere. HOS. De hoc aliam clarius, si pro uoluntate licebit, tractabimus. Sophista uero non prius est dimittendus quam sufficienter a nobis sit cognitus. THE. Egregie. HOS. Postquam ergo inter nos conuenit ex generibus quaedam uicissim congregi, quaedam penitus dissidere, & alia quidem cum paucis, alia cum multis, nonnulla quoque per omnia omnibus cohaerere, sequamur deinceps rationem sermonis huius in hunc modum considerantes. Non de omnibus speciebus inquam, ne multitudine confundamur, uerum quasdam ex maximis eligentes, primum quidem quales quaeque sint, deinde quam iam mutuae communionem habeant, ut ens atque non ens si non possumus perspicua penitus notione comprehendere, saltem congrua de his disputandi ratione non careamus, quoad inuestigationis huius conditio patitur. Quod si non ens uelut imaginando esse reuera non ens dicemus, insontes forsitan euademus. THE. Decet sane. HOS. Maxima uero omnium genera quae modo referebamus, ens ipsum & status, & motus. THE. Valde. HOS. Duo haec inuicem misceri non posse, est dictum. THE. Certe. HOS. Ens uero utriusque misceri: ambo enim quodammodo sunt. THE. Nil obstat. HOS. Sequitur ut tria sint haec. THE. Sequitur. HOS. An non horum quodlibet a duobus reliquis alterum est, sibi idem? THE. Est. HOS. Quid ita nunc idem & alterum diximus? Nunquid ut duo quaedam genera alia quam tria superiora, illis autem necessario semper adnexa: atque ita de quinque generibus cogitandum? An idem hoc & alterum illorum quiddam enunciauimus, quod tamen nos latuit? THE. Forsitan. HOS. At uero motus statusque neque alterum est, neque idem. THE. Quam ob causam? HOS. Quod communiter motum statum ue uocamus, hoc neutrum illorum esse potest. THE. Cur? HOS. Quia & motus staret, & status itidem moueretur. Circa enim ambo alterum utrumuis illorum effectum, cogeret alterum in naturam suam transire contrarium, utpote contrarii particeps. THE. Prorsus. HOS. Ambo tamen eodem altero ue participant. THE. Nempe. HOS. Ne ergo dicamus aut motum esse idem uel alterum, aut statum similiter. THE. Non certe. HOS. Sed nunquid ens & idem unum esse inuicem cogitandum? THE. Fortè. HOS. At si ens & idem nihilo inter se differunt, quotiens motum & statum ambo esse dicemus, ambo similiter ista idem denominabimus. hoc autem impossibile. Non potest igitur idem & ens, unum esse. THE. Sic ferme dicendum. HOS. Quartam ergo speciem praeter tres superiores, ipsum idem ponamus. THE. Ponamus. HOS. Nunquid ipsum alterum quinto loco ponendum? uel hoc & ens nomina duo unum quiddam significare putandum? THE. Fortè. HOS. Arbitror tamen concessurum te, quod eorum quae sunt, quaedam ipsa secundum seipsa sunt, quaedam ad alia referuntur. THE. Quid nunc? HOS. Alterum autem semper ad alterum. nonne? THE. Semper. HOS. Non tamen ita, nisi alterum & ens inter se longe differrent. Sed si alterum speciebus utriusque participaret ut ens, esset utique aliquid eorum quae altera sunt, alterum utique non ad alterum: nunc autem quicquid reuera alterum est, ex necessitate sequitur ut secundum id quod est, alterum sit. THE. Sic est ut dicis. HOS. Quintam ergo alterius ipsius naturam in speciebus, quibus adiunximus, ponere decet. THE. Profecto. HOS. Dicendum quoque per omnia haec illam discurre. esse enim ex alijs unum quodque alterum non per sui ipsius naturam, sed quia alterius ideae sit particeps. THE. Reuera. HOS. Sic autem de quinque sigillatim repetendo dicamus. THE. Qui? HOS. Principio quod motus omnino alterum quiddam est quam status. Ita ne, an aliter asserendum? THE. Ita prorsus. HOS. Non ergo status est. THE. Nullo pacto. HOS. Est autem, ex

Quo lateat
philosoph.
& sophista
Oculi uulgarum
animarum
radios diuinitatis
sustinere non
possunt

Quod ens
& idem non
sunt unum

eo quod entis est particeps. THE. Est. HOS. Rursus motus alterū est quā ipsum idem. THE. Ferme. HOS. Non ergo ipsum idem est. THE. Non certe. HOS. Attamen idem quodammodo est propter participationem. Omnia enim ipso eodem participant. THE. Summopere. HOS. Concedendum igitur sine controversia motum & idem esse pariter & nō idem, neq; enim simili ratione utrunq; pronunciamus: sed idē, quia ipsius eiusdem particeps, sibi met idem est. Non idem uero, quia ipsum quoq; alterū recipit, quo ab ipso eodem seiungitur, neq; illud est, sed aliud quiddam. Quamobrē recte non idem dicitur. THE. Recte nimirū. HOS. Quinetiam si quo modo statum ipse motus admitteret, motum stabilem nominare nequaquam esset absurdum. THE. Recte, si quidem concesserimus ē generibus quādam inuicem communicare uelle, quādam minime. HOS. At uero ad huius prius demonstrationem, q̄ presentium refellendo peruenimus, quod uidelicet sic natura se res habeat. THE. Cur non? HOS. Dicamus iterum motum alterum esse q̄ ipsum alterum, quemadmodum aliud quā idem & status erat. THE. Necessē est. HOS. Est ergo & alterum hac ratione quodammodo & nō alterum. THE. Verum. HOS. Quid uero deinceps? Num alterum ipsum quā tria dicemus, non tamen à quarto diuersum, cum quinq; illa esse confessi fuerimus, ē quibus unum cōsiderandū proposuimus? THE. At quomodo? Neq; enim minorem illorum numerum quā supra constiterit, inducere possumus. HOS. Ergo nihil ueriti asseueremus motum aliud esse q̄ ens. THE. Asseueremus protinus. HOS. Quare motus reuera non ens existit, & ens, quando quidem entis est particeps. THE. Manifestum id quidem. HOS. Sequitur itaq; non ens in motu & in alijs generibus omnibus esse. Nam in singulis alterius ipsius natura, dum alterum unū quodq; quā ipsum ens efficit, non ens efficit singula: atq; ideo cuncta similiter non entia hac de causa prædicabimus, & quia ente participant, esse iterum dicemus, entiaq; uocabimus. THE. Apparet. HOS. Ergo circa speciem quamlibet ens quidem multiplex est, non ens autem multitudine infinitum. THE. Videtur. HOS. An non ipsum quoq; ens aliud quā unum quodq; aliorum est dicendum? THE. Necessē est. HOS. Ens itaque quot numero alia sunt, totidem non est ipsum: nam cum illa ipsum non sit, unum quidem ipsum est: alia uero quæ infinita sunt numero, non est. THE. Ita penē dicendum. HOS. Haud sanē turbare nos hæc debent. si quidem natura generum mutuam communionem habet. Si quis autem minus hæc accipit, sciendum positis superioribus, concedi hæc in super oportere. THE. Æque dicis. HOS. Videamus & hoc. THE. Quidnam. HOS. Quotiens non ens dicimus, ut uidemur, nequaquam entis contrarium dicimus, sed alterum quiddam solum. THE. Quo modo. HOS. Ceu cum non magnum dicimus, non magis paruum quā æquale eo uocabulo significamus. THE. Sic est. HOS. Non ergo contrarium, quando negatio dicitur, significari fatebimur: tantum uero duntaxat asseuerabimus, quod non, & neq; aliquid ex aliorum numero significant quando nomina antecedunt: immo quotiens antecedunt res ipsas, circa quas nomina negationes sequentia pronunciant. THE. Sic est omnino. HOS. Hoc præterea si tibi uideat meditemur. THE. Quid istuc? HOS. Ipsius alterius natura eodem modo quo & scientia, cōcisa uidetur. THE. Dic age quo pacto? HOS. Vna quidem est & illa, pars autem illius in aliquo residens, sigillatimq; determinata, cognomentum proprium est sortita: quo circa multæ artes scientieq; esse dicuntur. THE. Prorsus. HOS. Nonne & partes naturæ ipsius alterius, quæ una est, idem quod & partes scientiæ patiuntur? THE. Forsitan. Verum qua ratione, declara. HOS. Est pulchro pars aliqua ipsius alterius opposita? THE. Est. HOS. Hanc ne omni cognomento carere dicemus? an potius cognominari? THE. Cognominari. HOS. Quod enim non pulchrum ubiq; pronunciamus, hoc non ab alio quoquam alterum est, quā à pulchri natura. Age itaq; ad hoc responde. THE. Ad quid respondeam? HOS. Cum aliquid in parte quadam entium determinatum sit, rursusq; alicui entium opponatur, contingatq; ita non pulchrū dici, sequitur non pulchrum esse aliquid, quando quidē est illud cui opponitur. THE. Recte admodū. HOS. Nūquid ex hoc sermone pulchrum magis in numero entium, non pulchrum minus ponendum? THE. Nihilō magis. HOS. Similiter Probatur ergo tam non magnum quā magnum esse dicendum. THE. Similiter. HOS. Quinetiam quod non non iustum ex æquo ac iustum esse asseuerandum. THE. Absque dubio. HOS. Eademq; ens sit erit de ceteris ratio, postquā alterius ipsius natura ē genere entium esse apparuit. Ea uero existente

Non ens in quibus sit

Quādo negatio cōtrarium non significat
Meditatio ipsius alterius

Probatur ergo tam non magnum quā magnum esse dicendum.

existente, necesse est & partes eius nihilominus existere. THE. Quid prohibet. HOS. Oppositio ipsa quæ est inter partem naturæ ipsius alterius, partem uē entis, nihilominus si dictu fas est, quā ens ipsum essentia est: neq; contrarium illius, sed alterum quiddam duntaxat significat. THE. Perspicue. HOS. Quam igitur ipsam appellabimus? THE. Constat utiq; quod non ens id quod à nobis sophistæ gratia quæsitū hoc ipsum est. HOS. An ut dicebas nihilo minus quā cæterorum quicquam essentiam habet? oportetq; audacter iam dicere quod non ens firmiter naturam suam habet, quemadmodum magnum erat magnum, pulchrumq; erat pulchrum, ac etiam non magnum & non pulchrum? Eodem que pacto non ens secundum idem erat & est non ens species una multis alijs entibus adnumerata. Nunquid ulterius circa hoc Theætete ambigimus? THE. Nequaquam. HOS. Aduertis ne quā longe à Parmenidis mente diuertimus? THE. Cur nam? HOS. Illius limites transgressi sumus, dum ulterius quā statuerit considerauimus & ostendimus. THE. Quo pacto? HOS. Quoniam inquit ille, Nunquam, & nullo modo sunt non entia. Sed tu quærens ab hoc progressu cohibe mentem. Hæc ille. Nos autem non solum non entia esse ostendimus, sed quæ sit nō entis species demonstrauimus. Cū enim ostenderemus alterius ipsius naturam esse, perq; omnia entia diuisam atq; dispersam inuicem, tunc partem eius oppositam ei quod cuiusque ens est, esse ipsum reuera non ens asseruimus. THE. Vera prorsus o Hospes dixisse mihi uidemur. HOS. Nemo itaque dicat, quod postquam non ens entis contrarium ostēdimus, esse ipsum dicere audeamus. Nos enim iam diu uale ei diximus qui roget, quod contrarium est alicuius reuera sit nec ne, et ratione quadam subsistat nec ne aut ratione careat. Quod autem nunc diximus esse non ens, uel reprobare debet qui minus credit, uel si reprobare non ualet, eousq; credere, quo usq; cōtradocere nequit: quod uidelicet genera inuicem sint commixta, ensq; & alterum per se inuicem perq; alia omnia penetrando, sese mutuo capiant, dum alterum ente participat. Est enim ob participationem huiusmodi, non tamē est illud ipsum quo participat, sed aliud quiddam. Cum uero aliud sit quā ipsum ens, necessario sequitur ut non ens esse dicatur. Ens quoq; ex eo quod est ipsius alterius particeps, alterum quiddam ab alijs generibus est dicendum. Cumq; alterum sit quā reliqua cuncta, nec unum aliquid ex illis, neq; cuncta existit, sed ipsum quod est duntaxat. quapropter ens absq; dubio in plurimis plurima non est. Et alia quoq; similiter tam uniuersa quā singula multifariam quidem sunt, & multifariam non sunt. THE. Vera narras. HOS. Siquis contrarijs hisce conuersionibus fidem non præstat, cogitare debet ut meliora quā hæc inducat. aut si quis quasi arduum quiddam inuenerit, gaudet nunc huc, nunc illic sermones trahens: is sciat haud sanē multo studio digna se excogitauisse, quemadmodum sermones hi testantur. Hoc enim neque egregium aliquid neq; inuentu difficile est, sed illud arduum atque præclarum. THE. Quidnam? HOS. Quod & supra dictum est, ut his tanquam leuibus omiffis, ea quæ eadem planē sunt redarguere unaquaq; in re possis: siue quod alterū est, idem, siue quod idem, alterum, atq; id eadem utrunq; ratione, esse conuincēs. Nam quod idem est, alterum, aut quod alterum, idem etiam quoquomodo esse, & quod magnum est, paruum, & quod simile, dissimile etiam sit, ostendere: & cōtraria hoc pacto cōnectere haud uera redargutio est, sed uix leuiter rem attingens, rudisq; & nuper nata. THE. Omnino quidem. HOS. Nam omne ab omni secernere o adolescens optime & inconcinnum est, & hominis musicæ philosophiæq; prorsus expertis. THE. Quamobrē? HOS. Omnis penitus oratio deletur si unum quodq; ab omnibus segregatur. Nam propter mutuam specierum copulam oratio constitit. THE. Sic est. HOS. Aduerte obsecro quam opportune nunc aduersus istos pugnantem coegimus eos ut alterum alteri commiseri permitterent. THE. Ad quid maxime? HOS. Ad hoc ut oratio unum aliquid ē generibus sit. hoc enim si priuaremur, philosophia ut plurimum caueremus. Oportet præterea in præsentia communi consensu quid oratio sit, definire. quod si penitus ē medio tolleretur, nulla de re loqui possemus. Tolleretur autem si concessum esset nullam esse rerum commixtionem. THE. Recte id quidem. Verum qua de causa nunc oratio definienda sit, non intelligo. HOS. At forte hoc modo percipies. THE. Quo? HOS. Non ens constitit unum quoddam reliquorum generum existens, per omnia quæ sunt, diffusum. THE. Constitit. HOS. Considerandum ergo deinceps utrum opinioni atq; orationi immisceatur.

Quod non ens firmiter habet naturam suam

Carmina Parmenidis

Qui positio ni non credit, reprobare debet: qui reprobare nō ualet, credere debet

THE. Cur? **HOS.** Quoniam si nullo modo his immiscetur, uera esse omnia necesse est. **Sic** autem miscetur, falsa opinio, oratioque falsa exoriuntur. Dicere enim & opinari non entia, hoc ipsum falsum est, orationi & cogitationi contingens. **THE.** Sic est. **HOS.** Cum uero sit falsitas, deceptio sequitur. **THE.** Statim. **HOS.** Orta deceptione, necesse est simulacris & imaginibus phantasiaque cuncta repleti. **THE.** Nihil repugnat. **HOS.** Sophistam uero dicebamus hunc in locum confugisse, dum falsum nullo modo esse diceret, quia non ens nemo cogitet uel pronunciet, cum non ens nulla ex parte sit essentiae particeps. **THE.** Sic est dictum. **HOS.** Nunc autem hoc entis particeps nobis apparuit: quapropter haud ultra hac quidem parte pugnabit. Fortè uero dicet, quasdam è speciebus cum non ente participare, quasdam minime, orationem & opinionem ex illorum numero esse quæ non participant: & idcirco facultatem illam phantasticam simulacrorum magistram, in qua illum locauimus, nusquam esse contendet, postquam opinio oratioque cum non ente nullo modo participant: falsumque nihil esse dicet, cum nulla communio talis reperitur. Quam obrem quid oratio sit opinioque & phantasia, primo inuestigandum, ut his declaratis, eorum cum non ente communionem cõspiciamus: qua inspecta, falsum esse aliquid ostendamus: cumque hoc ostēderimus, in eo Sophistam si quidem reus est, uinciamus, aut etiam illum absoluentes, alio quodam in genere deinde quæramus. **THE.** Verum omnino uidetur hospes, quod ab initio de Sophista prædiximus, quod uidelicet prehẽsu difficile genus hoc prorsus sit. Multis enim obijcibus circumseptus uidetur, neque ad eum peruenire quis potest nisi prius obstaculum quod obiecit ille, submouerit. Et nunc quidem uix tandem obiectionem illam euasimus, qua non ens nullo modo esse intulerat. Continuo si quidem aliud est obiectum. Vnde oportet & orationem & opinionem falsas esse posse ostendere, ac forsitan post hoc aliud, aliudque post illud, nullusque terminus inueniet. **HOS.** Forte animo persequi Theetete debet, quisquis progredi uel aliquando in eo quod cœpit potest. Quomodo enim qui in istis hæsitet, in alijs audeat unquam. Nam qui in illis aut nihil efficit, aut retro repellitur, nunquam, ut prouerbio fertur, expugnabit urbem. Nunc uero postquam quod dicebas transactum nobis est, & ingens propugnaculum captum, reliqua posthac minora, leuioraque supersunt. **THE.** Præclare loqueris. **HOS.** Orationem itaque primo opinionem uel capiamus, ut clarius ostendamus, utrum non ens hæc attingat, an uero omnino sint ambo, falsumque neutrum. **THE.** Optime. **HOS.** Age quemadmodum circa species & literas diximus, similiter circa nomina rursus excogitemus. Videtur enim quod nunc quæritur ita sese habere. **THE.** Quid potissimum de nominibus uis intelligi? **HOS.** Vtrum omnia inuicem congruant, aut nullum, aut quædam consonent, alia dissonent. **THE.** Patet quod quædam congruunt, quædam minime. **HOS.** Forte tale quiddam ais, quod quæ consequenter dicta aliquid exprimunt, inuicem congruunt: quæ uero continuata nihil significant, non conueniunt. **THE.** Quomodo? quid uel dicebas? **HOS.** Quod intelligere te & fateri putauit. Duo namque sunt genera declarationum earum, quæ circa essentiam uoce fiunt. **THE.** Quo pacto? **HOS.** Vnum quidem nominum genus, uerborum alterum. **THE.** Dic utrumque. **HOS.** Declarationem qua actiones significantur, uerbum dicimus. **THE.** Sane. **HOS.** Signum autem uocis agentibus ipsis impositum, nomen. **THE.** Prorsus. **HOS.** Ex solis nominibus ordine prolatis oratio nunquam efficitur, neque rursus ex uerbis absque nominibus pronunciatas. **THE.** Hæc non didici. **HOS.** Constat utique quod aliud intendens animum paulo ante assentiebare. nam hoc ipsum est quod dicere uolebam, quod ista si solum ita continuata pronunciantur, orationem non faciunt. **THE.** Quomodo? **HOS.** Ut uadit, currit, dormit, & alia uerba quæcumque actiones significant: quæ si quis subiungat omnia, nihilo magis orationem facit. **THE.** Sic est. **HOS.** Rursusque cum dicitur, leo, ceruus, equus, cæteraque nomina quæ ipsos agentes significant, nondum hac continuatione oratio ulla conficitur. Nam quæ proferuntur, haud ante actionem, uel actionis impedimentum, aut essentiam, siue existentis rei, seu non existentis ostendunt, que uerba nominibus misceant. Tunc uero primū conueniunt, statimque fit oratio, & prima horum complexio, prima oratio est, etiam si sit breuissima. **THE.** Qui istuc inquis? **HOS.** Quando quis dicit, homo discit, orationem hanc esse ais primam atque breuissimam? **THE.** Equidem. **HOS.** Tunc sane declarat aliquid de his quæ sunt uel fiunt, aut fuerunt iam, aut erunt. Neque nominat tantum, sed & definit aliquid, uerba nominibus copulans. Ideoque non modo nominare, uerum

Anõ ente falsitas, a falsitate deceptio &c.

Vis phantastica simulacrorum magistra

Prouerbiũ

Quæ uoces sint congruentes, quæ non

Verbum Nomen

Prima oratio ac breuissima, homo discit

uerum etiam loqui ipsum dicimus, talique contextui nominum, orationis nomen indidimus. **THE.** Recte. **HOS.** Enim uero quemadmodum res aliqua consonant inuicem ut supra diximus, aliqua dissonant, ita & signa uocum quædam nequaquam conueniunt, quædam congruentia orationem conficiunt. **THE.** Prorsus. **HOS.** Accipe & hoc breue. **THE.** Quale istud? **HOS.** Orationem necesse est quotiens fit, alicuius esse orationem: nullius enim esse orationem impossibile est. **THE.** Ita uidetur. **HOS.** Nunc & qualem quandam esse ipsam oportet? **THE.** Oportet sane. **HOS.** Animaduertamus obsecro diligenter. **THE.** Decet. **HOS.** Afferam orationem tibi, rem cum actione per nomen uerbumque coniungens: cuius autem oratio sit, tu dicas. **THE.** Efficiam ut potero. **HOS.** Theætetus sedet, num oratio ista prolixa? **THE.** Non, sed mediocris. **HOS.** Tuum est nunc dicere de quo & cuius oratio est. **THE.** De me uidelicet, atque mea. **HOS.** Hæc etiam? **THE.** Quænam? **HOS.** Theætetus hic quicum ego nunc disputo, uolat. **THE.** Nemo de hac quoque aliter diceret, nisi quod de me meaque est. **HOS.** Diximus qualem quædam esse orationem quamlibet oportere. **THE.** Diximus. **HOS.** Vnam ueram, alteram falsam. Vera oratio ea quæ sunt ut sunt, de te prædicat. **THE.** Certe. **HOS.** Falsa autem, alia quam quæ sunt. **THE.** Profecto. **HOS.** Quæ non sunt ergo, quasi sint asserit. **THE.** Sic ferme. **HOS.** Et quæ reuera sunt, alia de te dicit. Multa siquidem entia circa unum quodque esse prædiximus, multa quoque non entia. **THE.** Omnino. **HOS.** Primum quidem necesse est orationem illam quam secundo loco de te protuli, secundum orationis definitionem, unam quandam ex breuissimis esse. **THE.** Sic enim inter nos conuenit. **HOS.** Deinde exprime, num alicuius sit. **THE.** Alicuius. **HOS.** Si tua non est, alterius multominus. **THE.** Patet. **HOS.** Si nullius est, neque oratio prorsus est. Nam ostensum est, fieri non posse, ut quæ oratio est, nullius oratio sit. **THE.** Scite. **HOS.** Ergo quotiens de te altera ita prædicatur ac si eadem essent, & quæ non sunt perinde ac si sint, huiusmodi quædam ex uerbis ac nominibus compositio proculdubio fit oratio falsa. **THE.** Vera admodum loqueris. **HOS.** Quid autem de cogitatione, opinione, & phantasia dicimus? nonne iam constat quod hæc omnia genera, tum uera, tum falsa in animis nostris efficiunt. **THE.** Qua ratione? **HOS.** Sic intelliges facile, si prius quid unum quodque istorum sit, quodue inter se singula differant, acceperis. **THE.** Exhibe modo. **HOS.** Nonne cogitatio & oratio idem? nisi quod cogitatio dicit illa ipsa sine strepitu uocis interior collocutio, qua sese animus noster alloquitur. **THE.** Penitus. **HOS.** Sed per os effluxus prolationis ab illa oratio nuncupatur. **THE.** Verum. **HOS.** Quinetiam in oratione hoc animaduertimus. **THE.** Quid? **HOS.** Affirmationem inquam & negationem. **THE.** Nempe. **HOS.** Quando igitur hoc in anima per cogitationem silentio fit, potest ne alio quam opinionis nomine nuncupari? **THE.** Nequaquam. **HOS.** Quid uero? cum non per ipsam sed per sensum rursus talis passio accidit: potest ne aliter quam phantasia cognominari? **THE.** Non aliter. **HOS.** Postquam oratio partim uera, partim falsa esse apparuit, cogitatio uero interior ipsius anime collocutio, opinio uero cogitationis conclusio, in qua opinionis sensusque commixtio reperitur, necessarium esse uidetur ut cogitationes opinionesque partim ueræ, partim falsæ sint: quippe cum sint orationi cognata. **THE.** Nihil repugnat. **HOS.** Aduertis ne nos facilius quam putabamus, orationem & cogitationem falsas interdum esse inuenisse? Metuebamus sane ne opus irritum & inexplicabile ista quærentes aggredieremur. **THE.** Aduerto. **HOS.** Ergo ne reliqua metuamus: uerum postquam patefacta sunt ista, superiores illas secundum species diuisiones in memoriam reuocemus. **THE.** Quales? **HOS.** Imaginariam artem in duas diuisimus, a simulatricem scilicet & phantasticam. **THE.** Sic egimus. **HOS.** Vtra uero in arte sophistam collocarem, ambigebamus. **THE.** Profecto. **HOS.** Post hanc ambiguitatem repente profundior emerfit caligo, cum sermo ille cunctis dubius inferretur, quod neque imago, neque simulacrum, neque phantasma omnino usquam est, quia nullo modo, usquam, unquam falsum extet. **THE.** Vera narras. **HOS.** Nunc autem postquam apparuit quidem oratio, apparuit & opinio falsa, possibile est simulacra quædam rerum uerarum æmula esse, & ab hac dispositione artem decipiendi manare. **THE.** Possibile certe. **HOS.** Quinetiam quod in his Sophista uersatur, est concessum. **THE.** Hæc est. **HOS.** Adnitamur iterum bifariam genus propositum partientes semper ad dexteram progredi diuisi partem, & quæ cum Sophista quoquo modo communicant, circumspicere, ut communibus

Quid cogitatio, nã eadem oratio

Opinio Phantasia

munibus omnibus amputatis propriam eius sedem atque effigiem, & nos intueamur, & his qui ad huiusmodi disciplinam progressum natura accedunt, quam proxime ostendamus. THE. Probe. HOS. Nonne ab initio artem efficiendi unam, acquirendi alteram partientes induximus? THE. Certe. HOS. Diuisa postmodum acquirendi arte sub ea Sophistam locauimus in uenatione, certamine, mercatura, & huiuscemodi speciebus. THE. Sic profus est actum. HOS. Nunc uero postquam efficiendi quoque ars Sophistam complexa est, constat in primis artem hanc esse bifariam diuidendam. Imitatio quippe, effectio quaedam est, simulacrorum scilicet non uerarum rerum, quemadmodum supra diximus. Nonne? THE. Proculdubio. HOS. Effectricis igitur facultatis duae primum sint partes. THE. Quae? HOS. Diuina & humana. THE. Nondum intelligo. HOS. Si modo quae supra dicta sunt, recordamur, effectricem facultatem dicimus uim quandam quae causa est ut sint postea quae ante non fuerant. THE. Recordamur. HOS. Animalia cuncta mortalia, plantasque, quaecunque terra ex seminibus radicibus uel nascuntur, & quaecunque inanimata in terra consistunt, siue liquefieri possint, siue non possint, nunquid alio quodam opifice fabricata quam deo, facta esse, cum prius non fuissent, dicimus? an multorum doctrinam sermonesque sectabimur? THE. Quorum? HOS. Dicentium, ista natura ipsa gigni a causa quadam fortuita, sine mente hac agente: uel cum ratione potius scientiaque diuina, quae ab ipso deo sit orta. THE. Ego forte propter aetatem, tum hoc tum aliud opinor. In praesentia uero ad te respiciens, putansque existimare te per deum hac omnia gigni, idem ipse quoque existimo. HOS. Recte admodum Theatete. Ac si te putaremus in posterum aliter opinaturum, nunc ratione simul cum necessaria quadam persuasionem, ut nobis crederes efficeremus. Quotiam uero eius ingenij esse te noui, ut etiam sine nostra demonstratione ultro ad illa sis profecturus, ad quae nunc trahi te dicis, dimittam. Nam superuacua disputatio talis esset. Ponam uero illa quae natura gigni dicuntur, arte diuina fieri: quae autem ex his ab hominibus componuntur, humana: atque hac ratione duo effectricis facultatis genera, humanum uidelicet, & diuinum. THE. Praclare. HOS. Cum uero duae sint artes, utranque bifariam diuide. THE. Qui? HOS. Quemadmodum ars effectrix uniuersa per latitudinem est diuisa, ita nunc per longitudinem diuidatur, atque ita quatuor illius partes efficiuntur, duae quo ad nos humanae, duae iterum quo ad deos diuinae. THE. Profecto. HOS. Ex his quidem rursus aliter nunc diuisis, utriusque partitionis pars una est effectrix, reliquae autem imaginariae nominantur. unde rursus efficiendi facultas in duo diuiditur. THE. Dicis iterum quemadmodum utraque. HOS. Homines utique & animalia caetera, ea uel ex quibus ista gignuntur, ignis & aqua, horumque germana, de opere esse cognoscimus. THE. Nempe. HOS. Post haec horum simulacra sequuntur daemonum quadam machinatione producta. THE. Quali? HOS. Phantasmata enim quae dormientibus occurrunt, quaeque in die per se absque arte uidentur, umbra quidem cum tenebrae igni miscentur: duplex autem quando lumen proprium & extraneum circa perspicua leuiaque in unum concurrunt, sensumque contrarium solitae uisionis praebens, speciem efficit. THE. Duo ergo sunt ista diuinae effectricis opera, res uidelicet singulae, singulaeque res sequentia simulacra. HOS. Ars autem humana nonne per architecturam domum fabricat, per picturam uero domus imaginem, ueluti quoddam humanum insomnium uigilantibus factum. THE. Nulli dubium. HOS. In alijs quoque similiter per duo partiendo, gemina opera effectricis nostrae actionis inueniemus. Ipsam quippe rem principali facultate, imaginem uero aemulatrice illa facientes. THE. Plane iam intelligo, ac duas bifariam pono effectricis species facultatis. Primo siquidem in diuinam partior & humanam, deinde & in rerum ipsarum & in imaginum effectricem. HOS. Reminiscamur obsecro duo dixisse nos imaginariae facultatis genera esse oportere, a similitudine scilicet & phantasticum, si modo aliquid reuera falsum, & falsum unum aliquid eorum quae sunt sit futurum. THE. Dictum certe. HOS. Nonne constitit: ideoque nunc ipsi duas sine controversia species adnumerabimus? THE. Sane. HOS. Phantasticum itaque rursus in duo secundum. THE. Quomodo? HOS. Vnum per instrumenta factum, alterum illius qui sese instrumentum phantasia efficientis exhibet. THE. Qui istuc ais? HOS. Quotiens aliquis figuram tuam usurpans, corpus suum tuo reddit persimile, seu uocem uoci, imitatio ista phantastice nuncupatur. THE. Vtique. HOS. Imitatorium hoc appellantes ita distribuamus

mus, & reliquum omne quasi iam quietis cupidi praetermittamus, concedamusque alteri ut in unum colligat, & conueniens ipsi tribuat cognomentum. THE. Distribuatur ut uis, & hoc dimittatur. HOS. Hoc praeterea duplum o Theatete existimandum. Quam uero ob causam animaduerte. THE. Dic. HOS. Eorum qui imitatur, aliqui cognoscetes quod imitantur, hoc agunt, aliqui autem ignorantes. An maiorem aliquam discrepantiam diuisionemque quam ignorantiae cognitionisque ponemus. THE. Nullam. HOS. Nonne ea quomodo dicebamus cognoscetium imitatio erat: figuram quippe tuam imitatur ille qui te cognoscit. THE. Ille ipse. HOS. Quid autem de iustitiae uirtutisque uniuersae figura dicendum? an non multi dum ignorant, nosse autem hanc opinantur, quod illis uidetur id ipsum imitantes, tam uerbis quam operibus annuntur ut inesse ipsis appareat? THE. Atque admodum multi. HOS. Nunquid ita illos spes fallit, ut sicut iusti non sunt, ita nec etiam uideantur? an contra? THE. Contra. HOS. Imitatorem hunc diuersum ab illo superiori dicemus, ignorantem a cognoscente? THE. Dicemus plane. HOS. Unde igitur nomen utriusque proprium deducetur? an uidelicet difficile est, quia causa quaedam uetus diuisionis generum in species, superioribus nostris ignota fuerit, adeo ut nemo partiri contenderit, ideoque nominum inopes esse necesse est? Et si dictu audacius uideri potest, declarationis tamen discretionisque gratia, imitationem illam opinionis comitem, opinabilem imitationem: illam uero quae scientiae, historicam quandam scientemque imitationem uocemus. THE. Esto. HOS. Harum quidem appellationum altera duntaxat utendum. Nam Sophistam, & si in genere imitantium, non tamen in genere scientium posuimus. THE. Sic est. HOS. Hunc itaque opiniosum imitatore tanquam ferrum examinemus, sit ne solidus simplexque, an contra geminum, duplexque in se quiddam habens. THE. Examinemus. HOS. Certe admodum multiplex. Nam Sophista alius fatuus & ineptus est, quae opinatur scire se putans. Alterius uero fama, propter uariam in sermonibus reuolutionem, certe suspicionem plurimam metumque habet, ne forte ignoret illa quae coram alijs scire se simulat. THE. Omnino ex utrisque generibus est, ut narraisti. HOS. Nonne igitur unum quidem simplicem, alterum ironicum imitatore ponemus. THE. Consentaneum est. HOS. Huius iterum genus unum an duo dicimus? THE. Tu uideris. HOS. Cogito equidem, ac duo cogitati mihi se offerunt. Vnus quidem publice proluxa oratione apud populum ironia utens: alter priuatim minutis quibusdam captiunculis cogens eum qui cum ipso disputat, sibi in sermonibus contradicere. THE. Recte admodum loqueris. HOS. Quomodo superiorem illum denominabimus? eiusdem ne, an popularem? THE. Popularem. HOS. Alterum uero Sophon, id est sapientem, an Sophisticum? THE. Sapientem quidem uocare illum non licet, quando quidem ignorantem ipsum posuimus: Quoniam uero sapientem imitatur, cognomentum quoddam illius simile sortietur. Ac demum intelligo, hunc ipsum profus & reuera Sophistam appellari decere. HOS. An non ut supra, ita nunc nomen eius colligabimus a fine iterum ad principium omnia complexi? THE. Omnino. HOS. Is demum Sophistam uere definit, qui generationem eius & stirpem esse istam asseuerabit. Sophista inquam est, qui in sermonibus disputantem cogit contradicere sibi ipsi, qui & ironici pars est, ab imitatore opinioso ueniens, phantastici item generis, ab imaginaria facultate profluens, non diuinae sed humanae effectricis determinata progenies, ex eorumque numero qui uerbis, quasi quibusdam praestigijs, mirum in modum decipiunt auditores. THE. Ita profus dicendum.

Vndeditus
Sophista

Ultima
Sophistae
definitio

MARSILII FICINI APOLOGVS IN

LIBRVM PLATONIS DE REGNO, AD FEDERICVM

Vrbini ducem semper inuictum.

NVPITER optimus maximus, cum optaret tale in terris quandoque regnum prospicere, quale in caelo semper apud se conspicit, iam diu per ipsam diuini regis ideam, regium quendam diuinumque animum demisit in terras. Conuocatisque caelicolis imperauit, ut omnes futuro huic regi suffragarentur, quem superi quidem ex a fide regia Fidereregum, et ab orbis imperio Orbinatem Ducem iam nominarent, homines uero mutatis literis Federicum Vrbinatem Ducem essent appellaturi. Assensere omnia Ioui praeter Iunonem numina. Sola enim Iuno crasioris aeris ambitiosa regina caeleste terris regnum haecenus inuidet. Verum

Pallas Mercuriusq; fauentibus alijs, & teste Veritate, coronam sceptrumq; regium iam pridem uiro eident, cui Iupiter, libentissime contulerunt. Cum uero Academia passim Palladem, Mercuriūq; colat atq; sectetur, ipsa quoq; regnum orbisq; totius monarchiam, qualem diuinus Plato describit, Federico Vrbinati duci, tum ex Iouis sententia, tum ex testimonio Veritatis optime merito felicissime tribuit.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN

LIBRVM PLATONIS DE REGNO, VEL CIVILEM.

M deus atq; natura hominem agendo producant, cum certe producant, ut agat, agat inquam gratia diuinorum. Quemadmodum uero alius finis est cuius gratia natura efficit pollicem, alius cuius gratia manum siue pedem, aliusq; rursum ad quem totum efficit hominem: sic alius finis est ad quem hominem dirigit singularem, alius quoq; ad quem familiam, itemq; alius ad quem ciuitatem atq; regnum.

Ac deniq; finis ille existimandus est optimus, cuius gratia deus totum genus humanum procreauit. Nemo uero existimet, cum proprii cuiusq; cœtus certus sit finis, nullum esse totius: cumq; humanæ uitæ partibus insit ordo, in uniuerso tamen uitæ genere esse confusionē: deniq; cū partes ob finis unius intentionem inter se habeant unionē, totum ipsum esse dispersum. Quamobrem necesse est certū esse humani generis finem, cumq; in actione quadam circa perfectiora consistere, per quam & superiora pro uiribus imitetur, & diligenter inferiora gubernet: scientia quidem naturalia perscrutetur, prudentia uero disponat humana, pietate autem diuina colat atq; ueneretur. Eiusmodi ergo finis uitam exigit geminam, & in actione & in contemplatione similiter constitutam, eo tamen pacto, ut actio contemplationis tanquam diuini gratia sit instituta. Ceterum absoluta utriusq; uitæ perfectio, tot tantisq; & tam uarijs adminiculis indiget, ut neq; a paucis quibusdam, neq; etiam a multis hominibus, sed ab uniuerso simul hominum genere duntaxat possit expleri. Fieri uero non potest ut tam diuersæ gentes per media tam diuersa ad unum omnium communemq; finem perducantur, nisi ab uno per unam quandam legem cunctos in unum pariter conducere. Quemadmodum neq; fabri ministriq; genere simul atq; ingenio longe inter se discrepantes, materiam admodum uarias ad formam unam edificij conferentes, in unum unquam commode congregabunt & construunt oportet, nisi ab una quadam architecti unius lege regantur. Quapropter nō iniuria Plato cum regem quæreret mundi monarchiam, principio architectum produxit in medium, scientiamq; in tria tandem distinxit genera. Quorum primum in cognoscendo, secundum in agendo, tertium in faciundo uersatur. In primo arithmetram geometramq; in secundo architectum, in tertio fabrum ministrumq; collocauit, probans architecti facultatem inter speculationem solam solumq; ministerium mediam esse ponendam, magis tamen speculationis quam ministerij esse participē, neq; iudicare solum geometrarum more, uerū etiam faciētib; imperare, opificioq; semper adesse. Qualem ferē uult regem esse debere, qui uidelicet & contemplantium more uera diiudicet, & iura non aliena quidem, sed sua mandet agenda. Proinde Plato exactissima usus diuisione, quæ definitioni scientiæq; admodum necessaria est, Regem Homericō more nominat generis humani pastorem atq; curatorem, quem totius humani generis unius quasi ouilis unum esse pastorem debere designat, ubi deum inquit quondam humani generis fuisse pastorem, sub quo & regnum illud Saturni aureum extitisse. Gubernatorem quoq; regem humanæ uitæ quasi nauis iudicat appellandum. Significat autem in unum esse imperium omnium conferendum, ut humana gubernatio diuine quā simillima sit. Siquidem & deus unus mundi totius est rector. Quod quidem his quoq; breuiter rationibus confirmatur. Principio si tres mundi partes Asiam, Africam, Europam, regibus distributas tribus subegeris, facile admodum continget ut uel unus duobus uel duo uni quandoque inferant bellum, aut saltem de finibus, aut alia quapiam de re disceptare cogantur. Itaque uel inter eos ad unum trium erit litis iudicium deferendum, uel ad quartum quandam præter tres iudicem constitutum. Quicumq; tandem id ratione fiat, necesse erit iudicem, si modo sententiæ sit illius acquiescendum, imperium in eos inter quos iudicatur, habere. alioquin nullius momenti erit iudicium, si ustraq; iudicabitur, quod uideri possit regibus, uel magis, uel saltem æque potentibus dissoluendum. Vnum igitur oportet esse regem omnium iudicē, omnibus proculdubio uenerādum. Præterea uirtutum exemplar subiectis oportet esse regem. Maxime uero talis erit, si unus fuerit ante omnes, in quem oculos cuncti conijciant. Qui si orbem totū possederit, nec regnum ulterius affectabit, nec alijs inuidebit. Quæ duo scilicet cupiditas & inuidia, solent rapinas & bella potissimum procreare. Et cum sua cuiq; charissima sint, maxime diliget omnes tanquam suos, pariterq; omnes diliget nationes, pariterq; curabit. Optabit pacem summopere, cupiet tranquillitatem, bonorumq; omnium copiam, qualis utiq; monarchiæ umbra quædam apparuit imperante Octauiano. Subiiti uero & iustissime uiuēt, cum iniustus nullus usquam pateat fugæ aditus sub monarcha: & quamuis in minima peccandi licentia, tamē in summa libertate uiuent, non tyrannis, paucis uel potentibus, uel insanientis populi subiecti furoribus, sed à sapiēte & iustopioq; rege sic ad commune bonum perducti, tanquam nauæ à prudentia iusti gubernatoris ad portum. Quæ quidem in re & qui reguntur obtemperando regi sibi ipsi consulent, & rex ipse non tam sibi met quam cunctis qui sue

cure à deo commissi sunt, uiuet. Recta enim gubernatio, quemadmodum in libris De reipub. disputatur, gubernatorem quidem eorum qui gubernantur gratia, non gubernatos gratia gubernatoris instituit. Comparat præterea regem medico, monens ut medicorū more & opportune & si opus fuerit importune, & uolentibus, & quandoq; nolentibus imponat leges, remediāq; afferat salutaria. Eiusmodi uero gubernatorem atq; curatorem sæpius ciuilem uocat uirum quā regem, significās adeo humanū, ac si fieri possit, mitem esse debere, ut inter ciues uideatur esse conciuis, prudentia, iustitia, cura potius quā alio quouis excessu superior. Quod si quis longissimo quodam interuallo prudentia & iustitia manifeste cunctos exuperet, hunc etiam si priuatus uixerit, esse regem omnium à deo creatum absq; controuersia iudicat. Sin autem inter aliquos quantum ad hæc spectat, parum admodum interfit, illis quodammodo redactis ad unum auctoritatem regiam tribuendam: multis uero nequaquam. Quippe cum multi nequeant tanta auctoritate digni alicubi reperiri. Tradi uero auctoritatē regiam ut ex alijs eius libris coniectare licet, uult à senioribus atq; probatissimis, quorum senatus deinde sit collega regis, quasi quædam respub. optimatū. Rex autem unā cum senatu leges condat: quas non liceat uel cuiquam priuato transgredi, uel uulgo mutare: liceat tamen regi senatūq; simul pro temporum opportunitate quatenus expedit, diligenti cum æquitate & rebus ipsiis accommodare atq; temporibus, & si oportuerit permutare. Regem ipsum in epistolis sacrū haberi censet, sacerdotemq; more Aegyptiorū constitui, sacrorum mysteriorumq; antiſtitē: & utpote sacrum, nequando contaminetur, non permittit iudicijs ubi de cæde exilio, carcere agitur, interesse. Proinde in hoc ipso libro eiusmodi regiā dignitatem gubernationum omnium optimam esse probat, ut diximus: pessimam uero tyrannidem, quæ neq; lege, neq; mente legitima imperat, sed impetu potius atq; libidine. Secundo loco laudat optimates, pariterq; uituperat potentiam paucorum. Tertio loco multorum laudat gubernationē, scilicet popularem, si lege gubernēt: similiterq; uituperat, si non lege. Post hæc autem quid regium sit officium disputat, uidelicet ut quotcunq; hominū generi necessaria sint provideat, præsertimq; ad bene beatēq; uiuendum. Iudicetq; prudenter quot artes et quales ad hoc ipsum conferant, siue in pace, siue in bello, seu in dicendo, seu a gendo, uel publice, uel priuatim, habeatq; unā cū senatu summum in omnes imperium. Præcipue uero animos omnium decentissima quadam fortitudinis temperantiæq; mixtione componat, musicos imitatus, qui acuta grauiibus rite miscentes, concentus suauissimos modulantur. Demonstrat enim, & id quidem diuine, non esse tutum animos uel fortitudinē uersus quasi acutum supra modū intendere, uel temperantiam uersus quasi in graue nimis remittere. Illinc enim effertatos, hinc effœminatōs tandem euadere: & illi quidem ciues & patriam uelut hostes inuadunt: hi uero neq; se, neq; patriam tuentur ab hostibus. Quamobrem optimum censet ex concinna uirtutis utriusq; copula, ingeniorum consonantiā ubiq; conſtari. Sed hæctenus de libri ordine satis sit dictum. Quæ uero de spherarum motu, prouidentiaq; & fato disputat, in theologia nostra satis exposuimus. In his certe nos allegorice docet, non habere nos uerum legitimumq; regem, nisi uel in ipso cælo uel in terris eum quem uelut pastorem cæli rex nobis ipse præfecerit, pastorē inquit, non nomine solum, sed uitæ similitudine ipsum cæli regem pro uiribus referentē. Cōmemorat & duo regna, Iouis scilicet & Saturni, regnumq; Saturni regno Iouis tanquam felicius antepōnit. Siquidem sub Ioue actio uitæq; humana, sub Saturno autem cōtemplatō diuinorum significatur. Saturnus enim Græco nomine Cronos, ut Plato in Cratylo docet, puritatem integritatemq; mentis inuolabilem comprehendit. Quod autem ait Saturno regnante beatos homines uiuere, ostendit diuina quadam uiri mente regnante, quo actiones gratia contemplationis instituat, humanum genus fore beatum. Ego autem finem mox argumēto faciam, si breuiter prius allegoriam mysterij huius adduxero. Ait enim præsentem mundi circuitum ab oriente ad occidentem esse Iouium atq; fatalem: uerum fore quandoq; alterum huic oppositum sub Saturno ab occidente uicissim ad orientem. In quo sponte nascentur homines atq; à senio procedēt in iuuentutem, alimentaq; illis ultro æterno sub uere ad uotum suppeditabuntur. Iouem, ut arbitror, animam mundi uocat, cuius lege fatali manifestus hic manifesti mundi ordo disponitur. Præterea uitam animorum in corp oribus elementalibus, Iouiam esse uult sensibus actioniq; deditam. Saturnum uero supremum inter angelos intellectum, cuius radijs illustrentur inter angelos animæ accendanturq; & ad intellectualem uitam continue pro uiribus erigantur: quæ quoties ad uitam eiusmodi conuertuntur, eatenus sub regno Saturni dicuntur uiuere, quatenus intelligentia uiuunt. Proinde in ea uita ideo sponte dicuntur regenerari, quia electione propria in melius reformantur. Rursus in dies reuiuenscere, id est in dies, si modo ibi dies dinumeratur, magis magisq; florescere. Hoc illud apostoli Pauli. Homo interior renouatur in dies. Deniq; illis alimenta sponte affatim sub perpetuo uere suppeditari, quia non per sensus operosamq; disciplinam, sed per lumen intimum, summaq; cum uitæ tranquillitate atq; uoluptate miris ueritatis ipsius spectaculis perfruuntur.

SOCRATES. THEODORVS. HOSPE. SOCRATES MINOR.

TNGENTEM profecto tibi o Theodore, gratiam debeo, quod Theætetur & hospitem hunc Eleatem nosos mihi feceris. THEOD. Triplam forte mihi debebis o Socrates, postquam civilem tibi hominem & philosophum confecerint. SOC. Esto. Sed ita ne illud o chare Theodore, ex te audiuisse dicemus homine & ratiocinio, & in geometricis potētissimo? THEOD. Quid istuc o Socrates? SOC. Quod uidelicet horum uirorum unumquemque eiusdem esse precij posuerimus, qui tamen honore longius inter se distant quam ut explicari illa artis uestrae analogia possit. THEOD. Bene o Socrates, atque iuste per deum nostrum Ammonem loqueris, ac prompte admodum errorem in computando meum mihi nunc obiecisti, ac ego te pro his rursus accedo. Te uero nunc Hospes, ne pigeat nobis gratificari, & seu civilem hominem prius siue philosophum, electum describere. HOS. Sic agendum ut iubes Theodore, postquam semel aggressi sumus, neque prius quam ad calcem peruenerimus, desistendum. Verum de Theæteto hoc quid facere decet? THEOD. Qua de re? HOS. Nunquid requiescere illum iam sinemus? eiusque loco Socratem istum exercitationum & studiorum socium accipiemus? quid consulis? THEOD. Ut Socratem assumas. Nam cum iuuenes utriusque sint, omnem laborem facilius per intermissionem ferent. SOC. Atqui utriusque Hospes cognati quodammodo mihi esse uidentur. Theætetum quidem uos figura uultus mihi consimilem iudicatis. Socrati quoque huic cum idem & mihi nomen sit, cognationem quandam nobis mutuam praebet. Decet autem ut qui cognati sumus, rem eam alacriter oratione testemur. Cum Theæteto quidem heri disputando conueni, & hodie hospiti huic respondentem audiui. Cum Socrate uero neutrum adhuc actum est. Oportet autem & hunc examinare. Mihi sane alias, tibi nunc respondet. HOS. Sic agemus o Socrates. Audis Socrates? SOC. MIN. Audio. HOS. Assentiris illi? SOC. Assentior. HOS. Quantum igitur ad te attinet, nihil prohibet quo minus edisseramus. Multoque minus impedimento disputationi huic esse me decet. quin immo post ipsum sophistam necessariū esse uidetur, ut civilem uirum inuestigemus. Responde itaque, utrum hunc in eorum qui scientes dicunt, numerum referre deceat. SOC. Decet. HOS. Ergo scientias partiri debemus, quemadmodum in sophista quaerendo fecimus. SOC. Fortē. HOS. Non tamen eadem partiendi ratio. SOC. Nō. HOS. Sed alia. SOC. Alia. HOS. Diuerticulum itaque civilis scientiae ubinam reperiemus? Inuenire quippe oportet, & ab alijs omnibus segregatae, ideam ei unam imprimere, & caeteras item deflexiones, alia quadam specie una insignire: & scientias omnes duabus speciebus contentas esse nobis persuadere debemus. SOC. Tua iam interest Hospes ita agere: mea uero nequaquam. HOS. Imo etiam tua, quando declaratum id fuerit. SOC. Scite loqueris. HOS. Arithmetica porro & aliae nonnullae huius per similes ab actione liberae sunt, cognitionem uero tantum exhibent. SOC. Ita certe dicendum. HOS. Quae uero ad architecturam, & manuum ministerium pertinent, scientiam innatam actionibus sortiuntur: corporaque ab illis effecta, quae ante non erant, perficiunt. SOC. Pater. HOS. Ita cunctas scientias diuide. Agentem unam, alteram cognoscentem solummodo nominamus. SOC. Sint ergo scientiae species duae, cum una sit scientia tota. HOS. Vtrum, civilem, regem, dominum, patremfamilias, eundem esse uolumus? an totidem artes in his, quot & nomina ponimus? Imo hac sequere me. SOC. Quae? HOS. Hac inquam. Si quis priuatus publico medio sufficienter consulere potest, nonne necesse est eiusdem artis hunc nomine nuncupari, quo & ille qui consulit? SOC. Certe. HOS. Quid porro? Siquis priuatus regem ciuitatis admonere & instruere potest, nonne scientiam illam habere dicitur, qua pollere qui regit, debebat? SOC. Dice. HOS. Atqui uiri regis scientia, regia disciplina est. SOC. Est. HOS. Quisquis ea praeditus est, seu publico fungatur munere, siue priuatus uiuat, omnino secundum hanc peritiam regius merito nuncupabitur. SOC. Merito. HOS. Enim uero patremfamilias & dominus idem. SOC. Idem sane. HOS. Nunquid refert amplane an angusta sit urbs ad imperium? SOC. Nihil. HOS. Igitur una, quod paulo ante inquirebamus, horum omnium scientia est: haec seu regiam quis, siue civilem, seu familiarē nominet disciplinam, nihil interesse putemus. SOC. Nihil. HOS. Hoc utique nemini dubium, quin omnis rex parum quid manibus, ac reliquis membris ad regni salutem possit, intelligentia uero & animi robore plurimum. SOC. Constat. HOS. Vis ergo regem dicamus speculatrici scientiae propinquiorē quam actiuae aut manuum ministerio? SOC. Volo equidem. HOS. Civile ergo scientiam, & civilem hominem, regiam atque regium, ut

Mathematica ab actione liberae cognitione solum habentes Scientiae species duae Idem, civilis rex, dominus, paterfamilias

Homo regius

ut unum idemque singula componemus. SOC. Plane. HOS. Atqui ordinem ad sequentia pergemus, maxime si speculatricem scientiam distinguemus. SOC. Profus. HOS. Attende obsecro, num refugium aliquod in hac prospiciamus. SOC. Dico, quale? HOS. Tale inquam. Extat aliqua computandi facultas. SOC. Extat. HOS. Ea, ut arbitror, ex illarum numero est quae in speculando uersantur. SOC. Ex illarum numero certe. HOS. Cognoscet profecto computandi facultas differentiam numerorum. Num aliud huic opus tribuimus, quam discernere iudicareque cognita? SOC. Quid? HOS. Etenim architectus nullus manuum ministerio utitur, sed utentibus praesidet. SOC. Ita est. HOS. Dum iudicium adhibet, non ministerium. SOC. Id quoque uerum. HOS. Iure igitur speculandi scientiae particeps est dicendus. SOC. Et maxime quidem. HOS. Hoc, ut arbitror, ad iudicem pertinet, non ad finem quod se attinet uenire, & mox discedere, quemadmodum computator ille, sed incumbere, operariisque singulis operam accommodam mandare, quousque quod est imperatum, absoluerint. SOC. Probe. HOS. Nonne speculatrices omnes haec sunt, & quotcumque scientiam computandi sequuntur? iudicio autem & imperio genera haec inter se duo differunt? SOC. Apparent. HOS. Quocirca si uniuersam contemplationem in duo distribuamus, partemque unam iudicio, imperio alteram assignemus, recte forsitan distribuuisse putabimus. SOC. Recte nimirum, ut mea fert opinio. HOS. Qui communiter tractant aliquid, satisfactum sibi inuicem arbitrantur, si quando consenserint. SOC. Quid nunc? HOS. Quousque igitur in hoc concordemus sumus, aliorum opiniones praetermittenda. SOC. Penitus. HOS. Dic age qua in arte harum, regium hominem ponere decet: nunquid in iudicialia, tanquam spectatorem quendam? an in imperatoria potius, quasi dominum? SOC. In hac ipsa potius. HOS. Videndum praeterea siquam imperatoria distinctionem admittit. Mihique ita uidetur. quo differt caupo ab illo qui proprium opus uendit, eo rex a praecone. SOC. Quo pacto? HOS. Caupones aliorum opera prius uendita suscipientes ipsi rursus uendunt. SOC. Verum. HOS. Haud secus praecognitionem alterius mandata sibi, alijs ipse mandat. SOC. Sic est. HOS. An miscbimus facultatem regiam imperatoriae, praecceptoriae, uaticinio atque praeconio alijsque permultis eiusdem generis artibus, quae omnes imperitant? An uis potius secundum superiorem comparisonem nomen quoque per comparisonem aliquam machinemur, quandoquidem genus eorum qui sua ipsi praecipunt, ferme nomine caret: atque haec ita partiamur, ut regium genus in eorum numero qui sua mandant, ponamus, omissis alijs omnibus, quibus alius quiuis nomen ut lubet imponat? Principis quippe gratia non subditi sermo nobis est institutus. SOC. Nempe. HOS. Postquam igitur hoc ab illis est distinctum, & ab alieno ad proprium redactum, rursus est diuidendum, siquam modo partitionem quae nos admittat, in ipso computamus. SOC. Valde. HOS. Atqui inueniri posse uidetur. Me igitur sequere diuidendo. SOC. Quod sequar? HOS. Quicumque praesident imperando, idcirco ut aliquid fiat, imperant. SOC. Proculdubio. HOS. Etenim genita omnia bifariam partiri, haud multum difficile. SOC. Qua ratione? HOS. Partim animata sunt, partim inanimata. SOC. Constat. HOS. Si in membra haec secare imperatricis facultatis partem imperatoriam uolumus, secemus. SOC. In qua? HOS. Pars eius in generatione inanimatorum ponatur, pars in generatione animatorum. Atque ita totum in duo secabitur. SOC. Reuera. HOS. Partem unam mittamus, alteram resumentes, eamque uniuersam in duo iterum diuidamus. SOC. Vtram illarum resumendam censes? HOS. Eam quae circa animalia imperat. Neque enim regia maiestas non animatis instar architecturae praesidet, sed generosius animantibus, eiusque potestas circa ista uersatur. SOC. Optime. HOS. Circa generationem nutritionemque animalium cura duplex inuenitur. Animalis cuiusdam uirtus haec. Gregis totius illa. SOC. Recte. HOS. Civilis autem non priuatim unicuique curam gerit, quemadmodum qui bouem agit, uel minister qui sternit equum, sed illius uicem gerit, qui equos aut boues pascit. SOC. Verum esse uidetur, quod nunc est dictum. HOS. Vtrum ex animalium nutritione illam quae gregatim ea nutrit, gregis nutritionem, an communem nutritionem uocamus? SOC. Vtrumque usurpari loquendo contingit. HOS. Egregie Socrates respondisti: ac si uerborum curiositatem uitabis, euades in senectute admodum sapientior. Itaque in praesentia ut iubes agendum. Sed nunquid uides quod pacto quis gregis nutritionem geminam ostendens, efficiat ut quod in utraque ad id quod nunc propositum est, inuestigabitur, in altera deinde perquiratur? SOC. Annitar equidem, & iam mihi uidetur, unam communem hominum, alteram brutorum esse custodiam. HOS.

Euitanda est curiositas uerborum

H O S. Prompte omnino ac fortiter discreuisti. Cauendum pro uiribus tamen, ne posthac nobis id accidat, S O C. Quid cauendum mones? H O S. Ne unam exiguam particulam ad uersus amplas plurimasque secernamus, neque illam absque specie capiamus, sed pars illa simul speciem habeat. Pulcherrimum namque est, quod quaeritur ab alijs statim discernere, si modo recte id fiat, quemadmodum ipse paulo ante de diuidendo iudicans, diuidere prope stit, sermonem uidens altero membro ad hominem declinantem. Caeterum haud satis amice tutum est ad extremum nimisque tenuiter omnia prosequi. Praestat autem per media progredi partiendo. sic enim facilius meliusque ideas inuenimus. Hoc autem ad illa quae perquiruntur, totum refert. S O C. Qua ratione id ais hospes? H O S. Conandum ob ingenij tui beneuolentiam ut clarius explicetur. In praesentia quidem hoc quod propositum est, declarare ita ut nihil desit, impossibile est: sed repetendum altius paulo perspicuitatis gratia fuerit. S O C. Quid igitur in hac nostra partitione culpas? H O S. Tale quiddam, si quis humanum genus in duo secare contendens, perinde partiatur, ac multi nostrum partiuntur. hi sane Graecorum genus tanquam unum a caeteris omnibus separant. Cunctos enim alios homines innumerabiles, & nulla inter se uitae sermonisque comunione deuinctos, barbari co nomine signant, & ob hanc unam appellationem genus quoque unum uniuersum hoc arbitrantur. Simile esset praeterea, si quis numerum in duo diuidere uolens, decem millia seorsum ab alijs caperet ut speciem unam: reliquos insuper uno quodam imposito illis nomine, ut unum genus poneret. Rectius autem & per species magis, ac per duo membra diuisio fieret, si quis numerum quidem per par & impar, hominum uel genus per marem foeminamque diuideret. Lydos autem & Phrygas, aut alios quosdam tunc a cunctis alijs se gregaret, cum & spes & facultas sibi deesset generis inueniendi simul ac partis, utrumque eorum quae sint dissecta. S O C. Scite loqueris Hospes. At illud qua ratione planius intelligi posset, ostende, non idem, sed aliud esse partem atque genus. H O S. O uirorum optime Socrates, haud leue quid postulas. Longius modo quam decet ab instituto digressi sumus. Tu uero ulterius etiam peruagari iubes. Nunc porro ut decens est, illuc unde discessit, reflectatur oratio. Adhuc alias ocium nacti quasi per quaedam uestigia diuertemus. Verumtamen diligenter hoc cauebis o Socrates, ne putes certum quiddam de hoc ex me audiuisse. S O C. Quo de? H O S. Inter se partem speciemque differre. S O C. Curnam? H O S. Quicquid est alicuius species, eiusdem pars quoque sit necesse est, cuius species esse dicitur. Partem uero esse speciem, uel speciei partem, non est necessarium. hoc modo me potius quam illo dicere semper o Socrates, asserere. S O C. Fiet ut iubes. H O S. Post haec autem mihi dicas. S O C. Quid? H O S. Hoc inquit, unde huc digressi sumus. Reor equidem eam ob causam hucusque nos aberrasse, quod tu interrogatus quae in membra gregis nutritio diuideretur, admodum prompte respondisti, duo quaedam esse animantium genera, alterum quidem hominum, alterum uero brutorum si mul omnium unum, S O C. Verum est. H O S. Tunc sane mihi uisus es parte quadam ablata, residuum omne genus unum animalium ob id putasse ponendum, quod uno quodam communi nomine appellare poteris omnia, dum bruta uocabas. S O C. Sic est actum. H O S. Hoc o fortissime Socrates, perinde uidetur esse, ac si quod aliud animal, ut grus aut aliud tale, prudentiae particeps, eodem quo tu pacto grues rationales uocet, sibi ex eo placens, atque hoc quidem genus unum ponat, caetera uero cuncta simul cum hominibus complectens, genus alterum bruta uocet. Conemur itaque nos ab omnibus huiusmodi erroribus declinare. S O C. Qua uia? H O S. Non animalium genus uniuersum diuidentes, quo minus in his delinquamus. S O C. Neque enim oportet. H O S. Atqui ita supra deliquimus. S O C. Quid? H O S. Partem illam contemplatricis scientiae quae ad imperandum spectat, eius generis esse constituit, quod animalia curat, animalia uidelicet gregabilia. Nonne? S O C. Ita certe. H O S. Quare tunc quoque omne animalium genus in ferum & mansuetum est distinctum, quae enim sic natura instituta sunt, ut mansuescere possint, domestica appellata sunt, caetera uero syluestria. S O C. Egregie. H O S. Scientia uero illa quam quaerimus, in domesticis est, & erat, & circa genus animalium sociabile quaerenda uidetur. S O C. Sane. H O S. Ergo ne ad cuncta simul respiciendo, uti nunc, diuidamus, neque in partiendo nimium properemus, ut repente civilem scientiam comprehendamus. Nam nimia festinatio fecit, ut illud quod in proverbio fertur, nunc nobis contingeret. S O C. Quodnam? H O S. Ut cum nimis in diuisione properauerimus, tardius absoluamus. S O C. Et merito quidem Hospes id egit. H O S. De his quidem ita. Rursus autem ab initio

Quae differrentia inter partem & speciem

Proverbiū

initio communem nutritionem animalium diuidamus, forte namque quod tu uehementer affectas, sermo ipse gradatim ad finem suum deductus, clarius demonstrabit. Responde ad hoc, S O C. Ad quid respondeam? H O S. Hoc forsitan a multis audisti, neque enim arbitror interfuisse te his qui circa Nilum pisces ipsos mansuefaciunt, aut circa regios lacus. Sed quod circa fontes fit, fortassis ipse uidisti. S O C. Et haec ipse uidi, & illa ex multis audiui. H O S. Quinetiam quod quidam greges anserum & gruuum pascant, & si nunc in agris Thessalicis es uersatus, audisti tamen, & credis. S O C. Proculdubio. H O S. Haec abs te ideo sciscitatus sum, quia animalium illa quae gregatim fit custodia, partim aquaticorum, partim terrenorum esse uidetur. S O C. Est profecto. H O S. Consentis gregis custodiam sic esse bifariam distinguendam, ut partim humida, partim sicca, animalia nutriat? S O C. Consentio equidem. H O S. Vtram uero istarum regia respiciat diligentia, nullus quaeret. Nam nemini dubium. S O C. Nemini. H O S. Vnusquisque enim praecipue aridorum nutritionem distinguet. S O C. Quae in membra? H O S. In uolantium gradientium uel custodiam. S O C. Sic ueritas habet. H O S. Quod ciuilem facultas circa illa quae gradiuntur, duntaxat uersetur, uel stolidissimus quisque, ut ita dixerim, animaduertet. S O C. Absque controuersia. H O S. Gressibilis praeterea generis alimonia, parum instar numeri in duo quaedam partiri debemus. S O C. Patet. H O S. Illuc porro quod sermo noster tendit, gemini calles ducere nos posse uidentur. Alter quidem breui quodam tramite, dum angustam particulam ab ampla secernit, alter uero longiori ambitu, dum praecipitulum illud seruat antea dictum, ut per media diuisio fiat, licet utrum uolumus ingredi. S O C. An per utrumque proficisci non licet? H O S. Non simul o mirifice adolescens, sed seorsim licet. S O C. Vtrumque ergo seorsim cupiam. H O S. Facile id quidem, cum exiguum sit quod restat. Sane in principio medio itinere durum hoc nobis praecipitulum fuisse. Nunc autem postquam ita uidetur, longiorem prius uiam ingrediamur. Nam cum non ita pridem aggressi rem simus, iter longum leuius peragemus. Distinctionem itaque haec uide. S O C. Dic modo. H O S. Qua gradientium mansuetorumque & gregatium genus in partes duas secundum naturam diuisum est. S O C. Quas? H O S. Cornibus munitum, & cornibus carens. S O C. Apparet. H O S. Curam gradientium diuidens, utriusque partis conditionem sermone describe. Nam si nominare ipsas uolueris, rem nimis circumplicabis. S O C. Quemadmodum ergo dicendum censes? H O S. Ita. Cum gradientium cura bifariam distincta sit, hoc in cornifera gregis parte est, illud in mutilata. S O C. Sic ista sunt dicta, nam satis ostensa sunt. H O S. Constat itaque regem, gregis cuiusdam cornibus caretis pastorem esse. S O C. Constat sane. H O S. Hanc itaque discerpentes, quod ab ipso agitur, exhibere conemur. S O C. Omnino. H O S. Vtrum placet ipsam solidipedum differentia fissiliumque diuidere: an potius generatione propria hac, illa communi? Intelligis enim. S O C. Quid? H O S. Quod equorum & alinorum genus inter se promiscue generat. S O C. Nempe. H O S. Reliqua uero domestica, & socialis generis animalia, sine aliena commixtione, propria tantum ex specie procreant. S O C. Perspicuum cuique. H O S. Ciuilis itaque disciplina nunquid promiscuae generationis animalia, an simplicis curat? S O C. Immixtae ac simplicis proculdubio. H O S. Hanc utique animantium naturam quemadmodum in superioribus hucusque seruauius, genera per membra secare debemus. S O C. Decet. H O S. Enim uero totum hoc animalis generis domestici gregalisque, quod cicur uocant, generibus duobus exceptis, iam discreuimus. Genus porro canum inter gregabilia pecora numerare non decet. S O C. Non certe. sed quo pacto haec duo diuidemus? H O S. Hoc inquit, quo te ac Theaetum distribuere decet, quandoquidem in geometria uersati estis: diametro scilicet, & diametri rursus diametro. S O C. Qui istuc ais? H O S. Nunquid aliter generis humani conditio ad progressum natura instituta est, quam diameter potentia bipes? S O C. Haud aliter. H O S. Reliqui sane conditio generis rursus secundum potentiam nostrae potentiae est diameter, quippe cum his duobus sit pedibus constituta. S O C. Nihil obstat quo minus sit huiusmodi. Ac penes iam quod ostendere uis, intelligo. H O S. Cernimus quid insuper risu dignum o Socrates, nobis in superiori diuisione contigerit? S O C. Quidnam? H O S. Genus hominum commixtum, unaque cum grege generosissimo omnium atque facillimo currens. S O C. Cerno, & quidem clare, quod sit absurdum. H O S. An non conueniens est, quae tardissima sunt, nouissima peruenire? S O C. Consentaneum. H O S. Istud autem nequaquam aduertimus, quod magis ridiculus rex apparet una cum grege hominum discurrens, cursumque cum illo peragens, optime omnium ad uitae facilitatem exercitatorum. S O C.

Circa Nilum pisces mansue fieri

Generatio promiscua & simplex

s o c. **Omnino quidem.** H o s. Nunc illud liquidò patet ô Socrates, quod in sophistâ inquisitione est dictum. s o c. **Quid istud?** H o s. Quod in huiusmodi disputandi ratione methodica non magis uenustum quam inuenustum curat, nec pluris breuiorem quam longiorem uiam facit, solum autem quod est uerissimum transigit. s o c. **Videtur.** H o s. Post hoc neme præuenias, de uia ad regis definitionem constituendam breuiori percontans, ultro ingredior. s o c. **Omnino.** H o s. Dico igitur oportuisse supra, gressibile animal in bipes & quadrupes distribuere: cumq; homo tum solo cum uolatili superesset, rursus genus ipsum bipes in nudum implumeq; & pennigerum diuidere: hac distinctione peracta, arteq; hominum nutrice & conseruatrice monstrata, ciuilem iam & regium uirum ipsi instar aurigæ præficere, eiq; ciuitatis habenas gubernaculaq; tribuere, quasi sciëntia hæc illius sit propria. s o c. **Optime tu quidem,** & tanquam debitum mihi hanc orationem persoluisti, digressionem ipsa scœnoris loco adiecta, ac penitè adimpleta. H o s. **Age itaq; a principio ad finem sermonem de ciuilibus artis nomine colligamus.** s o c. **Prorsus.** H o s. **Sciëntia illius quæ in contemplando uersatur,** pars una imperadi peritia est, huius subiecta est facultas illa quæ per se suaq; sponte imperat: huic membrum haud sanè exiguum animalium nutritio: huic item gregis alimonia, hinc animalium, deniq; gradientium alimonia: hinc rursus species illa quæ animalia cornibus carentia pascit. Eius partem ut minimè triplicem complecti necesse est, si quis uno nomine comprehendere uelit, immixti generis pascendi sciëntiam uocans. Cuius portio ex bipedum grege homines duntaxat pascens, illa ipsa quam quærimus, imperatoria facultas est, quam regiam & ciuilem pariter nominamus. s o c. **Prorsus.** H o s. **Probe igitur putas ô Socrates,** a nobis quemadmodum iam dixisti, actum esse? s o c. **Qua de re?** H o s. **Quod proposuimus,** sufficienter ne absolutum sit? **An in quaestione hoc maxime prætermisum quod descripsimus quodammodo, nõdum tamen penitus definiuimus?** s o c. **Quamobrè istud ais?** H o s. **Conabor quod sentio,** planius explicare. s o c. **Diciam.** H o s. **Cum multas pastorum facultates esse constituerit,** una quædam illarum uniusq; custodia gregis, ciuilibus ipsa disciplina est. s o c. **Profecto.** H o s. **Hanc neque equorum, neque aliorum etiam brutorum, sed hominum tantum in commune esse nutritionem ostendimus.** s o c. **Id quoq;** H o s. **Pastorum itaq; omnium, & regum differentiam propriam uideamus.** s o c. **Quam?** H o s. **Si quis forte alterius artis nomen habens, gregis humani in commune nutritionem sibi uendiceret, quid dicendum?** s o c. **Qua ratione inquis?** H o s. **Si mercatores inquam, agricultores, & coqui, gymnastici insuper ac medici, aduersus pastores quos politicos appellauimus, surgerent, assererentq; se esse pastores illos hominum: quippe qui uictum nõ plebi solum, uerum etiam regibus magistratibusq; suppeditent.** s o c. **An non uera dicerent?** H o s. **Fortè. & hoc utiq; consideremus.** scimus enim quod cum bubulco de his nemo certat: ipse enim sine cõtrouersia armenti pastor est qui boues curat, ipse medicus, ipse pronubus, partus obstetrix & nutritrix. Præterea nemo melius iocis, & musica armentum, quantum natura horum capax est, oblectat, trahit & mulcet, siue organis, siue ore solo gregis sui musicam tractans. Eademq; est de cæteris pastoribus ratio. Nonne? s o c. **Maxime.** H o s. **Quo pacto igitur sermo ille deregere rectus integerq; uidetur, quando pastorem illum, & nutritorem humani gregis ponimus, solum ipsum ab alijs secernentes, cum alijs multi de hoc ipso contendant?** s o c. **Nullò modo.** H o s. **An non merito paulo ante dubitauimus, quando suspicati sumus, ne figuram quandam regis duntaxat induceremus, nondum tamen ciuilem ipsum perfecte definiremus, nisi prius illos qui cum eo sese implicant, & pastores esse non minus quam ille profitemur, comprehendamus: & ab illis regem secernentes, purum illum seorsim ostendamus.** s o c. **Recte nimirum.** H o s. **Hoc igitur nobis ô Socrates, agendum est, nisi uelimus in fine sermonis infamiam reportare.** s o c. **Atqui istud nequaquam expedit.** H o s. **Rursus ab alio principio alia quadam uia incedendum.** s o c. **Quar?** H o s. **Iocum quædam interferere his oportet, magnaq; parte proluxa fabulæ uti, & quod restat, ut supra fecim⁹, exequi, partem semper partis subdividendo, atq; ita ad summum quod est quæsitum, deducere.** s o c. **Oportet sanè.** H o s. **Sed iam fabellam, quod pueri solent, accipe arrectis auribus, neque enim à puerilibus annis procul abis.** s o c. **Dic, amabo.** H o s. **Erat olim, & adhuc erit multa uetustarum rerum memoria, & inter cætera memorabile prodigiū, quod circa Atræi Thyestisq; litem refertur. Audisti namq; ac meministi quod tunc accidisse tradunt**

dunt. s o c. **Nunquid aureæ agnæ ostentum dicis?** H o s. **Nequaquam, sed de ortus solis occasusq;, & aliarum stellarum mutatione.** Vnde enim nunc exoriuntur, tunc occidebant, & contra exoriebantur. Tunc uero Deus testimonium præbens Atræo, in hanc cœlum figuram mutauit. s o c. **Fertur & hoc.** H o s. **Quinetiam è multis de Saturni regno au diuimus.** s o c. **Ex multis certe.** H o s. **Quid uero? nõne & præcos illos è terra procreari, haud uero ex se inuicem?** s o c. **Hoc quoq; in antiquis rebus commemoratur.** H o s. **Cuncta hæc ab eodem malo proficiscuntur, & alia præter hæc permulta his longe mirabiliora: uerum magnitudine temporis, partim desierunt, partim absq; ordine sparsim feruntur, malum uero illud quod horum omnium causa est, nemo utiq; dixit. Nunc autem dicendum est, nam ad regem ostendendum conferet.** s o c. **Præclare loqueris. Referas ergo, neq; aliquid prætermittas.** H o s. **Audi iam. Vniuersum hoc aliàs Deus ipse regit, agit atque rotat: aliàs uero dimittit, cum mundi circuitus competentia sibi curricula temporis expleuerunt. Mundus uero ultro ac libero tum motu contra reflectitur. Nam & uiuit, & sapientiam ab eo qui ab initio construxit illum, est sortitus. Circuitus autem necessario ipsi hanc ob causam innatus est.** s o c. **Quam ob causam inquis?** H o s. **Idem esse semper, & secundum eadem, & eodem se modo habere, solis omnium diuinissimis conuenit: corporis aut natura huius ordinis nõ est compos. Cæterum id omne quod cœlum mundumq; uocamus, multa quidem, & felicia munera à genitore suscepit, corporis tamen particeps, expers omnino mutationis cuiuslibet esse non potest: attamen quo ad potest, in eodem, & secundum eadem, & uno motu mouetur: quapropter circuitum est adeptum, in quo minima agitationis suæ fit permutatio, seipsum autem conuertere semper, ferme nihil potest, præter id quod cursum agitatibus omnibus præstat. Mouere autem id aliàs aliter, rursusq; contrario modo, nefas est. Ex his omnibus dicendum est, mundum neq; seipsum conuertere semper, neq; totum semper gemino cõtrarioq; circuitu ab ipso Deo reflecti, neq; rursus duos deos cõtrarijs sententijs ipsum uertere. Solum uero quod nuper diximus, restat, aliàs ab alia quadam diuina ui duci, uitamq; rursus extrinsecus uenientem, & immortalitatem ab opifice suo præparatam suscipere: aliàs autem quando dimissus recurrit, per seipsum currere: quo tempore potestate facta, retrogradum multa reuolutionum millia peragere, quia & maximus est, & undiq; penitus æquilibris, & minimo quodam cardine reuolutus. s o c. **Verisimilia ualde ista uidentur.** H o s. **Ex his quæ dicta sunt, malum iam illud cõiicientes consideremus, quod omnium esse diximus mirabiliū causam. Est autem huiusmodi quoddam.** s o c. **Quale?** H o s. **Quod totius mundi machina tum ita ut nunc, tum contra reuoluitur.** s o c. **Quo pacto?** H o s. **Mutationem hæc existimare oportet omnium cœlestium alternationum maximamq; esse.** s o c. **Videtur.** H o s. **Quamobrem consentaneum est tunc maximas circa nos intra mundum habitantes, mutationes fieri.** s o c. **Verisimile id quoq;** H o s. **Neq; uero nos latet q; ægre & difficile toleret animantium natura magnas, multas, & omnigenas mutationes.** s o c. **Cõstat.** H o s. **Ergo animalia multa tunc intereunt, hominesq; supersunt perpauci, hi uero multis nouisq; & mirabilibus passionibus tunc afficiuntur. Id autem contingit omnium maximum, sequiturq; continuo reuolutionem illam qua cœlum contraquam nunc, reflectitur.** s o c. **Quidnam?** H o s. **Principio in quacunq; ætate quoduis animal est constitutum, in eadem progredi cessat, neq; fit senius mortalium quicquã, sed in figuram transit contrariam, iunioremq; & molliorem habitum induit, seniorumq; cani capilli nigrescunt: & quibus genæ barbata prius erant, iam barba deposita in priorem speciem restituntur. Pubescentium quoq; corpora pilis positis mollescunt, sensimq; singulis diebus & noctibus decrescunt in puelli naturam redeunt, atq; in his tam animæ quam corpora habitum subeunt puerorum, demum tabescuntia deficiunt, & intereunt. Cadauera præterea illorum qui cœlestis mutatione uertiginis subito corruerunt, idem patiuntur, & simili ratione clam ac breui putrescunt.** s o c. **Quæ tunc erat hospes animalium generatio? quouem modo ex se inuicem generabatur?** H o s. **Constat ô Socrates, quod illis temporibus nihil genus hoc ex sese propagabat. Quod autem dicitur quandoq; genus ortum ex terra fuisse, hoc ea tempestate fuit ex terra rursus conuersum. Tradiderunt hæc nobis primi illi progenitores nostri, qui statim post primam reuolutionem orti sunt. hi sanè horum testes sermonum præconesq; fuerunt, quibus minime uulgo nunc habetur fides, cum tamen admodum conueniat habere. Quod uero hinc sequitur****

Fabula de terrigenis hominibus

Cur circuitus cœlo
Conditio diuinorum
Corporis particeps
non est mutationis expers

sequitur, animaduertendum arbitror. Huic enim quod dicitur, fenes in naturam regredi puerorum, hoc consonum est, quod ex mortuis, sed terra conditis, illi iterum tum restituti, reuiuiscetesque quidam sequuntur ratione illam coeli, siue seculi, generatione in contrarium reuoluta, ac terrigenas hac ratione necessario aeditos, sic nomine & sermone uocari, quotcumque deus ipsorum in aliam sortem non transtulit exornauitque, s o c. Hoc profecto e superioribus sequitur. Verum uita quam sub Saturni regno esse dicis, utrum sub illis coeli conuersionibus, an sub his extitit? Mutationem quippe solis reliquarumque stellarum in utrisque uolutionibus contingere certum est. H O S. Optime sermonem assequutus es. Quod autem quarebas, sponte omnia hominibus nasci, praesenti conuersioni minime competit, sed superiori potius competeat. Tunc sane totius circuitus princeps curatorque primum Deus extitit, ut nunc per uarias mundi plagas singulae ipsius partes a dijs principibus distributa sunt. Animalium quoque genera gregatim distincta, daemones quidam tanquam diuini pastores sortiti sunt, quorum quisque ad munus suum obeundum sufficiens cum esset, singuli singulis, sic ut ille uoluit, praeficiebantur, quibus praerat ipse. Quamobrem nihil erat agreste, omnisque rapacitas & uorago procul aberat, aberat bellum penitus atque seditio: caetera in super que conditionem illorum temporum sequebantur, innumera bilia sunt. Quod uero de uictus facilitate, & libertate uitae fertur, ob id est dictum, quod Deus eos pascebat, ipse illorum pastor & custos: quemadmodum homines nunc, quorum natura diuina, brutorum pastores sunt. Deo itaque custodiente ciuitatum constitutiones nulle erant, neque marium foeminarumque ad filios procreandos coniugia. Omnes enim ex terra reuiuiscerent, rerum praeteritarum immemores. Aberant autem in ciuicemodi omnia. Fructus uero illis & poma & fruges, abunde ab aere & fertile solo sponte sua absque agricultura opera suggerebant. Nudi quinetiam & expediti & errabundi, ut plurimum pascebantur. Nam reperies illis innoxia, mollia quoque passim parata cubilia, quam plurimis ex terra herbis repullulantibus. Vitam o Socrates, hominum sub Saturno uiuentium audis: hanc uero quam Iouis esse tradunt, praesens ipse sentis: utra uero sit melior iudicare ne uis, ac potest? s o c. Minime omnium. H O S. Vis ne igitur ego quodammodo tibi diu dicem? s o c. Et maxime quidem. H O S. Si Saturni quondam alumni in tanto otio & libertate uitae potentiaque non solum inter se, sed etiam cum bestiis colloquendi, haece omnibus ad philosophiam utebantur, inter se, & cum bestiis uiuentes, sciscitantesque ab omni natura quaecumque propriam sentiendi uim aliquam differenter ab alijs habet, ad prudentiam acquirendam, facile iudicari potest illos longo quodam interuallo nos ad beate uiuendum exuperasse. Sin autem epulis affatim & poculis saturati inter se, & cum bestiis tales fabulas conferebant, quales de illis nunc referunt, hoc quoque ita, ut mea refert opinio, facile ad modum iudicaretur. Sed haec omittamus, donec aliquis horum idoneus appareat nuncius, qui nobis referat utrum homines illi scientijs & confabulationibus operam dederint: cuius autem gratia fabulam hanc ingressi sumus, id iam dicendum, ut sequentia cum antecessoribus coniungamus. Cum omnium illorum tempus esset expletum, mutationemque circuitus fore iam oporteret, terreno genere omni consumpto: quippe cum qualibet anima generationes omnes impleisset, quotque mandata erant cuique, totidem unaquaque in terram femina proiecisset: tunc uniuersi gubernator Deus quasi gubernaculorum dimissis habenis in suipsius rediit speculum. Mundum uero deinceps fatum reuoluit iterum, & cupiditas innata. Omnes quinetiam dii summi daemones collegae singulis prepositi regionibus quod contigerat aduertentes, mundi partes destituerunt. Mundus deinde contraria principij finisque sese agitatione reflectens, terramotu ingenti interiora concutiens, animalia rursus cuiusque generis ut plurimum perdidit. At uero certis temporum exactis curriculis, concussio perturbatioque cessauit, & mundus a turbulento fragore desistens, solita suipsius progressionem cucurrit, & in ordine debito constitutus auctoritatem administrationemque & suipsius & eorum quae in se sunt, suscepit, auctoris patrisque sui gubernationem pro uiribus memor imitatus. principio igitur perfectius executus est, sed ab ea demum imitatione longius degenerauit. Cuius quidem defectus causa est natura corporea praesca naturae fomes. Nam quodam ualde deforme erat, & ordinis expers, antequam praesenti ornatu decoraretur. Ab eo sane qui ipsum construxit, bona omnia possidet: a priori autem deformitate incommoda, & iniusta omnia quae intra coelum nascuntur, & mundus ipse sustinet, & uiuentibus

Hominum
uita sub Sa
turno

Defultoria
mundi admi
nistratio

uentibus inferit. Dum igitur animalia sua una cum gubernatore nutrit, mala quidem parua, bona uero ingentia parit: cum autem seiungitur, in proximo discessus tempore perpulchre omnia ducit: uerum procedente tempore obliuione iam occupatur: quapropter prioris deformitatis uitium uehementius dominatur. Demum longo exacto tempore deflorescit, ac bona exigua procreans, malorum uero naturam his plurimam miscens, periculum subit, ne & ipse, & quae in se sunt omnia, dissoluatur. Quamobrem deus ille quondam huius ordinis auctor, cernens mundum tanto in discrimine positum, miseretur: ac ne tumultu adeo turbulento fluctuet dissoluaturque, & in locum dissimilitudinis infinitum mergatur, iterum adstat, & praesidet, resumptisque protinus gubernaculis, aegrotantia omnia dissolutaque antiqua sui agitatione conuertit, ornat & corrigit, mortisque seruat illum & senectutis ignarum. Hic ergo cunctorum dictus est finis. Sufficit autem hoc ad regis ipsius ostensionem, si modo supra dicta teneantur. Conuerso enim iterum mundo ad praesentis generationis progressum, etas rursus ultra progredi destitit, & noua his contraria quae erant tunc, reddidit. Animalia porro morti ob ipsam tenuitatem proxima aucta sunt: quae uero nuper ex terra cana surrexerant, iterum in terram morientia reciderunt. Caetera item omnia transmutata sunt, mundi totius sequentia passionem. Generationis quippe & conceptionis & alimenti imitatio uniuersum ipsum necessario sequebatur. Neque enim dabatur amplius in terra per causas mutuam opitulantes, animal fieri. Nam quemadmodum institutum fuit, ut mundus motionis suae dominus esset, ita simili quodam ductu factum, ut partes mundi per seipsas quoad fieri potest, generent, & nascantur, & nutriant. Iam uero ad id peruenimus, ad quod omnis nostra respexit oratio. De reliquis enim animantibus multa & magna referri possent, ex quibus quaeque, & quas ob causas transmutata fuerunt. Quae uero circa homines contigerunt, breuiora sunt, & magis ad rem attinent. Cum homines pastoris praesidisque ipsorum daemones essent prouidentia destituti, & animalia multa quae suapte natura immania fuerant, efferata iterum essent, inermes ipsi imbecillesque, & custodia derelicti, ab illis passim dilaniabantur. Accedebat inertia, & imperitia superiorum temporum. laborum enim curarumque nescij uixerant. Tellus haud ultra uictum sponte suppeditabat, parandi uero industria nondum inuenta, quia nulla necessitas illos ante coegerat. His de causis in summum discrimen atque penuriam illorum redactae res sunt. Quae propter munera illa quae olim a dijs tributa hominibus memorantur, necessaria quadam disciplina eruditioneque tributa fuerunt. A Prometheo quidem ignis: Artes autem a Vulcanico illiusque consorti: semina quoque & terrae cultus ab alijs: omnia summatim uitae hominum adminicula tunc deorum opera sunt comparata, cum homines deorum prouidentia deseruisset, oporteretque ipsos iam propagationis & alimoniae suae curam habere, mundi totius instar, quem imitantes omne per tempus sequentesque, aliter aliterque nascimur atque degimus. Sed fabula iam finem habeat. Ea uero conducet nobis ad dignoscendum quantum supra in regis ciuilibus definitione errauerimus. s o c. Qua in re, & quantum errasse nos dicis? H O S. Partim minus, partim generosius magisque & plus quam tunc erratum. s o c. Quo pacto? H O S. Quod enim dum quaereretur rex, ciuilibusque uir ex praesenti circuitu generationeque, pastorem ex contraria conuersione adduximus, & pro mortali gregis humani pastore deum commemorauimus, longius transgressi sumus: quod uero ciuitatis uniuersae principem illum ostendimus, quo autem modo princeps esset, non declarauimus, uerum quidem diximus, non tamen ad integrum perspicueque descripsimus. Quocirca minus in hoc quam in illo deliquisse uidemur. s o c. Vera loqueris. H O S. Existimare ergo debemus tunc demum nos ciuilem uirum satis exposuisse, cum gubernandae ciuitatis modum ad sufficientiam discreuerimus. s o c. Praclare. H O S. Ob hanc utique causam eam fabulam inceptauimus, ut non solum ostenderentur quicumque aduersus regem gregis humani illam in commune nutritionem sibi uendicant, uerum ut illum clarius intueremur, quem solum sic appellare decet, cum sicut pastor bouum ouiumque, humani generis pascendi curam gerat. s o c. Recte. H O S. Reor equidem o Socrates, pastoris illius diuini figuram maiorem esse quam ut regi competat. Ciuiles autem hos uiros subiectis similes esse magis, siue naturam, siue educationem, siue disciplinas intuemur. s o c. Omnino quidem. H O S. Neque uero perscrutandum est utrum magis minus ue fuerint, uel utrum ita sint, an aliter nati. s o c. Quidnienim? H O S. Sic porro iterum resumamus. Artem suo te imperio

Post Satur
num

Necessitas
fecit indu
striam paran
di uictus
A Prome
theo ignis
datus, a Vul
cano artes

præcipientem, & circa animalia non priuatim, sed publice prouidentem, supra statim gregis nutritionem uocauimus. Recordaris? s o c. Recordor. h o s. In hoc uero est erratum. Nam ciuilem uirum neq; cõprehendimus adhuc, neq; denominauimus, sed eius nos adhuc nomen fugit. s o c. Quo pacto? h o s. Greges singulos pascere alijs omnibus pastoribus conuenit: Ciuili autẽ uiro cõpetens nomen nõ dedimus, cum deceret cõmune cunctis aliquid adhiberi. s o c. Vera narras, si modo licebat. h o s. Imò uero licebat curationẽ cõmuniter attribuere, absq; nutritionis, aut alterius negocij distinctione: & aliã quãdam appellationẽ inferre cõmunẽ, siue gregis ductionẽ, siue curationẽ, siue diligentiam appellantes, atq; ita ciuilem unã cum alijs complecti, postq; sic oportere ratio dictauerat. s o c. Optime. Verum quonã pacto postea distinguendũ erat? h o s. Quemadmodũ gregis nutritionẽ diuisimus secundũ gressibilem & uolatilium speciem, immixtorũq; & multitorum, ita gregis & ductionem secundũ eadem illa partiri licebat, atq; ita & Saturni regnum ac præiens iussit sermone cõprehensum. s o c. Videtur. Sed quid tum? h o s. Si ita impositum facultati illi nomen fuisset, ut gregis ductionem uocauissemus eam quam gregis nutritionem uocauimus, constat quod nemo aduersum nos contendisset, quasi curatio omnino non esset: quemadmodum & hoc non absurde cõtendatur, quod ars in nobis nulla sit nutritiua appellatione digna: & si qua sit, multis alijs prius magisq; q̃ regia id nomen competere. s o c. Recte. h o s. Nulla uero ars aliã de hoc contendit, quasi litotius humanæ communionis curatio maior mitiorq; q̃ regia. s o c. Recte loqueris. h o s. Posthęc nunquid aduertimus Socrates q̃ grauiter circa finẽ deliquimus? s o c. Vbi delictũ dicis. h o s. In hoc inquã, quod & si artem quampiã bipedis gregis nutriticẽ esse putauimus, nõ tamen ilico regiã illam atq; ciuilem tanq; absolutã appellare debuimus. s o c. Cur nõ? h o s. Primo quidem oportebat quod dicebamus, nomen ad curam magis q̃ ad nutritionem accõmodare: postea curam diuidere. Nam diuisiones in super non paruas suscipit. s o c. Quas? h o s. In diuinum pastorem & humanũ curatorem. s o c. Scite. h o s. Curationem item humanam in duo. s o c. Quas? h o s. In eam quæ inuitis, & eam quæ uolentibus imperat. s o c. Quid ergo? h o s. In hoc sanẽ peccantes ineptius q̃ decebat regem tyrannumq; in idem conduximus, cum & ipsi inter se dissimilimi sint, & gubernandi modus longe diuersus. s o c. Vera refers. h o s. Nunc igitur iterum emendant, ut supra dicebam, humanam curationem bifariã partiamur, in uolentiam & uoluntariã. s o c. Absq; dubio. h o s. Violentam quidem tyrannicã, uoluntariam autem uolentiumq; bipedum gregis ductionem ciuilem artem denominamus: atq; eum qui facultate hac est præditus, uirum reuera ciuilem regẽq; dicamus. s o c. Videtur iam Hospes ciuiliũ demonstrationes nobis ita demum penitus absoluta. h o s. Bene nobiscũ esset õ Socrates, actum. Oportet autem non tibi solum id, sed mihi quoq; tecum unã uideri. Et nunc quidem rex mihi nondum perfectam uidetur habere formam: sed quemadmodũ statuarij interdum non satis tempestiue festinantes, quum plura & maiora quã oporteat emblemata adhibent, serius perficiunt opus: sic & nos ut quã primũ atq; in super magnifice prioris explicitationis circa regem errata ostenderemus, putãtes magna illius exempla ponẽda, ingentem fabulę molẽ exaggerauimus, maioriq; quã oportebat illius parte uti coacti sumus. quapropter prolixiorẽ disputationem induximus, & fabulæ finem haud penitus imposuimus. Ac sermo nobis reuera tanquam animal exteriorẽ quidẽ circumferentiam absolutam habere uidetur, sed pigmentorum colorumq; mixtione perspicua nõdum decorata. Decet autem uerbis orationeq; magis quã pictura, aut opificio manuario unũquodque animal describere, exhibereq; his qui assequi ratione possint: cæteris cœlo & penicillo exhibeantur. s o c. De hoc quidem satis. Quam uero ob causam nõdum sufficienter dictum esse ais, ostende. h o s. Arduũ est õ beate absq; exemplis res magnas lucide ostendere. Videtur enim unusquisq; nostrũ tanquam per somnium nosse omnia, reuera autem rursus omnia ignorare. s o c. Quo pacto? h o s. Absurdum admodum õ Socrates, affectum animę circa scientiã nunc mouimus. Nempe in magnis arduisq; incepimus, quod in minimis, & facilibus erat per ordinẽ inchoandum. s o c. Quorsum hæc? h o s. Exemplo rursus exemplum õ felix, indiget. s o c. Qua ratione? Dicis, nihil mei causa ueritus. h o s. Dicendum, postq; ipse es audire paratus. Nouimus quid agant pueri, cum primum literas discunt? s o c. Quidnam? h o s. Quod unamquamq; literarum in breuissimis facilissimissq;

Peccatũ con
tingẽs ei qui
definit per
diuisionem

Vis exempli
ad docendũ
quanta

Definitio
ars per exẽ
plũ, quæ col
lectio quæ
dã est, & uia
laudata ab
Aristotele

limissq; syllabis sufficienter persentiscunt, ueraq; de illis eloqui possunt. s o c. Quid nĩ? h o s. Eadem hæc in alijs ambigentes opinione sermoneq; falluntur. s o c. Prorsus. h o s. An nõ itaq; facillime atq; optime ad ignota perducı possunt? s o c. Quo pacto? h o s. Reducere illos primum ad ea oportet, in quibus hæc eadem recte opinati fuerãt, eisq; offerre quæ nõdũ noscunt, & ea inuicem cõparando, ostendere eandem similitudinẽ atq; naturam in utrisq; cõplexionibus esse, donec cum ignotis omnibus quæ uera opinione concepta sunt, cõparata monstrantur: demonstrata uero, & illorum exempla facta demũ efficiant, ut ex omnibus cuiuslibet syllabæ elemẽtis, id quod diuersum est, ab alijs diuersum nuncupent: quod uero idem est, idem semper secundũ eadem cum ipso. s o c. Sic omnino. h o s. Nonne satis hoc cõprehendimus? quod uidelicet tunc exempli generatio est, cum qd idem est in alterutro seiuncto, recta opinione conceptũ, & utriq; accõmodatum, unam amborum cõmuniter opinionem parit? s o c. Videtur. h o s. Quid mirum, si idem natura patiens anima nostra circa rerum omnium elementa, nunc ueritate ipsa circa unum quodq; in quibusdã cõstituitur, nunc autem circa omnia rursus in alijs fluctuat: cumq; in quibusdã copulationibus recte quodãmodo opinatur, trãslata in magnas ac difficiles rerum syllabas, hæc eadẽ rursus ignorat. s o c. Nihil utiq; mirũ uideri debet. h o s. Nam qua ratione quis õ amice, posset ab opinione falsa incipiens, ad aliquã ueritatis uel minimam partem perueniendo sapientiã adipisci? s o c. Nulla fermẽ. h o s. Si hæc ita natura se habent, nequaquam ego ac tu aberraremus, si primo totius exempli naturam introspicere conemur in paruo quodam alio seorsim exemplo: deinde maximũ illud aggressi regis exemplũ, illud ipsum alicunde à minoribus traducẽtes, per exemplũ rursus conaremur rerum ciuiliũ curationẽ arte dignoscere, & ipsam pro somnio ueritatem cõsequi. s o c. Recte admodũ. h o s. Rursus superior oratio repetẽda, qua inferebatur, postquam permulti cum regio genere de ciuitatis gubernatione contendunt, sibiq; illam usurpant, oportere eos omnes ab illo seiungere, ipsumq; solũ relinquere, atq; ad hoc exemplo quodam opus esse diximus. s o c. Valde. h o s. Quodnam potissimũ exemplũ exiguum quidẽ, & eandem ciuilem continẽs facultatem, adducẽs aliquis sufficienter quod inuestigatur, inueniet? Vis ne per Iouem õ Socrates, nisi quid aliud in promptu habemus, texendi artem eligamus? non uniuersam quidẽ, sufficiet enim, ut arbitror, lanificiũ. Forte nanq; pars hæc electa quod cupimus indicabit. s o c. Quid nĩ? h o s. Cur nõ, ut superius unum quodq; in partium partes diuidebamus, ita modo circa texendi artem fecimus, & quã breuissime licet omnia transigentes, quod ad propositum conducit, eligimus? s o c. Quomodo inquis? h o s. Ipsam enarrationem responsi loco dabo. s o c. Præclare loqueris. h o s. Eorũ quæ facimus, quæq; possidemus, aliã gratia aliquid agendi, aliã, ne quid incommodi patiamur, uelut propugnacula parant. Propugnaculorum autẽ aliã remedia sunt, tam diuina q̃ humana: aliã uero obstacula. Obstaculorũ aliã militaris armatura, aliã circumuallatio. Circumuallationẽ uero aliã uelamina, aliã aduersus æstum frigusq; munitiones. Munitionũ aliã tegmenta & retinacula, aliã operimenta. Operimentorũ quædam suffulciunt, quædam amiciunt. Eorum quæ amiciunt aliã simplicia, aliã uero duplicia atq; composita. Compositorũ aliã perforata, aliã sine perforatione cõnexa. Horum uero quædam neruea sunt ex his quæ terra nascuntur, quædã pilea. Pilea uero partim aqua & terra conglutinata, partim sibi inuicem sunt connexa. His profecto propugnaculis fulcimentisq; quæ ex eisdem colligatis confecta sunt, nomẽ uestes imposuimus. Artem uero quæ maxime circa uestes uersatur, ab ipsa uestium effectiõne uestificam appellemus, quemadmodum disciplinã ciuitatis procuratricẽ ab ipsa ciuitate ciuilem denominauimus: dicamusq; textoriã facultatẽ, quatenus maxima ex parte uestes cõtexit, nulla aliã re nisi nomine differre ab ista quam uestificã nominauimus, quemadmodũ supra regiam diximus à ciuili. s o c. Recte admodũ. h o s. Post hæc ita cogitemus, quod utiq; uestium textricẽ artem forsitan sufficiẽter dictam aliquis existimet: animaduertere uero non possit, quod cum ab his quæ propius cooperatur, nõdũ distincta esset, à multis alijs sibi cognatis discreta fuit. s o c. Quibus cognatis? dicas obsecro. h o s. Videris mẽtem supradictis haud satis adhibuisse. Quare iterum, ut uidetur, à fine ad principiũ redeundũ. Si enim propinquitatẽ intelligis, hanc utiq; ab ipsa discreuimus, dum stragulorũ compositionem ab amictu & suffulcimento separaremus. s o c. Intelligo. h o s. Quinetiã artificium omne quod

Generatio
exempli

Magna di
ueritas eo
rum quæ fa
cimur

Ars causa,
ars cōcausa

lino & chordis uirgultisq; utitur, ac summam his quæ terra nascunt, quæ paulo ante ner-
uea uocauimus, iam seiunximus. Immo & pileorum compositionem, eam uel quæ perfo-
rando & suendo operatur, quæ ut plurimum ad coriariam pertinet facultatem. S O C. Om-
nino quidem. H O S. Seiunximus præterea operimentorum simplicium opificium, quod
pellibus utitur. Item tegmentorum retinaculorumq; machinamenta quocumq; in ædifi-
cando fiunt: & in alijs artibus quibuscumq; ad aquarum retentionem repulsionemq; quæ
cumq; circa plicationes & uolentas actiones opera, quibus aliquid cohibet, efficiunt, se-
pesq; & maceriam opponunt, & cumulos quosdam obijciunt, quæq; operiunt aliquid.
Item ualuarum cancellorumq; affixiones, quæ ad clauorum artificium attinent. Quinetiã
armaturã segregauimus, quæ portio est amplæ facultatis illius, quæ propugnacula & ob-
stacula obijcit. Præterea coquinariam quæ remedia præbere se uitæ hominũ proficitur,
ab initio separauimus. Reliquimus autẽ artem quandam, quæ uisa est illa esse quam quæ-
rimus, effectricem scilicet fulcimentorum aduersus frigora laneorũ, textoriamq; cogno-
minatam. S O C. Videtur. H O S. Cæterum nondum ô puer, perfecte his dictis rem expedi-
uimus. Nam is qui primus uestium artificium tractat, contra quam textor agere uidetur,
S O C. Quamobrem. H O S. Textor namq; quodammodo complicat & connectit. S O C.
Certe. H O S. Ille uero quæ simul inserta & implicita sunt, dissoluit. S O C. Quid istud?
H O S. Opus eius qui carminat & discernit. Nunquid enim carminatoriã & discretoriam
operam eandem cum textoria uocemus? carminatoremq; & discretorem eundem cum
textore dicemus? S O C. Nullo modo. H O S. Siquis autem diligentiam quæ stamina & sub-
tegmina præparat, textoriam uocet, procul & ab opinione hominum, & a ueritate ista, ap-
pellatione discedet. S O C. Planè. H O S. Fullonũ præterea futurorumq; operam utrum nihil
conducere ad uestimentorum confectiõnem dicimus? An has omnes textorias appella-
mus? S O C. Neutrum dicendum uidetur. H O S. Veruntamen omnes hæc de uestium cu-
ratione cum textoris arte cõtendent: ac plurimum quidem illi huius operis dabunt, mul-
tum quoq; sibi eiusdem operis uendicabũt. S O C. Sic est omnino. H O S. Præter has existi-
mare insuper oportet artes instrumentorum quibus textor utitur, effectrices, partem sibi
in efficienda tela usurpaturas. S O C. Probe. H O S. Vtrum textoriæ facultatis ratio, quam
ut partem eligimus, sufficienter distincta erit, si ipsam aliarum omnium facultatum quæ
circa laneam uestem uersantur, maximam pulcherrimãq; dixerimus? Aut ita uerum qui-
dem diceretur, perfecte autem & manifeste nequaquã, priusquam ab ista reliquas secrete-
rimus? S O C. Ita certe. H O S. An non ita deinceps agendum est, ut cõsequenti ordine no-
bis sermo procedat? S O C. Nihil prohibet. H O S. In primis artes geminas circa omnia quæ
fiunt, consideremus. S O C. Quas? H O S. Vnam quidem generationis, ut ita loquar, cõcau-
sam, alteram uero causam ipsam. S O C. Quomodo? H O S. Quæcumq; rem ipsam nõ fabri-
cant, sed fabricantib; organa subministrant, quibus absentibus institutũ opus nequaquã
perficeretur, eas concausas, ut ita dixerim, nominamus: eas autem ipsas quæ principaliter
faciunt, causas appellamus. S O C. Consentaneũ id quidem. H O S. Post hæc artes quæ co-
lum, fufumq; radium, pectinẽq; efficiunt, & alia circa uestium operam instrumenta præ-
parant, omnes concausas nuncupemus: illas autẽ quæ uestimẽta curant & efficiunt, cau-
sas. S O C. Recte. H O S. Ex causis uero partem eã quæ lauat atq; quæ medetur, & alias hu-
ius generis quæ curam adhibent, cum multa ornãdi diligentia sit, generatim colligere de-
cet, & fullonum artem cognominare. S O C. Probe. H O S. Eam autem partem quæ carmi-
nat, discernit, & filat, & omnes circa uestium effectiõnẽ, ars una comprehendit, quæ com-
muniter lanificium nominatur. S O C. Quid nĩ? H O S. Lanificij porrò partitiones duæ, &
utraq; duarum artium simul partes sunt. S O C. Quo pacto? H O S. Facultas illa quæ carmi-
nat, & quæ pectine quodam utitur, ac omnino quæcumq; sunt coniuncta, disiungit, pars
lanificij dicitur, cuius maxime partes duę sunt, discretoria una, altera concretoria. S O C.
Sic est omnino. H O S. In ea quæ discernit, carminatoriã, & alię quas modo diximus, facul-
tates insunt. Nã quæ lanas et stamina diuidit, uel pectine quodã uel manibus, aliter atq; ali-
ter nomina cuncta quæ modo dixim⁹, est sortita. S O C. Ita prorsus. H O S. Rursus cõcretorię
partẽ simul & lanificij in ipsa contentã sumamus: quæcũq; aut ibidẽ discretoriã inerant,
transeamus, lanificiũ omne bifariã partientes, in concretoriã partem & discretoriã. S O C.
Partiamur. H O S. Partem itaq; concretoriã simul & lanificiũ ô Socrates, diuidere decet,
si modo

si modo propositam nobis texendi artem sufficienter comprehendere uolumus. S O C. R.
Oportet sanè. H O S. Oportet absq; dubio. Ideoq; dicamus partem eius unam in uoluen-
do flectendoq; alteram in complicando uersari. S O C. Nunquid hæc teneo? Videris e-
nim mihi staminis operam in torquendo ponere. H O S. Non huius tantum, sed & sub-
tegmis. An sine retortione generationem huius esse reperiemus? S O C. Nequaquam.
H O S. Describe horum utrunq; forte namq; descriptio talis opportuna uidebitur. S O C.
Qualis? H O S. Ecce opus carminatoris cum in longum latumq; protrahitur, deductio-
nem uocamus. S O C. Certe. H O S. Cum hoc factis penlis fuso retortum est, solidumq; esse
ctum filum, stamen appellant: artem autem ipsam quæ hoc dirigit & protrahit, stamina-
riam. S O C. Recte. H O S. Quæcumq; uero cõtortionem mollem accipiunt, & staminis im-
plicatione ad reflexionis attractum moderatam mollitiem nanciscuntur, ea utiq; filo de-
ducta subtegmina, artem autem ipsam subtegmariã. S O C. Probe. H O S. Atqui pars
illa textoriã quam proposuimus, iam cuius patet. Nam pars concretoriã facultatis in la-
nificio, quãdo recta protractione subtegmis atq; staminis implicationem cõtexitumq;
efficit, totum quidem ipsum implicitum & cõtexitum uestem laneam, artem uero huius-
modi textoriã nuncupamus. S O C. Recte admodum. H O S. At cur non statim respon-
dimus textoriã artem esse quæ subtegmẽ & stamen implicat, sed per longas ambages
frustra uagati sumus? S O C. Nihil mihi quidem ô hospes eorum quæ dicta sunt frustra di-
ctum uidetur. H O S. Nihil mirum, sed forsitan uidebitur ô beate si frequenter in hunc
morbum imposterum incidas. Nam quid mirum? Audi sermonem qui de huiusmodi
omnibus semper est in medium afferendus. S O C. Dic modo. H O S. Excessus in primis
defectusq; naturam inspiciamus, ut secundum rationem moderata laudemus, uitupere-
musq; in singulis quæcumq; modum sermonis nõ seruant, dum in talibus quibusdam dis-
putationibus aut prolixius quàm decet aut breuius loquimur. S O C. Oportet sanè. H O S.
De his utique iure habenda ratio est. S O C. De quibus? H O S. De prolixitate inquam &
breuitate, deq; omni excessu atq; defectu. nam dimetiendi facultas ad hæc omnia perti-
net. S O C. Profecto. H O S. Eam itaque bifariã distinguamus. Cõducit enim ad id quod
intendimus. S O C. Dicas quo modo distinguendum. H O S. Sic. Pars una secundum mu-
tuam magnitudinis paritatisq; communionem, altera secundum necessariã genera-
tionis essentiam. S O C. Qui isthuc ais? H O S. An non secundum naturam tibi uidetur, Maius du-
quod maius est, nullo alio quàm minori maius esse dicendum: quod uel minus, solo maio-
ri minus? S O C. Mihi uero. H O S. Quid uero? Quod excedit mediocritatem, & quod exce-
ditur seu dicendo siue agendo, nõne esse dicemus id quo boni homines a malis diffe-
runt? S O C. Apparet. H O S. Ergo essentias geminas iudiciaq; magni & parui ponere de-
cet: nec ut paulo ante dicebamus, inuicem solum ista referri debent, immo ut nunc dictũ
est potius inuicem partim, partim ad mediocritatem comparanda uidentur. Huius au-
tem rationem nunquid intelligere uolumus? S O C. Quid nĩ uelimus? H O S. Si quis enim
maioris naturam ad minus duntaxat referat, ad mediocre non referetur: quid ais? S O C.
Id ipsum. H O S. An non artes ipsas earumq; opera omnia hac ratione secernimus: eam uel
quam quærimus ciuile, & textoriam facultatem è medio tollemus? hæc siquidem omnes
quod mediocri maius est aut minus, non quasi non sit, sed ut difficile quiddam in actio-
nibus uitant, atq; ita mediocritatem seruantes bona omnia pulchraq; efficiunt. S O C.
Absq; dubio. H O S. Nõne si ciuilem peritiam sustulerimus, manca nobis, & dubia erit
regiã scientiã uestigatio? S O C. Valde. H O S. Vtrum quemadmodum in disputatione de
sophista, non ens esse euicimus postquã in eo nos destinebat oratio: ita nunc plus ipsum,
& minus euincere debemus commensurabilia esse non inuicem solum, sed ad mediocri-
quocq; generationem? Neq; enim ciuilem disciplinã quispiam, neq; alterius humanæ facul-
tatis, nisi hoc admittit, potest esse peritus. S O C. Hoc igitur summopere nunc est agendũ:
H O S. Maius hoc opus ô Socrates est quàm illud, etsi quã prolixum illud quocq; fuerit,
recordamur. uerum tale quiddam merito de ipsis supponendum. S O C. Quale? H O S.
Quod eo quod nunc est dictum opus sit, siquidem docere uelimus absolutum & synce-
rum natura quid sit: quod autem ad præsentia pertinere, egregie sufficienterq; monstra-
uerimus, conferre mihi uidetur sermo hic magnopere, quod uidelicet existimandum est
omnes similiter artes secundum maius simul & minus cõmensurari nõ inuicem tantum,

sed etiam ad mediocri ipsius generationem. cum enim hoc est, illa sunt; & cum sunt illa, hæc sunt, alterutroq; horū sublato, utrunq; tollitur. s o c. Hoc quidem recte. uerum quid deinceps? H O S. Distinguere decet artem dimetiendi bifariam, quemadmodū supra diximus, unamq; illius partem ponere artes omnes quæcunq; numerū, longitudinem, latitudinem, profunditatem, & uelocitatem ad contrariū metiuntur: alterā uero artes illas quæ ad mediocre moderatumq; respiciunt, decensq; & opportunum atq; debitum, & summam ad omnia quæ, uitatis extremis, in medium cōfugerunt. s o c. Ampla quidem utraq; portio est, & altera longe ab altera discrepat. H O S. Quod sæpenumero ferunt ô Socrates, ornati uiri illi, qui magnū aliquid ac sapiens loqui se putant, dum prædicant dimetiendi facultatē, circa omnia quæ fiunt, uersari, nūc dictū est. Quicquid enim artificiosum est, mensuræ quodam modo particeps esse apparuit. quoniam uero quidam considerare nequaquam per singula genera diuisione eundo solent, hæc tam longe inter se differentia, statim cōferunt in unum, similia iudicantes. Sed & contrariū huius faciunt, quæ diuisa sunt, per partes minime distinguunt: cum oporteat, ubi quis primo multorum percipit cōmunionem, non prius desistere quàm differentias omnes in ea quæ speciebus clauduntur, inspexerit: atq; iterum quoties dissimilitudines plurimas in multitudine sentit, & ægre sentit, non prius ab hac aspectus molestia desistere posse, quàm cuncta quæ cognata sunt, intra cognationem unam proprietatemq; cōcludens unius generis essentia uestiat. De his igitur, deq; excessibus atq; defectibus hæc dicta sufficiant: id autem duntaxat seruandum, duo hic uidelicet mensuræ genera adinuenta fuisse, & quæ ea sint, mente tenendum. s o c. Tenebimus. H O S. Post hunc sermonem, alium assumamus, de his quæ modo quærebantur, deq; omni huiuscemodi sermonum tractatione. s o c. Quid istud? H O S. Si quis fortē nos percontetur de puerorū circa literas exercitatione, quando interrogantur quibus ex literis nomen aliquod constet, utrum putemus tunc eos interrogari unius duntaxat nominis illius declarandi gratia, an potius ut in omni grāmatica eruditiores euadant, quid respondebimus? s o c. Ut in omni grammatica. H O S. Quid porro? ciuili uiri indagatio ipsius ne gratia magis proposita nobis est, quàm ut in omni disputatiōe acutiores efficiamur? s o c. Patet id quoq; quod omnium gratia. H O S. Nemo utiq; mentis compos textoriæ facultatis rationem ipsius duntaxat gratia uenari contenderet. Verum plurimos latet, ut arbitror, rerum quarundam cognitu faciliū sensibiles nonnullas imagines esse, quas declarare nequaquam arduum est, quoties ipsorum aliquis uult alicui rationem de aliquo perquirenti, nō cum ipsis rebus, sed absq; ratione expedite demonstrare. Rerum autem maximarū preciosissimarumq; nulla est imago quæ manifeste ad hominū sensum captumq; efficta sit: qua ostensa qui animum sciscitantis explere uelit, sensui cuiusdam accommodans penitus expleat. Quapropter cogitandū est, ut rei cuiuslibet rationem reddere & recipere ualeamus. Incorporea nāq; cum maxima & pulcherrima sint, ratione sola, alio uero nullo perspicue declarantur. Horū porro gratia modo nobis dicta sunt omnia. Cuiuslibet autem rei cōsideratio in minoribus facilior quàm in maioribus extat. s o c. Præclare loqueris. H O S. Quorum deniq; causa dicta de his omnia sunt, recordermur. s o c. Quorum? H O S. Eius præcipue molestiæ causa, qua circa textoriæ facultatis prolixam orationem affecti sumus, necnon circa totius mundi reuolutionem: atq; sophistæ sermonem de non entis essentia putauimus sanè prolixiorē fuisse quàm deceret disputationem. Atque in his omnibus nosmetipsos deterruimus, metuentes ne fortē in superuacuis diutius uersaremur. Ergo ne deinceps iterum tale nobis aliquid accidat, horū gratia hæc omnia à nobis dicta puta s o c. Fiet, dic age quæ restant. H O S. Dico igitur oportere, & me & te eorum quæ diximus semper memores esse, quotiescunq; uel breuitas uel prolixitas sermonis uituperatur, ita ut non ipsas inter se prolixitates cōferamus, sed ad facultatis dimetiendi partem, quam supra diximus, ad decori normam esse referendā. s o c. Scite. H O S. Sed nec ad hanc omnia referenda uidentur. neq; enim prolixitate quæ nulli congruit, ad uoluptatem egebimus, nisi obiter. Nec quod queritur, ut facillime celerimeq; inueniamus, primo, sed loco secundo contendere decet: maxime uero omnium, primumq; illum honorare progressum, quo secundum species distinguere ualeamus, disputationemq; longam haud moleste ferre, sed affectare potius, si quo modo ad inuentio- nem nobis confert, similiter & breuem. Decet item eum qui longiores sermones uitupe- rat, cir-

Quod artifi-
ciosum est,
id mensuræ
particeps.
Quousq; di-
uidendum

Hic non est
uerū illud,
nihil esse in
intellectu,
quod pri-
us non fit
in sensu

Quis pro-
gressus me-
lior

rat, circuitusq; disputationum huiusmodi non admittit, haud ita leuiter temereq; damna- re prolixitatem, sed ostēdere prius disputatione breuiore, et promptiores ad differendū, Quod totū ga disputa-
& ad inueniendum sagaciores nos si sequamur redditalias autem et aliō tendentes incre- tio non leui-
pationes, laudes ue, nec curare penitus, nec audire. Ac de his satis si tibi quoq; uideatur: ad ter est dam-
ciuilem facultatem iterum redeamus, textoris exemplum quod supra posuimus cōferen- nanda
tes. s o c. Egregie locutus es, atq; ita ut iubes efficiamus. H O. Nonne iam rex à multis pa-
storum officijs, immo ab omnibus armentorum custodibus est distinctus? Restant urba-
næ facultates concausarum pariter & causarum, quas primum à seiuicem separare debe-
mus. s o c. Recte. H O. Has partiri bifariam difficile est. Cuius difficultatis causa sequen-
ti sermone patebit. s o c. Sic prorsus agendum. H O. Per membra itaq; ipsas instar uicti-
mæ discernamus, postquam in gemina secare non ualeamus. Oportet enim in proximum Oportet
semper numerum distribuere. s o c. Quo pacto? Experiamur iam. H O S. Quemadmo- semper in
dum in superioribus omnes quæ instrumenta texturæ parabant, ueluti concausas posui- proximū
mus. s o c. Nempe. H O. Idem quoq; in præsentia, & multo magis agendum. quæcunq; numerū
enim magnum aliquod, aut paruum in urbe fabricant instrumentum, tanquam concau- distribu-
sæ ponendæ sunt. nam sine his ciuitas constare non potest, neq; ciuili disciplina consistere.
Nullum tamen horum regiæ artis opus esse ponemus. s o c. Nullum prorsus, H O S.
Atqui difficile quiddā aggredimur, genus hoc ab alijs distinguentes. Qui enim dicit u-
nius cuiusdam eorum quæ sunt, instrumentum esse, ut uerisimile quiddam loqui uideatur:
ita alterum tamen eorum quæ possidentur in ciuitate, hoc est dicendū. s o c. Quidnam?
H O S. Quod hanc uim non habet. neq; enim causæ sic conglutinantur generationi ut in-
strumentum, sed ad eius quod genitum est salutem. s o c. Quale istud? H O. Quod siccis,
& humidis, igne calefactis, & frigidis uariū genus effectū, quod una appellatione uas
nominamus, quamuis species plurima sit. hoc autē scientiæ illius quam perquirimus non
est opus. s o c. Non certe. H O. Tertia possessionum species multiformis apparet terre-
stris atq; aquatica, multiuaga, & nō errans, preciosa, & uilis, uno significata nomine: quia
uniuersum hoc semper alicui sedes efficitur, sēsionis gratia. s o c. Quid hoc? H O S. Ve-
hiculum nuncupamus, haud sanè multum peritiæ ciuili opus, immo architecturæ sigula-
riæq; & ærariæ facultatis magis. s o c. Intellego equidem. H O S. Nunquid quartum præ-
ter ista dicendum, in quo plurima ex ijs quæ supra retulimus, continentur? Vestimenta,
arma multa, muri, terreniq; & lapidei ambitus, aliaq; permulta. Cumq; hæc omnia mu-
niendi obijciendiq; gratia fiant, recte munimēta obstaculaq; communiter appellari pos-
sunt, multoq; magis architectorum textorumq; quàm ciuili sunt opera. s o c. Sic est om-
nino. H O S. Num quinto loco ornandi, pingendi, canendi artes locabimus? & quæcunq;
his utuntur, & ab his fiunt imitationes quædam oblectationis gratia duntaxat excogita-
tæ, quæ merito uno quodam nomine comprehenduntur. s o c. Quo? H O S. Vniuersum
hoc iocosum quiddam denominatur. s o c. Absq; dubio. H O S. Vnum hoc nomen om-
nibus his conuenit: neq; enim illorum quicquam studij, sed ioci gratia semper efficitur.
s o c. Hoc quoq; sermē intelligo. H O S. Facultatem uero illam quæ his omnibus præpa-
rat corpora, ex quibus & in quibus cōficiuntur artiū, quas modo narrauimus, opera, non
ne sextam ponemus speciem uariam, & ex multis artibus dependentē? s o c. Quā dicis?
H O S. Eam quæ aurū & argentum ceteraq; metalla terræ eruta uisceribus præparat. Item
quæ syluas incidit, quæ tondet, quæ ex his construit aliquid, quæ plicat atq; contextit, seu
quæ corices arborum, siue quæ animalium pelles circumcidit, & polit, & quæcunq; ar-
tes circa huiusmodi quædam uersantur: rursus illę à quibus suber, liber, codex, uinculaq;
parant, ut fiant compositæ species ex generibus non compositis: uniuersum hoc appella-
mus primogenitam hominibus possessionē, & simplicem, quod regiæ artis nequaquam
est opus. s o c. Optime. H O S. Septimum tenet locum nutrimenti possessio, & quæcunq;
commixta corpori, partibus suis partes corporis alere possint atq; curare: quod totū ali-
mentum dici debet, nisi quod fortē pulchrius reperiāmus. agriculturæ autem, uenationi,
gymnasticæ, medicinæ, coquinariæ uniuersum hoc rectius quàm ciuili tribuitur. s o c. R.
Rectius sanè. H O S. Fermē omnia quæ possidentur præter domesticorum animalium spe-
cies, in his septem arbitror sunt numerata. Sic autem cogita. Par erat primogenitā illam
quam uocamus speciem primum inducere, instrumentum deinde, uas, uehiculum, muni-
mentum

Oportet
semper in
proximū
numerū
distribu-
re.

mentum, oblectamentum, nutrimentum; pratermittimus autem, siquid nō magnum la-
tuit, quod alicui istorū accōmodari possit, qualis est nūmorum forma, sigillorūq; & om-
nis characteris, Genus enim hæc in illis non admodū cognatum habent, sed partim in or-
natum, partim in instrumenta, uolentius forsā, attamen penitus tracta quodāmodo cō-
gruunt. possessiōne uero animalium domesticorū, seruis exceptis, gregis nutritio primo
distincta, comprehendisse uidetur. s o c. Et maxime quidem. h o. Restat seruorum mi-
nistrorumq; omnium genus, ubi præsentio eos palam reclamatuos esse, qui de hac parte
sic cum rege contendunt, quemadmodum cum textore qui carminant filantq;, quicq; alia
de quibus diximus, faciūt. Cæteri uero omnes tanquā concausæ dicti, unā cum nunc me-
moratis operibus à regia ciuiliq; actione seiuncti sunt atq; discreti. s o c. Apparuit. h o.
Cōsideremus reliquos quā proxime accedentes, ut certius cognoscamus. s o c. Opor-
tet omnino. h o s. Maximos porrō ministros quantum hinc intueri licet, cōtrariam eius
quam suspicati sumus exercitationem passionēq; habere reperiemus. s o c. Quos? h o.
Empta mancipia & simili quodam modo in seruitutem coactos homines. Quos sine con-
trouersia seruos cognominare possumus longissimè à regia dignitate distātes. s o. Quid
ni? h o s. Quid dicemus de liberis, quicunq; sponte quæ supra diximus ministeria obeūt,
agriculturæ, & aliarum artium opera transportant, mutuisq; cōmutant commercijs, siue
de foro in forum in urbe eadem, seu de urbe terra, mariq; transferentes in urbem, partim
cum rebus alijs nummos, partim simile quiddam simili cōmutantes, quos nummularios,
mercatores, nauticos, uectores, caupones denominauimus? Nūquid isti ciuilem sibi peri-
tiam uendicabunt? s o c. Fortè mercatorum artem. h o s. Non tamē illi quos utpotè mer-
cenarios cernimus passim omnibus ad seruiendum expositos, regiam usurpare dignita-
tem reperientur. s o c. Est ut dicis. h o. Quid uero de his qui ratiā quādam nobis ubiq;
suppeditant? s o c. Quos dicis, & quarum rerū suppeditatores? h c. Genus præconum
inquam, & eorum qui sapiēter circa publicas literas subministrant, nōnullosq; alios soler-
tes rerum ad principum ministerium pertinentium elaboratores. Quid de his dicendum
Socrates? s o c. Quod & ipse dicebas, ministros esse non principes ciuitatum. h o. Non
uanum est igitur, ut arbitror, quod in superioribus dixi, inuenturos nos hac ratione ple-
rosq; de ciuili curatione uehementer concertantes, quamuis absurdum alicui uideri pos-
sit, eos in ministrorum numero quærere. s o c. Valde quidem. h o. Accedamus præterea
propius ad eos qui nondum examinati sunt: hi uero sunt qui circa uaticiniū habent sci-
entiā alicuius ministræ particulam. Interpretes enim diuinorum ad homines hi censent.
s o c. Certe. h o. Quinetiam sacerdotū genus, ut lege habetur, intelligit docetq; quo pa-
cto donaria dijs, & sacra sint offerenda. Item qua ratione uouendum sit, quid uel boni sit
à dijs petendum. Hæc autem ambo ministratoris artis partes sunt. s o c. Videtur. h o.
Iam igitur uestigiū quoddam eius quod inquirimus attingere uidemur, nam illa sacer-
dotum & uatū ratio, magnanimitate, intelligentiaq; & claritate abundat, propter eorum
quæ tractant magnificentiam. Quapropter apud Aegyptios nō licet regem absq; sacer-
dotio imperare. Quinimmo si ex alio genere quispiā uel regnum usurpet, cogit post regni
assumptionē sacris initiari, ut rex deniq; sit, & sacerdos. Præterea in plurimis Græcorum
ciuitatibus apud uos præsertim, reperies præcipua sacra à magistratibus summis institui,
nam & apud uos fertur, creato regi patria & solennia sacra maxima, & purissima aliorū
omnium esse tributa. s o. Et maxime quidem. h o. Hos itaq; fortè creatos reges, sacerdo-
tesq; & eorū ministros, necnon aliam quandam frequentē turbam cōsiderare debemus,
quæ paulo ante semotis superioribus in lucē uenit. s o c. Quos inquis? h o. Miros quos-
dam inquā. s o. Quamobrē? h o s. Iam enim cogitanti mihi multiforme horū genus ap-
paret. Multi nanq; uirorū leonū similes fiunt, centaurorūq;, aliorūq; huiusmodi, plurimū
etiā satyrorum, imbecilliumq;, & multiformiū bestiarū, citoq; transmutant alternantq;
inuicem formas & uim. Enimuero nunc primum eiusmodi uiros ô Socrates animadu-
erisse mihi uideor. s o c. Dic obsecro. uideris enim mirum quiddam nunc uidere. h o s.
Profecto. Nam ut mirum semper aliquid nobis contingat ignoratio efficit. Ac mihi mo-
do idem contigit. Repente nanq; ut ambigerem accidit, cum chorū negociorū ciuiliū
intuerer. s o c. Quem? h o. Maximum sophistarum omniū præstigiatores, huiusq; artis
præ ceteris peritissimum, quem discernere decet à uiris reuera regijs atq; ciuilibus quam
uis

Quod re-
ges deceat
sacerdotiū
maximū

uis arduum id sit, si modo quod quærimus perspicue cognoscere uolumus. s o c. Nullo
modo hoc intermittendum. h o s. Non certe ut arbitror. Ac mihi dicas, an non monar-
chia, id est principatus unius, una quædam est gubernationum ciuiliū? s o c. Est, h o s.
Post hanc paucorum potētiam ponere possumus. s o c. Sanè. h o s. Tertiam uero multi-
tudinis gubernationem quam popularem uocant. s o c. Prorsus. h o s. Nōne tres hæc
quodammodo quinq; fiunt, cum duo nomina ex se insuper pariant? s o c. Quænam?
h o s. Qui considerant & inuitis & uolentibus, item & lege & arbitrio, imperari posse,
tum & pauperes esse posse qui præsent, uel diuitijs ad imperiū euehi, duas in species tam
unius quā paucorum diuidunt principatum. Et unius quidem principatū in regnum,
& tyrannidem partiuntur. s o c. Vtiq;. h o s. Gubernationem uero quæ penes paucos
est, in paucorum potentiam, & potentiam optimatum. s o c. Omnino. h o s. Popularis
uero gubernationis nomen nullus utiq; mutare aliquando consueuit, siue sponte, seu ui
populus diuitibus quibusdam præsideat, siue lege, seu arbitrio regat. s o c. Vera narras.
h o s. Nunquid existimamus aliquā harum gubernationum ciuiliū rectam esse finibus
his distinctionibusq; determinatā: uidelicet uno, paucis, multis, paupertate, diuitijs, uol-
lentia, uoluntate, legibus & arbitrio. s o c. Quid prohibet? h o s. Considera diligentius,
& hac me sequere. s o c. Quæ? h o s. Stabimus ne in eo quod in principio dictum? an
non? s o c. In quonam? h o s. Regiam dignitatem unam quandam scientiarum esse dixi-
mus. s o c. Diximus. h o s. Neq; in quouis scientiæ genere illā locauimus. Emultis quip-
pe facultatem illam quæ iudicat simul præcipitq;, selegimus. s o c. Sanè. h o s. Eam dein-
de quæ præcipit, partim rebus inanimatis, partim animatis: & eodem ordine diuidentes,
huc sumus progressi ut scientiæ nomen seruariemus: quæ uero potissimum scientia sit,
nondum declarare potuimus. s o c. Recte loqueris. h o s. Nūquid igitur uidemus descri-
ptionem eorū neq; secundum uolentiā, & uoluntatem, neq; secundū paucos ac multos,
neq; per inopiam & opulentiam fieri oportere, sed per scientiam quādam, si superiora se-
quamur? s o c. Necessè est ut id fiat. h o s. Necessario igitur hoc nunc ita considerare debe-
mus, cuius horum maxime imperatoris facultatis scientia insit, quæ fermè comparatu
maxima omnium atq; difficillima est. Inspicere nanq; illam oportet, ut uideamus quinā
à sapiente rege segregandi sint, qui sibi ciuilem peritiam uendicant, idq; plurimis persua-
dent cum ab ipsa procul admodum absint. s o c. Sic prorsus agendum, ut ratio superior
monuit. h o s. Nunquid igitur multitudo tibi in ciuitate huius scientiæ compos uidetur?
s o c. Quonam pacto? h o s. An in mille hominum ciuitate fieri potest, ut centū, uel quin-
quaginta uiri sufficienter eam adipiscantur? s o c. Facillima omnium artium hæc esset.
scimus enim in mille hominum numero totidem uiros qui talorum ludo cæteros Græ-
cos exuperent, nequaquam reperiri, nedum reges. Atqui uirum illum quicunq; regia pe-
ritia instructus est regem uocare, siue dominetur, siue priuatus degat, iuxta rationem il-
lam superiorem oportet. h o s. Pulchre monuisti. arbitror autem iuxta hunc sermonem
rectam gubernationem, siquando recta sit, circa unum, uel duos, uel paucos esse quæren-
dam. s o c. Quid ni? h o s. Existimare uero eos ciuiles ac regios homines oportet, qui ar-
te quadam imperant, uolentibus an nolentibus, secundum scripta an absq; scriptis insti-
tutisq; & legibus, pauperes an diuites ipsi, imperitent nil refert. Nam & medicos nihilo-
minus sic appellamus, siue inuitis, siue uolentibus secando, aut urendo, uel aliter affligen-
do, scriptis aut ex usu curent, pauperes ipsi aut diuites medeātur, modo arte quadam cu-
randorum corporum, uel purgando, uel extenuando, uel replendo augendoq; utantur.
Aequè enim medicos nominamus, dummodo qui curant ad bonum corporis respici-
entes, ex dereriori habitudine in meliorem restituant atq; seruent. hoc modo duntaxat
ut arbitror rectam esse dicemus medicinæ, uel cuiusuis alterius principatus definitionē,
alio uero nequaquam. s o c. Ita prorsus existimandum. h o s. Necessè est igitur eam ma-
xime, ac solam rectam existimare rempublicam, in qua qui magistratibus funguntur, re-
uera gubernare sciunt, siue legibus, seu absque legibus dominantur, siue uolentibus, si-
ue inuitis, uel etiam si pauperes sint, uel diuites. Nihil enim ex his quicquam ad rectam
gubernandi rationem refert. s o c. Preclare. h o s. Neq; insuper refert, siue capitalibus
pœnis & exilijs quibusdam communis boni gratia ciuitatem purgent, seu colonias tan-
quam apum examina emittant, populūq; comminuant, siue aliunde homines futu-
ros

Circa quos
sit recta gu-
bernatio

ros ciues aduocent, ciuitatemq; amplificēt. Quatenus enim scientia & iustitia freti ex de-
teriori meliorem pro uiribus ciuitatē efficiunt, atq; seruant, eatenus rectā appellari rem
publicam uolumus, & in eo ipso duntaxat definitionem rectæ gubernationis consistere.
Cæteras uero omnes neq; legitime, neq; uere dici putandum. Sed eas quæ hanc imitan-
tur, libenter laudamus, uelut recte ad meliora tendentes: alias cōtrā uituperamus tanquā
imitatione malorum ad deteriora procliuēs. S O C. Cætera quidem hospes probe dicta ui-
dentur: isthuc uero quod inquis, gubernationē sine legibus rectam esse posse, haud facile
admitti potest. H O S. Paululum me interrogando ô Socrates preuenisti. Eram enim per-
contaturus, utrum hæc admittas omnia, an quicquā aliter statuas. nunc autem cōstat nos
uelle de ijs qui recte sine legibus præfunt, differere. S O C. Proculdubio. H O S. Patet autē
quodammodo, legum lationem ad dignitatē regiam pertinere. Sed esse optimū non le-
ges quidem ualere, sed hominem prudentē regiumq;. Nunquid huius rationē intelligis?
S O C. Declara. H O S. Quoniā lex nequit quod optimum omnibus est & iustissimum syn-
cere cōprehendēdo, semper ita, ut opere precū est, præcipere. quando hominū actionūq;
dissimilitudo instabilisq; rerum humanarum cōditio facit ut ars nulla simplex quicquā,
& in uniuersum de omnibus, perq; omne tempus ualens constituere possit. Cōcedimus
istā. S O C. Planē. H O S. Legem uero cernimus ad hoc ipsum niti, quasi hominem quen-
dam pertinacem & imperitum, qui nihil q; quod ipse constituisset, fieri permittat, sed nec
rogari etiam, siquid noui præter illius ordinem potius meliusq; alicui uideatur. S O C. Ve-
ra loqueris. Ita enim ut dicebas lex homines cogit. H O S. At fieri nō potest, ut certus qui-
dam & unius modi simplexq; ordo ualeat in his quæ uaria semper sunt, uniusmodi uero
nunquam. S O C. Apparet. H O S. Inuenienda igitur causa est quā propter leges ferre ne-
cesse est, lex ipsa licet optimum atq; rectissimū non sit. S O C. Cui dubium? H O S. Nonne
& apud nos & apud alios quosuis mortales sunt quædam simul omnium exercitationes
communes, siue cursu, siue alio quocunq; genere decertare uelis. S O C. Permulta. H O S.
Referamus si placet præcepta illorum qui arte quadam gymnasijs præfunt. S O C. Qua-
nam? H O S. Arbitrantur illi quidem fieri non posse, ut quod sigillatim & unicuiq; seor-
sum conuenit, præcipiatur. Itaq; quod cōmunius est, quodq; & plurimis & plurimū con-
ducere putant, instituendum censent. S O C. Præclare. H O S. Quamobrem dum æquis la-
boribus hodie cunctos astringūt, paribusq; exercitationibus agitant, fit ut uel nimis inci-
tent, uel eneruent, & inepta ad cursum palæstramq; & alia certamina corpora reddant.
S O C. Sic accidit. H O S. Legum quoq; conditorem putemus suis gregibus præfidentem,
deq; iustis operibus mutuis ue commercijs iura dantem, non posse dum cunctis in unum
consulit, ad singulorum cōmoditatem ius ue prospicere. S O C. Consentaneum est. H O S.
Cæterum, ut arbitror, quod & plurimis & plurimum conducit, communiter instituet, ac
huiusmodi leges & scriptis & nō scriptis, sed patrijs moribus inducet. S O C. Recte. H O S.
Recte admodum. Etenim quo pacto quis possit per omnem uitam ad singulos circūspi-
cere, sedulusq; assidere cuiq;, & cuiusq; cōmoditati consulere? Nam si quis disciplina re-
gia præditus, hoc efficere posset, nunquam impedimēta ista quæ leges appellant, sibi præ-
scriberet. S O C. Ita prorsus ex his quæ dicta sunt uideat. H O S. Immo magis ô Socrates ex
his quæ dicentur. S O C. Quibus? H O S. Hisce inquam, si medicus quidam aut gymnasti-
cus imminente lōga peregrinatione, procul ab ijs quos curat abfuturū diu se putet, diffi-
datq; illorum memoriā, num agendorū monumenta quædam illis cōscribere cogitabit,
nec ne? S O C. Cogitabit utiq;. H O S. Quid si præter opinionem ocius quā putauerat
reuertatur, uerebitur ne alia illis præcipere præter ea quæ quondam scripserat, si qua po-
tiora ægrotantibus adhiberi possint ob temporum mutationes, uentis aut alio quopiam
præter spem, & consuetudinem incidentibus? perseverabit ne inquam in priori propo-
sito, neq; primas institutiones transgredi quenquam patietur, nec ipse mādare alia, nec ab
ægrotante alia præter solita obseruari, quasi ea & medicinæ artis propria sint, & saluber-
rima: quæ uero aliter fiant, præter artem sint, & noxia? An potius quicquid eiusmodi cir-
ca scientiam artemq; ueram acciuit, per omnia risum plurimum autoribus istis concita-
bit? S O C. Et maxime quidem. H O S. Ei uero qui iusta & iniusta, honesta & turpia, bona
& mala, siue scriptis legibus siue non scriptis moribus, hominum gregibus quicūq; in ci-
uitate ad legum scriptarum normam uiuunt, tulit induxitq;, non licebit alia quædam præ-
ter ea

Legū latio-
nem ad re-
gem pertine-
re

Quare cō-
stitutio legū
necessaria

ter ea quæ scripta sunt agere, neq; si ipse idem qui ante cōscripsit, redeat, neq; si quis alius
eius similis ueniat: an potius dubitatio talis nō minus q; illa superior reuera ridicula uide-
retur? S O C. Nihil prohibet. H O S. Nosti ergo quid hac de re uulgo dicatur? S O C. In
præsentia non memini. H O S. Atqui pulchra dicunt. aiunt enim si quis leges quæsdā prio-
ribus meliores inuenerit, & eas ciuibus persuaserit, eū oportere leges ferre: si non persua-
serit, non oportere. Nunquid recte? S O C. Forsitan. H O S. Sin autem quispiam non per-
suasione, sed ui quod rectius est induxerit, quod erit potissimum ei uiolentiæ nomen: re-
sponde. imō nondum ad ista, sed ad superiora prius. S O C. Quæ inquis? H O S. Si quis arte
medica uere præditus non persuadeat, sed cogat eum quem curat puerum, uel uirum uel
mulierem præter scripta, quod melius agere, quodnam erit ei uiolentiæ nomē? Nonne a-
liud quoduis potius q; artis transgressio, hoc est illatio morbi: & quiduis aliud potius coa-
cto homini, q; transgressionem artis ac morbum contigisse dicendum? S O C. Vera loque-
ris. H O S. Quid autem contra ciuilem artem erat delictum? Nonne quod turpe dicitur,
quod malum, & quod iniustum? S O C. Isthuc ipsum. H O S. Age cum aliqui coguntur præ-
ter patrias leges moresq; facere quæ iustiora, meliora, honestioraq; sunt, nonne ridiculo-
sissimus omnium erit quisquis uim eam uituperabit, dicetq; illos a curatoribus qui coege-
runt, turpia, mala, iniusta fuisse perpeffos? S O C. Vera penitus loqueris. H O S. Nunquid si
diues est qui cogit, iustæ coactiones sunt: si pauper autem, iniustæ? An potius siue persua-
serit, siue non persuaserit, siue pauper sit, seu diues, & secundū scripta, uel præter scripta,
modo utilia inducat, dicendum est hanc ueram esse rectæ gubernationis ciuilis definitio-
nem? Qua ratione uir sapiens bonusq; gubernabit semper ita ad subditorum salutem re-
spiciens, ut ad nautarum nauisq; salutem respicit gubernator. Nam ut ille nō scriptis, sed
arte quasi lege quadam nautas seruat, ita & uir ille uere ciuilis, & apud eos qui ita domi-
nari possunt, recta est rerum ciuiliū administratio, uim artis legibus potiore abhibēs.
Ac summam quicquid prudentes principes agant, nunq; delinquant, quandiu unum
hoc potissimum seruant, ut mente & arte quod iustissimum est ciuibus inducentes, tueri
eos ualeāt, melioresq; ex deterioribus quoad fieri potest, efficere. S O C. His quæ modo di-
cta sunt, repugnare non licet. H O S. Neq; illis insuper. S O C. Quibus dicebas? H O S. Quod
nulla unquam multitudo potest ea disciplina præcellere, qua secundum mentem ciuitas
regatur. Sed recta illa ciuitatis administratio uel apud unū, uel apud paucissimos certe est
quærenda. Cæteræ uero tanquam imitationes quædam ponendæ uidentur, ut paulo supra
dictum est, hunc nunc quidem in meliorem partem, nunc in deteriorem imitantes. S O C.
Quomodo istud dicebas? neq; enim quod de imitando paulo ante dixisti, satis tum intel-
lexi. H O S. Haud male fecerit, si quis hoc illato sermone, desistet prius quā errorem, qui
circa hoc nūc est cōmissus, ostenderit. S O C. Quem errorem inquis? H O S. Tale quid iam
quærere necesse est, quod quanq; neq; consuetum, neq; cognitu facile est, ipsum tamen
comprehendere annitamur. Cum sola hæc quam memorauimus, recta ciuilis gubernatio
sit, nonne cæteras huius institutis utentes, seruari necesse est, dum agunt quod modo lau-
dabamus, quamuis rectissimum id non sit? S O C. Quid illud? H O S. Quod nemo quicquā
præter leges cōmittere audeat, & quisquis audeat, morte multet, extremisq; omnibus sup-
plicijs affligatur. id autem est secundo loco rectissimū atq; honestissimum: primo namq;
in loco ponendum quod nunc est dictum. Quo autem modo eueniat, quod modo secun-
dum esse diximus, declaremus. Vis ne? S O C. Et maxime quidē. H O S. Veniamus iterum
ad imagines, quibus regios principes semper cōparare necesse est. S O C. Quas imagines
inquis? H O S. Generosum inquam nauis gubernatorē, multisq;, ut ille dicebat, alijs æqui-
parādum medicum cōsideremus iam imaginem eius rei aliquā fingentes. S O C. Qualē?
H O S. Talem quædam, ut si omnes grauiā nos quædam ab illis pati nobis persuadeamus,
utputa qui quos nostrum seruare utriq; uelint, seruent: quos cōtra perdere, perdant, dum
secant, urunt, & ex hoc instituto suo quasi quoddam tributū mercedem referunt: cumq;
mutabiles
ferendæ
multa cogant expendere ægrotantem, ipsi pro ægrotante exponunt nihil, reliquis autem
rebus & ipsi & ipsorum familiares utuntur: demum acceptis pecunijs, uel à cognatis, uel
ab inimicis ægrotantis, mori eum cogunt. Gubernatores quoq; alia quædam huius gene-
ris permulta patrare dicuntur, utputa qui hōines sæpe ex composito in recessibus solos
desituant, quum quippiam in pelago labefactarint in mare illos eijciant, inq; multis alijs
t lædant

Regū officiū

Quod mul-
tudo non
potest rege-
re
Perfecta ad-
ministratio
apud unum
uel paucos

An leges im-
mutabiles
ferendæ

Hac lege & lœdant. Persuadeamus itaq; nobis, nos his causis laceffitos cōsulere, quo pacto autorita-
 in præfens tem artibus illis auferamus, ne libere ulterius, aut seruis aut liberis hominibus dominen-
 & in poste- tur: & ob hoc cœtu facto nos concurrere, & uel omnem populū, uel diuites tantum con-
 rū artes om- uocare, ubi etiam rudium hominū, & aliorum artificum de nauigio morbisq; consilium
 nes eueri- queant audiatur: quo nam pacto medelīs instrumentisq; suis medicos apud ægrotos uti oportea-
 queant at: item nauibus, & earum instrumentis nauigando, periculaq; procellarū, & fluctuū eui-
 tando, & piratarū insidias euadendo, ac etiam si mari longis nauibus aduersus similes sit
 pugnandum, qua ratione uti his deceat. Fingamus inquam, quæ hīscē de rebus uel medi-
 corum gubernatorumq; uel rudium hominū turbæ consultantī uidentur, in publicis qui-
 busdam tabulis columnisq; inscribi, & mores quosdam ritusq; nō scriptos, sed patrios hi-
 sce de rebus cōstitui, sic ut reliquum tempus omne ad horum normam nauigandū sit atq;
 medendū. s o c. Vehementer absurda finisti. H o s. Præterea quotannis populi princi-
 pes constitui, siue ex diuitibus, siue ex omni populo sorte delectos, qui iuxta scriptas illas
 institutiones & naues gubernent, & ægrotantibus medeantur. s o c. Hæc superioribus
 quoq; duriora uidentur. H o s. Videamus præterea quod hīc sequitur. Cum annui ma-
 gistratus cuiusq; tempus exactum fuerit, necesse erit iudicio, aut ex delectis diuitibus, aut
 ex uniuerso populo sorte cōstituto, istic sistere uiros illos magistratib. functos, eosq; cor-
 rigere: ita ut liceat uolenti cuilibet litem eis intendere, quod aliter q; leges iubeant, & pa-
 tria cōsuetudo doceat, aut naues gubernauerint, aut ægros curauerint: & qui aliter fecis-
 se deprehendentur, lata sententiā, uel supplicio, uel alio quodam incommodo à iudici-
 bus afficiantur. s o c. Nonne quicuncq; magistratum inter huiusmodi homines spōte su-
 scipit, merito quoduis supplicium damnū ue patietur? H o s. Ferre insuper oportebit:
 si quis præter scriptas constitutiones nauigandi rationem aliquā nouam inferat, aut sani-
 tatis tuendæ ueram illam & legibus traditam rationem, ad uentos, & calores, & frigora
 transferens perscrutetur, & circa hæc ex ingenio suo philosophetur, doceatq; primo qui-
 dem hunc neq; gubernatorem esse, neq; medicum nominandum, sed curiolū quendā
 delirumq; sophistam. deinde à quolibet in iudicium trahi posse, utputa qui iuniores alios
 corrumpat, suadeatq; ut gubernatoria & medicina cōtra legum instituta pro suo cuiusq;
 arbitratu tractaretur, eodem pacto naues morbiq; curentur: ac si præter leges iuuenibus,
 aut senibus persuadere quicquam reperiatur, extremis supplicijs affici. neq; enim oportea-
 re quicquam legibus sapientius esse. neq; enim quenquam aut medicinæ sanitatisq; natu-
 ram, aut gubernādī nauigādīq; optimam rationem ignorare, scripta moresq; patrios per-
 discere uolentē. Si hæc ita contingant circa scientias quas narrauimus, aliasq; permultas,
 ut secundum præscripta potius quam secundum artem agatur, quid dicemus o Socrates?
 Vtputa si idem circa rem militarem, omnemq; uenationem, circa picturam quoq; & uni-
 uersam imitationem, circa architecturam, & omnem instrumentorū supellectiliumq; ef-
 fectionem, circa agriculturam & omnem plantandī curam, equorumq; & armentorum
 omnium custodiam, circa uaticinijq; & uarium ministrorum obsequium, circa talorū
 ludum, arithmeticam nudam, uel eam quæ circa planum, aut profundū, aut uelocitatem
 tarditatemq; est, constituatur. s o c. Certum est, si ita se res habeant, artes omnes fundi-
 tus subuertī, neq; deinceps unquam renasci ob hanc ipsam legem quæ rerū nouarum in-
 dagationem uetat. Vnde uita quæ nunc difficilis est, tunc prorsus etiam intoleranda fie-
 ret. H o s. Quid ad hoc? Si secundū præscriptas leges fieri singula cogere, legibusq;
 ipsis præficere uirum quendam, uel consensu populī designatum, uel sorte creatum,
 qui spretis legibus, aut lucri causa, aut propria libidinis gratia, alia quædam præter hæc
 quæ sunt instituta, imperitus rerū agere tentet, nōne hoc priori malo deterius? s o c. Ma-
 xime. H o s. Etenim quisquis cum imperitus sit, præter leges illas quæ ex lōgo rerum usu
 ab his qui gratiose populo consultantes ut eas acciperet, persuaserunt, latæ sunt, cōmitte-
 re audet, scelus cōmittit superiori peccato longe deterius: ac multo magis quam scriptæ
 leges, officia uitæ confundit atq; peruertit. s o c. Magnopere. H o s. Quapropter legibus
 constitutis, altera iam (quemadmodū dicitur) nauigatio est, ut nemo quicq; unquā præ-
 ter illas facere permittat, siue singuli, siue populus hoc conetur. s o c. Scite. H o s. Nonne
 imitamenta quædam ueritatis, singulis hæc erunt, quæ ab intelligentibus pro uirili con-
 stituta fuerunt? s o c. Nihil obstat. H o s. Atqui si recordamur, ciuilem reuera hominem
 atq;

Si quisquā
 iners præpo-
 neretur legi-
 bus, quid
 mali seque-
 retur

Leges esse
 ueritatis imi-
 tationes

atq; peritum, supra diximus multa sæpe ex arte facturum præter instituta quæ antea scri-
 pserat, quoties potiora quædam ijs quæ absentibus reliquit, inuenisse putauerit. s o c. Di-
 ximus proculdubio. H o s. Nōne si uel singuli, uel populus ipse, cui leges præscriptæ sunt,
 præter q; quod illis legibus traditū aliud quiddā tanq; melius aggreditur, idem pro uiri-
 bus quod uerus ille ciuilis uir agit? s o c. Summopere. H o s. Siqui igitur imperiti id age-
 rent, imitari quidem uerum ipsum anniterentur, peruerse tamen imitarētur. Siqui autem
 periti idem contendant, haud amplius imitatio iam hoc, sed illud ipsum uerissimum erit.
 s o c. Omnino. H o s. Enimvero id iam ante inter nos cōuenit, artem nullam multis com-
 petere: s o c. Conuenit certe. H o s. Ergo si ars quædam regia facultas est, turba diuitum,
 & populus omnis scientiam hanc ciuilem nunq; nanciscitur. s o c. Nunq;. H o s. Opor-
 tet itaq; respublicas eiuscemodi siquando ueram illam gubernationē unius uiri arte im-
 perantis pro uiribus imitatione sunt, nunquam quicq; præter scriptas leges moresq; pa-
 trios facere. s o c. Egregie locutus es. H o s. Eandem illā cum diuites imitantur, eam rem
 pub. optimatū gubernationem uocamus: quando uero leges pro nihilo habent, paucorū
 potentiā. s o c. Apparet. H o s. Quinetiā quoties unus secundū leges dominatur, scien-
 tem illum imitatus, regem uocamus, nō distinguentes nomine illum qui scientia solus im-
 perat, ab eo qui opinione secundū leges solus etiam dominatur. s o c. Ita uidetur. H o s.
 Nōne igitur si unus uera illa scientia præditus imperat, idem nomen hoc est regium ha-
 bet, nec alio cognomento appellatur? Nam ex quinque nominibus gubernationū ciuiliū
 quas narrauimus, unum solum hoc erat. s o c. Videtur. H o s. Quid porro? quotiens neq;
 ex lege, neq; ex more quispiam dominatur, simulatq; scire se, & præter leges rectius hoc
 ita fieri oportere, inest autem libido & ignorantia quædam quæ ad imitationem eiusmo-
 di inducit, an non uir talis tyrānus est appellandus? s o c. Et maxime quidem. H o s. Hæc
 ratione rex extitit, ut diximus, & tyrannus, paucorum potentia, optimatum gubernatio,
 necnō popularis administratio, cum ægre ferrent homines unius imperium, diffiderētq;
 uirum talem reperiri aliquando posse tanto imperio dignum, qui & possit & uelit uirtu-
 te & scientia imperās, sancte & iuste suum cuiq; ius tribuere, timerentq; præterea ne for-
 tē uir unus licentiam nactus, quemlibet pro libidine læderet, & opprimeret atq; necaret.
 quoniam si talis quidam qualem figurauimus, nobis occurreret, amaretur profecto eius
 administratio, quæ sola omnium rectissima est, conducitq; ad bene beateq; uiuendū. s o c.
 Sanè. H o s. Nunc autem postq; nō nascitur rex talis in ciuitatibus, qualis inter apū exa-
 mina statim à principio tam corporis q; animi habitu cæteros antecellens, necesse est cœ-
 tu consultantium facto instituta conscribere, uestigiaq; uerissimæ reipub. illius percurre-
 re. s o c. Sic apparet. H o s. Et miramur o Socrates, quod in gubernationibus huiuscemo-
 di mala quæ fieri uidemus, eueniant, uenturaq; sint, eo iacto fundamento, quod nō scien-
 tia, sed scriptis quibusdam institutionibus moribusq; nititur iātum in rebus agendis, quo
 si alia quædam gubernatio uel ciuitas utatur, certum est omnia funditus euersurā. Aut il-
 lud fortasse mirum magis uideri debet, q; robusta res natura ciuitas sit: nam cum ciuita-
 res nōnullæ sic iam diu infectæ, permanent nihilominus, neq; corruunt: multæ tamē na-
 uium instar submersæ perierunt, pereunt, atq; peribunt, ob gubernatorū nautarumq; im-
 probitatem, qui in rebus maximis extrema quadam ignoratiā detinentur, quoniam cum
 rerum ciuiliū prorsus ignari sint, in ijs tamen plurimum sibi sapere uidentur. s o c. Ve-
 ra loqueris. H o s. Cum igitur omnes non rectæ respub. sint ad conuiuendū difficiles, ui-
 dendum quæ leuissima, quæ uero omnium onerosissima sit: quæ res & si minus ad id de quo
 nunc agimus, pertinere uidetur: tamen in uniuersum fortasse omnes omnia huius gratia
 facimus. s o c. Ita prorsus agendum. H o s. E tribus unam atq; eandem facillimā simul, &
 difficillimā ferunt. s o c. Qui istuc ais? H o s. Non aliter q; supra, tres scilicet esse ciuiles
 gubernationes, unius, paucorum, atq; multorum primum sermone confuso. s o c. Erant
 & supra. H o s. Singulis autem in duas diuisis, sex efficiamus, rectamq; ipsam uelut septi-
 mam ab alijs secernamus. s o c. Quo pacto? H o s. Vnius principatum in regnum, & ty-
 rannidem distribuimus. Dominationem uero quæ nō multis competit, in speciem unam
 quæ laudanda est, optimatum scilicet gubernationem: alteram quæ uituperanda, pauco-
 rum potentiam. At multorum administrationem tunc simplicem posuimus, popularem
 gubernationem denominantes: nunc uero & hanc duplicem esse dicamus. s o c. Qua igitur

Qui rex sit
 gubernado

Ciuitas sua
 pte natura
 robusta

Septem gu-
 bernatio-
 nes, & earū
 omnium pul-
 chra inter se
 comparatio

tur ratione diuidemus? H O S. Non alia quæ reliqua, etiam si nomen huius sit geminum. Verum tam huic quæ alijs comune hoc est, ut leges uel seruent, uel transgrediantur. S O C. Est utique. H O S. Tunc sane rectam gubernationem quærentibus, partitio hæc nihil conducebat, ut supra monstrabamus. Postquam uero illam segregauimus, cæteras uero necessarias duximus, in his iam legum uel custodia uel transgressio singulas bifariam partiuntur. S O C. Ex eo qui nunc est dictus, sermone ita uidetur. H O S. Vnius igitur dominatio bonis coniuncta constitutionibus, quas leges uocauimus, sex illarum omnium optima est: legum ex pers dura est, & subiectis omnium onerosissima. S O C. Apparet. H O S. Gubernatione uero in qua non multi imperitant, mediam censere debemus, quemadmodum quod paucum est inter unum multa uel medium obtinet: cæterum multorum administrationem per omnia debilem, utpote quæ ad alias comparata, nihil magnificum, siue bonum, siue malum efficere possit, propterea quod magistratus ad exigua redacti sunt, in multosque diuisi. Quapropter legitimarum omnium Rerum publicarum hæc deterrima est, iniquarum optima. Ac si omnes intemperatae sint, in populari præstet uiuere: si temperatae omnes, minime omnium in ista uiuendum. In prima uero uitam agere potissimum est atque optimam, excepta septima. Illam namque ab omnibus alijs gubernationibus, non aliter quam ab hominibus Deum fecerere decet. S O C. Videntur hæc ita fieri atque contingere, & ut inquis, agendum. H O S. Nonne igitur omnes harum Rerum publicarum eo solo qui sapientis illius est, excepto, administratores segregare decet, utpote qui non reuera ciuiles, sed seditiosi uiri sint, laruarumque ingentium præsidēs, imò larua ipsa, similia maxima, maximeque præstigiatores, sophistarumque sophista? S O C. Cognomentum hoc istis qui ciuiles dicuntur, competere iure uidetur. H O. Iam tandem ab arte ciuili Centaurorum illam Satyrorumque choream uix tandem separauimus, quam supra cernere nos dicebamus, & a ciuili separandam arbitrabamur. S O C. Videtur. H O S. Durius præterea quiddam his restat, quod eo difficilius a rege discernitur, quo illi est natura coniunctus, ideoque idem nobis quod aurum effodientibus contigisse uidetur. S O C. Quemadmodum? H O S. Terram & lapides, aliaque permulta ab illo primum artifices separant: supersunt autem post hæc cognatiora quaedam auro preciosiora que commixta, igni solo ab auro secernenda, æs, argentum, quandoque etiam adamas: quæ uix tandem facta ad ignem examine explorantur, aurumque purum putum uidere nos sinunt. S O C. Ita de istis fertur. H O S. Eadem ratione & nos uidemur a ciuili nunc scientia uehementer aliena & longinqua admodum separasse, proxima uero & honoranda reliquisse. Quorum numero est, præfectura exercitus, iudicialis prætura, oratoria dignitas cum regia autoritate communicans, dum quod iustum est, persuadet, & cum illa publicas res gubernat: quæ si quis modo quod facile segreget, nudum iam ac solum illum quem quærimus, ciuilem nobis ostendet. S O C. Haud dubium est hoc omni studio conandum. H O S. Experientia quidem causa ipsius patefiet, per muscam uero patefaciamus. Ac dic mihi. S O C. Quid uis dicam? H O S. An est disciplina nobis aliqua muscæ artium uel quæ manuum ministerio peraguntur? S O C. Est. H O S. Quid igitur, num & hic scientiam esse aliquam dicemus, quæ doceat quæ artium discenda sit, quæ minus? S O C. Esse plane dicemus. H O S. Nonne hanc ab alijs esse diuersam? S O C. Et hoc. H O S. Deinde nullam ne earum, aut alteram alteri dominari, aut huic illas, aut illis hanc omnibus uelut antistitem præesse dicemus? S O C. Eam quæ de singulis artibus quænam discenda sunt, & quæ minus, diiudicat. H O S. Et docenti igitur, & discenti imperare illam asseris? S O C. Prorsus. H O S. Et eam quæ iudicat, persuadendum ne sit, an non, illi quæ persuadere potest? S O C. Quid nunc? H O S. Persuasionem illam quæ ad turbam fit per confabulationem quandam exhortationemque potius quam doctrinam, cui potissimum scientia tribuimus? S O C. Constat oratoriam tribuendam esse. H O S. Cuius artis officium dicimus, iudicare utrum ui an persuasionem uti, & in quibus, & contra quos uti deceat? S O C. Eius quæ persuadendi dicendique peritiam dominatur. H O S. Est autem, ut arbitror, ea nulla præterquam in ciuili hominis facultas. S O C. Præclare. H O S. Sic igitur protinus oratoria a ciuili facultate distincta uidetur, ut species quaedam alia, ciuili isti subiecta. S O C. Certe. H O S. Quid insuper de hac facultate cogitandum? S O C. Quæ? H O S. Qua pugnamus aduersus eos quibus bellum indiximus. Num artificiosam hæc, an artis expertem, esse dicemus? S O C. Quis uero arte carere dicat, ea omnia quæ militaris disciplinae sunt? H O S. Facultatē uero illā quæ cōsultando prudēter deliberare potest quib. cum bellū gerendū sit

Oratoria facultatis maiestas

Quomodo oratoria a ciuili distincta guatur

fit, uel pax ineunda, nunquid ab ea diuersam, an eadem cum illa putabimus? S O C. Diuersam, siquidem superioribus stamus. H O S. Nonne si superiorum rationem sequimur, hanc quæ de bello cōsultat, illi quæ bellum gerit, dominari dicemus? S O C. Idipsum. H O S. Quæ uero facultatem uere præter regiam illam ciuiliū rerum disciplinam potētissimam totius rei militaris arti præesse dicemus? S O C. Nullam prorsus aliam. H O S. Scientiam igitur eorum qui exercitus ducunt, quia obedit & seruit alteri, haudquaquam ipsam ciuilem facultatem ponemus esse. S O C. Haud sane decet. H O S. Age iam prætorum qui iuste singula iudicant, munus cogitemus. S O C. Cogitemus. H O S. Nunquid longius patet, quam ut circa cōtractus omnigenos quid iustum, quid non, cōsideret, & ad normam legum quas rex ipse cōdidit, respiciens, de singulis iudicet, propria uirtute semper adhibita, per quā neque muneribus, nec minis, nec misericordia, nec odio, nec amore legibus transgressis, mutuas accusaciones dissoluat? S O C. Non aliud certe quam nunc abs te dictum, iudicis est officium. H O S. Constat itaque uim iudicium non esse regiam illam maiestatem, sed legum custodem, regisque ministrum. S O C. Apparet. H O S. Quiquis artes quas memorauimus, cunctas considerauerit, cogitare debet earum nullam esse ciuilem quam quærimus disciplinam: quippe cum regiae maiestatis officium sit, non ut ipsa quidem agat, sed ut agere ualentibus imperet, cognoscatque imperium & uim eorum quæ in ciuitate sunt maxima, tum quid decorum, quid opportunum sit, quid contra: cæteras uero facultates iussa capeßere, & mandata transigere. S O C. Optime. H O S. Quamobrem artes illæ quas modo narrauimus, cum neque suis ipsarum, neque inuicem dominæ sint, sed singulæ proprijs quibusdam incumbant operibus, merito munijs proprijs propria sortita sunt nomina quoque. S O C. Apparet. H O S. Eam uero quæ cunctis his præsidet, legumque & omnium quæ in ciuitate sunt, curam habet, omniaque contexit, merito communi appellatione comprehendentes, ciuilem scientiam nuncupamus. S O C. Omnino. H O S. Nunquid in præsentia secundum textorie facultatis exemplum percurrere hanc decet, postquam omnia quæ in ciuitate sunt genera, patefecimus? S O C. Maxime. H O S. Declarandum deinceps, ut uidetur, quæ sit cōcinnatio regia, & qua ratione complicitatē textatque, qualemque texturam nobis efficiat. S O C. Sic est. H O S. Res quidem demonstratu difficilis, sed quoniam necessaria uisa est, pro uiribus declaranda uidetur. S O C. Omnino declarandum. H O S. Quod enim uirtutis pars a specie uirtutis differat, facile potest aduersus etiam contentiosos homines multorum opinione probari. S O C. Haud intelligo. H O S. Sic forte intelliges. Fortitudinem arbitrari te puto partem aliquam uirtutis esse. S O C. Penitus. H O S. Temperantiam autem a fortitudine esse diuersam, esse tamen eiusdem partem cuius est fortitudo. S O C. Ita. H O S. Mirum quiddam de his statuere audendum est. S O C. Quidnam? H O S. Quod duo hæc quodammodo multis in rebus sibi inuicem plurimum aduersantur. S O C. Qua ratione id ais? H O S. Inauditum hoc siquidem partes uirtutis omnes mutua inuicem amicitia uinciri dicuntur. S O C. Vtique. H O S. Consideremus itaque diligenter, utrum hoc ita simplex sit, an differentiam horum maximam in cognatis quodammodo habeat. S O C. Nempe. sed dicas ubi considerandum. H O S. In omnibus quæcunque pulchra uocamus, & ad duas inter se cōtrarias species ea referimus. S O C. Dic apertius. H O S. Velocitatem uel corporum, uel animorum, uel uocum, siue horum ipsorum, seu etiam simulacrorum quæcunque uel musica uel pictura exprimit imitando: horum tu quicquam uel ipse laudasti, uel laudatem alium audiuisti? S O C. Quid igitur? H O S. Recordaris quomodo illa in unoquoque istorum laudantur? S O C. Minime. H O S. Utinam igitur possem hæc ita, ut mihi uidetur, explicare uerbis. S O C. Quid prohibet? H O S. Facile hoc, ut uideo, tibi uidetur. quare ipsum in generibus subcontrarijs consideremus. Hæc fiunt, quoties miramur rerum multarum uelocitatem, uehementiam, acumen siue cogitatione, siue corpore, siue etiam uoce, una quadam fortitudinis appellatione solemus uti laudando. S O C. Quo pacto? H O S. Acutum dicimus & forte, uelox & forte, uehemens & forte: hasque naturas communi fortitudinis nomine laudare solemus. S O C. Profecto. H O S. Nonne etiam cum quid sensim leuiterque fit, eam rem in multis actionibus sæpe laudamus? S O C. Valde. H O S. Nonne contra hic, quam illis laudibus utentes dicimus? S O C. Quomodo? H O S. Quieta hæc, sæpe dicimus, & temperata, & hæc circa cogitationem amamus, circa actiones tarda & mollia, circa uoces lenia atque graua, & omnem rhythmicum numerosumque motum, omnemque musam opportuna tarditate utentem: hisque omni-

Scientiam re militari subiectam esse ciuili

Quod iudicialia est regis pedisse qua

Quæ ciuili scientia

Qualis sit textura regis

bus moderationis nomen non fortitudinis adhibemus. *S O C.* Vera loqueris. *H O S.* At quotiens opportunitatem ista non seruant, contra mutatis nominibus uituperamus. *S O C.* Qui? *H O S.* Cum acutiora fiunt uelocioraque, & asperiora siue duriora quam opportunitas exigit, dicimus contumeliosa, petulantia, furiosa: cum uero grauiora tardioraque, & meliora fiunt, timida ineptaque dicimus, & ignaua: ac propemodum & haec & temperantiae fortitudinisque naturam contrarias esse, uelut hostiles formas, & inter se seditionem agitates inuenimus, nec unquam in actionibus quas circa haec uersantur, commiseri, neque eos insuper quorum in animis haec insunt, inter se consentire, sed discrepare potius, si modo diligenter inuestigemus. *S O C.* Vbi inquis? *H O S.* In his inquam omnibus quae retulimus, quin & in alijs ut consentaneum est, permultis: nam cum utriusque pro naturae suae affinitate partim res ut proprias suasque laudent, partim ut alienas & extraneas reprobent, in multis eos sibi uehementer aduersari contingit. *S O C.* Videntur. *H O S.* Altercatio haec specierum talium quibusdam ludus quidam est, in maximis autem rebus morbus fit omnium ciuitati grauisissimus. *S O C.* Qualibus in rebus inquis? *H O S.* In omni, ut consentaneum est, constitutione uiuendi. Nam qui caeteris modestia praestant, uitae tranquillitati student, sua semper priuatim agentes, pacis auidi concordiaeque tam erga exteros, quam erga conciuues. Atque huius amoris excessu fit, ut dum suis priuatim incumbunt operibus, clam & ipsi imbelles eneruatique reddantur, & iuniores suo exemplo emolliant & effaeminent. Unde inuadentibus quibuslibet expositi sunt, ac breui ipsi natique, & patria omnis paulatim amissa libertate succumbunt. *S O C.* Durum ualde morbum grauemque narraisti. *H O S.* Qui uero ad fortitudinem magis quam oporteat declinantes bellicosam uitam uehementer affectant, hi saepe patriam suam ad bellum incitant & hortantur, unde gentes plurimas, & potentes urbi suae inferas reddunt. Quapropter uel funditus ciuitates suas euertunt, uel imprudenter in hostium redigunt seruitutem. *S O C.* Sic quoque accidit. *H O S.* Ergo quis neget in his haec utraque sibi inuicem plurimum aduersari? *S O C.* Nemo utique. *H O S.* An non quod ab initio quaerebamus, nunc inuenimus? quod uidelicet partes uirtutis quaedam non parue natura, & ipsae secum pugnant, & qui habent, discrepare inter se plurimum faciunt? *S O C.* Apparet. *H O S.* Hoc itidem uideamus. *S O C.* Quidnam? *H O S.* Num scientia aliqua sit ex his quarum actio in componendo uersatur, quae opus aliquod suum uel uilissimum etiam, sponte ex malis simul & bonis construat? An potius omnis scientia praua semper prouentibus uitae, apta uero & utilia captat? ex his autem partim similibus, partim dissimilibus mala, utilia omnibus in unum collatis, unam quandam uim ideamque conflant? *S O C.* Istud potius. *H O S.* Nunquam igitur uera secundum naturam ciuilium rerum peritia ex malis bonis uel hominibus ciuitatem ullam sponte constituet. sed disciplina & periclitatione aliqua unum quencumque explorabit, factoque examine, idem illud postea munus his qui & docere alios, & ipsi obsequi possunt, committet: quibus ipsa sic sedulo praesidebit mandabitque, ut textoria ars carminatoribus caeterisque lanificij praeparatoribus praesidet, talia praecipiens singulis, qualia ad texturam suam conducere arbitratur. *S O C.* Ita prorsus. *H O S.* Eadem ratione regia maiestas mihi uidetur omnibus iuxta legum instituta caeteras imbuentibus educantibusque praesidens, id duntaxat ut exerceant doceantque permittere, quod ad ipsius rationem attinens mores decoros inducat: eos autem qui fortitudinis, temperantiae uel, aut caeterarum uirtutum uim assequi non possunt, sed prauitate naturae ad impietatem, petulantiam, iniustitiamque trahuntur, e coetu ciuium eijcit, exilioque, morte & extremo opprobrio damnat. *S O C.* Ita quodammodo traditur. *H O S.* Ignaros autem pusillanimesque homunculos seruili ministerio subiugat. *S O C.* Scite admodum. *H O S.* Caeteros autem quorum ingenia ad generosum habitum per disciplinam euehi possunt, arteque inter se contemperari patiuntur, seruat atque tuetur. Ex his uero quae ad fortitudinem magis uergunt, staminis uice propter solidos mores esse censet: quae autem ad modestiam, molli teneraque materiae similes, imaginem habere subtegminis crocei coloris. Ea denique quae in contrarium diuersumque natura tendunt, hoc modo uincire inuicem, & contexere nititur. *S O C.* Quo? *H O S.* Primo quidem iuxta cognationis rationem partem animae sempiternam diuino uinculo nequit: post diuinam autem, illam quae animalis naturae est, humanis. *S O C.* Quomodo istud? *H O S.* Quotiens in animis uera stabilisque de pulchro, iusto, bono, horum uel contrarijs rebus opinio fit, diuinam illam in genere daemónico, id est, scito felici-

lici fieri asseuero. *S O C.* Decet sane. *H O S.* Scimus ne oportere ciuilem uirum ac bonum latorem legum, solum regia musa posse hoc illis inferere, qui rectae disciplinae ut decet participes sunt, quos uel modo commemorauimus? *S O C.* Consentaneum id quoque. *H O S.* Qui uero id facere o Socrates nequit, nominibus quae iam quaerebamus appellari non debet. *S O C.* Non certe. *H O S.* An non fortis animus si ueritatis huiusmodi sit particeps mansuefcit, atque ita maxime iuste inter alios uiuere & agere cupit? si autem omnino sit expers, ad ferinam naturam delabitur? *S O C.* Proculdubio. *H O S.* Atqui & modestus natura animus opinionibus illis imbutus, reuera temperas moderatusque adeo ut reipublicae utilis sit, efficitur. Vacuus autem turpem stoliditatis ignauiaeque reportat infamiam. *S O C.* Valde. *H O S.* Nonne dicendum est complicationem uinculumque huiusmodi, & malis ipsis inter se, & bonis erga malos, stabile nunquam esse? neque scientiam ullam hoc ad eiusmodi homines uincendos de industria uti? *S O C.* Prorsus. *H O S.* Illis autem quos generosis moribus natura donauit, & ad naturae normam educauit consuetudo, solis id uinculum per leges inditur: estque in his ars illa ciuilis uelut remedium, & hac ratione illa ipsa, qua supra diximus, partium uirtutis natura contrariarum pugnantiumque conciliatio diuina quaedam fit. *S O C.* Vera haec sunt. *H O S.* Vbi diuinum hoc uinculum constat, facile est & inuenire, & inuenta perficere uincula humana. *S O C.* Qua ratione? & quae potissimum? *H O S.* Affinitatum liberorumque necessitudines illas, quaeque in elocutionibus nuptijsque fiunt: plurimi enim circa haec non recte ad procreandum liberos copulantur. *S O C.* Quamobrem? *H O S.* Diuitias enim potentiamque in his rebus que cupide persequantur, quid attinet diligentius oratione percensere? *S O C.* Nihil. *H O S.* De illis autem quibus genus curae est, loqui praestat, si quid forte praeter modum agant. *S O C.* Aequum est. *H O S.* Agunt autem nulla quidem ratione recta, praesentem uoluptatem secuti, & ex eo quod similibus tantum delectantur, dissimilibus uero minime, difficultatis plurimum excitant. *S O C.* Quo pacto? *H O S.* Modesti siquidem homines similes sui mores quaerunt, & quo ad possunt ex huiusmodi & ipsi ducunt, & elocant suas talibus. Eodem pacto forte illud genus, similes sibi adsciscit, cum oporteret contra omnino ab utroque genere fieri. *S O C.* Quomodo? & quam ob causam? *H O S.* Quoniam fortis naturae haec est conditio, ut si per multas successiones expers temperantiae permaneat, principio fiat robustior, tandem uero in furorem uersa deficiat. *S O C.* Conuenit. *H O S.* Rursus anima pudore abundans, audacia uero fortitudinis undique carens, si per multas similiter generationes transeat, segnior fit quam decet, ac demum extremo quodam torpore mergitur. *S O C.* Id quoque ita contingere constat. *H O S.* His ut diximus ligamentis uincire utraque hominum genera facile possumus, si, ut diximus, opinionem de bonis & pulchris utraque habeant eandem. Hoc autem unum & integrum regiae texturae opus est, ut nunquam moderatos mores seorsim a fortibus esse permittat, sed utraque ingenia inuicem per opinionis eiusdem consensionem, per honores uituperationesque, per alterna coniugia contexens, telam ex his lenem optimeque coherentem efficiat, hisque communiter semper ciuiles magistratus muneraque committat. *S O C.* Quo pacto? *H O S.* Vbi unius sufficere gubernatio, hominem praeditum moribus utriusque praeficiet. Vbi pluribus opus erit, utriusque generis partes aliquas commiscebit. Temperatorum enim principum mores cauti admodum, & iusti, & salutare: acri promptitudine & uehementia quadam ad agendum idonea indigent. *S O C.* Ita de his quoque uidetur. *H O S.* Fortitudo autem in cautione, & iustitia illis cedit, in rebus agendis plurimum antecellit. Neque uero possunt in ciuitate omnia bene agi priuatim & publice nisi ambo haec adsint. *S O C.* Non certe. *H O S.* Finem igitur ciuilis actionis recta plicatione contextum tunc extare dicamus, quando fortium & temperantium ingenia concordia amicitiaque concilians, communem illorum efficit uitam: qui sane contextus praclarissimus omnium est & optimus: aliosque, insuper omnes in ciuitate tam seruos que liberos protegens, & complectens, hac textura serieque comprehendit: atque ita dominae, & praesidet ciuitati, ut nihil praetermittat eorum quae, quo ad fieri potest, beatam efficiunt ciuitatem. *S O C.* Profecto nobis holpes regium ipsum ciuilemque uirum egregie definisti.

X T A T apud Græcos uerissimum de Platone dictum, Phæbum uidelicet duos præcipue filios genuisse, Aesculapium, et Platonem. Aesculapiū quidem qui corporibus, Platonē uero qui animis medicaretur. Socratem quoque Socratici omnes purgandorum gratia animorū à deo missum fuisse testantur. Morbus autē animi in falsis opinionibus malisq; moribus uidetur consistere. Tantum uero malum ingenū animis haud tam facile ab alijs, quam à sophistis solet inferri. Profecto philosophi sunt qui ueritatem studiose querunt ueritatis duntaxat ipsius amore. Sophista uero, opinionem affectant, similiter opinionis amore. Hi enim quasi disciplinarum mercatores et caupones, undiq; opiniones absq; delectu uarias cōgregant, tum ad excogitandum, tum ad dicendum utcumq; libuerit pertinentes, quas deinde quasi uenales diuitibus uendant adolescentibus, diuitiarū et inanis gloriæ gratia. Itaq; nihil unquā habent pensi, utrū uera, uel bona an contra, aut ipsi discant, aut alios doceant: sed et confundunt, et passim errores effundunt quotidie plurimos, nulla prorsus rectæ relationis habita ratione, modo et diuitias cumulent, et uulgare gloriā consequuntur. Quamobrē necesse est adolescentibus atq; uiros, qui sophistas ob sapientiæ opinionem, et eloquentiæ fucum plurimi faciunt, quotidie ab illis falsarum opinionū, pessimorumq; morū uenena combibere. Siquidē mali mores, et falsas sequuntur opiniones, et facile ab auaris ambiciosiq; præceptoribus, qui nihilominus plurimi existimantur, in discipulos transfunduntur. Plato igitur animorū miserus tam prone, tam grauitate periclitantiū, frequētissime sub Socratis sui persona maleficos, ueneficosq; sophistas pro uiribus detestatur, quo uidelicet homines discedi cupidi caute fallaces deuitēt Sirenum cantus, et noxia pocula Circes. Neq; tamē inuestiuis eos manifestis effulminat, ne uel ipse perturbatione ulla odioq; in illos uideatur adductus, uel ipsi ipsorumq; sectatores, uenenosa in eum impudentissimæ lingue tela retorqueant. Ergo partim ironia, partim risu, sæpe ioco, et ludo, sæpius honesta quadam redargutione immeritā sophistis auctoritatē conatur adimere. Id quidem in sophista acutissime perficit. Idem in Gorgia elegantissime. Facete admodum et urbane in Hippia. Scite et argute in Euthydemo. Artificiose etiam in Protagora, sæpeq; similiter. Vbiq; uero Sophistas omnia profitētes inducit iactabundos, et gloriosos, temerarios in super, et auaros. In principio quidem disputatiōis satis aptos, paulatim uero ineptiores, postremo omnium ineptissimos, qui nulla de re præcipue grauiori, uel quid sit, uel quanta, uel qualis, intelligant: cuiq; profiteantur omnia, nihil eos omnino scire conuincit. Hactenus in omnibus Platonis dialogis in quibus Sophistarū cōmemoratio fit, præfatos esse sufficiat. Pergamus iam ad Protagoram. Socrates à Diotima fatidica artem amatoriam didicit, per quam sciebat per corporū pulchritudinem quasi per uestigia quædam sagaciter uenari, tum animi, tum mentis angelicæ, deiq; pulchritudinē, eandemq; artem ubiq; docebat. De hac eius arte Plato, et sæpe alibi, et in symposio ac Phædro præcipue pertractauit. Eandem in principio huius libri significauit. Idcirco subiunxit eum non minus amare uirū quam adolescentē. Ac paulo post seniores quoque amare ardentius, modo sapientiores appareant. Post hæc Socrates dum Hippocratem adolescentē disciplinarū auidissimū artificiosissime monet ne temere cuiuslibet se disciplinæ cōmittat, non solum illum, sed et nos cōmonefacit, ut curā animi longe magis quam corporis habeamus, caueamusq; diligēter ne disciplinis ipsum noxijs imbuamus. Eas enim magis obesse animo, quam corpori nostro uenenū. Mox quasi pictor Sophistarū fastum, uanitatemq; ante oculos ponit. Demonstrat quoque quantum iuuentus credula eorum tum pompam admiretur, tum lenocinijs capiatur. Deinde ad ea descendit quæ maximi ad uitam momenti sunt, et quibus sophistæ plurimum gloriantur, querens de uirtute quidē omni, præcipue uero de præcipua, id est ciuili, per quā et propria cuiusq; et familiaris, et publica res ad summū bonum recta ratione disponitur: quam ueluti præ ceteris necessariam Plato in omnibus penē querit dialogis: intereaq; ostendit hanc nullo modo à Sophistis esse petendam, sed quodammodo à philosophis: qui cum uerum intelligant colantq; bonum, nimirum recto ad ipsum tramite deo duce perducere possunt. Sed redeamus nunc ad Sophistam, quem non posse uirtutem eiusmodi, uel exemplo tradere, uel disputatione docere, ex hoc planē perspicitur, quod et ipse uirtutis est expers et rectū disputandi ordinem non obseruat. Cū enim interrogetur Protagoras hic à Socrate, utrum uirtus doceri possit nec ne, utpote qui ueræ differendi artis sit ignarus, recipit statim se ostensurū uirtutem posse doceri antequam quid ipsa sit quot ue in partes diuidatur, aperiat. Socrates autē tentandi Sophistæ gratia argumentatur eam doceri nō posse, his penē uerbis. Quando publice de aliquo eius artis opificio consultatur quæ à certis præceptoribus doceri potest, nullus admittitur ad consilium præter illos qui artem eiusmodi ab ipsis præceptoribus didicerunt, ipsiq; exercuerunt. Quando uero de publicis rebus quæ ad uirtutē ciuilem spectant deliberatur, omnes ferē similiter admittuntur, neq; ab ullo queritur utrū, et à quo, et quando peritiā ciuilem acceperit, quasi omnes intelligāt eam certis in scholis disci nō posse. Præterea si ab altero alteri traderetur, præcipue uiri in ea clarissimi rem hæc tam preciosam sæpe suis hereditario quodam iure relinquerent. Ad hæc Protagoras longis probat ambagibus doceri posse uirtutem. In quibus notanda quedam priscorum refert mysteria. Decet enim quamuis Sophista sit, nonnulla etiam legisse bona, et cū prolixè loquatur apud Platonem, utilia quedam adducere. Tradūt theologi ueteres sub terra quondam animalia latuisse, id est in prima mundi materia rerum semina præfuisse. Præterea Iouem, id est deum mundi opificē per se

quentes deos, hoc est per stellas, animalia ex elementis composuisse. Deos autem ministerio demonum animalia instrumentis aduinculisq; ad uitam necessarijs armauisse, ea uidelicet ratione, ut Prometheus, qui demonū sublimium ordinem significat, armaret homines: Epimetheus autē qui inferiorum demonū refert exercitū, bruta sulciret. neq; id quidem iniuria: siquidem altiores demones, naturæ incorporeæ atq; rationali: humiliores autē corporeæ irrationaliq; potius fauent. Quantum uero Epimetheus inferiorq; natura in his quæ ad corpus pertinet fauit brutis, tantū Prometheus prouidentiaq; superior in ijs quæ ad animū spectant hominibus cōsuluisse uidetur. Cū enim artis tribuit rationē, artificiosum omnium quæ natura bestijs dederat, exhibuit fabrum. Accepit autem artem ipsam unā cum igne ab officina Mineruæ, atq; Vulcani. Minerva quidem in arte ingenū, Vulcanus autē efficaciam continet, ignis deniq; instrumentū. Gemina uero hæc numina, Minerva Vulcanusq;, primo quidē in ipsis artium ideis excogitantur. Deinde in Mercurij Martisq; uirtutibus. Postremo in demonibus gubernatoribus artium. Ab his igitur omnibus Prometheus rationalis animæ gubernator in hominē traiecit artis industriā. Quoniam uero diuinitas id extitit donū, statim ob ipsam cum superis cognationē homo ueneratus est deum antequā uel loqueretur, uel artes aliquas exerceret: quippe cum diuinā munus ob mirificā eius potentiā prius erigat in diuinā quam porrigat per humana. Prometheū uero ob id munus dolore affectum, significat demoniū ipsum curatorem nostrū, in quo et affectus esse possunt, misericordia quadā erga nos affici, cōsiderantē nos ob ipsum rationis munus ab eo uel datum, uel potius excitatū, tanto miserabiliorem uitam in terris quam bestias agere, quanto magis sollicitam atque inexplicabilem. Quod quidem Pythagoras animaduertens, Epimetheum quantum ad hoc ipsum spectat, Prometheo anteposuit. Id autem illi quodammodo simile uidetur esse. Penitet me fecisse hominem. Proinde memento hominem hic quemadmodum et apud Moysen ex terra, et postremo creatum. Item more quasi Mosaico mundū initium habuisse. Sed de his alijs. Per eundem Prometheū in Philebo dicitur datam esse nobis à dijs differendi artē unā cum igne. Ars enim differendi, ubi uniuersalia in particularia diuidit, processum rerum à superioribus repræsentat: ubi particularia uicissim in uniuersalia rite resoluit, cōuersionem rerum ad superiora designat: ubi definit et ubi demonstrat, existentiam rerum ostendit, ibi quidem in seipsis, hic autē ab alijs dependentium. Ideo differendi facultas diuinum est donum, cum diuinum uniuersi ordinē referat. Cum igne uero data dicitur, quia ignis similiter diuidit, resoluit, definit atq; demonstrat. Item quia rationalis facultas ignis instar illuminat intellectum, accendit uoluntatē, et utrumq; eleuat ad sublimia. Quod autē traditur Prometheū ciuilem uirtutē saluti hominū penitus necessariā largiri nō potuisse, propterea quod uirtus eiusmodi penes Iouē sit, quod Prometheo nō licet ascendere, ea ratioe intelligendū est, quia ciuilis uirtutis officium est nō solū rebus humanis, sed etiā artibus imperare, singulasq; cū singulis ordinare, cunctas deniq; in cōmunem omnium formā dirigere. Idem uero officium Iouis ipse est in uniuerso, quod in hominū genere apparet scientiæ ciuilis officium. Quamobrē non iniuria ad Iouē ipsum spectat hæc nobis ex alto largiri. Vniuersalis enim uirtus ad uniuersalem Iouis pertinet prouidentia. Prouidentia uero demonū particularis est, et angusta, ideoq; in Iouis arcem nequit ascendere: cū angustior humiliorq; prouidentia, amplissimā eminentissimāq; æquare nō ualeat. Iupiter igitur per Mercuriū, id est per angelū diuinæ uoluntatis interpretem, ciuilis scientiæ leges, id est uoluntatis suæ decreta ad humanæ societatis generisq; salutē spectantia mentib. nō stris inscribit: inscribit in quā, et ab initio, quod Timæus aperte docet, et quotidie per angelos diuinā nobis uoluntatē interpretātes. Vnde intimus in nobis præsidet iudex inextinguibile rationis lumē, rectū uerū falsiq; et bonū maliq; examen, inuitabilis cōscientiæ stimulus. Per hanc deus infusam omnibus legem omnes ita ferē ad cōmune dirigit bonū, ut omnes flammæ leuitate erigat ad superna. Ab hac utiq; ingenita lege lex deinde scripta ductū originē. Quod quidem in ipso libri legū exordio Plato aperuit dicens, nō ab homine, sed ipso deo leges initium habuisse. Sed ut ad præsentem dialogū redeamus, subiungit Iouem per Mercuriū condidisse legē, qua iubeatur omnes ciuilitatis esse participes: quippe cum hæc sola sit uinculum ciuitatis: ipsamq; ciuitatē iustitia et pudore constantē ait ad omnes cœlitus demisisse, eo uidelicet pacto, ut quicumq; posthac uirtutis huius omnino expers prehensus fuerit, tanquā ciuitatis pestis ultimo afficiatur supplicio. Quem uero primo appellauit pudorē, deinde temperantiam nominauit. Est enim pudor ingenitus temperantiæ fundamentū. Temperantia quidem in ciuibus proprios cuiusq; moderatur affectus, gestusq; componit. Iustitia uero actus cuiusq; conducentes ad alios dirigit. Memento uero ciuilitatē in persona priuata his ferē duobus esse contentam, sed in publica ex Platonis mente his adhibendam esse prudentiam. Atq; id quidem penē satis in pace fuerit: in bello autē fortitudinē abhibeto, atq; ita ciuilitatis erit absoluta descriptio. Post hæc autē cōfirmat Protagoras à cōmuni hominū sententia uirtutis huius participes omnes esse debere, propterea quod, si quis iniustitiam suā palam fatetur, uulgo insanus habebitur: quasi omnes existiment tam necessariā communem ciuitati iustitiam, ut etiā si quis non habeat, saltem habere eam debeat simulare. Cum uero ostenderit hactenus ciuilem uirtutem esse omnibus maxime omnium necessariam, eiusq; affectū quendam siue fomitem semēq; ab initio diuinitus nobis infusum, demonstrare deinceps aggreditur uirtutem ciuilem, immo et alias (omnes enim illa complectitur) neq; naturā neq; casu absolutū firmumq; habitum sortiri posse, sed doctrinā duntaxat et consuetudine eius habitum comparari. Ad id uero primo rationem affert ostenden-

tem homines non solere aliquem ob ea quæ uel natura, uel casu sunt probare unquã, uel improbare: actiones autem uirtutis aut uitij, laudare semper aut uituperare. Deinde pueritiæ adolescentiæq; educatione sub domesticis, grammaticis, musicis, gymnasticis, legibus, ordine quodam longo disponit, ostendens totã uitæ institutionem ad id obnoxie contendere, ut declinentur uitia, uirtutes possideantur: quasi neq; uitia neq; uirtutes, uel fortuna, uel fato, sed at bitrio, & exercitatione proueniant. Interea priscorum perstringit sententiam de uitij puniendis consideratione dignã, uidelicet neminẽ quia deliquerit, sed ne uel ipse ulterius, uel alius eius ex p̄plo delinquat, puniendũ esse respondetq; ad illa quæ obiecerat Socrates. Nos autem omnibus quæ hæctenus disputata sunt auream illam priscorum sententiam tenemus alta mente repositam. Primo quidẽ deum ipsum uitæ salutiq; nostræ omnibus undiq; modis providere atq; cõsulere. Deinde ciuilem uirtutem donum esse diuinũ, ne quis forte confidat se absq; diuina gratia remp. recte feliciterq; gubernaturũ. Id enim in Legibus, & alibi Plato cõfirmans ait: quemadmodũ bestie multæ ab una nisi sub humano pastore recte duci nõ possunt, ita neq; homines multi feliciter ab uno quodam rege, nisi & unus regatur à deo. Ideoq; regendi facultatem non aliunde quã à deo haberi in Theage & Menone probat. Protagoras uero sophista quid uelit ipse uiderit. Deniq; quã necessaria sit inuiolata iustitia missa cõliis meminimus, si aures assidue nostras priscorum uoces illæ circumsonent: Mortales quondam miseri antequam ciuilitas cõliis mitteretur, neq; segregati uiuere poterãt, quin passim laniarentur à feris, neq; iterũ cõgregati, quin à se inuicem lacerarentur. Itaq; salutem nobis quã cunctæ simul artes præstare non potuerunt, sola tandem iustitia præstitit. Post hæc Socrates ne Sophista propter nõnulla quæ ab alijs accepta narrauerat bona, admirationi sit audientibus, ironica quadam, & urbana, & artificiosa redarguendi ratione reddit illum præsentibus deridendũ. Interrogat enim postquam de uirtute tam magnifice fuerat elocutus, utrum una sit tantũ uirtus an plures. Præterea si plures, utrum sint partes unius, necne. Rursus si partes, nunquid similes sibi inuicem atq; toti, an utrinq; dissimiles. Ad hæc Protagoras neq; recte scit respondere, neq; definire aut partiri uirtutes, neq; distinguere qua ratione similes sint, & qua dissimiles, neq; quod in disputando turpissimũ est, euitare quin ad id facile deducatur, ut sæpe sibijpsi repugnet. Tandem uero cum ob ignorantia respondendi inciperet Protagoras tergiuersari, ideoq; Socrates abiturũ se simularet, ab auditoribus Sophista ad differendum est reuocatus. In qua quidem altercatione Protagoras primum Sophistæ superstitiosa circa uocabula curiositas demonstratur, deinde Hippicæ quoq; Sophistæ ostentatio in concionando tumidior. Postremo Protagoras reuocatus ad disputandũ, importune nimium, & inepte in carmina poesimq; digreditur, interrogans Socratem de quadã Simonidis poetæ sententia, quam & ipse minime intellegere à Socrate mox conuincitur, mentẽ Simonidis exponente, quasi dixerit, uirũ bonum fieri quidem esse difficile, perseverare autem impossibile. Hic audies priscorum sapientiam uerbis quã paucissimis fuisse contentã: atq; posse breuibus multa complecti, uiri absolute docti opus esse. Item neminem mala turpiaq; sponte cõmittere, sed ignorantia, Deniq; ubi dialectico more differitur, poetica respuenda. His actis iterum Sophista tergiuersatur, atq; uix à præsentibus reuocatur. Tunc Socrates ad priorem de uirtute disputatione regreditur, utrũ multæ sint uirtutis unius partes, & qua inuicem ratione se habeant. Protagoras autem iterum labitur, affirmãs alias inter se uirtutes esse simillimas, quod in superioribus non admiserat: item fortitudinẽ ab alijs longissime separã, cõsentiensq; homines absq; prudentia ceterisq; uirtutibus fortes esse posse. Qua in re sibimet repugnare deinde cõpellitur, confiteriq; non solum fortitudinem, sed neq; etiam uirtutes ullas absq; prudentia posse consistere. Tum uero de bono, & malo multa tractantur. Siquidem prudentia est scientia eligendi boni maliq; uitandi. Ambigitur autem utrum bonum malumq; idẽ sit penitus quod & uoluptas atq; dolor. Neq; affirmatur id quidem omnino, neq; manifeste omnino negatur. De hoc enim in Gorgia, Phileboq; & alibi. Omnino uero probatur prudentia ipsam in qua & finis uitæ cognitio, & uiarum ad hũc conferentiũ consistit electio, moralium uirtutum esse principem atq; ducem: idq; usq; adeo asseritur ut uirtutes quasi scientiæ, id est prudentiæ quædam uideantur esse, uitia uero inscitia, scilicet imprudentiæ quædam. Additur deinde peccata omnia ab ignorantia proficisci, neq; ullum aliquãdo electurum mala nisi deceptum imagine boni: neq; fugiturum bona, nisi imagine quadam mali perterritum. Siquis uero dixerit hominem bona discernentẽ atq; mala, ab illis tamen diuerti, ad hæc contra conuerti, propterea quod à uoluptate uel affectu sensuum alio superetur, Socrates id negabit, asserens id ipsum quod ab affectu superari dicitur, nihil esse aliud quã inscitiam: Scientia uero omnium quæ in nobis, & circa nos sunt, potentissimum esse, neq; ab ulla re unquam superari posse. Deniq; concludit scientiam plurimum, immo totum ad uirtutem beatitudinemq; cõferre, ignorantiam uero pariter ad contraria. Iterumq; Protagorã corripit, quod & sibimet contradixerit, & ordine usus præpostero fuerit. Siquidem antequã quid sit uirtus definiat, partiri eã aggreditur, & utrum doceri ualeat disputat. Simulat quinetiam Socrates se quoq; in repugnantiam esse deductum, ex eo duntaxat quod Sophistam secutus fuerit aberrantem, admonetq; ut Promethei prouidentia potius quã Epimethei properantiam in omni uita pro uiribus imitemur.

PROTAGORAS VEL SOPHISTAE PLATONIS

LIBER TRANSLATVS E GRAECA LINGVA IN LATINAM à Marsilio Ficino Florentino ad Laurentium Medicem uirum Magnanimum. Personæ Dialogi.

FAMILIARIS, SOCRATES, HIPPOCRATES, PROTAGORAS, ALCIBIADES, CALLIAS, CRITIAS, PRODICVS, HIPPIAS.

Debat abiq; personis perpetua narratione constare res

VNDENAM ò Socrates prodis? An uidelicet à uenatione illa redis ad quam honesta Alcibiadis indoles prouocare te solet? Nã nuper contemplanti mihi uisus est pulcher uir, iam uir inquam, qui possit scilicet inter nos ipsos censeri, utputa cui per genas plurima lanugo iam serpit. SOC. Esto, quid tum? An non probas Homerum, qui gratissima est, inquit, primæ lanuginis ætas? Eam uero nunc Alcibiades agit. FAM. Imò uero. At in præsentia unde? nunquid ab illo prodis? & quomodo erga te nunc affectus est adolescens? SOC. Bene quidẽ, hodie præsertim mihi uisus est: nam mihi sæpe hodie in dicendo succurrit, & ab illo nũc uenio. Ac mirabile tibi quiddam referam. præsentem illum minime intuebar, & aliò intendens ad eum uix aduertebam. FAM. Quidnam tanti fuit, ut te ab illo diuerneret? neq; enim formosior ullus è nostris ciuibus adesse poterat. SOC. Immo aderat quidam admodum pulchrior. FAM. Quid ais? ciuis ne? an peregrinus? SOC. Peregrinus. FAM. Cuias. SOC. Abderites. FAM. Nunquid adeo insigni forma præditus tibi uisus est peregrinus ille, ut Clinia filio eum præstare putaueris? SOC. Quid prohibet ò beate quo minus quod sapientius est, sit & pulchrius? FAM. An forte à sapientis cuiusdam colloquio uenis? SOC. Sapientissimi profecto omnium nostræ ætatis hominum, si modo sapientissimus tibi aliorum omnium Protagoras esse uidetur. FAM. En quid ais? nunquid huc accessit Protagoras? SOC. Nudiustertius. FAM. An modo cum illo fuisti? SOC. Modo, & multa locutus sum, audiui etiam multa. FAM. Non tu illa nobis refers? nisi quid prohibet. Sedere hic licet. Tibi quidem puer iste cedit. SOC. Referam equidem, & gratiam insuper si audieris, habebo. FAM. Et nos tibi, si dicas. SOC. Audire igitur. Superiori nocte ante lucis exortum Hippocrates Apollodori filius frater Phasonis ostium meum baculo uehemẽter pulsauit: & cum ostium aliquis aperuisset, repente ingressus est clamitans, Dormis ò Socrates, an uigilas? Ego autem cognita eius uoce, Hippocrates hic est inquam. O Hippocrates nunquid noui? Nihil, inquit, nisi gratum nunciaturus aduenio. Optime, inquam. Sed quid istud? quæ te huc causa appulit? Protagoras uenit & prope me diuertit. Tum ego, ille iam pridẽ uenit. tu uero modo audisti? Vesperis profecto, inquit ille: scabellumq; in te nebris manu contrectans ad pedes meos subsedit, adiecitq; hesternis uesperis sero admodum ex Oenoe reuersus. puer enim me Satyrus fugerat: cumq; persequi me illum significare tibi uellem, alio quodam interueniente oblitus sum. At cum uenissem, cœnatiq; essemus, & somno nos dare uellemus, tunc primum nunciat frater uenisse Protagoram. Illico ad te properare tentaui, sed intempesta nox detinuit. Somno autem experrectus laboreq; leuatus, mox ad te huc aduentaui. Ego uero uiri magnanimitatem stuporẽq; animaduertens, Quid hoc ad te, inquam? Num aliqua te iniuria Protagoras afficit? Tum ille subridens, sanẽ inquit, propterea quod solus sit sapiens, me uero non efficiat sapientem. SOC. Imò certe & te sapientẽ reddet, si mercede illi oblata persuaseris. HIP. O Iupiter atq; ceteri dij, neq; meis neq; amicorum rebus parcerem, modo id me cõsecuturum confiderem: atq; idcirco te nunc adeo, ut apud eum pro me intercedas. Ego enim & iunior sum, & Protagoram nunquam nec uidi nec audiui. puer enim tunc eram cum huc primum accessit. Virum quidẽ hunc omnes ò Socrates laudant, & in dicendo sapientissimum ferunt. Sed cur non properamus ad eum, ut domi illum conueniamus? Diuertit sanẽ ut audiui, apud Calliam Hipponici filium. Eamus iam. SOC. Nondum ò bone uir, inquam, illuc eundum. Nam ualde adhuc profunda nox. Sed eamus ad aulam, ubi deambulabimus quoad aurora luceat, postea Protagorã ipsum adibimus: neq; enim summo mane domo exit Protagoras. Quapropter confide, domi nanq; illum comperiemus. His

Occasio dialogi

dicti, surreximus, & in aulam profecti sumus: ac uolens ipse fiducia eius periculum face-
re, intuitus sum diligenter, atq; ita interrogavi. Dic age ô Hippocrates, ad Protagoram
nunc accedis mercedem pro te illi daturus: ad qualem hominem uadis: & ipse qualis ex
eo uir euasurus? Quemadmodû si ad Hippocratem tibi cognominem Coum illum Ae-
sculapij stirpe natum proficisci uelles, pro te mercedem erogaturus, & aliquis quæreret,
Dic mihi ô Hippocrates mercedem Hippocrati dabis? Qualinam homini, & cuius ra-
tione? quid responderes? HIP. Ut medico. SOC. Qualis & ipse futurus, idest cuius gra-
tia? HIP. Ut medicus euasurus. SOC. Sin autem aut Polycletum Argium, aut Phidiâ
Atheniensem adires mercede pro te oblata, & aliquis percôtaretur qualibus hominibus,
& qua ratione Polycleto, & Phidiâ argentum offers? quid ad hæc? HIP. Tanquam scul-
ptoribus. SOC. Tu uero qualis homo futurus? HIP. Sculptor uidelicet. SOC. Attende
obsecro: ad Protagoram nunc ego ac tu proficiscimur, & argentû tui gratia dare tibi pa-
rati sumus, si modo pecuniâ nostrâ sufficient, & si impetrare licet: sin minus, amicorum
insuper pecunias erogabimus. Si quis ergo nos ad hæc adeo properantes interroget. Di-
cite mihi quæso ô Socrates & Hippocrates, qualinam homini, & qua ratione Protagorę
pecunias tribuere cogitatis, quid illi responderemus? Quodnâ potissimû Protagorę co-
gnomentum audiuius? Phidiâ quidem sculptorem nominant, Homerum uero poe-
tam. Protagoram autem? HIP. Sophistam ô Socrates uirum hunc appellant. SOC. Er-
gô tanquam ad sophistam mercede conducendum pergimus? HIP. Maxime. SOC. Si
quispiam te interroget qua mente, & qualis euasurus ipse Protagoram adeas, quid ad il-
lum? Hic Hippocrates erubuit. iâ enim aurora paulisper illuxerat, quo uultus eius pate-
re habitus poterat. respondit deinde: Ut supradicta concludunt, profecto tâquam sophi-
sta & ipse futurus. SOC. An non pudet inter Græcos Sophistæ cognomenti? HIP. Ve-
hementer ô Socrates, si quod sentio proferendum est. SOC. Sed enim uide ô Hippocra-
tes ne forte aliò tendat tuû hoc Protagoricæ artis studiû q̄ ut sophista efficiaris. Quem
admodum grammatici ludû citharædiq; atq; gymnastici non artis ipsius exercêda gra-
tia frequentasti, sed quadam potius auuiditate discêdi, ut priuatum ac liberum hominem
decer. HIP. Talis omnino studiij mei apud Protagoram ratio futura uidetur. SOC. Scis
ne quid nunc facturus sis? an te fugit? HIP. Qua de re? SOC. Animi tui curâ uiro, ut ais,
sophistæ es commissurus. Quid autem sophista sit si scias summopere admirabor. Quod
si ignoras, nescis quale sit istud, bonum ne an malum, cui operam impêdere studes. HIP.
Scire equidem arbitror. SOC. Dic ergo, quid sophistam esse censes? HIP. Arbitror esse
hunc ut nomen significat, qui rationes ad sapientiam pertinentes intelligit. SOC. Idem
quoq; de pictoribus ac fabris licet dicere, eos esse uidelicet qui ratiões ad sapientiã perti-
nentes intelligunt. Verû si quis de pictoribus peteret, ad quarum rerû sapientiã, respon-
deremus utiq; ad efficiendarum imaginum sapientiam, similiterq; de cæteris. Et si eodẽ
modo de sophista interrogaremur, qualẽ eius sapientiam esse respõderemus? quod eius
officium? HIP. Sapientiam profecto qua homines ad dicendum facundi reddunt. SOC.
Vere sic forsitan diceremus, non tamen sufficienter. Responsio enim illa interrogatio-
nem aliam exigít, quibusnã de rebus dicendi peritos Sophista homines reddat. Cithari-
sta nempe iisdẽ dicendis aptos facit, in quibus et eruditos, in pulsanda uidelicet cithara.
nonne? HIP. Certe. SOC. At uero sophista quam dicendi facultatem præstat? quibus de
rebus? patet quod de his quæ intelligit. HIP. Verisimile id quidẽ. SOC. Quid ergo istud
est, quod & ipse Sophista intelligit, & alios docet? HIP. Ignoro Hercle. SOC. An non ui-
des quanto discrimini animum tuû subdas? nûquid si corpus tuum eidem discrimini sup-
positurus esses, quo uel in melius uerti, uel in deterius posset, non prius alicui tantum de
te periculum facturo committeres, quam diligenter considerasses, committẽdum ne sit
an non: amicos quinetiam, & propinquos diu de hoc ipso cõsulisses? Cum uero animû
tuum plaris facias quam corpus, & ex eius uel morbo, uel integritate tua omnia contin-
gat uel male, uel bene habere, committendus sit an nõ huic hospiti animus, neminẽ nec
propinquorum, nec amicorum consulisti. Sed cum hesterno uesperis aduentû illius au-
diueris, ad eum summo mane properas, nullo de hoc cõsilio habito, credere te ipsum illi
debeas nec ne. Imò & tuas omnes, & amicorû pecunias erogare paratus es, quasi iam co-
gnoueris omnino esse Protagoræ adharendum, quem neq; uidisti unquã, ut ais, neq; es
allo-

allocutus. Sophistam uocas illum, & quid sophista sit nescis, cui te ipsum es dediturus.
HIP. Vera loqui uideris ô Socrates. SOC. Nonne sophista est ô Hippocrates mercator
quidam, & caupo uicualium quorundam quibus animus alitur? HIP. Talis mihi sanẽ ui-
detur, uerum quibus alitur animus? SOC. Disciplinis, sed cauendum est, ô amice, ne dum
laudat sophista quæ uendit, nos decipiat, ut faciût qui corporis epulas uendunt, mercato-
res quidam & caupones. Laudant illi quidem sua omnia, neq; intelligunt utrum salubria
sint an noxia corpori quæ uendunt, idq; ignorant & illi qui emunt, nisi fortẽ illorum ali-
quis medicus sit, aut gymnasticus. Haud secus illi qui disciplinas uarias per urbes uena-
les circumferunt, & cauponantes eas emptoribus uendunt, laudant omnes. Ac fortassis
eorû nonnulli ignorant sæpe quid utile animo sit, quid ue inutile ex his quæ uendunt: si-
militer quoq; qui ab illis emunt: nisi illorû aliquis sit animi medicus. Si ergo intelligis ipse
quid ex his profit, quid ue obsit, tuto emere disciplinas & à Protagora & ab alio quouis
potes. Alioquin caue, ô beate adolescens, ne in summum iacturæ discrimen quæ tibi cha-
rissima sunt, deducas. Nam lōge grauius periculum est in disciplinis quam in cibis emen-
dis. Etenim qui esculenta emit & poculenta, potest antequam his uescatur, in alijs qui-
busdam uasculis illa domum deferre, ibiq; deposita diligenter examinare, & aduocato ali-
quo istarum rerum perito, quid edendum bibendum ue sit, quid non, quãtumq; & quan-
do, deliberare. quamobrem haud graue est in emendo periculum. Disciplinas autem nõ
licet alio in uase transferre, sed necesse est ut qui emit eas animo capiat, & relicto precio
habeat, intra se ferens, uel inquinatus iam, uel ad meliora prouectus. Hæc itaq; cû senio-
ribus discutiamus: iuniores nancq; nos sumus quam exigat tantæ rei iudicium. In præsen-
tia tamen pergamus quò cœpimus, uirumq; hunc audiamus: quo audito cum alijs com-
municabimus. Neq; enim Protagoras ibi solus adest, sed etiam Eliensis Hippias, & Pro-
dicus, ut arbitror, Chius, aliq; permulti uiri, & admõdum sapientes. Placuerunt hæc no-
bis, atq; perreximus. Et ingressi uestibulum sermonem quendam in quem inter eundem
fortẽ incideramus, tractauimus. Qui ne imperfectus relinqueret, in uestibulo colloquen-
tes eò progressi sumus, dum disputando nobis conueniret. Audiuit nos Eunuchus qui-
dam ianitor, sed propter sophistarum istic frequentiam uenientibus irascebatur. pulsau-
mus, aperuit. cum nos uidisset, Hui sophistæ etiam hi sunt, inquit, haud ocium illi. simulq;
utrisq; manibus nixus ostium clausit. Pulsauimus iterum, sed ille clausis foribus, non au-
ditis, inquit, ocium illi non esse? O bone uir, inquam, neq; ad Calliam uenimus, neq; so-
phistæ sumus: sed confide, Protagora indigemus, uidere illû cupimus. Hoc nunciato uix
tandem fores patefecit. Ingressi, Protagoram offendimus in uestibulo porticus deambu-
lantem. Sequebantur eum multi: hinc quidem Callias Hipponici filius, & germanus e-
ius ex matre Paralus Pericle natus, & Charmides Glauconis: inde uero alter Periclis fi-
lius Xanthippus, & Philippides Philomeli, & Antimirus Mèdeus, qui inter omnes Pro-
tagorę auditores insignior habebatur, discibatq; ea mente facultatẽ illã, ut & ipse sophi-
sta futurus eadem quandoq; profiteretur. A tergo præterea sequebantur alij auscultan-
tes Protagoram, quorum plurimi peregrini esse uidebãtur, quos ex singulis urbibus per
quas circumuagatur ille cõgregat, mulcens eos uoce tanquam Orpheus quidam, & allu-
ciens. Illi uero uocem passim deliniti sequuntur. Aderant & nostrates quidam in eo cho-
ro. Hunc ego chorum cõtemplarẽ, ordo me illius mirifice oblectabat. Diligenti si-
quidem cautione singuli obseruabant, ne passu Protagoram anteirent. Sed cum retro pe-
dẽ uerteret, pedissequi auditores apte nimium, et in circulû utrinq; diuisi, ita cedebant, ut
posteri semper essent. Hũc post uidi, ut uerbis Homeri loquar, Hippia Eliensem in aduer-
so porticus uestibulo in throno sedentem. Circa quẽ per subsellia nonnulli sedebant, Ery-
ximachus Acumeni filius, Phædrusq; Myrrhinusius, Andron Androtione genitus, aliq;
nonnulli partim ciues, partim etiam peregrini: qui de rebus naturæ sublimibus, astrorûq;
progressibus interrogare Hippiam uidebãtur, ille autem in throno sedens dubitationes
singulis enodabat. Vidi præterea Tantalum. Aderat porrò & Prodicus Chius, qui in ta-
bernaculum quoddam secesserat, quo pro penu iam antea Hipponicus uti consueuerat:
sed ut omnis confluentium hospitem turba exciperetur, angulum illum quoq; extractis
obsonijs Callias hospitem habitandum dederat. Prodicus igitur uillosis stramentis, &
quidem multis, ut uidebatur, inuolutus, isthuc adhuc recumbebat. Sedibus autem proxi-
mis

mis aliqui confidebant, Pausanias Ceramensis, & penes eum adolescentulus quidam optimo ingenio, & generosa indole præditus, nomine ut audiui Agathon, neque mirum uideri debet, si Pausania sit charissimus, erat ibidem & Adimantus uterque, tum Cepidis, tum Leucolophi filius, alijque permulti. Quæ inter se disceptarent haud satis percipere foris potui, quanquam uehementer audire Prodicum affectabam. Sapientissimus enim diuinusque uir mihi esse uidebatur, sed sonitus quidam ex uocis ipsius grauitate sub fornice continue reuolutus, uerba singula confundebat. Euestigio post ingressum nostrum intrauit Alcibiades, ut ais ipse, pulcher, & ego credo, & Critias Callæstri filius. Nos autem cum ingressi de quibusdam unam differuissimus, eaque essemus spectacula contemplati, accessimus ad Protagoram. Deinde o Protagora inquam certa de causa ad te ego & Hippocrates huc uenimus. PROT. Nunquid seorsum ab alijs mecum loqui uultis? an coram omnibus? SOC. Nobis quidem perinde est, sed cum audieris quam ob causam uenimus, ipse uideris. PROT. Quid ergo istud est, cuius gratia huc accessisti? SOC. Hippocrates hic nostras est Apollodori filius nobili atque felici genere ortus. Ipse uero cum æqualibus suis de uirtute contentum, emulatione concitus, cupitque in republica uir illustris euadere, atque huius rei copotem fore se sperat familiaritate tua. Vide utrum de hoc solos tecum, an coram alijs consultare nos deceat. PROT. Uideris o Socrates recte salutem meam consulere. prudenti namque cautione indiget peregrinus is qui amplas urbes perlustrans claris ubique iuuenibus persuadet ut relicta aliorum omnium tam suorum, quam alienigenarum, tam senum quam iuuenum consuetudine, sibi soli adhæreant, tanquam ipsius familiaritate præstantiores alijs omnibus euasuri. inuidia aduersum eum insurgant necesse est, multique maleuoli huic insidiantur. Ego uero artem sophisticam antiquam esse arbitror, priscos autem uiros in ea peritos inuidiam hanc offensionemque ueritos aliarum artium specie dissimulasse, partem quidem poematis specie, ut Homerus fecit, & Hesiodus, & Simonides, partim uero sub sacrorum oraculorumque appellatione, ut Orpheus, & Musæus, eorumque etiam sectatores. Audiui præterea nonnullos eam artem appellasse gymnasticam, quod Iccus Tarentinus fecisse uideatur, & qui adhuc superest sophista nullo inferior Selybrianus Herodicus, qui prisca origine genus a Megarenibus ducit. Pythocles quinetiam Chius sophista doctissimus, alijque permulti sub musicæ artis uelamine sophisticam facultatem occultauerunt. Hi omnes sicut dictum est, & ob deuitandam inuidiam uehementer nomen dissimularunt, & sub artium aliarum prætextu sophisticam artem occultauerunt. Ego autem ab his omnibus in hoc dissentio, neque conducere uerfutias istas existimo. Neque enim uoti compotes eos fieri arbitror. Nam uiri in ciuitate præstantes dissimulationes eiusmodi omnes intelligunt. Vulgus autem quodammodo non aduertit, sed ea laudat que ipsi prædicant. Subterfugendi uero studium istud cum non assequitur quod molitur, & inertem indicat fugientem, & aduertentes homines reddit infensiores. Existimant enim præter cætera hunc uerfutum seductorque esse. Ego igitur contrariam quandam uiam sum ingressus. Confiteor me esse sophistam, aliosque docere, & hac ingenua confessione tutius quam dissimulatione illa uitari inuidiam censeo. Alijs præterea rationibus mihi prospexi, ut nihil mali adiuuante deo ob sophisticam professionem sim passus, licet multos annos facultatem hanc exercuerim. Sum equidem grandis natu, & cuiusque uestrum ætate pater esse possem. Quamobrem gratissimum mihi erit, si de his mecum, audientibus omnibus qui intus sunt, uerba facere uelitis. Hic ego eum suspicatus ostentare auctoritatem suam apud Prodicum & Hippocratem uelle, quod eius sapientie auiditate inflammatus ad eum auidendum profecti essemus, cur non inquam Prodicum atque Hippocratem, & eos qui hos comitantur, huc aduocamus, ut & ipsi nos audiant? PROT. Aduocemus. Uultis igitur, Callias inquit, sedes hic paremus, ut differatis sedentes? Consensimus omnes, & audiendi auditate admodum festinantes, scamna unusquisque apprehendimus, et iuxta Hippocratem confestim apparauimus. Ibi enim plurima erant subsellia. Ibi Callias & Alcibiades ueniunt, Prodicumque & qui cum eo isthic erant secum adducentes. Postquam igitur confedere omnes, Repete o Socrates, inquit Protagoras, his presentibus que me paulo ante pro adolescente hoc obsecrabas. Eodem igitur, inquam, exordio quo supra utamur. Hippocrates hic adhærere tibi uehementer exoptat: uerum quidnam sit ex hac consuetudine tua reportaturus, libenter audiret, Hæc nostra erat oratio. PROT. Petis quid mecum lucraturus sis adolescens? nunquam accedes

Defensio artis sophisticæ.

Apparentes rationes

des ad me, quin ab eas doctior, singulisque diebus amplius ampliusque proficies. SOC. Haud mirum hoc o Protagora: sic enim conuenit: quando quidem & tu tam grandis natu, tamque sapiens, si quæ nescis ab aliquo disceres, præstantior abires. At uero non id duntaxat exquirimus. Sed perinde ac si Hippocrates hic mutata sententia uersari cum adolescente hoc, nuper huc profecto Zeuxippo cuperet Heracliti filio, eumque eodem quo nunc te profecto aggressus, eadem ex illo quæ ex te audiret, uidelicet pulchre apud se quotidie profecturum esse, Zeuxippum roget, qua potissimum in re profecturus sit, respondeat utique, in arte pingendi: & Orthagoram Thebanum si conueniat, audiatque ex illo doctiorem se eius consuetudine euasurum, qua in re doctiorem roget, in tibi arum sono Orthagoras respondeat: eodem modo & tu adolescenti huic mihique pro illo petenti responde. Ais enim Hippocratem siquidem Protagore adhærebit, in dies doctiorem fore: qua tandem in re declarata. Tum Protagoras. Scite interrogas tu quidem o Socrates: & ego his qui probe interrogant, gaudeo respondere. Hippocrates quidem si mecum uersetur, in eum errorem non incidet, in quem proculdubio incidisset cum sophistis alijs conuersatus. Alij siquidem iuuenibus obsunt. Inuitos namque ad eas artes retrahunt quas & fugerant, arithmetice, astronomiam, geometriam, musicam docentes. Et Hippocratem simul aspiciens addidit: Quisquis autem ad me uenerit, solum id discet cuius gratia uenit: disciplina uero huiusmodi est prudens in re familiari & republica consultatio, qua quis & domum recte gubernat, & ciuitatis negocia optime & dicendo transigit, & agendo. SOC. An intelligo quod uis Protagora: ciuilem namque artem dicere mihi uideris, pollicerique quomodo in uiros bonos ciues euadant. PROT. Hoc ipsum est o Socrates, quod passim prædico. SOC. O quam præclarum nactus es artificium, si modo es nactus. Nihil sane aliud erga te quam quod sentio profecturum. Id equidem o Protagora doceri non posse putaram. Tibi tamen autumanti non præstare fidem non possum. Quam uero ob causam neque doceri, neque ab hominibus inuicem tradi censeam, æquum est, arbitror, ut dicam. Equidem quod & ceteri Græci testantur, Athenienses uiros sapientes appello. Video igitur quando concione congregata aliquid de ædificando deliberare uult ciuitas, ædificatorum consilium expeti: & cum de nauium fabrica, fabros nauium accersiri. Idem quoque faciunt in ceteris omnibus quæcunque doceri & disci posse existimant. Quod si quis alius de artis illius opere consultare pergat, quem eius artis expertem esse putant, clarissimus alijs in rebus sit licet ditissimusque & nobilissimus, nihilo tamen magis admittunt, sed exibilant, exploduntque, quoad uel ipse tumultu deterritus a dicendo desistat, uel iubentibus magistratibus stipatores ipsum aut extrudant protinus, aut transfigant. Id itaque in omnibus ad perceptionem artium pertinentibus obseruare consueuerunt. At cum de publica ciuitatis administratione consultandum est, consulti architectus æque ac faber ærarius, æque etiam cerdo, mercator, nauta, diues, pauper, ignobilis, nobilis, neque horum quisquam quenquam explodit, ut in superioribus contingebat, quasi quod nusquam discatur, nulloque præceptore percipiatur, consultare audeat. Constat porro quod doceri posse non putant. Neque publice solum hoc, sed & priuatim conspicitur. Etenim qui ciuili sapientia pollent, uirtutem hanc in alium transfundere nequeunt. Si quidem Pericles horum adolescentum pater, in his rebus quæ sub magistro discuntur, diligenter eos erudiuit: in his autem in quibus ipse sapit, neque ipse erudit, neque alteri cuiquam committit erudiendos, sed passim quasi pascentes sine custode pererrant, si forte casu quodam in hanc uirtutem incidant. Idem quoque Pericles cum esset Cliniae tutor, fratris Alcibiadis huius minoris natu, illique metueret ab Alcibiade, ne forte consuetudine eius inquinaretur, segregauit eos, & Cliniam apud Ariphtonem educate. sed nondum sex inde mensibus exactis eum illi reddidit, cum ingenio illius diffidere ret. Multos præterea commemorare possem, qui cum in republica excellentes uiri essent, nullum tamen aut propinquorum, aut alienorum unquam docuerunt. Equidem o Protagora dum hæc animaduerto, uirtutem doceri posse diffido. Contra uero dum te audio hæc asserentem, sententiam mutare cogor, & quæ dicis haudquaquam arbitror contemnenda, existimans te usu multarum rerum, doctrinaque, & inuentione sapientem esse. Ergo si potes clarius ostendere nobis, quod uirtus doctrina aliqua comparetur, ostende obsecro, nec inuideas. PROT. Haud inuideo o Socrates. Sed utrum uobis tanquam senior iunioribus fabulam referam: an prosequar disputando? Tunc sane audientium plurimi, u 2 utcunque

Quæ promittat sophista docere

Tentando ostenditur quod uirtus doceri non possit

Hæc fabula ut cunctis mallet, dicere concesserunt. PROT. Gratiorem uobis fore fabulam arbitror. Olim quandoque dii soli erant, nulla uero mortalium genera, sed cum tempus generationis fatale uenisset, ipsa dii in terræ uisceribus ex igni terræque sinxerunt, interuenientibusque igni terræque miscerentur. Cum uero educere illa in lucem uellent, Prometheus Epimetheoque mandarunt, ut suas cuique uires distribuere. Prometheus itaque rogauit Epimetheus, ut distributionis illius munus sibi concederet, distribuenti spectatorem se præberet. Consensit Prometheus, distribuit ille, quibusdam igitur robur absque celeritate dedit, quibusdam imbecillioribus uelocitatem donauit, armauit nonnulla, inermibus autem aliud quoddam ad salutem machinamentum excogitauit. Quæ enim exiguo corpore clauserat, partim per aerem pennis attolli, partim per terram subrepere iussit. Quæ uero in molem amplam auxerat, ea ipsa mole ad salutem suam muniuit. Similiterque in cæteris ex æquans partitus est singula, adeo ut nullum genus penitus obscuraretur. Postquam ita instruxit, ut ne mutua populatione perirent, excogitare iam cœpit suffragia qua ratione quam facillime sub diuo agere uitam possent. Itaque illa uel pilis cõfertissimis setisque, uel durissimis pellibus uestiuit, quibus facile tum hyemis, tum æstus intemperiem toleraret, & naturalia illis stramenta ipsidem ex rebus cubiliisque parauit, pedibusque soleas addidit, ungulas, setas, callum, pelles itidem quam durissimas. Deinde alimenta alijs alia suppeditauit, quibusdam ex terra herbas, nonnullis ex arboribus poma baccasque, radices alijs. Nec defuerunt quibus daret è mutuo laniatu uictum. Cæterum uoracibus animalibus genus quodammodo sterile: cæteris autem quæ illorum ferocitati obnoxia sunt fœcundum dedit, ut hoc modo genus conseruaretur. Cum uero non esset admodum sapiens Epimetheus, dotes omnes inscius effudit in bruta, neque aduertit nihil ex tanta sibi elargitione superfore, quo genus nostrum deinde donaret. Restabat ergo hominum genus immune & uacuum: itaque quò se uerteret dubitabat. Dubitanti Prometheus adstitit partitionis illius spectator, uiditque cætera animalia suis quæque fulta muneribus bonisque referta, hominem autem nudum, inermem, calceorum, stramentorumque indigum. Iam uero imminabat fatalis ipse dies, qui in lucem terra exire cogebat. Cumque aliam salutis humanæ uiam consultans Prometheus non inueniret, surripuit Vulcani Mineræque artificiosam pariter cum igne sapientiam. Neque enim fieri poterat, ut eam sine igne nancisceretur quis, uel etiam uteretur. Eam itaque sic hominum generi Prometheus intulit, atque ita sapientiam quæ uictum suppeditat consecuti sumus. Deerat hominibus adhuc sapientia ciuiliis. Erat illa quidem apud Iouem, cuius arcem ascendere Prometheus nondum licebat. horribiles Iouis arcem circumstantes custodes Prometheus deterrebant. Cæterum communem Vulcani Mineræque officinam, in qua artes excolebantur, clam ingressus furatus est igneam Vulcani artem, aliamque Mineræ: atque homini tradidit, qua uiuendi facultas obuenit. Prometheus autem, ut fertur, propter Epimetheum furti pœnas dedit. Quoniam uero solus ex omnibus animantibus homo diuinæ fortis particeps effectus est, principio solus ob hæc cognationem deos esse putauit, arasque illis statuasque dicauit. Deinde uocem in uerba articulatim arte distinxit: ades construxit, uestes calceosque confecit, stramenta elaborauit, ex terra alimenta collegit. Ita homines ab initio constituti sparsim uagabantur habitabantque, nam urbes nondum construxerant. Ergo à feris cum imbecilliores essent, passim laniabantur. Artium enim facultas ad uictum cõparandum sufficiens erat, ad pugnam uero contra bestias truculentas minime. Ciuilis namque peritiæ, cuius pars quædam est res militaris, expertes erant. Ut igitur se aduersus eam pestem munirent, structis urbibus congregati sunt. Congregati autem inuicem iniuriabantur, quippe qui ciuili arte carerent, quare dispersi iterum à feris lacerabantur. Verum Iupiter humanæ salutis consulens, Mercurium misit pudorem & iustitiam hominum cœtibus illaturum, ut duo hæc ciuitates ornarent deuincirentque, & mutua beneuolentia ciues conciliarent. Interrogauit ergo Mercurius, qua cõditione pudorem, & iustitiam hominibus traderet. Num, inquit, ita ut artes distribui debent: illæ siquidem ita distributæ sunt, ut unus in arte medicinæ peritus pro rudibus multis sufficiat. cæteræque similiter. nūquid ita pudorem & iustitiam hominibus dabo: an omnibus inferam? Omnibus, respondit Iupiter: omnes siquidem horum participes esse debent, neque enim ciuitates ullæ constarent, si pauci quidam ut artium aliarum, sic horum participes essent. Legē præterea meo nomine condas, qua quis

quis omnino uel iustitiæ uel pudoris est expers, tanquam ciuitatis pestis quædam ultimo supplicio afficiatur. Hac de causa ô Socrates, tam alij omnes quam Athenienses quotiescunque de architectura uel alio quodam opificio habendus sermo est, paucos ad consilium adhibent, cæteros autem artium imperitos excludunt, ut & tu ais, & ego approbo. Quoties autem de ciuili administratione consilium initur, quæ uirtus temperantia & iustitia constat, iure unumquemque admittunt. quippe cum oporteat omnes huius uirtutis esse participes, aut ciuitates nullas constare. Hæc ô Socrates eius de quo dubitabatur est causa. Sed ne te decipi suspiceris, hanc insuper accipe coniecturam, quod scilicet omnes mortales, mortalem omnem uirtutis huius ciuiliis participem esse putent, temperantiæ scilicet & iustitiæ. Nam in cæteris facultatibus, ut tu ais, si quis se iactet, puta quod tibicen optimus sit, cum tamen in eo ipse sit rudis, audientes hunc aut rident, aut ei indignantur. Propinqui uero ut insanum admonent, & increpant. Contra uero in ciuili uirtute contingit. nam licet sciant aliqui quempiam iniustum esse, tamen si ille hoc coram nescientibus fateatur, insanire eum existimant, neque patefaciendam censent iniquitatem, imò semper siue ea præditus sit siue non, iustitiam ostentandam: eum uero qui non simulat iustitiam, delirare, tanquam oporteat unumquemque aut ciuiliis uirtutis participem esse, aut ex hominum cœtu uitæque exterminari. Ex his sufficienter ostensum puto quod merito quemlibet de re ciuili consultorem admittunt, quia uirtutis huius compotem quemlibet esse censent. Quod autem uirtutem neque innasci neque sorte contingere putent, sed doctrina & studio comparari, deinceps tibi conabor ostendere. Nemo ob ea mala quæ uel natura uel casu fieri putat cuiquam succenset. Sed nec obiurgat, nec edocet, nec punit eos qui hisce malis premuntur, ne tales sint: sed omnes potius miseramur, ceu deformes, paruos, ualitudinarios homines. Nam quis adeo demens, ut hæc corripiat? Intelligunt sanè, ut arbitror, omnes hæc mala eorumque cõtraria natura hominibus fortunaque prouenire, Contra uero cum mala quædam cuiquam uel studio uel consuetudine & doctrina parata existimant, tunc indignantur, increpant, atque puniunt. Quorum de numero iniquitas est, & impietas, ac summam quicquid ciuili uirtuti repugnat. Quæ idcirco quisque passim damnat, corripitque, quod ex industria, disciplinaque, tam prauitas quam ciuiliis illa uirtus profiscatur. Si enim punitionis intentionem considerare uolueris Socrates, ex eo quoque intelliges quod homines uirtutem studio comparari putant. Nemo enim præteriti gratia punit, & ea mente iniustos affligit pœnis, quia iniuriati sunt, nisi quis tanquam brutum absque ratione percutiat. Verum qui ratione punire aggreditur, non præteriti sceleris causa punit: neque enim assequi potest, ut quod est factum sit infectum: sed futurum respicit, ne iterum aut ipse, aut alius quislibet exemplo eius adductus delinquat. Quisquis autem hoc proposito censuraque eiusmodi animaduertit in errata, doctrina uirtutem existimat posse comparari. Nam absterrendi causa plectit. Hac mente opinioneque ad plectendum accedunt tam publice quam priuatim, quicumque in peccantes animaduertunt. Condemnant autem puniuntque cum cæteri omnes, eos quos iudicant peccatores, tum maxime ciues tui Athenienses. Quamobrem Athenienses quoque ex hac ratione in eorum numero esse constat, qui doceri uirtutem putant. Ex his aperte, ut arbitror, monstratum est ô Socrates non iniuria ciues tuos in ciuili administratione cõsiliium ararij fabri coriarijque non respuere, atque eos doctrina & studio per exercitationem acquiri posse uirtutem, existimare. Restat dubitatio illa quam de uiris uirtute claris mouebas, quam ob causam filios illi suos in omnibus quæ præceptore consequi licet, erudiunt: quod uero ad paternam uirtutem spectat, nihilo cæteris meliores reddunt. Ad hoc rationem ô Socrates, non fabulam afferam. Sic enim cogita, utrum est unum aliquid, aut non, cuius necesse sit ciues omnes esse participes, si modo constare ciuitas debeat. Ita enim hæc tua ambiguitas soluitur, aliter uero minime. Si unum hoc extat, neque est architectorum, neque arariorum artificium, neque sigulorum opificium, sed iustitia, temperantia, sanctitas, & ut paucis comprehendam, uiri propria uirtus: si hoc est inquam, cuius participes esse oportet omnes, & cum hoc discere & agere quodcumque placeat aliud, absque hoc nequaquam, expertem uero huius doceri, corripique, & puerum, & uirum, & mulierem, quoad correptione melior efficiatur: si quis autem hanc spreuerit disciplinam, eum tanquam insanabilem ciuilitatibus pelli uel interfici: si ita est inquam, ut diximus, uiri que præstantes in republica ci-

ues, in cæteris quidem erudiunt filios, in hoc uero nequaquam, aduerte quàm mirabiliter in eo excellentes euadant. quod enim doceri posse tam priuatim quàm publice opinantur, ostendimus. Cum uero & doctrina & cura acquiri hoc possit, alia filios docent, in quibus non est aduersus nescientes mortis pœna proposita: in quibus autem mors & exilium, aut pecuniarum ablatio, aut domorum subuersio premit ignaros rudesq; filios, in his non omni diligentia patres erudiunt, & ubi minæ huiusmodi urgent, doctrina curaq; leuior adhibetur. Existimare decet, ô Socrates, à teneris annis usque ad uitæ finem erudiri eos atque moneri. Nam cum primum puer quæ dicuntur intelligit, nutrix, mater, pædagogus, pater, ad hoc omni cura studioq; contendunt, ut in singulis, tum uerbis, tum operibus optimus puer euadat. Singillatim enim monstrant quid iustum, quid iniustum, quid honestum, quid turpe, quid sanctum, quid uel prophanum sit, quæ agenda, quæ non. Quibus si obtemperat puer, bene secum agi putant: sin renititur, tum ueluti contortum obliquum, que lignum minis plagis que dirigunt. Post hæc ludimagistris pueros curandos tradunt, morumq; bonorum diligentiam multo magis quàm literarum citharæq; doctrinam à magistris exposcunt, præceptores autem susceptos curant & excolunt. Et literas ubi tantum didicerunt, ad scriptaq; conuertuntur, poetarum in primis excellentium opera illis legenda ediscendaq; proponunt, quibus monumenta quamplurima inferuntur, priscorumq; uirorum uirtute præstantium gesta laudantur, ut puer æmulatione accensus præclara maiorum facinora imitetur. Citharistæ quoq; tum alijs quibusdam huiusmodi, tum præsertim temperantiæ student, cauentq; nequid perperam adolescentem agant. Atque ubi pulsare iam citharam didicerunt, rursus poetarum aliorum modulatione præstantium cantilenas docent, quas ad citharam canant, rhythmos que & harmonias puerorum animis conciliare conantur, ut mitiores modestioresq; & concinniores effecti, & ad agendum utiles sint, & ad dicendum. Omnis enim hominis uita numerosa quadam indiget consonantia. Post hæc ad gymnasiarum magistris parentes filios mittunt, ut si mimum aptumq; adepti corporis habitum, optime menti suggerant ministerium, ne fragilitate corporum impediti, à militaribus ciuilibus que actionibus tanquam laboriosis absterreantur. Hæc nempe obseruant maxime ij qui maxime possunt: possunt autem maxime opulentissimi uiri, eorumq; filij, qui primi disciplinarum scholas ingressi, nouissimi exeunt. Scholis autem egressi, à magistratibus leges iuræq; discere, eorumq; exemplo uiuere coguntur: nequid ipsi proprio ingenio freti temere agant: sed quemadmodum literarum magistri pueris adhuc scribendi ignaris, calamo exemplar quoddam præscribunt, ad cuius characteres scribendi artificium imitando perdiscunt: ita ciuitas leges præscribens priscorum hominum in legibus ferendis prudentissimorum inuenta, ad earum normam imperare cogit quemlibet & parere. Eos autem qui præuaricantur, punit: punitioq; huiusmodi & apud uos & apud alios multos, propterea quod tanquam pœna iudicialis dirigat transgressorem, iudicium correctioq; uocatur. cum igitur talis tanta que sit uirtutis tam priuatim quàm publice cura, an dubitas adhuc ô Socrates, miraris que si uirtus doceri queat. Neque uero mirari hoc quisquam debet, immo multo magis si doceri non possit. Quærebas præterea quæ ob causam bonorum patrum filij mali reperiuntur. Hoc iterum docere te pergo. neque hoc mirum uideri debet si uera sunt quæ dixi, uidelicet uirtutis curam non ad unum aliquem duntaxat, sed ad omnes spectare oportere, si modo consistere ciuitas debeat. Si autem ita est, ut loquor, immo certe cum ita sit, elige atque considera quamuis aliarum facultatum & doctrinarum: ut puta si non posset consistere ciuitas, nisi tibi cines omnes essemus, qualiscunq; esse quilibet posset, nonne hoc quilibet priuatim publice unumquens doceret, huiusq; ignarum sine inuidiæ liuore corripere: quemadmodum nunc quæ iusta & legitima sunt, quilibet sine inuidia prædicat, neq; hæc ut alia celat. prodest enim omnibus communis iustitia uirtusq; Atque idcirco omnes omnibus quæ iusta & legitima sunt, libentissime monstrant. Si ergo in tibi arum flatibus eadem animi flagrantia charitateq; inuicem nos erudiremus, num optimorum tibi arum filij magis quàm deteriorum in his sonis periti euaderent nequaquam, ut arbitror, sed quicumque natura ad tibias inflandas ingeniosus esset, magis proficeret, tardus autem minus: ac sæpenumero periti tibi arum rudis euaderet filius: sæpe etiam inepti filius aptus. Veruntamen omnes sufficere essent tibi cines, si cum his confer-

rentur

rentur qui rudes sunt, nihilq; rerum earum intelligunt. Similiter eum existima Socrates, qui iniustissimus tibi uideatur inter homines sub lege uiuētes, iustum fore, iurisq; auctore si quando cum illis hominibus cōferatur, quibus nec disciplina sit, nec iudicia, neq; leges, neq; necessitas ulla in uita quæ uirtutē colere iubeat, efferatq; sint, ut illi quos anno præterito in Lenæo poeta Pherecrates erudiuit: ac si fortē in eos homines incideres, qui ex eorum cœtu sint humani generis hostes, bene tecum agi putares, si Eurybatum offenderes & Phrynondam, deploraresq; fortunam tuam, desiderans nostrorum hominū prauitatem. Nunc autem deliciarior uideris ô Socrates, quum enim omnes pro uiribus uirtutis præceptores sint, nullus tamen tibi talis apparet. Quinetiam si quæres quis præceptor nos Græce loqui docuerit, nullus utiq; appareret. Item si peteres quis docuerit mechanicorum artificum filios ministerium illud, quod patres eorum confortesq; alij eiusdem artis exercent, quod uel filij imitantur, haud facile, ô Socrates, præceptor illorum reperire: tantum numerabilium uero aliorum, perfacile. Ita de uirtute dicendum, ac cæteris talibus. Verum satis nos habere putandum, si quis paulo commodius quàm cæteri iuuenes ad uirtutem prouehat. Ex quibus unum me esse profiteor, subtiliusq; cæteris omnibus rationē qua boni honestiq; fiant, cognoscere, atq; ita rem ipsam perficere, ut dignum est ea mercede quam exigo, immo etiam mercede maiori, quod ipsi quoq; discipuli iudicant. Exactionis autem meæ hæc est conditio: postquam aliquis à me didicit, si uult ille quidem retribuit quantum exigo argentum, sin minus, ingressus templum, iureiurando præstito æstimat quanta mercede digna sibi mea documēta uideantur, tantamq; exponit. Quod igitur uirtus doceri disciq; possit, ô Socrates, hac fabula tibi sit & ratione probatum. Quod & Athenienses ipsi testantur. Ostendimus item nihil mirum uideri debere, si bonorum patrum mali sint filij, malorum uel boni, quando quidem & Polycleti filij, Paralij & Xanthippi huius æquales, si cum patre comparentur, interuallo quodam longissimo superantur. Similiter etiam aliorum artificum filij. Neq; dum adolescentem hi reprobandi sunt, spem quippe aliquam præbent, iuuenes sunt enim. Cum hæc ostendisset Protagoras, loquendi finē fecit. At ego diu post, utpote superiori oratione delinitus, in os Protagoræ inhiabam sequentium uerborum desiderio inflammatus. Verum postquam destitisse prorsus animaduerti, me ipse recepi, & ad Hippocratē conuersus: ô fili Apollodori inquam, quam ingentes tibi debeo gratias, quod me huc hodie adduxisti. Nam plurimi facio hæc à Protagora audiuisse. Antea enim haud humanam curam esse rebar, qua uiri boni efficiuntur: nunc autem eam esse persuasus sum. Sed paulum quiddam restat iterum declarandum, quod uidelicet Protagoras facile demonstrabit, postquam multa hæc edocuit. Etenim si quis de iisdem rebus cum aliquo forensium oratorum agat, fortē tales sermones audiet, quales Periclis esse solent, cæterorumq; eloquentium hominum. si autē de aliquo redinterrogando insiet urgeatq; librorum instar, neq; quid respondeat, neq; quid interrogent, ipsi habent. Si quis uero de aliquo, paucis obiter ab ipsis dicto roget, uelut æs percussum alte resonant, longeque uociferantur, nisi eorum dicta protinus excipias. Atq; ita rhetores breue quiddam interrogati, prolixam producunt orationem. Verum Protagoras hic copiose & ornate loqui potest, quod superior testatur oratio. potest etiā cum rogatur, summatim ac breuiter respondere: & interrogans ipse, consistere & excipere responsum, quod quidē de paucis dicere licet. In præsentia igitur, ô Protagora, parum quiddam desidero, quod si declaraueris, putabo mihi in omnibus satisfactum. Virtutem ais doctrinæ studio comparabilem, & ego sicui unquam, tibi maxime credo. Quod uero te dicente sumi admiratus, aperias obsecro. Dicebas enim Iouem iustitiam & pudorem hominibus infundisse. Deinde procedente sermone, sæpe iustitiam nominasti, temperantiam, sanctitatem, perinde ac si ista omnia sub una quadam uirtute contineantur, unumq; aliquid ipsa uirtus existat. Hæc mihi liquidō explanari uelim, utrum scilicet unum quiddam sit uirtus, cuius partes sint iustitia, temperantia, sanctitas: an hæc inquam, omnia quæ nunc retuli nomina unius eiusdemque rei sint, hoc est inquam, quod insuper requiro. PROT. At facilis est ô Socrates, ad ista responsio, quod uirtutis ipsius quæ summatim unum est, partes sunt quæ interrogas omnia. SOC. Vtrum quemadmodum uultus unius partes sunt os, nares, oculi, aures? An sicuti auris partes nihilo differunt à toto, præterquam magnitudine quadā & paruitate? PROT. Ita se habere mihi uidentur ô Socrates, uirtutis partes ad

u 4 totam

Repetit que
dā dicta Pro
tagore ut cō
uincat ipsū

totam, ut uultus partes omnes ad totum. SOCR. Vtrum alij homines aliam uirtutis partem accipiunt: an necesse est, cum qui unam habet, omnes habere? PROT. Nullo modo, quoniam multi fortes quidem sunt, sed iniusti: & alij iusti quidem sunt, sapientes minime. SOC. Nunquid sapientia & fortitudo partes uirtutis sunt? PROT. Omnino quidem, & praestantissima pars omnium est sapientia. SOC. Est ne hoc quidem aliud, illud uero aliud? PROT. Est. SOC. Nunquid & potentiam utrunque propriam habet: quem admodum e uultus partibus oculus non est auribus similis, neque illorum potentia eadem, neque alia quaelibet pars alterius, aut potentia, aut alio quoquam similis est. Ita ne uirtutis partes se habent, ut neque alia aliarum sit similis, neque eadem, neque potentia eadem? An forte ita esse constat: si quidem natura uirtutum exemplar quod induximus, congruit. PROT. Sic certe est o Socrates. SOC. Non est igitur pars uirtutis alia talis qualis scientia, neque qualis iustitia, uel fortitudo, uel temperantia, uel sanctitas. PROT. Non certe. SOC. Age in commune consideremus, quale nam quiddam istorum quoduis existit, primum quidem sic. Iustitia res quaedam est, an nulla? Mihi quidem res quaedam esse uidetur. Tibi uero? PROT. Et mihi. SOC. Quid uero: si quis a me & te scisciteretur, o Protagora atque Socrates, dicite quaeso, num res ista quam modo iustitiam nominabatis, eo ipso quo est iustitia, est & iusta, an iniusta? Ego quidem iustam esse dicam. tu uero mecum sentis: an non? PROT. Tecum plane. SOC. Ego igitur interroganti responderem talem esse iustitiam, quale & iustum. tu uero? PROT. Ego quoque. SOC. Si quaereret iterum, nunquid & sanctitatem aliquam esse dicamus, consentiremus utique, ut opinor. PROT. Consentiremus. SOC. An non & hanc rem aliquam esse dicitis, si roget ille, nonne & hoc assentiremur? PROT. Et hoc. SOC. Num rei istius naturam talem putatis ut sancta sit, an ut prophana? Interrogationem hanc aegre ferrem, ad eumque conuersus obijcerem, Bona uerba quaeso, Nunquam porro sanctum aliquid esset, nisi & sancta ipsa sanctitas esset, quid & tu: an non similiter responderes? PROT. Similiter. SOC. His si adijceret, an qua supra dixistis, recte accepi? Videbamini enim paulo ante asserere, ita se inuicem partes uirtutis habere, ut non sit alia pars qualis est alia. Inferrem equidem ad haec, quod alia recte acceperit: quod uero me in eo consensisse putarit, non recte. Nam Protagoras iste haec respondit: ego autem quaesui. Ergo si dicat, o Protagora, uere loquitur Socrates, ipse es qui ais, uirtutis partem aliam non esse talem qualis est alia: tuus hic sermo est. Quid illi tu respondebis? PROT. Necesse est, o Socrates, assentiri. SOC. His concessis, quid illi potissimum respondebimus, si ultra sic obiecerit: Non ergo talis est sanctitas, ut res iusta sit: neque iustitia talis, ut sancta: sed illa talis, ut non iusta, haec ut non sancta. iniusta itaque illa, haec prophana. Quid ad haec, inquam? Equidem mea sententia iustitiam esse sanctam, & sanctitatem iustam esse dicam. Arbitror enim te permissurum, ut pro te illud ipsum respondeam, quod uidelicet aut idem sit iustitia quod sanctitas, aut inuicem quam simillima: ut maxime omnium talis iustitia qualis sanctitas, & qualis sanctitas talis iustitia sit. Vide num me ita respondere prohibeas, an consentias. PROT. Haud ita simpliciter istud mihi uideretur, o Socrates, ut concedi possit sanctitatem iustam, sanctam uel iustitiam esse. Verum differentia quaedam inesse apparet. sed quid tandem id refert? Si uis esto nobis sanctitas iusta, sancta que iustitia. SOC. Mihi uero non. Nec opus habeo ut istud, si uis, & si tibi placet: redarguatur. Sed ut me & te dicatur uolo. Dico autem & me & te, existimans tum demum recte sermonem discuti, si tantum hoc si, ex eo tollitur. PROT. Enim uero simile quiddam habet iustitia sanctitati. Nam quodlibet cuilibet quiddam simile habet: praeter illa quae omnino inter se contraria sunt, ut album, nigrum, molle, durum. Atque & illa quae supra diximus aliam aliamque inter se uim habere, nec tale esse alterum quale alterum est, ceu uultus ipsius partes, quiddam simile inter se habent, estque quodammodo tale alterum quale alterum. Atque hac ratione licet haec refellas, si placet, quod cuncta inuicem similia sint: non tamen quaecumque simile quiddam habent, similia uocanda sunt, neque etiam quaecumque dissimile quiddam, inuicem dissimilia, si exiguum quiddam simile uel dissimile habent. SOC. Admiror equidem o Protagora, si ita iustum sanctumque inuicem sunt, ut parum quiddam simile inter se habeant. PROT. Haud ita omnino, neque tamen ita prorsus ut ipse arbitrari uideris. SOC. Postquam haec tibi molesta sunt, dimittamus: aliud uero quiddam ex his quae dicebas, consideremus. Insaniam aliquid uocas: eiusque contrariam sapientiam esse dicitis?

PRO-

PROT. Equidem. SOC. Num cum recte frugaliterque homines uiuunt, ita agentes, temperanter agere putas, an cum contra agunt? PROT. Temperanter agere uidentur mihi, cum frugaliter recteque agunt. SOC. Nonne temperantia temperanter agunt? PROT. Necesse est. SOC. Nonne quicumque non recte agunt, insane agunt: & qui ita agunt, non temperanter agunt? PROT. Ita uidetur. SOCR. Ergo insane agere, contrarium eius est, quod temperate agere dicitur. PROT. Est utique. SOC. Nonne igitur quae insane fiunt, insaniam fiunt & quae temperate, temperantia? PROT. Profecto. SOCR. Nonne quicquid robore fit, fit robuste: & debilitate quicquid fit, debiliter? PROT. Apparet. SOC. Et quicquid uelocitate, uelociter: quicquid autem tarditate, tarde? PROT. Et hoc. SOC. Et quod eodem modo fit omnino, ab eodem efficitur: quod uero contrario modo, efficitur a contrario? PROT. Assentior. SOC. Dic obsecro, est ne pulchrum aliquid? PROT. Est profecto. SOCR. Huic contrarium aliud quicquam est, quam turpe? PROT. Nihil aliud. SOC. Est & aliquid bonum? PROT. Et bonum. SOC. Ei nunquid aliud contrarium nisi malum? PROT. Non aliud. SOC. Est ne aliquid in uoce acutum? PROT. Sanè. SOC. Num aliud illi contrarium quam graue? PROT. Hoc ipsum. SOC. An non unicuique contrariorum non multa, sed unum est contrarium? PROT. Vnum duntaxat. SOCR. Resumamus iam quae haecenus a nobis concessa fuerunt. Concessimus plane, uni unum solum esse contrarium. PROT. Nempe. SOCR. Item quod contrario modo fit, a contrariis effici. PROT. Hoc quoque. SOC. Admisimus praeterea contrario modo fieri quod insane fit, & quod temperate. PROT. Etiam. SOCR. Rursus quod temperate agitur, a temperantia prouenire, quod insane ab insaniam. PROT. Conuenit. SOC. An non, si contrario fit modo, fit a contrario? PROT. Utique. SOC. Fit autem hoc quidem a temperantia, illud autem ab insaniam. PROT. Certe. SOC. Contrario modo? PROT. Contrario. SOC. Nonne igitur a contrariis. PROT. Et a contrariis. SOC. Insaniam itaque temperantiae contraria est? PROT. Apparet. SOC. Recordamur supra nos concessisse sapientiae insaniam esse contrariam? PROT. Certe. SOC. Quin & uni unum solum esse contrarium? PROT. Et hoc. SOCR. Vtram igitur orationum harum reiiciemus Protagora? eam ne qua dicitur unum uni solum esse contrarium? An quae uolebat sapientiam a temperantia differre? cum utraque pars uirtutis esset? ac etiam praeter id quod diuersae haec utraque sunt, dissimiles quoque esse tam ipsas quam earum uim, sic quemadmodum illas in uultu partes? Vtrum istorum refutabimus? utrumque sanè haud satis apte dicitur. neque enim concinunt inter sese. Nam qua ratione consonarent, si quidem necessarium sit uni unum duntaxat contrarium esse, pluribus uero nequaquam: insaniam autem quum unum sit, sapientia & temperantia contrariae uideantur? Ita ne an aliter, o Protagora? PROT. Esto tandem. quid tum? SOC. An non hac ratione unum erit sapientia temperantiaque? & supra constitit idem quodam modo esse iustitiam & sanctitatem? Age Protagora, ne pigeat, sed pergamus ad reliqua. Videtur tibi uir iniustus, iniuste agendo temperanter sapere? PROT. Ego quidem confiteri hoc, o Socrates, non auderem, plurimi autem hominum asserunt. SOC. Vtrum ergo ad illos, an ad te uerba dirigam? PROT. Si placet, ad hunc primo uulgi sermonem edisseras. SOC. Nihil mea refert, modo ipse respondeas, haec tibi uideantur, an minus. Nam ipsum sermonem in primis ego discutio. Istud autem quod & me interrogante, & te respondente fit, sic accidit forte. Hic Protagoras efferebatur primum sermonis difficultatem causando, postea uero respondere concessit. Age, inquam, ab initio mihi responde. Videntur aliqui tibi iniuste agendo, sapere temperanter? PROT. Esto. SOCR. Temperanter uero sapere, bene sapere uocas? PROT. Voco. SOC. Bene autem sapere, bene consulere in eo, in quo caeteri iniuriam exercent? PROT. Esto. SOC. Vtrum si bene faciunt quod iniuriatur, an si male? PROT. Si bene. SOC. Dicitis ne bona quaedam esse. PROT. Dico. SOC. Num ea bona sunt, quae utilia sunt hominibus? PROT. Imò per louem, bona quaedam uoco, etiam sibi hominibus utilia non sint. SOC. Cum autem uideretur mihi Protagoras subirasce, & ad responsionem inuitus descendere, mitius eum submissiusque rogauit. Nunquid ais Protagora, quae nulli hominum utilia sunt: an quae nullo modo utilia? Et talia quaedam bona appellas? PROT. Nequaquam. Sed ego multa noui hominibus, inutilia, cibos & potiones, & pharmaca, aliaque permulta: alia uero utilia. Quaedam autem quae hominibus perinde sunt, equis asserunt magnum momentum. Et nonnulla bobus, nonnulla canibus, quaedam

Interrogati
ones per con-
iugata, & con-
traria, ut
probet unum
uni esse con-
trarium

Vagatur
sophista

quædam uero nullis horum, sed arboribus potius. Et eorum quæ arboribus, quædam ita se habent, ut sepe radicibus profint, germinibus obsint. Quemadmodum sterquilinum radicibus utile, ramusculis caulibusq; est noxiū admodū. Oleum quoq; arboribus omnibus herbisq; maxime prodest: pilis autem animalium omnium, humanis exceptis, nocet plurimum. Nam & pilis hominum & toti corpori confert. Atq; ita uaria quædam & multiformis res bonum existit. Vnde & oleum externis nostri corporis partibus optimum, interioribus pessimum. Quapropter medici ægrotantibus olei usum uetant, nec uti permittunt, nisi quàm parcissime ad obsoniorum quorūdam male olentium offensio nem reſciendam. Cum hæc dixisset Protogoras, præſentes frequenti applausu acclamantes, illius dicta comprobauerunt. At ego, ô Protogora inquam, sum equidem nimis obliuioſus, ac si quis orationem in lōgum protrahat, de quo uerba fiunt, protinus obliuioſcor. Sanè si ſurdaster ſim, & mecum ſermonē inires, exiſtimares altius mihi quàm cæteris in clamandum. ſic in præſentia cum obliuioſum hominem alloquaris, cōciſioribus mecum reſponſionibus agas, ſi modo uis ut te cōſequar. PROT. Quam exigis breuitatem? num breuioribus quàm oporteat uerbis agi tecum iubes? SOC. Minime omnium. PROT. An forte quot opus eſt uerbis? SOC. Tot utiq;. PROT. Nunquid ego orationi modum imponam? an tu potius debitum terminum ſtatues, quem non liceat transgredi, eumq; loquendo ſim obſeruaturus? SOC. Audiui equidem poſſe te copioſe, quoties lubitum eſt loqui, ut nunquam tibi deſit oratio, nec nō res eaſdem paucioribus quàm quiſquam moralium uerbis perſtringere: & eam ipſam uim cæteros, ut audio, docere potes. Si ergo me cum diſputaturus es, breui illa & conciſa ratione dicendi utere quaſo. PROT. O Socrates, multis cum hominibus olim dicendo certauit. Quod ſi quod tu mones egiſſem, ſi, inq; ad normam mihi ab auditore præſcriptam uerba feciſſem, nihilo quoquam melior eſſem, nec Protogoræ nomen tota Græcia reſonaret. Ego autem quum cognouiſſem ſuperiorem reſpondendi modum illi minime placuiſſe, eumq; ſponte quidem deinceps ita mihi me reſponſurum, haudquaquã expedire mihi cenſui, ut illis diſputationibus intereſſem, atq; idcirco ô Protogora, inq;, haud moror diſputationē, niſi ex ſententia tua nobis procedit. Etenim ſi ita diſſerere uis, ut ego aſſequi poſſim, adſtabo equidem: nam tu quidem, ut de te fertur, & ipſe profiteris: a que eadem potes & ſummatim perſtringere, & ampliſſime ediſſerere: es enim ſapiens: ego autem ad prolixam orationem ineptus ſum: atque utinam eius compos eſſem. uerum tua intererat nobis aliquantulum indulgere, quando quidem a que es ad utruq; paratus, ut diſputatio peragatur: poſtquam uero non uis, & me uſq; adeo negocia urgent, ut nequeam tecum hic diu commorari, quamuis iſta libenter audiſſem, ab eo iam quò res ipſa me uocat. His dictis, ſurrexi protinus abiturus. Sed Callias dextera quidem me prehensens, ſiniſtra pallium, dixit, Haud te dimittemus Socrates: nam ſi exieris nunc, uix erit deinceps ut ita colloquamur. Mane obſecro. nullius me oratio perinde ut tua illa cum Protogora oblectabit. Quare & mihi & omnibus his obſequere. At ego iam ſurrexeram exiturus. & ad Calliam inquam: O Hipponiciſi, tuam ſemper philoſophiam admiratus ſum, nunc laudo inſuper atq; amo. Quocirca gratificari tibi uehementer optarim, ſi poſſibilia poſcas. Quod uero nunc petis, perinde eſt ac ſi orares, ut Crifonem Imeræum curſorem iuuenemq; æquis paſſibus ſequerer, uel alium eorum qui longiſſimum interuallum excurrere ſolent, aut diurnum curſum peragere. obijcerē enim multo magis me ipſum optare, quàm te, qui hoſce curſores curſu æquare queam, ſed nequeo. Quod ſi me & hunc quaſi alterum Crifonem ſpectare pariter concurrentes uis, ipſum ora, ut æquis me paſſibus comitetur. Nam ego quidem celeriter currere nequeo, hic autem tarde poteſt. Ergo ſi optas audire me & Protogorā diſputantes, eum obſecra, ut quẽadmodum à principio fecit, ita nunc paucis uerbis & ad propoſitam quaſtionem reſpondeat. Alioquin quis erit diſputandi modus? Putabam ſanè aliud eſſe inuicem diſſerendo colloqui, aliud cōcionari. Sed uideo ô Socrates, inquit Callias, æqua petere Protogoras uidetur, dum cēſet licere ſibi ſuo arbitratu diſſerere, tibi item tuo. Hic Alcibiades, haud recte loqueris, inquit, ô Callia. Socrates enim hic concionandi impotentem ſe eſſe fatetur, & in hoc Protogoræ cedit. Si autē & in diſputando, accipiendisq; & reddēdis rationibus cedat alicui, ſummopere mirabor. Si ergo Protogoras cōſiteſ Socrate ſe eſſe diſputando inferiorē, ſat iam Socrates habet, ſinautē hoc quoq; ſibi uēdicat, cum in-

Criſo Imeræus curſor

cum interrogante Socrate congregiatur, & uiciſſim reſpondendo haud per lōgas ambas circumuagetur, neq; cōcionando occaſionem intercipiatur diſputandi, neq; rationem reddere Socrati reſpuat, dum profuſius loquitur, quoad plurimi audientiū id de quo agitur, obliuioſcantur. equidem pro Socrate fideiubeo, eum quæ dicentur obliuioſi minime mandaturū, licet iocetur nobiſcum, obliuioſum eſſe ſe dicēs. Mihi ſanè uidetur Socrates equiora admodum poſtulare. Decet enim unumquęq; ſententiā ſuam exprimere. Poſt Alcibiadem, ut arbitror, inquit Critias. O Prodicæ atq; Hippia, Callias quidem Protogoræ uehementer ſuffragari uidetur. Alcibiades autem contentioſus nimis eſt & pertinax, quocunq; ſe uerterit. Nos autē alteri magis q̄ alteri fauere non decet, uel Socrati, uel Protogoræ, ſed communiter utruq; rogare, ne poſtquã cœperint, media in diſputatione deſiſtant. Cum hæc ille dixiſſet, Probe, Prodicus inquit, loqueris ô Critia: decet em̄ eos qui diſputationibus hiſ interſunt, cōmunes quidem eſſe utrorumq; auditores, æquos autem minime. Neq; uero idem hoc eſt & illud. cōmuniter quippe audire utruq; decet, non autem æque utriq; tribuere. Sapiētiori quidem plus, imperitiori uero minus. Equidem ô Protogora atq; Socrates, arbitror uos inuicem non nihil debere concedere, & de hiſ quæ dicentur, ambigere quidem ſimul, cōtendere uero nequaquã. Ambigunt porro propter beneuolentiā cum amicis amici, cōtendunt autē aduerſarij et hoſtes. Atq; ita q̄ optime diſputatio noſtra procederet. Vos ſiquidem ita diſputantes, maxime à nobis audientibus, probaremini, non laudaremini inquam. Probant utiq; auditores mentis iudicio abſq; de Inter probatione: laudant uerbis, plerumq; falſo præter ſententiā aliquid extollentes. nos item re claudare auditores ita maxime gaudio, nō uoluptate afficeremur. Gaudio afficitur ille, qui diſcendo & contemplando ipſa intelligentia delectatur: uoluptate perfunditur, qui dum comedat, uel alio quodā oblectamento potitur, ipſo ſenſu corporis delectatur. Cum hæc dixiſſet Prodicus, præſentium plurimi conſenſerunt. Deinde Hippia ille ſapiens ſic exorſus eſt. Arbitror ô uiri præſentes, uos omnes cognatos, propinquosq; & cōciues inuicē eſſe natura, non lege. Simile namq; ſimili natura cognatum. Lex autem tyrannus hominum, multa præter naturam cogit. Turpe itaq; eſſet, ſi nos qui rerum naturam callemus, ſapientiffimiq; Græcorū omnium ſumus, poſtquam de hoc ipſo diſputaturi hanc in urbē conuenimus totius Græcæ ſapiētiae arcē, hiſq; in ædib. urbis totius ampliſſimis ſumptuoſiſſimisq; cōgregati ſumus, nihil tanta hac amplitudine dignū oſtenderemus, ſed uiliū hominū culorum more altercantes, inuicem diſſentiremus. Vos equidem, ô Socrates & Protogora, hortor & obteſtor, ut ſub eſſe nobis uelut ſub arbitris uelit, qui uos ad mediū ſint perducturi. Neq; tu exactam dialogi formam, ô Socrates, et illam tuam breuem nimis breui loquentiam requires, ſiquidem eſt Protogoræ moleſtum: ſed laxa pauliſper obſecro frenam, quo ſermones magnificentiores ſplendidioresq; ſint. Et te inſuper Protogora quaſo, ne tentis omnibus rudentibus, uel ſq; plenis in altum ſermonum mare protinus delabare, unde nuſquam tellus cōſpiciatur, ſed annitami ut mediocritatem pro uiribus utruq; feruetis. Igitur faciatis quod uolo, obtemperetisq;: caduceatorem præfectumq; certamini & iudicē eligetis quendam, qui uerbis utriuſq; ſtatuat modum. Placuerunt hæc præſentibus, omneſq; laudarunt. Me uero hoc idem hortatus eſt Callias, rogaruntq; eligere arbitrum. At ego, nō decet inquam, iudicem huic diſputationi præficere. Nam ſi nobis imperitior erit iudex, iniuſtum erit ut deterior aliquis potioribus præſit. Si ſimilis, ruruſ haud recte agetur. Similis enim nobis ſimilia faciet. Quapropter ſuperuacuuſ erit. Præſtantior uero nobis quenquam eligere impoſſibile reuera eſt, ut arbitror, quippe cum Protogora hoc ſapientior alius eligi nequeat. quod ſi quem elegeritis nihilo doctiorem, aſſeretis tamen, dedecori Protogoræ hoc erit, quod ei tanquam inſcio & ignobili iudicem deſiſtiſtis. Mea uero nihil intereſt. Cæterum ut quemadmodū uultis, diſputare pergamus, ita mihi uidetur agendum. Si non uult reſpondere Protogoras, interroget ſaltem, ego autē reſpondebo, etq; conabor oſtendere quo pacto reſpondere quis alteri, meo quidem iudicio, debeat. Ac ubi ego ad quamlibet eius interrogationem ei reſpōdebo, ille mihi uiciſſim officium idem promittat. Et ſi forte parum alacris eſſe ad diſputandum uideatur, ego ſimul & uos hominem oremus, quemadmodū uos me nunc oratis, ne cœtum diſſoluat. Neq; uero opus eſt ut unum iudicem proponatis. Vos enim unā omneſ iudicabit. Conſenſerunt omneſ ſic eſſe agendū. Protogoras autem inuitus ad hæc deſcendere uidebatur. Tandem

Tandem concedere coactus est interrogaturū se, & postquam satis interrogauerit, breuiter responsum, itaq; in hunc modum interrogare cœpit. Arbitror ō Socrates, præcipuā doctrinæ partem in hoc cōsistere, ut carmina quis quāplurima habeat in promptu. Est autem hoc ut poetarū dicta intelligere possit, quæ recte scilicet habeant, quæ minus: sciatq; discernere, & cum interrogetur, rationem dare. Et nunc quidem interroget aliquis de eo ipso quod utriq; iam inuestigamus, uirtute scilicet. Sed hoc intererit, quod ad carmina disputatio est trāsata. Dicit enim Simonides ad Scopam Creontis Thessalici filiū, difficile esse uirū uere bonū fieri, manibus pedibusq; & mēte nō adamussim quadratis. Tenes ne memoria carmina, aut uis ut uniuersa exponam? S O C. Nihil opus est. Teneo namq; & diligens mhi horum carminum cura fuit. P R O T. Bene loqueris. utrum bene recteq; dixisse tibi uideatur Simonides, an non? S O C. Immo optime. P R O T. Videtur ne recte loqui Poeta, si ipse sibi met contradixerit? S O C. Minime. P R O T. Attende itaque diligentius, S O C. Satis ō bone uir, attendimus. P R O T. In eisdem carminibus postea dicit, Pittaci sapientis licet uiri sententiam absonam sibi uideri, qua inquit, Difficile est bonum manere. Cernis eundem Simonidem hæc & superiora dixisse? S O C. Equidem. P R O T. Nunquid eadem hæc & illa sunt? S O C. Eadem, inquam, ut mhi uideatur. Et simul metuens ne quid ultra adijceret, interrogauit, an non ipsi quoq; uideretur. Rogas, inquit, utrum constare sibi met illum putem, qui hæc utraq; dixit? & primo quidem proposuit bonū uirum fieri uere difficile esse, paulo autem post tanquā sibi ipsius oblitus, Pittacum eadē cum illo dicentem, difficile scilicet esse uirum bonum manere, carpit, eius dicta respuens, qui eadem dixerat: Enim uero cum opinionis eiusdem ac suæ auctorem Pittacum accusat, seipsum damnat. Quapropter aut prius aut posterius non recte dicit. His dictis acclamarunt auditores plurimi, & Protagoram collaudarunt. Ego autem primum tanquā a pugili robusto percussus oculis uertigine caligātibus uacillauit. Nam & eius uox, & aliorum clamor me prorsus obruerant. Deinde uero, ut apud te uerum ingenue fatear, quo spacium ad Poeta mentem inuestigandam captarem, ad Prodicum conuersus inquam, Conciuis tuus ō Prodicus Simonides extitit. Ergo tua interest illi opem ferre. Videor equidem sic aduocare te, quemadmodum apud Homerum Scamander ab Achille obsessus Simoentem aduocauit. O dulcis frater, uiri huius unā ambo uim cōprimamus. Haud secus ego te nunc accerso, ne Protagoras Simonidem nostrum expugnet. Equidem ut Simonidi succurratur, illa concinnitate tua opus est, qua uelle distinguis & cupere, & quæ multa atq; præclara paulo ante dicebas. Et nūc quidem uide num tibi idem quod mhi uideatur, neq; enim repugnare sibi in dicendo Simonidem puto. Sed tuā ō Prodicus, sententiā prior expon: idem ne tibi fieri & esse uideat, an aliud? Aliud, inquit Prodicus. Nonne in primis, inquā, Simonides hoc dicit, quod uirum uere bonū fieri difficile sit? Vera narras, inquit Prodicus. Pittacum autem improbat, non ut Protagoras censet, idem sed diuersum dicentem. Non enim dixit Pittacus difficile esse uirum fieri bonum, ut Simonides, sed bonum perseuerare. Est autem non idem ō Protagora, sicut existimat Prodicus iste, esse & fieri. si autem non idem est esse quod & fieri, haudquaquam sibi ipsi Simonides cōtraria ponit. Ac dicere fortassis Prodicus huic & multis alijs illud Hesiodi licet, effici bonum difficile quidem esse. qui ante uirtutē sudorē à dijs positum inquit. Verum ubi ad summū uerticem peruentum sit, facilem esse, quæ cōparatu difficilis fuit. Prodicus igitur cum hæc audisset, me laudauit. Protagoras autem, ista ō Socrates emēdatio inquit, plus habet uitij q̄ quod emendas. Male igitur, inquam ego, ō Protagora mecum actum est, ut uideatur, sumq; ridiculus medicus: quippe qui dum curare contendo, morbum exaugeo. P R O T. Atqui sic tamen res habet. S O C. Qua ratione? P R O T. Nimis enim inscius Poeta ille fuisset, si ad eō uirtutem parui fecisset, ut facilem esse eius possessionem existimasset, cum sit omnium difficillima, id quod omnibus uideatur. S O C. Opportune per Iouem nostris iste Prodicus sermonibus interuenit. Videtur enim ō Protagora, diuina illa Prodicti sapientia uetusta esse quædam, iam dudum originem uel trahens à Simonide, uel ab antiquioribus: tu autem quum multarū rerū aliarū peritus sis, huius tamen imperitus appares. Ego uero eam expertus sum, cū fuerim Prodicti huius discipulus. Atqui in præsentia haud satis animaduertere mhi uideris, ipsum quod difficile dicitur, forsitan Simonidē non ita usurpasse, quem admodum abs te nunc usurpatur: uerum tanquam malum & graue quiddam intelligendum

dum esse crebro me Prodicus admonet. Nam quoties uel alium, uel teipsum laudans ita dico: Protagoras sapiens uir est & diues, id est, uehemens grauisq; corripit me continuo, rogatq; num me pudeat, qui quod bonum est, graue uocem: cum quod graue est, sit malum. Nemo enim ita, diuitias graues, grauem pacem, sanitatem grauem dicit: sed grauem morbum, graue bellum, grauem paupertatem, quasi graue, id est, onerosum malū sit. Fortassis igitur & Chij & Simonides ipse, cum difficile dicūt, uel malum insinuant, uel aliud quiddam quod abs te minus intelligatur. Ergo à Prodicus sciscitemur. Decet enim de Simonidis scriptis hunc maxime percontari. Quidnam ō Prodicus Simonides ipso difficilis nomine intelligi uoluit? P R O D. Malum profecto. S O C. Ob hoc, ut arbitror, Prodicus, Pittacum reprehendit, dicentem, difficile esse bonum manere: ac si dixisset, malum esse manere bonum. P R O D. Et quid aliud putas ō Socrates, sibi uoluisse Simonidem, q̄ reprehendere Pittacum, quod nomina recte discernere nesciret, utpotē qui Lesbios erat, & inter Barbaros educatus? S O C. Audis ō Protagora, quæ Prodicus hic dicit? Quid ad hæc? P R O T. Permultum abest ut ita sit Prodicus. Certe equidem scio Simonidem difficilis nomine id quod & alij solent, uoluisse, non malum, sed quod non facile, quodq; multis cum laboribus cōparetur significare. S O C. Ego item hoc uoluisse Simonidem arbitror, ō Protagora, idemq; Prodicū intelligere, sed ludere, tentareq; te utrum sermoni tuo ualeas suffragari. quod enim Simonides difficile non malum intelligi uelit, argumento sunt quæ sequuntur: subiungit enim quod solus Deus hoc munere frui dignus sit. Neq; uero si uellet, malum esse bonum, paulo post adiungeret, solum Deum huius cōpotem esse, Deoq; soli munus id attribueret. Dissolutum planē hominem, nec ullo modo Chium Prodicus diceret fuisse Simonidem. Cæterum quid tandem sensisse in his carminibus Simonidem ducam, dicam, siquidem de me periculū facere uis, quemadmodū circa poetica habeam. Sin autem lubeat, te audia. Protagoras cum hæc audisset, ut lubet, inquit, ō Socrates. uerum Prodicus & Hippas, alijq; omnes agere iusserunt. Conabor inquā, quid de his carminibus sentiam, uobis exponere. Antiquissimum apud Græcos, & plurimum sapientiæ studium in Creta & Lacedæmone extat, & sophistæ plures ibi q̄ alibi usquam reperiuntur: dissimulant autem & imperitos se esse fingunt, ne cæteros Græcos superare sapientiā deprehendantur: prorsus quemadmodū Protagoras de sophistis supra dicebat: sed ut uideantur re militari potius & fortitudine cæteros anteire: ueritū ne si quod sunt, pateat, cæteri omnes idem studium prosequantur. Ergo celant, decipiuntq; eos qui cæteris in urbibus mores Lacedæmoniorū imitant. Sunt enim qui quod aures præcidant, & quod loribus inuoluuntur, quod exercitationibus gaudent, quod breuib; uestibus utuntur, similes Spartanis esse, uideri uolūt: perinde ac si huiuscemodi rebus Lacedæmonij cæteros Græcos superent. Lacedæmonij uero quoties cum sophistis suis liberius colloqui uolūt, externos ægre ferunt, & clanculum congregati, exclusis peregrinis omnibus, cum sophistis philosophantur. Prohibent quinetiā & ipsi & Cretenses, ne adolescentes gentis suæ urbes alias adeant, ne quæ apud eos docentur, alibi fortē dediscant. Reperiuntur in his ciuitatibus non uiri tantum doctrina egregij, uerum etiā mulieres. Quod autem uerū loquar, & Lacedæmonij optime ad philosophiā, sermonesq; sint educati, hinc maxime animaduertere licet. Siquis enim cum uilissimo etiam Lacedæmoniorū colloquatur, rudem plerumq; in uerbis apparere primo cōperiet. Mox ubicunq; rei ipsius opportunitas exigit, instar uehementis iaculatoris uerbum breue contortumq; sed magni cuiusdam momenti ei aculatur, ut qui cum eo loquitur, nihil à puero differre existimetur. Quod autem Lacedæmoniorum uirtus, in sapientiæ magis q̄ exercitationis studio consistat, intelligunt nonnulli nostræ ætatis homines, & olim multi idem animaduertent, cum uiderēt uerba eiusmodi enunciare posse, uiri esse absolute docti. Horum e numero fuit Thales Milesius, & Mitylenæus Pittacus, Bias Prieneus, noster Solo, Cleobulus Lindius, Myso Cheneus, septimus horum dictus est Lacedæmonius Chilo. hi omnes æmuli studiosiq; Lacedæmonia sapientiæ fuerunt. Eam talem fuisse comperimus: uerba breuia, memoratu uniuersis digna. Hi factō concilio ex cōmuni consensu, has Delphici Apollinis templo primitias sapientiæ dedicarūt, quæ templo inscriptæ, ab omnibus celebrantur: Cognosce te ipsum: Nihil nimis. Hæc ob eam causam refero, ut pateat eam prisca philosophiæ fuisse figuram, Laconicam scilicet quandam, ut ita dixerim, breuiloquentiam. Atqui & Pittaci

Sapientes
Græciæ
Sapientia La
cedæmonia

proprium hoc dictum circumferebatur à sapientibus celebratum: Bonum manere difficile esse. Simonides itaq; cum sapientiæ gloriam cuperet, cognouit si proverbium hoc tanquam insignem quendam athletam refelleret conuinceretq; fore ut ipse illustris ab omnibus haberetur. Quamobrem carmina illa composuit, eius cuius gloriæ insidiatus est, uerba, ut arbitror, turbaturus. Sed discutiamus hæc unâ omnes, & uideamus utrum uera loquar. Primum quidem carmina illa priora insanum hominem indicarent, si dicere uolens, uirum effici bonum, esse difficile, mox hanc particulam quidem iniecit. ea enim nulla ratione uidetur iniecta: nisi dicamus aduersus Pittaci uerba certatim Simonidem loqui: & cum ille dixisset, difficile esse bonum manere, Simonidem ad hæc obijcere: Nô ita est ô Pittace, immo bonum quidem uirum effici difficile est, uere non reuera bonum. Non enim idcirco dicit reuera, quia sint aliqui uere boni, alij autem boni quidem, sed nô uere. Absonum namq; uideretur, neq; Simonide dignum: sed in dictione, uere, superiectionem esse in carmine dicemus, quam Pittaci uerbis subiecit: quasi ponamus Pittacum ipsum sic dicere, O uiri, difficile est bonum manere: Simonides autem subiiciat, O Pittace, uera minime loqueris. Non enim esse, sed fieri uirum bonum manibus pedibusq; & mente adamussim quadratum, est difficile uere. ita uidetur non absq; ratione hæc particula quidem iniecta: & ipsum, uere, haud ab re postremo locatum. Atqui & quæ sequuntur, omnia huic attestantur, quod sit hunc in modum dictum. Multa insuper sunt in his carminibus, quæ quàm pulchre scripta sint, sigillatim ostendere possemus. Scite namq; & accurate composita sunt, sed prolixior foret oratio. Quare summam poetæ huius formam consiliumq; exponendum. Intendit autem prorsus in omnibus his uersibus Pittaci dictum refellere. At enim paulo post ferme in hunc modum, quod effici uirum bonum difficile uere: est tamen tempus quoddam ubi possibile est. Factum uero bonum eo in habitu perseuerare, esseq; bonum, ut tu quidem Pittace contendis, impossibile est, neq; humanum, sed solus hoc Deus munere fungitur. hominem uero ita bonum manere, ne rursus labatur, impossibile est, quem fors inopina abripiat. Quemnâ potissimum inopinatus casus in nauis gubernatione submergit: non rudem hominem: nam semper ille succumbit: & quem admodum iacentem nullus deicit, sed stantem quandoq; deicit aliquis, iacereq; cogit, iacentem uero nequaquam: ita solertem & sagacem hominem nonnunquam inopinatus casus circūuenit. Enim uero qui nihil pensi unquam habet, minime. Et gubernatori quandoq; ingens tempestatis impetus improuisus superuenit, & agricolæ intemperies anni, & medico quoq; similia, adeo ut tunc improuidi fuisse uideantur. Potest enim bonus aliquis malus fieri: quod alius quoq; poeta testatur, dicens, Vir bonus, nunc prauus, nunc bonus est. Ut autem malus efficiatur malus, fieri non potest. Esse enim semper necesse est. Quamobrem quoties casus inopinatus prouidum hominem sapientemq; & bonum inuadit, malus efficitur. Tu uero dicis, ô Pittace, difficile esse bonum manere. Res autem ita se habet, ut fieri bonum possibile sit, difficile tamen: perdurare autem bonum, penitus impossibile. Quilibet enim bene agens, bonus: male contra, malus. Quæ nam circa literas bonares est: quæ uerba actio uirum in illis bonum efficit: Constat quod earum perceptio. Quæ item actio bona bonum efficit medicum: Morborum curandorum peritia uidelicet. Qui bene curat, bonus medicus: contra, qui male, malus. qui ergo malus medicus nonnunquam efficitur: ille certe, cui primo hoc inest, ut medicus sit, deinde ut bonus medicus. Hic enim malus quandoq; medicus effici potest. Nos autem medicinæ artis ignari, nunquam male agendo aut medici, aut fabri efficeremur, aut aliud tale. Quisquis autem non fit medicus, male officio suo functus, neq; etiam malus est medicus. Ita & bonus uir fieri potest aliquando malus, uel propter tempus, uel laborem, uel morbum, uel alium casum. Hæc quippe sola praua actio est, scientia priuari. Malus autem uir nunquam malus fiet: est enim semper. Ac si malus fieri debet, oportet bonum fuisse prius. Ad hoc itaq; carmina illa tendunt, ut affirmant, impossibile esse uirum bonum semper perseuerare: fieri autem bonum, eundemq; rursus & malum, possibile: plerunq; uero optimos esse illos quos diligunt dii. Hæc itaq; omnia aduersus Pittacum sunt dicta, quod & sequentia clarius declarant. Hac de causa, inquit, nunquam ego quod fieri nequit, frustra quærens, sine reprehensione perpetuo uicturum bonum, quicumq; fructibus terræ uescuntur, quenquam sperem. Deinde uobis quæ comperta mihi sunt, prædico: & cætera quæ sequuntur. Adeo uehementer

uehementer totoq; carmine Pittaci dictum infestat. Vnumquodque uero laudo amoq; sponte qui turpe nil patrat. Necessitati uero neq; dii quidem ipsi pugnant. Id autem est ad hoc idem dictum. Neq; enim usque adeo rerum inscius erat Simonides, ut illum laudare se diceret, qui turpe nihil sponte committit, quasi sint aliqui qui sponte male agant. Arbitror eundem sapientem nullum putare, quenquam hominum esse qui ultro aberret, malaq; & turpia sponte committat. Sciunt etenim sapientes omnes, quod qui mala turpiaq; committunt, præter uoluntatem peccant. Atqui & Simonides nequaquam laudare se dicit illum, qui non sponte scelera patrat, immo de seipso sponte illud intelligi uolebat. putabat enim præclarum bonumq; uirum sæpe seipsum impulsurum, ut amicus laudatorq; alicuius fieret, amaretq; & laudaret. ut quibus morosi & iniqui sæpe parentes contingant, aut patria, aut tale aliquid: improbi homines si sunt, ultro sponteq; in parentum patriæq; errata inuehi solent, & ea passim omnibus diuulgare, ne quis eos quod parentes & patriam negligant, carpere possit: quare uituperant parentes patriamq;, & præter necessitatem odium & inimicitias ultro exagitant. Probi uero qui sunt uiri, patria flagitia occultant potius, & ad laudandum eos sese cogunt: & si qua in re iniuria affecti iure parentibus & patriæ indignari possent, consolantur seipsos, & se suis conciliant, seq; ad amorem laudemq; maiorum uel inuitos adigunt. Sæpe etiam Simonidem ipsum arbitror, non ex animi sui sententia, sed inuitum ad tyrannum quendam, aut alium talem laudandum & tollendum accessisse. Hæc igitur ad Pittacum dicit. Ego quidem, ô Pittace, non ob id carpo quod natura detrahere gaudeam, cui satisfacit & ille quisquis malus non est, nimium ue ignauus: Sciens quidem iuuabit ciuitatem iustam uir sanus. Neq; tamen ipse detraham: neq; enim detractio gaudeo. Stultorum namq; est infinita gens, ut si quis eos uituperare pergat, necessario defatigetur. Honestæ porro sunt omnia, quibus turpia non sunt mista. Haud hoc dicit perinde ac si diceret, omnia alba quibus nigra nulla miscentur: ridiculum nempe id sit: sed quasi dicat, mediocria se toleraturum, neq; ea uituperaturum. Non quæro, inquit, hominem irreprehensibilem penitus mortalium quenquam. Deinde uobis quod mihi compertum est, nuncio, quod uidelicet huius causa neminem laudaturus sum. Verum mihi sufficit quisquis medium tenet, neq; turpe quid agit. Sic ego omnes diligo, sic laudo. Hic utiq; Mitylenæorum lingua est usus tanquam aduersus Pittacum, sic dicens, Omnes sic laudo, sic diligo libens. hic oportet uocem libens, à sequentibus distinguere, eum qui dicit, quisquis turpe nil patrat. Nā sunt quos ego non libens laudo & diligo. Quod si tu mi Pittace, uel mediocriter consentanea, uerbaq; dixisses, nunquam te reprehendissem. Nunc uero cum & maxime & in maximis falsa proferas, quæ uera multis apparent, te reprehendere cogor. Hæc mihi ô Prodicæ atq; Protagora, in istis Simonidis carminibus ipsius sententia fuisse uidetur. Tum Hippias: Bene, inquit, ô Socrates, carmina hæc exposuisse uideris. Est & mihi ratio illis accommodata, quam uobis, si uultis, ostendam: Immo uero, inquit Alcibiades, sed postea: prius autem peragere decet, quæ inter Socratem & Protagoram conuenerunt. Et si Protagoras interrogare ulterius uult, respondere Socrates debet. Sin autem respondere uult Protagoras, interrogare Socrates. Atqui concedo, inquam, Protagoræ quodcumq; horum ipsi gratius futurum est. quod si placet, uersus prætermittamus, ea uero quæ abs te primo quærebam Protagora, libenter tecum absoluam. Videtur enim mihi disputatio de rebus poeticis persimilis esse conuiujs imperitorum plebeiorumq; hominum. Qui cum propter inscitiam nequeant inuicem propria uoce suisq; sermonibus ipsi colloqui, mercede exhibita, tibicinas introducunt, & aliena uoce, hoc est tibiærum flatu, conuiuium transigunt. Vbi autem boni præclariq; & eruditi uiri conueniunt, neq; tibicinas ibi, neq; saltatrices, neq; cantatrices ullas uideas, sed uoce propria remotis ijs nugis iocisq; conuiuium celebrare, & alternis interrogationibus responsionibusq; modeste differere, etiam si uinum abunde bibant. Eodem modo ad disputationes huiuscemodi si uiri conueniunt tales, quales esse nos plurimi prædicant, haud quaquam aliena uoce poetarumq; uerbis opus est, quos percortari de his quæ scribunt, non datur: & qui eorum testimonia in medium afferunt, alij hoc, alij aliud poetam dicunt sentire, neq; tamen conuincere rem possunt, de qua differunt, aut expedire. Tales ergo confabulationes uiri sapientes mittunt, ipsiq; inter se colloquuntur, uicissimq; ingenij periculum faciunt. Disputatores autem huiusmodi, ut arbitror, ego & tu nunc imitari debemus. sputatores

& poetis posthabitis, nostris rationibus rem ipsam discutere, facereque tam ingenij nostri quam ueritatis periculum. Quod si deinde interrogare lubet, respondere tibi paratus sum: sin aliter uis, te mihi praebe, & adiuua ad ea quae intermissimus conficienda. Cum haec Callias huiusmodi intulisset, Protagoras quid potissimum ageret, haud satis declarabat. Hic Alcibiades ad Calliam conuersus, O Callia, inquit, uidetur ne tibi nunc recte Protagoras facere, quum declarare nolit, utrum respondere uelit, nec ne? Mihi quidem non uidetur. Sed iam uel disputet, uel disputare nolle se dicat, ut haec de eo sciamus. Socrates autem cum alio quouis differat, uel alius quicumque uult cum alio quopiam. Hic Protagoras, ut uisus est mihi, uerecundia motus propter Alcibiadis orationem, Calliasque, & aliorum praesentium preces, uix tandem ad differendum descendit, iussitque Socratem ipsum interrogare, se respondere pollicitus. O Protagora, inquam, ne me tecum ob aliud differere putes, quam quia quae passim dubito, discussa uelim. Arbitror enim haud ab re illud ab Homero dictum fuisse. Si duo simul coeant, alter altero magis intellexerit. Expeditiores namque sumus cuncti ad quodlibet opus, uerbum, & sensum inuestigandum. Solus autem si quis quippiam cogitet, mox passim circuiens quaerit quicum communicet, & a quo confirmetur tantisper dum inueniat. Quamobrem ipse nunc tecum libentius quam cum alio quouis disputo, existimas te optime omnium dijudicaturum, & de alijs omnibus quae ad probi uiri iudicium spectant, & de his maxime quae ipse quaerebam, uidelicet de uirtute, nam quem melius quam te id facturum sperem? Nempe plerique alij probi quidem ipsi sunt, sed alios tales efficere nequeunt. Tu autem non modo uirtute praeditum esse te ducis, uerum etiam caeteros homines eadem te ornaturum polliceris. Atque adeo tuo ingenio confidis, ut quam caeteri omnes dissimulent artem, tu eam solus profiteare, teque palam per omnem Graeciam quasi publico quodam praconio sophistam nominans, declares doctrinae morumque magistrum, & primus mercedem artificij istius expolcas. Quid igitur obstat, quin ipse praeter caeteris ad harum rerum disputationem sis adhibendus interrogandusque, & quin sint tecum omnia communicanda? Nihil penitus obstat. Atqui & ipse nunc illa de quibus primo interrogauit, cupio rursus partim abs te mihi in mentem reduci, partim communi iudicio discuti. Erat autem talis, ut arbitror, quaestio: utrum sapientia, temperantia, fortitudo, iustitia, sanctitas, quinque nomina eiusdem rei sint, an unicuique horum nominum propria quaedam essentia subsit, & res quaedam uim propriam habens, adeo ut non sit alterum quale est alterum. Dixisti tunc nequaquam unius rei esse haec nomina, sed singula nomina rebus singulis adhiberi. Quinetiam partes omnes has esse uirtutis, haud sane perinde ut auri partes inter se totiusque consimiles, sed ut uultus partes inuicem totiusque dissimiles propria discretas ui. & haec si nunc denuo ita ut supra confirmas, dic. Sin aliter modo sentis, omnia lucide distingue. Equidem nihil impurabo, si aliter nunc dicas. Neque enim miror, si illa tunc Socratis tentandi gratia dixisti. PROT. Haec omnia partes uirtutis esse dico, ex quibus quatuor satis inuicem consimiles sunt. Fortitudo autem longe ab alijs differt. Quod autem uere loquar, hunc in modum cognosces. Reperies nonnullos homines iniustissimos, prophanissimos, intemperantissimos, imperitissimos, qui tamen caeteris fortitudine praestant. SOC. Attende, amabo, considerandum est quod dicis. Vtrum fortes, audentes uocas, an alios quosdam? PROT. Immo etiam ad ea praecipites, a quibus plurimi deterrentur. SOC. Age itaque uirtutem honestum quiddam & pulchrum asseris, eamque ut pulchrum aliquid doces? PROT. Pulcherrimum equidem, nisi forte insanio. SOC. Vtrum huius quiddam turpe est, quiddam pulchrum? an pulchrum totum? PROT. Totum quam maxime esse potest pulchrum. SOC. Scis ne qui audacter in puteos se mergant? PROT. Immo uero. Vrinatores enim. SOC. Vtrum ob id quod sciunt, an ob aliud? PROT. Quod sciunt. SOC. Quinam hominum ex equis fortissime pugnare audent? equites? ne, an equestris industriae rudes? PROT. Equites. SOC. Quinam peltis audacter pugnant? Peltatae, an alij? PROT. Isti quidem, & in caeteris omnibus, si istud quaeris, audaciores sunt qui sciunt, quam qui nesciunt, : idemque homines postquam didicerunt, audent quicquam uehementius, quam cum ignorabant. SOC. Vidisti ne unquam aliquos horum ignaros omnium, sed eos esse ad haec omnia tamen audentes? PROT. Vidisti equidem & audaces maxime. SOC. Nunquid audaces isti fortes sunt? PROT. Turpe quiddam esset fortitudo, quando quidem audaces isti furiosi sunt. SOC. An non dicis for-

tes fortes audaces ipsos esse? PROT. Dixi equidem, & dico. SOC. Nonne isti qui sic audentes fortes quidem minime, sed furentes apparent? Et supra rursus sapientissimi illi audentissimi nobis apparuerunt, & quia audentissimi, ideo & fortissimi, atque ita secundum hanc rationem sapientia ipsa fortitudo esset? PROT. Haud satis recordaris, o Socrates, quae dixi supra, tibique respondi. Equidem interrogatus abs te, utrum fortes uiri audentes sint, nec ne, consensi. Vtrum uero & audentes fortes essent, non quaesivi. Quod si tunc interrogasses, respondi sem, utique non omnes: quod uero fortes audentes non sint, a me concessum nunquam monstrasses, neque enim recte concessissem. Proinde scientes homines, ostendis ignorantibus & seipsis & caeteris audaciores esse, & idcirco idem esse sapientiam & fortitudinem arbitraris. Qua ratione progressus, robur quoque sapientiam esse arbitrari queas. Nam si a me similiter in hunc modum quaesisses, utrum robusti homines potentes sint, asseruissem utique. Deinde utrum palaestrae periti ad certandum potentiores sint quam imperiti, & ipsi postquam didicerunt se ipsis dum ignorabant, iterum admisissessem. Haec me confitente licuisset tibi eodem pacto conijcere, per concessionem meam sapientiam robur esse. Ego autem nusquam in praesentia potentes homines robustos esse confiteor. Robustos tamen potentes esse autumo. Et idem esse robur & potentiam arbitror. Nam & a scientia, & ab insania, & ab ira potest potentia provenire. robur autem a natura duntaxat, & debita corporum nutritione uenit. Similiter & in illis nequaquam idem esse censendum, fortitudinem & audaciam. Quapropter contingit, fortes quidem audentes esse, at uero non omnes audentes fortes sunt. Audacia enim ab arte hominibus, ab ira, ab insania datur, quemadmodum de potentia diximus: fortitudo autem a natura, debitaque educatione provenit animorum. SOC. Dicis ne o Protagora, alios homines bene, male alios uiuere? PROT. Dico equidem. SOC. Nunquid bene uiuere homo tibi uidetur, si cum molestia doloreque uiuat? PROT. Minime. SOC. Sin autem usque ad uitae finem iucunde quis uiixerit, bene uixisse dicendus? PROT. Certe. SOC. Ergo iucunde uiuere bonum, moleste, malum. PROT. Si modo honestis delectetur. SOC. Nunquid ipse Protagora quemadmodum alij multi, iucunda quaedam mala uocas, tristia uero bona? PROT. Voco. SOC. Vtrum quatenus iucunda sunt, eatenus non sunt bona, & non si quid ab illis provenit aliud, rursusque tristia eodem modo? PROT. Sic. SOC. Non ex eo quod tristia mala? PROT. Ignoro Socrates, utrum ita simpliciter ut interrogas, respondere me deceat, iucunda omnia bona esse, tristia mala. Sed tutius mihi fore uidetur non solum ad praesentem quaestionem, uerum etiam ad omnem uitae meae rationem, ut respondeam esse iucunda quaedam non bona, & tristia quaedam non mala: esse rursus & neutra, quae neque bona sint, neque mala. SOC. Num iucunda uocas ea, quae uel uoluptatis participia sunt, uel efficiunt uoluptatem? PROT. Profus. SOC. Quaero igitur hoc, utrum ex eo quod iucunda sunt, non bona sint. Vtrum uidelicet ipsa uoluptas sit non bonum. PROT. Quemadmodum ipse ubique dicis, o Socrates, hoc inquam, consideremus: & si ad rem conducere ea consideratio uideatur, idemque iucundum & bonum appareat, concedamus: sin minus, tum ad disceptandum pergamus. SOC. Vtrum igitur ipse disputationis dux esse uis? an me praere iubes? PROT. Aequum est te esse ducem. Tu namque coepisti. SOC. Hoc modo forsitan quod quaerimus, patefiet. quemadmodum si quis ad hominis uel sanitatem, uel alium corporis habitum, opusue considerata, uultus eius & manus extremas contemplatus dicat, age iam, pectus mihi dorsumque nuda, ut clarius inspiciam. Sic ego nunc quidem, idem illud ad hanc disputationem requiro. Nam cum tuam erga bonum uoluptatemque sententiam e uerbis tuis cognorim, tale aliquid mihi expedit dicere. Age Protagora, & in hoc tuam mentem aperias, quid de scientia sentis? nunquid idem tibi quod alijs, an aliud placet? Nam de scientia plurimi sane sic iudicant, ut neque robustum quiddam sit, nec ducat, nec etiam dominetur. Neque enim de ipsa uelut de duce principe ue suspicantur. Sed cum persaepe non desit homini scientia, non ipsam tamen, sed aliud quiddam, ut uel iram uel uoluptatem uel dolorem uel amorem uel formidinem dominari putant. Atque de scientia sic cogitant, quasi de mancipio quodam ab omnibus alijs undique tracto. Nunquid & tu idem sentis? an potius praclarum quiddam scientiam, & in homine principem arbitraris, ita ut si quis bona mala ue discernat, nunquam ab alia re induci queat, ut aliud quam quod scientia iusserit, suscipiat agendum: sed prudentiam unam

fatis esse idoneam, quæ homini sit præsto: P R O T. Videtur mihi quod dicitis, ô Socrates. Nam si cuiquam hominum turpe est negare sapientiam scientiamque omnium rerum humanarum esse potentissimam, mihi certe turpissimum. S O C. Præclare nimium uereque loqueris. sed enim nosti multos mihi & tibi non credere? Aiunt porro plerisque boni conscios, cum bona agere liceat, agere bona nolle, sed alia. Et quoscumque rogavi quæ nam huius rei causa sit, respondent uel uoluptate uel dolore uel aliquo alio eorum quæ supra retulimus, superatos, hæc agere. P R O T. Alia quoque multa sunt, ô Socrates, in quibus homines errant. S O C. Age itaque conare mecum hominibus persuadere, docereque quodnam hoc malum sit, quo se aiunt uoluptatibus superari, & hanc ob causam quæ cognoscunt bona, non facere. Fortassis enim si dixerimus, erratis ô homines, falliminique, rogabunt: Siquidem non ô Protagora & Socrates, hoc uoluptatis malum est, cui succumbitur, quodnam est aliud? quod dicitis uos? exponite. P R O T. Quid uero nos ad multorum opinionem attendere decet, qui utcumque contingit loquuntur? S O C. Conduendum nobis hoc arbitror, ad inueniendum quomodo ad ceteras uirtutis partes fortitudo se habeat. quare si superiori pacto standum censes, ut uidelicet ego præeam, quæ maxime inueniri posse quod querimus, arbitror, sequere. Sin minus hoc, & dimitti mauis, mitto. P R O T. Probe loqueris, perge igitur ut cœpisti. S O C. Ego si rursus à nobis sciscitaretur, quid istud uos esse dicitis, quod nos uinci à uoluptatibus dicebamus? sic respondeam. Audite igitur, ego & Protagoras uobis istud declarare conabimur. Nunquid enim aliud hic fieri dicetis, quam quod sæpe contingit ut homines ciborum poculorumque & uenereorum uoluptate pellecti uictique afficiant ea sibi, etiam si mala esse cognoscant? Assentirentur illi. At nos ita. Mala uero illa cur dicitis? Vtrum quia uoluptatem hanc præsentem præbent, & suauitate deliniunt? An quia in posterum morbos, inopiam, & alia multa generis huius adducunt? An etiã quam nihil tale in posterum inferunt, tantum quia delectant, mala sunt quod homo gaudere discat? Putamus nẽ eos ô Protagora, aliter responsuros, nempe quam quod non propter præsentem uoluptatem mala sunt, sed propter morbos & alia quæ sequuntur? P R O T. Sic uulgus arbitror responsurum. S O C. Nonne dum morbos adducunt, dolores inferunt? dum egestatem, dolorem? Assentirentur, ut arbitror. P R O T. Immo certe. S O C. Hæc ergo, ô uiri, non ob aliud, ut ego & Protagoras arbitramur, mala uobis apparerent, quam quod in dolores desinunt, ceterisque uoluptatibus priuant. Confiterentur. P R O T. Proculdubio. S O C. Si contra rursus interrogaremus, ô uiri, tristitia esse bona fatemini, nonne eiusmodi quædam dicitis? ceu exercitationes corporum, labores militiæ, medicorum curationes, quæ uel secando fiunt, uel urendo, uel pharmacis, uel inedia, bona dicitis, sed molestia? Consentirent. P R O T. Et hoc. S O C. Vtrum hæc ex eo bona uocatis, quod præsentibus doloribus cruciatibusque conficiunt? An ob id potius quod in posterum ex his sanitas & bona corporis habitudo, patriæ salus, potentia diuitiarumque sequuntur? Ob id ipsum dicerent, ut existimo. P R O T. Ego quoque id iudico. S O C. R. An ob aliud hæc bona sunt, quæ quod in uoluptates desinunt, & molestias pellunt? Alium ne finem assignare potestis, ad quem respicientes hæc bona uocetis, quam uoluptates atque dolores? Non possumus, ut arbitror, responderent. P R O T. Sic equidem puto. S O C. An non uoluptatem ut bonum sequimini, dolorem ut malum fugitis? Concederent. P R O T. Profecto. S O C. Ergo id malum existimatis, dolorem scilicet, bonum uoluptatem, quandoquidem & ipsam oblectationem tunc sanè malam dicitis esse, quando maioribus uoluptatibus priuat, quæ afficiat: uel quando uehementiores dolores infert illis quas præbet uoluptatibus. Quoniam si ob aliud ipsam delectationem malam appellaretis, ut puta finem alium respicientes, possentis nobis quoque monstrare. Sed nequaquam poteritis. P R O T. Neque mihi posse uidentur. S O C. Similiter quoque dolorem ipsum tunc duntaxat bonum dicitis, quum maiores fugat dolores quæ infert, aut uoluptates molestiis uehementiores inducit, quandoquidem si ad alium finem respicientes, dolorem bonum iudicaretis, eum possentis ubique ostendere, sed non poteritis. P R O T. Vera narras, ô Socrates. S O C. Si me quoque uicissim rogetis ô uiri, quam obrẽ ubique multa de hoc loquar, ignoscite mihi protinus responderẽ. Primo namque haud facile demonstrari hoc potest, quid sit quod dicitis, à uoluptate superari. Deinde quia demonstrationes in hoc omnes sunt. Et nunc etiam si quid urget quod exponere uelit, licet siquo modo habeatis aliud quod bonum dicatis quæ uoluptatem, & quod malum quæ dolorem

lorem. An sufficit uobis uitam iucunde absque tristitia ducere? Quod si sufficit, neque dicere potestis aliud bonum uel malum, quod non ad hæc tendat, audite quod sequitur. Aio equidem his ita se habentibus, ridiculum esse uestrum illum sermonem, quo dicitis quod homo mala, mala esse sciens, nihilominus agat mala cum possit non agere, uoluptatibus scilicet tractus, uictusque. Item cum dicitis hominem boni conscium agere bene nolle presentem uoluptate deinctum. Ridicula inquam hæc esse patebit, nisi multis uti nominibus uolemus, iucundo, tristi, bono ac malo. Postquam enim duo hæc in uniuersum esse constat, duobus tantum nominibus uocemus. primum quidem boni ac mali, postea iucundi ac tristi. His positis ita dicamus. Est homo qui mala esse mala nouit, illaque facit nihilominus. Si quis autem querat quamobrem, quia uictus est, respondemus. A quo? inquiet ille. nobis autem non licebit ulterius à uoluptate uictum dicere. Aliud enim nomen uoluptatis loco suscepit, bonum. Ideo respondebimus, bono uictum. Ibi si ille qui nos interrogat contumeliosus forte uir sit, ridebit certe, dicetque absurdum esse dictum. Si facit enim quis mala, esse mala sciens, cum non oporteat facere, uictus bonis, bona hæc digna ne sunt ut mala uincant, an indigna? Indigna dicemus. neque enim errasset ille quem dicimus uoluptatibus superatum. Ad hæc ille. Quamobrem bona ea indigna sunt ut mala uincant, uel mala, ut bona? nunquid ob aliud, quam quia hæc maiora sunt, illa minora? uel plura hæc, illa pauciora? Non habebimus certe causam aliam. Addet ille. Constat igitur, quod superari est, loco minorum bonorum maiora mala suscipere. Hæc ita se habeant. Mutemus nomina, accipiamusque in eadem re iucundum ac triste. Hoc pacto. Hominem agere prius diximus mala, dicamus nunc tristitia, cum sciat esse tristitia uoluptatibus superatum, talibus scilicet, ut uictoria sint indigna. Quæ uero alia inest ad dolorem indignitas uoluptati, quæ excessus inter se atque defectus? hoc est, cum inter se maiores minores ue fiunt, plures ite & pauciores, uehementioresque & remissiores. Si quis autem dixerit: At multum differt, ô Socrates, uoluptas præsens à futura uoluptate atque molestia: dicam equidem, num alio quopiam quam uoluptate atque molestia? haud sanè alio potest. Sed perinde est ac si uir quispiam ponderandi gnarus collectis hinc uoluptariis, isthinc tristibus, tam quæ prope quam quæ procul sunt trutinam exquirat, dicatque ultra plura sint. Si enim uoluptaria cum uoluptariis libes, maiora semper & plura sunt eligenda: sin autem tristibus tristitia cõpares, pauciora, minoraque: sin iucunda cum tristibus, & tristitia quidem à uoluptariis superentur, siue propinqua à remotis, siue remota à propinquis, ratio illa est eligenda in qua hæc insunt: quod si iucunda à tristibus superentur, minime. an aliter se res habet, ô uiri? scio equidem nihil afferre eos aliud posse. P R O T. Idem & ipse arbitror. S O C. Postquam uero ita se id habet, illos hunc in modum interrogabo, Apparent oculis uestris eadem moles cominus maiores, minores eminus? Affirmabunt puto. Et crassa, & multa similiter? & æquales uoces prope quidẽ maiores, longe uero minores? Cõsentient. Si in hoc bene agere & felicitas nostra consisteret, hoc est in magnis molibus fabricandis accipiendisque, paruis autem reiciendis, quænam nobis potissima uitæ salus esset? num ars dimetiendi? aut optice potius, quanta res appareat ostendens? Immo hæc nos deciperet, & errorem confundens sæpe cogeret eadem alias aliter iudicare, atque adsciscere, & in magnorum paruorumque electionibus sapius consilium mutare. Dimetiendi uero facultas apparens hoc abrogaret refelleretque, ueritatemque aperiens animo quietem daret ueritate nixo, atque ita uitam seruaret. Consentirent ne homines ad hæc, an non, mensoria scilicet arte nos seruari? P R O T. Hac ipsa. S O C. R. Quid porro? si in ipsa paris imparis uel electione salus uitæ consisteret, quando quod plus est, recte eligi oporteret, & quando quod minus, uel ipsum ad seipsum, uel aliud forte ad aliud, siue prope seu procul sit, quid potissimum nostram uitam seruaret? nonne scientia? Et metiendi quidem, quum excessus atque defectus ea ars sit. Cum uero paris & imparis habenda ratio sit, non alia quam numerandi scientia. Concederent homines hæc? an non. P R O T. Absque controuersia. S O C. R. Postquam uero salutem uitæ certum est in recta uoluptatis dolorisque electione consistere, id est pluris & paucioris, maioris & minoris, propinquioris & remotioris delectu, nonne dimetiendi facultas primo excessus, defectus que, æqualitatis item mutæ consideratrix est? P R O T. Necessè. S O C. Quoniam uero metiendi facultas est, necessè est ut ars, & scientia sit. P R O T. Admittent. S O C. Quæ uero potissimum hæc scientia

tia sit, aliās considerabimus. Sufficit enim nunc scientiam esse, quod ad eam respon-
 sionem spectat, quam ego & Protagoras uestra eramus quaestioni daturi. Haec autem, si re-
 cordamini, erat quaestio. Nos quidem consensimus nihil scientia potentius esse: immo
 semper ubicunq; adest, uoluptati, cunctisq; ceteris dominari. At uos obiecistis uolupta-
 tem saepe etiam scienti dominari. Quod cum uobis nequaquam daremus, statim ita ro-
 gastis: Si hoc o Protagora & Socrates, non est a uoluptatibus superari, sed aliud quid-
 dam, declarate quid sit. Hic si illico respondissemus inscitiam esse, protinus nos risissetis.
 Nunc autem si nos deridetis, etiam uos ipsos deridebitis. Ipsi enim uos paulo ante con-
 fessi estis, defectu scientiae aberrare illos qui in uoluptatum & dolorum electione delin-
 quunt. ea uero bona sunt & mala. Neq; defectu scientiae tantum dixistis, sed addidistis et-
 iam defectu scilicet scientiae metiendi. Actio autem errans & quam scientia non regit,
 ut & uos non latet, ab inscitia prouenit. quapropter quod dici solet, a uoluptatibus supe-
 rari extrema inscitia est. Cuius uelut morbi Protagoras hic & Prodicus & Hippia medi-
 cos se profitentur. Vos autem quia aliud quiddam esse hoc quam inscitiam putatis, neq;
 uos ipsos, neq; filios uestros hisce sophistis reru illarum doctoribus curandos datis, quasi
 uirtus doceri non possit: at cum pecunijs inuigilatis nimium, nec mercedem his praece-
 ptoribus offertis, priuatim publiceq; delinquitis. Haec plane uulgo respodissemus. Nunc
 autem uos etiam, o Prodicus atq; Hippia una cum Protagora hoc percontor, communis
 enim hic sermo uobis esto, uera ne uobis loqui uidear, an falsa: Vere admodum dicta es-
 se, uisum est omnibus. Conceditis igitur, inquam, quod iucundum est, esse bonum, quod
 triste, malum. Distinctionem uero illam nominum, quam Prodicus hic iniicere solet,
 reijcio, eiusq; requiro iudicium. Siue enim uoluptarium, siue delectabile, siue laetum, si-
 ue quomodocunq; tandem nomines, optime Prodicus, hoc mihi nunc quod uolo, respon-
 deas. Subridens Prodicus assensus est, & alij pariter consenserunt. Tum ego, Quid ad
 hoc, o uiri, actiones omnes quae ad iucunde & sine molestia uiuendum pertinent, non-
 ne honestae & utiles: honestumque opus, bonum & utile: Annuerunt. Si ergo iucun-
 dum, inquam, bonum est, nemo uel sciens uel existimans alia meliora esse his quae fecit,
 potestq; deinde haec agit cum meliora possit. Quod uero dicitur ab affectionibus supe-
 rari, nihil est aliud quam inscitia: & quod affectionibus dominari, nihil quam sapientia. Pla-
 cuit omnibus. Quid uero inscitiam, nonne tale quiddam dicitis, quando quis falsa opi-
 nione decipitur circa res plurimi faciendas: Hoc quoq; dederunt. Nemo uero libens ad
 mala descendit, uel ad illa quae mala existimat. Neq; hoc ut uideatur naturae hominis in-
 est, ut ad ea quae censet mala, bonorum loco declinare uelit. Et cum e duobus malis al-
 terum eligere cogitur, nemo quod peius eligit, dum licet quod est minus malum elige-
 re. Haec omnia cunctis nobis rata habenda uisa sunt. Quid, inquam, timorem ac terro-
 rem uocatis: Nunquid quod ego erga te dico Prodicus: Expectationem porro quandam
 mali, siue timorem, siue terrorem ipsi uocatis, ego dico. Visum est Protagorae, atq; Hip-
 pia timorem ac terrorem hoc esse: Prodicus autem timorem quidem esse hoc, terrorem
 uero minime. Nihil id refert, inquam, o Prodicus, sed istud num uera sint superius dicta.
 Quis nam igitur mortalium ad illa proficisci uolet quae metuit, dum licebit ad ea quae mi-
 nime timet: An fieri nequit secundum ea quae iam concessimus: nam quae quis metuit,
 constitit quod mala esse putat, quodq; nullus sponte ad illa descendat capiat ue quae ma-
 la credat. Haec quoque omnibus placuerunt. His ita positis, o Prodicus, inquam, & Hip-
 pia, quae primum respondit Protagoras iam nunc defendat. immo uero non quae pri-
 mum omnino. Dixit enim, e quinque uirtutis partibus nullam esse alteram alteri simi-
 lem, sed uim unamquancq; priuatam habere. Neque hoc urgeo nunc, sed quod sequitur.
 Sic enim in sequentibus inquit, quatuor uirtutis partes satis inuicem propinquas esse,
 unam uero illaru, fortitudinem scilicet, a reliquis longe differre. Quod inde conijci pos-
 se dicebat, quod plerique inuenirentur fortissimi uiri, qui tamen prophanissimi, iniustis-
 simi, intemperatissimi, & insipientissimi essent, ex quo patere uolebat fortitudinem ab
 omnibus alijs uirtutis partibus plurimum differre. Cuius ego responsum statim uehe-
 menter sum admiratus, multo que etiam magis postquam uobiscum haec tractaui. Qua-
 re ab illo sciscitatus sum, utrum fortes audaces uocaret. Ille uero praecipites insuper ad-
 didit. Recordaris Protagora haec te respondisse: PROT. Recordor. SOCR. Dic
 obsecro

obsecro nobis ad quid praecipites homines fortes nuncupas: An ad ea, quae timidi aggre-
 diuntur: PROT. Non. SOC. Ergo ad alia: PROT. Nempe. SOC. Vtrum timidi au-
 denda aggrediuntur: metuenda fortes: PROT. Ita fertur o Socrates, SOC. Vera nar-
 ras. Verum non hoc requiro, immo uero tu ad quid praecipites fortes appellas: num ad
 mala, cum esse mala sciant, perniciofaq; an ad ea potius quae talia non sunt: PROT. Im-
 possibile hoc esse abs te superioribus rationibus est ostensum. SOC. Et in hoc quoq; ue-
 re loqueris. Quamobrem si hoc recte est demonstratum, ea quae mala perniciofaq; iudi-
 cat, aggreditur nemo, quandoquidem constitit inscitiam esse quod dicitur ab affectionibus
 superari. PROT. Plane. SOC. Enimuero ea unusquisq; aggrediuntur, quae audent, tam
 timidi quam fortes. Atque hac ratione eadem & timidi & fortes aggrediuntur. PROT.
 Immo contraria omnino sunt, o Socrates, ea ad quae fortes & timidi contendunt. Nam
 ad bellum quidem ire hi uolunt, illi uero nolunt. SOC. Ire honestum ne, an turpe: PROT.
 Honestum. SOC. Nonne si honestum, etiam bonum esse supra consensimus: Omnes
 enim actiones honestas & pulchras, etiam bonas esse conuenit. PROT. Vera loqueris,
 & mihi quidem semper ita uidetur. SOC. Probe. Verum quos nam dicis in praelium ire
 nolle, cum iter id pulchrum bonumq; sit: PROT. Timidos. SOC. Nonne si pulchrum
 & bonum, etiam est iucundum: PROT. Concessum est. SOC. Nunquid scientes, ti-
 midi ad id quod pulchrum, melius, & iucundius est, proficisci nolunt: PROT. At uero
 si hoc admittimus, quod superius conueniebat peruertemus. SOC. Quid porro: Vir for-
 tis nonne ad id quod pulchrum, melius, iucundiusq; est, tendit: PROT. Necesse est con-
 fiteri. SOC. Omnino igitur fortes uiri neq; turpiter metuunt si quando metuunt, neque
 turpiter audent. PROT. Ita est. SOC. Si non turpiter, honeste & pulchre. PROT. Cer-
 te. SOC. Sin honeste, etiam bene. PROT. Vtique. SOC. Nonne & timidi & feroces
 & furiosi contra, turpiter audent, metuunt turpiter: PROT. Et istud. SOC. Aliam
 uero ob causam turpiter & male audent, nisi ob ignorantiam & inscitiam: PROT. Ob hac
 ipsam. SOCR. Quid hoc, quo ipsi timidi sunt, timiditatem ne, an fortitudinem uocas:
 PROT. Timiditatem. SOC. Timidi autem nonne propter metuendorum inscitiam ap-
 paruerunt: PROT. Sane. SOCR. Propter hanc ergo inscitiam timidi sunt: PROT.
 Nempe. SOCR. Illud autem quo timidi sunt, timiditatem esse asseruisti. PROT. Asse-
 rui. SOCR. Nonne igitur metuendorum & non metuendorum inscitia, timiditas erit:
 PROT. Erit. SOCR. Enimuero contraria est fortitudo timidati. PROT. Absque dubio.
 SOCR. An non sapientia metuendorum & non metuendorum eorundem inscitiae con-
 traria est: PROT. Profus. SOCR. Horum uero inscitia timiditas. PROT. Et maxime
 quidem. SOCR. Sapientia igitur metuendorum & non metuendorum, fortitudo est, eo-
 rundem inscitiae contraria existens. Haud ulterius annuit Protagoras, sed siluit. Tum ego:
 Quid taces Protagora: cur non aut annuis aut renuis: Ipse rem confice, inquit. Conclu-
 dam protinus, inquam, si unum hoc duntaxat interrogauero: utrum tibi nunc etiam ut
 & supra insipientissimi quidam esse uideantur, qui tamen fortissimi sint. Cotendere per-
 uicaciter, inquit, uideris o Socrates, ut ipse respondeam, ergo morem tibi geram. Impo-
 sibile dico uideri, ex his quae supra sunt concessa. Non ob aliam causam, inquam, de his
 omnibus te percontor, quam quod nosse cupiam, qualia sint quae ad uirtutem pertinent,
 quid ue ipsa sit uirtus. Scio equidem hoc declarato statim notum fore & illud quo de e-
 go & tu tot iam uerba consumpsimus: dum ego quidem uirtutem doceri posse nega-
 rem, tu uero posse asseuerares. Atqui arbitror nostrae disputationis exitum, si hominis
 instar uti uoce posset, derisurum nos, & hoc pacto reprehensurum: quam inepti estis o
 Socrates atque Protagora. Tu quidem ab initio dicebas o Socrates doceri non posse uir-
 tutem, nunc repugnare tibi ipsi contendis: dum ostendere uis omnia haec, iustitiam scili-
 cet, temperantiam, fortitudinem, esse scientiam. Qua ratione maxime uirtutem doceri
 posse constat. Si enim aliud quiddam esset scientia quam uirtus, quod Protagoras pri-
 mum asseuerabat, plane doceri non posset. Nunc autem si scientia esse uideatur, quod tu o
 Socrates inferre conaris, mirum sit, si per doctrinam uirtus comparari non posset. Protago-
 ras autem primo quidem doceri uirtutem uoluit: nunc contra adniti uidetur, ut quod-
 uis aliud potius quam scientia uirtus appareat: quo pacto minime omnium doceretur.
 Equidem o Protagora uidens haec omnia sursum deorsumq; grauiter perturbari, ut in
 lucem

lucem ueniant, uehementer incumbō. Vellem autem his inter nos decursis, quid uirtus sit, ostenderemus, item quod doceri possit nec ne monstrarem: nec sapius nos Epimetheus ille sic in disputatione fallat, quemadmodum distribuendo neglexit, ut tu narrabas. Pro metheus enim ea in fabula mihi magis quam Epimetheus placet, cuius exemplo utēs & uniuersa uita meā prospiciens, hęc omnia tracto. Ac si tu uelis, id quod ab initio dixi, libentissime de his rebus tecum deliberarem. Tum Protagoras, studiū hoc tuum, inquit, ô Socrates, sermonis quę cursum laudo. Et enim cum cętera, nisi me fallit opinio, a me absint uitia, inuidia certe omnium maxime abest. Et de te quidem apud multos sape iā dixi, quod omnium quos cōuenerim maxime te mirer, æqualiū certe prorsus. Adde quin etiam nil mirum mihi fore, si sapientię studio clarus euadas. Ac de his alijs quandoquę uoles edisseremus. Nunc iam hora est, ut me ad alia conferam. Ita, inquam, agendum est, si tibi uideretur, quādo quidem & ipse iam pridem aliō abire cogebat, ut dixi: uerum tamen ut Calliæ honesto adoleſcētī morem gererem, perſitī. His dictis atque auditis abiimus.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI

FLORENTINI IN EUTHYDEMVM.

PLATO insignis charitate uir in Euthydemo, quemadmodum & saepe alibi, studet animos ad seria natos a uanis sophistarum nugis auertere, ostendens eos uel ubi de rebus grauisimis agitur, ludere semper; audientium ubique deludere. Hos autem & alibi aliter, & hic ita describit, curiosos & uanos in uerborum altercatione certatores. promptos ad quoduis dictū, seu uerum, siue falsum sit, refellendum. Primo quidem ostendit, quā auarum sit ingenium sophistarum, cum Euthydemus Dionysodorusque, fratres sophistę, artem militarię, quę gloriatur, parati sint mercede docere, quam nullus unquā uendit. Deinde quā ambitiosum. Quippe cum iudicalem peritiā unā cum militari, & utramque unā cum sophistica, quę longissime inter se discrepant, simul profiteantur. Tertio quā uanū, nempe iam senes a rebus ad uerba, a ueritatis studio ad mendacia sese conserunt. Quarto quā contemnendū. Breui enim & ad summum biennio quilibet cauillatoriam hanc assequitur facultatem. Quinto quā periculosum. Nam cui mirum uide ri debet simplices adoleſcentes fucatis sophistarum argutijs facile irretiri, falsis que inde opinionibus perniciosis que moribus imbui, quando quidem & Socrates ipse senex sapientissimus que fingitur eadem esca illaqueatus, admirabundus que ad sophistarum gymnasia properare? Adde quod & Socraticus ille demon qui a nullo decipi posse uide tur, a sophisticis horum nebulonum prestigijs fingitur esse deceptus. Interea Socrates etiam in senectute scholaris puerorum, & ludos musicę, uerborum que rudimenta frequentans, nos admonet, primo quidem nequid ad disciplinarum perfectionem uel minimum contemnamus. Deinde ne, ut saepe accidit, subrustico quodam uerecundie rubore a disciplina studijs arceamur. Tertio ut Solonis more tamdiu discendum nobis esse censeamus, quamdiu uiuendum. Proinde quod sophistę Socraticam aduersus eos ironiam nunquam animaduertunt, immo uero nihil tam magnificum in eorum laudes adducitur, quin facillime credant palam que recipiant, duo nobis declarat precipue: alterum quidem, nihil uanius his nebulonibus reperiri posse: alterum uero, eos qui ad alios fallendos impensius student, nimirum sua ipsorum fallacia facillime falli. Pręterea quod prestigiatores eiusmodi uirtutem quam pollicentur, neque prestant unquam, neque ad ipsam alicubi exhortantur, sed ad consuetas uerborum cauillationes ubique refugiunt, eas que quasi res serias studijs alijs quasi ludis proculdubio anteponunt, tria potissimum nobis significat. Primum: eos qui uirtute ipsi ornati non sunt, eam nunquā uel ratione, uel exemplo posse docere. Secundum: homines uerborum nimium curiosos, res bonas nunquam uel consequi uel asserre. Tertium: eos qui facillime plurima pollicentur, minime omnium promissa seruare. Accedit ad hęc quod Socrates sophistas ad docendā uirtutem allicit discipulorum diuitum plurimorum que turba tanquā ambitiosos nimium & auaros. Sed ibi sub persona Critonis admonemur, ne temere cuilibet curandum animum committamus. Quod uero Socrates sophistas dum uirtutem promittunt, interim quasi deos obsecrat, aperte declarat ab ipso deo uirtutem esse petendā, homines que uirtute predictos quasi diuinos habendos esse. Item quod illos ob uirtutis studiū regibus beatiores existimat: planē significat uirum uirtute predictum, primo quidem sui ipsius, deinde & regum esse regem. Docet pręterea Socrates in Clinia curando quanta cum charitate quanta curande iuuentuti adhibere diligentiam debeamus. Mox uero sub insolentissimorum sophistarum pollicitationibus parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Sed & notanda est ibi hyperbolica quędam ad uanos homines deridendos Socratis ironia. Deinde incomparabilis uanitas nebulonum pro rebus uerba, & illa quidem ineptissima ubique prestantium, quum que exhortationem ad sapientiam promiserint, ad pueriles ineptias relabentium. Tum Socrates uniuersum sophistarum gymnasium ait, ludum esse uerbo-

rum; eos que rerum naturā omnino latere, atque artificiosas illorum telas, sola uerborum expositione significationis que distinctione posse dissolui. Obsecrat deinde facetissima quādā ironia sophistas, ut post ludos ad seria ueniant: proponit que formulam quandā, ad cuius exemplar exhortationē ad philosophiam ab illis exoptet. In eiusmodi formula felicitatem primo quidem communi notione describit, bene uiuere. Deinde hoc ipsum bene uiuere uel in ipsa rerum ad uotum consecutione, uel in recto rerum ipsarum usu probat consistere. Atque utrinque per inductiones concludit: sapientiam, cum sola & consequatur res ad uotum, & utatur recte, solam beatos efficere. Ibi que talis in inductionibus ordo conspicitur, ut si per singulas uita partes sapientia tum ad uotū consequitur, tum recte utitur, consequentem in uniuersa uita finem uite communem summum que bonum sapientia eadem asserat in consecutione prospera recto que usu consistens. Inter argumentandum uero præclara fulget sententia sectę Stoicę fundamentum, externa uidelicet & corporea esse indifferentia potius & communia, quā aut bona, aut mala dicenda. Proprie uero bonam esse sapientiam, malam uero insipientiā. Siquidem per illam bona omnia, per hanc omnia mala nobis euadunt. Ideo que sapientiam solam beatos facere posse. Quod uero in scientia potestas ad felicitatem tota consistat, tria ipsa felicitatis nomina a prisca Gręcorum auctoribus insituta declarant, scilicet Eudęmonia, Eutychia, Eupragia. Primum significat cognitionem boni, secundā consecutionem, tertium uero usum: quę omnia scientia nobis perficit. Quam boni scientiam Plato & hic & alibi dicit quodammodo omnem esse uirtutem. Sapientiam quidem esse absoluti diuini que boni scientiam. Prudentiam uero, scientiam bonorum malorum que proprie ad hominem pertinentium. Iustitiam quoque scientiam bonorum malorum que pro meritis distribuendorum. Fortitudinem autem scientiam circa bona & mala audendi atque metuendi. Temperantiam denique scientiā circa bona mala que, similiter asciscendi atque fugiendi. Meminisse præ ceteris hic oportet, Platonem & hic & saepe alibi innuere sapientiam non tam humano studio comparari, quā purgatis mentibus diuinitus infundi solere. Quippe cum animus huic cōiunctus corpori, ad res penitus a corpore separatas reddatur ineptus, & quasi noctua sub nimio diuinorum splendore caliget. Quapropter Socratica ad sapientiā adhortatio non tam ad speculationem pertinet quā ad mores. Quibus tandem purgatus animus sapientiam a deo et scientiam prudentiam que consequitur. Per hęc Socrates dum a sophistis exhortationē ad philosophiā quę est sapientię studium, exposcere simulat, ipse interim aptissima quādam dissimulatione ad philosophandum mirabiliter adhortatur. Veruntamen nondum sophistę exhortationem, uel pro seipsis uel pro alijs saltem accipiunt, sed per solitas iterum ineptias reuoluuntur. Vbi apparet quā pertinax uel in uitijs uel in nugis semper sit ingenium uel inique natum uel perperam educatum. Inter hęc aduerte diligentiſsime diuinam Platonis sententiam, qua iubemur uirtutis sapientię que consequendę gratia perpeti non solum incommoda, iacturas, labores, & seruitutem: uerum etiam si speremus ex ipsa dissolutione nostri meliores denique euasuros, permittere nos illi qui hoc ipsum promiserit, excoiciandos liquefaciendos que ac penitus dissoluedos. Vbi apparet quantum animi bonum rebus prestat corporeis, & quantum probandi sint ueteres illi fortissimi martyres Christianorum. Huic illud simile: Qui animam amat suam in hoc mundo, perdet eam: qui uero hic eam perdidit, eandem in æterna uita recipiet. Proinde Socrates sophistarum captiunculas confutans, demonstrat contra sophistas facillime posse sophismata retorqueri, præsertim quia cogit eos & sibi met repugnare, & absurdissima confiteri. His actis rursus similem superiori formulā simulando, declarat nihil boni auditores a sophistis accipere; sophistas que ipsos ueluti perditissimos ad bonā frugem reuocari non posse. Quoniam uero tria hęc nomina inter dissputandum, sapientiā, scientiam, prudentiā, saepe repetit, animaduertendū est, ubi obseruantius loquitur sapientiā definire diuinorum cognitionem, scientiā naturalium, prudentiam humanorum. Vbi uero minus obseruantes, scientiæ nomine ad tria hęc significanda uti solere. Sed ubi liberius, singulis pariter pro omnibus uti. Præterea duo adducit artium genera, earū scilicet quę efficiat opera, & earū quę factis utantur. Et quoniam ars quę utitur alterius artis opere, tum finem illi fabricandi præscribit, tum exemplar adhibet operis absoluedi, non iniuria utentem artem facienti dignitate præponimus. Attende hic Platonem tam paruifacere facientem artē, tam magnificare utentem, ut apertissime uelit, si quis uel materias omnes in aurū pro arbitrio possit cōuertere, imō & immortalitatem ipsam inter homines cōparare, nihil sibi uel tantam auri molem uel immortalitatem nisi uti sciuerit profuturam. Attende iterum cōmunem hic oratorię artis abusum sophisticę similem prorsus uituperari, tanquam fascino nis maleficę speciem, ubique ad inficiendos perturbationibus animos ueneficę contendentem. Simili quadam ratione communem poesis abusum alibi detestatur. Sed quia hic in artibus numerandis nominat dialecticam, ne quorundam more dixerim dialecticam, nam dialectica mihi latinius sonat, meminisse oportet logicā apud Platonem significare artem regulas nominum, orationum, argumentationum que disponentem: dialecticam uero sagacem philosophantis indaginem, regulis his utentem ad rationes rerum inuestigandas, diuinarum præsertim, a quibus rerum quoque sequentium summę rationes accipiuntur, ideo que dialecticam plerumque apud Platonem theologiam nobis significare. Nominat ibidem artem regiam atque ciuilem, scilicet prudentiam humani generis feliciter gubernandi. Quę quidē siue in persona priuata siue publica sit, uel una uel multis, æque ab ipso tam ciuili quā regia nuncupatur. Huic profecto tanquam regine omnes subijcit facultates, quę in agendo faciendoque uersantur.

tur, quibus ipsa dat leges, ac tanquam instrumentis utitur & ancillis. Subijcit similiter theologiae scientias omnes quae uersantur in speculando, ad quam haec ita se habeant, quemadmodum priuatae artes ad regiam. Quamobrem Socrates dum in ipsa formula superiori formulae rursus continuata facultate quaerit ad felicitatem potissimum conuocentem, merito dimissis alijs ad regiam theologiaeque confugit, praesertim cum felicitas in optimo rerum usu consistat: haec uero rectissimum, tum speculandi, tum agendi & faciendi usum afferre omnibus per omnia studeat. Idem tradidit in Philebo, idem in ultimo Legum, idem in libris de Republica, ubi ad generis humani felicitatem futuram gubernatorem in theologia primum, deinde in ciuili instruit disciplina, afferens diuinam ipsam boni ideam, uix tandem a solo legitimo theologo percipi. ac nisi percepta fuerit, non posse quicquam uel priuatim uel publice recte agi feliciterque disponi. Quamuis autem ita sit, Socrates tamen hic inter adolescentes atque sophistas mysteria haec reuelanda non censet. Mos enim Socraticus adolescentes exhortatur solum, sophistas solum confutat, uiros denique legitimos docet. Hic ergo sub ironia atque dissimulatione eiusmodi tangit mysteria, seque simulat haesitare, & quasi inter sophistas uertiginosos pati uertiginem. Fortem uero ambigere propterea simulat utrum theologia ciuilibusque praestet felicitatem, quia neque theologiae, neque ciuilibus discipline absolutam perfectionem humana quadam uia, sed diuina potius inspiratione haberi posse sepe confirmat. Quapropter non iniuria humanis diffusis uiribus, felicitatem in diuinam refert munificentiam, in quam & theologiae sapientiam & ciuilibus prudentiam proculdubio retulit. Eo denique pacto haec omnia nobis accipienda sunt, ut humana quidem officia mentes ad felicitatem praepararent, praecipue sub theologia ciuilibusque disciplina rectissime gubernata: Dei uero ipsius clementissima bonitas, summum hominis bonum per haec quasi media ad ipsum conuersis denique largiatur. Statueram hic satis honestum argumento imo uero commentario finem imponere, uerum detinet me adhuc necessaria quaestio, ad quid conducat frequens Socratis ironia, quae quidem semper Socratis bona dissimulat, saepe uero bona simulat superbiorum: & quantum semper Socrati derogat, tantum saepe superbis arrogat: atque id quidem iocis facitque frequentibus efficit, & saepius ultra fidem, ut in se quidem deprimendo audientes reddat modestiores: in superbis uero supra fidei modum extollendis, superbiam reddat omnibus deridendam. Profecto qui praeter modum laudantur a Socrate, si non omnino perditum sunt, rubore confusi seipsum emendant: sin uero iam perditissimi, non ipsi iam, sed praesentes correptionis eius exemplo tam ridiculam superbiam uanitatem cautissime uitant. Est autem Socratica ironia, res admodum artificiosa, urbana, faceta, uenusta. Tutius ueritati adstipulatur, odiumque declinat, dum & professionem apte dissimulat, & prius sibi derogat manifeste, quam uel clam derogare alteri deprehendatur: & quod maximum est in uitij corrigendis, fugit maledici notam. Per hanc utique prope huius dialogi finem sophisticam cauillationis uituperationem in tria colligit capita. Primum quod probatissimi quique nugae eiusmodi aspernantur. Secundum quod sophismata seipsa confundunt. Tertium quod uel pueri haec tanquam leuissima biduo assequuntur. Mox a sophista descendit ad rhetorem. Uterque enim ciuilem uirtutem falso profitetur, ut scribitur in Gorgia: et sophista quidem philosophi speculationem, rhetor autem moralem philosophi disciplinam simulat procul a uero. Ostendit autem rhetores atque oratores dum se & philosophos & ciuiles simul profitentur, esse ad utrumque prorsus inutiles. Concludit postremo dialogum gemina optimaque sententia. Altera quidem, curandum magis esse ut bene sint filij, quam ut sint: atque ut illos relinquant bonos potius quam illis relinquant bona. Altera uero, omnino esse philosophandum: quadoquidem philosophia ipsa res est diuina: neque uel ob falsos eius professores, uel ob mendaces calumniatores dimittenda esse possessionem adeo preciosam.

EVTHYDEMVS VEL LITIGIOSVS

TRANSLATVS E GRAECA LINGVA IN LATINAM A
Marfilio Ficino Florentino, ad Petrum Medicem
uirum Clarissimum.

CRITO, SOCRATES, EVTHYDEMVS, DIONYSODORVS,
CLINIAS, CTESIPPVS.

VISNAM ille erat, o Socrates, quicum heri in Lycaeo disputabas: Equidem turba frequens circumstabat. Quare licet propius accederem audiendi cupidus, nihil tamen aperte percipere poteram. Cum uero in pedes erectus inspicere, mihi uisus est hospes quidam esse, quicum diserebas. Quis ille? S. C. De quo interrogas Crito? Non enim unus tantum, sed duo aderant. C. R. Tertius ad dexteram tuam sedebat is, cuius nomen audire percipio. Medius autem adolescentulus ille Axiochi filius, qui mihi uisus est satis admodum profecisse. Critobuli quidem nostri ferme aequalis est. Verum ille aridiori quodam corporis habitu, hic gradioris speciem praeseferre uidetur, honesta sane indole atque egregia, S. C. Euthydemus is est quem

quem quaeris o Crito. Qui uero ad sinistram sedebat, Dionysodorus eius frater, qui ipse quoque disputabat. C. R. Neutrum cognosco o Socrates. S. C. Noui sunt, ut uidentur, sophista. C. R. Quanam horum patria est? quae sapientia? S. C. Chij sunt, ut arbitror, patria: ad Thuriolos autem migrarunt. Illinc autem fugientes multos iam annos istis in locis uersantur. De sapientia uero illorum quod tu rogas, o Crito, plane sapientissimi sunt. & haec tenus ignorabam equidem perfectos athletas esse: Sunt enim ad omne certandi genus instructi, non quemadmodum Acarnani fratres athletae. Illi namque corpore tantum ualent, hi uero corpore primum maxime ualent, & eo genere pugnae, quo omnia superant. Armorum enim periti sunt maxime, & armorum peritos reddere, liquis mercedem det, etiam ceteros possunt. Deinde iudicialem pugnam, & ipsi tractare expedireque, & unumquemque instruere possunt, tum scribendis, tum perorandis causis. Et haec tenus quidem harum duntaxat periti erant, nunc autem perfecte athleticae facultati finem imposuerunt. Quod enim deerat certandi genus, nuper sic affectum sunt, ut nemo illis ualeat reluctari, adeo dicendo ualent, promptique sunt ad quoduis dictum seu uerum seu falsum, refellendum. Quapropter o Crito, his me uiris tradere cogito, pollicentur enim quicquid alium breui se eorundem copotem reddituros. C. R. An non te gradior aetas absterret o Socrates? S. C. Minime Crito. Est enim quod me soletur, ac diffidere non sinat. Nam & hi iam senes, ut ita dixerim, huic se facultati quam ego nunc affecto, contentiosae uidelicet dederunt. Anno enim superiori, aut certe ab hinc tertio nondum callebant. Vnum uero hoc tantum uereor, ne his dedecori sim, quemadmodum Conno Metrobij filio cithariste, qui me etiam nunc fidibus docet. Pueri igitur condiscipuli me quotidie ridet, & Connum ipsum senum magistrum nuncupant. Ne ergo hoc idem aliquis hospiti tuis his obijciat, & illi ea re deterriti, me reijciant, alios quosdam praeterea o Crito natu grades, ut mecum illuc discendi gratia proficiscantur, sum exhortatus: & hic item quosdam persuadere conabor. Quin igitur & tu uenis, filios tecum ducens? Porro ubi sperabunt etiam filiorum tuorum concursum, his quasi illecebris adducti libentius nos erudiendos accipient. C. R. Nihil prohibet Socrates, si tibi uideatur. Verum prius quae illorum sapientia sit, narra, ut quid percepturi simus cognoscam. S. C. Frustra expectas, dum non posse dicam, quasi non auscultarim satis: imo & auscultauim diligenter & memini, tibi que a principio cuncta referre conabor. Equidem diuina quadam sorte in gymnasio solus ubi me uidisti, sedebam, iamque inde discedere cogitabam, cum surgenti solitum illud daemone signum subito obfistit. Restiti itaque, ac paulo post ingressi sunt, Euthydemus Dionysodorusque, & cum his alij multi, qui illorum mihi discipuli uidebantur. Ingressi autem in ipso adaperto cursu deambulabant. Vix iterum tertioque spacium exegerant, eum aduentauit Clinias ille, quem profecisse dicis, & uere loqueris. Eum sequebantur amici & alij praeterea multi, tum adolescentens quidam Ctesippus Paeanus, ingenio bonus quidem & pulcher, sed ipsa iuuentu lasciuior. Intuitus me ab ingressu Clinias sedentem solum, obuiam uenit, & ad dexteram confedit, ut & ipse aiebas. Eum Dionysodorus Euthydemusque conspicati, primum quidem consistentes inuicem diserebant, hinc atque illinc in nos oculis conuersis. Ego enim illos diligentissime obseruabam. Deinde propius accedentes confederunt: Euthydemus quidem iuxta ipsum adolescentem: Dionysodorus autem iuxta me ad sinistram, alij ut cuique erat locus. His igitur congratulatus sum, utpote quos diu non uidissem. Post haec ad Cliniam conuersus: Isti, inquam, o Clinia uiri, Euthydemus Dionysodorusque non paruis sunt in rebus, sed maximis sapientes. Sciunt quae ad rem militarem pertinent, omnia quae cum nosse strenuum imperatorem decet, aciei ordinumque, & exercitus instructiones. Tum etiam quo se pacto quispiam in iudicio ab iniuria uedicet, docere possunt. Illi uero ita me locutum contempserunt, seque inuicem inspicientes uterque riserunt. Ac Euthydemus quidem, haud amplius haec serio, inquit o Socrates, tractamus, sed obiter. Ego uero miratus, praecleara, inquam, studia uestra esse oportet, si remissiones sunt tanta. Dicite obsecro, quod hoc uestrum tam egregium opus est? E. V. T. Virtutem, o Socrates, nobis persuademus facillime atque optime omnium doceri a nobis posse. S. C. Proh Iupiter, quam preciosam rem pollicemini. Qua forte potissimum lucrum istud ad uos peruenit? Equidem ita de uobis, ut dixi, haec tenus cogitabam, nempe uiris in re militari praestantibus, idque de uobis praedicabam. Memini enim cum huc primum uenistis, hoc solummodo fuisse professos: quod

Quod aetas
gradior non
debeat ab-
sterrere a di-
sciplina

si nunc reuera scientiam hanc adepti estis, estote propitij, profecto uos perinde ac deo aduoco, obsecrans ut hanc mihi uocem ignoscatis. Verum uidete, o Euthydemus, Dionysodorusque, utrum uera loquamini. Neque enim mirum uideri debet, si quis rei istius quam pollicemini magnitudinem aestimans, difficile credat. E V T. Scito sic esse, o Socrates, profusus. S O C. Beatiores igitur ob rei huius possessionem uos aestimo, quam ob regnum suum regem illum magnam. Verum dicite quaeso, utrum exhibere hanc sapientiam uestram cogitetis, an aliter apud uos sit decretum. E V T. Ad hoc ipsum, o Socrates, uenimus demonstraturi scilicet, atque docturi, si quis addiscere uelit. S O C. Atqui quod uelint omnes quicumque carent, ipse uobis ceu sponsor fidem obstringo. Ego quidem primo, deinde etiam Clinias hic, praeterea Ctesippus ipse, alijque quos hic uidetis: Cliniae amicos ostendens, qui nos tum circumstant. Ctesippus autem forte a Clinia procul sedebat: cumque Euthydemus inter disputandum sese inclinasset, Clinia medio inter nos sedente, & Ctesippum a spectu Cliniae excluderet, surrexit Ctesippus, primusque e regione nostri stetit, ut & uideret amicum & disputantes audiret: mox caeteri hunc secuti tam Cliniae amici, quam Euthydemus & Dionysodorus comites, protinus nobis adstiterunt. Hos ego omnes digito signans, Euthydemus pollicitus sum ipsius discipulos fore. Ctesippus igitur uehementer est assensus, nec non & alij, hortati ut sapientiae uim ostendere uellent. Tum ego, o Euthydemus Dionysodorusque, his, inquam, modis omnibus erit gratificandum, & uel mei gratia demonstrem. Ac plurima quidem sunt, quae ostendere opus prolixum sit: id autem mihi dicite, utrum hominem duntaxat iam persuasum quod discere a uobis oporteat, bonum efficere uirum potestis: an eum nondum etiam persuasum, & qui nullo pacto doceri uirtutem posse, aut uos eius rei magistros esse putet? Nunquid artis eiusdem opus est, homini sic affecto persuadere, & quod doceri uirtus possit, & quod ipsi qui hoc optime possint scitis: num, inquam, sic est? Eiusdem, inquit Dionysodorus, artis opus est, o Socrates. Vos itaque praeter caeteris, inquam, omnibus ad philosophiae uirtutisque curam hortari homines quam optime potestis? Sic arbitramur, inquit, o Socrates. Caetera post ostenderitis, inquam: isthuc uero nunc, quaeso enim huic adolescentulo persuadete, quod philosophiae uirtutisque studio totis sit uiribus incumbendum, mihique & his omnibus more gerite. Porro adolescentulus hic adeo mihi & his omnibus curae est, ut eum quam optimum uirum euadere summopere omnes cupiamus. Est autem Axiochi ex Alcibiade maiore natifilius: minoris autem Alcibiadis qui nunc est, patruelis. Nomen est Clinias. Cui, quia in tenera aetate est, sic, ut decet, timemus ne quis forte nos praueuientis alio eius animum deflectat atque inquinet. Quare uos peropportune uenistis. Et nisi quid prohibet, de uero periculum facite, & cum eo nobis praesentibus differite. haec ferme cum dixissem, Euthydemus fortiter nimium confidenterque, nihil, inquit, o Socrates prohibet, modo uel adolescentens nobis respondere. Haud inueta, inquam, illi res est. frequenter enim hi conuenientes inter se disputant, interrogantque multa, quocirca consentaneum est respondere posse. Quae uero sequuntur, o Crito, utinam recensere pro dignitate possem. Neque uero exigua res putanda est, inaeestimabilem illam sapientiam enarrare posse. Quare mihi nunc, poetae more, Musas Memoriamque inuocandas esse prius uideo. Euthydemus autem hunc, ut arbitror, in modum est exorsus. Vtri sunt, o Clinia, homines qui aliquid discunt? sapientes ne, an ignorantes? Puer autem propter quaestionis illius pondus erubuit, & haesitans oculos in me conuertit. Ego uero perturbationem illius animaduertens, Bono animo esto, inquam, Clinia, & quae tibi uidentur, fortiter responde. Arbitror enim commodum hinc maxime assequere. Haec loquenti Dionysodorus in aurem insusurrans, ac ridens: Praedico tibi Socrates, inquit, quicquid puer responderit, confutatum iri. Interim responderat Clinias: unde mihi puerum admonere non licebat. Responderat autem, sapientes esse qui discunt. Ad quem Euthydemus: Vocas praecipuos aliquos, an non? Assensus est. An non praecipuos, discipulos praecipuos sunt? quemadmodum citharista atque grammaticus & tui & caeterorum puerorum praecipuos fuere, uos autem discipuli. Consensit. Cum disceratis, nondum sciebatis haec eadem quae disceratis? Nondum. Nunquid eratis sapientes quando haec ignorabatis? Nequaquam. Si non sapientes, ignorantes igitur. Omnino. Vos ergo dum disceratis quae ignorabatis, ignorantes disceratis. Aunuit adolescentens. Ex hoc sequitur, ut ignorantes discant, o Clinia, non sapientes, ut ipse putabas.

Cum

Cum haec ille dixisset, quemadmodum chorus inuente magistro, summo plausu conclamantur riseruntque illi Euthydemus & Dionysodorus sectatores. Ac prius quam respiraret puer, bene praclareque sermonem excipiens Dionysodorus: Quid porro, o Clinia, inquit? Cum aliqua grammaticus recitauit, quinam pueri perdiscunt? sapientes ne, an ignorantes? Sapientes, inquit Clinias. Ergo sapientes discunt, non ignorantes. Quare non recte Euthydemus paulo ante respondisti. Hic altius exclamarunt riseruntque illorum astipulatores, Euthydemus Dionysodorusque sapientiam admirati. Nos autem quasi stupidi conticimus. Cum ergo stupidos non redditos esse uideret Euthydemus, quo in maiorem insuper sui admirationem traheremur, nondum dimisit puerum, sed ulterius interrogauit, atque illorum more qui in choro uehementer sunt exercitati, duplicem mouit eadem in re quaestionem: Vtrum igitur, inquit, discunt quae sciunt, discunt: an quae nesciunt? Tunc Dionysodorus iterum mihi in aures susurrans. Tale, inquit, o Socrates est & hoc, quale quod supra fuit illatum. Proh Iupiter, inquam, praclarum etiam superius nobis uisum est. Ita semper, ait, ineuitabiles quaestiones proponimus. Ideoque uidemini, inquam, apud discipulos uestrorum auctoritatem habere non mediocrem. Interim Clinias Euthydemus respondit, eos qui discunt, quae ignorant perdiscere. Statim ille ut supra interrogauit. Scis ne ipse literas? Scio. Nonne omnes? Et omnes. Quando aliquis recitat, nonne literas recitat? Concessit. Ergo illa quae scis recitat, quandoquidem ipse omnes scis literas. Admisit et hoc. Nonne discis quae quis recenset? Assensus est. An uero ignorans literas, discis? Minime. Immo sciens discis. Nonne igitur quae scis, discis? siquidem omnes scis literas. Annuuit. Non recte itaque respondisti. Vix autem dixerat haec Euthydemus, cum Dionysodorus orationem uelut pilam excipiens, sic adolescentem petebat. Decipit te Euthydemus, o Clinia. Dic mihi. An non discere, scientiam illius accipere est, quod quis discit? Admisit Clinias. Scire autem nunquid aliud est, quam scientiam ipsam iam habere? Concessit. Nescire igitur, est nondum habere scientiam? Dedit & hoc. Vtri rem aliquam capiunt? qui habent, an qui non habent? Qui non habent. An non confessus es, nescientes homines ex illorum numero esse, qui non habent? Annuuit. Discunt igitur ex illorum numero sunt, qui capiunt, non ex eorum qui habent. Probauit. Ergo qui nesciunt o Clinia, discunt, non qui sciunt. Post haec uero, tertio iam uelut luctam petens, Euthydemus adolescentulum adoriebatur. Ego uero succumbentem miseratus, ut paulum recrearem, ne forte expauesceret nimis, hunc in modum consolari coepi. Ne mireris o Clinia, si inuerti sermones isti tibi sunt: nescis enim fortasse hospites isti quid sibi uelint. Idem profecto faciunt quod in mysterijs Corybantes solent, cum quem initiaturi sunt, in folio collocant, applaudunt, choreas iuxta ducunt. Intelligere te arbitror, siquidem initiatus es. Ludunt similiter isti nunc, & circa te choreas ducunt ac saltant, quasi quem expiant nunc, mox sacris sint initiaturi. Itaque in praesentiarum primas quasdam sacrorum sophisticorum ceremonias celebrari puta. Principio enim quemadmodum Prodicus iubet, propria tenere nominum significata decet: quod & hospites tibi isti ostendunt. Neque enim discere sciebas quomodo homines uocant: cum de his loquuntur. Discere enim uocant et cum quis, quam rem antea non tenebat, assequitur iam: & cum scientiam eius nactus, eadem scientia illam ipsam rem uel cum sit uel cum dicitur considerat: quod rectius intelligere, quam discere, uoces, quamquam non raro discere uocetur. id uero te latuit quemadmodum isti ostenderunt, idem uidelicet nomen contrarijs rebus ab hominibus attribui, scienti quidem, & nescienti. Simile autem huius est & illud quod in secunda quaestione proposuerunt, interrogantes utra discant homines, an quae sciunt, an quae nesciunt. Haec omnia ludij quidam in disciplinis sunt, ac ludere tecum istos aio. Ludum autem haec de causa uoco, quia & si quis huius generis multa aut omnia etiam norit, rerum tamen naturas nihilo magis intelliget, ludere tamen ex illa nominum diuersitate homines poterit, quasi apposita tibia prosterbens, eorum more qui sedere uolentibus fursum subfella subtrahunt, & effusius rident, cum uident qui cecidit iacere supinum. Haec igitur & tu pro ludis accipe. Deinceps autem seria tibi hi tractabunt. ac ego quae promiserunt ab illis exposcam: nempe quo pacto ad sapientiam impelli quispiam possit. Nunc autem mihi uidentur putasse prius tecum esse iocandum. Satis ergo haecenus, o Euthydemus Dionysodorusque uobis lusum sit. Ostendite iam quod sequitur. Restat enim ad uirtutis sapientiaeque

y 2 itaq

Maior & minor Alcibiades

tiæq; studium hunc adolescentulum quonam pacto inducatis. Et dicam principio quid mihi uideatur, & quid ego potissimum cupiam audire. Quod si imperite & ridicule feceris, ne obsecro rideatis. Facit uos audiendi cupiditas, ut ineptias meas non dubitem apud uos proferre. Continebitis igitur risum uos & discipuli. Tu autem mihi Axiochi fili responde, utrum omnes bene agere, hoc est, bene uiuere cupiamus. An forte questio hæc, ut metuebam, ex eorum numero est, quæ ridicula sunt? Dementis est enim, arbitror, talia sciscitari. Quis enim est omnium, qui bene uiuere non cupiat? Nemo, inquit. Age, inquam, postquam bene uiuere uolumus, quo pacto assequi licet? Nunquid si bona multa nobis sint, an ineptus est quisquis hoc neget? Sic enim constat esse. Constat inquit. Bona uero ex omni rerum genere quænam sunt? inquam. An forte neq; id arduum est inueniri, nec eleganti homini dubitandum? Quis est enim qui neget bonum esse, diuitem esse. Nonne? Maxime, inquit. An non & sanum esse, inquam, & pulchrum, cæterisque corporis dotibus præditum? Certe, inquit. Quinetiam nobilitas, inquam, potentia & in sua cuiusque ciuitate honores sunt boni? Et ista, inquit. Quæ præterea bona, inquam, restant? Si dixerimus temperantiam, iustitiam, fortitudinem, esse bona, nunquid recte dicemus? Dubitet enim forte quispiam. Tu uero quid ais? Bona profecto, inquit, dicenda. Sapientiam uero, inquam, quo in genere locabimus? Bonorum ne? an aliter? In bonorum, inquit, genere. Vide, inquam, ne quid bonorum ratione aliqua dignum prætermittamus. Mihi, inquit, nullum sane prætermisisse uidemur. Hic ego cogitans paululum, uidemur, inquam, ô Clinia, bonorum omnium maximum postposuisse. Quid hoc? inquit ille. Felicitatem, inquam, quam omnes etiam imperitissimi homines summum bonum uocant. Vera loqueris, inquit. Et ego rursus mutata sententia, risum ferme, inquam, ô Clinia, hospitiibus mouissemus. Quam obrem inquit. Quoniam cum felicitatem antea posuerimus, inquam, iterum iam eadem de re loquebamur. Qui istud? inquit. Ridiculum porro quod ante positum est, ponere rursus, bisque eadem recensere. Qua ratione id ais? Sapientia, inquam, ipsa felicitas est, quod quidem uel puer qui uis intelligat. Quod ille cum ob puerilem ruditatē admiratus esset, & ego admirationem animaduertentem, hunc in modum interrogauit. Nonne ô Clinia, nostri quod periti tibicines optime omnium quod tibi arum usum attinet, consequuntur? Assensus est. Et eruditi, inquam, grammatici quod literas, tum scribendas, tum legendas attinet? Prorsus inquit. Sapientes quoque gubernatores optatum nauigationis portum præ cæteris assequuntur? Ita est. Necnon belli dux sapiens, quod ad militiam spectat, tutius expedit, & cum illo tutius quam cum ignorante militabis? Absque dubio, inquit. Et sapiens medicus ad optatam corporis ualitudinem, inquam, melius quam insipiens te perducet, tuque te ipsum libentius illi committes? Certe, inquit. An ideo quod putes feliciter tibi cum sapiente, quam cum stulto successurum? Consensit. Sapientia igitur omnibus humanis in rebus, inquam, felices nos efficit. Neque enim aberrat unquam nec fallitur sapientia, sed recte opus peragit assequiturque, alioquin ne sapientia quidem sit. Cõuenimus tandem nescio quo modo ut diceremus, sapientia præsentem felicitatem nihil esse opus. His uero concessis rursus percontatus sum, quid de his que supra concessa fuerant, sentiremus. Confessi enim sumus, inquam, si multa nobis bona sint, bene beateque nos uiuere. Admisit. Num beate, inquam, propter præsentia bona uiuimus, si nihil profint, an si profunt? Si profunt, inquit. An uero conferunt quicquam, si habeamus illa duntaxat, non utamur autem? Veluti si epulas multas poculaque habeamus, non uescamur autem, nunquid iurant? Nihil, inquit. Præterea si artificibus exposita sint præparataque singula ad opus perficiendum, non utantur autem, num propter ipsam suppellectilis & instrumenti copiam bene agant? Ceu si fabro parata sint instrumenta omnia, materies item, nihil fabricetur autem, nunquid, inquam, possessione iuuabitur? Nullo pacto, inquit. Quid uero? si quis diuitias & bona quæ diximus omnia nactus, nequaquam utatur, nunquid erit, inquam, ipsa bonorum possessione beatus? Minime, ô Socrates, inquit. Oportet itaque illum, qui beatus futurus est, inquam, non solum bona huiusmodi possidere, sed uti. Nihil enim sola possessio iuuat. Recte, inquit. Num possessio ususque bonorum, ô Clinia, inquam, ad beate uiuendum sufficit? Mihi quidem uidetur, inquit. Vtrum ita dicis, si modo quis recte utatur, an etiam si non recte? Si recte, inquit. Probe, inquam. Plus est enim puto, inquam, cum quis re quapiam abutitur, quam cum omnino non attingit. Illud siquidem malum

Definitio
 quædam felicitatis
 ἡ εὐτυχία

Sapientia felices nos efficit

malum est, hoc nec bonum, nec malum. Nonne ita dicendum? Probauit. Nunquid in electione, inquam, & usu lignorum aliud præter fabrilem scientiam, ut recte uti singulis queas, efficit? Non aliud, inquit. Quinetiam circa uasa conficienda, rectum usum scientia præstat? Annuuit. Nonne & circa usum bonorum quæ supra retulimus, diuitiarum sanitatis, & formæ ipsa scientia dux erat, his recte uti docens opusque dirigens? Prorsus, inquit. Non igitur successum solum, sed & opus bonum, ut uidetur, in omni possessione actioneque hominibus scientia præbet. Assensus est. An ulla est obsecro, possessionum omnium utilis prudentiam sapientiamque citra? Aut uter horum maiorem utilitatem reportat, qui mente captus est, cum rebus abundet, cum multa faciat? An qui pauca facit, pauca possidet, sed mentis compos? Hoc ita cogita. Nonne qui pauciora agit, rarius errat? Minus errans, minus agit male? Minus male agens minus est miser. Omnino, inquit. Quo autem pacto, inquam, pauciora facit aliquis? Nunquid si pauper est, an si diues? Si pauper, inquit. Vtrum si debilis, an si robustus? Si debilis, inquit. Vtrum si honoratus, an si abiectus? Si abiectus, inquit. Vtrum si fortis & temperans, an si timidus? Si timidus. Nonne & piger minus efficit, quam promptus ad agendum? Admisit. Et tardus, quam uelox? hebes uisu audituque, quam utroque acutus? Omnia hæc inter nos conuenerunt. Ibi uero hunc in modum conclusi. Nulla ex his, ô Clinia, quæ bona nuncupabamus, se ipsis bona esse uidentur. Immo sic dicendum constat, si illis inscitia præsit, eo deteriora esse quam illorum contraria, quo uberius improbo duci adminicula scelerum suppeditare possunt. Sin autem prudentia & sapientia his præsideat, tum denique meliora. Ipsa uero suapte quidem natura nulla, nec bona quidem, nec mala existimatione sunt digna. Videtur, inquit, ita esse ut dicis. Quid aliud ex his sequitur, inquam, quam nihil cæterorum uel bonum esse, uel malum? E duobus autem istis, sapientiam quidem bonum, insipientiam uero malum esse? Probauit. Nam quod est reliquum consideremus. Postquam beati esse affectamus omnes, beati autem efficiuntur, ut apparuit, ex eo quod rebus utimur, & recte utimur, rectitudinem uero usus & consecutionis prosperitatem scientia præbet, cæteris omnibus prætermisissis omni studio niti quisque debet, ut quam sapientissimus fiat. nonne? Certe, inquit. Existimare præterea quisque debet a parentibus, a tutoribus & amicis, cæterisque, illis maxime qui amant, seu hospites sint, seu ciues hoc expetendum potius quam ingentes opes: exorandosque omnes, ut sapientiam impartiant. Neque turpe est, neque indignum, Clinia, sapientiæ gratia cuiuslibet seruire, & honestis obsequiis unumquenque demereri. Idem ne tu sentis? Idem omnino, inquit. Probe enim loqui uideris. Si modo, inquam, doceri sapientia potest, nec forte hominibus uenit. Hoc enim insuper est uestigandum: neque dum id inter nos constat. Tum ille: Doceri mihi quidem, ô Socrates, posse uidetur. Hac ego responsione delectatus, belle, inquam, optime uirorum, ac maximo me beneficio affecisti, longa disputatione liberans, doceri sapientia possit nec ne. Nunc uero postquam tibi doctrina comparari posse uidetur, sola que hæc ex omnibus beatum & felicem hominem reddit, quid aliud quam philosophandum dicas? Nunquid hoc ages? Maxime, inquit, ô Socrates, quantum id fieri potest. Hæc cum libenter audissem, exemplar, inquam, ô Dionysodore & Euthydemæ, exhortationis quam uolo, tale, rudibus prolixis que fortasse uerbis uix tandem a me collectum habetis. Vter autem uestrum uult, idem hoc artificiose contexens nobis ostendat: aut si hoc non lubet, saltem quod orationi meæ deest, uos in adolescentis gratiam persequamini. nempe omnem ne scientiam, an unam quandam potius parare necesse sit ei, qui uir esse bonus beatus que uelit: tum quæ hæc scientia sit. nam, ut principio dixi, uehementer hunc adolescentulum sapientem bonumque euadere desideramus. Hæc ubi dixi, ô Crito, iam ad sequentia intentus eram, obseruans quale dicendi exordium facerent, quæ ue potissimum ratione Cliniam ad sapientiæ & uirtutis studium exhortarentur. Hic qui natu grandior est, Dionysodorus, prior cœpit: ac nos quidem omnes oculis in eum conuersi eramus, mirificam quandam orationem protinus audire: quod etiam contigit. Mirum namque sermonem, ô Crito, incœpit, dignum qui abs te audiatur, quam belle scilicet prouocet ad uirtutem. Dic mihi, ait, ô Socrates, uos que alij, quicumque adolescentem istum fieri sapientem uultis, utrum iocamini, an id serio agitis

gitis. Hic intelligens, quod putassent iustum esse sibi, iussis cum adolescente disputare, atque idcirco iussisse & ipsos hactenus, neque seria tractauisse: maxime, inquam, desideramus. Tunc ita Dionysodorus. Vide, ô Socrates, ne quæ nunc asseris aliquando neges. Scio, inquam, haud me negaturum. Quid igitur dicitis? inquit: sapientem fieri uultis? Volumus, inquam. Quid nunc? Vtrum, inquit, sapiens nunc est Clinias, an non? Nondum ait, inquam. Est enim minime iactabundus. Vos autem, inquit, sapientem fieri uultis, ignorantem uero esse nequaquam? Admissimus. Ergo quod non est, inquit, hoc fieri cupitis: quod uero nunc est, haud amplius esse. Quod quum audissem, turbatus sum: & ille me turbatum animaduertens, Quoniam, inquit, uultis quod nunc est, non amplius esse: uultis ut uideatur hunc, inquit, interire. Belli uero amici amatores que sunt, qui amatos omni cura student perdere? Hæc audiens Ctesippus, amati gratia ini- que tulit: indignatus que, Hospes, inquit, Thurie, ni dictu rusticum sit, palam obijci- am, quod ista docens, mendacium mihi illisq; nefarium indignum que impingas: Cupe- re nos scilicet illum interire. Hic Euthydemus ad Ctesippum conuersus: Videtur, in- quit, tibi fieri posse ut aliquis mentiatur? Per Iouem, inquit: nisi fortè insanio. Qui ue- ro mentitur, inquit, rem ipsam qua de sermo est dicit, an non dicit? Dicit, inquit. Si rem ipsam dicit, haud aliud quicquam dicit præter id quod dicit. Quo nam pacto, Cte- sippus inquit, posset? Nunquid una quædam res est, inquit, quam dicit ab alijs di- uersa? Prorsus, inquit Ctesippus. Nonne qui illam dicit, id quod est profert? Ita. Enim uero quicumque quod est, quæ ue sunt dicit, uera dicit. Quamobrem Dionysodorus, si quæ sunt dicit, uera prædicat, neque quicquam aduersus te mentitur. Ita, inquit Cte- sippus. Verum qui hæc loquitur, ô Euthydemus, non ea quæ sunt dicit. Ad quem Euthydemus. Non existentia non sunt? Non, ait. Nusquam uero quæ non sunt, exi- stentia sunt? Nusquam. Fieri ne potest, ut aliquis circa ea quæ non sunt quicquam agat, ut illa faciat aliquis existentia nusquam? Nequaquam mihi uidetur, Ctesippus ait. Quum rhetores ad populum concionantur, nihil ne agunt? Agunt aliquid. Si agunt, ergo & faciunt. Sequitur. Ergo ipsum dicere, agere est & facere. Consensit. Nul- lus igitur non existentia dicit: faceret namque aliquid: tu uero, inquit, confessus es im- possibile esse, ut aliquis non-existentia faciat. Quapropter secundum orationem tuam falsa nullus loquitur. Immo uero si loquitur Dionysodorus, uera & existentia loquitur. Sic Euthydemus est, Ctesippus inquit. Nam existentia quidem dicit, non tamen ita ut se habent dicit. Qui uero isthuc ais Ctesippe? Dionysodorus inquit. Sunt ne qui res ip- sas ut habent se dicant? Sunt certe, respondit ille, uiri boni præclari atque ueridici. Quid porro? inquit ille, bona nonne bene se habent? mala contra, male? Probauit. Bonos au- tem & præclaros uiros, inquit, fateris res ipsas sic, ut habent eloqui? Confiteor, inquit. Ergo boni uiri ô Ctesippe, male mala dicunt. siquidem ut sunt, enunciant. Maxime pro- fecto, inquit, & de malis hominibus male. Quorum de numero ne sis, cauendum est ti- bi, si mihi credis, ne boni uiri male de te loquantur. Hic Euthydemus. Nunquid, inquit, & magnos magne, & calidos calide? Summopere, inquit Ctesippus. Et de frigidis frigide loquuntur, aiuntq; differere frigide. Ibi Dionysodorus, conuitiare Ctesippe, inquit, conuitiare. Non per Iouem Dionysodore, inquit: nam te diligo, immo & amice moneo, & persuadere contendo, ne adeo in nos inuehare, ut me dicas cupere eos perditos, quos habeo charissimos. Ego uero ut accēfos intellexi, cum Ctesippo iocatus: decet, inquam, Ctesippe, ut mihi uidetur, ab his hospitibus quæ dant accipere, si modo impertire quic- quam uelint, & non de nominibus altercari. Nam si ita perdere sciunt homines, ut e ma- lis & imprudentibus probos prudentes que faciant, seu ipsi perditionis eius inuentores sunt, seu ab alio didicerunt, ut pro malo homine restituere possint bonum. patet au- tem eos scire: dixerunt enim artem nuper sibi comparatam, qua bonos ex malis homi- nes faciant. Si hoc, inquam, sciunt, permittamus utique ut sic adolescentulum perdant, modo sapientem efficiant, immo etiam nos ipsos illis ita curandos tradamus. Quod si uos iuuenes reformidatis omnes, in me certe uelut Care quodam, artem suam periclitentur. leuius seni discrimen est. Me igitur Dionysodoro huic, quasi Medæ Colchidi, de- do, ut dissoluat, & si uelit elixer, uel aliud quodcunque exemplum in me ædat, modo ui- rum efficiat bonum. Ctesippus quoque, ego item, ô Socrates, inquit, hospitum uolunta- ti me-

me ipsum committo: & si me magis etiam quam nunc excoriare uelint, excoriant, mo- do pellis mihi mea non in utrem, ut Marfyæ, sed in uirtutem uertatur. Ac Dionysodorus quidē hic ipsi me succensere putat, ego uero minime succenseo, sed oppugno, quæ in me dixit non recte. Tu uero Dionysodore, quod reclamo, ne conuitiū putes. Aliud est enim contradicere, aliud conuitiari. Hic Dionysodorus: Quæso, inquit, num ita de contradicen- do loqueris, ut contradicere omnino aliquid esse putes? Maxime quidem, inquit Ctesip- pus. An uero tu nō putas? At qui nunquam, inquit Dionysodorus, ostendes, ubi alterum alteri audiueris contradicentem. Vera loqueris, inquit. Sed nunc audiamus ecquid Cte- sippum tibi Dionysodore contradicentem ostendam. Hoc igitur, inquit, nobis promit- tis? Prorsus, inquit. Sunt ne, inquit, unaquaque de re sermones rationesq;? Sunt, inquit. Num ut est unaquaque res, an ut non est? Ut est, inquit. Si recordaris, inquit, Ctesippe, paulo ante monstrauius neminem quod non est dicere. Quod enim non est, nullū pos- se dicere constat. Quid tum, inquit Ctesippus. An prohibet, quo minus ego & tu con- tradicamus? Tum ille, Vtrum, inquit, contradiceremus, si eiudem utique rei rationem cogitemus? An non idem potius loqueremur? Consensit. An si neuter, inquit, quod res est dicat, contradicimus? an potius rem omnino non tenemus? Id quoq; admittit. Num, inquit, cum ego quod res est dico, tu uero aliud dicis, tunc demum contradicimus? an po- tius cum ego quod res est, tu quod omnino res non est, dicis? Eritq; ut non dicens con- tradicat dicenti? Ad hæc Ctesippus obmutuit. Ego autem miratus quæ dicebatur: Qua, inquam, ratione istud Dionysodore ais? Equidem cum sermonem huiusmodi sepe nume- ro e multis audiuerim, semper admirari soleo. hunc siquidē Protagoræ sectatores, & his antiquiores, frequenter usurpare consueuerunt. Mihi uero semper mirabilis uisus est, ta- lisq; qui & alios & seipsum peruerat. Reor autem ueritatem ipsius me nunc abs te po- tissimum auditurum. Num enim istud uult, ut falsa dicere impossibile sit, oporteatq; il- lum qui loquitur, aut uera loqui, aut omnino non loqui? Afferuit. Vtrum falsa, inquam, loqui quidem impossibile est, opinari uero falsa possibile? Ne opinari quidem, inquit. Ergo nulla est, inquam, falsa opinio. Nulla prorsus. Neq; inscitia, inquam, neque homi- nes inscij: quid enim non inscitia sit, siquidem falli rebus possibile est? Omnino, inquit. Istud autem non est, inquam. Non certe, respondit ille. Confabulandi ne gratia, ô Diony- fodore, hæc inducis, inquam, ut mirum aliquid inferas? An reuera nullus tibi homi- num inscius esse uidetur? Tu uero, inquit, refelle. An refelli quicquam potest, inquam, si ut tu dicis, mentiri nemo potest? Non potest, inquit Euthydemus: nec illud Dionysodorus iussit, ut refelleres. quo enim pacto quis quod non est, iubeat? Ego uero Euthy- deme, inquam, scita hæc atque præclara haud admodum sanè disco, sed obiter attingo. Erit igitur onerosum fortasse quod rogabo, sed ignosce obsecro. Vide amabo, si neque mētiri quisquam potest, neq; opinari falsa, neq; inscius esse, nemo etiam dum agit, aberrare quicquam potest. Neq; enim ab eo quod agat, aberrat. Nunquid ita dicitis? Ita plane, inquit. Hæc est, inquam, grauis illa quæstio. Si enim non erramus unquam, neq; agendo, neq; loquendo, neq; etiam cogitando, quidnam uos huc docturi uenistis? An non supra prædicabatis, uos præ ceteris omnibus, optime posse uirtutem tradere unicuiq; uolenti? Usque adeo, ô Socrates, Cronus ille es, inquit Dionysodorus, ut quæ à principio dixi- mus, reminiscaris nunc: & si quid superiori anno dixerim, nunc quoq; sis recordaturus: his autē quæ in præsentia dicta sunt, quid sis responsurus, habes nihil. Quia difficilia sunt, inquam, haud iniuria. Sunt enim à sapientibus profecta. Equidem & ei quod postremo dixisti, respondere difficillimum est. Cum enim dicis non habere me quod respondeam Dionysodore, quid potissimum inferre uis? An uidelicet quod non habeam quo eam o- rationem conuincam? Dic enim quid aliud uerbum istud sibi uult, quod non habeam quod orationibus istis per me respondeatur. Num tu aliud dicis, inquit, quam difficile esse respondere? Nempe responde. An prius quam tu respondeas, inquam, Dionysodo- re? Quid, non respondes? ait. An par est? inquam. Par, inquit. Qua ratione? inquam. An fortè quia ad nos disserturus aduenis, nostiq; quando respondendum sit, quando non sit, ideoq; nunc respondes nihil, quod respondere non decet? Ad hæc ille: Nugaris, inquit, ô Socrates, atq; respōdere negligis. Sed ô bone uir, obsequere, & responde ei quem ipse sapientem esse fateris. Parendū est, inquam, sic enim decet, imperitanti. Interroga igitur.

Vtrum, inquit, animam habent, quæcunq; intelligunt aliquid? an & anima carent? Habent, inquit. Nosti ne, inquit, uerbum ullum aliquod animam habens? Nullum ego profecto inquit. Cur itaq; nuper interrogabas, uerbum quid sibi uellet? Non ob aliud, inquit, nisi ob ignauiam meam, quæ errare coegit. Fortasse uero non erraui, sed recte locutus sum, cum uerbis cogitationem tribuo. Tu uero utrum errasse me dicis, necne? Si enim non erraui, neq; tu nunc redargues, sis licet sapiens, nec habes quod opponas. Sin autem erraui, ne sic quidem recte tu loquere, quando dicis errare posse neminem. Atq; hæc quidem non aduersus illa quæ anno superiori dicebas, nunc adduco. Sed uidetur mihi, o Dionysodote Euthydememq; sermo hic eodem reuoluit: & nunc etiam, ut & quondam solebat fieri, cum deiciat cadere. Quod quidem ut ne ipsi accidat, ab illa arte uestra, licet circa acriorem sermonum diligentiam admirabili, nondum uidetur esse prouisum. Hic Ctesippus, mira dicitis, inquit, o uiri Thuri, siue Chii, seu quodcunq; aliud agnomen uendicare lubet: quibus delirare perinde est. Ego autem ueritus ne ad contumelias deueniretur, Ctesippum rursus sic mirigauit. Eadem tibi, inquam, o Ctesippe, nunc dico quæ Clinia quoq; dicebam. Nescis enim quam mirabilis sit horum hospitem sapientia. Nolunt autem nobis illam ostendere prorsus, sed Protei Aegyptii illius sophistæ more præstigijs quibusdam fallunt. Menelaum igitur imitemur, neq; mittamus ante quam aperiant, quid animi gerant. Pulcherrimum enim quiddam exhibebunt puto, si uere proferant. Quapropter exhortemur, atq; uotis supplices exoremus, ut exhibeant. Sed exponendum rursus uidetur, qualem studiorum formam ab illis requiram. Conabor hinc ubi supra desistimus, continuare sermonem, si quo pacto eos prouocem, ut mei miserti, qui tam grauiter occupor, rem deinde serio tractet. Tu uero Clinia mihi dic, ubinam orationem abruperimus, nam, ut ego arbitror, hic hæsimus, ubi philosophandum esse confitebamur. Nonne? Profecto, inquit. Philosophia uero scientiæ acquisitio est, inquam. Certe, inquit. Quam itaq; potissimum adipisci scientiam decet, inquam. Nonne, ut summam dicam, illam quæ nobis prodest? Illam ipsam, inquit. An ea scientia maxime nobis prodesset, si sciremus quibus in terris aurum multum effoditur? Vtiq; inquit. Atqui dudum id confutauimus, quia nihilo magis prodesset scientia ista, etiam si absq; labore tellus effodiatur, aurum eruatur, uel etiam si in aurum omnia uertantur, dum uti auro nescimus, non recordaris? Recordor, inquit, ac maxime quidem. Neq; ulla ullius rei scientia, siue nummularia, siue medicina, siue quæcunq; alia utilis est, inquam, si facere tantum docet, uti autem non docet. Nonne? Ita prorsus, inquit. Adeo, inquam, ut si qua scientia immortales nos efficeret, uti uero immortalitate non doceat, inutilis sit prorsus, si qua superioribus fides est. Ita nobis hæc omnia uidebantur. Hac igitur, inquam, scientia ingenue puer opus est, in qua operis & effectio & usus conueniant. Apparet, inquit. Permultum igitur inter lyrarum fabros interest, & scientiam pulsandæ lyrae assequutos. Alia enim ars quæ facit, alia quæ utitur his rebus. Nam ars quæ fabricat lyram, & quæ lyram pulsat, longe inter se differunt. an non? Sic est, inquit. Neq; rursus, inquam, tibiarte, inquam, componendæ orationis quærenda facultas, ut beatus euadas? Non arbitror, inquit. Quænam te ratio mouet, inquam. Noui equidem, inquit, quosdam orationum autores, qui orationibus hisce quas condiderunt, uti perinde sciunt, ac lyris fabri lyrarum, qui in aliorum usum lyras construxerunt, quas & qui illis utuntur, facere nesciunt. Constat similiter & circa orationes aliam esse artem quæ condit, aliam quæ conditis utitur. Euidetissimo argumento ostendisse uideris, inquam, artem illorum qui componunt orationes ad beatitudinem nequaquam sufficere, quanquam sperabam hoc in genere scientiam quam iam diu quærimus, inuenturos. Etenim isti orationum autores Clinia quoties appellauit supra mortales cæteros sapientes uidentur, ipsaq; eorum ars diuina penitus atque excelsa. Neq; mirum. Est enim incantatoriæ illius pars quædam illa haud multo inferior. Incantandi porrò facultas, uiperarum, araneorum, scorpionum, cæterarumq; ferarum, atque morborum mitigatio est. Oratoria uero iudicium, concionatorum, aliarumq; turbarum oblectamentum quoddam & delinitio. An uero tu aliter sentis? Non aliter, inquit: sed ita prorsus ut ais. Quò ergo nos uertemus? inquam, & quam ad artem? Ambigo, inquit. At ego inuenisse arbitror, inquam. Quam? Imperatoria ea potissimum uidetur, quæ beatum adipiscentem facit. Mihi uero non uidetur, inquit. Quam

Quamobrè, inquit. Quia uenatoria quædam hominum ars, inquit, esse uidetur. Quid tunc inquit. Quia nemo, inquit, uenator uenationis opus ulterius porrigit, q̄ ad uestigandum capiendumq; postq; comprehenderunt, uti nequeunt. sed & qui canibus uenantur, & qui piscantur, prædam coquis exhibent. Geometra, item astronomi, logista, uenatores quidam sunt. neq; enim figuras descriptionesq; faciunt ipsi, sed cum sint, adinueniunt. Cum itaq; uti illis ipsi nesciant, uenentur autem solum, quicumq; illorum mente capti non sunt, sua inuenta dialecticis præbent, ut illi his utatur. Eia pulcherrime & sapientissime Clinia, inquam, sic est? Ita prorsus, inquit. Atq; eadem ratione duces exercitus, postq; uel urbem, uel exercitum occuparunt, uiris ciuilibus prædam & spolia tradunt. Nam ipsi his quæ cõprehenderunt, uti nesciunt, quemadmodum aucupes, qui postq; ceperunt coturnices, nutritoribus tribuunt. Si itaq; ea arte indiges, quæ uel facièdo, uel uenando quæsitis, uti nesciat, beatosq; efficit possidentes, aliam quærere q̄ militarè oportet. CRIT. Quid ais o Socrates? nunquid adolescētulus ille talia dixit? S O C. Non putas Crito? CRIT. Non per Iouem, nam reor illum, si talia dixit, neq; Euthydemum, neq; alterius cuiuslibet hominis disciplina ulterius indigere. S O C. Fortè uero Ctesippus hæc dixit, ego uero non memini. CRIT. Quis Ctesippus? S O C. Saltem hoc memini, neq; Euthydemum attulisse hæc, neq; Dionysodorum. Sed, o beate Crito, suspicor præstantiorem quempiam uirum præsentem hæc dixisse. nam hæc me audiuisse non dubito. CRIT. Per Iouem, o Socrates, excellentior aliquis ista protulisse uidetur. Verum post hæc quam tandem artem scrutati estis? Inuenistis ne quam querebatis? an non? S O C. Quæris an inuenerimus? Ridiculum quiddam accidit. Etenim puerorum more, qui galeritas siue alaudas insequant, uehementi quodam affectu singulas sciētias persequeremur, ac semper quamcunq; capere nos è uestigio putabamus, fallebat nos, repenteq; subterfugiebat. Quid enim multas enumerem? Regiam artem aggressi sumus, contemplati esset, nec ne quæ beatos faciat. Sed uelut in labyrinthum delapsi, dum prope finem esse iam sperabamus, retrogressi ad principium rursus reuertebamur, eodem modo affecti quo principio disputatiōis eramus. CRIT. Quo pacto hoc accidit? S O C. Dicam. uisa nobis regia facultas est eadem esse cum ciuili. CRIT. Qui nam? S O C. Cum res militaris ac facultates omnes reliquæ, operum suorum imperium ciuili arti submittere uiderentur, utpote quæ sola uti sciat, nihil nobis impedimento fore putauimus, quo minus hæc esset quam querebamus, causa recte rempublicam administrandi, & secundum illud Aeschylæ, puppi sola ciuitatis præsidens, & gubernacula totius tenens, omnibus dominans, omnia utilia reddens. CRIT. An non recte uisum uobis est Socrates? S O C. Ipse iudicabis Crito, si audias quæ deinceps contigerunt. Rursus enim hunc in modum querebamus. Age, ars illa regia omnibus præsidens, opus aliquod efficit, an non? Omnino aliquod, consensimus omnes. Nonne enim & tu hæc Crito concederes? CRIT. Absq; dubio. S O C. Quod ergo illius opus esse diceres? Ut si terogem, Medicina dum dominatur omnibus quorum domina est, quod nam opus exhibet? An non sanitatem protinus responderes? CRIT. Vtiq;. S O C. Agricultura item uestra, dum omnibus quorum est domina dominatur, quod opus facit? Alimentum è terra porrigit, inquit. CRIT. Equidem. S O C. Regia igitur facultas, cum omnibus quorum est domina dominetur, quod opus explet? Fortè non est in promptu. CRIT. Non Hercle o Socrates. S O C. Neq; nobis o Crito, sed hoc saltem nosti, si hæc ea est quam exoptamus, utilem esse oportere. CRIT. Summopere. S O C. Nonne igitur boni aliquid afferre nobis eam necesse est? CRIT. Est omnino. S O C. Bonum autem nihil esse aliud quam scientiam quandam, ego & Clinias consensimus. CRIT. Ita certe dicebas. S O C. Opera uero ciuili quidem gubernationis, cum multa alia hæc esse uel maxime unusquisq; fateatur, diuites facere ciues, liberos & concordēs. Hæc autem omnia neq; bona, neq; mala apparuerunt. Oportet autem eam ut cõstitit, sapientes efficere, scientiamq; tribuere, si modo ea futura sit quæ proficit & beatos efficiat. CRIT. Vera narras. Sic enim tunc inter uos constitit, ut ipse recensuisti. S O C. Nunquid regia disciplina sapientes homines bonosq; facit? CRIT. Quid prohibet Socrates? S O C. Num & omnes, & in omnibus bonos, omnemq; scientiam ipsa præbet? coriariam, fabrilem, & reliquas uniuersas? CRIT. Haud equidem arbitror, o Socrates. S O C. At quam scientiam? & in qua re iuuabimur? Operum quidem illorum quæ neq; bona sunt, neq; mala, opificem ipsam esse haud oportet. Scientiam uero aliam præbere nullam quam

Prouerbiū

quàm ipsam seipsam decet. Dicamus igitur quānā hęc sit, & à quo iuuemur. Vis ne eam dicamus ò Crito, qua bonos facere ceteros possumus? CRIT. Volo equidē. SOC. Boni quò conducent? quòue utiles erunt? an dicemus quòd alios faciēt bonos? & illi ipsi alios item? quò autē boni sint, nusquā apparent, postq̄ illa quæ ciuilibus artis opera dicunt, reiectus: planeq̄ quòd prouerbio dicitur, Iouis Corinthus accidit, atq̄ ut supra dixerā, a quo interuallo, imò etiam longiori q̄ antea ab eius artis inuentione distamus, quæ prestare nobis beatitudinē ualeat. CRIT. Per Iouē ò Socrates, in ambiguitatē plurimā incidisse ut demini. SOC. Ego quidem ò Crito, cum in hanc dubitationem merfus essem, q̄ alta potui uoce protinus exclamaui, hospites illos tanq̄ Castorem & Pollucem Iouis filios suppliciter obsecras, ut nos, me scilicet & adolescentulū ipsum è turbulenta fluctuatione sermonum eriperent, iocisq̄ omiſſis, seria disputandi ratione nobis ostenderēt quæ potissimum scientia sit, quam adepti quòd uitæ superest, feliciter transigamus. CRIT. Nunquid monstrare uobis Euthydemus uoluit? SOC. Quid nī? Magnifice nimis ò amice, hunc in modū affari cœpit. Vtrum te, ò Socrates, hanc quā iam pridē queritis scientiam, doceam? inquit, an habere ipsam te ostendā? O beate uir, inquā, nūquid hoc potes? Valde, inquit. Ostēde igit, inq̄, me habere. facilius enim mihi istud, q̄ denuo hac in ætate discere. Dic age, inquit, scis ne quicq̄? Scio equidem multa, inquā, sed parua. Sufficit, inquit, putasne aliquid eorum quæ sunt, id ipsum quòd est, non esse? Nullo pacto, inq̄. An nō scire te aliquid asseris? inquit. Profecto. An nō es sciēs, si modo scis? Sum equidem, sed illius ipsius quòd scio. Nihil refert, inquit. Non necesse est scire te omnia, si qua eorum quæ sunt scis. Non per Iouem, inq̄, quandoquidem & alia multa minime scio. Si quid nescis, inquit, es nescius? Illius ipsius, inquā, ò amice, quòd nescio. Nihilominus nescius es, inquit, qui paulo ante scium te esse prædicabas. Atq̄ ita fit, ut ille ipse sis qui & es, & rursus nō sis, simul & secundum eadem. Esto, inquā, Euthydemē. Nam, ut prouerbio fertur, Belle omnia dicis. qua igitur ratione, scientiam illam quam quærimus, habeo? quia uidelicet impossibile est, esse idem atq̄ nō esse. Vnde si unum quiddā scio, cuncta scio. neq̄ enim esse possum scius simul & nescius. quòd si omnia scio, illam quoq̄ scientiam habeo. An nō ita loqueris? & hoc est illud sapiēs? Ipse te redarguis, inquit, Socrates. Quid uero Euthydemē tibi, inquā, nōne idem contigit? nam mihi quidem non multū molestum est, quòd & tecum unā & cum Dionysodoro hoc lepido capite patiar. Dic mihi, nōne & uos quædam scitis, quædam nescitis? Minime quidem, ò Socrates, Dionysodorus inquit. Quid dicitis, inquā, an nihil scitis? Immo scimus, inquit. Omnia itaq̄ scitis, si aliquid scitis. Omnia certe, & tu quoq̄ scis omnia, si unum aliquid scis. Prò Iupiter, inq̄, mirabile dictū, & ingens hoc bonum. Num & ceteri omnes sciunt omnia? uel nihil? Non enim dicendum uidetur, scire eos aliqua, nescire alia, atq̄ ita sciētes esse simul & nescientes. Quid ergo dicemus? Omnes, inquit, plane scire omnia, si quid unum sciunt. Dīj boni, inq̄, nūc demum Dionysodore serio loqui mihi uideamini, & uix tandem ut serio ageretur, nūc impetraui. Ipsi reuera scitis omnia? & fabrile uidelicet artē & coriariā? Omnia profus, inquit. Nunquid & neruis suere scitis? Certe, inquit, & calceos quidem. An, inquā, & stellarum numerum, & arenā? Et ista, inquit. Puras nos ista concedere, inquā? Hic Ctesippus respondens: Coniecturam, inquit, ò Dionysodore, nobis aliquam talem adducite, qua uos uerā loqui cōiſciamus. Qualem? inquit. Scis, inquit, quot dentes Euthydemus habet? atq̄ Euthydemus quot tu habeas cognoscit? Nō tibi sat est, inquit, quòd omnia scimus, audisse? Minime, inquit, sed unum hoc tantū nobis ostendite, quòd uera loquamini. Nam si dixeritis quot dentes habet uterq̄, nobisq̄ postea numerantibus, uerā dixisse deprehendemini, cetera quoq̄ uobis credimus. Illi uero cum mordere Ctesippum existimarent, respondere aliud noluerunt, nisi quòd scirent omnia, de singulis à Ctesippo interrogati. Ctesippus siquidem aperte de unaquaq̄ re, uel minimis quibusque etiam turpissimis sciscitatus est, num scirent, quòd fidem illis non haberet. Illi autem fortī animo pariter cōtra responderunt se omnia intelligere, instar aprorum qui contra ictum nituntur. Quamobrem ipse quoq̄ ò Crito, coactus sum deniq̄ Euthydemum interrogare, an etiam saltare Dionysodorus sciret. Ille uero consensit. Non tamen, inquā, super enses humi inclinato capite trāsillire, & super rotā uolui, tā grandis natu. Eo ne sapientiæ promouit? Nihil est, inquit, quòd nesciat. Tum ego: Num omnia nūc duntaxat cognoscitis? an & semper? Et semper. Num

Prouerbiū

Num à tenera ætate statimq̄ nati omnia cognouistis? Omnia, responderunt simul uterq̄. Nobis utiq̄ res incredibilis uisa est. Tunc Euthydemus, Non credis, ò Socrates? Excepto hoc inq̄, quòd uerisimile est uos sapientes esse. At si mihi uoles respondere, inquit, ostendam te quoq̄ hęc mirabilia confitentem. Gratissimum sit, si huius me conuincas: si enim cum essem sapiens, nesciui hæc teneas, tuq̄ ostendes, & scire me omnia, & sciuisse semper, quòd maius in uita lucrum nancisci possem? Responde iam, inquit. Tanquam responsurum, inquā, interroga. Nunquid alicuius sciens, inquit, es ò Socrates, an nullius? Alicuius, inquā. An eodem scis quo sciens es, an alio quopiam? Quo sciens sum. Arbitror enim te animam dicere. Hanc ne intelligis? Nōne te pudet, inquit, ò Socrates, dum interrogaris uicissim interrogare? At quid faciam, inquā? Faciam equidem utcunque iusseris, cum quòd quæris, ignorem. Iubes autem ut respondeam quidem, non interrogem. Cogitasne quoquo modo, inquit, id quòd quæro? Equidem, inquā. Ad istud ergo responde quòd cogitas. Quid, inquā, si tu alia mente interrogas, alia ego respōdeam, cum aliud quam tu conceperim, satis ne tibi factum putabis, si nihil ad rem ipsam respondero? Mihi quidem sat erit, inquit, tibi non, ut arbitror. Tum ego, Per Iouē non prius respondebo quam audiam. Non respondes, inquit, ad ea semper quæ mente concipis: quia nugaris Socrates, & rudior es admodum quam oportet. Agnouit tunc illum mihi iam subiratam, quòd uerba quibus me irretire studebat, distinguere. Venit mihi præterea in mentem Conni, qui ipse quoque sæpe mihi indignatur, quotiens ei non cedo: deinde me spernit uelut rudem. Postquam igitur cogitaui horum doctrinæ me tradere, arbitratus sum obsequi oportere, ne quis eorum me ut ineptum & indocilem respuat. Quocirca & illi inquā, si tibi ita Euthydemē uidetur agendum, ita agatur. Tu namque me multo melius disputandi rationem intelligis, cum artem hanc teneas, ego uero sim rudis. Ideoq̄ interroga iterum ab initio. Responde rursus, inquit. Vtrum scis aliquo quæ scis, an nullo? Anima, inquā. Hic, ait ille, plus quam rogatus, responderet. Non interrogo quo scias, sed utrū scias aliquo, necne. Ego ad hæc: Plus quam decebat propter imperitiā meam respondi. Sed ignosce mihi obsecro. Respondebo iam nunc simpliciter, quòd scio aliquo semper quæcunq̄ scio. Vtrum, ait, hoc eodem semper, an tum hoc, tum alio? Semper, inquā, quando scio hoc scio. Hic ille. Nondum præuaricari desinis? Ne fortē, inquā, id quòd semper dicitur, nos falleret, ita respondi. Non nos, inquit, dicas, sed te. Sed responde, utrum semper hoc scias. Semper, inquā, postquam ipsum quando, oportet subtrahere. Nōne semper hoc scis? semper autem sciens utrum aliqua hoc scias quo scis, aliqua alio: uel hoc ipso omnia? Hoc, inquā, cuncta quæcunque scio. Hic rursus transgredieris Socrates. Excipiatur, inquā, quòd dictum est, quæcunque scio. Vt excipias, inquit, nihil postulo, imò responde, posses ne omnia scire, nisi scires omnia? Monstrum esset hoc, inquā. Adijce nunc iam ait, quicquid lubet. Cuncta namq̄ scire fateris. Sic uideor, inquā, postquam nullius momenti est quòd dicitur, quæcunque scio, omnia autem scio. Nōne & semper confessus es scire hoc quo scis? siue quando scis, seu quomodocunque placet. Semper enim scire es confessus, ac omnia simul. Constat ergo quòd puer sciebas, & quando genitus es, & quando natus, imò & antequam nascereris, & ante cœli terræq̄ ortum scisti omnia, si modo semper scis, ac per Iouem semper scies, & omnia, si uolueris. At uoles, inquā, honorande nimium Euthydemē, siquidem omnino uera dicis. Sed posse te non multum confido, nisi idem tecum uelit frater iste tuus Dionysodorus. sic enim fortē ualebis. Dicite porro. Cetera quomodo uobis non concedam, nescio, tam mirabili atque noua sapientia præditi estis, quo minus ego omnia sciam, quādoquidem uos asseritis. Talia quædam qua ratione scire me dicam Euthydemē? quòd uidelicet boni uiri iniusti sint. Dic enim mihi, scio ne istud, an nescio? Scis utiq̄, inquit. Quid, inquā. Quòd uiri boni iniusti non sunt. Iam pridem sciebam hoc, inquā. Verum non istud quæro, sed quòd iniusti sunt uiri boni, quando didici? Nusquam, Dionysodorus ait. Non ergo, inquā, hoc scio. Tunc Euthydemus ad Dionysodorum conuersus ait: Sermonem destruis, apparebitq̄ iste si nesciat, sciens simul & nesciens. Dionysodorus quidem erubuit, sed ego. Tu uero quid ais Euthydemē? non uidetur tibi frater tuus uera loqui, quum nouerit omnia? Frater ego sum Euthydemē, Dionysodorus ait. Mitte isthęc, inquā, ò bone uir, dum me Euthydemus doceat, quòd sciam uiros bonos iniustos esse, neq̄ hanc mihi doctrinam inuideas.

Fugia

Hercules ad
uersus hy-
drā sophisti-
cam & can-
crū sophistā

Proverbiū

Fugis o Socrates, ait Dionysodorus, neque uis respondere. Non iniuria, inquam, fugio: nam cum alterutro uestrum sim imbecillior, cur non duos fugiam? Hercule quidem multo sum imbecillior, qui pugnare simul non ualuit aduersus hydram sophisticā, cui propter sapientiam pro uno sermonis capite amputato, multa repullulabant, ac etiā aduersus cancrum sophisticam quendam ex mari aduentantem, & nuper, ut arbitror, aduectum nauis: a quo cum Hercules ad sinistram angeretur, uerbisq; acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxilium implorauit, qui summopere illi succurrit: meus aut Iolaus Patrocles si uenerit, longe aliter faciet. Responde autem, inquit Dionysodorus, postquā ipse hęc prędicās, utrū Iolaus Herculis magis nepos q̄ tuus fuerit. Operę precium fore arbitror, ut tibi respondeam Dionysodore. Neque enim desineres sciscitari, & propter inuidiam quandam interturbare, ne Euthydemus sapiens illud me doceat. Responde igitur, inquit. Respondeo, inquam, Iolaum Herculis nepotem fuisse: meum autem, ut uidetur, nequaquā. Neque enim pater ipsi Patrocles fuit frater meus, sed aliquis nomine proximus Iphicles Herculis frater. Patrocles autem, inquit, tuus? Nimirum, inquam, sed ex matre eadem, non patre. Frater ergo tibi est, inquit, & non frater. Non eodem ex patre, inquā, uir optime. Illius enim pater Chæredemus, Sophroniscus autem meus. Pater autē, inquit, erat Sophroniscus atq; Chæredemus? Omnino, ille meus, hic suus. Nonne Chæredemus alius quā pater erat? Alius scilicet q̄ pater meus. Nunquid pater erat, cum alius quā pater esset? an tu idem es quod lapis? Verebar, inquā, ne idem te asserente uiderer. Mihi uero non uideor. Nonne igitur alius es quā lapis? Alius certe. Quod si alius es quā lapis, non es lapis. Et si alius q̄ aurum, non es aurum. Sic est, inquam. An non eadem ratione Chæredemus quum alius sit quā pater, pater non erit? Videtur, inquā, non esse pater. Ad hęc Euthydemus adiecit: Haud pater est Chæredemus: rursusq; & Sophroniscus cum alius sit q̄ pater, non est pater. quapropter sine patre es o Socrates, Sermonem uero suscipiens Ctesippus, intulit. Pater autem uester cum eadem sibi contigerint, alius est quā pater meus. Longe abest Euthydemus ait. Num idem? Idem sanē. Non consentirem. Sed utrum meus Euthydemus pater est duntaxat, an & cæterorum hominum? Et cæterorum insuper. Nunquid putas eundem hominem patrem existentem non esse patrem? Putaram equidem, Ctesippus inquit. An & aurum, inquit, aurum existens, non esse aurum? & hominem existentem hominem non esse? Tum Ctesippus, non ut ferē, Euthydemē, līnū līno connectis. Rem grauem dicis, si pater tuus, pater est omnium. Est tamen. Utrum hominum duntaxat, an equorum etiā cæterorumq; animalium omnium? Omnium prorsus. An & mater tua, mater omnium? Et mater. Ergo tua mater echinorum marinorū mater est. Et tua, inquit. Et tu rursus frater es gobiōrum, catulorum & porcellorū. Et tu, inquit. Quinetiam tibi pater est canis. Et tibi insuper. Hic Dionysodorus. Si mihi respondere Ctesippe uolueris, faciam ut ista cōcedas. Dic age, est tibi canis? Et molestus admodum canis, Ctesippus ait. Habet catulos? Tales habet multos. An non illorum pater est canis? Prorsus. Signa namq; uidi ex quibus illorum patrem esse cōiūcio. Nonne tuus est canis? Est. Nonne igitur pater existens, tuus est? Quare tuus pater sit canis, tuq; catulorū frater. Sed nequid Ctesippus puer obijceret, repente adiecit Dionysodorus. Paulum quid ultra responde. Canem hunc uerberas? Arridens Ctesippus ait, uerbero, te autem nequeo. An non igitur tuum patrem uerberas? Longe, respondit, iustius esset ut patrem uestrum uerberarem, qui disciplinam quandā adeptus, adeo sapientes filios genuit. Sed nunquid o Euthydemē, multa bona ex uestra sapientia uester & catulorum pater est consequutus. Neque ille bonis multis indiget o Ctesippe, neq; tu. Neq; tu etiā Euthydemē, neq; alius quisquam hominum, inquit. Dic etenim Ctesippe mihi, utrum bonum esse censeas, uel ægrotāti pharmacum bibere quando indiget, an non? uel homini pugnaturō bonum esse ut armatus prodeat, an inermis? Arbitror equidem, inquit. nempe expecto aliquid abs te egregium. Ipse uidebis optime, inquit. Verum responde, postquā confessus es bonū esse, quando res postulat, pharmacum bibere, nunquid hoc bonum quamplurimum oportet bibere? optimumq; erit si quis terat, & infundat poculo hellebori tantum quantum curru aliquo uehitur? Prorsus ita, Ctesippus ait, si tantus sit qui bibiturus est, quanta est statua Delphica. Nonne similiter & in bello, inquit, si bonum est armis fulciri, plurima arma habēda sunt, iaculorumq; & clypeorum circumferenda est sarcina? quando quidē id bonum est. Et ma-

xime

xime quidem, Ctesippus ait. Tu uero non putas Euthydemē, sed unum duntaxat iaculum esse ferendum? Equidem inquit. Ita Geryonem, inquit, Briareumq; armares? ego autem putauit robustiorē te esse, sociumq; similiter istum, utpote uiros armigeros. Euthydemus quidem tacuit. Dionysodorus autem aduersus ea quę primum Ctesippus responderat, intulit: Bonum tibi esse uidetur aurum habere? Valde quidem, respondit Ctesippus. An non & habere pecunias semper atq; ubiq;? Maxime inquit. Nonne bonum esse aurū confiteris? Confessi iam sumus. Semper ipsum habere, & ubiq; oportet, & in seipso quā maxime? beatissimus is esset, qui tria auri talenta in uentre haberet, talentum unum sub capitis osse, staterem autem, id est nummum quendam, & pondus auri utrisq; in oculis? Ferunt, inquit Ctesippus, o Euthydemē, apud Scythas eos felicissimos optimosq; uiros esse, qui in sui capitis ossibus aurum multum continēt, quemadmodū tu pauloante canem dicebas patrem. Quodq; magis est mirum, suis ex capitibus deauratis bibunt, & hęc introspiciunt uerticē frontemq; suam manibus attolentes. Ad hęc Euthydemus. Utrum Ctesippe uident & Scythę, & cæteri homines quę possunt uidere, uel quę non possunt? Quę possunt plane. Nonne & tu? Et ego similiter. Vident nostras uestes? Video. Possunt igitur hęc uidere. Mirifice, Ctesippus ait. Quid porrō? inquit. Nihil. Ipse uero non putas has uidere? usque adeo iucundus es uir? Videris mihi Euthydemē quodāmodo extra somnum obdormisse, posseq; te puto dicentem nihil dicere. Et tu hoc facere uideris. Nunquid impossibile est, Dionysodorus ait, tacentem dicere? Impossibile, Ctesippus inquit. Dicentē uero tacere? Possibile multo minus. Quando igitur lapidem dicis, nonne tacentem dicis? Et quando lignum & ferrum similiter? Haud silere tibi ferrea concedam, Ctesippus ait. nam si quis pulset, sonare illa quidem, & reboare dicuntur. Quare q̄ nihil dicas propter sapientiam, hic non satis animaduertisti. Sed quod restat, ostēdite, possibile uidelicet esse, dicentem tacere. Certe mihi uisus est tunc uehementer Ctesippus propter amicum contendere. Quando files, inquit Euthydemus, nonne omnia files? Equidem. Nonne & rem quamlibet dicentem files? siquidem illa quę dicunt, in numero omnium computantur. Quid uero? interrogauit Ctesippus, non silent omnia? Non, ait Euthydemus. An loquuntur omnia uir optime? Immo certe, quę loquuntur. Non istud quærebam, inquit, sed utrum omnia fileant uel loquantur. Tunc subripiens sermonem Dionysodorus ait, Neutra & utraq;. Certe enim scio te quid huic respōsioni obijcias, ignoraturum. Statim Ctesippus, ut solet, effusus in risum clamauit. O Euthydemē, tuus frater iam non amplius utinq; orationem transferet, se prodidit & uictus est. Clinias quoq; admodum delectatus arrisit. Quare Ctesippus gestiens longius q̄ in decuplum lætitia creuit. Visus autē mihi est Ctesippus hęc ipsa illis seductione quadā per astutiam extorsisse. Neq; enim sapientia talis apud alios est nostri temporis homines. Post hęc ego. Quid, inquam, rides o Clinia, in rebus tam serijs, tamq; pulchris? Sed ad me conuersus Dionysodorus, Tu uero aliquando rem pulchram uidisti Socrates? Multas equidem Dionysodore. Nunquid alias q̄ ipsum pulchrum? an eisdem? Ego uero passim hæsitauit, inquam, nec iniuria me id pessimum fuisse sum arbitratus, quippe qui tacere diutius non potuerim. Simul autē respondi alias esse quā ipsum pulchrum, pulchritudinē tamen singulis quādam adesse. Si tibi adsit bos, inquit, nunquid ipse bos eris? et quia ego tibi nūc adsum, Dionysodorus es? Bona, inquam, uerba quæso. Sed ille, Quo pacto alterum adest alteri, cum alterum sit, & alterum? Nunquid tu, inquā, de hoc dubitas? Nempe iam illorum imitari sapientiam contendebam, utpote cupiditate illius accensus. Cur non dubitē, inquit, & ego, & cæteri omnes de eo quod nequaquā existit? Quid ais Dionysodore? nonne pulchrum pulchrum est, turpe ue, turpe? Si mihi uideatur inquit. Nonne uidetur? Prorsus inquit. Nonne & idem, idem est inquā, & alterum similiter alterum? non tamen quod est alterum idem? At ego nec puerum quidē suspicari hoc arbitrabar, quin quod alterum est, sit alterum. Verum o Dionysodore, sponte id omisit. Videmini autem mihi tanquā artifices quibus cōuenit peragere singula, disputādī rationem decore transigere atq; tradere. Nostin, inquit, quid singulis opificibus peragere cōueniat? Principio quidē scis quem deceat ære cudere? Fabrum, inquam, ærarium. Quem uero luto fingere? Figulum. Quem rursus iugulare atq; excoriare, & in frustra incisas carnes assare, uel elixare? Coquum. Nonne quisquis cōuenientia facit, recte facit? Maxime inquam. Conuenit autem, ut ais, coquum inquit, con-

z

cidere

cidere & exorciare. Concessisti hæc, nec ne? Concessi, inquam, sed ignosce precor. **Con-**stat igitur inquit, si quis iugulans & incidens coquum elixet asset ue, convenientia face-
re. Quinetiam si quis fabrum ærarium ære cudat, & figulū fingat, decencia similiter ope-
rabitur. **O** Neptune inquam, iam sapiētia illi uestræ colophonem imposuisti. Nunquid
ista mihi quandoque sic aderit ut propria fiat? Cognoscere ne, inquit, ipsam ô Socrates,
propriam iam effectam? Si ipse uelis, inquam, ego quidem. Quid porro, inquit, tua putas
cognoscere? Equidem, inquam, nisi forte tu aliud dixeris. Abs te namq; oportet incipe-
re, in hunc autem Euthydemum desinere. An nō tua illa esse putas, inquit, quorum es do-
minus? tibiq; uti arbitrato tuo licet, ut boues & oues? hæc ne tua existimas, quæ uendere
potes atq; largiri, & cui uis deorum uouere? quæ uero non potes, non tua? Ego uero arbi-
tratus præclarum aliquam inde quæstionem exorituram, & audiendi auiditate protinus
inflammatus, prorsus ita est inquam, talia nempe quædam mea sunt. Nunquid animalia,
inquit, nominas illa quæ animam habent? Illa ipsa inquam, fateris igitur ex animalibus
illa duntaxat esse tua circa quæ potes hæc omnia facere, quæ modo dicebam? Fateor in-
quam. Hic ille ironice admodum seipsum continuit, quali magnum quiddam contēpla-
turus, deinde ait. Dic age mihi ô Socrates. Est ne tibi Iupiter patrius? Atqui ego suspica-
tus eō rediturum esse sermonem quō deuenit, et per ambiguum quoddam diuerticulum
secedens, rete quo uelut implicitus iam eram, effugi respondi. Non est ô Dionysodore,
Miser, inquit, homo es, neq; Atheniensis, cui neq; dii patrij sunt, neque sacra, neque aliud
quicquam præclarum atq; magnificum. Mitte inquam, ista Dionysodore, ne male omine
ris, neq; acriter erudias. Sunt enim mihi & aræ, & sacra domestica patriaq;, & alia quæcun-
que id genus Atheniensibus adsunt. Cæteris, inquit Atheniensibus, est patrius Iupiter?
Non est inquam, apud Ionas talis cognatio, neq; apud eos qui hac ex urbe manarunt, ne-
que apud nos, sed Apollo patrius propter Ionis genituram. Iupiter autem nobis patrius
non uocatur, protector urbis tamen & curator tribus est dictus, & tribus curatrix Miner-
ua. Sat est, inquit Dionysodorus. Est enim tibi, ut uidetur, Apollo Iupiter & Minerua.
Omnino. An non tui isti erunt dii? progenitores uidelicet, atq; domini? Nonne tui? An
non tuos esse confessus es? Confessus sum, inquā. quid tum? Nonne animalia isti dii sunt
inquit? Concessisti porro quæcunq; animam habent, animalia esse: isti uero dii non ha-
bent animam? Habent utiq;, inquam. Sunt igitur animalia? Sunt certe. Ex animalibus au-
tem illa tua esse dicebas, quorum apud te esset potestas, ut pro arbitrio uenderes, largire-
ris, dijsq; dicares. Recusare Euthydemem non possum, quin ista concesserim. Statim ille sic
intulit: postquam tuum esse Iouem, tuosq; esse & alios fateris deos, licet ne tibi uendere
illos atq; largiri, & pro libidine tua ut animalia cætera quæ tua sunt, tractare? Ego igitur
Crito tanquam sermone percussus, obmutui. Ctesippus autem succurrere mihi conatus
ait, Papæ, pro Hercules, præclarum sermonem. Ad quem Dionysodorus. Vtrum Hercu-
les papæus est, an papæus Hercules? Tunc Ctesippus ait, Pro Neptune, fortes duosq;
sermones. Desisto iam. Inexpugnabiles uiri sunt. Hic profecto amice Crito, nullus præ-
sentium cōtinere ultra se potuit, quin illorum orationem laudibus summis extolleret: &
hospites illi Dionysodorus Euthydemusq; risu, strepitu & læticia exultantes gestiētesq;
fermè resoluti sunt. In superioribus namq; dum singula proferebantur soli eorum sectato-
res protinus applaudebant. Hic autem penè ipsæ quoq; Lycæi columnæ cōclamare plau-
dere, gestireq; uidebantur. Ego quidem sic affectus fui ut assererem, nullos unquam ho-
mines pari sapientia me uidisse. Atqui & illorum sapientia penitus mancipatus laudare
illos & celebrare summopere cœpi. O uiri, inquam, ob miras dotes nature beati: quippe
qui rem tantam tam facile, tamq; breui tempore absoluistis. Multa quidem & alia sunt in
uestris sermonibus Euthydemæ Dionysodoreq; præclara, in quibus id præcipue magnifi-
cum est, quod nulla uobis cura est, aut uulgi, aut etiam illustrium hominum: sed similibus
duntaxat. Equidem certo scio, paucos esse qui id genus sermonū diligant, & eos quidem
uobis similes, cæteri autem sic illos ignorant spernuntq;, ut erubescant uehementius, si
cæteros illis conuincant, quàm si ipsi ab alijs conuincantur. Hoc præterea populare &
mansuetum uestri sermones habent: quod quum dicitis rem nullam bonam esse uel ma-
lam, neq; albam, neq; aliud quicquam talium, neq; omnino aliquid ab alijs aliud: reuera
quemadmodum gloriamini hominum ora planè obstruitis. Quia uero non aliorum tan-
tum

tum ora, sed uestra in super, gratiosa res est: & sermonis odium offensionemq; audiētium
deuitatis. Maximum uero hoc est, quod hæc usque adeo uobis artificiose sunt adinuenta
atq; instituta, ut breui cuilibet tradere ualeatis. Cognoui equidem, & Ctesippo mentem
adhibeo, cōsideroq; quàm subito imitari uos cœperit. Huius rei mysterium quàm ocissi-
me docere posse præclarum est, neq; tamen operæ precium fore uidetur, ut coram multis
hominibus differatis: immo uero, si mihi credideritis, cauebitis prorsus ne in multorū cœ-
tu loquamini: ne forte quamprimum ista percipientes, gratias nequaquā habeant. Ista igi-
tur inter uos tantum inuicem communicate, neq; alius quisquam ea nisi argēto exposito
audiat. Idem quoq; si sapitis, uestris discipulis consuletis, ne unquam cum alijs quàm se-
cum atq; uobiscum de his loquantur. Quod enim rarum Euthydemæ, id honorandum.
Aqua enim uilissimo precio emitur, cum res sit natura preciosissima, ut ait Pindarus. Sed
agite, inquam, Cliniam hūc meq; suscipite. Cum hæc ô Crito, & alia quædam breuia dis-
seruissimus, abiuius. Delibera igitur qui mecum unā ad hos uiros accedas. Nam polli-
centur omnes se docturos, quicunq; argētum dare parati sunt, neq; ingenium ullum uel
ætatem excipiunt. Quod uero tibi maxime audire expedit, aiunt nihil cumulandæ pecu-
niæ studium prohibere quo minus quiuis sapientiam illorum facile percipere possit.

CRIT. Equidem ô Socrates, audiendi cupidus sum, & libentissime discerem. Videor ta-
men & ipse eorum unus esse qui Euthydemæ similes non sunt, sed illorum potius quos tu
pauloante dicebas, qui captiunculis huiuscemodi redargui malunt ab alijs, quàm alios re-
darguere. Enim uero ridiculus essem, si admonere te pergerē. Nihil tamen prohibet quæ
ex ijs qui cœtu soluto à uobis discesserunt, audiui, tibi nunc referre. Deambulanti mihi
obuius factus eorum quispiam qui in iudicialibus causis excellere plurimum æstimatur:
O Crito, inquit, nihil ex istis sapientibus audiui: Nihil per Iouem, inquā. Audire enim
me affectantem frequens turba tumultusq; prohibuit. Res tamen, inquit, auditu digna.
Cur, inquam? Ut audisses eos homines disputantes, qui in hoc sermonum genere ceteris
præstant. Ad hūc ego. Quid tibi uisum est inquam? Quid aliud, inquit ille, quam quæ sem-
per ex ijs hominibus audiuntur, dum nugantur, ac de rebus nullius momēti indigno quo-
dam studio inuicem altercantur? nominatim hæc oratione est usus. Tunc ego. Verunta-
men gratiosa res est philosophia. Quid gratiosa, inquit, ô uir beate? An fortè nullius præ-
cij? Atqui si pauloante interfuisses, erubuisses, ut arbitror, amici tui gratia: qui usque adeo
ineptus erat, ut seipsum tradere hominibus cuperet, quibus nihil pensi est quid loquantur,
sed singula captant, obijciuntq; uocabula, cum tamen illi ut supra dicebam, cæteros tales
nostræ ætatis uiros excellat. Profecto ô Crito, & studium hoc uilissimum est, & qui in eo
uersantur, ridiculi. Mihi quidem ô Socrates, haud recte rem ipsam improbare uisus est il-
le, uel quisquis alius improbet. Quod autem in cœtu multorum cum talibus uiris dispu-
tare quis studeat, merito uituperasse ille mihi uidetur. **S O C.** O Crito, admiratione digni
sunt hi uiri. Verum nondum quod dicturus sum, noui. Quorum ex numero erat qui tibi
obuius philosophiam uituperabat? Vtrum orator quispiam ex his qui in iudiciali cōcer-
tatione ualent: an ex ijs qui tales adunt conscribuntq; orationes, quibus oratores in iudi-
cio certant? **CRIT.** Minime quidem orator, neq; arbitror illum in iudicio unquam ora-
se, sed rem ipsam iudicalem optime intelligere ferunt, & elegantes orationes compone-
re. **S O C.** Teneo iam. Atqui & ipse idem modo dicturus eram. Nempe hi sunt, ô Crito,
quos Prodicus inter philosophum, ciuilemq; uirum confines statuit. Putant hi quidem se
esse omnium sapientissimos, & uideri præterea tales apud quàm plurimos: solos autē phi-
losophos impedimento sibi esse, quo minus ab omnibus æque probentur. Censent itaq;
si cōmunem aduersus philosophos opinionem hanc diuulgent, quod nullius præcij sint,
sine controuersia sapientiæ gloriam se apud omnes summam reportaturos. Esse namq; se
reuera sapientissimos, sed in priuatis sermonibus, quum Euthydemæ sectatores aduersan-
tur, impediri. Quod uero sapientes sint, ex eo consentaneum uideri uolunt, quod satis ha-
beant philosophiæ, satis etiam ciuilibus peritiæ, & quātum oportet sint utriusq; participes,
& extra turbulentos ciuiliū negociorū tumultus politi sapientiæ fructibus iucunde
fruantur. **CRIT.** Nunquid dicere aliquid ô Socrates, tibi uiri isti uidentur? **S O C.** Nequa-
quam. **CRIT.** Veruntamen horum hominum sermo habet aliquid uerisimile. **S O C.** Hæ-
bet, ut dicis, ô Crito, ueri similitudinem potius quàm ueritatem. Neq; facile illis persua-
deri

deri potest, quod & homines & cætera omnia quæcūq; duorum quorūdam media sunt, & utrorumq; participant, ita se habeant, ut quæ ex malo & bono sint, hoc quidem meliora, illo deteriora fiant: quæ uero ex duobus bonis non ad idem conducentibus, utriusq; deteriora ad opus illud peragendum, ad quod spectant utraq; illa quibus fit cōpositio. Quæ autem ex duobus malis sint constituta, non ad idem tendentibus, hæc sola meliora sunt utriusq; illis, quorum participat. Si ergo philosophia bona est, & ciuilis actio bona, sed ad aliud atq; aliud utraq; conferens, & hi utrorumq; horum participes, utrorumq; in medio sunt constituti, nihil cōcludunt. nam utriusq; deteriores sunt. Sin autem unum quidem horum bonum, malum uero alterum, hoc quidem meliores, illo deteriores. Quod si utrumq; malum, ita demum uera dicerent, aliter uero nequaquam. Neq; uero confessuros illos arbitror mala esse utraq; neq; unum quidem bonum, malum uero alterū. Sed profecto utrorūq; hi participes utriusq; ineptiores sunt ad illud, ad quod philosophia & ciuilis actio pertinet, & cum tertium locum teneant, primum usurpare non dubitant. Ignoscendam quidem illorum desiderio, neq; indignandum, tales tamen esse censendi, quales & sunt. Nam unum quæq; diligere debemus, qui modo prudentiæ participes aliquid dicit, & uiriliter peragit. CRI. Equidem ô Socrates, ut sæpe tecum loquor, ambigo qua ratione filios meos educem. Minor quidem natus tenerior est adhuc quam exigat disciplina: Critobolus autem adultus est iam, & aliquo indiget, quo dirigatur. Quoties tecum loquor, ita prorsus afficior, ut existimem insaniam esse filiorum gratia per cætera occupatum esse ut circa coniugium, nempe qui ex matre generosissima nascatur, deinde ut amplum illis patrimonium relinqueretur, illorum autem educationem negligere. Verum cum ad eos respicio qui erudire homines profitentur, absterreo, mihiq; consideranti unusquisq; illorū longe ab ea re quam prædicat, alienus esse uidetur. Et ut uerum tibi fatear, nō habeo quo pacto filium meū ad philosophiam exhorter & prouocem. SOC. O amice Crito, an ignoras in quouis studio uiles & nullius precij homines permultos esse: probos uero paucos, eosq; maximo in precio habendos esse? Nonne tibi uidetur pulchrum quiddam esse gymnastica, mercatura, rhetorica, res militaris? CRI. Mihi certe. SOC. Nonne uideas in una quaq; harum artium multos ad opus unumquodque ineptos & deridēdos? CRI. Ita est, ac uera nimium loqueris. SOC. Ergo hac de causa studia ne fugies omnia, & illa filio dissuadebis? CRI. Haud decet ô Socrates. SOC. Caue ergo ne quod dedecet, agas ô Crito. Mitte curam hanc, utrum boni sint homines philosophiæ studiosi, uel mali: rem uero ipsam diligenter examina. Si inquirenti res praua uidebitur, non solum filios, sed omnes homines absterreto. Sin autem tibi talis qualis & mihi appareat, sequere eam uiriliter & exerce, atq; ad idem studium filios cohortare.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Hippiam minorem.

MIRIFICA Socratis Platonisq; nostri bonitas cum diligentissime multis ubiq; modis prouideat ne iuuentus credula subdolis sophistarum aucupijs capiatur, captaq; perdat, non iniuria Hippiam Elicensem sophistarum insolentissimum atq; fallacissimū duobus dialogis agit, Maiore uidelicet atq; Minore. In maiore quidem demonstrat Hippiam rerum professorem pulcherrimarum omnino quid ipsa pulchritudo sit ignorare. In minore uero eundem se iactantem quod ante alios mendacem à uerace discernat, ostendit in utriusq; definitione prorsus errare: ut pateat Hippia, ut omnium arrogantissimus est, ita & ignorantissimū esse, atq; ineptissimum apparere. Mitto nunc quod eū, ut mos est sophistarum, iactabundū & temerariū anarumq; depingit: & cum promittat omnia, in omnibus dantē uerba, nihil uero præstantem: cumq; maximis gloriatur, uel in minimis claudicantem. Sed ut ad mendacis ueracisq; definitionem redeamus, mendax rite describendus erat, qui maxime uelit, utcumq; possit sciatq; mentiri. Verax autem contra, qui maxime uelit utcumq; possit & sciat, uera loqui. At Hippias inertissimus artium magister omnium, confusissimusq; ueracis mendacisq; discretor, ordine definit opposito, dicitq; mendacem qui maxime possit sciatq; mentiri quotiescūq; uoluerit: Veracem uero, qui quodcumq; uoluerit queat & sciat uera loqui. Vnde cogitur primum fateri mendaces esse potentes, sciētes, prudentes, sapientes. Deinde & bonos ad illa ad quæ potentes sunt atque sapientes. Tertio per artes singulas deducendo compellitur in qualibet tam re quam arte fateri eundem esse ueracem atque mendacē, quod negauerat ab initio. Si quidem in qualibet ille qui optime callet, idem maxime potest & scit pro arbitrio uera loqui pariter atq; men-

tiri

tiri. Quarto ad concedendum inducitur ueracem nihilo meliorem esse mendacem: quandoquidem quam sufficiens bonusq; est uerax ad loquendum uera, tam sufficiens bonusq; appareat mendax ad mentiendum. Post hæc Socrates sophistam in ambiguitate adducit, uter delinquat grauius; num qui mentitur uolens, an qui nolens. Id uero sophista nescit soluere, neq; Socrates quidem soluere uult sophista. Est autem ita soluendum. In his quidem quæ ad intelligentiam pertinent minus errare qui mentiuntur sponte: in his autem quæ ad mores spectant, errare magis. Eum uero qui nolens dicit mendacium, contra se habere. Deinde ambigitur utri magis errent, num qui dedita opera, an qui infirmitate uel ignorantia peccant. probaturq; longis inductionis ambagibus, in his quæ ad naturam & artem, illarumq; instrumenta pertinent, grauius esse uitium uel impotentia uel ignorance commissum, quam malitia perpetratum. Si quidem nature bonum in ipsa potentia, bonum uero artis in hac ipsa, atq; insuper in cognitione consistit. Malum igitur in oppositis. Ex his autem extra propositum Socrates Hippiam ad mores transferre, concludens idem in genere morum, quod & in nature artisq; genere. Quod quidem & si intelligit Socrates fieri non debere, studet tamen declarare sophistam id nequaquam animaduertere. Profecto in his quæ ad uoluntatem moresq; pertinent, grauius delinquitur malitia, id est quadam uoluntate peccandi quam si uel per impotentiam uel per ignorantiam delinquatur. Postremo Socrates iustitiam esse dicit uel potentiam uel scientiam uel ueritatem. Addere sciebat, sed nolbat tertium, scilicet uel uoluntatem. Iustitia enim maxime in uoluntate consistit. Id uero declarare uoluit latere sophistam. Sed iam argumentum superioribus præceptis his concludamus. Docendum sine inuidia. Absq; rubore discendum. Gratia semper habende docenti. Aliena inuenta sibi non usurpanda.

HIPPIAS MINOR PLATONIS, VEL

DE MENDACIO, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO
Florentino, ad Petrum Medicem
uirum Clarissimum.

EUDICVS, SOCRATES, HIPPIAS.

EUERO quidnam taces Socrates cum tam multa Hippias hic ostenderit? Cur non aut comprobas dictorum aliquid, aut redarguis si quid minus recte dictum tibi uidetur? præsertim cum & ipsi inferiores discesserimus, qui nobis non mediocre philosophiæ studium uendicamus. SOC. Sunt Eudice nonnulla ex his quæ circa Homerum dicebat Hippias, de quibus percontari cupio. Audiui equidem ex Apemanto patre tuo, Iliadem apud Homerum eō præclarior poema esse Odyssea, quo Achilles Vlyse præstantior. In Achillem nanque poema unum, in Vlysem alterum aiebat esse compositum. De hoc ergo sciscitari ab Hippia si modo ei placet, affecto, utrum illorum hominum præstantiorem asserat, postquam alia multa ac uaria de Homero, cæterisq; poetis sunt nobis ostensa. EVD. Nulla prorsus inuidia prohibebit quin Hippias interroganti respondeat. Respondebis nec ne Hippia si quid Socrates quærat? HIP. Haud recte agerem Eudice, si nunc Socratis interrogationem respuerem, qui solitus sum semper ex Elide patria ad Olympica festa, quod Græci ad communem celebritatem undiq; confluunt, me conferre, ipsumq; me ibi apud templum præbere cuiq; declarantem quodcumq; demonstrari quis cupiat, & ad interrogationes singulas respondentem. SOC. O quam felix tibi fors contigit Hippia, si adeo confusus animi sapientia qualibet Olympiade ad sacrū aduētas. Mirarer profecto si quis circa corporis exercitationē athleta illuc certaturus accederet tam corporis uiribus quam tu mentis subtilitate confusus. HIP. Merito sic affectus sum Socrates: nam ex eo tempore quo cœpi in Olympicis exerceri, neminem repperi adhuc me aliqua in re superiorem. SOC. Præclarū hercle quod ais Hippia, atq; hæc gloria tua & patriæ & parētibus erit quod præstantiorē, & qua in re putas? Porro dum multi intus effemus, tuq; differeres, quædam me uerba subterfugerunt: piguit tamen perquirere, tum quod turba erat plurima, tum etiam ne orationi tuæ impedimento forem. Nunc uero postquam pauciores sumus, et Eudicus hic quærere iubet, liquidius nobis ostende quod de his uiris dicebas, quo ue pacto diiudicabas. HIP. Volo equidem Socrates apertius quam tunc in præsentia referre, quæ de his & de alijs sentio. Homerum assero omnium qui Troiam obsederūt optimum

uirum

uirum finxiffe Achillem, sapientissimum Nestorem, apprime uersutum multiformemq; Vlyffem. S O C. Pape ò Hippia. An mihi in hoc gratificaberis: ne me uidelicet rideas, si ad percipiendum tardior fuero, ac sapius requisuero? Dignare mihi obsecro, libenter ac facile respondere. HIP. Turpe quidem esset ò Socrates, cum alios eadem doceam, & pro ijs pecunias exigam, si tibi quarenti non indulgerem, nec lato animo responderē. S O C. Praclare admodū loqueris. Equidem cū optimum uirū Achillem fictū fuisse dicebas, sapientissimum Nestorē, uisus mihi sum quod diceris intelligere. Cum uero Vlyffem uersutum & multiformem, ut uerum fatear, quid significare uelles, non intellexi. Atq; mihi dicas: forte enim hinc magis percipiā: nunquid & Achilles ab Homero multiformis uersutusq; inductus fuerit, nec ne. HIP. Minime ò Socrates, sed simplex omnino. Quoniam in supplicationibus ipsis cum eos disceptantes inducit, ita aduersus Vlyffem loquentem, facit Achillem.

O multum generose doli fabricator Vlyffes,
Conuenit intrepide me uestra refellere dicta,
Ut fieri debere puto, fallacibus ipsum
Ne me figmentis hinc obtundatis & illinc.
Is magis est quoniam quam nigri ianua ditis
Inensus nobis, aliud qui pectore claudit,
Inde palam profert aliud quodcumq; uidetur.
Ast ego nunc dicam, credo uelut esse futurum.

His in carminibus morem utriusq; declarat, Achillem esse ueracem atq; simplicē, Vlyffem uersutum atq; mendacem. Hæc siquidem apud eum Achilles aduersus Vlyffem infert. S O C. Videor iam quod ais, ò Hippia, intelligere. Versutum enim mendacem uocas, ut apparet. HIP. Maxime quidē ò Socrates. Talem nempe Vlyffem sæpe & in Illiade & in Odyfsea fingit Homerus. S O C. Ergo existimauit Homerus alium quidem esse ueracem uirum, alium uero mendacem, neq; utrunq; eundem esse. HIP. Quid prohibet Socrates? S O C. An idem & ipse censes Hippia? HIP. Maxime omnium. Nimis enim errarem, si aliter ipse sentirem. S O C. Homerum quidem mittamus, cum ab eo sciscitari non liceat, quæ eius fuerit in condendis his carminibus sententia. Postquam uero tu causam suscipis, tibiq; ea uidentur quæ dicere Homerū asseris, pro Homero simul ac teipso responde. HIP. Fiet. Interroga paucis quod lubet. S O C. Mendaces ne uocas illos qui facere aliquid nequeant, ut inualidos defessos ue, an eos qui facere aliquid possint? HIP. Potētes, & maxime quidem, cum in alijs multis, tum etiam in decipiendis hominibus. S O C. Potentes itaq; sunt secundum sermonem tuum, atq; uersuti, nonne? HIP. Certe. S O C. Versuti uero sunt & subdoli stoliditate quadam & imprudentia: an astutia potius atque prudentia? HIP. Astutia maxime omnium atq; prudentia. S O C. Prudentes ergo sunt, ut uidetur. HIP. Valde per Iouem. S O C. Prudentes uero cum sint, num ignorantēs sunt? HIP. Immo scientes maxime. Nam ob hoc alios seducunt. S O C. Cum ergo scientes sint harum rerum quas sciunt, utrum insipientes sunt, an potius sapientes. HIP. Sapientes uidelicet in his ipsis ad decipiendum. S O C. Siste obsecro, repetamus dicta, ut quid dicas, inspiciamus. Mendaces esse ais, potentes prudentesq; scientes item & sapientes circa illa de quibus mendaces? HIP. Aio. S O C. Alios autem ueraces esse, alios contra mendaces, atq; hos inter se longe contrarios? HIP. Aio & ista. S O C. Ex hoc ergo sequitur, ut mendaces ex potentum sapientumq; numero sint. HIP. Maxime. S O C. Cum uero dicis potentes & sapientes esse mendaces ipsos ad eadem, utrum dicis potētes esse ad mentiendum si uelint, uel impotentes ad ea quæ mentiuntur? HIP. Potentes equidem. S O C. Ut ergo summam dicamus, mendaces sunt qui ad mentiendum potentes sapientesq; sunt. HIP. Plane. S O C. Ergo qui uir mentiri nequit, neq; scit quicquam, non erit mendax. HIP. Sic est. S O C. Potens autem est qui facit quod uult, & quando uult, haud morbo uel quibusdam talibus impeditum, inquam, uerum quemadmodum tu meum nomē quotiescumq; uis, scribere potes, ita nunc interrogo. An non hominem sic affectum, potentem uocas? HIP. Sanē. S O C. Dic ò Hippia, nonne es numerandi computandiq; peritus. HIP. Maxime omnium. S O C. Siquis ergo te percōtetur ter septingenta quantum compleant numerum, nonne modo uelis, omnium quam ocissime atq; maxime uera de his re

his respondebis? HIP. Prorsus. S O C. Nunquid ex eo quod circa ista potentissimus & sapientissimus es? HIP. Nempe. S O C. Vtrum sapientissimus es ac potentissimus duntaxat: an etiam circa eadem optimus, circa quæ sapientia & potentia præstas, hoc est in numeris computandis? HIP. Et optimus insuper Socrates. S O C. Vera itaq; de his præceteris maxime dicere posses, an non? HIP. Reor equidem. S O C. An & falsa circa eadem? Age nunc Hippia, ut & supra generose magnificeq; responde. Si quis quærat ter septingenta quot sunt, tu ne magis de his mentiere, semperq; secundum eadem falsa de his pronuntiabis, mentiri, & nunquam uera proferre uolens: an qui numerorum ignarus est, poterit magis mentiri quam tu, etiam si mentiri uoles: an contra potius ignorans sapientum uolet falsa proferre, uera forte præter sententiam proferet, quia rem ipsam ignoret: tu uero quum sapiens sis, semper dum mentiri uoles, similiter mentieris? HIP. Est ut dicis. S O C. Mendax itaq; utrum circa alia mendax est, non tamen circa numeros, neq; de numero mentietur? HIP. Immo & circa numeros. S O C. Ponamus igitur hoc Hippia, circa computationem ac numerum aliquem esse mendacem. HIP. Certe. S O C. Quis hic erit: necesse est ut mentiri possit, ut ipse dicebas, si mendax futurus est. Nempe abs te dictum est, si recordaris, eum qui mentiri nequeat, non esse mendacem. HIP. Recordor equidem, atq; ita dictum. S O C. Nonne paulo ante constitit te esse ad mentiendum in computandis numeris potentissimum? HIP. Ita dictum fuit & istud. S O C. Num & quam maxime es ad uera proferenda de numeris iisdem potens? HIP. Valde. S O C. Idem ergo potest maxime in computando uera loqui, atque mentiri: is autem est qui bonus est in numeris, uidelicet computator. HIP. Sic omnino. S O C. Quis igitur alius Hippia in computando fit mendax, nisi qui ad idem bonus? Hic enim potens, hic & uerax. HIP. Apparet. S O C. Cernis eundem ueracem esse in his atq; mendacem, & nihilo meliorem mendace ipso ueracem esse. iisdem namque sunt, neq; ualde contrarij, ut tu nuper existimabas. HIP. Haud certe nunc in his apparet. S O C. Vis ne in alijs quoq; consideremus? HIP. Ut lubet. S O C. Nonne es & geometriæ peritus? HIP. Sum. S O C. An non idem in geometria contingit? Porro idem falsa quam maxime de figuris pronuntiare potest, qui & uera. Est autem is geometra. HIP. Profecto. S O C. RAT. An alius ad hæc præter hunc bonus? HIP. Non alius. S O C. Nonne bonus ac sapiens geometra utraq; potest? Et si quis alius in figuris mendax, is maxime qui in iisdem est bonus: hic siquidē potens, malus autem ad mentiendum impotens. neq; unquam fit mendax qui est impotens mentiendi, ut est concessum. HIP. Sunt hæc uera. S O C. Tertium insuper inspiciamus astronomum, quam ipse artem magis etiam quam superiores, soles Hippia profiteri. sic ne? HIP. Sic certe. S O C. RAT. An non eadem in Astronomia contingunt? HIP. Consentaneum est ò Socrates. S O C. Quare & in astronomia si quis alius mendax, is erit maxime qui bonus astronomus. HIP. Is namq; mentiri summopere potest, neque enim qui impotens est, is enim inscius est. S O C. RAT. Idem ergo & in astronomia uerax erit & mendax. HIP. Videtur. S O C. Age Hippia, passim ita per omnes scientias cogita, num ita sit, an aliter, nam ante alios omnes plurimis artibus es ornatus. Quemadmodum ego te quandoq; iactantem audiui, quod sapientia multa exoptandaq; præ cæteris abundares, & in foro inter mentas disputando deambulantiem, quum diceres te quondam Olympicum adijisse certamen, corporis ornatu spectandum, & omnia corporis ornamenta proprijs manibus confecisse. Primo quidem anulū quem habebas, hinc enim cœpisti, tuum fuisse opus, quasi esses sculpendi peritus. quinetiam sigillum quoddam, tuum opus, & strigilem, & uasculum unguentarium similiter opus tuum, calceos quinetiam tuis confutos manibus, uestem & interulam abs te cōtextam. Quod ue admodum mirabile uisum est, & singularis sapientiæ indicium, cingulum dicebas ostendisse te opus tuum Perficis preciosisq; simile. Item tua quædam poemata, carmina, tragœdias, Dithyrambos, & orationes plurimas, uariasq; stylo pedestri compositas: præterea te illa quæ in superioribus cōmemorabam ante alios omnes tenere, & in rhythmis harmonijsq; & studio literarum ac in cæteris generis huius permultis, si recte recordor, excellere. At uero prætermiserā tuæ memoriæ artificium, quo pollere te mirum in modum existimas. forte uero & alia multa sum oblitus. Verum quod dixi, & in tuas (quæ multæ nimis sunt) & in aliorum artes respiciens, dic age, si repperis unquam ex his quæ inter nos cōcessa fuerunt, a mendace

Refertur
Hippias sibi
fecisse anulū
uestes,
&c.

ueracem esse diuersum, neque eundem existere. In qualibet autem sapientia calliditate ue,
uel quomocumque appellare iuuat, quare. Sed nunquam o amice inuenies: neque enim
est usquam: quod si est alicubi, dicas. HIP. Haud in presentia inuenio Socrates. SOC. Ne-
que inuenies posthac, ut arbitror. Si autem uera loquor, recordare Hippia, quid ex supe-
rioribus sequitur. HIP. Non satis aduerto quod loqueris Socrates. SOC. Nihil opus est
in presentia memoriae artificio: patet enim quod non putas oportere, sed ego tibi in me-
moriā reducā. Recordaris dixisse te Achillem uirum fuisse ueridicum, Vlyssē uero
mendacem atque uersutum. HIP. Vtiq. SOC. Nunc autem sentis eundem apparuisse uera-
cem esse atque mendacem. Ideoq. si mendax erat Vlysses, erat & uerax. Item si ueridicus
Achilles, erat & mendax: neque differentes hi uiri inuicem, neque contrarij, immo similes
extiterunt. HIP. Semper tu quidem Socrates captiunculas tales contextis, & occupans
quod in sermone molestissimum est, ad hoc instas, & minima quaeque contrectas, neque ad-
uersus totam rem ipsam de qua est sermo, contendis. Namque si uelis, nunc pluribus ar-
gumentis sufficientiq. ratione ostendam tibi Homerum, Vlyssē meliorem Achillem ue-
racemq. finxisse: Vlyssē uero subdolum, & in pluribus mentientem, atque Achille de-
teriorem. At si tibi placet, uicissim responde, cumq. mea orationem tuam compara, qua
ostendas alterum meliorem esse: atque ita praesentes hi magis intelligent, uter nostrum re-
ctius loquutus fuerit. SOC. Haud istud dubito, uel contendo Hippia, quo minus me sa-
pientior uidearis. Cedo equidem tibi. Verum consueui semper cum aliquis de re aliqua
disputat, diligenter attendere, praesertim quando qui loquitur, sapiens esse mihi uidetur.
Tunc sanè discendi audis, quae dicit obseruo, exquiro, connecto ac repeto, ut clarius
dicta percipiam. Sin autem dicentem ipsum paruifacio, neque requiro ab eo quicquam,
neque quid dicat attendo. Atque hac ipsa coniectura comprehendes, quos aestimem sa-
pientes. Cernes enim me uerba illorum accuratissime auscultantem, sciscitantemque ab
illis, ut aliquid discendo in uita proficiam. Et nunc quidem quum dicta tua animaduer-
terem, quibus illorum carminum testimonio Achillem ostendis aduersus Vlyssē, ut ia-
ctabundum dicere, mirum quiddam mihi uisum est, si uera dixeris. Quoniam Vlysses
ipse uersutus, mendacij nullius redargui potest: Achilles autem uersutus & uariis secun-
dum sermonem tuum esse uidetur. mentitur enim. Nam cum ea pronunciaisset carmina
quae tu nunc recensuisti:

Iliad.

Is magis est quoniam quam nigri ianua ditis
Inensus nobis, aliud qui pectore claudit,
Inde palam profert aliud quodcumque uidetur.
Non mihi uersutus posthac suadebit Vlysses,
Non Agamemnon, Troianis insistere terris.
Sed cras ipse Ioui reliquisq. ubi sacra pararo
Coelicolis, curuo collectas littore naues
In mare deducam, prima quas luce uidebis
Nare per Hellepontiacum mare piscibus aptum.
In quibus aspicias, cupias modo uisere, fortes
Edoctosq. uiros remis incumbere. nam si
Neptunus uentis implebit uela secundis,
Tertia frugiferis Phthiae lux sistet in oris.

Item supra aduersus Agamemnonem iurgans ait:

Iliad.

Nauibus ecce domum nigris, quia praestat, abibo
In patriam Phthiam: neque enim mens optat ut hic te
Diuitijs repleam ualidis inglorius armis.

Hac fatus; tum coram omni exercitu, tum ad eius amicos, nusquam apparet, uel se ado-
pus accingere, uel naues trahere, ut domum reuersurus, immo parum admodum curare,
ut reuera sint quae loquitur. Equidem Hippia ab initio te rogauit, quum ambigerem uter
horum apud Poetam praestantior habeatur, putaremque utrumque uirum optimum esse, &
difficile cognitu uter horum excellat magis mendacio, & ueritate, aliaque uirtute. Ambo
enim in hoc quamproximi sunt. HIP. Haud recte discernis o Socrates. Nam quae menti-
tur Achilles, non ex insidijs, sed inuitus propter exercitus casum mentiri uidetur, coactus
restare

restare atque succurrere: Vlysses autem sponte ac dolo. SOC. Decipis me charissime Hip-
pia, ipseque imitaris Vlyssē. HIP. Minime omnium Socrates. quidnam dicis? & qua ra-
tione? SOC. Quoniam Achillem ais non ex insidijs mentiri, qui usque adeo seductor erat,
atque insidiator praeter ipsam iactantiam, sicut fingit Homerus, ut tanto esset Vlyssē calli-
dior, ut ipsi uanitatem absconderet suam, dum coram eo contraria sibi ipsi loqui auderet;
Vlyssēque falleret. quocirca aduersus eum nihil inferre uidetur Vlysses, utpote qui men-
dacium non aduertit. HIP. Quanam ista dicis o Socrates? SOC. Nescis quod ad Vlyssē
inquit, prima luce se discessurum: ad Aiācem uero non ita, sed aliter? HIP. Vbinam? SOC.
His in carminibus:

Diri nulla prius belli me cura tenebit,
Hectora quam Priami natum uenisse sub armis
Myrmidonum naues tentoria longa petentem
Audiero, premat Argiuos qui Marte subactos,
Quique rates ignem posthac iaculetur in ipsas.
Hectora namque meas naues, aut castra furentem
Haud reor aufurum dubio contingere bello.

An censes Hippia usque adeo obliuiosum fuisse Thetidis filium a Chirone sapientissimo
eruditum, ut cum antea in uanos istos iactatores uehementissima oratione inuectus es-
set, ipse confestim Vlyssē quidem quasi suspensus oblitus dixerit nauigaturum se, Aiāci ue-
ro comoraturum: potius quam insidiatus, cum Vlyssē cognosceret seniore, commen-
titijsque machinamentis & dolis se longe potentior. HIP. Haud dolo dixisse ista mihi
uidetur Achilles, imò ipsa simplicitate aliter persuasus, aliter cum Aiāce quam cum Vlyssē
fuisse loquutus. Vlysses autem, seu uera, siue falsa loquatur, semper insidias tendit. SOC.
Melior ergo, ut uidetur, est Vlysses Achille. HIP. Minime o Socrates. SOC. An non su-
pra uisi sunt qui sponte mendacium dicunt, meliores esse quam qui non sponte? HIP.
Quoniam pacto Socrates qui scientes uolentesque iniuriantur, seducunt, laedunt, meliores
esse possunt, quam qui haec praeter sententiam faciunt: quando quidem multum ignosci-
tur illi qui per ignorantiam iniuriam infert, mendacium loquitur, uel aliud quicquam
committit mali: legesque in eos seuerius animaduertunt, qui uolentes mala faciunt,
mentianturque, quam qui nolentes. SOC. Vides Hippia uera me loqui, quum dico accu-
ratum esse me ad sapientum uirorum interrogationes: quumque in ceteris ualde deficiam,
hoc tantum habeo boni. Quae enim natura ipsa rerum sit, nescio, quod hinc maxime con-
iectare licet, quia quoties cum aliquo uestrum loquor, qui opinione excellitis sapientiae,
testesque doctrinae Graecos omnes habetis, scire nihil appareo. Nunquam enim idem mi-
hi, ut ita dixerim, ac uobis uidetur. Quod autem euidentius est inscitiae argumentum, quam
si quis a sapientibus uiris dissentiat? Mirificum tamen hoc habeo bonum, quod me ser-
uat, quoniam sine rubore uerecundiae ad discendum me preparo. Rogo autem ac sci-
scitor, gratiamque ingentem habeo respondentis, nec ulli unquam ingratus extiti, neque
apud auditores unquam uendicaui mihi aliorum inuenta, sed docentem laudibus sem-
per extollo, illi que apud omnes quae sua sunt tribuo. Atqui & nunc quae dicis ipse, ne-
quaquam admitto, immo longe dissentio, & hoc mea culpa contingere certe scio: quip-
pe qui talem esse me fatear qualis sum, ne me extollam. Mihi quidem Hippia omnino
contra ac tibi uidetur. Opinor siquidem eos qui sponte laedunt homines, iniuriantur, men-
tiuntur, decipiunt, delinquant, meliores esse his qui non sponte. Nonnunquam uero
contra iudico, & circa haec oberro, utpote qui rem ipsam ignorem. Ecce nunc animi
morbus me quidam inuasit, uidentur que mihi qui proposito circa aliquid peccant, me-
liores esse, quam qui praeter sententiam errant. Huius autem mali superiores sermones
causam duco, quibus fit ut in presentia existimem eos qui non sponte peccant, dete-
riores esse his qui sponte. Ergo tu mihi ignoscas, nec ulla inuidia te detineat, quin ani-
mum meum cures. Multo mihi maius beneficium conferes, si inscitia liberaueris ani-
mum, quam si aegritudine corpus. Si hoc uelis multis uerbis efficere, praedico tibi hunc
in modum te minime curaturum. neque enim assequar. Sin autem ita ut supra, respondere
uolueris, admodum mihi proderis. Spero autem tibi hoc haud noxium fore. Merito ue-
ro te nunc inuocabo Apemanti filii. Nam ipse me induxisti, ut cum Hippia disputarem.

Quare

Argumentū
inscitiae est a
sapientibus
dissentire
Docētis at-
que discētis
officia

Quare si nunc Hippias respondere noluerit, pro me ipse intercedito. EV. Nil opus est meis ad Hippiam precibus Socrates. Neque enim id proposuit, ut coactus uidelicet responderet, imò se libenter omnibus respondurum est pollicitus. Nonne hæc sunt Hippia quæ dicebas? HIP. Dicebam equidem. Verum Socrates hic ò Eudice semper dicentes interbar, & quasi præstigator quidam esse uidetur. SOC. O uir optime Hippia, haud sponte hæc facio: Essem utique sapiens secundum sermonem tuum atque astutus. Verum præter sententiam ago, quam obrem ignosce mihi. Ais enim non sponte peccanti ignoscendum esse. EV. Haud aliter facias Hippia, sed nostri gratia, & propter ea quæ supra tibi dicta sunt, responde ad ea quæ interrogat Socrates. HIP. Respondebo equidem, cum tu roges. Pe-te ergo quod lubet. SOC. Vehementer cupio Hippia, quod modo dictum est, considerare, an rare, utri meliores sint, an qui sponte uolentesque peccant, an qui contra. Spero autem hunc qui contra in modum rectissime posse considerari. Responde iam. Vocas ne cursorem aliquem bonum? HIP. Equidem. SOC. Et malum? HIP. Ita. SOC. Nonne bonus qui bene currit, malus qui male? HIP. Certe. SOC. An non qui tarde currit, male currit? qui autem uelociter, bene? HIP. Proculdubio. SOC. In ipso itaque cursu celeritas quidem bonum, tarditas autem malum. HIP. Quid tum? SOC. Vter ergo cursor est melior? utrum qui sponte currit tarde, an qui secus? HIP. Qui ultro. SOC. Nonne currere est aliquid facere? HIP. Facere utique. SOC. Facere autem aliquid operari? HIP. Profecto. SOC. Ergo qui male currit, malum hoc & turpe operatur in cursu. HIP. Malum. Quid nunc? SOC. Male autem currit, qui tarde currit. HIP. Sane. SOC. Nonne igitur cursor bonus de industria malum hoc & turpe operatur, malus præter propositum? HIP. Videtur. SOC. In cursu igitur deterior est qui præter uoluntatem agit mala, quam qui uolens. HIP. In cursu plane. SOC. Quid autem in palæstra? uter luctator est melior? num qui dedita opera cadit? an qui inuitus? HIP. Qui dedita opera. SOC. Ita uidetur. Peius autem ac turpius in palæstra cadere, an deicere? HIP. Cadere. SOC. Et in palæstra igitur qui studio male agit & turpia, melior luctator est, quam qui imbecillitate atque inertia. HIP. Videtur. SOC. Quidnam in omni reliquo corporis usu? nonne qui corpore robustior atque aptior est, facere pro arbitrio utraq; potest, tam quæ robusti hominis sunt, quam quæ debilis, & pulchra & turpia? Quapropter qui habitu corporis præstat, quoties mala secundum corpus facit, uolens efficit, imbecillis autem inuitus. HIP. Videtur quoque idem circa robur contingere. SOC. Quid uero de ipsius figuræ cōcinnitate dicendum? nonne formosioris meliorisque corporis est, impensa opera turpes figuras cōfingere, deformis autem contra? quid tibi uidetur? HIP. Quod & tibi. SOC. Figuræ itaque inconcinnitas uoluntaria ad uirtutem corporis attinet, contraria ad uitium. HIP. Apparet. SOC. De uoce uero quid ais? Vtram meliorem asseris? ex animi uoluntate dissonam, an ex inertia? HIP. Ex animi uoluntate. SOC. Alteram uero peiorem. HIP. Absque dubio. SOC. Vtrum bona optas habere, an mala? HIP. Bona. SOC. Vtrum eligeres pedes habere qui dedita opera claudicarent, an qui inuiti? HIP. Eos plane qui de industria. SOC. Claudicatio pedum nonne uitium est atque deformitas? HIP. Est. SOC. Hebetudo autem nonne uitium est oculorum? HIP. Vitium. SOC. Vtros igitur potius oculos eliges, eos ne quibus sponte quis confuse uideat uel peruerse inspiciat, an contra quibus nolens male aliquis uideat. HIP. Eos quibus uolens. SOC. Ex his uero quæ tua sunt, potiora censes illa quæ male agunt sponte, quam quæ inuita? HIP. Eiusmodi quædam uidelicet. SOC. An non & reliqua omnia, aures, nares, os, omnesque sensus ratio una comprehendit, quæ docet sensus præter propositum peccantes, eligendos esse nunquam, utpote qui prauis sint: eos autem qui ex instituto, tanquam bonos, potius eligendos? HIP. Mihi quidem uideat. SOC. Quorum uero instrumentorum melior usus? utrum quibus uolens aliquis errat, an quibus nolens? Ceu gubernaculum, utrum melius, illud quo de industria quispiam male gubernet, an quo inuitus? HIP. Quo de industria. SOC. Nonne arcus similiter, & lyra, & tibia, ac cætera omnia? HIP. Vera loqueris. SOC. Vtra equi anima ad possidendum melior, ea ne qua sponte quis male equitet, an qua inuitus? HIP. Qua sponte. SOC. Est itaque melior. HIP. Est. SOC. Meliori igitur equi anima mala huius animæ opera uolens quis faciet, contraria uero contra. HIP. Omnino. SOC. Nonne eadem de anima canis cæterorumque animalium ratio? HIP. Eadem. SOC. Vtrius autem sagittatoris animam tanquam meliorem eligeres?

eligeres? Illius? ne qui uolens aberrat à signo, an illius qui nolens? HIP. Illius qui ultro. SOC. An non hæc ad sagittandi artem melior? HIP. Melior. SOC. Quare anima quæ aberrat inscia, deterior est ea quæ sciens aberrat. HIP. In sagittandi uidelicet facultate. SOC. Quid uero in studio medicinæ? nonne quæ medendo dedita opera mala quædam corporibus infert, quo ad medicinæ artem pertinet, peritior est, quam illa quæ per ignorantiam peccat? HIP. Plane. SOC. Ergo hæc in medicinæ arte est melior. HIP. Melior. SOC. Vtra uero ad citharam pulsandam uel inflandas tibias, & alia uniuersuiusque artis, uel scientiæ opera est instructior, nonne ad hæc & melior? & si quando præter artem male quid facit, de industria facit: quæ uero deterior, præter sententiam? HIP. Apparet. SOC. Seruorum autem animas eligemus potius quæ scientes circa ministerium peccant, quam quæ ignorantes, quasi ad hæc opera meliores? HIP. Sane. SOC. Animam uero nostram, nonne quam optimam exoptamus habere? HIP. Nempe. SOC. An non melior erit, si sponte mala facit, atque delinquit, quam si nescia? HIP. Graue id esset, ò Socrates, si qui sponte iniuriantur, meliores essent his qui non sponte. SOC. Ex his tamen quæ supra dicta sunt, se-qui uidetur. HIP. Mihi uero nequaquam. SOC. Putaram Hippia idem tibi quoque uideri. Responde igitur iterum. Iustitia nonne uel potentia quædam est, uel scientia, uel utrumque? An non necesse est aliquid horum esse iustitiam? HIP. Necesse. SOC. Si potentia quædam animæ iustitia est, potentior anima, iustior erit? Melior enim ò uir optime hæc talis nobis apparuit. HIP. Apparuit certe. SOC. Quid uero si scientia iustitia sit? Nonne quæ sapientior anima, illa iustior? quæ insipientior contra iniustior? HIP. Ita est. SOC. Quid si utrumque? An non quæ ambo hæc habet, scientiam scilicet & potentiam, iustior erit? quæ non habet, iniustior? Nonne ita rem se habere necessarium est? HIP. Apparet. SOC. Quæ uero potentior & sapientior est, ea melior apparuit esse, & ad utraque tam pulchra quam turpia circa quamlibet actionem peragenda paratior? HIP. Certe. SOC. Quoties itaque turpia facit, uolens facit propter artem atque potentiam. Hæc autem, uel ambo, uel alterum, ad iustitiam pertinent. HIP. Videtur. SOC. Enim uero iniuriari, mala facere est: non iniuriari, bona. HIP. Sic est. SOC. Nonne ergo potentior ac melior anima, quoties iniuste ager, sponte ager? praua autem contra? HIP. Apparet. SOC. Nonne uir bonus, qui animam habet bonam? Malus contra, qui malam? HIP. Absque dubio. SOC. Quam obrem boni uiri est, sponte iniuriari, mali autem non sponte. si quidem bonus uir animam bonam habet, HIP. Habet quidem. SOC. Si quis est igitur hominum qui sponte aberrat, turpiaque & iniusta committat, haud alius est ò Hippia quam uir bonus? HIP. Concedere tibi ista non possum ò Socrates. SOC. Neque ego ipse mihi Hippia: ueruntamen ex superiori sermone necesse est in præsentia nobis ita uideri. At uero, ut supra dicebam, circa hæc semper sursum deorsum uel reuoluo, nec in eadem persisto sententia: neque mirum est me meique similes, rudesque homines ad contraria circumuagari, si & sapientes uos oberretis. Id autem nobis graue malum, si neque etiam ad uos profecti errare celsimus.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN
Charmidem, uel de temperantia.

TVDIVM Socratis in hoc dialogo est, omnes quidem ad temperantiam cohortari. Tres uero præcipue, scilicet adolescentes, & nobiles, atque pulchros. Adolescentes quidem propterea, quod citamorbis adhibenda est medicina. Principijs obsta, sero medicina paratur. Cum mala per longas inualuere moras. Nobiles quoque, tum ut ostendat ueram in uirtute nobilitatem esse ponendam, tum quia nobiles plerumque cæteris exemplo sunt, & quotidie ad rempublicam admittuntur, grauissimo si mali sint, humani generis detrimento. Formosos denique: nam hi potissimum flagitiosorum consuetudine deprauantur, quo fit, ut magis egeant medicina. Præterea formosi studere debent, ut quemadmodum natura corpori breuim tradidit pulchritudinem, sic ipsi uicissim deo nature auctori, sempiternam animi restituant pulchritudinem. Neque uero permittendum est, ut cum exteriora nostra multis sua pulchritudine placeant, interiora interim sua deformitate displiceant. Etsi omnia in hoc dialogo mirificam habeant allegoriam, amatoria maxime, non aliter quam Cantica Salomonis: mutauit tamen non nihil, non nihil etiam prætermisi. Quæ enim consonabant castigatissimis auribus Atticorum, rudioribus forte auribus minime consonarent. Ideoque Aristarchus quidam Homericus, immo uero Platonis, quæ minus consonant, diceret non Platonis esse, sed Chroni. Tria uero in ipso exordio notanda sunt in primis

nis, quæ amorem ab hac forma corporis ad incorpoream transferunt pulchritudinem. Primum, quod inquit Socrates se inter pulchrum hunc, & pulchrū illum, nihil discernere, sed pulchros sibi cunctos æque placere: quasi dicat, non in unius corporis forma sistendum esse pedem, sed ad ipsam communem speciei totius pulchritudinē ascendendum. Quæ cum una sit in multis, ideam pulchritudinis unam refert super multa. Quæ admodum igitur ab indiuiduo ad speciem, & à specie ad ideam cogitando transcendimus, ita & ab amore formæ huius, ad amorem cõmunis formæ primo, deinde ad formæ idealis amorem pergere admonemur. His addidit Socrates corporis pulchritudinem non propter se amandam, sed tanquam diuinæ pulchritudinis imaginem nobis existimandam. Iubet postremo nudare animum, corporisq; forma posthabita, decorem animi tum naturalem inspicere, tum studio comparandum diligentius adhibere. Et interea corripit Chærephontem, qui nescio quid de nudando quasi in palestra corpore dixerat. Neq; iniuria exhortationem ad temperantiam à pulchritudine corporis exorditur. Hæc enim temperantia quædam est linearum atq; colorum. Sed ab hac proxime transit ad corporis sanitatem, quæ etiam est temperantia quædam, humorum scilicet atq; membrorum. Tertio ab hac ad animi ipsius ornatum, qui & in affectu temperantia est, ipsa motuum scilicet moderatio: & in cogitatione quædam similiter est temperantia, in quadam intelligentiæ cum rebus quæ intelliguntur concinna congruitate consistens, ut non immerito Pythagoras temperantiam uirtutem omnium esse dixerit saluberrimā, tam publice quàm priuatim humane societatis cõseruatricem, præsertim cum & iustitia temperantia quædam sit, id est conueniens in cõmutando distribuendõq; moderatio. Profecto quæuis temperantia proprie circa cohibendas uehementēs libidines uoluptatesq; uersetur, tamen similitudine quadam transfertur & ad cupiditates omnes amputandas, & ad actum quemlibet moderandum, ut etiam officium fortitudinis in audacia timorisq; moderatione uersetur, similiter iustitiæ in præmiorum pœnarumq; modo, liberalitatis quoq; in erogandi modo, deniq; totius uitæ salus, ut ne quid nimis. Hinc Pythagoricum illud, Mensura omnium optima. Sed memento illos in Phædone negari temperatos esse, qui corporeæ uoluptatis gratia à uoluptatibus abstinent. Iubet enim actiones mortales ad purgandam mentem referri, consequendæ sapientiæ diuinæq; similitudinis gratia. Tanta uero est excellentia temperantiæ, ut & eam omnes in operibus suis obseruent artifices elegantes, & ipsius uirtute non solum corpus sub luna quodlibet, uerum etiam cælum ipsum uniuersumq; seruetur, quod in Gorgia sapientum testimonio confirmatur. Huic illud simile, Disponit deus cuncta suauiter. Item in numero, pōdere, mensura cuncta disponit. Sed iam ad dialogum reuertamur. Socrates dum ex sententia magorum uetat curari corpus antequam curetur animus, manifeste eos improbat, qui minima curantes, maxima negligunt, uelut qui equis & canibus ægrotantibus remedia querunt, in sui uero corporis & animi morbis medicos minime consulunt. Minima quæq; suppellectilia rite componunt, ipsi interim & animo & corpore incompositi. Intemperato animo cūbarum temperant. Quotidie aliena curiose tractant, propria deserunt. Omnia uero præter animum ipsum nobis sunt aliena. Ideo corporis medicinam filium appellauit, rem leuem, fragilem, & omnino mutabilem, ac penitus cõtemnendam. Significat etiam multa nobis incommoda tum corporis, tum fortunæ ob intemperantiam frequenter accidere: atq; contra complurima bona per temperantiã prouenire. Item animo perfecte composito, quæcunq; accidunt, tam & prudenter disponi, & æque tolerari, ut nihil tandem euadat in malum. Incomposito uero animo nihil bene uel in corpore, uel extra posse componi. Exponit autem in Cratylo nomē intemperantiæ græcū Soprosynen, quasi salutem quandam cõseruationemq; prudentiæ. Putat enim animo uerorum lumina omnium innata fuisse, ideõq; si in seipsum prorsus inspiciat, uera in se omnia conspexiturum. At uero quo minus inspiciat, in causa est immoderatus ad corpus corporeaq; affectus: quo fit ut temperantia opus sit in primis, per quam expulsa perturbationum caligine mens facta serenior, diuini solis lumine abunde circumfundatur, unde sapientiam primo recuperet, deinde prudentiam adipiscatur. Quoniam igitur temperantiam sapientia prudentiaq; comitatur, ideo Plato sepe alibi, & in hoc dialogo sub ipso temperantiæ nomine sapientiam quoq; uult & prudentiam contineri. Monet autem Socrates Charmidem, ut respiciat in seipsum de temperantia uerba facturum. nam hæc ipsa in seipsum cõuersio, est huius uirtutis officium: & quisquis in seipsum penitus conuersus fuerit, tum per ipsam temperantiæ ideam innatam menti, humanam intelligit temperantiam, tum moderationem ipsam agnoscens, qua deus animæ partes ab initio inuicem temperauit, cognoscet qua ratione sit affectus animi temperatus. Accedit ad hæc, quod in hoc præcepto significat neminē nisi temperatum de temperantia loqui ad persuadendū uel debere uel posse. Præterea traditur in Timæo, ex consonanti quadam animæ tam ad seipsam quàm ad corpus modulatione, nobis prospera cuncta contingere. Quinetiam Pythagoræi, quos Romanus in hoc sequitur Censorinus, si animus prudenter motiones singulas tum sui, tum corporis moderetur, perpetuam utriusq; sanitatem, & diuturnam uitam corpori pollicentur. Quod quidem plerisq; sapientibus sanctisq; uiris prouenisse compertum & Censorinus & nos habemus. Ad eandem quoq; causam aut similem diuturnas priscorum uitas nonnulli referrent: Sed additur his aliquid mirabilius: Magos carminibus suis immortalitatem corporibus polliceri. Magicem Zoroastris Plato in Alcibiade, nihil aliud quàm diuinum cultum esse dicit. hic insuper addidit, non magicis tantū carminibus, uerum etiam philosophicis rationibus & temperari animum, & corpus uel semper, uel diu saltem procul à morte seruari. Profecto oratio illa quæ temperantiam

perantiam audientibus omnino sit persuasura, atq; insuper effectura, duo potissimum exigit, & uim à deo infusam & rationes à philosophis comparatas. Atq; orationem è duobus his compositā Plato incantationē nominat magicam. Quæ Phæbus primo, deinde Pythagorici morbos, ab animo & corpore mirabiliter expellebant. Neq; uero falsum putari debet, corpus sub anima penitus temperata immortale effici posse, & sub intemperata in morbos, et mala labi. Id enim Mosaicū de primi parentis statu atq; lapsu mysteriū continet. Atq; Auicena sequutus Platonicos et Hippocratem, probat animum ex ipsa sui natura adeo materiam omnem exuperare, ut cum primum in seipsum fuerit restitutus, possit elementa mundi mira quadā uirtute mouere, atq; habere in corpora queuis imperium: quo fit, ut multo magis possit in proprium. Quod quidem & ab initio Adam poterat experiri, & quidā putat Enoch & Eliam, & nonnulli suspicantur euangelistam adhuc ratione quadam simili uiuere. Sed de his omnibus in Theologia nostra latissime disputamus. Deniq; ut summam dicam, mira in hoc uirtus temperantiæ declaratur, quod animū infeliciter in deteriora prolapsū, feliciter sibipso restituit. Declaratur & mira potestas animi, à quo omnia tam bona quàm mala in corpus defluant, & quo uolente corpus seruari ualeat incorruptū. Quod quidem Mosaicis mysterijs ferè undiq; consonat. Post hæc sepius quid sit temperantia queritur, quod quidem neq; Charmides neq; Critias unquam absoluit. Ille enim non temperantiam proprie, sed quæ comitantur eam, adducit in medium: hic autem quæ ad prudentiam magis pertinent: & id quidem semper inepte, uidelicet ut declaretur nō esse cuiuslibet de uirtute tam præclara differere. Interea nota priscos sacerdotes consueuisse in sacris tertiam libationis partem Ioui seruatori præcipue consecrare, ut declararet principia, media, fines omnium, ut in Legibus Plato refert, sub Iouis prouidentia disponi atq; seruari. Sed ad Critiæ ineptias redeamus, dicentis esse scientiam quandam quæ tam se quàm scientias omnes sciat: res uero ipsas quarū sunt scientiæ, nesciat. Quod quidem ideo est absurdū, quia ueritas ipsa ratioq; scientiæ in ipso eorum quæ sciuntur quasi quodam contactu congruentiaq; consistit. Præterea neq; perfecte sciri potest scientia, nisi quæ scientia sit discernatur: Id uero nisi rei cuius sit habeatur, haberi nō potest. Item confitetur Critias posse aliquem quæ nullo modo cognoscit, interim cognoscere se nō nosse. Id autem Socrates idcirco non recipit, quoniam quæ nullo modo sciuntur, non possunt interim quodammodo sciri. Quisquis enim animaduertit se aliquid ignorare, eo ipso agnoscit & se carere. Si ita iudicat, ergo iam notionem ipsius quædam in seipso descripsit, per quam iudicet & se carere, & quo præcipue careat, Quo fit, ut quicunq; rem aliquam se ignorare cognoscit, interea rem ipsam nō prorsus ignoret, immo generali quadam adumbratione describat, generali inquam propterea, quod in speciali rerum distinctione scientia perfecta consistit, quam in omnibus disputationibus suis Plato perquirat. Vbi uero Socratem inducit agnoscentem se nihil scire, indicat eum, & si non speciales, generales tamen rerum descriptiones habere, alioquin ignorantiam suam nō posset agnoscere: ideoq; dum sciebat nihil, sciebat quodammodo cuncta. Quoniam uero Critias sermonem de temperantia traduxerat ad prudentiam, & id quidem licentia quadam Platonica, Socrates prudentiam asserit, id est boni maliq; scientiam, autoritatem summam ad beatitudinem obtinere, tum quia & bonum finem, & bona ad ipsum media ipsa demonstrat, tum quia omnes tam res quàm artes quatenus ab ipsa reguntur, nobis conducunt ad bonum, contra uero nequaquã. Postremo docet Socrates nihil difficilius uel definiri uel comparari quàm temperantiã. Difficultas uero definitionis inde procedit, quod uix à ceteris uirtutibus quarum ipsa consonantia quædã est, discerni potest. Adde quod tanto difficilius intelligitur, uerbisq; exprimitur, quanto difficilius intrinsecus possidetur. Profecto cum ex ipso corporis commercio maxime ad uoluptatē intemperantiamq; procliuēs simus, in eaq; ab infantiã nutriamur, difficillime temperantiã adipiscimur. Præterea primi sensus affectus uidentur non nihil interdum uel ad fortitudinē per iram, audaciamq; conferre, uel ad prudentiam per timorem, uel ad patientiam per dolorem, uel ad iustitiam liberalitatemq; per amorem. Temperantiæ uero semper impetus omnis opponitur. cum enim in summa quadam tranquillitate per amorem. Temperantiæ uero semper impetus omnis opponitur. cum enim in summa quadam tranquillitate solum collocari possit, à quouis affectu undiq; impeditur. Auget quoq; difficultatem, quod sicut in corpore cõsonantem omnino humorum membrorumq; temperiem, sic in animo harmonicam suorum omnium temperantiã remanentem omnino omnium est difficillimum. Quamobrem non iniuria Socrates tam in epilogo quàm in exordio ad temperantiam cœlesti harmoniæ persimilem consequendã opus esse ait cœlesti uirtute atq; diuina, tum animo, tum rationibus & uerbis infusa. Vbiq; uero admonet contendendum esse potius, ut sub legitimis institutis temperati efficiamur, quàm ut sub dialecticis rationibus de temperantia disputemus: quandoquidē summa quadam difficultate cognoscitur, & cognita sine usu non modo nihil prodest, sed & obest quamplurimum, atq; id quod maius est, nisi re ipsa possideatur, perfecte cognosci non potest. Impuro enim rem omnium purissimam non licet attingere.

CHARMIDES PLATONIS, VEL DE
TEMPERANTIA, TRANSLATVS E GRAECA LINGVA
in Latinam à Marfilio Ficino Florentino, ad Petrum
Medicem uirum clarissimum.

SOCRATES, CHAEREPHO, CRITIAS, CHARMIDES.

PRIDIE cum uesperis Potidæa ab exercitu rediissem, protinus solita exercitia, ut puta quibus diu abfuissem, magna cum uoluptate repetiui, ac Taurei palæstram, quæ ex opposito regij tēpli est, sum ingressus. Vbi multos comperi partim ignotos mihi, partim notos, & eos quidem plurimos. Qui cum me ex insperato uidissent procul, subito congratulati sunt aliunde alius occurrentes. Chærepho præcipue, uelut insanus esset, è medio statim profiliens accurrit, ac manu meprehendens, O Socrates, inquit, quo pacto prælio superstes euasisti? Nam paulo ante quam abiremus, apud Potidæam pugna commissa est, quam hi nuper isthic audierant. At illi ego respondens: Ita, inquam, ut cernis, euasi. Nunciatum est, inquit, pugnam acerrimam fuisse, atq; in ea plurimos nobis notos homines occubuisse. Vera, inquam, uobis nunciata fuerunt. An tu, inquit, prælio interfuisti? Interfui. Sede hic, nobisq; enarra, nondū enim satis omnia intelleximus. His dictis, sedere me prope Critiam Callaschri filium iussit. Sedens itaq; Critiæ & alijs cōgratulatus sum primo, deinde quæ in belli expeditione contigerant, quod quisq; requirebat (alius enim aliud requirebat magis) recēsiui. Vbi uero hîc de rebus abunde locuti essemus, rursus ego illos interrogauî, quæ nā esset his temporibus philosophiæ conditio, & qui adolentes, uel sapientia, uel indole, uel utrisq; clarî. Tunc Critias ad fores respiciens, uidensq; adolentes quosdam ingredientiæ & inuicē altercantes, & post eos turbā aliam, quod de honestis, inquit, ô Socrates, percontabarîs, uidere mox cogniturus. Nam qui nunc ingrediuntur, præcursores sunt amatoresq; cuiusdam qui omnium huius temporis honestissimus & speciosissimus iudicatur, ac uidetur & ipse iam iam ingressurus. Quisnam iste, & cuius filius, inquam? Nosti, inquit, fortassis & tu. Sed cum hîc abijisti, nondū adoleuerat. Charmidem noueras filium Glauconis patruî nostri, patrualem meum? Noui equidem, neq; puer tunc contemnendus erat. Nunc uero adultum esse illum iam arbitror. Statim intelliges, ait, quantus & qualis euaserit. Dum hæc ille dicit, Charmides ingreditur. Ad me quidem ô amice quod attinet, nihil perpendo. Profecto enim perinde sum erga honesta indole claros, ut alba amussis in albo lapide. Ferme enim omnes ætatis eius homines mihi pulchri uidentur. Præcipue uero tunc & ille corporis proceritate & egregia indole mirandus apparebat. Cæteri autem omnes capti eius amore uidebant, usq; adeo illius ingressu obstupuerunt turbatiq; sunt. Multi præterea post illum amatores sequebantur. Et quod ad uiros attinet, nil mirum: uerum & pueros etiam animaduerti, quorum nemo ne minimus quidem alium quenquā intuebatur, sed illum unum cuncti tanquam imaginem quandam contemplabant. Hic ad me conuersus Chærepho, qualis tibi ô Socrates adolens uidetur? an non specioso uultus? Mirifice, inquam. At qui, inquit, si nudare se uellet, uultum præ illa quæ intus latet forma, deformem diceret. Eadem hæc Chærephonti cæteri etiam consenserunt. Insuperabilem hercle, inquam, uirum narratis, si paululum insuper quiddam huic adesset. Quid istud, inquit Critias. Si optimo, inquam, animi habitu natura decorus esset, qualem esse ô Critia, consentaneū est uestra è stirpe prognatum. Immo certe quo ingenium spectatur, & pulcherrimus est & optimus. Quid igitur non nudamus, inquam, animū prius, interioremq; formam potius contemplamur? Nam cum tantus iam sit, differere gaudebit puto. Certe, inquit Critias. Nam & sapientiæ studiosus est, & ut sibi ceterisq; uidetur, ualde poeticus. Longa, inquam, serie nobilitatem hanc Solonis ex genere trahitis. Verum cur mihi iam adolentem nō monstras, huc accersens? Neq; enim dedecet etiam si esset minor natus, cum eo differere, te patruale eius simul & tutore præsentem. Probe, inquit. Vocandus est iam. Atq; his dictis ad eum qui ponē sequebat conuersus: Voca, inquit, Charmidem. Sed heus, dices illi, me uelle medico se cuidam committere ob ualetudinē qua de conquestus est nuper. Ad me uero Critias: Nuper, inquit, Charmides cum mane surgeret, caput dolere

lere querebatur. Quid prohibet igitur simulare remedium aliquod contra capitis grauedinem te habere? Nihil prohibet, inquam, modo ueniat. At ueniet. Quod & factum est: uenit enim, risumq; ingentem omnibus concitauit: unusquisq; enim nostrum una sedens, locum cedere Charmidi uolens quo sederet, proximum dedita opera impulit. Quo factum est ut eorum qui utrinq; sedebant nouissimi, alterum surgere cogeremus, alterum humi prostratum deiceremus. Ille uero accedens, me inter Critiamq; consedit. Ego uero percontante illo utrum capitis medelam scirem, uix tandem me scire respondi. Quenam ista? inquit. Folium quoddam, inquam. At insuper addenda est incantatio quædam, quam si quis adhibeat, folioq; utatur, sanitas restituitur. Absq; incantatione uero folium nil confert. Ad hæc ille: Exscribam equidem hanc te dictante incantationem. Verum si mihi persuaseris inquam: an etiam si non persuaseris? Ille subridēs ait, Si tibi persuasero Socrates. Hem nomen, inquam, plane tu meum tenes. Teneo, inquit, equidem, nisi iniurius sum. Frequens enim de te inter æquales meos sermo habet. Memini quinetiam cum puer adhuc essem, te cum Critia hoc uersari solitum. Recte tu quidem. Audentius enim incantationis tibi modum ostendā. Paulo uero ante nesciebā quo pacto uim illius tibi monstrarem. Est autem talis ô Charmides, ut caput solum curare nequeat: quemadmodum sapientia ex peritis medicis audiuiti, qui quoties aliquis dolore oculorum affectus eos consulit, aiunt non posse oculis mederi, nisi prius capiti medeantur, neq; caput absq; totius corporis medicina posse curari. Hac de causa regulis quibusdam toti conferentibus utuntur, & a toto ad partem transeunt restituendam, an non audisti ita dicere illos, & ita esse? Profusus inquit. Recte ne loqui tibi uidentur, inquam? sermonemq; hunc approbas? Maxime omnium, inquit. Enim uero cum probari sibi hæc audirem, Talis est, inquam, ô Charmides, incantationis quoq; huius potētia. Quam didici ibidem in exercitu à quodam medicorum Thracum Zamolxididis sectatorū, qui & immortalitatem afferre dicunt. Adiecit præterea Thracius ille medicus, etiam Græcorum medicos quæ supra narrata sunt prædicare. Cæterum Zamolxis, ait, rex noster ac deus tradit: quemadmodum oculos sine capite curare non decet, neq; sine reliquo corpore caput: ita neq; sine anima corpus. Ea q; causa est cur corporis non curat anima.

medicos Græcos morbi corporū multi lateant, quia totum ipsum ignorant, quod in primis curare oportet: quo male affectio impossibile est partem aliquam bene ualere. Omnia namq; uel bona uel mala ab anima in corpus & hominem totum manant, indeq; similiter ut ex capite in oculos effluunt. Illam igitur primū & maxime curari iubet, si modo caput & uniuersum corpus bene ualere debeat. Animæ uero medelas esse docet incantationes quædam. Eas præclaris rationibus cōtineri, quibus animæ temperantia tribuatur: quæ inserta atque præsentem, facile esse sanitatem capiti totiq; corpori tradere. Ille igitur quum medelam incantationesq; doceret, iussit ut nullis precibus motus alicui cōtra capitis dolorem remedium adhiberem, nisi prius animam incantationibus ipsis purgandam commisisset. Hunc sanè nostrorum temporum errorē dicebat esse, quod pleriq; absq; temperantia sanitatisq; studio, medici esse contendunt. Me itaq; mirum in modū præmonuit, mandauitq; cauere ne quis unquam diues seu nobilis, siue pulcher, mihi ut aliter faciam persuadeat. Illi hoc ego iureiurando interposito me obstrinxi: quamobrē necesse est paream. Tibi quoq; obsequar. Nam si uoles secundū hospitis præcepta, animā tuam prius incantationibus omnibus Thracis illius subiicere, medicinam capiti ad mouebo: sin minus, non potero ô amice Charmides tibi prodesse. Cum igitur hæc audisset Critias, Lucro, inquit, erit grauedo hæc capitis adolenti, si huius causa sanitatem mentis lucrabit. Affero autem tibi Charmidem hunc æqualibus omnibus nō specie tantū præcellere, uerum etiam eo ipso præstare cæteris, cuius ipse incantationem haber dicebas. An nō temperantia supra dixisti? Huius ipsius, inquam. Scito igitur omnium suæ ætatis adolentum hūc uideri temperantissimum, & in cæteris omnibus pro ætatis incremento, nullo inferiorem esse. Consentaneum est ô Charmides, inquam, in his quæ dixit Critias, te cæteros antecellere. Neq; enim referre quisquam posset, ut arbitror, duarum apud Athenienses familiarū coniugium, quo uerisimilius sit pulchram honestamq; prolem nasci, quam maiorum tuorum. Nam paternum genus huic Critiæ Dripidî, ab Anacreonte, Soloneq; alijsq; poetis permultis est illustratum, decore, uirtute, & alia felicitate præcellēs. Eadem quoq; est materni generis gloria. Nemo enim Pyrilampo auūculo tuo aut pulchrior, aut maior

omnium qui continentem habitant uisus est unquam, quoties ille uel ad regem magnum, uel ad alium in continenti habitantium legatus accederet. Ac summam uniuersa haec domus nulla in re est inferior alia quacumque. Quare probabile est te tali stirpe creatum primas partes in omnibus obtinere. Quantum igitur ad eam speciem qua cernit oculis attinet o dulcis Glauconis filii, uideris mihi nihil a superioribus tuis degenerasse. quod si & ad temperantiam, & ad alia, ut Critias hic testatur, natura es institutus, beatum te o chare Charmides mater peperit. Ergo sic se res habet. Si inest tibi, ut ait Critias, temperantia, & sufficienter es temperans, neque Zamolxidis, neque Abaridis Hyperborei incantationibus indiges, sed iam tibi medela est capitis admouenda. Sin autem deest temperantia tibi, incantatio medelam antecedere debet. Responde itaque ipse mihi, utrum assentiaris Critiae, & asseras temperantiam te se habere, an deesse aliquid recognoscas. Tunc ergo ipsius Charmidis genae rubore suffusa gratiore speciem ostenderunt. Nam pudor eam aetatem decet. Dein lescientes de admodum genere respondit. Haudquaquam facile est qua in praesentia quaesita sunt, uel admittere, uel renuere. Si enim me temperantem esse negauero, primo quidem turpe uidebitur quod ipse mihi deroget: deinde Critiae huius aliorumque multorum quibus temperans esse uideor, tanquam falsam sententiam coarguam. Sin autem affirmauero, odiosa uidebitur haec de me ipso iactantia. Quapropter quorsum me uertam nescio. Probe loqui uideris Charmides, inquam: itaque communiter inuestigandum puto, utrum quod quaero possideas, necne: ne uel tu aliter quam uelis loqui cogaris, uel ego temere mederi festinem. Si ergo gratum tibi futurum est, cupio unam tecum inuestigare: si minus, dimittendum arbitror. Imo certe gratissimum, inquit, omnium. Quamobrem ut ipse prestare putas, ita perquirere. Hunc in modum, inquam, commodior indagatio futura uidebitur. Constat profecto si inest temperantia tibi, habere te aliquid, quod de hac opineris. Necessesse enim inhaerentem ipsam tibi si modo inhaeret, aliquid sui sensum praebere, ex quo aliqua circa ipsam insurgat opinio, qua quid, et quale temperantia sit coniectes, nonne putas? Puto equidem. Nonne hoc censeres uidelicet postquam scis loqui Graece, dicere utique possis quidnam id tibi uideatur? Fortassis, inquit. Ut ergo coniciamus utrum tibi insit necne temperantia, dic age, quidnam ex sententia tua temperantiam esse dicis? Pignit eum primo, neque libens ad respondendum uenit, demum ita respondit. Temperantiam esse duco decenter agere singula, & quiete per uiam incedere, quiete & loqui, ac summam quiete omnia facere, & ut breui complectar quod quaeris, quietudo quaedam esse mihi uideatur. Recte, inquit. Ferunt sane quietos homines temperatos esse: sed uideamus an uera loquatur. Dic igitur nunquid pulchrum aliquid temperantia sit. Est, inquit, profus. Vtrum in illa grammatici facultate pulchrius est eadem literas cito scribere, an quiete? Cito. Legere autem celeriter ne an tarde? Celeriter. Quinetiam pulsare citharam uelociter, & prompte certare pulchrius est, inquam, quam quiete ac tarde? Est, inquit. Quid uero in pugnorum brachiorumque ludis, nonne celeritas ipsa laudatur? Utique. Currere autem atque saltare, & caeteri corporis actus, nonne si propere & prompte fiunt, ad pulchrum spectant? Si ignaue remissaque, ad turpe? Apparet, inquit. Paret ergo quantum ad corpus attinet, non quod tardum, sed quod uelox maxime, esse pulcherrimum. Nonne, inquam? Omnino, inquit. Temperantiam uero pulchrum quid esse constitit? Constitit. Non ergo circa corpus quietudo, imo celeritas ad temperantiam pertinebit, si modo pulchrum quid est temperantia. Videtur, inquit. Docilitas uero nonne pulchrior quam hebetudo? Pulchrior certe. Est autem docilitas, inquam, cito perdiscere: hebetudo uero sero atque lente. Profecto, inquit. Docere alium quamocysime nonne pulchrius quam tarde? Proculdubio. Reminisci itaque, & meminisse sero atque lente, pulchriusne an facile atque prompte? Prompte, inquit. Solertia uero nonne celeritas quaedam animi est, inquam, potius quam tarditas? Est, inquit. Atqui & intelligere quae dicuntur in grammatici citharistaeque ludis, & caeteris omnibus non quam tardissime, sed quamocysime, pulcherrimum est. Et hoc, inquit. Quinetiam in ipsis indagationibus, & consultationibus animi non qui quiete, sero, & uix quaesitum inuenit, est laudandus, ut arbitror, sed qui breui potius atque facillime. Vera haec sunt, inquit. Ex his colligitur, inquam, o Charmides, tam in his quae ad corpus, quam in his quae ad animum spectant, uelocitas promptaque tardis & quietis pulchriora uideri. Sic apparet, inquit. Non igitur quietudo quaedam, inquam, temperantia erit, neque uita quieta temperans, ut hac ratione conicitur. Quandoquidem quod temperatum est,

& pulchrum esse debet. E duobus enim alterum est. aut nunquam, aut raro admodum nobis in uita quietae actiones pulchriores quam ueloces & uehementes apparuerunt. quod si non pauciores quietae actiones quam ueloces & uehementes pulchritudine praestare reperirentur, nec hac etiam ratione conficeretur temperantiam esse quiete agere potius quam uehementer atque celeriter, neque in ipso incessu, neque in sermone, neque in alio quopiam: neque uita quieta quam inquieta decentior esset & temperantior: quippe cum in superiori sermone suppositum sit pulchrum esse aliquid temperantiam, pulchra uero non minus ipsa uelocitas quam quieta esse constituerint. Recte, inquit, dixisse mihi uideris o Socrates. Rursus igitur o Charmides, inquam, attentius te ipsum contuere, & cogita qualem te temperantia praesens efficiat, qualis ue sit ipsa, dum te talem efficit. Haec autem animaduertens omnia, bene uiriliterque responde quid esse tibi uideatur. Ille protinus se ipsum colligens, diligentiusque contemplatus. Videtur, inquit, temperantiam mihi uerecundum quendam ruborem inducere, uerecundumque hominem facere, pudoremque esse temperantiam arbitror. Quid ais, inquam: an non pulchrum aliquid paulo ante temperantiam? Sunt, inquit. An bonum putas, inquam, quod non bonos efficit? Nequaquam, inquit. Non solum itaque pulchrum, sed & bonum est, inquam. Mihi quidem uideatur, inquit. Non credis, inquam, te esse Homerum loqui dicentem, Pudorem uiro egeno bonum non esse: Credo equidem, inquit. Est ergo, ut apparet, inquam, pudor non bonum, ac bonum. Apparet, inquit. Temperantia uero bonum duntaxat, siquidem bonos facit eos quibus adest, malos uero nequaquam. Ita mihi, ut loqueris, esse uideatur, inquit. Ergo temperantia pudor non erit. quandoquidem temperantia bonum est duntaxat, pudor autem nihilo magis bonum est quam malum. Recte quidem mihi, inquit, dici hoc uideatur o Socrates. Verum attende obsecro quale tibi uideatur quod rursus adducam. Modo enim recordatus sum quod mihi traditum est a quodam dicente temperantiam esse, ut sua quisque agat, considera an recte loqui uideatur tibi qui haec dicit. O scede, ex hoc Critia illud audisti, uel alio quopiam sapientum? Videtur sane, inquit Critias, ex alio, nam ex me nunquam audiuit. Quidnam refert, inquit, Socrates, ex quo audiuerim? Nihil, inquam, profecto. neque enim id considerandum est quis dixerit. Sed utrum uere dicatur, necne. Probe nunc loqueris, inquit. Recte per loquem, inquam. Mirabor tamen si quomodo hoc se habeat, inuenerimus. nam est aenigmati cuiusdam perfimile. Quamobrem, inquit? Quia non arbitror ita sensisse illum ut uerba sonant, inquam, temperantiam scilicet esse, ut sua quilibet agat. Nihil ne putas grammaticum agere, quando scribit, uel legit? Puto equidem aliquid agere, inquit. Videturne tibi grammaticus nomen suum tantum scribere ac legere? uel etiam uos pueros erudire? Neque enim minus inimicorum tunc nomina quam uestra amicorumque scribebatis. Certe non minus, inquit. An cum agerentis hoc, inquam, curiosiores eratis quam decet, & a temperantiae lege discedebatis? Minime, inquit. At uero non uestra agebatis tantum, si scribere ac legere, agere aliquid est. Est utique, inquit. Praeterea mederi o amice, aedificare, texere, & cuiuslibet artis opus explere, agere aliquid est, an nihil? Aliquid profus, inquit. An uideretur, inquam, tibi bene illa ciuitas instituta, in qua leges iuberent ut uestem quisque suam texat, lauetque, calceosque conficiat suos, & strigilem, & uascula olearia, uel unguentaria, & supellecilia quaeque aliena quidem attingat nunquam, propria uero ipsemet peragat? Nequaquam, inquit. Veruntamen si temperate disposita est ciuitas, bene instituta est, inquam. Quid ni, inquit? Ergo temperantia num erit talia quaedam agere, & hunc in modum agere sua. Non, ut apparet, inquit. Quare per aenigmata loquebatur, inquam, ut supra dixi, is qui praedicabat, agere sua temperantiam esse. Neque enim usque adeo fatuus fuisse putandus est, ut idem eius fuerit sensus, qui & uerborum sonus. Num fatuus quisquam o Charmides hoc tibi tradidit? Minime, inquit, omnium. Immo quidam meo iudicio sapientissimus. Omnino igitur sententiam suam obscuris uerbis inuoluit, inquam, ut arduum cognitu sit, quid est agere sua. Fortassis, inquit. Potes ne aperire nobis, agere sua quid sit, inquam? Ignoro equidem, inquit. Forte etiam qui haec dixit, quid sibi uellet non satis intelligebat. Dum ita loqueretur, subrisit Charmides, Critiamque aspexit. Critias autem licet ante ad differendum aduersus Charmidem aliosque cupiditate gloriae instigatus, se haec tamen continere non potuit: uisumque est mihi ue

rum esse quod fueram suspicatus, illam scilicet de temperantia superiorem sententiam a Critia Charmidem accepisse. Quare Charmides nolens ipse responsum tutari, & hunc in Critiam laborem reijcere cupiens, irritauit eum, & quasi redargutum ostendit. Quod ille minime tolerauit, immo aduersus eum haud secus indignatus fuisse uidetur, ac poeta aduersus histrionem inepte sua poemata recensentem. Ideoq; illum intuitus: Itane putas, inquit, o Charmides, si tu nequaquam intelligis quis eius fuerit sensus qui agere sua temperantiam esse asseruit, neq; ipsum etiam intelligere? O uir optime, inquam, nihil mirum est hunc adolescentulum non intelligere. Te uero decens est hanc cognoscere, & propter aetatem, & propter studiū. Si ergo affirmas & ipse temperantiam esse quod hic dixit, sermonemq; hunc suscipis, libentius tecū, utrum id uerum sit, necne, indagabo. Affirmo equidem, inquit, & suscipio. Recte facis, inquam. Sed dic obsecro: Vtrum que paulo ante que rebam, admittis? artifices uidelicet omnes aliquid facere. Equidem, inquit. Videntur, inquam, tibi sua tantum, an aliena insuper facere? Aliena quoq;, inquit. Temperanter agunt itaq; qui non sua tantum faciunt, inquam. Quid prohibet, inquit? Quod ad me, inquam, spectat nihil. Sed uide ne quid apud eum prohibeat, qui cum supposuerit temperantiam esse agere sua, deinde tamen ait nihil obicere, quin & illi qui aliena agunt, temperati sint. Concessi equidem, inquit, eos qui aliena agunt, temperatos esse. An & eos qui faciunt, est concessum? Dic mihi, inquam, Critia, non idem uocas agere atque facere? Non certe, inquit, neq; idem operari atq; facere, nam id ab Hesiodo didici, qui ait, Opus nullum turpe esse. An censens ipsum, si talia quaedam opera nominasset, operariq; & agere, qualia tu supra narrabas, fuisse dicturum opus nullum cuiquam turpe, seu coria incidenti, seu cauponi condimenta obsoniaq; uendenti, siue in taberna sedenti? Haud ita censendum, o Socrates. Immo uero ille, meo quidem iudicio, effectiōnem aliud quam actionem & operationem existimauit, & effectiōnem quidē interdum opprobrio esse, quando quid prater honestum facimus, opus autem nullum unquam dedecori nobis contingere. Quae enim honeste & utiliter fiunt, opera nuncupauit, operationesq; & actiones, effectiōnes quasdam huiusmodi. Existimandum praeterea illum sola haec propria esse celsere: noxia uero omnia penitus aliena. Quamobrem arbitrari oportet & Hesiodum & alium unumquemq; sanae mentis uirum, hominem ita sua agētem, temperantem uocare. Cum primum o Critia loqui coepisti, inquam, percepisti te propria & sua cuiusq; bona dicere, bonorūq; effectiōnes, actiones denominare. Etenim persaepe Prodicum audiui hunc in modum nomina distinguentem. Concedo equidem tibi pro arbitrio nominibus uti, modo id declares, quid nomine quoq; significare uelis. Nunc igitur tecum a principio clarius definito, utrum bonorum actionem uel effectiōnem, uel quomocumq; uelis aliter nominare, temperantiam esse dicas. Hoc ipsum, inquit. Non ergo temperanter agit, inquam, qui mala, sed qui bona potius agit. Tibi uero o bone uir, nonne id uidetur, inquit? Mitte istud in praesentia, inq;: nondum quod mihi uidetur, uerum quod ipse dicis consideramus. Enim uero nunquam temperate illum agere dicerem, inquit, qui non bona, sed mala agat. Nam actionem ipsam bonorum, temperantiam esse manifeste definitio. Forte nihil prohibet, inquam, quin uere loquaris: hoc tamen admiror, si homines temperate agentes ignorare putas quod temperate agant. Nequaquam puto, inquit. An non paulo ante abs te dictum est, inq;, quod nihil artifices prohibet aliena etiam facientes, temperanter uiuere? Dictum profecto, inquit, sed quid tum postea? Nihil aliud, inquam. Verum dic utrum medicus tibi aliquis uideat, dum sanum efficit aliquē, utilia sibi & illi quem curat, efficere? Mihi quidem, inquit. Nonne agit decentia, inquam, quisquis haec agit? Certe, inquit. Qui uero agit decentia, inquam, nonne & temperate? Et temperate, inquit. Nunquid medicū necesse est intelligere, quando curat utiliter, & quando non? & unumquemq; artificē quando conducturum sibi est opus ipsum quod efficit, & quando non conducturū? Forte non, inquit. Quandoq; igitur, inquam ego, cum medicus utiliter operatus est uel contra, seipsum non cognoscit ut operatus est, si tamen utiliter operatus est, ut ipse fatebaris & temperate. an non ita dicebas? Equidem, inquit. Nonne igitur, inquam, ut apparet, interdū utiliter operatus agit quidem temperate, & temperatus est, ipse uero ignorat quod temperate agat, sitq; temperans? Fieri hoc, inquit, non potest o Socrates. Verū si quid est in superioribus dictū unde hoc sequatur, illud libentius retractabo; neq; me pudebit fateri aliquid aliud non recte dixisse, potiusq; confen-

consentire, ut qui seipsum ignorat, sit temperatus. Ferme namq; hoc ipsum temperantiam esse arbitror, seipsum cognoscere, illiq; assentior qui praecipit hoc templo Apollinis ipsius inscripsit. Atqui uidetur haec inscriptio tanq; Dei salutaris quaedam ad homines qui templum ingrediuntur, eius loco quae gaudere iubet: quasi non probe dicatur, gaude, neq; iu bere hoc iuicem deceat, sed temperate potius uiuere. Ita homines templum ingredientes singulari sententia Deus alloquitur, aliterq; quam homines nos salutat, ut sensit ille, meo iudicio, qui inscripsit. Et ingrediēti nihil praecipit aliud q; uiuere temperate. Verum obscuris hoc praecipit uerbis tanq; uates interserit. Quippe Cognosce teipsum, idem est quod temperate uiue, ut literae testantur, egoq; interpretor. Forte uero aliud esse putabit quispiam: quod quidē contigisse illis qui sequentia apposuerunt, existimo, hoc est, Nil nimis, & Sponsioni non deesse iacturā. Nam illi quidem Cognosce teipsum, consilium quoddam esse putarunt, non Dei ipsius ad eos qui ingrediuntur admonitionem. Deinde ut & ipsi nihilo deteriora consulerēt, reliqua insuper adiecerunt. Ergo haec omnia Socrates a me dicta sunt, hoc est quia superiora omnia absq; controuersia tibi concedam. Forte namq; rectius de illis aliquid ipse dixisti, forsitan & aliquid ego. nihil uero ex his quae diximus, manifestū. deinceps autem rationē huius tibi reddere uolo, si non concesseris temperantiam esse seipsum cognoscere. Sic mecum agis, inq;, o Critia, quasi ego que interrogo, nosse affirmem: offersq; mihi te, si uolueris, concessurum. hoc autem non ita. Quaro enim tecū semper de eo quod in medium est adductū, idcirco quia illud ignoro. Videbo porrō utrum concedam necne. Consiste modo quoad ista considerē. Considera, inquit. Ecce considero, inq;. Si temperantia cognoscere aliquid est, constat eam scientiam aliquam, & alicuius esse: nonne? Est utiq; sui ipsius uidelicet. Nonne & medicina est scientia sanis? Prorsus, inquit. Si ergo tu quæreris, medicina quomodo sit sanis scientia, quid nobis confert? quid ue efficit? responderem utiq; prodesse q; maxime. sanitatē porrō pulchrum opus nobis perficit. Accipis hoc? Accipio, inquit. Ac si rogares iterum, architectura cum sit aedificandi scientia, quodnam opus molitur: domos utiq; responderē, & eadem de ceteris artibus ratione responsum darem. Postquā igitur temperantiam sui ipsius scientiam esse dicis, tua interest respondere, si quis hunc in modū requirat: O Critia, temperantia quae sui ipsius scientia est, quodnam pulchrū opus nobis efficit, estimationeq; dignū: dicas, amabo. Non recte, inquit, interrogas Socrates. neq; enim aliarum scientiarū haec est similis, neq; aliarum alia: tu uero perinde ac si similes essent, interrogas. Nam dic obsecro. Computatrix geometrica scientia quodnam tale opus est quale domus architecturae, & textorie uestis opus est, aliaq; permulta eiusmodi, quae multis artibus quisq; tribuere possit? Potes ne mihi tu harū eiusmodi aliquod opus ostendere. At non poteris. Vera dicis, inq;. hoc tamen monstrare tibi possum, cuius scientia sit harum scientiarū qualibet, quod aliud est q; scientia quaeq;. Quemadmodū computandi peritia parisi & impari multitudinis scientia est, quo pacto ad se & inuicem habeant. an non? Profecto, inquit. Nonne aliud est, inquam par & impar quam ipsa computandi scientia? Est, inquit. Quin etiam ponderandi facultas grauioris leuiorisq; ponderis libratio est. Graue autem ipsum & leue aliud quiddā est q; ars ipsa librandi. Assentiris? Assentior, inquit. Dic itaq;, temperantia cuius potissimum scientia est, quod sit aliud quam temperantia ipsa? Hoc profecto, inquit, quod modo quæris, illud ipsum est quo temperantia ab alijs omnibus scientijs differt. Tu uero similitudinem aliquam huius ad alias exigis. Sed aliter se res habet. Nempe ceterae omnes alterius cuiusdam scientiae sunt, sui ipsarū minime. Sola haec & aliarum scientiarū, & sui ipsius scientia est. Permultum abes ut haec ignores: uerum arbitror te quod paulo ante negabas efficere: nam me refellere tentas, & illud de quo sermo est praetermittis. Quid agis, inq;? An putas si te redarguero, alterius gratia me id facturum, quam cuius gratia me ipsum examinarem, si quid dicam, metuens ne dum scire puto quod nescio, mea me ignorantia fallat? Et nunc quidem id summopere me facere assero, differere uidelicet & examinare sermonem mei ipsius gratia primum, forte etiam meorum familiarium causa. An non commune bonum esse hoc omnibus hominibus arbitraris, ut rei cuiusq; conditio omnibus innotescat? Maxime quidem o Socrates. Audacter itaq; o beate, ut tua fert opinio, ad interrogata respondens, ne cures Critias ne sit an Socrates qui redarguitur, sed ad ipsum sermonem attende, quoniam redarguitus euadat. Sic facia, inquit; nam probe loqui uideris.

Confutatio
quarta de
nitiois

De temperantia quod dicis, age, inquit, repete. Aio equidem, inquit, ex omnibus alijs scientijs hanc solam & sui ipsius & reliquarum scientiarum esse scientiam. Nonne & inscitia scientia est: siquidem & scientia. Omnino. Solus itaque temperans, inquam, seipsum noscet, examinareque poterit quid nouit, quid ignoret: iudicare insuper ex alijs hominibus, quod quisque nouit, & nosse putat, siquidem nouit, quid uel ignorat ipse & nosse putat: aliorum autem nullus hoc poterit. Atque hoc est esse temperatum, & temperantia, seipsumque cognoscere, intelligere scilicet quae nouit, quae uel non nouit. Sunt ne haec quae dicis? Sunt, inquit. Tertium igitur, inquam, ut dicitur, Seruatori uelut a principio consideremus. Principio utrum fieri hoc possit necne, ut quae quisque nouit, & quae non nouit, nosse, & item non nosse cognoscat. Deinde si id fieri possit, quanam intelligentibus sit futura utilitas. Quarendum inquit. Animaduerte, inquam, Critia, num in his certis quicquam habeas: ego enim nihil: & qua in re dubito, si uoles, aperiam. Imo uolo, inquit. Sequentur haec, si stabit quod ipse modo dicebas: Vna quaedam uidelicet scientia, quae nullius alterius quam sui ipsius, aliarumque scientiarum scientia sit: atque inscitia rursus scientia eadem. Prorsus, inquit. Vide inquit, amice, quam absurdus noster hic sermo sit. Enim uero si hoc idem in alijs quibusdam consideraueris, ut arbitror, impossibile tibi uidebitur. Qua ratione, inquit: & ubi? Hic plane cogita utrum uideatur tibi uisus quidam esse, qui non sit earum rerum uisus, quarum caetera uisiones: sui ipsius autem & caeterarum uisionum, & item non uisionis sit uisio: neque colorem uideat ullum cum uisio sit, seipsam uero duntaxat & alias uisiones inspiciat. Videtur ne uisio tibi ulla talis esse? Nulla, inquit. Num & uisum, inquam, aliquam audiendi reperire posse confidis, quae uocem audiat nullam, seipsam uero & auditus alios, & non auditus percipiat? Neque istud possibile, inquit. In summa, sensus omnes percurrere, considera: quae utrum sensus inueniri aliquis possit, qui seipsum caeterosque sensus percipiat, nihil tamen eorum sentiat quae sensus alij sentiunt. Impossibile & hoc existimo, inquit. An forte cupiditatem aliquam esse censes, quae uoluptatem affectet nullam, sui ipsius autem & reliquarum libidinum sit cupiditas? Nequaquam, inquit. Neque uoluntatem, inquam, ut arbitror, quae bonum nullum exoptet, seipsam uero & caeteras uoluntates exoptet. Minime, inquit. Amorem quinetiam aliquem talem esse dicis, ut pulchri nullius sit amor, imo sui ipsius, caeterorumque amorum sit ardor? Non equidem. Timorem ne aliquem excogitasti unquam, qui seipsum & metus alios expauescat, terribile uero & periculosum nihil exhorreat? Nunquam, prorsus, inquit. Opinione praeterea talem ut opinionum aliarum & sui ipsius opinio sit, nihil autem eorum quae opinionones aliae suspicantur, opinetur ipsa? Nullo modo. Veruntamen scientiam quandam eius modi esse diximus, quae dogmatis nullius scientia est, sui ipsius autem & aliarum scientiarum scientia. Diximus certe, inquit. An non mirum, inquam, quiddam, si est: nondum porro esse negandum, sed utrum sit considerandum. Scite loqueris, inquit. Dicam. Est ne scientia haec alicuius scientia? habetque uisum quandam huiusmodi, qua alicuius sit? Prorsus, inquit. Item maius ne dicimus eam uisum habere, qua aliquo maius sit? Habet nimirum, inquit. Nonne minori aliquo maius, si maius erit? Necessarium est, inquit. Si maius quippiam reperiremus, quod maioribus alijs & seipso maius existeret, neque tamen maius esset aliquo eorum quibus caetera sunt maiora, omnino sibi hoc conueniret, ut sicut maius est seipso, ita sit & minus? Necessarium est o Socrates. Quinetiam si duplum sit, inquam, aliquid ad alia dupla, & ad seipsum, certe ad seipsum dimidium erit duplum, & ad alia dimidia dupla. Nempe quicquid duplum est, non alterius est quam dimidij duplum. Verum est, inquit. Praeterea quod seipso plus est, nonne & paucius? & quod grauius, item leuius? quod uel senius etiam iunius? & in caeteris omnibus eodem modo, quicquid sui ipsius potentiam ad se ipsum habet, nonne & illam habebit essentiam, ad quam est eius potentia? Dico autem tale aliquid. Auditum nullius alterius dicimus esse quam uocis auditum? Profecto, inquit. An non si seipsum audiet, inquit, uocem se habentem audiet. Neque enim aliter posset audire. Necessario sequitur, inquit. Uisus quoque o uir optime, inquit, si seipsum uidebit, necesse erit eum aliquem colorem habere. nam absque colore uisus cernere nihil potest. Nihil potest inquit. Vides, inquit, o Critia, ea quae narrauimus, partim impossibilia esse, partim incredibilia, quod uisum suam habeant ad seipsa. quae enim magnitudo & multitudo ac caetera huius generis uisum suam habeant ad seipsa, penitus impossibile. nonne? Sic est omnino, inquit. Quod uero uisus & auditus, inquit, seipsos percipiant, motus se moueat, & se caliditas calefaciat, &

& caetera talia a quibusdam non creditur, nonnullis fore credendum uideatur. Magno quodam uiro opus est, o amice, qui satis per omnia id distinguat, utrum nihil omnino uisum suam ad seipsum habere ualeat praeter scientiam, sed ad aliud: an queant alia, alia nequeant: & si aliqua sint quae ad seipsa uisum habeant, utrum eorum in numero haec scientia sit, quam temperantiam nominamus. Equidem sufficere me ad haec discernenda, nequaquam confido. Quocirca neque asserere possum utrum fieri possit, ut scientia scientia sit. Quod & si detur, non prius tamen assentiar esse huiusmodi temperantiam, quam inuestigauero utrum profit quicquam nobis temperantia talis existens, uel nil profit. Temperantiam enim conferens quiddam ac bonum esse uaticinor. Tu igitur Calleschri filii, quandoquidem temperantiam ponis scientiae inscitiaeque scientiam, ostende primum possibile hoc esse quod supra dicebam: postea praeter id quod possibile, esse & conferens: atque ita mihi circa temperantiam ipsius definitionem forsitan satisfeceris. Critias uero cum haec audiret, meque dubitantem uideret, eorum more qui oscitantes intuiti oscitant, ipsi quidem uisus est haesitante me, similiter haesitare. Sed utpote gloriosus, praesentes ueritus est, neque confiteri uoluit, sed ad ea discernenda quae obtuleram, non sufficere, neque aperte quicquam protulit, suamque ambiguitatem occuluit. At ego ut disputatio nostra procederet: Si tibi, inquam, uideatur, o Critia, dabimus nunc, scientiae scientiam esse posse. Vtrum uero possit necne, alias indagabimus. Veruntamen si quammaxime id possibile sit, quid magis possibile est cognoscere quae nouit aliquis, & quae non nouit: hoc utique esse diximus seipsum cognoscere, temperatumque esse. Nonne? Maxime, inquit, ac sequitur quodammodo Socrates. Nam si quis eam habet scientiam quae seipsam cognoscit, talis & ipse sit, quale est id quod habet: quemadmodum cum uelocitatem habet quis, uelox: & quando pulchritudinem, pulcher: & quando cognitionem cognoscens. Quare cum cognitionem ipsam sui ipsius quis habet, seipsum tunc cognoscens efficitur. Haudquaquam id ambigo, inquam, quin si quis in seipso habet aliquid sese cognoscens, ipse quoque se nouerit. Sed quanam necessitas cogit hominem sic affectum, quae nouit, quae uel non nouit cognoscere. Haec uidelicet, inquit, quia idem est hoc & illud. Forte sic est, inquam, sed ego semper similis esse uideor, neque rursus intelligo quomodo idem sit, quae nouit cognoscere, & cognoscere quae non nouit. Qui istuc ais, inquit? Ita, inquam. Scientia ipsa scientiae existens, nunquid ultra discernere poterit, quam quod ex his hoc quidem scientia est, illud inscitia? Non ultra, sed eatenus, inquit. Idem est igitur, inquam, scientia & inscitia sanum, atque item scientia & inscitia iustum? Nullo pacto, inquit. At uero hoc quidem medicina, hoc autem ciuile peritiam, inquit, hoc nihil aliud quam scientia. Quid ni, inquit? Nisi quis nouerit sanum insuper ac iustum, sed solam scientiam, utpote huius solius scientiam habens, quod quidem scit, quod uel scientiam quandam habet, agnoscat tam circa seipsum, quam circa alios, nonne? Quod uero cognoscat haec scientia, quam ratione intelliget: cognoscit enim sanum & salubre medicina, non temperantia, harmonicum musica non temperantia, aedificium architectura, non temperantia, & similiter omnia. nonne? Apparet, inquit. Temperantia uero, inquit, si scientiarum scientia est duntaxat, quomodo intelliget quod sanum salubreque cognoscit, uel quod aedificium? Nullo, inquit. Non ergo intelliget quid cognoscat, hoc ignorans, sed quia cognoscat tantum. Videtur, inquit. Non igitur temperatum esse erit hoc, neque temperantia, intelligere quae nouit, quae uel non nouit, sed ut uideatur, quia nouit, & quia non nouit solum. Apparet, inquit. Neque poterit etiam hic alium examinare alicuius scientiam profitentem, utrum sciat quod pollicetur, an nesciat. Imo hoc solum ut uideatur, inquit, agnoscat, quod scientiam quandam habet: cuius autem rei scientiam temperantia non ostendet. Non uideatur, inquit. Neque igitur simultaneum medicum a uero discernet, neque alium quempiam scientem a nesciente. Sic autem consideremus. si temperans, aut alius qui uisum diiudicaturus est uerum & falsum medicum, an non sic faciet? De medendi quidem arte cum illo nihil differet. Nihil enim aliud ut dicebamus, intelligit medicus quam sanum atque aegrotum, salubreque & noxium, an non ita? Ita prorsus, inquit. De scientia porro nihil nouit, inquit, hoc enim soli tribuimus temperantiam. Sic est, inquit. Neque de medicina igitur medicus quicquam nouit, inquam: quandoquidem medicina scientia quaedam est. Vera loqueris, inquit. Quod quidem scientiam aliquam habet, temperatus agnoscat, sed alius quispiam medici peritiam considerabit, quanam quorum uel sit. Quod quidem tunc patet, cum scitur quarum sit rerum scientia. An non scientia quaeque determinata

minata est, haud hoc tantum quod scientia est, sed quæ scientia, & quæ scientia sit, cognoscitur, his cognitio quorum scientia est: Sic prorsus, inquit. Medicinæ, inquam, scientia ab alijs scientijs eo distincta est, quod salubris est insalubrisq; peritia: Nempe, inquit. An non in his considerare debet, inq; quis, quisq; medicinam consideraturus accedit, in quibus uidelicet ipsa uersatur: Neq; enim in extraneis, in quibus non est, quærenda uidetur. Non certe, inquit. In salubribus itaq; eorumq; contrarijs medicum considerabit in quantum medicum, quicumq; recte hunc perscrutabitur. Videtur, inquit. Nonne in his ita uel dictis uel factis animaduertet, quæ uere dicantur, & quæ recte agantur. Necessarium, inquit, est. An poterit ullus absq; medicinæ peritia hæc conijcere: Nullus, inquit. Neq; alius, ut uidetur, præter medicum, neq; temperans igitur. Nam præter id quod temperans, esset & medicus. Vera hæc sunt. Omnino igitur temperantia, si scientiæ inscitia uel scientia est, neq; discernere medicum poterit medendi peritum, itemq; medicinæ peritiam simulantem, uel se habere putantem, neq; alium quentem eorum qui aliquid sciunt, præterq; hominem artis eiusdem professorē, quemadmodum artifices alij. Sic apparet. Quænam nobis ulterius ô Critia, à temperantia cum talis sit, est prouentura utilitas: Si enim quod in principio supposuimus, cognosceret temperans quæ nouit, quæ uel non nouit, illa quidem quod nouit, hæc uero quod ignorat, & alium sic affectum diiudicare posset, emolumentum ingens temperantia præditi reportarem: quippe sine errore uitam ageremus, & nos quicumq; temperantiæ participes, & cæteri omnes quicumque nostro imperio regerentur. Neque enim nos quæ ignoramus, agere aggredieremur, sed scientes homines perscrutati illis utique cederemus: neq; alijs nostræ gubernationi subiectis agere concederemus aliud quicquam, nisi quod aggressi recte forent acturi, id est autem, cuius haberent scientiam. Atq; ita per temperantiam, & domus instituta recte gubernaretur, & disposita ciuitas optime regeretur, & aliud unumquodq; cui temperantia ipsa præesset, nam errore sublato, rectitudinemq; ducente in singulis actionibus necesse est, ita uiros instructos honeste atq; bene agere, bene autem agentes beatos esse. An non sic ô Critia, de temperantia dicebamus, dicentes quantum bonum sit nosse quæ nouit aliquis, & quæ non nouit: Ita prorsus, inquit. Nunc autem uides nullam scientiam talem esse nobis apparuisse. Video equidem. Nunquid bonum hoc continet eam quam nunc inuenimus, temperantiam esse scilicet et scientiam & inscitiam scire: quod quicquid discendum tentabit, qui hac armatus est, facilius perdiscet, clarioraq; omnia illi se offerent, utpote circa omnia quæ discenda sunt, scientiam ipsam prospiciēti, aliosq; melius in his rebus examinabit quæ ipse discet. Qui autem absq; hoc examinabunt, imbecillius & ineptius facient. An eiusmodi quædam sunt, ô amice, quæ nobis temperantia confert: Nos autem maius quiddam excogitamus, idq; maius quam sit, esse requirimus: Forte sic est, inquit. Forsitan, inquam ego, fortassis etiã non nihil conferens indagauimus. Quod quidem inde coniecto, quia absurda quædam sequi uidentur circa temperantiam, si ipsa sit talis. Videamus ergo, si placet, concedentes fieri posse, ut constet scientiam sciri: quodq; in principio posuimus, temperantiam uidelicet esse, cognoscere quæ nouit aliquis, uel non nouit: ea re ne illam priuemus, sed demus potius. Hisq; concessis, diligentius etiam inuestigemus, utrum in præsentia nos iuuat, si talis existat. Quæ enim dicebamus modo, quod ingens quoddam nobis esset temperantia bonum, si talis esset, regens disputationem aliquam, domumq; & ciuitatem, haud recte ô Critia concessisse uidemur. Quamobrem, inquit: Quoniam facile nimium asseruimus bonum ingens fore hominibus, si nostrum singuli quæ quidem cognoscunt, egerint quæ uero ignorant, scientibus alijs quibusdam dimiserint. Nonne recte hæc asserta sunt: Non, ut mihi uidetur. Absurda reuera loqueris Socrates. Per canem ita in præsentia mihi uidetur, & nuper aduertens, inquam, absurda quædam occurrere, meq; timere ne minus recte considerarem. Reuera enim si talis est temperantia, haud sane uideo quid nobis afferat boni. Qua ratione, inquit: dicas, ut & nos quid sentias, cognoscamus. Nugaturum quidem me arbitror. Necesse tamen quod occurrit, considerare: neq; frustra ac temere præterire, si quis ipsius quoquo modo habet curam. Scite loqueris, inquit. Audi iam meum somnium, siue per cornu, seu per ebur emerferit. Si enim nobis quammaxime dominaretur temperantia talis existens, qualem modo describimus, utiq; secundum scientias ageret, neq; aliquis gubernatorē esse se iactans, cum minime sit, nos falleret, neq; medicus,

neq;

neq; dux exercitus, neq; alius ullus scientiæ falsus professor nos effugeret. His hinc in modum dispositis, aliud quiddam nobis contingeret: nam melius quam nunc corporibus ualueremus, & in maritimis militaribusq; periculis tutiores euaderemus. Vasa item & instrumenta, uestes, calceos, uniuersam deniq; suppellectilem ex arte magis commodiusq; institutam possideremus, ex eo quod ueris artificibus uteremur. Concedamus quoq; si uis uaticinium futuri scientiam esse, & temperantiam illi præidentem uanos ostentatores uitare, ueros autem uates ad futurorum prædictionem eligere. Ita profecto genus hominum institutum, quod scite ageret uiueretq; assentior. Nam custos uitæ hominum, temperantia nunquam subrepere inscitiam, & uiribus uti suis permetteret. quod autem secundum scientiam agentes, bene ageremus, essemusq; beati, nondum percipere possum, ô amice Critia. Haud facile alium bene agendi finem perfectionemq; reperies, inquit, si actionem secundum scientiam spreueris. Paulo diligentius inquam, explica secundum quam scientiam. Num secundum scientiam coriariam: Non per Iouem, inquit. An forte ærariam fabricam: Neq; istam, inquit. Num secundum lanificium artificumq; lignorum, aut quiddam huiusmodi: Neq; istud, inquit. Haud ulterius itaq; eo in sermone standum uidetur, quo assererebatur beatum esse illum qui secundum scientiam uiueret. nam hi secundum scientiam uiuentes, beate uiuere abs te minime affirmantur. At forte è multis inscienter uiuentibus, unum quendam certa ex scientia scienter uiuentem, beatum determinas. Ac forsitan dicis, quem ego paulo ante dicebam, uatem futurorum omnium præsciū. Hunc ne, an alium inquis: Et hunc, & alium, inquit. Quem, inq;: Nunquid eum hominem qui non futura solum, uerum etiam præterita præsentiaq; cognoscat, nihilq; ignoret: Fingamus eiusmodi aliquem: hoc tu neminem alium magis è scientia uiuere dicas, ut arbitror. Neminem prorsus, inquit. Hoc item addatur, quænam scientiarum potissimum beatum facit. Num similiter cunctiæ: Non similiter, inquit. Verum qualis maxime illa qua quis nouit præsens, præteritum atq; futurum: Nunquid ea qua talis ludere: Quid talos memoras, inquit: An forte qua computare: Nequaq;. Num qua salubria: Hæc quidem magis. Illa uero quam dico maxime, qua quid norim: Qua bonum ac malum. Ô improbe, iam dudum me clam circulo quodam reflectis retrahisq; ad id, ut beatum uiuere non sit secundum uniuersas scientias uiuere, imò secundum unam quandam boni mali uel scientiam. Porro si uelis, ô Critia, ex alijs scientijs hanc excipere, minus & ipsa medicina sanos efficiet: & coriaria calceos minus suppedabit: minusq; textoria uestes: gubernatoria maritima pericula, militaris belli discrimina declinabit, seruabitq; minus: Nihil minus, inquit. At uero ô amice Critia, inquam, sublata hac ipsa scientia boni scilicet atq; mali, nihil horum bene utiliter uel agetur. Vera loqueris, inquit. Haud hæc, ut uidet, temperantia est, sed ea cuius opus est nobis prodesse. Non enim scientiarum & inscitiarum scientia est, sed boni mali uel cognitio. Quocirca si utilis nobis est temperantia, ad aliud quiddam confert, An non prodest & hæc, inquit: Nempe si scientiarum scientia est temperantia, cæterisq; scientijs præidet, huic quoq; scientiæ bonum malum uel discernenti similiter imperans nobis proderit. Nunquid bonam corporis ualitudinem præstabit, inquam, hæc potius quam medicina: cæteraq; artium aliarum opera hæc efficiet, artifices autem singuli à proprijs cessabunt operibus: An non iam pridem inter nos constitit temperantiam esse scientiæ inscitia uel scientiam, nec ullius alterius facultatem: An non ita: Ita prorsus apparet, inquit. Non ergo erit opifex sanitatis, inquam. Non, inquit. Alterius enim artis opus est sanitas. Alterius certe. Neq; utilitatis igitur, ô amice. Nam alteri hoc opus arti paulo ante tribuimus, nonne: Maxime. Quo pacto itaq; utilis nobis temperantia erit, quum utilitatis nullius sit artifex: Nullo modo uidetur ô Socrates. Vides ne Critia, me supra non iniuria timuisse, meq; ipsum culpasse, quod nihil magnum & utile de temperantia faperem: Nunquam enim quod omnium habetur pulcherrimum, hoc nobis apparuisset inutile, si quo pacto ad recte inquirendum ipse utilis essem. Nunc autem passim succumbimus, neq; inuenire ualemus ad quid potissimum significandum temperantiæ nomen instituit ipse nominum auctor, quanquam multa concessimus à ratione tamen penitus abhorrentia. Porro scientiæ scientiam esse conuenimus, reluctante ratione, idq; protinus refellente. Quinetiam hac ipsa scientia reliquarum scientiarum opera nosci concessimus, ratione similiter repugnante: ut uir temperans talis esset, ut quæ nouit, sciat seipsum nosse, & quæ non nouit, ignorare rursus intelligat.

Hoc

Hoc utiq; magnifice nimium libereq; concessimus, haud aduertentes impossibile esse, ut quæ nullo modo quis noscit, noscat quodammodo. In hoc autem nos consensimus, uide licet aliquem ignorantem aliqua, quod non cognoscat ipsa cognoscere: & si nihil est, ut mea fert opinio, quod hoc uideatur absurdus. Veruntamē ita nos ineptos potius quam duos pertinacesq; hæc indagatio nacta, nihilo magis ueritatem inuenire potest: sed usq; adeo seipsam irrilit, ut quod iam diu nos communi consensu confinximus, & temperantiam esse posuimus, hoc tandem inutile quiddam insolenter & contumeliose nimium apparuerit: tua quidē id causa potius quam mea o Charmides ægre fero, si tu tam egregia indole ac temperantia animi præditus, nihil tanta uirtute iueris, nihilq; ipsa in uita tibi profit. Molestius quoq; fero incantationis gratia, quam à Thrace illo didici, si in re nullius precij percipienda tantum studium posui. Hæc itaq; sic se habere haud fatis credo: immo ignauum esse me inuestigatorem arbitror, quippe qui temperantiam magnum quoddam bonum existimem: quod si habes, te beatum esse. Verum cogita utrum possideas, & incantatione non egeas. Nam si habeas, tibi equidem consulam, ut me delirum putes, & inuestigandæ ueritatis impotem, te uero quo es temperantior, eo beatorem. Et Charmides. Nescio per louem, inquit, o Socrates utrum habeam necne. Nam quo pacto illud intelligam, quod uos, ut ais ipse, quid sit inuenire nondum potestis: Equidem tibi non multum credo Socrates. Immo indigere incantatione me arbitror, & quantum ad me attinet nihil obstat quo minus quotidie mihi incantationibus medearis, quoad ipse fatis habere me putes. Esto, inquit Critias: uerum o Charmides si sic egeris, argumēto mihi istud erit, quod temperatus sis, quia incantationibus Socratis te subijcias, nec ab eius latere unquam discedas. Parituum me & passim, inquit ille, sectaturū existimato. Nempe grauiter peccarem, nisi tibi tutori meo parerem, & quod iubes exequerer. Iubeo equidem, inquit Critias. Efficiam id sedulo, inquit, hodieq; incipiam. Quidnam hi, inquam, deliberant: Nihil amplius, Charmides inquit. Nempe decretum est. Vim ne inferes inquam: neq; mihi ullum uicissim consultandi relinques arbitrium. Vim prorsus, inquit, illaturū putato, quando quidem hic præcipit. Ad hæc tu quoq; quid acturus sis consulta. Nullus, inquam, restat consultandi locus, nam tibi agere aliquid affectati cogentiq; nemo resistere poterit. Neq; tu ergo, inquit, repugna. Haud equidem aduersabor, inquam.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN
Lachetem, uel De fortitudine.

PLATO sapenūmero magistratus optimos legibus antepōnit, quod leges absq; illis omnino uideantur inutiles: eas enim seruabit nullus: Magistratus autem optimi ipsi sint leges. Sed ait magistratus non posse optimos fieri, nisi ciues uiri sint optimi: neq; uiros fore tales, nisi adolescentes quoq; pueriq; sint tales. Quapropter in omnibus pene dialogis parentes in primis ad recte educandos filios adhortatur, sciēs nō posse genus humanū absq; gubernatoribus optimis uel honeste uiuere, uel feliciter gubernari. Præterea nūquam fore bonos in repub. principes, nisi uiri sint probatissimi, statim uidelicet à tenera ætate diligenter exculti. Cum autem pueritia plerunq; sub domesticorū prouidentia satis ferme regatur, adoleſcētia uero licentiā nacta solutiore passim absq; frenis oberret, merito Plato noster plurimū de adoleſcentibus corrigendis frenandisq; pertractat, grauiter conqueritur eam ætatē, quæ cum mollitie lasciuiaq; petulantiam superbiamq; coniungit, ideoq; in summo discrimine posita est, tum à domesticis parum obseruari, tum à legibus magistratibusq; infeliciter negligi, præsertim cum adoleſcentes tam se inuicem coinquent, quam à grandioribus passim inficiantur. Itaq; in Legibus & Repub. magistratum inter ceteros proprium adoleſcentiæ præfecit. Qui tanquam, ut ita loquar, episcopus exploratores quotidie tam nocte quam die per totam mittat urbem, singulos singulorum adoleſcentum mores, uerba, gestus obseruatuos, singulaq; eorum tum facta tum dicta ad magistratum uelut ad pastorem patremq; fideliter delaturos. Nec tamen necessaria adoleſcentiæ diligentia soli ex omnibus Platoni fuit curæ. quæ quidem in re nec Aristoteles ipse Platonem potuit nō summopere cōprobare. Sed ad dialogum ueniamus. Lysimachus et Melesias de filiis cogitant educandis, de suis conquesti parentibus, quod publica curiosius pertractantes, domestica filiosq; neglexerint, cum tamē prima reip. cura in curanda iuuentute cōsistat: & quamuis iam senes, tamen ut rectius ea de re deliberēt, Niciam Lachetemq; etiam senes quibus & filij sunt, ad consultandum similiter conuocant, ac ne quid minus prospectum sit Socratem consilio adhibent, non modo socium, sed & iudicem, Socratem inquam nihil aliud in omni eius uita tractantem, quam tum de omni ætate, tum maxime de

adoleſcentia rite curanda. Tu uero considerabis interea miras Socraticæ uite laudes, ite ueras esse laudes quæ à uiro laude digno proficiſcuntur. At uero quoniam in alijs ciuitatibus institutio legum ad mansuetudinem magis declinat quam ad audaciam, in alijs uero contra, Plato utrumq; arbitratus periculosum, & mansuetudinem audaciæ, & uicissim audaciam mansuetudini iubet in Politico pariter commisceri. Si quis uero Charmidem Lacheti cōiunxerit, exhortationemq; tum ibi ad temperantiam, tum hic ad fortitudinem inuicem copulauerit, adoleſcētum animos rite contemperabit. Mitto quod in hac præsentis dialogi ad fortitudinem exhortatione tam Nicias quam Laches militarem fortitudinem ultra quam deceat admirantur, & Nicias præter armorum ludos quasi ad militiam præludia summopere necessaria, laudibus supra modum extollit. Sed hunc non iniuria Laches emendat. Post hæc sententia transfertur ad Socratem. Vbi animaduerte nullam consonantiam delectare magis, quam quæ in sapiente fit ex ipsa animi sermonisq; concordia. Atq; contra nullam dissonantiam magis offendere, quam ubi lingua mensq; dissonant. Deinde hominem perditum etiam si belle loquatur audiendum nō esse. Neq; licere de moribus loqui, nisi morato. Præterea Socratem semper cōsueuisse de quacunq; re disputaretur, disputationis socium eō perducere, ut totius uite suæ redderet rationem: quasi aliena frustra cognoscas, nisi te ipsum noris. Additur necesse in primis esse se ipsum alicui examinanti subijcere, cui sæpe rationes antea uitæ reddantur. Quod quidem confessionem annuam à Christianis institutam ualde confirmat. Additur & tam diu discendum quam diu uiuendum. Socrates autem omnium cautissimus iudiciū sibi iniunctum at traducendū in seniores. Sed interea obsecratus à cunctis rem ipsam aggreditur, ante omnia quidē diligentia in filiis educandis probans, improbens negligentiam. Adiungit nō posse fieri ut quis ad fortitudinē aliquem exhortetur, nisi sciat quid ipsa fortitudo sit exprimere. Mox interrogatus Laches, quid fortitudo sit, confidentius respōdet esse uirtutē per quam quis non deferens ordinem, expugnat hostē. Quod quidem ideo confutatur, quia potest aliquis Scytharum more non minus fugiendo quam permanendo hostem uincere, atq; æque fortis esse. Ideoq; Homerus eum appellat fortem qui opportune audere scit atq; timere. Paulo post ad quamlibet materiam fortitudinis uictoria trahitur, quasi fortem utrum deceat non modo formidines, uerum etiam dolores, libidines, uoluptates exuperare. Hinc queritur cōmunis ad hæc omnia fortitudinis definitio. Ad hæc respōdet Laches, hanc esse quandam animi tolerantiam. At quoniam minus sufficēter est definitum, Socrates addere cogit, tolerantiam ipsam oportere honestam esse atq; conferentē: eiusmodi uero nō erit, nisi prudenter id fiat. Ideoq; compellit Lachetem dicere, fortitudinem proprie tolerantiam prudētē esse. Siquidem fortitudo pulchrum quiddam est atq; bonum. Deinde queritur quenam tolerantia, & ad quid prudens, id est circa quam materiam, quodue officium. Labitur autem Laches quando generatim interrogatur, utrum ubi audacia maior est, ibidē fortitudo sit maior, idq; concedit: rursusq; admittit necessario audaciam in eo esse maiorem, qui absq; rei ipsius peritia, cognoscens tamen periculum, rem ipsam aggreditur, quam in eo qui peritia incedit instructus. Cautius enim tutiusq; is agit. Laches deniq; recipit, ubi plus audaciæ minusue peritiæ prudētiaq; est, fortitudinē esse maiore. In qua quiddam concessione & sibi ipsi repugnat, & admittit falsum. Nam fortitudo quidē pulchrum quiddam est & conferens, audacia uero imprudens est, turpis & noxia. Inter hæc nota tritam Socratis Platonisq; sententiam. Ad illa quisq; bonus est, ad quæ est sapiens: ad illa malus, ad quæ ignorans. Profecto quemadmodum errores omnes, tum manus in apprehendendo, tum pedis in gradiendo ab ipso uidendi defectu procedūt, sic errata hominum omnia, tum in eligendo, tum in agendo ex defectu intelligentiæ proficiſci Socrates arbitratur. Nam ubi dux ipse cæcus est uel cæcutiēs, omnia labuntur in præcepis. Post Lachetem definit Nicias fortitudinem, metuendarum rerum, & non metuendarum scientiam, qua uidelicet ratione & quatenus metuenda inuadendaq; sunt. Vocat utiq; fortitudinem habitum quendam cum prudentia circa metuenda & inuadenda constantem. Audaciam uero sine prudentia temerariam uocat ferocitatem. Socrates contra Niciam sic argumentatur. Quorumcunq; aliqua scientia est, non alia præteritorum est ut facta sunt, alia presentium ut fiunt, alia futurorum ut optime fieri possunt, sed eiusdem scientiæ est hæc omnia intelligere. Si ergo fortitudo scientia est audendi & metuendi circa bona atq; mala, uidelicet ut futura sunt, nimirum est etiam scientia eorundem ut presentia sunt atq; præterita. omnium ergo simpliciter. Est igitur uniuersa uirtus. Nos aut fortitudinem ab initio tanquam uirtutis partem aliquam quærebamus. Obiectio hæc non tam reſolendi, quam tentandi Niciæ gratia facta est. At Nicias definitionem suam nesciuit defendere. Socrates autem inter seniores propter modestiā doctorem agere nolens, simulat se definitionē similiter ignorare: hortaturq; eos ut unū secum uirtutum præceptores sibi ante perquirant, quam facultatē erudiendæ iuuentutis profiteantur, ostēdens in omni ætate moralem disciplinam esse magnopere necessariam, ac sine rubore uerecūdiæ semper esse discendū. De definitiones uero quas uel hic de fortitudine, uel in Charmide de temperantia querit, nō hic, aut ibi, ubi exhortari & admonere duntaxat consilium est, sed in Repub. & Legib. absoluuntur. Sed ut de fortitudine simul & temperantia quasi germanis summatim dicam, Plato in Phædro Symposioq; uitam hanc nostram itineri cuidam comparat. In quo quidem dirigendo ratio referat aurigam: affectus uero partim superiores, partim inferiores, geminos referat equos, album uidelicet atq; nigrum. Atq; ut, quantum ad propositam pertinet quæstionem, commodius distinguamus: Diuinam, inquit, prouidentiam statuisse nos à turpibus reuocare: ad honesta cōtinuo prouocare. Ideoq; pado

rem magnanimitatemq; nobis ingenuisse: ut auriga noster pudore quodā quasi freno, affectus nostros uelut equos à turpibus licet suauibus cohiberet: magnanimitatis uero calcaribus ad honesta quamuis ardua simularet. Siquidē malus quidam demon ad turpia lenocinijs allicit uoluptatis: ab honestis amaritudine doloris abstinet. Quāobrem & temperantia pudoris usa frenis, efficit ut à turpibus inuita uoluptate semper abstinamus: & fortitudo magnanimitatis freta calcaribus, dat operā ut ad honesta uiriliter contendamus, spreta difficultatis dolorisq; formidine. Et quanto difficilius est dolores superare, quā à uoluptatibus abstinere: tanto forsitan alicui uideri posset fortitudinem temperantiæ anteponendam. Deniq; temperantia quidem facit ne ex homine præcipitemur in bruta: fortitudo uero præter id, ut etiam quodāmodo transferamur in deum omnia superantē. Ob hanc præcipue uirtutē omnis antiquitas Hercule in deorū retulit numerū: Hercule, in quā, dum terræ uictor cælestes scanderet gradus, ita clamat: Itē nunc fortes ubi celsa magni Ducit exempli uia: cur inertes Terga nudatis? superata tellus Sidera donat.

LACHES PLATONIS VEL DE FOR-

TITVDINE, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO Florentino, ad Petrum Medicem uirum clarissimum.

LYSIMACHVS, MELESIAS, NICIAS, LACHES, FILII NICIAE ET LACHETIS, SOCRATES.

Occasio dialogi fortitudinis

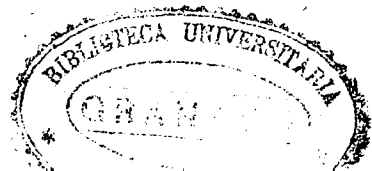
IRVM spectastis armis dimicantē ō Nicia atq; Laches: quam uero ob causam spectare hunc nobiscum unā ego & Melesias hic uos iussimus, hic quidem minime declarauimus. Nunc autem aperiemus: nam libere uobiscum loquendum existimamus. Sunt enim nonnulli qui hæc derident: ac si quis eis consulat, sententiam suam non expriment: sed illud quo de consultatur, simul & consultantis mentem tenere se putantes, alia præter ea quæ sentiunt, proferunt. Cum autem uos arbitremur & ad intelligēdum sufficere, & quæ cognoscitis simpliciter explicare, socios ad eorum quæ referemus deliberationem acciuimus. Est autem quo de altius sum exorsus, eiusmodi. Hi nobis filij sunt, hic quidem huius filius, auito nomine Thucydides nuncupatus: meus item alter, aui similiter nomen seruans: nam Aristidem nominamus. Videturq; nobis quā diligentissima horum cura suscipienda, neq; agendum putamus quod multi solent, qui filios suos cum primum adoleuerint pro sua sint libidine uiuere, immo uero tunc studium diligentius adhibendū. Cum itaq; esse uobis filios uideamus, iudicauimus uos præ cæteris cogitasse, qua ratione educādi sint ut optimi fiāt. quod si non multum animaduertistis, in præsentia admonemus uos id negligere nō debere, exhortamurq; ut unā nobiscū de filiorū educatione deliberetis. Quam uero ob causam nobis hæc uideant ō Nicia atq; Laches, audire decet, quāuis paulo prolixiora sint, quæ sequuntur. Discumbimus enim unā eodemq; conuiuio ego & Melesias hic, atq; hi nobiscum adoleſcētuli. Vnde quemadmodū in principio sermonis significauī, libere uobiscū audacterq; loqui licet. Sanē uterq; nostrū multa potest patris sui præclara tum pace, tum bello gesta narrare, quib. illi uel reipub. suæ, uel socijs profuerūt, à nobis uero gesta referre nulla possumus. Quare & horū nos pudet, eaq; damnamus, & patrum negligentiam sepe culpamus, quod nos postquam adoleuimus, in mollitie quadam & delicijs uiuere permiserunt, rebus aliorū interim intēti. Eademq; adoleſcētibus his ostendentes, edicimus, si seipſos neglexerint, nostraq; præcepta contempserint, ignobiles eos futuros: sin autem curauerint, fortē dignos auitis nominibus euasuros. Ipsi uero parituros se nobis respondent. Nobis autem de hoc inuicem consultantibus qua disciplina uel consuetudine potissimū optimi fieri possunt, exposuit quispiam operæ præcium esse ut armis dimicare perdiscant, laudauitq; istum quē uos modo certantē spectastis, & contueri iussit. Optimum itaq; fore putauimus, ut & nos ad hoc spectaculū ueniremus, & uos unā conuocarem, tum ad spectandū, tum etiam si uultis de adoleſcentulorum educatione cōmuni consilio deliberandum. Hæc sunt quæ conferre uobiscum cupiebamus. Vestra nunc interest, tam de hac discenda sit necne consulere, quā de alijs siquam disciplinam uel studium adoleſcentis laude dignum habetis: tum de consilio quid facturi sitis, prædicere. NIC. Sententiam profecto uestram ō Lysimache & Melesia probo, & uobiscum unā inuestigare para-

tus

tus sum, similiterq; affectum hunc Lachetem existimo. LAC. Recte putas ō Nicia: profecto enim quod paulo ante referebat Lysimachus de suo & Melesia patre, quā aptissime dictum uidetur aduersus illos, & nos, & omnes quicunq; ciuilia tractant: nam, quod querebatur Lysimachus, illi tam filios quā cætera domestica negligunt. In his itaq; prope Lysimache loqueris. Quod autem nos ad consultandum de adoleſcentum institutione accerſis, Socratem autem istum non inuitas, admiror: primo quidem conciuē, deinde in eo crebro, quod uel disciplinam, uel studium iuuenū liberale, quale tu requiris, habet, occupatum. LYS. Quid ais Laches, Socrates hic talia unquam curauit? LAC. Et maxime quidem Lysimache. NIC. Ego quoq; huius rei non deterior quā Laches testis esse possum. Nuper enim hospite ad me deduxit erudiendi filij gratia Agathoclis discipulum Damonem, musica præceptorem, urbanum quidem uirum præ cæteris, atq; peritum nō in musica solum, sed etiam in cæteris facultatibus, quibus certe dignus fit ut eius disciplinæ consuetudinēq; adoleſcentes huiusmodi committantur. LYS. Haud amplius ō Socrates, Niciaq; & Laches, ego atq; æquales mei, iuniores cognoscimus, utpote qui nos domi ob æratem plurimum continemus. Verum si quid boni, ō Sophronisci filij, conciuui huic tuo consulere potes, consule. Decet enim: nam paternus nobis es amicus. Semper enim ego ac pater tuus familiares amiciq; fuimus, ac ille uita prius decessit, quā ulla inter nos simultas exoriretur. Mihi quoq; quodāmodo aures adhuc Socratis nomē circumsonat, quod hi pueri domi altercantes inuicem frequenter usurpant, celebrantq; summopere, quos ego nondum percontatus sum utrū Socratem Sophronisci filium dicant, an alium. Sed ō pueri dicite mihi, hic ne Socrates ille, quem adeo frequenter cōmemorare soletis? PVE. Ille proculdubio pater. LYS. Bene quidem per lunonem ō Socrates, quod patrem tuum imitando attollis uirorū optimū, & quod nobis propria tua erūt tibiq; nostra. LAC. Nē uirum hunc dimittas Lysimache: nam ego alibi ipsum quoq; animaduerti, non erga patrem tantum, uerum etiā erga patriā mirum in modum officiosum. Porro in ipsa apud Delum fuga, mecū unā pedem retulit. Idq; ratum habeas uelim, quod si ceteri similiter se gessissent, haud tantam perpessa fuisset ciuitas nostra ruinā. LYS. Optima hæc laus est ō Socrates, quæ tibi nunc à uiris fide dignis tribuitur, qui in istem laudandi & ipsi sunt, in quibus te laudant. Scito igitur me tua existimatione lætari, tibiq; summa beneuolentiā esse deuinctū existimato. Oportet ergo te primū ad nos accedere, domesticosq; ut decet cenſere. Quare posthac postquam nos inuicem agnouimus, ne aliter facias, imō beneuolentiā quadam domestica complectaris & nos & hos iuniores, ut mutua inter nos amicitia utrinq; seruetur, hæc sane & tu facies, & nos deinceps iterum in memoriā reuocabimus. Ad id autē quod inquirere cœpimus, quid dicitis: num conducere putatis adoleſcentibus ut armis pugnare perdiscant? SOC. Conabor equidem ō Lysimache, si quid potero de his consulere, & quæ postulas omnia facere: uerum par esse mihi uidetur, ut quum & iunior his, & ad hæc imperitior ipse sim, audiam primo quid ipsi sentiāt, discamq; ac si quid præter illorum sententias habuero, tunc demum tibi hisq; aperiam. Ac cur non ipse prior ō Nicia loqueris? NIC. Nihil prohibet Socrates. Videtur mihi peritia hæc passim prodesse iuuenibus, neq; in his immorandum, quibus iuuenes ocium nacti sese dare consueuerūt, sed eam facultatē comparare præstat, per quam habitus corporis robustus acquirat. Nulla enim alia exercitatione inferior hæc est, aut minus laboriosa. Decet præterea liberū hominē maxime exercitatio talis & equestris peritia. Nam in eo certamine cuius nos athlete sumus, & in his quorum nobis est certamen propositū, hi soli decertant, qui in eiusmodi belli instrumentis se exercēt. Conferet quinetiam peritia hæc in ipsa pugna, quoties in acie ordineq; certandū. Maxime uero tunc proderit, cum acies dissoluentur, & singulari certamine oportebit uel inſequi repugnantem, uel inuadentē repellere. Nuncq; sane qui hac facultatē instructus est, unī succumbet, forte uero nec etiam pluribus, immo hac passim exuperabit. Præterea alterius cuiusdam præclaræ disciplinæ facultas hæc desiderium affert. Quilibet enim cum didicerit armis pugnare, disciplinā circa ordinandas acies, quæ statim sequitur, affectabit: hæc autē assequutus, & circa hæc cupiditate gloriæ inflammatus, ad exercitus præfecturā se conferet, ac summam ad omnia quæ circa hæc uersantur instituta studiaq; præclara & cognitu usq; digna, sese prima illa ducente cōuertet. Adiciemus item quiddam non contemnendū, quod unūquemq; in prælio audentiorē fortio-

B 2 remq;

Pueros discere debere armorū disciplinam.

remque mirum in modum hæc facultas redderet. Neque illud insuper reticendum, quod si uis uideri possit, quod & aptiorem ibi uirum efficias, ubi maxime aptum promptumque conspici oportet. Ibidem certe ob ipsam dexteritatem hostibus terribilior apparebit. Mihi itaque o Lyfimache & operæ precium esse uidetur, ut hæc adolefcetes percipiant, & quam ob causam ita putem, exposui. Veruntamen libenter audirem, siquid præter hæc Laches uelit afferre.

Deprimuntur
rationibus
armorum
disciplina

L A C. Absurdus profecto sermo existimaretur o Nicia, si quis aliquam disciplinam diceret minime comparandam. Præstare enim uidetur scire omnia. Enim uero facultas hæc circa arma, si disciplina quædam est ut ferunt qui eam docent, & talis præterea qualem Nicia prædicat, discenda est. Sinautem disciplina non est, sed nos decipiunt qui hanc pollicentur, uel disciplina est quidem, sed haud multi precij, quid hanc discere necesse est? Hæc ut dicam ex eo fit, quod ut reor, si alicuius hæc esset precij, nunquam Lacedæmonios latuisset, quibus nihil aliud curæ est in omni uita, quam ita se in omnibus comparare, ut bello cæteros omnes exuperent. Quæ res si forte illos latet, non tam latuisset huius rei magistros, quod & Spartani armis summopere studeant, & quod qui propter artem in precio sit, & apud illos, & apud alios pecunias facile cumularet, sic quemadmodum tragœdiarum poeta apud nos honoratus. Nempe qui tragœdijs confidit suis, haud foris Atticam oberrat, per urbes alias ostentans, sed statim huc aduëtat, & sua non ab re ipsi uiris ostendit. Eos uero qui in armorum exercitatione uersantur, uideo Lacedæmonem putare quasi quoddam inaccessible templum, neque summo etiam pede ascendere unquam audere. Imò circumoberrant, & apud alios se potius iactant, præcipue inter illos, qui & ipsi se alijs multis in re militari inferiores esse confitentur. Præterea non paucis o Lyfimache generis huius hominibus interfui dimicantibus, & quales sint noui. Quamquam apud sese unicuique rem coniectare licet. Quasi enim dedita opera nullus unquam in bello illustris euasit eorum qui his ludis incubuerunt. Quamuis in cæteris omnibus proficiant maxime, qui se frequenter exercent, soli tamem hi præter cæteros ad hoc uoti impotes sunt, usque adeo infortunati uidentur. Etenim Stesileum hunc, quem uos mecum tantam in turba seie ostentantem contemplati estis, & mira nimium profitentem, alibi quandoque inspexi certius reuera seipsum haud sponte intuentibus demonstrantem. Nauis enim in qua uehebatur, onerariam quandam aggrediente, falce cuspidata pugnat, maxima quidem, maximus & ipse. Reliqua quidem uiri huius gesta haud digna auditu sunt, hoc tamen non est silentio prætereundum, quid contigerit ex tam miro uiri huius machinamento, qui telo falcem addidit. Eo siquidem dimicante falx se nauis fulcimentis implicuit. Trahebat autem Stesileus ut explicaret, neque poterat: nauis autem transibat, interea nauem cursu comitabatur hastam tenens: cum uero nauis nauem iam transiret, & is hastam tenens attraheretur, ad extremum teli manu deuenit. Risus ergo ac strepitus oneraria in nauis concitus ob Stesilei habitum, & ob id insuper quia lapide iuxta pedes eius in tabularum facto, quidam coegit ut hastam dimitteret. Tunc sane & illi qui triremi uehebantur haud ulterius risum continere potuerunt, cum cuspidatam illam falcem nauis suspensam intuerent. Forte alicuius hæc precij sunt, ut Nicias afferit, ueruntamen ea quibus interfui talia fuere. Quamobrem ut iam a principio dixi, siue disciplina hæc est, parum prodest: siue non est, sed simulant qui hanc profitentur, haud res studio digna uidetur. ita sane arbitror, si quis timidus facultatem hanc sequatur, audaciorem ob hanc effectum, clariorem fore quam fuerit. Sinautem fortis quispiam eam sectetur, obseruatum ab omnibus si parum quid aberret, magnas calumnias subiturum. Inuidiosa namque scientiæ huius professio. quocirca nisi uirtute mirum in modum cæteris præstet, qui hæc sibi scientiam uindicat, uitare non poterit quin ridiculus habeatur. Eiusmodi uidetur mihi Lyfimache huius disciplinæ studium. Oportet autem ut ab initio dicebam, summopere hunc Socratem obsecrare, ut circa propositam quaestionem pro sua ipse sententia consulat. L Y S. Rogo equidem Socrates. Nam arbitri cuiusdam sententiam consultatio hæc desiderat: si enim hi inuicem conuenissent, minus eiusmodi consultatione esset opus nunc: postquam uero Laches, ut cernis, & Nicias dissident, præstat audire nunc cuius ipse sententiæ potius suffrageris. S O C. Quid uero Lyfimache? hisce tu adhærebis si plures nostrum laudabunt? L Y S. Quidnam aliud quis agat o Socrates? S O C. Nunquid & tu Melesia similiter faceres? Ac si de exercitatione filij consultares, num pluribus nostrum fidem præstares, an potius illi qui sub perito exercitandi magistro didicisset, seque exercuisset? M E L. Illi merito

Stesileus
gladiator

rito Socrates. S O C. Ipsi itaque maiorem fidem adhiberes uni, quam nobis quatuor. M E L. Forsitan. S O C. Scientia enim, non multitudine iudicare quod recte est iudicandum oportet. M E L. Proculdubio. S O C. Nonne id in primis considerandum est, si quis inter nos peritus ea in re sit qua de nunc deliberamus: an non? & si quis talis inueniatur ei credendum sententia cæterorum postposita? Si nullus, alius quidam nobis inuestigandus? An exigua quadam de re nunc uos periclitare censetis tu & Lyfimachus, potius quam de uestrarum possessionum omnium preciosissima? Filij namque bene male ue institutis uniuersa domus paterna eodem modo gubernabitur, quo & filij affecti sunt. M E L. Vera loqueris. S O C. Quales filij, diligenter igitur huic rei inuigilandum. M E L. Valde. S O C. Quonam igitur pacto quod modo dicebam considerauissemus, si inuenire propositum fuisset quis nostrum sit certammodo maxime artificiosus? Nonne eum perscrutati essemus qui & didicit & exercuit? cuique uidelicet idonei huius rei præceptores extiterunt? M E L. Ita equidem arbitror. S O C. An non prius etiam quid illud sit, cuius præceptores indagaremus? M E L. Qui istuc ais? S O C. Sic clarius forte percipies: non uidetur inter nos principio constituisse quid illud sit de quo quaerimus, quis nostrum in eo maxime præstet, & huius gratia præceptores habuerit, quis non. N I C. Nonne quaerebamus o Socrates, utrum oporteat discere adolefcetes armis dimicare, necne? S O C. Ita profuso o Nicia, sed cum de oculorum medela querit aliquis adhibenda ne sit, an non, tunc de medela putas, an de oculis consultari? N I C. De oculis. S O C. Et quando quaeritur utrum frenum equo adhibendum necne, & quando, tunc non de freno, sed equo potius consultatur? N I C. Verum. S O C. Ut autem paucis comprehendam, quomodo quis aliquid alicuius gratia quaerit, de illo ipso consultatio est, cuius gratia aliud quaeritur, non de eo quod quaeritur alterius gratia. N I C. Necesse est. S O C. Oportet itaque consultorem examinare, utrum ad eam rem curandam peritus sit, cuius gratia in praesentia deliberamus. N I C. Omnino. S O C. An non dictum est de disciplina perquiri adolescentum animi gratia? N I C. Dictum. S O C. Ergo num quis nostrum curandorum animorum arte polleat, ualeatque eos sufficienter excolere, & præceptores eruditos habuerit, inquirendum est. N I C. Nunquam ne uidisti o Socrates quosdam sine præceptoribus in re quadam peritiores quam præceptoribus adhibitis euasisse? S O C. Vidi equidem Laches, quibus ipse tamen non crederes si se optimos artifices prædicarent, nisi opus aliquod artis illorum recte constructum & unum & plura monstraerint. N I C. Verum est quod dicis. S O C. Nos itaque decet o Laches & Nicia, postquam Lyfimachus atque Melesias ad consultandum de filijs conuocarunt, cupientes optimos illorum animos effici, si præceptores nos habuisse fatemur, eos ostendere qui & ipsi primum optimi fuerint, & multorum adolescentum animos erudiuerint, postea nos quoque docuerint. Vel si quis nostrum præceptorem habuisse neget, opera sua monstrare debet, in mediumque afferre quinam Atheniensium, uel hospitum, aut serui, aut liberi, diligentia ipsorum absque controuersia boni euaserint. Sinautem neutrum ostendere possumus, ut alios consultores adeant, iubere debemus, neque in amicorum filijs deprauandis id subire periculi, quo apud adolescentum domesticos accusationem maximam mereamur. Equidem o Lyfimache atque Melesia de me ipso in primis assero, nullum hac de re mihi magistrum extitisse: quanquam a tenera ætate semper rem hanc assidui. Veruntamen Sophistis mercedem soluere non ualeo, qui soli polliciti sunt bonum me & clarum efficere. Ipse uero proprio ingenio artem hanc inuenire etiam nunc minime possum, quam si Nicias hic uel Laches inuenit uel didicit, haud equidem admirabor. Etenim pecunijs magis abundant, ut ab alijs discere queant: & seniores sunt, ut iam inuenire potuerint. Videntur autem mihi ad erudiendum sufficere, neque enim tam intrepide de studijs iuueni commodis aut incommodis statuissent, nisi putassent satis sibi nota. Ac cætera equidem his credo, quod uero dissentiant admiratus sum. Atqui quemadmodum nuper Laches iubebat ne me dimitteres, sed percontareris, ita nunc ego uicissim te rogo iubeoque Lyfimache, ne Lachetem Niciamque dimittas, sed ab his scisciteris, dicens eis Socratem dixisse, rem se nec intelligere, nec diiudicare posse uter uestrum uera loquatur: quippe cum nec inuentor harum rerum ipse fuerit, neque ab alio docente ipse didicerit. Tu autem Laches ac Nicia dicite utique nobis, quem circa iuuenum educationem doctissimum conueneritis, & utrum discetes ab aliquo sciatis hæc, an ipsi potius inuētores sitis. Quod si didicistis, quis utriusque magister, qui ue alij artis eiusdem professores? Ut si minus uo-

Quales filij,
talis guber-
natio

Pulchra re-
gula in co-
gnoscendis
rebus, de qui-
bus agitur

bis ad hæc à reipublicæ negocijs superest ocrj, eos adæamus, persuadæamusq; uel mune-
ribus, uel gratia, uel utriq; , ut & nostrorum & uestrorum filiorum curam suscipiant, ne
improbi facti maioribus suis dedecori sint. Sin autem ipsi uos hoc inuenistis, adducite in
medium siquos forte alios diligentia uestra ex prauis bonos clarosq; homines reddideri-
tis. Enim uero si nunc primum docere incipitis, animaduertendum est non Carem quen-
dam mercede conductum, sed & uestros & amicorum filios in discrimen uos ducere: &
profecto, ut habet prouerbium, In dolio figurariam experiri. Dicite itaq; , quid ex his ad-
esse & competere uobis asseritis negatis ue: Hæc tu ab his sciscitare Lyfimache, neq; eos
dimittas prius quam respondeant. LYS. Probe loqui Socrates, ô uiri, & mihi uidetur. Si
ergo uobis gratum futurum est, ô Nicia atq; Laches, interrogantibus respondere, ipsi ui-
deritis: mihi certe & huic Melesia gratum, si uelitis omnia quæ interrogat Socrates, ra-
tione percurrere. Etenim statim à principio dixi idcirco ad consultandum uos adhibitos
esse, quod cogitata uobis hæc iam, ut decēs est, arbitraremur: præsertim cum filios habea-
tis ut nos ea ferme in ætate iam constitutos, in qua de erudiendo sit cogitandum. Si ergo
nihil prohibet, dicite obsecro, unaq; cum Socrate hoc considerate, & reddentes, & acci-
pientes inuicem rationem. Recte namq; & hoc hic dicebat, de maxima quadam rerum
omnium nostrarum in præsentia nos deliberare. Videte itaq; utrum sic agendū existime-
tis. NIC. Videris certe mihi Lyfimache Socratem ex patre tantum cognoscere, neq; cum
eo unquam consuetudinem habuisse, nisi forte dum esset puer, patrem sequutus aliquan-
do uel in templo, uel alio populari conuentu tibi adhæserit. Virum autem hunc factum
nondum, ut apparet, es allocutus. LYS. Cur ô Nicia? NIC. Ignorare uideris quod quicun-
que sermone quasi genere propinquat Socrati, illiq; disputans hæret, licet de alio quo-
quam cœperit disputare, cogitur tandem Socratis uerbis adductus suæ uitæ redderati-
onem, quæ sit præsentis, quæ antea actæ ipsius uitæ cōditio. Et postquam in hæc incidit,
non prius eum dimittit Socrates, quam cuncta hæc sufficiēter examinauerit. Ego aut hoc
familiariter usus sum, ac necessarium esse cognosco huius ex uerbis hæc perpeti, ac quod
nunc mihi hoc subeundum sit non ignoro. Delectat me admodum huius, ô Lyfimache,
consuetudo. Neq; enim obesse puto ut in memoriam reducatur, si quid non recte uel fe-
cerimus uel faciamus. Immo uero necesse est eum qui hæc non refugit, cautiorem in po-
sterum fieri, existimantem secundum illud Solonis tam diu discendum quam diu uiuitur,
neq; sperandum à senectute mentem nobis datum iri. Mihi itaq; nec insuetum est, nec in-
iucundum à Socrate hoc examinari. Atqui iam pridem id sciebam, sermonem nobis non
de pueris præsentem Socrate, sed de nobis ipsis futurum. Quamobrem nihil prohibet, quo
minus cum Socrate utcunq; uult ipse, differam. Verum considera quo pacto Laches er-
ga hæc affectus sit. LAC. Simpliciter equidem Nicia erga sermones afficior, immo uero
si uis dupliciter. Porro uerborum studiosus uideri cuiquam possem, & aliquando contra.
Nam quoties de uirtute, uel de sapientia quadam aliquem audio disputantem reuera ui-
rum dignumq; sermonibus ipsis, mira quadam afficior uoluptate, contemplans dicētem
simul ac dicta quam congrua inter se & consona sint. Atq; hic profecto uir musicus esse
mihi uidetur, harmoniam suauissimam modulatus, non lyram, neq; iocularia quædam in-
strumenta, sed uitam reuera contemperans concordia uerborum & operum, concinen-
tem secundum Doricam uidelicet melodiam, non Ionicam, aut Phrygiam, aut Lydiam,
sed eā certe quæ sola Græca est harmonia. Talis itaq; uir mirifice suis me uerbis delectat,
facitq; ut uerborum auditor esse uidear: tanta attentione dicta illius accipio. Quisquis au-
tem agit contra, meas offendit aures, & quo loqui uidetur ornatiùs, eo magis facit ut ui-
dear à sermonibus abhorrere. Socratis quidem uerba nondum expertus sum, opera cer-
te quandoq; mihi compertum est, hunc præclaris sermonibus, omniq; libertate loquen-
di dignum esse. Si ergo & hoc habet, cum eo plane consentio, atque libentissime ab eius-
modi uiro examinabor, neque molestum mihi erit ab eo aliquid discere. Atqui & Soloni
(isthuc modo adijci patiat) concedo, nempe à bonis uiris duntaxat multa senescens di-
scere uolo. Hoc igitur sit mihi concessum, ipsum præceptorem bonum esse, ne forte dum
inuitus discō, indocilis esse uidear. neq; mihi curæ est, utrum sit præceptor iunior, uel non
dum opinione hominum clarus, uel aliud tale quid habeat. Tibi igitur prædico Socra-
tes, ut me quomodocunq; uis, & doceas, & redarguas, & discas quod ipse nouerim
Si

Cōmēdatio
Socratis

Solonis
præceptum

Sic certe erga te affectus sum ex eo die, quo mecum subijsti discrimen, tuæq; uirtutis feci
sti periculum, specimen tale præbens, quale exhibere debet quisquis iuste periculum est
facturus. Dicas ergo quod lubet, nihil ætatem nostram ueritus. SOC. Ergo incusare uos
non poterimus, quasi minus ad confidendū inuestigandumq; paratos. LYS. Sed nos cer-
te ô Socrates. Vnum enim ego te nostrum reputo. Cogita pro me adolescentum gratia,
quod ab ijs quærere nos oporteat, cumq; his differendo consulta: nam mihi quidem mul-
ta memoria propter senium exciderunt, ex his quæ perquirere statueram. Nec eorum sa-
ne quæ audiam, si qui alij sermones interuenerint, meminero satis. Quapropter uos inui-
cem quæ proposuimus, percurrite: ego uero audiam, & cum audiuerō, unā cum hoc Me-
lesia quicquid statueritis, peragam. SOC. Ô Nicia atq; Laches, Lyfimacho Melesiaq; pa-
rendum. Quæ igitur supra inuestigare contendimus, uidelicet quinam præceptores no-
bis disciplinæ talis extiterint, uel quos alios ipsi nos meliores fecerim, forte nihil obesset
inter nos ipsos examinare. Verum eiusmodi quædam consideratio eodem recidet, immo
perindē erit, ut à principio. Nam si de aliquo quocunq; tandem compertū nobis sit, quod
id præsens alicui melius efficiat cui sit præsens, tum si hoc illi admouere possemus, etiam
illud ipsum quo de consilium caperetur, quo quis pacto quāfacillime sibi acquireret, in-
telligeremus. Forte non intelligitis, uerum sic facilius comprehendetis. Si sciremus quod
uisus oculis præsens meliores illos facit quibus adest, rursusq; possemus oculis ipsum ad-
hibere, patet quod etiam quid ipse uisus sit, cognosceremus. De quo aliquando consultan-
dum nobis esset, qua ratione quāfacillime & cōmodissime ipsum quis comparet. Si enim
id ipsum nobis ignotum esset quid uisus, quid auditus sit, nunquā idonei consultores me-
dicinæ circa oculos aures ue essemus, inuestigātes quomodo optime quis uisum auditūq;
recuperet. LAC. Vera narras ô Socrates. SOC. Nōne hi nos in præsentia ô Laches, ele-
gerunt consultaturos qua ratione uirtus animis filiorū suorum adhibita eos meliores effi-
ciat? LAC. Profecto. SOC. Nōne igitur constare id oportet, uidelicet quid ipsa uirtus sit
intelligere? Si enim quid uirtus sit, penitus ignoremus, quo pacto consulere cuiquam po-
terimus, uiamq; optimam & facillimam ad uirtutem ostendere? LAC. Nullo modo ô So-
crates. SOC. Fatemur ne Laches, quid uirtus sit, intelligere? LAC. Fatemur certe. SOC.
Si intelligimus, certe quid sit etiam exprimere possumus. LAC. Nihil prohibet. SOC.
Haud tamen quid uniuersa sit uirtus, statim uir optime, perquiramus. Maius namque id
opus. Sed de parte primum aliqua uideamus, utrum satis nobis pateat, atque hunc in mō-
dum facilius nobis erit inuestigatio. LAC. Vtcunq; placet, agamus. SOC. Quam itaq; po-
tissimum uirtutis partem eliciemus? an uidelicet eam ad quam ipsa armorum disciplina
spectare uidetur? Videtur autem multis ad fortitudinem, nōne? LAC. Et maxime qui-
dem. SOC. Primum ergo quid fortitudo sit, ô Laches, aperire conemur: deinde inuestiga-
bimus quo pacto ab adolescentibus, quoad exercitatione & doctrina fieri potest, compa-
retur. Quapropter annitere quid fortitudo sit, nobis exponere. LAC. Haud dictu diffi-
cile istud ô Socrates. Certo scito illum esse fortem, qui ordinem seruans in oppugnandis
hostibus instat, nec refugit. SOC. Bene loqueris Laches. Sed ego forsitan cum uerbis ob-
scurioribus te rogarem, causam dedi ut aliud responderis, quam quod interrogans ipse
senserim. LAC. Qua ratione id ais Socrates? SOC. Explicabo si potero. Fortis utiq; est,
quem dicis, quicunq; ordinem non deserens aduersus hostes pugnat. LAC. Hunc ipsum
dico. SOC. Atqui & ego. Sed nunquid & ille qui non permanens, sed fugiens pugnat?
LAC. Quomodo fugiens? SOC. Quemadmodum Scythæ dicuntur non minus fugien-
do quam insequendo pugnare. Vnde & Homerus equos Æneæ laudans ait, celerrime
hinc & illinc persequi atque fugere: Æneamq; ipsum similiter ab ipsa metuendi scientia
quandoq; laudauit, dixitq; illum esse metuendi fugiendiq; peritum. LAC. Et recte qui-
dem ô Socrates: nam de curribus loquebatur, tu uero de Scytharum equitibus loqueris.
equites sane illorum sic dimicant: armaturæ autem Græcæ periti, quemadmodum ipse
dicebam. SOC. Præter Lacedæmonios fortasse ô Laches. Nempe Lacedæmonios aiunt in
Plateis, cum in scutiferos incidissent, non sustinuisse primum illorum impetum, neq; per-
stitisse, sed fugisse potius. Postquam uero Persarum solutæ sunt acies, se equitum mōre
conuertisse, atq; ea pugna uictores euasisse. LAC. Vera narras. SOC. Merito ergo dice-
bam, ex eo quod ego nō pro re interrogassem, factū esse, ut tu quoq; nō recte respōderis.

Enumeratio fit ut simpliciter de fortitudine quaratur

Definitio uel locitatis

Fortitudinis definitio mala

Interrogare enim uolebam, non solum de ijs qui circa leuem armaturam fortes sunt, sed etiam de equitibus, de quibus omnibus simpliciter in quouis belli genere fortibus, neque in terra duntaxat, sed in maritimis tempestatibus, imò etiam de ijs quicunque aduersus morbos uel inopiam uel ciuilia negocia fortes sunt. Neque de his tantum qui aduersus dolores metus uel constantes sunt, sed de illis etiam qui contra uoluptates concupiscentiasque pugnare fortiter possunt, siue persistentes, siue etiam tergiuersantes. Sunt namque & in hisce rebus ò Laches, fortes nonnulli. L A C. Et maxime quidem ò Socrates. S O C. Nonne omnes hi fortes sunt? Veruntamen partim circa uoluptates, partim circa dolores, partim circa cupiditates, partim circa timores fortitudinē possident: & qui timidi sunt, circa eadem, ut arbitror, timidi. L A C. Sic est omnino. S O C. Quid sit utrumque horum interrogabam. Rursus itaque pro uiribus exprime quid ipsa fortitudo sit, que in his omnibus eadē reperit. Nondū intelligis? L A C. Non satis. S O C. Dico autem perinde ac si interrogassem, quid sit ipsa uelocitas, quæ currendo citharamque pulsando, & loquendo, & discendo, cæterisque permultis in rebus nobis adest: quam quidem, ut dictu dignum est, uel in manuum, uel pedum, uel oris uocisque, uel intelligentiæ motibus possidemus. Nonne & tu similiter dicis? L A C. Prorsus. S O C. Ergo si quis me percontet, ò Socrates, quid esse dicis istud quod in omnibus uelocitatem nominas: responderem utique uim breui in tempore multa peragentem, tam circa uocem quam cursum, ac cætera omnia mihi uideri. L A C. Recte. S O C. Conare igitur & tu Laches fortitudinem similiter definire, quænam ipsa potentia sit in uoluptate, doloreque, & omnibus quibus cõuenire modo dicebamus, eadem fortitudo per singula nominata. L A C. Vide mihi fortitudo tolerantia quædam animi esse, si quod per omnia fortitudini conuenit, dicendū. S O C. Dicendum profecto, si nobis ipsi ad interrogata respõdeamus. Arbitror autem non quamlibet tolerantiam fortitudinē te putare. Quod hinc sane conijcio. Hoc ferme cognosco Laches, te pulchrū quiddam fortitudinē esse putare. L A C. Imò certe pulcherrimum. S O C. Nonne ea tolerantia quam prudentia comitat, & pulchra est & bona? L A C. Omnino. S O C. Ea uero quæ imprudentia, nonne contra damnosa ac noxia? L A C. Nempe. S O C. Pulchrū ne ipse uocabis quod tale sit, damnosum ac noxiū? L A C. Nefas istud ò Socrates. S O C. Non ergo tolerantiam eiusmodi fortitudinem nuncupabis, quandoquidem haud pulchra est, quum tamen fortitudo ipsa sit pulchra. L A C. Vera loqueris. S O C. Prudens itaque tolerantia secundum orationē tuam est fortitudo. L A C. Vide. S O C. Videamus ergo quænam tolerantia, & qua in re prudens, sit fortitudo, nunquid ad omnia tum magna, tum parua: ueluti si quis toleret, dum prudenter argentū erogat, cognoscens ex hoc sumptu se lucraturum, hunc ne fortem dices? L A C. Nequaquam. S O C. An uero si quis medicus, cum filius eius, uel alius cuius pulmonis angustia grauatus, potū dari cibumque petit, toleret, neque flectatur? L A C. Neque tolerantiam hanc fortitudinē appellabo. S O C. At uero in bello tolerantem uirum promptumque ad pugnam, qui prudenter singulis circumspicis præuideat & auxilia affutura, & aduersus pauciores debilioresque sibi pugnantium, tum loco comodiorē uteretur, uirum ne, inquam, tali cum prouidentia & apparatu tolerantem, fortiores dices eo qui in contrario quodam exercitu constat ac tolerat? L A C. Imò uero hunc qui in contrario Socrates. S O C. Imprudentior tamen est huius quam illius alterius tolerantia. L A C. Vera loqueris. S O C. Ergo & hominem equestri scientia præditū, & in equestri certamine tolerantē, minus fortē dices eo qui expers huius scientiæ tolerat? L A C. Mihi quidem ita uidetur. S O C. Atqui & illum præterea qui sciens funda iacere, arcumque intendere, uel aliud quoduis toleret, minus fortem? L A C. Omnino. S O C. Item quicunque sine arte natandi in puteū descendentes, eo in opere tolerare ac persistere audent, uel in alio quouis opere sine arte, eos tu fortiores dices, ijs qui sunt illarum artium eruditis? L A C. Quid aliud quis dixerit Socrates? S O C. Nihil, si modo ita quis putet. L A C. Puto equidē. S O C. Attamen imprudentius hi pericula subeunt tolerantique, quam illi qui arte hæc aggrediunt. L A C. Vident. S O C. Nonne supra turpis ac noxia nobis audacia tolerantiaque imprudens apparuit. L A C. Maxime. S O C. Constabat autem fortitudinē pulchrū aliquid esse. L A C. Constabat plane. S O C. Nunc rursus concessimus turpem illam imprudentemque tolerantiam fortitudinē esse. L A C. Sic apparuit. S O C. Recte ne loqui tibi uidemur? L A C. Mihi uero minime per louē, ò Socrates. S O C. Non ergo secundū Doricam harmoniam, ut uerbis tuis utar, ego ac tu modo cõcinimus. nã opera nostris uerbis non consonant.

Re

Re quidem ipsa dicet aliquis fortitudinis nos esse participes, uerbis autem minime, ut arbitror, si nos in presentia audiuerit disputantes. L A C. Verissima narras. S O C. Videtur tibi pulchrū esse ut sic affecti simus? L A C. Nequaquam. S O C. Vis ne sermoni quem induximus, hoc saltem credamus pareamusque? L A C. Quidnam, & cui potissimum? S O C. Sermoni inquam, tolerare iubenti. Si ergo tibi placet, & nos in hac ipsa quæstione conitemus toleremusque, ne ipsa nos fortitudo derideat, quod minus fortiter ipsam inuestigemus, si sæpenumero tolerantia ipsa constantiaque fortitudo est. L A C. Ego quidem ò Socrates, sum ad perseverandum paratus, quamuis insueti mihi sermones sint: sed quidam me aduersus superiora contendendi instigat ardor, ac nimium ægre fero, si usque adeo ineptus sum ad ea quæ sentio proferenda. Nempe mihi uideor quid fortitudo sit, intelligere, nescio tamen quo pacto pauloante me subterfugerit, ut quid ipsa sit uerbis cõplecti nequiverim. S O C. Nonne bonum uenatorem decet amice explorando discurrere, & sagaciter insequi, neque ignaue desistere? L A C. Decet profecto. S O C. Vis itaque Niciam istum ad uenationē hanc inuitemus, si quo pacto is nobis sit sagacior? L A C. Quid ni uelim? S O C. Age Nicia, amicis tuis sermonum fluctu nutantibus subueni, uacillantibusque siquam uim habes, accurre. Cernis quantum nostra deficient, ac dubia sint. Tu ergo explicans quid esse fortitudinē putes, ambiguitatem solve, tuamque sententiam ratione confirma. N I C. Videmini ò Socrates, mihi iam diu non recte fortitudinem definisse. Eius porro sententiæ quæ recte abs te inductam quandoque audiui, nullam facitis mentionem. S O C. Cuiusnam sententiæ Nicia? N I C. Sæpenumero ex te audiui, quemlibet ad ea idoneum esse, in quibus sapit: in idoneū, in quibus est indoctus. S O C. Vera per louem refers ò Nicia. N I C. Nonne igitur si fortis uir bonus est, est & sapiens? S O C. Audis Laches? L A C. Audio equidē, sed quid dicat, non satis intelligo. S O C. At ego mihi intelligere uideor. Opinor enim hunc sapientiam quamdam, fortitudinē dicere. L A C. Quam sapientiam Socrates? S O C. Nonne ab hoc istud quæris? L A C. Certe. S O C. Age Nicia, huic declara, qualis sapientia secundum orationē tuam sit fortitudo, neque enim tibicinaria. N I C. Non. S O C. Neque etiam citharistria. N I C. Haud equidem. S O C. At uero quænam tandem, & cuius rei scientia? L A C. Recte admodum interrogas illum ò Socrates: ideoque exponat quam sapientiam esse dicat. N I C. Scientiam metuendarum rerum, & non metuendarum tam in bello quam in cæteris omnibus. L A C. Quam absurde hic ò Socrates, loquitur. S O C. Quam obrem ita dicis Laches? L A C. Quia diuersa est à fortitudine sapientia. S O C. Non dicit Nicias. L A C. Non hercle, & idcirco delirat. S O C. Quin doceamus illum, omittis cõsilijs. N I C. At cupit Laches is ò Socrates, me tanquam nihil dicentem redargui, postquam ita haud ei pridem hoc ipsum accidit. L A C. Absque dubio Nicia, idque conabor ostendere. nihil enim dicis. Nonne in morbis medici metuenda cognoscunt: an uidetur tibi fortes ista cognoscere: uel tu medicos fortes uocas? N I C. Minime. L A C. Neque agricultores, ut arbitror, licet hi in agris colendis quæ sint metuenda, cognoscant. Quinetiam artifices alij quæ audere decet, & quæ metuere suis in artibus, sciunt, qui nihil magis fortes sunt. S O C. Quid tibi dicere Laches uidetur ò Nicia? N I C. Aliquid certe dicit, non tamē uerū. S O C. Quare? N I C. Quoniam medicos arbitratur ulterius quicquam nosse circa ægros, præter id quod ægrum noxiūque, uel quod sanum & salubre. Ipsi uero hoc duntaxat intelligunt. Vtrum uero extimescendū, malumque alicui sit esse sanum potius quam ægrotare, censes hoc ò Laches, medicos intelligere? An non putas præstare nonnullis ex morbo non conualescere quam conualescere? Dic enim, tu ne asseris omnibus præstare ut uiuant, nec multis conducere mortē? L A C. Hoc equidem potius. N I C. Quibus mori præstat eadem metuenda, malaque existimas, quæ & illis quibus uiuere? L A C. Nequaquam. N I C. Harum uero rerum iudicium medico tribuis: uel alteri cuidam artifice præterquam metuenda & non metuenda intelligenti, quem ego fortem uoco? S O C. Aduertis ne Laches, quid iste loquat? L A C. Aduerto equidē, quod uates fortes nuncupat. Nam quis alius norit quibus mori præstat quam uiuere? Atqui ò Nicia, utrum fateris uatem esse te, uel neque uatem, neque fortem? N I C. Nunquid uatis officium putas, quatenus cedendū, quatenus audendum sit, dignoscere? L A C. Puto equidē: nam cuius sit præterea? N I C. Eius plane quæ ipse dico, multo magis uir optime. Quippe ad uatem spectat solum futurorum portenta signaque prænoscere, siue mors cuius imminet, siue morbus: seu iactura rerum, uel uictoria, uel clades in bello, aut alio quouis certamine. Quid autem ex his cuiusque, aut pati, aut non pati præstat,

Frequens in ore Socratis sententia de omni uirtute & bonitate

cur

cur uates potius quam quiuis alius iudicabit? L A C. Nescio quid iste sibi uelit Socrates. neque enim uatem, neque medicum, neque alium quempiam declarat, quem fortem esse dicat, nisi forte deum quendam esse ipsum dixerit. Mihi quidem uidetur Nicias ingenue fateri nolle, se nihil dicere, sursum uero deorsumque fertur, & ignorantiam suam abscondit. Enim uero & nos paulo ante, ego scilicet ac tu Socrates, tergiuersari similiter poteramus, si dissimulare uoluissimus, adeo ut non uideremur nobis ipsis contraria loqui. Si igitur in iudicio nobis esset perorandum, deceret quodammodo hoc efficere. Nunc autem quid opus est in hoc coetu frustra se uerbis ornare? S O C R. Nihil ut mihi uidetur, Laches. Sed uideamus ne forte Nicias aliquid se dicere putet, neque uerborum gratia haec dicat. Quare ab ipso planius sciscitemur, quid sentiat: ac si quid ueri afferre uidetur, assentiamur: sin minus, docebimus. L A C. Ipse, si uis, interroga Socrates. Ego enim satis percontatus sum. S O C. Nihil prohibet. Communis enim & mihi & tibi erit interrogatio. L A C. Omnino quidem. S O C. Dic mihi o Nicias, imo dic nobis: nam & mihi & Lacheti quaestio haec est communis: fortitudinem esse dicis metuendorum & non metuendorum scientiam? N I C. Equidem. S O C. Hoc autem dignoscere non cuiuslibet uiri opus esse, postquam neque medicus, neque uates hoc sciet, neque fortis est nisi hanc ipsam scientiam sit adeptus? An non ita dicebas? N I C. Ita prorsus. S O C. Quare, ut prouerbio dicitur, Non sus hoc quiuis norit, neque fortis erit. N I C. Non certe, ut mihi uidetur. S O C. Constat utique Nicias, quod neque Crommyonia suam fortem fuisse credis. Neque iocandi gratia haec dico, uerum arbitror eum qui ita loquitur, nullius bruti admittere, fortitudinem, neque concedere brutum aliquod adeo sapiens esse, ut quae per paucos homines propter difficultatem cognoscunt, ea leo, uel leopardus, uel aper aliquis nouerit: sed necesse est illum qui ita ut tu fortitudinem definierit, dicere leonem, ceruum, taurum ac simiam, ad fortitudinem eque omnia natura esse instituta. L A C. Per deos recte loqueris Socrates, idque nobis o Nicias, reuera declara: utrum sapientiores nobis has feras esse dicas, quas omnes fortes esse fatemur: uel contra omnium opinionem, fortes esse negare audeas. N I C. Equidem Laches, neque bruta fortia uoco, neque aliud quicquam ob inscientiam terribilium nihil formidans, intrepidumque & fatuum. An pueros omnes fortes uocare me putas, qui ob inscientiam nihil metuunt? Arbitror equidem intrepidum non idem esse ac forte. Nam fortitudinem & prouidentiam in paucis admodum reperiri existimo: ferocitatem uero & audaciam metu carentem, omni absque prouidentia, in multis & uiris & mulieribus, puerisque & feris. Quae igitur & tu & alij multi fortia nominatis, ego ferocia nuncupo: fortia uero quae prudenter discernunt, quae audacia, & quae metu sint digna. L A C. Vides o Socrates, quam belle hic uir, ut putat ipse, se uerbis ornat. Eos autem fortitudinis munere priuare contendit, quos alij omnes fortes esse consentiunt. S O C. Ego uero nequaquam o Laches, sed bono animo esto. Aio enim te & Lamachum sapientes esse, si fortes estis, & alios insuper multos Atheniensium. L A C. Nihil aduersus haec inferam, etiam si quid ualeam, ne me reuera calumniatorem quendam maledicum esse dicas. S O C. Ne dicas o Laches: haud enim aduertisse uideris hunc a Damone amico nostro eiusmodi sapientiam accepisse. Damon autem Prodicus est admodum studiosus. Prodicus uero praesophistis ceteris mirus in explicanda distinguendaque nominum uis fertur. L A C. Profecto his studiis se extollere Socrates magis sophistam decet, quam uirum publicis muneribus fungentem. S O C. Decet eum Laches qui res maximas gerit, maximam quoque habere prudentiam: inquirendum uero nunc censeo ad quid potissimum significandum Nicias fortitudinis nomen instituit. L A C. Tu ipse perquire haec Socrates. S O C. Efficiam uir optime: ne tamen putes ex communi te disputatione excludi, etiam tu mentem adhibe, & nobiscum dicenda considera. L A C. Esto ita, si ita agendum uidetur. S O C. Imo certe uidetur. Tu autem Nicias, dic nobis rursus ab initio. Scis enim principio sermonis fortitudinem nos ueluti quandam uirtutis partem considerauisse? N I C. Equidem. S O C R. Nonne & tu quod supra est inductum, ut partem aliquam respondisti, tanquam sint & partes aliae, cunctae tamen uirtutis nomine nuncupentur? N I C. Quid nisi? S O C. An tu easdem quas ego partes nominas? Nam ego quidem praeter fortitudinem, temperantiam iustitiamque, & talia quaedam nomino. num tu quoque? N I C. Ego quoque. S O C. Attende iam. haec enim admittimus. De his autem quae metu digna terribiliaque sunt, & de his quae audacia digna sunt, deinceps consideremus, ne forte tu alia esse putes, alia quoque nos putemus. Quae enim nos dicimus, exponemus. Tu uero si dissentis, doce.

Arbi

Arbitramur terribilia esse quae metum incutiunt: audenda, quae metum nullum obijciunt. Metum uero inferunt non praeterita mala, non praesentia, sed quae expectantur. Metum siquidem futuri mali expectationem uocamus. An non & tu idem sentis o Laches? L A C. Et maxime quidem Socrates. S O C. Audis o Nicias, terribilia metuendaque futura mala nos dicere: audenda, futura bona uel certe non mala. Tu ne ita de his, an aliter sentis? N I C. Ita certe. S O C. Horum scientiam fortitudinem uocas? N I C. Prorsus. S O C. Videamus praeterea utrum & in hoc tertio nobiscum sentias. N I C. Quid istud? S O C. Dicam equidem. Mihi sane atque huic uidetur, quorumcunque scientia aliqua est, non aliam scientiam esse praeteritorum ut facta sunt, aliam praesentium ut fiunt, aliam futurorum ut optime fieri possint, sed eiusdem scientiae opus esse haec omnia nosse. Quemadmodum circa sanum & salubre per omne tempus non alia scientia, una medicina excepta, prospicit quae fiunt, quae facta sunt, quae fient, quo pacto fiant, & circa illa quae terra nascunt, agricultura se similiter habet. Quinetiam in bello uos ipsi testes eritis, rem militarem subtiliter & alia omnia & futura prospicere. neque enim subijci illam uaticinio uultis, sed praesens potius, utpote acutius quae in bello fiunt, quae uel futura sunt praesident. Atqui & lex ita statuit, non uatem praefecto exercitus dominari, sed praefectum exercitus uati praesens. Asseremus haec o Laches? L A C. Asseremus. S O C. An tu nobis consentis o Nicias, ad eandem scientiam pertinere, eadem ut praeterita, ut praesentia, ut futura sunt cognoscere? N I C. Equidem: nam ita mihi uidetur o Socrates. S O C. Nonne uir optime, fortitudo scientia est metuendorum contrariorumque, ut ipse praedicas? N I C. Est utique. S O C. Constitit autem ea quae metuimus, futura mala: quae uero audemus, futura bona esse. N I C. Plane. S O C. Eadem uero scientia est earundem rerum praeteritarum, praesentiumque, & futurarum. N I C. Vera haec sunt. S O C. Non solum igitur metuendorum contrariorumque fortitudo scientia est, neque enim futura duntaxat bona mala uel intelligit, uerum etiam praesentia praeteritaque, & omnia simpliciter ut aliae scientiae prospicit. N I C. Ita uidetur. S O C. Partem itaque tertiam fortitudinis nobis Nicias respondisti, quanquam nos quid uniuersa fortitudo sit interrogauimus. Enim uero ut uidetur in praesentia secundum orationem tuam, non modo metuendorum contrariorumque fortitudo scientia est, sed bonorum omnium atque malorum, omniumque simpliciter quomodolibet sese habentium. Sic ne modo, an aliter iudicas Nicias? N I C. Ita mihi uidetur o Socrates. S O C R. Putas o beate uir, huic aliquam deesse uirtutem, qui norit bona omnia prorsus ut affecta sunt, fiuntque & fient, mala uel similiter? Eumque uirum indigere temperantia & iustitia putas sanctitate uel, cui soli competit ut tam diuina quam humana bona & mala prudenter intelligat, deuitet haec, apprehendat illa, qui recte cum omnibus uiuere norit? N I C. Vera loqui uideris o Socrates. S O C. Quod ergo abs te inductum est Nicias, non pars uirtutis, sed uniuersa uirtus est. N I C. Apparet. S O C R. Veruntamen fortitudinem diximus partem aliquam esse uirtutis. N I C. Diximus plane. S O C. Quod uero nunc dicis, non apparet. N I C. Non. S O C. Non ergo inuenimus Nicias, quid ipsa sit fortitudo. N I C. Non uidemur. L A C. Atqui rebar o amice Nicias inuenturum te, postquam me Socrati respondentem despiciebas. Ideoque sperabam te ex Damonis sapientia haec nobis declaraturum. N I C. Belle facis o Laches, qui fortiter contemnis, quod rudis disputationis huius sis: solum uero id curas, utrum ego quoque talis uidear, neque quicquam interesse censes, modo rerum illarum nihil uterque intelligamus, quas scire quisque debet qui esse aliquis uult. Uideris ergo reuera humanum quiddam pati, quod non in te ipsum, sed in alios respicias. Ego autem arbitror a me de his rebus esse tolerabiliter dictum. Siquid uero minus est, posthac cum Damone ipso corrigam, quem tu quum nunquam uideris, existimas deridendum: haec porro cum alijs, ubi solide affectus fuero, etiam te citra inuidiam docebo. Nam hac maxime indigere disciplina uideris. L A C. Sapiens quidem es o Nicias, ueruntamen Lyfimacho huic & Melesiae consulo, ut studium meum ac tuum circa filiorum eruditionem non exigant, sed Socratem hunc, quemadmodum principio dixi, ne negligant. Ego quoque si mihi adulti essent filij, idem fecissem. N I C. Enim uero & ipse censeo, si modo uelit Socrates curam adolescentium suscipere, alium neminem esse quaerendum. Nempe Niceratum huic libentissime commendarem si ipse acciperet. Verum quoties de hoc uerba ei facio, alios quosdam ostendit, ipse recusat. Experire ergo Lysimache, num Socrates tibi magis obtemperet. L Y S. Par est o Nicias: quandoquidem & ipse multa uicissim in eum conferre paratus sum, quae alijs non multis sane facerem.

quid

Prouerbiū.
uide Plutar.
in Theseo

quid ais ô Socrates? Morem ne geras, curabisq; ut optimi adolescentes euadant? S O C R. Durum certe id esset Lysimache, si quis eiusmodi curam renueret. quapropter si ego in superiori disputatione sapiens apparuissem, hi autem insciji, merito ad hoc opus ipse precipue uocandus essem. Cum uero in eadem dubitatione hareamus, quis nostrum potius eligatur? Mihi quidem nullus precipue eligendus esse uidetur. Ceterum cum ita hæc se habeant, uidete num recte nobis consulam. Oportere ô uiri existimo, (nam nihil horum efferi uolo) in cōmune omnes inuicem quærere, primum quidem nobis ipsis optimum præceptorem, egemus enim: deinde adolescentibus, neq; pecunijs, neq; ullis alijs rebus parcentes. Ita uero uiuere ut nunc uiuimus, & filios ita curare, non consulo. Siquis autem nos irriserit, quod tam grandes natu præceptoris ludum ingredi statuamus, Homeri illud obijciendum. Ait enim uiro egeno uerecundiam nihil conducere. Quamobrem spretis omnibus detractorum uerbis, communem nostri adolescentumq; curam suscipiamus. L Y S. Placent mihi quæ dicis Socrates, statuoq; quo senior sum, eo studiosius unâ cum adolescentibus discere. Sed heus tu. Cras prima lucē domum uenito, ac ne negligito, ut de his rebus consilium ineamus. Nam hodiernus iam soluendus est cœtus. S O C R. Efficiam quod iubes Lysimache; & si deus uoluerit, cras ad te ueniam.

Homeri dictum, Viro egeno uerecundiam non conferre

CLITIPHO PLATONIS, VEL EXHOR-

TATORIVS, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO FLOrentino, ad Petrum Medicen uirum clarissimum.

DE MIDIATI DIALOGI PERSONAE.
SOCRATES, CLITIPHO.

Occasio dialogi huius, reliqua desiderantur

NUPER mihi retulit quidam, Clitiphonē Aristonymi filium loquētem cum Lysia, Socratis quidem consuetudinem uituperare, Thrasymachi uero laudare magnopere solitum. CLIT. Quisquis ille ô Socrates fuerit, haud recte narrauit, quæ de te cum Lysia sum locutus. Nam in quibusdam laudauit te, in quibusdam minime. Postquam uero succenses mihi, quanquã dissimulas quasi nihil cures, libentissime ego ipse tibi illa referam, præsertim cum soli simus, ne adeo te despici putes. Fortè enim nunc non recte audisti, quocirca infensior mihi redditus es q; deceat. At si ipse mihi ueniam dederis, animaduertesq; libentissime rem tibi narrabo, S O C R. At turpe nimis esset, si te prodesse mihi uolentem non tolerem. Constat enim ubi intellexero quæ malus, quæ bonus sim, deteriora declinaturus esse pro uiribus, meliora profecuturum. CLIT. Audi igitur. Equidem tecum uersatus, sæpenumero Socrates uehementer obstupui, dum te loquentem audirem, mihiq; uisus es præclarissime omnium dicere, quoties obiurgans homines ueluti è machina tragica Deus subito exclamares: Quò nam ruitis homines? Nescitis quò feramini, neq; opportunum quicq; agitis, qui omni studio pecunijs cumulandis incumbitis: filios autem quibus eas relicturi estis, negligitis, neque ut illis iuste uti sciant, eos iustitiæ præceptoribus cōmendatis, qui doceant iustitiam, si doceri potest, & si exercitatione ac consuetudine comparanda est, diligenter exerceant. Neq; uos etiam ipsos curastis unquam. Sed cum uideatis literas, musicã & gymnasticam uos filiosq; uestros ad sufficientiam consecutos, quam uirtutis disciplinam perfectã existimatis, deinde nihilominus circa pecunias prauos esse, cur nō præsentem educationem contemnitis? cur non quæritis aliquos qui uos ab hac in musica dissonantia liberent? Etenim propter hoc delictum secordiamq; magis q; propter pedis ad lyram dissonã motionem, & frater aduersus fratrem, & ciuitas aduersus alias ciuitates immoderata & discordi seditione suborta feruntur, & cōmisso prælio extrema patiuntur & inferunt. Vos autem dicitis, non propter ruditatē inscitiãq; sed sponte iniustos esse eos qui sunt iniusti. Rursusq; asserere non dubitatis, iniustitiã turpem esse rem, Deoq; aduersam. Quam igitur ob causam hoc tantum malum quis eligit? Respondetis, hominem superatum uoluptatibus id subire. Nonne superari præter uoluntatem est, quandoquidem ex uoluntate est superare? Quapropter iniuste agere, præter uoluntatem esse ubiq; ratio dicitur. Diligentiorē itaq; curam q; solēt adhibere, & uiros omnes priuatim & publice ciuitates decet. Quotiens

Prouerbiū

uens ista Socrates audio te dicentem, mirū in modum delector ac laudo, idemq; facio cū ea quæ sequuntur ausculto. Addis enim eos quicunq; corpus quidem exercēt, animū uero negligunt, quod natura subiectum est, colere, spernere uero quod imperat. Item unicuiq; usū eius rei qua uti scit, cōferre. Illi uero qui oculis, auribus, toto corpore nescit uti, præstare neq; uidere, neq; audire, neq; aliter uti corpore, q; utcūq;. Similiter & in artib. Quicūq; enim lyra propria uti nescit, patet ut ipse ais, quod neq; alterius lyra scit uti: & qui aliena nescit uti, nescit & sua. Eademq; est de cæteris instrumentis & possessionibus ratio. Atq; eò tandē præclare tibi sermo procedit, ut inferas, qui nescit anima uti, præstare huic ut ocium agat anima, neq; uiuat, quàm ut uiuat, & sui iuris in agēdo ipse sit. Quem si qua necessitas cogit uiuere, melius huic esse ut seruus uitam ducat quàm liber. Est autē hoc, tanquam nauis ita cogitationis gubernacula committere alteri cuiquam, qui gubernatoriã humanæ uitæ adeptus sit disciplinam, quã sæpe tu Socrates ciuilem uocas peritiã, eandemq; iudiciã & iustitiã. His ergo sermonibus alijsq; eiusmodi multis atq; præclaris, uirtutem asserentibus posse doceri, suiq; ipsius in primis suscipere curam iubentibus, nunquã fetmē aduersatus sum, neq; ut arbitror in posterum aduersabor. Perutiles enim ipsos existimo, plurimumq; ad exhortationem ualere, & ad homines quasi dormientes excitandos conducere. Adhibui itaq; mentem ut qui essem reliqua auditorus: percontatus sum non te primum ô Socrates, sed æquales tuos, uel contubernales, uel socios, uel quomodocunq; aliter affectos tibi oportet dicere: horum, inquã, eos ante alios qui primi apud te habentur interrogauit, quis post hæc sermo potissimū sequeretur, ac more tuo quodammodo ita præfatus quæstionem exposui. O uiri optimi quo pacto, inquã, Socrati cas ad uirtutem hortationes accipere deinde debemus? An quasi solum hoc extet, prodi re uero ad opus remq; perficere minime? Atqui nostrū & hoc per omnem uitam erit officium, eos qui nondū satis incitati sunt, prouocare atq; ita semper inuicem exhortari? An potius & Socratem & nos ipsos, cum non negemus hoc ipsum agendum esse, sic inquire decet, quid posthac? unde iustitiæ studium incipiemus? Siquis nos ad curandū corpus hortans, tanquam pueros qui nequaquã aduertunt curam eius gymnasticã atq; medicinam esse, obiurgat quod de tritico & hordeo & uitibus semper cogitemus, deq; omnibus quæ corporis gratia quærimus, artem uero et industriam qua bonus corporis habitus fiat, nullam inquiramus; cum tamen sit aliqua, fortè illum rogaremus quas artes circa cultum corporis esse dicat, atq; ille ut arbitror respōderet medicinam atq; gymnasticam. Eodem pacto nunc quam artem circa animæ uirtutē uersari cōseamus, respondeat quisquis peritissimus horum sibi uidetur. Respondet ergo ad hæc, artē hanc quam ex Socrate audiisti, nullam aliam nisi iustitiã esse scias. Tunc ego, non solum, inquã, mihi nomen adducas, sed ulterius sic exponas. Medicina porrò ars quædã dicitur, ab hac duo fiunt: nam & medici ex medicis efficiuntur, & sanitas reparatur. Alterum horum haud amplius ars aliqua est: artis autem docentis perceptæq; opus, quam dicimus sanitatē. Ab architectura similiter duo fiunt, edificium uidelicet & architectura, illud quidem opus, hæc autem doctrina. iustitiæ quinetiam esto iustos alios facere, quemadmodū superiores artifices. sed opus alterum quod nobis uir iustus efficere potest, quid esse dicemus? declara. Respondit quidam, conferens: alius, decens: alius, conducibile: alius, utile. At ego respōdens obieci in singulis artibus eadem hæc nomina esse: cumq; recte quid sit, utilia, cōducibilia & alia huius generis illic fieri dicitq;. Illud uero artis cuiusq; proprium ad quod hæc respiciunt. Quemadmodum in arte fabrilis quod bene, pulchre, decēter se habere dicitur, illuc tendit ut ex lignea materia apte supellectilia fiant, quæ quidem ars minime sunt, sed artis opus. Dicatur similiter & iustitiæ ipsius opus. Hic quidã ex tuis familiaribus Socrates respondit, & bellissime quidem loqui uisus est. Opus iustitiæ proprium, inquã, quod nullius ulterius facultatis, est amicitia in ciuitatibus parere. Ille rursus interrogatus, amicitiam esse bonum quoddam asseruit, malum uero nunquam. Cum uero interrogaretur de puerorū brutorūq; beneuolentijs quas amicitias cōmuniter appellamus, amicitias esse eas negauit, quippe cū sapius obliuiscit q; proficit: dixitq; illas falso amicitias nuncupari: ueram autē amicitiam esse proculdubio cōsensionē. Cum autē quæreretur, utrum assensionem illam uocaret opinionis an scientiæ concursum, opinionem quidem cōtempnit, quæ cōcursus opinionum multi inter homines ac noxij sunt: amicitiam uero bonam omnino

C. opusq;

opusque iustitiae esse concesserat. Quare idem dixit esse confessionem & scientiam, non opinionem. Cum uero huc loquendo delati essemus, ambigui auditores aduersus illum protinus inclararunt, quod eodem sermo reuolueretur: quoniam & medicina sit confessio quaedam & artes reliquae, & circa quid uersantur declarare queant. At uero tua haec iustitia uel confessio, quod tendit ignorat, quod uel opus sit, latet. Eadem abs te tandem quasi ui Socrates. Tu uero statim iustitiae opus esse dixisti prodesse amicis, inimicos ledere. Deinde uero uisus tibi est uir iustus nunquam ledere quenquam, sed prodesse in omnibus unicuique. Haec non semel tantum o Socrates, aut bis tentata sunt: sed cum diu supplex uos sequutus fuerim, denique defessus sum, existimans te ad inflammandos homines ut studium uirtutis capebant, caeteris esse uehementiorem. E duobus uero alterutrum necesse est. aut enim eatenus tantum uales, ultra uero nihil, quod quidem in quauis arte contingere potest: ceu in arte gubernatoria fieri potest, ut qui gubernare nescit, excogitauerit aliquas eius artis laudes, quibus ad eam homines prouocet, quasi dignissima sit, & in caeteris artibus eodem modo. Idem fortasse tibi quis tribuet, quasi nihilo magis iustitiam ipsam cognoscas, etsi praclare eam laudas. Ego autem non sic existimo. E duobus enim alterum, inquam: aut nescire te arbitror, aut nolle mecum communicare. Quamobrem ad Thrasymachum, ut opinor, me conferam, & alio quocumque potero, spera ueroque a dubitationibus liberari. Neque uero alio me conferrem, si uelles ipse exhortationibus istis quandoque facere finem. Porro quemadmodum si me iam fatis ad curam corporis quae gymnastice est incitasses, post exhortationem huiusmodi aperires mihi qualis mei corporis esset affectio, & qualis curatione indigeret: ita in praesentia facito: pone Clitophonem tibi concedere ridiculum esse ut in alijs rebus quis studium ponat, animam uero cuius gratia in caeteris laboratur, negligat, & alia quaecumque post haec sequuntur & dicta modo sunt, retulisse me puta. Obsecro te Socrates ne aliter facias, ne quemadmodum nunc, ita & posthac coram Lysia caeterisque hominibus, partim quidem laudare te, partim uero uituperare necesse sit. Ei namque qui nondum ad uirtutem sit prouocatus, conferre te plurimum asseram: Persuaso autem contra, impedimento esse te propemodum, quo minus ad uirtutis finem perueniens, beatus efficiatur.

CAETERA DESUNT.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Cratylum, uel De recta nominum ratione.

SAPIENTIA Platonica semper quidem suspicit excelsa, nec unquam humilia despicit, quamquam uerorum scientia nominum non est humilis, immo excelsa praecipue diuinorum. Hanc sapientes Hebraei tanti fecerunt, ut eam non modo scientijs omnibus, uerum etiam legi scriptae praeuulerint, affirmantes ipsam a deo patriarchis & Moysi fuisse tributam. Moysi, inquam, eam non literis, sed sanctorum mentibus inscripturo: Mentibus, inquam, succedentium prophetarum, deinceps diuinorum nominum sapientiam in mentes eorum qui succederent longa quadam serie propagantium. Horum ergo uirtute nominum maiores suos opera miranda fecisse. Praeterea nonnulla ex his nominibus scriptis suis inseruisse, sed plerumque uel sparsa, uel inuoluta: quae si quis cognoscat, & colligat, & perfecte eademque mentis puritate, qua & cui sunt tributa, pronunciet, mirabilia similiter effecturum: praesertim in primo dei nomine, quod cum quatuor duntaxat, & his quidem uocalibus literis mirabiliter componatur, nimirum a nullo nisi diuinitus inspirato recte pronuciari potest. Unde facti coguntur Iesum, quem ipsi Nazarenum uocant, fuisse diuinum. Quippe cum eum nominis huius Tetragrammaton intelligentia uera, & pronuntiatione perfecta fecisse miracula fateantur. Verum de his in libro De religione a nobis satis est dictum. Origenes quoque cum diuinorum nominum orationumque uirtutem mirificam considerasset, in libris contra Celsum, inquit, in quibusdam sacris nominibus mirandam latere uirtutem, ideoque haec ipsa non esse ex Hebraea lingua in aliam transferenda, sed in suis ipsis characteribus conseruanda. Forte enim quemadmodum in corpore certa ratione composito uita permanet, quo uel aliter composito, uel permutato non permanet: sic uirtutem quandam putant diuinis nominibus certo diuinitus modo compositis, inesse uirtutem. Et quemadmodum ab initio docuit Mercurius Trismegistus, ac diu postea Plotinus & Iamblichus, statuis quibusdam ordine certo compositis demones quodammodo includuntur. Verbis autem ad caelestem quandam similitudinem temperatis diuinis quaedam dotis distribuuntur, & id quidem prouidente deo, ut quotiens res ipsa postulat, rite possimus diuinum auxilium inuocare. Quod quidem ab ipso Phaebo atque Pythagora obseruatum fuisse tradunt, quos ferunt diuinis quibusdam duntaxat uerbis tam animi quam corporis morbos mirifice curauisse. Quae quidem in re compertum habemus.

mus totam Zoroastris sapientiam consituisse, quam Plato in Alcibiade diuinam appellat, & in Charmide morborum animi & corporis curatricem. Mitto quod omnes gentes atque linguae praecipuum dei nomen quatuor solum pronunciant literis. De hoc enim latius tractatur a nobis in commentarijs in Philebum, ubi probatur non potuisse in hoc uno nomine omnes nisi diuinitus conuenire. Hinc Aegyptij quem nos deum, Theut nominant: Persae, Syre: Magi Orsi: unde Oromasis: Hebraei illud quatuor uocalium ineffabile nomen utcumque possunt exprimunt per Adonai: Graeci Theos: Arabes, Alla: Machomet Abdi: nos accepimus ab angelo Iesum. Sed cur uoluit deus quatuor ubique literis inuocari? Forsitan quia & ipse per quatuor gradus cuncta disponit, scilicet essentia, esse, uirtute, actione componens. Item caelestia triplicitatibus signorum quatuor, ignea, aerea, aqua, terrea, & quae sub caelo sunt, quatuor similiter elementis. Nemo uero mirabitur tantam in ueris nominibus uim latere si modo considerauerimus ipsam rei uim naturalem, quando uere cognoscimus, peruenire ab obiectis ad sensum, ab his ad imaginationem, ab hac quodammodo & ad mentem. Deinde a mente concipi quidem primum, deinde per uocem exprimi quasi partum. Atque in hac ipsa uoce suis quibusdam articulis constituta uim ipsam rei sub significationis forma quasi uitam latere: uitam, inquam, ab ipsa mente per semina rerum conceptam primo, deinde per uoces editam, postremo per scripta seruata. Quod si caeterorum nomina uim rerum quodammodo seruant, ideoque per illa quasi rerum imagines ipsae res agnoscuntur, multo magis diuina nomina ab ipso deo tradita uim suam perpetuo seruant. Nec immerito. Nomen enim uerum ut Platonius placet, nihil aliud est quam rei ipsius uis quaedam mente primum, ut dixi, concepta, uoce deinde expressa, literis demum significata. Rei autem diuinae necesse est uirtutem esse diuinam. Quamobrem dei nomina cum illis diuina uis in sit, Plato & hic & in Philebo uenerari iubet, atque ut significat in Legibus, multo etiam magis quam delubra statuasque diuinas. Expressior enim imago dei in artificio mentis, praesertim afflata diuinitus, quam in manuum operibus reseruat. Nomina uero dei prima atque syncerissima apud mentes supernas caelestesque esse iudicat, a quibus, expressius deus, ut ita dixerim, ipse concipitur. Secunda uero in demonibus purioribus. Tertia in animis hominum eaque per priscos uiros deo afflata quasi dei tubas fuisse prolata. Dei itaque nomina nobis per antiquos sanctosque tradita, tanquam imagines radijque dei ipsius esse uidentur, per superiora numina, perque sanctiores hominum animos penetrantes. Quisquis autem solus, ut par est, admiratur, merito ueneratur & solis lumen, ita & deum colere oportet in primis, simulque dei radios, uires, imagines in sacrorum nominum significatione latentes. Audiamus ergo Socratem in Philebo ita clamantem. Reuerentia mihi semper erga deorum nomina, non humana quaedam formido est, sed maximum quoniam timorem exuperat. Audiamus eundem rursus in Phaedro se expiantem, quod in Amorem dei non mentem forte disputando deliquerit. Audiamus Platonem in undecimo Legum, eos qui deorum nomina mendacio & periurijs inquinauerint, sacrilegos omnino censentem, iubentemque illos a quolibet impune caedi: eum uero qui praesens non punierit, tanquam proditorem legum rigide condemnantem. Neque uero nos turbet quod plures saepe nomina net deos. Unicum enim per seipsum in Parmenide, atque Timaeo probat esse deum, caeteros uero angelicos, caelestesque dei ministros cum deos nominat, non tam deos quam diuinos intelligit. Postquam uero in Parmenide ad unum deum omnia comparauit, nomina quoque illius spernenda non censuit, in quibus cum mira dei munera lateant, non iniuria diuinus ille theologus Dionysius Areopagita omnia theologiae mysteria in diuinis nominibus exquisiuit. At cur silentio praetermissum splendorem illum ueritatis Apostolum Paulum dicentem, Sermonem dei esse uiuum atque efficacem, uehementius omni gladio ancipiti penetrantem? Item illud eiusdem. Donauit deus illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genua flectatur caelestium, terrestrium, infernorum? Sed iam ad dialogum redeamus. Hermogenes Parmenidis discipulus & sectator, atque Cratylus sectator Heracliti, de rectitudine nominum disidentes, dum ille quidem nomina solum arbitrio, hic uero naturali quadam ratione habere uim putat, denique Socratis se iudicio subigunt. Principio quam belle tres hic Platonis conueniunt praecipuos. Hic enim a Socrate moralia, a Cratylus physica, ab Hermogene potissimum metaphysica, praeter illa quae ipse inuenit, dicitur accepisse. Cratylus quidem sectator est Heracliti, caeterorumque priscorum, qui multis ante Heraclitum seculis philosophati sunt, putaueruntque nihil usquam stabile, sed omnia in perpetuo motu uersari, unde & nomina rebus ab ipsa motu plurimum posuerunt. Hermogenes uero Parmenidis Pythagoreorumque cultor contra putantium omnia permanere. Eiusmodi controuersiam inter Hermogenem & Cratylum Socrates & Plato ita componunt, ut Heracliti quidem sententia in Physicis, Parmenidis uero in metaphysicis sit probanda: si quis autem uel statum rerum ad naturalia, uel motum transferat in diuina, sit penitus improbandus. Sed his omisissis, quantum ad nomina pertinet Socrates in Cratylus sententiam magis declinare uidetur, eam hoc pacto confirmans. Orationum alia uera est, alia falsa: & orationis uerae partes uerae sunt: orationis falsae, partes quoque sunt falsae. Partes autem orationis sunt nomina: quo fit ut hominum alia uera sint, alia falsa. Oratio quidem uera est quae res ipsas ut sunt ita dicit: falsa uero, quae contra. Quapropter & nomina uera sunt illa quae res ita ut sunt potius, quam ut placet arbitrio, proferunt. Quoniam uero Protagoras putat qualia cuique uidentur quaeque, talia esse, adeo ut res nullae essentiam habeant propriae, sed humana opinio omnium sit mensura: ideo Socrates contra Protagoram infert, alios quidem homines esse optimos, scilicet prudentissimos, alios uero pessimos scilicet a prudentia remotissimos. At si, ut putat Protagoras, unicuique uera illa sint quae quilibet opinatur, nullum

certe erit inter prudentem imprudentemq; discrimen. Sed Protagoras subtilissime in libro de sciētia consutaturs oportuit tamen & hic breuiter consutari, ut facilius Hermogenis opinio de nominibus illius quodammodo similis refelli posset. Profecto Hermogenes haudquaquam Protagora de rebus differenti credit: sed dum nomina rerum ueritatem ex hominū arbitrio habere fatetur, clam in Protagoricam de rebus declinat sententiā. Latenter quoq; in opinione Euthydemī, dicētis omnia omnibus similiter semper adesse, qui ex eo breuiter reprobatur, quod non alij quidem boni essent, alij uero mali, si æque omnibus adesset uirtus & uitium. Tu uero inter hæc nota tritissimam Platonis nostri sententiā, totam uirtutis uim in ipsa prudentia, totam uitij in imprudētia collocari. Postquā constituta est Protagoræ & Euthydemī sententiā, concluditur res ipsas non pro opinione nostra, sed pro ipsa natura sua in ipso ordine rerum tales, aut tales existere. Quod si naturaliter sese habent essentia, naturales quoq; sunt actiones atq; passionēs. Itaq; si diuidere uel comburere rem quampiam studeamus, non tam pro arbitrio nostro quam pro natura rei id faciemus, ut eo modo & instrumento quo diuidi possit aptius, diuidamus, similiterq; comburamus. At dicere & nominare actio quædam esse uidetur, ideoq; propriam debet habere naturā, ut nō ita sicut placet nobis, sed ut rei modus exigit nominemus. Est enim nomen instrumentum quoddam, quo rem nominatā ab alijs discernimus atq; diuidimus. Eiusmodi uero instrumentum ut patet in cæteris, ad proprium id officium non ca su, non pro libidine, sed arte accommodari ita debet, ut ea sit forma dispositum per ipsam artis ideam quæ uelut ad finem ad discernendum aptissime diuidendumq; conducatur. Instrumentum uero huiusmodi, id est nomen, tum ad res discernendas, tum ad docendos audientes accommodatum, non cuiuslibet est fabricare, sed artificis cuiusdam nominum conditoris, qui omnium est rarissimus. Hic autē ea ratione nomina fabricat, qua artifex usus nominibus exigit atq; instruit. Talem uero esse Plato uult dialecticum. At ille qui fabricat, ad ipsam rei ideam mente conceptam in qua uera consistit ratio nominis, componit nomen, certa quadam significatione præditum. Atq; hæc ipsa idealis ratio significatioq; uerum est nomē, manetq; idem circa rem eandem in quacūq; literarū materia fiat, apud quascūq; gentes, modo quid res ipsa sit doceat discernēdo. Cōclude nomina, si modo uera futura sint recteq; ponēda, constitui debere à sapiente nominum conditore, atq; id quidē dialectico admonente, ut ea forma consentur qua rerum proprietates pro uiribus imitentur & explicant. Post hæc diligenter inquirens, à quibus discēda sit nominū rectitudo, id est propria qua constituta sint ratio, sophistas deridet, traducitq; nos potius ad poetas: non quoslibet, sed diuinos, quasi qui uera rerū nomina à dijs acceperint, apud quos uera sunt nomina. Inter hæc ostendit Homeri poësim allegoricam esse, etiam ubi historiam narrare uidetur, quemadmodum in nominibus allegorice fictis apparet. Refert autem multa apud Homerū heroum nomina certa allegoriæ ratione composita, deinde ad deorū ascendit nomina, quorum rationes ab augustioribus theologis accepit. Prima quidem nominum positio, Cælius significat animam spheræ stelliferæ, Saturnus sequentis spheræ animam. Iupiter uero tertie. Secunda uero positio Cælius significat deum, Saturnus angelicā mētē, Iupiter mundi animam atq; cœlestem. Tertia Cælius dei ipsius significat fecunditatem, Saturnus eius intelligentiam, Iupiter beneficam uoluntatem omnibus prouidentē. Quarta Cælius in quolibet numine aspectū ad superiora designat, Saturnus respectū ad semetipsum, Iupiter prospectum inferioribus prouidentē. Prolixior fore cogar, si singulos hic deos theologice interpretari uoluerō. atq; id quidem latius in libro De amore, & Theologia tractauimus. Quoniā uero de diuinis tractare non est eius qui semper dicat se nihil scire, conuenienter Socrates ubi de diuinis altius agit dicit eam sapientiam nuper unde nesciat, illuxisse, significans inspiratione opus esse ad ueram diuinorum perceptionē. Quod & in Timeo, Conuiuioq; & Phædro confirmat. probat idem & in epistolis. Quod autem diuinorum contemplationē ab Euthyphrone accepisse se dicit, ironicum est, deridetq; illum & similes diuini iuris profissores ambitiosos. Quo sit ut non immerito, quæ ab illo se fingit audiuisse, asserat fore paulo post dimittenda, admonens confidendum non esse doctrinis ambitiosorum, præsertim ubi iudicant de diuinis, de quibus etiam probatissimus homo, nūquam ut homo loqui possit sed aliquando potius ut tuba dei. Huic illud quodammodo simile, quod Plutarchus ait, legem extare apud Græcos per quam iuberetur libros scelestorum hominum etiam bonos è medio tolli, ut auctorū memoria deleatur. Significat præterea antiquos cōsueuisse eū qui inter sacra corripiebatur à demone, ne diutius ab eo fatigaretur, paulo post quibusdam precibus sacrificijsq; à demone soluere. Docet etiam non esse longum tempus in nominibus cōtendendum. Proinde reprehendit illos qui solas mundi spheras stellasq; putent esse diuinas: quippe cum ab his tanquā aspectui nostro natura propinquioribus atq; mobilibus ad altiora nomina: ob maiore excellentiā sensibus nostris ignota stabiliatq; sit ascendendum. Narrat præterea deorū nomina nō casu: sed partim humana ratione, partim inspiratione diuina inuenta fuisse. Nomina uero heroica & humana sæpe uel ex maiorū cognomentis, uel ex uoto fuisse posita, ideoq; certam nominum rationem in diuinis nominibus potius quam in alijs esse querendā. Descendit post hæc ad demones, asseritq; Hesiodi priscorūq; sententiā probatissimorum uirorū animas in aereos demones ascendere, qui & rerū sapientia polleant, & generi humano prouideant. Tu uero hic animaduerte omnē bonum esse sapientem, atq; uicissim bonum quidem ideo sapientē euadere, quia purgatam serenamq; boni hominis mentem deus sapientiæ suæ lumine implet. Sapientem quoq; idcirco bonū esse, quia neq; aberrat à fine, neq; in

his

his quæ ad finē conferūt, fallitur eligendis. Animaduerte heroes semideosq; eosdem existimari, atq; ex mutuo inter deum hominemq; amore nasci. Hinc illud, Sed ex deo nati sunt. Qua in re ostenditur inter genus humanum diuinumq; cognatio. Attende mox officium hominis esse non sentire, sed ea quæ sensit considerare. Deinde statum anime in corpore esse, non contineri, sed naturā corporis continere: Corpus tamen apud Orpheum carcerem anime dici atq; sepulchrum, utpote quæ in corpore tanquam mortua iudicetur. Memento & Anaxagoram putauisse mundi machinā unam ante alias esse animam, unam quoque præesse mentem. Hinc illud: Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus Mens agitat molem. Deinde considera piā Platonis modestiā dicentis: Quicumq; sapit agnoscit se deos deorūq; inter se nomina ignorare. Addit orandū esse deum, ut nobis nomē sui propriū patefaciat: existimandū quoq; esse nomina quæ nos deo tribuimus, nō ipsam dei naturā, sed notionem affectionemq; circa deū nostram significare. Idcirco obsecrandū esse deum ne ipsi in eo nominando displiceamus. Idem in Philebo, et Parmenide: & Phædro, atq; Timeo. Interpretatur deinde deorum nomina narrans primo illorū opinionem qui fluere omnia putauerunt, quā deniq; improbabit. Sed in his reuera memento deā uelam significare essentiam formarum se paratarū, diuinorūq; stabile fundamentū, ideoq; uel ante alios deos sacrificare priscos consueuisse. Item nomina quæ in diuinis statu significant, ad illorū referri substantiā: quæ uero motū, ad actionē: improprie quidem ad actionē intellectualem, proprie uero ad animalem. Rursus nomina deorū masculina significare in diuinis actū efficientem, feminina uero potentiā capientē. Præterea quod cœli suo motu generet tepus consumens, continuatq; consumat, imago quædā est referēs deū Cœlium, & Rheam, atq; Saturnū filios deuantem. In his autē Cœlius est essentia ipsa diuina, Rheam eiusdem uita: Saturnus mens eiusdem. Saturni filij idē sunt rerum, intelligentia diuina intra se genitæ, quæ sicut producuntur à mente, ita & reducuntur in mentē, eas in se, ut ita dixerim, absorbentem. Multitudo uero deorum circa diuersas mundi partes distributorū, & in ipsis earundē partiū cōtinetur ideis, & in angelicis mentibus ideis multifariā contemplantibus, et in animabus spheras mundi stellasq; regentibus. Animaduerte præ cæteris Plutonem hic significare præcipue prouidentiam diuinā ad separatas animas pertinentem, quæ puras animas honorū suorū perpetuis illecebris adeo rapit & detinet, ut nolint ad nos ultra reuerti. Quod quidem infinitis Plotini Procliq; animarū periodis nō consentit. Probat animas penes Plutonē ideo uinculo quodam arctissimo & insolubili detineri, quoniā amatorio teneatur affectu. Vbi confirmatur Platoniciū illud in cōuiuio, Legibusq; et sæpe alibi, amatorij uoluntariumq; nodum cæteris omnibus esse potentiorē. neq; id quidem iniuriæ: nempe qui trahit quempiā per appetitū, tum potentius trahit, tum retinet firmiter, quam qui per uim aliam conatur attrahere, quia non ab extrinseco tantum rapit, sed ab intrinseco. Præterea quod ita raptū est, non modo non contendit solui, uerumetiam innititur ligatori, eodemq; uinculo sese arctius implicat. Mitto quod raptor alius tanquam superior alienusq; occurrit. Amatorius uero raptor, tanquā æqualem domesticumq; & palam & clam se nobis insinuat. Hinc Boetius probat ex mente Plotini, deū ad seipsum omnia potentissime simul & suauissime rapere, sui uidelicet amore boni, quasi esca trahentem. Quod etiam Platonici cōfirmat Philo. Deus à principio ad finem omnia potenter attingit, suauiterq; disponit. Id uero totum ex quarto Legum acceptū esse alijs ostendemus. De Phæbo autem qui apud Orpheum lumen uitale significat, multa atq; præclara sunt in Orphico Apollinis hymno: in sexto De rep. & in oratiōe Platonici Iuliani: & in opusculo nostro de lumine. Hic uero breuiter exponitur nomen Apollo. Quod triplicem significat solem, diuinū, angelicū, & cœlestem. In primo quidem, lumen est superius intellectu. In secundo intellectuale lumen super uisum. In tertio uisibile lumen. Secūdo appellatur à Platonici primū filius. Tertius imago dicitur utriusq;. Sed, ut summam dicā, Apollo significat primo diuinæ angelicæq; substantiæ simplicitatē: Secūdo uim per quā deus & angelus lauant animas, ab inferioribusq; purgāt affectibus: Tertio beneficium quo à deterioribus soluunt, melioribusq; coniungunt: Quarto uirtutem ut ita dixerim sagittariā, qua per omnia procul sua munera iaculantur, & aculeis suis iniustos affligunt: Quinto efficaciam omnia tēperantem, muscisq; modulis conuertentem. In his apparet Apollinis uaticinium, ubi simplex dicitur, & purgando lauant atq; soluens. Ibidem apparet & medicina, item & sagittandi canendiq; peritia, ubi uires suas potēter extendit per omnia, & suauiter eisdem cuncta contemperat inuicem, & ad seipsum feliciter contemperando conuertit. Similes quoq; dotes atq; affectus uidentur in sole & ad solem tertio atq; cœlesti. Inter hæc Socrates ait se in exponendis deorum nominibus iocari, uidelicet cognoscens se diuinam substantiam his nominibus nō attingere, sed uel affectus illorum narrare, uel affectus nostros circa illos pro uiribus explicare. Addit & deos interdum iocari ac ludere: Iocamur quidem nos circa diuina, iocantur & dii circa nostrā: quatenus uidelicet nostra hæc & illis collata quamminima sunt, & illi hæc nullo labore, sed inestimabili facilitate gubernāt. Mitto in presentia Platoniciū illud, Homo iocus est ludusq; deorum. Id enim ubi res exiget exponemus. Post hæc tertio iam apprime religiosus homo dicit se uereri de dijs ulterius disputare. Nempe & in ipso disputationis initio timendū est, ne forte de deo loquamur sine deo: et in media disputatione rursus, ne temere metiamur immensos: et circa finē rursus, ne ulterius sermonem de nominibus producamus, quam eorundem uoluntas nobis aspiret. Mox nota totam Mercurij uim uersari circa sermonē, ut intelligentiæ uim ad Saturnum potius intelligas pertinere. Item quod addit, Pana Mercurij

Nomina masculina & feminina ne quid significant in diuinis

filium esse biforem, uidelicet ob geminum sermonem, uerum scilicet atq; falsum: nota ubi Pan ut homo pingitur, sermonem uerum significare: ubi uero ut brutum, falsum: ut hoc admonitus uere aris falsa loqui, ne falsa loquedo sis falsus homo, uerumq; brutum. Proinde ubi deridet anti quorū multos, quod dum ipsi paterentur uertiginem putabant omnia uerti, admonet ne pro natura praesertim temporali, metiamur aeterna. Item ubi dicit temperantiā esse salutem conuersationemq; prudentiā, ostendit animam corporis perturbationibus ebriam non posse rerum ipsarū praesertim incorporearum percipere ueritatem. Mox ubi boni nomen interpretatur, ostendit tria ad ipsum bonum pertinere: scilicet ut admirandum sit, ut amandum, ut suauē. Admirandum est quando nos excitat, diuertit ab alijs, ad se conuertit. Amandum: cum accedimus ad ipsum atq; haeremus. Suauē cum eo implemur. Paulo post exponēs iustitiā nomen, docet diuinum iudicium omnia penetrare. Quod & cecinit Orpheus. Deinde significat iustitiā esse apud Anaxagoricos diuam mentem omnium ordinatricem. Quod quidem Socrates nec affirmare audeat, neq; negare. Non negat quidem, quoniam ad deum iustitia pertinet. Non affirmat, quoniam accommodatius diceretur iustitiā esse diuinam uoluntatem, singula pro meritis uel naturae, uel uoluntatis distribuentem. Aduerte rationē boni ad naturam quandam pertinere sese per omnia diffundentem. Rationem uero pulchri ad sapientiā ordinemq; manantem ab ipsa, & ad se reliqua prouocantem. Deniq; uim amoris ad influxū quendam spectare ab oculis per oculos penetrantē. Post haec multa de nominibus affert, quae per superiora satis intelliguntur. Tangit opinionē de nominum origine triplicem, uel quod à dijs quondam accepta fuerint, uel quod à barbaris, uel quod à longitudine temporis adeo à prima origine permutata, ut primae nominum positiones minime discernantur. Mox deridet illos qui sequentium scientiā profitentur, cum antecedentia nesciant. Tu uero in sequentibus aureā animaduerte sententiam. Grauisissimam omnium deceptionem esse illam qua homo seipsum decipit. In ea enim deceptor à decepto abest nunquam. Quoniā uero Cratylus ad sectam Euthydemī declinat, quae putat nullū dicere falsū, quia quisquis dicit, quod est dicat, itaq; dicat & uerum: Socrates id hoc pacto redarguit. Saepē dicimus adesse alicui quaedā quae procul absunt, atq; uicissim abesse quae adsunt, quod nihil aliud est quam falsū dicere. Similiterq; conuenienter possimus nominare exprimētes per nomen literarumq; sonos quodammodo naturā actionemq; rei uel passionem, atq; contra incongrue nominare. Post haec ubi de numeris & qualitibus mentionem facit, dicit in ordine numerorum semper unitate uel addita uel subtracta numeri speciem permutari, quod in qualitate non accidat. Id autem hac ratione arbitror euenire, quia tota numeri ratio in unitate eiusq; replicatione consistit. In qualitate uero, cū praeter unitatē eiusq; replicationē, alia quaedā sit natura, merito uno gradu addito uel subtracto, aut etiam pluribus, qualitatis species non mutatur. Similiter in imagine. eatenus enim imago est, quatenus representat: potest autē magis minus ue referre. Idem fermē nominibus accidit. Nam quaedam rerū ipsarum sunt imagines. Praeterea cū nominis finis sit rem ipsam referre, praestat ipsum similitudinē quaedam rei, quam hominū conuentione referre. Rursum cū nomen cōstet ex literis, rem apte non potest exprimere nisi ex syllabis literisq; proprie ipsam exprimentib. cōponatur. Et quoniam operosa res est literas, syllabas, nomina rebus singulis prorsus accommodare, imō etiam fieri nequit in numeris, idcirco miscenda est consuetudo naturae, ut quatenus fieri potest, natura rerum auctoritatem habeat nominum. Vbi uero uel nullo modo uel difficillime per naturae proprietatem id fieri potest, fiat per consuetudinem conuentionemq; humanā, siue solam, siue naturae coniunctam. Animaduerte post haec maximam diligentiam principijs adhibendam, in eisq; constituendis plurimum disputandum. Rursum fallacissima quaedam ad scientiā ire uia, quisquis ut monet Cratylus, per nominum proprietates rerum proprietates aucupatur, quādoquidem auctor nominum non talia nomina quales ipse res sunt, instituit, sed quales ipse putauit, qui decipi potuit. Adde quod nomina eadē alij aliter possunt interpretari, & ad opposita significanda pari probabilitate traducere. Profecto multa sunt nomina ita posita quasi res fluant, multa quoq; ita quasi maneant. Est igitur fallacissimum, per nomina res iudicare. Paulo post considera: primum qui res nominauit, cognouisse prius eas quam nominaret: item priscam opinionem, qua asseritur diuinam quandam uirtutem ab initio hominem instruxisse: rerūq; nomina docuisse. Quod ijs quae in Protagora & Politico dicuntur, est consentaneum, Fieri enim non potest, ut humanū genus, uel ab initio mundi, uel post ingentes illuiones aliter quam diuinitus sit instructum. Quod autē Socrates dicit circa ideas se somnare, declarat tum de hoc ipso Socratem & uulgo, & à comicis solitum irrideri, tum idearum cognitionem per separationem mentis haberi somnij uaticinio similem. Mox probat ideas esse, quia super imperfectas formas oporteat esse perfectas. Item immutabiles ideas esse, si quidē speciales rerū rationes atq; definitiones semper eodem modo se habeant. Addit, si status à rebus omnis auferatur, sequi ut res nulla uere sit aut hoc aliquid, aut tale aliquid, neq; cognoscatur, cum quolibet momento deceptura sit iudicantem, necessario mentientē. Subdit neq; fore cognitionem, ipsam uidelicet specialem cognitionis ideam, quae semper eodem modo se habet. Concludit rerum scientiam non à nominibus sed ab ideis esse querendam, quarum notiones insitae nobis prima ueraq; sunt nomina rerum. Deniq; iuuenes admonet, ne de rebus grauib. facile sententiam ferant, immo discant diu, expectentq; aetatem maturiorem antequam iudicent.

CRATYLVS PLATONIS, VEL DE RE

CTA NOMINVM RATIONE: TRANSLATVS A MARSILIO Ficino Florentino, ad Petrum Medicem uirum clarissimum.

HERMOGENES. CRATYLVS. SOCRATES.

IS igitur sermonem nostrū & cum hoc Socrate conferamus? CRAT. Volo equidem, si tibi uideretur. HER. Cratylus hic ô Socrates, rebus singulis ait natura inesse rectam nominis rationem, neq; id esse nomen, quod quidā ex constitutione uocant, dum uocis suae particulam quandā pronunciat, sed rectam rationem aliquam nominū & Graecis & Barbaris eandē omnibus innatam. Percontor itaq; ipsum, num reuera Cratylus sit eius nomen. Ipse fatetur. Socrati uero quod nomen, inquam? Socrates ait. Nonne caeteris omnibus, inquā, id est nomen quo quencq; uocamus? Ille nō tibi tamen ait Hermogenes nomen est, neq; etiā si omnes homines te ita uocarint. Dumq; obsecro ut sciscitanti mihi quidnam dicat aperiat, nihil prorsus declarat, sed me ludens, simulat sese aliquid uersare animo, quasi nō nihil hac de re intelligat, quod si uellet exprimere, cogeret me id ipsum fateri, eadēq; dicere quae ipse dicit. Quamobrem libenter ex te audirem, si qua ratione Cratylū uaticiniū potes conice re. libentius tamen sententiam tuam de nominum rectitudine, siquidem tibi placet, audirem. SO C. O Hipponici filii Hermogenes, ueteri prouerbio fertur, Pulchra esse cognitu difficilia. Atqui illa nominū notitiā haud parua res est. Equidem si ex Prodicō illā quinquaginta drachmarum demonstrationē iam olim audissem, in cuius traditione etiā hac inerant, ut ipse testatur, nihil prohiberet quin tu statim nominū rectitudinē intelligeres. eam porro nuncq; audiui, sed illam drachmae unius duntaxat. Quare quid in his uerū sit, nescio, inuestigare autem tecum simul & cum Cratylō paratus sum. Quod autem dicit tibi non esse reuera nomen Hermogenes, quod à lucro dicitur, mordet te puto quasi pecuniarum auidus sis, & impos uoti. Verum, ut modo dicebam, difficilia haec cognitu sunt. Oportet autem rationes utriusq; in medium adducendo perquirere, utrum ita sit ut dicis ipse, an potius ut Cratylus ait. HER. Enim uero ô Socrates, licet frequenter cum hoc caeterisq; permultis iam disputauerim, nondum tamen persuaderi mihi potest aliā esse nominis rectitudinem, q̄ conuentionem ipsam consensionemq;. Mihi quidē uidetur quod cunq; nomen quis cuiq; imponit, id esse rectū. Ac si rursus cōmutat, aliudq; imponit, nihilominus q̄ primum, quod illi succedit nomen rectū existere, quemadmodū seruis nomina cōmutare solemus: nulli quippe rei natura nomē inesse, sed lege & usu illorum qui sic uocare consueuerunt. Quod quidem si aliter se habet, paratus sum non à Cratylō tantum, uerum etiā à quouis alio discere atq; audire. SO C. Fortē aliquid dicis Hermogenes? Consideremus itaq; quodcūq; imponit quis cuiq; nomen uocatq;, id illi nomen esse asseris? HER. Mihi sanē ita uidetur. SO C. Et siue priuatus uocet, siue ciuitas? HER. Assero. SO C. Quid uero si ipse rem aliquā uocem, ueluti si quem nunc hominem uocamus, ego equum nominē, quem ue equum, hominē publice quidem erit eidē homo nomen, priuatim equus, & priuatim rursus homo, publice equus. Ita loqueris? HER. Ita uidef. SO C. Dic iterum num aliquid nuncupes uera loqui, aliquid loqui falsa. HER. Equidem. SO C. Nonne illa quidem uera erit oratio, haec autē oratio falsa? HER. Ita prorsus. SO C. Illa uero oratio quae existentia dicit ut existūt, uera est, quae ut nō existūt, falsa? HER. Certe. SO C. Est autem hoc, oratione, ea quae sunt, & quae non sunt, dicere? HER. Id ipsum. SO C. Oratio quae uera est, utrum tota quidem est uera, partes non uerae? HER. Imō & partes uerae. SO C. Vtrū partes magnae uerae, exiguae uero particulae falsa, an uerae sunt omnes? HER. Omnes arbitror. SO C. Habes orationis partem aliquā minorē nomine? HER. Nequaquam. Orationis haec em pars minima. SO C. Et nomen quidē hoc pars orationis uera? HER. Proculdubio. pars minima. SO C. Pars utiq; uera, ut ais ipse. HER. Vera. SO C. Pars autem falsa. HER. Aio. SO C. Licet ma est nomen ergo nomen uerū, & nomen falsum dicere, siquidē & orationem. HER. Quid prohibet? SO C. Quod quisq; cuiq; nomen esse ait, id & cuiq; nomen est? HER. Id ipsum. SO C. An etiam quotcūq; quis nomina cuique tribuit, totidem erunt? ac etiam quandocūq; tribuit? HER. M. Haud equidem habeo Socrates, aliquam praeter hanc nominis rectitudinem

Sententia
Protagoræ
circa essenti-
am rerum

dinem, ut uidelicet liceat mihi quidē alio rem uocare quod ipse imposui nomine, tibi au-
tem alio quod tu imposuisti. Ita equidem in ciuitatibus uideo eorundem ppria quædam
haberi nomina, & Græcis ad alios Græcos, & Græcis ad Barbaros. S O C. Animaduerta-
mus Hermogenes, utrum res ipsæ ita se habere tibi uideantur, ut propria rerum apud u-
numquęq; essentia sit, quemadmodum Protagoras tradidit: rerum omnium dicens ho-
minem esse mensuram, ita ut qualia mihi quæq; uidentur, talia & mihi sint: item qualia ti-
bi, & tibi talia. An potius quædam esse putes, quæ essentia suæ quandā habeant firmita-
tem. HER. Quandoq; o Socrates, dubitans ad hæc deductus sum, quæ tradit Protagoras.
Ita tamen esse haud satis mihi persuadeo. S O C. Nunquid & ad hoc aliquando es dedu-
ctus, ut tibi nequaquam uideretur aliquem esse hominem omnino malum? HER. Non
per Iouem. imò sæpenumero ita sum affectus, ut existimarem homines nonnullos omni-
no malos esse, & quidem plurimos. S O C. Prorsus autem boni nulli adhuc tibi usi sunt?
HER. Admodum pauci. S O C. Visi ergo sunt aliqui. HER. Aliqui. S O C. Qua ratione
hoc iudicas? hac ne? omnino quidem bonos esse, omnino prudētes: prorsus uero prauos
imprudētes omnino? HER. Mihi sanè ita uidetur. S O C. Si Protagoras uera dixit, estq;
hæc ipsa ueritas, ut qualia quæq; cuiq; uidentur, talia sint, fieri ne potest, ut alij hominum
prudētes sint, imprudētes alij? HER. Nequaquam. S O C. Atqui hæc, ut arbitror, tibi
omnino uidentur, cum uidelicet prudentia quædam & imprudentia sit, Protagorā haud
omnino uera loqui posse. Neq; enim alter altero reuera prudētior erit, si quæ cuiq; uiden-
tur, cuiq; uera erunt. HER. Ita est. At neq; Euthydemo assentiris, ut arbitror, dicenti om-
nia omnibus esse similiter ac semper. Neq; enim alij boni, alij mali essent, si semper & æ-
que omnibus & uirtus inesset & prauitas. HER. Vera loqueris. S O C. Ergo si neq; om-
nia omnibus insunt semper atq; similiter, neq; cuiq; proprium unumquodq;, cōstat res
ipsas esse quæ essentiam quandam firmam in se habent, neq; quo ad nos neq; a nobis per
imaginationem sursum deorsumq; distractæ, sed secundum se ipsas quo ad ipsarum essen-
tiam ut natura institutæ sunt permanentes. HER. Idem mihi quoq; uidetur o Socrates.
S O C. Vtrum res ipsæ ita natura consistunt, actiones autem illarum non ita, sed aliter: an
& actiones ipsæ similiter quædam rerum species sunt? HER. Et ipsæ omnino. S O C. Er-
go actiones ipsæ secundum naturam suam, non secundum opinionem nostram fiunt.
Quemadmodum si nos rem quampiam diuidere statuamus, utrum sic diuidēda res quæ
que est, ut nos uolumus, & quo uolumus? an potius si unumquodq; diuidamus secun-
dum naturam qua diuidere & diuidi oportet, itemq; eo quo secundum naturam diuisio
fieri debet, diuidemus utiq; recte, & aliquid proficiemus, ac recte istud agemus? Sinau-
tem præter naturam, aberrabimus, nihilq; proficiemus? HER. Mihi quidem ita uidetur.
S O C. Atque etiam si comburere aliquid aggrediamur, non secundum omnem opinio-
nem comburere oportet, sed secundum opinionem rectam. hæc autem est qua ratione
naturaliter quodq; comburi debet atq; comburere, & quo debet. HER. Vera hæc sunt.
S O C. Nonne eadem de cæteris ratio? HER. Eadem. S O C. An non & dicere una quæ-
dam operationū est? HER. Est plane. S O C. Vtrum recte dicet, qui ut sibi dicendum ui-
detur, ita dicit: an potius qui ita dicit, ut ipsa rerum natura dicere dicitq; requirit: et si quo
natura exigit, eo & dicat, aliquid dicendo proficiet: sin aliter, aberrabit: nihilq; efficiet.
HER. Ita equidem ut ais, existimo. S O C. An non dicendi pars quædam est nominare? &
qui nominant, loquuntur quodāmodo? HER. Omnino. S O C. Et nominare actio quæ-
dam est: quandoquidem & dicere actio quædam circa res est. HER. Prorsus. S O C. A-
ctiones autem nobis apparuerunt haud ad nos respicere, sed propriam quandam sui ha-
bere naturam. HER. Est ita. S O C. Nominandū itaq; ea ratione qua rerum ipsarum natu-
ra nominare ac nominari postulat, & quo postulat, nō autem pro nostræ uoluntatis arbi-
trio, si standum est in his quæ dicta sunt. HER. Sic est. S O C. Atq; ita aliquid peragemus,
nominabimusq;, aliter uero nequaquam. HER. Apparet. S O C. Quod incidendum est,
aliquo incidendū. HER. Aliquo. S O C. Et quod texendū, aliquo certe texendū, quod ue-
perforandum, aliquo perforandū. HER. Plane. S O C. Item quod nominandū, aliquo no-
minandū. HER. Sic oportet. S O C. Quid illud, quo aliquid perforare oportet? HER.
Terebrum. S O C. Quid quo texere? HER. Radius pectenq;. S O C. Quid quo nomina-
re? HER. Nomen. S O C. Bene loqueris, ideoq; instrumentum aliquod nomen est. HER.
Est

Sententia
Euthydemo,
omnia om-
nibus esse si-
militer, ac
semper

Est. S O C. Si quærerē quod instrumentū est radius pectenq;, responderes quo teximus?
HER. Non aliud. S O C. Textentes uero quid facimus? an non subtegmen & stamina con-
fusa, radio discernimus? HER. Istuc ipsum. S O C. Idem de terebro ac ceteris respondebis?
HER. Idem. S O C. Potes & circa nomen similiter declarare, quid facimus dum nomine
ipso quod instrumentū est, aliquid nominamus? HER. Nequeo. S O C. Nūquid docemus
inuicem aliquid, ac res ut sunt, discernimus? HER. Nempe. S O C. Nomen itaq; rerū sub-
stantias docendi discernendiq; instrumentū est, sic ut pecten & radius ipse telę. HER. Sic
est dicendū. S O C. Radius porro textoriū est instrumentū. HER. Quid nī? S O C. R. Textor
itaq; radio ac pectine recte utetur, recte, inquā, secundū texendi rationē. Ille uero qui do-
cet, nomine utetur, & recte, recte uidelicet secundū docendi propriā rationē. HER. Cer-
te. S O C. Cuius artificis opere bene utetur textor, quando radio pectineq; utetur? HER.
Fabri lignarij. S O C. Quisq; ne lignarius faber, an potius qui artē habet? HER. Qui ha-
bet artē. S O C. Cuius item opere recte perforator utetur? HER. Aerarij fabri. S O C. Num
quisq; est faber ærarius? an potius qui habet artem? HER. Qui artē. S O C. Age ergo, dic
cuius opere ipse doctor utatur, quoties nomine utitur. HER. Nescio. S O C. Assignare &
hoc nescis? quis nobis tradit nomina quibus utimur? HER. Ignoro & hoc. S O C. Nonne
lex tibi uidet nobis nomina statuisse? HER. Videtur. S O C. Ergo legislatoris utē opere
doctor, quādo nomine ipso utetur. HER. Opinor. S O C. Cōditor legis quilibet tibi æque
uidetur, an qui arte est præditus. HER. Arte præditus. S O C. Quare nō cuiuscunq; uiri est
Hermogenes nomen imponere, uerū cuiusdam nominū autoris. hic autem etiam, ut ui-
detur, nominū institutor, qui rarior omni artifice inter homines reperit. HER. Apparet.
S O C. Animaduerte obsecro, quō respiciens nominū institutor, nomina rebus imponit:
imò superiorū exempla diiudica, quō respiciens faber radium pectenq; cōficit. nonne ad
tale aliquid quod ad texendum natura sit aptum? HER. Prorsus. S O C. Si in ipso opere ra-
dius hic frangatur, utrum alium iterū fabricabit ad fracti istius imaginē: an potius ad spe-
ciem ipsam respiciet, ad cuius exemplar radium qui fractus est, fecerat? HER. Ad ipsam
ut arbitror, speciem. S O C. Nonne speciem ipsam merito ipsius radij rationē, ipsumq; ra-
dium maxime nominabimus? HER. Opinor. S O C. Siquādo oportet cōficiendæ uesti te-
nuī uel crassiori lineę siue lanę, siue cuius alteri radiū apparare, radios singulos oportet
speciem radij ipsius habere: qualis uero cuiq; naturaliter est accommodatissimus, talem ad
opus peragendū, ut natura postulat, adhibere. HER. Oportet sanè. S O C. Eadem de cæter-
is instrumentis est ratio. Nam quod natura cuiq; congruit, instrumentū adinueniendum
est, atq; id illi attribuendū, ex quo efficit nō qualecunq; uult qui fabricat, sed quale natu-
ra ipsa exigit. Terebrum namq; cuiq; accommodatum scire oportet in ferro perficere.
HER. Patet. S O C. Radium quinetiam singulis competentem in ligno. HER. Vera hæc
sunt. S O C. Quippe ipsa ratione nature alius radius telæ alteri competit, & in alijs eodem
modo. HER. Sanè. S O C. Oportet quoq; uir optime, ut ille nominum institutor nomen
natura rebus singulis aptū in uocibus & syllabis exprimat, ad idq; respiciēs quod ipsum
nomen est, singula nomina singat, atque attribuat, si reuera nominum autor est futurus.
Quod si non iisdem syllabis quisq; nominum conditor nomen exprimit, animaduerten-
dum est, quod neq; fabri omnes ærarij eodem in ferro id faciunt, quoties eiusdem gratiā
idem fabricant instrumentum. Verum quatenus eandem ideam attribuunt, licet in alio
& alio ferro, eatenus recte se habet instrumentum, siue hic, siue apud Barbaros fabricēt.
Nonne? HER. Maxime. S O C. Nonne & eodem modo censebis, donec institutor no-
minum qui apud nos est, & qui apud Barbaros, nominis speciem cuiq; cōpetentem tri-
buunt, in quibuslibet syllabis nihilo deteriore esse unū altero in nominibus imponen-
dis? HER. Equidem. S O C. R. Quis cogniturus est utrum conueniens radij species cui-
cunque ligno sit impressa? num faber qui efficit: an textor usurus? HER. Probabile est
o Socrates, magis eū qui est usurus, cognoscere. S O C. Quis lyre fabricatoris opere uti-
tur: nonne ille qui fabricantem instruere potest, & opus recte ne an cōtra factū sit, iudi-
care? HER. Omnino. S O C. Quis ergo? HER. Citharista. S O C. Quis autem opere structo-
ris nauū? HER. Gubernator. S O C. Quis item nominū conditoris operi optime præside-
bit, & expletū diiudicabit & apud Græcos & apud Barbaros? Nonne & qui utē? HER.
Is certe. S O C. An nō is est qui interrogare scit? HER. Iste. S O C. Idem quoq; respondere.
HER.

Nomen, re-
rū substan-
tias docen-
di discernen-
diq; instru-
mentum

Quomō no-
minabit qui
recte nomi-
nabit

Dialecticus
nouit recte
imposita no-
mina rebus
sint, necne

HER. Nempe. SO C. Eum uero qui interrogare scit atq; respondere, alium uocas q̄ diale-
cticum? HER. Dialecticum profecto. SO CR. Fabri ita opus est temonem facere guber-
natore præcipiente, si bonus futurus est temo. HER. Apparet. SO C. Nominum quoq; au-
toris nomen, monente dialectico uiro, si modo recte ponenda sunt nomina. HER. Vera
hæc sunt. SO C. Apparet ergo Hermogenes haud leue quiddam, ut ipse censes, nominis
impositionem esse, neq; id esse imperitorum & quorumuis hominum opus. Nempe Cra-
tylus uera loquitur, cum nomina dicit natura rebus competere, neq; unum quemuis esse
nominum autorem, sed illum duntaxat qui ad nomen respicit, quod natura cuiq; conue-
nit, posteaq; speciem eã literis syllabisq; inferere. HER. Nescio Socrates qua ratione his
quæ dixisti, sit repugnandū: forte uero non facile est subito sic persuaderi. Videor autem
mihi hūc in modum tibi potius assensurus, si ostenderis quam dicas esse natura rectā no-
minis rationem. SO C. Equidem ô beate Hermogenes, adhuc nullam dico. ferme namq;
e memoria excidit quod dixerā supra, me uidelicet hoc ignorare, uerum unā tecum per-
quirere. Nunc autem mihi & tibi simul inuestigantibus hoc duntaxat præter superiora
compertū est, rectitudinem aliquā natura nomen habere, nec quemlibet posse nomen
rebus accommodare. Nonne? HER. Valde. SO C. Considerandum restat, si nosse deside-
ras, quānā ipsius sit nominis rectitudo, id est ratio recta. HER. Desidero equidem. SO C.
Animaduerte igitur. HER. Qua uia inuestigandū mones? SO C. Rectissima est ô amice,
consideratio, ab his qui sciūt hæc perquirere, oblati pecunijs, & gratijs insuper actis: hi
uero sophistæ sunt, quibus frater tuus Callias multis erogatis pecunijs, sapiēs euasisse ui-
detur. Postquam uero in res paternas ius non habes, reliquū est fratrem supplex ores, ut
te doceat nominū rectitudinem quam à Protagora didicit. HER. Quam absurda hæc es-
set petitio Socrates, si cum illam Protagoræ ueritatem nullo modo recipiā, ea quæ ex ue-
ritate illa dicuntur, alicuius precij aestimarē. SO C. At uero si tibi hæc non placent, ab Ho-
mero cæterisq; poetis est discendum. HER. Quid de nominibus, & ubi Homerus ô So-
crates, tradit? SO C. Passim multa, maxima uero & pulcherrima sunt illa, in quibus distin-
guit circa eadem quæ nomina homines, & quæ dii ipsi inducunt. An non censes ipsum
in his magnificum aliquid & mirandum de recta ratione nominū tradere? Constat enim
deos nominibus illis ad rectitudinem ipsam uti, quæ natura consistunt. An non putas?
HER. Certe equidem scio, si qua dii uocant, recte eos admodum nominare. Verum quæ-
nam ista? SO C. An ignoras quod de Troiano flumine, quod singulari certamine cū Vul-
cano pugnauit, inquit: quod Xanthū dii uocant, uiri Scamandrum. HER. Scio. SO CR.
An non censes magnificum quiddam cognitu esse hoc, qua ratione rectius sit flumen il-
lud Xanthū, quam Scamandrū nominare? Item si uis, animaduerte & istud, quod auem
eandem dicit Chalcidem quidē à dijs, Cymindin uero ab hominibus nominari. Leuem
cognitionem hanc putas, ut sciat quanto rectius sit eandem auem Chalcidem quam Cy-
mindin nuncupare, uel Batiæam atq; Myrinen, aliaq; permulta & apud hunc poetam
& apud alios talia? Verum istarū rerum inuentio acutius ingenium quam nostrū exigit.
Scamandrius autē & Astyanax quid significant, humano ingenio, ut mihi uidetur, com-
prehendi, & facile percipi potest, quam rectitudinem esse Homerus uelit in his nomi-
nibus quibus Hectoris filium nuncupat. Scis ea carmina quibus insunt, quæ dico? HER.
Omnino. SO C. Vtrum istorum nominū putas Homerum existimasse conuenire magis
puero, Astyanacta ne, an Scamandriū? HER. Ignoro. SO C. Sic autem considera: si quis te
interrogaret, utrū putes sapientiores rectius nomina rebus imponere, an minus sapien-
tiores esse tibi uident, an uiri? quantū ad genus attinet. HER. Viri. SO C. Nescis quod in-
quit Homerus, Hectoris filium à Troianis Astyanacta, à mulieribus Scamandriū nuncu-
patum? quandoquidem uiri illum Astyanacta uocare consueuerūt. HER. Videtur. SO C.
Nonne Homerus Troianos uiros sapientiores, quam mulieres eorū existimauit? HER.
Arbitror equidem. SO CR. Astyanacta igitur rectius quam Scamandrium nominatum
esse censuit. HER. Apparet. SO CR. Animaduertamus quam ipse denominationis huius
causam affert, Solum enim, inquit, ciuitatem ipsis tutatus est amplaq; moenia. Quapro-
pter decet, ut uidetur, protectoris filium nominare ἀστυάκτα, id est regem urbis, urbis,
inq; eius, quam pater ipsius seruauit, ut inquit Homerus. HER. Idem mihi quoq; uidef.
SO C.

Veritas no-
men scripti,
aut ironicū

SO C. Quod aut hoc maxime, porro & ipse nondum satis intelligo, ô Hermogenes. Tu
uero percipis? HER. Nō per Iouem. SO C. Atqui & Hectori ô bone uir, nomen ipse Ho-
merus imposuit. HER. Quamobrem? SO C. Quoniā mihi uidef id nomen Hector Astya-
nacti esse quāproximum: ferme enim idem significant, putantq; Græci utraq; hæc no-
mina regia esse. Cuiuscunq; enim quis ἀναξ, id est rex extitit, eiusdem est & ἑκτωρ, id est
possessor. Constat enim dominari illi, possidereq; & habere. An forte nihil tibi dicere ui-
deor? meq; fallit opinio, qua Homeri scientiam circa nominum rectitudinem, ceu per ue-
stigia quædam attingere cōsidebam? HER. Nullo modo, ut arbitror. forte enim non ni-
hil attingis. SO CR. Decet, ut mihi uideatur, leonīs filiū leonem similiter nominare, equū
filium equum. haud certe dico, siquid tanquam monstrum ex equo nascatur aliud quid-
dam quā equus: sed cuius generis secundum naturam est quod nascitur, hoc dico. Si e-
nim bouis secundum naturam filius equū gignit, non uitulus qui nascit, sed pullus equi
nuscus est nuncupandus. Et si equus præter naturam gignit uitulum, non pullus equinus di-
cendus est hic, sed uitulus. Neq; etiam si ex homine alia proles quā humana producat,
quod nascitur homo uocari debet. Idemq; est de arboribus, deq; cæteris omnib. iudican-
dum. Probas hæc? HER. Probo equidem. SO C. Obserua me nequid defraudem. Eadem
quippe ratione, si quis ex rege nascitur, rex est nominandus: in alijs uero & alijs syllabis
idem significari, nihil interest, neq; refert siue addatur litera aliqua, siue etiā subtrahatur,
donec essentia rei significata in ipso nomine dominatur. HER. Qui istuc ais? SO C. Nihil
mirum nouum ue dico, uerū ita ut in elementis fieri cernis. scis enim quod elementorū
nomina dicimus, ipsa uero elementa nequaq; quatuor duntaxat exceptis. dicimus enim
ε & υ φιλόν, ο μικρόν & ω μέγα. Cæteris autem tam uocalibus quā non uocalibus alias
addentes literas, ut βήτα γ. τ. α. nomina constituimus, atq; ita proferimus. Verum quo-
usq; elementi ipsius uim declaratā inserimus, conuenit nomen illud uocare ipsum quod
nobis significet elementum, ut in βήτα apparet, ubi additis γ. τ. α. nihil obstitit quin in-
tegro nomine natura elementi illius ostenderetur, cuius nominum autor uoluit: usque
deō scite literis nomina dedit. HER. Vera mihi loqui uideris. SO C. Nonne eadē de rege
ratio erit? Erit ex rege rex, ex bono bonus, ex pulchro pulcher, & in cæteris omnibus
similiter ex quolibet genere alterū quiddam tale, nisi monstrū fiat, eademq; dicenda no-
mina. Variare autem licet per syllabas, ut uideantur hominī rudi, quæ sunt eadem, esse di-
uersa. quemadmodū pharmaca medicorū coloribus & odoribus uariata sæpe cū eadem
sint, nobis diuersa uidentur: Medico aut uim pharmacorū consideranti eadem iudican-
tur, neq; eum additamēta perturbant. Similiter forte qui est in nominibus eruditus, uim
illorum considerat, neq; eius turbat iudicium, si qua litera addita est, uel transmutata, uel
dempta, uel in alijs literis ac multis eadē uis nominis reperitur. Vt ea nomina quæ supra
diximus, Astyanax & Hector, literas omnino diuersas, præter τ solum habent, idem ta-
men significant. Item quod ἀρχέπολις, id est, princeps ciuitatis dicitur, quam literarum
communione cum duobus superioribus habet? Idem nihilominus infert. Multaq; sunt
alia, quæ nihil aliud quā regem significant. Multa præterea sunt, quæ exercitus du-
cem significant, ut ἀγίς, πολέμαρχος, ἀντιλέμω. Alia item quæ medicinæ professorem
declarat, ut ἰατροκλῆς, ἀκροσμβροτω. Aliaq; permulta reperiri possunt, syllabis & literis
discordantia, ut autem significationis penitus consonantia. Sic ne & ipse putas, an ali-
ter? HER. Sic certe. SO CR. His profecto quæ secundum naturam fiunt, eadem tribu-
enda sunt nomina. HER. Omnino. SO CR. Quoties uero præter naturam homines ali-
qui fiunt in quadam specie monstrī; uelut quum ex bono pioq; uiro impius generatur,
qui genitus est, non genitoris nomen sortiri debet, sed eius in quo ipse est generis: quem
admodum supra diximus, si equus bouis prolem generet, non equum eius filium, sed bo-
uem denominandum. HER. Sic est. SO CR. Homini igitur impio ex pio genito, non pa-
rentis, sed generis nomen attribuendum. HER. Vera hæc sunt. SO C. Neque igitur θεοφι-
λου, id est Dei amicum, neq; μνησθίου, id est Dei memorem, uel talem aliquem huiusmo-
di uocare filium talem decet, sed cōtraria significantibus nominibus appellare, si modo
recte nomina instituta esse debent. HER. Sic prorsus agendum ô Socrates. SO C. Profe-
cto Orestis nomen recte, ô Hermogenes, uidetur impositum, siue aliqua fors illi nomen
dedit, siue poeta quidā, ferinam eius naturā agrestēq; & montanā nomine eo significās.
HER.

HER. Sic apparet, Socrates. S O C. Videtur & patri eius secundum naturam nomen esse.
 HER. Apparet. S O C. Apparet utiq; talis esse Agamemnon, ut sibi laborandū censeat, to-
 lerandūq; & in ijs quæ decreuit, per uirtutem perseverandū. Argumentū uero toleran-
 tiæ suæ apud Troiam tanto cum exercitu perduratio præbuit. Quod igitur mirabilis per-
 seuerantia uir hic fuerit, nomen significat Agamemnon, quasi *ἀγαστος ἦν τὸν ἡγεμόνα*.
 Fortè uero & Atreus recte est nominatus. Nex enim Chrysiippi, & crudelitas aduersus
 Thyesten, noxiū perniciosūq; illum demonstrant. Vnde cognominatio parumper de-
 clinat, & clam innuit, ut non quibuslibet naturam huius uiri declarent: his autem qui no-
 minum periti sunt, fatis Atrei significatio patet. Dicitur enim secundum *ἀτρεῖς, ἀβροῦ,*
ἀτρεῖς, quasi indomitus, inexorabilis, noxius contumeliosusq; fuerit. Videtur & Pelopi
 nomen haud ab re tributum. Hominem quippe quæ prope sunt uidentem, nomen istud
 congrue significat. HER. Cur illi id conuenit? S O C. Quoniam in Myrtili cæde, ut fer-
 tur, prouidere nihil potuit, neq; eminus pspicere quāta toti generi ex hoc calamitas im-
 mineret. Quæ enim ante pedes erant, & ad præsentia tantum respiciebat, hoc autem est
 prope aspiciere: quod & fecit, cum Hippodamiæ coniugium omni conatu inire contem-
 dit. Vnde Pelopi nomen *πρὸς*, id est, prope, & *ὄψις*, quod ad uisionem pertinet. Tan-
 talo quinetiam nomen natura ipsa uidetur impositum, si uera sunt quæ circumferuntur.
 HER. Quænam ista? S O C. Quod uiuenti adhuc illi aduersa plurima & grauiā contige-
 runt, tandemq; patria eius omnis subuersa est. Defuncto præterea saxum in caput immi-
 net, fors certe durissima. hæc prorsus cum nomine congruūt, perinde ac si quis nomina
 re *τὰ λάνταρον*, id est, infelicissimū uoluisset, sed paulo locutus obscurius, pro Talantato
 Tantalum posuisset. Tale utiq; nomen fortuna eius aduersa ipso rumore gentium præ-
 buisse uidetur. Quinetiam patri eius Ioui recte nomen est inditum, neq; tamen facile co-
 gnitu. Est enim uelut oratio quædam Iouis nomen, quod quidam bifariā parsientes, par-
 tim una, partim altera parte utimur. Quidam *Ζῆνα*, quidam *Δία*, uocant. Quæ partes in
 unum cōpositæ, naturam dei ipsius ostendūt, quod maxime debet nomen efficere pos-
 se. Nulla enim nobis cæterisq; omnibus uiuendi magis causa est, quàm princeps, rexq;
 omniū. Quapropter decens nomen est hic Deus fortitus, per quem uita semper uiuenti-
 bus omnibus inest. Sectum autem in duo est unum, ut dicebam, nomen, in *Δία* uidelicet
 atq; *Ζῆνα*. Hinc Saturni filium cum quis audiat, fortè insolentem contumeliosūq; pu-
 tarit. Verū probabile est, magnæ cuiusdam intelligentiæ prolem Iouem esse. Quod enim
κόρη dicitur, non puerum significat, sed puritatem mentis ipsius, & sinceram integri-
 tatem. Est autem *Ἰφρανθ*, id est, coeli filius, ut fertur. Quippe aspectus ad supera merito *ἰ-
 φρανθ* uocatur, quasi *ὄραθε τὴν ἄνω*. Vnde affirmant, ὁ Hermogenes, ij qui de rebus publi-
 cibus agunt, puram mentem adesse, & *ἰφρανθ*, iure nomen impositum. Si autem genealo-
 giam deorum ab Hesiodo traditam mente tenerem, & quos horum progenitores indu-
 cit, recorderer, haudquāq; cessarem ostendere tibi recte illis nomina inscripta fuisse, quo
 ad huius sapientiæ periculū facerem, siquid ipsa proficiat peragatq; & an deficiat nec ne,
 quæ mihi tam subito ignoro equidem unde nuper illuxit. HER. Profectio mihi uideris,
 ὁ Socrates, instar eorum qui numine rapiuntur, protinus oracula fundere. S O C. Reor
 equidem, ὁ Hermogenes, hanc in me sapientiam ab Euthyphrone Pantij filio emanasse.
 Illi siquidem astiti à matutino assiduus, auresq; porrexī. Patet igitur eum deo plenū non
 modo aures meas beata sapientia impleuisse, uerumetiam animum occupasse. Sic utiq;
 agendum arbitror, ut hodie quidem utamur ipsa, & reliqua quæ ad nomina pertinent, in-
 dagemus. Cras uero, si in hoc consenserimus, excutiamus eam, expiemusq; aliquem per-
 scrutati, siue sacerdotem, seu sophistam qui purgare hæc ualeat. HER. Probo hæc maxi-
 me Socrates. libentissime namq; quæ de nominibus restant, audirem. S O C. Ita prorsus
 agendum. Vnde igitur potissimum exordiendū iudicas, postquam formulam quandam
 præscripsimus, ut pernoscamus si etiā nomina nobis ipsa testantur non casu quodam fa-
 cta fuisse, uerum rectitudinem aliquam continere? Nomina quidem heroum atq; homi-
 num nos fortè deciperent, horum namq; multa secundum cognomenta maiorum posita
 sunt, & sæpe nequaq; conueniūt, quemadmodū in principio diximus. Multa uero ex uo-
 ro homines nomina tribuunt, ut *δῆρυχιδης, σωσιαν, θεοφιλου*, aliaq; permulta. Talia itaq;
 prætermittenda censeo, decens em consentaneumq; maxime reperire nos quæ in rebus

sempi-

sempiternis & naturæ ordine cōstitutis recte sunt posita. Nam circa ista in condendis no-
 minibus studuisse maxime decet. Fortè uero ipso nonnulla diuiniore quadam poten-
 tia q̄ humana sunt instituta. HER. Præclare mihi loqui uideris, ὁ Socrates. S O C. Nonne
 par est ab ipsis dijs incipere, rationemq; inuestigare qua *θεοι* uocati sunt? HER. Nempe.
 S O C. Equidem ita conijcio. Videntur utiq; mihi Græcorū prisca deos solos putasse eos,
 quos etiam his temporibus Barbarorū plurimī arbitrantur, solem, lunā, terram, stellas,
 cœlum. Cum ergo hæc omnia perpetuo in cursu esse cōspicerent, ab hac natura *τὸ θεῖον,*
θεῖος nominasse uidentur, deinde & alios animaduertētes omnes eodem nomine nuncu-
 passe. Habet quod dico uerisimile aliquid, nec ne? HER. Habet certè. S O C. Quid post-
 hæc inuestigandum? Constat de dæmonibus heroibusq; & hominibus quærendum esse.
 HER. De dæmonibus primum. S O C. Proculdubio Hermogenes, quid sibi uult dæmo-
 num nomen? animaduerte num aliquid dicam. HER. Dic modo. S O C. Scis ne quos He-
 siodus *δαίμονας* esse inquit? HER. Non. S O C. Neq; etiam, quod aureum genus hominum
 ait in principio extitisse? HER. Hoc equidem noui. S O C. Ait enim ex hoc genere post
 præsentis uitæ fata fieri dæmones sanctos, terrestres, optimos, malorū expulsores, & cu-
 stodes hominum. HER. Quid tum? S O C. Nempe arbitror uocare illum aureum genus,
 non ex auro constitutū, sed bonum atq; præclarum, quod inde conijcio, genus nostrum
 ferreum esse dicit. HER. Vera narras. S O C. An non putas si quis nunc ex nostris bonus
 sit, aurei hunc generis ab Hesiodo æstimari? HER. Consentaneum est. S O C. Boni autem
 alij q̄ prudentes? HER. Prudentes. S O C. Idcirco, ut arbitror, eos dæmones præcipue nun-
 cupat, quia sapiētes *δαίμονες* erant. Et ex nostra istud prisca lingua nomen existit. Quā
 obrem & is, & cæteri poetæ permulti præclare loquuntur, quicumq; aiunt uidelicet, post
 quam bonus aliquis uita functus est, maximam dignitatem præmiumq; sortitur, fitq; dæ-
 mon secundum sapientiæ cognomentū. Ita & ipse assero *δαίμονας*, id est sapientem om-
 nem esse hominem, quicumq; sit bonus, eumq; dæmonicum esse, id est felicem, uiuentem
 atq; defunctū, recteq; dæmonem nūcupari. HER. Videor mihi ὁ Socrates, in hoc tecum
 maxime consentire. S O C. *ἦτος* autem quid significat? Id nequaq; inuentu difficile. pau-
 lo enim heroum nomen ab origine distat, indicans generationem illorum *ἦτος τὸ ὄρατος*
 manasse. HER. Qua ratione id ais? S O C. An ignoras semideos heroas esse? HER. Quid
 tum? S O C. Omnes utiq; heroes uel ex amore deorū erga mulieres humanas, uel amore
 uiuorum erga deas sunt geniti. Præterea si hoc secundū prisca Atticorum linguam con-
 sideraueris, magis intelliges. reperies enim quod paulisper mutatū est nominis gratia ex
ὄρατος, unde sunt heroes geniti: quod ue aut hinc heroum nomen est ductum, aut ex eo
 quod sapientes, rhetoresq; fuerunt. facundi uidelicet, & ad interrogandū differendūq;
 promptissimi. *εἰρη* namq; dicere est. Quare, ut modo dicebamus, Attica uoce heroes rhe-
 tores quidam, & disputatores & amatorij uidentur. Vnde rhetorum sophistarūq; ge-
 nus heroica proles existit. Verum nō istud quidem difficile cognitū, imō illud obscurū,
 quam ob causam homines *ἀνθρώποι* nominantur. habes ipse quid asseras? HER. Vnde id
 habeā bone uir? Quin si reperire quoquo modo possim, nil cōtendo, ex eo quod te me-
 lius faciliusq; quam me reperiturum spero. S O C. In Euthyphronis inspiratione confide-
 re mihi uideris. HER. Absq; dubio. S O C. Et merito quidem confidis. Nam belle nimium
 mihi nunc uideor cogitasse, ac periculū est nisi caueam, ne hodie sapiētior quàm deceat,
 uidear euasisse. Attende ad ea quæ dicā. Hoc in primis circa nomina animaduertere de-
 cet, quod sæpe literas addimus, sæpe etiam demimus pro arbitrio, dum nominamus, & a-
 cuta sæpenumero transmutamur, ut cum dicimus *διότις*: hoc ut pro uerbo nomen no-
 bis foret, alterum inde excerpimus, & pro acuta syllaba media, grauem pronūciamus.
 In alijs quibusdam literas interferimus, alia uero grauiora proferimus. HER. Vera refers.
 S O C. Hoc & in *ἀνθρώποι* cōtingit, ut mihi quidem uidetur. Nam ex uerbo nomen con-
 stitutum est, uno *α* excepto, grauiorūq; sine effecto. HER. Quomodo istud ais? S O C. Ita:
 hominis nomen illud significat, quod cætera quidem animalia quæ uident, non confide-
 rant, neq; animaduertunt, neq; contemplantur: homo autem & uidet simul & contem-
 platur, animaduertitq; quod uidet. Hinc merito solus ex omnibus animātibus homo *ἀν-
 θρώποι* est nuncupatus, quasi *ἀναθεῶν* contemplans, quæ *ὄραται*, id est, uidit. Quid post
 hæc quæram? An uidelicet quod libenter perciperem? HER. Maxime. S O C. Succede-

D resta-

re statim superioribus mihi uidetur de anima & corpore cōsideratio. Nam anima & corpus aliquid hominis sunt. HER. Sine cōtrouersia. S O C. Conemur hęc quemadmodū superiora distinguere. Quarendum primo de anima putas, ut recte ψυχή nominata fuerit: deinde de corpore: HER. Equidem. S O C. Ut igitur subito exprimam quod primum mihi nunc se offert, arbitror illos qui sic animā uocitarunt, hoc potissimum cogitasse, quod hęc quoties adest corpori, causa est illi uiuendi, respirandi, & refrigerandi uim exhibēs: & cum primū desierit quod refrigerat, dissoluitur corpus, & interit. Vnde ψυχή nominasse uidentur, quasi ἀναψύχον, respirando refrigerans. At uero, si placet, siste parumper. Videor mihi aliquid inspicere probabilius apud eos qui Euthyphronem sequuntur. nam istud quidem aspernent, ut arbitror, & durū quiddā esse censerent. sed uide an hoc tibi sit placiturū. HER. Dic modo. S O C. Quid aliud quā anima tibi uidetur corpus continere, uehere, & ut uiuat & gradiatur efficere? HER. Nil aliud. S O C. An non Anaxagoræ credis, rerum naturam omnium mente quadam & anima exornari simul & contineri? HER. Credo equidem. S O C. Par est igitur eam potentiā nominare φύσις, quæ φύσις, naturam, ὄχη & ἔχη, id est uehit & continet. politius autem ψυχή proferi. HER. Sic est omnino, uideturque mihi istud artificiosius esse. S O C. Est profecto. Ridiculum autē quia apparet, si ita ut positū fuit, nominaret. Quod uero post hoc sequit corpus, nonne σῶμα nūcupas? HER. Certe. S O C. At qui uidet mihi in hoc nomine paulisper ab origine declinari. nempe corpus hoc animā σῆμα, sepulchrū quidam esse tradunt: quasi ipsa præsentī in tempore sit sepulta: atque etiam quia anima per corpus σμῶν, significat quæcunque σμῶν significare potest. idcirco & σῆμα iure uocari. Videntur mihi præterea Orphei sectatores nomē hoc ob id potissimū posuisse, quod anima in corpore hoc delictorū det pœnas, & hoc circūsepto ualloque claudatur, uelut in carcere quodā, ut σῶμα feruet. Esse itaque uolunt hoc ita ut nominat, animæ σῶμα seruandū gratia claustrū, quoad debita quæque expendat, neque literam aliquā adijciendam putant. HER. De his satis dictum ὁ Socrates, arbitror. Verū de nominibus aliquorū deorum possemus ne ita ut de Ioue actum est, considerare, secundum quam rectitudinē nomina sint imposita? S O C. Per Iouem nos quidē si mentem haberemus Hermogenes, præcipuū rectitudinis modū arbitraremur, fateri nihil nos de dijs cognoscere, neque de ipsis inquam, neque de ipsorum nominibus quibus ipsi se uocant. Constat enim illos quidem ueris se nominibus nūcupare. Secundū uero recte denominationis modum existimo, ut quemadmodū lex in uotis statuit precari deos, quomodocunque nominari his placet, ita & nos ipsos uocemus, tanquam nihil aliud cognoscētes. Recte namque, ut mihi uidetur, est decretū. Quare, si uis, ad hanc inuestigationē pergamus, primo quidē dijs præfati, nos nihil de ipsis consideraturos: neque enim posse confidimus: sed de hominibus potius, qua potissimū opinione circa deos affecti nomina ipsis instituerunt. Hoc enim à diuina indignatione procul. HER. Modeste loqui uideris ὁ Socrates, atque ita prorsus agendum. S O C. Nonne à Vesta secundum legem incipiendū? HER. Sic utique decet. S O C. Qua ratione ἑστία hanc nominatam dicemus? HER. Per Iouem haud facile istud inuentu. S O C. Videntur probe Hermogenes primū nominū autores non hebetes quiddā fuisse, uerum acuti sublimium rerum inuestigatores. HER. Quamobrem? S O C. Talium quorundam hominum inuentione nomina apparent imposita, ac si quis peregrina consideret nomina, nihilominus quod sibi uult, unumquodque reperiret. quemadmodū hoc quod nos ἑστία, essentiam nominamus, quidam ἑστία nūcupant, alij ὠστία. Primo quidem secundum alterum nomen istorum, haud procul à ratione uidetur rerum essentiam ἑστία uocari. & quia nos quod est essentiae particeps ἑστία uocamus, ex hoc recte ἑστία posset denominari. Superiores nostri quondam ὠστία, ἑστία uocabant. Quinetiā si quis sacrōrum ritus animaduertit, existimabit sic eos putasse qui hęc posuerūt. Etenim ante deos omnes Vestæ sacra facere decet eos, qui essentiam omnium Vestam cognominarunt. Qui item ὠστία nominarunt, hi ferme secundū Heraclitum censuerūt fluere omnia semper, nihilque consistere. Causam igitur & ipsorum originem ducem ipsum ὠδου, quod impellit, quapropter merito ipsum ὠστία impellentē causam nominari. De his hæcenus ita sit dictū, uelut ab ijs qui nihil intelligunt. Post Vestam autē, de Rheā atque Saturno considerare conuenit, quancumque de Saturni nomine in superioribus diximus. Fortē uero nihil dico.

HER

HER. Cur nam ὁ Socrates? S O C. O bone uir, sapientiæ quoddam examen animaduerti. HER. Quale istud? S O C. Ridiculum dictū. habet tamen nonnihil probabile. HER. Quid ais? & quo pacto probabile. S O C. Inspicere mihi Heraclitum uideor, iā pridem sapienter nonnulla de Saturno Rheaque tradentem, quæ & Homerus dixerat. HER. Quid istud ais? S O C. Ait enim Heraclitus fluere omnia, nihilque manere, rerumque ipsarum progressum amnis fluxui comparās, haud fieri posse inquit, ut bis eandem in aquam te mergas. HER. Vera hæc sunt. S O C. An uidetur tibi ille ab Heraclito dissentire, qui aliorum deorum progenitoribus inseruit Rheam atque Saturnū? Nunquid putas temere illum nomina istis imposuisse. Quin & Homerus Oceanum deorum originem instituit, & Tethyn genitricem. Idemque uoluit, ut arbitror, & Hesiodus. Ait præterea Orpheus, Oceanū primum pulcherrimum coniugium inchoasse, qui cum Tethy germana se sua commiscuit. Vide quæ maxime hæc inuicem consonant, omniaque in opinionē Heracliti redeunt. HER. Videris mihi aliquid dicere Socrates. Tethyos autem nomē haud satis quid sibi uelit, intelligo. S O C. Hoc utique idem ferme significat: quoniam fontis nomē est reconditū. Nam ἀδελφῶν & ἀδελφῶν, id est scaturiens & transiliens, fontis imaginem præ se ferunt, ex utriusque uero hisce nominibus nomen τρυφῶ est compositum. HER. Hoc quidem bellissimum est ὁ Socrates. S O C. Quid nisi? Verum quid deinceps? De Ioue profecto diximus. HER. Sic est. S O C. Fratres autem eius dicamus Neptunum atque Plutonē, nomenque aliud quo ipsum uocant. HER. Prorsus. S O C. Videtur Neptunus ab eo qui primum nominauit, idcirco ποσειδῶν uocatus fuisse, quia euntem ipsum maris natura detinuit, neque progredi ultra permisit, sed quasi uincula pedibus ipsius iniicit. Maris itaque principem ποσειδῶνα uocauit, quasi ποσειδῶν, id est pedum uinculū. uero decoris gratia fortē adiectum fuit. Forsitan nō hoc sibi uult, sed pro σ, & primo fuit positum, quasi dicat ποσειδῶν, id est multa noscens Deus. Fortassis ab eo quod dicitur σείδω, id est quatere, σείδω id est quatiens est nominatus, cui σ & δ fuit adiectū. Plutonem autem quasi πλούτης, id est diuitiarū datorem dicimus, quoniam diuitiæ ex terræ uisceribus eruuntur: ἀδύς uero multitudo interpretatur, quasi ἀδύς, triste tenebrosū ue. Atque hoc nomen horrentes Plutonem uocitant. HER. Tu uerō quid sentis Socrates? S O C. Videntur mihi homines circa potētiam Dei istius multifariam errauisse, eumque exhorruisse semper, cum minime deceat. Porro quisque ex hoc pertimescit, quod nemo postquam defunctus est, huc redit, quod ue anima nudata corpore, illuc abit. Cæterum hæc omnia & regnum & nomen huius dei, eodem tendere mihi uidentur. HER. Quo pacto? S O C. Dicam quod sentio. Dic age. Vtrū horū ualidius uinculū est ad quod uis animal alicubi detinendū, necessitas neque, an cupiditas? HER. Longe ὁ Socrates, præstat cupiditas. S O C. An nō plurimī, ἀδύς quod tidie subterfugerent, nisi fortissimo uinculo eos qui illuc descendunt, uinciret? HER. Videlicet. S O C. Quare cupiditate quadam eos, ut uidetur, potius quā necessitate deuincit, si modo uinculo necit fortissimo. HER. Apparet. S O C. Nonne rursus multæ cupiditates sunt? HER. Multæ. S O C. Ergo uehemētissima omnium cupiditate necit eos, si modo debet insolubili nodo conectere. HER. Certe. S O C. Est ne uehemētior ulla cupiditas, quā ea qua quisque afficitur, dum alicuius consuetudine meliorem se uirū sperat euadere? HER. Nulla mehercle Socrates. S O C. Hac de causa dicendū Hermogenes, neminem huc illinc uelle reuerti, neque etiā Syrenes ipsas, imò & eas & cæteros omnes suauissimis Plutonem orationibus demulceri. Estque, ut ratio hæc testat, deus is sophista proculdubio disertissimus & ingentia confert his qui penes ipsum habitant beneficia, qui usque adeo diuitijs affatim abundat, ut tanta nobis bona suppeditet, unde & Pluto est nūcupatus. An nō philosophi tibi uidet officium, quod nolit hominibus, corpora habentibus, adherere, sed tunc demum admittat eos, cum animus illorum est corporeis omnibus malis cupidinibusque purgatus? Excogitauit nempe hic deus hac ratione se animos maxime detenturū, si uirtutis eos aueritate uinciret. Eos autem qui stupore & insaniam corporis sunt infecti, ne pater quidem Plutonem Saturnus ipse, suis illis uinculis coercere ualeret, secumque tenere. HER. Nonnihil loqui uideris ὁ Socrates. S O C. Longe abest Hermogenes ut nomē ἀδύς, quasi ἀδύς id est triste tenebrosū ue sit dictū, imò ab eò trahitur quod est ἀδύς, id est nosse omnia pulchra. Ex hoc itaque deus iste à nominū conditore ἀδύς est nūcupatus. HER. Quid præterea dicimus de Cereris nomine, Iunonisque, Apollinis & Mineræ, Vulcanique & Martis, cæ-

D 2

tis, cæ-

tis, cæterorumq; deorum: s o c. Ceres quidem *δημητηρ* nuncupatur ab ipsa alimentorū largitione, quasi *διδασκαμητηρ*, hoc est exhibens mater. *ηρα* uero, id est Iuno, quasi *φρατη*, id est amabilis, propter amorem quo Iupiter in eam afficit. Fortè etiam sublime spectans qui hoc nomen instituit, agram, *ηρα* denominauit, & obscure locutus est, ponens in fine principiū, quod quidem patebit tibi, si nomen illud frequenter pronūciaueris. *φερρεφατταυ*, id est Proserpinam, & *απολλω* nominare nōnulli uerent, propterea quod illis ignota est nominum rectitudo. Enim uero permutantes *φερρεφονλω* ipsam considerant, graueq; id illis apparet, hoc autē deæ ipsius sapientiā indicat. Sapientia utiq; est quæ res fluentes attingit, & assequi potest. Quamobrem *φερεπαφα* merito dea hæc nominaretur, propter sapientiam, & *επαφλω*, id est contactū, *φερομωλω*, id est eius quod fertur, uel tale aliquid. Quocirca adhæret illi sapiens ipse *αδης*, quia ipsa talis est. Nunc autem nomen hoc declinant, pluris facientes prolationis gratiam q̄ ueritatem, ut *φερρεφατταυ* nominēt. Idem quoq; circa Apollinis nomen accidit, nam pleriq; id nomen exhorrent, quasi terribile aliquid præ se ferat. An nō nosti? HER. Vera penitus loqueris. s o c. Hoc aut, ut arbitror, huius dei potentiæ maxime cōuenit. HER. Qua ratione? s o c. Conabor sententiā meam exprimere. Nullū profecto nomen aliud unum quatuor huius dei potentijs reperiri conuenientius potuisset, quod & cōprehenderet omnes, & ipsius quodammodo declaret musicam, uaticinium, medicinam, & sagittandi peritiam. HER. Aperias iam. Mirum quiddā nomen esse id ais. s o c. Congruè quidem compositū est, consonatq; utpote quod ad deum pertinet musicum. Principio purgatio purificationesq; & secundum medicinam, & secundum uaticinium, item quæ medicorum pharmacis peraguntur, ac uatum incantationes expiationesq; lauacra, & aspersiones, unum hoc intendunt, purum hominem & corpore & anima reddere. HER. Sic omnino. s o c. Nōne deus qui purgat, ipse erit *απολω* & *ακλω*, id est ablens à malis, soluensq; q̄ Apollo ipse significat? HER. Absque dubio. s o c. Quatenus itaq; diluit atq; soluit, ut raliū medicus, *ακλω* merito nuncupatur. Secundū uero diuinationem uerumq; & *απλω*, id est simplex, quod idem est, recte more Thesalicorū nominare hunc possumus. hi nempe omnes deum hunc *απλω* uocāt. Quatenus autē *αειβαλλω*, id est semper iaculando arcu uehemens est, *αειβαλλω* dici potest, hoc est, perpetuus iaculator. Secundū uero musicam, de hoc est cogitandū quemadmodum de eo quod dicit *ακλω* & *ακοις*, id est pedissequus, comes, & uxor, in quibus & ut & in alijs multis, idem quod simul significat. Hic quoq; & *πολλης* significant uersionem quæ simul & unā peragitur, quam cōuersionem dicamus. Ea in coelis est, quæ per eos fit quos *ωλως* uocamus: in cantu uero *αρμονια*, quam dicimus *συμφωνια*. Quia in his, ut tradunt musicæ & astronomiæ periti, harmonia quadā simul omnia cōuertunt. Hic autē deus harmoniæ præsidet *ομοπολω*, id est simul uertens hæc omnia, & apud deos & apud homines. Quemadmodum igit *ομοκλειδου* & *ομοκοιπι*, id est simul euntem & simul iacentē, uocauimus *απολυθου* & *ακοιπι*, o in æ permutantes, ita Apollinem nominauimus eum qui erat *ομοπολω*, altero *λ* interiecto, quia æqui uocū fuisset duro cum nomine. quod & his temporib. suspicati pleriq; ex eo q̄ non recte uim nominis huius animaduertūt, perinde hoc metuunt, ac si perniciem quadā significaret. Sed reuera nomen hoc omnes huius dei uires cōplectitur, quemadmodū supra diximus. Significat em̄ simplicem, perpetuū iaculatorem, expiatorē & conuertentem. Musarū uero & musicæ nomen, ab eo quod dicit *μωδς*, id est inquirere, indagacioneq; & studio sapientiæ tractū est. *λητω*, id est Latona, à mansuetudine dicit, quia sit *εβελιμω*, id est prompta & exposita & libens ad id quod petit quisq; exhibendū. Fortè uero ut peregrini uocāt: multi namq; *λητω* nomināt, quod nomen tribuisse uident, quia non rigida illi mens, sed mitis, ideo *λητω*, quasi *λεϊου ηθες*, id est mos lenis & mitis ab illo cognominat. *αρτεμις*, id est Diana, ex eo quod *αρτεμις*, quasi integra modestaq; sit propter uirginitatis electionē. Forsitā etiā quia *αρετις*, id est uirtutis consciā, uocauit nominis institutor. Fortassis etiā dicta est Artemis, quasi *αροθυμισιας*, id est quasi illa cōgressum oderit uiri cum muliere. Vel enim propter horū aliquid, uel propter omnia huiusmodi nomen est institutū. HER. Quid uero *δουσσος* & *αφροδιτης*? s o c. Magna petis Hipponici filii. Atqui est nominū ratio his dijs impositorū gemina, seria uidelicet & iocosa. Seria quippe ab alijs quære, iocofam autē nihil prohibet recensere. Iocosi sanè & dij sunt; Dionysusq; est *διδως τ οινου* id est uini dator, quasi

tor, quasi *διδωυς*, ioco quodā cognominatus. Vinum autem merito uocari potest *οινος* quod efficiat ut bibentes pleriq; mente alienati, *οι δα νοου εχου*, id est mentem habere se putent. De Venere Hesiodo repugnare non decet, sed concedere propter ipsam ex *αφρο*, hoc est ex spuma, generationē *αφροδιτω* uocari. HER. At uero Mineruā, o Socrates, Vulcanūq; & Martem, cum sis Atheniēsis, silentio nō præteribis. s o c. Haudquaquā decet. HER. Non certe. s o c. Alterū quidem eius nomen quamobrē sit impositū, haud difficile dictu. HER. Quod? s o c. Palladē eam uocamus. HER. Planè. s o c. Nomen hoc censendum est à saltatione in bello ductum fuisse, porrò uel sese, uel aliud à terra attollere, seu manibus aliquid efferre, dicimus *παλλειν*, & *παλλεις*, id est uibrare, agitareq; & agitari, & saltare, & saltationem perpeti. HER. Absq; controuersia, Palladem hac ratione uocamus, ac merito. HER. Alterū eius nomē quo pacto interpretaris? s o c. *αθλωω* quæris? HER. Id ipsum. s o c. Grauius hoc amice: uident præsci *αθλωω* existimare, quemadmodum hi qui his temporibus in Homeri interpretationibus sunt eruditi. Nam istorum plurimi Homerū exponunt *αθλωω*, tanq; mentem cogitationemq; finisse. Et qui nomina inuenit, tale aliquid de illa sensisse uidetur, imò etiam altius eam extollēs, ut Dei mentem induxit, perinde ac si diceret *ηθεονου*, hoc est utens & pro *η* externo quodam ritū, uero & *σ* detrahens. fortè uero non ita, sed *θειανουσις*, id est, utpote quæ diuina cognoscat, præ cæteris omnibus *θειωλω*, id est diuina cognoscentē, uocauit. Neq; ab re erit, si dixerimus uoluisse illū appellare eam *ηθεωλω*, quasi ipsa in more intelligentia sit. Ipse post modū, uel etiam posteriores in pulchrius, ut uidebat, aliquid producendo, Athenean de nominarunt. HER. Quid de Vulcano quem *ηφαισου* nomināt? s o c. Quid ais? Num generosum ipsum *φαισ* *ισορα*, id est luminis præsidem quæris? HER. Hūc quæsisse uideor. s o c. Hic ut cuiq; patere potest, *φαισ* est, & *η* sibi uendicat. Vnde *ηφαισ* id est, luminis præses est dictus. HER. Apparet: nisi tibi quoq; modo adhuc aliter uideat. s o c. An ne uideatur aliter de Marte, interroga. HER. Interrogo. s o c. Si placet, *αρης*, id est Mars, dicitur secundū *αρεν*, id est masculū, & *ανδροειου*, id est forte. Quinetiā si uolueris ob naturam quadā asperam, duram atq; inuictā, immutabilemq; quod totum *αρεαδου* appellatur, *αρη* uocatum fuisse, hoc quoq; Deo penitus bellicoso cōueniet. HER. Profus. s o c. Deos iam mittamus per deos obsecro. Nā de his differere uereor. Ad alia uero quæcunq; uis, me prouoca, ut quales Euthyphronis equi sunt, noueris. HER. Faciam ut petis, si unū de me quæsi uero. me siquidē Cratylus Hermogenē esse negat. Inuestigemus itaq; quid *ερμς*, id est Mercurij nomen significet, ut siquid ueri hic loquit, uideamus. s o c. *ερμς*, id est Mercurius, ad sermonē pertinere uidetur, quatenus *ερμωδς* est, hoc est interpres & nuncius, furtiuus in loquendo seductor, ac uehemens concionator. Totum id circa sermonem uersatur, profecto quemadmodum in superioribus diximus, *ερμς* sermonis est usus. Sæpe uero de hoc Homerus ait, *εμηαθ*, id est machinatus est. Ex utriusq; igitur nomen huius dei componit, tum ex eo quod loqui est, tum ex eo quod machinari & excogitare dicenda, perinde ac si nominis autor nobis præciperet: Par est, o uiri, ut deum illū qui *ερμς* *εμηαθ*, id est loqui machinatus est, *ερμω* uocetis. Nos autē arbitrati sic elegantius eloqui, *ερμω* uocamus. Quinetiam *ιεις*, ab eo quod *ερμς*, id est loqui, nomen habet, propterea quod nuncia est. HER. Probe mediūfidius Hermogenē esse me Cratylus negauisse uidetur. Ad orationis enim inuentionem hebes sum. s o c. Consentaneū quoq; amice, *παν* biforem filium esse Mercurij. HER. Qua ratione? s o c. Scis quod sermo *παν*, id est omne significat, circuitq; & uoluit semper, estq; geminus uerus uidelicet ac falsus. HER. Equidem. s o c. An non id quod est in sermone uerum, leue est atq; diuinū, si præq; in dijs habitans? Contra quod falsum, infra in hominū multis, asperū atq; tragicū? Hinc enim fabularum cōmenta & falsa q; plurima circa tragicam uitam reperiunt. HER. Sic est omnino. s o c. Merito igitur qui est *παν*, id est totū nuncians, & *αειπολω*, id est semper uolutans, *παν* *απολω* biformis Mercurij filius diceret, ex superioribus partibus lenis ac delicatus, ex inferioribus asper atq; hircinus. Estq; Pan uel ipse sermo, uel sermo nis frater, siquidem est Mercurij filius. Fratrem uero fratri similem esse quid mirum? Ceterū iā o beate, ut & paulo ante rogabā, sermonem de dijs hunc abrumpamus. HER. Tales quidem deos, si uis, mittamus o Socrates, huiusmodi uero quædam percurrere quid prohibet? Solem, lunam, stellas, terram, ætherem, aerem, ignem, aquam, uer & annum?

SOC. Multa sunt ac magna quæ postulas. Si tamen gratum tibi futurum est, obsequar.
 HER. Pergratum plane. SOC. Quid primum poscis? an ut ipse narrabas in primis ἡλιου,
 id est solem? HER. Profecto. SOC. Manifestius id fore uideretur, si Dorico nomine quis uita-
 tur. Dorici enim ἄλιου uocant, atq; ita uocatur secundū ἀλίδη, id est ex eo quod congre-
 gat in unum homines, cum exoritur. Item ex eo quod circa terram ἀειλά, id est semper
 reuoluitur. Præterea quia uariat circuitu suo quæ terra nascuntur. Variare autem & ἀο-
 λῆν idem est. HER. Quid uero de σελλων, id est luna, dicendum? SOC. Nomen hoc ui-
 detur Anaxagoram premere. HER. Cur. SOC. Quoniam præ se aliquid fert antiquius,
 quod ille nuper dixit, quod luna à sole lumen haurit. HER. Quo pacto? SOC. σελας, idem
 est quod lumen? HER. Idem. SOC. Lumen hoc perpetuo circa lumen νεοῦ & γυνου est
 id est nouum ac uetus, si modo Anaxagorici uera loquuntur: nam circūlustrans eam con-
 tinue renouatur, Vetus autem est mensis præteriti lumen. HER. Vtiq;. SOC. Lunam qui-
 dem σελαναίου multi nominant. HER. Certe. SOC. Quoniam uero lumen nouum ac ue-
 tus semper habet, merito uocari deberet σελασηνοειδῆ. Nunc autem conciso uocabulo
 σελαναία uocatur. HER. Dithyrambicum nomen hoc est, ὁ Socrates. Verum μῆνα, id
 est mensem: & ἄστρα quomodo interpretaris? SOC. Mensis quidem μένης recte ab μεν-
 δα, id est à minuendo, iure nuncuparetur. Astra uero ἀστραπίης, id est coruscationis co-
 gnomentum habent. ἀστραπίη autem quia πῦρ ὅπασ ἀστροειφει, id est uisum ad se conuer-
 tit, ἀναστρωπίη dici deberet. nunc cōcinniori uocabulo ἀστραπίη nominat. HER. Vnde no-
 men trahit πῦρ & ὕδωρ, id est ignis & aqua? SOC. Ambigo equidē, uideturq; aut Musa
 me Euthyphronis deseruisse, aut hoc arduum quiddam esse. Aduerte obsecro quò confu-
 giam in omnibus quæcunq; dubito. HER. Quoniam? SOC. Dicam tibi. scis ipse qua ratio-
 ne πῦρ nominat? HER. Non hercle. SOC. Vide quid de hoc suspicer. Reor equidē mul-
 ta nomina Græcos à Barbaris, eos præsertim qui sub Barbaris sunt, habuisse. HER. Quor-
 sum hæc? SOC. Siquis rectam istorū impositionem secundum græcā uocem quærat, non
 secundum eam qua est nomen inuentū, nimirum ambiget. HER. Verisimile id quidem.
 SOC. Vide itaq; ne nomen hoc πῦρ barbaricum sit. neq; enim facile est istud græcæ lin-
 guæ accommodare, constatq; ita hoc Phrygios nominare parum quid declinantes, & ὕ-
 δωρ & κῶας, id est canes, aliaq; permulta. HER. Vera hæc sunt. SOC. Ergo distrahere ista
 nihil oportet, quando quidem de ipsis nihil dicere quisquā potest. Quapropter nomina
 illa ignis & aquæ hunc in modum rejicio. ἀήρ autē sic est dictus Hermogenes, quia quæ
 circa terram sunt, ἀήρ, id est eleuat. uel quia ἀεὶ ῥεῖ, hoc est semper fluit, uel quia eius flu-
 xu spiritus concitatur. Poetæ quippe flamina ἀήρας nuncupant. Fortē igitur aer dicitur
 quasi πνεύμα πτόροω, ἀητόροω id est spiritus fluens, uel fluens flamen. ἀήρα præterea
 sic exponendum arbitror, quoniā ἀεὶ θεῖ circa ἀερα ρεῖω, id est semper currit circa aerem
 fluens, quocirca ἀήθεός dici potest. γῆ autē, id est terra, planius sensum exprimit, si γαῖα
 dicatur. γαῖα enim recte γηνήτρα, id est genitrix dici potest, ut ait Homerus. Nā quod
 γηγασσι dicūt, genitum in se, inquit. Quid restat deinceps? HER. Ver & annus, ὁ Socra-
 tes. SOC. ὥραι quidē, id est ueris tempora prisca & Attica uoce dicenda sunt, si uis quod
 conueniens est, cognoscere. Horæ nanq; uocant, quia εὐρέσι, id est terminant hyemem
 atq; æstatem uentosq; & fructus ex terra nascentes. γνιωπὸς αὐτὸ & ἔτος, id est annus, idem
 esse uidet. Quod em̄ in lumen uicissim educit, quæcunq; nascuntur fiuntq; ex terra, ipsumq;
 in seipso examinat & discernit, annus est: & ut supra Iouis nomen diximus in duo sectū,
 ab aliquibus ζῆνα, ab alijs δία uocari, ita & annū quidam γνιωπὸν uocant, quia in seipso,
 quidā ἔπος, quia examinat. Integra uero ratio est ipsum q; in seipso examinat. Vnde ex o-
 ratione una nomina duo selecta sunt, quòd em̄ simul dicūt, τὸ γνῶναι ἑπὶ τῶν, id est in seipso
 examinās, distinctum dicitur γνιωπὸς, & ἔπος, id est annus. HER. At uero ὁ Socrates, iam
 longe pgrederis. SOC. Longius equidē in philosophia uideor euagari. HER. Quinimō.
 SOC. Fortē magis cōcedes. HER. Verum post hanc speciē libentissime contēplarer, qua
 ratione recte nomina ista præclara uirtutū sint imposita, ut φρόνησις, id est prudentia, σωφί-
 σις, intelligentia, δικαιοσύνη, iustitia, ac reliqua huius generis omnia. SOC. Haud conte-
 mnendum genus nominū suscitās, ὁ amice. Veruntamen postq; leoninā pellem sum in-
 ductus, haud deterreri decet, imō præclara ipsa, ut ais, nomina prudentiæ, intelligentiæ, co-
 gitationis sciētix cæterorūq; huiusmodi cōsiderare. HER. Quin profecto prius desistere
 nullo

nullo modo debemus. SOC. Ædepol nō male mihi de eo conijcere uideor, quod modo
 considerabam, antiquissimos uidelicet illos nominū autores, ut & sapientiū nostrorum
 plurimis accidit, ob frequentem ipsam in rebus peruestigandis reuolutionem, præter ce-
 teros in cerebri uertiginem incidisse: quo factum puto ut res ipsæ proferri & uacillare il-
 lis apparerēt. opinionis autem huius causam. haud interiorem uertiginem, sed exteriorē
 ipsarum rerū circuitum arbitratur: quas ita natura habere se putāt, ut nihil in eis firmum,
 & stabile sit, sed fluant omnes feranturq;, & omnifariam agitentur, semperq; gignantur
 & defluant. Quod quidem in his nominibus, quæ nunc relata sunt, conspicio. HERM.
 Quo pacto Socrates? SOC. Haud aduertisti superiora nomina rebus quasi delatis, fluen-
 tibus, & iugi generatione translatis imposita fuisse? HERM. Nō satis percepi. SOC. Prin-
 cipio quod primū retulimus, ad aliquid huius generis attinet. HERM. Quale istud? SOC.
 φρόνησις, id est prudentia est, φορᾶς & ῥῆ νόησις, id est lationis & fluxus animaduersio. Signi-
 ficare quoq; potest, recipere ὄνησις φορᾶς, id est lationis utilitatē. Tādē circa ipsam agita-
 tionem uerfatur. Quinetiā si uis γνώμη, id est cogitatio significat γονῆς νόησις, id est gene-
 rationis cōsiderationem. νομᾶν quippe cōsiderare est. νόησις autem, id est intellectio, est
 νεοῦ ἔσις, id est noui desiderii. nouas uero res esse, significat eas fieri semper. atq; hoc desi-
 derare & aggredi animum, indicat qui nomē illud inuenit νεοῖσις. principio nanq; νόησις
 nō dicebatur, sed pro ἡ duo ee proferēda erant, ut νεοῖσις, quasi νεοῦ, id est noui ἔσις ap-
 petitio & aggressio. σωφροσύνη, id est temperatīa illius quod modo diximus φρονήσεως, id est
 prudentiæ, salus & conseruatio est. ὕδισιμη, id est scientia, ab eo quod instat & sequit tra-
 ctum est, quasi res fluentes solas animus persequatur, instetq; & comitetur: at neq; ex mo-
 ra posterior, neq; præcursione sit prior. Quare & interiecto ὕδισιμῶν uocare decet. σωφίσις
 tanquam syllogismus, id est ratiocinatio quædam esse uidetur. Cum autem σωφίσις dicitur,
 idem intelligitur ac si diceretur ἐπίσις. Nam ostendit cum rebus animum congre-
 di. σοφία, id est sapiētia, agitationis est tactus. Obscurius autem, & alienius hoc à nobis.
 Verum animaduertendū est in poetis, quoties uolunt aduentantem aliquem & irruen-
 tem exprimere, εὐθύς, id est erupit, prosiliūt, dicere. Quin & illustri cuidam apud Lacedæ-
 monios uiro nomen erat σῶς, id est præpes. Sic enim Lacedæmones cōcitationis impe-
 tum indicant. Quasi itaq; omnia perferantur, huius ipsius agitationis, quæ eo quod σῶς di-
 citur, significatur, ἐπιφῶ, id est tactum perceptionemq; sophia demonstrat. ἀγαθόν, id est
 bonum cuiusq; naturæ ἀγασόν, id est mirabile, amabile, delectabile significat. Enim uero
 postq; fluunt omnia, partim celeritas, partim tarditas inest. Est igitur non omne uelox,
 sed ipsius aliquid ἀγασόν. Quod quidē ἀγασόν ipsius ἀγαθόν nomine declaratur. δικαιοσύνη,
 id est iustitia, quod δικαίου σωφίσις id est iusti intelligentiam importet, facile conijcere pos-
 sumus. Quid autem ipsum δικαιοσύνη sibi uelit, difficile cognitu. Videtur autem hucusq; à
 multis quod dictum est cōcessum, reliquum uero dubium. Etenim quicunq; totum mo-
 bile arbitrantur, plurimum agitari ipsum existimāt, perq; omne aliquid permanere quo-
 singula fiant, quòd ue tenuissimum sit & uelocissimum. Neq; enim per omnia discurre-
 posse, nisi adeo tenue sit ut nihil possit obsistere penetrātī, & adeo uelox, ut cæteris quasi
 stantibus utatur. Quoniam uero gubernat omnia, ἀγίον, id est discurrens & permanans,
 merito δικαιοσύνη est appellatū, & uno politioris prolationis gratia interiecto. Hactenus quod
 modo diximus, inter plurimos constat hoc esse iustum. Ego autem Hermogenes utpo-
 te discēdi desiderio flagrans hæc omnia perscrutatus sum, & in arcanis percepi quod hoc
 ipsum iustum sit, & causa. quo enim res ipsæ fiunt, hoc est causa: proprieq; ita uocari istud
 debere quispiam tradidit. Cum uero ab his iam auditis istis nihilominus diligenter ex-
 quiro quid ipsum iustum sit, quando quidem ita se habet, uideor iam ulterius quam decet
 exigere, & caueam, ut dicitur, uallūq; supergredi. Satis enim semper rogasse me & audis-
 se respondent, meq; uolentes explere alius aliud afferre conantur, neq; ultra cōsentiunt.
 Quidam aut iustū hoc, solem esse. Solū quippe solem discurrendo calefaciendoq; omnia
 gubernare. Cum uero hoc alacer cuiquam quasi præclarum audierim, refero, statim ille
 me ridet, quæritq; nunquid existimem post solis occasum iustū nihil hominibus superes-
 se? Percontanti itaq; mihi quid ille sentiret, ipsum ait ignem iustū existere. neq; id cogni-
 tu facile, quare alius, inquit, nō ignem ipsum, sed ipsum potius innatum igni calorē. Alius
 hæc omnia pro nihilo habet: esse enim iustū mētem illā quā induxit Anaxagoras. Domi-
 nam

nam certe illam suapte natura, nec alicui mixtam exornare omnia inquit, per omnia penetrantem. Hic quidem o amice in maiore ambiguitate sum prolapsus, quam antea dum nihil de iustitia sciscitabar. Ceterum ut redeamus ad id cuius gratia disputamus, nomen illi tale propter haec, quale diximus, est tributum. HER. Videris o Socrates, ex aliquo audisse haec, neque ex tua officina ruditer deprompsisse. SOC. Quid alia? HERM. Non ita. SOC. Attende igitur, forte namque in reliquis te deciperem, quasi quae afferam non audierim. Post iustitiam quid restat? *ἀνδρεία*, id est fortitudinem nondum peregimus. iniustitia sane obstaculum eius est quod discurrat per omnia, *ἀνδρεία* in pugna versatur. pugna in rebus si quidem fluunt nihil aliud quam fluxus ipse contrarius. Quapropter si quis d' subtraxerit ex nomine hoc *ἀνδρεία*, nomen quod restat *ἀνεία*, opus ipsum declarat. constat plane quod non fluxus cuiusque contrarius *ῥοή* id est fluxus, fortitudo est, sed oppositus illi qui praeter iustum sit fluxui. Neque enim aliter fortitudo esset laudabilis. *ἄρρη* autem, id est mas, & *ἀνήρ*, uir, a simili quodam ducunt originem, scilicet ab *ἀνω ῥοή*, id est sursum fluxu. *γυνή* uero, id est mulier, quasi *γονή*, id est foecunda & generatrix. *θηλυ*, id est foemina. *ἄρρη* *θηλυς*, id est papilla dicitur. *θηλυ* autem uidetur Hermogenes dici, quia *πεθλύναι*, id est germinare pullulareque facit, ut irrigans ea quae irrigantur. HERM. Sic apparet, o Socrates. SOC. *θαλάμη*, id est uirescere, adolescere, florescere, augmentum iuuenum repraesentat, quasi uelox quiddam & subitum, quod innuit ille qui nomen conflauit ex *θεῖν*, id est currere, & *ἄμαδι*, id est saltare. Animaduertis me uelut extra cursum delatum, postquam plana ac peruia nactus sum? Multa quoque supersunt quae ad seria pertinere uidentur. HERM. Vera loqueris. SOC. Quorum unum est ut uideamus quid *τέχνη*, id est ars importet. HERM. Prorsus. SOC. Nonne hoc *ἔξινος*, id est habitum mentis ostendit, si *τ* demitur, interserit autem *ο* medium inter *χ* & *ν*, & inter *ν* & *ε* *χρονός*? HERM. Aride nimium Socrates & inculte. SOC. An ignoras beate uir nomina uetera distraeta iam esse, atque confusa a sermonis tragici studiosis, elegantiae gratia ad dentibus & subtrahentibus literas, ac partim temporis diuturnitate, partim exornationis studio undique peruertentibus? ut ecce in *κατόπτρω*, id est speculo, quam absurdum est ipsius additamentum? Talia certe, ut arbitror, faciunt qui oris illecebras pluris aestimant quam ueritatem. Quamobrem cum multa nominibus ipsis adiecerint, tandem effecerunt, ut nemo iam nominum sensum animaduertat. Quemadmodum dum *σφιγγα*, id est monstrum quoddam proferunt, cum *σφίγγα* pronunciare deberent, ac caetera multa. Profecto si daretur cuique arbitrato suo & demere & addere, magna utique esset licentia, & quodlibet nomen cuique rei unusquisque tribueret. HERM. Vera narras. SOC. Vera plane, sed enim mediocritatem quandam atque decorum seruare te decet praesidem sapientem. HERM. O utinam. SOC. Atqui & ipse, o Hermogenes, opto. uerum ne exacta nimium discussione, uir felix, exquiras, ne uim meam prorsus exhaurias. Ascendam quippe ad supradictorum apicem: postquam post artem considerauerimus *μηχανή*, id est machinationem excogitationemque solertem. Vide autem significare idem quod multum pertingere & ascendere. Componitur ergo ex his duobus, *μήκως*, id est longe & multum, & *ἀνείν*, id est ascendere, penetrare, pertingere. Sed ut modo dicebam, ad summam dictorum perueniendum est, quarendumque quid nomina ista significant, *ἀρετή*, id est uirtus, & *κακία*, id est prauitas. Alterum quidem nondum reperio, alterum patere uidetur. Nam superioribus omnibus consonat, nempe tanquam eant omnia: *κακός ἴον*, id est male uadens: *κακία*, id est, prauitas erit. quare cum anima male ad res ipsas accedet, communiter praua dicitur. proprie uero ac maxime procedendi haec facultas in *δολία*, id est timiditate patet, quam nondum declarauimus. praetermissimus enim. Oportebat autem continuo post fortitudinem ipsam inferre. Multa insuper alia praeterisse uidemur. *δολία* significat durum animae uinculum. *δεσμός* enim uinculum est. *λίαν* uero forte quiddam durumque significat. quare timiditas uehemens ac maximum est animae uinculum: quemadmodum & *ἀρεία*, id est defectus, inopia, dubium, malum quiddam est, ac summam quodcumque progressus ipsius impedimentum, idque male progredi uidetur ostendere, in ipsa uidelicet motione impediri atque detineri. Quod cum anima subit, prauitate plena dicitur. Quod si illud prauitatis nomen talibus quibusdam competat, contrarium *ἀρετή*, id est uirtus significabit. In primis quidem facile agilemque progressum, deinde solutum & expeditum animae bonae impetum esse oportet. Quamobrem absque impedimento obstaculoque *ἀεὶ ῥοή*, id est semper fluens iure cognominari posset *ἀεὶ ῥέειν*. forte uero &

ἀερετώ

ἀερετώ uocat quis, quia sit *ῥεῖως ἀερετώτατος*, id est maxime eligenda. Verum colliso uocabulo *ἀρετή* denominatur. Forsitan me fingere dices: ego autem assero, si modo nomen illud prauitatis quod retuli, recte est inductum, recte quoque & istud uirtutis nomen induci. HERM. At *κακόν*, id est malum, per quod in superioribus multa dixisti, quid sibi uult? SOC. Extraneum quiddam per louem, ac inuentu difficile. Itaque ad hoc etiam machinamentum illud superius afferam. HERM. Quid istud? SOC. Barbaricum quiddam & hoc esse dicam. HERM. Probe loqui uideris. SOC. Ceterum haec iam si placet mittamus, nomina uero ista *καλόν* & *αἰσχρόν*, id est pulchrum & turpe, consideremus. Quid *αἰσχρόν* innuat, satis mihi patere uidetur. Nempe cum superioribus conuenit. uidetur qui nomina statuit, passim agitationis impedimentum uituperare. ut ecce, *αἰεὶ ἰχοντι τὸν ῥοή*, id est semper impediendi fluxum nomen dedit *αἰσχρόῃ ῥοή*. Nunc uero collidentes *αἰσχρόν* appellant. HERM. Quid *καλόν*, id est pulchrum? SOC. Hoc cognitu difficilius, quanquam ipsum ita deducitur, ut harmoniae duntaxat & longitudinis gratia ipsum a sit productum. HERM. Quo pacto? SOC. Nomen hoc cogitationis cognomentum quoddam esse uidetur. HERM. Qui istud ais? SOC. Quam tu causam appellationis rei cuiusque censet? an non quod nomina tribuit? HERM. Omnino. SOC. Nonne causa haec cogitatio est uel deorum, uel hominum, uel amborum? HERM. Nempe. SOC. Ergo *καλίσαν*, id est quod uocat res, & *καλόν*, idem ac cogitatio sunt. HERM. Apparet. SOC. Quaecumque mens & cogitatio agunt, laudanda sunt: quae non, uituperanda. HERM. Prorsus. SOC. Quod medicinae particeps, medicinae opera efficit: quod fabrilis artis, fabrilia. Tu uero quid sentis? HERM. Idem. SOC. Pulchrum itaque pulchra. HERM. Decet. SOC. Est autem hoc, ut diximus, cogitatio. HERM. Maxime. SOC. Nomen itaque hoc *καλόν*, id est pulchrum, merito erit prudentiae cognomentum, talia quaedam agentis, qualia affirmantes pulchra esse, diligimus. HERM. Sic apparet. SOC. Quid ultra generis huius restat inuestigandum? HERM. Quae ad bonum & pulchrum spectant, conferentia uidelicet, utilia, conducibilia, emolumenta, horumque contraria. SOC. Quid *συμφέρον*, id est conferens sit, ex superioribus ipse inuenies. Nam nominis illius quod ad scientiam attinet, germanum quiddam apparet. Nihil enim praese fert aliud quam *φορῶν*, id est lationem animae simul cum rebus, quae ue hinc proueniunt, uocari *συμφέροντα* & *σύμφορα*, id est conferentia, ex eo quod simul circumferuntur. HERM. Videtur. SOC. *κορδαλέον* autem, id est emolumentum: *ἄρ το κορδαλέον*, id est lucro. *κορδαλέον* uero, si quis pro d' nomini huic inserat, quod uult exprimit. Nam bonum alio quodam modo nominat. Quod enim omnibus *κορδάννυται*, id est miscetur diffusum per omnia, hanc ipsam eius uim significans nomen illud excogitauit d' pro u apponens, ac *κορδαλέον* pronunciauit. HERM. Quid autem *λυσιτελέω*, id est utile? SOC. Videtur o Hermogenes, non sicut caupones hoc utuntur, idcirco *λυσιτελέω* uocari, quia *ἀνάλωμα ἀρλήν*, id est sumptus uitat & minuit: uerum quia cum uelocissimum sit, res stare non sinit, neque permittit lationem *τέλεω*, id est finem progressionis accipere atque cessare: sed soluit semper ab illa fugatque, si quis terminus superueniat, ipsamque indefinentem immortalemque praebet. hac ratione bonum *λυσιτελέω* uocatum arbitror. ipsum enim motionis *λύσειν τὸ τέλεω*, id est soluens terminum, *λυσιτελέω* uocari uidetur. *ἀφέλιμον* uero, id est conducibile peregrinum nomen est, quo saepe numero Homerus est usus. Est autem hoc augendi faciendi que cognomentum. HERM. Quid de horum contrariis est dicendum? SOC. Quae per negationem istorum dicuntur, tractare nequaquam oportet. HERM. Quana ista? SOC. *ἀσύμφορον*, *ἀνωφέλιον*, *ἀλυσιτελέον*, *ἀκορδαλέον*. HERM. Vera loqueris. SOC. Sed *βλαβέρον* & *ζημιώδες*, id est noxium & damnosum. HERM. Certe. SOC. *βλαβέρον* quidem *βλάπτειν τὸν ῥοή* esse dicit, id est quod uult *ἀπείν*, id est impedire & coercere: *ῥοή* id est fluxum: hoc autem passim uituperat: quodque uult *ἀπείν τὸν ῥοή*, recte *βλαβέρον* appellare. uerum ornatus gratia *βλαβέρον* arbitror nominatum. HERM. Varia tibi suboriuntur, o Socrates, nomina. atqui mihi uideris in praesentia, quasi Palladiae legis praeludium quoddam praecinuisse, dum nomen *βλαβέρον* pronunciares. SOC. Non ego in causa sum Hermogenes, sed qui nomen ipsum instituerunt. HERM. Vera loqueris. Verum *ζημιώδες* quid? SOC. Quid esse debeat *ζημιώδες* dicam Hermogenes: & uide quam uere loquar, quoties dico quod addentes ac demetes literas longe nominum sensum uariant, adeo ut saepe exiguum quid mutant, contrariam significationem inducant, quod apparet hoc in nomine *δέον*, id est opportunum. uenit hoc nomen

per

per mihi in mentem de eo quod dicturus sum cogitanti. Recēs est profecto uox nobis pulchra illa, coegitq; cōtrarium sonare nobis δ'εου & ζημιδδ'ου, sensum ipsum cōfundens. Vetus autem quid nomen utrunq; uult, explicat. HERM. Qui istuc ais? S O C. Dicam equidem. haud prāterit maiores nostros frequenter i & d uti solitos, nec rarius mulieres, quā maxime priscam uocem seruant. Nunc autem pro i uel ipsum e uel n adhibent, pro d uero ζ, quasi hęc magnificentius quiddam sonent. HERM. Quo pacto? S O C. Ut ecce uetustissimi uiri iμδραν diem uocabant, posteriores autem partim εμδραν, partim ημδραν, uocant. HERM. Vera hęc sunt. S O C. Scis igitur uetusto illo nomine tantum mentem eius qui nomen imposuit declarari. Nam ex eo quod iμδρασι, id est desiderantibus hominibus gratulantibusq; ē tenebris lumen emicuit, diem ημδραν cognominarunt. HERM. Apparet. S O C. Nunc autem illa tragicis decantata quid sibi uelit ημδρα, nequaquam intelligas. quanquam arbitrantur nōnulli iμδραν dici, quod ημδρα, id est māsueta quæq; efficiat. HERM. Ita mihi uidetur. S O C. Neq; te fugit ueteres ζυγόν, id est iugum, δυογόν uocauisse. HERM. Planē. S O C. Enim uero ζυγόν nihil aperit. at δυογόν, δυοῖν ἀγωγῶν, id est duorū conductionem ligandi simul gratia, monstrat. Idemq; est de multis alijs iudicandū. HERM. Patet. S O C. Eadem ratione δειον ita pronunciatum cōtrarium nominum omnīū quæ ad bonum spectant ostendit. porro boni species existens, δειον δεσμός, id est uinculum quoddam & impedimētum processionis esse uidet, tanquam βλαβερῶν, id est noxijs affine quiddam. HERM. Ita maxime apparet, ὁ Socrates. S O C. Verum nō sic in nomine ueteri, quod uerisimilius est recte institutum fuisse, quā nostrum. Nempe cum superioribus bonis consenties, si pro e, i uetus restituas. Neq; enim δ'εου, sed δ'ου bonum illud significat, quod semper nominū laudat inuentor: Atq; ita secū ipse nō dissidet, imō ad idem spectāt, δ'εου, quasi δ'ου, ἀφ'ελιμου, λυσιτελεῖν, κερδαλεου, ἀγαθόν, συμφερόν, εὐποροῦν, id est facile ad progressum, uniuersū hoc diuersis nominib. innuit aliquid per omnia penetrās, omniāq; perornans, idq; ubiq; laudatū: qd uero obstat & detinet, improbatū. Quinetiā nomine hoc ζημιδδ'ες, si ueterū more d pro ζ posueris, apparebit tibi nomen istud δδεντι δ'ιου, id est liganti sistentiq; quod pergit, impositum. unde & δημιδδ'ες cognominandum est. HERM. Quid ἡδονή, λυπη, ἡδονή, uoluptas scilicet, dolor, cupiditas, Socrates, & huius generis reliquæ? S O C. Haud nimis obscura mihi uidentur Hermogenes. ἡδονή, id est uoluptas siquidem actionis illius nomen est, quæ ad ὄνησι, id est utilitatem emolumentumq; tendit. δ' uero adiectum facit, ut pro eo quod est ἡονή, ἡδονή proferatur. λυπη, id est dolor, ἀδελύσεως, id est dissolutione corporis trahi uidetur. Nam in huiusmodi passione corpus dissoluitur. ἄνεια, id est tristitia, quod impedit ἰσῆα, id est ire, demonstrat. ἀλγυδιῶν, id est cruciatus, peregrinum nomen uidetur, ab ἀλγυδι dictum. ὀδύνη, id est dolor & afflictio, ab ὀδυσειδ'εως, id est ingressione doloris denominatur. HERM. Videtur. S O C. ἀχθυδιῶν, id est mœror languorq; lationis grauedinem tarditatemq; significat. ἀχθ' enim onus est. ἰου uero pergens. χαρῶν uero, id est lætitia gaudiumq;, ἀδ'αχουσεως, id est profusione, & δυπορίας, id est facilitate, ῥοῆς, id est motionis animæ, dicitur. τέρψις, id est delectatio, ab τέρπνδ', id est oblectamento ducitur. τέρπνον autem ἀ πνοῆ, id est inspiratione delectationis in animā. Quare merito uocaretur ἐρπνδ', id est inspirans. Temporis autem interuallo ad τέρπνον deuentum est. θυφροσών, id est hilaritas & alacritas, quam ob causam dicatur, assignare nihil opus. Nam cuiq; patet hoc nomen trahi ab eo quod dicitur εὖ, id est bene. συμφερεδ'ις, id est unā sequi, quasi dicat anima bene res assequi. Vnde θυφροσών uocari deberet: tamen θυφροσών appellamus. Sed neq; difficile est assignare quid ἡδονή, id est cupiditas sibi uelit. Nomen quippe hoc uim tendentem in θυμόν, id est animam & iram & furorē ostendit. θυμός autem ἀ θυσεως & ζεσεως, id est flagrantia, feruore, & impetu animæ. proinde iμδρα, id est suauiis & blanda perfusio, dicitur, ῥῶ, id est fluxu animam uehementer alliciente. ex eo enim quod ἰμδρα ῥῶ, id est incitatus rerumq; appetens fluit, animam uehementer attrahit propter impetum siue incitamentum fluxus. ab hac tota uī Himeros est nuncupatus. Præterea Pothos uocatur, id est desiderium, quod sanē præsentem suaui-tatem nō respicit, quemadmodū ἰμερῶν, sed absentem ardet. Vnde πῶδ' dicitur quasi ἀ πῶντ', id est absentis cōcupiscentia. Idemq; ipse in id quod gratū est animi nixus, præ-sente eo quod cupitur ἰμδρα, absente πῶδ' denominatur. ἔρως autem, id est amor, quia εἰσεῖ, id est influit extrinsecus, neq; propria est habēti ῥῶ, id est fluxio ista, sed infusa per oculos

oculos. Quapropter ab ἐσραῦ, id est influere, ἐσρα, id est influentio, amor ab antiquis nostris appellabatur. nam o pro ω utebantur. nunc autem ἔρως dicitur, ω pro o interposito. Verum quid deinceps considerandum præcipis? HERM. Δόξα, id est opinio, & talia quædā, unde nomen habent? S O C. Δόξα, uel ἀ διώξα, id est persecutione dicit, qua pergit & prosequitur anima, conditionem rerum inuestigans: uel ἀ τόξῳ βολῆ, id est arcus iactu. uidetur autem hinc potius dependere. οἰσις, id est existimatio, huic consonat. ostendit quippe οἰσι, id est ingressum animæ in unumquodq; considerandum, οἶον, id est quale sit: quē admodum & βολῆ, id est uoluntas, ἀ βολῆ, id est iactu dicitur: & βελλεδ'ις, id est uelle, propter ipsum attingendi nixum significat etiam ἐπιεδ'ις, id est cupere: & βελλεδ'ις, id est cōsulere. Omnia hęc opinionem sequentia, βολῆς ipsius, id est iactus & nixus imagines esse uidentur. quemadmodum contrarium, ἀβελλία, id est priuatio uoluntatis, defectus quiddā consequendi impos apparet, quasi non contendant, neq; etiam quod intendit, uult, cupit, inuestigat, adipiscatur. HERM. Frequentiora hęc congerere uideris, ὁ Socrates. Quare finis iam sit fauente deo. Volo tamen adhuc, ἀναγκῶν & ἐκείνου, id est necessarium & uoluntarium declarari. Nempe superioribus ista succedunt. S O C. ἑκείνου equidem est εἰρη, id est cedens neq; renitens. hoc siquidem nomine declaratur εἰρη τῶντι, id est cedens eunti, quod uel ex uoluntate pericitur. ἀναγκῶν uero, id est necessarium & obstans, cum præter uoluntatem sit, circa errorem incitiamq; uersabitur. describitur autem ex processu secundum necessitatem, quoniam in uia aspera densa incessum prohibent. Vnde ἀναγκῶν dictum est, quasi per ἀγκυς ἰου, id est per uallē uadēs. Quousq; uero uiget robur, ne deseramus. Quamobrē interroga amabo, neq; desistas. HERM. Ecce rogo quæ maxima sunt & pulcherrima: ἀλήθειαν, id est ueritatem, & ψεῦδος, id est mendacium, & ὄν, id est ens, & quare id quo de hic agimus, ὄνομα, id est nomen, dicitur. S O C. Quid uocas μᾶεδ'ις? HERM. Voco equidem inquirere. S O C. Videtur nomen hoc ex sermone illo conflatum, quo dicitur ὄν, id est ens esse, cuius nomen inquisitio est. Quod clarius certe comprehendes in eo quod dicimus ὄνομασόν, id est nominandum. hic enim exprimitur nomen quid sit, entis uidelicet inquisitio. ἀλήθεια uero sicut & alia componi uidet. Nam diuina entis latio, nomine hoc includitur, ἀλήθεια, quasi existens θεία ἀλη, id est diuina quædam uagatio. ψεῦδος autem contrarium motionis. Rursus hic usurpatur agitationis obstaculum, quod uel sistere cogit. Nam ἀ καθεδύδω, id est dormio dicitur. ψ uero adiectum sensum nominis occulit. ὄν uero & ὄσια, id est ens & essentia, cum ἀληθεία, id est ueritate, congruunt: si i apponatur. nam ἰου, id est uadens significat. At ὄν, id est non ens, quidam nominant ἐκίον, id est non uadens. HERM. Hęc mihi uideris, ὁ Socrates, fortiter admodum discussisse. Verum si quis te percontetur quæ sit recta istorum interpretatio, quæ dicuntur ἰου, id est uadens: ῥεον, id est fluens, δω, id est ligans ac detinens, quid illi potissimum respondebimus? habes'ne? S O C. Habeo equidem. profecto nuper succurrit nobis aliquid, cuius responsione quicquam uideamur afferre. HERM. Quale istud? S O C. Ut quod minime cognoscimus, barbaricum esse dicamus. fortē enim partim reuera talia sunt: fortē uero partim, ac præsertim nomina prima, temporum confusione inscrutabilia. Etenim cum passim uocabula distrahantur, nihil mirum esset si prisca lingua cum nostra collata nihilo a barbarica uoce differret. HERM. haud alienum est a ratione quod dicis. S O C. Consentanea quidem affero, non tamen idcirco certamen excusationem uidetur admittere. Sed conemur hęc disquirere, atq; ita consideremus: si quis semper uerba illa per quæ nomen dicitur, quæret, rursusq; illa per quæ dicuntur uerba, sciscitaretur, pergeretq; ita perquirere, non ne qui respondet, defatigari tandem & renuere cogeretur? HERM. Mihi sanē uidetur. S O C. Quando itaq; qui responsum denegar, merito cessabit? An non postquam ad nomina illa peruenerit, quæ cæterorum sunt & sermonum & nominum elementa? Hęc utiq; si elementa sunt, ex alijs nominibus composita uideri non debent. quemadmodum supra ἀγαθόν, id est bonū diximus, ex ἀγασθ', id est iucundo amabiliq;, & θεῶν, id est ueloci compositum. θεῶν rursus ex alijs constare dicemus, illaq; ex alijs. sed postquam ad id peruenerimus quod ultra ex alijs nominibus nō cōstituitur, merito nos ad elementū peruēnisse dicemus, nec ulterius hoc in alia nomina referendum. HERM. Scite mihi loqui uideris. S O C. An non ea de quibus paulo ante interrogabas nomina elementa sunt? oportetq; rectam illorū rationem aliter quā reliquorum

rum inuestigare? HER. Probabile id quidem. SOC. Probabile certe Hermogenes. Superiora itaq; omnia in hac redacta uidentur: ac si ita se res habet, ut mihi uideatur, rursus age hic unā mecum considera, ne fortē delirem dum rectam primorum nominum rationem exponere tento. HERM. Dic modo. ego nanq; pro uiribus meditor. SOC. Arbitror equidem in hoc te cōsentire, unam esse rectam & primī & ultimī nominis rationem, nullūq; illorum eo quod nomen est, ab alio discrepare. HERM. Maxime. SOC. Etenim omnium quæ supra retulimus nominum recta ratio in hoc cōstitit, ut qualis quæq; res sit in dicaretur. HERM. Proculdubio. SOC. Hoc utiq; non minus prioribus quā posterioribus competere debet si nomina futura sunt. HERM. Prorsus. SOC. Atqui posteriora nomina per priora hoc efficere poterant. HERM. Apparet. SOC. Prima uero quibus alia nō præcedunt, quo pacto quam maxime res ipsas nobis ostendēt, si nomina esse debēt? Ad hoc mihi responde. si uoce & lingua caruissimus, uoluissimusq; res inuicem declarare, nonne perinde ac nunc muti, manibus capiteq; & cæteris membris significare tenuissimus? HERM. Haud aliter Socrates. SOC. Ergo supernū quippiam ac leue demonstraturi, cœlum uersus manum extulissimus, ipsam rei naturam imitantes: inferiora uero & grauiā deiectione quadā humi innuissimus. quinetiā currentem equū uel aliud quicquam animalium indicaturi, corporum nostrorum gestus figurasq; ad illorum similitudinem quamproxime quisq; finxisset. HERM. Necessariū quod ais esse mihi uidetur. SOC. Hunc in modū ut arbitror his corporis partibus ostensum esset, corpore uidelicet quod quisq; monstrare uoluerat imitante. HERM. Ita certe. SOC. Postquā uero uoce, lingua, & ore declarare uoluimus, nonne ita demum per hęc ostensio fiet, si per ea circa quodlibet, facta fuerit imitatio? HERM. Necessarium puto. SOC. Nomen itaq; est, ut apparet, imitatio uocis, qua quisquis aliquid imitatur, per uocem imitat & nominat. HER. Idem mihi quoq; uidetur. SOC. Nondum tamen recte dictum existimo. HERM. Quamobrē? SOC. Quoniam hos ouiu & gallorum cæterorumq; animalium imitatores fateri cogemur nominare eadem quæ imitantur. HERM. Vera loqueris. SOC. Decere id censes? HERM. Nequaquam. sed quænam ō Socrates imitatio nomen erit? SOC. Non talis imitatio qualis quæ per musicam fit, quamuis uoce fiat, neq; etiā eorundem quorum & musica imitatio est, neq; enim per musicam imitationem nominare uidemur. Dico autē sic: Adest rebus uox & figura colorq; plurimus. HERM. Omnino. SOC. Videtur mihi si quis hęc imitetur, neq; circa imitationes istas nominandi facultas cōsistere. hęc si quidem sunt partim musica, partim uero pictura. nonne. HERM. Planē. SOC. Quid ad hoc? nonne essentiā esse cuiq; putas, quemadmodū colorī & cæteris quæ supra diximus? an nō inest colorī ac uocī essentiā quædam, & alijs omnibus quæcunq; essendi appellatione sunt digna? HERM. Mihi quidem uidetur. SOC. Siquis cuiusq; essentiā imitari literis syllabisq; ualere, nonne quid unumquodq; sit declararet? HERM. Maxime quidem. SOC. Quem hunc esse dices? superiores quidem partim musicum, partim pictorem cognominabas, hūc uero quomodo uocabis? HERM. Videtur hic mihi ō Socrates quem iamdiu quærimus nominandi autor. SOC. Si uerum hoc est, considerandum iam de nominibus illis quæ tu exigebas, *ῥοις*, id est fluxu, *ῖναι*, id est ire, *ῥεσις*, id est detentione, utrum literis syllabisq; suis reuera essentiā imitantur, nec ne. HERM. Prorsus. SOC. Age uidea mus nunquid hęc sola prima nomina sint, an sint & alia præter hęc. HER. Alia equidem arbitror. SOC. Consentaneum est. cæterum quis distinguendi modus unde imitari incipit imitator? Nonne quādoquidem literis ac syllabis essentiā fit imitatio, præstat primū elementa distinguere? quemadmodum qui rhythmis dant operam, elementorum primo uires distinguunt, deinde syllabarum tantum, rhythmos tandem ipsos aggrediuntur, prius nequaquam. HERM. Vtiq;. SOC. An non ita & nos primo oportet literas uocales distinguere, postea reliquas secundum species, mutas & semiuocales? Ita enim in his eruditi uiri loquuntur, ac rursus uocales quidem, non tamen semiuocales, & ipsarū uocalium species inuicem differentes. Et postquam hęc bene omnia discreuerimus, rursus inducere nomina, considerareq; si sunt in quæ omnia referuntur, quemadmodum elementa, ex quibus cognoscere licet & ipsa, & si in ipsis species continentur eodem modo sicut in elementis. His omnibus diligenter cogitatis, scire oportet afferre secundum similitudinem unumquodq;, siue unum uni sit ad mouendum, seu multa inuicem commiscenda: ceu pictores

tores similitudinem uolentes exprimere, interdum purpureum duntaxat colorē adhibent, interdum quemuis alium colorem, quandoq; multos cōmifcent, ueluti cum imaginem uiri quā similitam effingere uolunt, uel aliud quiddā huiusmodi, quatenus imago quæq; certis coloribus indiget. haud secus & nos elementa rebus accōmodabimus, & unum uni, quocunq; egere maxime uideatur: *σύνβολα*q;, id est coniecta conficiemus, quas syllabas uocant. Quas ubi iunxerimus, ex eisq; nomina uerbaq; constituerimus, rursus ex nominibus ac uerbis magnum iam quiddam & pulchrum & integrum construemus: & quemadmodum totum ipsum compositum pictura animal uocat, ita nos contextum hunc integrū, orationem uel nominandi peritia, uel rhetorica fabricatam, uel alia quauis quæ id efficiat arte. Imō nō nos istud agemus. modū namq; loquendo transgressus sum, quippe ueteres ita conlarunt, si ita est constitutum. Nos autem oportet, si modo artificiose consideraturi sumus, ipsa omnia sic distinguentes, siue ut conuenit prima nomina & posteriora sint posita, siue non, ita excogitare. Aliter autem cōnectere uidentū est ō amice Hermogenes, ne fortē sit error. HER. Fortē per louem ō Socrates. SOC. Nunquid ipse cōfidis ita te posse distinguere? Ego enim me posse diffido. HER. Multo igitur magis ipse diffido. SOC. Dimitemus igitur: an uis utcunq; ualeamus experiamur, et si parum quid horum nosse possumus, aggrediamur, ita tamen ut supra, dijs præfati: utq; illis ediximus, nihil nos ueri intelligentes opiniones hominū de illis conijcere: ita & nūc pergamus nobis ipsi similiter prædicentes, quod si quā optime distinguenda hęc fuissent; uel ab alio quopiam, uel à nobis, sic certe distinguere oportuisset: nunc autem, ut fertur, p uiribus ista nos tractare decebit. Admittis hęc? uel quid ais? HER. Sic prorsus opinor. SOC. Ridiculum uirū iri ō Hermogenes, arbitror, quod res ipsæ imitatione per literas syllabasq; facta manifestæ fiāt. Necessarium tamen: neq; enim melius hoc habemus quicquam, ad quod respicientes de ueritate primorum nominū iudicemus: nisi fortē quemadmodum Tragici quoties ambigunt, cōmentitijs quibusdam machinamentis ad deos cōfugiunt, ita & nos ocyus rem expediamus, dicentes deos prima nomina posuisse, & ideirco recte instituta fuisse. nunquid potissimum nobis hic sermo? an ille, quod ipsa à barbaris quibusdam accepimus? Nobis quippe antiquiores sunt barbari, uel quod ob uetustatem ita ea discerni nequeunt ut & barbari? Fergiuersationes hęc sunt, & bellissimæ quidem; illorum quicunq; nolint de recta impositione primorum nominū reddere rationem. Etenim quisquis rectam primorū nominum rationem ignorat, sequentium cognoscere nequit. hęc porro ex illis declaranda sunt, illa autē is ignorat. quin potius necesse est sequentium peritiam profitentem, multo prius & absolutius antecedentia comprehendisse, posseq; ostendere, aliter autem scire debet se in sequentibus deliraturū. an aliter ipse censes? HER. Haud aliter Socrates. SOC. Quæ ego sensi de primis nominibus, insolentia ridiculaq; admodum esse mihi uidentur, eaq; tecū, si uelis, cōmunicabo. Siquid uero tu melius inueneris, mecum & ipse cōmunicā. HER. Efficiam. sed dic iam forti animo. SOC. Principio ipsum *ρ* uelut instrumentum omnis motus esse uidetur. Cur autem motus *λινυσις* appelletur, non diximus. patet tamen quod *ιενσις*, id est itio esse uult. Non enim *ι* quondam, sed *ι* utebatur. principitū autē ab *λινυ*, id est ire, quod peregrinum nomen est, & *ιεναι*, id est ire significat. Quare si priscum eius nomen reperiatur in uocem nostram translatum, recte *ιενσις* appellabitur. Nūc autem ab *λινυ* nomine peregrino, & ipsius *ρ* conmutatione, & *ν* ipsius interpositione *λινυσις* nuncupatur. Oportebat autem *λινυσησις* uel *εισησις* dicere. *εισησις*, id est statio, negatio ipsius *ιεναι*, id est ire esse uult. sed ornatus causa *εισησις* denominatur. Elementū itaq; ipsum *ρ* opportunū motus instrumentum, ut modo dicebā, uisum est nominum autori ad ipsam lationis similitudinē exprimendā: passim itaq; *ρ* ad motus expressionē utitur. In primo quidem ipso *ρ* *ῥοι* & *ρῶν*, id est fluere, fluxuq; per literam *ρ* lationē imitatur, deinde in *τρομῶ*, id est tremore, & *ραχῆ* aspero. item in uerbis huiusmodi, *λεῖδν* percutere, *θεδνεν* uulnerare, *δρῦνδν* trahere, *θεῦνδν* frangere eneruareq;, *λερμαπῖδν* incidere, *ρεμῖδν* uacillare, irritare, & circumuolare. Hęc omnia ut plurimū per *ρ* ad similitudinē motionis effingit. Mitto enim quod lingua in hac litera pronuntiāda minime immoratur, quin potius cōcitur. Quocirca ad istorū expressionē ipso *ρ* potissimū usus fuisse uidet. Vfus est & *ι*, scilicet iota, ad tenuia quæq; per omnia maxime penetrantia, idcirco *ιεναι* & *ιεναι*, id est ire progrediq; per *ι* imitatur. Quæadmodū per *ν*, *σ*, *ζ*, quæ

literæ uehementioris spiritus sunt, talia quædam nominum autor exprimit, *ψυχὸν* frigidum, *ζέον* feruens, *σεισάων* concuti, & communiter *σεισμός*, concussionē quassationemq; quotiesq; uehemens quippiam & spiritu plenum imitari uult nominum institutor, tales ut plurimum literas adhibet. Quinetiam ipsius *σ* cōpressionem ac *τ*, & linguæ uelut hærentis retractionem, per opportunā existimasse uidetur ad uinculi & stationis potentiā exprimendam. Et quia in *λ* proferendo maxime lingua prolabitur, idcirco per hoc uelut ex similitudine quadam nominauit *λεῖα*, id est lenia & *διδάσκω* labi, & *πλωδὲς* liquidum, *λιπαρὸν* pingue, cæteraq; huiusmodi. Quia uero labentem linguam *γ* remoratur eo interiecto formauit *γλισχρον* lubricum, *γλυκύ* dulce, *γλοιώδης* uiscosum, lutulentum. Animaduertens quoq; ipsius *ν* sonum imo in guttore detineri, eo nominauit *νύδον* & *νύπτος*, id est qd intus est, & quæ intrinsecus sunt, ut res per literas representaret. Ipsum uero *ω*, *μεγαλὸν*, id est magno tribuit & ipsum *μ* *μήκει*, id est longitudini, quoniam magnæ literæ sunt. in nomine autem *σρογγίλον*, id est rotundum, ipso *ο* indigens, *ο* ut plurimum miscuit. Eademq; ratione cætera secundum literas ac syllabas rebus singulis accommodare uidetur nominum autor, signū nomenq; constituēs, ex his deinde species iam reliquas per similitudinem constituere. Hæc mihi Hermogenes recta uidetur esse nominū ratio, nisi quid aliud Cratylus hic afferat. HER. Etenim *ο* Socrates, sæpe me turbat Cratylus hic, ut à principio dixi, dum esse quandā asserit rectam nominū rationem, quæ uero sit, non explicat, ut discernere nequeam utrum de industria, nec ne adeo sit obscurus. In præsentia igitur *ο* Cratyle, coram Socrate dicas, utrum placeant ea tibi quæ Socrates de nominibus prædicat, an præclarius aliquid afferre possis; quod si potes, adducas in medium, ut uel à Socrate discas, uel nos ambos erudias. CRAT. Videtur ne tibi Hermogenes facile esse tam breui percipere quod uis atque docere, nedum rem tantam, quæ maximum quid de maximis æstimatur? HER. Non mihi per Iouem, quinimò scite loquutum Hæliodum arbitror, quod opere præcium sit paruum paruo addere. Quare si quisquam licet exiguum perficere uales, ne graueris, sed & Socratem istum iuua, & me insuper debes enim. SO C. Equidem *ο* Cratyle, nihil eorum quæ supra cōmemorauī, assererē. Nempe utcunq; uisum est, cum Hermogene hoc indagauī. quocirca aude si quid melius habes, exprimere, tanquā sim libenter, quod dixeris, suscepturus. Neq; enim mirarer si quid tu hisce haberes præclarius. Videris porrò & ipse talia quædā considerasse, & ab alijs didicisse. Siquid ergo præstantius dixeris, me inter discipulos tuos circa rectam nominū rationem unum connumerato. CRAT. Certe mihi *ο* Socrates, ut ais, curæ hæc fuerunt, ac fortè discipulum te efficerem. Vereor tamen ne contra omnino se res habeat. Conuenit mihi nunc idem erga te dicere, quod aduersus Aiace in sacris Achilles inquit. Generose, ait, Aiace Telamonie populorū princeps, omnia mea ex sententia protulisti. Ita tu quoque *ο* Socrates, nostra ex mente uaticinari uideris, siue ab Euthyphrone fueris inspiratus, siue Musa quædam tibi pridem inhærens nunc te protinus concitauerit. SO C. O uir bone Cratyle, ego quoq; sapientiam meam iam pridem admiror, neq; nimis confido. quare examinandum quid dicam, existimo. Nam à seipso decipi grauissimum est. nimis enim periculosa res est, quum seductor abest nunquam, semperq; deceptum proxime comitatur. Oportet itaq; superiora frequenter animaduertere, & ut poeta ille ait, ante illa retroq; conspiciere. Atqui & in præsentia uideamus quid à nobis sit dictum. Rectam diximus nominis rationem, quæ qualis quæq; res sit, ostendit. Nunquid sufficienter esse dictū asserimus? CRAT. Ego quidem assero. SO C. Docendi igitur gratia nomina ipsa dicuntur? CRAT. Prorsus. SO C. An non & artem esse hanc dicimus, & ipsius artifices? CRAT. Maxime. SO C. Quos. CRAT. Quos à principio tu legum & nominum conditores cognominabas. SO C. Vtrum hanc artem similiter atq; alias inesse hominibus, an aliter arbitramur? Id autem est quod uolo, pictores quidam deteriores sunt, quidam præstantiores? CRAT. Sunt. SO C. Nonne præstantiores opera sua pulchriora faciunt, figuras uidelicet animalium? cæteri contra? Aedificatores quoq; similiter partim pulchriores, partim turpiores domos efficiunt? CRAT. Sic est. SO C. Nonne & legum ipsarū autores partim opera sua pulchriora, partim turpiora efficiunt? CRAT. Haud amplius istud admitto. SO C. Non ergo leges aliæ meliores, deteriores aliæ tibi uidentur. CRAT. Non. SO C. Neq; etiā nomen ut apparet, aliud melius, aliud deterius impositum arbitraris. CRAT. Neq; istud.

SO C. Ergo omnia nomina recte posita sunt. CRAT. Quæcunque uidelicet nomina sunt. SO C. Quid de huius Hermogenis quod supra dictum est, nomine? Vtrum dicendū non esse illi istud impositum, nisi quod *εργὸν γενέσεως*, id est Mercurij generationis illi competat? An impositum quidem, non tamen recte? CRAT. Neq; impositum esse *ο* Socrates, arbitror, sed uideri esse autem alterius cuiusdā nomen, cui natura inest quæ nomine continetur. SO C. Vtrum neque mentitur quisquis Hermogenem esse eum dicit? Neq; enim hoc est dubitandum, quin eum dicat Hermogenem esse, cum non sit. CRAT. Quæ ratio ne id ais? SO C. Nunquid ex eo quod non datur dicere falsa, sermo tuus constat, & circa id uersatur? permulti nempe *ο* amice Cratyle, & nunc prædicant, & quondam asseruerunt. CRAT. Quo pacto *ο* Socrates, dum dicit quis quod dicit quod non est dixerit? An non hoc est falsa dicere, quæ nō sunt dicere? SO C. Præclarius hic sermo amice, quam conditio mea & ætas exigat. Attamen mihi dicas, utrum loqui falsa non posse aliquis tibi uideatur, fari autē posse? CRAT. Neq; fari. SO C. Ac etiam neq; dicere, neq; appellare, salutareq;? Quemadmodum si quis tibi obuius hospitalitatis iure manu teprehendens dicat Salue hospes Atheniensis, Smicrionis filii Hermogenes. ille loqueret ista, uel fari dicere tur, uel diceret, uel saluaret, appellaretq; ita, non te quidem, sed hunc Hermogenem, aut nullum? CRAT. Videtur mihi *ο* Socrates, incassum hæc iste uociferare. SO C. Sat habeo. utrū uera uociferat, qui ita clamat, an falsa? An partim uera, partim falsa? Nam hoc quoque sufficere. CRAT. Sonare hunc ego dicam seipsum frustra mouentem, ceu si quis æra pulset. SO C. Animaduerte Cratyle, utrum quoquo modo conueniamus. Nōne aliud nomen, aliud cuius nomen est, esse dicis? CRAT. Equidem. SO C. Et nomen rei ipsius imitationem quandam esse? CRAT. Maxime omnium. SO C. Et picturas alio quodam modo rerum quarundam imitationes? CRAT. Certe. SO C. Age uero, fortè ego quid dicas, non satis intelligo, tu autem forsità recte loqueris, possumus has imitationes utraq; & picturas & nomina rebus his quarū imitationes sunt, attribuere, nec ne? CRAT. Possumus. SO C. Aduerte hoc in primis, nunquid possit aliquis uiri imaginē uiro, & mulieri mulieris tribuere, & in alijs eodem pacto? CRAT. Sic certe. SO C. Num & contra, uiri imaginem mulieri, & mulieris uiro? CRAT. Et hoc. SO C. An utraq; distributiones huiusmodi rectæ sunt? uel potius altera, quæ cuiq; proprium simileq; attribuit? CRAT. Mihi quidem uidetur. SO C. Ne igitur ego ac tu cum simus amici, in uerbis pugnemus, aduerte quod dico. Talem ego distributionem in imitationibus utriusq; tam nominibus q; picturis rectā uoco. & in nominibus nō rectam modo, sed ueram. Alteram uero dissimilis ipsius distributionem illationemq; non rectam, & in nominibus præterea falsam. CRAT. At uide *ο* Socrates, ne fortè in picturis duntaxat id contingere possit, ut quis male dispertiat, in nominibus autem minime, sed necessarium sit recte semper adscribere. SO C. Quid ais? quo ab illo hoc differt? Nōne fieri potest ut cuiquam uiro quis obuius dicat, hæc tua figura est, ostendatq; illi fortè uiri illius figuram, fortè etiā mulieris? Ostendere, inquam, sensibus oculorum offerre. CRAT. Certe. SO C. Nonne iterum ut eidem factus obuiam dicat, nomen id tuum est? Imitatio quippe aliqua nomen est, quemadmodū & figura. Dico autē ita. Nonne licebit illi dicere, nomen hoc tuum est? deinde in aurē idem infundere, fortè eius imitationem dicendo quod uir est, fortè uero sceminæ cuiusdā generis humani imitationē, dicendo quod mulier? Non uidetur tibi hoc aliquādo fieri posse? CRAT. Concedere tibi uolo, *ο* Socrates, sic esto. SO C. Recte facis amice, ac si id ita se habet, controuersia iam tollitur. Porro si in his huiusmodi quædā partitio sit, alterū uere loqui, alterū loqui falsa uocamus. Si hoc accidit, & possumus non recte nomina distribuere, & quæ non propria sunt cuiq; reddere, similiter in uerbis aberrare licebit. Sin autem uerba nominaq; ita congerere datur, necesse est & orationes similiter. Oratio quippe, ut arbitror, est uerborum & nominum cōpositio. Quid ad ista Cratyle? CRAT. Quod & tu, probe namq; loqui uideris. SO C. Quinetiā si prima nomina ad literas ipsas quadā imitatione referimus, cōtingere potest in his quemadmodū in picturis, in quibus accidit ut congruas omnes figuras coloresq; adhibeamus. Itemq; ut non omnes, sed partim superaddamus, partim subtrahamus, pluraq; & pauciora exhibeamus. Nōne fieri hoc potest? CRAT. Proculdubio. SO C. Qui cōuenientia omnia tribuit, pulchras literas & imagines reddit. Qui uero addit, uel aufert, literas quidem ac imagines & ipse facit, sed malas. CRAT. Nempe. SO C. Qui autem

per literas ac syllabas rerum essentiam imitatur, nonne eadem ratione si competētia omnia tribuit, pulchram imaginem efficit? Id autem nomen existit, si autem in paucis deficiat uel excedat, imago quidem efficietur, sed non pulchra. Quamobrem nomina quaedam bene instituta erunt, quaedam contra. CRAT. Fortē. SOC. Fortitan ergo nominum hic bonus erit artifex, ille malus. CRAT. Profecto. SOC. Nonne huic nomen erat nominum cōditor? CRAT. Plane. SOC. Erit itaq; in hoc quemadmodū in ceteris artibus cōditor nominum bonus unus, alius uero non bonus, si modo superiora illa inter nos constant. CRAT. Vera hæc sunt. Verum cernis o Socrates, quotiens has literas α & β & quoduis elementorū nominibus per artē grammaticam attribuimus, siquid auferimus, uel addimus, uel etiam permutamus, quod nomen quidem scribimus, non tamen recte, imò uero id nullo modo scribimus, quin potius statim aliud quiddā est, cū primum horū aliquid patitur. SOC. Videndū Cratyle, ne fortē minus recte hoc pacto consideremus.

CRAT. Quo pacto? SOC. Fortassis quæcūq; aliquo ex numero constare uel non cōstare necesse est, id quod ais perpetiuntur, quemadmodū decem, aut quiuis alius numerus. Nam quilibet numerus quocūq; addito uel ablato, alius statim efficitur. Fortē uero qualitatis cuiuslibet & imaginis haud eadē ratio est, sed diuersa. Neq; enim omnia imago habere debet quæcūq; illud cuius imago est, si modo est imago futura. Animaduerte num aliquid dicam. An duo quaedam hæc erunt, Cratylus uidelicet, & ipsius imago, si quis deorum nō modo colorem tuum figuramq; expresserit, ut pictores solent, sed interiora quoque omnia similia tuis effecerit, mollitiem eandem, caloremq; motum, animā, sapientiā, & ut breuī complectar, talia profus effinxerit omnia, qualia tibi insunt? Vtrum, in quā, alterum istorum Cratylus erit, alterum Cratylī ipsius imago? An Cratylī potius gemini? CRAT. Cratylī o Socrates, ut arbitror, duo. SOC. Cernis amice aliam imaginis rationem esse quærendam, quam illorum quæ paulo ante diximus? neq; cogendum esse siquid uel additum, uel ablatum fuerit, ut non amplius sit imago? An non sentis quantū deest imaginibus, ut eadem habeant quæ & illa quorū imagines sunt? CRAT. Equidem. SOC. Rīdiculum aliquid Cratyle ex nominibus contingeret his quorū nomina sunt, si profus illis similia redderentur. Gemina quippe omnia fierent, neutrumq; illorū utrum esset potius dici posset, res ne ipsa an nomen. CRAT. Vera loqueris. SOC. Ingenue itaq; fatearis o uir generose, nominum aliud bene, aliud contra positum esse: neq; cogas omnes literas continere, adeo ut penitus tale sit, quale & id cuius est nomen: sed mitte literā quoq; minus congruam afferri quādoq; si literam, & nomen similiter in sermone; si in sermone nomen, sermonem insuper nequaq; conuenientem rebus tribui, & rem ipsam nihilominus nominari dicāq; quoad rei ipsius cuius sermo est figura, insit: quemadmodū in elementorum nominibus quæ nuper ego & Hermogenes cōmemorauimus, si recordaris. CRAT. Recordor equidem, SOC. Bene hercle igitur quandoquē hoc inerit, quamuis non omnia conuenientia profus adsint, dicetur bene quidem, cum omnia; male uero, cum pauca. Dicit itaq; o beate, mittamus, ne quemadmodū qui in Aegina noctu circumuagatur, sero iter peragūt, ita & nos hoc pacto ad res ipsas reuera serius quā deceat, peruenisse uideamur, uel salutem aliam quandā exquiras rectam nominis rationem, neq; confitearis declarationem rei literis ac syllabis factā, nomen esse. Porrò si ambo hæc dixeris, tibi ipse constare & consentire non poteris. CRAT. Videris mihi probe loqui o Socrates. at que ita pono. SOC. Postquam de his consentimus, quod restat discutiamus. Si bene nomen positum esse debet, oportere diximus literas sibi cōuenientes inesse. CRAT. Plane. SOC. Conuenit autem ut literæ rerum similes insint. CRAT. Omnino. SOC. Quæ igitur recte sunt posita, ita posita sunt. Si quid autem non recte positum est ut plurimum quidem ex conuenientibus similibusq; literis constat, si quidem imago est, habet autē & aliquid non conueniens, propter quod non rectū est, neq; recte nomen est institutū. Sic ne an aliter dicimus? CRAT. Nihil est o Socrates, ut arbitror, contendendū: neq; enim mihi placet, ut nomen quidem esse dicatur, non tamē recte positū. SOC. Vtrum hoc tibi non placet, quod nomē rei ipsius declaratio sit? CRAT. Placet. SOC. At uero nomina partim ex primis constituta esse, partim esse prima non probe dictū putas? CRAT. Probe. SOC. Enim uero prima si quorundā declarationes esse debent, habes ne modū commodiorē quo id fiat, q̄ si talia fiāt, qualia illa sunt quæ declarari uolumus? An modus iste potius tibi placet?

bi placet, quē Hermogenes alijq; plurimi tradunt, quod uidelicet nomina conuentiones quaedam sint ijs qui ita cōstituerunt, ac res ipsa præcognouere, aliquid referentes: recta q; nominis ratio in cōuentione consistat, neq; intersit utrum quis ita ut nunc statutū est discernat, an contra: ut uidelicet o, quod nunc o paruū uocatur, o magnum cognominetur, o uero quod modo ω magnum, ω paruū dicatur? Vter istorum magis tibi modus placet? CRAT. Præstat omnino o Socrates, similitudine referre quod quis ostendere uult, q̄ quouis alio. SOC. Scite loqueris. Nōne si nomen rei simile est, necesse est elemēta ex quibus prima nomina cōponuntur, natura ipsa rebus esse similia? Sic autem dico: an aliquis quandoq; picturā q̄ supra diximus, rei cuiusquā similem effinxisset, nisi colores ipsi quibus cōstat imago, essent natura rei illius similes quam pictoris studium imitatur? An nō impossibile? CRAT. Impossibile plane. SOC. Eadem ratione nomina ipsa nunq; alicuius similia fierent, nisi illa quibus nomina cōponuntur, similitudinem aliquam haberent earum rerū, quarum nomina imitationes sunt. Ea uero quibus constant nomina, elementa sunt. CRAT. Sane. SOC. Iam tu sermonis eius esto particeps, cuius nuper Hermogenes. An recte dicere tibi uisi sumus, quod ipsum ρ lationi, motui, asperitati congruit? CRAT. Recte mihi quidem. SOC. Ipsum autē λ leni & molli, ac ceteris quæ narrauimus? CRAT. Profecto. SOC. Scis ne quod idem, id est asperitas ipsa nobis quidē σκληρότης uocatur, Eretrienibus uero σκληρότης? CRAT. Vtiq;. SOC. Vtrū ambo hæc ρ & σ, eidem similia uidentur, idemq; ostendūt tam illis per ipsius ρ determinationē, quam nobis per σ nouissimū, uel alteris nostrum nihil referunt? CRAT. Vtrūq; plane demonstrant. SOC. Vtrum quatenus similia sunt ρ & σ, uel quatenus dissimilia? CRAT. Quatenus similia. SOC. Nunquid penitus similia sunt, ad lationē æque significandā? quin & ipsum λ iniectum, cur non contrariū asperitatis ipsius significat? CRAT. Fortē non recte iniectū est o Socrates, quamadmodū ea quæ tu in superioribus cum Hermogene hoc tractabas, dum & auferebas & inferebas literas ubi maxime oportebat. Ac recte mihi facere uidebaris. & nunc forte pro λ, ρ apponendū est. SOC. Probe loqueris. Quid uero nunc ut loquimur, nihil percipimus inuicē, quando quis σκληρότης pronunciat? neq; tu quid nunc ego dicā, intelligis? CRAT. Intellego equidem propter consuetudinē. SOC. Ouir lepidissime, cum consuetudinē dicis, quid aliud præter conuentionem dicere putas. An aliud consuetudinē uocas, quā quod ego cum id pronuncio, illud cogito, tu quoq; quod ipse cogitē percipis? Non hoc dicis? CRAT. Hoc ipsum. SOC. Si id me pronunciantē cognoscis, per me tibi sit declaratio, ex dissimili uidelicet eius quod ipse cogitans profero: quādo quidē ipsum λ dissimile est eius quo tu σκληρότης, id est asperitatem uocas. Si hoc ita se habet, profecto ipse ad id te ipsum assuefacis, & ex hac conuentione rectam tibi nominis rationem proponis, postq; tibi idem tā dissimiles q̄ similes literæ repræsentāt propter ipsum consuetudinē & conuentionis accessum. Si autem consuetudo conuentionio minime sit, haud adhuc recte dici poterit similitudinē esse declarationem, imò cōsuetudinē dicere oportebat. Si quidē ex similitudine & dissimilitudine consuetudo declarat. His utiq; cōcessis, o Cratyle (nempe silentiū tuum pro cōcessione ponam) necesse est consuetudinē aliquid conuentionēq; cōiungere, conferreq; ad eorū quæ sentimus & loquimur expressio nem. Nam si uelis, optime uir, ad numerorū considerationem descendere, quo pacto speras, adeo propria reperitū te nomina ut singulis numeris simile nomen attribuas, si nō permiseris cōcessionē tuam, conuentionemq; autoritatē aliquam circa nominū rationem habere? Mihi quidē et illud placet, ut nomina quoad fieri potest, rebus similia sint. Vereor tamen ne fortē, ut dicebat Hermogenes, tenuis quodāmodo sit istius similitudinis usurpatio, cogamurq; & onerosa hac re, cōuentione uidelicet uti, ad rectā nominum rationem: quoniā tunc fortē pro uiribus optime diceretur, cum uel omnino, uel maxima ex parte similibus, id est cōuenientibus diceremus, turpissime uero cū contra. Hoc autē post hæc insuper mihi dicas: quā nobis uim habēt nomina, quid ue pulchrū per hæc effici nobis asserimus? CRAT. Docere mihi quidē nomina uident, o Socrates, idq; simpliciter asserendū, quod quisquis nomina scit, & res itidē sciat. SOC. Fortē o Cratyle, tale quiddam dicis, q̄ cū nouerit aliquis quale sit nomē, est autē tale qualis & res existit, rem quoq; ipsam agnoscet, quando quidē nominis est res similis. Ars autē una eademq; est omnī inter se similiū. Hac ratione inductus dixisse uideris, quod quisquis nomina cognoscit, res

quoque ipsas agnoscat. CRAT. Vera loqueris. SOC. Age, uideamus quis modus docenda-
rum rerum iste sit, quem ipse nunc dicitis, & utrum alius praeterea sit, hic tamen potior ha-
beatur, uel alius praeter hunc nullus. utrum istorum potius arbitraris? CRAT. Hoc certe,
quod nullus uidelicet alius sit, sed hic solus & optimus. SOC. Vtrum uero & res ipsas ita
reperiri censes, ut quicumque nomina reperit, ea quoque quorum nomina sunt, inueniat? An
quaerendum potius alium modum quendam, huncque discendum? CRAT. Maxime omnium se-
cundum ista hunc ipsum & quaerendum & inueniendum. SOC. Age, ita consideremus, o
Cratyle: si quis dum res inuestigat, nomina ipsa sequitur, rimaturque quale unumquodque uult
esse, uides quod maximum deceptionis periculum subit? CRAT. Quo pacto? SOC. Quoniam
qui principio nomina posuit, quales esse res opinatus est, talia quoque nomina, ut diceba-
mus, effinxit. Nonne ita? CRAT. Ita profus. SOC. Si ergo ille non recte sensit, & ut sensit,
instituit, nonne & nos sequentes eius uestigia deceptos iri existimas? CRAT. Haud ita est
imò necesse scientem fuisse illum qui nomina posuit. Aliter autem, ut iam dudum dicebam,
nomina nequaquam essent. Euidentiissimo autem argumento id esse tibi potest, haud a ueri-
tate aberrauisse nominum auctorem, quod si male sensisset, nequaquam sibi ita omnia consona-
rent. An non aduertisti & ipse, cum diceres omnia in idem tendere? SOC. Nihil ista ob-
ne Cratyle, ualet defensio. Quid enim mirum est, si primo deceptus nominum institutor, se-
quentia rursus ad primum uel quadam traxit, & ipsi consonare coegit? Quemadmodum circa
figuras interdum exiguo quodam primo ignoto falsoque existente, reliqua deinceps multa
inuicem consonant. Debet enim quisque circa rei cuiusque principium statuendum, differere
multa, diligentissimeque considerare, utrum recte decernat, nec ne. quo quidem sufficien-
ter examinato, caetera iam principium sequi debent. Miror tamen, si nomina sibi met con-
gruunt. Consideremus iterum quae supra retulimus. diximus profecto ita nomina essen-
tiam significare quasi omnia currant, ferant & defluant. Ita ne significare censes? CRAT.
Ita certe. & recte quidem. SOC. Videamus itaque ex illis aliqua repetentes. Principio nome-
n hoc *ἄσκησις*, id est scientia ambiguum est, magisque significare uidetur, quod *ἰσχυρ*, id est
sistit in rebus animam, quod cum rebus pariter circumfertur: rectiusque esse uidetur, ut
principium eius ut nunc *ἄσκησις* dicamus, quod per se ipsius eiectionem, & pro se, potius
adiiciamus. Deinde *βέβαιον*, id est firmum dicitur, quoniam *βασίς* & *σπίς*, id est
firmamenti, & status potius quam lationis est imitatio. Praeterea *ἰσοπέδον* ad forte signifi-
cat quod *ἰσος* & *πέδον*, id est sistit fluxum, & ipsum *πιστόν*, id est credendum, *ἰσχυρ*, id est fir-
mare omnino significat. Quinetiam *μνήμη*, id est memoria, ostendit profus quod in anima
non agitatio est, sed *μονή*, id est quies, stabilisque permansio. Atqui si quis nomina ipsa obser-
uet *ἡ ἀμαρτία* & *συμφορὰ*, id est error & contingentia casusque, idem uidebunt inferre, quod
σπίς & *ἄσκησις*, id est intelligentia atque scientia, & caetera nomina quae praeclearis sunt
rebus imposita. Item *ἡ ἀμαθία* & *ἀκολασία*, id est incitia & intemperantia, proxima his ui-
dentur. *ἀμαθία* quidem importare uidetur, *ἀμα θεῶ ἰόντος παρὰ*, id est simul cum deo eun-
tis progressum. *ἀκολασία* uero omnino quandam ipsarum rerum *ἀκολουθίαν*, id est perse-
cutionem atque congressum. Atque ita quae rerum turpissimarum nomina esse putamus, nomi-
num illorum quae circa pulcherrima sunt, quae simillima uidebuntur. Arbitror & alia multa re-
periri posse, si quis ad haec incumbat, ex quibus iterum iudicabit nominum auctorem non cur-
rentes delatasque res, imò stables indicare. CRAT. Verumtamen multa o Socrates, secundum
agitationis significationem uides illum constituisse. SOC. Quid agemus o Cratyle? Nun-
quid suffragiorum calculorumque instar nomina ipsa dinumerabimus? atque ad hanc normam
de recta ratione nominum iudicabimus, ut ea tandem uera sint, quibus significationes plu-
rium nominum suffragantur? CRAT. Haud decet. SOC. Non certe amice. Sed his iam
omissis, redeamus illuc unde digressi sumus. Dixisti nuper, si recordaris, necessarium esse,
illum qui nomina statuit, praenouisse ea quibus nomina tribuebat: perstas adhuc in senten-
tia, nec ne? CRAT. Adhuc. SOC. Nunquid & illum qui prima nomina posuit, nouisse ais
dum poneret? CRAT. Nouisse. SOC. Quibus ex nominibus res uel didicerat, uel inuene-
rat, quando necdum prima nomina fuerant instituta? cum dictum sit impossibile esse res uel in-
uenire, uel discere, nisi qualia nomina sint, didicerimus, uel ipsi nos inuenerimus. CRAT.
Videris mihi non nihil o Socrates, dicere. SOC. Quo igitur pacto dicemus eos scientes
nomina posuisse, uel legum & nominum conditores ante positionem cuiuslibet nominis
extitisse

Circa prin-
cipium sta-
tuendum dif-
ferere multa
oportet

extitisse, eosque res antea cognouisse, siquidem non aliter quam ex nominibus disci res pos-
sint? CRAT. Reor equidem Socrates uerissimum eum esse sermonem quo dicitur ex-
cellentiorem quandam potentiam quam humanam prima rebus nomina praebuisse, quo
necessarium sit ut recte fuerint distributa. SOC. Nunquid putas contraria sibi ipsi posuisse
se nominum auctorem si daemone aliquis uel deus extitit? an nihil tibi supra dixisse uidemur?
CRAT. Fortè nondum alterum istorum nomina erant. SOC. Vtra igitur erant uir opti-
me? num quae ad statum uergunt? an quae ad motum potius? Neque enim, ut modo dixi-
mus, multitudine iudicabitur. CRAT. Sic decet Socrates. SOC. Cum itaque dissentiant
contendantque de ueritate inuicem nomina, & tam haec quam illa uero propinquiora esse
se afferant, cuius ad normam iudicabimus? Quò nos uertemus? Neque enim ad alia no-
mina confugiemus, quia praeter haec nulla. Verum alia quaedam praeter nomina quaeren-
da sunt, quae nobis ostendant absque nominibus, utra istorum uera sint, rerum uidelicet
monstrantia ueritatem. CRAT. Ita mihi uideretur. SOC. Si haec uera sunt Cratyle, pos-
sunt, ut uideatur, res sine nominibus percipi. CROT. Apparet. SOC. Per quid potissi-
mum aliud speras res ipsas percipere? Nonne per quod consentaneum ac decens est: per
mutuam illarum communionem, scilicet si quo modo inuicem cognatae sunt, & per se-
ipsas maxime. Quod enim aliud est ab illis, aliud quiddam non illas significat. CRAT.
Vera loqui uideris. SOC. Dic obsecro nonne iam saepe concessimus, nomina quae recte
posita sunt, similia illorum esse quorum sunt nomina, rerumque imagines esse? CRAT. Con-
cessimus planè. SOC. Si ergo licet res per nomina discere, ac etiam per se ipsas, quae pra-
stantior erit lucidiorque perceptio? Num si ex imagine cogitetur, & imago ipsa utrum re-
cte expressa sit, & ueritas cuius haec est imago? An potius si ex ueritate tam ueritas ipsa
quam ipsius imago, nunquid decenter imago ad eam fuerit instituta? CRAT. Si ex ueri-
tate. SOC. Qua ratione res uel per doctrinam uel per inuentionem comprehendende sint,
iudicare, maioris quam meum ac tuum sit, ingenij opus esse uidetur. Sufficiat autem nunc
inter nos constituisse quod non ex nominibus, immo ex se ipsis potius discenda quaeren-
daque sunt. CRAT. Sic apparet o Socrates. SOC. Animaduertamus & hoc praeterea, ne
multa haec nomina in idem tendentia nos decipiant, cum qui illa imposuerunt, currere om-
nia semper fluereque putauerint, atque ea consideratione poluerint: uidentur nempe mihi ita
existimasse: quorum tamen opinio si talis extitit, falsa habenda est. profecto illi uelut in quan-
dam delapsi uertiginem, & ipsi uacillant iactanturque, & nos in eadem rapientes immer-
gunt. Considera uir mirifice Cratyle quod ego saepe numero somnio, utrum dicendum est
esse aliquid ipsum pulchrum ac bonum, & unum quodque existentium ita, nec ne. CRAT.
Mihi quidem o Socrates esse uidetur. SOC. Illud igitur ipsum consideremus, non si uul-
tus quidam aut aliquid talium pulchrum est, quippe haec omnia fluunt: sed ipsum pulchrum
dicimus, nonne semper tale quale est perseverat? CRAT. Necessè est. SOC. Nunquid
possibile est ipsum recte denominare si semper subterfugit, ac primo quid illud sit dein-
de quale sit dicere? uel necessarium est, dum loquimur aliud ipsum statim fieri, iugiterque dif-
fugere, nec tale amplius esse? CRAT. Necessarium. SOC. Quo pacto aliquid illud erit,
quod nunquam eodem modo se habet? Si enim quandoque eodem modo se habet, eo in
tempore minime permutatur: sin autem semper eodem modo se habet, idemque existit, quo
modo transit uel mouetur, cum ideam suam non deferat? CRAT. Nullo pacto. SOC.
Praeterea a nullo cognosceretur. dum enim cognitura uis ipsum aggredieretur, aliud alie-
numque fieret. quare quid sit aut quale cognosci non posset. nam cognitio nulla ita re per-
cipit, ut nullo modo se habentem percipiat. CRAT. Est ut ais. SOC. Sed neque cognitio-
nem ipsam esse affirmandum est o Cratyle si decidunt omnia, nihilque permanet. Si enim co-
gnitio ex eo quod cognitio est non decidit, permanebit semper, ac semper erit cognitio:
si autem cognitionis species ipsa discedit, simul & in aliam cognitionis speciem delabe-
tur, neque cognitio erit. Quod si perpetuo migrat, semper non erit cognitio. Atque hac ra-
tione neque quod cogniturum est, neque quod cognoscendum, semper erit. Si autem sem-
per est quod cognoscitur, est quod cognoscitur, est pulchrum, est & bonum, estque denique exi-
stentium unumquodque quae in praesentia dicimus, fluxus lationis similia non uidentur. V-
trum uero haec ita sint, an ut dicebant Heracliti sectatores, alijque permulti, haud facile di-
scerni potest. Neque hominis sanae mentis est se ipsum animumque suum nominibus credere;

& autorem nominum sapientem asseuerare, atq; ita de seipso rebusq; omnibus male sentire, ut putet nihil integrum firmumq; existere, sed omnia uelut fictilia fluere atq; concidere, & quemadmodum homines destillationibus capitis egrotantes, similiter quoq; res ipsas affici iudicet, adeo ut destillatione & fluxu omnia comprehendantur. Fortè ô Cratyle ita est, fortè etiā aliter: forti animo & diligenti studio inuestiganda res est. neq; enim facile assentiendum. Iuuenis adhuc es, atque tibi sufficit ætas. Et siquid inueneris indagando, mihi quoq; impartiri debes. CRAT. Nauabo operam Socrates. Ac certe scito me etiam in præsentia non torpere, immo cogitanti mihi & multa animo reuoluenti multo magis ita ut dicebas ipse, quam ut Heraclitus, res sese habere uidentur. SOC. Deinceps amice postquam redieris me doceto. Nunc autem ut constituisti, in agrum perge. Atqui & Hermogenes hictē comitabitur. CRAT. Fiet ut mones Socrates. Verum tu quoque iam de his cogita.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN GORGIAM

VM duo quædam in animo potissima sint, cognitio & affectus, cognitionem quidē sophiste sub ueritatis specie ad falsa detorquent, affectum uero populares poetæ sub concinna uoluptatis esca in dissonas perturbationes sepe præcipitant. Oratores deniq; populares tum cognitionē falsis decipiunt coniecturis, tum affectum in motus uarios concitant. Quapropter cum horum opera mentes hominū, in falsis opinionibus, tum perniciosis affectibus egrotare cogantur, Plato humanorum medicus animorū nos à sophistis quidem omnino, ab oratoribus quoq; atq; poetis quodammodo procul abducit. profecto sophistas & undiq; & omnes exterminat: poetas autem neq; omnes, sed illos qui uel turpia de dijs & fingunt, uel perturbatos animos acrius imitantur & referunt: neq; undiq; sed ex urbe, id est ex iuuenum ignorantumq; turba, qui in perturbationes admodum sunt procliuēs, & allegoricum poetarū nō penetrant sensum. Quamobrem in libris De republica poetas iubet uel expelli, uel cogi de deo honeste loqui, neq; perturbationibus audientes assuefacere, sed & diuinos hymnos canere, & leges patrias magnorūq; gesta uirorū grauitate recensere. Sed ut reuertamur ad oratores, hos quoq; non omnes Plato uituperat, sed eos duntaxat, qui ad id incumbūt assidue, ut quicquid libuerit, quacunq; ualeant ratione audientibus persuadeant absq; delectu, siue malum id est, siue bonū, seu falsa sit ratio seu uera, uel conuersatio, uel coniectura, uel coniectura. Quale fuerat Lysia Thebani, atq; Tisia, necnō Gorgia Leontini propositum. Antepōnit uero alijs Periclem in Phædro atq; Isocratem. propterea quod eloquentiam cum philosophia cōiunxerint. Additq; legitimum oratorem oportere rerū intelligere rationes, morum leges, uerborū uires, naturas ingeniorum, uerbaq; certa quadam ratione componere ingenijs audiētium quoad fieri potest accommodata, cōmunis boni persuadendi gratia: neq; tam ad id incumbere, ut ea quæ dicis hominibus grata sint, quam ut accepta deo. Eum uero qui Tisia Gorgiaeq; more non ueritatem ipsam atq; iustitiam, sed coniecturam turbæ duntaxat uerisimilem probabilemq; sequitur, tanquam hominē ciuitati ante alios noxiū detestatur, quasi eloquentia sine sapientia sit ensis acutus in manibus furiosi. Duos autem exagitat ante alios, Lysiam quidem in Phædro, hic uero Gorgia. Nam quanto maioris autoritatis erant, tanto periculosiores erant. Adducitur hic in mediū & Polus orator Gorgiae sectator, & Callicles eorum astipulator. Socrates autem primo per Chærephontem agit familiarem suam, & id quidem aduersus Polum. Deinde ipse per se cōtra Gorgiam. Quoniā uero hi in aliarum rerum rationibus assignandis apud populum mirum in modum gloriari solebant, ostenditur eos, ut ipsis omnis adimatur fides, nescire suæ professionis rationes asserre. Interrogatus enim Polus quæ sit ars Gorgiae, cum debuisset eam solum per necessaria definire, & quæ sit explicare, per superflua circūscripsit & qualis, & id quidē affectato nimium stylo, quo uti consueuisset, in Phædro ubi de oratorum stylis agitur, confirmatur. Deinde interrogatus ipse Gorgias quæ sit ars eius, inepta quadā iactantia respondit esse rhetoricam. Rogatur deinceps quid sit rhetorica definire. Meminisse uero debemus rem quamlibet in eo quod ipsa est, partim quidē cum rebus alijs conuenire, partim uero differre: atq; id per quod conuenit nominari genus: per quod discrepat, differentiam. hinc fit, ut definitio quæ id ipsum quod res est comprehendit, per genus eiusmodi, differentiamq; debeat assignari. Gorgias ergo utpote qui artem suam nesciat definire, genus ipsius et id quidem inepte profert. Differentiam uero quam mox in eadem responsione una cum genere debebat adducere, uix tandem post multas interrogationes extorquente Socrate in medium asferre cōpellitur. Principio respondet rhetoricam esse artem circa sermones. Et quoniam aliæ quoq; sunt similes, interrogatur circa quos quales ue sermones, ut quæ in re ab alijs artibus differat, discernatur. Respondet autē circa sermones qui dicendi uim præstant. Iterum id alijs artibus est commune. unde rursus adiungere cogitur, rhetoricam uersari quam plurimum circa sermones, uimq; dicendi. Sed quoniam id quoq; commune cum multis, urgetur iterum addere circa sermones, scilicet de rebus maximis. Cum uero & id cōmune, iam nescio quid distinctius asserre cōpellitur, id est per oratoriam nos consequi ut nulli seruiamus, sed alijs dominetur, atq; esse oratoriam artem

persua-

persuasionis pro arbitrio esse. Interca Socrates admonet, ut in disputando non tam ad personā qua cum disputatur, quam ad rem ipsam & sermonem & animum intendamus. Deinde uero quoniam omnis ars aliqua de re persuadet, queritur qua de re, & qualis sit rhetoris persuasio. Mox in duo distinguitur persuasio. In eam scilicet quæ scientiam, & in eam quæ facit fidem. Cōcluditurq; oratoriam persuasionem non scientiam asserre, sed fidem, non circa quælibet proprie, sed circa iusta atq; iniusta, non ubiq; sed in turba potissimum, ac de rebus quæ præcipue ad rempublicā pertinent. Additur quinetiam oratorem de rebus insuper ad artes alias proprie pertinentibus suadentius quam artifices ipsos posse loqui, non quidem inter artium ipsarū peritos, sed imperitos. Inter hæc admonemur ne potentia unquam arteq; abutamur. Item ne in disputando ubi ad ueritatem percipiendā necessaria est tranquillitas, perturbemur. Rursus æquo animo atq; libentissimo redargutionem esse recipiendam, præsertim in moribus corrigendis, nihil deterius enim esse quam de moribus falsa sentire. Post hæc concedit Gorgias nō pertinere ad oratorem scire quæ ratione res ipse se habeant, sed machinationem quandam sic ad persuadendum excogitare, ut ipse quamuis ignoras, tamen apud ignorantes magis intelligere quam ipsi scientes appareat, officiumq; eius esse, de quolibet in turba strenue loqui non docendo sed persuadendo. Concedit quoq; oratorem scire id debere & posse quod sit uerisimile, etiam si id quod uerum est nesciat. quod quidem fieri nullo modo potest. Nisi enim rem ipsam cognoueris, nunquam quid illius simile sit, agnosces. Proinde queritur utrum sicut ad oratorem alia scire non attinet, ita neque etiam quid bonum, honestum, iustum sit intelligere. Gorgias uero cum aliā dixerit, oratorem ad hæc atq; illa similiter se habere, hic sibi repugnans, scire hæc saltem oportere consensit. Hinc Socrates argumentatur. Si orator scit iusta, ergo est iustus, tentans uidelicet Gorgiam nunquid uim consequentiæ teneat. ille uero admittit statim, cum proprie in scientijs artibusq; ad intelligētiam pertinentibus id sequatur, scit astrologica uel fabrilia, ergo astrologus est uel faber: in ijs tamen quæ ad uoluntatē moresq; pertinent non sequatur, scit iusta, ergo iustus. Opus enim ad iustitiam est uoluntatē, ueruntamen si quis diuinam quandam de iustitiæ scientiam habeat, quod quidem spirante deo fieri quandoq; posse Plato uult, recte sequetur. Quisquis enim certissime sciuerit quantum bonum iustitia sit, quantum ue premium maneat: atq; contra quantum iniustitia malum: quantumue huic supplicium debeat: is proculdubio iniustitiam fugiens, iustitiam complectetur. Quacunq; uero ratione sese res habeant, Gorgias sibi met cogitur contradicere. Quippe cum in superioribus, oratorem iniustum esse aliquando posse concesserit, hic uero neget. Post hæc Socrates ex arrogantia Poli sub quadam ironia & iuniores improbat, si quando seniores corripiant arroganter, & præcipit omnibus ut emandari à quolibet facile patiantur. Ceterum ut quæ sequuntur plane intelligantur, aduertendum est, oratoriam uel in genere uel in speciebus, posse considerari: atque in genere quidem de finiri, industriam ad persuadendum in materia ciuili promptissimam, tum quadam probationis facultate, tum uel maxime eloquij gratia. Ideoq; inter artem quandam differtendi poeticamq; esse quodammodo constitutam. Hactenus oratoria intellectui quidem bonum est, uoluntati uero neq; bonum est neque malum. Huius autem duæ sunt species, philosophica, & popularis siue adulatoria: illa bonum perducere. Quam maxime laudat in Phædro ex philosophia poesiq; grauiori compositam. Alterius autem finis est, per coniecturas turbæ uerisimiles, concitationesq; animorum, quodcunq; libuerit impetrare. Hanc inter sophisticam uulgaremq; poesim ponimus ex utrisque permixtam, quam in hoc dialogo detestatur. Diuidit autem artes ipsius hominis proprie curatrices in duo præcipue genera. Quorum primum curat animū, secundum uero corpus. In animo legalem facultatem ait legum conditricem morumq; moderatricem, animum ipsum in habitu quodam nature consentaneo formare atq; stabilire: artem uero iudicalem animum, si quando hinc lapsus fuerit, restituere. In corpore quoque geminas ponit artes, similiter corporis curatrices, gymnasticam quidem huius exercitandi magistrā in bona ipsum habitudine pro uiribus confirmantem. Medicinam uero corpori amissam sanitatem restituentem. Quapropter qualis est legalis in animo, talis in corpore uidetur esse gymnastica. Item qualis iudicialis in animo, talis in corpore medicina. Has omnes appellat artes, quia certa ratione perducant ad bonum. Subdit naturam quandam siue peritiam, adulatoriam, seruilem, atq; fallacem, quæ falso has quatuor emulatur. Per sophisticam quidem simulat legalem, per oratoriam scilicet uulgarem fingit iudicalem, per fucatoriam præ se fert gymnasticam, per coquinariam medicum representat. Totum uero hoc adulandi genus, negat esse artem, quia non ratione certa ad uerum bonum, sed lenocinijs contendit ad gratiam. Sed ne quis existimet Platonem longe omnium eloquentissimum legitimam eloquentiam coquinaria comparare, legat Phædrum, in quo & eam probat, & finem officiumq; & præcepta eius subtilissime tradit, asseritq; ipsam esse similem medicinæ. Quoniam uero Polus oratoriam uim extollens, oratores ait ex eo maximam habere potentiam, quod pro arbitrio ualeant aduersarios carceri morti que damnare, uel expoliare bonis, uel urbe priuare: Socrates duobus potissimum argumentis probat iniustos non esse potentes. Primo quidem quoniam potentia exoptanda est uenicique tanquam bonum: constat uero licentiam quodcunq; libuerit faciēdi, iniustis hominibus ueluti mente captis non modo non bonam esse, sed malam, atque tandem perniciosam. Deinde maxima potestas est posse id ipsum quod

quod uelis efficere. Patet autem omnes uerum uelle bonum. At malos uerum bonū uel agere uel consequi nunquā. Adde quod mala mens eo ipso quod mala est, discors in seipsa & insana censetur, atq; ab his quæ afferuntur sensibus superata. Quis ergo dixerit mentem & languidam & more mancipij suis seruientem mancipijs, esse potentem? Interea humana omnia distinguuntur in tria, scilicet in bona, malaq; & media. Bonorum primum est sapientia. Secundum, optanda corporis habitudo. Tertium, fortunæ commoditas. Sed hæc duo eatenus iudicantur bona, quatenus commodum menti exhibent ministerium. Horum uero opposita dicuntur mala, sed horum media tanquā indifferentia sunt, quæ non magis ad bonum declinant quàm ad malum, ut ire, sedere, atq; similia. Additur neminem uelle aut mala aut media, aut ea quæ agit proprie, immo duntaxat ea quorū gratia mouetur & agit. Non ergo qui iniurias faciunt, ipsas uolunt iniurias, sed bonum cuius gratia faciunt. Bonum uero non consequuntur, non assequuntur ergo quod uolunt: Non ergo potentes. Deinceps uero Socrates ex errore Poli communi cum multis nactus occasionem sancta nobis tradit præcepta. Cui peccare grauius licet, prope miser est: qui peccat grauius iam est miser: qui peccati non luit pœnas, est miserior. Iniurias pati eligendum est potius quàm inferre. Licentia quodcunque libuerit faciendi non est potentia, nisi id nobis sit deniq; conducturum. Conducat autem iuste duntaxat utentibus. Iniusti etiam si totius orbis imperio potiantur, infelices sunt, immo infelicissimi. Quo enim magis peccare licet, & quo minus peccati datur pœna, eo infeliciores habentur. Felicitas in sapientia iustitiâq; consistit, infelicitas in contrarijs. Quoniam uero Polus ueritatis iudicium quod ad iudicis qualitatem potius quàm ad iudicantium numerum referri debet, in quorumlibet testium multitudine collocat, ideo Socrates optimum probandi modum esse respondet, si unicum in causa testem adduxeris, aduersarium scilicet ratione conuictum: alioquin coarceuatam undiq; testium multitudinem, parui ad ueritatem esse momenti. Præterea quia Polus ait iniuriâ quidem facere turpius esse, pati uero peius: Socrates id arguit, asserens idem in rebus humanis moribusq; bonum esse atq; pulchrum siue honestum: idem malum atq; turpe. Deinde id ipsum pulchrum uel propter uoluptatem, uel utilitatem, uel utrunque puta existimari, turpe uero contrâ. Hinc argumentatur: si facere iniuriam turpius est quàm pati, non ex eo quidem quod sit molestius, ex eo igitur quod sit damnosius. si ita, ergo deterius iudicatur. Mox adiungit oportere seipsum rationi tanquam medico curandum committere. Affirmat quoq; iustam peccatorum punitionem, ei qui punitur prodesse plurimum. Hæc enim si iusta est, ergo pulchra atq; honesta. Si ita, ergo bona: si bona, confert animo, uidelicet tanquam medicina corpori, multoq; magis, à morbo enim animi liberat, qui grauisissimus est morborum omnium atq; malorum. Inter hæc animaduerte theologorum sententiam, nihil magis necessarium esse utiliusq; peccatoribus quàm confiteri peccata, affici pœnitentia, pœnas à iudice petere, equo animo ferre ut purgetur animus, antequam insanabilis morbus eius euadat. Post hæc audies facillimum esse nobis affectum illi nostrum significare qui simili laborat affectu. Item Socratem philosophiæ amore captū illi semper obtemperare. Præterea eligendum potius esse ut cætera nobis dissonent omnia, quàm ut animus intra se dissonet. Proinde ubi Callicles Socratem corrigit quasi argutiarum nimium studiosum, intellige sub persona Socratis Sophistas à Platone redargui. Tangit postea Callicles Thrasymachi multorumq; prophanam opinionem, dicentium mores & leges non naturæ ordine, sed sola hominum uel opinione uel fictione consistere. Quod in libris De republica & in sequentibus confutatur. Quod uero asserere uidetur Callicles contra philosophos, intellige non contra legitimos philosophos esse dicta, sed partim aduersus ignauissimos sophistarum, partim aduersus eos qui philosophiæ studio abutuntur: dum uel ita solam logicam sectantur, ut partes speculationis alias deserant: uel ita solam speculationem capeffunt, ut philosophica morum præcepta institutaq; ciuilia negligant. Nonnulla uero in ipsa Calliclis inuectiua falsa dicuntur, quæ in sequentibus reselluntur. Post hæc autem præcipitur omnem in animæ nostræ examine atq; probatione esse diligentiam adhibendam, atq; ad id tanquam iudicem unum eligendum esse, in quo sapientia sit rei ipsius qua de agitur, & beneuolentia qua libentius consulat, & audacia insuper, per quam quod profuturū putet, non uereatur exprimere. Deinde nos admonet Socrates, cum rationales natura simus, ne irrationali casu & fortuna uiuamus, sed certum uitæ finem diligentissime præscribamur, uiasq; ad ipsum eligamus commodiores. Deniq; dum sæpius obsecrat Calliclem ut ipsum libere audacterq; redarguat, admonet nos nihil inquirere impensius oportere quàm animi medicinam. His actis Callicles cōcedit idem esse natura potentius ualidiusq; & melius, atq; naturalem iustitiam uelle, cum qui potentior est habere quæcunq; inferiorum sunt, eisq; dominari, legemq; illius naturaliter esse iustam. Ad hæc Socrates ita infert. Si idem est potentius, ualidius, melius, atque multitudo ualidior est quàm unus, ergo & potentior atq; melior. Multitudinis ergo leges cum potentioris meliorisq; sint, iuste naturaliter erunt. At huius leges statuunt esse iustum seruari inter omnes æqualitatem, atq; esse turpius iniuriam inferre quàm pati. Quamobrem non solum lege turpius est facere iniuriam quàm pati, atq; iustum est æquitatem seruare, ut in superioribus dixerat Callicles, sed etiam ipsa natura. Præterea quia Callicles in superioribus potentiores illos esse putauerat, qui astutia, audacia, uiolentia, ceteros anteirent: Socrates paulatim hunc emendat, cogitq; fateri potentiores esse, qui prudentior fortiorq; sit ad rempublicam gubernandam. Significat quoque inter hæc se eadem semper eisdem de rebus adducere, probans uidelicet constantiam, impro-

bans

bans leuitatem. Iam uero Calliclem conatur ultra prudentiam fortitudinemq; ad temperantiam quoq; perducere. At hic quemadmodum supra Thrasymachum imitatus circa iustitiam potentiamq; errauerat, ita nunc sequitur Aristippum circa temperantiam similiter errat, eam appellans stupidā ingenij seruilis ignauiam, atq; in fouendis exemplisq; sensuum libidinibus uirtutem asserens felicitatemq; consistere. Socrates autem mox ad demonstrandum sese accingit, temperantiā non opinione humana, sed ordine naturæ constare. Profecto naturalis ordo requirit ut inferiores animæ partes superioribus pareant, totusq; animus consonans undiq; sit & sanus & pulcher, neq; agat frustra, sed finem propositum consequatur, qualis est habitus uitæq; temperati. Contrâ uero in homine intemperato ratio regina hominis seruilis seruit concupiscentiæ, dissonat quoq; & languet, opusq; inexplebile molitur, incomparabiliq; molestia uolantem sequitur uoluptatem. Id totum Socrates Pythagoræorū præsertim Philolai & Empedoclis sententijs explicat, duplici præcipue uia, scilicet per fabulam & exemplum: in quibus ipse considera, animam in hoc corpore omnem quidem esse mortuam, intemperantem præterea inferis deputari, irritum assiduq; labore miserabiliter agitatum, dum quodam perforato uase, id est deprauato fallaciq; iudicio cōtinue machinatur perforatum quoq; uas alterum, id est concupiscentiā inexplebilē fluentibus oblectamentis implere. Post hæc quia Callicles non solum uirtutem, sed etiam felicitatem in assidua libidinum expletione constituit, affirmatq; idem esse uoluptatem atq; ipsum bonum, dolorem quoq; idem atq; malum, idcirco Socrates id pluribus rationibus confutat. Prima, constat uoluptatem non esse ipsum bonum, cum sæpe & turpissima sit, & turpissimis hominibus adsit. Secunda, bonum & malum ut pote contraria in eodem simul esse non possunt. At uoluptas & dolor in eodem sunt simul, quando uidelicet quis sitiens bibit, tunc enim sitiendi molestia cū bibendi uoluptate concurrit. Tertia, bonum & malum sicuti cætera contraria solent, non simul abeunt ab eodem. Uoluptas autem dolorq; tunc ab eodē simul abeunt, quando quis eodem in tempore dū bibit cessat simul & sitire pariter & delectari bibendo. Quarta, unus quisq; præsentia quidem boni fit bonus, mali uero præsentia fit malus. At neque præsentia uoluptate boni fiunt homines dissoluti, neq; dolore probi homines mali fiunt. Quinimmo cum sæpe æque gaudeant, aut doleant boni atque mali, & aliquando magis mali gaudeant, & boni magis doleant, certe si uoluptas quidem bonum esset, dolor uero malum, sequeretur ut frequenter tam boni quàm mali pariter boni foret aut mali, ac nonnunquam boni magis mali quàm ipsi mali, atq; e conuerso. Inter hæc animaduerte præceptum Socratis obseruandū, scilicet non esse ad grauisissima festinandum nisi leuiora prius fueris consequutus. Afferuntur deinde nonnulla ex quibus confirmare quis possit, uoluptatem non esse ipsum per se bonum, propterea quod multe reperiuntur uoluptates malæ, noxiæ uidelicet & animo simul & corpori, nosq; à rebus optimis diuertentes, quod si uoluptas ipsum per se bonū esset, nulla esset mala uoluptas. proinde distinguuntur iterum facultates, & quæ uelut artes ad bonum utileq; certa ratione procedunt, & quæ tanquam adulationes, nulla ueri boni adhibita ratione uoluptatem solam aucupantur: quarum in numero poesim & musicam, communemq; oratoriam collocat. Tu uero inter differendum hanc notā sententiæ. Uirtutem corporis sanitatemq; in ordine quodam & ornatu consistere, similiterq; in ordine ornatuq; sicuti animi uirtutem atq; sanitatem. Ex quo fit, ut quemadmodum uirtus corporis uitiumq; non in opinione, sed in re ipsa uel naturæ consentanea uel opposita reperitur, sic uirtus uitiumq; animi non ad humanam opinionem, sed ad naturæ legem diiudicatur. Conclude tandem, quantum naturaliter præstat corpus habere sanum quàm ægrotum, tantum præstare similiter temperatum quàm intemperatū animum possidere. Præterea confirmatur in sequentibus sententiâ Pythagorica: omnibus in rebus esse optimam temperantiam. Quæ quidem prima omnium adolescentibus est tradenda, per quam præcedens pueritiæ intemperantia corrigatur, totusq; animus temperetur, quam mox sequi cæteras uirtutes existimat. Siquidem temperatus erga deum atque homines agit decentia, pius est iustusq; & fortis. Deinde concluditur in sola uirtute felicitatem, in sola im probitate esse miseriam, omniaq; humana ad uirtutem uelut ad signum certissime referenda. Præterea sicut ad beatitudinē necessaria uirtus est, sic & uitiorum castigationem punitionemq; necessariam esse, quasi morborum animi medicinam. Deniq; intemperatū neq; hominibus, neq; deo, neq; sibi met amicum esse posse. Ut autem naturalem temperantiæ excellentiam nobis ostendat, ex Pythagoræorum Orphicorumq; mente subiungit, uniuersum temperantiæ atque etiam concordia & iustitia, quæ continentur in ipsa temperantia, contineri: ideoq; quod & Pythagoras inquit, intemperantiā in omnibus tanquam perniciosissimam esse totis uiribus fugiendam. Quoniam uero ad hanc simul atq; iustitiam æqualitas præcipue pertinet, æqualitatem in primis præcipit obseruari, quam asserit in dijs & hominibus ualere quamplurimum. Æqualitatem, inquam, geometricam, per quam unicuiq; æqualis ita fit distributio, ut pro capacitate meritisq; cuiusq; æqualiter distribuatur, æqualiter, inquam, id est neq; magis neque minus quàm uel capacitas uel meritum exigere iudicetur. Æqualitas quidem geometrica in quadam congrua portione consistit. Arithmetica uero in numero utrinque pari. Neq; uero eadem est hæc & illa. Sane excessus sex ad quatuor, iteq; excessus quatuor ad duo, apud arithmeticum numeros considerantem, est æqualis: per duo enim uterq; perficitur. Verum apud geometricum portionis iudicē est inæqualis. Nam senarius numerus quaternarium proportionem sesquialtera superat, in qua maior numerus minorem & semel continet totū & insuper eius dimidiū. Quaternarius uero binariū propor-

tione

tione superat dupla. Eiusmodi uero aequalitate quae non numerantis more tantum ponderis uni tribuit quantum alteri, sed metientis ritu, neque magis neque minus quam cuique congruat tribuit unicuique, aut cuncta seruari, in hac etenim et iustitia dei in operibus suis, et hominis ad homines continetur. Vtrobique enim pro mensura capacitatis et meriti cuique distribuitur. His dictis asserit theologica fundamenta morum firmissimis esse rationibus confirmata. Praecipue peius esse iniuriam facere quam pati, omnium uero pessimum cum iniuriam feceris, non dare poenas, quibus quasi medicamentis ab omnium maximo iniustitiae morbo animus liberetur. Nullum enim detrimentum maius cogitari posse quam quod animo infertur a uitio, adeo ut quemadmodum homini cum omnino aegroti corpore non expedit uiuere, ita neque cum animo uitio aegro. Item non multifaciendam esse uitam in corpore, sed uirtutem, peiusque esse seipsum flagitiosis hominibus ob morum similitudinem praestare per similem, quam ab illis interfici. Inter haec monet ne res ullas quarum ignari simus, tractandas aggrediamur, praesertim grauiiores, maxime publicas. Omnino uero oratoriam paruis facit, si nullam possit uel priuatim uel publice salutem afferre animo, sed corpori duntaxat rebusque ad ipsum pertinentibus consulat. Deridet et eos, qui cum diu Reipublicae tenuerint gubernacula, semper quidem ciuitatem externis bonis auxerint, animos uero ciuium temperantiam et iustitiam formare neglexerint: quod quidem solum sit legitimum gubernatoris officium. Concluditque non modo non prodesse, sed obesse plurimum ciuitati gubernatores, qui fortunae potius quam animi bonis prospiciant. Praeterea potentiam omnem sapientiamque uiri in eo consistere, ut animam a peccatis erga deum et homines conseruet intemeratam. Nam huius quidem uitae iacturam leuissimam esse, aeternae uero salutis esse grauissimam. Ceterum ut quae de futuris uel uirtutum praemii uel uitiorum suppliciijs Plato affirmat, intelligas, scito Saturnum apud Platonem intelligi supernam intelligentiam, in qua sit uel uniuersalis omnium lex atque prouidentia circa omnium essentias et uias ordinesque formarum. Huic autem subesse ordines tres praecipuos numinum, in quibus Saturnina prouidentia in tria potissimum officia distribuitur. Ex his quae numina ad distribuendas essentias proprie subministrant, communi quodam Iouis nomine nuncupant. Quae uero ad uitas suggerendas conferunt, appellatone Neptuni. Quae ad formarum ordines disponendos, nomine Plutonis appellat. Prometheum uero numinum gradum his aliquanto inferiorem, qui formalem ordinem naturae duntaxat rationali praesertim in hac uita distribuit. Denique tres Iouis filios, Asiae, Europae, Africae iudices, tria uultu intelligi numina ad id maxime ministra Iouis atque Plutonis, ut formalis ordo iustitiae in separatis a corporibus animis expleatur. His autem animaduerte diuinam legem debiles uitiorum maculas certis temporibus puniendo diluere, in debiles uero poenis sempiternis affligere. Quod quidem transmigrationem animarum per corpora sempiternam improbare uidetur. Quod autem dicit quondam errauisse iudices in uiuentibus iudicandis, duo nobis significat. Primum quidem non diuinum, sed humanum circa uirtutes et uitia iudicium decipi. Secundum uero, diuinam prouidentiam in seipsa prauidisse iudicia fore falsa si a uiuentibus in hoc corpore uiui iudicarentur. Ideoque non ex quodam tempore, ut uerba sonant, sed ab aeterno, iudicium post hanc uitam fieri statuisse. Interea memento animam uitiorum uirtutumque affectiones et habitus secum ferre. Denique Socratem haec penitus affirmare, nihilque aliud expectare, nisi eiusmodi animae detrimentum, iudicisque diuini conspectum. Propterea concludit in nullo certamine nobis acrius quam in hoc contendendum, ut purissimam iudici cuncta inspicienti animam offerre possimus: ceteraque omnia quae homines admirantur, esse penitus contemnenda, solaque ex omnibus honoranda, quae ad salutem animae conferant sempiternam.

GORGIAS PLATONIS, VEL DE RHETORICA.

CALLICLES, SOCRATES, CHAEREPHO, GORGIAS, POLVS.

Occasio
dialogi.
Prouerbiū,
Post festum
uenimus
tardius

Sic ad bellum & pugnam cum itur o Socrates ferunt esse cunctandum. s. o. Nunquid post festum ut dici solet, uenimus tardiores. CAL. Equidem post festum mire iocundum. multa enim & praecleara pauloante Gorgias nobis exposuit. s. o. c. Tarditatis huius causa hic Charepho o Callicles fuit: qui trahere nos moram in foro coegit. CHAER. Nihil id quidem incommodi o Socrates fuerit, remedium enim adhibeo, cum mihi amicus sit Gorgias, qui siue nunc siue alias maus, nobis eadem demonstrabit. CAL. Quid o Charepho? num Socrates audire Gorgiam cupit? CHAER. Ob id ipsum certe aderamur. CAL. Quando igitur cunq; uobis ad me liberit ingredi, licebit: apud me enim diuertit Gorgias, qui aperiet quod cupitis & explicabit. s. o. c. Bene loqueris Callicles. Sed num uellet in praesentia nobiscum differere? Cupio enim ab ipso percontari, quae nam artis suae uis sit & potentia, quid uel

ipse profiteatur ac doceat. Ceterarum uero rerum quemadmodum dicis expositionem nobis alias afferat. CAL. Haud molesta erit interrogatio Socrates. nam id quoque in sua demonstratione continebatur. Iussit ergo pauloante omnes qui intus aderant, ut quam quisque uellet quaestionem induceret, se singulis responsurum promittens. s. o. c. Rem certe praeclearam narras. Itaque Charepho interroga ipsum. CHAER. Quidnam interrogem? s. o. c. Quisnam ipse sit. CHAER. Quonam pacto dicis? s. o. c. Veluti si artifex calceorum foret, responderet certe se coriarium esse. an quod dico nondum etiam intelligis? CHAER. Intelligo sane, & iam rogabo. Dic mihi o Gorgia, num uere dicit Callicles te profiteri responsurum ad omnia, de quibus quilibet sciscitetur? GOR. Vere ait o Charepho. Nempe modo id ipsum praedicabam, atque adeo nihil noui a me quaequam multis annis percontatum esse dico. CHAER. Haud igitur difficulter respondes Gorgia. GOR. Licet huius rei Charepho periculum facere. POL. Licet per Iouem, sed commodius in me si uelis o Charepho. nam Gorgias quidem iam in dicendo defessus mihi uidetur, ut qui multa pauloante differuit. CHAER. Quid tu Pole? Num accuratius te quam Gorgiam responsurum arbitraris? POL. Quidnam uter respondeat interest, dum modo satis tibi fiat? CHAER. Nihil, quoniam uis responde. POL. Interroga. CHAER. Iam interrogo: si Gorgias eius artis peritus esset, quam frater eius Herodicus callet, quo ipsum nomine rectissime nuncuparemus? Nonne eodem quo illum? POL. Prorsus. CHAER. Medicum ergo uocantes recte uocaremus? POL. Ita. CHAER. Si autem eam artem quam Aristopho filius Aglaophontis, aut frater eius, haberet perceptam, quem recte ipsum appellaremus? POL. Certe pictorem. CHAER. Nunc autem cum artis alicuius peritus sit Gorgias, quem ipsum recte uocabimus? POL. O Charepho multa quidem artes insunt hominibus ex peritia perite adiuuata. Peritia enim efficit ut uia nostra per artem incedat: imperitia uero ut per fortunam temere circumuagetur. Illarum artium alij alias & alias aliter atque aliter consequuntur, optima uero optimi, quorum ex numero hic est Gorgias, arte pulcherrima praeditus. s. o. c. Praecclare quidem o Gorgia uidetur Polus ad dicendum instructus. Veruntamen quod promisit Charephonti, non praestat. GOR. Quid nam potissimum o Socrates? s. o. c. Ad interrogationem quidem non satis respondisse mihi uidetur. GOR. At tu rursus si uoles ipsum rogato. s. o. c. Quod si tu Gorgia respondere mihi non dedigneris, a te ipso libentius quam a Polo quaererem. Constat enim Polus per ea quae modo respondit, rhetoricae quam uocant, magis quam differendi arti operam dedisse. POL. Quid ita o Socrates? s. o. c. Quia cum interrogasset Charepho cuius artis peritus esset Gorgias, laudasti tu quidem o Pole eius artem, quasi quis eam uituperasset: quae uero illa sit, non exposuisti. POL. Nonne pulcherrimam esse respondit? s. o. c. Prorsus quidem, sed nemo qualis ea esset, quaerebat: sed quae nam, & quae oporteret Gorgiam uocari: quem admodum prius quodammodo a Charephonte fueras instructus, ac pulchre breuiterque illi tu respondebas. Nunc ergo eadem ratione dicas, quae nam ars, & quem Gorgiam simus appellaturi. immo uero tu Gorgia nobis ostende quem nominari te deceat, & cuius artis peritum. GOR. Rhetoricae o Socrates. s. o. c. Rhetorem ergo te appellare debemus? GOR. Et bonum quidem, si me, quod iactio esse, ut ait Homerus, nominare uelis. s. o. c. Volo equidem. GOR. Nomina ergo. s. o. c. An dicemus alios quoque te facere posse? GOR. Haec equidem non apud uos solum, uerum etiam apud omnes profiteor. s. o. c. Sed nunquid uelles Gorgia quemadmodum incepimus disputationem peragere: partim quidem interrogando, partim etiam respondendo, prolixitatem illam uerborum qua uti coeperat Polus in aliud tempus reseruans? Verum quod mihi promiseris obseruato, atque ad interrogata quam breuissime respondeo. GOR. Sunt quidem o Socrates quaedam longioribus uerbis necessario exequenda, operam tamen dabo ut quam breuissime tibi respondeatur. Hoc ipsum namque ex his est quae profiteor, neminem compendiosius me rem eandem explicare posse. s. o. c. Hac mihi Gorgia opus est breuitate, hancque mihi comonstres oro: copiam uero aliud in tempus differo. GOR. Faciam equidem ut neminem dicas unquam te audiuisse me breuiorem. s. o. c. Age iam, rhetoricae artis te habere scientiam dicis, aliosque posse rhetores facere: ipsa uero rhetorica circa aliquid uersat, ueluti textoria circa uestium confectionem. Nonne? GOR. Ita. s. o. c. Nonne & Musica circa perfectionem melodiae perfectionem? GOR. Sane. s. o. c. Per Iouem o Gorgia responsiones haec tuae uersatur

Ad quacumque
interrogatione se
respondurum pro
fessus est
Gorgias

Peritia ars,
imperitiam
fortuna se
quitur

Musica circa
melodiam
perfectionem

mirifice me oblectant, quādo eas quā breuissimis absoluis. GOR. Spero me tibi in hoc uoto satisfacturum tuo. SOC. Recte ais. Sed & de rhetorica similiter responde: quorum nam scientia sit. GOR. Sermonum. SOC. Qualium ō Gorgia sermonum? Num eorum qui ostendunt qua uictus ratione agrotantes conualescere possint? GOR. Non. SOC. Non igitur circa sermones omnes uersatur rhetorica. GOR. Nequaquam. SOC. Veruntamen circa eos qui dicendi facultatem praestant. GOR. Proculdubio. SOC. Nunquid rhetorica in quibus dicendi, in eisdem & intelligendi uim praebet? GOR. Quid nī? SOC. Nōne medicina de qua modo dicebamus, efficit ut agrotantium curationem & intelligere, & differere etiam de ea queamus? GOR. Necesse est. SOC. Et medicina igitur ut apparet circa sermones uersatur. GOR. Sic est. SOC. Eos uidelicet qui ad morbos pertinent. GOR. Maxime. SOC. Nōne & gymnastica circa sermones est de bona malae corporum habitudine? GOR. Certe. SOC. Atqui & aliae artes ō Gorgia eadem ratione se habent. Quaelibet enim earum uersatur circa sermones eos qui ea de re habentur in qua ipsa occupari solet. GOR. Apparet. SOC. Cur ergo artes alias non appellas rhetoricas, cum circa sermones sint? siquidem hanc ipsam quae sit circa sermones rhetoricam constituis. GOR. Quia ceterarum quidem artium scientia omnis ō Socrates circa manuarum opera actionesque huiusmodi, ut ita dixerim, uersatur. Rhetoricā uero nullū est opus eiusmodi, sed omnis actio eius atque potestas in dicendo consistit. Vnde rhetoricā esse artem circa sermones arbitror, idque recte dicere me affirmo. SOC. Intelligo quam uelis eam dicere, forte uero clarius comprehendam. Sed responde: sunt nobis artes, an non? GOR. Sunt. SOC. Ex omnium numero artium alias esse arbitror, quae in opere plurimum uersantur, uerbis autem parum admodum indigent: alias uero quae nullis, sed etiam per silentium perfici possunt: quae admodum ars pingendi, & statuaria & aliae multae. Ex talium numero negare uideris esse rhetoricā. GOR. Recte admodum Socrates accipis. SOC. Aliae praeterea artes sunt quae uerbis totum peragunt: opere uero aut nullo, ut ita dicam, aut certe per exiguo opus habent. Qualis est arithmetica, computatoria, geometria, & tessarum talorumque ludus, & aliae multae artes: quarum quaedam uerba actionibus ferme adaequāt: plurimae ipsae etiam superant, atque omnino omnis earum actio ac uis in eiusmodi uerbis consistit. Talem aliquam uideris mihi rhetoricam dicere. GOR. Et uere uideor. SOC. Attamen harum nullam arbitror te rhetoricam appellare, quamuis dixeris artem in dicendo uim habentem esse rhetoricam. Nam si quis cauillari uellet, sic argumentationem susciperet. Ergo arithmetica rhetoricam nuncupas? Non opinor tamen te uel arithmetica uel geometriam rhetoricam dicere. GOR. Vere putas Socrates, & recte quae dico capis. SOC. Age nunc & tu responsionem quam petebam perfice: cum rhetorica sit ex earum numero artium quae ut plurimum uerbis utuntur, sint uero & aliae tales, conare nobis exprimere, quae nam ars & circa quid in dicendo uim praecipuam habeat rhetorica. Veluti si quis in artibus quas supra commemorabam, me interroget, quae nam illarum diceretur arithmetica: responderem utique ueluti tu modo aiebas, eam esse earum ex artium numero, quae uerbis plurimum assequuntur. Ac si rursus percontaretur, circa quid uersatur, dicerem circa paribus imparibusque cognitionem, quot utraque sint. Quinetiam si requirat iterum, computatoriam uero artem quam appellem, respondebo hanc quoque inter eas artes connumerari, quae totum uerbis absoluunt negotium. Rursus si roget circa quid uersetur, respondebo eorum more qui decreta conscribunt in populo: uidelicet computatoriam per cetera quidem ab arithmetica nihil differre. Nempe circa idem utraque, par scilicet atque impar uersatur: sed in hoc dissimiles, quoniam computatoria consideret par & impar, quam & ad se & inuicem quantitatis conficiant summam. Praeterea si quis me dicente astronomiam in earum artium genere collocari quae totum uerbis absoluunt, rursus percontaretur circa quid potissimum tendant astronomiae uerba: subiicerem circa astrorum motum solisque & lunae: quae inuicem ratione illorum se habeant cursus. GOR. Recte profecto ō Socrates responderes. SOC. Age iam & tu ō Gorgia, profecto rhetorica ex illis est artibus quae uerbo tractant omnia & perficiunt. Nōne? GOR. Profecto. SOC. Dic ergo quid ex omnibus id sit potissimum, de quo hi sermones habentur, quibus utitur rhetorica? GOR. Maxima & optima rerum humanarum negocia. SOC. Atqui & hoc quoque ambiguum est Gorgia, nec ullo modo clarum. Arbitror equidem te cantilenam illam quae circum in conuiuijs canitur au-

diuisse

diuisse, in qua cantores ita connumerant: Optimam rem esse omnium prosperam esse ualeudinem, Secundo egregiam formam, Tertio diuitias, ut ipsius poetae uerbis utar, nulla fraude quaeritas. GOR. Audiui sane, sed quorsum haec. SOC. Quoniam subito tibi rerum quae in ea cantilena laudantur artifices occurrerent, medicus uidelicet & paedotriues, & nummator. primusque statim diceret medicus. Decipit te Gorgias ō Socrates. Non enim ars eius ad maximum hominum bonum spectat sed meam. Vbi si ego ab eo quisnam sit ipse perquiram, diceret forte esse se medicum. quid ais ergo? An tuae artis opus maximum est bonum? Quid nī? responderet: cum opus eiusmodi sanitas sit, nihil uero sanitate sit praestantius. Post haec forsitan paedotriues uehementer admiretur num plus in esse boni in tua quam in ipsius arte comprobare possis. quem si ego rogarem: & tu quis es? quod tuum est opus? Paedotriues sum diceret: est autem meae professionis corpora hominum formosa robustaque reddere. Deinde uero nummator ceteros, ut puto, continens sic obijciat. Animaduerte Socrates an diuitijs excellentius ullum esse bonum existimes, uel apud Gorgiam uel apud alium quemlibet. eum ego in hunc modum rogarem. Tu ne ergo tanti boni es autor? Esse uero se affirmaret. Quisnam es ergo? nummator sum. quid uero? putas ne summum hominibus bonum esse diuitias? Quid nī putem? inquiet. Ego uero ita subiiciam. Hic tamen Gorgias contendit artem suam maioris boni causam esse quam tuam. Constat itaque eum post haec interrogaturum, Quidnam istud est bonum? demonstrat ipsum Gorgias. Quamobrem age mi Gorgia, finge te & ab illis & a me sic esse interrogatum, atque responde: quidnam est istud quod ipse maximum hominibus bonum esse censet, teque autorem eius esse profiteris. GOR. Quod est ō Socrates maximum reuera bonum, & causa ut & ipsi liberi simus, & ceteris in nostra passim Repub. dominemur. SOC. Quid ergo istud esse dicis? GOR. Posse uerbis persuadere, & in iudicio iudicibus, & in consilio consulentibus, & in concione concionantibus, atque in alia qualibet congregatione civili. Iam uero ob huiusmodi facultatem seruiet tibi medicus, seruiet paedotriues: quinetiam ipse nummator, non sibi sed alteri, id est tibi dicendi & uulgum persuadendi arte praedito, diuitias suas cumulauisse conperietur. SOC. Nunc mihi uideris quam artem iudicas esse rhetoricam proxime ostendisse. Ac si recte te capio, artem persuasionis effectricem ais esse rhetoricam, eiusque omnem diligentiam & summam in hoc finiri? An quicquam amplius habes, quod de artis istius facultate referre possis, quam ut persuasionem audientium animis afferat. GOR. Nihil aliud habeo Socrates, sed abunde mihi definiisse uideris. Haec enim eius est summa. SOC. Audi ō Gorgia: certum habeto, si quis alius cum alio disputet, uolens id ipsum nosse de quo differitur, me quoque ut mihi met persuadeo, esse talem. iudico autem merito te quoque ita affectum. GOR. Quorsum haec? SOC. Dicam nunc: haud equidem satis aperte cognosco quae nam sit quibus uere de rebus illa quam dicis a rhetorica proficisci persuasio. Et quamuis suspicer quam & de quibus ipse dicere constitueris, nihilominus abs te requiram, quam dicas persuasionem & quibus de rebus a rhetorica fieri. sed & causam huius rei quae sit quamuis iam ipse suspicer, nihilominus tamen a te petam, potius quam ipse exprimam: profecto non tua causa sed sermonis ipsius, quo ita procedat, ut maxime nobis id de quo agitur, explicet. Attende itaque num iuste rursus interrogare te uidear. ueluti si percontatus essem, quisnam pictorum sit Zeusis: tuque respondisses animalia pingens: nōne iuste peterem, qualia potissimum animalia & quo pacto pingat? GOR. Iuste admodum. SOC. Num propterea quia & alij sunt pictores, animalia similiter animalia multa pingentes? GOR. Ob hoc ipsum. SOC. Quod si alius nullus praeter Zeusim pingeret, recte undique respondisses. GOR. Quid nī? SOC. Age iam & rhetorica dicas utrum sola haec uideatur persuadere, an aliae quoque artes. Eiusmodi uero quidpiam dico: quisquis aliquid docet: utrum quod docet idem etiam persuadeat nec ne? GOR. Persuadet profecto. SOC. Rursus autem in eisdem artibus quas paulo ante commemorabamus, ita consideremus. Arithmetica nōne quaecumque ad numerum pertinent, docet: arithmeticaque similiter? GOR. Proculdubio. SOC. Nōne & persuadet? GOR. Certe. SOC. Ergo & arithmetica persuasionem efficit. GOR. Apparet. SOC. Proinde si quis interrogauerit quam persuasionem, & circa quid efficiat, respondebimus, praecipuam uidelicet circa par & impar, quot utraque sint. Poterimus similiter ceteras quoque artes quas modo referebamus, ostendere persuasionis effectrices esse & cuius et circa quid

F 2 maxime

Prima definitio mala

Optimum bene ualere
Secundum formosum esse
Tertium habere diuitias
nulla fraude quaeritas

Altera definitio Rhetorices mala

Translatio disputationis

maxime, nonne? GOR. Ita. SOC. Quamobrem non sola rhetorica persuasionis est artifex. GOR. Vera narras. SOC. Cum ergo non sola id faciat, sed & artes alia, haud iniuria, quod de pictore, si deinceps de rhetorica quoque percontaremur: qualis persuasionis, & circa quid effectrix sit rhetorica, percontaremur, nonne iusta tibi uideretur interrogatio? GOR. Mihi quidem. SOC. Responde igitur o Gorgia, quando quidem tibi uideretur. GOR. Huius equidem o Socrates magistram dico rhetoricam quae in iudicijs certibusq; alijs ut paulo ante dicebam, atq; de iustis & iniustis adducitur. SOC. Atqui & ipse persuasionem hanc te dicere suspicabar, sed ne admireris si deinceps tale aliquid te rursus interrogauerim, quod quamuis uideatur esse perspicuum tamen repetam. nam ut dixi, non tui causa id requiro, sed ut disputatio suo quodam ordine peragatur: ne assuescamus subintelligendo ea inuicem quae forent discutienda praeripere. GOR. Et recte quidem facere mihi uideris. SOC. Age uero & hoc consideremus. num uocas aliquid discere? GOR. Voco. SOC. Quid rursus: aliquid credere? GOR. Et hoc. SOC. An igitur discere idem quod credere esse putas, idemq; disciplinam atq; credulitatem, an aliud? GOR. Aliud equidem esse arbitror. SOC. Recte quidem putas. Hinc uero cognosces: si quis enim percontetur est ne credulitas quaedam falsa & quaedam uera, ut arbitror consentires. GOR. Certe. SOC. Quid uero: scientia est uera & falsa? GOR. Nequaquam. SOC. Constat igitur non esse idem. GOR. Constat. SOC. Veruntamen & illis qui didicerunt, & illis qui creditur, iam est persuasum. GOR. Sic est. SOC. Vis ne ergo duas persuasionis species esse ponamus, quarum altera quidem absque scientia praestat fidem, altera uero scientiam? GOR. Prorsus. SOC. Vtram uero persuasionem affert rhetorica in iudicijs alijsq; certibus, de iustis iniustis uel rebus? Num ex qua homines absq; scientia credant, an ex qua scient? GOR. Perspicuum est ex qua audientes ad fidem adducantur. SOC. Itaq; ut uideretur, rhetorica persuasionis eius est artifex quae credulitatem potius quam doctrinam circa iustum uel iniustum praestat. GOR. Certe. SOC. Orator ergo non docet in iudicijs alijsq; turbis iusta, & iniusta, sed fidem duntaxat inducit. Neque enim posset turbam tantam res tam grandes tam breui tempore edocere. GOR. Non certe. SOC. Age iam quid de rhetorica dicendum sit, uideamus. Ego enim nondum satis quid dicturus sim intelligere possum. quando enim publice de medicorum electione tractabitur: aut de nauium aliarum uel rerum opificibus eligendis, tunc forte consultare ad oratorem non pertinebit. Patet enim in huiusmodi electionibus peritissimum quency eius artis eligendum esse, neq; rursus cum de construendis muris, uel portuum dispositione, uel nauium apparatu consultabitur: oratoris officium erit consulere, sed architecti. Quinetiam neq; cum de eligendo imperatore, aut de exercitu aduersus hostes instruendo, aut de occupandis locis deliberabitur: sed ad duces exercitus consultatio pertinebit, ad oratores uero nequaquam. Quid ad haec dicis Gorgia? Nempe cum & rhetor esse profiteris, & alios posse rhetores facere, praestat nimirum ea quae tuae artis sunt a teipso sciscitari atq; accipere. Et me quidem nunc rem tuam agere putato. Forte enim inter eos qui intus sunt adest aliquis qui discipulus tuus esse cupiat: quales ego quosdam & quidem frequentes sentio: quos haec a te quaerere forte deterret pudor. A me ergo rogatus ab illis quoq; hunc in modum interrogari existimato. Quidnam reportabimus si in tua nos tradiderimus disciplinam? quibus de rebus Reip. consulere poterimus: nunquid de iusto solum & iniusto: an praeterea de his quae modo Socrates adducebat? Da operam ergo Gorgia ut his respondeas. GOR. Conabor equidem omnem tibi rhetoricae facultatem planius explicare, ipse enim perbelle ad id nos deduxisti. Scis utiq; haec naualia & moenia Athenarum portusq; dispositionem partim Themistoclis, partim Periclis non opificum consilio esse constructa, SOC. Feruntur haec o Gorgia de Themistocle. Periclem uero ipse audiui de muro medio construendo ciuitati persuadentem. GOR. Praeterea quoties de electionibus quas tu modo referebas deliberatur, uides oratores ipsos consulere, eorumq; in his rebus praeferi sententias. SOC. Haec equidem admirans iam dudum a te de rhetoricae potestate perquiro. Nam haec cogitanti mihi diuina quaedam potestatis eius magnitudo uideatur. GOR. O si cuncta eius artis perspecta essent tibi Socrates cernas profecto hanc omnes, ut summam dicam, sub se uires ac facultates complecti, cuius quidem rei magnam tibi afferam argumetum. Saep iam cum fratre meo alijsq; medicis ad aliquem aegrotantium ingressus, cum ille uel pharmacum nollet bibere, uel secundum uendum ue

Peruasio duplex
concluditur
Rhetorica
persuadere
solum non
docere

dum uel se medico non permetteret, neq; persuaderi posset a medico: ego persuasi non alia quam rhetoricae facultate. Quo magis assero, siquam urbem rhetor accesserit atq; medicus, certeturq; inter eos uerbis in concione uel in alio quouis coetu, uter sit pro medico eligendus, rhetor an medicus, fore ut medicus quidem nusquam appareat: eligatur autem si modo uelit, dicendi peritus. Eademq; ratione si aduersus alium quemuis artificem rhetor decertet, obtinebit ut ipse potius quam alius quicumq; tandem sit eligatur. Nihil enim est de quo non maiori cum persuasionem rhetor quam quicumq; artificum uulgo loquatur. Potentia ergo artis huius tanta est atq; talis, decet tamen ita rhetorica uti quemadmodum & omnia alia facultate certandi. Neq; enim is quis pugnis lacertis uel & armis ita pugnare didicerit ut amicis & inimicis superior possit euadere, ob hos aduersus omnes aequae certare debet, ut amicos etiam percutiat, pungat, occidat: nec etiam per louem siquis palaestra exercitatus pugili corporis robur acquirat, dein de parates aut aliquem alium domesticorum & amicorum pulset: propterea paedotriuas & eos qui armis pugnare docent, odio habere, & ex urbibus expellere decet. Illi enim haec tradiderunt, ut haec ubi didicissent, contra hostes & eos qui inferrent iniuriam uterentur, auertentes uidelicet non infereres. Nonnulli uero haec peruertunt ac robore arteq; abutuntur: sed non propterea qui docuerunt improbi sunt iudicandi, neq; ars culpa malaq; habenda, sed meo quidem iudicio qui sinistre utuntur: eadem quoq; de rhetorica ratio est. Potest enim aduersus omnes & qualibet de re orator dicere, adeo ut apud multitudinem facile admodum de re qualibet persuadendo fiat superior. At uero si quisquam adeptus rhetoricam deinde iniuste parta facultate utatur, non cum qui docuit odisse atq; urbe expellere decet: ut qui ad iustum usum tradiderit, hic uero in partem contrariam sit usus. Quapropter eum qui abutitur odisse, in exilium mittere & interimere etiam par est: praeterea Mos Socratis in disputatione

ptorem uero nequaquam. SOC. Arbitror te Gorgia multis disputationibus interfuisse, idq; in eis iam conpertum habere, eos uidelicet qui inter se disputant, haud facile posse cum discere coeperint, sic abire rem ipsam definientes ut se inuicem solum doceant atq; discant: sed si de aliquo contendant, neq; concedant alter alteri, ut uel uere uel perspicue loquantur, excandescent, & per inuidiam dictum putant, certantes simul, non autem quod erat propositum perquirere. Nonnunquam uero tandem adeo turpiter discedunt cum iurgijs mutuisq; maledictis, ut etiam poeniteat pigeatq; auscultantes quod eiusmodi homines audientes putauerint. Sed quorum haec dices, quonia non mihi uideris satis nunc consentanea & consona dicere his quae prius de rhetorica protuleras. Vereor tamen arguere, ne me arbitreris non tam rei declaranda, quam tui gratia decertare. Quod si ex eorum numero es, eorum sum ego, libenter abs te quoque institui perquiram, sin minus, dimittam. Verum si quorum ego ex numero sum queras, respondebo ex his qui libenter redargui patiuntur, si quid falsum ineptum dicat, libenter etiam redarguunt, si quid ab alio minus uere dicat, quibusq; non minus reprehendi quam reprehendere gratum est. Tanto enim maius id esse bonum existimo, quanto maius bonum est maximo quodam liberari malo, quam alios liberasse. Nihil enim tam perniciosum hominibus arbitror quam opinionem falsam, in his uidelicet rebus de quibus praesens a nobis sermo est institutus. Itaque si & te esse tale affirmas, age disputemus: sin uero dimittendum censes, dimittamus iam, ceterumq; soluamus. GOR. Dico profecto o Socrates me quoque eiusmodi esse, qualem modo describebas: sed forte aliorum qui adsunt, ratio est habenda. Iam dudum enim antequam uos accederetis, his multa narraui. Et nunc forte si disputare pergamus, mora longior protrahetur. Quamobrem cauendum est ne hos dum aliud facere quippiam instituunt, detineamus. CHAE. Clamorem Gorgia & Socrates dissertationi huic interesse cupientium auditis: mihi certe nullum negotium tanti sit ut disputationi huic a uobis institutae quid aliud anteponam. CAL. Per louem o Charepho ego quoque cum multis disputationibus interfuerim, nescio an unquam aequae ac nunc fuerim delectatus: ideoq; etiam si diem totam disputando contriuerim erit mihi pergratum. SOC. Atqui o Callicles quantum ad me attinet, nihil modo uelut Gorgias obstabit. GOR. Turpe quidem o Socrates deinceps mihi fuerit, si disputationem detrectem: praesertim cum ab initio iusserim omnes de quo quisq; uellet interrogare. Itaque si placet praesentibus, disputa & quicquid libuerit percontare. SOC. Audi iam o Gorgia quae in tuis uerbis admirer. Forte enim cum tu recte dicas, ego secus accipio. ais rhetorem posse te, siquis a te discere uelit, efficere. GOR. Aio equidem. SOC. Non ut de omnibus in turba probabiliter dicere ualeat docendo sed suadendo. GOR. Ita prorsus. SOC. Addebas praeterea

Mos Socra
tis in dispu
tatione

Malum maxi
mum homi
nibus opi
nio falsa

terea rhetoricū de sanitate plus q̄ medicū persuadere. GOR. Dixi profecto, sed in turba. SOC. Idem est itaq̄ in turba, q̄d inter ignorātes. Nunquā enim apud eos qui sciūt, magis q̄ medicus de sanitate persuaderet. GOR. Vera narras. SOC. Nonne ergo si plus q̄ medicus persuadēdo ualebit, sciētia etiā prāditū persuasione superabit. GOR. Omnino. SOC. Ipse tamen nō medicus. GOR. Nō. SOC. Ac si nō medicus, ergo & inscius eorū quā intelligit medicus. GOR. Proculdubio. SOC. Quare imperitus sciente apud nesciētes facilius persuadēbit, quando rhetor medicū suadendo excellit. ita ne sequit. GOR. In his certe ita sequitur. SOC. Nonne in ceteris quoq̄ artibus rhetor atq̄ rhetorica se habet similiter: ut ad rhetoris facultatē nihil attineat cuiusmodi res sit nosse, sed artem quandā sic ad persuadendum excogitare, ut apud imperitos magis scire q̄ ipsi rerum singularū artifices appareat. GOR. Nōne magna est hęc facultas: eos uidelicet qui alias nunquā artes attigerint, sed hanc solam, nihil tamen alijs cognitione esse inferiores. SOC. Vtrum orator ob hanc unā facultatē ceteros excellat uel superet ipse, paulo post inquirēmus, si quid cōducere disputationi uidebit. Nunc autē hoc prius cōsideremus, an in iusto & iniusto, honesto & turpi, bono & malo, ita cōparatus sit orator, quēadmodū in salubrib, atq̄ alijs quā ad alias artes attinent ceteri: ut scilicet utrū bonū ne an malū sit quidpiā ignoret, pulchrumq̄ uel turpe, aut iustū uel iniustū: persuasione uero quandā ita de rebus huiusmodi machine tur, ut ignorās ipse inter imperitos scire magis q̄ scientes uideat: an forte necesse est hęc eum nosse, oportetq̄ hac facultate iā parata ad te p̄ficisci qui sit futurus orator. Qd̄ si huiusmodi rerū sciētia nō afferat fecit, tu quidē p̄ceptor rhetorice talia nō docebis: nō em̄ tui id est officij hęc ut doceas: efficias autē ut uulgo rerū esse eiusmodi uideat peritus, cū nesciat: appareatq̄ bonus cū sit minime. An omnino rhetoricā docere nō poteris, nisi p̄ horū ueritatē fuerit cōsequutus: aut quo se modo hęc habēt Gorgia: precor per Iouē ut quēadmodū paulo ante corpisti rhetorice nobis tandē potestātē aperias. GOR. At em̄ si forte quis ignoret, cū a me percepturū ea arbitror. SOC. Subsiste, recte em̄ dicis: si quē tu rhetorē feceris, oportet eū iusta iniustaq̄ scire uel anteq̄ ad te accedat, aut postea a te perdiscere. GOR. Omnino. SOC. Quid uero: qui ea quā ad fabricā spectant didicerit, nōne faber est. GOR. Est. SOC. Et qui musicā, musicus. GOR. Ita. SOC. Et qui ea quā ad medicinam pertinet, medicus. Atq̄ in ceteris eodē pacto: quisquis didicerit aliquid, talis euadit qualē cuiusq̄ sciētia reddit. GOR. Omnino. SOC. Nōne igit̄ per hęc rationē iustus erit quicumq̄ iusta didicerit. GOR. Maxime. SOC. Iustus autē iusta facit. GOR. Ita est. SOC. An nō ergo necesse est rhetorē esse iustū: iustū uero uelle iusta agere. GOR. Apparet. SOC. Nunquā ergo uolet iustus iniuriā facere. GOR. Nunq̄. SOC. Rhetoricū quidem necesse est ex p̄cedētī ratione iustū esse. GOR. Necesse. SOC. Reminiscere te paulo ante dixisse nō oportere pedotrius criminari atq̄ expellere: si quis pugil ce ramine pugilatorio male uatur inferatq̄ iniuriā: atq̄ eodē pacto, si qs orator iniuste utat̄ rhetorica, nō illū qui docuerit esse accusandū & expellendū, sed iniusta agentē, neq̄ rhetorica recte utentē. Dicta ne hęc sunt, an nō. GOR. Dicta. SOC. Nūc autē ipse orator nunquā uideat̄ facturus iniuriā. GOR. Nunquā. SOC. Atqui in superiorib. dictū est, circa sermones uersari rhetoricā, non de pari quidē & impari, sed de iusto atq̄ iniusto. GOR. Certe. SOC. Ego igit̄ cū tu hęc diceres, rhetoricā nunquā esse rem iniustā existimaui: quā semper de iustitia uerba faceret. Postq̄ uero paulo post diceres, si orator iniuste rhetorica uterē: statim admiratus, atque ratus nō esse cōsentanea inter se quā abs te dicebant, hūc protuli sermonē: ut si redargui nō inuile fore putares, ueluti ego puto, operapreciū foret ut differerem: si minus, dimitteremus. Deinde uero re propius p̄culata, ut te nō later, in cōfesso fuit, fieri non posse ut rhetor rhetorica utat̄ iniuste, uelitq̄ iniuriā inferre. Ad hęc autē satis qua ratione se habeat discernēda, per canē Gorgia nō parua opus fuerit diligētia. POL. Etiam ne aut sic de rhetorica statuīs, ut nūc ais, an aliter: an magis putas Gorgia pudore quodā adductum cōcessisse tibi rhetorē iusta, honesta, & bona etiā nosse: tum si quis eorū rerū imperitus ad ipsum accedat, eum se esse docturū. Ex qua forsitan cōcessione deinde contrariū aliquid in disputādo sequutū est. Hoc tu quidē nimium studiosē captas o Socrates, dum interrogando ad huiusmodi respōsa perducis. Nam quē arbitrarīs negaturū fuisse tibi iusta se scire, aliosq̄ esse docturū. Verū magna rusticitas est ad hęc interrogādo deducere. SOC. Ob hanc ipsam causam pulcherrime mi Pole amicos nobis & filios comparamus:

ut

ut si quando in senectute peccemus, iuniores uos p̄sentes uitam nostram & uerbis & operibus corrigatis. Et nūc si quid me & Gorgiam in disp̄ utando fefellit, ipse p̄sens emenda. Sic enim debes, atq̄ ego lubens tibi permitto, ut si quid eorum quā cōcessa sunt, non recte concessa putes, id tuo arbitratu permutes, dummodo mihi id unum deuites. POL. Quid hoc o Socrates. SOC. Prolixitatem sermonis illam quam ab ipso disputationis initio inceptabas. POL. Quid ita: nōne mihi quantum uoluerō loqui licebit. SOC. Graui nimium iniuria afficereris o Pole, si profectus Athenas ubi totius Gręciā maxima est loquendi libertas, solus ipse hoc in loco potestatem loquendi pro arbitrio nō haberes. At ē diuerso, uidelicet si te prolixē loquente, neq̄ uolente ad interrogata responde, non liceret abire mihi, teq̄ audire nolle: nōne ego quoq̄ grauiā paterer, si nō abire mihi, tuāq̄ orationi auscultare nolle permittat̄ potestas. Verum si qua tibi disputationis huius est cura, camq̄ corrigere uoles, quemadmodū modo dicebam, retractans quod tibi retractandum uidetur, rogansq̄ uicissim atq̄ respondens, ut ego Gorgiasq̄ fecimus, redargue me, ac te redargui patiare. An autem te quoq̄ scire, quā & Gorgias se scire profiteat̄, affirmas. POL. Dico equidem. SOC. Et iubes ut de quo quisq̄ uelit, a te quærat, tanq̄ ab homine qui respondere sciatur. POL. Certe. SOC. Nunc ergo alterutrum tuo arbitratu facias, uel quære, uel responde. POL. Faciam equidem, atq̄ mihi respōde o Socrates: quando Gorgias circa rhetoricā tibi nō satisfacit, tu ipsam quam esse dicis. SOC. Interrogas ne quam artem esse putem. POL. Idipsum. SOC. Nullam o Pole, ut uera tibi loquar. POL. Quid igit̄ tibi uidetur esse rhetorica. SOC. Res quā tu dicis fecisse artē in eo libro quē nuper legi. POL. Quidnam dicis. SOC. Peritiam quandam. POL. Peritia ergo tibi uidetur esse rhetorica. SOC. Mihi quidem, nisi tu aliud dixeris. POL. Cuius uidetur rei peritia. SOC. Gratiam quandam uoluptatēq̄ pariendi. POL. Nonne igit̄ pulchrum quiddā existimas esse rhetoricam, cum apud homines comparare gratiā possit. SOC. Quid o Pole audiui istam quid illam esse dicam, quid deinceps interrogas utrum pulchram esse putem. POL. Nonne te audiui dicentem esse peritiam quandam. SOC. Vis ne igit̄ quādo quidem gratiā magnificas, paulum quid mihi gratificari. POL. Volo. SOC. Interroga me nunc, quam artem esse coquinariā putem. POL. Ecce interrogo: quamnam ars coquinaria est. SOC. Nulla. POL. At quid. SOC. Peritiā quandam esse dico. POL. Quamnam peritia est. SOC. Gratiam uoluptatēq̄ pariendi. POL. Idem ne est coquinaria atq̄ rhetorica. SOC. Nullo pacto, sed eiusdem studij particula. POL. Cuius studij. SOC. Vereor ut sit durius ueritatē dicere Gorgia causa, ne forte me surum uituperare studiū arbitretur. Ego em̄ utrum hęc rhetorica sit quam Gorgias exercet, nescio: nam ex hac disputatione nihil nobis patefactū est, quid tandē ipse putes. Sed quod ego appello rhetoricā, rei cuiusdā particula est nequaq̄ honesta. GOR. Cuiusnā Socrates dic age, nihil mea causa ueritus. SOC. Videtur mihi studium esse quoddā, non artificiosum quidē, sed sagacis animi aptiq̄ natura atq̄ potentis ad humanam consuetudinē sibi conciliandam. Appello autem summam caputq̄ eius adulationē. Huius autem studij multa uidentur mihi esse membra. Vnū qui dem coquinaria, quā quāuis esse ars uideatur, meo tamē iudicio nulla est, sed peritia quādam usu comperta. Eiusdē præterea particulam rhetoricā quoq̄ esse dico: & fucatoriam, quā mangonica dicit̄, & sophisticā. Has utiq̄ particulas quatuor, ad res quatuor pertinere. Si ergo Polus quærere uult, quærat. Nondū enim audiuit qualē adulationis particula rhetoricā esse dicam: nec animaduertit ad id me nondū respondisse. Itaq̄ interrogat utrum pulchram existimē, nec ne. Ego uero utrum pulchrū aliquid uel turpe rhetoricā esse rear, non prius respondebo, q̄ quid ipsa sit, aperuerim. Non enim aliter respōdere decet Pole. Quod si audire uoles, percontare qualē adulationis particulam rhetoricā esse dicam. POL. Quæro iam abs te, qualis particula. SOC. An me respōdēte perdisces. Est, ut opinor, rhetorica particula ciuilib simulachrū. POL. Quid ergo: pulchrū ne, an turpe quiddā ais esse. SOC. Turpe: siquidē mala esse turpia dico, quando quidē tibi, tanq̄ eorum quā iam dico non ignaro, me respondere oportet. GOR. Per Iouem non satis quā dicis, intelligo. SOC. Nec iniuria quidē Gorgia, nondū em̄ satis expressi. Polus autē iste iuuenis est. GOR. At hūc mitte, mihi uero responde quo pacto dicas rhetoricā ciuilib simulachrū esse. SOC. Conabor exprimere quid mihi uideat̄ esse rhetorica. Sin uero aliter se habeat negocium, Polus iste redarguat. Corpus appellas aliquid atq̄ animam. GOR. Quid nūc

Rhetorica ars nulla est. Rhetorica est peritia gratiā quandam uoluptatēq̄ pariendi

Studium quoddam artificiosum describitur. Coquinaria, rhetorica, fucatoriam, sophisticā particule sunt inartificiosū studij, cuius caput summa est adulatio. Rhetorica particula ciuilib simulachrum

SOC. Horum uero nonne putas aliquam utriusq; bonam habitudinem? GOR. Puto equidem. SOC. Præterea habitudinē aliquam apparere bonam, cum minime sit? Dico autem nonnihil eiusmodi: multi corpus bene affectum habere uidentur: quorum malam ualitudinem habitudinemq; haud facile quisquam præter medicum, gymnasticq; magistrum deprehendat. GOR. Vera narras. SOC. Tale quiddam & in corpore & in anima esse dico, quod quidem facit ut & corpus & anima recte ualere uideant, cum non bene se habeant. GOR. Ita est. SOC. Age uero si potero, clarius quod dixi, explicabo. Cum res duæ sint, artes esse geminas arbitror: & artem quidem ad animam pertinentem, ciuilem nuncupo: eam uero quæ ad corpus, nomine uno nominare non possum: sed huius artis unius quæ curat corpus, duas pono particulas: alteram quidem gymnasticam, alteram medicinam. In ciuili uero nomotheticam, scilicet conditricem legum pono correspondentem gymnasticæ; & iusticiam scilicet iudiciariam, medicinam quodammodo referentem. Communiant uero inuicem, utpote quæ circa idē sunt, medicina atq; gymnastica, rursusq; iudiciaria atq; legalis. Veruntamen inter se etiam differunt. Cum uero hæc quatuor sint, semperq; quod optimum curent, hæc quidem corpus, illæ animam: facultas adulatoria id sentiens, non cognoscens quidem, sed coniectans, se quadrifariam diuidit, singulasq; subit particulas, simulans id se esse quod subijt: & optimi quidem nullam habet curam, sed semper eo quod dulcissimum est, quasi hamo incautam illaqueat mentem, & usque adeo decipit, ut plurimi apud eam æstimanda uideatur. Medicinam quidem coquinaria subiens, simulat optimos se cibos corpori adhibere. Quamobrem si uel inter pueros, uel uiros admodum pueriles contendere oporteret coquum atq; medicum, uter eorum de bonis malis uecibus plus intelligat, medicus quidē fame periret. Id ergo adulationem uoco, ac turpe ô Pole, quiddam existimo: Id enim aduersus te dico. Proptereaq; absq; ulla optimi ratione uoluptatem aucupatur. Neq; artem eam esse dico, sed peritiā quandam: quoniam nullam eorum quæ affert qualia sint natura habet rationē: quo fit ut nullius rei causam possit afferre: quare artem nō appello, quæ careat ratione. de quibus tamen si ambigis, rationem me tibi polliceor redditurum. Itaq; medicinā, ut dixi, coquinaria adulatio subit: Gymnasticam uero similiter fucatoria, res noxia, fallax, ingenerosa, illiberalis, figuris, coloribus, lineamētis, sensu quodam ita decipiens, ut propter extrinsecū fucum propriam ueramq; formam quæ fit per gymnasticam, negligamus. Cæterum ne sim prolixior, more geometrico dicam. sic enim fortē iam assequeris. Profecto quod fucatrix ad gymnasticam, id ad medicinam est coquinaria: immo uero sic. Quod fucatrix ad gymnasticam, hoc sophisticæ ad legalem: rursusq; quod coquinaria ad medicinam, id rhetorica est ad iudiciariā. Veruntamen, ut dicebam, ita natura distinguuntur: ac etiam tanquam propinquæ miscentur inuicem in eodem & circa eadem, sophisticæ uidelicet & rhetores: nec utilitatem respiciunt aliquam, quam uel pro seipsis, uel pro alijs sequantur unquam. Nam si animus corpori non præesset, sed ipsum sibi: neq; ab eo perspiceretur, discernereturq; coquinaria & medicina, sed corpus ipsum gratia uoluptateq; sua hæc perpēderet, illud Anaxagoræ prorsus accideret amice Pole: horum enim habes peritiā: omnia uidelicet in eodem indiscreta cōmiserentur, & quæ ad medicinam pertinent & salutem, & quæ ad coquinariam attinent. Audiuisti iam quid ego rhetoricam esse dicam: rem uidelicet coquinariæ respondentem, talemq; in anima qualis illa est in corpore. Fortassis absurde feci qui tibi prolixitatem prohibens, sermonem ipse longum extenderim: ubi tamen uenia dignus sum: quia si breuius essem loquutus, minime percepisses, neq; responsio tibi mea satisfacisset: sed expositione rursus indigniffes. Si ergo nec ego te respondente assequi ualeo, tu quoq; extende sermonem. Si ualeo, permitte me responsione tua uel mea (sic enim æquum est) pro arbitrio uti. Et nunc quidem si quo pacto responsione hac opportune uti potes, utere. POL. Quid igitur ais? adulatio ne tibi uideatur esse rhetorica? SOC. Equidem adulationis particulam esse dixi. Non meministi Pole, quum sis huius ætatis? quid fortē posthac facies? POL. An boni rhetores uidentur tibi quemadmodū adultores in ciuitate contemni? SOC. Interrogationem hanc facis? an orationem aliquam exordiris? POL. Interrogo equidem. SOC. Nulla existimatione mihi digni uidentur. POL. Quomodo nulla? nonne plurimum in ciuitatibus possunt? SOC. Minime. si potentiam bonum aliquid esse dicis ei qui potest. POL. Dico certe. SOC. Oratores ergo minimum omnium

Quod caret ratione non est ars
Ars omnis cū ratione
Adulatio / nes subeunt artes
Coquinaria
Fucatoria
Sophistica
Rhetorica
Medicina
Gymnastica
Legalis
Iudic-iaria

in re-

in repub. posse mihi uidentur. POL. Quid ais? Nonne quemadmodum tyranni occidunt quem uolunt, & expoliant patrimonio, pelluntq; ex urbe? SOC. Per canem in singulis quæ dicis, ambigo, utrum sententiā explices tuam, an quæras meam. POL. Quæro equidem tuam. SOC. Esto amice: deinde duo simul à me quæris. POL. Quonam pacto duo? SOC. Nōne dicebas modo oratores occidere tyrannorum more quoscunq; uelint, & fortunę bonis expoliare, atq; etiam in exilium eijcere? POL. Equidem. SOC. Dico itaq; tibi, has duas interrogationes esse, respondeoq; ad utraq;. Affero equidem tam rhetores q; tyrannos minimam in ciuitatibus obtinere potentiam: quemadmodum pauloante dicebā. Nihil enim, ut ita dixerim, facere ex his quæ uolunt, facere tamen quod sibi opinantibus optimum uideatur. POL. Nonne hæc magna potentia? SOC. Certe, ut ait Polus. POL. An ego nō dico? Dico equidem certe. SOC. Per louem non dicis, quandoquidē magnam potentiam dixisti ei qui potest, esse bonum. POL. Id quidem dico. SOC. Bonum ne igitur esse ais, si quis ea fecerit quæ sibi optima uideantur mente capto, atque id magnam dicis esse potentiam? POL. Non certe. SOC. Nonne igitur ostendendū tibi est, oratores habere mentem, atq; rhetoricā non adulationē quidem esse, sed artem, quo me conuincas? Alioquin nisi id ostendens me arguas, oratores & tyranni facientes quicquid faciendū sibi uideatur in ciuitate, nullum propterea bonum consequentur. Siquidem potentiam habere, ut ipse ais, est bonum. Facere uero quicquid uideatur absq; mente, ipsemet confiteris esse malum. Nonne ita? POL. Ita certe. SOC. Quonam igitur pacto oratores uel tyranni magna in repub. possunt: nisi Socrates conuincit us à Polo, illos quæ uolunt facere, fateatur? POL. En uir, SOC. Nego eos facere quæ uolunt: tu uero me redargue. POL. An non pauloante confitebaris, quæ sibi bona uidentur, eos facere? SOC. Et nunc rursus confiteor. POL. An nō ergo faciunt quæ uolunt? SOC. Non, ut arbitror. POL. Faciunt tamen quæ sibi uident. SOC. Concedo. POL. Molesta ô Socrates, & incredibilia dicis. SOC. Ne me accuses pulchre Pole, ut appellem te secundū te. Verum siquid habes quod inquiras, errorem meum redargue: sin minus, ipse responde. POL. Sed respondere malo, ut quid dicas intelligā. SOC. Vtrū ergo tibi uident homines id uelle quod ubiq; agūt? an potius illud cuius gratia agunt? ueluti qui pharmaca à medicis accepta bibunt, utrum tibi id uidentur ipsum uelle quod faciunt, uidelicet pharmacū bibere, & asperitatem eius perferre: an sanitatem potius cuius gratia bibunt? POL. Manifestū est eos fieri sanos uelle, cuius gratia potionem sumunt. SOC. Nōne & qui nauigant, aut aliud negociū lucri causa obeūt, non id uolunt quod faciunt? quis enim nauigare, subire pericula, molestias habere uelit? sed illud uolunt, ut arbitror, cuius gratia nauigant. diuitias scilicet, harum enim gratia nauigant. POL. Maxime. SOC. An non in omnibus quoq; similiter, quisquis aliquid alicuius agit gratia, nō id uult quod agit, sed illud cuius gratia agit? POL. Ita uidetur. SOC. An est ex omnibus aliquid, quod non aut bonū sit, aut malum, aut horū medium, neq; bonū uidelicet, neq; malum? POL. Nihil omnino. SOC. Nonne bonum quidem dicis sapientiam, sanitatē, diuitias, aliaq; generis eiusdem? Mala uero horū contraria? POL. Equidē. SOC. Quæ uero neq; bona sunt, neq; mala, talia quædam dicis, quæ quandoq; boni, quandoq; mali participia sunt, quādoq; neutri: ueluti sedere, ire, currere, nauigare. Rursus ueluti lapides, ligna, cæteraq; similia. Nōne talia quædam esse dicis: quæ neq; bona appelles, neque mala? POL. Talia certe. SOC. Vtrum igitur mediā hæc bonorū agunt gratia, quoties agunt? an bona gratia mediolorum? POL. Mediā bonorū gratia. SOC. Ergo sequentes bonum, uadimus, præstare id existimantes: & uicissim quiescimus, quādo cunq; quiescimus, ob id ipsum bonum. Nonne ita? POL. Ita prorsus. SOC. Præterea si quos occidimus, eiuſdē gratia occidimus: similiterq; expellimus, atq; rapimus, putantes præstare ut talia à nobis fiant. POL. Proculdubio. SOC. Quamobrē boni gratia hæc faciunt omnia quæcunq; faciunt. POL. Assentior. SOC. An non inter nos conuenit, non quæ alicuius gratia agimus, uelle, sed illud cuius hæc gratia agimus? POL. Maxime. SOC. Itaq; non iugulare simpliciter omninoq; uolumus, neq; expellere, neq; pecunias rapere: uerū si conducant hæc, facere uolumus: si noceant, nolumus. Bona enim uolumus, ut ipse ais. Quæ uero neq; bona, neq; mala sunt, nō pprie uolumus, neq; mala. Videor ne tibi Pole, uera loqui? an nō? Quid nō respondes? POL. Vera. SOC. Quāobrem si in his cōsentimus, si quis quempiam interfecerit, uel urbe eiecerit, uel priuauerit patrimonio, siue tyrannus ille sit, siue orator, putans

Quisquis aliquid alicuius gratia agit: non id uult quod agit, sed illud cuius gratia agit.
Negatiua disiunctiua ponitur: ut queratur de aliquo q forte non sit in disiunctiua

putans id melius sibi fore, cum tamen sit peius, is utique faciet quæ sibi uidentur, nonne?
 POL. Certe. SOC. Nunquid etiam quæ uult, siquid hæc sint mala? quid non respondes?
 POL. Non uidetur mihi quæ uult facere. SOC. Quanam igitur ratione uir talis magnâ ha-
 bet in repub. potestatem? siquidem magna potestas bonum quiddam est, ut ipse etiam con-
 fitearis. POL. Nullo pacto. SOC. Vera ergo dicebam, fieri posse ut sit qui in ciuitate quæ si-
 bi uidentur, efficiat, neque tamen magnam potentiam habeat, neque quæ uelit, agat. POL.
 Quasi uero tu non optes licentiâ habere faciendi quicquid tibi uideatur in ciuitate potius
 quæ non habere, neque affectes talis esse quales nonnullos uides, uel interficientes, uel expo-
 liantes, uel conijciantes in uincula quoscunque et quodocunque sibi uideatur. SOC. Iuste ne
 dicis, an iniuste? POL. Quomocunque id fiat, nonne utrunque optandum? SOC. Bona uer-
 ba quæso, ô Pole. POL. Quid ita? SOC. Quoniam non decet uel uitam minime opta-
 bilem exoptare, uel miseram, imò potius misereri. POL. Quid uero? Itane se habere eos
 de quibus loquor, existimas? SOC. Quid nisi? POL. Quicunque igitur perimit quemcunque
 opinatur iuste necandum, infelix tibi miserabilisque uidetur? SOC. Non mihi quidem, neque
 tamen conditio eius optanda. POL. An non pauloante miserum dicebas esse? SOC. Ami-
 ce, dicebam equidem, sed iniuste occidentem, eundemque insuper miserabilem. Eius uero
 qui iuste interficit, conditionem non esse optandam. POL. An non qui iuste occiditur,
 miserabilis est atque infelix? SOC. Minus quæ uel interfecto, uel is qui iuste necatur. POL.
 Quid ita ô Socrates? SOC. Quoniam inferre iniuriam, malorum omnium maximum est.
 POL. Quoniam pacto id maximum? Nonne peius est iniuriam pati? SOC. Minime. POL.
 Ipse igitur, malles ne pati iniuriam quæ inferret? SOC. Equidem neutrum uellem. At si ne-
 cesse foret, aut facere iniuriam, aut pati, accipere iniuriam quæ inferre malim. POL. Non er-
 go tyrannidem eligeres, SOC. Non, si tyrannidem similiter atque ego definis. POL. Ego ue-
 ro id esse dico tyrannidem, quod pauloante, uidelicet licentiâ in ciuitate habere quicquid
 uideatur perpetrandi, siue interficere quempiam, siue expellere libeat, ceteraque omnia pro-
 libidine facere. SOC. Sed ô beate, quæ dicam accipe. Si enim ego in foro ac frequenti ho-
 minum multitudine assumpto sub ala pugione, apud te gloriarer me potentiam tyranni-
 demque mirabilem nuper esse nactum: nam siue aliquis istorum hominum quos cernis, mihi
 uideatur occidendus, subito perimetur, siue alicuius frangendum caput, repente frâgetur,
 siue discindenda uestis, subito discindetur, tantum ego in hac ciuitate possum: proinde tibi
 minus id credenti ostenderem pugionem, forte eo cōspecto, tu sic obijceres: At isto ô
 Socrates, modo omnes magnam haberent potentiam, siquidem & quaslibet domos in-
 cendere, & Atheniensium naualia, & triremes, cunctaque nauigia, ac summam tam pu-
 blica quæ priuata quicuis posset. Verum hæc non est magna potestas, quicquid tibi quomo-
 docunque uideatur facere, an tibi uideatur? POL. Certe non hoc pacto potentiam approbo:
 SOC. Potes ne dicere quam ob causam eiusmodi non approbes potestatem? POL. Possum
 equidem. SOC. Cur ergo? dic iam. POL. Quoniam necesse est eum qui ista perpetraverit,
 poenam luere. SOC. Poenam uero dare, nonne malum? POL. Omnino. SOC. Nonne
 igitur ô uir mirabilis, magnam rursus potentiam iudicas, si modo qui agit quæcumque sibi ui-
 dentur, assequitur ut utiliter agat, atque ita bonum consequitur, idque est magna posse? Con-
 tra uero, malum id est, paruaque potentia? Verum id quoque consideremus, dicimusne aliâs
 prestare ea facere quæ modo dicebamus, uidelicet interficere, expellere, spoliare, aliâs au-
 tem minime? POL. Sic omnino. SOC. Hoc iam mihi, ut uidetur, tibi que conuenit.
 Vtrum igitur & quo pacto dicis ipse melius esse hæc facere? dic age, quem terminum sta-
 tuas. POL. Tu uero ô Socrates, id definias. SOC. Ego igitur si a me audire mauis, dicam,
 uidelicet cum quis hæc iuste facit, melius esse: quando uero iniuste, peius. POL. Quali ue-
 ro arduum sit te refellere, cum id puer etiam quicuis possit. SOC. Magnam illi puero habe-
 bo gratiam, tibi quoque non minorem, si me refutando ab errore eiusmodi liberaueris. Te
 igitur oro, ne tibi molestum sit beneficium hoc in amicum cōferre, sed iam refelle. POL.
 Atqui ô Socrates, nihil opus est antiquis exemplis ad te confutandum. Siquidem recēti-
 bus atque adeo externis manifeste plerisque iniustos esse felices comprobari possit. SOC.
 Quanam ista? POL. Archelaum Perdicæ filium Macedonia imperare uides? SOC. Et si
 non uideo, saltem audio. POL. Felix ne igitur tibi an infelix uidetur? SOC. Nescio equi-
 dem Pole, nunquam enim illi sum conuersatus. POL. Quid autem? si eius consuetudinem
 habuisses

Inferre iniuriam maximum malo

habuisses, iam cognosceres? Aliunde uero felicitatem eius non deprehendis. SOC. Non
 per Iouem. POL. Constat igitur ô Socrates, similiter te dicturum ignorare utrum magnus
 Persarum rex sit felix. SOC. Et uera quidem dicam, ignoro enim quo pacto, uel eruditio-
 ne, uel iustitia sit instructus. POL. Nunquid in hoc tota beatitudo consistit? SOC. Certe
 meo iudicio, assero enim honestum bonumque uirum & mulierem esse felicem: iniustum ue-
 ro & turpem, esse miserum. POL. Miser ergo iuxta tuum sermonem est Archelaus. SOC. Ni-
 mirum, si iniustus. POL. At uero quoniam pacto negari id potest? Is enim ex ancilla Alcetæ
 Perdicæ fratris natus est: ideoque Macedonia regnum quod nunc possidet, ad eum mini-
 me pertinebat: sed ipso iure Alcetæ seruus erat: eoque si iusta agere uoluisset, ipsi Alcetæ ser-
 uisset: atque eo pacto ex ratione tua esset felix. Nunc uero quæ mirabiliter ad miseriam tan-
 dem redactus est, postquam maximas intulit iniurias. Is enim primo hunc ipsum dominum pa-
 truumque suum Alcetam accersit ad se quasi regnum quod Perdicæ abstulerat, redditu-
 rus, conuiuio uinoque grauatum, ipsumque & filium eius Alexandrum patrualem æqualemque
 suum coniectos in plaustrum, nocteque asportatos trucidauit atque deleuit. Nec tamen his per-
 petratis, suam agnouit miseriam, nec id fecisse poenituit: sed paulo post fratrem suum legi-
 tum Perdicæ filium, puerum annorum septem, ad quem pertinebat regnum, noluit ut fe-
 lix uiueret, iuste alere, atque ipsi regnum tradere, sed in puteum præcipitem dedit, atque suffo-
 cauit. Cleopatram uero eius matri nunciauit puerum dum persequeretur anserem, cecidisse
 in puteum, mortemque obijisse. His ergo tam magnis iniurijs perpetratis, Macedonum om-
 nium miserimus est, an potius felicissimus? Num est ullus Atheniensium ut a te exordia
 mut. Socrates, qui malit alius quisquam Macedonum esse quam Archelaus? SOC. Et ab
 ipso disputationis exordio Pole, te tanquam bene instructum ad orandum laudavi, arte
 uero differendi dixi te neglexisse. At nunc, hæc ne illa ratio est, per quam quicuis etiam
 puer, ut ipse dicebas, me refellat? Atque ego abs te, ut ipse iudicas, hac in præsentia ratione
 conuictus sum, qui dixerim iniuriantem beatum esse non posse? Vnde uero hæc bone uir?
 atqui nihil tibi horum quæ tu dicis, assentior. POL. Neque enim assentiri libet, quanquam tibi
 uera uideantur. SOC. O beate, oratorum more conuincere me contendis, quemadmo-
 dum in iudicio fieri solet, ubi alij alios tum conuincere se opinantur, cum pro sua causa mul-
 tos celebresque adducant testes: aduersarius uero, aut nullum, aut unum aliquem producat,
 cum eiusmodi probatio nullius ad ueritatem sit momenti. Sæpe enim ob falsorum testimonij
 multitudinem, atque eorum etiam qui alicuius rei & precij esse uidentur, quis iniuste oppri-
 mitur: atque in præsentia si de his quæ dicis, uelis contra me testes producere, omnes fer-
 me & Athenienses & peregrini tecum sentient, me uero afferre falsa tibi attestabuntur:
 siue Niciam accersas Nicerati filium fratresque eius secum, quorum sunt in Dionysio tri-
 podes ordine quodam dispositi, siue Aristocratem Scellij filium, cuius in Pythio munus
 extat pulcherrimum, seu totam Periclis domum, seu aliam quamlibet Atheniensium familiam
 uelis in testimonium aduocare. At ego unus tibi non assentior: non enim me rationibus cogis,
 sed falsis testibus contra me productis, ex ipsa ueritatis substantia deicere me moliris.
 Ego uero nisi te ipsum testem unum adduxero mihi assentientem, nihil existimatione di-
 gnum in his quæ tractamus, perfecisse me arbitror. Nihil etiam te profecturum puto, nisi
 ego unus solusque tibi consentiam, tuque dimissa aliorum testimonij multitudinem, id ipsum effi-
 cias. Est igitur, ut dixi, unus iste arguendi modus quemadmodum tu alijque multi putatis,
 est & alter quem ego puto. Eos igitur inuicem comparantes, utrum & quo pacto inter se
 discrepent, diligenter consideremus. Non enim de rebus paruis instituta nobis est dispu-
 ratio: sed de his quas & scire pulcherrimum est, & nescire turpissimum. Caput enim & sum-
 ma eorum que perquirimus, est uel cognoscere, uel ignorare quis beatus sit, quis miser. Prin-
 cipio quidem in ijs quæ perquirimus, tu fieri posse existimas, ut qui iniuriam facit, iniustusque
 est, sit beatus. siquidem Archelaum esse quidem iniustum confiteris, sed beatum. nunquid
 ita te opinari existimare debemus? POL. Omnino. SOC. Ego uero id fieri non posse dico.
 Vnum igitur hoc est de quo ambigimus. Esto igitur, iniustus aut eritne felix, si poenas iniu-
 stitiæ dederit? POL. Minime quidem, imò miserimus. SOC. At uero si iniustus poenas effu-
 gerit, ut ipse ais, beatus erit. POL. Aio equidem. SOC. Secundum uero sententiâ meam ô Po-
 le, qui iniuriatur iniustusque est, omnino est ante alios miser: miserior autem si iniuriarum poe-
 nas nunquam luat: minus uero miser, si luat, suppliciumque iustum dijs hominibusque reportet.
 POL.

Iustus uir & bonus felix
 Injustus turpis & miser
 Archelaus ex ancilla Alcetæ ortus est

Iniuriarum beatum esse non posse

Locus à te-
 stibus & ratio-
 nibus

Peius esse in
iuriā inferre
quam pati

POL. Quam absurda dicere audes. SOC. Dabo equidem operam amice, ut ipse quoque me cum sentias: amicum enim esse te mihi puto. nunc ergo ea de quibus dissentimus, eius modi sunt. attende uero & tu. Dixi equidem in superioribus iniuriam inferre, peius esse quam pati. POL. Ita dixisti. SOC. Tu uero contra, pati peius esse quam facere. POL. Proculdubio. SOC. Præterea eos qui iniuriam faciunt, ego miseros appellabam: atque à te redargutus sum. POL. Ita per louem. SOC. Tuo quidem iudicio. POL. Ac fortè uero. SOC. Tu uero iniuriantes tunc felices esse dicebas, cum pœnas minime darent. POL. Et maxime quidem. SOC. Ego uero istos esse dico miserimos: eos autem qui puniantur, miseros esse. Vis ne id quoque refellere? POL. At istud difficilius altero ad redarguendum. SOC. Haud difficile istud, imò impossibile iudicare debes. quod enim uerū est, refelli nūquam potest. POL. Quid ais? Si quis tyrānidem per iniuriam moliri deprehensus fuerit, captusque torqueatur, excarnificeturque, ei que inurantur oculi, aliisque multis, uariisque grauibus pœnis afficiatur: uideat præterea liberos & uxorem pati eadem, & tandem in crucem agatur, aut pice adhibita, comburatur: an hæc qui patietur, felix erit: uel potius si euadat, tyrānidemque assequutus arbitrato uiuat suo: adeo ut uitæ suæ status exoptandus felixque à ciuibus & peregrinis existimetur? Hæc ne dicis confutari non posse? SOC. Perterrefacis me nunc rursus generose Pole: non autem refellis: paulo uero ante attestabaris. Verumtamen redige mihi parumper in memoriam, an iniusta capesserè tyrānidem dixeris? POL. Equidem. SOC. Neuter eorum felicior unquam erit: neque qui tyrānidem iniuste adeptus fuerit: neque qui deprehensus pœnas dederit. Nempe è duobus miseris neuter altero felicior est dicendus: miserior tamen qui potitus tyrannide supplicium deuittauerit. Quid rides? alia rursus hæc refellendi species est, cum quis aliquid dicat deridere, non autem arguere. POL. At non putas refelli ô Socrates, cum talia dicas, qualia nullus unquam mortalium diceret? Quare ab istorum aliquo. SOC. O Pole, equidem non sum ex his qui in republica uersantur. Et superiori anno cum tribus mea prerogatiuam haberet, ac fortè oporteret me computare suffragia, & ad consiliū referre, concitauit risum, quia facere id nesciui. Notes, quod reliquum ergo iubere ut ad consiliū presentium referam. Cæterū nisi meliorem arguendi uiam habes, quemadmodū modo dicebam: uicissim mihi cōcede, atque experire qualem ego redargutionem esse arbitror oportere. Eorū enim quæ dico, unum producere testem scio, illum ipsum qui cum mihi sermo est institutus: multitudinem autem missam facio: & unus sententiam rogo, multitudinē uero ne uerbum quidem facio. Vide igitur utrum mihi uicissim arguendi locum uelis cōcedere, tuque ad quæsitum respondere. Arbitror equidē & me & te & alios homines existimare: peius esse facere iniuriam quam accipere, ac pœnas effugere quam subire, POL. Ego autem neque me, neque alium prorsus ullum: quandoquidem tu solus iniuriam perpeti malles quam inferre. SOC. Imò uero & tu & cæteri omnes. POL. Permultum abest: imò nec ego, nec tu, nec alius quisque. SOC. Vis ne respondere? POL. Volo equidem: cupio enim quid tandem dicturus sis, intelligere. SOC. Responde itaque mihi, ut intelligas, tanquam si à principio interrogem. Vtrum putas deterius esse: facere ne iniuriam, an perpeti? POL. Perpeti. SOC. Vtrum uero turpius: responde quæso. POL. Iniuriam facere. SOC. Nonne & peius, si turpius? POL. Minime. SOC. Intelligo iam. Nempe non putas, ut uidetur, idem esse pulchrum atque bonum: idemque turpe atque malum. POL. Non certe. SOC. Quid autem pulchra omnia scilicet corpora, colores, figuras, uoces, studia, nunquid ipse ad nihil respiciens, appellas pulchra, an ad aliquid? Ut ecce primo quidem corpora pulchra, nonne aut propter utilitatē dicis esse pulchra, atque ad id pulchra cuius usus seruiunt: aut propter aliquam uoluptatem, uidelicet quod delectent aspicientes? An habes præterea quicquam aliud quod de corporis pulchritudine dici possit? POL. Nihil aliud. SOC. Nonne & alia similiter omnia siue figuras, siue colores, uel propter aliquam uoluptatem, uel utilitatem, aut utraque, pulchra appellas? POL. Ita prorsus. SOC. Et uoces præterea, & quæ ad musicam pertinent, cuncta similiter? POL. Ita. SOC. Quinetiam statuta legum & studia non ob aliam causam pulchra sunt, quam quod aut conferunt, aut delectant, aut utrunque efficiunt. POL. Ob aliam certe nullam. SOC. Denique de disciplinarū pulchritudine idem existimamus? POL. Idem prorsus. & pulchre quidem nunc desinis, ô Socrates, pulchrū delectatione & conferente bono definiens. SOC. Nonne turpe contrario, scilicet dolore, ac malo id est detrimento definiendū? POL. Necessè

In senatu risum
comouit Socrates,
quod reliquum
ergo iubere ut
ad consiliū
presentium referam.
Cæterū nisi
meliorem
arguendi uiam
habes, quemadmodū
modo dicebam:
uicissim mihi
cōcede, atque
experire qualem
ego redargutionem
esse arbitror
oportere.

Proponitur
disputandū
utrum deterius
sit facere
iniuriam
an pati
Pulchra
sunt quæ
cūque aut
utilitatem,
aut uoluptatē,
aut utrunque
afferunt

esse est. SOC. Quoties igitur è duobus pulchris alterum pulchrius est, uel altero illorū, aut ambobus excedēs pulchrius est, scilicet aut delectatione, aut utilitate, aut ambobus. POL. Prorsus. SOC. Rursus quando duorum turpiū alterum turpius est, uel dolore, uel detrimento excedens est turpius. An non necesse est? POL. Ita. SOC. Age itaque quomodo paulo ante de inferenda accipiendaque iniuria dicebatur: an non dicebas pati iniuriam esse deterius: facere uero turpius? POL. Dicebam equidem. SOC. Si ergo facere turpius est quam pati: aut molestum quidem est, ac molestia superans turpius est, aut detrimento, aut utrisque non ne id etiam necessarium? POL. Quid nunc? SOC. Primo quidem consideremus an molestia superet: doleatque magis qui inferunt, quam qui patiuntur iniuriā. POL. Nullo pacto. SOC. Quare non excedit dolore. POL. Non apparet. SOC. Si non dolore, nec etiam ambobus. POL. Non uidetur. SOC. Ergo altero. POL. Altero. SOC. Malo igitur atque detrimento. POL. Apparet. SOC. Quamobrem iniuriam facere excedens detrimento deterius erit quam pati. POL. Manifestū est. SOC. Non ne & à multis hominibus, & abs te supra concedebatur turpius esse inferre iniuriam quam accipere? POL. Ita. SOC. Num etiam apparuit esse deterius? POL. Apparuit. SOC. Eligas ne tu magis id quod deterius turpeque est, quam id quod minus? Ne pigeat respondere Pole: nihil enim obfuerit: sed te rationi tanquam me dico committas ingenue: atque respondendo aut concede quæ dico, aut nega. POL. Nunquam ô Socrates, istud eligerem. SOC. Alium uero quæ id recepturum putas? POL. Mihi quidem per hanc rationem non uidetur. SOC. Quamobrem uera dicebam: neque me, neque te, neque alium quæ id recepturum facere iniuriam magis quam pati. utpote quod sit deterius. POL. Apparet. SOC. Vides ergo Pole, facta argumentorū comparatione, ea inter se maxime discrepare. Nam tibi quidem alij præter me omnes assentiuntur: mihi uero solus ipse sufficis assentiendo atque testificando, cuius solius suffragium sententiamque rogauit, cæteros uero dimitto. Atque id quidem sic habeto. Post hæc autem quod secundo loco inter nos dubitabatur, iam consideremus, utrum iniuriantem pœnas dare maximum sit malorum, ut ipse putabas. an maius non dare, quæ mea erat sententia. Consideremus autem hoc pacto. Dare pœnas iniuriarū, atque iuste puniri, num idem appellas? POL. Idem. SOC. An potes negare iusta omnia quatenus iusta sunt, esse pulchra? Et uide ut respondeas prouide. POL. Mihi quidem æque ac tibi uidetur. SOC. Id quoque animaduerte, an si quis agat quippiam, necesse sit esse aliquid patiens ab ipso agente. POL. Videtur. SOC. An ergo & hoc pati oportet, quod agens agit: & tale insuper quale agit ipsum? Ceu si quis pulsaret, necesse est aliquid inde pulsari? POL. Necesse. SOC. Atque si uehementer, aut uelociter pulsaret, similiter pulsari pulsatur? POL. Similiter. SOC. Talis ergo passio inest pulsato, qualem efficit pulsans? POL. Omnino. SOC. Et si quid comburat quis, oportet aliquid inde comburi? POL. Oportet. SOC. At si uehementer exurat, & ut ita dixerim, acerbo cum dolore, similiter & uri quod uritur, quemadmodū urit urens? POL. Prorsus. SOC. Similiter si quis secatur? Secatur enim aliquid. POL. Ita. SOC. Ac si lata uel profunda sit sectio, tali necesse est quod secatur sectione secari, quali sector ipse secatur? POL. Videtur. SOC. Considera uero summam, an quod modo dicebam, in cunctis cōfiteare: uidelicet quale aliquid agens agit, tale quiddam pati patiens. POL. Confiteor. SOC. His ergo concessis responde, num pœnas dare, sit pati aliquid, aut agere. POL. Pati. SOC. Nonne & à quodam agente? POL. Constat, ab ipso uidelicet puniente. SOC. Qui autem recte punit, nonne iuste punit? POL. Iuste. SOC. Iusta faciens, nec ne? POL. Iusta. SOC. Ergo qui punitur, dum iniustitiæ dat pœnas, iusta patitur. POL. Apparet. SOC. Iusta uero dictū est esse pulchra. POL. Prorsus. SOC. Horum igitur alter quidem pulchra facit: alter uero, scilicet punitus, pulchra patitur. POL. Sic est. SOC. Quod si pulchra, etiā bona. Nam uel iocūda illa sunt, uel utilia. POL. Necesse est. SOC. Bona ergo patitur quisquis iuste punit. POL. Videtur. SOC. Id ergo sibi prodest. POL. Confert. SOC. An non, ut quo pacto iudico explicè, meliorem reportat animū, si quidem iuste punitur? POL. Consentaneum est. SOC. Ergo qui luit pœnas, à prauitate animæ liberatur. POL. Certe. SOC. Itaque maximo liberat malo. Eodem autem pacto considera: in pecuniarū collectione aliud ne hominis malū uideas quam paupertatem? POL. Hanc ipsam. SOC. In corpore autem malum dices imbecillitatē, morbū, deformitatem, cæteraque eiusmodi? POL. Equidē. SOC. Nonne & in anima malū aliquod esse censeres? POL. Quid nunc? SOC. Id uero nonne uocas iniustitiā, inscitiam, timiditatem: & alia generis

Vtrum sit maximum malo
rū, inferentē iniurias, pœnas dare, an non dare

Quale aliquid agens agit, tale quiddam pati patiens

generis eiusdem. POL. Maxime. SOC. Cum igitur hæc tria sint, pecunia, corpus, animas tria horum esse dixisti mala: paupertatē, morbum, iniustitiā. POL. Certe. SOC. Horum uero malorum quodnam turpissimū? Nonne iniustitiā? & ut summam dicam: animā uitiū. POL. Maxime. SOC. Quod si uitiū animi turpissimū est: ergo & pessimum. POL. Qua ratione hoc ais, o Socrates? SOC. Hac utiq; semper quod turpissimū est, uel quia dolorem, uel quia detrimentū infert maximum, uel quia facit utraq; turpissimū est: quentia modum ex ijs quæ in superioribus concessa sunt, apparet. POL. Sane. SOC. Turpissimū uero esse iniustitiā & omne animi uitiū, nonne nobis concedebatur? POL. Certe. SOC. Quare aut quia molestissimū est, & molestia superans, iccirco horum turpissimū est: aut quia detrimentū affert, aut propter utrumq;. POL. Sic oportet. SOC. Nunquid molestius est iniustum esse, intemperatū, ignauum, imperitum q; paupertate morboq; premi. POL. Non certe quantū ex his cōiicitur. SOC. Quoniam igitur incredibili quadam mirabilisq; magnitudine detrimenti atq; mali uitiū animæ cætera superat mala, iccirco omnū est turpissimum: quandoquidem non dolore excedit, ut ipse ais. POL. Sic apparet. SOC. Jam uero quod maximo excedit damno, maximum omnū est malorum. POL. Ita est. SOC. Quamobrem iniustitiā, intemperantiā, cæteraq; improbitas animæ, malū est omnū maximum. POL. Videtur. SOC. Quænam ars a paupertate nos liberat? Nonne quæstuaria? POL. Hæc ipsa. SOC. Quæ uero a morbo? an non medicina? POL. Hæc sane. SOC. At quænam a prauitate & iniustitiā? Sin minus id tibi succurrit, ita considera: quoniam, & ad quos potissimū ducimus morbis corporeis laborātes? POL. Ad medicos Socrates. SOC. Quò autem iniuriantes atq; dissolutos? POL. Ad iudices. SOC. Ut uidelicet puniantur. POL. Assentior. SOC. Nonne qui recte puniunt, iustitiā quadam freti puniūt? POL. Proculdubio. SOC. Quæstuaria ergo pellit paupertatē: Medicina uero abigit morbos; iudiciaria deniq; intemperantiā & iniustitiā amouet. POL. Sic apparet. SOC. Quid ergo horū est pulcherrimū? POL. Quorū dicis? SOC. Quæstuarie, medicinæ, iudiciariæ. POL. Multo inter has excellit iudiciaria Socrates. SOC. Ergo uel uoluptatē affert plurimā, uel utilitatē, uel utrumq;, siquidem pulcherrima est. POL. Sic habet. SOC. An ergo curari a medico delectabile est? & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmis? POL. Non apparet. SOC. Conducit tamen. nonne? POL. Confert. SOC. Quoniam uidelicet magno liberantur malo. Quapropter utile est tolerare dolorem, ut sanus euadas. POL. Proculdubio. SOC. An ergo felicissimus quantum ad corpus attinet, is fuerit qui per medicinā curatus, conualescat: uel potius qui a principio non agrotauerit? POL. Certe qui non agrotarit. SOC. Nempe non in hoc consistere uidetur felicitas ut liberemur a malis: sed ut ab ipso initio simus incolumes. POL. Ita est. SOC. Ceterū si duo male uel corpore, uel animo affecti sint, uter horum miserior: num qui curatus liberatur a malo, an qui minime? POL. Qui non curat. SOC. Nonne in iudicio puniri, a maximo quodā malo, id est a prauitate liberatio erat? POL. Erat certe. SOC. Quippe cum pœna iusta moderet, iustioresq; efficiat tanq; medicina quædam improbitatis. POL. Ita est. SOC. Felicissimus ergo qui nō habet animi uitiū: quandoquidē id maximum apparuit esse malum. POL. Absq; dubio. SOC. Deinde autem qui a malo eiusmodi liberat. POL. Apparet. SOC. Hic uero est qui correptus perterritusq; pœnas dedit. POL. Is ipse. SOC. Pessime ergo uiuit qui iniustus est, nec ab iniustitiā soluitur. POL. Apparet. SOC. Nōne hic est qui maximis perpetratis iniurijs, maximaq; usus uolentiā, effecerit ut neq; corripiat, neq; puniatur, neq; persoluat pœnas: quemadmodū effecisse dicis Archelaū, aliosq; tyrānos & oratores atq; potētes? POL. Apparet. SOC. Fermē enim eiusmodi homines uir optime, perinde faciūt, ac si quis morbo correptus grauissimo, det operam, ne uitiorum quæ in corpore sunt, sub medico pœnas reportet, neq; curetur: puerorū more uisionē atq; sectionem, tanq; rem molestam formidans. Nōne & tibi quoq; ita uidet? POL. Mihi quidem. SOC. Quoniā uidelicet quanti sit sanitas corporisq; uirtus ignorant. Videntur autem per ea quæ modo concessimus, tale quiddā facere o Pole, illi qui iudiciū fugiunt: ad dolorem quidē eius aspiciere: ad utilitatem utro cæci esse: atq; ignorare quanto miserius sit animo esse non sano, sed fracto, iniusto, impio, q; agrum corpus circumferre. itaq; dant operam ne iudiciū subeant, ne ue maximo soluantur malo. Ea q; de causa pecunias cumulant, comparant amicos, eloquentiæ student. At enim si uera inter nos sumus confessi, sentis quæ ex hac disputatione tandem sequantur

sequantur: Ea ne uis ut singula ordine colligamus? POL. Ut libet. SOC. Nonne constitit maximum esse malum iniustitiā atq; iniuriā? POL. Videtur. SOC. Præterea mali huius solutionem esse pœnas luere? POL. Apparuit. SOC. Eas uero effugere mali perseverantiā? POL. Certe. SOC. Igitur inter mala magnitudine secundū obtinet locum inferre iniuriā. Efficere autem ne iniuriarum subeat pœna, omnium natura maximum est, primumq; malorū. POL. Videtur. SOC. Hoc est igitur o amice, de quo ambigebamus. Tu quidem Archelaum esse felicem affirmabas: qui cum maximas perpetrarit iniurias, nullas tamen pendit pœnas. Ego autem sentiebam diuersum: uidelicet siue Archelaus, siue alius quisquam mortalium iniuriarū supplicia nō ferat, eum uel præcipue esse miserum: ac semper eum qui intulit eo qui sustinet iniuriā, esse miseriorem. Deniq; illum qui nō luat pœnas, illo qui luat. An non hæc erant quæ a me dicebantur? POL. Hæc ipsa. SOC. Nonne demonstratum est uere hæc dicta fuisse? POL. Apparet. SOC. Age igitur Pole, si uera hæc esse constat, quidnam opus est rhetorica? Nempe ex superioribus sequitur oportere diligētissime obseruare nos ipsos primum quidem necui iniuriā inferamus, tāquam satis malū ob hoc ipsum habituros. nonne ita habet? POL. Ita certe. SOC. Deinde uero siue per nos, siue per alium quempiā nobis charum inferatur iniuria, sponte nostra iudici nos puniendos, tanquā medico festinanter offerre: ne antiquatus iniurię morbus, sic inficiat animum, ut insanabilem reddat. Quoniam aliō pacto dicemus o Pole, si mancant priora illa inter nos concessa? Nonne hæc ita illis necessarijs consonant, nec secus habere possunt? POL. Quid igitur porrò dicere possumus? SOC. Ad defendendū igitur aut excusandū iniustitiā nostram, uel parentum, uel amicorum, aut filiorum, aut patriæ iniuriātis nihil utilitatis nobis confert rhetorica. Nisi quis iudicet contrā oportere rhetorica uti, ad accusandum uidelicet: primo quidem nos ipsos, deinde domesticos familiaresq; et alios: si quis eorum qui nobis chari sunt, iniurias perpetraverit: ne lateant eorum crimina, sed producantur: unde pœnas illi persoluant, saniq; euadant. Præterea ad compellendum seipsum & alios ne torpeant, ne ue expauescant: sed forti animo & quasi cōniuentibus oculis iudici tanquam medico secandos urendosq; se tradant, bonum ipsum honestumq; sequentes dolore contempto. Itaq; si uerberibus digna commiserint, uerberandos sese tradāt: si uinculis, uinciendos: si multa, multandos: si exilio, expellendos: si nece, necandos. Quæ quidem in re unusquisq; sui ipsius sit suorumq; accusator: atq; ad hoc oratoria facultate utatur, ut patefactis iniurijs a maximo iniustitiæ malo soluantur. Ita ne Pole, an aliter dicimus? POL. Absurda quidem ista Socrates mihi uidentur. Veruntamen tibi forte superioribus consonant. SOC. Nunquid aut superiora illa conuelli, aut hæc sequentia concedi necesse est? POL. Ita seres habet. SOC. Contrā uero reputando, si alicubi malefacere oportet siue inimico, siue alijs cuiuspiam: id duntaxat cauendum est, ne ipse ab aduersario iniuriā patiatur: ac si alijs iniuriā fecerit inimicus, omni studio prouidendū est et uerbis & operibus, ne luat pœnas, ne ue trahatur ad iudicē: uerum ad eum si rapiatur, fortē annitendum ut inimicus euadat, nec sumatur de ipso supplicium. Imò si aurum multum abstulerit, id ut ne restituat, sed possidens ipse in se, atq; suos iniuste impieq; profundat: sin morte digna commiserit, ne moriatur unquā, si fieri potest, sed immortalis sit malus. Sin autem minus id fieri potest, saltem ut in ea prauitate plurimum tēporis uiuat. Ad hæc & huiusmodi mihi uidetur Pole, conferre rhetorica. Illi uero qui non sit illaturus iniuriā, haud magno esse emolumento uidetur: si modo ullum in ea est uel commodum, uel utilitas. Nam in his quæ superius dicta sunt, nihil eiusmodi prorsus apparebat. CAL. Dic mihi Chærephon, serio ne hæc loquitur Socrates, an iocatur? CHAER. Mihi quidem uidetur Callicles mirum in modum loqui serio. haud tamen importunum fuerit ab ipso requirere. CAL. Cupio per deos scire Socrates, utrum te nunc serio loqui an iocari existimare debeamus. Nam si seria hæc sunt & uera quæ dicis: peruersa proculdubio nobis est uita, atque omnia contrā quàm decet, agimus. SOC. O Callicles, nisi nobis inesset affectus, & si alijs quidem alius, tamen in plerisq; cōmunis, sed aliquis è nobis propriam quandam singularemq; præter ceteros haberet affectionem: haudquaquā facile foret, quod in se quisque sentiret, alijs explicare. Quorsum hæc? Nempe animaduerto idem quoq; nobis accidere: quumq; duo simus duo quædam amare. Nam ego Alcibiadem & Cliniam, ac philosophiam amo: tu uero populum Atheniensem & Pyrilampum. Sentio itaq; si in cō-

Vult hic Socrates, ut amicos iniuriæ accusemus, atq; iudici detegamus

cione tibi quamvis prudenti populus contradixerit, te confueuisse mutare sententiam, ad que ea dicere quæ illi placere intelligas: nec ullo modo posse uoluntati eius obsistere. Quamobrè si quis illa quæ tu gratia populi dicis, admiratus, absurda esse obiecerit, respõ debis forsitan, modo uera fateri uelis, nisi is quem tu amas, populus mutet sententiam, nec unquam te mutaturum. Idem tibi forte contingat erga priuatum quendam, si quem uehementer ames. Arbitrari igitur talia à me quædam te audire, nec talia me dicere admireris, sed da operam ut philosophia quam amo, hæc uelle desistat. Dicit enim illa, ô dulcis amice, semper quæ à me audis. Et si familiarium quidam aliàs mihi loquitur aliter, philosophia tamen semper eadem. Dicit autem quæ tu nunc admiraris: modo enim præsens audisti. Aut ergo illam, quod nuper dicebam, redargue: atq; ostende iniuriam facere, nec dare pœnas, non extremum esse malorum. Aut si hoc stare sinis, prædico tibi ô Callicles, per canem Aegyptiorum deum, nunquam te Callicli consensurum, sed in omni uita repugnaturum. Atqui ego ô uir optime, præstare iudico, ut lyra mihi dissonet & dissonet, chorusq; quem ducam, ac multi præterea homines contradicant, quam ut ego unus mihi met dissonem atque repugnem. CAL. O Socrates, uidetur hæc tua iuuenilis quædam in disputando factantia, ac reuera uulgaris quidam appares concionator. & nunc quidem in his quoq; concionatorem agis: quum idem Polo euenit, quod euenisse Gorgiæ paulo ante erga te accusabat. Nam Gorgiam quodam in loco à te interrogatum, si pergeret ad ipsum aliquis rhetoricam percepturus, sed iuris ignarus, an illum doceret: rubore adductum inquit Polus, affirmauisse illum se esse docturum: idq; ob ipsos hominum mores, qui grauius ferrent, si quis talia non concederet. Ob huiusmodi deinde concessionem coactum esse Gorgiam sibimet contradicere, tibiq; id mirifice gratum esse. Quare te quidem iuste tunc meo iudicio irrisit, quod huiusmodi ineptias sequeris. Nunc uero rursus Polo eadem contigerunt: quem in hoc minime probo, quod tibi concesserit, iniuriam turpius esse facere quam pati: ob eam enim concessionem impeditus à te, quæ cogitauerat, explicare non potuit. Tu uero reuera ô Socrates, in scrupulos concionalesq; difficultates audientes adducis, dum ueritatem sequi te profiteris. Affers utiq; in medium quæ natura quidem pulchra non sunt, sed lege. Plerumque uero accidit ut contraria sint inter se lex atque natura. si quis igitur rubore suffusus, non audeat quæ sint exprimere, contraria sibimet fateri compellitur. Tu uero id astutius animaduertens, insidiaris in uerbis. Si quis enim secundum legem loquatur, tu dein ceptus secundum naturam interrogas. Si uero secundum naturam ille, ipse secundum legem, quemadmodum de inferenda, uel sustinenda iniuria modo fecisti. Cum enim Polus secundum legem inferre turpius esse diceret, ipse legem es persequutus. Natura enim quicquid peius est, idem & turpius, quale est iniuriam pati, lege uero inferre. Non enim uiri est iniurias pati, sed mancipiij cuiusdam, cui mortuum esse quam uiuere præstet: quod quidem contumelijs iniurijsq; affectum, neque sibi, neq; suis potest opitulari. Verum, ut ego arbitror, qui leges condunt, imbecilliores sunt pleriq;. Itaq; utilitati consulentes suæ, leges constituunt. præterea laudes uituperationesq; disponunt, metu potentiorum adducti, ne qua in re excedere eos possint. Itaq; aiunt turpe iniustumq; esse alijs plus habere, idq; definiunt iniuriam facere: plus uidelicet quam alijs ut habeas, quærere. Satis enim sibi factum putant, si quum inferiores sint, æquam habeant portionem. Ob hæc igitur rationem lege quidem id iniustum turpeq; dicitur, quærere ut plus quam ceteri possideas: atq; hæc uulgo iniuriam nominant. Natura uero ipsa, ueluti puto, demonstrat æquum esse, ut præstantiores potentioresq; omnia ceteris habeant superiora. Ostendit uero multis hæc modis, tum in ceteris animantibus, tum in cunctis ciuitatibus atq; gentibus, apud quas iustum esse censetur, ut potentior infirmiori dominetur, plusq; possideat. Nam quo iure Xerxes aduersus Græcos duxit exercitum, uel pater eius contra Scythas, aut innumerabiles alijs, quos referre quis posset? Sed hi, ut arbitror, iuxta naturam iuris ipsius, ac per Iouem ipsius naturæ legem hæc agunt: non tamen fortasse iuxta leges has à nobis conditas, per quas præstantissimæ ac ualidissimæ indolis adolentes ab incunabilis ræquam leones uincientes, quasi quibusdam magicis carminibus fascinamus, seruillemq; in modum subiicimus: dicentes æquitatem esse seruandam, idq; pulchrum iustumq; esse. At si quis præstantis naturæ uir insurgat, ac literas, fasci-

nations

nationes, incantationesq; huiusmodi uestras pessundans atq; discindens, legesq; omnes quæ desciscunt à natura, subuertens, cæteris dominetur, in eo iam naturæ ipsius ius effulgeret. Videtur autem mihi Pindarus hæc eadem in quodam cantu ostendere: ubi legẽ ait omnium esse reginam mortalium atq; immortalium: eamq; ius agere uolenter præpotenti manu. Idq; coniectare se dicit ex rebus gestis ab Hercule: qui & si carmen ipsum haud satis memoriter teneo, memini tamen ipsum dicere: Herculem neq; emptos, neq; donatos Geryonis boues abegisse: utpote naturali ipso iure dictate, & boues, & cætera omnia quæ ab hominibus possidentur, illius qui præstantior sit atq; ualentiore esse debere. Veritas igitur ita se habet. idq; plane cognoscas, si ad maiora te iam dimissa philosophandi cura conuerteris: Nam philosophia quidẽ ô Socrates, gratiosa res est, & uenusta: si quis illam moderate in adolescentiaq; attingat. Sin autem supra modum tempus in ea continuerit, hominum est corruptela. Quamlibet enim quis bono à natura sit ingenio præditus, tamen si diutius per ætatẽ iam proectam philosophetur, necessario omnium rerum imperitus euadet: quarum omnino clarum, bonum, excellentẽ uirum habere peritiam oportet. nam & legum ciuilium, & uerborum quibus in consuetudine cœtuq; hominum tam publice q; priuatim uti decet, uoluptatum præterea cupiditatumq; humanarum, & ut breuiter comprehendam, morum prorsus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendam, uel publicam uel priuatam sese conferant, habentur ridiculi, quemadmodum & ciuiles uiri, si in uestras exercitationes disputationesq; descendant. Euenit enim illud Euripidis, qua in re clarus quisq; est, ad eam properat: & diei partem illi plurimam impartit, ut ipse se superet. Vbi uero inferior sit, inde fugit, illudq; uituperat: aliud uero laudat, quadam sui ipsius beneuolentia existimans seipsum ita laudare. Verum præstare arbitror amborum partem fieri, philosophiæ quidẽ quatenus disciplina gratia deceat, nec turpe quidẽ est adolenti philosophari. sed cum grandior natu philosophiæ adhuc incumbit, res est Socrates ualde ridicula. Equidem similiter affectus sum erga illos qui philosophiæ dant operam, atque illos qui balbutiunt ac ludunt. Quoties enim aspicio puellum cui decorum adhuc est loqui ita balbutientem ludentemq;, delector: festiuumq; & liberale mihi uidetur, puerilemq; decere ætatem. Quoties uero puellum audio uerba expeditius exprimẽtem, molestum quiddam mihi oboritur, auresq; offendit meas: atq; seruire quippiam præ se ferre uidetur. Cæterum quum uirum quis uel audit balbutientem, uel uidet ludentem, ridiculum id quidem, à uiroq; alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philosophantes mihi euenit. In adolescente enim philosophiam dum cerno, ualde delector, decensq; iudico, atq; ingenuum esse hominem hunc existimo: eum uero qui non philosophetur, illiberalem, nec unq; præclarum aliquid ac generosum de seipso præstiturum. Sed quando grandiore natu philosophantem animaduerto, neq; dum studia eiusmodi deserentem: uerberibus iam hunc uirum Socrates indigere censeo. Quippe quod, quemadmodum modo dicebam, huic accidat homini, ut etiam si ingenuæ indolis sit, tamen seruilis euadat. fugit enim mediam ciuitatem, forensesq; cõsuetudines, in quibus poeta inquit uiros fieri præstantissimos: absconditq; sese cum tribus uel quatuor pueris, & in angulis suffurrando uitam ducit, nihil unquam liberale aut magnificum probaturus. Erga te autem Socrates bene amice affectus sum. Itaq; idem mihi erga te quod & Zetho erga Amphionem apud Euripidem, cuius modo mentionem feci, accidit. talia enim nunc mihi quædam aduersus te dicere uenit in mentem: qualia aduersus fratrem ille dicit. Profecto ea Socrates negligis, quæ curæ esse tibi conueniebat, atq; adeo generosæ mentis præstantiam specie quadam puerili conformas, utpote qui nec in iudicijs cõsultationibusq;, si usus poscat, uerba recte facere, neq; conueniens quicquam probabileq; eligere, nec alijs prompte consulere possis. Quare amice Socrates, ne mihi succenseas. Beneuolentia enim erga te mea ad hæc proferenda nunc me adducit. Nonne turpe ducis sic comparatũ te esse, quemadmodum arbitror, & te & alios omnes qui philosophiam diutius persequuntur: Nempe si te nunc quis, aut alium e cœtu uestro quempiam comprehendat, inq; carcerem trahat, atq; te iniuriam quamuis nullam inferas, inferre tamen accuset: certe quid ageres, non haberes: sed uacillares oscitaresq;, defensionis tuæ prorsus ignarus. proinde adductus in iudiciũ, uel ab ignauo abiectoq; accusatore, ultimo supplicio, si modo illi pla-

G 3 ceret

Oratio Callicli de philosophia

ceret, afficereris. Iam uero quomodo id ad sapientiam spectat? Socrates: si qua ars ingenua mentis nata uirum, reddit deterior: adeo ut nec ipse sibi opem ferre ualeat: nec ex grauissimis periculis se, aut alium quenquam seruare, sed inimicorum raptorumque exponat iniurijs inglorius in ciuitate degentem. Iam uero eiusmodi uirum, & si dictu sit agrestius, licet super genam impune pulsare. Quamobrem bone uir me audi, ac iam in uanis uersari argutis desine: decora rerum gerendarum exerce officia, atque ea ex quibus sapere uidearis: ista uero arguta, siue deliramenta appellari oportet, siue nugae, unde uacuae habitandae tibi domus sunt, alijs relinque. denique imitare non eos qui haec exigua captant, sed eos quibus uictus & gloria, & alia bona adfunt complurima. SOC. Si aurea mihi O Callicles, anima foret, nonne arbitraris me libenter reperturum aliquem ex his lapidibus, per quos probari aurum solet optimum, ad quem animam adiuuans mecum, si ab ipso quasi recte educata approbaretur, certo scirem me satis habere, nec probatione ulterius alia indigere? CA. Quorsum haec O Socrates? SOC. Dicam equidem. Nempe arbitror, cum te nactus fuero, me iam preciosum hunc lapidem esse nactum. CAL. Quam ob causam? SOC. Quoniam certo scio ea quae tu mecum senseris, in his quae meus animus opinatur, fore proculdubio uera. Censeo namque in eo qui alicuius probaturus sit animam, utrum illa quidem recte instituta sit, nec ne, tria potissimum requiri, quae in te sunt omnia: scientiam primo: deinde opinionem, prudentis scilicet atque beneuoli: tertio audaciam. Nam multos equidem reperio qui me propterea recto examine probare non possunt, quod sapientes non sunt, quemadmodum tu esse uideris. Alij uero sapientes quidem sunt, sed ueritatem mihi dicere nolunt, ex eo quod mei curam non gerunt, ut tu geris. Peregrini uero isti, Gorgias & Polus, sapientes quidem sunt, meque diligunt: uerum deest eis audacia, uereturque ultra quam oporteat. Quod quidem cuiusmodi dubium esse possit: Quippe cum eo usque processerint uerecundiae, ut utriusque ob ipsam uerecundiam in praesentia multorum hominum ausi fuerint si his de rebus maximis contradicere. Quibus omnibus quum alij careant, ipse habes. Principio es abunde liberaliter institutus: quod multi si opus sit, confirmarent Athenienses, mihique beneuolus, quod qua coniectura intelligam, tibi dicam. Noui equidem Callicles quatuor uos in sapientiae studio socios: te scilicet & Thyandrum Aphidnaeum, & Andronem Androtionis, Nausicydemque Cholargeum: atque cum aliquando inter uos ageretur, quousque sapientiae studendum foret, eiusmodi apud uos uicisse sententiam audiui: non esse ad exactam philosophiae diligentiam contendendum, sed cauendum ne ultra quam deceat, sapientes facti clam uos ipsos deprauaretis. Quum igitur audio idem te mihi dare consilium, quod amicissimis tuis, abunde magnum argumentum est ueri amoris erga me tui. Postremo quod non desit audacia, nec te pudor impediatur, & tu ipse affirmas, & oratio quam paulo ante hic habuisti, testatur. Cum haec igitur ita se habeant, siquid tu mihi in disputatione concesseris, satis iam nobis probatum erit: neque oportebit ad examinem aliud id referre: alioquin tu nunquam id mihi concessisses, uel de sapientiae defectu, uel uerecundia adductus, uel decipiendi causa. Amicus enim mihi es, ut ipse ais. Reuera igitur mea tuaeque confessio finem iam ueritatis habebit. Harum uero consideratio rerum in quibus me ipse corripuisti, omnium Callicles pulcherrima est: qualem esse uirum deceat: quidque, & quousque tam in iuuentute quam in senectute exercere conueniat. Ego uero siquid in uita mea minus recte ago, certum habeto me non sponte mea, sed inscitia potius aberrare. quamobrem tu quemadmodum admonere coepisti, perge quaeso, planeque mihi demonstra quidnam sit istud, & qua uia consequi ualeam, quod mihi quaerendum arbitraris. Quod si me consentientem tibi nunc habebis, postea uero quae assensus fuerim, minus praestare deprehendas, socordem omnino ignauumque me putato, neque ulterius in me admonendo quasi omnino perditam operam perdas. Resume uero mihi ab initio, quemadmodum tu & Pindarus dicebatis, iustum id esse natura, potentiorum per uim auferre ea quae imbecilliorum sunt, & dominari meliorem deteriori, plusque habere eum qui praestantior sit, quam qui abiectior. Nunquid aliud dicis esse iustum: an recte memini? CAL. Haec & tunc dicebam, & nunc dico. SOC. Utrum uero meliorem uocas eundem atque potentiorum? Neque enim tunc plane quid diceres, intelligere potui, num ualidiores appellas potentiores: oportetque ualidioribus infirmiores obtemperare. Quemadmodum tunc uideris demonstrauisse, cum diceres magnas ciuitates

Tria debet habere probaturus animam alicuius: scientiam, beneuolentiam, audaciam

Sententia Callicles & amicorum: Non esse ad exactam philosophiam diligentiam contendendum

Quarum rerum consideratio pulcherrima

ciuitates aduersus paruas naturali iure insurgere, propterea quod potentiores atque ualidiores essent: quasi idem sit potentius, ualidiusque & melius. An fieri potest ut aliquis melior quidem sit, inferior tamen atque imbecillior? Similiterque ut potentior sit, deterior tamen. Vel eadem melioris atque potentioris est definitio? Hoc ipsum mihi apertius explicata, idem ne an aliud sit potentius, & melius, atque ualentius. CAL. Equidem manifeste tibi assero idem esse. SOC. Nonne multitudo ipsa natura uno potentior est? quae quidem leges constituit super unum, quemadmodum nuper ipse dicebas. CAL. Quid nisi? SOC. Multitudinis ergo leges potentiorum sunt. CAL. Omnino. SOC. Nonne igitur & meliorum? Qui enim potentiores sunt, ut ipse ais, multo sunt meliores. CAL. Sic certe. SOC. Nonne horum institutiones natura sunt rectae, cum potentiores sint? CAL. Sic affirmo. Nonne multitudo statuit, quemadmodum nuper ipse dicebas, iustum esse seruari inter omnes aequalitatem: atque esse turpius iniuriam inferri quam pati? Est ne ita, an aliter? Ac uide ne hic tu quoque ob uerecundiam capiaris. Constituit multitudo ista, nec ne: uidelicet iustum esse seruari aequalitatem, non autem alium alio plus habere: atque turpius esse facere iniuriam quam accipere? Nulla te Callicles inuidia, quaeso, quo minus ad haec respondeas, detineat: ut si mecum sentias, abs te confirmet tanquam uiro ad iudicandum abunde sufficiente. CAL. Sic utique statuit multitudo. SOC. Non ergo lege sola, & turpius est facere iniuriam quam pati, & iustum esse aequalitatem seruare: sed etiam ipsa natura. Quapropter uideris in superioribus non uere dixisse, neque me recte accusauisse: cum contrarias esse inter se legem atque naturam affirmares, meque haec animaduertentem solere in uerbis insidiari: atque si quis secundum naturam loquatur, ad legem: si quis uero secundum legem, ad naturam deducere. CAL. Hic uir nunquam desinet in nugis uersari. Dic mihi Socrates, nonne te pudet, tam grandem natum, uenari nomina? Atque si quis uerbo excladat, tanquam id tibi lucro ueniat, impense captare? Putas me aliud dicere potentiores esse quam meliores? Nonne dudum dico idem esse melius atque potentius? An putas me dicere, si sex seruorum hominumque undique uilissimorum in unum confluat, hos praeterquam fortasse corporis uiribus esse potentiores: & quae hi statuunt esse iura? SOC. Age dum O sapientissime Callicles, ita ne dicis? CAL. Et maxime quidem. SOC. At ego beate uir iam dudum coniecto tale aliquid te potentius appellare: atque interrogo cupiens quid uelis aperte cognoscere. Nonne enim duos meliores esse uno iudicas? neque seruos tuos te meliores, quia uidelicet robustiores sint? Verum rursus a principio dicas quos tandem uelis esse meliores, quando non ualidiores: & uide precor O uir mirifice, ut mitius me doceas, ne a scholis tuis aufugiam. CAL. Ironice loqueris. SOC. Non per Zethum Callicles, quo tu fretus multa usus aduersus me nunc es ironia. Verum dic age, quos nam meliores appellas? CAL. Praestantiores equidem. SOCRAT. Vides ergo te nomina duntaxat dicere: ostendere uero nihil: non aperis meliores potentioresque, utrum prudentiores an alios quosdam esse dicas. CAL. Per Iouem hos dico, & maxime quidem. SOC. Saepe igitur unus prudens compluribus imprudentibus iuxta sermonem tuum potentior est: atque hunc par est dominari, ceteros uero subesse, plusque habere eum his quibus imperat. Hoc enim dicere mihi uelle uideris (neque uerba aucupor) siquidem unus sit multis potentior. CAL. At haec ipsa sunt quae dico. Hoc enim arbitror ius esse naturae: eum uidelicet qui melior prudentiorque sit, imperare, atque plus inferioribus possidere. SOCRAT. Siste parumper. Quid tandem sentias si in hoc loco, ut nunc, congregati essemus multi: forentque nobis communia esculenta, & poculenta complurima: nos uero ex uarijs hominum generibus essemus conflati, partim quidem ualidi, partim uero imbecilles: unus autem nostrum omnium circa haec prudentissimus, fortasse medicus: ac foret hic, ut consentaneum est, alijs quidem robustior, alijs uero debilior: nonne hic prudentior, praeter ea melior quantum ad haec pertinet, & potentior erit? CAL. Omnino. SOC. Utrum uero horum esculentorum propterea plus illum quam nos, quia sit melior, habere decet? An potius ob eius praestantiam omnia distribuere debet, neque in distribuendo pro se plus retinere: alioquin multandus sit: sed de alijs plus, alijs minus habere: ac si omnium debilissimus sit, minimum sibi quamuis optimo tribuendum est Callicles: nonne ita bonum est dicendum? CAL. De esculentis & poculentis &

medicis atque huiusmodi nugis uerba facis: ego uero non de his loquor. S O C. Vtrum igitur prudentiorem esse meliorem dicis, necne? Responde. C A L. Equidem. S O C. At non oportet, ut melior plus accipiat? C A L. Non, de cibis atque potitionibus. S O C. Intellego. Fortē enim de uestibus. Atque oportet eum qui sit in conficiendis uestibus peritissimus, magnam habere tunicam, ac multis preciosisq; ornatum incedere uestibus. C A L. Quas tu uestes mihi narras? S O C. At forsitan in calceis oportet eum plus accipere qui in eis prudentior sit & melior: ac forsitan ipse corarius maximos pluresq; habere debet calceos, multosq; suis pedibus circumferre. C A L. De quibus calceis nunc deliras? S O C. Quod si non talia, saltem eiusmodi quedam dicis, ceu uirum in colendis agris prudentem honestumq; & bonum, debere plus reportare seminis, plurimoq; in suis agris uti. C A L. Quam semper eadem dicis o Socrates? S O C. Non solum eadem Callicles, sed eisdem quoque de rebus. C A L. Per deos, semper tu cerdones, corarios, fullones, coquos, medicos habes in ore, quasi de his instituta nobis disputatio fuerit. S O C. Nonne ergo ipse dices aliquando, quibus in rebus potentior atque prudentior iuste possidere plus debeat? Vel neque me permittes dicere, neque ipse dices? C A L. At ego id iam diu dico: primo quidem qui potentiores sint, non enim cerdones dico neque coquos, sed eos qui in administranda republica sint prudentes: neque prudentes solum uerum etiam fortes, qui ad ea quae excogitauerunt perficienda aptissimi sint, neque animi mollitie ulla succumbant. S O C. Aduertis ne Callicles non de eisdem me abs te, atque uicissim te a me accusari? Tu quidem me accusas quasi semper eadem repetam: ego uero te contra tanquam de rebus eisdem nunquam eadem afferentem. si quidem alias meliores atque potentiores esse definis ualidiores, alias autem prudentiores. Nunc praeterea aliud quiddam affers. Fortiores enim nunc quidam abs te potentiores melioresq; nominantur. Verum age tandem explica, quos potissimum & ad quid meliores potentioresq; appellas. C A L. Iam dixi, prudentes uidelicet in rebus publicis atque fortes. Hos enim decet ciuitatibus imperare: idque iustum est, ut plus alijs habeant dominantes uidelicet subiectis. S O C. Quid uero? sibi ne ipsis ulla ratione dominari, siue parere decet? C A L. Quemadmodum dicis? S O C. Dico num sibi quisque debeat imperare: an nihil opus sit, ut sibi quidem imperet, sed alijs duntaxat. C A L. Quomodo sibi met imperare dicis? S O C. Nihil obscurum dico, sed quemadmodum dicunt multi, temperatum, & suis ipsius compotem, uoluptatibus suis cupiditatibusq; imperantem. C A L. Quam festiuus es Socrates? stupidos homines nominas temperatos. S O C. Quid ais? nemo est quin norit me id minime dicere. C A L. Immo ualde quidem o Socrates, nam quomodo beatus esse potest qui alicui seruiat? Caeterum hoc est natura iustum atque pulchrum, quod tibi nunc audacter dico, oportere illum qui recte uitam acturus sit, permittere cupiditates suas summopere augeri, nec eas ullo modo cohibere: atque his quam maximis quicquid petunt subministrare ob fortitudinem atque prudentiam: & quemlibet earum affectum prorsus explere. Quod quidem quia multi consequi nequeunt, eos uituperant qui id assequuntur, ob uerecundiam suam impotentiam abscondentes: feruntque intemperantiam esse turpem, quemadmodum in superioribus ipse dicebam. Praeterea in seruilem habitum deducunt melioris naturae homines: ipsiq; cum libidines suas explere nequeant, temperantiam atque iustitiam probant propter ignauiam. Verum si his a principio contigisset, ut uel regum essent filij, uel ipsis natura sufficeret ad imperium aut tyrannidem, aut potestatem aliquam sibi comparandam, profecto turpius peiusq; esset, ut huiusmodi temperantia uterentur: qui cum liceret ipsis frui bonis, nec impedirentur ab ullo, ipsi sibi dominam praefecerint multitudinis legem sermonemq; & uituperationem. Quo enim modo non miseri sint? si quidem propter quadam iustitiae temperantiaeq; honestatem, nihil plus amicis quam inimicis tribuerent, etiam dum in ciuitate sua dominarentur. Caeterum o Socrates ueritas ipsa quam te sequi affirmas, ita se habet: luxuria, intemperantia, libertas, modo facultas superat, uirtus est atque felicitas. Caetera uero isthaec speciosa praeter naturam adinuenta, hominum deliramenta sunt, & nugae penitus contemnendae. S O C. Non ingenerose o Callicles, audacia usus in disputando procedis. Sanē apertē nunc ea dicta sunt abs te, quae alij cogitant quidem, dicere tamen nolunt: quamobrem te ut nullo modo desistas obsecro, ut reuera certiores efficiamur, qua sit ratione uiuendum. Dic ergo mihi, cupiditates ais non esse con-

ercendas

ercendas: si quis optet esse talis, qualem oportet esse: imò permittendum illas summopere augeri, atque earum expletionem aliunde comparandam: idque ais esse uirtutem? C A L. Aio equidem. S O C. Si ita esset, non recte dicerent beati, qui nullius indigeant. Alioquin, lapides & mortui felicissimi forent. Veruntamen & illa quae tu dicis, grauis est uita. Neque admirarer si ea de re uerum Euripidis dictum, Quis nouit utrum uiuere quidem mori sit: mori aut uiuere? Et nunc forte reuera mortui sumus. Audiui iam equidem a sapiente quodam nos nunc mortuos esse, corpusque nostrum sepulchrum esse nobis: partemque illam animae in qua cupiditates sunt, perinde se habere ac si persuadendo uicissimque dissuadendo, sursum deorsumque agitur. Itaque elegans quidam uir Siculus fortasse uel Italus in his confabularus, hanc animi partem propter suasionem credulitatemque lubricam alludens nominis, dolium appellauit: Dementes uero prophanos atque damnatos. Horum autem hanc animi partem quae libidinibus agitur, tanquam futilem ob incontinentiam inexplebilem perforatum esse doliū, inquit. Quamobrem hic uir contrarium tibi ostendit: eorum qui apud obscuros sunt inferos, eos esse miserimos, qui tanquam omnino prophanis damnati sunt, atque aquam in uas perforatum alio etiam perforato uase inferre cogunt. Esse autem hoc aliud uas, siue cribellum, ut dicebat is qui me docuit, dementium animum. quem ideo perforatum uasi assimilauit, quod propter inuidiam affectionem obliuionemque nequeat infusum aliquid continere. Videbuntur haec alicui quodammodo mira: demonstrant tamen quod uolo, si qua ratione ualeam, persuadere tibi, ut pro inexplebili & incontinenti uita moderatam praesentibusque semper contentam rebus eligas. Sed utrum per haec tibi aliquid persuadeo? ut mutata sententia beatiores qui temperate uiuant, quam qui intemperate putes? An nihil etiam proficior? atque licet multa simili ratione confabuler, nihilo magis es sententiam mutaturus? C A L. Hoc o Socrates uerius subiunxisti. S O C. Agedum tibi similitudinem aliquam ex eodem gymnasio adducam. Attende: utrum perinde de utriusque uita, temperati scilicet atque intemperati statuas, ac de duobus qui multa haberent uasa: & alter quidem integra atque plena partim uini, partim mellis, partim lactis, aliaque similiter aliorum: sint uero singuli hi liquores rari quidem, & inuentu difficiles, multisque & grauib. laboribus comparati. Is ergo cui plena sunt uasa nihil superinfundere omnino curet: sed quantum ad haec attinet quietem agat. Alteri uero liquores sint quemadmodum alteri: qui comparari quidem, sed tamen cum difficultate possint: uasa uero perforata atque fracta, ac die nocteque continue illa implere cogatur, aut extremis molestijs agitur. Quare cum talis sit utriusque uita, temperati ne an intemperati beatiores esse ais? An persuadeo tibi his uerbis, ut uitam hominis moderati meliorem esse immoderati concedas? uel nondum persuadeo? C A L. Nequaquam o Socrates. Nam illi cui plena sunt omnia, nulla amplius est uoluptas: sed quemadmodum modo dicebam, quasi lapis uiuit, postquam semel impleuerit: neque uoluptatem sentit amplius neque molestiam. Dulcedo autem uitae in multa continuaque infusione consistit. S O C. An non necesse est si multum influat, multum uicissim effluere? lataque effluxui patere foramina? C A L. Prorsus. S O C. Charadrij auis, id est uoraginis cuiusdam tu rursus uitam dicis: non autem mortui aut lapidis: atque mihi responde, num tale aliquid dicas uelut esurire, atque esurientem comedere. C A L. Dico equidem. S O C. Et sitire sitientemque bibere. C A L. Dico equidem: atque reliquis similiter cupiditatibus affectum esse explereque eas posse cum uoluptate, beatam esse uitam affirmo. S O C. Euge uirorum optime, perge ut coepisti, nec te pudeat. Oportet autem, ut uideatur, me quoque pudore non detineri. ac primum mihi dicas, utrum scabiosum qui sese fricet, idque continue facere queat, beate uiuere putandum sit. C A L. Quam ineptus es o Socrates, ac reuera uulgaris concionator. S O C. Profecto o Callicles Polum quidem & Gorgiam conterrui, & erubescere compulsi. Tu uero caue ne terrearis, neque pudore impediri. Fortis namque es, sed duntaxat responde. C A L. Dico utique fricantem quoque uoluptuose uiuere. S O C. Nonne si uoluptuose, etiam beate? C A L. Proculdubio. S O C. Vtrum si caput duntaxat fricet, uel amplius aliquid, a te quaero. Vide quid respondeas Callicles, si quis te deinceps quae consequuntur interroget: atque his quasi capitalibus concessis cinædorum istorum uita nequaquam grauis, turpis, infelix, dicenda erit: an ipse audebis eos beatos dicere si ad uotum his quae cupiunt potiantur? C A L. An non te pudet o Socrates ad ista sermonem deducere? S O C. Egone o generose uir deduco? an ille potius qui adeo impudenter afferit eos qui oble-

ctantur

Euripid. de
uita & mor
te

stantur, quocumque modo oblectentur, esse beatos: neque distinguit quae uoluptatum bonae sint, & quae malae. Verum nunc saltem dic, utrum idem esse asseras uoluptatem atque bonum: an esse aliquid uoluptuarium quod non sit bonum. CAL. Ut mihi proculdubio ratus sit sermo, si aliud esse dixeris, idem esse dico. SOC. Peruertis Callicles illa quae prius dicta sunt: nec amplius idoneus es ad illa quae perscrutamur inuestiganda, siquidem aliter quam tibi uidetur es responsurus. CAL. Enim uero tu quoque Socrates. SOC. Atqui neque ego recte facio, si id facio: neque tu. Sed o beate uide ne hoc sit bonum omnino gaudere: alioquin quae nunc subducta sunt, multa & turpia atque alia insuper quam plurima euenire uidentur, si hoc ita se habeat. CAL. Ut tu quidem putas o Socrates. SOC. Tu autem reuera haec affirmas? CAL. Affirmo equidem. SOC. Vis ergo quasi te serio loquente, disputationem aggrediamur? CAL. Volo certe. SOC. Age iam cum huiusmodi sententiae sis, distincte ad haec mihi responde. Vocas ne aliquid scientiam? CAL. Voco. SOC. Nonne fortitudinem quandam paulo ante cum scientia esse dicebas? CAL. Dicebam sane. SOC. Nunquid aliud fortitudinem quam scientiam, quasi duo haec sint, dicebas esse? CAL. Maxime. SOC. Voluptatem uero atque scientiam, idem ne an aliud esse? CAL. Aliud sapientissime uir dicebam. SOC. Num & fortitudinem a uoluptate differre? CAL. Quid nisi? SOC. Age itaque, ut haec meminerimus. Callicles quidem Acharneus uoluptatem bonumque idem esse dixit: sed scientiam & fortitudinem tum inter se, tum a bono differre. Socrates autem Alopebetes ista non concedit. CAL. An non concedit? SOC. Arbitror autem neque Calliclem talia concessurum, ubi seipsum recte considerauerit. Dic mihi felices, & infelices nonne contrario modo affici putas? CAL. Puto equidem. SOC. An non si contraria haec eorumque affectiones inuicem sunt, necesse est ea ita se habere quemadmodum sanitas atque morbus? non enim aliquis sanus simul est atque aegrotat, neque simul cessat sanitas atque morbus. CAL. Quo pacto dicis? SOC. Assumpto toto si uis corpore ita considera, aegrotant ne alicuius oculi eo morbo qui ophthalmia nominatur? CAL. Esto. SOC. Nunquid simul sani sunt? CAL. Non. SOC. Quando uero eo morbo quis liberatur, nunquid tunc sanitas oculorum cessat? & tandem morbus simul sanitasque discedunt? CAL. Minime. SOC. Mirum namque, ut arbitror, absurdumque id foret. CAL. Nimirum quidem. SOC. Sed, ut puto, uicissim capit, & amittit utrumque. CAL. Assentior. SOC. Robur quoque imbecillitatemque similiter. CAL. Certe similiter. SOC. Velocitatem cursus, & tarditatem. CAL. Certe. SOC. Nonne & bona felicitatemque, & horum contraria mala uidelicet atque miseriam, per uices accipit utraque, per uices amittit? CAL. Omnino. SOC. Siqua ergo reperiamus a quibus aliquis liberatur simul & habet: nimirum haec non ita se habent, ut alterum quidem eorum bonum sit, alterum uero malum. haec ne confitemur? Quid responsurus sis considera diligenter. CAL. Fateor proculdubio. SOC. Age utique ad illa quae prius concessimus reuertamur. Esurire uoluptuarii dixisti esse, an molestum? De fame ipsa interrogo. CAL. Molestum equidem: attamen famescens comedere, uoluptuarium. SOC. Ego quoque intelligo, at uero fame ipsa molesta est, an non? CAL. Molesta. SOC. Nonne & sitis? CAL. Vehementer. SOC. Vtrum ergo amplius a me quaeri uis? an confiteris indigentiam omnem atque cupiditatem doloris esse participem? CAL. Confiteor: ne ultra quaeras. SOC. Esto. Sitientem uero bibere, uoluptuarium esse dicis? CAL. Dico. SOC. Ex hoc ergo quod ais, sitientem quidem esse, dolorosum est. CAL. Est. SOC. Bibere uero expletio est indigentiae atque uoluptas. CAL. Ita. SOC. Nunquid ergo qua ratione bibit, gaudere dicis? CAL. Maxime. SOC. Quatenus uero sitit, dolere? CAL. Certe. SOC. Sentis igitur quid sequatur? uidelicet fateri te, dolentem gaudere simul, quando sitientem dicis bibere? an non simul id euenit eodem in loco atque tempore? siue animam, siue corpus respicias. Nihil enim refert, ut arbitror. Ita ne est, an aliter? CAL. Ita. SOC. Veruntamen felicem esse simul & infelicem, impossibile esse dixisti. CAL. Equidem. SOC. At uero dolentem gaudere posse confessus es. CAL. Apparet. SOC. Quapropter gaudere non idem est atque esse felicem: neque dolere idem quod infelicem esse. Ideoque aliud uoluptas est quam bonum. CAL. Nescio quid commenteris. SOC. Immo scis, sed fateri non libet: at perge quaeso respondendo, ultro enim deliras: ut quam sapiens sis agnoscas qui me castigas. Nonne unusquisque nostrum sitire desinit, atque simul gaudere propter potum? CAL. Nescio quid dicas. GOR. Nequaquam ita o Callicles: imo responde nostri gratia, ut disputatio concludatur. CAL. At enim semper

talit

talit est Socrates. Exigua enim & nullius momenti perquirat atque redarguit. GOR. Quid tua refert? Non enim hoc tuum officium est, sed permitte ut arguat arbitratu suo. CAL. Quare igitur Socrates de angustis ac uilibus istis, quando id Gorgiae placet. SOC. Siccinne beatus es, ut magna consecutus mysteria sis prius quam parua? Ego uero id fas esse non iudicabam. Sed iam resumens ubi reliquisti responde. An non simul desinit quis sitire atque gaudere? CAL. Concedo. SOC. Nonne & famescere aliasque cupiditates habere simul atque uoluptates desinit? CAL. Ita est. SOC. An non ergo dolores, & uoluptates simul animi? CAL. Ita. SOC. Veruntamen a bonis & a malis non simul cessat: ut tu modo fatebaris. Nunc uero non confiteris. CAL. Equidem. Sed quid tum? SOC. Nempe non eadem sunt o amice bona, & uoluptaria: neque mala eadem atque molesta. Ab illis enim quis simul cessat, ab illis uero nequaquam, utpote alijs. Quanam igitur ratione uoluptaria eadem sint atque bona? uel molesta eadem atque mala? Iam uero si uis hoc rursus pacto considera. Arbitror enim nec per hunc modum tibi consentiri. Attende igitur: bonos uiros nonne bonorum praesentia bonos uocas? quemadmodum pulchros eos quibus pulchritudo addit appellas? CAL. Equidem. SOC. Quid uero? bonos uiros appellas dementes, & timidos? non certe paulo ante, immo fortes prudentesque dicebas. Nonne hos ipsos nuncupas bonos? CAL. Omnino equidem. SOC. Dementem autem puerum uidisti unquam uoluptate perfundi? CAL. Vidi. SOC. Virum autem dementem uidisti aliquando affici uoluptate? CAL. Opinor me uidisse. Sed quorsum haec? SOC. Nihil refert: sed responde. CAL. Vidi. SOC. Quid uero? sanam mentis uirum dolentem uidisti atque gaudentem? CAL. Certe. SOC. Vtri uero magis gaudent atque dolent, prudentes ne, an imprudentes? CAL. Haud multum differre arbitror. SOC. Satis est istud. In bello, aut uidisti ne unquam uirum timidum? CAL. Quid nisi? SOC. Quid uero cum recederent hostes: utri uidebantur tibi magis gaudere: timidine, an fortes? CAL. Vtrique mihi magis gaudere, uel saltem prope. SOC. Nihil refert. gaudent igitur & timidi. CAL. Magnopere. SOC. Et dementes, ut apparet. CAL. Et isti. SOC. Cum uero hostes aduentant, soli ne dolent timidi, an etiam fortes? CAL. Vtrique. SOC. Num similiter? CAL. Fortem magis timidi. SOC. Abeuntibus autem nonne magis gaudent? CAL. Fortem. SOC. Non igitur dolent atque gaudent imprudentes atque prudentes, timidi que et fortes similiter: ut ipse ais: magis tamen timidi quam fortes. CAL. Aio equidem. SOC. Veruntamen prudentes quidem, et fortes boni sunt: timidi uero atque imprudentes mali. CAL. Ita est. SOC. Quamobrem aequae gaudent atque dolent & boni & mali. CAL. Assentior. SOC. An ergo aequae boni mali que sunt hi qui boni sunt, & qui mali? CAL. Per Iouem nescio quid inuoluas. SOC. An ignoras dixisse te bonorum praesentia esse bonos, malos uero malorum? Bona autem uoluptates esse, mala uero dolores? CAL. Equidem. SOC. Nonne igitur his qui oblectantur adsunt bona, uidelicet uoluptates? siquidem oblectantur? CAL. Quid prohibet? SOC. Num praesentibus bonis boni sunt qui delectantur? CAL. Sunt. SOC. Et dolentibus adsunt mala, scilicet ipsi dolores? CAL. Assunt. SOC. Malorum uero copia malos esse dicis qui mali sunt. nonne adhuc dicis? CAL. Equidem. SOC. Boni ergo sunt hi qui gaudent, mali uero qui dolent. CAL. Maxime. SOC. Et qui magis nimirum magis, qui uel minus, & hi minus, & qui pariter, aequae. CAL. Ita. SOC. Nunquid ais ita gaudere atque dolere prudentes ut imprudentes, rursusque timidos atque fortes? an magis etiam timidos? CAL. Aio. SOC. Reputa igitur unam mecum quid nobis ex his quae concessa sunt eueniat. Bis enim atque ter pulchrum esse ferunt ea quae pulchra sunt dicere atque considerare. Bonum quidem esse prudentem fortemque diximus, necne? CAL. Diximus. SOC. Malum uero imprudentem & timidum? CAL. Prorsus. SOC. Bonum autem rursus eum qui gaudeat? CAL. Ita. SOC. Malum uero eum qui doleat. CAL. Necesse est. SOC. Dolere uero atque latari bonum malumque similiter: forte etiam magis malum? CAL. Certe. SOC. Similiter ergo quis bonus sit, & malus bono, uel potius ipse malus sit bonus. an non haec & superiora illa sequuntur, si quis uoluptaria eadem esse dixerit atque bona? An non necessario haec sequuntur Callicles? CAL. Iam dudum te ausculto Socrates, tibi que concedo, obseruans si quis uel ioco, aliquid tibi dederit, id puerorum more libentius te arripere: quasi uero existimare debeas, uel me uel alium quenquam non arbitrari alias uoluptates esse meliores: alias uero deteriores. SOC. Vhi uhi o Callicles que astutus es? me quasi puerum ludis, quandoque in hunc modum

rem

rem habere afferens, quandoq; aliter, me decipis. atqui non arbitrabar ab initio ultro deceptum iri abs te, cum sis amicus. Nunc autem nimium me fefellisti: atque, ut uidetur, quemadmodum uetus habet prouerbiū, necessario adducor ut presenti sorte pro uiribus bene utar: & quod tu das accipiam. Est autem, ni fallor, quod nunc affers, eiusmodi uoluptatum alias quidem bonas esse, alias uero malas: nunquid? CAL. Proculdubio, SOC. Bonæ uero nonne quæ utiles? Malæ autem quæ noxiæ? CAL. Ita certe, SOC. Vtilis autem quæ boni aliquid afferunt. Noxiæ uero quæ mali non nihil? CAL. Assentior, SOC. Num igitur tales dicis, uelut in corpore, quas modo dicebamus, edendi bibendiq; uoluptates? Nunquid enim ex his illæ quæ ualitudinem præstant corpori, aut robur, aut aliam quandam corporis uirtutem, bonæ sunt: quæ contrariæ, malæ? CAL. Prorsus, SOC. Et dolores eodem pacto alij boni sunt, alij mali? CAL. Nihil prohibet, SOC. Bonas quidem uoluptates, & dolores bonos eligere oportet & prosequi, CAL. Prorsus, SOC. Contra uero nequaquam, CAL. Manifestum est, SOC. Nempe bonorum gratia agenda esse omnia ego & Polus consensimus, an meministi? & tibi similiter uidetur, hic esse finis omnium actionum: ipsum scilicet bonum, eiusq; gratia cætera omnia facienda, non autem ipsum gratia reliquorum? An tertius in hanc sententiam nobis accedis? CAL. Equidem, SOC. Quamobrem bonorum gratia oportet & alia & uoluptates sequi, non autem bona gratia uoluptatum, CAL. Prorsus, SOC. An ergo cuiusque uiri est eligere quamnam ex rebus quæ delectant bonæ sunt, quæ uero malæ? An potius artificiosi uiri opus est utrumq;? CAL. Artificiosi, SOC. Recordemur ergo illorum quæ ad Polum Gorgiamq; dixi. Nam si meministi, esse facultates quasdam præparatrices dicebam: alias quidem usque ad uoluptatem duntaxat, quid melius deterius uel sit ignorantes, alias uero quid bonum malum uel sit cognoscentes. Ponebam præterea earum quæ circa uoluptates uersantur, coquinariam circa corpus peritiam, sed non artem: earum uero quæ ad bonum intendunt, medendi artem. Et per Iouē amicabilem precor ô Callicles, ne aduersus me ioceris: neque quicquid tibi occurrit respondeas, neque etiam rursus hæc à me ueluti iocum accipias. Vides enim ea de re nobis esse sermonem, qua nihil magis nosse uir sanæ mentis contendat: quemadmodum uidelicet sit uiuendum: utrum quemadmodum tu hortaris, illa agenda quæ uiri dicis esse officia: uersantem in populo atq; orantem: rem præterea publicam gubernantem, ceu uos in præsentia gubernatis: an potius uita sit hæc philosophica capestenda, & qua in re hæc uita differt ab illa. Fortè uero operæ precium est, quemadmodum in ceperam paulo ante, distinguere: atq; deinde cum nobis de distinctione cõuenerit, si hæc duplex uita est, cõsiderare quid intersit, & qua potius uiuendū. Sed fortassis nondū quid dicam intelligis, CAL. Nondum certe, SOC. At planius dicam, postquam confessi uterq; sumus, esse quidem aliquid bonum, esse quoq; aliquid uoluptariū: sed aliud uoluptarium esse, quam bonum: atq; utriusq; horum studiū, & præparationē quandam esse ad ea comparanda: alteram uidelicet uenationem boni, alteram uoluptatis: hoc ipsum primo antequam ulterius procedam, assentiris mihi, necne? CAL. Assentior, SOC. Age & illa quæ ad hos dicebam mihi assentire, si modo uera tunc loqui tibi sum uisus. Constanter enim affirmabam nō uideri mihi coquinariam esse artem, sed peritiam quandam, Medicinam uero esse artem, propterea quod medicinæ facultas illius quod curat naturam & causam eorum quæ agit expendit: ac horum cuiusq; reddere rationem potest. Altera uero uoluptatis facultas ad ipsam uoluptatem circa quam totum eius uersat studiū, omnino absq; arte procedit, neq; uoluptatis ipsius naturā considerans, neq; causam: temeraria prorsus, ut ita dixerim, neq; penli habens quicquā, sed usu quodam atq; experientia, & memoria eius quod accidere consueuerit solū freta, uoluptates studiose parat. Hæc ergo primum perpende, num sufficienter tibi dicta uideantur. Nunquid præterea esse putes tales quasdam circa animam facultates, alias quidem artificiosas, uidelicet eius quod sit animæ optimam curam gerentes: alias uero id negligentes, dum solum cogitant quemadmodum & de corpore diximus, quo pacto oblectare animum queant. Quæ quidem utrum melior an deterior sit uoluptas, minime cogitant: neq; aliud quicquā curant, quam ut oblectent, siue melius id sit, siue deterius. Mihi quidem uidentur esse tales aliquæ facultates, uniuersumq; id ministerium adulationem esse duco, tam circa animā quam circa corpus: & omnino circa illud quodlibet cuius uoluptatem quis affectat, nulla prorsus melioris deterioris ue

Quare medicina fitars

Vide quæ sint in ipsa peritia

risue adhibita ratione. Tu uero utrum in eandem nobiscum sententiā cõuenis, an dissentis? CAL. Minime quidē, imò consentio, ut tibi quandoq; disputatio cõcludatur, & huic Gorgiæ gratificer, SOC. Nunquid hoc circa unam quidem est animam? Circa uero duas, uel plures non est? CAL. Non ita, sed & circa duas, & circa multas, SOC. Nonne & multis in unum cõuenientibus, gratificari quis potest absq; ulla eius quod est optimum ratione? CAL. Sic arbitror, SOC. Potes ne dicere quæ studia sint quæ hoc efficiant? Imò si uis me quarere, eam quidem quæ talis tibi uidetur, concede esse talem. Quæ uero non talis, nega. Principio tibi cinarū consideremus, an non tibi hæc uidetur esse talis, ut aliud nihil quam aures delectare curet? CAL. Mihi quidem, SOC. Num & aliæ omnes eiusmodi qualis citharistica qua in certaminibus utuntur? CAL. Certe, SOC. Quid doctrina chori dithyramborumq; poësis, nonne eiusmodi tibi esse uidetur? An putas Cinesiam Meletis filium, ut tale aliquid dicat, unde audiētes meliores reddantur, spectare? Vel potius unde theatri turbæ placere possit? CAL. Manifestum quidem hoc est ô Socrates, de Cinesia, SOC. Pater uero eius Meles, an ad id quod optimum esset, prospicere uidebatur, cum ad citharam caneret? Vel ipse profecto ne ad uoluptatem quidem? nam molestus audientibus erat. Verum considera, nonne citharœdica facultas omnis, dithyramborumq; poësis oblectandi gratia tibi uidetur inuenta? CAL. Mihi quidem, SOC. Quid autem præclara hæc tragœdia atq; admiranda poësis molitur? Nunquid studium eius conatusq; ad audientium uoluptatem solum tendit? uel si quid uoluptuarium quidē atq; gratum sit, sed tamē malum, id cauebit ne unquam dicat? Contra uero, si quid molestum, attamē utile fuerit, id & dicet, & canet, oblectentur, nec ne audientes? Sed quidnam tragœdorum poësis elaborare maxime tibi uidetur? CAL. Constat eam ad uoluptatē gratiamq; spectantium potius declinare, SOC. Hoc ipsum paulo ante adulationem esse diximus, CAL. Plane, SOC. Age utiq; si quis auferat ex tota poësi cõcentum, & rhythmum, atq; mensuram, aliud ne quidquā præter sermones quosdā supererit? CAL. Id ipsum, SOC. Profecto ad turbam populūq; hi sermones habentur, CAL. Proculdubio, SOC. Popularis ergo oratio quædam est poësis, CAL. Apparet, SOC. Nonne rhetorica quoq; popularis est oratio? An nō rhetorica in theatris uti poëtae tibi uidentur? CAL. Mihi quidem, SOC. Nunc ergo inuenimus rhetoricam quandam ad populū talem, qualis est puerorum simul, & mulierum uirorumq; & seruorum atq; liberorū. Quam quidem haud ualde probamus, quippe cum adulatoriam eam esse cõfessi sumus, CAL. Sic est profecto, SOC. Agedum, quid de ea dicemus rhetorica, qua ad Atheniensem aliarumq; ciuitatum populos ex uiris liberis conflatos utuntur? Qualis ea est? Vtrum tibi uidentur oratores ad id semper quod optimum sit, uerba dirigere: id duntaxat spectantes, qua ratione ciues quam optimi ex eorum orationibus eruant? an potius hi quoq; gratiam auditorum aucupantur boni duntaxat proprii gratia, publico interim neglecto commodo. Nam perinde atq; pueros, populū tractant, intenti duntaxat ad gratiam: nihil uero curantes, utrum ob hoc meliores, aut deteriores reddantur, CAL. Haud simplex id est quod interrogas. Sunt enim qui in oratio utilitati ciuium cõsulant: sunt & alij tales quales ipse narras, SOC. Satis est. Si enim & hoc est duplex, alterum quidem eius membrum adulatio erit, turpisq; concionatio: alterū uero pulchrum, studere uidelicet, ut animi ciuium quam optimi fiant, semper pro audientium utilitate certando, siue placeant, siue displiceant quæ dicuntur. Verum tu certe oratoriam eiusmodi uidisti nunquam. Quod si inter oratores talem quempiā habes, cur non & eum mihi ostendisti? CAL. Per Iouem ex oratoribus qui nunc sunt, talem habeo nullum, SOC. Num autem inter ueteres aliquem indicare potes, per quem Athenienses facti aliquādo sint meliores, postquam ille orare cœperit, cum prauis antea fuerint? Ego enim quis sit talis, ignoro, CAL. Quid uero Themistoclem non audis uirum bonum fuisse? & Cimonem, & Milciadem, atq; Periclem hunc nuper uita functum? quem ipse quoque orantē audisti, SOC. Siquidem est ô Callicles, uera uirtus quam in superioribus ipse dicebas, cupiditates uidelicet suas, aliorumq; explere. At si id aliter habet, atq; ueluti postea in disputando fateri compulsi sumus, cupiditates illas quæ meliorem efficiūt uirum exequi oportet, alias uero minime, atq; huius rei cum ars quædā extet, artificem ne eius aliquem demonstrare mihi potes? CAL. Non habeo equidem quid dicam, SOC. At uero si rite quæsiueris, inuenies. Videamus iam sic plane cõsiderantes, num aliquis horum

Poësis sine cõcentu & numeris, nō aliud est quam sermo popularis
Ostenditur rhetorica adulatio

H. talis

talibus extiterit. Dic age, bonus uir atque ad id quod optimum sit, uerba faciens, non temere dicet, sed ad aliquid certe prospiciet. quemadmodum & alij omnes artifices, quorum suum quisque opus obseruat, nec casu quod ad usum opus conferat, eligit, sed quemadmodum ad propositum sibi exemplar opus speciem aliquam consequatur. Veluti si intueri placet pictores, & architectos, & fabros nauium, aliosque omnes artifices: qui uis eorum in ordinem quendam singula ubique disponit, cogitque alia alijs conuenire atque congruere, donec totum constituatur quodam ordine exornatum. Id ergo omnes agunt artifices, atque hi quos in superioribus dicebamus paedotrixa & medici similiter faciunt circa corpus. Ornant enim ipsum atque componunt. Confitemur id ita se habere, nec ne? CAL. Sit ita. SOC. Domus igitur ornatum & ordinem affecta, bona erit: si minus, mala. CAL. Assentior. SOC. Et nauigium eodem pacto. CAL. Eodem. SOC. Atque & corpora nostra similiter. CAL. Similiter. SOC. Quid uero animus, si ordinis fuerit expertus, num bonus erit? an potius si ordinis ornamenti que compos? CAL. Necessarium est ex superioribus hoc quoque sciri, SOC. Quod ergo nomen est ei quod in corpore ex ordine ornatumque efficitur? CAL. Sanitatem, & uires fortasse dicis. SOC. Dico equidem, quod uero nomen ei quod in animo ex ordine fit atque ornatum, conare inuenire atque exprimere, huius quemadmodum & illius. CAL. Cur non ipse dicis Socrates? SOC. Si ita tibi placet, dicam: tu uero si uera loqui uidebor, concedito: si minus, reprobato: nec ullo modo condonato. Mihi quidem uidetur ordinationi corporis nomen esse sanum, ex quo in ipso fit sanitas, aliaque corporis uirtus. Ita ne est, an aliter? CAL. Ita. SOC. Animi uero ordinationi atque ornatum, legitimum lexque esse nomen, unde legitimi fiunt homines atque decori. haec uero sunt iustitia atque temperantia. Assentiris, nec ne? CAL. Esto. SOC. An non igitur ad haec artificiosus ille rhetor bonus respiciens, uerba sua hominum animis adhibebit: actionesque omnes, & quicquid uel concedet aliquando, uel negabit, ad id semper intendet, ut ciuium animis iustitia quidem insit, iniustitia uero absit: rursus adsit temperantia, intemperantia uero enuncietur, ceteraque uirtutes colantur, prauitas expellatur? Concedis, nec ne? CAL. Concedo equidem. SOC. Quidnam confert o Callicles, corpori aegrotanti maleque affecto, cibos multos suauissimosque praeberere, aut potum, aut aliud quippiam quod non sit profuturum: hoc est plus uel minus uel contrarium quam iusta dicat ratio. Sunt haec uel non? CAL. Sint. SOC. Non enim prodesse arbitror homini, in afflictio corpore uiuere. Sic enim necesse est uiuere male, nonne ita est? CAL. Ita. SOC. Nonne cupiditatibus satisfacere, ueluti esurientem comedere quantum uult, uel sitientem bibere quatenus placet, sanum quidem hominem medici plerumque permittunt: aegrotantem uero nunquam, ut ita dixerim, appetitus suos implere permittunt? Concedis hoc & ipse? CAL. Concedo. SOC. Ad animum quod attinet, an non eadem est ratio? Quatenus enim prauus est & demens, atque intemperans iniustusque & impius, coercendus nimirum est a cupiditatibus, neque permittendus alia facere quam illa ex quibus euadit melior. Consentis nec ne? CAL. Consentio. SOC. Ita enim ipsi animo expedit. CAL. Prorsus. SOC. Nonne coercere, est ab his quae cupit, continere? CAL. Est. SOC. Continentia igitur melior est animo quam incontinentia, quemadmodum ipse modo statuebas. CAL. Nescio quid dicas Socrates. itaque alium quemuis interroga. SOC. Hic non sustinet ut ipsi quod utile sit, afferatur, atque eam de qua nunc sermo habetur, continentiam consequatur. CAL. Nulla omnino tuorum mihi uerborum cura est, o Socrates, atque hactenus Gorgiae gratia tibi respondi. SOC. En quid ergo agemus? nunquid sermonem medium abrupimus? CAL. Ipse uideris. SOC. At nefas esse aiunt, mancas dimittere fabulas, imo colophonem imponendum esse, ne absque capite oberrent. Responde ergo ad reliqua, ut mancas dimittas. CAL. Quam uolentus es o Socrates? Profecto si mihi credis, hanc disputationem iam dimittes, uel cum alio disputabis. SOC. Quisnam uult alius, ne imperfectum relinquamus sermonem? CAL. An non ipse sermonem potes percurrere, uel enarrando, uel tibi met respondendo? SOC. Ne mihi Epicharmi illud accadat, quae prius narrabant duo, nunc ad illa unus sufficiam. Verumtamen uidetur sic omnino necessarium esse. Si tamen id faciemus, puto equidem oportere nos omnes certatim ad id contendere, ut quid in his quae dicimus uerum, quid uel falsum sit, cognoscatur. Commune enim est hoc in omnibus bonum, ut hic unicuique constet: prosequor igitur ego ipse sermonem, quo pacto se habere uidetur. Quod si cui uestrum forte mihi ipsi quae uera non sint, uidebor con-

bor concedere, uestrum erit obijcere atque redarguere. neque enim tanquam sciens dico illa, sed uerum uobiscum communiter indagans. Quapropter siquid recte dicere uidebitur qui me reprehenderit, ego primus assentiar. Haec tamen ea mente dico, si modo sermonem perficiendum esse putatis. Sin minus, omittamus iam atque abeamus. GOR. At enim nondum mihi abeundum uidetur, imo disputationem a te esse perficiendam. Puto autem ceteris quoque idem uideri, & ipse percipio reliqua ex te ipso audire. SOC. Atque o Gorgia, libenter adhuc cum Callicle disputarem, donec pro Zethi Amphionis dictum illi redderem. Sed quando tu Callicles disputationem recusas perficere mecum, saltem ausculta atque argue, si quid minus recte dicere tibi uidebor: quod si me conuiceris, haud infestus ero tibi quemadmodum mihi tu, sed pro maximo beneficio id adscribam. CAL. Dic tu ipse bone uir, et quod instituisti, absolue. SOC. Audi me igitur disputationem ab initio repetentem. An idem est uoluptas atque bonum? certe non idem, ut ego & Callicles confessi sumus. An uoluptatem boni gratia, uel bonum gratia uoluptatis sequi debemus? uoluptatem certe gratia boni. Est autem uoluptas qua praesente gaudemus. Bonum uero quo praesente boni sumus. Prorsus. Boni uero sumus, & nos & quaecumque alia ob praesentem uirtutem quandam. Sic enim o Callicles, necessarium esse mihi uidetur. At uirtus cuiusque siue instrumenti, siue corporis, siue animae, non temere utique adest, sed ordine rectitudineque & arte quae horum cuique tradita sit. Nunquid haec ita se habent? Mihi quidem sic se habere uidentur. Quamobrem ordine ordinatum ornatumque esse est cuiusque uirtus. Nempe sic ego faterer. Itaque ornatus quidam proprius unicuique insitus, quodlibet efficit bonum. Mihi quidem sic apparet. Quapropter anima quae proprium habet ornatum, melior est illa quae ornatus est expertus. Necesse est. Iam uero quae habet ornatum, ornata est atque modesta. Quid nunc? Talis uero est & temperans. Necesse est omnino. Quae uero temperans, est & bona. Equidem o amice Callicles, quo pacto aliter dicam, non inuenio. Tu uero siquid habes aliud, doce. CAL. Dic tu bone uir. SOC. Dico igitur, si temperatus animus bonus est, consequi ut qui contra atque temperatus affectus est, sit malus. Est uero talis intemperatus animus & incontinens. Sic est omnino. Temperatus autem agit decentia erga deos atque homines. Non enim temperatus esset, nisi decorum seruaret. Necesse est sic esse. Proinde qui decetia inter homines agit, iuste agit: & agens similiter erga deos, agit pie. Eum uero qui iusta piaque agit, necesse est esse iustum atque pium. Sic ueritas habet. Praeterea fortem hunc esse necesse est. Non enim temperati uiri est, uel prosequi, uel fugere aliter quam decet: imo oportet & res singulas & homines ipsos & uoluptates atque molestias tum fugere, tum prosequi tum etiam tolerare ubi sit opus. Quamobrem omnino necessarium est temperatum uirum, cum, ut diximus, iustus & fortis sit & pius, esse perfecte bonum. Bonum uero bene honesteque agere quicquid agat. Eum autem qui bene agit, felicem esse atque beatum. Improbum uero ac male agentem esse miserum. Talis autem est qui aliter est affectus quam temperatus: uidelicet qui intemperatus est, quem ipse laudabas. Ego igitur haec ita statuo, & esse uera sentio. Quamobrem si ita res se habet, quicumque optat beatus fore, temperantiam sequi exercereque debet: intemperantiam uero fugere, quantum cuiusque nostrum pedes ualent: atque ita sese comparare ut non indigeat castigatione atque poena: si uero indigeat uel ipse, uel alius cuius familiarium, siue priuatum, siue ciuitas, adhibita poena coercendus est, si modo futurus sit beatus. Hoc mihi uideretur esse signum ad quod prospicientes dirigere uitam debemus, omnia tam publica quam priuata ad hoc referentes, ut iustitia & temperantia illi adsit qui futurus sit felix: non autem cupiditatibus omnia permittenda sunt: quas explorare conari, inexplabile malum est, latronisque more uitam agere. Neque enim cuiquam hominum is qui eiusmodi est, charus unquam erit, neque Deo: quippe cui societas cum alijs nulla esse possit. Cui uero non sit societas, ei nec amicitia etiam unquam constabit. Tradunt autem sapientes, coelum & terram, deosque & homines societate quadam & amicitia, modestoque ornatum, & temperantia & iustitia contineri: atque id unum uersum praeterea mundum ornatumque appellant, non immunditiam, neque intemperantiam. Quae tu quamuis sapiens, mihi uideris animaduertisse nunquam. Nam te latuit geometricam aequalitatem in deis atque hominibus ualere quam plurimum. At uero tu in rebus omnibus praerogatiuam exercendam putas: Geometriam namque contemnis. Age itaque, uel refellendus est sermo ille noster, quasi non iustitiae temperantiaque possessione beati-

fiant quicumque beati, prauitatis uero miseri: uel si uerus est, considerandum est quid sequatur. Nempe priora illa consequentur omnia, in quibus a me an serio loquerer, inquirebas. Ego uero accusandum esse & seipsum & filium & amicum, siquid iniuste fuerit perpetratum, atque ad id utendum esse rhetorica, assereram. Et quae tu Polus uerecundia adductum putabas concessisse, uera utique erant: uidelicet iniuriam facere, quanto turpius est quam sustinere, tanto esse etiam deterius: atque eum qui rectus futurus sit orator, oportere iustum esse, & quae iusta sunt, scire. Quod quidem rursus Gorgiam ob uerecundiam concessisse Polus ait. Cum uero haec ita se habeant, consideremus quae sunt illa in quibus me ipse uituperas: num recte dicatur, nec ne: me uidelicet non posse uel mihi, uel amicis atque domesticis opem ferre, neque ex maximis periculis liberare, at esse me in potestate libidineque cuiusque, quemadmodum abiectissimi quique solent, siue pulsare uelit quis, ut tu iactabundus dicebas, super genam, siue pecunias rapere, siue urbe expellere, siue ultro supplicio afficere. Ita uero comparatum esse, rem turpissimam omnium esse dicebas. Mea uero sententia iam sapientius dicta, atque rursus nihilo prohibente dicenda, contra se habet: uidelicet non esse turpissimum iniuste genam percuti, uel corpus marisupium uel caedi, sed percutere iniuste atque cedere mihi meisque turpius atque deterius. Item furari, & in seruitutem adducere, murosque suffodere, atque summam quamlibet iniuriam facere, esse ei qui facit deterius simul & turpius quam accipere. Haec superius a nobis concessa, ut ego assero, continentur atque uinciuntur, & si dictu rusticius est, ferreis adamantinisque rationibus: quibus, ut ita sentiam, adducor. Quas nisi tu aut aliquis te robustior dissoluat, fieri non potest ut aliter quam ut nunc ipse dico, recte dicatur. Nam mihi quidem semper idem permanet sermo: me uidelicet haec nescire quo pacto se habeant: at tamen nullum eorum qui cum haecenus loquutus sum, quemadmodum modo uobiscum, potuisse unquam aliter dicendo non ridiculum apparere. Quamobrem haec iterum statuo ita se habere. Quod si ita se habeant, atque iniuria maximum qui eam facit est malorum: illud insuper maius est iudicandum, uidelicet ipsum qui fecerit, nunquam dare poenas: quod tandem auxilium erit illud, quod quisquis cum sibi met afferre non possit, reuera sit contemnendus. Nonne hoc quidem maximum a nobis amoueat detrimentum? Profecto necesse est hoc esse turpissimum, non posse auxilium eiusmodi praestare sibi ipsi, amicisque ac propinquis. Secundum uero auxilium aduersus malum secundum; tertium contra tertium, caeteraque similiter, prout cuiusque mali magnitudo se habet ita & pulchrum est opem afferre posse, & turpe non posse. Nunquid aliter quam sic res se habet Callicles? CAL. Certe non aliter. SOC. Cum igitur haec duo sint, facere iniuriam, ac pati: maius utique malum esse dicimus inferre, minus autem pati. Quodnam igitur auxiliu sibi comparans aliquis, utrunque potissimum consequeretur, ut neque inferat iniuriam, neque accipiat: utrum potentiam an uoluntatem? Sic autem dico, utrum si nolit pati, iniuriam non patietur: an si potentiam sibi comparauerit, ita duntaxat non patietur. Constat certe si potentiam. Quid autem in inferendo: utrum si quis iniuriari nolit, satis erit remedium. Neque enim iniuriam inferet. An ad hoc insuper potentia quaedam & ars est comparanda, quam nisi quis didicerit atque exercuerit, iniuriam faciet? Cur non mihi ad id saltem respondes Callicles: utrum ego atque Polus tibi uideamur recte superioribus coacti rationibus, fuisse nec ne: quando confessi sumus, neminem uolentem iniuriam facere, sed inuitos hanc inferre quicumque inferant. CAL. Esto tibi id ita Socrates, ut disputationem hanc concludas. SOC. Ad hoc itaque potentia quaedam & ars comparanda uidetur, ne cui faciamus iniuriam. Omnino quidem. Quanam igitur ars est ad facultatem comparandam, per quam uel nullam quis, uel minimam iniuriam patiat? Considera utrum tibi idem uideatur quod & mihi. Mihi quidem ita uidetur, uel oportere principatu in repub. obtinere, uel usurpare tyrannidem, uel cum praesenti gubernatione habere commercium. CAL. Vides o Socrates, quam paratus sim, siquid recte dixeris, comprobare. Profecto id mihi recte nimium abs te dictum uideatur. SOC. Considera praeterea hoc, si recte tibi dicere uideor. Amicus mihi uidetur quisque esse cuique maxime, quemadmodum antiqui sapientesque tradunt, ut maxime similis est, nonne & tibi? CAL. Mihi quidem. SOC. Nonne ubi tyrannus ferus rudisque dominatur, siquis ea in urbe multo melior sit, tyrannus hunc formidat, atque huic nunquam tota mente amicus esse poterit? CAL. Sic accidit. SOC. Neque si multo sit deterior, contemnet enim eum tyrannus, neque

nus, neque unquam tanquam erga amicum afficietur. CAL. Vera narras. SOC. Solus ergo amicus huic esse poterit apud eum existimatione dignus, qui cum moribus similis sit, eademque laudet atque uituperet, subesse uelit domino & parere. Hic nimirum magnam in ea ciuitate habebit potentiam: hunc iniuria impune nullus afficiet, nonne ita se res habet? CAL. Ita. SOC. Siquis ergo in hac urbe ex ipsa iuuetute cogitet, qua potissimum ratione magnam comparare potentiam ualeat: adeo ut nullus iniuriam sibi queat inferre: haec ipsa, ut uidetur, illi uia est: statim ab adolescentia seipsum assuefacere, ut eisdem gaudeat atque doleat, quibus & dominus; atque ita se comparare ut illi sit quammaxime similis, nonne ita? CAL. Ita. SOC. Hic ergo ut praesens sermo significat, assequetur, ut iniuria inferri sibi non possit, magnamque habeat in ciuitate potentiam. CAL. Prorsus. SOC. Nunquid etiam assequetur ut iniuriam inferat nemini? an potius multum abest? siquidem iniusto principi similis erit, magnaque autoritatis apud eum. Verum puto eiusmodi uite statum huic ad id accommodatissimum esse, ut quammaxime facere iniurias possit, poenasque iniuriarum penitus deuitare. nonne ita? CAL. Apparet. SOC. An non hic malo occupabitur maximo, cum flagitiosus sit, animumque infectum habeat ob imitationem domini similemque potentiam? CAL. Nescio quomodo sermonem o Socrates, sursum deorsumque uertas. An nescis eum qui sic imitatur, posse eum qui non imitatur, occidere, modo uelit, patrimonioque expoliare? SOC. Scio equidem o bone Callicles, nisi surdus sim: cum non solum abs te, uerum etiam a Polo nuper, & a caeteris ferme omnibus in ciuitate idem frequenter audiuerim, at ipse me audi, profecto interficiet, modo uelit: sed malus honestum atque bonum. CAL. At hoc ipsum grauius est ferendum. SOC. Non certe uiro mente ac ratione praedito, ut & tuus sermo significat. An putas in hoc ipso multum ab homine laborandum, ut quamdiutissime uiuat, easque artes meditetur, quae nos seruare semper a periculis possint, qualis rhetorica est, ad quam tu me capeendam exhortaris: eo quod in iudicijs nos saepe seruet. CAL. Per Iouem tibi recte consulo. SOC. Quid uero uir optime? nandi peritia praecleara tibi uidetur? CAL. Non per Iouem. SOC. Attamen seruat haec homines ab interitu, quotiens illuc inciderint ubi eiusmodi arte sit opus. Quod si haec tibi uidetur exigua, ego maiorem hac adducam, gubernatoriam scilicet, quae non solum uitam, uerum etiam corpora & pecunias ab extremis seruat periculis, non secus quam rhetorica. atque haec tamen humilis est atque modesta, non iactabunda, neque ampullosa, quasi mirabile aliquid consecuta. Sed cum eadem efficiat quae rhetorica, si ab Aegina hucusque nos seruet, duos duntaxat exigit nummos. Si uero ex Aegypto, uel Ponto salua reduxerit quae modo dicebam, nos & filios uxoresque & diuitias, duas drachmas exoptulat: atque ipse hac arte praeditus, qui uel haec perfece rit, descendens, in littoreque secus mare nauemque deambulans, nequaquam se effert, neque inflatur. Animaduertit enim, ut arbitror, incertum esse utrum profuerit uel obfuerit illis quos seruauit, ne fluctibus mergerentur: intelligens se nihilo uel corpore, uel animo meliores reduxisse illos quam acceperit ab initio nauem ingrediētes. Cogitat ergo si quis magnis insanabilibusque morbis corporis pressus in mari non pereat, hunc ideo miserum esse, quia non perijt, nec ullam ab ipso suscepisse utilitatem. Siquis autem animo qui corpore preciosior est, multos insanabilesque habet morbos: nunquid huic uiuendum est? ei que utilitatem afferret, siue ex mari, siue ex iudicio, siue aliunde quis ipsum seruet? Sed profecto nouit, flagitioso homini ut uiuat non expedire. Necesse est enim ut male uiuat. Quamobrem nulla extat lex per quam gubernator quamuis nos seruet, gloriari possit, atque in honore haberi. Caeterum ipse machinarum faber, qui ne dum gubernatore, sed etiam exercitus duce, uel quouis alio non minus interdum seruare potest, eo que ciuitatibus interdum totis salutem praestet, nunquid cauidico equiparandus esse uidetur? Qui si uellet hic quemadmodum uos rem suam extollere, nimirum uos uerbis obrueret, exhortans omnes ut fabri machinarum efficiantur: quasi nullius momenti sint caetera. Non enim sibi deesset materia. Veruntamen hunc ipse arteque eius nihilo minus contemneres, ac ueluti per contumeliam machinarum uocitares, nec eius filio collocare in matrimonium filiam tuam uelles, neque etiam filiam tuam eius ducere. Quamuis ex quibusnam rationibus facultatem tuam laudas? quoniam pacto uel machinarum, uel alios quos paulo ante commemorauimus, iuste poteris aspernari? Dicturum te arbitror, meliorem esse te, atque ex melioribus ortum. Ipsum uero quod melius dicitur, si non est id quod ego dico: sed hoc ipsum uirtus est, seruare seipsum qualiscumque sit, atque sua: certe ridicula tibi uitu-

peratio est aduersus machinariū, uel medicū, alias ue artēs, quotcunq̄ salutis gratia sunt inuenta. Ceterum o beate, uide ne aliud sit generosum atq; bonum, q̄ seruare atq; seruari. Neq; enim uiuere hic quantumcunq; tempus, optandum est uiro qui uere sit uir: neq; uita hęc amanda est, sed hęc Deo cura relinquenda: mulieribusq; adhibēda fides, quæ diuinitate neminē cuncta neminem uitare posse fatum: id in primis consideret quisq; quæ ratione hoc ipso tempore quo uita fungitur, quā optime uiuat. Nonne id fiet si ciuibus quibus cum uiuit, per similem se præstet: & nunquid oporteat te nunc simillimū euadere Atheniensium populo, si amicus huic sis futurus, magneq; inter illum autoritatis? Cōsidera igitur utrum id tibi mihiq; expediat, nec ne: Ne ue id nobis o beate uir, eueniat, quod Theſſalicis mulieribus deducētib; lunā euenire tradunt, cum amicissimis optio nobis sit huius potentie. Si autem ipse putas quempiā hominum artem quandam eiusmodi traditurū, per quam in ciuitate hac potens efficiaris, quamuis gubernationi publicę sis dissimilis, siue melior, siue deterior, haudqua q̄ recte, ut mihi uidet, o Callicles, cogitas. Non enim imitatorē, uerum ipsa natura persimilē esse hīs oportet, si magnum aliquid ad beneuolentiam Atheniensis populi cōparandam sis consecutus, ac per Iouem in super Pyrampi. Quisquis te hīs efficiet similem, is faciet quē admodum cupis, ut ciuili sis atq; rhetoricus. Nempe omnes hīs uerbis quæ suis moribus consentanea sunt, delectantur, diuersisq; turbant. Nisi tu forte, o lepidum caput, aliud afferas. Dicemus ne aliquid ad hęc Callicles? CAL. Nescio quomō bene dicere mihi uideris o Socrates. Euenit mihi tamen, q̄ multis accidere alijs cōsueuit: nam haud magnā tibi habeo fidem. SOC. Amor populi o Callicles, tuo inſitus animo, restitit mihi: uerum si sapius meliusq; hęc eadem cōsiderauerimus, tibi forte probabilia uidebunt. Recordare igitur duas à nobis narratas esse præparationes, tam ad corpus q̄ ad animū pertinentes. Quarum altera quidē tendat ad uoluptatē, altera uero ad id quod melius est, nō gratificans, sed repugnās. Nonne hęc in superioribus definiuimus? CAL. Prorsus. SOC. Et quæ declinat ad uoluptatē, seruilis: neq; quicquā aliud q̄ adulatio est. nonne ita? CAL. Esto, siquidē ita tibi placet. SOC. Altera uero studet ut q̄ optimū fiat, siue anima sit, siue corpus id quod curamus. CAL. Omnino. SOC. Igitur sic reip, ciuiumq; capeſſenda nobis est cura, ut ciues ipsos bonos efficiamus. Alioquin quē admodum superius meminimus, nihil prodest beneficiū aliud conferre, nisi honesta & bona sit mens eorum qui accepturi sunt uel pecunias multas, uel imperium, uel aliam quamlibet potestatem. Ponimus sic esse, nec ne? CAL. Prorsus, si tibi placet. SOC. Si ergo nos inuicē o Callicles, cohortaremur, publice ciuilia pertractantes ad murorum, uel naualiū, uel templorum ingentia ædificia: nunquid necesse considerare nos ipsos atq; dispicere, primum quidem an eius artis peritiā habeamus, nec ne: et à quo didicerimus? an ita oporteret id fieri aut minus? CAL. Prorsus. SOC. Secundo uero, si quando priuatim nobis uel amicis, aliquod construximus ædificium: id ne pulchrum sit uel turpe. Quod si inueniatur magistros nobis bonos præstantesq; fuisse, multaq; ædificia atq; præclara, tum unā cum magistris, tum à nobis ipsis ædificata, tunc demum rationi consentaneum esset ad publica nos conferre. At si neq; magistrum nostrum possimus ostendere: ædificia quoq; aut nulla, aut non bene constructa: stultum certe foret, opera aggredi publica, nosq; ad ipsa inuicē cohortari. Fatemur recte hęc dici, nec ne? CAL. Prorsus. SOC. Nōne similiter & in cæteris omnibus, atq; si in ciuiliū rerum tractatione inuicē cohortemur, quasi idonei simus medicis, examinare nos mutuo hunc in modum conueniet: Age per deos, ipse Socrates quoniam pacto affectum ad sanitatē corpus habet, uel quisnam alius Socratis opera euasit à morbo, siue liber, siue seruus: Me quoq; de te eadem ratione iudicare deceret: atq; nisi alium quem per nos uel peregrinorum, uel ciuium, siue uirum, siue mulierē sanatum esse comperiamus, per Iouem ualde ridiculū foret eō amentia prouehi, ut nullis priuatim tētatis, nullisq; perfectis rebus, necdum arte exercitata, figulariā, ut dici solet, in ipso uase discere aggrediamur, & ipsi ad rempub. accedentes, & ad eam alios prouocantes. Nōne id conari stulti hominis esse putares? CAL. Nimiū. SOC. At o uirorum optime, cum nuper administrare rempub. cœperis, ac me in super exhorteris, quod ue id non faciam, reprehendas: nōne ita inter nos cōsiderare debemus. Agedū Callicles, quēnam suorum ciuium reddidit meliorē? Est ne quisq; qui cum antea improbus & iniustus & incōtinens atq; imprudens esset, tandē uero Calliclis opera honestus bonusq; euaserit, siue peregrinus, siue ciuis, siue

uis, siue seruus, siue liber: Dic si quis id abs te exigat, quidnam sis responsurus? quē adduces aliquando factum tua cōsuetudine meliorem? An exponere piget si aliquod eiusmodi est opus priuatim à te confectum prius, quā ad rempub. te conferres? CAL. Contentiosus es Socrates. SOC. At non contentionis causa id requiro, sed reuera cupiditate discendi quemadmodum administranda nobis publica censeas: an alia curanda sunt remp. aduentibus quā ut optimi ciues efficiantur? an nō sapius iam id esse confesi sumus, ciuili homini faciendū? Num confesi sumus? Responde quæso. profecto cōfesi sumus, ut ego pro te respondeam. Si igitur ad id in sua ciuitate uirum bonum incumbere decet, nunc in memoriam reuocans mihi dicas uelim, nunquid illi quos in superioribus cōmemorasti, adhuc tibi uiri boni fuisse uideantur, Pericles, Cimon, Milciades, Themistocles. CAL. Mihi quidem. SOC. Nonne si uiri fuere boni, unusquisq; illorum ciues ex deterioribus reddidit meliores? Nonne ita. CAL. Ita. SOC. Si ita est: ergo quando Pericles primo orare cœpit ad populum, deteriores erāt Athenienses, quā cum postremam ad eos habuit orationem. CAL. Forsitan. SOC. Non licet uir optime dicere forsitan. Nam ex his quæ concessimus necessario sequitur: siquidem bonus ille ciuis fuit. CAL. Quid tum? SOC. Nihil: uerum ad hęc id mihi dicas: nunquid dicantur Athenienses Periclis opera meliores esse redditi, aut omnino cōtra ab illo corrupti. Sanē Periclem audio Athenienses fecisse pigros, timidos, loquaces, auaros: primumq; mercenaria stipendia induxisse. CAL. Ab his qui fractas habent aures hęc audis o Socrates. SOC. At hęc non amplius audio, sed apertissime scimus uterq; uidelicet Periclem ab initio magno in precio fuisse habitum. neq; turpem sententiam aduersus eum ullam tulisse Athenienses, dum prauierant: postquam uero honesti & boni ab ipso facti sunt, in extremo eius uitæ furti ipsum condemnauisse: parumq; abfuisse quin ultimo supplicio quasi malum uirum afficerent. CAL. Quid tum? malus ne propterea Pericles uir extitit? SOC. Talis quidem asinorum curator & equorum atq; bouum malus uidetur: si cum eos acceperit, neque calcitrosos, neq; cornupetentes, neq; mordaces, effecerit ut hęc obferitatem habeant uitia. An non tibi uidetur ille cuiuslibet animalis malus esse curator, qui cū acceperit mansuetum, magis ferum reddiderit quā accepit? Videtur tibi nec ne? CAL. Concedo equidem ut tibi gratum faciam. SOC. In hoc præterea gratificare mihi, respondens utrum homo unum sit animalium nec ne. CAL. Quid rogas? SOC. Non ne hominum curam Pericles habebat? CAL. Habebat. SOC. Quid ergo? an non oportebat ipsos quemadmodum modo consensimus, iustiores ex iniustioribus ab illo fuisse factos? siquidem ille qui curabat eos in rebus ciuilibus peritus erat. CAL. Prorsus. SOC. Non ne iusti mansueti sunt, ut ait Homerus? tu uero quid ais? non ne similiter. CAL. Aio. SOC. Veruntamen ferros magis ipsos reddidit quā acceperat: idq; aduersus seipsum, quod quidē minime uoluit. CAL. Vis ne tibi assentiar? SOC. Si uideor tibi uera loqui. CAL. Sint ista. SOC. Proinde si magis ferus, ergo iniustiores atq; deteriores. CAL. Esto. SOC. Quam obrem non bonus ad rempub. administrandam ciuis Pericles erat, ut ratio hęc ostendit. CAL. Non ut ipse ais. SOC. Per Iouem neq; ut tu inquis, per ea quæ confiteris. Rursus autem mihi de Cimone dicas: non ne relegauerūt eum illi quos ipse curauerat, ut uocem eius decennio non audirent? Præterea aduersus Themistoclem idem fecerunt, atq; exilio in super damnauere. Milciadē uero qui in Marathone pugnauit, in carceris barathrū detrudere decreuerant, ac nisi obstitisset magistratus, proculdubio incidisset. At uero si boni, ut tu ais, hi fuissent uiri, talia nunquam perpessi fuissent. Etenim aurigæ boni, non ab initio quidem nō excidunt: postquā uero equos curauerint, eiusq; artis fuerint peritiores, tum nō excidunt. id enim neq; in aurigaria, neq; in alio quouis opere accidere solet: an tibi uidetur? CAL. Minime. SOC. Vera igitur erant quæ à nobis in superioribus dicebantur, nullum uidelicet in hac ciuitate nos uirū scire extitisse, qui in rep. bonus ciuis esset habendus. Tu uero confessus es nullum ex his qui nūc sunt, esse talem: ex his autē qui precesserūt, extitisse nōnullos, atq; inter eos quidē hos uiros præ cæteris elegisti. Hi uero nō aliter se habere hac in re q̄ qui nunc sunt, apparuerunt. Quapropter si hi oratores fuerūt, neq; uera rhetorica usi sunt, alioquin nunquā cecidissent, neq; adulatoria. CAL. Multum tamē abest o Socrates ut quisquā eorū qui nūc sunt talia gesserit, qualia istorum qui nūc gessit. SOC. O beate nec ego, quantū ad ciuitatis administrationē pertinet, istos uitupe

ro. immo uero hac in te mihi uidentur diligētiore quam hi nostri fuisse, aptioresq; ad illa conficienda, quæ ciuitas cupiebat. Verum in eo quod castigare ciuium cupiditates oporteat, neq; illis obsecundare, sed & persuadendo & cogendo ad hoc ipsum perducere unde meliores reddantur ciues: nihil, ut ita loquar, inter hos atq; illos interest. quod quidem solum est boni ciuis officium. Attamen tibi confiteor illos his aptiores fuisse ad naues, naualia, mœnia, aliaq; eiusmodi multa reip. comparanda. in rem ergo ridiculam disputando reuoluti sumus: siquidem in omni hac disputatione in idem assidue circūferimur, quid dicamus ignari. Ego enim te sapius cōcessisse arbitror, atq; cognouisse geminam hanc esse facultatem circa corpus & circa animā curatricem. Et alteram quidem ministrā, per quā quæ corpus cupiat, cōparentur: ueluti si fame scat, cibi: si sitiat, potus: si frigeat, uestes, stramenta, calcei, cæteraq; quæ ad usum corporis exiguntur. Et profecto dedita opera easdem per imagines tibi loquor, ut facilius intelligas, horum esse paratorem, uel cauponem, uel mercatorem aut opificem alicuius istorū: uidelicet pistorē, aut coquum, aut textorē, aut calceorum sutorem, infectoremq; coriorū, nec mirū est eum qui talis sit, uideri corporis curatorem, tam sibi quam alijs imperitis, esse præterea artem quandam gymnasticā atq; medicinam, in quibus curatio corporis reuera consistit. Quam decet huiusmodi artibus imperare, earumq; operibus uti, propterea quod sciētiam habeat boni atq; mali quātum ad corporis pertinet alimenta atq; ualitudinem: quod quidem ab his alijs omnibus ignoratur. Quam ob causam dicendum est, has quidem seruales ministrasq; & illiberales esse circa corporis cultum: gymnasticam uero & medicinam his merito dominari. Hęc igitur eadem esse etiam circa animum uideris mihi interdum cognoscere: mihiq; concedis tanquam quid dicam intelligas. Verum paulopost adducis in medium uiros præclaros & bonos in hac ciuitate quondam fuisse: atq; me quærente quinam isti fuerint, uideris simillimos proferre homines circa rempub. ac si me percontāte qui nā fuerint aut sint boni circa gymnasticam corporum curatores, respōderes mox idq; serio, Thearion pistor. & Mitheus qui de Siculorum arte coquinaria scripsit, & Sarambus caupo: quasi hi mirabiles corporum cultores extiterint: quorum hic suaues panes, ille epulas, ille uinum præparabat. Fortasse igitur indigne ferres, si gymnasticam te non intelligere dicerem. Nam ministros in medium affers, cupiditatumq; assertores: qui quid honestum bonum uel sit in his, nequaquam dijudicant, sed utcunq; contingit corpora hominum implent eaq; saginant. Hi laudantur ab ipsis, cum tamen ob nimiam impletionem carnes illas ueteres absumpserunt. Atq; postea cum ingruunt morbi, qui ita nutriti sunt, eos quidem qui deinceps consuluerunt ob ignorantiam accusant: eos uero qui ad libidinem nutrire nequaquam. Cum, inquam, repletio talis tanquā immoderata tandem infert morbum, tunc præsentibus consultores criminantur & improbant, atq; iniuria insuper si queant afficiunt: priores uero illos qui causam morbi dedere, laudibus efferunt. Et tu nūc ō Callicles simillimū quiddam facis, dū eos laudas qui hos nutrire, atq; his rebus quarū cupido inceserat, implere, quos aiunt magnam effecisse ciuitatē. quod autē tumēs & intus male sana iā sit ob antiquos illos, nō sentiunt. Absq; enim temperantia & iustitia, portibus, naualibus, mœnibus, tributis, uectigalibus, & huiusmodi nugis ciuitatē hanc impleuerūt. Quādo igitur morbus erūpit, tunc illi qui in præsentia gubernāt remp. improbant. Themistocles uero ipse & Cimo & Pericles qui malorū causa fuere, laudantur. Quamobrē tu forsitan nisi caueas capieris, & amicus meus Alcibiades, quando præter illa quæ acquisita erant, uetera quoq; fuerint amissa, quāuis malorum causa uos non sitis, sed unā cum cæteris causa. At qui ego rem stultam & nunc cerno & de antiquis illis audio. Sentio enim quando ciuitas aliquē ex his qui in repub. uersant in iustitiā damnare aggreditur, grauius eos ferre atq; discrucari animo, quasi iniqua patiantur qui beneficia in repub. multa contulerint. Nempe aiunt iniuste se ab illa damnari. Quod omnino falsum est. Nunquam enim reip. gubernator iniuste damnatur ab ea cui præest ciuitate. Videtur autē idem euenire his qui in repub. uersantur, atq; sophistis. Sophistæ enim quāuis in cæteris sapiētes, in hoc tamen uno absurde se gerunt: quod cū se docere uirtutes affirmēt, sæpe tamē discipulos uelut ingratos accusant atq; iniustos, qui cū bona ab eis reportarint, mercedē tamē nullā aut gratiā referant. Quo quidē sermone nihil à ratione est alienius, quod uidelicet uiri boni iustiq; facti, & ab iniustitia præceptoris opera remoti, atq; iustitia præditi, iniurias ea ipsa iniustitia

tia quam non habent præceptoribus inferant. an non uidetur tibi ō amice id absurdum? Reuera concionari me coegisti, dum respondere recusas. CAL. Tu uero per teipsum dicere non potes nisi quis tibi respondeat? SOC. Videor equidem, & nunc frequentes iam extendo sermones, dum ipse mihi non respondere dignaris. Sed ō bone uir per Iouē amicabilem mihi dicas, an nō præter rationem tibi uidetur, ut is qui dicat se bonum aliquem reddidisse, de eodem conqueratur, quasi qui bonus ab ipso factus est, sit & malus? CAL. Mihi quidem uidetur. SOC. Nonne audis illos qui docere uirtutē profitentur, talia conqueri? CAL. Equidē, sed quidnam de hominibus nullius precij dicere potes? SOC. Quid uero de illis diceres qui reipub. præesse se aiunt, atq; ut illa q; optima sit diligenter excogitare: rursusq; ipsam accusant prout accidit, tanquā pessimam? putas ne hos ab illis differre? Idem profecto est sophista ac rhetor, uel propinquum aliquid atq; simile: quemadmodum ad Polum dicebam. Tu autem propter ignorantiam præclarum quiddam putas esse rhetoricam, sophisticam uero contemnis. Sed reuera pulchrior est sophistica quam rhetorica: quo & pulchrior est conditrix legum quam iudiciaria, & gymnastica quam medicina. Solis autem concionatoribus & sophistis minime arbitror concedendum ut de eo quod ipsi docent, quasi sibi sit malum, conquerantur. Alioquin in eadem ipsa accusatione seipos pariter criminantur, quasi nihil eis profecerint quibus utilitatem attulisse se dicunt. non ne ita se res habet? CAL. Ita prorsus. SOC. Et contulisse beneficium absque mercede, ut consentaneum est, solis istis conueniebat, siquidem uera dicerent. Nam alia quidē beneficia cum quis acceperit, ueluti per gymnasii magistrum celer factus, fortē utiq; gratiam non referret, nisi caueretur ut mercedem solueret quā primum celer satis euaserit. Non enim tarditare, ut arbitror, homines sed iniustitia iniuriam faciunt. Nonne? CAL. Ita. SOC. Si quis igitur hoc ipsum auferat, scilicet iniustitiam, discrimen iam iniuriæ deuitauerit. Verum per id solum in tuto collocari beneficiū potest, si quis eos quibus confert, bonos reuera possit efficere. Nonne? CAL. Consentio. SOC. Propterea ut uidetur in alijs contractibus turpe non est sibi cauere, ueluti pro edificijs cæterisq; artificijs. CAL. Apparet. SOC. Pro hac autem facultate, scilicet ut bonus quis fiat, optimeq; familiam suam gubernet atq; rempub. turpe existimatur nihil prius uelle docere, quā de pecunia caueatur. Nonne? CAL. Certe. SOC. Cōstat enim hanc esse causam: quia solum hoc ex alijs beneficijs eum qui acceperit facit referendæ gratiæ cupidū. Quapropter præclarum uidetur esse argumentum, si is qui officium eiusmodi præstiterit, uicissim ipse recipiat: contra uero nequaquam. Num hæc ita se habent? CAL. Ita. SOC. Ad utram igitur me cohortaris ciuitatis curam? age mihi definias. ad eam ne per quam Atheniensibus repugnem, contendamq; ut quā optimi fiant tanquam medicus. an ad eam per quam tanquam minister uoluptatis illorum gratia studeam: Et mihi uera dic ō Callicles, decet enim te quemadmodum incepisti audacter prosequi, mihi libere exprimendo quæ sentis. Et nunc ergo bene generoseq; responde. CAL. Ad ministerium profecto te exhortor. SOC. Ad adulationem ergo me ō uir generosiss. prouocas. CAL. Si mauis ō Socrates Mysijon uocari, uocaberis utiq; nisi mihi credideris. SOC. Ne obijcias mihi nunc quod iam sapius obiecisti, uidelicet interficiet te ō Socrates, quicūq; uoluerit, ne ego iterum ita respondeam: at malus bonum. neq; iterum dicas: auferet tibi ō Socrates quilibet siquid habes, ne ego quoq; respondeam: at uero qui auferet, nesciet illis tanquā sibi utilibus uti, sed quemadmodum iniuste à me abstulerit, sic ipse utetur iniuste. quod si iniuste, ergo & turpiter. deniq; si turpiter, male. CAL. Videris mihi opinari, nihil eiusmodi accidere tibi posse: perinde ac si procul hinc habitas, neq; deduci posse in iudicium putas ab ignauissimo quoq; nulliusq; precij homine. SOC. Amens certe forem ō Callicles nisi putarem in hac ciuitate unumquēq; quodlibet eiusmodi pati posse. Hoc tamen certo scio, si in iudicium uenero periclitans ob ea que tu affers, improbum fore qui me accusauerit. Nullus enim bonus hominem accusat infontem. Profecto nihil mirum foret si morte damnarer. uis tibi dicam quam ob causam hæc expectem? CAL. Volo equidem. SOC. Arbitror equidem me unā cum paucis Atheniēsis, ne dicam solum, ciuilem disciplinā reuera tractare, meq; solū ex omnibus qui nūc sunt ciuilia exercere: utpote qui nō ad gratiam uerba facio, que & frequētissime facio, sed ad id potius quod optimū sit q; quod dulcissimū: neq; ea ad quæ quali præclara quædam tu nūc monēdo exhortaris, recipio me facturum.

Nullus bonus accusat infontem

Eturum, nimirum quod potissimum iudicio dicam, non habeo. Et nunc quidem recurrit mihi rursus in mētem quod ad Polum dixeram. Ita enim de me iudicaretur, quemadmodum inter pueros de medico quē accusauerit coquus. Considera enim qua seratione defenderet medicus, die sibi apud pueros dicta, si quis eum his uerbis accuset. Vir iste o pueri, multa uobis intulit mala. Nam & uos & minores etiam uestros secundo urendoq; contorquet, & attenuans suffocansq; afflictat. præterea amarissimos præbet potus, & ad famem sitimq; uos urget. Ego uero contra multa & uaria suauiaq; uobis paro. Si hæc, inq; coquus deferat accusator, quidnam censes hoc circūuentum malo medicum responsurū: an forte uera fatebitur dicens: hæc equidem o pueri, sanitatis uestre gratia fecit. At enim q; uehementer putas iudices eiusmodi reclamatuos? CAL. Vehementer fortasse putandum est. S O C. Nōne igitur maxima eum ambiguitate inopiaq; suæ defensionis tunc detineri existimas? CAL. Prorsus. S O C. Idem mihi scio, si in iudiciū traheret, eueniret: neq; enim uoluptates ullas à me ad eorum libidinē inuētas cōmemorare possem, quas ipsi beneficij utilitatisq; loco existimant: ego uero nequaq;. Nec ministros quidem earum probo, neq; eos ob id quibus præbent, feliciores existimo. Præterea si quis me dicat uel corrumpere iuuentutē in ambiguitate inopiamq; deducēdo, uel improbare seniores mordacibus quibusdā uerbis uel priuate, uel publice, nō dabit mihi ueri dicēdi facultas: me uidelicet iuste hæc omnia dicere, eorumq; ipsorum duntaxat utilitati cōsulere: neq; aliud quicq; afferre facile potero. Quamobrē forsitan nihil est quod aduersus me non decerneretur. CAL. Vide ergo tibi bene se habere qui in ciuitate talis sit, ut sibi ipsi nequeat præsidio esse? S O C. Modo hoc sit in ipso o Calicles, quod tu sapius consensisti, ut sibi met id auxiliū præstare possit, quo neq; aduersus homines, neq; aduersus deos iniuste aliquid fecerit, aut dixerit. Hoc enim auxiliū genus præstare sibi, sapius iam cōsensimus optimum esse. Si quis igitur me contineat, eiusmodi auxiliū mihi uel alijs afferre non posse, procul dubio erubescerē siue inter multos, siue inter paucos, siue solus à solo fuerim redargutus. Itaq; si propter hanc impotentiam morerer, grauiter ferrem. Sin autē ob adulatoriæ rhetoriæ defectū ultimo supplicio afficerer, certō scio me mortem perfacile ferentem te perspecturum. Nam mori quidem nullus formidat, nisi omnino rationis expers atq; ignauus, in iuste agere ueretur. Multis enim peccatis refertam animam ad inferos descendere, extremum omnium est malorum. Proinde si quamobrē sic se res habeat, cognoscere cupis, rationem tibi exhibebo. CAL. Imò uero cum cætera perfeceris, hoc etiam perfice. S O C. Audi igitur, ut aiunt, pulcherrimū sermonem, quem te arbitror fabulam putaturum: ego uero non fabulam, sed sermonem. Nam tanq; uera quæ dicturus sum, tibi narrabo. Profecto quemadmodū ait Homerus, Iupiter, Neptunus & Pluto, regnum quod acceperunt à patre, inter se diuiserunt. Extabat autem lex de hominibus sub Saturno, & semper, & nunc etiam extat apud deos: ut quicūq; homines iuste pieq; uitam egissent, cum è uita migrarent, ad beatorū insulas profecti, in omni felicitate uiuerēt, à malis longe seiuncti: qui uero iniuste impieq; uixissent, in punitionis iustiq; supplicij carcerē, quod appellant Tartarum, irent. Horum uero iudices sub Saturno, atq; etiam sub ipso Ioue regnare nuper incipiente, uiuentes erant atq; uiuentium, atq; eadem die qua mortem quis obiturus fuerat, iudicabant. quapropter iniuste iudicabatur. Igitur Pluto atq; beatarum curatores insularum Iouem ad euntes retulerūt, indignos ad eos utrinq; homines deuenire. Ad quos sic inquit Iupiter. At ego remedium adhibebo. Nunc enim propterea iudicatur inique, quod uestiti atq; circumdati singuli iudicantur, quoniam ante obitum iudicantur. Itaque multi prauas circumferentes animas circumdati sunt corporis forma, & genere atq; diuitijs. Præterea quando iudicium imminet, cōfluit multitudo testium afferentium eos iuste uixisse. Quo fit ut iudices ob hæc obstupescant. Accedit quod & ipsi uestiti atque circumdati iudicant, oculos & aures & totum corpus quasi animæ uelamen habentes. Hæc enim omnia illis obstacula sunt, uidelicet tam sui quidam quam eorum qui iudicantur, amictus. Principio prouidendum est, inquit, ne homines mortem suam præsentiant: nunc enim præuident, & mandatum est Prometheo, ne eos præsentire permittat. Deinde nudi his omnibus sunt iudicandi. Sunt enim iudicandi post obitum. Iudicem quoq; ipsum esse nudum oportet, mortuū uidelicet: & ipso duntaxat animo animū ipsum inspicientem statim post insperatū cuiusq; obitum, animum in quā, à suis omnibus desertum

desertum, omnemq; ornatum exteriorē relinquentem in terra, ut iudicium iuste procedat. Ego igitur utpote qui ante uos hæc præuideram, cōstitui iam meos filios iudices, duos quidem ex Asia, Minoem uidelicet, & Radamāthum: unum uero ex Europa Aeacū. Hi ergo postquam mortui fuerint, iudicabunt in prato quodam, ibiq; in triuio, ex quo geminæ tendunt uia: altera quidem ad tartarum, altera uero ad insulas beatorum. Et Asiaticos quidem Radamanthus: eos uero qui ab Europa ueniunt, Aeacus iudicabit. Minoi autem id munus iniūgam ut ipse diiudicet si quid alijs ambigutū fuerit, ut iustissime, recteq; de transmissione animarum iudicetur. Hæc sunt o Calicles quæ audiui, ueraq; esse credo, atq; ex his sermonibus adductus ita mecū reputo. Mors quidē est ut mihi uideretur nihil aliud q; rerum duarum, animæ scilicet atq; corporis, à se inuicem dissolutio. Cum uero duo hæc diuisa sunt inuicem, non multum abest quin utrinq; ipsorum habitum seruet eundem quem uiuente homine possidebat. Principio corpus tam naturā suam quam culturā passionēq; præfert. Veluti si magnū erat alicui corpus uel natura, uel alimonia, uel utrisq; dum uiuebat: mortuo etiam homine erit magnum. Item si crassum fuerat, erit & crassum, cæteraq; similiter. Præterea si comādi studiosus homo fuerat, seruabit comā. Rursus si quis erat uerbero, multaq; plagarū uestigia corpori habebat impressa uel à uerberibus, uel à uulneribus dum uiueret, huius quoq; mortui corpus eadem retinere uideamus. Et si qua in parte fractum erat aut distortum, eo quoq; mortuo eadem hæc apparēt: atq; ut summam dicam, qualecūq; uiuētis erat corpus, talia ipsius mortui omnia uel plurima ad tempus apparent. Idem quoq; mihi uidetur Calicles de anima sentiendum: cuncta enim apparent in anima cum corpus exuerit, tam quæ ex natura, quam quæ ex affectibus inerant, quæ ob rei cuiusq; studiū in eam homo contraxit. Cum igitur ad iudicē peruenerunt, Asiatici quidem ad Radamāthum, Radamāthos eos sistens uniuersiusq; animam intuetur, cuius tamen anima illa fuerit non animaduertit. Sed plerūq; magni Persarum regis aut alterius regis siue potentis obuium animū contemplatus nihil in eo reperit sani: sed periturū atq; iniustitia quasi quibusdā uerberibus cicatricibusq; infectū, qualia cuiusq; actio contraxit impressitq; animo, omniaq; obtorta mendacijs atq; uanitate, nihilq; recti habentem, quia sine ueritate fuerat educatus: præterea ob peccandi licentiam & petulantiam mollemq; lasciuiam & in actionibus singulis intemperantiam, incōpositum penitus atq; turpem. Animum igitur contemplatus sic affectū, statim ignominiose extracustodiam illuc transmittit, ubi meritas subire pœnas oportet. Conuenit autem omnem qui ab aliquo recte punitur, uel ipsum fieri meliorem utilitatemq; percipere, uel cæteris exempla dare, ut alij pœnas eius conspicientes meliores ob timorē efficiantur. Qui uero apud deos & homines ita dant pœnas ut utilitatem inde aliquā referāt: hi sunt qui peccata sanabilia commiserunt, quibus dolor cruciatusq; prodest & apud homines & apud inferos. Non enim aliter quis potest ab iniustitia liberari. Qui autē extrema iniustitia detinentur, ac propter eiusmodi delicta sunt insanabiles, ex his exempla sumuntur, ipsiq; nullam amplius utilitatem inde reportant, utpote qui sanari non possint: sed profunt duntaxat alijs per exemplum, qui eos intuentur propter flagitia maximis acerbissimisq; & terribilissimis pœnis omni tempore cruciatis, tanquam exemplum monimentumq; & spectaculū apud inferos in carcere præbentes iniustis omnibus qui ad ea loca descendunt. Quorum unum dico fore Archelaum, si uera narrat Polus, & alium quicūq; tyrannus talis extiterit. Arbitror autem in eorum numero qui solum exempla tradūt, plurimos esse tyrannos, reges, potentes, ciuitatū gubernatores. Quippe cum hi ob ipsam peccandi licentiam grauissima prophanissimaq; peccata committant. Attestatur autē nobis Homerus, qui reges & potentes inducit apud inferos omni tempore cruciatis, ceu Tantalum, Sisyphū, & Tityum. Therstitem uero & si quis alius priuatim fuit malus, nullus unquam uelut insanabilem magnis fecit pœnis torqueri, quippe cum licentiam, ut arbitror, non habuerit. quamobrem felicior erat illis, quibus licentia sceleris perpetrandi dabatur. Profecto Calicles ex his qui potentiam licentiamq; habent, sunt qui nimium prauī fuerunt. Nihil tamen prohibet inter hos etiam bonos quosdam esse uiros: & certe qui talis fuerit, mirifice est colendus. Nempe arduum est o Calicles ingentiq; laude dignum, ut quis in magna peccandi licentia constitutus iustam transigat uitam: pauciq; tales reperiuntur. Fure tamen & hic & alibi, atque ut arbitror, erunt nonnulli præclari boniq; uiri, hac uidelicet

licet uirtute præditi, per quam ea quorum sibi concessa est autoritas, iusta tractarent. Vnus autem Græcorum omnium probatissimus Aristides Lysimachi filius extitit. Plures autem o uir optime potentum improbi sunt. Quamobrem ut dicebam quando Rhadamantus aliquem eiusmodi deprehendit, nihil aliud in ipso nouit, neque quisnam sit, neque ex quibus ortus, sed utrum sit malus: cumque id compererit, dimittit in Tartarum, obsignans utrum sanabilis uel insanabilis uideatur. Ille uero illuc transmissus meritis subit poenas. Interdum uero alium intuitus animum uel priuati, uel alicuius alterius qui pie atque integre uixerit: quod quidem philosophis potissimum contingere arbitror, rem suam agentibus neque multis se negocijs implicantibus: applaudit huic, transmittit ad insulas beatorum. Hæc eadem Aeacus efficit. Vterque uero ipsorum uirgam tenet, dum iudicat. Minos autem considerans sedet solus, aureum habens sceptrum, quemadmodum de hoc apud Homerum inquit Vlysses, uidelicet illum uidisse sceptrum aureum tenentem, iuraque mortuis dantem. Ego igitur o Callicles ab huiusmodi sermonibus flector, & iam considero qua ratione iudici sanissimum animum ostendere possim. Quamobrem omnes populi spernens honores, ueritatemque considerans, conabor reuera, quam maxime potero bonus uiuere atque mori. Cohortor autem & ceteros omnes quantum possum. Te quoque ad huiusmodi uitam reuoco atque certamen: quod equidem assero præ alijs certaminibus in hac uita esse homini subeundum. Quapropter & te obiurgo qui non poteris tibi ipsi opem ferre quando de te iudicabitur, instabitque sententia quam modo dicebam, sed cum perueneris ad iudicem Aeginæ filium, illeque te apprehensum ducet: oscitabis uacillabisque illic non minus quam ego hic apud iudices uestros. Ibi forsitan percutiet te aliquis turpiter super genam, & contumelia iniuriaque prorsus afficiet. Hæc forsitan anilis quaedam fabula tibi uidetur, & quæ dicta sunt contemnitis: sed profecto nihil mirabile foret hæc spernere, si quo pacto perquireres meliora his & ueriora inuenire possemus. Nunc uero uides, cum tres uiri sitis omnium qui nunc sunt Græcorum sapientissimi, tu scilicet, & Polus, & Gorgias, non posse uos tamen ostendere alia esse ratione uiuendum, quam ea quæ illuc quoque conducere uideatur. Immo uero in tot sermonibus cum ceteri redarguti fuerint, solus hic remanet firmus: scilicet cauendum esse iniuriam facere magis quam pati: idque uiro præ ceteris omnibus meditando, non ut bonus quidem uideatur, sed ut reuera sit bonus publice atque priuati: si quis autem malus quodam modo fuerit, esse puniendum. Idque secundo loco bonum esse, post id quod est esse iustum, uidelicet fieri castigatione bonum, poenasque iniustitiæ luere: omnem præterea adulationem circa seipsum & alios, siue paucos, siue multos fugiendam esse: Rhetorica denique omni alio actionis genere pro iustitia duntaxat utendum. Quas ob res mihi credens, sequere me illuc, quod cum perueneris, & uiuens & mortuus beatus eris, quemadmodum tuus quoque sermo significat. Atque permitte ut aliquis te contemnat ut stultum, iniurijsque si libet afficiat, ne ue cures, si ignominiose percutiaris. Nihil enim graue patieris si reuera honestus bonusque sis uirtutemque exerceas. Postquam uero sic una exercitati fuerimus, tunc si tibi operæpretium esse uidebitur, ad publica iam nos negocia conferemus, aut ad quodcunque nobis deliberantibus tum, quando melius deliberare poterimus, uisum fuerit. Turpe enim est cum tales simus, quales nunc esse uidemur, iactare se uerbis quasi aliquid simus: quibus nunquam de rebus eisdem & quidem maximis eadem iudicantur, intantum processimus ruditatis. Hanc igitur rationem, quæ nunc nobis innotuit, tanquam ducem sequamur, ostendentem nobis, hunc optimum esse uiuendi modum, ut iustitiam ceterasque uirtutes per totam uitam exerceamus. Huic igitur obtemperemus, aliosque ad hanc adhortemur. Non autem pareamus illi, qua tu confusus ad eandem me exhortaris.

Nullius enim est precij.

COMMENTARIUM MARSILII FICINI

CINI FLORENTINI IN CONVIVIUM PLATONIS
DE AMORE. CAPUT I

PLATO philosophorum pater annos unum & octoginta ætatis natus, septimo Nouembris die, quo ortus fuerat, discumbens in conuiuio remotis dapibus expirauit. Hoc autem conuiuium, quo & natalicia, & anniuersaria Platonis pariter continentur, præsci omnes Platonici, usque ad Plotini & Porphyrij tempora, quotannis instaurabant. Post uero Porphyrium mille ac ducentos annos, solennes hæc dapces prætermittæ fuerunt. Tandem nostris temporibus uir clarissimus Laurentius Medices Platonium conuiuium innouaturus, Frasciscum Bandinum Architrclinum constituit. Cum igitur septimum Nouembris diem colere Bandinus instituisset, regio apparatus in agro Caregio nouem Platonicos accepit conuiuas: Antonium Allium episcopum Fesulanum. Ficinum Medicum. Christophorum Landinum poetam. Bernardum Nutium rhetorem, Thomam Bencium, Ioannem Caualcantem familiarem nostrum: quem propter uirtutem animi, & egregiam indolem Heroem conuiuas nuncupauerunt. Marsupinos duos, Christophorum Carolumque Caroli poetæ filios. Me denique nonum Bandinus esse uoluit, ut Marsilio Ficino superioribus addito musarum numerus impleretur. Remotis dapibus Bernardus Nutius Platonis accepit librum, qui conuiuium de amore inscribitur: legitque omnes Symposij huius orationes, quibus lectis reliquos conuiuas orauit, ut singuli singulas orationes exponerent. Assenserunt omnes: iactisque sortibus, prima illa Phædri oratio, Ioanni Caualcanti obtigit exponenda. Pausaniæ oratio, Antonio Theologo, Eryximachi Medici, Ficina Medico. Poetæ Aristophanis, Christophoro Poetæ. Agathonis adolescentis, Carolo Marsupino. Thomæ Bencio data est Socratis disputatio. Alcibiadis uero Christophoro Marsupino. Sortem huiusmodi probauere omnes. Verum episcopus ac medicus, alter ad animorum, alter ad corporum curam abire coacti, partes in dicendo suas Ioanni Caualcanti reliquerunt. Ceteri ad hunc conuersi sunt, partemque ad audiendum conticuere. Tunc heros ille in hunc modum est exorsus

QVA REGULA LAUDANDVS SIT AMOR.

Que sit eius dignitas & magnitudo

CAP. II

GRATISSIMA mihi optimi conuiuas fors ista hodie obtigit, qua effectum est, ut personam Phædri Myrrhinusij gererem. Phædri illius, inquam, cuius familiaritatem tanti fecit Lysias Thebanus summus orator, ut oratione lucubrationibus multis composita, cum sibi conciliare contenderit: cuius indolem Socrates usque adeo admiratus est, ut eius splendore quandoque iuxta Ilyssum fluium concitus altiusque sublatus mysteria diuina cecinerit: qui antea non solum cœlestium, sed inferiorum quoque omnium se inscium prædicauerat. Cuius ingenio adeo delectatus est Plato, ut primitias studiorum suorum Phædro dicauerit. Ad hunc epigrammata, ad hunc elegiæ Platonis, ad hunc primus eius de pulchritudine liber, qui Phædrus inscribitur. Cum igitur huius Phædri me similem, non ego quidem, non enim tantum mihi arrogos: sed sortis casus primo, & uester deinde applausus iudicauerit, his felicibus auspicijs eius in primis orationem libenter interpretabor. Deinde Antonij & Ficini partes pro ingenij uiribus exequar. Tria in omni re uiri optimi philosophus quisque Platonis imitator considerat, quæ antecedunt, quæ comitantur, & quæ sequuntur. Hæc si bona sint, rem ipsam laudat: si mala, uituperat. Ea igitur perfecta laudatio est, quæ præcedentem rei recenset originem, presentem formam narrat, sequentes ostendit euentus. Ab antecedentibus res quæque laudatur, ut nobilitas: à presentibus, ut magna: à sequentibus, ut utilitas. Quare ex tribus illis tria hæc in laudibus cōcluduntur: Nobilitas, magnitudo, atque utilitas. Ideo Phædrus noster in primis presentem Amoris excellentiam cōtemplatus, Magnum deum uocauit: adiunxit, Dijs hominibusque mirandum. Nec iniuria. Nam ea proprie quæ magna sunt admiramur. Magnus ille quidem, cuius imperio homines & dii, ut aiunt, omnes subiiciuntur. Nam tam dii apud ueteres quam homines amant, quod Orpheus Hesiodusque significant, dicentes mortalium & immortalium mentes amore domari. Admirandus præterea dicitur, quoniam illud quisque amat, cuius pulchritudinem admiratur. Dijs quidem siue ut nostri dicunt, Angeli, diuinam pulchritudinem: Homines corporum species admirantur, & amant. Atque hæc quidem laus Amoris est à presenti excellentia quæ ipsum comitatur deducta. Laudat deinde ab antecedentibus Phædrus, cum deorum omnium esse asserit antiquissimum. In quo nobilitas amoris effulget, cum prisca eius origo narratur. Laudabit & tertio à sequentibus, ubi mirifica eius ab euentu apparebit utilitas. Sed de prisca & nobili eius origine primum: deinde de futura utilitate tractabimus. Orpheus in Argonautica, cum de rerum principijs coram Chirone heroibusque cætare, Mercurij Trifmegisti theologiam sequutus: Chaos ante mundum posuit, & ante Saturnum, Iouem, ceterosque deos. Amorem in ipso suo Chaos sinu locauit, laudauitque his uerbis.

Qualis fuerit Phædrus

Que proba laudatio

Orpheus de rerum principio

ORIGO AMORIS EX CHAOS.

CAP. III

ANTIQUISSIMUM, seipso perfectum, consultissimumque; Amorem, Hesiodus in Theogonia: & in libro De natura Parmenides Pythagoricus, Acusilicisque poeta, cum Orpheo & Mercurio consenserunt. Plato in Timæo chaos describit similiter: & in eo locat amorem. Atque idem in conuiuio Phædrus recensuit. Chaos Platonicum informem mundum uocant: Mundum uero formatum chaos. Tres apud eos mundi sunt, tria itidem Chaos erunt. Primum omnium est deus uniuersorum autor, quod ipsum bonum dicimus. Hic mentem primo creat angelicam: deinde mundi huius animam, ut Plato uult: Postremo mundi corpus. Summum illum deum, non mundum dicimus: quia mundus ornamentum significat ex multis compositum, ille uero penitus simplex esse debet: sed mundorum omnium principium atque finem ipsum asserimus. Mēs angelica primus mundus est à deo factus. Secundus uniuersi corporis anima. Tertius tota hæc quam cernimus machina. In ijs itaque mundis tribus, tria & chaos considerantur. Principio deus mentis illius creat substantiam: quam etiam essentiam nominamus. Hæc in primo illo creationis suæ momento informis est, & obscura. Quoniam uero à deo nata est, ad deum sui principium ingenito quodam appetitu conuertitur. Conuersa in deum, ipsius radio illustratur. Radij illius fulgore ille suus appetitus accenditur. Accensus appetitus deo totus inheret: inherendo formatur. Nam deus qui potest omnia, in mente sibi inherente creaturam rerum naturas effingit. In ea igitur spiritali quodammodo pinguntur, ut ita loquar, omnia quæ in corporibus istis sentimus. Illis cælorum elementorumque globi, sydera, uaporum natura, lapidum, metallorum, plantarum, animalium formæ gignuntur. Huiusmodi rerum omnium species dei fomento quodam in superna illa mente conceptas, ideas esse non dubitamus: & formam illam ideamque cælorum, sæpe deum Cælum uocamus. Formam planetæ primi Saturnum deum: Secundi Iouem, atque in sequentibus planetis eodem pacto. Ignis quoque huius ideam illam, Vulcanum deum: Aeris Ionæ atque Iunonem: Aquæ Neptunum: Terræ Plutonem. Quare dii omnes certis inferioris mundi partibus assignati, Ideas illarum partium sunt in superna illa mente collectæ. Sed eam idearum conceptionem à formante deo perfectam præcessit illa mentis ad deum appropinquatio. Hanc præcessit appetitus incendium, hoc infusio radij, hanc prima illa appetitus conuersio, hanc informis mentis essentia. Porro essentiam istam nondum formatam chaos esse uolumus. Primam ipsius in deum conuersionem, amoris ortum: radij infusionem, amoris pabulum: incendium sequens, amoris dicimus incrementum: appropinquationem, amoris impetum: formationem, amoris perfectionem. Formarum omnium, idearumque complexione. Mundum latine, Græce κόσμος, id est ornamentum uocamus. Huius ornamentum gratia pulchritudo est. Ad quam amor ille statim natus traxit mentem: atque perduxit mentem ante deformem, ad mentem eandem deinde formosam. Ideo amoris cōditio est: ut ad pulchritudinem rapiat, ac deformem formoso coniungat. Quis igitur dubitabit, quin amor statim chaos sequatur, præcedatque mundum: & deos omnes, qui mundi partibus distributi sunt? Cum mentis ille appetitus ante sui formationem sit, & in mente formata dii mundusque nascantur. Merito igitur antiquissimum hunc Orpheus nominauit. Præterea seipso perfectum: quasi dicat seipsum perfectientem. Quoniam primus ille mētis instinctus suapte natura à deo perfectionem suam haurire uidetur: atque eam menti, quæ inde formatur, & dijs qui inde gignuntur, præbere. Consultissimum insuper nominauit, nec iniuria. Nam omnis sapientia cuius proprium est consilium, ideo menti data est: quia amore in deum conuersa, ipsius fulgore refulsit. Eodemque modo mens ad deum, quo ad lumen solis dirigitur oculus. Hic enim aspicit primo, uidet deinde solis lumen: tertio in solis lumine rerum colores figurisque comprehendit. Quare oculus obscurus primo, et chaos instar informis, lumen amat dum aspicit, irradiatur aspiciendo, radium accipiendo rerum coloribus figurisque formatur. Quem admodum uero in deum mens illa statim nata & informis amore conuertitur & formatur: sic mundi anima in mentem, deumque illinc genita: se reflectit. Et cum primo informis sit, & chaos amore in mentem directæ acceptis ab ea formis fit mundus. Non aliter & mundi huius materia, cum principio sine formarum ornamentum informe chaos iaceret: illico amore sibi ingenito, in animam se direxit, sequens illi obedientem præbuit: atque hoc amore conciliante, ab anima formarum omnium quæ in mundo uidentur nata ornamentum, mundus ex chaos effecta est. Tres igitur mundi, tria & chaos. In omnibus denique amor chaos comitatur, præcedit mundum, torpentia suscitatur, obscura illuminatur, uiuificat mortuos, format informia, perficit imperfecta. Quibus laudibus, nulla firmiores aut dici, aut excogitari possunt.

DE UTILITATE AMORIS.

CAP. IIII

SED de origine eius, & nobilitate hæctenus. De utilitate iam arbitror differendum. Singula quidem amoris beneficia generi humano collata referre superuacuum est: præsertim cum summam comprehensionem omnia possint. Omnia enim in eo consistunt, ut uitatis malis bona sequamur. Mala hominis & turpia eadem sunt. Bona itidem eadem atque honesta. Profecto nihil aliud leges & doctrinæ omnes contendunt, quam ita homines instituire, ut declinent à turpibus, agant honesta. Hoc autem ipsum

ipsum, quod innumerabiles pene leges & artes uix tandem longo tempore assequuntur, Amor ipse unus breui tempore perficit. Nam à turpibus pudor absterret: ad honesta excellendi studium prouocat. Duo hæc nihil aliud facilius, ac citius quam amor hominibus exhibet. Cui amore dicimus, pulchritudinis desiderium intelligite. Hæc enim apud omnes philosophos amoris definitio est. Pulchritudo uero gratia quædam est, quæ ut plurimum in concinnitate plurium maxime nascitur, Ea triplex est: siquidem ex plurium uirtutum concinnitate in animis gratia est. Ex plurium colorum linearumque concordia in corporibus gratia nascitur. Gratia item in sonis maxima ex uocum plurium consonantia. Triplex igitur pulchritudo, animorum, corporum atque uocum. Animorum mentem cognoscitur, Corporum oculis, Uocum auribus solis percipitur. Cum ergo mens, uisus, auditus, sint quibus solis frui pulchritudine possumus: Amor uero sit fruendæ pulchritudinis desiderium: Amor semper Mente, Oculis, Auribus est contentus. Quid olfactus? quid gustus? quid tactus opus est? Odores, Sapores, Calorem, Frigus, Mollitiem & duritiem, horumque similia sensus isti percipiunt. Istorum nullum humana pulchritudo est, cum formæ simplices sint: humani autem corporis pulchritudo membrorum requirat diuersorum concordiam. Amor tanquam eius finem fruitionem respicit pulchritudinis: ista ad mentem, uisum, auditum pertinet solum. Amor ergo in tribus ijs terminatur. Appetitio uero, quæ reliquos sequitur sensus, non amor sed libido rabiesque uocatur. Præterea si amor erga hominem pulchritudinem ipsam desiderat: humani autem corporis pulchritudo in quadam concinnitate consistit: concinnitas temperantia est: sola quæ temperata, modesta, decora sunt, exigit amor. Voluptates itaque gustus & tactus, quæ usque adeo uehementes furiosaque sunt, ut mentem è suo statu dimoueant, hominesque perturbent: amor non modo non cupit, sed abominatur & fugit, utpote quæ propter intemperantiã pulchritudini sunt contrariæ. Rabies uenerea ad intemperantiã trahit, ideoque ad inconcinnitatē: quare ad deformitatem similiter uidetur allicere: Amor autem ad pulchritudinē. Deformitas & pulchritudo contrariæ sunt. Motus igitur huiusmodi, qui ad ea rapiunt, inter se uidentur esse contrarij. Quapropter libido coitus, & amor non modo non eodem motus, sed & contrarij esse monstrantur. Testantur hoc & theologi ueteres, qui amoris nomen deo tribuerunt. Quod etiam posteriores theologi summopere confirmarunt. Nullum uero deo congruum nomen cum rebus turpibus est commune. Ideo sane mentis quisque cauere debet, ne amorem, diuinum nomen, ad insanas perturbationes temere transferat. Erubescat Diæcaarchus, & si quis alius Platonicam maiestatem quod amori nimium indulerit, carperet non ueretur. Nam decoris, honestis, diuinis affectibus, nec rimium, nec satis unquam possumus indulgere. Hinc efficitur, ut omnis amor honestus sit, & omnis amator iustus. Pulcher enim est omnis atque decorus, et decorum proprie diligit. Turbulentus autem ardor, quo ad lasciuiam rapimur, cum ad deformitatem trahat, amori contrarius iudicatur. Vt igitur ad amoris utilitatem aliquando redeamus: pudor qui à turpibus nos absterret, & studium quod ardentem efficit ad honesta, ab amore facile, citoque proficiscuntur. Primo quoniam amor, qui pulchra petit, decora semper appetit atque magnifica: & qui odit deformia, necessario turpia obscœnaque fugit. Deinde si duo aliqui se mutuo diligunt, alterutrum se obseruant & placere sibi inuicem cupiunt. Prout alter ab altero obseruatur, utpote qui teste nunquam careant, à turpibus abstinent. Prout sibi inuicem placere conantur, magnifica semper ardenti studio aggrediuntur, ne contemptui amato sint, sed amoris uicissitudine digni putentur. Sed hanc rationem copiosissime explicat Phædrus: ubi exempla ponit amorum tria. Vnum amoris femina ad masculum: ubi de Alceste Admeti uxore loquitur, quæ pro marito mori uoluit. Alterum amoris masculi ad feminam, ut Orphei ad Eurydicen. Tertium amoris masculi ad masculum, ut Patrocli ad Achillē: ubi ostendit nihil fortiores homines reddere, quam amorē. Allegoriam uero, uel Alcestis, uel Orphei, in præsentia perscrutari non est consilium. Vehementius enim ista uim amoris & imperium expriment, si tanquam historia gesta narrentur, quam si per allegoriam dicta putentur. Ergo amorem esse Deum magnum atque mirandum, nobilem præterea & maxime utilem, sine controuersia fateamur: atque ita amori indulgeamus, ut sine suo, qui pulchritudo ipsa est, contenti simus. At nos ea parte fruimur, qua cognoscimus, cognoscimus Mente, uisusque & auditu. His itaque fruimur, ceteris sensibus non pulchritudine, quam desiderat amor, sed quouis alio potius quo corpus indiget, utimur. Igitur his tribus uenabimur pulchritudinem: & per eam quæ in uocibus corporibusque elucet, tanquam per uestigia quædam, animi decorem inuestigabimus. Illam laudabimus quidem, istum probabimus: ac semper id obseruare conabimur, ut tantus amor sit, quantum fuerit pulchritudo. Et ubi corpus quidem pulchrum, animus minime, tanquam umbratilem & fluxam imaginem pulchritudinis uix & leuiter diligamus. Vbi solus animus pulcher, stabilem hunc decorem animi ardentem amemus. Vbi uero utraq; pulchritudo concurrat, uehementius admiremur: atque ita ex Platonicâ familia reuera nos esse testabimur: ea quippe nihil nouit nisi festum, letum, cœlesti, supernum. Sed hæc iam de Phædri oratione sufficiant. Ad Pausaniam ueniamus.

DEVS BONITAS, PVLCHRITVDO, IUSTITIA, PRINCIPIUM, MEDIUM, FINIS.
CAPVT I

TRINITATEM Pythagorici philosophorum omnium mensuram esse uoluerunt, ob eam arbitror rationem quod deus ternario numero res gubernat, atque etiam res ipse ternario numero terminatur. Hinc Maronis illud, Numero deus impari gaudet. Nepe summus ille auctor, primo singula creat: secundo rapit: tertio perficit. Singula quoque in primis ab illo perenni fonte effluunt, dum nascuntur. deinde in eundem refluunt, dum suam illam originem repetunt. postremo perficiuntur, postquam in suum principium redierunt. Hoc uaticinatus Orpheus, Iouem principium, medium, et finem uniuersi uocauit. Principium ut producit: Medium ut producta retrahit ad seipsum: Finem prout redeuntia perficit. Hinc regem illum uniuersorum, Bonum, Pulchrum, Iustum, quod saepe apud Platonem dicitur, possumus nuncupare. Bonum, inquam, ubi creat: ubi allicit, pulchrum: ubi pro cuiusque merito perficit, iustum. Pulchritudo igitur, cuius allicere proprium est, inter bonitatem iustitiamque locatur: a bonitate quidem effluit, profuit ad iustitiam.

QVO PACTO DIVINA PVLCHRITVDO AMOREM PARIT.
CAP. II

DIVINA uero haec species in omnibus amorem hoc est sui desiderium procreauit. Quoniam si Deus ad se rapit mundum, mundusque rapitur: unus quidem continuus attractus est a deo incipiens, transiens in mundum, in Deum denique desinens: qui quasi circulo quodam in idem unde manauit iterum remeat. Circulus itaque unus et idem a Deo in mundum, a mundo in Deum, tribus nominibus nuncupatur. Prout in Deo incipit et allicit, pulchritudo: prout in mundum transiens ipsum rapit, amor: prout in auctorem remeans ipsi suum opus coniungit, uoluptas. Amor igitur in uoluptatem a pulchritudine desinit. Id sibi uoluit Hierothei et Dionysij Arcopagite hymnus ille praclarus: ubi sic hi theologi cecinerunt. Amor circulus est bonus a bono in bonum perpetuo reuolutus. Necessario enim bonus est amor cum a bono natus reuertatur in bonum. Idem enim deus est: cuius speciem desiderant omnia: in cuius possessione omnia requiescunt. Inde igitur desiderium nostrum accenditur, ibi amantium ardor quiescit, nec extinguitur, sed impletur. Nec iniuria soli Deum comparat Dionysius: quia quemadmodum sol illuminat corpus et calefacit: ita Deus animis ueritatis claritatem praebet, et charitatis ardorem. Hanc utique comparisonem ex Platonis libro De re publica sexto hoc quo dicam modo colligimus, Sol profecto corpora uisibilia, et oculos uidentes procreat: oculis ut uideant lucidum infundit spiritum: corpora ut uideantur coloribus pingit. Neque tamen proprius oculis radius, proprius uero corporibus colores ad uisionem perficiendam sufficiunt, nisi lumen ipsum unum supra multa, a quo multa et propria lumina oculis et corporibus distributa sunt, adueniat, illustret, excitet atque roborat. Eodem modo primus ille actus omnium, qui deus dicitur, speciem, actumque rebus singulis producendo largitus est. Qui sane actus cum in re creata et in subiecto patiente susceptus fuerit, debilis est, et ad operis executionem impotens. Sed diuini solis perpetua et inuisibilis lux una semper omnibus adstat, fouet, uiuificat, excitat, complet et roborat. De quo diuine Orpheus, cuncta fouens atque ipse ferens super omnia sese. Vt est actus omnium roboratque, bonum dicitur. Vt uiuificat, lenit, mulcet et excitat, pulchrum. Vt in obiectis quae noscenda sunt tres illas cognoscentes animam uires, Mentem, Visum, Auditum allicit, pulchritudo. Vt in cognoscente potentia eam applicat cognito, ueritas. Denique ut bonum procreat, regit, et complet: Vt pulchrum, illuminat, gratiamque infundit.

PVLCHRITVDO EST SPLENDOR DIVINAE BONITATIS,
et deus est centrum quatuor circularum.
CAP. III

NEQUE ab re theologi ueteres, Bonitatem in centro, pulchritudinem in circulo posuerunt. Bonitatem inquam in centro uno, in circulis autem quatuor, Pulchritudinem. Centrum unum omnium deus est. Circuli quatuor circa id a seipso reuoluti, Mens, Anima, Natura, Materia. Mens stabilis circulus. Anima per se mobilis. Natura mobilis in alio, non ab alio. Materia ab alio et in alio mobilis. Caterum cur Deum quidem centrum, Quatuor illa cur circulos appellemus exponam. Centrum circuli punctum est, unum, indiuisibile, stabile. Inde lineae multae diuiduae, mobiles ad earum similem circumferentiam deducuntur. quae sane circumferentia diuisibilis circa centrum quasi cardinem uoluitur. atque ea est centri natura, ut licet unum indiuiduum, immobile sit, in multis tamen, immo in omnibus lineis diuiduis et mobilibus, ubique reperiat. Vbiq; enim est in linea punctum. Quonia uero a dissimili suo attingi nihil potest, lineae a circumferentia

tia ad centrum usque deducta, medium huiusmodi punctum singulae sui quodam puncto uno simplici et immobili coguntur attingere. Quis negat Deum centrum omnium merito nominari: cum omnibus insit unus penitus, simplex, atque immobilis: cuncta uero ab ipso producta, multa, composita, et mobilia sint, atque ut ab eo manant, ita in eum instar linearum et circumferentiae refluunt? Ita mens, anima, natura, materia procedentes a deo in eundem redire nituntur: seque undique pro uiribus in illum circumferunt. Atque ut centrum punctum ubique in lineis et in toto circulo reperitur, perque punctum suum singulae lineae medium circuli tangunt punctum: ita deus omnium centrum, qui unitas simplicissima est, actusque purissimus, sese inserit uniuersis: non ob id solum, quia cunctis est praesens, uerum etiam quia omnibus a se creatis partem aliquam, uel potentiam intimam, simplicissimam, praestantissimam indidit: quae rerum unitas nominatur: a qua et ad quam tanquam a centro et ad centrum suum rei cuiusque partes et potentiae reliquae pendunt. Ad hoc plane suum centrum, ab hanc propria unitatem se colligant creata prius oportet, quam suo haerent creatori: ut per proprium centrum, quod iam saepe repetimus, centro omnium haerent. In apicem suum caputque mens angeli ante consurgit, quam ascendat in deum. Anima quoque et reliqua eodem pacto. Atque illorum inuisibilium circularum, mentis scilicet, animae, naturae, uisibilis mundi circulus est imago. Corpora enim animarum menti umque umbrarum et uestigia sunt. Umbra uero et uestigium figura eius, cuius umbra est, et uestigium refert. Quapropter quatuor illa, non iniuria circuli quatuor appellantur. Sed mens immobilis orbis propterea, quod tam operatio eius quam substantia semper eadem permanet, et similiter operatur: intelligit semper eodem modo, uelutque similiter. Mobilis autem quandoque mens ex eo solum dici potest, quod quemadmodum caetera omnia a deo procedens in eundem se uertit. Anima mundi, et alia quaeuis, circulus mobilis. Haec enim sua natura discurrere cognoscit, et temporum curriculis operatur. Discursum autem ab alio in aliud, et operatio temporalis, motus proculdubio nominatur. Si qua uero in animae cognitione stabilitas est, mentis constat potius quam animae beneficio. Natura etiam mobilis est circuitus. Cum animam dicimus, praeceptorum more theologorum uim in ratione et sensu positam intelligimus: cum naturam, uim animae in generando locatam. Vm illam in nobis hominem proprie uocauerunt: istam hominis idolum et simulachrum. Haec sane generandi facultas ideo mobilis dicitur: quia temporis spatium suum opus exequitur. Verum in hoc ab illa animae proprietate discrepat: quod anima per se, et in se mouetur. Per se, inquam, quia principium motus existit, in se etiam, quia in ipsa animae substantia rationis et sensus remanet operatio. Ex ijs opus nullum ne effario resultat in corpore. Generandi uero uis illa quae uocamus naturam, per se quidem mouetur: cum animae per se motus uis quaedam sit. Moueri autem in alio dicitur: quia in mole corporis omnis eius operatio terminatur. Corpus enim nutrit, augetque et generat. Materia uero et corporis moles, orbis est ab alio, et in alio mobilis. Ab alio quidem, quonia ab anima necessario agitatur, in alio autem, quia in loci spacio motus corporis agitatur. Ita igitur quam ob causam bonitatem in centro, in circulo pulchritudine, theologi collocet, aperte intelligere possumus. Bonitas siquidem rerum omnium unus ipse est deus, per quem cuncta sunt bona. Pulchritudo autem dei radius, quatuor illis insitus circulis circa deum quodammodo reuolutis. huiusmodi radius omnes rerum omnium species in quatuor illis effingit: species illas in mente ideas, in anima rationes, in natura semina, in materia formas appellare soleamus. Idcirco quatuor in circulis, quatuor splendores esse uidentur. Idcirco splendor in primo: Rationum in secundo: in tertio seminum: Formarum in ultimo.

QVOMODO PLATO DE REBUS DIVINIS EXPONATUR.
CAP. IIII

MOCYSTERIUM in epistola ad Dionysium regem Plato significauit: cum deum affirmauit pulchrorum omnium causam: quasi totius pulchritudinis principium et originem. Circa omnium, inquit, regem cuncta sunt: ipsius gratia omnia: ipse causa est pulchrorum omnium: Secunda circa secundum, Tertia circa tertium. Humanus autem animus affectat qualia illa sint intelligere: aspiciens in ea quae sibi cognata sunt: quorum nihil sufficienter se habet. Circa uero ipsum regem et ea quae dixi, nihil est tale: quod autem post hoc est, animus dicit. Circa regem, non intra regem, sed extra significat. In Deo enim nulla est compositio. Quid uero dictio illa circa significat, exponit Plato, cum addit: Eius gratia omnia: ipse causa est pulchrorum omnium, Quasi dicat, ideo circa regem omnia sunt, quia ad illum tanquam ad finem pro natura sua omnia reuoluuntur, quemadmodum ab illo tanquam principio producta sunt omnia. Pulchrorum omnium, id est, totius pulchritudinis: quae supradictis in circulis emicat. Formae enim corporum per semina: haec per rationes, haec per ideas reducuntur in deum, et ipsidem a deo gradibus producuntur. Proprie uero cum dicit Cuncta, ideas intelligit: nam in his reliqua includuntur. Secunda circa secundum. Tertia circa tertium. Tres mundi principes posuit Zoroaster, trium ordinum dominos: Oromasium, mithram, arimaniam. Hos Plato, deum, mentem, animam nuncupat. Tres autem ordines in diuinis posuit speciebus, ideas, rationes et semina. Prima igitur, id est ideae, circa primum, id est circa deum, quoniam a deo menti tributa sunt, et in eundem mentem cui sunt datae reducunt. Secunda circa secundum, id est rationes circa mentem: quandoquidem per mentem in animam transeunt, et in mentem animam dirigunt.

Tertia circa tertium, id est semina rerū circa animam: nam per animā transeunt in naturā, in illam scilicet generandi potentiam, rursusq; naturā animæ copulant. Eodē ordine à natura in materiā formæ descendunt. Sed eas Plato in ordine posito non connumerat, quia de diuinis à Dionysio interrogatus tres ordines ad incorporales species pertinentes tāquā diuinis induxit: Formas autē corporum prætermisit. Noluit autē deum regē primū uocare, sed omnium regē: ne si primū diceret, cum unā cū sequētib; ducibus in aliqua numeri specie, cōditionisq; paritate collocare forsità uideretur. Neq; dixit prima circa illū, sed cūcta: ne crederemus eū ordinis alicuius potius quā cūctorū gubernatorem. Humanus animus affectat qualia illa sint intelligere. Scite post illos tres diuinæ pulchritudinis splendores tribus in circulis emicantes amorem animi ad illos adiecit. Illinc enim animi ardor accēditur. Quippe par est ut diuinus diuinā desideret: aspiciēs in ea, quæ sibi cognata sunt. Quoniā humana cognitio à sensibus oritur: per ea quæ in corporibus præstantiora uidemus, diuinā iudicare sæpenuero consueuimus: per corporalium rerum uires, dei potentiā: per ordinem, sapientiam: per utilitatem, dei bonitatem inuestigamus. Vocat autē formas corporū animæ cognatas, quasi proxime natas. Sequenti enim gradu post animam formæ corporum disponuntur. Quorum nihil sufficienter se habet. Formæ huiusmodi neq; sufficienter sunt, neq; sufficienter nobis diuina ostendunt. Veræ nanq; res, ideæ, rationes, & semina sunt: Corporū uero formæ, umbræ rerū potius quā ueræ res esse uidentur. Quemadmodū uero corporis umbra exactā atq; distinctam corporis figuram nō indicat, ita corpora diuinorū naturam propriā non demonstrant. Circa ipsum regem & ea quæ dixi, nihil est tale. Quo enim pacto mortalia immortalibus, & falsa ueris similia sunt? Quod autem post hoc est, animus dicit: id est, animus dum diuina per mortalia iudicat, falso de diuinis loquitur: neq; diuina pronunciat, sed mortalia.

PULCHRITUDO DIVINA, PER OMNIA SPLENDET,
& amatur in omnibus. CAP. V

AETERVM ut paucis multa comprehendamus, bonum quidē ipsa supereminens dei existētia dicitur. Pulchritudo actus quidam siue radius inde per omnia penetrans: Primo in angelicā mentem: Secundo in animam totius & reliquos animos: Tertio in naturam: Quarto in materiā corporum. Mentem idearum ordine decorat: animam rationū serie complet: naturam fulcit seminibus: Materiam formis exornat. Quemadmodū uero solis radius unus corpora quatuor, ignē, aerem, aquam, terramq; illustrat: sic unus dei radius mentem, animā, naturam, materiāq; illuminat. Atq; in his quatuor elementis quicunq; lumen inspicit, solis ipsius aspicit radium: perq; ipsum ad supernam solis lucē intuentiam conuertitur. Ita quisquis decorem in quatuor istis, mente, anima, natura, materia contemplatur, amatq; dei fulgorem in his, perq; fulgorem huiusmodi Deum ipsum intuetur & amat.

PASSIONES AMANTIVM. CAP. VI

INEFFICITUR ut corporis nullius aspectu uel tactu amatoris impetus extinguatur. Non enim corpus hoc aut illud desiderat: sed superni luminis splendorem per corpora resurgentem admiratur, affectat & stupet. Quapropter quid cupiant, aut querant amantes ignorant. Deū nanq; ipsum ignorant: cuius sapor occultus odorem quendam sui dulcissimum operibus suis inferuit. Quo quidem ardore quotidie excitamur. Odorem quidē sentimus: Saporem proculdubio ignoramus. Cū igitur odore manifesto illecti saporem latenter desideremus, merito quid cupiamus, patiamurq; uescimus. Hinc etiam semper accidit: ut amantes amati aspectum timeant quodammodo atq; uenerentur. Quod etiam fortes, dicam equidem, & si uereor ne quis uestrum hæc audiens erubescat, & sapientes inquam uiri, coram inferiore quouis amato pati consueuerunt. Nempe non humanum est quod eos terret, quod frangit, quod occupat. Humana enim uis in fortioribus sapientioribusq; semper est excellentior. Sed diuinitatis fulgor ille in formosis emicans quasi dei simulacrum amantes obstupescere, contremiscere, & uenerari compellit. Eadem ratione propter amati præsentiam amator diuitias & honores contemnit, et pro nihilo habet. Par enim est, ut diuina humanis anteponantur. Illud quoq; euenire sæpenuero solet, ut se in amati personam quisq; trāsferre cupiat. Nec im merito. Deus nāq; pro homine fieri cupit, atq; conatur. Quis autem pro Deo hominem non cōmutet? Fit etiā ut amore illaqueati uicissim suspirent & gaudeant. Suspirant quod seipsos amittunt, quod perdūt, quod perimunt. Gaudent quod in melius quiddam se transferunt. Calent quoq; uicissim & frigent: instar eorū, quos tertiana febris inuadit. Merito frigent: quia calore proprio deseruntur: necnon & calent, cum superni radij fulgoribus accendantur. Frigiditatem timiditas: caliditatem audacia sequitur. Ideo timidi quoq; uicissim & audaces apparēt. Hebetissimi præterea quicq; acutiores amando redduntur. Quis enim cœlesti radio aspirante, non acutissime uideat? Verum de amore ipso, & pulchritudine, eiusq; origine, amantium affectibus ista sufficiant.

DE DVOBV; AMORIS GENERIBVS, AC DE
duplici Venere. CAP. VII

DEINCEPS de duobus Amorum generibus breuiter disputandum. Cupidinem Veneris comitem esse apud Platonem Pausanias asserit. Totidēq; esse Cupidines quot sint & Veneres, necessarium arbitratur. Veneres autem duas cōmemorat: quas itidem gemini Cupidines comitentur. Venerem alteram quidem cœlestem ponit: alteram uero uulgarem. Cœlestem illam Cœlo sine matre natam: Vulgarem ex Ioue & Dione genitam. Cœlum Platonicū summū deū ideo uocat, quia sicut cœlum istud sublime corpus omnia corpora regit & cōtinet, sic summus ille deus omnes spiritus supereminet. Mentē uero plurimis nominib; nūcupant. Saturnū enim modo, modo Iouem, modo Venerē uocant. Est nanq; mens illa, uiuit, intelligit. Essentiam suam Saturnū, Vitam Iouem, Intelligentiā Venerē appellare cōsueuerunt. Animam præterea mundi, Saturnū similiter & Iouē uocamus & Venerem. Prout superna intelligit, Saturnū. Prout cœlestia mouet, Iouē. Vt inferiora generat, Venerē. Venus prima, quæ in mente est, Cœlo nata sine matre dicitur: quoniā mater apud Physicos materia est. Mens autē illa à materiæ corporalis cōsortio est aliena. Secūda Venus, quæ in mundi anima ponitur, ex Ioue & Dione genita. Ex Ioue, id est, ex ea uirtute ipsius animæ, quæ cœlestia mouet. Ea siquidē istam creauit potentiā, quæ inferiora hæc generat. Matrē quoq; illi deo tribuit: quia materiæ mundi infusa cum materia cōmercium habere putatur. Deniq; ut summam dicam, duplex est Venus. Vna sane est intelligentia illa quā in mente angelica posuimus. Altera uis generandi animæ mūdi tributa. Vtraq; sui similitē comitē habet amorē. Illa enim amore ingenito ad intelligendā dei pulchritudinē rapitur. Hæc itē amore suo ad eandē pulchritudinē in corporibus procreandam. Illa diuinitatis fulgorē in se primū complectitur: deinde hūc in Venerē secundam traducit. Hæc fulgoris illius scintillas in materiā mundi transfundit. Scintillarū huiusmodi præsentia singula mundi corpora, pro captu naturæ, speciosa uidentur. Horū speciem corporū humanus animus per oculos percipit. Qui rursus uires geminas possidet. Quippe intelligēdi uim habet. Habet & generandi potentiā. Hæc gemine uires duæ in nobis sunt Veneres, quas & gemini comitantur amores. Cum primū humani corporis species oculis nostris offertur, mēs nostra quæ prima in nobis Venus est, eam tanquā diuini decoris imaginem, ueneratur & diligit: perq; hanc ad illū sæpenuero incitatur. Vis autē generandi, secūda Venus, formam generare huiusmodi concupiscit. Vtrobq; igitur amor est. Ibi contēplandæ, hic generandæ pulchritudinis desiderii. Amor uterq; honestus atq; probandus. Vterq; enim diuinā imaginē sequitur. Quid igitur in amore Pausanias improbat? Dicam equidē. Siquis generationis audior cōtemplationē deserat, aut generationē præter modum cum foeminis, uel contra naturæ ordinem cum masculis prosequatur, aut formam corporis pulchritudini animi præferat, is utiq; dignitate amoris abutitur. hunc amoris abusum uituperat Pausanias. Quo qui recte utitur, corporis quidem formam laudat: sed per illam, excellentiorem animi mentisq; et dei speciem cogitat, eaq; uehementius admiratur, & amat. Generationis autem & congressus officio eatenus utitur, quatenus naturalis ordo legesq; ciuiles à prudentibus statuta præscribunt. De his diffusius Pausanias.

EXHORTATIO AD AMOREM. DE AMORE SIMPLICI,
ac de mutuo. CAP. VIII

MOS autē amici hortor & obsecro, ut amorē rē profecto diuinā totis uiribus cōplectamini, neq; uos illud deterreat quod de amate quodā Platone dixisse ferūt. Ille, inquit, amator animus ē proprio in corpore mortuus: in alieno corpore uiuens. Neq; uos etiam turbet quod de amara miserraq; amantiū forte cecinit Orpheus. Hæc enim quomodo accipiēda sunt, & qua uia his succurrēdum, queso deinde si placet, diligēter attēdite. Amorē Plato rem amarā uocat: nec iniuria, quia moritur quisquis amat. Hūc & Orpheus γλυκὺν πικρῶν, id est dulce amarū nominat. Quippe cū amor mors uoluntaria sit. Vt mors est, amara res est. Vt uoluntaria, dulcis. Moritur autē quisquis amat. Eius enim cogitatio, sui oblita semper in amato se uersat. Si de se non cogitat, in se certe nō cogitat. Ideo nec in seipso sic affectus animus operatur: cum præcipua operatio animi ipsa cogitatio sit, Qui nō in se operatur, nec in seipso est. Aequa enim inter sese hæc duo, esse, et operatio sunt: nec esse sine operatiōe ē, nec operatio esse ipsū excedit: nec operatur quisquam ubi nō est: & ubicunq; est operatur. Non ergo in se amantis est animus: quia in seipso non agit. Si in seipso non est, nec uiuit etiā in seipso: qui non uiuit, mortuus est. Quare in se mortuus est quicunq; amat. Num uiuit saltē in alio? Profecto. Amoris illæ duæ sunt species: amor unus simplex, mutuus alter. Simplex amor ubi amatus nō amat amantē. Ibi omnino mortuus est amator: nā nec uiuit in se, ut satis iā demonstrauimus, nec in amato etiā cū qd eo reiiciatur. Vbi ergo uiuit? nūquid in aere, uel aqua, uel igne, uel terra, aut aliquo bruti corpore? Nequaquā. Animus enim humanus, nō in alio uiuit corpore quā humano. An fortē in alio quodā corpore hominis nō amati uita ducet? Nec istud quidē. Nā si in eo nō uiuit ubi uiuere uehementissime concupiscit, quonā pacto uiuet in alio? Nusquā ergo uiuit qui amat aliū ab alio nō amatus. Propterea omnino mortuus est nō amatus amator. Nec reuiuifcet

unquam nisi indignatio suscitetur. Vbi uero amatus in amore respōdet, in eo saltē uitā agit amator. Hic certe mihi res fit: quoties duo aliqui mutua se beneuolentia complectuntur, hic in illo, ille in hoc uiuit. Viciisim huiusmodi homines se cōmutant, & seipsum uterq; utriq; tribuit, ut accipiant alterum. Quomodo seipsos tribuant dum sui obliuiscuntur, uideo. At quomodo accipiant alterū, non intelligo. Nam qui seipsum non habet multo minus alium possidebit. Immo uero habet seipsum uterq; & habet alterū. Hic quidem se habet, sed in illo. Ille quoq; se possidet, sed in hoc. Equidē dum te amo me amantem, in te de me cogitante me reperio, & me à me ipso negligentia mea perditum in te conseruante recupero. Adē in me tu facis. Mirū rursus et hoc apparet. Nam ego postquā meipsum amisi, si per te me redimo, per te me habeo: si per te habeo, te prius ac magis habeo quā meipsum: tibi propinquior, quā mihi sum. Quippe cū mihi nō aliter quā per te mediū inherescā. In hoc utiq; uis Cupidinis à Martis discrepat uolētia. Nempe imperiū sic, amorq; differūt. Imperator per se alios possidet, amator per aliū se complectitur: & uterq; amantiū longior à seipso, fit propinquior alteri: ac in se mortuus, in alio reuiuiscit. Vna uero duntaxat in amore mutuo mors est, reuiuiscētia duplex. Moritur enim qui amat, in seipso semel cum se negligit. Reuiuiscit in amato statim cum amatus eum ardēti cogitatione complectitur. Reuiuiscit iterum, cum in amato se deniq; recognoscit, & amatum se esse non dubitat. O felicem mortem quā dux uitā sequuntur. O mirum commercium: quo quis seipsum tradit pro alio, nec habet, nec habere se desinit. O inextimabile lucrum, quando duo ita unū fiunt, ut quisq; duorū pro uno solo, duo fiat: & tanquam geminatus qui unā habuerat uitam una interueniente morte duas iam habeat. Nam qui semel mortuus bis reuiuiscit, pro una uitā geminam, pro se uno, se duos est consequutus. Inuisissima certe est in mutuo amore uindicta. Homicida morte plestendus. Quis enim homicidam esse neget qui amat, cum animā ab amante sciungat? Quis iterū mori similiter eundem neget: cum similiter amat amantē? Debita nimirū hæc restitutio est: quādo hic illi, & ille huic reddit animā quam accepit. Vterq; amando suā tradit: & redamando per suam, restituit alienā. Quapropter iure ipso amare debet quisquis amatur. Qui uero non amat amantē, homicidij reus est habendus. Immo uero fur, homicida, sacrilegus. Pecunia à corpore possidetur, corpus ab animo. Qui ergo animū arripuerit, à quo tam corpus quā pecunie possidentur, animū simul corpusq; & pecunias arripit, à quo tā corpus quā pecunie possidentur. Quo fit ut tanquā fur, homicida, sacrilegus, triplici morti sit obnoxius: ac uelut infamis penitus atq; prophanus impune à quolibet interfici possit: nisi ipsemet spōte sua legem illam impleat, amet uidelicet amatorem. Vbi cum semel moriēte, semel ipse similiter moritur: cum bis reuiuiscente bis itidem reuiuiscit. Superioribus rationibus ostensum est, amatum uicissim amatorem amare debere: nō solum uero debere, sed cogi, sic ostenditur. Amorem procreat similitudo. Similitudo natura quaedam est in pluribus eadem. Nam si ego tibi similis sum, tu quoq; mihi es necessario similis. Eadē ergo similitudo, quæ me ut te amē cōpellit, te quoq; amare me cogit. Præterea amator se sibi aufert, deditq; amato. Hunc ergo amatus tanquā rem suā curat, charissima enim sua cuiq; sunt. Accedit quod amans amati figurā suo sculpsit in animo. Fit itaq; amantis animus speculū: in quo amati relucet imago. Idcirco amatus cum in amante se recognoscit, amare illum cōpellitur. Viciisitudinem amoris inter illos præcipuam esse astrologi arbitrātur, in quorū genesi luminum, id est solis & lunæ cōmutatio fuerit. Videlicet si me nascente sol in ariete, luna in libra. Te nascēte sol in libra, luna in ariete. Aut qui bus signū idem similē ue, idemq; planeta similis ue ascenderit: aut benigni planetae similiter angulum oriētis aspererint, aut Venus in eadem natiuitatis domo, eodemq; gradu fuerit constituta. Addunt Platonici, quorū uitam demon idem, aut certe similis ducat. Physiici uero moralesq;, Complexionis, Nutritionis, Eruditionis, Consuetudinis, Consilij similitudinem similis affectus causam esse uolūt. Deniq; ubi causæ plures cōcurrunt, ibi uicissitudo ue hementior reperitur. Vbi omnes, illic Pythia & Damonis, Pyladis & Orestis, resurgunt affectus.

QUID QVAERANT AMANTES.

CAP. IX

AETERV M quid isti quærit cum se mutuo diligunt? Pulchritudinē querunt. Amor enim fruendæ pulchritudinis desiderium est. Pulchritudo autem splendor quidam est humanum ad se rapiens animū. Nēpe corporis pulchritudo nihil aliud est, quā splendor ipse in colorū linearūq; decore. Animi quoq; pulchritudo fulgor in doctrinæ & morū cōcinnitate. Lucē illam corporis, nō aures, nō olfactus, nō gustus, nō tactus, sed oculus percipit. Si oculus solus agnoscit, solus fruatur. Solus igitur oculus corporis pulchritudine fruatur. Cū uero amor nihil aliud sit, nisi fruendæ pulchritudinis desiderium, hæc autem solis oculis comprehendatur: solo aspectu amator corporis est contentus. Tāgendi uero cupidō, non amoris pars est, nec amantis affectus, sed petulantia species, & seruilis hominis perturbatio. Lucē præterea illam & pulchritudinem animi sola mente comprehendimus. Quare solo mentis intuitu contentus est: qui animi pulchritudinem expetit. Pulchritudo deniq; inter amantes pro pulchritudine commutatur. Iunioris amati pulchritudine uir oculis fruatur. Viri pulchritudinem iunior mente consequitur: et qui solo corpore formosus est, hac consuetudine fit & animo speciosus: qui solo animo est decorus, corporis oculos explet corporis pulchritudine. Mirifica plane commutatio est, utriusque honesta, utilis & iucunda. *Honestā, siquidem par in utroque: æque enim*

enim honestum est & discere, & docere. Iucunditas in seniore maior, qui aspectu & intelligentia delectatur. In iuniorē uero maior utilitas: quo enim præstantior est animus corpore, eo preciosior est pulchritudinis animi, quā corporis consecutio. Pausania hætenus, nunc Eryximachi orationem interpretemur.

ORATIO TERTIA.

AMOR IN OMNIBVS, PER OMNIA, CREATOR
omnium, magister omnium. CAPVT I

RIA nobis deinceps ex nostri Eryximachi mēte tractanda uidentur. Primū quod amor omnibus insitus per cuncta porrigitur. Alterum quod omnium quæ secundum naturā sunt operū, effector est atq; seruator. Tertiū quod artium singularū est magister & dominus. Tres profecto rerum gradus in natura cōsiderantur, Superiora, Inferiora, Aequalia, Quæ supra sunt, inferiorū sunt causæ. Quæ infra, superiorū opera. Quæ aequalia, eadē inter se natura sunt prædita. Causæ uero opera sua tanquā sui partes & imagines diligunt. Opera quinetiā causas tanquā sui cōseruatrices expetūt. Quæ autē in eo ordine locata sunt, ad sese inuicem quasi unius & eiusdē similia mēbra mutua charitate afficiuntur. Ideo deus angelos, & angeli cū deo simul animas, anima cū illis una corpora beneuolētia quadā regūt atq; gubernant. In quo superiorū ad inferiora dilectio plane cōspicitur. Rursus corpora animis suis & iunguntur audissimè, & ab eis molestissime sciunguntur. Animi nostri celestium beatitudinem cupiunt: celestes superni numinis maiestatem feliciter uenerantur. atq; hic inferiorū ad superna est amoris affectus. Item omnes ignis partes libenter inuicē cohærescunt. Terræ rursus, aquæ, & aeris partes inuicem: & in qualibet animalium specie, eiusdē speciei animalia sese mutua consuetudine semper adsciscunt. Vbi amor ad aequalia similiaq; cōspicitur. Cuiam igitur dubiū erit, quia amor omnibus ad omnia sit ingentus? Atq; id est quod Dionysius Areopagita in lib. De diuinis nominib. ex Hierothei mente ijs uerbis significauit. Amorem siue diuinum, siue angelicum, siue spiritualem, siue animalē, siue naturalem dixerimus, insitiam quandam intelligimus cōmiserentemq; uirtutem: quæ superiora quidem ad inferiorum prouidentia mouet: aequalia rursus ad socialem sui inuicē cōmunionem cōciliat: ac postremo inferiora quæq; admonet, ut ad potiora sublimioraq; conuertantur. Hæc ille.

AMOR EST AVTOR OMNIVM ET SERVATOR. CAP. II

ECVNDVM uero illud nostræ orationis membrū, quo amor effector omnium & seruator est dictus, ita probatur. Cupiditas perfectionis propriæ propagandæ amor quidā est. Absoluta perfectio, in summa dei est potētia. Eam diuina intelligentia contēplatur, atq; inde uoluntas eadem cupit extra se propagare: ex quo propagandi amore creatā ab eo sunt omnia. Idcirco Dionysius noster, Diuinus, inquit, amor non permisit regē omnium sine germine in seipso manere. Idem propagatio nis instinctus omnibus ab illo primo autore est inditus. Per hūc sancti illius spiritus caelos mouēt, et sequētib; omnibus sua munera largiuntur. Per hunc sidera lumen suū in elemēta diffundunt. Per hunc ignis sui caloris cōmunionem aerem mouet, aer aquam, aqua terrā: ac uersa uice terra ad se trahit aquam, hæc aerem, ille ignē. Herba quoq; ac arbores cupide sui seminis propagandi sui similia gignunt. Animalia quoq; bruta & homines eiusdē cupiditatis illecebris ad procreandam sobolem rapiuntur. Quod si amor omnia facit, seruat etiā omnia. Eiusdem enim semper est affectionis & conseruationis officium. Nempe similia similibus cōseruantur. Amor autem simile ad simile trahit. Terræ partes singule amore mutuo copulante, ad partes alias terræ sui similes sese cōserunt. Tota etiā terra ad simile sibi mundi centrū illius auaritate descendit. Aquæ partes ad sese inuicem similiter & ad locū sibi cōuenientem cum toto aquæ corpore perseruntur. Idem partes acris ignisq; faciunt: ac etiam duo hæc elemēta ad supernam regionem sibi congruam & similem regionis illius amore trahuntur. Cælum etiā, ut Plato in lib. De regno inquit, innato mouetur amore. Anima enim cæli tota simul est in quibuslibet cæli pūctis. Cælum ergo anima fruendæ cupidū ideo currit: ut per omnes sui partes ubiq; tota anima perseruatur. Aduolat autē rapidissime, ut quoad fieri potest, totū sit simul ubiq; ubicunq; tota simul est anima. Præterea spheræ maioris concava superficies minoris spheræ locus est naturalis. Et quia quælibet huius spheræ particula æque cum quælibet illius particula conuenit, quælibet omnes appetit particulas illius attingere. Si quiescat, singulae tangent singulas, non quælibet cūctas. Currendo feruē assequitur quod assequi quiescendo non posset. Currit autē uelocissime, ut quælibet pars eodē pene tempore pro uiribus cunctas attingat. Quinetiam unitate partium suarum cuncta seruantur, dispersione partium pereunt. Vnitatem uero partium mutuis earundem efficit amor. Quod in humoribus nostrorum corporū & mundi elemētis intueri licet, quorum concordia, ut ait Empedocles Pythagoreus, & mundus & corpus nostrum constat, discordia dissipatur. Concordiam uero illis pacis atq; amoris præstat uicissitudo. Hinc Orpheus *μὲν ὁ γὰρ ἑστὼν πάντων οἴκηλα κρατὺν δς*, id est, Solus horum omnium tu regis habenas.

QVOD SIT MAGISTER ARTIVM ET
gubernator CAP. III

RESTAT post hæc ut quo pacto magister artium omnium & gubernator sit exponamus. Magistrum quidem artium esse intelligamus: si modo considerabimus neminem unquam artem aliquam aut inuenire, aut discere posse, nisi inuestigationis oblectatio, & inueniendi desiderium incitet: & qui docet, discipulos diligit, ac discipuli eam doctrinam avidissime sitiant. Gubernator præterea merito nominatur. Artis enim opera diligenter exequitur, atq; exacte cõsummat, qui cunq; & artificia ipsa & personas quibus illa fiunt, maxime diligit. Accedit quod artifices in artibus singulis nihil aliud quam amorẽ inquirunt & curant. Eas in præsentia nos artes breuiter percurramus: quas Eryximachus apud Platonem commemorat. Quid enim aliud Medicina considerat, quam quomodo humores quatuor corporis amici inuicem fiant, atq; permaneant: quos cibos ac potus, ceterosq; uiuendi, aut medendi usus amat natura atq; requirat? Duos illos hic quoq; amores, Cælestẽ & uulgarẽ, quos Pausanias supra distinxerat, per similitudinem quandam Eryximachus adinuenit. Tẽperata enim affectio corporis moderatũ, atq; ad res moderatas, cõuenientesq; habet amorẽ. Intẽperata contrariũ, & ad contraria continet. Illi quidem indulgendũ, huic nunquã obtẽperandum. In gymnastica etiã exercitatione inuestigandũ: qui corporis habitus, quos exercendi modos, quos gestus amet & exposulet. In agricultura, quod solum, quæ semina, qualẽ uel culturã exigat: quis uel colendi modus à singulis arboribus diligitur. Idẽ in musica obseruatur: cuius artifices, qui numeri, quos numeros, aut magis, aut minus diligit, inuestigant. Itẽ inter unũ ac duo, atq; unũ & septem minimũ amorem inueniunt. Inter unũ uero, tria, quatuor, quinq; sex, amorem uehementiorẽ reperiunt. Inter unũ & octo uehementissimũ. Itẽ uoces acutas, et graues natura diuersas certis interuallis & modulis sibi inuicẽ magis amicas faciunt. Ex quo harmoniæ compositio & suauitas nascitur. Tardiores etiam motus & uelociores ita inuicem temperant, ut amici potissimum fiant, & rhythmum concinnitatẽq; exhibeant. Musica autem melodiæ genera duo traduntur. Est enim graue quoddam & constans: est & aliud molle atq; lasciuum. Illud utentibus utile: hoc noxium & libris De repub. & legibus Plato iudicat. Illi in conuiuio Uraniam musam, huic Polymniã præfecit. Alij primum illud genus, alij secundum amant. Illorum amori obtemperandũ, adhibendiq; soni sunt, quos expetunt: horum appetitui obstitendum. Illorum namq; amor cælestis est: horũ uero uulgaris. Inest sideribus & elementis quatuor amicitia quedã, quam astronomia cõsiderat. In his duo illi quodammodo amores reperiuntur. Est enim his moderatus amor quando inuicẽ mutuis uiribus temperatissime consonant. Est & amor immoderatus, quãdo unũ aliquid illorum seipsum amat nimium, alia quodammodo derelinquit. Ex illo aeris grata temperies, aquæ tranquillitas, terrarũ fertilitas, animalium sanitas: ex hoc cõtraria proficiuntur. Vltimũ postremo, Sacerdotũq; facultas in hoc potissimũ uersari uidetur, ut quæ hominum officia deo amica sint, qua ratione homines deo amici fiant, nos doceat: qui amoris, charitatisq; modus ad deum, ad patriam, ad parentes, ad alios tam ad uiuos, quàm ad defunctos sit adhibendus. Idem in cæteris artibus coniectari licet, atq; summam concludere amorem in omnibus ad omnia esse omnium autorem, seruatoreq; existere, & artium uniuersarũ dominum & magistrũ. Hunc merito diuus Orpheus appellauit Solertem bigenium, omnium clauas habentem. Quomodo enim geminæ naturæ sit à Pausania primũ: deinde ab Eryximacho audiuis. Qua etiam ratione clauas mundi tenere dicatur ab Orpheo, ex superioribus satis cõprehendere possumus: quippe sicut ostendimus desiderium hoc perfectionis propriæ propagandæ cunctis ingenitum, latentem implicatã cuiusq; fecunditatẽ explicat: dum semina in germẽ pullulare compellit, & uires cuiusq; eius educit sinu, fetusq; concipit, & quasi clauibus quibusdam conceptus aperiendo producit in lucem: quamobrem omnes mundi partes, quia unius artificis opera sunt, eiusdem machinæ mēbra inter se in essendo & uiuendo similia, mutua quadã charitate sibi inuicem uinciuntur, ut merito dici possit amor nodus perpetuus & copula mundi, partiumq; & eius immobile sustentaculum, ac firmum totius machinæ fundamentum.

NVLVM MVNDI MEMBRVM ODIAT ALIVD
membrum. CAP. IIII

QVOD si ita est: nulla operis huius membra inimica esse inter se ullo pacto possunt. Non enim ignis aquam, aquæ odio fugit: sed suis ipsius amore: ne ab aquæ frigore extinguatur. Neq; ignem aqua odio ignis extinguit: sed quodã amplificandi proprii frigoris appetitu trahitur ad aquam sibi similem ex ignis corpore procreandam. Nam cum omnis appetitio naturalis ad bonũ nullaq; ad malum tēdat: aquæ propositũ est, non ignẽ extinguere, quod est malum: sed aquã sui similem, quod bonũ est, generare. Quod si absq; ignis interitu expleri posset, ignem utiq; nõ cõsumeret. Eadẽ de cæteris quæ cõtraria & inimica uidentur, ratio assignatur. Porro agnus lupi uitam, figurãq; non odit, sed sui perniciem quæ à lupo inferitur, exhorret, neq; lupus agni odio, sed amore sui eũ lacerat atq; deuorat. Neq; homo hominẽ sed uitia

uitia hominis horret, neq; potentioribus, aut acutioribus dotes suas illorum odio, sed nostri beneuolentia inuidemus, metuentes ne illis penitus succubamus. Quapropter nihil obstat quin amor in omnibus sit perq; omnia penetret. Hunc igitur tantum deum, quia ubiq; est, omnium insidet penetrabilibus, tanquam potẽtem dominum cuius imperium effugere non ualemus, tanquam sapientissimum iudicem quem cogitationes nostræ latere nõ possunt, proculdubio metuamus: hunc quia creator est omnium atq; seruator, tanquam patrem ueneremur, tanquam tutorem, presidiumq; colamus: hunc, quia artes singulas edocet, tanquam præceptorem sequamur: quo autem sumus & uiuimus: quo seruatore perpetui permancemus: quo præside & iudice gubernamur. Quo præceptore ad bene beatẽq; uiuendum instruiamur, & formamur.

NARRATVR TEXTVS PLATONIS
De antiqua hominum natura.

ORATIO QVARTA CAPVT I

HIS dictis familiaris noster uerbis finem imposuit. Eum Christophorus Landinus uir doctrinã excellens, quem potissimum cognouimus nostris temporibus Orphicum Platoniciũq; poetam, sequutus est in hunc modum, obscuram & implicatam Aristophanis sententiã explicaturus. Quamquam Ioannes Caualcantes sua nos diligentia longis disputationum ambagibus liberauit: Aristophanis tamen sententia uerbis obscurissimis inuoluta enodationẽ adhuc aliquam lucẽq; requirit. Est, inquit Aristophanes, amor præ cæteris dijs summopere generi humano beneficus, curator & tutor hominũ, atq; medicus. Oportet primũ quilibet hominum quondã fuerit natura: quæ uel illius passionibus animaduertere. Neq; enim qualis nunc est olim erat, sed longe diuersa. Principio tria hominum erant genera: non solum quæ nunc duas & femina: uerum etiam tertium quoddam aderat ex utrisq; compositum. Præterea integra erat cuiusq; hominis species, atq; rotunda, dorsum & latera circum habens: manus quatuor: & paria manibus crura. Vultus itẽ duos tereti ceruice cõnexos & omnino cõsimiles. Masculinum genus sole genitum erat: Femininũ terra: Luna promiscuum. Unde elato erant animo robustoq; corpore: quare cum dijs pugnare tentabant, & in cælum ascendere. Ideo Iupiter singulos in longum secuit: duosq; fecit ex uno, instar eorum qui oua in longum capillo secant: atq; iterum si fastu in deos insanire uideantur minatus est eos rursus se similiter partiturum. Postquã natura hominum ita diuisa fuit, quisq; sui dimidium cupiebat. Igitur concurrebant, iactisq; circum brachijs sese inuicem complectebantur, redigi in priorem habitum affectantes. propterea fame & torpore defecissent, nisi deus congressui modũ imposuisset. Hinc utiq; mutuis hominibus innatus est amor priscae naturæ conciliator, annitens unum ex duobus efficere, hominũq; naturæ mederi. Est enim quisq; nostrum dimidiũ hominis utpote sectus, quemadmodũ pisciculi qui psette & aurate uocantur, scissi ex uno duo efficiuntur. querit autem sui quisq; dimidiũ. Quoties itaq; dimidium suũ alicui, cuiuscunq; sexus audis sit, occurrit, uehementissime concitatur, ardenti inhaeret amore, neq; momentum quidem ab illo patiatur scungi. Totius itaq; rescicendi cupidõ, nixus amoris nomen accepit. Qui nos præfenti in tempore summopere iuuat, dum in sui dimidiũ olim amicissimum quenq; cõducit: & in posterũ spem summam inicit nobis deum pie colentibus in ueterem figuram restituendo medendoq; se nos beatissimos effecturum.

EXPONITVR OPINIO PLATONIS DE ANTI-
qua hominis figura. CAP. II

MAEC Aristophanes & alia narrat per multa, monstris portentisq; similia: sub quibus quasi uelaminibus quibusdam diuina mysteria latere putandum. Nos enim erat ueterum theologorum sacra ipsorum puraq; arcana ne à prophanis et impuris polluerentur figurarũ umbraculis tegere. Nos autẽ quæ in figuris superiorum, & alijs describuntur, singula exacte ad sensum pertinere nõ arbitramur. Nam Aurelius Augustinus, non omnia inquit, quæ in figuris finguntur significare aliquid putanda sunt. Multa enim propter illa quæ significant ordinis & connexionis gratia sunt adiuncta. Solo uomere terra profcinditur. Sed ut hoc fieri possit, cætera quoq; huic aratri membra iunguntur. Quæ igitur nobis exponenda proponitur hæc est summa. Homines quondam tres sexus habebant, Masculinũ, Femininũ, Promiscuũ, Solis, Terræ, Lunæq; filios, erant & integri. Sed propter superbiam cum deo equare se uellent scissi in duo sunt: iterũ si superbiant, bifariam discindendi. Sectione facta, dimidium amore ad dimidiũ trahitur, ut integritatis restitutio fiat, qua cõpleta beatũ genus hominũ est futurũ. Summa uero nostræ interpretationis erit huiusmodi. Homines, id est hominũ animæ quondã, id est quãdo à deo creantur, integræ sunt, duobus sunt exornatæ luminibus, ingenito & infuso: ut ingenito equalia & inferiora, infuso superiora conspicerent. Deo equare se uoluerunt, ad unicum lumen ingenitũ se reflexerunt. Hic diuise sunt. Splendorẽ infusum amiserunt, quãdo ad solũ ingenitũ sunt cõuersæ: statimq; in corpora cecidere. Superbiores factæ iterũ diuiduntur: id est si naturali nimium cõfidat ingenio, lumẽ illud ingenitũ

et naturale, quod restitit, quodammodo extinguetur. Tres sexus habebant, Mares sole, Fœmina terra, Promiscua luna genita. Dei fulgorem alia secundum fortitudinem, que mascula est, alia secundum temperantiam, que fœmina, alia secundum iustitiam que promiscua, susceperunt. Hæ tres in nobis uirtutes aliarum triū quas deus habet, sunt filie. Sed in deo tres illæ, Sol, Luna, Terra: in nobis Mas, Fœmina, Promiscuum nuncupatur. Sectione facta dimidium amore ad dimidium trahitur. Anima iam diuise et immerse corporibus, cum primū ad annos adolescentiæ uenerint, naturali et ingenito lumine, quod seruarunt, ceu sui quodā dimidio excitatur ad infusum illud diuinūq; lumen, olim ipsarum dimidiū, quod cadentes amiserunt, studio ueritatis recipiendum. Quo recepto iam integræ erunt, et dei uisione beatæ. Hoc igitur erit interpretationis nostræ compendium.

HOMO EST IPSA ANIMA, ET ANIMA EST
immortalis. CAP. III

CORPVS cum ex materia constet et quantitate, et ad materiā suscipere, ad quantitatem quid solum extendi; pertineat, atq; ita susceptio et diuisio passiones sint: consequens est, ut suapte natura passioni tantum sit et corruptioni subiectum. Si qua uero actio corpori competere uideatur, non in quantum corpus est agit, sed in quantum illi uis quædam quodammodo incorporea et qualitas inest, ut in ignis mole caliditas, in aqua materia frigus, in corpore nostro complexio. Ex quibus certe qualitibus operationes corporum proficiscuntur. Non enim quia longus, aut latus, aut profundus est ignis, sed quia calidus, calefacit. Neque qui extensior ignis, calefacit magis, immo propter dispersionem minus, sed qui calidior. Cū igitur uirium, et qualitatum beneficio operationes proueniāt, ac uires ipsæ et qualitates ex materia et quantitate non constent, licet in materia quantitateq; sint, sequitur ut pati ad corpus, agere ad aliquid incorporale pertineat. Vires utiq; hæ instrumenta quidem sunt operandi. Ipse uero per se nequaquam sufficiunt ad operandum, quia non sufficiunt ad existendum. Quod enim in alio iacet, seq; ipsum sustentare non potest, ab alio certe dependet. Quo fit, ut qualitates, quia à corpore necessario sustinetur, ab aliqua superiori substantia, que neq; corpus sit, neq; in corpore iaceat, fiant atq; regantur. Huiusmodi anima est, que corporibus presens et insidens ipsa se sustinet, et qualitatem uimq; complexionis corporibus tribuit, per que tamquam instrumenta in corpore, et per corpus uarias operationes exercet. Hinc generare, nutrire, augere, currere, stare, sedere, loqui, artis opera fabricare, sentire, intelligere, homo asseritur. Omnia uero hæc anima ipsa facit, ideoq; anima erit homo. Si generare, augere, nutrire hominem dicimus, anima tanquam pater et artifex corporis, ipsum gignit, auget, atq; nutrit. Si stare, sedere, loqui, anima corporis membra sustinet, flectit, et uibrat. Si fabricare, currere, anima manus porrigit, et pro arbitrio torquet, pedes agit. Si sentire, anima per sensuum instrumenta, quasi fenestras, et foramina exteriora corpora percipit. Si intelligere, anima per seipsam sine aliquo corporis instrumento uarietatem assequitur. Omnia igitur quæcūq; homo facere dicitur, animus ipse facit, corpus patitur. Quapropter homo solus est animus, corpus autem hominis opus et instrumentum. Eo maxime, quod animus operationem eius potissimā, intelligentiā scilicet, sine ullo corporis instrumento exercet, cum res per illam incorporales intelligat, per corpus uero sola corporalia cognoscantur. Itaq; si animus per se agit quicquā, per se certe est, et uiuit. Viuit autem sine corpore quod sine corpore operatur. Si per se est, esse sibi quiddam proprium conuenit corpori non commune. propterea potest proprium sibi seorsum à corporis mole sortiri hominis cognomentum. Quod sanè nomen quia de uno quoque nostrum per omnem uitam dicitur, quisq; enim in omni etate uocatur homo, ideo aliquid significare uidetur quod stabile permanet. Corpus iugiter fluit, crescendo, decrescendo, resolutione continua, liquefactione, calore uicissim, et frigore permutatum. Anima semper eadem permanet, quod liquido nobis ostendit ueritatis inquisitio, boniq; uoluntas semper eadem, et firma memoriæ conseruatio. Quis ergo usq; adeo demens erit, ut hominis appellationem in nobis firmisimam corpori flucti semper et undiq; permutato potius, quam animo stabilissimo tribuat? Ex his perspicuum esse potest, cum homines Aristophanes nominauit, more Platónico animas nostras significasse.

QVOD ANIMA EST DVOBVVS ORNATA LVMINIBVS, ET
quare in corpus descendit creatio animæ cum duobus luminibus. CAP. IIII

PORRO anima statim ex deo nata naturali quodam instinctu in deum parentem suum conuertitur, quemadmodum ignis in terra superiorum ui genitus confestim nature impetu ad superiora dirigitur, conuersa in eum eius radijs illustratur. Sed primus hic fulgor in animæ substantia per se prius in formi receptus, fit obscurior, atq; ad illius tractus capacitatem proprius ipsi et naturalis euadit. ideoq; per eum utpote sibi æqualem, seipsam et quæ infra se sunt, id est, corpora omnia anima uidet quidem: Deum uero et alia superiora non uidet. Sed enim per primam hanc scintillam deo facta propinquior aliud iterum clarior accipit lumen, quo etiam superna cognoscat. Lumen igitur habet geminum: Naturale alterum, siue ingenuum

nitum: Diuinum alterum et infusum: quibus una coniunctis ceu duabus alis per sublimem peruolare ualeat regio nã. Ac si diuino illo semper uteretur, semper diuinis hæreret: Terra rationalibus esset animalibus uacua. Ceterū diuina prouidentia decretū est ut anima sui ipsius sit domina, possitq; tū utroq; simul lumine uti, tum altero. Hinc fit ut natura duce ad propriū sui lumen conuersa prætermisso diuino seipsam uiresq; suas quæ ad fabricam corporis spectant, animaduertat: cupiatq; uires huiusmodi in fabricandis corporibus exequi. Hac ut aiunt, cupiditate grauata, descendit in corpus: ubi generandi, mouendi et sentiendi uires exercet: suaq; presentia terrā infimā mundi sedē exornat: quæ ideo ratione carere non debuit nequa pars mundi esset rationaliū uiuentium presentia destituta: quemadmodū et illius autor ad cuius similitudinem mundus factus est, totus est ratio. Cecidit autem animus noster in corpus, cū prætermisso diuino, solo suo usus est lumine: ac seipso cœpit esse cōtentus. Solus deus cui deest nihil, supra quem nihil, seipso contentus permanet, sibi sufficiens, quapropter deo se parem fecit tunc animus, cū se solo uoluit esse contentus, quasi non minus quam deus sibi ipse sufficeret.

QVOT VIIS ANIMA AD DEVM REDIT CAP. V

HANC plane superbiam causam fuisse Aristophanes ait, ut animus qui natus est integer, secaretur, id est ex geminis luminibus altero posthac uteretur, alterum uero negligeret. Hic in corporis bathrum ceu lethæum flumen immersus, suiq; met ad tempus oblitus, sensibus et libidine, quasi satellitibus et tyranno raptatur. Verum adulto corpore, purgatis sensuum instrumentis conferente doctrina pabulum, respicit: ubi naturalis emicat fulgor, naturaliq; rerum ordinē indagat: qua inuestigatione architectum ingentis huius machinæ aliquem esse per sentit: eum et uidere cupit et possidere: ille solo diuino splendore cōspicitur. Ideo mens propriæ lucis indagine ad diuinam lucem recuperandā uehementissime instigatur. Instigatio uero, appetitioq; huiusmodi uerus est amor: quo duce dimidium hominis alterum, alterum eiusdem dimidiū concupiscit, quia naturale lumen, quod animi dimidium est, lumen illud diuinum quod alterum eiusdem dimidiū dicitur, olim neglectū accendere rursus in animo nititur: atq; id est, quod in epistola ad Dionysium, inquit Plato. Humanus animus affectat qualia diuina sint intelligere, aspiciens in ea, quæ sibi cognata sunt. Verū cum deus lucem suam infudit in animum, ad id potissimum eam accommodauit, ut homines ad beatitudinē, que in ipsius possessione cōsistit, perduceret. Ad hæc quatuor uirtutibus perducimur, Prudentiā, Fortitudinē, Iustitiā, Temperantiā. Prudentiā primo beatitudinē nobis ostēdit. Tres illæ uirtutes reliquæ, quasi uia tres ad beatitudinē ducunt. Scintilla itaq; suam in uarijs animis deus ad finem huiusmodi uarie temperat: ita ut prudentiā duce, alij per fortitudinis, alij per iustitiæ, alij per temperantiæ officia suum repetant autorem. Nepe alij huius muneris gratia, pro dei cultu, pro honesto, pro patria pericula morteq; forti animo subeunt. Alij sic uitam iuste instituūt, ut nec iniuriā cuiquā inferant, neq; inferri pro uiribus sināt. Alij uigilia, inedia, labore libidines domāt. Hi tribus quidē procedūt callibus: sed ad eundem beatitudinis finē prudentiā hunc illis monstrante peruenire conantur. proinde tres hæc uirtutes in dei quoq; ipsius prudentiā continentur. Harum desiderio accensi hominum animi per eorum officia ad eas cupiūt peruenire: illis hæere, perpetuoq; potiri. Fortitudinem hominum masculam robur et audaciam nuncupamus. Temperantiā fœminam propter remissum quendam et frigidiorē desiderij habitum, miteq; ingenium. Iustitiā promiscuam: fœminam quidem prout innocētia sua iniuriā infert nemini: masculam uero prout alij inferri non sinit, et se uiciori cēsura in homines iniquos animaduertit. Quia uero maris dare, fœminæ suscipere proprium est, iccirco solem qui lumen à nullo accipiens exhibet omnibus, marem uocamus: Lunā quæ accipiens à sole dat elementis, à dando et accipiendo promiscuam: Terram cum accipiat quidem ab omnibus, tribuat nulli, fœminam nuncupamus. Quamobrem, Sol, Luna, Terra, Fortitudo, Iustitia, Temperantiā, merito maris, promiscui, fœminæ signatur cognomine: atq; ut excellentiorem deo appellationem exhibeamus has uirtutes in illo, Solem, Lunam, Terram: in nobis masculinum sexū dicimus, promiscuum, fœmininum. Quibus autem lux illa diuina à dei sole cū fortitudinis affectu in sui ortu fuit infusa, his masculi dicimus lucē fuisse cōcessam. Quibus à dei luna cum affectu iustitiæ, promiscuam. Quibus à dei terra cum affectu temperantiæ, fœminam. Lucem illam infusam, atq; diuinam statim ad naturalem reflexi negleximus. Altera ergo posthabita seruauimus alteram: ubi dimidium nostri tenemus, dimidium prætermisimus. Certo uero ætatis tempore à naturali lumine ducti diuinum affectamus quidem omnes, sed diuerso modo diuersi ad eius adeptionem procedimus. per fortitudinē, qui à dei fortitudine illud olim cum affectu fortitudinis acceperunt: per iustitiā alij, temperantiā uel similiter. Deniq; suum illud dimidium quisq; ut acceperat querit. Et alij per masculam quidem dei lucem amissam olim, iam recuperatam, dei uolunt mascula fortitudine perfrui: alij per promiscuam lucem similiter uirtute promiscua: alij per fœminam eodem pacto. Munus profecto tantum hi cōsequuntur, qui postquam adulta etate scintilla in ipsis naturalis eluxit, eam non esse ad diuinam iudicanda sufficientem existimant, ne scintillæ naturalis iudicio, aut animarum aut corporum affectus diuinæ tribuant maiestati, putentq; illam non esse corporibus animis uel præstantiorum. In quo sane pleriq; errasse traduntur: qui in diuinorum inuestigatione ingenio naturali confisi, aut deum non esse

esse dixerunt, ut Diagoras: aut dubitauerunt, ut Protagoras: aut corpus iudicauerunt: ut Epicurei, Stoici, Cyrenaici, alijq; permulti: aut animam quandam, ut Marcus Varro, Marcus Manilius, alijq; nonnulli. Hi tanquam impij non modo diuinum lumen olim neglectū non recuperauerunt, sed & naturale propter eius abusum deprauauerunt: quod deprauatū est, fractum non iniuria scissimūq; putatur. Ideo illorum animi, qui tanquam superbi & fastu tumidi suis confidunt uiribus, se cantur, ut ait Aristophanes, iterum: cum etiam naturale lumen, quod illis erat reliquū, opinionibus falsis obscurant, & moribus iniquis extinguunt. Itaq; naturali lumine recte utuntur, quicumq; mancum illud, & mutilatum esse recognoscentes ad naturalia iudicanda satisfacere quodammodo arbitrantur: ad ea uero, quae supra naturam sunt, sublimiori lumine opus esse putantes exactissima quadam animi purgatione ita se preparant, ut diuina lux iterum illis effulgeat: cuius radijs recte de deo sentient, & in pristinam illam integritatem restituentur.

AMOR ANIMAS REDUCIT IN COELVM, BEATITVDINIS
distribuit gradus, gaudium largitur aeternum. CAP. VI

MVNC uos conuiuē praestantissimi deum, quem prae caeteris dijs generi humano beneficium esse Aristophanes ait, omni sacrificiorum genere uobis propitiū facite: hunc pijs precibus inuocate: hunc toto corde capessite. Hic animos sua beneficentia primum ad caelestem ducit mēsam, ambrosia & nectare abundantem: deinde singulos singulis accommodat sedibus: postremo suauiter detinet in aeternum. Nulli enim caelum repetūt, nisi qui caelorum regi placuerunt: placent illi, qui eum summopere diligunt. Cognoscere quidem illum uere, omnino praesenti in tempore impossibile est. Vere autē amare quoquomodo cognitū, & possibile est, & facile. Qui deum cognoscunt, nondum illi placent nisi cognitum diligant: qui cognoscunt diligunt, nō quia cognoscunt, sed quia qui diligunt, amatur à deo. Nos enim non eos qui nouerint, sed qui nos amauerint, charitate cōplectimur. Multos namq; qui nos cognoscunt, hostes habemus. Quod ergo nos caelo restituit, non dei cognitio est, sed amor. Discumbentium praeterea ordo in mensa caelesti diuersos sequitur gradus amantiū. Nam qui deum excellentius dilexerunt, dapibus excellentioribus ibi uescuntur. Nempe qui per opera fortitudinis dei fortitudinem coluerunt, ea ipsa fruuntur. Qui iustitiam uero, iustitia: temperantia similiter, qui temperantia: atq; ita uarijs diuinae mentis ideis & rationibus uarij animi pro uario amoris raptu fruuntur. Toto autem deo fruuntur omnes, quia totus in singulis est ideis. Sed deum totum praestantius possident, qui eum in praestantiori idea conspiciūt. Quisq; uero ea dei uirtute potitur, quā dilexit. Ideo liuor, ut Plato in Phaedro, abest à diuino choro. Cum enim omnium iucundissimū sit, re amata potiri: quilibet in eo potiūdo quod amat contentus plenusq; uiuit. Quippe si amatores duo deliciarum sitarum compotes fiant, uterque in amata sui possessione quiescit: neq; curā quidem ullam habebit, ne alter pulchriori potiatur amato. Quapropter amoris beneficio factum est, ut in diuersis felicitatis gradibus portione sua quilibet sine ulla inuidia sit cōtentus. Fit etiam ut sine ulla satietate animi iisdem uescantur dapibus in aeternū. Ut enim oblectentur conuiuē, non epulae non uina sufficiūt, nisi fames, sitisq; ad uescendū alliciant: ac tandiu oblectatio quandiu & auaritia permanet. Auiditatem uero quis amorem quandam esse negauerit? Aeternus igitur amor quo semper in deū afficitur animus, efficit ut deo semper tanquam nouo spectaculo gaudeat. Amorem hunc eadem dei bonitas semper accendit in animo: quae & beatum facit amantem. Trium igitur, ut breui complectar, amoris beneficia collaudabimus, quod nos olim diuisos in integrum restituendo, reducit in caelum: quod suis quonq; collocat sedibus, facitq; omnes in illa distributione quietos: quod omni expulso fastidio suo quodam ardore oblectamentum quasi nouum iugiter accendit in animo, redditq; illum blandi & dulci fruitione beatum.

ORATIO QUINTA.

AMOR EST BEATISSIMVS QVIA PVLCHER EST
& bonus, CAPVT I

MARCVS MARCVS, musarum dulcis alumnus, Landinum poctam secutus, Agathonis orationem sic aggreditur. Amorem deum noster Agatho beatissimum, quia pulcherrimum sit & optimus, arbitratur. Quae ad hoc ut sit pulcherrimum, quae item ut optimus, exiguntur, diligenter enumerat: in quibus enumerandis amorem ipsum effingit. Postremo postquam qualis est enarrauit, beneficia ab eo generi humano tributa cōnumerat, atq; haec disputationis illius est summa. Nostra interest in primis inquirere, quam ob causam ut beatū ostenderet, pulchrum ualde esse dixit & bonum: quod uerū sit inter bonitatem, pulchritudinemq; discrimen. Beatū in Philebo Plato uult esse, cui nihil deest: idq; esse illud quod sit ab omni parte perfectum. Est autem perfectio interior quaedam, est & exterior. Interiorē, bonitatem, exteriorē, pulchritudinem dicimus. Propterea quod bonū penitus est & pulchrum

pulchrum, id tanquam ab omni parte perfectū, beatissimum nuncupamus. Hanc utiq; differentiam omnibus in rebus animaduertimus. Nepe in lapillis ut physici uolunt temperatissima quatuor elementorum permixtio quaedam interior, nitore parit exteriorē. Herbas praeterea et arbores innata radicibus medullisq; fecunditas, florum & foliorū gratissima uestit uarietate. In animalibus autem salubris humorum complexio iucundam lineamentorum & colorū speciem procreat. Virtus etiam animi decorem quaedam praese ferre uidetur in uerbis, gestibus, operibus, honestissimū. Caelos quoq; sublimis eorum substantia clarissimo lumine circūfundit. In his omnibus interna perfectio producit externā. Illam bonitatem, hanc pulchritudinem possumus appellare. Quo circa bonitatis florē quendam esse pulchritudinem uolumus: cuius floris illecebris, quasi esca quaedam, latens interior bonitas allicit intuentes. Quoniam uero nostrae mentis cognitio à sensibus ducit originē, bonitatem ipsam in rerum penetralibus insitam nec intelligeremus unquā, neq; appeteremus, nisi ad eā speciei exterioris indicijs manifestis prouehere mur. Quae in re mirabilis admodum formae huius, comitisq; ipsius apparet utilitas. Per haec satis ostensum arbitror, tantū inter bonitatem & speciem, quantū inter semen & flosculum interesse: atq; ut flores arborum seminibus orti semina ipsi quoq; producunt: ita speciem hanc bonitatis florem ut ex bono pullulat, sic & ad bonum amantes perducere: quod quidem noster hic heros abunde in superioribus demonstrauit.

QUOMODO PINGITVR AMOR, ET QVIBVS ANIMAE
partibus pulchritudo cognoscitur, & generatur amor. CAP. II

DOST haec diffusius enumerat Agatho quot ad cuius dei formosam speciem requiruntur. Iuuenis inquit est, tener, agilis, concinnus, & nitidus. Nobis autem primo querendum quid haec ad pulchritudinem conferant. Deinde cū deo huic attribuuntur, quo pacto intelligi debeant. Rationem homines habent & sensum. Ratio per seipsam rationes rerum omnium incorporeas comprehendit. Sensus per quinque sui corporis instrumenta corporum imagines & qualitates attingit: Colores per oculos, per aures uoces. Odores per nares, per linguam sapores, per nervos qualitates simplices elementorum, calorem uidelicet, frigusq; & reliqua. Propterea sex ad cognitionem pertinentes, quantum ad propositā attingit questionē, uires animi numerantur: Ratio, Visus, Auditus, Olfactus, Gustus et Tactus. Ratio numini summo, Visus igni, Aeri auditus, Vapori odori Olfactus, aquae gustus, Tactus terrae tribuitur. Ratio siquidem caelestia indagat nec propriā in membro corporis aliquo sedem habet: quemadmodum neq; certam habet sedem in ulla mundi parte diuinitas. Visus in sublimi parte corporis uelut ignis in suprema mundi regione locatur, & lumē natura sua percipit, quod ignis est proprium. Auditus uisum nō aliter quam purus aer ignē secutus uoces haurit: quae & in aere fracto gignuntur: & per aeris interuallum aures illabuntur. Olfactus caliginoso aeri, uaporibusq; ex aere & aqua mixtis omnino assignatur: quia inter aures & linguā, quasi aerem & aquam, positus, uapores eos apprehendit facile & diligit maxime, qui ex aeris & aquae mixtione proueniunt: quales sunt herbarū, florum, pomorum odores, naribus suauissimi. Quis dubitet gustum aquae liquoribus cōparare: qui olfactui tanquam aeri crassiori succedit, & iugis saluae liquore perfusus, potu uehementissime delectatur, humidisq; saporibus? Quis itē ambigat terrae tactū ascribere: cum per oēs terreni corporis partes fiat: in nervis qui terreni maxime sunt, expleatur: facillime tangat quae soliditatem habent & pondus, quod terra corporibus tribuit? Hinc etiam accidit ut tactus, gustus, olfactus, solū proxime ipsis apposita sentiāt, & patiantur admodum sentiendo: licet olfactus remotiora, quam gustus & tactus apprehendere uideatur. Auditus autem remotiora cognoscit, neq; ita offenditur. Quo etiam longius prospicit uisus: & momento facit, quod aures tempore: prius enim coruscatio cernitur, quam tonitrus audiatur. Ratio remotissima capit: neq; enim quae in mundo sunt solum, & quae praesentia, ut sensus: sed etiam quae supra caelum, & quae fuerūt aut futura sunt, percipit. Ex his patere cuiq; potest, sex illarū animae uirū, tres ad corpus & materiā potius, Tactum scilicet & Gustum, & Odoratum: tres autem alias, rationem uidelicet & Visum & Audium ad spiritū pertinere. Ideo tres ille ad corpus potius declinatēs corpori magis quam animo congruūt: & ea quae ab illis percipiūtur, cū corpus sibi congruū moueant, uix ad animam usq; perueniunt, minimeq; illi tanquam minime similia placent. Tres uero superiores à materia remotissimae, animae multo magis cōueniunt: resq; eas capiūt, quae corpus quidem parum admodum, animum uero uehementissime moueant. Quippe odores, Sapores, Calor, atq; similia, corpori aut nocent plurimum, aut prosunt, paulum quid ad animi aut admirationem, aut iudiciū conferunt, ac modice ab illo desiderantur. Ratio incorporea ueritatis, colores, figuraeq; & uoces, corpus aut nihil, aut uix & minimū mouent: Animi uero aciem ad indagandum potissimum acuiunt: atq; eius ad se desiderium rapiūt. Animi cibus est ueritas. Ad eam inueniendam oculi, ad discendam aures magnopere conferunt. Igitur quae ad rationem, uisum, auditum pertinent, gratia suis affectat, quasi proprium alimentum. Quae uero sensus tres alios mouent, corpori uel nutriendo, uel fouendo, uel generando magis necessaria sunt. Ea itaq; animus, nō sui, sed alterius, id est corporis causa querit. Amare autem ea dicimur, quae propter nosmetipsos desideramus: quae autem propter aliud quiddam cupimus, minime. Merito igitur amorem ad sciētias, figuras, &

His omnibus sequitur, ut omnis diuini uultus gratia: quæ uniuersalis dicitur pulchritudo: non in angelo solum, & animo incorporea sit, sed in aspectu etiam oculorum. Neq; faciem hanc simul totā solummodo, uerum etiam partes eius admiratione cōmoti diligimus. Vbi particularis amor ad particularem pulchritudinem nascitur. Sic & ad hominem aliquem ordinis mundani membrum afficimur: præsertim cum in illo perspicue diuini decoris scintilla resulget. Affectus huiusmodi duabus ex causis nascitur: tum quia paterni uultus nobis placet imago: tum etiam quia hominis apte cōpositi species, & figura, cum ea humani generis ratione, quam animus noster ab omnium autore suscipit, & retinet, aptissime cōgruit. Vnde hominis exterioris imago per sensus accepta, trāsiesq; in animū, si hominis figura quā possidet animus, dissonat, euestigio displicet, & odio tanquā deformis habetur. Si cōsonat, illico placet, et tanquā formosa diligitur. Quo fit, ut nōnulli nobis obuij cōtinuo placeāt, uel displiceāt: nosq; affectus huiusmodi causam nesciamus. Quippe cum animus corporis ministerio impeditus intimas illas sui formæ nequaquā respiciat. Verū naturali, & occulta quadā incongruitate, uel cōgruitate fit: ut forma rei exterior imagine sua eiusdē rei formam in animo pictā pulsans dissonet aut cōsonet: atq; occulta hac offensione uel blanditie motus animus, rē ipsam, aut oderit, aut amet. Integrā sane creandi hominis configurationē uis illa diuina, in angelo animoq; ingenuit: in mundi uero materia, utpote ab illo opifice remotissima, hominis cōstitutio ab integra illa sui figura degenerat. In materia tamē melius affecta similior: in alia dissimilior prouenit. Quæ similior prouenit, ut dei uis, angeliq; idea, sic animi rationi quadrat & congruit. Animus hanc probat congruitatē. In ipsa profecto congruitate pulchritudo: in ea probatione, amoris cōsistit affectus. Quoniā uero idea, & ratio sunt à materia corporis aliena, hominis cōstitutio illius nō ex materia, uel quantitate, sed ex aliquo potius incorporeo similis iudicatur. Vt similis, illis congruit: ut cōgruit, pulchra est. Idcirco diuersa sunt corpus, & pulchritudo. Quod si quis quesierit quonam pacto corporis forma, animæ mētisq; formæ, & rationi similis esse queat: is oro cōsideret ædificiū architecti. Principio architectus ædificij rationē, & quasi ideā animo cōcipit. Deinde qualem excogitauit domū, talem pro uiribus fabricat. Quis neget domū corpus existere: eamq; ideā artificis incorporeā, ad cuius similitudinem effecta est, esse persimilem? Porro propter incorporealem ordinem quendam potius, quam propter materiam est architecto similis iudicanda. Age igitur materiam subtrahere si potes: potes autē cogitatione subtrahere: ordinem uero relinque: nil tibi restabit corporis, nihil materiæ. Imò uero idem erit penitus, qui ab opifice prouenit ordo, & qui remanet in opifice. Idem in quouis hominis corpore facias. Reperies illius formam animi rationi quadrantem, simplicem esse, materiæq; expertem.

QVOT REQVIRVNTVR VT RES PVLCHRA SIT,

& quod pulchritudo est spirituale donum.

QUID tandem est corporis pulchritudo? Actus uiuacitas, & gratia quedam ideæ suæ in fluxu in ipso resurgens. Fulgor huiusmodi in materiam non prius quam aptissime sit præparata, descendit. His uero tribus, ordine, modo, specie, constat uiuentis corporis præparatio. Ordo partium interualla: Modus, quantitatē: Species, lineamētā, coloremq; significat. In primis enim oportet ut membra queq; corporis naturalem situm habeāt: suo aures loco sint, oculiq; & nares, et cetera: ac paribus interuallis oculi naso sint proximi: paribus item aures utraq; distent ab oculis. Neq; hæc interuallorū ad ordinē pertinens parilitas sufficit, nisi partium modus accedat, qui mediocrē debita totius corporis proportione seruata, membris singulis tribuat magnitudinē: ut nasi tres in longum dispositi, uultus unius impleant longitudinē: aurium utrarunq; semicirculi unā cōiuncti, oris aperti circumulum faciant. Idem quoq; cōiunctio superciliorum efficiat. Longitudo nasi, longitudinē labij cōpleat: aurisq; similiter. Gemini oculorū orbes unum æquent oris hiatum. Capita octo proceritatē corporis comprehendant. Eandem quoq; monstret brachiorū in latus extensio, crurūq; similiter atq; pedū. Neccessariam præterea speciem ducimus, ut linearū attractus artificiosi, rugæq; & oculorum splendor, ordinem illum modumq; partium decorent. Atqui tria hæc licet in materia sint, pars ulla corporis esse non possunt. Ordo membrorū, membrum quidem est nullum. Ordo enim membrorum omnibus inest: nullum uero membrum in membris omnibus reperitur. Accedit quod ordo nihil est aliud quam decens partium interuallū. Interuallum uero, quid aliud dicemus quam distantiam partium? Distantia deniq; aut nihil est, aut uacuum prorsus inane, aut tractus aliquis linearū. Lineas autē quæ latitudine profunditateq; carēt, quæ corpori necessaria sunt, quis corpora dixerit? Modus item nō quantitas, sed terminus quātitatē. Termini uero superficies sunt lineæq; & puncta: quæ cum profunditatis crassitudine careant, corpora non putantur. Speciem quoq; in lumen, umbrarum, linearum iucunda concordia, non in materia collocamus. Ex his omnibus patet pulchritudinem usque adeo esse à mole corporis alienā, ut nunquam ipsi materiæ se communicet, nisi tribus illis incorporalibus præparationibus

nibus, quas narrauimus, sit affecta. Harū uero fundamentum est elementorū quattuor temperata cōplexio: ut corpus nostrū cælo, cuius est temperata substantia, sit simillimū, neq; aliquo humorū excessu ab animi formatione desciat. Sic enim & cælestis fulgor facile lucebit in corpore cælo persimili: & forma hominis illa perfecta, quam habet animus in pacatā obedientemq; materiam, resultabit expressior. Ad pulchritudinem præterea suam accipientem, uoces ferme similiter disponuntur. Ordo namq; illarum est à graui uoce ad octauam ascensus, atq; inde descensus: Modus, debita per tertias, quartas, & quintas, & sextas uoces, tonos item & semitonos, progressio: Species canora claræ uocis intēstio. His utiq; tribus ceu quibusdam elementis corpora ex mēbris multis cōposita, & arbores, & animalia, ac uocū plurium congregatio ad suscipiendam pulchritudinem disponuntur. Corpora uero simpliciora, ut elemēta quattuor, lapides & metalla, itemq; uoces singula, interiori quadā nature suæ temperie, scilicet cunctitate & claritate, ad eandem sufficienter aptantur. Animus autē eo potissimum ad illam est natura sua accommodatus, quod & spiritus est, & quasi speculū deo proximum, in quo quemadmodum in superioribus diximus, diuini uultus elucet imago. Igitur quemadmodum auro, ut appareat speciosum, nihil prorsus addendum: sed terrea sordes siquæ inhaeserint, secernende: ita nullis adiunctionibus indiget animus, ut formosus appareat: sed depolenda corporis cura, & sollicitudo tam anxia: cupiditatis & timoris perturbatio depellenda, confestim naturalis animi species emicabit. Cæterum ne longius digrediat oratio, ex supradietis breuiter concludamus: pulchritudinem esse gratiam quandam uiuacem & spiritalem, dei radio illustrante angelo, primum infusam: inde & animis hominum, corporumq; figuris, & uocibus: quæ per rationem, uisum, auditum, animos nostros mouet atq; delectat, delectando rapit, rapiendo ardenti inflamat amore.

DE AMORIS PICTURA.

AGATHO uero poeta ueterum poetarum more deum istum humana uestit imagine: pingitq; ipsum hominum instar formosum, iuuenem, tenerū, flexibilem siue agilem, apte cōpositum atq; nitidum. Quorsum hæc præparationes hæc quidē sunt ad formosam indolem potius quam formositas. Nam ex quinque his partibus tres primæ complexionem corporis temperatam, quod primum est fundamentum, significant: duæ reliquæ ordinem, modum, & speciem indicant. Physiici temperate corporationis indicium teneræ carnis lenem & firmam æqualitatem demonstrare. Vbi calor excedit nimium, aridum, & hirsutū corpus: ubi frigus, rigidum: ubi siccitas, durū & asperū: ubi humiditas, fluxū, lapsū, inæquale, contortū. Aequalis igitur, & firma corporis teneritudo, affectionem eius indicat in quatuor humoribus moderatā. Hanc ob causam Agatho mollem, delicatum & tenerum appellauit. Cur iuuenem? Quia non solum nature, sed etatis etiā beneficio temperies hæc habetur. Temporis enim diuturnitate partibus humorum subtilioribus resolutis partes restant admodū crassiores: igneque & acre exhalato, aqua et terræ regnat excessus. At cur agilem & flexibilem? Vt aptum ad motus omnes promptumq; intelligat: ne forte putes cum mollem diceret, aqua mollitiem, muliebrem, languidam, & ineptam dicere uoluisse. Ea siquidem est moderate complexionis contrariā. Post hæc adiecit: Aptè cōpositū, id est ordine & modo partium honestissime figuratum. Adiecit & nitidum, id est suauis colorum specie resurgentem. Præparationibus his præpositis, quod reliquum erat reticuit Agatho. Nostrium est enim post hæc aduentū gratiæ subintelligere. Hæc quinque partes in hominis figura ita ut diximus: in amoris autē potentia aliter intelligende uidentur: eius enim uim & qualitatem ostendunt. Iuuenis ideo dicitur: quia iuuenes ut plurimū amore irretiuntur, eiusq; insidijs irretiti etatem appetunt iuuenilē. Mollis, quia mitia ingenia facilius capiuntur: & qui capti sunt licet ante seroces, mansueti redduntur. Agilis & flexibilis, quia & influit clam, & similiter effluit. Concinnus atq; cōpositus: quoniā formosa & ordinata desiderat, fugitq; contraria. Nitidus, quoniam in florida & nitente etate hominis aspirat ingenio, & florida concupiscit. Hæc quoniam cōpiosissime exequitur Agatho, breuiter perstrinxisse sufficiat.

DE AMORIS VIRTUTE.

Actiam quæ de quatuor uirtutibus ab Agathone dicuntur ad amoris bonitatem significandam, sic accipiendæ sunt, ut iustus ideo affirmetur: quia ubi integer ac uerus est amor, ibi et beneuolentiæ uicissitudo, quæ nullā admittit contumeliam uel iniuriā. Huius charitatis tanta uis est, ut ea sola humanum genus tranquilla possit in pace seruare, quod neq; prudentia, neq; fortitudo, neq; uis armorum, legum, & eloquentiæ sine beneuolentia potest efficere. Vocat præterea Temperatum, quia turpes domat cupiditates. Amor enim cum pulchritudinem querat, quæ in ordine quodam, temperantiaq; consistit, uiles & immoderatas concupiscentias aspernatur: à turpibus gestibus semper abhorret: quod à principio satis ab heroe audiuitis: atq; ubi huius regnat affectus, omnes cupiditates aliæ contemuntur. Subiungit, fortissimum. Quid enim audacia fortius? Quis item audentius quam amator pro amato pugnat? Dijs alijs,

id est planetis alijs, Mars fortitudine præstat: quia fortiores homines efficit. Venus huc domat. Quando enim Mars in angulis cæli, uel secunda natiuitatis domo, uel octaua constitutus nascenti mala portendit. Venus sep: coniunctione sua, uel oppositione, uel receptione, aut aspectu sextili, aut trino, Martis, ut ita dicamus, compefcit malignitatem. Rursus quando Mars in ortu hominis dominatur, magnitudinem animi iracundiamq; largitur. Si proxime Venus accesserit, uirtutem illam magni animi à Marte datam non impedit: sed uitium iracundie reprimat: ubi clementiorem facere Martem domare uidetur. Mars autem Venerem nunquam domat. Illa siquidem si dux fuerit, amoris præstat affectum. Si Mars proxime duxerit, suo calore Veneris impetum reddit ardentior: ita ut si nascente aliquo Mars in Veneris domo, Libra, uel Tauro fuerit, propter martis præsentiam qui tunc natus est, acerrimis uentur amoribus. Mars iterum sequitur Venerem: Venus Martem non sequitur. quoniam audacia amoris pedissequa est, non amor audacia. Non enim ex eo quod audaces sunt, amore homines illaqueantur: sed ex eo plerumq; quod amore saucij sunt, audacissimi fiunt ad quæq; pericula propter amatum intrepide subeunda. Deniq; fortitudinis eius omnibus excellentis euidentissimum illud est argumentum, quod amori omnia parent, ille nulli. Nempe cælestes amant, et animalia, et corpora omnia. Fortes item et sapientes. Diuites uiri regesq; maximi colla subdunt amoris imperio. Amor autem nullis istorum subijcitur. Neq; enim diuitum munera amore emunt, neq; potentum minæ uolentiaq; ut amemus, uel desistamus amare, nos cogere possunt. Amor enim liber est, ac sua sponte in libera oritur uoluntate: quæ neq; deus etiam cogit, qui ab initio liberam fore decreuit. Quo fit, ut amor, qui uim omnibus infert, omnium effugiat uolentiam. Huius tanta libertas est, ut ceteræ animi affectiones uel artes operationesq; præmium aliquod, ut plurimum, à se diuersum exoptent: Amor seipso tanquam sui ipsius præmio sit contentus, quasi non sit præmium aliud præter amorem quod amore sit dignum. Nam qui amat, amore amat præcipue. Id enim uult ab amato potissimum, ut uicissim amet amantem. Est etiam sapientissimus. Quæ ratione amor rerum omnium creator sit atq; feruator, et artium singularium magister et dominus, satis in Eryximachi oratione arbitror disputatum. In quibus sapientia amoris ostenditur. Ex omnibus his concluditur amorem idcirco et beatissimum esse, quia pulcherrimum sit, et optimum. Esse uero pulcherrimum ex eo constat, quia pulcherrimis tanquam sui similibus delectatur. Optimum propterea, quod optimos facit amantes. Optimum uero esse illum necesse est, qui alios optimos efficit.

DE DONIS AMORIS.

CAP. IX.

QUID amor sit ex nostra illa discursione apparuit. Qualis sit, ex uerbis superioribus Agathonis. Quæ munera largiatur, facile ex dictis discitur. Est enim amor alter simplex: mutuus alter. Simplex ille quemcumq; comprehenderit prudentem reddit ad prouidendum: acutum ad differendum, facundum ad eloquendum: ad res gerendas magnanimum: ad iocos facetum: ad ludos promptum, ad seria quæq; fortissimum. Mutuus periculis pulsus securitatem: submota diffensione concordiam: uitata miseria præstat felicitatem. Ubi enim mutua charitas, ibi nullæ insidiæ, ibi cõmunia omnia: ibi lites et furta, homicidia cessant, et prælia. Tranquillitatem huiusmodi non animalibus solum sed cælesti etiã, elementisq; ab amore mutuo tribui, et hic tãgit Agatho, et supra in Eryximachi oratione diffusius est ostensum. In oratione huius clare dicitur amor cantu suo mentes deorum hominumq; mulcere. Quod plane intelliget quisquis meminerit in superioribus demonstratum fuisse amorem in omnibus esse, atq; ad omnia porrigi.

AMOR CAETERIS DIIS ET ANTIQVIOR EST,

et iunior.

CAP. X

SED antequam finem faciam optimi uiri, tres pro ingenij uiribus questiones: quæ in Agathonis disputatione suboriuntur, absoluam. Primo enim queritur cur Phædrus seniore Saturno et Ioue amorem: Agatho uero dixerit iuniorem. Secundo quid apud Platonem regnum necessitatis significat: Quid amoris imperium. Tertio qui dii quas artes regnante amore reppererint. Pater omnium deus mentes illas sui ministras, quæ Saturnum, Iouem, ceterosq; planetas mouent, amore quodam sui seminis propagandi, et benignitate prouidentia genuit. Mentis iterum cuestigio natæ parentem suum recognitum diligunt. Amorem illum quo creantur cælestes, seniore illis: eum uero quo creatori suo afficiuntur, dicimus iuniorem. Præterea Saturni planeta, et aliorum ideas angelica mens à patre suo non prius accepit quam ad eius faciem amore ingenito flecteretur. Ea rursus postquam illos accepit, flagratius parētis munus amauit. Sic ergo angeli illius in deum dilectio, partim antiquior est ideis, quæ dii dicuntur: partim etiam iunior. Igitur amor principium est et finis, deorum primus atq; nouissimus.

AMOR ANTE NECESSITATEM REGNAT. CAP. XI

MERVM ut questio secunda soluat, hic ante necessitatem ideo regnare dicendus: quoniam diuinus amor omnibus ex se natis dedit originem: in quo nulla necessitatis uolentia ponitur. Nam cum nihil supra se habeat, non coactus, sed sponte quodlibet operatur. Mens autem quæ illum sequitur, serente illo necessario pullulat. Ille igitur amore producit: hæc necessitate producit. Ibi amoris, hic necessitatis incipit dominatio. Hæc licet à summa dei bonitate nascatur, ideoq; sit bona: tamen quia extra deum processit, necessario ab infinita parentis perfectione degenerat. Nunquam enim effectus totam suscipit causæ bonitatem. In hac utiq; necessaria effectus tum processione, tum etiam degeneratione, necessitatis consisteret imperium. Sed enim mens euestigio genita suum, ut diximus, diligit autorem: ubi regnum resurgit amoris. Nam et illa amore in deum erigitur: et deus amore eam ad se conuersam illuminat. Verum hic rursus necessitatis potentia surrepit. Quippe cum lumen illud à deo descendens non tanta claritate recipiatur à mente natura sua obscura, quanta à deo tribuitur. Cogitur enim pro natura suæ capacitatis recipere. Ideo uolentia natura suscipientis fit lumē obscurius. Huic necessitati, amoris succedit iterum principatus. Illa siquidem primo hoc dei fulgore accensa, ardentius in eum reflectitur, et hac re quasi scintilla luminis instigata tota expetit luminis plenitudinem. Hinc et deus prouidentia suæ benignitate ultra primum illud naturale lumen diuinum quoq; largitur: atq; ita sibi inuicem alterne succedit amoris necessitatisq; potentia. Quæ quidem successio, in diuinis nature origine fit: in alijs, tēporis interuallis: ita tamē, ut amor primus sit omnium atq; nouissimus. De animo quoq; et ceteris quæ à deo fiunt, quo ad duo hæc imperia similiter iudicandum. Idcirco si absolute loquatur, antiquius est amoris quam necessitatis imperium: cū in deo illius, huius in rebus creatis potestas incipiat. Si de rebus à deo creatis intelligamus, necessitatis tyrannis regnum antecedit amoris: cū res ipse prius necessitate procedat atq; degeneret procedendo, quam ad patrem suum amore se uertant. Duo hæc imperia, duobus hymnis cecinit Orpheus. Necessitatis imperium ita in notis hymno. Ἄδων γὰρ ἀνδραγαθῶν πάντων κρατῶν, id est Grauis necessitas omnibus dominatur. Amoris autem regnum, ita in Veneris hymno. καὶ κρατὲς τῶν οὐρανῶν μοιρῶν, γυνῶς ἢ τῶν πάντων ὄσων ἐν ὄρω ἔσι καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ. Tribus satis imperas, et generas omnia, quæ in cælo sunt, et quæ in terra, et quæ in mari. Diuine Orpheus duo regna posuit, et ea inuicem comparauit, præposuitq; amorem necessitati, cum dixit illi tribus satis, in quibus consistit necessitas, imperare.

QVO PACTO REGNANTE NECESSITATE SATURNUS CASTRATUM CÆLIUM: IUPITER UERO LIGAUIT SATURNUM. CAP. XII

QUO autem pacto dominante Necessitate sequentes dii parentes suos aut castrare aut ligare hic ab Agathone dicatur, ex dictis facile intelligimus. Non enim hæc ita accipienda sunt, ut mens angeli deum ipsum, sed munus sibi à deo tributum in seipsa diuidat et discerpat. Satis paulo ante monstrauimus munera dei in recipiente spiritu necessario à summa dei perfectione decidere. Quo fit, ut fecunditas illa nature in deo quidem integra, sed in angelo cõminuta, et quodammodo mutilata, merito castrata fuisse dicatur. Quod quidem regnante Necessitate contingere dicitur, quia neq; dātis, neq; accipientis uoluntate, sed necessitate qua effectus causæ suæ equari non potest, necessario accidit. Sic enim Saturnus, id est angelus, Cælium, id est summum deum castrare uidetur: Iupiter quoq; id est anima mundi ligare Saturnum, id est uim ab angelo acceptam in seipso nature suæ defectu angustioribus limitibus coarctare. Amplior enim est illius quam huius potentia. Ideo potentia, quæ in illo expedita propter amplitudinem, et soluta, in hoc propter angustiam ligata iam et coarctata censetur. Omitto quod astrologi opinantur: Planctus Saturni malignitatem Iouis cõiunctione, uel receptione, uel oppositione, aut aspectu sextili, aut trino sepiissime coarctari. Sed de his hæcenus ad questionem tertiam descendamus.

QVI DIJ, QVAS ARTES HOMINIBVS LARGIUNTUR. CAP. XIII

ARTEs à dijs propter amorē humano generi traditas Agathon arbitrat. Regnandi ab Ioue. Saggiandi, diuinandi, medendi artem ab Apolline: Fabricam æariam à Vulcano: Texendi artificium à Minerva: à Musis deniq; musicam. Duodecim Zodiaci signis numina præsentia duodecim. Arieti Pallas: Tauro Venus: Apollo Geminis: Cancro Mercurius: Leoni Iupiter: Virgini Ceres: Librae Vulcanus: Scorpio Mars: Diana Sagittario: Vesta Capricorno: Aquario Iuno: Piscibus uero Neptunus. Ab his artes omnes generi nostro traduntur. Signa illa in corpus: Numina quæ illis præsentia in animam uires suas ad singulas artes infundunt. Ita Iupiter per Leonem hominem ad gubernationem deorum et hominum uires suas ad res tam diuinas quam humanas præclare gerendas reddit aptissimum. Apollo per Geminos uaticinium, medicinam, et arcus industriam exhibet. Pallas per arietem texendi peritiam. Vulcanus per Libram æariam fabricam: et artes reliquas alij. Quia uero prouidentia benignitate sua nobis munera magnifice largiuntur, amore instigante dicimus largiri. Præterea uelocissima illa et ordinatissima cælorum conuersione munificam

sicam nasci consonantiā arbitramur, atq; octo circulorū motibus tonos octo: ex cunctis autem nonū quendam produci concentū. Nouem itaq; cœlorū sonos, à musica concordia musas nouem cognominamus. Huius musicæ ratio ne noster olim donatus est animus. Cui enim est origo cœlestis, merito cœlestis innata dicitur harmonia. Quā deinde uarijs instrumentis & cātibus imitatur. Idq; munus similiter diuinæ prouidētiae nobis est amore concessum, Hunc ergo nos uiri clarissimi deū, quia pulcherrimus est anemus: quia optimus imitemur: quia beatissimus uenemur: ut sua nobis clementia & largitate concedat pulchritudinis, bonitatis, beatitudinis suæ possessionem.

ORATIO SEXTA.

INTRODUCTIO AD DISPUTATIONEM
de amore. CAPVT I

HACTENVS Carolus Marsupinus. Thomas autē Bencius Socratis diligens imitator ad Socraticorum uerborū commentationem libenti animo, & hilari uultu se contulit. Socrates inquit noster Græcorū omnium sapientissimus oraculo Apollinis iudicatus amandi artem præ cæteris profiteri solebat, quasi ob artis huius peritiā potissimū & Socrates & alius quiuis esset sapientissimus iudicandus. Artem huiusmodi nō ab Anaxagora, Damone, Archelao physicis, non à Prodicō Chio, & Aspasia rhetoricæ professoribus: nō à Cono musico: à quibus multa didicerat, sed à Diotima sãtidica muliere diuino afflata spiritu se accepisse dicebat. Mea quidē sententia, ut ostenderet solā diuinitatis inspiratione: quid uera pulchritudo sit: quid legitimus amor: qua ratione amandū homines intelligere possit. Tanta est amatorie facultatis potētia, tanta sublimitas. Ergo procul ab his cœlestib. epulis abeste: procul in quā abeste prophanī: qui terrenis obruti sordibus & Baccho Priapoq; profusus emācipati, amorē cœleste munus, in terram porcorum ritu cœnūq; prosternitis. Vos autē conuiuē castissimi: & alij omnes Diuina & Palladi cōsecrati: qui animi purissimi libertate perpetuoq; mētis gaudio exultatis, adeste feliciter: diuināq; mysteria Socrati à Diotima reuelata diligēter audite. Sed antequā Diotimā audiat soluenda est cōtrouersia quedā, inter eos qui de amore in superioribus tractauerūt, & eos qui tractaturi sunt, orta. Superiores nanq; amorē pulchrū, bonum, beatū, deum, uocauerunt: Socrates & Diotima negant, atq; illum inter pulchrū & turpe, bonum & malum, beatum & miserum, deum & hominem medium collocant. Nos utranq; sententiam, licet alia ratione, ñeram existimamus.

AMOR EST MEDIVS INTER PVLCHRITVDINEM ET
turpitudinem: atq; inter deum & hominem. CAP. II

FERRO magnes lapis suam quandam inserit qualitatem: qua ferrum magneti factū persimile ad hūc lapidem inclinatur. Inclinatio huiusmodi prout à lapide orta uergit in lapidem, lapidea certe inclinatio dicitur: prout in ferro est, & ferrea est pariter, & lapidea. Est enim in ferri materia non pura illa quidem: sed per qualitatem lapidis iam formata. Ideo utriusq; retinet proprietatem. Ignis etiam, ut loquamur apertius, qualitate sua, id est calore linū accendit. Linum caloris qualitate suspensum ad supernā ignis euolat regionē. Volatum huiusmodi prout ab igne excitus uergit ad ignem: igneum plane cognominamus: prout in lino est non mero quidem, sed iam ignito, ab utriusq; tam lini quā ignis natura, linū æque ac igneum dicimus. Figura hominis sepe numero propter bonitatem interiorē feliciter à deo cōcessam, aspectu pulcherrimum, splendoris sui radium per oculos intuentium transfundit in animam. Hac utiq; scintilla tanquā hamo quodā tractus animus properat ad trahentem. Hūc nos tractum qui & amor est: quoniam à pulchro bono felici dependens in idem reflectitur: pulchrū, bonum, beatum, deum Agathonis ceterorūq; superiorum sententia nominare non dubitamus. Quoniam uero in animo est per radij illius pulchri præsentiam iam accenso, affectum inter pulchrū & non pulchrū medium cogimur nominare. Quandoquidem animus, qui nullam adhuc pulchræ rei suscipit imaginem, rem illam tanquam incognitam nondum amat: & qui totam possidet pulchritudinem, amoris stimulis non uexatur. Quis enim que habet affectat? Restat, ut tunc ardenti flagret amore, quando speciosum aliquod rei pulchræ simulacrū nactus, ea prægustatione ad plenam possessionem pulchritudinis instigatur. Cum igitur amantis animus rem ipsam pulchrā partim habeat quidem, partim uero non habeat: non iniuria partim pulcher est, partim nō pulcher. Atq; ita amorem ex huiusmodi mixtione medium quendam affectum esse uolumus inter pulchrū & non pulchrū, utriusq; participem. Ob hanc utiq; rationem Diotima ut ad eam iam ueniamus, amorem demonē appellauit: quia sicut demones inter cœlestia & terrena sunt medij: sic amor inter informitatem & formam mediū obtinet. Mediam hanc eius regionem inter informem formosamq; naturam Ioannes in prima & secunda eius oratione satis aperuit.

DE SPHAERARVM ANIMIS ET DÆMONIBVS
CAP. III

SED quomodo mediam plagam cœlum inter & terram demones habitent, ex uerbis Diotimæ in conuiuio, Socratis in Phædro atq; in Philebo, Atheniensis hospitis in legibus & Epinomi, ita cognoscite. Vniuersam huius mundi machinam anima quadam regi, atq; moueri Plato existimat. Si quidem mundi corpus totum quoddam corpus est, ex totis quatuor elemētis compositū, cuius particulae sunt omnium animantium corpora. Nam animalis cuiusq; corpusculū mūdani corporis particula est. Neq; ex toto ignis, aeris, aquæ, terræ elemento: sed horum elementorū partibus quibusdā componitur. Quanto igitur totum parte perfectius est, tanto mūdani corpus perfectius est singulorum animantium corpore. Absurdum esset imperfectū quidem corpus habere animam, perfectum uero neq; habere animam, neq; uiuere. Quis enim adeo mente captus est, ut partē uiuere dicat, totum neget? Vniuersum igitur totum mundi corpus, cum animalium corpora quæ partes illius sunt, uiuant. Vna esse oportet totius animam, sicut & una est materia, una cōstructio. Cum ergo duodecim sint mundi sphaeræ: ut Platoni placet: octo cœli, & elementa sub cœlo quatuor: atq; duodecim hæ sphaeræ discretæ inuicem sint, specie, motibus, & proprietate diuersæ, duodecim necesse est illis adesse animas, specie & uirtute diuersas. Vna igitur erit unius primæ materiæ anima. Duodecim circulorum, animæ duodecim. Quis terrā, aut aquā neget uiuere, quæ uitā animalibus ex se genitis tribuit? Quod si feces hæ mūdani uiuūt, uiuentiūq; sunt plenæ: cur nō aer, & ignis excellentiores mundi partes uiuant, uiuentiūq; in se similiter habeāt, cœliq; similiter? Sed animalia illa cœlestia, quæ sidera sunt, & terrena, aquatiliāq; uidemus quidē, ignea uero & aerea non uidemus. Quippe cum neq; purū ignis, aut aeris elementum perspiciamus. Hoc autem interest: quod in terra duo sunt animantium genera: bruta & rationalia: similiterq; in aqua: cum aqua corpore terræ præstantior, non minus quā terra cōpos esse debeat rationis. Globi uero decem superiores propter eorū sublimitatem solis sunt rationalibus exornati. Animā mundi, id est materiæ primæ: & duodecim sphaerarum, & siderū animas deos Platonicis nominant, tanquā angelicæ mentis summiq; dei pedisse quas. Animalia quæ ignis ætherei sub luna locati, aut puri aeris, aut nebulosi aeris aquæ proximi regionem habitant, demones. Quæ terram incolunt rationalia, homines. Dij etiā immortales, et impatibiles sunt: homines patibiles, atq; mortales sunt. Demones immortales sunt quidem, sed patibiles. Neq; passionibus demonibus corporis, sed animi affectus quosdam attribuit: quibus bonos homines amant quodāmodo, malos oderunt: seq; ipsos propius & ardentius rebus inferioribus præcipue humanis gubernandis immiscet. ij omnes ex hoc officio boni uidentur. Esse uero alios quosdam malos demones Platonicis non nulli, & Christiani theologi uoluerunt. Sed de malis demonibus nulla ad præsens nobis est disputatio. Bonos autē nostri custodes proprio nomine angelos inferioris mūdani gubernatores, Dionysius Areopagita, quod à Platonicis mente minime discrepat, uocare solet. Quinetiā quos deos & sphaerarum siderumq; animos Plato nuncupat, angelos dei ministros Dionysii more possumus appellare. quod etiā à Platone ob eam causam non dissentit: quia huiusmodi animos ut in decimo legum apparet, sphaerarum claustris haud quaquā perinde illigat, ut corporibus animas terrenorum. Sed tantā uirtute à deo summo donatos affirmat, ut dei uisione gaudere simul ualeant, & sine ullo labore, aut sollicitudine globos mūdani pro patris sui uoluntate regere & mouere, hisq; mouēdis inferiora facile gubernare. Quare inter Platonem & Dionysium uerborum potius est, quā sententiæ discrepatio.

DE SEPTEM DONIS QUAE A DEO HOMINIBVS
per medios spiritus tribuuntur. CAP. IIII

RERVM omnium ideis, quas diuina mens continet, sequentes dij, deorum muneribus demones subseruire dicuntur. A summo nanq; ad imum omnia per media transcunt: ita ut ideæ illæ diuinæ mentis cōceptiones, per deos, et demones, sua hominibus munera largiantur. Horū sunt præcipua septem. Contemplationis acumen. Gubernandi potestas. Animofitas, Claritas sensuum. Amoris ardor. Interpretandi subtilitas. Fœcūditas generandi. Horum uim deus primo in se continet. Dein de septem dijs, qui planetas septem mouent, angeliq; à nobis uocantur, horum potētiam tribuit, ita ut singuli singula præ cæteris capiant. Illi septem demonum ordinibus eis subseruientibus singulis præcipue singula exhibent. Isti tradunt hominibus. Profecto deus hæc animis statim à se natis infundit. hi ex orbe lacteo per cancrum labentes in corpus, cœlesti quodam lucidoq; corpore inuoluuntur: quo circumdati terrenis corporibus includuntur. Ordo enim naturæ requirit, ut purissimus animus in corpus hoc impurissimum, non prius quā medium quoddam et purum tegmen accepit, decidere ualeat. Quod cum animo crassius sit, hoc autem corpore purius & subtilius, cōmodissima à Platonicis iudicatur animæ cum terreno corpore copula. Hinc itaq; fit, ut planetarum animæ nostris animis, corpora uero corporibus nostris septem illorum munerum uires à deo datas statim ab initio, atq; assidue cōfirmant & roborant. Eidem officio præsumt naturæ demonum totidem, inter cœlestes & homines mediæ: Contemplationis donum Saturnus per Saturnios demones roborat. Gubernandi & imperandi potentiam Iupiter Iouialium

Iouialium demonum ministerio. Magnitudinē animi Mars per demones Martiales. Sensus, opinionisq; claritatē, inde uaticiniū sequitur, Sol demonū solariū adiumento: Amorē per Venereos Venus inspirat. Pronunciandi & interpretandi solertiā Mercurialibus intercedētib; Mercurius adiuvat. Luna postremo lunaribus demonibus conferentibus fouet generationis officium. Horum facultatē licet hominibus cunctis impertiant: illis tamē precipuē, in quorū conceptione et ortu ex celi dispositione possunt plurimū. Quae quidē licet infusa diuinitus honesta sint, possunt tamē in nobis quādoq; propter abusum uideri deformia, quod est in gubernationis, animositatis, amoris generationis usu perspicuū. Amoris instinctū ne longius digrediamur, à deo summo, & à Venere, quae dea dicitur, & à demonibus Venereis habuimus. Quoniā à deo descendit, deus: quoniā à demonibus cōfirmatur, demō est apellandus. Quae propter iure apud Agathonē deus, apud Diotimā demon est dictus. Dæmon, inquam Venereus.

DE ORDINE DAEMONVM VENEREORVM, ET
quomodo iaculantur amorem. CAP. V

DAEMON autē Venereus, triplex est amor. Primus in Venere caelesti à Platonicis ponitur. In ipsa scilicet angelicā mentis intelligentia. Secundus, in uulgari Venere, in ea uidelicet potentia, quam habet mundi anima generandi. Qui duo propterea demones appellantur, quia inter informatam & formam sunt medij, ut supra tetigimus, et paulo post latius explicabimus. Tertius ordo demonū planetam Venereis comitantium. Horum quoq; scilicet demonum Venereorū, triplicem ordinē ponimus. Alij purissimi aeris, alij crassioris & nebulosi aeris elemento sunt assignati, omnesq; à graeco uocabulo ερως, quod amorem significat, Heroes, id est amatorij nominantur. Primi in eos homines amoris aculeos iaculantur: in quibus bilis, humor cholericus & igneus dominatur. Secūdi in eos in quibus sanguis, humor acutus: Tertij uero in eos in quibus pituita, & atra bilis, aqueus, & terreus imperat humor. Cupidinis autē sagittis cum omnes homines, tū quatuor maxime illorum uulnerantur. Nam animas Iouis Phœbi Martis Iunonis, id est Venereis pedisse quas uulnerari potissimū Plato in Phædro significauit: easq; ab ipsis generationis primordijs ad amorem pronas, eosq; summopere homines amare solere, qui sub iisdem sint orti syderibus: Hinc Iouiales Iouialibus, Martialibus Martiales, atq; alijs similiter alij uehementer afficiuntur.

QUOMODO CAPIAMVR AMORE CAP. VI

QUOD de uno dicam exemplo, de tribus alijs intelligite. Quicumq; animus sub Iouis imperio in terrenum corpus delabitur, certam quandam in ipso descensu sibi concipit hominis fabricandi figuram Iouis astro conuenientem. Hanc in aethereo sui corpore tanquam optime affecto exprimit exactissimam. Si nactus in terris semen fuerit similiter temperatum, in eo quoq; tertiam figuram pingit primae secundaeq; simillimam. Sin contrā, non ita persimilem. Sæpenumero accidit, ut duo quidem animi licet diuersis temporum interuallis, Ioue tamen regnante descenderint: alterq; illorum semen in terra nactus idoneum corpus secundum priores ideas illas rectissime figurauerit: alter uero propter materiae ineptitudinem, idem opus inchoauerit quidem, sed non tanta ad sui exemplar fuerit similitudine executus. Corpus illud isto formosius. Ambo sibi propter quandam naturae similitudinē mutuo placent. Sed placet magis, qui inter eos formosior iudicatur. Quo fit ut non formosissimos quoq; sed suos, id est similiter natos etiā si minus quam alij multi formosi sint, quilibet maxime diligant. Proinde qui, ut diximus, eodem sub astro sunt orti, ita se habent, ut pulchrioris eorum simulacrum, per oculos in alterius animum manans, consimili cuidam simulacro, tam in corpore aethereo, quam in animi penetralibus ab ipsa generatione formato quadret, & undiq; consonet. Ita pulsatus animus obuium illud simulacrum tanquam suum aliquid recognoscit. Quod quidem si tale est pro uiribus quale & ipse iam olim intra se possidet, & suo in corpore cum uellet effingere, minime potuit: illud suo interiori protinus admouet: & si quid illi deest ad perfectam corporis Iouialis effigiem, instaurat reformando: ipsum deinde reformatum simulacrum tanquam opus proprium diligit. Hinc accidit, ut amantes ita decipiantur: ut formosiores quam sit, existiment. Nam procedente tempore amatum non in mera eius imagine per sensus accepta perspiciunt: sed in simulacro iam ab anima ad ideae suae similitudinē reformato, quod ipso corpore pulchrius est, intuentur. Desiderant insuper corpus illud unde primo manauit simulacrum intueri quotidie. Quamuis enim animus absente corpore illius apud se conseruet imaginem, idq; sibi feruē sit satis: spiritus tamen animae instrumentū oculisq; non seruant. Tria profecto in nobis esse uidentur: Anima, Spiritus, atq; corpus. Anima & corpus natura lōge inter se diuersa spiritu medio copulantur, qui uapor quidam est tenuissimus & perlucidus, per cordis calorem ex subtilissima parte sanguinis genitus. Inde per omnia membra diffusus animae uires accipit & transfundit in corpus: Accipit iterū per organa sensuū, corporū externorū imagines: quae in anima propterea figi nō possunt, quia incorporea substantia, quae corporibus praestantior est, formari ab illis per imaginem susceptionum non potest: Sed enim anima utiq; spiritui praesens imagines corporū in eo tāquā in speculo relucētes facile inspicit, perq; illas cor

pora

pora iudicat: atq; haec cognitio sensus à Platonicis dicitur. dum eas inspicit, similes illis imagines multo etiam puriores sua uel concipit in seipsa. huiusmodi conceptionem, imaginationem, phantasiāq; uocamus. hic concepta memoriter seruantur imagines. Per has animi acies sæpenumero incitatur ad uniuersales rerum ideas quas in se continet intuentas. Idemq; unū quendam hominem & sensu cernit & imaginatione concipit. Intellectu rationē, definitionēq; hominibus omnibus communem per innatam illi humanitatis ideam communiter contemplatur, & quae fuerint contēplata conseruat. Animo igitur formosi hominis simulacrum conceptum semel apud se reformatumq; memoriter conseruanti satis esset amatū quandoq; uidisse. Oculo tamen & spiritui, quae ueluti specula praesente corpore imagines capiunt, absente dimittunt, perpetua formosi corporis praesentia opus est, ut eius illustratione continue luceant, foueantur & oblectentur. Igitur & isti propter indigētiam suam praesentiam corporis exigunt, & animus ijs, ut plurimum, obsequutus eandem cogitur affectare.

DE AMORIS ORTV CAPVT VII

SED iam ad Diotimam redeamus. Hæc igitur cum amorem in demonum numerum ob eas quas enarrauimus causas retulisset: eius hunc in modum originem Socrati demonstrauit. In Venereis natalibus discumbentibus dijs Consilij filius Porus potu nectaris ebrius, cum Penia in Iouis hortose miscuit: ex eo congressu natus est amor. In Venereis natalibus, id est, quando mens angeli, & mundi anima: quas Venereis ea ratione quam alijs diximus, nominauimus, ex summa Dei maiestate oriebantur: Dij discumbebant, id est Caelus & Saturnus & Iupiter bonis proprijs uescebantur. Nam cum in angelo intelligentia, & in mundi anima uis generandi, quas proprie Venereis geminas appellamus, prodibant in lucem: iam erat summus ille Deus quem uocant caelum: Essentia praeterea, & uita in angelo, quos Saturnum uocamus & Iouem, atq; etiam in mundi anima inerat supernorum cognitio, & caelestium corporum agitatio: quos iterum Saturnum Iouemq; uocamus. Porus & Penia, affluentiam & egestatem significant. Porus Consilij filius, id est, summi dei scintilla. Deus nempe consilium, & consilij fons appellatur, quia ueritas omnium est & bonitas. Cuius splendore omne consilium uerum efficitur. Ad cuius bonitatem omne tendit consilium. Iouis hortum, angelicam uitae fecunditatem intelligit: in quam cum descendit Porus, id est ille dei scilicet radius, Penia, id est, priori huius indigentiae mixtus creat amorem. Principio angelus per deum est & uiuit: quo ad hæc duo essentiam & uitam, Saturnus & Iupiter nominatur. Habet insuper intelligendi potentiam, quam esse Venereis arbitramur. Potentia huiusmodi sua natura informis est & obscura, nisi à deo illuminetur: quemadmodum oculi uis ante solis aduentum, hanc obscuritatem Peniam scilicet quasi inopiam & luminis defectum esse putamus. Ceterum uis ex intelligendi naturali quodam instinctu ad suum reflexa parentem, diuinū ab eo radium, qui Porus est & affluentia, suscipit. In quo ueluti semine quodam, rationes rerum omnium includuntur. Huius radij flammis naturalis ille instinctus accenditur, hoc incendium hic ardor ex obscuritate priori, & accedente scintilla exoriens, amor est ex inopia natus & affluentia, in hortu Iouis, id est umbra uitae progenitus. Quippe cum post uitae uigorem statim ardor ad intelligendum exoritur. Sed cur ebrius nectare Porum inducunt? quia ratione diuinae uiuacitatis exuberat. Cur partim diues, partim egenus est amor? Quia neq; quod perfecte possidemus, neq; quo caremus omnino, ardere solemus. Cum enim id quaeratur quisq; quo caret: qui totam rem possidet, quid ultra perquirat? Quin etiam cum incognita nemo desideret, necesse est ut aliquo modo cognitum nobis ante fuerit quod amemus: neq; cognitum solum: multa enim nota nobis odisse solemus: sed ut tanquam bonum nobis & iocundum fuerit iudicatum. Neque id ad flagrantem beneuolentiam satis esse uidetur: nisi facile consequi posse quod iocundum fore censuimus iudicemus. Quisquis igitur aliquid amat, illud quidē re ipsa nondū integerrime possidet. Animi tamen cogitatione id ipsum cognoscit, iocundum iudicat, consequi posse confidit. Hæc ipsa cognitio, iudicatio, spes, quasi praesens aliqua absentis boni anticipatio est. Non enim arderet nisi id ipsum placeret, nisi esset quodammodo pregestatum. Ergo cum amantes partim quod optant habeant quidem, partim uero non habeant, haud ab re ex indigentia quadam, & affluentia mixtus est amor. Hac utiq; ratione Venus illa superna per primam ipsius diuini radij gustationem accensa amore fertur ad integram totius luminis plenitudinem: hoc nixu parenti efficacius haerens plenissimo statim illius fulgore coruscet, rerumq; rationes ille confusa, quae in radio, quem Porum dicimus ante fuerat implicatae, explicantur, iam impotentia illa ueneris inhaerente, & clarius distinctae luceant. Quemadmodum uero se habet ad deum angelus, ita ad angelum deumq; anima mundi. Ea enim ad superna se flectens ab illis similiter & radium accipit, & accenditur, gignitq; amorem affluentiae inopiaeq; participem. Hinc formis rerum omnium exornata ad earum exemplar caelos mouet, perq; potentiam generandi similes illis formas in elementorum materia generat. Venereis hic geminam rursum aspiciamus. Alteram sanē uim animae, huius ad superna cognoscenda. Alteram uero uim eiusdem inferiorum procreatricem. Illa quidem non est animae propria: sed contemplationis angelicæ imitatio: hæc autem naturae animae propria. Ideo quoties unā in anima Venereis ponimus, uim eius peculiarem, Venereis eius propriam intelligimus. Quoties duas, alteram cōmunem cum angelo, alterā ipsius

L anima

anime propriam. Sint igitur due in animo Veneres: prima cœlestis, secunda uero uulgaris. Amorem habeat am-
 bæ: Cœlestis ad diuinā pulchritudinem cogitandam: Vulgaris ad eandem in mundi materia generandam. Qualem
 enim uidet illa decorem, talem uult hæc pro uiribus mundi machina tradere. Imò uero utraq; fertur ad pulchritu-
 dinem generandā: sed suo utraq; modo. Cœlestis Venus intelligentia sua effingere in seipsa exactissimam superno-
 rum pulchritudinem nititur: Vulgaris diuinorū semini ubertate conceptam apud se diuinitus pulchritudinem in
 mundi materia parere. Amorem illum quandoq; deum iccirco uocamus, quoniam ad diuina dirigitur: Vt plurimū
 dæmonem, quoniam inter inopiam copiamq; est medius. Amorem alterum semper dæmonem, quoniam affectum
 aliquem ad corpus habere uidetur, & ad inferiorē mundi plagam esse procliuior. Quod quidem à deo alienum
 est: dæmonum naturæ conueniens.

IN OMNIBVS ANIMIS DVÓ SVNT AMORES, IN
 nostris uero quinq;. CAP. VIII

GEMINAE autem Veneres hæc geminiq; amores non solum in anima mundi, uerumetiam in sphæ-
 rarum, siderum, dæmonum, hominumq; animis insunt. Cumq; anime omnes ad primam illam compe-
 tenti naturalis ordinis serie referantur, necesse est amores quoq; omniū ad illius amorem ita referri
 ut aliquo modo ab illo dependant. Propterea hos quidem simpliciter dæmones: illum uero magnum
 dæmonem appellare Diotima consueuit. Qui per uniuersum mundum omnibus imminens torpere corda nō finit:
 sed passim suscitatur ad amandum. In nobis autem non duo tantum, sed quinq; amores reperiuntur. Duo quidem ex-
 tremi dæmones: medij tres, non dæmones solummodo sed affectus. Profecto in hominis mente æternus est amor ad
 diuinam pulchritudinem peruidendam: cuius gratia, philosophiæ studia, & iustitiæ, pietatisq; officia sequimur.
 Est etiam in generandi potentia occultus quidam stimulus ad sobolem procreandam, isq; amor perpetuus est, quo
 assidue incitatur, ut supernæ pulchritudinis illius similitudinem in procreata prole effigie effingamus. Hi duo
 amores in nobis perpetui, duo sunt dæmones illi, quos Plato nostris animis semper adesse uaticinatur: quorum al-
 ter ad superna erigat, alter deprimat ad inferna: alter calodæmon, id est bonus dæmon sit, alter cacodæmon, id est
 malus sit dæmon. Reuera utriq; sunt boni, quoniam tam sobolis procreatio, quam indagatio ueritatis necessaria et
 honesta censetur. Verum secundus ideo dictus est malus, quia propter abusum nostrum sepe nos turbat, & animū
 à præcipuo eius bono, quod in ueritatis speculatione consistit, auertit maxime, & ad mysteria uiliora detorquet.
 Horum medium amores in nobis tres obtinent: qui cum non sint in animo æque ut isti firmissimi: sed incipient, cre-
 scant, decrescant & desinant: rectius motus atq; affectus quam dæmones uocabuntur. Horum unus æquis interual-
 lis ab utriq; distat extremis. Reliqui duo in partem alterutram inclinantur. Porro corporis alicuius figura pro-
 pter materiæ preparationem talis est maxime, qualem in eius idea diuina mens continet tunc oculis obuia: perq;
 oculos in spiritum penetrans, animo uestigio placet, cum illis consonet rationibus, quas ueluti rei ipsius exempla-
 ria tum nostra mens, tum generandi potentia olim diuinitus accepta conseruat. Hinc triplex, ut diximus, subrept
 amor: aut enim ad contemplatiuam, aut actiuam, aut uoluptuosam uitam prompti, & procliues geniti educatiue su-
 mus. Si ad contemplatiuam, statim à formæ corporalis aspectu ad spiritualis atq; diuinæ cōsiderationem erigimur.
 Si ad uoluptuosam, subito à uisu ad concupiscentiam tangendi descendimus. Si ad actiuam atq; moralem: in sola illa
 uidendi atq; conuersandi oblectatione perseueramus. Illi tam ingeniosi sunt ut altissime prouehantur: isti tā hebe-
 tes ut deprimantur ad infimū: hi tanquam medij in media remanent regione. Amor itaq; omnis incipit ab aspectu.
 Sed contemplatiui hominis amor ab aspectu ascendit in mentem. Voluptuosi ab aspectu descendit in tactum. Actiuus
 remanet in aspectu. Illius amor ad supremum dæmonem magis quam ad infimū se conuertit: istius ad infimū potius
 quam ad supremū deflectitur: huius ab utroq; interuallis distat æqualibus. Tres isti amores, tria nomina sortiuntur.
 Contemplatiui hominis amor, diuinus: Actiuus, humanus: Voluptuosi ferinus cognominatur.

QUAE PASSIONES AMANTIBVS IN SVNT, PROPTER
 amoris matrem. CAP. IX

MOREM esse dæmonem ex copia & inopia genitum, & quinq; in species diuidi, hæcenus
 declarauimus: quales autem in amantibus affectus ex huiusmodi amoris natura nascantur, dein-
 cept ex Diotimæ uerbis tractabimus. Quoniam inquit amor in natalibus Veneris progenitus est,
 Venerem sectatur & colit, ac pulchri desiderio capitur: cum Venus ipsa pulcherrima sit. Quia
 inopia filius est, aridus est & macilentus & squalidus, nudis pedibus, humilis, sine domicilio, sine
 stramentis & tegmine ullo, ad fores in uia sub diuo dormiens, ac deniq; semper egenus. Quia copię filius est, pul-
 chris ac bonis insidiatur. Virilis est, axudax, feroxq; uehemens, callidus, sagaxq; uenator, noua semper machinamē-
 ta contextens, prudentiæ studiosus, facundus, per omnem uitam philosophans, incantator, fascinoq; potens, uene-
 ficus, atq; sophista. Neq; immortalis omnino secundum naturā, neq; mortalis, sed interdū eadem die pullulat atq;
 uiuit

uiuūt quoties exuberat: interdum deficit atq; iterum reuiuiscit ob patris naturam: quod uero acquisitum est sub-
 ter fugit: quocirca neq; mendicus est amor unquam, neq; etiam opulentus. Quinetiam in medio sapientiæ & in-
 scienciæ cōstituitur. Hæc Diotima. Nos ea quam breuissime poterimus, explanabimus. Hæc licet omnibus insint æ-
 morum generibus: in tribus tamen medijs tanquam nobis manifestioribus clariora uidentur. In Veneris natalibus
 genitus Venerem sequitur, id est cum supernis illis spiritibus, quos uocauimus Veneres, genitus, hominū animos
 ad superna: reducit: ac pulchri desiderio capitur, cū Venus ipsa pulcherrima sit, id est animas accendit summæ di-
 uineq; pulchritudinis desiderio: cum ipse sit in illis spiritibus ortus, qui deo proximi dei decore summopere illu-
 strantur, atq; ad eosdem nos radios erigunt. Præterea cum uita omnium animantium atq; arborū & terræ fertili-
 tas in humore & calore consistat, ad demonstrandam amoris inopiam utrumq; deesse illi tam humorem quam ca-
 lorem Diotima innuit, cum aridum & macilentum dixit & squalidū. Quis enim ignoret arida & sicca esse illa,
 que deserit humor? Quis item pallorem dicat et squalorē aliunde quam sanguinei caloris defectu uenire? Quin-
 etiam diuturno amore pallidi & macilenti mortales efficiuntur. Quippe ad duo simul opera uis naturæ ferme nō
 sufficit. Animi amantis intentio in assidua amati cogitatione tota se uersat. Illic & naturalis complexionis uis om-
 nis intenta est. Ideo neq; cibis in stomacho perfecte coquitur. Quo fit ut maior pars in superfluas reliquias emitta-
 tur, minor & ea quidem cruda trahatur ad iecur. Illic etiam eadem ratione male concoquitur. Ideo sanguis pau-
 cus crudusq; inde per uenas diffunditur: quare membra omnia inopia cruditateq; alimenti extenuantur & pal-
 lent. Præterea quocunq; animi assidua fertur intentio, illuc et spiritus qui anime siue currus, siue instrumenta sunt,
 aduolant. Spiritus in corde ex subtilissima sanguinis parte creantur. In amati imaginē phantasiæ infixā ipsūq;
 amatum amantis animus rapitur. Eodem trahuntur & spiritus. Illic euolantes assidue resoluuntur. Quapropter
 frequentissimo puri sanguinis fomite opus est ad consumptos spiritus recreandos: ubi subtiliores quæq; et lucidior
 res partes sanguinis quotidie in reficiendis spiritibus exhalantur: propterea puro et claro sanguine resoluta, ma-
 culosus, crassus, aridus restat & ater. Hinc exiccatur corpus & squalet: hinc & melancholici amantes euadunt.
 Ex sicco enim crasso atq; sanguine melancholia, id est atra bilis efficitur: quæ suis caput uaporibus opplet, cere-
 brum siccat, animam tetris horrendisq; imaginibus diu noctūq; sollicitare non cessat: quod Lucretio philosopho
 epicureo propter amorem legimus accidisse. Qui amore primum, insania deinde uexatus, sibi tādē ipsi manus
 iniecit. Hæc illis accidere consueuerūt, qui amore abusi quod cōtemplationis est ad amplexus cōcupiscentiā trās-
 tulerunt. Videndi enim desideria facilius quam & uiuendi & atrestandi cupidinem toleramus. Quæ cū medici
 ueteres obseruassent, amorem esse dixerūt passionem morbo melancholico proximā, camq; Rasis medicus coitu,
 ieiunio, ebrietate, deambulatione curari præcepit. Neq; solum tales amor homines reddit, uerumetiam quicūq; na-
 tura sunt tales ad amorem procliuiiores existunt. Tales autem sunt ij in quibus bilis, quam cholera uocāt, uel a-
 tra bilis quam melancholiā, ceteris humoribus præualeat. Bilis calida & sicca est. Atra bilis sicca & frigida. Illa
 ignis, hæc terra locū in animantiū corpore tenet. Aridi ergo melancholici & sicci ad terræ similitudinē: Squalidi
 & pallentes cholericici ad similitudinē ignis intelliguntur. Cholericici propter ignei humoris impetum in amorem
 precipites perferuntur: melancholici ob terrei humoris pigritiā tardius anant. Verum propter humoris ipsius
 stabilitatem, postquā illaqueati sunt diutissime perseuerant. Merito igitur aridus & squalens fingitur amor, cū
 homines qui tales sunt, præ ceteris amori soleant indulgere. Quod ex eo potissimum fieri arbitratur, quia cho-
 lerici bilis incendio exurūt. Melancholici atræ bilis corrodamur asperitate: quod Aristoteles in septimo libro
 de moribus affirmat. Molestus itaq; humor semper angit utrosq; cogitq; solamen aliquod maximum atq; conti-
 nuum, contra continuam humorū molestiam querere. Huiusmodi sunt musicæ, amorisq; delitiæ. Nullis enim alijs
 oblectamentis tam assidue operam impendere possumus quam musicæ uocumq; delinimentis, pulchritudinisq; ille-
 cebris. Reliqui enim sensus cito replentur. Visus autem aut auditus diutius uoculis & pictura pascitur inani. Ne-
 que solum horum sensuum firmiores sunt uoluptates: uerumetiam humanæ complexionis cognatiores. Quid enim
 humani corporis spiritibus conuenientius est, quam uoces hominum & figuræ eorum præsertim qui nō modo na-
 turæ similitudine, sed etiam pulchritudinis gratia placent. Quamobrem cholericici & melancholici homines tan-
 quam unicum remedium & solamen molestissimæ ipsorū complexionis, cantus & formæ oblectamenta sectantur.
 Ideoq; sunt ad Veneris illecebras proniores. Et Socrates, quem Aristoteles melancholicum iudicauit, ad amandi
 artem ut ipsemet profitebatur, erat omniū propensissimus. Idemq; de Sappho melancholica ut ipsa testatur, pos-
 sum iudicare. Necnon & Maro noster quem cholericū fuisse eius effigies indicat, quamuis pudicus, fuit tamē pro-
 cliuior ad amandum. Nudis pedibus. Talem propterea Diotima pinxit amorem, quoniam amator adeo in rebus
 amatorijs occupatus est, ut in ceteris uitæ officijs tam priuatis quam publicis non cautus quidem incedat ut decet,
 sed absq; ulla discriminum prouidentia temerarius quocūq; feratur. Ideo in suis progressibus frequentia incurrit
 pericula, non aliter quam qui pedes suos corio non suffulciunt: unde crebris sentibus & calculis offenduntur. Hu-
 milis. Græcum Platonis uocabulū humi & per infima uolans significat. Vidit enim sæpenuero propter amoris
 L 2 abusus

abusum sine sensu uiuere amantes, & leuibus curis magna perire bona: hi sanè amatis seipos usque adeo dedunt ut in eos penitus transire nitantur, eosq; tam uerbis quam gestibus in seipsis effingant. Frequētissima uero puerorū & puellarū imitatione, quis non effœminaretur? quis non puer, scēmina uē euaserit? Sine domicilio. Humane cogitationis domicilium anima ipsa est. Animæ domicilium spiritus. Domiciliū spiritus huius est corpus. Tres habitatores sunt: Tria sunt domicilia. Quisq; horum naturali amissō exulat domicilio. Nam cogitatio omnis non ad animi sui disciplinam & tranquillitatem, sed ad dilecti hominis se uertit obsequia: & anima corporis sui deserit ministerium, in amati corpus nititur transilire. Spiritus animæ currus, dum aliō properat animus, alio quoq; euolat exhalando. Propterea itaq; domo exit cogitatio, exit anima, exit & spiritus. Primum exitum insaniæ & inquietudo: Secundum debilitas mortisq; formido: Tertium trepidatio, pavor & suspitium comitatur. Quo circa proprijs laribus, naturali sede, optata quiete, priuatus est amor. Sine stramentis & tegmine ullo. Vbi enim quiescat, & quo tegatur non habet. Cum enim res quæq; suam originem repetant, amoris igniculus à formosi corporis obiectu in appetitu amantis accensus, in corpus idem reuolare conatur. Quo quidem impetu, & appetitum & appetentem secum euehit euolando. O crudelem amantium sortem. O uitam omni morte miseriorem: nisi forsitan uerter animus hac amoris uolentia proprio ex corpore raptus negligat insuper amati figuram, atq; in diuini splendoris æde, ubi tandem quiescet, ubi explebitur, se recipiat. Quis item neget amorem sine tegmine nudūq; uagari? Quis enim celet amorem, quē toruus, taurinus, affixus prodit intuitus? quem interceptus sermo declarat? rubor, pallorq; uultus, crebra suspitia, iactatio membrorum, perpetua querimonia, importune laudationes, subita indignatio, iactantia, procacitas, petulantia, uana suspitio, & uilissima indicant ministeria? Sicut in sole & igne calorem lux radij comitatur: sic intimum amoris incendium externa sequuntur indicia. Ad fores dormit. fores animi oculi & aures esse uidentur: hinc enim multa in animū inuehuntur, & animi affectus & mores clarissime per oculos emicant. In figuris spectandis & uocibus audiendis amantes ut plurimum immorantur. Raro illorum mens in seipsam se colligit. Sæpius per oculos, auresq; uagatur. Idcirco ad fores dicuntur procumbere. Dicuntur & in uia iacere. Nam corporis species, uia quædam esse debet, per quam ad speciem incipiamus altiolem ascendere. Qui autem turpibus libidibus se prosternunt, aut etiam in aspectu ultra quàm decet uersantur, in uia ipsa restare uidentur, ad eius terminum minime proficisci. Sub diuo. Merito. Vna enim in re penitus occupati, nihil in rebus agendis considerant. Itaq; casu uitam agentes, omnibus fortunæ periculis, tanquam qui nudi sub diuo uitam ducunt, omnibus tempestatibus sunt expositi. Propter matris naturam semper egenus. Sane cum prima origo amoris ab indigentia fuerit, & quod naturale est penitus extirpari non possit, semper egenus, semper sitibundus est amor. Quā diu enim deest ad consequendū aliquid, flagrat æstus amoris. Cum totum undiq; possidetur, cessante indigentia potius desinit ardor, quam sine egestate periret.

QVAE DOTES AMANTIVM PROPTER AMORIS PATREM. CAP. X

MAE C inopiam amoris matrem sequuntur, copiam uero patrem eius contraria. Quæ uero contraria sint intellectis superioribus, qui uis agnoscat. Supra descriptus est simplex, incautus, uilis, inermis: horum hic cōtraria inducuntur. Callidus enim dicitur: Venator sagax. Machinator. Insidiator, prudentiæ studiosus, philosophus, uiriliter & audax, uehemens, facundus. Magus atque sophista. Idem amor, qui in ceteris negotijs incuriosum et inertem facit amantē: in rebus amatorijs astutum reddit & callidum, qui miris modis amati gratiā aucupetur, seu dolis implicet, seu capet obsequijs: siue eloquio mulceat, siue cantu delinuat. Idem furor, qui obsequio blandum fecerat: idem inquam furor arma ministrat: Indignantibus aduersus amatum ferocitatem, pro eo pugnantibus securitatem roburq; inuictum. Amor ut diximus ab aspectu ducit originem. Aspectus inter mentem & tactum est medius: hinc semper amantis distrahitur animus & sursum uicissim deorsumq; iactatur. Interdum amplexus cupido suboritur: interdum uero pudicum celestis pulchritudinis desiderium, & modo illa, modo hoc peruincit & ducit. In his qui honestissime educati sunt, & ingenij pollent acumine, hoc: in alijs illa sæpius superat. Quicumq; in feces corporis se prosternunt, merito aridi, nudi, humiles, inermes & inertes esse censentur. Aridi, quia semper esuriunt, implentur nunquam. Nudi, quia tanquam temerarij omnibus subiecti periculis, tanquam impudentissimi & inculti infames habentur. Humiles, quia nihil altum, nihil magnificum cogitant. Inermes, quia flagitiose succumbūt cupiditati. Inertes, quoniā adeo hebetes sunt ut quō amor eos trahat, ignorent, & in uia restent, ad terminum non perueniant. Contrarij uero contra uidentur affecti: nam solidis animi bonis uescentes implentur magis & tranquillius diligunt, pudorem seruant, umbratilem corporis speciem negligunt atq; altiue eleuantur: ac uelut armis muniti, inanes à se libidines fugant, & sensus rationi subijciunt. Hi tanquam solertissimi omnium & prudentissimi ita philosophantur, ut per corporum figuras quasi quædam uestigia, siue odores prouidentissime gradiantur: ex his sacrum animi numinūq; decorem sagaciter inuesti-

ter inuestigent: atq; ita prudenter uenando, quod cupiunt feliciter assequantur. Tantum profecto munus amoris à patre ipsius copia proficiscitur: quoniā pulchritudinis radius qui & copia est & pater amoris, hanc habet uim, ut illuc unde uenerat reflectatur secumq; trahat amantem. Descendit autem à deo primum: inq; angelū & animā quasi uitreas materias transiens, & ab anima in corpus eius susceptioni paratum facile demanās, ab eo ipso iunioris hominis corpore, præsertim per oculos animi fenestras lucidissimas emicat: aduolat per aerem protinus & senioris oculos penetrans transfigit animam, appetitum accendit, sauciam animam, appetitumq; accensum in medellam eius & refrigeriū ducit, dum eodem rapit secum unde ipse descenderat, gradatim quidē in corpus amati primum, in animam secundo, tertio in angelum, postremo in deum, primam splendoris huius originem. Hæc utilis uenatio, hoc felix amantium aucupium. Hanc utiq; uenationem apud Platonem in Protogora Socrati nostro familiaris quidam eius attribuit. Vndenam inquit ô Socrates? Arbitror equidē à uenatione illa redire te ad quā honesta Alcibiadis indoles prouocare te solet. Præterea Sophistam amorem uocat & magum. Sophistam Plato in Sophista dialogo ambitiosum & subdolum desinit disputatorem, qui captiuularum uersutijs falsum pro uero nobis ostendit, cogitq; eos qui secum disputant sibimet in sermonibus contradicere. Hoc tam amantes, quam amati quandoq; perpetiuntur. Siquidem amantes amoris nebulis occæcati falsa sæpe pro ueris accipiunt, dum dilectos suos formosiores, acutiores, meliores quam sint arbitrantur. Sibimetipsi propter amoris uolentiam contradicunt. Aliud enim ratio consulit, aliud concupiscentia sequitur. Consilia sua ad amati imperium mutant: sibijpsi, ut morem gerant alijs, aduersantur. Sæpe etiam formosi amatorum astutia irretiuntur, & faciles fiunt qui antea fuerant pertinaces. Sed cur magum putamus amorem? quia tota uis magicæ in amore consistit. Magicæ opus est, attractio rei auius ab alia ex quadam cognatione nature. Mundi autem huius partes, cœu animalis unius membra, omnes ab uno autore pendentes, unius nature cōmunionem inuicem copulantur. Ideo sicut in nobis cerebrum, pulmones, cor, iecur, & reliqua membra à se inuicem trahunt aliquid, seq; mutuo iuuant, & uno illorum aliquo patiente cōpatiuntur: ita ingentis huius animalis membra, id est, omnia mundi corpora connexa similiter mutuam inuicem naturas & mutuam: ex communi cognatione communis innascitur amor, ex amore communis attractio. Hæc autem uera magica est. Sic ab orbis lunæ concauitate propter nature congruitatem sursum trahitur ignis: ab ignis concauitate aer: à mundi centro terra ad infima trahitur: à loco etiam suo rapitur aqua. Hinc & magnes ferum, & electrum paleas, ignem sulphur, sol flores multos ad se uertit & folia: luna aquas, Mars uentos ciere solet, & herba uariæ uariæ quoq; ad se inuitant animantium genera. In rebus etiam humanis trahit sua quæq; uoluptas. Magicæ igitur opera, nature opera sunt: Ars uero ministra. Ars enim ubi naturali cognationi deest aliquid, per uapores, numeros, figuras, qualitates opportunis supplet temporibus: quemadmodum in agricultura natura segetes parit, ars præparat. Hanc artem ueteres demonibus attribuerunt: quia intelligūt qualis sit rerum naturalium societas, quid cuiq; congruat, quomodo concordia rerum, sicubi desit, instauratur. His nonnulli uel nature similitudine quadam amici, ut Zoroaster & Socrates: uel cultu dilecti, ut Apollonius Tyaneus, & Porphyrius, fuisse traduntur. Ideo uel uigilantibus signa uoces atq; portenta, uel dormientibus oracula, & simulachra à demonibus contigisse narrantur. Qui amicitia demonum magi euasisse uidentur: quemadmodum demones magi sunt rerum ipsarum amicitiam cognoscentes: & natura omnis ex amore mutuo maga cognominatur. Quinetiam formosus quisq; teneris nos fascinat oculis. Viri eos eloquentiæ uiribus & carminum modulibus quasi quibusdam incantationibus delinunt, sibiq; conciliant: cultu præterea & muneribus non aliter quam ueneficij placant & capiunt. Quapropter nemini dubium est, quin amor sit magus, cum & tota uis magicæ in amore consistat, & amoris opus fascinationibus, incantationibus, ueneficij expleatur. Neq; mortalis est omnino, neq; etiam immortalis. Non mortalis, quoniam duo amores in nobis, duo illi quos dicimus demones, insunt perpetui. Non immortalis, quoniam tres horum medij mutantur quotidie, crescunt atq; decrescunt. Præterea in hominū appetitu à uitæ primordijs inextinguibilis immatus est feruor, qui animum quiescere non permittit, ac semper impellit, ut ad certum aliquid studiose se applicet. Diuerfa hominum ingenia sunt, nec uoto uiuitur uno. Vnde continuus ille concupiscentiæ feruor, qui naturalis est amor, alios ad studia literarum: ad musicam alios uel figuras: alios ad honestatem morum seu uitam religiosam: alios ad honores: nonnullos ad pecunias cumulandas, plerosq; ad uentris luxuriam, alios impellit ad alia: nec non eundem hominem in diuersis ætatibus ad diuersa. Idem itaq; feruor & immortalis dicitur & mortalis. Immortalis, quia nunquam extinguitur, mutatq; materiam potius quam euanescat: mortalis, quia non ad idem semper incumbit: sed aut ex nature mutatione, aut ex diuturna rei eiusdem frequentatione orta satietate noua requirit oblectamenta: & qui in re una ferme defecit, in alia quodammodo reuiuiscit. Dicitur etiam ob eam causam immortalis: quod dilecta semel figura semper amatur. quamdiu enim eadem in eodem homine permanet, in eo ipso diligitur: cum uero ab eo defluerit, non amplius eadem in illo figura est, quam prius anabas. Nouam hanc non ardes quidem, quia nec arseras ante, priorem uero illam amare non desinis: hoc tamen interest, quod illam prius prospiciebas in alio: iam uero in teipso inspicias solum, eademq; memoria semper infixa

xam semper & amat, & quoties animi oculis occurrit, toties te urit amantem. Ideo quoties illum nobis olim charissimum habemus obuium, toties commouemur, uel saluunt, trepidant uel precordia, uel liquefcit iecur, uel tremunt oculi, uariosq; trahit uultus aduerso illo colores. Eius enim presentia latentem mente figuram animi suggerit oculis, ac uelut sopitos sub cineribus flando suscitatur ignes. Hac de causa amor dicitur immortalis. Sed hic etiā ideo immortalis habetur, quia licet maneat semper infixi peccore uultus, non tamen aequae se mentis oculis offerunt, quocirca feruere uicissim beneuolentia atq; referuere uidetur. Accedit ad hanc quod & serinus & humanus amor sine indignatione esse nunquam potest. Quis illi non indignetur, qui ipsi abstulerit animum? Vt enim praeter ceteris grata libertas, ita seruitus onerosa. Itaq; formosos odis simul & amat: odis tanquam fures & homicidas: tanquam specula caelesti fulgore micantiamirari cogere, & amare. Quid agas miser? Quo te uertas, nescis bene perdit nescis. Cum tui homicida esse nolles, nolles etiam sine beato spectaculo uiuere. Cum hoc esse non potes, qui te perdit, qui necat: sine hoc non potes uiuere, qui tam miris illecebris te tibi surripit, qui totum te sibi uendicat. Hunc fugere cupis, qui suis te flammis adurit: huic etiam cupis haerere, ut ipsi te possidēti proximus tibi quoq; coheres. Te ipsum miser extra te queris, haeresq; raptori, ut captum quandoq; te redimas. Amare quidem nolles insane, quia emori nolles: nolles etiam non amare, quippe qui caelestium simulachro iudicas seruiendum. Quapropter hac alteratione fit, ut singulis (ut ita dicam) momentis arescat amor & reuifcatur. Ponitur etiam a Diotima inter sapientiam & ignorantiam medius. Porro amor, quae pulchra sunt sequitur. Omnium pulcherrima sapientia est. Appetit igitur sapientiam. Qui sapientiam appetit, eam omnino non possidet. Quis enim presentia querat? Neque etiam caret omnino. In eo enim uno saltem est sapiens quod suam insipientiam recognoscit: qui uero ignorare se nescit, tam res ipsas, quam suam ignorat insipientiam, neq; scientiam expetit, cuius esse se nescit expertem. Amor igitur sapientiae, quia partim sapientia priuatus est, partim est sapiens, inter sapientiam ignorantiamq; locatur. Hec inquit Diotima, est amoris conditio, ipsius autem pulchri, id est supremae pulchritudinis natura est, ut delicatum sit, perfectum atq; beatum. Delicatum, in quantum sua quadam suauitate ad se allicit omnium appetitum: Perfectum, in quantum quae illexit accidentia illustrat radijs suis & perficit: Beatum, in quantum illustrata bonis implet aeternis.

QVAE UTILITAS AMORIS EX EIVS DEFINITIONE.
CAP. XI

POST QVA M uero quae sit amoris origo, & qualis ipse sit, Diotima enarrauit, iam quorsum tendat, & ad quid cōducatur hominibus, aperit. Omnes quidem bona habere cupimus: nec habere solum, sed semper habere. Singula uero mortalium bona mutantur atq; deficiunt, ac cito cuncta uanescent, nisi abeuntium loco noua quotidie fierent. Vt ergo bona semper nobis quoquo modo perdurent, pereuntia cupimus recreare. Generando recreatio fit. Hinc innatus est omnibus generationis instinctus. Generatio aut cum mortalia diuinis cōtinatione similia reddat, munus est profecto diuinum. Diuinis utpote pulchris, deformia contraria sunt: formosa similia & amica. Idcirco generatio diuinum opus in eo quod pulchrum est perfecte & facile cōsumatur, in contrario contra. Quapropter generationis ille conatus formosa poscit, contraria refugit. Quid hominum amor sit postulat: ad quid conducatur? Cupido generationis in pulchro ob seruandam uitam mortalibus in rebus perpetuam: hic hominum in terra uiuentium amor est, hic nostri finis amoris. Enim uero eo ipso in tempore quo animalium unumquodq; uiuere dicitur, idemq; esse, ut a pueritia ad senectutem, quamuis idem dicatur, nunquam tamen in se eadem continet: sed nouum semper efficitur, ut Plato inquit, & uetera exiit secundum pilos, carnem, ossa, & sanguinem, et corpus penitus uniuersum. Neq; in corpore solum, sed etiā in anima id contingit. Mores, consuetudines, opiniones, cupidines, uoluptates, dolores, atq; timores iugiter permutantur: nec aliquid ex istis idem & simile persuerat: priora quidem abolentur, noua succedunt atq; adolefcunt. Quinetiam quod mirabilius est, scientiae quoq; non solum aliae euanescent, aliae surgunt, neq; semper secundum scientias iidem sumus: uerum etiam una quaeuis scientiarum ferme idem patitur. Meditatio enim & reminiscencia, quasi praeteruentis scientiae resumptio est. Oblitio namq; scientiae exitus esse uidetur. Meditatio uero nouam semper memoriam abeuntis loco restituens, scientiam seruat, ut esse eadem uideatur. Hoc utiq; pacto quaecumq; in animo uel corpore mutabilia sunt, seruantur: non quia semper omnino eadem sint: hoc enim diuinum est proprium: sed quoniam quod tabescit & abit, & nouum & simile sibi relinquit. Hoc certe remedio mortalia immortalibus redduntur similia. Est igitur in utraq; animae parte, tum ea quae ad cognitionem spectat, tum ea qua regitur corpus, amor generationis innatus ad uitam perpetuo conseruandam. Amor qui in hac parte est ad corpus regendum accommodata, statim ab initio nos impellit ad cibum potumq; sumendum, ut his alimentis generentur humores: quibus quod a corpore iugiter defluit, resumatur. Qua generatione nutritur corpus & crescit. Adulto corpore semen ipsum laeescit, & procreanda sobolis libidinem prouocat, ut quod in seipso

semper

semper manere non potest, reseruat in prole sibi persimili maneat sempiternum. Amor etiam generationis partem animae cognoscēti tributus, efficit ut anima ueritate, alimoniam propria concupiscat, per quam suo modo nutriatur & crescat: ac si quid per obliuionem animo excidit, aut torpet propter desidiam & incuriam, recordationis & meditationis studio quasi regenerat, reuocatq; in mentem quod per obliuionem perierat, uel torpuerat per ignauiam. Adultum uero iam animum flagrantissima docendi atq; scribendi stimulat cupiditate, ut scientia uel in scriptis, uel in discipulorum animis generata, praceptoris intelligentia, & ueritas inter homines aeterna permaneat. Atq; ita amoris beneficio cuiusque hominis tam corpus quam anima in rebus humanis post mortē semper se peresse posse uideatur. Amor uterq; pulchra sectatur. Nepe qui corpus regit atq; gubernat, corpus propriū ex epulis quam delicatissimis, iucundissimis, & pulcherrimis alere concupiscit, & prolem formosam cū speciosa forma generare: & qui ad animum pertinet, cū ornatissimis grauisimisq; disciplinis studet imbueri, ac scientiam suae simillimam scribendo ornato pulchroq; in stylo edere, & docēdo in animo quodā pulcherrimo generare: puro inquam animo, acuto & optimo. Animum quidem ipsum non cernimus: ideo neq; eius inspicimus pulchritudinem. Corpus autē umbram animi, imaginemq; uidemus: itaq; ex eius imagine suspicātes in corpore formoso speciosum esse animum coniectamur. Quamobrem formosos homines libentius erudimus.

DE DVOBVS AMORIBVS, ET QVOD ANIMA NATA
scitur praedita ueritate.
CAP. XII

DE AMORIS definitione satis iam diximus: nunc autem quae apud Platonem sit ex animi corporis uel fecunditate de amore distinctio, declaremus. Omnium, inquit, hominum praegnaus & grauidum corpus est, praegnaus & animus. Corpori semina suorum omnium ab initio sunt inserta. Hinc statutis curriculis temporum dentes erumpunt, prodeunt pili, barba profunditur, procreationis semina defluunt. Si fecundum corpus est, grauidumq; seminibus, multo magis animus praestantior corpore uberrimus est, atq; suorum omnium ab initio semina possidet. Igitur morum, artium, disciplinarum rationes iamdiu sortitus est animus, suosq; fetus inde, si recte colatur, statutis temporibus promittit in lucē. Quod autem rationes suorum omnium ingenitas habeat, ex appetitu eius, inquisitione, inuentione, iudicio, cōparatione cognoscimus. Quis neget animū statim a tenera aetate, uera bona, honesta, utilia exoptare? optat autem nullus incognita. Ergo insunt istorum aliqua etiam antequam appetat, in animo notionēs: per quas eorum formas rationes uel ipsorum, ea iudicat appetenda. Idem ab inquisitione & inuentione probatur: si in turba hominum quaeratur Socrates Alcibiadem, sitq; illum aliquando reuerturus, necesse est Socratis menti aliqua Alcibiadis inesse figuram, ut sciat quem hominem quaerat praeter ceteris, ac reuertitur in caetu multorum, Alcibiadē ab alijs discernere ualeat. Ita neq; indagaret ea quatuor animus, neq; aliquando inueniret, nisi haberet illorum, id est ueritatis, bonitatis, honestatis, utilitatis, aliqua notionem, per quam illa quaereret inuenturus, ut quoties reperit quae inuestigauerat, recognoscatur, atq; ab eorum discernat contrarijs. Neq; solum ab appetitu, indagatione, inuentione, sed etiam a iudicio id probamus. Quicumq; enim aliquem sibi amicum iudicat, uel inimicū, quid amicitia, quid uel maleuolentia sit, non ignorat. Quoniam igitur pacto multa uera uel falsa, bona uel mala, ut solemus, quotidie iudicamus, & recte iudicemus, nisi esset nobis ueritas quodammodo bonitasq; praecognita? Quomodo rursus structurae, musicae, picturae & artium ceterarū opera, necnon inuenta philosophorum, multi etiam in his artibus non ueritati probarent sapissime recte & reproberent, nisi illarū rerum forma quaedam esset, et ratio illis a natura tributa? Comparatio quoq; idem nobis ostendit. Quicumq; enim mel uino comparans alterū altero pronunciat dulcius, quis dulcis sit sapor agnoscit: & qui Speusippū & Xenocratem conferens ad Platonem, Xenocratem censet Platonis similiorem, quam Speusippū. Platonis figuram proculdubio nouit. Eodem modo cum a multis bonis aliud alio melius recte existimemus, & maiori minori uel bonitatis participatione aliud alio melius deterius uel appareat: necesse est bonitatem non nos ignorare. Praeterea cū a multis diuersis philosophorū aut etiā aliorū opinionibus, quae ueri sit similia & probabilior, saepe optime iudicemus, oportet non deesse nobis aliquem ueritatis intuitū, ut quae sint illius similia non nesciamus. Quapropter nonnulli in adolefcētia, aliqui etiā sine praepatore, pleriq; ex paucissimis doctrinae rudimentis a praepatoribus demonstratis doctissimi euasisse traduntur: quod nunquam nisi multum, ut diximus, iuuante natura, fieri potuisset. Hoc abūde Socrates Phaedoni, Theaeteto, Menoni, pueris demonstrauit: docuitq; posse pueros recte in singulis artibus respondere, si quis prudenter eos interroget: quippe cum a natura sint artium disciplinarumq; omnium rationibus praediti.

IN ANIMA EST VERITATIS LUMEN
CAP. XIII

QUO autem modo huiusmodi sint in animo rationes, apud Platonem uidetur ambiguum. Si quis eos libros sequatur, quos iunior scripsit Plato, Phædrum, Menonem & Phædonem, putabit forsitan ita ferme illas esse in animi substantia pictas tanquam in pariete figuras: quod in superioribus sepe & a me & a uobis est tactum: sic enim ibi uidetur innuere. In sexto autem de Republica libro, diuinus ille uir totam rem aperit, dicitque lumen esse mentis ad intelligenda omnia, eundem ipsum Deum, à quo facta sunt omnia. Solem namque & Deum ita inuicem comparat, ut quemadmodum se habet sol ad oculos, ita ad mentes se Deus habeat. Sol oculos generat, uimque illis præstat uidendi. Quæ frustra esset, & sempiternis obruta tenebris, nisi solis lumen adesset corporum pictum coloribus & figuris: in quo oculus corporum colores uidet atque figuras. Neque aliud quicquam nisi lumen, oculus intuetur. Videtur tamen uaria intueri, quia lumen ipsi infusum uarijs externorum corporum formulis est ornatum. Hoc quidem lumen in corporibus reflexum, oculus percipit: ipsam uero in fonte suo lucem minime sustinet. Eodem pacto Deus animam procreat, eique mentem, uim ad intelligendum largitur: quæ uacua esset atque obscura, nisi Dei sibi lumen adesset: in quo rerum omnium inspiciat rationes. Unde per Dei lumen intelligit, atque ipsum diuinum duntaxat lumen agnoscit. Diuersa tamen uidetur agnoscere, quia sub diuersis rerum ideis & rationibus ipsum intelligit. Quando quis oculis uidens hominem, in phantasia hominis imaginem fabricat, diutiusque in ea iudicanda reuoluitur, mentis suæ aciem tollit ad hominis rationem in diuino lumine existentem suspiciendam: inde scintilla in mente protinus emicat: ac reuera natura ipsa hominis intelligitur, atque de ceteris omnibus eodem pacto. Itaque per Dei lumen omnia intelligimus, ipsum uero purum lumen eiusque fontem hac in uita uidere non possumus. In hoc plane tota animæ consistit fecunditas, quod in eius penetralibus lux illa Dei fulget æterna, rerum omnium rationibus ideisque plenissima, ad quam anima quoties uult, uite puritate, & summa studij intentione conuertitur, conuersa scintillis emicat idearum.

VNDE AMOR ERGA MASCULOS, VNDE ERGA
FEMINAS. CAP. XIII

ITA prægnans hominum corpus, ut Plato uult, prægnans & animus, & ambo amoris incitamentis stimulantur ad partum. Cæterum alij uel propter naturam, uel propter educationem ad animi factus sunt quam corporis aptiores: alij & quidem plurimi, contra. Illi cælestem sequuntur amorem, hi uulgarem. Illi natura iccirco mares, & illos quidem iam pene adultos potius quam feminas, aut pueros amant: quoniam in eis magis admodum uiget mentis acumen, quod ad disciplinam, quam illi generaturi sunt, propter excellentiorem sui pulchritudinem est aptissimum. Alij contra, propter congressus uenerci uoluptatem, & corporalis generationis effectum. Quoniã uero genitalis illa uis animi, utpote cognitionis expers, sexuum nullum habet discrimen: natura tamen sua toties incitatur ad generandum, quoties formosum corpus aliquod iudicamus: contingit plerumque ut qui cum masculis conuersantur, quo genitalis partis stimulus sedent, illis se miscant. Hi præsertim in quorum genesi Venus in signo masculino & cum Saturno fuerit, uel in Saturni finibus, uel Saturno opposita. Oportebat autem animaduertere genitalis partis illius incitamenta, non irritum hoc iacturæ opus, sed serendi & procreandi officium affectare, atque à masculis ad feminas eam traducere. Huiusmodi quodam errore nefarium scelus illud exortum putamus: quod in legibus suis Plato tanquam homicidij speciem acerrime detestatur. Quippe non minus homicida censendus est, qui hominem præripit nasciturum, quam qui natum tollit è matris uero. Audacior quidem qui præsentem abrumpit uitam, crudelior autem, qui lucem inuidet nascituro, & nondum natos suos filios enecat.

SVpra CORPVS EST ANIMA, SVPER ANIMAM
angelus, super angelum Deus. CAP. XV

MERVM de gemina uertate animæ, geminisque amoribus hæcenus. Deinceps quibus gradibus. Diotima Socratem ab infimis ad superna euehit, differamus: à corpore in animam, ab anima in angelum, ab angelo reducit in Deum. Hos quatuor rerum gradus in natura esse debere ita licet argumētari. Omne corpus ab alio quodam mouetur, mouere autem seipsum natura sua non potest, quum nec agere per se quicquam ualeat. Sed propter animæ præsentiam seipso moueri uidetur: & propter animam uiuere. Et præsentem quidem animam seipsum mouet quodammodo: absente uero, ab alio duntaxat mouetur, utpote quod hæc ex seipso naturam non habeat, sed anima proprie uim seipsam mouendi possideat. Nã cuiusque adest, uim ad seipsum mouendum impertit: quod autem ipsa sui præsentia impertit alijs, hoc ipsa multo prius magisque debet habere. Est igitur anima supra corpora: utpote quæ seipsam secundum essentiam suam mouere queat: atque iccirco super illa debeat esse, quæ non ex seipsis, sed aliorum præsentia ut se moueat assequuntur. Cum dicimus seipsam moueri animam, non tran-

fitiue

fitiue, ut ita dixerim, quem admodum à Platone accipi uoluit Aristoteles, sed absolute uerbum illud proferimus, ut cum stare per se Deum, lucere solem per se, calere ignem assueramus. Non enim pars animæ mouet, pars agitur: sed tota ex se, id est sua natura mouetur: hoc est ab alio in aliud ratione discurrit, ac nutritionis, augmenti, generationis opera per interualla temporum transigit. Temporale ista discurtio ex seipsa competit animæ: quia quod sit per eam est, non alijs momentis alia, sed uno æternitatis puncto simul intelligit omnia. Quapropter recte primus à Platone motus, & primū temporis interuallū in anima ponitur: unde & motus & tempus in corpora transeunt. Quoniã uero ante motum statum esse necessariū est, cum status sit ratione perfectior, supra motionem animæ mobilem oportet stabilem aliquam intelligentiam reperiri, quæ secundum se totam intelligentia sit, & actu semper in intelligentia. Anima enim non se tota, neque semper, sed ex quadam sui parte, & quandoque intelligit: neque certam habet, sed ambiguam intelligendi uirtutem. Ut ergo quod perfectius est, illud quod est imperfectius antecedit, supra mentem animæ, quæ mobilis est, quæ pars, quæ intermissa, quæ dubia, ponenda est angeli mens stabilis tota, contenta, atque certissima: ut quem admodum corpori ab alio agitato, anima per se mota præcedit, ita animæ per se agitate mens stabilis per se præcedat. Et quem admodum corpus per animam habet ut sese moueat: atque ideo non omnia corpora, sed animata sponte sua moueri uidentur: ita anima per mentem habet quod semper intelligat. Si enim sua parte natura animæ intellectus inesset, omnibus etiam bestiarum competeret animabus: quemadmodum sui ipsius agitandi potestas. Non igitur animæ intellectus per se, primoque competit: quare eam antecedit oportet, quod per se primoque mentis est compos: huiusmodi angelus est, animis excellentior. Sed enim angeli mentem, rerum illud principium, summūque bonum, quod in Parmenide Plato ipsum unum uocat, necessario supereminet. Quippe super omnem rei compositæ multitudinem unum ipsum simplex debet esse natura: ab uno enim numerus, & à simplicibus compositio tota conflat. Mens autem illa licet immobilis sit, non tamen unum ipsum purum simplex existit. Intelligit enim seipsam: ubi diuersa inter sese quoquomodo uidentur hæc tria: quod intelligit, quod intelligitur, intellectio. Alia enim ipsius ratio est, prout intelligit, prout intelligitur alia: alia item prout intellectio est. Habet præterea cognoscendi potentiam ante cognitionis actum per se prorsus informem: cognoscendo formatur, quæ intelligendo ueritatis lumen cupit & capit: quo uidetur antequam intelligeret caruisse. Habet quoque in se idearum omnium multitudinem. Cernit quanta sit, quam uaria in angelo multitudo atque compositio. Itaque ipsi purum unum & simplex præponere cogimur. Ipsi autem uni Deo nihil possumus antepone, quia uerum unum omnis multitudinis, omnis compositionis est expers. Quod si supra se quicquam haberet, ab illo utique fieret: quare ab eo dependens in hoc ipso ab eodem degeneraret, ut à causa omnis solet effectus. Ideoque non unum iam esset & simplex, sed saltem ex duobus compositum, scilicet ex causæ suæ munere, proprio uel defectu. Ipsum itaque unum, ut Plato uult & Dionysius Areopagita confirmat, omnia supereminet: excellentissimūque Dei nomen, unum ipsum ab utroque censetur. Huius sublimitatem ratio quoque illa nobis ostendit, quod eminentissimæ causæ donum esse debet amplissimum, uirtutisque suæ præstantia se ad cuncta protendere. Vnius munus per uniuersa se propagat. Nam non mens solū una est, & anima quæ libet una, corpus quodlibet unum, sed etiam informis ipsa materies, rerumque priuatio una quodammodo dicitur. Nam unum silentium dicimus, unam obscuritatem: Mortem unam. Mentis tamen & animæ munera ad eam usque non extenduntur. Mens enim speciem artificiosam ordinemque largitur: Anima uitam præstat & motum, informis uero & prima mundi materia, rerumque priuatio speciei & uitæ est expers. Ita ipsum unum mentem & animam antecedit cum munus eius latius diffunditur. Eadem ratione mens animam uidetur excedere: quia uita, munus animæ, non omnibus datur corporibus. Omnibus tamen his speciem ordinemque mens tribuit.

QVAE COMPARATIO INTER DEVM, ANGELVM,
animam, corpus. CAP. XVI

RGO à corpore in animam, ab hac in angelum, ab hoc in Deum ascendimus. Deus super æternitatem est: Angelus in æternitate est totus. Sanè tam eius operatio quam essentia, stabilis permanet. Status autem æternitatis est proprius. Anima partim in æternitate est, partim in tempore. Eius enim substantia eadem semper absque ulla incrementi aut detrimenti mutatione perdurat. Operatio autem, ut paulo ante monstrauimus, per temporis interualla discurrit. Corpus tempori omnino subijcitur. Nam & substantia eius mutatur, & operatio eius omnis temporis spaciū exigit. Igitur ipsum unum, supra statum motum uel existit: Angelus, in statu pariter atque motu: Corpus solo in motu locatur. Unum rursum super numerum, motum locumque manet: Angelus in numero super motum & locum ponitur: Anima in numero motumque, sed super locum: Corpus numero, motui, loco subijcitur. Siquidem ipsum unum, neque numerum ullum, aut compositionem partium habet: neque ullo pacto ab eo quod est, mutatur: neque loco clauditur ullo. Angelus numerum quidem habet partium uel formarum, sed à motu locoque est liber. Anima partium habet & affectuum multitudinem, & ratiocinationis progressionem, perturbationumque uarietate mutatur: sed à loci limitibus est exempta. Corpus autem his omnibus est obnoxium.

QVAE

QVAE COMPARATIO INTER PVLCHRITVDINES
Dei, Angeli, Animae, corporis.
CAP. XVII

LADEM uero inter quatuor haec, & eorum formas est comparatio. Nempe corporis forma in multarum partium compositione consistit, loco astringitur, tempore labitur. Species animi, temporis quidem uicissitudines patitur, & partium continet multitudinem, sed à loci terminis est absoluta. Angeli uero species, numerum habet solum, à duobus alijs immunis existit. Dei autem, nihil istorum perpetitur. Corporis utique formam uides. Vis ne animi quoque speciem intueri? Detrahe corporali formae ipsius naturae pondus, limitesque locorum, relinque cetera: animi iam speciem habes. Vis & angelus? De me obsecro non loci spatia solum, sed temporis quoque progressum, compositionem multiplicem retine, eam protinus nancisceris. Cupis etiam Dei pulchritudinem cernere? Auferas insuper multiplicem illam formarum compositionem: simplicem prorsus relinque formam, confestim Dei speciem fueris consecutus. Verum quid mihi tandem subtractis istis reliquum supererit? An tu esse aliud quam lucem, pulchritudinem ducis? Porro corporum omnium pulchritudo lumen istud est solis quod uides, tribus illis infectum: formarum multitudine, (Nam multis id aspicias figuris coloribusque depictum) loci spatio, temporali mutatione. Tolle sedem eius in materia, ut praeter locum reliqua duo retineat: huiusmodi prorsus est animi pulchritudo. Tolle hinc temporis, si lubet, mutationem, mitte reliquum: lumen restat sine loco, sine motu clarissimum: sed omnibus insculptum rerum omnium rationibus. Id angelus est, id angeli pulchritudo. Tolle postremo diuersarum illum numerum idearum, unam simplicem ac meram relinque lucem: instar lucis eius, quae in globo solis ipso permanet, per aerem non dispergitur: iam Dei pulchritudinem quodammodo comprehendis: quae tantum saltem formas reliquas antecellit, quantum lux illa solis in seipsa mera, una, inuiolata, splendorem solis per nubilosum aera distictum, diuisum, infectum, obscuratum exuperat. Fons itaque totius pulchritudinis Deus est. Fons itaque totius amoris est Deus. Lumen praeterea solis in aqua umbra quaedam est ad clarioris eiusdem lumen in aere. Splendor in aere, umbra similiter ad eiusdem in igne fulgorem. Fulgor in igne, umbra ad lucem solis eodem ipso in sole fulgentem. Eadem est inter quatuor illas, corporis, animi, angelus, Dei, pulchritudines comparatio. Deus nunquam ita decipitur, ut suae speciei umbram in angelo amet quidem: propriam sui ac ueram negligat pulchritudinem. Neque angelus usque adeo capitur animae specie quae ipsius est umbra, ut sui umbra detentus figuram propriam deserat. Anima tamen nostra, quod summopere dolendum est: haec enim est totius nostrae infelicitatis origo: Anima, inquam sola ita corporalis formae blanditijs delinitur, ut propriam posthabeat speciem: corporis uero formam, quae suae umbra est, suis ipsius oblita secedit. Hinc crudelissimum illud apud Orpheum Narcissi fatum. Hinc hominum miseranda calamitas. Narcissus quidem adolescens, id est, temerarius & imperiti hominis animus, sui uultum non aspicit: propriam sui substantiam, & uirtutem nequaquam animaduertit: sed eius umbram in aqua prosequitur, & amplecti conatur: id est, pulchritudinem in fragili corpore, & instar aquae fluenti, quae ipsius animi umbra est, admiratur. Suam quidem figuram deserit, umbram nunquam assequitur: quoniam animus corpus sectando se negligit, & usu corporis non impletur. Non enim ipsum reuera appetit corpus: sed suis ipsius speciem, à corporali forma, quae speciei suae imago est, illectus, quem admodum Narcissus affectat: cumque id minime aduertat, dum aliud quidem cupit, aliud sequitur, desiderium suum explere non potest. Ideo in lacrymas resolutus consumitur, id est, animus ita extra se positus & delapsus in corpus, perniciosis perturbationibus cruciatur: corporisque infectus sordibus quasi moritur: cum iam corpus esse potius quam animus uideatur. Quam utique mortem ut Socrates deuitaret, Diotima ipsum à corpore ad animum, ab hoc in angelum, ab eo reduxit in Deum.

QVOMODO ANIMA A CORPORIS PVLCHRITVDINE
ad Dei pulchritudinem eleuetur.
CAP. XVIII

AGITE conuiuae charissimi, Diotimam fingite ita Socratem alloquentem. Nullum corpus à Socrate, undique pulchrum. Nam aut in hac parte formosum, illa deforme: aut hodie formosum, aliàs minime: aut ab alio pulchrum, ab alio turpe censetur. Ergo corporis pulchritudo turpitudinis contagione coinquinata, pura, uera, & prima pulchritudo esse non potest. Quinctiam pulchritudinem turpem esse nemo aliquando suspicatur: quemadmodum neque sapientiam esse insipientem. Corporum uero dispositionem quandoque speciosam, quandoque turpem putamus: eodemque tempore de illa alij aliter sentiunt. Non igitur prima et uera est in corporibus pulchritudo. Adde quod multa corpora, uno pulchritudinis uocantur cognomine. Vna igitur est in corporibus multis pulchritudinis natura communis, per quam similiter pulchra denominantur. Vna uero natura huiusmodi, sicut in alio est, id est in materia, sic ab alio dependere putato. Quod enim in seipso sustentari non potest, multo minus à seipso dependere. Nunquid à materia dependebit? minime. Nihil enim deforme & imperfectum seipsum ornare potest atque perficere. Quod autem unum est, ab uno debet oriri.

Quapro-

Quapropter una multorum corporum pulchritudo ab uno aliquo incorporali pendet artifice. Artifex unus omnium Deus est, qui per angelos atque animas pulchram quotidie reddit omnem mundi materiam. Propterea ueram illam pulchritudinis rationem in Deo eiusque ministris potius, quam in mundi corpore reperiri putandum. Ad eam rursum his gradibus facile, ut arbitror, ascendes à Socrates. Si oculos tibi lynceos natura dedisset mi Socrates, ut aspectu quaelibet occurrentia penetrares: formosissimum illud extrinsecus Alcibiadis tui corpus tibi turpissimum uideretur. Quantum est quod amas amice? Superficies duntaxat, immo color te rapit: immo quaedam reflexio luminum, & umbra leuissima. Seu te uana imaginatio decipit: ita quod somnias potius quam quod uides, amas. Ceterum ne tibi uidear penitus aduersari, sit sane Alcibiades iste formosus. At enim quanta parte formosus? omnibus profecto membris praeterquam naso simo, & elatioribus quam deceat supercilijs. Haec tamen in Phaedro speciosa sunt. Sed crurum in eo crassitudo non placet. Decora haec apud Charmidem, nisi gracile te collum offenderet. Ita si homines singulos obseruabis, nullum ex omni parte laudabis. Quicquid ubique rectum est, colliges: figuram apud te integram ex obseruatione omnium fabricabis: ut absoluta humani generis pulchritudo, quae in multis reperitur sparsa corporibus, in animo tuo sit unius imaginis cogitatione collecta. Cuiusque hominis figuram paruipendes à Socrates, si ad istam contuleris. Istam uero non tam corporum, quam animi tui beneficio possides. Itaque istam potius quam tuus animus fabricauit, & animum ipsum eius artificem, quam exteriorem illam mancam, dispersamque amato. Quid autem in animo amare te iubeo: animi pulchritudinem. Lux autem est pulchritudo corporum: lux est animi pulchritudo: lux animi ueritas: quam solam amicus tuus Plato in uotis suis à deo postulare uideatur. Da mihi, inquit, Deus ut meus animus pulcher efficiatur: & quae ad corpus attinent, animi pulchritudinem non impediant: solum sapientem diuitem putem. In his Plato declarat pulchritudinem animae in ueritate sapientiaque consistere: eam à deo hominibus tribui. Veritas una est, & eadem nobis à deo tributa: in uarijs eius affectibus uariarum uirtutum cognomenta fortitur. prout diuina demonstrat sapientia, quam à deo praeter ceteris Plato poposcit: prout naturalia, scientia: ut humana, prudentia: ut aequos facit, iustitia: ut inuictos, fortitudo: ut tranquillos, dicitur temperantia. Ex his duo uirtutum genera numerantur. Morales, inquam, uirtutes, et intellectiuae illis praestantiores. Intellectiuae sunt, Sapientia, Scientia, Prudentia: Morales, Iustitia, Fortitudo, & Temperantia. Morales propter operationes earum ciuiliamque officia notiores sunt: Intellectiuae propter reconditam ueritatem occultiores. Praeterea qui honestis moribus educatur, utpote purior alijs facile ad intellectiuas uirtutes erigitur. Ideo pulchritudinem animi quae consistit in moribus primam considerare te iubeo, ut intelligas unam esse morum omnium rationem: per quam similiter honesti uocantur. Vnam scilicet uitae purissimae ueritatem: quae iustitiae, Fortitudinis, Temperantiae actionibus, ad ueram nos perducit felicitatem. Vnam igitur hanc ueritatem morum, lucemque animi speciosissimam primam diligit. Scito quinetiam supra mores ad sapientiae, scientiae, prudentiae lucidissimam ueritatem te protinus ascensurum: si considerabis haec animo optimis moribus educato concedi, atque in eis normam moralis uitae rectissimam contineri. Quamuis autem uarias Sapientiae, Scientiae, Prudentiaeque doctrinas contuearis: in cunctis tamen unam esse ueritatis lucem existimato: per quam omnes pulchre similiter appellantur. Eam tibi utpote supremam animi pulchritudinem summopere amare praecipio. Sed enim una haec in doctrinis plurimis ueritas, primo omnium ueritas ideo esse nequit, quoniam in alio est, quum sit in multis distributa doctrinis. Quicquid autem iacet in alio, ab alio certe dependet. Neque tamen ueritas una à doctrinarum multitudine nascitur. Quod enim unum est, ab uno debet oriri. Quare oportet unam quandam esse super animam hominis sapientiam, quae non per diuersas sit diuisa doctrinas, sed una sapientia sit: à cuius unica ueritate ueritas hominum multiplex oriatur. Illam à Socrates, unam unicam sapientiae lucem, angeli pulchritudinem esse memento, quae tibi super animi speciem sit colenda. Ea ut in superioribus demonstraui, corporum speciem antecellit: quia neque loco astringitur, neque secundum materiae partes diuiditur, neque corrumpitur. Antecellit & animi speciem, quia aeterna est penitus, neque temporali discursione mouetur. Quoniam uero angeli lux in idearum complurium serie micat, ac supra multitudinem omnem unitas sit oportet, quae est numeri totius origo: necesse est eam ab uno rerum omnium principio, quod ipsum unum uocamus, effluere. Ipsius itaque unius lux penitus simplicissima infinita pulchritudo est: quia nec materiae sordibus inquinatur, ut corporis species: neque ut animi forma temporali progressionem mutatur, neque ut angeli species multitudine dissipatur. Omnis autem qualitas ab extraneo additamento secreta, dicitur apud Physicos infinita. Si in seipso sit calor, frigore & humore non impeditus, materiae pondere non grauatus, calor dicitur infinitus, quia uis eius libera est, neque ullis additionis limitibus coarctatur. Similiter lumen ab omni corpore liberum infinitum: nam sine modo ac termino lucet, quod natura lucet sua, quando ab illo minime terminatur. Itaque Dei lux & pulchritudo, quae mera est, prorsus ab alijs omnibus absoluta, absque dubio infinita dicitur pulchritudo. Infinita uero pulchritudo immensum quoque requirit amorem. Quapropter te obsecro Socrates, ut certo quodam modo es termino cetera diligas. Deum uero amore diligas infinito, neque ullus diuino modus adsit amori.

QV O

INEC Diotima Socrati. Nos autem uiri clarissimi non solum sine modo Deum, ut iubere Diotima fingitur, sed Deum solum amabimus. Ita enim mens ad deum, ut ad solem acies oculorum. Oculi autem non modo lumen præ cæteris, sed solum appetit lumen. Si corpora, si animos, si angelos diligemus, non hæc quidem, sed Deum in his amabimus. In corporibus quidē Dei umbram, in animis Dei similitudinem, in angelis eiusdem imaginē. Ita Deum ad præsens in omnibus diligemus, ut in Deo tandem omnia diligamus: Nam ita uiuentes eo proficiscemur, ut & Deum & in Deo omnia uideamus, amemusq; & ipsum, & quæ in ipso sunt omnia. Et quisquis hoc in tempore sese Deo charitate deuouerit, se deniq; recuperabit in Deo. Nempe ad suam, per quam creatus est, redibit ideā: ibi rursus, si quid ipsi defuerit, reformabitur: ideā suæ perpetuo coherēbit. Verus autem homo et ideā hominis, idem. Ideo quisq; nostrum in terris à Deo separatus, non uerus est homo, cum à sui ideā sit formāq; diiunctus: ad eam nos diuinus amor, pietasq; perducit: cum hic discerpti simus & mutilati. Ideā tunc nostræ amando coniuncti, integri homines euademus: ut Deum primo in rebus coluisse uideamur, quo res deinde in Deo colamus, resq; in Deo ideo uenerari, ut nos ipsos præ cæteris amplectamur, & amando Deum nos ipsos uideamur amauisse.

ORATIO SEPTIMA

CONCLUSIO SVPRADICTORVM, ET OPINIO GUIDONIS CAULCANTIS PHILOSOPHI. CAP. I

PROSTREMO Christophorus Marsupinus uir humanissimus, Alcibiadis personam gesturus, his ad me uerbis conuertitur. Gratulor equidem Marsili Ioannis tui familiæ plurimū: quæ inter multos & doctrina & rebus gestis clarissimos equites Guidonē philosophū peperit de repub. benemeritū, & aculeis dialecticæ cunctis suo seculo præcellentem: qui hunc amorem Socraticum tam moribus quam carminibus imitatus, breui quæcūq; à uobis sunt dicta, perstrinxit. Phædrus enim amoris originem tetigit ex chaos uisceribus emanantē. Pausanias iam natum amorē geminam diuisit in speciem, cœlestem scilicet & uulgarem. Eryximachus eius aperuit amplitudinem, dum cunctis in rebus eum sic inesse monstraret in partes geminas distributum. Aristophanes quid agat in singulis tam amplissimi Dei præsentia, declarauit, ostendēs per hūc fractos homines resarci. Agatho quāta sit eius uirtus, potentiaq; tractauit, cum ab eo solo beatos fieri homines disputaret. Socrates tandē à Diotimā edoctus, summam quid sit amor, & qualis, & unde ortus, quot habeat partes, quorsum tēdat, & quantū ualeat, explicauit. Guido Caulcantes philosophus, omnia hæc artificiosissime uidetur carminibus suis inseruisse. Quemadmodū solis radio speculū modo quodā percussus, splendet iterum, & proxime sibi appositā lanam reflexione illa splendoris inflammat: ita ille partē animæ, quam obscuram phantasiā uocant, atq; memoriā ceu speculū, pulchritudinis ipsius solis locum habentis simulachro tanquā radio quodam per oculos hausto censet ita pulsari, ut ipsa sibi ex illo alterum effingat simulacrum, quasi simulacri primi splendorē: quo appetendi uis non aliter quam lana accendatur & amet. Addit amorem hunc primum in appetitu sensus accensum à forma corporis per oculos inspecta creari: sed eam ipsam formam nō eo modo, quo in corporis materia est, in phantasiā imprimi, sed sine materia: ita tamen ut certi cuiusdam hominis signato in loco & tēpore positi sit imago. Rursus imaginis huiusmodi speciem aliquam statim in mente lucere: quæ nō amplius unius cuiusdam humani corporis ut erat in phantasiā, uideatur esse similitudo: sed totius æque generis humani ratio cōmunis & definitio. Itaq; sicut ex phantasiæ imagine à corpore sumpta, in appetitu sensus corpori dedito amor ad sensum procliuus exoritur: ita ex hac mentis specie ratione q; cōmuni, tāquam à corpore remotissima, amor alius in uoluntate nascitur à commercio corporis alienissimus. Illum in uoluptate, hunc in contemplatione locauit. Illum circa particulare corporis unius formam reuolui putat, hunc circa uniuersalem totius humani generis pulchritudinem. Hos utiq; amores sibiipsis in homine repugnare, & illum deorsum ad ferinam & uoluptuosam depellere, hunc sursum ad angelicam uitam contemplatiuamq; attollere: hunc absq; perturbatione uult esse, & in paucis reperiri: illum multis passionibus anxium, ac plurimos occupare. Ideo istum paucis uerbis absoluit, in alterius passionibus enarrandis prolixior. Quoniam uero eadem apertissime, quæ & uos in superioribus narrauistis, hic explicat: ea in præsentia recensere opus esse non censui. Verū cognouisse sufficiat philosophū hūc aliquā chaos informitatē, qualē supra uos posuistis, in amoris procreatione miscuisse, dum diceret obscuram phantasiā illuminari: atq; ex illius obscuritatis & huius luminis mixtione, amorem originem ducere. Amorem præterea geminum illum cœlestem atq; uulgarem quis in eius uerbis non uideat? Originem quinetiam illius primam in diuinorum, secundam in corporum collocat pulchritudine. Solem namq; Dei lucem: radium, corporum formam intelligit. Finem postremo suum uult eiusdem principijs respondere: dum alios usq; ad formam corporis, alios usq; ad Dei speciem amoris prouehit instigatio.

DE amore hætenus. Ad Alcibiadem & Socratem ueniamus. Post quā cōuiuē satis amantium deum laudauerant, reliquum erat ut dei huius cultores legitimi laudarentur. Maxime omnium legitime amasse Socrates ab omnibus perhibetur. Is cum per omnē uitam palam sine ulla prorsus dissimulatione in castris Cupidinis militasset, à nullis unquam notatus est quasi minus honeste quæquam dilexerit. Huic uitæ seueritas & alienorum scelerū correptio frequens, multos & magnos uiros, ut solet ueritas, insensos reddiderat, Anytum, Melitū, Lyconem præsertim ciues in repub. potentissimos: Thrasy-machum, Polium & Calliā oratores. Aristophanem præterea comicū acerrimū habuit insectatorē. Sed neq; ciues illi in accusatiōe, qua Socratē in iudiciū traxere, inhonestos amores iscripserūt: neq; oratores eius hostes tale quicquam Socrati obiecere: neq; Aristophanes Comicus, licet alia multa & absurda in Dionysijs colligat in Socratem maledicta. An censetis eum si tam fœda se labe coinquinasset, imō nisi fuisset ab huius criminis suspitione remotissimus, uenenosas talium detractorum linguas euasurum fuisse? Nunquid optimi uiri illud in superioribus animaduertistis, quod dum Plato ipsum fingit Amorem, Socratis omnē pingit effigiem, ac numinis illius figuram ex Socratis persona describit, quasi uerus amor, ac Socrates simillimi sint, atq; ideo ille præ cæteris uerus sit legitimusq; amator? Agite iam Amoris picturam in animū reuocate. Videbitis in ea Socratē figuratum. Socratis personā ante oculos ponite. Macilentum, aridum, squalidumq; nidebitis: hominē scilicet natura melancholicū ut fertur, atq; hirsutū. Exteuuatum inedia, Incuria sordidum. Nudum præterea, id est simplici & ueteri opertum palliolo. Sine calceis incedentem. Ita semper solitum incedere Socratem apud Platonem Phædrus ostendit. Humilem perq; infimā uolantem. Humi semper Socratis defixus erat aspectus, ut ait Phædo. Loca insuper uilia frequentabat: aut enim in Simōnis coriarij, aut in sculptorū officinis obuersabatur. Rusticis & incomptis utebatur uocabulis: quod illi obijcit Callicles in Gorgia. Adeo præterea mitis, ut multis lacepsitū iniurijs, sæpe etiā pulsatus, ne cōmotus quidē animo fuisse tradatur. Sine domicilio. Interrogatus Socrates cuius esset: Mundanus inquit. Ibi enim patria, ubi bonū. Sed neq; huic proprij lares, neq; mollis lectus, neq; delicatus uictus, neq; speciosa supellex. Ad fores in uia sub diuo dormiēs. Hæc apertū pectus & cor patens omnibus in Socrate nostro significant. Præterea quod & uisu delectabatur atq; auditu, quæ fores animi sunt: quod etiam securus & intrepidus incedebat, iacebatq; etiā si oportnisset pallio obuolutus ubiq;. Semper egenus. Quis nesciat Socratem sculptoris & obstetricis fuisse filium? usq; ad senectutem in sculpendis lapidibus manu propria uictum quæsisse, nec habuisse unquam unde se satis & filios aleret? Hic inopiā suæ mentis passim confitebatur, interrogans omnes, nihil scire se prædicans. Trilis: erat enim constantis animi, in uictisq; sententiæ, qui etiam Archelaum Macedonem, & Scopam Cranonium, Eurilochumq; Larissēu aspērnatus est alio animo: cum ab eis missas pecunias non acceperit: neq; ipse ad eos uoluit proficisci. Audax, seroxq;. Quanta eius fuerit in rebus bellicis fortitudo, Alcibiades in cōuiuio explicat copiosissime: cui Socrates cum in Pōidea uicisset, uictoriā sponte dicitur concessisse. Vehemens: erat quippe ut recte Zopyrus Physionomus iudicauerat, concitatissimus. Sæpe uero inter loquendum agente id orationis uehementia tactare digitos solebat, et crines uellere. Facundus. Huic rationes in utranq; partem ferme pares dum differeret, suppetebāt. Hic licet incōptis uerbis uteretur, ut in cōuiuio Alcibiades ait, magis tamen quam Themistocles & Pericles, omnesq; ceteri oratores audientium animos cōmouebat. Pulchris & bonis insidiatur. Insidiatum sibi semper fuisse Socratem Alcibiades inquit, eorum quippe qui honesta indole præditi uidebantur, amore captus, eosdem rationibus suis ad Philosophiæ studia Socrates capiebat. Callidus sagaxq; Venator. Socratē uenari solitum ex corporis forma diuinam speciem, in superioribus satis est dictum: & in Protogora Plato testatur. Machinator. Multis modis, ut indicant Platonis dialogi, sophistas confutabat: adolescentes exhortabatur, modestos uiros erudiebat. Prudentiæ studiosus. Fuit enim tanta prudentia, & in præsagiendo tam perspicax: ut quisquis contra eius consilium quicquam auderet, perderetur: quod in Theage à Platone narratur. Per omnem uitam philosophans. Hic in sua illa apud iudices defensione iudicibus edixit, si ea conditione eum morte absoluerent, ut nunquam postea philosophetur, se mori malle quam philosophari desinere. Incantator, fascinator, ueneficus atque sophista. Nam Alcibiades ait se magis Socraticis uerbis quam Marsiæ Olympiq; excellentium musicorum melodia mulceri. Dæmonem uero illi fuisse familiarem, & accusatores sui & amici testantur. Sophistam quoq; Socratem Aristophanes comicus appellauit, atq; etiam sui accusatores. Quippe cui æqua esset hortandi & dehortandi facultas. Inter sapientiam & insciam medius. Cum omnes homines ignorantes sint, inquit Socrates, hoc ego tantum à cæteris differo, quod meam ignorantiam non ignoro: cum alij prorsus ignorent. Ita erit inter sapientiam & ignorantiam medius: quia licet res ipsas nesciret, suam tamē ignorantiam cognoscebat. Quas ob res Socratem amori simillimum ideoq; uerissimum amatorem post amorē ipsum laudandum Alcibiades iudicauit, ut in eius laude intelligamus omnes qui similiter amant, esse laudatos. Quæ Socratis laudes sint hic audistis, & in Platonis uerbis Alcibiadis ore patent clarissime: quo etiam pacto amabat Socrates cognoscere potest qui Diotimæ doctrinā meminerit. Ita enim amauit Socrates, ut supra Diotimā docuit.

DE AMORE FERINO, QVOD INSANIAE
species est. CAP. III

VERM interroget forte quispiam: Quid hominum generi Socraticus amor iste conducat: cui tantis sit laudibus celebrandus, quid obsit contrarius. Dicam equidem alius aliquanto exorsus. Plato noster furorem in Phædro mentis alienationem definit. Alienationis autem duo genera tradit. Alteram ab humanis morbis, alteram à deo provenire existimat. Insaniam illam: hæc diuinum furorem nuncupat. Insaniam morbo infra hominis speciem homo deijcitur: & ex homine brutum quodammodo redditur. Insaniam duo sunt genera. Vnum cerebri, alterum cordis uitio nascitur. Cerebrum sæpe adustabili, sæpe sanguine adusto, nonnunquam atra bili nimium occupatur. hinc dementes homines quandoque redduntur. Qui adusta bili uexantur: uel à nemine lacepsiti uehementissime irascuntur: alte uociferantur: in obuios irruunt: seipos & alios cædunt. Qui sanguine adusto laborant, effusos nimium in risu prorupunt: præter omnium consuetudinem se iactant: mirabilia de se pollicentur: cantu gestunt, exultantque tripudio, Qui bili premiuntur atra, mœrent perpetuo: ipsi sibi somnia fingunt, quæ uel præsentia expauescant, uel futura formident. Atque hæc quidem tres insaniam species cerebri fiunt defectu. Quando enim humores illi reuoluntur in corde, angustiam & sollicitudinem pariunt, non demerentiam: tunc uero amentiam, quando caput oppresserint. ideo cerebri uitio dicuntur contingere. Cordis autem morbo eam proprie insaniam fieri arbitramur, qua affliguntur hi qui perditæ amant. His falso sacratissimum nomen amoris tribuitur. Verum ne forte nimis contra multos sapere uideamur, dispositionis gratia nos etiam nomine ad istos utamur.

AMOR VVLGARIS EST FASCINATIO
quædam. Cap. IIII

MOS autem aurium, ac mentis intentionem dicendis accommodat. Sanguis in adolescentia subtilis est, clarus, calidus atque dulcis. Procedente enim ætate subtilioribus partibus resolutis, fit crassior: propterea fit & obscurior. Nempe quod tenue rarumque est, purum est atque perlucidum: contrarium uero contra. Cur calidus atque dulcis? quia uita, & uiuendi initium, ipsa scilicet generatio, in calore & humore consistit, ac semen prima uiuentium genitura calidum est & humidum: natura talis in pueritia & adolescentia uiget. In sequentibus ætatibus paulatim in contrarias qualitates siccitatem & frigiditatem necessario permittitur. Ideo sanguis in adolescente subtilis est, clarus, calidus atque dulcis: quia subtilis, clarus: quia recens, calidus atque humidus: quia calidus & humidus est, ideo dulcis esse uidetur. Dulcedo enim fit in calidi & humidi mixtione. Quorsum hæc? nempe ut intelligatis spiritus in hac ætate subtiles & claros, esse calidos atque dulces. Hi enim cum à cordis calore ex puriori sanguine generentur, tales in nobis sunt semper, qualis est & sanguinis humor. Quem admodum uero spirituum uapor huiusmodi creatur ex sanguine: ita & ipse similes sibi radios per oculos quasi uitreas fenestras emittit. Atque etiam sicut cor mundi sol suo circuitu lumē, perque lumen uirtutes suas ad inferiora demittit: sic corporis nostri cor, motu suo quodam perpetuo proximum sibi sanguinem agitans ex eo spiritus in totum corpus, perque illos luminum scintillas, per membra diffundit quidem singula, per oculos autem maxime. Ad altissimas quippe corporis partes spiritus maxime tum sit leuissimus euolat: eiusque lumen per oculos cum ipsi perspicui sint atque omnium partium nitidissimi, uberius emicat. Inesse uero oculis & cerebro lumē aliquod licet exiguum, animalia multa quæ noctu uident testimonio esse possunt, quorum in tenebris coruscant oculi. Ac etiam si quis certo quodammodo oculi angulum digito presserit, contorseritque, circumlumē quendam uidetur intra se lucidum intueri. Fertur & diuus Augustus oculos adeo claros & nitidos habuisse, ut cum acrius quæquam intueretur, cogeret eum quasi ad solis fulgorem uultum submittere. Tiberius quoque prægrandibus fuisse oculis traditur, & qui quod mirum esset, noctu etiam & in tenebris uiderent: sed ad breue, & cum primo è somno patuissent, deinde rursus hebescebant. Quod autem radius emissus ab oculis uaporem secum spirituales trahat, & uaporis sanguinem, ex eo perspicimus quod lippis & rubentes oculi spectantis proxime oculos radij sui emissionem cogunt morbo simili laborare. Nihil apparet & radium usque, ad obuium illum protendi, & cum radio unā uaporem corrupti sanguinis emanare: cuius contagione oculus spectantis inficitur. Scribit Aristoteles mulieres quando sanguis menstruus defluit, intuitu suo speculū sanguineis guttis sæpe scædare. Quod ex eo fieri arbitror, quia spiritus qui uapor sanguinis est, sanguis quidam tenuissimus uidetur esse, adeo ut aspectū effugiat oculorum: sed in speculi superficie factus crassior, clare perspicitur. Hic si in rariorem materiam aliquā ceu pannū, aut linū incidat, ideo non uidetur, quia in superficie rei illius non restat, sed penetrat. Si in densam quidem, sed asperam, sicut saxa, lateres, et similia, corporis illius inæqualitate dissipatur & frangitur. Speculum autem propter duriciem sistit in superficie spiritum: propter æqualitatem, lenitatemque, seruat infractum: propter nitorem, spiritus ipsius radium iuuat & auget: propter frigiditatem rarissimam illius nebulam cogit in guttulas. Eadem ferme ratione quoties hiantibus faucibus, obnixè anhelamus in uirtus

ci us

etiam faciem tenuissimo quodam saluæ rote cõspergimus: siquidem halitus à saluæ euolans, in ea materia cõpressus relabitur in saluam. Ergo quid mirum si patefactus oculus & intectus in aliquem, radiorum suorum aculeos in adstantis oculos iaculatur? atque etiam cum aculeis istis, qui spirituum uehicularia sunt, sanguineum uaporem illum, quæ spiritum nuncupamus, intendit? Hinc uirulentus aculeus transuerberat oculos: cumque à corde percutientis mittatur, hominis percussus præcordia, quasi regionem propriam repetit: cor uulnerat: inque eius duriori dorso hebescit, reditque in sanguinem. Peregrinus hic sanguis à saucij hominis natura quodammodo alienus, sanguinem eius proprium inficit: infectus sanguis ægrotat. Hinc duplex sequitur fascinatio. Aspectus scetidi senis, & mulieris mēstrua patiētis, puerum fascinat. Aspectus adolescentis fascinat seniore. Quoniam uero senioris humor frigidus est atque tardissimus, uix dorsum cordis attingit in puero: & ineptus ad transitum, cor nisi propter infantiam sit molliissimum, parum admodum commouet. Hæc ideo leuis fascinatio est: illa uero grauissima, per quam iunior transfigit præcordia senioris. Hoc illud est amici optimi de quo Platonius Apuleius conqueritur. Causa, inquit, omnis & origo præsentis huius doloris, etiam medela ipsa, & salus unica mihi tute ipse es. Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima de lapsi præcordia, acerrimum meis medullis commouent incendium. Ergo miserere tua causa percutis. Ponite obsecro ante oculos Phædrum Myrrhinusium, & Thebanum illum eius amore captum Lysiam oratorem. Lysias in Phædri uultum inhiat: Phædrus in oculos Lysias scintillas suorum defigit oculorum, cumque scintillis unā transmittit & spiritum, Radius Phædri radio Lysias facile copulatur: spiritui quoque facile iungitur spiritus. Vapor huiusmodi à Phædri corde genitus Lysias statim petit præcordia: quorum hebetudine fit compactior, & in priorē Phædri relabitur sanguinem: ita ut Phædri sanguis, quod mirum est, iam in corde sit Lysias. Hinc ad clamorē confestim prorumpit uterque: Lysias ad Phædrum: Cor meum Phædre, charissima uiscera: Phædrus ad Lysiam: O spiritus meus, o meus sanguis Lysias. Sequitur Phædrus Lysiam, quia cor suum poscit humorem. Sectatur Phædrum Lysias, quia sanguineus humor uas proprium postulat, suam exigit sedem. Verum Lysias Phædrum sectatur ardentius. Facilius enim cor sine minima humoris sui particula quam humor ipse sine corde proprio uiuit. Riuus fonte magis quam fons riuulo indiget. Igitur ut ferrum qualitate magnetis accepta, ad lapidem hunc trahitur quidem, lapidem uero non attrahit: ita Lysias Phædrum magis quam Phædrus Lysiam sequitur.

QVAM FACILE AMORE IRRETIAMVR. Cap. V

Non potest dixerit quispiam, tenuis radius, leuissimus spiritus, pauculus sanguis Phædri, tam cito, tam uehementer, tam perniciose totum Lysiam inquinare? Hoc utique mirum non uidebitur si cæteros morbos, qui contagione nascuntur, cõsiderabitis, si pruritu, si scabiē, si lepram, pleuresim, phthisim, dysenteriam, lippitudinē, epidimiā. Amatoria uero cõtagio facile fit, & grauissima omnium pestis euadit. Quippe spirituales uapor ille sanguisque ab adolescente seniore prorsus iniectus, quatuor habet ut supra diximus qualitates. Clarus est, subtilis, calidus atque dulcis. Quia clarus, oculorum & spirituum claritati in seniore maxime consonat, blanditur & allicit: quo fit ut auide ab illis hauriatur. Quia subtilis, celerrime cõuolat in præcordia: inde facillime per uenas & arterias in corpus permanat uniuersum. Quia calidus, uehementer agit & mouet, et fortius senioris sanguinē inficit, eumque in suā cõuertit naturā. quod Lucretius ita tetigit: Hinc in te primum ueneris dulcedinis in cor Stillauit gutta: & successit frigida cura.

Præterea quia dulcis, sicut uiscera quodam modo, pascit atque oblectat. hinc fit ut totus uiri sanguis in iuuenilis sanguinis naturā mutatus, iunioris illius appetat corpus, quo suas uenas inhabitet, & recētis sanguinis humor, uenas quoque recentes & teneras illabatur. Fit etiam ut uoluptate simul & dolore eger hic tangatur. Voluptate propter uaporis illius, & sanguinis claritatem atque dulcedinem. Illa siquidem allicit, hæc oblectat. Dolore propter eius subtilitatem atque calorem. illa quippe uiscera diuidit & discerpit: hic homini quod suum est aufert, & in alterius mutat naturam. per quam sane mutationem eum in se quiescere non permittit: sed ad eum semper à quo infectus est trahit. Hoc ita Lucretius innuit. Idque petit corpus mens unde est saucia amore. Namque omnes plerumque cadunt in uulnus: & illam emicat in partem sanguis unde icimur ictu. Et si comminus est hostem ruber occupat humor. In his carminibus Lucretius non aliter uult sanguinem hominis oculorum radio uulnerati in uulnerantem prolabi, quam hominis gladio cæsi sanguis prolabitur in cædentē. Huius, ut ita dicam, miraculi si rationem requiritis afferam. Uulnerat Hector Patroclum, ac perimit. Patroclus Hectorem inspicit uulnerantem. Unde eius cogitatio iudicat ulciscendum. confestim ad uindictam bilis acceditur, ab ea sanguis inflammatur, & ad uulnus euestigio. prope-rat, tum ut partem illam corporis foueat, tum etiam ad uindictam. eodem concurrunt et spiritus: quia leues sunt, ad Hectorem usque uolantes in eum migrant, eius calore seruantur ad tempus puta ad horas septem: eo ipso in tēpo

M 2 re si

re si Hector cadaueris uulnus cominus intētus inspiciat, uulnus cruorem uersus Hectorom eijcit: potest enim cruor uersus hostem quodammodo effluere, tum quia nondum calor omnis extinctus est, nondum agitatio quieuit interi- or, tum quia paulo ante in eum concitus fuerat, tum deniq; quia sanguis spiritus repetit suos, atq; etiā spiritus suū attrahant sanguinem. Simili quodam pacto hominis amore saucij sanguinem festinare in ferientem & Lucretius innuit, & nos summopere comprobamus.

DE MIRO QVODAM EFFECTV VVLGARIS AMORIS Cap. VI

DICAM ne uiri castissimi, quod sequitur, an potius prætermittam? Dicam certe postquam res ip- sa postulat, & si dictu uidetur absurdum. At quis turpia non turpiter dixerit. Tanta permutatio senioris hominis ugens ad iunioris similitudinem facit, ut hic totum suum corpus in illum trans- ferre & totum illius in se transfundere studeat, ut uel recens humor uasa recētia, uel uasa tenerio- ra teneriorem consequantur humorem. Hinc multa inter se turpissime facere cōpelluntur. Cū ce- nim genitale semen à toto corpore defluat, solo huius iactu, uel tractu totū corpus tradere se posse confidūt, & to- tum accipere. Id in seipso philosophus Epicureus ille persensit Lucretius amantium omnium infelicitissimus.

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictus,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur
Seu mulier toto iactans de corpore amorem,
Vnde feritur, eò tendit gestiq; coire:
Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
Affigunt auide corpus iunguntq; saluas
Oris: & inspirant pressantes dentibus ora
Nequicquam: quoniam nil inde abradere possunt
Nec penetrare & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum uelle & certare uidentur.
Vsq; adeo cupide Veneris compagibus hærent,
Membra uoluptatis dum ui labefacta liquefcunt.

Hæc Lucretius Epicureus. Quod etiam totum in se capere amatum amantes cupiant, Artemisia Mausoli regis Cæ- ris uxor ostendit: quæ supra affectionis humanæ fidem uirum suum amauisse dicitur: eiusq; defuncti corpus redem- gisse in puluerem: & aquæ inditum ebibisse.

VVLGARIS AMOR EST SANGVINIS PER-
turbatio. CAP. VII

ESS E uero hanc in sanguine passionem illud argumento est, quod æstus huiusmodi alternare- que caret. Continua uero febris à physicis in sanguine ponitur. quæ autē horas sex quieti relin- quit, in pituita: quæ diem unum, in bili: quæ duos, in atræ bilis humore. In sanguine igitur illam merito collocamus. In sanguine uidelicet melancholico: ut in oratione Socratis audiuisis. hunc sanguinem contagionis semper affixio comitatur.

QVOMODO AMANTES FIVNT AMATI
similes. CAP. VIII

DE O nemo uestrum miretur si quem amantem audierit amati sui similitudinem aliquam uel fia- guram suo in corpore contraxisse. Prægnantes sepe mulieres uinum quod auidissime cupiunt, ue- hementer excogitant: uehemens cogitatio, spiritus mouet interiores, atq; in his excogitate rei pin- git imaginem. Isti sanguinem mouent similiter, & in mollissima foetus materia, uini imaginem ex- primunt. Amator autem ardentius quàm prægnantes, suas cupit delicias: uehementius quoq; & fir- mius cogitat. Quid mirum si usq; adeo hærentes & infixi pectore uultus ab ipsa cogitatione purgantur in spiri- tu: à spiritu statim in sanguine infigantur? præsertim cum in Lysia uenis iam mollissimus sanguis Phædri sit geni- tus, ut facillime possit Phædri uultus in suis ipsius sanguine relucere. Quoniam uero mēbra corporis singula ut quo- tidie ardescunt ita sumpto alimonie rorē quotidie reuiuiscunt: sequitur ut in dies corpus cuiusq; hominis, quod sem- sim exaruit, paulatim reficiatur. Reficiuntur autem membra à sanguine ex uenarum riuulis emanante. Ergo mira- beris si certa similitudine pictus sanguis eandem membris impresserit: ut Lysias tādē Phædro in nōnullis uel co- loribus uel lineamentis, aut affectibus, aut gestibus euasisse similis uideatur.

A QVIBVS PRÆCIPVE IRRETIAMVR Cap. IX

QVÆRET forsitan aliquis: à quibus præcipue & quo pacto illaqueentur, & quomodo soluantur amantes. Fœminæ profecto uiros facile capiunt: facilius autem ille, quæ masculam quandam indolem præ se ferunt: & tanto facilius masculi, quanto similiores sunt uiris quàm fœminæ, & sanguinem spi- ritumq; habent lucidiorem, calidiorem, subtiliorem: qua in re amatoria consistit illaqueatio. Ex ma- ribus autem illi uiros, seu meliores uelocissime fascinoant, qui sanguinei sunt potissimum, & quadam ex parte cho- lerici, oculos amplos habent, glaucos atque nitentes: præcipue uero si casti uiuant, neque per coitum claro humo- rum succo exhausto serenos uultus fœdauerint. Hæc enim ad ipsas sagittas proprie emittendas quæ cor uulnerant, ut supra tetigimus, requiruntur. Irretiuntur præterea cito quibus nascētibus Venus fuerit in Leone, uel Luna Ve- nerem uehementer aspexerit, & qui eadem complexionem sunt præditi. Phlegmatici in quibus dominatur pituita, nunquam. Melancholici, in quibus atra bilis, uix quidem capiuntur: sed capti, nunquam postea liberantur. Quan- do sanguineus deuincit sanguineum, leue iugum est, suaue uinculum. similis namq; complexio mutuum creat amo- rem. Huius præterea humoris suauitas spem & fiduciam præstat amanti. Quando cholericus cholericum, intole- rabilior seruitus. Vicissitudinem quidem nonnullam beneuolentiæ in his facit complexionis similitudo: sed igneus ille bilis humor crebra illos iracundia turbat. Quando sanguineus cholericum, aut contra, propter suauis simul et acris humoris commixtionem alternatio quædam prouenit iracundiæ & gratiæ, uoluptatis atq; doloris. Cum san- guineus melancholicum ligat, nodus perpetuus non miserrimus. Sanguinis quippe dulcedo melancholiæ amaritu- dinem temperat. Cum uero cholericus illaqueat melancholicum, pestis omnium perniciosissima. Acutissimus ado- lescentis humor senioris uiscera passim illabatur. Est mollis flamma medullas. Vritur infelix amator. Cholera ad iracundiam cædesq; prouocat. Melancholia ad mœrorem & perpetuan querimoniam. Iis sepe idem qui Phylli- di, Didoni, Lucretio, amoris est exitus. Phlegmaticus autem seu melancholicus adolescens propter sanguinis & spirituum crassitudinem capit neminem.

MODVS ILLAQUEATIONIS Cap. X

QVO autem pacto fascinoentur amantes, satis supra dixisse uidemur, si modo illud addamus, mortu- les tunc summopere fascinoari, quando frequentissimo intuitu aciem uisus ad aciem dirigentes, lu- mina iungunt luminibus, & longum miseri combibunt amorem. Huius profecto morbi, ut Museo placet, causa omnis & origo est oculus. Ideo si quis nitore polleat oculorum, licet minus in reli- quis membris cōpositus sit, sæpius intuentes ea ratione qua diximus, insanire compellit. Qui con- tra dispositus est, ad moderatam quandam beneuolentiā inuitat potius quàm ardorem. Reliquorum præter ocu- los membrorum concinnitas non causæ uim ad ægrotationem huiusmodi, sed occasionis impulsam uidentur habere. Talis quippe compositio eminus prospicientem ut propius accedat, hortatur: deinde cernentem cominus in ipsa sui consideratione diutissime detinet: immorantem uero solus ipse ferit intuitus. Ad moderatum autem amorem il- lum diuinitatis participem, de quo in hoc conuiuio ut plurimum disputatur: non oculus solus, ut causa: sed partium cunctarum concordia iucunditasq; concurrat.

CVRATIO AMORIS CAP. XI

HACTENVS quomodo & à quibus irretiamur, tractauimus: restat ut quomodo soluiamur, pau- cis doceamus. Solutio uero duplex: altera quidem naturæ: altera diligentie. Naturalis est, quæ cer- tis temporis interuallis perficitur. Quæ non ad hunc solum, sed ad omnes attinet morbos; siquidē in cute pruritus eatenus permanet, quatenus tabidi sanguinis fex in uenis, aut falsedo pituitæ ui- get in membris. Defecato sanguine & pituita demollita pruritus desinit: & fœdæ cutis macule abolentur. Euacuationis tamen matura diligentia confert plurimum. Repentina euacuatio, uel unctio periculo- sissima iudicatur. Inquietudo quoque amantium tamdiu necessario perseuerat, quandiu infectio illa sanguinis per fascinationem iniecta uisceribus permanens graui cor premit cura. Uulnus alit uenis: cæcis membra flammis adurit. à corde siquidem in uenas: à uenis in membra fit transitus: hac denique expurgata amantium, immo ue- ro amentium cessat inquietudo. Id longum in omnibus requirit temporis spatium: in melancholicis uero longissi- mum: præsertim si Saturni influxu fuerint irretiti. addē & amarissimum: si Saturno retrogrado: uel Marti con- iuncto: uel soli opposito mancipati sint. Aegrotant & illi diutissime: in quorum natiuitate Venus in domo Satur- ni fuerit: uel Saturnum Lunamq; uehementer aspexerit. Addenda est naturali huic purgationi diligentissima ar- tis industria. Cauendum in primis ne immatura euellere, uel amputare tentemus: neq; summo cum periculo discin- damus, quæ tutius dissiuere possumus. consuetudinis intermissio faciendā. Summopere uero cauendum ne lumina oculorum luminibus coniungantur. Si quid in amati animo uel corpore uitij est, diligenter animo reuoluendum.

Plurimis, uarijs, grauibus negocijs animus applicandus: saepe minuendus sanguis est: uino utendum claro, nonnuna quam etiam ebrietate, ut ueteri sanguine uacuato, nouus sanguis accedat, nouus & spiritus. Exercitatione saepe ad sudorem usque uti praestat: per quam corporis meatus ad expurgationem faciendam aperiantur. Ea insuper omnia quae Physici ad cordis praesidium adhibent & cerebri alimentum, profunt quamplurimum. Saepe etiam conuendum Lucretius praecipit.

Sed fugitare decet simulacra: & pabula amoris

Abstrere sibi atq; alio conuertere mentem,

Et iacere humorem coniectum in corpora quaeq;

Nec retinere semen conuersum unius amore.

QVAM NOXIVS VVLGARIS AMOR Cap. XII

SED ne diutius de insania loquentes insaniamus, sic breuibus concludamus. Insaniae species quaedam est anxia illa sollicitudo, qua uulgares amantes diu nocteque uexantur: qui amore durante bilis incendio primum, deinde atrae bilis adustione afflicti, in furias, ignemque ruunt: & quasi caeci quod praecipitentur ignorant. Quam perniciosus adulterinus hic amor tam amatis quam amantibus sit, Lysias Thebaeus & Socrates apud Platonem in Phaedro demonstrant. Hoc itaque furor homo in bestiae naturam deuoluitur.

QVAM UTILIS DIVINVS AMOR, ET DE QVA- tuor eius speciebus. Cap. XIII

DIVINO autem furor super hominis naturam erigitur, & in Deum transit. Est autem furor diuinus illustratio rationalis animae: per quam Deus animam a superis delapsam ad infera, ab inferis ad supera retrahit. Lapsus animae ab ipso uno rerum omnium principio ad corpora, per quatuor gradus efficitur, per mentem, rationem, opinionem atque naturam. Nam cum in omni rerum ordine sex gradus existant, quorum summum tenet ipsum unum, infimum corpus, media uero sunt quatuor quae praediximus: necesse est quicquid a primo ad ultimum labitur, quatuor per media cadere. Ipsum unum rerum omnium terminus & mensura, confusio & multitudinis expers. Mens angelica multitudo quidem idearum, sed stabilis & aeterna. Ratio animae multitudo notionum argumentationumque mobilis, sed ordinata. Opinio autem inordinata, & mobilis imae ginum multitudo: sed substantia punctisque unita: cum anima ipsa in qua est opinio, una substantia sit nullum occupans locum. Natura, id est nutriendi uis ab anima, & animalis complexio similiter, nisi quod per corporis puncta diffunditur. Corpus autem indeterminata partium & accidentium multitudo subiecta motui, & substantia punctis momentisque diuisa. Haec omnia respicit anima nostra, per haec descendit, per haec & ascendit. Ut enim ab ipso uno quod omnium principium est, producit, unitatem quandam sortita est: quae omnem essentiam eius uires operationesque unita: a qua & ad quam ita cetera quae in anima sunt, se habent, sicut a centro & ad centrum circuli linea. Vnit uero non modo animae partes inuicem & ad totam animam: sed animam totam ad ipsum unum rerum omnium causam. Ut autem diuinae mentis radio claret, rerum omnium ideas per mentem actu stabili contemplatur. Ut seipsam respicit, rationes rerum uniuersales cogitat: & a principijs ad conclusiones ratiocinatione discurret. Ut corpora respicit, particulares rerum mobilium formas atque imagines per sensus acceptas opinione uoluntat. Ut materiam attingit, natura uelut instrumento utitur, quo unita materia, mouet & format. Vnde generationes, augmenta, & eorum contraria proficiunt. Cernitis igitur ab uno quod super aeternitatem in aeternam multitudinem labitur: ab aeternitate in tempus, a tempore in locum atque materiam, labitur inquam, quando ab ea puritate, qua nata est, logius corpus amplectendo discedit.

QVIBVS GRADIBVS DIVINI FVRORES ANIMAM extollunt Cap. XIII

QVAPROPTER sicut per quatuor descendit gradus, per quatuor ascendat necesse est. Furor autem diuinus est, qui ad supera tollit, ut in eius definitione constitit. Quatuor ergo diuini furoris sunt species. Primus quidem poeticus furor. Alter mysterialis. Tertius uaticinium. Amatorius affectus est quartus. Est autem poesis a musis, Mysteriorum a Dionysio, uaticinium ab Apolline, Amor a Venere. Redire quippe ad unum animus nequit, nisi ipse unum efficiatur. Multa uero effectus est: quia est lapsus in corpus in operationes uarias distributus, & ad corporaliu rerum multitudinem respicit infinitam. Ex quo partes eius superiores pene obdormiunt, inferiores alijs dominantur. Ille torpore, haec perturbatione afficiuntur. Totus autem animus discordia & inconcinnitate repletur. Poetico ergo furore primum opus est, qui per musicos tonos quae torpent suscitatur: per harmonicam suauitatem quae turbantur, mulceat: per diuersorum denique consonantiam, dissonantem pellat discordiam, & uarias partes animi temperet. Neque satis hoc est. Multitudo enim adhuc

ad hoc & diuersitas restat in animo. Accedit ergo mysterium ad Dionysium pertinens: quod expiationibus, sacrificijs, & omni cultu diuino partium omnium intentionem in mentem, qua Deus colitur, dirigit. Vnde cum singulae animi partes ad unam mentem redactae sint, iam totum quoddam unum ex pluribus factus est animus. Tertio uero ad hoc opus est furor, qui mentem ad unitatem ipsam animae caput reducat. hoc Apollo per uaticinium efficit. Nam cum anima supra mentem in unitatem assurgit, futura praesagit. Demum cum anima facta est unum, unum inquam quod in ipsa natura & essentia animae est, restat ut illico in unum quod est super essentiam, id est deum se reuocet. Hoc caelestis illa Venus per amorem, id est diuinae pulchritudinis desiderium, bonique ardorem explet. Primus itaque furor inconcinna & dissonantia temperat. Secundus temperata unum totum ex partibus efficit. Tertius unum totum supra partes. Quartus in unum quod super essentiam, & super totum est ducit. Plato in Phaedro, mentem diuinis deditam, in anima hominis aurigam uocat: unitatem animae, aurigae caput: Rationem, opinionemque per naturalia discurrentem, equum bonum: Phantasia confusam, appetitumque sensuum, malum equum: Animae totius naturam, currum. quia motus suus tanquam orbicularis a se incipiens in se denique redit, dum sui ipsius naturam animaduertit. Vbi consideratio eius ab anima profecta in eandem reuertitur. Alas uero tribuit, per quas in sublime feratur: quarum alteram putamus indagacionem illam esse, qua mens assidue ad ueritatem annititur: Alteram boni desiderium, quo nostra uoluntas semper afficitur. Haec partes animae suam amittunt ordinem, quando perturbante corpore confunduntur. Primus itaque furor bonum equum, id est rationem opinionemque, a malo equo, id est a phantasia confusa & sensuum appetitu distinguit. Secundus malum equum bono, bonum aurigae, id est menti subijcit. Tertius aurigam in caput suum, id est in unitatem mentis apicem dirigit. Postremus caput aurigae in caput rerum omnium uertit. Vbi auriga beatus est, & ad praesepem, id est ad diuinam pulchritudinem sistens equos, id est accommodans omnes sibi subiectae animae partes, obijcit illis ambrosiam, & super ipsam nectar potandum, id est uisionem pulchritudinis, & ex uisione letitiam. Haec quatuor furorum opera sunt. De quibus generatim in Phaedro disputat, proprie uero de poetico furore in Ione, de amatorio, in Coiuiuo. Omnibus his furoribus occupatum fuisse Orpheum libri eius testimonio esse possunt. Amatorio maxime Sappho, Anacreontem & Socratem fuisse correptos accepimus.

OMNIBVS HIS FVRORIBVS AMOR PRAESTANTIOR EST. Caput XV

MNIVM potentissimus & praestantissimus est amatorius. Potentissimus inquam, propterea quod omnes alij ipso necessario indigent, neque enim poesis, neque mysteria, neque uaticinium sine ingenti studio, flagrante pietate, & sedulo diuinitatis cultu consequimur. Studium uero, pietatem, cultum quid aliud dicimus quam amorem? Igitur omnes amoris potentia constant. Est etiam praestantissimus, quoniam ad hunc tanquam ad finem alij referuntur. Hic autem proxime deo, qui nos copulat. Hos utique furor quatuor, totidem adulterini affectus falso imitari uidentur. Poeticum quidem musica ista uulgaris, quae auribus duntaxat blanditur. Mysterialem, uana multorum hominum superstitio. Fatidicum, fallax peritiae humanae coniectio. Amatorium, libidinis impetus. Verus enim amor nihil est aliud quam nixus quidam ad diuinam pulchritudinem euolandi ab aspectu corporalis pulchritudinis excitatus. Adulterinus autem, ab aspectu in tactum praecipitatio.

QVAM UTILIS AMOR SOCRATICVS. CAPVT XVI

QVAERITIS quid amor Socraticus conferat? Primo quidem ipsi Socrati plurimum ad alas illas recuperandas, quibus in patriam reuoluit. Deinde ciuitati suae magnopere ad honeste feliciterque uiuendum. Ciuitatem profecto non lapides sed homines faciunt. Homines uero a tenera etate quemadmodum arbores a tenerioribus curandi sunt, & ad frugem optimam dirigendi. Puerorum curam parentes habent & pedagogi. Adolescentes autem limites parentum & pedagogorum non prius transgrediuntur, quam iniqua uulgi consuetudine depraentur. Superiorem quippe uiuendi normam domi imbibitam sequerentur, nisi ab ea improborum hominum, eorum praesertim qui illis blandiuntur, usu, consuetudineque deflecterentur. Quid ergo Socrates faciet? Num permittit ut flagitiosorum contagione adolescentia, quae futurae reipublicae semen est corrumpatur? At ubi patriae charitas? Succurret itaque patriae Socrates, filiosque illius, suos autem fratres hac pernicie liberabit. Leges fortasse conscribet, quibus lasciuos uiros ab adolescentium consuetudine segregabit. Sed non omnes Lycurgi, aut Solones esse possimus. Paucis legum condendarum datur autoritas, paucissimi legibus laetis obtemperant. Quid ergo uim inferet, & manu iniecta seniores a iuuentute depellet? At solus Hercules cum monstris dicitur decertasse, ceteris periculosissima est huiusmodi uiolentia. Forsitan scelestos homines monebit, corripiet, obiurgabit. Ceterum perturbatus animus monentis uerba contemnit, & quod deterius est, seuit in monitorem. Qua de causa ab alio pugno, ab alio calce, dum id tentaret, percussus est Socrates. Vnica restat iuuentuti uia salutis, Socratis consuetudo. Huic ergo Graecorum ille sapientissimus charitate deuinctus sese miscet

ubiq; & magna incedit adolescentum comitante caterua. Ita uerus amator, utpote pastor, agnorum gregem à falso rum amantium, ceu luporum uoragine, ac peste tutatur. Quoniam uero pares cum paribus facillime congregantur, parem se facit iunioribus puritate uitæ, uerborum simplicitate, ludis, iocis ac facetijs. Seq; ex sene puerum facit, in primis ut pueros quandoq; reddat domestica & iucunda familiaritate seniles. Ad uoluptatem prona iuuentus sola uoluptate tenetur, rigidos effugit præceptores. hinc nostræ adolescentiæ tutor ad patriæ suæ salutē rerum suarum administratione neglecta iuniorum suscipit curam, eosq; primum iucundæ consuetudinis captat suauitate. Ita illaqueatos, monet deinde seuerius. Postremo censura rigidiōri castigat. Hoc pacto Phædonem adolescentulum lupanari publico prostitutum ab ea calamitate redemit, fecitq; philosophum. Platonem poesi deditum coegit tragœdias igni tradere, & studia preciosiora capeffere. Xenophontem à uulgari luxu ad sapientum traduxit sobrietatem. Aeschinē & Aristippum ex pauperibus diuites, Phædrum ex oratore philosophum, Alcibiadem ex igno rante doctissimum reddidit. Charmidem grauem fecit & uerecundum, Theagem iustum, fortemq; in republica ciuem. Euthydemum ac Menonem à Sophistarum captiunculis ad ueram transtulit sapientiam. Quo factum est, ut non tam iucunda quam utilis fuerit Socratis consuetudo, ac multo ardentius ab adolescentibus, ut Alcibiades ait, dilectus fuerit Socrates quam dilexerit.

QUOMODO AGENDAE SVNT GRATIAE SPIRITV
sancto, qui nos ad hanc disputationem illuminauit atq; accendit. Cap. XVII

LAM igitur Conuiuæ optimi quid amor sit, quis uerus amator, quæue amantis utilitas ex uestra primū, ex mea deinde disputatione feliciter comperisse uidemur. Huius autem inuentionis felicissimæ causam & magistrum eundem ipsum amorem, qui & compertus est, fuisse proculdubio existimate. Amore namq; ut ita dixerim, inueniēdi amoris accensi, amorem quæsiuimus & inuenimus, ut eidem inquisitionis & inuentionis pariter habenda sit gratia. O miram numinis huius magnificentiam. O incomparabilem amoris benignitatem. Cetera siquidem numina uix tandem postquam diu quæstieris se parumper ostendunt, Amor etiam quæsituris occurrit. Quapropter huic multo magis quam ceteris homines se debere fatentur. Sunt autem qui diuinam potentiam sepe audeant execrari, scelorum nostrorum fulminatricem. Nonnulli etiam sapientiam oderunt nostrorum omnium exploratricem flagitorum. Amorem uero diuinorum bonorum omnium largi- torem non amare non possumus. Nos autem amorem hunc adeo nobis propitium ea mente colimus ut ueneremur sapientiam & potentiam admiremur, ut amore duce totum, ut ita loquar, deum habeamus propitium, ac totum amoris flagrantia diligentes, toto etiam deo amore perpetuo fruamur.

PLATONIS CONVIVIUM VEL DE

AMORE, A MARSILIO FICINO TRANSLATVM,
ad Laurentium Medicem uirum clarissimum.

APOLLODORVS. FAMILIARES APOLLODORI. GLAUCO.
ARISTODEMVS. SOCRATES. AGATHO. PHAEDRVS.
PAVSANIAS. ERYXIMACHVS. ARISTOPHA-
NES. DIOTIMA. ALCIBIADES.

Mideor mihi in his quæ petitis, satis præmeditatus esse. Heri enim cum domo ex Phalero in urbem redirem, quidam mihi notus à tergo me aspiciens, eminus uocauit, & inter uocandum iocatus: O Phaleree, inquit, Apollodore, non expectas? Ego autem expectaui. Tum ille: Quærebam te modo, audire cupiens qui de amore sermones habiti sunt in ea cœna ad quam Agatho, Socrates, Alcibiades, nonnulliq; alij conuenerunt. Retulit quidem mihi & alius quidam qui à Phœnicæ Philippi filio audiuerat, addiditq; te scire. Verum nihil certi ea de re afferre poterat. Quare tu mihi referas. Tua enim interest sermones amici tui narrare. Id autem primum dicas, Ipse affuisti cum disputarent, an non? Reuera, inquam, certi nihil retulisse tibi ille uidetur, siquidem conuenisse illos adeo nuper existimas, ut ego potuerim interesse. Existimabam equidem, inquit ille. Vndenā istud? inquā ego, nescis o Glaucō multis iam annis huc Agathonem nō accessisse? Ex eo uero tempore quo cum Socrate uersari assidue cœpi, eiusq; tum dicta tum facta diligentius obseruare, nōdum tres anni fluxere. Antea uero quocunq; cōtingebat oberrās, existimāsq; aliquid agere, omniū miserrimus eram perinde ac tu nunc, qui quodlibet aliud agendum censes potius q̄ philosophandū. Ne mōrdeas, inquit ille, sed quo tempore conuiuium celebratum sit, enarra. Ad hæc in-
quam

quam. Dum pueri adhuc essemus, in primo tragœdiæ certamine uictoriā reportauit Agatho. Sequenti autē die post palmā sacraçq; uictoriæ gratia celebrata, parato conuiuio disputatio instituta fuit. Longum, inquit, certe id tempus est. Sed quis tibi narrauit? Nunquid ipse Socrates? Non per Iouem, inquam, immo idem qui & Phœnici Aristodemus quidam Cydatheneus, qui exiguo corpore erat, et nudis semper pedibus ibat. Interfuit enim disputationi: quippe qui maxime omnium qui tunc erant, Socratem, ut mihi uidetur, amaret. Quinetiam Socratem ipsum de nonnullis quæ ille retulerat percontatus sum, qui in his cum illo consentiebat. Cur ergo, inquit, mihi non refers? Apta quidem uia est quæ ducit in urbem, & ad audiendum pariter, & ad dicendum. Sic itaque inter eundem de illis uerba fecimus. Quapropter quemadmodum à principio dixi, in his rebus satis præmeditatus sum. Quod si iterum uobis recenseri hæc uultis, iterum recensebo. Nam quoties uel ipse de philosophia sermonem habeo, uel dicentes alios audio, præter id quod prodesse mihi id putem, mirifice lætor. Quoties autem sermones alios audio, uestros præfertim, qui cumulandis pecunijs studetis semper, & ipse angor, & uestri misereor, quod efficere aliquid existimetis, cum nihil efficiatis. Fortē etiam uos me infelicē putatis, quos & ipse de me uera putare arbitror. Ego autem uos nō puto quidem, sed certo scio. F.A.M. Semper Apollodore æque tibi ipsi & alijs detrahis, ac uideris, proculdubio te quidem in primis, deinde alios omnes præter unum Socratē infelices putare. Vnde uero infani cognomen tibi exortum sit, nescio. Semper enim loquendo te & alios improbas, Socratem unum probas. A.P.O.L. O dilectissime uir, ex eo insanire & delirare me constat, quod irā de me ac uobis existimem. F.A.M. De his in præsentia contendere Apollodore nequaquā decet: sed precibus nostris obsequere, & qui sermones illi fuerint nobis expone. A.P.O.L. Tales utiq; tibi illi fuerūt. Imò uero à principio eodem ordine quo Aristodemus retulit, uobis ipse nunc recensere conabor. Inquit enim Socratē se offendisse & lotum & calceis pedes ornatū, quæ ille raro faciebat: interrogasse uero quoniam ita ornatus iret. & respon disse Socratē, Agathonis in domum cœnatū. hesternā uero cœnam uitasse, q̄ turbæ propter Agathonis palmā concursum ueritus esset, promississe autē sequenti die se affuturum. Ea uero de causa se ornasse, ut pulcher ad pulchrum iret. Quæsiisse insuper, quoniam pacto tu Aristodeme ad cœnam proficisceris non uocatus? Ut tu iusseris, dicebam, inquit. Sequere igitur, inquit, me, ut prouerbiū perdamus, illud in hunc modum mutantes, q̄ ad bonorum cœnas boni etiam non inuitati proficiscuntur. Homerus quidem uidet non modo nō obseruare, sed & uiolare prouerbiū. Nam cum Agamemnonem in re militari strenuum uirum finxisset, Menelaum uero mollem, conuiuium celebrante post sacrificium Agamemnone, Menelaum inducit ultro ad mensam Agamemnonis uenientē. Vbi deteriore ad præstantioris uiri mensam nō accersitū uenire fecit. Hæc audiens, inquit, & ipse o Socrates dicebā, inquit, nō talis, qualem tu inquis, sed quemadmodū induxit Homerus, uilis homunculus ad sapientis uiri cōuiuium ultro uenire uidebor. Cum ergo me ducas, uide quam aduentus mei rationem assignes. Ego enim me spōte uenire non confitebor, sed abs te inuitatum dicam. In ipso itinere, inquit, quid dicturi simus, duo cum simus, fortasse consulabimus. Sed eamus iam. Talia quædā inter se cum disputassent iuisse dicebat: & Socratem cogitandum lento nimis passu gradientem relictumq; cum expectasset, tandem iussisse ut præiret. Cum uero adibus Agathonis appropinquaret, apertā ianuam inuenisse, & contigisse ridiculum quiddam: in ipso enim limine famulum quendam occurrisse, & eò ubi accumbebant alij introduxisse, quos iam cœnatos reperit. Seq; ut uidit Agatho, O Aristodeme dicere, oportune uenisti ut nobiscum cœnes. Si uero aliud quicquam uis, in aliud tempus differas. Equidem heri te quærens inuitaturus te nusquam uidi. Sed cur Socratem ad nos non ducis? Et ego, inquit, cōuersus nusquam Socratem uidi, respondi q; Agathonis: Equidem cum illo ueni ab eo uocatus huc ad cœnam. Recte, inquit, fecisti, sed ubinā Socrates? Post me modo incedebat. Quare ipse quoque admiror, & ubi sit, nescio. Quæres Socratem puer dixisse Agathonem, & ad nos introduces. Tu autem Aristodeme iuxta Eryximachum accumbe. Heus tu dato huic manibus aquam, ut iam sedeat. Tunc ingressum puerum quendam nunciassse dicebat Aristodemus, Socratem ipsum in uestibulū proximum secessisse, & accersitum ingredi nol- le. Absurdum quiddam narras, inquit. Voca iterum, neq; dimittas quousq; uenerit. Non
fie

sic ô Agatho respondisse dicebat Aristodemus, sed mittite illum. mos enim Socratis iste. Nonnunquam desistens, ubicunq; accidit cōsistere solet. Veniet autem cito, ut arbitror. Nē turbetis ipsum, sed suo arbitratu uenire permittite. Ita si tibi uideatur, dixisse Agathonem, agendum est. Cæterum uos ô pueri, alijs epulas afferte, & quodcunq; lubet apponite. Vobis siquidem nullus præsidet. Id quidem nunquam feci. Quapropter existimantes nunc me unā cum alijs conuiuio à uobis exceptum, curate omnia diligenter, ut uestram operam comprobemus. Post hæc addebat Aristodemus cœnare eos cœpisse, & Socratē Agathonis iussu sæpe uocatum non prius intrasse quā aliquantum se more suo exercuisset, mediāq; in cœna uenisse. Ad quem, Agathonē qui ultimus sedebat & solus, Huc ad me Socrates dixisse, ut te tangēs sapienti illa sententia fruar, quam in uestibulis excogitasti. Constat enim inuenisse illam te atq; habere. Neq; enim prius destitisses. Sedisse itaque Socratem, dixisseq;: Bene se res nostræ haberent Agatho, si sapientia talis esset, ut in uacuum hominem ex pleniore ipso cōtactu proflueret, quemadmodum aqua ex pleno calice in uacuum per lanam influens. Si enim sapientia ita se habet, permulti facio q̄ apud te sedeo. Repleri quippe abs te uberrima & præclara sapiētia puto. Mea siquidem tenuis est & ambigua in somnijs cuiusdam instar, tua uero luculenta admodum atq; præpollens, utpote quæ in adolescentia tua heri in conspectu plus quā triginta milium Græcorum, tam clare emicuit & effulsi. Contumeliosus, inquit Agatho, es ô Socrates. Atqui hæc postea de sapientia ego ac tu dijudicabimus Dionysio iudice. nunc autem cœna. Post hæc, inquit Aristodemus, Socrate simul & alijs discumbentibus, libare inuicem & degustare uina sacrificantium ritu, deumq; cantare cœpisse, & alia quædam, ut mos est, facientes ad potum se conuertisse. Vnde Pausaniam ita locutum: Videndum est, ô uiri, quo pacto leuius suauiusq; bibamus. Nam ut de me in primis uerum fatear, grauātū adhuc hesternomero me sentio, & intermissione quadā indigeo. Opinor quoq; & plurimos uestri similiter affectos esse. heri enim affuistis. Considerate itaq; quomodo leuius salubriusq; bibamus. Et mox Aristophanē respōdisse: Scite loqueris Pausania, potui moderationē quandam adhibendam esse. Ego quoq; ex his sum qui heri ingurgitarunt. Cum hæc audisset Eryximachus Acumeni filius, Probe dicitis, inquit. Atq; hoc insuper à uobis audire desidero, quantum bibendo ualeat Agatho. Minime quidem, Agathonem dixisse. Confert id sane nobis, mihi in quā & Aristodemo & Phædro, atq; his alijs, quod uos qui ad bibendum ualetis plurimum, nunc tanquā bibendo defessi prohibeatis. Nos enim semper imbecilles excepto Socrate, qui ad utrumq; idoneus est. Quocirca quodcunq; agamus, perinde erit. Hic Eryximachum dixisse. Postquam præsentium nullus ingurgitare mihi uelle uidetur, fortē si uera de ebrietate dixero, minus ero molestus. Id siquidem ex medicinæ peritiā apud me constat, graue quiddam esse hominibus ebrietatem. Nec enim sponte su peruacue bibere unquā uellem, nec alteri consulerem, præsertim si quis hesternū merum adhuc oleat. Huic Phædrū Myrrhinusium dixisse Aristodemus inquit: Equidem semper tibi fidem habui, in medicina præsertim. Nunc similiter, modo cæteri quoq; consentiant. Hæc cum audissent omnes, concessisse inquit, non ad ebrietatē in præsentī conuiuio, sed ad uoluptatē esse bibendū. Tum Eryximachus: Postquā uisum est in cuiusq; arbitrio fore quantum bibat, neminem uero supra quā uelit cogi, quod restat exponam. Tibicinam quæ modo ingressa est, abigendam puto, sibi ipsi tibia personatē, uel si uelit, mulieribus quæ sunt intus. Nos autem confabulari inuicem debere hodie iudico. Qui uero esse sermones nostri debeant, si uultis aperiam. Ad hæc omnes explicare iusserūt. Eryximachus deinde: Met, inquit, sermonis exordium secundum Euripidis Melanippen erit. Neq; enim mea fabula est quam incœpturus sum, sed Phædri. Phædrus hic mecum sæpe cōqueritur, absurdum quiddam asserens, quod cum in cæteros deos cantilenas & hymnos poetæ finxerint, in amorem tamen tantum talem uel deum nullus unquam ex tot poetis laudem aliquam scripserit. Atqui si uis, inquit, ô Eryximache, quærere, inuenies profecto sophistas disertos soluta oratione Herculem aliosq; laudasse, quemadmodum peritissimus Prodicus. quanquam hoc minus alicui mirum uideri debet. Sed & ego legi quandoque sapientis uiri librum, in quo sal ad uictus utilitatem miris laudibus extollebat: aliaq; huius generis multa reperire licet, laudibus celebrata. In his itaque studiose uersari, Amorem uero tantum deum à nullo adhuc in hunc usq; diem pro dignitate laudari, sed

ubicq;

ubicq; contemni, cui non grauissimum uideatur. Mihi quidem oratio hæc Phædri uera uidetur. Quare & huic munus id conferre gratificariq; cupio, & deum hunc honorari à nobis decens esse censeo. Quod si & uobis uideatur, congrua disputatio inter nos oriet. Laudandum quippe amorem ab unoquoq; nostrum pro uiribus arbitror, ad dexteram alterum, alios deinceps alijs succedendo. Incipiat autem Phædrus, cum & primus sedeat, & huius sit sermonis inuentor. Tum Socrates: Nullus tibi ô Eryximache, inquit, repugnet. Ego enim qui istuc renuerem, cum nihil præter amatoria scire profitear? Nec etiam Agatho & Pausanias aduersabunt, & Aristophanes multo minus, cuius omne studium circa Dionysium Veneremq; uersatur, nec alius ullus eorum quos nunc intueor. Quamquam non æqua fors nobis obtigit, qui extremi discumbimus. Nam si priores scite abunde depinxerint, sat nobis erit. Verum Phædrus felicibus auspicijs iam exordiat, Amoremq; honoret. His omnes quæ Socrates dixerat, assensere, similiterq; iusserunt. Singula uero singulorum dicta, nec Aristodemus memoria tenebat, nec ego quæ ille recēdit, singula teneo. Eorum igitur orationem uobis nunc referam, qui memoratu digna dixerunt. Principio dixerunt Phædrum hunc in modum exorsum fuisse.

PHAEDRI COLLAUDATIO IN AMOREM.

Agnus deus est amor, & apud deos hominesq; mirandus, cū propter alia multa, tum maxime propter eius originē. Cum em̄ ex antiquissimorū deorum numero sit, honore dignus apparet. Id autem ex eo cōstat, q̄ parentes Amoris à nullo uel poeta uel alio quouis tradunt. Sed Hesiodus principio Chaos extitisse his uerbis asserit: Terra ampla stabilisq; semper omnium sedes, atq; amor: post Chaos: uidelſcet asserēs duo hæc extitisse, Terrā atq; Amorē. Parmenides aut de generatione illius inquit: Ante deos omnes primū generauit Amorē. Ac uſi leus quoq; cum Hesiodo sentire uideſ. Atq; ita passim Amorē ex antiquissimis esse concedit. Cum uero talis sit, maximorū honorū nobis est causa. Nam quid melius accidere possit adolescenti, q̄ optimus amator: aut amatori q̄ amatus optimus, non inuenio. Duo quidem sunt quæ à pueritia per omnē uitam ducere illum debent qui sit præclare uicturus. In rebus turpibus uerecundia, honestis studiū. hæc autē nobis, neq; genus neq; diuitia, neq; honores præstare citius ac melius, q̄ amor possunt. neq; absq; his duobus, aut cū uitas unq; aut priuatus præclarum aliquid & magnificū perficere poterit. Assero equidē amatorem, si turpe aliquid agere uel pati ab aliquo per ignauiam, nec repugnare & ulcisci deprehendatur, seu à patre, siue ab amicis, siue ab alio quouis homine, haud tam uehementer angī quā si fortē ab amato deprehenderetur. Similiter adolescentē tunc maxime erubescere cernimus, cum amator eum turpe quid committētem offendit. Si quo pacto fieri ciuitas uel exercitus posset partim ex his qui amant, partim ex his qui amantur, supra quā dici possit fortiter agerent administrarentq; singula, dum per uerecundiam à turpibus abstinere, & ad honesta quasi quadam æmulatione contenderent: talesq; homines uel pauci numero, uniuersos, ut ita dixerim, homines prælio superarent. Amator sane uel deserere ordinem uel arma abijcere coram amato, uehementius q̄ coram cunctis alijs hominibus erubesceret. Immo obire sapenū mallet, quā dilectum derelinquere, & in periculis nō succurrere. Nec quisquam adeo ignauus est, quem amor non inflammet, & ad uirtutē diuinum reddat, ut uiro fortissimo par euadat. Etenim quod Homerus inquit, uim furoremq; à deo quibusdam heroum inspiratum, hoc amor amantibus dedit. Quinetiam pro alio mori amantes soli eligunt, non uiri tantum, sed etiam mulieres. Cuius sermonis testimoniū Græcis Alceste Pelia filia manifestū exhibuit, quæ sola elegit pro uiro suo perire, cum tamē et pater & mater illi adessent. quos illa propter amorem charitate adeo superauit, ut eos extraneos & nomine duntaxat filio suo coniunctos esse monstraret. Quod quidem facinus tam præclarum non tantum ab hominibus, uerum etiam à dijs est iudicatum, ut cum è multis qui multa & egregia gesserant, dij reuiuiscendū munus paucis admodum & præstantissimis attribuissent, hanc ab inferis continuo suscitarent, tam egregio facinore delectati. Tanti studium uirtutemq; circa amorem dij æstimant. Orpheum uero Oeagri filium uoti impotem ex inferis emisertunt. Neq; enim sceminam cuius gratia descenderat, restituere, sed illius phantasma monstrarunt, cum non

auderet

auderet, ut Alceste, amoris gratia mori, sed utpote citharædus, mollitie quadam absterre retur, & machinamenta quædam excogitaret, quibus uiuens ad inferna descenderet. Cuius delicti poenas cum pendere decreuerunt, iusseruntq; a foeminis lacerari. Achillem autem Thetidis filium honorarunt, & in beatorum insulas miserunt, quia cum accepisset a matre, si Hectorem occidisset, statim sibi moriendum fore: sin minus, in patriam se reditum, & senē deniq; moriturū: audacter elegit pro Patroclo amatore suo pugnare, eiusq; mortem ulcisci, nec pro illo mori solum, sed & perempto illo interfici. Quod quidem magnopere probantes dii, insigni eū gloria decorarūt, quia tantī amatorē suum fecisset. Æschylus plane delirat, cum Patroclū ab Achille dicit amatū, qui non Patroclo tantum, uerum etiam cunctis heroibus forma præstabat, eratq; adhuc imberbis, multoq; natus minor ut inquit Homerus. Reuera uirtutē hanc in amore dii plurimū faciunt. Vehementius autem admirantur delectanturq;, ac maiora beneficia cōferunt, quando amatus amatorē tuatur & diligit, q̄ cum amator amatum. Diuiniō enim est amator amato, cum diuino furore sit raptus. Quamobrem Achillem magis quā Alcesten honorarunt: illum quippe in beatorum insulas transmiserunt. Ex his omnibus amorem assero deorum omnium antiquissimum, atque summopere uenerandum, & maxime omnium ad uirtutem & beatitudinem consequendam hominibus tam uiuentibus quā defunctis conducere. Talem fuisse sermonem Phædri narrauit. Post Phædrum uero alios quosdam fuisse loquutos, sed è memoria excidisse. Eos igitur prætermittens, hanc quam modo referam orationem Pausaniæ retulit.

PAUSANIAE COLLAUDATIO.

Idetur mihi Phædre haud fatis recte sermo ille nobis esse propositus, quō amorem simpliciter laudare iubemur. Nam si unus esset amor, probe dictum fuisset: cū uero nō unus sit duntaxat, satius eum prius qui sit laudandus, exprimere. hoc itaq; emendare conabor. Primo enim quemadmodum laudare debeat explicabo, deinde pro dei istius dignitate extollere nitar. Neminē profecto latet, absq; amore Venerem nuncq; esse. quare si una esset Venus, unus & amor. quoniam uero duæ sunt Veneres, geminū quoq; amorem esse necesse est. Geminā autē deam hanc esse quis neget? Nōne una quædam antiquior est & sine matre Venus, cœlo nata, quam cœlestem Venerem nuncupamus? Altera uero iunior è Ioue & Dione progenita, quam uulgarem cōmunemq; uocamus? Necessariū itaq; amorem Veneris illius comitē, cœlestem uocari, huius uero uulgare. Laudare quidem deos omnes decet: sed utriusq; amoris opera distinguenda. Actionis cuiuslibet hæc est cōditio, ut suapte natura neq; honesta sit, neq; turpis, ut ea quæ nunc nos agimus, bibere, canere, disputare. Nullum ex his seipso turpe uel honestum. Sed agendi modus actioni certū tribuit cognomentū. Quod enim bene recteq; agit, honestum: quod nō recte, turpe resultat. Eadē ratione non quilibet amor & quiuis amandi modus, honestus est & laudandus. Imò ille solus, qui honeste amare nos hortatur. Etenim uulgaris cōmunisq; Veneris amor, reuera est & ipse uulgaris, & quodcunq; contingit, peragit. Atq; is est quo prauū abiectiq; homines amāt. Amāt porro foeminas non minus q̄ masculos, & corpora magis q̄ animos, & sine mente homines potius q̄ prudentes. Ad explendum sane desiderium inhiant: honeste uero nec ne expleant, omnino non curant. quo fit, ut quodcunq; fors illi offert, exequantur, & bonum si militer atq; malum. Affectus enim huiusmodi à Venere illa iuniore, & utriusq; sexus in generatione particeps profluit. Amor autē qui cœlestem sequitur Venerē, quæ nō foemina, sed masculi tantum sexus in generatione est particeps, ipse quoq; genus respicit masculum. Deinde quoniā antiquioris Veneris pudicæq; est comes, & ipse petulantia omninis est expers. quocirca quicunq; amore ab hoc inspirati sunt, genus masculum natura robustius & generosius, & mētis magis particeps diligunt. Et qui amore hoc sincere persequuntur sunt rapti, ex hoc perspicue dignoscuntur, q̄ pueros nō amāt, sed adulescētes, cum mente ualere iam cœperint. Huiusmodi uero genus exercendæ mētis propinquius est, ad eamq; exercendam familiaritas inter illos initur. Parati em̄ sunt, arbitror, qui sic amare incipiunt, per omnē uitam simul & cōmuniter uiuere, neq; amatū decipere, neq; ab uno in alterū amandum abire. neq; enim pueros adhuc mētis expertes amant, quos deinde exoletos irrideant & relinquunt. Oportet autē legibus institutum esse, ne quis pueros amet,

ne

ne in re ambigua frustra tantum studium poneretur. Incertum enim est quō aut corpus, aut anima puerorū tam secundum uirtutem q̄ secundum uitium postremo euadat. Probi quidem uiri legem hanc sibi ipsi sponte proponunt. Oportet quoq; eidem legi uulgares illos amatores adhibita necessitate subiicere, quæadmodū illos ipsos pro uiribus amare mulieres liberas prohibemus. Nam hi sunt qui occasionem conuicijs & quorundam sententiæ præbuerunt, qui amatori obsequi turpe dicunt: qui quidem de uulgaribus amatoribus ista loquuntur, quia importunitatē iniustitiamq; illorum agnoscunt & improbat. Nihil autem quod modeste & legitime fit, uituperare decet. Lex utiq; de amore in ciuitatibus alijs instituta, intellectu facilis est, quoniam simpliciter traditur. Apud nos autē & Lacedæmonios uaria extat. In Elide namq; & apud Bœotios, & ubi dicendi arte homines carent, simpliciter lege statutum est, morem amantibus esse gerendum: nec apud eos quisquam aut iuuenis aut senex, turpe id prædicant. Quod quidem ea de causa ab illis arbitror esse factum, ne in persuadendis adulescētib; elaborandū illis esset, utpote qui adorandum inepti sunt. In Ionia uero & apud alios multos qui Barbaris subiecti sunt, omnino turpe hoc lege censetur. Nam inter Barbaros quidem propter tyrannides turpe istud habetur, & sapientiæ præterea atque gymnasticæ studium. Neq; enim tyrannis conducunt ea studia, quæ subditorum mentes acutas generosaq; reddunt quæue amicitias inter eos indissolubiles, societatesq; frequentes pariunt: quæ cum ab alijs, tum uel maxime ab amore gigni consueuerunt. Hoc autem ipso euentu tyranni nostri didicerunt. Nam Aristogitonis amor & Harmodij amicitia cōfirmata, illorum tyrannidem dissipauit. Atq; ita ubicunq; Amoris indulgentia funditus sublata est, prauitate illorum qui leges condiderunt, est uerita, principū quidem iniquitate et uiolentia, subditorum ignauia. Vbi uero penitus permessa est, propter eorum qui sic statuerūt securitatem & segnitiam est permessa. Hic uero multo rectius est institutū: sed ut dicebam, nō facile cognitu. Concedi plane uidetur, si quis animaduertat, quod dicitur, præclarior esse palam amare quā claculum, eosq; præcipue qui generosi & optimi sunt, etiam si minus formosi q̄ alij uideantur. Faut quoq; amatori quam plurimū cōmunis omnium cohortatio, quasi nihil turpe aggrediatur. Nam cōmuniter si quis amatum capiat, pulchrum quiddam uidetur: si non capiat, turpe. Et lex ad amatum sibi conciliandū amatori mira quædam machinamenta cōcedit, laudariq; permittit: quæ si quis aliquando cuiusuis gratia tentare auderet, maximas apud philosophos uituperationes incurreret. Si quis em̄ accipiendæ ab aliquo pecuniæ, uel magistratus potentie gratia, aggrediatur illa quæ erga amatos amantes, passim occurrat, supplex oret, obtestetur, ad fores noctu iaceat, & sedula quadam obseruantia seruiat, & in omnibus obsequatur, quæ seruus aliquis agere nec uellet, nec etiam cogeretur, ab inimicis pariter & amicis obiurgabitur. Illi adulationes serualesq; assentationes uituperabunt. Isti corripient, eosq; seruitutis amici sui pudebit. Amator autem dum ista facit, gratiā adipiscitur, & quasi præclarum aliquid agat, à lege absq; ulla infamiae nota facere ista permittitur. Quod uero per maximum est, uulgo fertur, quod solis amatorijs periurijs dii dant ueniam. Solis amato am. Venereum quippe iusiurandum nihil ualere aiunt. Itaq; tam dii q̄ homines omnem amanti licentiam præstiterūt, ut lex nostra testatur. Si ad ista quæ dicta sunt, respiciamus, præclarissimum quiddam in hac ciuitate existimari uidebitur amor, quod ue amanti amantus indulgeat. Si rursus ea quæ dicam, animaduertamus, turpissimum hoc apud nos haberi putabimus. Nam parentes pedagogis filios cōmendant, qui amatos cum amantibus loqui prohibeant. Socij quoq; & æquales quotiens tale quid uident, uituperant, eosq; dum talia carpunt, senes non reprehendunt, neq; eos quasi errent, corripunt. Quapropter ita hoc habere se arbitror, ut ipsum secundū se, sicut principio dictum est, neq; honestum sit, neq; turpe. Neq; enim simplex est, sed recte factum honestū, contra, turpe. Turpe quidē est, prauo ac turpiter obsequi. Honestum uero bono, atq; honeste. Prauus autem est amator ille uulgaris, qui corpus magis q̄ animum amat. Neq; stabilis est, cum rem sequat minime stabilem. Nam cum primum corporis species quam cupierat, deflorescit, abit nihil eorum quæ promiserat, seruans. Bonorū uero morum amator, per omnem uitam in amicitia perseuerat, utpote qui rem stabilem sectabatur. Istos utiq; nostra lex diligenter examinare præcipit, & his morem gerere, illos fugere. Et hos quidem sequi iubet, illos fugere, diiudicans & examinans quæ quis amet, & quæ in quouis amentur. Atq; ob hæc causam

N

primum

primum facile, citoque capi, turpe censetur, ut tempus intercedat, quod ad examinandos mores exigitur. deinde aut pecuniarum copia, aut magistratum potentia capi, absurdum, siue timore quodam potius quam uoluntate irretiat, siue acceptis pecunijs, ciuilibusque muneribus acquisitis non contemnat. Nihil enim ex ijs solidum firmumque esse uidetur, praeter id quod ab ijs amicitia generosa oriri nequit. Vna itaque secundum legem nostram uia restat, qua amati amantibus iure gratificari possint. Etenim quemadmodum apud nos de amantibus lex illa relata est, qua dicitur, nullum uoluntarium amatoris in amatum obsequium, adulatorium & infame putandum: sic & alia quaedam secundum legem uoluntaria seruitus restat, quae infamiam nullam subit. Haec autem est quae circa uirtutem uersatur. Nam nostris legibus est institutum, si quis uelit aliquem colere, putans per illum uel sapientia quadam, uel in alia quauis parte uirtutis proficere, hanc rursus uoluntariam seruitutem neque dedecori seruienti fore, neque adulationem uocari debere. Oportet autem has leges in idem conducere, illam scilicet de amatoribus, & hanc de philosophia, aliaque uirtute conscriptam, si ulla ratione contingere debet, ut deceat amatos amatoribus obsequi. Quotiens enim in idem concurrunt amator atque amatus, utriusque legem habentes, hic quidem obsecuturis amatis iuste in omnibus ministrare seruireque paratus, ille rursus scientiae morumque praecceptorum suo iuste in singulis pariturus: & hic quidem ad sapientiam, aliasque uirtutes conferre potens: ille autem eruditione & sapientia indigens, tunc sane in unum his legibus concurrentibus duntaxat euenit, ut honestum sit amatos amatoribus morem gerere: alias autem nullo modo. In hoc utique falli, turpe non est. In alijs autem omnibus obsequium huiusmodi turpe censetur, siue obsequentem fallat opinio, siue non fallat. Si enim quis amatori tanquam diuiti diuitiarum causa gratificatus, fallitur, neque uoti compos efficitur, quum pauper sit amator, nihilominus uituperatur. Videtur enim hic seruilem animi sui habitum ostendisse, quod pecuniarum gratia in singulis rebus cuius seruiret: quod quidem minime est honestum. Eadem ratione si quis tanquam beno gratificatus, ipse hac consuetudine sperans euadere melior fallitur, cum ille prauus esse deprehendatur, honesta quaedam deceptio est. Nam uidetur affectum suum demonstrasse paratum ad omnia ministeria uirtutis consequendae gratia toleranda. Quod sane praclarissimum iudicatur. hac itaque ratione uirtutis auaritate gratificari, atque seruire semper honestum. Hic autem est ipsius coelestis dei amor, coelestis & ipse: qui tam priuatum, quam publice preciosus est, & amantem pariter atque amatum uirtutis curam studiumque suscipere cogit. Cateri uero amores Veneris uulgaris sunt comites. Haec in praesentia o Phaedre, uelut ex tempore de Amore uobiscum confero. Cum Pausanias pausam, id est finem dicendi fecisset: sic enim alludere uocabulo sapientes me docent: oportere inquit Aristodemus Aristophanem dicere. uerum singultu uel propter repletionem, uel propter aliam causam contingente, impeditum fuisse. Quo circa ad Eryximachum medicum continuo post ipsum sedentem, ita loquutum. O Eryximache tua nunc interest, aut singultum reprimere, aut pro me loqui donec cesset. Ad ea Eryximachum respondisse. Vtrumque efficiam. Equidem uicem tuam sumens, pro te dicam, tu uero pro me, postquam singultus abierit. Interim dum ipse loquor, si uis aliquandiu spiritum cohibere, singultus cessabit. Si minus id placet, saltem aqua multa intus allue fauces. Et si forte uehemens est, nares commode stimula ut sternutatio irriteretur. Nam si id semel, aut bis feceris, etiam si frequentissimus sit, tolletur. Antequam finem dicendi feceris, inquit Aristophanes, quae iubes, efficiam. Eryximachum igitur ita loquutum.

ERYXIMACHI COLLAUDATIO

Necessarium inquit mihi uidetur, postquam Pausanias recte exorsus, finem impositum minus sufficientem, quod deest a me nunc impleri. Distinctionem quidem illam qua in duo distributus est Amor, approbo. Verum nostra hac medicina arte comperisse mihi uideor, non solum animis hominum erga pulchros Amorem inesse: uerum etiam ad alia multa, atque in alijs tum corporibus animalium omnium, tum his quae ex terra nascuntur: ac denique in omnibus, ut ita dixerim, quae in rerum natura consistunt. Magnum quoque atque mirabilem hunc deum per omnia tam humana quam diuina latissime se porrigere. A medicinae peritia primo exemplum capiam, ut artem meam uenerer. Corporum sane natura Amorem hunc geminum continet. Quod enim

in cor-

in corporibus nostris bene ualet, & quod male, aliud atque dissimile esse constat. Quod uero dissimile est, dissimile cupit & amat. Alius ergo qui in sano corpore Amor, alius qui in aegrotato. Et, ut paulo ante Pausanias asserbat, temperatis hominibus gratificandum esse, intemperatis uero nequaquam: ita & in ipsis corporibus bonis quidem sanisque obsequendum est, in quo maxime ratio medicinae consistit: malis autem aegrotisque minime, si modo artificiosus quis uult medicus esse. Est autem, ut summam dicam, medicina scientia quam amatorij affectus corporis quo ad repletionem euacuationemue noscuntur. Et quisquis pulchrum & deformem in his amorem discernit, is medicus peritissimus sit. Quae uero ita permutare haec potest, ut pro altero amore nascatur alter: aut quibus abest Amor, adesse autem oportet, immittere ualeat, & insitum extirpare: eruditus sit artifex. Possit autem oportet, quae in corpore inimica maxime sunt, conciliare, & amorem illis inferere mutuum. Inimica uero maxime sunt, quae contraria maxime, frigidum calido, amarum dulci, humido siccum, caeteraque huiusmodi. Cum Amorem his mutuum concordiamque inferere sciret, noster ille progenitor Aesculapius, ut hi poetae testantur, quibus & ipse credo, artem nostram composuit. Medicina itaque omnis ea ratione qua loquor, ab hoc deo gubernatur. Similiter quoque agricultura atque gymnastica. Quod autem eadem sit & de musica ratio, perspicuum esse cuius potest, qui uel paulisper aduerterit. Quod Heraclitus forsitan sentit, uerbis tamen parum explicat. Vnum quidem, inquit, secum ipso discrepans conuenire, ut harmonia, arcus & lyrae. Atqui absurdum dictum est, harmoniam discrepare, atque ex discrepantibus quamdiu dissonant esse. Sed hoc forte significare uolebat, quod ex his quae prius discrepabant, graui scilicet & acuto, deinde per artem musicam consonantibus, harmonia conficitur. Nuncque enim ex graui & acuto dum discrepant, harmonia conflatur. Harmonia namque concentus est. Concentus uero concordia quaedam. Concordia autem ex discrepantibus donec discrepant, fieri nunquam potest. Quod uero discrepat, neque est concors, concinere nequit, quae admodum rhythmus ex ueloci & tardo antea discrepantibus, postea uero concinentibus constituitur. Et quae admodum humoribus medicina concordiam, ita uocibus musica consonantiam tribuens, Amorem consensumque mutuum gignit. Atqui est musica scientia circa harmoniam & rhythmum, affectus amatorios uiresque diiudicans. Sane in ipsa harmoniae & rhythmici compositione uis amatoria facile percipi potest: uerum geminus Amor nondum hic distinguitur, sed tunc demum, cum ad alios rhythmum & harmonia est utendum: uel fingendo, quam melodiae factionem uocant, uel utendo recte his quae facta sunt, melodijs & metris, quam disciplinam nominant. Vbi difficilis obseruatio est, & perito est opus artifice. Huc iam superior ille sermo reuertitur, quod uidelicet modestis hominibus, & his qui nondum satis modesti sunt, ut fiant, gratificandum, horumque seruandus est amor. Atque hic est decorus ipse & coelestis Uraniae musae Amor. Polymniae uero musae, uulgaris. Cui summa cautione indulgendum est, ut uoluptatem quidem homines hauriant, incontinentiam uero deuitent. Sicut in arte nostra arduum est, cupiditatibus quae ad suaves coquorum epulas nos alliciunt, recte uti adeo ut absque bene uoluntatis detrimento suauiter his uescamur. Quamobrem & in musica, & in medicina, et in alijs omnibus, tam humanis quam diuinis, utrunque amorem qui omnibus inest, pro uiribus obseruare debemus. Quinetiam anni temporum constitutio utriusque his plena est. Nam quotiens illa quae modo dicebam, calida & frigida, sicca & humida, congruum inter se sortiuntur amorem, & harmoniam temperiemque opportunam suscipiunt, salubrem & fertilem annum hominibus, animantibus omnibus, atque plantis afferunt, neque quicquam laedunt. Contra uero cum petulans & contumeliosus amor in anni temporibus praeualet, iniuria multa corrumpit. Pestes siquidem ex his oriri consueuerunt, alijque morbi permulti & varijs brutis ac plantis innasci. Quoniam pruina, glacies, grando, segetumque rubigines, & putredines ex immoderato & excedente qualitate amore proueniunt: horumque & coeli motus, & anni temporum scientia, astronomia uocata est. Praeterea sacrificia omnia, & illa quibus uaticinium praestit, communionem uidelicet deorum hominumque inuicem, circa nihil aliud uersantur quam amoris curationem atque custodiam. omnis enim impietas tunc accidit, quando quis modesto amori haud indulget, nec illum honorans in omnibus ueneratur, sed circa amorem alterum peruagatur, nec officio congrue erga parentes uiuos & defunctos, & erga deos utitur. Hos amores discernere atque curare uaticinij

N 2

propo-

Carpitur & deridetur Aristoph.

Remedia singultus

Vaticinium propositum est. Et insuper vaticiniū amicitiae inter deos & homines opifex, ex eo quod intelligit qui potissimum ex humanis amoribus fas aut nefas attingit. Atq; ita multam & amplam, imò uero omnem uim summam quidem omnis cōtinet amor: sed qui circa bona cum temperantia & iustitia tam erga nos quam erga deos uersatur, uim summam habet, omnemq; nobis beatitudinem exhibet. Nam & nos inuicem cōmuni uita conciliat, & dñs humana natura praestantioribus amicos efficit. Fortè & ipsa multa quae ad laudandum Amorem pertinent, praetermitto. neq; sponte tamen. Quod aut deest, tuum est Aristophanes adimplere. Vel si aliter hūc deum honorare uis, honora, quum singulus ipse cessauerit. Iam sedatus est, dixisse Aristophanē, non tamen prius quam sternutamento repressus. Quo fit ut admirer, si congrua corporis affectio huiuscemodī strepitu & titillatione indiget, qualis est sternutatio. Hāc enim mox expulit. Vide o bone Aristophanes, quid agas, respondisse Eryximachū. Risum cōtra te moues, dum alios irrides, cū iam dicturus sis, & obseruatorē me fieri cogis sermonis tui, siquid fortè ridendū protuleris, cui loqui secure licuisset. Probe loqueris Eryximache, Aristophanē dixisse. Sint ista mihi non dicta, ne nobis insidieris obsecro, neq; enim uereor ne quid quod risum moueat, in mediū afferam, hoc enim musa nostrae lucrum propriumq; esset. sed ne deridenda proferam, timeo. Emissō, respondisse Eryximachū, in nos iaculo Aristophanes aufugere speras. At mentē dicendis adhibe, tanquam rationem dictorum omniū redditurus: forte uero, si uidebitur, te dimittam.

Iterū taxatur Aristophanes

ARISTOPHANIS LAUDATIO

Liter de Amore quam tu & Pausanias loqui cogito. Mihi plane uidentur homines Amoris uim omnino haecenus ignorasse. Nā si eam nossent, delibra illi insignia, aras & hostias dedicarent: quorū nihil his temporibus agitur, cum erga illum maxime omnium obseruare hāc deceat. Est enim praeter ceteris dñs iunmopere generi humano beneficus, curator & tutor hominum, atq; medicus, quibus sanatis, summam genus nostrum felicitatē nancisceretur. Conabor itaq; uim illius uobis exponere. Vos autē quae à me hodie percipitis, alios deinde docebitis. Oportet in primis qualis hominum quondā natura fuerit, quae ue illius passiones, animaduertere. Neq; enim qualis nūc est, olim erat, sed longe diuersa. Principio tria hominum erant genera, non solum quae nunc duo, mas & foemina, uerum etiam tertium quoddam aderat, ex utrisque compositum. Cuius solum nobis restat nomen, ipsum perijt. Androgynum quippe tunc erat & specie & nomine, ex maris & foeminae sexu compositum. Ipsum profecto defecit, nomen solum infame relictum. Praeterea tota cuiusque hominis species erat rotunda, dorsum & latera circum habēs, manus quatuor, totidemq; crura, uultus item duos tereti ceruice cōnexos, & omnino consimiles. Caput utrisq; uultibus contra uersis, unum. Aures quatuor, genitalia duo, & alia singula, ut ex his quisque cōuenienter excogitare potest. Incedebat tunc & rectus, ut nūc, in utram uellet partem: & quotiens celerius ire cōtenderet, instar eorum qui prono capite crura sursum circumferentes circulare choream exercent, tunc octo membris innixus celeri circulo ferebatur. Ob hanc uero causam tria genera & talia erant, quia masculum Sole genitum erat: Foemina, Terra: promiscuum deniq; Luna. Vtriusq; enim luna est particeps. Sphaerica uero erant & figura, & motu, quia parentum similia. Vnde & robusto corpore, & elato animo erant. Quare cum dñs pugnare tentabant, & in cōelum ascendere, quēadmodum de Ephialto & Oto scribit Homerus. Iupiter igitur unaq; dñi ceteri quid agendum esset, consultauerunt, Qua in re non parua inerat ambiguitas. Nam neq; fulminare homines illos ut gigantes placebat. extinctio enim hominū genere, humanus deorum cultus ueneratioq; periret. neq; in tanta insolentia perseverare illos permittendum censebant. Tandem sententiam Iupiter suam explicuit. Inueni, inquit, qua ratione fieri possit ut & sint homines, & modestiores sint. Idq; erit si imbecilliores fiant. Vnumquēq; nunc duas in partes diuidam. Ex quo & debiliores erunt, & nobis etiam magis id conducit. Numero siquidem plures erunt qui nos colent. Recti duobus cruribus ibunt. Quod si rursus impie insurgere uideantur, iterum in duo secabo, ut unico crure nixi, utpote claudi, saltare cogantur. Hāc fatus bifariam partitus est singulos, instar eorum qui oua diuidunt, ut sale

condiant

condiant, uel qui capillo oua secant. Mandauitq; Apollini, ut partitione statim facta, cuiusq; uultum ceruicisq; dimidium in eam partem qua sectus est, uerteret, ut scissionem suam considerans modestior fieret, reliquis autem mederi iussit. Ille continuo uultū uertit, & contrahens undiq; cutem in eum qui nunc uenter uocatur, tanquā contracta marsupia & os unum faciens, medio in uētre ligauit. Quem quidem nexum umbilicū uocant. Et alias quidē rugas maxima ex parte leuigauit, pectoraq; articulatum distinxit, organo quodam tali utens, quali coriarij cum corij rugas super pedis formulam poliunt: nonnullas uero circa medium uentrem umbilicumq; reliquit, ut quasi cicatrices quaedam passionem nobis ueterem semper repraesentarēt. Postquā natura hominum ita diuisa fuit, cum quisq; dimidium sui agnitum cuperet, inter se concurrebāt, circumiacentisq; brachijs se inuicem cōplectebantur, conflari in unum affectates. Vnde fame, & torpore deficiebant, eo quod nunquam seiungebantur. Et cum dimidium unum moriebatur, restabatq; alterum, quod supererat rursus aliud asciscibat, similiterq; congregiebatur, siue solius cuiusdam totiusq; foeminae dimidium esset, quam foeminam nūc uocamus, seu uiri. Atq; ita genus hominum deperibat. Quocirca miseratus Iupiter, remedium aliud excogitauit, permutauit genitalia, & quae prius retro erant, ad anteriores partes trāstulit. Antea siquidem cum ad nates hāc haberent, non inuicem, sed in terram spargentes semina cicadarum instar cōcipiebant, atq; generabant. Cum uero ad anteriora transposuisset, per hāc generationem in se inuicem fecit expleri: per masculum quidem in foemina, hac de causa, ut si in amplexu uir foeminae cōmisceretur, genita prole speciem hominū propagarent. Sin autē masculo masculus, satietate ab amplexu amouerent, & ad res gerendas conuersi uictum curarent. Hinc utiq; ex illo tempore mutuus hominibus innatus est amor, praesca naturae cōciliator, annitēs unum ex duobus efficere, hominūq; naturae mederi. Est igitur quisq; nostrum, dimidium hominis, utpote sectus, quemadmodū pisciculi qui Psette uocantur, scissi ex uno duo efficiunt. Quarit autem sui quisq; dimidium: quamobrem quicumq; ex uiris promiscui generis portio sunt, quod olim Androgynum uocabatur, mulieriosi sunt adulteriaq; ut plurimū, ex his patrantur. Ex hoc sanē genere mœchi ducūt originē. Rursus quaecunq; mulieres uirorū cupidae mœchaeq; sunt, hac stirpe nascunt. Quae uero mulieres mulieris pars existunt, haud multum uiros desiderant, sed foeminas magis affectāt, atq; hinc foeminae quae foeminas cupiunt nascunt. At uero qui maris portio sunt, mares se quuntur. At dum pueri sunt, utpote qui maris particula sunt, uiros diligūt, uirorūq; familiaritate assidua congressuq; gaudent: hiq; sunt puerorum adolescentulorūq; omnium generosissimi, quippe qui natura praeter ceteris omnibus sunt uiriles. Hos quidam impudicos falso appellant. Neq; enim impudentia ulla, sed generositate, & fortitudine quadam mascula uiriliq; natura hoc agunt: nam simili suo congratulantur. Huius euidentis argumentum est, qd cum adoleuerint, soli ad ciuilem administrationem cōuersi, uiri praestātes euadunt, & in etate uirili constituti, ipsos adolescentes diligunt, matrimoniū uero filiorumq; generationē natura spernunt, nisi lege cogantur. Caelebs porro uita his placet. Omnino igitur uir talis mares diligit, amicorūq; studiosus efficitur, cognato semper cōgratulatus. Quotiens itaq; dimidium suum alicui cuiuscunq; sexus auisus sit, occurrit, uehementissimē concitantur, & obstupescūt, amicitiaq; & familiaritate & amore ardent, neq; momentum quidem, ut ita dixerim, seiungi à se inuicem patiunt. Atq; hi sunt, qui per omnem uitam amare pergunt, neq; quid potissimū à se uicissim expetant, exprimere possunt. Neq; enim ueneris coitus id esse uidetur, cuius gratia alter alterius consuetudine tantopere delectat. Aliud quiddam est profecto, quod animus utriusq; cupit, nec exprimere ualet, sed uaticinatur potius conijcitq;, & affectum insitum uestigijs signat obscuris. Atqui si unā iacentibus illis superne Vulcanus cum suis instrumentis adstans interrogaret, quid est o homines, quod à uobis uicissim exigitis? & ambigentibus illis iterum percōtaretur: Nunquid hoc exoptatis, in unum idemq; maxime congregi, adeo ut neq; die neq; nocte inuicem separemini? Si hoc affectatis, colliquefaciam uos confundāq; in idem, ut ex duobus unum efficiamini, & tam in hac uita, quam apud inferos unum semper perseveretis. Videte an hoc sit quod ardetis, satisq; futurum sit uobis, si huius compotes efficiamini. Si ita, inquam, Vulcanus quæreretur, constat quod nemo renueret, aut aliud quam hoc expetere uideretur. Reuera enim quod olim cupierat, audisse se quisq; putaret, congressu ui-

N 3 delictet

delicet cōmixtioneq; cum amato unum ex duobus confici. Huius causa est, quia prisca hominū natura hæc erat, integriq; eramus. totius itaq; reficiendi cupido nixusq;, amoris nomen accepit. Olim quidem, ut supra narrabam, unum quisq; nostrum erat. Deinde propter iniustitiā à Deo scissi fuimus, quēadmodum à Lacedæmonijs Arcades. Verendum est præter ea ne si minus modesti quā debeat in deos simus, iterum diuidamur, talesq; efficiamur, quales qui in columnis figurantur, nates secti euadamus similes tenuissimorum quorundā animalū quæ Līspæ uocantur. Sed horum gratia unumquenque decet summa pietate deos colere, & alios ad hoc exhortari, ut hæc uitemus, adipiscamur illa, quemadmodū nos dux noster amor & imperator admonet, cui nullus repugnare audeat. Repugnat autem huic, quia aduersatur dijs. Nam si Deo reconciliati eum propitium habuerimus, singuli dimidium suum exoptatū reperiemus & consequemur. Quod quidem pauci his temporibus agunt. Neq; sermonem hunc meum Eryximachus iste corripiat, quasi Pausaniam Agathonemq; dicam, fortē enim & isti ex his sunt, & natura ambo mares existunt. Assero equidem de omnibus uiris ac foeminis, ita demum genus nostrum fore beatum, si quando amoris impetum impleamus, & suis quisq; delitijs potiatur, in antiquam naturam penitus restitutus. Si hoc felicissimū quiddam est, sequitur ut ex ijs quæ nunc nobis tributa sunt, quod huic proximum est, id sit & optimum: hoc est, ut quilibet eos qui natura ipsi cordi sunt, nanciscatur. Cuius utiq; causam Deum laudātes, amorem iure laudare debemus, qui in præsentī tempore nos summopere iuuat, dum in suum igniculum quencq; conducit, & in posterum spem summam porrigit nobis deos pie colentibus, in ueterem figuram restituendo medendoq; se nos beatissimos effecturū. Hic meus est Eryximache de amore sermo, à tuo diuersus: quem, ut supra orauī, ne carpas, ut audiamus quid quisq; reliquorū afferat, imò quid uterq;. Nam Agatho duntaxat et Socrates restant. Morem tibi geram, dicere Eryximachū. Nam mihi oratio tua placet. Et nisi cognouissem Socratem, & Agathonem in amatorijs esse facundos, dubitarem ne uerba illis deficerent, eo quod multa uariāq; sunt dicta. Verum adhuc illis confido. Strenue & ipse certasti ô Eryximache, Socrates inquit dicebat. Verum si in eo gradu constitutus esses in quo nunc ego sum, imò in quo ero cum Agatho quoq; scite dixerit, perinde ut ego nunc maxime formidares, & angustijs undiq; premereris. Incantationibus circūuenire me uis ô Socrates, Agathonem respondisse, ut in conspectu uestro pauescam, quod magna apud uos tanquam in theatro de me expectatio sit, quasi elegantissime sim dicturus. Nimis ô Agathon, obliuiosus essem, dixisse Socratem, si te nunc coram paucis trepidaturum putarem, quem heri tam fortiter, tamq; generose ascendisse pulpitem tragicum unā cū histrionibus uiderim, & sine ullo terroris motu coram tanta spectantiū multitudīne carminum periculum fecisse. Ne me adeo, dicere Agathonem, theatri studio sum eiusq; favori deditum putes, ut ignorem prudenti uiro paucorū sapientū, magis q; multorum insipientium iudicium esse uerendum. Inique iudicāre Agatho, Socratem dicere, siquid in te rusticū existimarem. Noui equidem, quod si quos offenderes tuo iudicio sapientes, magis eos q; uulgus curares. Sed uide ne ipsi tales minime simus. Interfui mus ibi & ipsi, uulgarium numero computati. Sin autem alijs occurreres sapientibus, ne quid in eorum conspectu inepte faceres, formidares. Nunquid aliter dicis? Non. Vera enim refers, dicere Agathonem. Vulgus aut non metueres, dicere Socratem, siquid ineptum cōmittere te putares. Hic Phædrum ô amice Agathon, subiecisse, si Socrati respondere pergis, nihil curabit quomodocunq; cætera hic agantur, modo habeat quicum disputet, pulchro præsertim. Equidem libenter Socratē audio disputantē. Veruntamen curādum mihi est, ut amor à singulis ordine certo laudetur. Laudate igitur & uos Deum primo, postea arbitratu uestro inuicem disputabitis.

SECUNDA ORATIO

Præclare loqueris Phædre, Agathonem dixisse, neq; me quicq; dicere prohibet. Cum Socrate quidē saepe aliās disputare licebit. Ego uero nūc primū quatenus dicendū sit, mōstrabo, postea dicā. Vident mihi qui hactenus locuti sunt, nō ipsum Deū laudasse, sed beneficia quæ feliciter ab illo cōferunt, hominibus narrauisse. Qualis uero ipse sit qui horū bonorū causa est, nullus adhuc expressit. Recta autē laudandī ratio sola in omnibus illa est, qua illius de quo

Recta ratio
laudandi

agitur

agitur natura prius ostenditur, postea quorū causa est declaratur. Sic & in præsentia qualis ipse sit amor primum ostēdere decet, deinde munera illius exponere. Assero equidem cum dijs omnes beati sint, amorem, si modo fas est & tolerabile dictū, esse omnium beatissimum, quippe cū pulcherrimus omnīū optimusq; existat. Quod uero pulcherrimus sit, ex eo primum patet, quod deorū omnium maxime iuuenis est. cuius ipse euidens argumentum præbet, cum senectutem fugiat, uelocem uidelicet, quæ citius quā oportet aduentat, eamq; amor natura odit, fugitq;, iuuenibus uero se miscet. Scite quidem ueteri prouerbio fertur, simile simili semper hære. Et cum multa Phædro cōcedo, in hoc uno minime assentior, quod amor Saturno & Iapeto sit antiquior. Immo præ cæteris dijs iuuenem esse aio, semperq; iuuenem: prisca uero deorum gesta, quæ Hesiodus Parmenidesq; describunt, necessitati potius quā amori attribuenda, si modo illi uera narrarunt. Neq; enim castrari inuicem, & uinciri, aliāq; uiolenta permulta dijs olim contigissent, si amor illis tunc adfuisset: sed beneuolentia, & pax summa regnasset, quemadmodum nunc, ex quo imperare dijs amor incepit. Ergo iuuenis est, & tener præterea, mollisq;. Opus autē est tali quodam poeta qualis Homerus extitit, ad teneram amoris molliciē demonstrandam. Homerus quidem Aten, id est calamitatem deam inquit esse, & mollem. Utq; illius pedes teneros esse ostenderet, ait nunquam pauimenta calcare, sed per capita hominum incedere: perspicua sanē coniectura quod tenera sit, usus fuisse uidetur, quia per dura non graditur, sed mollia tangit. Eodem nobis utendum est argumento, quod tener sit Amor ostendere cupientibus. Neq; enim per terram, & saxa uadit, quæ aspera sunt, sed mollissimis omnium rebus se infigit atq; permanet. In animis quippe deorum & hominum sedem suam locat. neq; tamen in quibuslibet animis: nam si durum animi offenderit habitum, aufugit: sin autem mitem mollemq;, inhabitat. Cum itaq; mollissimarum rerum mollissimas semper partes pedibus totoq; tangat, tenerrimum esse amorem necesse est. Quapropter & iuuenis est, & tener præ cæteris amor. Quinetiam aquæ instar liquidus est, & lubricus. Non enim undiq; per omnem animam circumfluere posset, & clam influere, & effluere clam, si durus ac rigidus esset. Aptæ uero, compositæ, flexibilisq; formæ, argumento esse formositas potest, hoc est figuræ concinnitas, qua amor omnīū maxime proculdubio decoratus est. Inter deformitatē porro & amorem est pugna perpetua. Coloris quoq; decorem assidua inter flores habitatio huius dei significat. In eo liquidē quod floribus caret aut defloruit, siue corpus, siue animus, seu quoduis aliud sit, Amor ipse nō insidet. Vbicunq; uero floridus, & odorifer est locus, gratissime conuiescit. De huius dei pulchritudine permulta insuper afferri possent, sed ista sufficiunt. Deinceps de uirtute amoris est dicendum. Quod in primis maximi faciendum est, Amor nec iniuriam infert deo, uel homini, nec à deo, uel homine iniuriam patit. Non enim ipse qui patitur, si quid patitur. Nam uiolentia non tangit amorem. Neq; ui facit, si quid faciat. Quisq; enim sponte amori in singulis paret. Quæcunq; uero uolens quispiam cum uolente ulro cōtrahit, iusta habentur, ut regie ciuitatis leges statuunt. Nec iusticiæ solum, uerum etiam summæ est temperantię particeps. Siquidē inter omnes conuenit, temperantiam esse, libidinibus & uoluptatibus dominari, nullāq; uoluptatē esse amore potētiorē. Quod si uoluptates omnes amore imbecilliores sunt, ab illo utiq; superantur, ille uero dominatur. Amor itaq; quoniā libidinibus, & uoluptatibus dominatur, mirum in modū est tēperans. Quod ad fortitudinē præterea neq; Mars equidē Amori resistit. Neq; enim Mars amorem, sed amor Veneris (ut fertur) Martem detinet. potentius autē est quod detinet quā quod detinetur. Qui uero ceterorum fortissimo dominatur, omnium absq; dubio fortissimus iudicandus est. De iustitia igitur, temperantiāq;, & fortitudine huius dei satis est dictum. De sapientia deinceps dicendum restat, quod quidem pro uiribus est exequendum. Principio, ut & ipse artem meam, perinde ac suam Eryximachus, honorem, hic deus poeta est adeo sapiens, ut alios quoq; poetas possit efficere. Quilibet enim licet antea rudis, poëta eua dit cum primum amor afflauerit. Ex quo perspicue coniectare licet amorem peritum esse poetam, omnesq; summam musicos poësis numeros continere. Nam quæ nec habet aliquis neq; noscit, alteri dare, uel monstrare non potest. Quod utique per amoris sapientiam animalia cuncta gignantur atq; nascantur, quis dubitet? Artium præterea facultatem, nōne ab hoc deo tradi uidemus? eumq; hominem cuius hic est præceptor, potest

Prouerbiū
Simile simili
li gaudet.

Omnes uo
luptates ab
amore supe
rari

Quæ quis
non habet
nec noscit,
alteri dare
uel mini
strare non
potest

quavis in arte præcellere, clarumq; euadere: contra uero eum qui ab amore nõ tangitur, in obscuro iacere: Sagittandi namq; medendi, & diuinãdi peritiã appetitu atq; amore duce inuenit Apollo, qui est Amoris discipulus. Musicam similiter Musæ. Fabricã Vulcanus ærariã. Texendi artificium Minerua. Iupiter deorum hominumq; gubernationem. Quocirca res deorum amore interueniente dispositæ sunt, amore, inquam, pulchritudinis: deformitatem quippe non sequitur amor. Antea uero, ut supra dicebam, permulta atq; atrocita inter deos propter necessitatis regnum, ut dicitur, contigerunt. Postquã uero deus hic ex pulchrorum desiderio natus est, bona omnia tam ad deos quã ad homines prouenere. Ira mihi uidetur ô Phædre, amor ipse primum pulcherrimus optimusq; esse, deinde talia quædam cæteris quoq; largiri. Succurrit mihi in præsentia metricũ quiddam atq; concinnum. Hic deus est qui pacem largitur hominibus, qui mari tranquillitatem, qui uentis requiem, cubile uiuentibus omniumq; securum. Hic rusticitatem a nobis amouet, hic nos familiaritate conciliat, cœtus huiusmodi omnes congregans. In solenni- bus festisq; diebus, in choris, in sacrificijs, dux nobis & præsidens. Mansuetudinem quidem porrigens, exterminã feritatem. beneuolentiæ largitor, maleuolentiæ omnis expul- sor, propitius, beneficus, spectandus sapiẽtibus, dijs placidus, exoptãdus expertibus, par- ticipantibus possidendus atq; tuendus. Delitiarum, mollium illecebrarum, gratiarũ dul- cis perfusionis & desiderij pater. Bonorum studiosus, malorum spretor: in labore, in ti- more, in desiderio, in sermone gubernator, perfectus adiutor, seruatorq; præcipuus. Cun- ctorum deorum atq; hominum decus, & dux pulcherrimus atq; optimus. Quem profe- cto sectari debet, præclarisq; hymnis uenerari uir quisq; cantilenæ illius particeps, quam Amor ipse concinit, mentem deorum hominumq; permulcens. Hæc igitur oratio mea Phædre deo uoueat, partim iocis, partim serijs rebus pro ingenij mei facultate referta. Dum hæc Agatho dixisset, quemadmodũ retulit Aristodemus, conuiuã omnes summo quodam applausu orationem ipsam comprobauerunt: utpote quæ sicut & Agathone & deo dignũ erat, habita uideretur. Quapropter Socrates ad Eryximachum conuersus, in- quit. An non merito ô Acumeni fili Eryximache, supra timuisse nunc uideor, quod reue- ra contigit uaticinatus, quod Agatho elegantissime loqueretur, unde mihi uerba deo- re putabam? Vnum quidem, Eryximachum respondisse, recte uaticinatum te puto, sci- te locuturum Agathonem: tibi uero defuturam facundiam, minime. Qui non, dixisse Socratem, & ipse ô beate, & alius quiuis a dicendo absterreatur, cui post tam luculentam copiosamq; orationem sit loquendum? Et cætera quidem quamuis apte composita, non adeo miranda uidentur: elegantiam uero nominum atq; uerborum qua in orationis cal- ce est usus, si quis animaduertit, protinus obstupescet. Quandoquidem & ipse cum in- telligerem non posse me eloquentia prope accedere, parum abfuit quin uerecundia mo- tus hinc aliõ, si quod licuisset, abirem. Etenim Gorgiæ me sermo admonuit, quod illud mi- hi Homericum contigisset. Extimui nempe ne finem uerbis imponens Agatho, Gorgiæ facundi caput e sermone suo in meum transmittens, mutum me factum, lapidem pro ho- mine redderet. Tunc demum temere promississe me agnoui, amorem uobiscum pro uiri- li mea collaudaturum, & inepte amatoria professum fuisse, quum omnino nescirem quæ quidq; sit ratione laudandũ. Putabam equidem ob ruditatem meam, de quocunq; quod laudatur a nobis uera oportere referri, & hoc quidem adesse atq; licere, ex his autem pul- cherrima seligentes quã decentissime ascribere nos debere. Quocirca ingenti quadam spe elatus sum, quasi recte dicturus, quandoquidem ueram laudandã rationẽ, ut uideba- tur, haberem. Tandem uero haud congruus laudationis hic modus apparuit. Oportere namq; uidetur, maxima quæq;, & præclarissima rei quam laudamus, ascribere, siue reue- ra illi adsint, siue nõ adsint. Nihil enim referre falsã ne an uera sint, cum propositum sit nõ quomodo amor ipse laudetur, imò ut quisque amorem laudare quã maxime uideatur. Quapropter uniuersa amori tribuitis, talemq; eum esse, & talium tantorumq; causam af- firmatis, ut quã pulcherrimus optimusq; appareat, ignorantibus uidelicet. Nunquam enim intelligentibus laus huiusmodi recta, & pura iudicaretur. Equidem laudationis hu- ius modum penitus ignorabam. Nesciens itaq; uobiscum conueni me quoq; inter alios collaudaturum. Lingua ergo pollicita est, mens uero nequaquam. Absit igitur a me ista laudatio. Neq; enim sic illum extollere possem. Veruntamen si uultis, ritu meo uera lo- qui cu-

Reprehendi-
tur collau-
datio, in
qua ut cũ
cã & ma-
xima refe-
ratur, fal-
sa proferũ-
tur

qui cupio, & ad meipsum respicere potius, quã cũ orationibus uestris certare, ne risum moueam. Vide itaq; Phædre, utrum uobis placeat orationem huiusmodi nũc audire quæ de amore uera duntaxat enarret, uerborũ nominumq; utcunq; accedit compositione pro- cedens. Phædrũ igit, Mihi sanẽ & alijs placet, dicere, ut tuo arbitrato loquaris. Cõcede mihi ô Phædre, dicere Socratem, ut pauca quædam Agathonem rogem, ut ab illo confir- matus loquar. Concedo equidem, Phædrum respondisse: Interroga modo, Socratem.

SOCRATIS ORATIO

Inde Phædrũ sic exorsum dicebat. Optima ô amice Agatho orationis tuæ fundamenta iecisse uideris, cum diceres primo quid amor sit ostendendũ, postea illius opera numerãda. Hoc equidem principium ualde probo. Age itaq; postquam de amore cætera ornate atq; magnifice es elocutus, hoc in- super circa illius naturam mihi declara, utrũ talis sit amor, ut alicuius amor sit, an nullius. Haud peto utrum matris alicuius patrisue sit. Ridicula namq; interrogatio esset, utrum amor patris matrisue sit amor. Verum si interrogassem, nunquid pater alicuius pater esset, an non, respondisses utiq; si modo cõgrue loqui uoluisses, patrem filij aut filia patrem esse. An non? Prorsus, Agathonem dixisse. Nonne & matrem alicuius esse matrem. Et istud consensisse. Respõde præterea, Socratem dixisse, pauca quæ- dam, ut quod sentio magis intelligas. Frater nunquid ipsum quod est, alicuius est frater? Esse dicere. Nonne fratris aut sororis? Horum profecto. Conare similiter de a- more nobis ostendere, num amor alicuius sit amor. Alicuius certe. Hoc itaq; memo- riter serua, cuius sit recordatus. Atq; ad hoc responde, utrum amor, illud ipsum cuius est amor, appetat, necne. Et maxime quidem. Nunquid hoc ipsum apud se habet, & ta- men quod habet appetit atq; amat? An potius non habet quod & amat, & appetit?

Verisimile est non habere. Aduerte præterea utrum pro eo quod uerisimile est, ne- cessarium sit ita quicquid appetit, id quo eget appetere: & si non eget, nec cupere. Mihi quidem mirum in modum hoc placet, ut necessariũ sit. Tibi uero quid uidetur Agatho, dixisse Socratem. Quod & tibi, respondisse Agathonem. Bene loqueris. An uellet magnus quispiam magnus esse, & robustus aliquis, esse robustus? Ex his quæ supra cõ- celsimus fieri nõ posse mihi uidetur. Neq; enim indigus esset eorum quæ in seipso iam contineret. Vera dicis. Etenim si ille qui robustus est, uult esse robustus, & qui ue- lox, esse uelox, & sanus deniq; sanus, fortẽ quispiam crederet, & hos, & alios quoslibet, ea quæ habent appetere. Ne igitur hic decipiamur. Hæc si diligenter animaduertas Aga- tho, necessarium esse uidebis quæcunq; præsentĩ in tempore hi habent, eadem in tempo- re eodem habere, seu uelint, siue nolint, hoc ipsum uero quispiam cuperet? Cum uero quis addit: at ego sanus dum sum, uolo equidem sanus esse: & diues dum sum, esse diues atq; idcirco, quæ habeo cupio: huic protinus respondemus. O bone uir, ipse diuitias, sani- tatem, roburq; adeptus, uis hæc & in futuro tempore possidere: quoniam in præsentĩ ue- lis nolisue habes. Vides ergo cum dicis, quæ mihi adsunt cupio, nõquid aliud quã hoc inferas, quæ mihi nunc adsunt, & in futuro adesse exopto. Censes hunc hominem Aga- tho hoc an aliud responsurum? Nihil aliud, dicere Agathonem. Amor profecto hu- iusmodi, illud respicit quod nondum in promptu est nec habetur, adesse uidelicet & ser- uari illa in tempore quod sequatur. Sic est omnino. Et hic igitur, & alius quicunque appetit, quod nondum expositum paratum est, appetit, quod ue non adest, nec habet, & quod ipse non est, quo ue indiget. Talia quædam sunt illa quorum est appetitus, & a- mor. Talia proculdubio. Age dixisse Socratem, quæ supra dicta sunt repetamus. Pri- mo quidem amor, aliquorum dictus est amor, deinde illorum potissimũ quibus indiget.

Certe, respondisse. Recordare præterea, quorum esse amorem asseruisti. Ego tibi in- memoriam si uis reducam. Equidẽ ita dixisse te arbitror: A dijs omnia propter pulchro- rum amorem fuisse disposita. Turpium quippe amorem omnino nullum esse. An non ita dicebas? Ita profecto. Probabiliter quidem loqueris ô amice. Et si ita est, amor certe pulchritudinis amor est, turpitudinis uero minime. Cõsentio. Nonne concessum est, id quo eget nec habet, amare? Concessum plane. Ergo pulchritudine indi- get amor, eamq; non habet. Necessarium. Quid uero? Num pulchrum uocas quod pulchri-

pulchritudinis indigum est, nec eam habet? Nequaquam. Nunquid ulterius, si haec ita se habent, amorem pulchrum asseris? Nihil eorum quae supra dixi, intellexisse uideor.

Recte dixisti. Sed responde dixisse parumper ulterius, nunquid ipsa bona pulchra esse uidentur? Mihi uero. Si igitur amor pulchris caret, bona uero pulchra sunt, bonis quoque caret. Repugnare tibi o Socrates, nullo modo possem. Esto igitur, ut tu ais. Veritati quidem dicere nunquam o dilecte Agatho, aduersari posses, Socrati uero facillime.

Erum Agathonem iam dimittam, uobisque o conuiuiae, referam sermonem de Amore, quem olim accepi a fatidica muliere Diotima, quae & harum rerum perita erat, & alia multa sapienter intelligebat, & Atheniensibus olim sacris decennio ante pestem peractis morbi dilationem dedit. Illa me in amatoria facultate instruxit. Quae igitur illa dixit, conabor uobis ex me ipso secundum ea quae inter me & Agathonem conuenerunt, exprimere. Oportet autem primo o Agatho, ut & tu exposuisti, quid & quale sit amor ostendere, deinde opera illius enumerare. Praestat, ut mihi uideatur, eodem ordine uobis nunc referre quo hospes illa me examinans pertractauit. Ferme enim eadem ego illi quae mihi Agatho, praedixeram. Magnum esse deum amorem, & ad pulchra respicere. Eisdemque rationibus me redarguit, quibus hunc ipse, quod neque pulcher esset amor, ut dicebam, neque bonus. Ad quam ego tunc. Quid ais o Diotima, inquit. Turpis ne igitur ac malus est amor? Et illa: dic meliora quaeso, an putas necessarium esse, ut quicquid pulchrum non est, sit turpe? Maxime. Et quod non sapiens,

Inter sapientiam & ignorantiam ignorans. An non aduertisti, esse quoddam sapientiae & ignorantiae medium? Quid istud?

Recte opinari, hoc est ueri absque certa ratione participare esse, hoc siquidem neque scientia est: nam sine ratione scientia nunquam. Neque ignorantia rursus. Quod enim ueri compositum est, ignorantia non uocatur. huiusmodi quiddam est opinio recta, inter sapientiam, & ignorantiam

Qualis sit opinio, recta esse turpe: quod uel non bonum, esse malum. Eadem ratione quamuis amorem, neque pulchrum, neque bonum esse concedas, non tamen putare debes turpem necessario esse, uel malum,

Amor est medium inter ista. At uero in hoc omnes consentiunt, magnum esse deum amorem. Ignorantesne dicis, inquit, omnes? An scientes? Cunctos, inquam. Quonam pacto ridicule magnum esse deum hi confitentur, qui nec deum quidem esse uolunt? Quinam isti, inquam ego? Unus quidem tu es, inquit. Ego altera. Quonam pacto dixisse me hoc asseris? Facile tibi ostendam. dic age. Nonne deos omnes, pulchros ac beatos affirmas? Nunquid auderes deorum quempiam non pulchrum beatum uel dicere? Non per louem. Beatos autem nonne illos uocas, qui bona pulchraque possident? Illos dumtaxat. Atqui amorem in superioribus admisisti propter pulchrorum bonorumque inopiam haec ipsa quorum indigus est, appetere. Admisi equidem. Quonam igitur modo deus est, inquit, qui pulchrorum bonorumque est expers? Nullo pacto, ut uidetur, inquam. Vides ne quod & ipse amorem deum esse non putas? Quid ergo inquit? Num

Natura daemonum & officia daemonum mortalis est amor? Minime. Quid igitur? Superiorum instar, mortalis immortalis uel medium. Quid inquam est, o Diotima? Magnus o Socrates daemon. Etenim omnis natura daemonum inter mortales deos uel est media. Quam uim habet? Interpreta, inquit, & transiit humana ad deos, diuina ad homines: horum quidem preces, & sacrificia, illorum praecipua sacrosque solennes, institutiones, & ordinem. In utroque medio constituta totum complet, ut uniuersum secum ipso tali uinculo connectatur. Per hanc uaticinium omne procedit, sacerdotumque diligentia circa sacrificia expiationesque, & incantationes, & diuinationem omnem, atque magicam. Deus quidem homini non miscetur, sed per id medium commercium omne atque colloquium inter deos hominesque conficitur, & uigilantibus nobis, & dormientibus. Quicumque harum rerum peritus est *δαίμων*, id est felix uir, & sapiens nuncupatur: qui uero alias artes, & facultates quae manibus explentur, callent, mercenarii nominantur. Enim uero hi daemones multi atque uarij sunt. Ex his unus est amor. Quinam parentes, inquam, amoris? Quamuis dictu prolixum sit, inquit: exponam tamen. Quando nata est Venus, parato conuiuio discubuerunt dii ceteri, & *μῆτις*, id est consilij filius, *πλοῦτος*, id est affluentiae deus. Cum coenati essent, *πενία* id est paupertas mendicatura cibum, utpote epulis illic abundantibus uenit, & circa fores obuerfabatur. Porus quidem ne stare ebrius, uinum namque nondum erat, louis hortum

ingressus

ingressus est, & somno grauatus dormiebat. Penia uero inopia compulsa quo pacto filium quasi quibusdam insidijs ex Poro conciperet, excogitauit. Quare iuxta illum accubuit, Amoremque concepit. Unde natus est amor sectator cultorque Veneris, propterea quod in Veneris natalibus est progenitus. Quinetiam natura, pulchri desiderio capitur, quum Venus ipsa sit pulchra. Quoniam uero Pori ac Peniae amor est filius, sortem huiusmodi natus est. Principio aridus est, & squalidus, nudis pedibus, semper humi uolans, sine domicilio, sine stramentis, & tegmine ullo, ad fores in uia sub diuo dormiens, naturamque matris seruans, semper egenus. Secundum uero patris stirpem, pulchris ac bonis insidiatur, uirilis, audax, & uehemens sagaxque uenator, noua semper machinamenta contexens, prudentie studiosus, facundus, per omnem uitam philosophans, incantator, fascinatorque potens, ueneficus atque sophista. Neque immortalis omnino secundum naturam, neque mortalis: sed interdum eodem die pullulat atque uiuit, quotiens exuberat: interdum deficit, atque iterum reuiuiscit ob patris naturam. Quod uero acquirit, continue subterfluit. Quocirca neque mendicus est amor unquam, neque etiam opulentus. Quinetiam inter sapientiam & insipientiam constituitur. Sic enim res se habet. Nullus deorum philosophatur, aut sapiens fieri cupit. Est enim. Nec alius quiuis sapiens philosophatur. Neque omnino ignorantes philosophantur, neque sapientes fieri cupiunt. hoc enim habet ignorantia pessimum, quando qui nec pulcher nec bonus est, neque sapiens, sufficienter haec habere se censet. Nunquam igitur expetit illa quorum se indigum non aduertit. Qui ergo potissimum, inquam, Diotima philosophantur, si neque sapientes, neque ignorantes id agunt? Hoc profecto uel puer intelliget, inquit, quod hi uidelicet qui inter istos sunt medij, e quibus est amor. Sapientia nempe pulcherrimum quiddam est, amor autem circa pulchrum uersatur. Ex quo necessario sequitur Amorem esse philosophum: cumque philosophus sit, medium ignorantis sapientisque tenere. Horum in causa eius genitura consistit. Nam ex patre sapiente & opulento est genitus, matre uero minime sapiente, & certe paupere. Natura itaque demonis o amice Socrates, ista. Nec mirum est talem te amorem finxisse ex ea opinione, quam de natura eius habebas. Nam, ut ex tuis dictis conicio, non amantem, sed amatum amorem esse putabas, & idcirco pulcherrimum tibi amorem esse uisum existimo. Amabile quidem ipsum reuera pulchrum est, delicatum, perfectum & certissimum. Amans autem aliam talem ideam habet, qualem in superioribus figuraui. Esto, inquam, ut ais, hospes. praclare enim loqueris. Cum uero talis sit amor, ad quid conducit hominibus? Hoc deinceps o Socrates, docere conabor. Talis quidem est, & ita genitus amor. Est autem pulchrorum, ut ipse inquis. Verum si quis ita quaerat, cuius gratia amor pulchrorum est, o Socrates atque Diotima? Imò sic clarius. Qui pulchra amat, quid ab his potissimum expetit? Quid respondebitur? Adesse uidelicet sibi. At haec responsio quaestionem huiusmodi ultra requirit. Quid erit illi cui pulchra aderunt? Nihil in promptu quod respondeam habeo. Siquis uero inquit, mutatis uocabulis, & bono pro pulchro utens, percontetur. Qui amat bona, quid expetit? Adesse sibi, inquam. Quid huic erit, cui bona aderunt? Facillior ad ista responsio, inquam. Felix enim erit. Possessione sane bonorum beati sunt quicumque beati, neque requirere ulterius opus est, ad quid felix esse uelit, qui felicitatem optat, sed finem iam responsio habere uidetur. Vera loqueris, inquam. Nunquid hanc uoluntatem amoremque cunctis censes hominibus esse communem? omnesque uelle bona sibi semper adesse? Communem plane. Cur ergo non omnes o Socrates, amare dicimus, siquidem omnes & eadem & semper amant: sed quosdam amare, alios minime? Admiror & ipse.

Sed ne mireris. Nam speciem quandam amanti feligentes, Amorem denominamus, totius nomen attribuentes. In alijs autem, nominibus alijs utimur. Exemplo, inquam, quodam declara. Ut ecce. Scis utique facere, amplum quiddam esse, facere siquidem generatim dicitur causa qua unumquodque ex non esse ad esse procedit. Quapropter omnes cuiusque artis actiones, effectiones sunt, & artifices omnes poetae, id est, factores. Vera narras, inquam. Vides tamen quod non uocantur poetae, sed alia nomina fortuntur. ex omni uero factione, una selecta particula, quae scilicet circa musicam carmina que uersatur, totius nomine nuncupatur. Poetis enim, id est, effectio, haec sola uocata est: qui ue hanc effectiois particulam habent, poetae. Vera haec sunt, inquam. Idem quoque circa amorem accidit. Nam summam quidem omnis bonorum felicitatisque appetitio, maximus

maximus & insidiator amor est cuiq;. Verum qui ad bonum studio pecuniarum uel gymnastica uel sapientiae proficiscuntur, nec amare nec amatores cognominantur. Qui uero secundum certam speciem ad id contendunt, totius nomen subeunt, amorem uidelicet, & amare, & amatores. Recte loqui uideris. Nonnulli ferunt, eos qui dimidium sui perquirunt, amare. Ego autem, neq; dimidium, neq; totius amorem assero, nisi aliquo pacto sit bonum: quandoquidem & manus & pedes, si uideantur mala, uel a seipsis homines abscondere uolunt. Non enim suum quisq; diligit: nisi forte quispiam quod bonum est, suum ac proprium cuiusq; uocet: quod uero malum, potius alienum. Quippe cum nihil aliud praeter bonum homines ament. Nonne sic & tibi uidentur? Sic utiq;. Simpliciter ergo dicendum est, homines bonum amare? Proculdubio. An non addendum quod adesse sibi bonum cupiunt? Addendum. Nec adesse solum, sed & semper adesse? Et semper. Est igitur summam amor appetitio qua bonum sibi semper esse quis cupit.

Vera nimium loqueris. Postquam huiusmodi quiddam semper uniuersalis est amor, potes ne dicere quae potissimum appetendi conditio, qui ue prosequendi modus, & in qua li uel actione uel studio, Amor proprie nominetur? Si id ostendere potuissem, nunquam sapientiam tuam admiratus essem Diotima, neque discendi gratia ad te uenissem.

At ego dicam. Est, inquam, hoc partus in pulchro, tam secundum animam quam secundum corpus. Vaticinio opus est ad id quod ais intelligendum, hoc enim nullo modo percipio. Dicam equidem planius. Omnium o Socrates hominum pregnans & grauidum corpus est, pregnans & anima. Et cum primum ad certam aetatem peruenerimus, parere nostra natura cupit: parere uero in turpi nequit, in pulchro potest. Viri sane mulierisque congressu foetus partusq; prouenit. Est autem opus hoc diuinum, & in animali ipso mortali, immortale hoc est, conceptio scilicet & generatio. Haec in eo quod sine proportione & dissonum est, expleri nequeunt. Dissonum autem est quod turpe, ab omni quod est diuinum: pulchrum uero diuino consonum. Parca igitur & Lucina generationi pulchritudo ipsa est. Quocirca quotiens pulchro quod grauidum est adharet, laticia gestit, hilaritate & uoluptate diffunditur, pariterq; & generat. Contra uero cum turpi propinquat, tristitia quadam & dolore contrahitur, absterreturq; & cohibetur, nec gignit, sed foetum retinens angitur. Quapropter quod concepit, & iam luxuriat, adultumq; ad generationem anhelat, circa pulchrum ut plurimum obuersatur, quoniam inde acri anxietate leuatur. Est enim amor non pulchri Socrates, ut tu putas. At cuius, inquam.

Generationis partusq; in pulchro. Reuera? Reuera, inquam. Cur generationis? Quia amor sempiternum quiddam est & immortale, quemadmodum in ipso mortali generatio: immortalitatem autem unam cum bono appetere necesse est, ex illis quae supra concessimus, quandoquidem amor est appetitio, qua bonum sibi quisq; semper adesse desiderat. Ex his concluditur Amorem immortalitatis quoq; desiderium esse. Haec omnia mihi Diotima tradidit, cum de amatoris sermonem habuit, necnon sic interrogauit. Quam huius amoris cupiditatisq; causam o Socrates arbitraris? An non uides quam grauer afficiuntur animantes omnes, & quae gradiuntur & quae uolant, cum ad generationem toto impetu proferuntur, & amoris ardore insaniunt? Primo quidem generationis causa quam uehementer congrederi concupiscunt. Deinde quantum circa natorum alimenta laborant. Horumq; causa imbecillia etiam animalia aduersus robustissima praedia possunt, & pro illis occumbere parata sunt, ac fame deficere, modo filios nutriant, & aliud quodlibet audacter aggrediuntur. Homines quidem forte putaret quispiam rationis discursu haec agere, brutis autem quanam amoris tam ardentis causa est? Assignare hanc potest? Minime, inquam. Credis ne, inquit, in amatoris peritus fore dum haec ignoras? Ob hanc, inquam, causam ad te o Diotima, ut supra dixi, confugio, quia praecceptore me indigere cognosco, horum itaq; precor, & aliorum quaecumq; ad amorem attinet, causam afferas. Si credis illius naturae amorem esse cuius saepe iam diximus, ne mireris. Ex hoc enim similiter ut ex superioribus, natura mortalis semper & immortalis esse pro uiribus nititur: hoc autem generatione duntaxat assequitur, quoniam semper alterum iuuenem ueteris loco substituit. Enim uero eo ipso in tempore, quo animalium unumquodq; uiuere dicitur, idemq; esse, ut a pueritia ad senectutem, quamuis idem dicatur, nunquam tamen in seipso eadem continet, sed nouum semper efficitur, & uetera exiit, secundum pilos, carnem

carnem, ossa ac sanguinem, & uniuersum corpus. Neq; in corpore solum, uerum etiam in anima id contingit. Mores, consuetudines, opinioniones, cupidines, uoluptates, dolores, atq; timores, continue permutantur, neq; quicquam ex istis idem, & simile perseverat, sed priora quidem abolentur, noua uero succedunt. Quinetiam quod mirabilius est, scientiae quoque non solum aliae euanescent, aliae surgunt, neq; semper secundum scientias idem sumus, uerum etiam una quaeuis scientiarum idem patitur. Quod enim dicitur meditari, quasi exierit scientia dicitur. Obliuio namq; scientiae exitus est. Meditatio uero nouam memoriam semper abeuntis loco restituens, scientiam seruat, ut esse eadem uideatur. Hoc utiq; pacto omne mortale seruatur, non quia semper omnino idem sit, ut diuinum, sed quia quod tabesceat, & abit, nouum & simile sibi relinquit. Hoc remedio Socrates quod mortale est siue corpus, seu quodlibet aliud, particeps immortalitatis euadit: quod uero diuinum & immortale, alia ratione. Quamobrem mirari non debes, si omnia germen suum natura charissimum habeant. Nam immortalitatis gratia nixus huiusmodi atque amor cuilibet inest. Cum haec audissem, admiratione commotus, inquam: Siccine Diotima sapiens reuera de ijs iudicandum? Tum illa, ut perfecti sophistae solent, Certo scito, inquit, o Socrates. Etenim si gloriae studium quod hominibus inest, considerare uolueris, admiraberis ruditer exoptent, notos sese omnibus exhibere, & in futurum immortalem gloriam consequi. Nam huius gratia magis quam filiorum, pericula subeunt, pecunias erogant, laboresq; nullos respuunt, ac deniq; sese morti exponunt. An censes Alcesten pro Admeto mori uoluisse, aut Achillem in ultione Patrocli occumbere, aut uestrum Codrum pro filiorum regno perire, nisi immortalem uirtutis memoriam, qualis apud nos extat, consecuturos se praesagissent? Longe abest, inquam. Imo pro immortalis uirtute & honesta opinione cuncta haec, ut arbitror, agunt: & quo meliores homines sunt, eo magis ad ista contendunt. Nam immortalitatem amant. Quicumq; igitur corpore foecundi sunt, ad foeminas se magis conuertunt, atq; ita amant, & filiorum generatione immortalitatem, memoriam, felicitatem, per omne tempus assequi sperant. Sunt & qui animam grauidam atq; foecundam magis quam corpus habeant. hi sane concipiunt ea quae animae & concepisse & concipere conuenit. Sed quidnam conuenit? Prudentiam uidelicet, aliasq; uirtutes, quarum rerum poetae omnes genitores sunt, necnon artifices illi qui inuentores dicuntur. Maxima uero, & omnium praestantissima prudentia est, qua ciuilia & domestica gubernantur, cuius nomen est temperantia atq; iustitia. Quisquis ergo uirtutum huiusmodi natura plenus & grauidus est, ideoq; diuinus, aetate debita imminente parere iam generareq; affectat, & idcirco passim uagatur, queritq; pulchrum, in quo generet. in turpi namq; minime generaret. Quapropter corporibus speciosis magis quam deformibus gratulatur, utpote praegnans. Quod si animam praeterea pulchram, generosam, docilemq; reperiat, utraq; pulchritudine concurrente, mirifice delectatur, & coram homine illo confestim de uirtute loquedo facundia pollet, qualis esse debeat uir bonus edisserens, quod ue sit eius officium, atq; hac doctrina imbueri illum studet. Adhaerens quippe pulchro, eoq; familiariter utens, quae quondam conceperat, parit & gignit, illius tam in absentia, quam praesentia memor: quod ue inde nascitur, cum illo communiter nutrit atq; educat. Vnde angustior est communionem, firmiterq; amicitiam uicissim contrahunt, quam mortalium filiorum parentes, utpote qui in filiis immortalibus magis pulchrioribusq; unam communicant. Etenim huiusmodi filios quilibet potius quam humanos eligeret, praesertim qui Homerum Hesiodumq; consideret, & poetas alios aemulatur, dum cernit quales filios reliquerunt: qui cum immortales sint, immortalē quoq; gloriam memoriamq; parentibus praebuerunt: qualesq; Lycurgus Lacedaemonis reliquit filios, Lacedaemoniae ac totius penes Graeciae seruatores. Honoratur & apud uos propter generationem legum ipse Solo, alijq; permulti alibi apud Graecos & Barbaros, qui multa atque praecleara opera demonstrarunt, uirtutem omnem progredientes, Quibus sacra ac templa multa, ob huiusmodi saepe natos dicata sunt, ob humanos uero adhuc alicui nunquam. In his utiq; amatoris o Socrates, ipse forsitan industria tua inueneris. Vtrum uero ulterius procedas, ac perfecta demum amatoria, quae ue sublime spectant, quorum gratia haec sunt, animaduertas: Vtrum, inquam, pergere ualeas, necne ignoro. Dicam tamen, omnino studio tibi opitulabor. Tu uero pro uiribus sequi me nitere. Oportet enim qui ad hoc recto sit tra-

Amor est immortalitatis desiderium

Asidua mutatio in corpore & anima

fit tramite progressurus, statim ab adolescētia pulchra corpora contemplari: & primum quidem si modo recte ducatur, unū corpus amare, ibiq; rationes pulchras producere, cogitare deinde pulchritudinem quæ corpori cuilibet inest, alterius corporis esse germanā. Et si sequi decet quod in specie pulchrum, absurdum est credere eam quæ omnibus corporibus inest, non unam eandemq; pulchritudinem esse. Et qui hoc aduertit, omnium simpliciter pulchrorū corporum amator euadere debet, amoris autem erga unum uehementiam hac ratione remittere, atq; unius speciem paruifacere. Post hæc pulchritudinē quæ animis inest, illa quæ in corpore præstantiorē existimet, adeo ut si quis animi ingenui sit, quamuis forma corporis alijs quibusdam cedat, sufficere tamen arbitretur, & amet, curetq; & rationes huiusmodi pariat, quæ atq; sermones omnes qui reddere meliores adulescentes possint: ut hinc ad pulchritudinē quæ in officijs ac legibus reperitur, inspiciendam ducatur, intelligatq; illam omnem sibi ipsi uniformem cognatamq; existere, ut eam quæ circa corpus est, pulchritudinē paruifaciat. Post officia legesq; ad scientias transeat, ut scientiarum pulchritudinem contempletur: dumq; id quod ampla exuberat pulchritudine, contuetur, haud amplius tanquam mancipium unius puelli speciem admiretur, neq; unius hominis uel officij pulchritudine sit cōtentus. Nā quisquis in hoc delinquit, exilis & abiectus est seruus. Verum in profundum pulchritudinis se pelagus mergat, ubi ipso intuitu multas præclaras atq; magnificas rationes intelligētiasq; in philosophia abūde pariat, donec ibi confirmatus & roboratus, scientiam iam unam talem intueatur, quæ pulchri talis existit. Aciem uero nunc mentis pro uiribus adhibe. Quicumq; hucusq; per amatoria gradatim deducitur, recto ordine pulchra intuitus, ad finem iam amatorij affectus perueniens, subito quandam natura mirabilem inspiciet pulchritudinem: Hoc illud cuius gratia labores omnes præcedentes subiimus. Principio quidē semper est, nec fit, nec interit, neq; crescit unquā, neq; decrescit: præterea non hac ex parte pulchrum, ex illa turpe, uel tum pulchrū, tum minime. Neq; ad hoc quidem pulchrū, turpe uero ad illud. Vel hic pulchrum, ibi turpe, ut quibusdam pulchrū sit, quibusdam uero nequaquā. Neq; rursus imaginatione quadam ipsum pulchrum ita fingetur, quasi uultus pulcher, uel pulchræ manus, aut aliud quiddā cuius corpus est particeps. Neq; ut oratio quædam, uel ratio, aut scientia quædam. Neq; in alio iacere putabitur, uelut in animali, uel terra, uel cœlo, aut alio quopiam, sed id ipsum per seipsum cum semetipso uniforme semper existens. Cætera uero omnia quæ pulchra sunt, illius participatione pulchra, ea scilicet cōditione, ut nascentibus & intereuntibus alijs, nihil subtrahatur illi, aut addatur, neq; passionē ullam incurrat. Quando uero ab his aliquis legitime amando ascendens, illud ipsum pulchrum suspicere incipit, fermē iam finē attingit. Hoc est profecto ad amatoria recte pergere, uel ab alio duci, quando uidelicet quis ab his pulchris gratia pulchri illius ascendere incipit, quasi quibusdā gradibus utens, atq; ab uno primū in duo trāsirens, & à duobus in omnia quæ pulchra sunt corpora, ab his in omnia officia pulchra, à pulchris officijs ad doctrinas pulchras conuersus, à doctrinis deniq; multis in illā doctrinā perueniens, quæ nō alterius est quàm illius ipsius pulchri doctrina: atq; ita demum quid ipsum pulchrum sit, contemplatur. In hoc utiq; uitæ statu ô Socrates, si usquā alibi, homini uidelicet ipsum pulchrum spectanti uiuendum. Quod si quādo uideris, supra quàm dici possit preciosius auro, ornatisq; uestibus & pulchris pueris adolescentibusq; censebis. Quos nunc & tu & alij multi, dum spectatis, nimium obstupefcitis, & si fieri possit, eligeretis inter illos semper cibo potuq; neglecto uersari. Quam felix illud spectaculum fore putamus, sicui contigerit, ut ipsum pulchrum intueatur, syncerum, integrum, purum, simplex, non humanis carnibus, coloribus, non alijs mortalibus nugis contaminatum, sed ipsum secundum se pulchrum diuinū inspiciat. Num uitam huiusmodi paruifacias? hominis uidelicet ipsius qui illuc suspicit, qui tam præclarum spectaculum contuetur, qui illi cohæret. Nōne cogitas quod sibi solum cernens ille eo oculo pulchrum quo percipi potest, nō imagines uirtutis ulterius, sed uirtutes ipsas pariet? quippe cum non simulachrum, sed rem ipsam attingat. Cumq; uirtutem ueram pariat, atq; alat, Deo amicus efficietur, & si quis alius hominum, is maxime immortalis existet. Hæc Socratem referebat, ô Phædre aliq; cōiuiæ, Aristodemus dixisse sibi relata à Diotima. Cui fidem adhibeo, atque alijs persuadere studeo, hominum naturam haud facile posse ad beatæ immortalitatis possessionem quicq;

legitimo

legitimo amore conducibilis inuenire. Quamobrem honorandū amorem ab omnibus hominibus censeo. Equidem amatoria colo, meq; summopere in his exerceo, aliosq; exhortor. Et nunc quidem ac semper pro ingenij facultate amoris uim & fortitudinem laudo. Hunc ô Phædre sermonem, si uis, quali laudationem quādam amoris existima: sin autem aliter appellare placet, appella. Cum hæc dixisset, ut retulit Aristodemus, reliqui omnes probarunt. Aristophanes solus repugnare tentauit, quia mentionem sermonis illius supra fecerat. Sed repente uestibuli ostium percussum sonitum dedit, & clamor debacchantium iuuenum tibicināq; auditus. Tum Agathonem, uidete dicere ministri, quinam homines aduentarint, & si quis familiaris noster inter sit, ad uos accersite. Si nullus, nos haud amplius bibere, sed iam quiescere nunciate. At paulo post uocem Alcibiadis audierunt, ebrietate insultantis, altiusq; in uestibulo clamantis. Qui ubi esset Agathonem flagitasse, ad seq; duci iussisse. Eum igitur tibicina aliq; contubernales ducebāt, & ad fores uestibuli sistebant, corona quādam ex hedera uiolisq; cōserta redimitum, uittisq; multis caput circumdatum, clamantemq;. Saluere uos iubeo uiri, ebrium ualde hominem compositorem suscipite. Vel abeamus, Agathonē solum coronantes, cuius gratia uenimus. Heri equidem interesse nequiuī, hodie ueni uittas ferens, ut à meo capite sapientissimi pulcherrimiq; caput, si ita dicam, reuincirem. An me uelut ebrium deridebitis? ego uero, rideatis licet, uera tamen loqui me scio. Respondete clare, nunquid ad hæc ingredi permitatis? compotetis, an non? Hic acclamasse omnes, iussisseq; ingredi, atq; accumbere. Accersiuī & Agatho, contubernales igitur adducebant. ille uittas tollens & Agathonis caput circumdaturus, Socratem licet in conspectū esset, non uidit. Prope Agathonem igitur affedit, inter hunc & Socratē medius. Et namq; Socrates cesserat. Cum sedisset, Agathonē congratulatus est, coronauitq;. Agatho, suscipite, inquit, Alcibiadem pueri, ut sic uelut tertius accumbat. prorsus dixisse Alcibiadem, & quis tertius conuiuia esset, interrogasse. cōuersumq; Socratem uidisse, cumq; resiliisset, Prò Hercules dixisse, quid hoc est? hic etiam insidiatus mihi ô Socrates, cōsedisti? Sic semper soles, ubi minime omnium expectarem, protinus mihi occurrere. & nunc cur huc uenisti? Cur hic potius quàm apud Aristophanem sedes? aut si quis alius ridiculus hic est, uideriq; uult? Sed callide excogitasti, qui iuxta conuiuiarum pulcherrimum hic federes. Socratem autem ad Agathonē conuersum Vide, dicere, Agatho si quo pacto mihi succurrere potes. Amor quippe huius hominis, haud leue quiddam mihi extitit. Ex eo namq; tempore quo hunc amare cœpi, nunquam mihi licet aut aspiciere pulchrū aliquem aut alloqui, quin iste zelotypus, id est amatoria suspitione captus, & inuidens mira quædam tentet, conuicieturq;, imò uix se continet quin manus inferat. Vide igitur ne in præsentia tale quid agat, sed nos concilia: uel si uim inferre conetur, opitulare. Nam huius furor & amatorius impetus me maxime terret. Ad hæc Alcibiades, Inter me ac te conciliatio nulla cadit, sed horum causa alias ulciscar: nunc autē Agatho mihi aliquas ex his uittis impartias, ut & huius mirabile hoc caput exornem, ne mihi succēseat quod te coronauerim, nō ipsum qui omnes homines sermonibus superat, non heri tantum ut tu, sed semper. Acceptis itaq; uittis, coronauit Socratem, ac sedit. sedens autem inquit, Nimium mihi sobrij conuiuia uidemini, neq; permitendum uobis id censeo. bibendum est enim. Nam inter nos id conuenit. Ergo bibendi principem donec satis biberitis, me uobis propono. Ferri iube Agatho si quod adest amplum poculū. sed nihil opus est. imò feras huc puer uas illud, quod plures quàm octo pateras capere uidetur. Cum uas impleuisset, prior ipse bibit, Socrati deinde infundit iussit, & inquit. Aduersus Socratem ô conuiuia, dolo hoc nihil promoueo. Quātumcunq; quis iusserit, ebibet, nec ebrium unquam uidebitis. Socrates, cum infudisset puer, bibit. Tum Eryximachus, quid agimus Alcibiades? Ita nec loquimur quicquam super calicem, neq; canimus, sed quasi sitientes ingurgitamus? Ad quem Alcibiades, Salue optime Eryximache, optimo & frugī admodū patre nate. Et tu salue, Eryximachus subiunxit. uerum quid nobis agendum? Quod inquit Alcibiades tu preceperis. Tibi quidem parendum est. Vir medicus multis alijs æquabitur unus. Impera ergo quodcunq; lubet. Audi iam, inquit Eryximachus. Antequam ingredereris, uisum fuit ab unoquoq; præsentium factō in dexteram circuitu deinceps Amorem pro ingenij facultate laudandum. Nos quidem singuli diximus, tu quoq; cum non dixeris, biberis autem, iure dicere debes: & cum dixeris, tunc

ris, tunc demum Socrati quicquid uolueris, imperabis. Socrates quoque illi qui ad dexteram succedit similiter, cæteriꝫ deinceps. Preclare loqueris, inquit, Eryximache. Sed non æqua ratio uideri debet, ut ebrius cum sobriorum oratione uerba sua conferat. Sed o beate uir, persuasit ne tibi Socrates quicquã ex his quæ paulo ante narrauit: Vel scis contra esse omnino? Hic enim si eo præsentem quenquã laudauero, uel Deum, uel hominem alium quàm hunc ipsum, manus non continebit. Bona uerba quæso, dixisse Socratem.

Nihil adhæc dicas, respondisse Alcibiadem: per Neptunum enim neminem alium te præsentem laudarim. Sic agendum, inquit Eryximachus, uidetur, & si uis Socratem laudare. Quid ais? inquit Alcibiades, Oportere uidetur Eryximache, hunc uirum aggrediar, & coram uobis ulciscar. Quid cogitas, dixisse Socratem, de ridiculis quibusdã me laudabis? An quid ages? Vera loquar, inquit Alcibiades, permittis ne? Vera quidem, dixisse Socratem, loqui permitto, ac etiam iubeo. Parebo, inquit Alcibiades, quamlibentissime, modo id assequi possim. Verum tu obserua, & siquid minus uerum refero, interpellata ut lubet, mendaciumꝫ redargue. Nunquam enim sponte mentiar. Neꝫ mireris, si aliud aliunde utcunꝫ redit in memoriã, reuoco. Nam haud facile est homini sic affecto, mitos tuos mores facunde certoꝫ ordine numerare. Socratem o uiri conuiuã, per imagines laudare conabor. Iste igitur forte suspicabitur, ne ad ridicula sermonem conuertam. Sumetur autem imago ueri non ridiculi gratia.

ALCIBIADES COLLAUDANS SOCRATEM

Socratem assero persimilem Silenis istis, qui sedentes inter alias imagines à sculptoribus figurantur, ita ut fistulas tibias ue teneant. Qui si bifariam diuidantur, reperiuntur intus imaginem habere deorum. Satyro quoꝫ Marsyæ similem esse dico. Et quod aspectu quidem his es persimilis, ne tu quidem o Socrates, negabis. Quod uero in alijs quoꝫ similitudinẽ eorum habes, deinceps iam audi, procax & contumeliosus es, an non? si non fateris, equidem testes adducã. An non tibicen? Et tibicen quidem Marsya longe præstantior. Ille enim instrumentis quibusdam homines demulcebat oris potentia, & nunc etiam siquis modulatione illius utitur. Nam illa quæ Olympus modulatus est, Marsyam qui docuit modulatu dico. Eius igitur harmonia seu uir quidam bene, seu foemina male utatur, sola animos attrahit, & quia diuina est, ostendit quinã dijs mysterijsꝫ indigeant. Tu autem in hoc duntaxat differs ab illo, quod sine ullo instrumẽto nudis quidẽ uerbis hoc idem efficias. Nos certe quotiens alium audimus alterius uerba referentem, & si nimiũ boni oratoris, tamen nullius, ut ita dixerim, illa facimus. At cum te quis audit, aut tua uerba quouis alio referente, quamuis ineptus ille sit qui refert, & siue uir seu foemina, siue adolescẽtulus audiat, obstupescimus quidem, ac mentẽ corripimur. Equidem nisi suspicarer, ne forte nimis ebrius uidear, iure iurando interposito affirmare, qualia mihi aliã ab huius uerbis cõtigerunt, contingantꝫ; etiam nunc quotiens hunc audio. Multo magis q̃ hi qui Corybantum more deferuntur, cor in me concitatur ad huius uerba, lachrymasꝫ effundo, uideoꝫ multis alijs hoc idem contingere. Et cum Periclem audiebã, cæterosꝫ oratores bonos, uidebantur illi quidem mihi præclare dicere, sed nihil tale mihi contingebat, neꝫ concitabatur animus, neque se ipsum quasi seruiliter uiuentem condemnabat. Sed ab hoc Marsya nostro saepe ita inflector, ut existimem nullo modo in hoc statu uite mihi esse uiuendũ. Hæc o Socrates, ne negaueris. Quinetiã certo scio, si in præsentia aures illi præstare uelim, minime tolerarẽ, sed eadem illa mihi euenirent. Cogit enim me fateri, quod cum ipse ego in multis deficiã, tamen me ipsum negligo, remꝫ populi Atheniensiu curo. Vi ergo quasi aduersus Sirenas obturans aures, hunc fugio ac uito, ne apud eum sedens consenescam. Patior autem erga hunc solum quod nemo existimaret, ut cuiusquam pudore ac uerecundia detinerer. At qui hunc solum uereor. Consciens enim mihi sum, defendere me nõ posse, quin sint agenda quæ iubet: sed cum ab eo discedo, populari ambitione me superari. Fugio igitur hunc atꝫ uito, et quotiens ipsum intueor, uerecundia me quia promissa nõ seruauerim, capit, ut saepe cupiam hunc e uita decedere: Rursus uero si acciderit, scio me longe id iniquius toleraturum. Itaq; quod me uertam, aut quemadmodũ hoc utar, nescio. Et à modulationibus quidem Satyri huius talia mihiꝫ & multis alijs cõtigerunt. Cætera uero audite. ut sim

milis

milis sit quibus ego similem esse dicebam, & uim quàm mirabilem habeat, intueamini. Scitote neminem uestrum Socratem cognoscere. Sed ego uobis ostendam, quandoquidem dicere iam incepti. Cernitis quàm uehementer Socrates erga pulchros afficitur: semperꝫ inter eos uersatur & obstupescit: ignorat omnia, nihil nouit. figura profecto hæc Silenis est persimilis. Scitote igitur eum hac habitus forma exterius amirari, tanquam sculptum quendam Silenum. Intus uero si aperiatur, mira o uiri conuiuã, castimonia & integritas inest. Neꝫ enim pulchritudinem corporis cuiusquam quicquam aestimat, neꝫ diuitias, neꝫ honores, neꝫ cætera quæ uulgus admiratur, sed ea cuncta supra quàm existimari queat, longe spernit, ac pro nihilo ducit. Quocirca nullius nos esse apud eum uobis assero: frigit tamẽ ironicus aliter, ac iocari palam de his rebus nunquam cessat. Serio aut agentis atꝫ intus aperti, nescio utrum quisquam uestrum diuinas quæ intus latent imagines unquam inspexerit. Ego certe quandoꝫ eas conspexi, atꝫ mihi uisæ sunt usque adeo diuinæ, & aureæ, & formosæ, & mirabiles, ut nullo modo fas existimem aliter quàm Socrates præcipit, agere. Ego iam aliquando o uiri conuiuã, Socratem arbitratus mea specie reuera admodum delectari, occasionem hanc mirificam felicemꝫ ad id quod affectabam, me nactum esse putauit. Gratificari quippe Socrati constitui, ut quæcunꝫ ille nouerat, mecum cõmunicaret. Nam magnum aliquid & mirificum formositatem meam existimabam, eaꝫ plurimum fidebam. Cumꝫ antea nunquã sine comite cum eo loqui cõfueuissem, quandoque dimisso comite, solus cum eo restiti. Vera uobis omnia aperienda sunt. Attendite obsecro. Si mentior Socrates, ipse redargue. Restiti equidem o uiri conuiuã, solus cum solo, sperans eadem hunc mihi dicturum, quæ amatores amatis cum soli sunt, loqui solent. Qua spe ualde lætabar, horum uero nihil actum est, sed ut solitus erat, cum ad uesperam usꝫ disseruissem, abiit. Post hæc ad palæstram hunc citauit exercuiꝫ, quasi in hac aliquid perfecturus. soli itaq; saepe nos simul gymnastica exercuimus. Quid multis opus est uerbis? Nihil mihi successit. Postquam uero hac nequaquã successerat, durioribus machinamentis uirum hunc aggredi statui, nec ab inceptis desistere. Audite quàm uehementer huic insidiatus sum. Cœnatum accersui tanquam amator amatis insidiatus. Is non facile nec primo paruit, tandem uero obsecutus est. Venit ergo: sed sumpto cibo cõfestim abiturus surrexit. Tunc ego pudore detentus, abire permisi. Sed alias uehementiores insidias tendens, post cœnam ad multam noctem sermonẽ protraxi: cumꝫ uellet discedere, obijciens intempestam noctem, manere coegi. Quieuit igitur in proximo lecto, super quem sedens cœnauerat, nec alius præter nos ullus ibi ea nocte dormiuit. Quæ hæcenus dicta sunt, sine rubore ubiq; proferri possunt. Quæ uero sequuntur, non prius audietis quàm prouerbiũ illud recensuerim. Vinum & cum pueritia, & sine pueritia est Prouerbiũ ueridicum. Quinetiam iniustum uidetur, ut is qui Socratem laudat, superbum & inuictũ facinus illius silentio prætereat. Præterea nõ aliter affectus sum quàm ille quẽ uipera mordet. Illum quippe ferunt qualis sit eius passio aperire nolle nisi his qui similiter ægrotant, quasi hi soli, utpote mali non ignari, ignoscãt, siquis cruciatu compulsus, & loqui & agere cuncta non dubitet. Ego igitur præ cæteris astrictus uehementiori philosophiæ morsu, qui omnium est acerrimus, & siue cor, siue animum, siue quomodocunꝫ id appellandum sit, faucibus cupiditate in philosophiã sermonum, qui acrius quàm uipera mordent, & occupant siquando attigerint iuuenilem animum qui nõ penitus ignauus sit, compelluntꝫ ad quicquid tandem sit, faciendum atꝫ dicendum, nihil intentatum relinquere statui, quo Socratem ad explendam hanc sitim mihi quàm coniunctissimũ facerem. Nõ dicerem ea quæ dicturus sum, nisi apud eos conuiuas loquerer, quos semper quasi uesano quodam philosophiæ furore correptos bacchantesꝫ prospexi, Phædros, Agathones, Eryximachos, Pausanias, Aristodemos, Aristophanes, Socratem deniq; ipsum, & cæteros. hæc enim mihi nisi faucibus, eodemꝫ modo affectis, narranda non essent. Quare uos audientes, mihi ueniam dabitis pro his quæ tunc à me facta, & nunc dicta fuerint. Famili autem, & siquis alius adsit prophanus & agrestis, aures obstruant. Extincto lychno, famulisꝫ absentibus, uisum mihi o uiri conuiuã, haud amplius dissimulandum differendumꝫ, sed ingenne quod sentirem aperiendum. Tetigi itaq; illum dicens, Socrates dormis?

Nondum, inquit. Scis ne quid hæcenus mihi uisum fuerit? inquam. Qua de re, & quid rogas? inquit. Tu mihi solus amator me dignus extitisse uideris, inquam, uerecun

dior tamē in amore fuisse. Equidem cum ita se res habeat, egoq̄ talis sim, stultum esse dicerem, nisi in hoc quoq̄ tibi gratificarer, & in cæteris omnibus, siue meis rebus, siue amicis indigeas. Mihi quidem nihil est antiquius, quàm ut optimus uir euadam. Ad hoc nemo me magis quàm tu iuare potest. Ego autem tanto uiro non obsecutus, uehementius sapiētum increpationes uererer, quàm obsecutus insipientium uerba. quæ cum audisset, solita ironia dissimulans, ita respondit. O amice Alcibiades, uideris reuera nō ignauus uisq̄ esse, si uera sunt quæ de me refers, & inest mihi uis quædam per quam ipse melior effici possis, & miram in me pulchritudinem conspicias, tua forma longe præstantiorem. Si ista cognoscens, communicare mecum exoptas, & pulchritudinem pulchritudine commutare, tanquam fœnerator multo plus quàm ego reportare contendis. Nam pro opinione ueritatem pulchrorū lucrari conaris, & aurum pro orichalco recipere. Sed o beate, diligentius animaduerte, nec te mea cōditio lateat, cum nullius sim precij. Tunc sanè mentis oculus acute incipit cernere, cum primum corporis oculus deflorescit. Tu uero ab hac ætate es procul. Mea quidem talia sunt, qualia dixi, inquam. Neq̄ enim in ore unum, in corde aliud habeo. Tu autem ita delibera, ut & tibi & mihi melius fore censes. Probe, inquit, loqueris: ergo posthac inuicem consultantes agemus, quod utrisq̄ tam in his quàm in cæteris omnibus maxime conducturū putabimus. Cum hæc audissem, & obiecissem, quasi iaculo quodam faucium existimaui. surgensq̄ ne uerbū quidem ulterius loqui permisi: & hunc amictum quē uidetis, circumdans, erat enim hyems, substrato huius pallio ueteri recubui: & hisce brachijs felicem hunc sapientemq̄ uirum penitusq̄ mirādum amplexus, noctem sic totam quieui. Hæc scio nō negabis o Socrates. Is tamen formam qua ego maxime fidebam, spreuit omnino quasi ridiculam, superbeq̄ contempsit. Deos omnes deasq̄ testor o Iudices, estis enim Socraticæ superbix iudices, me non aliter surrexisse, ac si cum patre, uel fratre natu maiore iacuissem. Quam mihi mentem post hæc fuisse putatis, cum me quidem contemptum existimarem, eius autem ingenium, temperantiam & fortitudinem admirarer, uirum talem nactus, qualem me prudentia & tolerantia reperturū esse nullum credideram: Quapropter qua ratione illi succenserē, ab eoq̄ discederem, haud inueniebā, neq̄ rursus quibus illecebris ipsum mihi conciliarem. Noueram equidem difficiliter hunc pecunijs, q̄ Aiacem ferro domari posse, & id quo facilius irretiri illū speraueram, me fefellit. Ambiguus itaq̄, & huic uiro magis q̄ alius quisquam alteri mancipatus, circumuagabar. Hæc omnia tunc à me facta sunt. Procedente post hæc tēpore militia illi simul mihiq̄ obuēnit aduersus Potidæam, fuimusq̄ Socrates & ego in eo exercitu contubernales. Primum quidem laborū patientia non me solum, sed alios omnes longe superabat: & si quo in loco, ut accidere solet in bello, cōmeatus deficeret, nulli pares huic reperiebantur ad famem sitimq̄ perferendam. Rursus uero in abundantia rerum & comestatione mensaq̄ militari, solus hic frui posse uidebatur. Et quamuis bibere nollet, tamen si cogebatur, omnes protinus bibēdo longe uincebat: & quod mirabile est, ebrium quisquam eum nunquam conspexit. Sed hoc mihi adhuc in posterum redargui posse uidetur. Aduersus autem hyemes & frigora, quæ illis in locis asperrima sunt, mirabilia faciebat. Quandoq̄ enim gelu maximo intolerabiliq̄ facto, ita ut nulli exire de tabernaculis auderent, & si qui exibant, nō nisi suffarcinati admodum, pedesq̄ & crura pelibus pannisq̄ laneis diligenter circunuoluti: Socrates per hoc ipsum tempus ita exibat cum cæteris militibus, ut nihil ad eam uestē adiungeret, quā primo ferre solitus erat. Nudis uero pedibus per glaciem facilius incedebat, q̄ cum calceis alij. Milites uero hæc intuentes, se contemni ab eo suspicabant. Et in his quidē talis erat Socrates. Quid autē fecerit tolerantissimus uir in eodem exercitu, operæ precij est audire. Nam cum aliquādo cogitatio quedam incidisset, stetit cogitans eodem uestigio à matutino tempore: cumq̄ explicare id quod cogitabat nō daretur, perstabat cogitans, nec dimittebat. & iam meridies erat, militesq̄ id senserant, ac mirabantur, alterq̄ narrabat alteri Socratem ab aurora stetitisse cogitantem. Demum uero ab Ionia quidam milites, cum nox iam immineret, cenanti prius, erat enim tunc æstas, circa eū strata posuerunt, iacueruntq̄ sub diuo illum obseruantes, an per noctē quoq̄ perseueraret. Socrates uero stetit usq̄ ad auroram sequentē, ac solis exortum. Postea uero abiit, cum iam solem nascentem salutauisset. In prælijs quoque qualis fuerit, non est silentio prætereundū. Nam cum ea pugna fuit, ex qua me quasi

optimum

optimum pugnatores duces exercitus donauerunt, nemo alius me seruauit quàm Socrates. Videns enim me grauiter uulneratum, nequaquam deseruit, sed ante me profiliens, me ipsum atq̄ arma mea protexit, ab hostibusq̄ seruaui. Atq̄ ego tunc ista predicās conatus sum, ut non mihi, sed Socrati huic, à quo seruatus eram, dona illa traderentur. Neq̄ ista confutaueris, neq̄ ueluti falsa negaueris Socrates. Tunc sanè duces ad meam respicientes dignitatem, donare me maluerunt, te in primis o Socrates obsecrante, ut mihi non tibi honor exhiberetur. Illud quoq̄ dignū est memoratu, quæadmodum fuga nostrorum apud Delium facta, se Socrates gessit. Nam interfui quoq̄ huic prælio, & quidem ex equo pugnās, cum Socrates ipse pedes esset. Profligatis igitur nostris, ac fuga iam omnium facta, Socrates unā & Laches pedem referebant. Atque ego cum in hos casu incidissem, bono animo esse iussi, meq̄ nunquam deserturum eos dixi. Hic igitur eo melius aspiciere potui Socratem quàm apud Potidæam, quo & ipse confusus equo, minus formidabam. Primum igitur intueri licebat, quanto cautione ac præsentis animo Lachem superaret. Deinde mihi uisus est o Aristophanes, quod & ipse ais, ibi non aliter q̄ hic incedere, superbus, & oculis quiete omnia circumlustrans, cauteq̄ examinans singula. Hostes siquidē ciuesq̄ uicissim respiciebat, oculis & aspectu præferens ostendensq̄ uel remotioribus, si quis eum inuadat, non esse id impune facturum. Itaq̄ tute abibat & ipse & alter. ferme enim qui ita incedunt, nemo eos inuadit, sed eos qui effusa fuga deferuntur. In multis quidē alijs mirifice laudari Socrates potest, sed talia sunt, ut cæteri quoque forsā nonnulli eandem laudem mereantur: uerum illa præcipua in hoc, per quæ nemi aliorum hominum, neque antiquorum, neq̄ nouorum esse similis reperitur. Nam qualis Achilles fuit, talem coniectet forsā aliquis fuisse Brasidam, & alios quosdam: & qualis Pericles, tales Antenorem atque Nestorem. Sunt alij quoq̄ qui hoc modo conferri inuicem possunt. Sed qualis Socrates est, qualisq̄ eius mira di cendi ratio, nemo prope ad eius similitudinem accedit, neq̄ ueterū, neq̄ eorum qui nunc sunt, nisi ut ego nunc dixi, atque assimulaui. Quippe nulli hominū, sed Silenis & Satyris similis ipse est, eiusq̄ sermones. Nam & hoc à me prætermisum erat prius, sermones eius persimiles esse imaginibus Silenorum ab artificibus factis, deinde apertis. Siquis enim huius sermones audiat, uidentur prima, ut fertur, facie nimium esse absurdi. Nomina quippe & uerba exteriori aspectu Satyri cuiusdam contumeliosi habitum præferunt. Alios enim fabrosq̄ ærarios, & sutores calceorum, coriariosq̄ semper habet in ore, eademq̄ semper dicere de eisdem uidetur, ut omnes ferē qui minus experti periti ue sint, uerba illius irrideant. Verum si intus aspiciat quis eius sermones, primo quidem reperiet sensuum profunditatem habere solos aliorū omnium, & insuper diuinissimos esse, ac plurimas uirtutū speciosissimas imagines continere, atq̄ ad plurima sese extendere: immo omnia præcepta comprehendere, quibus instrui debet is, qui sit honeste beneq̄ uicturus. Hæc sunt o uiri conuiuē in quibus Socratem laudo, ac etiam de quibus cōqueror. Audistis em̄ interim quas mihi iniurias intulit. Nec aduersus me solum ita se gessit, uerum etiam aduersus Charmidem filium Glauconis, & aduersus Euthydemum Diocle natum, aliosq̄ permultos eadem fecit, quos ipse sub specie amatoris fefellit: nam pro amatore amatus euasit. Quam obrem te quoq̄ Agatho admonet, ut huius simulationes dissimulationesq̄ caueas, & ex his quæ ego sum passus, hunc cognoscens, rem tuam cures, neq̄ secundum prouerbium, infantium instar accepto incommodo sapias. Cum hæc Alcibiades dixisset, eius audacia & loquendi libertate risum omnibus cōcitatum esse Aristodemus narrabat, quoniam uisus est & amore Socratis esse captus. Sobrius mihi uideris o Alcibiades, Socratem dixisse. Alioquin nunquam ita artificiose longo uerborum circuitu facto occulte id studuisses cuius gratia cætera omnia dixeras: quod in orationis calce, ut præter propositum profere uidereris, tandem apposuisti, quasi non omnia idcirco dixeris, ut me ab Agathone disiungeres. Arbitraris me neminem præter te unum amare debere, Agathonem uero à nullo alio quàm abs te amari. Verum non latuit nos quid sibi uellet tuum illud Saryricū Silenicumq̄ figmentum. Sed o amice Agatho danda opera est, ut nec isti sua machinamenta proficiant, nec ullius calumniæ inter me ac te iactæ diffidium faciant. Vera o Socrates, Agathonē respondisse, loqui uideris. Nam ut nos seiungeret, inter te ac me se medium interposuit. Sed nihil hoc illi proderit: hinc enim surgēs, prope te sedeo. Sic agendum

O 4 dum

dum profecto, dixisse Socratem. hic infra me sede. Pro Iupiter exclamasse Alcibiadem Qualia perpeti me uir cogit. In omnibus superare me uult. Medium saltem hic Agathonem sedere permittite. Nequaquam decet, respondisse Socratem. Tu enim me laudasti. Oportet autem me nunc ad dexteram hunc sedentem laudare. Si ergo post te maneat Agatho, haud me rursus laudabit, prius quam a me laudetur. Sed dimitte uir felix, neque huic meas laudes inuideas. Equidem laudare illum uehementer desidero. Huius Alcibiades, Agathonem ibi dixisse. Quid hic moror? Hinc iam discedo ut me Socrates laudet. Mos is Socratis est, Alcibiadem respondisse, uti eo praesente nemini liceat alteri formosus sibi conciliare. Vide nunc obsecro quam facile & quam probabili ratione hunc ad se traxerit. Surrexit ergo Agatho, ut apud Socratem requiesceret. Tunc subito debacchantes multi patentis fores nacti, nam paulo ante quis contra exierat, ingressi sunt, & circa illos confederunt. Quorum strepitu turbata sunt omnia, nec ullus post haec modus in bibendo seruatus. Eryximachum, ac Phaedrum, aliosque nonnullos abiisse, Aristodemus recensuit, seque diu dormisse, nam longae tunc noctes erant, & circa auroram gallis iam cantantibus surrexisset. Somno excitum inuenisse, quod alij quidem partim dormiebant, partim discesserant. Agatho uero, & Aristophanes, atque Socrates soli adhuc uigilabant, bibebantque ampla quadam phiala facto in dexteram circuitu sibi inuicem succedentes, Socrates autem assidue differebat. Neque aliorum se recordari Aristodemus, inquit, neque enim ab initio adfuisse, & somno fuisse grauatum. Summam uero disputationis illius extitisse, quod Socrates illos fateri cogebar, eiusdem uiri officium esse tragœdiam, comœdiamque componere, eumque qui arte tragicus est esse quoque comicum. Cum haec illi coacti potius quam persuasi concessissent, se somno dedisse Aristophanem primo. Agathonem deinde exorta iam luce. Socratem uero dormientibus illis in Lyceum, ipso ut consueuerat comitante, fuisse profectum, & lotum solito se more diem totum exercuisse, ac deum ad uesperam domi requieuisse.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN PHAEDRVM.

PLATO noster poeticae musae, quam a tenera aetate, immo ab apollinea genitura sectatus est, furore grauidus, primum peperit liberum totum pene poeticum, & candidissimum candidissimus, & de pulchritudine simul atque Amore uir pulcherrimus, omniumque amore dignissimus, ut merito ceteros quoque liberos deinceps ediderit uenustatis & gratiae plenos a uenera Musa exordium felix auspiciatus, solusque omnium uenustate ubique cum dignitate coniunxerit. Quoniam uero plurima huius libri mysteria in Theologia & libro de Amore exposuimus, argumentum eius breuissime perstringemus. Symposium de Amore quidem praecipue tractat, consequenter uero de pulchritudine. At Phaedrus gratia Pulchritudinis disputat de amore. Neque ab re omnino inserta est oratio Lysiae, atque oratoriae diffinitio. Pulchritudo enim & ad mentem, & ad uisum, auditumque pertinet. Quo fit, ut ubi de animorum nominumque pulchritudine agitur, itemque de pulchritudine corporis, merito de orationis pulchritudine disputetur. Statim uero in ipso exordio Socrates inter iocandum seria nimium tradit praecipua, Omnia ob sapientiae studium penitus contemnenda, Potissimum sapientiae studium considerare seipsum. Inter haec artificiosissima loci descriptio allegorice significat Academiam: Platanus, Platonem: Castum arbutum, amoris Platonici & Socratici castitatem: Fons, in communicanda sapientia largitatem: ornamenta cetera oratorios poeticosque flores quibus Academia Platonis abundat. Reprehenditur iure Lysias quod qualis sit amoris affectus inquirat, neque prius amore ipsum definit neque distinxerit. Considera inter haec amoris Socratici pudicitiam: nonnulla enim minus honesta pronuntia turus obuoluto capite exorditur. Mox inuocat Musas, ut rem minus honestam ipsa suo saltem splendore elocutionis honestent. Sed antequam turpem uituperet amatorem, ne in eodem sit quo Lysias crimine, turpem amore definit esse cupiditatem quandam siue libidinem a ratione rebellem, quae superet opinionem ad recta tendentem, & ad formae rapiat uoluptatem. Sed dum ad definiendum pergit, duos nobis tribuit duces, unum quidem appetitum uoluptatis ingentium, alterum uero legitimam quandam opinionem acquisitam paulatim per disciplinam, & ad honesta ducentem. Verum hos nobis intrinsecos duces, extrinseci duo mouent, Daemon quidam aereus opinionem, aeneus uero libidinem. Postquam uero definiuit, multis rationibus adolecentes a turpibus amatoribus segregat. Tum uero interea mirabile nota mysterium, Mosaico mysterio simile. Malorum plurimis in ipso statim principio, demon aliquis immiscuit uoluptatem. Quonia uero non tam philosophicam quam poeticam agit personam, subdit se correptum

reptum a daemone, quod Amorem dei nomen uituperauerit. Idque facit, ut distincturus Amorem, poetico potius quam dialectico more distinguat. In his animaduertes grauissimum peccatum esse in dei nomen delinquere. Rursus in animo esse praesagium. Deinde poeticis quibusdam ambagibus artem a furore secernit. Furorcm in diuinum diuidit & humanum. Diuinum in quatuor, scilicet in uaticinium, mysterium, poesim atque amorem. Prouidentiam religionemque confirmat. Sapientiam diuino furorc infusam humanae sapientiae longissime anteposit. Antequam peragat animarum tractatum particularium, animas in medium communes adducit, scilicet mundi animam, quam nominat Iouem, atque sub ea duodecim animas sphaerarum duodecim mundanarum, quibus subdit totidem ordines demonum, totidemque particularium animarum. Singulis uero currus accommodat, id est caelestia corpora atque sempiterna. De rationalibus animabus disputat, diuinis atque humanis, de circuitu utrarumque, et qua ratione hominum animae tam in caelo animarum caelestium contemplationem comitentur, quam super caelum angelicum sequantur intuitu. Quid uero in anima Currus uehiculum, ala, auriga, equi, Fatum, casusque in corpus, quid iterum Iupiter in caelo magnus, ceterique dii sequentes, in Theologia exponimus. Satis uero tibi fuerit in praesentia intelligere, geminas alas esse geminum instinctum menti ingenitum, ad superna animum eleuantem: in intellectu quidem instinctum ad diuinum uerum, in uoluntate uero instinctum ad diuinum bonum pro uiribus conuertentem. Quando uero hi quidem remittuntur, inclinatio autem uegetalis naturae intenditur ad corpora gubernanda, animas fractis iam alis in elementa descendere Pythagorici putant. Post haec cadentem de caelo animam in nouem distribuit gradus. In his omnibus & poetica licentia utitur. & Pythagorica potius quam propria narrat. Inter haec animaduerte similem animarum describit casum a Pythagoricis, atque demonum a prophetis. Numerum quoque nouenarium, tam choris angelicis, quam lapsis inde demonibus concurre. Mitto nunc quod similem quandam casum Pherecydes Syrius narrat demonibus accidisse. Additque Ophionem, id est serpentem demonicum fuisse caput exercitus rebellantis a mente diuina. Huic & simile, quod in mysterijs diuinis continetur, Iouem scilicet inferiores demones ad inferos deturbasse. Sed ad dialogum redeamus. Denique uirum purgata mente deo deditum, omnibus inde bonis impleri, solumque sapientem esse, quamuis quasi extra se positus, uulgo derideatur uelut insanus. Post haec descendit ad diuinum legitimum amoris furorcm, quem accendi putat in animo quando pulchram aspiciens corporis formam, diuina pulchritudinis, quam quondam contemplatus fuerat, facile recordatur, illiusque recuperanda desiderio inflammatur, & furit. Sed contra ritum huic describit furorcm quasi ferinum, a forma corporis non ad diuinum intuitum ascendentem, sed ad uenerum congressum turpiter descendentem. Describit rursus humanum quendam furorcm inter diuinum atque ferinum, in eius accersum animo qui admiratione formae corporis occupatus, neque obliuioni diuinam tradit omnino, neque penitus recordatur. Quo fit, ut neque intemperatus sit omnino, neque etiam temperatus, sed modo quasi incontinentis, modo continens uideatur. Querens postea causas ob quas alij alios, aut magis minus ue ament, confugit ad sidera, quorum ab initio sint comites animae. Tot enim animarum ordines humanarum in Timaeo disponit, quot in caelo sunt stella. Hinc reuertitur iterum ad uires animae diuidendas: & rationem quidem aurigam uocat, geminos uero appetitus equos geminos: appetitum rationalem equum bonum, appetitum irrationalem equum malum. Sed in hoc genere appetitum uergentem ad iracundiam, minus malum: declinantem uero ad concupiscentiam, magis malum. Deinde passiones animantium tam continentium quam incontinentium, mutuumque amoris quasi poeta depingit. Quo fit, ut non aliter his allegorice indulgendum sit, quam canticis Salomonis. His actis, cum de pulchritudine quae ad mentem, & quae ad uisum pertinet, tractauisset, iam ad examinandam orationem Lysiae pergit, atque oratoris officium demonstrandum, ut pateat qualis orationis pulchritudo sit, quae pertinet ad auditum. Pulchritudinem orationis in ordine collocat, uidelicet ut caput habeat a fine differens, habeat & media, capiti & fini et inuicem necessario copulata. Huiusmodi ordinem in primis ab oratore praecipit obseruari. Probat autem neminem oratorem uerum esse posse, nisi rerum praesertim humanarum, animorumque scientiam habeat. Quo autem orator id assequi possit, praecipit ut a dialectico facultatem discat diuidendi atque componendi, quem esse uult praecipuum ueritatis indagandae inueniendaeque instrumentum, & in Philebo dei nuncupat donum, propterea quod sicut in mundo perpetuum dei officium est diuidere atque componere, ita & dialectici est in arte. Ideoque consummatum dialecticum, id est metaphysicum iudicat tanquam deum esse colendum. comparat post haec inuicem oratores, uituperatque eos, qui uerisimile uero anteponentes, populum fallunt atque seipsum, stultique confidunt quid ueri potissimum simile est etiam absque ueri ipsius notitia posse cognoscere. Mox optima quaedam nota praecipit. Tria primum oratori necessaria sunt, Ingenium, Doctrina, Exercitatio. Philosophia opus est ad ipsam maximam cuiusque artis perfectionem. Ab exercitatione dialectica rerumque contemplatione sublimium, tandem mentis sublimitas usque ad agendum efficax coparatur. Quae quidem duo in artium maximarum perfectione magno opere necessaria sunt. Deinde comparat oratorem non legitimum coquis, adulatoribusque quae admodum in Gorgia: legitimum uero medico. Proinde regulam tradit qua tam animi quam corporis, immo rei cuiusque natura sit cognoscenda, statimque redit ad oratoris officium. Subdit ob ipsum scribendi officium literas in Aegypto a daemone quodam Teuthe unam cum ceteris disciplinis inuictas fuisse. Deridet praeterea scribendi studium, in eo uidelicet qui per literas indubitata posteris confidat patefacere ueritatem. Atque

Pythagororum more probat contemplationem traditionemque ueritatis in animos, potius quam in libros. Quod in Epistolis quoque confirmat. Denique solum oratorem laudat, qui ingenio sit studioque philosophus. Concludit uero dialogum oratione, uotisque pulchritudinem animi à deo petentibus. In qua considera Socratem ceteris omnino spectis solz pulchritudine animi, id est sapientia esse contentum, ueruntamen indicare, hanc ipsam non tam humano studio, quam diuino munere comparari.

PHAEDRVS, VEL DE PVLCHRO

A MARSILIO FICINO TRADUCTVS, AD LAVRENTIUM Medicem uirum Magnanimum.

SOCRATES ET PHAEDRVS

AMICE Phædre, quonam & unde? PHAED. A Lysia ô Socrates, Cephalî filio. Pergo autem deambulandi gratia, extra urbem. Plurimum enim tempus cum eo sedens à matutino ad hanc usque horam illic constiti. à tuo autem meoque sodali Acumeno persuasus deambulando exerceor. quod quidem exercitationis genus facilius salubriusque ille quam currendi certamen existimat. SOCR. Probe ille quidem ô amice, monet. At enim Lysias erat, ut uideat, in urbe. PHAED. Erat. Nam apud Epicratem diuertit in hanc Olympio proximam Morychi domum. SOCR. Quid rei agebatur illic? An uidelicet orationis epulo Lysias uos accepit? PHAED. Scies, modo tibi otium sit obambulantem unam mecum audire. SOCR. Quid uero? nonne putas me iuxta Pindarum negotio etiam anteferre, tuam & Lysiae colloquutionem audire? PHAED. Perge igitur. SOCR. Dicam modo. PHAED. Atqui disputatio illa ô Socrates, tuis auribus congrua. Sermo namque fuit qui habitus est, nescio quo modo, amatorius. scripserat enim Lysias sollicitatum ex pulchris istis quendam, sed non ab amatore, in eoque ipso sese ostendit, quod probet non amanti magis quam amanti gratificandum esse. SOCR. O generosum uirum. Vtinam scriberet inopi potius quam opulento, & seni quam iuueni, & in ceteris omnibus ita affecto, ut ego & nostrum complurimi sumus, esse gratificandum. Siquidem urbana & publice utilis foret oratio. Me tamen cupido tanta cepit audiendi, ut si Megaras usque deambulando proficiscare, atque Herodici more ubi ad murum accesseris, protinus inde recedas, non te relinquam. PHAED. Quid ais optime Socrates? An putas quare Lysias multo tempore per otium composuit disertissimus omnium qui nunc sunt scribendi, ea me rudem ita ut illo dignum est commemoraturum? permultum certe absum. atqui mallet equidem id mihi quam multum auri adesse. SOCR. O Phædre, si ego Phædrum ignoro, mei quoque oblitus sum. sed horum sane neutrum est. Id enim certe scio, quod non semel ratum ille Lysie sermonem audiuit, sed iussit sapius recenseri. Lysias autem parebat libens. Nec uero Phædro id satis fuit, uerum sumpto demum libro, quare maxime cupiebat, considerauit. Quod cum fecisset illic à matutino usque sedendo fatigatus, deambulatum abcessit, per Canem, ut equidem reor, memorie mandans, nisi forte prolixior erat oratio. Tendebat autem modo extra muros, ut ea ipsa congaudentem coexultantem foret habiturus, ac pergere unam iussit. Deinde uero ab homine ipso sermonum audio rogatus dicere, simulabat grauari, quasi non cuperet referre: tandem uero & si nemo sponte audire uellet, erat ad audiendum illata ui coacturus. Te ergo Phædre rogarim, quod etiam non rogatus facturus es, mihi nunc ut facias. PHAED. Satius est igitur utcumque possum dicere. Videris enim non prius me dimissurus, quam pro uiribus dixeris. SOCR. Vere nimium tibi uideor. PHAED. Sic igitur faciam. Sed enim uerba quidem ipsa ô Socrates, non edidici: sententias autem penè omnium, quibus amantem ostendit à non amante differre, teneo equidem, easque breuiter referre tibi per ordinem pergo. SOCR. Ostende amabo, prius quid in sinistra habes sub pallio. Suspicio enim te librum ipsum habere. Id si sic est, ita cogita, me quidem te magni facere, attamen presente Lysia, me tibi auditorem prebere non est consilium. sed age ostende. PHAED. Desistas. Magna de spe me deiecisti ô Socrates, quam in te habui, nempe ingenium unam tecum exercitaturus. Sed ubi uis sedentes legamus? SOCR. Huc circa Ilyssum fluuium diuertamus. postea ubi uidebit, sedentes requiescemus. PHAED. Peropportune decalciatus sum: nam tu qui dem

dem semper. Facile igitur erit nobis per aquulam ipsam uadere, & non iniucundum praefertim hac anni hora atque diei. SOCR. Perge igitur, & simul cospice ubi sedeamus. PHAED. Vides illam altissimam platanum? SOCR. Video. PHAED. Ibi & umbra, & uentus modicus, & mollis herba, ubicunque sedere uel etiam recumbere uelimus. SOCR. Perge igitur. PHAED. Dic mihi ô Socrates. Nonne hic olim fertur Boreas ab Ilyssu Orithyam rapuisse? SOCR. Fertur quidem. PHAED. An non hic grata, pura & nitida apparet aquula, puellamque apta ludis? SOCR. Nequaquam, sed paulo inferius ad duo uel tria stadia, ubi Dianae templum offendimus, atque ibidem ara quaedam est Boreae. PHAED. Non adeo noui. Sed dic per Iouem Socrates tu ne hanc fabulam putas ueram fuisse? SOCR. Iam si non putarem, ut sapientes, absurdus non essem: deinde rem commentans uentum Boreae dicerem proximis è petris cum Pharmacia ludentem Orithyam deiecisse, atque ita mortuam, raptam hinc à Borea fingi, uel ex Areopago. Est enim & alia fama non ex hoc loco, sed ex illo raptam fuisse. Ego autem ô Phædre, iucunda quidem haec existimo, sed curiosi nimium atque anxii, nec porro fortunati uiri, non ob aliam causam quam quod ei necesse sit Centaurorum et Chimerae formam interpretari. Atque etiam confluit turba Gorgonum & Pegasorum, aliarumque monstrosarum multitudo formarum: itaque si quis haec non ita ut narrantur, esse credit, sed ad convenientem sensum singula uelit traducere, rustica quadam sapientia fretus, ocio nimium indigebit. Mihi uero ad haec ocium non est ob eam ô amice, causam, quia non dum quo secundum Delphicum praecipuum me ipsum cognoscere. Ridiculum igitur ^{Ridiculi est} puto, cum mea ipse ignorem, aliena perscrutari uelle. ^{quum quis} Quare his dimissis, atque existima- ^{sua ignoret} tionem quam de his paulo ante narrabam, fide adhibita, non ipsa quidem, sed me ipsum con- ^{aliena scruta-} sidero, utrum ego sim bestia aliqua Typhone multiplicior, ardentiorque, & furiosior, siue placatus quoddam & simplicius animal diuinae cuiusdam mitisque fortis natura particeps. ^{tari} At ô amice, nonne haec ad quam inter loquendum peruenimus, ea erat arbor ad quam nos ducebatur? PHAED. Haec certe ipsa. SOCR. Per Iunonem praecleara diuersio. Nam platanus ista patulis admodum ramis & procera est, & altitudo uiticis illius, opacitasque pulchra nimium & amœna, ac praecipuum nunc habet florendi tempus, ut omnis circum locus suauitate compleatur odoris. Fons quoque nitidissimus sub platano fluit a qua nimium frigida, ut exactu pedis coniectare licet: quem nymphis & Acheloo sacrum esse à puppis & imaginibus istis coniecto. An non aduertis praeterea quam iucunda & dulcis hic aura spiret? Aestiuum insuper quiddam & canorum cicadarum subresonat choro. Sed omnium scitissimum est, herbam ipsam aspicerem, ut in prato suauiter accliuo recumbentis caput sit molliter suscipere apta. Itaque tu per quam optime me quasi hospitem deduxisti, ô amice Phædre. PHAED. O admirabilis uir, absurdissimum quiddam uideris: & profecto quod ais, hospiti cuidam deducto, non incolae similis es: ita neque fines nostros transisse unquam, neque extra moenia ipsa egressus appares. SOCR. Ignosce mihi optime Phædre. Nam dicendi cupidus sum, agri uero & arbores nihil docere me possunt, sed homines qui in urbe uersantur. Tu dum autem uideris mihi exeundi incitamentum inuenisse. ut enim famelicentibus animalibus frondes aut fructus porrigentes ea ducunt, ita tu mihi librum porrigens, per totam Atticam & aliò quò uelis, perduces. Iam igitur cum huc peruenerimus, recumbere mihi placet. Tu autem in qua potissimum figura uidebitur comodissime posse legere, ea assumpta leges. PHAED. Audi igitur. Mearum quidem rerum status sic se habet, & id maxime nobis, ut audisti, conducturum puto. Arbitror autem me non minus ob id abs te siquid petiero consequi debere, quod amore tui captus minime sum. Nam amatores cum primum libidinem expleuerunt, collati beneficii poenitent: eos uero qui amore irretiti non sunt, non est cur poenitere conueniat unquam. non enim coacti, sed sponte cum optime de suis rebus consultauissent, pro rerum suarum facultate beneficia contulere. Praeterea amatores mente quandoque reuoluunt, quam negligenter res suas propter amorem administrauerint, & quare suo damno contulerint beneficia, quos uero labores subierint, ideoque dignam amatis gratiam retulisse existimant. Sed hi qui amore decepti non sunt, neque rei domesticae negligentiam, neque labores praeteritos, neque propinquorum discordias se incurrisse amici causa conuerunt. Quamobrem tantis malis sublatis, nihil aliud restat, nisi ut prompti sint ad omnia quae grata illis fore existiment, peragenda. Aiunt plerique, amatores idcirco pluris facere oportere, quod maxima erga amatos charitate deuincti sint, semperque parati, tum di-

Ridiculi est quum quis sua ignoret aliena scrutari

Quod inter homines, non inter arbores uiuentur

Oratio Lysiae contra amatores

eris, tum factis amatis obsequi, etiam si ex hoc ceteros omnes offenderint. Quorum sententiam ueram non esse hinc facile coniectamus, quod translata ab alijs in alios beneuolentia, posteriores amatos prioribus anteponunt: ac si recentiores iusserint, superiores hostiliter insequuntur. Atqui quam ratione decet tale quid illi concedere, qui ea calamitate affectus est, quam nunquam expertus quisquam concesserit: Enimvero & ipsi insanire potius quam sapere consentunt, & nosse preterea insaniam suam, sed continere se minime posse. At uero qui sapiunt, quoniam pacto eorum qui sic affecti sunt, consilia uoluntatesque probabunt. Præterea si ex amantibus optimum eligere uelis, ex paucis tibi optio dabitur: sin autem ex alijs commodissimum tibi sodalem quesieris, ex multis sanellibit eligere. Maior uero spes est, hominem amicitia tua dignum inter multos quam inter paucos repertum iri. Si igitur ex legum constitutione publicam uereris infamiam, meminisse oportet, amatores qui ita se amandos censent, ut ipsi alios amant, solere palam non frustra inuigilauerint, gloriari. Eos uero qui non amant, quoniam continere se possunt, solere quod optimum est, potius quam rumore multitudinis querere. Adde quod uulgus cum sentiat amatores amatos sequi assidue, atque hoc operæ precium putare, suspicatur ne turpis eos cupiditas ceperit, aut forte iam capiat. Non amantium uero familiaritatem improbare non audet: Scit enim necessarium esse homines inuicem uel amicitia uel commoditatis alicuius causa sæpe uersari. Proinde si te metus inuaserit putantem difficile fore ut maneat amicitia, immo simultate orta accidere communem utrisque iacturam: te uero concedente ea quæ multi facis, maxime læsum iri: non iniuria amatores ualde timebis. multa enim illos offendunt, atque omnia in sui detrimentum accidere arbitrantur. Quapropter amatos uersari inter alios prohibent, metuentes ne diuites eos opibus superent, aut docti uiri intelligentia præstent: atque omnino si qui egregium aliquid in se habere uideantur, ab his amatos procul arcere conantur. Ita ut ab his abstineant persuadentes, amicis omnibus priuant. Tu uero si rerum tuarum ratione habita melius quam illi deliberaueris, ab eis dissenties atque abibis. Qui autem amore tui capti non sunt, sed propter uirtutem quæ oportet efficiunt, aliorum tibi familiaritatem minime inuidebunt: sed potius oderint eos qui tibi herere noluerint, arbitantes ab illis quidem te despici, à familiaribus uero iuari. Quamobrem multo maior spes est amicitias ex hoc commercio quam inimicitias provenire. Accedit ad hæc quod amanti plurimi prius corpus cupiunt, quam aut mores aut alia quæuis ad amatum pertinentia nouerint. Quo efficiunt, ut dubium sit an extincta cupiditate in amicitia perseverent. Non amantibus autem, qui cum prius etiam amicum essent, non agebant oblectamenti gratia omnia, consentaneum est non adeo ardentem conflare beneuolentiam, sed ipsorum officia monimenta futurorum accipi. Quinetiam melior euades si mihi credideris, quam si amatori præbueris aures. Nam amantes præter modum dicta & facta tua laudibus efferunt, partim quia ueretur ne te offendant, partim quia propter cupiditatis ardorem in iudicando falluntur. Talia enim quædam amor designat. infortunatos quidem, ea etiam quæ alijs molestiam nullam præbent, tristitia putare compellit: fortunatos autem & uoti sui compotes, quæ læticia digna non sunt, cogit tanquam iucunda laudare. Quapropter miserari eos magis oportet quam diligere. Quod si mihi credideris, primo quidem non ob præsentem uoluptatem, sed ob futuram utilitatem adero tibi, non amori mancipatus, sed mihi imperans: neque ob minimas causas aliquando graues inimicitias suscitabo, immo uero ob maximas uix tandem commotus, inuoluntarijs erratis ignoscam, uoluntaria emendare & deuitare conabor. Hæc sunt duraturæ amicitia argumenta. Si autem tibi uidetur non posse firmam nisi amore amicitiam nasci, animaduertere debes, quod hac ratione neque filios multi faceremus, neque parentes neque filios eos haberemus amicos, qui non ex amoris huius ardore, sed alijs quibuslibet studijs facti essent amici. Ad hæc si egenis gratificandum est maxime, conuenit omnino non meliores homines, sed pauperrimos iuuare. maximis enim liberati malis gratias ingentes habebunt. In proprijs quoque & priuatis sumptibus non conuocandi amici erunt, sed esurientes & supplices. hi enim beneficium maximi facient, te sectabuntur, ad fores opperientur, applaudent, gratias ingentes agent, uota pro te fundent. Cæterum decet forsitan non egenis maxime indulgere, sed his potius qui referre gratiam possunt: neque amantibus solum, sed beneficio dignis: neque his qui forma tua delectantur, sed qui tibi etiam seni profuturi

profuturi sint: nec illis qui uoti sui compotes facti, palam sese iactabunt, sed qui uerecundi tacebunt: neque illis qui breue ad tempus te colent, sed qui per omnem uitam similiter diligunt: neque illis qui extincto cupiditatis ardore, inimicitiarum occasiones inquirent, sed qui forma deflorescente, uirtutem suam constantiamque ostendent. Tu igitur quæ dixi, memento, atque id cogita, quod amatores ab amicis increpant, quasi turpe quiddam sit amor. At eos qui non amant, nullus familiarium ob id uituperat, quod hoc pacto male sibi ipsi consulat. Forsitan me rogabis, nunquid omnibus non amantibus obtemperare te moneam. Ego autem puto neque ipsum quidem amatorem iussurum esse te erga omnes amantes hanc eandem mentem habere. Neque enim accipienti, id pari gratia dignum, neque tibi ceteros latere uolenti, similiter facile. Oportet autem iacturam quidem ex hoc nullam, utilitatem uero ad utrosque aliquam provenire. Ego iam dicta sufficere arbitror: siquid autem tibi addendum uidetur, interroga. Quid tibi uidetur, o Socrates? Nonne mirifice oratio hæc & ceteris rebus & uerbis composita est? Mirum in modum, o amice, ita ut obstupuerim. atque ita, o Phædre, propter te affectus sum, dum te respicerem, quia mihi uidebare in legenda oratione gestire. Putans ergo te talia magis quam me cognoscere, tibi obsecutus unam tecum, o diuinum caput, ipse quoque bacchatus sum. PHAED. Siccine tibi uideatur iocandum? SOC. Ego tibi iocari uideor? An non serio loquor? PHAED. Nullo modo, o Socrates, sed uerum dic per eum qui amicis præest, Iouem, putas quenquam Græcorum hac ipsa de re plura atque maiora dicere posse? SOC. Quid uero? laudandum scriptorem eo solum censemus, quia ea dixerit quæ oportuerit: ac non eo solum, quia dilucide & rotunde & eleganter singula uerba posuerit? Si enim uis, tui gratia concedendum est, nam me quidem ob ignauiam meam & imperitiam latuit. Eloquentia enim dicentis solum intendi. ad id uero nec Lysiam quidem ipsum sufficere se existimare putabam. Profecto mihi uisus est, o Phædre, nisi tu aliud dicas, bis & ter eadem repetisse, quasi deesset illi copia eadem de re multa dicendi, uel quasi nulla sibi de hoc cura esset. Ac mihi uisus est sese ostentare, quod posset eandem rem aliter & aliter dicendo utroque modo luculente dixisse. PHAED. Nihil ais, o Socrates, hoc enim maxime oratio habuit. Nam quæ erant in re de quibus commode dici posset, eorum nihil prætermisum est, ut præter illa quæ ab hoc dicta sunt, nemo eadem de re plura aut probabiliora dicere possit. SOC. Id ego non iam amplius confiteri possum. Prisci enim sapientesque uiri & mulieres qui de his dixerunt scripseruntque, redarguent me, si tui gratia concessero. PHAED. Quinam isti? & ubi tu meliora audiuisti? SOC. In præsentia quidem non satis memini, sed profecto alicubi audiui, uel Sapphus pulchra, uel sapientis Anacreontis, uel scriptorum aliorum. Vnde uero hoc ipse coniecto? quia plenum, o beate mihi sentio peccus aliorum, & non deteriorum que dici possunt, quod uero ex meis nihil tale cognouerim, intelligo, me incitiam conscium. Restat igitur me instar ualis hæc ex aliorum fontibus hausisse, sed iterum ob ruditatem meam & quomodo & a quibus peceperim, oblitum esse. PHAED. Optime, o generose, dixisti. A quibus acceperis, & quomodo, neque etiam si iussero, dicas. At illud dicas quod profiteris, rursus habere te plura & præstantiora his quæ a Lysia scripta sunt, quod si feceris ab istis abstinens, auream tibi promitto in Delphis statuam æquilibrem, quod nouem illi principes solent, non meam solum, sed tuam etiam ponere. SOC. Amicissimus es, & reuera aureus, o Phædre, si me dicere putas Lysiam omnino aberrauisse, ac posse præter hæc omnia meliora alia dici. hoc enim ne deterrimo quidem scriptori arbitror euenire. Principio quantum attinet ad id de quo sermo habetur, putas ne aliquem probare uolentem non amanti magis quam amanti gratificandum esse, nisi probauerit non amantem prudentem esse, amantem uero insanum, & illum quidem laudauerit, hunc uituperauerit, quæ sanè necessaria sunt, alia deinde quæ dicat habiturum? Sed existimo hæc talia sinenda, & scriptoribus concedenda esse, nec inuentionem horum, sed dispositionem esse laudandam, at illorum quæ non sunt necessaria, & difficulter reperiuntur, non dispositionem solum, sed inuentionem etiam laudandam puto. PHAED. Cōcedo quod ais: tolerabiliter enim dixisse uideris, faciam igitur & hoc ipse modo. Amantem enim quam non amantem magis ægrotare, præsupponere tibi permittam. In alijs autem, si plura & præstantiora quam Lysias dixeris, iuxta Cypselidas in Olympia aureus stabis. SOC. Serio id accipis, o Phædre, quod uirum mihi dilectissimum reprehendi. Ego uero tecum iocabar. Ac me putas reuera hoc aggressurum esse, ut aliud quiddam

præter illius sapientiam ornatius dicam. PHAED. Hac de re ô amice, in eadem anfas peruenisti. dicendum tibi omnino est, utcunque poteris. Ac, ne molestam illam rem comœdorum sapius inuicem respõdere compellamur, caue ne ue illud me dicere cogas. Si ego ô Socrates Socratẽ ignoro, mei quoq; ipsius oblitus sum. Et cupiebat quidem, sed simula bat grauari. Demum ita cogita, non esse nos prius abituros hinc, quam tu dixeris quæ habere aiebas in pectore meliora. Sumus enim soli, & quidem in solitudine. Ego aut iunior & robustior. Ex his omnibus intellige quid dicam, nec uelis coactus potius quam sponte loqui. SOC. At enim ô beate Phædre, ridiculus ero, si ipse rudis cum optimo illo scriptore contendero, ac de rebus eisdem ex tempore disputauero. PHAED. Scis ut se res habet? Missa isthac facias mecum. Fermè enim inueni per quæ te compellã. SOC. Ne dicas obsecro. PHAED. Ne dicam? Imò uero iam dico. Ad iusiurandum me uertam. Iuro enim tibi per aliquẽ deum, uel si uis per hanc platanũ, nisi tu dicas in eius conspectu, me nunq; posthac cuiusquam orationem tibi ostensurũ esse, uel nunciaturum. SOC. Papæ ô inueni ste, q; pulchre reperisti qua arte uirum orationis auidum, ad quiduis agendum compelleres? PHAED. Quid ergo cum talis sis tergiverfari? SOC. Minime amplius, quando quidem tu ita iurasti, qui enim quirẽ ab his epulis abesse? PHAED. Dic igitur. SOC. Scis quid agam? PHAED. Qua de re dicis? SOC. Obuolutus dicam, ut celerius transcurram sermonem, nec ad te respiciens, ob pudorem impediar. PHAED. Dicam modo. cætera ut uis, sic facito. SOC. Iam agite ô Musæ dulces, siue propter catus speciem, siue propter musicum genus illud suauium & stridularũ cognomen habetis, meum adiuuate sermonem, quem me dicere optimus iste compellit, ut eius sodalis qui primo huic sapiens uidebatur, nunc magis etiam uideatur. Erat puer quidam, imò uero adolescentulus egregia indole præditus: huic autem erant amatores complurimi: quorum unus uir sanè uersutus cum nihilo quam cæteri minus eum amaret, persuasit puero se nõ amare. Cumq; flagitaret aliquãdo ipsum illud ipsum non amanti potius q; amanti gratificandũ esse persuasit, atq; ita inquit, In omnibus ô puer, unicũ principium ijs qui bene consulere uolũt, est intelligere quid illud sit de quo consulatur, uel omnino aberrare necesse, plerosq; uero latet quod nesciant rei substantiam. Tanquam igitur scientes, in dispositionis principio non declarant. procedentes uero quod par est, consequitur, ut nec sibi, nec alijs consentanea loquantur. Tibi igitur & mihi ne accidat quod in alijs damnamus, postquam nobis discrepatio est, utrum cum amante potius quam non amante, amicitia sit ineunda, quid amor ipse sit, & quam uim habeat, definitione ex consensu posita cognoscamus: atq; ad id respicientes referentesq; consideremus, emolumentum ne an detrimentũ afferat. Quod igitur cupiditas quædam sit amor, omnibus manifestũ: quod uero etiam qui non amant, pulchra seu bona cupiunt, non ignoramus. Vt igitur quo amans a non amante discernitur, intelligamus, scire oportet duas in uno quoq; nostrum ideas esse dominantes atq; ducentes, quas sequimur quocunq; ducunt. Altera quidem est innata nobis uoluptatũ cupiditas. Altera uero acquisita opinio optimi affectatrix. Hæ autem in nobis quandoq; consentiunt, quandoq; infeditione & discordia sunt: & modo hæc, modo altera peruincit. quando igitur opinio ad id quod optimum est, ratione ducit ac superat, hæc ipsa uiuendi potestas temperantia nominatur. Quando uero cupiditas absq; ratione ad uoluptates trahit, nobisq; imperat, imperium hoc libido uocatur. Libido autem cum multiformis sit, multarumq; partiũ, multas utiq; appellationes habet, & harum formarum quæ maxime in aliquo exuberat, sua illum appellatione nominatũ reddit, nec ullum suis decorũ aut dignum tribuit cognomen. Circa cibos em superatrix rationis & aliarũ cupiditatũ cupiditas, ingluuius appellatur: & eũ qui hanc habet, hac ipsa appellatione nuncupatũ reddit. Rursus quæ circa ebrietatem tyrannidem exercet, ac eum quem possidet, hac ducit, patet quod habebit cognomen. atq; alia horum germana, & germanarũ cupiditatũ nomina, ubi aliqua maxime dominatur, quomodo ponenda sint, manifestum est. Cuius aut gratia superiora omnia diximus, ferè iam patet: siue tamen dicatur, siue non, magis quam si prætermisum sit, patebit. Nam cupiditas absq; ratione quæ superat opinionem ad recta tendentem, rapitq; ad uoluptatem formæ, & a cognatis cupiditatibus circa corporis formam uehementer corroborata peruincit & superat, & πῶς αὐτὴν ἐπιβάλλει, id est robore & uehementia, ὄρεσις, id est amor appellata est. Num tibi ô amice Phædre, quemadmodũ mihi, uideor diuinum quid-

dam

dam passus fuisse? PHAED. Profecto quidem ô Socrates, præter solitum profluens quædam amplitudo te cœpit. SOC. Silentio igitur me audi. Nam reuera diuinus hic uidetur locus. Quare si sapius nymphis procedente sermone corripior, ne mireris. Ea certe quæ modo canebam, a dithyrambis nõ multum distant. PHAED. Verissima narras. SOC. Horum equidem tu causa es. sed audi cætera, ne abeat id quod superuenit. At uero Deo curæ erunt, nos disputando ad puerum reuertamur. Age igitur ô optime, quid sit id de quo consultitur, dictum & definitũ est. Respiciẽtes ergo ad hoc quod reliquum est, uideamus quid emolumentũ uel damni ab amante & non amante, ei qui obsequitur, sit merito prouenturum. Hominem libidini mancipatũ, & uoluptatibus seruiẽtem necesse est amatũ suum pro uiribus sibi q; iucundissimũ reddere. Aegrotanti uero quicquid nõ repugnat, iucundum; quod uero melius, aut æquale molestum. Quare neq; præstantiorem, neq; parrem amator amatũ sponte unquam patietur esse. Inferiorẽ autem indigẽtiorẽq; quo ad poterit, semper efficit. Deterior ignorans sapiente, forti timidus, ineptus ad dicẽdum rhetorico, hebes acuto. Hæc & plura insuper animi mala cũ natura insunt uel fiunt amato, gaudet amator, atque alia insuper inferre conatur. Alioquin uoluptate priuatur. inuideat ergo necesse est amator amato, atq; eum ab omni consuetudine studioq; unde uir excellens euadere possit, amouens, uehementer officiat. Maxime tamẽ ex priuatione illius obest, quod prudẽtissimũ efficit. Prudentissimũ uero diuina facit philosophia, a qua amator procul abducere amatũ compellitur, metuens ne ab eo, si fiat sapientior, cõtemnatur. Deniq; omnia efficit, quibus ille omnium ignarus euadat, admireturq; amantem. Qualis cum fuerit, amatori quidem iucundissimus erit, sibi autem ipsi perniciosissimus: Atq; ita in his quæ ad intelligentiam pertinent, noxia est cum amatore consuetudo. Post hac uidendũ quo pacto is qui bono dulce antepone cogitur, corpus illius quem amat, si commissum sibi fuerit, sit curaturus. Optabit profecto corpus non solidum, sed molle & delicatum, non sub sole, sed umbra nutritum, quod procul a periculis & laboribus siccisq; sudoribus, muliebri & delicato uictu fuerit educatum, coloribus alienis extraneisq; ornamentis ex propriorum defectu ornatum, cæterisq; horum similibus consuetũ. Quæ omnia cum prolixius recensere indignum sit, summam in præsentia concludemus, ut reliqua prosequamur. Talem sanè corporis habitum in prælijs & quauis alia ingenti necessitate, hostes quidem audacter inuadunt, amici autẽ ipsiq; amatores huic maxime metuunt. Sed hoc iam tanquam manifestum dimittendum est. Deinceps uero dicẽdum quid nobis emolumentũ uel damni in rebus externis amantis familiaritas & custodia præbeat. Atqui hoc omnibus amatori præsertim est manifestum, quod amicissima charissimaq; et diuinissima possessione orbum fieri amatũ desiderat. Parentibus enim, necessarijs, amicis, priuari eum exoptat, existimans eos dulcissimæ ipsius cum amato consuetudini impedimento fore. Puerum præterea uel auri, uel cuiusuis possessionis ditissimũ, neq; facile capi posse putat: neq; si captus fuerit, detineri. Quamobrem necesse est amatorem tanq; inuidum amati prosperitate dolere, aduersitate gaudere. Quinetiã sine uxore, sine filijs, sine domo, diu exoptat uiuere adolescentem, cupiẽs plurimum tempus propria dulcedine perfrui. Sunt alia quoq; mala, sed horum plurimis in ipso statim principio dæmon aliquis uoluptatem immiscuit: ueluti adulatori grauissimæ bestiæ maximeq; calamitati inseruit natura oblectamentũ aliquod inconcinnum. Vituperabit quoq; scortum aliquis utpote noxium, & alia huiusmodi animalia atq; studia, quæ nos ad præfens delectare cõsueuerunt. Amans uero præter q; quod noxius, est etiam sua consuetudine omnium molestissimus. Pares enim cum paribus ueteri prouerbio iucundissime cõgregantur. Nam æqualitas temporis cum ad æquales uoluptates propter similitudinem trahat, amicitia parit. Veruntamẽ his etiam nimiam satietatem affert, proinde necessitas omnibus in rebus cuiq; grauis est. quæ quidem simul cum dissimilitudine in amate ad amatũ est maxime. Iuniori enim senior adhærens, neq; die ulla, neq; nocte ab eo sponte recedit, sed necessitate & furore rapitur. qui illum quidem uoluptatũ illecebris trahit uidentem, audientẽ, tangentem, & omnino amatũ sensu quolibet attingentẽ, ita ut ingenti cum uoluptate illi assidue obsequatur. Amatũ uero qua uoluptate, quoue solatio æquale tempus adeo detinebit, ut extrema molestia nõ uexetur: cum faciem senilem deformẽq; aspiciat, cæteraq; similiter, quæ nõ factu solum, uerum etiã auditu molesta sunt, necessitate quadã ad ipsum

Prouerbiũ

captadum semper proposita, dum sedulis passim insidijs obseruatur, atque importunas immoderatasque tum laudes, tum uituperationes quibus amans ipsum profecquitur: quae in sobrietate quidem intolerabiles sunt, in ebrietate uero non intolerabiles solum, uerum etiam ob nimiam aperte loquendi licentiam turpissimae. Praeterea dum amat, perniciosus et importunus est. Cum uero amare desierit, in posterum infidus aduersus illum quem multis iuramentis, precibus atque promissis uix tandem induxerat, ut praemiorum spe infestam eius consuetudinem sustineret. Demum cum rependere deceat, principem alium in se ac praesidem accipit, mentem temperantiamque pro amore atque insania, factusque iam alius amatum fallit. Tunc amatus eorum quae dicta quodam & facta sunt memor, beneficiorum gratiam exigit, putans cum eodem uerba se facere. Sed alter ob uerecundiam, neque audet mutatum esse se confiteri, neque inuenit qua ratione prioris illius principatus insani iuramenta & promissa persoluat, mentis iam & temperantiae compos effectus, ne si eadem quae & antea fecerit, similis idemque ac fuerat ante, rursus euadat. Hinc efficitur, ut qui ante amauerat, iam aufugiat, mutatusque abeat, quasi testa in aduersum cadente: alter uero persequi cogatur, grauer ferens, ad imprecationesque conuersus. Qui sane ab initio deceptus est, cum ignorauerit non decuisse, amanti necessario amantem gratificari, imò homini multo magis ab amore libero mentemque habenti. Alioquin necessarium fore, seipsum committere homini infido, moroso, inuido, molesto, pernicioso ad rerum possessionem, pernicioso ad corporis habitum, longe uero ad animi disciplinam perniciosissimo, qua nihil apud deos et homines reuera aut est, aut erit unquam uenerabilius. Haec o puer, considerata sunt, atque illud insuper animaduertendum, amatoris amicitiam non beneuolentia ulla, sed auaritate quadam expletionis quasi fame constare.

Vt lupus ipse agnum, puerum sic ardet amator.

Hoc illud est quod praedixeram, o Phaedre. Nec dicentem me ulterius audies, sed iam finem habeat sermo, quandoque putabam dimidium disputationis transactum esse, ac restare tantumdem de non amate dicendum, quod illi potius indulgere deceat, ad idque quot illi bona insunt enumeranda. PHAED. Cur ergo desistis o Socrates? S O C. Animaduertisti Phaedre, carmina me iam non dithyrambos amplius canere, quamuis in uituperando mea uersetur oratio: quod si laudare alterum pergam, quid facturum me putas? An non sentis a nymphis, tum opera tua, tum diuina prouidentia me afflari? Quare summam dico, tot bona inesse alteri, quot mala in altero numerauimus. Sed quid multis opus est uerbis? De utrisque enim sufficienter dictum. Atque ita quod decet fabula patietur. Ego iam transmissio flumine abeo, prius quam ad maius aliquid abs te compellar. PHAED. Nondum o Socrates, prius quam aestus abscedat. An non uides ut iam plane meridies sit, in qua hora intensus est calor? Sed interim morantes, ac de his quae diximus, colloquentes, cum primum refrigerit, tunc abeamus. S O C. Diuinus es circa sermones o Phaedre, ac uere mirabilis. Arbitror equidem orationum quae his temporibus habitae sunt, neminem pluribus autorem causamque fuisse quam te, siue ultro dicendo, siue quoquo modo alios compellendo. Simmiam Thebanum excipio. Alios uero longe antecellis. Et nunc uideris in causa fuisse, ut aliqua a me oratio habeatur. PHAED. Non tu bellum sane denuncias: sed quonam modo, & quae oratio? S O C. Cum flumen transiturus essem, daemoneum & solitum mihi fieri signum factum est: quod sane quotiens accidit, quod facturus eram, agere prohibet. hinc uocem audire uisus sum, quae abire me uetat, antequam expiauerim, quasi aliquid deliquerim erga deum. Sum igitur uates quidem, at nequaquam bonus, sed quemadmodum qui male sciunt literas, quantum ad me ipsum sufficiens. Clare itaque iam intelligo delictum meum. Si quidem o amice, praesagij quiddam etiam est in animo. Me enim commouit & antea dum loquebar, unde quodammodo uerebar, ne cum forte secundum Ibycum apud deos deliquerim, apud homines gloriam consequar. Nunc sentio in quo deliquerim. PHAED. Quid est? S O C. Grauem o Phaedre, grauem, inquam, sermonem & tu attulisti, & me dicere compulisti. PHAED. Quonam pacto? S O C. Stultum & quodammodo impium: quo quis grauior esse potest? PHAED. Nullus, si tu uera narras. S O C. Quid enim Amorem? nonne Veneris filium, & deum aliquem putas? PHAED. Dicitur quidem. S O C. Non tamen a Lysia, neque ex sermone tuo qui per os meum abs te quasi quadam incantatione deductus, prolatus est. Si autem est, ut certe est, deus aut diuinum quiddam amor, malum utique non esset. At sermones de illo quasi malum esset, habiti sunt. In hoc ergo ad

go aduersus Amorem deliquimus. Atqui ualde ineptae disputationes haec nostrae uidentur, quam uis urbanae: quae cum nihil syncerum uerumque contineant, gloriantur tamen tanquam plurimum ualeant, si homunculis nonnullis deceptis approbentur. Mihi igitur o amice, expiari necesse est. Est autem his qui confabulando peccant, expiatio quaedam uetus, quam Homerus non nouit, sed Stesichorus. Oculis enim priuatus ob Helenae uituperationem, non ignorauit caecitatis causam ut Homerus, sed utpote musicus eam agnouit. Itaque statim illa fecit carmina:

Non uerus sermo ille fuit, nec nauibus altis

Existi fugiens, nec adisti Pergama Troiae.

Atque ita adito poemate, quam παλινοδία, id est recantationem, uocant, confestim uisum recuperauit amissum. Ego autem in hoc ero utrisque sapientior, quod antequam accidat mihi quicquam mali ob Amoris uituperationem, conabor illi palinodiam reddere, et quidem aperto capite, non ut supra, ob uerecundiam uelato. PHAED. His uero o Socrates, nihil mihi gratius efficere posses. S O C. Etenim meministi o Phaedre, quam impudenter ex libro lectum est, & a me ipso quoque de amatore dictum. Quod si generosus aliquis uir et modestus, qui similem sibi alium amet amauerit uel, nos audiat cum dicimus amantes ob minimas saepe causas maximas inimicitias suscitare, & inuidos amatis perniciososque esse homines, aut dire se arbitrabitur in nauibus educatos, qui liberalem aliquem amorem nunquam inspexerint, neque ullo modo nobis concedet, quae in amoris uituperationem adducimus. PHAED. Fortem per Iouem o Socrates. S O C. Hunc ego hominem ueritus, & Amorem ipsum metuens, cupio ueluti potabili oratione falsum illum auribusque nostris noxium sermonem diluere. Consulo quinetiam Lysiam, ut quam primum scribat amanti potius quam non amanti ex similibus indulgendum. PHAED. Ita futurum certo scito. Nam postquam tu amatorem laudaueris, necesse erit Lysiam ut eadem scribat a me compelli. S O C. Istuc equidem credo, quando tu, qui nunc es, fueris. PHAED. Dic age forti animo. S O C. Eia ubi mihi puer ille adest, ad quem superior sermonem habui, ut hunc etiam audiat: ne si minus quam audierit, temere non amanti obtemperet. PHAED. Is tibi proximus semper adheret, quoad cupis. S O C. Sic ergo egregie puer, cogita, priorem sermonem Phaedri Pythocle geniti Myrrhinusii fuisse sequentem uero Stesichori Euphemi filij, uiri amabilis fore. huius hoc erit exordium. Non uerus sermo ille est, qui praesente amatore non amanti magis iubet gratificari, quia amans furit, non amans uero sanus est. Si enim simpliciter uerum esset, furor esse malum, recte a nobis dictum fuisset. Nunc autem maxima bonorum nobis sunt per furorē diuino quodam munere concessum. Nam & quae in Delphis futura praedicit uates, & quae in Dodona sacerdotes, furentes quidem multa ac magna comoda priuatim et publice Graecis hominibus attulerunt: sanae uero dum sunt, exigua aut nulla. Quod si referamus Sibyllam, & alios quicumque diuino usi sunt uaticinio, quam multa praedicientes in futurum profuerint, prolixum nimis extenderemus sermonem, & rem manifestam omnibus proferremus. Illud tamen dignum est testificari, quod ueteres qui nomina rebus imposuerunt, non turpe quiddam, neque ignominiosum putauerunt furorē. Non enim praclarissimae artis qua futurum discernitur, hoc nomen annexentes, eam μανικην, id est furorē nominassent, sed tanquam bonum quiddam sit furor, quando diuina forte prouenit, honestae artis nomen huiusmodi indiderunt. At nunc iuniores isti interiecta τ littera, imperite nimium, μαντικην dixerunt. Sane inuestigationes futuri sanorum hominum per aues & alia ostenta, utpote a coniectura humanae intelligentiae procedentes, mentem historiaeque auguralem cognominarunt. Quam deinde posteriores o paruum in magnum uertentes, honestiori uocabulo διοριστικην exornant. Quanto igitur perfectius praestantiusque uaticinium augurali coniectione, & nomen nomine, opusque opere, tanto testificantur antiqui furorē ex deo profectum quam humanam prudentiam praclarior esse. Atqui aduersus morbos & labores maximos ob antiqua delicta quandoque diuina indignatione mortalibus imminentes gentibus quibusdam alicui de furor adueniens, ac praedicens quibus opus erat, remedia adinuenit, confugiens ad uota cultusque deorum: unde expiationes propitiationesque consecutus, incolumem reddidit possidentem & in praesens tempus & in futurum, absolutionem praesentium malorum recte furenti occupatoque adeptus. Tertia uero a Musis occupatio & furor suscipiens teneram intactamque animam, suscitatur illam atque afflat. Unde per cantus aliamque poesim infinita antiquorum gesta exornans, posteros instruit. Qui autem absque furore Musarum poeticas ad

Copiatio Confabulatio - Palino - dia -

Maxima bona sunt per furorē diuinitus concessum

διοριστικην

fores accedit, confidens arte quadam poetam se bonum euasurū, inanis ipse quidem atq; eius poelis præ illa quæ ex furore procedit: qua uidelicet hæc quæ ex prudentia fit, euane scit. Tot equidem ac etiam plura diuini furoris præclara opera referre possum. quare hoc ipsum ne formidemus, ne ue ulla nos ratio absterreat, ostendens prudentem & sanum potius q̄ concitatum amicum esse diligendum. At ille insuper ostendat si potest, ac uictoria reportet, non pro utilitate amantis & amati amorem a dijs esse concessum. Nobis uero nunc ostendendum est contra, pro felicitate maxima huiusmodi furorem a dijs hominibus esse datum. Demonstratio autem erit contentiosis quidem incredibilis, sapientibus uero contra. Oportet autem nos prius de natura animæ diuinæ & humanæ, affectus & opera intuentes, uera nouisse. Hoc uero demonstrationis huius principium sit. Anima omnis immortalis. quod enim semper mouetur, immortale est: quod uero aliud mouet, ab alioq; mouetur, cum terminum habeat motus, terminum habet & uitæ. Solum ergo quod seipsum mouet, quia nunquam se deserit, nunquam cessat moueri. Imò uero & alijs quæcuncq; mouentur, id fons & principium est mouendi. Principium autem sine ortu est. Ex principio enim necesse est quicquid generatur oriri, ipsum autem ex nullo. Nam si principium oriretur ex aliquo, ex principio utiq; non oriretur. Cum uero sit absq; ortu, & absq; interitu sit necesse est. Nam si principium interiret, neq; ipsum ex alio, neq; ex ipso aliud nascere. Siquidem ex principio omnia oriantur oportet. Sic ergo principium motus est, quod seipsum mouet. Hoc autem neq; mori neq; nasci potest. Alioqui omne cœlum, omnisq; generatio concidat desinatq; necesse est, neq; rursus unquam constare possit, unde hæc motu nata oriantur. Cum igitur appareat immortale esse quod seipsum mouet, animæ substantiam & rationem hanc ipsam qui dixerit, non erubescet. Omne enim corpus cui motus extrinsecus incidit, inanime est. Cui uero intus ex seipso id inest, animatum, tanq; hæc animæ natura sit, quod si ita est, ut nō sit aliud quicq; quod seipsum moueat præter animam, nec cessario ingenta & immortalis est anima. De immortalitate animæ satis est dictū de idea uero ipsius in hunc modum est dicendū. Quale id omnino sit, diuinæ penitus prolixæq; narrationis foret: similitudinē uero eius quandā describere, humanæ & breuioris. hoc igitur modo dicamus. Similis esto cognatæ potentia subalati currus & aurigæ. Deorū equi & aurigæ omnes boni sunt atq; ex bonis, aliorum uero permixti. Principio quidem nostri princeps bigas habent moderatur: deinde equorum alter bonus & pulcher, & ex talibus, alter cōtrarius & ex contrarijs. quo fit ut dura & difficilis necessario sit uectura nostra. qua uero ratione mortale et immortale animal appellatum est, conandum est dicere. Quomodo fit animal

Omnis anima totius inanimati curam habet, totumq; percurrit cœlū, aliās uidelicet aliās sortita species. Perfecta quidem dum est & alta, sublimis incedit, ac totum gubernat mundum. Cui uero alæ defluerint, fert quoad solidū aliquid apprehēderit, ubi habitaculum sortita, corpus ue terrenū suscipit, sese mouere apparens propter illius potentia: animalq; totum uocat, anima simul corpusq; compactū, & mortale animal cognominatur: immortale autem ex nulla ratione discursu percepta, sed quæ fingit: quippe cum neq; uiderimus, neq; satis intellexerimus deum, immortale quoddam animal, habēs quidem animam, habens etiam corpus naturaliter omne tempus coniuncta. Sed hæc iam uti deo placet, ita se habeant & dicant, per quam uero causam alæ abhinciant, decidantq; ab anima, nūc dicamus. Est autem talis quædam. naturalis alarū uis est, graue in sublime attollere, ubi deorum inhabitat genus. Omnium uero quæ sunt circa corpus, maxime particeps diuini est animus. Diuinum autem pulchrum, sapiens, bonum, & quicquid tale dici potest. His utiq; alitur maxime, augeturq; ipsa alatio animi: turpi autem & malo contrarijsq; huiusmodi deficit atq; interit. Magnus utiq; dux in cœlo Iupiter citans alarū currum primus incedit, exornans cuncta, prouideq; disponens. Hunc sequit deorum dæmonumq; exercitus per undecim partes ordinatus. Permanet autem Vesta in deorum æde sola. Aliorum uero deorū quicq; in duodecim numero censent, suæ quisq; functioni præest ut quisq; est ordinatus. Permulta igitur beataq; spectacula discursusq; intra cœlum existunt, quibus deorum genus beatorum intendit suum quisq; officium peragens. Sequitur autem semper uolens & potens. Lior enim a diuino choro procul abest. Cum uero ad conuiuium ac dapes uadunt, in summum cœli fastigiū sublimes eunt. Deorū quidem uehicular apta habent, equaliterq; librata facile gradiunt, aliorum uero ægre. Grauat enim prauitatis particeps equus, ad terram uergens

De anima immortalitate

De idea animæ

Quo pacto fit animal

uergens atq; trahens, cuiuscunq; aurigarū equus non bonus nutritus fuerit. Vbi iam labor & certamen extremū animæ proponitur. Quæ enim immortales uocantur, cum ad summum peruenerint, extra progressæ in cœli dorso consistunt. Ibi constitutas circūferentia ipsa circūfert, atq; illæ intuentur quæ sunt extra cœlum. Locum uero supercœlestē, neq; quisquam nostrorū laudauit adhuc poetarū, neq; unquam pro dignitate laudabit. habet se uero in hunc mundum. Audendū est enim uerum dicere, præsertim de ueritate loquenti. Sine colore, sine figura, sine tactu, sine essentia uere existens, animæ gubernatore solo intellectu cōtemplante utitur, circa quam ueræ scientiæ genus hunc habet locum. Vt ipse igitur dei cogitatio intellectu et scientia immaculata se uertens, cogitatio quoq; omnis animæ quæcunq; conuenientē sibi conditionē susceptura est, intuita per tempus id quod est, contenta ueritatis contemplatione nutritur & gaudet, donec circulo in idem circūferentia referat. In hoc autem circuitu conspiciat ipsam iustitiam, conspiciat temperantiā, conspiciat scientiā, non qua adsit generatio, nec qua alia alicubi sit in alio, quales uidelicet sunt eorum quæ nos entia nūc appellamus: sed illam quæ in eo quod est ens uere, scientia est: & alia eodem modo quæ uere sunt speculata atq; his enutrita, subiens rursus intra cœlum domum reuertit. Cum autem redierit, auriga ad præsepe sistens equos, obijcit illis ambrosiam, & post ipsam nectar potandū. atq; hæc deorum est uita. Cæterarū uero animarū alia optime deum secuta, similisq; effecta, extulit in supercœlestē locum aurigæ caput, & cum ipsa circūferentia simul delata est, sed perturbata ab equis, et uix ea quæ uere sunt, intuita. Alia uera modo caput extulit, modo submisit: at ob uolentiā equorum, partim uidit quidem, partim uero non uidit. Alia autem animæ affectantes quidem omnes superiorē locum sequuntur: cum uero nequeant, submersæ circūferuntur: calcantes sese inuicem atq; incumbentes, alia aliam præire cōtendens. Tumultus igitur & certamen & sudor fit extremus. Vbi quidem aurigarū uitio multæ claudicant, multæ multas pennas confringunt, omnes uero magno implicatæ labore, expertes eius quod uere est intuēdi, discedunt: post discessum uero alimento utuntur opinabili. Cuius quidē gratia multus inest conatus, ueritatis campus ubinā sit, intueri. Nam ex huiusmodi prato optima uis animæ conuenientem accipit alimoniam, & alarum natura qua anima eleuatur, hoc alitur. Regulaq; Adrastræ deæ, id est inuitabilis numinis, hæc est: ut quæcunq; anima deum comitata aliquid uerum inspexerit, ea usq; ad circuitū aliū sit indemnis: & si semper hoc facere queat, sit semper illæsa. Si uero impotens assequendi non inspexerit, & casu aliquo uisa, repletaq; obliuione & prauitate grauetur, grauata autem pennas confregerit, in terrāq; reciderit, tunc prohibet lex hanc in prima generatione in aliquam brutalem ire naturam: sed iubet eam quæ plurima uiderit, in geniturā uiri philosophi, aut pulchritudinis cupidi, aut musici, atque amatorij: eam uero quæ secundo loco, in regem legitimū, aut bellicosum uirum & imperatorium descendere. Tertio in gubernatorē reipub. aut rei familiaris dispensatorē uel quæstuariū. Quarto in laboriosum gymnasticū, aut circa medelam curamq; corporis uersaturum. Quinto in eos qui uates futuri sunt, & circa mysteria quædam. Sexto in poetam uel alium quemuis eorū qui apte in imitatione uersant. Septimo in artificem uel agricolā. Octauo in sophistā & popularem. Nono in tyrannicū. In his autem omnibus quicq; iuste uitam egerit, sortem postea nanciscitur meliorē: qui uero iniuste, deteriore. In idem enim unde profecta est cuiuscunq; anima, annis decem millibus non reuertitur. Nam alas ante hoc spacium nō recuperat, præter illius animam qui philosophatus est sine dolo, uel unicum sapientiæ studio pulchritudinē amauit. Hæc quidem tertio ambitu mille annorum, si ter hanc ipsam deinceps elegerint uitam, sic recuperatis alis, post tria millia annorum euolant abeuntes. Alia uero animæ primæ uitæ finem consecutæ, iudicantur. Iudicatae autem alia sub terra in iudicij locum euntes, meritas illic pœnas sustinēt. Alia in cœli quendam locum per iudicium eleuatae, ita degunt, ut dignum est ea uita qua in hominis figura uiuerunt. Millelimo anno ambæ redeuntes sortem & electionem secundæ uitæ suscipiunt, deligit unaquæq; eam uitam quam uelit. Hic & in bestię uitam humana anima transit, & ex bestia rursus in hominem, si modo anima quandoq; prius fuerit hominis. Nam quæ nunquam ueritatem inspexerit, in hanc figuram uenire non poterit. Oportet uero hominem intelligere secundum speciem, ex multis procedentem sensibus in unum ratiocinatione conceptum. Hoc autem est recordatio illorum, quæ olim uidit anima nostra cum Deo

Vide ut Plato ponit aliqua extra cœlum

Intellectus animæ gubernator

Novem animarum conditiones

Ad id reuertitur anima post decem millia annorum

Humana anima transitio

perfecta, & illa despiciens quæ nunc esse dicimus, & ad id quod uere est sursum reflexa. Quapropter sola philosophi cogitatio merito recuperat alas. Nã illis semper quantum fieri potest, memoria inhæret, quibus deus inhærens diuinus est. Talibus autem commentationibus qui recte utitur, perfectisq; mysterijs semper imbuif, perfectus reuera solus euadit. Ab humanis autem studijs segregatus, diuinoq; inherens, carpitur à multitudinē qua si extra se positus, sed ipse deo plenus multitudinē latet. Tendit igitur huc totus sermo, qui est circa quartum furorem, quo quando quis uisa hic pulchritudine aliqua ueræ illius reminiscens, alas recipit, receptisq; euolare nititur. Cum uero id facere nequeat, tanq; auis superna suspiciens, & inferiora cõtemnens, crimen reportat quasi furore correptus. Hæc itaq; diuina alienatio omnium alienationū optima, atq; ex optimis fit & habenti & participantī: & qui hoc tenetur furore, cum amet pulchra, amator uocatur. Ut enim dictū est, omnis anima hominis ea quæ uere sunt, intuita est, alioquin in hoc animal non uenisset. Recordari uero ex his quæ hic sunt, illorum, non facile est omnibus, nec quot ex illis breue tempus illuc inspexerunt, neq; quot huc descendentes infortunata fuerunt, ita ut qui busdam consuetudinibus deprauata, sacrorum quæ aliquando inspexerant, obliuionem susceperint. Quamobrē pauca restant, quibus satis memoriæ superlit. Hæc uero quando hic similitudinē aliquam eorum quæ illic inspexerant, intuentur, obstupescunt, & quasi extra se ponunt: quæ tamen sit hæc affectio ignorant, quia nō satis omnino persentiunt. Iustitiæ quidē & temperantiæ & aliorum quæcunq; in animis preciosa sunt, splendorem nullum in his imaginibus cernimus, sed per obscura quædam instrumenta uix & perpauca in eorum imagines accedentes eius quod repræsentat genus aspiciunt. At pulchritudinem tunc licebat uidere clarissimam, quādo cum beato illo choro felicem uisionem contemplationemq; secuti cum Ioue quidem nos, alij uero cum alio quodam deorum, uiderunt & initiati sunt sacris, quæ fas est dicere sacrorū omnium beatissima: quæ operamur integri quidem nos & malorum expertes, quot in posterū manebant, integra quoq; & simplicia immobiliaq; et beata spectacula initiati inspectantes pura in luce puri et immaculati, solutiq; ab hoc quod nunc circumferentes, corpus uocamus, in modum ostrea huic aligati. Hæc autem memoriæ sunt accepta ferenda, propter quam desiderio illorum quæ quondam uidimus, nunc sermonem extendimus. Pulchritudo autem quemadmodū diximus, & cum illis progrediens effulgebat tunc, & huc profecti percepimus eam per sensum nostrorum perspicacissimū clarissime refulgentem. Visus enim nobis peracutissimus est sensuum omnium qui per corpus fiunt, quo sapientia non cernitur. Ardentes enim excitaret amores, si quod tale ipsius simulacrum manifestū oculis proueniret. Eadē est de cæteris quæ sunt amabilia, ratio. At uero pulchritudo sola hæc habuit sortem, ut maxime omnium & perspicua sit & amabilis. Qui ergo non est mysterijs nuper initiatus, aut potius est deprauatus, haud celeriter hinc illuc ad ipsam pulchritudinē excitatur, similitudinē hic quandam quæ ab illa denominatur aspiciens. Quapropter non ueneratur dum aspicit, sed quadrupedis ritu deditus uoluptati, aggredi & concumbere nititur: petulanterq; congregiēns, nec timet, nec erubescit uoluptatem præter naturam sectari. Sed qui nuper expiatus est sacris, qui ue aliquando est plurima cõtemplatus, quando uultum diuina forma decorum uidet, apte ipsam pulchritudinē imitatum, uel aliquam corporis speciem, primo quidem horret, metusq; uetus aliquis in eum reuoluitur: deinde inspiciens tanquā deum colit: ac nisi ueretur uehementis insanie crimen, sacra amatis nō aliter quā dei statuæ faceret. Intuentem uero ipsum uelut ex horrore, permutatio, sudor, & ardor insolitus occupat. Quando enim pulchritudinis influxum per oculos accipit, calescit, quo pennarum natura irrigatur: postquam uero incaluit, liquefcunt quæ ad pullulandum spectant, quæq; diu præ duritie compacta, exitum germinis cohibebant. Vbi autem influxerit alimonia, pennarum germina iam ab ipsis radicibus tumescencia impetū quodam per animæ speciem totam nituntur erumpere: tota enim erat olim pennis suffulta. Feruet itaque tunc omnis & prosilit: atq; ut infantes quum dentes emittunt, pruritu & dolore gingiuarum uexantur: ita & pennas emittentis anima feruet, & titillatione, molestiaq; afficitur. Itaq; cum pueri speciem intuetur, cupidinemq; inde effluentem imbibens irrigatur calescitq; dolere iam desinit, atq; lætat. Cum uero procul abfuerit, exaruerintq; meatus qua parte scaturire nititur ala, aridi & constricti, pennarum germen cohibent.

Pulchritudo sola maxime omnium amabilis

hoc

hoc intus unā cū cupidineo illo influxu oclusum tumescendumq; more resiliens, ipsum sibimet suos meatus undiq; obstruit pungitq;. Tota igitur anima undiq; saucia stimulo concitatur & angit, rursumq; memor pulchritudinis delectat. Ex utrisq; uero permixtis passionis huiusmodi uehementia & nouitate uexat, & anxia furit atq; insanit. Sic affecta, præ furore neq; nocte dormire potest, neq; die usquā cõsistere, sed passim discurret desiderio pulchri uidēdi percussa. Videns autē & influxū illum cupidineū hauriēs, abstrusa prius & conclusa, iam aperit & resoluit. Cum uero iam respirauerit, stimulis angustijsq; liberatur. Hac utiq; suauissima uoluptate in præsentī usque adeo delinitur, ut nunq; ab eius illecebris sponte discedat, neq; quenquam pluris facit q; amatum, sed parētes, fratres amicosq; omnes obliuioni tradit, ac dissipato per incuriā patrimonio minime cõmouetur, patrias quoq; consuetudines & dignitates quibus gloriari solebat, penitus aspernatur, & seruire & iacere parata ubicunq; permittit, modo igniculo suo inhæreat. Non enim colit solummodo & ueneratur formosum, sed medicum etiam hunc grauissimorū morborū sibi solum inuenit. Hunc utiq; affectum ingenue adolescens, ad quem meus est sermo, homines *φωρα*, id est amorem appellant. Quo autem modo dii nominant, si audieris, merito propter iuuentutem ridebis. Tradunt Homerici quidam, ut arbitror, ex reconditis carminibus, in Amorem carmina duo, quorum alterum ualde petulans, neq; satis concinnum. Sic autem aiunt. Hunc quidem mortales *ερωτα*, id est amorē uocant uolatilem: Immortales autem alatum, propter uolandī necessitatem. His partim licet credere, partim non licet. Atqui causa affectioq; amantium hæc ipsa est. Quotcunq; igitur ex Iouis pedissequis capti fuerint, grauius constantiusq; alati, illius onus ferre possunt. Qui uero Martem coluerunt, cumq; illo circūuagati sunt, amore illaqueati, siquā ab amato sibi inferri iniuriam putant, in cædem facile prouolant, præcipitesq; tum ad seipsos, tum ad amatos necandos feruntur. Atq; ita secundum quemq; deorū cum quo quilibet chorū egit, eundem honorat imitaturq; semper in uita pro uirib. quoad permanet incorruptus, & hoc pacto primam hic uitæ generationem ducit, talemq; seipsum ad amatos et alios exhibet. Amorem ergo pulchrorum ex suo quisq; deligit more, & tanquam deus sibi ille sit, quasi statuam fabricat & exornat utpote honoraturus atq; sacrificaturus. Iouis itaq; cultores eum sibi amandum quærunt, cuius Iouialis sit animus. Quare considerant utrum ad philosophiam & imperium natura sit aptus: & quando illum amant inuentum, omni opere contendunt quo ille talis euadat. Ac nisi prius quod exoptant, ingressi fuerint, studio suo tunc cõtendunt admodum, discuntq; undecunq; aliquid possunt, atq; ipsi etiam ad hoc opus progrediuntur. Inuestigantes ex seipsis dei sui naturam, uoti tandē compotes fiunt, ex eo quod summa quadam attentione mentis aciem in deum erigere compellantur: dein de cum per memoriam illum attingant, diuinitate afflantur, atq; ex eo mores & studia, quatenus homini licet dei participem fieri, capiunt. Quoniam uero horum omnium causas referunt in amatum, dilectione ardentius accenduntur. Ac si ab Ioue hauriant, bacchanrium sacerdotum more, in amati animum transfundentes, proprio deo quoad possunt, simillimum reddunt. Quicunq; uero Iunonem secuti sunt, regium quærunt, quo inuēto similiter affecti eadem erga illum omnia faciūt. Apollinis præterea reliquorū ue cultores deorū singuli deos singulos imitantes, eodem modo affectum natura adolescentē quærūt, eoq; comparato & ipsi imitantes, & adolescentibus persuadentes, moderantesq; in numinis ipsius studium & ideam pro uiribus agunt. Non inuidia, nō illiberali maleuolētia in adolescentes suos utuntur, sed omni studio illos ad perfectam tum sui, tum dei quem colunt similitudinem formare conantur. Cura igitur finisq; uere amantium, si modo quod cupiunt, fuerint assequuti, talis est profecto qualem descripsimus: & insignis admodum felixq; ab amico propter amorem furente, dilecto suo, si captus fuerit, prouenit. Comprehenditur autem quisquis capitur, hoc pacto. Quamlibet animam ab initio huius fabulæ trifariam diuisimus: atq; equorum equidem formas geminas, duas quasdam species posuimus: aurigam uero speciem tertiam: eademq; nobis in præsentia maneat. Equorum autem alter bonus, alter non. Quæ autem aut boni equi uirtus, aut mali prauitas sit, nondum plane diximus, nunc uero dicendum. Bonus excellentiori habitu est, specie rectus, membris expressus, ardua ceruice, naribus modice aquilinis, nitido colore, nigris oculis, honoris cupidus, temperantiæ pudorisq; particeps, ac ueræ opinionis amicus, nullis sti-

mulis

multis indigēs, sed cohortatione sola rationeque regitur. Alter intortus & multiplex temereque delatus, fuscusque & confuse compositus, rigenti & dura ceruice, atque demisso collo, summo uultu, fusco colore, oculis caelis sanguineque suffusis, morosus & contumax, hirsutis auribus atque surdis, uix flagello stimulisque obtemperans. Quando igitur auriga amatorum aspiciens uultum, totamque sensu inflammās animam titillationis & desiderij stimulis concitatur, tum qui aurigae obediens est equorum, ut consuevit, pudore cohibitus seipsum continet ne profiliat in amatū. Alter neque stimulis, neque uerberibus coerceri potest, sed exultat, ac uolentia delatus coniunctum sibi equum aurigamque perturbat, rapitque ad Veneris uoluptatem. At illi ab initio aduersantur, indignati quod ad grauiā & iniqua trahantur. Tandem cum malum id minime cesset, compulsi feruntur, ceduntque iam & consentiunt quod iussi sunt facere. hinc haerent igniculo, aspectumque ipsius coruscū inspiciunt. Quem intuitus auriga, pulchritudinis ipsius naturam memoria repetit, rursusque illam cum temperantia cernit, in casto fundamento firmiter collocatam. Videns autem metuit, ac prae reuerentia recedit resupinus: ubi simulque cogitur usque adeo habenas retrahere, ut equi ambo femoribus aut natibus humi resideant; sed alter quidem sponte, quia minime reluctatur, procax autem equus alter prorsus inuitus. Longius uero discedentes, alter quidem propter uerecundiam admirationemque sudore totam animam madefacit, alter uero a dolore liberatus, quem & frenum & casus incusserat, uix tandem respirat, atque resipiscens indignatione motus aurigam equumque coniunctū increpat, quod timiditate atque ignauia constitutum ordinem deseruerint. Rursusque nolentes accedere cogens, uix tandem concessit illis differri in posterum exorātibus. Accedente autem statuto tempore, cuius esse immemores illi quidem simulant, hic uero illis commemorat, urgens hinniensque & trahens, compellit iterū eisdem uerbis amatos affari. Postque uero prope accesserūt, inflexus extēsa cauda, frenum mordet, & impudentissime rapit. Sed auriga multo magis eadem passus, & quasi a carcere statim humi decumbens, habenas longe uehementius trahit, & dentes equi flagitiosi reprimat, atque impurā linguam maxillasque cruentans, crura natesque humi defigit, ac poenas dare compellit. Quod cum saepe iam prauus equus ille perpeffus est, lasciuire destitit, mansuetus iam aurigae obtemperat prouidentiae: atque etiam cum uidet pulchrum, formidine contremiscit, adeo ut quandoque contingat amatoris animam iam cum reuerentia quadam & metu adolescentum uestigia sequi. Vtpote igitur omni cultu, tanquam deo aequalis adolescens obseruatus ab amatore, haud quidem simulante, sed reuera sic affecto, praesertim cum & ipse honoratus natura colentis sit amicus, in idem postremo cum amatore conspirat: ac etiam si antea a familiaribus suis condiscipulisque & alijs per calumniam deceptus fuerit, dicentibus turpe esse amanti haerere, ideoque amantem reiecerit, tandem uero procedente tempore aetas & naturae debitus ordo eū in consuetudinem amantis inducunt. Nunquam enim fato decretum est uel malum amicum malo, uel bonum bono non amicum esse. Ergo cum adolescens colloquio & consuetudine receperit amatorem, tunc amatis illius beneuolentia iam facta propinquior, amatum ipsum admirari compellit, animaduertentē necessariorum amicorumque omnium aliorum beneuolentiam, si cum amico diuinitus afflato conferatur, nullius fore momenti: ac si senior ille diu sic pergat, haereatque, & in gymnasijs caeteris uel similibus tēgat, tunc iam fluxus liquorisque illius fons, quem *ἡμῶν*, id est cupidineū influxum Iupiter Ganymedis amore captus uocauit, qui in amantem uberrimus influxit, partim in ipsum infusus est, partim foris effluit cum exuberauit. ac ueluti aer & Echo a leuibus solidisque repulsa corporibus eodem unde uenerunt, iterum reflectuntur: ita pulchritudinis ille fluxus rursus in pulchrū per oculos refluens, quā penetrare in animā consuevit, adeo pennarum meatus irrigat, ut & possint & incipiant pullulare, atque ita amati animum mutuo implet amore. Amat igitur, quid uero amet, ambigit, affectumque suū nec nouit, nec eloqui potest: sed perinde ac si lippi alicuius aspectu oculos similiter sit infectus, praesentis morbi assignare causam nescit, nec animaduertit quod seipsum in amatore tanquā in speculo respicit. Itaque praesente illo, dolere ut ille similiter desinit, absente uero desiderat uicissim desideratus, mutuum amorem tanquam Amoris simulacrum possidens, nec amorem ipsum, sed amicitiam & uocat & putat. Cupit ergo ferme ut ille, quamuis moderatius, uidere atque assidua consuetudine perfrui, & ut par est, posthac protinus haec facit. In ipsa igitur consuetudine amatoris

quidem

quidem intemperās equus aurigam compellans, breuem efflagitat pro multis laboribus uoluptatem: adolescentis autem equus eidem quid dicat, ignoret, sed percitus anxiusque amantem mutua prosequitur beneuolentia, amantissimo suo congratulatus, atque in ipsa familiaritate paratus est pro uiribus amatoris desiderio obtemperare. Coniugatus autem equus simul & auriga cum pudore & ratione his in rebus huic aduersantur. Quare si secundum rectam uitae institutionem & philosophiae studia meliores cogitationis partes obtineant, beatam atque concordem praesentem uitam agunt, suipsorum domini, atque modesti ea parte subiecta cui animae uitium inest, ea contra liberata ad quam probitas pertinet. In huius autem uitae sine recuperatis alis praepetes euolant, cum triū certaminū uere Olympicorum unum peruicerint. Quo quidem nullum praestantius bonū aut humana temperantia, aut diuinus furor hominibus afferre potest. Quod si impudentiorē quandam uitam, philosophiae expertem, alioquin ambitiosam sequuti sint, forte in ebrietate, aut alia quauis desideriosa licentia, intemperati illorum equi incautas animas inuadunt, easque in idem illud oblectamenti genus conducentes, sectari compellunt quod uulgo beatissimū iudicatur, inque eius desiderij expletione iam deinde uersantur. Hac tamen idcirco raro utuntur, quia non omnis in hoc consentit animi cogitatio. Amici ergo & isti, licet minus quam illi superiores, tū feruente amore, tum restincto degunt, fidem sibi inuicem firmissimā & dedisse & accepisse putantes. nefas enim esse ducunt, fidem frangere, & inimicos quandoque ex amicis euadere. Demum cum naturae concesserint, sic affecti abeunt, ut alati quidem nondū sint, sed pennas emittere quodammodo coeperint. Quamobrem praemium amatorij furoris non paruum reportant. Nam in tenebras locumque sub terram descēdere illos qui iam iter sub caelis agere coeperāt, lex prohibet: sed claram uitam agentes beatos fieri iubet, dum unā pergunt, & simul alas emittunt, atque haec amoris gratia fiunt. Tot igitur ac talia o puer, tamque diuina, amatoris tibi amicitia conferet. Eius autem qui non amat, familiaritas temperantiae mortali coniuncta, mortalibusque & exilibus ministerijs dedita, illiberalitatem illam quae uulgo uirtus habet, in sodalis sui animo generabit, efficietque ut nouē annorum millia super terram, & sub terrā demens pererret. Hanc tibi o dilecte Amor, quam pulcherrime optimeque ualimus poeticis tum uerbis, tum figuris impulsu Phaedri palinodia cecinimus. Quare & ante dictis ignoscens, & haec grata a nobis accipiens, benignus propitiusque mihi adistes: amatoriam artem abs te concessam, neque auferas indignatione aliqua, neque etiam minuas. Quinetiā da ut magis quam nunc apud honestos in precio sim. Tum siquid numine tuo indignum a Phaedro & a me dictum sit, Lysiam disputationis huius autorem accusans, ab huiusmodi sermonibus desistere facias, & ad philosophiam quemadmodū frater eius Polemachus uersus est, ita illum conuerte, ut & hic eius amator Phaedrus haud amplius ut nunc modo huc, modo illuc se transferat, sed in amoris simul & sapientiae studio prorsus uitam agat. PHAED. Haec ego quoque si praestat ita fieri o Socrates, deum oro. Tuum uero sermonem iam pridem admiror, quod longe superiorem antecellat: ut iam uerear ne Lysias mihi humilis uideatur, si se cum alio conferre studeat. Atqui eum nuper ciuis quispriam o uir mirifice, hoc ipso nomine uituperauit, tota accusatione quendam orationum compositorem uocans. Fortē igitur uel ob ambitionem a scribendo deinceps abstinebit. SOC. Ridi causa haec o adolescens, sententia est, & ab amici mente longe aberras, si eum usque adeo meticulosum putas. forte uero obrectatorē eius existimas recte dixisse quae dixit. PHAED. Ita profecto uisum est o Socrates: neque te fugit potentes in repub. praestantesque uiros uere rationes componere, suaque scripta relinquere, ne sophistae fuisse posteris uideantur. SOC. Prouerbiū illud, dulcis cubitus o Phaedre, te latuit, a longo cubito qui prope Nilum est, ductum fuisse, neque id solum, sed illud quoque te fugit, quod excellentes prudentia ciues in conscribendis posteritatique relinquēdis orationibus summopere student, qui usque adeo laudatores suorum operum diligunt, ut primos eos adscribant, qui scripta ubique laudent. PHAED. Quomodo ais? Non enim intelligo. SOC. Nescis quod in exordio libri a ciuili uiro compositi, primus est laudator adscriptus? PHAED. Quo pacto. SOC. Probatum est, inquit, scriptum senatui, aut populo, aut utrisque: & ille qui dixit seipsum, ambitiose nominans, extollensque sententiae autorem. Deinde etiam dicit posthac, suam ostentās laudatoribus sapientiam. Id quae saepe postquam proluxam orationem habuerit. An aliud quicquam tibi istud uidetur, quam scripta oratio? PHAED. Non aliud certe. SOC. Quod

si approbetur, gestiens ex theatro discedit tanquam poeta: si autem reprobetur excludaturque a scribenda sententia, neque dignus cuius sententia mandetur literis habeatur, moeret ipse eiusque amici. PHAE. Et maxime quidem. SOC. In hoc plane demonstrant se minime aspernari studium huiusmodi, sed multi facere. PHAE. Summopere. SOC. Quid uero si orator quispiam, aut rex eam nactus sit facultatem, ut quemadmodum Lycurgus aut Solo, aut Darius immortalis in ciuitate scriptor haberi possit, an non & ipse aequalem se deo adhuc uiuentem existimat: & posterum monumenta eius considerantes, de illo similiter iudicant? PHAE. Vehementer. SOC. An igitur censes talium quempiam, uel quantumcumque maleuolum Lysiae studium eius hoc scribendi uituperaturum? PHAE. Ex his quae tu dicis id consentaneum non uidetur: nam suum quoque studium, ut uidetur, uituperaret. SOC. Ergo ex hoc perspicuum esse cuique potest, non ob hoc ipsum quod scribat, quenquam esse uituperandum. PHAE. Quid enim? SOC. At illud est, ut arbitror, turpe, turpiter ac male & loqui & scribere. PHAE. Manifestum id quidem. SOC. Quanam igitur & bene, & non bene scribendi ratio est? Nunquid opus est nobis, o Phaedre, de his, a Lysia, uel ab alio sciscitari, qui uel quandoque scripserit aliquid, uel sit scripturus, seu ciuile publicum opus, siue priuatum, aut carmine ut poeta, aut tanquam priuatus oratione soluta? PHAE. Rogas an opus sit? Cuius enim gratia, ut ita dicam, uiuat quispiam, nisi huiusmodi uoluptatum? Non enim illarum gratia, quas dolor necessario antecedit, alioquin uoluptas minime prouenit: quod omnes pene uoluptates corporis habent. Quare seruales non iniuria sunt appellatae. SOC. Ocio utique abundamus, ac etiam mihi uidentur uelut in aestu super caput nostrum cicadae canentes, & inuicem disputantes nos cotueri. Si ergo nos uiderent, quemadmodum & alios multos in meridie non disputantes quidem, sed dormitantes, ab ipsis ob mentis desidiam delinitos, merito deriderent existimantes mancipia quaedam ad eas illuc diuertisse, inque ipso secessu tanquam pecudes sub umbra secus fontem meridiano somno teneri. Si autem uiderint differentes nos, minimeque ab illarum quasi Sirenum illecebris captos quo minus portum uersus enauigaremus, forte nobis libentissime praemium illud tribuerent, quod deorum concessione traducere ad homines possunt. PHAE. Quidnam muneris istud est quod possident? Nunquam enim audisse uideor. SOC. Non tamē decet Musarum studiosum uirum rerum huiusmodi ignarum esse. Fertur autem hos olim homines ante Musas fuisse. Natis deinde Musis cantuque monstrato, illorum nonnullos uoluptate cantus usque adeo delinitos fuisse, ut canentes cibum potumque negligenter imprudenterque perirent: ex quibus deinceps cicadarum genus sit natum, munus hoc a Musis nactum, ut alimonia non indigeat, sed absque cibo potuque quando uixerit cantet, postea uero ad Musas proficiscatur, quam quis hominum Musam hinc colat, renunciaturum. Ergo Terpsichorae nunciantes qui praecipue illam in choris coetibusque celebrauerint, eam ipsis propitiam reddunt. Erato autem eos qui in rebus amatorijs honorauerint, atque alij eodem modo pro sua cuiusque uenerationis specie. Calliope autem antiquissima, eamque sequenti Vrania, eos qui in philosophia uiuunt coluntque ipsarum mumanos uersantur, uocem pulcherrime modulantes. Itaque multis de causis dicendum est aliquid, neque in meridie dormitandum. PHAE. Dicendum certe. SOC. Igitur quod modo statueramus, iam differendum est. qua uidelicet ratione quis recte, aut non recte & loquatur & scribat. PHAE. Proculdubio. SOC. An non necesse est eum qui recte diciturus sit, ueram in ea re de qua loquatur, intelligentiam habere? PHAE. Audiui equidem, o Socrates, cantantium multitudini uideantur: neque reuera bona aut honesta, sed quae sic appareant. Ex his enim potius quam ex ueritate posse persuadere. SOC. Nunquam, o Phaedre, sapientum contemnenda sunt dicta, immo diligenter quid sibi uelint consideranda. Itaque quod modo dicebas, praetereundum esse non arbitror. PHAE. Probe loqueris. SOC. Sic igitur istud consideremus. PHAE. Quo pacto? SOC. Hoc plane. Si tibi suaderem, hostes te equo expugnaturum, utriusque uero equum ignorarem, sed ego id tantum de te scirem, quod Phaedrus equum putat esse illud animal quod ex omnibus domesticis auriculas maximas habet. PHAE. Ridiculum id quidem esset, o Socrates. SOC. Nondum istud, sed quando obnixi tibi persuadere conarer, oratione in alini laudes composita, equum illum uocans, affirmansque

affirmansque praestantissimum animal esse, utile domi & foris, ad bellum promptissimum, ad sarcinas ferendas aptum, & ad multa alia commodissimum. PHAE. Valde id absurdum. SOC. Nonne praestat ridiculum amicum esse, quam grauem & inimicum? PH. Videtur. SOC. Quando igitur orator boni malique ignarus ciuitati similiter affectae suadeat, non oratione quidem in umbram alini laudem tanquam equus illa sit composita, sed de malo tanquam bonum id sit differens, uulgique opiniones aucupatus, mala facere pro bonis inducat, qualem putas oratorem huiusmodi segetem quam seuit messurum? PHAE. Haud sane bonam. SOC. Num, o bone uir, rusticus quam deceat dicendi artem uituperauimus? Illa uero forsitan dixerit: Quid, o uiri mirabiles, deliratis? Ego enim neminem ueritatis ignarum discere orare compello: sed si quis consilio meo usus, percepta ueritate me capiet. Hoc sane affirmo esse maximum, quod absque me etiam si quis res nouerit, nihilo magis persuadendi uim tenebit. An non iure haec dixerit? PH. Fateor equidem, si modo sequentes rationes artem esse illam testentur. Audire namque mihi uideor rationes nonnullas quae asserunt, mentiri eam, neque artem esse, sed aliquem sine arte usum. Veram autem dicendi artem absque ueritate, inquit Laco, neque esse aliquam, neque unquam fore. Has rationes, o Socrates, sed huc eas adducens, quid dicant, & quomodo discute. SOC. Adeste animalia generosa, ac Phaedro honesto adolescenti persuadeate, nisi sufficienter philosophetur, eum nunquam aliqua de re sufficienter esse diciturum. Respondeat Phaedrus Socrati interroganti. An non rhetorica omnino ars erit alliciens animam per sermones, non in iudicijs modo caeterisque publicis coetibus, uerum etiam in priuatis congressibus eadem de magnis quibusque rebus & paruis? Nihil enim honorabilius in magnis quam in exiguis ex recta artis ratione se gerere. Nunquid tu haec audisti? PHAE. Non ita prorsus per louem. Verum circa iudicia praecipue ars ista dicitur, scribiturque, nec non circa conciones, ultra uero eam porrigi non audiui. SOC. Circa quae ueretur reuera ratio dicendi. Nunquid artem dicendi qua Nestor & Ulysses apud Ilium uisunt, audisti? eam uero qua Palamedes, audisti nunquam? PHAE. Et per louem Nestoris orationes audiui: nisi forte Gorgiam, Nestorem fingis esse, aut Thrasymachum Theodorumque Ulysses. SOC. Forfan, sed hos mittamus. Tu uero responde. Quid in iudicijs aduersarij faciunt? Nonne contradicunt? An quid aliud dicemus? PH. Hoc ipsum. SOC. Num de iusto atque iniusto? PHAE. Ita. SOC. Nonne qui arte id agit, efficiet ut idem eisdem tum iustum, tum iniustum appareat? PH. Quid prohibet? SOC. Et in concione, ut eadem ciuitati modo bona, modo contraria uideantur? PHAE. Certe. SOC. Enim uero Eleatem Palamedem artificio suo efficere solitum accepimus, ut eadem audientibus similia & dissimilia, unum & multa, manentia & fluentia uiderentur. PHAE. Maxime. SOC. Facultas ergo contradictoria, non in iudicijs solum & concionibus, uerum etiam in omnibus, ut apparet, quae dicuntur, quandoquidem una quaedam ars est, uersatur: qua quis poterit omnia omnibus, & quae possunt, & quibus possunt, similia fingere, & alio similia ista occulte in luce educere. PHAE. Quomodo nam pacto id ais? SOC. Hoc equidem. Num deceptio in his quae multum, an quae parum differunt, accidit? PHAE. In his quae parum. SOC. Atqui si paulatim transieris, latebis magis dum ad contrarium uenies, quam si subito transilieris? PHAE. Quidni? SOC. Oportet igitur eum qui unquam decepturus sit alium ipse minime decipiendus, similitudinem & dissimilitudinem rerum exquisite dignoscere. PHAE. Necessarium est. SOC. Nunquid igitur singulorum ueritatis inscius poterit eius quod ignorat similitudinem in uniuersis paruum aut magnam deum dicere? PHAE. Impossibile id quidem. SOC. Ergo illos qui praeter rerum naturam opinantur falsique sunt, constat propter similitudines aliquas sic esse affectos. PH. Sic accidit. SOC. Num igitur poterit quisquam si rem quamcumque ignorauerit, artificiose aliquem sensimque a uero in contrarium per similitudines aliquas sigillatim traducere? aut errorem hunc in seipso uitare? PHAE. Nunquam. SOC. Quamobrem, o amice, quicumque ueritatem ignorat, & opinionibus ducitur, dicendi quoque facultatem, ut uidetur, inertem exhibet atque ridiculam. PHAE. Ita uidetur. SOC. An uis in oratione Lysiae quam in manibus habes, & in nostra disputatione uidere ubi artificiose, & ubi sine arte agitur? PHAE. Maxime omnium. Nude enim in praesentia loquimur, cum exemplis perspicuis careamus. SOC. At enim fortuna quadam rationes dictae sunt, ut uidetur, exemplo monstrantes, compositam ueritatis uirum dum uerbis iocatur trahere auditores. Atque ego o Phaedre, locales deos huius rei causas arbitror. Forte etiam Musarum interpretes super capita nostra canentes

iores munus hoc nobis inspirauerunt. Ego enim dicēdi artem habeo nullā. PHAE. Esto ut ais. Solū quod dicis ostende. SOCR. Age itaq; pro cēmiū orationis Lysia lege. PHAE. Mearum quidem rerū status sic, ut intellexisti, se habet; itaq; cum ita sit, quemadmodum nobis conducere putem audisti. Arbitror equidem me non minus ob id abs te siquid petiero consecuturum, quod amore tui captus minime sum. Nam amatores cū primū amare desierint, collati beneficij pœnitent. SOCR. Desine. In quo iste delinquat, & quid sine arte faciat, dicendū. Nōne? PHAE. Profecto. SOCR. An non cōstat cuiq; quod in alijs, dum loquimur, idem sentimus omnes, in alijs uero nō idem? PH. Quamuis quod ais intelligere uideor, planius tamen ut dicas cupio. SOCR. Quando quis ferri nomen, uel argenti pronunciat, idem omnes protinus intelligimus. PH. Prorsus. SOCR. Quid cum iusti, uel boni nomen? nōne alius aliō fertur? atq; cum alijs, & nobiscum ipsi ambigimus? PH. Magnopere. SOCR. In alijs ergo consentimus, in alijs dissentimus. PHAE. Sic est. SOCR. Vbi nam facilius falli possumus? & in quibus horū rhetorica plurimū ualeat? PH. Patet, in quibus ambigimus. SOCR. Oportet igitur eum qui rhetoricā sit assēcuturus, primū hęc ordine discreuisse, & quæ utriusq; speciei figuræ sint percepisse, & ubi maxime falli ambiguitate multitudo potest, ubi non potest. PH. Præclaram quandam, ô Socrates, agnosceret speciem, qui cogitatione id caperet. SOCR. Deinde oportere arbitror, eum nihil latere, cum ad singula uenerit, sed acute persentire, id de quo dicturus sit, utrius sit generis. PHAE. Cur nō? SOCR. Quid porrò amorem? utrū ambigui generis, an alterius esse dicemus? PHAE. Ambigui prorsus. SOCR. An putas eum tibi illa de se dicere concessurū quæ supra dicebas? quod uidelicet amato simul atq; amati perniciosus est, ac rursus quod omnium maximū est bonorū? PHAE. Scite loqueris. SOCR. Sed id quoq; dicas, ego em̄ propter diuinā illam occupationē non admodū meminī, num amorem in disputationis principio definiērim. PH. Per Iouem mirifice. SOCR. O quanto solertiores Acheloi nymphas, & Pana Mercurij filiū Lysia Cephali filio ad orationes componendas esse demonstras. An uero nihil dico? sed Lysias quoq; in amatorij sermonis exordio coegit nos intelligere Amorem, certū aliquid esse quod ipse uolebat, atq; ad id sequentia referens orationem omnē peregit? Vis ne principiū rursus legamus? PH. Ut lubet, quāuis ibi quod quæris, minime sit. SOCR. Lege, ut illū ipsum audiā. PHAE. Mearū quidem rerū status, sicut intellexisti se habet; atq; cū ita sit, quemadmodū nobis conducere putē audisti. Arbitror equidem non minus ob id abs te siquid petiero consecuturū, quod amore tui captus minime sum. Nam amatores cū primū amare desierint, collati beneficij pœnitent. SOCR. Per multū abesse uidetur, ut quod quærimus, faciat. siquidem non à principio sed à fine modo quoddam conuerso, & resupino sermonē transigere nititur, incipitq; ab illis quæ amator extincto amore adolescentibus obijcit. An forte nihil dixi, ô Phædre mi lepidū caput? PH. Finis est profecto, ô Socrates, de quo sermonē habet. SOCR. Quid alia? nōne sparsim dissecta omnia uidentur? An censes quod secundo loco positū est necessitate quadā ita esse subiunctum? aut aliquid aliud ab illo dictorū? Nam mihi quidem utpote omnium ignaro uidetur non ingenerose quicquid incidit à scriptore dictum fuisse. Tu uero necessitatem scribendū aliquam habes, per quam ille sic ea inuicē deinceps disposuit? PHAE. Optimus es, ô Socrates, siquidem me putas scripta adeo subtiliter posse diiudicare. SOCR. Sed hoc arbitror te dicturum, oportere orationem omnem tanquam animal quoddam constitui, ut suum quoddam habeat corpus, quod neq; sine capite sit, neq; pedibus careat, sed habeat media atq; extrema sibi inuicem & toti conuenientia. PHAE. Quid nī? SOCR. Considera quæso, utrum amici tui oratio sic se an aliter habeat. Reperies eam nihilo ab eo epigrammate discrepare, quod Midæ Phrygio inscriptū nōnulli fuisse tradunt. PHAE. Quid istud, & quale? SOCR. Audi.

Aenea uirgo, Midæ regis sum imposta sepulchro,
Dumq; fluunt fontes, arbos dum celsa uirefcit,
Æternum durans lugubre insisto monumentum,
Atq; Midam uiatori narro hic esse sepultum.

Quod uero nihil interest quālibet eius partem ut primam, uel ut ultimā ponere, ut arbitror, tu ipse uides. PHAE. Orationem nostrā mordes, O Socrates. SOCR. Hanc ergo ne nobis succenseas dimittamus, quamuis in ea multa reperiri posse exempla uideantur, quibus

bus inspectis utilitas nobis ex hoc prouentura sit, ne talia imitemur. Verū ad orationes alias descendamus: habebant illæ quidem nonnihil, ut arbitror, quod à uiris dicendi studiosis sit obseruandum. PHAE. Quid illud? SOCR. Erant utiq; contrariæ. altera siquidem amanti, altera non amati inhærendum asseuerabat. PH. Ac strenue quidem. SOCR. Quod uerius est, te responsurum putaram, uidelicet ac furiose quidem. Cæterum quod quærebam id ipsum est. Furorem quendam Amorem uocauimus. An nō? PH. Certe. SOCR. Furoris autem duas species ponimus. Alteram ab humanis morbis. Alteram ex alienatione diuina, qua extra consuetam uitæ constitutionem quis rapitur. PHAE. Omnino. SOCR. Diuinæ autem partes quatuor, ut etiam dij præfunt quatuor. Et uaticinij quidem inspirationem Apollini, mysteria Dionysio, poeticam Musis, amatorium furorem Venerei & Amori omnium optimū tribuimus. Ac nescio quo modo, dum amoris affectum per imagines quasdam effingeremus, ueritatem forte aliquam attigimus, forte etiā aliō transgressi sumus. Ideoq; miscentes orationem non penitus improbabilem, fabulosū quendam hymnum composuimus, & quasi ludentes meum ac tuum, ô Phædre, domum Amorem pulchrorum præsidem puerorū, modeste laudauimus. PHAE. Hęc mihi auditu non iniucūda. SOCR. Hoc itaq; inde accipiamus, quō pacto à uituperatione ad laudes disputatio pertransiuit. PHAE. Quoniam modo id ais? SOCR. Mihi quidem uidetur cætera reuera lulisse. At si quis duarum specierum in quas modo fortuna incidimus, uim arte comprehenderit, opus non ingratum fuerit consecutus. PHAE. Quas species dicis? SOCR. Ut in unam ideam conspiciens pafsim dispersa conuocat: quo singula definiens, manifestū reddat semper id de quo agitur. Quemadmodum nos in præsentia quid Amor sit definiuimus, siue bene siue male id factum sit. Certe hinc disputatio nostra claritatem in se habuit, cōstantemq; sibi ipsi concordia. PHAE. Alteram uero speciem quæ dicis, ô Socrates? SOCR. Ut rursus secundum species articulatim pro rerum natura incidat, neq; imperiti coqui ritu ulla membra confringat, sed perinde faciat, ut superiores sermones fecerunt, qui concitationē mentis unam cōmunem speciem acceperunt. Quemadmodum uero in uno corpore membra gemina eodem nomine nuncupantur, dextrum unum, sinistrum alterum, sic & concitationis speciem in nobis natura unam sermones illi existimauerunt. Et prior ille quidem partem sinistram diuidens, ac rursus hanc partiens non prius destitit, quā ibi sinistrum quendam reperiret amorem, inuentumq; ut par est, improbaret. Sequens alter in dextrā furoris partem nos duxit, ubi Amorem nomine priori similem, sed diuinum inueniens, & amplificās laudauit tanquam bonorum nobis causam maximorum. PHAE. Verissima loqueris. SOCR. Huiusmodi ego diuisiones collectionesq; ô Phædre, amo, quo & intelligendi, & loquendi sim compos. Ac si quem alium unum & multa pro rerū natura perspicere posse arbitror, eius ego uestigia re potest pro rerum natura, is dialecticus est, id est Metaphysicus

Qui diuide re potest pro rerum natura, is dialecticus est, id est Metaphysicus

ut arbitror, optimus orationum faber Byzantius uir induxit. PHAE. Eximium dicis Theodorum? SOCR. Equidem. Hic etiam inuenit quō pacto in accusatione & defensione fieri, & geminari redargutio possit. Egregium uirum autem Euenum Parisū cur in mediū non adducimus? qui subdeclarationes primus inuenit, collaudationes præterea nec desunt qui dicant uituperationes huiusmodi quasdam carminibus memoriæ gratia illum inserere. Vir enim sapiens est, Lysiam uero Gorgiamq; ualere sinemus, qui uerissimilia

milia ueris anteposuerunt, ac ut orationis efficiunt, ut parua esse magna, & magna uicissim parua, uetera item noua, & nouissima uetera uideantur. Brevitatem quoque loquendi consciam, rursusque infinitam uerborum prolixitatem adinuenerunt. Quae cum olim ex me audiret Prodicus, risit, seque solum inuenisse asseruit, quibus uerbis ars illa indigeat. Egere autem neque paucis neque multis, sed mediocribus. PHAE. Sapientissime respondisti Prodice. SOC. Hippiam uero nequaquam commemoramus. Arbitror enim cum ipso Eliensem quoque hospitem consentire. PHAE. Cur non? SOC. Quid porro de musica Poli concinnitate dicemus? Qui geminationem uerborum, insignes sententias, comparationes, similitudinesque inuexit, nominumque usum ad orationis splendorem, prout a Lycymnionem didicit. PHAE. Protagorae autem scripta nonne talia quaedam erant, o Socrates? SOC. Recta sane ac propria, o puer, Protagorae eloquutio, & multa in stylo praecelara. In comiserationibus autem a senectute & paupertate commouendis Chalcedonius orator excelluit, in ira item concitanda & sedanda potens, quasi incantatione, ut inquit, mulceret, in conficiendis soluendisque calumnijs unde opus fuerit, summus. De fine autem orationis omnes conuenire uidentur, sed huc alij repetitione, alij aliter nominant. PHAE. Finem dicis summam supradicta omnia in orationis calce in memoriam auditoribus reuocare? SOC. Hac inquam, & siquid tu aliud habes quod de hac arte dicas. PHAE. Exigua quidem habeo, neque memoratu digna. SOC. Mittamus exigua, sed haec in lucem potius educamus, ut quam, & quando artis uim habeant uidere possimus. PHAE. Et maximam quidem, o Socrates, in hominum coetibus potentiam habent. SOC. Habent profecto. Sed, o beate, tu etiam uide utrum tibi horum uestis quemadmodum mihi rara dissuraque uideatur. PHAE. Ostende modo. SOC. Dic age. Si quis amico tuo Eryximacho, uel patri eius Acumeno dicat in hunc modum: Ego quidem illa scio corpori adiuuere, quibus & caleseat pro arbitrio meo, & frigeat, uomitum quoque rursusque deiectionem, & expurgationes alias puocare, caeteraque huiusmodi multa teneo, quibus cognitis, & medicum me esse profiteor, & alium quemlibet medicum me facere posse: quid illos responsuros existimas? PHAE. Quidnam aliud quam percontaturos, nunquid etiam sciat quibus, quando, quousque singula horum sint adhibenda? SOC. Ergo si dicat nullo modo se id intelligere, sed oportere eum qui ab ipso didicerit talia quaedam facere posse, quid respondebunt? PHAE. Certe huiusmodi hominem insanire, qui cum ex aliquo medicorum libro audiuerit quandoque aliquid, & in medelas nonnullas inciderit, neque quicquam artis intelligat, medicum euasisse se putat. SOC. Quid uero si ad Sophoclem, & Euripidem diceret quis, scire se parua de re prolixam orationem habere, & contra de magna breuissimam, & quotiens uelit misericordiam mouere, atque eius contrarium, horrorem, & minas incutere, caeteraque similia, atque his docendis tragicam poesim se docere putaret? PHAE. Et hi, o Socrates, ut opinor, illum riderent, qui tragediam aliud quicquam putaret esse, quam horum compositionem, & partibus inuicem, & toti conuenientem. SOC. Non tamen rustice, ut arbitror, increparent, sed facerent perinde ac musicus aliquis offendens hominem, credentem se musicum esse ex eo quod sciat quo pacto fides tum grauiissima reddantur, tum acutissima. hic enim non acerbe quidem diceret, o miser insanis: sed utpote musicus sic mitius admoneret, O uir optime, necesse est omnino haec illum tenere qui futurus sit musicus. Nihil autem prohibet eum, qui sic affectus est ut tu, de harmonia nihil penitus intelligere. nempe quae ante harmoniam necessaria sunt agnoscis, harmoniam prorsus ignoras. PHAE. Rectissime. SOC. Sic & Sophocles illum sibi obuium, quae tragediam antecedunt potius quam tragediam habere diceret: & Acumenus medicus medicinae praecedentia, non medicinam. PHAE. Ita prorsus. SOC. Quid uero? si mellifluus Adraustus, aut Pericles audirent, quae nunc ipsi referebamus egregia uerborum artificia, breuiloquia, similitudines, & reliqua illa quae in lucem producta consideranda iudicabamus, nunquid censemus illos quemadmodum nos praerusticitate asperime illis succensuros qui talia scripserint docuerintque, tanquam rhetoricam facultatem? An potius utpote nobis sapientiores, nos ita increpaturos? O Phaedre atque Socrates, non succensendum est, sed ignoscendum, si qui disserendi ignari definire quid rhetorica sit non possint: atque ita affecti, dum artem antecedentia possident rudimenta, rhetoricam inuenisse se iactent, & ea docentes oratoriam artem absolutam tradere profiteantur.

Siugula,

Singula uero istorum ad persuasionem disponere, totamque orationem contextere, quasi in his praepatore opus non sit, oportere discipulos suos propria industria comparare. PHAE. Talis profecto, o Socrates, ars illa uidetur esse, quam isti tanquam rhetoricam docent, & scribunt. Ac mihi uideris uera dixisse. Verum oratoris persuasorisque ueri artem quonam pacto, & unde nobis uendicare poterimus? SOC. Censentaneum est o Phaedre, forte etiam necessarium, quemadmodum in caeteris, ita & in hoc certamine peragendo perfectum esse. Quippe si tibi natura ut sis orator tribuerit, accedente doctrina & exercitatione excellens eris orator. Si quid uero tibi horum defuerit, mancus eris. Quanta uero ars huiusmodi sit, non ea uia qua Gorgias & Thrasymachus sequuti sunt, sed alia potius constare uidetur. PHAE. Quanam maxime? SOC. Videtur o uir optime, non iniuria Pericles oratorum omnium perfectissimus extitisse. PHAE. Cur? SOC. Magnae qualibet artes exercitatione dialectica, contemplationeque sublimium in natura rerum indigent. Ipsa enim mentis sublimitas, & uis efficax in quauis re perficienda, hinc quodammodo proficisci uidentur: quod Pericles ad ingenij acumen adiunxit. Anaxagorae nanque huiusmodi rerum indagatoris familiaritate fretus, contemplationi se tradidit, mentisque & dementiae naturam illam comprehendit, de qua Anaxagoras diffuse disseruit. unde ad dicendi artem quod ipsi conducere uidebatur, traduxit. PHAE. Quomodo id ais? SOC. Medendi artis atque dicendi eadem ferme ratio est. PHAE. Quonam pacto? SOC. In utrisque partiri naturam oportet, corporis quidem in una, in altera anima: si modo non exercitatione solum & usu, uerum etiam arte corpori medicinas, & alimenta ita sis praebiturus, ut & sanum & robustum efficias: animae autem per rationes legitimasque institutiones persuasionem affatim uirtutemque adhibiturus. PHAE. Ita uerisimile est o Socrates. SOC. Anima uero naturam absque totius natura sufficienter cognosci posse existimas? PHAE. Si Hippocrati Aesculapij successori credendum est, neque etiam corporis naturam sine doctrina huiusmodi comprehendi posse putabimus. SOC. Scite loquitur, o amice. Oportet autem praeter Hippocratem considerare utrum disputatiois nobis ratio consonet. PHAE. Assentior. SOC. De naturae igitur perscrutatione quid Hippocrates, & uera ratio dicat, attende. An non ita cuiusque natura cogitanda est? Primo quidem utrum simplex illud sit an multiplex, de quo & ipsi habere artem, & alijs dare posse desideramus. deinde si est simplex, inuestigandum: quam, & ad quid agendo: rursusque quam, & a quo patiendo natura uim habeat. Quod si species habet multas his dinumeratis in singulis similiter ac in uno naturalis & agendi & patiendi uis inquirenda. PHAE. Sic apparet o Socrates. SOC. Sine his uero progressio tanquam caeci iter esse uidetur. Non tamen caeco uel surdo, qui arte tractat aliquid, est comparandus. Sed patet quod quisquis arte alicui sermones accommodat, naturam substantiae illius exquisite monstrabit cui sermones adhibet, id autem est anima. PHAE. Absque dubio. SOC. Nonne ad id studium illius omne contendit, ut huic poenitus persuadeat? PHAE. Prorsus. SOC. Constat igitur quod Thrasymachus & quicumque alius tradendae incumbit rhetoricae, primo quidem summa diligentia describere declarareque debet, utrum anima naturaliter unum, & quidam simile sit, an secundum formam corporis multiplex. hoc enim esse dicimus naturam ostendere. PHAE. Omnino. SOC. Secundo quid facere cuique, quidue a quoque patiqueat, ostendere. PHAE. Certe. SOC. Tertio distinctis sermonum animaeque generibus atque affectibus causas omnes percurrere, singula singulis accommodans, docensque qualis anima, qualibus sermonibus, quamue ob causam necessario haec quidem mouetur, illa uero nequaquam. PHAE. Praeclearissimum, ut uidetur, hoc esset. SOC. Neque igitur hoc, o amice, neque aliud quicquam si aliter tractetur, artificiose unquam tractabitur. Nostri uero in hac arte scriptores, quos ipse audisti, callidi sunt, & animae naturam pulcherrimae cognoscentes nos celant. Nos uero prius quam hoc modo loquantur, & scribant, nunquam ex arte eos scribere confitebimur. PHAE. Quem dicis modum? SOC. Verba quidem ipsa non facile dixerim. Quo autem modo scribere oporteat, si arte scripturissimus, quoad fieri potest exponam. PHAE. Dic obsecro. SOC. Postquam dicendi facultas quaedam animi tractio & oblectatio est, futurum oratorum necesse est quot species animus habet cognoscere. haec uero tot talesque sunt, unde tales alij, alij tales efficiuntur. His ita distinctis sermonum quoque tot talesque sunt species. Tales igitur animi, talibus quibusdam

Quando excellens orator

Magna artes exercitatione dialectica, & contemplatione indigent. Pericles Anaxagorae auditor

Virtu oporteat praeter artis sententiam & rationem quaerere. De naturae ratione

Quo modo arte dicendum

sermonibus certa quadam de causa ad talia quaedam facile persuadentur: aliter uero affecti aliquā ob causam, minime. Oportet itaque eum qui hæc satis perspexerit, postea in ipsis negocijs animaduersa deprehensaque momento posse signare, & sensu consequi: alioquin nondum quicquam plus quam uerba sibi quondam à doctoribus tradita haber. At cum sufficienter potest dicere, quis quibus sermonibus capiatur, presentemque hominem acute persentit eo ingenio præditum esse, de quo antea fuerit disputatum, sic que ipsum esse talibus sermonibus ad talia compellendum: is ita instructus tunc demum perfecte artem hanc erit consequutus, cum ad superiora hæc adiunxerit, ut opportunitatem loquendi tacendique calleat, & usum ab usum ue breuiloquij, commiserationis, uehementiæ acrioris, amplificationisque cæterarum que partium orationis à præceptoribus traditarum recte cognoscat, antea uero nequaquam. Eum uero qui horum quocunque caruerit dicendo, aut docendo, aut scribendo, dixeritque ex arte uerba se facere, qui non persuadetur, exuperat. Cæterum scriptor ita forsitan nos compellabit. O Phædre atque Socrates, itane prorsus an aliter dicendi artem capeffendam esse censetis. PHÆD. Impossibile est Socrates, aliter, quam uis non paruum id opus appareat. SOC. Vera loqueris, atque horum causa oportet omnibus sursum deorsumque sermonibus reuolutis perquirere nunquid uia ad illam ulla facilior breuiorque occurrat, ne temere per longam & asperam pererremus, cum liceat per breuem & planam incedere. Quare si quam tu opem afferre potes per ea que à Lyfia, uel aliquo alio accepisti, reuoca in memoriam, & expone. PHÆD. Experiendi causa possem quidem, non tamen ad præsens. SOC. Vis ne ego tibi & sermonem recenseam quem aliquando de huiusmodi rebus audiui? PHÆD. Quid nunc? SOC. Igitur quod uulgo dici solet, dicendum est etiam si lupus sit eius quod dicimus autor. PHÆD. Ac tu ita facias. SOC. Aiunt itaque nihil opus esse hæc adeo tollere: neque ab alto nimisque procul disputationem repetere. Quippe sicut disputationis principio diximus, oratorem futurum non oportere ueritatem nosse de iustis, & bonis, siue rebus, siue hominibus, natura, uel educatione talibus. Nam in iudicijs nulli prorsus horum ueritatem unquam, sed persuasio nem, curæ esse solere. Id autem esse uerisimile, ad quod mentem intendere debeat, qui sit arte dicturus. Neque facta dicenda esse aliquando, nisi probabile sit facta fuisse, sed tam in accusatione quam defensione semper uerisimilia inducenda: & omnino dicentem, uerisimile quidem persequi, uerum autem negligere. hoc enim si in omni oratione seruetur, perfectam artem oratoriam exhiberi. PHÆD. Ea narraſti o Socrates, quæ dicunt qui artem rhetoricam profitentur. Memini enim id nos in superioribus breuiter attigisse. Videtur autem hoc magnū quiddam esse his qui in hac arte uersantur. Sed & Tisiam ipsum gra uiter pessundedisti. SOC. Dicat ergo id quoque nobis Tisias, nunquid aliud probabile, & uerisimile nuncupet, quam quod uulgo uidetur. PHÆD. Quid nam aliud? SOC. Hoc præterea scitum, & artificiosum inuenisse & scripsisse uidetur, quod si quis imbecillis & audax cum robustum quendam timidumque uerberibus cæsum spolauerit in iudicium de ducatur, neutrum horum uerum confiteri oportet: sed timidum quidem dicere non à solo audace illo esse cæsum: audacem uero hoc refellere, solos fuisse monstrantem, atque ad tale quiddam cōfugere. Quoniam pacto imbecillis cum sim, robustum hunc inualissem? Ille autem timiditatem suam non dicit, sed falsum aliquid excogitans forte aduersarium arguet. Atque in alijs etiam talia quaedam sunt quæ arte dicuntur. An non sic est o Phædre? PHÆD. Ita prorsus. SOC. O quam callide abstrusam artem adinuenisse uidetur Tisias, uel quicumque alius fuerit, uel quocunque alio cognomine delectetur. Sed nūquid hoc, o amice, dicemus, an non? PHÆD. Quid istud? SOC. O Tisia iam pridem antequam accederes affirmabamus probabile istud, & uerisimile uulgo non aliter quam per ueritatis similitudinem fieri. Similitudines autem ueri ab eo qui ueritatem nouit aptissime ubique reperiri posse asserabamus. Quapropter si aliud quicquam de hac arte dixeris, aufcultabimus quidem: sin minus, his quæ paulo ante diximus, fidem præstabimus, quod uidelicet nisi auditorū quis ingenia nouerit distinxeritque, atque res ipsas in species suas discreuerit, rursusque singula idea una comprehenderit, nunquam dicendi artem quoad hominē licet, adipiscetur. Hoc autem sine longo studio assequetur nunquam. In quo non ideo insudabit uir prudens, ut dicere & agere ad homines possit, sed ut ea potius & loqui & facere quæ dijs grata sint ualeat. Viri enim nobis sapientiores, o Tisia, uirum mentis compo-

tem

tem aiunt non id meditari debere, ut conseruis suis, nisi prout contigerit, obsequatur, sed ut dominis bonis atque ex bonis obtemperet. Quamobrem si longior sit circuitus, ne mireris. Non enim ut ipse putas, sed magnarum rerum gratia circumeundum. Erunt autem, ut ratio dicat, si quis uoluerit, hæc pulcherrime ex illis effecta. PHÆD. Perpulchre admodum dici hoc uidetur, o Socrates, modo aliquis assequi possit. SOC. At præclarum est ad præclara semper anniti, & quicquid contigerit tolerare. PHÆD. Valde. SOC. De arte hæctenus, & inscitia orationis sit dictum. PHÆD. Satis profecto. SOC. Reliquū est ut scribendo quid deceat, quid dedecet dicamus. PHÆD. Plane. SOC. Scis ne quo pacto maxime de sermonibus dicendo uel agendo deo placere potes? PHÆD. Minime. Tu uero? SOC. Audiui equidem nonnulla à ueteribus tradita: uerum autem ipsi intelligunt. Id uero si nos inueniremus, nunquid humanarum deinceps nobis opinionum cura nulla futura sit? PHÆD. Ridicula sane interrogatio. sed quæ audisse dicis recense. SOC. Audiui equidem circa Naucratis Ægypti præcorum quendam fuisse deorum, cui dicata sit auis quam ibi uocant, dæmoni autem ipsi nomen Theuth. hūc primum omnium numerum, & numeri computationem inuenisse, geometriamque, & astronomiā, talorum rursus alearumque ludos, & literas. Erat tunc totius Ægypti rex Thamus, & in eminentissima amplissimaque ciuitate, quas Græci Ægyptias Thebas appellant, deumque ipsum Ammonem uocant. Ad hunc Theuth profectus, artes demonstrauit suas, dixitque eas distribui deinceps Ægyptijs cæteris oportere. Verum ille quæ cuiusque utilitas foret, interrogauit: & ipso referente, quod bene dictum uidebatur, probabat quidem: quod contra, uituperabat. ubi multa de qualibet arte in utramque partem Thamus fertur Theuti ostendisse, quorum singula si enarrare pergamus, proluxior erit oratio. Cum uero ad literas descendissent, Disciplina hæc, inquit Theuth, o rex, sapientiores & memoria promptiore Ægyptios faciet. Memoriae namque & sapientiæ remedium id est inuentum. At ille, O artificiosissime Theuth, inquit, alius quidem ad artis opera fabricanda idoneus est, alius ad iudicandum promptior quid emolumentum damniue sint utentibus allatura. Atqui & tu literarum pater propter beneuolentiam contrarium quam efficere ualeant affirmasti. Nam illarum usus propter recordationis negligentiam obliuionem in animo discen tium pariet: quippe qui externis literarum consilii monumentis, res ipsas intus animo non reuoluent. Quamobrem non memoriæ, sed monitionis remedium inuenisti. Sapientiæ quoque opinionem potius quam ueritatem discipulis tradis. Nam cum multa abscque præceptoris doctrina perlegerint, multarum rerum periti uulgo, cum ignari sint, uidebuntur. Consuetudine quoque molestiores erunt, utpote qui non sapientia ipsa sint præditi, sed opinione sapientiæ subornati. PHÆD. Facile tu, o Socrates, Ægyptios, & alios cuiusuis gentis sermones facis. SOC. At o amice, qui in Iouis Dodonæi templo uersantur, ex quibus sermones primos fatidicos erupisse asserunt. Præcis itaque illis, utpote qui non ita ut uos recentiores, sapientes erant, satis erat ob eorum inscitiam petras & quercus audire, modo uera promerent. Tu forsitan interesse censes, quisnam cuius ue sit, qui dixerit. Non enim id solum consideras uerane an falsa dicantur. PHÆD. Recte admodum increpuisti, ac mihi uidetur ita in literis euenire, ut Thebanus ait. SOC. Igitur quicumque se putat sic artem aut mandare literis, aut mandatam suscipere, ut certum quiddam & firmum ex literis sit futurum, admodum ineptus est, ac reuera Ammonis uaticinium prorsus ignorat, cum plus aliquid in scriptis esse credat, præter id quod scienti res ipsas que in literis significantur, commemorant. PHÆD. Rectissime. SOC. Graue id habet, o Phædre, scriptura, & picturæ reuera persimile. Picturæ nanque opera tanquam uiuentia extant: siquid uero rogaueris, uerecunde admodum silent. Non aliter sermones putabis fortasse quasi aliquid ipsos intelligentes dicere. Verum si sciendi audis ab ijs dictorum aliquid sciscitaberis, idem in his semper, & unum significatur: omnisque sermo cum semel scriptus est, passim reuoluitur æque apud intelligentes, atque alios, inter quos minime decet, nescitque dicere quibus oportet & quibus non oportet. Iniuria uero immerito contumeliæque affectus patris semper eget præsidio. Ipse enim neque aduersario repugnare, neque opem ferre sibi ipsi potest. PHÆD. Hæc quoque recte abs te dicta uidentur. SOC. Quid porro? Alium uidemus sermonem huius fratrem, quemadmodum legitimus sit, & quanto me-

Q 4 lior atque

lior atq; potentior quam is nascatur. PHAE. Quem istum? & quomodo fieri dicis? SOC. Eum, inquam, qui in animo discens cum scientia scribitur, quia sibi ipsi auxiliari potest, intelligitq; apud quos loquendum sit, apud quos tacendum. PHAE. Scientes sermonem dicis uiuentem, & animatum, cuius oratio scripta simulacrum quoddam non iniuria nuncupabitur. SOC. Omnino, sed hoc quoq; mihi dicas. Mentis compos agricolam nunquid charissima sibi semina, quorum fructus expectat, ætate in Adonidis hortis summo studio & diligentia sparget, ut octo diebus speciosos inde flores aspiciat? An potius si quando id egerit, festi cuiusdam diei ludicq; gratia faciet? At ubi serio agens agriculturæ studium adhibuerit, seret quidem ubi conuenit, & satis se consecutum putabit, si octo mensium intervallo satio sua ad fruges peruenerit? PHAED. Ita prorsus, o Socrates, illa quidem ioco, ut ais, hæc autem serio faciet. SOC. Hominem uero iustorum, honestorum, bonorumq; scientiam possidentem agricola imperitiorum ad semina sua spargenda putabimus? PHAE. Minime omnium. SOC. Non igitur in aqua nigra studiose ipsa calamo cum sermonibus seminabit, cum succurrere illis periclitantibus nequeat, nequeat & ex ipsis ueritatē sufficienter ostendere. PHAED. Certe id non est consentaneum. SOC. Non sane. Ceterum hortos quidem literarum, ut ludi causa, ut uidetur, seret atq; describet, & postquam scripserit tanquam monumenta thesaurosq; ad senectutis futuræ obliuionem, tam sibi, quam cæteris uestigiorum eorundem sectatoribus, lætabitur utique natos iam tenellos suos fructus inspiciens: cæterisq; hominibus ludos alios sequentibus, & conuiuia horumq; similia celebrantibus, ipse interim his omittis in sermonum oblectamentis uitam ducet. PHAE. Præclarissimum præ aliorum uilissimo narras o Socrates, eius ludum, qui potest in sermonibus ludere, ac de iustitia, & alijs quæ tu dicis, confabulari. SOC. Est ita profecto, amice Phædre, sed multo mea sententia in his præclarius studium, quando quis arte dialectica utens animam nactus idoneam sermones cum scientia plantat, & seminat, qui & sibi ipsi, & fatori suo afferre opem possunt fructus uel producunt, & semina reddunt. Vnde alij in moribus alijs nati id semper munus immortale seruare possunt, atque eum qui hæc habet, beatissimum quoad homini licet, efficiunt. PHAED. Multo id quoq; præclarius. SOC. Nunc iam illa, o Phædre, his concessis discernere possumus. PHAED. Quænam? SOC. Ea uidelicet quorum cognoscendorum gratia hucusq; descendimus, ut uituperationem Lysias discuteremus in ipsa scribendi arte, sermonesq; ipsos, qui uel arte, uel sine arte scribuntur: artificiosum quidem, & artis expers, satis iam declarasse uidemur. PHAED. Sic apparet. SOC. Meminisse rursus oportet non prius posse aliquem dicendi artem ad summum callere ad persuadendum atq; docendum, ut ratio superior nobis ostendit, quam ueritatem earum rerum quas dicit aut scribit cognouerit, uniuersamq; rem definire, & definitione posita rursus secundum species usq; ad indiuidua diuidere nouerit: atq; hac ratione animam contemplatus, & quid cuiq; ingenio congruum est aucupatus, ita maxime disponat exornetq; sermonem, uariæ quidem animæ uarios, & harmonia multiplices, simplici uero simplices sermones accommodans. PHAED. Sic prorsus apparuit. SOC. Quid autem de illa quæstione dicemus quam supra tetigimus? honestum ne an turpe sit orationes componere, & quomodo studium hoc iure uituperari queat, quomodo nequeat. Num superiora nobis hoc satis declarauerunt? PHAED. Quænam illa? SOC. Quippe, siue Lysias, siue alius quispiam scripsit quandoq; aut scribit, scribetq; priuatim quicquam, uel publice ciuiles quasdam constitutiones, ita ut suis in scriptis magnam quandam stabilitatem & certitudinem putet inesse, turpe id esse scriptori, siue dicatur a quoquam, siue non dicatur, putandum est. Siquidem ignorare quid uerum sit, quid falsum, de iustis, & iniustis, de bonis & malis, etiam si uulgus uniuersum laudauerit, fieri nunquam potest quin sit reuera turpissimum. PHAED. Turpissimum. SOC. Contra qui in oratione quacumq; de re scripta ludum iocumq; necessarium putat, orationem que nullam aut solutam, aut strictam numeris magno componendi studio dignam esse ducit, instar eorum qui sine diiudicatione & doctrina persuadendi tantum gratia carmina recitare consueuerunt: sed reuera sermonum illorum optimos componendi peritos causa compositos fuisse: in sermonibus autem his, qui docendi discendiq; causa dicuntur, ac uere in animo de iustis, honestis, & bonis scribuntur, duntaxat perspicuitatem perfectionemq;

tionemq; inesse, eosq; solos studio dignos existimat: iudicatq; sermones huiusmodi filios suos legitimos esse uocandos, eum ante omnia qui ipsi inest, si modo sit inuentus, de inde quicumq; ex hoc foetu filij, fratresq; uel in ipsius, uel in alijs aliorum mentibus, sicut decet, nati sunt, reliquos autem omnes postponit: hic uir, inquam, talis o Phædre, uidetur esse, quales esse nos exoptaremus. PHAE. Equidem ut dicis, cupio prorsus, & uoto precor. SOC. Sed hæc iam satis a nobis de arte dicendi, quasi ludentibus dicta sint. Quare Lysias dicas, nos ad nymphæ fontem Musarumq; cœtum profectos, sermones quosdam audisse, qui dicere iusserunt Lysias, cæterisq; orationum scriptoribus, Homero præterea, & si quis alius nudam poesim, uel cantu exornatam composuit, Soloni postremo, & omnibus qui ciuiles institutiones literis mandauerunt: quod si ueritatis conscij talia composuerunt, possuntq; sua in discussionem tracta defendere, ac dicendo efficere, ut præ uerbis scripta uilescant, non utique ab his quæ calamo luserunt, sed ab illis potius quæ serio excogitarunt, cognominandi uidentur. PHAE. Quæ nam cognomina, & quo pacto accommodas? SOC. Sapientis cognomen, o Phædre, magnum soliq; Deo conuenire uidetur. Philosophi uero, aut similis alicuius cognomine eiusmodi uiros quales modo descripsimus, conuenientius modestius que nuncuparemus. PHAE. Certe non dedecet. SOC. Eum igitur qui nulla habet in se præstantiora ijs quæ conscripsit, & sursum deorsumq; retorquens, diuturna emendatione addendo uel subtrahendo cōposuit, iure poetam uel orationum legum uel scriptorem cognominabis? PHAE. Quid nunc? SOC. Hæc itaq; amico referas tuo. PHAE. Tu uero quid facies? neq; enim amicus tuus prætermittendus.

SOC. Quis iste? PHAE. Isocratem probum, inquam. Quid illi nunciabis? o Socrates. Quem esse dicemus? SOC. Iuuenis adhuc Isocrates est, o Phædre. Quid autem de illo præstariam, non præteribo. PHAE. Quidnam? SOC. Videtur mihi præstantiori ingenio esse, quam Lysiam sua scripta demonstrent. Præterea moribus generosiorib; præditus. Quam obrem nihil mirum putarim, si crescentibus annis in arte dicendi cui nunc incumbit, magis quam uiri pueris, omnibus qui eloquentiæ unquam se tradiderunt, excellat, atq; his etiam studijs non cōtentus, ad maiora diuiniore quodam instinctu feratur. Inest enim, o amice, ex ipsa natura philosophia quædam illius ingenio. Hæc ergo ab ijs dijs accepta, Isocrati mihi dilectissimo nuncio. Tu illa Lysie tibi charissimo. PHAE. Ita fiet. Sed abeamus hinc cum æstus non nihil iam efferbuerit. SOC. Vota prius his facienda sunt quam abeamus. PHAE. Quid nunc? SOC. O amice Pan, & alij omnes qui locum hunc colitis dij, date mihi ut pulcher intus efficiar: & quæcumq; extrinsecus habeo intrinsecis sint amica. Diuitem autem sapientem solum existimem. Tantum uero mihi sit aurum, quantum nec ferre, nec ducere queat alius, nisi uir temperans. Nunquid aliud orandum censes? o Phædre: mihi enim satis est precatum. PHAE. Mihi quoq; eadem opta. Amicorum enim communia omnia. SOC. Abeamus.

ARGVMENTVM MARSILII IN
APOLOGIAM.

ANTIQUVM Theologi in treis diuisi sunt sectis. Alij quidem demonibus solum sacrificabant, diffidentes, ut arbitror, uota hominum ad cœlestia peruenire. Alij uero cœlestia quoq; colebant, putantes illa non uiuere solum atq; intelligere, sed etiam radijs suis circumspicere cuncta atque audire, ideoq; tam sacrificiorum ritus ab eis prospici, quam supplicij laudes precesq; exaudiri: ueruntamen animorum in corporibus his uiuentium uota, ad deos illos qui nullum in corporibus cōmuniū habeant, peruenire non posse. Alij deniq; hos ipsos deos in primis uenerabantur iudicantes à summis rerum causis effectus omnes etiam humanos tam cognitiōe quam uirtute perfectissime cōtineri. Deos uero uocabant tum uisibiles, id est, cœlestes, tum inuisibiles, id est, supercœlestes, quos nostri uocant angelos, & ipsi deos quasi proximos summi Dei contemplatores atq; ministros. Præterea triplicem hi prouidentiam esse putant, Vniuersalem quidem in Deo, per quam omnibus omnia prospiciat atque præbeat. Minus uero in dijs uniuersalib; per quam omnibus quidem consulant, non omnia tamen munera, sed quedam omnibus exhibentes. Particularē denique in demonibus, qua uidelicet quedam quibusdam iam largiantur. Et demones quidem in totidem distribuant ordines, quot in cœlo sunt stelle, ut alij Saturnij sint, alij Iouiales, alijq; similiter. Cunctos autem ordines et in igne collocat, sed ignea ratione, & in aere puro, sed ratione aërea, & in aere crasso, ratione uidelicet aquæ. Hos aquæ

aqueos arbitratur alios alijs speciebus uiuentiu presidere, sensualiq; et uegetali ubique nature fauere. Quos Plato inquit, statim ab initio malorum plurimis uoluptatem immiscuisse. Aereos autem demones rationali potius fauere potentia, eamq; a uegetali sensualiq; natura quodammodo segregare. Igneos tandem discursum rationis ad sublimiora contemplanda conuertere. Atque hoc pacto uoluptuose uite demones aqueos, actiue aereos, contemplatiue igneos dominari. Cum uero deos immortales atque impatibiles arbitrentur, homines uero mortales atq; patibiles, demones omnes quidem affectu patibiles, superiores uero mediosq; etiā immortales, infimos uero longaeuos. Præterea in omnibus affectus erga corporea collocant: sed in primis secundum quendam tranquillæ prouidentia morem: in secundis humanos quidem, sed moderatos: in tertijs ad perturbationes nostras iam declinantes. Item demones alios naturales ab initio constitutos, alios peregrinos, scilicet hominum animos in aerea translatos corpora, hominesq; ea qua antea consueuerant ratione curantes. Præterea alios demones plagis terræ maioribus, alios angustiioribus urbibusq; præesse. Quosdam etiam homines singulos gubernare, quos anima labentes in corpus fuerint pro uite electione sortite, deinceps electæ uite duces et exploratores et iudices. Proinde animas hominum alias Saturniorum demonum, alias Iouialium, alias aliorum tum siderum, tum demonum naturis accommodari. Corporum quoque nostrorum complexionem simili quadam ratione distingui. Animalia item et plantas, metallaq; et lapides ad siderum similiter demonumq; uarietatem inter se natura discerni, ut alia inter hæc solaria sint, alia uero lunaria, ceteraq; similiter. In his quæ diximus, Platonicum omnem sacrificiorum, oraculorum, diuinationum uim consistere arbitrantur. Profecto et ipse Plato antiquiores theologos imitatus, et Platonicum omnes oraculorum historiam ubiq; tanquam ueram accipiunt, rationibusq; confirmat. Mitto quantam his in Phædro adhibeat fidem, quantam et in Timæo, in Phædro quidem humanam sapientiam præ illa quæ ab oraculis superioribusq; diuinis habetur nihili pendens: in Timæo autem dicens eatenus a philosopho de rebus diuinis affirmandum esse, quatenus diuinis oraculis confirmetur. Mitto quam plurima apud Platonem similia. certe in Apologia totam Socratis sui defensionem ab oraculis uaticinijsq; auspicatur: immo uero, quod maximum est, totam Socratis et sapientissimi et iustissimi uitam asserit tum ad Apollinis oraculum, tum ad sui cuiusdam demonis uaticinium institutam. Si quæras qualis Socratis demon fuerit, respondebitur igneus, quoniam ad contemplationem sublimium erigebat. Item Saturnius, quoniam intentionem mentis quotidie mirum in modum abstraherebat a corpore. Attributus quoque ab initio, non acquisitus. Nam sibi a puero dicit aspirauisse. Non prouocabat unquam, quia non Martius: sed sepe ab actionibus reuocabat, quia Saturnius. Item non adhibebat calcaria uiro satis per se ad honesta propenso, sed cohibebat freno, ubi in eligendis ad finem uis ob coniecturarum fallaciam posse decipi uideretur. Aspirabat menti, ostenta oculis, uoces auribus suggererebat. Sed quibus oculis, atq; auribus: uisui uidelicet atque auditui, qui per omne æduntur corpus æthereum sub manifesto hoc corpore latens. Poterat autem Socrates per æthereos sentire sensus, ab elementalibus sensibus se facile seuocans. Ostensa cernebat per eosdem sensus et somnians pariter atque uigilans. Similiter Auicenna probat prophetas angelorum et species cernere, et uoces audire. At cur Socrates pauciq; similes demonem suum animaduertunt? Quoniam pauci uel genitura, uel disciplina demonici sunt, plures humani, plerique ferini. Cur item alias demonem, alias deum uocat Quia sublimis demonem Socratem quasi Dei interpretis nuncijs que afflat. Sed nunquid ipsum Socratis intellectum possumus demonem nuncupare? Possumus certe. Nam Timæus inquit, Deum nobis supremam animi partem tanquam demonem tribuisse. Rursus in Symposio ipse mentis amor ad diuinam pulchritudinem contemplandam, demon cognominatur. Verum præter hæc necesse est superiorem nobis substantiam demonis presidere, propterea quod ut in Symposio Legibusq; probatur, humanum genus utpote a diuinis maxime distans, media quadam natura indiget, qualis est demonica, quasi conciliatrice. Neque iniuria diuina prouidentia, ut in Politico Protagoræq; probatur, demones nobis præfecit propinquiores quasi pastores, siue ut in Critia dicit gubernatores. Homo siquidem in hac ignorantia caligine constitutus, innumerisq; fortunæ uel malis agitur, uel distractus illecebris, ad constitutum sibi a Deo finem absque perpetuo Dei auxilio peruenire non potest. Hinc probat Deum nos demonibus purioribus quasi rectoribus commendasse, qui uaticinijs, augurijs, somnijs, oraculis, uocibus, sacrificijs, inspirationibus adiuuarent. Horum uero ex numero esse uult familiarem Socratis demonem a mente Socratica differentem. Hæc enim Socratem sepe prouocat, ille uero prouocat nunquam. Item hæc nisi loquatur, aut scribat, docere non potest. Ille uero ut in Theage probatur, multos etiam silendo docebat. Præterea quod et uoce et signis Socratem corrigat, significat demonem hunc aliquid esse præter mentem. At si minus tibi placet et familiarem hominis duces demonem appellare, saltem, ut placet nostris, bonum angelum appellato. Post hæc Apologia nos cogit non nihil de oraculis statuisq; tractare. Principio si quæras quam ob causam demones solita illa quondam miracula nostris seculis non efficiant, respondebitur, Christum et demones malos suo illo imperio priuauisse, et hominibus tum omnem demonum cultum, tum artem demonica sustulisse. Si rursus interrogas, qua ratione uel in statuas uel in homines demonum trahantur influxus, diligenter attende. Trahitur quotidie aliquid naturale per artem:

ceu quo-

ceum quotiens lignum quod propter densissimam crassitudinem accendi a tenui quadam flamma non poterat, uel oleo illiniunt, uel inficiunt sulphure, rapiuntq; in fomitem flammam. Trahitur et quotidie diuinum aliquid per naturam, quando fetus tener in aluo certo affectus figuratusq; modo sic per naturam a deo humanam haurit animam, ut per magicam statua a mundo accipit demonem: Unde Aegyptij naturam quoque magam appellauerunt, uim ipsam magicam in attractu quodam similitum per similia, uel conuenientium saltem per conuenientia collocantes. Emittis quotidie uocem, emittis et tui uultus imaginem. At non ubique uox in te tua et imago remittitur. Paries duntaxat ita dispositus, sic oppositus uocem per echo reflectit, et speculari corpus tuum tibi reddit imaginem. Esto igitur specularis et ille paries, subito totus, ut ita dixerim, eris in illo. Ibi enim uideberis, audieris, intelligeris, ferme ut in statua demon. Si Trismegistum consulueris, disces ex proprijs mundi materijs certo cuidam demoni congruentibus compositam rite statuam confestim per demonem congruum animari, uel per demonem, inquit, uel per angelum, intellige uel per impuriorem uel per puriorem spiritum afflari solere. Audies quoq; Mercurium hunc ueteres plerosque damnantem, quod diffidentes uel esse numina super cælum, uel terræ uota ad cælestia superioraq; peruenire, fabricauere statuas habitacula demonum, quos quasi familiares colerent deos. Putabat sane, quamuis interdum in delubra demones salutare aduocarentur, sepe tamen descendere noxios. Audisti paucis tractum demonum in corpora statuarum. Audi quoque paucis raptum in corpora hominum. Quando uel per atram bilem uel aliquid simile aut uitium totus in imaginationem conuertitur animus, facile fit inferiorum demonum domicilium, quorum presentia et insanat, et animo simul uexetur et corpore. Quando per philosophicam purgationem transfertur totus in rationem, euadit ædes demonum mediorum, a quibus humanarum rerum sepius, quandoque etiam naturalium miras accipiat rationes. Quando per pietatem erigitur totus in mentem, sublimium demonum fit spiraculum, seu potius angelorum, quibus utique ducibus mirum in modum arcana penetret diuinorum. Optas uideo intelligere, quibus potissimum oraculis, siue per statuas, siue per homines æditis, Plato confidat. Scito his duntaxat, quæ certa ratione compertum sit non per fallaces demones, sed per ueridicos, siue per angelos potius promississe. Nam et ab ipsis Aegyptiorum mysterijs acceperat: Iouem impuriore demones ad inferos deturbasse, qui et homines similiter pro uiribus ad ima detorqueant: et a Pherecyde Syro, multos ab Ioue demones rebellasse, quorum exercitus Ophioneus duxerit serpentinus. Ab his ergo maleficis cauendum esse diligentissime iudicabat. Socrates autem proprijs rationibus atque singulis adductus, et oraculo cuidam, et suo cuidam demoni se committebat pro arbitrio perducendum. Denique utcunque sit, ita suam ad hæc instituit uitam, ut æterna semper temporalibus anteponeret: iniustitiam magis timeret, quam mortem: pro ueritate, pro pietate, pro charitate, non dubitaret labores, penuriam, contumelias, iniurias, uerbera, mortemq; subire. Huic apud homines ueritas falsas calumnias peperit, charitas odium, pietas accusationem impiam atq; mortem. Sed hæc omnia parui, immo nihili pendit, sperans apud diuinum iudicem pro bonis bona mereri. Ergo hæc spe et fiducia fretus, et libenter accessit ad iudices, neque excusauit se, sed iudices accusauit: atque tanquam uates, quod uenire ait his qui sunt prope mortem, poenitentiam illis poenamq; prædixit post falsum iudicium securam, et ipse interim mira mentis letitia et uultus alacritate ad iudicem migravit æternum. Statueram hic satis honestum argumento, seu potius commentariolo finem imponere. Sed duo parumper me dubia remorantur. Primum Socraticum illud et hic et sepe alibi repetitum: Hoc equidem unum scio, quod nihil scio: Multa tamen et hic et alibi affirmat quasi sciens. Sed hoc illi simile est: Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Ait itaque Socrates: Ego abstractus a corpore, raptus a demone, illustratus a Deo, scio equidem in diuino lumine hoc unum, uidelicet quod alioquin cõiunctus corpori nihil in lumine naturali scio. Nescio, inquam, in naturali lumine res ipsas per ipsum affirmationis modum. Eiusmodi enim scientia, Dei propria est, qui et naturas ipsas, et naturarum causas comprehendit, quum ipsemet fecerit. Scio tamen multa per quendam negationis modum. Veluti quod Deus non sit corpus, potius quam quid sit. Item quod anima non sit mortalis, magis quam quid sit. Rursus quod bonum absolutum non hoc est, aut illud bonum, potius quam quid sit. Atq; hoc pacto Socrates et scit, et docet multa. Hoc illud insuper quod demon eum reuocat, non prouocat, id est, ad negandum illuminat eum potius quam affirmandum. Nonnunquam uero affirmat quædam, et illa quidem magna tanquam uidelicet non a demone tantum raptus, sed Deo iam plenus. Affirmat quoq; ubi sanctorum adducit ueterum testimonia, uel animas hominum a mortuis resurgentium citat in testimonijs. Sequitur altera dubitatio: quam ob causam Socrates, cum nunquam soleat dubitare, quin animus sit immortalis, in fine tamen Apologiae hac utitur disunctione: Aut nullus post mortem superest sensus, aut superest aliquis. Responde primo quidem, non de omni sensu, id est de omni cognitione, sed de nostrarum rerum sensu, uel nostro simili dubitare. Quod quidem significatur per illa quæ in parte disunctionis altera deinde subduntur, ubi idem quod et in Repub. dicit, separatas uidelicet animas eodẽ pacto sese illic, quo et hic solebat agnoscere. Vbi considera dictum contra illos qui dicunt animas de corporibus in corpora transmigrare. Deinde tutius quoq; ita responde. Socratem hæc in presentia disunctione non uti, quia de illo censeat dubitandum, quod ubiq; tunc per scientiam negatiuam, tum per diuinam inspirationem approbationemq; constantissime tenet, sed aduersariorū suorum

suorum personas in presenti respicere, qui cum obesse illi omnino studerent, inferebant ei mortem tanquam procul dubio malam. Socrates ergo contra infert, nullo modo esse malam, siue sic, siue aliter se nostrae res habeat. Vbi illud quod de mortalitate apparet ambiguum, propter illos est adiunctum, qui tanquam tyranni Epicureo more de ridere Socratem potuissent, quasi facile posset decipi, si ex eo solo affirmauisset mortem non esse malam, quod post hanc uitam alia super sint bona. Quae quidem aeterna bona, et si constabant Socrati, illis tamen nullo modo constabant, neque in angusta illa temporis breuitate poterat demonstrari, quae in Phaedone et saepe alibi demonstrantur. Tu uero nota certam Socratis nostri fiduciam, amicis prope finem Apologiae dicentis: Bene de morte sperare debetis. Nihil enim mali bono uiro uel uiuente uel defuncto potest accidere. Res enim hominis quodammodo deo similis à deo non negliguntur. Quod autem extrema ad iudices uoce clamauit: Ego quidem hinc ab eo moriturus, uos uero uicturi: uiri uero nostrum in melius eant, soli deo est certum: intellige non dubitare illum quod paulo ante affirmabat, sed dicere soli deo certum esse per seipsum affirmationisque rationem: posse tamen homini certum fieri per ipsum deum negationisque rationem. Adde quod affirmare non audeat se tam purgato tunc animo emigrare, ut praesentem migrationem affirmet omnino animum suum statim coelesti patriae reddituram.

APOLOGIA SOCRATIS

VA VOS ratione, o uiri Athenienses, affecerint accusatores mei, nescio equidem: me certe sic affecerunt, ut mei ipsius penè oblitus fuërim, tanta persuasione dicere uisi sunt: quamuis nihil, ut ita loquar, ueri ad uos detulerunt. Sed ex multis quae falsò asseuerabant, id sum potissimum admiratus, quod uobis cauendum esse monuerunt, ne à me quasi eloquere deciperemini. Quod enim asserere id minime erubuerint, cuius ego mox redargutionem opere ipso facturus eram, quando quidem in praesentia uobis appareo longe ab eloquentia alienus: hoc, inquam, mihi super omnia uisum est impudentissimum, nisi forte eloquentem, isti uocant uera dicentem. Si enim ita dicant, profiterer equidem me, quamuis non eorum more, rhetorè esse. Quippe cum hi, ut equidem dico, ueri nihil dixerint, à me uero uos uera omnia audituri sitis. Neque uero per Iouem, o uiri Athenienses, fucatam à me orationem, quemadmodum ab istis, uerborum nominumque elegantia, neque aliter exornatam, sed ex improviso ut coacervatam audietis. Confido enim me iusta dicturum, neque quisquam uestrum speret me aliter esse dicturum: alioquin neque aetatem hanc, o uiri, deceret, adolescentulorum more uerbis studiose formatis huc ad uos ingredi. Quinimo uehementer, o uiri Athenienses, id oro, & obsecro, ut si isdem me uerbis in respondendo utentem audietis, quibus & in foro apud argentiarios mensas, ubi plerique uestrum me nonnunquam audierunt, & alibi, uti soleo, ne admiremini, ne ue grauius id feratis. sic enim res se habet. uenio equidem nunc primum in iudicium, plures quam septuaginta annos natus, ex quo fit ut in hac iudiciali causa reuera sim peregrinus. Et profecto quemadmodum si peregrinus Athenas uenissem ignosceretis utique mihi peregrina uoce & forma loquenti, pro educationis meae consuetudine: ita & in praesentia uos precor, neque id quidem iniuria, ut loquendi formam minime attendatis, quae prout contingit, tum melior, tum deterior esse potest, sed id ipsum consideretis, huc mentem adhibeatis, iusta ne, an iniusta dicam. Hoc enim iudicis officium est, rhetoris autem officium, uera loqui. Iustum est autem o uiri Athenienses me primo quidem ad accusationem primam falso confictam, & ad primos accusatores respondere: deinde ad nouissimam atque nouissimos. Me quidem multi iam multis annis falso apud uos accusarunt, quos equidem magis formido, quam Anyti astipulatores, quanquam & hi sunt in persuadendo potentes. Sed illi potentiores o uiri, qui plerisque uestrum à pueritia occuparunt, accusantes me procul à ueritate, atque uobis persuadentes: esse uidelicet Socratem quendam sapientem, eorum quae super aërem, quaeque sub terra fiunt, perscrutatorè, qui soleat causam deteriore, differendo meliorem efficere. hi profecto o uiri Athenienses, qui hunc de me rumorem diuulgauerunt, mei accusatores potentissimi sunt. Qui enim haec audiunt opinantur harum rerum persecutores non credere deos esse. Profecto accusatores huiusmodi & permulti sunt, & longo iam tempore me accusant, & in ea aetate uobis suaferunt, in qua plerique uestrum pueri aut certe adolescentuli per facile credidistis, deserta in causa, nemine me defendente. Atque id quod à defensionis ratione omnium alienissimum est, neque nomina

quidem

quidem illorum scire licet, atque proferre, praeterquam si quis illorum comœdus sit. Quotcumque uero per inuidiam & calumniam haec uobis rursus persuaserunt, qui ue ipsi persuasi persuaserunt alijs, hi omnes infiniti omnino sunt, nec eorum quenquam in iudicium traducere, nec redarguere licet, sed necesse est aduersus istos tanquam in nocte pugnare defendendo, atque refellendo nemine respondente. Existimate ergo & uos, quemadmodum dicebam, accusatores meos duplices extitisse, & qui nuper accusarunt, & qui iam diu, quales modo describebam. Atque iudicate me quidem oportere prius respondere illis, quos & ipsi prius multoque magis audiuistis. Sed iam respondendum mihi est, o uiri Athenienses, illis criminibus, conandumque in hoc tam breui tempore opinionem istam eximere, quam uos per calumnias decepti, longo iam tempore contra me concepistis. Opto autem ita demum aduersarios refellere, atque obtinere, si modo id uobis & mihi melius sit futurum. Quamquam difficile id fore arbitror. Neque admodum quale id sit me latet. Verum, ut deo placeat, ita succedat. Nos autem legi parere oportet, ac defensionem pro nobis afferre. Repetamus igitur ab initio quae sit accusatio, ex qua aduersus me nata est illa calumnia, qua confusus Melitus mihi diem dixit. Quid ergo aiunt accusatores mei: tanquam enim si in iudicio adessent, eorum recitetur accusatio, in qua contra me iuratur, quae & uicissim à me exigunt iuramentum. Socrates iniuste agit, atque nimium curiose perquirat quae sub terra & quae in caelo sunt, inferioremque causam reddit superiorem. Praeterea alios eadem docet. Talis utique est accusatio. Nempe talia quaedam & uos uidistis in Aristophanis comœdia: Socrates enim illic persona circumfertur, affirmans se per aërem peruagari: & complures eiusmodi nugae. Quarum ego rerum neque multum neque parum quicquam scio. Neque haec dico quasi harum rerum scientiam paruifaciam, si quis in huiusmodi rebus sit sapiens, quo minus tanti criminis reus à Melito accuset: sed quia reuera, o uiri Athenienses, horum nihil scio. Testes autem huius plerisque uestrum adduco. Oro uos docere & exponere inuicem uelitis, quot me colloquentem aliquando audiuistis. Audiuistis autem plerique uestrum. Recensete igitur inuicem, nunquis uestrum aliquando istis de rebus quicquam, siue multum, siue parum audiuerit, disputantem: atque ex hoc denique cognoscetis eiusmodi esse caetera, quae multi de me circumferunt. At enim horum nihil est uerum. Quinetiam à quopiam audiueritis me homines docere, atque inde pecunias cumulare, neque id quidem uerum est. Atqui praclarum id mihi uidetur, si quis docere homines possit, quemadmodum Gorgias Leontinus, & Prodicus Chius, & Hippias Eleus. Quorum unusquisque eam facultatem habet, per quam ad singulas profecti ciuitates, adolescentibus quibus liceret in patria suorum se ciuicum disciplinae gratuito commendare, persuadent ut se aliorum disciplina relicta sectentur, ac data pecunia, gratiam in super habeant. Est & alius quidam uir hic sapiens Parus, cuius ego ad nos aduentu sum admodum delectatus. contigit enim ut in eum aliquando uirum inciderem, qui plus pecuniarum in sophistas expendit quam caeteri omnes, Calliam, inquam, Hipponici filium. Hunc ergo ita interrogavi. Duos enim habet filios. O Callia, inquam, si filij tui pulli equini aut taurini essent, haberemus aliquem quem illis mercede adhibita praeficeremus, qui eos pulchros & in suo utrunque genere excellentem efficeret. Effet uero talis aut equestrium aliquis, aut agricolarum. Nunc uero cum filij tui sint homines, quemnam cogitas illis praeficere? Et quisnam huius humanae ciuicisque uirtutis scientiam habet? Arbitror id te cum filios habeas cogitauisse. Est ne, inquam, talis aliquis, an non? Est profecto, inquit ille. Quis inquam est? & unde? & quanta mercede docet? Euenus, inquit, est o Socrates Parus, merces uero quinque minae. Atque ego Euenum felicem iudicavi, si reuera hanc habet artem, atque adeo diligenter docet. Nam & ipse quoque si talia scirem, admodum gloriarer, & magni me facerem. Sed certe o uiri Athenienses haec quidem nescio. Requirit igitur forsitan aliquis, quidnam o Socrates, tuum est opus? Et unde aduersus te exortae sunt haec calumniae: nisi enim aliquid praeter aliorum consuetudinem ageres, nunquam tantus de te rumor concitatus esset. Nam unde de te sermo tam frequens, nisi egisses aliquid à caeteris alienum? Dic ergo nobis quid tandem id sit, ne nos de te temere aliquid iudicemus. Iusta sane haec mihi uidetur interrogatio: atque ego uobis conabor ostendere quidnam id sit, quod mihi & nomen hoc & calumniam pepererit. Sed audite iam, & si uereor ne forte quibusdam uestrum iocari uidear. Veruntamen existimate me uobis uera omnino dicturum. Equidem, o uiri Athenienses, non ob aliud certe quam ob sapientiam quandam

R eiusmodi

eiufmodi nomen nactus sum. Sed ob quam sapientiā: Fortè ob eam quæ humana sapientia est. Nam hac reuera sapiens esse uideor. illi uero quos paulo ante cōmemorabam, maiorem fortè quandam humana sapientiā habent. uel quid dicā, non habeo: neq; enim ego ea præditus sum. Quod si quis me hanc possidere dicat, mentitur, & in meam calumniam hæc dicit. Sed ne uobis molestum sit, ô uiri Athenienses, siquid uobis magnum dicere uidear. neq; enim ex me duntaxat dicam, sed testem uobis afferam fidedignum. Profecto si qua mihi est sapientia, qualis ea sit, testem adhibebo uobis Delphicū deum. Chærephonem certe nouistis. Ille familiaris mihi erat ab iuuentute, & Atheniensi populo amicus, ac unā nobiscum fugit, & simul in urbem reuersus. Nouistis plane qualis erat Chærepho, & uehemens quamcunq; ad rem se cōuertisset. Hic ergo quādoq; profectus in Delphos uaticinium id experiri ausus est. Ne grauius feratis, ô uiri, quod in præsentia sum dicturus. Interrogauit utiq; an esset ullus me sapientior. Respondit Pythia, sapientiorum esse neminem. De his quidem ipsius hic frater uobis testificabitur: nam ipse Chærephon uita functus est. Considerate uero quorum gratia hæc dicā. Debeo enim uobis aperire unde hæc aduersum me calumnia sit exorta. Profecto cum hæc audissem, ita mecum ipse reputaui. Quidnā deus ait: aut quid hoc sibi uoluit? Ego enim mihi conscius sum, neq; in magnis, neq; in paruis esse me sapientē. quid igitur sibi uult, cum me asserit sapientissimū? Deum quidem mentiri non est credendū, neq; enim id fas est deo. Atq; ita diu ambiguus scrutabar quid oraculū innuisset. Ac uix tandem post longas ambages uiam eiufmodi inueni. Aggressus enim quendam ex his qui sapientes uidentur, sperans, si usquam, in hoc uaticinium coargui posse, oraculoq; ostendi non me quidem quem præfecerat, sed illum esse sapientia præferendū. Dum ergo illum examinarem: huius uero nomen promere nō est necessarium: erat autem quidam ex his qui in repub. uersantur. illum, inquam, dum examinarem, unaq; differerem, ô uiri Athenienses, hunc in modū affectus sum: uisus mihi est uir ille uideri quidem sapiens, tum alijs, tum uel maxime sibi ipsi, esse uero nequaquam. dein de conatus sum illi ostendere, putare quidem eum esse se sapientē, sed minime esse. Quapropter & ille infensus mihi redditus est, & multi qui aderāt, grauius id tulerunt. Itaq; ad me ipsum reuersus, ita mecum ipse reputaui: Ego profecto sum hoc homine sapientior. apparet enim neuter nostrum pulchrum bonumq; aliquid nosse. Sed hoc interest, quod hic quidem cum sciat nihil, scire putat aliquid: ego uero quemadmodū nescio, ita nescire me puto. Videor ergo in hac rātula re hoc homine sapientior esse, quod quæ ignoro, neq; scire me arbitror. Post hæc alium audiui, ex his qui illo insuper sapientiores habent, in eoq; considerando omnino similiter iudicauit, atq; illum aliosq; multos mihi reddidi infensos. Proinde similiter deinceps processit ad alios, non ignorans quantum aduersus me odium concitarem, ideoq; nō absq; dolore quodam timoreq; procedebam. Veruntamē necessarium mihi uisum est oraculum diuinū omnibus anteterre, passimq; progredi perscrutatorum quid sibi uelit oraculum, huiusq; gratia omnes quotcunq; aliquid scire uidentur, adire. Et per canem, ô uiri Athenienses, oportet em uobis uera fateri, tale aliquid mihi contigit hæc ex diuino oraculo perquirētī, ut qui opinione hominū maxime probabant, eos quasi omnium imprudentissimos inuenirem: qui uero inferiores habebantur, eos quantum ad prudentiam spectat, probabilius se habere. Operæ precii est referre uobis errores laboresq; meos quos equidem propterea sustinui, dum à me oraculum adeo probaretur, ut redargui tam deinde non posset. Post ciuiles homines ad poetas me contuli, tragediarum & dithyramborum aliorumq; carminum autores, quasi hic perspicue admodum deprehensurus, esse me his rudiorum. Acceptis itaq; eorum libris, in quibus elaborauisse maxime uidebant, sciscitatus sum eorum sentia, ut nonnihil ab ipsis perdiscerem. Erubescō ô uiri, uerum hic uobis aperire. dicendum est tamen. Alij penē omnes præsentis, ut ita dixerim, melius de rebus his loquerentur, de quibus ipsi poemata conscripserunt. Deprehendi igitur breui id in poetis, eos uidelicet non sapientia facere quæ faciūt, sed natura quadam ex diuina animi cōcitatione, quemadmodū & hi qui diuino furore afflati uaticinantur. Nam & hi multa quidem dicunt atq; præclara: sed eorū quæ dicunt, nihil intelligunt. Tali quodam pacto poetæ affecti fuisse mihi uidentur, & simul animaduerti eos in alijs quoq; propter poelam omnium se sapientissimos iudicare, in quibus non sunt sapientes. Abij ergo, & hinc eadem omnino sententia qua & à ciuilibus uiris abieram. Tandem uero

ro me ad artifices cōtuli, utpote bene mihi conscius quàm nihil istic, ut ita dicam, scirem. hos autem noueram multa & pulchra scire, neq; in hoc equidem deceptus sum. Sciebant enim quæ ipse nesciebam, & hac in parte me sapientiores erant. Sed ô uiri Athenienses, in eodem errore quo & poetas, peritos artifices deprehēdi. Nam ob hoc ipsum quod sua rite perficiebant, unusquisq; eorum se in cæteris quoq; uel maximis sapientissimū esse putabat. Atqui hic error illam quoq; quæ ipsis inerat sapientiam, offuscabat. Quamobrem si me ipsum oraculi loco interrogarē, utrum eligam, ita ne me habere ut habeo, uidelicet neq; scientem quæ illi sciunt, neq; meam inscitiam ignorantem, an utraq; habentem quæ illi habent, plane mihi ipsi simul atq; oraculo responderem, præstare ita ut habeo me habere. Ob hanc utiq; inquisitionē meam ô uiri Athenienses, inimicitia multæ difficillimæ, atq; grauissimæ aduersus me cōortæ sunt, ex quibus multæ sunt calumniæ cōsecutæ. Nomen uero sapientis mihi propterea exortum est, quod præsentis plurimū illa me putant scire, in quibus alios refello. Videtur autem ô uiri Athenienses, reuera solus deus sapiens esse, atq; in hoc oraculo id sibi uelle, humanam uidelicet sapientiam paruū, imò nihil, pendendam esse. Quod uero Socratem nominat sapientē, ob id facere, quo nomine meo tanquam exemplo quodam utens, quasi sic dicat: Is ô uiri, sapientissimus est, qui quemadmodum Socrates, nouit reuera sapientiam suam esse nihil pendendā. Hæc igitur ego sic affectus, & nūc perquirere passim deo obsecutus, & perscrutari nō desino, cōueniens quemcunq; aut ciuium, aut peregrinorum esse existimo sapientem. Ac si quando mihi ille talis non uideatur, tunc ipse deo suffragatus, illum sapientem non esse demonstro. Atq; ob occupationes eiufmodi nullum mihi fermè relinquatur ocium uel ad publicū aliquid agendum, uel priuatum, sed in extrema paupertate ob dei cultū sum constitutus. Præterea adulescentes maxime opulenti, qui uel à negocijs uacant, me ultro sequentes delectant, cum refelli à nobis homines spectant. Quinetiam ipsi nonnuncq; me imitati, alios deinde confutare contendunt. Qua quidem in re plurimam reperiunt turbam hominū aliquid se scire putantium, cum aut nihil sciunt, aut perparum. qui uero ab his conuincuntur, non tam illis q; mihi redduntur infensi, clamantq; esse Socratem quendam scelestissimum, iuuentutisq; corruptorem. At si quis ab eis sciscitetur, quidnam uel agendo, uel docendo corrumpat, nihil quidem assignare possunt, imò prorsus ignorant. Sed ne deesse illis materia uideatur, ad ista confugiunt quæ cōmuni uoce facile philosophantibus obijci solent, eos scilicet neq; sublimia super terram, neque profunda sub terra, neq; deos esse putare, rationemq; inferiorem quasi superiorem ostendere. uera enim, ut puto, fateri nolunt, se scilicet indignatos, propterea quod cōuicti fuerint simulare se illa scire quæ nesciunt. Vtpote igitur ambitiosi & uehementes, & multi, ac uelut ex cōposito, atq; obnixæ diligentisq; persuasionis studio me criminātes, uestras aures impleuerunt, & iam diu & nuper calumnijs in me sedulo confictis. Ex his autem Melitus, & Anytus, & Lycon contra me surrexerūt: Melitus quidem ob poetas mihi infestus, Anytus uero ob artifices atq; reipublicæ gubernatores, Lycon denique gratia rhetorum. Quamobrem quemadmodum ab initio dicebam, admirarer equidem, si opinionem istam tantis conceptam calumnijs tam inueteratam nunc in tam breui tempore amouere à uobis possem. Hæc equidem ô uiri Athenienses, uera uobis loquor, neq; celo, neq; subtraho aut magnum quicquā, aut paruū, quam uis fermè norim in his dicendis me eisdem fore molestum. Quod quidem argumentum uobis est, me uera loqui, atq; hanc esse calumniam contra me exortam, eiusq; causas eiufmodi esse. Et siue in præsentia, siue in posterum hæc inquiretis, ita esse inuenietis. Ad illa igitur quæ primi accusatores detulerunt, hæc mihi sufficiens apud uos sit defensio. Ad Melitum uero bonum, & ut ipse ait, patriæ amatorem, reliquosq; accusatores deinceps respondere pergam. Ac rursus tanquam alij quidam accusatores sint, accusationem iuramento calumniæ uitandæ gratiæ præstito susceptam in medium adducamus. Habet uero in hunc fermè modum. Socrates iniuste agit, iuuentutem deprauans, ac deos quos ciuitas putat, ipse non putans, sed alia quædam noua demonia. Accusatio quidem est eiufmodi. huius autem accusationis unamquamq; partē discutiamus. Iuuenes deprauare me obijcit, atque in hoc iniuriam facere: ego uero ô uiri Athenienses, contra iniuriari Melitum dico, propterea quod serio ludit, tam facile homines in iudicium trahens, simulāsq; serijs se rebus incumbere, earumq; rerum habere curam, quæ ipsi nunquam curæ fuerūt.

Hoc autem ita esse conabor & uobis ostendere. Heus Melite, respōde mihi, nunquid ipse maxime cures, ut quam optimi adolescentes euadant. Curo equidem. Age ergo his nunc dicas, quisnam iuuenes meliores efficiat. Constat enim scire te, cum tibi id curae sit. Me certe corruptorem eorum, ut ais, iam deprehēdisti, accusasti his, in iudicium traxisti, ergo age, & eum qui efficit meliores dic his, & quisnam sit, ostende. quidnam, ô Melite, taces? Vides ne nihil te habere quod dicas? Atqui nōne turpe id tibi uidetur esse, ac sufficiens argumentū eius quod ipse dico, te hęc nunquam curasse? Verum dic iam bone uir, quisnam eos efficit bonos? Leges. At uero nō istud interrogo, ô uir optime, sed quis homo qui & primum ipsum norit, leges scilicet quibus illi meliores fiant. Hi ô Socrates iudices. Quid uero ô Melite, ais? Isti ne erudire iuuenes possunt, bonosq; reddere?

Et maxime quidem. Vtrum omnes? An alij quidem possunt, alij uero nequaquam?

Omnes. Bene per Iunonem loqueris, & magnam eorum qui profint iuuenibus copiam. Verum quidnam hi qui audiunt? Faciunt ne & ipsi meliores, an non? Ipsi quoque. Quid uero senatores? Et senatores. Sed enim ô Melite, cauendum est ne concionatores fortē adolescentes corrumpant. An uero & hi omnes similiter faciunt meliores? Hi quoq;. Omnes igitur ut uidetur Atheniēses honestos bonosq; reddunt præter unum me. Ego enim corrumpto solus. Itane ais? Ita certe, & quidem uehementer.

Magna tu quidem me damnas infelicitate. Proinde mihi responde, an & de equis idem putes, omnes scilicet homines equos bonos efficere, unū uero duntaxat esse qui eos corrumpat. An omnino contra unum esse, uel certe per paucos equitādī peritos reddere meliores equos: quam plurimos autem esse, qui si inter equos uersentur, illisq; utantur, deprauant? Nonne ita se res habet, ô Melite, & de equis, & de cæteris omnibus animantibus? Penitus ita, siue tu & Anytus non confiteamini, siue confiteamini. Etenim permagnam iuuenes nacti essent felicitatē, si unus duntaxat eos possēt peruertere, cæteri uero omnes prodesse. Ceterū, ô Melite, satis demonstrat te nullam iuuentutis curam habuisse unq;. ac plane declaras incuriam tuam, teq; nunquam meditatū fuisse ea de quibus me accusas. Præterea obsecro te per Iouem, ô Melite, respōde nobis, utrum melius uersari possumus inter bonos ciues, an inter malos. Respōde amabo. Nihil enim difficile te rogo, nōne mali semper mali aliquid agunt his quibus conuersantur? boni autem bonum? Proculdubio. Est ne ullus qui detrimentum suscipere potius q̄ emolumentū uelit ab his quibus familiariter utitur? Responde, ô bone uir. Lex enim respondere te iubet. estne quisquam qui damnum pati uelit? Nullus. Age ergo, tu me huc in iudicium uocas quasi iuuentutis deprauatorē. an dicis me id uolentem facere, uel nolentem? Equidem uolentem dico. Nunquid tu, ô Melite, longe minor natu usque adeo me grādiori sapientior es, ut plane cognoscas tu quidem malos obesse familiaribus, bonos uero prodesse? Ego autem in rātam insaniam prolapsus sim, ut neq; id cognoscam, si quem ex familiaribus peiorem reddidero, periclitaturum me ne quid ab eo mali perpetiar, atq; hoc tantum mihi ipsi malum, ut ais, uolens inferam? Hęc equidem tibi, ô Melite, non credo. Arbitror quoq; neminem tibi alium concessurum. Sed aut non deprauo adolescentes, uel si deprauo, inuitus facio. Quapropter tu in utroq; mentiris. At si inuitus corrumpto, nō huc in iudicium inuoluntaria delicta lex trahi iubet, sed priuatim doceri atq; castigari. Constat enim si didicero, non amplius me id facturum, quod per ignorantiam faciebam. Tu autem familiariter me emendare nolūisti, sed in iudicium rapis: quōd eos trahi lex iubet, qui pœna indigēt potius quā disciplina. Iam uero ex his manifestum est, ô uiri Athenienses, quod modo dicebam, nullam huic Melito aut magnam aut paruam erudiendæ iuuentutis curam fuisse. Nunc age, dic qua ratione me asseras, ô Melite, peruertere iuuentutem. An uidelicet quemadmodum in accusatione scripsisti, quia doceam non putare deos quos ciuitas putat, sed alia quædam noua dæmonia? An non in his docēdis affirmas iuuenes me corrumpere? Omnino quidem ac uehementer hęc assero. Per deos ipsos, ô Melite, de quibus nunc nobis sermo est, apertius & mihi & his enarra. Nam ego quidem nondum plane intelligo, utrum dicas docere me iuuenes ut putent aliquos quidem deos esse. quod si ita est, ego deos esse puto, neq; omnino sum absq; deo, neque in hoc iniuste ago, quamuis non eos quos habet ciuitas, sed alios esse doceam. Vtrum, inquam, hoc est in quo me criminari, quod uidelicet deos alios introducam? An me ais omnino negare deos, rursusq;

ut

ut negent alios quoq; docere? Assero equidem te omnino negare deos. O admirabilis Melite, cur nam ista dicis? Neq; solem igitur, neq; lunam esse deos credo ut homines alij. Per Iouem ita, ô iudices. Nam solem quidem lapidem esse dicit, lunam uero terram. Anaxagoram tu quidem, ô amice Melite, accusandum censes, atq; ita hos parū facis, existimans eos literarum ignaros esse, quasi nesciāt libros Anaxagoræ Clazomenij eiusmodi opinionibus esse plenos. Iuuenes ais hęc à me discere, quæ liceret interdum etiam si multa sint, unius drachmæ precio emere ex orchestra? Socratemq; deridere si sua esse fingeret, præsertim quum tam absurda sint? Sed per deum, ô Melite, putas ne reuera nullum me deum existimare? Nullum per Iouem. Incredibile est, ô Melite, quod dicis: & quidem ut mihi uidetur, etiam tibi ipsi. Mihi enim, ô uiri Athenienses, nimis contumeliosus ac petulans iste uir, ipsamq; accusationem contumelia quadam & petulantia & iuuenili temeritate proculdubio conscripsisse apparet. Videtur enim ceu ænigma quoddam componere, tentans an Socrates sapiens deprehendat ipsum quasi ludentem, sibiq; ipsi contraria proponentem, uel Socrates unā cum auditoribus ipsis decipiatur. Hic namque repugnare sibi met in ipsis accusationis uerbis mihi uidetur, ceu si dixerit, Contra leges agit Socrates deos non putans, sed deos putans. Quæ quidem iocantis nugæ esse uidentur. Animaduertite, ô uiri, quo pacto Melitus mihi uidetur hęc dicere. Tu responde nobis, ô Melite. Sed uos quod ab initio orauī, ne ægre feratis si pro more meo uerba facio. Est ne quisquam, ô Melite, qui humana quidem esse putet, homines uero nequaquam? Respōdeat mihi ô uiri, neq; modo in his, modo in illis perturbet. est ne aliquis qui equos non putet esse, sed equestria: uel tibicines quidem non esse, sed tibicinum officia? Non est quisquam ô uirorum optime. Ego enim pro te & tibi & his alijs respondeo. si quidem ipse nō uis respondere. Sed ad hoc saltem quod magis ad rem pertinet, responde. An est quisquam qui dæmonum quidem opera opinetur esse, dæmones autem minime? Nullus. Quam tarde & uix respōdisti ab his coactus? Nonne igitur dæmonum opera confiteris me & putare & docere siue noua, siue antiqua sint? omnino enim ut confiteris dæmonia ego assero, atq; hęc quidem in respōsione iurabo. Quod si dæmonia puto, necessarium est omnino putare me dæmones quoq; esse. An non ita se res habet? Ita certe. Pono enim te confitentem, quando quidem respondere non uis. Dæmones autem, nōne aut deos arbitramur esse, aut deorum filios? Fateris ne hoc, an negas? Prorsus. Nonne si dæmones esse arbitror, ut ipse concedis, dæmonesq; dij quidam sunt, id euenit quod modo dicebam? ænigma proponere, et quasi nugari dicendo me deos nō existimantem, deos tamen rursus existimare, quando quidem dæmones esse duco? Rursus si dæmones deorum filij sint, spurij uidelicet quidam, aut ex Nymphis, aut ex alijs quibusdam, ut fertur, quisnam hominum filios quidem deorum esse putet, deos uero neget? Perinde enim id absurdum foret, ac si quis equorum quidem filios uel asinorū mulos esse putet, equos autem & asinos esse non putet. Sed ô Melite, uideris proculdubio accusationem istam idcirco ita instituisse, uel ut ingenij nostri periculum faceres, uel quia in quo reuera me criminareris, nihil haberes. Tu uero quam ratione persuaderes alicui uel minimum quidem mentis habenti, nō esse eiusdem uiri dæmonia simul & diuina putare, ac rursus eiusdem neq; dæmones, neq; deos, neq; heroas? Nulla certe ratione fieri posse aliter ostendi potest. Cæterum ô uiri Athenienses, quod quidem ego nō deliquerim, quemadmodum Melitus accusat, haud magna mihi purgatione opus esse uidetur, sed ea quæ dicta sunt, sufficere iudico. Quod autem ab initio dixi, maleuolentiam plurimam esse contra me apud plurimos concitatam, id profecto uerissimum est, & hoc me perimet, si quidem perimar, non Melitus, neque Anytus, sed multorum calumnia & inuidia. Quæ quidem alios quoque multos uiros bonos premit hætenus, & ut arbitror, perimet. Nihil enim graue uel mirum si in me obesse non desinat. Forsitan uero ita me quispiam interrogabit: Nonne te pudet Socrates, tale quiddam exercere, ex quo continuo in periculum uenias moriendi? Equidem huic obiectioni iustam hanc respōsionē dabo. Haud recte ô uir loqueris, si putas magnam aut uitæ aut mortis habendam esse rationem homini cuius uel parua quædam utilitas sit: ac non illud potius duntaxat considerandū, quoties aliquid agit, utrū iusta agat, an iniusta, aut boni uiri opera siue mali. Alioquin ex hac ratione tua spernendi fuissent semidei omnes quotcunq; apud Troiam occubuerunt, & alij, & in primis

R 3 ipse

ipse Thetidis filius: qui usque adeo mortis contempsit periculum, ne turpem subiret infamiam, ut cum sibi dea mater properanti ad Hectorem occidendum praedixisset, his ferme, ut arbitror, uerbis: O fili, si pro uindicta Patrocli amici tui ab Hectore interfecti, Hectorem interfeceris, ipse peribis. inquit enim: Subito post Hectorem infelix tibi sors imminet. Cum, inquam, ab ea haec accepisset, usque adeo discrimen mortemque contempsit, ut multo magis timuerit turpem uitam amicorum inultis iniurijs quam mortem: statimque responderit mori se malle pro iusta amici uindicta, quam moras trahentem apud naues ridiculum contemptumque uiuere. Hunc ergo periculi mortisque curam habuisse, quisnam dixerit? & profecto ita res se habet, o uiri Athenienses. Quo quisque in loco uel seipsum constituit, arbitratus id optimum esse, uel a superiore iubetur consistere, in eo, ut mihi uidetur, permanere oportet, periculumque subire, neque mortem, neque aliud quicquam magis quam turpitudinem formidantem. Equidem o uiri Athenienses, grauius aberrarem, si cum illis paruerim praefectis, quos ipsi mihi praeposuitis & in Potidaea, & in Amphipoli, & in Delio: tunc enim ubi illi me consistere iusserunt, ibi constitui ut quisquam alter, mortisque discrimen subiui: ubi deus me posuit, permanereque uoluit, ut opinatus sum atque existimaui, uidelicet philosophantem me uiuere, ac me ipsum aliosque scrutari, ibi ob mortis alterius uere rei metum ordinem deserere. Pergrauis, inquam, id esset delictum, & tunc reuera me iuste quis in iudicium traheret, quasi deos non putantem, uidelicet oraculo non parentem, atque mortem timentem, putantemque me sapientem esse, quum sapiens minime sim. Nam mortem timere o uiri, nihil aliud est quam sapientem uideri eum qui non sit sapiens. Quippe cum id sit scire uideri quae nesciat. Nemo enim scit utrum mors summum bonorum omnium contingat homini. metuunt autem perinde ac si eam scirent maximum esse malorum. Cui uero dubium esse debet, quin haec ipsa inscitia sit maxime uituperanda, per quam aliquis se putat scire quae nescit. Ego autem o uiri, in hoc forsitan a multis hominibus differo: ac si qua in re sapienterem me aliquo esse dicerem, in hac utique dicerem, quod cum haud sufficienter quae sunt apud inferos norim, similiter me non nosse cognosco. Iniurias autem inferre, superiorique non obedire uel deo uel homini, malum turpeque esse scio. Haec igitur quae nescio, utrum bona sint, nunquam magis timebo atque fugiam quam illa quae mala esse cognosco. Quamobrem si me nunc absoluat, non credentes Anyto, qui dixit aut me in iudicium ab initio uocandum non esse, aut uocatum necessario esse damnandum. Nam si a uobis absoluerer, fore ut filij uestri Socratis sequuti uestigia, omnes omnino corrumperentur. Si inquam, ad haec uos ita dicatis: O Socrates, Anyto non credimus, teque sententis nostris absoluimus, hac tamen conditione, ut nunquam posthac in hac inquisitione philosophiaque uerferis: ac si id facere deprehendere, mortem obeas. Si igitur, ut dicebam, his conditionibus dimittere me uelitis, respondebo utique uobis: O uiri Athenienses, diligo uos equidem atque amo, deo tamen parere malo quam uobis. Et quamdiu spirabo, uiresque suppetent, philosophari non desinam, exhortans & docens quemcunque nactus fuero, sicut soleo in hunc modum: Quid tu o uir optime, cum ciuis sis Atheniensis, ciuitatis amplissima ac sapientia & potentia praestantissima, non erubescis in eo omnem operam ponere, quo tibi pecuniarum & gloriae & honoris quamplurimum sit: ut autem prudentia & ueritas, & optimus animi habitus in te sit, neque cogitas, neque curas? Ac si quis uestrum mecum contenderit, id se curare asseuerans, haud statim dimittam illum, neque recedam, sed sciscitabor, examinabo, redarguam. Quod si mihi non uideatur possibile, uirtutem attramen profiteri, obiurgabo quod ea quae plurimi precij sunt, nihili pendat, uilissima uero plurimi faciat. Hoc equidem officium praestabo iuniori & seniori quemcunque nactus fuero, rursusque peregrino & ciui, magis autem ciuibus, quanto mihi genere propinquiores estis. Hoc enim deus ipse iubet. Reor autem quod & uos latere non debet, nullum adhuc bonum uobis in hac urbe maius contigisse quam hoc meum ministerium, quod deo parens exhibeo. Nihil enim aliud agens circumeo, quam suadens iunioribus, senioribusque uestrum, neque corporum, neque pecuniarum, neque aliarum omnino rerum curam prius uehementiusque quam animi habendam esse, ut quam optimus sit, docens non ex pecunijs uirtutem, sed ex uirtute pecunias, aliaque bona omnia & priuatim et publice hominibus prouenire. Si igitur haec docens peruerto iuuenes, essent certe perniciosa. At si quis dicat me alia quam haec docere, nihil dicit. Horum gratia o uiri Athenien-

ses

ses, profiteor equidem siue credatis Anyto, siue non credatis, siue dimiseritis me, siue non dimiseritis, profiteor me nihil aliud esse facturum, nec si mihi sit pluries moriendum. Ne conturbemini o uiri Athenienses. Sed quemadmodum ab initio rogauit, me a quo animo audiatis: erit enim uobis, ut arbitror, utile si quae nunc dicturus sum, audietis. Equidem uobis nonnulla dicturus sum, quae audientes forsitan ad clamorem in praesentia prouocemini, ego uero silentium a uobis exposco. Scitote si me occideritis talem qualem uobis modo dicebam, non me lesuros esse uos magis quam uos ipsos. Me quidem neque Melitus, neque Anytus unquam laedet. Neque enim posset. Si quidem nefas est, ut arbitror, meliorem uirum a deteriore laedi. Interficere tamen potest uel pellere, uel contumelia quadam afficere. atque haec iste quidem & alius aliquis ingentia putet esse mala. ego uero non puto, sed multo peius esse illa facere quae nunc iste facit, aggrediens iniuste uirum occidere. quam ob rem o uiri Athenienses, non tam mihi nunc opus est defensionem pro meipso meditari, ut aliquis existimaret, quam uobis ne quid me condemnantes contra id munus quod deus uobis tribuit, delinquatis. Si enim me interfeceritis, haud alium talem reperietis, uere quidem, & si forte id dictum ridiculum est, ciuitati uestrae a deo adhibitum, uelut equo cuidam magno & generoso, sed ipsa mole pigriori, atque a tabano aliquo excitari indigenti: qualem uidetur me deus ciuitati addidisse, qui singulos exsuscitans & monens & obiurgans, non cesso diem totam ubique uobis assistere. Talem uero alterum non facile nanciscemini o uiri Athenienses. Ergo si mihi credideritis, me uestris sententijs absoluatis. At uero si forte dormitantium more grauius ferentes uos exsuscitari, me, ut uult Anytus, temere occideritis, reliquum omne tempus dormietis, nisi forsitan deus uobis prospiciens alium quendam miserit. Me uero esse talem, ut a deo ciuitati tributus fuisse uidear, hinc potestis animaduertere. Non humanum certe id esse uidetur, quod ego mea quidem omnia omnino neglexerim, atque in hac rei familiaris negligetia tot annos iam perseuerarim, uestro semper intentus bono, dum singulos adeo tanquam pater, aut frater natu maior, suadens curam uirtutis habere. Quod siquam pro officio meo mercedem reciperem, humanam quamdam id rationem haberet. Nunc uero quod & uos plane uidetis, accusatores isti mei quamquam impudentissime alia contra me omnia coaceruarunt, hoc unum tamen solita illa impudentia nequaquam ausi sunt pertentare, testesque adhibere qui probent me unquam pro his mercedem ullam exegisse aut petisse. Huius autem rei sufficientem uobis, ut arbitror, testem affero, paupertatem meam. Sed forsitan absurdum alicui uideri potest, me priuatim haec consulere singulis anxie nimis circumeuntem, publice uero in concionibus ausum non fuisse hoc idem ciuitati consulere. Huius autem causa est de qua sepe me passim dicentem audiuitis, diuinum uidelicet quiddam atque daemonicum in uoce quadam mihi adesse. Quod quidem Melitus in accusatione derisit, sed mihi quidem ab ipsa pueritia hoc adest, uox scilicet quadam, quae quoties fit, me prohibet agere quod acturus eram, prouocat uero nunquam. hoc inquam est quod mihi repugnet, quo minus me ad publica conferam. & recte admodum mihi aduersari uidetur. Constat enim o uiri Athenienses, si quondam negocia publica aggressus fuisset, iam diu mihi fuisse pereundum: itaque nullam uel uobis, uel mihi attulisset utilitatem. Ne mihi succenseatis, oro, uera dicenti. Nemo enim diu saluus esse potest, si aut uestro, aut alteri cuiquam populo legitime aduersetur, quo multa iniusta atque iniqua quae fieri solent in ciuitate, prohibeat. Sed necesse est eum qui reuera pro iustitia pugnat, si modo breui saluus futurus sit, priuatim degere, neque rempublicam attingere. Horum equidem magna uobis afferam argumenta, non uerba quidem, sed, quod uos multi facitis, facta. Audite iam quae mihi contigerint, ut planius perspiciatis, nulli me quicquam contra iustitiam ob mortis metum concessurum fuisse, atque non concedentem, simul fuisse periturum. Referam uobis equidem molesta quadam atque iudicialia, uera tamen. Ego enim o uiri Athenienses, nullo adhuc publico functus sum munere, nisi quod ad consilium sum electus. Contigit autem tribum meam Antiocheam eo tempore praesidere quo uos decem illos exercitus duces, quia nauali pugna interemptos non sustulissent, damnare simul omnes properastis, iniuste quidem, ut cunctis postea uobis notum fuit. Tunc ego solus ex omnibus praefectis me uobis opposui, ne quid ageretis praeter leges, meisque suffragijs restiti. Quo tempore cum oratores multi parati essent deferre meum nomen, atque in iudicium trahere, uosque ipsi ingenti idem clamore iuberetis, existimaui oportere

R 4 me

me magis pro lege atque iustitia subire periculum, quam uobiscum sentire, non sententibus iusta ob metum carceris aut mortis. Et hæc quidem facta sunt ciuitate adhuc sub libertate populi constituta: postquam uero ad paucorum potentiam deuentum est, rursus triginta illi qui rempublicam occuparunt, uocantes me unam cum alijs quatuor in Tholum, iusserunt Leontam Salaminium ex Salamine adducere quo ille necaretur, qualia uidelicet multa illi, & alijs multis eo tempore mandabant, ut complures criminibus suis inuoluerent. Tunc ego non uerbis quidem, sed re ipsa rursus ostendi, nihil omnino, quamuis dictu rusticius uideatur, curare mortem: illud uero omnino curare, ne quid iniustum, ne ue impium facerem. Me uero potestas illa terribilis nequaquam ita conterruit, ut iniuste aliquid facerem. Sed ubi Tholo egressi sumus, reliqui quatuor in Salaminam aduentantes, captum Leontam duxerunt, ego uero domum abiui: ac forsitan propterea me illi interfecissent, nisi breui eorum potestas dissoluta fuisset. Atque horum testes uobis erunt permulti. An ergo putatis tot annos me uiuere potuisse, si publica tractauissem, bonique uiri officio fungens, iustitiam suffragatus essem, atque, ut oportet, unum id officium omnibus prætulisset? Permultum abest o uiri Athenienses, neque enim alius quisquam hominum, ita se gerens, diu saluus esse potuisset. At ego per omnem uitam sicubi publica tractaui negotia, talem me præstiti, & priuatim idem ipse nemini unquam præter id quod iustum est, concedens, uel alijs, uel horum alicui quos ipse qui me criminatur, meos affirmant esse discipulos. Ego autem nullius unquam præceptor fui. Sed si quis dicentem me ac tractantem aut dire desiderauit, siue iunior, siue senior, nulli unquam id negaui. Neque uero is ego sum, qui pecunijs acceptis disputem, non acceptis uero taceam, sed pariter diuiti atque pauperi interrogandum me præbeo, ac etiam si quis respondendo audire uelit quæ dico. Et si quis horum probus fiat, uel non, haud iuste crimen subirem: quippe cum nulli unquam doctrinam uel tradiderim ullam uel promiserim. Quod si quis dixerit priuatim à me quicquam uel didicisse, uel audisse, quod nec alijs omnibus commune fecerim, non uerum dicit. Sed quam ob causam quidam mea consuetudine oblectentur, o uiri Athenienses, audite. Omnino uerum est quod uobis supra dicebam, delectari homines cum redargutioni eorum adsunt, qui se cum non sint, existimant sapientes. Est enim res non iniucunda: mihi uero, ut dixi, a deo iniuncta & per uaticinia, & per somnia, & per omnem modum, per quem aliqua alia fors diuina homini quicquam mandarit agendum. Hæc o uiri Athenienses, & uera sunt, & facile arguenda. Enim uero si ego iuuenem alios quidem nunc corrumpro, alios uero iam diu corrupti, consentaneum esset ut nunc illorum aliqui seniores facti, quoniam intelligerent me sibi adolescentibus male consuluisse, contra me insurgerent, ac poenas deposcerent. At si ipsi nollent, saltem necessarios illorum aliquos, patres, & fratres, et alios cognatos, si quid mali à me eorum necessarij passi fuissent, commemorare nunc, & poenas exigere. Sed adsunt hic quos cerno illorum permulti. Primum quidem Crito iste æqualis meus atque contribulis Critobuli huius pater. Deinde Lyfanius Sphettius Æschini huius pater. Præterea Antipho Cephisius, pater Epigenis. Adsunt & alij, quorum fratres familiariter me uisi sunt: Nicostratus Zotidi filius, Theodoti frater. Et Theodotus quidem defunctus est, ut fratrem precari non possit. Et Paralus hic filius Demodici, cuius Theages frater erat. Adimantus quoque filius Aristonis, cuius frater est iste Plato. Denique Æantodorus, cuius Apollodorus hic est frater. Alios permultos referre possum, quorum unum aliquem præsertim in eius oratione oportuit à Melito testem produci. At uero si tunc oblitus est, nunc saltem producat, ego permittam. Afferat, inquam, si quid tale habet, in medium. Sed contra omnino se res habet, o uiri Athenienses. Omnes enim, ut uidetis, conuenerunt libenter ad opem mihi ferendam, qui corrupisse eorum necessarios, detrimentumque attulisse, à Melito Anytoque accusor. Quod si ipsi qui deprauati sunt, mihi opitularentur, nihil mirum esset: at propinqui eorum seniores à me nunquam deprauati, qua tandem ratione mihi suffragantur, nisi recta quadam & iusta? quippe cum & Melitenses, habeo, ferme hæc sunt, & alia forte similia. Sed forsitan uestrum aliquis ad se motum solitos se recipiens, grauius ferat, quod cum leuioribus etiam in causis reus multis cum lachrymis soleat deprecari, atque supplicare, ac filios in iudicium producere, ut commiserationem commoueat, & alios domesticorum amicorumque permultos: ego nihil horum faciam

ciam

ciam, quamuis in extremo ut uidetur discrimine constitutus. His ergo offensus aliquis contra me pertinacius irriteretur, atque ipsa in ira sententiam contra me ferat. Siquis ergo inter uos eius metis est, ego tamē non censeo obsecrandum, sed hac ratione potius æque me hunc allocuturum. Sunt & mihi o uir optime cognati quidam. Neque enim, ut inquit Homerus, ex quercu uel petra, sed ex hominibus natus sum. Itaque & cognatos habeo, o uiri Athenienses, & filios tres, quorum unus iam adolefcit, duo autem sunt paruuli. Nullum tamē eorum huc adducam, supplicaturus eo pacto à uobis absolui. Curnam igitur nihil horum faciam? Non pertinacia ulla, neque contemptu, uiri Athenienses: utrum uero audacter me habeam erga mortem, an non, alia ratio est. Ad existimationem tamen & mei & uestri & ciuitatis totius non arbitror pertinere, ut hæc faciam hac ætate, & hoc nomine quod natus sum, siue id uerum sit, siue falsum. Attamen iam opinione hominum persuasum est Socratem inter multos præcipuo quodam excellere. Si ergo hi qui inter uos sapientia, uel fortitudine, uel quauis alia uirtute præstare existimantur, tales erunt quales sæpe quosdam cum de illis iudicaretur uidi, turpe nimium erit. Qui cum esse alicuius præcipui existimantur, attamen in iudicio mirum in modum commiserationi studebunt, quasi graue aliquid passuri, si ex hac uita decesserint, perinde ac immortales essent futuri, si uos illos non occideritis. At qui hi mihi uidentur ciuitati dedecus asferre, propterea quod existimare peregrinorum aliquis potest, eos qui inter Athenienses uirtute præstant, in magistratibusque cæterisque honoribus superiores habentur, nihil à mulieribus differre. Hæc autem, o uiri Athenienses, nec uos qui alicuius autoritatis esse uideamini, facere decet, neque etiam si nos facere uelimus, permittere: sed hoc ipsum ostendere, uos cum multo magis damnatos esse, qui commiserationes eiusmodi introducens, ridiculam reddiderit ciuitatem, quam illum qui quietus iudicium expectauerit. Proinde, o uiri Athenienses, accedit ad ea quæ de ciuitatis existimatione dicta sunt, quod nec iustum mihi uidetur esse iudicem precari, neque precando absolui, sed docere atque suadere. Non enim ad hoc sedet iudex, ut per gratiam concedat, sed ut iudicet secundum leges. Atque id iureiurando promissit, non per gratiam cuiuscunque liberit condonare, sed iudicare secundum leges. Non igitur licet uel nobis assuescere uos deierare, uel uobis assuescieri. Neutri enim nostrum religionem seruent. Nolite ergo, o uiri Athenienses, exigere talia me apud uos agere, quæ neque honesta, neque iusta, neque sancta esse puto: & id quidem omnino, præsertim uero per Iouem, cum impietatis erga deum à Melito hoc accusor. Profecto si pergerem persuadere uobis, precandoque flectere cum iuraueritis, docerem utique uobis non putare deos esse, ac reuera dum pro me defensionem paro, me ipsum interim accusarem, quasi deos nequaquam existimarem. Sed multum abest ut ita se res habeat. Existimo namque esse deos, o uiri Athenienses, magis quam quicquam meorum accusatorum, ac uobis deoque permitto de me iudicare, ut & mihi & uobis sit conducturum. Quod uero non grauius feram, o uiri Athenienses, me à uobis esse damnatum, & alia multa faciunt, & illud in primis, quod non præter spem id accidit, uerum multo magis admiror utrorumque numerum calculorum. Siquidem non putabam tam paucos calculorum numero ab absolute abesse. Nunc autem, ut uidetur, si tres solum calculi aliter cecidissent, euadebam. Melitum certe nunc euasisse uideo, neque euasisse solum, sed unicuique constat, nisi surrexissent Anytus & Lyco me accusantes, mille drachmas illum fuisse pensurum, quoniam partem quintam calculorum non accepisset. Capitibus igitur uir iste reum me facit, esto. Sed ego, o uiri Athenienses, cuius me reum existimem? An non uidelicet eo quo dignus sum? Quid ergo? Quidnam dignum est pati me aut pendere, ob id quod quæ didici, non siluerim, sed neglexerim quæcunque multifacit uulgus, quæstum, rem familiarem, præfecturas, conciones, cæterosque magistratus: præterea uitauerim coniurationes atque seditiones, quæ in republica contigerunt, arbitratus me ipsum reuera ad æquiora officia esse natum, quam ut ab his salutem meam pendere existimarem? Ad hæc inquam, me non contuli, quibus occupatus, neque uobis, neque mihi ipsi profuturus eram. Sed uni huic officio duntaxat incubui, ut priuatim unum quemque uestrum salutans, maximam ut equidem existimo, asferrem utilitatē, suadens uidelicet unicuique nihil ex rebus suis prius quam seipsum esse curandum, ut quam optimus prudentissimisque euadatur: nec res ciuitatis curandas esse prius quam ciuitatem ipsam, & aliarum item rerum curam eadem ratione esse habendam. Quid igitur cum sim talis, à uobis reportare dignus sum?

Bonum

Bonum certe o uiri Athenienses, si modo pro dignitate reuera existimetis, ac tale quidem bonum quale mihi conueniat. Quid igitur conuenit uiro egeno beneficoque, cui uacare a ceteris occupationibus expediat, quo uos ad uirtute cohortari queat? Nullum certe est aliud primum, o uiri Athenienses, quod magis uirum talem deceat, quam in Prytaneo publico sumptu nutriri, & multo quidem magis quam si quis uestrum equo aut bigis, aut quadrigis Olympia uicerit. Nam ille quidem fecit, ut felices uideamini, ego uero ut sitis. Præterea ille nutritione non indiget, ego indigeo. Itaque si pro dignitate ac iustitia aestimari oportet, ego me hoc dignum existimo, alimonia scilicet publice in Prytaneo mihi exhibenda. Fortè uero hæc uobis dicens, ita proteruus uideor, ut in superioribus uisus sum, ubi commiserationes supplicationesque detestabar. id autem haud tale est, sed eiusmodi potius o uiri Athenienses. Persuasum est enim mihi, ut nemini sponte iniuriam faciam, quod quidem idcirco uobis non persuadeo, quia breue tempus habuimus colloquendi. Verum si lex talis apud uos esset, qualis apud ceteros, ut ubi mors poena sit, in eo iudicio non diem unam, sed plures disceptetur, uobis, ut arbitror, persuasissimè. Nunc uero haud facile fuit in tam breui tempore calumnias magnas diluere. Cum igitur mihi persuasum sit, nemini faciendam esse iniuriam, permultum abest ut mihi ipsi sim facturus. Quid ergo? nunquid ueritus ne id subeam quo Melitus me dignum censet, quod equidem aio nescire me utrum bonum sit, an malum, ut hoc de uitem, eligam eorum aliquid quæ planè mala esse scio, atque hoc me dignum esse censebor? Vtrum ergo uincula? Ecquid oportet me in carcere uitam agere, semper undecumuis seruientem? Vtrum pecunias soluere, atque donec solutæ sint, in uinculis permanere? At uero id tantundem est atque quod supra dicebam, cum mihi de sit unde pecunias persoluam. An fortè exilium? fortè enim hoc dignus esse censebor: nimia tamen o uiri Athenienses, me cupiditas uitæ teneret, si adeo imprudens essem, ut si uos ciues mei consuetudinè meam sermonesque perferre non potuistis, sed usque adeo grauis inuidiosaque uobis fuit mea consuetudo atque oratio, ut mox liberare uos ab illa iam decreueritis, alios tamen facile me putem toleraturos. Permulum abest o uiri Athenienses. Præclara scilicet mihi uita foret in hac ætate exulanti, & aliam ex alia ciuitate permutanti, & in continua repulsa uiuenti. Equidem ut plane intelligo, quocumque proficiscar, audituri me sicut & hic sequenti adolecentes: ac si eos repellam, ipsi uicissim senioribus id persuadentes me repellent. Si non repellam, eorum patres & cognati ob hos ipsos me expellent. Forsitan uero dicet aliquis: nonne potes o Socrates, in exilio silentium & quietem agere? At hoc omnium est difficillimum aliquibus uestrum persuadere. siue enim respondero, id esse non parere deo, proptereaque me non posse quiescere, non credetis mihi quasi per ironiam loquenti: siue dixerò me ab hoc officio nolle uacare, quia id homini maximum contingit bonum, diebus uidelicet singulis de uirtute uerba facere, atque de alijs de quibus me quotidie loquentem uos auditis, atque ita me ipsum aliosque scrutari, uitamque inconsideratam respuendam esse censere, hæc etiam multo minus mihi credetis. Hæc uero o uiri Athenienses, ita ut dico, se habent, sed haud facile persuaderi possunt. Et simul nunquam malo dignari me consueui. Quod si mihi forent pecuniae, iudicium pecunijs liceret quantumcumque soluere possem, neque obesset mihi illas amittere. nunc uero non adsunt, nisi fortè quantum ualeo soluere, tanti aestimari uelitis. Possum uero ferme argenti minam. Tanti ergo iudicium liceor. Plato autem hic o uiri Athenienses, & Crito, & Critobulus, & Apollodorus iubent me triginta minis liceri. Ipsi uero tantum uobis promittere parati sunt. liceor ergo tanti. Promissores uero argenti huius hi uobis erunt sufficientes. Non multi temporis gratia o uiri Athenienses, criminandi materiam præbuitis uolentibus ciuitatem uituperare, qui scilicet Socratem occideritis, uirum sapientem. Dicent enim illi, licet non sim, me sapientem, qui uos uituperare uolent. Si ergo breue tempus expectauissetis, absque uestra opera me contingebat mori. Videte ætatem meam quam procul iam sit a uita, morti uero propinqua. Neque uero hæc aduersus uos omnes dico, sed aduersus eos tantum qui me morte damnarunt. Dico etiam hæc ad hos ipsos. Forsan putatis me, uiri Athenienses, in iudicio concidisse talium uerborum inopia, quibus utique persuasissimè uobis, si omnia facienda dicendaque putauissem, quibus a uobis absoluerer. Longe uero se res aliter habet: Certe ob paupertatem damnatus sum, non uerborum quidem, sed audaciae atque impudètia, & quia talia apud uos dicere nolui, qualia uobis auditu gratissima contigissent, audientibus

bus uidelicet me desilentem atque lamentanrem, & alia facientem multa atque dicentem, ut dixi, me indigna, qualia frequenter ab alijs audire consueuistis. Sed neque ab initio censui decere ob periculum deuitandum illiberale aliquid facere, neque nunc me poenitet hac defensionis ratione usum fuisse. Malo equidem tali quadam defensione fretus, mortem obire, quam contraria superuiuere. Neque enim in iudicio, neque in bello uel mihi uel alteri, omnia quibus uitemus mortem sunt facienda. Nam in prælijs sæpe constat interitum uitari, si quis abiectis armis supplex ad insequentes se conuertat. Alia quoque in singulis periculis machinamenta sunt, quibus interitum quis effugiat, si quem non pudeat facere quælibet atque dicere. Sed considerate o uiri Athenienses, haud id quidem difficile esse, mortem effugere, sed multo difficilius prauitatem. uelocius enim illa currit quam mors. Atqui ego nunc utpote ob senectutem tardior a tardiori captus sum, accusatores autem mei utpote uehementes atque ueloces ab ea quæ uelocior est prauitate. Et nunc quidem ego ab eo damnatus a uobis mortem subiturus: isti uero a ueritate ipsa damnati, prauitatis iniustitiæque obnoxij. Atque ego quidem poenæ acquiesco, & isti. Hæc igitur fortè sic oportebat se habere, arbitrorque ea habere se mediocriter. Post hæc autem uobis qui me condemnastis, cupio diuinare. Nam illuc mihi iam peruentum est, ubi solent homines diuinare, quando uidelicet sunt prope mortem. Prædico enim equidem uobis, o uiri Athenienses, si me interfeceritis, supplicium uobis statim post mortem meam esse uenturum, ac per Iouem multo durius eo quo me affeceritis. Nunc enim id egistis, putantes liberare uos, quo minus rationem uitæ uestræ redarguati cuique reddere compellamini. Id uero contra omnino uobis accidet. nam plures futuros arbitror, qui uos redarguant, quos ego compefcebam, & si uos id non sentiebatis: tantoque illi infestiores erunt, quanto & iuniores: ideoque uos grauius id feretis. Profecto si putatis per interfectionem hominum a uituperatione uos absoluere, nimium aberratis. Non enim est hæc liberatio uel ualida satis uel honesta. Sed illa tam facillima que optima est, non disturbare quidem alios, sed seipsum comparare ut que optimus euadat. Hæc ergo uobis qui me condemnastis, uaticinatus, finem facio. Vobis autem qui me absoluisstis, libenter de huiusmodi re quæ contigit, uerba facerem, quamdiu magistratus negotio distinentur, necdum eò uado ubi me oportet mori. Sed, o uiri, assistite mihi id tempus. Nihil enim prohibet inuicem dum licet confabulari. Nempe uobis tanquam amicis demonstrare uolo quod mihi modo accidit, quidnam menti significet. Mihi quidem o iudices, uos enim iudices recte appellare possum, mirabile quiddam contigit. Vox enim illa demonis uaticinatrix, mihi semper in superiore tempore frequenter omnino offerre se consueuit, & in rebus quidem leuissimis se opponens, si quid minus recte facturus fuisset. Nunc autem ea mihi quæ uidetis, acciderunt, quæ profecto putaret aliquis atque existimaret extrema esse malorum. Sed mihi neque domo exeunti, mane dei signum aduersatum est, neque dum in iudicium ueniebam, neque in aliqua sermonis parte dum uerba faciebam, quamuis alias frequenter dum loquerer in medio sermonis cursu consueuerit cohibere. Nunc autem in hac re nusquam uel agenti uel loquenti est aduersatum. Quam uero huius rei causam esse putem, uobis aperiam. Apparet enim mihi quod contigit bonum esse. Nec recte uillo modo iudicatur a nobis, quicumque mortem opinamur esse malam. Cuius quidem rei magna apud me hæc est coniectura, quod signum mihi ut consueuit, repugnauisset, nisi bonum quid acturus fuisset. Cogitare autem hoc pacto possumus: spem multam esse id esse bonum. Duorum enim alterum mors est. Nam aut tanquam nihil omnino sit, sensum nullum ullius rei retinet is qui decessit: uita: aut quemadmodum dicitur, permutatio quædam & transmigratio animæ ab hoc in alium locum. Siue ergo nullus remanet sensus, sed tanquam somnus quidam est, in quo quis somnium cernit nullum, admirabile lucrum erit in morte. Reor equidem, si quem oporteat ad eam noctem quam natura transigit quiete, ut ne insomnium quidem ullum uideret, alias noctes diesque uitæ totius conferre, atque dicere quot ipse noctes atque dies in uita melius dulciusque peregerit: reor, inquam, nedum priuatum aliquem, sed nec magnam quidem regem, aliquas numerare posse. Si ergo tale quiddam est mors, lucrum esse equidem dico. Etenim nihil plus hoc pacto totum tempus que nox una esse uidetur. Sin autem mors est tanquam transmigratio quædam hinc in alium locum, ac uera sunt quæ dicuntur, uidelicet in alio seorsum a nobis loco omnes defunctos esse, quidnam melius que hoc esse potest o iudices: si quis enim illuc profectus liber ab ijs qui se profitentur iudices esse, ueros reperit

Immortalitas animorum

pererit iudices qui iudicare illic perhibentur, Minoem, Rhadamanthū, Æacum, Triptolemum, aliosque quotcumque semidei iuste uixerunt, nunquid eiusmodi transmigratio parvipendenda censebitur? Rursus Orpheum Musæumque conuenire & Hesiodū, & Homerum, quàm multo aliquis nostrum redimeret? equidem si hæc uera sunt, sapius mori uelim. Quippe cum mihi in primis mirifice grata sit futura habitatio illa atque consuetudo: quandoquidem unā cum Palamede futurus sum, & Aiace Telamonis filio, & alijs antiquorum quicumque falso damnati iudicio decesserunt: uita: apud quos meos casus cum illorum casibus conferre utrinque, ut arbitror, non iniucundum foret. Illud præterea maximum, illic degere scrutantem singulos atque examinantem quemadmodum hic feci, quinquam illorum sapiens sit, & quis cum non sit, se tamen existimet sapientem esse. Proinde quanti faciendum est iudices perscrutari ducem qui tantum ad Troiam duxit exercitum? uel Ulysses, uel Sisyphum, aliosque quā plurimos, quos referre quis potest uirosque & mulieres, quibus cum loqui atque examinando uersari, inæstimabilis profus felicitas esset? Si quidem huius causa qui illic degunt haud amplius moriuntur, suntque illi nobis & in rebus alijs beatiore, & in eo insuper quod reliquū iam tempus permanent immortales, si quidem uera sunt quæ dicuntur. Vos quoque o iudices bene de morte sperare debetis, idque unum cogitare uerum esse, uiro uidelicet bono nihil mali accidere posse, neque uiuēti, neque defuncto, neque res illius a dijs negligi. Neque uero mea nunc casu aliquo acciderunt, sed mihi id constat, mori iam & a laboribus liberari, mihi melius extitisse. Atque hanc ob causam diuinum illud signum mihi non obstitit. Equidem haud admodum his indignor qui accusarunt me uel condemnarunt, quāuis non hac mente accusauerint me atque damnauerint, sed quia detrimentum mihi inferre sperabant. Ob hoc utique illis est succensendum. Sed iam ad eosdem illos reuersus, sic eos alloquor. Tantum tamē uos precor o uiri, ut meos quoque filios cum adoleuerint, si ipsi similiter atque ego uobis molesti sint, pœnis similiter afficiatis, præsertim si uideantur uobis uel pecuniarū, uel alterius cuiusquam rei maiorē quam uirtutis curam habere: atque si uideri uelint putent uel se alicuius esse precij, cum nullius sint, illos obiurgetis, quemadmodū ego uos, quod non illis incumbant quibus est incumbendum, ac existimet cum nullius precij sint, se aliquid esse. Quod si hæc feceritis, iusta a uobis passus fuero egoque & filij. Sed iam hora est hinc abire, me quidem ut moriar, uos autem ut uitam agatis. Vtri uero nostrum in melius eant, omnibus præterquam deo est incertum.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Critonem, ad Laurentium Medicem
uirum magnanimum.

QUEMADMODVM Apologia, ita Critonis quoque tam ordinata, tam plana dispositio est ut argumento non egeat. Aduerte tamen in primis Socratem, sicut in Apologia uigilans uaticinatus est, sic in Critone dormientem uaticinari, ut cognoscas sapienti pioque uiro deum & uigilanti & dormienti semper adesse. Ex omnibus autem collige euangelicæ doctrinæ confirmationē. Approbationem martyrum. Exemplar iustitiæ. Incomparabilem fortitudinem. Contemptum mortalium. Desiderium æternorum. Religionis denique fundamentum. Quid memorem uulgi opinionem contemnendam esse, sapientis duntaxat sententiam, immo ueritatem ipsam esse colendam? Quid rursus, non uiuere quidem, sed bene uiuere exoptandū? Item inimicis malefaciendum esse nunquam, neque iniurias ulciscendum? Rursus & periculū mortis interitumque subeundum potius quam peccandum? Quid referam obseruantiam legum singularem & inextimabilem patriæ charitatem? Quam & parentibus & uite proculdubio anteponit, ob hanc, ut ipse inquit, rationem, quo in alteram profectus uitam, ualeat æterno iudici æquam anteactæ uitæ reddere rationem, neque leges quæ illic imperant humanarū legum sorores expauescere compellatur. Concludit denique rationes iustitiæ fruētis mentis suæ auribus usque adeo insonare, ut alia audire non possit, frustra que conaturū, quicumque pergat dissuadere. Addit ea solum uia esse pergendum, qua deus, id est ratio diuinitus infusa, perducit.

CRITO VEL DE EO QVOD AGENDVM

SOCRATES CRITO.

VR hac hora uenisti, o Crito? An non ualde adhuc est ante lucem? CRIT. Valde quidem. SOC. Quando uero maxime? CRIT. Profunda aurora. SOC. Admiror quemadmodum ipse custos carceris tibi obtemperare uoluerit. CRIT. Familiaris iam mihi est, o Socrates, ob crebrum huc aduentum meum. Præterea beneficij a me non nihil accipit. SOC. Venisti nemodo: an iam est dudum? CRIT. Satis dudum. SOC. Proinde cur non statim me excitasti, sed silentio affedisti? SOC. Nunquam per Iouem, o Socrates, excitassem. Neque enim ipse uellem in tanto dolore euigilare. Sed te iam dudum admiror, sentiens quod suauiter dormias. Et consulto non excitauit te, ut quàm placidissime degeres. Equidē & per omnem uitam ob huiusmodi morem beatū te iudicauit, maxime uero in præsentia calamitate, quod eam tam facile ac placide feras. SOC. Per absurdum esset o Crito, si quis tam grandis natu imminentem mortem moleste ferat. CRIT. Sed & alij, o Socrates, æque senes similibus calamitatibus opprimuntur, quos tamen ætas ab afflictione quā fors præsens affert secū, non liberat. SOC. Ita est. Sed cur nam adeo mane uenisti? CRIT. Nunciū, o Socrates, ferens acerbum: non tibi quidem, ut mihi apparet, sed mihi potius & familiaribus tuis omnibus & acerbum & grauem. Quod equidem inter grauissima, ut arbitror, numerauerim. SOC. Quid nam hoc? Nunquid nauis ex Delo iam redijt? qua reducta mihi est moriendum. CRIT. Nondum redijt quidem, sed reditura uidetur hodie, quæ admodum nunciant nonnulli e Sunio uenientes, qui ibi eam reliquerunt. Constat ergo ex his nuncijs, hodie esse uenturam, ideoque necessarium fore te cras, o Socrates, e uita decedere. SOC. Bona o Crito, fortuna. Si ita dijs placet, ita esto. non tamen existimo illam hodie rediturā. CRIT. Vnde nam id coniectas? SOC. Dicam equidem, siquidem postridie quàm nauis redierit, mihi est obeundū. CR. Sic utique aiunt hi, penes quos rei huius potestas est. SOC. Itaque non hac die uenturā puto, sed altera. Coniecturā uero ex somnio quodam accipio, quod paulo ante hac ipsa nocte mihi uisum est, opportuneque uideris somnū mihi non perturbasse. CR. Sed quale id somniū erat? SOC. Videbatur mihi mulier quædam aduentens pulchra & aspectu grata, uestes habens candidas, uocare me, atque dicere, O Socrates, tertia hinc die Phthiam peruenies latiglebā. CR. Quàm mirū id insomniū, Socrates. SOC. Manifestum tamen, ut mihi uidetur. CR. Manifestū certe. Sed, o beate Socrates, etiam nunc crede mihi, ac saluus esse uelis. Mihi enim si tu obieris, non una tantū calamitas imminet: sed præter id quod te orbatu fuero tali necessario, qualem alterum nunquam reperiā, uidebor utique multis qui neutrum nostrum satis nouerint, cum potuissim te seruare si minus pecunijs pepercissim, te penitus neglexissim. Atqui quæ nā maior potest esse infamia, quàm uideri pluris fecissim pecunias quàm amicos? Non enim poterit persuaderi copluribus te hinc abire noluisse, nobis quo id ageres omni studio contendentibus. SOC. Quid uero a nobis, o beate Crito, tanti uulgi opinio extimatur? Probatissim enim uiri, quorum magis habenda ratio est, hæc ita gesta esse ut gesta sunt, arbitrabuntur. CR. Attamen uides, o Socrates, compelli nos opinionem quoque uulgi curare. Præsentia enim hæc declarant posse uulgus non minima malorum, imò ferè maxima, si quis in populo calumnijs agitetur, inferre. SOC. Utinam, o Crito, posset uulgus maxima inferre mala, ut uicissim maxima posset bona. & bene quidem se res haberet. neutrum uero potest, quippe cum neque prudentem, neque imprudentem efficere ualeat. Faciunt uero quod libet, utcumque contingit. CR. Hæc quidem ita se habeant, Ad id uero Socrates mihi responde, num forte mei ceterorumque necessariorum tuorum respectus te retinet, ne si hinc euaseris, calūniatores nos postea uexent, quasi te hinc furati fuerimus, cogamurque uel totum patrimonium, uel per multas pecunias amittere, uel præter hæc aliud quippiam pati? Siquid tale times, curam eiusmodi pone. Iustum namque est, nos tuæ salutis gratia non hoc solum, uerum etiā si oportuerit maius aliud subire periculum. Verum mihi obtempera, neque aliter facias. SOC. Et hæc equidem & alia multa, o Crito, considero. CRIT. Ne igitur hæc uereare. Neque enim multum est argentum quod postulant hi qui seruare te atque hinc educere pollicentur. Vides præterea quàm tenues sint calūniatores tui, ut non magna ad eos placandos largitione

tione sit opus. Tibi uero pecuniæ adfunt meæ ad hoc, ut opinor, sufficientes. Proinde si quo mei respectu adductus non putas meas pecunias erogandas, adfunt hospites hi parati persolvere. quorum unus etiã huc attulit sufficientem pecuniã ad hoc ipsum paratã Simmias Thebanus. Ad hoc ipsum promptus est & Cebes, alijq; permulti. Quamobrem, ut modo dicebã, nihil tale metuas, quo minus serues te ipsum. Sed neq; etiã illud quod in iudicio dixisti, te remores, si hac urbe exires, quod te ipsum uerteres te minime habiturũ. Alijs enim multis in locis quocũq; profectus fueris te homines colent: ac si uelis in Thessaliam te cõferre, reperies illic hospites meos, qui te libentes libentissime cõplectentur, tutumq; præsidio suo adeo reddẽt, ut nemo in Thessalia tibi iniuriã sit facturũ. Accedit ad hæc, o Socrates, quod rem minime iustã aggredi uideris, si eum saluus esse possis te ipsum perdas, taliaq; contra te facere studeas, qualia inimici ipsi tui cõtenderent, cõtenderuntq; te perdere properãtes. Proinde filios quoq; tuos perdere mihi uideris, quos cum liceat tibi educare atq; erudire, deseris omnino, & quantũ in te est, eorũ mores fortunæ cõmittis. Accident uero eis uerisimiliter qualia euenire orphanis cõsueuerunt. Profecto oportebat nõ genuisse filios: aut in eis educandis erudiẽdisq; laborẽ nõ recusare. Tu uero mihi uideris quæ elegisset uir segnĩs ac piger, nõ elegisset: decebat aut cõtã uiri boni fortisq; eligere, præsertim te per omnem uitam uirtutis studiũ profitemẽ. Itaq; non possum tua nostraq; uice familiarũ tuorũ non erubescere, ueritus ne tota hæc res tua ignauia quadã nostra tractata fuisse uideat. Et primũ quidem ille tunc in iudiciũ ingressus cum liceret non ingredi, deinde concertatio ipsa iudicij similiter acta, & extremus hic finis, tanq; ridiculum quiddam per ignauiam segnitiẽq; nostrã effugisse nos uidebit, quod nec nos te seruauerimus, neq; tu ipse te, cũ id fieri absq; magna difficultate potuerit, si uel parũ in nobis usus industriaq; fuisset. Hæc igitur, o Socrates, considera, ne præterq; quod mala sunt etiã dedecori tibi nobisq; sint, sed tibi cõsule. Imò uero nõ iam amplius cõsulendi tẽpus, sed cõsultũ iam esse oportuit. Vnicũ uero consiliũ est, uidelicet uenienti hac nocte cunctã hæc facta esse oportere. Sin aut ultra tardamus, nihil omnino fieri ulterius poterit. Quamobrem omnino mihi adhibe fidem, o Socrates, nec ullo modo aliter facias. s. o. O amice Crito studiũ hoc tuum permulti faciendum esset, si qua ratione recta susceptum esset. Sin minus, quanto uehementius est, tanto molestius. Considerandum est igitur, agenda ne hæc nobis sint, an non. Nam ego is sum non modo nunc sed & semper, qui meorum nulli paream præterq; rationi quæ ratiocinanti mihi optima uideat. Rationes itaq; illas quibus superioribus temporibus usus sum, nec nunc quidem postq; in hanc fortunã incidĩ reñcere possum, sed similes mihi ferme apparẽt, easdemq; in præsentia quas & prius ueneror atq; profiteor, adeo ut nisi nõ meliores afferre possimus, planẽ scire debeas me tibi non cessurum, non si etiã plura q; nunc multitudinis potentia cõminata nos tanquam pueros laruali terribiliq; facie perterrere conẽt, pœnam, & damna, catenas, cædes obijciens. CR. Quã nam igitur ratione paululum considerabimus? s. o. C. Hac utiq; si id quod tu de opinionibus paulo ante dicebas, resumamus, utrum semper recte se habeat nec ne, oportere scilicet quarundam opinionũ rationem habere, quarũdam uero minime. An forte prius quã in periculum mortis inciderem, recte id dicebat: nunc uero constat frustra disputationis gratia ita dictũ fuisse, cũ reuera ioco cuidam nugisq; esset additũ. Cupio equidẽ, o Crito, unã tecum considerare, nunquid sermo ille prior alienus appareat mihi nunc in hac fortuna constituto, an prorsus idem qui & prius: atq; utrum dimittendus sit à nobis, uel ipsi obtemperandũ. Considera igitur an non sufficienter tibi dici uideat non oportere omnes opinionẽs hominũ sequi, sed alias quidẽ sequi, alias uero negligere, neq; omniũ quidem, sed duntaxat quorundam. Quid ergo dicis: hæc nõ recte dicuntur? CR. Recte. s. o. C. An non bonas honorare decet, malas uero contemnere? CR. Ita decet. s. o. C. Bonæ autem nõne prudentum? Malæ contra sunt imprudentum? CR. Quid nĩ? s. o. C. Age uero quõ nam modo rursus talia dicebantur. Qui in gymnasijs se exercet, utrum cuiuslibet hominis laudi uel uituperationi mentem adhibebit, an illius tantum qui medicus sit aut gymnasijs magister? CR. Huius solius. s. o. C. An non timere decet uituperationes, & optare laudes illius unius potius quã multorum? CR. Proculdubio. s. o. C. Hac itaq; ratione illi agendum est exercendumq; & edendum atq; bibendum, qua illi unico uideatur, qui præsideat intelligatq; potius q; ut uideatur uulgo. CR. Vera hæc sunt. s. o. C. Quid uero si illi uni

illi uni non pareat, opinionemq; eius & commendationes nihili pendat, honoret uero multorum ignorantumq; commendationes, nunquid à malo tutus erit? CRIT. Minime. s. o. C. Quid autem est id malum, & quõ nam tendit, & in quam non obedientis partem? CRIT. In corpus uidelicet, hoc enim corrumpitur. s. o. C. Recte dicis. Nõne & de alijs, o Crito, eadem ratio est? Ne omnia percurramus, de iustis inquam iniustisq;, de turpibus & honestis, bonisq; & malis, de quibus in præsentia nobis consultatio est utrum multorum opinionem sequi uereriq; debeamus, an unius potius qui intelligat, quem decet & uenerari & timere magis quã cunctos alios. Cui nisi obtemperauerimus, lædemur & corrumpemur in eo quod iusto quidem melius fieri, iniusto autem corrumpi soleat. An nihil id est? CRIT. Id quidem, o Socrates, arbitror. s. o. C. Age uero, si id quod à salubri quidem sit melius, ab insalubri uero corrumpitur, corruerimus imperitorum potius quã peritorum sequuti iudicia, an nobis eo destructo uiuendum erit? Est autem id corpus, nõne. CRIT. Corpus. s. o. C. Nunquid ergo uiuendum nobis cum deprauato corpore atq; destructo? CRIT. Nullo modo. s. o. C. An forte cum illo uiuẽdum est nobis corrupto, quod iniusto quidem læditur, iusto uero iuuatur? Nunquid uilius illud quã corpus existimamus, quicquid illud est è nostris, circa quod iustitia iniustitiaq; uersatur? CRIT. Nullo modo. s. o. C. Sed preciosius? CRIT. Valde. s. o. C. Non igitur, o uir optime, admodum nobis curandum est, quid de nobis multi loquantur, sed quid dicat is unus qui intelligit iustã & iniustã, atq; ipsa ueritas. Quamobrem primo quidem non recte adduxisti, opinionem uulgarem de rebus iustis & honestis & bonis harumq; contrarijs esse alicuius existi mandam. At uero dicet aliquis, posse uulgus nos interficere. CRIT. Nimirũ dici id potest, o Socrates. s. o. C. Vera loqueris. Sed o mirabilis, hæc ratio quam percurrimus superiori similis esse uidetur, atq; hanc rursus considera, utrum nobis maneat nec ne, uidelicet, non multi faciendum esse uiuere, sed bene uiuere. CRIT. Manet quidem. s. o. C. Sed hoc quoq; manet: bene & honeste & iuste uiuere idem esse? CRIT. Constat. s. o. C. Igitur ex his quæ confessi sumus, hoc considerandum, utrum iustum sit conari me hinc exire Atheniensibus non dimittentibus, uel iniustum: ac si appareat iustum esse, tentemus, si minus, omitamus. Quas uero tu affers cõsiderationes de pecuniarum sumptu, de uulgari opinione, de filijs educandis: cauendum est, o Crito, ne excogitationes reuera horum multorum sint, qui facile interficiunt, atq; eorum qui similiter inquam, si possent, reuiscerent, & id quidem absque mente. Nobis uero quandoquidem sic exigit ratio, nihil aliud attendendum est quã quod modo dicebamus, utrũ agemus iustã pecunias largiendo, gratiamq; habendo his qui me hinc educant: utrum inquam in hoc agamus iustã nos quidem educati, illi uero educantes, an potius utrinq; in his omnibus agamus iniuste: atque si appareat nos iniustã aggredi, ne excogitandum quidem id est, sed mansuete subire decet & mortem & quoduis aliud supplicium prius quã quicquam agamus iniuste. CRIT. Recte loqui uideris Socrates. Considera tamen quid agamus. s. o. C. Consideremus, o bone uir, unã. Ac si qua in parte me dicentem redarguere poteris, redargue. ego enim assentiar. Sin minus: desine quæso, o uir beate, iam totiens eadem uerba repetere, oportere scilicet me hinc Atheniensibus inuitis abire. Equidem multi facio persuaso te hæc agere, nõ autem inuito. Attende itaq; nunquid considerationis initium tibi sufficienter dictum sit, conareq; quod rogatus sis ita respondere, ut maxime censeas respondendum. CRIT. Conabor equidem. s. o. C. Dicimus sanẽ nullo modo sponte esse iniuriandum. An forte quodam pacto iniuria facienda est, aliter uero nequaquã: uel potius iniuriari nullo modo uel bonum est, uel honestũ, quemadmodum in superiori tẽpore sæpe confessi sumus? Quod quidem & nuper est confirmatum. An forte omnes illæ superiores conuẽtiones nostræ in paucis his diebus prorsus euauerũt, ac iamdiu nos tam grandes natu homines, o Crito, tanq; studiose inuicem differẽtes latuit nihil à pueris nos differre? An potius sic prorsus res se habet, ut iamdiu dicebamus, siue affirmet id multitudo, siue neget, & siue grauiora præsentibus, siue leuiora subire cogamur? Attamen iniuriã facere, omnino malum turpeq; esse fatemur illi ipsi qui facit, an non? CRIT. Fatemur certẽ. s. o. C. Quamobrem nullo modo iniuriandum est. CRIT. Nullo equidem. s. o. C. Neq; si iniuriã passus fueris, ulciscendum, ut uulgus putat, si quidem nullo modo iniuriandum. CRIT. Ita uidetur. s. o. C. Quid uero: mala alicui facere decet o Crito, an non? CRIT. Non certẽ, o Socrates. s. o. C.

Quid autem qui mala patitur, num mala uicissim referre illi debet qui intulit, ut uulgo dicitur: iustum ne id esset an iniustum? CR. Iniustum. SOC. Nempe mala inferre hominibus non discrepat ab iniuria. CR. Vere loqueris. SOC. Neque igitur ulcisci decet, neque malefacere cuiquam hominum, quodcumque ab alijs ipse passus fueris. Et uide, o Crito, nequid dum haec concedis, praeter sententiam tuam nobis assentire. Perpaucis enim, scio quid loquar, sic uel apparet uel apparebit. At uero quibus sic apparet, & quibus aliter, his non est communis deliberatio, sed necesse est eos cum ultero citroque consilia sua respiciunt, inuicem se despiciere. Animaduerte igitur & tu diligenter, utrum tibi mihique communis sit haec opinio, mecumque sentias, atque utrum ab hoc principio exoriri deliberemus, quasi nunquam rectum sit uel iniuriari, uel ulcisci iniuriam, uel malum referre in eum qui intulit. An hic discedis a nobis in hoc principio non consentiens? Mihi quidem & iamdiu, nunc ita uideatur. Quod si tibi apparet aliter, dic, & doce. Sin autem in superioribus permanes, iam quid sequatur audi. CR. Consentio equidem & permaneo, dic igitur. SOC. Dico ergo deinceps, imo potius interrogo, utrum quae quis confiteatur alicui iusta esse, facere debeat, an fallere? CR. Facere. SOC. Ex his iam ita considera. si nos hinc abeamus praeter ciuitatis consensum, utrum male aliquibus faciemus, & his quidem quibus minime decet, uel non: & utrum in his permanebimus quae iniusta esse conuenimus, uel contra. CR. Nequeo equidem, o Socrates, ad haec respondere. Neque enim intelligo. SOC. Verum ita considera, perinde ac si uolentibus nobis hinc siue aufugere, siue quomodocumque hoc uocandum est, ueniant leges, ciuitatisque huius respublica, & instantes nobis sic inquirant. Dic nobis, o Socrates, quidnam cogitas facere? An non intelligis hac re quam aggredieris, te nobis legibus, totique patriae quantu in te est interitum machinari? An putas ciuitatem ullam amplius stare posse, ac non subuerti in qua iudicia publica nullam uiam habeant, sed a priuatis hominibus contemnantur atque frangantur? Quid ergo dicemus ad haec o Crito aliaque huiusmodi? Per multa enim in hanc sententiam afferre quis potest, praesertim orator pro lege ita soluta declamans, quae quidam sententias publico iudicio latas iubet ratas esse. An respondebimus illis ciuitatem non recte iudicando nobis iniuriam intulisse? Ita ne an aliter? CR. Ita per Iouem, o Socrates. SOC. At enim leges ipsae sic responderent. O Socrates nonne nobis tecum id conuenit, standum tibi esse iudicij, quae ciuitas tulerit? Quod si leges ita loquentes admiraremur, forte dicerent: Noli Socrates quae modo diximus admirari. imo responde, cum tibi & interrogare & respondere sit consuetum. Dic age quid nam nobis ciuitatisque succenseas, quo dissoluere nos contendas. Principio nonne te genuimus? atque per nos pater tuus matrem accepit tuam, & produxit te? Dic ergo, an has inter nos leges quae sunt circa coniugia improbes, atque his aliqua in parte quasi minus rectis succenseas. Nihil succenseo dicere. Sed an his legibus quae educationi eruditionique natorum prouident, in qua ipse quoque eruditus es: an non recte disposuerunt haec leges ad hoc officium condite, cum iuberent patrem tuum in musica te & gymnastica erudire? Recte disposuisse concedere. Age ergo, postquam per nos genitus es educatusque ac eruditus, primo quidem nunc potes negare te nostrum esse & natum & seruum, ipsumque te & progenitores? Deinde cum id ita se habeat, an putas ius ex aequo tibi atque nobis esse, & quae nos tibi facere aggrediamur, eadem uicissim in nos abs te referri iustum esse iudicas? An cum nec ad patrem, nec ad dominum si eum habeas, tibi ius ex aequo sit, ut quae ab illis patiari in eos referre possis, neque si iurgio hi te laceffant, contra iurgare, neque si te uerberent, uicissim uerberare, neque alia eiusmodi in eos tentare liceat: contra patriam uero ac leges tibi licebit? A deo ut si nos iudicantes id esse iustum, interficere te uelimus, tu uicissim nos leges & patriam pro uiribus coneris occidere, dicasque te in his agendis iusta facere, qui uirtutis curam reuera habere profiteris. An sic es sapiens ut te latuerit et patri & matri & progenitoribus omnibus patriam esse anteponendam: atque esse uenerabilius quiddam sanctiusque: et in superioribus forte, tum apud deos, tum apud homines mentis copotes esse patriam collocandam, colereque eam oportere magis, eique obedire, ac rigidius se gerenti mitius assentiri quam patri, & si quid iubeat uel dissuadere illi quantum liceat, uel facere, & patientissime sustinere quicquid iusserit patiendum? Ac siue mandauerit uerberari te, siue in uincula conijci, siue in praedium miserit ad uulnera excipienda mortemque subeundam, obediendum est omnino. Ius enim ita dicitur, & neque tergiuersandum, neque fugiendum, neque ordinem deserendum, sed &

sed & in bello, & in iudicio, & prorsus ubique ea sunt quae respublica patriaque iusserit, facienda: aut certe uerbis quatenus iustum est, uti licet ad persuadendum illi, eamque placandam. Vi autem uti nefas est, uel contra matrem, uel contra patrem, maxime uero omnium contra patriam. Quid nam ad haec dicemus Crito, uera ne loqui leges, an contra? CRIT. Mihi quidem uidentur. SOC. RAT. Proinde leges forte dicent animaduerte, o Socrates, utrum uere dicamus te iniusta contra nos aggredi. Nos quidem quae te & alios ciues genuimus, educauimus, nutriuimus, participes bonorum omnium quae in nostra erant potestate effecimus: tamen permisimus cuilibet Atheniensium cognitis iam ciuitatis moribus legibusque & respublicae gubernandae forma, si cui non placeamus, licere acceptis suis quocumque placuerit hinc abire. Nec ulla ex nobis legibus impedit aut denegat, siue quis uestrum cui nos ciuitasque minime placeamus, in coloniam aliquam hinc uelit discedere, siue habitationem alio transferre cupiat, quo minus id pro arbitrio facere ualeat, secumque sua perferre. At uero quicumque ex uobis, postquam cognouerit quemadmodum nos iudicia disponimus, & in caeteris omnibus regimus ciuitatem, permiserit tamen, hunc iam assueueramus opere ipso conuenisse nobiscum quaecumque iusserimus se facturum. Atque eum qui non paruierit, tripliciter iniuriari censemus, & quod genitricibus nobis non obtemperat, & quod nutricibus non obsequitur, & quod pactus nobis obedire, neque obedit, neque persuadere nobis studet, si quid minus recte facere uideamur. Cumque praecipua nostra libere proponamus, neque mandemus rigide, sed permittamus alterum e duobus, aut uerbis persuaderi nobis, aut mandata explere, tu horum neutrum facis. His ergo criminibus te, o Socrates, obnoxium iudicamus fore si quae cogitas feceris, nec minime Atheniensium te, sed maxime omnium. Ac si causam requiram ob quam praeter ceteris sim obnoxius, forte iuste me remorderent, dicentes me maxime omnium Atheniensium ciuitatis legibus consensisse. sic enim inferrent. Magna nobis, o Socrates, horum sunt argumenta, tibi nos ciuitatemque placuisse. Nunquam enim maxime omnium Atheniensium continuas in ea moras traxisses, nisi tibi mirifice placuisset. Itaque nec spectaculi gratia, urbe unquam egressus es, nisi semel in Isthmum, nec alio usquam nisi in militia, neque aliam fecisti peregrinationem unquam, quemadmodum ceteri solent, neque alterius ciuitatis te cepit cupiditas aliarum uel legum: sed nos tibi nostraque ciuitas satisfecimus, usque adeo uehementer probasti nos, nostrisque moribus uictum te consensisti, tum in caeteris rebus, tum quia in ea filios procreasti, utpote quae tibi placuerit. Quinetiam licebat tibi in ipso iudicio exilium postulare si uoluisses, atque quod nunc inuita ciuitate aggredieris, tunc ea uolente poteras facere. Tu uero uerbis tunc te extulisti, quasi non grauius ferres si mori te oporteret. Quinimo mortem ipsam, ut dicebas, potius quam exilium elegisti. Nunc uero nec uerba illa tua erubescis, neque nos leges uereris, sed nobis interitum machinaris. Facis autem quod deterrimus faceret seruus fugam arripere tentans contra pactiones conuentionesque, in quibus conuenisti nobiscum nostris te praebens institutionibus gubernandum. Primum responde nobis, num id ipsum uere dicamus, consensisse non uerbis sed re ipsa moribus nostris gubernari debere. An non uera haec sunt? Quid ad haec dicemus Crito, an non confitebimur? CRIT. Necesse est, o Socrates. SOC. Nonne igitur, leges inquierent, conuenta nobiscum & pacta transgredieris, quae neque coactus es nobiscum inire, neque deceptus, neque ad breue tempus deliberare ad haec eligenda es compulsus, sed annos septuaginta deliberare licuit? Quo in tempore licuit & abire, nisi tibi placuissimus, conuentionesque iustae tibi uisae fuissent. Tu uero nec Lacedaemonem, neque Cretam nobis anteposuisti, quas ipse urbes assidue praedicas recte gubernari, neque aliam ullam, uel Graecarum ciuitatum, uel Barbararum. Imo ex hac rariis peregrinatus es quam claudi & caeci manciisque alij soleant. Usque adeo Atheniensis tibi praeter ceteris ciuitas placuit, atque nos, uidelicet leges. Cui enim placere potest ciuitas, cuius non placeant leges? Nunc uero non permanes in his, in quibus iamdiu nobis tibi que conuenit. Permanebis certe si nobis credideris, ne egrediens urbe deridendus euadas. Considera rursus si haec transgressus fueris, & ea quae inique cogitas perpetraueris, ad quid tandem id uel tibi, uel necessarijs tuis conducet, cuique enim constat in periculo necessarios tuos fore, ne ipsi quoque in exilium expellantur priuenturque ciuitate, & pa-

70. annos - commemoratum est Socrates Athenis.

tramonio suo expolientur. Tu autem siquam in ciuitatem finitimam te contuleris, uel Thebas, uel Megaras, utraque enim gubernantur recte, hostis primum rei publice illius accedes, & omnes quibus cura est patria, despicient abominabunturque te, corruptorem legum existimantes. Ideoque confirmabis eorum qui te damnarunt opinionem, ut recte contra te tulisse sententiam uideantur. Quisquis enim corruptor est legum, is potissimum & iuuenum imperitorumque hominum uidebitur esse corruptor. Quid ergo? ciuitates ne qua recte gubernantur, & modestissimos quosque homines deuitabis? Atqui si id feceris, uitane dignus eris? an forte impudenter te his admiscebis, nec erubescas de eisdem apud eos differere, de quibus apud nos consueuisti: uirtutem uidelicet & iustitiam, legesque, & instituta legum plurimi esse existimanda? neque putas absurdum, & ab his dissonans apparere Socratis factum? Proculdubio putandum est. Forte uero ciuitates has declinans in Thessaliam ad Critonis hospites abibis. Illic enim absque ordine & temperantia uiuitur. Ac forsitan libenter illi te audient, narrantem quemadmodum e carcere ridicule fugeris: ut faciem quendam tibi superimponens, aut corio tegens, uel alijs quibusdam te inuoluens, quemadmodum solent qui fugam surripunt, & in alienam figuram te transmutas illinc aufugeris. Quemadmodum uero uir senex paruo admodum tempore ut uerisimile est uicturus, ausus fueris ob uiuendi cupiditatem in tam sordida inopia uiuere, maximas transgressus leges, nullus ne dixerit? Forte si neminem offenderis. Alioquin multa, o Socrates, atque indigna te audies. Viues autem obnoxius cunctis hominibus atque deseruiens. Quid uero facies in Thessalia? Conuiuia ne frequentabis? utpote qui in Thessaliam quasi ad cenam aliquam aduentaueris? Disputationes uero illae de iustitia, caeterisque uirtutibus ubinam ulterius nobis erunt? Enim uero filiorum gratia uiuere cupis ut nutrias eos atque erudias. An ergo in Thessaliam eos perduces, ut illic nutrias eos, atque erudias, hospites eos efficiens, ut hoc insuper commodi abs te reportent? An id quidem non facies, hic uero relicti melius te uiuo alentur, atque erudientur a necessarijs tuis te absente? Vtrum uero si in Thessaliam abibis, tui id curabunt: sin autem in alteram transibis uitam, non curabunt? Profecto siquid opis est in his qui aiunt se tuos necessarios esse, credendum est curaturos. Caeterum, o Socrates, fidem nobis adhibens nutricibus tuis, neque filios tuos, neque uitam, neque aliud quicquam pluris facias quam iustitiam, ut cum in uitam alteram transmigraueris, ualeas illic praesidijs horum omnium reddere rationem. Nempe si leges transgressus haec feceris, neque melius, neque iustius, neque sanctius id uel tibi contingeret, uel tuis, neque illuc tibi profecto conducet. Quin potius iniuriam passus abito, si abieris, non a nobis quidem legibus, sed ab hominibus. Verum si adeo turpiter aufugeris, etiam uersa uice iniurias malaque referens, conuentiones nobiscum initas & promissa transgressus, atque ledens eos quos minime oportebat, teipsum scilicet & amicos & patriam, nosque leges, nos utique & uiuenti tibi infensae hic erimus, & in altera uita leges quae illic sunt nostrae sorores, haudquaquam te benigne recipient, scientes te nos pro uiribus disperdere conatum fuisse. Quamobrem ne Crito aliter tibi quam nos persuadeat, caueto. Haec equidem o dulcis amice Crito, audire uideor, quemadmodum Corybantes tibias audire se putant. Atque in me sermonum eiusmodi sonitus adeo reboat, ut alia audire non possim. Vides quae in praesentia mihi apparent: quibus siquid contradicere aggrediaris, frustra conabere. Veruntamen siquid te profecturum confidis, dicas. CRIT. Ego uero quod dicam, o Socrates, nihil habeo. s. o. c. Define ergo Crito, & pergamus hac, quam doquidem hac nos Deus ipse ducit.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN
PHAEDONEM.

NOSTER de religione liber rem satis per se notam probat, Christi uitam esse uirtutis totius ideam. Otauius autem Epistolarum nostrarum liber, Socratis uitam, uita Christiana imaginem quandam, aut saltem umbram esse demonstrat: & testamentum quidem uetus per Platonem confirmat, nouum uero per Socratem. Quod autem ad Socraticam hanc spectat similitudinem, si quis dubitat, Xenophontem atque Platonem legat, & ceteros qui dicta simul atque Socratis

Socratis conscripserunt, praecipue Platonis Gorgiam, & Apologiam, Critonem atque Phaedonem. Huius ergo Phaedonis deinceps argumentum passu, immo saltu celeri percurremus. Eius enim mysteria satis in theologia expressisse uidemur. Vnum hoc in primis admonebimus, ne quis admiretur Socratem inter argumentationes ad immortalitatem animae pertinentes, praetermississe hic illam, qua sola confidit in Phaedro, Animam scilicet esse principium motionis, unde sequatur eam per se perpetuoque moueri, semperque uiuere. Id enim ideo factum est a Socrate, quoniam eiusmodi ratio non solum nostris, sed caelestibus etiam, atque demoniacis animis est communis. In Phaedone uero rationes nobis magis propriae requiruntur. Sed iam ad dispositionem dialogi breuissimam ueniamus. Principio obseruandum est, quam mirifice Socrates consoletur amicos, qui eo praecipue die quo uenenum bibiturus erat, in carcere quasi consolaturi eum salutauerunt. Deinde quam religiose obseruet uel somniorum praecipua quasi quaedam oracula: & quam in eo apprime cautus sit, ne minimum quid circa diuina mandata delinquat. Tertio memoria mandandum est, hominibus sub assidua Dei esse custodia, neque licere nisi quando Deus uoluerit, hinc emigrare. Quarto aduertendum est diligenter quid sibi uelit, ubi ait sperare quidem se in obitu ad bonos uiros, deosque alios bonos iturum: sed magis affirmare ad bonos deos quam ad bonos uiros iturum. Primo quidem quod dicit deos alios atque ualde bonos, intelligit praeter sphaerarum animas esse mentes angelicas sphaeris sublimentiores. In quarum familiaritatem animas quoque nostras quandoque admitti posse sperat: neque tamen audeat asserere, propterea quod plerisque sapientibus uidebatur satis fore animae factum, si ad consortium animarum caelestium quandoque recipiatur. Immo uero dubitatio propriae super eam partem cadit, quae bonos appellat uiros. Non enim audeat deinde hominum animos affirmare eadem ratione bonos, quia deos dixerat bonos. Post haec seipsum simul amicosque sub persona philosophantis consolaturus, ait: Quum totum philosophantis studium sit quaedam a corpore separatio, per eamque perficiatur quotidie, nimirum separationem a corpore quae fit per mortem, non modo non timere debet, sed optima cum spe letitiaque expectare. Mox duobus modis ostendit philosophum a corpore animum separare. Primo quidem a perturbationibus per moralis disciplinae purgationem, deinde a sensibus atque ipsa imaginatione per contemplationis ipsius intentionem. Medici sapientes duplici utuntur purgatione. prima quidem leniendo. Secunda uero soluendo: scientes neque satis esse lenire, neque tutum soluere antequam lenias. Similiter apud philosophos moralis antecedit purgatio quasi leniens. Non enim interiores imaginationis morbos, id est deceptiones extirpat. Sequitur purgatio speculatrix imaginationis quandoque pro uiribus discutens nebulas. Ante uero moralem purgationem aggredi speculationis officium non est tutum, ne quis uitiorum morbis infectus ipso speculationis acumine abutatur ad iniustitiam impietatemque defendendam. Ex his concludit philosophum mentis aciem quatenus a corporeis segregat, eatenus incorporeis rationibus ideisque coniungere. Sed cum multa quae a corpore animo inferuntur incommoda numerasset, subiunxit extremum maximumque malorum esse fallaciam illam, qua imaginatio mentem ad incorporea se eleuantem, interim ad imagines quasdam corporum sepiissime distrahit, cogitque ipsa modo quodam corporeo cogitare. Post haec & ex eo quod animus ipsam separatarum rerum ueritatem quam naturaliter appetit, corpori coniunctus assequi nequit, per disjunctionem infert, aut nunquam assequi, aut post mortem. Nunquam uero assequi non est consentaneum: quippe quum ab omni mente perpetuo appetatur. Proinde improbat illos qui temperantiam esse putant abstinere a minoribus corporis uoluptatibus, ut maiores deinde uoluptates corporis consequantur. Rursus qui fortitudinem definiunt, superare timores quosdam eorum timorum gratia qui nos iam superauerint. Vult enim omne moralis uirtutis officium in quadam animi purgatione uersari sapientiae gratia. Alioquin nullam esse uirtutem. Immo uero humanam quoque sapientiam nominat purificationem quandam, perinde quasi existimet nihil aliud sapientiae nostrae meditatione nos consequi, quam puritatem quandam, quam mox illuminatio diuina sequatur, quae proprie sapientia sit. Significat praeterea non tam habitum aliquem nostris laboribus acquisitum, quam purificationem ipsam nos Deo coniungere. His actis immortalitatem animae probaturus ait, ex uno contrariorum genere in alterum progressionem fieri atque uicissim regressionem. Ideoque sicut ex uiuentibus fiunt mortui, sic ex mortuis uiuentes quandoque resurgere. Vbi uidetur mortuorum resurrectione uaticinari, quam & in Politico comprobat. Praeterea per longas ambages innuere, sicut & substantia coeli & elementorum materia infinite de dispositione alia uicissim pertransit in aliam: sic & animam rationalem, quae principium motus & uitae generationisque est, posse infinite coniungi corpori, uicissimque separari. Si quidem & multae naturae substantiae diuturna uicissitudine qualitates mutant, & ubique uirtute animae fit circuitus sempiternus. In sequentibus tandem ingenti quadam fiducia resurrectionem quam innuerat, asserit. Aggreditur deinde rationem de reminiscencia, idem quod & paulo ante probantem, animam & ante corpus uiuere, & post corpus. Tu uero eiusmodi rationes esse intellige Pythagoricas. Atque ex illis quod ad ueritatem magis conducit, eligito. Ait ergo: Si disciplina reminiscencia est, uiuerunt animae ante corpus. Reminiscenciam uero esse, duobus praecipue probat modis. Primo, quia recte interroganti, sepe uera de his quae nunquam didicimus, respondemus. Deinde quoniam ex notitia eorum quae sentiuntur, subita quadam abstractione ad notitiam ascendimus idearum, ceu cognoscendo haec aequalia in ipsis aequalitatis cognitionem. Vbi cognoscimus deficere haec ab illis

atq; anniti similia fieri: rursus quantum accedant, & quæ magis, quæue minus. Quumq; id per omnem agamus uitam, necesse est ideam ipsam ante ortum nos habuisse. Non enim perfectæ rei notitiam subito ex imperfectis accepimus. Ostendit autem duobus modis ideas esse. Primo. Quodlibet subiectum quod appellatur æquale, potest etiã dum per substantiam manet idem, inæquale & fieri & uideri. Acqualitas autem nequit unquam inæqualitas uel fieri uel uideri. Præterea æqualia hæc uelut imperfecta inæqualitatem participant, æqualitas uero ipsa nequã quãnt. In sequentibus nota quanta asseueratione affirmet ideas, addatq; idearum essentiam esse nostram. Atq; cum animus noster singula referat ad ideas, ipsum ostendere se unã cum idearum essentia sempiternum esse, atq; eam agnoscere tanquam suam. Nota insuper nulla in re magis elaborandum esse, quam ut per immortalitatis demonstrationem mortis metum, quasi mortem grauissimum, expellamus. Confestim aliam aggreditur rationem à proportionẽ intellectus ad intelligibile ductam. Intelligibile uero ipsum, ideam ipsam incorpoream sempiternamq; appellat. Cumq; intellectus cum ipsa uelut obiecto proprio cõgruat, concludit hunc incorporeum sempiternumq; esse, præcipue quum dominetur corpori, mortalibusq; repugnet. Proportionem uero mentis cum idea confirmat, ex eo quod quotiens non impeditur, ad eam sese confert, eiusq; commercio gaudet, atq; perficitur. Quod autem postquam dixit animam esse omnino indissolubilem, subiunxit, uel rei omnino indissolubili propinquam, hoc additum intellige, quoniam in Timæo probatur, Deum solum omnino indissolubilem esse: cetera uero si comparentur ad Deum, dissolubilia quodammodo iudicari, quia quodammodo & composita: quamuis illa quæ optime composita sunt, id est seorsum ab elementalibus materia, non dissoluantur unquam. Anima igitur tam nostræ quam diuinæ indissolubili Deo propinquæ sunt, ipsæ quodammodo solubiles, sed dissoluendæ nunquam. Præterea uocat id omnino indissolubile, in quo neq; essentia, neq; actionis partes ulla sparguntur. Anima igitur & si secundum essentia partes non spargitur, tamen per actionis partes diffunditur. Tempore enim & mobiliter agit. Proinde subdit puram animam post obitum ad pura & æterna redire, impuram uero terrenisq; infectam ad similia retrahi atq; terrena, sæpeq; uideri. Profecto affectio erga corpora in anima remanens, non per se proprie facit ut anima uideatur, cum affectio non sit uisibilis: efficit tamen ut anima nonnihil uisibile secum trahat, id est inuolucrum quoddam, uel aerum, uel ex spiritibus uaporibusq; corporis sui conflatum, ut uult Proclus, uel nuper ex circumfuso aere congregatum. Certe hic Plato significat quod uult Proclus, scilicet inter corpus æthereum, quod & immateriale est, & simplex, & sempiternum, atque corpus terrenum, quod est materiale compositumq;, & ad breuē perdurans, esse corpus æreum, materiale quidem, sed quodammodo simplex & longioris æui, in quo animæ diutius habitent etiam post discessum: quod hoc dissoluto, corpus iterum compositum induantur, uidelicet si purgatæ non sint: si uero purgatæ, cum solo æthereo cælum petant. Quod animarum transitus narrat in bestiis, Pythagoricum est. Idq; intellige, uidelicet animas nostras non tam uiuificare corpora bestiarum, quam purgatorij gratia per brutam imaginationem suam quodammodo brutorum imaginationi misceri, quemadmodum impuros aiunt demones insanorum imaginationi sæpe permixtos. Sic utiq; excepto Plotino pleriq; exponunt Platonicorum. Quod quidem patet ex eo, quod non dicit animam fieri bestiam, sed induere, subire, transire: Concludit solos in Deum recipi, qui per ueram philosophiam purgati decesserint. Audi præter hæc uinculum animæ cum corpore nihil esse aliud quam amorem, scilicet naturaliter prouidentem. Item quoties anima per instrumentum agit circa formas in subiecto iacentes, nihil sincere cognoscere, sed solum quando per seipsum conuertitur ad formas in seipsis simpliciter existentes. Disce hic quoq; animam ex eo quod rebus corporeis oblectatur & pascitur, eundem corporealem: atq; hinc usque adeo falli, ut sola corporea iudicet esse uera, quum omnino sit contra: fallaciam eiusmodi malorum omnium esse grauissimum. Accedit quod anima iam facta corporea, post obitum quoq; ab incorporeis seorsum circa corporea labitur. Conclude animum suæ puritati penitus restitutum, nullo modo suæ immortalitati diffidere. Cygni fabula Pythagorica est, atq; allegorica. Pythagorica quidem, ubi dicit cygni animam superuivere. Allegorice uero intelligitur cygnum in numero solarium animalium contineri, & Socratem solarem esse, tum quia Phœbi oraculo approbatus est, tum quia mentibus hominum in eadem abatur. Adde uaticinium esse quadruplex, diuinum, demonicum, humanum, naturale. Idq; ultimum in bestiis fieri quodam instinctu nature. Intelligit etiam cygnos innocentes sine philosophia homines: qui quum mortem sæpe minime timeant, significant philosophos absolutos timere eam nullo pacto debere. Animaduerte deinde difficillimum esse in hac uita substantiam animæ intelligere, quoniam uidelicet sub corporea eam specie intuemur. Ideoq; tutissimam rationem ad animam comprehendendam esse, tum moralem purgationem, tum metaphysicam abstractionem. Vbi uero minus id sufficiat, opus esse diuino quodam uerbo, id est reuelationibus diuinitus factis atq; miraculis. Nos uero hic diuini uerbi mysterium à Platone significatū considerare debemus. Tradit deinde duo in disputando præcepta. Primum, ne rationibus ullis absq; longa examinatione credamus. Postquam uero rationi cuidam sufficienti examine crediderimus, ne facile inde ob quaslibet obiectiones similitudinesq; amoueamur. Secundum, ne aut propriam, aut alienam in disputando personam, sed rationem duntaxat ueritati consonam cogitemus. Sequuntur dubia contra animam, ne forte consonantia quædam sit humorum, atq; uel prius corpore, uel unã cum ipso, uel inde ad tempus aliquod dissoluatur.

Quæ

Quæ quidem dubia Socrates ita soluit. Si disciplina reminiscencia est, ideoq; ante corpus luxit anima, nequit anima esse corporis consonantia. Quippe quum consonantia partes ex quarum concursu fit, non antecedit, sed consequatur. Si eadem est consonantie ratio, atq; anima, sicut altera anima non magis anima est quam altera, ita neque consonantior erit. Temperans igitur anima nihilo plus consonabit quam intemperans: Si consonantia necessario ea sequitur, ab eisq; ducitur ex quibus ipsa conflatur, non potest anima corporis consonantia esse, quod quotidie ducit, cui sæpe repugnat. Ceterum ante quam dubitationes absoluat, rationesq; immortalitatis omnino perficiat, longo discursu damnat illos qui rerum causis assignandis ad materias quasdam & instrumenta confugiunt, asserens totam historiam naturalem insufficienter per eadem naturalia confirmari: quippe quum hæc omnia omniumq; motus à diuinis causis efficientibus finalibus idealibusq; omnino dependant. Optat in primis finalem causam rei causam atq; uniuersam, id est bonum cuiusq;, & uniuersum bonum, cuius quidem boni potestatem causam esse dicit efficientem. Quoniam uero ipsam boni amplitudinem comprehendere nequit, secundo eligit loco ideales diuine intelligentie rationes, ad quarum similitudines in mundi materiam expressa sunt omnia. Inter hæc nota Moysi mysterij confirmationem, sicut & in Timæo. Vidit Deus singula esse bona, etiam cuncta ualde bona. Ita omnia ipso bono connecti. Rursus animum corporea intuentem, interim ad incorporeum obtutum obcæcari. Neque posse ueritatem rerum haberi, nisi ad ideas confugiamus. Præterea formulas idearum inesse mentibus nostris, ad quarum congruitatem uel contra, singula uera esse, uel contra censentur. Socratem nunquam certam idearum contemplationem intermittere consueuisse, solasq; affirmare solere. Certam rerum causam in ideis esse sitam, immortalitatem quoq; animæ ab ideis potissimum demonstrari. Processum inter ideas à minus communi per medias ad communissimam fieri. Atq; descensum ab ideis ad effectum earum. Demum rationem disponit immortalitatis ex eo quod rationalis anima corpori præstat uitam, non ut accidentalis forma inherens corpori, sed ut substantialis in se ipsa permanens, ex se formaliter uiuens quasi quædam uita corporalis idea, atq; per se efficienter corpus uiuificans. Ideoq; concludit animam non posse suscipere mortem, cum mors uita opposita sit, anima uero & uitam propriam habeat, & maneat in se ipsa, adeo ut neq; per se proprie, neq; per subiectum aliud mortem suscipere ualeat. Post hæc ex eo quod anima sit immortalis, cohortatur omnes ad moralem speculatiuamq; disciplinam, ut animus & per uoluntatem & per intellectum purgatus atq; perfectus, his quasi duabus alis in cælestem patriam reuolet. Confirmat interim animam esse immortalem, quia neq; uirtus tadem obesse, neq; uitium prodesse debeat. Obesset autem laboriosa uirtutis uia bonis, atq; contra prodesset uoluptuosa malis uita, nisi foret animus immortalis. Ac ne quis fortasse neget posse post hanc uitam uel uitium obesse, uel prodesse uirtutem, subiungit animam affectiones & habitus tam uoluntatis quam intelligentie comparatos, siue bonos, siue malos secum ferre, subito uel lesuros, uel profuturos. Demonem namq; duces omnes ad diuinum iudicem uita repente perducere in locum communi iudicio deputatum, in aerem scilicet minus puros, & in ætherem puriores, ibiq; iudicatos ab alio rursus demone per triuuium ad sua, id est sibi similia singulos trahi. Per triuuium, inquam, quia alij mittuntur in cælum, alij in tartarum, alij uero in medias regiones. Ducit autem eos demon, in bonis quidem intelligentiam mouens, in malis autem imaginationem affectumq; perturbans. Quod autem dicit iniquos absq; duce errare, absq; benefico intellige duce. Adde quod neq; quod trahantur, agnoscunt, & uiolentia rapiuntur. Ceterum ante quam animarum distribuat sortes, orbem terræ describit, dicens esse quasdam terræ plagas, atque illas quidem amplissimas, & usque adeo altas, ut uentis & imbribus non pulsentur. Vbi temperatissimus aer sit, sub quo preciosissima quæq; nascuntur, homines acutissimi sensibus, uitaq; longæui. Sunt qui uelint & homines & alia illic nascantia quamplurimum ex æthere aereq; componi, quamminimum uero ex crassioribus elementis: ut hominum corpora quasi ærea sint, fructibusq; maxime æreis nutriantur. Quod ne quis tanquam impossibile negit, Olympiodorus Aristotelis adducit historiam, in qua Aristoteles uidisse se inquit hominem qui solo aere nutrebat & sole. Quod autem terræ sublimis faciem in duodecim diuidit plagas, inde prouenit, quia duodecim congruit zodiaci signis, duodecim sphaerarum regitur animabus, & duodecima est mundi sphaera, atq; ueluti totius fundamentum dodecaedram illam sibi usurpat figuram, quam Timæus attribuit mundo. Sed de hac ipsa figura, deq; alijs terræ proprijs questionibus, in Timæo dicemus. Tu uero terræ huiusmodi habitationem terrestri Moysi paradiso similem esse meminit. Proinde flumina sub terra describit, quibus animæ nutriuntur. Quæ quisquis secundum nostri corporis humores animiq; perturbationes in hac uita nos affligentes exponit, nonnihil adducit simile uero, ueruntamen ueritatem integram non assequitur. Plato enim & hic & in Republica significat præmia uirtutum & supplicia uitiorum ad alteram uitam potissimum pertinere. Acheron igitur sub terra flumen, locus est purgatorius, atq; ad curam pertinet & mœrorem. Respondet quoq; aeri, partiq; mundi meridiana. Phlegeton igni respondet atq; orientis uimq; puniendi continet per calorem, & in æ cupiditatisq; feruorem punit. Styx Cocytusq; respondet terræ, atque occasui, odiumq; per luctum fletumq; puniunt. Differunt uero hoc inter se solum, quod Styx exoriens appellatur, Cocytus uero progrediens. Tartarum insimum tenere uult inferni locum, in quo scelestissimi non medicantur, sed exempli gratia affliguntur, quemadmodum hic & in Republica legitur, & in Gorgia. Addunt quidam ad hæc

ad hęc flumina Oceanum quoq; quodammodo pertinere, aque septentrioniq; respondentem, in quo distinguendū definiendiq; uirtus intelligatur. Tu uero quod de fluminibus dicitur, potissimum de demonibus naminibusq; intellige, flagitiosos tali quodam ordine punientibus. Profecto peccata facile sanabilia sunt, quę nondum in habitum sunt conuersa. Difficile uero sanantur quę iam habitum genuerunt: ueruntamen una cum quadam rationis repugnancia committuntur, et committentes efficiunt pœnitentia. Insanabilia uero sunt omnino, quorum habitus et repugnanciam et pœnitentiam procul fugat. Prima purgantur in Acheronte. Secunda, si ad prima uergant, puniuntur in Phlegetonte: si ad tertia, in Styge, atq; Cocyto. Tertia affliguntur in Tartaro, ex quo, ut Plato inquit, nunquam egrediuntur. Quo uero pacto alij aliter id exponant, in præsentiā libentius prætermitto. Affligi uero possunt anime non tantum per imaginationem infeliciter a demonibus agitatam, sed per aerea quędam corpora, quę uehiculi et cymbę nomine designantur. Præmia uero sic Plato distinguit. Animę quę iuste et sancte sine philosophia uixerunt, sublimia terrę, qualia supra descripsimus, ascendentes, in tenuissimis spiritalibusq; ibi corporibus habitant. Quę uero ciuiler propterea philosophatę sunt, cum splendidis celestibusq; corporibus cœlum colunt. Sed quę per exactam philosophiam perfecte purgatę sunt, in locum supercaelestem euolant, ubi absq; corporibus omnino, ut Plato hic inquit, totum per tempus uiuunt. Quę uero id ratione exponant nonnulli, consulto nõ recensebo. Porphyrius certe atq; Iamblichus tradunt animas deo perfectissime restitutas nunquam cadere. Quod quidē congrue respondet oppositis, quę ex Tartaro nunquam emergere iudicantur. Quod quidem si ita sit, circuitus iam infiniti tollentur: Temporales uero circuitus exhiberi purgationis cuiusdam gratia uidebuntur. Socrates tandem gallum Aesculapio sacrum se debere fatetur, reddiq; diligentissime iubet. Prisci Aesculapio medico Phæbi filio gallum sacrificabat diei solisq; nunciū, id est diuinę beneficentię morborū omnium curatrici, quę diuinę prouidentię filia nominatur, diem, id est uitę lumen debere se fatebantur. Eiusmodi medicum in superioribus perquirere iusserat morborū animi curatorē. Et quasi iam omni dubitationis metusq; morbo liberati sint, gratiam uictimamq; deo referri iubet. Præterea oracula priscorum tradunt, animas remeantes in cœlum, pœana, id est, triumphalem cantilenam canere Phæbo. Reddit ergo deo uotum, ut alacer pœana canens, cœlestem patriam repetat.

Argumentum in Phædonem Platonicum.

Plato in 1^a parte huius dialogi inquit, animam immortalem adstruere, et multis argumentis firmare; conueniens in his Simmias, et Cebes ratios niji, qui circa se adstruere. In 2^a parte hortatur Socrates eos, qui presentis adstruere, quo tempore trahitur erat, cuncta ut animam a uitijs purgandam cœrent, et sic se in immortalitatis; cuius occasione docet præmia, et supplicia ad aliam uitam persequendum. In 3^a parte uero qua uia cuiusq; res destinata est.

i. ad rationes, quibus inducit iudicem, Socratem capitali sententia condemnant.

PHAEDO, VEL DE ANIMI IMMORTALITATE, VEL DE ANIMA, AD LAVRENTIUM MEDICEN UIRUM MAGNANIMUM.

ECHECRATES, PHAEDO, APOLLODORVS, SOCRATES, CEBES, SIMMIAS, CRITO, MINISTER VNDECIMVIRORVM.

PSE'ne, ô Phædo, affuisti qua die Socrates uenenum bibit in carcere? an ab alio audiisti? PHAE. Equidem, ô Echecrates, affui. ECHEC. Quę nam sunt ea quę uir ille antequam moreretur, loquutus est? Et quomodo è uita discessit? Libenter enim audirem. Nam neque quicquam Phlasiorem ciuim frequenter proficiscitur nunc Athenas, neque iam diu hospes aliquis inde ad nos accessit, qui certum aliquid ea de re nũciare nobis posset, nisi illum potato ueneno è uita migrasse. De ceteris uero nihil quid referrent, habebant. PHAE. Nec ergo quę ad iudicium pertinebant, quo pacto tractata fuerint, audiuisti? ECHEC. Audiui. hæc enim nobis quidam retulit. Et admirati profecto sumus, quod iam peracto iudicio, diu postea obijisse uideatur. Quid nam in causa fuit, ô Phædo? PHAE. Sorte quadam id Socrati, ô Echecrates, accidit. nam pridie quàm iudicaretur, ornari contigit puppim nauis eius, quam mittunt Athenienses in Delum. ECHEC. Id uerò quidnam sibi uult? PHAE. Hęc est illa nauis, ut aiunt Athenienses, in qua Theseus olim bis septē illos se cum tulit in Cretam, seruauitq; illos, & ille seruatus est. Vouerat autem, ut fertur, Apollini, si seruarentur, quotannis in Delum spectaculū quoddam mittere. Quod quidem nunc etiam ac semper ex illo tempore singulis ad Deum mittunt annis. Cum igitur spectaculi principiu agitur, ex lege interim lustrant urbem, neminemq; eo tempore publicē necant, donec Delum perueniat nauis, rursusq; Athenas reuertatur ex Delo. Id uerò nonnunc longo peragitur tempore, quando eos occupant uenti. Initium uerò spectaculi est, postquam Apollinis sacerdos nauis illius coronauerit puppim. Id uero, ut modo dicebā, pridie quàm iudicaretur, factum erat. Quamobrem longum tempus Socrates fuit in carcere iudi-

Hi sermo- nes, quan- to ex libe- ra religio- nibet habe- bant in loco extra- muros. Vbi illi nauis. f. ut alij- solent. i. lata sem- tentia. m. i. principia- lia pars nauis. n. Insula De- los Apoli- nis abum-

i. diuino honore tribuere Apollini, beneficij accepti n̄ immemorari. i. n. i. vicar, et glarea vbi perueniuntur.

re iudicium inter atq; mortem. ECHEC. Circa uerò mortem ipsam, ô Phædo, quęnam sunt ab eo dicta, quę facta, qui ue familiarium aderant? An forte magistratus adesse non permittebant? atq; ita orbatu decessit amicis? PHAE. Permittebant quidem. Ideoque aderant aliqui, & quidem multi. ECHEC. Hęc igitur omnia para te quam planissime nobis referre, nisi quid negocij te impediāt. PHAE. Ociosus quidem sum, atque enarrare uobis conabor. Quippe cum meminisse Socratis siue ipse loquar, siue loquentes alios audiam, mihi semper omnium sit dulcissimum. ECHEC. Similiter ô Phædo, hos qui te audituri sunt, affectos habebis. Sed iam pro uiribus diligentissime refer omnia. PHAE. At qui mira quadam ratione, ô Echecrates, illic præsens affectus eram. Neq; enim misericordia me habebat, ut familiarissimi uiri morti præsentem. Sane beatus uir ille mihi, ô Echecrates, uidebatur, tum animi illius habitum, tum orationem consideranti: adeo intrepidē generoseq; migrabat è uita, ut uideretur mihi illum in uitam alteram, non absque diuina forte migrare, sed illic quoq; beatum fore, si quis unquam alter. Quamobrem neq; admodum commouebam, ut consentaneum uideretur hominem rei præsentem lugubri commoueri: neq; rursus afficiebar lætitia, quemadmodum solebamus aliās quum in philosophia uersabamur. Nam sermones quidem eiusmodi erant, sed reuera affectus quidam mirus, atque insolita uoluptatis dolorisq; permixtio me inuaserat, considerantem illi paulo post moriendum fore. Et quicumque aderamus, ferme similiter eramus affecti, aliās quidem ridentes, aliās uero lachrymantes. Vnus autem præ ceteris Apollodorus: nosti enim uirum, eiusq; morem. ECHEC. Quid nisi? PHAE. Ille igitur ita profusus erat affectus, atq; ego ipse aliq; omnes distractum similiter perturbatione animum habebamus. ECHEC. Sed quinam forte aderant, ô Phædo? PHAE. Ciues quidem & indigenę aderant, ipse Apollodorus, & Critobulus, paterq; eius Crito: rursus Hermogenes, Epigenes, Aeschines, Antisthenes. Aderat & Ctesippus Pæaneus, & Menexenus, atque alij quidam indigenę. Plato autem, ut arbitror, ægrotabat. ECHEC. Sed num aliqui aderant peregrini? PHAE. Aderant & peregrini, Simmias Thebanus, & Cebes, & Phædonides: Megarenses uero Euclides, & Terpsion. ECHEC. Aristippus autem & Cleombrotus nunquid aderant? PHAE. Non. In Ægina enim dicebantur esse. ECHEC. Aderant ne insuper alij? PHAE. Hos ferme quos narraui, interfuisse existimo. ECHEC. Dic uero quales fuerunt sermones? PHAE. Conabor equidem à principio tibi omnia enarrare. Solebamus quotidie diebus superioribus ad Socratem proficisci ego atq; alij, conuenientes mane in illa curia in qua & iudicium factum fuerat. Carceri enim erat proxima. Colloquentes igitur inter nos operiebamur semper illic quoad carcer aperiretur. Aperiebatur enim haud admodum mane. Eo autem aperto, ingrediebamur ad Socratem, & ad plurimum diem cum ipso confabulabamur. Tunc ergo prius solito conuenimus. Pridie namque eius diei quum è carcere egressi essemus, uespere nauem ex Delo audiuius redijisse. Itaque ediximus inuicem summo mane nobis fore ad locum solitum redeundum. Cum uero reuersi essemus, exiens nobis obuius ianitor qui nos solebat admittere, expectare iussit, nec prius ingredi quàm ab ipso accersiremur. Solauit enim, inquit, Vndecimuiri Socratem, illicq; denunciant hodie mortem esse obeundam. Neq; deinde admodum commoratus redijt ad nos. iussitq; intrare. Itaq; introeuntes Socratem quidem inuenimus compedibus paulo ante solutum. Xanthippen uero, nosti mulierem, iuxta sedentem, puerumq; eius manibus tenentem, quę nos quum uidisset, eiulare cœpit, & qualia mulieres solent exclamare: O Socrates, inquit, nunquam amplius affabuntur te tui familiares, neque tu illos. At Socrates Critonem intuitus, O Crito, inquit, deducat quis hanc domum. Et illam quidem reduxerunt quidam Critonis domestici, uociferantem atque plangentem. Socrates autem sedens in lectica, contraxit ad se crus, manu que perfricuit, atque inter fricandum sic inquit: Quam mira uidetur, ô uiri, hæc res esse quam nominant homines uoluptatem, quamq; miro naturaliter se habet modo ad dolorem ipsum, qui eius contrarius esse uidetur. quippe cum simul homini adesse nolint. At tamen si quis prosequitur capitq; alterum, semper ferme alterum quoq; accipere cogitur, quasi ex eodem uertice sint ambo connexa. Arbitror equidem Aesopum, si hæc animaduertisset, fabulam fuisse facturum: uidelicet Deum ipsum cum ipsa inter se pugnantia uellet conciliare, neq; id facere posset, in unum saltem eorū apices cōiunxisse, proptereaq; cuiuscunq; adesset alterum

i. curia esse mortuorum
i. uerbi persequar.
i. propenso ad audiendum rei socratu gestant.
i. curia formidina.
i. beatiss.
i. uisicia afficiebat.

i. denunciamus.
i. Magistratus.
i. clamoribus lacrimarum.
i. in eade nota confirmant.
i. extrema illorum: ita ut inuicem uisus sit finis alterius.

alterum, eidem mox alterum quoque adesse. quod quidem mihi accidit in praesentia. Si quidem modo crux propter vincula afficiebatur dolore, sed huic succedere uoluptas iam uidetur. Ad haec Cebes, Per Iouem, inquit, o Socrates, opportune id mihi in memoriam reuocasti. Cum enim poemata composueris, sermones intendens. Æsopi scripto in Apollinem proœmio, tum alij multi me interrogauerunt, tum Euenus paulo ante, quoniam consilio postquam in carcerem deuenisti, ea feceris, quae prius feceras nunquam. Si igitur tibi cura est ut habeam quid respondeam Eueno, quando iterum ex me quaesierit, quod certo scio facturum, dic quaeso, quid ei sit respondendum. Vera, inquit, o Cebes, responde, me id effecisse, non ut uel ipsi gratificarer, uel cum ipsius carminibus decertarem: sciebam enim facile id non esse: uerum ut in omnia quaedam experiret me simul expians, num forte haec sit ea musica quam sapius iam exercere me iubent. Nam frequentier superiori tempore in somnium idem, licet alia atque alia forma sese mihi offerens, eadem semper ita praecipit. Fac o Socrates, musicam, atque exerce. Ego igitur quod in superiori tempore faciebam, hoc mihi praecipitum arbitrabar: & quemadmodum currentes adhortari solemus, sic quod ipse antea faciebam, ad idem me in somnium cohortari putabam, quasi philosophia maxima musica foret. Postquam uero facta iam de me iudicio, mori me in terim dei festiuitas inhiberet, censui oportere, si forte in somnium toties iubeat popularem hanc musicam exercere, non negligere eius praecipitum. Tutius enim fore arbitratus sum, antequam e uita migrarem, expiare animum, atque, ut monet in somnium, poemata facere. Quamobrem primo equidem cecini deum ipsum, cuius tunc sacra celebrabantur: atque post deum iudicans oportere eum qui poeta futurus sit, non sermones, sed fabulas facere, me uero non esse fabulatorem, nonnullas ex fabulis Æsopi quas sciebam, magisque in promptu habebam, ut in quamque prius incidi, modulatus sum. Haec igitur o Cebes, refer Eueno, & ualere iube. Atque consule, ut si probe sapit, me sequatur. Migro enim hinc hodie. Sic enim Athenienses iubent. Tunc Simmias, Quale id est, inquit, o Socrates, quod Eueno mandas? Saepe equidem cum illo fui, & quantum de illo sentio, nullo pene modo libens ille tibi parebit. Quid uero, inquit, nonne philosophus est Euenus? Mihi quidem uidetur, inquit Simmias. Volet igitur & Euenus, & omnis quicumque huius rei digne est particeps. Non tamen forte sibi uim inferet. Non enim fas esse aiunt. Et simul haec dicens, crura e lectica demisit in terram. Atque ita sedens, deinceps reliqua disputauit. Quasi uero igitur ab eo Cebes, quoniam id modo ais, o Socrates: fas quidem non esse seipsum uiolare, philosophum tamen optare morientem sequi? Quid o Cebes, inquit, nonne tu Simmiasque talia quaedam audiuisti a Philolao, quo familiariter utabamini? Manifesti quidem, inquit Cebes, nihil o Socrates. Atqui ego quoque de his rebus, inquit Socrates, ex auditu loquor. Quae igitur forte ipse audiui, referre uobis nulla inuidia prohibebit. Etenim forte maxime decet illud migraturum considerare atque effingere qualis fore putanda sit haec ipsa migratio, quid enim aliud usque ad solis occasum quis faciat? Quam ob causam, inquit Cebes, o Socrates, nefas esse aiunt sibi met manus inferre? Iam enim quod modo quaerebas, ego a Philolao audiui, quum apud nos uersaretur, & ab alijs in super nonnullis, non decere id facere: apertum tamen hac de re quicumque nihil ab aliquo unquam audiui. Sed attentione opus est, inquit. Nam & si audiueris, mirum tamen forte uideri possit, si hoc solum ex alijs omnibus simplex sit, nec accidat unquam homini quemadmodum caetera, quando & quibusdam melius mori quam uiuere. Itaque mirum tibi forte uidebitur, si his quibus praestat mori, non liceat sibi met prodesse, sed alium oporteat expectare qui proficit. Tunc Cebes subridens, Pro Iupiter, inquit, Thebanorum more. Atqui uideri quidem, inquit Socrates, potest id sic absurdum. Fortasse etiam quandam habet rationem. Profecto sermo ille qui de his arcanis habetur, in quadam custodia esse homines, neque decere quenquam ex hac seipsum soluere, neque auferre, magnus quidem mihi uidetur, neque cognitu facilis. Veruntamen id mihi o Cebes, recte apparet dictum, deos quidem curam habere nostri, nos uero homines unam quandam ex possessionibus esse deorum. An non ita tibi uidetur? Mihi quidem, inquit Cebes, Nonne igitur, inquit, & tu si quod ex mancipijs tuis seipsum perimeret, quum tu nullo modo id permisisses, irascereris utique illi? Et si potestatem haberes, poena quadam afficeres? Omnino, inquit. Forte igitur hac ratione haud praeter rationem est, non prius decere

Cit. edit. habet uia: prius carcerem in lauaculo Apollinis, deinde de alia fabulae scriptura carmine modulatus, id est, pedibus, et numero uel metras.

Extrema quidem occupat lectus.

i. poeticam.

Cit. edit. ita habet: et parentem in somnium (id est, ueniens uisum).

illud, id est, in illud locum.

i. sine aliqua circumstantia uel loci, uel temporis.

Cit. edit. habet Itio, quod nomen Iouis, et dicitur Ionice.

i. putare, nonnumquam, si quis se, sibi morte inferre.

i. si liceat sibi, quemque suam erigere.

i. in somnium.

i. uera.

ga. tumo-moitu-rum erat Socrates.

i. pingui melior in intellectu.

i. uicinis deorum.

ceri seipsum interficere, quam deus necessitatem aliquam imposuerit, qualem nobis imposuit in praesentia. Consentaneum id quidem apparet, inquit Cebes. Quod uero dicebas modo, philosophos per facile uelle mori, absurdum o Socrates, uideetur esse, si quidem quod nunc diximus, rationem habet, deum uidelicet nostrum esse curatorem. Nos uero in rebus eius positos esse. Nullam enim id rationem habet, prudentissimos uidelicet homines non aegre ferre ab ea cura se amoueri, quam sibi praestant dii optimi omnium rerum gubernatores. Nunquam enim putaret uir prudens ipsum se melius esse curaturum, si libet euaferit: sed demens aliquis forsitan id putaret, fugiendum scilicet esse a domino, neque cogitare non esse id quod bonum est fugiendum, sed in eo maxime permanendum. Ideoque absque ratione fugeret. Qui uero mentem habet, semper apud eum qui sit melior esse cupit. Atque ita o Socrates, contra omnino conueniens esse uidetur, quam quod paulo ante dicebatur, Sapientes quidem decere grauius mortem ferre, Insipientes uero libenter. Socrates igitur cum haec audisset, delectari uisus est argutia Cebetis. Conuersusque ad nos, Semper, inquit, hic Cebes rationes quasdam perscrutatur, neque admodum facile quod cuius dixerit, uult admittere. Tunc Simmias, Mihi quoque, inquit, non nihil uidetur Cebes dicere. Quo enim consilio sapientis uiri eos qui meliores reuera quam ipsi sunt, fugiant, illisque carere facile patiantur? At qui mihi uidetur Cebes sermonem in te intendere, quod tam facile et nos relinquas, & deos, ut tu ipse fateris, principes bonos. Iusta dicitis, inquit Socrates. Arbitror enim uos dicere, me ipsum tanquam in iudicio oportere purgare. Et maxime quidem, inquit Simmias. Age uero, inquit. Conabor nunc apud uos accuratius quam nuper apud Atheniensium iudices fecerim, me defendere. Equidem o Simmias atque Cebes, nisi me migraturum putaret, primum quidem ad deos alios sapientes & bonos, deinde ad homines defunctos his qui hic sunt meliores, iniusta agerem, non moleste ferens mortem. Nunc certum habetote, sperare me ad bonos uiros iturum, sed hoc quidem haud omnino asseuerarem. Quod uero ad deos dominos ualde bonos iturus sim, certum habetote si quid aliud eiusmodi & hoc utique me affirmaturum. Propterea haud similiter mortem moleste feram, sed bono animo sum, speroque superesse aliquid his qui defuncti sunt, atque ut iam diu dicitur, multo melius bonis fore quam malis. Quidnam o Socrates, cogitas, inquit Simmias? Nunquid ipse cum isthac sententia hinc abire? An nos quoque participes eius relinquere? Nempe commune nobis quoque id bonum arbitror esse debere. Praeterea ita demum te apud nos purgaueris, si quae dicis, nobis etiam persuaseris. Dabo equidem operam, inquit. Sed Critonem prius auscultemus. Videtur enim mihi iam dudum non nihil significare uelle. Quid nam putas aliud o Socrates, inquit Crito, quam quod iam dudum mihi dicit is qui tibi uenenum est daturus? iubet enim te moneri ut quam parcissime loquaris, dicens eos qui disputant, nimium incallescere, nihil uero tale bibituris uenenum conuenire. Alioquin eos qui id fecerint, cogi interdum bis, quandoque ter uenenum bibere. Mitte ipsum, inquit. Tantum id quod officij eius est paret, tanquam bis, & si oportuerit ter praebiturus. Et antea quidem, inquit Crito, ferme id responsurum sciebam. Sed ille me iam dudum stimulat. Mitte ipsum, inquit. Ego uero o iudices, rationem uobis iam reddere uolo, ob quam mihi uideatur uir qui per omnem uitam incubuerit philosophiae, merito magna cum fiducia imminentem expectare mortem, atque bona spe esse, se ibi postquam hinc migrauerit, maxima bona reportaturum. Quemadmodum igitur id ita se habeat o Simmias atque Cebes, conabor equidem aperire. Quicumque philosophiam recte aliquando attigerunt, nimirum uidentur latuisse caeteros homines, quod nihil aliud ipsi commentarentur quam mori, atque esse se mortuos. Quod si id uerum est, per absurdum foret, si cum nihil praeter hoc aliud per omnem uitam studuerint, hoc ipso adueniente quod iam diu agitabant exercebantque, grauius ferret. Hinc Simmias aridens, Per Iouem, inquit, o Socrates, mihi quidem haud multum ride-re cupienti risum expressisti. Nam multos arbitror fore qui si id audierint, aptissime in philosophos dictum putent, nostrosque homines consensuros & ualde quidem, philosophos reuera mori, nec tamen ignorare quam digni sint morte. Fortem id recte o Simmias, inquit, dicent, praeterquam quod non ignorare addunt. Latuisse sane eos, qua ratione ueri philosophi & mori studeant, & morte sint digni. Sed iam relinquamus illos, nobisque ipsis loquamur. Putamus ne aliquid esse mortem? Aliquid certe, inquit Simmias. Nunquid aliud, inquit, quam animam a corpore solutionem? Esseque id mortuum esse, scilicet solutum ab anima cor-

hic, id est, in hac uita.

i. uiam beatitudinis, et uiam hominibus, improbis uero uiam miseriam, et inferentiam.

i. boni.

i. tua causa.

i. proxi-ma.

i. in hac uita.

i. uisus a ho-minibus.

i. uisus a ho-minibus.

i. uisus a ho-minibus.

i. uisus a ho-minibus.

i. uisus a ho-minibus.

i. uisus a ho-minibus.

ga bibiturus erat uenenum poculum.

e. Curam uocat protectionem deorum.

i. quamuis liber uerum a custodia non possit.

i. Philosophi primum esse obtinere mori.

i. curam, et confortium deorum aduersum, et carere illorum uitio.

i. tanta facilitate animi, et promptitudine, morte, consensu, expectant.

i. ad eos spiritus, qui in sublimi diuina sphaera.

i. cit. edit. adit, ut quidem, si aliter se res haberet, faceret. (id est, si non esset morte migrandum ad caelum.)

i. rogat.

i. dare operam.

i. animo agitantur.

Cuius sunt mortales necesse relinquitur hominibus.

quatenus uel quod affert, si ignorat, si uisus, si in se affert, na se uisus, ignorat, ga, uisus, cuius modi sit mors Philosophi.

i. Studerent Philosophi mori, quatenus separant animam a corpore conuersis, et digni sunt morte per quam praesentur ad felicitatem.

se libidinibus, sed parvipendere illas, modestiamque seruare, his duntaxat conuenit, qui corpus despiciunt maxime, atque in philosophia uiuunt. Necessesse est. Si enim considerare uelis fortitudinem temperantiamque aliorum, tibi perabsurda uidebitur. Quanam o Socrates ratione? Scis utique ceteros omnes mortem unum ex maximis malis existimare.

Et maxime quidem. Nonne igitur maiorum metu malorum, quicunque inter eos fortes sunt, sustinent mortem quando sustinent? Hoc pacto. Metuendo igitur, atque metu fortes ita sunt omnes praeter philosophos: & si absurdum est metu uel timiditate aliquem esse fortem. Nimum certe, inquit Simmias. Quid autem? qui inter eos moderati dicuntur, inquit, nonne simili quodam pacto affecti sunt, intemperantia uidelicet quadam temperati? quanquam impossibile id esse dicimus; ueruntamen illis euenit affectio quaedam huic similis, in isthac eorum fatua temperantia. Timentes enim ne alijs careant uoluptatibus, easque appetentes, a ceteris abstinent, ab alijs superati; & si uocant intemperantiam a uoluptatibus superari, ueruntamen accidit eis, ut superati a uoluptatibus, alias superent uoluptates. Iam uero id illi simile est quod modo dicebat, scilicet quodam modo per intemperantiam fieri temperatos. Simile quidem, inquit Simmias. Animaduertendum est o beate Simmia, inquit, ne haec haudquaquam recta sit ad uirtutem uia, uoluptates uidelicet uoluptatibus, dolores doloribus, & metum metu, & maius minori tanquam nummos commutare: sed ille duntaxat rectus sit nummus, cuius gratia haec omnia oporteat commutari, atque uenundari, scilicet sapientia, prudentia, pro qua, & cum qua omnia

empra ac uendita reuera sit & fortitudo, & temperantia, & iustitia, ac summatim uera uirtus, cum sapientia siue prudentia, et accedentibus, & recedentibus uoluptatibus, & timoribus, ceterisque generis eiusdem. Sin autem a sapientia segregata inuicem commutatur, adumbratio quaedam sit eiusmodi uirtus ac reuera seruilis, nihil sani uerique possidens: uirtutis autem ueritas in horum omnium purificatione reuera consistat: & temperantia, & iustitia, & fortitudo, & sapientia ipsa sit purificatio quaedam. Quamobrem hi qui mysteria nobis constituerunt, minime contemnendi uidentur, sed reuera iam dudum occulte nos admonere, quicunque non expiatus, neque initiatus migrabit ad inferos, eum iacere in luto: quicunque uero purgatus atque initiatus illuc accesserit, cum dijs habitare. Sunt enim

(quemadmodum dicunt) ibi figeri quidem multi, Bacchi uero pauci. Hi uero, ut equidem opinor, non alij sunt quam qui recte philosophati sunt: quorum quidem in numero esse me, neque inferiorem quidem omni studio pro uiribus conatus sum. An uero recte contemderim, aliquid ue profecerim, cum illuc peruenerimus, certo sciemus, si deus uoluerit, paulo post, ut mihi uideatur. Haec igitur mea excusatio est, o Simmia & o Cebes, quam uidelicet ob causam cum uos eosque qui hic sunt, dominos relinquam, merito non agram, neque perturber. Spero enim me & illic non minus quam hic bonos dominos amicosque inuenturum. Multi uero id minime credunt. Si igitur defensio mea uobis magis quam Atheniensibus iudicibus persuasit, bene se res habet, cum haec Socrates dixisset, suscipiens sermo ad ipsam animam spectat, ualde ambigunt homines, ne anima a corpore separata nunquam sit ulterius, sed ipsa die qua homo mortem obierit, intereat, statimque se iuncta a corpore dissoluatur, atque exhalans quasi uentus aut fumus, dissipetur atque euanescat, neque usquam ulterius omnino sit aliquid. Profecto si esset alicubi collecta in semetipsam, & ab his malis quae tu modo narrabas liberata, multa nimirum bonaque spes esset, o Socrates, uera quae dicebas fore. Ceterum ad id fortasse persuasione fideque non parua opus est, ut credatur superesse animam post interitum hominis, atque aliquam uim intelligentiamque habere. Vera o Cebes loqueris, inquit Socrates. Verum quid agendum censens: an forte de his ipsis confabulandum, utrum ita fore, an aliter probabile sit? Libenter equidem, inquit Cebes, audirem de his rebus quid sentias. Neminem arbitror, inquit, haec audientem, ne si comcedus quidem sit, esse dictum nugari nunc me, ac de quibus minime oporteat uerba facere. Si ergo placet, oportetque considerare, id hoc pacto consideremus, utrum uidelicet apud inferos sint mortuorum animae necne. Vetus quidem hic extat sermo, cuius memores sumus, abire quidem illuc animas defunctorum, rursusque huc reuerti, fierique ex mortuis. Atqui si hoc uerum est, ut ex mortuis iterum uiuentes fiant, essent animae illic nostrae. Neque enim rursus fierent, si alicubi non essent. Atque haec sufficiens coniectura

est

est

est

est

est

est

Argumentatus a contrarijs. quam uis mori meliora maximam su, iudicio tu illi id, qui morte subeunt alia gratia uis mala, ut uisio et uisio et fama potior apud illa uita habentur. i. dispositio. o.

In commutatione debet seruari aequalitas, alioquin salax erit commutatio, et cuius maius commutat minori.

Prudentia e qua dispensa omnia virtutis officia, et sic dicitur nummus aliam uirtutem, nam ea interueniente, recta procedit reru uentura, omni sublata fraude: praescribit enim tempus, et locum, modum quo res gerenda sunt.

Ita hoc locus agredere disputandum de animarum immortalitate. In hac opinione non est anima post obitum.

i. probare, et argumenti opus est. a. quamuis sit tota fabularum et comediae.

in se colligit in illi, ne esse uel potest, tuorum, quae metu omni no respicit. m. i. eo modo se habent.

Initiatus e, qui uirtutum aliquid uirtutis, quod uirtutis, genus a sumptu, relicta praesentia uita.

Thyrsigeni et Bacchi uocabula u coram, qui tractant uirtutem.

incipit quodammodo, quae qualis praesentis ad reliqua diuina uirtutis.

est, ita esse, si reuera constet haud aliunde uiuentes fieri quam ex mortuis. At uero nisi id sit, alia opus erit ratione. Omnino, inquit Cebes. Neque uero id in hominibus solum, inquit, si planius intelligere uis, consideres, sed in animalibus omnibus, & plantis, atque, ut summatim dicam, in omnibus quae gignunt, in his, inquam, omnibus consideremus numquid omnia sic fiant, neque aliunde quam ex contrarijs contraria, quibuscunque tale aliquid contingit: quemadmodum pulchrum turpi quodammodo contrarium est, & iustum iniusto, aliaque eiusmodi quamplurima uidemus. Ergo utrum necessarium sit, cuicunque aliquid est contrarium, nullo modo aliunde id quam ex suo contrario fieri? Veluti quando quid maius efficit, necesse est ex eo quod ante fuerat minus, postea maius euadere. Ita est, inquit Cebes. Nonne et si minus aliquid fiat, ex eo quod ante maius erat, postea fiet minus? Sic omnino, inquit Cebes. Quinetiam ex robustiori debilius, ex tardiori uelocius? Prorsus. Quid uero? Si quid euadat deterius, nonne ex meliori? Et si iustius, ex iniustiori?

Quid ni? In omnibus igitur satis id exploratum habemus, omnia ita fieri, contraria uidelicet ex contrarijs. Prorsus, inquit Cebes. Quid rursus, inquit? Estne medium aliquid inter contraria duo? Duax uidelicet inter illa generationes, siue progressiones ab altero quidem in alterum, atque in alterum uicissim ab altero? Sanè inter maius atque minus medium obtinet incrementum, & decrementum, dicimusque id quidem crescere, illud uero decretere. Ita, inquit Cebes. Nonne similiter discerni uicissim, atque confundi, frigescere, & incallescere, omniaque eodem pacto? Et si nomina nobis desunt alicubi, ubique tamen ita necesse est fieri, uidelicet omnia ex contrarijs inuicem, generationemque esse utriusque uicissim in alterum? Omnino quidem, inquit. Quid uero? ei quod est uiuere, est ne aliquid contrarium? Quemadmodum ei quod uigilare est, dormire contrarium?

Sic est omnino, inquit Cebes. Quidnam? Mori. An non ex se inuicem haec fiunt? si quidem contraria sunt. Cumque duo sint, duax quoque inter haec generationes mutuae siue progressiones? Nihil prohibet. Alteram quidem coniugationem eorum, quae modo dicebam, ego tibi dicam, tam ipsam quam generationes eorum. Tu uero mihi aperies alteram. Dico autem illud quidem dormire, illud autem euigilare, atque ex somno uigiliam fieri, & ex uigilia somnum: horumque generationes hanc quidem coniuere, illam uero expergisci. Satisfeci tibi nec ne? Satisfecisti certe, inquit Cebes. Dic tu mihi quoque similiter de uita atque morte. An non contrarium uiuere dicis esse atque mori? Equidem.

Et ex se inuicem fieri? Ita. Ergo ex uiuente quidnam fiet? Mortuum. Quid autem ex mortuo? Necesse est confiteri uiuens. Igitur ex mortuis o Cebes, uiuentia fiunt atque uiuentes. Apparet. Sunt igitur apud inferos animae nostrae. Videtur.

Nonne ergo & generationum quae circa haec sunt, altera quidem manifesta est? Mori enim manifestum est, nonne? Ita prorsus. Quidnam igitur faciemus? Non reddemus uicissim generationi huic contrariam, sed hac in re duntaxat mancam dicemus naturam esse? An uero necesse est reddere ei quod mori est contrariam quandam generationem? Omnino. Quam uero istam? Reuiuiscere. Nonne igitur si reuiuiscencia est, progressio quaedam haec est ex mortuis ad uiuentes? Est utique. Conuenit ergo nobis hac insuper ratione, uiuentes ex mortuis fieri nihilominus quam mortuos ex uiuentibus. Quod cum ita sit, sufficientem coniecturam hinc haberi animas mortuorum necessario alicubi esse, unde iterum reuertantur. Videtur mihi o Socrates hoc ex his quae concessa sunt, necessario sequi. Animaduerte ergo, inquit, o Cebes, haud ab re nos haec, ut arbitror, concessisse. Nisi enim continue altera uicissim alteris redderent quasi quodam circulo remeantia, sed directa quaedam progressio foret duntaxat ex altero in eius oppositum, neque rursus reflecterentur in alterum, facerentque regressum, omnia tandem, mihi crede, eandem subirent figuram atque passionem, fierique cessarent. Quoniam id pacto dicis, inquit Cebes? Haudquaquam intellectu difficile est, inquit, quod loquor. Perinde enim ac si in somnum caderetur quidem, ab eo uero in uigiliam nunquam resurgeretur, minime te latet omnia tandem eodem deuentura, ut Endymion ridicula quaedam fabula uideatur, neque appareat usquam, tum cetera quoque uniuersa somno similiter opprimantur. Proinde si confunderentur quidem omnia, nunquam uero discernerentur, Anaxagorae illud repente contingeret, uniuersa uidelicet esse simul. Eadem ratione o amice Cebes, si quacunque uitam acceperint, moriantur, mortua uero cum fuerint, mortua relinquantur, neque

iterum

iterum

iterum

a. Pueri fit ex mortuo tanquam a termino a quo sumit in uita uita

c. Res sunt ex contrarijs in tanquam ex materia, neque causa efficiente, sed tanquam ex termino a quo incipit motus, ut res fiat. vide fol. 513.

i. aliquid qd sic contraxit

n. i. transitum ad unum in alium.

s. somni, et uigiliae

v. ex hac ratione concludit a Platone immortalitas animarum.

i. effectus mutua reuocatio omnium uicissitudo. y. dispositione, et forma uel somni, uel mortis, aut alterius rei.

Endymione Sura ad adamaxet, ipsa praesentis uel obuia illa dose. Endymion concederet quid quid ipse peteret, et ipse peteret perpetuum somnum sibi daret; hinc est in praesentibus Endymionis somnum.

iterum reuiuiscant, an non necessarium est omnino, cuncta demum interisse, nihilque uiuere? Nam si ex alijs quidem uiuentia fierent, postea uero perirent, quid obfaret quo minus in interitū cuncta consumerentur? Nihil profusō Socrates, inquit Cebes, sed mihi omnino uera loqui uideris. Est certe ō Cebes, inquit, maxime omnium ita ut mihi uideatur: neque nos hæc ipsa quasi decepti confessi sumus, sed reuera reuiuiscencia est, atque ex mortuis uiuentes fiunt, mortuorumque supersunt animæ. Atque bonis quidem melius est, malis uero peius. Atqui & secundum illud ō Socrates, inquit Cebes, quod frequenter usurpare soles, si modo uerum est, disciplinā uidelicet nostrā nihil esse aliud quam reminiscenciam: & secundum hoc inquam, necesse est nos in superiori quodam tempore, ea quorum nunc reminiscimur, didicisse. Id uero fieri non posset, nisi prius anima nostra fuisset alicubi quam in hanc humanā speciem deueniret. Quamobrem & hac ratione immortale quiddam anima uidetur esse. At qualēs huius rei demonstrationes, inquit Simmias, habes ō Cebes? Commemora nobis eas, non enim satis in præsentia memini. Vna quidem ratio est pulcherrima, inquit Cebes, quod interrogati homines si quis eos recte interroget, ipsi omnia quemadmodū sunt respondent. Atqui nunquam id facere possent, nisi in esset ipsis scientia recta: ratio. Deinde si quis eos ad geometricas figuras descriptionesque, uel simile aliquid conuerterit, ibi manifeste cōperiet id ita se habere. Si hæc ō Simmia ratio, inquit Socrates, tibi non satisfacit, attende an sic tibi considerāti idem quod nobis uideatur. Diffidit enim eam quam disciplinam uocant, reminiscenciā esse posse. Haud equidem diffido, inquit Simmias. Veruntamen id expedit mihi discere de quo sermo est, scilicet reminisci. Ac ferme ex his quæ Cebes cepit dicere, iam recordor & credo. Nihilominus tamen & a te ō Socrates, qua ratione id modo probare ipse aggrediebaris, perlibenter audirem. Hæc equidem ratione, inquit Socrates, confitemur sanè quodammodo, si quis alicuius reminiscat, oportere ipsum prius aliquādo id sciuisse. Prorsus, inquit Simmias. Nunquid ergo & hoc confitemur, inquit, quoties scientia hoc modo prouenit, reminiscenciam eam esse? Dico autem hoc pacto. Si quis aliud quiddam uiderit uel audiuerit, uel alio perceperit sensu, neque solum id ipsum cognoscat, uerum etiam cognoscat aliud quiddam, cuius non una eademque, sed alia scientia sit, nonne merito dicemus hūc eius rei reminisci, in cuius peruenerit notionē? Quonā pacto id dicis, inquit Simmias? Hoc, inquit Socrates. Alia quodammodo hominis scientia est, alia lyra. Quid ni, inquit Simmias. An ignoras hoc amantibus euenire, cum lyram aut uestem, aut quid aliud ex his aspiciant quibus uti eorum amata consueuerūt. Nam & agnoscunt lyram, & simul mente formam recolunt puellæ cuius erat lyra. Hoc uero est reminisci. Ceu si quis cum Simmiam uiderit saepe, Cebetis recordetur, & cetera eiusdem generis infinita. Infinita per Iouem, inquit Simmias. An non igitur, inquit, tale quiddam recordatio quædam est? Maxime uero si id nobis in illis contingat rebus, quas longitudine temporis, & negligentia obliuioni iam tradiderimus? Ita certe, inquit Simmias. Quid uero, inquit Socrates. Contingit ne, ut qui equum pictum uiderit, pictamque lyram, reminiscatur hominis? Atque cum pictum aspexerit Simmiam, ueniat illi in mentē & Cebes? Sic utique, inquit. Nonne euenit etiam, ut qui Simmiam inspexerit pictum, ipsius quoque Simmiæ recordetur? Euenit certe. An non secundum hæc omnia contingit, tum à similibus, tum à dissimilibus reminiscenciam prouenire? Contingit. Verum quoties à similibus quispiam reminiscitur, an non necesse est id insuper intelligere, utrum deficiat hoc secundum similitudinem, necne, ab illo cuius repetita memoria est? Necesse est. Attende sanè, nunquid hæc ita se habeant, dicimus aliquid esse æquale? Nō dico lignum ligno, neque lapidem lapidi, neque aliud eiusmodi quicquid, sed præter hæc omnia aliud quiddam æquale ipsum dicimus ne aliquid esse, an nihil? Dicimus per Iouem, & quidem mirifice. An scimus & ipsum quod est æquale? Omnino quidem. Undenam scientiam eius accepimus? An non ex his quæ modo diximus, uidelicet cōspicati uel ligna, uel saxa, uel alia quædam æqualia, ex his illud excogitauimus, quod aliud est quæ hæc? An non aliud quiddam appareret? Considera uero & hoc pacto. Nonne saxa, uel ligna æqualia dum eadem sunt, alias æqualia, alias inæqualia nobis apparent? Penitus. Quid autem ipsa æqualia possunt inæqualia tibi uideri? uel æqualitas, inæqualitas? Nunquā ō Socrates. Quamobrem non idem sunt hæc æqualia atque ipsum æquale. Nullo modo idem mihi apparent ō Socrates.

scire nihil aliud e qua reminiscit.

q. nostra disciplina ne remi- niscentia.

In memoriis dialo- go de Republica sec. 19.

Quid remi- niscentia Quo pacto fiat remi- niscentia

Ni exempli gratia ad ostendendum ex cognitione rerum singularium quæ uidentur, debentem esse ad notitiam rerum uniuersalium, quæ uidentur.

Homo dicitur ex pietate ex similitudine dicuntur.

illius rei, cuius recordamur, ut quædam dicitur similitudinem dicitur homo pietas ab homine huius.

intelligit per alia, ut per idem, et per hæc, intelligit in generalia.

C. Pythagoras habuit sententiam.

S. pacto.

percontari huius uocabi an sint res uniuersales parata a rebus singularibus.

crates: Veruntamen ab his æqualibus quæ alia sunt quæ ipsum illud æquale, ipsius simul excogitasti scientiam atque percepisti. Verissima loqueris. An non siue simile ipsum sit, siue dissimile? Omnino. Nihil sane refert, quatenus eum aliud conspicias, ex hac ipsa perspectione aliud intellexeris, siue simile, siue dissimile, necesse est hinc reminiscenciam prouenire. Et maxime quidem. Quid uero ad id? An sic nos habemus circa quæ sunt in his quæ modo dicebamus æqualia, lignis, saxisque & alijs? Videntur ne ita æqualia hæc esse, ut ipsum quod est æquale? an deesse potius aliquid quo minus talia sint quale est æquale ipsum, an nihil? Permultū certe deest. Nonne confitemur quando quis aliquid intuens, animaduertat appetere quidem hoc quod in præsentia uidet, esse tale quale quiddam aliud ex his quæ sunt, uerū deficere, neque posse tale esse æquale, quale sit illud, sed deterius esse, necesse esse eū qui animaduertit, antè cognouisse illud cui dicit hoc quodammodo simile fieri, sed ad plenam similitudinē non accedere? Necesse est. Quid ergo tale ne aliquid cōtingit & nobis necne? circa hæc æqualia ipsumque æquale? Quamplurimum. Necesse est ergo nos æqualis ipsius scientiā ante illud tempus habuisse, in quo primum uidentes æqualia, agnouimus conari quidem hæc omnia talia eugdere quale est ipsum, attamen à perfectione ipsius abesse. Ita est. Atqui & hoc cōfitemur, nos neque aliunde id agnouisse, neque agnoscere posse, quæ ex uisu, uel tactu, uel alio quodam sensu. Similiter enim de his omnibus iudico. Similiter ō Socrates, ad id se habet de quo agitur, ostendendum. Atqui à sensibus quidem intellexisse oportet, omnia quæ subiecta sunt sensibus, illud quod est æquale appetere, quamuis ipsum non assequantur. an aliter dicimus? Haud aliter. Ante enim quæ inciperemus uidere, aut audire, alijsque uti sensibus, oportuit nos æqualis ipsius scientiam possedisse, uidelicet quid ipsum sit, si modo æqualia hæc quæ sensibus subiacent, ad ipsum adeo relaturi simus, ut iudicemus anniti quidē hæc omnia talia quale ipsum est euadere, ueruntamen deteriora relinquit. Necessario, inquit Simmias, ex superioribus id, ō Socrates, sequitur. An non statim, inquit, nati uidimus, & audiui mus, aliosque sensus exercuimus? Omnino. Oportuit autem, ut diximus, ante hæc ipsius æqualis scientiam habuisse. Oportuit. Quamobrem, ut uideretur, necesse est antequam nasceremur eam comprehendisse. Sic apparet. Nonne si eam sortiti ante natiuitatē ipsam iam habentes nati sumus, sciuius & ante ortum, atque statim nati non solum ipsum æquale maiusque & minus, uerum etiam eiusdem generis omnia? Non enim de æquali magis nūc nobis est sermo, quam de ipso pulchro, de ipso bono, de ipso iusto atque sancto, & ut dico, de omnibus quibus proprie hoc ipsum quod est assignamus, & interrogationibus interrogantes, & responsionibus respondentes, ut necessarium sit nos antequam nasceremur horum omnium scientiam habuisse. Est ita. Ac si acceptis scientijs, non semper obliuisceremur, oporteret & cum ipsis nasci, semper etiam per omnem uitam scire. Nam scire, id est acceptam alicuius rei scientiam retinere, nec amisisse. An non obliuionem scientiæ iacturam esse dicimus? Ita profusō Socrates. Sin autem acceptam ante ortum scientiam, nati amisimus: deinde uero frētis sensibus circa ipsas scientias, illas quas ante habueramus, recipimus: nonne id quod discere appellamus, esset scientiam propriam recuperare, atque id reminisci nominantes, recte nominaremus? Recte. Fieri enim id posse apparuit. Videlicet, ut cum quis aliquid senserit, uel uidendo, uel audiendo, uel aliter sentiendo, aliud quiddam ex hoc agnoscat cuius erat oblitus, cui quidem hoc quodammodo propinquabat, siue simile sit id, siue dissimile. Ita quod iam pridē dico, e dūg. alterum. Aut enim scientes nati sumus, sciimusque per omnem uitam omnes: aut quos deinde dicimus discere, duntaxat reminiscunt, atque disciplina reminiscencia est. Sic omnino se res habet, ō Socrates. Vtrum igitur eligis ō Simmias? uel cum scientia nos esse natos, uel reminisci postea quorum prius scientiā acceperimus? Ambigo utrum in præsentia Socrates eligat. Quid uero, potes ne eligere quid de hoc uideat tibi? Vir sciens potest ne eorū quæ scit reddere rationem, an contra? Necesse est ō Socrates posse. An uero tibi uidentur omnes rationem de his quæ modo tractabamus, afferre posse. Oportet equidem, sed multo magis uereor ne cras nullus hic homo sit, qui pro dignitate id sciat efficere. Nō igitur ō Simmias, putas omnes hoc intelligere? Nullo modo. Reminiscunt ergo quæ aliquando didicerāt. Necesse est. Quando uero acceperunt animæ nostræ scientiā? Non enim postquam homines nati sumus. Non certe. Ergo prius. Ita. Erāt igitur Simmia animæ

i. equali, seu uniuersali.

i. uniuersale. i. ante cognouisse uniuersale, cui singulare appetit fieri simile, et ab eo plurimum distet.

Cum primū animū conuincitur frēt corpore, non potuit uerū ideas comprehendere nisi medijs sensibus.

Ex sententiâ Platonis, animus noster, antequam corpore includeretur, uerū omnium scientiā habuisse, et corpore associatus recordari, ministris sensuum, rerum, quas prius didicerat; et ideas priorē cognitionē uocat scientiā; posteriorem, reminiscenciā.

quasi dicat: essentia rerum sumi ex Ideis.

i. efficitur. i. post ortum. i. te mortuo, nemo huius rei causa sciat, scilicet potest non esse in nobis scientia, sed reminiscencia.

C. ligna singularia.

C. Pythagoras habuit sententiam.

i. inquit talia, quæ sensibus subiacent, ut, appetere uniuersale.

i. singularia.

i. uniuersale.

i. Idea.

i. Idea varia = exempla et infere- riuus sol.

i. amissionem ministris sensuum.

i. Idea.

ma etiam prius quam in humanam speciem deuenirent, seorsum a corpore, intelligentiamque habebant. Nisi forte o Socrates, dum nasceremur ipsas scientias acceperimus. Nam id etiam tempus reliquum est. Esto sic o amice. Sed quonam alio tempore eas amissimus? Non enim habentes iam eas nascimur, ut modo confitebamur. An in eodem perdidimus, quo & accepimus? an aliud tempus efferre potes? Nullo o Socrates modo, sed nihil me dicere minime aduertebam. An ergo sic nobis se res habet, o Simmia? Si quidem sunt ea quae quotidie praedicamus, pulchrum scilicet quiddam atque bonum, & omnis eiusmodi essentia, ad quam omnia sensibus percepta referimus, quae & prius erant nostra, & tanquam nostram quarentes inuenimus, atque ad ipsius exemplar referimus, necesse est ita ut & ipsa sunt, nostram quoque animam prius etiam quam nasceremur, extitisse. At si haec non sunt, frustra utique ratio haec tractata esset. An non ita se habet, atque par necessitas est, & ipsa esse, & animas nostras antequam nasceremur, & nisi ipsa sunt, neque haec utique sunt. Mirifice o Socrates. Eadem mihi uidetur esse necessitas, atque pulcherrima huc ratio nos perducit, ut similiter tam animam nostram quam essentiam ipsam qua modo dicebas, ante quam nasceremur extitisse confiteamur. Nihil enim tam certum habeo, quam esse eiusmodi omnia et quidem maxime, scilicet pulchrum ipsum, et bonum, aliaque omnia quae tu modo dicebas. Et quantum ad me attinet, satis est demonstratum. Quid uero uidetur Cebetis? Oportet enim illi quoque persuadere. Satis & illi arbitror persuasum, inquit Simmia, quamuis omnium repugnantissimus sit, & ad credendum tardissimus. Opinor tamen sufficienter illi probatum, ante ortum nostrum animam extitisse. An uero post interitum nostrum etiam futura sit, nec mihi quidem ipsi o Socrates, satis adhuc uidetur ostensum. Sed nunc etiam restat multorum dubitatio illa quam in medium Cebes adduxerat, ne uidelicet homine moriente, simul anima dissipetur, atque ita esse desinat. quid enim prohibet fieri quidem illam & aliunde constitui, atque esse prius etiam quam in corpus hominis laberetur: postquam uero ab eo discesserit, tunc illam insuper interire? Recte loqueris Simmia, inquit Cebes. Videtur enim quasi dimidium eius quod oportet probatum, ante uidelicet quam nasceremur, nostram animam extitisse: oportere autem id quoque ostendere, postquam mortui fuerimus, non minus fore, quam esset antequam nasceremur, si modo finem suum demonstratio sit habitura. Demonstratum quidem est, inquit Socrates, istud o Simmia & o Cebes, etiam nunc, si modo uelitis, & id quod modo probatum est, & illud quod ante concesseramus, uidelicet omne uiuens ex mortuo fieri, in unum conectere. Si enim est anima prius: & quum in hanc uenit uitam, fitque homo, necesse est non aliunde eam quam ex mortuis proficisci: cur non necessarium sit, ut etiam post mortem corporis maneat, quum oporteat ipsam ad hanc uitam reuertit? Demonstratum igitur & nunc est quod dicitur. Veruntamen uideamini tu atque Simmias cupere idem rursus diligentius pertractari: ac forsitan puerorum more formidatis, ne reuera corpore egredientem uentus dissoluat, atque dispergat, praesertim si uentis uehementius flantibus exeat. Ad haec Cebes subridens, tanquam nobis id formidantibus, inquit, o Socrates, contra persuadere conare. imo uero non tanquam formidantibus nobis, sed forte est inter nos puer aliquis talia metuens: huic ergo annitatur persuadere, ne mortem ceu laruas pertimescat. Oportet certe, inquit, huic mederi carminibus quotidie, quoad sanus efficiatur. Sed ubinam, inquit Cebes, medicum eiusmodi nanciscemur, o Socrates, quum tu decesseris? Ampla est, inquit, o Cebes, Graecia, in qua sunt uiri praestantes, quam plurimae sunt barbarae nationes, per hos omnes eiusmodi medicum debetis perquirere, neque pecunijs parcentes, neque laboribus. Nihil est enim pro quo commodius omnia quis expendat. Perscrutandum quoque est etiam inter uos ipsos, forte enim non facile inuenietis qui melius quam uos id queat efficere. Fiet quidem, inquit Cebes, sed redeamus iam, si tibi placet, unde digressi sumus. Mihi quidem placet, inquit. Quid enim prohibet? Recte respondes, inquit Cebes. An non tale aliquid, inquit, a nobis ipsis sciscitari debemus? Cuiusnam & quali conueniat ea passio per quam dissolui possit. Et cui quali sit metuendum ne id patiat. Et secundum quam qualemque eius partem: deinde considerare cuiusmodi anima sit: demum ex his animae nostrae gratia uel considerare, uel timere. Vera loqueris, inquit. Nonne igitur ei quod componitur, iamque compositum est, natura id pati conuenit, ut quatenus est compositum, dissoluatur? Siquid

S. nos scia habuisti se post ortum.

i. quomodo prius scia habebamus.

i. Ideas.

Ideas esse pro certo affirmat.

i. animam ante ortum nostrum extitisse.

i. timores nocturnos.

i. a quo.

f. mortem.

i. m. i. anime.

f. ut anima, et docentur.

Alia quae dicitur: anima maneat animus extitit corpore.

o. ut sunt, in quibus anima, ut sunt, in quibus anima.

i. anima, compositum corpus, ut dicitur, ab anima.

** i. corpus.*

Si quid uero non sit compositum, huic soli potissimum nulla accidit dissolutio? Mihi quidem sic apparet, inquit Cebes. An non quae semper secundum eadem eodemque modo se habent, inquit, haec maxime esse conuenit simplicia: quae uero alias aliter, nec unquam secundum eadem, haec esse composita. Ita equidem opinor. Redeamus iam ad illa, ad quae in superiori disputatione processimus. Ipsa essentia cuius interrogando respondendoque definitionem hoc ipsum quod est assignauimus, utrum eodem modo, & secundum eadem se semper habet? an alias aliter? uidelicet & ipsum aequale, ipsum pulchrum, ipsum unumquodque quod est ens, utrum mutationem aliquando aliquam ipsa recipiunt, an ipso rum unumquodque semper id quod est uniforme existens ipsum per se ipsum, eodem modo & secundum eadem se habet, neque unquam, neque usquam, nec ullo pacto mutationem aliquam suscipit? Necessesse est o Socrates haec, inquit Cebes, eodem modo, & secundum eadem se semper habere. Quid autem dicemus de multis, inquit, quae similiter pulchra dicuntur, scilicet hominibus, equis, uestibus, uel alijs quibuscunque talibus, quae uel pulchra dicuntur, uel aequalia, uel etiam de omnibus quae illis synonyma sunt: num haec secundum eadem se semper habent? An potius omnino contra quam illa, uidelicet neque ipsa sibi met, neque inuicem unquam, ut simpliciter loquar, ullo pacto secundum eadem eodemque modo se habent? Haec o Socrates, inquit Cebes, nunquam eodem modo sunt. Et haec permanent, sola intelligentiae ratione percipiuntur, suntque inuisibilia quae talia sunt, neque cernuntur unquam. Vera omnino loqueris, inquit. Vis ergo duas rerum species ponamus, alteram uisibilem, inuisibilem alteram? Ponamus, inquit. Et inuisibile quidem modo semper eodem esse, uisibile uero nonnunquam eodem? Hoc quoque ponamus, inquit. Age iam, aliud ne in nobis est quam hinc quidem corpus, inde uero anima? Nihil aliud, inquit. Vtri nam speciei corpus esse similius cognatusque dicimus? Nemini dubium, inquit, quin uisibili. Quid uero anima? Uisibile ne aliquid est, an contra? Non hominibus quidem o Socrates, inquit. Atqui nos de ijs duntaxat quae ab hominum natura uideri uel non uideri possunt, loquebamur. An de ijs quae ad aliam naturam spectant, tractabamus? De ijs duntaxat quae ad humanam, inquit. Quid ergo de anima dicebamus? Nunquid uisibilem esse? Non uisibilem. Inuisibilem ergo? Ita. Anima igitur inuisibili speciei similior est quam corpus. Corpus uero uisibili. Necessarium id est omnino. An non & hoc euenire in superioribus dicebamus? Vt cum anima ad aliquid considerandum socium sibi corpus assumit, uel per uisum, uel per auditum, uel per alium sensum: hoc enim est per corpus considerare, quia per sensus id agitur: tunc quidem a corpore trahatur ad ea quae nunquam eodem modo sunt, atque ipsa aberrat, perturbaturque, quasi ebria uacillet, utpote quae talia quaedam attigerit. Prorsus. At uero quoties ipse animus per seipsum excogitat, illuc se confert ad purum, sempiternum, immortale, semper eodem modo se habens: & tanquam ipsius cognatus semper inhaeret illi, quoties ipse redierit in seipsum, etque liceat, cessetque ab errore: & circa illa semper secundum eadem eodem modo se habet, utpote qui talia iam attigerit. Atque haec eius affectio, sapientia siue prudentia nominatur. Praclare, inquit, ac uere omnino loqueris o Socrates. Vtri igitur speciei rursus tibi uidetur, ex his quae & in superioribus & modo dicta sunt, anima esse similior atque cognatior. Arbitror equidem o Socrates, quemlibet, inquit, uel indocilem prorsus, & pertinacem ex hac discursione concessurum, animam & per totum atque per omne, similiores esse ei quod semper eodem modo est quam opposito. Quid autem corpus? Alteri speciei. Considera rursus hoc pacto. Quamdiu in eodem sunt anima atque corpus, hoc quidem seruire atque subire natura iubet, hanc uero praesse atque dominari. Secundum haec rursus utrum tibi uidetur simile esse diuino, utrum mortali? An non putas diuinum quidem tale esse natura, ut praesit & ducat: Mortale uero, ut subsiciatur ac seruiat? Puto equidem. Vtri igitur horum est anima similis? Constat o Socrates, animam quidem similem esse diuino, corpus uero mortali. Animaduerte iam o Cebes, num haec ex omnibus quae dicta sunt, consequantur. Videlicet ipsi diuino, immortali, intelligibili, uniformi, indissolubili, semper eodem modo & secundum eadem seipsum habenti, animam esse simillimam: humano uero, mortali, nec intelligibili, multiformi, dissolubili nunquam eodem modo sibi met se habenti, simillimum esse corpus. Possimus

a. Composita, et incompota quae sunt.

f. ad ideas.

Hoc omne conuenit inueniri, et essentia rei.

i. universalis.

i. quae diuersis nominibus eadem significat.

Quae res species, uisibiles, quae non semper eodem modo se habent, et inuisibiles, quae semper eodem modo se habent.

i. quae uariis mutationibus, uicibus, diuersis si obnoxia talia.

Prudentia cuius mortui est, quibus bonis propositis eligere id est profallere.

Argumentum ab actibus.

i. anima.

i. quale.

VM hac Socrates dixisset, longum factum est silentiū. & ipse quidem So- crates quæ dicta fuerant secum, ut uidebatur, repetebat, idemq; pleriq; no- strum faciebant. Cebes autem & Simmias parumper insuper inuicē col- locuti sunt. Hos ergo intuitus Socrates, Quidnā uobis, inquit, de his quæ dicta sunt, uidet? An forte aliquid insuper in his desideratis? Multe enim adhuc dubitationes obiectionesq; super sunt, si quis sufficiēter ea sit tractaturus. Si igit aliud quiddā inter uos agitat, nihil dico: sin autē in his quæ dicta sunt hæsitatis, ne ue- reamini loqui atq; percurrere, si qua in parte putatis melius dici posse. Quinetiā sociū me assumite, si mecū id cōmodius fieri posse existimatis. Verum equidē, inquit Sim- mias, tibi o Socrates, fatebor. Iam dudum ambigens uterq; nostrum impellit alterum, iu- betq; interrogare propter audiendū cupiditatē. Veremur autem ne id tibi ob præsentē calamitatē rogando simus molestiores. Hæc Socrates audiēs, leniter arrisit dicēs, Pa- pæ o Simmia, q̄ difficile alijs persuaderem hanc me fortunam haudquaquā aduersam existimare, quādo ne uobis quidē id persuadere possim. quippe cum metuatis ne diffi- cilior moestiorq; sim in præsentia, q̄ in superiori fuerim uita. Atq; ut apparet, deterior cygnis ad diuinandū uobis esse uideor. Illi quidē quando se breui præsentunt moritu- ros, tunc magis admodū dulciusq; canunt q̄ antea consueuerint, congratulantes quod ad deum sint cuius erant famuli, iam migraturi. Homines uero cum ipsi mortē expaue- scant, cygnos quoq; falso criminant, quod lugentes mortem ob dolorem cantum emit- tant. Profecto haud animaduertunt nullam esse auē quæ cantet, quando esuriat, aut i- geat, aut quouis alio afficiatur incōmodo. Non ipsa philomela, nec hirūdo, nec epos, quas ferunt per querimoniā cantare lugentes. At mihi neq; hæc aues præ dolore uiden- tur canere, neq; cygni: sed quia Phœbo sacri sunt, ut arbitror, diuinatione præditi præsa- giunt alterius uitæ bona: ideoq; cantant alacrius gestuntq; ea die, q̄ superiori tempore. Equidem & ego arbitror me cygnorū esse conseruū, eidemq; deo sacrum, neq; dete- rius uaticiniū ab eodem domino habere q̄ illos, neq; ignauius ē uita decedere. Qua propter licet uobis huius gratia dicere, & interrogare quicquid libet, quoad Athenien- sium undecemuirū sinunt. Præclare loqueris, inquit Simmias. Itaq; & ego tibi aperiam qua in re dubitē, et rursus hic Cebes quidnā ex superiori disputatione minus admittat. Mihi quidē o Socrates, quemadmodū fortasse tibi quoq; uidetur de his quidem rebus manifesta ueritas in uita præsentī, aut nullo modo, aut summa cū difficultate intelli- gi posse. Quæ porro de his dicunt, ea nō omni modo & explorare, & nō prius desistere q̄ examinando omnia, animū despōdeas, mollis nimium iudico esse uiri. oportet em̄ cir- ca hæc alterutrum efficere: aut discere inuenireq; quemadmodū se habeant: aut si hæc fieri nequeant, optimā atq; tutissimā humanarū rationum eligere, qua quis tanquam rate uehāt, atq; ita procellas huius uitæ pertrāseat, si nequeat firmiori quodam uehicu- lo, uel diuino aliquo uerbo tutius ac minori cū periculo tranare. Atq; ego nunc non ue- rebor interrogare, præsertim cum ad hoc ipse nos adhorteris, ne forte me ipsum quan- doq; sim culpaturus, q̄ nūc quæ mihi uideant minime dixerim. Profecto mihi o Socra- tes unā cum hoc Cebete tua dicta reputanti haud satis cōfirmata uident. Forsan, inquit Socrates, uerē o amice, opinaris. Sed dic qua in parte minus sufficiēter dicta fuisse cen- seas. In hac utiq; inquit Simmias. Nempe de harmonia & lyra & fidibus. idē possit quis- piam dicere, harmoniam uidelicet esse inuisibile quiddam, & incorporeum, & perpul- chrum atq; diuinū in lyra rite temperata: ipsam uero lyra fidesq; corpora esse, atq; cor- poreā & cōposita terrestriaq; et mortali cognata. Cum igitur aliquis uel lyram fregerit uel fides inciderit, siue disrupit, poterit quis eadē qua tu ratioe probare, necessarium esse illam superesse harmoniā neq; disperdi. Nulla enim machinatio foret lyra quidem esse adhuc fidibus iam disruptis, atq; ipsas fides mortalis generis: harmoniam uero quæ diuini & immortalis cognata erat, prius q̄ mortale illud interisse. Ille uero diceret ad- huc esse alicubi harmoniā, atq; prius ligna & fides putrefieri q̄ illa aliquid patiat. Arbi- tror equidē o Socrates, te animaduertisse, nos tale aliquid potissimū esse animā. cogita- re. Esse uidelicet in corpore nostro intentionē, & complexionem quandam ex calido, frigido, sicco, humido, ceterisq; talibus, horumq; temperantiā cōsonantiāq; animam esse, resultantē uidelicet in corpore postquā hæc ipsa bene moderateq; inuicem tempe- rata

a. Ille loquitur non ex proprio sensu sed ex mente sua quodammodo.

c. Quia Socrates iudicat Phœbō omnium sapien- tissimus ē beata- riatu.

i. uel ad duobus.

n. r. rationem.

o. aliqua reuelatione per se.

x. Responsum modestia philosophica dig- na.

i. temperantiā, et symmetriā.

rata fuerint. Si ergo anima harmonia quædam est, quoties horum natura in corpore pro- pter morbos aliq; mala immoderate uel remittitur uel intenditur, necesse est animā qui- dem, quamuis diuinissimam subito interire, sicut solent cetera consonantiæ, siue quæ in uocibus, siue quæ in alijs artificum operibus fiunt: reliquias autem corporis cuiusq; diu- tius permanere, quousq; uel ardeant, uel putrescant. Considera igitur quid huic rationi sit respondendum, si quis censeat animam temperamentū quoddam esse eorum quæ sunt in corpore, prioremq; in morte perire. Tunc Socrates quemadmodū sæpe solebat, intuens acrius atq; ridens: iuste, inquit, tu quidē loqueris Simmia. Si quis ergo uestrum me facun- dior est, cur his non respondebat? Non enim ignaue rationem attigisse uidetur. Iudico ta- men antequam Simmiæ respondeatur, quid Cebes quoq; damnet, esse audiendū, ut tem- pore interiecto deliberandi habeamus facultatem. Deinde his auditis, uel his conceden- dum, si consensanea uero uideantur afferre: sin uero minus, rationem superiorem defen- dendam esse atque retinendam. Quamobrem dic age, o Cebes, quidnam potissimum te turbet, quo minus assentiaris. Dicam, inquit Cebes. Mihi quidem uidet eodem reuolui, eidemq; quod in superiorib; diximus, crimini obnoxia esse. Quod enim fuerit anima no- stra prius quam in humanam descenderet speciem, haud equidem retracto, quin bellissi- me dictum fuerit: ac nisi dictum esset graue, sufficienter demonstratum asseuerarem. At- tamen nobis mortuis superfore, non sic assentior. Neq; tamen Simmiæ concedo obijcien- ti non esse animam ualidiorē corpore atq; diuturniorē. Videtur profecto mihi his om- nibus anima præstare quamplurimū. Hic ergo ratio superior ad me conuersa, sic inquit: Quidnam ulterius ambigis? cum uideas homine defuncto, quod in eo imbecillius fuerat superesse, quur non concedis oportere etiam quod ualidius diuturniusq; erat, hoc ipso in tempore superesse? Sed aduerte iam quanti momenti sit, quod ad id respondeo. Similitu- dine mihi quoq; opus est, quemadmodū Simmiæ. Profecto mihi perinde hæc dici uiden- tur: ac si quis de homine textore sene defuncto diceret, nondum interisse illum, sed fortē alicubi superesse: coniecturamq; afferret uestis, qua ipse cum texuisset, usus fuerit, asse- retq; eum adhuc esse incolumem, neq; interisse: ac si quis id nō credat, interrogaretur ab eo, utrum diuturnius sit hominis genus, an uestis qua quotidie quis utat. quod si respon- deat genus humanum diuturnius esse, tunc demonstratū id esse putaret, uidelicet multo propterea magis sospitem esse hominem, quando quidem quod in eo erat fragilius, non- dum perierit. Hoc autem o Simmia ita se habere non arbitror. Sed considera tu quoque quid dicam. Profecto quis intelligeret inepte illud adduci. Nam hic textor qui multas contriuerit uestes, multasq; texuerit, multis quidem posterior obijt, ultimā uero prior: ne que propterea magis sequitur hominem esse ueste uiliorem atq; debiliorē. Eandem fieri similitudinem animæ ad corpus posse arbitror: ac si quis de his duobus eadem illa addu- cat, congrue dicere uideretur: uidelicet animam quidem esse diuturniorem, corpus uero debilius minusq; diuturnum: uerum diceret quemlibet animorum plura consumere cor- pora, præsertim si multos uiuāt annos. Si enim fluat corpus, homineq; etiam uiuente dis- soluatur, anima uero quod consumitur, retextat continue, necessarium tamē erit quando perierit anima, tunc ultimam habere uestem, eaq; sola priorem perire. Cum uero perierit anima, tunc demum imbecillitatem naturæ suæ corpus ostendere, citō putrescēs atq; eua- nescens: ut hac ratione nondum cōfidere ualeamus, tunc etiam cum decesserimus ani- mam nostram superfore. Nam si quis dicenti etiam plura quam quæ tu dicis, concesserit, nec solum ante ortum nostrum animā extitisse, uerum etiam nihil prohibere etiam post- obitum quorundam nostrū remanere, sepiusq; accedere ac decedere fateatur: adeo enim naturam animæ ualidam esse, ut sapius corpori indita se corpusq; seruet: his tamen con- cessis, nondum illud tibi daret, non defatigari in multis generationibus animam, sed tan- dem aliqua ex pluribus morte diceret omnino deleri. Quinetiam adderet neminem mor- tem illam dissolutionemq; corporis quæ animæ quoq; interitum infert, posse discernere: esse enim impossibile ut quisquā nostrum id sentiat. Quod quidem si ita se habeat, nemo non stulte in morte confidit, nisi demonstrare possit animam omnino immortalem atq; indissolubilem esse. Alioquin consentaneū est necessarium esse, ut qui moriturus est, ani- mæ metuat suæ, semperq; sit sollicitus ne in ea quæ proxime imminet, corporis disfunc- tione prorsus intereat. Omnes igitur cum hæc audiuissemus, cōturbati sumus, ut postea in- uicem

C. Urbana responsio et soc. modestia magna.

m. anima esse immortale. anima esse immortale. anima esse immortale.

2. f. ut alia anima ingrediatur ultimū corpus. a. in conce- daret.

c. uel ul- tima cor- poris mori allatura sit animæ morte.

a. Allucinabant ve- teres Philosophi existimantes: Cri- ma esse armoni- a, ex quatuor- qualitibus con- posita, nā licet anima tandem- persistat in cor- pore quando u- manet illa com- positio, nō inde efficitur anima esse ipsa com- positione.

i. adhuc minus - persuadent ra- tiones adductæ ad confirmanda immortali- tate.

j. tempore mor- tis.

Respondet ratio- ni Simmia.

i. prius obijt tex- tor ultima ueste.

Cebes, et Simmia negabant ani- mæ immorta- tate, post obitū hominis.

j. ultimā ueste.

j. incipit.

uicem aperuimus, quod cum superiori disputatioe nobis fuisset magnoperè persuasum, uiderentur nos ab eo statu in praesentia deturbasse, atq; eò iam deiecisse, ut nedum rationibus iam adductis, sed & dicendis insuper, fidē ullam adhiberemus, uerentes ne uel nos nequaquā boni essemus iudices, uel res ipsa fide essent indigna. **ECHEC.** Veniā equidem per Iouem do uobis, o Phædo, Nam mihi quidē modo te audienti, tale quiddam ueniebat in mentem. Cuiam deinde rationi credemus: quippe cum ratio illa Socratis usq; adeo paulo ante probabilis, iam fidem amiserit. Mirum est enim quantum apud me contra possit ratio illa, semperq; potuerit, quæ animam nostram harmoniā quandam esse probat: & nunc quidem audita me subito in memoriam reuocauit, quātum mihi quoq; aliās persuaserit. Quo efficitur ut alia quadam ratione iterum tanquam ab initio prorsus indigeam, quæ mihi persuadeat animam cum corpore non interire. Dic ergo per Iouem precor, quo pacto disputationem peregerit Socrates, & utrum ipse quoq; quemadmodū de uobis ipse fateris, grauius id ferre uisus fuerit, an contra benigne suam defenderit rationem: præterea utrum satis necne eam tutatus fuerit: hæc nobis quam potes diligentissime refer omnia. **PHÆD.** Equidem o Echecrates, sæpe admiratus Socratem, nunquam maiori cum uoluptate quam tunc præfens sum admiratus, meq; affuisse ibi mirifice gaudeo. habuisse quidem illum quod obiectionibus responderet, fortè non est mirandū: sed hæc in eo potissimum sum admiratus, primo quidem q̄ iucunde, benigne, amice adolescentium uerba recepit: deinde quam sagaciter sensit nos illorum rationibus fuisse commotos: demum quam opportune nobis adhibuit medicinam, & quasi fugientes atq; uictos reuocauit nos, conuertitq; ad proficuum atq; considerandum. **ECHEC.** Quonam pacto? **PHÆD.** Dicam equidem. Sedebam fortè ad dexteram eius in subsellio quodam humili, iuxta lectulū. Ipse uero Socrates sedebat longe superior. Attrectans igitur caput meum, comprimensq; crines super ceruicē conlueuerat enim nonnunq; ubi cōtigisset, in meos crines ludere. **JESAS** forsitan inquit, o Phædo, istas pulchras incidēs comas. Sic arbitror, inquam, o Socrates. Non certe, si mihi assensus fueris, inquit. Quid hoc, inquam ego. Imò hodie, & ego meas, & tu tuas, si nobis ratio intereat, neq; enim ipsi suscitare possimus. Atqui si ego tu essem, ac me fugeret ratio, more Argiuorum iurarem, non prius comam nutriturum q̄ uicissem Simmiam, Cebetemq; expugnauissem. At uero, inquam ego, contra duos ne Hercules quidem dicitur suffecisse. At tu me Iolaū dum lux est, aduoca, inquit. Aduoco equidem, inquam, sed non tanquā Hercules Iolaum, imò tanquam Iolaus Herculem. Nihil refert, inquit. In primis uero cauendum ne id nobis accidat. Quidnam, inquam? Ne rationum, inquit, ofores euadamus, quemadmodū non nulli hominum ofores fiunt. Nullum enim maius q̄ hoc malum nobis possit accidere, uel delictet si rationes odio habuerimus. Fit autem eodem pacto odium & aduersus rationes et aduersus homines. Odium quidem contra homines tunc maxime subit, quando alicui nimium credimus absq; arte, putamusq; ipsum omnino uerum et syncerū fidumq; uirum esse, deinde uero mox prauum infidumq; deprehendimus, rursusq; alium eodem pacto. Itaq; quando quis sapius offensus ita decipit, præsertim ab ijs quos præcipue familiarissimos amicissimosq; existimabat, odit tandē plurimū uniuersos, putatq; nihil omnino apud quenquam esse syncerum. An te latuit id ita accidere consueuisse? Animaduerti equidem, inquam. An nō turpiter, inquit, & absq; humanarū rerum arte hic aggreditur hominibus uti: si enim ex arte uti studeret, cogitaret utiq; rem ipsam ita ut se habet habere, uidelicet homines uehementer bonos aut malos per paucos esse, medios uero plurimos. Quo id pacto, inquam, dicis? Quemadmodū uidelicet in rebus contingit ualde aut paruis, aut magnis, inquit. An tu arbitraris quicquam esse rarius q̄ ualde magnū, aut ualde paruum reperire hominem, uel canem, uel quoduis aliud? Atq; rursus celerrimum, & tardissimum, pulcherrimū, turpissimum, albissimum, nigerrimū? An ignoras in his omnibus extremorū summa, rara quidem & pauca esse, media uero frequētia atq; multa? Sic arbitror, inquā. Nonne igitur arbitraris, inquit, si improbitatis proponere certamen, admodum paucos in hoc genere summos inueniri? Consentaneū est, inquā. Consentaneum quidem, inquit, uerum non hoc pacto similes rationes sunt atq; homines, sed te nunc ducentem proficuum sum: imò uero in hoc similitudo consistit, quando uidelicet quis absq; rationū arte, crediderit rationē aliquam esse uerā, sed paulo post appareat falsa

i. inter nos delecta
rationem.
i. ratione illorum.

erat mori quædam
pro uirtute in dē
capitula, et q̄a so-
crates e rat mori
cum p̄p̄t̄a
Ne Hercules
quidem cō-
tra duos.
Seamēd̄ odium
pessimū.
i. iudicio.

i. idem.

n.
Iolaus
socius
Herculis.

i. diffusa
uirtus
nervus
ossa, et
humores

sa: quæ quidem aliquando talis est, aliquando minime, & rursus altera similiter atq; altera. Præcipue uero illis id euenit, qui plurimum rationes cōtradictorias agitāt. hos enim scis putare tandem se sapientissimos euasisse, solosq; animaduertisse neq; in rebus, neq; in rationibus esse sanum aliquid aut firmū, sed omnia reuera tanquam in Euripo sursum deorsumq; iactari, nullumq; tempus in aliquo permanere. Vere nimium loqueris, inquam. Nonne, inquit, ægritudo hæc Phædro miserabilis esset, si cum ratio aliqua uera firmaq; sit, comprehendiq; ualeat, postea tamen auditis huiuscemodi rationibus, quæ modo afferre uera, modo falsa uidentur, aliquis hinc in ambiguitatem deductus, nō seipsum, neq; eius inertiam ob id accuset, sed tandem uelut æger libenter culpam omnem a seipso, in ipsas transferat rationes, & in reliqua uita eas odio habeat, atq; uitupere, rerum iam ipsarū ueritate scientiaq; priuatus. Per Iouem miserabilis, inquā, ægritudo. In primis igitur, inquit, diligenter id caueamus, ne persuadeamus nobis nihil in rationibus esse sanum, sed multo magis nondum esse nos sanos. Itaq; totis uiribus ut sani efficiamur est annitendū: tibi quidem & alijs totius reliquæ uitæ gratia, mihi uero gratia mortis, qui in periculo sum, ne in hoc ipso tempore, non ut philosophum me geram, sed ut contentiosum atq; pertinacem, quod quidam homines a disciplina alienissimi facere solent. Illi enim ubi aliqua de re ambigitur, non ut res ipsa de qua agitur, se habeat, curant, sed ut quæ posuerunt ipsi, præsentibus uideantur uera, obnixè contendunt. Atq; ego mihi uideor in hoc duntaxat in præsentia ab illis differre, quod non ut præsentibus probem ea quæ dico, annitar, nisi quatenus fortè contigerit, sed ut mihi ipsi uera quam maxime uideantur. Sic enim cogito dulcis amice, & uide quanto cum lucro sit ratio mea. Si fortè uera sunt quæ dico, operæ precium est ita credere: si autem nihil superest post mortem, attamen hoc ipsum tempus ante obitum præsentibus minus ero molestus, minusq; deplorabo. Hæc autē ignorantia minime perseuerabit mecum, malum id quidem esset, sed paulo post delectat. Sic equidem o Simmia & Cebes, paratus reuertor ad disputandum. Vos tamen, si mihi assentiamini, non Socrati cedite, sed ueritati. Si enim uera uobis loqui uidebor, concedite: si minus, omnino contradicite, diligenter cauentes ne ego dum annitor, me ipsum simul uosq; decipiam, & uelut apes aculeo in uobis relicto, abeam. Sed iam accedendū est. Primū quidem redigite in memoriā mihi quæ dicebatis, si minus meminisse uobis uidebor. Simmias qui dem, ut arbitror, diffidit ac metuit, ne anima, quāuis diuiniore pulchriorq; corpore, prius tamen pro harmoniæ natura intereat. Cebes autē mihi uisus est concedere diuturniorem esse animam corpore, sed is addidit scire posse neminem, ne cum multa sæpius cōsumpserit corpora, tandem quandoq; postremum relinquēs corpus, ipsa quoq; per eat, atq; mors eiusmodi tantum sit interitus animæ, corpus uero dissolui continue consueuerit. An non hæc sunt o Simmia & Cebes, quæ nos oportet considerare? Confitebantur ambo. Sed nunquid omnia quæ dicta in superioribus fuerāt, negatis? An quædam negatis quidem, sed conceditis alia? Quædam, inquit, sunt, quædam non. Quid igitur, inquit, de eo quod disciplina diximus reminiscentiā esse, atq; si ita res habeat, necessario consequi, alicubi fuisse animam prius quam corpore clauderetur? Mihi quidem, inquit Cebes, istud dum diceres, mirifice placuit, atq; nunc si qua unquā in alia, in hac maxime sententiā permaneo. Similiter ego quoq; inquit Simmias, affectus sum, uehementerq; admirarer, si mihi unquā hac de re aliter uideretur. At uero necesse est, inquit, hospes Thebane, aliter tibi uideri, si in hac opinione permanseris, harmoniam uidelicet esse compositum quoddam, animam uero harmoniam quandam ex his quæ per corpus intēsa sunt, constitutam. Nunquam enim admittes consonantiam compositam prius esse quam illa ex quibus componi consonantiam oportebat. Nunquid admittes? Nullo, inquit, o Socrates, modo. Animaduertis igitur, inquit, cogi te id confiteri, quando dicis animum quidem esse prius quam in humanam speciem corpusq; deueniret, atq; esse corporis consonantiā, uidelicet ex his quæ nondum sunt eam constitui. Neq; enim talis tibi est consonantia, cui tu simile esse dicis. Immo uero prius est ipsa lyra, & fides, & soni adhuc inconcinni: tandem uero ex omnibus componitur consonantia omnium postrema, primaq; disperditur. Hic itaq; sermo quonam pacto tuo illi concinet? Nullo modo, inquit Simmias. At uero sicubi, inquit, uerba concinnitatem seruare debent, præcipue decet esse concinna ubi de concinnitate tractatur. Decet nimirum, inquit Simmias. Hic igitur sermo tibi dissonat, inquit.

a.
ut sophista.
c.
Euripus è locus
in quo mare in
angustia cōstitit.

e.
i. que possuerunt
dependenda.
m.
i. persuadeam.

Prouerbiū
Velut apes
relicto aculeo
leo abis.

n.
Hoc fundamento
uirtus ad deluen-
da rationes si-
milia.
i. q̄ anima est
posterior corpore
imò e prior.

imò similitudo
lyra coacta similia
opinionē, nō re-
uerā lyra, et chor-
da palou n̄ armonia,
quæ conficit
lyra.

tabam, & qua ratione homo crescat. Id namq; opinabar ante esse cuiuslibet manifestum, hominem uidelicet per cibū potumq; augeri. Quando enim per hęc carnes carnibus, ossaq; ossibus adduntur, eodemq; modo in alijs quando sua cuiq; adhibentur, tunc sanē molem primo paruam, deinde magnam euadere, atq; ita paruū hominem effici magnum. Sic ergo tunc opinabar, nōne satis belle tibi uideor? Mihi quidē, inquit Cebes. Animaduerte hęc insuper. Arbitrabar em̄ satis recte mihi uideri quoties hominē uel equū magnū paruū propinquū, alterum altero iudicaram capite ipso esse maiorem. Atq; multo etiam euidētius decē plura apparebāt mihi q̄ octo, propterea q̄ denarius duo præter octonariū contineret. Præterea bicubitū cubitali maius, quoniam dimidio superaret. Nunc uero, inquit Cebes, de his quid iudicas? Procul equidem per Iouē abesse mihi uideor, ut alicuius horum causam intelligere putem, qui nondū mihi ipsi persuadere possum, ut quando quis uni addat unū, tunc uel illud unum cui unū adiunctum est, fiat duo: uel & adiunctum, & illud cui adiunctū est, propter alterius ad alterū adiunctionē euadat duo. Admiror equidē, si cum utrumq; horum separatū erat, utrumq; unū erat, neq; erant tunc duo, postq; inuicem cohererunt, hęc ipsa causa fuerit ut duo fierent, congressio uidelicet per quam propius iam posita sunt. Neq; etiam si quis unum diuidat, adhuc possum persuadere hanc ipsam diuisionē causam esse ut duo euadant. **Contraria enim tūc atq; superius causa fit qua duo fiant.** Tunc enim quia coniungebant propius inuicem, alterumq; admouebatur alteri: nunc uero quoniam remouet alterū ab altero atq; separat. Neq; propter quid unum fiat, adhuc scire me arbitror, neq; ut summam dicam, aliud quicq; quare fiat, aut pereat, aut sit, per hanc ipsam uiam me nosse profiteor: sed alium quendā ipse modum frustra misceo, hunc uero nullo modo admitto. Verū cum audissem aliquādo ex libro, ut ille aiebat Anaxagoræ, legentem quendam hanc Anaxagoræ ipsius sententiā, uidelicet **mentem omnia exornare, omniumq; causam esse:** hoc utiq; causæ genere magnopere sum delectatus, existimās quodāmodo consentaneū mentem esse omnium causam: putabamq; si id ita esset ut mens omnia exornaret, singula per hanc ita esse disposita, ut optime disponi potuerant. Propterea si quis uellet causam inuenire qua singula fiant, atq; pereant, aut sint, hoc ipsum esse inueniendū, qua uidelicet ratione optimum sit unicuiq; aut esse, aut quoduis aliud pati, uel agere. Atq; hoc pacto nihil aliud considerādum homini uel de se ipso, uel de alijs, nisi quod potissimū sit & optimum. Necesse uero est eum qui id norit, illud quoq; quod est deterius, cognouisse. Quippe cum eadem hōrū scientia sit. Hęc utiq; mecum ipse reputans, gaudebā, inuenisse rātus Anaxagorā magistrum, qui me id quod tantopere cupiebam, causas rerum doceret, primūq; mihi diceret, utrū plana sit terra, uel rotunda. Et cum hęc dixisset, subiungeret mihi causam atq; necessitatē, afferens uidelicet id ipsum quod melius est, meliusq; fuisse eam esse talem. Proinde si terram diceret in mundo mediam esse, mox exponeret melius extitisse, ut media esset. Quod si ille hęc ostenderet, ita me comparabā, quasi nullam amplius causarū speciem positurus. Præterea de sole & luna cæterisq; stellis, earumq; inter se uelocitate conuersionibusq;, & de huiusmodi omnibus, me similiter quæsiturum auditurumq; comparauerā, q̄ uidelicet & qua ratione hęc melius sit singula uel facere, uel pati, quodcunq; agant uel patiantur. Neq; enim putabam cum ab initio dixisset, mente omnia exornari, ipsum aliā postea causam rebus assignaturum, præterq; quod optimum sit eas ita se ut habent habere. Itaq; arbitrabar eum in reddendis singulorū, tum cunctorum cōmuniter causis, singulis quidem assignare quod unicuiq; optimū, cunctis uero comune bonum. Neq; uero spes ipse meas paruificiebā, sed summo quodam studio acceptos libros q̄ uelocissime poteram lectitari, ut ocyssime quid optimum, quid ue eius contrariū esset, cognoscerem. Hac igitur mirabili spe ductus cum legere pergo, uideo hominē mēte quidem nullo modo utentem, nec causam ullam ad ipsum rerum ornātū referentem, sed aereas naturas & ethereas aqueasq; & talia multa incredibilia **pro rerum causis assignantem.** Qua quidem in re ille mihi perinde uisus est agere, ac si quis diceret Socratē quæcūq; facit, mēte facere. deinde uolens singulorū quæ facio causas explicare, dicat primū quidem nunc me hic propterea federe, quoniam corpus meum ex ossibus neruisq; componit: & ossa quidem solida sunt, & iuncturarū interualla inuicem habent: nerui autem sic instituti, ut & extendi & contrahi ualeant, complectantur ossa cum carnibus atq; cute, quæ res illa continet. Elatis igitur ossibus in suis coniu-

Moralis socrates qui fieri possit, ut unus effectus a causis @ xiv sub orbat, ut numerus denarij, q̄ quando ex conjunctione duarū unitarū, quæ quædam diuisione, efficiunt, et ut dicitur in Aristotele, quæ ex somine, & putrefactione gignunt, quæ quædam trinitas differunt spe, cū ad eorū @ xia sunt ortus principia.

i. @ xionū.

i. eorum mans.

v. modū inuestigandi rerū causas, ab eo q̄ optimum ē in quibus re.

x. ita meū cogitabat, nullū esse speciem causarū, præter efficiētē, quæ idea ē rerū, et finalē, quæ ē bonū rei.

2. Itaq; bonū causa cōmuni ē omnium, in commune rerū, et etiā uniuscuiusq; significatiō rei.

tionibus, nerui qui & intendūt & remittunt cōmode, faciunt ut flectēdi euisq; membri habeam facultatem, atq; hanc ob causam hic inflexus sedeam. Ac rursus disputationis meę alias quasdam eiusmodi causas assignaret, uoces & aerem & auditum aliq; generis eiusdem quā plurima, causas uerissimas negligens: uidelicet quoniam Atheniensibus melius uisum fuerit me condemnare, ideoq; mihi etiam melius sit uisum hic sedere, iustiusq; iudicari expectantem dare pœnas quas illi iubeant. Profecto per Canem iam diu, ut arbitror, hi nerui, atq; hęc ossa apud Megarēses, aut Bœotios essent ipsius quod optimum est, optione delata, nisi iustius honestiusq; censuissem pœnas ciuitati pendere quas cunq; a me exigat, quā subterfugere atq; exulem uiuere. Verum talia quædam causas appellare a ratione est remotissimū. Siquis autem dixerit absq; ossibus & neruis atq; similibus non posse me quæ mihi facienda uideant implere, uere utiq; dicit. Attamen asserere propter hęc me facere quæcunq; facio, dum ipsa mente ago, non autem eius quod optimum sit optione, multa magnaq; sermonis negligētia esset. Nam qui sic est affectus, nequit discernere aliam quidem esse ueram rei alicuius causam, aliud uero illud sine quo ipsa causa esse non potest causa. Quod quidem multi mihi uidentur quasi in tenebris atrectantes alieno appellare nomine dum causam nuncupant. Quapropter nonnulli uertiginem circumponentes terræ, sub cœlo eam stabilem faciunt. Alij uero tanquam latum pistoris alueum aere uelut base suffulciunt. **Potentiam uero ipsam qua nunc ita disposita sit ut optime disponi poterat, neq; perquirunt, neq; dæmonicam quandam habere uim putant, sed Atlantem quendam robustiorem & immortalioem, magisq; omnia continentem inuenisse se opinantur.** Ipsum autem bonum atq; decens connectere atq; continere reuera nihil existimant. Ego igitur libentissime cuiusuis essem discipulus, ut quemadmodū se habeat hęc ipsa causa discerem. Postquam uero hac priuatus sum, neq; ipse inuenire, neque ab alio discere potui, secundam nauigationem ad causam inuestigandā molitus sum. Visne, o Cebes, hanc tibi a me demonstrari? Mirifice cupio, inquit Cebes. Censui tandem cum in rebus considerādis iam defessus essem, cauendum fore ne mihi idem accideret, quod accidere illis solet, qui in solem deficientem defigunt intuitū. Orbant enim non nunquam uisu, nisi in aqua, uel in eiusmodi aliquo imaginē eius aspiciant. Tale quiddam ego reputaui, timuicq; ne animus mihi prorsus occæcaret, si oculis res aspicerem, sensuq; quolibet attingere illas aggrederer. Quapropter operæ precium fore censui, ut ad rationes confugerem, atq; in illis rerum ueritatem considerarem. Fortē uero nostra hęc similitudo non omnī ex parte congruit. Non enim prorsus assentior eum qui res in rationibus contemplatur, in imaginibus aspiciere potius quā in operibus intuetur. Veruntamen hac uia iter direxi meum, supponensq; rationem semper quam esse iudico ualidissimam, quæcunq; huic consonare uideantur, pono equidem tanquam uera, idq; ago & circa rerum causas, & circa reliqua omnia: quæ uero dissonant, uera esse nego. Volo equidē quæ dico, tibi apertius explanare. Puto enim te nondum intelligere. Per Iouem haud multum, inquit Cebes. Verum nouum nihil adduco, sed quæ & sæpe alias in superiori disputatione dicere nunquam destiti. Pergo iam igitur demonstrare tibi causæ speciem quam continue pertractaui, ac redeo ad illa iam sæpius decantata, ab eisq; exordior, supponens aliquid esse ipsum per se pulchrum, & bonū, & magnum, & cætera omnia. Quæ quidem si tu mihi dederis, eaq; esse concesseris, spero tibi ex his ipsam causam demonstrare, itemq; inuenire esse animam immortalem. At uero quasi iam tibi concesserim, nihil tibi opus est præiudicio, quo minus iam concludas. Considera iam quæ sequuntur deinceps, utrum in his mihi consentias. Arbitror enim, si quid est aliud pulchrum præter ipsum pulchrum, non ob aliud quippiam esse pulchrum, quā quia pulchri ipsius est particeps. Atque omnia dico similiter. Nunquid ob hanc causam recipis? Recipio equidem, inquit. Ergo nondum ultra percipio, neque possum cæteras istas præclaras causas cognoscere. Si quis autem mihi dixerit quare pulchrum sit quodlibet, uidelicet quia uel colorem habeat floridum, uel figuram, uel aliud quoduis talium, cætera quidem ualere sino: in cæteris enim omnibus soleo perturbari: id uero unum simpliciter atque proculdubio, & fortē iam inepte penes me teneo, nihil aliud esse quod aliquid faciat pulchrum, quā ipsius pulchri, siue præsentiam, siue communionem, siue qualiscunq; ratione, & quocunq; modo id proueniat. Neque enim id adhuc affirmarem: sed pulchrō pulchra

a. pacis, p. dicitur.

m. Leo vi - Deo, me ipse ad b. q. opti med. ext impellen. n. i. generat e. i. corrup. tua. i. e. uirtut. n. Verba it. Hōrū secū ipso diffi. sentis. i. O. i. Idea. omni bus reb. uti. buæ or. natum, omniūq; causa. x. Alludit ad illud Gen. i. Videt Deus cuncta quæ fecerat, et ualde bona. a. i. quæ or. tribu. it. Idea. Quasi dicitur et aere pro causa, q. uerū causa. got.

tionibus, nerui qui & intendūt & remittunt cōmode, faciunt ut flectēdi euisq; membri habeam facultatem, atq; hanc ob causam hic inflexus sedeam. Ac rursus disputationis meę alias quasdam eiusmodi causas assignaret, uoces & aerem & auditum aliq; generis eiusdem quā plurima, causas uerissimas negligens: uidelicet quoniam Atheniensibus melius uisum fuerit me condemnare, ideoq; mihi etiam melius sit uisum hic sedere, iustiusq; iudicari expectantem dare pœnas quas illi iubeant. Profecto per Canem iam diu, ut arbitror, hi nerui, atq; hęc ossa apud Megarēses, aut Bœotios essent ipsius quod optimum est, optione delata, nisi iustius honestiusq; censuissem pœnas ciuitati pendere quas cunq; a me exigat, quā subterfugere atq; exulem uiuere. Verum talia quædam causas appellare a ratione est remotissimū. Siquis autem dixerit absq; ossibus & neruis atq; similibus non posse me quæ mihi facienda uideant implere, uere utiq; dicit. Attamen asserere propter hęc me facere quæcunq; facio, dum ipsa mente ago, non autem eius quod optimum sit optione, multa magnaq; sermonis negligētia esset. Nam qui sic est affectus, nequit discernere aliam quidem esse ueram rei alicuius causam, aliud uero illud sine quo ipsa causa esse non potest causa. Quod quidem multi mihi uidentur quasi in tenebris atrectantes alieno appellare nomine dum causam nuncupant. Quapropter nonnulli uertiginem circumponentes terræ, sub cœlo eam stabilem faciunt. Alij uero tanquam latum pistoris alueum aere uelut base suffulciunt. **Potentiam uero ipsam qua nunc ita disposita sit ut optime disponi poterat, neq; perquirunt, neq; dæmonicam quandam habere uim putant, sed Atlantem quendam robustiorem & immortalioem, magisq; omnia continentem inuenisse se opinantur.** Ipsum autem bonum atq; decens connectere atq; continere reuera nihil existimant. Ego igitur libentissime cuiusuis essem discipulus, ut quemadmodū se habeat hęc ipsa causa discerem. Postquam uero hac priuatus sum, neq; ipse inuenire, neque ab alio discere potui, secundam nauigationem ad causam inuestigandā molitus sum. Visne, o Cebes, hanc tibi a me demonstrari? Mirifice cupio, inquit Cebes. Censui tandem cum in rebus considerādis iam defessus essem, cauendum fore ne mihi idem accideret, quod accidere illis solet, qui in solem deficientem defigunt intuitū. Orbant enim non nunquam uisu, nisi in aqua, uel in eiusmodi aliquo imaginē eius aspiciant. Tale quiddam ego reputaui, timuicq; ne animus mihi prorsus occæcaret, si oculis res aspicerem, sensuq; quolibet attingere illas aggrederer. Quapropter operæ precium fore censui, ut ad rationes confugerem, atq; in illis rerum ueritatem considerarem. Fortē uero nostra hęc similitudo non omnī ex parte congruit. Non enim prorsus assentior eum qui res in rationibus contemplatur, in imaginibus aspiciere potius quā in operibus intuetur. Veruntamen hac uia iter direxi meum, supponensq; rationem semper quam esse iudico ualidissimam, quæcunq; huic consonare uideantur, pono equidem tanquam uera, idq; ago & circa rerum causas, & circa reliqua omnia: quæ uero dissonant, uera esse nego. Volo equidē quæ dico, tibi apertius explanare. Puto enim te nondum intelligere. Per Iouem haud multum, inquit Cebes. Verum nouum nihil adduco, sed quæ & sæpe alias in superiori disputatione dicere nunquam destiti. Pergo iam igitur demonstrare tibi causæ speciem quam continue pertractaui, ac redeo ad illa iam sæpius decantata, ab eisq; exordior, supponens aliquid esse ipsum per se pulchrum, & bonū, & magnum, & cætera omnia. Quæ quidem si tu mihi dederis, eaq; esse concesseris, spero tibi ex his ipsam causam demonstrare, itemq; inuenire esse animam immortalem. At uero quasi iam tibi concesserim, nihil tibi opus est præiudicio, quo minus iam concludas. Considera iam quæ sequuntur deinceps, utrum in his mihi consentias. Arbitror enim, si quid est aliud pulchrum præter ipsum pulchrum, non ob aliud quippiam esse pulchrum, quā quia pulchri ipsius est particeps. Atque omnia dico similiter. Nunquid ob hanc causam recipis? Recipio equidem, inquit. Ergo nondum ultra percipio, neque possum cæteras istas præclaras causas cognoscere. Si quis autem mihi dixerit quare pulchrum sit quodlibet, uidelicet quia uel colorem habeat floridum, uel figuram, uel aliud quoduis talium, cætera quidem ualere sino: in cæteris enim omnibus soleo perturbari: id uero unum simpliciter atque proculdubio, & fortē iam inepte penes me teneo, nihil aliud esse quod aliquid faciat pulchrum, quā ipsius pulchri, siue præsentiam, siue communionem, siue qualiscunq; ratione, & quocunq; modo id proueniat. Neque enim id adhuc affirmarem: sed pulchrō pulchra

Verbo per canem cum iuxandi uerba habere.

i. perferre pœnas, quas in rogatura ē ciuitas, et quæ a me perat.

Alia effectus duplex causa red. d. q. altera uera, altera sine qua uera causa non potest, q. uides uocari a nob. bis condicio sine qua non.

S. perquirendi causa. ita uera in quod. re. t.

i. Idea. v.

x. in ipso effectibus contemplamus, imaginē quanda. i. Idea. x. In hoc Dialogo fol. 499. illa disputatio. i. Idea. i. Inquit Cebes. Quod pulchrum ē, particeps ipsius pulchri est, q. ē q. i. Idea.

vera ratio pulchri. i. Idea.

V 4 pulchra

quodcumq; occupant, tale reddunt, ut non solum sui ipsius ideam retinere cogatur, **sed etiam contrario illi sit opus.** Quonā pacto dicis? Quemadmodū paulo ante dicebamus. Scis enim quā trium continetur idea, oportere non solum tria, sed etiam imparia esse. Certe. Ad hoc tale utiq; dicebamus ideam contrariam formæ illi quæ id perficit, nunquam accedere. Nunq; Perficit autē imparis ideam. Hæc ipsa. Contraria uero huic paris idea. Ita est. Ergo ternario numero idea paris se nunquam insinuabit. Nunquam. Quapropter ternarius numerus paris est expers. Expers. Trinitas ergo est necessario impar. Est. Quod ergo definiendum assumpserā, qualia uidelicet sint, quæ & si alicubi nō sunt contraria, ipsum tamen contrariū non admittunt, perinde se habet ut trinitas: quæ cum pari non sit contraria, nihilo tamen magis ipsum accipit, propterea quod semper eius contrariū affert. Similiterq; binarius ad impar, & ignis se habet ad frigidum, aliq; quā plurima. At uide iam num ita definiendū putes, **ut non modo contrarium non admittat contrarium, uerum etiā illud quod aliquid afferat cōtrarium illi ad quod ipsum accedat, ipsum uidelicet quod affert, nunquam cōtrariam eius quæ affertur recipiat formam.** Rursus autē recordare: neq; enim inutile sapius admonere. Neq; quinq; paris speciem admittet, neque decem imparis, quod est duplum. Hoc quidem ipsum alij contrarium, speciem tamen imparis accipiet nunquam. **Neq; etiā numerus seiquialter, neq; alia huiusmodi quæ dimidium habent, formam totius suscipiūt, similiterq; numerus qui parem habet tertiam, atq; eiusdem generis alia, si modo assequeris ista, atq; consentis.** Omnino equidem consentio atq; assequor. Rursus tanquam à principio mihi dicas. Nec tamen per id quod nunc interrogo, sed per aliud quiddam mihi respondeas me imitatus. Dico autem præter tutam responsionē illam à principio positam, iuxta tutam quoque responsionē, aliam per ea quæ modo dicta sunt, adinuentā. **Nempe si me interroges, o Socrates, quidnam in corpore sit, si calefcer corpus, non tutam responsionem illam rudemq; tibi dabo, uidelicet si caliditas, sed exquisitiorem ex præsentibus uerbis, ut si insit ignis. Similiter si me interroges, quid si in corpore sit ægrotabit, nō respondebo si ægrotatio, sed si febris. Rursus si perconteris, quid si insit numero fuerit impar, nō dicam si imparitas, imò si unitas, atq; in cæteris eodē pacto. Sed uide an dū quid uelim plane cognoueris. Planissime. Responde igitur: quidnam si in corpore sit erit uiuum? Si anima ad illud uitā affert? Affert proculdubio. An est aliquid uitæ contrariū, nec ne? Est utiq;. Quid istud? Mors. Anima uero contrarium eius quod ipsa semper adducit, **subibit nunq;** quemadmodū ex superioribus est concessum. Sic est omnino. Quid uero quod paris ideam non accipit, quonā modo paulo ante nominabamus? Impar omnino. Quod uero nō accipit iustitiā, quod ue non capit musicam? Iniustū dicimus & immusicū. Age iam, quod non subit mortem, quomodo appellabamus? Immortale. Et anima quidē mortem nō suscipit. Nequaq;. Est igitur anima immortalis. Immortalis quidē. Age utiq;, hocne iam demonstratū dicemus? An aliter tibi uidet? Et sufficentiissime quidē o Socrates. Quid ergo Cebes? Si necesse foret quod omnino est impar, & interitus nesciū fore, nōne tria interitus nescia foret? Quid ni? Præterea si quod incallescere nescit, necesse foret interitus nesciū esse, quādo quis ad niuem calidum admoeret, nix quidē incolumis illiquefactaq; subterfugeret: neq; em uel periret, uel permanens calorē admitteret. Vera narras. Simili, ut arbitror, ratione, si quod frigescere nesciū, etiam interitus nesciū esset, quādo in ignem aduenat frigus, nō extingueretur & euanesceret ignis, sed abiret incolumis. Ita necesse foret. Eodem pacto de immortalis quoq; necesse est dicamus. Si em quod est immortale, interire nequit, impossibile est animā imminente morte perire. Nam mortē quidem quemadmodū ex superioribus constat, nō recipiet, neq; interierit: quemadmodū ternarius nunq;, ut diximus, par erit, neque rursus impar erit par, neq; ignis frigidus, neq; caliditas quæ inest igni, frigiditas unq; erit. Cæterum dicit quispiam, quidnam prohibet, quo minus ipsum impar, par quidē non fiat adueniente pari, quemadmodū inter nos cōuenit, at tamen eo dissoluto, par pro ipso succedat: Ita dicenti repugnare nō ualeremus, quin sit destructū. Quippe cum non idem sit impar atq; indissolubile. Alioquin si nobis id cōstitisset, facile obtineremus, inuadēte pari, impar ternariumq; saluū discedere. Similiterq; de igne & calido cæterisq; assereremus. Nonne**

a
S. ad numerum =
teraxid n acco
du forma pari
ad sit @ la for
me imparis, que
ternariū pafi
cit. e
Na binarius for
niū numerū pa
riū, qui contra
riū ē impari
m
i. Numerū dimidia
tū n recipiet for
mā numerū in
tegi.
n
Huc tendit tota
disputatio ut an
ma n admittat
contrariū
o
i. morte non subi
to
Contraria hinc
impossibilia his qd
essimā ratione
hinc contraria se
se mutuo n recipi
unt, neq; eadē ma
que cōueniunt =
contraria; et ad
mod. ex vita aut
dia. neutriū a cō
tra xilipore p. the
ana hinc ma pt
quæpote morte q
neq; dicit: hinc
quæpote qd mortu
ad dicit: eadē: qd
n n recipiat mor
te. Mortem q n pt recipere morte, immortale ē, et omne imortale incor
ruptibile ē, et indissolubile: qd ē incorruptibile, et indissolubile,
quædā mortu accedat, non interiet; quomodi ē Ama: qd interiet
immortale.

i. sed etia
bt negl
conuatiā
ipfi pced
o. s. formā
vel dea
assumata
e
Non solu
uina cōuati
n recipit
alieu
sed neq;
subjecta
quibz
ta xia in
sunt qu
amoris
bnū ad
uungat
alieu
qiu form
mā non
recipit
n
i. aduenge
ret.
s.
i. impar
t
s. q. unpa
q. s. de
ad unā so
lubi.

Nonne ita? Prorsus. Iam uero de immortalis, si nobis id constat quod est immortale, esse etiam interitus nesciū, consequens est animam præter id quod est immortalis, interitus quoq; nesciū esse. Sin uero minus id concedatur, ratione alia opus erit. Sed nihil opus est, quātum ad id spectat alia ratione. Siquidem quidnam aliud indissolubile posset esse, si immortale ipsum & sempiternum dissolueretur? Deum uero & ipsam uitæ speciem, & si quid aliud est immortale, indissolubile quoq; esse omnes confiterentur. Vni uerū per lo uem homines, & multo magis ipsi, ut arbitror, dii. Cum igitur quod immortale est, etiam incorruptibile sit, quidnam prohibet animam, si fuerit immortalis, incorruptibilem quoq; fore? Necessario sequit. Imminente igitur homini morte, quod mortale quidē in eo est interitus: quod uero immortale, incorruptū, sospesq;, morti se subtrahit. Manifestū est. Itaq; maxime omnū o Cebes, anima immortalis incorruptibilisq; est; eruntq; apud manes animæ nostræ. Nihil equidē o Socrates, aduersus hæc habeo quo minus rationibus tuis assentiar. Verum si quid aut hic Simmias, aut alius quisquam habet quod dicat, operæ precii fuerit non siluisse. Nescio enim in quod aliud quis differat tempus, si quid de reb. eiusmodi uel dicere uel audire desideret. Atqui nec ego, inquit Simmias, habeo quicq; quo minus superigrib assentiar rationibus. Veruntamen rei ipsius qua de agitur magnitudinem, & humanam imbecillitatē considerans, cogor intra me dictis nondum acquiescere. Quinimmo & hæc bene dicis Simmia, & **positiones primæ quamuis fide uobis dignæ uideant, diligentius tamē consideranda: atq; si illas sufficienter, ut arbitror, susceperitis, hanc sequemini rationē quantū fieri ab homine potest, quod si hoc ipsum fuerit manifestum, nihil ulterius perquiretis.** Vera loqueris, inquit.

A Oc aiunt, o uiri, iustum est cogitare, si anima sit immortalis, eam non solum temporis huius in quo uiuere dicimur, uerum etiam uniuersi gratia curatio ne plurimum indigere. Nam graue periculum fore putandū est, si quis neglexerit animam, si enim mors totius dissolutio esset, nimirum improbi lucrarentur, cum & à corpore, & ab eorum prauitate cum anima liberarentur. Nunc autem cum anima immortalis appareat, nulla superest malorum declinatio, nulla salus, nisi ut optima & prudentissima fiat. Nihil enim aliud cum migrat ad manes anima secum transfert præter eruditionem atq; educationem. Quæ quidem statim in principio transmigrations illius plurimum uel prodesse, uel obesse dicuntur. Ferunt enim quemlibet hinc illuc emigrantem, ab eo **dæmone quem uiuens sortitus fuerat, in locum quendam duci, ubi oporteat omnes unā collectos iudicari, ac deinde ad inferos proficisci eo duce, cui mandatum erat ut hinc decedentes ad illa loca traducat.** Sortitos uero illic quæ oportebat fortiri, tempusq; debitum commoratos, ab alio quodam duce rursus huc reduci post multos temporis longosq; circuitus. Est autem iter non tale quale ait Telephus apud Æschylum. Ille si quidem simplicem inquit uiam ad inferos ferre. Ego uero, neq; simplicem, neque unam esse puto. Alioquin nullis ducibus opus esset. Quippe quum unica uia aberrare possit nemo. Quinimmo multos tramites multosq; anfractus habere. Quod quidem ex sacrificijs & ritibus coniectare licet. Animus ergo moderatus & prudens ducem sponte sequitur, neq; ignorat præsentia. Sed qui cupiditate corporis est infectus, quemadmodum supra dixi, per multum tempus ad ipsum ardentem afficitur: & circa locum uisibilem multis reluctatus modis multaq; perpeffus, uix tandem ab eo adducitur dæmone, cui eius cura erat iniuncta. Cum uero ad alia loca ubi alij quoque animi sunt peruenit, quisquis admodum immundus est, & huiusmodi obnoxius crimini, qui uel iniustus se contaminauerit cædibus, uel alia his similia, similitumq; animorum opera perpetrauerit, hunc quidem animum omnes fugiunt atq; declinant, nec reperitur ullus, qui uel socius, uel dux eius fieri uelit. Itaque omni auxilio destitutus, eo usque pererrat, quoad certa temporum curricula impleantur. Quibus tandem impletis, in habitationem sibi conuenientem ab ipsa necessitate transfertur. Qui uero puram moderatamq; transegerit uitam, deos socios ducesq; nactus ibi habitat, ubi unicuique conuenit. Multa uero sunt, mirabiliaq; terrarum loca, ipsaq; terra neque talis, neque tanta est, qualem aut quantam hi qui de terra loquuntur, existimant, quemadmodum mihi à quodam traditum est. Quanam ratione, inquit Simmias, hæc ais, o Socrates? Equidem de terrarū orbe multa audiui: non tamen hæc quæ tanq; uera accepisse te ais. Libenter igitur ex te audirem. Atqui

a.
Anima immortalis
et interitus expens,
accipit incorruptibi
lib.
c.
i. Anima, in qua
spatit Plato
idea uita.
e
i. ingenū imbecillita
to. m.
quibus ut dicitur
da p. d. intelligit
per p. ratione,
quæ adduxerant
Simmias, et Cebes.
n.
i. temporis.
o.
i. Anima, et corpo
ris interitus.
v.
Qui dicitur Ange
lus Custos.
t.
i. corpus.

Ars Glauci

Atqui o Simmia, nequaquam mihi uidetur ars Glauci quae ea sint narrare, sed quod ue-
 ra sint probare, artis Glauci facultatem mihi uidetur excedere. Praeterea ego forsitan non
 sufficerem. Quinetiam si id scirem, haec tamen uita mea o Simmia, longiori huic narratio-
 ni nequaquam sufficeret. **Formam** tamen orbis terrae eiusque loca cuiusmodi esse rear, nihil
 prohibet dicere. Satis erit, inquit Simmias. **Peruassum mihi quidem est**, primo si est
 terra in caeli medio rotunda, nihil ei opus esse uel aere, uel alia necessitate eiusmodi ad hoc
 ut nunquam decidat. Sed ad eam sustinendam satis id esse, quod & caelum undique sibi ipsi
 simillimum est omnino, & terra undique aequilibris. Res enim aequilibris in similibus alicuius
 medio posita, nec magis nec minus potest in partem aliquam inclinari. Cumque similiter se
 habeat, ab inclinatione permanet aliena. Primo igitur mihi esse ita est peruassum. Et re-
 cte quidem, inquit Simmias. Praeterea ingentem esse terrarum orbem, nosque a Phalide
 ad columnas Herculeas habitare, in parua quadam eius particula, ceu formicas atque ra-
 nas circa paludes atque mare. Esse uero & alios in similibus multisque locis multos habita-
 tores. Esse enim passim per terras multas uariasque concauitates secundum formas & mo-
 les in quas aqua, nebulae, aereque confluant. Puram uero ipsam terram in puro iacere caelo,
 in quo sunt astra, quem plerique eorum qui haec tractant, aethere nominant. Et quidem sub
 iecta quasi residendo haec esse, semperque in hiatus terrae confluere. Nos itaque in his conca-
 uitatibus habitantes, adeo falli, ut in terrae superficie alta nos habitare credamus. Perinde
 ac si quis in profundo pelagi habitans, putet se altiora maris incolere: atque solem caeteraque
 astra per mare prospiciens, mare ipsum esse caelum existimet: quippe cum propter tardita-
 tem imbecillitatemque nunquam ad summum maris euaserit, neque caput undis extulerit.
 planeque aspexerit quanto hic locus profundo illo purior pulchriorque sit: quinetiam nec ab
 illo qui hunc intuitus sit, acceperit. Hoc igitur idem & nobis accidere, qui in quadam or-
 bis terreni concauitate habitantes, altam incolere superficiem arbitremur, atque aerem no-
 minemus caelum, utpote qui per ipsum quasi caelum aethere motus intueamur. Idque no-
 bis accidere propterea, quod propter imbecillitatem tarditatemque ad supremum usque ae-
 rem transcendere nequeamus. Quod si quis ad summum euaderet, uel alis fretus eod uola-
 ret, hinc prodeuntem inde iam prospecturum: quemadmodum pisces emergentes e mari no-
 stra haec aspiciunt. Ac si natura ad inspiciendum sufficeret, cogniturum protinus caelum
 illud esse uerum, ueramque lucem, ueram quoque terram. Siquidem quae a nobis incolitur ter-
 ra, hicque lapides, totusque hic locus abesa sunt atque corrupta, ut ea quae in mari sunt a falsedi-
 ne, neque nascitur in mari quicquam existimatione dignum: atque, ut ita dixerim, nihil est in
 ea perfectum, sed caeuernae, arena, limus incredibilis, atque sordes ubicunque sit & terra, quae
 quidem ad has nostras pulchritudines nullo modo sunt conferenda. Illius uero loci pulchri-
 tudo haec nostram multo magis apparebit excedere. Proinde si fabulam quoque narrare oportet
 perpulchram, operaprecium Simmia est audire quales sint haec terrarum plagae quae sub
 iacent caelo. Imo uero, inquit Simmias, libentissime hanc fabulam audiemus. Ferunt
 igitur o amice, inquit, primum quidem talem uideri terrae illius faciem si quis supernae de-
 spiciat, quales sunt haec pilae quae ex coriis duodecim contextae sunt, uariis scilicet distincta
 coloribus: quorum hi nostri colores quibus pictores utuntur, similitudinem quandam re-
 tinent. Illic uero uniuersam terram ex talibus multoque etiam nitidioribus ac purioribus esse,
 partim quidem purpuream mira pulchritudine praeditam, partim uero coloris aurei, par-
 tim gypso et niue candidiorem. Praeterea ex coloribus alijs similiter exornatam, ac etiam
 pluribus pulchrioribusque quam in nostram notitiam peruenerunt. Enimuero has ipsas ip-
 sius concauitates aqua aereque repletas speciem quandam coloris splendidam in primis af-
 ferre inter caeterorum oculorum uarietatem, ut una quaedam species eius uaria semper ap-
 pareat. In huiusmodi uero terra conuenienti ratione similes nasci arbores, & flores, & fru-
 ctus. Praeterea montes & lapides ibidem simili ratione habere perfectionem atque perspi-
 cuitatem, coloresque admodum pulchriores. Quorum quidem particulae quaedam sint la-
 pilli qui apud nos habentur in precio, sardiae, iaspides, smaragdi, caeterique eiusmodi. Illic ue-
 ro nihil esse quod non tale sit, aut etiam pulchrius. Cuius quidem rei causa sit, quoniam
 lapides illi puri sint, neque quemadmodum nostri a putredine sanguineque attriti atque corru-
 pti, quibus in hunc locum confluentibus, lapides & tellus animaliaque & plantae inficiun-
 tur, atque egrotare coguntur. Terram uero ipsam his omnibus exornari, atque auro etiam &
 argento

i. figura
 forma eius ro-
 tunda, et quo-
 modo sustinet.
 u. aequali ponderi.
 Columna ita si
 ad feruam ganta-
 nis, uelut el er-
 trecha de libral-
 tar.
 i. quasi in medio
 mundi a litua
 quiescens.
 i. uelocitate.

2.
 b. terra.
 i. ad his se

i. colorum quendam
 apparet
 n.
 Hic uidebuntur
 loca paradysi ter-
 restris.

Nihil dignum
 nascitur in
 mari.

Fabula de
 terra pura
 & quae in
 ea sunt.

m
 Phalide
 flexu
 memora
 tiffimus
 lapidit.

2
 i. habita
 re.

x
 i. conspici
 uis alii

c.
 sua pla-
 ga quode-
 cin zone
 dicunt.
 i. deorsu
 aspiciant.

o.
 lapides
 precio-
 si.

i. quoniam
 consumuntur
 putredine
 aut fange
 do.

argento caeterisque similibus. Praefulgentia quidem haec ibi nasci & multa & magna, perque
 omnem terram, ut eam uidere spectatorum felicitum sit spectaculum. Proinde ibi esse ani-
 malia multa, & homines partim regionem mediterraneam incolentes, partim circa aerem
 quemadmodum nos circa maris littora, partim etiam insulas quae haud procul a continenti
 positae aere circudantur. Sed ut summam dicam, quod nobis aqua est & mare ad usum
 nostrum, idem illic esse aerem: quod uero nobis aer, id illis aethere esse. **Tempora uero**
 apud illos tantam habere temperiem, ut illi & sine morbo continue & longe diutius quam
 nostri uiuant. Item uisu, auditu, prudentia, caeterisque talibus nobis tantum praestare, quan-
 tum & aer aquae, & aether aeri puritate praestat. Praeterea illic esse deorum templa & lucos,
 in quibus reuera dii familiariter habitent, & responsa & diuinationes, deorumque sensus
 familiaritatesque eiusmodi hominibus ad deos esse. Solem quoque & lunam stellasque alias qua-
 les reuera sunt, apud eos uideri: caeteris in rebus beatitudinem eos his rebus congruam
 possidere. Itaque uniuersam terram sic natura institutam, & quae circa eam sunt, simili-
 ter tradunt, esse praeterea in ipsa per eius concauitates loca in circulum multa, partim qui-
 dem profundiora, atque ampliora quam sit regio a nobis culta, partim uero profundio-
 ra quidem, sed hiatus angustiores habentia nostra hac regione: esse & alicubi minus
 profunda, sed ampliora quam nostra. Haec autem omnia sub terra sibi inuicem obuiare,
 atque irrumperere multis undique modis, tum per angustiora, tum per ampliora, discursusque
 habere & exitus quibus magna aquarum copia ex alijs in alia uelut in crateres confluat.
 Item perpetuorum fluminum sub terra incredibiles magnitudines aquarum, tum calida-
 rum, tum etiam frigidarum, plurimumque ignem, & ignis ingentes amnes: multos quoque
 lutulenti humoris partim quidem purioris, partim uero sordidioris, ceu torrens luti qui
 in Sicilia est, & iuxta ipsum amnes lutei inde fluentes. Quibus singula compleri loca qua-
 cunque eos contingit perfluere. Haec autem omnia sursum deorsumque ferri ueluti uase pen-
 sili quodam sub terram posito, atque ita librato, ut utrinque uicissim inclinaret atque attollat. Est
 autem id uas pensile ob naturam quandam eiusmodi. **Vnus aliquis ex terrae hiatus est**
 profecto quam maximus, perque uniuersam terram traiectus & patens, de quo Homerus.
Longe nimis barathrum stat sub tellure profundum. Quod & ipse alibi, & multi poeta-
 rum Tartarum appellarunt. **In hoc uti receptaculum omnia confluunt flumina, atque inde**
 rursus effluunt. Talia uero sunt singula, per quales labuntur terras. Quod autem hinc
 effluant omnia rursusque refluant, haec est causa, quod hic humor nec fundamentum ha-
 bet nec firmamentum. Itaque eleuatur, & sursum deorsumque redundat. Idemque facit aer &
 spiritus qui circa ipsum uersatur. Sequitur enim ipsum, & quando ad superiora terrae, &
 quando ad haec nostra perlabitur. Et quemadmodum in respirantibus flatus continue ex-
 pirat atque respirat, sic & ibi spiritus una cum humore elatus uehementes quosdam uen-
 tos & incredibiles commouet, siue influat siue effluat. Quapropter cum aqua in locum
 inferiorem delabatur per meatus terrae iuxta eiusmodi riuos influat, passimque per eos ex-
 undat, & implet uelut hi qui hauriunt. Cum uero illinc huc erumpit, haec quoque iterum lo-
 ca compleat. Plena uero cum sint, per riuos terraeque meatus exuberat. Et cum humores singu-
 li illuc profluxerint, quo quisque profluit opportunius, maria, lacus, flumina, fontes effici-
 unt. Proinde rursus hinc relabentes per terram, partim quidem per longiores pluresque an-
 fractus, partim uero per pauciores atque breuiores rursus in Tartarum confluunt: alij certe
 multo profundius quam hausti fuerint, alij uero paulo, omnes autem inferius influunt que
 effluerint: & alij per contrariam partem elabuntur que elapsi fuerint, alij uero per partem
 eandem. At quidam passim circufuentes aut semel aut saepius, spirantesque circa orbem terra-
 rum instar anguium replicantes, quantum fieri potest infra relapsi iterum commiscuntur. Li-
 cet autem utrinque ad medium usque defluere, ultra uero nequaquam, ulterior enim prolapsus
 utrinque foret ascensus. Proinde sunt & alia multa & magna uariaque fluenta, sed praecipua
 quatuor. Quorum quidem maximum atque extimum, terram circundans Oceanus appel-
 latur. E contraria uero huius regione fluit Acheron: qui per deserta alia fluens loca, atque
 per subterranea, in paludem defluit Acherusiam. Quo plerique defunctorum deueniunt
 animi, ibique per fatalia quaedam temporum curricula comorati, partim quidem longiora,
 partim uero breuiora, rursus in generationes animalium relabuntur. Tertius uero fluuius
 horum medius duorum interfluit. Nec admodum longe progressus in locum cadit ual-
 stum

ia mai remot.

C
 Hic id describit
 tartara.

Uicid.

*
 greci deert.

n.
 i. circuli

X flum

stum multo igne flagrantem, efficitq; paludem nostro mari maiorem, aqua lutoq; feruentem. Hinc uero turbidus lutulentusq; circumfluit, terraq; circumdata, & alibi, & ad extrema paludis Acherusiae peruenit, nec tamen illius aquae miscetur, sed sub terra saepius reuolutus absorptusq; defluit infra tartarum. Hunc fluuium Pyriphlegethontem nominant, cuius riuus quidam inde uelut euulsi quacunq; terrarum contigerit manant. E contraria uero huius regione fluuius quartus primum in locum erumpit ferum & asperum ut ferunt, colorem uero locus talem habet totus, qualis est cyaneus: quem Stygium nominant, hic autem fluuius prolapsus paludem efficit Stygem. In hunc uero incidens locum uiresq; uehementes in aqua assumens sub terram se condit, circumuolutusq; aduersus Pyriphlegethontem labitur, & in Acherusia palude e contraria parte illi fit obuiam. Nec ulli huius aqua miscetur, sed reuolutus in gyrum contra Pyriphlegethontem irrupit in tartarum. Poetae uero hunc appellant Cocytum. Cum uero haec ita natura disposita sint, quando in eum locum defuncti peruenierint, quod daemon unum quenque perducit, primo illic iudicantur, & qui honeste sancteq;, & qui aliter uixerint. Itaq; quicunq; in uita quodammodo tenuisse medium quoddam comperiuntur, ad Acherontem profecti uehiculis quae unicuiq; adsunt, in paludem perueniunt Acherusiam, ibiq; habitant purganturq; poenas dantes iniuriarum: & cum purificati sunt absoluuntur, rursusq; pro merito singuli benefactorum praemia reportant. Qui uero ob scelerum magnitudinem insanabiles esse uidentur, qui uidelicet sacrilegia multa & magna, uel caedes iniquas uel alia horum similia perpetrauerint, hos omnes conueniens fors mergit in tartarum, unde nunquam egrediuntur. Qui autem sanabilia quidem peccata sed ingentia commiserunt, ueluti si qui contra patrem, uel matrem irati per uim aliquid fecerint, sed poenitentia ducti eos in caetera uita coluerint, uel qui simili quodam pacto fuerint homicidae, eos in tartarum quidem necesse est cadere, sed ibi per annum commorati a fluctu eijciuntur, homicidae quidem per Cocytum, parentum uero uiolatores per Pyriphlegethontem. Postquam uero ab his delati fluminibus ad paludem Acherusiam peruenierunt, clamant illic uocitantq; eos quos uel necauerunt uel iniurijs affecerunt, suppliciterq; rogant atq; deprecantur, ut eos permittant progredi per paludem, ibiq; absoluat: ac si impetrauerint, penetrant illuc finemq; malorum accipiunt: Sin minus queant persuadere, referuntur in tartarum, atq; inde rursus in flumina, neque per haec mala deferri prius cessant, quam ab his quos affecerant iniurijs impetrauerint. Haec enim poena illis a iudicibus est imposita. Qui autem pie praeceteris uixisse inueniuntur, hi sunt qui ex his terrenis locis tanquam e carcere soluti, atque liberati, ad altiora transcendant, puramq; supra terram habitant regionem. Inter has autem quicunq; satis per philosophiam purgati sunt, absq; corporibus omnino totum per tempus uiuunt, habitationesq; his etiam pulchriores nanciscuntur. Quarum pulchritudo, neq; facilis dictu est, neq; praesens tempus ad dicendum sufficeret. Sed horum quae narrata sunt gratia o Simmia omni studio est adnitendum, ut in hac uita uirtutem, & prudentiam sapientiamq; consequamur. Praemium namq; pulchrum est, & spes est ingens. Haec igitur eo se pacto prorsus habere, quo ego disposui, non decet uirum sanae mentis asserere: esse tamen uel haec uel talia quaedam circa animos nostros, eorumq; habitationes, quando quidem animus ipse immortalis apparet, & decere mihi uidetur, et dignum quasi periclitantes ista existimare, honestum enim periculum est, oportetq; haec quasi carmina quaedam magorum ritu mentibus nostris infundere: quamobrem ipse iam diu protraho fabulam. Sed horum gratia bonam spem de animo suo habere debet, quicunq; uoluptatibus ornamentisq; corporis neglectis tanquam alienis, ad diuersumq; declinantibus, uoluptates quae in discendo percipiuntur studiose sectatus fuerit, animumq; non alieno, sed suo decorauerit ornamento, temperantia, iustitia, fortitudine, libertate, ueritate, sic ex hac uita migrationem expectans, tanquam cum fatum uocauerit migraturus. Vos quidem o Simmia & Cebes, alijq; praesentes, in posterum quodam in tempore singuli transmigrabitis. Me uero nunc, ut tragicus aliquis diceret, iam uocat fatum. Ac ferme tempus est, ut ad lauandum diuertam. Praestat enim ut puto, post lauacrum uenenum bibere, ne in lauando cadauere molestiam mulieribus praebamus. Cum haec dixisset Socrates Crito sic inquit. Dic age o Socrates, quidna his aut mihi mandas agendum, uel erga filios tuos uel circa caetera? Quid ue agendo maxime tibi gratum fecerimus? Nihil equidem

a. ubi anima iudicantur.

ma. Padoysa cepingit.

m. ecce, et confidete.

c. Purgatio xii.

e. Infernum

m. locator

n. vulgo

o. i. de praesentibus philosophi

equidem, inquit, noui praecipio, sed quod semper uobis praedico: uidelicet si uestri curam habebitis, & mihi & uobilipsis grata euadent quaecunq; feceritis, etiam si nunc uerbis non concedatis. At uero si uosipsum neglexeritis, nolentes secundum ea quae nunc & superiori tempore dicta sunt, quasi per uestigia uitam dirigere, nihil prorsus proficietis, etsi multa nobis nunc disputantibus concedatis. Ista quidem, ait Crito, curae nobis erunt. Sed quemadmodum sepeliri te iubet? Vt cunq;, inquit, libet: si tamen me apprehenderitis, ac nisi si ego uos effugero. Et simul subridens, & ad nos conuersus, non persuadeo inquit Critoni, me esse hunc Socratem qui nunc disputo, & singula dicta dispono. Sed opinatur me illud esse, quod paulo post uidebit cadauer. Itaq; interrogat quemadmodum me sepeliat. Quod autem iam diu plurimis uerbis contendo, postquam uenenum biberi, haud ulterius apud uos me esse futurum, sed ad beatorum profecturum felicitates, hoc quidem mihi uideor frustra Critoni dixisse, consolans uos simul atq; meipsum. Fideiubete igitur pro me Critoni contraria quadam fideiussione quam ipse iudicibus fideiussit. Ille enim me iudicio sistere, uos autem me non sistere cum obiero fideiubete, sed abiturum, ut Crito obitum facilius meum ferat, ne ue meum corpus uel cremari cernens uel sepeliri, me deplorat quasi dira patientem. Neq; dicat in funere proponi Socratem, aut efferri, aut sub terram condi. Certum id habeto, optime Crito, quod maledictum est non solum in hoc ipso delinquere, uerum etiam animis non nihil officere. At enim confidere oportet atq; dicere corpus sepeliri meum, atq; ita sepeliri, ut tibi placebit, maximeq; iustum esse censebis. His dictis surrexit intrauitq; cubiculum quoddam quasi lauaturus. Crito autem sequutus est. Nos uero expectare iussit. Expectabamus ergo de his quae dicta erant inter nos colloquentes, rursusq; considerantes. Praeterea conquerebamus fortunam nostram, qui tanquam parente orbati reliquum uitae tempus orphanum futuri essemus. Cum Socrates lotus esset, delati sunt ad eum pueri sui. Duos enim filios habebat paruulos, unum uero iam grandem. Venerunt & mulieres domesticae. Ad eas Socrates cum praesente Critone uerba fecisset, & quae uolebat mandauisset, mulieres quidem & pueros abire iussit, ipse uero ad nos redijt, iam circiter solis occasum: per multum enim temporis spacium intus fuerat commoratus. Cum uero ad nos uenisset lotus, coesedit. Nec multa post haec locutus erat, cum uenit undecim uirorum licitor. Qui illi adstans, o Socrates, inquit, non arbitror eam in te nouitatem me deprehensurum, quam deprehendere in caeteris soleo. Illi enim indignantur mihi atq; execrantur quando illis denunciatio uenenum esse bibendum, ita magistratibus compellentibus. Te uero cognoui praesertim in hoc tempore generosissimum, mansuetissimumq; & optimum uirum omnium qui unquam hunc in locum deuenierunt: & nunc equidem certo scio te mihi haud infestum fore, sed illis penes quos rei huius causam esse cognoscis. Nunc ergo scis quem tibi nuncium afferam. Vale, atq; annitere, quae necessaria sunt pro uiribus facile ferre, & simul his dictis abibat lachrymans. Socrates autem in eum respiciens, & tu, inquit, uale, & nos id faciemus. Simulq; ad nos conuersus, quam urbanus est homo hic, inquit. Neq; solum in hoc, sed in superiori etiam tempore me salutabat, colloquebaturq; nonnunquam, fuitq; semper uirorum optimus. Et nunc quam ingenue me deplorat? Sed age o Crito illi pareamus, ac si iam tritum est uenenum, aliquis huc afferat: si nondum est tritum, conterat ille. At reor equidem, inquit Crito, o Socrates, nondum solem reliquisse montes, nec occidisse. Et noui alios postquam id sibi nunciatum est ualde sero bibere illud consueuisse, largiter coenatos atq; potos, interdum uero etiam illorum potitos, quorum amore afficiebantur. Quamobrem ne adeo festines, adhuc enim superest tempus. Tum Socrates, Merito, inquit, o Crito illi ista faciunt. Putant enim haec facientes lucrari. Atq; ego merito ista non faciam. Nihil enim me lucraturum spero, si paulo posterius uenenum biberi, nisi ut mihi ipsi sim ridiculus tanquam uitae cupidus, atq; parcus eius rei seruator, cuius nihil iam amplius mihi adest. Sed age iam mihi obtempera, nec aliter facias. Crito uero his auditis annuit puero, qui longe non aberat. Ille uero egressus, & aliquantulum commoratus, redijt, eum qui uenenum daturus erat, secum ducens, attulit autem in calice id attritum. Hunc aspiciens Socrates, Cedo, inquit, bone uir, tu enim harum rerum peritiam habes, quid me facere oportet? Nihil, inquit, aliud quam post potionem deambulare quoad grauari tibi sentias crura, postea uero iacere: atq; ita tu facies. Haec dicens porrexit calicem Socrati. Socrates uero hilari-

a. Hoc ad animam refert soc. utam. Ita dixerat.

c. assistere iudicio.

e. S. in eo q. existit. met. quia. Anima h. esse. praecipue parte. Homini.

ter admodum. *o* Echecrates, accepit, nihil omnino comotus, neque colore, neque uultu mutato. Sed quemadmodum consueuerat taurine illum aspiciens, quid ais, inquit? licet ne ex hoc poculo non nihil spargendo sacrificare? Tantum, inquit, *o* Socrates, contriuimus, quantum satis fore putauimus. Intellego, inquit. Sed & licet, & oportet orare deos, ut felix sit transmigration nostra. Quod equidem obsecro, atque utinam ita fiat. Et simul his dictis ad mouens, facile admodum alacriterque ebibit. Plerique nostrum eo usque retinere quodammodo lachrymas potueramus. At postquam & bibentem uidimus & bibisse, ulterius non potuimus, sed me quidem dolor adeo superabat, ut lachrymae largiter iam mihi profluerent. Quapropter me protegens deplorabam, non illum quidem, sed fortunam meam, qui tali amico orbatus essem. Crito autem etiam prius quam lachrymas nequiret continere, surrexerat. Sed Apollodorus nec in superiori quidem tempore unquam lachrymare cessauerat: Tunc uero praecipue uociferans, seque ipsum afflicto, neminem reliquit praesentium, cuius uicem non deploraret, praeter unius Socratis uicem. Ille uero haec animaduertens, Quidna, inquit, *o* uiri mirabiles, agitis? Atqui ego maxime hanc ob causam mulieres abegeram ne talia facerent. Audiueram enim cum gratulatione & applausu esse ex hac uita migrandum. Quiescite igitur atque tolerate. Nos uero haec audientes erubuimus, destitimusque a lachrymis. Sed ipse quum inter deambulandum crura iam grauari sentiret, iacuit resupinus: sic enim qui uenenum praebuit, iusserat. Qui paulo post eum tangens, pedes & crura considerauit. Deinde grauius comprimens pedem eius, quaesuit an sentiret. negauit Socrates. Ille rursus pressit tibias, paulatimque manu ascendens, ostendit nobis fringere eas atque rigere. Et ipse attigit rursus, aitque quum ad cor peruenerit, tunc esse decessurum. Iam igitur frigerant ei praecordia, cum detegens, erat enim ueste coopertus, dixit, quae uox illi extrema fuit. *O* Crito, Aesculapio gallum debemus, quem reddite, neque negligatis. Fiet, inquit Crito, quod iubes. Sed uide num quid aliud uelis. Haec interroganti nihil ultra respondit. Sed cum paruo tempore interquieuisset, commotus est. Et minister detexit eum, atque ipse lumina fixit. Quod quum Crito cerneret, ora oculosque composuit. Hic finis fuit amici nostri, *o* Echecrates, uiri nostro quidem iudicio, omnium quos experti sumus optimi, & apprime sapientissimi atque iustissimi.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN MENEXENVM,
ad Laurentium Medicem uirum Magnanimum.

CONSILIUM Platonis in Menexeno est, cohortari omnes ad summam patriae charitatem, idemque facit, quamuis aliter in Critone, & legibus, atque Republica. Hic uero duobus praecipue id efficit modis. Primo quidem, dum laudat illos, qui pro salute patriae pericula mortemque intrepide subeunt. Deinde dum ipse patriae suae antiquitatem uirtutesque laudibus miris extollit. Tu uero statim ab initio nota, philosophiam scilicet moralem uiro rempublicam gubernaturo esse summopere necessariam. Mox praeclearum esse in bello occubere, scilicet pro salute patriae, idque confirmari ex eo, quod hoc apud omnes gentes maxime omnium honoretur. Deinde occasione sumpta ex laudibus oratoris, animaduerte quam perniciosa sit adulatio. Communem siquidem oratoriam in Gorgia adulationis speciem esse iudicat. In Phaedro autem adulatorem appellat bestiam humano generi pestilentem. Similemque affirmat impuro demoni, incautos animos sub noxia uoluptatis esca continere corporis sordibus inquinanti. Hic praeterea praestigiatoribus ueneficisque adulatorem tam priuatum quam publicum iudicat esse persimilem: quippe qui tanquam fure & homicida deterior & iniquior, non pecunias, non ipsam corporis uitam duntaxat nobis auferat, immo uero tanquam sacrilegus rem sacram, iudicium scilicet rationis sub boni specie surripiat atque subducat. Et uide quam ualde decipiat. Non enim in rebus solum occultis, sed id quod mirum est, in manifestissimis artificiosissime fallit. Cui enim non euidentissima sit auita paternaque origo? Item ipsa sui corporis magnitudo atque forma? Veruntamen in his quoque uenefici nos circumueniunt, tanto Circe crudeliores, quanto grauius inferunt detrimentum. Illa enim suis poculis exteriora hominis fertur in bestias transformasse: hi uero lenocinijs suis interiora transformant. Proinde deridet Socrates oratores, quod gratiam popularem omnibus machinamentis aucupentur, laudentque alios supra modum, quo ipsi laudentur, remque adeo leuem graui quodam studio & diuturna praemeditatione pertractent. Aggreditur praeterea quod statuerat ab initio, omnes uidelicet ad defendendam patriam cohortari, laudando uidelicet eos qui pro patria occubuerunt. Hic enim erat mos uetus Atheniensium, publica concione illos laudare quotannis, atque insuper inferias celebrare. Verum ne supra quam par est oratoriae tribuat facultati, asserit se orationem huiusmodi ab alio, & quidem a muliere Asia, accepisse: praesertim cum Socratici ingenij non sit oratorum more concionari

concionari. Quo potissimum ordine laudandum sit, praesertim in oratione funebri, manifeste declarat. Quod autem homines ait ab initio in Attica regione solum atque solos ex terra sponte progenitos: ex alijs uero regionibus, e terra similiter solum bruta: utcumque placet, accipito, siue tanquam a philosopho, siue potius oratore. Scito tamen Platoniam esse sententiam, post uastas terrae illuiones, ex abundantia humore atque calore sequenti post diluuium, terram adeo fecundam reddi, ut ex ea non animalia tantum pusilla, qualia nunc, sed grandia etiam, atque ipsi in super homines ultro nascentur. Quod quidem & hic & alibi saepe confirmat. Idque plerique senserunt Aegyptiorum atque Graecorum, & Arabes multi, denique confirmarunt praecipue Algazeles atque Auicenna. Qua quidem sententia Aristoteles in quaestionibus naturalibus usus ex antiquorum mente inquit: Quomodo in paruis temporum mutationibus parua quaedam ex terra pullulant animalia, ita in maioribus quoque maiora, in maximis denique maxima atque perfectissima. Plato autem ubicumque ex ipsis terrae uisceribus eruit animantes, deos artifices adhibet mundani architecti ministros. Deos, inquam, id est ideas specialesque rationes in ipsa mundi uita diuinaque intelligentia consistentes: per quas & statim post diluuium, & quotidie animantium formentur species, ubicumque corporeum speciei eiusdem semen abesse uideretur. Quod quidem fieri oportere satis in theologia probauimus. Vbi uero nascitur homo, non solum sicut caeteris deorum adhibet manus, sed etiam quoddam Dei summi spiraculum expressoremque imaginem. Deinde statim natis deos ipsos saltem in primis seculis tanquam duces praeficit atque praecipuos. Tu uero ex his omnibus quae Mosaisca sapientiae magis consonant, prudenter eligito. Profecto id Moysi maxime congruit, quod hic, & in Protagora, & in Politico, atque Critia uult hominem aliquando ex terra auctore Deo ad Dei ipsius similitudinem fuisse progenitum. Quales autem illuiones sint, & quando, & quam ob causam docebimus in Timeo. Post haec insignis pietate uir patriae suae laudes mirifica quadam tum charitate, tum arte prosequitur, ab origine prima, ab ipsa reipublicae forma, a disciplina quotidiana, a rebus egregie gestis, quae & hinc & aliunde ex alijs scriptoribus manifestissime sunt. Quamobrem argumentum nostrum paucis concludamus, eiusmodi sententias annotantes. Virtuti omnia parent. Prosperitas primo emulatione parit, deinde inuidiam, deinde dissensiones & praedia. Omnis possessio absque morali uirtute non solum inutilis est, sed noxia. Scientia seorsum a uirtute morali, non sapientia, sed calliditas quaedam est iudicanda. Maiorum splendor in filijs obscurus euadit, quando per ipsorum ignauiam in posterum non transfunditur. Non est optandum, ut omnia succedant ad uotum. Obseruandum est in omnibus prouerbijs uetus, Nihil nimis. Qui ita se comparauit ut ex seipso pendeat omnia quae ad beatitudinem conferunt, uel quam proxime ad hoc accedit, hic optime uitam instituit. Noli uel letitia exultare, uel dolore deijci. Parentes iudicare debent se genuisse filios, non ut immortales, sed ut boni forent. Lugubres lamentationes domesticorum moleste sunt defunctis, si quidem illas audiant. Perpetuo quodam solenni honore prosequi decet eos, qui pro salute patriae strenue se in bello gesserunt: eorum filij cura publica educandi, colendi quoque parentes. Ne res ipse nobis iniquae sint, a quo sunt animo perferende.

MENEXENVS PLATONIS, VEL DE
ATTICA ANTIQVITATE, VEL EPITAPHIVS TRANSLATUS
a Marsilio Ficino Florentino, ad Iulianum Medicem uirum clarissimum.

SOCRATES MENEXENVS

MENO ueni Menexene? An unde? MEN. E foro *o* Socrates, & a Senatu. SOC. Quid tu ad senatum? An forte quia disciplinae philosophiae finem adeptus iam & satis profecisse te putas, maiora posthac aggredi studes, nobisque senioribus ipse adeo iunior imperare, ut familia uestra semper sicut solita est, aliquem nobis exhibeat consultorem? MEN. Si ipse permittis *o* Socrates, consulisque, operam dabo. sin contra, nequaquam. Nunc uero idcirco ad consilium profectus sum, quoniam audiueram eligendum esse aliquem qui laudibus defunctos ornet. Nam, ut scis, inferias facturi sunt. SOC. Audiui equidem, sed quem potissimum elegerunt? MEN. Nullum. Nam in craftinum distulerunt. Arbitror autem Archinum uel Dionem electum iri. SOC. Videtur Menexene apud plerimas gentes praeclearum esse in bello occumbere. Etenim qui sic e uita migrat, funere & se pulchro magnificentissimo honoratur. Et siue pauper quis ita decedat, laudatione non caret, siue etiam uilis quispiam & ignauus, rursus a sapientibus uiris extollitur: qui non temere, sed multo tempore composita & consulta oratione tam egregie laudant, ut dum et quae sunt, & quae non adsunt, de aliquo praedicant, uerborum elegantia auditoribus ani-

Præclarū in bello occumbere

mos quasi praestigijs ueneficjs' ue quibusdam surripiant atq; subducant. Ciuitatem quoq; interim ut lubet, exornant, & eos qui in armis occubuerunt, maiorumq; retexunt nostrorum originem. Nos quoq; ipsos adhuc uiuentes extollunt. Quapropter ego quidem Menexene ab illis laudatus, nescio quomodo generosum quiddam de me concipio: cumq; illis passim aures praebere, mirifica suauitate demulceor, statimq; me maiorem, generosior, pulchriorem quam antea reputo: ac saepenumero hospites aliqui mecum haec audiunt, egoq; apud illos euestigio praestantior quam antea reddor. nempe & illis idē quod mihi uidetur accidere tam erga me quam reliquam ciuitatem. Nam ab oratore protinus persuasi, mirabiliorē quam prius ciuitatem existimant. Atqui gloriosa haec uenustas mihi plusquam triduum manet. adeo concinna oratio canoraq; uox oratoris ore demanās, auribus meis infunditur, ut uix tandem quarta post die uel quinta mei ipsius reminiscar, & ubinam gentium sim, agnoscam. Ac tunc demum fuisse deceptum animaduerto, cum me ante putauerim in beatorum insulis constitutum, usque adeo Rhetores apud nos ingeniosi sunt. MEN. Semper Rhetores ludis o Socrates. Nunc autem uereor, ne illi qui eligetur defutura sit dicendi facultas. subita namq; obtigit optio. Quamobrem cogetur forte quisquis dicturus erit, ex improviso quodammodo uerba facere. SOC. Quinam o bone uir: lingulis enim istorum sunt orationes dudum in hoc compositae. Tum nec arduum est de his rebus absque meditatione dicere. Si enim oporteret uel in Peloponneso Athenienses, uel Peloponnesiacos Athenis orare, facundo tunc oratore opus esset, qui & persuaderet, & probaretur. Quando autem apud eosdem se quis exercet, quos & laudat, facile eius uerba laudantur. MEN. Facile ne istud existimas Socrates? SOC. Equidem. MEN. An speras eloqui posse te, si opus fuerit, & Senatus consulto eligaris? SOC. Quid mirum Menexene, me ad dicendum sufficere, qui magistrā haudquaquam imperitam in Rhetorica nactus fuerim, quae & alios multos eloquentes reddidit oratores, & unum Graecorum omnium praestantissimū filium Xanthippi Periclem? MEN. Quanam ista. Nunquid Aspasia dicis? SOC. Et hanc dico, & filium Metrobi Connum. Hi namq; duo praecipue mihi sunt, Cōnus quidem Musicae, Aspasia uero Rhetoricae. Ita igitur eruditum uirum nihil mirum est in his eloquentem esse. Quinimo & si quis etiam deterius q̄ ego doctus fuerit, musicam quidem à Lampro, Rhetoricam uero ab Antiphonte Rhamnusio, is tamen poterit inter ipsos Athenienses, Athenienses laudando, sic eloqui, ut eius ab auditoribus oratio probetur. MEN. Quidnam habes quod in medium afferas, si te uerba facere oportuerit? SOC. Ex me quidem fortasse nihil. Sed heri Aspasia ipsam audiui funebrem de his orationem dictantem. Audiuerat enim quae & ipse dicebas, Athenienses aliquem electuros esse qui de his orationem haberet. Deinde partim mihi ex improviso quae dicenda forent, partim meo quidem iudicio praemeditata exponens, funebre orationem contexit, quam dixit Pericles reliquias quasdam ex illa componens. MEN. Nunquid recordareris quae dicebat Aspasia? SOC. Equidē, nisi iniurius sim. Ab ea namq; edidici, parumq; abfuit quin propter obliuionem plagis illa me caderet. MEN. Cur non referas? SOC. Vereor ne magistra mihi subira scatur, si orationem illius edidero. MEN. Nullo pacto Socrates, Verum gratificare mihi, seu Aspasiae, siue cuiuslibet alterius orationē dicere placet, dicas modo. SOC. Forte me ridebis, si senex adhuc locari tibi uisus fuero. MEN. Absit o Socrates. Dic amabo, SOC. Mos tibi gerendus est. Ferme namq; si nudatum me saltare iuberis, quando quidem soli sumus, obsequer. Sed audi iam. Hūc enim in modum, ut arbitror, loqui coepit, sumens ab ipsis defunctis exordium.

Oratio funebris

R

quidem ipsa iusta his apud nos exhibita sunt, quae iam assequuti iter fatale peragunt, tam publice à ciuitate, quam priuatim à suis magnifico sumptu, et frequentī concursu dimissi. Verbis uero laudationem addi lex iubet, ac profecto ita decet. Bene siquidē reb. gestis ex ipsa uerborū exornatione, ad eos qui gesserunt apud auditores memoria perēnis splendorq; prouenit. Ea uero opus est oratione, quae defunctos satis laudet, superstites benigne moneat, filios eorū fratresq; ad uirtutis ipsorū imitationē hortet: parētes aut, et maiores alios si qui supersunt, consolet. Quae igitur nobis talis erit oratio: uel unde potissimū praclaros laudare uiros incipiemus, qui uiuentes uirtute propria suos mirifice delectauerunt, & pro salute uiuentium offerre se morti nō dubitarunt: Videf itaq; mihi oportere secundū naturā ut boni effecti sunt

sunt, ita eos laudare: boni autem ideo prouenerunt, quia ex bonis traxerunt originem. Quapropter generosam primo illorum stirpem laudemus. Deinde educationem & disciplinam. Postremo narremus, ita ab eis fuisse res gestas, ut maxime decebat eos, qui essent ex talibus oriundi, & ita postmodum educati. Prima quidem generis horū laus est, quod maiorum origo haud peregrina fuit, neq; successores hos ita hic reliquit uelut inquilinos nouosq; homines ex aduenis genitos: sed indigenas ac reuera in patria habitantes, uiuentēq; & nutritos non à nouerca quidem, ut alij, sed ab ipsa matre ipsorū regione quam habitauerunt: in qua & nunc conduntur uita functi, ipsis uidelicet in uisceribus eius quae peperit eos, & nutrit & excepit. Par est enim matrē ipsam ante omnia honorare: nam ita maxime horum genus excolitur. Est autem regio haec nō solum nobis, sed omnibus hominibus celebranda, cum alijs multis de causis, tum ex hoc praecipue, quia dijs charissima est. Quod testatur deorum de hac inter se concertatio. Ea uero quae à dijs laudata est, cur non à cunctis hominibus collaudetur? Altera eius laus erit, quod eo tempore quo tellus omnia animalia omnigena producebat, feras, & pascētia omnia, terra duntaxat nostra ad haec sterilis erat, agrestibusq; animalibus uacua. Proprie uero ex omnibus animantibus hominem genuit, qui ceteris intelligentia praestat, solusq; ius ac deos animaduertit. quod uero haec regio, et eorū quos pro cōcione celebramus et nostros maiores progenuit, hinc euidentissime licet cognoscere, quia omne quod gignit, alimentū conueniēs genito continet. Quo plane discernitur mulier illa quae peperit, ab ea quae infantem simulando supposuit: nam quae peperit, lacte abundat ad eius quod genitū est alimoniam, alia uero nequaquam. Tellus itaq; nostra materq; perspicuū argumentum praebet, quod homines procreauerit. Nam & sola & prima tunc pabula humana porrexit, tritici hordeiq; fruges, quibus comodissime genus hominum alitur, utpote quae uere animal id produxerit. Potius autem de terra q̄ de muliere coniectare id licet. Neq; enim terra mulierem conceptu partuq; sed terram mulier imitatur. huiusmodi uero pabulum sine inuidia non hominibus solum abunde, uerum etiam brutis subministravit. Post haec oleum laborum subsidiū natis suis suppeditauit. Nutritis autem adultisq; filijs principes praecipuosq; deos induxit quorum nunc praetermittenda sunt nomina. Neq; enim nos latet qui uitam nostram munerint, tam artium inuentione ad quotidianum uictum spectantium, quam traditione peritiamq; armorum ad regionis ipsius custodiam. Ita maiores horum geniti atq; educati rem publicam instituerunt. qua de recte habet si paucis dicamus. Res enim publica hominū educatio est, bona quidem honorum, contrariorū uero contraria. Quod ergo in praclara repub. enutriti sunt nostri maiores, declarandum est, per quam & illi hi boni uiri, ex quibus sunt qui e uita migrarunt. Eadem namq; respub. quondam & nunc, optimatum uidelicet gubernatio, sub qua & his temporibus ac ferme semper ex eo tempore degimus. Eam quidam popularem uocant, alij aliter, utcunq; placet. Est autem reuera haec optimatum cum quadam autoritate populi gubernatio. Semper enim nobis reges sunt, alijs generis successione, alijs electione creati, sed autoritatis ciuitatis plurimū apud populum, qui semper his qui optimi iudicantur magistratus impertit. Vbi neq; parentum debilitate uel paupertate uel ignobilitate quisquam reijcitur, neq; contrarijs de causis honoratur, ut in alijs ciuitatibus fieri solet. Sed haec est summa. Quicumq; sapiens aut bonus habetur, dominatur & imperat. Causa nobis gubernationis huiusmodi, ex aequo generatio est. Alia siquidem ciuitates sunt ex uarijs dissimilibusq; generibus constitutae: quo fit, ut inaequales sint & gubernationes, tyrannides, paucorumq; potētiae. In quibus ita homines uiuunt, ut se inuicem partim dominos partim seruos existiment. Nos aut nostriq; una ex matre omnes, fratres inuicē geniti, haud arbitramur inuicem nos dominos & seruos esse: sed generationis aequalitas nos inducit, ut & legis quaramus aequalitatē, neq; rei profus ulli nisi opinionī uirtutis prudentiaq; cedamus. quapropter, & nostri & horū parētes, & hi honeste creati, & in omni libertate nutriti, multa atq; praclara facinora apud omnes gentes notissima priuatim & publice ediderunt, existimantes libertatis gratia tam aduersus Graecos pro Graecis alijs quam aduersus barbaros pro cunctis Graecis esse pugnandum. Enim uero quo pacto in bello iuuerint Argiuos quondam aduersus Cadmios, & Heracidas aduersus Argiuos, cum Eumolpus & Amazones, ac etiā cum his superiores regionem inuaderent, nimis angustū tempus est pro dignitate referre, & poetē illorū uirtutem

eleganter musica celebrantes in omnes gentes diuulgauerunt. Quare si nos eadem uerbo sermone repetere nunc aggredieremur, forte uideremur illis esse secundi. Hæc igitur ob hanc causam arbitror dimittenda, quandoquidem pro dignitate iam satis celebrata uidentur. Quæ uero nondum ut rerum dignitas exigit, à poetarum aliquo decantata sunt, necdum tamen ab obliuione quisquam uindicauit, hæc nobis prædicanda nunc arbitror, ut & nos ea laudemus & adiuuemus, prouocemusq; alios ad eadem odis alijsq; carminibus ut decens est exornanda. Eorum autem quæ dico, prima hæc extant. Persas profecto cum Asiæ imperarent, & Europæ dominarentur, regionis huius homines primi inhiuerunt, hinc quidem oriundi, nostri autem progenitores: quorū meminisse, uirtutemq; laudare & oportet in primis & decet. Eam namq; nosse oportet, si quis sufficenter laudaturus sit res ab illis eo in tempore gestas, quo Asia omnis tertio iam regi seruiert. quorum primus Cyrus magnitudine quadam animi ciues suos Persas in libertatē redigens, simul domitos Medos subiecit, totiq; Asiæ usq; ad Ægyptum imperauit. Filius autem eius Ægypto quoq; & Libya, quousq; penetrare dabatur. Tertius Darius, pedestri pugna usq; ad Scythas extendit imperium. Nauali autem, mari, & insulis est dominatus. Quo factum est, ut repugnare illi nullus auderet. Animi quidem hominum omnes seruili quadam formidine abiecti iam erant: adeo multæ, frequentes, & bellicosa gentes sub Persarum imperio tenebantur. Nos autem Eretrienfesq; accusans Darius, quasi Sardibus insidiaremur, & hanc belli occasionem nactus, quingenta hominum milia classibus misit, naues uero trecentas, hisq; Datim præfecit, atq; illi mandauit, ut captiuos ad eum Eretrienfesq; & Athenienses duceret, si caput illi suum charum esset. Ille nauibus aduectus Eretriam, ubi uiri non pauci erant, ac præterea in rebus bellicis inter Græcos eorum temporum illusterrimos numerabantur, triduo eos captiuos fecit, ac omnem regionem sic explorauit, ut ne ulli esset effugiendi locus: hoc scilicet modo. Nempe ad fines Eretriæ profecti milites eius, & à mari in mare sese extendentes, discurrentesq; iunctis inuicem nauibus uniuersam regionem protinus percurrerunt, ut regi referre possent, neminem se subterfugisse. Eodem consilio ex Eretria Marathonem descenderunt, utpote quod illis ad id apertissimum erat, ut Athenienses unâ cum Eretrienfibus quasi sub eodem iugo ducerent captiuos. His autem partim quidem ita peractis, partim uero tentatis, nullus Græcorum præter Lacedæmonios Eretrienfibus Atheniensibus' ue succurrit. Et ij sequenti post pugnam die uenerunt. Cæteri autem omnes perterriti sunt, ac bene secum agi putantes, si periculum præsens euaderent, quieuerunt. Ex hoc intueri licet quanta illorum uirtus fuerit, qui in Marathone barbarorum impetum sustinuerunt, eorumq; superbiam domuerunt. Primi sane de barbaris triumpharunt, & exemplo reliquis ostenderunt, Persarum uim haud inexpugnabilem esse, imò uero & multitudinem omnem, & diuitiarum copiam uirtuti parere. Eos equidem uiros non modo nostrorum corporum genitores, sed & libertatis tum nostræ, tum omnium qui in huiusmodi habitant continenti, autores arbitror extitisse. His namq; exemplis prouocati posteriores Græci in sequentibus bellis pericula omnia pro salute sua subire non dubitarunt, discipuli profecto illorum qui in Marathone Persas profligauerunt. Primam itaq; palmam oratione tribuere illis decet, secundam uero ijs qui circa Salaminam Artemisiumq; hostes prælio nauali uicerunt. Multa nempe ab his uiris gesta narrare possemus, quanta pericula terra mariq; imminentiâ sustinuerint, superauerintq; quod autem præ cæteris egregium puto, nunc referam. Nam quod restabat post bellum Marathonicum, perfecerunt. Siquidem qui in Marathone certarunt, hoc tantum Græcis demonstrauerunt, quod terrestri pugna pauci quidem Græci multorum impetum barbarorum frangere possent. Maritima uero uictoria adhuc incerta, existimabanturq; Persæ in maritimis prælijs, & multitudine & diuitijs arteq; & robore inexpugnabiles esse. Hoc itaque in his qui tunc nauibus pugna uere, laude dignum est, quod metum Græcis insitum penitus depulerunt, feceruntq; ne amplius nauium uirorumq; numerum pertimescerent. Vtrisque his factum est, tam in Marathone terra pugnantibus, quam mari postea circa Salaminam, ut reliqui Græci & docerentur & prouocarentur, ab illis quidem terra, ab his autem mari, ad prælia contra barbaros intrepide committenda. Tertium assero quod in Plateis gestum est, & numero, & uirtute, salutis Græcæ causam extitisse. Commune uero id iam Lacedæmonijs & Atheniensibus faci-

nus. Igitur omnes hi Græci in summis à nobis & à posteris laudabuntur. Post hæc multa insuper Græcorum urbes adhuc sub barbaris erant. Rex autem minabatur Græcos se iterum inuasurum. Decet profecto illos commemorare, qui superiorum operibus salutis extremam manum imposuerunt, cum omnem ex mari barbariem depulissent. Hi uero fuerunt qui circa Eurymedontem classe pugnarunt, & in Cyprum militaturi se contulerunt: itemq; in Ægyptum nauigarunt, plurimasq; alias terrarum oras peragrarunt. Horum meminisse oportet, his gratia est habenda, quod regem perterritum coegerunt de salute sua cogitare potius quam ad Græcorum perniciem insidias tendere. Atq; id bellum per omnes urbes diffusum fuit, dum Græci seipsos omnesq; linguæ eiusdem homines aduersus barbaros tutarentur. Pace uero demum confecta, honoratæque ciuitate, contigit ei quod solet ab hominibus in eos quibus prospere res succedunt oriri, primo quidem æmulatio, ab æmulatione deinde inuidia, quæ hanc ciuitatem inuitam in bellum cum Græcis gerendum traxit. Post hæc inuito bello in Tanagra congressi sunt, pro libertate Bœotiorum aduersus Lacedæmonios concertantes. Cumq; incertus pugnae esset euentus, quod postea sequutum est rem ipsam aperuit. Pleriq; sane aufugerunt, destituentes Bœotios, quibus auxilium allaturi conuenerant. Nostri autem die tertia in Enophitis potiti uictoria, eos qui iniuste fugerant, iuste reduxerunt. Hi utiq; primi post bellum Persicum Græcis gratia libertatis auxiliati contra Græcos, uiri quidem præclari, & libertatis autores his quibus opem tulerant, his in monumentis honorati à ciuitate priores sunt positi. His uero peractis, cum increbresceret bellum, Græciq; omnes sumptis armis regionem deuastarent, urbiq; non dignam gratiam redderent, eos nostri nauali prælio superarunt, & eorum duces Lacedæmonios comprehenderunt: quos quamuis iugulare liceret, dimiserunt, pacemq; firmarunt, existimantes aduersus eiusdem generis homines ad uictoriam usq; pugnandum, neq; ob propriam ciuitatis indignationem Græcorum communionem penitus dissoluendam, sed aduersus barbaros ad necem usq; certandum. Hos itaq; laudare uiros decet, qui hoc bello peracto hic iacent, quoniam ostenderunt inanem esse illorum suspicionem, si qui Atheniensium uirtute diffisi opinentur in primo contra barbaros bello alios quosdam præstantiores Atheniensibus extitisse. Hi enim omnis cum Græcia seditionibus ageretur, ipsiq; uiros cæteris Græcis præstantiores bello superatos comprehendissent, declarauerunt eos seorsum se uincere, quibus cum communiter barbaros expugnauerant. Tertium post pacem hanc bellum improuisum & graue exortum est, in quo cum multi fortesq; uiri occubuisent, hic conduntur. quorū multi circa Siciliam plurimis sunt potiti uictorijs pro salute Leontinorum, quibus iureiurando astricti opem ferrebant, quo cœdere ad ea loca nauigauerant. Cum uero diuturna esset nauigatio, ac interim rerum discrimine penuriaq; ciuitas premeret, neq; illis posset succurrere, negatis subsidijs res eorum haud prospere successerunt. quorum hostes belloq; aduersarij maiorem temperantiæ uirtutisq; laudem q; amici aliorum habent. Multi præterea nauali bello per Hellepontū die una omnes aduersariorum naues ceperunt, plurimasq; alias deuicerunt. Bellum uero idcirco insperatū durumq; uocauit, quia nullus existimasset reliquos omnes Græcos contra ciuitatē tā acerrimo studio contentionis accendi, ut regem illum barbarū infensissimum quem unâ nobiscum expulerant, rursus per legatos ad bellum Græcis inferendum irritare non dubitarent, & uniuersos tum Græcos, tum barbaros ad hanc urbem obsidendam colligere. Vbi præcipue potentia uirtusq; ciuitatis huius effulsit. Nam cum existimarent eam iam succubuisse, nauesq; obsessæ circa Mitylenen essent, ipsi auxilium latenti sexaginta naues ingressi, uiri quidem sine controuersia fortes, hostem profligarunt, liberarunt amicos, cum indigno casu circumuenti, nō autem mari interfecti essent hic iacent. quorum semper cum laude meminisse decet. Nam illorū uirtute nō modo tūc ex nauali certamine, sed reliquo etiam prælio uictoriam reportamus. Etenim propter illos tantam est nostra ciuitas gloria consecuta, ut nunq; expugnari posse nec ab omnibus quidem hominibus crederet. Quod certe haud procul à ueritate abest. Neq; enim aliorū insidijs uiribusq;, sed propria diffensione deuicti sumus. Nempe nunc etiā ab exteris sumus inuicti. Sed ipsi nos expugnauius, nobis ipsis succubuimus. Post hæc tempora pacatis omnibus, cūq; alijs pace cōfecta, intestina nobis seditio coorta est, in qua se ita gesserunt, ut siquidē omnino fati decretū esset homines seditionibus agitari, nemo uideat

aliter ægrotare patriam optaturus. Nam ex Piræo & urbe quæ benigne atque domesticè præter cæterorum Græcorum opinionem ciues inuicem conflixerunt: bellumque aduersus eos qui Eleusine erant concitum, quæ moderate transegerunt atque sedarunt. Horum profecto omnium alia nulla est causa præter ueram ipsam cognationem, quæ amicitiam firmam atque cognatam non sermone, sed re his hominibus indidit. Oportet autem eos etiam qui hoc in bello mutuis uulneribus cõciderunt, memoria colere, & utcumque possumus inter se eos conciliare uotis sacrificijsque pro illis qui superauere peractis, quandoquidem & nos conciliati sumus. Neque enim improbitate inimicitijsque, sed infelicitate quadam manus inuicem conseruerunt. Horum uero testes sumus ipsi superstites. Nam cum illis genere coniuncti simus, mutuo damus ueniam, & recipimus, siquid uel in alium intulimus, uel perpeffi sumus ab alio. Deinde cum in summa rerum tranquillitate quiesceret ciuitas, barbaris quidem ignoscebat, quod infestati ab illa satis fortiter repugnauerant: Græcis autem indigna batur, quia pro acceptis beneficijs iniuriam quandoque retulerant, dum societatem cum barbaris inirent, nauesque quibus fuerant seruati, diriperent, dissiparentque muros quibus nos mœnia eorum ne corruerent, quandoque defendissemus. Instituit itaque ciuitas ultra haud tueri Græcos, siquando uel à Græcis, uel à barbaris opprimerent. Cum uero nos in hac esse sententia constituti, putarentque Lacedæmonij nos libertatis tutores iacere, opus uero suum fore posthac, ut alios subiugarent, sic egerunt. Quid multis opus est uerbis? Neque enim uetera, neque multis retro seculis gesta dicerem quæ sequuntur. Neque nos latet, perterritos Græcorum primos Argiuos, Bœotios, Corinthios, auxilium ciuitatis huius implorauisse, quodque omnium diuinissimum est, rex ipse tanta est indigentia pressus, ut non aliunde quam ex hac ciuitate quam omni studio diruere conatus fuerat, salutem suam tutari posse confideret. Enim uero si quis hanc ciuitatem incusare iure uoluerit, hoc duntaxat obijcere poterit, quod misericordia nimis semper afficiatur, diligentiusque subleuat succumbentem. Ea siquidem tempestate tolerare non potuit, quod uel instituerat ultra seruare. Deceuerat sane nullis unquam eorum à quibus iniuriam accepisset, succumbentibus opem ferre. Mutauit tamen propositum, & auxilium præstitit. Vnde Græcos liberauit à seruitute, ita ut liberi uixerint, donec ipsi se inuicem subiugarunt. Regi uero succurrere ausa est minime. uerebatur enim triumphos ex Marathone, Salamina, Plateis antea reportatos. Sed quum sineret exules, & uoluntarios adiutores illi fauere, sine controuersia eum quoque seruauit. Structis autem muris, fabricatisque nauibus, belloque suscepto quando coacta est bellum gerere, pro Pariorum salute contra Lacedæmonios dimicauit. Metuens uero ciuitatem rex, postquam Lacedæmonios uiderat nauale bellum renuere, & idcirco deficere uolens, postulauit Græcos qui in continenti erant, quos prius ipsi Lacedæmonij exhibuerant, si propugnandum foret nobiscum cæterisque belli socijs, arbitratus hoc sibi negatum iri, quo deficiendi à nobis occasionem nancisceret. Vbi à propugnatoribus socijsque alijs est deceptus, namque exhibere illi uoluerunt, conueneruntque iureiurando adhibito Corinthij, Argiui, Bœotij, cæterique belli socij, si daret pecunias, ut eos illi qui in continenti erant Græcos traderent. Soli uero neque tradere, neque iurare tunc ausi sumus, usque adeo mos ciuitatis huius generosus, liber, constans, integer, & natura barbaris est insensus, propterea quod homines hi absque ulla barbarorum cõmixtione puri integrique sunt Græci. Neque enim miscentur nobiscum Pelopes, aut Cadmij, aut Ægyptij, Danaï uel alijque permulti, natura quidem barbari, lege solummodo Græci, sed ipsi Græci duntaxat nulla prorsus infecti barbarorum confusione perseueramus. Quæ quidem puritas odium huic ciuitati aduersus genus alienum ingenuit. Soli rursus purique ex hoc perseuerauimus, quod opus profanum perpetrare nolimus, Græcosque barbarorum manibus tradere. Ad hæc igitur descendentes, ex quibus primo superati fuimus, fauente deo, felicius quam tunc bellum posuimus. Nam retinentes naues, muros, nostrasque colonias, à bello liberati sumus: adeo libenter & hostes ipsi destiterunt. uiros tamē fortes hoc quoque in bello amisimus, partim apud Corinthum regionis asperitate & angustia interceptos, partim proditiōe apud Lecheum profligatos. Insignes quoque uiri, qui & regem liberauere, & ex mari Lacedæmonios expulerunt. quos ego equidem in memoriã uobis reduco, uos autem uiros huiusmodi collaudare celebrareque decet. Atque opera quidem hæc uirorum hic iacentium, cæterorumque omnium quicumque pro patria obierunt, quæ relata sunt, multa sunt atque præclara: sed quæ restant, plura admodum præstantioraque sunt

sunt. Atqui dies multi uix noctesque sufficerent, si quis omnia complecti uoluerit. His ergo memoria repetitis, unumquemque uirum oportet natos horum assidue exhortari, ut tanquam in bello maiorum suorum ordinem seruent, neque per ignauiam aufugiant. Equidem o uirorum præstantium filij, uos ipse & in præsentia exhortor, & in posterum quemcumque uestrum nactus fuero, admonebo semper, & cohortabor, ut quam optimi euadere contendatis. Nunc quoque par est uobis referre quæ nobis patres uestri finxerunt, mandaruntque posteris prædicare siquid paterentur, cum foret periclitandum. Recensebo igitur uobis in præsentia quæ ex illis ipsis audiui, quæ uel ipsi nunc uobis, si facultas daret, libenter præciperent, coniecturam equidem ex illis quæ quondam dicebant, facio. Existimate uero nunc quæ referam illos ipsos audire loquentes, hunc autem in modum exorsi sunt. Quod ex præclaris parentibus orti estis o filij, præsentia uobis restantur: profecto cum nobis liceret turpiter uiuere, honeste emori maluimus, quam uos cæterosque posteros infamie cuiquam subijcere, ac parentibus nostris maioribusque dedecori esse, putantes, homini suos dedecoranti non esse uiuendum. ei namque neque in uita, neque post mortem amicum aliquem esse, uel hominum, uel deorum. Oportet igitur uos uerborum nostrorum memores, siquid aliud exercetis, cum uirtute exercere, scientes absque uirtute exercitationes & possessiones omnes turpes malasque esse. Diuitiæ namque splendorem afferunt nullum eas cum ignauia possidenti. neque enim sibi hic, sed alteri parat possidetque diuitias. Neque forma corporis atque robur timido ac prauo cum insunt, decorem præstant. Eum namque dedecent, notiorrem efficiunt, ignauiam patefaciunt. Præterea scientia queuis remota iustitia aliaque uirtute non sapientia, sed calliditas esse uidetur. Quorum causa & primo, & postremo, atque per omnia omni studio diligentiaque contendite, ut & nos, & maiores nostros uirtutis gloria superetis. Alioquin scitote, si uobis uirtute præstemus, uictoriam hanc nobis dedecus allaturam, sin superemur à uobis, felicitatem. Ita uero maxime nos quidem superabimur, uos autem superabitis, si ea ratione uitam instituetis, ut maiorum gloria non abutamini, neque eam ut ita dixerimus, expendatis erogetisque, scientes uiro aliquid esse se existimanti nihil turpius posse accidere, quam seipsum honorandum non propriam ob uirtutem, sed propter gloriam superiorum præbere. Gloria enim parentum natis præclarus est magnificusque thesaurus. Vti uero pecuniarum honorumque thesauro, & hunc ad posteros non transfundere, propria possessionis gloriaque defectu, turpe, & à uiri generositate penitus alienum. Si igitur hæc exercueritis, uitæ demum satis exactis chari ad nos filij charos parentes proficietis. Sin autem neglexeritis hæc, et improbi euaseritis, nemo uos libens excipiet. Natis quidem nostris hæc sint dicta: patres autem nostros, ac matres sic uostrum superant atque consolatione indigent, consolari oportet, quia deceat facile quemcumque acciderint ferre, neque cum illis unam deplorandus est casus. lamentationibus enim aliorum non indigent: satis enim fors tristitia illis inferet. Mederi profecto lenireque oportet, & in primis illud commemorare, quod maxima eorum quæ exoptare solent, exaudientes diuinitas tribuerunt. Neque enim immortales sibi filios dari, sed bonos & illustres optabant. Cuius quidem uoti cõmpotes effecti sunt, quod maximum existimandum est bonum. omnia uero mortali uiro ad uotum in uita succedere, haud facile est. Atqui si fortem forti animo tolerabunt, uidebuntur reuera fortium filiorum parentes ipsique fortes esse. Sin autem dolori succumbent, suspicionem hominibus inferent, ne forte aut parentes nostri minime sint, aut qui nos laudibus efferunt, mentiantur. At horum neutrum euenire oportet, immo uero laudatores nostros re ipsa præcipue illos esse, ostendentes se reuera parentes uiros esse uirorum. Enim uero uetus illud prouerbum, Nihil nimis, scite dictum uidetur. Nam qui ita se comparauit, ut ex ipso pendeat omnia quæ ad beatitudinem ei conferunt, aut quam proxime ad hoc accedat, nec ex alijs pendeat hominibus, qui si uel bene uel male agant, hic sua quoque mutare cogatur: is optime uitam instituit, temperans, fortis, prudens is est: hic siue pecunias nanciscatur ac filios, siue amittat, prouerbio semper parebit. Nunquam enim nimis aut leticia exultabit, aut dolore desicietur, propterea quod ipsi pareat. Tales esse & nostros debere iudicamus, & uolumus. Atqui & in præsentia nos ipsos tales penitus exhibemus, haud certe perturbatos, uel nimio metu perterritos, si nunc uita decedere nos oporteat. Oramus quoque patres nostros ac matres, ut similiter affecti uitam futuram agant, scientes quod non lamentationibus, eiulationibusque maxime nobis gratificabuntur: uerum

uerum si quis est his qui defuncti sunt, sensus uiuentium, ita maxime nobis molesti futuri sunt, si seipos perdidierint, & inique sortem tulerint: si autem moderate ac leuiter, nobis summopere obsequentur: nostra porro eum iam finem habebunt, qui hominibus est pulcherrimus. Quamobrem collaudanda sunt potius quam deplenda. Profecto si uxores nostras filiosque tuebuntur, & nutriunt, & his incumbunt, ita maxime casus obliuioni mandabunt, pulchrius uel & rectius nobisque gratius uitam agent. Hæc igitur nostro nomine nostris prædicare sufficiet. Ciuitati uero mandamus, ut parentum nostrorum filiorumque curam habeat, & hos quidem honeste erudiat, illorum uero senium digne foueat. Cognouimus certe uos, etiam si hæc minime præceperimus, optime curaturos. Hæc igitur o filij defunctorum atque parentes, ut moneremus illi mandarunt: ego uero quantum possum, diligentissime moneo, eorumque nomine obsecro, iuniores quidem, ut præclaras suorum res imitentur: seniores autem, ut de se optime sperent. Nempe senectutem uestram priuatim publiceque alemus: & quemcunque ex illorum progenie nacti fuerimus, summa beneuolentia complectemur. Ciuitatis uero prouidentiam ipsi minime ignoratis, quæ statutis legibus, patres & filios eorum qui in bello interiere, tutatur, & ante alios ciues summo magistratum talium committit curam, ne ulla profus iniuria parentes horum afficiantur. Filios autem educat ipsa, studetque ut illis ignota sit orbitas. Nam ipsa parentis gerit uicem & dum pueri sunt, & cum ad maturam ætatem uenerunt, ad officia sua transmittit, omni armatura fulcit & ornat, patris studia ostendit, & memorat, dum paternæ uirtutis tribuit instrumenta. Ac simul auspicii gratia iubet tunc primum domum paternam ingredi filium quasi imperatorem, & armis cum robore fulctum. Eos præterea qui decesserunt uita, honorat, ceremonias quotannis lege decretas communiter cunctis instaurans, quæ priuatim unicuique proprie peragi solent. Gymnica item certamina equestriaque instituit, musicosque ludos uarios adhibet. Ac profecto quod ad defunctos spectat, hæredis & filij subit conditionem: quo ad filios, patris: quo ad parentes ceterosque huiusmodi, curatoris, omni diligentia semper omnibus prouidens. Quarum rerum animaduersione quæ acciderunt, æquo animo ferre debetis. Nam hoc pacto & mortuis, & uiuentibus eritis gratiores, facileque curabitis, & facile curabimini. Nunc uero uos, ac ceteri omnes qui communiter secundum legem eos qui naturæ cesserunt, iam lugubribus expiationibus profecuti estis, abite. Hic est o Menexene, Aspasiæ Milesiæ sermo. MEN. Per Iouem o Socrates, beatam dicis Aspasiam, si cum mulier sit tales potest orationes componere. SOC. At si minus credis, sequere me, dicentem ipsam audies. MEN. Sæpenumero cum Aspasia fui, Socrates, & qualis sit, noui. SOC. Cur igitur eam non ueneraris? Cur non habes propter hanc orationem illi gratiam? MEN. Ingentem equidem habeo gratiam mulieri huic, seu uiro, quisquis tibi orationem hanc tradidit. Ac præ ceteris multis narranti gratiam habeo. SOC. Bene quidem. Sed ne me prodas, ut deinceps multas eius præclarasque de ciuilibus reb. orationes tibi recenseam. MEN. Bono animo es. Non prodam. Referas modo, SOC. Fiet ut postulas.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN
dialogum primū de Republica, uel de Iusto, ad Laurentium
Medicem uirum Magnanimum.

QUANTO oculus præstat manibus, caput pedibus, ratio sensibus, anima corpori, finis omnibus quæ diriguntur ad finem, status motui, eternitas tempori, tanto contemplatiua uita actiua præstare uidetur. Contemplatio enim actionis & principium est & finis, ducitque illam pro arbitrio atque sistit, iubens denique inferiores motus, externamque desinere actionem, ut intrinseca stabilisque actio, liberior tandem possideatur. Sic utique ab ipsa contemplatione Dei cælestes naturalesque motus, & actiones omnes tanquam à principio ducuntur, & reducuntur ueluti ad finem. Quamobrem Plato noster eo saltem ceteris ciuitatū legumque conditoribus est excellētor, quo ceteri quidem uelut humani ad actionem magis ciuitatem instituerunt, ipse uero quasi diuinus actionem ciuitatis omnem tam publicam quam priuatam potissimum perducit ad cōtemplandum, ciuitatemque constituit suisque ante quam orbis dominam, neque tam multis timendam, quam cunctis gentibus uenerandam, cælestem quasi Hierusalem pro uiribus in terris expressam, in qua sublatis propriæ possessionis gratia contentionibus communiæ sint pro ipso iure naturæ omnibus omnia, communis sit copia, firma concordia, cunctorum una uoluntas, ideoque ad cōtemplandum semper expedita tranquillitas. Componit autem integrantem

integram absolute Reipublicæ formam denario librorum numero numerorum omnium integerrimo numeros tu intra se numeratos continente, tu ex se innumeros replicante. Atque, ut sepe his in libris præcipue in secundo declarat, tota disputationem de iustitia à nobis inscribi mauult, quam de Republica: docens ut arbitror, rem omnem actionemque, & publicam & priuatam, non ad copiam, non ad potentiam, non ad uictoriam esse sed ad ipsam iustitiam penitus referendam. Quæ quidem iustitia omni sublata perturbatione, expulsisque contentionum impedimentis ciues tandem reddit expeditissimos ad uerum inuestigandum, deumque colendum. Eiusmodi uero contemplationem atque cultum Plato noster iudicat præcipuum reipublicæ finem: ut quod neque unus, si solus uixerit, neque plures si simul habitauerint, sine lege efficere possunt, multi saltem ciues communi lege in unum ciuitatis cœtum congregati perficiant. Præterea docet nos Timæus, & Critias ante ingentem terrarum inundationem Athenas alias extitisse, & apud Græcos, & apud Aegyptios, similibus inter se legibus gubernatas, quas dea Pallas condidit, educeuit, & docuit, eamque illis tradidit reipublicæ formam quam in his libris Plato conscribit. In libris uero de Legibus reipublicam ex gubernatione Cretenſi, ex Lacædæmonia, & Attica noua componit. ipsamque compositionem à Deo inchoat legum omnium autore. Verum ut ad præsentia redeamus, hanc quoque reipublicam felicibus auspiciis exorditur ab ipsis diuinæ sapientiæ sacris, à seniorum consuetudine atque consilio, à religiosa iustitia atque sanctitate. Ex eo enim quod & uota Deo, & sua cuique reddenda dixerat, incipit iam de priuata quadam iustitia disputare, per quam ad publicam opportune suo loco transibit. Tu uero memento in his à Platone significari, absque diuina humanaque iustitia, seniorumque consilio, ac sapientiæ diuinæ fauore, non posse ciuitatem uel ab initio constitui prospere, uel cōstitutam feliciter gubernari. Deinceps argumentum primi libri perstringens, ex plurimis grauiusque præceptis necessaria quædam excerptam. Moderata iuuentus facilem efficit senectutem, immoderata difficilem. Qui corporis obsequitur libidinibus, proculdubio insanis seruit tyrānis. Animus in senectute sedatis perturbationibus, quas secum affert iuuentus, segregatus à corpore, diuina propius & apertius inspicit. Innocentia sola optimam in posterum spem animo præbet, unicum uitæ solamen. Vir sanæ mentis ad id in primis pecunias esse utiles iudicabit, ut quicquid uel Deo uouerit, uel homini promiserit aliterque debuerit, implcat, neque ob paupertatem adducatur aut mentiri cuiquam, aut ulla in re defraudare. Pecunia namque referenda sunt ad iustitiam, iustitia uero ad uitæ alterius præmium. Sed antequam disputationem de iustitia prosequamur, considerandum moneo singula sub allegoria quadam à Platone dissoni. Primo quidem Cephalus senex, id est caput, præbet disputationi caput. Deinde Polemarchus, quod & nomen eius significat, princeps, id est primus moderate pugnam aggreditur. Denique Thrasymachus, id est puginator ferrox agit asperius. Socrates autem, id est seruator potens, ubique ab errore omnes, & iniustitia seruat. Sed allegoriam commentariis relinquentes, ad definitionem iustitiæ iam pergamus. Simonidem, Pittacum, Biantem, dixisse ferunt iustitiæ esse uera fateri, ac debitum unicuique reddere. Quod quidem ita nonnulli interpretantur: Simpliciter uerum cuiuslibet aperire, & quod acceperis, restituere. Id autem ideo Socrates improbat, quoniam insano neque omne uerum patefaciendum est, neque arma reddenda sunt quæ sanus dum erat apud te deposuerat. Alij sic exponunt: Dare unicuique quod sibi conuenit, ceu amicis emolumentum, inimicis uero damnum, prodesse quidem bonis, malos autem ledere. Id iterum improbat, propterea quod neminem unquam ledere deceat. Quicumque enim aliquid ledit, id ipsum ad opus suum propriamque uirtutem deterius efficit, & ineptius, ut qui canem ledit, ad propriam canis uirtutem reddit ineptum. Iustitia uero hominis uirtus est. Quisquis ergo ledit hominem, ad iustitiam facit deteriore. At iustitia iustitiam nunquam minuit, sicut neque musica opus musicæ destruit. Quamobrem non est iustum aliquem ledere. Inter hæc Thrasymachus, quod & alij multi aliās, obijcit Socrati, quod respondere nunquam uelit semper autem interrogare. Te uero latere non debet multis de causis Socratem querere solitum semper potius quam docere. Prima, ut arrogantes admoneret in omni ætate discendum esse potius quam docendum. Secunda ut significaret ueritatem mentibus per opportunitatem inquisitionem segregatis à corpore atque erroribus, statim infundi diuinitus. Quod & Auicenna magnopere comprobatur. Tertia ut ostenderet rerum formas esse animis nostris ingenitas Per quas ipsa rerum ueritas animis per interrogationem ad eos cōuersis quandoque subrutilet. Quarta, quo declararet humanam scientiam in negatione quadam falsi potius quam in ueri affirmatione consistere. Adducitur deinde definitio iustitiæ à Thrasymacho, qualis & à Callicle in Gorgia, iustum esse quod est potentioribus utile. Semper enim potentiores dominari, atque ad utilitatem suam ferre leges, ac subditos gubernare. Tunc uere subditos iuste agere, cum illis parent legibus, quæ sunt ad utilitatem gubernantium constitutæ. Socrates hunc ad contradictionem trahit. Quoniam possit princeps per ignorantiam madare quæ sibi sint detrimento futura. Quæ si obseruet priuatus, tum iustus erit, quia dominantem pareat: tum iniustus quoniam agat contra dominantem utilitatem. Addit artem quamlibet absolutam, ideoque minime indigam, in tractandis materijs, & hominibus, non suæ, sed rerum sibi commendatarum utilitati consulere, quasi pupillis tutor, medicus ægris, nautis gubernator: similiterque magistratum legitimum subditorum utilitati prospicere. Si qua uero ars ceu medicina mercedem exigit, non quatenus medicina est, cuius finis est morbi curatio, quæstiu facit, sed quatenus cū mercenaria quadam & quæstuarum commiscetur. Artem ergo ciuilem omnium perfectissimam, ideoque minime indi-

gentem atq; seruilem constat multo minus utilitatis gratia gubernare. Mitto quæ Thrasy-machus temere, & cum quadam suimet repugnantia adducit contra iustitiam. Tu uero nota non decere quenquam, petere principatum, & magistratus ambire. Item, si quando honorum uirorum existet ciuitas, non aliter pugnatuos gratia non imperandi, quam nunc certent imperandi cupiditate. Tria uero nunc aduerte. Primum, malos non esse admittendos ad magistratum. Secundum: Ciues non malos, quo libenter graue onus gubernandi suscipiant inuitandos, imposito quodam premio stipendij atq; honoris. Tertium, probos homines, qui neq; auaritia, neq; ambitione mouentur, eo duntaxat discrimine metuq; prouocari ad rempublicam oportere, ne uidelicet ipsi deteriorum iniustæ gubernationi subijciantur. Plato diuinus intelligit, si quis unquam alius, officium gubernandæ patriæ, si iustum sit, uoluntarium esse debere. Sed probatissimi ciuis exemplo uult iniquam illorum arrogantiam improbare, qui qualibet uia semper ambiunt magistratus, dignitatesq; aucupantur. Qua uero ratione dignitatibus ipsi digni fiant, omnino non curant. Vult ergo id officium uoluntarium esse simul atq; necessarium, ut uir probatissimus libentissime patriæ suæ suscipiat gubernacula, sed tunc solum id faciat, quando necessitas postulat, interea uero contemplationem præferat actioni: uerum rebus quandoque urgentibus actionem circa publicum bonum ad tempus contemplationi propriæ anteponat. Id totum ex epistola Platonis ad Archytam Tarentinum comprehendere planissime potest. Constat deinceps tyrannicum Thrasy-machi dictum, iustitiam quidem in genere insipientiæ maliq; iniustitiam uero in genere sapientiæ boniq; collocas. quod quidem ideo falsum esse monstratur, quia quælibet ars, sapientia quædã est, atq; circa quæ sapiens est circa eadem est & bona. Vir autem in quauis arte doctus non plus alio docto in actione artificiosa querit, imò pariter actionem exequi atq; similiter. Et quamuis doctum adæquare tantum uelit, indoctum tamen uult superare. At indoctus temere nonnunquam plus sibi assumere tentat quam doctus simul atq; indoctus. Illi simillimus est uir iustus, nihil plus habere cupiens alio iusto, sed aliquid tamen, id est uirtutis plus iniusto. Iniustus autem indocto similis tam iusto quam iniquo plus habere contendit. Conclude contra Thrasy-machum, iustitiam quidem ad sapientiæ boniq; genus, iniustitiam uero ad insipientiæ maliq; referendum. Adde iniustitiam esse infirmitatis omnium causam. Nam in quolibet cœtu odium & discordiam pariens, infirmisimam primo cœtum reddit, deinde dissoluit. Eatenus uero consistere cœtus potest, quatenus nonnihil distributionis iustæ seruetur. Per iustitiam ergo consistit, per iniustitiam uero dissoluitur. Per illam & sibi inuicem, & alijs est amicus, per hanc undiq; inimicus. Quod autem in qualibet congregatione, idem & in quolibet animo iustitia & iniustitia faeit: ut iustus quidem secum ipse consentiat, amicusq; sibi sit, & hominibus, atq; superis. Illi enim iustissimi sunt, ut non mirum sit iustum illis similem etiam amicum esse. Iniustus autem in his omnibus omnino contra se habet. Præterea res quælibet proprium quoddam habet opus. Requirit quoque uirtutem propriam, quædam scilicet facultatem per quæ aptissime proprium perficiat opus, sine qua id efficere nequit. Cum igitur anima proprium quoddam habet, ceu consulere atq; gubernare, multoq; prius & uiuere, propriam quoque uirtutem exigit, per quam hæc com-modissime peragat, qua sublata laborat. Virtus autem animæ iustitia est, iniustitia uero uitiū. Quapropter per iustitiam perfecte consulit, & gubernat, uiuitq; feliciter. Sublata uero iustitia, cōtrā. His dictis primus liber cum quadam correptione concluditur. Nempe cum prius dicendum esset quid iustitia sit quam qualis, factum est hætenus e-conuerso, dum Socrates partim disputantes sequeretur, partim per notiora principia disputas, audientium tum ingenio indulgeret, tum facultati consuleret.

REIPVB. PLATONIS VEL DE IVSTO

TRANSLATAE A MARSILIO FICINO FLORENTINO

ac Laurentio Medici uiro magnanimo nuncupata,

Dialogus primus.

SOCRATES. GLAUCO. POLEMARCHVS. THRASYMA-
CHVS. ADIMANTVS. CEPHALVS.

DESCENDERAM heri in Piræum unam cum Glaucone Aristonis filio, ut & deam precarer, & celebritatem spectarem, quoniam modo acturi essent, quæ tunc primum agebant. Pulchra igitur mihi patria pompa uisa est: sed nihilominus, ut uidebatur, decens fuit ea quam Thraces mittebant. Cum uero preces egissemus, & spectaculo interfuissemus, in urbem regrediebamur. Aspexerat autem procul nos redeuntes domum Polemarchus Cephalii filius, seruulumq; currentem mittendo, expectare iussit. A tergo igitur ueste me apprehendens seruus, lubet uos, inquit, Polemarchus manere. Egoq; ad eum conuersus, ubinam ipse esset, interrogauit. At te pone sequitur, inquit. Verum expectate.

Expecta-

Expectabimus respondit Glauco. Ac paulopost Polemarchus uenit, unaq; Adimantus Glauconis frater, & Niceratus Niciae filius, & alij complures, qui a pompa uenire uidebantur. Igitur Polemarchus, uide mini, inquit, o Socrates, tanquam abituri ad urbem contedere. Non male, inquit, coniectas. Vides ne, inquit, quot sumus? Quid ni? Aut ergo his fortiores esse uos oportet, aut manere. Vnum hoc concedetis, inquit, uos uidelicet permissuros abire nos, si persuaserimus dimittendos esse. Nunquid persuaderetis, inquit, non auditis? Nequaquam, inquit Glauco. Perinde itaq; tanquam audituri non simus, inquit, deliberate. Tunc Adimantus. Nescitis, inquit, uesperis facibus cursuq; equorum ludendum in honorem deæ? Equorum cursu, inquit. Nouum hoc certe, faces ne gestantes, & uicissim illas sibi tradent, equisq; certabunt? An ita dicis? Ita prorsus, inquit Polemarchus, quare aut potiores sitis necesse est, aut hic maneatis. Nocturna præterea sacra peragunt digna certe spectatu. Surgemus enim post cenam, eaq; sacra spectabimus, aderimusq; illic inter multos familiares, & confabulabimur. Sed manete, nec aliter facite. Atq; Glauco, uide, inquit, manendum esse. Verum si uidetur, inquit, sic facere oportet. Profecti igitur sumus domum Polemarchi, ibiq; reperimus & Euthydemum & Lyfiam Polemarchi fratres, Thrasy-machum Chalcedonium, Charmetidem Pæaneium, & Clitophontem Aristonymi filium. Erat & intus pater Polemarchi Cephalus, ualde quidem senex, ut mihi uidebatur, diu nanq; eum non uideram. Sedebat autem coronatus in quodam ceruicali, & sede. In aula enim sacrificauerat. Confestim igitur iuxta eum plerisque sedibus in orbem dispositis. Quamprimū itaq; me conspicatus est Cephalus, salutauit, dixitq;: O Socrates, raro admodum ad nos accedis, in Piræum descendens. Oporteret autem. Nam si ego adhuc ualerem, ut in urbem uenire possem, minime opus esset ut tu huc ad nos, sed nos ad te tederemus. Nunc autem te huc crebro aduentare decet. profecto quanto magis me corporis uoluptates deficiunt, tanto cupiditas confabulandi, & uoluptas quæ ex ea re capio, augetur. Hoc igitur age, & unam cum istis iuuenibus huc ad nos ueni tanquam ad amicos apprime familiares. Atqui inquam ego o Cephale, ualde quidem delector senilibus sermonibus. Vide tur enim mihi audire ab his oportere, qui uitam aliquam iam perfecerint, quæ & nobis fortasse peragenda erit, quam aspera, & difficilis. uel quam facilis sit, & peruia. Atq; ex te libenter audirem, quidnam de hac re sentias, cum huc ætatis perueneris, quod in limine senectutis esse poetæ aiunt, Vtrum difficultatem uitæ, uel quomodo ipsum enuncies. Ego tibi per louem, inquit, dicam o Socrates, quod mihi uidetur. Sæpe conuenimus plerisque ferme æquales, antiquum illud seruantes prouerbiū. Plurimi ergo nostrum in eo cœtu lamentantur, uoluptatum quibus in iuuentute frui licuit, desiderio affecti, & rem ueneream & conuiuia cæteraq; generis eiusdem recordati, grauiterq; ferunt, tanquam maximis priuati rebus: & tunc quidem se bene uixisse affirmant, nunc autem ne uiuere quidem. Nonnulli etiam domesticorum conuiuia contumeliasq; deplorant, & in hoc senectutem maxime accusant, tanquam maximorum sibi causam malorum. Mihi autem huiusmodi homines haud iure senectutem ut horum causam culpam uidentur. Nam si hæc causa esset, & ego eadem essem passus propter senectutem, & reliqui omnes qui ad id ætatis deueniunt. Verum ego etiam multos non ita affectos inueni, & cum Sophocle nonnunquam sui poeta, qui cum a quodam quoniam pacto in uenereis se haberet, interrogaretur, & an posset mulieribus admisceri, recte respondit: Bona uerba quæso o amice, libentissime hæc tanquam furiosum agrestemq; dominum aufugit. Perbelle igitur & tunc illi respondisse mihi uisus est, & nunc non minus. Omnino enim ab huiusmodi rebus in senectute multa pax inest & libertas. Quando enim deseruerunt iam cessaueruntq; libidines, omnino hoc Sophocleum accidit: nam a multis dominis & his insanientibus liberamur. Sed & horum o Socrates, & eorum quæ aduersus familiares dicuntur, una quædam causa est, non senectus, sed mores hominum, nam si modesti & faciles sint, haud nimis senectus his laboriosa contingit. Sin contrā, & senectus, & iuuentus o Socrates, his difficilis. Tum ego mirifice his quæ dicebat delectatus, pluraq; audire cupiens, ita eum ad reliqua prouocauit. Existimo profecto o Cephale multos, quum ita dicas, minime hæc admittere, uerum putare facile senectutem ferre te propter diuitias potius quam propter mores. diuitibus enim multa solatia adesse dicunt. Vera, inquit, dicis. Non enim admittunt, & dicunt quidem aliquid, non tamen quantum dici posset. Verum illud Themistoclis pulchre se habet, qui

Seniles sermones libenter audiendi

De senectate commodis, & incommodis

Sophoclis perbellum responsum

Seriphio cuidam sibi per cōtumeliam obſcienti, quōd non per ſeipſum, ſed eius patriam tantam eſſet gloriam cōſecutus, ita reſpondit. Equidem ſi ipſe Seriphus eſſem, in eadem gloria uiuerem, tu uero ſi Athenienſis, minime. Idem quoq; aduerſus eos, qui quum non ſint diuites, grauiter ſeneſcutē ferūt, dici poteſt, quod neq; uir ipſe modestus inique ſeneſcutem ferret cum paupertate, neq; immoderatus cum diuitijs facile. Vtrum autē, inquā ego, ex his quæ habes plura tibi à maiorib. relicta ſunt quā acquiſiſti, an contrā? Nō nihil acquiſiui, inquit, ō Socrates: medijs enim in pecunia extiti inter patrem & auum. Auus nempe meus Cephalus tantundem ferē quantum nunc mihi eſt, accipiens ſupra id multum accumulauit. Lyſanias autē pater minores etiam eas opes quā nunc ſint, effecit. Ego autem ſat habeo, ſi nō minores iſtis relinquo, ſed aliquantulo maiores quā accepi. Hæc ego ideo interrogauit inquam, quoniā mihi uidebaris nō multum diuitias admirari, quod quidem plurimum ij faciunt, qui ſibi eas non peperere. Qui autē illas paruauerunt, duplo magis quā alij amant. Quemadmodū enim & poetæ poemata ſua, & filios patres diligunt, eodem modo qui acquiſiuerunt pecunias, illis ſtudēt tanquā operi ſuo non ad uſum neceſſitatēq; ut alij. Ex quo difficilis eorum eſt familiaritas, cum nihil aliud præter diuitias laudare uelint. Vera, inquit, narras. Et ualde quidē, inquam ego. Sed hoc etiā mihi declara. Quid boni maxime ex diuitiarū poſſeſſione te exiſtimas conſecutum? Quod inquit, non multis fortē perſuaderē, ſi dixerim. Certo ſcias ō Socrates, quod poſtquam eō deuenit aliquis, ut breui iam moriturū ſe opinetur, incidit in eum timor, & cura quædam eorū quæ in ſuperiori uita neglexit. Etenim fabulæ quæ de inferis dicunt, quem admodū eos qui iniuſte egerunt, pœnas illic dare oporteat, irriſa hæcenus mouent tunc animum, ne forte ueræ ſint ſuſpicantem: atq; ipſe ſiue propter ſeneſcutis debilitatem, ſeu quod alteri uitæ propinquior illa acutius inſpicit, ſolicitudinis & timoris plenus reddit, atq; reputat examinātq; ſiquem iniuria aliqua affecerit. Qui ergo inuenerit multas eius in uita iniquitates, ex ipſo ſomno tanq; pueri frequēter excitus extimeſcit, & peſſima in ſpe uiuit. Qui autem nullius iniuriæ ſibi conſcius eſt, huic iucūda ſpes ſemper adest, optima ſeneſcutis nutritrix, quemadmodū Pindarus ait. Scite namq; ille ō Socrates, illud cecinit. Quicunq; uidelicet iuſte ſancteq; uitam exigit, dulcis eum ſpes comitat cor nutriens ſeneſcutemq; fouens, quæ maxime hominū uolubilem gubernat animū. Bene igitur & apprimè mirandū dicit. Ad hæc ego exiſtimo pecuniæ poſſeſſionē plurimū faciendā eſſe non cuius homini, ſed modoſto & æquo. plurimum ad id cōfert pecuniarū poſſeſſio, ut quis illuc intrepidus proficiſcatur, cum neq; inuitum quempiā circumuenerit, neq; mentitus fuerit, neq; debeat uel uotas deo uictimas, uel pecunias homini. Habet præterea & utilitates alias, ac ſanè permultas. Sed ſi unum unī conferatur ō Socrates, non minimum ego ponerē ad hoc homini mentem habētī, imō plurimū conferre pecunias. Egregie loqueris, inquā, ō Cephalus. Hoc autem ipſum, iuſtitia ſcilicet, utrum ita ſimpliciter ueritatem dicimus eſſe, & reddere quod quis acceperit: uel hæc eadem facere, aliās iuſtū, aliās iniuſtū eſſe? Quod hinc apparet. Vnuſquiſq; enim diceret, ſiquis ab amico ſanæ mentis arma acceperit, idem uero inſanus repetat, non oportere ea reddi neq; iuſtum eſſe eum qui reddat, uel ruruſus homini ſic affecto uera omnia dicat. Recte, inquit, loqueris. Non ergo hæc eſt iuſtitiaſ definitionis, uera dicere, & depoſita reddere. Recte nimis dicitis ō Socrates, ſermonē ſubiiciens Polemarchus inquit, ſiquid credere decet Simonidi. Hic Cephalus, ſermonē uobis trado, inquit. Nam ſacra me curare oportet. Nunquid Polemarchus, inquam, tibi hæres eſt? Et ille quidem arridens eſt profecto inquit, & ſimul ad ſacrificandū diſceſſit. Dic, inquā, igitur ſermonis hæres, quid recte dici de iuſtitia à Simonide aſſeris? Quod, inquit, iuſtum eſſe dicit debitū unicuiq; reddi. Atq; hæc dicit recte loqui uidetur. Atqui nō facile, inq; eſt fidem Simonidi abnegare. Sapiens enim & diuinus uir. Verum quod dicit, tu fortāſſe intelligis ō Polemarche. ego autem ignoro. Maniſteſtū enim eſt nō hoc eum dicere quod pauloante dicebamus, ſcilicet depoſitum alicui non ſano repoſcenti reddere. Atqui debitum quodāmodo eſt hoc, quod depoſitum eſt. Nōne? Certe, inquit. Reddendū autē, neq; tamen tunc quādo aliquis nō ſanus repetat. Vera dicitis, inquit ille. Aliud igitur q; hoc dicit Simonides, quādo iuſtum eſſe aſſerit, debitū reddere. Aliud per Iouem. Amicis enim putat amicos bene facere debere, non autē male. Intelligo equidem q; minime debita redderet ille, qui ei à quo depoſitū accepiſſet, aurū redderet

Partarum
quā poſſeſſa
rū diuitiarū
amormaior

Pindarus
Spes nutritrix
optima ſeneſcutis
Modestis
hominibus
plurimi faciendā
eſſe
pecuniam

Iuſti defini-
tio ex Simo-
nide

deret, ſiquidem retributio & receptio noxia foret, amici autē eſſent inuicem qui recipit & qui reddit. Nōne ſic dicere aſſerimas Simonidem? Sic proſus. Quid autē, inimicis reddendum eſt quod debitum? Omnino quod illis debetur. Debetur autē inimico, ut arbitror, ab inimico quod conuenit, malum uidelicet aliquid. Ergo poeticis uelaminib. ſignificauit Simonides quid iuſtū ſit. Iudicabat enim, ut apparet, iuſtū eſſe, tribuere quod cuiq; conuenit. Hoc autē debitum appellauit. Verum quid putas ipſum dicturū, ſiquis eum roget? ō Simonides, quanam facultas, & quibus, & quid tribuens debitū & conueniens, medicina uocat? Quid nobis reſponſurū exiſtimas? Nempe quæ corporibus medicamenta, cibos, potiones. Atq; eodem pacto ſi idem percontet, quæ ars & quibus & quid præſtans debitū & cōueniens, coquinaria nominatur, quid illi potiſſimū reſpondebit? Quæ ſuauiā obſonijs condimenta. Age itaq; quæ ars & quibus & quid tribuēs; Iuſtitia nuncupabit? Si ante dicta ſequi oportet, ea eſt iuſtitia quæ amicis utilitates, inimicis detrimenta reddit. Ergo bene amicos, male inimicos afficere iuſtitiam dicit.

Ita mihi uidetur. Quis maxime poteſt morbo laborantes amicos bene afficere? Inimicos autem contrā, & ad bonam ualeitudinem, & ad malam? Medicus. Quis autem nauigantes ad maris periculum? Gubernator. Iuſtus uero in qua actione, & ad quod opus maxime poteſt amicis prodeſſe, inimicis nocere? Impugnando & propugnando, ut mihi quidem uidetur. Non ægrotantibus ō amice Polemarche, medicus eſt inutilis.

Verum dicitis. Non nauigantibus, gubernator. Certe. Num igitur non pugnantibus iuſtus inutilis erit? Haud hoc admitto equidē. Utilis igitur & in pace, iuſtitia.

Vtilis. Agricultura quoq; in pace utilis, nōne? Et hæc. Ad fruſtuū perceptionem. Sanè. Et coriaria. Vtiq;. Ad ſtructuram uelut calceorū. Plane. Quid autem de iuſtitia? Ad quem uſum aut quæſtum eam in pace utilem dices? Ad commercia Socrates. Commerciorum dicitis cōmunicationes, uel aliud quid? Iſtud ipſum.

Num igitur iuſtus bonus & utilis erit in digerendis talis communicator? An ille qui talo ludit? Ille profecto. Atqui in laterū lapidum ue ſtructura melior & utilior ſocius ipſo architecto iuſtus erit? Minime. Sed in qua cōmunionē iuſtus melior erit quā cithariſta communicator, quemadmodum cithariſta iuſto in pulſandis chordis utilior

In argento, ut mihi uidetur. Non tamen ō Polemarche, ad utendum argento, quando oporteret equos uendi argento uel emi. Tunc ſanè mango utilior eſſet. An nō? Apparet. Et quando nauigiū, faber nauis, ſiue nauta? Videtur. Ad quem igitur communem uſum auri uel argenti iuſtus alijs eſt utilior? Quando id deponere uolumus, & ſaluū eſſe ō Socrates, cupimus. Nunquid dicitis, quando nihil oportet ipſo uti, ſed condere? Proſus. Quando igitur inutile eſt argentum, tunc utilis in ipſo iuſtitia. Apparet. Et quādo falcem oportet cuſtodiri, iuſtitia utilis eſt & priuatim & publice: quando autem uti, uinearum cultura? Patet. Dices præterea cum clypeum & lyram opus eſt cuſtodire, nō autem in uſum promere, utilem eſſe iuſtitiam? Quando autē uti his uolumus, tunc diſciplinam armorum & muſicam eſſe utilem? Neceſſe eſt. Atq; de alijs omnibus ſimiliter eſt dicendū: iuſtitia ſcilicet in uſu rerū inutilem eſſe, quando uero non utimur, eſſe utilem? Apparet. Non multo igitur ſtudio ō amice, digna eſt iuſtitia, ſi tantum ſit ad inutilia utilis. Verum hoc conſideremus. Nōne qui aptiſſimus ad percutiendum eſt in pugna ſiue pugili, ſeu quauis alia, idem quoq; & ad cadendum? Proſus quidem. Num igitur & morbum quicunq; uitare & occultare poterit, idem & inferre ualebit? Mihi quidem uidetur. Atqui exercitus ipſius idem optimus eſt cuſtos, qui hoſtium & conſilia & alias actiones furat. Sic eſt profecto. Cuiuſcunq; ergo quis aptus eſt cuſtos, eiudem & fur eſt aptus. Apparet. Ergo ſi maxime ſeruare argentum poterit iuſtus, poterit & furari. Ita ratio iudicat. Fur itaq; aliquis eſſe iuſtus ipſe apparet, uiderisq; ab Homero didiciſſe. Ille enim Autolyceū maternum Vlyſſis auum admiratur, eumq; aſſerit præ cæteris & furto & iureiurando ualuiſſe. Videt igitur iuſtitia & ſecundum te & ſecundū Homerum atq; Simonidem furatoria quædā facultas eſſe ad emolumentum quidem amicorum, detrimentum inimicorum. Nōne ita dicebas? Minime per Iouem, ſed nondum noui quid dixerim. Hoc enim mihi adhuc uidetur, prodeſſe amicis iuſtitiam, inimicis obeſſe. Amicos autem dicitis tu eſſe, utrum eos qui unicuiq; boni utilesq; uidetur, uel qui ſunt, & ſi nō uideantur? & inimicos eodem modo? Decens eſt:

amare quidē quos bonos & utiles quis putet, odisse autē quos malos & inutiles arbitretur. Nōne in hoc aberrant homines? ut uideantur multi sibi boni & utiles esse, quum mali sint & inutiles: multi autē contrā. Aberrant certe. Istis igitur boni quidem inimici, mali autē amici. Valde quidem. Attamen iustum tunc istis, malos quidem iuuare, bonos autē lædere. Apparet. Atqui boni quidē iusti sunt, talesq; ut nihil perpetrent iniuste.

Vera loqueris. Secundum uero sermonē tuum eos qui nulla iniuria afficiant, iustum est lædere. Minime ō Socrates, praua enim hæc oratio. Iustum ergo eos qui iniuriuntur lædere, iustos uero iuuare. Probabilior hæc oratio q̄ superior. Continget ergo multis eorum qui in iudicandis amicis errarunt, iustum esse ut amicos lædant: mali enim quandoq; amici adfunt: atq; item ut inimicis profint, cum quādoq; sint boni. Atq; ita contraria dicemus eorū quæ proferri à Simonide dicebamus. Ita prorsus accidet. Sed retractemus. Videmur enim nō recte amicum inimicūq; posuisse. Quid hac in positione damnas Polemarche? Quod diximus amicū esse eum qui bonus & utilis. Quomodo id in præsentia corrigemus? Amicum dicemus eum qui bonus utilisq; & uideat, & sit. Eum uero qui uideatur quidē, sed non sit, uideri quoq; amicum, non tamen amicū esse. Atq; eadem ratio de inimico erit. Amicus igitur, ut uideatur, hac ratione bonus erit: Inimicus autē malus. Prorsus. Iubes nos addere iusto aliquid ad ea quæ dicebamus? Dicebamus porrō iustum esse amico prodesse, inimico nocere. Nunc autē uis dicamus iustū esse, ut amicum qui bonus est, iuuemus: inimicū qui malus est, cōtrā lædamus? Perpulchre mihi quidē hoc pacto dici uideatur. Est igitur uiri iusti aliquem hominū lædere. Decet sanē prauos & inimicos lædere. Detrimeto affecti equi, meliores ne an deteriores fiunt? Deteriores. Num ad canum uirtutē, an ad equorū potius? Ad equorum.

Iusti opus
nō esse nocere
alicui

Nōne & canes læsi deteriores ad canū non ad equorū uirtutem efficiunt? Necessario quidem. Homines itaq; ō amice detrimeto affectos, nōne peiores ad uirtutem hominum iudicabimus? Omnino. Atqui iustitia nōne humana uirtus est? Est plane. Necessē itaq; erit læsos homines iniustiores fieri. Videtur. Possunt ne igitur, inquā ego, mulici ipsa musica aliquos amulos reddere? Nequaq;. Nunquid & equites equestri, ab equestri peritia alienos? Nō licet. An iusti uiri iustitia ipsa iniustos? Et ad summam, uirtute ipsa boni malos facere possunt? Nō certe. Nō em calor existimo opus esse frigidū aliquid reddere, sed contrarij. Sic est. Neq; siccitatis humidū, sed contrarij. Valde quidē. Neq; igitur boni lædere est, sed eius contrarij. Videtur. Iustus autē bonus. Omnino. Non igitur iusti opus est, ō Polemarche, nocere uel amico uel alteri cuiq;, sed cōtrarij eius iniusti. Verissima loqui uideris, ō Socrates. Siquis ergo iustū esse duxerit debita cuiq; tribui, deberi autē intellexerit inimicis à iusto damna, amicis utilitatē, haudquaq; sapiens iudicandus. Neq; enim uera hæc. Constitit nāq; nullo modo iustum esse, quenquā lædere. Fateor equidē. Pugnabimus itaq; unā ego ac tu, si quis hoc asserat uel Simonidē, uel Biantem dixisse, uel Pittacū, uel aliquem aliū sapientum beatorūq; uirorum. Equidē pugnare tecū unā aduersus eum paratus sum. Sed nosti cuius mihi esse hæc sententia uideatur, qua iustū asseritur prodesse amicis, inimicis obesse? Cuiusnā? Periandri esse existimo, uel Perdicæ, uel Xerxis uel Ismenia Thebani, aut alterius cuiusdā opulenti uiri, maxima se posse putantis. Vera nimium loqueris. Postquā hoc minime apparet aut iustitia esse, aut iustum, quod aliud hoc esse quis dixerit? Thrasymachus autē sapius disputantibus nobis cōtradicerē cōcupiuerat, sed à præsentibus qui nos audire desiderabāt, prohibitus acquieuerat. Postq; uero finem dicēdi fecimus, atq; ego hæc dixi, nō ulterius se cōtinuit, uerū seipsum colligens tanq; fera quēdā in nos impetū fecit, quasi nos protinus discerpturus. Itaq; ambo, ego atq; Polemarchus, exterriti sumus. Ille uero exclamauit, quæ uos nugæ hæcenus ō Socrates, occuparunt? Quid uel inuicē insanitis, uobis ipsis succubentes? Quod si reuera nosse cupis iustū quid sit, me interroga solū, ne uel uincere cōcupisce reprehendēdo, postq; tibi responsum fuerit, animaduertens facilius esse interrogare q̄ respondere. Sed tu ipse responde quid esse iustū existimes: neq; mihi dicas quod decēs sit, neq; quod utile, neq; proficuū, neq; cōducibile, neq; cōferens: uerū plane & perspicue mihi ediffere quidnā dicas. Neq; em admittam, si huiusmodi nugæ induxeris. Hæc ego audiens, exterritus sum, & ipsum intuitus, metuebā: atq; ut arbitror, nisi prior eum aspexissem q̄ ipse me, mutus penitus euasissem.

Nunc

Nunc quando oratione ipsa exasperari cœpit, respexi ad eum prior, quocirca respondere illi potui, subtremscensq; dixi, ō Thrasymache, ne nobis sæuias. Si enim in sermonis inuestigatione lapsi sumus egoq; & hic, pro certo habeto inuitos errasse nos. profecto si aurum rimaremur, nunquam sponte ita succumberemus inuicem inquirendo ut inuentionem impediremus. Quare ne existimes, cum in præsentia iustitiam perscrutemur, rem auro multo pretiosiore, usque adeo inuicem nos ignaue concedere, ut nō omni studio annitamur, quo ipsam plane cōperiamus. Sed ut puto eam assequi nō ualemus. Quapropter nostri multo magis uos sapiētes misereri decet, q̄ urgere. Tunc ille hæc audiens, ualde Sardonice profuseq; risit, & ō Hercules inquit, hæc illa solita est Socratis ironia. Verū hæc ego cognoui atq; prædixi, quod tu respondere quidem nolles, sed ironia potius uteris, & deniq; omnia faceres potius quā interroganti cuiquam respōderes. Sapiens inquam es ō Thrasymache, recteq; nosti quod si quem interrogares, quot duodecim sunt, interrogāsq; prædiceres ne mihi dicas amice duodecim esse bis sex, neq; terquatuor, neq; sexies duo, neq; quater tria, alioquin minime huiusmodi nugæ admittam, nemo tibi sic interroganti respōderet. At si tibi dixerit, quomodo ō Thrasymache dicis ne respondeā eorum quæ prædixisti quicquam? Vtrum ō mirabilis uir, neq; etiam si horum aliquid est xij illud respondeam, sed alienum quiddam à uero? Vel quo pacto id ais? Quid tu illi ad hæc? Esto, inquit. Sed quā hoc illi simile est? Nihil prohibet, inquam ego. Quamuis enim simile non sit, si tamen interrogato illi simile uideatur, putas ne illum minus ex hoc quod sibi uidebitur respōsurum, siue nos interdīcamus, siue non? Sic & tu facies, inquit: & aliquid eorum quæ interdixerā, respondebis? Quid mirū, inquā ego, si inquirenti mihi sic uideretur? At si ego aliam responsionem, inquit, de iustitia demonstrauro præter omnes istas, istisq; meliorem, qua te dignum pœna putabis? Quanam alia, inquam ego, quā ea quæ conuenit ignorantibus? Conuenit autem ut à docto discat. & ego igitur hoc pati me dignum existimo. Quam facetus es, inquit, uerum præter hoc quod dicis, etiam pecuniā tribues. Cū uidelicet aderit. Imō uero adest, inquit Glaucō, pecunia. Dic iam Thrasymache, neq; enim deerit argentum. Quinetiam nos omnes pro Socrate isto spondemus. Ita prorsus existimo scilicet, ut suam Socrates seruans cōsuetudinem, nihil respondeat, sed respondentis orationem accipiens reprehendat. Quoniam pacto inquam uir optime respondere quis posset, primo quidem qui neq; sciat neq; scire se prædicet: deinde siquid de his existimet, tamen à uiro non mediocris autoritatis prohibitus sit quæ existimat dicere? Sed te magis æquū est dicere, profiteris enim scire, licetq; tibi differere. Gere igitur mihi morē, neq; inuideas Glauconem istū aliosq; docere. Hæc ego cum dicerē, Glaucō cæteri q; hoc idem ipsum orabāt. Eratq; manifestum Thrasymachum maxima cupiditate dicendi affici ut se ostentaret. Arbitrabatur enim habere optima quæ responderet, uerum simulabat instare ut ego responderem. Tandem uero concessit. Hæc q;, inquit, Socratis est sapientia, ipsum quidem nolle docere, sed ab alijs discere, nullamq; gratiā inde referre. Quod ego ab alijs discam, uerum, inquā, dicis: quod autē gratiam nō referam, procul est à uero. Persoluo enim quam possum, possum autē laudare tantū, Argentum uero non habeo. Quanta uero indulgentia istud efficiam, si quis mihi bene dicere uideatur, intelliges mox cum responderis. Existimo enim te bene dicturum. Audi igitur, inquit ille. Affirmo equidem iustū nihil aliud esse q̄ quod potentiori utile. Cur nō laudas? Scio noles. Siquidem didicero, inquam, prius quid dicas. Nunc autem nondū noui cum dicis iustum esse quod potentiori est utile, quid uelis inferre Thrasymache. Neq; enim tale quid dicis. Si Polydamas nobis fortior athleta sit, & sibi quidē cōferat bouilla ad corpus, hūc cibū esse & nobis illo debilioribus utilē simul & iustū. Molestus nimiū es, inquit, ō Socrates, atq; hac accipis dicta, quæ deprauiare maxime sermonē possis. Haud est ita uir optime, inquā. Sed tu planius hoc enarra. An ignoras, inquit, ciuitatū has quidē à tyrānis, illas uero à populo, nōnullas ab optimatibus gubernari? Noui equidem. Nōne in quauis ciuitate id plus potest, quod imperat? Quid nō? Fert autē leges principatus quisq; ad suā semper utilitatē, popularis quidē gubernatio populares, tyrannica uero tyrannicas, in cæterisq; similiter accidit. Ponentes autē leges, ostendunt id iustū esse his qui subiecti sunt, quod sibi sit utile, atq; hoc transgredientem puniunt, tanquam iniustū & contra leges agentem. Hoc igitur est uir optime, quod ego dico,

Y 4 in cun-

in cunctis ciuitatibus idem esse iustum quod illi principatui conferat. principatus autem ubique utpote potentior dominatur. Quare constat recte colligenti, ubique idem hoc esse iustum quod potentiori concedat. Nunc demum, inquam, quid dicas intelligo. Verum autem id ne sit, tentabo perdiscere. Vtile quidem & tu respondisti iustum esse Thrasymache, quantum mihi ne id responderem interdixeras. Accedit autem illud ultra utile, quod dictum est potentiori.

Exigua forsitan, inquit, haec additio. Nondum manifestum est inquam, magna ne sit an parua. Sed quod hoc inuestigandum sit an uera dicas, perspicuum est, postquam iustum esse conferens quiddam ego confiteor, & tu addis potentiori conferens, ego autem ignoro, considerandum erit. Considera, inquit. Faciam, inquam, ac mihi dicas, parere dominantibus iustum esse asseris? Equidem. Vtrum qui imperant in ciuitatibus quibuscumque, sine errore sunt semper, an errant quandoque? Errare interdum possunt. Nonne igitur cum leges ferre aggrediuntur, partim recte ferunt, partim uero non recte? Sic existimo. Recte autem ferunt, cum sibi utilia statuunt: non recte, cum contra? Ita ne, an aliter dicis? Ita prorsus.

Quae uero tulerint obseruanda sunt ab his qui subiacent. Atque id est iustum. Quid nunc?

Non solum itaque secundum sermonem tuum iustum est id agere quod conducatur potentiori, sed contra quocumque quod obsit. Quid ais? Quod & tu, ut quidem mihi uideor. Verum diligentius inquiramus. Nonne iam conuenit inter nos, principes nonnunquam ea imperare, quae ab eorum utilitate aberrant: atque etiam quaecumque ipsi imperent, iustum esse ut qui subiecti sunt obseruent? Nonne haec inter nos conuenere? Ita ut opinor. Putato igitur in utile imperantibus & potentioribus, facere, iustum esse, abs te esse concessum: quando quidem imperantes ea quae sibi mala sunt, ex inscitia imperant. Tu autem iustum esse affirmas, haec facere quae ab illis imperantur. Nonne tunc o sapientissime Thrasymache contingit iustum esse contrarium facere eius quod tu dicebas? Quod enim potentioribus, inutile est, subiectis quodammodo imperant. Hic Polemarchus. Per Iouem, inquit, manifestissima haec sunt o Socrates. Ita prorsus si tu testis, inquit Clitopho, accesseris. Quid opus, inquit, est testibus? Ipse enim Thrasymachus confitetur principes nonnunquam quae sibi non conducant, imperare: quae quidem perfici ab inferioribus, iustum sit. Nam facere, inquit Clitopho, quae a principibus imperantur, iustum esse posuit o Polemarche Thrasymachus. Etenim potentiori, inquit Polemarchus, utile o Clitopho, iustum esse posuit. Haec autem utraque ponens, confessus est rursus quandoque potentiores quae sibi utilia non sunt, inferioribus imperare. Ex his autem concessionibus sequitur, ut non magis quod potentiori utile quam quod inutile, iustum sit. Ad haec Clitopho. Potentiori, inquit, utile hoc uocabat Thrasymachus quod sibi conferre potentior extimarit, idque agendum esse subiectis, atque esse iustum. Sed Polemarchus, Non sic a Thrasymacho dictum est, inquit. Nihil inquam refert o Polemarche. Quod si nunc ita dicit Thrasymachus, sic & nos accipiamus. & tu mihi dic o Thrasymache, hoc ne est quod iustum dicere uolebas potentiori utile, scilicet quod ipsi utile uideatur, siue conferat, siue non conferat? Ita ne? Minime, inquit. An uero tu me eum putas, qui aberrat, potentiorum uocare cum peccat? Existimabam, inquam, te sic dicere, quando principes non esse omnino extra errorem, sed peccare quandoque confitereris. Sycophanta profecto es in sermonibus Socrates. Si quidem circa aegrotantes aberrantem, statim medicum appellas, quatenus errat. Vel computatorem cum in ratione ponenda peccet, tum cum peccat, secundum hunc errorem. Sed ut existimo ita loqui consueuimus, quod medicus & rationis supputator & grammaticus errat. Arbitror tamen nullum istorum quatenus est id quod appellamus quenquam, peccare. Quare secundum exactam rationem, quando & tu ad uisum resedas, nullus artifex peccat. Quisquis enim peccat, deficiente scientia peccat, in quo sane non est artifex. Quapropter artifex, uel sapiens, uel princeps nullus peccat tunc cum princeps est. Sed quiuis diceret & medicum peccasse, & principem peccasse. Huiusmodi igitur aliquid respondisse me tibi existimato. Illud uero exacta ratione dicendum, principem quatenus princeps est, non peccare: non peccantem autem, quae optima sibi sunt, imperare. Hoc uero istis qui sub imperio eius sunt, faciendum est. Quamobrem ut a principio dicebam, iustum esse aio, quod potentiori concedit, facere. Num tibi uideor o Thrasymache sycophantam instar calumniari? Et maxime quidem. Putas enim me excorsito, inquam, te ita interrogare aggressum, ut modo interrogabam? Atqui penitus, inquit, hoc noui. Sed nihil proficies. Neque enim me tuae latent invidiae: neque cum lateant, uim uerbis inferre ualebis. Minime hoc aggredere

derer o beate, inquam. Sed nequid tale rursus nobis accidat, distingue utrum principem & potentiorum dicas secundum uulgus, an secundum exactam rationem, quod & tu paulo ante dixisti: cuius utile, cum potentior sit, iustum est ut a subiectis efficiatur. Exactissima, inquit, equidem ratione imperantem dico. peruerte haec tuis istis si potes cauellationibus Socrates. Equidem nulla in re abs te superior. neque enim poteris. Putas ne, inquam, adeo me furere, ut leonem tondere audeam, & Thrasymacho infidias tendere? Certe aggressus es, inquit, cum tamen nihil assequi possis. De his satis dictum fuerit, inquam. Sed mihi dicito. Qui recta ratione est medicus, quemadmodum paulo supra ipse dicebas, utrum pecuniarum conquisitor, an aegrotantium est curator? Atque de eo dicas qui reuera sit medicus. Morborum certe curator. Gubernator autem, qui reuera sit gubernator, nautarum princeps est, an nauta? Nautarum princeps. Nihil existimo hoc esse faciendum, quod in nauis nauiget, nec nautam esse uocandum. Non enim propter nauigationem gubernator appellatur, sed propter artem ipsam nautarumque principatum. Vera loqueris.

Nonne istorum cuique aliquid utile est? Est prorsus. An non ad hoc tendit ars, ut quod utile sit cuique, inuestiget atque praebet? Ad hoc ipsum. Nunquid unicuique arti est aliquid aliud utile, quam ut sit quam maxime absoluta? Quomodo istud interrogas? Quemadmodum si me rogaes, an corpori satis sit esse corpus, an cuiuspiam alterius rei indigeat, responderem omnino indigere. Et propter hoc ars quidem medicinae nunc inuenta est, quoniam corpus debile & infirmum est, neque sibi sufficit. Ut ergo huic utilitatem afferat, ipsa ars est inuenta. Sed num tibi uideor uera dicere? Vera prorsus, inquit. Quid autem? ars ipsa medicinae, uel alia ars, per se quidem ita debilis sit, ut aliqua uirtute indigeat, quemadmodum oculi uisu, aures uel auditu, propter quod in ipsis opus sit aliqua arte quae inuestiget praebetque quae ad haec eadem conferant? Vtrum & in ipsa arte inest defectus aliquis, & indiget unaquaeque ars alia arte, quae ipsi quod utile, consideret, & illa item alia indiget alia, ita ut in infinitum procedatur? Vel quaeque sibi ipsa quod conducatur prospicit? Vel neque se ipsa neque alia indiget ad inuestigandum quod aduersus defectum eius conferat? Neque enim defectus, neque error ullus ulli arti inest. Neque decet artei utilitatem quaerere nisi illi rei cuius est ars. Ipsa autem integra & inuiolata semper est, quatenus quaeque tota & immaculata qualis est perseverat ipsa. Tu igitur illi ratione sincera & exacta considera, sic ne, an aliter se res habeat. Sic certe. Ergo nec medicina medicinae prospicit, sed corpori.

Ita est. Neque equestris, equestri, sed equis: neque alia ulla ars sibi ipsi, non enim indigat, sed illi cuius ars est. Sic apparet. Atqui o Thrasymache praesunt artes & dominant illi, cuius sunt artes. Hoc ille quamuis aegre, tamen concessit. Nulla ergo scientia inquam utilitatem potentioris inquirat aut praecipit, sed imbecillioris, & eius cui imperatur ab ea. Neque hoc ille negabat, sed parabat ad haec pugnare. Tunc ego alias his addens, nullus medicus inquam eo quod medicus est, medico conferre studet, aut in eo aliquid praecipit, sed aegrotanti. Est enim concessum, qui uere quidem medicus est, eum esse dominum corporum, non pecuniarum cumulatorem. Nonne id est concessum? Consensit. Nonne & exactum gubernatorem nauis nautarum principem esse, non nautam? Et hoc. Haud igitur gubernator talis ac princeps id inquirat & praecipit, quod ipsi gubernatori conferat, sed quod nautis qui ab eo reguntur. Haec quoque ille aegre confessus est. Atque hic ego: Neque alius ullus inquam Thrasymache in aliquo principatu & facultate imperans, quatenus princeps est, quod sibi conferat, cogitat aut praecipit, sed quod subiecto concedat, & quae dicit quaeque facit, cuncta ad illius utilitatem decoremque dicit & facit. Cum huc deuentum esset, omnibusque pateret definitionem iusti in contrarium decidisse, Thrasymachus non respondit quidem ut debuit, sed dicito inquit o Socrates, est tibi nutrix? Quid nam? respondere inquam decebat magis quam talia quaerere. Quoniam inquit, te negligit, & opertas tibi nares non emungit, cum tamen indigeas, qui neque pecudum, neque pastoris cognoscis officium. Cur istud inquam? Quia putas, inquit, opiones uel bubulcos pecudum, bouumque bonum considerare, pascereque & colere, ad aliud respicientes quam ad dominorum, & ipsorum utilitatem. Et illos qui in urbibus ut decet praesunt, aliter ad eos qui sub illis sunt, existimas respicere, quam tanquam pastor ad oues: & aliud cogitare noctes atque dies, quam unde utilitas ad ipsos proueniat. Atque adeo procul abesto iustitiaque, & iniusto item & iniustitia, ut ignores iustitiam iustumque alienum esse bonum

num, ac reuera præſidentis & potentiſſimi emolumentum, detrimentum uero proprium obedientis & ſubditi: iuſtitiam uero contra ignauiſſimos iuſtisq; hominibus dominari: qui autem parent, facere quæ imperanti potentiſſimæ cōducunt, illumq; obſequio beatum reddere, ſibi autem iſtis nō conſulere. Cōſiderare profecto ſic decet ò ignauiffime Socrates iuſtum uirum omnino minus iniuſto habere. Primū quidem in mutuis commercijs aliquid contrahūt iuſtus unā atq; iniuſtus: in ſua ſocietate ſemper minus reportare iuſtus q̄ iniuſtus reperietur. Cum uero in rebus publicis aliqua tributa cōferenda ſunt, iuſtus plus cōfert q̄ ſui æquales, iniuſtus autem minus. Quando autem aliquid inde accipiendum eſt, iuſtus nihil iniuſtus multa reportat. Præterea ſiquādo magiſtratu quodam uterq; fungitur, ſi nulla alia iuſto iactura cōtingit, hæc ſaltem illi nō deſt, ut res domeſtica deterius per negligentiam diſponatur, ex publico autem nihil propterea quod iuſtus ſit lucretur. Accedit ad hæc quod domeſticos & familiares ſibi inſenſos reddit, cū illis obſequi nulla in re ultra iuſtum uelit. Iniuſto uero omnia cōtra eueniunt. Dico autem quod & ſuprà, ut præ cæteris ubiq; lucretur. Hūc ergo cōſidera, ſi uis iudicare quāto magis cōferat priuatim ſibi iniuſtū eſſe quā iuſtū. Facillime autem diſces, ſi ad extremā perueneris iniuſtitiam, quæ iniuſte agentem feliciffimū efficit: eos cōtra qui afficiuntur iniuria, ac neminem iniuſte lædere uolunt, infeliciffimos. Eſt autem hæc tyrannis, quæ non paulatim, ſed ſimul omnia aliena uſurpat, & clam, & ui, & ſacra & ſancta, & priuata, & publica. Siquis uero in aliqua iſtorū parte deliquerit, deprehēſusq; fuerit, mulctatur, & opprobrio ſubiacet maximo. Etenim ſacrilegi, fures, latrones, ſurreptores, & omnino per ſingulas quaſdam partes peccātes, ab huiusmodi criminibus nominantur. Sed poſtq; aliquis ultra huiusmodi rapinas pecuniarū, etiam ciues ipſos in ſeruitutem ſuā redegit, nō iam tam probroſis notatur uocabulis, ſed & beatus & felix uocatur, nō à ciuibus ſuis tantum, uerum etiam ab omnibus qui eum audiunt nequitiam omnem adimpleuiſſe. Non enim iudeo uituperant iniuſtitia quicūq; eam uituperant, quod eam facere, ſed quod perpeti metuant. Hoc igitur pacto ò Socrates iniuſtitia omnibus ſuis partibus abſoluta, robuſtius quiddam eſt, liberalius, & regalius, q̄ iuſtitia: utq; ab initio dicebā, id quod potētiſſimè confert, iuſtū eſt: iniuſtū uero ſibi ipſi utile eſt, & cōferens. Hæc cum dixiſſet Thraſymachus, abire iam mente cōceperat, poſtquam quemadmodū balnei cuſtos ſermonem plurimū maximo cū impetu auribus noſtris infuderat. Non tamen hoc permiferūt qui aderant, uerū coegerunt & permanere, & afferre eorū quæ dixerat rationem. egoq; in primis uehemēter rogabā: O beate Thraſymache quaſi ſermone iacto abire feſtinas prius q̄ abunde uel doceas, uel diſcas ſi ne hoc ut dicis, an ſecus. An forte putas paruam quādam rem te aggreſſum eſſe definire: non autem rationem uitæ, quam ſiquis noſtrum acceperit, q̄ optime uiuat? An ego, inquit, putem iſtud aliter ſe habere? Videris, inquit, nullā de nobis curā ſuſcipere neq; cogitare utrū peius uiuamus, an melius, id neſciētes quod tu te ſcire affirmas. Sed ò bone uir libēter hoc nobis oſtēde. Neq; enim male locaueris beneficiū, quod nobis qui tot ſimus, cōtuleris. Dicā equidē quod ſentio. Nequaquā mihi perſuades, iniuſtitiam maius q̄ iuſtitia lucrū afferre, etiam ſi omnis ei licentia præbeat, ut quæcūq; cupit efficiat. Eſto iniuſtus aliquis, poſſitq; iniuriā facere uel furtim, uel ui, nō tamē mihi perſuades maius eſſe in ipſa iniuſtitia q̄ iuſtitia lucrū. Qua quidem in ſentētia non ego tantū fortatte, ſed alius aliquis noſtrū eſt. Perſuade itaq; nobis beate uir nō recte iuſtitiam pluris q̄ iniuſtitia feciſſe. Quomodo, inquit, amplius perſuadebo, ſi his quæ modo dicebā, nō es perſuaſus? Quid nam ulterius faciā? An in animū tibi ſermonē impingam? Minime, inquit, per louē. Sed hoc primū uelim ut dictis maneas: uel ſi quid immutare uis, hoc palā facias, ne ue nos decipias. Nūc autem uides Thraſymache ut ſuperiora iterū reſumamus, quod cū primo uerū medicū definiſſes ægrotantiū curatorē, deinde nō ita ſyncere paſtorē definiendū putati, ut quatenus paſtor eſt dūtaxat cuſtodiat. Imò paſcere ipſum oues quāto eſt paſtor arbitratus es, non ad ouiuū utilitatē, ſed ad uoraginē potius, nō tanquam paſtorem, ſed cōuiuam qui ueſci debeat, uel pecuniæ ſtudioſum qui ſit uenditurus. Profecto paſtorali arti nihil aliud curæ eſt q̄ ut id quod cuſtodit, ſe optime habeat. Nam ipſi quatenus uera paſtoralis facultas eſt, nihil deſt quo minus ſufficiēs ſit & optima. Sic ego putabam neceſſe eſſe nos conſiteri, unumquemque principatum in eo quod principatus ſit, nullius alterius bonum proſpicere niſi eius quod ſub illo ſit, & ab

& ab eo curetur, ſiue priuatus ſit ſiue publicus. Tu autem principes in ciuitatibus, qui uere principes ſint, uolētes ne magiſtratibus fungi putas? Nequaquam, inquit, puto, ſed certe ſcio. Quid uero, inquam ego, alios principatus, non ne noſti neminē uolētem accipere, ſed præmium ex his requirere, quaſi nulla ſibi ex imperio tali, ſed ſubiectis potius ſit utilitas prouentura? Dic age, inquam, non ne quaſlibet inter ſe artes diuerſas ex eo dicimus, quod diuerſam inter ſe habent potentiam? Neq; enim uir felix præter opinionem reſpondeas, ut aliquid perficiamus. Hoc ipſo uidelicet alteram. An nō utilitatem unaquæq; propriam nobis aliquam præbet, & non communem cum alia? quemadmodū medicina quidem ſanitatē, gubernatoria in nauigando ſalutē, aliq; ſimiliter? Proſus quidem. Nōne & pretium mercenaria? hæc enim illius potētia. an medicinā tu & gubernatoriā eandem uocas? uel ſiquidem uelis abſolutius definire atq; diſtinguere quemadmodum ſtatuisti, etiam ſiquis nauem gubernans ſanus efficiatur, eo quod ſibi nauigatio cōferat, nihilo magis tamē ob hoc gubernatoriā ipſam, medicinā uocabis? Nō certe. Neq; etiam, ut arbitror, mercenariā, ſiquis mercenarius ipſo miniſterio ſanus efficiatur. Neq; hanc. Quid autem? Medicinam mercenariā, ſiquis medicās quaſtum faciat? Minime. Nōne & utilitatem cuiuslibet artis propriam quādam eſſe conſeſſimus? Eſto. Siquam igitur utilitatem communiter nanciſcuntur omnes artifices, patet quod communi quodam uno eodemq; utentes, ex eo utilitatem huiusmodi nanciſcuntur. Videtur. Dicimus autem artifices mercedem accipientes, utilitatem conſequi ex eo quod mercenaria arte utuntur. Quid tum? Non igitur à ſua arte cuique utilitas hæc, ſcilicet præmiij acceptio, prouenit. Sed ſi uolumus diligenter inquirere, medicina quidem ſanitatē parit, mercenaria quaſtū, & architectura ædificiū, quaſtuaria uero hanc ſecuta, mercedem, & reliquæ omnes ſimiliter. Suū porro quæq; opus perficit, & confert illi ad quod eſt inuēta. Si autem præmiū ipſi nullū detur, nū artifex utilitatē ab arte aliqua accipit? Nullā. An igitur neq; etiā prodeſt tunc cū gratis operatur? Ego equidem exiſtimo. Nōne igitur ò Thraſymache ſicut iam manifeſtū eſt, nulla ars nullusq; magiſtratus ſibi quidē utilitatē parit, ſed quemadmodū in ſuperioribus dicebamus, quod ſubiecto cōfert, parit & imperat, inferioris illius cōmodū ſemper nō ſuperioris inſpiciens? Ob hæc itaq; ego nuper ò chare Thraſymache dicebam, neminem uolētem imperiū ſuſcipere, & alienorū malorū ultro emendationem aggredi, ſed præmiū quaerere. quoniam qui ex arte recte acturus ſit, nūquam in ſuum agit commodū, ſecundū ipſius artis imperium, ſed ad inferioris utilitatem. Quamobrem, ut uidetur, præmiū ponendum eſt ijs, qui libenter gubernaturi ſint, ſeu argentum, ſiue honor, ſiue pœna, niſi imperium capiant. Quomodo iſtud ais ò Socrates? inquit Glauco. Equidem duo præmia noui, mulctam uero quam dicas, & quomodo in mercedis parte ponas, non noui. Ergo optimorum, inquam, præmium ignoras, cuius gratia imperant optimi uiri, quotiens admittunt imperium? An te latet & ambitioſum eſſe & auarū probro haberi atq; eſſe? Noui equidē, inquit Glauco. Hac ergo de cauſa, neq; pecunia, neq; honore ducti, boni homines imperare uolunt. Neq; enim aperte pecuniam magiſtratus præmium accipientes, mercenarij uocari uolunt: neq; clanculum, fures. Neq; rufus honoris cauſa. Nō enim ambitioſi ſunt. Oportet igitur neceſſitatem illis imponi & mulctam, ſi impellendi ſunt ut uelint magiſtratum accipere. Quamobrem uidetur turpe haberi, ut quis ſponte ad imperandum accedat, neq; expeſtet neceſſitatem. Maxima uero mulctarum eſt, adminiſtrationi malorum ſubijci, niſi ipſe acceperit rei publicæ gubernaculum. Hanc utiq; pœnam timentes, magiſtratus capere probi homines mihi uidentur, ſiquando capiūt: & tūc ad eos accedunt, nō tanquam ad bonum aliquod, neq; tanquam ex his uoluptatē aliquam capientes, ſed tanquam ad rem neceſſariam, cū neq; melioribus, neq; ſimilibus ſe committere ualeant. Quippe ſi bonorum uirorum extaret ciuitas, in ea, ut arbitror, haud aliter nō imperandi gratia pugnaretur, quā nunc certetur imperandi cupiditate: ibiq; pateret, reuera legitimum principem non ſui ipſius ſed eius qui ſub ipſo eſt, commoditatem reſpicere. Quare unusquiſque qui non amens ſit, potius eliget alium ſibi prodeſſe, quā dum alijs ipſe conſulit, ſeſe negotijs implicare. Hoc igitur ego Thraſymacho nullo pacto concedo, iuſtum quidem eſſe, potentiſſimam utilitatem. Verum hoc deinceps conſiderandum, multo autem mihi maius uidetur eſſe quod nunc Thraſymachus dicit, cum iniuſti uitam

uitam meliorem uita iusti esse affirmet. Tu itaq; ô Glaucô, utrum istorum tanquam uerius eligis? Iusti, inquit Glaucô, uitam potiore existimo. Audisti, inquam ego, quot paulo ante iniustæ uitæ bona Thrasymachus numerabat? Audiui equidem, inquit. Nō tamen assentior. Vis ne illi mōstramus siquo modo possumus, uera cum minime dicere? Quidni uelim? inquit ille. Si orationem contrariam orationi illius obijciantes, quasi comparatione quadam proposita, enumeremus quot insuper bona qui iustus sit cōsequatur, ac ille rursus cōferat sua, oportebit ut tertius aliquis enumeret iterū meriaturq; bona, quotcunq; utriq; in utroq; collegimus. atq; ita iudicibus quibusdam altercationem hanc dirimentibus opus erit. Sin autem quemadmodū nuper cœpimus, alternis concessionibus adductis in mediū rem ipsam discutiamus, oratores ipsi nos simul & iudices erimus. Sic, inquit, omnino est. Vter tibi modus magis placet? Ille, inquit. Age igitur, ô Thrasymache, responde nobis à principio. Affirmas tu quidem extremam iniustitiam extrema iustitia utiliore esse? Affirmo equidem, & rationem attuli. Quid ad hoc? Nunquid istorum unum uirtutem, alterum uitium uocas? Quid ni? Nōne iustitiam quidem uirtutem, iniustitiam autem uitium? An istud fateri uir lepide mihi cōuenit, qui iniustitiam prodesse dicam, iustitiam minime? Quid ergo? Contrarium. An forte iustitiam uitium appellabis? Nō, sed ualde generosam stultitiam. Iniustitiam ergo nequitiam uocas? Ne istuc quidem. At bonū consilium sagacitatemq;. Num iniusti uiri Thrasymache, prudentes ac boni esse tibi uidentur? Quicunq; uidelicet ciuitates iniuria afficere possunt, & nationes sibi subiicere. Tu autē me fortasse loqui putas de his, qui oculos clanculū surriperint. profunt & hæc quidem, si lateāt, sed æstimatione digna nō sunt. Imō quæ paulo ante dicebam, plurimi faciēda. Equidem quod uis intelligo. Sed admodum miror, si in parte uirtutis & sapientiæ iniustitiam ponas, in cōtrarijs uero iustitiam. Omnino sic pono. Durius hoc iam, ô amice, neq; amplius inuētu facile quod quis dicat. Si enim cōducere quidem iniustitiam posuisses, uitium tamen uel turpe quoddam esse ipsam cōfessus esses, quemadmodū alij quidam, aliquid ad hæc secundū ea quæ existimantur dicere possemus. Nūc autem perspicuum est dicturum esse te, & pulchrum & robustum quiddam iniustitiam esse, cæteraq; illi daturum omnia, quæ nos iustitiæ tribuimus: quandoquidem & in uirtute, & in sapientiā ponere eam non dubitasti.

Verissima profecto uaticinaria. Non tamen desistendum est inquirere disputando, quo ad te putem quæ cogitas dicere. Mihi namq; uideris Thrasymache, in præsentia minime cauillari, sed quæ tibi uera uidetur, asserere. Quid tua refert, siue id uideat mihi, siue non uideatur, cum rationem meam nō confutes? Nihil certe. Sed hæc præterea mihi responde: An iustus uideatur tibi plus iusto habere uelle. Nullo pacto. Non enim urbanus esset ut nunc & simplex. Quid autem? plus ne iusta actione? Neq; iusta etiam actione. Iniusto autem utrum dignum putaret plus habere, idq; iustum existimaret, uel contra? Existimaret utiq; dignumq; putaret, sed nō posset. Atqui ego istuc non interrogo, sed utrum iusto quidem plus habere, neq; dignum putet, neq; uelit iustus: iniusto autem contra. Sic est profecto. Quid autem iniustus? An æquum censet plus habere & iusto & actione iusta? Quid ni? cum omnibus plus habere se dignū existimet.

Num igitur & iniusto homine iniustaq; actione, iniustus plus habebit, & certabit ut in habendo omnes exuperet? Vera hæc sunt. Sic itaq; dicimus. Iustū quidem simili nō plus habere uelle, plus autem dissimili: Iniustum uero utroq; plus accipere uelle. Recte dixisti. Atqui prudens & bonus, iniustus ipse est: iustus autem, neutrum. Recte & illud. Ergo prudenti & bono similis est iniustus, iustus autem minime. Quid obstat, inquit, quominus qui talis talibus quoq; similis sit: qui uero non talis, similis non sit?

Ais belle. Talis igitur est uterq; ipsorum, quales hi quibus similis est. Et quid aliud? Sit ita sanè, sed dicas Thrasymache, utrum musicum aliquem uoces, aliquem uero non musicum. Equidem. Vtrum istorum prudentem, utrum imprudentem? Musicum sanè prudentem, expertem musicæ imprudentem. Nōne in quibus prudentē, in eisdem & bonū: in quibus imprudentem, & malū? Nempe. Eodemq; pacto de medico dicemus? Eodem. Videtur tibi uir optime, cum musicus uir lyrā tēperat, uelle in intentione & remissione chordarū, musicum uirū exuperare, uel dignum putare, ut eo plus assequatur? Minime. Expertē uero musicæ superare contendit? Necessè est. Quid

medicus

medicus? in cibo aut potu dices? ne plus affici, quam aut medicus alter, aut res ipsa cupit? Nequaquā. Plus autem quam medicinæ artis imperitus? Proculdubio. Vniuersas deniq; contemplare scientias & inscitias, si quis tibi uideatur, qui quidem sciētiam habeat, plus sumere uelle uel dicendo, uel faciendo, quam alter sciens, non autem eadem ad actionem eandem quæ & ille qui ipsi similis est. Fortè sic se res habeat, necesse est.

Quid autem indoctus? nōne plus docto sibi assumere uellet, atq; etiā indocto? Fortasse. Sed doctus, nōne sapiens? Concedo. Sapiens autem, nōne bonus? Et isthuc etiam. Bonus ergo & sapiens nō uolet plus sibi quam sui similis uendicare: plus tamen quam dissimili & contrarius uolet. Videtur. Malus autem & indoctus tam simili q̄ dissimili sibi plus arrogabit. Apparet. Nōne iniustus Thrasymache, plus usurpare cōtendit, quam uel similis, uel dissimilis? An ita dicebas? Dicebam equidem; iustus autem simili quidem non plus uolet, sed dissimili. Fateor. Est itaq; similis, iustus quidem sapienti & bono, iniustus autem & malo & inscio. Apparet. Atqui concessimus, talem utrunq; esse qualis sit is cui similis est uterq;. Concessimus plane. Iustus itaq; nobis bonus esse sapiensq; apparuit: iniustus autem indoctus et malus. Hæc omnia concessit Thrasymachus, nō tamen ea facilitate qua ego nunc refero, sed uix atq; pertractus plurimo cum sudore: erat quippe tunc æstas. Et uidi ego tunc primum quod nunquam antea uideram, erubescens Thrasymachum. Cum igitur constitisset iustitiā & uirtutem esse & sapientiam, iniustitiam uero uitium & inscitiam. Maneat, inquam, hoc ita nobis. Dicebamus autem ualidum ac potens quiddam iniustitiam esse. Nōne meministi Thrasymache? Memini equidem, inquit. Sed mihi quæ nunc dicis, non placent: habeoq; aduersus ea quæ dicam, quæ si adducerem, certe noui te esse dicturum me concionari. Quare aut sine me dicere quæ uelim: aut si tu uis interrogare, interroga. Ego autem tibi ueluti aniculis fabellas narrantibus, assentiar, & annuam, & abnuam. Nullo pacto præter sententiā tuam. Vt tibi in omnibus gratificer, postquā non sinis loqui, an quid aliud uis? Nihil per louem, si istud feceris, sed facito; ego autem interrogabo. Interroga iam. Hoc interrogo nūc quod & paulo ante, ut ordine suo in sequenti sermone consideremus quomodo se iustitia aduersus iniustitiā habeat. Dictum enim est potentiorē atq; robustiorē esse iniustitiam quam iustitiam. Nunc autem quid noui affers? Si quidem sapientiā & uirtus est iustitia, facile, ut arbitror, apparebit robustius esse quam iniustitia, quandoquidem iniustitia inscitia est. nec ullus hoc ignoraret. Verum non ita simpliciter agere cupio, sed hac uia considerare. Ciuitatem ne aliquam affirmares iniustā esse? & alias ciuitates uelle iniuste in seruitutem redigere, seruasq; sub se multas habere?

Cur non? Immo uero hoc summopere faciet illa quæ præstantissima erit, & quæ ad extremam peruenerit iniustitiam. Intelligo equidem quod tua hæc erat oratio. Sed hoc circa istam considero, utrum hæc quæ præstantior sit ciuitas ciuitate, absq; iustitia hæc sit potentiam habitura, uel necesse sit ut habeat cum iustitia. Siquidem, ut tu paulo ante dicebas, iustitia ipsa sapientia est, necesse est cum iustitia. Sin autem ut ego, sine iustitia.

Responsionibus tuis ô Thrasymache, ualde delector, quoniam non modo annuis & abnuis, sed & præclare respōdes. Vt tibi gratum faciam. Facis tu quidem bene. Sed in hoc quoq; gratificare mihi, & dicito. An censet ciuitatem aliquam uel exercitum, seu latrones, siue fures, uel alium quemuis cœtum hominum iniuste aliquid unā aggredientium, perficere posse quicquam, si iniuria inuicem se affecerint? Nequaquam. Quid autem si ab iniuria abstinerint? Nōne magis? Profus. Seditiones namq; Thrasymache, iniustitia, inimicitias, contentionesq; parit: iustitia uero, concordia & amicitiam. Nōne. Esto, ne à te dissentiamus. Bene agis uir optime. Sed mihi & hoc dicito. Si hoc iniustitiæ opus est, ubicunq; insit odium gignere, nōne inter liberos & seruos si fuerit, efficiet ut inuicem odia atq; contentiones exercent: nulloq; pacto possint aliquid ex cōmuni concordia facere? Omnino. Quid autem? Si inter duos hæc sint, nōne dissentient inter se, insequenturq; odijs, & inimici erunt & sibi & iustis? Erunt sanè. Sini autem in uno insit, ô mirifice uir, iniustitia, nōne ipsius potentiam dissipabit? Vel nihil minus habebit? Nihil minus habeat. Nōne talem aliquam uim habere uidetur, ut cuicunq; insit, siue ciuitati, siue genti, siue exercitui, siue alteri cuiuslibet, primo quidem im-

potens reddat id cui inest aliquid secum agēdi, propter dissensionem atq; discordiam: de

Alia falsa iustitiæ definitio

Confutatio eius definitionis

inde inimicum efficiat ipsum & sibi, & contrario cui libet, atque iusto? Nonne ita? Ita.
 Atqui & in uno si fuerit, hæc eadem faciet omnia quæ ad naturam suam sequuntur. Primum quidem impotentem agendi eum reddet, quum secum ipse dissentiat, neque sibi met constet. Deinde & sibi & iustis faciet inimicum. An non? Certe. Iusti autem, o amici, sunt & dei. Sint. Ergo deis inimicus erit Thrasymache, uir iniustus: iustus autem, amicus. Explere Socrates pro libidine, orationis epulo. Non enim tibi aduersabor, ne istos mihi inuenios reddam. Age itaque, reliqua conuiuij adhibe, quemadmodum paulo ante respondens. Constat profecto sapientiores, meliores, potentioresque ad agendum, iustos esse: iniustos autem ne inuicem quidem tractare quicquam posse. Verum quod dicimus ualidissime, in commune simul aliquid cõficere illos posse qui omnino iniusti sunt, haud omnino uerum est. Non enim abstinerent inuicem ab iniuria, si prorsus iniusti essent. Sed liquet in ipsis esse iustitiam quandam quæ ipsos ita afficiat, ut se inuicem lædere nō sint simul atque alios, per quam agunt quæcunque agunt. Impulsi autem sunt ad iniuste agendum iniustitia, cum semimali essent. Nam qui ad summum nequitie & iniustitie perueniunt, perficere omnino nihil possunt. Hæc quidem quod ita se habeant, non autem ut tu supra ponebas, intelligo. Vtrum autem & melius uiuant iusti quam iniusti, & feliciores sint: quod quidem postea considerare proposueramus, considerandum est. Et, ut mihi quidem uidetur, hoc ex his quæ diximus, sequitur. Sed tamen melius considerandum. Non enim de re quadam uili spernendaque, sed quonam modo uiuendum sit, habetur oratio. Considera iam. Ecce considero. Dic igitur, opus ne equi tibi aliquid esse uidetur? Mihi quidē. Num hoc quidem diceret, & equi & alterius cuiuslibet opus, quod uel solo illo, uel maxime quis expleret? Haud intelligo. Attende. sic forte intelliges. Alia ne re quam oculis uides? Minime. Quid uero? alia ne audires quam auribus? Nequaquam. Ergo hæc horum opera recte diceremus. Recte. Posses ne gladio, & scalpello, & multis alijs, uitis palmites amputare? Quid ni? Veruntamen non ita commode ut falce ad usum hęc fabricata. Est ut dicis. Ergo nonne hoc istius opus esse dicemus? Dicemus profecto. Existimo melius te nunc tenere, quæ paulo ante dicebam, quum interrogarem an id cuiusque opus esset, quod uel solo illo, uel melius quam cæteris efficitur. Intelligo iam. Idque mihi cuiusque opus esse uidetur. Nonne & uirtus tibi esse uidetur, cui aliquid opus adscribitur? Reuertamur igitur ad priora. Oculorum dicimus esse opus aliquod? Certe. Ergo nonne & uirtus oculorum est? Et uirtus. Et aurium opus? Et aurium. Est ergo & uirtus. Est. Nonne de reliquis omnibus eodem modo dicendum? Eodem. Nunquid oculi opus suum pulchre aliquid quando exercent, uirtutem propriam non habentes, sed pro uirtute uitium? At quomodo? Cæcitatem namque fortasse pro uisu dicis. Quæcunque illorum sit uirtus, nam ad præsens non id quaero, sed utrum propria uirtute recte suum opus exercent, uitio uero non recte. Vera loqueris. Nonne & aures sua priuata uirtute male suum opus exercent? Male. Idem ne sentimus de reliquis omnibus? Idem. Age & hæc præterea contemplare. Est ne animæ aliquid opus, quod nulla re alia faceres, ueluti curare, imperare, consulere, & alia generis eiusdem? Nunquid hæc alteri rei quam animæ iure tribuere possemus, diceremusque ipsius propria esse? Nulli alteri. Quid autem ipsum uiuere? An non animæ opus esse dicemus? Maxime. An non & uirtutem quandam animæ esse dicimus? Dicimus. Nunquid anima quandoque, o Thrasymache, propria uirtute priuata opera sua bene explebit? Vel nullo modo poterit? Nō poterit. Necessesse est igitur malam animam male imperare atque curare, bonam uero hæc omnia bene facere. Necessesse. Concessimus ne uirtutē animæ iustitiā esse, iniustitiā uitium? Cōcessimus. Iusta ergo anima iustusque uir bene uiuet, iniustus autem male. Ita secundum rationem tuam apparet. Qui autem bene uiuit, beatus est & felix: qui male contra. Quid ni? Igitur iustus felix est, iniustus miser. Sint. At miserum esse nō prodest, prodest autem esse felicem. Proculdubio. Nunquam igitur o beate Thrasymache, conductibilior erit iniustitia quam iustitia. His epulis crassatus fueris in Dionysijs, o Socrates? Apud te quidem comedi Thrasymache, postquam mitior mihi effectus es, difficilisque esse cessasti. Non tamen abunde uesci contigit, atque id mea quidē causa potius quam tua. Nam quemadmodū epularū audiores homines incontinentesque rapiunt semper quodcunque

tunc in conuiuio superfertur, gustantque illud antequam prioribus dapibus satis uescantur: ita & ipse, ut mihi uideor, prius quam inuenirem quod principio fuit propositum, quid ipsum uidelicet iustum sit, eo prætermisso ad considerandum me contuli, utrum prauitas sit & inscitia, siue sapientia uirtusque. Ac postremo incidente oratione illa quæ asserebat, conducibiliorem iniustitiam esse quam iustitiam, nō me continui, quin ab illo ad hoc descenderem. Quapropter mihi in præsentia ex hac disputatione contingit, ut nihil norim. Quando enim iustum qui sit ignoro, nullo pacto sciam, uirtus ne sit an contra; atque utrum qui id possidet, beatus sit uel non beatus.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
 in secundum dialogum De iusto.

SECUNDVS Dialogus à trina exorditur diuisione bonorum. Bonum profecto idem est atque expetendum. Expetimus autem aliquid sui ipsius gratia tantum, ut uoluptates & gaudium. Aliquid alterius solum gratia, qualia quæcunque laboriosa sunt. Aliquid & gratia sui, & aliorum quæ inde sequuntur, ceu cognitionem ac prosperam ualetudinem. Iustitiam uero dicit, cum aliorum ex ea sequentium, tum uel maxime sui ipsius gratia expetendam. Sed antequam de iustitia perfecte quicquam definiatur, Glauco, quæ prætermissa sunt à Thrasymacho, pro iniustitie patrocinio copiosius elegantiusque prosequitur. Adde & modestius. Ait enim, non quia ita sentiat, sed ut prouocet Socratem ad iustitiam acrius defendendam, iniustitiam se laudaturum. Similia quædam habemus & in Gorgia. Post eum Adimantus, & primum pro iustitia uerba facit, præmia illi & humana tribuens & diuina. Vbi notabis religiosa quædam mysteria poetarum. Deinde nonnulla pro iniustitia adducit in medium, personam uidelicet & Socratis & Thrasymachi referens, addens etiam se non iustitiam uituperare uelle, sed quodammodo Socratem irritare. Optat autem laudes audire iustitie, quæ non ab externis, sed ab intrinseca iustitie natura ducantur, quales afferri ab alijs non consueuerint. Tu uero animaduerte non temere Platonem multa hic rursus ad poetas sacerdotesque pertinentia posuisse. Ostendit enim in his sæpe à poetis, sæpius à malis sacerdotibus peccandi licentiam prouenire. Vbi gentium superstitiones irridet. Præterea haud ab re in his libris omnium sibi charissimis charissimas sibi personas inseruisse, Glauconem Adimantumque fratres eius, patremque Aristonem. Rursus Socratem nihil in omni eius uita propensius contemplatum, quam seclusis externis affectibus, quidnam sit, quidue faciat uirtus ipsa, uitiumque in animo. Quod quidem & sponte & prouocatus deinceps de iustitia & iniustitia demonstrabit. Sed ego hic iniuste nimium prætermisi mirum illud iustitie premium ex Musæi mente adductum, perpetuam inquit ebrietatem. Quod quidem Musæus accepit ab Orpheo, id ipsum per Dionysii sacra significante. Hoc illi prophético simile: Inebriabor ab ubertate domus tuæ. Ebrietas ergo sit duplex. Altera quidem sub luna, Letheo inducta potu: per quam anima extra se posita, & infra se posita obliuiscitur diuinorum circa terrena delirans. Altera uero super lunam neætaræa proueniens potione, per quam animus extra se positus, supra se positus, morborum mortalium obliuiscitur: suspiciensque diuina quasi primo illorum splendore caligat: siue potius saporem gustans nouo quodam calore è priori habitu permutatur. Mox uero perspicue cernit gustatque salubriter, immo uero nutritur. Profecto idca diuina per quam factus est animus, redeunt illabatur animo, ceu gustui sapor. Ab eo primum suauiter si quid alienum est diluit. Deinde penitus implet, magisque implendo delectat. Tertio redigit in seipsam inestimabili uoluptate perfundens: Vbi animus ex anima primum factus est intellectus, ex intellectu denique deus. Neque ulterius sicut prius sapit, neque quæ prius, sed sapit aliter atque alia. Et quemadmodum apud nos imaginatio uehemens mouet formamque corpus, ita & ibi corpus subiectum animæ sensusque eius à potentissima cogitatione mentis mouetur protinus & formatur, adeo ut ineffabili dulcedine mentis mirabiliter & sensus dulcescat & corpus. Sed iam ad iustitiam reuertamur. Hanc Socrates tanquam disputationis suæ finem atque obiectum, per singula quærens, quia difficile inueniretur in animo, prius quærit in ciuitate, tanquam in ea manifestiorem futuram, ut per hanc demum animi iustitiam manifeste definiat. Ut autem iustitiam in ciuitate considerare queat, constituit ab initio ciuitatem, dicens primo quæ sit eius origo, scilicet indigentia mutua. Deinde quæ materia, scilicet res artesque, necessariae. Postremo quæ firma, uidelicet regula uitæ, legitimaque gubernatio. Et uideto quantum laudet uitam sobriam, quantum uituperet delicatam atque luxuriosam. Illa quidem sana atque sufficiens, hæc autem insana & indigens plurimorum. Denique quum ob hanc nascatur bellum, opus est in eiusmodi ciuitate militibus: Quapropter ob diligentem militaris artis institutionem descendens, quot necessaria sint militi strenuo & custodi patriæ, accurate prosequitur. In omnibus uero memento, neminem ad diuersa aptissimum nasci posse. Ideoque nullum diuersas artes exercere debere. Præsertim cum ex alterius opere, opus impediatur alterius. Oportere & unumquemque artem suam statim à puero & per omnem uitam continue exercere. Præterea militem patriæ custodem talem & nasci & educari

debere, ut canum instar & erga notos sit mitis, & aduersus ignotos ferox, semperq; uigil & sagax. Proinde affectu Socrates principium cuiuslibet operis maximum quiddam esse, in tenera praesertim etate facile utriusq; formabili. Idcirco futuros milites à teneris unguiculis & secundum animum primo per musicam, & secundum corpus deinde per gymnasticam rite format, sub musica comprehendens fabulas quoq; poeticas. Quas praecipit assidue puerorum auribus adhibere. Sed tales solum, quales ad militare studium quasi preludia quaedam & prouocent & erudiant. Similiterq; ceteros his à pueritia fabulis iubet assuefieri, quae studio potissimum futuro conducant. Contrarias uero longius arcet. Id uero maximum est praecipuum. Detestatur mox poeticam impietatem turpia de dijs fingentem. Atq; eiusmodi audiri fabulas prohibet. Subiungit geminas theologiae figuras. Primam, Deum omnino bonum esse, bonorumq; duntaxat causam. *Mali uero nullius causam esse Deum.* Item si quem Deus punit, punire gratia boni. Secundam uero, Deum esse penitus immutabilem, ex eo quod simplicissimus, potèntissimus, optimus, sapientissimus. Quo fit, ut neget Deum aliquando quenquam fallere, uel fictis simulacris, uel signis atq; uerbis. Neq; enim in uarias mutatur formas, neq; cum non mutetur, simulat permutari. Conclude librum aurea quadam sententia. *Mendacium maxime omnium & dijs & hominibus est odiosum.* Quod si mendacium in sermone odiosum est, idq; simulacrum est mendacii ipsius quod est in animo, nimirum mendacium quod in animo est, & dijs & hominibus est admodum odiosum. Eiusmodi uero mendacium est ignorantia, per quam circa rerum ueritatem sibi met animus ipse mentitur. Quoniam uero ueritas ad id quod esse dicitur, spectat, ideoq; falsum ad non esse declinat, merito mendax quatenus in falsum labitur, eatenus in nihilum quoq; prolabitur.

SECUNDVS DIALOGVS DE REPUBLICA

HAEC quum dixissem, à disputatione liberatum me esse putabam: uerum hoc, ut uidetur, procerium modo fuit. Glaucum enim & semper alias uir certe ad omnia fortissimus, & tunc quidem Thrasymachi de fatigationem haud probauit, sed dixit: Vtrum ô Socrates, nobis perualuisse uideri cupis, an reuera persuadere, quod omnino praestet iustum esse quam iniustum? Ego quidem, si in mea optione esset, reuera persuadere malle. Non igitur facis, inquit, quod uis. Dic enim mihi, uidetur ne tibi huiusmodi aliquid esse bonum, quod quidem eligeremus, haud certe quae ex eo sequantur cupientes, sed ipsum gratia ipsius amantes: quemadmodum gaudere, & uoluptates quaecunque sine nocumento sunt, & quae in posterum nihil praeter gaudium allaturae sint eas habenti. Mihi sane uidetur, inquam, esse aliquid tale. Quid autem? Est ne aliquid quod & ipsum gratia ipsius, & eorum quae ab eo fluunt, amemus? Quemadmodum sapere, uidere, ualere, haec enim huiusmodi propter utrumq; eligimus. Certe, inquam. Tertium autem uidet, inquit, genus boni, in quo est exerceri, male ualentem curari, medicationemq; & pecuniariam exercere. Haec utiq; laboriosa fateamur esse, prodesse autem nobis. Et ipsa quidem sui gratia nunquam expeteremus, sed quæstus & aliorum quae ab eis proficiuntur gratia. Est hoc plane, inquam, genus tertium. Quid tum? In quonam istorum, inquit, iustitiam ponis? Mea quidem sententia in pulcherrimo, quod tam propter seipsum quam propter ea quae efficit, ab eo qui beatus sit futurus expetitur. Haud ita multis uidetur, sed laboriosi generis esse, quod quidem propter praemia & honores & gloriam sit expetendum, propter seipsum autem tanquam difficile fugiendum. Noui equidem isthuc multis uideri, quo circa iam pridem à Thrasymacho quasi tale quiddam sit, uituperatur: iniustitia uero laudatur. Sed ego hebes sum, ut uideor. Age itaque & me audi, inquit, si tibi quoq; haec uideantur. Thrasymachus nempe prius quam oportet tanquam serpens carminibus delinatus abs te fuisse uidetur. Mihi autem nondum ex sententia demonstratio utriusque euenit. Cupio enim audire quid sit utrumq;, & qualem uim habeat ipsum secundum seipsum existens in animo: praemia uero & quae ex ipsis proueniunt, mittere. Sic igitur faciam, si & tibi placeat. Renouabo equidem Thrasymachi orationem, & primum dicam quale quid iustitiam esse dicant, & unde exortam fuisse uelint. Secundo uero loco, omnes quicumq; iustitiam colunt, inuitos quodammodo eam sequi, tanquam rem necessariam, sed non bonam. Tertio, merito id agere. Multo ergo melior iniusti uita quam iusti, ut tradunt. Mihi quidem, ô Socrates, non ita uidetur. Ambigo tamen plerumq;, quia obtundor quotidie

Thrasym

Thrasymachum aliosq; innumeros audiens. Orationem uero pro ipsa iustitia quod melior quam iniustitia sit, ex nullo adhuc audiui ut uellem. Cuperem quippe iustitiam ipsam secundum seipsam audire laudatam: maxime uero ex te hoc me arbitror auditurum. Quapropter dicam latius iniustam uitam laudans, dicendoq; ostendam tibi, quonam maxime modo audire te uelim, uituperantem quidem iniustitiam, iustitiam uero laudantem. Sed uide an hoc tibi placeat. Maxime, inquit, omnium: de qua enim re quis sanæ mentis libentius & audiat & dicat? Praclare, inquit, loqueris. Enim uero quod primum de hoc dicere pollicitus sum, iam audi quale sit, & unde sit orta iustitia. Natura quidem dicit iniuriam facere bonum esse, iniuria autem affici malum, sed longe plus mali esse in patiendo iniuriam, qm in inferendo boni. Quamobrem postquam uicissim iniuriam & intulerint & acciperint, & utrumq; gustauerint, qui nequeunt uitare illud, id consequi opere precium fore ducunt, ut ita inuicem componantur, ut neq; inferri, neq; accipi possit iniuria: hincq; uolunt originem habuisse leges constitutionesq;, & nominata esse praecipua legum legitima atq; iusta. Hanc itaq; iustitiae originem & substantiam esse uolunt, quae media quodammodo sit optimam inter & pessimam. Quandoquidem optimum est inferre iniuriam, nec dare poenas: pessimum uero pati, nec ulcisci posse. Iustum ergo horum in medio constitutum amari non tanquam bonum, sed ex imbecillitate iniuriandi tanquam iniuriarum inferendarum obstaculum. Eum sane qui hoc efficere possit, uereq; sit uir, cum alio pacisci nunquam decernereq;, ne ultro citroq; iniuria inferatur, alioquin insaniret. Haec est, ô Socrates, natura iustitiae atq; huiusmodi & ex talibus, ut ferunt, progenita. Quod autem qui iustitiam seruant, inuiti id agant, cum ex imbecillitate iniuriam inferre nequeant, plane perspiceremus, si tale quiddam animo fingeremus: si utriusq; licentiam largiremur quodcumq; liberet agendi, & iusto pariter & iniusto: deinde pone sequeremur, explorantes quod rapiat utrumq; libido: inueniremus profecto iustum plus habendi auiditate compulsam ad eadem se atq; iniustum conferre. Hoc siquidem natura omnis ut bonum expetit, lege autem ac uia ad aequalitatem seruandam ducitur. Erit autem licentia quam dico, talis istis si detur, qualem aliquando ferunt fuisse Gyga Lydi progenitori. fuisse enim ipsum ferunt mercenarium pastorem eius qui tunc Lydis imperabat. Magna autem imbrum tempestate exorta, motaq; terra, ferunt terram hiatus fecisse in ea regione, ubi ille armenta pascebat. Quae cum uidisset, intrabundus in hiatus descendit, conspexitq; & alia quae fabulantur miranda, & equum aeneum concuui, & per fenestram cadaver in aluo equi animaduertit, maius quidem humana forma. hoc nihil habebat aliud praeter aureum digito anulum. Quo sublato abiit, ac paulo post ad pastorem peruenit conuentum, in quo legatus de rebus peculij ad regem per singulos menses referendis creandus erat, iuxtaq; alios assedit. Acciditq; ut cum forte gemmam introrsum ad manum uerteret anuli quem à cadauere arripuerat, subito à nullo conspiceretur, alijq; de illo tanquam absente loquerentur. Admiratus ergo, gemmam rursus extrorsum conuertit. Quo facto rursus apparuit. Hoc ille animaduertens, diligentius periculum fecit, utrum hanc anulus uim haberet: atq; ita illi compertum fuit, quod uersa ad se gemma à nemine uideretur: uersa autem ad alios, conspicuus fieret. Quod quidem expertus, curauit ut legatus ad regem unam cum alijs mitteretur, profectusq; uxorem eius stuprauit, & de rege interficiendo cum ea consilium inijt: quo caso, regnum assumpsit. Si igitur duo tales anuli essent, alterumq; iustus, iniustus alterum possideret ac ferret, nullus profecto esset, ut uideat, adeo adamantinus, ut in ipsa iustitia permaneret, & ab alienis abstinere uellet, cum liceret illi ex foro intrepide quodcumq; uellet arripere, ingrediq; alienas domos, & clanculum pro libidine cuiq; cogredi, & pro arbitrio quelibet interficere, & ex carcere soluere, & alia quasi par deo sit inter homines pro arbitrio facere. Haec igitur cum iterq; faceret, nequaquam alter ab altero in agendo differret, sed ambo eodem tenderent. Quae quidem maxima apud omnes esse potest coniectura, neminem uolentem, imò inuitum esse iustum, quasi id secundum se, & priuatim non sit bonum. Quoniam ubicumq; iniuste agere quisq; se posse confidit, agit protinus: prodesse enim quisq; priuatim multo magis existimat iniustitiam qm iustitiam: recteq; sentit quisquis ita iudicat, ut sermonis huius perhibent autores. Quod si quis huiusmodi facultatem nactus uelit ab iniustitia abstinere, neq; aliena tangat, infelicissimus omnium & stolidissimus apud eos qui hoc aduerterent, putaretur. Laudarent tamen illum palam uicissim se decipientes, quia maxime timent ne afficiantur.

Z 3 tur

ur iniuria. Atque hæc quidem ita sint dicta. Vitā uero utriusque, iusti uidelicet & iniusti, ita plane diiudicabimus, si iustissimum uirum seorsum & iniustissimum distinguemus, aliter uero nequaquam. Sit autem hæc discretio talis, ut nihil auferamus iniustitiæ ab iniusto, neque quicquam ab iusto iustitiæ, sed perfectum utrumque in suo studio ponamus. Primum igitur iniustus tanquam optimi artifices faciat: uidelicet quemadmodum gubernator summus uel medicus, quæ in arte sua confici possunt, & quæ non possunt, sentit: & illa quidē aggreditur, ista relinquit: & si qua præterea in re peccauerit, corrigere potest: ita & iniustus recte iniurias aggrediens, lateat, si maxime iniustus futurus est. Sin autem deprehensus fuerit, iners existimandus est. Extrema enim iniustitia est, iustum uideri eum qui non sit iustus. Danda est igitur iniustissimo extrema iniustitia, neque auferenda: sed permittendum, ut is qui iniuste multa patrauit, apud omnes iusti habeat opinionem, & si qua in re peccarit, corrigere possit, sitque ad persuadendum idoneus siquid de ipso mali facinoris nūctatur, & ad uim, si opus fuerit, inferendam, fortitudine & robore, opumque & amicorum copia. Cum hunc talem finxerimus, iuxta ipsum uirum ponamus iustum, simplicem hominem & ingenuum, qui secundum Æschylum non uideri, sed esse bonus studeat. Remouenda quippe ab eo iustitiæ omnis opinio, ne iustus cuiquam uideatur. Si enim uidebitur iustus esse, aderunt sibi honores & præmia. Incertum igitur erit, iusti ne, an honorum munerumque gratia talis sit. Priuandus itaque rebus omnibus præterquam iustitiā, atque ita ponendus, ut superioris contrariū sit: cum nihil agat iniuste, iustissimus esse credatur: ut quasi quodam examine ad iustitiā sit probatus, ex eo quod nec infamia, nec his rebus quæ eam sequuntur, à proposito suo dimoueat, sed usque ad mortem immobilis perseueret, dum per omnem uitam iniustus existimatur, est tamen iustus: ut cum utriusque ad extremum peruenerint, hic quidem iustitiæ, ille autem iniustitiæ, iudicetur uter eorum sit beator. Papæ, quam uehementer ô amice Glaucō, utrumque uirum quasi statuam quandam in iudicium manifestum inducis. Quam maxime, inquit, possum. Cum ergo talis sit, nihil iam, ut arbitror, difficile narratu est, qualis utrumque uita maneat. Dicendum igitur, quod si asperius aliquid dicatur, ne existima me Socrates, hæc dicere, sed eos qui præ iustitiā iniustitiā laudant. Dicent enim quod ita affectus iustus cædetur, torquebitur, & uincula patietur. Eruentur illi oculi, atque demum omnia mala perpessus suspendetur, atque cognoscat non esse, sed uideri iustum concupiscendum esse. Æschylī autem carmen rectius intelligi poterat de iniusto. Dicent profecto iniustum utpote ueritati cōsona sectantem, neque ad opinionem hominum uiuentem, appetere quidem non uideri, sed esse iniustum, profundum sane sulcum & frugiferum, mentem habentem, ex quo gloriosa germinēt consilia. Primum quidem magistratus capere in sua ciuitate, cum iustus appareat: deinde quam uelit uxorem ducere, & suas cui uelit elocare, cum quibuslibet congregari, cōmunicareque, atque ad hæc omnia utilitatem capere quæstum facientem, cum inferre iniuriam minime uereatur: in certaminibus tum publicis, tum priuatis superiorem euadere, plusque emolumentum quam aduersarios inde excerpere: atque hinc effici diuitem, unde & pro sit amicis, & inimicis ob sit, deos autem donarijs & sacrificijs magnifice colat, & multo melius quam iustus conciliare sibi possit quemlibet uel hominum uel deorum: ex quo consentaneum esse uolunt, ut deo charior sit quam iustus. Hac ratione aiunt, ô Socrates, & apud deos, & apud homines melius iniusto uitam institutam esse, quam iusto. Hæc cum dixisset Glaucō, egoque ad hæc respondere aliquid cogitarem, frater eius Adimantus: Nondum, inquit, ô Socrates, satis de hac re dictum. Quid igitur inquit. Quia id, inquit, dictum non est, quod maxime dici oportuit. Frater, inquam ego, adesto uiro, ut habet prouerbiū. Quare tu si quid hic reliquit, adiuua. Quanquam me quæ dicta sunt ab isto, conuincere possunt, atque efficere, ut defendere iustitiā nequeam. Nihil est, inquit. Audi & hæc præterea. Decet enim & cōtrarias orationes inducere earum quas hic attulit, quibus laudatur quidem iustitiā, iniustitiā contra uituperatur, ut manifestius fiat quod mihi Glaucō uelle uidetur. Præcipiunt sane patres filijs, atque omnes qui curam aliquorum habent, oportere iustum esse, non propter seipsam iustitiā laudantes, sed propter eos qui inde sequuntur honores: ut qui iustus habetur, ex ea opinione magistratus, & connubia, & quæcunque de eo qui iustus habetur, paulo ante dicebat Glaucō, assequatur. Enim uero gloria illi præmium quoddam in primis inducunt. Nam inferentes deorum beneuolentias, summa referre

ferre possunt à dijs beneficia sanctis uiris collata. Quod generosus Hesiodus Homerusque testantur. Ille enim iustis deos hoc cōcedere perhibet, ut quercus in ramis altioribus glandes ferant, in medijs apes, & oues lana onerentur, multaque alia generis eiusdem bona. His similia dicit & alter. Quemadmodum enim, inquit, probo regi quicque dei similis sit, bonum conferat nomen, ferat terra nigra triticum atque hordeum, pomis grauentur arbores, fecundæ pecudes facile pariant, mare pisces subministret. Musæus item atque eius filius excellentiora etiam bona iustis ab ipsis dijs tribui uoluerunt. Apud inferos enim agentes, ipsosque in sanctorum conuiujs collocantes, coronatos faciunt magna semper in uoluptate ebrios uiuere, existimantes pulcherrimum uirtutis præmium æternam ebrietatem. Qui autem longiora his præmia à dijs dari uolunt, filios dicunt posterosque iusti fidelisque uiri genus suum per secula propagare. His & huiusmodi iustitiā laudant, prophanos uero atque iniustos cœno quodam apud inferos obruunt, & aquam cribro ferre cogunt. Viuentes etiam infamia notant. Ac demum quæcunque supplicia eorum narrabat Glaucō, qui iusti sunt, & uidentur iniusti, eadem insuper iniustorum enarrant, alia uero non habent. Laus igitur & uituperatio sic utrorumque se habent. Præter hæc considera Socrates, aliam quandam de iustitiā iniustitiæque orationis speciem & priuatim & à poetis inductā. Omnes enim uno ore canunt bonum quid temperantiā & iustitiā esse, difficile autem & laboriosum. Intemperantiā uero & iniustitiā, iucundum quidem & facile comparatu, opinione tantum legeque turpe. Ut iliora quinetiam iustis iniusta, ut plurimum, uulgo dicunt. Et malos quidem diuites potentesque facile honorant, priuatimque ac publice beatos appellant: eos autem contemnunt qui imbecilles & pauperes sunt, quamuis concedant ipsos meliores ceteris esse. Horum uero omnium maxime mirandi de dijs & uirtute sermones circumferuntur, deos plurimis bonis hominibus infelicem uitam dedisse, malis autem contra. Vates insuper & arioli ad ianuas diuitum accedentes, persuadent uim habere, à dijs sacrificijs & carminibus acceptam, purgandi per celebritates & oblectamenta quædam, si quod scelus ab his, aut eorum maioribus patratum fuerit, & nocendi paruo etiam sumptu cuiusque uelint inimicorum & iusto pariter & iniusto. Afferunt quippe tum blandimentis quibusdam, tum uinculis se deos inducere ut sibi in his hominibus obsequantur. Ad hæc omnia poetarum afferunt testimonia, partim quod facile labamur in uitium.

Mortales uitium penitus labuntur in omnem
Præcipites, quoniam facilis uia ducit ad ipsum,
Hoc quia uel nobis iam tum nascentibus hæret.
Virtutem ante ipsam dii proposuere laborem,
Difficilesque uias cunctis adeuntibus illam.

Partim quod deus precibus nostris muneribusque flectatur, Homerum adducunt testem, qui inquit: Exorabiles conuertibilesque & dei sunt, & hos quidem sacrificijs, uotis, libationibus, & homines cum peccauerint, precantes uertunt.

Sunt faciles superi, precibus flectuntur, & ijdem
Sacrorum nidore pio placantur, & ipsis
Nimirum uotis hominum, quæ si quis in illos
Errarit, ueniam rogans, concepit in aris.

Libros autem circumferunt Musæi & Orphei, Lunæ & Musarum filiorum, secundum quos sacra celebrant, persuadentes non priuatis solum, uerum etiam ciuitatibus solutiones & purgationes scelerum per sacrificia cum ludorum oblectamentis fieri, & uiuentibus & defunctis: quas quidem Teletas, id est expiationes uocant, quæ nos ab illis quæ illic mala sunt, liberent: sacrificijs autem prætermittis grauiā nos manent. Hæc omnia ô Socrates, talia ac tanta de uirtutis uitæque præmijs quo ad deos & homines pertinet, dicimus. Quid putamus acturos hæc audientes animos eorum iuuenū, qui solertes ingenio sunt, & ad omnia dicta cōmode celeriterque cōuersi ex seipsis deliberare possunt, qualis aliquis existens, & quorsum tendens quam optime uitam agat? Consentaneum est iuuenem talem Pindari illud animo uoluere. Vtrum iustitiæ conscendam alta mœnia: an obliquas doli uias ingrediar, necque ita fulciens uitam agam? Ea enim quæ dicta sunt, mihi quidem si iustus sim, non tamen appareā, nihil prodesse dicunt, labores autem et pœnas certas esse.

Iniusto uero opinionem iustitiæ assequuto, uita diuina adesse dicitur. Nonne igitur postquam existimatio hæc iustitiæ, ut sapientes tradunt, ueritatem cogit ac uiolat, & ad beatitudinem est præcipua, ad eam omnino tendendum est? Induere itaque imaginem oportet iustitiæ, & quandam præ se ferre uirtutis adumbrationem, à tergo uero illam sapientis Archilochi uulpem astutam ac uariam trahere. At dixerit forte quispiam, haud facile esse ut malus quis semper lateat. Nos uero respondebimus, nihil magnum esse facile. Verumtamen si beati esse uolumus, hac eundem est, qua rationum uestigia ducunt. Etenim ut nostra improbitas occulta permaneat, coniurationes societatesque inibimus. Ad sunt quinetiam persuasione magistri, qui sapientiam concionatoriam & iudicalem tradunt: ex quibus partim persuadebimus, partim cogemus, ut dum nobis plura arrogamus, poenas minime persoluamus. Sed deos quidem neque latere, neque cogere possibile est. Verum si non sunt, uel humana non curant, haud nobis curandum est ut eos lateamus. Sin autem sunt, & curant humana, nos non aliunde id nouimus, uel audimus, quam ex multorum sermonibus, & ex poetis genealogiam ipsorum scribentibus. Idem uero ipsi perhibent posse deos precibus sacris & muneribus flecti. Quibus uel utrumque credendum est, uel neutrum. Si ita credendum, & iniuste agendum, atque ex ipsa rapina dijs sacrificandum. Iusti enim si simus, illæsi à dijs erimus: sed quæstus qui per iniustitiam comparantur, respiciemus. Iniusti autem diuitias parabimus, sceleribusque patratibus, illos precibus flectentes à poena liberabimur. Sed enim apud inferos poenas dabimus eorum quæ hic iniuste commiserimus, uel nos, uel nati natorum. At ô amice, dicere quadam ratione licebit: supremæ pro peccatis commissis expiationes multum possunt, exorabilesque dii sunt, ut maximæ ciuitates dicunt. Et deorum filij poetæ, prophetæque deorum, hæc ita se habere testantur. Ergo quæ ratio ulterius nos inducet, ut præ summa iniustitia iustitiam eligamus, quando quidem si iniustitiam sub adulterina specie honestatis occultauerimus, & apud deos, & apud homines omnia nobis ad uotum succedent & uiuentibus & defunctis, quemadmodum multorum excellentiumque uirorum testatur oratio? Ex omnibus iam dictis ô Socrates, quis crediderit eum hominem iustitiam seruaturum, cui sit aliqua uis aut fortunæ, aut opum, aut corporis, aut generis, ac non potius subrisurum, si laudari eam audierit? Quinimmo si quis falsa ostendat quæ diximus, recteque norit iustitiam optimum esse, uehementer ignoscet, neque irascetur iniustus, cum intelligat, nisi quis diuina quadam natura iniquitatem oderit, uel doctrina abstinerit ab iniustitia, neminem sua sponte esse iustum: sed præ timiditate, uel senectute, uel alia quadam imbecillitate uituperare iniustitiam, cum eam exequi nequeat. Quod quidem ex eo patet, quoniam ut primum quis potestatem adeptus est, primus pro uiribus agit iniuste: horumque omnium alia nulla est causa, quam ea unde hæc omnis oratio mihi & huic, ô Socrates, aduersum te profecta est. Quoniam ex uobis, ô mirifice Socrates, quicumque laudes iustitiæ profitemini, à prisca illis heroibus incipientes, de quibus aliqua extat memoria, usque ad nostros homines, nullus unquam aliter laudauit iustitiam, uel iniustitiam uituperauit, quam ad gloriam muneraque uel poenas respiciens, quæ ab illis proficiuntur. Ipsum uero utrumque suapte natura quid agat in habentis animo latens deos et homines, nullus unquam uel in poematis, uel alio sermone ad sufficientiam enarrauit, quod uidelicet iniustitia sit maximum malorum omnium quotcumque sustineat animus, iustitia uero maximum bonum. Si enim sic ab omnibus uobis fuisset à principio dictum, & nobis ab ipsa pueritia persuasum, non inuicem cohiberemur, ne quid in alium ageremus iniuste, sed unusquisque suipsius custos esset, timens ne iniuste agens, maximo malo adhareret. Hæc ô Socrates, hæc tenus. Forte uero & plura Thrasymachus, aut aliquis alius de iustitia & iniustitia utriusque conuertentes uim diceret, & onerose admodum, ut mihi uideatur. Sed ego nihil abs te celari uolens, cupiensque ex te audire contraria, orationem protraho. Ne ergo nobis solum ostendito iustitiam iniustitia præstantiorem esse, sed quomodo ipsa per se efficiens utraque animum, hæc quidem malum, illa bonum sit. Opiniones autem auferas, ut etiam Glauco iusserat. Si enim non abstuleris utrinque ueras, falsas autem apposueris, non iustum dicemus laudare te, sed id quod iustum uideatur: neque iniustum uituperare, sed quod uideatur iniustum, subereque iniustum iustitiam occultare, assentiente Thrasymacho: iustum quidem alienum bonum, potentiori conferens: iniustum autem ipsum conferens atque utile, imbecilliori tamē inutile. Postquam igitur assensus es iustitiam

his

his bonis annumerari, quæ & propter illa quæ sequuntur, & multo magis ipsa propter se sunt expetenda, uidelicet uidere, au dire, sapere, bene ualere, & quæcumque alia bona suapte natura fecunda sunt & preciosa, non opinione constant: hoc utique ipsum laudare in ipsa iustitia, quod per se ipsam habentem iuuat, cum iniustitia lædat. Opiniones autem & præmia alijs laudanda relinque. Nam ego quidem cæteros, quoties ita iustitiam laudarent uel uituperarent iniustitiam, ferre possem, ut opiniones & præmia laudare uel uituperare uiderentur. Te autem minime, nisi forte tu iusseris: quoniam omnem uitam nulla in re alia quam in hac speculatione consumpsisti. Ne igitur nobis solum oratione ostende præstantiorem iniustitia iustitiam esse, sed quoniam modo utraque ipsarum sui participem afficiens, siue lateat, siue non lateat deos & homines, hæc quidem bonum sit, illa malum. Hæc ego cum audissem, quamuis & aliàs semper Glauconis & Adimanti ingenium adamassem, tunc tamen uehementer admiratus sum, dixique: Non male in uos, ô filij illius uiri, principium elegorum carminum amator Glauconis inscripsit, qui cum in Megaræsi prælio fortiter pugnauissetis: O filij, inquit, Aristonis inclyti uiri, diuinum genus. Hoc bene dici uideatur amici. Diuine enim affecti estis, si non estis persuasi, iniustitiam iustitia meliorem esse, cum adeo pro ipsa abunde loquamini. Videmini autem mihi persuasi non esse. Coniecturam capio ex uestris moribus, quoniam secundum orationem ipsam uobis minime credidissem. Quo autem magis credo, eo magis quod me uertam ambigo. nam quomodo adiuuem nescio. Videor quippe non posse. Illud autem signum est, quod ea quibus ego supra aduersus Thrasymachum sufficienter ostendisse putabam, iniustitia meliorem esse iustitiam, non admisistis. Neque rursus quomodo nunc succurram inuenio, ueritus ne forte impium sit, ut qui iustitiam coram uituperari intelligit, subterfugiat: neque pro eius defensione uerba faciat, quam diu spirare & loqui conceditur. Præstat itaque pro uiribus suffragari. Tunc Glauco & cæteri omnes rogarunt, ut omni ope auxiliarer, neque disputationem relinquerem, sed perscrutarer quid esset utrumque, quæ ue reuera utriusque utilitas. Dixi igitur, ut mea erat opinio, quæstionem hanc quam aggredimur, non esse contemnendam, sed hominis acute cernentis opus, ut mihi uideretur: ac postquam nos aliter non ualemus, perinde inuestigandam esse iustitiam, ac si quis non acute cernentibus literas paruas proculque positas legendas mandasset: deinde animaduertisset aliquis easdem literas esse alibi in maiori quodam loco maiores, atque inde operæ precium censuisset, ut eas primo legentes, ita demum minores si eadem sunt, considerarent. Ita prorsus, Adimantus inquit. Sed quid tu simile in hac de iustitia inquisitione uides, ô Socrates. Dicam, inquam. Dicimus ne iustitiam hominis unius esse? Dicimus totius ciuitatis? Plane, inquit ille. Atque ciuitas nonne maior uno uiro? Maior, inquit. Fortasse igitur iustitia amplior in maiori inest, faciliorque est cognitu. Quare si uultis, prius quæremus in ciuitatibus, quidnam sit. Idque deinde in singulis considerabimus, maioris ipsius similitudinem in minoris idea contemplantes. Scite, inquit, loqui mihi uideris. Si ciuitatem oratione constitutam inspiceremus, iustitiam quoque eius & iniustitiam uideremus. Fortassis, inquit ille. Quo pacto spes erit facilius cognoscendi quod quærimus. Maxime. Opus est igitur istud efficere. Nam non parua res est, ut arbitror. Considera itaque. Ecce consideramus, inquit Adimantus. Sed tu ne aliter facito. Fit utique, inquã ego, ciuitas ut existimo: quandoquidem nullus nostrum ex seipso sufficiens est, sed multorum indiget. An uero tu putas aliud extitisse ciuitatibus constituendis initium? Nullum aliud, inquit ille. Sic itaque alius alium aliumque sibi & ad usum alium adiungentes, cum multis indigeamus, multos in habitationem unam communicatores adiutoresque congregauimus. Quem coetum, ciuitatem nos appellamus. Nonne? Omnino. Impertinent ergo uicissim sua, & aliena uicissim accipiunt, conducere sibi uicissitudinem hanc existimantes. Ita prorsus. Age iam constituamus oratione nostra à principio ciuitatem. Faciet autem ipsam, ut uideatur, indigentia nostra. Quid nisi? Prima uero & maxima omnium indigentia, est præparatio uictus, ut & simus & uiuamus. Certe. Habitationis secunda. Tertia uestitus, & huiusmodi. Est ut dicis, Age igitur. Sed quoniam modo ciuitas ad hanc præparationem sufficet? An non unus erit agricola, ædificator alius, alius textor? Nunquid & coriarium ibidem annumerabimus, uel aliquem alium rerum ad corporis usum pertinentium curatorem? Maxime. Erit itaque ipsa ciuitas saltē

ca

ex quatuor aut quinque uiris. Apparet. Quid igitur? Vnumquemque istorum oportet suum opus alijs communicare? uidelicet agricolam unum uiris quatuor uictum præparare, & in quadruplo tempus & laborem in agricultura consumere, atque illis communicare: an potius aliorum cura neglecta quartam sibi soli partem comparare, præparationem uidelicet alimentorum in quarta temporis parte. Reliquarum autem partium temporis unam in construenda domo, aliam in uestitu, aliam in calceis conficiendis coterere, neque curiose alijs rem suam communicare, sed ipsum sibi sine alterius auxilio prouidere? Forte hoc modo ô Socrates, inquit Adimantus, facilius esset quam illo. Minime per louem, inquam, absurdum enim. Nam te loquente considero, nasci nos quidem non admodum similes, sed differentes inuicem, singulosque ad singula opera promptos natura produci. An non tibi uidetur? Mihi uero. Quid autem? ageret ne unus aliquis melius omnes simul artes, uel singuli singulas? Singuli singulas. Atqui & hoc manifestum esse existimo, quod si nobis in alio quodam negotio occupatis, opportunitas alicuius operis præterit, eiusdem perit & actio. Patet. Non enim quod faciendum est, facientis ocium expectare uult, sed necessitas cogit facientem, opus ipsum obseruata semper occasione persequi. Necessesse est. Ex his patet singula fieri & plura & melius, & facilius, quando singuli singula secundum naturam occasione seruata ab alijs cessantes efficiunt. Sic est omnino. Pluribus igitur ô Adimante, opus est ciuibus quæ quatuor, ad ea quæ diximus comparanda. Non enim agricola, ut uidetur, sibi aratrum conficiet si commodum operi futurum est, neque ligones & rastros, neque alia instrumenta quibus agricultura indiget, neque rursum ædificator. Multis enim & huic opus est. Idemque de textore & coriario dicendum erit.

Idem. Fabri igitur lignarij & ferrarij, alijque huiusmodi plures artifices, nostri in eo opido conciuies facti frequentius ipsum efficiunt. Vera loqueris. Sed nondum satis amplum hoc esset, nisi ipsis bubulcos, & opiliones, & pastores alios adderemus, ut & agricolæ ad arandum boues haberent, & architecti iumentis ad conuectandam materiem uterentur, textores autem & coriarij pellibus ac lanis. Haud sane parua esset ciuitas, quæ omnia hæc haberet. Atqui constituere ciuitatem in eo loco in quo aduectionibus non indigeat, ferme impossibile est. Impossibile certe. Indigebit igitur & alijs qui ex alia urbe importent, quibus & hæc indigeat. Indigebit. Vanus autem esset minister nihil adducens earum rerum, quibus indigent hæc a quibus affert ea quorum sua ciuitas indiget. Vacuus enim rediret. Nonne? Videtur. Oportet igitur non solum ea confici quæ illi ciuitati sufficiant, sed qualia & quoties quibus illa indiget. Oportet sane. Pluribus igitur agricolis & alijs artificibus nobis opus est in ciuitate. Pluribus certe. Et alijs insuper ministris qui & importent & exportent singula. Isti autem mercatores sunt. An non?

Sunt. Mercatoribus igitur indigebimus. Certe. Et siquidem maritima mercatura erit, multis etiam opus erit, qui maritimæ mercaturæ periti sint. Multis plane. Quid autem in ipsa ciuitate? quomodo inter se impertient ea quæ singuli operantur? Cuius impertitionis gratia, communicationem induximus, ciuitatemque construximus. Patet quod emendo & uendendo. Forum itaque nobis & nummus in commercijs ex hoc permutationis gratia instituetur? Omnino. Num igitur ferens in forum agricola aliquid ex his quæ facit, uel aliquis alius artifex, si non in eodem tempore ueniant quo & illi quibus cum est hæc permutaturus, cessabit ab opere, in foro consistens? Nullo modo. Sed sunt qui cum hoc animaduertant, se ipsos ad hoc ministerium præparant. In ciuitatibus enim recte institutis id agunt homines quidam imbecilles corpore, & ad aliud opus inuitiles, qui illi constituti circa forum partim quidem argento commutant cum his qui aliquid uendituri sunt, partim res dant pro argento his qui empturi. Hæc ergo necessitas nobis cauponum genus in orbe procreat. An non caupones eos uocamus, qui se in foro ad uenditionem emptionemque constituunt? Qui uero ad alienas urbes migrant, mercatores? Proculdubio. Sunt & alij præterea ut arbitror, ministri, qui cum huic societati parum animi uiribus conferre possint, robur corporis sufficiens ad labores habent. Isti ergo roboris usum uendentes, quia ipsum præmiu mercedem appellant, mercenarij huncupantur. Nonne ita?

Ita prorsus. Complementum itaque ciuitatis & mercenarij sunt. Videtur. Nunquid ô Adimante, ita iam a nobis adacta est ciuitas, ut sit perfecta? Forte. Vbinam in ipsa iustitia erit & iniustitia, & cui simul innata atque insita ex his rebus quas tractauimus? Equidem

Equidem, ô Socrates, nescio, nisi forte consistat in mutuo quodam usu eorum quæ diximus. Forsitan bene dicis: considerandum tamen, neque desistendum. Et primum quidem intueamur qua ratione uictu utentur, qui ita instituti sunt ciues. An non cibos parant, & uinum, & uestes, & calceamenta, & domos? Æstate quidem ut plurimum, sine ueste, & sine calceis erunt: Hyeme autem uestibus & calceis sufficienter ornati. Nutrientur autem ex hordeo & frumento farinam conficientes, & partim quidem pinsendo, partim congerendo, placentas egregias panesque super calamis aut puris frondibus imponentes, in lectisque ex herbis smilace atque myrto factis, discumbentes comessabuntur ipsi & eorum filij, uini pocula sumentes coronati, & deos laudantes, iucunde simul uiuent, nec ultra censum filios generabunt, cauentes & paupertatem & bellum. Ei Glauco respondens: Sine obsonio, ut uidetur, inquit, conuiuas fecisti. Verum dicis, inquam: Oblitus enim hoc eram, quod quidem habituri essent obsonium, sal uidelicet & oleas & caseum & porrum, præterea holera quasi agrorum pulmenta suscipiunt. Et bellaria ipsis addemus, ficuum, cicerum, & fabarum, & baccas myrti, & phaginas glandes prunis torrebunt, modeste bibentes. Sicque quiete & salubriter uiuentes ad senectutem usque, aliam eiusmodi uitam posteris suis relinquent. Si uibus, ô Socrates, ciuitatem instituissem, quænam alia ipsis cibaria præparasses? Quid ergo agendum, ô Glauco? Quod multi solent, inquit, super thoris discumbendum, nisi misere uelimus uiuere, epulisque ex mensa uescendum, obsonijsque & bellarijs quibus his temporibus utuntur. Esto Glauco, inquam ego. Intellego: non enim urbem, ut uidetur, consideramus solum quomodo fiat, sed delicatam urbem. Forte igitur non male se habebit. Hanc enim intuentes, forsitan deprehendimus ubinam iustitia & iniustitia ciuitatibus innascantur. Vera utique mihi ciuitas esse uidetur quam diximus, tanquam sana. uerum si uultis, ciuitatem quoque turgidam consideremus. Nihil enim prohibet, profecto hæc, ut uidetur, quibusdam nequaquam sufficient, atque hic uictus non placebit, sed & thori addentur & mensæ, & alij apparatus, & uasa & obsonia, unguentaque & suffitus, scorta, aromata, condimenta, oblectamentaque, & hæc omnia profuse. Neque solum ea quæ supra retulimus, necessaria ponenda sunt, domus, uestes & calcei, sed addenda rursus pictura, & uarietatis artificia, aurum & ebur, ceteraque eiusdem generis omnia. Nonne? Omnino, inquit. Nonne igitur maiorem ciuitatem oportet constitui? illa enim sana non amplius sufficiens est, sed mole quadam & multitudine replenda est, eorum qui non amplius necessitatis causa in ciuitatibus sunt: quales sunt uenatores omnes, & mimi, imitatoresque partim circa figuras atque colores, partim circa musicam, poetæ scilicet, eorumque ministri rhapsodi, recitatoresque carminum, actores, cantores, saltatores, redemptores, & apparatus instrumentorumque uariarum artifices tum aliarum rerum, tum earum quæ ad muliebrem ornatum pertinent. Quinetiam ministris pluribus indigebimus. An non opus esse tibi uidetur, paedagogis, nutricibus, educatoribus, tonsoribus, ceterisque ornandi ministris? His præterea qui obsonia & culinam parent, præterea & subulcis egrebimus. hæc enim nobis in priori ciuitate non erant. non enim erat opus. In hac autem & hac, & alijs escis compluribus ex animalium carnibus indigebimus. an non? Quid nunc?

An non & medicis indigebimus multo magis ita uiuentes, quam ut antea dicebamus? Valde quidem. Atqui & regio quæ tunc eos homines sufficienter alebat, parua erit. an quomodo dicimus? Est ut dicis. Nonne igitur de finitimorum regione nobis aliquid usurpabimus, ut satis agri habeamus ad pascendum atque arandum, & finitimi quoque de nostra si & alij ad cumulum diuitiarum se conferent infinitum, necessitatis terminos excedentes? Longe necesse erit ô Socrates. Pugnabimus ergo, uel quid agemus? Pugnabimus. Atque nondum dicimus, quid aut mali aut boni bellum afferat: sed solum hoc, quod originem bellorum inuenimus: ex quibus cum eueniunt, & publice, & priuatim magnæ urbem calamitates inuadunt. Sic prorsus accidit. Igitur & maiore ciuitate opus est ad exercitum maximum comparandum, qui ob ea quæ dicta sunt, incurrentibus hostibus obuius sit. Nonne ad pugnam istam sufficientes quos narrauimus? Non, siquidem tu atque nos omnes recte superiora concessimus, cum urbem constituentes, in hoc conuenimus, impossibile esse unum plures artes bene exercere. Vera loqueris. Certamen bellum cum non artificiosa facultas est? Est, & maxime quidem. Nunquid igitur de coriaria magis quam de bellica est curandum? Minime. Prohibuimus autem ne coriarius opera simul

simul aggrederetur agricolæ, uel textoris, uel architecti, & in sua dūtaxat arte uersari præcepimus, ut opus ipsius quod optime nobis conficeretur: singulisque alijs singula pro cuiusque ingenio tribuimus, ut quisque id unum ad quod natura ducit, aggrediatur, ociumque a cæteris agens, & temporis opportunitate seruata, optime illud efficiat. An uero parum quid interest, utrum bellica recte peragantur, necne? An forte usque adeo facile hoc studium, ut possit quis bellicosus simul uir esse & agricola, uel corarius, uel aliquis alius artifex: lusor autem talorum uel alearum, nullus quidem idoneus esset, nisi a pueritia studium illi arti adhibuisset, sedulusque incubuisset? Et scutum quidem accipiens, uel alia quædam militaria arma & instrumenta uno die idoneus miles erit in quouis certandi genere, aliorum autem instrumentorum nullum aliquem artificem faciet uel athletam, neque utile erit illi qui in eo studio penitus non fuerit, & sufficienter exercitatus. Preciosa admodum instrumenta essent. Nonne quæto maius custodiæ opus est, tanto maiori ocio indigebit, arteque & exercitatione maiori? Ita existimo. Nonne & natura ad studium ipsum idonea? Quid nisi? Nostrum igitur erit officium, ut uideatur, quoad fieri possit deligere, quæ & quales naturæ sint ad urbem custodiendam idoneæ. Nostrum plane. Per Iouem, non humile negocium sumpsimus: non tamen est formidandum, quatenus uires suppetunt. Non certe. Existimas ne differre naturam generosi canis, & generosi adolescentis ad custodiam agendam? Quorsum hæc? Vtrumque ipsorum sagacem oportet esse ad sentiendum, & uelocem deinde ad insequendum, ac demum robustum, cum assecutus fuerit, ad pugnandum capiendumque. Opus certe est omnibus istis. Atqui audax & fortis sit oportet, siquidem bene pugnaturus sit. Quid nisi? An uero fortis erit & audax qui iracundus non sit, siue equus, siue canis, seu quoduis animal? An non animaduertisti in expugnabilem inuictamque esse iram? qua præsentem animam omnis intrepida ad omnia est & inuicta?

Animaduerti. Manifestum est qualem corpore custodem esse oportet. Manifestum.

Quinetiam qualem & animam, scilicet iracundam. Et hoc. Quomodo ergo o Glauco asperi non erunt aduersus se inuicem ciuesque alios, cum tali natura præditi sint. Haud facile istud per Iouem. Veruntamen oportet erga suos mansuetos: aduersus autem hostes, immites esse: alioquin haud expectabunt donec ipsos alij perdant, sed ipsi se ipsos perdent. Sic accidet. Quid igitur faciemus? Vbi nam mansuetum simul & iracundum ingenium reperiemus? Contraria namque iracundæ natura mitis apparet. Verum qui alterutro horum carebit, custos bonus non erit. Hæc autem in unum congregari non posse uidentur. Atque ita sequitur, ut bonus custos inueniri non possit. Videtur ut dicis. Et ego hæsitans, mecumque ipse animo superiora reuoluens, merito, inquam, dubitamus amice. Nam ab ea quam supra induximus cõparatione digressi sumus. Quo pacto id ais? An non inuenimus tales quasdam esse naturas, quales minime putaueramus, habentes hæc simul in se contraria? Vbi nam? In alijs animalibus hoc utique uidere licet, & non minime in eo custode, cum quo nostrum custodem comparabimus. nosti enim generosi canis hunc à natura morem esse, ut aduersus familiares & notos mitissimus sit, contra uero aduersus ignotos. Noui certe. Ergo neque impossibile est, neque præter naturam quod quaerimus, talem uidelicet esse custodem. Sic apparet. An uidetur præterea tibi opus esse, ut qui futurus sit custos, ad ferocitatem illam addat ut natura philosophus sit? Quomodo istud ais? Non enim intelligo. Atqui & hoc in canibus intueri licet, quod quidem in bestia dignum admiratione sit. Quale istud? Quem enim ignotum uiderit, grauiter fert, & si nihil mali ab eo sit perpeffus. Noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab eo susceperit. An nondum hoc admiratus es? Haud ualde hucusque animaduerti. quod autem hoc facit, manifestum est. At enim uidetur hic naturæ ipsius effectus ingenuus, ac uere philosophus. Qua ratione? Quoniam aspectum nulla re alia amicum & inimicum discernit, quod hunc quidem nouit, illum autem ignorat. Nonne igitur merito dicendum erit discendi cupidum, atque studiosum, quod cognitione & ignorantia discernit domesticum ab extraneo? Erit, quid nisi? Porro discendi studiosus & philosophus idem. Idem.

Cur igitur audacter non ponamus & in homine, siquidem aduersus familiares & notos mitis futurus est, philosophum ipsum esse & discendi cupidum oportere? Ponamus.

Philosophus igitur & iracundus, & uelox, & robustus natura erit, qui ciuitatis custos optimus est futurus. Sic est omnino. Talis utique custos sit, At quo pacto nutrietur à uobis

uobis, erudienturque custodes? Atque hæc consideratio nunquid uobis conferet ad id cuius gratia consideramus omnia, comperendum, quomodo scilicet in ciuitate iustitia insit & in iustitia? Id certe cogitandum est, ne forte uel necessaria dimittamus, uel superuacua prosequamur. Reor equidem, inquit Glauconis frater, disceptationem hanc summopere ad id quod nobis propositum est, conducere. Ita & ipse per Iouem, o amice Adimante, existimo. Non igitur desistendum, neque etiam si hæc longiora essent. Non certe, inquit.

Age itaque quemadmodum in fabulis otium agentes cõfabulantesque, oratione hos homines instruamus. Nempe sic decet. Quæ igitur erit disciplina? Num difficile erit inuenire meliorem illa quæ hactenus longo tempore est inuenta? est autem hæc ad corpus quidem pertinens gymnastica, ad animum musica. Est plane. An non à musica eruditio hæc prius quam à gymnastica, incipere debet? Certe. Cum musicam dicis, sermones etiam ponis necne? Pono. Orationis autem species duæ, uera & falsa. Ita est. Erudendus utique in utraque custos futurus, priusquam in falsa. Haud intelligo quid dicas. Nescis quod pueris fabulas prius narramus? hæc autem, ut simpliciter dicam, falsa sunt, licet quædam etiam ueridica iudicentur. prius autem fabulis ad pueros quam gymnasijs utimur. Est ut dicis. Hoc ergo uolebam, cum dicerem attingendam esse prius musicam quam gymnasticam.

Probe. An nescis in unaquaque re maximum quid principium esse? præsertim iuueni & tenero cuique. Maxime enim tunc formati induiturque figura quam quis unicuique imprimere uelit. Omnino quidem. An adeo facile permittemus quaslibet fabulas à quibuscunque formatos audire pueros, animisque imbiberentur opinioniones ut plurimum cõtrarias illis, quas cum adoleuerint, habere illos debere existimamus? Nullo modo id permittemus.

Primum igitur, ut uideatur, fabularum fictoribus præficiendi sunt, qui siquam bonam fabulam fecerint, eligant, reliquas autem abijciant. Quas denique elegerimus, per nutrices, & matres pueris narrandas curabimus, ut ipsorum animi fabulis multo magis informentur quam corpora manibus. Ex his uero quas nunc recensent, multæ erunt abijciendæ. Quales, inquit? In maioribus, inquam ego, plane minores uidebimus: Oportet enim eandem figuram esse, eandemque potentiam, & maiorum pariter & minorum. An non censes?

Censeo equidem. Verum quas maiores appelles, nequaquam intelligo. Quas Hesiodus & Homerus reliquique poetæ scripserunt, hi namque hominibus falsas fabulas effinxerunt, quæ quotidie circūferuntur. Quas fabulas dicis? quid uel in ipsis damnas? Quod & primo & maxime damnari oportet, præsertim cum aliquis non bene mentitur. Quid istud?

Quando quis uerbis male fingit quales dii & heroes sint, instar pictoris nulla ex parte similia figurantis ad ea quæ imitari conatur. Atqui talia merito uituperantur. Verum quomodo dicimus? & quæ apud eos talia reperimus? Primum quidem & maximum, & de maximis rebus mendacium, quod non probe mentitus est Hesiodus, quando gesta illa à Cælio fingit, additque quemadmodum Saturnus eum puniuit, quæ uel egit Saturnus recenset, & quæ à filio perpeffus est. Quæ quidem & si uera essent, non tamen putarem tam aperte ad homines mentis inopes adolescentesque proferenda, sed tacenda potius. Sin autem necessitas adesset loquendi, in arcanis audienda paucis non porcum sacrificantibus, sed preciosam quandam raramque uictimam, ut quæ paucissimos audire contingat. Profecto duri sunt hi sermones. Neque dicendi o Adimante, in ciuitate nostra. Neque dicendum iuueni audiendi, quod qui iniquissima facinora perpetrat, nihil mirum committat: aut qui peccatorem patrem supplicio afficit, non multum præuaricetur, imò faciat quod primi maximique deorum fecerunt. Non per Iouem. Nam neque mihi quidem digna hæc uidentur quæ dicuntur. Neque omnino quod cum dijs dii bellum gerant, insidientur, & pugnent. Neque enim uera: siquidem oportet futuros apud nos ciuitatis custodes turpe putare inter se inuicem dissidere. Quare nec ullo pacto narrandum illis gigantum bellum, prælia uel permulta deorum & heroum cognatis suis proximisque indicia: sed si quo pacto persuasuri sumus, nullum unquam ciuem ciui aduersatum esse, neque esse hoc sanctum, talia quædam potius et pueris statim, & adolescentibus à senioribus aniculisque narranda sunt, cogendique poetæ ut ad hæc fabulas suas dirigant. Vincula autem Iunoni à filio iniecta, & Vulcanum cœlo à patre proiectum, cum ille matri uerberata subuenire uellet, aut deorum pugnas quotcumque Homerus scripsit, minime in ciuitate recipere debemus, siue per allegoriam dicta hæc sint, siue sine allegoria, non enim adolescentis hæc dignoscere potest, sed quæ in ea ætate opinio

nibus accipiuntur, altius inhaerere, difficillimeque eradicari consueverunt. Quorum forte gratia danda omnino est opera, ut haec fabellae quas primas audiet, optime instituta ad uirtutem sint. Non est procul a ratione quod dicis. Verum si quis interroget haec quae sint & cuiusmodi fabulae, quidnam dicemus? O Adimante, poetae quidem nos in praesentia, neque ego, neque tu sumus, sed ciuitatis institutores: hos autem nosse oportet figuras, in quibus fingere poetae fabulas debeant: quas si excesserint, fabulae huiusmodi admittende non sunt. Neque tantum ad ciuitatis institutores pertinet fabulas fingere. Recte loqueris, sed hoc mihi declara, quales istae circa theologiam figurae? Tales quaedam, qualis ipse deus est, talis semper est describendus, siue carminibus describat, siue cantibus, siue etiam tragodia. Ita decet. Nonne bonus & ipse deus est, & ita dicendum? Proculdubio. Atqui nullum bonum noxium est. Nullum, ut arbitror. Quod innoxium est, nunquid nocet? Nequaquam. Quod non nocet, nunquid malum facit? Neque istud quidem.

Quod autem nihil mali facit, nullius mali est causa. Nullius. Item nonne conducibile bonum est? Prorsus. Ergo bene feliciterque agendi causa est. Est. Non igitur omnium causa bonum est, sed eorum quae bene se habent causa: eorum uero quae male, nequaquam. Sic est omnino. Non igitur deus, quum bonus sit, omnium causa est, ut multi dicunt, sed paucorum quidem hominibus in causa est, multorum uero extra causam. Multo enim pauciora nobis sunt bona quam mala. Et bonorum quidem solus deus causa est dicendus. Malorum autem quamlibet aliam praeter deum causam quaerere decet. Verissima loqui mihi uideris.

Deum causam esse boni, non mali

Neque Homeri igitur, neque alterius poetae accipiendum est peccatum, stulte de diis dicentis, in Iouis limine duo iacere dolia plena fortibus, bonis unum, malis alterum. Cumque ex his Iupiter inuicem commixtis impertit alicui, alias huic bene, alias male est. Cui uero ex altero datur, hunc uesana fames super terras exagitat. Neque uero admittendum est Iouem nobis penuriam esse bonorum atque malorum. Confusionem uero iuramentorum induciarumque a Pandaro factam, si quis per Iouem & Mineruam factam fuisse dixerit, nequaquam laudabimus, neque deorum controuersiam dissensionemque, & iudicium per Themim atque Iouem. Neque quod dicit Aeschylus, adolescentes audiant, deum mortalibus causam praebere quando uult funditus domum subuertere. Verum si quis iam-bica inducat, in quibus passiones Niobes referantur, uel Pelopidarum, uel Troianorum, aut aliquid huiusmodi, uel sinendum non est eum dicere haec dei esse opera: uel si dei sunt, educenda est in his ea quam nunc quaerimus ratio, dicendumque deum quidem bona iustaque egisse, atque eos puniendo iuuisse. Quod uero miseri sint qui poenas pendunt, sitque deus qui sic affligit, poetam dicere non est permittendum. Sed si diceret malos homines, utpote miseris, poenis egere, easque soluentes a deo iuari, permittendum. Malorum autem alicui causam esse ipsum deum quum bonus sit, refellendum est omnino, neque permittendum hoc quenquam dicere in sua ciuitate, si bonis institui legibus ciuitas debet, neque insuper quemquam audire, siue sit ille iunior, siue senior, siue carminibus haec inserantur, siue soluta oratione narrentur, tanquam quae neque dicta sancta sint, neque nobis utilia, neque inter se consona. Confuffragator tibi sum hac in lege ferenda. mihi nempe haec placent. Haec itaque una sit lex atque figura ex his quae circa deos ferenda sunt, in qua cogatur unusquisque & dicere, & inducere deum non omnium causam, sed bonorum. Sufficit. Quid autem haec secunda? Num existimas praestigiatorum esse deum, & tanquam ex insidijs alias alia sub specie apparere? & alias quidem in multas formas speciem suam mutantem, aliumque effectum, alias autem nos decipientem, uanasque de se nobis imagines offerentem: uel simplicem potius, minimeque omnium sua ex specie discedentem? Nescio quid in praesentia de his dicam. Quid autem hoc? Nonne necesse est siquid a specie sua discedat, uel ipsum a se mutari, uel ab alio? Necesse. Haudquaquam ab alio quae optime se habent, mutantur atque uertuntur, quemadmodum corpus a cibis, & poculis, & laboribus, & plantaria omnia ab aestu tempestatibusque uentorum, & huiusmodi passionibus: ubi quod integerrimum est & robustissimum minime permutatur. Ita certe. Nonne animum quoque fortissimum, & sapientissimum externa perturbatio minime permutaret? Sanè. Quinetiam composita omnia uasa, aedificia, uestimenta eadem ratione bene constructa, ac bene se habentia, minime uel tempore, uel passionibus alijs immutantur. Est ut dicis. Quicquid igitur bene se habet, uel natura, uel arte, uel utriusque, minimum permutationem ab alio suscipit. Videtur.

At ue-

At uero deus ipse, & quae dei sunt, omni ex parte quam optime sese habent. Quid ni? Hac igitur ratione minime formas plures deus susciperet. Minime. Nunquid autem se in se uerteret mutaretque deus? Manifestum hoc est, siquidem mutaretur. Vtrum igitur in melius, & pulchrius, uel in peius ac turpius? Necesse est in peius, si modo mutatur. Non enim indigum pulchritudinis & uirtutis esse deum dicimus. Recte nimium loqueris. Verum cum haec ita se habeant, credis ne tu sua sponte aliquem, siue deum, siue hominem, deteriores se facere? Impossibile certe istud. Impossibile igitur deum mutare se uelle. Sed ut uidetur, pulcherrimus optimusque cum sit deorum quisque, quoad fieri potest, omnes sua in forma sempiterna & simplici perseverant. Necesse est omnino hoc arbitror. Nullus igitur poetarum nobis o uir optime dicat, deos hospitibus similes uarijs in formis urbes adire. Neque aliquis de Proteo, & Thetide similitima mentiatur. Neque in tragodijs, aut alijs poematis inducat Iunonem in sacerdotis speciem permutatam Inachi Argiui fluminis filijs uita donatis munera colligentem. caeteraque talia nemo audeat fingere. Neque matres uanis his fabulis pueros terreat, deos quosdam nocte uagari peregrinis quibusdam uarijs sub formis persimiles, ne simul & in deos male dicant, & ipsos pueros timidiores reddant. Nullo modo. At uero nunquid dii ipsi immutabiles sunt, sed quibusdam praestigijs nos decipientes uarias in formas mutari uidentur? Forsitan ita. Quid uero mentirine deus uult, aut uerbis, aut re falsam obiectans imaginem? Nescio istud. An nescis quod ipsum reuera mendacium, si modo dici id potest, omnes homines diisque oderunt? Quid istud ais? Sic inquam. Nullus enim sponte uult ipso quodam sui praecipuo praestantissimoque, & circa res praecipuas praestantissimasque mentiri, sed summopere illud ibi mendacium timet. Neque nunc etiam intelligo. Putas me magnum aliquid dicere. Ego autem dico quod ipsa anima circa res ipsas mentiri, & mentitum esse, & inscitia falli, atque in ea habere accepisseque mendacium, nullus unquam eligeret. Mendacium quippe habere in animo summopere omnes oderunt. Summopere. Atqui recte quod modo dicebam, hoc reuera mendacium uocaretur, in animo mentientis inscitia. Quoniam quod est in sermone mendacium, imitatio quaedam est passionis eius quae est in animo, & posterius procedens simulacrum, haud omnino purum mendacium. Nonne ita. Ita prorsus. Ipsum itaque reuera mendacium non solum dijs, sed hominibus etiam est odiosum. Mihi quidem uidetur. Quid autem ipsum in uerbis mendacium, quando nam, & cui adeo utile est, ut non sit odio dignum? Nonne aduersus hostes atque eos qui uocantur amici, quando ob furorem atque aliquam inscitiam malum aliquod facinus agrediuntur? Tunc porro auertendi gratia tanquam medicina quaedam utile est: & in his quas modo dicebamus confabulationibus, eo quod non cognoscamus in quo antiquarum rerum consistat ueritas, assimilantes ueritati mendacium, ita enim maxime id utile facimus. Sic est prorsus. Secundum ergo quid istorum, mendacium est utile deo? An quia non cognoscat uetera, sub ueritatis imagine mentiatur? Ridiculum istud quidem. Poeta igitur mendax in deo non est. Non mihi uidetur. Nunquid metu hostium mentitur? Longe abest. An propter familiarium dementiam atque insaniam? At nullus stultorum & insanorum, deo amicus est. Non igitur est cur deus mentiatur? Non.

Ergo omnino sine mendacio est deorum daemonumque natura. Omnino. Quare & simplex omnino deus, & uerax dictis ac factis, neque mutatur ipse, neque alios decipit, neque per uisiones, neque per sermones, neque per signa, neque nobis dormientibus, neque uigilantibus. Ita quoque mihi de hoc te dicente uidetur. Concedis ergo hanc secundam esse figuram, in qua oportet de dijs ita dicere, & audire, tanquam qui neque praestigiatores sint, neque se mutant, neque mendacijs nos, aut dictis, aut factis seducant? Concedo. Multa igitur ab Homero dicta laudantes, somnium ab Ioue Agamemnoni missum nequaquam laudabimus. Neque Aeschylum, cum Thetidem inducit dicentem, quod Apollo filium eius interemit: qui tamen in eius nuptijs discumbens cecinerat, bona Thetidis stirpem fore longaeuam, morbisque intactam. Cecinit quippe multa Apollo, inquit, fortunisque meas Deo amicas fore praedixit, & latitia me laudationibus suis affecit. Atque ego os Phoebi sperabam diuinum, ueridicum, fatidicumque esse. Ipse uero idem qui laudabat, in mensa & ipse discumbens, ipse haec factus, ipse idem mihi filium interfecit. Talia quaedam quotiens de dijs dicentur, protinus reclamabimus exhibilabimusque, neque permitte-

Aa 2 mus

mus ut ludorum magistri ad iuuentutis disciplinam istis utantur, si custodes apud nos prius atque diuini quoad homini possibile est, futuri sunt. Accipio equidem hanc formam proque legibus ubique utar.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM
Tertium, de Iusto.

DIALOGVS tertius custodum educationem in secundo inchoatā profequitur. Atque sicut in secundo prohibuit eos audire falsa turpiaque; de dijs, ita hic uetat tragica audire de inferis, quae redere illos possint timidiore. Item et comica, quae effusorem concitant risum. Tam enim mollis euadit qui quotidie in lachrymas risu profusiore resoluitur, quam qui dolore lachrymare compellitur. Quonia uero non solum procul a timiditate custodes arcendi sunt, uerum etiam ab intemperantia et auaritia, atque iniustitia, ideo rursus audiri uetat carmina poetarum, quibus uel deorum, uel heroum magnorumque; uirorum libidines, rapinae, iniquitatesque; finguntur. Haec autem educatio militaris omnibus fere ciuibus est aequae communis. Inter haec quae de mendacio dicit attende. Mendacium ciuitatis calamitas est, uidelicet quando priuati inter se mentiuntur, maxime uero si magistratibus mentiuntur. Perinde ac si aegroti medico, uel nauis mētiuntur gubernatori. Licet autem gubernatoribus interdum uti mendacio salutis publicae gratia, et priuato quandoque; erga priuatum, solum gratia mali cuiusdam grauisissimi deuitandi. Licet et confabulari moderate de rebus antiquis quarum ueritas ignoratur, et quasi per imagines quasdam res illas quarum certam formam uix habemus, effingere. Proinde oratione in species tres distinguit. Aut enim simplex narratio est, aut imitatio simplex, aut ex utrisque; permixta. Omnem uero sermonem reprobatur, qui uilissima quaeque; refert absque; delectu, et agit hominem perturbatum. Quisquis enim diu studiose aliquid imitatur, in eius transit naturam. Quocirca poetam perturbatos animos acrius imitantem, tanquam iuuentuti noxium iubet uel mutato stylo constantem habitum imitari, uel ex urbe procul abire. Dicit quoque eum qui plura, uel imitando, uel faciendo pertractat, in singulis tandem ita deficere, ut in nullo euadat egregius. Pergit uero deinceps ex prima musica, id est poesi, ad sequentem, eamque; in tres distribuit species, Orationem, harmoniam, atque; rhythmum. Principio Phthongum musici uocem uocant harmonicam, id est consonantiae aptam, quae neque adeo grauis sit ut nequeat ab eodem cantore grauior fieri, neque; tam acuta ut edidit non possit acutior. Harmoniam deinde ex Phthongis constituit, congruam uidelicet mensuram in excessu atque; defectu grauium uocum, et acutarum, atque; mediarum. Sunt hic uoces quatuor, grauis atque; acuta, et surgens in acutam, et declinans ad grauem. Item primo proportionem quatuor, dupla inter duo atque; unum. Sesquialtera inter tria atque; duo. Sesquitercia inter quatuor atque; tria. Sesquioctaua inter nouem atque; octo. Proportionem duplam sequitur consonantia uocis octauae: Sesquialtera, quinta: Sesquitercia, quarta: Sesquioctaua denique; tonus. Sed de his alibi diligentius. Accedit tertio loco rhythmus, id est ordo quidam motionis, et temporis, ut ex secundo Legum percipitur. Postquam enim uoces harmonica quadam excessus defectusque; mensura per intensionem remissionemque; conciliasti, opus est rhythmo, per quem uocum acutarum, grauium, mediarum motus ac tempora metiaris, et in singulis, et inter singulas. Motus dico blandiores, seueriores, et medios. Tempora dico, longiora, breuiora, equalia, per accentus longos breuesque; et medios. In his nota basem uocabulum esse diuersum: nam ut res exigit significat, fundamentum, sedem, pondus, progressumque; et terminum. Praeter haec consideranda sunt nouem consonantiae, et dissonantiae communissimae gradus. Primus in ratione, id est opinio cum ipsa rei ueritate consentiens. Cuius contraria est opinio falsa a ueritate dissentiens. Secundus in imaginatione. Cuius consonantia est consecutio rationis: Dissonantia uero persecutio externorum. Tertius in affectu, uel temperanter ratione sequente, uel imaginationem intemperanter. Quartus in sermone decoro, uel indecoro, quatenus uel rectam rationem, uel imaginationem tumultuariam sequitur. Quintus in cantu. Cuius consonantia est, decorum imitari sermonem, dissonantia indecorum. Sextus in sono cantum aliter uel aliter imitante. Septimus in saltu concinno, uel inconcinno ad choream pertinente. Octauus in quadam membrorum corporisque; totius compositione, tam spectaculo grata, quam exercitio gymnastico prompta. Nonus in artificiosis cuiuslibet artis operibus, musica quadam proportionem compositis. Hi nouem gradus Musas tibi referant nouem. Memento uero optimam omnium harmoniam esse animi temperantiam. Quam et sequentes caetera imitantur, et uicissim cum frequenter augent. Quapropter iubet eas duntaxat consonantias exerceri, audiri, spectari, quae habitum mentis constantem referant, non superbia elatum, non iracundia effertum, non uoluptate mollium atque; resolutum, non fractum dolore, non misericordia, uel indigentia querulum. Probat ergo concentum grauem atque; constantem, improbat autem extremos, id est concitum atque; mollem: damnat quoque; multiplicem, laudat praeter caeteris simplicem. Plurimum uero in animum posse iudicat harmoniam. Siquidem harmonia quadam diuina sit animus, caelestisque; harmoniae aliquando, ut Platonicè dixerim, assuetus. Rursus harmonia quadam consistit corpus, conflatur et spiritus. Praeterea consonantia uocum aerea aereum spiritum motu penetrans, affectumque; canentis et animum secum transferens, audientis affectum mouet affectu, et animum afficit animo, sensumque; mores infundit. In omnibus animaduerte quae

non

non ciuili solum, sed etiam religiosa admodum obseruantia Plato suam erudiat ciuitatem, semperque; quod et praecipit in Politico, temperantiam cum fortitudine miscat. Denique; quam turpem, quam dissonantem esse censet ueneream uoluptatem, ideoque; ab amore legitimo procul eam segreget, pulchra semper et consona solum desiderante. Plurima uero de Musica tractat atque; gymnastica. maximi enim momenti erant: omnes enim his incumbant, debentque; incumbere. Illa enim animum spiritumque; haec corpus animi gratia mirifice firmat atque; componit. Addit, non ex corpore bono bonum animum, sed ex animo bono corpus fieri bonum. Subiungit simplicem musicam animi uitamque; simplicem corporis sanitati prodesse, multiplicem uero utrisque; nocere, hominesque; dum sobrii uiuerent, non indiguisse medicorum auxilio physicorum. Damnat superstitiosas corporis obseruationes circa uictum, atque; medelas. Signumque; praecipuum ciuitatis male instituta dicit esse, si diligenti medicorum iudiciumque; indigeat opera. Describit medici iudiciumque; officium, et iudicem eligit ingenio bonum, prudentem, senem, multos homines et bonos et malos expertum. Afferit prauitatem quasi priuationem quandam, neque; se neque; uirtutem cognoscere. Virtutem uero quasi habitum, per se solum cognoscere se, per se quoque; addito rerum usu de uitis iudicare. Meminisse uero semper oportet, Platonem non solum hic, sed etiam in Legibus, et Politico, et Protagora confirmare nihil magis necessarium esse omni quidem uiro, praecipue uero ciuili atque; philosophico, quam copulam ex fortitudine pariter temperantiaque; conflant: ut per illam alta petantur, per hanc non spernantur humilia. et utrinque nihil unquam nimis, aut audeas, aut metuas. Per illam rursus priuatas publicasque; propulses iniurias, per hanc abstineas ab iniuria. Per illam ad honesta uocaris, per hanc cohibeas a turpibus. Quo fit, ut gymnasticam simul et musicam ad duo haec denique referat, ut per illam fortitudo, non tam corporis quam animi, per hanc temperantia comparetur. Iubet autem ambo rite inuicem commisceri. Siquidem sola gymnastica parit ferocitatem, musica sola molliciem, ambo uero fortitudinem atque; temperantiam. Ex eorum denique numero qui sic educati sunt, eligit et custodes, id est magistratus, et defensores, id est milites. Ad magistratum uero assumi uult senes prudentes, fortes, publici amatores boni, atque in hoc ipso per experientiam comprobatos. Probari item praecipit iuuenes in medijs uoluptatibus, et doloribus, quo discernatur utrum temperati fortesque; sint, an contra: atque; utrum sententiam boni publici conseruandi propter fallacias, aut minas, aut illecebras, sint aliquando facile mutaturi. Denique ingenia hominum metallis similia esse dicit, et aptum quidem ad gubernandum auro, aptum uero ad militiam argento, ad opificium uero, et agriculturam ferro, et aeri. Iubet singula ingenia ad illa quibus apta sunt conuertiri: itaque; gubernatorum filios interdum pro ingenio ad uiliora, atque; uicissim inferiorum filios ad munera nobiliora similiter. Prohibet quoque milites proprium aliquid possidere, ne per auaritiam ex canibus conuertantur in lupos.

DIALOGVS TERTIVS DE RE
PUBLICA VEL DE IUSTO.

HAEC igitur sunt, ut mihi uidetur, quae de dijs audienda aut non audienda sint ab ipsa statim pueritia, his qui deos et parentes honoraturi sunt, communemque; amicitiam non paruifacuri. Existimo, inquit Adimantus, nobis sic recte uideri. Quid autem his qui fortes futuri sunt, nonne ea dicenda quae ipsos mortem minime metuentes reddant? an putas aliquem fortem esse unquam, qui hanc timeat? Minime per louem, inquit. Sed et qui ea quae de inferis dicuntur credat, et terribilia esse existimet, putas ne eum intrepidum ad mortem futurum, in ipsaque; pugna mortem seruituti et captiuitati praepositorum? Nequaquam. Oportet itaque; nos, ut uidetur, praecipua dare etiam his qui de his rebus fabulantur, precarique; ne ita simpliciter quae apud inferos sunt uituperent, sed magis laudent: tanquam neque; uera dicant, neque; utilia his qui pugnaces futuri sunt. Oportet sane. Delebimus igitur eiusmodi omnia, ab hoc uersu fumentes exordium. Mallem equidem in re rustica conseruare inopi seruire, quam defunctis omnibus imperare. Et illud. Domus profecto mortalibus immortalibusque; horribilis, uasta, foetensque; uideatur, quam etiam dii odio habent. et illud. O miserum nunquid nam apud inferos anima atque; imago? At uero mens adest nulla. et illud. Soli sapiunt: caeteri umbrarum uolitant. Item. Anima soluta membrum ad inferos uolat, suam deplorans calamitatem, cum et fortem et teneram aetatem reliquerit. Item, Anima sub terras ueluti fumus, euolans abiit. Item, Quemadmodum noctuae uasto sub antro uolantes uolant postquam aliquae de ordine ceciderunt ex petra in qua cohaerebant, sic illae simul stridentes ibant. Haec utique; et caetera talia, bona Homeri et reliquorum poetarum uenia abiciamus, non quia poetica non sint, et apud multos auditu iocunda, sed quoniam quanto magis poetica sunt, tanto minus audienda pueris atque; uiris quos libe-

Homeri carmina.

Quae dicta a poetis de inferis, non sunt audientia pueris

ros fore oportet, seruitutem magis quam mortem timentes. Sic est omnino. Nonne insuper nomina quæ his imposita sunt horrenda terribiliaque abijcienda sunt? Cocytos inquam, & Styga, & inferos mortuos, aliaque eiusdem generis nomina. Terrent uehementer quippe omnes quicumque audiunt, ac forte ad aliud quippiam conferunt. Nos autem custodibus nostris ab huiusmodi nominibus ualde metuisimus, ne ex hoc pauore molliores quam decet reddantur. Et merito formidamus. Auferenda sunt igitur. Auferenda.

Forma uero his contraria dicenda, & inducenda est. Videlicet. Ergo lamentationes commiserationesque magnorum uirorum auferimus. Necessè est, si quidè superiora sublata sint. Contemplare igitur, rectè ne an contra id faciamus. Dicimus ne moderatum uirum moderato uiro amico suo orbatum non malum quid illi mortem existimaturum? Dicimus quidè. Non igitur in morte illius tanquam grauius passus lamentabitur. Non. Enim uero & hoc asserimus, hominem huiusmodi se ipso ad bene uiuendum contentum esse, minus meque omnium alio indigere. Vera narras. Minime igitur moleste feret liberis, aut fratribus, aut diuitijs reliquisque huiusmodi priuari. Minime certe. Itaque neque lamentabitur, sed moderatissime feret, cum in aliquam huiusmodi sorte inciderit. Certe. Merito igitur clarorum uirorum ploratus è medio tolleremus, relinqueremus autem mulieribus, neque his quidè inter mulieres aliquid egregium sapientibus, ac uiris insuper duntaxat mulieribus, & ignauis, ut dedignentur apud nos illi quos ad regionis custodiam educamus, similia istis facere. Probe. Rursus Homerum, & ceteros poetas orabimus, ne Achillem deæ filium nunc in latus cubantem faciat, nunc supinum, nonnunc etiam in faciem aut exurgentem errare tristitia affectum in littore maris: aut utraque manu ardentem puluerem capientem in caput fundere: neque alia eiulantem, & lamentantem, quot & qualia ipse facit. Neque Priamum, qui iuxta deos fuit, supplicentem, & luto se prouoluentem, singulosque nominatim clamantem. Multoque magis Homerum eundem orabimus, ne deos in hunc modum plangentes inducat. Hei mihi miseræ. Hei mihi que infeliciter optimum filium peperit. Quod si quos deos, saltem non deorum maximum usque adeo dissimili figura imitari audeat, ut eum ita inducat dicentem. Heu quam charum mihi uirum circa urbem meis oculis profligatum cerno. Vnde mihi cor moeret. Atque item. O me miserum, quandoquidem dilectissimum mihi omnium Sarpedonem fatum cogit à Patroclo Menetiade domari. Si enim o amice Adimante studiose iuuenes hæc audirent, neque ridicula putarent tanquam præter dignitatem dicta, nunquam cum se homines esse scirent, aut illa se indigna existimarent, aut se continerent, cum quid illis eiuscemodi uel dicendum, uel faciendum in mentem ueniret. Quinimò sine ullo uel pudore, uel tolerantia, in minimis etiam quibusque iacturis in maximos ploratus eiulatusque erumperent. Vera nimium loqueris. Neque uero id decet, ut ratio nobis paulo ante dictabat: cui nisi quid melius interim nacti fuerimus, credendum est. Non decet profecto. Sed neque in risum nimium profusos nos esse oportet. Nam effusum risum uehemens mutatio sequitur. Ita mihi quoque uidetur. Non igitur admittendum est quando quis summæ autoritatis uiros in risum solutos inducit, & multo minus quando deos. Multo certe minus. Ergo neque Homerum audiemus cum dicit: Inextinguibilis risus dijs concitatus est, dum Vulcanum per domum properantem uiderent, utpote qui claudus esset. Haud enim admittendum est hoc secundum tuum sermonem. Si meum uis sermonem hunc ponere, nequaquam admittere decet. Quinetiam pluris facienda ueritas est. Si enim rectè paulo ante dicebamus, dijs inutile est mendacium, hominibus autem pro medicamento est utile. quare publicis medicis concedendum, priuatis autem hominibus minime attingendum. Patet. Igitur rempublicam administrantibus præcipue si quibus alijs, mentiri licet, uel hostium, uel ciuium causa ad communitatem ciuitatis utilitatem. Reliquis autem à mendacio abstinendum est. Sed aduersus huiusmodi principes priuatim mentiri, maius peccatum est quam ægrotum mentiri erga medicum, uel se exercentem erga ludum magistrum circa sui corporis uitia, uel erga nauis gubernatorem de nauis & nauis minime uera dicere, quemadmodum uel sua cuique, uel sociorum sese res habeat. Vera narras. Siquem ergo deprehenderit alium in ciuitate mentientem ex eorum genere qui artifices sunt, uatem uidelicet, uel morborum medicum, uel lignarium fabrum, eum punito, tanquam rem quandam inferentem ex qua ciuitatis ipsius ueluti nauis submersio & pernicietas sequitur. Sic plane agendum: siquidem

sermone

sermone opera peragunt. Quid præterea? nonne temperantia nostris adolescentibus opus erit? Absque dubio. Temperantiæ autem nonne hæc talia quo ad subditos maxima sunt, ut uidelicet obtemperent magistratibus: quo ad ipsos autem principes, ut ad uenereorum, epularumque, & copotationum usum continentes sint? Mihi sane uideatur. Hæc itaque talia bene dicta asseuerabimus, qualia apud Homerum Diomedes ait. Etsi age silentio confide, ac meis uerbis obtempera. & alia his similia. Ibant robur spirantes Achiui silentio duces timentes. Et alia quæcumque in hanc sententiam dicuntur. Probe. Quid autem hæc? Vinolente, canis oculos habens, cor autem cerui: & cætera quæ sequuntur, nunquid rectè? & alia huiuscemodi ipsorum priuatorum in superiores superbe dicta, siue quis soluta in oratione, siue poemate inserat, an rectè dicuntur? Nequaquam. Non enim existimo ad uitium temperantiam hæc, ut audiantur, conferre: nihil autem mirum si quo modo delectent. Vel quomodo tibi uidetur? Ita. Quid autem uidetur? ne tibi idoneum esse hoc iuueni ad continentiam consequendam, si quando audierit uirum sapientissimum apud poetam ita loquentem, Pulcherrimum omnium esse mihi uidetur, cum plenæ sunt mensæ dapibus carnibusque, Vinum autem è cratere hauriens pincerna poculis infundit atque circumfert? Vel illud, Miserrimum esse fame perire, & fortem subire aduersam? Siue cum dicitur, Iouem cæteris tum dijs, tum hominibus dormientibus omnium quæ uigilando tractauerat coitus cupiditate oblitum, & usque adeo libidine & amore Iunonis percussum esse, ut nec cubile ipsum ascendere sustinuerit, sed ibidem humi congregi statim uoluerit, dicens uehementiori se cupidine inflammari, quam olim cum primum clam parentibus inuicem congressi fuerunt? Siue cum narrat quemadmodum Vulcanus Martem ac Venerem coeuntes reti comprehendit? Non per Iouem mihi uidetur idoneum. Verum sicubi modeste, & constanter uirorum excellentium facta uel dicta narrant, animaduertenda & audienda hæc sunt. Veluti cum dicitur, Pectus percussus increpuit dicens, Perpetere o cor, nam longe alijs grauiora tulisti. Omnino sic est agendum. Neque etiam muneribus corrumpi ipsos ciues permittendum est neque auaros esse. Nullo pacto.

De utilitate temperantia

De muneribus & corruptelis

Non ipsis igitur canendum. Munera crede mihi placant hominesque deosque. Neque laudandus Phoenix Achillis præceptor, quasi probe locutus fuerit, dum consuleret ipsi munera accipienti Achiuis auxilium ferre: non accipienti uero ab ira nequaquam recedere. Neque rursus Achillem ipsum dignum existimabimus, consentiemusque adeo pecuniæ cupidum esse debere ut ab Agamemnone recipiat munera, atque ut Hectoris cadaver sine pretio reddere nolit. Certe talia laudare non decet, inquit. Vereor equidem, inquam ego, propter Homerum dicere, nempe non esse fas hæc de Achille asseruisse, alijs uel asserentibus credere. Et eundem rursus aduersus Apollinem dixisse, Perdidisti me Apolline deorum perniciosissime omnium, quem certe ulciscerer, si mihi potestas esset. Item ad fluuium deum quam peruicaciter se habuerit, etiam pugnare paratus. Rursus alteri fluminis Sperchio sacratis comis, Patroclo inquit heroi, mortuo iam, comam ferendam dabo. Nec credendum est hoc illum egisse. Tractus autem Hectoris circa Patrocli sepulchrum, & iugulationes captiuorum supra rogum, cunctaque huiusmodi, neque uera esse affirmabimus neque sinemus nostris persuaderi, quod Achilles deæ filius, & Pelei temperatissimi uiri, & ab Ioue tertij, à Chirone sapientissimo educatus, tanta perturbatione agitatus sit, ut duobus contrarijs morbis animi laborauerit, illiberalitate cum auidia, atque item deorum hominumque contemptu. Rectè admodum loqueris. Rursus neque hæc credamus, neque dici sinamus, Theseum Neptuni filium, & Pirithoum filium Iouis in rapinas adeo maximas irruisse, neque alterius dei filium siue heroem ausum esse unquam tam grauius impiaque patrare, qualia de his quotidie mentiuntur. Verum poetas ipsos cogamus, uel negare horum hæc esse opera, uel non affirmare filios deorum esse: ambo uero hæc simul nequaquam asserere, neque operam dare, ut nostris iuuenibus persuadeant, quod ex dijs mala aliqua oriantur quod uel heroes hominibus nihilo meliores sint. Quoniam ut iam dictum est, neque sancta hæc sunt, neque uera. Ostendimus enim ex dijs mala aliqua prouenire non posse. Ostendimus planè. Quinetiam audientibus hæc nocent. Omnes quippe prauitati suæ ignoscant, persuasi talia quædam facere fecisseque & illos qui proxime ex deorum genere nati sunt, de quibus illud dicitur: Dijs proxime nati, Ioui propinqui, quorum circa idæum uerticem Iouis patrij ara extat in æthere, & neque dum ipsis euauit sanguis deorum. Quamobrem

Aa 4 fabulæ

fabulæ huiusmodi recipiendæ non sunt, ne facilem occasionē ad nequitiam nostris adolescentibus præbeant. Sic prorsus agendū. Quæ deinceps reliqua nobis species est sermonum, differētibz quales cuiq; narrandi, uel non narrandi sint? De dijs em̄ quemadmodum loqui decet est dictum. Item quæ de ipsis dæmonibus & heroibus, & his quæ sunt apud inferos. Satis abunde. An esset fortasse reliquum, ut de hominibus diceremus?

Certe. Impossibile istud in præsentia ô amice disponere. Cur nam? Quoniã existimo nos dicturos, poetas oratoresq; de hominibus circa ea quæ maximi momēti sunt male dicere cum scribunt. Iniustos quidem multos felices esse, iustos aut̄ infelices: cōduce req; iniuste agere si clam. Ipsam uero iustitiam alienū bonum esse, iacturā uero propriā: Hæc in quā & cætera huiusmodi nos ueturos esse ne dicant, cōtraria uero ut canant & fabulis inserant mandaturos esse puto. nunquid? Certe noui. Nonne igit̄ si confitearis recte me dicere, dicā te concessisse quæ iam diu quarimus? Recte, inquit, prorsus accepisti. Nonne & de hominibus, quod talibus oporteat sermonibus uti tunc concedemus, cū qualis iustitia inuenierimus? & q; natura ipsa pro fit habenti, seu uideatur esse iustus, siue non uideatur? Vera loqueris. De his ergo quæ dicenda sunt, quæ ue non, satis est disputatum: deinceps de discendi ratione, ut arbitror, est differendum: atq; ita nobis, & quæ, & quomodo discenda sint compertum erit. Quid dicas, inquit Adimantus, non satis intelligo. Oportet tamen id te intelligere, atq; ita fortasse clarius hoc intelliges. An non quæcunq; a poetis, uel fictoribus fabularū dicunt, narrationem esse dicimus, uel præteritorū, uel præsentū, uel futurorū? Quid em̄ aliud? inquit. Num ergo uel simplici narratione, uel per imitationē facta, uel etiā utroq; modo narrant? Clarius hoc quoq; exponi requiro. Rīdulus equidem præceptor, & in primis obscurus uideor. Quemadmodū igitur qui dicendo parū ualent, efficere solent, ita ego nunc, non uniuersum ipsum, sed partē aliquam sumens, in ea tibi quod uolo conabor ostendere. Et primum mihi dicito, nostin Iliados principia, in quibus ait poeta Chrysem Agamemnoni supplicasse, ut sibi filiā restitueret, Agamemnonē uero turbato animo denegasse. Quod postq; nō impetrauit, imploratū ipsi cōtra Achiuos deū? Equidē. Et illud credo nosti, quod usq; ad hos uersus, Precatus est oēs Achiuos, in primis Atrei filios, gentium duces: ipse poeta loquit̄, neq; tentat aliō mentem nostram conuertere tanq; alius q; ipse loquatur. Deinceps uero ita loquit̄ ac si Chryses ipse sit, conaturq; nō Homerum se nobis, sed sacerdotem illum senem ostendere. In cæterisq; ita semper exponit, tum rebus gestis apud Iliū, tum apud Ithacā, in Odyssæa cantatis. Sic est omnino. Nonne igitur narratio est, & quando orationes continuas affert, & quando ea quæ inter ipsas intercedunt?

Quid ni? Verū cum orationem profert tanq; alius quidam sit, nonne tunc dicemus orationem suā ei q; simillimā reddere, quæ loquentē introduxerat? Quid ni dicamus? An non alteri se similem reddere uel figura, uel uoce, est eum imitari cui facit se similem? Proculdubio. In hoc igitur, ut uidet̄ & ipse, & reliqui poetæ per imitationem narrant. Assentior. Vbi autem se non celat poeta, uniuersa illa poësis & narratio sine imitatione est. Ne autem dicas te neq; hoc quidem intelligere quomodo fiat, ego dicam. Si enim Homerus cum dixisset Chrysem uenisse filiā redempturum, & supplicasse Achiuo præcipueq; regibus, deinceps non tanquam Chryses, sed Homerus esset locutus, nosti profecto imitationem illam non fuisse futuram, sed simplicem narrationē. Sic uero se res habuisset. Dicam enim sine uersu cum non sim poeticus. Profectus sacerdos precabatur, ut dij eis darent, qui incolumes ipsi Troiam caperent, sibiq; acceptis donis filiā restituerent, deum Apollinem uenerantes. Hæc cum dixisset, reliqui sacerdotis dicta probarunt. Agamemnon uero nimium perturbatus, ipsum protinus abire iussit, ita ut ne rursus rediret: neq; enim ipsi dei uel coronā, uel sceptrū profutura: asseruitq; priusquam ipsi filiā redderet, fore ut illa secū in Argo consenesceret. Quamobrem abiit, seq; ut saluus abire posset, non irritaret. Quæ cum audisset senex, extimuit, tacitusq; discessit. Castra autem egressus, supplex Apollinem multa eius agnomina cōmemorans orauit, siquid unquam aut in ædificandis templis, aut hostijs litandis illi gratum fecisset, ut puniret Achiuos, easq; lachrymas sagittis ulcisceretur. Hunc in modum ô amice simplex narratio sine imitatione procedit. Intelligo iam. Et illud præterea scito, contrariam huic esse, cum remotis poetæ uerbis quæ inter orationes intercedere solent, orationes

orationes ipsæ uicissim continuatæ relinquuntur. Id quoq; intelligo. Est enim huiusmodi tragœdia atq; comœdia. Recte admodum accepisti, existimoq; tibi iam nunc aperiri, quod in superioribus percipere non ualebas: poësim uidelicet fabularumq; figmentata, aut esse omnino per imitationē quemadmodū ipse dicebas in tragœdia atq; comœdia: aut per enunciationem poetæ proferri. quod maxime in dithyrambis inspicitur: aut per utraq; confici, ut in heroicis alijsq; multis apparet, si modo intelligis. Intelligo iam quod tunc inferre uolebas. Atqui etiam ante hoc memento quod dicebamus quæ dicenda essent iam expositum esse: quo aut̄ modo dicendū esset, deinceps exponere oportere. Memini quidem. Hoc igitur erat, quod oportere dicebam inter nos cōuenire, utrum sinamus poetas imitatione perpetua uti, an partim imitari, partim minime, & qualia utraq; sint, an nihil penitus imitari. Auguror equidem consideraturum te utrum recipienda sit comœdia, & tragœdia in ciuitate, nec ne. Fortasse autem & his plura. Non dum enim noui: sed quò ratio ut uentus feret, eò eundem est. Præclare loqueris. Hoc igitur ô Adimante considera, utrum imitatores nos habere custodes oporteat, nec ne. Vel hoc ex superioribus pendeat, quod singuli singula recte conficere possunt, plura uero minime. quod si quis plura tractare aggrediatur, in singulis ita deficiet, ut in nullo eadat egregius. Sic prorsus accideret. Nonne & de imitatione eadem ratio q; plura aliquid æque ac unum bene imitari nō potest? Non certe. Nunq; igitur studio alicui æstimatione digno quis simul incumbet, & imitabit̄ multa, erit ue imitator idoneus, quando neq; duas quidem imitationes, quæ parū differre inter se uident̄, ijdem homines bene simul tractare possunt, ut comœdiam simul & tragœdiam. An non imitationes quasdam pauloante istas esse dicebas? Equidē, ac uera dicis, q; ijdem nequeant. Neq; etiā rhapsodi, id est cantores heroicorum simul esse, & histriones possunt. Vera. Sed neq; tragœdis aut comœdis, tragici aut comici ijdem. Hæc aut̄ omnia imitationes quædam sunt, an non? Imitationes. Quinetiā in minora his uidetur ô Adimante natura hominis esse concisa, ut nullo modo possit bene plura imitari, uel etiam ea facere quorum imitationes ipsæ similitudines quædam sunt. Est ut dicis. Si ergo rationē superiorē ratam haberi uolumus, custodes nostros à reliquis omnibus artificijs alienos patriæ libertatis artifices esse oportet ualde quidem solertes: neq; aliud quicquam curare quod huc non tendat: nihil aliud agere eos, uel imitari oportet: uel si imitentur, imitari quæ istis cōsentanea sint, statim à pueritia, fortes scilicet, temperatos, sanctos, liberales, & reliqua eiusmodi: illiberalia autē neq; facere, neq; imitari posse, neq; aliud quicq; turpe, ne ex ipsa imitatione tales efficiant̄, quale id quod æmulant̄. An non animaduertisti imitationes si à teneris annis incipiāt perseueretq; in mores & naturā abire, tum quantū spectat ad corpus, tum ad uocem, tum ad cogitationē ipsam? Et maxime quidē. Non permittimus igitur ullo modo eos quorū habere curā dicimus, quos ue præstantes uiros fore desideramus, cū uiri sint, mulierē imitari, puellā uetulamue, uel marito conuiciantem, uel cum dijs cōtendentem, exultantemq; cum se felicem esse putet, uel quæ ærumnis circūuenta fleat atq; eiulet, doleat, amore accendat̄, dolore partus opprimat̄. Nullo modo. Neq; seruas, & seruos, ea quæ seruorū sunt facientes. Neq; hoc quidē. Neq; uiros item prauos, ut uidetur, timidos, & contraria eorum quæ diximus facientes, conuiciantes, iurgantes, turpiaq; inuicem obloquentes, siue ebrios, siue uigiles sobriosq;, & alia quæcunq; homines isti & in uerbis, & in operibus, tum in seipso, tum in alios peccant. Neq; etiā debent, ut arbitror, similes per imitationem, uel uerbis, uel actionibus infanientibus reddere. Cognoscendi enim infani & mali sunt, tam uiri quàm mulieres: nihil tamē ex eorum dictis & factis, uel agendum est, uel imitandum. Verissima loqueris. Quid autem artifices ne ex ære aliquid fabricantes, uel aliud quippiam molientes, uel remiges nauium, uel præcipientes istis, uel aliud aliquid circa hæc imitari eos decet? Quonam pacto, cum neq; rebus ullis huiusmodi mentem adhibere his liceat. Nunquid equos hinnientes, uel mugientes tauros, aut fragorē immurmurationemq; fluuiorū, aut maris fremitum, uel tonitruum, uel cætera eiusdē generis imitabunt? Atqui prohibitum illis est, aut insanire, aut infanientibus se similes reddere. Si igitur quæ dicis intelligo, est quædam orationis, & narrationis species, in qua uir optimus cum quid dicturus est enarrat: & alia quædam huic dissimilis, quam seruat qui contra ac ille, natus atq; nutritus est. Quales uero hæc sunt?

Videtur

Videtur mihi uir moderatus quando in narratione deuenit ad aliquam uiri boni uel orationem, uel actionem, perinde ac si ipse ille esset pronuntiaturus, & sine ullo rubore, aut dedecore imitationē huiusmodi suscepturus; maxime quidem, & ut plurimum imitans uirum bonum, prudenter & sine errore agētem: rarius autem ac minus, morbis, uel amore labentem, aut ebrietate, aut casu quouis alio. Quando autē ad aliquem indignum se uenerit, nolet, ut arbitror, dedita opera similem se deteriori præbere, nisi breuiter quidem, & cum boni quicquam peragit: sed erubescet, cum rudis sit ad hos imitandos, & ægreferet deteriorum formā induere, spernens imagines huiuscemodi, nisi forte iocī oblectamentiq; causa id fecerit. Non iniuria. Nonne igitur narratione utetur tali, qualem pauloante in uersibus Homeri dicebam? eritq; oratio ipsius particeps utriusq;, imitationis uidelicet, & narrationis alterius? Exigua uero pars imitationis longa in oratione erit? Dicōne aliquid, an nihil? Dicis certe, qualem necesse est esse rhetoris istius figuram. Nonne igitur qui talis non erit, quo erit ineptior, & indoctior, eo plura narrabit, & omnia imitabitur, nihilq; se indignum esse existimabit? Quare omnia imitari aggredietur, & in cōspectu quidem multorum, ea præsertim quæ pauloante commemorabamus, Tonitrus, murmura uentorū, & grandinis, axis rotarum, tubarum, tibiārū, fistularum & omnium deniq; organorum sonitus: præterea canū, pecudū, & auium uoces. Eritq; huius oratio uniuersa pene per imitationē, uoce, ac gestu, uel paulū quid narrationis habebit.

Necessariū quoq; istud. Atq; hæ sunt orationis species duæ, quas supra dicebam.

Sunt planē. Nōne ipsarum una quidem parum quid mutationis habet? & si quis decentē consonantiā & rhythmū orationi tribuat, ferme ad eandē orationis formā semper dicendū est recte loquenti, atq; in una insuper consonantia & exiguarumq; mutationes, eodēq; modo in rhythmō ferme cōsimili? Omnino sic se res habet. Quid autē alterius species? nōne contrarijs indiget, omnibus uidelicet consonantijs, omnibusq; rhythmis, si proprie dicēda est, cum multas & uarias habeat mutationū formas? Sic est omnino.

Nonne & poetæ, & alij oēs qui aliquid dicunt, uel harum una dicēdi figura utunt, uel altera, uel utriusq; cōmixtis? Necesse est. Quid igit faciemus? Vtrū has oēs in ciuitate suscipiemus, uel alterā simpliciū, uel permixtā? Si in mea optione cōstituerit, simplicem decori imitricem. Atqui o Adimante mixta quæq; iucunda est: multo autem iucundior pueris, & pædagogis cōtraria illius quā tu eligis, & plurimæ turba. Iucundissima prorsus. At forte, ut arbitror, reipub. nostræ cōuenire eam nō existimabis, quoniā non sit duplex uir neq; multiplex apud nos, quādoquidē singuli singula faciunt. Non conuenit certe. Nonne igit sola in ciuitate huiusmodi coriariū inueniemus duntaxat coriariū esse nō gubernatorē præterea? Et agricultorem duntaxat agricultorem, non in super iudicem? Militem quoq; militem, non etiam numulariū? ceterosq; eodem modo?

Vera hæc sunt. Si quis ergo in nostram urbem uenerit, qui animi sapiētia in omnes possit sese uertere formas, & omnia imitari, uolueritq; poemata sua ostentare, uenerabimur quidem ipsum, ut sacrum, admirabilem & iucundum: dicemus autem non esse eiusmodi hominem in republica nostra, neq; fas esse ut inlit, mittemusq; in aliam urbem, uenturo caput eius perungentes, lanaq; coronantes. Nos autem austeriori minusq; iucundo utemur poeta fabularumq; fictore, utilitatis gratia, qui decori nobis rationem exprimat, & quæ dicuntur dicat in his formulis quas a principio pro legibus tulimus, quando milites erudire agressi sumus. Ita prorsus, si esset in nobis, efficeremus. Videmur iam o amice satis de ea musicæ parte dixisse, quæ circa orationes fabulasq; uersatur. Nam & quæ dicenda sunt, & quomodo, exposuimus. Mihi quoq; idem uidetur. Restat de cantus & melodiæ ratione differere. Certe. An non omnis iam inueniret quæ nobis de his dicenda sunt, qualia esse oporteat, si quidem antedictis cōcinere debeamus? Tum Glaucō arridens, Ego, inquit, extra oēs esse uideor. Non enim satis in præsentia possum conijcere, qualia dicenda sint. Opinamur tamē omnino hoc primum nos posse dicere Melodiā ex tribus constare, oratione, harmonia, rhythmō. Hoc equidem possum. Nōne melodiæ pars oratio nihilo differt ab oratione illa quæ sine cantu est, quo ad hoc ut oporteat in eisdem formulis exprimi, de quibus paulo ante dicebamus, & eodem modo? Vera loqueris. Atqui harmonia, & rhythmus orationē sequi debent. Quid nī? Quin etiam lamentatione luctuq; dicebamus in orationibus nos minime indigere. Nō certe. Quenam

Quenam igitur querulæ harmoniæ sunt? Dic mihi. Tu enim musicus es. Lydiæ mixta, Lydiæq; acuta, cæteraq; huiusmodi. Nonne remouendæ hæ sunt? Inutiles enim etiam mulieribus, bonis saltem, nedū uiris. Valde quidem. Præterea uiolentia, mollities, & pigritia custodes minime decent. Minime. Quenā igitur molles & temulentæ harmoniæ? Ionica & Lydiæ quotcunq; relaxæ remissæq; & resolutæ uocant. His igitur o amice, num quoquo modo uteris ad militum utilitatē? Nullo modo. Sed uideſ iam tibi reliqua esse Dorica & Phrygia harmonia. Haud equidem, inq;, harmonias noui, sed eam relinque harmoniā, quæ ut decet, imitatur fortiter euntis in præliū, & ad quod libet negotium uiolentū uiriliter se gerentis, uoces atq; accentus, & periclitantis, siue in uulnera, siue in mortem irruentis, siue in aliam grauem sortem incidētis, in omnibus istis fortunam constanter atq; uiriliter propulsantis. Aliamq; iterum relinque harmoniā quæ uoces imitatur atq; accentus hominis in tranquilla & minime uiolenta actione uersantis uel aliquid alicui persuadentis, uel supplicantis, uel uotis deo, uel doctrina & admonitione homini, uel econtra hominis alij supplicanti, aut docēti, aut dissuadenti facilem se præbentis, & qui licet uoti compos sit factus, non tamen superbia efferat, sed in his omnibus temperate & modeste se gerat, fortemq; utranq; recte ferat, hasq; duas sequatur harmonias, uolentā, uoluntariam, fortunatorum, infortunatorū, temperantium ac fortium: & omnino quæcunq; ipforum accētus pulcherrime imitatur, has omnes relinque harmonias.

At uero non alias eligi iubes, q̄ eas quas ego supra dicebā. Nō igitur opus erit nobis in cantibus & melodijs harmonia quæ multis constat chordis, omnibusq; concentibus.

Non, ut mihi uidetur. Ergo Trigonorum, Paçtidarum, & quorumcunq; instrumentorum, quæ multis constant chordis, & plurimis consonantijs, fabros non nutriemus.

Non, ut uidetur. Quid autem? tibiārum fabros, et tibiçines in ciuitate relinques? an non instrumenta multarū chordarum, harmoniarumq; omnium, tibiā imitantur? Patet, inquit ille. Lyra itaq; restat, & cithara in ciuitate utilis, & fistula in agris pastoribus commoda. Ita ratio nobis ostendit. Nihil alienum inducimus, o amice, dum Apollinem ipsum & Apollinis instrumenta, Marsyæ ipsi, & organis quæ Marsyæ sunt, præponimus. Non per louem, ut mihi uidetur. Per Canem ipsum sensim & clanculum purgare cœpimus ciuitatem, quam supra nimis delicijs deditam dicebamus. Ipsi nos uide licet temperate agentes. Age, purgemus & reliqua. Sequitur ad ea quæ de harmonijs dicta sunt, ut rhythmō ita prosequamur, ne per uarios admodum circumuagemur, neue per quoslibet motus, sed qui uitæ fortis & temperatæ rhythmī sunt, dignoscamus. Quibus cognitis, pedem cantumq; cogamus orationem huiusmodi uiri sequi, nō orationem sequi pedem, & cantum. Qui uero sint rhythmī tales, tua interest declarare, quemadmodum harmonias exposuisti. Per louem, quid dicā non habeo. Quod enim tres quædam species sunt, ex quibus motus isti textū atq; plectuntur, quæadmodum in uocibus quatuor unde omnes harmoniæ cōficiuntur, animaduertērim, dicere possem. Quales autem qualis uitæ imitationes sint, aperire nequeo. At de his quidem cum Damone delibabimus, quinam pedum motus proprie sint illiberalitatis, petulantia, insaniam, ac reliquæ prauitatis, quiue rhythmī contrarijs congruant. Arbitror autē audiuisse, quamuis non satis aperte, cum ipse motum quendam pedum bellicosum nominaret compositum dactylum heroicūq;, quem nescio quomodo digerebat, supraq; infraq; equalem & in breuem longumq; euadentem, utq; existimo iambum, & alium quendam trochæum appellabat. Longitudines autem & breuitates adhibuit. Et in aliquibus istorum arbitror eum uituperare uel laudare ductiones pedis, non minus quā rhythmō ipsos, uel aliquid ex utriusq; commixtum. Neque enim declarare satis hæc possum. Verum hæc, ut dicebam, in Damonem ipsum reiecta dilataq; sint. Prolixa quippe oratione ad hæc distinguenda opus esset. Nunquid putas? Prolixa per louem. Hoc autē ita discernere potes, quod concinnitas atque ineptitudo congruitatem & incongruitatem rhythmī sequuntur.

Quid nī? Atqui congruū quidem pulchram orationem sequitur, & tanquam simile imitatur: incongruum uero contrariam. Quinetiam consonum ipsum, & dissonum eodem modo: quandoquidē rhythmus & harmonia, ut paulo ante dictum fuit, orationem sequuntur, non ipsa oratio rhythmum & harmoniam sequitur. Certe orationem sequi hæc debēt. Quid uero loquēdi modus ipsaq; oratio? nōne animi affectionē sequitur?

Abſq;

Abſq; dubio. Orationem uero cætera quoq; ſequuntur? Nempe. Sermonis itaque decor, conſonantia, uenustas & rhythmi congruentia affectione animi moderatam ſequuntur, quam *δὲνδριαν* appellant. Non eam dico quam ſæpe cum inſcitia quædam ſit, blanda quædam deriſione bonitate nominamus, hoc nomine fatuitatem quandam ſignificantes: immo uero eam *δὲνδριαν* inquam, quæ reuera cogitatione ſignificat moribus optimis præditam. Sic eſt omnino. Nonne igitur ubiq; hæc iuuenes ſequi debent, ſi rem ſuam agere uolunt? Debent equidem. Eſt autem ars pingendi uniuerſa horum plena, & omne huiusmodi artificium, plena quoq; texendi facultas, & uariorum ingenioſitas operum, ſtudioſumq; ædificandi, omnis præterea cæterorum ſupellectiliū instrumentorumq; effectio: quin & corporum plantarumq; natura. Porro in omnibus iſtis, aut condecentia quædam ineſt, aut indecentia. Et indecentiæ quidem & rhythmi inconcinnitās atq; diſſonantia ſermonis turpis & improbi moris ſorores ſunt: contraria uero contrarij, temperati & optimi germana, & imitationes quædam ſunt. Eſt ut dicis. Nunquid poetis ſolis inſiſtendum, cogendumq; ut imaginem boni moris in ſuis poematis exprimant, uel apud hos non ſcribant? An præterea curandum ne artifices alij mali moris ſimulachrum aliquod, non bene caſtigatum opus, illiberale, deforme, & indecens, ſiue in figuris animalium, ſiue in ædificijs, ſiue in quouis alio artificio faciant? Vel ſi quis hoc præſtare non poteſt, ne quid apud nos agat prohibendum eſt, ne in prauitatis imaginibus nobis enutriti cuſtodes tanq; noxiſ in gramine, & multa quotidie paulatim à multis decerpentes paſcentesq; unum aliud quod maximum malum ignari in animo contrahant? Quamobrem illi inquirēdi ſunt artifices, qui naturali quadam induſtria poſſint tanq; per ueſtigia exprimere pulchri ipſius decoriq; naturam, ut tanquā in loco ſalubri habitantes iuniores undiq; adiuuentur: quandoquidem à pulchris honeſtiſq; operibus ſiue ad oculos, ſiue ad aures eorum honeſti aliquid peruenit, ueluti ſuauiſ aura quædam à locis ſalubribus afferens ſanitatē: quæ quidem ſtatim afflare à primis annis incipiēs, ſenſim animos hominum in ſimilitudinē, amicitiam, & concordiam, honeſtæ orationi rationiq; conciliat. Egrege admodum iſto pacto nutrentur. Ob hanc igitur cauſam, inquit ego, o Glauco, ex ipſa principali ſecundum muſicam nutritione rhythmus & harmonia interiora animi penetrant, pulſantq; uehementiſſime animum, decoram quandam figuram ferentia, per quam decorus & pulcher efficitur, quiſquis recte in muſica eruditur: contra uero, ſi contra quis fuerit educatus. Et quoniam rursus deficientia, neq; recte fabricata, aut non bene orta acutiſſime ſentiet, qui illi, quemadmodum oportet, nutritus fuerit, merito ægre hæc ferens, pulchra quidem laudabit, eaq; amans, audeq; arripies, ipſis aletur, ac bonus inde efficiet & pulcher. Turpia uero iure uituperabit, oderitq; etiam in ea ætate in qua rationem nondum ſuſceperit. Aduentantem deniq; rationem, qui ita nutritus erit, libenter amplectetur, eam ex ipſa propinquitate, familiaritateq; proſus agnoſcēs. Mihi quoq; harum rerum gratia in muſica nutriendi uidetur. Quemadmodum tunc profecto literas ſatis recte callemus, quando elementa nos non fugiunt, pauca quidem in omnibus quibuſcunq; inſunt, neq; in paruis, neq; in magnis ea ſpreuimus, tanquam non oporteret intelligere, ſed ubiq; diſcernere illa propoſuimus, utpote qui prius grammatici futuri non ſumus, q̄ nos ita comparauerimus. Vera loqueris. Imagines præterea literarum ſicubi uel in aquis, uel in ſpeculis appareant, non prius cognoſcemus q̄ ipſas literas nouerimus. Eſt enim hoc artis & exercitationis eiſdem. Eſt ut dicis omnino. Quorſum hæc inquam? Nempe eadem ratione neq; muſici prius erimus, uel nos, uel ipſi quos ad urbis cuſtodiam erudimus, quam temperantiæ ſpecies, & fortitudinis, liberalitatis, & magnificentiæ, & quæcunq; harum ſorores ſunt, ipſiſq; contraria cognoſcerimus, ubiſcunq; inſint: ita ut & hæc, & ipſorum imagines quibuſcunq; inſunt, perſentiamus, neq; in paruis, neq; in magnis contempſerimus, ſed eiſdem eſſe putauerimus & artis & ſtudiij. Neceſſe eſt omnino. Si quo in homine hæc cõcurrant, ut in animo pulchri mores inſint, & in corporis ſpecie illis ſingula cor reſpondeant conſentiantq; eandem ſuſcipiētia rationem, pulcherrimum hoc erit ei qui inſpicere poſſit, ſpectaculum. Valde quidem. Atqui quod maxime pulchrum, & amabile maxime. Proſus. Tales quosdam homines maxime uir muſicus adamaret: ſiquid uero abſonum aduerteret, minime. Non certe ſi defectu animi diſſonaret: ſiquid uero duntaxat deſſet corpori, ſufferret quidem adeo ut diligere gratulariq; uelit. Intelligo equidem

equidem, quia tales quidam uel amantur abs te, uel amati iam ſunt, atq; aſſentior. Sed hoc mihi dicas. Eſt ne ullum temperantiæ cum ſoluta nimiaq; uoluptate cõmercium? Quo nam pacto? Quippe cum uoluptas huiusmodi non minus q̄ dolor mentem è ſuo ſtatu di moueat. Alijs uero uirtutibus? Minime. Quid autem? petulantia intemperantiæq; habent cum excedente uoluptate cõmunionem? Maxime omnium. Habēsne maiorem & uehementiorem uoluptatem q̄ quæ circa uenerea? Neq; uehementiorem ullam habeo, neq; furioſiorem. Rectus autem amor ipſa ſui natura temperate & muſice amat pulchrum atq; decorum. Proſus. Nihil ergo furioſum uel intemperantiæ proprium recto amori eſt admouendum. Non certe. Neq; igitur iungenda illi eſt uoluptas ipſa uenerea, neq; in ea cõmunicare debent amatores, cum legitime dilectis adoleſcentibus, amatesq; cum amatis. Per Iouem nullo modo o Socrates. Sic igitur, ut uidetur, in ciuitate recte inſtituta legem condes, amatorem amare, unam eſſe, & iagere amatum, ſi perſuaſerit, tanquam filium, honeſtorum cauſa, atq; in omnibus ſic uerſari cum eo quem amat, ut nihil unquam præter honeſtum uideatur ab adoleſcente requirere. Si contra faciat, ignominiam ſubeat, tanq; qui nihil omnino ſapiat muſicū, pulchrum ue. Sic proſus. Nonne tibi uidetur ſinem ſuum iam ſermo de muſica conſecutus? Quo enim fini ri debet, iam applicuit. Oportet enim muſicā in amatoria pulchri fini ri. Aſſentior equidem. Poſt muſicam uero gymnastica exercēdi ſunt iuuenes. Quid ni? Oportet enim & in hac per omnē uitam diligenter à pueris educari. Id autem ita ſe habet quodammodo, ut opinor. Animaduerte & tu. Mihi quidem non uidetur bene affectum corpus, uirtute ſua bonum animū facere, ſed contra bene affectus animus, uirtute ſua corpus quo ad fieri poteſt, optimum reddere. Tibi uero quid nam uidetur? Quod & tibi. Nonne ſi poſtquam mentem ſufficienter inſtruxerimus, trademus ei, ut quæ ad corpus pertinent, diligenter & exacte inquirat & curet, nos autem quaſi quaſdam formulas proponemus, ne longiores ſimus, recte utiq; faciemus? Omnino. Ab ebrietate itaq; ipſis diximus abſtinendum. Vnicuiq; enim magis cõceditur q̄ cuſtodi ut ebrietate grauatus ubi terrarum ſit, neſciat. Nempe ridiculum eſſet, cuſtode indigere cuſtodem. De his autem quid dicemus? Athleta enim hi uiri ſunt, & maximi quidem certaminis. Nonne? Maximi plane. Nunquid aliorum Athletarum habitudo cuſtodibus cõueniens eſſet? Forſaſſe. At uero ſomnolenta hæc eſt, & ad ualeitudinem dubia. An non uides quod uitam edormiunt? & ſi parum quidem ab inſtituto uictu diſcedunt, grauiter ægotant exercitatores huiusmodi? Video equidē. Elegantiore igit aliqua exercitatione opus eſt bellicolis Athletis, quos tanquam canes inſomnes eſſe oportet, & q̄ acutiſſime uidere atq; audire, & multas mutationes in exercitu aquarum, ciborum, ætus & frigoris ita perpēti, ut ſe à morbis defendant. Ita mihi uidetur. Optima igitur gymnastica ſoror eſſet ſimplicis muſicæ, de qua paulo ante tractauimus. Quomodo iſtud? Simplex utiq; & cõueniens gymnastica, militum exercitatio. Quo pacto? Ab Homero quidem id diſcere poſſumus. Noſti enim quemadmodum in belli expeditionibus in herou mensis, neq; piſces ipſis parat, quauis ipſi in Helleſponto mari eſſent, neq; elixas ccrnes, ſed aſſas, quæ facilius à militibus præparantur. Vbiq; enim facilius eſt, ut ita loquar, ipſo igne uti, quam uafa circumferre. Neq; unquam uariorum condimentorum, ut arbitror, Homerus meminit. Sed hoc & alij ſciunt quicunq; exercentur, quod cui corpus robuſtum eſſe debet, à cunctis cuiuſmodi rebus eſt abſtinendum. Recte quidem & ſciunt, & abſtinent. Syracufanas itaq; o amice, menſas & Sicula, ut uideris, admodum uaria non laudas obſonia, ſi quidem hæc ita tibi recte ſe habere uidentur. Non certe, ut mihi quidem uideor. Vituperas & Corinthium luxum blandientium puellarum in his qui optima corporis habitudine futuri ſunt. Summopere. Quinetiam attica bellaria condimenta, quæ iucunda plurimis & delicata uidentur. Neceſſe eſt. Omnem enim, ut exiſtimo, huiusmodi uictum, ſi ſimilem eſſe dicemus melodiarum & cantilenarum quæ in omni genere harmoniarum, omnibusq; rhythmis uerſantur, recte nimium cõparauerimus. Plane. Ibi quidem intemperantiæ uarietas parit, hic morbum: ſimplicitas autem ſecundum muſicā in animis temperantiæ, ſecundum uero gymnasticam in corporibus ſanitatē. Veriſſima loqueris. Intemperantiæ uero & morbis in ciuitate multiplicatis, & iudicum & medicorum opem plurimum indigemus. Vnde iudiciaria & medicina in precio habentur, quædo et liberi mul-

ti his summopere studeant. Quid nisi? Igitur male & turpis disciplina in ciuitate nullam maiorem potes coniecturam capere, quam summis iudicibus ac medicis indigere, non modo abiectos homines & mechanicos, sed eos etiam qui liberali disciplina educatos esse se gloriantur. Nonne turpe uidetur, & male educationis magna coniectura, ut cogamur ob propria uirtutis inopiam iustitia uti externa, ab alijs uidelicet tanquam dominis & iudicibus iuste operari compulsi? Omnium profecto turpissimum. An non hoc quoque turpius esse putas? quando aliquis non modo omne uitae tempus in iudicijs, tum accusando, tum defendendo conterit, sed & rudi quadam elatus iactantia, in his ipsis negotijs gloriatur, quasi sit potens ad iniuriam inferendam, suisque uersutis usque adeo tergiuersari ualeat, ut nullas iniuriarum soluat poenas, qui sepe minimarum uilissimarumque rerum causa tam anxium subit negotium, ignorans quanto praeclearius ac melius esset, ita se comparare ut nullo obseruatore egeat, etiam si stertat iudex? Certe hoc illo turpius est. Absurdum praeterea existimandum est homines medicis egere non ad uulnera sananda dumtaxat, morbosque curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atque aliter incidentes: sed plurimum ad distillationes, & spiritus interioris intumescens impetum ob mollitiem atque desidiam, & quem in uictu supra damnauimus, luxum. Quibus effectum est, ut homines lacunarum instar aqua flatuque exuberantium, nimis oppleti coegerint peritos Aesculapii successores morbos quosdam nouo nomine, distillationes, inflationesque appellare. Noua sane haec morborum, inquit, nomina, nimiumque absurda. Haec, ut arbitror, Aesculapii tempore non erant. Quod hinc plane conijcio, quod eius filij apud Troiam, poculum Patrocli iussu oblatum saucio Eurypylo non damnarunt, cum tamen in eo mixta esset Pramnio uino farina, & insuper attritus caseus, quae pituitam augent. Profecto absurdum id poculum, minimeque ita affecto conueniens. Non. Quia si aduertis, inquam, hac nostra medicinaria facultate morborum pedisse qua, Aesculapii sectatores ante Herodicum, ut fertur, minime sunt usi. Herodicus autem quum esset exercitandorum magister iuuenum, effectusque uoletudinaris, miscens gymnasticam medicinam, primo quidem seipsum, deinde & posteros multos taedio affectit. Quonam pacto? Longam quippe sibi mortem praestitit. Nam dum morbum qui letalis erat, subsequeretur, neque curare ut opinor, se poterat, & medelae studio occupatus, omissis reliquis omnibus, uitam in hac corporis indulgentia coteret, male quidem affectus si paulo a consueto uictu discederet, aegre tamen moriens, hac sapientia sustinuit se, senexque e uita decessit. Egregiam palmam ex arte sua reportauit. Nempe quam decebat reportare illum, qui ignorabat Aesculapium non ignorantia quidem & imperitia medelae huius posteris genus hoc non ostendisse: sed quoniam uidebat in ciuitate optime instituta, suum cuique opus assignatum esse, quod perfici necesse sit, nec ulli superesse otium, ut per omnem uitam uoletudinaris in corpore curando occupetur. Quod quidem, modo quodam ridiculo in artificibus animaduertimus: in illis uero qui opulenti felicesque censentur, nequaquam. Quomodo istud? Faber si quando in morbum incidit, breuem a medico curationem exigit, uel per uomitum, uel defluxum uentris, uel uisionem, uel incisionem. Si quis autem diuturnam illi uictus obseruationem praecipit, capitisque suffarcinationes, caeteraque huiusmodi, statim obijcit non esse sibi ad aegrotandum otium, neque praestare sibi ita uitam trahere continuis curationibus incumbenti, suumque officium negligentem. Deinde medico hoc dimisso, ad consuetum uictum reuertens si conualescit, opus suum exequitur: sin autem sustinere corpus morbum non potest, uita functus negotijs liberatur. Ita profecto medicinis uti artificii conuenire uidetur. Atque idcirco opus illi propositum esse dixi, quod nisi peragat, uiuere ipsi non praestat. Constat. Diues autem, ut diximus, opere nullo urgetur, a quo si quando ueraceatur, non amplius sit ei uiuendum. Nullo prorsus, ut fertur. Phocylidem forte non audis dicentem, oportet uirtutem exercendam esse, dum uiuendi facultas iam suppetit.

Arbitror autem & prius. Nihil in hoc illi aduersum, sed ipsi nos doceamus, utrum id hoc pacto meditari diues debeat: aut si minus in alendis morbis tempus terat, non sit illi uiuendum. Fabri si quidem arti ac caeteris impedimento id est. Nam ab opere mentem diuertit. Praeceptum uero Phocylidis nihil impedit. Per louem, inquit, ferme omnium maxime, si quidem magis quam gymnastica superuacua ista curatio corporis ubi producit, nos occupat. Etenim rei familiari & militari, & urbanis omnibus magistratibus obest

obest plurimum, quod ue deterrimum est, discendi studium, & omnem intelligendi meditandique diligentiam impedit, dum capitis dolores semper & uertigines suspicatur: studiumque sapientiae causatur, quasi ex ista nascantur. Quamobrem ad uirtutis exercitacionem, probationemque nobis omnino impedimento est. Efficat enim ut semper aegrotare putemus, neque desinamus unquam de habitu corporis queri. Consentaneum est.

Haec cum uideret, arbitror Aesculapium, hominibus natura educationeque beneuolentibus, deinde uero morbo quodam exterius lato & subito aegrotantibus, eam ostendisse medicinam, qua pharmacis & incisionibus infirmitas tolleretur, uidelicet consueto deinde uictu seruato, ne ciuilia negocia disturbaret. Corpora uero penitus interiori corruptione morbose nequaquam aggressum fuisse, diligentia uictus & diuturna obseruantia in uita producere, ita ut & aegre uiuerent homines, & uoletudinarios, quod inde sequitur, filios generarent. Neque uero censuit curandum, qui non possit in constituto & solito uictu ac regula uiuere, tanquam neque illi ipsi, neque ciuitati id conferret. Ciuilem uirum dicis Aesculapium extitisse. Constat plane, filijque ipsius talem eum fuisse testantur. An ignoras illos apud Troiam in rebus bellicis claruisse? quanquam & medicinae studio, quemadmodum ego dicebam, utebantur. Non meministi quod Menelao Pandari manibus uulnerato, cruorem uulneris absterferunt, & unguentis mitigantibus perunxere: legem uero certam circa cibos ac potus nihilo magis quam Eurypylo praescripserunt: quasi pharmaca ad curandos sufficerent homines, qui ante accepta uulnera & firmi corporis habitu & uictu moderati fuissent, licet protinus dictum illud poculum ebibissent: homines autem & natura & incotinentia morbosos uiuere, neque ipsi, neque alijs conferre putabant, neque circa illos uersari artem, neque esse curandos, etiam si Mida locupletiores essent. Scitos admodum uiros fuisse perhibes Aesculapii filios. Decet sane, quanquam nobis tragici & Pindarus parum adstipulantur. Aesculapium enim ferunt Apollinis filium extitisse, atque auro inductum ut hominem pecuniosum cum extrema aegritudine ad mortem ferente operimeretur, in uitam restitueret. Unde & fulmine percussus. Sed nos propter illa quae supra diximus, illis haec utraque non concedimus. Immo si dei filius fuit, lucris turpis auidum fuisse negabimus: sin turpis auidus lucris, Dei fuisse filium reijciemus. Probe quidem ista dicuntur. Sed de hoc quid ais, o Socrates? An non bonos medicos habere oportet in ciuitate? Essent autem tales maxime, quicumque fuissent cum sanis plurimis, plurimisque aegrotantibus conuersati. Iudices item similiter, qui uaria hominum ingenia essent experti.

Et ualde quidem bonos dico. Sed nunquid intelligis quos tales esse arbitror? Si dixeris. Tentabo equidem. Tu tamen non similem rem sermone eodem interrogabas.

Qua ratione? Medici quidem sufficientissimi euaderent, si ab ineunte aetate ultra discendae artis studium inter plurimos corpore male affectos conuersarent, ipsique omni morborum genere laborarent, naturaque imbecilla essent. Neque enim corpus, ut arbitror, corpore curat. Impossibile namque esset, ipsa quandoque mala uel fuisse, uel esse. sed anima corpus curat. An non fieri potest, ut quae fuerit sitque mala, bene aliquid curet? Recte quidem.

Iudex autem o amice, ipso animo ipsi animo imperat. Nonne possibile est a pueritia animum aliquem cum malis animis conuersatum, et iniusta quaeque facinora operatum, acute denique ex seipso aliorum scelera coniectare, quemadmodum ex ipso corpore morbos? Num in fontem ipsum imperitumque malorum morum, dum esset iuuenis, extitisse oportet, si bonus & honestus existens iusta syncere est iudicaturus? Quapropter modesti homines, dum iuuenes sunt, stolidi esse uidentur, & qui facile ab iniustis decipi possint, tanquam qui non habeant in seipsis eadem quae habent improbi, affectuum exempla malorum. Omnino certe id patiuntur. Verum enim uero non iuuenem, sed senem esse bonum oportet iudicem, qui sero quale quid iniustitia sit, didicerit: tanquam qui non propriam in animo suo eam senserit, sed alienam in alienis animis longo tempore nouerit, atque idcirco cuiusmodi sit malum discernat, scientia potius quam propria experientia iudicans. Generosissimus certe iudex huiusmodi esse uidetur. Et bonus praeterea, quod ipse quae rebus. Qui enim bonum habet animum, bonus est. Versutus autem ille ac mala suspicans, qui multa agit iniuste, sagaxque & sapiens habet, quando cum sui similibus uersatur, cautus callidusque appareat, cum ad exempla quae in eo sunt, mentem dirigens sibi satis caueat. Quando uero bonis senioribusque adheret fatuus, cum ultra quam decet, diffidat, sanumque & syncerum morem

ignoret, quippe qui exempla illius non habeat. Cum uero frequentius cum malis quam cum bonis uersetur, sapius quoque sapientior quam insipientior sibi alijsque uidetur. Vera proculdubio loqueris. Non ergo talem querere oportet iudicem tanquam bonum & sapientem, sed qualem paulo ante dicebam. Prauitas enim neque se, neque uirtutem cognosceret unquam. Virtus autem naturae tempore addita disciplina, & seipsum simul, & prauitatem intelligit. Non igitur malus, ut mea fert opinio, sed hic sapiens euadit. Mihi quoque ita uidetur. Nonne igitur & medicinam qualem diximus, unam cum huiusmodi iudiciaria aequitate in ciuitate lege constitues, quae quidem eos ciues qui natura, tum animo, tum corpore bene se habent, enutrient: eorum uero qui tales non sunt, quotcumque corpore deficiunt, mori sinant: quotcumque malo ingenio procreati, insanabiles sunt, morte mulcent? Hoc fortasse & ipsis qui talia patiuntur, & ciuitati conducit. Constat quinetiam curaturos iuuenes ne in iudiciaria usum indigentiamque descendant, simpliciter illa utentes musica, ex qua nasci diximus temperantiam. Cur non? An non per eadem haec uestigia musicus gymnasticam sequens, si uolet, aget, assequeturque ut nihil egeat medicina, nisi necessitas cogat? Assentior equidem. Exercebit autem in gymnasiis corpus, respiciens magis ad animositatem naturae, illamque excitans, quam ad robur: neque quemadmodum Athleta alij corporei roboris gratia uictum instituet, laboresque adhibebit. Recte admodum. Qui ergo constituunt, o Glauco, musica & gymnastica homines erudire, non ea causa qua multi existimant, studia haec aggrediuntur, ut hac quidem corpus illa animum curent. Cur non? Videntur enim utraque animi gratia plurimum exercere. Quo pacto? An non uides ut afficiant animum qui gymnasticam per omnem uitam exercent, musicam non attingunt, uel qui contra faciunt? De quo nam dicis? De rustica inquam, duritia ferocitateque, atque item de mollitie, & mansuetudine. Noui equidem eos qui sola utuntur gymnastica, agrestiores quam oportet euadere. Qui autem duntaxat musica, molliores quam eos deceat, effici. Atqui uis ipsa agrestis ad iracundiae naturae animositatem pertinet: quae si recte nutritur, fortis euadit, si autem supra quam decet, excreuit, ferox, ut consentaneum est, ac dura. Assentior. Quid autem uim ipsam mitem & mansuetam, nonne philosophi natura habet: quae si nimium coalescit, mollior fit quam decet: bene autem si enutritur, suauis atque modesta? Est ut dicis. Dicebamus autem oportere ipsos custodes utraque naturas habere. Oportet sane. Nonne congruere inuicem & concinere oportet? Quid nisi? Eiusque animus in quo haec consonant, temperatus est & fortis? Omnino. Eius autem animus in quo dissonant, timidus & agrestis? Et maxime quidem. Quicumque permittit ut musica animum suum assidue circumsonans occupet et demulceat, perque aures ueluti per infundibula harmonias infundat, quas supra commemorauimus, suaves, blandas, molles, ac flebiles, atque aetatem suam in modulis animum delinientibus consumit, is primum quidem, siquid iracundum habebat, tanquam ferrum demollit, & utile ex inutili duroque efficit. Quando autem incumbit diutius, magis demulcet: post hoc iam liquefacit animum & resoluit, donec destillando exhauriat animositatem omnem, excidatque tanquam neruos ex animo. ex quo animum quasi segnem militem efficit. Sic est omnino. Ac si a principio hominem natura sit natura sine animi robore, cito hoc perficit. Sin autem animosum, uires animi frangens ad iram reddit praecipitem, ut nimis quibusque offensionculis irriteretur, ac facile iterum effluere sciat. Unde ex animosis iracundi atque morosi effecti, sunt molestia & fastidio pleni. Ita prorsus accidit. Quod si quis gymnasticae uictui exercitationisque se dedat, musica philosophiaque neglectis, primum quidem firmum corporis habitum consequutus animi uiribus magnitudineque repletur, fortiorque quam esset, euadit. Valde quidem. Deinde si in hoc ita perseveret, ut nihil aliud agat, neque musicam prorsus attingat, certe si quis erat eius in animo instinctus discendi flagrans cupiditate, imbecillus, surdus, ac caecus efficitur: utpote qui neque doctrinam gustauerit ullam, neque indagacionem rerum, neque ullam penitus rationem, neque musicam aliam unde expergisci potuerit, coalescereque, sensusque suos puros accipere. Sic plane. Rationi aduersus, ut arbitror, uir huiusmodi, & a musis redditur alienus, ac nulla alterius persuasionem rationibus inducta utitur: sed ui & agresti immanitate tanquam fera quaedam ad omnia fertur, inque inscitia & ruditate sine rhythmo & gratia & urbanitate uiuit. Omnino sic se res habet. Postquam duo haec sunt, ut apparet, artes duas assererem

asserentem deum aliquem hominibus tribuisse musicam & gymnasticam, ad animositatem, philosophicamque naturam, non ad animum & corpus, nisi per accidens fuerit, sed ad illa, ut inuicem consonarent, intentam uidelicet atque remissa quatenus deceat. Sic apparet. Eum igitur qui pulcherrime gymnasticam cum musica miscet, moderatissimeque haec animo adhibet, merito absolutissimum musicum diceremus, & summa harmonia compositum, magis quam eum qui chordas unam comtemperat. Et merito quidem, o Socrates. Nonne ergo huiusmodi aliquo praeside semper in ciuitate nobis opus erit Glauco, si debet salua fore respublica? Erit certe summopere. Hi ergo disciplinae educationisque modi essent. Choras enim huius generis esse recte dicat aliquis, uenationesque ceteras, & quae canibus fiunt, gymnica item certamina & equestria. Ferme enim constat sequi eum ista debere, neque inuentu difficilia fore. Forte non sunt difficilia. Quid nobis praeterea distinguendum? Nonne horum omnium quinam imperare debeant, qui parere? Cur non? Constat quidem seniores imperare oportere, iuniores subesse. Constat profecto. Et hoc liquet ex his esse optimos eligendos. Liquet certe & istuc. Agricolam optimi nonne hi sunt, qui maximam agrorum habent colendorum peritiam? Prorsus. Nunc autem cum ex custodibus optimos eligi oporteat, nonne eos qui maximam custodiendam ciuitatis peritiam habent? Eos plane. Prudentes ergo ad hoc esse eos oportet, potentesque, & qui Reip. curam habeant.

Et ista. Curat autem quisque maxime id quod maxime diligit. Necessesse est. Atque ad hoc diligit maxime, cui conferre eadem ac sibi existimat, & ex cuius felicitate sua arbitrat felicitatem infelicitatemque pendere. Sic est. Eligendi igitur ex omnibus custodibus hi maxime qui nobis considerantibus uideantur per omnem uitam summo studio ea facere, quae e re publica esse ducunt: quae uero contra, cauere. Commodissimi certe hi sunt. Obseruandi itaque sunt, ut arbitror, in singulis aetatibus, utrum praecipuum hoc seruent, neque tanquam praestigijs quibusdam decepti, neque uel ulla compulsi, suique ipsorum obliti eiciant eam opinionem, qua ea sola censentur agenda, quae sunt optima reipublicae. Quam electionem dicis? Dicam tibi. uideat mihi opinio mentem excedere, uel sponte, uel inuite. Sponte quidem falsa, in eo qui dediscit falsa, uera discit. Inuite autem, uera quaeque opinio. Quod de uoluntario abscissu dicis intelligo: quod autem de inuito, discere cupio. Nonne putas bonis homines inuite priuari, malis autem sponte? An non mentiri, uerumque nescire malum est, uere autem iudicare bonum? Nonne opinari ea quae sunt, uere putare tibi uideat? Probe loqueris, mihi hi qui uidentur homines inuiti uera opinione priuari. An non uel surreptione, uel deceptione, uel in hoc patiuntur? Neque istud intelligo. Tragice porro loqui uideor. Surripi enim opiniones istas dico, qui sententiam mutant, uel sensum tempore obliteratam, uel clam aduersa ratione subtractam. Nunc intelligis? Intelligo equidem. Vim autem illis inferri, quos dolor, cruciatus, aliter sentire cogunt. Istud intelligo equidem, ac recte dicis.

Subduci autem quasi praestigijs eos, ut arbitror, tu quoque dices, qui priorem deponunt opinionem, uel uoluptate permulcti, uel metu perterrefacti. Videntur sane quaecumque decipiunt praestigijs nos seducere. Quod igitur nuper dicebam, quaerendum est quinam constanter seruant eam, quae apud ipsos est sententia, id uidelicet semper agendum esse, quod reipublicae conducere arbitrantur. Obseruandi sunt igitur statim a pueritia, eaque illis opera proponenda, ex quibus aliquis maxime praecipuum illud obliuisci, fallique possit. Atque is qui seruat illud memoriter, neque subducitur, eligendus: qui contra abijciendus, an non?

Certe. Ergo & labores & dolores illis & certamina opponenda, in hisque haec eadem obseruanda. Scite. Nonne secundum speciem illam tertiam, hoc est, quasi quandam praestigiorum hallucinationem pugnandum est? & quemadmodum qui inspicere cupiunt nunquam pulli pauidi sint, nec ne, ad strepitum illos, & tumultum ducunt: sic iuniores in terribilia quaedam impellendi, atque item oblectamenta, in hisque multo magis quam igni aurum examinandi: ut ita conperiamus, si extet aliquis inter eos qui non facile irretiat, sitque compositus in omnibus, sui ipsius custos optimus, & eius quam didicit musicae conseruator, concinnusque & consonum se in his omnibus praebet. Qualis uir esset & sibi & patriae utilissimus. Atque is qui singulis aetatibus semper pueritia, adolescentia, matura aetate probatus est, & immaculatus existit, custos & princeps est ciuitatis constituendus, Honores huic tribuendi & uiuenti & mortuo sepulchrorum & aliorum monumentorum maxima munera sortienti. Qui uero talis non sit, abijciendus est. Huiusmodi igitur o Glauco delectus & institutio

principū & custodum esse debere mihi uideat, ut summam potius quā exacte sit dictum. Idem & mihi uideat. Igitur uerissime uocabuntur hi quidem custodes omni ex parte, tam exteriorū hostiū, quā interiorū amicorū, ut isti nolint, illi nequeant malū aliquid machinari. Iuuenes autem quos paulo ante custodes nominabamus, recte auxiliarij defensoresque institutionū ipsorum principū appellabuntur. Sic & ipse sentio. Quis itaque modus erit quo ex his mendacijs quæ aliquādo decent, quæadmodū & nos in superioribus generosum quiddam mentientes induximus, persuadeamus prius quiddam principibus: sin minus, saltem reliquis ciuibus? Quale istud ais? Nihil noui equidē, sed Phoeniciū quiddam: quod ante quiddam apud multos factum est, ut poetæ dixerunt & persuaserunt, nostris uero temporibus minime: nec scio si futurū unquam. persuadere certe est arduū. Quam pigre ad dicendum uideris accedere. Videbor equidē tibi postquam dixerō, haud ab re piger. Dic age, nec timeas. Ecce iam dico, quam nescio qua audacia quibusque uerbis fretus dicā: atque aggrediar primū ipsis principibus & militibus suadere, deinceps autē & reliquis ciuibus, quæ ea quibus nos ipsos enutriuimus erudiuimusque tanquam somnia uisi sunt circa se ipsos omnia habere. Erant autē tunc reuera sub terra, intus formati & enutriti ipsi, & arma eorū & supellex omnis. Postquam uero omnino perfecti fuerunt, terra ipsos ut mater eduxit. Et nunc quiddam tanquam matris & nutrici, regioni huic in qua sunt, consulere debent, atque succurrere si quis eam inuaserit, de cæteris ciuibus tanquam de fratribus terra genitis, cogitare.

Nō ab re iam ante pudebat hoc mendaciū dicere. Recte admodum, sed audi iam reliquum fabulæ. Estis utique omnes in ciuitate tanquam fratres, (Sic enim dicemus apud eos fabulantes) sed cum deus formaret, quicumque uestrū ad imperandū idonei nati sunt, aurū in eorū generatione ipsis admiscuit, propter quod honoratissimi sunt. Illis autē qui ad auxiliandū, argentum indidit. Ferrum denique atque æs agricolis & alijs opificibus. Tanquam igitur eiusdem generis omnes, similes uobis plurimū generatis. Euenit autē quandoque, ut ex aureo nascatur argenteus, & ex argenteo similiter aureus cæteraque ita uicissim. Quapropter ipsis principibus & primo & maxime deus præcepit, ut nullius rei maiorem curam custodiamque suscipiant quam natorum, ut dignoscant quid ex quatuor his potissimum, illorum animis sit immixtū: & si quis ex ipsis nascatur æneus aut ferreus, nullo pacto misereantur, sed honorem illi naturæ conuenientem tribuentes, inter opifices uel agricolas mittant. Rursumque si ex illis nascatur aliquis aureus uel argenteus, honorātes extollant partim quidem in custodes, partim auxiliarios: quasi oraculum sit, tum rem publicam perituram, cum ipsam uel æneus custos uel ferreus gubernabit. Habesne quomodo huic fabulæ fidem adhibeant? Nullo modo, quo pacto isti: quo autem modo istorum filij ac reliqui posterij, habeo. At hoc bene se haberet ad maiorem curam sui & ciuitatis habendam. Ferme quod dicis intelligo. Et hoc quiddam illuc tendet, quod oraculum perducet. Nos autem hostes terra genitos armantes ducentibus principibus producamus. Perfecti autem explorēt, ubi nam in ciuitate sit optimum castra ponere, unde & eos qui intus sunt, maxime cohibeant, si quis nolit legibus ipsis obtemperare: & eos qui extra, repellant, si hostes tanquam lupus ad ouile perrexerint. Cum uero castra posuerint, & quibus oportet sacrificauerint, tabernacula struant. Sic ne? an aliter? Sic certe. Num huiusmodi qualia contra hyemes & calores sufficiant? Quid nisi habitationes enim dicere mihi uideris. Sic aio, sed militares nō opulentas & mercatorias. Quo differre asseris hoc ab illo? Conabor equidē declarare. Grauiissimū quippe omnium, & turpissimum pastoribus esset, si ita canes gregis custodes futuros nutrent, ut ex intemperantia, aut ex fame, aut ex aliqua alia mala consuetudine, canes ipsi aggrediantur pecuaria ledere, & pro canibus similes lupis efficiantur. Graue nimium. Omnino itaque nobis cauendum, nequid tale aduersus ciues efficiant, qui defensores adhibentur, cum ipsis ualentiores sint, neque beneuolorū loco sociorum, agrestibus dominis se similes præbeant. Cauendum sanē. Nōne maxima esset Glaucō, asseuerare non decet, quod autē nuper dicebamus, nimirum decet, quod oportet ipsos rectam, si qua est, cōsequi disciplinā, si modo mites futuri sunt & sibi inuicem & his quos custodiunt. Et recte quiddam. Ad hanc igitur disciplinā quisque sanæ mentis diceret, habitationem & reliquā supellectilē ita adhibendam, ne ipsos quo minus optimi uiri essent prohiberet, neque eos ad ceteros ciues ledendos induceret. Et uere quiddam. Inspice igitur an tali

tali quadam ratione eos oporteat & uiuere & habitare, si quidem futuri sint tales. Primo quidem nemo proprium quicquam possideat, nisi quatenus summa cogat necessitas. Deinde neque domum neque penam habeant, quod non omnibus pateat aditus. Quæ uero ad uictum pertinent, tanta sint apud eos quantis indigent militares athletæ temperati ac fortes: accipiantque ex instituto ab alijs ciuibus mercedis tantum custodia gratia, ut exacto anno, neque desit quicquam, neque supersit. Conferentes autem se ad comestationes, perinde atque in castris, communi uescantur conuiuio. Dicendumque est illis, aurum & argentum diuinum à dijs in animo eos habere, neque humano auro indigere, neque sanctum esse, illius possessionem admixtione mortalis auri inquinare. Nempe ex uulgi pecunijs multa impia prouenerunt: quod uero inest illis aurum, prorsus immaculatum. Profecto solis ipsis ex omnibus qui sunt in ciuitate, tangere aurum aut argentum, aut sub tecto suo recipere, aut circumferre, uel ex ea materie bibere, nefas. Hoc ergo pacto & sibi & ciuitati salutem parerent. Si quando uero domum sibi aut agrum aut pecuniam priuatim possederint, administratores familiæ, & agricolæ pro custodibus erunt, & uice eorum qui ciuibus auxilio sint, domini eorum infensi efficientur: & ipsi odio habiti, odioque alios habentes, & insidias parantes, pariterque patientes, uitam uniuersam degent. Vbi multo magis ciues quam externos hostes timebunt, accedentque iam tunc proxime ad perniciem tam ipsi quam reliqua ciuitas. Horum igitur omnium causa dicamus custodes ipsos circa domum & reliqua omnia ita instructos esse debere. Hæcque lata sit lex, an non? Sic esto.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI
in Dialogum quartum De Iusto.

IRADITVR in quarto libro modus possessionis atque ciuitatis, ut neque diuites nimium ciues sint, neque pauperes. Putat enim tam ex nimia copia quam inopia seditiones oriri, ciuitatemque dissi pari. Iudicat præterea ciuitatē illam non esse unam, sed plures, in qua alij quidem pauperes sint, alij uero diuites: atque ut fieri solet, diuites contemnunt pauperes: hi uero erga illos, & inuidia afficiantur & odio. Vnde sensim descendit ad mysterium suum, ut omnia uidelicet sint cōmunia, ne alij minus, alij uero plus habeant, & inde inuidiæ, mendaciæ, furta, & hinc luxuria, superbia, pigritiaque nascatur. Adde quod possessio rerum tam excedens quam deficiens, non solum moribus & concordia, sed ingenio etiam & artibus obest. Docet non diuitijs, sed uirtute seruari ciuitatem, magnaque gerere. Item quamlibet ciuitatis partē nō ita disponendam esse ut in seipsa quam optime habere se uideatur, sed ut cunctis conferat, cōmuniq; ciuitatis totius conducatur bono. Alioquin neque ciuitatem ipsam, neque partes illas posse consistere. Addit præterea ciuitatis augendæ modum, quatenus scilicet ciuitas una permaneat. At cum primum perdit unitas posse uidetur, non esse ulterius augendam. Præcipit ergo, ut neque exigua, neque uasta sit ciuitas, sed mediocris equalisq; & cōcors, quo eius unitas cōseruetur. Quoniā uero messē frustra sperat qui negligens fuit in seminando, idcirco totū studiū circa pueritiā adolecentiamque adhibendū esse iudicat, quasi circa messis urbana sementē, adeo ut etiā uerborū, ludorum, gestuumque singulorū ratio diligēs circa pueros adolentesque habeatur. Alioquin si negligatur hæc ætas, nō aliter circa leges quotidianas frustra laboratum iri, quam si quis pharacis eū quotidie curare contenderit, qui nullū seruare uelit in uictu temperantiæ modū. Inter hæc considera ludos in studia sensum, moresque conuerti. item sicut homini et natura robusto, & uictu prudenti atque temperato, nullis pene unquam opus est medicinis: ita ciuitati & optime ab initio constitutæ, & in ea forma perseuerati, neque multis ab initio legibus, neque quotidianis deinceps cōstitutionibus opus esse. Malas uero respublicas, in quotidiana quiddam per nouas leges curatiōe uersari, nunquam uero bene ualere. Quapropter in hac republica tanquam optima, Plato nullū circa leges adhibuit studiū, sperans prudentes bonosque uiros leges esse uiuentes. De legibus uero sacris quid? Multo certe minus in his censuit laborandū. Nemo enim quæ ratione colendus sit deus intelligit unquam, nisi prius intelligat deū. Diuinum uero solem nisi ipso diuino sole se monstratē, uidere non possumus. Petendas ergo religionis leges ab Apolline, id est, diuino lumine, iudicat: petendas inquam non lingua, sed purgata mēte atque serena. Mitto quid hic de historia tægat oraculorū. Hæc enim notissima sunt. Allegorice uero significat Apollinē, id est, diuinū lumen: sedere, id est, firmiter adesse: mediæ terræ, id est, ubique rerū omnium penetrabilibus. In umbilico cōquiescere, id est, in mente à sensibus segregata, atque instar figuræ motionisque sphericæ in se reflexa. Præterea Apollinē omnibus esse patrium, id est, præsentē & familiarē, atque propriū: patrē quidem nascentibus, patriam denique reuertentibus. Constituta uero republica deinceps quatuor in ea uirtutes agnoscit. Prudentiā in principibus, id est, recte custodiendi consulendique scientiā. Fortitudinē in militibus, id est, firmā sententiā inuitis tā illocebris quam minis audēdi pro patria in periculis, quatenus leges magistratusque præcipiūt.

Temperantiam in principibus simul & militibus, atque artificibus, id est, consensionem quandam qua libenter cuncti conueniunt, ut alij quidem imperent, alij parent: & inter eos qui parent, alij quidem in bello, alij in opificio parent: neque ob uoluptates ullas consensio talis impediatur, immo cupiditates inferiorum, superiorum imperio consilioque obtemperent. Iustitiam quoque in omnibus, per quam suum quisque, id est, ad quod & natura & studio est aptissimus, opus munusque exequitur tam publice quam priuatim communiis commodi gratia, neque quisquam sibi uendicat alienum. Quod autem temperantiam appellauit Diapason harmoniam, intellige Diapason consonantiam resultantem ex dupla tensionis, uelocitatis, uehementiae proportionem ad id quod duplo remissius est, tardiusque, & lenius. Ex qua quidem proportione dupla consurgit acutae, id est, octauae uocis excessus ad grauem, nec immerito. Prima enim proportio dupla inter duo & unum. In qua quidem proportione binarius numerus dum superare uidetur, unum re-creat, & geminat unum. Binarius deinde dum mouetur ac reuoluitur in seipsum, octo producit numerum solidum. Bis enim duo bis, octo conficiunt. Dicitur autem diapason, id est, per omnia. Consonantia enim eiusmodi, & omnes intra se continet, & replicatur in omnibus. Nec ab re Plato inquit, temperantiam, quasi diapason extendi per summos ciues infimosque & in medios. In octaua enim & grauis uox, & acutissima est, sunt & mediae. Sed ut ad iustitiam redeamus, quemadmodum in diapason consonantia uox octaua cum graui adeo consonat, ut quae uox gemina est appareat una: sic in bene composita ciuitate temperantiae grauitas cum iustitiae robore tam apte congruit, ut duae haec uirtutes uix inuicem discernantur. Et uide quam opportune ex diapason consonantia uocis octauae Socrates se conferat ad iustitiam apud Pythagoricos octonario numero designatam. Cum enim iustitia sit equalis omnino pro cuiusque meritis distributio, ciuitatisque solidum fundamentum, iuste per octonarium describitur numerum. Hic enim numerus et solidorum primus est, primusque omnium in numeros ita soluitur pariter pares, hoc est in bis quaternos, ut nibilo minus in numeros aequae pariter pares diuisio quoque ipsa soluitur, id est in bis binos, rursusque qua aequalitate resoluitur, eadem quoque contexitur. Nam bis bini bis, octonarium, ut dixi, constituunt aequalitatis iustae simulacrum. Quapropter Orpheus ubicunque diuinam iustitiam obtestari uolebat, per numina octo iurabat, ignem, aquam, terram, caelum, lunam, solem, planetamque, & noctem. In Aegyptia quoque columna in signum iustitiae posita numina octo notabantur inscripta, quemadmodum testatur Euander, Saturnus, Rhea, Osiris, spiritus, caelum, terra, nox, dies. Denique caelestis iustitiae ordinem sphaeris octo digestum esse omnis arbitratu antiquitas. Socrates post haec ostendit iniustitiam esse subitum ciuitatis exitium, quando aliena singuli usurpantes omnia perturbant atque confundunt. Iustitiam uero ciuitatis ordinem esse atque salutem. Proinde ex manifestiori hac ciuitatis iustitia, ad occultatorem transit in animo quasi latentem. Diuiditurque trifariam animi uires, in rationem loco principis, & uim irascendi uice militum, naturamque concupiscendi opifici similem. Probatque unam in nobis esse animam, cuius, et in qua haec tres sunt uires, non loco inter se, sed proprietate distinctae. Quod quidem & Peripateticos quosdam latratores refellit, & cuilibet diligenter legenti potest fieri manifestum. Hanc uero distinctionem adducit, ut pateat quomodo in uim circa idem simul opposita facere, necesse est eam tres saltem uires habere. Quippe cum eodem in tempore per libidinem rapiatur ad uoluptatem, & per rationem interim reuocetur. Item per libidinem retrahatur a praelio, per iracundiam prouocetur ad pugnam. Ex quibus patet rationem esse a libidine differentem, & ab eadem differre etiam irascendi uigorem. Differre quoque hunc a ratione patet, tum in pueris nondum utentibus ratione, iracundia tamen ualde feruentibus, tum in alijs multa per iram praeter rationis legem agentibus. Propinquorem uero irascendi uigorem rationi ex eo esse probat, quod indignatio saepe rationi opitulatur contra libidinem. Concludit deinceps iustitiam unam cum temperantia esse legitimam quandam consensionem, tum in cuiuslibet animo trium quas diximus partium, tum in ciuitate trium his partibus consimilium. Consensionem inquam in gubernando, exequendo, obediendo, atque in proprijs muneribus peragendis, & alienis non usurpandis. Nec immerito hic iustitiam temperantiae germanam, nominat harmoniam, ex acutis uocibus & grauibus mediisque constantem, uocibus inquam principes & questuarios mediosque horum milites referentibus. Deinde ut questionem iam diu adductam respondeat, querenti quidnam iustitia iniustitiaque in animo pariant, dicit uirtutem esse animi sanitatem pulchritudinemque & robur: uirtutum uero morbum, turpitudinem, imbecillitatem. Siquidem uirtus cunctas animae partes, ut statuit natura, disponit & seruat. Vitium uero contra, naturae ordinem confundit, atque perturbat. Quoniam uero quando deprauata omnino corporis est natura, praestat mori quam uiuere, etiam si externa nobis abunde suppedientur, idcirco concludit illius uitam tanquam miseram esse ab omnibus fugiendam, in quo anima per quam uiuimus per uitium est deprauata. Postremo in ipso libri huius calce asserit eiusmodi animam ciuitatemque quam descripsit, optimam esse atque felicissimam. Animam ciuitatemque regiam, a regina uidelicet hominis ratione dispositam. Addit eiusmodi gubernationem tum regnum appellari, quando inter multos bonos excellat quidam manifeste omnium praestantissimus: tum rempublicam optimam, quando plures pariter uideantur excellere. Omnino uero eandem esse gubernationem existimandam. Annuit quoque se in sequenti libro quatuor reliquas, tum animorum, tum rerum publicarum affectiones ordine distincturum.

SO DIALOGVS QVARTVS
DE IVSTO

IC Adimantus respondens, quid o Socrates, afferes, inquit, si quis te dicat non multum hos uiros beatos efficere, cum tamen ipsi sint quorum reuera est ciuitas, nihil autem ex bonis ciuitatis accipiant, quem admodum alij, qui & agros & magnificas domos supellectilemque huiusmodi domibus convenientem possident, sacraque dijs priuata faciunt, hospites excipiunt, quae tu nunc dicebas, aurum & argentum adepti, & quaecumque ad felicitatem conferre putantur: isti uero tanquam auxiliarij quidam mercede conducti in urbe sedent, nihil agentes aliud quam custodiam. Certe, inquam ego, ut qui uictum praeterea solum recipiant, neque mercedem ultra uictum, ut alij solent. Quocirca neque si proficisci priuatim alio uelint, licebit ipsis, neque quicquam scortis largiri, aut ad quauis alia pecunias erogare, eorum more qui beati putantur. Quae tu & alia multa huiusmodi reprehensione digna praetermittis. Atqui, inquit Adimantus, sint & ista in accusatione comprehensa. Queritur igitur, inquam, qua ratione defendamus superiora? Nempe istud quaero, inquit. Eandem, inquam, uiam illam ingrediētes, inueniemus, ut arbitror, quae sint dicenda. Dicemus porro nihil mirum fore, si ita isti felicissimi sint. Non tamen ad hoc respicientes constituimus ciuitatem, ut una aliqua nobis gens sit praecipue felix, sed ut quam maxime ciuitas uniuersa. Speramus enim in huiusmodi ciuitate iustitiam maxime inuenire, contra uero in ea quae pessime instituta esset, iniustitiam. Quibus inspectis, facile nos quod iam diu quaerimus, iudicaturos existimauimus. Nunc sane, ut opinamur, beatam fingimus, non ut pauci quidem in ea beati sint, sed ut ciuitas tota. Deinceps autem contrariam contemplantur: quemadmodum enim si quis nos figuram hominis depingentes uituperet quod pulcherrimis animalis partibus non pulcherrimos etiam colores apponamus: oculi enim pulcherrimum membrum non purpura, sed nigro colore essent depicti: decenter utique respondere uideamur, non oportere adeo nos pulchros oculos pingere, ut ne oculi quidem esse uideatur, ac neque caetera membra: sed considerare debere, si singulis decorem suum attribuentes, totum pulchrum reddamus. Sic neque nunc nos cogas, diceremus, ea custodes felicitate afficere, quae illos quiduis aliud potius quam custodes efficiat. Possemus enim & agricolam hortari, ut preciosissimo corporis cultu auroque ornati animi tantum gratia colerent terram: & figulos ut a dextra discumbentes, atque ad focum conuiuium celebrantes, missa rota quantum animo lubeat, figulinam exercerent: & alios omnes hoc modo beatos efficere, quo uniuersa ciuitas felix esset. Sed ne nos ita moneas. Porro si tibi parebimus, neque agricola, agricola erit, neque figulus, figulus neque ullus alius formam habebit eorum ex quibus fit ciuitas. Sed aliorum quidem ratio leuior. Sutores enim facti deteriores deprauatique, & simulantes id esse quod non sunt, ciuitati nihil inferunt graue. Custodes autem legum & ciuitatis si non sint, sed appareant, uides ne ut omnem ciuitatem simul perdant? Rursusque custodes ipsi bene eam constituendi, beatamque reddendi soli oportunitatem habent. Quamobrem si ueros ciuitatis custodes quaerimus, minime eos eligere debemus, qui noceant ciuitati. Qui uero illud dicit, & agricolam non tanquam in ciuitate, sed tanquam in festa quadam celebritate discumbentes felices facit, aliquid certe aliud quam bonum considerat ciuitatis. Videndum igitur utrum ad hoc respicientes custodes constituamus, ut quam maxime felicitate abundet: an potius totius ciuitatis rationem habeamus, ut tota sit felix: auxiliarios autem istos atque custodes cogere & persuadere deceat illa face re, ex quibus optimus sit sui quisque operis artifex, caeterosque omnes similiter. Atque ita uniuersa aucta ciuitate, recteque instituta, sinendum ut singuli quatenus cuiusque natura capax est, beatitudinis sint participes. Probe, inquit ille, mihi loqui uideris. An & quod huic est proximum, inquam ego, uidebor tibi recte dicere? Quid maxime? Contemplare nunquid ista caeteros quoque artifices ita corrumpant, ut prauis sint. Quanam ista? Diuitiae uidelicet & paupertas. Qua ratione? Ita. Figulus diues factus uidebit ne tibi ulterius curam suae artis habere? Minime. Pigrrior certe negligetiorque reddet. Valde. Quare & deterior figulus. Et istud. Rursus autem si propter inopiam instrumen-

tis & reliquis quibus indiget ars, careat, & opera ipsa deteriora faciet, & filios ac ceteros quoscunq; docebit, deteriores artifices reddet. Quid ni? Ex utrisq; igitur tam opulentia quam paupertate, & praua artificum opera, & prauis artifices ipsi fiunt. Sic apparet. **Qua mala ex opulētia & paupertate oriantur** Alia ergo quaedam inuenimus nostris custodibus obseruanda, ne ipsis inscijs in ciuitatem irrepant. Quenam ista? Opulentiam, inquam, & inopiam. Illa siquidem delicias, desideria, seditiones, rerum nouarum studium parit. Hæc autem cum rerum inuolutione illiberalitatem, & maleficia gignit. Sic est prorsus. Veruntamen o Socrates, animaduerte quæso, quo pacto nostra hæc ciuitas cum pecunijs careat, bellum gerere poterit, præsertim si quando aduersus amplam opulentamq; ciuitatem arma capere cogetur. Constat utiq; quod aduersus unam difficile, sed aduersus duas tales, certe facilius. Quomodo istud ais? Quod æquum est utiq; dico. Principio si committenda pugna est, nonne hi bellicis rebus exercitati, aduersus diuites pugnabunt? Fateor equidem istud. Quid uero Adimante? Vnus pugil optime ad hoc instructus, nonne contra duos huius facultatis ignaros, diuites insuper ac pingues uidetur tibi facile pugnaturus? Haud forte simul.

An forte neq; etiã si licuerit subterfugiẽdo eius qui primus inuadit ictus euitare, deinde subita cõuersione eum cadere. Quin si sapius in sole & æstu id egerit, plures huiusmodi homines uir talis subiget. Nempe nihil mirum. An non putas diuites pugilum artis plus usu, & notitia consequutos esse quam bellicæ? Equidem. Facile itaq; athletæ nostri, ut consentaneum est, cum duplis tripliciq; ipsorum certabunt. Id quoq; admit tam. Nam probe loqui uideris. Quid si missa in ciuitatē aliam legatione, uera dixerint: quod nos quidem auro & argento non utimur, neq; nobis fas est, uos ergo bellum nobiscum gerentes, quæ alij possident, habetote: censes uero aliquos his auditis, contra canes duos aptosq; pugnare malle potius, quam unã cum canibus huiusmodi contra pingues oues ac molles? Haudquaquam mihi uidetur. Verum si in ciuitate una cæterorum pecuniæ cumulentur, caue ne minus pecuniosæ periculū inferat. Beatus es, quando quidem putas decens esse aliam quandam appellare ciuitatem, quam talem qualem ipsi constitui mus. Quid prohibet? Ampliorem appellationem exigunt alię. Nam quæq; illarum, ciuitates multæ sunt, nō ciuitas, ut his, qui quod proverbio dicitur, ciuitates ludunt. Vna quæq; sanè duæ est saltem, inuicem dissidentes. Vna quidem pauperum, diuitum altera. Rursusq; in utraq; istarum permultæ: quibus, si ut uni intendas, penitus aberrabis: sin ut multis, tribuens ea quæ aliorum sunt alijs, tam pecunias quam potentias, aut & ipsos prætereā, socijs auxiliatoribusq; semper multis uteris, hostibus autem paucis. Et quatenus ciuitas ita ut nuper ordinata est, temperata existet, maxima erit. Nō opinione, inquam, sed reuera maximã fore, etiam si mille duntaxat propugnatoribus cõstet. Ita enim magnam, ciuitatem unam haud facile uel inter Græcos, uel inter Barbaros quandoq; reperies; quæ tamen huiusmodi ciuitate multo maiores uideantur multis, inuenies. An aliter sentis?

Non aliter per Iouem. An non hic igitur pulcherrimus erit nostris principibus augendæ ciuitatis terminus, cui cum tanta fuerit, tantam regionem tribuere decet, reliquam autem dimittere? Quisnam terminus? Arbitror equidem, quousq; adaucta ciuitas una permaneat, eo usq; augendam esse, nō ultra. Præclare. Hoc præterea præceptum custodibus seruandum mandabimus, ut nec parua ciuitas, nec magna uideatur esse, sed una atq; sufficiens. Atqui leue quid forsan illis præcipiemus. Et istud leuius præterea, cuius in superioribus mentionē fecimus, cum diceremus oportere siue quis custos ignauus nascatur, ad alios mittere: siue ex alijs probus, ad custodes ipsos transferre. In quo plane ostendere uolebamus, quod & aliorum ciuium unumquensq; ad unum id opus duntaxat ad quod natura est aptus, ducere decet, ut quisque unum aliquod suum opus exercens, non multi, sed unus existat, atq; ita ciuitas tota una fiat, non multæ. Est hoc etiam illo minus. Haudquaquam, o bone uir Adimante, hæc multa ac magna, ut existimaret aliquis, illis præcipimus: sed leuia omnia exiguaq; si unum, ut dici solet, magnum seruēt, immo uero pro magno, sufficiens. Quid istud? Educationem, inquam, & eruditionem. Nam si bene educati, uiri moderati euaserint, facile omnia ista discernent, tum alia quotcunq; nos in præsentia prætermittimus, tum mulierum uirorumq; cõiunctiones, & procreationes filiorum, quod uidelicet oporteat amicorū omnia hæc secundum prouerbiū quãmaximè esse cõmunia. Rectissime profecto ita fieret. Etenim res publica si semel

De educatio
ne

Prouerbiū

semel coeperit bene, progreditur tanquam circulus semper proficiens. Quippe educatio eruditioq; bona seruata, ingenia quoq; bona efficit. Rursusq; bona ingenia educationem huiusmodi consecuta, meliora etiam quam prius euadunt, tum ad alia, tum ad filios generandos, quemadmodū in cæteris animalibus. Consentaneum id quidem. Denique, ut summam dicam, hoc diligenter est à ciuitatis tutoribus obseruandum, ne clam illis ignorantibus corrumpatur. Immo istud in primis curent, nequid præter ordinē à nobis datum circa gymnasticam et musicam inuouetur, sed illum quam maxime fieri potest quisq; sequatur. Et cum dixerit aliquis poeticum illud, homines uidelicet nouis cantibus admodum delectari, metuere debent isti custodes, ne se penumero poetam quis putet nō cantilenas nouas, sed modos canendi nouos dicere, eosq; laudet. Oportet autē neq; laudare quicquam tale, neq; suspicere. Cauendū sanè speciem musicæ nouam inducere, tanquam in toto naufragium. Nusquam enim musicæ modi mutantur, absq; maximarum legum ciuiliū mutatione, ut ait Damon, cui & ipse assentior. Me quoq; scito, o Socrates, assentiri. Arcem igitur quandam custodiæ gratia, hi ipsi custodes circa musicam struere debent. Nempe eiusmodi præuaricatio clam ac facile surrepit. Certe ioci cuiusdam instar, atq; ita ut nihil lædere uideatur. Atqui paulatim nobis familiaris effecta, sensim in mores serpit & studia: ex his deinde ad commercia emergit amplior: demum à commercijs in leges respublicasq; erumpit magna, o Socrates, cum petulantia atq; lasciuia, quousque tandem priuatim ac publice cuncta peruertat. An hoc ita se habet? Ita mihi uidetur. Ergo ut à principio diximus, statim à primis annis pueri honestis in iocis assuefaciendi sunt. Nam si iocis minus decentibus assuecant, nunquam legitimi probiq; uiri euadere poterunt. Quid ni? Quando itaq; bene incipientes pueri iocari ac ludere, legitimum per musicam morem imbibunt, in cõtraria his omnino ac superioribus musica tendit, atq; prosequitur erigere siquid antea in ciuitate iacebat. Vera loqueris.

Quæ igitur exigua uidentur esse ciuitatis instituta, ut dixi, hi reperient, quæ superiores omnia perturbabant. Qualia? Hæc uidelicet. Quemadmodum tacere debent coram senibus iuniores, cedere illis locum atq; assurgere, parentes colere: quis tonsuræ modus seruandus cuiq;, quibus uestibus calceis ue utendum, & omnino quis corporis ornatus conueniat, ac cætera generis eiusdem. An nō putas? Equidem. Atqui legibus hæc præscribere, ineptum, ut arbitror, uideretur. Nam neq; id usquam fit, neq; constarent hæc uerbis literisq; mandata. Quomodo enim? Apparet itaq; o Adimante, quale cuiusque fuerit puerilis educationis initium, talia fore etiam quæ sequuntur. An non simile semper simile prouocat? Cur non? Ac tandem dicendū id est in unum aliquod summum & potens, siue bonum, seu malum desinere. Quid prohibet? Hæc equidem ratione nunquam statuere legibus hæc contenderem. Et merito quidem. Dic per deos, nunquid negotia ipsa forensia mutuaq; commercia & pacta in mechanicis artibus, item conuicia & uerba, citationes in iudicia, constitutiones iudicum, & si qua uel circa forum, uel portus, aut imponenda aut exigenda sunt uectigalia, uel omnino forensia quæq; iura, uel urbana, uel naualia, & reliqua id genus, an hæc, inquam, uel horum quicquam legibus constituere aggrediemur? Haudquaquam decet uiris bonis præclarisq; præcipere. Hæc enim plurimū qualia & quomodo statuenda sint, facile ipsi reperient. Nimirum o amice, si deus illis legum illarum quas supra posuimus, salutem præstiterit. Sin minus, ita ut tam ducent, ut multa eiusmodi legibus statuunt, corrigantq; semper & inuouent, putantes ita se quod est optimū assequi. Dicis nempe istos perinde uicturos, ac illos qui cum agrotent, propter intemperantiam insalubrem uictum mutare nolunt. Sic prorsus.

Enimvero ridiculo quodā modo isti in morbis perseverare uidentur, curationibusq; suis nihil aliud assequuntur, quam quod plures uehementioresq; morbos efficiunt, cõfidentq; semper, si quis pharmacis agi consulat, bene se ualituros. Omnino tales sunt ita laborantiū morbi. Quid uero? nonne hoc in illis gratiosum? quod omnium inimicissimum eum putent, qui uera monet, dicitq; nō prius pharmaca, uisiones, incisiones, incantationes, ea ue quæ extrinsecus admouent, aut eiusmodi aliqua profutura, q̄ desinat quis ebrietati, uoragini, ueneri, otio indulgere? Haud admodum gratiosum istud. Nam indignari aduersus eum qui utilia cõsulit, gratiam habet nullam. Ergo uiros huiusmodi, ut uideris, nequaquam probas. Minime per Iouem. Neq; etiam si ciuitas tota id agat quod modo

Institutiō
in iocis ho
nestis

modo dicebamus, laudabis. An non idem quod isti facere tibi ciuitates uidentur, quæcūque male institutæ, ciuibus interdunt ne totum ipsum reipublicæ statum moueant, alioquin capite damnentur quicūq; res innouant? Contra quisquis præsentem gubernationem approbat, confirmatq; uoluntatesq; gubernantiū aucupatus assentitur, suffragat, & explet, hic demum bonus uir, hic in rebus maximis sapiens, hic honore dignus existimetur. Idem prorsus facere mihi uidentur, neq; ullo pacto huiusmodi respublicas laudo.

Quid autem? nonne eorum fortitudinē, propensioresq; affectum miraris, qui has ciuitates curare contendunt? Admiror equidem, his exceptis qui ab ipsis falluntur, putatq; reuera ciuiles esse, quod uulgo laudentur. Quid ais? An non istis ignoscis? Nunquid existimas eum qui metiendi sit ignarus, si quando cæteri multi tales quadricubitum esse eum prædicent, effugere posse quin & ipse de se idem existimet? Non istud quidē. Ne igitur ægre feras. Sunt enim hi quidem omnium modo quodam ridiculo gratiosissimi, qui leges ferunt in his quæ diximus, emendantq; semper, confidentes se finem aliquē reperturos circa ea quæ inique in cōmercijs cōmittuntur, & circa illa quæ ego paulo ante dicebam, ignorantes quod reuera tanquam hydræ capita amputant. Certe nihil aliud faciunt. Equidem speciem hanc institutionū circa leges ac respub. arbitror uerum cōditorem legum, neq; in male disposita, neq; in bene constituta ciuitate curiosē tractare: in illa quidem, quoniam inutilia sunt huiusmodi instituta, neq; mouent quicq; in hac autem, quia partim quisq; reperiet, partim suapte natura ex superioribus studijs proficiuntur.

Quid præterea restat nobis lege præcipiendum? Nobis quidem nihil. Apollini autē Delphico maxima, præclarissima, prima instituta. Quænam ista? Templorum constitutiones & sacrificia, cæteri q; deorum & dæmonū atq; heroum cultus, sepulchra præterea & funera defunctorū, & quæcūq; sunt ad eos placandos ministeria subeunda. Talia profecto neque ipsi scimus, & in ordinanda ciuitate nulli credemus alteri, si sapiemus, nulloq; alio utemur interprete, nisi patrio deo. Hic nempe deus in rebus huiusmodi cunctis hominibus patrius interpres, in media terra super umbilicum sedens, exponit. Scite loqueris, atq; ita agendum. Cōstituta iam tibi o Aristonis fili, sit ciuitas. Deinceps autem & lucē aliunde magna illata, per eam & ipse circumspice, & fratrem aduoca tuum, & Polemarchum, & alios insuper, ut experiamur si quo pacto iustitia et iniustitia ubi locorum sint, uidere queamus: quo tūe inter se discrepent, atq; utrum horū consequi debeat is qui beate uicturus sit, siue lateat, siue non lateat deos omnes & homines. Nihil, inquit Glauco, agis o Socrates. Tu enim inuestigare pollicitus es, quasi impium futurum sit, si nō pro uiribus fueris suffragatus iustitiæ. Vera admones, inquam ego, & ita certe agendum. Oportet tamen & uos mihi adesse. Sic agemus, inquit. Spero itaq; hac ratione id inuenire. Nempe arbitror ciuitatem, si recte nobis fuerit constituta, absolute bonā existere.

Necesse est. Cōstat utiq; quod sapiens est, fortis, & tēperata, & iusta. Constat. Quocūq; horū in ciuitate cōperto, reliquum erit quod nondum inuentū. Quid ni, inquit?

Si ex alijs quibusdā quatuor, unū aliquid in subiecto aliquo inquireremus, illudq; primo pateret, satis nobis esset factum: quod si tria reliqua prius comperiremus, ex hoc ipso quæsitum cognosceremus, quia cōstaret nihil esse aliud q̄ quod restaret. Probe loqueris. An non de istis etiam, quandoquidem quatuor sunt duntaxat, eodem modo quærendum? Plane. Atqui ex his omnibus prima in ciuitate sapientia præfulgere uidet, aliquid uē mirandū circa ipsam apparet. Quidnam? Sapiens mihi reuera ciuitas quā descripsimus, esse uidetur. Nam consultata est. Nonne? Est profecto. Etenim hæc ipsa in consilijs perspicacia, scientia quædam est. Non enim inscitia, sed scientia potius homines bene consulunt. Perspicuum id quidem. Multæ uero ac uariæ in ciuitate scientiæ sunt. Sunt. Nunquid propter ipsam fabricorum scientiam, sapiens & bene consultata ciuitas appellanda? Nullo modo propter istam, sed fabrili. Non ergo sapiens appellanda est ciuitas, ex eo quod propter fabrilem scientiam de operibus ligno conficiendis, qua ratione peragantur, bene consultet. Non certe. An non forte propter scientiam, quæ ænea opera fingit, uel aliam talem? Certe propter nullam huiusmodi. Neque etiam propter scientiam cōsiliumq; fructuum ex terra producendorū colligendorūq; sapiens nominatur, ac bene cōsulta, sed agricolaria. Sic opinor. Quid uero? Est ne aliqua scientia in ciuitate nuper a nobis condita, apud ciues ullos, qua non de re aliqua in ciuitate

ciuitate, priuata deliberat, sed de uniuersa potius ciuitate, qua ratione & ipsa ad seipsam & ad alias ciuitates optime sese gerat? Est nimirū. Quænam hæc, & in quibus? Ipsa scilicet custodiēdi diligentia, & in his principib. quos modo custodes perfectos appellabamus. Propter hanc ergo scientiā, quo nomine ciuitatem nuncupas? In consultando perspicacem, ac reuera sapientem. Vtrum plures in ciuitate fabros ærarios, q̄ ueros hosce custodes esse putas? An contra? Multo certe plures ærarios fabros. An non & reliquorum omnium artificū quicūq; aliqui esse dicuntur, isti paucissimi erunt? Paucissimi admodū. Ergo ex minima quadam gente suiq; parte, & ex scientia quæ in præsidente & principe parte inest, tota sapiens erit secundū naturam ciuitas instituta: atq; id, ut uidetur, natura paucissimū rarissimū uē genus, cui conuenit esse huius scientiæ particeps, quam solam ex omnibus alijs decet sapientiā appellare. Verissima narras. Hoc itaq; unum ex quatuor, non uides qua ratione inuenimus? Et ipsum. Et qua sit ciuitatis in parte locatum? Mihi quidem sufficienter uidetur inuentum. At uero neq; inuentu difficile est, quid fortitudo sit, quæ uē ciuitatis in parte locet, propter quam fortis ciuitas nuncupatur. Quonam pacto? Quisnam ad aliud quicquam respiciens ciuitatem uel timidam, uel fortem nominat, q̄ ad eam partem quæ pro ipsa pugnat ac militat?

Certe nullus ad aliud. Neq; enim aliq; in ipsa uel timidi, uel fortes existentes, auctoritatem habent, qua eam uel timidā, uel fortem reddant. Non certe. Fortis igitur ex parte sui aliqua ciuitas erit, ex eo quod in ea uim quandam habeat, quæ ratam in omnib. seruat opinionē, quod ea duntaxat terribilia sint, & talia, quæ & qualia legislator in eruditione pronunciauit. An non hanc fortitudinem uocas? Non satis quod dixisti, percepi, dicas iterum. Conseruationem quandam fortitudinem esse dico. Quam conseruationem? Opinioni uidelicet lege per educationem conceptæ, qua iudicantur quæ terribilia sint, & qualia. In omnibus autem eam cōseruationem esse dixi, hoc est, ut rata semper & ubiq; seruetur, siue quis doloribus afficiatur, seu uoluptatib. aut cupiditatibus, aut timoribus, nec ullo pacto quis propter hæc ab ea dimoueat. Cui autē simile esse id arbitror, si uis tibi aperiam. Cupio equidem. Nescis quod fullones, quoties uolunt lanas purpureo colore inficere, primo quidem ex tot coloribus album eligunt, deinde nō mediocri opera præparant, ut quāmaxime florem suscipiant, atq; ita demum colore inspergunt purpureo. Quod autem ita est tinctū, indelebile permanet, neq; sola aqua dilui, neque etiam additis his purgationibus, quæ ad abstergendū pertinent aboleri flos ille coloris potest. Quæ autem non ita præparata sunt, scis qualia euadant, seu alijs coloribus, seu istis tingat aliquis, cum minus antea excoluerit? Certe deformia sunt, coloresq; eorum facile diluunt. Tale aliquid facere studuisse nos pro uiribus cogita, quādo milites ipsos eligebamus, eosq; & in musica & gymnastica erudiebamus: atq; existima nihil nos aliud excogitasse, quā ut nobis q̄ optime persuasi leges instar coloris cuiusdam imbiberent: adeo ut eorum opinio de rebus terribilibus, deq; cæteris omnibus immobilis perseueret ex eo quod optima natura geniti fuerint, & decenti educatione nutriti, neq; coloratione eorum delere ualeant purgamina ista ad diluendum uehementissima, uoluptas scilicet omni saponis acrimonia, aluminisq; & calcis ad expurgandum acrior, dolor itē, metus atque cupiditas omni alio purgamine ad abstergendū potētiora. Hanc utiq; uim passim rectæ legitimæq; opinionis conseruatricē circa terribilia eorumq; cōtraria, fortitudinē uoco equidem atq; assero, nisi tu forte quid aliud dixeris. At ipse nihil aliud. Videris enim opinionem eandem de eisdem absq; disciplina conceptam, ferinam uidelicet & seruilē, haudquāq; existimare legitimam, sed aliud quiddam q̄ fortitudinē nūcupare. Verissima loqueris. Admitto igitur hanc fortitudinem esse. Intellige insuper & ciuilem, atq; ita recte accipies. Deinceps autem de hac si uolueris alias diligentius pertractabimus. In præsentia uero non istud quidem, sed iusticiam quærebamus. Ad cuius inuestigationem satis de hac, ut arbitror, dictum. Præclare loqueris. Duo restant præterea in ciuitate consideranda, temperantia scilicet, & cuius gratia omnia indagamus, iustitia. Prorsus.

An quoquo modo iustitiā iam ipsam reperire potuimus, ne rursus in inuestiganda tēperantia immoremur? Haud uideo equidem qua ratione id fieri possit, quin neq; uellem prius nobis iustitiam innotescere, q̄ temperantiā cōsiderauerimus. Quare si mihi obsequi uis, prius hoc q̄ illud inuestigato. Volo equidē, ne sim iniurius. Inquire iam.

Ecce perquisito, atque ut hinc intueri licet, consonantia & harmonia magis quam superiora similis est. Quo pacto? Ornatus quidem est temperantia, & a uoluptatibus cupiditatibusque quibusdam, ut perhibent, abstinentia. Dum uero temperatum hominem seipso potentior, suique uictorem nescio quo modo esse dicunt, & quaedam similia, tanquam uestigia nonnulla temperantia signant. An non? Maxime omnium. Nonne quod seipso potentius nuncupatur, ridiculum quodammodo apparet? Quisquis enim seipso potentior, seipso quoque imbecillior erit: rursusque qui imbecillior & potentior. Idem quippe aliquis in his omnibus appellatur? Quid nunc? Atqui uideat mihi id uelle sibi hic sermo, quod in hominis anima duo quaedam sunt. Vnum quidem melius, alterum uero deterius. Et quando quod natura melius deteriori dominatur, tunc aliquis seipso potentior dicit, atque hoc sermone laudatur. Quoties autem propter improbam nutritionem uel consuetudinem aliquam, quod est melius, quam minus ipsum sit, deterioris multitudine superatur, hoc ex opprobrio quodam seipso imbecillius dicitur: & qui ita affectus est, intemperans appellatur. Sic apparet. Contemplare hanc nuper a nobis conditam ciuitatem, inueniesque ipsi alterum horum inesse. Potentior quippe ipsam seipsa iure uocatam fateberis. Nam si melius in ea peiori imperat, temperata dicenda est, & seipsa melior. Contemplor equidem, ac uera loqueris. Enimuero plurimas uariasque cupiditates, uoluptates, dolores, in his omnibus reperire maxime quisque poterit, mulieribus & ministris, & eorum qui liberi esse dicuntur in ipsis plebeis abiectisque hominibus. Omnino quidem.

Simplices autem & moderatas, quae cum mente & opinione recta, ipsa ratiocinatione ducuntur, in paucis sane reperies, & his quidem natis optime & optime educatis. Vera haec sunt. An non haec in ciuitate haec esse uides, atque hic cupiditates uulgi uiliumque personas superatas a cupiditatibus & temperantia paucorum modestorumque uirorum?

Cerno equidem. Si qua igitur ciuitas potentior cupiditatibus & uoluptatibus, atque item ipsa seipsa, haec maxime talis appellanda est. Prorsus. Itaque nonne iusta haec omnia & temperata? Maxime. Atqui si in ulla alia ciuitate tam subditis quam imperantibus opinio, quibus deferre potissimum imperium deceat, haec inest, in hac praecipue in esse oportet: an non ita censes? Magnopere istud quidem. Quibus itaque potissimum ciuibus inesse temperantiam dices, quotiens sese ita habuerint: in principibus ne: an in subditis. In ambobus quodammodo. Cernis quam apte uaticinati sumus paulo ante, harmonia cuidam esse similem temperantiam? Cur nam? Quia non quemadmodum sapientia & fortitudo in partibus quibusdam iacentes, illa quidem sapientem, haec fortem efficit ciuitatem, ita modestia quoque: sed instar harmoniae quae diapason dicitur, per totam ciuitatem diffunditur, efficiens ut in idem debiliores homines fortioresque & medijs, prudentia, potentia, multitudine, pecunijs item aut alio quodam huiusmodi consonent.

Temperantia quapropter rectissime possumus temperantiam hanc appellare concordiam, deterioris uidelicet & potioris secundum naturam consensionem, quae doceat, quem uel in ciuitate, uel in unoquoque conueniat dominari. Assentior equidem. Cum ita sit, tria iam nobis in ciuitate compta sunt, ut ex his apparet. Reliqua uero species, propter quam praeterea uirtutis particeps ciuitas esset, quanam erit? Constat hanc esse iustitiam. Constat plane.

Indicatio iustitiae Nunquid iam nos oportet, o Glaucos, tanquam uenatores hunc cespitem circumdare, circumspicientes nequa ex parte iustitia subterfugiat, & ab oculis euanescent, sese occulat? Patet enim hic esse. Fige itaque passim intuitum, atque annitere siquo modo possis prior me eam cernere, ipsamque mihi ostendito. Utinam possem. Verum fatius me ueris ut tali quodam comite, qui possim demonstrata prospicere. Sequere igitur, mecum Deum ante precatus. Efficiam quod mones, Ducas modo. Inaccessibilis hic locus atque umbrosus esse uidetur, abdita certe imperscrutabilisque latebra. Veruntamen pergendum est. Pergendum plane. Hic ego Glaucos inspiciens, Huius huius, inquam, mi Glaucos, uidemur uestigia quaedam eius quod quaerimus, nacti, apparetque istud haud diu nos effugiturum. Faustus certe nuncius. Quam molles hebetesque sumus, o Glaucos.

Quid istud? Iam pridem nobis ab ipso principio, uir beate, quod quaerimus, ante pedes uoluit, neque ipsum inspeximus, sed aequae ridendi fuimus, ut illi qui saepe quod in manibus habet, perquirunt. Nos quoque longe petebamus quod prope nos erat, uel forte nos latuit. Quomodo istud ais? Ita. Nempe uidemur mihi dicentes istud pridem & audientes

dientes, haudquaquam animaduertisse id quoquo modo nos dicere. Prolixum sane procerium audire cupienti. Attende siquid dico. Nam quod principio passim statuis facendum, cum ciuitatem condidimus, id est, ut arbitror, uel species quaedam ipsius iustitia. Nam diximus saepenumero, si recordaris, unumquodque oportere unum aliquid exercere eorum quae ciuitati conducant, ad quod ipsius natura esset aptissima. Diximus proculdubio. Etenim quod sua agere, neque in alienis curiose occupari, iustitia est, & ex alijs multis audiimus, & saepe ipsi diximus. Diximus plane. Hoc utique uidetur amice cum sit, quodammodo iustitia esse, sua scilicet agere. Scis unde istud conijciam? Nequaquam. sed dicas. Videtur mihi quod reliquum nobis est in ciuitate, praeter illa quae considera iustitia uimus, temperantiam, fortitudinem, prudentiam, hoc esse quod omnibus illis uim praebet, qua & innascerentur, & innata perseverarent, quatenus ipsum adest. Atqui diximus iustitiam fore quod restaret, si tria nobis compta essent. Necessarium id quidem. Veruntamen si iudicandum sit, quid horum potissimum cum inest, bonam efficit ciuitatem, ambiguum erit utrum consensio imperantium & subiectorum, an legitime opinionis seruatio in militibus, iudicantis secundum legem quae terribilia censenda sint, quae uel non: uel in principibus ipsis prudentia & custodia. An id potius bona ipsam praeter ceteris reddat, cum inest pueris mulieribus, seruis liberis, artificibus, magistratibus & priuatis, quod uidelicet suum quisque unus unum egerit, minime per aliena uagatus. Ambiguum certe. quid nunc? Ergo uis ipsa sua qua quisque in ciuitate agit, de ipsius ciuitatis uirtute ex aequo cum sapientia eius, temperantiaque, & fortitudine certat. Valde. An non igitur iustitiam pones, quod cum istis ex aequo de ciuitatis uirtute concertat? Omnino equidem. Considera praeterea & hac ratione, nunquid tibi sic uideatur. An principibus in ciuitate mandabis ut iuste sententias ferant? Cur non? An iudicabunt alterius cuiusquam audi magis quam huius ipsius, ut singuli neque usurpent aliena, neque suis priuentur? Non alterius certe sed istius duntaxat. Tanquam id iustum sit? Nempe. Et hac quoque ratione asseritur sui cuique & proprii possessionem actionemque esse iustitiam. Est ita. Videtur nunc quid & tibi idem quod mihi uideatur. Si faber opera coriarij aggrediatur, uel coriarius fabri, uel instrumenta inter se commutent uel praemia, aut si idem utraque exercere contendant, omniaque talia inuicem permutentur, nunquid commutationem hanc existimas magna quadam iactura afficere ciuitatem? Haud certe nimium. Quoties autem aliquis artifex uel alius natura quaestuaris, diuitijs elatus, uel multitudine copiaque, uel robore, aut eiusmodi alio quopiam, in militaris hominis ordinem transire conatur, uel miles cum sit indignus, in consulari nititur & custodis ascendere dignitate, & instrumenta uicissim isti praemiaque permittant, aut idem aliquis haec omnia simul peragere tentat, tunc arbitror confusionem peruagationemque eiusmodi uideri tibi ciuitatis totius interitum. Et maxime quidem. Cum ergo tria in ciuitate sint genera, horum confusio, alteriusque in alterum commutatio extrema ciuitatis calamitas est, & maxima corruptela. Penitus. Corruptelam uero summam ciuitatis tuae, non ne iniustitiam esse dices? Quid nunc? Hoc igitur iniustitia est. Rursus autem sic dicimus. Quaestuaris, auxiliarij, consularis generis actio propria uno quoque suum opus peragente in ciuitate, contra ac confusio illa superior, & iustitia erit, & ciuitatem iustam efficiet. Haud aliter quam sic se habere uidetur. Nondum omnino istud debemus asserere. Verum si & in cuiusque hominis animo species eadem considerantibus nobis iustitia esse asseueretur, tum demum consentiemus. Nam quid aliud dixerimus? alioquin tunc aliud quicquam excogitabimus. Nunc autem disceptationi huic si nem iam imponamus, secundam quam existimauius, si plurium habentium iustitiam in maiori prius eam contempleremur, facile deinde in homine uno nos quale hoc sit inspecturos. Visumque nobis est maius ipsum, ciuitatem existere, atque ita quae optima potuimus eam condidimus, scientes in bona republica inesse iustitiam. Quare quod in illa nobis apparuit, referamus ad unum: & si idem ibi constet, satis nobis erit factum. Si quid autem aliud in uno appareat, rursus ad ciuitatem conuersi, haec examinabimus: ac forte alterna commutatione disceptantes, uelut scintillas, ex his iustitiam excutiemus, eamque iam cum clare micuerit apud nos ipsos stabiliemus. Scite loqueris, atque ita agendum. Nunquid quod idem appellamus tam maius quam minus, dissimile est quatenus idem, an simile? Simile certe. Ergo uir iustus a ciuitate iusta quo ad iustitiae speciem pertinet, nihilo differt;

sed similis erit. Similis. Atqui ciuitas iusta esse tunc uisa est, cum in ipsa tria hominum genera pro natura cuiusque sic instituta erunt, ut unusquisque suum opus exerceat. Temperata rursus & fortis & sapiens, propter alios quosdam eorundem generum affectus & habitus. Vera hæc sunt. Vnum quoque & amice ita censebimus, habentem eandem has eius in animo species, propter affectus eosdem, eadem nomina merito cum ciuitate fortiri. Necessesse est omnino. In leuem ne rursus amice de anima cogitationem incidimus, utrum tres in se species has habeat, nec ne? Minime mihi in leuem disceptationem delapsi uidemur. Fortè enim quod dicitur, uerum est o Socrates, pulchra difficulta esse. Apparet utique. Accerte scito o Glaucos, nos ut mea fert opinio, nunquam ex discursibus huiusmodi qualibus in presentia disputatiōe utimur, exacte id comprehensuros: longior porro uia est, quæ ad hoc nos ducit. Fortè tamen secundum ea quæ supra dicta & considerata sunt, facilius disceretur.

An non fat istud uideri debet? Mihi sanè in presentia id sufficere. Mihi quoque ualde sufficiens. Ergo ne te pigeat, sed considera. Profecto nobis necesse est considerari, eandem in nobis species atque mores inesse, quas & in ciuitate. Neque enim aliunde in ciuitatem hæc deueniunt. Ridiculum quippe esset si quis iracundam animositatem, existimaret ne quaquam ex priuatis hominibus in ciuitatibus inuectam esse, quorum idem est captus, qui & Thracum, Scytharum, superiorumque gentium: aut sapientiam studium, non ex tali priuatorum in situ qualis natura nostris hominibus est tributus: aut questus auaritatem non ex ea singulorum hominum cupiditate, qua affecti apprime dicuntur Phoenicij, Aegyptijque non nihil. Et maxime quidem. Hoc quidem ita se habet, neque difficile cognitu. Haud certe difficile. Id autem difficile iam, utrum uno quodam eodem singula hæc agamus, an potius tria quædam habeamus in nobis, quorum singulis, singula operamur: uno quidem discimus, irascimur alio, tertio concupiscimus uoluptates eas quæ ad nutritionem generationemque pertinent, ceteraque huiusmodi: uel tota anima unumquodque explemus, cum concitati rem aggredimur. Hæc haud facile pro rei dignitate discernentur. Mihi quoque idem uidetur. Sic autem aggrediamur hæc distinguere, nunquid eadem sunt inuicem, uel diuersa? Quoniam pacto? Constat plane idem contraria facere seu pati secundum idem & ad idem simul non posse. Quamobrem si quando reperiemus in ipsis hæc fieri, intelligemus non unum idem hæc esse sed plura. Esto. Animaduerte quod dico. Dic. Stare simul atque moueri idem secundum idem nunquid potest?

Nulla modo. Præterea hæc diligentius confirmemus, nequa procedentibus nobis ambiguitas forte suboritur. Siquis enim dixerit hominem stantem quidem, mouentem uero manus & caput, eundem stare simul atque moueri, haud quaquam ita dicendum censebimus, sed partem quidem eius manere, partem uero moueri. An non ita? Ita prorsus. Quod si artificiosius & argutius iste luserit, asserens turbinem trochumque totum moueri simul & stare, quando in eodem puncto centrum aculeumque figens reuoluitur: uel aliud quicquam, dicens idem agere, cum eidem affixum cardini circumfertur: nequaquam assentiamur, quod non secundum eadem sui hæc tunc moueantur & maneat. Dicendum quippe habere ipsa rectum in se atque rotundum: & secundum rectum quidem stare, cum nulla ex parte declinet: secundum uero rotundum, circummoueri. Quoties autem dum quid reuoluitur in rectum quoque deuehitur siue ad dexteram siue ad sinistram, uel ante uel retro, tunc nusquam permanet. Recte admodum. Quare nulla ex his obiectionibus nos perturbabit persuadebitque, quod idem quandoque simul secundum idem atque ad idem, contraria simul uel agat uel patiat. Me quidem minime ista mouebunt. Veruntamen ne in istis obiectionibus enarrandis reijciendisque utpote fallis, diutius cogamur insistere, supponentes iam id ita esse, ulterius progrediamur, confessi inuicem, si quando aliter quam sic se habere hæc appareant, quæcunque ex his dicuntur, forsoluta. Sic nimirum decet. Nonne annuere & renuere, aggredi & declinare, asciscere & reijcere, inter se contraria pones, siue actiones seu passiones: Nihil enim interest. Contraria. Quid autem hæc: esurire, sitire, & omnino cupere, uelle, eligere, nonne ad eorum species referes, quæ modo diximus? Veluti semper cupientis animam nonne uel aggredi dices illud quod appetit, uel asciscere quod sibi adesse eligit, uel quatenus uult aliquid sibi porrigi, annuere, & illud ad se trahere, amantis more ut istuc fiat affectantem.

Equidem. Quid uero, nolle, aspernari, negligere, non cupere, nonne in reijcendi repellendique

repellendique speciem, & in omnia illis contraria referemus? Quid nunc? Cum hæc ita se habeant, speciem aliquam cupiditatum esse dicemus, & manifestissimas omnium aliarum cupiditates, sitim & famem? Dicemus utique. Et hanc quidem potus, illam cibi? Ita est. Nunquid in quantum sitis est, alicuius præterea cupiditas est alterius quam cuius nos dicimus, potus scilicet sitis? Huius duntaxat sitis. Nunquid calidæ potionis, uel frigidæ, uel multæ, uel paucae? Vel in pauco qualis cuiusdam poculi? Vel potius si calor sitientis inest, frigidum appetitum inducit: si autem frigus, calidum? Et si propter presentiam multitudinis, multa sit sitis, multi auaritatem infert: si autem pauca, pauci? Ipsum uero sitire nunquam alicuius alterius appetitio est, quam cuius suapte natura est, ipsius uidelicet potionis: rursusque esurire, comestionis? Ita certe ipsa cupiditas quæque ipsius cuiusque est solus, cuius ipsa natura est. Talis autem uel talis cuiusdam propter additamenta quædam dicitur.

Cauendum est autem ne quis nos improvidos turbet, inferens neminem potum cupere, sed potum bonum, uel cibum, sed bonum cibum. Nempe bona omnes expetunt. Quare si sitis appetitio est, boni est, siue potionis seu cuiusuis alterius est auaritas. Similiterque de cæteris. Fortè non nihil efficere uidebitur, qui talia dixerit. Veruntamen quocumque eiusmodi sunt ut alicuius sint, talia quædam talis cuiusdam sunt, ut arbitror. Ipsa autem quæque ipsius cuiusque duntaxat. Haud intelligo equidem. Non intelligis maius ipsum eiusmodi esse, ut semper aliquo maius existat? Plane. Nonne minore? Minore. Multo autem maius, multo minore, an non? Sic est. Et quondam maius, quondam minore, & futurum maius, futuro minore? Nihil prohibet. Atque etiam plura ad pauciora, dupla ad dimidia & omnia talia, itemque grauiora ad leuiora, & uelociora ad tardiora, & calida item ad frigida omniaque horum similia eodem modo inuicem referuntur? Certe. Nonne & de his quæ ad scientias spectant, eadem ratio? Scientia quidem ipsa rei ipsius quæ scitur scientia est, uel cuiuscumque alterius dicenda est esse scientia. At uero scientia quædam, & scientia talis rei, cuiusdam, & talis esse dicitur. Tale uero aliquid dico. Postquam edificandarum ædium scientia extitit, ab alijs scientijs discreta est, adeo ut ædificatoria appellata sit. Quid nunc?

Nonne ex eo quod talis sit, qualis altarum nulla? Nempe. Ergo quia talis cuiusdam, ideo talis quædam effecta est. Eodemque modo ceteræ artes omnes atque scientiæ. Est ita.

Hoc itaque inferre me uoluisse tunc dicit, si modo nunc intellexisti, quod quæcunque eiusmodi sunt, ut alicuius sint, ipsa quidem sola ipsorum sunt duntaxat, talium uero quorundam talia quædam. Neque uero ideo dico, quod qualium sunt, sint talia, quia scilicet & ægrotantium & bene ualentium scientia, bene uel male uales & ipsa sit: bonorum item atque malorum, bona rursus ac mala: sed quoniam non illius ipsius duntaxat cuius absolute scientia est euasit scientia, imò talis cuiusdam: hoc autem est salubre & insalubre: talis quædam ipsa quoque effecta est. Ex quo factum est: ut non amplius scientia simpliciter appelletur: sed quasi quodam addito: medicinaria scientia. Teneo iam: mihique hæc ita sese habere uidentur.

Sitim uero, nonne his annumerabis, quæ id quod sunt, alicuius existunt? Est autem sitis? Annumero equidem, & potionis sitim esse dico. An non qualis cuiusdam poculi qualis quædam sitis? Ideoque sitis ipsa, neque multi, neque pauci, neque boni, neque mali, neque ut uno uerbo complectar qualis cuiusdam, sed potionis ipsius solummodo, sitis ipsa natura est? Sic est omnino. Sitientis igitur anima quatenus sitit, non aliud appetit quam bibere, idque affectat, & ad ipsum fertur. Constat. Siquid ergo ipsam quandoque retrahit sitientem, aliud quiddam erit in ipsa ab ea parte diuersum quæ sitit, & quasi bestia quædam ad bibendum impellit. Neque enim fieri posse dicimus, ut idem aliquid eodem sui circa idem simul agat contraria. Non certe. Quemadmodum absurdum dictum est eandem sagittarum manum simul arcum intendendo protrahere atque contrahere. Porro dicendum est, alteram esse manum quæ protrahit, alteram uero quæ contrahit. Ita prorsus.

Fatemur ne esse aliquos, qui cum sitiant nonnunquam bibere nolint? Multos, ac sæpe. Quid de ijs aliquis dicit: nonne inesse in horum anima aliquid, quod ad bibendum allicit? aliquid contra quod cohibet? quod quidem & aliud est, & ei quod allicit, dominatur. Mihi quidem uidetur. An non igitur quod prohibet ista, ex ratione inest, quoties operatur? Quæ uero concitant atque trahunt, ex affectibus perturbatiōibusque sunt?

Apparet. Merito igitur duo hæc inter se diuersa existimabimus, & illud quidem quo ratiocinat animus, rationale ipsius denominabimus. Illud uero quo amat, esurit, & sitit,

& ad alias libidines pronior labitur, irrationale, & auidum repletionū quarundam & uoluptatum. Diuersa profecto, inquit. Meritoq; ita censebimus. Hæ itaq; duæ iam in anima species, inquam ego, distinctæ sint. Illud autē quod ad irascibilem pertinet, quòue irascimur, utrum tertium quiddam est: an alterius horum cognatum? Fortè eius quod uoluptates cupit, est cognatum. Atqui credo hoc equidem ex eo quod audiui quondam quò uidelicet cū Leontius Aglaionis filius ex Piræo sub boreali muro ad ciuitatē ascendens sentiret extra cadauera prope littus iacentia, simul & uidere cupiebat, & horrebat tamen, absterrebaturq; uultumq; tegebat, secum ipse pugnans. cupiditate deniq; superatus, ad cadauera directis & patefactis oculis aduētauit, dicens: Ecce iam uobis licet ò infelices desiderium uestrum pulchro explere spectaculo. Audiui & ipse. Itaq; sermo testatur, iram sæpe pugnare aduersus concupiscentiam, tanquā hæc inter se diuersa sint.

Id certe significat. Nōne & alibi frequenter animaduertimus quādo distrahunt aliquem præter rationem cupiditates, obiurgantem ipsum sese, & aduersus id sui quod trahitur indignantem? Et quasi duobus dissentientibus adiutricem rationi iram accurrere? Cupiditatibus uero coniunctam, nihil rationis uoluntati contrarium moliri: nec te arbitrator unquam asserere, uel in te ipso, uel in alio tale quiddam deprehendisse. Nunquam per Iouem. Quid porro? Quando quis iniuriam inferre se putat, nōne quo generosior est, eo minus irascitur, dum esurit & alget, & aliud quoduis tale patitur ab eo quem iure hæc agere censet? Et quod iam dixi, ira istius in eum quodammodo non irritatur? Vera loqueris. Quid autem? quando iniuriam se pati quis putat, nōne tunc satagit & sæuit, & auxilium præstat ei quod iustum uidetur, famem, frigus, & cætera talia tolerans? Et ad uictoriam cōtendit, neq; a generoso opere cessat prius quā uel transfegerit, uel obierit, uel tanquam canis a pastore, ita deniq; reuocatus ab ea quæ in ipso est ratione mitescat?

Omnino hæc uis ei similis est, cui tu cōparas. Eteñ in nostra ciuitate auxiliarios ipsos tanquam canes posuimus obtemperantes principibus quasi quibusdā pastoribus ciuitatis. Optime quod dicere uolebam intellexisti. Sed unū & hoc insuper animaduertis?

Quid istud? Quòd in præsentia contra ac supra de iracundia iudicamus. Tunc sanè irascendi uim ad concupiscendi naturam referebamus. Nunc uero multum interesse dicimus, ac multo magis iram asserimus animæ partibus inter se dissidentibus pro ratione arma capessere. Ita prorsus. Nunquid & irascēdi uis est à ratione diuersa, uel quædam species rationis, adeo ut nō tres in animo, sed duæ species sint, rationale & cōcupiscens? Aut potius quemadmodum in ciuitate apparuerūt tria quædam genera, quæ ipsam continent, quæstuarium, auxiliarium, cōsulatus, ita & in anima tertia quædam uis est iracundia, quæ natura ipsa rationis tutatur partes, nisi ex improba educatione fuerit deprauata?

Necesse est ut tertia sit. Nempe etiam si alia quā ratio apparuerit, quemadmodum supra uisa est, à concupiscentia differens. At uero facile id quidem patere potest. Nam in puerulis qui uis istud intelligat, qui statim nati iracundia pleni sunt. Rationis autē aliqui nunquam, multi sero cōpotes fieri mihi uidentur. Per Iouem præclare loqueris. Præterea in bestijs ita esse quisq; ut ipse dicit cōperiet. Testatur & istud Homeri illud quod supra induximus. Pectora castigans monitis affatur acerbis. Perpetere ò cor, nam tu longe alijs grauiora tulisti. in his porro Homerus tanquam hæc inter se differant, alterū horum obiurgare alterum facit, ipsam uidelicet rationē de meliori peioriq; consultantem, irrationalem iracundia impetū cohibere. Recte admodum loqueris. In his itaq; uix tandem consensimus, satisq; inter nos constitit, eadem in ciuitate, eadem & in cuiusq; anima genera esse ac numero paria. Sic certe. Quin & hoc necessariū est, quemadmodū & quo sapiens erat ciuitas, ita & eodem sapientē esse priuatū? Plane. Item quo fortis est priuatus aliquis & quomodo, eodem & ita fortē esse ciuitatē, & in cæteris omnib. ad uirtutem utraq; similiter se habere. Necesse est. Atqui & iustum ò Glauco, uirū dicemus eadem ratione, qua dicimus ciuitatē. Necessariū id omnino. At nondū illud oblitus sumus, quòd ciuitas ex eo iusta uisa est, quia cum tria in ea sint hominum genera, suum quisq; explet officiū. Haud certe mihi oblitus uidemur. Meminisse ergo oportet quòd quisq; nostrū, cuius singulæ animæ partes quod suum est agunt, & iustus erit & sua peragens. Meminisse prorsus. Nōne rationali potētia cōuenit imperare, cū sapiēs sit, generatq; totius animæ prouidentia: irascēdi uero naturæ obsequi rationi, perq; illā pugnare?

Penitus

Penitus. Nōne ut supra tractauimus, musicæ & gymnasticæ mixtio atq; temperantia ut cōcordia ista sint, efficit? Vnum quidem horū intendens augensq; & nutriens præclaris sermonibus & disciplinis: alterū uero remittens, sedans, mansuefaciens per harmoniam atq; rhythmū? Maxime. Cumq; ita nutrita hæc fuerint, & quæ sua sunt, reuera didicerint, & optime fuerint erudita, ardori cōcupiscentiæ præsidebunt: quæ pars animæ in quocūq; est plurima, neq; unquam pecuniarū possessione repletur: cauebuntq; ne corporalium uoluptatū expletione adaucta grādiōr robustiorq; euadat, nolitq; suo dūtaxat officio fungi, sed subijcere sibi illa contendat, quibus imperare natura non debet, atq; ita uniuersam omnium uitam peruertat. Sic prorsus. Quinetiam ab externis hostibus hæc animam omnem corpusq; custodit, dum illud quidem prouide cōsulit, hoc autem propugnat, obtemperat principi, fortitudine quæ cōsulta sunt, peragit. Vera hæc sunt. Fortem profecto hac ex parte uirum quenc; uocamus, quādo in ipso iracundia uigor ita institutus est, ut in medijs uoluptatibus & doloribus, in sentētia sua persistat, non aliter esse de terribili & nō terribili iudicandum, quā ratio ipsa dictauerit. Probe. Sapientem uero breui illa ex parte quæ & imperauit in ipsos, & ista dictauit, habēs in seipsa scientiā qua discernit quid potissimū ex usu sit tam singulis quā uniuerso ex his tribus cōtuiti cōstituto. Certe. Temperantem rursus aliquem appellamus horum ipsorū amicitia atq; concordia, quādo & quod præsidet, & quod subest, in sententiam eandem conueniunt, rationem scilicet imperare decere, neq; ab illa desciscendū esse. Temperantia profecto nihil est aliud & priuatim & publice. Iustus deniq; ex eo atq; ita erit quisque, ex quo sæpe iam diximus, & quemadmodū exposuimus. Necesse est, inquit, prorsus.

Quid porro? inquam. Est ne aliquid quod hanc nostram usque adeo sententiam interturbet, ut aliud uideatur esse nobis iustitia, quā quod in ciuitate constitit? Mihi quidem non uideatur. Quinimmo, siquid adhuc inter nos in controuersia sit, sic iterum superiora penitus confirmabimus, absurda illa huic obijcientes. Qualia? Veluti si in hoc deliberare nos oportuerit de ciuitate illa, deq; homine eodem cū illa pacto nato atque nutrito, nunquid uir talis quum depositū auri uel argenti acceperit, uideatur quandoq; fraudem excogitaturus. censes aliquem iudicaturum eiuscemodi uirum fraudem committere potius quā secus affectos homines? Neminem prorsus. An nō à sacrilegijs hic, furtis, proditiōib. tam priuatim aduersus sodales, quā publice aduersus rem publicam innocens erit? Innocens. Atqui neq; perfidus uel iureiurādo, uel quibuscūq; commercijs. Nullo pacto. Adulteria quidem, parentum cōtemptus, impietas in deos, cui libet alteri potius quā huic conueniunt. Ita prorsus. Nōne horum omnium causa hæc est, quia quicquid in ipso est, suum opus exequitur, siue imperando, siue exequendo? Nulla certe alia. Quid? quæris aliud esse iustitiā quā hanc ipsam uim, quæ tales uiros, & tales efficit ciuitates? Ego quidem minime. Tandem nobis absolutum somnium illud est, quod nos cōiecisse diximus: nempe quòd mox incipientes cōdere ciuitatem, deo quodam fauente, in aliquod principium imaginemq; iustitiæ ingressi uidemur. Omnino quidem. Hoc autem erat, ò Glauco, propter quod cōfert quoddam iustitiæ simulacrum. Nempe debere qui natura corarius est, artem hanc exequi, aliud nihil aggressum: qui uero faber, fabricare. Similiterq; in cæteris. Apparet. Reuera quidem talis iustitia est, sed non circa actionem exteriorem, immo circa interiorem suarum partium actionem uere ad ipsummet animum, & ad sua: dum nihil permittit ex suis aliena tentare, neq; sinit animæ genera opera inuicem cōfundentia per plura uagari: sed reuera propria recte digerit, suiq; est dominus, sese exornat, amicus sibi ipse effectus, in se tria ipsa cōtemperans tanquam tres terminos harmoniæ, Neates, Hypates, & mediæ, hoc est, octauæ uocis, & grauis, & quintæ, seu quæuis alia media fuerit. Itaq; hæc omnia necens, ipseq; undiq; unus effectus ex multis temperans atq; cōcinens, ita demum agit siquid agit, uel circa pecunias acquirendas, uel corporis cultum, uel etiam circa ciuilia, aut priuata commercia, in his omnibus actionem illam iustam & præclarā existimās, quæ habitum hūc peragit atq; seruat. Sapiētiam uero operationi huic præsidētem scientiam: iniustam autem operationem quæ hanc dissoluit, insipientiam: deniq; operationis huius ducē, opinionē. Vera prorsus, ò Socrates, loqueris. Si ergo nos inuenisse diximus iustum uirum, & ciuitatem iustam, quid ue in utrisq; iustitia sit, haud forte multū,

ut arbitror, mentiri uidebimur. Non per Iouem. Afferendum igitur. Proculdubio. **De iniustitia** Esto itaque. Enim uero deinceps de iniustitia considerandum uiderur. Plane. Seditio nem quandam horum trium iniustitiam appellare decet, curiosamque & uariam alieni operis usurpationem, & insolentem partis cuiusdam prauaricationem aduersus totam animam rebellantis, insurgentisque ad imperandum regio animi generi, cui seruire eam natura iubet. Talia quaedam ut arbitror, atque horum turbationem erroremque, iniustitiam esse dicemus, & intemperantiam, ignauiam, insipientiam, & uniuersam denique prauitatem. Hæc prorsus ita se habent. Nonne satis iam perspicue patet, quid est iniusta facere & iniuriari, ac rursus quid agere iusta, quando quidem iustitia & iniustitia patent. Quoniam pacto? Quia nihil a salubribus & insalubribus differunt. Nempe ut hæc circa corpus, sic circa animum se habent & illa. Qua ratione? Salubria quidem sanitatem inducunt, insalubria morbum. Plane. Similiter quoque iusta agere, iustitiam gignit in animo: iniusta facere, iniustitiam. Necessè est. Est autem sanitatem inferre, ita quæ in corpore sunt disponere, ut secundum naturam ipsius ordinem inuicem superentur & superent. Morbum autem inducere, ut quæ deo corporis partes inficere, ut contra naturam legem dominantur inter se subiicianturque. Est ita. Eadem ratione iustitiam præstare cuiquam, nihil est aliud quam animi partes in ordinem suum digerere, ut ad naturam normam pareant atque imperent. Iniustitiam uero ut contra naturam exuperent inuicem ac succumbant. Prorsus.

Virtus sanitas Virtus igitur, ut apparet, sanitas quaedam est, & pulchritudo, & robustus animi uigor. **Prauitas morbus** Prauitas contra morbus, turpitudine & imbecillitas. Est ut dicis. Nonne igitur exercitationes honestæ ad uirtutem acquirendam conducunt, turpes ad prauitatem deducunt? Necessè est. Restat ut uideatur, discutiendum, nunquid profit agere iusta, honesta colere, esse iustum, siue occultum id cuique sit, siue non: An iniuriari & iniustum esse, si modo non det poenas, neque fiat castigatione melior. Mihi quidem o Socrates, ridicula disceptatio ista fore uideatur. Siquidem corporis natura corrupta, uidetur non esse uiuendum, neque etiam in summa epularum & poculorum omnium affluentia, cum cunctis diuitiis, & totius orbis imperio. Natura uero eius quo uiuimus, polluta atque corrupta, num uiuendum erit, si quis quodcumque lubet, aliud agat quam hoc unum, unde ab improbitate iniquitateque liberetur, iustitiam uero & probitatem adipiscatur, postquam talia hæc utraque qualia narrauimus, apparuerunt. Ridicula profecto. Verum posteaquam eò deuenimus, ut quam certissime fieri potest, quod hæc ita se habent, perspiciamus, minime desistendum. Per Iouem minime omnium. Age igitur, inquam ego, huc accede, ut uideas quot species improbitas habet, ut mihi uideatur. Attende nunc. Nempe hæc digna spectatu. Sequor e quidem, dicas modo. Atqui tanquam è specula quadam, postquam huc ratiocinando considerandimus, una mihi species uirtutis occurrit, prauitatis innumera. Ex quibus quatuor quidem modi potissimum sese offerunt, quorum meminisse oportet. Quomodo studias? Quot sane rerumpub. modi sunt species suas habentes, totidem esse & animam ipsius apparent. Quot? Quinque rerumpub. quinque rursus & animam. Dic quales. Unum quæ aliquem reipub. modum esse hunc assero, quem exposuimus. Duabus uero appellationibus declarari potest. Nam si inter principes ciuitatis unus quidam sit omnium prestantissimus, regnum uocabitur. Sin autem plures, gubernatio appellabitur optimarum. Vera narras. Hanc unam ideo speciem esse dico, quia siue plures gubernent, siue unus, nullus qui ita, ut diximus, educatus & eruditus fuerit, quicquam ex estimatione dignum in reipublica legibus permutabit. Neque enim consentaneum esset, inquit.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM quintum de Iusto.

NON sum nefcius fore nonnullos qui Apologiam à nobis expectent, quæ quinquies hunc Dialogum communionem omnium in ciuitate ponentem, defendimus contra calumnias, tum malefactorum, tum etiam ignorantium. Verum legant Platonem ipsam, precor legant diligenter, ac sine inuidiis iudicent, Apologiam (scio quid loquar) nullam desiderabunt. Plato igitur Phæbus humani generis medicus, quem animaduertit & singulos homines & familias & ciuitates semper & ubique grauidè agrotare, neque ullis haecenus ciuiliam medicorum medicamentis tot secula tam frustra curatum, uel liberari morbo, uel saltem leuari paulum, atque minimum conualescere, tam prudenter quam pie ad legem illam

illam se contulit præcipuam apud medicos, qua medicina sanciant autores, si quis medicamentis talibus, puta frigidis, diu adhibitis minime conualescat, esse tandem rite ad calida transeundum. Cognoscens ergo genus humanum per leges distribuentes propria tot seculis nihil proficere, immo uero in deterius quotidie labi, non iniuria adamicitiam se transtulit leges communia inter amicos omnia fore iubentes, ut diuisione diuisionisque & miserie sublata causa, concordiam, unionem, felicitatem consequeremur. Sed aliter rursus exordiamur. Socrates in principio quaræti disciplinam educandæ iuuentutis cunctis legibus anteponebat, raptim attigit, uideri optimam disciplinam fore, si uxorum, filiorum, rerum communio fiat. At quoniam res est & noua quam plurimis & plurimis inaudita, reuocatur ad eam statim in principio quinti declarandam apertius, & firmitus comprobandam. Iam uero & si à Critia & Timæo didiceris disciplinam similem extitisse quondam apud Græcos Aegyptiasque Athenas, neque nimium admiraberis tanquam nouam, neque diffidenter audies tanquam penitus arduam, neque inuitus admittes quasi non bonam. Mitto quod multi tradunt apud Boemos Placam urbem aliquando similiter gubernatam. Atqui Diodorus insulam in Oceano meridiem uersus describit, in qua præter cetera communes etiam sunt uxores, uirique philosophi plurimum astrologiaque studiosi. Pomponius quoque Mela testis est Garamantes in extremis Africæ partibus communia habere in republica omnia. Similem præterea bonorum fuisse communionem inter philosophos Brachmanas, Gymnosophistas, Esseos, Pythagoricos, & denique inter sanctos quondam Christianæ reipublice fundatores, compertum habemus. Videmus quoque seculis nostris illos duntaxat religiosos ad uirtutem felicitatemque accedere, inter quos nihil est proprium. At enim si uxorum te communio turbat, primo quidem permittito apud Platonem rite ex lege fieri, quod apud adulterinos sacerdotes in commune fit sacrilegio. Deinde Platonem ipsum audito prius quam iudices, altius in sua causa declamantem. In sequentibus nota primo quidem Socraticam prouidentiam, peius esse censentem in legibus constituendis errare, quam hominem interficere. Eiusmodi namque error multos per multa secula interficit animos simul & corpora. Deinde modestiam difficilia diffidenter aggredientem, & quasi inuitam atque compulsam. Tertio pietatem diuinum auxilium pro suo more in rebus grauius inuocantem. Ac ne in legibus erret condendis, ab Adrastia dea petit opem, cuius mentionem quoque fecit in Phædro. Adrastia hæc apud præcos theologos est potentissima inuitabilium regina legum, legum inquam Saturniarum ad mentes pertinentium, quam Iouialium pertinentium ad naturas. Adrastiam dico diuinam prouidentiam, quatenus nihil uel oculo eius subterfugere, uel manus potest effugere. Nec ab re ubi optat firmissimas leges consecrare, quas neque obliuio deleat, neque defraudet astutia, neque uiolentia frangat, & omnino nullus deuitet. Adrastiam obsecrat inuitabilia sancientem, quæ nullus queat effugere. Deinceps paulatim ad communem progreditur disciplinam, à uirorum uidelicet institutione ad institutionem similiter mulierum, mandans omnia priuata publicaque, tum pacis, tum belli studia, mulieribus cum uiris communia fieri, ne mancum sit genus humanum, eo tamen pacto ut in singulis grauiora uiris, leuiora mulieribus committantur. Similiter & alibi docet brachia quoque sic affuefacienda, ut singuli utriusque sint dexteri, quos nominat amphidexteros. ostendit autem id fore utile atque possibile, & quo pacto fieri debeat. Deinde aliam adducit communionem, uidelicet uxorum atque filiorum. Et ibi aduerte quanta ordinis prouidentia constituat Magistratus, præsides nuptiarum, & sacra, & tempora, & ætates, cauens nequid intemperate fiat, uel inutile ciuitati. Ac post generationem quam diligenter de natis cogitet nutriendis, ita tamè ut neque uir neque mulier proprium agnoscat filium, neque filius proprios genitores, neque alios alij, sed seniores opinari cogantur, omnes penè iuniores esse filios uel nepotes: iuniores uicissim suspicari omnes seniores esse progenitores, æqualesque similiter esse fratres. Inter hæc ubi nutritionem eius spernit, qui uel præter legem, uel ex inutili natus fuerit, uel inutilis, intellige non esse perdendum, sed in loco occultiori, uel in suburbij uilius nutriendum, extra exactissimam regulam illam qua nutriuntur hi qui assumendi ad custodiam iudicantur. Illum uero inferiori addendum regula ad minutiora urbis uel agri ministeria suo tempore transmittendum, uel fortè ad urbes alias transferendum statim natum. Mox agnosce communis charitatis inuentum, ubi sic disponit singula, ut singuli eadem uel re, uel persona oculis demonstrata, æque iudicent, dicantque hoc est meum. Quumque sua cuique charissima sint, singuli cuncta curabunt, præcipue quum ad eiusmodi curam legibus quoque magistratibusque adducantur. Hinc ergo incuria & negligentia nostra, qualis in omnibus est circa plurima, quasi à nobis sint aliena, tollitur. Tolleitur & quotidiana fallacia quæ iudicium nostrum in eo colendo quod proprium esse censemus, stulte decipitur. Tolleitur denique extrema perturbatio, sollicitudo, miseria quæ ex insano priorum amore nos angit. Mitto quod adempta discordiæ causa & communis erit & integra charitas. Proinde attende quam diligentes, quam iustas, quam mites statuatur belli leges, quæ præmia uictores maneat, diuinitas scilicet quedam. Transferri enim hos inquit, in beatos demones hominum curatores, & quasi deos charos rite colendos. Quod uero de puerorum oculis dicitur, iocosum quiddam est Glauconis, & leuandi tædij gratia dictum. Adde & triumphale quiddam atque festiuum. Restabat probandum, communionem hanc fieri posse, postquam fore optimam fuerat affirmatum. Primo igitur etiam si nequeat fieri, ostendit se non frustra hanc in medium adduxisse, uidelicet tanquam exemplar in formandis ciuitatibus pro uiribus imitandum. Deinde demonstrat tunc demum posse fieri quædo philosophi gubernabunt, neque.

neq; prius requiem ullam fore malorum. Quamobrem ad formandos philosophos tanquam futuros ciuitatis gubernatores opportune descendit, docens quale sit philosophi ciuili ingenium, qualis affectus atq; disciplina. Principio quantum plebei circa percipienda sensibilia hæc inferiora auidi curiosiq; sunt, tantum ingenium philosophicum ad inueniendas ideales horum omnium rationes, auidum & propensum est, & sagax ipsius ueri uenator. Quonia uero ueræ quidem res idæ sunt, naturales autem formæ sunt & imagines idearum, nõ iniuria plebeios inquit somnariæ, putantes quæ imagines sunt, esse res ueras. Philosophum uero solum inter alios uigilare. Et quoniam inter ens atq; nõ ens medium ponit, memento quinq; gradibus omnia cogitari. Et nõ ens quidem purum dici quicquid fingitur infra materiam. Ens uero purum, puram mentem, ideamq; existere. Animam cœliq; ens dici simul atq; nõ ens, uidelicet propter motum, magis tamen esse quam nõ esse. Materiam cõtra magis quodammodo nõ esse quam esse. Sed quæ natura composita sunt sub luna, esse pariter atq; nõ esse. Circa ea quæ uere sunt cognitio ipsa uersatur Circa ea quæ uere nõ sunt, ignorantia. Circa ea quæ pariter & sunt & nõ sunt, se reuoluit opinio. Ignorantiã quidem & opinionem tum plebeis tribuit, tum Sophistis. Cognitionem uero, id est scientiam duntaxat philosophis. Quod autem scientiam opinionemq; potentiam quandã nominat, intellige potentiam nõ informem, sed partim naturali forma, partim habitu præditam. Præterea ubi de ideis agit, ad quas philosophi refertur scientia, more suo inquit bonum, pulchrum, iustum. Ternarius hic numerus, modis tribus exponitur. Primo bonum sit Deus, Pulchrum mens angelica multiformis. Iustum cœlestis anima mundana iuste distribuens. Secundo bonum, forma ipsa actusq; diuinæ naturæ, Pulchrum eiusdem intelligentia, iustum uoluntas eiusdem. Tertio bonum inter ideas est exemplar formæ actusq; cuiusq; atq; naturæ. Pulchrum exemplar ordinis qui ex qualibet forma in seipsa resultat. Iustum, exemplar ordinis qui a qualibet forma atq; re refertur ad alias. Quando uero ipsi bono subdit malum, pulchro turpe, iusto iniustum, caue tria hæc opposite colles in ideis. Pone uero hæc tum in ipsa informitate & deformitate materiæ, quam in libro De scientia uocat exemplar diuinitatis expers, & in Politico dissimilitudinis locum: tum etiam in anima iam deprauata, & ad materiam omnino conuersa. Deniq; quod eunuchi ænigma puerile tangit, est eiusmodi. Vir nõ uir, uidens nõ uidens, percussit, nõ percussit, lapide nõ lapide, auem nõ auem, super arbore nõ arbore, id est, eunuchus luscus percussit pumice alam uespertiliõis super Sambuco. Sed id ridebis scio. Quod & ridiculi gratia est appositum.

Ænigma

DIALOGVS QVINTVS

DE IVSTO.

BONAM equidem ciuitatem huiusmodi rectamq; Rempubicã uoco, uirumq; talem bonum esse dico. Ac si recta hæc respublica est, alias prauas appello, utpote quæ circa ciuitatis ipsius gubernatione & priuatorum disciplinam aberrant, quæ quidem in quatuor speciebus prauitatis sunt. Quænam istæ inquit. Tunc ego narrare pergebam, qua ratione mihi singulæ ex sese inuicem depedere uiderentur. Verũ Polemarchus, paulo enim a me longius aberat quam Adimantus, Adimanti post tergum sedens extendit manum,prehendensq; superne Adimanti palliũ circa humeros, & eum paulisper ad se traxit, & os ad aures eius admouit, submissa uoce susurrans. Ex his autem quæ dixerit, nihil ipsi percepimus nisi id unum, quod ait, permittemus ne? aut quid agemus? Cui Adimantus altius respondens, minime inquit. Ad hæc ego. Quidnam istud est quod nõ uultis permittere? Te, inquit ille. Quid adeo? inquã ego. Declinare nempe nobis uideris, inquit, speciemq; totam disputationis huius non minimam subtercere ne nobis exponas, atq; surripere: putasq; latere nos, quod male dixisti, de uxoribus quidem & pueris, constare scilicet omnibus omnia sicut inter amicos communia esse debere. An non recte õ Adimante, dixi inquã? Recte nimirum, inquit, sed quemadmodum in alijs, ita in hoc explanare oportet, qua ratione ita se recte id habeat, quis cõmunionis sit modus. Nã multi esse possunt. Ne igitur id prætermittas, quo minus nobis aperias quem tu potissimũ dicas. Profecto nos diu iam expectamus, sperantes expositurum te tam circa filiorum procreationem quæ sit generationis conditio, quam circa nutritionem, quæ educationis futura sit ratio, qualisq; debeat esse hæc omnis quam tu dicis, uxorũ liberorumq; communio. Plurimum quippe, immo uero totum referre istud ad rempublicam ducimus, recte ne an non agatur. Nunc autem quum rempublicam aliam aggrediaris priusquam sufficienter tractaueris hæc, uisum id nobis est, quod & ipse audisti, ne te aliud quicquam aggredi permit-

permittamus, antequã hæc omnia quemadmodũ cætera exposuisses. Me quoq; inquit Glauco, uobiscũ sentire existimate. Equidem & Thrasymachus in hoc proculdubio nos cõuenire, inquit, omnes õ Socrates, puta. Quid agitis obsecro, quid me ita reuocatis? quã grauem rursus tanquam a principio disputationem de Repub. suscitatis? Nempe ego quasi hanc iam peregissem, mihi ipse congratulatus sum, satis esse factum existimãs, si quis hæc boni consulat, sic hæc accipiens quemadmodum sunt dicta. Quæ uos nũc exigentes, nescitis quã frequens disputationum instigetis examen. Quod ego tunc prospiciens, libẽs cessi, prætermisiq; ne crebro nos tumultu turbaret. Quid uero, inquit Thrasymachus, conuenisse huc hos arbitraris, õ Socrates, ut aurum funderet, potius quã ut sermones audirent? Ut sermones audirent, inquam, sed moderatos. Modus uero & terminus horum sermonũ audiendorum õ Socrates, inquit Glauco, omnis uita est uiris mentem habentibus. Sed nos quidem mitte, tu uero ne graueris, si tibi uideat, ea quæ perquirimus, declarare, quæ nostris custodibus circa mulieres & filios sit futura communio, quæ uerã nutriendorũ puerorum ratio eo ipso in tempore adhibenda, quod generationem inter & disciplinam labitur, quæ laboriosissima certe esse uideatur, conare nobis hæc aperire. Haud facile, inquã, õ uir beate, explicari hæc possunt. plures enim in his quã in superioribus insunt ambiguitates. Primo quidem an fieri hæc possint, dubitare. Quinetiã si possint, utrum optima ista sint, & quomodo, dubitabit. Quapropter difficultas hæc me dehortatur, uerentem õ dulcis amice, ne uotum quoddam & fictio esse mea hæc oratio uideatur. Ne pigeat, inquit, obsecro. neq; enim auditores habes ingratos, uel incredulos, uel maleuolos. O uir optime, inquã ego, num ut exhorteris me, hæc affers? Nempe. Contra, inquam, omnino facis. Nam si ego persuadeam mihi nosse quæ dico, pulchre habet adhortatio hæc. Nempe tutum est & audendũ, inter amicos prudentesq; uiros uera quæ quis cognoscit, de maximis preciosisq; rebus pronunciare. Cum diffidentia uero & ambiguitate uerba facere quemadmodũ ipse facio, cauendum & fallax. Haud formidandum, inquam, ne risum audientibus moueam: nam puerile id quidem: sed ne a uero procul aberrans, & ipse fallitati succumbã, & amicos mecũ traham in ruinam, & in his unã decipiamur, in quibus minime omnium errare cõueniat. Adoro itaq; supplex Adrastiam ob ea quæ dicturus sum Glauco. Reor enim minus eum delinquere, qui nõ sponte aliquem perimit, q̃ qui circa constitutiones de honestis & bonis, iustisq; fallit. Hoc autem discrimẽ subire præstat inter inimicos homines q̃ amicos. Quare melius õ Glauco, me consolare. At enim õ Socrates, inquit Glauco, si quo pacto nos ex hac disputatione errare contigerit, absoluemus te uelut ab homicidio, & insontẽ in hac deceptioe pronũciabimus. Ergo audacter disputationem ingredi. Porro innocẽs est, inq; qui illic absoluitur, ut leges docent. Ergo & qui hic absoluit, innocens. Dic igitur, inquit, hanc ob causam. Dicere nunc rursus oportet, inquã, quæ forte deinceps dicenda erant. Fortẽ autem operæpretiũ est, postea q̃ integrũ uirile opus expressimus, deinceps quæ sunt mulierũ referre, præsertim cum ad hoc ipse me cohorteris. Hominibus quidẽ natis & eruditis quemadmodũ supra narrauimus, ut mea fert opinio, nulla est alia recta filiorum mulierumq; adeptio atq; usus, q̃ ea uia gradientibus, quam ipsi a principio ingressi sumus. Et enim conati sumus tanquam gregi custodes, uiros foeminæ præficere. Nempe, inquit. Sequamur igitur generationem, nutritionemq; q̃ simillimã adhibẽtes, cõsideremusq; utrum ita deceat, nec ne? Quonam pacto, inquit. Ita, utrũ inter canes gregis custodes, foeminas ipsas censemus unã eadẽ custodire debere quæ & mares, & unã uenari, ac cætera omnia cõmuniter facere. An foeminas quidẽ intus quasi domestica asseruare, tanquam ad forensia opera impotẽtes propter ipsum catulorum partum & nutrimẽtum: masculos autem labores subire, omnemq; armenti curam gerere? Cõmuniter his, inquit, omnia tribuimus, nisi q̃ foeminis ut imbecillioribus, maribus ut robustioribus utimur. Fieri ne potest, ut animalĩ aliquo ad eadem utaris, nisi eadem ratione nutriueris, erudirisq;? Nullo modo. Si ergo foeminis ad eadẽ utemur ac uiris, in eisdẽ erudire decet. Certe. Musica autẽ & gymnastica uiros in superioribus erudiuimus. Sanẽ. Mulieribus igitẽ artes hæc similiter & res bellicæ tribuẽdæ sunt, ad eadẽq; uti his decet. Cõsentaneũ istud quidẽ ex his quæ dicis. Forsitan multa præter cõsuetudinẽ ridicula uidebunt dicta circa ea quæ nunc induximus, si agantur uel dicant. Et maxime quidem.

Quid

Quid in his maxime ridiculum cernis? An quia nudas foeminas cōspecturus sis in palæstris cum uiris certātes, nō modo iuuenes, sed & uetulas, quemadmodū senes uiros in gymnasiis, quādo unā exercent, licet iam rugosi ueternosiq; sint? Ita per louem. Nam ridendum id quidem, ut nūc res sunt, uideatur. Nos igitur postquam dicere cōpimus, haudquāq; uereri debemus facetorum hominum dicacitates, quocunq; & qualescunq; iaciant aduersus huiusmodi mutationē, quam circa mulicā gymnasticamq; inducimus, neq; minus circa armaturā equestremq; facultatem. Probe loqueris. Ergo postquā dicere cōpimus, pergamus ad legis seueritatem, rogantes istos ne solito more nugētur, sed seria cogitent, admonentesq; haud longum prāterisse tempus, ex quo Gracis turpia & ridicula uidebātur, quā hodie barbarorū plerisq; ridenda uideantur, nudos uidelicet spectare uiros: & quando primum exercitationes huiusmodi aggressi fuerunt, in primis quidem Creteneses, deinde etiam Lacedaemonij, licebat profecto urbanis uiris qui tunc erāt, hęc omnia carpere. an non putas? Equidem. Verum postq; ut arbitror, utentibus uisum est cōmodius nudato corpore quā aperto homines exerceri, factū est ut quia optimum id fuerat ratione iudicatū, oculis ridiculum minime uideretur. Ex quo perspicuum est inanem esse eum hominem, qui deridendū quicquam prāterq; quod est malum existimat, qui irridere res ipsas aggreditur, aliam quampiā sibi proponēs derisionis causam, q; quod insipidum atq; malum, aut honestum quicquam & studio dignū existimat, aliō respiciens quā ad bonum. Sic est omnino. An non in hoc primū conuenire oportet, utrum possint hęc fieri, nec ne? Cōcedere insuper cuiq; ut pro arbitrio aduersus hęc ambigat, siue ioco, siue serio, quis addubitare uoluerit, utrum in hominum natura possit foemina cum masculo in omnibus operibus cōmunicare, uel in nullo, uel in quibusdā ualeat, in alijs uero nequaq; ipsaq; res militaris utro in genere horum sit? Nōne quisquis ita recte exorsus fuerit, ut decēs est, recte etiam peraget? Maxime. Vis ergo ut nos pro aliorum causa, nobis ipsis dubitationibus aduersemur, ne sine defensione, quā sunt rationis alterius, oppugnētur? Nihil prohibet. Dicam igitur sub eorum persona hunc in modum. Nihil opus est o Socrates atq; Glauco, ut alij nobis repugnent. Nam inter nos statim a principio condendā ciuitatis constitit, oportere secundū naturam unumquenq; unum quiddam quod suum esset peragere. Constitit quid nī? Est ne igitur, ubi non longe mulier ipsa natura a uiro differt? Cur non differat? Ergo nōne opus utriusque aliud pro natura utriusq; est tribuendum? Proculdubio. Quid restat igitur, quo minus aberretis nunc, uobisq; ipsis contradicatis? quando quidem asseritis uiros & mulieres oportere eadem operari, cum tamen natura ualde inter se discrepent. Habebis ne o mirifice uir, quid ad ista pro nostra defensione respondeas? In præsentiā quidē, inquit, haud satis facile, sed orabo te atq; oro, ut quid potissimum in nostri sermonis defensionē afferri possit, exponas. Hęc quidem o Glauco, inquam, ceteraq; generis eiusdem per multa iam dudum prospiciens timidus atq; inuitus ad hanc legem descendebam de mulierum & filiorū adeptione atq; nutritione. Profecto, inquit, nō leue istud apparet. Non certe, sed ita res se habet. Siue quis in stagnum breue prolapsus est, siue profundū in pelagus, nihilominus aqua in mediā natat. Prorsus. An nō & nobis quoq; nandum, conandumq; ut disputationis undas incolumes euadamus, sperātes aut delphinum nos aliquem suscepturum subleuaturūq; aut aliam quandam occultā salutis causam nobis fore? Ita uideretur. Circumspice obsecro, si qua exitum nāscamur. Attende itaq; conuenimus profecto naturam aliam aliud opus tractare debere: Mulieris autem & uiri diuersam esse naturam. Diuersas naturas in præsentiā isdem studere rebus iubemus. In hoc illi nos accusant. Valde. Quā generosa o Glauco, contradictoriae artis potentia est? Cur, inquit? Quia uidentur mihi permulti etiā inuiti in eam incidere, arbitriq; nequaq; litigare, sed differere, ex eo q; nequeant secundum species diuidentes, quod illis propositum est, contemplari, imō uero secundū ipsum nomen contrarietatem propositi prosequantur, contententes potius inuicem q; disputantes. Contingit equidē multis, sed nunquid & nobis idem nunc accidit? Et maxime quidem. Videmur sanē inuiti contradictionem attingere. Qua ratione? Quod natura eadem opera eadē tractare non debeat, fortiter admodum & contentiose, si uerba inspicias, cōtendimus. Considerauimus autem nullo pacto quā species alterius eiusdē ue naturā sit, & quorsum respicientes

Taxatur
lenchus
sophisticus

spicientes tunc describerimus, quando diuersae naturae studia diuersa, eidem uero eadē attribuebamus. Certe nequaq; id cogitauimus. Ceterū licet nobis, ut uideatur, a nobis ipsis exquirere, nunquid eadem natura caluorū sit & comatorū, an cōtraria potius: ac postq; cōcesserimus esse cōtrariam, si calui coria incidant calceosq; cōficiant, haudquam sinere comatos homines eadem facere: sin autem comati, caluos nequaq; permittere. At risu dignum id esset. An ob aliud ridendum istud, q; quod tunc non omnino eadem & diuersam naturam posuimus, sed illam duntaxat dissimilitudinis & similitudinis speciem obseruauimus, quā ad ipsa eadem studia pertinebat? Quemadmodum medicum & hominem habentem animum medicinae studijs aptum, naturam eadem habere diximus, an nō censet? Equidem. Medicinae uero aptum aliam, & aliam uirum promptum ad fabricandum. Omnino. Nōne & genus uirorū mulierumq; genus, si in arte aliqua aut studio nihil inter se differant, hoc utriq; assignandum esse dicemus? sin autem hoc ipso duntaxat discrepare inuicem uideantur, quod foemina quidem concipit, uir gignit, nihilo magis admittemus ostensum fuisse quod ad id quo de nunc nos loquimur, a uiro foemina differat, sed adhuc censebimus, tam custodes q; mulieres ipsorum eadem apud nos exercere debere? Recte nimirum. Nōne post hęc iubemus eum qui contraria dicit, hoc ipsum nobis ostendere, ad quam artem, quod ue officium ex ijs quae instituendae ciuitati conducunt, nō eadem sit sed diuersa uiri mulieris ue natura?

Sic utiq; decet. Forte quod tu pauloante dicebas, alius quoq; diceret: subito quidem quantum satis sit dicere, non facile esse: sin autem cogitetur, haud multū difficile. Diceret utiq;. Vis ergo oremus eum qui hęc nobis opponit, ut aures nobis praestet, attendatq; si qua ratione illi ostendere queamus, nullum esse studiū ad res ciuitati subministrandas, mulieris propriū? Omnino. Age itaq; ad eum dicamus, responde, nunquid ita dicebas, ad aliquod opus aliquem apto ineptoue a natura ingenio praeditum esse ex eo intelligi, q; ille facile quicquam percipit, hic difficile: & ille si breue quid a quoquam didicerit, ex eo ipse plurimum inueniat, hic autem cum plura didicerit excogitaueritq; pau lopost obliuiscitur: & illi quidem corporis membra sufficienter menti subseruiūt, huic autem repugnant? An alia praeter hęc sunt, quibus hominem ad aliqua natura bene institutum, ab instituto male distinguis? Nullus alia dicet. Scis ne aliquid ab hominibus exerceri, in quo non omnia eadem uirorū genus & excellentius habeat q; mulierū genus? an late uerbis uagabimur, texendi artificium commemorantes, placentarumq; & obsoniorum confectionem in quibus aliquid mulierū genus esse uideat, ubi perridiculum sane apparet cum uincitur? Vera loqueris, quia longe in omnibus, ut ita dixerim, genus a genere superatur. Mulieres autem multae multis uiris ad multa praestantiores. Vniuersum uero ipsum se habet ut dicis. Nullum igitur est o amice inter eos qui ciuitatem curant, officium mulieris propriū quā mulier est, aut uiri proprium quā uir, sed aequae dispersae in animantibus utriusq; naturae: & omnium quidem operum natura compos est foemina, omnium & uir est compos: in omnibus autem imbecillior foemina. Sic est prorsus.

Num uiris omnia praecipiemus, mulieri autem nihil? At quomodo? Est utiq; ut nos asseremus, inter mulieres quoq; alia medicinae apta, alia minime: alia musica, alia natura a musica aliena. Quid nī? Et alia quidem ad exercitationes gymnasticas & rem militarem prompta, alia uero ad hęc inepta. Sic arbitror. An non & una quidem sapientiae studiosa est, altera sapientiam spernit: & una elato animo, altera uero depresso?

Et hoc assero. Est ergo & inter foeminas quaedam ad custodiendum idonea, quaedam minime. An nō naturā quaedam huiusmodi ciuitatem custodiētium uirorum elegimus? Eiuscemodi certe. Mulieris itaq; & uiri eadem hęc natura ad ciuitatem custodiendam, nisi q; mulieribus ut imbecillioribus, uiris ut robustioribus est utendum. Apparet. Mulieres itaq; tales eligendae sunt, ut unā cum uiris & colant & custodiant ciuitatem, postquā idoneae sunt, & natura ipsis cognatae. Prorsus. Studia uero nōne eadem naturis eiusdem sunt tribuenda? Eadem. Longo tādē circuitu ad priora illa reuoluti sumus, cōcessimusq; haud esse contra naturam ut custodū mulieres musica & gymnastica exercent. Summopere. Quare neq; impossibilia, neq; pro desiderio commētitia, lege statuimus, quando quidem secundū naturam legē tulimus. Imō quae his temporibus contra hęc fiunt, multo magis praeter naturam fiunt ut uideat. Videtur. Nōne

Sic legendū
uidetur,
quanquam
aliter habet
exemplar
Gracum

Foemina &
uir aequae ad
omnia apti,
sed foemina
imbecillior

disceptandum nobis erat, utrum possibile & optima disceremus, nec ne? Erat. Quod possibile quidem, constat. Plane. Quod autem optima, post hæc asserendum. Patet.

Ad hoc ut mulieres ad custodiã sufficiens euadant, non alia opus est disciplina quam ea qua uiros ad idem instruimus, præsertim cum eadem reperiatur in utrisque natura. Non alia.

Quid porro de hoc sentis? Quod petis. Quæro equidem utrum existimes inter uiros alios meliores, deteriores alios esse, an similes omnes. Nequaquam similes. In ciuitate igitur quam condidimus nunquid censes nobis præstantiores uiros effici custodes, eam quam dedimus disciplinam adeptos, quam corarios peritia coraria imbutos? Ridiculam rem quæris, inquit. Intellego equidem. Quid autem? nonne & reliquorum ciuium hi optimi?

Et reliquorum. Quin & mulieres tales, erunt optimæ mulierum? Valde. Est ne aliquid melius ciuitati, quam uiros quam optimos, & mulieres optimas effici? Non est. Hoc autem musica & gymnastica, ut supra narrauimus, perficere possunt. Proculdubio. Itaque non solum possibile, sed & optimū quiddam ciuitati, lege statuimus. Ita est. Nudandum igitur corpus erit mulieribus custodū, quandoquidem pro uestibus uirtutem induent. Communandumque in bello & alia omni ciuitatis custodia atque tutela, neque aliud agendum. Horum tamen officiorum leuiora quæque propter generis imbecillitatem mulieribus tribuenda. Qui uero nudas riserit mulieres, optimi cuiusdam gratia ita nudatas, inane circa ridiculas nugæ carpens sapientiæ fructum, neque quid rideat, neque quid agat, intelligit. Scite namque istud & dicitur & asseritur: quod utile quidem, honestum: noxium autem, turpe. Et maxime quidem. Hunc itaque unum ueluti gurgitem enataste dicamus, de mulierum lege tractantes, adeo ne omnino submergi contigerit, dum asseueramus omnia communiter exercere debere custodes apud nos tam uiros quam mulieres. Imò uero sibi met oratio nostra consonuit, quod uidelicet & possibile & utilia ferret. Profundum certe pelagus euasisti. Haud ingens id esse dices, cum deinceps quod sequitur, uideris. Dic iam ut uideam. Hanc quidem & priores cæteras, ut puto, hæc quoque lex

Mulieres sequitur. Quænam? Mulieres scilicet has horum uirorum omnes omnium esse communes, nullamque priuatim alicui adherere, ac rursus communes filios, neque patrem filium nosse, neque filium suum agnoscere patrem. Multo certe difficilius istud creditur, quod uel possibile, uel utile sit. Haud quidem arbitror dubium id cuiquam fore, quin utile sit, maximūque bonum mulieres esse communes, communes & filios, si modo fieri possit. Verum arbitror plurimam in eo uersari controuersiam, nunquid fieri possit, nec ne. De utrisque sane summopere ambigetur. Dicitur utique sermonum conspirationem. Ego autem rebar me iam ab altero liberatum iri, si tibi uisum fuerit utile esse. Nam reliquum mihi fore, ut perquirerem utrum possibile sit an non. At latere non potuisti, dum fugeres. Redde de utrisque rationem. Sustinenda mihi certe poena est, sed hoc mihi indulge. Sine enim paulisper meo me arbitratu reficiam, quemadmodum qui pigri mente sunt, pascere se cogitatione quotiens soli proficiscuntur solent. Etenim huiusmodi homines, antequam compertum habeant quo pacto fieri possit quod petunt, omittentes hanc curam ne nimio labore grauentur, dum de possibili & impossibili deliberent, quasi id iam sit quod affectant, sibi persuadent: ac deinceps reliqua digerunt, oblectanturque dum cogitant qualia præsentem illo facturi sint, atque ita torpentem animum etiam languidiorem reddunt. Haud secus & ipse pigresco, cupioque in aliud tempus disceptationem illam differre possibile ane ista sint an non. In præsentia uero quasi possibile sint admittens, perquiram si ipse permiseris, qua ratione hæc existentia principes ipsi disponant, quod ut omnium utilissime erunt ista si fiant, tam custodibus quam ciuitati. Hæc conabor equidem prius tecum considerare, illa uero posterius, si concesseris. Concedo equidem, considera iam. Arbitror igitur si modo erunt principes hoc nomine digni, eodemque modo horum ministri, hos quidem uelle exequi quæ mandantur, illos autem præcipere, partim ipsis parentes legibus, partim imitantes, quatenus illis nos permiserimus. Probabile id quidem. Tu igitur legis conditor ipsis, quemadmodum uiros elegisti, ita & mulieres eligens, præbebis quo ad fieri potest consimiles inter se ingenio. Isti autem utpote ædes & comestiones communes habentes, proprium uero nihil talium possidentes, unam habitabunt, & inuicem congregantes in gymnasiis ac reliquo uictu, ab innata, ut arbitror, necessitate ad mutuam trahentur commixtionem. An non necessaria tibi dicere uideor? Haudquaquam necessaria,

geometrica

geometrica quadam necessitate, sed amatoriam, quæ multo acrior est quam illa ad persuadendum uulgo atque trahendum. Nimirum uehementer, inquam ego. Verum post hæc o Glauco, sine ordine denudari inter se, uel aliud quicquam facere, neque sanctum est in beatorum hominum ciuitate, neque iudices id permittent. Neque enim iustum esset. Constat utique quod nuptias deinceps, quoad fieri potest, sacras instituemus. Essent autem sacrae quam utilissimæ. Summopere. Quoniam pacto utilissimæ erunt: hoc mihi dicas o Glauco. Video equidem tuis in ædibus & uenatorios canes, & generosas aues frequentes. Nunquid ad istorum coitum generationemque quandoque animaduertisti? Quorsum istud?

Primum inter hos ipsos licet generosos, nonne sunt & fiunt præstantissimi quidam?

Sunt. Vtrum ex quibuscumque æque fieri generationem permittis? An curas potius, ut ex optimis generentur? Ex optimis. Num ex tenerrimis quibusque, an senio confectis? an ætatis in flore potius constitutis? Ex his ipsis potius. Ac nisi hunc in modum generatio deducatur, longe deterius fore canum & auium genus existimas? Equidem.

Putas in equis cæterisque animalibus aliter euenire? Absurdum id esset. Papæ o dulcis amice, quam perspicacibus ac summis nobis est opus principibus, siquidem in hominum genere similiter se res habet. Habet utique, quid tum? Quia necesse est ut medicinis multis utantur. Quando enim medicinis nullis indigent corpora, sed uictus duntaxat institutionem exigunt, medicum certe debiliorem sufficere arbitramur. Cum uero medicinis est agendum, scimus fortiori quodam medico opus fore. Vera narras. Sed quorsum hæc? Nempe necessarium fore uidetur, ut frequenti mendacio & deceptione utantur principes ad subditorum utilitatem. Diximus autem supra huiusmodi omnia pharmaci medicinæque loco necessaria esse. Et recte quidem. In nuptiis itaque & filiorum procreatione uidetur rectum hoc fieri non mediocriter. Quo pacto? Oportet profecto secundum ea quæ supra concessimus, optimos uiros mulieribus optimis ut plurimum congruere: deterrimos autem contra, deterrimis. Et illorum quidem prolem nutrire, horum minime, si armentum excellentissimum sit futurum. Et hæc omnia dum agantur ab omnibus præterquam a principibus ignorari, si modo armentum custodum debeat seditione carere. Probe admittendum. Igitur festa quædam erunt legibus designata, in quibus sponso & sponsas congregabimus, sacra fient, & hymni a poetis nostris, celebratis nuptiis conuenientes. Numerum autem nuptiarum arbitrio principum concedemus, ut ad hostes ac morbos cæteraque huiusmodi respicientes, eundemque maxime ciuium numerum seruent, ne uel populosa ciuitas nimis sit quoad fieri potest, neque uacua. Recte loqueris. Sortes igitur quædam tali quodam artificio instituendæ, ut deterior ille in qualibet copulatione fortunam non principes culpet. Et maxime quidem. Enim uero his qui inter uenas præstantiores sunt in rebus siue militaribus, siue alijs quibusdam, munera ac præmia danda sunt, & talia per multa: quin & uberius mulieribus congregandi licentia, ut ex hac simul occasione filij plures quam ex alijs, ex his ferantur. Probe. Itaque filios qui ex his oriuntur, suscipient hi qui talibus præsentem magistratus, siue uirorum, seu foeminarum, siue utrorumque communes enim uiris & mulieribus magistratus. Est ita. Accipientes utique præstantium hominum prolem, ad ouile portabunt, ad nutrices quasdam seorsum in ciuitatis parte aliqua commorantes. Eos uero qui nascentur ex deterioribus, siue etiam ex quibusque alijs, sed membro aliquo manci, in abditis ut decet locis abscondent. siquidem debet custodum genus purum fore. Nutritionem præterea & hi curabunt. Matres enim ad ouile cum lacte exuberabunt, transmittent, procurantes ne ulla suum agnoscere ualeat. Ac si hæc minus suffecerint, alias insuper lacte plenas adhibebunt. Prouidebunt quoque ut mediocre tempus in lacte sugendo seruetur. Vigiliis item laboresque cæteros nutricibus imperabunt. Plurimum facultatis ad procreandam prolem custodum mulieribus tribuis. Sic decet. Sed age deinceps, quod maxime intendimus, percurramus. Diximus plane ex robustissimis oportere filios procreari. Diximus. An non tibi quoque uidetur moderatum adulti roboris tempus esse mulieri quidem annos uiginti, uiro autem triginta? Quis horum modus? Ut uidelicet mulier a uigesimo ætatis anno incipiens, usque ad quadragesimum pariat: uir autem postquam acutissimum sui cursus uigorem transierit, annos scilicet triginta, inde usque ad annos quinque & quinquaginta procreet. Profecto in his ætatibus uigor animi corporisque consistit. Si igitur senior istis, siue iunior, generationem in

De nuptiis & matrimonio

Ætas generationi apta

communi attigerit, prophanum & iniquum scelus hoc esse censebimus, quasi foetus is in ciuitate feratur, qui si latuerit, orietur non sub sacrificijs quidem & uotis, quæ singulis in nuptijs peragent sacerdotes omnes tam uiri quam mulieres, & ciuitas uniuersa, precâtes ut ex bonis meliores, ex utilibus utiliores, nascantur: imò uero sub tenebris ex acri quadam incontinentia. Recte loqueris. Eadem quoque erit habenda ratio de illo, qui cum adhuc in generandi ætate fuerit, principeque non copulante, mulierem in ætate iam adulta constitutam attigerit. Nempe hunc asseremus puerum generare spurium, incestum, atque prophanum. Scite admodum. Quando igitur iam mulieres & uiri ætatem generationi aptam egressi fuerint, licere uiris dicemus, cuiuscunque uoluerint, præterquam filiæ atque matri, & filiarum natis matris uel maioribus commiseri: licere & mulieribus cuilibet copulari, præterquam filio atque patri, ac superioribus & inferioribus eorundem. Cum uero hæc omnia mandauerimus, interdiciemus partum talem si cõtigerit, in lucem produci. Siquid autem coegerit, ita exponere præcipiemus, quasi eius nulla nutritio sit. Hæc quoque probe dicuntur. Patres uero & matres & cæteri cognati quos memorabas, quomodo inuicem discernentur? Nullo modo, sed omnes quicunque nascentur decimo mense, uel septimo ex ea die qua quis liberis operam dedit, masculi ab hoc filij, foeminae filiæ nominabuntur. Nati autem eum patrem uocabunt, natorum similiter filios ille nepotes esse dicet, isti autem superiores auos & auias nominabunt: at eos qui illo tempore nascerentur, quo patres ipsorum matresque inuicem generabunt, fratres atque sorores. Atque ita quod modo dicebam, nullo modo se mutuo tangerent. Fratribus autem & sororibus lex cohabitationem concedet, si fors dederit, & Pythia simul per responsa firmauerit. Recte admodum. Talis utique erit o Glauco, inter ciuitatis custodes mulierum filiorumque communio. quod autem congruat reliquo ciuitatis ordini, sitque admodum optima, oportet deinceps ratione confirmare: aut quid agemus? Hoc omnino. An non conuentionis huius hoc est principium, ut à nobis ipsis sciscitemur, quid maximum bonum ad ciuitatis constitutionem inueniamus, ad quod respiciens legislator, leges cõdere debet, quid uel maximum malum? Consideremus deinde, an ea quæ modo narrauimus, ad boni ipsius uestigationem nobis conueniant, à mali autem uestigio dissonent. Maxime omnium. Habemus ne ullum perniciosius ciuitati malum, quam quod eam diuidit, & ex una plures facit: uel melius quicquam eo quod ipsam uincit simul, & unam efficit? Non habemus. Nonne uoluptatis dolorisque communio unit, quando ciues omnes maxime ex earundem rerum accessu uel decessu pariter gaudent ac dolent? Et maxime quidem. Horum uero diuersitas eam dissoluit, quando eisdem ciuitatis & eorum qui in ciuitate sunt casibus alij uehementer dolent, alij gestiunt. Quid nunc? Ex hoc autem tale quid provenit, quando non simul in ciuitate hæc uerba uulgantur, Meum scilicet, & non meum, ac de alieno eodem modo.

Nihil perniciosius ciuitati quam diuisio, ut nihil melius quam unio

Quam uel in ciuitate habeant uerba hæc meum & non meum

Denominatus ac magistratum

Valde. In quacunque igitur ciuitate complurimi ad idem secundum eadem hoc dicunt, Meum & non meum, ea optime gubernatur. Prorsus. Et quæcunque optime ut unus homo affecta sit. Porro quoties alicuius nostrum percussus est digitus, tota corporis communio ad animam pertingens, in unam coordinationem eius quod in ipsa anima dominatur, sensit protinus, totaque simul afflictâ parte condoluit. Atque idcirco hominem dolere digitum dicimus. Eademque est de quauis alia parte & passione hominis ratio: de dolore uidelicet, cum pars aliqua dolet: ac de uoluptate, cum aliqua sui parte reficit. Eadem ratio certe: & quod quæris, ciuitas quæ optime regitur, que proxime ad hoc accedit. Quotiens, ut arbitror, ciuium cuiusque boni aliquid, uel mali continget, talis utique ciuitas suum esse clamabit eum qui sic afficit, atque ideo tota uel lætabitur unam, uel dolebit. Necessè est ita in ciuitate optimis legibus gubernata contingat. Sed hora iam est ut ad ciuitatem nostram redeamus, & quæ nunc inter nos constituerunt, exquiramus utrum ciuitati huic conueniant maxime, an alteri potius. Licet prorsus. Sunt & in alijs ciuitatibus principes & populus, & in ista similiter. Sunt. Atque omnes isti ciues se alterutrum appellabunt. Quid nunc? Sed præter ciuis nomen, quomodo in alijs ciuitatibus populus principes uocat? In pluribus quidem dominos, in populari autem gubernatione principes. At nostræ ciuitatis populus, quomodo ultra ciuis nomen principes nuncupabit? Seruatores auxiliariosque. Quo autem modo isti populū? Mercedis tributores & nutritores. Qui uero in alijs præfunt, populū? Seruos. Principes ipsi se inuicem. Cõprincipes. Nostri autem

Concu-

Concustodes. Putas esse aliquem inter aliarum ciuitatum principes, qui ex collegis alium sibi propinquum, alium extraneum uocet? Equidem multos. Propinquum igitur tanquam suum & putat & dicit: extraneum uero, ut non suum. Plane. En nostris autem custodibus, est ne ullus qui collegarum quempiam extraneum arbitretur ac uocet? Nullus. Cuiuscunque enim quis occurret, uel fratri, uel sorori, aut patri, aut matri, aut filio, aut filiæ, siue horum natis, seu maioribus putabit occurrere. Præclare loqueris. sed ad hoc quoque responde. Vtrum ciuibus tuis nomina duntaxat inuicem propinqua familiaria lege statues? an præterea propinquitatis officia, ut uidelicet ita se gerant, ut appellationis ipsius dignitas postulat, seruentque erga parentes, quæcunque lex exhiberi illis præcipit, reuerentiam, curam, obedienciam: alioquin & deos & homines inuenios habeant, utpote qui neque sancta, neque iusta agant, si contra fecerint? Alij ne in hac tua ciuitate sermones que hi, cunctis ex ciuibus, protinus ad aures puerorum circūsonabunt, & aduersus parentes quoscunque illis quis indicauerit, & aduersus alios genere proximos? Hi certe ipsi. Absurdum enim id esset, si domestica nomina tantum ore, sine officio proferrentur. In hac igitur ciuitate maxime omnium, uno aliquo bene uel male affecto, uno ore clamabunt omnes, Meum bene se habet, uel meum se habet male. Vera loqueris. Cum hac opinione ac uerbis huiusmodi sequi dicebamus, ut & uoluptates communes sint & dolores. Et recte quidem.

In eo igitur maxime nostri ciues inuicem comunicabunt, quod meum dicent: ex qua communione sequetur, ut uoluptates & dolores communes habeant. Penitus. Horum uero causa una cum reliqua ciuitatis constitutione, est ipsa custodia circa mulieres filiosque communio. Sic est omnino. Enim uero summum hoc ciuitati bonum esse confessi sumus, cum ciuitatem recte gubernatam similem esse diceremus corporis, cum singulis partibus suis circa uoluptatem & dolorem quoquo modo comunicantis. Et merito quidem concessimus. Maximi itaque boni causa ciuitati nobis patuit esse ipsa inter auxiliarios mulierum filiorumque communio. Valde. Atque & superioribus hæc consonat. Diximus enim neque domos proprias his esse debere, neque agros, neque possessionem aliquam, sed ab alijs accipere nutrimenta mercedem custodiae, & communiter omnes consumere, si ueri custodes futuri sunt. Probe. Nonne quod ipse aio, & quæ supra, & quæ nunc inducta sunt, maxime faciunt, ut ueri hi custodes euadant, neque diuidant ciuitatem, dum meum dicant non idem omnium, sed aliorum aliud esse, & alius in propriam domum trahat quocunque seorsum ab alijs usurpare uoluerit, alius in suam ab alijs diuersam domum: & ex proprijs mulieribus ac filijs, diuersi diuersis lætentur & doleant: imò uero ut ex una proprii eiusdem omnium sententia, in idem tendentes omnes quo ad fieri potest, similibus uoluptatibus, & doloribus isdem, siquid accidat, afficiant? Maxime. Quid autem? iudiciorum controuersia accusationesque mutua, non cessabunt omnes, quando quidem nec proprium quicquam præter corpus quisque habebit, reliqua uero communia? Unde sequitur, sine seditione illos fore, quantum ad eas lites attinet, quæ pecuniarum, uel filiorum, uel propinquorum causa oriri solent. Necessè est omnino hæc abesse. Quin neque de uel illata usquam contendetur. Nempe asseremus honestum & æquum esse, ut æqualem æqualis ab iniuria arceat, tutandis corporibus necessitatem imponentes. Probe. Atque & hoc rectum lex hæc continet, quod si quis alicui irascatur, iramque explere contendant, minus ad maiores maiorum uel transibit seditiones. Sic est prorsus. Seniorum quippe lex nostra constituit præesse omnibus iunioribus, eosque corrigere. Perspicuum id quidem. Constat præterea quod iunior in seniorum nisi iussu principum sæuiet nunquam neque cadere audebit, ut decens est, neque ignominia uel afflicere. Metus namque & pudor custodes sunt ad hæc prohibenda sufficientes. Pudor quidem non permittet eos quos parentes suspicant, uiolare. Metus autem ab iniuria absterrebit quosque, timentem scilicet ne cæteri omnes, partim ut filij, partim ut fratres, partim ut patres oppresso succurrant. Ita prorsus accidit. Omnino igitur ex his legibus ciues inuicem in pace uitam agent. Summopere. His autem inter se minime dissidentibus, haud metuendum est nequando ciuitas alia uel aduersus hos, uel ipsi inter se pugnet, seditionesque moueant. Non certe. Pudet referre, quia minus deceat, minutissima quæque mala à quibus liberi ciues erunt. Adulationes certe aberunt, quibus aduersus diuites inopes uti solent. Sollicitudines item indigentium atque dolores, quibus in filijs nutritis, quæredis que pecunijs propter necessariam domesticorum seruorumque nutritionem uexantur, dum & foeno

Quando optime ciuitas habet

Metus & pudor custodes sufficientes

ribus dant operam, & negant quæ acceperunt, & questui undecumq; student. Seponunt præterea apud mulieres ministrosq; permulta quæ ad tempus condantur. Nam q̄ multa, & qualia in ijs homines patiuntur, o amice, & ipsa per se cuiq; patent, & illiberalia sunt, & indigna narratu. Patent plane uel cæco. Porro ab his omnibus liberi erūt, uitamq; agent beatiorē beatissima illa eorū uita qui uicerūt Olympia. Qua ratione? Nempe illi ob exiguam eorum quæ hi possident partem, beati putantur. Nam & uictoria horum præclarior, & perfectior ex publico alimonia: horumq; uictoria, ciuitatis totius est salus. Alimenta præterea & quæcunq; alia ad uictum necessaria ipsi eorumq; filij coronationis loco accipiunt. Honores insuper & præmia ab ipsa Repub. uiuētes cōsequuntur, & uita functi digna sepulchrorū suis uirtutibus monimēta. Hæc certe admodū egregia sunt. Meministi quod in superioribus nescio cuius oratio nobis obiecit, tanquā custodes minime beatos efficeremus: utpote qui nihil haberēt, cum tamē liceret illis ciuū omnia possidere. Ipsi autem respondimus, in pōsterū nos sicubi cōtigerit, cōsideraturos: Nam in præsentia custodes quidē, reuera custodes facere nos, ciuitatē uero quoad possemus beatissimam: neq; ad unam quandam eius partem, sed ad totam respicientes, beatitudinem illā exquirere. Memini equidem. Nunc certe auxiliariorū uita, quando longe præclarior ac melior quàm eorum qui Olympia uincunt, apparet, nequaquā coriario- rum, aut aliorum artificū, aut agricultorū uitæ similis esse uideatur. Non certe, ut & ipse arbitrator. Veruntamen quod & supra dixi, par est ut hic repetam: quod si ita custos beatus fieri studeat, ut nō sit custos, neq; sufficiat ipsi uita adeo moderata & stabilis, & ut nos asserimus optima: sed insana & puerilis exorta felicitatis opinio, rapiat eum ob ipsam potentiam ad omnia quæ in ciuitate sunt sibi uendicanda: cognoscet Hesiodum sapienter illud dixisse, dimidium esse plus quàm totum. Si me consultore utetur, hac in uita manebit. Probas igitur cōmunionem, quam mulieribus cum uiris tribuimus, quoad disciplinam, filiorum susceptionem, custodiam ciuū, ut unā cum uiris in pace gubernent, in bello militent, custodiant unā, & canum instar uenentur, omniumq; officiorum omnino quoad fieri potest, participes sint. Ac dum hæc agunt, optima agere illas concedis, neq; contra naturam scēminæ, qua instituta est ut cum mare cōmunicet. Probo equidem.

Mulieres & filios adultos militare

Nōne restat deinceps ut id declaremus, utrum esse possit hæc in hominibus quem admodum in reliquis animalibus cōmuniō, & quo pacto possit. Occupauisti prior quod ego interrogaturus eram. De re quidem bellica manifestū esse arbitrator, quo pacto eam tractabit. Quonā pacto? Militabunt profecto cōmuniter, tam mares quàm scēminæ, ducentq; adultos filios secum ad prælium: ut quemadmodū aliorum opificū filij, & hi patrum suorum opera cernant, quæ ipsi quoq; cum ad maturam ætatem peruenerint, effecturi sunt: atq; insuper ut parentibus auxilio sint, ministrentq; omnia quæ ad bellum spectent, patresq; & matres curent. An nō animaduertisti quod in artibus accidit, ueluti quàm diu figulorum filij fingentes patres spectant, eisq; ministrant, anteq; ipsi quicquam fingant? Maxime. Nunquid diligentius illi quàm custodes filios suos erudire debent peritiā & inspectione operum cuiq; conuenientiū? Ridiculum id quidem esset. Quinetiam omne genus animantiū natis præsentibus ardentius pugnat. Est ita uerum periculū est permaximū o Socrates, ne si fortē, ut accidit in bello, fors aduersa contigerit, filios quoq; secum perdant, ex quo ciuitas nimis multis orbata hominibus, resurgere rursus ad prælium nequeat. Vera loqueris. Sed tu forsan in primis ita se comparare quæ oportere existimas, ut nullum unquam periculum subeat. Nullo modo.

Quid? Nōne tunc in discrimen ueniendum, ubi qui se egregie gesserint, præstantiores euadent? Perspicuum est. Num parum interesse censes, indignum ue quod propter periculum suscipiatur, ut spectent, uel non spectent res bellicas pueri, qui milites futuri sunt? Immo uero referre ad id quod ais. Danda igitur opera est, ut bellum pueri spectent duntaxat, & qua ratione tuti sint, excogitandum, atq; ita recte fiet. Nempe.

Principio parentes eorum haudquaquā ignari erunt, sed quo ad hominibus cōcessum est, ad discernendum perspicaces quibus in castris periculum insit, quibus nō insit periculum. Verisimile id quidem. Ad tutiora itaq; ducent eos, ad alia minime. Probe.

Deinde rectores illis præficient, nō ignauissimos quosq; sed homines & usurerum & ætate idoneos duces & pædagogos. Ita decet. Verum multa dicemus præter opinio-

nem

nem multis hominibus euenisse. Et maxime quidem. Horum causa o amice, statim à teneris annis alæ quædam applicandæ puerulis, ut si quando opus fuerit, uolantes protinus aufugiāt. Quomodo istud ais? Equitare cōsuecant primis ab annis pueri: cūq; hoc didicerint, equis ad spectaculum belli ducentur, non ferocibus quidem aut nimium bellicosis, sed q̄ uelocissimis, & habentibus facile obsequentibus: atq; ita cōmodissime opus suum prospicient, securissimeq; euadent siquid aduersi contigerit, seniores duces sequentes. Scite admodum loqui mihi uideris. Quid de his quæ ad bellum attinent, dicendum? Quæ seruanda militibus ad se inuicem & aduersus hostes? Nunquid recte sentio, nec ne. Quidnam? Arbitror eum qui in acie ordinē deseruit, uel arma abiecit, uel tale aliquid propter timiditatem cōmisit, ad opificum ordinē uel agricultorū esse transmittendum. Sic decet. Eum uero qui uiuus ab hostib. captus fuerit, etiam gratis redere uolentibus, relinquendum, ut præda quomodocunq; libet, utantur. Omnino.

Pueri ducenti sunt ad spectandas pugnas

Qui autem egregie sese gerēs excelluerit, primo quidem in ipsa expeditione ab ijs qui unā militant adolescentibus ac pueris, sigillatim à quolibet coronandus, nōne tibi uideatur? Mihi uero. Quid? nōne & dexteris iungere illi debent? Et hoc. At hoc præterea tibi forsitan nō uideatur? Quid? Ut oscula à quolibet accipere debeat ac dare. Imò uero maxime omnium. Atqui & legi huic addendum existimo, ut quoad in ea expeditione fuerint, nemini renuere liceat, quemcūq; osculari ipse desiderauerit, ut si quis alicuius amore captus fuerit uel maris uel scēminæ, acrior sit ad uictoriā consequendam. Præclare. nam quod nuptiæ strenuis uiris facilius paratæ quàm alijs, & cooptiones frequentiores erunt, ut quàm plurimi ex his nascantur, iam dictum est. Diximus certe. Etenim secundum Homerum eiusmodi iuuenes iustum est maxime honorare. Nam ipse Aiace bello præcellentem, dixit assiduus ab humeris honoratū, quasi hic pubescenti homini ac fortī conueniens sit honor, ex quo cum honore simul & robur augeatur. Recte admodum. In his ergo Homero parebimus. Etenim nos in sacris cæterisque huiusmodi uiros bonos quo magis excellent, eo magis & hymnis, & his quæ modo diximus, honestabimus, sedibus item & carnibus, pleniq; pateris, ut & honoremus unā uiros præstantes mulieresq; & exerceamus. Bellissime loqueris. Eum uero qui in militia quum se strenue gesserit, obiit, primum aurei generis esse dicemus. Maxime omnium. Deinde Hesiodo fide adhibita, asseremus, quicumq; hoc ex genere decedūt è uita, dæmones effici sanctos terrestres, optimos expulsos malorum, custodesq; mortaliū. Ita certe credemus. Consulemus ergo oraculum, quo pacto beatos diuinisq; uiros condere deceat, & quibus insignibus præcipue decorare, atq; ita condemus ut iusserit. Proculdubio. Reliquum itaq; tempus sepulchra eorum ueluti dæmonum colemus, atq; adorabimus. Eadem quoq; seruabimus erga illos, qui cū præcipua probitate pollere in uita iudicati fuerint, senio aut alio quodam modo è uita cesserunt. Decet sane. At quomodo aduersus hostes nostri se milites gerēt? Qua in re? In primis quidem de seruitute quæro, utrum iustū esse censeas, ut Græci Græcas urbes in seruitutem redigant: an potius, ut neq; ab alijs fieri istud permittant, ac pro uiribus obtent, consuecantq; Græcorum generi parcere, cauentes ne barbaris ipsi seruire cogantur. Omnino & ad omnia refert Græcis parcere. Ergo nostri exercitus neminem Græcum facere seruum debent, sed & Græcis alijs consulere potius, ut ipsi ab hoc caueant. Prorsus. Nam ita facilius ac fortius contra barbaros insurgent, & ab se inuicem abstinēbunt.

Quid autem? spoliare mortuos præter arma, postquā uicerunt, honestum est, an non? An occasionem hoc præbet timidis, ne aduersus hostem aduentent, quasi magnificum aliquid moliantur, quando inter cadauera uoluntantur? At enim rapiendi cupiditate multi iam exercitus perierunt. Maxime. An non illiberale quiddam, cogitationisq; auaræ, muliebris, ac uilis esse uideat cadauer expoliare, hostemq; putare mortui corpus, cum aduersarius ipse abierit, eo quo pugnabat relicto? Num censes eos qui hoc agunt, differre à canibus aduersus iactos lapides irascentibus, eo qui iacit dimisso? Nihilō equidē differre arbitrator. Quare à rapinis huiusmodi abstinendum est. uictoriæ namque obfunt. Abstinendum penitus. Neq; etiam in templum arma transferemus, ea Deo sacratū, præsertim arma Græcorū, si modo nobis curæ est cum Græcis alijs beneuolentia. Maxime uero formidabimus, ne scelus impium sit, talia à proprijs in sacrum transfer-

Dd 4 re, nisi

re, nisi quid aliud deus dixerit. Recte admodum. Antui milites, Græcorum quibuscum pugnabunt, agros depopulabunt, ac domos incendunt. Libenter quid tu de hoc sentis, audirem. Mihi quidem nihil tale uidetur agendum esse, sed fructus annuos duntaxat auferendos. Vis causam dicam? Equidem. Videtur mihi sicuti nomina hæc duo sunt, bellum ac seditio, ita & duo quædam duabus subesse differentijs. Dico autem duo hæc, aliud quidem proprium & cognatum, aliud alienum atque extraneum. Inimicitiam quæ inter nos est, seditionem: quæ inter extraneos, bellum uocant. Haud ab re est quod ais. Animaduerte nunc quid & hoc ad rem dicam. Aio equidem Græcos omnes inter se propinquos esse genere atque cognatos, à barbaris autem diuersos atque extraneos. Præclare loqueris. Quoties igitur Græcia aduersus barbaros, uel contra Græcos barbari ipsi pugnabunt, bellum gerere asseremus, & hostes esse natura, & has inimicitias bellum uocabimus. Quando uero Græci aduersus Græcos insurgent, dicemus eos natura quidem amicos esse, morbo autem laborare in hoc Græciam, & seditionibus agitari, & seditionem has inimicitias appellabimus. Assentior equidem. Si in seditiosa ciuitate utriusque factionis homines aduersariorum agros deturbarent, inflamarentque domos, uides quæ perniciosa futura seditio sit, neutrique illorum patriæ suæ cultores? Quippe si eam amaret, nunquam certe auderent nutricem matremque uastare: sed satis esse factum putarent, si uictores aliorum raperent fructus, existimantes non semper se inuicem pugnuros, sed quandoque reconciliandos. Mitiorum profecto hominum hæc est sententia. Ciuitas hæc quam condimus, nonne Græca? Decet. Ergo & æqui & mites in ea ciues. Maxime. Quare Græcorum amici. Nempe omnem Græciam sibi coniunctam existimabunt, & sacra habebunt ut alij, inter se communia. Summopere. Itaque contentionem sibi aduersus alios Græcos exortam, tanquam cum suis geri putabunt, seditionemque uocabunt, non bellum. Sic prorsus agent. Ergo tanquam qui reconciliandi quandoque sint, altercabitur. Ita certe. Pia itaque sententia & temperato animo rem agent, non ad seruitutem aut necem respicientes, tanquam qui hostes minime sint. Hoc utique modo. Non ergo Græciam, cum Græci sint, destruet, neque domos incendunt, neque putabunt in singulis ciuitatibus omnes sibi aduersos esse & uiros, & mulieres & pueros, sed paucos admodum inimicos, eos duntaxat qui fuerint discordiæ causa. Quamobrem neque regionem deuastabunt eorum quasi ut plurimum amicorum, neque domos subuertent, sed eatenus decertabunt quatenus qui discordiæ causam dederunt, in fontibus poenas soluant. Assentior equidem ita esse Græcis pugnantibus repugnandum, contra barbaros autem, ita animatos esse debere, ut nunc Græci contra Græcos affecti sunt. Ponamus itaque legem hanc custodibus, ut neque populentur agros, neque igne ædes absumant. Ponamus profecto, & hæc unam cum superioribus recte se habere, asseueremus. Sed mihi quidem uideris o Socrates, si quis te alia quædam narrare permittat, nunquam illius te recordaturum, quod in superioribus prætermittens, hæc omnia in medium adduxisti: quod uide licet possibile sit hæc rem fieri, & quo pacto fieri possit. Nam si extiterit, quod bona omnia ciuitati ipsi proueniant, non dubito: quin & ea etiam quæ tu prætermittis, quod uidelicet ciues illi contra hostes strenue pugnabunt, eo quod se inuicem nequaquam deserent, cognoscetes se inuicem esse propinquos, perque hæc nomina mutuo se uocantes, fratres, patres, filios. Quod si & foemine militent unam, siue eodem in ordine, siue subsequenti acie, ut & terreantur hostes, & cum necessitas postulauerit, uiris auxiliium afferatur, certe scio inexpugnabiles eos fore: & quot bona eos domi sequantur, etsi dicta omnia non sunt, intelligo. Verum tanquam concedente me hæc omnia & alia permulta, si fiat hæc respublica, prouentura, ne plura de ipsa superinducas: sed hoc ipsum iam conemur nobis persuadere, quod possibile sit, & qua ratione possibile hæc extare reipublica. Cetera uero mittamus. Subita quadam incurfione sermonem meum iterum inuasisti, neque mihi ignoscis militiæ laboribus iam defesso, neque aduertis forsitan quod uix me duobus est fluctibus emergentem, nunc in tertium retrudis pelagus profundissimum. Quod postquam uideris audierisque, dabis certe mihi ueniam, cognoscens haud iniuria extimuisse me sermonem adeo ab opinione hominum abhorrentem ingredi. Quo plura in hac sententiam cogeres, eo minus dimitteris à nobis, quo minus ostendas qua ratione fieri possit hæc respublica. Quare dicas iam, nec ultra cuncteris. In primis meminisse oportet, quod nos inquirentes quale quid iustitia & iniustitia sit, huc disputando deuenimus. Oportet sane, sed quorsum hæc? Nempe si quale quid iustitia sit conspexerimus, num uirum iustum censebimus

Græcos cognatos esse
Quid bellum
Quid seditio

censebimus, nihilo debere ab illa differre, sed talem esse omnino qualis ipsa iustitia est: an satis esse factum putabimus, si quæ proxime ad eam accesserit, & maxime omnium illius sit particeps? Ita plane satis habere putabimus. Exemplis igitur causa quale quid iustitia sit, quaesiuimus, & qualis uir perfecte iustus si extet: Iniustitia rursus qualis, & iniustissimus homo: ut quales ipsi quo ad beatitudinem & miseriam esse nobis conuentibus uiderentur, cogeremur & de nobis ipsis fateri, talem nostrum quemque sortem habiturum, quisquis è nobis illis se præstiterit quæ simillimum. Non autem ob id perscrutati hæc sumus, ut monstrarem ea fieri posse. Vera hæc sunt. Censes aliquem ex hoc minus bonum fore partem, quod postquam humanæ pulchritudinis exemplar absolutum adiderit, nihilque de specie prætermiserit, nequeat demonstrare, hominem talem reperiri posse? Nequaquam.

Nonne & nos præstantissimæ ciuitatis oratione exemplar effinximus? Prorsus. An igitur eo minus nos recte loqui existimas, si ostendere non possumus, tale extare posse ciuitatem, quale ipso sermone depinximus? Minime. Sic utique se ueritas habet. Quod si & hoc præterea tui causa demonstrandum, quo modo, & secundum quid maxime effici possit, rursus ad hæc ostensionem hæc ipsa mihi fateare oportet. Quænam? Nunquid sic fieri quicquam possit ut dicitur, uel ita natura comparatum est, ut actio minus quam sermo ueritatem attingat, licet alicui non uideatur? Tu uero utrum das istud, an non? Do equidem. Neme cogas igitur ut qualia uerbis hæc figurauimus, talia penitus digito indicare debeam. Sed si ualeamus adinuenire qua ratione quæ proxime ad hæc accedat Reipublice institutio, fatendum est comperisse nos quemadmodum quæ tu præcipis, effici possunt. An non satis esse factum duces si horum compos efficiaris? Nam ego quidem sat haberem. Ego quoque. Conemur igitur declarare posthac, quid istud sit propter quod in ciuitatibus male agatur, quo minus sic regantur, & utrum unius cuiusdam exigui mutatione ciuitas ad hanc formam instituat, quid uel illud sit: & nunquid maxime unius mutatione id fiat, uel saltem duorum, an plurium, sed quæ paucissimorum, & potentia minimo rum. Sic omnino. Vno quodam mutato ostendere id possumus quod caderet, quod quidem non est paruum, nec facile possibile tamen. Quid istud? Ad id redeo equidem quod ingenti fluctui comparauimus. Dicitur igitur, quancumque suspicor ne effusione peruicaciorum risu inundante penitus obruatur. Considera quod dicturus sum. Dic iam. Ni

si philosophi ciuitatibus dominentur, uel hi qui nunc reges potentesque dicuntur, legitime sufficienterque philosophentur, in idemque ciuili potentia & philosophia concurrant, neque quod nunc fit, à diuersis duo hæc tractentur ingenijs, non erit ciuitati, uel ut mea fert opinio, hominum generi requies ulla malorum, neque prius hæc respublica, quæ uerbis exposuimus, oriatur pro uiribus, & lumen solis aspiciet. Hoc est quod ego iam diu dicere uereor, quasi sit incredibile dictum. Nam haud facile persuadet, nullam aliam gubernationem priuam uel publice futuram felicem. Ex hac tua oratione o Socrates, existimato lacessitos plurimos, nec uiles quidem homunculos, abiectionibus uestibus susceptisque undecumque contigerit armis, impetum in te facturos, & magnum quiddam conaturos. Quibus nisi oratione occurris, defendisque te: uere plurimis conuictis laceratus dabis poenas. An non tu horum mihi causa es? Et recte quidem. Verum haud te prodam, imò certe defendam quibuscumque poterō. Possum certe beneuolentia exhortationibusque, ac forte diligentius quæ quibus alius respondebo. Quamobrem tanquam hoc defensore adiutus conare his incredulis demonstrare ita esse ut dicis. Annitendum profecto, postquam & tu acriter propugnaturus uideris. Necessarium mihi uidetur, si eos effugere uolumus, declarare illis in primis, quales uiros esse philosophos arbitremur, cum illis exhibemus imperium: ut his patefactis possit aliquis operam ferre, ostendens quod hos quidem decet ex ipsa natura, & philosophiæ studium, & reipublice administrationem attingere, alios autem nequaquam attingere, sed ducibus illis obtemperare.

Declarandum iam. Age hac me sequere, si quo modo exponere quod satis sit, ualeamus.

Duc. Nunquid admonendus es: an satis ipse meministi, quod quando aliquem amare aliquid dicimus, uideatur oportet si uere id dicitur, non partim illud diligere, partim minime, sed erga totum affici? Admonitione equidem egeo. Nam non satis teneo. Alium quemuis potius docebat o Glaucos, ita loqui. Virum autem amorem plurimum indulgentem ignorare non decet, quod omnes in ætatis flore constituti, puerorum amatorum quoquo modo stimulant atque concitant, cum digni cura ac dilectione esse uideantur. An non sic erga speciosos adolefcetes affecti estis?

Alius

Aut philosophos regnare ut reges philosophari oportet, si ciuitas debeat esse felix

Alius quia simus, gratiosus à uobis iudicatur laudaturq; aquilinum uero regium appella-
tis, Alius quia medius istorum est, concinnus admodum uobis esse uidetur. fuscos uiriles
uocatis: candidos, deorū filios. pallidum autem adolescentem quis, nisi amator ipse blan-
diens quodammodo, & suffulci appellatione appellauit, in ephebis scilicet pallorē facile
ferens. Et, ut summatim dicam, quascunq; captatis occasiunculas, quo neminem omni-
no florentis ætatis adolescentem reiiciatis. Si in me ostendere cupis quo pacto amato-
res afficiantur, disputationis gratia hoc accipio. Quid uini auidos: nonne similiter affe-
ctos uides: quodlibet uinum quacunq; capta occasione uehementer expetere? Valde.
Quinetiā animaduertisse te arbitror, quod ambitiosi homines, si exercitus totius præ-
fecturam assequi nequeunt, saltem tribuni effici uolunt: ac nisi à magnis uenerandisq; ho-
minibus honorent, honorem ab ignobilibus accipiunt, utpote qui honorē prorsus affe-
ctent. Magnopere. Fateberis hoc, an non? Num eum quem amare quippiā dicimus
omnem illam rem ardere dicemus: an partim exoptare rem eam, partim nequaq; fatebi-
mur? Omnem. Nonne ergo philosophum sapientiæ studiosum esse dicemus, nō hu-
ius quidem auidū, illius non, sed omnis potius sapientiæ? Vera loqueris. Eum igitur
qui aliquam spernit doctrinam, præfertim dum est iuuenis, neq; dum ratione delectū ha-
bet quid conferat, quid ue non conferat discernentem, nequaquā discendi cupidū, uel sa-
pientiæ amatorem esse asseuerabimus: quemadmodū illum qui fastidit epulas, neq; esuri-
re dicimus, neq; epulas concupiscere, neq; amatorem cibi, sed contemptorem uocamus.

Et merito quidem. Hominem uero ad quamlibet doctrinam degustandam propen-
sorem, ad discendūq; promptissimū, & inexplebiliter inhiantē, merito philosophū nun-
cupabimus. Nonne? Nuncupabimus. At uero multi & absurdi quidem homines ta-
les esse comperientur. Nam qui spectaculorū auidi sunt, discendi cupidī omnes esse ui-
dentur: & ad audiendum curiosos homines, absurdum est philosophos dicere, qui ad ra-
tionem dicendi differendiq; haud libenter accedunt: uerum ad omnes choros protinus
audiendos quasi auribus mercede cōductis, in Bacchanalibus obuersantur, cantusq; o-
mnes, siue in urbe, siue in suburbijs agantur, audire percipiunt. Nunquid istos omnes ac
alios talium quorundam percipiendorū cupidos, & artibus uilissimis incumbentes, phi-
losophos nominabimus? Nullo modo, sed philosophis similes. Veros autem philo-
sophos, quos appellas? Veritatis inspiciendæ cupidos. Recte quidem istud, sed quo-
modo dicis? Haud facile istud ad alios eloqui. Te autem hoc mihi daturum arbitror,

Quid potissimum? Postq; contrariū est turpi pulchrum, duo hæc esse. Quid nī?
Et postquam duo hæc sunt, singula unum erunt. Et hoc. De iusto quinetiam & in-
iusto, bono & malo, speciebusq; omnibus ratio eadem. Nam quodlibet istorum, unum
ipsum est: corporū uero actionum & alterna cōmunionē passim apparentia, singula mul-
ta uidentur. Scite loqueris. Hac equidem ratione distinguo, seorsum quidem quos
tu modo dicebas, curiosos ad uidendum, audiendum, artesq; tractandas, seorsum quoq;
& illos de quibus est sermo, quos solos merito quis philosophos appellabit. Quo-
modo istud ais? Homines oculis & auribus dediti, pulchris uocibus, coloribus, & figuris,
& omnibus quæ ex talibus constant, admodum delectantur, ipsius autem pulchri natu-
ram cogitatio eorum non potest attingere. Sic est. Qui uero ad ipsum pulchrū ascen-
dere ualeant, & secundum seipsum inspicere, nonne rari? Rari admodum. Qui res
istas pulchras existimat, ipsam uero pulchritudinem neq; putat esse: neq; si quis ducat, ad
perceptionem eius attingere potest: uere sapere tibi uidetur, an insomnijs ludi? Conside-
ra itaq; somnare nō id est, quando siue dormiens quis, seu uigilās quod alicui simile est,
non simile, sed ipsum esse censet cuius est simile? Somnia uidere hunc ego dicerem.

Quid uero? qui contra affectus est, intelligitq; quid ipsum pulchrum, ac discernere ua-
let & ipsum & quæ ipsius participant, adeo ut neq; ipsum illa esse, neq; illa ipsum putet, ui-
gil ne uiuit, an oscitans? Certe peruigil. Huius igitur cogitationem ut cognoscentis,
cognitionem iure uocabimus: huius tanquam opinantis, opinionem. Omnino. Si no-
bis succenseat is quem opinari dicimus nō cognoscere, negetq; nos uera loqui, qua ratio-
ne eum mitigabimus, sensimq; & blande persuadebimus sanæ mentis eum non esse?

Oportet sanè. Aduerte quid ad eum dicemus: Si uis, sanè hunc in modum ab eo sci-
scitabimur, dicentes quod siquid nouit, nulla inuidia: sed gratum erit nobis & ipsum sci-
re ali-

Quis philo-
sophus sit

Philosophi
ueri

Επινοος η
Ειροθεαμων
à philoso-
pho differūt

Somniant
quidam, nō
philosophā-
tur

De cogni-
tione & co-
gnoscibili

re aliquid, & quid sciat, nouisse. Sed mihi id dicas. Quicunq; cognoscit, cognoscit ne ali-
quid aut nihil? At tu mihi eius loco responde. Aliquid certe. Vtrū quod est an quod
non est? Quod est. Quo enim modo quod non est, cognosci posset? Sufficienter istud
constabit, si uaria sub ratione peruestiget, quod uidelicet omnino ens, omnino & cogno-
sci potest: nullo modo ens, nullo modo cognosci. Sufficientissime. Siquid autem ita
se habet, ut & sit & non sit, nonne mediū erit inter id quod est omnino, & id quod nullo
modo est? Medium. Circa id quod est, cognitio ipsa uersatur. Ignoratio ex necessita-
te circa id quod non est. Circa medium istorū, medium quoddam inuestigandū sciētiam
inter & ignorantia, siquid huiusmodi reperit. Prorsus. Num aliquid esse opinionē
dicimus? Quid nī? Vtrū eandem potentia cum scientia, an diuersam? Diuersam.

Ergo circa aliud quidem uersatur opinio, circa aliud autē scientia, uel secundū poten-
tiam eandem, uel secundū eandem utraq; sui ipsius potentia. Est ita. An nō scientia
quidem circa id quod est, ea ratione qua ens est cognoscit? Imò uero necessariū esse cen-
seo, ut prius ista distinguam. Qui? Dicemus utiq; potentias esse genus aliquod eorū
quæ sunt, quibus & nos possumus quæcunq; possumus, & aliud, quodcunq; aliquid po-
test. Veluti uisum & auditū potentias quasdam uoco, si modo quod loquor intelligis. In-
telligo equidem. Audi quod mihi de his uidetur. Nam ego quidē ipsius potentia neq;
colorem uideo aliquem, neq; figuram, neq; quicquam taliū, qualia plurium reliquorum
ad quæ respiciens aliqua apud me distinguo, hæc alia esse, alia illa. In potentia uero ad il-
lud solū aspicio ad quod est, quod ue agit: & hac ratione, quālibet ipsarū, potentia nun-
cupauit: & illā quidem quæ ad idem tendit, idemq; agit, eandem uoco: aliā uero illā quæ
ad aliud spectat, & aliud operat. Tu uero quid in his agis? Quod & tu. Age rursus
ad hæc conuertere, o uir optime. Vtrum scientiam potentiam quandam esse dicis? an in-
genus aliud refers? Potentiam, & omnium profecto ualidissimam. Opinione uero, po-
tentiam ne, an aliud quiddā esse dicemus? Potentiam certe. Nam quo opinari possu-
mus, non aliud est quàm opinio. At paulo ante confitebaris, non idem esse scientia &
opinionē. Quo pacto quis mentem habens idem asseret quod falli potest, & quod non
potest? Optime quidē. Constat itaq; aliud esse apud nos ab opinione scientia. Aliud
plane. Vtraq; igitur circa aliud, aliud operari suapte natura potest. Necessè est. Sci-
entia quidem, circa id quod est, ipsum ens ut se habet cognoscere. Sane. Opinio autē
opinari. Et hoc. An idē quod & scientia noscitur: eritq; idē quod opinione percipitur, &
quod scientia? an potius impossibile? Impossibile certe ex his quæ cōcessimus. siquidē
circa aliud alia potentia ipsa ex natura uersatur: potentia uero utraq; sunt, scientia scilicet
& opinio: alia item utraq; ut est dictum. Ex his autē fieri non potest, ut idem sit quod
scientia comprehenditur, & quod opinione concipitur. Nonne igitur si ipsum ens co-
gnitione percipit, id quod concipitur opinione, aliud quiddā præter ipsum ens est dicē-
dum? Aliud. Nunquid nō ens opinatur? an impossibile est opinari nō ens? Sic autē
cogita. Nonne quisquis opinatur, ad aliquid opinionem dirigit? an possibile est opinari
quidem, opinari autē nihil? Impossibile. At unum aliquid opinatur, quisquis opina-
tur? Procul dubio. Quod uero non est, nō unū aliquid, sed nihil potius est dicendū.

Prorsus. Non enti quidē ex necessitate ignorantia tribuimus, enti uero cognitio-
nem. Recte admodū. Ergo neq; ens, neq; non ens opinatur. Sic est. Quare nec
ignorantia neq; cognitio erit opinio. Non, ut uidetur. Num extra hæc est supergre-
diens uel cognitionē perspicuitate, uel obscuritate ignorantia? Neutrū istorū. An
fortē tibi uidet opinio cognitione obscurior, ignorantia clarior. Maxime. Inter utraq;
igitur iacet. Certe. Media ergo istorū erit opinio. Media. An non supra diximus,
siquid appareret tale ut simul esset & non esset, illud inter uere ens, & omnino non ens
esse ponendū, neq; scientiam ad illud, neq; ignorantiam pertinere, sed quod medium in-
ter ignorantiam rursus appareat & scientiam? Scite. Nunc autem apparuit medium
istorū esse, quod opinionem uocamus. Plane. Illud itaq; nobis, ut arbitror, restat in-
ueniendum, quod utriusq; sit particeps, ipsius esse scilicet & nō esse, neutrumq; illorū sin-
cere dici debeat, ut si nobis pateat, opinabile quiddā merito nūcupemus, extremis qui-
dem extrema, medijs autem media tribuentes. An non ita? Ita prorsus. His ita sup-
positis percontabor eum, qui ipsum pulchrū, & pulchritudinis ideam unam esse negat,
semper

Circa aliud
sciētia, circa
aliud opi-
nio.

semper eodem modo secundum eadem se habentem: multa uero pulchra esse ducit, & pulchris rebus spectandis deditus, nullo modo admittit unum esse pulchrum, unum iustum, similiterque de ceteris, percontabor inquam hunc in modum. Est ne aliquid ex hisce multis pulchris uir optime, quod non turpe etiam uideatur? Itemque ex iustis quod non iniustum: & sanctis, quod non prophanum? Non, sed necesse est pulchra ipsa turpia etiam & quotcumque alia interrogas, apparere. Quid multa dupla? num minus dimidia quam dupla uidentur? Nihilominus. Et magna insuper & parua, leuia ite & graua, nunquid magis talia quam contraria uocabuntur? Non, sed singula semper utraque participabunt. Vtrum est magis quam non est unumquodque multorum, id ipsum quod quis illud esse dicit? Simile hoc est ijs quae in conuiujs ad utramque partem plerumque dicuntur, & aenigmati puerorum circa eunuchum de uespertilionis percussione, quomodo & in quo illum auem arguunt percussisse. Haec enim ambigua sunt, neque esse, neque non esse ipsorum aliquid, neque utraque, neque neutra firmiter responderi potest. Habes ne qua ratione his utaris? Vel convenientiorem positionem istorum inducere potes, quam mediam inter essentiam et non esse? Neque enim obscurior quam non ens apparebit ad hoc ut minus sit, neque clarior quam ens, ad hoc ut sit magis. Vera loqueris. Inuenimus igitur, ut uideat, quod multa illa quae multis pulchra, aut alia quoquo modo existimantur, media inter omnino ens & omnino non ens uoluntur. Inuenimus plane. Confessi autem antea fuimus, quod si quid tale apparuerit, non cognitione, sed opinione percipi dicendum: & cum medium peruagetur, media comprehendere potentia. Concessum fuit. Eos igitur qui pulchra haec multa conspiciunt, ipsum uero pulchrum non uident, neque eum sequi possunt qui ad id perducatur, & multa contuentur iusta, ipsum autem iustum minime, & alia similiter, eos opinari cuncta dicemus, cognoscere autem nihil eorum quae opinantur. Necesse est.

Quid eos, qui ipsa quaeque contemplantur, semper eodem modo secundum eadem se habentia, nonne cognoscere potius quam opinari? Necesse est & hoc. Nonne amare hos & admirari ista dicemus, in quibus uersatur cognitio: illos autem, in quibus opinio? An non recordamur quod uoces & colores quosdam, & talia quaedam, diximus hosce diligere & intueri, ipsum uero pulchrum quod aliquid sit non admittere? Recordamur. Quare non aberrabimus, si istos φιλοσόφους, id est, opinionis amicos, potius quam philosophos appellauerimus: quanquam acriter succensebunt nobis, si ita dicamus. Non si mihi parent. Nam ueritati irasci nefas est. Itaque eos qui ipsum unumquodque per se ens admirantur & diligunt, philosophos, non φιλοσόφους uocabimus. Ita decet, inquit.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN
dialogum sextum de Iusto.

VM leges omnes uel optime absque probatissimis magistratibus mortuae sint, magistratus autem optimi uel absque legibus scriptis ipsi sint uiuae leges, merito Plato noster, quemadmodum alias exposuimus, in excellenti republica non in condendis legibus, sed in formandis magistratibus omni diligentia elaborat: atque id quidem non solum a tenera etate, uerum etiam ab ipso foetu studio se contendit, quo ex electis seminibus, continuaque cultura ad optimam frugem perueniat. Quonia uero hos appellat custodes, custodum autem maxime proprium est prospicere atque circumspicere, idcirco ingenium praecipue philosophicum, omnium sine controuersia perspicacissimum eligit ad humanum gregem custodiendum. Quippe cum soli huius oculo pateat boni ipsius iustitiaeque exemplar, ad cuius imaginem bene, iuste, beate pingenda sit ciuitas. Praeterea pertinet ad custodem esse ueridicum, liberalem, temperatum, fortem, iustum, magnanimum, mansuetum. Eadem quoque probabit propria esse philosophi, ut denique concludatur custodiendi officium praeter ceteris philosopho committendum. Quamobrem eiusmodi esse naturam philosophi, primo probabit: deinde quia generosa natura absque recta cultura, & semper inutilis fit, & sepius noxia, tradet excolendi huius ingenij disciplinam. Interea uero de spurio & adulterino tractat philosopho, legitimum philosophum simulante. Itē de abusu quodam philosophandi. Rursus de philosophandi forma ad illum praeter ceteris pertinentē, qui rempublicam sit quondam rector. Docet autem philosophi maxime proprium esse, perpetuum ueritatis ipsius circa res aeternas amorem. Ideoque & amorem temporalium & mendacium a philosopho maxime omnium alienum. Ostendit praeterea philosophi mentem in ipsa ueritatis indagatione seungi a corpore, atque ex quadam sui cognatione diuinae menti coniungi, ac per insitas sibi ab initio formulas idearum, ideas ipsas attingere, ab eisque ipso contactu lumine excutere, quo mox facta fecundior concipiat, imo facta ualidior pariat ueritatem, id est, per ipsas suas conceptiones ideis undique congruat.

Tu uero

Tu uero hic aduerte intelligendi actum, quemadmodum in Symposio, generationem partumque uocari. Quod quidem cum Christiana consentit theologia, ostenditque non imaginariam tantum, uerum etiam naturalem quandam in esse menti formam atque ueritatem. Proinde ingenium eiusmodi, & raro admodum, & in paucis nasci putat, & tunc quidem multis, tum conditionibus indigere, tum obstaculis impediri. Praecipue uero deprauari sermone et opinione uulgi, multoque magis uulgi eiusdem opera. Rursus a uulgaribus praceptoribus, qui & ipsi uitam orationemque suam uulgo quasi aduatores accommodant, similemque tradunt auditoribus disciplinam. Et uide quam congrue Platonem uulgo uasto comparat bruto. Item ciuitates omnes nauibus casu quodam rectis a nautis gubernandi prorsus ignaris, uirumque peritia gubernatoria praeditum deridentibus. Nota optima quaeque siue naturae, siue fortunae munera, si uel negligenter culta fuerint, in mala: uel male culta, in pessima tandem euadere. Praeterea quod interdum, quamuis admodum raro, aliquis in ciuitate male disposita, quales esse omnes iudicat, uir magnus probatissimusque appareat, id non arti, non naturae, sed diuinitati duntaxat attribui. Vbi uero de Momo reprehensionis deo mentionem facit, intellige Momum esse diuinam curam prospicientem quid reprehendi potuisset in singulis, si aliter quam sunt facta fuissent, ideoque ita singula disponentem, ut iure reprehendi non possint. Assignat proinde causas quibus orte in philosophos sint calumniae, quasi uel mali sint, uel inutiles reipublicae. Primo quidem multi quotidie ad philosophiae studium ineptissimi, tam prauo ingenio, quam paruo iudicio, non parua tamen ambitione uel auaritia philosophiam inuadunt, ac prehensant, ex eiusque commercio opiniones procreant adulterinas, atque deridendas, malis praeterea moribus facultatem dedecorant philosophicam. Deinde si qui ad id studium nati sunt, uel statim educatione consuetudineque improba deprauantur, uel si moribus integri perseuerant, non tamen convenientibus disciplinarum gradibus instruuntur: uel instructi quidem, ad rempublicam non admittuntur, uel ipsi potius publicis se fluctibus immergere nolunt, certa timentes pericula, desperantesque se posse inter homines passim corruptos sanis consilijs ciuitati prodesse. Inter haec animaduerte actiuae uitae procellas, contemplatiuae tranquillitatem, excelsam philosophi mentem, mortalium contemptum, studium diuinorum, formulam quandam pro aetatis gradibus doctrinarum. Omnino autem simili ratione erudit philosophum atque ciuem, neque id quidem iniuria. Afferit enim in Politico & Sophista eundem esse uirum regium, & ciuilem atque philosophum. Oportere uero probat in hoc concurrere duo quaedam genera rarissime in hominibus concurrentia. Naturam uidelicet ingenio acutam, contemplationi aptam, ueritatis auiditate flagrantem, una cum natura graui, ad agendum strenua, boni publici prouida. Ingenium eiusmodi per omnes disciplinarum gradus perducit, ut patebit in septimo. Iubet quoque exerceri ciuilibus actionibus, atque inter uoluptates, dolores, labores, pericula, uelut aurum igne diligenter examinari atque probari, prius quam ciuitatis gubernacula sibi credantur. In primis autem ipsius boni scientiam omnium praestantissimam huic iudicat necessariam, affirmans quemadmodum res omnes absque boni possessione inutiliter possidentur, sic rerum quoque omnium artiumque cognitionem absque ipsius boni intelligentia esse prorsus inutilem, neque posse ciuem uel priuata uel publica ad bonum rite redigere, nisi quid bonum sit, ratione cognouerit. Et si diuini huius boni scientia uideri Aristotelico potest superflua ad rempublicam humanis moribus gubernandam, necessaria tamen est ad hanc ipsam gubernationem, per quam Plato in superioribus inquit, conandum esse, ciues Deo similes amicosque reddere. Subiungit praeterea gubernatorem circa singula bona ad bonum ipsum disponenda & caecutire, & casu quodam ferri, nisi si primam ipsam boni perspexerit formam, omnium exemplar causamque bonorum. Vt autem animaduertas Aristotelem in Ethicis circa ideam boni aduersus Platonem ludere, lege Platonis uerba diligentissime, ac plane perspicies ideam boni non esse speciem hanc, aut illam, hic aut ibi, sed ipsam eminentissimam diuinitatis fecunditatem, per omnia sese potenter, suauiter, salubriter propagantem. Cuius imaginem quandam in mundo uisibili solem uult esse uisibilem, uires suas similiter per omnia diffundentem. Verum ante hunc quem uidemus solem, Plato alterum in mundo cogitat inuisibilem, imaginem dei patris primam, uerumque filium. Ideo filios dixit boni, ut super uisibilem hunc imaginariumque filium posses inuisibilem & archetypum contemplari. De hoc patre atque filio in Epistola ad Herimiam legimus. De hoc Platonis Philo in libro De causis, inquit: Conandum est in primis ad ipsum ens, id est de quo dicitur, Ego sum qui sum, ascendere. Aut saltem ad ipsius imaginem sacratissimamque rationem, uerbumque primogenitum. Per eiusmodi rationem atque uerbum fieri omnia secundum Heraclitum & Platonem, Amelius Platonis asserit, utiturque testimonio Ioannis Euangelistae. Item in Epinomide testatur & Plato. Et quamuis Platonis nonnulli Dei patris filium Deum per substantiam a patre, Arianorum more distinguant, praesertim Iulianus in libro De sole: Iuliani tamen praetor Iamblichus Aegyptiorum adducit mysteria, in quibus patris & filij diuersa quidem ratio, sed eadem uidetur esse substantia. Sed audi mysterium. Primus deus & unus primi patris est dei, quem gignit in solitaria sui ipsius permanenti unitate. Est autem exemplar filij qui nominatur suimet filius, sui pater atque unipater, deus uere bonus. Ille enim fons est idearum: a quo utique uno, deus per se sufficiens ens, seipsum explicauit in lucem. Propterea sufficiens per se nominatur suique pater. Est enim hic principium deus deorum, unus ex uno, super essentiam omnem, principiumque essentiae. Mysterium hoc Iamblichus testatur esse se Mercurij. Quemadmodum uero ipsum bonum sit super uoluptatem, & mores, & sapientiam, Plato hic signifi-

Et cat

cat breuiter. Super uoluptatem quidem, quia si uoluptas ipsa bonum ipsum efficit, nulla uoluptas mala efficit. & noxia. Item super mores: quoniam multi satis circa mores habere se putant, si mores honestos uideantur habere. Quod autem iudicant uerum esse bonum, non opinione querunt, sed re ipsa prorsus habere. Præterea super scientiam, quia neque quolibet modo, neque quolibet scire præcipue optas, sed bene potius atque bona. Alioquin scientiam aut respicis, aut negligis. Neque dicas ipsum bonum esse boni scientiam, ne per idem stulte definias idem. Rursus super intellectum, hic enim assidue bonum querit. Ipsum uero bonum, non querit bonum. Adde et super ueritatem. Quod enim magis iudicas bonum, magis et eligis. Morbum uero damnatumque minus uerum eligis potius quam magis uerum. Denique super ens. Nam ut bene sis, esse desideras. Sed et de his, et quemadmodum boni ipsius lumine omnia uera intellectu intelligat, in Theologia latius disputamus. Sequitur distinctio rerum in genera duo, uisibile et inuisibile, et utriusque in duo, scilicet antecedens atque sequens, similisque perceptionis humane distinctio. In quibus Brentium sequitur, et Archytam, sed elegantius simul et latius explicat.

DIALOGVS SEXTVS

DE IVSTO.

VALES philosophi sint, inquam ego, & quales qui alieni à philosophia, o Glauco, uix tandem longa oratione constitit. Erat fortassis, inquit, haud facile paucioribus explicare. Non, ut apparet. Planius uero id, ut arbitror, eluceret, si hoc duntaxat solum enarrare oportuisset, neque per alia multa peruagari, si quis ostendere uelit quonam uita iusta ab iniusta distet. Quid posthac nobis restat agendum?

Quid aliud quam quod deinceps sequitur? Postquam philosophi sunt qui attingere possunt id quod semper secundum eadem eodem modo se habet: qui uero id nequeunt, semper autem per multa mutabiliaque uagantur, philosophi non sunt: quosnam ex his duces esse ciuitatis oportet? Quo pacto ad hoc recte possumus respondere? Quicumque custodire leges possunt, & ciuitatis officia, his gubernacula sunt reipublicæ committenda. Probe. At perspicuum est, utrum cæcum an acute cernentem esse oporteat, cui mandemus aliquid seruandū. Quid ni perspicuum? Videtur ne tibi à cæcis differre, qui cognitione in unaquaque re eius quod uere est, carent: neque perspicuum ullum habent in animo exemplar: neque possunt tanquam pictores ad exemplar uerissimum respicientes, referentesque ad illud, & ipsum quam syncerissime contuentes, ita demum leges hic ferre de pulchris, iustis & bonis, si oporteat, & latas leges custodire atque seruare? Profecto non longe differunt. Num istos potius ad custodiā eligemus, quam eos qui unumquodque quod uere est, cognoscunt, peritia quoque aut alia quauis in parte uirtutis nihilo inferiores existunt? Absurdum esset utique alios quosuis eligi, præcipue si cætera nequaquam desint. Hoc certe maximo superant. An non istud iam dicemus? quoniam pacto idem poterunt illa simul & hæc habere? Omnino. Quod ergo in huius disputationis exordio diximus, naturam ipsorum perdiscere in primis oportet: atque arbitror, si de illa inter nos satis conueniat etiam hoc conuenire, fieri scilicet posse ut idem hæc assequantur, neque alios præter hos ciuitatis duces esse debere. Quoniam pacto? Hoc itaque inter nos primum constet de philosophorum ingenijs, quod semper eam diligunt disciplinam, qua illis notior fiat natura illa quæ semper est, neque generatione & corruptione mutatur.

Constet. Quinetiam quod eam totam affectant, neque sponte partem eius ullam spernunt, nec paruam, nec magnam, neque honorandam, neque uilem, quemadmodum supra de ambiosis & amore captis prædiximus. Recte. Præterea & hoc animaduerte, nunquid necesse sit naturæ eorum inesse qui tales futuri sint quales narrauimus? Quale istud?

Ut mendacij omnis natura experti sint, neque sponte mentiantur unquam, sed omnem oderint falsitatem, diligant ueritatem. Probabile est. Non solum probabile est o amice, sed penitus necessarium, eum qui ex natura ad aliquid amore afficitur, quicquid cognatum & familiare est amato, diligere. Scite. Num familiarius aliquid sapientiæ quam ueritas reperitur? Nihil. An ergo possibile est naturam eandem esse philosophicam & mendacem? Nullo modo. Ergo discendi cupidum necesse est statim à pueritia ueritatem omnem summopere affectare. Prorusus. Quem uero ad certum quiddam ardenterrapunt cupiditates, huic ad alia cupidines remissiores sunt, cum alio tanquam riuuli defluant

Null

Nulli dubium. Quicumque igitur ad disciplinas & cætera talia omnia desiderio flagrant, puram ipsius animæ expetunt uoluptatem, corporis autem oblectamenta despiciunt, nisi quis fictus, sed uerus philosophus sit. Summopere necessarium istud. Temperatus itaque uir talis erit, neque pecuniæ cupidus. Nam ad quemuis pertinet potius quam ad hunc cumulandis pecunijs inhiare, cuius gratia cæteri maxima cum iactura pecunijs querendis insudant. Ita est. Præterea considerandum, quoties naturam eius qui philosophus sit, & eius qui non sit, discernere cupis. Quidnam? Ne forte latens quædam insit illiberalitas. Nam aduersa omnino est pusillanimitas animo uniuersum ipsum semper diuinum atque humanum indagaturo. Vera loqueris. Nempe cui cogitationis adest magnificentia, & totius temporis totiusque substantiæ contemplatio, humana uita magnum quid uideri non potest. Non profecto. Num Martem hic terribilem aestimabit? Minime.

Timida itaque illiberalisque naturæ philosophia uera non conuenit. Non, ut mihi uideatur. Vir autem modestus, non quæstui deditus, non pusillanimis, non superbus, non timidus, non in commercijs difficilis erit, aut iniustus? Nullo modo. Quinetiam quum discernere cupies, quis animus philosophus sit, qui non statim à teneris annis id obseruabis, nunquid iustus & mitis, an iniquus atque agrestis. Maxime. Neque hoc, ut arbitror, prætermittes. Quidnam? Vtrum ad percipiendum uelox, an tardus. num cæses quem piam illud unquam diligere, quod cum aggreditur, summa cum difficultate agit & uix tandem parum quid proficit? Nunquam profecto. Quid si nihil seruet eorum quæ discit, obliuiscaturque omnium, nonne erit scientia uacuus? Vacuus. Cū uero irritus illi labor omnis suscipiatur, an non cogetur tandem seipsum & actionem talem odisse? Nihil prohibet. Obliuosum igitur animum legitimum philosophorum ingenijs conuenire, nequaquam existimemus, sed admodum memorum. Ita prorsus. Absona præterea & inconcinna natura ad intemperiem semper trahit. Semper. Veritatem uero an cum in temperie & immoderatione congruere putas, an cum temperie potius? Cum temperie. Ergo compositam & gratam præter cætera cogitationem huic ingenio tribuamus, quod suapte natura propensum esse uolumus ad ideam cuiusque, quod uere est, inspiciendam. Nempe. An non tibi uidemur singula percurrisse quæ necesse est continuata serie sibi inuicem succedentia animo ei competere, qui ueritatem rerum perfecte sit consecuturus? Ita prorsus. Non potes quoquo modo studium id damnare, quod nullus sufficienter exequi potest, nisi natura sit perspicax, memor, magnificus, graciosus, amicus familiarisque ueritatis, iustitiæ, fortitudinis, temperatiæ. Ne Momus quidem id carperet. Nonne his solis eruditione tandem, & ætate proeclis reipublicam præbebis administrandam? Ad hæc Adimantus, Nemo o Socrates, posset, inquit, contradicere. At uero sic afficiuntur qui audiunt ea passim quæ tu narras. Putant enim interrogandi respondendique imperitia à ratione in singulis quæ rogantur, paululum se abductos, collectis tandem erroribus, errorem ingentem contrariumque quiddam ei quod prius asseruerat, asserere. & quem admodum qui talis ludere nesciunt, ab his qui in eo ludo periti sunt, tandem usque adeo coercentur & concluduntur, ut quod ferant, nequaquam habeant: ita & seipsos putant cogi tandem concludique, nec habere quod dicant, uerbis ueluti calculis circūscriptos: quandoquidem uerum nihilo hic magis sit quam illic. Aio uero, ad hæc nostra quidem, diceret enim tibi quispiam, his quæ proponuntur, uerbis aduersari non posse: re autem ipsa comperitum habere, quotcumque philosophiæ studium aggressi, ita in eo uersantur, ut non eruditionis gratia degustatis philosophiæ præceptis, iuuenes adhuc inde discedant, sed diutius immoretur: eos ut plurimum absurdos admodum euadere, & à rebus hominum alienos, ne iniquissimos dixerimus. Si qui uero præstantiores uideantur, tamen hoc studio quod ipse laudas, ita inquinari, ut inutiles euadant ad reipublicam gubernandam. Censes, inquam, illos qui hæc aiunt, mentiri? Haud noui equidem, sed quid ipse sentias, libenter audirem. Audies certe, si id roges, quod uera loqui mihi uidentur. Qua ratione igitur recte id dicitur, quod non prius erit ulla malorum requies ciuitatibus, quam in ipsis philosophi dominantur, quos reipublicæ inutiles esse fatemur? Quod petis, responsione indiget per imaginem quandam inducta. At tu per similitudinem loqui, ut arbitror, non consueuisti. Esto, inquam, an mordes, cum me in sermonem impuleris adeo demonstratu difficilem? Audi ergo similitudinem, ut apertius cognoscas quam lubricè similitudini

bus utar. Usque adeo durum est quod præstantes in philosophia uiri in gubernanda república patiuntur, ut nihil aliud sit unum quod hoc patiatur. Quare oportet hoc ex multis colligendo, comparare cum his denique, & de eis rationem reddere. Veluti quum pictores tragelaphos, & cætera huiusmodi multiplicia figmenta depingunt. Finge animo quendam nauis aut classis gubernatorē huiusmodi magnitudine & robore corporis reliquos nautas excedentem, surdum uero & caligantibus oculis, & mente gubernationis insciant: nautas autem de gubernatione inter se certantes, dum unusquisque putet se imperio dignum, quamquam nec artem didicerit unquam, nec præceptorem in ea re ullum possit ostendere, neque quo tempore didicerit, assignare queat: negantes quinetiam artem illam doceri posse, eumque qui doceri posse contendat, ferro petentes. Ipsos autem cogita circa gubernatorem illum confluere, obsecrare, obnixè contendere, qui ipsis gubernacula tradat. Vbi si non ipsi, sed alij persuaserint, cæteros uel perimere, uel è nauis eijcere: ac postremum generoso illo nauis principe mandragora aut mero prius occupato, gubernationē nauis arripere, præsentibus rebus uti, uino & epulis indulgere, ac ita gubernare ut huiusmodi homines uerisimile est. Omnes præterea eum laudare, eum nautam & gubernatorem uocare, eum que ad nauem regendam spectant callere, quicumque ad usurpandū nauis principatum, uel persuasione, uel uis, gubernatore submoto opitulari ipsis possit: eum uero qui id nequeat, tanquam inutilem uituperare: ueri autem gubernatoris officium ne cogitare quidem: quod uidelicet ad eum spectet rationem habere anni & temporum, cæli, siderum, & uentorum, & omnium quæ ad artem illam attinent, si dux nauis est reuera futurus: ut uero gubernet, seu uolentibus quibusdam, siue inuitis, huius ipsius artem nullam putantes accipi posse simul & gubernatoriam facultatem. Hæc si in nauis ita habeant, an non uerum gubernatorem censes ab illis qui talibus uehuntur nauibus, inanem & curiosum rerum sublimium inspectorem, & nauis ipsi inutilem uocitari? Et maxime quidem, inquit Adimantus. Haudquaquam opus esse arbitror, inquit ego, ut tibi latius explicem, quem admodum ad propositæ comparationis imaginem ita in ciuitatibus affecti ciues sunt aduersus ueros philosophos, ut in huiusmodi nauibus ad uerum gubernatorem nautæ. Intellegere enim te existimo. Summopere. Primū itaque illi qui admiratur philosophos in ciuitatibus minime honorari, imaginem hæc expone, & persuadere conare, multo mirabilius fore si honorarentur. Faciam equidem. Adicias & hoc præterea, uera loqui eos qui dicunt inutiles esse uulgo eos qui philosophiæ studio pollent. uerum quod inutiles sint, non esse ipsos in causa dicito, sed eos potius qui his philosophis non utuntur. Neque enim naturæ consentaneum est, ut gubernator quasi indignus nautas oret, quo eius se gubernationi committant, uel sapientes ad diuitum fores accedant. Sed qui hoc primus iactauit, profectio mentitus est. Reuera autem ita natura comparatum est, siue diues, seu pauper ab aduersa ualitudine teneatur, ut necessario fores medicorum petat, & omnes qui superioris gubernatione indigent, domos adeant hominū gubernare potentium, non gubernatores, si modo alicuius precij sint, orent ut ab his gubernentur inferiores. Quin si eos qui his temporibus respub. administrant, cum eis comparaueris nautis, quos modo commemorabamus, non aberrabis: ac si illos qui ab his appellantur uani, & superstitiosi reconditarum rerum indagatores, ueris gubernatoribus comparabis, recte quidem facies. Recte, inquit, admodum. Ob has igitur causas in his quoque haud facile est ut honestum studium ab his probetur, qui contrarijs sunt moribus assueti. Maxima uero & uehementissima philosophiæ calumnia oritur, propter eorum mores qui philosophiæ studia profitentur. Ferunt quippe hi qui philosophiam criminantur, ut ipse ais, plurimos eorum qui ad philosophiam se conferunt, prauos admodum esse: si qui uero eorum cæteris excellent, esse inutiles: atque ego hæc tibi concessi, nonne? Vtique. An non causam exposuimus, ob quam legitimi philosophi esse inutiles uideantur? Certe. Quæ autem & plurimi prauis sint, uis ne deinceps aperiam? quod uel philosophiæ culpa nulla est, pro uiribus declaremus? Volo equidem. Pergamus ad hæc, repetentes quod supra induximus, qualem esse natura oporteat eum qui honestus sit bonusque futurus. Dux autem eius in primis erat, si memoriæ tradidisti, ueritas quam sequi omnino ac passim debet: aut si uanus sit, ueræ quoque expertus philosophiæ sit oportet. Ita prorsus est dictum. Vnum hoc igitur alienum est omnino ab his quæ nunc de ipso existimantur. Alienissimum.

An

An non decenter hunc in modum eius causam defendemus? dicentes hominem scientiæ cupidum ita natura institutum esse, ut ad id quod uere est, semper contendat, neque moras irahat in his singulis ac plurimis circa quæ uersatur opinio, sed ultro progrediens non ante quiescat quam propriam cuiusque naturam ea animi uis attigerit, qua id apprehendere conuenit. Conuenit autem uis quadam cognata. Quæ cum adhæserit, sequitur ei quod uere est, miserit, atque inde reuera intelligentiam ueritatemque genuerit, cognoscet utique uerum, uerique uiuet atque aletur. Ex hoc denique partu molestia eius omnis cessabit, prius uero nequaquam. Probe admodum ista dicuntur. An hic ullo modo amabit mendacium? uel omnino potius oderit? Oderit certe. Nempe ubi dux ueritas est, malorum chorum subsequi, ut arbitror, non dicemus. Quo enim pacto? Imò uero syncerum sequi iustumque morem. hunc quoque dicemus subsequi temperantiam? Scite. Quinetiam reliquum naturæ philosophicæ chorum quid opus est à principio recedere? Recordaris enim quod cum his congruit, ut dicebamus, fortitudo, magnificentia, acumen ingenij atque memoria. Quum uero tu obiecisses, quod quilibet necessario fateri cogeretur quæ dicebamus, uerbisque nostris omissis, conuersus ad eos de quibus erat sermo, diceret uidere se illos partim inutiles, partim omni prauitate corruptos: nunc sane nos huius calumniæ causam perscrutari cœpimus, & cur multi eorum mali sint, atque hac de causa rursus legitimorum philosophorum naturam repetiuimus, necessarioque hanc definiuimus. Est ita. Quærendum est deinceps qua ratione in multis natura philosophi deprauantur. (paruum autem quiddam nos subterfugit.) Nempe & hoc animaduertendum, quos uidelicet non malos quidem, sed inutiles uocant. Deinde etiam qualia hominum ingenia sint, quæ hanc imitantur naturam, eiusque opus usurpant, & indignum se studium ac supra uires aggredientia, delinquant sæpe, & opinionem philosophiæ passim quam narrabas inducunt. At quas deprauationes dicis? Ostendam si potero, profecto id arbitror nobis quemlibet concessurum, ingenium tale quale descripsimus, & omnibus hisce præditum, quibus perfectus indiget futurus philosophus, raro in paucisque oriri. An non ita existimas? Maxime:

Atque horum etiam paucorum uide quam multi sint maximique interitus? Quinam?

Nam quod præter cætera auditu mirabile est, unumquodque eorum quæ in philosophi ingenio nuper probauimus, habentem inquinat animum, & plerumque a philosophia detorquet, fortitudinem dico, & temperantiam, & cætera quæcunque narrauimus. Absurdum hoc quidem auditu. Præterea quæcunque bona uulgo dicuntur, deprauant animum atque impediunt, forma, diuitiæ, corporis uires, & genus in ciuitate potens, & cætera generis eiusdem. Habes enim quandam eorum quæ dico formulam. Habeo equidem, ac libenter exactius quæ dicis audirem. Vniuersum ipsum recte comprehendito, ac tibi perspicuum apparebit: neque absurda tibi quæ de his dicta sunt, uidebuntur. Quomodo istud præcipis? Scimus enim omne semen & plantarum et animalium, quod non fuerit ea quæ cuique conuenit nutritione potitum, neque tempore, neque loco, quo generosius ac uehementius, eo pluribus opportunis carere. bono namque malum contrarium magis quam non bono. Quid nunc? Est igitur, ut arbitror, consentaneum, naturam optimam, si sub aduersa forma nutriatur, deteriore euadere quam ignauam. Est utique. Hac itaque ratione dicimus Adimante, animos præstantissimo ingenio præditos, si male fuerint educati, pessimos fieri. An putas infanda scelera, & extremam nequitiam ex ignauo potius ingenio quam generoso educatione corrupto procedere? Imbecillum uero naturam, ingenium uel bonorum, uel malorum quandoque causam fore? Non certe. Si ipsa igitur natura philosophi conuenientem nanciscitur disciplinam, necesse est eam semper proficiendo ad omnem peruenire uirtutem. Sata autem si fuerit, genitaque peruerse atque ita nutrita, ad contraria omnia rursus delabitur, nisi forte deorum aliquis eam adiuuerit. An tu quoque putas, quemadmodum multi, uerum esse quod dicunt quosdam adolescentes a sophistis corrumpi, corruptores uero eorum sophistas quosdam esse priuatos: ac non eos potius qui ita loquuntur, maximos esse sophistas credamus, qui doceant, talesque prorsus unumquemque & senum & iuuenum, & uirorum & mulierum reddant, quales uolunt? Quando id potissimum, inquit. Quando, inquam, frequenter multi uel in concionibus, uel iudicijs, uel theatri, uel castris, uel alio quodam hominum ingenti cœtu confidentes, eorum quæ dicta facta uel sunt, alia uituperant, alia laudant, ad utraque ingenti cum tumultu acius efferunt;

Ee 3 dunt

Epilogus

De non ueris philosophis

dum explodunt, & applaudunt summo quodam strepitu & clamore: unde parietes quoque & laquearia circumresonant altius, suoque sonitu uehementer exaugent laudantium ipsorum uituperantiumque tumultum: tunc adolescentem illum quo animo (quemadmodum dicitur) hac in turba esse censes: uel quam priuatam disciplinam rumoribus hisce putas obsistere, quo minus ab huiusmodi uituperationibus laudationibusque diluta dispersaque eodem protinus feratur, quod fluctus hinc deuehit. Vnde eadem quae & illi ut honesta approbabit, eadem quoque reprobabit ut turpia. hisdem praeterea quibus illi incumbet studiis, eorumque euadet per similes. Necessse id omnino est, o Socrates. Nondum tamen uehementissimam induximus necessitatem. Quam? Quam operibus inferunt, non persuadentes uerbis praecipitantes sophistaeque isti. An non cernis quod hominem illis non obsequentem infamia notant, iactura pecuniarum, & mortis supplicio damnant? Summo pere. Quem igitur alium sophistam putas, aut quos alios priuatos sermones aduersari istis & resistere posse? Nullius certe orationem. Nullius sane. Quin & his reniti summa stultitia est. Neque enim fuit unquam, nec est, nec erit mos alius ad uirtutem institutus, praeter istorum disciplinam. humanus, inquam, o amice. Nam diuinum quidem, iuxta pro uerbiū, excipiamus. Certo enim id scito, quisquis immaculatus & integer ex hac constitutione rerum publicarum euaserit, talem diuino auxilio euasisse. Haud aliter mihi uidetur. Istud praeterea tibi uideri debet. Quidnam? Quisque eorum qui priuatim accepta mercede homines erudiunt, quos quidem sophistas & aemulos artium appellant, nihil aliud docendum putat, quam multorum sententias in quibus consentiunt, quoties congregantur, atque hanc sapientiam uocat: ueluti si quis uasti cuiusdam animalis bruti, robusti admodum, & ab homine enutriti, iras & cupiditates singulas obseruauerit, quae ueritate adire hoc deceat, qua atrectare, item quando uel ferocius est, uel mitius, & ex quibus causis talis fiat. Voces item quas in singulis quisque solet exprimere, quibus praeterea uocibus aliorum irritatur id animal uel placatur. Postquam uero ob diurnam consuetudinem percepit singula, peritiam huiusmodi sapientiam uocet, & tanquam arte quadam collecta ad docendum se conferat, reuera ignorans quae potissimum harum opinionum cupiditatumque, honesta uel turpis, bona uel mala, iusta sit uel iniusta. Nominet uero singula ad ingentis bestiae illius opinionem, bona uidelicet quibus delectatur ipsa, mala quibus offenditur: nec aliam prorsus ullam de his afferat rationem, sed quae necessaria sunt, iusta nuncupet & honesta: quo uero boni ipsius necessarij ueritate differat, neque ipse perspexerit unquam, neque alijs ostendere possit. Siquis, inquam, ita affectus sit, nonne per Iouem absurdus praecipitator esse tibi uidebitur? Mihi uero. An differre tibi ab hoc ille uidetur, qui multorum uariorumque hominum in unum conuenientium iram & uoluptates callere, sapientiam esse ducit, siue in pictura, siue in musica, siue in administranda reipublicae disciplina? Patet enim quod si quis cum his uersetur, eisque ostendat uel poesis, uel alterius artis opus, uel ad rem publicam attinens ministerium, exhibeatque uulgo iudicandi operis autoritatem, ultra necessaria, Diomedea, ut aiunt, necessitate cogetur ea facere quae isti probauerint. quod uero bona haec reuera atque honesta sint, an audisti quandoque ipsorum aliquem rationem uerisimilem assignantem? Nec audiui quidem unquam: nec, ut arbitror, audiam.

Hac intuitus omnia, recordare & illud: Num potest uulgus, uel alio dicente admittere, uel ex se attingere ipsum per se pulchrum, non autem multa haec pulchra, & de ceteris eodem modo, non quidem esse singula haec quae patent multa, sed ipsam unam cuiusque naturam? Minime. Philosophus ergo uulgus esse non potest. Non. Quinetiam necesse est ab eo philosophantes uituperari. Necessse. Et a quibusque populo placere uolentibus. Patet. Ex his ergo quam rationem seruandi ingenij philosophici uides, ut suo in studio perseuerans, ad finem philosophandi deueniat? Sic autem ex his quae dicta sunt, cogita. Concessum est, discendi acumen, memoriam, fortitudinem, magnificentiam ad hoc ingenium pertinere. Plane. Nonne statim apud omnes talis, in cunctis primus erit, praesertim si corpus natura nactus sit animo conforme? Nihil prohibet. Volent igitur & domestici omnes, & ciues ad sua negocia peragenda hoc uti cum adoleuerit.

Sic certe. Quare precibus, supplicationibus, honoribus, blandimentis praecipitantes bunt futuram ipsius uirtutem atque potentiam. Ita fieri solet. Quid hominem talem arbitraris tunc effecturum? praesertim si ampla in ciuitate natus sit, & in ea dignis insignis ac genere

genere, honesta praeterea indole sit atque procerus, nonne immensa spe elatum iri hunc censes: putantem se ad res tam Graecorum quam Barbarorum gerendas sufficere. Vnde & seipsum extollere, fastidioso habitu lasciuientem, inanique fastu, & insana inflatum superbia. Vehementer. Siquis hominem sic affectum amice moneat dicens, mentem ipsam nequaquam habere, egere tamen: sed eam a nullo comparari posse, nisi se eius adaptioni subiiciat, an facile illum tantis occupatum malis, praestare monenti aures putas?

Longe abest. Sin autem bonitate naturae, & innato quodam erga rationes affectu inductus aliquis auscultet flectaturque, & ad philosophiam trahatur, quid eos facturos existimamus, qui putant monitoris illius usu & consuetudine adolescentem corrumpi? Nonne & loquendo & agendo omni studio certaturos, ut nec adolescens monitis pareat, nec exhortator ille aliquid persuadeat, eum tam priuatis insidijs quam publicis accusationibus insequentes? Valde necessarium est. Restabit ergo huic ulla ad philosophandum facultas? Exigua plane. Vides ne haud ab re nos supra dixisse: philosophicae naturae partes, si peruersa adhibita sit educatio, causas esse quodammodo ut quis ab eo studio auertatur: quinetiam impedimento esse ea quae uulgo bona putantur, diuitias scilicet, & omnem huiusmodi supellectilem? Recte nimirum est dictum. Hic est o mirifice uirtutis interitus & corruptio talis ac tanta naturae ipsius ad excellens officium optima, quae quidem rara admodum, ut diximus, reperitur. Atque huius ingenij sunt hi uiri qui nefaria scelera patratur, & priuatim & publice: atque item qui sunt & priuatis, & ciuitatibus bonorum ingentium autores. Exile uero ingenium nihil unquam uel priuatim uel publice magnum efficit. Vera nimirum loqueris. Cum plerique ad philosophandum natura idonei ab hoc studio detorquentur, philosophiamque imperfectam & desolatam destituunt, uita m neque decentem, neque ueram ducunt: philosophiam uero tanquam cognatis orbatam, alij quidam ea certe indigni aggredientes, dedecorant ipsam nimium, eaque afficiunt infamia, qua notari ipsam a detractoribus illis commemorabas, obsequentijs quod eorum qui philosophiae dant operam, nonnulli paruifacendi sunt, multi uero nequissimi. Dicta certe haec sunt. Ac merito dicta. Conspicientes profecto alij plerique homunculi sedem hanc uacuum quidem, praclaris tamen cognomentis dignitateque illustrem, instar eorum qui ex carcere ad templa confugiunt, libenter ex artibus ad philosophiam profiliunt, quicumque praesertim in artiuncula sua excellunt, nempe philosophia quanquam ita se habet, artibus tamen ceteris dignitate & magnificentia praestat. Quam affectant plerique, natura quidem imperfecti, & artibus opificijsque sicuti corpora laesi, sic & animos mechanicis ministerijs depressi atque contracti, an non necessarium est? Maxime. An censes eos aspectu quicumque differre a fabro arario, diuite paruo caluocque, qui e uinculis exiit, balneisque se lauit, & noua se ueste tanquam sponsum ornauit, & filiam domini sui inopia pressi, nec alium cui daret habitus, in matrimonium sibi coniunxit? Haud longe differre existimo.

Qualem ex his prole nasci putandum est: nonne notham scilicet & abiectam? Necessse est omnino. Homines autem disciplina indignos, quoties ipsi praeter dignitatem adhaerent, quales cogitationes opinionesque producere dicimus: nonne, ut nominare decet, sophismata: nihilque legitimum, nihil dignum, nihil prudentiae uerae conueniens? Sic omnino dicendum. Itaque pauci admodum restant homines, Adimante, qui digne in philosophia uersentur: hiique sunt qui bona indole nati ac bene enutriti, otium ad philosophiam uel exilio deprehensi nascuntur, unde philosophiae aduersis occupationibus liberi, natura duce suis in studijs perseuerant: uel quum magnificus quidam animus angusta in urbe natus, spretis reipublicae ipsius muneribus, ac multo magis contemptis reliquarum artium opificijs, pro naturae dotibus ad philosophandum se confert. Foret autem & Theagis familiaris nostri frenum ad cohibendum satis ualidum. Theagi enim nostro omnia ita sunt, ut a philosophando excludant. Corporis uero debilitas ipsum a rebus ciuilibus prohibet. Daemonis autem nostri signum referre nunc non decet. Vel enim cuidam alteri duntaxat, uel nulli superiorum contingit. Horum uero paucorum quicumque gustant quam dulcis haec sit ac beata possessio, & insaniam plurimorum uident: quia uidelicet nullus, ut breuiter ita simpliciterque dicam, recte quicumque in rebus publicis agat, neque socius aliquis & adiutor reperiatur, qui cum defendendae iustitiae curam suscipiens aliquis, sospes euadat: sed tanquam homo in bestias incidens, cum nec unam iniuste agere uelit, nec solus ipse

omnibus feris possit resistere, antequam pereat quam quicquam uel ciuitatem, uel amicos iuuet, atque ita & sibi & alijs sit inutilis. Hæc, inquam, omnia quicunque diligenter animaduertunt, quietem agunt, & sua duntaxat curant: ac uelut in procella, dum & turbo agitur, & uenti perflant, & offunditur puluere cœlum, intra parietes tuti permanent: aliosque intuiti nequitia inuolutos, satis habituros se putant, si puri ipsi ab iniustitia & iniquis facinoribus uixerint, & exactis uitæ curriculum bona cum spe hilares prius decesserint. Haud parua certe is egerit, qui ita uitam transiget. Neque maxima tamen, si nactus non fuerit conuenientem sibi rempublicam. Nempe in ea & ipse proficiet, emicabitque magis, & priuata simul publicaque seruiabit. Hactenus quam ob causam philosophia calumniam subiit, quod uel iniusta ea calumnia sit, satis dictum arbitror, nisi aliquid ipse forsitan adieceris. Nihil ad hæc ego præterea dicerem. Sed earum quæ nunc exstant rerum publicarum quam potissimum philosophis conuenire putas? Nullam prorsus, atque idcirco conqueror, quia nullam uideo ex his quæ nunc exstant rerum publicarum institutionem ingenio philosophi dignam. Quamobrem mutari hanc naturam ac uerti necesse est. Utque peregrinum semen in alienum solum iactum debilitatur, ac degenerans ad indigenam uertitur loci seminisque naturam: ita & hoc genus propria nunc amissa uirtute, in alienam speciem permutatur. Si autem optimam rempublicam nanciscatur, sicut & ipsum est optimum, tunc demum diuinum quiddam se esse, reliqua uero humana omnia, tam ingenia quam studia, declarabit. Videris autem mihi statim quamnam ista res publica sit, quaesiturus.

Haud recte præfagisti. Non enim hoc abs te desiderabam, sed nunquid hæc ipsa sit qua in condenda ciuitate induximus, an alia? Quo ad alia quidem hæc ipsa, hoc autem tunc etiam dictum est, oportere aliquid inesse semper in ciuitate, quod ratione reipublicæ eandem habeat, quam & tu legislator habebas, dum leges conderes. Dictum plane.

Non satis tamen explicatum. Quippe nos oratio uestra deterruit, obijciens prolixam hanc & arduam demonstrationem fore. Nam quod sequitur haud dictu facile est omnino.

Quid istud? Qua potissimum ratione ciuitas philosophiam suscipere debeat, adeo ut non perdat. Nam magna quælibet fallacia esse solent, & ut uere proverbio fertur, **Proverbiū** præclara difficilia sunt. Veruntamen quum istud inter nos constet, finem iam accipiat demonstratio. Facultas forte deerit mihi, uoluntas certe nunquam. Tu uero præsens studium meum intelliges. Aduerte age, & nunc quam prompte & intrepide sim dicturus, quod contra ac nunc sit, ciuitatem oporteat studium hoc attingere. Quonam pacto? Equidem hoc tempore adolescentuli quum statim à teneris annis inter rei familiaris quaestuariisque negocia difficillimam huius studij partem aggrediantur, paulo post discedunt, etiam qui sapientiae apprime studiosi fore existimantur. Difficillimam uero partem, inquam, peritiam differendi. Deinde uero si ab alijs id agentibus, acciti auditores fieri patiantur, magnum quid cogitant, exequendumque obiter putant. In senectute uero, exceptis paucis, multo magis quam sol Heraclitus extinguuntur, quum nunquam iterum accendantur. Quid ergo agendum? Contra omnino. Nam iuuenes ac pueros perilem disciplinam philosophiamque tractare conuenit, corporumque, quatenus adolescant firmenturque ad philosophiae ministerium, curam agere: procedente uero ætate, in qua anima iam perficitur, exercitationes augere. Cum autem uires ex uetustate defecerint, tunc à ciuilibus militaribusque laboribus liberi tanquam emeriti & immunes ad uotum uiuant, nullosque certo officio sint adstricti, quicunque feliciter uicturi sunt, & post migrationem animæ, sortem suscepturi antea uitæ conuenientem. Prompte admodum reuera loqui mihi uideris, o Socrates. Arbitror autem plurimos quum hæc audiuerint, promptius quoque repugnatos abs te minime persuasos. Et in primis Thrasymachum id acturum existimo. Ne mutua inter me & Thrasymachum beneuolentia insidieris. Nam nuper amici effecti sumus, nec eramus antea inimici. Neque uero antea desistemus, quam huic & alijs persuadeamus, ut saltem agamus conferens aliquid ad eam uitam, in quam quum peruenerint, hæc dicta reperient. Breue ad tempus dixisti. Immo uero ad nullum, si ad uniuersum id conferatur. Quod autem multi his quæ dicta sunt, fidem non præstent, nihil mirum. Nunquam enim quod modo dictum est, euenisse uiderunt, sed talia quædam uerba potius de industria in similitudinem quandam composita, non casu uel nunc concurrentia. Virum autem quoad fieri potest uirtute perfectum, ac summopere factis

factis & dictis tali quadam in ciuitate potentem, nunquam aut unum, aut plures intui sunt. An putas? Nullo modo. Neque unquam o beate, sei monibus aures adhibuerunt honestis ac liberis, quibus obnixè & omnino studio nolendi gratia uerum inquitur. Hæc autem plena uersutis, & subornata litigiorum machinamenta nihil aliud appetentia quam opinionem, inanem gloriam, contentionem, tam in iudicijs quam priuatis colloquijs, committuntur. Non certe. Quamobrem cum hæc ipsi præuideremus metueremusque, de ritate coacti diximus, neque ciuitatem ullam, neque rempublicam, neque uirum perfectum fore prius quam paucis hæc philosophis, qui nec mali, nec inutiles sunt, ut uulgo existimantur, necessitas quædam forte contigerit, ut seu uelint, seu nolint, ciuitatis curam suscipiant, uel à ciuibus exaudiantur, uel saltem his qui dominantur, aut eorum filijs, diuina quadam inspiratione, ueræ philosophiæ uerus amor inhaerit. Quod autem horum uel alterum, uel utraque impossibilia sint, demonstrari non posse arbitror. Alioquin iure ipsi irideremur, quasi res pro animi uoto effingentes. An non ita? Ita prorsus. Si quando igitur olim infinito tempore antea, uiri in philosophia præstantes necessitate impulsus, rempublicam gubernarunt, uel hæc temporibus regunt barbarica quadam in regione nobis inaccessiblei, uel in futurum administrabunt, in hoc certe rerum statu proculdubio asseueramus rempublicam supra descriptam, fuisse, esse, ac fore. Quando ciuitati hæc Musa præsit, fieri certe id potest, neque nos impossibilia fingimus. Difficilia tamen hæc esse à nobis quoque concessa fuerunt. Mihi quoque ita uidetur. Adde forsitan, uulgo id non uideri. Forte. Ne usque adeo uulgo culpes, o uir beate. Verum quid eos opinaturos existimas, si non contentionis studio, sed amicis monitis, dissoluta philosophiæ aduersa calumnia, ostendas quos potissimum uiros appellas philosophos, & ut nuper distinguas, & ingenium ipsorum & studium, nec te suspicentur eos dicere, quos ipsi cogitant: uel si ita conceperint, falli eos opinione dixeris, nec ad proposita responderes: an cerises, inquam, aduersus mitem uirum irritari aliquem? aut hominem sine inuidia & malignitate, uiro non inuido inuidere? Equidem pro te respondeo, non in multitudine hominum, sed in paucis admodum, adeo immitem inesse naturam. Idem & ipse cogito. An & hoc cogitas? Causam ob quam multitudo philosophiam iniquo animo fert, eos esse qui cum inepti ad philosophiam sint, eam professi homines, conuictis passim lacessunt, & quasi inimicitijs delectentur, semper de hominibus obloquuntur, rem agentes philosophiæ minime congruam. Omnino. Neque enim uiro illi o Adimante, qui omnem mentis aciem ad ea quæ uere sunt direxit, ocium superest, quo negocia hominum inferiora respiciat, cumque illis pugnant, inuidiam sibi & maleuolentiam conflet. Sed ea quæ semper eundem seruant ordinem contemplatur, quæ neque inferunt inuicem, neque patiuntur iniuriam: omnia uero ornate, & secundum rationem disposita sunt. Atque hæc imitatur, sequiturque illis quam simillimum reddit. An putas fieri posse, ut illud non imitetur aliquis, cui cum amore admirandus adheret? Nullo modo. Quare quum philosophus diuino atque decoro frequenter adheret, diuinus ipse atque decorus, quoad homini possibile est, efficit. Calumnia uero in omnibus multa. Sic est omnino. Si ergo necessitate aliqua inducatur, ut ea quæ illic intuetur, ad mores hominum priuatim & publice transferat, neque se tantum, sed & alios formet, nunquid inertem temperantiam, iustitiamque, & uniuersam popularis uirtutis opificem, fore ipsum existimas? Minime. Si sentiat uulgo uera nos de hoc perhibere, an philosophis succensabit? nobisque non credet dicentibus, non aliter ciuitatem fore beatam, quam si eam qui diuino utantur exemplo, pictores forment? Nequaquam succensabit, si senserit. Verum quem pingendi modum dicis? Cum pictores hi ciuitatem, & mores hominum, quasi tabulam quandam acceperint, in primis eam purgabunt, quod nequaquam facile est. An nescis hoc præcipue ab alijs philosophos discrepare, quod neque priuatum, neque ciuitatem tangere, neque leges condere tentant, antequam uel hæc purgata susceperint, uel ipsi purgauerint? Et recte quidem. An non describere eos post hæc putas reipublicæ formam? Quid nisi? Deinde agentes hæc, ut arbitror, ad utraque frequenter respicient, ad illud scilicet quod natura iustum, honestum & temperatum existit, cæteraque huiusmodi, atque iterum ad humana: & ad superioris illius exemplar humana disponent, ex hominum officijs naturam humanam contemperantes, ad figuram eius, quod Homerus quoque cum in hominibus sit, dei speciem & imaginem similitudinemque appellauit

appellauit. Scite. Partim ergo debebunt philosophi, partim etiam colorabunt, quousque humanos mores quam maxime fieri potest Deo in amore coniunxerint. Pulcherrima nimirum hæc est pictura. An persuademus illis, quos inuehi in nos dicebas, talem esse rerum publicarum pictorem, eum uirum quem supra apud eos laudauimus, illique indignati sunt quod huic ciuitatem gubernandam committeremus, nunc uero equiori animo hoc audiunt? Et maxime quidem, si sapiunt. Qua nunc in parte nobis aduersabuntur? Vtrum eorum quæ uere sunt, ueritatisque ipsius amatores non esse philosophos asserent?

Absurdum quidem id esset. An forte negabunt naturam philosophorum quam narrauimus optimi ipsius esse familiarem? Neque hoc quidem. Quid uero hanc congruis instructam officijs, absolute bonam fore, ac præ cæteris sapientiæ proximam, reuenerit? Vel eos probabunt magis quos ipsi secreuimus? Nequaquam. An succensébunt adhuc dicentibus nobis, quod nisi philosophorum genus ciuitatis suscipiat gubernacula, nec ciuitati, nec ciuibus erit requies ulla, finisque malorum? nec res publica quam oratione describimus, in lucem exorietur? Forte minus. Vis ne dicamus eos non parum, sed profus mites persuasosque fuisse: ne forte erubescerent aliquid aliud confiteatur. Absque dubio. Hoc igitur isti persuasi iam sint. De hoc autem quis ambiget, quin regum potentiumque uirorum filij philosophi nascituri non sint? Nemo. Posset autem quis adire, quod etiam si tales nascantur, inquinari eos necesse sit. Quod enim seruari à maculis purum, arduum sit, nos quoque concedimus. Quis autem illud insuper addet? in omni tempore ex omnibus hominibus ne unum quidem unquam integrum immaculatumque eua dere posse? Nullus hoc dixerit. At uero unus natura sic institutus, ciuitatemque nactus obedientem, sufficiens est ad hæc omnia perficienda, quæ nunc ut impossibilia reprobantur. Sufficiens utique. Pono, si princeps aliquis leges & officia quæ narrauimus, mandet, haud impossibile est ciues his obsequi uelle. Non certe. Atqui sentire & alios eadem quæ & ipsi sentimus, num mirum, aut impossibile est? Non, ut arbitror. Quod autem optima hæc sint, si quidem possibilis, satis supra est, ut arbitror, disputatum. Satis. Quare ex his quæ dicta sunt, sequitur, ut optima futura sint quæ de legibus ferendis prædiximus, si agantur: difficilia item factu, non tamè impossibilia. Sequitur plane.

Postquam uix tandem finem his imposuimus, ad reliqua iam pergendum, qua ratione uidelicet, quibus uel disciplinis & studijs instructi erunt huius nostræ reipublicæ seruatorum, & qua in ætate singuli singula exercebunt. De his certe iam dicendum. Haudquaquam sapienter à me dictum est, cum in superioribus reliquerim matrimoniorum difficultatem atque molestiam, filiorumque procreationem, & constitutionem principum. noscebam enim quam inuidiosa res esset, factuque difficilis, uel omnino uera. Nunc autem nihilominus transigere hæc cogimur: atque ea quidem quæ ad mulieres ac filios pertinent, iam peregrinamus: quæ uero ad principes, tanquam à principio rursus percurrenda uidentur. Diximus autem, si memoria tenes, amatores eos ciuitatis esse oportere, in uoluptatibus doloribusque probatos, atque ex hoc proposito, neque laboribus, neque metu periculorum, neque mutatione alia dimoueri. Eum uero qui hoc nequeat, abdicare oportet: at illum qui passim sincerus & incorruptus euadit, tanquam aurum in ignis examine comprobatum gubernandæ ciuitati præficere, muneribusque ornare & uiuentem & mortuum. Præmia uero talia sint, qualia communiter dicta sunt, breuiter hoc percurrente, & quasi tergiversante sermone: quippe cum res, ut nunc sunt, mouere timeremus. Vera loqueris. Memini equidem. Verebar enim, o amice, quæ ausus sum dicere. Nos uero in præsentia id asserere audeamus, quod custodes diligentissimi, optimi debent esse philosophi. Ratum id habeatur.

Animaduerte quam pauci tales erunt. Illius siquidem naturæ partes quam inesse illis oportere diximus, unà raro concurrunt, & ut plurimum disiunctæ nascuntur. Quo pacto id ais? An ignoras quod iidem homines, dociles, memores, ingeniosi, acuti non sunt, ac etiam fortes atque magnanimi, ut moderate, tranquille, constanter uiuant? Tales siquidem uiri acuminis ipsius seruore quocumque contigerit, proferuntur, stabilitatis omnis & grauitatis expertes. Vera loqueris. Habitus autem ipsi animorum stabiles, & à leuitate penitus alieni, quorum in grauitate maxime confidendum, utpote qui in bello intrepidi sunt, ut in his immobiles sunt, ita ad disciplinas tardiores & hebetes. Torpent siquidem atque oscitant, quoties eis est contemplationi inuigilandum. Est ut dicis. Nos autem

tem

tem in superioribus principem oportere diximus, utrorumque optima ratione participem esse. Alioquin non esse illi supremam disciplinam exhibendam, neque honores magistratusque impertiendos. Recte. Nonne raro hoc euenturum existimas? Raro admodum.

Examinare igitur futuri principis oportet ingenium in his quæ supra diximus, laboribus, timoribus, uoluptatibus. Addimus præterea, quod supra dimisimus, oportere uidelicet illud in disciplinis plurimis exercere: ut pateat nunquid maxime ipsius doctrinæ percipiendæ sit compos, an deficiat potius, quemadmodum qui in alijs operibus trepidat, atque deficiunt. Ita certe inuestigare decet. uerum quam maximam doctrinam uocas? Meministi puto cum tres in anima species posuissemus, quid iustitia esset, temperantia, fortitudo, sapientia, nos definientes, inuicem conuenisse? Si non recordarer, haud dignus essem qui reliqua abs te audirẽ. An & illud memoria tenes, quod ante hæc dictum fuit? Quid nam? Diximus certe ampliori quodam alio orationis circuitu exactius ea posse cognosci: uerum commodius esse, ut demonstrationes superioribus magis consentaneas induceremus. Quod & uos sufficere respondistis. Atque ita tunc ea pingui Minerua, ut mihi uisum est, tractata sunt. Sinaut placet uobis, ipsi hoc dicite. At satis mediocriterque dictum & mihi, & alijs est uisum. Sed in his rebus o amice, modus quamcunque ueritatis partem omiserit, immoderate fit. nihil enim deficiens ullius est mensura. quam nonnullis quandoque uideat sufficenter statim esse tractatum, neque longiori inquisitione opus esse. Per multis id propter socordia accidit. Vitiū hoc à custode ciuitatis & legum debet esse alienissimum. Consentaneum. Ergo amplior quidem amici huic agendus circuitus, neque breuior discendo quam exercitando impendenda est opera: alioquin, ut paulo ante diximus, ad summam penitusque necessariæ doctrinæ finem nunquam perueniet. An hæc maxima non sunt? Estque aliud insuper iustitia, & cæteris quæ narrauimus excellentius? Nempe præstantius. Et horum quidem ipsorum nequaquam decet adumbrationem quandam qualem nunc, aspiceret: sed absolutam rationem comprehendere. An non ridiculum id est, in rebus minimis omne studium ponere, & obnixe contendere, quo quam diligentissime & sincerissime peragatur: in maximis autem leuem operam satis esse putare? Ridiculum profus.

At enim putas aliquem quieturum, nisi abs te nunc exquirat, quam disciplinam illa sit, quam maximam uocas, & circa quid uerferur? Non equidem. Sed & ipse interrogat, quamque sapenunero te arbitror audiuisse. Nunc autem uel non aduertis, uel potius interturbare me tuis scrupulis cogitas. quod ego potius arbitror. nam sepe audisti boni ideam esse maximam disciplinam. Qua quidem & iusta, & alia si utantur, utilia, & conducibilia sunt. Atque hoc ferme dicere me uelle scito, & istud præterea, quod ipsam non sufficienter agnoscimus. Sin uero ipsam nescimus, & si re ipsa alia quam maxime nouerimus, scito nullam in cognoscendis rebus ex alijs nobis utilitatem fore: sicut neque prodesset nobis quicquam, quod sine bono possideremus. An maius quid esse putas, sine possessione boni alia omnia possidere, quam sine boni ipsius & pulchri intelligentia, cætera intelligere? Non certe. Pluribus uero bonum uoluptas uidetur, elegantioribus sapientia. Proculdubio. Quinetiam & hoc nosti, quod qui sapientiam bonum existimant si interrogent, quam potissimum sapientiam, declarare nequeunt, sed coguntur tandem boni sapientiam dicere. Quam ridicula responsio. Cur non ridicula uideat, si cum nos uituperent quod ignoremus bonum, de bono rursus nobiscum tanquam intelligentibus illud loquantur? Aiunt enim bonum esse, sapientiam boni, quasi nouerimus, quid ipsi dicant, cum boni nomen pronunciant. Vera loqueris. Qui uero bonum uoluptatem esse definiunt, nunquid minus errant quam cæteri? Nonne & isti cogunt fateri uoluptates esse malas? Valde. Eadem igitur & bona esse & mala, fateri cogunt. An non? Plane.

Nonne constat plurimas circa hoc & maximas ambiguitates consurgere? Constat.

Nonne & hoc perspicuum? quod quæ iusta, & honesta uidentur, etiã si non sint, multi eligent agere, possidereque, & uideri hominibus hæc habere: nemo autem satis habere se putat, si quæ bona duntaxat uidentur possideat, sed quæ reuera bona sint, omnes quarunt, opinio nem uero in his quisque continet. Et maxime quidem. Bonum quidem anima omnis expetit, eiusque gratia agit omnia, augurans esse aliquid: dubitat tamè, neque sufficenter quid sit comprehendere potest, neque fidei stabili inherere, quali utitur circa alia: atque idcirco & in alijs fallit, cum quid utile sit iudicare pergit. An circa id cum tale sit ac tantum, similiter cecos esse debere dicemus illos quoque præstantissimos in ciuitate uiros, quibus uniuersa comit

timus

timus? Minime omnium. Reor equidem, eum qui nesciat, ut nunc fere accidit, qua ratione iusta & honesta, bona sunt, haud multi faciendum sane custodem seipsum exhibere posse. Augur autem neminem ipsa prius quam bonum sufficienter cognosciturum. Scite auguraris. Perfecite igitur disposita nobis erit respublica, si custos horum peritus eam regerit. Ita necesse est. Verum tu o Socrates, utrum bonum ipsum dicis esse scientiam, uel uoluptatem, uel aliquid aliud praeter haec? Iam diu compertum habeo Adimante tibi non satis fore, si sententias aliorum retulero. Haud certe mihi uidetur o Socrates, opiniones aliorum referre posse, suam uero nequaquam, hominem praesertim tam diu in his uersatum. An decere putas, ut de his quae quis ignorat, quasi sciens loquatur? Nullo modo quasi sciens, sed ut quasi ex opinione proferens quae sentit. An nescis opiniones omnes absque scientia turpes esse, quarum quae optimae, caecae sunt: an eos qui absque intelligentia uerum aliquid opinantur, differre ab illis existimas, qui licet caeci sint, recto tamen tramite gradiuntur?

Quaestio de bono distillima

Nihil. Vis ergo turpia contemplari caecae & obliqua, cum liceat ex alijs perspicua pulchraque audire? Age per Iouem Socrates, ne desistas, cum ad calcem fere perueneris. Sufficiet enim nobis, si quemadmodum de iustitia temperantiaque & alijs tractaueris, ita quoque de bono tractaueris. Mihi quoque o amice ualde sufficiet. At uereor ne uires deficiant, atque ego supra uires ausus, ineptior appaream, risumque audientibus moueam. Ceterum o uiri felices, quid ipsum bonum sit, in praesentia dimittamus. Est enim, ut mihi uidetur, praesentem supra contemplationem. Quis autem appareat boni ipsius filius, quisque simillimus ei sit, si uobis placet, dicam: sin minus, dimittam. Dic age, patrem uero postea declarabis.

Filius boni, hoc est sol

Vellem equidem, ut & ipse explicare possem, & uos percipere, non solum boni partus, ut nunc, sed ipsum bonum. Hunc ergo ad praesens partum boni ipsius filiumque accipite. Caue te tamen ne inscius ipse uos decipiam, uanam reddens de filio rationem. Cauebimus pro uiribus. Dic modo. Dicam equidem, si prius repetamus inuicem confirmemusque quae supra memorata sunt, & alias saepenumero dicta. Quenam? Multa quidem pulchra & multa bona, & singula similiter esse dicimus, & oratione distinguimus. Dicimus profecto. Atque & ipsum pulchrum & ipsum bonum inducimus, ac similiter in omnibus quae ut plura ponebamus, unum rursus ponimus secundum ideam unam cuiusque tanquam una sit, & quod unum quodque est, appellamus. Vera haec sunt. Et haec quidem uideri dicimus, non autem intelligi: ideas autem intelligi, non uideri. Sic est omnino. Quae potentia est multis quas habemus, quae patent oculis cernimus? Visu. Nonne & auditu quae audiuntur, & alijs sensibus omnia quae sentiuntur? Quid nisi? Nunquid animaduertisti quam perfectam sensuum auctor uim fabricauit ad id quod uidere, & id quod

De medio inter sensum & sensibile

uideri dicimus? Non satis. Sic autem considera. Est ne auditui, atque uoci alio genere opus ad hoc ut ille quidem audiat, haec audiat? Quo tertio absente, ille non audiet, ista non audietur. Nequaquam. Arbitror equidem, neque alijs multis, ne dicam nulli, tali quodam opus esse. An tu talem aliquam uim reperis? Minime. An non aduertis uisus ipsius & eius quod uisui subiacet uim, tali aliquo indigere? Quo pacto? Praesente oculis uisu, ipsisque ad spectandum directis, praesente item colore, nisi adsit & genus tertium proprie ad hoc natura aptum, neque uisus uidebit quicquam, neque uideri colores poterunt. Quid

Lumen medium inter uisum & eolorum

nam id esse dicis? Quod tu lumen uocas. Vera loqueris. Profecto uisibilis ipsius uis, & uidetis potentia, iugo quodam aliorum omnium coniugationum maxime honorando iunctae sunt, non exigua quadam specie, si modo contemnendum non est lumen. Longe abest ut contemnendum sit. Quem potissimum deorum caelestium huius causam putas, cuius lumen efficit ut & uisus noster que optime cernat, & oculis obiecta cernantur? Quem tu

Sol ut intercedat inter uisum & uisibile

putas & alij. Nempe de sole interrogas. Ita uero ad hunc deum se uisus habet. Quo modo. Uisus sol non est, neque oculus cui inest uisus, sol est. Non certe. Sed ex omnibus sensuum organum id maxime solis particeps. Multum sane. Nonne & uim quam habet, ex sole infusam seruat? Prorsus. Quinetiam sol uisus non est. Causa uero ipsius est, ab eo prospicitur. Sic plane. Hunc me uocare boni filium dico, quem ipsum bonum in hac se cum genuit comparatione consimile: ut quemadmodum ipsum in loco intelligibili ad intellectum & ea quae intelligunt, se habet, sic & iste in loco uisibili ad uisum se habeat, & ad ea quae uidentur. Quo pacto? latius explica. Oculi porro, quoties non ad ea uertunt, quorum colores diurnus fulgor illuminat ostenditque, sed ad illa quae nocturnis radijs

Quomodo bonum genuit filium si bene consideremus

attinguntur, caecutiunt hallucinanturque & prope caeci esse uidentur, ac si purus in illis uisus non inlit. Sic accidit. Quotiens uero ad ea quae sol illustrat, perspicue cernunt, ipsi quoque ipsis in oculis esse uisus apparet. Est ita. Sic & de animo cogita. Quando enim illi inhaeret in quo ueritas & ipsum ens emicat, intelligit illud cognoscitque, & intellectum habere uidetur. Sed cum ad id fertur, quod tenebris est permixtum, quod uidelicet generat atque corrumpitur, eius obtunditur acies, opinionesque uersat uarias, ac mentis expertus esse uidetur. Sic apparet. Illud igitur quod ueritatem illis quae intelliguntur praebet, & intelligenti uim ad intelligendum porrigit, boni ideam esse dico, scientiae & ueritatis quae per intellectum percipitur, causam. Cum uero adeo pulchra duo haec sint, cognitio scilicet ac ueritas, si bonum ipsum aliud quam ista & pulchrius aestimabis, recte putabis. Et quemadmodum lumen ac uisum solis speciem quandam habere existimare decet, sol uero ipsum esse nequaquam: ita cognitionem & ueritatem, boni ipsius speciem habere quidem aliquam, esse uero ipsum, minime. Augustior enim est ipsius boni maiestas. Decus narras inaequabile, si scientiam quidem & ueritatem praebet ipsum, uerum decore haec superat. Neque enim uoluptatem ipsum esse dicis. Bona uerba quae. Atque ita planius eius imaginem contemplare. Quomodo? Solem quidem dices, ut arbitror, his quae uidentur non modo uidendi praebere potentiam, uerum etiam generationem, augmentum, nutritionem, cum ipse tamen generatio non sit. Quo enim pacto? Atque ita dicas bonum his quae cognoscuntur dare, non modo ut cognoscantur, sed esse insuper & essentiam elargiri, cum ipsum essentia non sit, sed supra essentiam, dignitate ipsam & potentia superans. Aede pol mirabilis hic excessus. Huius certe tu causa es, qui me compulisti ad ea quae mihi de hoc uiderentur, aperienda. Neque dum etiam desistas, sed absolue praecipue solis comparationem, siquid est praetermissum. Atque multa praeterruntur. Ne minimum quid omittas. Reor equidem multa praeterea superfore, ueruntamen quotcumque ad praesens referri poterunt, haud sponte dimittam. Ita precor. Cogita duo haec esse, & unum quidem in genere locoque intelligibili regnare, alterum in uisibili, ne sub caelo inueniens, uidear te circa nomen decipere. Attamen species duas habes, uisibile scilicet & ipsum intelligibile.

Vt uisus ad solem, ita animus ad intellectum

Habeo equidem. Perinde ac si acceperis lineam in duas aequales sectam portiones, & utranque rursus partem simili ratione diuiseris: ita nunc oblatum tibi genus unum uisibile, intelligibile alterum, in duo rursus secundum claritatem, & obscuritatem utranque distingue. In genere quippe uisibili portio una imagines continebit. Voco autem imagines, primum umbras. Deinde simulacra quae in aquis apparent, & quae in corporibus densis, lenibus, tersis ac lucidis, & omne quodcumque tale, si tenes. Teneo. Portio uero altera comprehendet ea quorum haec similitudines quaedam sunt, animalia uidelicet quae apud nos sunt & plantas, & uniuersum fabricae genus. Sic pono. An uis praeterea secundum uerum & non uerum dicere genus hoc distinguere? ut quemadmodum se habet quod opinione fingitur ad id quod scientia noscitur, ita simulacrum ad illud cuius est simile? Valde. Considera iterum intelligibilis sectionem. Quo pacto? Unum quidem ipsius genus est quod inquirat animus his utens uelut imaginibus quae prius diuisa sunt, compulsus ex suppositionibus non ad principium, sed ad finem procedere. Alterum uero, quod excogitat animus, ex suppositione procedens ad principium non suppositum, nec imaginibus utens quibus ad genus alterum uti solemus, sed in ipsis speciebus per ipsas progrediens. Haud satis quae dicis intelligo. At enim facilius per haec intelliges. Arbitror te non latere, quod qui circa geometriam & arithmetica & caetera generis eius uersantur, supponunt quidem par & impar, & figuras ac tres species angulorum & horum similia in argumentationibus singulis, & his positae tanquam cuilibet manifestae, ratione de his nullam exigendam putant. Atque hinc incipientes ad alia iam descendunt, & ad illud tandem perueniunt quod quaerebant.

Prorsus id noui. Enim uero & illud nosti, quod & supradictis speciebus utuntur, de quibus illis uerba faciunt: quanquam non ad eas mentem dirigunt, sed ad illa potius quorum ista simulacra sunt, ad quadrangulum ipsum uidelicet, ipsumque diametrum, non ad ea quae scribunt. Et in alijs eodem modo, speciebus quidem hisce quas describunt figurantque, quarum & umbrae sunt, & in aquis imagines, tanquam imaginibus quibusdam utuntur, affectantes illa conspiciere, quae non aliter quam cogitatione percipiuntur. Vera loqueris. Hanc generis intelligibilis speciem supra dicebam, ad cuius inuestigationem cogi animum suppo-

Ff litionibus

sitionibus uti, ad principium non euntem, utpote qui supra suppositiones ascendere nequeat, utaturque imaginibus his quæ ex inferioribus sunt ad superiorum similitudinē comparatæ, atque ita opinione conceptæ distinctæque sunt, quasi ad illa perspicue conferant.

Intelligo equidem dici abs te quod in geometria & alijs eius germanis artibus fieri solet. Alteram intelligibilis partem ad illud referre me scito, quod ipsa ratio per demonstrandi facultatem attingit, dum suppositiones non pro principijs habet, sed reuera pro suppositionibus accipit, tanquam gradibus quibusdam & adminiculis utens, quousque ad illud quod non supponitur, ad principium uidelicet ueniens uniuersi ipsum attingat, & rursus adhæreat illis quæ principio hærent, atque ita ad finem usque perueniat, nullo prorsus sensibili utens, sed ipsis speciebus, per ipsas, atque ad ipsas progrediens. Intelligo tandem, quanquam minime sufficienter, ut cuperem. Videris enim mihi magnū opus proponere. Moliris quidem differere, partem illam uere existentis & intelligibilis generis, quam per demonstrationis scientiam speculamur, illa esse clariorem quam ex illis scientijs quæ artes appellantur, inuestigamus. In quibus pro principijs suppositiones habentur, & qui ista considerant, cogitatione coguntur non sensibus intueri. Quoniā uero ad principium non ascendunt, sed ex suppositionibus indagant, intellectum circa hæc habere tibi nequaquam uidentur, licet cum principio intelligibilia sint. Videris autem mihi geometricarum & similibus rerum habitū, cogitationem potius appellare quam intellectum, quasi cogitatio inter opinionem & intellectum medium teneat. SuffICIENTER admodum percepisti. Atque ad has quatuor proportionem, quatuor itidem animi affectiones accipe. Intelligentiam quidē ad supremū ipsum, ad secundum cogitationē, ad tertium fidem, ad postremum uero assimilationē siue imaginationē. Hæc præterea inuicem alternæ ratione proportionis ordinata, ut ita hæc claritatē participant, quemadmodum illa circa quæ sunt, ueritatem. Intelligo equidem, & quod dicis admitto, & ut iubes ita dispono.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN
dialogum septimum de Iusto.

SAPIENTES Diuino ingenio præditi omne mentis studium à terrenis ad cœlestia, à mobilibus ad immobilia, ab his quæ sentiuntur, ad illa quæ superant sensum, pro uiribus conuerterunt. Considerantesque mundi machinā et unā esse, & mirabiliter ordinatam, neque tamē ex seipsa posse consistere, cum ex diuersis componatur atque mutetur, merito cognouerunt ab alio dependere: ab alio inquam uno atque sapientissimo, qui & unum cōficiat opus ex multis, & id unū ubique ordinet sapienter, regat præterea & potenter, opus uidelicet ingens atque multiplex, motu quidem perpetuo, atque rapidissimo, non tamen aberrante reuolutum: ducat quoque benignissime singula ad bonum mirificatū cōmoditate tum facilitate currentia. Quamobrem communi quadā conceptione deum esse pariter consenserunt, unū uniuersi regem potentem & sapientem atque clementem: quem & terreni reges, rerumque publicarum gubernatores pro uiribus debeant imitari. Post cōmunē hanc de deo cōceptionem gemina rursus uia ad deū cœperunt planius atque propius proficisci: per alteram quidē negando, per alterā referendo. Nā illa quid ipsum bonū, id est, quid deus nō sit argumentantes, probauerunt neque esse quicquā ex his quæ capiuntur sensibus, neque ex his quæ mente cōprehenduntur. In hac autē & creaturas ad creatorē, & uicissim creatorē referentes ad creaturas, excogitauerunt qua ratione & creator singula faciat atque perficiat, & creaturæ ad ipsum sese uel habeant, uel imitari, uel consequi possint. Hactenus procedere philosophantis ingenium Plato noster & in Parmenide monstrat, & libro superiore cōfirmat. Quod Dionysius quoque Areopagita maxime cōprobat. Procedere inquam hucusque, tū radio quodā ab initio menti semel infuso, tū accedēte lumine diuinitus mentes assidue collustrante. At uero quid ipsum in se bonum sit, id est diuina substantia, quemadmodum et in Parmenide, & hic ostendit, nemo per eiusmodi uias assequi potest. solū uero per has illuc denique peruenire, ubi diuinum bonum ob solam benignitatem suam amatorē suum propius accedentem & propria luce format, & calore fouet, & potestate transformat mentē, tum demum cognoscentē deum cum ipsa iam facta sit deus. Quod quidem in epistolis quoque significat. Postquā uero deum philosophus contemplatus fuerit cœlestia gubernantem, tunc solum, & solus poterit terrena diuinitus gubernare. Qua quidem in re Plato Minocem laudat ab Ioue magistro ad remp. accedebat. Quid de Numa Pompilio dicā, ciuitatē religiosis legibus gubernante? Nannē & Mosaicæ leges quibus dei populus diuine gubernaretur, deo ipso docēte ad homines peruenērūt? Hinc Aristotēlenus narrat philosophorū Indorū mysteria, quibus cōtinetur, absque diuina regula et hac quidē à deo demonstrata, nō posse quicquā uel priuatim uel publice recte feliciterque unquā administrari. Quoniā uero idē Aegyptij cō-

pertum

pertum habebant, solis philosophis, & his quidem absolutis atque insuper sacris regni gubernacula concedebant. Atque usque adeo putabant nihil absque diuino auxilio posse feliciter agi, ut omnia publica à sacris uotisque auspiciarentur. Nihil rursus absque diuina quadam inspiratione intelligi posse adeo asseriebant, quemadmodum refert Iamblicus, ut omnes apud illos philosophantium libri Mercurij dei nomini sint ascripti, quasi non hominū sint inuenta, sed dei. Quod Timæus quoque significat dicens philosophiam donum esse diuinum. Ciuilem quoque peritiam esse diuinum munus in Protogora & Politico docet. Atque ut ad hunc septimum redeamus, non admittit quenquam ad hanc suam rempub. gubernandam, nisi quem constiterit diuina quadam tam indole quam educatione utrunque donum diuinitus accepisse: quem solum ubique legitimum ciuem philosophumque appellat. Sed cur diuino ad id munere opus esse dicit? Mitto nūc alias rationes. Quia uidelicet cū difficillimū cuique sit seipsum feliciter gubernare, certe impossibile est ciuitatē, ex tam multis diuersisque cōpositā, cui & quotidie innumerabiles incertique imminēt casus, beate unquā absque deo beatitudinis autore cōponere. Hinc factū est ut quælibet ciuitas propriū quoddam munus agnouerit, quasi patronum. huius uero numinis uicarium et interpretē esse Plato uult ciuitatis gubernatōrē, qui instar numinis & diuina contēpletur, & humanis inde prouideat. Quamobrē malos homines quasi diuini muneris omnino expertes à repub. procul expellit. Solos autē accipit bonos. Neque tamen omnes. Nā ignaros theologia appellat cecos atque somniantes, utpote qui rerū imagines pro rebus accipiant: stultū uero censet ciuitatis custodiam cecis somniantibusque cōmendare. At uero theologos, qui nullū adhuc humanarū rerū usum teneant, nō prius ad publicas res gerendas admittit, quā priuatis leuioribusque tractandis assuefecerit. Cōcludit interea nulli magistratum esse dandū, nisi cuius uita sit melior magistratu, ipsumque magistratū neque petat neque etiā appetat. Tu uero ubi Plato in erudiēdo ciuili philosopho imaginē proponit speluncæ, & uinculorū, & luminis cuiusdam, umbrarumque & aquæ, speluncam intellige hunc quem uidemus mundū, si ad mundū inuisibilem comparetur. Vinculū uero corpus humanum, siue potius perturbationē animū corpori alligantē. Umbras autem res omnes quæ sensus mouent. Sunt enim hæc uerarum rerū, id est idearum umbræ. Quod autē dicit animū nō absque offensione repente tum ab inuisibili mundo descendere ad uisibile, tum uicissim ascendere, duobus more Platónico modis potes accipere: tū in hac uita, quando uidelicet absque medio ab hoc humanorū studio, ad ipsum supremū diuinorū studium, atque contrā transitur: tum inter hæc uitam atque alteram. Quando scilicet anima uel impura à corporis tenebris ad diuinum migrat lumen, sub quo caligat prorsus & cruciatur: uel à diuino lumine in corpus elementale descendens diu cæcutit atque turbatur. Memento uero luminis proprium esse omnia facere atque demonstrare: idque est triplex, diuinū, intellectuale, uisibile. Diuinum appellari solis utriusque solem. Intellectuale, solem angelicū nominari, solis mundani solem. Uisibile denique lumen, esse cœlestem solem eiusque fulgorem. Quemadmodū uero fulgor à cœlesti sole per omnia se diffundēs, est imago actusque solis: ita & lux quæ inest soli, imago est actusque mentis angelicæ. Lumen deinde in angelo diuini luminis actus est & imago. Et quemadmodum uisibile lumen in natura perspicua duntaxat recipitur, sic inuisibile in perspicaci natura. Tres eiusmodi soles Iulianus Platonius in libro De Sole describens, addit ex Phœnicū theologia, uisibile lumen esse diuinæ angelicæque intelligentiæ actum quandam perennem per solarem fenestram ad oculos emicantē, atque inde per materias passim perspicuas quasi conuenientes sibi diffusum. Cæterum ne diffidas lumen hoc apparens esse luminis non apparentis imaginem, scito id lumen non esse corpus. Corpora enim absque offensione infectioneque penetrat. Item non fieri propriam compositi corporis qualitatem. Alioquin & propriam requireret qualitatem elementorum calidam siue frigidam in eo præcedentē, quod ipsum sit suscepturum, & recedente sole ad tempus in perspicuo remaneret. Itē dimensionem propriam non astringi. Non enim tempore peruenit, uel partem nunc illuminat, & post partem. Adde quod amplū absque sui dissipatione implet, uicissimque in angustum sine uel sui uel uasis contractione momento se colligit. Neque proprie corporeum est, sed inter incorporea & corporea medium, & profecto propria cœli qualitas, cuius natura incorporea est quam proxima. Communicatur quoque elementis duntaxat perspicuis, in hac ipsa perspicuitate cœlo similibus: perspicuis inquam primo lumen, deinde calor: opacis autem calor primo, lumen uero non prius quam per calorem ad naturam perspicuam redigantur. Corporibus autem opacis, in quibus natura terrea dominatur, non infunditur. Nō quia penetrare non possit, quandoquidem & crystallum penetrat opacis multis solidius: sed quia natura terrea à natura cœlesti alienissima cœlestis qualitatis capax esse non potest. Communicat tamen opacis calorem ut dixi, non tam propriū cœlo quam lumen. Cœlum enim quia lucet, ideo calet. Quod autem lumen à cœlo in perspicua nostra diffusum, solis imago rursus debeat appellari, hinc apparet, quod ipsum est imaginum omnium communis propriaque origo: imagines enim rerum sub ipsius fulgore resultant, ipsumque est imago tam potens, ut appareat non solum quando à speculari corpore resilit, sed etiam quando à sole profilit: quod cæteris imaginibus minime conuenit: omnes tamē incorporeæ sunt: siquidem per totum momento se fundunt, eodemque in puncto absque mutua confusione sunt multæ. Incorporeum ergo est et lumen, cuius id uirtute perficitur. Proinde momento solis radium secum ferre actum lucis uicissimque caloris. Ac per lucem quidem referre diuinæ & angelicæ intelligentiæ claritatem. Per calorem uero utriusque uoluntatis charitatisque affectum. Cum uero superi, quemadmodum & artifices, opera per uoluntatem potius quam

f f z per

per intelligentiam agant, merito uisibilis hic radius ex inuisibili illorum radio profuens, per calorem agit singula quae gignuntur, potius quam per lucem. Immo uero per lucem agit, sed rerum imagines spirituales, per calorem uero corporeas qualitates. Calorq; hic ita dependet à luce, quemadmodum in diuinis per intellectum idealiter representantur omnia, per affectum inde surgentem omnia generantur. Nos uero hinc admoniti si natura terrea lumē caeleste non recipit, terrenos à nobis affectus longius expellamus, ut diuino lumine impleamur. Ac si ultimū corpus nō accipit primi lumē, nisi calcet inde prius simileq; reddatur, eia nos quoque mentium ultimi flagremus prius amore primae, ut amore purgati factiq; similes luceamus deinde diuinitus, ac pleno iam lumine gaudeamus. Sed reliqua iam huius septimi perstringamus. Quonia igitur triplex lumē est, ut diximus, uisibile scilicet, & intellectuale super uisum, & diuinum super intellectum, ideo Plato in tribus gradibus mentionem hic facit de lumine, scilicet in caeuerna, in nocte, in die: tria uidelicet lumina illa significans, Ter quoq; mentionē facit de aqua, in caeuerna, in nocte, in die, sicut enim lumen & facit & demonstrat omnia, sic aqua lauat omnia atq; representat. per primum quidem significat mores, per secundum uero cōtemplationem. Et utrunq; tribus gradibus peragit. Nempe per morale ter lauat & purgat, primo quidem amputando secundos motus per uirtutes ciuiles, deinde eosdem per uirtutes purgatorias extirpando, tertio per uirtutes animi iam purgati motus primos absolutissime moderando, unde iam ad exemplares quae in deo sunt, uirtutes perueniatur, praesertim per cōtemplationem. Cuius quidem tres sunt gradus, quos refert aqua ter nominata, quatenus ipse imagines representando, refert intelligentiā. Diuina siquidem in tribus, ut ita dixerim, aquis representari uidentur. Primo quidem licet confusus, in rationibus physicis: Secundo distinctus in mathematicis: Tertio clarissime in metaphysicis penitus absolutis. Formae quidem physicas Plato omnino materiales appellat. quia & cōmuni & propria materia indigent, & absq; illa cogitari non possunt. Mathematicas uero formas non adeo materiales, quia & propria non egent materia, sed aut cōmuni tantū ut dimensiones, aut nulla, ut numeri: atq; haec sine materia licet excogitare. Diuinas deniq; formas omnino immateriales existimat, resq; ueras, quarū imagines quidem sint mathematicae formae, umbra uero res naturales, mysteriū uero hoc est Pythagoricum. Cum ergo animaduertet Thaletem, Democritum, Anaxagoram, tā negligētes in rebus diuinis fuisse, quam diligentes in naturalibus, Pherecydem contra & Pythagoram Pythagoreosq; omnes mathematicorū principes, pariter summos extitisse theologos, moribusq; diuinis, merito partim ratione, partim experientia conclusit curiosum naturalium studium animam sepiissime à diuinis auertere. Quam & Salomon propterea occupationem pessimam iudicauit, & miseros qui nimium occuparentur in ea. Eosdem in Phaedone Socrates detestatur, eos in qua qui naturalium effectuum causas, duntaxat ad qualitates quasdam elementales curiosius referentes, in eiusmodi principio & sine quiescunt, neq; summum uniuersi principium finemq; perquirunt. Quamobrē septimus hic liber ubi animam ad summum bonum solemq; id est deum, ideaq; diuinas quasi stellas conuenientibus perducit gradibus, nullam in ipso ascensu naturalis peritia efficit mentionem. Sed mathematicos quosdam gradus ad diuina cōmodius perducentes adducit in mediū: inter quos duo sunt puri. Arithmetica enim circa puros uersatur numeros, & geometria circa puras dimensiones. Tres uero gradus sunt mixti. Nam Musica numeris addit uoces motusq; ad auditū praecipue pertinentes. Stereometria uero dimensionibus addit pondera. Astronomia numeris dimensionibusq; caelestes sphaeras motusq; metitur. Vtitur autem Plato naturali peritia in descensu potius quam ascensu, quemadmodum in Timaeo & Philebo atque Parmenide, & alibi saepe docet. In descensu enim per diuinas naturalium causas, naturalia uult principalia demonstrari. In ascensu uero per anxiam naturalium curam, tanquam à diuinis ualde remotam, diuertere ab illis animā putat potius quam cōuertere. Omnino autē & actiones omnes etiā si honestissime uideantur, nihili pendit, nisi ad diuini boni imitationem consecutionemq; cōducant: & speculationes similiter omnes uel negligit, nisi ad diuinum bonum inueniendum conferant, uel etiam detestatur, si quo pacto nos inde diuertant. Proinde totum philosophiae studium esse uult à sensibilibus conuertere ad intelligibilia, ad ipsumq; bonū, quod intelligibile lumen est supremū, ascendere. Atq; quemadmodum se habet uisus ad uisibile summum, id est solem, sic intellectum ad summum intelligibile lumen, scilicet deū se habere. Ergo sicut sol generat oculū, & generando uim uidendi largitur, & genito actum uidendi continue praestat: sic deus & intellectum creat, creandoq; intelligendi uim praebet, & creato continue actum intelligendi. Rursus quemadmodum circa oculum nihil opus est ab arte fieri, nisi purgare ipsum atq; conuertere: ita circa intellectum duo duntaxat praestat philosophia, purgando scilicet ipsum tum à perturbationibus, tum à falsis opinionibus, atq; conuertendo per rationes exhortationesq; à sensibilibus formis ad intellectuales nobis insitas formas, perq; has ad formas intelligibiles, id est ideas. Rursus per ideas ad diuinam mentem, qua comprehenduntur ideae, ab hac deniq; ad diuinum bonum, idearum principium atq; lumen. Cum ergo dicit animam à lucerna ad lunam, à luna ad solem attolli, significat à formis naturalibus ad mathematicas, ab his ad diuinas deniq; eleuari, non docendo quidem, diuina enim ut tradit in epistolis, doceri non possunt, sed purgando potius atq; conuertendo. Nam his peractis, sicut sol qui est uisibile lumen, monstrat oculo uisibilia, ita ipsum bonum quod intelligibile lumen est, intelligenda intellectui patefacit. Sed de his in Theologia nostra latissime. Itaq; nemo mirari debet Platonem, doctrinali scribendi ordine uti rariis, purgatorio uero atq; exhortatorio

tatorio, id est conuersorio semper. Post haec nota ex eorum numero quae sentiuntur, illa potissimum intelligentiā excitare, quae haud plane per sensum à suis oppositis discernuntur, ideoq; intelligentia indigent discernente. Item numeros non esse corporeos. Si quidem nihil aliud numerus est quam unitas repetita. Unitas autem nō est corpus: non enim in partes diuiditur: quae si fingatur diuidi, non secatur, sed potius multiplicatur: multiplicatur inquam in seipsam, non in partes ullas: pars enim quaelibet toto solet esse minor. Nulla uero unitas uel maior uel minor est unitate. At qui haec ipsa unitas numerusq; ad incorpoream nos essentiam erigunt: similiter quoque figurae quarum ratio uera in mente reperitur potius quam in corpore. Similiter astronomia ex ordine caeli motoris rationē indagare uidetur. Eum Plato astronomū negat superna suspicere, qui ab ipso caelo non prospexerit super caelū, praesertim quia caelestia cum integrum non impleant ordinem, nimirum à superiore quodam & integro ordine pendēt. Deridet & musicum nisi à consonantia uocis ad intellectualem se recipiat consonantiae rationem. Deniq; dialecticam, id est metaphysicam siue theologiam omnibus facultatibus anteposit, & ducet omnes, & ad suū officium utentem ministerio singularum. Officium uero eius esse, per totam ipsius quod dicitur ens, progredi latitudinem, atq; ad ipsum bonum totius entis causam se conferre, & in ipso entium ordine quid unumquodq; sit definire, rationem cuiusq; essentiae assignando, quid uel quamlibet sequatur essentiam demonstrare. Ceteras autē facultates praehuius nobilitate iudicat esse seruales. Aut enim ad opiniones hominum declinant, uel ad generationes compositionesq; inferiorum, uel ad cultum eorum quae gignuntur: aut saltē & si ad incorporea sese pro uiribus erigunt, nihilominus circa illa quodammodo somniant. Quales esse inquit mathematicas disciplinas. Mox uero duo subiungit genera, essentiam scilicet, atq; generationem. Ad illam quidem intelligentiam, ad hanc autē opinionem existimat pertinere. Rursus in intelligentia scientiā quidem dicit essentiam consequi ad dialecticū pertinentem, cognitionē uero sequi essentia, & ad mathematicū attinere. In opinione similiter fidē imaginationemq; connumerat: & per illam quidem corpora percipi, per hanc uero imagines corporū atq; umbras. Deinde concludit ceteras facultates absq; dialectica esse caecas. Atq; eas simul & dialecticam insuper uanas esse, nisi ipsam boni ideam perspicue uiderint, perq; ipsam in singulis scientiā à falsis uera bona discernere. Eum uero qui boni ignorauerit rationē, & insomnijs hic illusum turbari, & ad inferos descendentem illud magis atq; uexari. Subdit eum hominem esse claudū qui ad alterutrum siue ad agendum siue ad speculandum ineptus sit atq; imperitus: Quapropter ad gubernandū eligit illōs, qui ad utrunq; & apti natura sint, & disciplina sufficienter instructi. Interea nota mendacē quasi manū & mutilatum à rep. excludendum. Mendacem uero nominat, & qui dedita opera mentitur alijs, & qui per ignorantiā mentitur ipse sibi. Memento & labores animi grauios esse q̄ corporis, ideoq; in iuuentute descendū, liberalesq; disciplinas procul à seruitute docendas. Neq; tamen dialecticam adolescentibus esse tradendam. Quod Philebus quoq; nos docet. Nā ut Phaedrus quoq; distinguit, duo nobis omnium insunt duces, innata uidelicet cupiditas uoluptatum, & acquisita quaedam per educationem opinio, dictans honesta et iusta nobis à legibus definita in omnibus esse seruanda. Duo uero hi duces sepiissime in contraria distrahunt. Quoniam uero differendi facultas si tradatur adolescentibus, opinionem honesti debilitat, unde euadunt intemperantes, immo & superbi & impij, ut in Philebo quoq; & Legibus legitur, idcirco ante trigessimū aetatis annum in mathematicis erudiendi sunt, atq; in publicis negotijs per interualla pariter exercendi. Cū uero ad trigessimū peruenierint, ad dialecticā admittendi, ita tamen ut rursus per interualla reuocentur ad publicas actiones. Tu uero differendi industriam à forma quidem sua Dialecticam nomina, ab exordio Logicam, à fine metaphysicam atq; Theologiam. Scito & ad eiusmodi dialecticā finem quasi diuinum homines in quinquagesimo aetatis anno uocari, propterea quod ad diuinorum intuitū purgata mente opus est atq; serena. Interea hic animaduerte quod & hic & in Theologia saepius usurpamus, à Platone notari tria quaedam, radium scilicet, lumenq; & lucem. Radium quidem esse singulis mentibus sicut & oculis proprium & naturaliter instum. Lumen uero cunctis oculis esse commune. Lucē deniq; diuinam praesse lumini mentium omnium communi, quemadmodum lux in sole praest lumini oculorum aequae communi. Concludit ciuem posse quam boni ipsius lucem & per radium inde sibi naturaliter instum & per lumen eiusdem rursus infusum fuerit cōtemplatus, oportere ciuitatem ad boni ipsius exemplar pro uiribus gubernare.

DIALOGVS SEPTIMVS

DE IVSTO

OSTHAEC Naturam, inquam, nostram quod ad eruditionem & rudita Specus Platonem attinet tali quadam imagine contemplare. Finge animo subterraneū tonis specus instar domicilium, cuius ingressus longissimus uersus lumen in atrium totum pateat. In eo homines nutritos à puertitia ceruicem & crura ita deuinctos, ut & immobiles permanere cogantur, & ad anteriora solum prospicere, capita uero uinculis astricta circumagere nequeant. Post tergum autem superne ac procul ignis fax suspensa sit, interq; ignem & uinctos homines uia superior

paulo, secus quam paries sit constructus exiguus, sicut plerumque praestigiatoribus septa quaedam super quibus sua miranda demonstrant, coram spectantibus opponuntur.

Esto inquit. Cogita rursus homines intra parietem ferentes uasa uaria, supra parietem eminentia, statuasque hominum & aliorum animalium lapideas & ligneas imagines, modisque uariis fabricatas. Atque, ut consentaneum est, qui haec circumferunt, partim sileant, partim loquantur. Quam portentosa haec signa sunt. At similes isti nobis sunt. Nam primum quidem putas istos aliud quicquam uel suis ipsorum uel proximorum hominum uidere praeter umbras quae ab igne in aduersam speluncae partem cadunt? Nihil aliud, quando nunquam in uita mouere capita potuerunt. Quid autem eorum quae circumferuntur, nonne umbras duntaxat? Nempe. Si ergo inuicem loqui liceret, nonne umbras rerum nominibus appellandas esse putare eos credamus? Necessesse est. Quod si echo ex aduersa parte carceris resonaret, quoties praetereuntium aliquis loqueretur, putas ne ipsos alium quicquam quam transiuntium umbras loqui existimatos? Non per louem. Omnino igitur isti nihil uerum esse nisi fabricatarum rerum umbras arbitrarentur.

Ita prorsus necesse est. Contra uero nunc animaduerte qualis foret eorum a uinculis solutio, ignorantiaque curatio. Nempe si quis eorum solueretur, cogere turque repete surgere, collum uertere, ambulare, lumen ipsum aspicere, doleret protinus, nec propter splendorem intueri posset illa, quorum umbras ante cernebat. Huic si quis nugae hactenus spectauisse dicat, nunc autem rebus ueris esse propinquiores ueriusque inspicere, ac praetereuntium quemque monstrans, quid sit quasi uerit, nonne uacillaturum putas, arbitraturumque ueriores esse quae ante cernebat, quam quae nunc ostenduntur? Multum. Et si coegerit eum lumen aspicere, nonne dolore oculorum affectum iri putas? oculosque ad ea quae facile prius uiderat, retorquere, certiora ea existimantem quam quae subito tum offerebantur? Ita nimirum. Si uero quis eundem per aspera atque ardua sursum traheret uiolenter, neque permetteret quicquam aspicere antequam ad solis lumen extraxisset, nonne dolere ipsum & agere dum raptaretur, existimas? & cum ad lumen euectus fuerit, oculos splendore suffusum haerere, nihilque ex his posse conspiciere quae uera nunc ab hominibus existimantur? Nihil certe subito. Consuetudine igitur primum opus, si supera inspecturus sit. Umbrasque primum facilius intuebitur, post haec in aquis hominum ceterorumque imagines. Ipsa uero deinde quae in caelo sunt, & ipsum caelum nocte facilius contemplabitur, dum astrorum & lunae lumen spectabit, quam si solem ipsum die solisque fulgore intueatur. Proculdubio. Atque ita demum solem ipsum suspiciet, neque iam in aquis & aliena in regione simulacra ipsius spectabit, sed ipsum secundum seipsum in sede propria speculabitur & qualis sit cognoscere poterit. Necessesse est. Animaduertet tandem ipsum esse, qui tempora & annos temperat, qui omnia regit quae sub caelo sunt, qui omnium quae ante ab ipsis uisa sunt, modo quodam est autor. Certum est huc illum hinc gradibus ascensurum. Quid si habitationem pristina memoria repetat, & illorum hominum sapientiam atque uincula? an non censes eum beatum se loci mutatione existimaturum, illos autem miseraturum? Et maxime quidem. Praeterea si qui honores ibi inuicem exhibebantur & laudes, dabanturque praemia illi qui transeuntia quaelibet acute cerneret, recordareturque maxime quae ex illis priora, quae posteriora, quae pariter progredi soleant, atque ex his futura optime praefagiret, haec ne desideraturum putas? beatosque illos qui apud eos honorantur & dominantur existimaturum? uel quod ait Homerus malle, in alieno scilicet rure serui alicuius exortis mancipium effici, & quidlibet perpeti potius quam opinionibus istis illud, & in ea miseria uersari.

Arbitror eum quaecumque alia potius quam uitam eiusmodi electurum. Hic si rursus descendat, & sedem quam antea nanciscatur, nonne cum repete a sole discesserit, tenebris offundetur? Vehementer. At si umbras illas discernere oporteat, de quibus ipsis disceptare cum illis qui perpetuis uinculis pressi sunt, proferendaque sententia sit eo ipso in tempore, quo oculi ipsius hallucinantur, antequam acies expurgetur, quod quidem non breui fiet, an non risum concitabit? eique ab omnibus dedecori dabitur, quod postquam sursum ascendit, corruptis reuersus est oculis? diceturque nunc ad supera contendendum esse, & eum qui soluere tentet & sursum ducere si deprehendatur, protinus occidendum? Tota haec imago a amico Glauco referenda est ad illa quae supra dicta sunt. Carcer quidem is ad eam quae cernitur oculis, mundi machina: fax uero ignis in specu, ad solis potentiam: postremo si ascensum ad supera, eorumque

Declaratio
similitudinis
specus

eorumque conspectum, rite ad eum qui ad intelligibilem regionem tendit, ascensum retuleris, ut ego quidem spero non aberrabis, postquam sententiam meam audire desideras. Deus autem nouit an uera sit. Quae igitur mihi apparet, huc tendunt. Nempe arbitror in ordine ipso intelligibili, boni ipsius ideam supernam existere, uixque uideri: si autem uisa fuerit, afferendum eam omnibus omnium rectorum atque bonorum causam esse, cum ipsa in loco uisibili lumine creauerit, & luminis autorem: in ipso uero intelligibili regnet ipsa, ueritatemque & mentem protulerit. Quam nosse necesse sit omnem quicumque sana mente quicquam uel priuatim uel publice est acturus. Ita & ipse cogito utcumque possim. Age & hoc considera: neque mireris, quod hi qui huc descendunt nolint humana tractare, sed ipsorum mentis acies semper ad supera dirigatur. Probabile quippe id est, siquidem superiorem imaginem sequitur.

Probabile sane. Quid autem hoc? Mirandum putas, si quis a diuinis spectaculis ad humana haec mala prolapsus ineptior sit ad agendum, rideaturque, praesertim si ante quam praesentibus tenebris assuescat, dum adhuc titubat, cogatur uel in iudicijs uel alibi de iusti umbris, aut statuis illis quarum umbrae haec sunt, certare, de quibus eorum qui iustitiam ipsam nunquam uiderunt persuasione iudicijque differere? Nullo modo mirandum. Verum si mentem quis habuerit, recordabitur quod duobus modis & duabus ex causis turbari oculi consueuerunt: & cum ex lumine ad umbram descendimus, & cum ex tenebris in lucem prodimus: eodemque modo affici animam arbitrabitur, quotiens turbatum uiderit, & ad aliquid cernendum hebetiorem. Ideoque haud temere in risum prorumpet, sed diligenter inquirat, utrum a lucidiori uita descendens, nouis tenebris obruatur: uel ab insipientia plurima ad fulgidum spectaculum surgens, sub corusco nimium splendore deficiat. Et huius quidem affectum probabit, uitamque eius beatam fore censebit: illius miserebitur: aut si forte ridere uolet, haud tam inepte hunc ridebit, quam eum qui a lumine superno deciderit. Consentaneum. Haec igitur si uera sunt, ita de his cogitandum est, eruditionem non esse talem quam aliqui praedicant. pollicentur enim animo scientiae prorsus experti se scientiam tradituros, quasi oculis caecis uisum. Prostant certe. Praesens autem ratio nobis innuit, primum uim quae est in animo cuiuscumque, deinde instrumentum, quo rem discere quisque potest, perinde ac si oculum impossibile esset aliter quam una cum toto corpore ad clarum obiectum ex obscuro conuertere: ita tota mente a generatione usque ad id quod ens dicitur circumagere oportere, ut quod clarissimum est possit speculando transcendere. hoc autem ipsum bonum esse dicimus. Nempe. Ad hoc igitur ipsum eruditio competens, erit facultas quaedam animi dirigendi, ut ipsius oculus quam facillime & efficacissime conuertat. quae huic oculo aciem uisumque non dabit, sed eum potius cum uisum quidem habeat, neque tamen recte conuersus sit, neque quod decet aspiciat, conuertere omni machinatione contendet. Ita uidetur.

Cetera igitur quae uirtutes animae nuncupant, in hoc uidentur uirtutibus corporis similes. Nam cum natura non insint, paulatim consuetudine & exercitatione comparari uidentur. Sapientia uero maxime omnium diuinius cuiusdam uirtus existit, quod uim quidem suam nunquam amittit, ab ipsa uero circumductione utile & conferens, ac inutile rursus noxiumque euadit. At nondum animaduertisti, quam acute uidet celeriterque discernit illorum animula, qui licet mali sint, tamen sapientes habentur, ea ad quae conuersa est, tanquam aciem habeat nequaquam hebetem, sed prauitati seruire coacta sit? Atque idcirco quo acutius inspicit, eo plura peragit mala. Omnino quidem. Si ab hoc ingenio statim a pueritia amputentur quae sunt generationis affinia ceu plumbea pondera, quae comestionibus & huiusmodi uoluptatibus & libidinibus atque delicijs inhaerentia mentis aciem ad inferiora detorquet, cōfessim expeditus eius intuitus, & ad ea quae uera sunt conuersus, ipse scilicet idem & in eisdem hominibus tam acute illa discernet, quam haec quibus in praesentia est intentus.

Probabile est. Quid istud? Nonne probabile ac necessarium ex praedictis, neque rudes homines & ueritatis ignaros reipublicae sufficere administrare, neque eos qui semper in studijs literarum uersati sunt? Propterea quod illi quidem finem sibi certum non proposuerunt in uita, ad quem respicientes oportet omnia agere quaecumque agant & priuatim & publice. Hi autem haud sponte tractabunt ciuilia, existimantes se etiam hac in uita a negotijs humanis semotos, in beatorum insulis habitare. Vera narras. Nostrum igitur qui condidimus ciuitatem, erit officium, optimas hominum naturas impellere ad eam quam supra diximus maximam disciplinam, bonumque cognoscendum, adeo ut & sursum ascendant, & postquam ascenderit ac

qui malus
est & sapiens
habetur, eo
plura peragit
mala
quo acutius
cernit

fatis inspexerint, ne ipsis quod nunc conceditur, permittamus. Quid istud? Ut in eo uelidelicet studio permaneant, neque uelint rursus ad homines istos carcere clausos huc descendere, neque laborum istorum honorumque seu uiliores seu preciosiores fuerint participes esse. An ipsis iniuriam inferemus, cogemusque eos deteriore uitam subire, cum frui meliore possint? Oblitus es o amice hoc legi curae non esse, ut unum quoddam genus in ciuitate in primis sit beatum, sed ut tota ciuitas. Profecto ad hoc ciues ipsos persuasione & impulsione conciliat, facitque ut mutuo sese adiuuent, communemque pro uiribus utilitatem colant. Nempe lex ciuili coetu homines congregat, non ut permittat unumquemque quod lubet ferri, sed ut ipsis ad copulam ciuitatis utatur. Vera loqueris. Id me fugerat. Considera itaque Glaucos, quemadmodum philosophos qui apud nos reperiuntur, iniuria nulla afficiemus. Sed cum cogemus eos aliorum curam gerere, iure in hunc modum dicemus: quod uidelicet quicumque in alijs ciuitatibus philosophi reperiuntur, ob hanc causam merito administrandae Reip. labores refugiunt, quia in qualibet ciuitate ipsi per se nascuntur, Rep. non curante. Par autem est ut quod per se nascitur, cum nulli pro alimentis acceptis sit obnoxium, nulli exhibeat nutrimenti mercedem. Nos autem uos tam uobismet quam reliquis ciuibus tanquam in apu examine duces ac reges creauimus, melius perfectiusque quam caeteri eruditos, aptioresque ad utranque curam suscipiendam. Descendere ergo uicissim debetis singuli in aliorum hominum coetum, & ad obscura inspicienda assuescere. Nam cum assuescatis fueritis, multo acutius illa cernetis quam qui in eis quotidie obuersantur, & quaelibet si mulachra quae & quorum sint agnosceris, ut qui reuera noueritis, quae honesta, iusta, bona uae sint. Atque ita nobis una ac uobis ciuitas quasi uigilantibus recteque sentientibus colitur, non tanquam somniantibus quemadmodum nunc plurimae habitantur, ab his uidelicet, qui de umbris inter se decertant, deque principatu tanquam maximo bono contendunt. Veritas autem ita se habet. Ciuitas profecto in qua ciues ad expetendos magistratus minime ambiosi sunt, optime & procul a seditionibus permanet: contra uero, quae aliter affectos habet ciues. Sic est prorsus. An reuenit monitus nostros alumni, cum haec audierint? nolentque uicissim singuli ciuitatis administrationem suscipere, sed in contemplationis otio diutius commorari? Minime. Nam iusta uiris iustis praecipiemus. Sed omnino tanquam ad rem necessariam ad magistratum accedet eorum quisque, contra ac illi qui nunc in singulis ciuitatibus dominantur. Nempe sic res se habet o amice. Si uita inuenieris eorum qui magistratibus praefuturi sunt, ipsis magistratibus meliorem, tunc primum tibi optime instituta ciuitas elucebit. In ea siquidem sola uere diuites dominabuntur. non auri dico, sed cuius oportet uirum beatum, diuitem esse, uita probae atque prudentis. Sin autem inopes, bonisque proprijs uacui ad publica aduentauerint, bona illinc rapere cupientes, ciuitas illa felix esse non poterit. Nam ubi de principatu contenditur, cum proprium hoc sit & intestinum bellum, tum eos qui ita pugnant, tum reliquam ciuitatem perdit. Vera narras. Habes aliquos qui ciuiles honores spernant, praeter ueros philosophos? Non per Iouem. At enim magistratus dandi sunt hominibus imperij minime cupidis, alioquin simultas inter amulos orietur. Certe. Quosnam igitur alios ad custodiam ciuitatis induces, praeter eos qui optime haec intelligunt, per quae rite ciuitas colitur, habentque & honores alios, & uitam ciuili praestantiorē? Nullos equidem alios.

Vis ergo nunc inquiramus, quo pacto tales in ciuitate uiri euadant? & qua ratione eos aliquis in lumen educat? quemadmodum ab inferis ad deos ascendisse aliqui memorantur. Quid ni uelim? Haec, ut uidetur, non erit testae reuolutio, sed animae circūductio a nocturno quodam die ad eius quod uere est contemplationem. Quae quidem ascensum ueram philosophiam esse dicemus. Omnino. An non inuestigandum est quae disciplina potissimum hanc habeat facultatem? Quid ni? Quanam igitur erit o Glaucos disciplina, per quam animus ex his quae fluunt, ad ea quae uere sunt, reducat? Nunc interim dum loquor cogito. Nonne enim eos esse belli athletas diximus: sed necessarium dum iuuenes sunt, tales esse. Diximus plane. Oportet ergo hanc praeterea superiori addere disciplinam quam quaerimus. Quam potissimum? Quae scilicet non inutilis sit bellicosis hominibus. Oportet sane, siquidem est possibile. Gymnastica porro & musica in superioribus a nobis sunt eruditi. Ita prorsus est actum. Gymnastica quidem circa id quod augetur & deficit, uersari uidetur. Nam incrementum corporis & decrementum considerat

derat. Apparet. Haec ergo non erit ea quam quaerimus disciplina. Non. An forte genus illud musicae, quod supra narrauimus? At erat illa quidem, si tenes memoria, proportionem quadam gymnasticae correspondens, consuetudine moribusque custodes erudiens, praebensque secundum harmoniam, compositionem & concinnitatem quandam potius quam scientiam, & secundum rhythmum modulationem numerosamque decentiam. Quinetiam in oratione alia quaedam generis eiusdem continet, tam quo ad fabulosos sermones, quam quo ad ueros. Cognitio uero talis cuiusdam boni quale tu nunc inuestigas, in ea nulla prorsus existit. Diligenter admodum me comonuisti. Nam reuera tale nihil habere compta est. Caeterum o beate Glaucos, quanam talis erit facultas? Etenim artes mechanicae illiberalesque omnes esse quodammodo uisae sunt. Quid ni? At uero, quanam alia praeterea restat doctrina a Musica, & gymnastica, artibusque diuersa? Age itaque si nihil ab his seorsum accipere possumus, aliquid saltem ex ijs quae per omnia discurrunt, accipiamus. Quidnam?

Comune scilicet illud quo omnes utuntur artes, cogitationes, atque scientiae, quod cuique in primis necessario est discendum. Quale istud? Leue hoc & puerile, cognoscere scilicet unum, duo, tria, quod summam numerum & computationem uoco. An non ita natura comparatum est, ut omnis ars atque scientia cogatur horum particeps fieri. Et maxime quidem Nonne res bellica etiam? Necessarium est omnino. Ridiculum ducem Palamedes Agamemnonem fuisse passim in tragœdijs ostendit. An ignoras quod se profiteatur numeri inuentorem, asseritque apud Troiam belli acies ordinasse, nauesque & reliqua omnia numerasse, quasi horum numerus ante fuisset incognitus, & Agamemnonem, ut uideat, neque quot pedes haberet, agnouerit? siquidem erat computationis ignarus. Qualem itaque tunc fuisse ducem existimas? Absurdum equidem, si uera haec erant. Necessaria ergo numerorum cognitionem militi esse dicemus, ut & numerare & computare ualeat. Maxime omnium, si modo ad ordinandas acies omnino rudis esse non debet. Imò uero si homo futurus est. An tibi in hac disciplina quod mihi uenit in mentem? Quid? Videtur natura ex eorum numero esse, quae ad intelligentiam homines eleuant, qualia nos perquirimus. Cumque talis sit ut omnino mentem ad essentiam attollere possit, nemo ut decet haec uti cognitione uidetur. Qua ratione id ais? Conabor equidem sententiam tibi meam explicare. Animaduerte obsecro quemadmodum mecum ipse genera rerum ita distinguo, ut quaedam ad intelligentiam ducant, qualia nos dicimus, quaedam minime: & quae dicam confirma, uel nega, ut clarius dignoscamus, an hoc tale sit, quale uaticinor. Ostendeam. Ecce ostendo: si modo res quae sensus mouent, uides partim tales esse ut ad considerandum intelligentiam minime prouocent, utpote quae sufficienter sunt a sensibus indicatae: partim tales ut prouocent, quasi sensus in eis nihil sincere iudicet. Quae procul admodum prospiciuntur dicis, & quae quodammodo adumbrata sunt. Haud satis quanam dixerim coniecisti. Quanam igitur? Ea porro inquam mentem minime prouocant, quaecumque in contrarium simul sensum non incidunt. Quae uero incidunt in contrarium, prouocant, postquam sensus non hoc magis quam contrarium monstrat, siue eminus seu cominus intueatur. Sic autem quod dico, magis tibi patebit. hos utique tres esse digitos dicimus, pollicem, indicem, ac medium. Plane. Ita me loqui existimato, quasi proxime uideantur. Atque id in ipsis considera. Quid? Digitus quidem esse similiter quisque eorum apparet, atque ad hoc nihil interest, siue medius offeratur, siue postremus, albus seu niger, pinguis aut tenuis, & quicquid generis eiusdem. In omnibus siquidem huiusmodi non cogitur animus intelligentiam ad disceptandum prouocare, quid e multis sit digitis. Neque enim sensus ei simul significauit digitum contrarium esse quam digitum. Non certe. Merito igitur quod tale est, mentem nec mouebit, nec excitabit. Merito. Ipsorum uero magnitudinem & paruitatem nunquid aspectus satis cernit? nihilque ad eum refert, siue in medio quaedam illorum iaceant, siue in extremis? Eodemque modo pingue, tenue, uel molliem & duritiem tactus ipse? Atque & alij sensus nunquid non imperfecte talia quaedam declarant? Vel sic agit eorum quisque? Nam primum quidem sensus qui ad durum attinet, cogitur & ad molle pertinere, animoque ita renunciat, quasi idem & molle & durum esse senserit.

Ita certe. An non necessarium est in rebus huiusmodi animum dubitare, quid significet durus hic sensus, si quidem idem molle insuper asserit? Item sensus ipsius grauis & leuis, quid graue & leue, si leue graue esse, & graue leue significat? Absurde profecto haec ad animum

Arithmetica & computatoria sunt necessariae militi

Repetitio us rem

ad animum interpretationes deueniunt, & consideratione indigent. Merito igitur in his rebus primo quidem animus nititur ratione & intelligentia prouocans considerare, nunquid unum, aut duo sint singula quae nunciantur. Cur non? Nonne si duo apparent, alterum & unum apparet utrumque? Ita. Si ergo unum utrumque, ambo autem duo, separata duo intelliget animus. Nam si indistincta perceperit, non duo, sed unum intelliget. Recte.

Magnum quidem & paruum, aspectum uidere dicimus, non discretum aliquid, sed confusum. an non? Plane. Propter huius autem declarationem, magnum rursus & paruum intelligentia cogitur intueri, non confusa, sed distincta potius contra ac sensus. Vera loqueris. Hinc ad sciscitandum protinus incitatur, quid magni sit, quid parui. Maxime uero. Atque ita aliud quidem intelligibile, uisibile aliud nuncupauimus. Scite admodum. Haec sunt quae nuper differere aggressus sum, quod uidelicet quaedam animum ad intelligentiam erigunt, quaedam minime, quod uel ea erigunt, quae in sensus una cum suis contrariis incidunt: quae uero non ita, mentem non suscitant. Intelligo iam, atque ita mihi uidentur. Quid uero numerus & unum? Vtro in genere tibi esse uidentur? Haud intelligo.

Commoda
philosopho
Arithmeti-
cam primo
omnium

At ex supra dictis animaduerte. si enim sufficienter ipsum secundum seipsum inspicitur, aut alio quopiam sensu unum comprehenditur, haud quaqua ad essentiam mentem deducit, quemadmodum de digito diximus. sin autem aliquid semper contrarium illi simul suboritur, adeo ut nihil magis unum quam contrarium uideatur, iudicis discretionem iam indiget, cogiturque in ea animus dubitare atque perquirere, & mouens in seipso intelligentiam, sciscitari quidnam unum ipsum est. Atque hoc pacto unius consideratio ex eorum numero erit, quae attollunt animum, conuertuntque ad eius quod uere est, contemplationem.

At enim tale non nihil habet unius inspectio. Simul namque ipsum ut unum cernimus, & ut multitudinem infinitam. Si unum id patitur, idem omnis numerus patietur. Absque dubio. Enim uero computandi & numerandi scientia omnis circa numerum. Maxime.

Haec autem ad ueritatem conferre uidentur. Mirum in modum. Haec itaque disciplina earum genere erit quas quaerimus, militi quidem cognitu maxime necessaria ad acies ordinandas, philosopho autem ut fluctibus generationis emergat, essentiamque attingat, sine qua disciplina computare ratiocinarique non poterunt. Est ita. Custos autem non ster & miles est & philosophus. Nempe. Conueniens utique institutio erit o Glauco, persuadere illis qui ciuitatis muneribus functuri sunt, ut se ad computandi scientiam conferant, neque rudes adhuc inde discedant, sed persequantur quoad ipsa mente ad numerorum naturam contemplandam perueniant, non uendendi emendique gratia, tanquam mercatores uel caupones: sed ut ad bellum instructi sint, facileque animum a generatione ad ueritatem essentiamque conuertant. Praclare loqueris. Atqui his ita de ratiocinandi disciplina dictis, equidem mecum ipse cogito quam numerorum cognitio decora sit utilisque nobis passim ad id quod uolumus, si quis eam cognoscendi, non cauponandi gratia sequitur. Quae ratione? Hoc ipsum inquam, quod modo diximus, quod uidelicet uehementer subleuat animum de quibus ipsis numeris differere cogit, nullo modo admittentem si quis disputando pro numeris corpora quae & uidentur & atrectantur, induxerit. Nosti enim quemadmodum qui in his periti sunt, quotiens aliquis ipsum unum uerbis discerpere nititur, subridet protinus, neque hoc tolerant: Verum si tu secas, ipsi multiplicant, cauentes ne quando ipsum unum non unum appareat, sed particulae plurimae. Vera loqueris. Siquis eos ita percontetur, o mirifici uiri, quibus de numeris disputatis, quibus unum tale inest, quale uos traditis, aequale scilicet unum quodque est, & omne penitus omni, neque minimo quouis discrepans, partem tamen nullam continens in seipso? Quid eos ad haec o Glauco existimas responsuros? Reor equidem responsuros illos, de ipsis se numeris loqui, qui cogitari duntaxat possunt, aliter autem atrectari nequaquam. Cernis igitur o amice, hanc reuera peritiam huius disciplinae nobis necessariam esse? quandoquidem ut apparet animum ad hoc inducit, ut ipsa intelligentia utatur ad ueritatem ipsam percipiendam. Vehementer id efficit. An & hoc aduertisti, quod homines natura arithmetici ad omnes doctrinas, ut ita dixerim, acuti uidentur. Quinetiam si qui ingenio tardiores huic se studio dederint, si nullam utilitatem aliam susceperint, tamen hoc assequuntur, ut acutiores quam antea sint. Sic est.

Homines
natura arith-
metici ad
omnes do-
ctrinas sunt
apti

Sed enim haud facile multa reperies, ut existimo, quae maiori cum difficultate quam ista discantur. Non profecto. Propter omnes quas adduximus rationes, haudquaquam negligenda

gligenda haec sunt, sed in his praecipue erudiendi qui optimis sunt ingenijs. Assentior equidem. Hoc itaque nobis ita positum sit: post hoc quod huic proximum est, consideremus nunquid nobis conducatur. Quid istud? num Geometriam dicis? Hanc ipsam. Quatenus enim ad bellicam rem confert, eatenus certe nobis conuenit. Nam ad castra ponenda, regionem occupandam, colligendas turmas, uel etiam spargendas, & ad caetera machinamenta, quibus circa acies, uel in obsidione, uel itinere uti solent, permultum interest Geometricus ne aliquis sit, an non. Ad haec utique exigua quaedam Geometriae Arithmeticaeque particula sufficit. Inquirendum est autem, utrum diuturnius studium uberiorque perceptio conferat ad ideam boni facile dignoscendam, conferunt uero ad hoc omnia, quae animum illuc conuertunt, ubi est essentiae beatissimum, quod ipsi est penitus cognoscendum. Recte.

Geometria
an utilis sit

Ergo si essentiam intueri Geometriae studium cogit, conuenit quidem: sin autem generationem, non conuenit. Ita dicimus. Profecto nobis hoc non negabunt quicumque uel paululum quid Geometriae gustarunt, quin haec scientia contra omnino se habeat quam de ea loquantur, qui in ipsa uersantur. Quonam pacto? Quippe ridicule admodum & quasi coacti saepe loquuntur. Nam uelut operatores quidam operisque gratia uerba faciunt, dum & quadrare aiunt, & perducere, atque addere, caeteraque similiter. Doctrina uero haec omnis cognitionis gratia quaeritur. Sic est omnino. An non id quoque nobis est concedendum? Quid? Quod quaeritur cognoscendi illius gratia quod semper est, non eius quod & oritur quandoque, & interit. Concedendum plane: nam Geometria eius quod est semper, cognitio est. Attollet igitur o generose uir ad ueritatem animum, atque ita ad philosophandum praeparabit cogitationem, ut ad supera conuertamus, quae nunc contra quae decet, ad inferiora descendimus. Quam maxime fieri potest. Quam maxime igitur praecipendum est, ut qui praclarissimam hanc habitant ciuitatem, nullo modo Geometriam spernant: nam & quae praeter ipsius propositum quodammodo esse uidentur, haud exigua sunt. Qualia? Quae tu circa rem bellicam commemorabas. Scimus quinetiam ad disciplinas omnes facilius perdiscendas interesse omnino, attigerit ne Geometria aliquis, an non. Profus. Hanc ergo doctrinam secundo loco dicendam iuuenibus. Statuamus. An tertio in loco ponemus Astronomiam? Quid censes?

Quo pacto
conducatur
Geometria
ad philoso-
phandum

Ponendam equidem: nam mutationes opportunitatesque temporum presentire non minus rei militari quam agriculturam navigationemque conuenit. Quam dulcis uir es. Nempe uereri uideris, ne multi te putent inuiles disciplinas inducere. Est autem non leue istud sed difficile admodum persuadere, quod ex huiusmodi disciplinis instrumentum quoddam cuiusque animi expurgatur reuiuiscitque, quod ante ex alijs studijs infectum occaecatumque fuerat, cum potius id seruandum sit, quam oculorum corporis decem milia. Solo enim hoc inspicitur ueritas. Eis ergo qui idem hoc sentiunt, mirum in modum bene loqui uideberis. Qui autem id nunquam excogitarunt, merito nihil te dicere arbitrabuntur. aliam enim ab ipsis utilitatem aestimatione dignam non cernunt. Hic ergo tu uideris utris cum potissimum differas. An forte cum neutris, uerum tui gratia maxime uerba facis, neque tamen ulla detineris inuidia, si quis aliquam ex his utilitatem capiat. Hoc potius eligo, mei scilicet gratia in primis interrogando & respondendo differere. Age igitur inquam, retrogredere: nam nunc haud recte quod Geometriae succedit accepimus. Quare? Quia post planum, statim solidum illud quod circumfertur accepimus antequam ipsum secundum seipsum comprehendere. Decet autem statim post augmentum secundum tertium capere: est autem hoc circa cuborum augmentum, atque id quod profunditatis est particeps.

Est certe. Sed haec o Socrates nondum reperta uidentur. Huius duae sunt causae, quia uidelicet nulla in ciuitate haec honorantur: & cum inuentu difficilia sint, haud ardent quaeeruntur, & qui ista perquirunt, duce indigent, sine quo minime reperirent. Quem esse primo difficile est: deinde etiam si sit, dum tamen ita se habent ut nunc qui haec indagent, saltu elati nequaquam parerent. Sin autem ciuitas tota huic operi praesideat, honorifice deducens, & isti obtemperabunt quidem, & haec sedulo studioseque discussa, clarius emicabunt. Quippe etiam nunc quanquam & uulgus haec contemnit & prohibet, & qui haec perscrutantur, qua ratione utilia sint ignorant, tamen uel gratia cuiusdam ualent. Neque mirum si haec ita apparuerint. Nempe quod gratum est, id praecipuum. sed mihi apertius quae nunc dicebas explana. Studium quod circa planum uersatur Geometriam uocabas

Vide ut tem-
pore Socra-
tis non erat
mathemati-
ce pars, que
de corpori-
bus, reperta

bas. Equidem. Post Geometriam continuo Astronomiam ponebas. Sed paulo post retro retulisti pedem. Enimvero quo magis propero, eo peruenio serior. Nam cum mox illi succederet facultas illa quae de augmento in profundum agit, quia ridiculosa eius habet investigatio, eam transgressus post Geometriam, Astronomiam protinus attigi, quae in profundum ipsius agitatione consistit. Proboloqueris. Ergo quarto in loco ponamus Astronomiam, tanquam adsit ea facultas quae nunc fuerat praetermissa, si modo in ciuitate suscipiatur. Sic decet. Atque eam Astronomiae laudationem o Socrates, in qua tu me interpellasti quasi importunius ipsam extollerem, ex tuo progressu nunc prosequor. Nam cuique patere existimo hanc animi oculos ad superiora dirigere, & hinc illuc ipsum perducere.

Fortem hoc omnibus praeterquam mihi perspicuum. Quonia mihi quidem non ita uidetur. At quonam modo? Porro ut nunc eam tractant, qui philosophiae ipsam iungunt, ad inferiora deicere animi oculos mihi uidetur. Qua ratione id ais? Non ingenerose mihi uideris tecum ipse supernorum intelligentiam definire. Constat enim quod si quis laquearia uariis coloribus depicta suspiciens quicquam perceperit, eum non oculis intueri sed intelligere arbitraberis. Ac forte recte sentis, ego autem inepte. Reor equidem nullam aliam disciplinam ad supernam inspectionem animi excitare, nisi eam quae circa essentiam & id quod uideri non potest uersatur. Quod si quis sursum inhians nunquam conuersus deorsum, sensibile aliquid percipere studet, discere ipsum nequaquam assero. Scientiam enim adipisci hunc nego, & eius animum non sursum sed deorsum aspicere censeo, etiam si resupinus in terrae litore uel maris aequore iacens, quicquam perceperit. Haud iniuria me corripuisti. Verum quae ratio descendae Astronomiae praeter eam quam isti sequuntur, si eius nobis cognitio sit ad ea quae dicimus profutura? Hac utique. Existimandum est has quae in caelo sunt uarietates, postquam in loco uisibili sunt, si ad caeteras eiusmodi comparantur, optime integerrimeque dispositas: sin autem ad ueras, longe deficere. Veras inquam uarietates & motiones, quibus ipsa quae uere est uelocitas, & ipsa quae uere est tarditas in uero numero, uerisque figuris omnibus & inuicem feruntur, & quae insunt ferunt. Quae quidem omnia ratione & cogitatione comprehendendi possunt, usu uero nequaquam. Quid censet? Idem prorsus. Nonne igitur coelestium uarietate utendum est uelut exemplo quodam ad supernarum rerum contemplationem? perinde ac si quis uideat figuras a Daidalo uel alio artifice uel pictore egregie compositas & elaboratas. Nempe si esset is qui eas uidet Geometriae peritus artificium ipsum laudaret, ridiculum tamen esse censeret si quis attentius talia considerare tanquam in ipsis ueritatem aequalium, uel duplorum, uel alicuius proportionis alterius reperturus. Cur non absurdum id uideatur. Idem quoque facturum putare debemus uerum Astronomum quando motus siderum intuebitur: arbitraturum scilicet quoad in operibus huiusmodi possibile est, quam pulcherrime ab ipso caeli conditore & caelum ipsum & quae in eo sunt, fabricata: absurdum tamen existimaturum si quis noctis ad diem comparationem, horumque ad mensem, mensisque ad annum, & aliorum astrorum inuicem & ad ista, semper similiter fieri censeat, neque unquam quoquo modo mutare tenorem cum & corpus habeant & uideantur, quae ratque in his omni studio ueritatem. Mihi certe in praesentia te audienti idem uidetur.

Itaque propositionibus utemur ut in Geometria, ita & in ipsa Astronomia: & quae in caelo sunt, dimittimus, si modo ita percepturi sumus Astronomiam, ut quod in nobis sapientiae copos natura existit, utile ex inutili efficiatur. Quanto amplius laborum imponis astronomo, quam hodie imponis uulgo. Arbitror autem & alias nos praecipere eodem modo debere, si qua ex nobis tanquam legum conditoribus sit utilitas prouentura. At quam nunc ex conuenientibus disciplinis commemorabis? Nullam ad praesens habeo, quam commemorem, inquit, Attamen non unam tantum, inquam ego, sed plures species motus nobis praebet. Omnes quidem depromere, qui sapiens est, poterit. Quae uero mihi occurrunt, duae sunt. Quales? Una quidem Astronomiae consimilis & aequipollens. Qualis inquam? Quemadmodum ad Astronomiam oculi, sic ad harmonicum motum uidentur aures fabricatae. Unde & has inuicem esse germanas scientias, & Pythagorei putant, & nos o Glauco assentimur. Vel quid nam agemus inquam ego. Ita prorsus, inquit.

Nonne quia grande hoc opus est, eos percontabimur, quo pacto de ipsis loquuntur, & nunquid aliud praeter ista, nos autem ad haec omnia nostrum illud seruabimus? Quid? Ne quando dent opera ut nostros alumnos quicquam ex his minus perfectum doceant, quod

non illuc

non illuc tendat semper quod proficisci omnia debent, quemadmodum paulo ante de Astronomia narrauimus. An ignoras quod circa harmoniam tale aliquid agunt? Nam dum concentus & tonos qui percipiuntur auribus, metiuntur & comparant, irritum labore quem admodum Astronomi tempus conterunt. Per deos ridicule admodum isti crebrius uoces frequentat ingeminantque, & aures propius admovent, uelut e uiciniore loco uocem ipsam rectius uenaturi. Atque eorum alij dicunt in medio adhuc sonitum aliquem se audire, minimumque esse interuallum hoc, quo metiri quis debeat: alij uero ambigunt, quasi sonus iam similis audiat. & utriusque aures menti praeposunt. Tu uero, inquam ego, utiles ne eos musicos uocas, qui chordas iugiter uexant examinantque, & clauiculis tum intendendo, tum remittendo pulsationes contorquent? Sed ne longius similitudo in pulsatione quae plectro fit, & illa iactantia peruicaciaque chordarum accusanda prouehatur, imagini huic finem imponam: atque non hos, sed illos potius, ut de harmonia dicant, rogandos. Nam idem faciunt quod & illi qui in Astronomia uersant. Nempe numeros eos sectantur qui in concentibus ad aures pertinentibus insunt. Sed ad investigandum inde non transeunt, qui consonantes numeri sint, qui non, & quam ob causam utriusque sint tales. Rem egregiam narras. Adde & utilem ad boni ipsius pulchritudinem indaginem, quae si aliter quaeratur, fit prorsus inutilis. Probabile istud quidem. Arbitror autem supradictorum omnium tractationem, si mutuam ipsorum communionem cognitionemque attigerit, investigaueritque quae secum ista inuicem ratione coherent, ad ea quae expetimus conductionem, neque frustra in his homines, sed utiliter admodum uersaturos: inutiliter autem, si aliter actum fuerit. Atqui & ego ita uaticinor, sed magnus est quod iubes, o Socrates. Quid in initium, inquis, an aliud quiddam? An ignoramus haec omnia ipsius legis, quam discere decet, in initium esse: nondum enim dialectici de his rebus differere tibi posse uidentur.

Non per Iouem, nisi per paucos quidam omnium quos unquam cognouerim. At enim nisi quis, inquam, & accipere possit & reddere rationem, nunquam sciet quicquam eorum quae esse dicimus cognoscenda: Nunquam prorsus. Nonne haec iam lex est, o Glauco, inquam, quae per differendi artem ostenditur: quam rursus intelligibilis cum sit, ea uis imitatur aspectus, quam supra diximus, ad ipsa iam animalia sese conuertere, & ad stellas, & ad ipsum denique solem? Haud secus cum quis ad differendum se confert absque sensibus, ratione duntaxat ad ipsum quod est, quodlibet nititur: qui si non destiterit prius, quam ipsum quod est bonum, intelligentia ipsa perceperit, tunc demum ad finem intelligibilis ipsius ita peruenit, ut ille alter ad uisibilis finem ascendit. Omnino sic accidit. Nonne dialecticam hanc progressionem uocas? Quid prohibet? Atqui quemadmodum solutio illa a uinculis, conuersioque ab umbris ad simulacra ac lumen, & ex antro ad solis lumen exitus, ibique animalium & plantarum inspectio, solisque & siderum in aqua propter imbecillitatem oculorum intuitus, ipsum quod in corporibus est clarissimum ad id conuertunt, quod est in corporali & uisibili regione omnium fulgentissimum: Ita omnium supradictarum artium studium deducit animum per umbras non simulacrorum, sed eorum potius quae uere sunt: diiudicareque eas facit, ad aliud quoddam lumen tanquam ad solem, habetque uim quandam extollendi id quod est in animo praestantissimum, ad contemplationem eius quod in ordine rerum est optimum. Equidem sic accipio: quanquam mihi talia haec esse uidentur, ut neque facile admitti possint, neque facile rensci. Veruntamen cum non in praesentia solum audienda sed deinceps sapientius repetenda sint, his ita positis, ut nunc traditum est, ad ipsam iam legem deueniamus, atque ita eam percurramus, ut procerium iam transigimus. Quare dic amabo, quis potentiae differendi modus, & quas in species distribuitur, & quae uiae sint. haec namque sunt, ut uidetur, quae illuc perducunt, quod quisquis peruenierit, illic demum tanquam in itineris termino requiescet. Nondum o amice Glauco, assequi poteris. Profecto quantum in me est, nihil tibi deerit studij, quo uoti compos efficiaris. Neque imaginem amplius eius quo de agimus, sed rem ipsam ueram qualis mihi uidetur, aspicias. Vtrum autem reuera talis sit, nec ne, haudquaquam affirmare decet. Sed illud duntaxat asseuerandum, quod tale aliquid est cognoscendum. nonne? Nihil prohibet. Quinetiam & istud, quod sola differendi facultas homini in his quae diximus, erudito id ostendet. Aliter uero cognosci penitus impossibile. Hoc quoque asseuerandum. Nemo autem aduersabitur nobis dicentibus, quod differendi facultas duntaxat conat ordine certo circa unum quodque

Dialecticam esse necessariam philosopho

De ratione differendi

Gg quid

Cuius artis
sit diffinire

quid ipsum sit inuenire. Siquidē cetera artes, aut opiniones hominū cupiditatesq; respiciunt, uel ad generationes & compositiones, uel ad culturam eorum quae generantur & componuntur. Reliquae uero, quas diximus uerarum rerum quoquo modo participes esse, Geometria scilicet, eiusq; comites, circa ipsam essentiam quodammodo somniant, synce-re autem quicquam ab illis cerni impossibile est tantisper dum suppositionibus haerent, easq; ratas & immobiles adeo seruant, ut illarum rationem reddere nequeant. Nam ubi principium quidem ponitur id quod est ignotum, finis autem & media ex ignoto tracta, inuicem connectuntur; collectam inde assertionem quonam pacto scientiam uocemus?

Nullo. Dialectica uero sola sublati suppositionibus omnibus, ad ipsum principium ut compertum habeat, pergit, ac reuera animi oculum caeno barbarico obrutum, paulatim sursum trahit, ac ducit, tanquam adiutricibus ac ministris quibusdam utens his artibus quas narrauimus. Eas porro nos saepe scientias propter consuetudinem nominauimus. Indigent autem alio nomine clariore quidem quam sit opinio, obscuriore uero quam scientia. Cogitationē certe nos in superioribus earum notionem cognominauimus. Neq; tamen est de nomine controversia inter eos quibus de rebus tantis, quantis nobis ad praesens est discrepatio. Non certe, nam solam exigunt ad rerum habitū interni conceptus expressionem. Placet igitur quemadmodū supra, primam partem uocare scientiā, secundam cogitationem, tertiam fidem, postremam imaginationem uel assimulationem. Et ambo illa simul intelligentiam, haec autem ambo simul opinionem: & opinionem quidem circa generationem, intelligentiam uero circa essentiam esse. Quod autem est ad generationem essentia, id ad opinionem intelligentia. Quod uel intelligentia est ad opinionem, id & ad fidem scientia, & ad imaginem deniq; cogitatio. Comparationem uero illorum in quibus ista uersantur, diuisionemq; utriusq; geminam, opinabilis scilicet intelligibilisq; o Glauco, omittamus, ne prolixior de his oratio q̄ de superioribus habeatur. Equidem quantum mea mens potest, reliqua consequi libet. An non dialecticum uocas eum qui rationem cuiuslibet capit essentiae: illum uero qui hanc rationem non habet, quatenus nec sibi, nec alteri potest reddere rationem, eatenus intelligentiam circa hoc habere negabis?

Certe non aliter est dicendum. De bono etiam similiter iudicandum. Nam quicumque boni ideam ratione definire non potest, a ceteris omnibus eam distinguens, & tanquam in praelio per omnia penetrando, cetera cuncta reiicere, non secundū opinionem, sed secundum substantiā arguens & refellens, perq; haec omnia stabili & inconcussa progredi ratione: hūc tu ita affectum, neq; bonum ipsum dices cognoscere, neq; aliud quicquam bonum: uerum si quod forte simulacrum attigerit, opinione potius quam scientia illud attingere, atq; hac in uita infomnijs dormitantem illudi, & antequam expergiscatur, ad inferos descendente, extremo tandem occupari sopore. Per Iouem omnia haec profus asseuerabo. Ceterum liberos tuos quos nunc oratione instruis, si quando re ipsa erudires, ut arbitror, nō permitteres maximarum rerum in ciuitate potestatem habere, dum linearum instar non possent cuiusq; reddere rationem. Non certe. Legem itaq; feres, qua iubeamur eam potissimum disciplinam capessere, ex qua ad interrogandum & respondendum ut scientem decet, aptissimi sint. Tecum unā istud praecipiam. An ergo uidetur tibi doctrinis omnibus dialectica uelut apex esse praeposita, nec ulla doctrina ulterius ac eminentior reperiri, sed hic iam doctrinarū omnium esse finis? Mihi quidem uidetur. Restat ergo deinceps aperiendum quibus distribuendae haec disciplinae sint, & quomodo. Videlicet. Recordaris in prima illa optione quales delegerimus principes?

Quid ni recorder? Quo ad alia quidem naturas illas eligendas existimato. Nam & grauissimos homines et fortissimos decet eligere, & quoad fieri potest speciosissimos. neque solum quaerendi sunt homines generosi, atq; terribiles, sed qui insuper eas habeant naturae dotes, quas disciplina haec exigit? Quas? Acumen, inquam, facilitatemq; ingenij oportere ad doctrinarū perceptionem adesse. Magis enim absterret animum disciplinarum quam gymnasiarū corporis, difficultas. Siquidē magis proprius illi labor est, qui soli competit, quam qui corpori etiam est communis. Vera loqueris. Quaerendus itaq; uir est memoria ualens, integerrimus, tolerantissimus. Nam quem alium censes libenter labores corporis subiturū, tamq; arduum doctrinae meditationisq; studium ad finem usq; prosequiturū? Neminem profus nisi qui optima natura sit praeditus. Ex eo quippe

Vide praesentiam
uam scientia
diuinae

errore, ut supra dicebam, aduersus philosophiam oborta est infamia, quod non pro dignitate ipsam attingunt. Neq; enim a spuris, sed legitimis est attrahenda. Quo pacto?

Principio ad labores suscipiendos claudus esse nō debet quisquis est philosophiae sacris initiandus, ut partim eos adeat, partim recuset. Cōtingit autē hoc, quotiens aliquis gymnasiis & uenationi & reliquis corporis exercitationibus deditus, disciplinarū studium refugit, neq; audiendo delectatur, nec inquirendo, sed omnem hanc odit curam. Claudus praeterea & ille est, qui exercitationibus animi delectatus, contemnit alias. Vera narras. An non & quo ad ueritatem similiter mancum eum ponemus animum qui uoluntarium mendacium odit, & aegre fert ipse secum, & alijs mentientibus indignatur, inuoluntarium uero mendaciū facile tolerat: & si ignorare aliquid deprehendatur, haud grauius perfert, sed libenter uelut in ignorantiae sordibus uolutatur? Omnino quidem.

Quinetiam circa temperantiā & fortitudinem magnificentiāq; & reliquas uirtutis partes non minus obseruandum est quinam legitimus sit, qui spurius. Quando enim haec minus considerant, & priuati, & ciuitas, ignari utuntur mancis & spuris ad quodcunq; istorum cōtigerit, priuati quidem amicis. Respublica uero principibus. Sic accidit profus. Nobis haec omnia praecauenda sunt. Nam si homines quo ad corporis ac mentis habitum integerrimos ad tantam doctrinam exercitationemq; ducemus, atq; erudiemus, et ius ipsum nobis minime succensebit, & ciuitatem Rempublicāq; seruabimus. Sin aliter affectos homines ad ista ducemus, cōtraria faciemus omnia, & philosophiā multo etiam magis dedecorabimus. Turpe quidem id esset. Mirum in modum. Ceterum non nihil mihi in praesentia risu dignum cōtigisse uidetur. Quid istud? Latuit me nimirum, quod iocabamur, quare acrius egi quam deceret. Quippe inter loquendum ad philosophiam ipsam conuersus, eam dedecore affectam aspexi. Quod & grauius perpeffus fuisse uideor, & his qui in culpa sunt, tanquam indignatus seuerius haec dixisse. Non per Iouem, ut mihi audienti uidetur. Mihi tamen dicenti sic apparet. Hoc autē ne nos fugiat, quod in priori electione senes eligimus, in hac uero nequaquam licebit. Neq; Soloni credendum est, hominem senescentem posse in dies plurima discere, qui minus id potest q̄ currere. Iuuenibus enim conueniunt multi maximiq; labores. Necessesse est. Illa igitur quae ad Arithmetica & Geometriam omnemq; doctrinam eam pertinet, quae dialecticam antecedere debet, pueris tradenda sunt, atq; is docendi modus accipiendus est quo minime coacti ad discendum esse uideantur. Cur istud? Quoniam non decet liberum hominem cum seruitute disciplinam aliquam discere. Quippe ingentes labores corporis ui suscepti, nihilo deterius corpus efficiunt. Nulla uero animae uiolenta disciplina est stabilis. Vera loqueris. Ergo non tanquam coactos pueros in disciplinis o uir optime, sed quasi ludentes enutrias, ut & magis ad quod quisq; natura sit aptus, possis agnoscere?

Consentaneum est quod dicis. An non recordaris a nobis in superioribus dictū, pueros esse equis spectandi gratia in castra ducendos, & si tuto id tentari possit, propius ad mouendos, ut catulorū instar sanguinem incipiant degustare? Recordor equidem. Quicumque uero ad hos labores, disciplinas, pericula, promptiores, acrioresq; apparēt, in numerum aliquem seligendi sunt. Qua in aetate? Quando a necessarijs negocijs exercitationibusq; soluti sunt. In hoc si quidem tempore siue biennium sit seu triennium, facere aliud nequeunt. Labor enim ac somnus disciplinis aduersi sunt. Et simul haec examinatio aliarum non minima esse uidetur, qualis uidelicet, quisq; in gymnasiis ipsis apparebit.

Quid ni? Post id tempus quicumq; ex uiginti annis ut ceteris praestantiores electi fuerint, maioribus q̄ ceteri afficiantur honoribus: & quae disciplinae istis in pueritia sparsim ostensa sunt, unā his iterum offerantur, ad ipsam disciplinarū inter se cognationem & ipsius quod uere est naturam conspiciendā. Sola haec cognitio quibuscunq; traditur, stabilis permanet. Atqui & hac experientia cognoscitur maxime qui ad dialecticā optime a natura est institutus, qui non. Nempe quisquis ad hoc dignoscendum est perspicax, dialecticus est: qui uero hebes, nequaq;. Teneo equidem. His igitur animaduersis oportebit eos qui apprime tales in ipsis reperientur, stabiles in disciplinis, constantes in bello, in alijs legitimis officijs perseverantes, postquam trigessimū egerint, ex electis praelectos in maioribus honoribus constituere, & ipsa differendi facultate diligenter examinare, quis eorum potest sine oculorum & aliorum sensuum ministerio, ad ipsum quod uere existit

Quae aetates
ad discendum
aptaeQuo pacto
pueri sint
docendi

cum ueritate transcendere. In quo maxima o amice, opus est cautione. Cur nam inquit?

Non animaduertis inquam, quatum nunc malum circa differendi peritiam inolescat?

Quale istud, inquit. Iniquitate prorsus abundant, inquam, Summopere, inquit.

Mirum aliquid perpeti ipsos existimas, nec ignoscis? Quae ratione maxime? Si quis
 Quæ res stu
 dia remorē
 tur
 supposititius puer multis in delicijs à nobili familia nutriatur, inter adultores compluri
 mos: adultus autem persentiat quod ex eis quos parentes existimat natus non fuerit, ue-

ros tamen genitores nusquam reperiat: nunquid uaticinari potes qualis huic animi affe-
 ctus futurus sit erga adultores, & erga eos qui ipsum supposuerunt, tam eo tempore quo
 nihil de suppositione suspicabatur, quam postquam rem ipsam agnouit? An uis presagiū
 meum audire? Volo equidem. Vaticinor itaq; illum dum suppositionem penitus ig-
 norabit, magis eos honoraturū quos parentes & propinquos existimat, quam assentato-
 res: minusq; eos si quando egeant neglecturum, tardioresq; fore ad iniuriam ipsis infe-
 rendam, uel conuictum dicendū, magisq; illis in rebus grauib; quam adulatoribus pari-
 turum. Verisimile quidem. Sin persenserit, hos certe minus honorabit curabitq; as-
 sentatores uero magis quam antea colet, illis propensius obsequetur, ad eorum exemplū
 uitam instituet suam, cum illis palam ac libere conuersabitur. De his uero quos parentes
 & propinquos putauerat, nisi alioqui probo natura sit ingenio, nihil prorsus curabit.

Omnia prorsus ut narras, contingerent. Sed quid hæc similitudo ad eos qui disputatio-
 nes sectantur? Audies modo. Sunt nobis à pueritia opiniones de honestis iustisq; offi-
 cijs, sub quibus tanquam parentibus educati sumus: his paremus, has præ cæteris hono-
 ramus. Sunt plane. Offerunt se nobis & uoluptates, quæ ad contraria nos alliciunt:
 & dum animæ blandiuntur, ad illa detorquent. Non tamen ab his flectuntur, qui uel pau-
 lo quam cæteri moderatiores sunt, sed illa ueluti paterna colunt, eisq; obtemperant. Sic
 euenit. Si dialectica uis aggressa aliquem ita affectum interroget quid honestum sit, ac
 respondentem id quod ex legislatore perceperat, ratio confutet, crebrisq; & uarijs redar-
 gutionibus eò deducat, ut opinetur illud non magis honestum esse q̄ turpe, deq; iusto ac
 bono similiter arguat, & de cæteris quæ summo in honore ante habebat, pari ne illa post-
 hac honore & obseruantia prosequaturū putas? Minori admodum puto. Quando
 igitur neq; ista quis censet domestica ut antea uel honorāda, neq; reperit uera, in uitā po-
 tius blandam quam in aliam, ut consentaneum est, prolabitur. Verisimile id quidem.

Ex isto igitur fiet iniquus. Necessè est. An non merito ut nuper dicebam, affe-
 ctio eorum qui ita se ad differendum comparant, talis est, ut plurimam exigat ueniam?

Et misericordiam insuper. Vt igitur miserabilis hic euentus uitetur, triginta annos
 nati duntaxat, caute admodum dialecticas argumentationes degustent. Ita prorsus.

An non hæc prudens cautio est, ut eas uidelicet iuniores homines non attingant? Ne-
 que enim te later, ut arbitror, quod cum primum adolescentuli disputationis artificium
 gustant, eo protinus quasi ludo quodam ad refellendum utuntur, eosq; qui confutant a-
 lios, studiose sectantes, & ipsi alios quoq; redarguunt, ac distrahendis lacerandisq; proxi-
 mis catulorum more assidue delectantur. Mirum in modum. Cum uero plures con-
 uicerint, & à pluribus ipsi conuicti fuerint, eò confestim deueniunt, ut ex pristinis opinio-
 nibus ratam nullam habeant. Atque ex his & ipsi & omnis philosophia apud alios calu-
 mnam reportarunt. Vera refers. At uir natu grandior, ab hac insaniam diligentius de-
 clinabit, ac hominem inuestigandæ ueritatis gratia differentem imitabitur potius, quam
 eum qui iocandæ causa uersutis captiunculisq; incumbit. Quin & ipse modestius sese ge-
 ret, & disputandi studium ex infami reddet illustrius. Scite. Ad eiusmodi præterea
 cautionē, superiora dicta sunt omnia: oportere uidelicet moderatos & graues esse illos,
 qui ad disputationis studium asciscuntur, neq; communicandum esse id ineptis homini-
 bus, & ut nunc sit, omnibus quoscunq; fors obtulerit. Summopere. Si quis disputa-
 tioni diligenter assidueq; det operam, nihil ue agat aliud nisi quod uicissim quandoq; gy-
 mnasiis corpus exerceat, huic ad perceptionem huiusmodi anni duplices superiorum suf-
 ficient. Nunquid sex dicis? an quatuor? Quinq; adhibeas. Deinde ad antrum illud
 erunt iterum deducendi, cogendiq; eos principatus assumere qui ad bellum spectant, &
 si qui sunt iuuenum principatus, ne usu rerum ab alijs superentur. Atque in his quoq; e-
 xaminandi sunt, utrum constantes permaneant, dum trahuntur undique, aut nutent.

Quot

Quot autem annos istis ascribis? Quindecim. Quum uero ad quinquagesimum an-
 nū peruenerint, quicunq; integri inter eos rebusq; gestis & scientijs præcellentes appa-
 rent, ad finem iam perducendi sunt, cogendiq; ut animi radiū ad supera dirigentes, ipsum
 quod omnibus lumen præbet, suspiciant: quumq; ipsum bonum nouerint, exemplo il-
 lius freti ciuitatem, priuatos, seq; ipsos per omnem sequentem uitam, & singulā uicissim
 exornent. Ac plurimum quidem in philosophia uersentur: cum uero ad magistratus ac-
 cerentur, in ciuilibus negocijs inuigilent, sigillatimq; gubernent reipublicæ gratia, ita
 ut non tanquam bonum aliquid & optandum ministeriū, sed necessarium potius exequi
 uideantur. Atq; ita quum alios similiter ipsi instruxerint, eos uicissim reipublicæ custo-
 des relinquent, ipsi uero in beatorum insulas transmittentur. Monumenta uero illis & sa-
 cra tanquam dæmonibus si Pythias oraculo confirmauerit, publice dicabuntur: sin mi-
 nus, saltem ut beatis atq; diuinis. Mirificos prorsus o Socrates, principes quasi sculptor
 figurasse uideris. Quod de uiris dixi, idem & de mulieribus intelligendum. Neque pu-
 tes o Glauco, magis me de uiris quam de mulieribus fuisse loquutum, quæcunq; uideli-
 cet natura aptæ ad hæc officia sunt. Recte se id habet, siquidem pariter in omnibus, ut
 narrauimus, cum uiris communicabunt. Num concedis nos de reipublica omnia non
 quasi pro desiderio effinxisse, sed pro ueritate loquutos, difficilia quidē factu, possibilia
 tamen, ea duntaxat ratione qua diximus? Quando scilicet homines reuera philosophi,
 uel unus, uel plures nacti in ciuitate potentiam, præsentis honores despicient, illibera-
 lesq; eos & nullius existimabunt: ipsum autem quod rectū est, & honores qui ab eo pro-
 ficiscuntur, plurimi facient, maximum uero & summopere necessarium quod iustum: &
 huic ministrantes, idq; adaugentes ciuitatem suam rite disponent. Quo pacto? Om-
 nes quicunq; in urbe decem annos impleuerint, in agros transmittent: filios autem ipso-
 rum suscipientes, procul ab his moribus quibus hodie parentes utuntur, moribus legi-
 busq; suis educabunt, quales uero sint, enarrauimus. Atq; ita celerrimè atq; facillimè ea
 ciuitas & respublica orietur, quam supra diximus, si quando extiterit, beatam fore, & ge-
 nus hominum in quo condita fuerit, plurimum iuuaturam. Maxime quidem. Atq; ut
 constitui possit eiusmodi ciuitas, si quando constituatur o Socrates, adinuenisse uideris.

Nonne ergo abunde, tum de hac ciuitate, tum de homine eius persimili iam nobis di-
 ctum? Constat enim qualem eius similem esse debere dicemus. Constat plane, & quod
 quæris, finem mihi iam habere uidetur.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALO-
 gum octauum de Iusto.

SOCRATES perfectam reipublicæ formam septem iam Dialogis absoluit, septenario Pallæ-
 dis numero consecratam. Eamq; tum regiam, tum optimatam appellat gubernationem. Optima-
 tum quidem, quoniā in ea plures uirtute præclari publicis funguntur muneribus, Senatūq; con-
 stituunt. Regiam uero, quoniā & una omnium ad publicum bonum est uoluntas, una mens qua
 si regina, & si quis inter eos probitate est singularis, singulariter honoratur. Neque tamen huic
 tantum tribuitur, ut absque Senatu, id est, probatorum omnium numero possit publica permutare. Reliquum erat
 post optimam & beatam reipublicæ formam in medium inferiores adducere. Has autem numerat quatuor. Primā
 quidem esse uult eam, in quam optima mox degenerat, quam nominat ambitiosam. Secundam uero potentiam pau-
 corum ex ambitiosa nascentem. Tertiam popularem ab hac procedentem. Quartam postremo tyrannidem ex po-
 pulari præcipue pullulantem. Quoniam uero rerum publicarum formæ à formis proueniunt animorum, quinque
 deinceps animorum affectus & habitus, totidemq; ciuitatum & similes esse similiter nominatos mira quadam ar-
 te describit. Summatimq; regium animum optimum esse concludit atque beatissimum, & similem similiter ciuita-
 tem. Tyrannicum uero pessimum atq; miserrimum. Ciuitates quoq; à tyrannis oppressas, pessimas similiter atque
 miserrimas. Medios autem animos gubernationesq; medias modo quodam medio se habere concludit. Ex omnibus
 his apparet quam perniciofa tam in ciuitate quam in animo sit iniustitia, & utrobique iustitia quam salutaris. Vbi-
 que autem permutationes tam animorum quam ciuitatum ex alijs formis in alias mirabili explicat diligentia. Præ-
 cipue uero mutationem beatæ reipublicæ, & ut ita dixerim, auræ in ambitiosam siue argenteā, siue ferreā, ab al-
 tiori ducit exordio, fingitq; Musas id tanquam oraculum effundentes, siue potius confundentes. Profecto si beata
 respublica proprio defectu in deteriolem labi non potest, & tamen quandoq; labitur, communi quodam defectu
 et causa labitur. Qua quidem in re Aristotelicas ridere licet calumnias. Neq; enim debuit Aristoteles in quinto Po-

liticorum à Platone suo, immo nusquam suo, propriam beatæ reipublicæ permutandæ exigere causam, quum milita sit propria, sed cõmuni debuit esse cõtensus. Quomodo enim homo et ualidissimus & temperatissimus, sic & eiusmodi ciuitas non tam propria quàm cõmuni causa morbi laborat, id est, fatali quodam ordine, ita per cõlestes circuitus qui intra lunã sunt, perpetuo se reuolvente, ut quæ certis spherarum cõfigurationibus temporumq; curriculum composita sunt, quandoq; dissoluantur aduersis. Quoniam uero eiusmodi cause assignatio præsentis ciuilitatisq; facultatis terminos procul excedit, ideo Socrates uaticinio musarum utitur. & profecto ita utitur, ut & nobis ad hæc interpretanda opus sit Apollinis uaticinio. Nec immerito Tullius ubi rem esse obscurissimam breuiter uult exprimere, id inquit numero Platonis obscurius. Neq; miror Theonem Smyrneum mathematicæ in primis Platonicæ professorem eiusmodi mysterium tanquã inexplicabile astute prætermisisse. Quod quidem Iamblichus Chalcidæus dum explicare uoluit, implicuisse uidetur. Quid uero si in eiusmodi uerbis plus difficultatis sit quàm ponderis? Quippe quum & ipse fingat Musas tragica quadam tumiditate nugantes perterrentesq; animum puerilem atque simplicem, suporemq; adducentes. Deniq; qualescunq; id sit opportunius ex cõmentarijs in Timæum expositionem nostram accipies. Ceterum moralia hæc præcepta cõsidera. Impossibile est diuitias honorari in ciuitate simul atq; uirtutem. Item tradere diuitioribus reipublicæ gubernacula perinde est ac si nauis nõ peritiori in nauigando, sed locupletiori gubernanda tradatur. Nempe & hæc & illa periclitabitur. Rursus custos contra omnia uia tutissimus est scientia. Præterea contrarij unius summum, alterius est principium. itaq; extrema libertatis licentia, extreme seruitutis est principium. Sicut in qualibet qualitate, rerumq; & temporu excessus omnis uerti proximus in contrarium consueuit. Idem in epistolis ait, moderatam probans ante omnia libertatem.

DIALOGVS OCTAVVS

DE IVSTO.

ISTO inquam, constitit equidem inter nos ô Glauco, in ciuitate optime instituta cõmunes esse debere mulieres & filios. Communem quoq; omnem eruditionem. Cõmunia similiter omnia, tum belli, tum pacis officia. Reges autem ipsorũ esse homines debere in philosophiæ & rei militaris studio præstantissimos. Constitit plane. Quin & hæc concessimus, quod scilicet cum tales principes iam fuerint constituti, in expeditionem euntes, habitationes militibus quales prædiximus, assignabunt, cõmunes scilicet omnibus, in quibus nihil cuiusquam sit proprium. Neq; de habitatione solum, uerum etiam de supellectili & possessionibus si recordaris quales debeant esse, conuenimus.

Memini equidem, inquit, censuisse nos nihil eorum quæ nunc possident aliq, esse ab ali quo possidendum, sed tanquam belli athletas atq; custodes in mercedem custodiæ annua ab alijs alimenta suscipientes, eos oportere & sese & ciuitatẽ tueri. Probe, inquam. Sed postquã hæc absoluius, repetamus iam unde hinc digressi sumus, ut per eadem rursus proficiscamur. Haudquaquam difficile istud, ferme enim quemadmodum nunc, quasi de ciuitate satis egisses, adiecisti, quod talem ciuitatem bonã uocares qualẽ descripseras, bonumq; uirum quicunq; illius foret persimilis: cum talem posses adhuc, ut apparuit, meliorem ciuitatem uirumq; referre. Dixisti præterea si hæc recta sit reipublica, cæteras aber rare. Reliquarum uero rerũ publicarũ, ut memini, species esse quatuor, de quibus uerba facere oporteret, earumq; defectus inspicere, & homines ipsarũ similes declarare: ut eos omnes intui, & quis optimus sit uir, quis pessimus declarantes, consideremus nunquid uir optimus felicissimus, pessimus autem sit miserrimus, an se res aliter habeat. Cum uero abs te ipse quærerem quas potissimũ quatuor reipublicas diceres, tunc sanẽ Polemarchus & Adimantus mihi sermonẽ interruperunt, unde tu orationem sumens huc deniq; peruenisti. Recte admodũ meministi. Ergo rursus tanquam luctator eandem ansam præbe, & me idem interrogante, conare nunc ea dicere quæ tunc eras declaraturus. Si quidem potero. Equidẽ audire percipio, quasnam reipublicas quatuor supra dicebas.

Haud difficile istud audies. Sunt enim quas dico, illæ quæ & nomina habent, ipsa uide licet quæ à multis laudatur Cretensis & Laconica. Secunda uero secundo loco laudata ea quæ paucorũ potentia nominatur, plurimis plena malis reipub. Item quæ ab hac differt plurimũ, eamq; sequitur, gubernatio popularis. Præterea generosa tyrannis, ab his omnibus differens, quartus ciuitatis extremusq; morbus. An aliam habes reipub. formã,

quæ

quæ in perspicua & distincta quadam ratione sit sita. Nam & minores quidam principatus, & regna uenalia, & tales quædam ciuiles potentia inter hæc quodammodo medium obtinent. Quarum non pauciores inter Barbaros quàm inter Græcos reperiuntur.

Multæ certæ, & absurdæ memorantur. Totidem quoque sunt hominum quodammodo species atq; mores. An ex quercu forte existimas, aut silice reipub. fieri potius, quæ Quot mores hominũ totidẽ resp. ciuium moribus, qui quocunq; fluxerint, cætera secum rapiunt? Ex moribus procul dubio. Quare si gubernationum species quinque sunt, priuatorum quoq; animorum affectus quinque erunt. Nil obstat. Virum certe similem optimatũ gubernationi uideamus, quem bonum, & iustum recte asseruimus. Vidimus. Deteriores deinceps narrare decet, contentiosum ambitiosumq; hominem secundũ Lacedæmoniorum reipub. institutum: præterea paucorum imperij cupidum, & popularem hominem, & tyrannicũ: ut iniustissimum discernentes, cum iustissimo comparemus, perfecteq; cognoscamus, quomodo summa meraq; iustitia ad summam se ac meram iniustitiam habeat, quo ad hominis iusti, uel iniusti beatitudinem, uel miseriam pertinet: ut uel Thrasymacho obtèperantes, iniustitiã prosequamur: uel præsentibus rationibus persuasi, iustitiam. Ita prorsus agendũ. Num sicuti cœpimus ante in rebuspub. mores animaduertere quàm in priuatis personis, quia illic magis pateant: ita & nunc in primis consideranda est ambitiosa reipub. cuius nullum habeo nomen præter ambitiosam potentiam, & principatum: post eam uero uirum talem considerabimus: deinde paucorum potentiam, talemq; uirum: postea multitudinis gubernationem, & hominem popularem: demum tyrannide pressam ciuitatem considerantes, & inde tyrannicum cognoscentes animum, conabimur ea quæ proposuimus, sufficienter dijudicare? Recte in hunc modum inspectio iudiciũq; procedet. Age itaq; explicare conemur, quo pacto ambitiosum imperium ex optimatũ gubernatione nascatur. Quin hoc simpliciter uerum est, omnem reipub. ex eo quod dominatur, mutari, quando in ipso seditio oritur: dum uero secũ ipso consentit, etiam si ualde exiguum sit, mutari impossibile est. Est ita. At uero quonam pacto ô Glauco, ciuitas hæc nostra è suo statu mouebitur: principes, & defensores inuicem, & inter se dissidentibus? An uis imitantes Homerum Musas oremus, ut nobis explicent, qua ratione seditio primum incidat? Dicamusq; ipsas tragicorum ritu, nobiscum ueluti pueris iocantes nugantesq; ita loqui, ut dum nugantur, serio agant, magnũq; quiddam loquatur? Quonam pacto? Ita ferme. Difficile quidem est ita cõstitutã ciuitatẽ à suo statu moueri. Verum cum omne quod genitum est, corruptioni sit obnoxium, talis etiam constitutio semper manere non poterit, sed soluetur. Solutio uero hæc est: non solũ circa plantas, sed terrena etiam animalia, fertilitas, & sterilitas animæ, corporũq; contingit, quando reuolutio nes singulis circuloũ cõiunxerint ambitus: his quidem quæ breuis sunt æui, ambitus breuius, cõtrarijs uero cõtrarios. Illi uero quos ad ciuitatis gubernationẽ educauistis, quã uis sapientes fuerint, nihilo magis uestri generis uel fecundam uel sterilem generationem, ratione una cum sensu assequantur, sed latebit eos opportunitas generandi, & plerunq; cum non opportunum fuerit, gignendis filijs operam dabunt. Est autem ei quod diuinitus generandum est circuitus, quem numerus continet perfectus. Humanæ uero genituræ is utiq; in quo primo augmentationes superantes, & superatę tres distantia, atq; quatuor terminos accipientes, simulantium & dissimulantium, & crescentium & decrescientium, cuncta correspondentia, & comparabilia inuicem effecerunt, quorum sesquialtertia radix quinario coniuncta duas harmonias præbet ter aucta. Vnam quidem æqualem æqualiter, centũ centies. Alteram uero æqualis quidem longitudinis, sed oblongiori, centum quidem numerorũ ex diametris cõparabilibus inuicẽ quinario, indigentibus uno ex singulis, duobus uero qui inuicem dici nequeant, centum uero cuborũ trinitatis ipsius. Vniuersus autẽ hic numerus geometricus talem auctoritatem habens ad potiorem deterioremq; generationem uim habet. Quod si ciuitatis uestre custodes ignorauerint, nec opportuno in tempore sponfas spõsis cõiunxerint, haudquaquã ingeniosi felices uel pueri inde nascẽtur. Ac licet maiores ipsi eos cõstituunt principes, qui inter illos præstantiores fuerint: tamen quia indigni erunt parentũ successione, in ipsis magistratibus subiectos negligent, neq; musicæ curam ut decet habebunt, neq; gymnasticę, unde iuuenes nimis erunt à musica alieni. Ex his autem principes constituentur negligẽtiores quàm de-

Respub. am
bitiosa

Ex gubernã
tione optima
tũ ambitio
sum imperi
um quomo
do oriatur

Mutatio Re
rumpub.
quõ fiat.

cet ad examinandum genera illa quæ apud Hesiodum, & quæ apud uos referuntur, aureum scicet genus, argenteum, & æneum atq; ferreum. Quoniã uero mixtum erit argento ferrum, & æs auro, dissimilitudo & inæqualitas discors exorientur. Quæ ubicunq; nascuntur, bellum semper & inimicitias pariunt. Genus autem huiusmodi hominum ubicunq; adest semper seditionibus agitatur. Recta admodum respondere illas dicemus.

Necesse est enim cum Musæ sint. Quid uero post hac Musæ dicent? Postquam orta seditio fuerit, utraque genera ferentur, ferreum quidem & æneum ad quæstum, agrorumque & domorum possessionem, auricq; & argenti copiam, Quod uero inest aureum, & argenteum, quasi non inopi sed opulenta natura, ad uirtutem statumq; pristinum, pugnantia uero inuicem & in contraria retrahentia in medium tandem conuenient, ut diuisis agris & domibus priuatim quæque possideantur: illi uero qui ante ab eis seruabantur tanquam liberi, amici, & nutritores in seruitutem redigantur, & uelut subditi atq; serui, belli custodiaq; ipsorum curam gerere cõpellantur. Hinc & mihi certe uidetur mutatio hæc accidere. Hæc utiq; gubernatio inter optimates, & paucorum potentia erit media. Erit certe. Mutabitur quidem ita. Cum uero in id fuerit permutata, quem potissimum gubernationis modum seruabit? Vel constat quod partim priorem rempublicam imitabitur, partim paucorum potentiam, utpote quæ in medio locata est, partim etiam quiddam sui proprium obtinebit? Ita prorsus. Et priorem quidem imitabitur in eo quod principes honorabuntur, & milites ab agricultura mechanicisq; artibus & alijs quæstibus abstinebunt, & communia fient conuiuia, gymnasticisq; ludis, & belli certamina frequentabuntur. Profecto. Sui autem ipsius propria, talia quædam habebit, quod sapientes metuet ad principatus admittere, quia non simplices neq; integerrimos huiusmodi uiros, sed mixtos possideat: & animosiores potius simplicioresq; homines ad gubernandũ asciscet, qui ad bellum potius quam ad pacem nati uideantur: Dolos quin etiam, & machinamenta belli plurimi faciet, semperq; pugnabit? Certe. Atqui pecuniarum cupidi erunt isti, quemadmodum qui in paucorum potentia uitam agunt, & tenebris obruti aurum & argentum rusticis honorabunt, utpote qui æraria propriosq; thesauros habeant, quibus ista recondant, ac etiam circumsepta domorum ceu proprios nidos, in quibus multa cum mulieribus & alijs pro libidine erogabunt Vera loqueris.

Nõne & in rebus proprijs parci magis erunt quam deceat? quippe qui magnificiant pecunias, nec palam acquirant: in alienis autem propter libidinẽ profusiores, & clanculum uoluptatibus indulgebunt, haud secus legem passim refugientes, ac pueri patris aspectum, non persuasione, sed ui educati, ex eo quod ueram musicam quæ cum sermonibus & philosophia coniuncta est, neglexerint, multoq; magis ac prius gymnasticã quam musicam honorauerint? Rempub. ex malo bonoq; mixtam refers. Mixta est profecto: præ cæteris autem in ipsa propter animositatis iracundięq; imperium, contentionis ambitionisq; studia inualescunt. Vehementer. An non hæc respub. ita coalescet, talisq; erit, quantum licet sermone reipub. figuram non summa omnino diligentia describere, quia sufficiat ex ipsa descriptionis summa uirum iustissimum iniustissimum ue discernere, sitq; ferme opus inextricabile, si quis omnes respub. omnesq; mores nullo penitus prætermisso enarrare aggrediatur. Probe. Quis igitur secundum hanc rempub. uir: quomodo efficitur? qualis existit? Reor equidem, inquit Adimantus, similem esse Glauconishuius, cõtentionis gratia. Fortassis, inquam ego, in hoc est similis. Verum in his haud natura similis esse uidetur. In quibus? Contumaciorẽ sane esse eum necesse est, & à musica quodammodo alieniorem, musicæ tamen cupidũ: & audiendũ quidẽ studiosum, rhetoricum uero nequaq;. Atqui & aduersus seruos agrestis erit huiusmodi uir, haud seruos despiciens quæadmodum uir tolerabiliter eruditus: erga liberos aut erit mitis: erga principes quidem obediens maxime, sed & principatus & honorũ auidor, oportere existimans non arte dicendi, uel alia quauis simili facultate, sed rebus bellicis, similibusq; excellere & cæteris præesse, cum sit & gymnasticæ & uenationis admodum studiosus. Est certe, inquit, mos hic illius reipublicæ. Nõne & pecunias iste in iuuentute contemnet: quo uero senescet magis, eo magis pecunias diliget, ex eo quod auarę naturæ sit particeps, neq; sit integer ad uirtutẽ, quia ab optimo custode deficiat? A quõ nam, inquit Adimantus. Ratione & operatione inquã musicæ cõmixta, quæ sola cum

adest

adest, per omnem uitam uirtutẽ in eo cui præest seruat. Præclare loqueris, inquit. Est utiq; talis adolescens ambitiosi imperij cupidus, tali similis ciuitati. Prorsus. Efficitur autem hic talis hunc in modum interdũ: uidelicet cum iuuenis aliquis filius est patris boni in ciuitate non bene gubernata habitatis, honores, principatus, & iudicia fugientis, & reliquam huiuscemodi negociorũ curã, libenterq; se subijcientis, ut labores uitet. Quo nam pacto efficitur? Quando scilicet matrem audit ægre ferentem, quod maritus magistratibus minime fungatur, & idcirco inter alias mulieres sese cõtemptam haberi: tum in dignantem quoties uirum aspicit pecunijs cumulandis minime indulgere, neq; pro illis uel priuatim uel in iudicijs & publice contendentem sollicitũ: sed ad hæc omnia negligentem, talemq; ut secum ipse uiuat ut plurimũ, uxorẽ uero nec aspernetur quidem, neq; admodum colat. Ex quibus sæpe filio mater prædicet ignauum esse patrem nimisq; remissum, & alia, quæcunq; de talibus garrere mulieres cõsueuerunt. Multa profecto, inquit Adimantus, talia suiq; similia obloqui mulieres solent. Neq; te latet quod & serui, & domestici, præsertim qui maxime uidentur esse beneuoli, talia quædam auribus puerorum sæpe insufurrant. Et si quem uiderint, uel pecunias patri debentem, quem ipse nequaquam conueniat, uel in alio quodam iniuriantem, edicunt puero siquando uir euadat, hæc omnia ulciscatur, uirq; magis sit quam pater extiterit. Idem ille filius domo egressus alia horũ similia multa audit, uidetq; homines scilicet qui sua in ciuitate officia colunt aliorum minime curiosi, stolidos uocitari, penitusq; contemni: horũ uero dissimiles honorari laudariq;. Cum hæc adolescentulus audit, uidetq;, rursusq; patris sermones audit, & studia uidet proxime præter studia cæterorũ, ab utrisq; attractus: à patre quidẽ rationabilis eius uis fouetur & augetur, ab alijs autẽ concupiscendi & irascendi natura. Quapropter cũ nõ malo sit ingenio natus, mala tamen cæterorum cõsuetudine usus, & in medium ab his tractus, mediæ se cuidam potentia contentiosæ iracundiæq; subijcit, sitq; uir elato animo, gloriaq; cupidior. Naturam huius sufficiẽter enarrasse mihi uideris. Habemus itaq; secundam rempub. uirumq; secundum. Habemus profecto. An non post hæc Æschyli illud dicimus: Alterum hominem alteri ciuitati conuenientem? Imò uero secundum superiorem illam suppositionem, alteram ciuitatem alteri cõgruam? Ita prorsus.

Quæ uero huiuscemodi rempub. sequitur, paucorum ut arbitror, potentia est. Quam potissimum reipub. institutionem paucorum uocas potentiam. Eam in qua magistratus à census æstimatione ciuibus tribuuntur, & in qua diuites dominantur, pauperibus uero nulla reipub. est communio. Intellego equidem. Nõne dicendum, quo pacto à gubernatione ambitiosa in hanc transgressio fit? Dicendum certe. Vel cæco id quidem perspicuũ est, quo pacto transgressio fiat. Quonam pacto? Ærariũ illud cuiusq; auro plenum, talem perdit rempub. Nam primum quidem nouos sumptus reperiunt, & ad leges deducunt, quibus neq; ipsi neq; mulieres ipsorum obtẽperant. Consentaneũ id quidem. Deinde alter alterius exemplo & æmulatione perciti multi tandem tales euadunt. Verisimile. Hinc effusus ad pecunias cumulandas delapsi, quãto id preciosius æstimant, tanto uirtutem existimant uiliorẽ. An nõ ita uirtus à diuitijs discrepat, quasi utraq; in lance statera sint posita, semperq; in contrariã partẽ declinent? Ita prorsus. Quando igitur in ciuitate diuitiẽ ac diuites honorantur, uirtus probiq; uiri despiciuntur.

Constat. Incendunturq; ad ea studia omnes quæ in honore sunt, eaq; frequẽtant: quæ uero nullo honore cõsentur, apud quosq; iacere solent. Atq; ita ex uictoria honorisq; cupidis, quæstus & pecuniarũ auidi tandẽ efficiuntur. Et diuites quidẽ uiros laudant, & admirantur, & ad magistratus euehũt, pauperes uero despiciũt. Omĩno sic accidit. An nõ & lege statuunt principatus fines, dũ statuunt ubi maior est pecuniarũ copia, ibi talẽ principatũ esse maiorẽ: ubi minor, cõtrã minorẽ: prohibetq; aliquẽ imperare, qui non ad certum aliquẽ censum peruenerit? Hæc aut aut uir armisq; efficiunt: aut postq; metũ incusserint, talem constituerunt rempub. Nõne ita? Ita prorsus. Constitutio quidẽ, ut ita dicã, hæc est. Est certe. Sed quisnã reipub. modus? quiue defectus sunt, quos habere eam rempub. dicebamus? Principio qualis sit præscriptus hic in ea terminus, aspice. Siquis in nauis gubernatione, à census æstimatione gubernatores eligat, pauperẽ uero licet gubernandi peritiorẽ haudquaq; admittat, quid ex hoc sequuturum censet? Ut male nauem ducant. An non eodẽ pacto in quouis alio principatu? Sic equidem arbitror.

Sic

Ex optima
tũ rep. quõ
fiat cõsu po
tẽũ respub.
De diuitijs
& uirtute

Sic ne in omnibus præterquam in ciuitate? An & in ciuitate præterea? Multo etiã magis, quoniam hæc grauissima est, & maxima gubernatio. Vnum quidẽ hunc & tantum paucorum potentia defectum patitur. Apparet. Quid autem hoc? Nunquid leuius? Quale istud? Quod necesse est non unam hanc, sed duas esse resp. unã quidem pauperum, diuitũ alteram, & homines intra mœnia eadem habitantes sibi inuicẽ semper insidiari. Certe non leuius istud. Sed neq; hoc pulchrũ est, bellum scilicet gerere nõ posse: quia coguntur, siue populo utantur armato, eum formidare magis quã hostes: siue non utantur, reuera in ipso prælio paucorum potẽtia studiosi uideri; ac etiã pecunias in eum usum erogare detrectabũt, utputa homines auari: istuc inquam an decorum est?

Non certe. Nunquid recte fieri illud existimas, quod supra uituperauimus, ut in huiusmodi ciuitate idem homines in diuersis simul officijs occupent, terrã colant, pecunias cumulent, militent? Nullo modo recte. Vide utiq; si horũ malorum omnium hæc prima id grauissimum patitur. Quale id? Ut liceat cuiquam sua omnia alienare, alteri uero illius omnia possidere: atq; ei qui alienauit, habitare in ciuitate, dum nulla ciuitatis pars existat, neq; nũmularius, neq; opifex, neq; eques, neq; armiger, sed pauper & egenus passim cognominatus. Prima hæc certe. Hoc profecto in ciuitatibus quæ paucorũ subijciuntur imperio, minime prohibetur. neq; enim alij opulentiores essent quã decet, alij profus mendici. Recte loqueris. Hoc autem considera: nunquid quando diues huiusmodi erogabat, conducebat ne magis ciuitati ad ea quæ paulo ante dicebamus: an uidebatur quidem e principum numero esse, reuera autem neq; princeps, neq; minister erat, sed priorum comodorumq; consumptor. Sic utiq; uisum est. Erat autem nihil aliud q; consumptor. An uis dicamus, quẽadmodũ in fauo fucus ortus examinis apum morbus est, ita & hominẽ huiusmodi domi natum, pestem reipub. fore? Prorsus inquit o Socrates. Nonne uolatiles fucos omnes sine aculeis deus fecit? hos autem terrestres, partim sine aculeis, partim diris armatos aculeis cernimus. Et ex his qui aculeos nõ habent, inopes tandem in senectute fiunt: aculeis autem instructi sunt hi qui uocantur malefici. Vera loqueris. Cõstat ergo in ciuitate, ubi mēdicos uides, & fures inesse clam, & latrones & sacrilegos, & horum omnium scelerum auctores. Constat certe. Nonne in ciuitatibus quæ reguntur a paucis, egenos inesse uides? Omnes ferme, exceptis principibus. An non igitur arbitramur, maleficos in ea esse multos aculeis ipsis armatos, quos diligentia ac ui principatus detinet? Arbitramur planẽ. Nonne ob prauã educationem, & disciplinẽ defectũ, & iniquã reipub. dispositionẽ, homines ibi tales euadere asseremus. Asseremus. Talis utiq; erit ciuitas paucis subiecta principibus, totaq; premetur malis, forte etiã pluribus. Sic ferme. Constituta iam nobis sit ea resp. quã paucorum potentia uocant, a census estimatione principes eligent: post hæc autẽ inuestigemus quo pacto uir aliquis similis istius efficiatur, & postq; similis est effectus, qualis sit.

Sic prorsus. Nonne hac ratione maxime ex ambizioso in paucorũ imperij cupidũ transtigit? Quã? Quando ibi adolescens aliquis primo quidẽ patrem imitatur suũ, eiusq; uestigia sequitur: deinde ipsum aspicit, ut qui in ciuitatem tanq; in scopulum offenderit, subito ex culmine dignitatis prolapsus seipsum suãq; omnia dispergentẽ, siue post belli expeditionẽ siue alterius magistratus maximi dignitatẽ, in iudiciũ ab insidiatoribus tractũ, a calumniatoribus circumuentũ, eiectum, depressum, patrimonio spoliatum. Consentaneum quidem. Ille o amice hæc intuitus atq; perpeffus, amisso patrimonio, propter formidinem, confestim ex animi throno ambitionem illam & audaciam deiecit, & humilior propter paupertatẽ factus sese ad quæstum conuertit, & angusto admodũ animo aride nimium & parce uiuens, seq; in obeundo negotio uexans pecunias cõgregat. An non huiusmodi hominẽ tunc existimas in ea animi sede auaritiã & lucri cupiditatẽ locare? eiq; in animo regiũ locũ concedere? ornãmētisq; regijs exornare, coronis, balteis, fibulis, simbrijs, ense Persico? Equidẽ. Atq; hic quidẽ rationalem uim, & animositatis ardorem hinc inde depositã seruire huic cogit, & nihil aliud inquirere, & cõsiderare permittit, q; unde ex paucioribus pecunijs plurimã cõgregentur: hæc autẽ nihil aliud mirari, & colere q; diuitias atq; diuites, neq; dignitatẽ ex re alia quã ex pecunijs quærere, & siquid aliud ad id conferat. Nulla certe alia mutatio est usqueadeo uelox & uehemens ex iuene ambizioso in pecuniã cupidũ. Nonne igitur hic paucorũ imperij studiosus est? Mu

Fucorũ duo genera
Vbi mendici uidentur
fures esse & latrones & omnium scelerum auctores

est? Mutatio quidem ipsius ex homine similis est illius Reipublice ex qua paucorum potentia extitit. Cõsideremus utiq; nunquid similis sit. Consideremus. Principio in eo q; pecunias multifacit, similis erit. Quid ni? Quinetiã & in eo quod parcior est, & ad lucrum auidior, solasq; necessarias cupiditates explet, ceteris uero sumptibus nequaquã indulget, sed alias appetitiones tanquam superuacuas cohibet. Magnopere. Aridior itaq; & squalidior uiuit, undiq; summa parsimonia rem familiarem augens, coaceruando intentus thesauro, quos quidem homines uulgus probat. an non hic erit uir talis Reipublice similis? Mihi quidem uidetur. Pecuniã itaq; maxime honoratur & ab hoc, & ab omni ciuitate. Neq; enim hic, ut arbitror, disciplinã applicuit animum. Non, ut opinor. Neq; enim cæcum sibi ducem præposuisset. Optime quidem. hoc autem animaduerte. Nonne fucorum naturã similes cupiditates ob disciplinã defectũ inesse dicimus, partim mendicas, partim maleficas, ui quidem ab alia diligentia detentas? Et maxime quidem. Scis ne quod inspiciens, ipsorũ maleficia cernes? Quonam? Ad orphanorum tutelã, & siquid ipsis tale contingit, quo licẽtiam plurimã ad iniuriã nanciscantur. Vera narras. An nõ id constat, q; in alijs cõmercijs uir talis, in quibus probus habetur, cum iustus esse uideatur, æquitate quadam uitæ ceteras cupiditates prauas quæ in ipso sunt, cohibet: nõ idcirco obtemperans, quia nõ præstet, neq; ratione mansuefaciens, sed necessitate ac metu circa reliquam substantiam contremiscens? Summopere. Enim uero o amice, in multis eorum reperies, quando aliena oportuerit erogare, fuci per similes cupiditates. Maxime. Non igitur seditione intestina is carebit, neq; unus quidam erit, sed duplex, habebitq; in se cupiditates ut plurimũ cupiditatum dominatrices, meliores scilicet deteriorum. Est ita. Quamobrẽ modestior hic alijs multis erit. Cõsentientis tamen & cõpositæ mentis uera uirtus longe hunc effugiet. Mihi quidem uidetur. Quinetiã ad certamẽ erit tardior uir parcus quoties priuatim in ciuitate de uictoria aliqua honesta, & magnificentia erit certandum, cum pecunias erogare nolit decoris et contentionũ huiusmodi gratia, metuẽs prodigas libidines suscitare, prouocareq; ad propugnandũ contendendumq;. Cum paucis eorum qui circa se sunt, optimatũ ritu pugnans, ut plurimũ uinci patitur, & diuitias auget. Summopere. Nunquid ultra diffidimus, ad ciuitatis eius exemplũ quæ gubernatur a paucis, hominẽ parcum atq; auarum institutũ esse? Nullo modo. Post hæc inuestigandũ uidetur, quo pacto popularis gubernatio constituitur, & quæ sit eius conditio, ut eandem in tali homine conditionem recognoscentes, eum in iudiciũ deducamus. Ita sanẽ iter nobis inceptum similiter peragemus. Nonne hunc in modum ex paucorum potentia in popularẽ gubernationem ciuitas permutatur, ex eo q; ciues optimum esse proposuerũt, ut q; ditissimi sint? Quo pacto? Quia principes in ea propter diuitias dominant, prodigalitatem dissolutorũ iuuenem lege prohibere negligunt, ut emptionibus & foenoris eorum usurpates bona, opulentiores etiam honoratiorẽsque euadant. Maxime omnium. Cõstat itaq; impossibile esse in ciuitate diuitias honorare simul, & tẽperantiam possidere, sed necessarium est ad alterius æstimationem alterum semper istorũ negligi. Constat plane. Dum igitur in paucorũ potentia iuuentutis educationẽ negligunt, permittuntq; ad libidinem uiuere, cogunt sæpenumero homines non ingenerosos ad paupertatem redigi. Maxime Sedent, ut arbitror, isti in ciuitate aculeis armati, partim alieno ere grauati, partim ignominia afflicti, partim utrisq; malis oppressi, insidiates illis quos sua nouerũt possedisse, atq; alijs, atq; idcirco res nouas quotidie molunt. Est ita. Homines autẽ auari, dum lucro incumbunt, hosq; nõ animaduertente uidentur, & reliquorũ insuper ut quisq; maxime cedit, maxime argento immisso uulnerantes, & patri natos foenusq; plurimũ reportantes, ita fucis egenisq; hominibus ciuitatem replent. Maxime. Neq; uolunt tantĩ mali incendium ita extinguere, ut nõ permittant quemq; res suas pro arbitrio agere. Neq; ita rursus & secundũ alteram legem talia quædam prohibentur. Secundũ quã potissimum?

Secundũ eam quæ post illam proxime sequitur, cogitq; ciues uirtutis curam suscipere. Si quis enim multa ex uoluntarijs cõmercijs sui periculo tractare iubeat, nõ usqueadeo impudenter pecunias cõgregabunt, paucioraq; in ciuitate mala nascentur talia qualia diximus. Sic omnino. Nũc autẽ his de causis principes subditos sic in ciuitate disponunt: seipso uero, & suos, & iuniores, delicatos, & molles, & secordes reddunt, nullũ aut animũ

De popularis gubernationis cõstitutione, & cõditione

aut cor

aut corporis laborem tolerantes, uoluptatibusq; & doloribus succumbentes. Prorsus. Et ipsi quidem tales euadunt, ut nihil aliud præter quæstum æstiment, neq; maiorē uirtutis curam habeant q; mendici. Sic certe. Ita igitur instituti, quotiens congregiunt inuicē principes ac subditi siue in itineribus, siue in alio quopiam cōmuni cōmercio, atq; opere, aut circa spectacula ad exercitum uel nauigantes unā, uel militantes, uel etiam in ipsis periculis sese inuicem spectantes, nullo modo in his pauperes à diuitibus despiciuntur, sed frequenter homo pauper, macer, cutimq; sole duratus cum in acie ad opulentum collatus est, in umbra molliter enutritū, atq; obeso corpore oneratum, eumq; inspicit anhelantem & anxium, nōne censebit ignauia cæterorū uiros huiusmodi diuites fieri: alterq; alteri ubi priuatim cōuenere, narrabunt locupletes illos suos crassosq; homines precij nullius esse? Noui certe ita eos solere. Nōne igitur quemadmodū debile & uale tudinarium corpus, uel minima mutatione extrinsecus iniecta in morbos incidit, sæpe etiam nulla extrinsecus re nocēte, ipsum intra se dissidet: ita & ciuitas malis ipsidem affecta parua occasiōe, aliunde sibi, uel his ex optimatū, uel illis ex populari republica auxilium adiungentibus, ægrotat, & secum ipsa dissēdit. Sæpe etiam absq; externorum opera, seditio nibus agitur. Prorsus. Popularis utiq; gubernatio fit, ut arbitror, quando pau peres superantes, diuites partim necant, partim in exilium pellunt, reliquos autem equis reipub. honoribus muneribusq; afficiunt, atq; ut plurimum in ea sorte magistratus obtin gunt. Huiusmodi certe est popularis ciuitatis cōstitutio, siue armis fiat, seu metu disce dentibus alijs. Quænam erit igitur horum ciuitū uita? qualis gubernatio? Constat enim q; uir talis popularis aliquis apparebit. Perspicuum. An non primum quidem liberi erunt omnes, ciuitasq; libertatis plena, summaq; licētia pro libidine omnia omnes aude bunt? Fertur equidem. Vbi autē licentia, ibi quisq; arbitrato suo uitam instituet. Pa tet. Omniformes in hac ciuitate nascuntur homines. Valde. Videtur utiq; hæc om nium esse rerumpub. pulcherrima: atq; ut pallium uarijs depictū coloribus, speciosis simum esse uidet, ita ciuitas ista diuersis ex moribus uaria, pulcherrima prorsus apparet: ac perinde ut pueri & mulieres uarietate distinctis opificijs & spectaculis delectantur, sic multi propter hanc uarietatem pulcherrimam arbitrantur. Et maxime quidem. Atqui facile est o beate in hac ciuitate rempub. querere. Quamobrem? Quoniam omnia re rumpub. genera propter licentiam habet: ac uidetur necessarium illud qui rempub. insti tuere cupit, quod modo nos fecimus, popularem ciuitatē ingressum, eam reipub. consti tutionem quæ magis placeat sibi, deligere, quasi rerumpub. nundinas adeuntem, atq; ita eligentem, ciuitatis modum statuere. Fortē exempla huic nequaq; deerunt. Quid ue ro? an nō dulcis hæc prima fronte atq; diuina uidetur uita, ut neq; cogaris in hac ciuitate magistratibus fungi, nec etiam si ad id sufficias, neq; parere si nolis, neq; bellū gerere alijs bellum gerentibus, neq; pacem agere agentibus alijs, nisi id placeat? Vel etiā si qua te lex imperare uetet, & sententias ferre: nihilominus & imperes, & sententias feras in iudicio: modo tibi hoc uisum fuerit? Fortē sic primum uidetur. Quid autem mansuetudo da mnatorum quorundam? nōne decorat? an nondum hac in ciuitate uidisti homines mor te, uel exilio condemnatos, nihilominus urbem incolere, ac prodire in medium, & sæpe quasi nemo id uideat, aut curet, instar heroum quorundam per urbem incedere? Vidi equidem multos. Indulgentia uero ipsius nimia, & sine ulla obseruatione negligentia eorum quæ nos dicebamus, rem ipsam honestantes, quando ciuitatem constituebamus: q; uidelicet nisi fortē quis excellenti sit ingenio præditus, nunq; uir præclarus euadet, nisi à prima pueritia statim honestis sese exercent ludis, & eiuscemodi omnia frequēter exer ceat, tanq; quæ alto animo hæc pessundat omnia, ea inquam, negligentia nihil pensi ha bet ex quibus studijs aliquis se ad ciuilia conferat, sed honorat, si quis duntaxat ametur à uulgo. Valde admodum generosa. Hæc utiq; habebit & horum similia, gubernatio popularis, eritq; ut apparet, dulcis reipublica, & sine duce, ac uaria æqualitatē quandam similiter æqualibus inæqualibusq; distribuens. Manifesta admodū narras. Contem plare quisnam uir talis priuatim sit. an fortē primo inuestigandū est, quemadmodū in re publica fecimus, quonam pacto talis efficiatur? Ita prorsus. Nōne ita maxime acci dit, ut auari patris & paucorū potentia cupidi filius aliquis sub parentis moribus nutritur? Quid ni? Hic ui uoluptates suas coercet, quæcunq; ad sumptus alliciunt, non ad

lucrum

lucrum. quæ quidem uoluptates non necessariae appellantur. Manifestum est. Num lubet, ne in ambiguitate uersetur, ut in primis quidem quæ necessariae sint cupiditates, quæ non necessariae, discernamus? Lubet equidem. Necessariae quidem illæ merito Quæ uolu ptates ne cessariae, quæ non uocarentur, quas amouere non possumus, & quæ cum percipiuntur, nos iuuant. has enim necessarias appellabimus. Iure. An non recte eas necessarias esse negabimus, quæ re moueri possunt si quis assuescat à teneris, quæ ue cum adsunt, nihil afferunt boni, imò plerunq; nocent? Præclare quidem. Accipiamus earū exemplar, ut quæ utraq; sint, cognoscamus, & figura quadam eas inspiciamus. Sic oportet. Cupiditas utiq; come dendi, cibiq; & obsonij usq; ad salubritatem, & bonam corporis ualitudinem, necessaria est. Arbitror. Certe cibi usus duplici de causa necessarius, & quia sine ipso uita non sufficit, & quia utilis. Ita est. Altorum uero condimentorum, quatenus ad bonam cor poris ualitudinem confert. Prorsus. Sin autē nihil confert uel horum uel aliorū appe tentia superuacua, tum etiam coerceri à teneris potest, obstat autē & corpori & menti ad prudentiam temperantiāq; merito nō necessaria nominabitur. Merito. Has igitur sumptuosas cupiditates, illas uero quæstui deditas, quia conferant ad agendum, uocabi mus. Quid ni? Idemq; de ueneris alijsq; dicemus. Idem. Profecto, quæ fucum paulo ante nominauimus, hunc esse dicebamus qui talibus uoluptatib; & libidinibus plenus est, & cupiditatibus nō necessarijs est mancipatus: eum uero qui necessarijs, parcum; & paucorū potentia cupido. Proculdubio. Rursus dicimus quæ admodum ex pau corum potentia cupido popularis efficitur. Videtur autē mihi hoc pacto, ut plurimum fieri. Quonam? Quando iuuenis, ut modo diximus, nutritus ruditer, & aride nimium, fu corum mel gustat, adhæretq; ardentibus uehementibusq; & callidis animalibus, quæ pos sunt omniformes & uarias uoluptates undiq; cōparare: hinc utiq; existima eam oriri mu tationem, qua iste ex paucorū potentia quæ in eo est, transit in popularē. Necessarium est. Nunquid quemadmodum ciuitas mutabatur, dum extrinsecus præsidium alteru tri partium præstaretur, à simili simile: ita adolescentis mutatur ingenium, dum rursus ex ternarum cupiditatum species cognata & similis, alteri cupiditatu speciei earum quæ in eo sunt, suffragatur? Prorsus quidē. Quod si quæ suppetia ingenio eius paucorū im perij studio, si ue à patre, seu à domesticis alijs ferantur, admonētib; in crepantibusq; seditio, & reluctatio, & pugna in ipso ad seipsum tunc nascat. Quid ni? Et quandoq; ut arbitror, popularis conditio paucorum statui cedit, & nonnullæ cupiditates partim in tereunt, partim excidunt, pudore aliquo in animo iuuenili exorto, unde rursus excolitur. Fit nonnunquam. Rursus præter eas quæ exciderunt cupiditates, aliæ coalescentes cognatae propter incitiam paternæ educationis multæ uehementesq; fiunt. Sic certe fieri consueuit. Trahunt porrò ad se consuetudines, ac dum clam serpunt, magnum ex crescunt in numerū. Quid prohibet? Tandē iuuenilis animi arcem occupant, presen tientes uacuum esse doctrinarū, honestorumq; officiorū, & uerarum insuper rationum. Qui sanè optimi omnium custodes seruatoresq; in hominū piorū mentibus existant. Sum mopere. Falsæ uero, & superbæ petulantesq; rationes & opiniones eorū in locum suc cedentes, eundē talis hominis locū obtinent. Maxime. Nōne iterū ad lotophagos illos accedēs, manifeste istic habitat? Ac si ab amicis subsidium aliquod laborati meliori animi eius parti submittatur, superbæ petulantesq; rationes claudentes regij in eo muri portas, neq; subsidium ipsum admittunt, neq; legatos priuatorū senum monitus excipi unt, sed ipsæ prælio superant: & pudorē quidem appellantes fatuitatē, in exilium turpiter expellunt: temperantiā uero ignauia uocantes, reprobantesq; enunciant: modestia quoq; in moribus, & in sumptibus moderatiōem, tanq; rusticitatem & illiberalitatem penitus detestantur & fugant, & ipsæ unā cum multis futilibusq; cupiditatibus inualescunt. Ma gnopere. Cum hæc depulerunt ex eius animo quæ occuparunt & purgarunt, magnis impensis iam initiato, post hæc petulantia, licentia, prodigalitatē, impudentiam, splen didas ingenti cæterua coronatas deducunt, extollentes applaudentesq; dum petulantiam quidem, ingenuam educationē: licentiam uero & libertatē & prodigalitatē, magnificen tiam: impudentia fortitudinem uocant. An non ita quodammodo iuuenis transit ex innu trita necessariarū cupiditatu affectione, in resolutā licentiam non necessariarū futiliumq;

Hh

uolupta

uoluptatū: Plane id constat, inquit ille. Viuit deinceps talis, ut arbitror, nihilo magis necessariorum quā superuacuarum uoluptatū gratia erogās pecunias, labores, exercitationes. Verum si ita fortunatus est, ut neque ultra modum debacchetur, sed senior factus, & ingenti uoluptatum turba adueniente, non omnes, sed aliquas admittit, exclusis interim ceteris: nec ingressus illis totum se dat, sed ita uiuit, ut æqualiter singulis impertiat se: ei que fortè tum incidit, uelut magistratui summo imperium sui cōmittens dum ea expleatur, & rursus alteri nulla neglecta, dum unamquāque apud se alat. Sic accidit. Hic quidē rationem ueram nō accipit, neque in custodia tuæ arcem admittit, si quis dixerit uoluptates partim esse bonarū honestarūque cupiditatum, partim uero malarum, & illas exercendas esse, & honorandas: has contra, moderandas & cohibendas. Verum omnibus his annuit, affirmatque similes omnes esse, & pariter honorandas. Profecto quisquis ita affectus est, id agit. Nōne ita indies uiuit, ut incidentibus presentibusque semper cupiditatibus obsequatur: dū uidelicet aliās ebrietati modulationibusque indulget, aliās aque potu cōtentus est & inedia: interdū uero gymnasticæ studijs se exercet, nōnunquam remissiori animo torperet: quādoque philosophiæ attingit studia sæpe etiam se ad rempub. cōfert, proditque in mediū, quicquid obtulit fors, & faciens: ac si quādoque milites admirat, ad eos fertur: sim mercatores, ad hos rursus adueniat, neque ordine ullo aut necessitate uitam suam dirigit, sed iucundā & liberalem, & beatam hanc uitam appellans, hanc assidue colit. Scite uitam popularis hominis nullum delectū uiuendi habentis, narraſti. Abitor equidē plenum hūc diuersis pluribusque moribus esse, pulchrūque & uarium quē admodum ciuitatem illam uideri, quem sanè multi atque multæ feliciter uiuere arbitrant, cū rerum pub. atque morū in se multa exempla contineat. Ita est nimirū. Esto nobis uir talis populari reipub. similis, utpote qui popularis merito nomine est. Esto. Reliquum est, ut de præclara illa reipub. ueroque præclaro dicamus, tyrannide atque tyranno. Omnino. Age uideamus o dulcis amice, quisnam tyrannidis ipsius sit modus. Principio que ex populari oritur, ferme est perspicuū. Manifestum. Eadem igitur ratione ex populari tyrannis oritur, qua ex paucorū potentia, popularis. Quare? Quod sibi ciues in paucorū potentia tanquam bonū proposuerūt, per quod & paucorū potentia inoleuit, id erat diuitiarū copia. Nōne? Istuc ipsum. Inexplebilis itaque diuitiarū sitis, cæterorumque officiorum negligentia propter ipsum quæstum eam perdūt. Verum id quidē. Quinetiam eius quod in populari bonum censei, cupiditas inexplebilis, ipsam quoque peruertit. Quid in ea potissimum censei bonū dicis? Libertatem. Nam istud in populari ciuitate censei præclarissimum audies. Ideoque in hac sola habitare par est eum uirum qui natura sit liber. Certe nomen istud libertas, in hac ciuitate frequentius prædicat. Nōne quod dicturus eram, huius ipsius cupido insatiabilis, cæterorumque negligentia hanc mutat rempub. cogitque tyrannide indigere? Quo pacto? Quando uidelicet popularis ciuitas sitiens libertatē, malos pincernas præidentes nanciscit, & ea profusius que decet, sese ingurgitās debacchatur, & principes uelut rigidiores & tyrānicos accusans punit, nisi mites admodū sint, plurimumque licentiæ cōcedant. Sic profus accidit. Atqui & eos qui principibus parent, obiurgat tanquam seruales & precij nullius homines: principes autem subditis pares, & subditos pares principibus, priuatim & publice laudat atque honorat. an nō necesse est hac in ciuitate ad summam libertatē homines peruenire? Proculdubio. Atque hanc insitam obedientiæ impatientē licentiam, o amice, priuatas irrepere in domos, seque usque ad bruta protēdere? Quo pacto hoc dicimus? Quale uidelicet, si pater filio fiat similis, filiosque metuat, & filius patri sit par, neque uereat parētes, neque metuat, ut sit maxime liber: inquit, quis præterea ciui, & inquilino ciuis æque peregrinusque similiter. Sic accidit. Hæc utique & alia nonnulla minora similia his eueniunt. Nempe ea in urbe præceptor discipulos timet, eisque blandit, discipuli præceptores spernūt, & similiter pædagogos: atque ut summatim dicā iuniores senioribus se similes præstant, uerbisque & operibus aduersant. Seniores autem iuniorū gerunt uicem, & tanquam scurræ facetijs eos delectant, ne seueri impetiosique uideantur. Maxime. Vulgi autē libertas extrema, o amice, tali in ciuitate quāta, quando quidē empta mancipia nihilominus libera sunt que emptores: & quāta mulieribus erga uiros, uirisque erga mulieres æqualitas libertasque sit, ferme dicere oblitū sumus. An non secundū Æschylum dicemus, que nunc nobis in buccā uenit. Sic profus inquit, atque ego

ego quidem ita dico: profecto bestia quæ ab hominibus nutriūtur, quāto liberiores hac in ciuitate sint quā alibi, nemo nisi expertus crediderit. Nā & catellæ, ut habet proverbiū, perinde ac heræ sunt. Et equi, & asini tanta per uias libertate progredi cōsueſcunt, ut in obuium quenque imperū faciant, nisi cesserit. Cæteraque omnia summa aguntur licentia. Meū certe mihi narras insomniū. Nam mihi rus proficiscenti frequēter ista contingunt. Vides quo tandem omnium supradictorū summa contendat? Ita siquidem hinc delicatus ciuium animus redditur, ut si quis paulum quid seruitutis afferat, egre ferant, neque tolerant. Demum uero leges omnes tam scriptas que non scriptas cōtemnunt, nequis illis præsit dominus. Manifestū id quidem. Hæc o amice, egregia illa & elegans reipub. est, ex qua ut mihi uidetur, tyrannis nascitur. Elegans certe, sed quorsum hæc?

Morbus porro qui in paucorū potentia serpens, eam labefactauit, idem & in hac pullulans excrescensque nimia ex licentia, popularem ciuitatem iugo seruitutis subigit. Ac summatim excessus omnis uerti penitus in contrarium consueuit, in temporibus, in arboribus, in animalibus, & in rebusque. maxime. Haud iniuria. Nimia enim libertas haud in aliud uidetur que nimiam in seruitutem conuertit, & priuatim, & publice. Certe id consentaneum. Quare non ab re dicebam non ex alia reipub. que populari tyrannide surgere: extrema ex libertate, grauissimam & acerrimā seruitutem. Sic ostendit ratio. At non hoc ut arbitror, ipse quærabas, sed quānam morbus idem in paucorū potentia popularique gubernatione innatus eam in seruitutem redigit. Vera narraſti. Dicebam utique ociosorū & prodigorū hominū genus partim fortius & uirilius esse, partim ignauius: & illud quidem ducere, hoc aut sequi. quos quidem homines fucis in superioribus comparauimus: illos quidē fucis aculeatis, hos autem aculeis carentibus fucis. Et merito. Isti quidem in quacunque fuerint ciuitate eam turbant, quemadmodū pituita ac bilis corpus. Quos oportet bonum medicū & legum fundatorem, non minus que solertem apum cultorē, eminus præcauere, primum quidem ne orientur in ciuitate: ac si orientur, ut cum ipsis fauis protinus excidatur. Ita profus agendū. Sic igitur accipiamus, ut perspicacius quod quærimus, cognoscatur. Quo pacto? Trifariam popularem ciuitatem, ut re ipsa est, partiamur. Vnum quidem hoc genus in ea propter licentiā nascitur, non minus que in paucorum potentia. Est ita. Longe autem acrius in hac que in illa. Quare ratione? Ibi quia cōtemptui est, & priuatum uiuit, imbelles propter delidiam fit. In populari autem id genus omne exceptis paucis præsidet, & quod in eo acerrimum dicit & agit: aliud autem iuxta tribunalia inhærens susurrat, nec tolerat, si quis alia dixerit. Quapropter omnia ab hoc genere paucis exceptis in ciuitate huiusmodi administrantur. Et maxime quidem.

Aliud igitur tale semper ex multitudine excernitur. Quare? Omnibus enim quæstum cōsectantibus, qui natura elegantissimi sunt, ut plurimū ditissimi efficiuntur. Consentaneū. Hinc utique mellis copia & uberior & facilior fucis exprimitur. Quomodo enim ex his qui pauca possident copia mellis exprimeret? Diuites, ut arbitror, tales sunt corum herba uocatur Sic ferme. Populus autem tertium erit genus, quodcunque ipsi sua duntaxat curant, nec alienis se implicant, haud multum pecuniosi. Quod quidem genus & plurimū est & in populari ciuitate principalissimum, quotiens congregatur. Est certe, at non frequenter id facere uult, nisi particeps mellis efficiatur. Nōne semper est particeps, quatenus hi qui præsidet, expoliant diuites, dispertiuntque populo, sibi uero ut plurimū usurpant? Profecto ita sit particeps. Coguntur itaque repugnare hi qui spoliati sunt, pro uiribus apud populum tum dicendo, tum agendo. Quid nisi? Occasionē itaque ab alijs acceperunt, cum ipsi non cuperent, rerum nouandarum, nempe ut insidiantur populo, & ad paucorum imperiū intendāt animū. Cur non? Tandem uero postquam populū uiderunt non sponte, sed per insitiam a calumniatoribus seductum conari ipsis iniuriā inferre, tunc sanè uelint nolint, reuera paucorum potētia studiosi euadūt, haud ultro uolentesque, sed quod illis hoc malum ingerat fucus stimulan ac pungens.

Valde quidē. Accusationes igitur, litigia, cōtentionesque mutua oriuntur. Et maxime. Ideoque populus consueuit unū aliquem sui defensorem creare, eumque nutrire, & uti magnū efficiat, consouere. Consueuit certe. Ex quo patet tyrannū ex radice tutoria pullulare. Certum id quidē. Quare nam origo mutationis ex tutore in tyrannū, an uidelicet postquam cepit qui præest id agere, quod circa templū Lycæi Iouis in Arcadia fa-

bula refert? Quidnam? Quod quisquis humana uiscera cum aliarum uictimarum incl
 Lupus ex sa uisceribus forte gustarit, lupus fieri cogitur. Nonne fabulam audiuiti? Equidem.
 homine Eodem modo & hic cuius imperio uulgus omnino obtemperat, cognato non abstinet
 sanguine: sed falsis, ut solent, confictis criminibus in iudicium trahit eos a quibus timet, &
 iniusta se caede cruentat uiri uitam extinguens, gustansque lingua impura & prophano ore
 generis proximi sanguinem: ac nonnullos pellit, necat alios, suaforem se aeris alieni deci
 dendi, agros distribuendi praebens. Quare necesse est eiusmodi hominem uel ab inimicis
 interfici, uel tyrannidem exercere, lupumque ex homine fieri. Necesse est omnino. Hic
 quidem aduersus opulentos homines seditiosus. Certe. Nonne ab inimicorum uel huic
 periculum imminet, qui si expulsus, inuitis redierit inimicis, tyrannus effectus reuertitur?
 Constat. Ac si eum calumnijs publicis expellere nequeunt, uel occidere, uolentam
 illi mortem intentant, clamque insidiantur. Ita certe fieri consuevit. Hinc illa solita ty
 rannis postulatio sequitur. Nempe omnes qui huc ascenderunt, custodes aliquos corpo
 ri, ut auxiliator populi saluus sit, solent a plebe requirere. Maxime. Dat itaque eos
 plebs de illo nimis sollicita, de se autem nimis securo. Magnopere. Cum hac uir pe
 cuniosus animaduertit, qui ob pecunias plebi hostis est, tunc certe iuxta oraculum Croe
 so datum calculosum ad Hermum fugit, neque moratur, neque timidus dici ueretur. Haud
 quaquam secundo iterum uereretur. Sane quisquis comprehensus fuerit, ultimo sup
 plicio afficitur. Necesse. At populi ille defensor magnus magnifice haudquaquam se
 se gerit, sed alios prosternit plurimos, ipse in curru ciuitatis consistit tyrannus ex tutore ef
 factus. Quid prohibet? An uis enarremus beatitudinem uiri huius, & ciuitatis in qua
 uir talis innascitur? Prorsus quidem. Principio quidem omnes salutatur, arridens qui
 buscunq; obuius fuerit, & nomen tyranni recusat, pollicetur multa, & priuatim, & publi
 ce, aere liberat alieno, agrosque distribuit populoque & familiaribus suis, ac denique omnibus
 mansuetus & mitis esse simulat. Necesse est. At cum primum externos hostes par
 tim sibi conciliauit, partim extinxit, rebus iam pacatis, statim ut populus duce semper in
 digeat, bellum aliquod nititur excitare. Consentaneum est. In quo illud insuper efficit,
 ut qui sub eorum plurimis exhausti sumptibus, ad quotidianum uictum conuerti cogantur,
 minusque aduersus tyrannum insidias meditentur. Patet. Quinetiam si quos agnouerit
 liberali esse ingenio praeditos, talesque ut imperium eius recusaturi uideantur, ut ad eos ex
 tinguendos occasionem habeat, hostibus obicit. His de causis necesse est tyrannum sem
 per noua bella mouere. Necesse. Qua de re ciues sibi inensos reddit. Summope
 re. Verisimile est, ut nonnulli eorum qui tyrannidi suffragati sunt, & apud tyrannum plu
 rimum possunt, audacter tam inter se quam cum eo quaeruntur, improbet, praesertim si qui
 altiori animo sint. Verisimile. Consentaneum est, ut hosce omnes tyrannus e medio tol
 lat, si modo sit dominaturus, quousque neminem relinquat amicorum uel hostium qui alicuius
 momenti sit. Manifestum id quidem. Acute igitur inspicere illum oportet, quis fortis,
 quis magnanimus, quis prudens aut diues sit. Nempe usque adeo beatus est, ut se uelit,
 seu nolit his inimicus futurus sit, eisque insidietur, quousque ciuitatem purgauerit. Egre
 giam sane purgationem narras. Contrariam plane medicorum purgationi. Siquidem me
 dici a corpore quod deterrimum est, abstergunt, quod uero optimum est relinquunt. Contra ty
 rannus efficit. Ille quidem sic facere cogitur, si modo sit dominaturus. Beata nimirum
 necessitate astrictus est quaerit illi praecipit, ut uel cum plurimis improbis uitam agat, a qui
 bus etiam odio habeatur, uel omnino non uiuat. Talis profecto eius conditio est. Non
 ne quo infensiores habet ciues, dum haec agit, eo pluribus & fidelioribus satellitibus indi
 get? Quid prohibet? Quina igitur huic fideles maxime? Unde illos accerset? Vi
 tro aduolabunt undique multi mercede pellecti. Fucos iterum mihi uideris per Ca
 nem quosdam dicere, externis & uarijs ex gentibus confluentes. Vere tibi uideor.
 Quis autem ex indigenis? Nonne aliquis si uoluerit? Quo pacto? Scilicet si proprijs
 seruis sublatis uoluerit ciues aliquos liberare, & satellitibus suis asciscere. Maxime qui
 dem, quonia fidelissimi sibi hi sunt. Quam praeclearam narras tyranni possessionem, si qui
 dem talibus amicis fidisque hominibus utitur, cum priores illos perdiderit. Attramen tali
 bus utitur. At qui mirantur eum amici tales, conuersanturque cum eo noui ciues, boni au
 tem uiri oderunt ac fugiunt. Quid uetat? Non temere igitur tragodia sapiens artifi
 cium

cium esse, atque in ea Euripides excellere uidetur. Quamobrem? Quod & hoc profun
 da mente cecinit, sapientes tyrannos esse sapientum consuetudine, dixitque hos sapientes
 esse qui cum his conuersantur. Quinetiam tyrannidem tanquam rem diuinam extollit: a
 liaque permulta hic, alijque poetae. Enimvero poetae tragici utpote sapientes nobis ignoscent
 puto, & illis qui perinde ac nos rempublicam administrant, si eos in nostram rempub. non ad
 mittamus, tyrannidis scilicet laudatores. Ignoscent, ut arbitror, quicunque inter eos uiri
 elegantiores sunt. Caeteras uero circumeunt ciuitates, turbam congregantes egregijs
 grandibusque & probabilibus uocibus quibus precium non deest, respublicas in tyrannidem
 trahunt, & popularem statum. Vehementer. Nonne pro his precium capiunt, ho
 noranturque, in primis quidem ut uerisimile est a tyrannis, deinde etiam a populari illa re
 publica? At uero quo altius ascendunt in arduum rerum publicarum uerticem, eo magis
 eorum deficit honor, ut qui defessus crebriore anhelitu progredi non ualeat. Ita nimi
 rum. Sed ne postquam huc digressi sumus, longius progrediamur, dicamus unde tyran
 nus exercitum illum suum praeclearum, uarium, semperque diuersum alat. Constat in pri
 mis quod si quaeruntur sacrae opes in ciuitate, eas surripit, consumetque quousque illa sufficient
 quaeruntur, dum leuiores exigit a plebe tributa. Quid si opes haec defecerint? Pa
 tet quod ex paternis aletur & ipse & collegae ipsius contubernalesque & scorta. Intelli
 go equidem quod populos qui tyrannum genuit, ipsum amicosque eius enutriet. Ita co
 gitur. Quid uero si succenseat populus, dicatque, haud aequum esse ut adultus filius a pa
 tre amplius enutriatur, sed contra a filio pater: neque se ad hoc eum creasse, ut adulto iam fi
 lio, pater ipse, seruis eius seruiens, & ipsum nutriat, & ipsius seruos, & alios praeterea om
 nes undique confluentes eius astipulatores, uerum ut a diuitibus his qui praecleari & boni
 existimantur in ciuitate, hoc praeside liberetur: atque ita iubeat populus abire illum e ciui
 tate, eiusque amicos, perinde ac pater filium domo una cum debachantium turba depel
 lens? Agnoscat per louem tunc demum populus qualis ipse & quali bestia delectatus
 sit, dum eam generaret atque educaret, tum quanto ipso debiliore potentiore erigere ten
 tet. Quid ais? Audebit tyrannus patri uim inferre, & si non obtemperet uerberare?

Immo uero nam auferet arma. Patricidam ergo dicis esse tyrannum, durumque sene
 ctutis educatorem. Atque ut uidetur, haec proprie est tyrannis, utque fertur, populus seruitu
 tis liberorum hominum fugiens fumum, in flammam seruilis dominationis incidit, loco
 ingentis illius & importunae libertatis, durissimam acerbissimamque seruorum subiens ser
 uitutem. Ita nimirum accidit. An non igitur probe a nobis dictum fuerit, si sufficien
 ter pertractatum dicamus, quo pacto tyrannis ex populari gubernatione nascatur: & nata
 quum est, qualis sit? Valde quidem sufficienter.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALO
 gum nonum de Iusto.

OCRATES quamplurima de regia optimatum uita tractauit, multa etiam de contraria eius
 tyrannide disputat, ut et illam tanquam beatissimam comprobemus, et hanc reprobemus quasi mi
 ferrimam. Quod non solum agitur in octauo, sed nono insuper agitur de tyrannide, qua scilicet ra
 tione potissimum fiat ex populari, qualis quoque sit, quam noxia, quam infelix: quo uidelicet pri
 mam qua in animo fit tyrannidem, totis uiribus deuitemus, uicissimque regnum animo intimum com
 plectamur. Per haec statim ad primum redibit disputationis uniuersae propositum. Quo utique statuit demonstrare ius
 titiam non opinione duntaxat humana esse laudabilem, sed etiam ipsa sui natura et honesta mirum in modum et sa
 lutari esse ante omnia uenerandam. In iustitiam quoque non ob metum uel legum uel infamiae solum uituperanda esse,
 sed etiam propter ipsum maleficae naturae suae uenenum procul effugiendam. Iustitiam uero cum nominat, alias lega
 lem communemque designat iustitiam, uirtutem scilicet uniuersam sub legum prouidentia institutam: alias iustitiam
 magis propriam siue distributiuam, per quam et in ciuitate pro meritis honores, praemia, poenae distribuuntur, et
 in anima partibus animae pro dignitate naturae actiones et munera tribuuntur: siue commutatiua, per quam et in
 ciuitate aequo et legitimo precio res, uel rebus, uel pecunijs commutantur, et in animo ita quasi similiter commuta
 tur officia, ut quantum ratio inferioribus consuluit, tantum uires inferiores pro rationis imperio necessaria submi
 nistrent. Inter haec nota tyrannicum animum ita perturbatum esse, ut proprie iudicetur libidine perditus et temulen
 tus, et furiosus atque immanis. Quippe cum quasi fera immanibus ijs libidinibus rapiatur, quarum feritatem caeteri

solum somniantes interdum experiuntur. Quæ uero hic ad falsitatem & ueritatem & uaticinium somniorum pertinet, in theologia abunde tractamus. Considera quàm diligenter mala connumerat omnia, quibus ciuitas oppressa tyrannide premitur, quàm uero apte totidem mala ac etiam plura in tyranni animo numerat, adeo ut nihil miserabilius possit effingi. Mox disputationem totam huc tendentem, ut sapiens iustaque uita uita contrarie præferatur, in tria redigit capita. Primum esse uult, quod hactenus est tractatum, ex cõparatione uidelicet insipientis iniustique hominis ad ciuitatem quandam nulla sapientia & iustitia gubernatam. Vbi profecto apparet & ciuitatem illam, & hominem æqua ratione pessime et infelicissime se habere. Secundum uero caput nunc aggreditur, distinctionem illam partium anime repetens in ratiocinandi & irascendi & concupiscendi naturas: quibus tres quoque uitas accommodat, philosophicam, ambitiosamque, & cupidam. cupidam inquam pecuniarum gratia uoluptatum, ideoque auara etiam nominatur. Tres similiter disponit partes in ciuitate, magistratus, milites, quæstuarios. Probat deinde uitam uirtute præditam magis eligendam esse quam uitiosam. præterea quod sit reuera suauior. Nempe cum trium illorum quilibet uita suæ uoluptatè ceteris præferat, solus id philosophus potest recte diiudicare. Opus enim est ad iudicium experientia, prudentia, ratione. Principio quantum ad experientiam pertinet, philosophus quidem et sui propria, & aliorum uoluptates est expertus: quo fit ut facile quæ sit præferenda, cognoscere possit. Ceteri uero philosophatis gaudia nunquam degustare, ideoque uoluptates suas cum philosophantis gaudio comparare non possunt. Præterea solus philosophus perfecta pollet prudentia, et assignandarum industriam rationum. quæ quidem duo reliqua sunt ad iudicium necessaria. Cum ergo philosophus sapientis iustaque uita gaudia ambitiose libidinosaque uita anteponat oblectamenti, iure ex ipsius iudicis ueri sententia uitam uirtute rectam uitæ uitio dissolutæ anteferre debemus. Tertium denique caput inde potissimum exorditur, quod in solo sapiente iustoque uiro uoluptas uera reperiri potest. In ceteris autem uoluptatem falsam & umbratilem esse constat. Quod quidem ita probatur. uoluptates ut plurimum uehementes repletionis quædam sunt indigentia. Atque ubi & quod impletur & quod implet uerius perfectiusque est, impletionis modus purior atque efficacior: ibi uerius est uoluptas, et perfectior et ingentior. Cum igitur intellectus ueritasque intelligenda ueritatem perfectioremque naturam habeat, quam sensus atque sensibile, ac ueritas interior penetret intellectum quam sensibile sensum, & sine mixtione doloris accedat, sequitur uoluptatè intelligentiæ ueritatem esse atque perfectiorem. Inter hæc casu quodam nescio quid interserit mathematicum, cuius declarationem ex commentarijs in Timæum accipies opportunitus. Attende deinceps ad illam anime nature figuram. In qua sub multiplici bestie nomine intellige concupiscendi naturam: sub figura leonis, irascendi uigorem: sub forma hominis rationem. Et uide quàm expresse depingat ambitiosi, iniusti, libidinosi hominis uitam, imò miseram seruitutem. Item ibidem accipe formulam, qua possis transitum animarum in bestias ita interpretari, ut in bestiarum affectus & habitus potius quam in corpora migrare dicantur. Præterea memeto, quemadmodum in corpore perspicacia sensus, sanitas, robur, pulchritudo, non opinione, sed natura sunt bona, eorumque contraria mala similiter: sic in anima prudentia, temperantiam, fortitudinem, iustitiam naturaliter esse bona, naturaliter quoque horum contraria mala. Denique accipe totius uitæ formam, per quam ita corporea cuncta disponas, ut animi temperantiæ consonent. Atque eatenus eligas singula, quatenus conferant ad animi sanitatem: & contra quæ hanc impediunt, procul effugias, habites semper mentis arcem, atque ab ea nullis aut illecebris, aut minis te precipitari permittas. Cum uero & te ipsum & alios ita formare uolueris, suspice perspicuum reipublice huius exemplar in celo: in celo inquam, id est, ordine celestium motionum, atque alius in mente diuinæ: ut inde tandem ad ipsius imaginem, te ipsum primo, deinde familiam, tertio ciuitatem iuste feliciterque componas.

NONVS DIALOGVS

DE IVSTO.

De uoluptatibus
et distinctione

INCEPS considerandum restat, inquam ego, qua ratione uir tyrannicus ex populari fiat, qualisque sit, & nunquid uitam ducat miseram, an beatam. Certe id reliquum est, inquit ille. Scis quid adhuc desiderem?

Quid? Nondum sufficenter distinxisse uidemur, quot sint, & quales cupiditates. Ac nisi id constet, obscurior erit eius quod querimus inquit sitio. Opportunum uero adhuc erit. Prorsus quidem ac uide quid in eis nosse uelim. est autem tale. Earum uoluptatum cupiditatumque quæ non necessariae sunt uidentur mihi quædam legibus repugnantes, omnibus inesse quidem: legibus autem & melioribus cupiditatibus pariter cum ratione castigatae, in quibusdam hominibus uel omnino obsolescere, uel adeo reprimi, ut rarè admodum exilesque reddantur: in alijs autem uehementiores frequentioresque euadere. Quas potissimum istas uocas? Quæ in somnis sæpius excitantur, quoties animi pars illa, quæ rationis particeps mansuetaque & illius

illius domina est, dormit: ferina autem & agrestis, cum sit immoderato potu atque pastu repleta, exultat, tentatque excutere somnum, & solitis libidinibus indulgere. Tunc quippe nihil est quod non audeat, ueluti soluta & libera omnibus uerecundiæ prudentiæque præceptis: ut aut cum matre corpus miscere uideatur, aut cum quouis alio homine uel deo, sæpe & belua, atque etiam trucidare aliquem, & impie cruentari, & à nulla profus uoragine abstinere: nec ut breui complectar, ab ulla infania uel impudentia temperare. Vera nimirum loqueris. At cum quis recte moderateque habens, quieti se tradiderit, ea parte animi in qua est ratio, excitata & recta, saturataque bonarum cogitationum epulis, & ad seipsam contemplando cõuersa: ea uero quæ uoluptate alitur, nec inopia pressa, nec satietate affluenti, ut quiescat maxime, neque optimam partem illam aut gestiendo, aut mœrendo perturbet, sed sinat eam per seipsam solam ac puram considerare, indagare atque percipere quicquid ignotum hactenus uel præsentium, uel præteritorum, uel futurorum: illa etiam tertia parte animi, in qua irarum æstuat ardor, sedata atque restincta, usque adeo ut nulli infansia quiescat: atque ita inquam partibus quidem duabus pacatis, mente uero erecta, somno se comparet: tunc demum mens pura ueritatem attingit, neque insomniorum uisa nefaria se se obijciunt. Sic profus existimo. Quid plura? Id summam uolumus: Vnicuique inesse speciem quandam cupiditatum diram, agrestem, atque iniquam, atque etiam in his qui inter homines maxime moderati uidentur. Quod in somnis fit manifestum. Numquid igitur dicam, & utrum consentias tu uideris. Consentio equidem. Recordare qualem uirum esse diximus popularem. Erat autem is, qui ab ineunte ætate sub parco nutritus est patre, qui lucri cupiditati indulgit solum, ceteras uero non necessarias, sed ludii ornatusque comites spreuit. Nonne ita? Ita profus. Conuersatus deinde cum elatioribus uiris, plenisque libidinibus his quas modo narrauimus, declinare cœpit ad petulantiam omnem, eorumque mores, paternæ parsimoniæ odio. Cum uero ingenio meliore esset quam corruptores, utrinque distractus, mediam nactus est utriusque moris affectionem, moderate utranque secutus ut ipse putat, neque illiberalem neque dissolutam uitam agens, ex paucorum potentie cupido mutatus in popularem. Erat utique & est circa huiusmodi uirum hæc opinio. Pone rursus huius iam natu grandis filium, primis ab annis paternis moribus imbutum. Pone. Ponas iterum eadem huic accidere quæ patri contigerat, ut ad omne trahatur flagitium, & lasciuientis uite licentiã, quam tamen hi qui uiuunt, integram nominent libertatem: pater autem alijque domestici istis cupiditatibus, quas in medio quodam esse diximus suffragentur: alij ite opem suggerant. Vbi uero iam sperauerint uehementes illi incatantores, nutritoresque tyrannidis, adolescentem se non aliter continere posse, amorem in eo aliquem quibusdam machinationibus excitet, præsidem tutorumque otiosorum, & ad libidinem illi subministratum desideriorum, alatum certe, & ingentem fucum. Nunquid aliud amor talium esse putas? Nihil aliud. Quando uero circa ipsum susurrantes cupiditates alia refertæ nido, unguentis, coronis ac mero, resolutisque consuetudinum talium uoluptatibus coaugent profus aluntque desiderium illud, atque ita fucum aculeum addunt: tunc iam hic animi præses furit omnino, dementiaque feruet: atque stipatus inde satellitibus, stimuloque percitus, si quas intra se frugales & uerecundas opiniones cupiditatesque offenderit, protinus extirpat expellitque, quousque temperantiam omnem animo eijciat, seque noua infania repleat. Egregie tyrannici uiri refert originem. Nonne & olim hanc ob causam amor tyrannus est dictus?

Videtur plane. Et ebrius uir, o amice, nonne tyrannicum gerit animum? Sane. Quinetiam furiosus & extra se positus, non solum hominibus, sed & dijs imperare contendit, speratque se id consequuturum. Vehementer. Tyrannicus autem o beate, uir reuera fit, quando uel natura uel studijs uel ambobus temulentus, amori obnoxius, furiosus euadit. Prorsus ita se res habet. Ita igitur talis uir, ut apparet, efficitur. Viuit autem quo pacto? Id uero, ut aiunt qui iocantur, mihi tu dices. Dico equidem. Post hæc, ut arbitror, festis indulget bacchanalibus, comestationibus, scortis, ceterisque huiusmodi omnibus, hi quorum tyrannus amor intus animi incolens penetralia, regit omnia. Necessè est. Itaque multæ profecto diesque noctesque uehementes cupiditates multorum indigæ pullulant. Multæ quidem. Cito igitur siqui proventus extiterint consumuntur. Quid nisi? Post hæc utique fœnora, & patrimonij dissipatio. Proculdubio. Quando uero deficiunt omnia, necessè est cupiditates uociferari atque cõqueri, quæ quidem frequenter ardentesque in nido ani-

mi delitescunt: eos autem ueluti stimulis quibusdam percussos, libidinibus scilicet alijs, præsertimque amore aliarum omnium tanquam satellitum duce, iactari efferrique ad explorandum si quis quicquam possideat, quod uel fraude surripit, uel ui eripi possit. Maxime. Quapropter coguntur uel undique usurpare, uel ingentibus stimulis & doloribus cruciari. Coguntur plane. Num quemadmodum nouæ cupiditates ipsius adultæ, pristinas exuperarunt, & quæ illarum erant, usurpauere: ita & ipse iustum esse censebit, ut ipse iunior plus habeat quam parentes, & si portionem suam consumpserit, paterna insuper eroget? Cur non? Quod si parentes illi nequaquam permiserint, principio furari, eosque decipere aggredietur. Omnino. Sin istud non poterit, rapiet iam, uimque parentibus inferet. Sic arbitror. Ac si pater materque senes, o mirifice uir, resistent repugnentque, nunquid eos uerebitur, atque ita se continebit, ut nihil agat tyrannicum? Patri equidem ac matri sic affecti hominis timeo. Per Iouem, o Adinante, inquam ego, nunquid gratia nuper amatae cuiusdam concubinae non necessariae, amica iam olim necessariamque matrem, aut gratia speciosi alicuius nuper amati adolescentis non necessarij, deformem & necessarium senem patrem, & amicorum omnium antiquissimum, tibi uir talis uidetur uerberibus obiecturus, eosque illis subiecturus, si eandem in domum induxerit? Per Iouem, omnino. Quam beatum esse uidetur tyrannicum filium genuisse. Non multum. Quid uero? cum parentum suppellectilis non sufficiet, in eoque iam erit examen confertissimum uoluptatum, an non primo parietem alicuius perfodiet domus, uel nocte serius euntis pallium rapiet? deinde etiam templum aliquod expoliabit? atque in his omnibus eas quas olim a pueritia de honestis & turpibus, quasi iura quaedam quibus iudicabatur, opiniones habuerat, illæ quæ nuper seruitutem exierunt, tanquam satellites stipantes amorem, una cum eo iam superabunt: quæ quondam dormiente illo per insomnia tantum soluebantur, cum adhuc sub legibus paternisque præceptis populari in seipso institutus esset conditione: tandem uero amoris tyrannide irretitus, qualis raro erat in somnis, talis semper erit uigilans? Nã cæde impia nulla abstinebit, nec ingluuie, nec facinore: sed tyrannice in ipso amor omni cum licentia & transgressione uiuens, utpote qui solus sit dominus, subiectum sibi hominem tanquam ciuitatem imprudenter ad omnia rapiet: unde & seipsum & turbam suorum satellitum nutriet, partim extrinsecus ingressam ex improba quadam consuetudine, partim intrinsecus ex eisdem moribus ab ipso solutam & manumissam. Nonne hæc talis hominis uita? Hæc prorsus. Ac si pauculi tales in ciuitate sint, reliqua uero multitudo omnis modesta, quia istic locus non sit, profecti, tyrannum alium stipabunt: acceptaque mercede, sicubi ei bellum est, iuuabunt, si uero locus ipsis sit in eadem istic ciuitate mala multa minuta committent. Qualia? Furabuntur, parietes perfodient, marsupia incident, expoliabunt prædabunturque, sacra rapient, captos homines seruire cogent, necnon calumniabuntur quandoque si dicendo ualent, periurisque decipient homines, & muneribus corrumpentur iudices. Minuta hæc dicis mala, si pauci tales sint? Hæc quidem si ad maiora comparentur, dicuntur exigua. Atque hæc omnia ad tyrannum comparata malicia miseriaque ciuitatis haudquaquam, ut prouerbio dici solet, ad scopum accedunt. Quoties enim in ciuitate tales multi reperiuntur, eosque alij sequuntur multi, sentiuntque ingentem suorum copiam, tyrannum procreant inscitia plebis, eum præ cæteris, qui inter illos ita est affectus, ut in animo suo tyrannum habeat potentissimum. Consentaneum id quidem. Tyrannus quippe is erit potissimus. Nonne facile id sit, si cesserint omnes? Sin autem ciuitas tyranno huic obstiterit, tunc sanè is quemadmodum in superioribus patrem matremque subegit, sic rursus & patriam pro uiribus subiget, alios inducens iuuenes, hisque seruire coget olim sibi charam patriam matremque, ut more Certensium loquar, tam educatione quam habitu: atque is erit cupiditatis eius hominis finis. Sic prorsus. Nonne isti tales priuatim fiunt antequam dominantur? Principio cum his conuersantur ut plurimum, qui blandiuntur illis, & in omnibus assentant. Ac si qua re indigeant, idem & ipsi agunt, submittunt se, & quacunque gerunt personam tanquam domestici. Voti uero compotes cum facti sunt, extraneos se esse declarant. Et maxime quidem. Omnem ita ætatem agunt. Amici quidem nemini unquam, semper autem dominantes alicui, uel alicui seruietes. Libertatem uero et amicitiam ueram nunquam ingenium tyrannicum gustat. Maxime. Nonne huiusmodi homines iure infidos nominabimus? Iure. Quinetiam iniustos quam maxime fieri potest, si modo in superioribus recte uiuicem

uicem quale quid iustitia sit concessimus. Recte quidem. Concludamus igitur, qui sit uir pessimus. Est autem is qui talis est uigilans, qualis supra figurauimus somniantem. Omnino. Talis utique sit, quisquis cum natura tyrannicus maxime sit, ut solus dominetur assequitur, & quo diutius in tyrannide uiuit, eo magis est talis. Ita necesse est, inquit Glaucos, partibus respondendi susceptis. Quisquis iniquissimus apparet, & miserrimus apparebit: & qui diutissime maximeque potitur tyrannide, maxime & diutissime iniquissimus reuera est & miserrimus. Multis autem multa uidebuntur. Ita se hæc habere necesse est. Tyrannicus uir ciuitati tyrannide oppressæ simillimus. Popularis uir populari, ceterique similiter. Quid nunc? Sicut se habet ad ciuitatem ciuitas uirtute & felicitate, ita uir quoque se habet ad uirum. Nihil prohibet. Quomodo se habet tyranno subiecta ciuitas ad eam que regi pareat, qualem primo descripsimus? Contra omnino. Nam una quidem optima, altera pessima. Haud interrogabo quam dicas. Constat enim. Verum de beatitudine atque miseria eodem modo an alio iudicas? Neque uero tyrannicæ ciuitatis speciem admiremur, ad solum tyrannum respicientes, aut ad eos paucos qui cum eo rerum potiuntur, sed ut decet omnem penitus ciuitatem ingressi, lustremus singula, & ad cuncta conuersis oculis feramus sententiam. Probe admones. Constat autem apud quemlibet nullam ciuitatem tyrannide pressa esse miseriorem: nullamque rege gubernata, beatior esse. Si idem circa uiros obseruari iuberem, num recte præciperem? uidelicet si censeam ei iudicium permittendum, qui cogitatione possit tyranni mentem irrepere, ac mores penitus introspicere, neque ut pueri solent, exteriora intuens obstupescat, dum tyrannicam illam aspicit pompam, quam procul illi intuentibus frequenter ostentant, sed perspicaciter iudicet. Si inquam eum nobis audiendum censeam, qui discernere ualeat, quicquam una & habitauerit, & domesticis actionibus interfuerit, tum qui nouerit quo pacto erga familiares singulos ille sit affectus. Nam in his maxime qualis sit apparet, omnem scilicet tragicum exutus apparatus: rursusque popularibus in periculis. hæc omnia dignoscetem si iubeam declarare quo pacto se ad alios tyrannus habeat, quod ad beatitudinem miseriamque pertinet: nunquid recte iuberem? Recte admodum & ista iuberem. Vis ne fingamus & nos ex eorum numero esse, qui iudicare possint, atque illis adhaerent, ut aliquem habeamus qui ad ea quæ interrogamus respondeat? Volo equidem. Age itaque, sic considera similitudinem, memoriam repetens & ciuitatis, & uiri, atque ita sigillatim uicissimque utriusque affectus animaduerte. Dic quales. Principio, liberam ciuitatem tyrannicam dices, an seruam? Maxime omnium seruam. Attamen in ea dominos ac liberos inspicis. Plane, sed exiguum quidem istud: uniuersum uero, ut ita dicam, in ipsa & præstantissimum genus, turpiter ac misere seruum. Si igitur ciuitati uir similis, necesse est in illo eundem esse ordinem, multaque illiberalitate & seruitute eius animam opprimi, easque animi partes seruire, quæ præstantissimæ sunt: exilem uero partem, ignauissimam, dementissimamque dominari. Necessarium. Quid porro? Seruum an liberum huiusmodi animam appellabis? Seruum. Atqui serua & tyranno subdita ciuitas, minime quæ uult agit. Nimirum. Tyrannicus igitur animus minime quæ uult efficit, ut sic de toto animo dicam: sed semulo semper percitus uiolento, perturbatione poenitentiaque redundabit. Quid nunc? Tyrannicam ciuitatem, diuitem ne, an pauperem esse necesse est? Pauperem. Animum quoque tyrannicum, mendicum semper & inexplebile necesse est esse? Est ut dicis. Metu uero sollicitari an non necessarium est ciuitatem talem, talemque uirum? Valde. Lamentationes præterea, suspiria, fletus, angustias censes in alia ciuitate frequentiores te reperturum? Nullo pacto. In homine insuper alio talia quædam plura inesse putas quam in tyrannico isto, qui cupiditatibus amoribusque insanit? Quonam pacto? Profecto ad hæc respiciens omnia, cæteraque generis eiusdem, ciuitatem tyrannicam ciuitatum omnium esse miserrimam iudicasti. An non recte? Summopere. Verum de uiro rursus tyrannico quid ais, quoties eadem hæc animaduertis? Longe cunctorum dico hunc esse miserrimum. Hoc non recte dicis. Quare obrere? Nondum hic est, ut arbitror, talis maxime. Quis ergo? Ille forsitan tibi hoc miserior esse uidebitur. Quis inquam? Qui cum natura tyrannicus sit, uitam non agit priuatam, sed est infelix, & sorte quadam eo deducitur, ut tyrannide potiatur. Ex his quæ dicta sunt, uera te loqui cõiecto. Ita est. Verum talia quædam non opinari oportet, imò uero diligentissime ratione tali inuestigare. De maximo enim quodam nobis disceptatio est

est, bona scilicet uita, ac mala. Scite. Attēdite itaq; si quid dicam. Videtur enim mihi ex his de hoc esse considerandū. Ex quibus? Ex unoquoq; scilicet priuatorum, quocunq; ita diuitijs abundant ut multa habeāt mancipia. Isti nanq; id tyrannis habent simile, quod multis imperant. Interest autem, quod tyrannus pluribus dominatur. Interest utiq; Nosti quod hi secuti cum familia uiuunt, neq; famulos metuant? Nempe. Quid enim metuant? Nihil. Sed nunquid causam tenes? Equidem, quoniā uidelicet ciuitas uniuersa singulis priuatorū succurrit. Præclare loqueris. Quid si quis deorum uirum unū cui quinquaginta uel plura mācipia sint, educat e ciuitate unā cum uxore ac liberis, constituatq; in solitudine cum rebus suis omnibus, atq; mancipijs, ubi liberorū hominum nullus ferre huic auxilium possit, quali eum & quanta formidine uexatum iri existimas, ne forte mancipia ipsum & filios & uxorem interimant? Summa, ut arbitror. An non cogetur seruis quibusdam blandiri, polliceriq; multa, & manumittere, cum sibi nihil opus sit? Vnde & ad ministros suos ipse adulator erit. Cogetur penitus uel ita facere, uel perire. Quid: si alios adhuc deus in ea regiōe disposuerit proximos illi cōplurimos, qui nequaquā sustineāt ut alter alteri dominetur, ac si quidē deprehenderit sibi dominium uendicantē, supplicijs extremis afficiant? Deteriorem admodum eius conditionem fore censeo, si hostium uallo includatur. An nō tali quodam carcere clausus est tyrannus, natura talis existens qualem in superioribus explicauimus, multis uidelicet diuersisq; timoribus & amoribus agitatum? Cum uero ingenio sit apprime cupido, huic soli neq; egredi usquam licet, neq; inspicere quæ liberis hominibus lubitum est: sed intra ædium parietes formidolosus ueluti mulier cōmoratur, inuidens ciuibus alijs si quis extra mœnia spatietur, & boni quicquam spectat. Sic prorsus. An non ab huiuscemodi malis plura insuper incurrit uir ille, qui male se ipsum gubernans, quem & tu modo miserimum iudicabas tyrannicum, haudquaquā priuatus uiuit, sed fortunæ uel quadam ut tyrannidem exerceat cogitur: cumq; sibi ipsi imperare non possit, alijs imperare contendit: perinde ac si quis imbecillo corpore, & suis se uiribus non sustinente, cogatur ut quietem agat secum ipse nunquam, sed aduersus alia corpora certet ac pugnet. Simillima inducis o Socrates atq; uerissima. Nonne igitur o amice Glaucō miserabilis omnino hæc est tyrannidem conditio, duriorq; uita est hominis nacti tyrannidē, ea uita quam tu supra durissimam iudicabas? Valde. Est autem re ipsa, quamuis alicui non uideatur: uere tyrannus uere seruus, extremæ adulationi seruitutiq; astrictus, libidinis nequissimorum hominum adulator: qui appetitus suos explet nunquam, sed plurimis indiget semper, atq; inops reuera esse apparet, si quis penetralia animi ipsius inspexerit. Pauore quinetiam perpetuo territus, & solitudine angustiaq; uexatus, si modo ciuitatis eius statui cui præest, ipse est similis. Similis autem existit. An non? Et maxime quidē. Præter hæc uiro huic illa etiam tribuimus quæ antea memorauimus, quod necesse sit eum & esse prius, & postea multo magis cum tyrannidē est adeptus, inuidum, iniustum, expertem benevolentia, impium, omnisq; nequitia sentinam ac fomitem fieri, ex hisq; cunctis esse miserrimum, atq; alios etiam qui adhærent ipsi, similes reddere. Nullus mentis compos hic contradixerit. Age, quemadmodū iudex omnia circumspiciens de singulis iudicat, ita tu in presentia proferas, qui tuo iudicio primus beatitudine, qui secundus: cæterosq; gradatim qui in numero quinq; sunt, enarra: Regium, honorifici imperij studiosum, paucorū potentia cupidum, popularē, atq; tyrannicū. Ac facile iudicium istud. Nam uelut sim ingressus, istos quasi choros uirtute & prauitate, beatitudine & huic contrario inter se cōparo atq; iudico. Num præconē conducemus: an ego hæc potius pronuntiabo? Aristonis filium iudicasse uirum optimū, & iustissimum esse, beatissimum, eumq; esse dixisse hominem maxime omnium regium, seq; ipsum regentē, pessimum uero & iniquissimum, esse miserrimum, talemq; eum esse qui maxime tyrānus sit, seq; ipsum & ciuitatē tyrannide premar? Ita sit promulgatū. Nunquid adijciam, siue lateant sic affecti homines, siue non lateant homines pariter atq; deos? Adijce. Esto igitur, Etenim una hæc demonstratio sit: secundā uero si uideat, hanc conuenit intueri. Quænā ista? Postquā sicuti ciuitas tres in species diuisa est, ita & cuiusq; anima trifariam diuidetur, ut arbitror: atq; hinc demonstratio secunda nascetur. Quænā? Hæc. Cum tres animæ partes sint, tres quoq; uoluptates esse uidetur, sua cuiusq; partis propria. Cupiditates quoq; totidem & principatus. Quo

Quo pacto? Partem unam dicimus qua homo discit. Alterā, qua irascitur. Tertiam uero propter uarietatem uno non potuimus proprio ipsius uocabulo nominare, sed ex eo quod in se cōtinet maximum uehementissimumq; cōcupiscibile appellauimus, propter uehementiam earum cupiditatum quæ ad cibum potumq; & uenerea rapiunt, & ad ea quæ ista sequuntur: nec non auarum cognominauimus, quoniam pecunijs maxime huiusmodi cupiditates explentur. Recte. Ac si uoluptatem affectumq; eius lucri dixerimus esse, in unam maxime summam reducemus orationem, ut aliquid nobis certum ipsi significemus, quoties id ipsum partem hanc animæ dicimus. Atq; si totum hoc pecuniarum & lucri cupidum nominemus, recte admodum appellabimus. Mihi quidem ita uidetur. Quid uero? Irascendi natura nōne ad potētiam, uictoriam, gloriam, trahit tota? Magnopere. Si igitur eam contentiosam ambitiosamq; appellabimus, nūquid recte? Rectissime. At uero partem illam qua discimus, constat cuiq; omnem ad ueritatem inuestigandam semper anniti, pecuniarumq; & gloriae minimam curam habere. Omnino. Si tertium hoc discēdi cupidum & philosophum nominabimus, haud ab re erit nomen impositum. Est ut ais. Nōne dicimus in animis quorūdam unam illarum partium dominari, in alijs aliam, quancunq; contigerit? Dicimus. Propterea dicimus tria hominū prima genera esse, philosophū, contentiosum, auarū. Prorsus. Voluptatum quoq; species tres hisce subiectas, cuiq; suam. Omnino. Si unūquemq; istorum seorsum interrogas, quæ uita istarum dulcissima, suam quisq; cæteris anteponet. Auarus quidem lucri ipsius cōparatione, honorū uel disciplinarū oblectamenta nullius existimabit, nisi quid forsā ad argentum conferant: Vera loqueris. Ambitiosus autem quæstus delectationem molestam putat, rursusq; eam quæ discendo percipitur, nisi doctrina inanem & umbratilem hominū pariat gloriam. Ita res se habet. Philosophum quoq; ponamus cæteras uoluptates floccipendentem, dum eas ad iuge discendū gaudium, quo ipse fruitur inuestiganda ueritate, comparat: cæteras autem non necessarias uocantem; quia illas secuturus nō sit nisi necessitas cogat. Bene id nosse oportet. Quando igitur cuiusq; uita uoluptates ipsaq; uita in contentionem uenient, non de hoc quod est honestius, aut turpius uiuere, uel melius, aut deterius, sed de suauiori pacatioriq; uite statu, qua ratione discernemus cuius sit sententia uerior? Haud satis habeo quid respondeā. Sic autem animaduerte. Quanam iudicare oportet, quæcunq; recte dijudicāda sunt? Nonne peritia, prudentia, ratio? An habet quisquā alia, quibus melius iudicet? Nullo modo. Attende igitur: Cum tres sint, quisnam horū maxime expertus est omnes quas narrauimus uoluptates? Vtrum auarus discendo qualis sit ueritas, magis tibi uidetur expertus discendū iucunditatem, quam philosophus lucri: an potius contra? Permultum interest. Philosophum nanq; necesse est uoluptatē alterius a pueritia degustasse. Auarum autem haud quaquā necesse est in ueritatis inuestigatione quanta insit oblectatio percepisse, expertūq; fuisse. Imò uero si nīratur, non facile istud assequitur. Longe igitur avaro philosophus utrarumq; uoluptatū experiētia præstat. Longe. Ambitiosus uero nunquid magis sapientia quam philosophus honoris oblectamenta gustauit? Honor quidem omnes eos sequitur, si propositum sibi officium exequantur. Etenim diues a multitudine honoratur, & fortis & sapiens. Quapropter omnes quæta prouenit ex honore uoluptas usu ipso intelligunt. Quanta uero sit in ueritatis cōtemplatione suauitas, solus philosophus sentit. Igitur quantum ad experientiam attinet, optime philosophus præ cæteris iudicat. Valde. Quinetiam unā cum prudentia solus erit expertus. Nihil prohibet. Præterea organum illud per quod iudicandum est, non avari aut ambitiosi hominis, sed philosophi est instrumentum. Quale istud? Per rationes enim esse diximus iudicandum. Diximus. Rationes autē præcipue philosophi sunt instrumenta. Patet. Si diuitijs lucriq; optime unumquodq; iudicaretur, quæ laudaret uel improbaret uir quæstui deditus, necesse esset hæc esse uerissima: Penitus. Si autem honore, uictoria, fortitudine, quæ ambitiosus & ad uictoriam ardentissimus iudicaret. Constat. Postquā uero experientia, prudentia, ratio, necesse est quæ philosophus & rationum uir studiosus laudat, esse uerissima. Quare cū tres uoluptates sint, uoluptas partis ei⁹ qua discimus erit utiq; suauissima, eiusq; dulcissima uita, in quo hæc pars dominatur. Nihil obstat. Nempe Philosophus apud quē uere iudicandi est autoritas, suam laudat uitam. Quam uero

De medio
inter uolu-
ptatē & do-
lorem

uero secundam esse uitam, aut quam secundam uoluptatem arbiter ille ponat? At constat quod bellicosi ambitiosique hominis. Propinquior enim illi hæc quam auari. Postremam igitur lucri cupidi uitam locare uidetur. Quid ni? Duo hæc itaque sibi inuicē ita succedunt, bisque iustus iam uicit iniustum. Tertium uero Olympicorum ritu, seruatori & Olympio loui tribuens, contemplare nullius præterquam prudentis uoluptatem ueram prorsus existere, neque synceram, sed umbratilem atque inanem, ut ego ex sapientum aliquo audisse mihi uideor: atque hic erit grauissimus iniusti casus atque ruina. Mirum in modum. Verum quo pacto istud ais? Ita certe inueniam, te respondente perquirens. Quære. Dic obsecro, nonne dolori contrariam dicimus uoluptatem? Dicimus. Medium quinetiam quoddam ponimus, quod neque lætari est, neque dolere? Ponimus. Et cum medium sit, quietem uacationemque animi ab utroque? Nonne ita hoc dicis? Ita plane. Meministi qualia esse solent ægrotantium uerba, dum morbo laborant? Qualia dicis? Nihil esse dulcius sanitate, sed eos latuisse aiunt quæ dulce id sit, antequam ægrotarēt. Recordor equidem. Necnon acerbissimis doloribus uexatos homines exclamantes audis, nihil esse dulcius quæ ea afflictione uacare. Audio. Quinetiam alijs permultis huiusmodi afflictionibus cruciatis homines audis, dum cruciatur, uociferantes, asserentesque dulcissimum esse nullo dolore affici, præsentique molestia esse liberum, non autem dicunt dulcissimum esse lætari. Nempe hæc illis quies tunc forte gratissima. At uero cum lætari quis desinit, uoluptatis cessationem illam molestam existimabit? Fortè. Quies igitur illa quam paulo ante utrorumque mediam esse diximus, quandoque utraq; erit, tum dolor scilicet, tum uoluptas. Videtur. Num fieri potest, ut quod neutrum est, sit utraq;? Non, ut arbitror? Atqui quando in animo uoluptas est, aut dolor, ambo motus quidam insunt? Utique. Tertium uero illud quod neque dolor est, neque uoluptas, nonne quies aliqua & istorum medium esse nuper apparuit? Plane. Quo pacto igitur recte putabimus, non dolere quidem suaue, non lætari uero acerbum esse? Nullo. Istud igitur non est, sed apparet, si ad molestum quidem conferas iucundum, si ad iucundum uero, molestum: idque tunc medium est, & quies. Neque uisa huiusmodi ueri quicquam de uoluptate nobis offerunt, sed deceptione quadam proueniunt. Sic monstrat ratio. Vide igitur uoluptates quæ dolorem nullum sequuntur, ne sepius id in præsentia disputatione ita natura comparatum existimes, ut uoluptas quidem doloris, dolor uero uoluptatis priuatio sit. Quorum inquit, & quas uoluptates dicis? Multæ quidem & aliæ sunt, sed præsertim, si animaduertere uis, uoluptates quæ circa objectum fiunt: hæc namque nullo prius antecedente dolore, repente ingentes proueniunt: & cum cessant, dolor eas nullus sequitur. Verissima narras. Ne credamus igitur doloris cessationem, puram uoluptatem esse: neque dolorem, uoluptatis absentiam. Non. At uero earum quæ per corpus ingrediuntur in animum, uoluptatesque dicuntur, ferme maximæ quæque ac plurimæ tales sunt, ut dolorum liberationes sint. Sunt profecto. Et quæ circa hæc futura ab expectatione nascuntur, prægustationes quædam uoluptatis, atque doloris, eodem modo se habent. Eodem. Scis quales hæc uoluptates sunt, & cui maxime similes? Cui? Putas aliquid in natura esse supremum, infimum, medium? Equidem. Censes aliquem cum ab infimo ad medium fertur, aliud arbitrari quæ ad summum ascendere? & dum stat in medio, deflectitque oculos illuc unde uenerat, alibi esse opinari quæ in supremo, cum id quod reuera est summum non cernat? Per louem, non aliter hominem talem opinaturum existimo. Si iterum deferatur, deorsum ferri opinabitur, ac uere putabit? Quid ni? Nonne hæc illi eam ob causam contingunt omnia, quia nondum expertus est quid uere supremum sit, quid medium, quid uere infimum? Manifestum est quidem. Nunquid ergo miraberis, si ueritatis imperiti homines, tum de multis alijs non recte sentiunt, tum etiam circa uoluptatem & dolorem, horumque medium sic afficiuntur, ut quoties in dolorem incidunt, uere iudicent, doleantque reuera: quoties uero a dolore surgunt in medium, & repletionem & uoluptatem assequi arbitrentur? Et quemadmodum qui iuxta nigrum, solum aspiciunt fuscum, quoniam non uident album, clarissimum illud existimant: ita & qui doloris uacuitatem comparant cum dolore, ueram autem experti non sunt uoluptatem, iudicando decipiuntur? Per louem non istud mirabor equidem. Imò uero si contra eueniret, potius mirarer. Sic autem considera. Nonne fames ac sitis & cætera generis eiusdem uacuitates quædam sunt corporis ipsius

ipsius habitudinis? Quid ni? Ignorantia uero & imprudentia uacuitas quædam est habitus animi. Maxime. Impletur autem & illud dum alimēta capit, & hic dum intelligentiam. Quid ni? Quænam repletio uerior? Vtrum quæ per ea fit quæ magis ueriusque sunt, an quæ per alia? Quæ per ea quæ magis sunt. Quænam censes purioris esse substantiæ? Nunquid cibi, potus, obsonij, alimentorumque quorumcunque genera? An ueræ opinionis species, scientiæque & mentis, summamque uniuersæ uirtutis? In hunc autem modum iudica. Quod inhæret semper simili immortalique & ueritati, ac etiam tale existit, & in tali quodam sit, magis esse tibi uidetur: an illud potius quod re nunquam simili atque mortali, nec non est tale, & in tali quodam efficitur? Longe præstat quod semper simili est cognatum. Essentia utique rei semper similis nunquid essentiæ magis est quæ scientiæ particeps? Non. An ueritatis? Neque hoc. Sin autem ueritatis minus, nonne & essentiæ? Necessarium est. Nonne communiter omnia circa corporis cultum genera minus ueritatem essentiæque participant generibus his quæ circa animi cultum uersantur? Minus. Nunquid & corpus similiter minus quæ animus? Et corpus. Nonne quod repletur his rebus quæ magis ueriusque existunt, quod uere magis ueriusque existit, magis quoque repletur, quæ quod his rebus impletur quæ minus sunt, ipsumque est minus? Quid prohibet?

Si ergo repleti rebus naturæ consentaneis, est iucundum, ipsum utique quod reuera uerioribusque rebus impletur, naturalius ac uerius uera afficit uoluptate. Quod autem ea quæ & minus sunt, & minus uera sunt, accipit, minus uere firmiter uere repletur, fallaciorisque & falsioris uoluptatis particeps. Necessè est omnino. Homines igitur prudentiæ uirtutisque expertes, & epulis rebusque similibus dediti, deorsum feruntur, rursusque ad medium usque perueniunt, & circa hæc per omnem uitam oberrant: super hæc uero emergunt nunquam, & quod uere summum est, nequaquam suspiciunt, neque ad supera euehantur, neque uera ullare quandoque fruuntur, neque stabilem puramque gustant uoluptatem: sed ueluti pecora humum proni spectant, uentrique obediētes pascendo coeundoque ætatem conterunt, proque his rebus uberius potiundis calcibus inter se & cornibus ferreis, unguibusque decertant, se se inuicem ob inexplebilem libidinem trucidantes, utpote qui neque ueram & firmam sui partem, neque pabulis ueris implent. Omnino o Socrates, uulgi uitam quasi quodam panis oraculo. Hos necesse est uoluptates doloribus mixtas prosequi, quæ simulachra uoluptatis ueræ & umbræ sunt, usque adeo inuicem doloris comparatione mutua inquinata, ut & uoluptates & dolores ex ea comparatione uehementiores appareant, amoresque ipsarum huiusmodi uoluptates rabidos insipientibus pariant, inflammentque ad pugnam. Quemadmodum Stesichorus Troianos inquit ueræ ignaros Helenæ de imagine ipsius inuicem decertasse. Necessarium est omnino ita id se habere. Quid uero circa irascēdi naturam? Nonne & alia quædam horum similia contingant necesse est, quando quis id ipsum peragit, uel inuidia propter ambitionem, uel uolentia propter contentionis cupiditatem, uel ira propter morum difficultatem absque ratione ac mente sequens honoris, uictoria, iraque expletionem? Talia necesse est & hic fieri. Asserere igitur audeamus, quod & circa partem quæstus auidam, & aliam uictoriæ studiosam, quæcunque appetitiones tales sunt, ut scientiæ rationisque obtemperent: easque uoluptates sequantur & capiāt, quas ratio ipsa concedit, uerissimas utique uoluptates quoad earum natura uerarum uoluptatum est capax, adipiscantur, quippe cum pareant ueritati, ac insuper sibi proprias uoluptates percipiant: siquidem quod cuique optimum, id & maxime proprium. Proprium maxime.

Quædo igitur totus animus cum ea parte in qua est philosophia, procul ab omni seditione conspirat, tunc euenit ut quæque pars officio suo fungatur, & iusta sit, & proprias sibi uoluptates atque optimas, adde quoad fieri potest uerissimas, consequatur. Valde. At uero cum partium reliquarum aliqua superat, id protinus euenit, ut neque ipsa sui propriam reperiatur uoluptatem, et partes alias cogat alienam minimeque ueram uoluptatem sequi. Sic accidit. Nonne quæ longissime a philosophia rationeque distant, maxime talia quædam efficiunt. Prorsus. Longissime autem distat a ratione, quod & a lege & ordine. Videlicet. Longissimo autem interuallo seiunctæ esse uisæ cupiditates illæ amore ardentes atque tyrannicæ. Omnino. Minimo autem discrepare apparuerunt regiæ appetitiones & moderatæ. Ita. Tyrannus igitur a uera & propria uoluptate procul admodum erit: Rex autem illi que proximus. Necessè. Amarissimam ergo tyrannus uitam aget: Rex uero dulcissimam

Quod cuique
optimū, id
maxime pro-
prium

simam. Necessè id profus. Scis'ne quanto uiuit tristior rege tyrānus? Sciam certe, si dixeris. Cum tres cupiditates sint, & una quidem legitima sit, adulterā duā, adultera rum tyrānus suprema sortitus fastigia, dum legem fugit & rationem, seruis quibusdā & satellitibus uoluptatibus se cōmiscet, & q̄ longiūssimo interuallo à uoluptate legitima sit seiunctus, haud facile aliter, nisi forsā hunc in modū exprimi potest. Quemadmodū

Ab homine paucorū imperij cupido, tertius apparuit esse tyrānus. Medius nanq̄ istorum uir popularis erat. Ita est. Cum tertio itaq̄ uoluptatis, quod ueritatē quidem attingit, simulacro post illū concreditur, si uera in superioribus diximus. Sic est dicendū.

Quinetiā paucorum potentia deditus, tertius à rege est, si in eodem optimate ac regem locamus. Tertius utiq̄. Tripli igitur triplum, numero quidem à uera uoluptate tyrannus distat. Apparet. Planum itaq̄ simulacrū secundū longitudinis numerū tyrannicā uoluptatis est. Profus. Secundū potentiam uero & tertiuū augmentum, manifestum est quanto discrepet interuallo. Manifestum quidem computatori. Siquis conuerso ordine quantum uoluptatis ueritate superat rex tyrānum, quāsi uerit, peracta multiplicatione, inueniet regem uitā dulcedine superare tyrannum, & tyrannum uitā amaritudine regem, gradibus uigintinouē & septingentis. Mirabile nimirū interuallū hoc inter iusti & iniusti uiri uitam quo ad uoluptatē atq̄ dolorem cumulauisti. Verus hic certe & conueniens uitis hominū numerus: siquidem ipsis conueniunt dies, noctes, mensesq̄ & anni. Conueniunt quidē. Atqui si in tantū uoluptate bonus iustusq̄ uir malum & iniustum exuperat, mirum certe est quanto etiam magis ornamento, decore, uirtuteq̄ uitā exuperabit. Mirum certe. At enim postquam huc disputando deuenimus, repetamus quā à principio dicta sunt, ex quibus ad ista delati sumus. Dictum quādoq̄ fuit iniuste agere illi prodesse, qui cum omnino iniustus sit, iustus tamē existimatur: an non ita dictum? Ita. Ad hęc igitur ita in præsentiā disseramus, postquam unā conuenimus, quā uim & iusta & iniusta habeat operatio. Quo pacto? Imaginē animā figuremus, ut qui illa dixit, qualia dixerit, recognoscat. Qualem? Talem aliquā, quales quondam memorantur fuisse naturā Chimerae ipsius, Scyllæ & Cerberi, & alia multa, in quibus feruntur uariae in eodem formae congenitae. Feruntur quidem. Finge itaq̄ figuram unam bestiae uariae admodum, & capita circū multa habentis, capita in quā, partim bestiarum domesticarū, partim agrestiuū, quae & permutare & producere ex se hęc omnia possit. Noui pictoris artificiuū narras, tamē cū ad fingendū sermo q̄ cera facilius sit, fingatur. Vnam præterea his adiunge superne leonis formā: huic unam insuper hominis. Et amplissimū quidem primum sit, angustius uero secundū atq̄ tertium. Facilia quidem ista, quare & formata sint. Coniūge igitur hęc tria, ut ad unum conficiendum inuicem cohærescant. Iuncta sunt. Circumpone extrinsecus ipsis hominis unius imaginē, ut illi qui nequeat interiora inspicere, sed exterius duntaxat cernat operimentū, unum animal, homo scilicet uideatur. Circūdedi. Dicamus itaq̄ illi qui asserit prodesse homini huic iniuste agere, iuste uero uiuere nequaquā prodesse: eū nihil aliud asserere nisi prodesse illi ut bestia illam multiplicē pascat & leonē, & fortio rem illam leonemq̄ efficiat: hominē uero perire fame permittat atq̄ eneruet, usque adeo ut propter imbecillitatē trahatur quocunq̄ cætera illa rapiunt, neq̄ alterum cū altero mansuefaciat, inuicē ue conciliet, imò sinat singula se inuicem moribus lacerare, ac pugnantia mutuo deuorare.

Omnino hęc diceret, quisquis laudaret iniuriam. Ergo si quis dicat officia iusta prodesse, hęc agēda dicēdaq̄ monebit, ex quib. homo ille huiusmodi animalis interior, summam potentiam cōsequatur, feræq̄ illius pluribus capitibus redimita, tanq̄ colonus curam habeat, domestica quidem capita fouens, irrigans & nutriens, agrestia protinus amputans, dum leonis naturā ad hoc adiutricē accipit, cōmuniterq̄ curat omnia, & inuicē mutua beneuolentia sibi conciliat. Profecto hęc ait, qui iustum laudat. Omni itaq̄ ratione qui iusta laudat, uera loquitur: qui uero iniusta, mentitur. Nam & quoad uoluptatem, & quo ad decus, & quo ad emolumentū, iusti laudator uera pronūciat: uituperator autem neq̄ ueri quicq̄ affert, neq̄ nouit quod improbat. Nullo modo ut mihi quidem uideat. Mitibus itaq̄ uerbis illi persuadeamus: neq̄ enim spōte delinquit: sic interrogantes. O beate uir, nōne & honesta uitā instituta & turpia, ob talia quædā esse dicimus? Honestata quidē, quæ partem naturæ ferinam homini, imò fortassis diuino subiiciunt: turpia

uero

uero, quæ agresti domino mancipant mansueta. Consentiet, nec ne? Cōsentiet, si mihi crediderit. Est ne aliquis cui profit ex hac ratione iniuste aurum usurpare, siquidē accidit, ut dum accipit aurum, præstantissimam sui partē ignobilissimā seruire cōpellat? Etenim si accipiens aurum, filium suū, uel filiam mācipiū efficeret agrestiuū & improborum hominum, haudquaquā accepisse prodesset, neq̄ etiā si multū caperet: sin aut partem sui diuinissimam, parti prophanissimā scelestissimāq̄ seruire cogit, neq̄ misericordia tangitur, nōne erit miser? ac multo cum grauiori sui perniciē, auri muneribus est corruptus, quā Eriphyle, quæ ut perderet uiri sui uitam monile illud accepit? Valde quidem, ut ego tibi pro illo respondeam. Nōne & intemperantiā olim appellatam tali quadam de causa putas, quoniā in ea, dira illa ingensq̄ & multiplex fera ultra quā deceat uagatur? Patet. Contumacia uero & insolentia improbatur, quando leoninum & serpentinum illud genus ita superat, ut præter omnē modestiam inualescat? Profus. Delicata uero mollities in huius ipsius libera nimium relaxatione, quando in ipso timiditatem & ignauiam procreat, reprehenditur? Quid nō? Assentatio insuper illiberalitasq̄, cum aliquis hunc ipsum animositatis uigorem turbulentæ multipliciq̄ bestiae submittit, ac propter quæstum, eiusq̄ inexplebilem cupiditatē deijcit, atq̄ ita à primis annis assuefacit, ut ex leone in simiam uertatur. Magnopere. Mechanicus uero mercenariusq̄ affectus cur infamis habetur? Tunc certe hęc in nobis infamia sunt, quando quis partis optimæ speciem natura sortitus est imbecillā, adeo ut bestiis quæ in eo sunt dominari non possit: colere uero tantum & possit & studeat, & earum blanditias solum nosse.

Videtur. Nōne ut huiusmodi uir à tali quodam duce regatur, à quali & optimus quisq̄ regitur, seruum ipsum esse debere dicimus optimi uiri, diuinumq̄ in seipso imperatorem habentis: neq̄ ad subiecti iacturam, parere illum debere superiori cōsemus, quem admodum de subditis omnibus Thrasymachus existimabat: sed quia præstat cuiq̄, diuino sapienti q̄ principi subijci, maxime quidem si talem in seipso principē habeat: si non habeat, principi huic saltem exteriori: ut omnes simus, quoad fieri potest consimiles & amici, eidem principi subiecti? Recte nimirum. Perpicuū quidē ex lege fit, quod tale quiddā ipsius est consiliū, cum omnibus ciuibus æque prospiciat: tum illud etiā in pueros imperium idem ostendit, quo prohibentur sui iuris esse tantisper dum & in ipsis quem admodum in ciuitate Rempub. constituamus, optimamq̄ ipsorū partem colentes, ex optima nostri parte exterioris huius principis loco similem quendam in ipsis custodem sibi ipsi imperantem creemus, ac tum demum liberos esse permittamus. Constat plane.

Qua igitur ratione ô Glaucō prodesse alicui asseremus iniuste uel intemperate, uel turpiter aliquid facere, ex quibus operibus deterior erit, dum pecunias ampliores, aut aliam quamuis potentiam consequetur. Nulla. Quo pacto iniurianti prodesse dicemus, ut & lateat omnes, & non det pœnas? Nōne qui latet, etiā fit deterior? hominis autem deprehensi castigatq̄, pars illa ferina sedatur & mansuescit, domestica uero pars liberatur. Et animus totus in naturam optimam restitutus, eo preciosiorem sumit habitum, temperantiā & iustitiam cum prudentia adipiscens, q̄ corpus cum robur & formam salutem cōsequitur, quo anima est corpore preciosior. Sic est omnino. Quam obrem quicunq̄ mentis est compos, huc omnem instituet uitam. Nempe in primis eas disciplinas plurimi faciet, quæ talem animum ipsius efficiunt, cæteras autem spernet.

Manifestum. Atqui neq̄ corpus colet & nutriet, ut ferinæ irrationaliq̄ uoluptati indulgeat, neque ad sanitatem id referet, neq̄ studiose id quæret, ut robustus, uel sanus sit, uel formosus, nisi unā cū his colat & tēperantiā, ita ut corporis harmoniam propter animi consonantiā modere. Ita profus, siquidē reuera futurus sit musicus. Sed neq̄ uulgi æstimatione cōmotus, ordinē, cōcordiamq̄ in pecunijs possidendis, cum ulandisq̄ mirabitur, in infinitum ue augebit, infinitis malis obnoxius. Non certe, ut arbitror.

Verum ad interiorē sui Remp. semper respiciēs cauebit ne quid in ea loco suo moueat propter uel indigentiam uel copiā pecuniarū. Atq̄ ita semper & in optadis & in erogandis pecunijs, pro uiribus aget. Summopere. Quin & honores eodem referet. Nam eos duntaxat gustabit, ex quibus meliorem euasurū se sperat: eos autē & priuatim & publice fugiet, quibus deturbari posse quandoq̄ præsenti animi sui statū ueret. Nunquam rem ergo uolet publicam administrare, si id curauerit. Imò per canē, in quā, sed in ipsa

suipfius ciuitate. Et maxime quidem. Nō tamē in patria forfan, nisi fors quædā diuina contigerit. Intellego equidem, quōd ea in ciuitate dicis quam nos condidimus in præsentia, quæ & uerbis solum, in terris uero nunquam, ut arbitror, extat. At forte in cœlo illius extat exemplar, cōspicuum ei qui & intueri uoluerit, & seipsum ad illud, cum intuitus est, instituire. Nihil autem refert, siue uisiam sit, siue erit. Quæ enim illius officia sunt, aget solum: quæ alterius sunt nequaquam. Consentaneum est.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DECIMUM
dialogum de Iusto.

HACTENVS Socrates diligentissimus humani generis pædagogus ad legalem iustitiam, id est uniuersam uirtutem per ipsam iustitiæ pulchritudinem genus hominum prouocauit, ab iniustitia uero per iniustitiæ turpitudinem similiter reuocauit. Deinceps autem & ad illam per sempiternum eius fructum præmiūq; cohortabitur, & ab hac per sempiternum detrimentum eius et supplicium absterrebit, atq; id est potissimum decimi huius officium. Sed antequā præcipuo hoc fungatur officio, proæmio quodam utitur, in quo diligenter absoluit quod & in prioribus dialogis attigerat, & in fine non reliquerat, admodum salutis publicæ necessarium. Profecto noster hic morborum medicus humanorum in ea morbi specie curanda est diligentior, quā ceteri nō solum negligenter curant, sed ne curant quidē unquam, immo uero quod deterius est, quasi rem saluberrimam diligunt, et omni studio complectuntur: imitationē inquam poeticam, qua ingeniosi poetæ dum perturbatos animos acrius exprimunt, interim audientium legentiumq; animis perturbationes similes uehementius & profundius imprimunt. Ac tanto magis omnes inficiunt, quanto laudantur & placent. Proæmiū uero eiusmodi finem non congrue sequitur: ibi enim anima in rationem distribuitur, & in partes inferiores perturbationibus agitata, quarum imperium in anima primum, deinde in ciuitate tyrannicum appellatur. At quoniā poetica imitatio partes eiusmodi suscitatur: fouetq; et auget, irritans iram, titillans libidinem, soluens risum, effundens lachrymas et querelas, idcirco rationis quidem regnum labefactare, perturbationis uero tyrannidem uidetur adducere. Quamobrem Socrates pestem eiusmodi alioquin iocundam, sed maxime uenenosam perdit, ne ipsa nos perdat. Ac uide quanta charitate Plato noster ubiq; humano generi consulat, ea uidelicet disquirens circumspiciensq; pericula, quæ alius omnino nullus suspicaretur: adde insuper & naturæ educationiq; propria, id est poetica ualde repugnans, modo strenue pro publica salute propugnet. Quamobrem nemini mirum uideri debet Platonem hic ob ueritatis amorem uel Homero suo nō parcere, quandoquidem ob iustitiæ cultum, neq; genio quidem indulget suo. Homero autem præcipue derogat, ut per ipsum imitatorum principem, ceteros multo magis damnatos existimemus. Et quoniam dicit ab Homero neq; diuina, neque humana doceri, intellige laudes in Philebo à Platone tributas Homero, non ex Platonis sententia, sed ex communi opinione deductas. Probat autem imitandi peritiam esse, ut narrauimus, ualde periculosam, præterea seruilem atq; uilissimam. Siquidem imitatores, neq; res ipsas intelligunt, neque faciunt, sed apparentes sensibus rerum formas sequuti, uulgaresq; de his opinioniones aucupati, & imagines quasdam referunt, & sensibus perturbationibusq; obsequuntur, nulla rationis habita ratione. Quantum uero poetas improbat ubi perturbant, tantum probat si ad uirtutem & pietatem per honestas heroum laudes diuinosq; hymnos hortentur. Verum ut quàm uilis sit omnis imitatio exprimat, artium genus in tres diuidit species, utentem, fabricantem, imitantem. Et utentem quidem lyra, id est musicam, ait superare artem lyre fabricatricem, quoniam certo sibi præscripto fine, formam illi proponit operis fabricandi. Fabricantem uero superare pictorem, lyram coloribus imitantem. Qualem iudicat & poetam, sic ad aures rerum imagines, sicut pictor ad oculos, referentem. Sed inter hæc theologica quædam de ideis mysteria inseruntur, quæ quoniam in theologia latius aperuimus, raptim in præsentia perstringemus. Ascende age Platonice cōtemplator ab ijs formis quas in mundi materia sentis, ad naturam formarum eiusmodi genitricem. Quam & si non sentis, cogita tamen insusam mundi materiæ ceu uitalem spiritum & plenum feminum, & per semina artificiose singula disponentem. Naturam hanc in mundo talem esse scito, qualem in te scis esse potentiā uegetalem. Ergo quæadmodū in te uegetali nature intelligis præesse sentiendi uirtutem: ita & in mundo naturam similem sed communissimam, in fontem redige sentiendi quasi similem, sed communissimam. Deinde & in te sensum in rationē, rationem in intellectum, & in mundo similiter sentiendi genus in rationalem naturā, atq; hanc in genus intellectuale reducas. Præterea cum percipias in te ipso intellectum id quod intelligibile est appetere quasi perfectius, ab eoq; formari uelut potentiore, præpone tam in mundo quàm in te naturā intelligibilem intellectuali nature. Intelligibile uero idem omnino atq; ipsum ens appellat. Huic deniq; quod & intelligibile & ens appellasti, ipsum præpone bonum. Nam & ut bene sis esse cupis, et intelligibile gratia ipsius boni desideras. Postquam huc ascēderis, percipies uniuersum sacro quodam septenario designatum, ab infimaq; materia surgens per sensibiles qualitates, per naturam, per sensum, rationem, intellectū, intelligibile, ad ipsum bonum. Præterea spiritum bonum cūcta sub senario numero quasi die sexto perficisse, et in gradu

gradu septimo, uelut septimo die, id est in seipso conuicuisse. Aliorum namq; omnium finis est ipsum bonū. Bonū igitur nullus extra se finis, uel potest esse, uel fingi. Si bonū quo perficiantur appetunt omnia, conclude à bono effici omnia. Item si intrinseca propriaq; uirtute omnia facit, intellige ipsum uniuersum in seipso cōplecti. At quoniā prima ideoq; simplicissima natura est, idcirco formas in eo omniū, formam ipsius unam esse memeto, quam Plato boni ipsius uocat ideam, in qua dixit Timæus deum mundi opificem cum creauisset mundū reuicuisse, dicēs mundi opificem in circumspicuum suum se recepisse. Proinde ipsa idea boni: ideas, id est, speciales omniū formas, species duntaxat inter se distinctas, in natura intelligibili generat, qua ens uniuersum modo quodā intelligibili comprehenditur, intelligentia quoq; omnis mira quadam super intelligentiam ratione. In hanc naturam intelligibile omnes suspiciunt intellectus, ab eaq; suscipiunt stabiles formulas idearum, suscipiunt & rationes animæ, unde & formulas licet quodammodo mobiles acceperunt. Post hæc rationalium formulas animarum, uirtutem quoq; sensuale, idearum descendunt imagines. Deinceps in uegetalem quoq; naturā semina, perq; qualitates deniq; in materiā. Quando igitur Plato inquit, deum ideas facere in natura, intellige in natura mundoq; intelligibili angelicarū cōpitementium. Quod autem lectum dixit & mēsam, exempli gratia dictum sit, ut per hæc artificia intelligas naturalia, id est per lectum & mensam, eum qui his utitur hominem. Præterea exemplum in arte propositæ questionis accommodatius uidebatur. Forte uero & formas regulis artium necessarias ab ideis abesse nō putat. Neq; mirum uideri debet hominem artium formas habere diuinitus, quum imaginationes artium bestijs quoq; nō desint. Ac si eiusmodi formæ diuinitus in anima fiant, idcirco dicuntur fieri in natura, quia naturaliter inserantur. Quod si quis ad artificia quædam uideatur ineptior, dicent eum Platonici uel per uaria distractum fuisse, uel se totum ad opposita conuertisse. Nota Platonis uerba dicentis, deum non intelligere solum sed & uelle, significantisq; deū intra se intelligendo cōcipere, & extra se fabricare uolendo. Nota rursus deum naturalis unius speciei unam tantū speciem expressisse ideam in ipso intelligibili mūdo, puta speciei humane idealē humanitatē unam: si enim in materia ut innumerabilis mobilisq; uarietas est, in singulis hominibus unio quædā cōmunis nature seruat, multo magis in simplici stabiliq; natura, pro una specie naturali idea unica sufficit. Imò uero diuersa hæc et instabilia unā in se nature cōmunionē nō aliunde habere possunt, quàm ab ipsius sublimis unitate nature. Rursus si ponatur humanitas duæ, certe qua ratione utraq; humanitas est, inter se nō differūt, imò sunt unū. Ergo si differat, profecto per addita quædam utriusq; subiūcta, inuicē discrepabūt. Itaq; neutra erit absoluta humanitas ipsa, sed humanitas quædam atq; talis, & humanū quiddā potius quàm humanitas. Et utriusq; tanquam eiusdem humanitatis particeps, humanum similiter appellabitur: atq; præter hæc erit humanitas in seipsa prius unā, quàm à subiectis pluribus capatur. Merito deus cum sit simpliciter causa, non est dicendus autor quidam hominis, uel equi cuiusdam, sed autor hominis atq; equi. Ideo unam absolutamq; pro qualibet rerum specie procreauit ideam. At quādo apud nos hic homo generat illum, haudquaquam homo hic hominis simpliciter dicendus est autor, sed quidam hominis cuiusdam autor. Neq; enim solus homo causa est, sed est in causa, in numero uidelicet causarum. neq; totum facit: nō enim materiam primam, aut animā, neq; ipsi homini dat principium: ante hunc enim passim erat homo, & sine huius opera fit ubiq; fietq; homo. Vbi uero Plato dicit deum ideam unā prægenuisse, quia uidelicet, uel nolebat plures fore uel aliqua necessitas inerat nō fore plures, intellige in deo ita necessitatē cum uoluntate conuerti, ideo ut necessarii sit ita esse, quia deus uult ita esse. Siquidē in summa diuinitatis simplicitate nō aliud est necessitas quàm uoluntas. Ergo si dixeris, necesse est deum ita uelle uel facere, conuertam similiter, uult deus ita necessarii esse. Merito ubi summa bonitas cum summa potestate concurrat, ibidem summa libertas cum summa necessitate conspirat. Consideranda sunt inter hæc diuisa quædam, ualde tamen utilia. Quale illud. Lectio uel doctrina nisi ad optimam rationem uitæ conducat, est inutilis. Quæ quidē in re admiranda fuit uita & disciplina Pythagoræ, ac iure maxima apud omnes autoritatis, Platonis etiam tempore. Item poemata, si harmonica uerborum compositio adimatur, momenti nullius euadunt. Præterea uirtus, aut hominis, aut rei, in facultate quadam cōsistit ad finem illum præcipuo conferente, cuius gratia & res ipsa facta est, & homo natus. Apparet interea quædam inter sensum rationemq; distinctione, quod sensus plerumq; circa magnitudinem & figuram numerumq; falluntur & pondus: interim tamen ratio per ipsam metiendi & numerandi liberandiq; facultatē iudicium sensus emendat. Constat aut animam nō posse eodem in tempore per eandem sui potentiam eadem de re modo contrario iudicare. Apparet etiam uires appetendi nobis inesse diuersas. Quippe cum rem eandem simul appetamus atq; respuamus. Aduerte nō esse exigendum a probo ciue, ut omnino nihil doleat, sed ut nascentē dolorē eiusmodi rationibus consoletur. Vbi apparet aliam esse animi partem quæ uelut ægra indiget medicina, aliā quæ tanquā sana medetur. Hæc uero rationes aduersus dolorē sunt præcipue quatuor. Prima quia incertū est, bonum ne id sit quod accidit, aut malum. Secunda, quod qualecūq; sit, certe paruipendendum est. Nihil enim inter somnia humana magnipendēdū. Tertia, quod nihil omnino dolendo proficiamus. Quarta, quia dolor id semper, quod subito nobis præsidio esse potest, impediatur. Cōfirmat hæc ex eo quod & superari turpissimum est, superare pulcherrimum. Qui uero dolore uel alia quauis perturbatione premitur, iam est turpissime superatus. Ideo præcipit ut in aduersis atq; perturbantibus maxime medici dum-

taxat utamur officio, qui dolentibus nō condolet, sed medetur. Cōparat talorum iactibus quotidianas uite sortes, quas ita uult rationibus emendari, quemadmodum iactūs talorum artificio quodam ludi emendari uidentur. Sed superiora praecepta ad ea quae sequuntur, quasi quaedam praeludia sint. Maximū quidē omnium id nobis in uita positum sit certamē, quo superemus uitium, uirtutemq; cōsequamur, cunctaq; omnino quae inter homines habentur bona, ut ipsi boni simus, pro nihilo habeamus. Siquidē propriū iustitiæ premium maius est, q̄ cuncta quae inter homines possunt prēmia reportari: quippe cum et ipse iustitiæ splendor supra modū hęc omnia superet, & in rebus mobilibus, breuibus, unbratilibus reperiri nequeat premiū iustitiæ immobili, sempiternae, uerissimae conueniens. Ex his concluditur immobilem iustitiæ habitum propter immobile premium exoptari debere. Quod quidē post presentis uite curricula laboribus iustitiæ manet. Alioquin iustitia ipsa, quae excellentissimū iudicatur bonum, iustis hominibus foret mala ob amores iustitiæ continue laborantibus, sepeq; affectis iniuria, neq; iniuriam ulciscētib; adde & bona presentia eternorum desiderio contēnentibus, neq; premium apud homines iustitiæ, imō uero pro iustitia iniustum saepe supplicium reportantibus. Quamobrem ne bonum noceat & iustitia careat premio, et deus uel minus prouideat, uel pro meritis non rependat, iudicandum est fore animos immortales. Præsertim ut tam iniusti, qui uiuentes penas iniustitiæ non dederunt, saltem defuncti persoluant, quam iusti inter mortales omnino spreti, apud superos coronentur. Hinc nobile tradit praeceptum: Animus immortalis non debet pro breui hoc, sed pro uniuerso tempore esse sollicitus. Immortalitatem animæ Plato in Phædro & Phædone, alibiq; ostendit. Eiusmodiq; ratione esse certas demonstrationes ostendit in libro de Scientia, dicens uerba eorū qui contraria sentiūt, examinanti ridicula tandem euadere. Item in Gorgia, affirmans mysteria hęc Adamantinis rationibus esse probata. Præterea in hoc decimo, ubi post argumentationē subdit, tum per talem argumentationē, tum per alias multas cogi nos ad id confitendum. Arbitror equidem in Platonis uerbis uim quandam latere mirabilem à paucissimis intellectam, ut non mirum sit, si per argumentationes Platonicas alij quidem demonstratū id existiment, alij uero nō dum demonstratum. Demostheni certe auditori Platonis tanta efficacia per uiuam uocem persuasum fuit, ut dixerit: malle se honeste mori quam turpiter uiuere, postquā Platonem atq; Xenocratem de animorum immortalitate differentes audierat. Eandem quoq; in scriptis Platonicis uim percepit Cleombrotus, & apud Cryenem multi Egeſie auditores, qui sese à corporis carcere ob desiderū alterius uitæ liberauerunt. Eandem Platonis percepit Boetius philosophia teste cōcedens hoc sibi certis rationibus demonstratū. Eandem Aurelius Augustinus persensisse uidetur, ubi ait hac de re se nunquā dubitasse. Cōfirmantur hęc ab Auicenna, rationes quasdā ad hęc demonstrationes esse dicente. Neq; solū demonstrari posse Plato hic inquit, sed etiā facile demonstrari, apud illos, ut arbitror, qui cū ipsi purgatā segregatamq; à corpore mentē habeant, merito nō diffidunt posse quandoq; animā segregatam à corpore uiuere. Quādoquidē experiuntur ipsi mētem suam seiunctam à sensibus uiuere melius quam coniunctam. Compertum etiam habent aliorum animas immersas corporibus atq; ideo uitiosas, uitio tamē morboq; proprio non interimi, & idcirco multo minus alieno id est corporeo morbo posse corrumpi. Siquidem & corpus ipsum externo malo non prius perimitur, q̄ intrinsecum inde inferatur malum, quo proxime perimatur. Ceterum ne quis de animæ suæ diuinitate diffidat, iubet illam à cōtractis ex amore corporeo sordibus penitus expurgare, purgatāq; perspicere, q̄ pura, quam simplex, quam diuinorū auida, tanquā diuinitati cognata, quam cāto, quam bene luminis diuini sit capax. Quod autē dicit animas in dies nō fieri numero plures, intellige nō ita fieri ut ex corporibus orientur & cōponantur. Quod quidē sequens ratio manifestat, dicens: si diuina de corporibus cōponantur, tandē cum diuina nunquā resoluantur corpora, fore ut nihil reliquū sit corporū in natura. Rursus aduerte quod subdit animam non esse cōpositam: alioquin indissolubile fore nō posse. Atq; intellige essentiam ad hoc ut dissolui non possit, oportere uel nullis compositam esse, uel si sit composita, non tamen ex materijs ullis componi, atq; ita rursus constari, ut in eius compositione multitudo non unitatem, imo uero unitas per harmonicam unionem superet multitudinem, statusq; motum. Conclude mysterium, partim ad prouidentiam, partim ad immortalitatem premiumq; iustitiæ pertinens. Iustus quidem deo euadit similis, iniustus uero dissimilis. Cumq; non lateat deum, hunc sibi esse similem, illum uero dissimilem, rationi consentaneum est iustum deo charum esse atq; amicum, iniustum contra. Propterea deum iustos tanquam amicos nullo pacto negligere, sed illis semper ita prospicere, ut eis singula quamuis uideantur aduersa tandē euadant prospera, uel uiuentibus, uel defunctis. Verum cur nam hic historico quodā exemplo potius quam argumentationū diligentia mysterium immortalitatis asseruit? Quoniam ciues ad iustitiam non tam uerborum artificio, quam & exemplo & opere sunt prouocandi. Præterea cur ad id confirmandum producit in medium hominem à mortuis resurgentem? Quia & si rationibus immortalitas constat & communis quaedam iustitiæ executio, tamen locum, formam, dispositionem uel premij, uel supplicij ab illo qui interfuerit, oportet accipere. Quod nobis prope Phædonis finem significatur. Neq; ab re resurrexisse testatur Herū Pamphyliū, pro salute patrie in praelio mortuū, ut significet eos qui pro publico moriuntur bono, ad ueram uitā resurrecturos, quanquā ex multis unus resurrexit ad nostrā. Sed nunquid historia hęc est, an fabula? Historia esse uult insinuat Platonis, martyrq; Christianus. Quod equidē nō refellam. Vbi uero Plato apologum fabulamq;

fabulamq; nominat, exponi poterit historiam dici posse fabulam, quoties ultra res gestas augustiorem habet allegoriam. Quam ob causam Olympiodorus quoq; ait Platonem historias & rationes saepe fabulas appellasse. Et quoniam manes & iustitiæ loca figuratq; aliter in Phædro, aliter in Gorgia, aliter in Phædone, & hic alibiq; disponit, perspicue patet hęc præter loci formam, sensum quoq; allegoricum continere. Utitur autem hic circa resurrectionem duodenario numero, qui sphaerarum mundanarum apud priscos est numerus, putantes octo super quatuor elementa esse caelos: quasi dicat opus esse uirtute diuina uniuersi domina ad mortuum suscitandum, idque inter dum ad hominum doctrinam diuina prouidentia fieri. Sunt & qui dicant annum magnum quo hominis anima suū explet circuitum per quem in idem redeat, duodecim annorum millibus comprehendi, tribusq; annis eiusmodi annum mundi exequari magnum, quo mundi anima per firmamenti motum, suum peragit ambitū, trigintasex annorum millibus peragendum. Circuitū uero animæ nostræ per duodecim agi annorum millia inde uolunt, quia oportet per omnes discurrere sphaeras, chorosq; demonum & deorum qui in Phædro per duodecim ordines digeruntur. Sed quidnam sibi uolunt hiatus in terra duo, totidemq; in caelo? ut intelligas animas aliquidem uia ad terrēna descendere, scilicet habitu quodam corporeo. alia uero à terris ascendere, scilicet habitus illius purgatione. E caelo similiter labi in elemēta corporis elemētalis amore, ac uicissim resurgere in caelestia amore hoc restincto, caelestiq; accenso. Hinc ait Orpheus, Amorem omnium tam supernorum quam inferorum clauas habere. Iudices animarum in aere & æthere collocat angelos, prouidentiae diuinae ministros. Post sententiam, iusti caelum petunt coram se & opera & iudicia preferentes: quia uidelicet & seipsos nouerūt, tam sibi met quam alijs lucent. Iniusti contra descendunt, sua ferentes à tergo. Neq; enim cognouere seipsos, neq; profuere sibi, sed ceteris exemplo sunt potius quam sibi met auxilio. Pratiū in quo & ascendentes & descendentes ad tempus animæ requiescunt, media quaedam regio est inter inferos & caelestes, ac dispositio inter bonum habitum atq; malum, & status beatitudinem inter atq; miseriam, limbo similis in aere designatus. Hic aduerte animas quae in superiori uita mutuam notitiam habuerunt, in altera inuicem se agnoscere. Item in eiusmodi prato diuissime residere animas secundum Platonicos, eorū qui in infantia decesserunt: de quibus Herus quaedam memoria parum digna recensuit. Quia cum in neutram partem declinauerint eligēdo, neq; obdlexerint habitum, Platonicos eas in lumine tantū naturali relinquunt. At uero beatos quidem super naturale lumen, miseros autem infra id lumen positos esse putant. Agitur hic præterea de supplicij purgatorij. Sed curnam culpa doloribus aboletur? quia uidelicet uoluptatibus inoleuit. Nōne & medici morbos plurimū à contrario curant? Animaduerte Platonem non temere ad delendam culpam numero uti denario, & centenario insuper, atq; millenario. Sanē pro quolibet uoluptatis gradu decem adhibet supplicij gradus. Primo quidē queritur quam ob causam plures penduntur gradus pœnæ quam percepti fuerint uoluptatis. Respondetur ob læsa maiestatis diuinae crimē ita debere. Præterea sicut beatitudinis gaudia iustitiæ humanæ dolores exuperant, sic miseriae cruciatus iniustitiæ uoluptates. Deniq; neque tam facile delentur notæ, quam facile imprimuntur: neque qui peccati habitum confirmauit, si uixisset ultra delinquere desuisset. Queritur deinde cur gradus decem. Quid si Plato Mosaicum decalogum est imitatus? cumq; arbitratus sit eum quodammodo contra præcepta diuinae legis decē agere, qui aliquod ex decem omnino neglexerit, iure decies iudicat cruciandum? Proinde denarius numerus dicitur uniuersus, Omnes enim numeros, uel infra se implicat, uel per se suosq; explicabit replicando. Vniuersus autē numerus opportune animis purgandis accommodatur, ut per hunc significetur uniuersam corporis labem deponendā esse prius quam ad uniuersi peruenias principem, penes quem nihil potest esse corporum. Queritur post hęc, cur præter gradus pœnarum decem, annos centum affligantur iniusti. Respondeo quia si ad centum usque uixissent annos, quo termino uita hominum quodammodo designatur, continue peccauissent. Attribuitur autem cuilibet decem graduum numerus centenarius, unde numerus conficitur millenarius. Hinc illud: Centum errant annos. Item & illud: Mille rotam uoluere per annos. Præterea centum pro uno accipietis. Nam his Plato numeris, non solum in supplicio, sed etiam in quibusdam premijs utitur. Profecto si denarius in se ducatur multiplicando decies decem, ex eo nascitur centenarius. Deinde si reducatur in semetipsum, computando decies decem decies, millenarius procreatur. Itaque & denarius uniuersus est numerus, & centenarius millenariusq; uniuersales sunt numeri. Itē si ab uno procedas in decem, numerus nascitur linearis. Si à decem in centum, superficialis fit numerus. Si à decem in mille, fit solidus. Ut ergo allegorice exponamus, iniusti hominis anima à seipsa discessit in corpus, labeq; est infesta corporea. Hanc utique labem per denarium qui uniuersus est numerus, expurgatura est uniuersam. Quod uero denarium oportet in se duci centenariū procreando, significat animam à corpore ad se per rationem emergere oportere. Deinde quod opus sit denarium in seipsum reducere millenarium generando, allegorice docet animā nō solum erga se uerti debere per rationem, sed per intelligentiam quoque in se conuerti, atque ita in unitatem reduci propriam, qua denique possit Deo frui summa omnium unitate. Linearis autē numerus & superficialis & solidus, mystice docent ad mentem purificandam, nō solum extrinsecum operum, uerberum, cogitationum superficiē, sed etiam profundissima quaeque penetralia diligentissime perquirenda. Post limbum & purgatorium descendit ad inferos. Sed Platonicos uelle scito, non solum in purgatorio temporales esse pœnas, uerum etiam in caelesti

quadam regione temporalia gaudia, ut utrinque par pari respondeat. Sic enim distinguunt. Aut sensus in uita omnino paruit rationi, aut omnino ratio sensui, aut semper inuicem pugnauerunt: atque in ea pugna uel sensus plurimum uel ratio superabat. Animæ igitur in quibus sensus rationi per habitum confirmatum prorsus obtemperauit, semper iterum premium consequuntur. Contra uero affecta, sempiternis supplicij condempnatur. Mediæ uero, si superauit ratio ad temporalia premia, sin uero sensus, ad temporalia supplicia transferuntur. Quibus uero nullum consulendi datum est tempus, limbus apud Platonicos seruatur eligendi locus, hic sub prati nomine designatus. Et si præterea interdum Platonicæ cœlestia præsertim suprema nominant, hic tamen prata aeream significant regionem. Quo enim pacto hic per prata significaret sublime cœlum, cum dicat ad hæc animas à cœlis alias descendere, alias è terræ uisceribus subito peruenire? Sint ergo eiusmodi prata sublimes quædam aeris plagæ, contiguæ sublimibus illis terræ plagis quas in Phædone describit in paradisi terreni formâ, felices sub uere perpetuo habere cultores. Ibi dem campos quoque ponunt Elysios, terrenos inquam. Nam cœlestes Elysios cœlum habet octauum. Hinc illud.

Astra tenent cœleste solum, formæque deorum. Mitto in præsentia Proclum et Plotinum, qui ubi Plato sempiternum dicit, exponunt uniuersum anni amplissimi tempus, quo singulorum temporum curricula peraguntur. Porphyrium quædam ex parte in hoc et Iamblichum magis probo, ut hinc intelligantur æterna. Vbi enim Plato insubabilem dicit animum, et talem qui purgari possit nunquam, satis indicat æterna supplicia, atque uicissim gaudia infinita. Quo uero pacto alij quidam hæc exponant, memoria dignum esse non censui. Præterea si Platonis uerba consideraueris, agnosces Euangelicum illud: Ligatis manibus et pedibus, in exteriores tenebras eum mittite. Sed addit hic, ligato capite. Vinculum quidem capitis significat rationis impedimentum, et luminis orbitatem. Nodus uero manuum, actionis profectusque priuationem. Denique ligati pedes, non ducunt, non progrediuntur, non perueniunt, sed ui illata raptantur. Cognosces quoque sub igneorum hominum figura ultores demones, pœnasque corporeas, idemque ex multis percipies coniecturis. Notabis et proprium exterioris uocabulum. Præterea tenebras, ubi clauduntur hiatus. Sub nomine quoque mugitus, stridorem dentium atque fletum. Postquam uero loca et pœnarum disposita sunt, et gaudiorum per oppositam formam significauit, et media tetigit, ad illas iam reuertitur animas, quæ in præta partim è cœlo post premium temporale, partim è terra post temporale supplicium cõfluxerunt. Quas in elementalem rursus generationem dicit oportere reuerti, perque illam eatenus progredi, quoad firmiorem statum, siue firmissimum quandoque promereantur. Has inquit, septem in prato dies conuenisse. Hunc tu septenarium, si per septem planetas interpretaris, item per septem dierum septenarios quibus ante motum foetus in aluo quiescit, ac etiam per septem quosque dies in quibus gradatim in utero formæ mutantur, fortè non nihil afferre uideberis. Sed quid istud ad animas? quæ neque amplius in planetis sunt, descenderunt enim: et nondum aluo clauduntur, descensuræ enim sunt in uterum postquam ad tria fata peruenierint: Interea aereo corpore aeream incolunt regionem. Verum esto, si placet. Forte etiam quia interim quodam modo uiuunt steriles, sterili quodam numero deputantur: et quoniam septenarius neque ex aliquo numero gignitur aliquoties repetito, neque gignit aliquem intra decem, aptissime conuenit animabus adhuc utrinque à generatione uacantibus. Attribuunt Pythagorici eundem numerum Palladi, quia neque ex matre genita sit, neque genuerit. Conuenire uolunt et animis è terrena adhuc matre semotis, et uniuersum sub Palladis sapientia contemplantibus. At quum primum ab eiusmodi uacatione consurgunt, subeunt octonarium, qui et gignitur, et primus est inter numeros solidus. Ideo cum anima congruit propemodum ad corpus solidum accessurum. Solidum uero octonarium appellamus, quoniam ex binario per seipsum ter repetito, et in se redeunte creatur, dimensionem trinam significantem. Nam ex bis duo bis, octo complentur. Adde si colis musicam, uocem septimam esse penitus dissonam, octauam uero omnium maxime consonantem. Consonare autem oportet tam corpus animæ quam utrumque fato, ut cœlestis anima ineat cum corpore terreno commercium. Cuius quidem consonantiæ tandem expletis numeris, animæ iam ipsi et terra dissonet, et consonet cœlum, si modo futura sit felix. Proinde quod quatuor dies ad generationis progressum, octo diebus Plato subiungit, intellige in natura anima uegetali uim et effectum quendam quodammodo iam regnare ad formandum corpus ex elementis quatuor constitutum. Item sub octaua consonantia opus est quarta quodammodo ad consonantiam accedente, et quinta uerè iam consonantia. Quinque uero fiunt, si sequentes quatuor unâ cum præcedente computare uolueris. Quinetiâ uidebis hic duodenarium assignatum, quo animæ ad exordia generationis accedunt. Duodecim enim ad id opus est spherarum et diuinorum demoniorumque ordinum adiumento. Vox insuper et consonantia duodecima perfectissima est ex diapason et diapente, ex octaua et quinta resultans, sua quadam gratia rebus congruens amatorijs, conueniens quoque nuptijs. Eiusmodi uero animæ iam iam amore quodam, ut ita dixeris, uenereo duce, terrenis conciliande sunt nuptijs. Sed quæ Plato cum duodenarium computaturus esset, ac post septem, residuum esset subiungitur, non subito dixit quinque? ut uidelicet per octo et per quatuor innueret mysteria quæ audisti: rursusque per diei unius iter additum ad complendum duodenarium, animaduertes corpus ex quatuor compositum elementis non prius ad animam preparari posse, quam et ipsum in unam quintamque formam quasi cœlo similem, fuerit temperatum, et anima unum ex se uitalem actum corpori facile imprimat figurato. Quoniam uero animæ ad composita

composita declinantes corpora, fato legibus magna ex parte subduntur, et uicissim fato duce ad illa labuntur, idcirco inquit, has animas in conspectum fato procedere. Principio igitur naturam ipsam sub lumine columnari depingit, quod sit uinculum uniuersi. Naturam intellige uitalem seminariamque uirtutem ab ipsa mundi anima infusam materiæ mundi: Quæ propterea lumen dicitur, quoniam penetrans et uitalis. Item recta nuncupatur columna, quia quasi per longum totam ubique materiam penetrat, multosque formarum gradus producit deinceps specie et genere differentes. Dicitur etiam per omnem extendi partem, et cœlum undique alligare, quia tota ubique adest et continet, multaque tanquam per latera quædam inter se equalia et similia propagat: ita tamen, ut ex longitudine perueniatur ad latitudinem: quoniam penetrando diffunditur: et quatenus diffunditur, implet, regitque implendo. Hinc illud: Spiritus intus alit. Varietas uero colorum, seminalium uirtutum declarat uarietatem. In hac utique natura, fatalis latet fufus: secundum imaginationem quidem, ipse spherarum axis geminis polis centroque decorus: secundum uero rationem quoddam animæ mundanæ simulachrum, uegetalisque uirtus eius naturæ præsidens, eamque uelut instrumentum mouens ad naturalia non solum artificiose, sed etiam inuitabiliter fabricanda: ut non solum ordo à natura sit in mundo, sed etiam à fato inuitabilis ordo. Hinc illud in Politico: Mundus à naturali cupiditate fatoque ducitur. Sed tanta naturæ cum fato cognatio est, ut uix inter se à philosophis discernantur. Ut autem immutabilem fato naturam exprimeret, fufum eius esse dixit ex adamante. Vertigium autem, id est, cœlum ex Adamante rursus, alijsque materijs, scilicet astris non solum fixis, sed et mobilibus atque communibus, multiplicique formarum uarietate. Euidenter deinde octo depingit spheras, quæ à natura quidem agitantur, sed à fato naturæ præside immutabiliter agitantur, et instrumenta fato esse dicuntur. Inculcantur inter hæc multa ad mensuras, profunditates, interualla, motiones, harmonias, formas, uirtutes, spherarum cœlestium pertinentia, quæ in Timæi commentarijs opportunius explicabimus. Summatim uero ex uelocissimo et ordinatissimo cœlorum motu, potentissimoque contactu melodiam ingentem et uariam et suauissimam cogita procreari, grauiore quidem uoces ex motibus tardioribus, acutiores autem ex uelocioribus, ex medijs uero medias. At quoniam elementalibus auditus ad cœlestem melodiam caret proportione, sonus eiusmodi non auditur. Hic nouem Musas atque Sirenes esse cogitamus, octo spherarum tonos, concentumque ex tonis harmonicum. Proinde fatalem fufum, id est tractum, inquit, inter genua deæ Necessitatis uerti. Cui tres sint filie, Lachesis, Clotho, Atropos, quæ unâ cum matre cœlestia uoluat. Mitto quid de his sentiat Proclus, non solum ponens Iouem unum uniuersalem mundi totius opificem, sed tres insuper sub eo Ioues particulares opifices. Deinceps pari proportione decem unam esse Necessitatem in ordine illo custodientem omnia, in quo communis Iupiter cuncta cõposuit. Præterea tria fata, id est tris deas huius Necessitatis filias, quarum alie alia sub matris imperio procul à transgressione cõseruent. Et necessitatem quidem decem omnino collocat super mundum, filias autem partim quidem à mundo semotas, partim etiam declinantes ad mundum. Mihi uero sicut et plerisque alijs Platonicorum, magis placet, Necessitatem esse mundi animam. Filias autem tres esse tres huius animæ uires ad fata lia pertinentes. Vocat autem Necessitatē, non quia uel naturæ, uel rationi inferat uiolentiam: sed quia omnia in suo quodam ordine ab opifice rerum instituto cõseruat, neque permittit quicquam leges illius adeo transgredi, quin mox regrediatur in leges. Cœlos uoluit genibus, id est infima parte sui, tanta uidelicet facilitate, ut expeditissime interrim contemplationis gaudio perfruatur. Sed hanc ipsam uegetalem eius partem tribus appellat nominibus, Lachesis quidem, quia rerum seminibus grauida est, et uitarum fortibus atque formis, quas descensuris inferit animabus. Clotho deinde, quoniam insitas uitæ sortes ordine suo euoluit in actum uiuendi, et explicat in effectum. Postremo Atropos, quoniam uitas iam euolutas in actum progressu quodam indeclinabili, ad inuitabilem usque terminum cõseruat atque custodit. Nonnulli primam nominant Vestem. Secundam Minervam. Tertiam uero Martem siue Martiam. Deinde quod dicit Parcas ad Sirenum motus harmonicis canere, accipe: fatales uitas ad effectum per cœlestes motiones influxusque procedere. Sedes Necessitatis filiarumque eius ostendunt fatalis ordinis firmitatē, quasi oporteat mobilium progressionem ab ipsa motoris immobilitate regi atque ordinari. Sedit uero paria interualla iustam, tum inter fata, tum per fata distributionem fieri euidenter ostendunt. Vestes albæ tum fatorum naturam inuiolatam ostendunt, tum innocentem. Non enim agit uniuerso malum, quod ab optimo uniuersi duce dependet. Corona describit imperium. Cantare est per temporum interualla ea congruitate digerere singula, qua diuina mens momento quidem intuens temporibus dirigenda præscribit. Hinc fit ut Parcas omnes temporanea cõtent. Et cur Lachesis præterita, Clotho præsentia, Atropos uero futura? Respondeat Proclus, in præterito quidem tria tempora cogitari. Nam et præterisse iam dicitur, et quandoque fuisse præsens, et antequam præsens esset, fuisse futurum. In præsentibus uero ipsum cogitari præsens, quod prius fuerat et futurum. In futuro denique futurum duntaxat agnosci. Post hæc uero declarari præcipuam esse Lachesis. Secundo dignitatis loco Clotho. Tertio Atropos. Verum quæ nam Parcas globos tractant manibus, mater uero nequaquam? quoniam infima illius animæ uires cognatiores globis sunt quam animæ ipsius substantia. Quæ item Lachesis gemina tangit manu? quia in exordio et medium continetur et finis. Quæ deinde Clotho ampliorem, et ab extrinseco tangit ambitum atque dexteram? Atropos autem angustiorum ab intrinseco atque sinistra? Quia euolutio uitæ per media, et ab extrinseca exorditur causa, et amplior est, contingit

contingit quoque prosperior. Inevitabilis autem terminus, & ab intrinseca iam provenit proprietate conceptus, & definit in angustum. Adde quod clam surrepit, & ut plurimum contra votum. Quod autem Parcas inquit, cælum intermissione quadam temporis tangere, ne putes fatales mundana animæ vires modo regere mundana, modo non regere. Si enim mutabilitas sit in fato, cuius propria immutabilitas ipsa est, nihil fingi poterit non immutabile. Plato igitur humano quodam more atque sermone diuina pingens officia, inuenire uult, fata partim res ipsas tractare, partim uero nequaquam: tum quia mundana animæ uirtus ipsa suæ integritatis dignitate consistens, actionem suam rebus gubernandis accommodat, ac uicissim dum accommodat non miscetur: tum quia temporalem in operibus uicissitudinem exhibent, & quam intermissionem in operatione sua dicuntur habere, non in se quidem, sed in effectu demonstrant: tum quia naturalia quidem tractat, supernaturalia non attingit. Quæ enim ad rationem puram liberamque, uel ad diuinam intelligentiam fato superiorè pertinent, minime tægit. Talia enim ad sublimem dei prouidentiam cælesti fato superiorem miro quodam ordine reducantur. Similiter in Politico scribitur, mundanas alias à fato, alias à prouidentia regi: non quia intermissa quadam uicissitudine temporum fiat eiusmodi commutatio: sed quia quotidie quædam sub fato fiant, quædam per prouidentie leges super fatalem seriem disponantur. Accedit ad hæc quod animæ nostræ alias in prouidentia sunt omnino, alias prorsus in fato, alias in utroque simul. Quum enim expedita tantum mente contemplatrice uiuunt, in prouidentia solum, penitusque libere uiuunt. Quum uero in uegetali parte ad corpus hoc inclinatio inualefcit, atque ad imaginationem usque talis inclinatio propagatur, ad fatum iam declinantes, pariter à libertate degenerant. At dum composito corpori coniunguntur, iam in ipsum corpus sui fatum sese mergunt, minusque admodum pristina retinent libertatis. Denique postquam affectus corporeos in habitum contraxerunt, fato iam funditus obruuntur, omni libertate priuata. Queritur quam ob causam hic animæ naturali quodam instinctu ad Lachesis uideantur accedere. Profecto in generali natura corporeæ machinæ omnium sunt semina specierum, certis non solum formis et modis, sed temporibus quoque pullulatura. Quinetiam in propria qualibet & cuiuslibet speciei natura similis quidam est seminalis ordo, sed ad speciem propriam pertinens propagandam atque seruandam. Similis & in quolibet sub specie indiuiduo fomes procliuatque, ad singula modis temporibusque proprijs producenda. Tres hæc nature deinceps ita dispositæ sunt, ut indiuidualis sequatur specialem, specialis simul & generalem, adeo ut plurimum quod ex unius natura est, pariter sit ex alijs, & particularis natura cum uniuersa consentiat. Eadem ferme ratione se habet fatum, id est præfiguratio quædam rerum explicandarum, tum in ipsa mundi anima, tum in duodecim spherarum & siderum animabus. tum etiã in animabus iã quasi particularibus: quarum in numero sunt humanae. In uegetali ergo uirtute animæ nostræ proprii quoddam inest fatum, & inuoluta series futurorum, consentiens in forma modoque & tempore unã cum fati cælestium animarum, animæque mundanae. Quæ admodum igitur plantæ cuiuslibet germem proprijs quibusdam figuris & suo tempore pullulans, sponte uidetur unã cum uniuersali temporis uerni natura ad idem prouocante concurrere: sic & animæ suæ parte natura suoque fato opportune proprias quasdam tunc promunt uitas, quando ad easdem similiter uniuersale conuocat fatum, ita ut animarum chorus suis quibusdam saltandi figuris uarioribusque simul diuersitate saltantium, fatalem imitetur cantum atque sonum. Cantum quidem intelligi malim in cælestibus animabus, in spheris uero sonum, in nobis denique saltum. Tali quodam instinctu ad Lachesis animæ, in auspicijs uitæ perueniunt ad sortes suas per sortes Lachesis confirmandas. Confirmantur igitur per prophetam quendam. Propheta hic duo quædam significat, tum uniuersalem primumque prouidentie influxum in animam, tum opportunitatem, sub qua eiusmodi fit concursus, ut animæ ad id ferantur, quod & fatum perfert uniuersale. Quod ergo dicit prophetam disponere in ordinem animas, sortesque à Lachesi in eas transferre: significat hæc omnia confirmari, tum per prouidentie diuinæ fauorem, tum per concursus illius opportunitatem. Neque ab re dictum est Parcas uniuersum quidem manibus gubernare, sortes uero animarum è genibus Lachesis accipi. Nam quum uniuersi gubernatio præstantior sit quàm dispositio animarum, merito illa quidem manibus, hæc autem genibus perfici iudicatur. Sedere autem in tribunali, auctoritatem exprimit & iudicium. Inter sortes uero uitarum atque exempla, talis quædam uidetur esse distinctio: quod sortes quidem ad uires pertinent uegetales, exempla uero ad imaginationes, superiores quidem uegetali potentia, sed propinquas. Nempe cum primò in hac potentia talia quædam futura uite semina præ cæteris inualefcunt, simul in imaginationem quoque uitæ similis, figuræ & machinameta cõsurgunt, affectusque feruescunt: perinde ut apud nos sanguineam corporis affectionem hilaris imaginatio sequitur, cholericã iracunda, melancholicã uero tristis, secundã luxuriosa. Hactenus fatalis procedit necessitas. At enim ratio imaginatione superior, cuius est ratiocinatio, consilium & electio, ideoque motus ad utrumque liber, percipiens imaginationis figuram atque affectus, potest eiusmodi uite descriptionem probare pariter atque reprobare. Quam ob causam dicit uirtutem esse à fato liberã, culpamque in uitæ deterioris electione, eligentis esse, non fati. Nam & si ex fato est tam in cõmuni quàm proprio nouam iam uitã & nunc ut prius eligere: ex consilio tamen est talem proprie eligere aut talem. Quippe si primam uiuendi formã ab imaginatione oculis rationis oblatam, ratio examinando reiecerit, non deerit statim alia melior, rursusque alia. Hinc illa prouidentie inspiratio propheta cognominatur. Præmonstrat enim rationi quodam iudicij lumine, eam habere

habere liberam consultandi eligendi que facultatem, quidue potissimum ex temeraria electione sequatur. Dicitur et propheta sortes fundere, exempla uiuendi proponere: non solum quia prouidentie diuinæ influxus quodammodo fatalia sancit, sed quia fatales sortes & exempla fatalia producit in orationis examen atque iudicium. Quod autem in præconio nunciat animas esse diurnas, exprimit eas & ibi esse in perpetuo die, & uitam quam tanti faciunt, unum esse diem atque nocturnum. Addit initium alterius fore circuitus, ut aperiat mysterium animarum à cælo in terram uicissimque remeantiũ. Appellat humanum genus non mortale solum, sed ut animæ sua mala præfagiant, addit mortiferum, quasi dicat corporis uitam esse animæ mortem. Pronunciat deinde et si ratio à principio in eligenda uita sit libera, postquam tamen elegerit, in hac quidem reicienda non amplius fore liberam, licet quandoque libera futura sit in ea, qualiscumque sit, aliter atque aliter cõponenda uel reperaenda. Si quæras quare aliæ hominũ animæ alias uitas eligant: respondebunt alij speciales quasdam in animarum naturis differentias esse, alij indiuiduales quidam atque proprias, addentque differentias illi multas ex superioris uitæ diuersitate deductas. Quod & Plotinus ualde confirmat, & sequentibus maxime consonat. Proinde animæ eligentes uitam, simul dæmonem sortiuntur electæ uitæ ducem. De hoc alibi multa diximus. Hic ita distingue. Deos Platonicos alios cogitant extra mundum mentes scilicet seiunctas à corpore tanquam intellectuales spheras, colentes deum unum tanquam ipsarum centrum firmissimum, et stabilissimam unitatem. Alios mundanos appellant, uidelicet ultra diuinum cultum uoluentis mundi spheris accommodatos. His dæmones subdunt, quasi ministros ad ea que uel in specie uel in spheris uel ex spheris fiunt, disponenda atque componenda. Totidem igitur numerant genera dæmonum, quot in dijs mundanis dæmonum ducibus uires inueniuntur. At uero in quolibet mundano deo unitas ipsa suprema est substantiæ suæ, qua diuinam refert unitatem. Post eam est intellectus, simul omnia contuens, per quem mentes representet angelicas. Item ratio per formas quædam progressionem discurrens, talium propria animarum. Præterea imaginatio quædam eatenus per particulares congregiendos formas, quatenus per uniuersales ratio ipsa prægreditur. Deinceps natura sequitur uegetalis spheræ uiuifica simul & motrix. Secundum hæc quinque uires genera quinque dæmonum computantur. Quorum ex numero cælestes quidem dæmones deorum mundanorum unitatem accommodate sequuntur: ætheri uero dæmones, id est ignei deorum eorumdem intelligentiam: ærei dæmones rationem: aquæi imaginationem: terreni uero naturam, quæ in dijs appellauimus uegetalem. Sub his orphici, dæmones collocant subterraneos mundanorum deorum corpora infimo quodam ordine referentes, scelerumque ultores. Quorum hic Plato mentionem fecisse uidetur. Si quæras quales potissimum dæmones duces sint animarum in corpora descendendum, respondebitur non cælestes, non ignei. Hi enim tanquam sublimiores reducant animas, non deducunt. Item nec aquæi, neque terreni. Hi enim tanquam infimæ generationis artifices, non tam ducunt in fatali itinere animam, quàm in præcipitia fati præcipitant. Ærei ergo restant dæmones medij per media duces, qui rationis diuinæ comites humanam rationem in hoc itinere ducunt. Ex horum uero genere dæmonum alij alias dicunt animas, Saturnij quidem Saturnias, Martij uero Martias, alijque similiter alias, accommodati potissimum singuli singulis, tum ex affectione animi propria, tum ex prouidentia fatoque communi, maxime uero secundum electæ uitæ formam. Hoc deinceps uitæ duce subeunt iam animæ tria fata, quæ solum ante conspexerant, uidelicet & ita statuente dæmone ordinis totiũs executore, & iam affectu corporeo gradatim præponderante. Demum post tres Parcas ad Parcarum transcunt matrem: necessitatem ipsam scilicet, cuius iam experiuntur impulsus. Deinde sub uehementi æstu ire animas, tria significare potest: scilicet corporis amoris ardorem crescere, simulque curam & sollicitudinem augeri. Item per ignis spheram è cælo descendere. Præterea caloris naturalis ministerium ad terrenum corpus uiuificandum. At quoniam nimia terrenorum cura, cœlestia obliuioni mādantur, atque per obliuionem ex fertilitate sterilitas accidit, idcirco mox in Letheum, id est obliuiosum descendunt campum penitus sterilem. Et quia ob diligentem mortalium curam, negliguntur æterna, unde & obliuio nascitur & iactura, & reminiscentiæ difficultas, inquit animas in campo Letheo ad flumen Amelitam, id est negligentie fundum usque descendere, ibique sub nocte recumbere, id est sub diuini luminis priuatione prostermi. Verum quid significat Amelitæ aquam nullo unquam uase cõtineri posse? Poetica hæc quidem metaphora est, significans inferiorem materiam, quæ flumen dicitur, fluitare per formas iugiter atque fluctuare. Item obliuionis uitium, quod est retinere nihil, sed statim effundere. Adde quod nullum extrinsecum sustentaculum seruat animam propria negligentia pereuntem. Quod præterea necesse sit ex obliuionis fluuio bibere, patet, quoniam ita fieri ex natura propria, & communi fato & prouidentia est institutum. Bibere autem aut plus aquæ aut minus, ex affectu ad corpus prouenit magis minusue procliuat: idemque maioris minorisue obliuionis est causa, siue potius maioris aut minoris ad reminiscentiã facultatis. Has utique passiones quodammodo experitur anima in corpore quodam ex acre crassiori composito in superiori campo, antequam terrenæ matris utero concludatur. A cælestibus enim corporibus ad terrena, non solum per elementum, sed per corpus æreum fit descensus. Subiungit animas in hoc æreo corpore ad mediam usque noctem dormire, ostendens mox sub terreno corpore non dimidiam iam, sed integram ignorantie noctem fore. Somnus testatur & rationis impedimentum & iudicij falsitatem. Postremo animas, inquit, facti terreno insinuari sub tonitru quodam atque terræ motu, duabus ut puto de causis: tum indicans infelicibus auspicijs

spicijs hunc carcerem ingredi, tum ostendens tam cœlestem quàm terrenum motum, & quidem uehementem, ad diuinã animam tam tetro carcere coercendam concurrere oportere. Profilire uero ad generationem animas stellarum instar, ultra figuram poeticam subinsinuat animas stellares esse quodammodo, & ad stellas deniq; redituras. Quod autem Plato de migratione animarũ in corpora bestiarum tam ridiculam affert fabellam, ab anicularũ fabulis nihilo discrepantem, profecto nos admonet, totum allegorice exponendum: uidelicet rationales animas, non in uitam bruti, sed brutam, id est quodammodo bruto similem uicissimq; demigrare. Quod quidem omnibus pene Platonicis excepto Plotino maxime placuit. Idemq; Origenes in libris contra Celsum cõfirmare uidetur. Tu uero negligas morale præceptum, electionis rectæ peritiam cunctis rebus & artibus præponendam. Præterea tam multa de spherarum pulchritudine atq; potentia hic adducta fuisse, ut cogitemus iustitiam & præmium in cœlo ingens consequituram, & ad optimam uiuendi electionem magnopere conducturam. Verum dices iam magnanime Laurenti te hic à Marsilio Ficino commentarium accepisse potius quàm argumentum. Esto sane, operæ precium fuisse arbitror atq; fore si argumentum quidem promiserim, commentarium uero præstiterim.

DIALOGVS DECIMVS

DE IVSTO

IVIDEM cogitanti mihi, inquam ego, de hac quam nuper uerbis condidimus, ciuitate, cum alia permulta recte admodũ statuisse uidemur, tũ uel maxime, quæ de poesi sunt lata. Quænam ista? inquit. Ne uidelicet ulla poesis pars, quæ in imitatione consistit, recipiatur. Præ cæteris enim nunc est perspicuum, ut mihi uideatur, nihil tale à nobis esse recipiendum, postquam singulæ seorsum animi distinctæ sunt species. Quo modo istud ais? Ut apud uos dicam quod sentio (neq; enim uos me coram tragicis imitatoribusq; poetis alijs accusabitis) corruptela quædam mentis omnia hæc esse uidentur eorum, qui cum imitationes istas audiunt, medelam illam mentis non habent, qua potissimum quales hæc fabulæ sint, discernant. Quorsum ista? Dicendum quidem, & si amicitia quædam & reuerentia à pueritia mihi erga Homerum contracta me detinet. Etenim insignium istorum omnium tragicorum dux & magister primus extitisse uidetur. At ueritati uirum non censeo præponendum. Quare quod institui, dicendũ est. Omni no. Audi igitur. Immo uero responde. Interroga. Nunquid explicare mihi potes omnino, quid imitatio sit? Neq; enim ego satis quid sit, intelligo. An igitur ego intelligam? Nihil id mirum esset. Nam sæpe contingit, ut qui hebetiore sunt acie, nonnulla prius intueantur, quàm qui acutius cernunt. Est ut dicis. Cæterum te præsentem, nunquam auderem quod mihi uideatur, exprimere. Sed ipse uideris. Vis hinc exordiamur, solita illa nostra ratione considerantes? Speciem unamquaq; ponere solemus de quibuslibet pluribus quibus idem nomen imponamus. An non intelligis? Intelligo equidem. Ponamus utiq; nunc quoduis è multis. Ut ecce, plures lecti sunt, atq; mensæ.

Quid ni? Ideæ tamen harum rerum duæ sunt. Vna lecti, mensæ est altera. Ita est. Solemus autem dicere, supellectilis utriusq; artificem, sic opus suum absoluere si in ideam illam intueatur, unum quidem lectos, mensas alterum, quibus ipsi utimur, cæteraq; similiter. Nullus enim artifex ideam ipsam fabricat. Quo enim pacto? Nullo. Vide præterea nunquid talem aliquem uoces artificem? Qualem? Qui facit omnia quocunq; unusquisq; artifex eorum qui manibus operantur. Potentem narras uirum atq; mirabilem. Nondum integram eius uim expressi. Forte uero multo magis miraberis, si expressero. Nempe idem iste artifex, non solum omnia potest supellectilia fabricare, sed etiam quæcunq; ex terra nascuntur efficit, & animalia omnia atq; seipsum. Terram quoq; cœlum, ac deos, & quæcunq; in cœlo sunt, & sub terris apud inferos, peragit. Sophistam narras mirabilem. Diffidis? Dic obsecro, nunquid nullo modo huiusmodi artifex esse tibi uidet? uel quodã modo istorũ omnium faber esse, quodã modo uero non esse? An non aduertis hæc omnia te quodammodo efficere posse? Quis nã hic modus? Haud difficile, potes enim passim & celeriter omnia facere. Speculum accipe, passimq; circumferas. Solem protinus facies, & quæ in cœlo sunt, terram quàm primum, ocyssime teipsum, & cætera pariter animalia, supellectilia, plantas, & quæcunq; nuper commemorauimus. Imagines istorum quidem, res ipsas minime. Opportune

portune, inquam ego, nimium respondisti. Talis utiq; faber est & ipse pictor. Nonne?

Est. At ipsum dices haudquaq; facere uera quæ facit. quaq; & aliquo pacto pictor quoq; lectũ facit. An nõ? Facit quidẽ & iste, sed apparentẽ. Nonne dicebas quod lecti faber speciem quidem ipsam quam esse dicimus id quod lectus est nõ facit, sed lectum aliquem. Dicebam equidem. Si id quod est non facit, haud sane quod uere est facit, sed tale aliquid quale quod uere est, non tamen ipsum quod est reuera. Perfecite autẽ esse fabri, aut lectorum, aut aliorum artificiorũ opus si quis dixerit, aberrabit? Non ut uideatur his qui in disputationibus hisce uersant. Nihil mirum igitur, si & hoc ad ueritatem est tenue. Non certe. Vis in istis quoq; inuestigemus qui imitator iste sit? Si placet. Nonne tres hi lecti sunt? Vnus quidem in natura ipsa existens, quem deũ dicimus ut arbitror, effecisse. Num aliũ quenq;? Nullum. Alter quem faber cõficit. Plane.

Tertius uero quem pictor. nonne? Est. Pictor itaq; lecti faber, & deus, tres sunt, tribus lectorũ speciebus præidentes. Tres utiq;. Deus igitur siue quia nolebat, siue quia aliqua necessitas inerat, nõ plures, sed unum in natura ab ipso lectum fieri, ita solum ipsum unum fecit lectum, qui sanè est id quod est lectus. Duo autẽ tales, aut plures, à deo neq; tum geniti sunt, neq; gignent. Quæ ratione? Quia si duos faceret solos, unus iterum cuius ambo haberent speciem, appareret: ipseq; esset id quod lectus est, non autẽ duo illi id essent. Scite. Hæc cum intelligeret deus, uelletq; uerus esse autor ueri lecti, nõ autem lecti cuiusdam autor quidam, unum duntaxat natura progenuit. Vide. Vis ergo hunc, huius plantatorem uel tale aliquid appellemus? Par est, quandoquidẽ natura & hoc & alia omnia fecit. Fabrum uero, nonne lecti opificem? Et hoc. Num & pictorem quoq; factorẽ huius operis & opificem? Nullo modo. At quomodo ad lectum habere hunc dices? Aptissime mihi dici posse uidetur, imitator eius cuius opifices illi dicuntur. Ergo imitatorẽ uocas eum qui tertium à natura facit? Valde. Ta-

lis utiq; erit & tragicus: siquidem est imitator, tertius quidã à rege & ueritate: similiterq; alij omnes imitatores. Apparet. De imitatore quidẽ consensimus. Sed de pictore mihi dicas uelim, utrum ipsum unumquodq; quod est in natura, imitari contendat, uel artificum opera. Artificum opera. Vtrum qualia sunt: uel qualia nobis apparẽt? Hoc præterea mihi discernas. Quomodo id ais? Sic lectus quidem siue ex obliquo, seu e regione cernatur, seu quouis alio modo, nunquid à seipso differt? Vel nihil differt? aliter uero uidetur dispositus aliter intuentibus, cæteraq; similiter? Sic apparet quidẽ, differt autem nihil. Animaduerte & istud, quid in singulis intendit pictoris industria? utrum ut se habent res singulas imitari? An quod apparet potius, ut apparet? Imaginis apparentis uel ueritatis potius imitatio? Apparentis imaginis. Procul igitur à uero est imitator: atq; ut uidet, propterea omnia potest facere, quia exiguum quoddã cuiusq; attingit simulacrum. Quemadmodũ pictor pinget nobis coriarium, fabrum, & opifices alios, cum nihil in artibus his intelligat: ueruntamen si peritus sit pictor, expresseritq; fabri ipsius imaginem, quam procul ostendat, pueros dementesq; homines ita decipiet, ut uerus esse faber illis appareat. Quid ni? Cæterũ, ô amice, hoc in huiusmodi omnibus cogitandum. Quotiens aliquis nobis de hoc ipso nunciat, se uidelicet homini occurrisse in omnibus artibus erudito, perfectissimeq; præ cæteris intelligenti quæcunq; alius qui uis intelligat: huic protinus respondendũ, quod fatuus est, & in magum quendam præstigiatorẽ incidit, cuius imitationibus sit deceptus: idcirco enim illum uisum sapientissimũ quod ipse nequiuertit scientiam ab inscitia, & imitationẽ ab ipsa re discernere. Verissima loqueris. Nonne posthac tragœdiam discutere decet, ducemq; ipsius Homerum? postq; à nonnullis accepimus, tragicos poetas artes omnes intelligere, humanaq; omnia tam ad uirtutem q; ad uitium pertinentia, necnon & diuina: porrò poetam bonum oportere, si recte quæ componit sit tractaturus, eorum habere scientiam, aut nihil posse componere. Quare discernere debemus, utrum qui eos laudant, imitatoria poetarum industria decepti sint, eorumq; opera dum aspiciunt, haud plane persentiant tertio gradu distare à ueritate, faciliaq; factu esse uel homini ueritatis ignarõ. Vimbras quippe non res ueras faciunt. An forte nonnihil dicant, ac reuera poetæ boni intelligant ea de quibus uulgo bene loqui uidentur. Discernendum omnino. Siquis possit ambo perficere, & id quod in imitationem cadit, & eius simulacrum, nunquid eum putas in simulacris fingẽdis immo-

Kk raturum

raturum: idque opus sibi in uita tanquam optimum propositurum? Minime. Nempe si ueram eorum quae imitatur peritiam habeat, multo magis operibus ipsis quam eorum imitationibus, ut reor, incumbet: conabiturque multa & praecleara opera sui monumenta posteritati relinquere, satiusque censebit ut ipse ab alijs laudetur, quam ut semper alienorum operum sit laudator. Ita equidem arbitror. neque enim aequus honor aut aequum emolumentum. Caterum de alijs quidem rationem minime exigamus, Homerum aut alium quem uis poetarum interrogantes, si quis eorum medicus reuera fuerit, non solum uerborum ad medicum spectantium imitator, quosnam uel ueterum, uel nostrorum hominum sanos poeta reddiderit, quemadmodum Aesculapius, aut quos reliquerit artis medicinae discipulos, quemadmodum ille filios. Sed neque ab eis de alijs artibus sciscitemur. mittamus enim reliqua. At uero de maximis illis praeclearissimisque rebus quas terat Homerus, bellis, castris, rebus publicis, & hominum disciplinis, par est ita eum interrogare, O dulcis Homere, si non es a ueritate tertius, fingis uel uirtutis imaginem, quem imitatore in superioribus definiuimus, sed es secundus, potesque narrare quae studia homines uel meliores uel deteriores priuatim publiceque efficiant, dic obsecro, quanam ciuitas per te rectius disposita est: sicuti Lacedaemon per Lycurgum, perque alios multos multa & parua ciuitates & amplae. Cuius potissimum urbis homines legum te optimum praedicant conditorem, & beneficia in se tua commemorant: Charondam quidem Italia & Sicilia celebrant. Nos Solonem. Te uero quis praedicabit, & qualem? Nullus, ut arbitror, beneficia eius commemorat. Quin neque ipsi Homeri assertores testari hoc audent. Quod praecipue bellum Homeri temporibus ipso consultore uel duce feliciter expeditum commemoratur? Nullum. Praeterea quae uiri huius tanquam in his rebus sapientis inuenta ad officia uitae & artis aptissima referuntur: ut Thaletis Milesii, & Anacharsis Scythae. Nihil tale. Si minus publice, at saltem priuatim, quibusnam Homerus ipse dum uiueret, disciplinae dux dicitur extitisse, qui & eius consuetudine delectati sint, & posteris Homericam aliquam rationem uitae tradiderint? Quemadmodum & Pythagoras in hoc summa cum auctoritate uixit, & posteris etiam his temporibus uitam Pythagoream celebrantes, inter ceteros illustres habentur. Neque tale quid rursus de Homero narratur. Creophilus enim, o Socrates, forsitan Homeri familiaris, disciplina etiam magis quam nomine ridiculus apparebit, si quidem uera sunt quae de Homero narrantur. Dicitur enim negligentior in eum fuisse dum sub hoc ipso uiueret. Dicitur sane. At enim o Glaucos, si reuera poterat Homerus instruere homines, ac reddere meliores, utpote qui in his rebus non imitationis tantum esset, uerum etiam intelligentiae compos, quur non multos sibi uendicauit amicos? quur non uiuens honoratus est? quur non amatus? Profecto Abderites Protagoras, & Prodicus Chius, alijque permulti possunt hominibus sui temporis suadere, priuatim singulos ad euntes, nunquam eos rem familiarem & publicam recte gubernaturos, nisi ipsi eos erudiant: & ob hanc sapientiam tam ardentem amantur, ut uix sectatores eorum se contineant quin capite eos circumferant. Homerum autem uel Hesiodum, illorum temporum homines, si quidem poetae illi quicquam iuuare eos ad uirtutem potuerunt, nunquid permisissent oberrare tam diu carmina passim decantantes? Quin potius magis hos quam aurum complexi fuissent, induxissentque ad domesticum familiaremque conuictum: quem nisi impetrassent, sequuti fuissent passim, dum quantum satis erat, eiusdem studijs imbuti fuissent. Vera prorsus mihi loqui uideris, o Socrates. Ponamus igitur omnes ab Homero incipientes poeticos homines, uirtutis imaginum imitatores esse, ceterorumque similiter quaecumque canunt, ueritatem uero nequaquam attingere. Sed ut paulo ante diximus, pictor uisibilem coriarii pinget imaginem, quum & ipse de coriaria nihil intelligat, & imago illa coriarius ipse appareat illis qui rem ipsam nequaquam intelligunt, sed a coloribus figurisque spectant. Prorsus. Haud secus poetam dicemus colores quosdam artium singularum nominibus uerbisque exprimere, quum ipse horum nihil intelligat, sed imitetur duntaxat: adeo ut his qui haec a uerbis iudicant, bene dicere uideatur, siue de coriaria, uersu, rhythmoque & harmonia, siue de re militari, aut de quibuslibet alijs dicat. Vtque adeo natura quadam aures poetica ista demulcent. Arbitror autem nosse te qualia uideantur haec opera poetarum, cum musicae coloribus spoliata considerantur. Animaduertisti ne unquam? Animaduerti. Nonne perinde se habent ac facies eorum qui

propter

propter adolescentiam formosi potius sunt quam pulchri: quales aspectu sunt postquam ipsos flos ipse destituit? Omnino. Age igitur & hoc animaduerte. Imitator, simulacri auctor, rem ipsam haudquaquam intelligit, sed apparentem rei ipsius imaginem. Ita est.

Ne imperfectum id relinquamus, sed quod satis est contemplemur. Dicas. Pictor habenas pinget ac frenum. Plane. Faciet autem coriarius arariusque faber. Valde.

Nunquid intelliget pictor quales esse debent habenae, quale frenum? Vel neque ipse quidem factor, siue ararius faber, siue coriarius, sed solus ille qui his uti scit, eques? Vera loqueris. An non circa omnia sic esse dicemus? Quomodo? Circa quodcumque has esse tres artes, uentem, facientem, & imitantem? Certe. Virtus igitur, pulchritudo, rectitudo cuiusque instrumenti, animalis, & actionis, non ad aliud refertur, quam ad usum, cuius gratia unumquodque est & factum & genitum. Ita est. Necessesse igitur eum qui utitur aliquo, peritissimum esse, & operis factori significare, qualia bona uel mala facit in usu eius quo utitur. Quemadmodum tibi tibi tibi fabro ostendit, quae tibi ad usum aptissima sint, ordinatque quales oporteat facere: ille autem ministrum se praebet. Quid nisi? Nonne hic intelligens, de aptis & ineptis tibijs pronunciat alteri? Ille uero credens efficit? Plane. Circa idem igitur instrumentum, factor quidem rectam habet fidem de pulchritudine & prauitate, adherens intelligenti, coactusque ab intelligente audire: utens autem, scientiam. Prorsus. Imitator autem num habebit scientiam ex usu eorum quae pingit, utrum pulchra sint, & recta, uel contra? Vel opinionem rectam, ex eo quod necessario intelligenti adhaereat, instruatque ab eo qualia quaeque pingenda sint?

Neutrum. Ergo neque intelliget, neque recte opinabitur imitator, circa eorum quae imitatur pulchritudinem, contrarium uel? Non uidetur. Bellus erit in effictione imitator quod sapientiam attinet, in ijs quae facit? Non multum. Veruntamen imitabit, haud intelligens quo pacto unumquodque uel recte habeat, uel contra. Sed ut apparet, quod credit multis ignarisque esse pulchrum, hoc imitabitur. Quid enim aliud? Haec sufficienter nobis asserta uidentur, imitatores scilicet nihil aestimatione dignum intelligere de his rebus quas imitatur: sed esse iocum quendam imitationem potius quam rem seriam: omnesque eos qui tragicam poesim iambis heroicisque carminibus tractant, imitatores uel praeter ceteris esse. Et maxime quidem. Per Iouem, inquam ego. Imitatio autem haec tertio gradu distat a ueritate. Nonne? Est ut dicis. Ad quale igitur eorum quae in homine sunt, pertinet, quatenus uim habet eiusmodi? De quonam interrogas? De tali quodam. Magnitudo eadem eminens atque cominus inspecta non aequa uidetur. Non.

Eadem quoque obliqua & recta in aqua nobis & extra aquam aspicientibus, cauaque iterum & prominentia propter uisus circa colores errorem, uidentur. Omnisque huiusmodi in anima nostra turbatio comperta est. Quam quidem naturae nostrae debilitatem adumbrationis facultas, & praestigiorum ingeniositas, reliquaque machinatio aggressa, nihil magica seductionis intentatum relinquunt. Vera loqueris. An non metiendi, numerandi, libranda disciplinae aduersus haec opportuna sunt homini adiumenta, ne id in nobis praeualeat quod apparet maius uel minus, aut plus, aut grauius, sed numero, metro, lance deprehensum? Quid nisi? Atqui hoc rationalis animi partis est officium. Huius ipsius.

Hoc autem saepenumero mentiente iudicanteque maiora esse nonnulla uel minora alijs alia, uel aequalia, contraria simul circa eadem haec nobis apparent. Sic accidit. An non alias diximus fieri non posse, ut eadem uel animae simul & circa eadem contraria opinemur? Ac merito diximus. Vis igitur animae quae praeter mensuram opinatur, haud eadem erit atque illa quae cum mensura. Non certe. Sed enim quod mensurae rationationisque credit computationi, animi pars optima est. Nihil obstat. Quod ergo repugnat isti ignobilis aliqua nostri pars erit. Necessesse. Istam confessionem exprimere uolens, supra dicebam quod pictura et omnis imitandi facultas procul ueritate posita suum opus exercent: rursusque cum aliqua nostri parte, prudentiae prorsus experte, congregitur, & amicitiam contrahit: ad syncerum uerumque, nihil. Maxime. Vilis ergo imitandi facultas uili cuiquam se commiscens, uilia procreat. Apparet. Vtrum talis est ea duntaxat quae ad uisum spectat? An ea etiam quae ad auditum? quam poesim uocamus. Probabile est hanc insuper esse talem. Ne igitur ei soli credamus quod ex pictura uerisimile nobis apparet, sed ad eam ipsam cogitationis naturam, cui sese accommodat poetica imi-

Kk 2 tatio

tatio, ueniamus, uideamusque num uile quiddam sit, an preciosum. Sic oportet. Hunc ergo in modum proponamus. Imitatur quidem poesis homines aut uel aliquid, aut sponte agentes, existimantesque ex actionibus uel bonum sibi aliquid esse uel malum, ideoque uel dolore affectos uel uoluptate. An aliud quicquam? Nihil aliud. Nunquid in his omnibus homo secum ipse consentit? Vel potius quemadmodum secundum uisum dissidet, ut narrauimus, deque eisdem contrarias in seipso simul habet opiniones, ita & in agendo secum ipse dissidet atque pugnat? Ac nunc mihi in mentem uenit, nihil esse de hoc nobis in praesentia disceptandum. Nam in superiori disputatione de his satis una conuenimus, animum uidelicet nostrum confessi multis & uarijs huiuscemodi contentionibus sibi eodem tempore aduersantibus agitari. Probe. Probe id quidem. Verum quod tunc a nobis est praetermissum, nunc mihi uidetur expediendum. Quale istud? Vir probus menteque praeditus tali, si filium amiserit, aut aliquid aliud sibi charissimum, facilius quam caeteri feret, ut diximus. Plane. Nunc autem & id consideremus, utrum omnino non dolebit. Vel hoc quidem impossibile, dolorem uero quodammodo moderabitur. Hoc certe est uerius. Hoc mihi de ipso in praesentia dicas, utrum hunc censeas dolori magis repugnaturum, quando a similibus spectatur hominibus, uel quando solus est, aliorum consortio destitutus. Permultum interest, si in aliorum conspectu sit.

Porro quum solus erit, multa dicet, quae emittere coram alijs erubesceret. Multa faciet quae conspici ab alijs nunquam uellet. Est ita. Quod obstare iubet, ratio est & lex: quod autem ad dolores rapit, perturbatio. Vera loqueris. Cum homo circa idem simul contrarijs motibus agitur, necessario duo quaedam illa esse dicimus. Proculdubio. Alterum quidem legi obtemperare paratum est, utcumque iniunxerit. Quo pacto? Lex utique dicat, optimum esse in aduersis, quam maxime fieri potest, quiete agere, neque conqueri: quod incertum sit, bonum ne id sit, an malum, quod accidit, tum quod nihil dolor ad sequentia conferat, neque ulla humanarum rerum magnipendenda sit, eique quod subito praesidio esse potest, dolor impedimento sit. Cui inquis? Consultare, inquam, circa ea quae acciderunt, in primis oportet, & tanquam in talorum iactu, prout cecidit, quomodoque ratio melius rem habere dicat, negocia disponere. Neque uero siquid aduersi inciderit, prosternere nos debemus, atque ut pueri solent quum offendunt in lapidem, procidentes circa id quod laesit, eiulando moram trahere: sed animum assuefacere ut ad sanandum praesto adsit, & quicquid aegrotat, dimissis lamentationibus corrigat.

Opportunum hoc quidem est aduersus fortunae ictus remedium. Quod sane optimum est, rationi huic libenter obtemperat. Constat. Quod uero ad perturbationis recordationem luctumque rapit, in eisque diutius detinet, irrationale est, languidum, formidolosum. Ita dicendum. Quod querulum est, imitationem plurimam ac uariam suscipit. Prudentem uero pacatumque morem semper sibi ipsi similem, neque facile possumus imitari: neque si imitemur, facile percipietur a turba, praesertim in theatrum uarijs ex gentibus confluente. alieni namque affectus ipsis imitatio sit. Sic est omnino. Imitatio uero poetae haud ad hoc intendit, ut huic animi naturae sua sapientia placeat, si uulgo sit placitura, sed querulum animi morem uariumque obseruat, qui imitatione facile possit effingi.

Patet. Merito igitur imitationem poeticam reprehendemus, pictorisque imitationi eandem prorsus esse dicemus. Primo quidem, quod utraque si ueritatem spectes uilia operantur. Deinde etiam quod parti animae rationis experti similiter suffragantur, & optimam deferunt. Atque idcirco iure eam in ciuitate legitime gubernanda nequaquam recipimus, quoniam hanc animi partem suscitatur atque alit: quam dum corroborat, rationis compotem uim disperdit. Atque ut ille qui in ciuitate eos qui plurimum possunt improbos reddens, proderet ciuitatem, probos destrueret: ita & imitator poeta, peruersam in animum cuiusque rempublicam inducit, dum illi animi parti blanditur, quae sine mente est, neque maiora minoraque discernit, sed eadem tum parua tum magna existimat, huicque simulacra fingit, a ueritate uehementer alienus. Longe quidem. Nondum quod maximum ex ea malum proueniat, enarrauimus. Maximum quidem hoc existimandum est detrimentum, quod probos quoque uiros paucis admodum exceptis corrumpere possit. Cur non possit? siquidem id facit. Ausculta inquam, ac uide. Nonne & optimi quique nostrum cum audimus Homerum, aut alium quemuis tragicum, qui heroum aliquem

quem dolore afflictum, uociferantem, & querulis fortunam suam modulis desilentem, & pectora pugnis percutientem imitetur, delectamur quodammodo, inhiantesque ad illa sequimur ea unaque afficimur, ac serio studioseque illum ut poetae bonum laudamus, qui adeo nos uehementer moueat? Animaduerti. Quoties autem aliquem nostrum domesticus uerusque inuadit moeror, scis ut de contrario gloriemur: nempe si quo pacto quietem agere, & tolerare dolorem ualeamus: quasi hoc quidem uiri sit, mulieris illud quod antea laudabamus. Plane. Quam praecleara haec laus: quin absurdum est, ut qui tale spectat uirum qualem esse se minime uellet, puderetque maxime, non abominetur, sed delectetur, laudet. Absurdum prorsus. Certe, si & hoc modo istud animaduertes. Quomodo? Quod uidelicet id quod in proprijs calamitatibus ui cohibetur, prohibeturque in lachrymas fletusque erumpere, & naturae suae lachrymarum uicium indulgere, illud ipsum est quod poetae explent, cui penitus blandiuntur. Tunc certe & quod natura in nobis est optimum, utpote nec ratione nec usu sufficienter instructum, querulum istud desinit custodire, quasi alienas spectet perturbationes, nihilque sibi dedecori sit, si dum uir alius qui uirtute praestare se praedicat, immoderatus defleat, ipse eum laudet & misereatur. Quin oblectationem illam lucrari se putat, neque ulla ratione ex contemptu poesis illa carere se uellet. Pauci sane animaduertunt, ut arbitror, quod ex alienis in propria transferre aliquid necesse est, nempe si in alienis erumnis flebile illud ingenium nutriueris, uehementiusque reddideris, in proprijs haud facile sistes. Vera nimium loqueris. Nonne eadem de risu est ratio? Quod enim ipse effusiori risu imitari erubescas, id cum in comedia uel priuata imitatione audis tanquam ridiculum libentissime auscultas & imitaris, idemque hic facis quod in imitatione flebili fieri diximus. Nam ingenium illud tuum ad risum pronius, quod ipse in te a risu ueritus scurrilitatis crimen continebas, hic iam resoluus in iocos, uehementioreque sensim reddis risus ipsius affectum, ut & proprijs in gestibus in risu ultra que deceat differri incipias, & scurra ridiculus comediae iocis excitus euadas. Vehementer quidem. Idem quoque de ueneris & iracundia dicimus, deque omnibus animi cupiditatibus affectibusque, tristibus & iucundis, quos in omni actione insequi nos in superioribus diximus, & talia quaedam poeticam imitationem in nobis effingere: Nutrit enim ista, dum fouet atque irrigat, quae potius ariditate extenuanda sint: efficitque ut haec dominant in nobis, quae subesse potius deceat, ut meliores beatioresque ex deterioribus & inferioribus euadamus. Haud aliter dicere possum. Si quando itaque Glauco Homeri laudatores offenderis, audierisque dicentes Homerum omnem Graciam erudisse, proque rerum humanarum gubernatione & disciplina poetam hunc asciscendum, & ad eius instituta omnem uitam instruendam, memento ferendos & amandos esse tanquam pro facultate sua optimos uiros, concedendumque Homerum apprime poeticum esse, tragicorumque praecipuum. Scito autem hymnos in deos & in optimos uiros laudationes duntaxat ex poesi in ciuitate admittere oportere. Si autem uoluptuosam musam in canticis & carminibus acceptaueris, uoluptas in ciuitate ac dolor, pro lege & pro illo quod semper optimum uisum est, ratione scilicet, dominabuntur. Vera loqueris. Haec itaque in eam sententiam dicta sint nobis, quod merito e ciuitate poesim quae talis sit, expulimus. Sic enim ratio cogebat. Id quoque adiciamus, ne rigiditatis nos rusticitatisque accuset, quia uetus quaedam extat inter poesim philosophiamque dissensio. Cuius certe contentio argumentum dicta haec esse possunt quae subijcia, aliaque permulta. Nempe, canis illa garrula ad aures domini latras. Et, magnus ille in dementium uaniloquus. Et, turba superstitiosorum sapientium exuperans. Itaque, qui minuta & tenuia meditantur, paupertate premuntur. Atque alia innumerabilia similitudinis eius ueteris signa. Veruntamen id dicatur, quod uoluptatis ministra poesis, imitatioque, si quicquam ad eam rationem afferre possit, ut in ciuitate recte instituta accipi debeat, libenter accipiemus, ut eius oblectamentis fruamur. Ita enim nobis ipsi conscius sumus. Enimuero quod uerum uidetur, proderet nefas est. Nam & tu o amice, nonne ab ea mulceris? praesertim Homerica. Valde. An non aequum est eam prodire in medium sese defendentem, uel cantilena, uel metrote quouis alio. Omnino. Concedamus utique ipsius defensoribus quicquam poetae quidem non sunt, sed poetarum amici, ut absque carmine eam defendant, asserentes eam non modo iucundam, sed utilem esse ad rempublicam & hominum uitam instituendam. Quam quidem defensionem a quo animo auscultabimus, lucro enim id nobis fore existimamus, si non suavis tantum

tum, uerum etiam utilis nobis appareat. Quid obstat, quin lucro id sit futurum? Alio quin o dulcis amice, quemadmodum qui quandoque aliquid amauerunt, si deinde censeant amorē sibi illum inutilem fore, licet aegre amare desistant, desinunt tamen: ita & nos propter ingenitū nobis talis poesis amorē ex pulchrarū rerum educatione, benigne quidem expectabimus, ut optima uerissimamque appareat. Quousque tamen rationē pro se ipsa afferre non poterit, ita eam audiemus, ut oratione supra à nobis exposita nosmetipsos ueluti quadam incantatione aduersus pericula imminentiā muniamus, cauētes ne delictis amatoris uulgiq; amoribus rursus irretiamur. Illud quoque sentiemus, non ita esse huiusmodi poesi studendum, quasi uera sit aut seria: sed cauendū ab ea audienti cuique esse, interioriq; animi sui reipublice metuendum. Et quae de poesi narrauimus, de ea prorsus existimanda. Consentio equidem. Ingens porro, o amice Glaucō, ingens, neque quantum uideretur est certamen, bonū effici aut malum. Quamobrem neque pecuniarū gratia, neque honoris, neque potentiae, neque poetici ullius oblectamenti, iustitiā ceterasque uirtutes negligere decet. Assentior ex his rationibus quae narrauimus. arbitror autē & quemuis alium eadē confessurum. Atqui ingentia uirtutis praemia mercedesque illi propositas, nequaquam narrauimus. Immensa dicis praemia, si qua maiora sunt his quae retulimus. Quid magnum breui in tempore esse potest: nempe omne hoc tempus à pueritia ad senectutis extremum, exiguum quiddam est ad uniuersum. Immo uero nihil. Immortalem uero rem censēs breui hoc pro tempore quidem, pro uniuerso uero nequaquam debere esse sollicitam? Pro omni certe, sed quorsum haec? An ignoras immortalem esse hominis animam, & ab interitu liberam? Tum repente conuersus in me Glaucō, admiratusque intulit. Per Iouem ignoro equidem. Tu uero nunquid ostendere potes? Certe, nisi iniurius esse uelim, puto autem & te id posse: Neque id difficile. Mihi quidem difficile istud. Te uero libenter audirem, id quod negas esse difficile, declarantem. Audies iam. Dic.

Bonum aliquid uocas? & malum aliquid? Voco. Nunquid de his idem tibi quod & mihi uidetur? Quid? Malum puto omne quod dissoluit atque corrumpit. Quod uero seruat & iuuat, bonum. Et ego. Bonum ne cuique aliquid, & aliquid malum esse dicis? Veluti oculis lippitudinem, & toti corpori morbum, frugibus cibusque eruginem, lignis cariem & putredinem, ari ferrōque rubiginem, atque ut dico, ferme in omnibus secundum naturam proprium cuique malum ac morbum? Equidem. Quotiens huiusmodi quicquam alicui accidit, deterius illud efficit, ac denique totum dissoluit & perdit?

Quid nisi? Proprium igitur cuiusque malum, suaque prauitas, quodlibet corrumpit. Ac nisi id corruerit, nihil aliud unquam corrumpet. Neque enim quod bonum est, aliquid destruit: neque rursus id quod nec bonum, nec malum. Quo enim pacto? Si quid igitur tale est, ut ei malum aliquid sit, quod ipsum deterius efficit, dissoluere tamen ipsum non ualet, certe ita naturaliter affectae rei nullus esse potest interitus. Consentaneum est. Est ne aliquid quod animam prauam faciat? Et maxime quidem quae commemorauimus, iniustitia, intemperantia, timiditas, & inscitia. An quicquam ex his animam perdit? Atqui animaduerte, ne decipiamur, existimantes iniquum & insanum hominem cum in flagitio deprehensus est, tunc ab iniustitia quae animae uitium est, corrupti. Dic age. Nonne corpus proprium eius uitium morbus liquefacit, resoluit, eoque deducit, ut non sit corpus? & quae paulo ante diximus omnia, proprio malo quatenus inhaeret, inquinante, esse desinunt? Nonne? Ita prorsus. Nunquid & eadem eodem pacto iniustitia & reliqua prauitas quum inest sua ipsa praesentia dissipat & tabefacit, quousque in mortem trahens à corpore separet? Nullo modo istud. At uero absurdum illud est, ut alienum uitium interimat aliquid, cui proprium uitium non praebet interitum. Praeter rationem profecto. Attende, inquam ego, o Glaucō. Ex ipsa ciborum propria prauitate, qua uel uetustate corrupti, uel putridi, uel quouis alio pacto comparati dicuntur, corpus perire posse non arbitramur. Verum si ciborum uitium corpori proprium ipsius uitium intulerit, dicemus per illos corpus ab eius uitio, morbo scilicet, perdit. Corpus uero ipsum cum aliud sit, ciborum, quorum alia natura est, alieno defectu nisi proprium defectum induxerit, dissipari posse nunquam existimabimus. Recte nimium loqueris. Eadem ratione, nisi corporis detrimentum ipsi animae ipsius animae proprium intulerit detrimentum, haudquaquam existimare debemus, ex alieno malo

absque

absque propria prauitate, animam interire, neque alterius malo alterum dissipatur. Ita ratio monet. Aut igitur haec redarguamus, quasi non recte dicantur. Aut quoad haec integra permanent, neque ex febre aut alio quouis morbo, neque iugulatione, neque etiam si quis corpus in minutissima quaque discerpat, dissipari animam concedamus, prius quam ostenderit aliquis propter has corporis passiones animam ipsam iniquiorem prophaniorēque fieri. Quatenus autem alienum malum adest alteri, nec proprium cuiquam malum adhæret, corrumpi quicquam posse, minime concedamus. At enim nemo id unquam ostendet, morientium animas propter mortem iniustiores effici. Si quis autem obijcere nobis audeat, quod deterior & iniustior fit qui moritur, ne cogatur immortales esse animas confiteri, oportere dicemus, si uera is dixerit, uiro iniusto letiferam iniustitiam esse, sicuti morbum, & ab hoc ipso perimente sua quadam natura, eos qui suscipiant, perimi: ocyus quidem illos qui maxime, serius contra qui minus: neque fieri duntaxat, quod nunc fit, ut iniusti propter iniustitiam tunc demum moriantur, quum eos alij poenis afficiunt. Per Iouem haud grauissimum quiddam malum iniustitia esse uidebitur, si erit uiro iniquo letifera. Malorum siquidem liberatio erit. Arbitror autem contra esse omnino, ut & alios pro uiribus interficiat, & hominem sui participem, uiuacem maxime faciat, & apprime peruigilem: usque adeo longe abest ut ea sit letifera. Scite loqueris. Quando sua cuique prauitas suum cuique malum animam perdere nequit, nunquam malum ex alterius pernicie atque ad aliud institutum ultra id cui proprie accidit, uel animam, uel aliud quicquam dissoluet. Nunquam, ut probabile est. Quum à nullo prorsus malo siue proprio siue alieno interimatur, pater eam semper esse, necessarium esse. Si semper esse, & immortalem existere. Necessē. Hoc igitur ita se habeat. Ac si ita se habet, animaduertas easdem semper animas fore. Neque enim pauciores unquam erunt, cum nulla prorsus intereat. Neque rursus plures. Si enim immortalium quicquam plus efficiatur, ex mortali efficitur, erunt que demum immortalia omnia. Vera loqueris. At uero id nequaquam existimamus: ratio namque prohibet. Neque iterum arbitramur animam uerissima sui natura talem esse, ut uaria, dissimilis, atque differens in seipsa sit. Quomodo istud ais? Haud facile est sempiternum esse quod ex pluribus constitutum est, neque optimam compositionem est sortitum, ut nobis de anima nunc apparuit. Consentaneum est. Animam igitur immortalem esse & ratio praesens, & alia praeterea conuincere possunt. Si quis uero qualis ipsa reuera sit, inspicere cupit, haudquaquam intueri eam debet communiōne corporis malis que alijs inquinatam, quod ipsi nunc intuemur, sed qualis cum pura fuerit, diligenter ratione discernere. Vbi certe & multo pulchrior apparebit, & clarius quum talis erit, quid iustum sit, quid non, & reliqua quae supra diximus, se dicabit. Nunc quidem uera de ipsa, qualis uidetur in praesentia, diximus. Non aliter uero eam spectauimus, quam multi marinum inspiciant Glaucum. Illi siquidem non facile possunt Glauci antiquam considerare naturam, eo quod antiquae corporis partes partim fractae, partim contritae sint, & ab undis penitus dissipatae, alia que illi rursus inhaereant conchylia, alga, lapides, ex quibus multo magis feræ praese fert imaginem quam naturae prioris uultum. Ita & animam nos semper inspicimus malis innumeris inquinatam. Sed enim illuc oculos conuertere decet, o Glaucō. Quoniam? Ad ipsius, inquam, philosophiam, & circa illam oportet animaduerrere, quae attingit animus, & quibuscumque consuetudinem inire affectat & nititur, utpote qui cognatus sit diuino, immortalis, & sempiternus. Qualisque praeterea futurus est, si quando eiusmodi totus naturam sequatur, per hunc affectum nixumque eductus ex pelago quo ad praesens mergitur, nudusque emergens excusso fabulo & ostreis, quae ei nunc tanquam ex terra nutrito, terrena, lapidosa, & agrestia plurima inhaerescunt, propter eam utique alimoniam, quam plerique beatam existimant. Tunc demum ueram naturam ipsius animi contemplantur, agnoscemus que utrum uaria sit, an simplex, qualis ue sit omnis eius conditio. Nunc autem animi humana in uita affectus ac formas, satis, ut arbitror, declarauimus. Prorsus quidem. Nonne cetera quidem in hac disputatione exposuimus: praemia uero ipsius & honores nequaquam attulimus, quemadmodum Homerum uos & Hesiodum adduxisse dicebatis: sed iustitiam ipsam ipsi animae optimum praemium esse comperimus, iusteq; agendum esse monstrauimus;

siue Gygis habeat annulum, siue etiam Plutonis galeam? Vera loqueris. Ceterum nunc quoque præter hæc nulla inuidia prohibet, quo minus iustitiæ & uniuersæ uirtuti ea præmia tribuamus, quæ ipsa animæ tam apud homines quæ apud deos comparat, tam uiuenti quam defuncto. Magnopere. Nunquid ergo restituitis mihi, quæ in sermone mutuati estis? Quid maxime? Dedi equidem uobis, iustum uirum uideri iniustum, iniustumque iustum. Vos enim petieratis. licet enim fieri non posset, ut ista homines deosque laterent, tamē concedi hoc disputationis gratiā placuit, ut iustitia ipsa ad iniustitiā ipsam comparata iudicaretur. non recordaris? Quid ni recorder? Postquā iudicium peractum est iam iterum postulo ut exponatis, quam iustitia mercedē à dijs et hominibus referat, ut & palmam ab opinione & manifesta existimatione reportet, qua cultores suos ipsa quoque decorat, postquā aperte uisa est etiam ipsa sui præsentia beneficia nobis conferre, neque eos decipere qui uere possident. Debita postulas. Primū quidem hoc mihi redetis, quod qualis uterque eorum sit, & iustus & iniustus, deos non latet. Reddemus.

Si deos id non latet, hic quidem à deo amabitur, ille odio habebitur, id quod principio confessi sumus. Est ita. Deorum autem amico omnia quoad fieri potest à dijs optima tribuuntur, nisi quid mali ex priori delicto, ei necessitate quadam imminet. Omnino.

Sic itaque de iusto uiro existimandum, siue paupertati, seu morbis, siue quibusuis alijs eorum quæ mala uidentur, obnoxius sit, huic demum uel uiuenti uel mortuo ad bonum ali quod ista conducere. Neque enim à dijs unquam negligit, quicumque iustus euadere uirtutisque officijs quoad homini licet, deo similis fieri conabitur. Decens est talē uirum simili non contemni. De iusto autem contra omnino est sentiendū. Vehementer. Apud deos igitur iusto uiro hæc dabitur palma. Sic arbitror. Apud homines autem nonne sic uenit, si uera fateri debemus? Callidi quidem homines & iniqui perinde faciunt ac cursores illi qui ab inferioribus currunt bene, à superioribus minime. Nam primo celeriter exiliunt: tandem uero risum reportant, auribus demissis, & sine corona discedentes. Veri autem cursores ad finem perueniunt, adeptique præmium coronantur. Viris iustis similiter idem ut plurimum accidit. Nempe in fine cuiusque actionis consuetudinisque & uitæ, probantur, muneraque ab hominibus referunt. Magnopere. Sustinebis ne ut ego de his, quæ tu de iniustis, adducam? Dicam equidem. Iusti enim cum ad maturam ætatem peruenierint, ciuitatis muneribus pro arbitrio funguntur: matrimonia quibus cum uoluerint, & dando & accipiendo uicissim ineunt: ac summam quæcunque de illis tu, ego nunc de his affirmo: rursumque de iniustis hominibus assero. Plerique enim ipsorum quamuis ad tempus sua uitia celent: tandem in curriculi calce, quales sunt deprehenduntur: ridiculi prorsus euadunt: & in senio miseri à peregrinis & ciuibus obiurgantur, uerberantur, omnia patiantur quæ tu aspera esse reuera dicebas. Torquebuntur enim & inuentur. Porro quæcunque ipse commemorabas, audire iterum ex me putato. Sed ut dicebam, uide an sis hæc tolleraturus. Perferam equidem: dicis enim quæ decent. Hæc itaque sunt præmia, mercedes & munera, quæ iusto uiro præter ea bona quæ ipsa in se iustitia continet, à dijs & hominibus tribuuntur. Egregia ualde hæc sunt & certa. At enim hæc & numero & magnitudine nihil sunt, si ad ea comparentur, quæ utrumque defunctum manent. Audienda uero & ista sunt: ut omnia sufficienter quæ utriusque conueniunt, comprehendantur. Diccas uero, non quidem ut iam nimis multa, sed tanquā libentissime audituro. Equidem tibi non Alcyni apologum, sed præstantissimi uiri Eri Armenij, genere Pamphylj, refero. Qui quum occubuisset in prælio, sublatis decimo die cadaueribus cæteris iam corruptis, integer quidem incorrupto corpore repertus fuit: domumque delatus ut sepeliret, duodecima iam ab obitu die, dum pyrae impositus esset, reuixit: & quæ interim uiderat, retulit. Inquit ergo, Postquam anima fuisset à corpore separata, unā cum pluribus quædam in locum demonum peruenisse. In quo terræ duos proximos uidit hiatus: duos item alios è conspectu superne in cœli regione conspexit: inter hos uero hiatus iudices sedere: qui postquam animos iudicarunt, iustos quidē ad dexterā supra per cœlum ascendere iubent in aduersa ipsorum parte signa eorum quæ iudicauerint, suspendentes: iniustos contra, ad sinistram infra omnium quæ fecerāt in uita, post tergum signa ferentes. Cum uero ad iudices ipse quoque accessisset, illos aiebat respondisse: redire eum hominibus nuncium de his quæ illic uiderat, oportere: iussisseque illum audire & intueri quæcunque eis in locis fierent, diligenter

Narratio
Eri qui
reuixit

diligenter. Viderat igitur illic per utranque cœli terræque portā animas lata sententia abeuntes: per alias item duas, ex terra quidem ascendentes, animas puluere, squalore, macieque confectas: è cœlo autē alias nitidas descendentes. Viderique inquit animas undique uenientes tanquam longa peregrinatione fatigatas, libenter in prato quod ibi est, tanquam celebri in conuentu recumbere: ac se inuicem quæcunque mutuam notitiam habuerint, salutare: easque omnes, tam quæ ex terra quam quæ è cœlo conuenissent, sese ultrò citroque de his quæ suis in locis uiderint percontari. sibi que uicissim ad singula respondere: has quidem dolentes ac flentes memoria malorum quæ in præterito sub terris itinere & perpessæ sunt & uiderunt. Esse autem iter illud mille annorum. Illas uero quæ de cœlo descenderant, narrare delicias, pulchritudinisque ingentis spectacula. Multa quidem illa referre, quæ longo ordine recitabat, prolixè nimium narrationis, ô Glauco. Summam uero hanc esse dixit. Quoscunque alijs iniurias intulisse constaret, pœnas singillatim pro quolibet decies reddidisse, id est spatium annorum centum: quasi hæc uitæ humanæ sit meta: ut animæ decuplam iniuriæ darent pœnam. Itaque si qui cædis multorum causa fuerint, ciuitates que & exercitus prodiderint, uel homines in seruitutem egerint, uel alicuius alterius flagitij & sceleris conscij fuerint, in his omnibus pro quolibet facinore pœnas decuplas pendere. Atque iterum si qui beneficia quædam contulerint, iustitiā que & pietatem coluerint, eadem ratione præmia reportare. De his uero qui statim ac nati sunt decessere, aut breue tempus uiuere, quædam parum digna memoria recensere. Erga deos autem & parentes pios uel impios, & homicidas qui cæde manus proprias polluerunt, maioribus & præmijs & pœnis affectos esse narrabat. Inquit enim se interfuisse, quum alium interrogaret quispiam, ubinam Ardæus magnus esset. Hic autem in quadam Pamphylæ ciuitate tyrannus fuerat, annis iam mille ab isto tempore exactis: qui senem patrem & maiorem natu fratrem occiderat, aliaque plura impia scelera perpetrauerat. Interrogatumque illum aiebat respondisse: Non uenit Ardæus, neque ueniet. O dirum spectaculum. Dum enim egressuri hiatus peteremus, cætera omnia perpessi, illum protinus uidimus, aliosque cum eo, omnes ferme tyrannos, inter quos & priuatos nonnullos, qui magna scelera perpetrauerant: quos ascendere iam se propemodum ausos hiatus ille minime permittebat: sed horride mugiebat quotiens aliquis eorum qui uel insanabiles essent, uel nondum purgati, egredi niteretur. Aderant igitur illic feroces quidam uiri aspectu ignei: qui quum mugitus subito perpendissent, hos seorsum rapiébāt, Ardæum scilicet eiusque per similes: manibusque & pedibus & ceruice deuinctis prosternebant eos, excarnificabantque: & secus uiam quandam ad exteriorē partem raptatos, tribulis lacerabant: prætereuntibus indicantes, quam illi ob causam talia paterentur, quod uel in Tartarum proijciendi agerentur. Vbi quum multa uariisque eos terrerent, hic paucorū uehementissime uexabat: quum in ascensu mugitus excitabatur, quo silente quicunque libentissime ascendere uidebatur. Ac pœnas quidem & supplicia huiusmodi recenserebat: contra uero beneficia eiusmodi. Quum uero animæ illæ quibus de supra diximus, in prato dies septem requieverint, oportere eas dicebat octauo surgentes die illinc recedere: & quarto demum die ad locum aliquem peruenire: unde superne per totū cœlum, atque terram extensam uideatur lumen tanquam columna erectum Iris simillimum, clarior tamen ac purius. In id unius diei itinere uenisse: uidisseque ibi medio in lumine extrema cœlestium ligaminum è cœlo tensa. Esse enim lumen istud cœli uinculum: quemadmodum trirremium succincturæ. atque ita circumferentiā omnem esse contentam. Ex apicibus uero suspensum Necessitatis deæ pensum: per quod omnes circuitus peragantur. Cuius fusus quidem & cuspis ex adamante: uerticulum uero ex hoc alijs que generibus mixtum. Cuius natura huiusmodi sit secundum figuram quidem, qualis apud nos cernitur. Animaduertendum tamen ex illius sermone, perinde se habere ac si uno quodam amplo concauoque uerticulo, & per totum sculpro, aliud minus simileque insertum iaceat: ita congruens, ut plerunque cadi, qui inuicem inseruntur: atque ita tertium & quartum: & alia quatuor. Octo enim illa uerticula esse, insertos inuicem circulos, labia superne ostendentia: dorsum uero minus uerticuli continuū circa fusum efficientia. Fusum uero illum per medium octauum, perque totum esse traiectū. Primum igitur extimumque uerticulum labij circulum habere latissimum. Sexti autem secundum.

Tertium

Tertium quarti. Quartum octauum. Quintum septimum. Quinti sextum. Tertij septimum. Octauum uero secundi. Primi item atq; maximi circulum uarium esse. Septimi lucidissimum. Octauum autem uerticuli circulum colorem à septimo irradiante suscipere. Secundum uero ac quinti similes inuicem, illis aliquantulo flauiores. Tertium sane colorem candidissimum possidere. Quartum, subrubeum. Secundum uero sextum albedine superare. Ac fufum quidem totum uolutione simili circumferri: cum uero totum uoluatur, septem interiores circulos motu totius contrario tardius circumuerti. Ex his plane octauum motu rapidissimo agitari. Secundos uero alterum alteri consequenter: septimū, sextum & quintum. Tali uero tertium motu ferri, ut quartum circumuoluere uideatur. Quartum autem tertium, & quintum secundum. Fufum uero in necessitatis genibus circumuerti. Superne præterea cuilibet circulo hæere sirenem unā cum globo delatam, uocem unā tonum unum uidelicet emittentem. Vnam tamen harmoniam ex omnibus octo concinere. Alias autem tres necessitatis filias æquali inuicem interuallo in throno sedere: parcas uestibus albis, capite coronato: Lachesim, Clotho, Atropon. Quæ ad sirenem harmoniam cantant. Lachesis quidem præterita. Præsentia Clotho. Atropos uero futura. Et Clotho quidem cum matre simul intermissione quadam temporis, dextra manu tangentem fusi extimam circumferentiam circumagere. Atropon uero sinistra iterum interiores similiter. Lachesim uero denique uicissim utraque manu utrinque tangere. Illuc animas ergo cum uenerint, statim oportere ad Lachesim accedere. Vbi illico propheta aliquis primum singulas disponit in ordinem: postea cum ex genibus Lachesis sortes, & uitarum exempla susceperit, aliquod sublime tribunal ascendens sic fatur. Sic hæc Lachesis, o uniuersa anima, Necessitatis filia dicit: circuitus alterius initium, mortalis ac letiferi generis, non uos daemon sortietur, sed uos daemonem eligeris. Qui prior sortem coeperit, prior eligat uitam: cui necessario inhærebit. Virtus inuolabilis ac libera. Quæ prout honorabit quis, aut negliget, ita plus aut minus ex ea possidebit: Eligentis quidem culpa est omnis: deus autem extra culpam. Hæc fatus, sortes super omnes fundit: ex quibus quilibet eam rapit: quæ super ipsum ceciderit. Neq; licet cuiquam quotus ordine sit agnoscere, nisi cum ceperit. Tunc enim duntaxat quotus sit, sortitus intelligit. Post hæc item exempla uitarum coram ipsis in pavimento disponit: multo plura quàm quæ hic ad præsens apparent. Esse uero hominum atq; omnium animalium uitas omniformes asserbat. Tyrannides enim in illis extare: partim perpetuas, partim ad tempus: quæ medio in spacio corruant, in paupertatem delapsæ, exilium & inopiam. Extare & præclarorum uirorum uitas, partim specie, decore, uiribus, certaminibusq; præstantium: partim maiorum profapia & uirtute, nobilium. Et mulierum uitas eodem modo. Animæ uero ordinem & conditionem non inesse: eo quod necesse sit, ut aliam uitam eligens conditionis alterius efficiatur. Cætera uero inuicem, partim diuitijs & paupertatibus esse commixta: partim morbis & sanitate: partim istorum medium obtinere. Vbi profecto, o Glauco, omne hominis consistit periculum. Quamobrem omni studio danda opera est: ut quisque nostrum ommissis cæteris disciplinis, hanc quærat assequaturq; pro uiribus disciplinam: per quam & possit & sciat uitam bonam à mala discernere: & quoad fieri potest ex omnibus eligere meliorem: animaduertens quæ nunc diximus omnia, quid cōiuncta inuicem uel disiuncta ad uirtutem uitæ conducant. Necnon intelligat quid pulchritudo cum paupertate uel diuitijs iuncta et quali cum habitu anime, malum operatur uel bonum: quid uel nobilitas ignobilitasue: uita priuata & imperium: robur & imbecillitas: uelox ingenium & tardum: cæteraq; huiusmodi quæ natura circa animam sunt & quæ acquiruntur, inuicem copulata faciunt: ut ex his omnibus singulorum naturam ualeat considerare ad animæ naturam respiciens: & meliorem uitam à deteriori discernere: deteriolem eam appellans quæ iniustiolem animam efficit: potiolem autem, quæ iustiolem: reliqua uero contemnat. Vidimus enim & uiuenti & mortuo electionem hanc optimam esse. Cum hac igitur opinione instar adamantis firma atque rata oportet ad inferos proficisci, ne quis illic diuitias malaq; huiusmodi admiretur: ne uel in tyrannides & alias huiusmodi actiones incidens, multa & insuperabilia scelera perpetret: ipseq; rursus deteriora perpetiatur. Imò uero sciat mediam semper istorum omnium missis extremis uitam eligere: & in hac uita & in futura. Ita enim quisq; fit beatissimus. Enim uero qui tunc redijt illinc nuncijs, ostendebat hoc pacto prophetam

phetam in edicto adieisse: si quis postremus etiā accedit, eligat modo prudenter, cōstanter uiuat, uita occurret expetenda non mala. Primus ne oscitanter eligat, ultimus ne desperet. Cū hæc dixisset, eum cui primo fors obuenerat, ilico inquit properantē tyrannidem maximā elegisse: ac propter inscitiam auiditatemq; haud satis singula prius examinasset: & idcirco ignorauisse, quod in ea uita fato decretum erat ut filios suos uoraret, aliaq; mala plurima sustineret. Postea uero ubi per ocium electam uitam considerasset, eiulasse, electionem noxiam deplorantē, quod non cauisset quæ propheta prædixerat, neq; seipsum tanquam malorum causam damnantē, sed fortunam dæmonesq; & reliqua omnia potius quàm seipsum. Fuisse uero illum ex his qui de cælo descenderāt, qui sane in superiori uita, in ciuitate aliqua moderata uiuerat, uirtutemq; usu quodam, absq; philosophiæ tamen studijs exercuerat. Neq; pauciores ex his qui ex alto cadunt, quàm ex alijs, utpote malorum ignaros decipi eligendo. Eorū uero qui è terra uenerūt, plurimos quia & ipsi calamitatibus laborauerint, & laborantes alios uiderint, haud temere uitam eligere. Quam ob causam, ac etiam propter sortis fortunam, bonorū malorumq; multis animis mutationē contingere. Porro si quis semper cum in hanc uitam uenerit, syncere philosophetur, neq; electionis fors ultima ei contingat, eum ex his quæ illinc nunciant apparet, non hic solum felicem fore, sed & profectioē hinc illuc, regressioemq; huc iterū haud sane terrenā & asperam subiturum, sed lenem atq; cœlestem. Hoc quoq; consideratione dignum spectaculum esse dicebat, quomodo singulæ animæ uitas singulas eligebāt. Miserabile quippe istud, ridiculum, uisusq; mirum, electionē scilicet secundum uitæ prioris cōsuetudinem, ut plurimum facientes. Animam enim inquit, quæ olim Orphei fuerat uidisse, cygni uitam odio muliebris generis eligentem: nolentē uidelicet ex mulieribus à quibus occisus fuerat, nasci: Thamiris uero philomenæ. Cygnū etiam conspexisse ad humanæ uitæ electionem conuersum, aliaq; musica animalia, ut consentaneum est, similiter. Quandam etiam, cum oblatae sortes essent, leonis elegisse uitam: hanc uero Aiæcis Telamonij fuisse dicebat, detestantem homines quoties iudicij illius, ubi pro armis cum Vlyxe contendit, in mentē uenisset. Post hunc Agamemnonis animā propter ærumnas, odio humani generis uitam aquilæ asciuisse. Atalantes autem animam, cui mediā quædam fors contigerat, intuitam dixit quàm maximis honoribus uir athleta afficiatur, continere se non potuisse quin uitam athletæ eligeret. Animam deinde Epei Panopeensis ad artificiosæ mulieris naturam protinus migrasse. Longe uero inter nouissimas ridiculosi Therfitis animam simiam induisse. Casu uero, Vlyssis animæ sortem ultimam contigisse. Quocirca & ad eligendum ultimam aduenisse dicebat. Præteritorū autem laborū memoria, ab ambitione cessantem, diuq; prius quàm eligeret circumeuntem, quæsisse priuati hominis minimeq; curiosi uitam. Eamq; uix tandem alicubi iacentē & ab alijs neglectam reperisse, dixissetq; non aliam se uitam electuram fuisse, etiam si sortem primā naçta esset: quare uitam illam libenter fuisse complexam. Ex feris item alijs in homines transire animas asserbat, & inuicem commutari: iniustas quidem in feras agrestes: iustas autem mansuetorum animalium uitam capeffere, atq; omnes hunc in modum confici mixtiones. Cum uitas, omnes animæ gradatim, ut fors dederat, elegissent, longo ordine ad Lachesim accessisse narrabat. Lachesim uero cuiq; dæmonem quem ceperat quæq;, ipsius uitæ custodem præscripsisse, electorumq; operum executorem. hunc in primis ad Clotho animā ducere, & sub illius manu reuolutioneq; & uertigine fusi, approbare quam sortitus fortunam elegerat. Hanc ubi tetigit, mox hinc ad Atropon nentem, quæ immutabilia stamina reddat. Illinc postea prope Necessitatis thronū adire: per quē cum transierint omnes, sub uehementi calore & æstu in campum Letheum proficisci, arboribus & omnibus quæcunq; terra nascuntur, penitus destitutum. Recumbere igitur ipsas aduentante nocte iuxta Amelitam flumen dicebat: cuius aquam uas nullum contineat. Atq; ipsius aquæ bibere aliquantum cuiq; necessarium. Eos autem qui prudentiam ducem non habent, ultra quàm deceat bibere. Semper uero bibentem omnium obliuisci. Vbi uero ad mediā noctem dormierint, subito tonitru & terræmotu excitos repente alium aliò sursum ad generationem confluere stellarum instar profilientes. Se uero flumine ex illo potare prohibitum fuisse narrabat. Quomodo aut in corpus redierit, ignorare: sed cum diluculo subito circūspiceret, se ipsum pyræ impositum animaduertisse. Atq; ita o Glauco, seruata est fabula, neq; perijt, nosq;

nosq; seruabit pariter: si ipsi parebimus, & Letheū, id est obliuionis fluuium bene tranſi-
bimus, nullaq; macula animam inficiemus. Quamobrē si sermonibus meis obtemperabi-
mus, immortalem fore animam arbitantes, talemq; ut & mala possit & bona omnia susti-
nere, uiam semper ad superiora ducentem sequemur, iustitiamq; cum prudentia omni ra-
tione colemus: ut & nobis ipsis simus, & dijs amici, dum hanc ducimus uitam, & postquā
uirtutis prēmia reportauerimus, tanquam potiti uictoria & triumphis, & hic, & in mille-
nario annorum itinere, quo de diximus, feliciter habeamus.

COMPENDIUM MARSILII FICINI

IN TIMAEVM.

DE SVBIECTO LIBRI. CAPVT I

VE MADMODVM in Parmenide cuncta diuinorum genera pro uiribus compre-
hendit, sic omnia in Timæo complectitur naturalia, & utrobique plurimum Pythagoricus
est, sub persona Pythagorica disputans. Atq; in Parmenide quidē, Parmenidem & Zeno-
nem Eleates Pythagoricos, qui de diuinis scripserant, imitatur. In Timæo autē, Timæum
Locrum, Pythagoricum, qui librū de uniuersi natura composuit, sequitur. Ita tamen, ut his
non eloquentiam solum adiungat, sed mysteria. Quoniam uero diuina quidem naturalium
principia & exemplaria sunt, naturalia uero diuinorum effectus atq; imagines: iccirco & in
Parmenide dum de diuinis agit, interim descendit ad naturalia: & in Timæo naturam tractans, surgit sepius in di-
uina. Neq; iniuria diuinitatem simul naturamq; copulat. Natura enim diuinitatis est instrumentum. Atq; ita uel de
naturalibus agit diuine, quemadmodum Aristoteles, uel de diuinis naturaliter agit. Interferit quoq; mathematica
tanquam utrorumq; media, diuinorum scilicet atq; naturalium. Quae uidelicet, per numeros quidem diuina, per men-
suras uero significant naturalia. Sit ergo huius libri subiectū ipsa uniuersa natura, id est, seminaria quaedā & uiui-
fica uirtus toti infusa mundo, animae quidem mundanae subdita, materiae uero praesidens, eodemq; ordine singula pa-
riens, quo & anima ipsa concepit, tam diuinam suscipiens mentem, quam appetens bonum.

DE ORDINE LIBRI ET PARTIBVS EIVS. Cap. II

ATEBIT autem naturam uniuersi ipsūq; uniuersum non ex se quidem consistere, sed ex supe-
riori diuināq; causa dependere. Patebit insuper quot in gradus natura distribuatur, caelestes, ele-
mentales, simplices, compositos, rationales, ratione carentes. Patebit totam sub luna generationē
ad animal rationale quasi finem dominūq; referri. Multa praeterea de hoc ipso animali, tū ad ani-
mam, tum ad corpus spectantia tractabuntur. Multa quoq; de rebus quae a natura infra rationale
animal componuntur, Et ut summam dicā, de triplici mūdo tractabitur, scilicet de diuino caelestiq; & humano. Ostē-
detur quoq; omnium quae in mundo componuntur ipsiusq; mundi, duo quaedam praecipua intrinsecus elemēta esse,
scilicet materiam atq; formam: tria uero extrinsecus esse principia, scilicet efficientē mūdi causam, & exemplarē
atq; finalem. Et efficientem quidem esse diuinam potentiam, & intelligentiam atq; uoluntatem: Exemplarem uero
ideas intelligentia diuina conceptas: Finalem deniq; bonum.

DE INTRODVCTIONE AD DIALOGVM. Cap. III

AETERVM ut ad ipsam dispositionem dialogi ueniamus, Plato quinq; continuos disputationi-
bus destinauerat dies. In primo quidem Socrates in Piræo unā cum Polemarcho, Glaucone, Adima-
to, Thrasimacho Sophista de repub. disputauit. Secundo uero die in urbe recessit eadem Timæo &
Critia atq; Hermocrati, & quarto cuidam absq; nomine peregrino, forsā Timæi comiti. Tertio die
horum epilogū faciunt. Quo quasi exordio mox factō Timæus disputauit de natura, praesentibus tribus, Socrate,
Critia, Hermocrate. Quartus enim qui absq; nomine secunda interfuit narrationi, iam abest a tertia: non enim cu-
iuslibet est, secretioribus interesse. Quarto autem die orationem habuit Critias. Quintus deniq; nondum dies illu-
xit. Commodè admodum post diuinā apud homines reipublicā tum dispositionem, tum epilogum ad caelestem rem
publicam huius exemplar in Timæo accessit ab ipso deo compositā: deinde ad mundi generisq; humani antiquita-
tem, & res miras a ueteribus strenue gestas.

ALLEGORIA HISTORIAE QVAE NARRATVR IN PROLOGO Cap. IIII

ARRAT autem inter dialogi huius exordia historiam de bello quodam inter Athenienses Atlanti-
cosq; commissō. Hanc itaq; Crantor tempore primus Platonis interpres nudam absq; allegoria hi-
storiam accipit. Quidam uero contra, tanquam solam allegoriam. Sed hos redarguunt probatissimi
quiq; Platoniorum: affirmantes quidem historiam, quia Plato dixit: Sermo futurus est ualde mi-
rabili

rabilis, sed omnino uerus. Sensum praeterea Platoni nihil usquam temere molienti allegoricū existimant exhibē-
dum. Bellum igitur inter Athenienses atq; Atlanticos imaginem praese ferre putant oppositionum quae in uniuersa
so sunt omnium. Bellum enim, id est oppositionem apud Heraclitum esse omnium patrem. Amelius quidem oppo-
sitionem adducit inter firmamentum, atq; planetas: praesertim quoniam in Critia dicitur Atlanticam insulam in
septem circulos fuisse diuisam. Origenes uero oppositionem superiorum demonum ad inferiores, atq; uictoriam:
illis potentia, his numero excedentibus. Numenius autem dissensionem excellentium animarum sequentiū Palla-
dem, aduersus alias animas generationem sub Neptuno sequentes. Porphyrius pugnam inter demones deducentes
in generationem, & animas ad supera cōtendentes. Distinguit tripliciter demones: alios esse diuinos: alios esse se-
cundum habitudinem quandam: quorum numerum particulares impleant animae sortem nocte demoniacam: alios
esse malos & noxios animabus. Hos igitur demones infimos consistari cum animabus in ascensu semper atq; de-
scensu: praesertim occidentales demones. nam eam ab Aegyptijs plagā noxijs accommodari demonibus. Proinde
Iamblichus, Syrianus, Proculus, his addunt oppositionē ipsam in uniuersis uigentem perpetuo, inter unū & mul-
titudinem: terminum & infinitatem: idem & alterum, statum et motum: ex quibus sub primo omnia cōponuntur.
Item ens, aut per se, aut nō per se. Rursus essentia uel incorporea uel corporea. & incorporea quidem uel non de-
clinat ad corporea, uel declinat. Corporea uero uel non caduca ut caelestis: uel caduca ut elementalī. Deniq; in coe-
lo quidem oppositi inter se motus, & diuersae uirtutes. Sub caelo autem repugnantes inter se qualitates. Summatim
uero horum omnium discrepantia per antiquum illud bellum significatur: & ubiq; superiora praestantioraq; per
Athenienses, alia per occidentales significantur. Eiusmodi uero allegoria disputationi Timæi non mediocriter con-
uenit. Confirmatur etiam per ea quae in Critiam commentamur.

CASVS PHAETHONTIS. DILUUIA. INCENDIA.

Mineruae descriptio. Cap. V

IC iterum te admono ut memineris nouem annorum milia ab Eudoxo milia mensium cōputari.
Item Phaethontem Solis filium fulminatū excussisse terram, significare apud quosdā uastā come-
tam natura solarem tandē dissolutā intolerabiles aestus concitauisse. Fortē etiā incendia quae nar-
rat Moyses missa diuinitus. Vbi uero ad diluuiā peruenit, memento ignem quidem omnium effica-
cissimum esse: aquam uero efficaciorē esse terrā, & patibilem minus aere. Item ignē diuidere pō-
tenter atq; penetrare: aquā undiq; ualde percutere. Ideo per duō hęc elementa uastiores calamitates accidere. Ad
de & finalē causam: quia uidelicet per exitiū factum ab his duobus, sequitur maius bonum, id est fecundior rerū
regeneratio quam per aeris pestes terraeq; hiatus. Ideo prouidentiam ad amplissimū exitium his duobus praecipue
uti. Cui sic rotā caelestes inde recte obtemperant: ut quibus temporū interuallis exitium immo reformationē fore
deus instituit, ipsē planetā omnes ad astra uel ignea uel aquae stellis quoq; fixis ad idē conducentibus rite cōcur-
rant. Memineris praeterea Neptunū quidem prouidentiam naturalem, Palladē uero prouidentiam intellectualem si-
gnificare: atq; hanc ipsam Palladem a Platonicis describi, diuinitatem sapienter simul atq; potenter tum caelestia
exornantem, tum quae sub caelo fiunt edificantem: inter astra Arieti praecipue praesidentē: & aequinoctialis circuli
ducem: ubi potissimū uigere putant motricem uniuersi uirtutem. Mandabis memoria aureum epigramma: quod
Proculus in Aegyptiorū historijs legit Mineruae templis inscriptū. Ego sum quae sunt, quae erunt, & quae fuerunt.
Velum meum reuelauit nemo. Quem ego fructum peperit sol est natus.

PRAECEPTA DE VOTIS ET PRECIBVS ELECTISSIMA

CAPVT VI

BI uero Plato ad deum peruenit suppliciter adorandum: audi Porphyrium diuinas supplicationes
ita probantem. Cum deus nobis prouideat, ac res nostrae possint aliter se habere, certe pro rerū no-
strarū usu utiliter adoramus: uidelicet si boni simus. sic enim utpote similes facti deo propius cōiun-
gemur. In qua quidem coniunctione adorationis uis tota consistit. Nempe cū dei filij simus: sed ab eo
quasi in exilio & carcere segregati: suppliciter adorare decet, quo hinc liberati reuertamur ad patrē. Alioquin
similes eorū erimus, qui parentū patrociniū sunt orbatī. Profecto cum uniuersi partes simus, uniuerso proculdu-
bio indigemus. Ipsa enim ad totum cōuersio partibus salutem praestat. Siue igitur uirtutem sectaris, adorādus est
tibi qui totam uirtutē continet. Ipsum nanq; amare bonum, causa erit & tibi eius quod tibi expedit boni. Siue cor-
poreū optas bonū, extat in uniuerso uirtus omnia continens corpora. Inde igitur prouenire necesse est partib. qui
buscunq; salutem. Compertū uero habemus excellentissimos quosq; apud omnes gentes sapientia uiros diuinis pō-
tissimū uotis incubuisse: praecipue Indorū Brachmanas: Persarum magos: Graecorū theologos. Chaldaeos autē, &
aliud quiddam adorauisse. Ipsam enim superiorum uirtutem appellātes deum, unō hōc nomine uenerati sunt. Hęc
Porphyrius. Post hunc discipulū eius diuinū Iamblichum audiamus, hac in re in primis a Proculo comprobatum.
Omnia ex deo ita sunt, ut nusquam uel minima quaeq; deseratur a deo. Vbiq; enim diuina uiget unitas: per quā res
rabili

queq; consistunt: ac perpetuo quodam intimoq; circulo ad deum ipsum à quo & in quo sunt mirabiliter reuoluuntur. alioquin in nihilum repente proruerent. Ab unitate diuina omnia procedunt: proceduntiaq; unitatem quādam ipsi impressam retinent diuinae unitatis imaginē: qua reuocantur in illam, & reuocata perficiuntur. Hæc ipsa animas rapit ad uota, quibus unio cum deo nobis penitus imploratur. Quod si natura ex deo manās quāsdā rebus quibusdam cōuenientes cum superioris proprietates inseruit, per quas quodāmodo ad superiores sese uertant, ceu ad solem solaris, ad lunam uero lunaria: multo magis animarum pater rapientes ad se uires eis impressit. Quæ quidē in primis in diuina quāda unitate intellectu superiore, nec non in ipsa intellectuali reflexione sita uidentur. Ipsam uero nostram in deum restitutionē adoratio supplex hinc orta absolute consummat: diuinam in nos beneficentiam naturali trahens congruitate, copulans adoratores cū adorato, coaptans superiorū intelligentie uouētium preces: mouens uoluntatē corū qui bona in se omnia cōplectuntur, ad bona nobis ad uotū impartitēda, diuinæ persuasionis effectrix, nostra omnia in superiorū stabiliens firmitate. Ad uoti uero profectiōne quinque præcipua pertinent. Primum quidem est notio quædam eius quod adorandum est, & qua ratione colendū. Secundum uero assimulatio quædam uitæ nostræ ad diuinā uitam, puritate, castitate, sanctimonia, disciplina, ordine proficiscens, diuinamq; captans beneuolentiā, & animas diuinæ largitioni subiiciens. Tertium est contactus aliquis: per quem essentiam diuinā fermē iam attingimus: & in ipsam summitate quāda animæ uergimus. Quartū ingressio quæda in luminis diuini uersibus lum. Quintum deniq; unio, unitatē animæ propriā diuinæ unitati insinuans penitus & cōnectens: unamq; iam actionem eādē animæ deiq; conflans: adeo ut nec ultra nostri iuris, sed dei simus, splendore obruti & circumfusi diuino. Huius autē adorationis quæ absq; intermissione agenda est, supremus est finis, ut uidelicet conuersionē animæ cum ipsa permansione cōiungat: & quicquid à diuina unitate processit, rursus idem firmiter restituat unitati: lumenq; nostrū superno lumine circūfundat. Sola igitur adoratio recta animas beate reddit patriæ. Sola sanctimonia est plena uirtus: Solus uir bonus, ut Plato scribit in legibus, deum decenter feliciterq; precatur. Sola cū superioris consuetudo beatos facit. Ab hac flagitiosi omnino sunt alieni: & tanquam profani à uotis & sacrificijs segregandi. Puri uero decenter ad supplicandū accedunt, ducentes uidelicet secum tres præcipue comites, fidem, ueritatē, & charitatem. quibus stipati spem bonorū concipiant firmam, atq; extra cætera seq; ipsos positi diuinæ seipsos luci prorsus immergant. Frustra enim deum querunt, qui non adhibet se solum soli, immobilemq; stabili, & simplicē simplicissimo. Quemadmodū enim non possumus enti per non ens coniungi: sic neq; unitati per multitudinem: & stabilitati per motum: & simplicitati per mixtionē: sed relabimur potius in oppositū. Hæc Iamblichus atq; Proclus. His addit magnus Theodorus: Siquis naturas rerum diligentius explorauerit, inuenturum non animas tantum atq; mentes, sed quodāmodo omnia excepto primo adorare atq; uouere.

MUNDUM HABERE SUPRA SE TRES CAUSAS: AC DEPENDERE À CAUSA INCORPORA. Cap. VII

POST hæc autem actis precibus Timæus, quia mundum existimat esse factum, ideoq; ab alio factum, triplicem eius causam perscrutatur. primo quidem efficientē, id est diuinam mentem: secundo exemplarem, id est idearum seriē in diuina mente cōceptam: tertio finalem, id est, bonū. Mundum uero esse ab alio ex eo indicat, quod & si pro natura corporea perfectissimus est, tamē pro absoluta natura non est omnino perfectus: cum propter materiā patiatur infirmitas uel deformitas: propter dimensionē subeat uirtutis defectum, diuisionemq; expectet, si diuisor accesserit: propter compositionem dissolutioni sit obnoxius: ob partium repugnantiam machinetur malum: ob motum indigentia præ se ferat, & priuationē patiatur admixtam: deniq; ob ipsum ex diuersis congressum uno quodam superiore indigeat connectēte: qui perfectissime sit, quoniā ex seipso sit: quemadmodū mundus quia non est perfectissime, cognoscitur ex seipso non esse. Omnino autem omnia rerum compositarū genera reducuntur ad aliquid quod in eo genere non est compositū: sicut dimensiones ad signum, quod ex dimensionibus non componitur: numeri ad unitatem, quæ non fit ex numeris: elementa ad id quod ex elementis non miscetur: ergo & entium uniuersus ordo ad ens, quod nō constat ex entibus. Id autē erit substantia accidentibus nullis admixta. Igitur neq; quanta erit neq; qualis: sed tota impartibilisq; substantia. Neq; ex eo quod unicū & simplicissimū erit solū, minus habebit, quā quæ præter substantiā subsunt accidentia. Quæ enim in sequentibus accidentia sunt, in supremo debent esse substantia: & illa quidem optima. Quo uero plura addideris optimo: eo coges lōgius ab ipsa optimitate discedere. Siquidē ex admixtione noua illic resultat qualitas, atq; degenerans. Non solum ergo hic mundus quia omnino compositus est, sed etiam si quis est superior, & tamen aliquo pacto compositus, à superiori simplicitate dependet. Quæ etiam super aternitatem extat, à qua & in diuinis mētibus integra sit aternitas: & in animalibus rationalibus aternitas mixta tēpori: & in mundi spheris sempiternitas tēporalis. In his autē quæ spherarū motu uirtuteq; fiunt, quædam portio temporis. Quæ igitur super animam cogitatur, semper quidem sunt, & nunquā fiunt. Ipsa uero & est & fit semper. Mundus est quidem nunquā, sed fit semper. Quæ in mundo gignuntur sunt quoq; nunquam, sed aliquando fiunt. Fieri quidem

quidē dicimus tēpore transigi. Quoniā uero perpetuo motu tēporeq; peragitur mundus, ideo semper fieri iudicatur. Quatenus uero sit, nondū est. itaq; dicitur esse nūquā perinde ac si in torrēte iugiter fiat restituaturq; imago montis, semper quidē in ipso fieri ducta, nunquā in esse consistens. Id uero inter animā & mundū differre, Platonici putant: quod cælū non modo per actionē: sed etiam per essentiā continue fiat. Anima uero per actionē quidem fiat, per essentiā uero sit potius à deo, quā fiat à deo: & quoniā essentia impartibilis est, habeat uim quāda sui ipsius quodāmodo productricē, per quam edat in seipsa uitam propriā atq; motum. Cælū uero undiq; pendeat aliunde. Summatim quemadmodū ab eodem scopulo, inter stagnum torrentemq; sito, assidue in stagno quidem est, in torrente uero sit imago, & euanesces iugiter recreatur: sic à deo semper pendet utriq; , sed aliter atq; aliter. Nam ab ipso anima quidem semper est, mundus uero fit semper. Sed ab alio principio rursus exordiamur.

IPSVM BONVM EST OMNIVM CAUSA MAGIS QVAM sequentes causa, nec ullam habet cum cæteris proportionem. Cap. VIII

MIVERSVM hoc à summo deo habere omnia, & actionē & uirtutem pariter, & essentiā Platonici omnes absq; cōtrouersia cōfitentur. Id enim à Platone ex omnibus eius libris accipiunt. Audiunt & idem in epistolis confirmantē. Vbi profecto ingēti cū mysterio tertios effectus in causam tertiam, secundos retulit in secundam: cūctos uero in unam omnium causam. Neq; dixit primos effectus in primā causam reducendos: ne pronuntiando duntaxat primos, suspicaremur eos solos à deo pendere, ne uē deū nominando causam primā, suspicaremur ipsum & cum cæteris causis in quodam genere cōuenire, & cū effectibus in quāda dominationis proprietate cōgruere. Itaq; cūcta ab ipso procedere simul ostēdit: & ipsum interea ab omni procedentiū cōmunionē esse penitus absolutū. Idq; ob absolutam simplicitatē nominat ipsum unum: ob exuberantē uero beneficentiā, per quam & tanquā principū producendo efficit omnia, et tanquā finis eadem perficit reducendo, nominat ipsum bonum. Putat autē quæcūq; fiunt, magis ab ipso quā à cæteris causis dependere. Siquidē ipsum in quouis opere & prius agit, & diutius, et uehementius quā reliquæ cause: & reliquæ quicquid sunt, eo faciente sunt: & quicquid agūt, eo ducēte agunt. Vt autē ostenderet singula ab ipso magis quā ab alijs causis emanare, ter replicauit ipsum omnium esse principū. Inquit enim. Circa omnium regē omnia. Item eius gratia omnia. Rursus ipse omnium causa, ut intelligeremus & cuncta maxime inde oriri: & deū esse cunctorum effectorem & exemplar & finem. Proinde unū ipsum, atq; bonum esse super essentiam omnem & intellectum, atq; esse causam utriusq; in sexto Reipub. atq; in Parmenide & Sophista euidenter ostendit. Cōstat autem idem esse unū atq; bonum: ne si diuersa sint, duo cogantur esse principia summa. Principium profecto & simplicissimū esse debet & optimū. Nihil autem uel unitate simplicius, uel melius bonitate. Neq; etiā unitas melior bonitate, neq; bonitas unitate simplicior. Vnū ergo sunt ambō summusq; deus. Idq; totum super essentiā esse atq; mentem, satis in Theologia & alibi confirmauimus.

DE DEPENDENTIA MATERIÆ AB IP SO BONO: ET DE actione mentis & anime in materiam: & de mundo intelligibili. Cap. IX

MHOC utiq; uno bonoq; super omnē essentiam eminente Plato in Parmenide & Sophista omnium entium deducit gradus: tum eorum quæ uere sunt, id est, formarum separatarum: tum eorum quæ non uere sunt, id est, formarū materiæ inherentiū: tum infimum materiæ gradum. Qui usq; à deo non uere est, ut proximus ei sit, quod fingitur iam uere nō esse. Hanc utiq; materiam in Parmenide ab ipso bono in ultimo rerū gradu deductā, accipit in Timæo quasi iam genitam: & architecto mundi ad effectum mūdani operis subditam. Sed nūquid deus mundi auctor, idem & materiæ est effector? Respondebit hic Ammonij & Origenis schola, eundem esse. Et in Parmenide quidem tractari, quemadmodum materia esse à deo accipit: in Timæo uero, qua ratione ab eodem accipit bene esse, prius autem quodāmodo esse quā bene esse excogitari. Respondebit aliter cōmunis Platoniorū schola: non eundem esse deum, qui materiā facit: & qui format proxime. Immo materiā à summo quidem bono esse: ab intellectu uero formari: ab anima postremo moueri. Immo uero omnia hæc à primo: sed esse à primo tantum. Formari à primo per intellectum: moueri, et mouendo formari mobiler, à primo per intellectum simul & animam. Perinde ac si fingamus figulum quēda, qui manu propria lutum faciat, factū per rotam formet: formando ligneo quodā distinguat pectine atq; figuret. Ne mo utiq; dixerit uas à pectine atq; rota magis fieri quā à figulo: quamuis à figulo per rotam fiat et pectinē. Vn uersum hoc similiter ab ipso bono iudicant per intellectū quendam diuinum animamq; uniuersi procedere. Merito ab ipso mundū proxime fieri maxime unum, ab ipso bono maxime bonum. At quoniam uisibilis hic mūdus ob multiplicem partium distantiam, qualitatum repugnantiam, effectuum diuersitatem, materialium deformitatē, neq; maxime unus est, neq; maxime bonus, ideo ante hunc existimant ab ipsa unitate bonitateq; diuina mundū alterū proxime emanare, & prout natura patitur quam simillimū, non uisibilem quidem, sed intelligibilem, intellectualemq; exemplaria omnium quæ in hoc gignuntur habentē. Quem quidem diuinū intellectum, nominant non ipsum

bonum, sed optimū boni filium. Quem si unius cum primo substantiæ esse intelligamus, Platonē Christianæ theolo-
giæ magis conciliabimus. Sed ceteri Platonis interpretes reclamabunt.

SOL, LVX, LVMEN, SPLENDOR, CALOR, GENERATIO,
similiter unitas, bonitas, intellectus, anima, natura, corpus mundi, ima-
go mundorum superiorum. Cap. X

ANEAT ergo Christiana & Mosaica ueritas. Ac interim, si cut pluribus placet interpretū, for-
san fuerit hæc uel Platonis opinio, uel Pythagoræ: Intelligi bilem mundum inter uisibilem atque
ipsum bonum esse medium: imaginem quidem boni, exemplar uero corporei mundi: ita à bono
pendentē, sicut lumen extra solem à luce intra solem. Præterea producentē ex se proxime mun-
di animam sicut & lumen fundit ex se splendorem: perq; animam singula quotidie generantem,
sicut splendor per calorem corporea gignit. Quemadmodum igitur sex hi gradus ordine disponuntur: Primo qui-
dem ipsa solis substantia, deinde lux substantialis & intima: Tertio lumen inde manans: Quarto splendor resultans
ex lumine: Quinto calor splendore succensus: Sexto generatio caloris flagrantia coalescens: ita sex alij digerantur.
Primo quidem unitas, deinde bonitas: neq; tamen re ipsa duo hæc, sed ratione quodammodo distinguantur. eadem
namq; diuinitas: & quia omnia supereminet, unitas: & quia per omnia rursus exuberat, bonitas appelletur. Hanc
utiq; exuberandi uirtutem Plato in sexto de Repub. ideam appellat boni. In epistolis uero bonorum. boni quidē,
id est sui ipsius, bonorum quoq; quæ ab ipsa proficiuntur. Tertio in gradu ponatur diuina quædam mens quasi lu-
men de luce manans, multiformesq;, ut ita loquar, ideas in se concipiens duplici quodam supernæ lucis, ideæq; u-
nius diuinæ fomento: non aliter quàm in lumine multi iam radij ex uno lucis radio deriuantur. Non solum uero in
hac mente rerum comprehenduntur idea quasi fonte: sed & ad hanc multi mentium reducuntur exercitus quasi
ducem: ab eadem uidelicet diuina luce à qua & ipsa æque prosilientes. Totum uero id genus mundus superior no-
minatur: sed quantum ad mentes spectat sequentes, intellectualis mundus: quantum uero ad duces, intelligibilis.
Sed ipsa quoq; mens dux mentium, partim quidem intellectus, partim intelligibile nominatur. Intellectus quidem
quæ rationibus rerum discernendis incumbit. Intelligibile uero, quæ rationes eiusmodi in suis continentur ideis.
Idea deniq; boni non modo super intellectum, sed etiam super intelligibile regnat. Post archetypum hunc mundū
quarto gradu sequatur corporei mundi anima: Mundus iam rationalis ex intellectuali mundo progenitus, quasi
splendor ex lumine. Et sicut splendor iam motui permiscetur, sic anima immobilium idearum rationes mobili quo-
dam pacto attingit atq; percurrit. Quintus huic succedat gradus, ipsa uidelicet natura rerum, mundus iam semina-
rius, ex rationali anima mundo, quasi calor splendore resultans. Sexto tandem gradu mundus hic corporeus col-
locetur, ex seminario ita proxime ductus, sicut rerum generatio ex calore. At si ceteris omisis aptius comparare
uolueris, cogitabis in architecto quodam sapientissimo uim primo bonitatemq; naturalem. Deinde geometricum
contemplatoremq; intellectū, communes rationes mensurarum habentem. Tertio rationem, ut aiunt, practicam
iam per rationes ipsas de artificio consultantem. Quarto imaginationem figuras iam & modos conducentes ope-
ri effingentem. Quinto effectum. Sexto mouendi uirtutem. In eiusmodi uero cōparationibus uidebis effectus mul-
to magis ab antecedentibus fieri quàm sequentibus.

SINGVLI ORDINES AD SINGVLA CAPITA REDV-
cuntur, uniuersus ordo ad uniuersale caput, à quo omnia componuntur ex
actu & potentia. Cap. XI

QUÆ uero latere nos debet propria rerū genera ad capita propria, uniuersum genus ad uni-
uersum caput oportere referri. Cuncta enim mūdi corpora ad corpus unū. Naturæ omnes ad unā
quoq; naturam: Animæ ad animā: Mentis ad mentem: ad bonum deniq; bona, & quia bona, ideo
cuncta. Sic utiq; omnia conuersione quadā naturali bonum appetunt tanquam finem: quoniam ab
ipso bono, cōmuni quadam processione tanquam principio prouenerunt: atq; adeo cuncta ipsum
appetunt, ut materia infima appetat appetitu non infimo. Perpetuo siquidem in omnibus generandis ad ipsam bo-
ni uergit similitudinē: ut appareat hæc à bono pendere. A bono in quā potius, quàm à mente. Quippe cum mentis
actio quæ per formas fit ideales, terminetur ad formas. Actio uero boni, utpote amplissima, ultra formas descendat
etiam in materiā, efficiatq; bonorum auidam & capacem. Sed quam nunc uoco materiā, Plato in Philebo latiori
nomine infinitudinē nuncupat, dicens ipsum bonum proxime infinitudinem ac terminum peperisse, statimq; inui-
cem miscuisse, atq; ex hac mixtione cuncta composuisse, id est ex potentia quadam formabili & accedente forma.
Potentiam enim formabilem quasi ex se nōdum definitam nec perfectā uocat infinitudinem. Formā uero huic ad-
hibitā nominat terminū: quod uidelicet indefinitā potētā definit, & in specie iam optata perficiat. Ex his ergo
duobus & intelligibile mundū proxime à deo uolunt esse conflatum: & sensibile deinde ab intelligibili ex eisdem
uel similibus constitutū. Ita ut intellectus ille proximus mūdi uisibilis architectus, materiā acceperit ab ipso bono
quodammodo

quodammodo spiritalem: sed iam iam sub se in dimensionem molis degenerantē informemq; & uacuum: ac si forsitan
ex se moueatur, absq; ordine nutaturam: sed per idearum ordinem ab eodem bono susceptum, formauerit eam, re-
degeritq; in ordinem, antequam extra ordinem uagaretur. Præsertim cum animam ipsi rationalem in primis in-
fuderit, motionis ordinatissimæ dominam. Non solum uero materiā per se informem fore, sed animam quoq; fore
informem inquit, nisi deus utranq; formet. Quod uero est in materia corporalis species, id ratio est intelligētiaq;
in anima: qua si caruerit, materiā inordinate mouebit. Quo autem id exprimeret, materiā cōsiderauit in formā
& animam rationalem: uiditq; motum inde sine ordine prouenturum.

MATERIAM NON FUISSE INORDINATAM ANTE
mundum tempore, sed quadam ordinis ratione. Cap. XII

In his omnibus colligere possumus materiā non esse æqualem mundi fabricæ: nō esse ante mundū
ullo temporis interuallo, licet origine quadā & ordine: non iactari inordinate ante ordinem, sed
erraturā fuisse præcū ab ordine, quātum in se est, nisi statim desuper ordinata fuisset. At ne quis
hunc loquendi modum improbet in Platone fingente materiā ante mundum inordinate iactatā,
audiat & Mosē ante mūdi distinctionē dicentē terram fuisse inanem & incompositā, & super-
ficiem abyssi tenebras extitisse. Mitto in præsentia poeticū chaos. Adducere iuuat in medium Philonem Iudeum
similibus uerbis Moysi Genesim exponentē. Si quis causam quare uniuersum hoc creatum sit uelit exquirere, nō
errabit meo iudicio, si id existimabit quod quidā ex ueteribus protulit: bonum esse creatorem ipsum et genitorē,
& autorem uniuersi: & bonitatis suæ gratia nulli substantiæ inuidisse, quæ sua natura nihil boni haberet, & tamen
fieri omnia posset. Erat enim sua ipsius natura inordinata, informis, inanimata, omnino uaria, incōgrua, incōcō-
na, incōstans, apta quæ in cōtrariū mutaretur, & optimarū rerū rationē susciperet, formæ uidelicet, animationis,
similitudinis, cōgruitatis, concinnitatis: omnium deniq; rerū ideæ melioris. Item in secundo eiusdē libri uolumine.
Cum, inquit, creator substantiā inordinatā & natura suā confusam in ordinem ex inordinatione, & in discretionē
ex confusione traductā formare cœpisset: Terrā atq; aquā medio loco firmavit. Hæc Philo. Proinde si gradus re-
rū sex in superioribus adductos cōsideraueris, perspicies fortē quām similis sit Plato Moysi, sex diebus mūdi Ge-
nesim absoluēt: quām similis & Pythagoras, probās senariū numerū Genesi nuptijsq; prorsus accōmodari. unde
& Gamon appellat: propterea quod partes suæ iuxta posite ipsum gignant, similemq; reddant genitū genitori.

DVPLEX OPINIO DE ORIGINE MVNDI Cap. XIII

SI QVIS interroget nunquid apud Platonem mundus fuerit sempiternus: Respondeo equidē in-
terpretibus Seuero & Attico, & Plutarcho, alijsq; ut Proculus narrat multis, non fuisse semper.
Sed interpretatibus Crantore, Plotino, Porphyrio, Iamblichō, Procuro & plerisq; alijs, semper
quidē fuisse, & fuisse semper à Deo, immo fluxisse. Deum enim semper esse aiunt. Mundum uero
fieri semper, & fluere. Ac si initio temporis carentem consideraueris, ingenitum dici mūdum: sin-
autem perpetuū à Deo eius effluxum, assidue genitum: neq; minus ex Deo pēdere, si depēderit pēdatq; semper,
quàm si aliquādo cœperit dependere, uel desinat. Quemadmodum lumen nō minus à sole ducit originem, neq; mi-
nus seruit soli, si semper quàm si aliquando profluxerit, effluatq; à sole.

TRIPLEX CONIECTVRA PLATONICAE OPINIONIS DE
mundo, & quæ sit certitudo sententiæ Platonice de mundo. Cap. XIII

MAETERV M in rebus Platonice, uel cōiectura incedimus, uel scientia. Quantum ad coniectu-
ram spectat, ita & ipse loquitur, & sui disputat, ut opinionē eius de origine mundi in tria capita
colligere liceat. Aut enim putauit materiā aliquādo ex nihilo à deo creatā, simulq; formatam tem-
pore. Quāuis in hoc opere quod cōponitur ex materia, secundū quendam productionis ordinem
materia ipsa prius cogitetur fieri quàm formari: & esse materiā prius quàm esse formatam: atq;
ante opus ex materia factū materiā queri soleat ex qua fuerat opus conficiendū. Aut deum materiā nō aliquādo
nouā peperisse, sed ab æterno, similiterq; ornasse: quāuis inornata prius quàm ornata fingatur. siquidē natura sua
caret ordine: quæ expectat ab alio. cumq; res quælibet prius cogitetur secundū id quod est, quàm secundū id quod
accipit, merito seorsum ab ordine potest ipsa in se ordinis expers excogitari. Aut ut dixi, materiā semper à deo fu-
isse, atq; continue: sed non cōtinue ordinatā, immo per temporū interualla: ita ut dei sit stabiliter ordinare: mate-
ria uero ordinari mobiliter: accipiatq; temporalem ordinis sui temperationē nō aliter quàm à fabrico accipit horo-
logiū: peractisq; pro natura sua certis temporū interuallis amittat ordinem paulatim ac deniq; totum, redeatq; in
Chaos: sed deus subito extremam cōfusionem minime tolerans in priorem dispositionem unico nutu retemperet,
idq; fiat infinite uicissim, nūquam mutato Deo, infinite reformata materia. Hactenus humana in Platonice pro-
cesserit coniectura. Quantum uero habemus scientia, affirmamus Platonem nostrum affirmasse Mundum non

ex se existere, sed ex causa: non ex causa fortuita, sed ex certa: non ex naturali duntaxat causa, sed intellectuali non ex intellectu per modum naturae determinato, sed potius uoluntario: non uoluntate ex naturali quodam instinctu compulsa, sed libera. Nihil enim magis liberum quam quod per se est, & per se agit omnino: neque tamen contingente aliqua uoluntate. Nihil enim contingens, ubi idem est uoluntas atque necessitas. Nihil iterum uiolentum, ubi idem est uicissim necessitas & uoluntas. Ut autem id aperiret, non minus replicauit in fabricando mundo uoluntatis diuinae quam intelligentiae nomen. Atque addidit ipsi uoluntatem boni esse summam causam: & certissimam causarum. Quam ex eo ostendit liberam esse, quod sepe ait Deum architecti more consultauisse: atque deliberauisse de opere construendo. quibus in uerbis non ambigentem intelligi Deum uult, sed libere eligentem. Proinde mundanum opus non semel tantum processisse inquit à Deo, sed procedere seruarique assidue. Quin etiam suprema mundi numina una cum mundo ex seipsis dissolubilia fore, nisi diuina uoluntate regantur. Satis ergo fuerit & id quidem quam maximum, talia de affirmante philosopho affirmasse. his enim concessis facile poteris Deum dicere quādo prouidente & libera efficit uoluntate, mundum absque nouitate sui nouum composuisse. Ac si audieris non aliā quando nouum, sed ab aeo potius edidisse: poteris maiestatem simul suam seruare Deo, cuius uoluntate, & hac quidem libera, mundus non minus eget & pendet, si eget pendetque semper, quam si quandoque processerit. Quoniam uero Plato sepe ait, eatenus de diuinis asseuerandum, quatenus diuinis oraculis comprobetur: & nos sacris literis potius quam coniecturis nostris assentire debemus.

MUNDVS BONI GRATIA PROCREATVS AD DIVINAE
rationis uerbiq; diuini similitudinem. Cap. XV

MUNDVM ergo fecit uoluntate, id est bonitate sua, tam uoluntarie quam naturaliter ob immensam fecunditatem exuberante. quae primū quidem seipsa gaudet: ob idque deinde sua hac delectatur imagine: ita tamē, ut non in hac imagine, sed in ipso exemplari, atque principio delectationis huius constituat finem. Quoniam igitur bonitate fecit mundum: idcirco boni gratia fecit ipsum. non enim ut esset uiueret, intelligeret simpliciter, procreauit: sed ut & bene esset, uiueret, & bonū intelligeret atque compararet. Id illi Mosaico ualde consonat. Vidit deus hoc & illud esse bonum: & cuncta ualde bona. Et quia pulchritudo splendor est bonitatis, ideo subdit ab optimo Deo mundum esse pulcherrimum procreatum: temporalem quidem, sed ad aeterni exemplaris imaginē. Dicit & sepe, quot species sunt in archetypo, id est principali mundo, id est intelligibiles atque imitabiles, totidem rerū formas in hoc mundo disposuisse, atque ita sibi simile effecisse: utpote qui intelligat ideas rerū non inter nubes, ut maledici quidam calumniantur: sed in mundani architecti mente consistere. Vbi uero ait in ipsa uita ideas esse, uaticinari uidetur euangelicū illud: Quod factum est in ipso uita erat. & ubi ait repetitque sepe mundum diuina prouidentia constitutum, totam confirmat religionem. Quod quidem cum obseruasset Theophrastus tanquam in philosopho mirum, ait, Plato solus, uel certe maxime omnium, à diuina prouidentia rerum causas assignauit. Sed & Theophraste quacunq; id mente de Platone dicas, proculdubio confiteberis Platonem solum uel omnium maxime prouidentem atque diuinum.

CVR MUNDVS SIT VNVS, ET SPHAERICVS,
& moueatur in sphaeram. Cap. XVI

STENDIT uero deinceps diuinū ipsum mundi exemplar: quod euāgelista, sed diuiniore sensu diuinū appellat uerbum, esse unicum: quia quod contineat omnia, nihil relinquat extra seipsum: idcircoque sit necessario unicum. Sed de hoc ipso in Theologia diffusius. Cum autem mundus hic in caeteris quoad fieri potuit, mundum intellectumque diuinum referat: adeo ut qui formas in hac materia conspicit, quasi diuinum uultum contueatur in speculo: certe in ipsa etiam ueritate omnium effertur atque seruatrice representat illū, ut architecti unius unum sit opus. Vnus igitur dei unius est mundus. Profecto si posset architectus humanus dominari materiae, postquam plura aedificia effecisset, quorum quodlibet in se sit unum, cuncta uno quodam tandem circumuallaret: deus autem potest omnino, cum sit materiae dominus. Neque somnari licet mundos plures quasi pilas, alios extra alios. Sic enim diuinū opus dissipatum foret: atque inter mundos spatia uacua forent. Probabilius existimabis, si quot orbes fingis per uacuum sparsos, tot excogites sphaeras potius intra sphaeras, ut quaelibet sphaera sit mundus in mundo: uniuersumque opus unum sit, atque inuicem ordinatum: nihilque uel uacuum, uel ordinis unionisque expers reperiat. Sit autem figura mundi sphaerica, sic enim est maxime uniuersalis capax, indissipabilis, agilis: atque ita nec aliter potest moles in mole, & sine uacuo collocari, & sine offensione moueri: id est, si non quadrata quadratis, aut circularis, sed orbes orbibus inferantur. Denique praecipua munda huius sphaerae causa est: quod & orbicularis est diuini mundi natura: quae in seipsam intelligendo & amando reflectitur. Motionis uero sphaericae ratio est tum figura ipsa quae motum recipit: tum mundanae ipsius animae quae mouet, intima per intellectuales species reuolutio.

CVR

CVR MUNDVS DIVIDATUR, VEL IN QVINGVE, VEL
in sex plagas: & quomodo ei conueniat septenarius, & numerus circularis: & quomodo distribuatur ad intelligibilis mundi similitudinem.

Cap. XVII

QUAMOBREM mundanae diuisioni non iniuria accommodantur numeri: in quibus radices primae sunt circularium numerorum. Quinarius uidelicet ex imparibus: ex paribus uero senarius. Dicimus autem numerum uiginti quing; ex quinario in circuli morem multiplicari: quoniam ab eodem quodammodo redeatur in idem: dum quingies quing; computantur uiginti quing;. Item simili circulo numerum centum uiginti quing;. Quingies enim uiginti quing; tot conficiunt. Eadem est ad triginta sex, itemque ad ducentos sexdecim, circularis senarij ratio. Sexies enim sex implet sex atque triginta. Itē sexies triginta sex ducetos implet et sexdecim. Etsi superiores numeros ratione ortus sui alios quadratos, alios oblongos nominant: tamē ratione casus atque finis nuncupant circulares. Itaque per quinariū & senarium radices primas circularium numerorum, mundi corpus circulare diuidimus. Primo quidem in partes quing;, scilicet ignem caelestem, ignem aethereum sub luna, aere, aquam, terrā. Quae quidem diuisio in Epinomide comprobatur. Deinde distribuimus per senariū: ubi caelestem ignem in non erraticū diuidimus & erraticū. Quae partitio à Platone frequentius usurpatur. Verum sensibilis mundi distributionē ab ipsa exemplaris sui distributione commodius in modum more Platonico deducemus. Excogitat quidem Deus in mundo penes ipsum intelligibili alterā quidem uim formabilem, alteram formatricem. Illam, ut dixi, infinitudinē: hanc terminum Pythagorici & Platonici nominant. Excogitat & mutuā harū uirium mixtionē: intelligitque tertiam quandā ex hac mixtione formam protinus coalescere. Sed & hanc ipsam formā quasi triplicem animaduertit: habere enim nonnihil infinitudinis: nonnihil & termini: nonnihil & proprii. Quo fit, ut post binariū numerū, infinitatis scilicet atque termini, ternarius euestigio surgat, addita his tertia forma. Surgat quoque quinarius, eiusmodi forma tripliciter distributa. Senarius denique nascitur, ubi mundi illius munus ad inferiora producenda porrigitur. Nascitur & septenarius, ubi mundus ille uelut imago refertur ad patrem. In quo quidem gradu septimo quasi die septimo coquiescat. Si uero reddideris singula singulis: animaduertes corporeū hūc mundum ab ipso superni mundi termino ceu formā habere ignem: ab infinitudine uero ceu materiam habere terram. A media uero illius forma humorē ignis terraeque conciliatorem: qui & conglutinet terram, natura propria dissipabilem: & nutrit ignem ex se facile resoluibilem: & tria quaedam in seipso possideat: hinc quidem ignem: inde uero terram: sed nonnihil in medio propriū purumque aereum: cum aliunde per sublime uergat ad ignem: aliunde per infimum uergat ad terram. Post hunc mundi quinariū fit senarius: si communem cunctorum excogitaueris formam. Fit iterum septenarius: si hanc ipsam mundi formā reformaueris exemplari: in quo quidem die septimo conuiescat.

QVARE SINT IN MVNDO PARTES DISTINCTAE, ET
quare contrariae, & de quatuor elementis. Cap. XVIII

NON solum uero distinctionem formarum, sed etiam repugnantiam uidemus in mundo. procedit enim à primo, & procedendo degenerat. Processio quidem distinctionem facit: degeneratio repugnantiam. Quinimo diuisionis ipsius origo est fecunditas causae foras exuberantis, sequē propagantis in amplum. procedente uero per gradus multos diuisione, in repugnantiam denique peruenitur: praesertim quum mundi materia ob imbecillitatem nequeat ita inuicem formas conciliare, ut mundus ille superior in seipso conciliat. Quo factum est ut Deus materiam dimensionem protenderit, ut repugnaturas inter se formas hospitibus diuersis exciperet. Denique quum & illa dicamus inter se contraria, quae in eodem genere maxime distant: & illa diuersa, quae inter se generibus separantur: ex eo quidem quod contraria sunt in mundo, apparet genus quodlibet species habere quamplurimas: ex eo autē quod diuersa, constat uniuersum genera possidere permulta. Quoniam uero & species omnes ad genera, & genera ad uniuersum, comunemque eius formam denique reducuntur, concluditur, sicut superior mundus uniformis est atque omniformis, ita hunc omniformem esse atque uniformem. Conducit autem contraria elementorum caelorumque qualitas & figura, ad nouas formas quotidie generandas: conferente uidelicet motione. Siue enim unicum fuerit elementum, nihil ubique generabitur: quod & Hippocrates asserit. Siue plura inter se similia, noui nihil efficitur: quod probat Heraclitus. Oportet tamen hunc mundum perpetua nouarum generatione formarum aeternam superioris omniformisque mundi actionem pro uiribus imitari. Esto itaque, ut poesis canit Empedoclis, contraria inter se elementa. Esto & inter contraria medium: quando contraria & maxime distant, & absque medio minime congruunt. At medium hoc indiuisibile esse nequit, alioquin per ipsum contraria non distabant. habet ergo dimensionem. Sed qua parte alterum tangit, non tangit alterum. Et habet insuper partem necessario media, per quam aequae discrepet ab extremis. Propterea Plato inter contraria semper media saltem interserit duo: quemadmodum ex uerbis eius euidenter apparet. Interserit & tertium: ubi ait, medium quum habere per quam non solum extremorum, sed suam quoque custodiat unionem. Sed ponat manifeste duo, neque

L1 4 anima

enim nunc id contendimus: ceu inter ignem & terram, duo quaedam: Aerem scilicet atq; aquam. Opus autem esse duobus saltem medijs inter contraria omnino corpora: ostendit ex numeris atq; dimensionibus, quae naturalia corpora quodammodo antecedunt.

NUMERI LINEARES, PLANI, SOLIDI. ET QVARE INTER PLANOS UNUM SUFFICIT MEDIUM: SED INTER SOLIDOS NON SATISFACIT. ET QUOMODO MATHEMATICAE RATIONES AD PHYSICAS REFERANTUR. Cap. XIX

ARIPLICES esse numeros apud Pythagoricos alibi declarauimus, Lineares, Planos, Solidos, Lineares quidem quos sola metitur unitas quasi punctu: ut Binarius, Ternarius, Quinarius, Septenarius atq; similes. Planos autem qui multiplicatur ex numeris quasi lateribus. Ceu senarius ex bis tribus fit ter ue duobus. Atqui ex planorum numero eos quadrangulos, & equilateres appellamus, qui ex numeri alicuius in seipsum ductu coficiuntur. Ceu quaternarius ex bis duobus, et nouenarius ex ter tribus: & sedecim ex quater quatuor. In equilateres autem, qui ex ductu minoris numeri in maiorem: qualis fit senarius ex duorum in tria deductione. Dicimus & oblongos: qui ex ductu numeri admodum minoris, in numeru longe maiorem conficiuntur: qualis est denarius ex deductione duorum in quinq; resultans. Si quidem ex bis quinq; fit decem. Hunc si in decimo de Repub. appellauimus quodammodo linearem, intelligi uolebantur oblongum. Praeter hos autem, eos solidos dicebamus: qui ex deductione atq; reductione numeri alicuius in seipsum efficiuntur, instar molis solidae in trinam quasi producti dimensionem: ut bis duo bis, octo. Ter tria ter, uigintiseptem. Quater quatuor quater, sexaginta quatuor. Accipe duos planorum primos: qui uidelicet a primis linearibus procreantur: ut puta hinc quidem quaternarium a binario: inde uero nouenarium a ternario procreatum. Hos sane planos duos, nouenarium scilicet atq; quaternarium, poteris unico competenti medio inuicem deuincere: hoc est senario. Quae enim proportio est nouem ad sex, eadem sex erit ad quatuor, utrobique enim est proportio sesquialtera. Si quidem nouem continet sex: & insuper alteram eius partem, id est ternarium. Similiter sex comprehedit quatuor, atq; insuper binarium, alteram, id est dimidiam quaternarii partem. Senarium uero esse competens medium inde patet, quod ex utrisque componitur. Latus enim quaternarii quidem est binarius: nouenarii uero ternarius. Ex multiplicatione autem binarii in ternarium fit senarius. Similiter si acceperis ultra nouem alium quadratum scilicet sedecim: medium erit duodecim: qui ex lateribus horum nascitur. Latus enim nouenarii quidem tria: sedecim uero quatuor. At si tria ducas in quatuor, duodecim reportabis: qui horum medium pari utrumque ratione comestit, sesquialtera uidelicet ratione. Nam sex decem comprehedit duodecim, ac tertiam insuper eius partem. Similiter duodecim ultra nouem includit tertiam nouenarii portionem. Cernis itaque quod inquit Plato: planos numeros unico posse medio colligari. Accipe praeterea numeros solidorum primos: eos inquam qui primi ex primis efficiuntur linearibus in se ductis atq; reductis: hinc quidem octo a binario: inde uero uigintiseptem a ternario procreatum. Hos utique non poteris unico inuicem medio copulare: sed cogaris duo saltem accipere media, scilicet duodecim, atq; decem & octo. Accipies enim duodecim ex bis duo ter: decem uero & octo ex ter tria bis: perque hos numeros conciliabis extremos sesquialtera ratione. Nempe uigintiseptem numerus, decem & octo complectitur: & alteram rursus eius partem, id est, nouem. Similiter decem et octo exuperat duodecim. Item duodecim aequaliter excedit octo. Per haec perspicuum est, solidos numeros pluribus semper quibus congrue copulentur, medijs indigere. Quod autem exposuimus in numeris, idem possumus in dimensionibus, tum planis, tum solidis demonstrare, ostendentes inter plana comparabilia inuicem unum sepe sufficere medium: inter solida uero comparabilia, plura uera media esse ponenda. Quod quidem & prolixum nimis foret, & satis iam a Iamblichio, & Proculo, & Chalcedonio est ostensum. Quoniam uero Plato mathematica haec non propter seipsa quidem, sed propter naturalia hic accepit: his praetermissis consideremus breuiter quae potissimum naturae mysteria per mathematicas imagines subintelligat. Principio quod in sacris literis legitur: Deum omnia in numero, mensura, pondere perfecisse, manifeste tangitur a Platone, numeros, mensuras, solida in medium adducente. Per solida enim comprehendit & pondera, quae etiam significat ubi post dimensiones commemorat uires inclinationum quasi ponderum causas. Per numeros quidem intelligi uult ipsas rerum naturalium species formasque substantiales: quas etiam Aristoteles numeris comparauit. Per mensuras autem certas instrumentalesque figuras, uel magnitudines speciebus certis accommodatas. Per solida denique atque uires, significat qualitates, & quae cum molibus penitus protenduntur, & praestant motionibus actionibusque momentum. Indicat autem omnes in uniuerso, tum rerum species, tum specierum figuras magnitudinesque, tum qualitates, geometrica inuicem & musica proportione compositas: ut qua ratione infimae a medijs, eadem media a superioribus excedantur. Item per numeros designat medium arithmeticum, quod numerorum paritate consistit. Per dimensiones atque mensuras medium geometricum, quod in rationis proportionisque identitate locatur. Per pondera & uires, medium musicum: quod in portionis aequalitate uel similitudine si tum, uel locitatem, tarditatemque motionum, & uicem grauitatemque uocum uirtute comprehendit.

PRIMA DISCVSSIO, QVARE QVATERNARIVS ELEMENTORVM NUMERVS MUNDO CONUENIAT. Cap. XX

SED de his alibi latius. Iam uero ad partitionem mundanarum partium reuertamur, quo harmonicam ipsarum compositionem conspiciere ualeamus. In superioribus quidem quaternarium, & senarium circulari mundi figura congruere dicebamus. Nunc insuper quaternarium eiusdem plenitudini dicimus conuenire. Profecto quaternarius primus implet omnem differentiam numerorum: primum parem ac primum impari in se complectens. Implet & simplicem numerorum progressionem, quando terminis quatuor explet denarium, uno, duobus, tribus, quatuor denarium perfecte consummans. Implet processum quoque dimensionum, terminis uidelicet quatuor assequens, signo, longitudine, latitudine atque profunditate. Implet musicam consonantiam. Nempe intra quaternarii limites dupla, tripla, quadrupla, sesquialtera, sesquitercia, diapason, disdiapason, diapente, diatessarō, coercentur. Implet naturam ad quatuor usque terminos procedentem, substantia, quantitate, qualitate, motu. Implet denique uniuersum, siue quod in natura, siue quod supra naturam, essentia, esse, uirtute, atque actione. Merito igitur Pythagorici quaternarium plenitudinem mundani, tum corporis tum animi designabant, eamque iure iurando testabantur naturam perpetuo fluentis fontem esse quadruplicem. Ex hoc nimirum fonte manat quaternarius elementorum numerus. Hinc quadrupliciter in caelo quadruplex. Hinc sub caelo tempora quatuor. Hinc sub tempore, quatuor humores, complexiones, affectus. Hinc super tempus quatuor uirtutes surgunt. Hinc in aeternitate quatuor exempla uirtutum.

SECUNDA AD IDEM PROBANDVM DISCVSSIO CAP. XXI

PRAETEREA nisi uererer partim prolixitate, partim etiam nouitate, recensere mira quaedam Iamblichii & Syriani Proculique commenta, gradus quatuor super mundum supernum constituentium, scilicet unum, terminum, infinitudinem, mixtionem. Proinde supernum mundum, id est primam intelligibilemque mentem, post eam ponentium mentem mundumque partim intelligibilem, partim quoque intellectualem: post haec intellectualem simpliciter mentem atque mundum. Quarto uero loco mentem mundumque animalē, sensibilis mundi ducem. Item supremam mentem & suspicere quatuor illa, unum scilicet terminumque, & infinitatem atque mixtionem, & habere suapte natura quatuor: uidelicet hinc quidem unitatem, inde uero essentialiam. Rursus unitatem essentialiam, & essentialiam uniformem, atque omnes omnino rerum ideas quadrupliciter naturae participes. Item mentem ipsam intellectualem ioualemque mundi opificem in fabricando mundo suspicere in mentem intelligibilem atque supremam uelut exemplar, & in bonum ueluti finem. Et qua ratione in mundo intelligibili, quod & ipsum ens ipsumque uiuens nominat: principia et ideas suscipit naturae quadrupliciter, in quatuor similiter plagas dirigere mundum. Quarum prima a primo caelo, postque caelum per ignis sphaeram usque ad aeris principium protendatur: Secunda inde ad aerem usque medium: Tertia inde ad terram: Quarta uero sit terra: atque huiusmodi partitioni quatuor in qualibet plaga respondeant exercitus rationalium habitantium, deorum scilicet mundanorum, item angelorum, deinde demonum, postremo particularium animarum. Sed his omisis ad institutum nostrum regrediamur.

TERTIA AD IDEM CONFIRMANDVM DISCVSSIO CAP. XXII

QUATVOR apud metaphysicum sunt elementa, essentia, esse, uirtus et actio. Quatuor apud mathematicum, signum, linea, planum atque profundum. Quatuor apud physicum, seminaria naturae uirtus, pullulatio naturalis, & adulta forma atque compositum. Redde uero singula singulis. Essentiae quidem signum atque semen, ipsi uero esse lineam, pullulationemque, uirtuti planum atque formam, actioni profundum atque compositum, & ubique extrema uelut solida duobus concilia medijs. Manifeste uero quod in mathematicis signum est, Plato in Physicis uirtutem seminariam indiuiduamque & stabilem esse putat. Quod autem in mathematicis linearis in longum productio: id in Physicis germinantis formae pullulationem, ut ita loquar, existimat. Item quod ibi planum, hic proprie formam: ut enim planities corpus terminat, ita forma materiam. denique quod ibi profundum, hic est compositum: compositum inquam duplex, tum formale, id est ex pluribus formis complexio quaedam sphaerae solidae similis: tum materiale, id est, ex forma atque materia, cubo similior. Quod ergo ait inter duo plana unum sufficere medium, intellige inter duas formas medium unicum satisfacere, id est formale. Formae enim cum formis deinceps ubi per extrema sui sese contingunt, uno quodam formali medio congruunt, utrinque partim quidem conueniente, partim etiam differente. At uero quod inquit solida solidis medio duplici copulari, significat inter composita naturalia duo diuersae naturae gemina media interponi. Quorum alterum quidem formale sit, alterum uero materiale. In quolibet enim composito, hinc principalis forma, inde accommodatum formae subiectum consideratur. Hinc efficitur, ut inter diuersa composita consurgat discrepantia duplex: altera quidem magis ratione formae, altera uero magis ratione subiecti.

ADEM hæc alia insuper ratione corroborantur, si à quatrinitatib. modo descriptis, ad quatrinitatem spheræ descendas. In hac utiq; consideratur & natura medij, consideratur & natura circumferentiæ lōgissime inter se distantes tā proprietate quā situ. Consideratur insuper hinc quidē spatium, quatenus propria uirtus centri porrigitur: inde uero spatium, quatenus propria magis circumferentiæ uis protēditur. Hinc quatuor cōputantur plagæ mūdi, & quatuor similiter elementa.

	A substantia,	A uirtute,	Ab actione.	Alia positio earundem.
Ignis,	subtilis,	acutus,	mobilis.	Ignis, acutus, subtilis, mobilis.
Aer,	subtilis,	obtusus,	mobilis.	Aer, obtusus, subtilis, mobilis.
Aqua,	crassa,	obtusa,	mobilis.	Aqua, obtusa, crassa, mobilis.
Terra.	crassa,	obtusa,	immobilis.	Terra, obtusa, crassa, immobilis.

Quorum quod in circumferentiā ponitur naturam eius sequens, amplissimum est, ideoq; omnium subtilissimum per substantiam, per uirtutem uero acutissimum, penetrationiq; aptissimum, per actionem deniq; promptissimum est ad motum. Quod autē situm est in medio, naturā quoq; sequens medij, angustissimum est, & densissimum per substantiam, per uirtutem uero obtusum, per actionem deniq; ad motū est ineptissimum. Media uero duo medio in his modo se habent. Proinde sicut maxime distant in sphaera ambitus atq; centrum, ita per situm & naturā ignis terraq; plurimum discrepant. Ille enim ita petit ambitum, ut nunquam naturaliter mediant: hæc ita centrum, ut nunquam naturaliter ambitū. Aer uero interdum descendit, si uidelicet in sublimi ignis regione ponatur. Aqua etiam ascendit, si sub terram cohibeatur. Quemadmodū uero in igne et terra tria cōsiderantur, scilicet substantia, uirtus, actio: sic & tres potissimum proprietates, uidelicet in igne quidem per substantiā crassitudo, per uirtutē acumen, per actionem mobilitas. In terra uero opposita, per substantiā crassitudo, per uirtutem obtusitas, per actionē immobilitas. Dicuntur autē horum naturæ apud Platonem solidæ, quia instar dimensionis trine, trinas possident qualitates: quod si duntaxat haberent planorū instar, unū sufficeret medium: quod uidelicet in qualitate quidem una congrueret cum extremis, in altera uero differret. At quoniam tres inuicem oppositas habent, duobus ut uinciatur opus est medijs: quorum utrumq; cum proximo quidem, tum extremo, tum medio duplici conueniat qualitate, in unica discrepet: cum remoto uero extremo, in una quidem congruat, sed differat in duabus. Sic utiq; ignem sequitur aer, in subtilitate & mobilitate igni persimilis: sed quadam uirtutis obtusitate dissimilis: in qua etiam unica quodammodo cum terra consentit: cum aqua uero duabus, scilicet obtusitate atq; mobilitate. Aqua sequitur aerē in duabus his aeri similis: sed una similis igni, scilicet mobilitate duntaxat: at dissimilis igni duabus, crassitudine obtusitateq; simul: dissimilis terræ mobilitate quadam, sed crassitudine obtusitateq; similis. Profecto quod ignis ad terrā analogia quadā, id est rationis similitudine atq; proportionē cōparabilis sit, apparet. Quemadmodum enim se habet subtilitas ignis ad terræ crassitudinem: sic ignis acumen ad obtusitatem terræ: sic iterum ad immobilitatem terræ mobilitas ignis. Quod etiam comparabilis sit, sed potiori aliqua ratione, ignis ad aerē: aer ad aquam: aqua ad terrā: ex consensione qualitatum est manifestum. Videtur autem elementi proximi quidē ad proximum conuenientia ad discrepantiā esse dupla: ad remotū uero contra, dupla esse ad conuenientiam discrepantiā. Videtur ignis aere duplo subtilior, triplo mobilior, quadruplo uero acutior. Item aer aqua acutior duplo, triplo mobilior, quadruplo esse subtilior. Rursus aqua quā terra acutior duplo, triplo subtilior, quadruplo ad motū esse paratior. Procedere uero inter cognata ad quadruplā usq; proportionem duntaxat apud musicos est cōcessum. Lōgiori enim progressione aures offenduntur. Quinetiā in his perfectæ rationes musicæ continentur. In his utiq; per tres qualitates quasi per trinas dimēiones, & solida quædā, ter quoq; solideq; ad solida usq; procedimus. Nam per duplā quarto gradu ad octo peruenimus: qui primus est solidus. Item per triplā quarto similiter gradu ad uigintiseptē: qui solidus est secundus. Rursus per quadruplā rationes, quarto deniq; loco ad sexaginta quatuor, qui tertium inter solidos numeros obtinet locum. octo enim à binario solide, id est, ter accepto, siue ducto: uigintiseptē à ternario ducto ter: sexaginta quatuor à quaternario similiter in seipsum ter multiplicato creatur. Ceterū ut notius sit quanta apud Platonem congruitas mathematicis inest ad physica, repetenda sunt duo illa primorum media solidorum. Posuimus enim inter octo atq; uigintiseptē, competentia media duo, uidelicet duodecim atq; decē & octo. Duodecim quidem numerus, tum ex octo, tum ex uigintiseptem nascitur. Latus siquidē ex quo multiplicantur octo, binarius est: Latus autem ex quo uigintiseptem, est ternarius. sed ex binario atq; ternario ita fit duodenarius, si egeris bis duo ter: ubi duodenarius oriens duo ab octonario accipit latera: unū uero à uigintiseptem. Item ex binario atq; ternario ita fit decem & octo, si egeris ter tria bis: ubi decem & octo numerus nascens, ab octonario quidem remoto latus accipit unum, ubi dicitur bis: sed à numero uigintiseptē latera duo, ubi ter tria. Similiter elementa duo inter ignem terramq; media, dum ex extremis cōtemperantur, interim à proximo quidem naturas reportant geminas: à remoto uero unicam mutuuntur.

QVOD

IN HIS quatuor elementis geometrica & musica inuicem ratione coniunctis, uniuersum mundum esse compositum Pythagorici Platoniciq; omnes existimant: ita tamen, ut consonantia horū in cælo nullā unquam dissonantiam patiat: sub cælo autem, dissonantia quædā alicubi oriri uideatur interdum: sed statim per superiorem concentum in formam consonantem mirabiliter redigantur. Esse utiq; elementa hæc sub luna, nemo negabit. Esse uero in cælo, phisici nonnulli negant. Sed isti audiant metaphisicos precor, probantes elementa per ideas suas esse in ipso mūdi opifice: esse inde in anima mūdi per rationes suas: esse in natura per semina. Ergo & in cælo per uirtutes: & sub cælo per formas. Quo enim pacto à causis cælo superioribus elementorum naturæ transeunt infra cælum: & ibi quidē protinus naturæ, nisi uirtutes horum moderatrices cælo interim infundantur? Quinimo sicut agricola quidem nō regit architectum, quoniam architectura nullas continet rationes: geometra uero has possidens, regit illum: sic & cælum nisi elementorū elementaliumq; comprehendat uires, hæc gubernabit nunquam: gubernans uero cōplectitur: immo complectendo gubernat. Audiant & astronomos tam in signis quā in planetis naturas designantes elementorum, & effectu probantes. Audiāt deniq; sacras literas ponentes sepe in cælis aquas: ponentes terram quoq; uiuentium. Quod si duo hæc ibi cælestiū dissimiliora ponuntur: multo magis ignis & aer cælestium similiores ibidem à sacris literis collocantur. Respondebunt ut arbitror, aliqui: uires illic quidem elementorum excellentissimas per modum causæ ponendas esse: in sphaeris autem elementorum sub luna naturas eorum secundum formam: in compositis tandem participatione quadam: sed naturas ipsas elementorum in cælo esse negabunt. Ad hæc adducunt Platonici uirtutes ubiq; proprias in propria natura fundari. Itaq; si sunt horum uirtutes in cælo, esse quoq; naturas, sed quemadmodum uirtutes illic in genere quodam longe his excellentiore consistunt: ita naturas in excellentiore immo, ut rectius loquar, excellentissimo. Et naturam illam ignis eminentissimam præbere cælo sensibile lumen, uiuentium calorem, motumq; promptissimū. Naturam terræ largiri solidam firmamq; stabilitatem. Item & stellis densitudinem qua uideri possint: & lunæ qua radios repellat solares. Naturam aeris præstare perspicuā qualitatem, quam nominant translucētē. Naturam aquæ afferre delicatissimam, & æquabilissimam lenitatem. Et quod maximum est, ipsis sphaerarū labijs quibus se cōtingunt, inscrere uirtutem illam frigoris & humoris: per quam fiat, ut quantum ex uelocissimo motu rapidissime et uehementissime se cōtingant, æstus tamen illic resolutioq; nō accedat. Has quidem in cælis aquas Hebræi ualde probabunt. Probabunt etiā, ut arbitror, si audierint per naturā illic terræ uiuentiū fieri, ut materie alioquin tenuissimæ ex tāto motu nō dissipentur. Meminisse oportet, tantā esse in cælesti substantia uirtutē, tamq; ad conciliandum efficacem, ut qualitates & motiones quæ apud nos sunt, inter se repugnantes, ibi non pugnent. Item ut reliqua illic elementa statim à prima genitura mundi in formam præstantissimam, id est, ignis redacta fuerint: quemadmodum per motum cælestem elementa quatuor apud nos in quauis genitura ad unam reducuntur mixti formam. Neq; miraberis in unum illic elementa conuari: si cogitabis etiam infra lunam in unam molem esse compacta, & ignem esse soliditatis terræ participem, ne ob tenuissimam mobilissimamq; naturā continuo dispergatur: terram quoq; per se torpentem, ignis consortio actionem uitamq; nasci. Quod si extrema miscentur, nimirum & media medijs extremisq; misceri. Item si tanta est infra lunā unio, super lunam esse multo maiore: sed terræ soliditatem siue stabilitatem illic absq; crassitudine in uapore quasi forma regnare. Rursus æquabilitatē lenitatemq; aquæ procul à lapsu: agilitatem aeris ab effluxu seorsum: efficaciam ignis in lumine salubriq; calore intelligentiæ uitæq; persimili dominari, seorsum ab ea combustionē ad quā efficiendam apud nos cogitur, tū lumen inter concaua repercussum, tum calor igneus aspera quadā materia, & mordaci conclusus, qui certe quatenus à terræ crassitudine soluitur, eatenus lucet purius, caletq; salubrius. Ergo unā cū Heraclito & Empedocle, dicemus ignis ipsius qui in idea est, intellectuale lumen, in cælo quidem uisibile lumen ad oculos emicare: sub cælo autē in æthere puram ipsius & innoxiam uigere flammam: in terra uero carbonem in aspera materia comburentē. Dicemus postremo cum Orpheo esse insuper apud inferos quatuor elementa: Pyriphlōgethonē, Acherontem, & Oceanum, & Cocytum. Dicemus cum Platone: quemadmodum in archetypo mundo omnia sunt in omnibus, ita in hoc imaginario mundo omnia in omnibus esse: sed pro natura suscipientium ubiq; singula suscipi: ut cælestia in elementis elementalia sint, elementa in cælo cælestia: atq; tantam esse cælestis regionis super alias excellentiam, ut cælestis ignis præter elementalem ignem triaq; reliqua elementa dici quintū ualeat elementum. Hinc mundos quinq; appellari posse ait. Si quidem omnia rerum genera in quolibet horum quinque sunt pro sua cuiusq; natura. Concludemus deniq; concordiam inter Moysen & Platonem, quem Numenius alterū cognominat Moysen. Quod enim Moyses ait: In principio fecit Deus cælū & terram: Plato ait: Deus primo ignē fecit & terram, ignem intelligens præcipue cælum. Principio enim in sphaera mundi centrū cōsiderauit & ambitum. Reliqua horum gratia interiecit.

CIRCV

CIRCULARIS MOTVS OMNIS, SPHAERAE SEMPER
mobili proprius est. Item ignis maxime proprium est lumen. Cap. XXV

SED neq; nos turbent qui caelum idcirco igneum esse diffidunt, quia caeli quidem motus sit circularis, ignis uero sit rectus. Nam etiam caeli portio quaelibet, si forte ponatur in medio, repete ascendet in rectum, breuiori uidelicet tramite patriā petitura, et tamen caeli motus proprius est circuitus: et terra si separetur a centro, descendet, et tamen eius proprium est quiescere. Profecto quaelibet sphaera mobilis tam elementalis quam caelestis, pro figura sua naturaliter mouetur in orbē, sic loco suo plenius fruitura. Motus autē rectus ubicunq; est, non tam naturalis est, quam reditus in naturam. Si cui uero corpori circuitus conuenit, maxime conuenit igni. Cum enim a terra distantissimus sit etiam per naturam, sicut terra est semper immobilis, ita ille semper est mobilis. Si semper mobilis, ergo in orbem. Quod enim mouetur in rectum, peracto spatio quod finitū est, finit et motum. Moueri uero in circulum tam ignem quam aerem, ostendit circuitus cometarū. Circuitum quoq; aquae testatur influxus perpetuus et effluxus. Manere uero oportuit terrā, ut indiuisibili et stabili cetro foret similior, eoq; comodius fruereetur. Moueri autē superiora, ut uaria semper promotionis uarietate produceret. Neq; negent aliqui caelum esse calidum, sed negent potius esse urens. Neq; dicant Solis lumen sola repercussione calefacere, sed sola comburere. Nam Lunae radij repercussi nihil calefaciunt, cū in ea uirtus aquae dominetur. Calefaciunt autē Solis radij salubriter pro ignea solis uiuificaq; natura. Neq; obijciat ex tardiori Lunae motu contingere, ne Lunae radij calefaciant. Nam et si ponitur esse tardior, tamen tanto propinquior est quam Sol hominibus, ut debeat si non tantū, aliquantū tamen calefacere, si repercussione duntaxat proueniat calefactio. Neq; adducant aestum esse ignis proprium. Si quidem quo minus alienae miscetur materiae, minus urit. Sed dicant lumen ignis proprium. Quo enim purius, eo lucidius, licet oculis quibusdam non manifestius: et luces longius quam calefaciat, et prius illuminat, et momento, et calorem largitur calefacto post ignem ad tempus seruante calorem: lumen uero largitur nulli, utpote sibi propriū. Si quidem abeunte igne, simul abit et lumen.

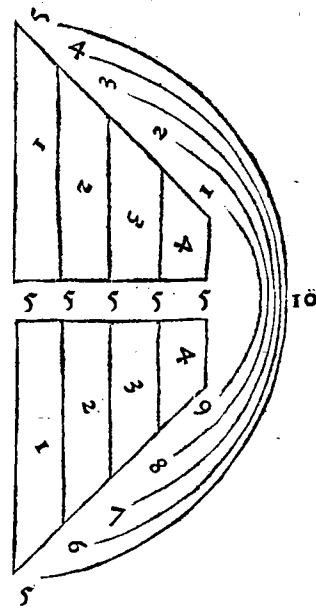
DE SPIRITV MVNDI, ID EST, DE INTELLECTV
et anima, et intelligentia, et natura. Cap. XXVI

POST QVAM uero tractauit quemadmodum Deus corpus construxit mundanū, deinceps quemadmodum mundanam animam temperauit, aggreditur disputandum. Ostendit interea se ante oculos posuisse prius et informem molem quam formatam, et mox formatam quodammodo prius quam animatam: non quia uel informitas ante formationem fuerit, uel formatio corporalis ante animam, sed ut cognosceremus tam formabilem naturam formationis corporeae gratia, quam corpoream formationem gratia animae tanquam finis, esse diuinitus institutam. Volens itaq; Deus opus perfectum facere, uiuum et intellectualem effecit mundum: atq; ut ex ipso spiritu, et materia mundi commodius animal unum conuinceretur, materiam distinxit in quatuor, ut diximus, elementa, quasi animalis huius humores, quia et spiritum eius in quatuor uoluerat esse distinctum. Quatuor enim ad mundi spiritum pertinent. Primum quidem intellectus, in se manens immobilis, sphaerae motor siue rector, ita regendis sphaeris ab autore rerum omnium institutus. Secundum sphaerae anima, motor mobilis quidem, sed mobilis per seipsum. Tertium intelligentia quaedam, huic animae a Deo, et intellectu superiore diuinitus insita. Quartū natura, id est seminaria uitalisq; uirtus, ab anima passim infusa materiae. Intellectus quidem et anima substantiae sunt, intelligentia uero atq; natura sunt qualitates. Illa quidem animae, haec uero materiae. Horum quatuor imagines sunt quatuor elementa. Ignis enim intellectum refert, Terra naturam, Intelligentiam Aer, Aqua deniq; animā. Et sicut igni tria propria sunt, tria quoq; opposita terrae, medijsq; media quadam ratione conueniunt: sic tria intellectui propria eorūq; opposita propria sunt naturae, medijs quoq; media. Intellectus enim indiuiduus est, uniformis, aeternus. Natura diuidua, et multiformis, et temporalis. Anima uero inter haec media per intelligentiam quidem magis intellectus ipsius particeps euadit quam naturae. per animalem uero potentiam, cum natura potius quam cum intellectu consentit. Quamobrem partim indiuidua dicitur, partim quoq; diuidua. Item uniformis similiter et multiformis. Rursus aeterna partim et temporalis. Proinde quatuor uita secundū quadruplicem mundi spiritum numerantur. Saturnia quidem uita in intellectu suspiciente patrem suū caelum, id est, deum caeli fabricum. Iouialis autē in intelligentia ad actionem iam mobilem declinante. Venerea in animali uirtute iam amate materia. Dionysiacā in natura quasi ebria, id est, immersa materiae. Praeterea sensus simili ratione quatuor in uniuerso connumerantur. Primus utiq; sensus in anima mundi, communis inquam sensus, et unus, id est, imaginaria quaedam uirtus sic intelligentiam eius comitans, et formas rerum particulares attingens, ut illa uniuersales: attingens inquam intrinsecus, ideoq; nullis indiget instrumentis, neq; extra procedit usquam, neq; patitur. Secundus uero sensus in animabus sphaerarum est atq; stellarum, communis certe impatibilisq; similiter, sed extra procedens. Tertius in particularibus animabus, ultra uim communem iam per instrumenta singula distributus, et extra se porrigens, atq; a passione exoricens, sed desinens in iudicium. Quartum deniq; sensum Pythagorici con-

credunt plantis, immo sensus simulacrum, et id quidem stupidum, nullum iam habens iudiciū qualitatis, sed in sola positū passione uoluptatis cuiusdam atq; doloris. Sensus primus intellectum representat. Secundus intelligentiam. Tertius uim animalem. Quartus deniq; naturalem. Meminisse uero oportet ipsam mundi materiā, neq; aliter suscipere animam quam per naturā, neq; aliter intelligentiam quam per animam, neq; aliter intellectum quam per intelligentiam. Quemadmodum per terram accipit aquam, per hanc aerem, per hunc et ignem. Ceterum quod deinceps his simile sequitur, animaduerte. Ait enim: Deus animam in medio posuit, eamq; inde extendit per totum, ac demum per ipsam extrinsecā mundi protexit. Primo quidem significat animam et implere totam mundi molem, alijs scilicet uirtutibus alias mundi partes moderantē, et suprema sui circa mundū uirtute, id est, intellectuuali prouidentia, mundū exuperare. Quod autem uirtus animae ab ipso medio porrigatur per uniuersum, bis per quatuor gradus exponitur. Primo quidem a media terra passim uirtutem conuocandi protendit, a media aqua diffundit uim uitalem, ab aere similiter sensualem, ab igne rationalem. Deinde a media mundi sphaera uim, ut diximus, conuocandi; a sphaera lunae generabiliū ingenerabiliūq; media uim uitalem, a Sole mundi corde sensuale, a Zodiaco medio firmamenti rationalem. Cum uero duplex sit ad Deum ordo rerum, alter quo ab eo procedunt, alter quo procedentes conuertuntur ad ipsum, Plato processions ordinem secutus est, ubi ait: Deus intellectum in anima, animā loca uit in corpore, Conuersionis quoq; ordinem cogitans, ait: Deus animam in medio positam protendit eam inde per totum, et interim aliquid eius eduxit extra mundū: quo uidelicet, dum prouideret mundo, conuenteretur ad Deū.

DE COMPOSITIONE ANIMAE, ET QVOD PER QVINARIUM
in ea componenda opportune proceditur. Cap. XXVII

QUONIAM multa quae pertinent ad sphaerarum animas, mentes, motiones, compositionem animae, in Theologia planius exposuimus, idcirco in illis exponendis hic et fuimus, et erimus breuius. Nam ad nonnulla magis propria iam properamus. Principio quinarium numerum compositioni partitioniq; animae conuenire trib. de causis arbitramur. Prima, quia sicut quinarium ex primo pari primoq; impari constat, sic anima ex diuidua in diuiduaq; natura. Scis autem parem numerum appellari diuiduū, impari uero indiuisibilem, quoniam in partes aequales diuidi nequit. Secunda, quoniam genera etiam quibus a Deo componuntur omnia, per quinque distribuuntur. Sunt enim essentia, id est, alterū, status, motus. Animam uero uelut omnium mediam, praecipua quadam ratione ex ipsis quinque omnium generibus compositionem arbitrantur. Tertia, quia cum anima sit medium uniuersi, naturaliter quinarium suscipit, uniuersi numeri medium. Est enim quinarium perfectum denarii medium. Nam quum quinquies rite denarium diuidamus, medium est aequale distans in quaelibet diuisione quinarium. Primo quidem si decem in nouem diuiseris atq; unum, uidebis quinarium inter unum nouēq; esse mediū pariter utrinque distans. Si secundo in octo atq; duo partiri decem uolueris, rursus quinarium aequale inter haec mediū reportabis. Si tertio in septē atq; tria, uel quatuor in sex et quatuor, iterū medium uerum accipies inter extrema quinarium. Medium ubiq; dicimus Arithmeticum. Quod autem quinto decem partitus in quinque atq; quinque, medium quinarium habes, dictū superuacuum est. Quas ob res Plato in distributione uniuersi, tum corporis, ut ita dixerim, animabilis, tum animi, quinque potissimum capita adducit in medium. Nam utrobique primum agit de ipsa rei ipsius, ut ita dixerim, subsistentia atq; fundamento, siue corporis inquam, siue animae. Secundo de partium utriusq; concordia. Tertio de specie ex partium concordia resultante. Quarto de uirtutibus speciei. Quinto de actionibus quae a uirtutibus oriuntur. Volunt uero Platonicus ad essentiam animae tria illa, scilicet subsistentiam, concordiam, speciem pertinere: per haec se qui uirtutem et actionem. Concordiam inquam, id est, congruam contemperantiam, et hanc quinariam, scilicet generum, partium, rationum, uirium, actionum. Constat enim anima ex illis rerum quinque generibus, per quae et partes eius propriae assignantur. Suscipit rursus a Deo rerum omnium rationes. Habet hinc uires multas propriasq; per quae edit et actiones. Vbi uero animam appellat concordiam uel concentum: meminere Platonem in Phaedone quidem negare animam esse harmoniam, scilicet partium corporaliū ex ipsis confectam, in eisq; iacentem. In Timaeo autem affirmare animam harmoniam esse, scilicet partium suarum in se manentem, et ex se corpus contemperantē. Praeterea ubi ait, Composuit Deus ex indiuisibili semperq; eodem modo habente essentia, itemq; ex illa quae circa corpora fit diuisibilis, mediā essentiae speciem, id est animam, exponere haec per illa quae dicit alibi: Fecit Deus mundum uiuentem, animatum, intellectualem. Vbi enim dicit uiuentem, designat uitam quandam naturalem per mundi corpora

ra sparsam, una cum corpore mundi extensam mobiliterq; agentē. Vbi uero ait intellectuāle, intelligit intellectus angelicos qui proprie regendis sphaeris praefecti indiuisibiles sunt secundum locū, & immutabiles secundum tempus, opposito se modo habentes, atq; naturalis uita formaq; corporea diuisibilis atq; mutabilis. At ubi ait animatum, significat ipsam animam mundanae substantiam, cuius essentia quidē, & indiuisibilis est, & immutabilis, ut intellectus. Dicit tamen potest quodammodo diuisibilis atq; mobilis, quia fons proprius est uirium quarundam ad diuisibilia & mobilia declinantium. Virtus autem actioq; partim indiuidua & immobilis, quatenus congruit cū diuinis, & stabiliter agit: partim uero & diuisibilis est quodammodo, tum quia multiplex, tum quia ad corpus multiplex diuisumq; declinat: & mobilis, quia temporaliter operatur. Hanc itaq; animā appellat essentiae speciei tertiam, inter indiuidua aeternaq;, ac rursus diuidua atq; temporalia mediam. Quod autem ubi mundum denominat intellectualem, significare uelit intellectus angelicos, ex eo probatur, quod mundi corpus per uitam paratur ad intellectum, ergo quemadmodū se habet ad uitam, similiter ad intellectum. Itaq; sicut non solum habet naturalem uitam in materia mundi iacentem, sed uitam etiam animalem, id est animā in se existentem: ita non modo habet intellectualem qualitatem infusam animae, uerum etiam intellectualem substantiam in seipsa manentem. Vbiq; enim qualitates certae ad certas substantias reducuntur, ut quemadmodum uitalis qualitas ad uitalē substantiam, ita intellectuales quoq; qualitas ad intellectualem substantiam referatur. Componit autem animam quinq; potissimum modis. Primum scilicet ex ipsis quinq; rerum generibus. Item ex numeris. Tertio ex concentibus numerosis. Quarto ex inijs figurarū. Quinto ex principijs motionum, uidelicet ut possidens metaphysicorū mathematicorūq; rationes ita cuncta cognoscat, scilicet essentias, numeros, concentus, figurarūq; et motus. Item quatenus anima diuinis cognata est, ex rerum generibus quae primo diuinis insunt, dicit esse compositam. Quatenus cognata est naturalibus, miscet eam figuris & motibus. Quatenus autē inter utraq; medium obtinet, numerosis eam concentibusq; temperat. Quinq; uero illa, scilicet essentiam, idem, alterū, statum, motum, genera rerū nominat: quod ex illis praeter primum omnia componantur. Essentia quidem manifeste significat rationem rei cuiusq; formalem. innuit quoq; esse, tanquam actum essentiae proprium. Idem uero dicitur, quoniam quodlibet, & secum in primis, & cum alijs congruit. Rursus additur alterum, quia quandam tum intra seipsum, tum ad alia differentiam habet. Praeterea status, quippe quū aliquandiu suam quandam retineat unitatem. Deniq; motus hoc in loco exitum quendam ex potentia in actum, siue effendo, siue quomodolibet intrinsecus extrinsecus uel agendo significat. At super haec quinq; genera ponuntur tria, terminus, infinitudo, mixtio. Super tria haec, ponitur ipsum unum. Essentia quidem diuinum ipsum unum sequitur. Idem uero statusq;, terminum. Sed alterum atq; motus, infinitudinem comitatur. Deniq; sicut ipsa mundi quatuor elementa per summum gradum locauimus in caelestibus, per medium sub luna, per infimum uero sub terra: sic genera quinq; summa quadam ratione ponimus in diuinis, media in anima, infima uero sub anima. In diuinis enim & unitas multitudinem, & terminus infinitudinem superat, & idem excedit alterum, & status praevalet motioni. In rebus autem inferioribus omnino contra fit: & quae ibi superabant, hic uicissim iam superantur. In anima potissimum aequalis euadit singulorum ad singula temperatio, ut non immerito hanc praecipue, tum rerum mediam, tum musicis rationibus temperatam esse uelint. Congruunt animae mathematica. utraq; enim inter diuina & naturalia media iudicantur. Congruunt musici numeri animae plurimum. Mobiles enim sunt, proptereaq; animam, quae est principium motionis, rite significant. Non solum uero per numeros, sed etiam per figuras describitur anima: ut per numeros quidem incorporea cogitetur, per figuras autem cognoscatur ad corpora naturaliter declinare. Conuenit triangulus animae. Quia sicut triangulus ab uno angulo in duos protenditur, sic anima ab indiuidua diuinaq; substantia profuens, in naturam corporis labitur penitus diuisibilis: ac si cum diuinis conferatur, diuisa uidetur. Quae enim illa per unam & stabilem uirtutem agunt, atq; subito, haec per plures mutabilesq; uires actionesq; peragunt, ac temporis interuallis. Sin autem conferatur cum naturalibus, indiuisa censetur. Non enim alibi habet partes alias loco distinctas, ut illa, sed est in qualibet totius parte tota: neq; omnia mobiliter temporeq; persequitur, sicut illa, sed nonnihil etiam subito consequitur, aeternaq; possidet. Licet in hoc insuper animam cum triangulo comparare, quod triangulus prima figura est earum quae pluribus constantes lineis producuntur in rectum. Anima similiter prima omnium in plures distribuitur uires, quae in ipsa intelligentiae subiguntur: ac produci uidetur in rectum, dum à diuinitate labitur in naturam. In quo quidem descensu ab intelligentia summa in tres profuit uires inferiores, id est in discursum quendam rationalem, in sensum, in uegetandi uirtutem. Quemadmodum & triangulus à signo productus, in tres deducitur angulos. Dico autem animam ex omnium genere primam, & ex pluribus quodammodo uiribus commisceri, & in rectum, ut ita dixerim, cadere. Mens enim angelica super animam inferioribus intra se nullis indiget uiribus, sed pura mens est, totaq; mens atque sufficiens. Item ad inferiora non uergit, sed in diuinitatem solam, unde est, circuli more conuertitur. Ideoq; eius actio circulo comparatur. Vna enim actio est & aequalis: sicut ex una & equali linea circulus, & mira quedam utriusq; capacitas. Praeterea circulus prima est & ultima figurarum. Prima quidem, quia una circum contentus est linea. Vltima, quia figura ex pluribus lineis constituta, quo plures subeunt facies,

coproa

eo propinquius paulatim ad circuli formam quasi finem uidentur accedere. Similiter & intellectus omnium primus procreatur à Deo, & intellectualis uultus, id est, absolutus ordo rerū ultimus omnium in speculo naturae refuleget, ad quem naturales formae quasi finem magis gradatim magisque accedunt. Sed de intellectu alias. Nunc ad animam reuertamur.

CVR ANIMÁ REI COMPOSITAE COMPARATVR,
cur consonantiae musicae. Cap. XXVIII

RIA potissimum de Anima in praesentia quaerimus. Primum, quamobrem Plato animam fingit rei compositae similem. Secundū, quam ob causam rei concordia quadam composita. Tertium, cur consonantiae musicae. Principio anima, & si indissolubiler composita est, tamen tanta est multiplici- tate composita, ut naturali quadam inclinatione ad ea uergat quae sunt omnino composita. Idcirco compositis, quibus cum naturali quadam non dico consanguinitate, sed affinitate consentit, quodammodo similis figuratur. Deinde quia media rerum est, merito & ex omnibus componitur, & concorditer cum illa deuincit: ideoq; cuidam, uel concordiae, uel concorditer composito comparatur: praesertim quoniam quae in natura inter se pugnant, anima conciliat inuicē, conciliata connectit, connexa conseruat. Itaq; non iniuria concordia quaedam substantialis, siue substantia maxime concors indissolubilisq; anima iudicatur. At cum illa etiam quae caeteris sensibus apprehenduntur, sepiissime concorditer composita sint, quarebatur tertio, cur Plato concordiae potissimum musicae similem expresserit animam. Respondetur ad haec: Musicam consonantiam in elemento fieri omnium medio, perq; motum, & hunc quidem orbicularem ad aures peruenire: ut non mirum sit eam animae conuenire, tum media rerum, tum motionis principio in circuitum reuolubili. Adde quod concentus potissimum inter illa quae sentiuntur quasi animatus, affectum sensuumq; cogitationē animae, siue canentis, siue sonantis perfert in animos audientes: ideoq; in primis cum animo congruit. Praeterea quae ad usum quidem spectant, & si pura quodam modo sunt, tamen absq; motionis efficacia, & per imaginem solam absq; rei natura sepius apprehenduntur: ideo parum admodum mouere animos solent. Quae uero ad olfactū, gustum, tactum, quasi ualde materialia potius instrumenta sensuum titillant, quam animi intima penetrent. Concentus autem per aereā naturam in motu posita mouet corpus: per purificatū aerem concitat spiritum aereum animae corporisq; nodum: per affectum, afficit sensum simul & animum: per significationem agit in mentem: deniq; per ipsum subtilis aeris motum penetrat uehementer: per contemplationem lambit suauiter: per conformem qualitatem mira quadam uoluptate perfundit: per naturam, tantum spiritalem quam materiale, totum simul rapit & sibi uendicat hominem. Et profecto si quis tanta Musarum arte diligentiaq; concentus offerret auditui, quanta naturae artis uel cura uel sapores gustui, uel mollia tactui offeruntur, proculdubio cognosceremus Apollinem multo magis animum rapere melodia, quam uel Bacchus uino gustum, uel Venus pruritu tactum solcat occupare. Accidit ad haec, quod ubi Plato mundi fabrum inducit loquentem, tum secum ipso ratiocinando, tum ad reliqua imperando, eloquium ipsum quasi Apollineum cantum apprime musicum, originem mundani tam animi quam corporis esse putat, & animam inde natā musica similiter ratione citharam pulsare caeleste. Et profecto quod in caelesti melodia est, tum ex tardiori motu grauis tonus, tum ex motu uelociori tonus acutus, idem sub caelo est grauitas, & leuitas: item frigus & calor, rursus humor siccitasq; elementorum. Idem in generatione rerum, materia est & forma. Idem in humanis ingenijs, mansuetudo & magnanimitas, temperantia atq; fortitudo. Et quemadmodū ex graui acutaq; uoce, sic ex geminis cunctis quas narrauimus naturis ubiq; sit unum. Cum igitur consonantia musica quasi uiua sit, & rationalis & efficax, itē utpote quam simillima, animo quam gratissima, rursus totum sibi hominē uendicet, & quod maius est, per ipsam factus sit animus, facta sint omnia, per ipsam conseruentur, per ipsam & moueantur, haud ab re Plato noster animam effectricem, seruatricem, motricem omnium naturalium musicis praecipue numeris rationibusq; descripsit, numeris inquam non mathematicis accidentibus, ut quidam calumniantur, sed idealibus numerorū metaphysicisq; rationibus constitutam.

PROPOSITIONES ET PROPORTIONES AD MV=
sicam Pythagoricam & Platoniam pertinentes.
Cap. XXIX

HTHONGVM, id est sonum melodijs aptum uocant, quo & grauiorem & acutiorem facile quis edere possit, ut neq; tam profundus remissusq; sit, ut sit silentio similis, neq; tam altus & intentus ut perstrepat. Grauem sonum motu remisso & tardo, acutiū intentiore & uelociore creari putant. Quemadmodū uero remissus admodū, & tardissimus motus ad quietem quasi uidetur accedere, sic sonus grauissimus ad silentiū. Rursus sicut uehementissimus celerrimusq; motus ad uolentiam, sic ad offensionē sonitus acutissimus. Interualla uero sonorū appellant certos excessus inter eos in acumine grauitateq; mutuos. Compositiones autem congruentium sonorum ex opportunis proportionibus consonantium coniunctiones. Coaptationes quoq; fidium in musicis instrumentis, siue in unico tetrachordo, quale et inuenit

tempore quidem certo, multo magis in uocalem materiam tractabilem admodum & formabilem agit natura subito: natura inquam ubiq; uiuens uiribusq; munita caelestibus in materiam caelo similiores & quasi uiuam, cui quidem repente noua, uiuam, mirificam adhibet formam, per quam occulta uirtute uires suas in corpus experitur & animu. Proinde quemadmodum in corpore ex elementis quatuor naturaliter constituto, qualitates elementorum quatuor, unam, & ut quidam nominant, quintam faciunt complexionem, uidelicet subiectam uirtuti speciali occultis modis caelitus prouentur: sic & uoces plures rite commixtae unum quendam inuicem resonant reboant uirtutis nouae atq; mirabilis fundamentum. Nam si ex sonante cithara in citharam similiter temperatam resonat repente non nihil: & ex chorda uibrata, statim in chordam aequae tentam transit uibratio similis: cuiusmodi dubium sit ex pluribus uocibus una quadam ratione conflatis, unam subito nasci quasi formam communem cunctis, per quam plura sint unum, ideoq; ut unum percipiatur a sensu, & in unum quendam congregiantur effectum. Constat enim idem ex uoluptate sensus, in quo cum una forma sit ex multis, oblectatio plena prouenit ex una similiter forma, quae congrue conficiatur ex multis. Hinc fit, ut audire diutius unisonu tedeat, in quo sine ulla inaequalitate sentiatur aequalitas. Fit insuper, ut dissonus offendat sonus, in quo in unum differentia non conspirant. ideoq; multa perspicue discernuntur a sensu, & ab ipso quasi gustantur ut multa. Gustantur inquam, quia sic ferme ad uocum, ut gustus ad saporum afficitur mixtionem. Hinc propheticum illud: Dulciora melle ori meo eloquia tua domine. Deniq; siue graues soni acutos absorbeant, siue acuti graues occupent, non prouenit delectatio, & tamen unio quaedam ubiq; requiritur. Quum uero unio, uel ex absorbente, uel ex occupante non placeat, reliquum est ut sola placeat, quae noua & efficax ex moderata quadam conflatione resultat. Hinc igitur consonantia definitur, soni grauis & acuti mixtura uniformiter ad aures suauiterq; accedens. Est autem mixtura haec ei similis, quae in saporibus gustui satisfacit: in quibus sapor dulcis nimium atq; pinguis, uoci remissiori admodum grauiorq; similis iudicatur: sapor autem acutissimus, acutissimae. Sed dulcis sapor acrimoniae mixtus, uocem refert moderate grauem. Mixtus uero salsedini, uel acumini, mediocriter acutam representare uidetur. Ac tum demum permixtio multiplex implet sensum, quum non discernitur ut multiformis, sed seipsam insinuat uniformem. Tradunt Physici sonum in orbicularem figuram multis gradatim amplificatam circulis ad aures peruenire, non aliter quam qui in stagno ex iactu lapidis ab alto circuli multiplicatur ad littus. Concentum uero ex grauibus acutisq; conflatum, uelut unam formam, & hanc rotundam quidem, sed oualem illabi auribus arbitrantur. In qua quidem octaua uox quasi per acutiorum uerticem, uocis primae latitudinem sibi continuans, ex seipsa atq; prima unam iam conflatur uocem: atq; sicut oculus oualem rotunditatem tanquam unam uidet figuram, quamuis hinc latam magis, inde minus: sic auditus uocem ex graui octaua; resultantem haurit tanquam unam, ab amplo quodam profundo quasi in acutam sublimitatem oue instar gradatim sese ac suauiter attollentem. Hinc fieri arbitramur, ut & natura eiusmodi quasi figuram audiendi instrumento tribuerit, similemque instrumento loquendi, & ars praeterea similem quoad fieri potuit musicis instrumentis. Ea certe consonantiora sunt, quae ouali figurae propinquiora.

QVAE CONSONANTIAE EX QVIBVS PROPOR-
tionibus oriantur. Cap. XXXI

PYTHAGORAM ferunt, quum apud aetrios fabros annotauisset ex malleorum ictibus consonantiam lege ponderum prouenire, collegisse numeros, quibus sibi consentiens diuersitas ponderum continebatur. deinde tetendisse neruos tam uarijs ponderibus alligatis, quam uaria in malleis fuisse didicerat: atq; hinc manifeste considerauisset, ex neruo qui super alium sesquioctaua ratione protendebatur, aduersus alium discerni totum, id est plenum integrumque sonum, qualis erat non uero ad octo proportio. Neq; potuisse tonum in duo hemitoniam inter se aequalia distribuere, quando neque nouenarius in partes duas secaretur aequalis: sed inuenisse hemitonium alterum quidem esse paulo maius dimidio, alterum uero paulo dimidio minus, quod ille Diesis, Plato Limma uocauit. Quantum uero deficiat hemitonium minus ab integro tono, & a uero hemitonio, Plato in interuallo horum indicat numerorum, scilicet inter ducenta quadraginta tria, atq; ducenta quinquaginta sex. Quum enim octaua pars minoris illius numeri sit triginta, & prope semis, hic uero maior numerus super minorem illum addat duntaxat tredecim, neq; tonum reddit, neq; integrum hemitonium. Animaduertit deinde Pythagoras integram plenamque toni, ut ita dixerim, latitudinem duobus sonis & uno interuallo constare: atq; ita prima consonantia adeptus est elementa. Quarum prima Diapason extitit, ex prima uidelicet proportionem, id est dupla resultat, ubi scilicet chorda haec super illam ex duplo pondere, duplo magis tenta, dum pulsarentur ambae, duplo uehementius citiusq; in suam sese recipiens rectitudinem, uocem longe acutiorum uicissim longe grauiori reddebat, adeo tamen amicam, ut quasi unicus appareret sonus seipso hinc angustior, inde amplior. Sonu huc ubi occurrebat acutior, modulando metitus est in octauo altitudinis gradu a graui, connumerato uidelicet graui, esse locatu: item octo quidem sonis, & interuallis septem, tonis autem sex ferme constare. Praeterea ubi inter fides ratio intentionis remissionisq; sesquitercia erat, inuenit consonantiam Diatessaron, tonos

Ednos quidem duos, & hemitoniu minus, sonos autem quatuor, & interualla tria comprehendentem. In sesquialtera uero reperit Diapente, & in hac tonos tres, & hemitoniu minus, sonos uero quinq; & quatuor interualla percipit. Animaduertit deinde diapason ex diatessaron & diapente componi: quia ratio dupla quae gignit diapason, ubi habet mediu, ex sesquitercia & sesquialtera, ex quibus ille fiunt, constituitur. Prima enim dupla mediu habens duoru est ad quatuor, composita ex sesquialtera inter tria atq; duo, & ex sesquitercia inter quatuor atq; tria. Sed in habitudine tripla diapason diapente considerauit, habentem sonos quidem duodecim, sed undecim interualla. Nam diapason quidem in dupla, diapente uero in sesquialtera sede habet. At sesquialtera dupla continuata efficit tripla. Sex enim aduersus tria dupla est. Adde nouem, unde ad sex nascitur sesquialtera, statim triplam a noue habebis ad tria. Neq; tamen fit tripla, si dupla adieceris sesquiterciam, utpote si illi senario adiunxeris octonariu. deest enim sesquioctaua, scilicet noue ad octo. Et quonia sesquitercia dupla addita, fit superpartiens, ut octo ad tria: est enim hic habitudo dupla superbiptiens per bissestertiam: ideo Pythagoras prohibuit ultra dupla, id est diapason repente continuare per sesquitercia diatessaron: quauis Ptolemus alicubi subiunctionem hanc admittat. Comode uero adiungitur sesquitercia tripla. hinc enim fit proportio quadrupla, & per quadrupla consonantiam disdiapason, habens sonos quindecim & quatuordecim interualla: puta si posita tripla inter noue atq; tria, subiunxeris duodenariu, qui est aduersus nouenariu sesquitercius, acquires subito quadrupla ex duodecim ad tria nascentem. Ultra uero quadrupla progredi uetat gratia melodiae, non solum quia ex uehementiori motu fractioneq; in sensum prouenit uiolentia, sed etiam quia cum primu ultra prima quadruplam quincupla nascitur inter quinq; atq; quatuor, oritur simul superbiptiens inter quinq; atq; tria, quae dissonantiam intermiscet. Sed ut citra quadrupla redeamus, uetat etiam uitandi torporis gratia infra sesquitercia saepe descendere. V etat sesquitercias saepe duas continuare, cum quia alioquin displicent, tum quia non implent dupla atq; Diapason. Si disponas nouem, duodecim, sexdecim, sesquitercias quidem duas habes, dupla uero nequaquam: deest enim sesquioctaua, scilicet decem & octo, ad sexdecim, ut dupla a decem & octo nascatur ad noue. Neq; libenter geminas continuat sesquialteras. haec namq; continuat duplam superant sesquioctaua. Quod quidem si quatuor, sex, nouem describeris, deprehendere poteris. Hic enim duae sunt proximae sesquialtera a quatuor usq; ad noue. Nouenarius autem octonariu, qui duplus est ad quatuor, sesquioctaua superat portione. Ex hoc uero apparet potentiam sesquialtera dupla dimidio esse maiorem. Ex quo etiam patet potentiam sesquiterciae tantundem dimidio esse minorem: quandoquidem ex ambabus dupla creatur. Superatur quidem sesquitercia a sesquialtera per octaua unicum portione. Ab octo enim ad sex habes sesquitercia, sed a noue ad sex habes sesquialtera. At uero a nouem ad octo sesquioctaua: & hac ipsa sesquioctaua parte comprehendis sesquitercia a sesquialtera superari. Meminisse uero oportet Diatessaron, id est comparationem sonorum quatuor ad quartam altitudinem ascendentiu per se quidem auditam non approbati, recipi tamen ex eo libenter, qui facile tono addito fit Diapente gratissima uocis quintae concordia. item quia si cum Diapente connectitur, Diapason conficit omnium perfectissimam. Neq; uero turbare quenquam debet, quod cum dixerimus Diatessaron quidem quatuor, Diapente uero quinq; sonos habere, tamen Diapason ex utrisq; compositam sonos non plures dicamus habere quam octo. Nam ubi de compositis agimus consonantijs, ita in quatrachordis inuicem coniugatis fides ipsas disponimus, sonosq; continuamus, ut ultimus primae consonantiae sonus, sit primus secundae in ipsa compositione sequentis. Hinc ergo res admodum net, ut ad septichordu Terpadri regrediamur, in quo quarta chorda bis pulsatur, ut quodammodo euadat octochordum. Quam quidem coniugationem propterea secutus, ut arbitror, est Terpander, quia multiplicatio uocum manifeste inter se discrepantiu ad sonum usq; septimu augetur. Octauus autem iam mira quadam similitudine redit ad primu: quemadmodum & ratio dupla per quam creatur, restituit minorem quem superat numeru, dum eundem excedit eode. Nonus reuertitur ad secundum, & dissonat ut secundus. Decimus ad tertium, & consonat sicut tertius. Undecimus ad quartu. Duodecimus ad quintum. Ad sextu tertiusdecimus. Sed quartusdecimus redit ad septimu. Deniq; quintusdecimus ad octauu, & cum octauo simul ad primu. Primum uero grauissimumq; sonum Hypaten nominant. Sequentem, Parypaten. Tertium, Lichanon. Quartum, Mesen. Quintum, Paramesen aut triten. Sextu, Paraten. Septimu sonu uero, Neten. Praeterea si in qualitate motuq; diuturno comparatio fiat, Hypaten cum Saturno, sequentesq; sequentibus planetis ordine conferemus. Sin aut in motu diurno eiusq; celeritate uel tarditate, uicissim Hypaten cum Luna, sequentesq; deinceps cum planetis superioribus, comparabimus. Inuenimusq; graues in caelo sonos mixtos acutis, eosq; orbes altero quidem motu acutu tonu edere, altero uero grauem. Item ex ingentibus globis ingentes, ex diuinis diuinos, ex multiplicibus reuolutionibus, pari ratione multiplices. Et quemadmodum ultra septimu sonu reuolutio fit in idem, sic super planetaru septem distinctos orbes, omnia reuolui in unu orbem, in seipso eiusmodi septenariu mirabiliter complebentem. Sed de his alijs. Redeamus ad consonantias, easq; iam sine quodam proprio concludamus. Haec quidem tres apud ueteres numerantur. Prima Diatonica, in qua quodlibet quatrachordum per hemitoniu minus procedit, & tonu atq; tonum, quam tum sapientes alij, tum Plato uel maxime ante alios comprobant, tanquam maxime omnium naturalium: quandoquidem ab hemitonio minore quasi molli materia ritu naturae procedit ad ualidiorem toni materiam, formamq; habet simplicem, & mansuetam simul atq; robustam.

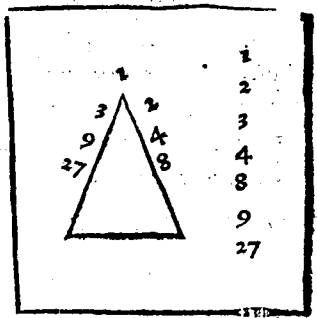
Adde quod potissimū conuenit quadrichordo, in quo Diatessaron ex geminis tonis & hemitonio procreatur. Secundi consonantia, Chromatica nuncupatur, quæ per Hemitonium minus atq; Hemitonium maius, & Triemtonium, discurrere consuevit, sed hanc utpote molliorem philosophi reprobant. Tertia nominatur Harmonica, progrediens per quartam ferme toni partem, rursumq; per quartam similem atq; Ditonum. Hanc quoq; nō probat ob perceptionis & usus superstitiosam difficultatē. Multa uero quæ in præsentia ad eadem spectantia præmittimus, in octauo Epistolarum nostrarum libro diligentius pertractamus.

DE HARMONICA ANIMAE COMPOSITIONE.

Cap. XXXII

DEVS Animā mundi procreaturus, eam ex indiuidua atq; diuidua cōflauit essentia. Prima hæc apud Platone diuisio, in essentia scilicet & indiuisibile proprietate atq; diuisibile, est cōmunissima. Nam quod indiuiduū dicit, cōtinet in se quod neq; secundū locū secatur in partem extra partem, neq; secundū tēpore a priori diffuit in posterius. Per primū quidē appellatur idem: per secundū status & stabile. Similiter quod diuiduū nuncupatur, in seipso cōplectitur & quod loco diffunditur, & quod tēpore labitur. Per primū quidē appellatur alterum: per secundū motus & mobile: motus in quā in naturalibus. Quapropter sub illa diuisione quæ dicebat animā ex essentia indiuidua & diuidua glomerari, quinq; rerū genera quodammodo cōtinentur, essentia, idem, alterū, status, motus. Plato uero breuitatis gratia nō replicat quinq; sed tria. Repetit enim esse tiam, idem, alterū, quasi sufficiant. Nam ad idem quidē sequitur status, ad alterū uero motus. Atq; uicissim ad statū sequitur idē, ad motū similiter alterū. Inquit autem deū ex essentia, & eodem, & altero unam cōflauisse naturam tam exacta cōmixtione, ut in essentia eius ubiq; idem inesset & alterū, atq; uicissim in ipso eius eodē inesset & alterū & essentia, rursum in ipso eius altero & essentia lateret & idem. Nam essentia per idem habet ut et secū ipsa alijsq; congruat: per alterū, & quodammodo in se distinguitur, & multo magis a ceteris. Idem uero & alterumambo ut existant ab essentia sortiuntur. Sed idem a seipso conuenientiam possidet, ab altero differentia. Ipsum uero alterū a se quidem differentiam, sed ab eodem congruitatem simul & ordinem. Horum uero congeriem generum Plato cōducere putat animæ ad res omnes, tum iudicandas, tum etiā per agendas. Nempe, quoniam ex essentia constat, quid sit unūquodq; definit: quia ex eodem, cognoscit quid simplex: & si compositū, qua unione coniunctum, & quomodo secū ipsum alijsq; cōsentiat: quia ex altero, quid sit diuersitatis in quolibet, & qua cōditione uel in se digeratur, uel secernatur a ceteris: quoniam ex statu, quale et quo pacto, quoduis in seipso permaneat: quia ex motu cōstat, agnoscit a quali res queq; & quali ratione depēdeat, item qualia & quomodo faciat. Præterea per essentia, dat esse rebus: per idem, res sibi coniungit & alijs: per alterū uero seiungit: per statum in natura propria confirmat & ordine: per motū mouet, & efficit ut moueantur & agant. Quamobrē non immeritō Plato in anima fabricanda, rerum omnium genera certa quadam ratione cōmiscet. Mixta uero hæc inuicem ait harmonica ratione, non arithmetica, alioquin iniusta foret alicubi distributio: neq; geometrica tantū proportionem, alioquin tanta foret æqualitas in mixtura, ut cū extrema corporum diuersitate proxime conspirare nō posset. At harmonica ratio ueriorū similitudine constans, & dissimilia facit similia, & inæqualia cōmuni quadam æqualitate connectit. Eiusmodi autē est animæ, tum ad seipsam, tum ad corpora qualitas & officium. Siue enim agat secū ipsa, tam intelligentiæ ut ita loquar, identitati quandā miscet alteritatem, quam rationis alteritati quandam identitatē. Similiter in imaginatiōe facit & sensu. Siue agat in corpus, in ordine quodā stabili quasi identitate producit motionis alteritatē: quod apparet in cælo: item sub cælo in ipsa generationis alteritate per continuatū ordinē seruat identitatem: & utrobique conseruat essentia atq; restituit. Quamobrē deus animā mundi componens, utitur harmonica ratione, tum in rerū generibus inuicē cōmiscendis, tum in portionibus ipsis, quas ab eis accipiebat ad animam componendam, tum in animæ uiribus ortū eius euestigio comitatibus, tum in mundi spheris animæ congruentibus. Talem uero mixturā animæ conuenire, Plato non solū rationibus perscrutatus est, sed etiā cōiecturis acceptis a mundo diligenter auspiciatus. Cū enim mundi corpus, & sub anima positū, & eius gratia factum, & ab ea rectum, motū reformatū contempleretur, naturæ consentaneum iudicauit, ut a figura mundi uelut imagine, formam quandam eius animæ tanquā exemplar coniectarem. Quibus itaq; proportionibus spheris mundi cōpositas, dispositas, agitata, sufficiebat, eisdē ferme, id est harmonicis rationibus eius animam auguratus est esse contemperatam: ut quem admōdū apud musicos a concentu artificiosæ mentis profluit & concentus in uocē, sic ab harmonia cœlestis animæ in mundū transeat harmonia. Sed Platonem ipsum iam audiamus. Vnam principio accepit portionem ex uniuerso. Secundā uero primæ partis duplam. Deinde tertiam, quæ secundā quidem sesquialtera esset, primæ uero tripla. Postea quartā, secundæ duplam. Quintam deinceps, tertie triplam. Sextam primæ octuplam. Postremo septimā, quæ partibus sex & uiginti primam excederet. Hæc ille. Cōstituamus ergo triangulū in cuius apice locata sit unitas, a qua terni utrinq; numeri profluat, hinc pares, inde similiter impares: hac uidelicet ratione, ut a parte altera post unitatē primū duo, deinde quatuor, demū octo: altera ex parte sub unitate similiter primū tria, deinde nouē, postremo

postremo septem atq; uiginti. Prima itaq; portio quæ accipit deus ex ipso generum, ut ita loquar, fermento ad animā effingendā, est unitas. Secunda binarius, primæ duplus. Tertia uero ternarius, cuius ratio tripla est primæ, hoc est unitatis, sesquialtera uero secundæ, id est binarij. Quarta portio quaternarius, duplus secundæ, hoc est binarij. Quinta nouenarius, cuius tripla ratio tertiæ, id est ternarij. Sexta octonarius, cuius octupla ad primā, id est unitatem proportio. Septima uiginti septem, ratio quidem ad nouenariū tripla, unitatem uero excedens partibus sex atq; uiginti. In his utiq; numeris rationes omnes cōprehendit harmonicas. Nam in sesquioctaua inter nouem & octo proportione, prægenit tonū Musis nouem obtemperantē. In sesquialtera inter tria & duo Diapente, gratiam uocis quintæ Veneream. In sesquitercia inter quatuor atq; tria Diatessaron Mercurialem uocis quartæ naturam, sese consonantijs accommodantem. In dupla, inter duo & unum, item inter quatuor & duo, rursum inter octo & quatuor, Diapason, id est uniuersam & absolutam octauæ uocis peperit melodiam Apollini dedicatā. In tripla inter tria & unum, item nouē inter & tria, rursum uiginti septem atq; nouem, Diapason Diapente, id est octauæ simul & quintæ Iouialē cōposuit symphoniam. In quadrupla inter quatuor & unū, & octo atq; duo, symphoniam contexit Diapason, iterum per sonos quindecim Apollini concinentem. Vnusquam uero, tum uocis tertiæ, principijs inseruit Diatessaron, tum uocis sextæ, finibus subnexuit Diapente: ut delicatiori uocis utriusq; mollitiæ, hinc quidē secundæ uocis, inde uero septimæ asperitas leniretur. Ita enim tertia uox, & sexta sunt mollitiæ similes, sicut secunda cadens a prima, item septima de generans ab octaua, sunt asperitate persimiles. Principio ubi deum ait accepisse portiones septem, mysteriū tetigit, tum in musica, tum etiam in natura. In musica quidem, quoniam ad septimum usque gradum omnis uocū progreditur discrepantia: post quem fit ad eandem reuolutio. In natura uero, tum quia multa per septenariū in naturalibus transiguntur, qua de re ceteri Platonici satis multa dixerunt: tum quia septenarius unitatē habet, ut copulam geminæ trinitatis: atq; ex his geminis & seipsa rursum explicat trinitatē. Eiusmodi uero est uniuersi similitudo. Quod quidē in tria principio distribuitur. Vnde Plato hic ternarium cōmendauit. Distribuitur inquam in æterna & temporalia, horumq; media. Æterna sub trinitatis proprietate possident in essentia quidem simplicitatē, in uirtute uero stabilitatem, in actione reflexionem. Temporalia uicissim in trina dimensionem compositionem habent essentia, iterū uirtutis mobilitatem, actionis deniq; transitum. Inter has uero trinitates æternorum atq; temporalium, anima medium obtinens, gradum efficit septimum. Efficit quoq; nonum, hic etiam a Platone laudatū. Nonum inquam, quoniam ipsa tres habet uultus. Nam & ad seipsam, & ad superiora, inferioraq; conuertitur. Iuat hic antequā reuertar ad septenariū, parumper adhuc ternarium unā cum nouenario cōmendare. Trinitas numerorū primā, principium & medium, finemq; rerum continere uidetur, atq; sola inter numeros ratione quadā indiuidua continere. Si quidem singula hæc singulis significat unitatibus. Præterea siue causas rerū percurrere libeat, triplicem in causis inuenies proprietatem. Sunt enim causæ in seipsis, efficiunt effectus, & factos reducēdo perficiunt. Siue ad effectus descendas considerandos, deprehendes similiter trinitatem. Nam & effectus sunt in causis, procedunt ab illis, conuertuntur ad illas. Siue ad animam te contuleris, quæ sublimes causas cum infimis connectit effectibus, aspicias eam in seipsa manentē & declinantem ad effectus, & ad causas ascendentem. Atqui hæc anima triplici septenario regit mundū. Primo quidem occultis quibusdam septem uiribus planetarum in firmamento per causas dominantium. Secundo septem planetarū formis, in globis septem firmamento subiectis. Tertio septē muneribus planetarū, generationem sub Luna regentibus. Quippe cum sub Luna, uiuificū quidem lumen Soli, calor autē urens Marti subijciatur: in terra superficies uaria Mercurio, moles autem tota Saturno. At in medijs regnat humor: & aerius quidem obtemperat Ioui, Aqueus uero Lunæ, Mixtus deniq; Venerei. Item agentes causæ sequuntur Solem, Materie Lunam: Fœcunditas causarum agentium Iouem: Materiā fœcunditas Veneream: Expeditio ad effectum uelox Martem atq; Mercurium. Illum quidem propter uehementiam, hinc autem ob ipsam dexteritatem multiformemq; uirtutem. Cunctorum uero continuatio permansens Saturno potissimum dedicatur. Ceterum hic per tres septenarios ordo progreditur a septenarijs, qui secundum tres animæ mundanæ uires distribuuntur. In hac enim intelligentia est circulus stabilis. Circulus quidem, quia illuc unde est, reflectitur. Stabilis, quia subito. Sub intelligentia quasi sub firmamento tres sunt uires, scilicet ratio uniuersalis, imaginatio, uegetatio. In ratione sunt tres circuli quodammodo mobiles atq; tēporales. Primus ab anima ad causam amandam, atq; uicissim, naturali quodam instinctu clam ita ferente. Secundus a rerum causis ad effectus considerandos, atq; conuerso. Tertius a formis ideisq; magis uniuersalibus ad minus uniuersales decursus uicissimq; recursus. In reliquis duabus animæ uiribus omnino sunt circuli quatuor similiter tēporales, in utraq; bini. Primus ad causam suā reflexio naturalis. Secundus ab eisdē formis ad eisdē certa quædam interuallis certis & perpetua reuolutio, per quā & in cælo configurationū, & sub cælo transformationū tēporalis & certa reuolutio prouenit. Itaq; circuitus generationis necessario cœli circuitū sequitur, hic uero circuitum animæ. Reuolutio animæ orbem intelligentiæ comitatur.

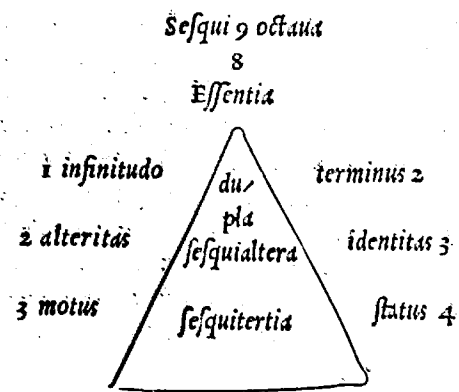

comitatur. Motus quidē anime, si ab intelligentia penitus deferatur, statim tam in percipiendō quā in agendō, solum transibit in rectū. Quod autem repetat semetipsam, similesq; per alia gyros glomeret, sortitur ab intellectu quodam superiore, qui & manēs in se, & subito conuersus in causam, largitur intelligentiam animæ, per quā quasi porrectā manū sistit animā natura propria uagabundam: motumq; eius irrequietum, & ad rectam extra se lineam naturaliter promiorem retorquet in orbem medium inter motum rectum atq; quietem. Hinc anima in se met reditura meat, mentemq; profundam circuit, & simili conuertit imagine cælum. Sed de his in Theologia diffusius. Redeamus ad numeros.

SVMMA NVMERORVM HARMONICORVM AD COMPOSITIONEM Animæ conducentium. Cap. XXXIII

UNITAS in superiori figura significat ipsam animæ unitatē, simplicitatēq; sublimem, & propriam diuinæ unitatis imaginem, & in ipsa manentem. Dualitas processum animæ in proprietatem suam unitate inferiorem, & quadam iam ratione multiplicem. Trinitas regressum eius ad unitatem, tum propriam, tum diuinam. Quatrinitas progressionem animæ à se in materiam quatuor elementorum gradibus digerendam. Septenarius uirtutem eius per septem planetarū sphaeras elementa rectorā. Octonarius uim per octauā sphaeram planetas gubernaturā. Nouenarius munus animæ octo sphaeras in unam formam conciliaturū. Viginti septem numeri summa, plenitudinem eius omnia in omnibus collecturam. Nam uiginti septē summa suprascriptos numeros continet, atq; ex illis deinceps ordine positus, ut computanti patet, impletur. Neq; ab re pares in figura, & impares numeri describuntur, quo per pares quidem natura animæ diuisibilis, per impares autem indiuisibilis cogitur, & scēminea simul uirtus, & mascula. Colliguntur quoq; numeri lineares, & superficiales, & solidi: ut cognoscamus animā penetrare per omnia, & amplificari passim, penitusq; implere. Descendit utruq; figuræ latus ad solidum utruq; numerum. Hinc quidem ad octo inter pares, inde uero inter impares ad septem atq; uiginti. Ut cogitemus animam utraque solida, scilicet tam composita, quā simplicia prorsus implere. Interualla uero numerorum dupla & tripla & reliqua quæ prædiximus, quid proprie in anima sibi uelint, & si apud Platonicos adhuc est ignotum, licet tamen in præsentia forsā hunc in modum, ut ita dicam, uaticinari. Describatur itaq; triangulus iterum, in cuius summitate sit essentia. In latere uero ubi numeri impares describuntur, designetur infinitudo, & deinceps alteritas atq; motus. At in latere ubi disponentur pares, sit terminus, deinde identitas per ordinem statusq; sequatur. Hic quidem septem similiter habebimus limites, quorū anima sub eadem ad se inuicem ratione forsā particeps fingi potest, sub qua ab initio descripti limites numerorum inuicem se respiciūt, ut anima eiusmodi proportionem tam quinque rerum genera, quā duo generum elementa, id est terminū infinitudinemq; participet. Sit igitur exempli gratia comparatio essentia ad cuncta simul coniuncta, sesquioctaua. Forma enim totius communis uno saltem excedit gradu quasi tono, proprias partium qualitates. Sit sub essentia infinitudo, id est, formabilis aptitudo. Comitetur hanc terminus, uelut ipsius forma. Sitq; termini ad infinitudinem proportio dupla. Superari enim oportet ab actu potentiam, patendi infinitudinem sequatur alteritas, sed terminum comitetur identitas. Atq; hæc ipsa identitas alteritatem superet sesquialtera ratione. Post hæc sequatur motus alteritatis, Status

autem identitatē. Superetq; status motum proportionem sesquitertia. Quod Plato significauit, dicens hæc ab illis uix superari. Quod si proportionem hic explicatas cōsideraueris, inuenies insuper triplas & quadruplas, sicut ab initio patuit in figura. Nam motū quidem ad infinitudinem, inuenies esse triplum, Statum uero ad eandem quadruplum. Ceterum ut excogitare possimus harmonicam participandi proportionem in anima, non solum secundum quinque rerum genera & elementa duo, uerum etiam secundum uires proprias, septem gradibus distributas, redamur iam singulas animæ uires, singulis uel generibus uel elementis. Sunt autem hæc uires, unitas, intelligentia, uoluntas, ratio, imaginatio, uis connectendi, uis generandi. Postremas uero has duas uires sepe sub una uel natura uel uegetationis appellatione complectimur. Conferamus igitur hoc pacto, scilicet animæ unitatem, essentia: uoluntatem infinitudini: intelligentiam termino: Imaginationem alteritati: Rationem identitati: Generandi uim, motu: Connectendi uirtutem, status. Similesq; superiorum inter has uires, proportionem excogitemus. At si æquales in anima proportionem rerum alibi esse diximus, non Arithmeticam paritatem, sed æqualitatem harmonicam intelligi uolebamus.

PER

PER INTERVALLA SPHAERARVM PLATO INTERVALLA rationum inter animæ partes aucupatur. Cap. XXXIII

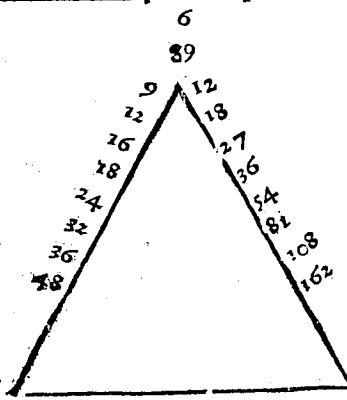

QVEMADMODVM ex imaginis lineamentis sepe uiuentis formæ lineamenta cōiungimus, sic ex hoc imaginario cælestis animæ uultu, quem in speculari materia mundi cōspicimus, ueram eius faciē pro uiribus coniectamus. Dupla igitur & tripla & cætera interualla in prima numerorū figurā descripta, Plato inueniri arbitratus in sphaeris, ad animæ partes et uires, unde in sphaeras trāsata sunt retulit. Putauit enim quantū spatij à terra usq; ad lunam extat, duplum à terra ad solem usq; protendi: quantumq; ab ipsa usq; ad solem: triplum ab eadem esse ad Venerem. Rursus quantum à terra ad Venerem, quater tantum ab eadem ad Mercurium. Item quantū ad Mercurij stellam ab ipsa terra, nouies tantum à terra ad Martem. Et quantum à terra ad Martem, octies tantum à terra ad Iouem. Quantumq; à terra est usq; ad Iouem, septies & uicies tantum à terra usq; ad Saturni circum. Hic inter cætera uides grauiores planetas Iouē atq; Saturnum utruq; per solidos numeros designari. Et si alibi ex nonnullorum Pythagoricorum opinione, alias interuallorum mensuras recēsi, Platonice tamen probabiliores existimo. Per hæc autem forsā intelligi possunt quæ in decimo de Republica de sphaeris obscurius inuoluuntur. Item per illa quæ de numerorum proportionumq; uirtute tractauimus, cōiectari possunt quæ in octauo de Republica de cælesti circuitu, & numeris, & proportionibus implicantur.

QVOMODO REPLEANTVR DVPLORVM TRIPLOrumq; numerorum interualla. Cap. XXXV

PLATO postquam primam excogitauit figuram septem limites continentem, in qua dupla atq; triple rationes comprehenduntur, deinceps alteram effingi iubet figuram, adeo maiores numeros complementem, ut ubi dupla sesquiterijs sesquialterisq; replentur, hæc quoq; media sesquioctauis sic impleantur, ut sesquiteriarum spatia tonum capiāt. Describamus ergo figuram primæ similē, sed senarium ponamus in apice, post quem longo spatio subdamus eius duplum, id est duodenarium, idq; spatij occupemus octonario simul et nouenario. Deinde similiter longo spatio uiginti quatuor post duodecim describamus, & in hoc ipso spatio sex decim decemq; & octo ponamus, eodē ordine inter uiginti quatuor et quadraginta octo, uelut media triginta duo & triginta sex inserētes. Hactenus duplorum latus absoluimus. Deinceps uero triplorum spatia consummemus, procul à senario secernentes decem & octo senarij triplū, atq; inter eos nouem & duodecim designemus. Similiter inter decem & octo et quinquaginta quatuor eius triplum, uiginti septem & triginta sex, collochemus. Postremo à quinquaginta quatuor ad eius triplum, centum sexaginta duo, per gemina similiter media, scilicet octoginta unum centumq; & octo progrediamur. Ut ergo ad primam figuræ huius duplam habitudinē reuertamur, consideremus inter sex & duodecim medietates duas, octo scilicet atq; nouem

Et octonarium quidē inter sex & duodecim ratione harmonica se habere. Nam & excedit senarium, tertia senarij portione: & exceditur à duodenario, proportionem similiter duodenarij tertia. Item ad senarium sesquitercius est, sed duodenarius ad ipsum est sesquialter. Præterea differētia inter duodecim atq; octo quaternarius est. Differētia uero inter octo atq; sex, binarius. Sic igitur quatuor ad duo, sicut duodecim ad sex, duplicem continent rationem. In his uero quæ diximus artificium uersatur harmonicum. Comparemus quoq; nouem & ad sex per sesquialteram, & ad duodecim per sesquiterciam qualitatem, & ad octo per sesquioctauam proprietatē, qua resonet tonus: intelligemus profecto hac ipsa sesquioctaua duos sesquitercios colligari, id est, octo ad sex, noueq; ad duodecim. Neq; deest medietas his numeris arithmetica: siquidem nouenarius senariū quidem excedit ternario, et à duodenario pariter ternario superatur. Similiter per rationes easdem in duplis sequentibus procedamus, colligantes duplas quidem per sesquitercias & sesquialteras: item sesquioctaua proportionem sesquitercias geminas connectentes. Similiter fermè excepto tono per triplas discurrere licet. Quoniam uero sesquitercia rationes non solum ex duobus tonis fiunt, uerum etiam ex hemitonio, & hoc quidem minore, cui deest ad plenum hemitonium particula quedam, idcirco Plato inquit, in sesquiterijs portiuicula quandam esse relictam. Ceterum quidnam sibi uelit in anima figura hæc per ampliores numeros explicata, nondum satis uidetur à Platonicis explicatum, neque nos in præsentia explicabimus: nisi forsā dum plura ac saltem duo media inter extremos terminos collocat, subintelligi uelit genera rerum elementaq; in anima, quæ opposito se inuicem modo respiciunt, qualitates duas inter se inuicem reddere. Velut si ubi terminus tangit infinitudinē, indefinitam reportet termini qualitatem: atq; uicissim ubi infinitudo tangit terminum, determinatam infinitudinis subeat passionem: præterea & in termino sit infinitudo quodāmodo terminalis, & uicissim in ipsa infinitudine terminus indefinite progrediens. Accedit ad hæc quod & inter

inter ipsas animas vires talia quaedam cogitari media possunt, et anima ad sui ipsius exemplar in mundo inter ea quae longe distat, duo saltim media inferere consuevit. Tonus autem plenus significat motum pulsumque; animae tamen in seipsa quam in caelo. At hemitonium remissionem in elementis, et usque adeo a primo deficientem, ut perfectionis eius dimidia minorem suscipiat portionem. Totus denique superior de harmonia tractatus triplicem concordiam significare videtur, scilicet inter animam atque corpus, et inter animae partes inuicem, atque inter partes corporis inuicem.

DIVISIO ANIMAE, MOTVS ET TEMPVS. Cap. XXXVI

QUOD uero ait ipsam generum commixtionem in consummatione animae fuisse consumptam, intellige animam a deo processisse perfectam, ut sua ferme idea impleuerit. Diuisio praeterea in longum, ostendit proprium animae motum naturaliter esse rectum, scilicet in sensum, et uegetadi siue mouendi naturam. Item ob id fecit in duo, ut ostendat tum in anima duplicem esse rectum motum, scilicet ad sentiendum atque mouendum, tum ab anima in corpore similiter esse geminum, scilicet uniformem atque multiformem. Interfecit uero lineas duas ad animam figurandam, deinde eas reflectit in gyrum, indicans naturam animae ex se ad rectum motum procliuorem, ab ipso deo per intelligentiae munus circulari motui prorsus accommodari: geminis inquam circulis, firmamento scilicet non erranti, ac post firmamentum orbibus peruagantium planetarum. Firmamenti quidem circuitus ipsam identitatis intelligentiaeque naturam proprie refert. Anfractus autem multiplices planetarum, proprie naturam alteritatis inferiorumque animae partium representant. Sed ex ipso interiori animi motu simul et tempore, tempus in mundo una cum motu consequitur. Tangit inter haec pauca quaedam atque communia, quae ad Astronomiam pertinent: sed haec facile quibus uel mediocriter eruditus intelligit, et de his nimis multa Platonici quidam, tum Graeci, tum Latini pertractant. Surgit mox questio de ideis ac de generibus animalium mundanorum, de quibus in theologia latissime pertractauimus. Praeterea quod de ipsa deorum quorundam demonumque genealogia recenset, quidnam habeat uerisimilis, in Theologia similiter et alibi declaratur.

QVAE A DEO PROXIME, ET QVAE PER MEDIA
fiant. Cap. XXXVII

ACTENS patere cuique potest, ab intellectu diuino mundi opifice animos deosque mundanos et demones, et omnes mundi sphaeras, speciesque ipsas rerum absque medijs causis processisse. Quae autem de materia prima sit inter Platonicos ambiguitas, narrauimus ab initio. Mandat ergo post haec architectus mundi filiis suis, id est, animabus sphaerarum stellarumque et demonum, uel etiam inferioribus angelis, ut ad imitationem sui, mixtionem sub luna rerum aggrediantur, hominibusque subiciant omnia, rationalemque eius animam ab ipso acceptam, corpori caduco concilient per uitam quandam irrationalem, partim ab ipsis, partim ab anima hominis dependentem. Notabis autem in ipsis dei uerbis quicquid proxime fit a deo, sempiternum esse: et quicquid ulla ratione componitur, quatenus compositum est esse etiam dissolubile. Sed quatenus per diuinam uoluntatem composita quaedam ita constant, ut in eis unitas superet multitudinem, indissoluta seruari. Notabis insuper, ubi ait deum in suo habitu permanere dum mandat, ministros autem sequi, nihil mutabilitatis in deo esse dum mobilia regit et mouet: in ministris autem eius prouidentiam esse mutationi cuidam propinquiores. Denique in his omnibus Mosaicum illud: Ego sum qui sum, cognosces mirifice confirmatum.

DE HOMINE QVO AD PERTINET AD ANIMAM ATQUE
CORPUS. Cap. XXXVIII

RATIONALEM hominis animam ait a deo ex eisdem rerum generibus eodem in cratere commixtis, atque mundi animam fuisse conflata. Crater significat ipsam uitam rationalis ideam. Sed adiungit ex reliquijs superioris commixtionis fuisse confectam, significans particulares uitas uniuersali uitae inferiores esse. Tum uero deus animas, id est singulos ordines animarum, singulis stellis accommodat. Adhibet et uehicularum, id est aetherea corpora. Docet et fatales leges, dum animabus infundit formulas idearum, per quas animae in se quandoque conuersae, rationes rerum agnoscere possint. Quod autem de animae descensu fatali atque circuitu inquit, alibi est expositum. Post haec ministri dei fabricam humani corporis prosequuntur, occultis eam uinculis coniectantes. Per uincula haec occulta intellige complexione hominis esse adeo temperatam caelorumque persimilem, ut uix in ea elementarium qualitatum excessus appareat. Subdit deinde circuitus animae in mole corporis impediri. Hic tu ante alia memento animam nostram simili ratione atque mundi animam contextam fuisse, similesque circuitus possidere. Circuitum ergo intelligentiae impediri ait, rationis uero circuitum distrahi, duabus praecipue rationibus: tum quia prius quam adultum sit corpus, anima tota in fabrica corporis occupatur: tum quia quae extrinsecus sensus induent, in teneriori aetate offendunt uehementius, et propter nouitatem rerum animam circa corporea reddunt admirabilem. His ergo de causis, diu et intelligentia a diuino uacat officio, et rationalis ipse discursus circa inferiora distractus, quasi demens, turbatur et fallitur. Sic igitur totus animus peruersam figuram subit, uitamque ducit la-

boriosam

boriosam, dum ratio cedit sensibus, perinde ac si quis caput pro pedibus humi figat, pedes uero pro capite tollat in altum. Iam uero quae de membrorum corporis dispositione adducit in medium, satis a medicis pertractantur. In quibus id potissimum obseruabis, caput dici non principale solum, sed etiam totum in corpore, reliqua enim solum ut capiti seruiant, adiuncta fuisse. Ex quo colliges hominem contemplationis gratia esse natum. Sequitur de sensuum instrumentis. Quae uero in his de usu dicuntur, a Chalcidio satis, et quae de somnijs, alibi satis exponuntur a nobis. Considerabis mox firmam de causis Platonis nostri sententiam: res qualitatesque corporeas quae non ex se, immo ab incorporea quadam causa mouentur, et diriguntur ad finem, non esse reuera causas appellandas, sed latentis prouidentiae instrumenta. Causam uero praecipuam esse uoluntatem prouidentiae, ad exemplar sui sic omnia disponentis, ut optime se habere iudicat et decernit. Itaque finalem causam praescriptam in prouidentia, summam Plato asserit causarum. Tum confirmat iterum hominem esse natum ad caelestia contemplanda, immo uero ad ipsum caeli motorem prouiribus imitandum. Et quemadmodum dixerat uisum, sic et auditum contemplationis et disciplinae gratia nobis esse tributum: item ut per sensibilem harmoniam animi quoque motus harmonice componamus. Ceteros autem praeter uisum auditumque sensus, quasi minus conducant ad speculandum, nihili pendit.

QVOMODO MVNDVS EX MENTE ET NECESSI-
tate compositus sit. Cap. XXXIX

POSTquam tractauit de formali mundi ordine, quem ideo uocat intellectum, quonia est intelligentiae diuinae simulachrum, tractat iam de materia mundi: quam ideo necessitatem nominat quia non propter seipsam, sed tanquam formis ultimis necessaria, est introducta. Item quia mundus ob eius admixtionem deforme non nihil necessario patitur. Hinc illud: Mundus est ex intellectu et necessitate compositus, id est ex ipso formarum ordine atque materia. Possumus quinetiam sub necessitatis nomine intelligere non materiam solum, sed animam quoque eius in primo processione suae signo uelut informem materiae instar consideratam. Vtraque enim, tam anima quam materia, in primo originis suae signo informis quidem est, sed facile est formabilis per intelligentiae munus. unde et ipsi animae rationes seminaque formarum naturalium infunduntur, et materiae qualitates atque forma. Quod autem ait, ante mundi dispositionem elementa quodammodo extitisse, intellige quasdam elementorum vires tum formatrices in anima, tum formabiles in materia. Item quod inquit, materiam ante mundum absque ordine fuisse iactatam, expone potentiam animae motricem etiam ante intelligentiae munera potuisse materiam agitare, sed procul ab ordine. Praeterea ubi ait mundum a deo exornatum fuisse persuasa prius necessitate, sic accipe, ut prima illa materiae animaeque natura quamuis cogitetur informis, tamen praeparatione a deo ad formas adeo formabilem suscepit ab initio, ut non potuerit esse paratior. Obseruanda inter haec est illa distinctio, qua dicitur uniuersum in exordio libri in duo fuisse diuisum, id est, exemplar atque simulacrum: nunc uero distinguendum esse in tria, id est, exemplar, et simulacrum, et materiam. Hic primo quidem uideri potest re ipsa id esse, ipsum exemplar mundi et efficientem eius causam et finalem. Deinde totum mundi ordinem non tam substantiale quiddam esse, quam inuisibilis mundi simulacrum. Praeterea quod materiam et supra secreuit a mente, et hic a mentis secreuit simulacro, coniectare possumus materiam non tam per ideam propriam quam per ideam formae a deo procedere, neque antecedenti proposito sed quodammodo consequenti, ab intelligentia, ut ita dixerim, adiuuante tam. Tum uero et materiam esse, et quid sit, et quo pacto se habeat, ex perpetua transmutatione formarum diligenter ostendit: ex qua etiam materiales formas esse quodammodo falsas argumentatur. Deinde per eas ad ueras ideaslesque formas ascendit, quae omnia in Theologia planius declarantur. Adduxit in medium multa materiae nomina, scilicet licet speciem inuisibilem, Sinum informem omniumque, capacem formarum, Naturam, Potentiam, Matrem mundi, Nutricem formarum, Subiectum, Receptaculum, Locum. Sed ex hoc loci nomine ridere licet Peripateticum adeo ineptum, siue maleuolum potius, ut dementiae Platonem insimulet, quasi materiam uoluerit locum esse proprie mathematicum. Quod quidem per cetera materiae nomina euidentissime confutatur. Denique ex eo quod materia propria sibi uendicat informitatem, argumentare unitatem sibi pariter uedicare. Si enim informis, ergo et indistincta. Si ita, ergo et unum. At ex eadem informitate non sibi uendicat esse, sed per ipsam potius cadit ab esse. Cum igitur unum, atque ens, non aequae materiae congruant, eadem inter se esse non possunt. Est autem unum superius ente, quonia latius sese fundit: praesertim cum priuationi insuper cui non conuenit ens, tamen conueniat unum. Ex hoc rursus argumentamur materiam a summo tantum principio rerum posse produci.

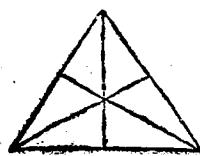
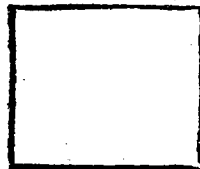
QVOMODO PHYSICA CONSTENT EX MATHEMATICIS
ac de elementis et mixtis. Cap. XL

DEINCEPS Physica per mathematica probaturus, in primis mathematicorum doctrinam laudat tanquam omnis eruditionis ingenuae uiam. Longum Laurenti foret in praesentia recensere, quot nostris temporibus mathematicam ingressi uiam, ad finem peruenerint exoptatum. Petrum Leonem Spoletinum nouimus mathematicorum maxime beneficio, non Aristotelicos tantum, uerum etiam Platonicos idem

NB sensus

sensus penetrauisse. Florentiæ uero Baptistâ Leonē Albertū ab eisdē disciplinis exorsum, opus in architectura pulcherrimū edidisse. Quid dicā de Francisco Berlingherio nostro Nicolai filio? nonne hic mathematicorū beneficio fretus de Cosmographia uersib. scripsit egregie? Neminē uero turbet, quod Plato Pythagoreorū more ex mathematicis physica cōponere uideatur. Nō enim intelligi uult naturalia corpora ex figuris & numeris tāquā ex elementis et partib. sed tāquā ex terminis, quadā resolutione cōponi: quod uidelicet naturalia in illa quasi priora, ac ueluti terminos resoluatur. Nōne termini corporū dimēiones sunt atq; figuræ? Numeri etiā termini figurarum?

Præterea species naturales subiecto non solū cōmuni, sed proprio indigent. Figuris aut̄ satisfacit cōmune subiectū. At numeri, neque proprio, neq; cōmuni, neq; ullo prorsus corporeo indigent fundamēto. Ex quo patet figuras quidem naturalibus speciebus, numeros autē figuris esse priores. Triplicē ergo in rebus ordinē Pythagoras Platoq; cogitabant, specierū, figurarum, & numerorū. Triplicem similiter inter ideas, adeo ut & in rebus & in ideis, species in figuras, figuræ resoluantur in numeros: atq; certæ species figuris certis, certæ figuræ certis numeris quodā modo congruant, rerū ordine omnino sic exigente. Quamobrē ubi aiunt speciem ignis ex pyramidali figura, & pyramidē solidā ex triangulis quatuor, & hos ex quaternario ternario ue constitui, significare uolunt proprietatem quandam in his cunctis cōmuniter esse persimilem, & comparanda hæc inter se potius quā cōponenda. Hac utiq; ratione figurā igni pyramidalem tribuit. Aeri figuram facies habentē octo, quā nominat Octaedram. Aquæ facies habentem uiginti, quā Icosaedram uocat. Terræ facies sex habentem, nomine Cubum atq; Talum. Vniuerso deniq; duodecim facies possidentē. Et pyramidālē quidem figuram ideo conuenire uult igni, quia tenuis, & ad incisionem præ cæteris apta, ex paucioribusq; triangulis constituta: ideoq; omnium leuissimā figurarum. Figuram uero cubicam terræ, quia solidissima atq; stabilissima sit. Figuras alias medijs elementis, quoniam ad motū atq; statū inter ignem & terrā medio modo se habent. Dodecaedram, quæ duodecim facies habet, congruere putat mundo propter sphaeras duodecim, ac signa duodecim in Zodiaco. Resoluit aut̄ solida in plana, plana uero in triangulos, præcipue in eos qui rectanguli nominantur. Quorū unus Scalenus sit, id est scalaris, latera omnia inæqualia possidens. Alter isosceles, id est æquicrurus, duo habens æqualia latera. Nā triangulū æquilatērē, in quo neq; rectus angulus, neq; linea in perpendiculari recta sit, minus cōponendis planis aptum existimat. Constituit ex Scalenis pyramidalem & octaedram, Icosaedramq; molem: cum pyramis ex triangulis quatuor æquilatēribus constituatur, quorum quilibet in sex triangulos Scalenos diuiditur. Octaedra figura ex octo similibus, quorū quisq; in sex triangulos Scalenos similiter distribuitur. Icosaedra figura ex uiginti similibus, quorū quilibet similiter in sex Scalenos euadit. Isosceles autē triangulus figuræ cubicæ dicitur elementum. Quatuor enim isosceles trianguli concurrentes quadrangulum cōplent. Ex huiusmodi uero quadrangulis sex Cubus efficitur. Deniq; Dodecaedram figuram mundo, ut dicebam, accommodauit, quoniā siderum formæ duodecim suspiciuntur in Zodiaco, quorum quilibet in partes triginta secatur. Similiter in figura dodecaedra intueri licet pentagonos duodecim, singillatim in triangulos æquilatēres quinq; diuisos, ita ut unusquisq; rursum ex triangulis sex Scalenis conficiatur, & in omni mole dodecaedra trecenti sexaginta reperiantur trianguli, quot etiā in zodiaco portiones existunt. Tractat uero deinceps de motibus passionibusq; elementorū. Item quo pacto distinguantur in partes, & inuicem misceantur, & quos effectus mixtione cōficiant. Præterea qualis sit tū elementorū tum mixtorum inuicē cōmutatio. Inter hæc de mixtis imperfectis agit, & de perfectis, de liquoribus, & lapidibus, & metallis. Sed hæc ferme omnia Pythagorico more subobscuris metaphoris inuoluuntur: apertioribus autem uerbis Platonem auditoribus suis tradidisse putamus, & Aristotelem præ cæteris manifestius eadē literis cōmendasse. Horum itaq; omnium à libris Aristotelis de generatione atq; Meteoris interpretatio requiratur. Tractat insuper de passionibus quæ ab elementis animalium sensibus inferuntur. De passionibus inquam, & occultis, & manifestis. De uoluptatis dolorisq; speciebus. Quæ in Philebo, & nostro de Voluptate libro perspicue declarantur. Agit præterea de sensibus ipsis, eorumq; obiectis. Distinguit sapores, odores & uoces atq; colores.

ITERVM DE HOMINE QVANTVM AD ANIMAM
spectat & corpus. Cap. XLI

CONSIDERATIONE dignum est, quantū nos admoneat Plato noster, quandam esse operam, ut nos ipsos pro uiribus cognoscamus, meminerimusq; omnia infra lunā fuisse nobis à deo subiecta ne quando ipsi contra dignitatē nostram inferioribus nos uicissim subijciamus. In ipso enim totius disputationis exordio decretum est de uniuerso tractari usq; ad ipsam hominis genituram. Rursum in medio disputationis cursu dijs à patre præcipitur exornare hominē, dominum animalium, quem ad imaginem & similitudinem suam esse uelit atq; præesse. Deinde paucis interiectis reditur ad hominē. Demum prope finem resumitur, quod primo fuerat institutum, uidelicet de uniuerso usq; ad genituram hominis fuisse tractandum. Atque in cunctis Mosaico

Mosaico more probatur hominē in diuino hoc officio, & in primis proponi, & postremū fieri quasi finē. Ergo nunc & omittens alia repetit diuinū in homine generando mandatum, & in hoc absoluendo diuinorum obsequiū ministrorum. neq; id quidem iniuria. Prædixerat enim solum in terris hominem iustitiā & superos esse culturū: ut maxime rationi sit consentaneum, deos genituram hominis diligenter excoluisse. Sed his omisis, quæ sequuntur expediāmus. Iterū de anima irrationali tractatur non à deo proxime, sed per sequētes mobilesq; causas cōstituta, quæ rationali subiecta sit, cœlitus à deo dimissa. Irrationālē uero animā Platonici non tam substantiale aliquid, quā accidētale quiddā esse putāt, quasi rationaliū uestigium animarū, in quo sensus quidē sint sed per diuersa corporis instrumenta diuisi atq; patibiles. Sensum autē in ipsa animæ rationalis substantia ponunt cōmunem, simplicē, impatibilem, qui nō proprie accipiat illatās à corporibus passiones, quemadmodū sensus alter, sed alterius sensus percipiat, siue potius iudicet passiones. Proinde rationalis animæ substantiā indiuisam, & in se cōsistentem esse probāt, neq; capiti uelut sustentaculo, cōmendatam, sed quasi uel instrumento ipsius accommodatam, uel cuidā in suo genere simili cōparatam. Irrationalem uero in membris quodāmodo residere: & partem quidem eius audaciæ & iracundiæ cōpotem cordi: partē uero concupiscentiæ deditam, icori cōmendatam. Verum de hoc ipso icore miram Pythagoricorū notabis opinionē, uidelicet id membrū ex certa soliditate & clara pariter lenitate sic esse contemptum, ut speculi modo imagines rerū accipiat facile admodū atq; reddat. Profecto quemadmodū imaginatio uehementer grauidæ mulieris in foetu tenerrimō sepe exprimit rei desideratæ notās: ita uehementer siue mētis notio, siue sensus imaginatio naturam icoris specularē facillime formāt. In hoc ipso speculo demones superiq; futurorū effingūt imagines, quoties pacato prorsus animo aliunde illic imagines non pinguntur. Itaq; futurorū notæ speculo huic infuse in mentem protinus imaginationēq; resultant: sed illic sepe imaginibus alijs adeo confunduntur, ut futura portendere nequeant. Quando uidelicet uel mens prudentiæ officijs occupata circa gubernanda distrahitur, uel imaginatio similibus negotijs occupatur. Vbi uero rationis imaginationisq; uacat prudens & cōtinuata & laboriosa discursio, sepe imagines futurorū à superis in speculū nostrū profilientes, inde in iudiciū manifeste resiliunt. Verum quid nam portendant discernere illius est officium, qui ab antecedētibus in consequētia prudēter sagaciterq; discurrere consueuit. At uero discursio talis impedit uaticinium, ut merito alij sint qui præuident, alij qui præuisa interpretantur & explicant. Post hæc proficitur materiā latissime à medicis explicatam de humoribus complexionibusq; & mirabili humani corporis artificio. Atqui elegantiam Platonis in hominis corpore describendo adeo admiratus est Bartholomeus Fōtius noster rhetor egregius, ut præclara oratione probauerit, neq; Lactantiū, neq; Cornelium Celsum, neq; Ciceronē ipsum in re describenda admirā Platonis eloquentiā accedere potuisse. Inter hæc præceptū religiosum cōsiderabimus, nō esse diuinis ulterius affirmandū, quā diuinum confirmet oraculum. Item prouidentiam in homine cōponendo nullā omnino aliam habuisse rationem, nisi ut contemplationi foret aptissimū. Rursum res naturales in effectibus producendis nō esse proprie causas, sed diuinæ prouidentie instrumenta. Principalem nanq; causam singulorū in ea intelligentia sitam esse, quæ boni rationem habēs, singula futura cōmoditatis gratia fabricat. Definit deinceps quid sanitas corporis sit, quid morbus. Distinguit quoq; morborū, tum aliorum, tum febriliū species, singulorūq; rationes assignat. Quales esse potissimū rationes quas apud Galenū Platonicum legi, iam diu existimaui, ac nuper à Georgio Cyprio insigni medico sum in sententia confirmatus. Hic enim his diebus cū ad me curande matris meæ gratia frequēter accederet, meq; reperiret hæc ipsa legentē, miro quodā ordine Galeni mentē cū Platonica mente coniunxit. Post hæc autem perfectam hominis ualeitudinē definit cōmunem corporis animiq; concordiam. Quam tunc demū possideri putat, quādo tā corpus quā anima in seipsis disponunt bene, deinde simul optime cōponuntur. Optime inquam, id est, æquali quadā mensura, ut neq; robur animi nimis excedat modū corporis, neq; robur corporis superet animi modū. Sed antequā perfectam hæc definit sanitatē, animi morbū distinguit in duos, scilicet ignorantiam & insaniam, insaniam uero duplicem esse ait. Vnā quidem occultam, quæ in continua pronāq; ad insaniam affectione consistit, puta habitum quandam ad perturbationē aliquam propensissimum. Alteram uero manifestam, scilicet quam uel aliqua perturbatio supra modum adaucta detegit, ut in gradu summo cupiditatis & uoluptatis, timorisq; & doloris, & iræ: uel uapores humorum inclusi membris inducunt, ut atra bilis ex sanguinis, uel bilis, uel salsa pituitæ aduisione proueniens. Interea ubi ait; neminem sponte esse malum, sed propter naturam consuetudinēq; deprauatam, intellige naturalem procliuatatem non mediocriter per oppositam consuetudinem cohiberi ab initio potuisse: sed procliuatatem illam diuturna consuetudine confirmatā extirpari quidē omnino non posse, exacta nihilominus doctrina exhortationibusq; amputari. Docet post hæc colere corpus simul & animū, perpetuo quodā exercitationis motu. Exercitationis inquam moderate, motu inquam proprio, & ad bonū proprium rite directo: quo utrunq; exercitatum atq; nutritum tantum uirium consequatur, ut alteri non succumbat. Optat quidē Plato corpus animo cedere, sed non ita succumbere, ut motus animi sustinere non possit. Optat corpus ualidum atq; firmū, sed sub animo longe ualidiore. Mox quantū exercitationē laudet, attendē: quantum temerarium pharmacorū utiuperet usum. Proinde quemadmodum tam corpus quā animam proprijs exercere & confirmare motibus iusserat, sic tres animæ uires, id est rationalē, animosam, cupidantē

imaginatio grauidæ mulieris quid faciat

suis quamlibet motibus præcipit conseruare: Verū tamen rationalē alimentis frequentioribus enutrire, ne cæteris succūbere cōpellatur. Ait intellectum homini pro demone datum, scilicet intimo. Alterum enim demōnē habet eternum. Item rectū corporis habitum quasi cœlesti tributum. Rursus eum qui vires irrationales supra modum nutrit, mortalem euadere: quasi doceat quomodo accipiendum sit, ubi ait hominem fieri brutum, id est bruto persimilem. Addit eum qui præcipue alit mētē, sic immortalē fieri, ut immortalitatis nulla pars desit. Imperfecta enim immortalitas est, quæ motū agit perpetuum: perfecta uero, quæ manet: qualis utiq; est in eo qui sola iam intelligentia uiuit, euaditq; ex homine demōn. Ex quo intelligitur etiam, quando ait hominē effici brutū, id nō proprie, sed quadā similitudine dici. Præterea ex eo quod subdit, scēminas ortas ex masculis, si placet, obscure nobis refertur Moisaicum illud: Eum ex utro fuisse productam. At uero gradus brutorum omnes paulatim ex grauiori rationalis animæ lapsu multiplicari, intellige animā nostram ob quandam liberi motus infinitatem, posse & intra se in brutorū omnium affectus habitusq; proruerē, & extra se supplicij loco inter similia bruta, uel brutorū loca diuino quodā transferri iudicio. Item omnes inferiorū uiuentiū dotes in hominis anima tanquā perfectissima cōtineri: atq; brutorū animas in ipso rerum generationisq; ordine ad nostrā referri, quasi finem. Si hunc in modum progressionem animæ rationalis in alias, atq; uicissim in hāc aliarū regressionem acceperis forsā à Platónico sensu non aberrabis. Ipse enim hic sub persona Pythagorica loquens, fabulam opportune confingit Pythagoricā similem fabularū. Atq; ne hæc quasi sub historica ueritate forsā admitteremus, nō aliter quā poete soleant animalū transformaciones adducit. Atqui Timæus Locrus in libro de Mūdo fabulosus hæc esse fāctur. Hæc igitur sic accipito: Timæiq; librū eo sine concludito, qui doceat nos, Deum ante omnia colere, qui bona omnia sola benignitate prouidentie procreauit. Decreueram magnanime Laurenti breuiora hic quemadmodū argumentū decere uidebatur, afferre, multaq; amplioribus cōmentarijs, quæ in Timæū iam designauimus, reseruare: Sed Philippus Valor Platonicorū studiosissimus, penes quem uniuerso Platónico operi in agro Maiano extremā manum imposui, plura me hic cogit effundere. Philippus Valor uirtutis generosissimus heres. Cui ego plurimum debere me fateor, tum quia Platonica egregiaq; omnia magnopere colit, tum quia singulari amore erga te tuosq; omnes afficitur.

TIMAEVS PLATONIS

SOCRATES. TIMAEVS. CRITIAS. HERMOCRATES.

NVS, duo, tres. Quartus autem o amice Timæe eorum qui a me heri conuiuio accepti, uicissim me accipiunt nunc, ubinam est? TIM. Aduersa aliqua ualitudine laborat o Socrates. Non enim sponte ab hoc cœtu & disputatione abstinuisset. SOC. Ergo tuum o Timæe, & horum erit officium, quarti illius absentis partes implere. TIM. Ita prorsus. Sane nihil quoad fieri poterit, prætermitemus. Nam cum laute abs te heri accepti fuerimus, haud æquum sit, si non pari alacritate qui hic sumus uicissim accipiamus. SOC. Non recordamini quæ uobis & quā multa tractanda proposui? TI. Partim quidem recordamur, partim uero tu, si exciderint, suggeres. Imò uero nisi molestum sit breuiter illa ab exordio repete, quo magis ea nobis consent. SOC. Faciam equidem. Summa disputationis hesternæ erat, Resp. qualis mihi, & ex qualibus uiris optima posse fieri uideretur. TIM. Nobis certe omnibus ualde probata sunt o Socrates quæ dixisti. SOC. Principio agricolas cæterosq; artifices à militibus separauimus. TIM. Certe. SOC. Cum uero cuiq; quod pro naturæ instinctu præcipue suum est, & singula tantum singulis artibus officia tribueremus, illis quoq; quos præ cæteris bella gerere oporteret, id unum duntaxat, protegendæ scilicet ciuitatis munus iniunximus, et aduersus externos hostes, & aduersus ciues reip. euerfores: ita ut erga subiectos tanquā natura amicos mites sint, contra hostes uero prælio ferocissimi. TIM. Ita prorsus. SOC. Duplicem sanè naturā in custodum animis esse debere diximus, & iracundam, & philosophico ingenio præcipue accommodatam, ut recte in suos mansueti sint, in alienos autem feroces. TIM. Proculdubio. SOC. Quid autem de educatione dicemus? Nonne gymnicijs exercitationibus, & mulica, cæterisq; decentibus disciplinis, eos à nobis institutos fuisse? TIM. Valde quidem. SOC. Ita educatos homines neq; aurum, neq; argentum, neq; aliud quicquam proprium, aut habere, aut putare statuimus, sed tanquā adiutores publicosq; ministros sola mercede contentos esse, tanta ab his quos tuentur exhibita, quāta moderate uiuentibus sufficere uideatur. Stipendio præterea publico in cōmune uti uoluimus, et ad cōmunem inter se uictū impendere, ut cæteris posthabitis omnibus solius uirtutis & custodiæ curā habeant

habeant. TIM. Hæc quoq; ita abs te dicta fuerunt. SOC. Naturā præterea mulierum non aliter q̄ uirorum effingi præcipimus, studiaq; omnia tam belli q̄ pacis mulieribus cum uiris esse communia. TIM. Id quoq; dictum. SOC. An tenetis memoria quæ de procreandis liberis diximus? Fortè uero ob rei ipsius nouitatē firmiter tenuistis. Cōmunes quippe nuptias liberosq; statuimus, ut nemo natos suos discernat, sed omnes ab omnibus cōsanguinei existimentur, dum æquales fermè natu fratres sororesq; uicissim se iudicant, maioribus uero patrum uel auorum reuerentiā exhibent, erga minores aut tanquā filios & nepotes afficiuntur. TIM. Hæc quoq; memoratu facilia sunt. SOC. Vt aut quā optimi ab ipso initio pro uiribus gignerentur, magistratus utriusq; sexus nuptijs præposuimus, qui clam fortibus quibusdam operam darent, ut prauis prauis, boni contra bonis mulieribus miscerentur, neq; ulla ob hoc discordia oriretur, cum in congressu minus prospere quisq; fortunam potius sit quā consiliū principum culpaturus. TIM. Recordamur. SOC. Præterea sanximus bonorū fœtus in patria alendos esse, aliorum uero alios alio clam mittendos. Adultos demū utrosq; diligenter considerandos: ut si qui inter relegatos bonæ indolis sint, in patriā reuocentur: si qui uero inter domesticos cōtra uideantur affecti, similiter relegentur. TIM. Ita statutū est. SOC. Num satis iam hesternā disputationem quantum cōpendio licet, narrauimus? an aliquid etiā à me prætermisissimū o amice Timæe recenseri desideras? TIM. Nihil sane. hæc enim fermè sunt quæ tractabās. SOC. Audite deinceps quo pacto erga hanc quā descripsimus remp. sim affectus. Cōparatione plane uobis aperiam. Quemadmodū si quis animalia eximie pulchritudinis intuitus seu picta, seu uiua quidem, sed torpentia, motus gestusq; uiuentiū & certamē aliquod eorum spectare desideret: sic ego nunc libenter aliquem narrantem audirem, quo pacto supra descripta ciuitas cum finitimis ciuitatibus decertaret, quid ue tanta eius educatione disciplinaq; dignum, uel bello uel pace, tam dicēdo q̄ agendo erga ciuitates singulas demonstraret. Equidem o Critia & Hermocrates mihi conscius sum non posse me eam urbem uirosq; pro dignitate laudare. Me quidem non posse nihil mirum, sed de ueteribus quoq; & huius seculi poetis idem existimo: non quo poeticum genus contemnam, sed quod euidentis unicuiq; sit, imitationis studiosos ea facile & optime imitari, in quibus fuerint educati: aliena uero longeq; ab eorum educatione remota, operibus quidem difficile, uerbis etiam difficilius posse prout conuenit æmulari. Sophistas utiq; & dicendi & aliarum ferme præclarissimarum artium peritos esse arbitror: sed quia multas quotidie ciuitates pererrant, nec proprias sedes ullas habent, uereor ne coniectura quidem assequi nequeant, q̄ multa & qualia uiri philosophi atq; ciuiles, tam bello quā pace erga singulos uerbis & operibus agant. Sola igitur uestra professio superest, tum natura, tum disciplina philosophiæ, & rerum gerendarum studio pollens. Timæus quidem hic ex Locris, quæ urbs in Italia iustissime gubernatur, nobilitate & opibus præstantissimus, summis magistratibus & honoribus functus est, & ad summa totius philosophiæ fastigia, ut opinor, ascendit. Critiam quoq; scimus hæc utraq; cōsecutum. Hermocratis etiam naturam educationemq; his omnibus quæ diximus tractandis esse accommodatam, cum multis testimonijs moneamur, dubitare non licet. Quapropter rogantibus uobis heri de republica disputari, libentissime paruī, cum cogitarem, quod deinde instituto operi superferret, à nemine commodius quā à uobis modo uelit, posse tractari. Cum enim ciuitatem ad bellum idoneam constitueritis, soli omnium uos quæ eam decent, uicissim omnia tribuetis. Cum uero in superioribus quæ mihi iniuncta fuerant perfecissem, quæ modo retuli uobis tractanda commisi: uos autem communi consensu imperatum munus mutuo mihi parandi nunc sermonum conuiuij recepistis. Ego igitur adsum ad promissas epulas paratissimus. HER. Nos quoq; omnes o Socrates ut pollicitus est modo Timæus, quod iubes pro uiribus exequemur, præsertim cum nulla excusandi sit ratio, quo minus id face re debeamus. Nam præterito die cum disputatione peracta mox ad hospitium quo apud Critiam suscepti sumus, rediremus, & inter eundem primo, & domi rursus de his rebus uerba fecimus. Hic igitur nobis ueterem narrauit historiam, quā uelim o Critia Socrati modo recenseas, ut cum audiuerit, iudicet nunquid ad eam rem quam nos exequi iussit, conducere uideatur. CRI. Faciendum est, si ita Timæo quoq; uideatur, tertio disputationis huius participi. TIM. Videtur sane. CRI. Audi Socrates miram quidem, sed plē-

nam ueritatis historiam, quam Solo septem sapientum sapientissimus recensebat. Erat enim domesticus admodum amicusque Dropidis proauis nostri, quod in carminibus suis ipsemet saepe testatur. Auo autem nostro Critias, ut ipse nobis senex postea referebat, quandoque narrauit res gestas huius urbis memorabiles, diuturnitate temporis hominumque in teritu oblitteratas. Vnum uero praeter ceteris facinus insigne recensuit, quod uobis nunc narrandum censeo, ut & tibi morem geramus, & deam cui hodierna pompa dicata est, hac narratione quasi quodam hymnorum cantu, ut par est, honoremus. **SOC.** Recte loqueris, sed quid istud tandem est, quod Critias non quasi uerbis descriptum, sed quasi ab hac ciuitate quondam gestum ex Solonis narratione uobis aperuit? **CRIT.** Referam priscam mihi puero traditam ab auo historiam. Cum ageret Critias annos, ut ipse dicebat, circiter nonaginta, ego uero decem, celebrareturque solennis ille dies, in quo ad canendum carmina pueri conuocari solent, congregati sumus & nos una cum proximis notisque pueris, nobisque a parentibus carminum canendorum certamen est iniunctum. Vbi multorum poetarum carmina non pauca memoriter pronuntiata sunt, & Solonis uersus a plurimis puerorum utpote nouitatem poematis admirantibus decantati. tum contribus quidam, seu quod ita iudicaret, siue quod Critias blandiri uellet, uideri sibi inquit, cum in ceteris sapientissimum fuisse Solonem, tum in carminibus poetarum omnium generosissimum. His uerbis, ut recte memini, ualde laetatus est senex, atque ita ridens, inquit: Si Solo o Arynander non tantum relaxandi animi gratia, sed dedita opera serioque sicut alij poesim esset secutus, uel historiam quam ab Aegypto reuersus instituerat absoluisset, a qua quidem seditionibus ceterisque ciuitatis fluctibus deturbatus medio in cursu destitit, nec Homero nec Hesiodo, nec alio quoquam poetarum, ut opinor, inferior extitisset. Ad haec ille: Qua de re o Critia tractare Solo instituit? De maximis, inquit, rebus ab hac ciuitate quondam gestis, quarum memoria apud nos temporis diuturnitate & interitu hominum extincta est. Dic quaso, inquit, o Critia, quid illud opus, & quomodo actum, & a quibus habitum tanquam uerum Solo narrabat. Est inquit, Aegypti regio Delta, cuius e uertice sciuntur fluenta Nili. Eius campi, Saitica praefectura nominantur. In quibus maxima ciuitas est, quam Saim uocant, unde Amasis fuit rex. Urbis eius fundatrix dea fuit, quam Aegyptij Neithen, Graeci Athenan nominant. Ipsi porro homines Atheniensium amici sunt, eisque genere quodam coniunctos esse se praedicant. Quo Solo profectum se honorifice acceptum fuisse referebat. Et cum de uetustatis memoria ab illis sacerdotibus qui in hac re ceterorum peritissimi erant, quaesisset, expertum se esse dicebat, neque seipsum neque alium Graecorum quemquam cognitionem antiquitatis ullam habere. quandoque uero coram sacerdotibus, ut eos ad sua narranda prouocaret, de antiquissimis illis Athenarum gestis rebus uerba fecisse, Phoroneo primo & Niobe, postque inundationem mundi de Pyrrha & Deucalione, eorumque posteritate, & de temporibus quibus singula contigerunt. Tunc ex sacerdotibus quendam grandem natu dixisse: O Solo Solo, Graeci pueri semper estis, nec quisquam e Graecia senex. Cur istud diceret percontante Solone, respondisse sacerdotem: Quia iuuenis semper uobis est animus, in quo nulla est ex uetustatis commemoratione, prisca opinio, nulla cana scientia. Quod ideo uobis contingit, quia multa & uaria hominum exitia fuerunt, eruntque. Maxima quidem aut ignis conflagratione, aut aquae inundationibus prouenire necesse est: minora uero alijs quibuslibet calamitatibus fieri. Nam quod apud uos fertur, Phaerhontem quondam Solis filium currus ascendisse paternos, nec patris aurigatione seruata, exuisse terrena, ipsumque flammis caelestibus conflagrasse, quamuis fabulosum uideatur, uerum quodammodo esse putandum est. Fit enim longo temporum interuallo caelestis circuitus permutatio quaedam quam inflammationis ualutitas necessario sequitur. Tunc hi qui edita et arida incolunt loca, magis pereunt, quam mari fluuiisque uicini. Nobis porro Nilus cum in plerisque rebus salutaris est, tum huiusmodi a nobis arcet exitium. Quando uero dii aquarum colluione terrae sordes diluunt, pastores ouium, atque bubulci qui iuga montium habitant, periculum illud euadunt, uestrae autem ciuitates in planitie sitae impetu fluminum ad maria rapiuntur. Sed in hac nostra regione neque tunc, neque alias unquam aqua in agros superne descendit, contra uero sursum e terrae uisceribus scaturit. Quamobrem antiquissima rerum apud nos monumenta seruantur. Proinde ubicunque nec imbrium tempestas nimia,

nec

nec incendium ingens contingit, licet alias pauciores, alias plures, semper tamen homines sunt. Quaecunque uero a nostris, siue a uestris, siue alijs nationibus gesta sunt memoratu digna, modo ad aures nostrorum peruenerint, nostris in templis descripta seruantur. Apud uos quidem, & alias gentes res gestae nuper, literis monumentisque traduntur, sed certis temporum curriculum illuies immissa coelitus omnia populat. Ideo qui succedunt & literis & musis orbatii sunt. Quo fit ut quasi iuuenes iterum sitis & rudes, praeteritarum rerum omnium prorsus ignari. Nam & ea ipsa quae modo ex uestris historijs recensebas, a fabulis puerilibus o Solo parum distant. Primo quod unius tantum inundationis meminertis, cum multae praecesserint. Deinde quod genus maiorum uestrorum in regione uestra clarissimum & optimum ignoretis, ex quo tu & Athenienses ceteri nati estis, exigua semine quondam publicae cladi superstitite, quod propterea uos latuit, quia superstitites illi eorumque posterii literarum usu multis seculis caruerunt. Fuit enim ante exitialem illam terrae illuionem, o Solo, Atheniensium ciuitas tam belli quam pacis officijs praestantissima, eiusque opera legesque omnibus quorum memoria ad nos peruenit, excelluerunt. Tunc admiratum Solonem obnixae sacerdotes obsecrauisse ait, ut omnia diligenter praescorum ciuium opera reuelarent. Atque illi sic a sacerdote quodam fuisse responsum: Nulla hoc inuidia prohibet Solo. Dicam equidem libenter tui & ciuitatis uestrae gratia. Maxime uero gratia deae, quae & uestram illam, & hanc nostram condidit, educauit, instituit, priorem uestram annis mille, ex terra & Vulcano accipiens semina. posterius autem huius nostrae urbis res octo annorum milibus gestae in sacris literis continentur. Illorum ergo ciuium qui in hoc nouem milium annorum tempore ante nos fuerunt, instituta & praecleara facinora, breuiter Solo in praesentia tibi perstringam. Deinceps uero cum plus dabitur oculis, accepto historiarum libro, latius exponemus. Ac primum leges illorum considera, quo pacto cum his nostris conueniant. Multa enim hic similia illis reperies. Principio quod sacerdotes separati ab omni turba uitam agunt: deinde uaria opificum genera ita inter se discreta sunt, ut suum quisque agat, promiscue uero nullus. Similiter pastorum, uenatorum, agricolarum inter se distincta sunt opera. Milites quoque hic, ut nostri, ab alijs omnibus segregati, bellica duntaxat tractare legibus iubentur. Armatura etiam ut clypeorum iaculorumque usus, apud utrosque persimilis. His primi nos in Asia uisi sumus, & dea ut illis in locis, sic uobis primis haec tradidit. Prudentiae quoque & modestiae magna, sicut uides, nostris legibus ab initio cura fuit, diuinationis insuper & medicinae, & sanitas nobis per haec diuinitus procurata. Demum quaecunque ad haec attinent disciplinae, diligenter instituta a lege reperiuntur. Huiusmodi institutione & ordine priorem uestram urbem dea a primordijs exornauit, cum in urbe condenda eam regionem elegisset, quae ob aeris temperiem prudentissima ingenia procrearet. Ut pote enim bellicosa & sapiens dea regionem eligendam censuit talem, quae esset sui similes homines editura. His itaque legibus, uel etiam honestioribus institutionibus formati ueteres Athenienses omni uirtutum genere praeter ceteris omnibus excelluerunt, ut decebat eos qui dijs geniti editique essent. Multa quidem & mirabilia uestrae ciuitatis opera in monumentis nostris leguntur, sed unum magnitudine & uirtute praecipuum facinus. Traditur enim uestra ciuitas restitisse olim innumeris hostium copijs, quae ex Atlantico mari profectae, propere iam cunctam Europam Asiamque obsederant. Tunc enim erat fretum illud nauigabile, habens in ore & quasi uestibulo eius insulam, quae Herculis Columnas cognominatis: ferturque insula illa Libya simul & Asia maior fuisse, per quam ad alias proximas insulas patebat aditus, atque ex insulis ad omnem continentem e conspectu iacentem uero mari uicinam. Sed intra os ipsum portus angusto sinu fuisse traditur. Pelagus illud uerum mare, terra quoque illa uere erat continens. In hac Atlantide insula maxima & admirabilis potentia extitit regum, qui toti insulae, multisque alijs, & maximae terrae continentis parti, praeterea & his quae penes nos sunt, dominabantur. Siquidem tertiae mundi parti quae Libya dicitur, usque ad Aegyptum imperauerunt, Europae uero usque ad Tyrrhenum mare. Horum uis omnis una collecta nostram o Solo uestramque regionem, & quicquid intra Columns Herculis continebatur, inuasit. Tunc uestrae ciuitatis uirtus in omnes gentes extitit. Quae quum omnes magnanimitate bellicisque artibus antecelleret, partim una alijs & Aegyptia Graecis, partim sola ceteris deserentibus, extrema discrimina subiit, hostesque expugnauit.

De ueteribus Atheniensibus & Aegyptiis

uit, amicis seruata uel reddita libertate. Post hæc ingenti terræmotu, iugiq; diei unius & noctis illuione factum est, ut terra debiscens uelut illos unâ omnes bellicosos homines absorberet, & Atlantis insula sub uasto gurgite mergeret. Quam ob causam in nauigabile pelagus illud propter absorptæ insulæ limum relictum fuit. Hæc ô Socrates eorū quæ Critias maior à Solone accepta narrabat, summa est. Sed dum præterito die de re publica ciuibusq; suis differeres, subiit mihi quædam ex recordatione admiratio, cogitanti uidelicet diuina quadam sorte factum esse, ut simillima quædam haud ab re Solonis historia traderes. Ob eam uero causam nihil tunc protuli, quoniam ex diuturna negligentia non satis reminiscebar. Satius igitur ipse censeui, ut prius quàm referre uobis inciperem, mecum ipse repeterem. Ideo uero statim imperio tuo consensi, quia confidebam ut in rebus huiusmodi maxime decet, aliquid me quod propositæ rei congrueret reperturū. Ita heri, ut iste ait, post discessum protinus his, prout tunc recordabar, recensui, à nocturnis deinde uigilijs penè omnia recuperavi. Profecto quæ in pueritia discimus, diutius firmiusq; ut fertur, meminisse solemus. Atq; haud scio, an quæ heri audiui, referre nunc omnia memoria possim: quæ uero puer accepi, mirabor equidem si quid eorum memoria mihi exciderit. Ea quippe cum uoluptate & ioco audiebam, cum & senex ille libenter me doceret, & ego ab illo sedulo sciscitarem. Quapropter quasi quædam literarum inustæ indelibiliter notæ, ea mihi omnia infixæ memoriæ permanserunt. Atq; his etiam ante solis ortum ipsa narraui, ut unâ mecum essent ad hanc orationem paratiores. uerum ut ad id quod hæc omnia spectant, me conferam, paratus sum ô Socrates, non modo summatim sed sigillatim sicut audiui omnia enarrare. Ciuitatem utiq; & ciues quos quasi per fabulam hæsterna disputatione finxisti, rem ueram esse ponemus. Ciuitatem quidem illam, Atheniensem hanc urbem esse. Ciues quoque quos ipse excogitabas, nostros illos maiores à sacerdote narratos fuisse censebimus. Nempe omnino hæc congruent, neque ab re fuerit, si ciues tuos reuera præscos illos extitisse dixerimus. Quare communiter rem ipsam inter nos partientes conabimur omnes muneri abs te nobis imposito pro uiribus satisfacere. Sed uide ô Socrates nunquid sermonem hunc probemus, an alium exigamus. **SOCR.** At enim quem ô Critia sermonem magis quàm istum probabimus, qui præsentibus de sacris propter propinquitatem quandam mirifice congruit. Maximum uero illud est, non fictam à nobis fabulam, sed ueram historiam recensei. Quoniam igitur pacto & unde, hæc spreta, disputationem aliam exordiamur? Certe non licet. Ideo bonis fortunæ auspicijs oportet iam tam uos differere, quàm me pro hæsterna narratione, hodie silentio uos audire. **CRIT.** Considera Socrates, an commode mutuam tibi conuiuium disposuerimus. Visum nobis est, ut Timæus tanquam in astronomia nostrorum omnium peritissimus, maxime que in rerum natura cognoscenda uersatus, primus edisserat, ita ut à mundi generatione exordiens usque ad generis humani naturam deueniat. Atque ego deinde suscipiens homines à Timæo quidem genitos, à Critia uero ut plurimum institutos, secundum Solonis sermonem legem que in iudicium uestrum adducam, ciuitatisq; istius ciues efficiam eos qui præsci illi Athenienses fuerunt, quos iam extinctos sacra Ægyptiorum literæ in lucem è tenebris eruerunt, adeo ut de illis deinceps tanquam de ueteribus Atheniensibus uerba fiant. **SOCRAT.** Copiosam & splendidam disputationis mensam apparuisse mihi uideris. Tua ergo interest ô Timæe, inuocatis secundum legem dijs, disputationem iam exordiri. **TIM.** Probe consulis Socrates. Nam cum omnes qui mentis quoquo modo compotes sunt, in operis cuiuslibet uel magni uel parui principio inuocare deum soleant, quanto nos æquius est de uniuerso siue genitum sit siue ingenitum disputaturos, nisi fortè desipimus, inuocare diuinam opem? Ergo deos omnes deasq; precamur, in primis quidem ut ea dicantur à nobis, quæ illis placeant: deinde ut nobis ipsi constemus. Quantum ad deos attinet, sic à nobis oratū sit. Sed quod ad nos spectat, poscendum est, ut & uos facile assequamini, & ego secundum mentis propositum rem ipsam qua de agitur transigam. Principio ita mihi distinguendū esse uidetur, quid sit quod semper est carens generatione: quid uero quod gignitur quidem, neq; est unquam. Illud intellectu per rationis indaginem percipi potest, quum semper sit idem. Hoc opinione per irrationalem sensum attingi, quum gignatur, & intereat, neq; uere unquam sit. Quicquid aut gignitur, ex aliqua natura necessario gignitur. Sine causa uero

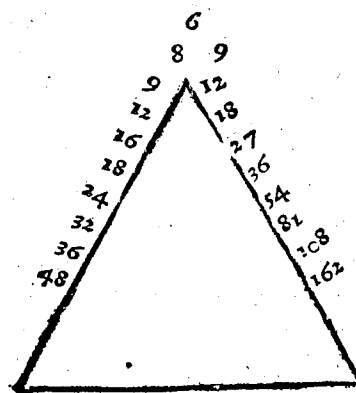
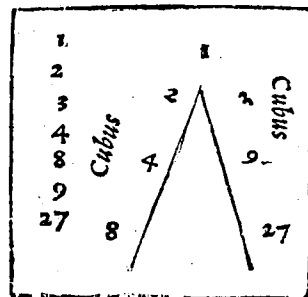
uero oriri quicquam impossibile est. Quando igitur opifex in operis alicuius constructione ad id quod eodem modo se habet semper aspicit, et huiusmodi quodam usus exemplo ideam uimq; in opus educit, pulchrum fieri tunc opus omne necessariū est: quando uero ad id quod factum est respicit, minime pulchrum. Vniuersum igitur hoc, Cælum, siue Mundum, siue quo alio uocabulo gaudet, cognominemus. De quo primum consideremus, quod in quæstione de uniuerso ante omnia inuestigari debet: Vtrum ne semper fuerit sine ullo generationis principio, an genitum sit ab aliquo principio sumens exordium. Id profecto cernitur, tangiturq; & corpus habet. Omnia uero huiusmodi sensus mouent: quæ sensus mouent, opinione per sensum percipiuntur. Hæc uero talia esse constat, ut gignantur & genita sint. quicquid autem gignitur, ab aliqua causa necessario gigni asseruimus. Opificem quidem & patrem mundi inuenire difficile, & cum iam inuenis prædicare, eloqui uulgo impossibile est. Rursus considerandum est utrum mundi faber sit imitatus exemplar: id ne quod idem semper & simile est, an id quod genitum fuerit. Atqui si pulcher est hic mundus, & opifex mundi bonus, sempiternum certe exemplum maluit imitari. Sin secus, quod ne dictu quidem fas est, generatum exemplar est pro æterno secutus. Cum uero & mundus omnium genitorum pulcherrimus sit, & eius autor causarum omnium optimus, dubium non est quin sempiternum sit secutus exemplum. Sic igitur generatus, ad id est effectus, quod ratione & sapientia sola cõprehendi potest, & immutabile permanet. Ex quo efficitur, ut necesse sit hunc mundum alicuius simulacrum esse. Rationem uero originis naturaliter explicare difficillimum est. Ideo de simulacro & exemplo sic distinguamus. Rationes utique cum his rebus quas exprimunt, cognationem quandam habere uidentur. Ergo cum de re firma & stabili & mente comprehendenda differitur, stabiles similiter immutabilesq; & quàm maxime fieri potest inexpugnabiles rationes esse oportet. Cum uero de ipsius rei firmæ stabilisq; simulacro disputatur, uerisimiles rationes sufficiunt, quæ ita se ad superiores habeant rationes, ut simulacrum ad exemplum. Nempe quod est ad generationem essentia, id ad fidem est ueritas. Cum ergo ô Socrates, multa de dijs mundi generatione à multis dicta sint, ne mireris obsecro, si rationes de ijs probatissimas exactissimasq; asserre non possim. Satis enim factum putare debebis, si non minus probabiles quàm quibus alius rationes attulerim. Æquum est meminisse, & me qui disseram, & uos qui iudicabitis, homines esse: ut si probabilia dicentur, nihil ulterius requiratis. **SOCR.** Scite loqueris ô Timæe, quare nos ut iubēs agendum putamus. Exordium quidem hoc orationis mirifice approbauimus. Sed age deinceps disputationem perage. **TIM.** Dicamus igitur quam ob causam ille rerum autor generationem & hoc uniuersum constituit. Bonus erat. Bonus autem nulla unquam aliqua de re inuidia tangitur. Ergo cum liuor ab eo alienissimus esset, omnia sibi quantum fieri poterant, simillima fieri uoluit. Si quis hanc gignendi mundi causam præcipuam à prudentibus uiris acceperit, rectissime profecto accipiet. Itaque cum uellet deus bona omnia fore, nihil uero quod natura pateretur malum, quicquid erat quod in cernendi sensum cadere posset, assumpsit, non tranquillum & quietum, sed temere agitatam & fluctans, idq; ex inordinata iactatione redegit in ordinem. Hoc enim iudicabat esse præstantius. Fas autem neque erat, neque est, quicquam nisi pulcherrimum facere eum, qui est optimus. Cum igitur excogitasset, inuenit nihil eorum, quæ secundum naturam aspectui subiecta sunt, si expers intelligentiæ sit, intelligente alio, totum toto pulchrius unquam fore, intellectum uero alicui sine anima dari non posse: hac ratione mentem quidem animæ, animam uero corpori dedit, totumq; ita mundum constituit, ut pulcherrimum natura opus optimumq; foret. Quocirca sicut ratio nobis hæc probabilis persuadet, dicendum est, hunc mundum animal esse, idq; intelligens, reuera diuina prouidentia constitutum. Hoc posito, quod sequitur uideamus, ad cuius animalis similitudinem deus mundum constituit. Vni cuidam propriæq; animalium speciei similem fecisse, ne arbitremur. Nam si imperfecto animali similis esset factus, pulcher certe non esset. Imò uero illius animalis eum simillimum esse dicamus, cuius animalia cætera & singulatim & generatim partes sunt. Illud siquidem uiuentia omnia, quæ sola mente percipiunt, in seipso complectitur, quemadmodum mundus hic nos & cætera quæ cernuntur animalia continet. Volens itaq; deus omnium quæ intelligi possunt pulcherrimo & undiq; absoluto mundum

De uiratio-
numOrdinē in-
ordinato
præstareDefinitio
mundiDe causa
exemplari

De unitate mundi intel ligibilis Vnus anplu res mundi
 dum hunc simillimū reddere, animal unū ipsum effecit, aspectui subiectum, animalia cum
 sta naturæ suæ cōuenientia intra suum limitē continens. Proinde recte ne mundū unum
 diximus, an rectius plures innumerabiles ue dici oportuit? Vnum profecto, si modo ad
 unius similitudinem sit formatus. Quod enim uiuentia omnia quæcunq; intelligunt con
 tinet, socium alterum habere nō potest. Alioquin aliud animal, quod hæc duo cōtineat,
 esse oporteret, cuius duo hæc partes sint, nec illorum, sed tertij huius, mundus hic simula
 chrum rectius diceret. Vt igitur hic mūdus esset animali absoluto simillimus, ex eo quod
 Vbi terra & ignis
 solus atq; unus esset, idcirco neq; duo, neq; innumerabiles procreati sunt, sed unus mun
 dus unigenitusq; factus est & erit. Quoniam uero corporeus spectabilisq; & tractabilis
 erat futurus, ac sine igne uideri nihil potest, nihilq; sine solido tangi, & solidum absq; ter
 ra nihil, ideo in operis huius exordio deus ignem primo terramq; creauit. Sed duo sola
 absq; tertio quodam cōmode cohærere nō possunt, mediumq; aliquod uinculū utrorūq;
 desiderant. Vinculorū uero id est aptissimum atq; pulcherrimū, quod ex se & ex ijs quæ
 astringit, q̄ maxime unum efficit. Hoc maxime proportio ratioq; alternæ cōparationis
 assequitur. Quando enim in tribus numeris aut molibus aut uiribus medium ita se habet
 ad postremum, ut primum ad medium, uicissimq; ut postremum cum medio, ita medium
 cum primo congruit, tunc quod medium est, & primū fit & postremum, postremū quoq;
 & primum media fiunt. Ita necessitas cogit, ut omnia quæ sic deuincta fuerint, eadem in
 ter se sint. Eadem uero cum facta sint, efficitur ut omnia sint unum. Quod si uniuersi cor
 pus latitudinem habere debuisset, nullam uero profunditatem, unum sanè tum ad seip
 sum, tum ad extrema uincienda interiectum medium suffecisset. Sed cum soliditatē mun
 dus requireret, solida uero non uno sed duobus semper medijs copulenter, inter ignem
 & terram deus aerem aquamq; locauit, eaq; ita inter se inuicem quoad fieri poterat, com
 parauit, ut quemadmodum ignis ad aerem, ita aer ad aquam: ut aer ad aquam, sic aqua ad
 terram congrue conferatur. Qua ex cōiunctione ita constitutus est mundus, ut aspici tan
 giq; possit. Propterea ex huiusmodi rebus numero quatuor, mundi corpus cōflatum est,
 ea connexum comparatione qua dixi. Ex quo seipsum amicitia concordie complectitur,
 atq; ita apte cohæret, ut nequeat dissolui ullo modo, nisi ab eodem a quo est colligatum.
 Mundus ex tota materia constat
 Quatuor igitur earum rerum quamlibet integrā mundus accepit. Ex omni quippe igni,
 aere, aqua, terra, ipsius faber ita ipsum composuit, ut nullam cuiusquam istorum partem
 aut uim extra relinqueret. Idq; ea ratione fecit, primum quidem ut totum hoc animal q̄
 maxime perfectum ex perfectis partibus esset: deinde ut esset unum, cum nihil extra reli
 ctum fuerit, ex quo alterum generetur. Postremo ne quis ipsum morbus aut senectus at
 tingeret. Videbat enim eam esse naturam corporis, ut importuna calor is uel frigoris alia
 rumq; rerum nimis uehementium accessione lædatur, & in morbos seniumq; impulsam
 deficiat. Quam ob causam rationemq; unum totum ex omnibus totis & perfectis perfe
 ctum, morbi & senectutis expertem deus mundum constituit. Cui & figuram maxime
 congruam & decoram dedit. Animal quippe hoc, quod intra suum ambitum erat anima
 lia omnia contenturū, eam figurā præcipue requirebat, in qua figuræ omnes contineren
 tur. Quapropter sphericum fecit, in quo omnis extremitas paribus a medio radijs attingit.
 quæ quidem figura omnium perfectissima sibiq; ipsi simillima iudicatur. Putabat
 enim simile dissimili multo pulchrius esse. Lenem præterea hunc globum extrinsecus un
 dique expoliuit. Nec immerito summa eum æqualitate tornauit. Nec enim oculis indige
 bat, quia nihil extra quod cerni posset, relictum erat. Nec auribus, cum nihil superesset fo
 ris quod audiretur. Nec erant aere circumfusa externa mundi, ut respirationem require
 ret. Nec membris quidem talibus opus erat, per quæ noua alimenta susciperet, aut deco
 cti cibi excrementa emitteret: nulla decessio fieri poterat, nulla accessio. Nec enim erat
 aut quo aut unde talia fierent. Ipsum enim se consumptione & senio sui ipsius alit. Ita nem
 pe diuina arte fabricatus est mundus, ut omnia in seipso & a seipso patiat, & agat. Ra
 tus enim est ille autor, mundum si sibi ipse sufficiat, præstantiorem fore, quam si aliorum
 adminiculis egeat. Nec ei manus necessarias esse duxit, quia neq; capiendum quicquam
 erat neque repellendum. Nec pedibus aut alijs ad progressum statum ue membris opus
 erat. Motum enim illi congruum suo corpori tribuit, qui ex septem motibus unus ad
 mentem maxime & intelligentiam pertinet. Ideoq; cum illum per eadem, & in eodem,
 &

& in seipso circumduxisset, effecit ut circulari conuersione moueretur. Sex autē reliquos
 motus separauit ab eo, & ab eorum errore & peruagatione penitus liberauit. Ad hanc igitur
 conuersionem quæ pedibus non egebat, crura pedesq; non dedit. Cum hæc igitur
 deus ille qui semper est, de aliquādo futuro deo cogitaret, lenem eum effecit æqualemq;
 & a medio ad summum undiq; parem, corpusq; ex corporibus totis & perfectis totum
 atq; perfectum: Animam autem in eius medio collocauit, perq; totū tetendit, atq; ea cor
 pus ipsum etiam extrinsecus circumtexit, mundumq; hunc unum & solum solitariumq;
 & circularem uolui in circulum statuit, qui propter uirtutem secum ipse facile coercere
 possit, nullius alterius indigens, satisq; ipse sibi notus atq; amicus. Itaq; omnibus his de
 causis mundum opifex eius beatum deum effecit: sed animam haud ita ut modo dicere
 cœpimus, tum deniq; cum corpus ei effecisset, procreauit, neq; enim qui hæc coniunxit,
 parere iuniori antiquius permisisset. Sed nos multa utpote fortunæ participes inconfide
 rate & temere loquimur. Ille uero tam generatione quam uirtute priorē antiquioremq;
 animam corpore constituit, utpote quæ obedienti corpori esset imperatura, ex his uide
 licet, atq; hoc pacto. Ex ea substantia quæ indiuidua & semper eadem similisq; est, & ex
 ea rursus quæ circa corpora diuidua fit, tertiam substantiæ speciem commiscuit mediam,
 quæ rursus esset naturæ ipsius eiusdem, & naturæ ipsius alterius particeps, eamq; per hæc
 mediam constituit inter indiuiduā substantiā, & eam quæ
 circa corpus diuiditur. Ea cum tria sumpsisset, in unam spe
 ciem omnia tēperauit. Vbi naturā eius quod alterū diuer
 sumq; uocamus, cōmixtioni repugnantem, cum eo quod
 idem dicitur ui quadā conciliauit. Postq; uero duo illa cum
 substantia cōmiscuit, & ex tribus unū fecit, rursus id totū
 in ea quæ decuit membra partitus est, quorum quodlibet
 ex tribus, eodem, altero, substantiaq; cōstaret. Fuit autem
 talis illa partitio. Vnā principio accepit ex uniuerso por
 tionem. Secundam autē primæ partis duplam. Deinde ter
 tiam, quæ secundæ sesquialtera esset, primæ tripla. Postea
 quartā, secundæ duplā. Quintā deinceps tertię triplā. Sex
 tam primæ octuplā. Postremo septimā, quæ partibus sex
 & uiginti primā excederet. Post hæc dupla & tripla inter
 ualla repleuit, partes rursus ex toto defecans, quas inter
 uallis ita locauit ut bina essent in singulis media, siue ut ita
 dixerim, medietates: quarum una eadem parte excedit al
 terum extremorum, eadem ab altero superatur. Altera me
 dietas pari numero extremū unum superat, pari superatur
 ab altero. Cum uero sesquialtera interualla, sesquitertia &
 sesquioctaua sumpsisset, ex his nexibus in primis spacijs,
 sesquioctauo interuallo sesquitertia omnia explebat, par
 ticula singulorum relicta. Huius autē particule interuallo
 assumpto ea inde habebatur numeri ad numerum in ter
 minis comparatio, quæ est inter ducentos quinquaginta
 sex, & ducentos quadragintatres. Iam uero cōmixtum il
 lud unde ista secernebat, totum huiusmodi partiū sectiōe
 consumptū erat. Tunc seriem hanc uniuersam in longum
 secuit, & ex una duas fecit, mediamq; mediæ in speciē X
 Græcæ literæ accommodauit. Deinde in orbem intorsit,
 quoad ita coirent inter se capita, ut lineæ ipsæ & secum &
 se inuicē eregione intersectionis ipsius cōiungerent: atq;
 eo motu qui in eodē & similiter semper reuoluit, undiq;
 est eas circumplexus: & circulorum alterum exterio
 rem, interiorē alterum fecit. Exteriorē quidem lati
 onem eiusdem naturæ, interiorē uero alterius nomina
 uit, Atq; illam quæ erat ipsius eiusdem naturæ cognata, in
 latus

Partes sub
stantiæ anime

latus ad dexteram partē: eam uero quæ alterius, per diametrum ad læuam flexit. Sed principatum dedit eiusdem ipsius similisq; agitationi. Eam namq; solam indiuisam reliquit, interiorē uero cum sexies diuisisset, septemq; orbes inæquales dupli & tripli interualis effecisset, singula quum tria sunt utriusque contrarijs inter se cursibus orbes peragere iussit, & ex septem interioribus tres quidem pari celeritate, quatuor uero & ad se & ad reliquos tres celeritate quidem impari, debita tamen ratione conuerti. Postquam igitur secundum creatoris illius mentem tota animæ constitutio absoluta fuit, mox omne corporeum intra ipsam effinxit, mediumq; mediæ accommodans apto modulamine copulauit. At illa à medio per omne usq; ad cœli extrema se porrigēs, eiq; extrinsecus circumfusa, seq; in seipsa conuertens, ita sempiternæ sapientisq; uitæ in uniuersum tempus diuinum dedit exordium. Et corpus quidem cœli spectabile factum est, anima uero oculorum effugit obtutum, rationis & modulaminis compos ab autore suo omnium quæ semper sunt & ad intelligentiam pertinent optimo, ipsa quoque optima omnium quæ genita sunt effecta. Quoniam igitur ex tribus partibus, eodem scilicet & altero, & essentia conflata est, ratione proportionis distincta atq; cōpacta, necnon in seipsam orbe reflectitur, quoties aliquid attingit quod essentiam diuiduam habet & quod indiuiduam, in seipsam omnino conuersa quid sit utrumq; discernit, & cui quid idem sit, à quo alterū & diuersum, ad quid quæq; & ubi, quomodo, & quādo esse huiusmodi aliquid uel pati contingat, tam in ijs quæ gignuntur, quā in illis quæ semper sunt eadem. Ratio porro ad ipsum quod idem uergens atq; ueridica, tam circa alterum, q̄ circa idem uersata, & sine sono strepituq; omni in eo quod seipso mouet reuoluta, quando ad sensibile aliquid se conuertit, si tunc etiam alterius diuersæq; naturæ circulus recte per omnem ipsius animam rem ipsam nunciet, opiniones fideiq; assensiones firmas uerasq; producit. Quando rursus circa rationale se uersat, & ipsius quod idem est circulus se apte reuoluens rem denunciat, intellectus necessario scientiaq; perficitur. Hæc quisquis in alio quā in anima fieri dixerit, à uero penitus aberrabit. Cum igitur hoc à se factum sempiternorum deorum pulchrum simulacrum moueri & uiuere pater ille qui genuit animaduerneret, delectatus est opere, & hac ductus lætitia opus suo multo etiam magis primo illi exemplari simile reddere cogitauit. Itaque quemadmodum illud sempiternum animal est, ita uniuersum hoc pro uiribus tale facere statuit. Illius quidem animalis æterna natura est: quod genito operi congruere omnino non potest. Idcirco imaginem æui mobilem effingere decreuit, ac dum cœlum exornaret, fecit æternitatis in unitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem, quam nos tempus uocamus. Dies porro, & noctes, & menses, & annos, qui ante cœlum non erant, tunc nascente mundo nasci iussit, quæ omnia temporis partes sunt. Atqui erat & erit, quæ nati temporis species sunt, non recte æternæ substantiæ assignamus. Dicimus enim de illa, est, erat, & erit. Sed illi reuera solum esse competit. Fuisse uero & fore deinceps, ad generationem tempore procedentem referre debemus. Motus enim quidam duo illa sunt. Æterna autem substantia cum eadem semper & immobilis perseueret, neq; senior seipsa sit unquam, neq; iunior, neq; fuit hactenus, neq; erit in posterum, neq; recipit eorum quicquam, quibus res corporeæ mobilesq; ex ipsa generationis conditione subiiciuntur. Nempe hæc omnia temporis imitantis æuum, seq; numero reuoluentis, species sunt. Sepe etiam dicimus quod factum est, esse factum: quod fit, in generatione esse: quod fiet, esse faciendum: & quod non est, non esse. Quorum nihil recte & exacta ratione dicimus. Sed exquisitam de ijs discussionem præsens disputatio nõ requirit. Tempus uero unā cum cœlo factum est, ut unā orta, unā etiam dissoluatur, si qua his dissolutio unquam contigerit. Et ad exemplar æternæ naturæ ideo factum est, ut mundus hic illi præstantiori quoad potest simillimus sit. Ille enim mundus, huius exemplar omne per æuum est. Hic uero perpetuo per omne tempus fuit, fitq; solus, & erit. Hac ratione consilioq; dei tempus creare uolentis Sol & Luna, & aliæ quinque stellæ quæ uocantur erraticæ, factæ sunt, quo temporis numerus distinguatur atque obseruetur. Cum uero stellarum huiusmodi corpora septem fecisset deus, septem orbibus, qui alterius ipsius diuersæque naturæ circuitu uoluuntur, adhibuit. Lunam in primo supra terram circuitu posuit. In secundo Solem. Luciferi deinde globum, & Mercurij sacrum ut dicitur, orbem circulis affixit, Soli uelocitate æqualibus, potentia uero illi contrarijs.

Quo

Quo fit ut apprehendant se inuicem, & à se uicissim apprehendantur similiter hæc stellæ, Sol, Lucifer, & Mercurius. Cæterarum stellarum ordines progressusq; & rationes si quis omnino percurrere uelit, plus erit opere ipso, quod operis gratia sumetur. Hæc enim forte à nobis pro dignitate rei aliās si dabitur otium tractabuntur. Postquam uero singula quæ ad seriem temporis pertinebant, convenientē sibi progressum sortita sunt, corporaq; nexibus compacta uitalibus animalia euaserunt, præscriptum tenorem & institutum ordinem tenuerunt: ut uidelicet secundum alterius diuersæq; naturæ obliquam agitationem eiusdem ipsius agitationi subiectam, orbes illi partim ampliorem, partim angustiozem circulum peragant: & quæ minorem, uelocius: quæ maiorem, tardius reuoluantur. Secundum uero ipsam eiusdem naturæ lationem, quæ uelocissime percurrunt comprehendentiā, à tardioribus comprehendendi uidentur. Omnes quidem eorum circulos superna illa uertigo uaria circuitione reuoluens, propterea quod isti duobus simul contrarijs motibus agitantur, id quod tardissime ab ipsa quæ uelocissima est recedit, proximum declarauit. Ut autem esset quædam uelocitatis illorum tarditatisq; mensura certissima, omniumq; octo motuum prodiret in lucem chorea, accendit lucem clarissimam deus in secundo à terra circulo, quam modo Solem uocamus. Cuius splendore cœlum omne illustraretur, & animantes omnes quæcunq; natura numeri capaces sunt, ipsius participes efficerentur, usum numerandi discerentes ab illo eiusdem similisq; naturæ circuitu. Hinc quoq; noctis dieiq; uarietas orta est. Propter hæc etiam unius sapientissimiq; circuitus reuolutio. Mensis uero prouentus, quando Luna lustrato circulo suo Solem consecuta est. Anni, ubi Sol suum peragrauit orbem. Cæterorum autem siderum ambitus ignorantes homines, præter admodum paucos, neq; nomine certo illos appellant, neq; numeris inter se distinctis commetiuntur. Itaq; ut ita dixerim, nesciunt horum peruagationes id ipsum esse quod rite dicitur tempus, multitudine infinita & uarietate mirabili præditas. Est tamen intellectu facile, quod perfectus numerus temporis, perfectum tunc demum compleat annum, cum octo ambitus confectis suis cursibus, quos orbis ille semper idem similiterq; procedens metitur, ad idem se caput retulerint. Hæc ob causas nata sunt ea astra quæ per cœlum meantia conuersiones habent, ut hoc omne animal quod uidemus, esset perfectissimo animali illi quod mente perspicitur, harmoniæ imitatione simillimum. Iam uero cætera usq; ad temporis ortum, ad imaginem propositi exemplaris effinxerat. Sed quia mundus hic nondum animalia omnia inter suum ambitum continebat, ex ea parte deficiebat ad illud exemplar imaginis huius similitudo. Hoc igitur quod deerat, superni illius exemplo deus explebat. Quot igitur & quales mens ideas in eo quod est animal inspicit, totidem & tales hoc mundo contineri oportere excogitauit. Sunt autem quatuor. Vna quidem deorum cœlestium genus continet. Alia uolatile & aeriuagum. Tertia aquæ liquoribus accommodatum. Quarta terrenorum animantium genus. Diuini quidem animalis speciem ex igni maxima ex parte componebat, ut splendidissimum esset uisusq; pulcherrimum. Cumq; illud uniuersi figuræ simile uellet fore, rotundum fecit, posuitq; in ipsius optimi sapientia, atq; illud sequi iussit, circumq; omne cœlum distribuit, ut uerus illi ubiq; ex hac uarietate ornatus accederet. Dedit autem diuinis duo genera motus. Alterum quo in eodem semper & similiter uoluerentur, cum de eisdem semper secum ipsis eadem cogitent. Alterum quo in anteriorem partem ab eiusdem ipsius similisq; uertigine ducerentur. Reliquos autem quinque motus ab his esse uoluit alienos, ut unumquodq; illorum quoad fieri potest, optimum esset. Qua ex causa facta sunt astra illa erroris expertia, quæ diuina animalia sunt, proptereaq; in eodem semper circuitu perseuerant. Quæ uero uaga sunt, & mutabili ratione labuntur, ita deinceps ut supra diximus sunt. Terram autem altricem nostram circa polum per uniuersum extensum alligatam, diei noctisq; effectricem & custodem esse uoluit, nec non primam antiquissimamq; deorum omnium qui intra cœlum sunt geniti. Horum uero deorum choreas, & inter ipsos conuersiones, circuloꝝq; ipsorum reuolutiones uarias & accessus, quales præterea fiant coniuncti sibi inuicem uel oppositi, siue ante inter se, siue retro, quid uel ex illorum serie nobis proueniat, quibus temporibus & quo pacto delitecant singuli, uel emergant, quid uel portendant quando orientes hominibus harū rerum peritis timorem incutiunt:

Oo Hæc

De genitura
temporisGenera ani
maliumQuatuor
idea ani
maliumTerra anti
quissima
deorū qui
intra cœlū

Hæc inquam omnia absq; diligenti simulacroꝝ ipforum inspectione explicare uelle, inanis est labor. Sed de his latis: & iam quæ de natura deorum illorū qui tales geniti sunt ut cernantur dicenda erant, finē habeant. Cæterorū uero qui dæmones appellantur, & cognoscere & enunciare ortum, maius est opus q̄ ferre nostrū ualeat ingeniu. Priscis itaq; uiris hac in re credendum est, qui dñs geniti ut ipsi dicebant, parentes suos optime nouerant. Impossibile sanē deorum filijs fidem non habere, licet nec necessarijs nec uerisimilibus rationibus eorū oratio confirmetur. Verū quia de domesticis rebus loqui se affirmabant, nos legē secuti fidem præstābimus. Sic igitur ut ab his est traditū, horū deorum generatio habeatur atq; dicatur. Terræ cœliq; filij Oceanus & Tethys fuisse traduntur. Ab ijs Phorcyn, Saturnus, & Rheia geniti, & reliqui horum fratres. Ex Saturno & Rheia Iupiter, & Iuno, & reliqui, quos eorum fratres quotidie memorari audiuius, nati dicuntur. Ex his deinceps ut traditur alij. Postq; orti sunt oēs, & qui cœlo uolūtur dñj nostris oculis manifesti, & qui eatenus nobis cōspicui fiunt quatenus ipsi uolunt, tum ad eos mundi genitor ita fatur. Dñj deorum quorum opifex ego & pater sum, hæc attendite. Quæ a me facta sunt, me ita uolente indissolubilia sunt. Omne siquidem quod uinctum est, solui potest. Sed mali est, quod pulchrè cōpositum est, seq; habet bene, uelle dissoluere. Quapropter quia generati estis, immortales quidem & indissolubiles omnino non estis. Nec tamen unquā dissoluemini, nec mortis fatum subibitis. Nam uoluntas mea maius præstantiusq; uobis est uinculum ad uitæ custodiā, quā nexus illi, quibus estis tunc cum gignebamini, colligati. Sed nunc iam quid iubeam, cognoscite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda restant, absq; horum generatione cœlum imperfectum erit. Omnia enim animantium genera ambitu suo nō continebit. Contineat autem oportet, si est mūdus omnino perfectus futurus. Hæc uero si à me fiant solo, uitaq; donentur, dñs adæquabuntur. Quapropter accedite uos secundum naturam ad animalium generationem, ita ut uim imitemini meam, qua in ortu uestro sum usus. Atq; eius quidem animalis quod in ipsis tale futurum est ut cum immortalibus appellatione conueniat, diuinumq; uocetur, principatumq; teneat, & iustitiam simul ac uos ultro colat, ego uobis semen & initium tradam: uos cætera exequi par est, ut immortalī naturæ mortalem attexentes, faciatis generetisq; animalia, subministrantesq; alimenta augeatis, & consumpta rursum recipiat. Hæc fatus, in eodem rursus cratere, in quo mundi totius animam permiscens temperauerat, superioris temperationis reliquias miscendo perfudit, modo quodam eodem, nō tamen perfectas similiter, sed & secundo & tertio gradu à primis deficientes. Deniq; cum uniuersum constituisset, astris parem numerum distribuit animarum, singulis singulas unū tributū adhibens, eisq; tanquā uehiculo impositis monstrauit uniuersi naturam, ac leges fatales edixit: ostendens quidem primam omnibus generationem ordine quodam unā fore, nequis ab eo minus aliquid fortia. Satis autē & quasi sparsis animis per singula singulis conuenientia temporū instrumenta, fore ut animal nasceretur, quod omniū animalium maxime esset diuino cultui deditum. Esse autem naturam hominis geminam: cuius id genus fore præstantius quod uiri nomine sit appellandum. Cum uero animæ corporibus necessitate quadā infertæ fuerint, & corporibus earum accesserit aliquid uicissimq; abcesserit, primum utiq; necessario sensum unum omnibus intimū, & naturæ coniunctum illic à uolentis passionibus excitari, deinde uoluptate & dolore mixtum amorem, post hæc metum & iram, & quæcunq; uel ista sequuntur, uel ab istis ut contraria dissident. Hæc qui superauerint, eos iuste uicturos, iniuste uero qui ab his fuerint superati. Atq; illum qui recte curriculum uiuendi à natura datum confecerit, ad illud astrum cui accom-

Culq; gene
ri animarū
unū tributū
esse astrum

Amor mix-
tus uolupta-
te & dolore

mandauit, ut corpora mortalia fingeret, quantūq; esset humanæ animæ quod reliquum huic deberet accedere, id omne & quæ cōsequentia essent, adiungerent regeretq;, & quæ optime & pulcherrime fieri posset mortalis animalis naturam gubernarent: nisi ipsum sibi met malorum causa esset. Atq; is quidem qui hæc cuncta disposuit, rite in suo habitu permanebat. Quo quidē permanente, eius filij cum parentis ordinem cognouissent, eum protinus sequebantur. Itaq; accepto ab illo mortalis animantis immortalī principio, sui effectorem imitati, ignis, aeris, aquæ, terræ particulas, quas rursus redderent, à mundo mutuabantur: easq; inter se copulabant, haud nō illis indissolubilibus uinculis, quibus ipsi fuerat colligati, sed talibus quæ propter paruitatē cerni nō possent: crebrisq; huiusmodi clauis cōiunctis unū ex omnibus corpus efficiebant, atq; in hoc ipsum tū influente, tū effluente corpore animæ diuinæ circuitus illigabant. Itaq; hi circuitus in profundum flumen immersi, neq; tenebāt neq; tenebantur, sed ui ferebant, atq; ferebat. Ex quo factum est, ut totū animal moueret, sine ordine tamen, & fortuita quadā iactatione. Cui quidem sex peruagari motibus contingit undiq; per sex loci differentias progrediendo, uidelicet ante & retro, ad dextram et læuā, sursum atq; deorsum. Cum uero plurimus inundaret fluctus atq; deflueret unde animal nutritur, multo etiā maior à passionibus extrinsecus illatis turba sequebatur, cum corpus aliquod ignis exterioris incurrisset offensionē, uel à terræ soliditate, aut aquæ humore, aut aeris flatu læsum esset. Porro ab ijs omnib. per corpus motus usq; ad animam transeunt, qui propterea & initio & nunc sensus cognominati sunt. Hi quidem ab initio cōtinue multos & maximos motus cient, riuo illo iugiter fluente, atq; his fluctibus uehementer animæ circuitus quatunt. Et circuitū quidem illum eiusdem similisq; naturæ in ipso cursu prorsus impediunt: alterius uero circuitum distrahunt: usque adeo ut dupla illa & tripla utrinq; disposita interualla tria, medietatesq; & colligationes sesquitercia, sequialtera, sesquioctaua ratione interiectas, quæ dissolui à nullo nisi ab eo qui coniunxit possunt, omni reuolutionis genere torqueant, omnesq; anfractus & uarietates orbium, quotcunq; contingere queunt, inducant: ita ut ambitus ipsi uix sibi inuicem connexi, ferantur quidem, sed sine ratione ferantur, tum contra, tum ex obliquo, tum resupina quadam dispositione. ceu si quis caput pro pedibus humi figat, pedes uero pro capite tollat in altū. tunc arbitror tam eius qui sic affectus est, quā eorū qui spectant, dextræ partes sinistra, & contra sinistra dextræ sibi inuicem esse uidentur. Itaq; cum hoc ipsum cæteræ huiusmodi animi quoq; ambitus maxime patiuntur, si tūc extrinsecus aliquid eiusdem ipsius uel alterius generis inciderint, falso quid idem alicui sit, quidue alterum ab aliquo iudicant. Ideoq; mendaces tunc demonesq; sunt, nec ullus princeps & dux in eis tunc est circuitus. Cumq; extra positi sensus pulsauerint animam uehementius, totamq; eam possederint, tunc illi subiugati quidem & seruietes dominari uidentur. Quas ob res ab initio anima cum mortalis corporis uinculis includitur, amens efficitur. At postquam nutritionis & augmenti riuus lenius minusq; fluit, animæq; circuitus tranquilliore motu iter suum peragunt, processuq; temporis sedatiores fiunt, & in figuram naturæ suæ congruam restituuntur: tunc singulorum circuloꝝ directæ conuersiones, eiusdem & alterius naturam probe discernunt, hominemq; sic institutum prudentem efficiunt. Quod si quis educationi rectæq; nutritioni disciplinam quoq; & eruditionem conuenientem adiunxerit, morbo grauissimo deuitato sanus & integer prorsus euadet: si autem neglexerit, claudū uitæ iter ingressus, tanquā mancus & omnino inutilis rursus ad inferos decidit. Sed hæc quidem post ortum contingunt. Nunc uero de prima hominis compositione exactius differendum, ac probabili ratione monstrandum, qua causa & prouidentia deorum singula membra corporis ad singula animæ officia sint accommodata. Principio dñj figuram capitis ad rotunditatē mundi finxere, in eoq; duos illos animæ diuinos circuitus statuerunt. Est autem caput membrum corporis diuinissimum, reliquorumq; membrorum princeps: cui totum corpus cōnexum dñj subesse & parere iusserunt. Excogitauerunt enim motuum omnium quotcunq; esse queant, composid fore. Cum uero inæqualis & aspera, ac partim quidē accliuus, partim decliuus terra sit, si humi caput serperet, perq; terræ superficiem uolueretur, hos anfractus sine offensione transire non posset. Quod sanē malum ut uitaretur, procerū hunc habitum corporis ad faciliorem progressum dñj pro uehiculo capiti subiecerunt. Corpori præterea quatuor in

Cur senio-
res prudentes

Caput mem-
brum diui-
nissimum

Proceritas

longum porrecta & flexibilia membra annexerunt, quibus facile diuina prouidentia moueri, apprehenderet uidelicet obiecta quaeq; stare, & sisteret, perque omnia graderetur caput superne subsistens diuinissimi sacratissimiq; habitaculi. Hac igitur ob causam nobis crura manusq; dedere. Anteriores aut partes posterioribus praestantiores & ad imperandum aptiores arbitrati, in anteriorem quoque partem moueri nos ut plurimum uoluerunt. Oportebat porro anteriora discreta & dissimilia esse. Quapropter primum globo capitis facie adiecere, facieiq; instrumenta quae adminicularentur omni animae prouidentiae, assiggnauerunt, decreueruntq; naturale hominis imperium in hac parte anteriori prioriq; consistere. Sed ex omnibus faciei partibus primi luciferi oculorum orbis coruscant, hac causa dati. Ignis certe illius qui non urit quidem sed illuminando suauiter diem inuehit mundo, participes oculorum orbis dii fecerunt. Intimum siquidem nostri corporis ignem huius ignis germanum syncerumq; per oculos emanare uoluerunt, in quibus lenis congestusq; ubiq; ignis huiusmodi sit, sed per eorum duntaxat solidiorem angustamq; medietatem ignis purior euolet, crassior uero cohibeatur. Itaque diurnum lumen applicat se uisus radio, tunc ea duo inter se similia concurrentia atq; commixta, quod oculorum acies diriguntur, ibi in unius iam domestici corporis coherent speciem, ubi cunq; uidelicet tam intimi quam externi luminis sit concursus. Totum igitur hoc propter similitudinem passionem eandem sortitum, cum quid aliud tangit, uel ipsum ab alio tangitur, motum huiusmodi ad corpus omne perque id ad animam usq; diffundens sensum efficit, qui uisus uocatur. At postquam in noctem discesserit cognatus ignis, uisionis radius euanescit. Nam in aerem sibi dissimilem erumpens permutatur atq; extinguitur, cum nullam habeat cum proximo aere, utpote ignis splendore carente, naturae communionem. Idcirco uidere desinit, somnumq; inducit. Etenim salubre palpebrarum tegmen dii oculis machinati sunt: quibus obductis uis illa ignis intimi conuientia tegminis coercetur, compressaq; interiores motus perfundit & mulcet, quibus relaxatis atq; mollitis quies oritur. Si profundus ob multam quietem motuum nos occupat sopor, exigua sequuntur insomnia. Sin uehementiores aliqui motus quasi uigiliarum reliquiae relictis sint, quales quidem & quilibet ex locis haustae reliquiae sunt, talia somniorum simulacra nascuntur, eorumq; nobis expergefactis restat memoria. At uero simulacrorum quae uel in speculis oboriuntur, uel in perspicua leniq; cernuntur superficie, facilis affectio est. Nam ex utriusq; ignis tam intimi quam extra positi communione, eiusq; rursus concursu & congruentia, qui passim terfo leniq; corpori accommodatus est, necessario haec omnia oriuntur, cum ignis oculorum cum eo igne qui est e conspectu effusus, circa lene nitidumq; corpus sese confudit. Dextera uero uidentur quae laeva sunt, quia contrariis partibus oculorum insolito more contrarias partes attingimus. Respondent aut dextera dexteris, laeva laeuis, quando commixtum lumen cui permisceat, transilit. Id cum speculorum lenitas hinc illincq; altitudinem assumpsit, & ita dextra oculorum partem in laeuam speculi, laeuamq; in dextra detorsit. Quod si speculum ad uultus longitudinem conuertat, uultum reddit resupinum, cum superior luminis pars ad inferiora, inferior uero ad superiora uertatur. Atq; haec omnia ex eorum genere sunt, quae principales rerum adiuuant causas, quibus ut ministris utitur deus ad optimi, quoad fieri potest, ideam perficiendam. Sed existimant pleriq; non adminicula haec principalium causarum, sed has ipsas esse omnium causas, quae frigoris & caloris, rari & densi, caeterorumq; similitum naturam habeant, rationem uero mentemq; nequaquam. Mentem enim a nulla re alia nisi ab anima possideri conuenit. haec uero aspectum effugit oculorum. Sed ignis, aqua, aer, ac terra corpora sunt, atq; cernuntur. Oportet autem mentis & scientiae amatorem principales sapientis naturae causas quaerere: atq; eas quae necessario ab alijs quidem mouentur, alia uero mouent, secundas causas arbitrari. Quocirca a nobis sic censeo faciendum, ut de utroque causarum genere differamus, separatim autem de his quae cum intelligentia effectrices sunt pulchrarum rerum atq; bonarum, de ijs rursus quae uacantes. prudentia quodlibet passim sine ordine faciunt. Ac de secundis quidem causis oculorum ad eam uim quam habent conducentibus, satis esse dictum puto. Maximum uero opus cuius gratia utiliter nobis a deo donati sunt, deinceps explicandum censeo. Rerum enim optimarum, ut arbitror, cognitionem nobis oculi attulerunt. Nam haec quae de mundo disputantur, nunquam inuenta essent, si neque sidera, neque sol, neque caelum suspici potuissent

potuissent. Cognitio uero diei ac noctis ab oculis orta fecit, ut dinumeratione quadam mensuram annorumq; ambitus metiremur, tempus cognosceremus, uniuersae naturae ordinem scrutaremur. Quibus ex rebus philosophiam adepti sumus. Quo bono nihil unquam maius mortaliu generi datum est deorum munere, neque dabitur. Hoc igitur maximum oculorum beneficium esse dico. Minora alia praetereo. Quibus qui a philosophia alieni sunt, orbi si querantur, frustra querentur. Nobis uero asserendum est ob hanc potissimum rationem deum oculos genuisse, ut mentis circuitus qui in caelo peraguntur, intuitu, in usum redigamus nostrae mentis: cogitationisq; nostrae discursiones illis cognatas, sed perturbatas quodammodo ad illorum temperiem reuocemus. Et cum illos agnouerimus, & recta ratione secundum naturam praediti singulorum ordinem perceperimus, conuersiones dei quae sine ullo errore aguntur, imitemur, atq; ad earum exemplum discursiones nostrae cogitationis uagas & erraticas componamus. Vocem quoque auditumq; eiusdem rei gratia deos dedisse nobis existimo. Nam ad haec ipsa sermo pertinet, plurimumq; conducit, omnisq; musicae uocis usus harmoniae gratia est tributus. Atqui & harmonia, quae motiones habet animae nostrae discursibus congruas atq; cognatas, homini prudenter musis utenti non ad uoluptatem rationis expertem, ut nunc uidetur, est utilis: sed a musis ideo data est, ut per eam dissonantem circuitum animae componamus & ad concentum sibi congruum redigamus. Rhythmus quoque ad hoc uidetur esse tributus, ut habitum in nobis immoderatum gratiaq; carentem aptissime temperemus. Haecenus opera mentis paucis exceptis tractauimus. Oportet autem de his quoque quae necessitas inuenit, dicere. Mundi enim huius generatio ex necessitatis metisq; coitu mixta est. Nam cum mens necessitati dominaretur, propterea quod persuadendo eam ad optimos ut plurimum rerum euentus induceret, ipsaq; hac ratione cedens sapienti persuasioni pareret, mundi huius exordia constiterunt. Oportet igitur eum qui mundi constitutionem uere narraturus erit, erraticae quoque causae speciem pro naturae ipsius instinctu miscere. Quod ita commode fiet, si horum ipsorum conuenienti principio sumpto, sic de his quemadmodum de superioribus ab ipsa rursus origine differamus. Naturam ergo & passiones ignis, aquae, aeris, atq; terrae, generationem caeli praecedentes consideremus. Nullus profecto ad hoc usq; tempus eorum generationem ostendit, sed quasi notum sit quid sit ignis & reliqua, sic de illis uerba facimus eaq; mundi primordia constituimus, cum nec syllabarum quidem nedum elementorum uicem tenere apud homines mentis quoquo modo competes debeant. Nos uero in praesenti nihil de principio uniuersorum, siue principijs, siue quomocunq; aliter id appelletur, dicendum putamus. Cui quidem disputationi nihil aliud impedimento est, nisi quod difficile sit praesenti disputandi modo quae de his uidentur exprimere. Neque igitur uos id expectabitis, neque ego mihi persuadebo recte me tantum opus aggredi posse. Quod autem ab initio dixi, uerisimilitudinis uim seruabimus, studebimusq; in rationibus uerisimilibus circa haec assignandis nulli cedere. Atq; ita & singula & uniuersa a principio exponemus. Deum igitur etiam nunc disputationis seruatorem in primis oremus, ut nos ex admirabili & insolita expositione ad uerisimilem doctrinam traducat, atq; ita instituti disputationem exordiamur. Sed hanc de uniuerso disputationem ab ampliori diuisione quam supra ducamus. Tunc enim duas in species facta diuisio est. Nunc tertium genus addendum. Duo enim in superioribus sufficebant. Unum quidem exemplaris loco, semper idem, solaq; intelligentia comprehendendum. Alterum simulacrum ab hoc exemplari deductum, generationi oculisq; subiectum. Cum uero duo haec sufficere putarem, tertium non adiunximus. Nunc autem cogere nos ratio uideat, ut difficile & obscuram speciem declarare conemur. Quam igitur uim, quam uenturam habere putandum? Hanc utiq; generationis horum omnium receptaculum et quasi nutricem esse. Quod quamuis uere dicatur, paulo tamen apertius est dicendum. Arduum id quidem, eo maxime, quod ad huius rei demonstrationem dubitare prius necesse est et inquirere de igni & reliquis quae elementa uocantur, quod istorum aquam potius quam ignem, aut aerem potius quam terram, aut certum aliquid unum magis quam cuncta uocare oporteat. Difficile sane certum aliquid & firmum de istis asserere. Quoniam igitur pacto, & qua ratione, & quod probabile in huiusmodi inquisitione dicemus? Principio id corpus: quod modo aquam nominauimus, quando in solidam concreuit materiam, lapis &

terra fieri uidetur: quando uero liquefcit & diffluit, ſpiritus atq; aer. Item aer exuſtus ignis efficitur. Ignis extinctus & corpulentior factus aerem creat. Rurſus craſſior factus aer, in nebulas nubesq; concreſcit. His etiam magis compreſſis pluuiæ defluunt. Ex aqua rurſus terra lapidesq; gignuntur. Atq; ita uidemus hæc omnia circuitu quodam ſibi inuicem uires fomentaq; generationis uiciſſim tribuere. Quæ cum nunquam eadem appareant permanere, quis nam ſine rubore redargutionisq; ſuſpitione poterit iſtorum aliquid unum potius quam aliud certe & firmiter appellare? Nemo certe. Quare tutiſſimus in his hic erit loquendi modus. Hoc quod ſemper aliàs aliter formatum uidetur, & plerunq; iuxta ignis effigiem, non eſt utiq; ignis hoc aliquid, ſed tale, id eſt igneum quiddam: nec aqua hoc aliquid, ſed tale quid id eſt aqueum, nec aliud quicquam uelut ullam habens ſtabilitatem. Deniq; nec pronominibus quidem ullis hæc ſignanda ſunt, quibus in rei cuiuslibet demonstratione, cum hoc uel illud dicimus, uti ſolemus. fugiunt enim, nec expectant uel eam demonstrationem, quæ hoc & huius & huic designat: uel appellationem, quæ de his tanquam de exiſtentibus & ſtabilibus habeatur. Igitur huiusmodi omnia neq; hoc, neq; illud, ſed tale potius, aut tale propter ſimilitudinem aliquam appellare debemus. Et ignem quidem ubiq; tale, ac de cæteris quæ gignuntur eodem pacto. At uero illud in quo fieri ſingula hæc uidentur, ac deinde diſſolui, ſolum iſs pronominibus quibus hoc uel illud ſignamus, appellandum puto. Quale uero quodammodo, calidum ſcilicet uel album, uel aliquid tale contrariorum, uel ex contrariis illud minime appellandum. Sed apertius quod uolumus exponamus. Si quis enim cunctas figuras ex una eademq; auri materia fictas continue in alias & alias reformet, deq; una quadam illarum præſens aliquid quid ſit quaerat, uere admodum & tutiſſime reſpondere poſſumus aurum illud eſſe: triangulum uero eſſe aut aliam figuram earum quæ impreſſæ eo ſunt & continuo permutantur, quaſi reuera ſint non licet dicere. Sola quippe illa reſponſione tanquam tutiſſima contenti eſſe debemus. Eadem de illa natura quæ cuncta recipit corpora ratio: eſt: idem ſemper eſſe dicenda eſt. Si quidem ex propria potentia recedit nunquam. Suſcipit enim ſemper omnia, nec ullam unquam iſs ſimilem ullo pacto ſibi formam contrahit. Omnis fanè natura fictioni ſubiecta eſt, agitataq; ab ingredientibus & figurata quodammodo, aliàs aliter ſe habere uidetur. Quæ uero ingrediuntur & exeunt, uere ac ſemper exiſtentium rerum ſimulacra ſunt, miro & uix explicabili modo ab iſſis rebus quæ uere ſunt, figurata, quemadmodum deinceps narrabimus. Tria in præſenti genera ſumenda ſunt. Vnum quod gignitur. Aliud à quo gignitur. Aliud à quo ſimilitudinem trahit quod naſcitur. Idcirco comparare hæc ita decet. Quod recipit, matri: unde recipit, patri: naturam iſtorum mediam, proli. Sed ita intelligendum eſt, quod cum eſſe debeat effigies rerum omni formarum uarietate diſtincta, nunq; illud ipſum formationis huius gremium bene erit præparatū, niſi informe ſit, & ſuapte natura omnibus formis quas recepturum eſt, careat. Nam ſi erit alicuius eorum quæ in ſe recipit ſimile, cum contrariam eius cuius ſimile eſt naturam aut aliã prorsus ſuſcipiet, nequaq; eius ſimilitudinē & effigiem exprimet, cū præ ſe tulerit ſuã. Quo fit, ut nullam ſibi propriã habeat ſpeciem, quod eſt omnia genera ſuſcepturū. Ut qui unguenta ſua uiter redolentia confecturi ſunt, humidam materiam quam certo condire odore uolunt, ita præparant, ut odorem nullum proprium habeat: et qui materijs mollibus impreſſionib; cedentibus figuras imprimere aliquas uolunt, nullam omnino priorem in eis figuram apparere patiuntur, ſed exactiſſima quadam leuigatione eas poliunt: Ita illud quod in omnibus paſſim æternorum omnium ſimulacris recte figurandū eſt, his omnibus formis natura ſua carere neceſſe eſt. Quamobrem uniuerſi, quod & genitum eſt, & ſenſibus omnibus manifeſtum, matrē ipſam receptaculumq; neq; terram, neq; aerem, neq; ignem, neq; aquam eſſe dicamus, neq; rurſus ex his aliquid conſtitutum, aut aliqua ex quibus proprie hæc ipſa ſubſiſtunt: ſed inuiſibilem potius ſpeciem quandam & informem ſinum omnium capacem, qui modo quodam ambiguo & uix explicabili diuinæ & intelligibilis naturæ fit particeps. Ipſe quidem comprehendere ſe nullo pacto poteſt: ſed quantum ex ſupradictis naturam eius attingere licet, ſic utique recte poſſumus dicere: Ignem quidem, partem eius ignitam uideri: humefactam uero partem, aquam: Terram quoq; aeremq; ſimiliter, quatenus ipſorum ſimulacra ſuſcipit. Sed de his ita diſtinguentes ratione conſiderare debemus, ſit ne ignis aliquis ſeorſum à materia

Quod ignis
& alia non
ſunt uere
hoc aliqd
ſed tale

Vide ut que
elemēta uo/
cantur ne p
nominibus
quidem mō
ſtrari poſ/
ſint

Vide ut ma
teria analo/
gia monſtra
tur

Materia nū
quam rece/
dit à poten/
tia

Quæ in ma
teria ſunt
ſunt ſimula
cra rerū ue/
rarum
Vide ut ma
teria eſt in
formis

à materia ipſe permanēs in ſeipſo, & cætera quæ ſæpe dicimus per ſeipſa manere: an hæc ſola ſunt, quæ corporis ſenſu percipimus, & talem in ſe continent ueritatem, nec ullo pacto præter hæc ulla ſunt uſpiciam, ſed fruſtra intelligibilē uniuſcuiuſq; ſpeciem aliquã ponere ſolemus. nec aliud hæc ſunt quam uerba. Quod quidem neq; ita uel aliter ſe habere temere & ſine examinatione aſſerendum, neq; ad præſentem diſputationem natura ſua prolixam, alia quoq; prolixa, & ad rem minime pertinens addenda uidetur. Ea uero circunſcriptio quæ breuibus magna comprehendat, admodum opportuna uidebitur. Ita igitur ipſe meam hæc de re ſententiã feram. Si intellectus & uera opinio duo genera ſunt, neceſſe eſt huiusmodi ſpecies eſſe, quæ per ſe ipſæ ſint, & intelligentia potius q; ſenſibus cōprehendantur. Sin autē ut quibuſdā uidetur, uera opinio ab intellectu nihilo differt, omnia quæ corporis ſenſus attingit, certa habenda ſunt. Sed opinor duo eſſe dicenda, quia ſeorſum ſunt facta, & diſſimilia ſunt. Quippe quorum alterū doctrina nobis inſinuat, alterū perſuaſio: & illud quidem ſemper cum ratione uera, hoc autē ſine ratione: illud nulla perſuaſione mutabile, hoc contra huic mutationi ſubiectum. Veræ quidē opinionis uir quilibet particeps: Intelligentiæ uero dii quidem omnes, homines uero pauci admodum participes ſunt. Quæ cum ita ſe habeant, fateri oportet eſſe ſpeciem quæ ſemper eadem ſit ſi ne ortu atq; interitu, quæ nec in ſe accipiat quicquã aliud aliunde, nec ipſa procedat ad aliud quicquam, ſenſuq; corporis nullo percipiat. atq; hoc eſt quod ad ſolam intelligentiam pertinet, eiusq; intentionis eſt proprium. Sed eſt aliquid poſt hoc quod cum ipſo nō ratione, ſed nomine conuenit, eiusq; ſimilitudinem gerit, genitum ſenſibus manifeſtum, quod fertur & ſuſtentaſ ab alio ſemper, & in aliquo loco gignitur, rurſusq; inde recedit opinione per ſenſus comprehendendum. Tertium genus locus eſt, qui interit quidē nūquã, ſed omnibus quæ gignuntur, ſedem exhibet. hic ſine tangentis ſenſu tangitur, adulterina quadã ratione uix opinabilis. Deniq; cum ad hunc animo reſpicimus, ſomniamus quodammodo, neceſſariumq; putamus, ut quicquid eſt, in aliquo ſit loco poſitū, regionēq; obtineat aliquã: & quod neq; in terra, neq; in cœlo ſit, minime eſſe credimus: atq; has omnes & ſimiles paſſiones à peruigili uereq; exiſtēte natura ipſi huiusmodi ſomnijs occurrere ſecernere non ualemus. Ideoq; nec diſcernere id etiã poſſumus, quod imagini quidē poſtq; idipſum in quo facta eſt nō ipſius eſt, ſed ea ſemper alterius fertur ſimulachrū, non iniuria conuenit ut in alio quodã ſit, atq; ita quodammodo eſſentię fiat particeps, aliter uero eſſe nullo modo poſſit. Ei autē quod uere eſt, uera hæc & exquisita ratio ſuffragat, docens quod dum res ita ſe habet, ut hoc quidē aliud ſit, & illud aliud, neutrum in neutro unquam factum unū ſimul idem & duo ſient. Hæc tandem meæ mentis ſummatim ſententiã ſit, eſſe, & ante cœli ortū ratione triplici fuiſſe tria hæc, exiſtens, locū & generationē. Generationis uero nutricem, ignitam & humefactã, terræ item & aeris formas ſuſcipientē, paſſionesq; horū pediffequas perpetientē, omniformē aſpectu uideri. Verum quia nec ſi milibus neq; ad pondus exæquatīs uiribus referta eſt, nulla ex parte æquilibrem eſſe, ſed inæqualiter undiq; uergētem declinantemq; ab illis quidē quæ diximus agitari, rurſusq; ipſam commotam eadem agitare. Quo pulſu cōcita in diuerſa raptari atq; diſcerni, perinde ut quæ in frumētī purgatione piſtorijs instrumentis iactata atq; excuſſa diſcerni uideamus, atq; aliò ſolida grauiãq; aliò rara & leuiã ferri. Sic illa tūc quatuor genera ab ipſo eorum receptaculo inſtrumētī illius piſtorij inſtar tumultuante & diſcernente cōmota, diſſimilia quæq; à diſſimillimis longe ſeparabantur, ſimillima uero rurſus coibant: atq; idcirco etiã ante mundi exornationē ſedibus diuiſa erāt, ſed neq; his ratio inerat, neq; modus. At uero ubi cuncta redigi ad modū placuit, deus ignē primo ac terrã, aeremq; & aquam, quæ quidem elementorū præferebant ueſtigia, ſed ita erant affecta ut par eſt illa a quibus deus abeſt, diſtinctis figuris, ſpeciebus, et numeris exornauit. Ea uero apud nos ſententiã ſemper rata indubiãq; præ cæteris habeat, quod deus illa cum talia nō eſſent, quam pulcherrime optimeq; fieri poterat, ordinauit. Nunc iam diſpoſitionem geniturãq; ipſorum ſingillatim demonſtrari conuenit, nouo quidem & inuſitato demonſtrationis genere, ſed uobis qui omnes eruditionis ingenuę uias peragrauiſtis, plano atq; perſpicuo. Principio quod ignis, & terra, aqua, & aer, corpora ſint, nemo utiq; dubitabit. Omnis autem corporis ſpecies profunditatem habet. Profunditatem uero planis cōſtare neceſſariū eſt. Rectitudo porro planæ baſis ex triangulis cōſtituitur, atq; trianguli omnes ex duobus initium

Probat bre
uiter ideas
eſſe

Homines
paucos eſſe
intelligentē
participes

Quod ma
teria eſt lo
cus

Diſpoſitio
nes & geni
tura elemen
torum

habent, habentibus utriusque rectum angulum unum, acutos duos. Quorum alter utriusque anguli recti partem obtinet, æqualibus distincti lateribus: sed in altero inæqualibus inæqualia distribuuntur. Igitur per rationes probabiles necessitati coniunctas incedentes, ignis ceterorumque corporum huiusmodi ponamus exordium. Superiora uero his horum principia deo nota sunt, atque ei qui dei sit amicus. Videamus igitur qua potissimum ratione quatuor corpora pulcherrima fiant, dissimilia quidem inter se, sed quæ in se inuicem dissoluantur, & ex se inuicem generentur. Si id comprehenderimus, ueritatem ipsam de generatione ignis terræque & eorum quæ competenti ratione seruata horum media fiunt, tenebimus. Tunc enim nemini concedimus dicenti alicubi esse oculis patentia pulchriora his corpora, quorum quodlibet secundum unum sit genus. Conandum igitur quatuor corporum genera pulchritudine præcellentia constituere, atque ita asserere horum nos naturam sufficienter comprehendisse. E duobus quidem triangulis isosceles, id est qui cruribus constat æqualibus, unicam habet naturam: qui uero altera parte est oblongior, infinitas. Ergo si recte exordiri uolumus, infinitorum quoque pulcherrimum præeligere nos oportet. Ac si quis pulchriorem à se electum ad horum constitutionem afferre uoluerit, eius non tanquam aduersarij, sed tanquam amici sit sententia potior. Vnum itaque reliquis posthabitis, triangulorum multorum pulcherrimum ponimus, à quo æquilater triangulus ex tertio constitit. Ratio uero cur ita sit, prolixior esset. At eum qui diligenti discussione ita esse comperiet, dulce manet uictoriæ præmium. Propositi sane nobis sint duo è multis trianguli, ex quibus ignis ceterorumque corpora composita sunt. Horum unus isosceles sit æqualibus cruribus constans triangulus. Alter uero sit ille qui longius latus semper breuiore latere potentia triplo maius habet. Verum quod securi nimium in superioribus diximus, nunc magis est distinguendum. Videbantur quidem nobis, neque id quidem satis recte, omnia quatuor genera ex se inuicem generari. Profecto quatuor genera ex triangulis quos eligimus generantur. Tria quidem ex uno, inæqualia habente latera. Quartum uero unicum ex triangulo isoscele componitur. Non igitur possunt omnia ita in se inuicem resolui & commutari, ut ex multis paruis pauca ingentia uel conuerso efficiantur. Tria certe possunt. Cum enim ex uno hæc facta sint omnia, quando maiora soluntur, multa exigua ex eisdem constituuntur, paruas congruasque sibi figuras adeptæ. Rursus quando multa per triangulos disperguntur amplificata, unum unius molis faciunt numerum, magnamque aliam speciem unam perficiunt. Hæc utique de mutua ipsorum generatione dicta sint hæcenus. Reliquum est, ut qualis quæque eorum facta sit species, & ex quibus concurrentibus numeris coaceruata, dicamus. Erit utique prima species, quæ ex paucissimis composita fuerit, elementum eius, quod latus oblongius breuiori latere duplo maius habet. Cum uero bini huiusmodi secundum diametrum componantur, tertium id fiat, & diametri latera breuiora in idem quasi centrum ducantur, unus triangulus æqualiter ex triangulis numero sex conficitur.

Trianguli autem æquilateres quatuor compositi secundum ternos planos angulos, unum solidum faciunt angulum: qui angulum planorum omnium obtusissimum deinceps ortu subsequitur. At qui triangulis huiusmodi quatuor natis prima solida species totius circumferentis distributiva in partes æquales ac similes oritur. Secunda uero ex eisdem quidem triangulis, sed secundum æquilateres triangulos octo constitutis, unum facientibus solidum angulum ex planis quatuor, factisque sex huiusmodi, corpus secundum absoluunt. At tertium ex elementis bis sexaginta copulatis, & angulis solidis duodecim, quorum quilibet quinque planis triangulis æquilateribus continetur, habens uiginti æquilateres bases, nascitur. Iam igitur elementum alterum sic hæcenus ista genuerit. Verum isosceles triangulus quarti generauit naturam secundum quatuor constitutus, & ad centrum rectos congregans angulos, unumque quadrangulum æquilaterem faciens. Sex uero huiusmodi copulati angulos octo solidos, quorum quilibet per tres planos rectos coaptatus est, effecerunt. Corporisque ita constituti figura cubica facta est, sex planos quadrangulos æquilateres bases adeptæ. Est & quinta quædam compositio, qua deus ad uniuersi constitutionem est usus, eaque descripsit & figurauit, quæ contemplatus aliquis non absurde dubitauerit utrum infinitos esse mundos an finitos existimandum sit. Infinitos quidem dicere illius putabit esse proprium, qui nul-

lam

Iam rerum cognitione dignarum peritiam habeat. Sed utrum unus mundus an quinque uera nati sunt inquirere, minus utique putabit absurdum. Ratio quidem nostra unum ipsum uerissimili probatione asserit esse natum. Alius uero quis ad alia respiciens aliter opinabitur. Sed hæc dimittenda sunt. Et iam genera quatuor à nobis paulo ante digesta, in ignem, terram, aquam, aeremque distribuamus. Terræ cubicam speciem assignemus. Nam omnium quatuor maxime immobilis terra est, & corporalium omnium compacta maxime. Tale uero illud precipue factum esse necessarium est, quod firmissimas tutissimasque possidet bases. In triangulis porro à principio positis, qui æquilateres sunt, firmiorem tutioremque quam inæquilateres basem possident. Et quod ex utroque compositum est planum æquilateræ æquilateri quadrangulum, certe triangulo tam quo ad totum quam quo ad partes stabilius necessario prouenit. Quamobrem si convenientem probabilemque sequi rationem uelimus, terræ id tribuamus: Aquæ deinde, quod tribus reliquis est immobilis: igni quod mobilissimum: Aeri medium. Et corpus quidem minimum igni, aquæ maximum, aeri medium: acutissimum quoque igni, secundum ab hoc aeri, aquæ tertium. Ex his omnibus quod bases paucissimas habet, uelocissimum esse necessarium est. Est enim ad penetrandum promptissimum, quippe cum prorsus sit omnium acutissimum. Leuissimum quoque, cum ex paucissimis partibus eisdem constet. Quod secundum est, secundo loco habeat hæc oportet. Tertio tertium. Igitur secundum rectam probabilemque rationem pyramidis species solida elementum semenque sit ignis. Secundam uero generatione speciem aeri, aquæ tertiam tribuamus. De his omnibus adeo paruis ita putandum est, quod si singula duntaxat singulorum generum capiantur, nullum eorum propter paruitatem cerni à nobis poterit: sin multa inuicem congregentur, eorum moles magnitudinesque cernentur. Quinetiam hæc omnia à deo tanta ubique quo ad multitudines, motus, atque potentias proportionem exacte absoluta connexaque sunt, quantam necessitatis naturalis & persuasa capere poterat. Ex omnibus sane quorum genera supra narrauimus, ita merito se res habere uidentur. Terra cum in ignem inciderit, eius acumine dissoluta fertur resoluta in ignem, aut aerem, aut aquam, quousque partes ipsius congressæ iterum, sibi inuicem copulatae terram reficiant. Non enim in aliam unquam speciem transmigraret. Aqua præterea ab igni uel aere diuisa in partes, unum, partibus suis recedentis, ignis corpus, aeris duo facit: portiones uero aeris, ex una dissoluta parte duo ignis corpora faciunt. Rursus quando ignis ab aere uel aqua uel terra aliqua occupatur, & ipse quidem paucus in multis mouetur, atque in agitatibus pugnat, iactatusque distrahitur, duo corpora ignis in speciem aeris unam coalescunt: deinde superato aere atque disperso, ex totis duobus atque dimidio una aquæ tota species coalescit. Denique sic ea rursus consideremus, quoties ab igne comprehensum aliorum genus aliquod angulorum laterumque ipsius acumine inciditur, tum demum discerpi desinit cum in ignis naturam transierit. Simile enim idemque genus quodlibet à simile eodemque minime patitur: quousque uero in aliud permutatur, imbecilliusque cum potētiore luctatur, dissolui non desinit. Rursus quando minora à multis maioribus circumuenta sunt, & pauca lacerata extinguuntur, cum in uincens ideam constitui uelint, cessant extinguui, fitque ex igni aer, ex aere aqua. Quod si in hæc transitus fuerit, & aliorum aliquod genus impugnet, non cessant agitata dissolui prius quam aut omnino cum dissolubilia sint depulsa ad cognatum refugiant, aut expugnata in unum quiddam ex multis superanti simile tandem euadant, familiariterque cum uictore permaneant. Enim uero per has passiones sedes uicissim cuncta commutant. Generis namque cuiuslibet multitudines per locum proprium distinguuntur, ob sedis ipsius agitationem. Quæ uero dissimilia inuicem facta sunt, propter fluctum concussionemque ad locum eorum quibus similia euasere feruntur. Corpora igitur immixta ac prima ex causis huiusmodi fabricata sunt. Quod autem in eorum speciebus alia quoque innata sunt genera, causa est elementi utriusque constitutio: quæ non solum ab initio unum cum magnitudine triangulum peperit, sed etiam maiora & minora tot quidem numero, quot in speciebus sunt genera. Quapropter mixta hæc in seipsis atque inuicem, infinitam habent uarietatem: cuius peritos esse eos oportet qui de natura sunt rationem probabilem reddituri. Igitur nisi quis quo pacto & cum quibus una motus & constitutio fiat certe comprehenderit multa disputationi quæ manet à tergo, impedimento futura uidentur. De his partim quidem dictum est, partim uero restat dicendum. In ipsa leni plana que natura motus esse nunquam

quam solet. Nam agitandum absq; agituro, uel agitaturum absq; agitando difficile est, immo impossibile, reperiri. Motus autem horum omnium minime est. hæc uero leuia planaq; esse nunquã possunt. Sic itaq; statum quidem in planitie lenitateq;, motum uero in contraria semper natura ponemus. Inæqualitas porrò naturæ huius est causa, quæ leni planoq; contraria est. Inæqualitatis uero generationē iam tractauimus. Sed quonam modo singula secundum genera non diuisa moueri inuicem ferriq; desinunt, nequaq; exposuimus. Id ergo deinceps sic explanabimus. Vniuersæ naturæ circuitus cum circulari ambitu suo genera cōplexus sit, & secum ipso congregi studeat, constringit omnia, locūq; uacuum relinqui nusquam patitur. Quo circa ignis per omnia maxime penetrat, deinde aer, utpote qui ipsi tenuitate est proximus, & alia simili ratione deinceps. Quæ enī ex maximis partibus sunt composita, uacuitatem quoq; in sua constitutione maximam reliquere, minima contra minimam. Coactionis autem ipsius angustia, parua in magnorum contrudit inania. Quare cum parua magnis insinuata sint & ipsa quidem parua quæ magna sunt discernant, maiora uero minora coerceant, omnia sursum deorsum ue in sua loca feruntur. Nam quod libet mutata magnitudine sedē mutat. Sic utiq; & has ob causas naturæ lenitati contrariæ semper generatio conseruata horū motum & in præsentī & in futuro perpetuum exhibet. Post hæc sciendum est multa esse ignis genera: flammam uidelicet: & quod ab ea est accensum, quod urit quidē, lumen uero nullū oculis affert: quod ue

Ignis multa genera extincta flamma intra illa quæ accensa fuerat, remanet. Similiter aeris genus aliud purissimum agilissimumq;, quem ætherem nuncupant; aliud turbulentiissimum, caligine nubibusq; obscurum: aliasq; species sine nomine esse putandū est, propter ipsam triangulorū inæqualitatem. Aquæ genera duo sunt præcipua. Vnum humidum, alterum fusile. Humidum quidē, quia generibus aque paruis & inæqualibus cōstat, facile à seipso & ab alio propter inæqualitatis cōditionem & figuræ speciem moueri solet. Quod autem ex grandioribus æqualibusq; & lenibus est compositū, stabilius illo. Et graue propter lenē æqualitatem cōpactum est, sed propter ignis penetrantis dissoluentisq; impetum æqualitate amissa motus fit particeps: factumq; agile mobileq;, à proximo aere pulsum extensumq; per terram duo quadam patitur: nam & liquefcit & in terram decidit. primū illud molis, purgatio, hoc fluxus cognominatur. Rursus igne hinc euolante, quippe cum non fiat in uacuum exitus, proximus aer pulsus mobilem adhuc molem humidam in ignis sedes impellit, ipsiq; ipsam commiscet. Moles deniq; cōpulsā, iterumq; lenem æqualitatē adeptā, cum ignis inæqualitatis artifex iam abierit, in idem secū coaceruat: atq; ignis abscessum frigefactionē, copulā uero congressumq; igne abeunte factum conglutinationē gelidāq; rigiditatem uocamus. Ex his uero quas aquas fusiles appellauimus, quod ex tenuissimis lenissimisq; sit densissimum, uniforme, splendidum, flauumq;, preciosissima res est, aurum florens per petram compactum est. Auri autem ramus propter densitatem durissimus & nigro præterea colore suffusus, adamas appellatur. Sed quod auro proximas habet partes, pluresq; una species cōtinet, auro quoq; densius, & terrenæ partis pauce tenuisq; particeps, adeo ut asperius duriusq; sit, uerum ex eo quod interualla intrinsecus habet magna, leuius est: hoc genus nitentium concretarumq; aquarum unum est atq; æs nominatur. At quando terrena pars huic immixta propter uetustatem à cæteris partibus eius secernitur, ad extremamq; emissā superficiē per se ipsa aspectui patet, rubigo iam nascitur: Cætera generis eiusdem uerisimilibus rationibus assequi, haudquaquã laboriosum est. Quod si quis remittendi studij gratia rationibus eorum quæ semper sunt intermissis considerauerit uerisimiles de generatione probationes, atq; eiusmodi cōsideratione sine pœnitentiæ accessione delectetur, moderatum in uita prudentemq; ludum cōsequetur. His utiq; nunc ita concessis, deinceps quæ de eisdem probabilia uidebuntur, ita percurrenda uidentur. Igni sæpe miscetur aquæ pars tenuis, atq; humida fluidaq;, sic ideo nominata, quia lubrica terra circumfluit: mollis quoq; ob eam causam, quia eius bases minus firmæ stabilesq; quam terræ, facile cedunt atq; labuntur. Hæc quando ab igni destituta, ab aere quoq; deseritur, fit lenior, & alienis expressis cogitur in seipsam: atq; ita compacta, si supra terram id contigerit, grando fit: si in terra, glacies: quæ quidem tunc fiunt cum riget cohaerescitq; maximē gelu: cum uero minus congelatur, si supra terram accidit, nix: si in terra ex rore crassior facta, pruina. Verum quando plurimæ aquæ species inuicē commiscuntur

Ignis multa genera
Aeris multa genera

Generatio- nes metallo- rum & adamantis

De grandine, glacie, niue, pruina

miscuntur, uniuersum aliud genus à terra per arbores stillans, liquor humorq; uocatur. Liqueores quatuor
Liquores quatuor
quores uero singuli propter mixtionis dissimilitudinem nacti multa quidem alia sine nomine faciunt genera, sed quatuor igneæ species euidentes & perspicuæ maxime, sortitæ sunt nomina. Quod enim animam simul cum corpore calefacit, unum dicitur. Quod uero lene est, discernitq; uisum, ideoq; aspectu splendidum, atq; nitens, & pingue nobis apparet, unctæ & olearia species est, pix, gummi, & oleum cæteraq; id genus. At quod oris angustos meatus ad penetralia usq; naturæ perfundit, hac ui dulcedinem adhibens, mel communiter nuncupatur. Deniq; quod carnem dissoluit uritq; & spumeum est ex omnibus secretum liquoribus, succus uocat. Terræ uero species per aquam emergens hoc modo fit lapis. Congelata enim aqua quando in commixtione deficit, in aeris speciem transit: hic aer in suum locum recurrit, uacuum autem ipsorum nihil, proximum ergo aerem pulsat. Iste si grauis sit pulsus, circumfususq; terrenæ molei, uehementer illidit, seq; ipsum in eas sedes unde nouus ascenderat aer, conducit. Terra deniq; ab aere indissolubiliter cum aqua coacta, lapides concreat, pulchriores quidem illos, qui perspicue ex æqualibus planisq; partibus emicant, deformiores uero qui cōtrā. Vbi uero ignis acumine humor omnis resoluatur, corpusq; illo aridius redditur, ea restat species, quæ solida uocatur futilisq; tellus. Quandoq; etiam humore relicto, terraq; fusili per ignem facta, ac deinde accedente gelu, niger fit lapis. Quādo uero id ipsum similiter ex cōmixtione multo priuatur humore, sed tenuiorib. terre partib; cōstat, falsumq; est, & semiglaciale fit, perq; aquā emergit, partim quidē olei terreq; purgatorij genus, nitru dicit, partim uero quotidiano uictui cōmodissimū legitime, sal deo amicū corpus. At enim cōmunia ex utrisq;, aqua quidē nō solubilia, igni uero propter tale aliquid ita cōglutinantur. Ipsas terræ moles, ignis & aer nō liquefacit. Cum enim duo hæc tenuissima sint, & uacuitatibus terræ minutiora, ita per capacissimos eius meatus sine ulla uiolentia permanant, ut neq; eam dissoluant, neq; liquefaciant. Aquæ uero partes quia maiores sunt, uiolento fluxu liquefaciunt. Terram itaq; male cōpactam sic sola aqua ui soluit, cōpactā uero duntaxat ignis, nihil enim præter ignē hæc penetrat. Aquæ rursus cōcretionē, uiolentiissimā quidē solus ignis, debiliore uero utraq; & ignis & aer diffundunt, aer inquā per uacua, ignis etiā per triangulos. Aerē uero ui cōstrictum, nihil nisi per elementū soluit: sine ui coherentem solus resoluat ignis. Corpora ex aqua terraq; ita cōposita ut aqua terre inania ui coarctata obstruat, sic prorsus se habent ut aqua exterior influere per ea nō possit, ideoq; minime liquefaciat, sed ignis aquæ meatus penetrans quemadmodum & aqua terræ inania, atq; ita aquam afficiens ut ignis aërem, cōmuni corpori liquefactionis causam præbeat. Hæc uero partim aque minus habent quam terræ, quemadmodum uitri genus, & lapides illi qui fusiles appellantur: partim contra plus aquæ, qualia sunt omnia quæ cōglutinata sunt, cæreaq; euadunt, & uapores emittunt. Hactenus eas species quæ figuris, commutationibusq; inuicem uariantur, penē iam demonstrauimus: quas uero ob causas passionis earū nascantur, deinceps demonstrare conabimur. Principio sensum his quæ dicta sunt, adesse semper oportet. Carnis uero & eorum quæ ad carnem attinet, generationem, animæ quoq; quantum mortale est, nondum declarauimus. Sunt enim hæc à passionibus quæcunq; cum sensu sunt, minime separata, & illæ sine his exponi sufficēter nō possunt, simul uero expleri ferme nequeunt. Prima igitur alia ponenda sunt: deniq; quæ sequuntur, expedienda. Vt ergo deinceps in disputando genera passionis ipsæ sequantur, prima nobis extent quæ ad corpus & animam pertinent. In primis qua ratione ignis calidus dicitur, uideamus. quod ita demū perspicimus, si discretionē diuisionēq; ab eo in nostro corpore factam cōsideremus, quod enim acumen quoddam ea passio est, ferme est omnibus manifestum. Tenuitatē uero angulorum laterumq; subtilitatē, paruitatem particularum, motus uelocitatem, quibus omnibus uehementē & penetrās est, uelociterq; quod occurrit, diuidit semper & dissipat cōsiderare debemus, figuræ ipsius generationē memoria repetentes. ea quippe, nō alia natura corpora nostra diuidens, & in partes exiguas partiens, merito passionem illam quæ legitime calor nominatur, inducit. Cōtraria uero huic passio licet cuiq; manifesta, sua tamen explanatione nō careat. hūmidæ nanq; partes corporum, partibus nostris hūmidis grandiores, cum in corpus influunt nostrum, minores quidē partes extrudunt, sed in earum sedes sese insinuare non possunt, humorem autem nostrum coagulant, atq; ex inæquali

De lapide, nitro, sale, uitro & cæteris

Cur ignis calidus, & de caliditate

De frigore

quali & agitato immobilem propter equalitatem coagulumque faciunt, inque angustum co-
gunt. Quod autem præter naturam coactum est, secundum naturam renititur, seque reuo-
cat in contrarium. In hac relictatione quassationeque tremor rigorque consistit: omnisque hu-
iusmodi passio, frigus, quod uic eam infert, frigidum nominatur. Durum autem dicimus illud
cui caro nostra cedit, molle quod carni: resque ipsas inuicem & duras & molles, eadem ra-
tione uocamus. Cedit autem quicquid paruo nititur. Quod uero ex triangularibus basi-
bus firmamentisque est, utpote plano uehementer innixum, renititur maxime atque resistit:
quod uic summopere densum est, contra uenientia uehementer repercutit. Graue præte-
rea & leue cum ea natura simul quæ sursum deorsum ue dicitur, commodissime declara-
bitur. Sed illud dictu absurdum est, esse duo quædam natura loca à se inuicem longè in-
teruallo distincta: & unum quidem deorsum uocari, ad quem locum ea deferantur omnia
quæcunque molem quandam corporis habent: alterum uero sursum, ad quæ uic omnia mo-
ueantur. Cum enim cælum omne rotundum sit, quæcunque à medio æque distantia extre-
ma facta sunt, similiter esse oportet extrema. Mediū quoque æqualibus lineis ab extremis
undique distans, eregione æque omnia respicit. Quoniā igitur ita mundus dispositus est, si-
quis dictorum quicquam sursum esse dixerit uel deorsum, non iniuria errare uidebitur.
Medius enim locus in ipso, neque sursum, neque deorsum dici debet, sed medius. Quod rur-
sus undique circuit, neque medium est, neque partem in se habet aliam ab alia differētem, quo
ad ipsum medium, & omnino quicquid sit eregione locatū. Ei uero quod sui ipsius simil-
limum est, contraria nomina iure nullus attribuet. Siquid enim solidum æquilibratumque
in uniuersū medio sit, ad nullam extremorum partem propter perfectam ipsorum similitu-
dinē declinabit: at si quis circa illud obambulet, sæpe sibi met plantis stabit oppositis, eam-
demque illius partem, tum sursum, tum deorsum uocabit. Itaque uniuersum quemadmodum
paulo ante diximus, cum sit rotundum, locum habere superiorē aut inferiorē uir pru-
dens minime affirmabit. Sed unde nomina sunt ista, & in quibus ea intuiti ex illis ad mū-
dum totum transtulimus, huiusmodi quædam in primis ponentes, inuestigemus. Si quis
in ea mundi regione quam ut plurimum fortitus est ignis, & ad quam undique fertur, insi-
deat, uimque aliquam nanciscatur, per quam ignis partes arripiat libretque, aut ubi in stateræ
lancibus collocauit, ut deorsum in dissimilem detorqueat aerem, constat plane minorem
ignis portionem maiori facilius coactum iri. Vbi enim duo simul uno robore suspendun-
tur, minus quidem magis, plus autem minus inferenti uim cedit. Et unum quidem graue
deorsumque ferri dicitur, alterum uero sursum ac leue. Idem nobis terram habitantibus ac-
cidit. Nam terræ innixi, perque eam gradientes, terrena genera inuicem separamus atque di-
stinguimus, & sæpe terram in dissimilem aerem iacimus uolenter, præterque naturam, sæ-
pe partes utraque cognatæ naturæ participes. Hic portio minor facilius quam maior ad
dissimilem locum iacta, prius uolentia cedit, eamque leuē cognominauimus: & locum ad
quem compellimus, sursum. Contrariam his affectionem graue quiddam, atque deorsum.
Hæc itaque differre inuicem necessarium est, propterea quod generum multitudines lo-
cum alijs contrarium obtinent. Quod enim in alio loco leue est, leuū quod in loco est con-
trario: & graue similiter graui: & ei quod deorsum dicitur, id quod deorsum: eique quod sur-
sum, id quod dicitur sursum. omnia enim hæc transuersa inuicem & contraria ac penitus
differentia esse fierique reperientur. Vnum tamen id de his omnibus cogitandum, quod uia
gressioque singulorum ad simile atque cognatum ferēs, graue facit id quod fertur: locum ue-
ro in quem tale quid fertur, deorsum. Quæ aliter se habent, aliter efficit. Harum igitur pas-
sionum huiusmodi quædam dictæ sint causæ. Lenis item & asperæ passionis causam qui-
libet intuitus aperire alijs poterit. Durities enim hanc inæqualitati permixta, illa uero æ-
qualitas exhibet densitati. Sed earum passionum quæ circa totum corpus comuniter ac-
cidunt, ea restat maxima quæ uoluptatis dolorisque est causa in his quæ diximus. Similiter
quæcunque per corporis partes sensibus patent, doloresque & uoluptates cient. Ita igitur om-
nis tam sensibilis quam insensibilis passiois, causas capiamus, in primis memoria repe-
tentes quod de ea natura quæ facile mouetur, deque ea quæ mouetur difficile, supra distin-
ximus, hoc enim pacto ea persequi debemus omnia quæ comprehendere cupimus. Quan-
do in id quod facile moueri solet, aliqua uel breuis incidit passio, pars eius quælibet sequen-
tibus partibus undique passionem ipsam transfundit, quousque ad prudentiæ sedem perue-
niatur

Deduro & molli

Sursum & deorsum

niatur: ubi per hos quasi nuncios potentia illius quod passionem intulit, noscitur. Quod
uero contra est affectum, & immobile quodammodo permanet, circularē illam transfu-
sionē non habet: & ipsum quidem patitur solum, proxima uero minime mouet. Quapro-
pter cum partes aliæ alijs passionem primā non impertiant, totumque animal hinc minime
agitetur, sensus expers id quod patitur extat. Id profecto circa ossa capillosque & reliquas
partes quæ terrenæ ut plurimum in nobis sunt, accidit. Visus uero & auditus instrumen-
ta aliter omnino efficiunt, quia illis ignis aerisque uis maxima inest. Quod præterea ad uo-
luptatem attinet & dolorē, ita consideretur. Passio uolenter præterque naturam abunde si-
mulque nobis illata, molesta sit. Rursus quæ in naturam abunde simulque reuertitur, dulcis:
quæ contra fit, contra. Passio uero magna cum facilitate illata sentitur quidem maxime,
uoluptatis autē & doloris minime particeps. huiusmodi sunt, quæ ex aspectu proueniūt.
Cui quidem corpus nostrum cognatum fieri in die supra narrauimus, huic adustiones se-
ctiones ue & quæcunque passiones huiusmodi, dolorem non inferunt, nec etiam quando in
suam speciem sit restitutio, uoluptatē. Sensus tamen uehementes clarissimique ipsi compe-
tunt, quatenus aliquid patitur, incurritque in aliquid & attingit. Violentia siquidem huius,
discretionis cōcretionis ue nulla penitus inest. Corpora uero ex partibus grandioribus cō-
stituta, & uix agenti cedentia, quando motiones illatas in totum corpus trañciunt, uolu-
ptates doloresque continent: quando uidelicet è suo statu mouentur, dolores: quando re-
deunt, uoluptates. Quæcunque paulatim abscellus euacuationesque sui perpetiuntur, reple-
tiones uero simul atque abunde, cum euacuationis quidem sensum habeant nullum, reple-
tionis autem habeant, mortalitate ipsius potentia dolores nullos, uoluptates uero maxi-
mas afferunt. Quod ex suauium odorum perceptione cognoscitur. At quæ è sua natura
simul & abunde pelluntur, paulatim uero uix in eam restituntur, contra quam superio-
ra affici solent, hoc plane in secandis urendisque membris apparet. Iam communes toti cor-
pori passiones, easque inferentium cognomē attractauimus. Nūc igitur eas quæ certis no-
stri corporis partibus accedunt, & unde proueniunt, quibus ue causis inferuntur, pro uiri-
bus exponamus. Principio quæ supra quando de humoribus agebamus reliquimus, cum
linguæ passiones sint, si quomodo possumus declaremus. Videntur autem hæc quemad-
modum & alia multa discretionibus quibusdam & concretionibus fieri, ac præterea leni-
tate asperitateque magis quam cætera uti. Tenduntur à lingua uenæ ad cordis sedem, sapo-
rum nunciæ: in quas siqua ita inciderint ut humidam carnis mollitiē penetrantia terrestri
sua natura modice liquefacta, uenas ipsas contrahant arefaciantque, sapes huiusmodi pa-
riunt. Videlicet si asperiora sunt acerbos acresque: sin aspera minus, austeros & ponticos. Sapes
Quæ & illas purgant, & siqua linguæ inhærescunt, abluunt, si ultra modum id faciant, na-
turæque ipsius non nihil liquefaciant, qualis est in nitro potentia, amara omnia nominantur.
Sin autem uim nitro temperatiorem habent, leniusque abstergunt, falsa sine amaritudinis
asperitate, magisque amica nobis apparent. Quæ autē applicata oris caliditati, ab eoque mol-
lita & feruefacta ipsum uicissim feruefaciunt, suaque leuitate sursum ad sensus capitis eleuan-
tur, suoque attractu singula diuidunt, propter huiusmodi uires acuta uocantur. Quandoque ue-
ro hæc eadem ex putredine attenuata angustas uenas ingrediunt, coguntque partes inte-
riores tam terrenas quam quodammodo aereas iactatas inuicem cōmisceri, permixtasque
circulabi alias, & alias ingredi, ingressuque suo penetratas cōcauas tenasque efficere, ubi cō-
cauus & ampullosus humor aeri circumfunditur, isque humor alias terreus quoquo modo
est, alias purus, fitque ex aqua concava uasculum aeris humidum atque clarum. Sed quod ex
pura nascitur aqua, perlucet undique, ampullaque uocatur. Quod autem ex lutulento ma-
gis humore simul agitato quidem elatoque & circumtenso conficitur, ebullitio, bulla, fer-
mentumque dicitur. harum omnium passionum causa acida qualitas appellatur. His omni-
bus que de his dicta sunt contraria passio, à contraria causa proficiscitur. Quando uero in-
grediētium qualitas humida est linguæ qualitati naturaliter concors & cōsentanea, ac le-
nit mollitque eam, contractamque demulcet asperitatem, & quæ in nobis præter naturā con-
tracta uel sparsa fuerunt, relaxat uel colligit, ac summatim naturalem singulis restituit ha-
bitum, suaue huiusmodi omne amicumque est omnibus, uolentiarum quoque passionū me-
dicina atque remedium, dulceque uocatur. Circa narium uim species non sunt. Semigenia e-
nim odorum natura, Speciei uero nulli competit odorem ullum habere. Sed nostræ circa De odore
Pp hæc

*Solutio totius, et
dolores quæ
requiritur*

Sapes

hæc uenæ ad terræ & aquæ genera angustiores sunt, ad ignis uero aerisq; genera latiores. Quocirca nemo unquam istorum aliquem sensit odorem. Sed in madefactione quorundam, uel putredine, uel liquefactione, uel euaporatione gignuntur odores. Cum enim in aerem aqua uel aer in aquam transit, in medio istorum odores fiunt, omnisq; odor aut fumus est, aut caligo. Sed horum quod ex aere mutatur in aquam, caligo: quod uero ex aqua in aerem, fumus. hinc fit ut aqua odores tenuiores sint, aere crassiores. Quod maxime perspicuum fit, quando certa quadam re naribus occurrente aliquis in seipsum uehementer spiritum retrahit. Tunc sane nullus simul influit odor, spiritus autem ab odore nudus solus sequitur. Duæ igitur hæ in his uarietates absq; nomine sunt, nec ex pluribus, nec ex simplicibus speciebus: sed duo ibi nomina tantum manifesta sunt, suaue scilicet & molestum. Hoc quidem distorbat uolatq; omnem eam capacitatem quæ a summo capitis uertice ad umbilicum protenditur. Illud uero eandem mulcet, & amico quodam ingressu naturale eius seruat habitum. Tertiam præterea uim sentiendi, auditum uidelicet, ita considerare debemus, ut quibus ex causis passionibus eius proueniant, exponamus. Omnino igitur uocem ponamus pulsatione quadam ab aere, per aures cerebrumq; & sanguinem usq; ad animam penetrantem. Natam quoq; ex ea motionem incipientem a capite, & in sedem iecoris delinientem, auditum uocemus. Motio quidem uelox, acuta prouenit: tarda, grauis. Vna æqualis atq; lenis, contraria uero aspera. Magna quæ multa, parua quæ pauca. Harum uocum concordiam consonantiasq; in sequentibus declarabimus. Sequitur quartum sentiendi genus exponendum, quod uarietatem in se plurimam continet: & quæ sub eo sunt omnia, colores uocantur. Est autem color ueluti flammula quædam fulgorq; a singulis corporibus emanans, partes habens uisui ad sentiendum accommodatas. Causas uero ex quibus uisus gignit, supra tractauimus. Nunc de coloribus potissimum hoc pacto probabilia dicenda uidentur. Quæ ab alijs delata partibus, in aspectum cadunt, partim minora, partim maiora, partim uisus ipsius partibus æqualia sunt. Aequalia quidem sentiri non possunt, quæ diaphana, id est utrinq; perspicua nominantur. Minora uero aut maiora partim discernere, partim contrahere uisum dicimus, instar eorum quæ caliditate uel trigiditate carnem, aut eorum quæ acrimonia uel acumine caliditate uel linguam contrahunt uel discernunt. Atq; ea quæ uisum sic afficiunt alba nigra uel uocamus, quæ quidem passionibus eorum sunt, quæ modo narrabam, & illorum quidem germana eademq; quodammodo, sed in genere alio, diuersa tamen propter has causas esse uidentur. Sic utiq; appellanda sunt ista, quod uisum disgregat, album: nigrum uero, quod congregat. Motionem profectio acutior alteriusq; generis ignis, incidentem dispergentemq; uisum usq; ad oculos, orbemq; ipsos oculorum meatusq; uel diuerberantem, liquefacientemq; ignem esse dicimus ex opposito obuiantem, cuius occursum lachryma, corpus ex igni & aqua mixtum, effunditur. Et uno quidem igne uelut e coruscatione quadam exiliente, altero uero penetrante, & ab humore extincto, uarij creantur ex huiusmodi mixtione colores: atq; ipsam passionem fulgorem coruscationemq; uocamus: quod uel id facit, splendidum atq; coruscum. Horum medium ignis genus ad oculorum humorem perueniens, illiq; se miscens, minime quidem coruscum, sed ex ipsa ignei radij ad humorem admixtione, sanguineum creante colorem, rubeum nominauimus. Splendidum albumq; rubeo mixtum flauum procreat. Quo autem mensuræ modo singula singulis misceantur, etiam si quis nouerit, narrare prudentis non est, præsertim cum neq; necessariam, neque uerisimilem de his rationem afferre uillo modo possit. Rubeum cum albo nigroq;, purpureum generat. Paulo obscurior moreus luteolusq; fit color, quando his inuicem conflatis adustisq; magis est adiuncta nigredo. Fuluum flauisq; temperatione producitur. Fuscum uero albi & nigri confusione. Pallorem albi flauisq; copula generat. Splendidum albo adiunctum plurimaq; obfusum nigredine cæruleum efficit. Cæruleum cum albo glaucum creat. Fului nigriq; temperie color uiridis nascitur. Cætera ferme ex his omnia manifesta fiunt. Siquis enim superiores mixtiones imitatus reliquos colores exequit, probabilibus rationibus disputabit. At si quis horum discussionem probationemq; opere ipso aggredietur, quid inter humanam diuinamq; naturam intersit, ignorare uidebitur. Nempe deus multa in unum colligere, rursusq; unum in multa producere sufficiens est. scit enim simul ac potest. Homo autem nullus qui alterum ualeat, aut est nunc, aut unquam erit. Hæc sane omnia ita tunc naturaliter affecta ex

necessi-

necessitate ille pulcherrimi optimiq; operis fabricator in his quæ gignebantur assumebat, quando deum seipso sufficientem, & perfectissimum generabat: utens quidem causis ad hæc ministris, quod autem bene se habebat, ipse in singulis agens. Duas enim causarum species distinguere decet. Vnam quidem necessariam, alteram uero diuinam. Ac diuinam in omnibus querere, ut beatam uitam quoad naturam nostram possibile est, adipiscamur. Necessariam quoq; causam illorum gratia perscrutari. Cogitare enim oportet absq; his illa in quibus studium ponimus, non posse intelligi, uel comprehendere, uel quomodocumq; aliter percipi. Quoniam uero nobis in presentia ueluti fabricis materia subiacet, causarum uidelicet genera uicem ferme iam præparatæ materiæ obtinentia, ex quibus est sequens disputatio contextenda, rursus ad principium breuiter redeamus, citoq; illuc regrediamur, unde hucusq; processimus, atq; ita demum finem apicemq; disputationi, qualem superiora exigunt, imponamus. Quemadmodum ab initio diximus, cum hæc ordine carerent, singulis deus, & ad sese, & ad alia inuicem eatenus modum rationemq; proportionis indidit, quatenus suscipere singula poterant. Tunc profecto nihil erat ordinis, nisi forte casu aliquo, particeps: nec quicquam tunc aqua uel ignis uel aliud aliquid eorum quæ modo apud nos nominantur, iure uocandum erat. Verum hæc primò omnia exornauit, deinde ex his hoc uniuersum constituit, animal unum, animalia in se omnia mortalia & immortalia continens. Et diuinorum quidem ipse est auctor, mortalium uero generationem natis suis tradidit absolendam. Illi igitur suum imitati parentem, principiumq; animæ immortale suscipientes, animam ipsam mortali corpore clauerunt, totumq; corpus animæ, quasi uehiculum subdidere, atq; in eo aliam animæ speciem mortalem fabricauerunt, quæ grauibus necessarijsq; perturbatio nibus afficeretur. Quarum prima foret uoluptas esca maxima mali, Dolor deinde fuga impedimentumq; bonorum, Audacia præterea metusq; consultores amentes: accederet & implacabilis iracundia, Spes etiã blanda conciliatrixq; cum irrationali sensu, amoreq; omnium inuasore. Illi ergo hæc miscentes necessario mortale genus composuerunt. Cæterum ne diuinum ulla mortalium contagione, nisi quantum summa necessitas cogeret, pollueretur, seorsum ab illo in alia corporis sede mortale collocauerunt: atq; a pectore caput, ceruice & collo interiecto separauerunt. In pectore igitur & thorace mortale genus anime posuerunt: cumq; id naturaliter partim melius, partim deterius esset, disposuerunt rursus thoracis capacitatem, discernensq; sedem tanquam uirorum, alteram, alteram foeminarum. Cartilaginem enim quadam nomine diaphragma, quod etiam phrenas uocant, inter hæc mediam interiecerunt. Partem igitur anime fortitudinis iracundiæq; participem contentiosamq; capiti propinquiorē fecere inter diaphragma ceruicemq; mediam, ut hæc obediens rationi, unã cum ipsa cupiditatum genus uel illata coerceat, si quando rationis in arce capitis habitantis iussa cupiditas respuat. Cor uero uenarum originem fontemq; sanguinis per omne corpus impetu quodam manantis in stipatorum regione suspendere uoluerunt: ut quando iræ uis exardescit, ratione nunciata siquid extrinsecus iniuste fiat, uel intrinsecus aliqua concupiscentia turbet, tunc celeriter per angustos quoslibet meatus quicquid in corpore sensus est particeps, iussa minasq; persentiat, atq; ita obediatur obsequaturq; omnino, toleretq; in omnibus præstantissimi illius imperium. Cū uero cognoscerent cor rerum terribilium obiectu trepidaturum, & ira sapius flagraturum, idq; opus omne per ignem fore, æstus huiusmodi temperandi gratia, pulmonum regmen cordi adhibuerunt, molle primum atq; exanguis, deinde cauis extrinsecus fistulis spongiæ instar distinctum, ut spiritu potuq; hausto cordis ardore huiusmodi respiratione & refrigerio tepesciat. Quam ob causam arterias tanquam aqueductus per pulmonum substantiam deriuauerunt, eamq; cordi, quasi mollem saltum circundederunt: ut quando nimia feruet ira, inde ad faciliorem obedientiam temperatum deferueat, sedatoq; tumultu rationi facilius cum ira ministrare & obsequi ualeat. Postremo eam animæ partem, quæ esculenta & poculenta cupit, & reliqua omnino quibus corpus indiget concupiscit, mediæ regioni inter diaphragma & umbilicum applicauerunt: ubi quoddam quasi præsepe ad totius corporis alimoniam extare uolebant, & ibidem illam uim animæ tanquam agreste animal alligauerunt. Hic sane illam corpus suum alere necessariū est, si quidem mortale quandoq; futurum est genus. Vt ergo ad præsepe semper illa pascatur, habitetq; procul a consultore, ideoq; illum clamore & strepitu suo minime turbet, sed permittat præcipuum nostri ducem tran-

Pp 2 quillo

quillo in otio cōmuni omnium utilitati cōsulere, regionem idcirco inferiorem ipsi habitandum dii dedisse videtur. quoniam uero uidebat deus partē illam animę talem fore, ut rationem non exaudiret; & si quo sensu pulsaretur, nullo modo rationibus obtemperaret, sed simulachris uisibilibus nocte dieque maxime rapere: idcirco naturā iecoris procreauit, & in eius habitationem disposuit, densam inquam naturam, lenem, claram, dulcē, & amaritudinis non expertem: ut cognitionum ex mente descendens potentia in ipso iecore uelut in speculo figuras suscipiente, aspectuque simulacra reddente, quandoque recepta terreat ipsum, quandoque cognata amaritudinis parte usa, minasque intendens, & toti repente suffusa iecori felleos terribilesque colores ostentat: contrahens præterea ipsum rugosum & asperum totū reddat, ac fibras eius, bilem, eiusque uentriculum, & uenas quæ portæ uocantur, sic afficiat, ut partim ex habitu recto deflectens atque cōtorquens, partim obstruens & concludens, dolores detrimētaque præbeat. At rursus quando mansuetudinis ex mēte inspiratio cōtraria uisa effingit, amaritudinē quidē sedans ex eo quod aduersam sibi naturam neque ciere neque attingere uelit, dulcedine uero illi ingenita utens, & omnia recta, lenia, libera in ipso digerens: tunc sane pacatā mansuetamque partem animæ in iecore habitantem facit, adeo ut etiā in somno moderate affecta sit, uaticinioque utatur, quando rationis prudentiaque est expertis. Qui enim nos cōposuerunt paterni illius mādātū memores, quo mortale genus præceperat quā optimum pro uiribus fieri, ita deteriorē nostrī partem instituerunt, ut ipsa quoque ueritatis foret quodā modo particeps. siquidem in ea expleri uaticiniū statuerunt. Quod autem dementiæ humanæ deus diuinandi uim dederit, illud argumento esse nobis potest, quod nemo dum sanæ mentis est, diuinum & uerū uaticiniū ullum assequitur, sed cum uel somno prudētię uis præpedita est, uel oppressa morbo, uel diuino aliquo raptu e suo statu dimota, fieri diuinatio solet. Prudētis uero dū taxat officium est, quæ a fatidico furentisque ingenio dormiendo uel uigilando pronuntiata sunt, intelligere, & quæcumque uisa illuxerint, ratiocinatione ita discernere, ut qua quidque ratione, & cui futurum aliquid, uel præteritum, præsens uel bonum uel malum portendere uideatur, explanet. illius autem qui mansit manetque adhuc in furore, non est officium quæ uiderit aut protulerit iudicare. Scitum profecto priscum id dictum: Agere sua, seque ipsum cognoscere, solius prudētię est opus. Hinc lex iubet diuinis uaticinijs iudices præesse prophetas, quos Vates quidam nominant, ignorantes prorsus eos oraculorum uisumque, quæ obscuris uoluminibus inuoluuntur, interpretes esse, non uates. Quare qui uaticinia iudicant, non uates illi quidem sed prophetae, id est uaticiniorum interpretes pronuntiatoresque uocandi. Atque iecoris quidem natura ob hanc causam talis facta est, et in ea sede qua diximus collocata, diuinationis scilicet gratia. Ac etiam uiuente unoquoque talia signa clariora exprimi solent; uita uero priuato, cæcitas accidit, nec euidentis quicquam fit uaticinij signum. Proximum huic ad sinistram locatū est huius gratia membrum, ut purum hoc semper clarumque reddat, & instar speculi nitens atque perspicuum, ad imaginesque exprimendas accommodatum. Quapropter quādo propter corporis morbum sordibus iecur abundat, lienis raritas id purgans, eas combibit, cum membrum hoc concauum sit & exangue. Vnde purgamentis impletum, excrescit tumetque sanie. Ac rursus cum mundatum corpus est, restrictum in seipsum considet. Quid igitur anima mortale, quid diuinum habeat, & ubi, & quibuscumque, & quare hæc inter se disiuncta sint, diximus. At quod reuera ita sit ut diximus, ita demum asseremus, si diuinum confirmaret oraculum: quod uero uerisimile sit ita esse, & nunc & deinceps diligentius etiam inuestigando asseuerare non dubitamus, atque in præsentia ita sit nobis assertum. Quod autem hæc sequitur, similiter est tractandum. Reliquum est enim qua ratione cætera corporis membra digesta sunt, enarrare. Itaque hac potissimum ratione constare hæc decet. Cognoscebant illi profecto nostri generis fabricatores nos ad cibum potumque intemperatos fore, ac propter ingluuiem plus quam modus aut necessitas postularit, ex his sumptuosos. Igitur ne subitus propter morbos interitus proueniret, atque ita imperfectū mox genus mortale desineret, inferiorem uentrem fabricauerunt ad esculentorum poculentorum uel superabundantiam capiendam. Eum præterea spiris intestinorum circumplicauerunt, ne subito alimenta nobis assumpta defluerent, ac rursus noui alimenti confestim necessitas immineret. Ob illam enim inexplebilem perpetuamque uoraginem genus nostrum philosophię musicęque & mode-

& moderationis omnis expertis relictum fuisset, illi parti que in nobis diuinissima est, minime obsecutum. Ossium uero & carnis cæterorumque huiusmodi ita est natura composita. De ossibus His nempe omnibus medullæ generatio initium præbuit. Vincula enim uitæ illius quæ & carne anima corpori iuncta ducit, applicata medullæ, ex eaque per omne diducta, uincunt fulciuntque corporis nostri constructionē. Ipsa uero medulla est ex alijs generata. Sunt quidē trianguli primi quidā & inflexi, lenesque ad ignis, aeris, aque, terræ, exactissimā generationem accommodatissimi: e quorum generibus singulis deus secernens singulos, & inuicē cōtemperatos permiscens, totius generationis mortalium sementem fomitemque constituit, dum medullæ ex his substantiam procrearet. Postea uero serens in ea, animarum genera alligauit. Figuras præterea quotcumque & qualescunque ex singulis speciebus adesse medullæ oportuit, tot penitus, atque tales statim in prima illa distributione distinxit. Et illam quidē medullæ partem in quam uelut agrum quendam diuinum semen iaciendum erat, globosam & undique teretem finxit: atque encephalum, id est cerebrū, idcirco uoluit nominari, quia unoquoque animali denique absoluto uasculum cerebri capax, cephalum, id est caput, uocandum erat. Quod autem reliquas mortalesque animæ uires comprehensurum erat, rotundis simul oblongisque figuris ornauit, totumque medullam uoluit nominari: atque ex ijs quasi quibusdā ancoris iaciens totius animæ uincula, circa illas iam uniuersum nostrū corpus absoluūt, ossiumque textura extrinsecus ea, fulciuit. Os uero ipsum ita composuit, terram atterens puram lenemque miscuit, madefecitque medulla. Id postea in ignem iecit, de inde in aquam misit, rursus in ignem, iterum & in aquam. Atque ita sæpe transferens in utrumque, tale reddidit, ut a neutro liquefieri posset. Hoc igitur usus sphaera ossea quasi toro facta cerebrum circūsepsit. Huc angustos reliquit meatus, & circa ceruicis simul dorsique medullam ex ipso rotulas uertiginesque effingens, quasi cardines subdidit, ita ut a capite per totum protenderit. Sicutique semen omne seruauit, dum lapideo ambitu circumualauit. Articulos insuper addidit, alterius ipsius natura usus in ipsis tanquam media quadam existente potentia motus flexionisque gratia. Arbitratus uero ossium naturam aridiorem rigidiorēque quam oporteat fore, & cum ignita euaserit atque etiam frigefacta illisurā corrupturamque cito semen internum, neruorum carnisque genus effinxit: ut neruis quidē membra reliqua uincientibus, intensis remissisque circa cardines ipsos, corpus omne ad flexionem tensionem uel promptum & agile redderet: caro uero tegmen foret aduersus frigus atque calorem: & quemadmodum externa corporis fulcimenta solent, ad casus uarios munimentū: præsertim quia talis erat futura, ut molliter leniterque corporibus cederet. Cui calidum idcirco humorem indidit, ut estate quidem roscida madidaque extrinsecus, toti corpori domesticum præbeat refrigeriū, hyeme uero rursus proprio igni exteriorē glaciē moderate repellat. Hæc cum fictor ille nostri corporis cogitaret, mixtione quadam ex aqua, igne & terra contemperata, & acuto illis salsoque fermento adhibito, succi plenam ac mollem carnem conflauit: naturam uero neruorum ex osse & carne non fermentata unam ex utrisque potentia mediam temperauit, flauoque infecit colore. Hinc fit ut carne quidē tensior & aridior, ossibus autem agilior molliorque sit neruorum substantia. His deus medullam simul & ossa deuinxit, & hæc omnia carnis cooperuit. Quæ igitur ossa animata maxime erant, paucissimis carnis adoperuit: quæ uero minime, contra plurimis atque crassissimis, iuncturis insuper ossium, præterquam ubi necessitatis ratio aliter postulabat, paucas carnes adiecit, ne flexionibus impedimento forent, tardaque ad motum corpora facerent, ne uel sua quadam solida crassitudine obtusiorique mole sensuū aciem hebetarent, memoriā impedirent, ingenij acumen obtunderent. Quamobrem inguinū, tibiarum, iliorum, brachiorum, lacertorum ossa, & cætera omnia que articulis carent, que uel intus latētia ossa propter animæ paucitatem in medulla, prudentiæ uacua sunt, multis sunt carnis adoperita. Paucioribus uero quæ prudentiam habent, nisi forte carnosā quadam moles proprie ad sensum aliquē aptata sit: qualis est lingua. In cæteris est ut diximus. Natura enim ex necessitate genita atque nutrita nullo modo os cōcompactum carnemque multam simul & acutum sensum admittit. Maxime namque omnium ea capitis compositio habuisset si unā concurrere potuissent: genusque hominum pingue, neruosum, robustumque habens caput, uitam duplam, ac etiam multo diuturniorem, ualidiorem, placidiorem quam nos possedisset. Cæterū nostris illis fabricatoribus de nostro genere cōsultantibus utrum

diuturnius quidem, sed deterius, an breuioris quidem uite, sed melioris, efficerent, uisum fuit uitam breuem melioremque diuturnam & deteriori esse omnino anteposendam. Itaque caput osse raro texere, sed carnibus neruisque quia flexiones non erat habiturum, non solum ciuerunt. His omnibus de causis caput membris omnibus acutius ad sentiendum prudenter, sed imbecillius est constitutum. Nervos autem ob hanc rationem atque hoc pacto deus extremam parti capitis circumponens, spinam dorsali eos quadam similitudine circumplecti cauuit, summamque illis maxillas sub uultu deuinxit, reliquos per omnia membra disseminauit, articulum connectens articulo. Nostri preterea illi exornatores, oris naturam dentibus, lingua, labijs, ita ut nunc uidemus, necessariorum simul & optimorum gratia ornauerunt. Nam ingressum quidem necessariorum, egressum uero optimorum gratia excogitauere, Nempe necessarium est quicquid ad alimoniam in corpus admittitur. Verborum autem effluxio ministra prudentiam, effluxionum omnium optima est atque pulcherrima. Caput preterea nudo osse relinqui omni alio tegmine destitutum non poterat, propter caloris frigorisque excessum: neque rursus carnium pondere praeuolutum, sensus expers obtusumque reddendum erat. Carne igitur non penitus desiccata reliduum quod maius supererat segregatum est, cutisque ipsa circa cerebri humorem sibi ipsi iuncta & germinans caput circumuestiuit. Humiditas autem sub iuncturas scaturiens irrigauit, compegitque ipsam ad uerticem. Iuncturarum uero species uaria propter circuituum alimoniamque potentiam facta est: & his quidem magis inuicem pugnantibus plures, minus uero pauciores. Hanc omnem curem undique igne pupugit percussitque deus. Per cutis inde quasi saucia rimulas humor effluxit: quod uel illic humidum calidumque syncerum erat, abijt: quod uero ex iisdem quibus & cutis, erat permixtum, emanationis impetu extra productum, in longum extensum est, tenuitatem punctationi penetrationique illi aequaliter habens. Sed propter tarditatem a spiritu circumstante retusum, rursusque sub cutem reuolutum, radices egit. His utique causis capilli in cute sunt nati, secundum pellis corijque similitudinem cuti quam proximi, sed propter coagulationem a frigiditate factam duriores cute atque densiores. Nempe capillus extra cutem productus frigore rigit. Hoc pacto constipatum hirsutumque caput nobis deus instituit, causis quidem usus illis quas diximus: tegmen uero ipsum ad cerebri tutelam non carnibus ponderosum, sed leue esse uoluit, quod ad frigoris caloris uel intemperiem repellendam sufficeret, & sensus acumen minime impediret. Ea uero quae in digitis est nerui, pellis, & ossis complexio, aridior facta, communi quodam uno duriori que cutis tegmine est adoperata. Cuius quidem accessoria ministraque causa in ijs quae diximus constitit: principalis autem causa in ea intelligentia quae id futurae commoditatis gratia fabricauit. Quod enim ex uiris quandoque mulieres & ceterae animantes erant futurae nostri illi opifices non ignorabant, quin etiam quod unguium usum bestiae quoque multae ad opera multa erant habiturae, intelligebant. Quapropter homines statim genitos unguibus amauerunt. Hac utique ratione, & his de causis pelle, capillis, unguibus extrema membra operuere. Quoniam uero partes & membra omnia mortalis animantis in mutua quadam cognatione genita erant, uitaque necessario in igne ac spiritu possidebant, ne animal ipsum ab his resolutum exhaustumque cito deficeret, hoc dei consilio providere. Quippe humani generis naturam quandam cognatam alijs formis sensibusque miscetes, quasi animal quoddam aliud plantauerunt. Talia sunt domesticae arbores, plantae, semina, quae consita nunc cultaque ab arte mitia nobis sunt: quondam uero sine cultura, agrestia. Quicquid enim uitae est particeps, iure animal nominabitur. Quod autem nunc dicimus, tertiae animae speciei est particeps, quam inter diaphragma & umbilicum locauimus. Cui opinio, ratio, mens nulla penitus inest. Sensus uero sua uis & tristis una cum cupiditatibus conuenit. Omnia siquidem continue patitur. Cum uero in seipso ad semet conuertatur, externumque respuat motum, & proprio motu domesticoque utatur, idcirco huic natura non tribuit, ut quicquam pensi habens, suorum aliquid consideraret. Quapropter uita quidem fungit, nec est ab animali diuersum, quia uero illa uita quae seipsum transfert, orbatum fuit, stetit rigens, & fixum radicibus haesit. Cum haec omnia superiores illi nostri ad nutrimentum nobis inferioribus suppeditassent, in nostro corpore quasi quodam horto meatus ueluti aqua ductus uarios diduxerunt, ut liquoris deriuatione irrigaretur. Principio meatus occultos sub conflatione cutis & carnis, duas scilicet uenas in tergo diuiserunt, secundum geminam corporis ipsius figuram, ad dexteram & sinistram.

Has

Has utique ad spinam demiserunt, mediamque medullam genitalem comprehendere, ut & haec quam maxime uigat pulluletque, & uberius hinc & alia quasi decliuus effusio, irrigationem aequabilem praebet. Post haec partientes circa caput uenas, easque inuicem ex opposito implicantes, partim a dextris ad sinistra, partim a sinistris ad dextera corporis dispertierunt, ut capiti ad reliquum corpus una cum cute connexio foret, postquam neruis quidem non erat circulo quodam secundum uerticem comprehensum atque distinctum: atque etiam ut sentiendi uis ab utrisque partibus per totum corpus undique demanaret. Hinc uero aqueductum hoc ordine deduxerunt: quem plane perspiciemus, si hoc inter nos primum asseuerabimus. Quaecumque ex minutioribus componuntur maiora detinent: quae uero ex grandioribus, minutiora cohibere non possunt. Ignis autem praeter ceteris generibus, minutissimis constat particulis. Ideoque aquam, aerem, terram, & quae ex his componuntur omnia, penetrat, transilitque usque adeo, ut nihil ipsum ualeat cohibere. Idem quoque de nostro utero cogitandum. Nempe cibos & potus ingestos retinent, spiritum uero & ignem, quia eius compositione tenuiores sunt, demorari non potest. His igitur usus est deus ad irrigationem ab utero in uenas perficiendam. Rete enim quoddam ex aere atque igne instar gibbosae sagenae contexuit. Vbi duo sunt ad ipsum introitum gibbi conuexa: quorum alterum bifariam bino pulsu iterum implicauit, & ab ipsis gibbi conuexis ueluti funes per totum corpus usque ad texturam illius extrema circumtendit. Interiora igitur ipsius tricae omnia ex igne composuit, conuexa uero & receptaculum ipsum ex aere. Demum haec assumens in animali formato hoc pacto disposuit. Conuexa quidem in os dimisit, cum uero conuexum gibbosumque sit duplex, per arterias alterum in pulmonem usque traiecit, alterum circa arterias in uterum. Alterum uero partitus utranque illius partem ad fistulas narium communiter duxit, ita ut quando alterum ad os non peruenit, ex hoc ipso omnes illius fluxus meatusque replentur. Alteram uero gibbi retisque capacitatem circa omnes partes corporis concauas esse uoluit. Idque omne alias quidem in conuexa incuruataque confluere molliter, quasi aer illic sit, effecit: alias autem conuexa incuruataque ipsa refluere: Rete uero quoniam rarum sit corpus penetrare per ipsum rursusque emergere. Radios autem ignis interiores successionem continua subsequi, in utranque partem aere transeunte. Idque donec mortale consistit animal, fieri nunquam cessat. Huiusmodi agitationem, merito expirationem respirationemque nominatam esse censemus. Omne autem hoc opus omnisque nostra haec passio in corpore sit, irrigatione quadam & refrigerio ad uitam & nutrimentum. Quando enim expirante & respirante halitu, ignis simul interior sequitur, perque uterum diffusus poculenta esculentaque offendit, liquefacit protinus ipsa, partitur in minima, per exitus quae progressio patet tanquam ex fonte quodam educit: in meatus uidelicet uenarum traiecit quaecumque exhausta, atque per corpus quasi uallem uenarum fluenta diducit. Sed uideamus iterum quibus causis respiratio hunc in modum quem nunc cernimus fuerit instituta. Cuius quidem rei talis erit consideratio. Quoniam uacuum nusquam est, quod quicquam eorum quae perferuntur, ingredi queat, spiritus autem a nobis euolat, cuius constat non in uacuum quidem hunc spiritum euolare, sed proximum sibi esse sua sede depellere, depulsum rursus illum proximum sibi semper extrudere, ac secundum necessitatem huiusmodi quicquid in sedem illam percutitur atque impellitur, unde exclusus est halitus, ingressum illuc replensque halitum ipsum subsequi. Idque totum simul reuolutione quadam, qua nusquam sit uacuum, fieri. Quamobrem cum pectus pulmonesque spiritum efflauerint, mox aere corpori circumfuso meatus corporis penetrante replentur. Ac rursus euolans a corpore aer & emissus anhelitus inspirationem intro retrahi cogit per oris nariumque meatus. Causas uero quae his principium dant, huiusmodi ponimus. Omne uniuersi huius animal in uenis & sanguine calorem quasi fontem ignis aliquem possidet, Idque reti sagenae comparauimus, per medium extensum, totumque ex igne contextum, cum exteriora omnia ex aere sint. Calorem sane putandum est natura sua in regionem suam extra ad id quod sibi cognatum est emanare. Cum uero discursiones duae sint, una per corpus extra, altera rursus per os ac nares, cum anhelitus ad alia impetum facit detruditque, alia contra retrahit atque repercutit. Quod autem retractum est, in ignem incurrens calefcit: quod exhalauit, friget. Dum ergo caliditas permutat, & quae alio tran-

situ utuntur, calescunt, ac rursus quod feruet ad naturam suam emigrat, & hanc emigratione alia in aliud iter repercutit, rursusque hæc idem perpetiuntur aguntque semper, certe anhelitus hic circulo quodam hinc & illinc iugiter fluctuans expirationem & inspirationem continet. Quinetiam causæ passionum quæ ex attractu ampullarum ex corpore à medicis fiunt, atque etiam potionis, & eorū insuper quæ iaciuntur, siue emittantur sublimia, seu deferantur humi, hac utique ratione tractandæ uidentur. Voces præterea, quæcunque ueloces & tardæ, acutæ & graues audiri solent, aliàs dissonæ propter motus eius qui in nobis ab ipsis fit, dissimilitudinem, aliàs propter similitudinem consonæ. Priorum enim uelociorumque cessantes motus, iamque ad simile quiddam progressos, tardiores ipsæ uoces succedentes illis, eosque mouentes, occupant: comprehendentes uero non alium quidem motum iniiciendo perturbant, sed tardioris lationis inittum secundum principium uelocioris inducunt. Dum uero desinentis motionis similitudinem sibi quandam accommodant, unum ex acuta & graui concentum contemperant. Vnde insipientibus uoluptatem, sapientibus gaudium propter diuinæ harmoniæ imitationem in lationibus mortalibus repertam, tribuunt. Eadem ratio est de aquarum fluxibus, de fulminum impetu, de electri mirabili illo attractu, lapidis uel illius qui Heraclius nominatur. Reuera nullius horum attractio fit: sed cum nusquam sit uacuum, & hæc se inuicem pulsant, atque repulsant, concretaque & discreta suum locum singula possant, diligenti harum rerum inuestigatori ex his mutuis passionibus euentus illi mirabiles contingere uidebuntur. Atqui respiratio, unde huc digressi sumus, ab his causis, & hunc in modum, ut supra diximus, provenit. Dum uidelicet ignis cibos diuidit, eleuatque intrinsecus affectus spiritum, uenas à uentre communi eleuatione huiusmodi replet, ex eo quod attrita inde haurit, & ob hanc rationem per totum animalium omnium corpus alimentorum liquores penitus diffunduntur. Statim uero attrita & à cognatis suis ablata partim fructibus partim graminiibus, quæ deus ad alimoniam corporis nostri produxit, colores propter mixtionem omnino uarios habent: sed plurimus in his rubeus præualet color, cuius natura ex ignis portione & absterfione in humido facta provenit. Propterea eius quod in totum corpus permanat, color, talis aspectu est qualem diximus. Id sanguinem nominauimus, carniū & uniuersi corporis pabulum: unde irrigatio distributa passim exhausta cuncta replet. Modus autem impletionis euacuationis uel talis est, qualis in uniuerso cuiuslibet latio, per quam cognatū quodlibet ad se ipsum se confert. Quæ enim nobis extrinsecus circumfusa sunt, resoluunt nos assidue, & singulas nostri portiones ad species suas foras emittunt. Sanguinea uero in nobis attrita inclusaque uisceribus, ut par est in quolibet animali fieri sub cælo constituto, totius lationem imitari coguntur. Cum igitur attrita quælibet in nobis cognatum possant, exhausta quælibet implent. Porro quando abscedit plus quam accesserit, decrescit animal: quando contra fit, augetur. Recens igitur animalis cuiuslibet compositio cum nouos uelut ex ligneo quodam cõtextu triangulos habeat, ualidam quidem eorum structuram possidet: moles autem eius tenerior tota coaluit: quippe quæ ex recentiori medulla concreuit nuper, & lacte nutrita est. Susceptos ergo triangulos illos extrinsecus incidentes ex quibus cibi potusque conflantur, triangulis proprijs antiquiores imbecillioresque, iuniorum uel peruincit & conterit, & grande animal ipsum reddit, dum ex multis similibus alit. At cum triangulorum suorum radicem compagemque relaxat, ex eo quod magnis laboribus longo tempore aduersus multa certando fatigata & domita sit, tunc sanè alimenta suscepta in similitudinem suam non potest comminuendo redigere, sua uero membra ab ingredientibus facile dissipantur. Hinc iam minui ac deficere omne incipit animal, cum superatur, detrimentumque istud senectus appellatur. Finis uero tunc obuenit, quando triangulorum illorum ex quibus medulla conficitur, olim coaptata uincula, nihil amplius necunt, sed defatigatione iam relaxata nexus animæ deserunt. Anima uero clam secundum naturam cum uoluptate protinus euolat. Quicquid enim contra naturam fit molestum: quod autem pro rei natura, iucundum. Similiter & mors quam morbi & uulnera intulerunt, uiolenta est atque molesta: quæ uero senio paulatim ad finem deducente naturaliter surrepit, inter omnia mortis genera leuissima est, & cum uoluptate potius quam dolore contingit. Morbi autem unde nascantur, quis dubitet? Nam cum quatuor illa sint ex

sint ex quibus compactum est corpus, Terra, Ignis, Aqua, Aer, horum non naturalis excessus, defectusque, & ex loco proprio in alienum translatio, per quam quod sibi conueniens est, non tenent, intestinam quandam seditionem & morbos inferunt. Quando enim præter naturam unum quodque fit aut transfertur, calescunt utique quæ ante frigebant, arida madent, grauescunt leuia, & cætera omnia similiter permutantur. Solummodo uero idem aliquid sibi met secundum idem, atque similiter & debita proportione seruata accedens uel decedens, permittet se idem sibi ipsi sospes integrumque manere. Quod autem aberrat, siue accedendo seu decedendo, mutationes uarias, morbos, corruptions infinitas inducit. Ex secundis quoque compositionibus secundum naturam constitutis secundæ bonæ uel malæ ualitudinis coniectura id quærenti cuique dabitur. Cum enim medulla ex illis & os & caro & nerui constiterint, sanguis præterea ex ipsidem quamuis alio modo concreuerit, cæteri quidem euentus plurimi quemadmodum superiora contingunt, maximi uero morbi atque grauissimi hoc pacto nascuntur. Quando uidelicet ordine conuerso ista ex se inuicem fiunt, proculdubio corrumpuntur. Nempe secundum naturam carnes & nerui ex sanguine generant: nerui quidem à uillis & ligamentis propter cognationem, carnes autem à coagulatione quadam eius quod secretum à uillis & ligamentis concreuit. Quod rursus à neruis & carnibus emanat glutinosum & pingue, simul quidem carnem ut plurimum ad ossium naturam, ac etiam os ipsum medullam circundans nutriendo exauget. Quod rursus per ossium crassitudinem stillat purissimum genus triangulorum, lenissimumque, & pinguedine abundantissimum, dum defluit ex ossibus, atque delabit, medullam irrigat. Quatenus igitur singula hunc in modum fiunt, bona ualitudo seruatur. Mala uero sequitur ualitudo, quando fit contra. Nam quoties eliquata caro tabem rursus transmittit in uenas, sanguis una cum spiritu multus ac uarius in uenis, coloribus diuersis, amaritudineque et acidis salisque infectus saporibus, bilem, cruorem, pituitam gignit quam plurimam. Quæ quidem omnia rursus sic genita & corrupta sanguinem ipsum in primis inficiunt, & ipsa nullum nutrimentum adhibentia corpori, feruntur passim per uenas nullo prorsus naturalis circuitus ordine obseruato. Inimica sanè inter sese ista sunt, propterea quod nullum sui sibi inuicem præbent usum. Naturali præterea corporis habitudine suoque in statu perseueranti dissoluendo & liquefaciendo plurimum aduersantur. Portio namque carnis uetustissima cum liquefcit, ad digestionem cõcoctionemque ineptissima, propter ueterem exustionem nigrescit: quia uero contabuit, penitusque exesa est, amaritudinem contrahit, cæteris omnibus corporis partibus nondum contaminatis aduersam. & tum quidem pro amaritudine niger ipse color acerbiter & acrimoniam habet, eo iam quod amarum fuerat magis attenuato: tum uero amaritudo rursus sanguine tincta colorè habet rubeum, sed nigro huic admixto felleum. Præterea flauus color cum amaritudine coit, quando ob ignis flammam noua caro liquefcit. Et nomen quidem omnibus his cõmune bilem imposuit uel medicus aliquis, uel certe eo ingenio præditus quispiam quo multa & dissimilia dispicere posset, ac rursus genus in multis unum uno cognomen dignum inspicere. Quæ uero bilis species appellant, pro colorum uarietate rationem singulis propriam acceperunt. Cruor præterea, qui sanguinis residuum & defluxus est, lenis est ac mitis: qui uero bilis atræ acrisque, agrestis, quando propter caliditatem salso saporis misceatur huiusmodi quiddam acida pituita nuncupatur. Sæpe uero tenerioris recentisque carnis portio quædam una cum aere colliquefcit, deinde uento inflatur incluso, humiditate protinus circumfusa: fiuntque ex hoc ampullæ, quæ sigillatim propter paruitatem uideri non possunt: iunctæ uero simul & in grandiore tumefactæ molem, conspiciuntur colorisque propter spumæ generationem habent album. Omnem hanc tenerioris carnis eliquationem unam cum spiritu factam, quæ ex humiditate uento circumfusa tumescit, albam pituitam appellamus: recentis item pituitæ residuum defluxumque lachrimas atque sudorem, & quotcunque alia in quæ quotidie corpus resoluitur. Atque hæc omnia instrumenta morborum, quando scilicet sanguis non cibis & potibus secundum naturam, sed ex contrarijs præter naturæ leges excrescit. Quando igitur caro quælibet circūciditur, eiusque radix per manet, dimidia quædam est calamitatis potentia. Facile enim restauratur. Quando uero quod carnes ossibus alligat, ægrotat, & sanguis ex illis ac neruis defluens haud amplius nutrit ossa, carne uel reuincit, sed ex pingui & glutinoso asper, salus, siccus, & squalidus iniquitate

iniquitate uictus est factus, tunc certe quod omnia ista perpetitur, abscissum ab ossibus sub carne neruisque riget. Caro etiam a radicibus decidens nudos relinquit neruos, & falso obductos humore, & in fluenta sanguinis permanens, morbos quos supra diximus numero etiam plures reddit. Graues quidem hæ corporibus passionibus: quæ uero hæ præcedunt, admodum grauioribus. Quando uidelicet os ob carnis crassitudinem respirationem non habet sufficientem, ideoque putredinis calore uexatum atque restrictum, alimenta non suscipit, rursusque ipsum in illam contra decidit frigidum. Illa uero in carnem, caro in sanguinem rursus delabitur, Unde acriores superioribus morbi nascuntur. Extremum uero omnium est, quando medullæ natura propter defectum aliquem aut excessum ægrotat. hinc enim omnium uehementissimi & ad mortem periculosissimi morbi proueniunt. tunc enim omnis compago corporis necessario dissipatur. Tertiam post hæc morborum speciem tripartito diuidimus. Alius enim spiritu, alius pituita, alius bile creatur. Nam cum spiritus ipsius custos, & quasi penarius pulmo distillatione oclusus libera & expedita spiracula nobis non exhibet, & hinc quidem nullus mittitur spiritus, illinc uero plusquam oportet accipitur, tunc quæ respiratione & refrigerio carent, marcescunt. Quod uero accipitur nimium, per uenas traductum eas contorquet, liquefacit corpus, eius in medio Diaphragma, medium scilicet interpositum occupans. hinc morbi admodum molesti multo cum sudore innumerabiles oriuntur. Sepe etiam intra corpus discreta & rarefacta carne innascitur spiritus: qui cum foras egredi nequeat, iisdem quibus & ingressi aliunde spiritus, doloribus afficit. Sed ingentibus tunc affligit doloribus, quando neruis proximisque uenulis circumfusis hæc inflat, & ligamenta continuosque neruos a tergo intendit atque detorquet. Qui sanè morbi ab ipsa intendente & inflante passione tensiones, & a tergo contortiones cognominantur, quorum difficile remedium est. Subortæ enim febres hos maxime soluunt. Alba uero pituita propter ampullarum spiritum intus inclusa difficilis: ad exteriorem cutem delapsa, mitior, sed corpus uarijs sordibus aspergit, albisque inficit maculis, atque morbos alios eiusmodi generat. Atra uero bili permixta, cum diuinissimos capitis meatus illabitur, dissipare eos solet atque turbare. Si dormientibus id contingat mitior: si uigilantibus, expulsu difficilior. Cum uero sacræ naturæ languor hic sit, haud abs re facer morbus est appellatus. Proinde pituita acida atque item salia, languorum omnium qui distillatione fiunt origo est. quoniam uero plurima loca illabitur, malas gignit ualitudines plurimas. Quæcunque autem partes corporis tumescere dicuntur, a bilis incendio, & combustione uexantur. quæ cum expirat extrinsecus uarios æstu suo tumores producit: intrinsecus uero cohibita, urentes edacesque morbos plurimos procreat. Tunc autem pessima est, quando pus sanguini mixtum & uillorum ligaminumque fila suo ex ordine dimouet, quæ ideo in sanguinem diducta & sparsa sunt, ut mediocrem tenuitatis & crassitudinis habitum consequatur: neque propter caliditatem cum ipse sit lubricus, raro ex corpore defluit, neque si crassior sit, ad motum fiat ineptior atque egre per uenas fluat & refluat. Ad hæc utique naturæ commoditate, huiusmodi peropportuna sunt ligamenta, quæ si quis etiam mortuo & ob frigus rigente sanguine inuicem concludat & contrahat, reliquus sanguis omnis diffunditur. Cum uero missa fuerint, illico cum præcedente frigore restringuntur. Quoniam uero hanc uim uilli huiusmodi in sanguinem habent, cum bilis natura sanguis uetus euaserit, ac rursus ex carnibus in hunc fuerit resoluta, calida & humida paulatim primam incidens uillorum illorum uim compressa restringit. Compressa uero extinctaque uiolenter, procellam intus tremoremque ciat. Cæterum quando uberius affluit, calore proprio ligamenta exuperans, præterque modum exæstuans, seruat quidem, ac si continue ad finem usque idonea uictoria sit, penetrat in medullas, adustisque radicibus inde animæ uincula, quali nauis funes resoluunt & amputat, liberamque dimittit. Sed cum inferior adest corpusque liquefcens ei resistit, ipsa deuincta, aut per totum corpus excidit, aut per uenas in uentrem inferiorem superiorumue compulsam tanquam transfuga ex seditiosa ciuitate, sic effugit e corpore, morbosque eos inducit, quos Diarrhœas uocant, & Dysenterias, id est fluxus uentris lubricos, fluxusque mordaces, necnon multas generis eiusdem alias molestias infert. Quando igitur corpus ignis potissimum excessu languet, continua febre laborat: quando uero aeris, quotidiana discreta. Aquæ tertiana, propterea quod aqua segnior est quam ignis & aer. Terræ demum excessu, quartana. Terra siquidem omnium tardissima, quarto

Diarrhœa
Dysenteria
De febribus

quarto gradu cum sit, temporis circuitu quarto feruet, deferuetque: hinc quartanas inuehit febres, quæ uix ferociter sanantur. Atque hoc quidem pacto corporis morbi contingunt. Animæ uero morbi propter corporis habitum ita nascuntur. Morbum animæ dementiam esse censemus. Eius genera duo ponimus, Insaniam & imperitiã. Quæcunque igitur passio alterutrum istorum infert, animi ægritudo est nuncupanda. Idcirco uoluptates doloresque admodum uehementes, morborum animæ omnium grauisissimi iudicandi. Quisquis enim uel nimia gessit letitia, uel nimio dolore deprimitur, dum illam auidius importuniusque asciscere, hinc uitare obnixè conatur, neque cernere neque audire recte quicquam potest, sed rabie furit, & in eo habitu constitutus, minime rationis est cõpos. Qui uero fluido stupidoque circa medullam abundat semine, utque arbor pluribus que conueniat fructibus, grauida nimia ubertate luxuriat, is profecto multis passim doloribus, multis item uoluptatibus in libidinibus ipsis earumque foetibus, fructibusque affectus, per omnem feruorem uitam ob ingentes uoluptates doloresque insanit, ac furit: cumque huius animus propter corpus æger sit atque insipiens, uulgo tamen non æger, sed pro uoluntate sua ut libet affectus falso putatur. Veritas autem sic habet. Nempe uenerorum intemperantia maxima ex parte propter generis unius habitum per ossium raritatem in corpore lubricum madidumque, animi infirmitas est. Ac feruere omnis uoluptatum incontinentia, quæ perinde ac si sponte improbi simus uituperari solet, non recte ita uituperatur. Nemo enim sponte malus, sed propter prauum quendam corporis habitum rudemque educationem, malus omnis sit malus. Omnibus autem aduersa inimicaque hæc sunt, & mala noxiaque contingunt. Rursus dolore afflictus animus similiter propter corpus in prauitatem plurimam incidit. Acris enim & infesta pituita, amari item felleique humores, quando oberrantes per corpus non exhalant, sed per uiscera reuoluti uaporem suum penetralibus animæ ipsius infundunt, languores animæ uarios & magis & minus, tum plures, tum pauciores efficiunt. Perferuntur sanè ad tres animæ sedes humores uaporesque huiusmodi, ac pro loci diuersitate unusquisque uarias species generat, difficultatis, atque molestiæ, audaciæ rursus timiditatisque, obliuionis præterea, atque hebetudinis. Sæpe etiam ad prauum hunc corporaturæ & affectionis habitum accedunt mores ciuitatis iniqui, sermonesque & priuati & publici non parum omnino noxii, nec ullæ doctrinæ ad tantorum malorum remedia a tenera ætate discuntur. Atque ita quicunque nostrum prauum sunt, duabus ex causis præter uoluntatem maxime contingentibus, prauum fiunt. huiusmodi quidem malorum causæ serenitibus potius quam satis, educantibus quam educatis attribuendæ. Conandum tamen pro uiribus, educationis, studiorum, doctrinarum, diligentia improbitatem reuocare, assequi probitatem. Sed horum quidem tractatio alio constat differendi modo. Nunciam conuerso quo cultu quibusue causis corporis animique salutem adipiscamur, decet exponere. Iustius enim est de bonis quam de malis uerba facere. Omne bonum pulchrum: pulchrum uero sine mensura & moderatione esse non potest. Ideoque animal quod tale futurum est, conuenienti mensura moderatum esse oportet. Ex eorum autem numero quæ cõmensurata moderataque dicuntur, exigua quædam persequimur & iudicamus. præcipua uero & maxima ignoramus. Porro ad bonam & malam ualitudinem, ad uirtutes & uitia nulla moderatio uel immoderatio maioris momenti quam animæ ad ipsum corpus esse uidetur. Horum nihil consideramus, neque animaduertimus, quod quando robustam magnamque animam imbecillior inferiorque uehit species, uel quando contra ista iunguntur, totum ipsum animal pulchrum esse non potest. maxima enim mensura & moderatione caret. Quod autem contra affectum est, spectaculorum omnium ei qui id ualeat intueri, pulcherrimum amabilissimumque apparet. Corpus quidem quod grandioribus uel inæqualibus cruribus, aut quouis alio modo excedente membro secum ipso dissentit, & deforme est, & in ferendis laboribus contorquetur, uacillat, lassatur, & concidit, innumerabiliumque malorum sibi causam præbet. Idem quoque iudicandum de eo ex anima & corpore cõposito, quod animal appellamus. Quando enim anima corpore admodum potentior est, exultat in eo atque effertur, totum ipsum intrinsecus quatiens languoribus implet. Quando etiã ad discendum inuestigandumque collectis in unum uiribus uehementer incumbit, liquefacit protinus corpus & labefaciat. Denique cum ad docendum differendumque priuatim & publice ambitiosa quadam concertatione contendit, inflammat corpus atque resoluunt. Nonnunquam etiam distillationes fluxusque

Voluptates
& dolores
uehementes
morbi animæ
grauissimi

nes fluxusq; cōmouens medicorum plurimos decipit, cogitq; illos contrarias causas iudicare. Rursus quando corpus grande & pigriori mole superexcedens pusillæ exiliq; cogitationi animi copulatur, cum geminæ sint in homine secundum naturam cupiditates, una quidem per corpus alimentorum, altera uero per id quod diuinissimum nobis inest, prudentiæ: tunc sanè potentioris illius præuolentes agitationes quod suum est adaugēt, quod uero animi, hebes, indocile, obliuiosum reddunt, atq; ita infirmitatē maximam uel delictet imperitiā generant. Vna demum est ad utrunq; salus & conseruatio, ut neq; animam sine corpore, neq; corpus absq; anima moueamus, ut in mutua contentione exæquatis inuicem uiribus insurgentiā bonam totius ualeudinē tueantur. Quapropter quicunq; mathematicis doctrinam operis dat, aut cuius mentis indagatiōi uehementius studet, debet etiam motum corporis adhibere, & in gymnastica exercitatiōe uersari. Ac rursus qui summa corpus diligentia firmat & roborat, animæ quoq; uicissim motus adiungere, musica & omnibus philosophiæ studijs usus, si modo quis iure bonus simul & pulcher sit appellandus. Similiter quoque partes curare debemus, totius speciem imitati. Cum enim corpus ab ingredientibus incendatur intus, frigidum uē fiat, & iterum ab extremis aridum madidum uē reddatur, & quæ deinceps hæc sequuntur perpetiā, quando quis otium agens corpus motionibus his cōmittit, superatum ab his dissoluitur. At si quis in curando corpore illam imitetur naturā quam altricem uniuersi uocauimus, ita ut nunquam torpere permittat, sed mōueat semper iugiq; agitatiōe internis externisq; motibus secundum naturam ubique resistat, & moderata quadam commotione aberrantes passiones corporis partesq; cognationis ratione seruata uicissim in ordinem redigat & exornet, secundum sermonem illum superiorem quem de uniuerso habuimus, nequaquā sinet inimicum inimico admotum prælia in corpore morbosq; ciere, sed efficiet potius ut amicum adhærens amico sanitatē corporis tueatur. Omnium uero motuū optimus ille est, qui in semet ex se ipso fit. Nam & mentis, & totius ipsius motiōi cognatissimus est. Qui uero ab alio fit, deterior. Deterrimus autē motus, quando iacens & quietē agens corpus, ab alijs secundum partes mouet. Quapropter purgationū constitutionumq; omniū corporis, quæ exercitatiōe gymnastica fit saluberrima est. Proxime ad hanc accedit uel purgatio facilis, siue nauis, seu quouis alio uehiculo peragatur. Tertia cōmotionis species tunc demum cum summa cogit necessitas, utilis, aliter uero nullo modo sanæ mentis homini suscipienda. Medicorum illa purgatio est, quæ pharmacis, id est solutiuis medelis, fieri solet. Morbi enim nisi periculosissimi sint, pharmacis irritandi non sunt. Omnis nanque morborum constitutiō animalium naturæ quodammodo similis est. Sanè animalium compositio ab ipso generationis exordio certis temporū curriculis terminatur: idq; & genus uniuersum patitur, & animal unūquodq; ab ortu fatale uiuendi spatiū in seipso exceptis necessarijs passionibus, continet. Etenim trianguli ab ipso initio singulorū uim possidentes usq; ad certum tempus sufficienter ad usum uitæ cohærent, ultra id uita nemini prorogatur. Idem quoq; constitutionis modus languoribus conuenit. Quos si quis citra fatalem temporis cursum pharmacis amputare contenderit, ex paruīs ingentes, ex paucis multi euadere consueuerunt. Quapropter diligentia uictus corrigendi & gubernandi sunt morbi, prout cuiq; datur otium, neq; difficile infestumq; malum pharmacis instigandum. Ac de communi quidem animali & parte illius corporea, qua diligentia regenda & gubernanda sint, ut ratio uiuendi seruetur, satis est dictum. Ipsum uero quod gubernatum est multo magis ac prius ita pro uiribus instruendū est, ut q; optime atq; pulcherrime ad degendum sit præparatum. Exacta quidem huius rei discussiō propriā sibi & integrā disputatiōem exigeret. Quātum uero forte ad id quo de agimus attinet, si quis per superiorum uestigia gradiatur, non absurde sic maxime procedendo ad commodum istorum finem perueniet. Sæpe in superioribus diximus tres esse animæ species in nobis trifariam distributas, singulasq; suos motus habere. Ita nunc paucis concludamus, quæcunque illarum torpet, & à suis motibus otium agit, imbecillissimā necessario reddi: quæ uero agit assidue, robustissimam. Quapropter danda est opera, ut species singulæ motus suos inter se moderatos conuenienti tenore cōseruent. De præstantissima igitur animæ nostriæ specie ita est sentiendum. Nempe hanc deus ut dæmonem nostrum cuiq; tribuit: hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atque ad cœli cognationem à terra nos tollere

Quis optimus motuū

De purgationibus

Diligentia uictus corrigendi morbi

lere, tanquam animalia cœlesti potius q; terreno semine nata. Quod quidem recte admodum dicitur. Vnde enim primus animæ datus est ortus, inde diuina uis caput radicemq; & originem nostram pendentem suspendens, totum dirigit corpus. In eo igitur qui cōcupiscentiæ & ambitiosæ iracundiæ affectibus explendis incumbit, necesse est opinioniones omnes mortales fieri, atq; eum quā maxime fieri potest mortalē prorsus euadere, cum mortalem naturam pro uiribus auxerit. At eum qui totus discendæ ueritatis cupiditate flagrauerit, atq; omnem eius operam præcipue in hoc uno impenderit, necesse est omnino siquidem ueritatem attingat, immortalia & diuina comprehendere: & quatenus humana natura immortalitatem assequi potest, eatenus hunc penitus immortalē euadere, nulla uidelicet immortalitatis parte dimissa. quinetiā cum semper diuinum colat, ipsumq; familiarem dæmonem in se habeat ornatissimum, præcipue beatum fore. Cultura autem cuiusq; omnino una est, proprium cuiq; pabulum motumq; tribuere. Ei uero quod in nobis diuinum est, motus cognati sunt, uniuersi ipsius cognationes atq; circuitus. Hos itaq; secutum unumquenc; nostrum oportet discursiones illas nostras in capite olim à prima generatione corruptas, per ipsam mundanæ harmoniæ reuoluntatiōisq; intelligentiam ita corripere, ut intellectæ rei intelligentem uim secundum pristinam naturam similem reddat, per quam similitudinē uitæ à deo optime nobis propositæ, & in præsentī tempore, & in futuro finem adipiscamur. Sed iam disputatiō illa de uniuerso usq; ad generationem hominum nobis proposita finem penè suum adepta uidetur. Cæterarum uero animantium generationem quatenus duntaxat necessitas postulat, paucis perstringemus. Sic enim modum in hac disputatiōe tenere sibi quisq; uidebitur. Verum de his iam ita dicamus. Quicunq; uirorum iniusti timidiq; uixerunt, quemadmodum probabilis ratio nobis ostendit, in generatione secunda in foeminas sunt conuersi. Quo quidē tempore hanc ob causam dii coitus amorem machinati sunt. Igitur in uiris unum quiddam, in foeminis alterum uitæ & animæ compos ita composuerunt. Ipsum potus discursum, quo per pulmones sub renes in uelicā defluens & spiritui mixtus elisusq; depromitur, dii in fistulæ modū in compactā medullam à capite per ceruicem & spinam deriuauerūt, quod quidem Sperma id est semē, in superioribus nuncupauimus. Hoc autem utpote animatū ac respirans, qua parte spirat, per eandem uitale effluendi desiderium gignit, atq; ita generandi amorē nobis inseruit. Quocirca pudendorū naturæ in uiris insita uis, inobediens atq; imperiosa, & quasi animal non exaudiens rationem furiosum libidinum uolentia subiicere sibi cuncta conat. Vulua quoq; matrixq; in foeminis eadē ratione animal audum generandi, quando procul à foetu per ætatis florem, aut ultra diutius detinetur, ægre fert morā ac plurimum indignatur: passimq; per corpus oberrans, meatus spiritus intercludit, respirare non sinit, extremis uexat angustijs, morbis deniq; omnibus premit, quousq; utrorumq; cupido amorq; quasi ex arboribus foetū fructum ue producant: ipsum deinde decerpunt & in matricem uelut agrum inspargunt: hinc animalia primū talia, ut nec propter paruitatem uideantur, nec dum appareant formata, concipiunt: mox quæ conflauerant, explicant, ingentia intus enutriunt, demū educunt in lucem, animaliumq; generationem perficiunt. Mulieres hunc in modum & foeminæ omnes sunt genitæ. Auium autem genus ex nostro ita est apte formatum, ut pro pilis pennas acciperet. In hoc illi homines transeunt, qui simplices & innocentes cū sint, leues tamen sunt, & frustra in rebus sublimibus curiosi: qui ue adeo fatui sunt, ut oculorum iudicio confisi, hoc altissima quæq; firmiter demonstrari posse nō dubitent. Gressibiliū uero ferarū genus ex his natū hominibus, qui à philosophia penitus alieni ad cœlestia nunquam oculos erexerūt, ex eo quod uoluntatiōibus illis quæ in capite peragi solent usi nunquam sunt, sed illas animæ partes secuti quæ in uentre & pectore dominantur. Ex his utiq; studijs anteriora membra & capita ob ipsam cognitionem humi penitus defixerunt: in longum productum ac diuersum corporis uerticem tenere: quandoquidem ibi propter desidiā singulorum collisi sunt & cōfracti circuitus, & ideo quod quatuor pedum ac etiam plurium est instituta figura, ut insipientioribus deus maiorem ex pedibus multis atq; progressu occasiōē præstet, per quam magis etiam deflectantur ad terram. Eos autem qui horum insipientissimi erant, corpusq; in terram penitus prosternebant, quasi nihil ultra pedibus opus foret, in corpora carentia pedibus & humi serpentiā permutarunt. Quartum genus aquaticum est, ex illis natum qui

De generatiōe foemina

Despermate

Generandi cupiditas

Generatiō auium

Generatiō ferarum

Generatiō aquatiliū

Qq stolidissimi

stolidissimi & imperitissimi fuerat, quos nostri illi transformatores pura respiratione dignos idcirco non iudicauerunt, quia propter extremam transgressionis iniquitatem animam impurissimam prorsus habebant. Ideo ex tenui ac pura aeris illa respiratione, in aquae respirationem profundam turbidamque merferunt. Vnde piscium & ostrearum ac denique aquatilium omnium orta est multitudo: in qua certe mutatione illi ex sedium extremarum habitatione inscitiae quoque extremam dant poenas. Hunc in modum & olim & nunc in se inuicem animalia migrant, dum mentis & dementiae iactura uel adeptione mutantur. Iam igitur nostra haec de uniuerso disputatio finem habeat. Mortalia enim & immortalia uiuentia mundus hic sortitus, atque inde completus, ita denique factus est uisibile uisibilia comprehendens animal, intelligibilis dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcherrimus, perfectissimus, caelum unum hoc atque unigenitum.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
IN CRITIAM VEL ATLANTICVM

PLATO noster officiosissimus patriae suae filius laudauit eam in Menexeno ex rebus contra orientales, laudat rursus in Critia ex rebus contra occidentales strenue gestis. Atque utrobique commendat ex multis, tum dei, tum naturae artisque numeribus: simulque commune facit omnes ne patriae sint ingrati: ac dum uirtutem Atticam tam orientem quam occidentem plagam superasse commemorat, interea docet et omnia domari uirtute, et uiros uirtute praeditos, tum in occidentibus, id est rebus aduersis, tum in orientibus, hoc est secundis recte feliciterque se gerere. Nec iniuria post Timaeum de mundi generatione, legi uult Critiam de antiquitate mundi. Videtur autem neque huic historiae finem imposuisse, neque sequentem historiam sub Hermocratis titulo promissam composuisse. Hanc autem non fictam quidem, sed ueram historiam extitisse, constat. Primo quidem, quia ubicumque fingit aliquid, solet fabulam nominare. Hic uero tanquam historiam audeat asseuerare. Deinde idem omnino asserit in Timaeo, appellans rem miram quidem, sed omnino ueram. Et a quibus accepta sit diligenter utrobique recenset, scilicet a maioribus suis atque gentilibus. Critias enim hic ab auo Critia, ille uero a Solone patruo suo, qui literis quoque mandauit, Solo ab Aegyptiis sacerdotibus. Praeterea Proclus Marcelli cuiusdam de rebus Aethiopiae adducit historias, in quibus haec manifestissime confirmantur Aethiopiae rebus gestis inserta. Et si Platoniorum nullus historiam negat: Porphyrius tamen, Proclus, et ante hos Origenes, allegoriam insuper uolunt physicam continere. Quos equidem uereor ne si contentur singula allegoriae ad unguem accommodare, ab ipso Platone derideantur, in exordio Phaedri curiosas nimium in huiusmodi rebus allegorias sub persona Socratis irridente: Verum ne Anagogicum sensum, quo prorsus neglecto nemo sit Platonius, omnino negligere uideamur, Pallas quidem sit numen intellectu uita praesidens, Neptunus uero numen fouens generationem atque gubernans. Athenienses figurae sint animarum intellectu solo uiuentium, numinumque similitum. Atlantici uero figurae numinum generationi fauentium, animarumque corporibus coniuictarum ad generationis officium totiusque ornatum. Conuenientissime uero per occidentem, per mare, per insulas, per uarias locorum partitiones, ipsa generationis materia mobilitasque diuersa significatur. Bellum praeterea sit studiosa contentio, per quam superiora numina, inferiora asidue in se conuertunt, et animas quasi ferro et igni a materia motuque segregant. Proinde quod Neptunus ex muliere filios procreauit, intellige uel ex terra genuisse, uel afflatu quodam ex priori uiuendi forma in alteram formam re generasse. Quinque uero partus, quinque sunt formae corporum, quas in hoc materiae mari perpetua agitatione conponit, scilicet lapides, metalla, plantae, animalia partim ratione carentia, partim praedita ratione. Decem uero filij sunt, quolibet enim partu gemini coeantur. Nempe in quouis composito elementalis coalescit uirtus, simulque uirtus quaedam caelestis infunditur, quam medici uirtute nominant specialem. Ex geminis autem quinque partibus decem filij computantur. At quinque zonae siue spirae arcu Neptunae circumdantes, quinque sunt sphaerarum naturae, caelestis, igneae, aerea, aquae, terrea. Partim uero terrenas ait, partim aquae, ut statim in rebus significaret et motum. Communis uero per omnes meatus, mutuam inter se rerum significat genituram. Commemoratur et metalla, ut per septem metalla, septem planetarum influxus intelligamus, generationem omnium moderantes. Aurum quidem Soli, Argentum Lunae, Plumbum Saturno, Electrum Ioui, Ferrum et aes Marti, Veneri orichalcum, Mercurio stannum Platonici tribuunt. Mensurae uero earumque numeri partim ex historia, partim ex architecturae ratione ducantur. Non nihil tum operis, tum eloquij gratiae decorique attribuendum. Sed de allegoria ferme iam satis. Iam uero sic libri huius mysteria confirmemus. Platonici deos quidem alios, ut eorum uerbis utar, supercaelestes, alios uero caelestes, et alios subcaelestes esse putant. Et primos quidem filios dei, sequentes uero omnes deorum filios nominant. Rursus in primis amplissimam prouidentiam, in secundis minus amplam, in tertijs ad angustiora redactam collocant, utpote qui iam certis terrae plagis rerumque generibus diuina distributione praesint: quemadmodum et caelestes alij, alij caeli partibus stellisque preponuntur. Hi ergo subcaelestes dii certo quodam ordine, alij gentes alias gubernandas ab initio susceperunt

perunt. Ab initio inquam uel geniti mundi, uel generis humani regeniti. Siquidem post ingentes terreni orbis illuiones, Plato homines arbitratur eiusmodi deorum opera ex ipsa terra ueluti matre diuinitus generari. Possent enim illos gignere, per Ideam uidelicet humanam quasi semen. Possent et terram parere, nouo abundanteque humore perfusam, et accedente calore foecundam, siue post aquarum colluiones sequantur tepidi soles, siue post uasta quaedam incendia pluuiae uberius affluant. Homines uero a dijs et terra progenitos, Heroes nominant, qui a parentibus occulta quadam mentis ad mentem persuasione recti ab initio multa per secula fuerint. Quoniam uero longo temporum tractu tam diuina uirtus ingenij insita, quam terrae foecunditas minuitur paulatim: unde et animi diuinitatis omnino expertes, et corpora antiquae foecunditatis uacua prorsus euaderent: deus iterum terram, uel diluit, uel incendit, genusque nostrum in antiquam restituit dignitatem, caelestibus uidelicet motionibus sic a motore contemperatis, ut caeleste fatum semper cum prouidentia diuina concurrat. Profecto quemadmodum medici de quolibet humano corpore, ita Platonici de toto genere iudicant. Medici enim aiunt, uitam in naturali quodam humore, et tanto et tali consistere, posseque perpetuo prorogari, si modo et quantum ille restaretur et qualis: non prorogari uero, ubi non talis refluit, qualis effluerat, et si tantus. Perinde ac si quis ex dolio uini pleno impletet quotidie patera, statimque dolio, aquae tantundem infunderet. Sic enim continue aequalis in dolio esset humor, sed non similis, dissimiliorque quotidie, donec tandem ex mero iam non aqueum uinum tantum, sed aqua prorsus euaserit. Similiter Platonici diuinam foecundamque qualitatem et ingenio a dijs humano, et corpori a caelo quondam infusam, paulatim putant in qualitatem humanam uerti, humano hoc subiecto eam naturaliter ita trahente, donec sensim ad ferinam usque degeneret, sed degenerationem tantam non posse a deo rerum ordinatore perpetuo tolerari. Quod autem Plato deos diuersas sortes fuisse nactus, et hic et alibi saepe ait, intellige illos uni summo sortes distribuenti parere, atque necessario assignatam prouinciam gubernare, sed necessitatem in diuinis esse penitus uoluntariam. Siquidem apud eos una est patris summi filiorumque uoluntas. Atqui sicut elementorum partes ea necessitate ad loca propria perferuntur, quae et uoluntas futura est, si modo cognouerit: sic apud superiores ipsa gubernationis assignatae naturalisque effectus necessitas idem est atque uoluntas. Praeterea quod et hic, et in Timaeo et Menexeno Atticam regionem esse ingenij inquit in primis accommodatam, meminisse oportet in rationibus hac de re assignandis inter se Platonicos dissidere. Panetius enim temperie aeris inter aestum atque gelu causam arbitratur: idque ex ipsis Platonicijs uerbis in quinto Legum, et Epinomide probat. Panetium Longinus arguit, quia regio illa saepe gelu atque aestu pulsatur: assignatque in causa qualitatem loci commixtam ex multis atque occultam. Quem reprobatur Porphyrius quod propriam ingenij causam esse putet corporalem. Origenes in commentarijs in Timaeum caelestes aspectus influxusque assignat, id ipsum ex octauo de Republica asserens, ubi dicitur, caelestes quosdam circuitus esse causas fertilitatis ac sterilitatis, tum corporum, tum etiam animarum. At Origenem Proclus ibidem ait ueram quidem ex parte causam assignasse, sed nondum integram perfecisse. Ipse uero una cum Porphyrio rem altius repetens ait: Intellectum opificem mundi intellectualem esse mundum, ideoque quasi multiplicem. Animam uero mundi esse animalem rationalemque mundum magisque multiplicem: atque proxime adesse uniuerso mundi spatio continuo prorsus atque immobili, ex materia prima et dimensione constanti. Rursus in ipso spatio ante omnes quae generandae sunt formas, animam ex rationibus suis ideas sequentibus, alibi alias uires imprimere, quasi animae mentis plenae uestigia, ac peculiaria quaedam receptacula formas alibi alias familiariter susceptura. Tum deos uarios uarias sortitos prouincias, eiusmodi hospitia illustrare, alia quidem alios, atque formare. Animas ergo rationales, postquam elementalem uitam, propriamque elegerint, si forte reuolutione caelesti ad ea loca praeter ceteris dirigantur, quae electae iam uiuendi formae potissime congruant, uita ipsius officium prorsus implere. Itaque quando ad Martiam uel Apollineam uergentes uitam, mox plagam a Marte uel Apolline illustratam nanciscantur, perfectae uel fortitudinis, uel uaticinij opus absoluerunt. Quae uero philosophicam uitam elegerint, si regionem afflatam Pallade, sapientia magnanimitateque simul excellere. Itaque hic et in Timaeo inquit, Atticam regionem rectam a Pallade sapientiae atque militiae conuenire: et in quinto Legum ait inspirationem localium deorum atque demonum circa loca, maximi ad ingenia et mores esse momenti. Requirit uero nonnullam aeris temperantiam, non ut causam, sed ne causa ipsius opus impediatur. Quamobrem loci huius diuersitas non tam efficit diuersitatem ingenij apud Platonicos, quam suscipit et declarat. Tria enim esse putant ad id potiora elementali loco, scilicet tum animae ipsius affectionem siue naturalem siue elementalem, tum inspirationem numinum propriorum, tum caelestes influxus: posse uero id impedi, uel elementali mixtione, uel planetarum noua coniunctione, uel ab ipsis hominibus illata calamitate: et quae bona desuper infunduntur, inferiorum obstaculo reddi bona. Quae de re in Legibus disputauimus. Sed de his iam satis. Ex omnibus autem huius libri mysterijs collige unam cum prouidentia concurrere humani arbitrij libertatem. Collige et sententiam Mosaico mysterio similem, homines quondam quamdiu in eis diuina quaedam gratia iustitiaeque innata uigebat, beatos in quodam, ut aiunt, deliciarum paradiso uixisse. Postquam uero per intemperantiam et superbiam gratia illa euauit, in scelera simul et calamitates grauissimas incidisse. Deum autem aquarum diluuii peccata hominum diluisse. Quod uero huic historiae deest, potest summam ex Timaei proemio resarciri. Est autem historia de rebus

gestis ante diluuium. Post uero diluuium narraturus, ut arbitror, erat Hermocrates. Neque te turbabunt nouē illa annorum milia, si Eudoxum audieris dicentem annos illos Aegyptiorum non solares fuisse, sed lunares. Vltima tandem huius libri sententia docet, Iouem, id est, deum architectum mundi è sua sede, id est ex sui ipsius intuitu remotissima quæq; minimaq; prospicere, atque ad eandem sedem, id est diuinam contemplationem deos omnes subditos sibi conuertere, unde instructi inferiora gubernent. Neque uicissim duo hæc illos agere, imò uero assidue contemplando diuina, per illa simul temporalia dispensare. Hanc ipsam sedem ideo medium mundi appellat thronū, quia & inde tanq̄ à centro effluunt omnia, & illuc resfluunt, & illinc facile cuncta circumspiciuntur atq; reuoluuntur.

CRITIAS VEL ATLANTICVS

TIMAEVS. CRITIAS. SOCRATES. HERMOCRATES.

QVAM Grata longum post iter defesso quies ô Socrates, tam mihi post longas disputationis ambages, dulce silentiū. Mundum autem hūc re quidem ipsa iam diu, sermone uero nuper deum effectum, obsecro, ut si quid rectè dictum est seruet ipse nobis atq; custodiat: sin aut̄ indecens quicquam in superioribus non sponte, protulimus, meritas à nobis exigat pœnas. Debita uero eius qui per ignorantiam negligentiam uel errauit, pœna est, ut sciens & diligens efficiatur. Quamobrem ut posthac rectius de eorū generatione loquamur, medicinā nobis à deo medicinarū omniū perfectissimā saluberrimamq; dari scientiam exoptamus. Actis deniq; uotis sequentem disputationem Critiæ, ut inter nos conuenerat, iam cōcedimus. CRIT. Accipio equidem ô Timæe, & quam tu supra ueniā petisti tanq̄ de rebus magnis disputaturus, eandem ego nunc peto. Imò uero maiorem quoq; ueniā in ijs quæ restant tribuendam existimo: quanquam scio procacem quodammodo rusticamq; petitionem hanc meam uideri posse. Dicendum tamen. Quòd quidem non rectè abs te superiora dicta sint, nemo sanæ mentis obiecerit: quòd autem quæ restant dicenda, utpote difficiliora, maiorem exigant indulgentiam, conabor ostendere: quandoquidem facilius apparet, ut qui de dijs disserit, satisfacere hominibus uideatur, quam qui de mortalibus. Imperitia nanq; & ignorantia audientium magnam copiam ad ea quæ ignora sunt, effingenda, præstare dicentibus consueuit. Quomodo uero simus circa deos affecti, non ignoramus. Ut autem quod sentio planius uobis aperiam, sic attendite. Quæcunq; à nobis dicuntur, tanquam imitationem quandam similitudinisq; expressionē existimare debemus. Neq; nos latet quæ in pictorum effectione circa diuina humanaue corpora uel facilitas uel difficultas sit, ad hoc ut sufficienter ea representasse spectantibus uideantur. Profecto cum terram pingunt & montes, flumina, syluas, cœlumq; omne, quæ uel circa cœlum consistunt & quæ uagantur, primū quidē satis putamus factū, si quis uel exiguam quandam referre possit earum rerum imaginem: deinde utpote taliū prorsus ignari, ne examinamus quidem pictorum opera, neq; etiam redarguimus, sed confusa quadam adumbratione fallaciq; utimur. Cum uero quis fingere aggreditur nostrorum corporum similitudinem, tunc propter familiarem ipsam rerum nostrarum animaduersionem acutius errata persentimus, seueriq; & acres iudices exactoresq; sumus aduersus eum qui non singula lineamenta coloresq; expresserit. Idem quoq; in sermonibus intueri licet. Nam satis esse putamus, si de cœlestibus diuinisq; rebus quicquam, uel parum quod conueniens est afferatur. Mortalia uero humanaq; opera exacte nimium examinare solemus. Quamobrem si minus pro dignitate quæ statim sunt dicenda, tractabimus, ignoscere decet. Neq; enim facile, imò certè difficile mortalia ad opinionem imitatione ipsa exprimi posse putanda sunt. Hæc itaq; omnia dixi ô Socrates, cupiens & uos admonere, & maiorem à uobis ueniā ad ea quæ restant, expetere. Vos autem si iusta petere uideor, ultrò hanc ueniā largiamini. SOCR. Nihil obstat ô Critia, quo minus tibi quod postulas tribuatur. Quinetiam Hermocrati hoc idem à nobis tertio detur. Constat enim hunc paulopost cum dicturus erit, eadem precaturum. Ut igitur aliter exordiat, neq; eadem cogatur repetere, sciat ueniā sibi esse tributam: & quasi id constet, ad dicendum protinus accingatur. Prædico autem tibi ô amice Critia iudiciū auditorum. misere enim poeta qui ante dixit, persuasit. Quapropter admodum tibi ueniā opus erit si ea sufficienter es comprehensurus. HER. Idem mihi ô Socrates quod & huic nuncias. Cæterum segnes pusillanimesq; nunquam

nunquam palmam consecuti sunt Critia. Sermonem igitur aggredi forti animo decet, ac Phœbo Musisq; uocatis, antiquos ciues, excellentes uiros summis laudibus illustrare. CRIT. O amice Hermocrates quia postera tibi dies assignata est, dicentemq; alii es secuturus, ideo confidis. Quale uero id sit, ipse tibi, forsitan declarabit. Exhortanti itaq; tibi & ad rem ipsam penitus inflammari parendum. Ac præter deos quos tu memorabas, alios insuper inuocare decet, præcipueq; Mnemosynen, id est memoriā: in qua dea præcipua orationis nostræ momenta sunt sita. Nempè si sufficienter meminerimus recensuerimusq; nunc uobis, quæ quondam à sacerdotibus tradita, à Solone huc aduecta fuerūt, uidebimur theatro huic, ut arbitror, satis officio nostro functi. Hæc itaq; iam agendum, neq; ultrà cunctandū. Primum autē cōmemoremus summā esse annorū nouem miliū ex quo bellum extitisse traditū est inter eos omnes qui ultrà, et eos qui citra columnas Herculis habitabant, quod in præsentia enarraturi sumus. Horum quidē dux fuit hæc ciuitas, bellumq; omne ut dicitur confecit. Illorū autē insula Atlantica reges, quam insulam Libya Asiaq; maiorem fuisse quandoq; perhibuimus. postea uero cœnum ibi inuīt submersa insula ex terræ concussione relictū, quod quidē hinc illuc altum in mare nauigantibus obstat, ne ultrà enauigare liceat. Gentes quidem barbaras quæ tunc erant, Græcasq; generatim orationis ipsius progressus passim prout occasio dabitur, enarrabit: Atheniensium autē qui tunc erant, aduersariorūq; uires in primis respublicasq; & belli ordinem atq; successum exponere decet. Horū uero ipsorum, nostra primū narrabimus. Dij quondam uniuersæ terræ orbem sigillatim sortiti sunt, in regiones singulas distributū. Neq; partitionem hanc cōtentio fecit. Nam procul à ratione id esset: quod dij uel quæ unicuiq; ipsorū conueniūt, ignorarēt: uel cognoscētes quæ potius alijs cōpetunt, aliena iura uicissim usurpare contenderent. Cæterum iudicij iurisq; sortibus sua quicq; ad uotum suscipientes, curantesq; amicorū singula, regiones habitandas disposuerunt. Hosq; ueluti greges ipsorum possessionesq; et armenta nutriuere, hoc tamen excepto quòd corporibus corpora cogere noluerunt, quemadmodū plagis pecora iumentaq; pastores solent. At uero tanquā docile et obediens animal quasi ex puppe nauem agilem dirigentes, persuasione pro gubernaculis utebantur, eaq; animā attingebāt, & pro arbitrio suo ita ducentes mortale genus omne gubernabant. Et alij quidem dij aliorū locorum gubernationem sortiti ea instituebāt: Vulcanus autē Mineruāq; naturā habentes cōmunem, tum quia eodem ex patre sunt, tum quia per sapientiæ studiū perq; artium diligentiam ad eadem tendūt, ita cōmunem sortem hanc nacti sunt regionem, utpote uirtuti prudentiæq; naturā propriā atq; congruam: procreantesq; in ea uiros indigenas admodum, generosos, eorū mentibus reipublicæ ordinem infuderunt. Quorū duntaxat nomina supersunt: opera uero eorum qui successerunt interitu, & longo temporū interuallo, è memoria hominū deleta sunt. Semper enim superstes hominū genus ut in superioribus diximus, montiuagū atq; rurde, cui potentū in regionē uirorū nomina solum audita. At præter hæc ex rebus gestis exiguā quædā notæ fuerunt. Quapropter filijs suis posteris quodā amoris affectu nomina priscorū imposuerunt, uirtutū legumq; superiorum ignari, nihil enim de his habebant præter samam, & eam nō satis certā. Cum uero multa per secula rebus ad uictū necessarijs indigerent, ipsiq; & filij mentem his adhiberent quorū penuria premebantur, deq; his uerba facerent, rerum antiquarū memoriā neglexerunt. Confabulatio enim priscarūq; rerum inuestigatio ciuitatibus cū otio simul oriri cōsueuerunt, cū necessaria uitæ parata iam sunt, prius uero nequaq;. Atq; ita priscorū nomina sunt absq; operibus reserata. Dico autē hæc ita cōiectans, quoniā inquit Solon sacerdotes illos in uetere belli narratione plurima inseruisse nomina posteris persimilia, ut Cecropem, Erechtheum, Erichthoniū, Erichthonem, aliaq; ex his quæ supra Theseū memorantur. Mulierū quoq; nomina similiter atq; opera eadem, deaq; Palladis figurā et statuam, ita ut belli studia uiris tunc essent mulieribusq; cōmunia. Nempè ea tempestate armatā deā palam cultā fuisse, exemplum daturā omnibus, quod in singulis animalium gregibus; mas, foeminaq; fortis eiusdē, pro generis cuiusq; uirtute ita natura instituta sunt, ut aggredi omnia cōmuniter ualeant. Habitabant profecto tunc in hac regione alia generā ciuium, qui in artium operibus & agricultura uersabantur. Milites autē à diuinis uiris prin

cipio segregati seorsum uiuebant, habentes omnia tum ad alimenta, tum ad educationem cōferentia. Quorū nullus propriū aliquid possidebat. Nam cōmunia inter se cuncta existimabant. Ultra uero uictus ipsius sufficientiam nihil ab alijs ciuibus exigebāt, exercebantq; ea omnia quę heri de custodibus quos descripsimus, exposita sunt. Quinetiam uere illud & probabiliter de regione nostra est dictum, Primum quidē illis temporibus fines suos hinc quidem ad Isthmum habuisse porrectos: istinc uero uersus Epirum ad summum Citheronem atque Parnethen. Qui fines ipso descensu ad dexteram Oropiam attingant, ad sinistram uersus mare, Asopo excluso. Virtute uero uniuersam terram ab hac exuperatam fuisse traditur. Quapropter potuisse tunc regionem hanc, uniuersum accolarum exercitū alere. Argumentū plane uirtutis eius euidentissimum, quia quod ex ea reliquū est, cum quauis alia hoc ipso certare potest quod & fert omnia, & fructus profert optimos, pascuisq; abundat animali cuiq; accommodatis. Tunc uero non modo speciosa hæc omnia, sed etiam uberrima producebat. Quanam ratione id probabile? Quibus ue indicijs has esse reliquias illius terrę coniectari potest? Omnis ab alia continenti in pelagus longa uelut promontoria porrigens iacet. Quam altitudo maris proxima passim profunditate circūdat. Cum itaq; multa ingētiaq; diluuiā annorum nouem miliū interuallo præterierint, tot enim ex illo tempore ad præsens anni fluxere, tellus his temporibus colluuiōibusq; ē sublimioribus locis defluens, ne collem quidem, ut alibi locorū solet, accumulauit, dignum saltem mentione: & semper circum desidens in profundum occultitur. Quapropter relicta sunt quemadmodum in angustis insulis præsentia hæc, si cum illis conferantur, quasi corpore per morbum extenuato ossa deterfa nudataq; terra mollī quondā & pingui: solumq; tenue corpus atque aridum mansit. Olim integra terra altissimos montium colles habebat: & agri qui nunc Phellei nominantur, solo pingui fertiles erant. Sylua in montiū uertice frequens. Cuius nunc etiam coniecturę quædam apparent. Sunt enim montes nonnulli, qui solas nunc apes pascūt, olim uero nec multo tamen antea cōtempore ingentes inde incisa arbores operimentis & contignationibus conficiendis aptissimæ. ex quibus aediū amplissimarū structurę adhuc extant. Erant & alię multę arbores domesticę mites atq; procerę. Quinetiam pascua pecorū uberrima. Præterea regio hæc quotannis, ab Ioue frugiferam pluuiam hauriebat. Neq; ut nunc per decliue præruptumq; effusa ex terra in mare aquam fundebat, sed hanc absorptam tenaci quadam concauitate ē sublimibus uenientem recondens combibensq; in uiscera demittebat. Vnde passim iuges fluuiorum fontiumq; riuū scaturiebant, quorum etiam nunc in ueteribus fontibus sacra quædam signa relicta conspiciuntur. Quapropter in præsentia de his uera narrantur. Atque hæc erat regionis huius conditio. Excolebatur præterea tunc ab agricultoribus ut cōsentaneum est, & ueris & ad eadem hæc intentis, ingeniosis profecto uiris et honestorū admodum studiosis, solum fertile nactis, aquam copiosissimam, tēperie aeris singulis anni temporibus saluberrimam. Vrbs autē eo tempore sic instituta erat. Primo quidē arcis tunc alia quā nunc erat dispositio. Nunc enim una saltem nox pluuiosa, tenue solum cum liquefecisset, terræ motū induxit: & ante illud Deucalionis exitiū, tertia prius illuisione fatali. Superiori uero tempore magnitudo eius usq; ad Eridanū lissimq; protensa Pnycem intus & Lycabetū comprehendebat, terminū eregione Pnycis habens. Erat glebosa omnis, paucis locis exceptis a superiori parte plana. Habitant exteriora eius ad læuam ab artificibus agricolisq; qui proxime agros colebant. Superiora milites soli prope Mineruę Vulcaniq; templū inhabitabant, ueluti ædis unius uiridariū uno ambitu circūdantes. Loca enim eius ab Boreā uersa colebāt, qui cōmunes ædes, atq; cœnacula quibus hyeme utuntur, parabant: & quęcunq; cōmuni ciuitatis uitæ cōueniebant, tum has, tum sacras, sine auro & argento omnia extruendo. Nulla siquidem in re unquā his utebant. Verū mediū inter superbiam illiberalitatemq; secuti honestas habitationes struebant, in quibus & ipsi consenescentes & nati natorum eas posteris sibi similibus relinquebāt. Hortis uero gymnasiisq; & cœnaculis austrū uersus expositis utebant æstate. Erat fons unus ubi nunc arcis est locus. Quo ob terrę motum exhausto, riuuli circum exigui relicti sunt. Tunc autē affatim omnib. liquorē suggerebat irriguū: cuius erat estate atq; hyeme tēperies salutaris. Hac illi ratione loca hæc habitabāt, ciuiū quidē suorū

custodes

custodes, cæterorū uero Græcorū uolentiū duces, obseruantes in primis ut semper idē illorum esset numerus, uirorum uidelicet fœminarumq; iam in re bellica fortiu: neq; minor erat unquā numerus militū quā uiginti milia. Cum igitur tales illi essent, semperq; ratione huiusmodi patriam suam & uniuersam Græciam iuste administrarēt, per omnē Europam & Asiā tā egregio corporis habitu quā innumeris animi dotibus omnium qui tunc erāt, probatissimi & clarissimi habebant. Deinceps quales aduersariorū ab iniuriis fuerint, nisi forte quę pueri audiuius memoria exciderunt, uobiscum tanquā amicis communicabimus. Sed antequā referā admonendi estis, ne miremini si plurima barbarorum nomina græce nūc audieritis. Id enim ex eo contigit, quia Solo cum cogitaret illa carminibus suis inferere, uim ipsam est nominū perscrutatus, inuenitq; primos illos Aegyptios harum rerum scriptores, in linguā suam ea nomina transfuisse. Quare et ipse rursus uniuscuiusq; nominis sensum accipiens, in uocem nostram cōuertit. Atq; hæc scripta apud auum meum erant, & nunc apud me sunt, cogitata iam olim puero mihi. Si ergo talia nunc audieritis nomina qualia apud nos sunt, ne miremini: nam huius causam intelligitis. Longa uero oratione sit opus, si a principio narrem id quod iam ante dixi: de fortitione deorum, ut terram inter se uniuersam distribuissent, partim in ampliores portiones, partim angustiores, tēplaq; & sacra sibi instituisent. Sanē Neptunus insulam fortitus Atlanticam filios ex mortali fœmina in quodam insule loco progeniuit huiusmodi. Secus mare plana erat, sed in media insula planities erat, quę omnium speciosissima feracissimaq; dicitur extitisse. Prope planiciē rursus in medio mons erat breuis, stadijs quinquaginta distans: hic a quodam eorū qui principio terra nati sunt, nomine Euenore colebatur. Is ex Leucippe uxore Clitonem unicam filiam genuerat. Parentibus mortuis & matura iam puella, Neptunus eius desiderio captus illi se miscuit, circumsepitq; collem quē habitabat spiris aquę circumfluis terręq; zonis alterne, partim amplioribus, partim angustioribus. Ex quibus duo quidem terrę, tres uero maris fuere circuitus, qui ueluti torno descripti pari undiq; interuallo per insulā mediam distabant, inaccessibilemq; hominibus collem ipsum reddebant. Neq; enim tunc naues erant, neq; nauigandi peritia. Ipse uero ut pote deus facile mediam insulam exornauit, humoremq; duplicis aquę frigidæ & calidæ ex terrę abditis per fontes exteriores erumpere, alimenta itē uaria & abundantia per terras pullulare iussit. Quinq; præterea masculorum filiorū partus geminos progeniuit & nutriuit. Atq; omnem Atlanticam insulā decem in plagas partitus, primo genito maternam habitationem & plagam quę circum erat tribuit, maximam profecto sortem atq; potissimam: Regemq; illum statuit reliquorum, cæteros uero multarum gentium regionumq; principes. Singulis imposuit nomina. Primogenitum quidē uocauit Atlantem, totius insulæ regem. Vnde & pelagus cognominatur Atlanticum. Eum uero qui eodem partu statim illum secutus est, patria uoce Gadirum, quem Græce dicimus Eumelum. Qui extremas insulæ partes ad columnas Herculis est fortitus, suoq; locum nomine Gadiricum nuncupauit. Secundi partus unum Amphorem, alterum Eudemonem nominauit. Tertij, primum natū Mneseum, secundum Autochthonē. Quartij autem Elaspum priorem, Mestorem uero posteriorem. Quintij demum, primū Azaem, Diaprepem uero secundum. Hi omnes posteriq; ipsorū multa ibi secula habitauerunt, multis per mare insulis alijs dominantes, etiam his quę Aegyptum usq; Tyrreniamq; habitantur, ut prædiximus. In maxima certe ueneratione uniuersum Atlantis erat genus, semperq; rex antiquior regnum primogenito relinquebat. quod imperiū multa per secula conseruarunt. Tanta uero illis diuitiarum copia, quanta nullis antea regum superiorum fuerat, nec ullis unquam posterorū facile comparabitur. Structa ordinataq; illis erāt in ciuitate totoq; regno omnia quorū usus expetitur. Multa quidē ad eos extrinsecus propter imperium accedebant, permulta quoq; insula ipsa ad omnē uitæ usum pertinentia producebat. Primum quidem omnia quęcunq; ex terrę uisceribus eruuntur, & quę solida permanent, & quę funduntur, quod ue nunc nominatur solum, tunc certe plurimū effodiebatur Orichalcū multis ex insule locis insigne metallū, tūc apud eos cæterorū excepto auro preciosissimū. Et quęcunq; sylua producit architectis, ferebat abunde. Pascua quinetiā animantibus tā ferisq; domesticis suggerebat. Elephantū præterea ingens ibi copia, Alebat nempe sufficienter, quęcunq; per paludes, lacus, & flumina, siue montes

Qq 4 agros

agros ue pascuntur: & hoc quoque uastum animalium genus & uoracissimum. Tum quæcunque tellus nunc odorifera nutrit, radices, gramina, ligna, liquentes succos, flores ac fructus. Suauē præterea uitis humorē & solidū alimentū, quibus ipsi nutrimur. Illa itē quibus pro cibo utimur & obsonij gratia, quæ legumina uocitamus. Nec nō liquores ex arboribus atque escas ad sitim famemque extinguendā. Neque deerant his unguenta. Accedebant & deliciarū gratia fructus uariarū arborū copiosissimi. Aderāt quoque satietatis solatia bellaria, laboratibus grata. Hæc omnia insula quæ quondā erat, sacra, speciosa miranda, uberrima producebat. Atque hæc colligentes ex terra, tēpla, & regias ædes, portus, naualia, & uniuersam regionem struebant hoc pacto spiras illas maris, quæ antiquā circūdabant metropolim, disponentes. Primo quidem constructis pontibus transitum ad exteriora & ad sedem regiā præbuere, ubi in dei ipsius maiorumque suorum sedibus statim ab initio regias ædes ædificarūt. Alterque ab altero ornata suscipientes continua successione superiores in exornādo pro uiribus superabāt, quo ad moles magnitudine decoreque mirandas fabricauerunt. Foueam porro à mari ad extimū circulum deduxerūt, quæ tria iugera in latitudinem protēdebatur, centum pedes in altum, in longum stadia quinquaginta. Atque ut ex hoc mari ad circulū illum uelut ad portū applicare naues possent, effecerūt patefacto illius ore, ut naues maximas caperet. Zonas itē terræ, quibus spiræ maris distinguebantur, pontibus secuerūt, ut una triremi nauigare ex aliā in aliā liceret: supra uero texerunt, ut traiectus nauigio esset. Terrenarū namque zonarum labra alta, mare supereminēbant. Maximus plane circuitus per quem inundabat mare, latitudine stadia complebat tria: proximus huic orbis terræ profusus æqualis: sequentiū uero duorū, aqueus quidē orbis stadia duo, terreus autē humido præcedenti rursus æqualis, stadiū denique unum, qui ipsam insulam in medio positam circūdabat. Insule uero in qua regiā erat, diametrus, stadia quinque, & hanc circum orbemque & pontem latum ad pletri mensurā hinc atque inde muro quodam lapideo clauerūt, turres portasque in singulis super pontes secundum maris transitus fabricantes. Saxum tum medijs insulæ ædificijs, tum spiris illis intus forisque construendis sub insula circunquaque eruebatur, atrum, candidū, rubrum, quæ latomia, obiter cavitare petre, naualia duo egregia præbebāt. Aedificia uero partim simplicia, partim e uarij coloris lapidibus fecerūt, ipsa uarietate uoluptatē secuti. Eius insuper muri qui exteriorem orbem claudebat, superficiem omnem ære tenui uestierūt: eius uero qui interiorem, stamno: eius denique qui circundabat arcem, orichalco igneo fulgore corusco. Regia uero ipsa intra arcem, ita constructa. In medio sacrum & inaccessibleē Clitonis Neptunique templum, aureo ambitu circundatum. Illuc à principio conuenientes genuerunt decem regum genus, atque ibidem quotannis ex decem regionibus congregati unicuique illorum sacra solennia peragebāt. Erat Neptuni templum stadium unū longum, iugera latum tria, altum uero quantum longitudo eius latitudoque exigere uidebatur, figura eius speciesque barbarica. Exteriora præter suprema fastigia argēto omnia exornauerūt. Nam culmina ipsa & apices, auro. Intus autem laquearia tota eburnea, auro, argento, orichalco uarie calata conspiciēbantur. Verū parietes, columnas, pauimenta orichalco exornauerunt. Statuas quinetiā ex auro erexerunt. Deum quidem curru insistentem, tenentemque equorum alatorum habenas laquearia alta ceruice tangentem. Circa hunc delphinis insidentes Nereides centum. Tot enim esse tunc existimabantur. Aderant & statuæ donariæque complurima priuatorum. Extrinsecus extabāt imagines aureæ mulierum omnium regiarum, uirorumque quicumque ex generibus decē descenderāt, multaque & ingentia simulacra donariæque alia regum & priuatorum tum ea ex urbe tum ex alijs eorum imperio subditis. Aderat itē altare magnitudine & artificio quod ad reliquū apparatus spectabat, decētibus. Eadē ratione & regiā tam amplitudini regni quam ornamentis sacris conuenientia. Vtebantur autē fontibus tam calidis quam frigidis, iugis scaturigine exuberantibus, quibus inerat ad utrunque usum mirifica cum iucunditate salubritas. Porro circa fontes habitationes constructæ erāt, & arbores cōsitæ, receptacula quoque aquarum circumposita, partim quidē sub diuo patentia, partim uero sub tecto calidis lauatris hiberno tempore accommodata, regia seorsumque priuata, atque alia mulieribus, alia item equis, cæteris uel iumentis. Decens plane & cōferens unicuique seruabat. Defluum uero irriguumque humorem in Neptuni deduxere lucum, ob fecunditatem soli, arboribus

bus uarijs & altitudine specieque mirandis refertum. Atque inde in exteriorem circuitum per aquæ ductus iuxta pontes deriuauerunt. Vbi templa multa delubraque deorum, uiridaria, atque gymnasia, partim hominum, partim equorum, seorsum in utraque orbium insula. Sed circa mediā insulam omnium maximā præcipuus erat hippodromus. Cuius latitudo stadium, longitudo per omnem circulum porrigebatur ad equestre certamen. Circa hippodromum utrinque erant stipatorum custodumque dispositæ domus. Fidis quidem militibus intra ipsum angustiore circuitum arcu quam proximum, commissa custodia: his autem qui cæteris omnibus fide maxime præstabant, in arce ipsa circa reges habitationes concessæ. Naualia præterea triremibus, omnibusque ad eas pertinentibus instrumentis referta, singulaque sufficienter exposita. Atque hic erat regiarum ædium apparatus. Transeunti uero portus qui foris tres erant exteriores, apparebat circumquaque murus à mari incipiens ualli instar, & stadijs quinquaginta ab amplissimo circulo ac portu undique distans, qui ad os foueæ quod uersus mare erat, redibat. Totum uero id colebatur. & reliquum quidem spacium multis & frequentibus ædificijs abundabat, sinus autem ipse portusque latissimus plenus erat nauibus, mercatoribusque undique confluentibus. Vbi ob frequentem turbam die nocteque clamor continuus ac strepitus ingens audiebatur. Atque ita de urbis & antiquæ sedis dispositione ut olim traditum est, in præsentia iam retulimus. Deinceps uero commemorare conabimur quæ natura quæue cultus reliquæ regionis extiterit. Principio locus omnis editus admodum, iuxta mare abruptus. Regio uero circa urbem campestris omnis, ambiens quidem urbem, ambita uero ipsa montibus à mari surgentibus facilis & æquabilis. Eius longitudo tota in alteram partem erat stadiorum ter mille: à medio uero supra, usque ad mare milium duorum. Situs autem insulæ ad Austrum uergebat, ab excelsioribus locis Boreæ expositus. Montes eius frequentia, altitudine, pulchritudine omnes qui nunc extant, exuperabant. In eis uicini complurimi accolarum, atque ditissimi. Neque deerant amnes, lacus, prata, quibus animalia omnia tum fera tum domestica abunde nutriebantur. Sylua item crebra ac uaria singulis operibus materiam affatim suppeditabat. atque ita locus ille tam natura dispositus, quam multorum regum diligentia opibusque longo tempore erat excultus. Quadrata regio fuit plurimum recta in longum uergens, sed propter foueam circumerutam recta amissa figura. Cuius profunditas, longitudo, & amplitudo incredibiles dictu. Impossibile namque uidetur tam uastum opus cum alijs collatum operibus manibus hominum esse factum. Dicendum tamen quod audiuimus. Iugeris unius erat profunditas, latitudo omnium stadium: cumque esset per uniuersum campum acta, longitudo eius stadiorum decem milia. hæc sanè fluentia ex montibus demanantia suscipiebat, perque agros reuoluta ad urbem hinc atque illinc perueniens, hac tandē erumpebat in mare. Desuper autem ab ipsa lata pedes centum foueæ recteque excisæ per agrum rursus in foueam mari proximam demittebantur. Altera uero ab altera stadijs centum seiungebatur. Deducebant ex syluis ligna in urbem, & alia suis quæque collecta temporibus duplicibus per foueas nauibus: fouearum enim tractus oblique sese usque ad urbem intersecabāt. Geminos ex terra fructus ac fruges annis singulis colligebant: hyeme quidem louis beneficio pluuijs tellus maderat, æstate riuis ex aquæ ductibus irrigabatur. Circa numerum uero uirorum in campestri regione ad rem militarem utilium hic erat ordo, ut suum quæque ducem pars eligeret præberetque. Partis autem cuiusque magnitudo decies decem stadia: uniuersorum uero numerus, milia sexaginta. Sed eorum qui montes & alia loca colebant, infinitus: per loca uero & plagas in huiusmodi sortes secundum duces distributi erant cuncti. Igitur institutum erat, ut dux in bellum inferret sextam curruum bellicorum partem, ad milia curruum decem, equos binos, & equites, rursusque bigam absque sella. Vbi esset & qui paruo clypeo munitus descenderet, & qui ambos habenis uicissim regeret equos. Armigeros itē binos, & sagittarios & funditores utrinque binos: leuis armaturæ milites, iactores lapidum, iaculatoresque tres utrosque. Nautas quatuor, ad ducentarū milium nauium cōplementū. Hæc itaque ratione in regiā ciuitate erant res bellicæ præparatæ. Reliquarum uero nouem urbium apparatus alibi aliter & aliter habebat, quarum rerum prolixior narratio sit. Magistratus autē honoresque sic erant principio instituti. Vnusquisque decem regum in sua prouincia, suaque in ciuitate hominibus, tum etiam legibus plerisque dominabat, puniebatque pro arbitrio

arbitrio unumquenq; ac morte damnabat. Imperium profecto & cōmunio inter illos secundum Neptuni mandata dirigebant, quemadmodū leges illis, & litera nunciabantā maioribus in columna quadā ex orichalco circa medium insula, in tēplo Neptuni ipsius inscripta. Illi igitur quinto & per uices sexto quoq; anno cōueniebant, tam pari q̄ impari æquam partem distribuentes. Congregati uero de publicis rebus deliberabant: diligentiq; exami ne iudicantes, si qua in re præuaricatus quis esset damnabant. Cum igitur foret iudicium ineundum, tali se iuramento inuicem astringebant. Nam cum essent in templo Neptuni soluti tauri, ipsi decem seorsum ab alijs uouebant deo gratam illi uictimam se sine ferro capturos. Vnde lignis & laqueis solis uenabantur. Et quencunq; ceperant taurum, ad columnam tractum, in eius columnæ uertice, ubi scriptis erat mandatum, protinus iugulabant. Extabat autem in columna præter leges iuramentum execratioq; terribilia his qui non parerent imprecans. Quando itaq; sacrificijs de more paratis, iam crematuri erant singula tauri membra, impleto cratere guttam sanguinis pro unoquoq; infundebant. Reliqua dabant igni, lustrantes columnam. His deniq; actis, phialis aureis haurientes ex cratere & super ignem libantes iureiurando interposito promittebant iudicatos se secundum inscriptas columnæ leges, puniturosq; eos qui antea deliquissent: Præterea literarum illarum normam sponte nunquam se transgressuros. Addebant neq; præter patris ipsius leges uel imperaturos se unquam, uel imperanti obedituros. Hæc unusquisq; illorum sibi ipsi posterisq; precatus, bibensq; & offerens deo phialam, ad cœnam se & necessaria conuertebat aduentante nocte: igneq; uictimarum ferme iam extincto, singuli ceruleam colore & q̄ pulcherrimam induti uestem, ac penes hostias ambufas humi sedentes noctu, totumq; ignem in sacris accensum extinguentes, iudicabantur simul & iudicabant, si quis eorum quempiam tanquam legum transgressorem accusauisset. Postq; uero iudicauerant diesq; illuxerat, in aurea tabula sententias insculpentes, eas unā cum uestibus monumenta futura posteris, suspendebant. Leges autē & aliæ multæ circa sacra, regum propriæ singulorum, sed hæ præcipuæ. Ne unquam sibi inter se bellum inferrent, imò succurrerent oēs, si quis aliqua in ciuitate genus ipsorū regium extirpare aggredere tur. Cumq; in cōmune quemadmodum superiores, de bello deq; cæteris actionibus deliberassent, imperij ius Atlantico generi tribuebant. Cædis autē autoritatem aduersus aliquem cognatorū, regi nō cōcedebant, nisi plures ex decem q̄ quinq; in eandem sententiam conuenissent. Talem itaq; tantanq; potentiam quæ in illis tunc erat locis deus certo quodam ordine ad hæc rursus loca deduxit, tali quadam, ut fertur occasione. Multa fanè per secula, quoad natura illis diuina perseuerauit, legibus obediebant, & erga diuinum genus ipsis cognatum benigne affecti erant. Magnificæ nanq; illorum animis, & ueræ cogitationes inerant. Vnde & modestia utebantur, prudētiaq; & in his quæ aliunde & quæ inter se incidissent. Quocirca spernētes præter uirtutem omnia, præsentia paruifaciebāt, neq; efferebantur, sed tanq; onus quoddam existimabāt, auri cæterorumq; copiam. Neq; uelut ebrij gemino ex alimento facti in aliquo per incontinentiam aberrabant: imò uero utpote sobrij acute cernebant hæc omnia cōmuni ex amicitia unā cum uirtute incrementum suscipere: horum uero studio & admiratione, disperdi hæc, & uirtutem amicitiamq; deficere. Quoad in eis mens talis, & natura diuina uiguit, creuerunt quæ supra narrauimus omnia: postquam uero diuina fors in eis longo abusu crebrisq; mortaliū rerum affectibus inquinata euanuit, mosq; humanus præualuit, tunc primum quia non possent ferre præsentia, dedecori succubuerunt. Nam apud eos qui cernere poterant, turpiter affecti existimabantur, cum pulcherrima ex preciosissimis perdidissent. Qui autem rectam ad beatitudinem uitam inspicere non ualebant, ij eos præclaros beatosq; putabant maxime, cum maxime iniqua plus habendi cupiditate & uiolentia abundarent. Tunc fanè deus deorum Iupiter qui regit omnia legibus, quiq; potest hæc talia cernere, cum deprauari generosam stirpem animaduertet, hominesq; eos punire uellet, ut adepti temperantiam modestiores concinnioresq; euaderent, deos omnes in sedem eorum honoratissimam conuocauit, unde tanquā ex medio mundi throno, quæcunq; generationi subiecta sunt, conspiciuntur. Vocatoq; concilio sic est exorsus.

DEEST FINIS DIALOGI.

ARGUMENTVM MARSII FICINI IN DIALOGVM PRIMVM de Legibus, uel de Legum latione, ad Laurentium Medicem.

Seculum apud priscos penè idem, magnanime Laurenti, tria potissimū habuit sapiētiae lumina, Pythagoram, Socrate, & Platonē. Compertū autem habemus sapiētiam quidem Pythagoræ magis in contemplando, Socratis uero in agendo magis, Platonis deniq; in contemplando pariter atq; agēdo consistere. Præterea disciplinā tam Pythagoræ contemplatiuā, quā Socratis moralem, à cōmuni hominum consuetudine uideri remotiorē. Platonis uero doctrinā speculatiuā pariter & moralem ubiq; ita diuinū cum humano contēperare, ut & cōmuni hominū consuetudini facile possit accōmodari, & simul homines ad diuina æternaq; conuertere. Neq; uero putandū est propterea Platonē à Pythagora & Socrate, quos quasi numina colit, esse diuersum, sed mixtū potius, atq; utriusq; ingenij quasi quēdam, ut ita loquar, diuini ad humanū moderatorē: ut quodāmodo dici possit, in illis quidem ingenij duntaxat diuinū fuisse, in Aristotele uero & cæteris post Platonem philosophis humanū tantū, sed in Platone diuinū pariter & humanū. Quorsum hæc? Vt meminerimus præsentem legum dispositionē, quoniā ab ipso Platone nō per Pythagoricā personā, uel Socraticam, ut solēt cætera, imò uero per propriā Platonis ipsius personā nobis traditur, non iniuria uiam quandam inter diuina & humana mediā obtinere, neq; nos per abdita & inuia quædā trahere, neq; tamen ad inferiora deducere. Quamobrē decem illi de Rep. libri Pythagorici magis sint atq; Socratici: præsentis uero leges magis Platonicæ iudicētur. Illa resp. uouentis fuerit & optantis, dispositio præfens sit eligentis: ut qui in arduū illud ascendere nequeūt, ad hos saltem clementiores colles nō dedignentur accedere. Considera quanta diligentia humanæ saluti noster Plato prospiciat, qui nō solum per ardua uult uideri hominibus admirandus, uerumetiam per decliua quædā facilis & propitius esse omnibus atq; salutaris. Hic ergo nō coget homines si noluerint inter se facere cuncta communia, permittet ut fieri solet, propria singulos possidere. Neq; tamē cautissimus auriga noster omnino laxabit habenas. Nam præter summam aliarū diligentiam legū, prudentissime sanciet, ne cui liceat ultra certū & illum quidem mediocre terminum census amplificare, ne alijs quidē copia nimia, alijs obsit inopia, neue cogantur, id quod miserabile esse putat, multi inter patriæ suæ ulnas esse mendici. Quod autem personam hic Platonis sub ipso Atheniēsis hospitis nomine, & id quidem modestiæ gratia lateat, legenti deinceps ex multis perspicue apparebit, ex eo præcipue, quod affirmabit se geminas tractauisse respublicas. Conditurus autē leges Græcis, iure à tribus Græcarum legum optimis conditoribus leges accipit, Minoe, Lycurgo, Solone, adimens, addens, mutans, inueniens: atq; ita optimā ex cunctis componit formam. Et quamuis ab initio constituat ciuitatem & regulam gubernandi, tamen legum positionem nominat potius quā rempublicam. Quoniam in ea ciuitate in qua possessiones sunt propriæ singulorum, propter uarias controuersias, lites, iniurias, multis opus est legibus. In quibus constituendis admirandum simul & doctissimū notabis diuini Platonis ingenium. Excogitat enim insignis benignitate uir singulis legibus proœmia quædam exhortatoria, quibus humanissime ciues adducti, libenter parere uelint, ac sponte uelut filij legum illis obtemperent, quibus alij solent quasi tyrannis inuiti parere, ac pro uiribus uel fraude uel uiolentia earum imperium subterfugere. Addit uero post multa etiam minas, addit & pœnas propter illos qui patriā suam, nō matrem iudicant, sed nouercam. Descendemus iam ad primi Legum dialogi proprium argumentū, si prius omnes admonuerimus, ut Dialogum Minoem, argumentumq; illius legant, antequam ad has leges accedant. Accedant inquam tanquā & lectio nibus eas diligenter obseruaturi, & actionibus penitus seruaturi. Alioquin nisi his obedierint, intelligant se post tam exactā iustitiæ iniustitiæq; notitiā & minori excusatione & maiori crimine peccaturos. Atheniēsis hospes, id est Plato profectus in Crētā prope Cnosum offendit Megillum Lacedæmoniu et Clinia Crētensem, quem unā cum nouem alijs Cnosii accersuerant, ut coloniā inde deducerent, urbem conderent, eiq; leges darēt. Hi ergo duo ad sacrum Iouis antrum consulturi de hoc accedebant: his factus obuius Atheniēsis hospes, quidnā acturi irent interrogauit. Illi leges excogituros esse se responderūt. Verum cum multa de legibus interrogati ab hospite, questionem haud satis absoluerent, & hospes illis ad leges aptissimus uideretur, obsecrauerunt eum, ut ad ciuitatē legibus instituendam unā cum ipsis adiutor accederet. Obtemperat ergo hospes, & ante omnia principiu à quo & per quod leges ad homines peruenerunt, exponit, deum scilicet atq; philosophum. Deinde legum perquiri finem, docens eiusmodi finem fore tranquillam animorum ciuiliū puritatem, ueritatis cōtemplationi quoad fieri potest sufficientem. Tertio ad ipsam legum formam materiāq; descendit. Leges autem à deo hominibus inspirari, testis est omnis antiquitas, testes & multi Platonis libri, testes & rationes nostræ in multis dialogorum argumentis adductæ, atq; in Theologia nostra, ubi de religione agitur, confirmatæ. Profecto si natura, quæ nihil aliud est quā infimum diuinæ prouidentiae instrumentum, atque ubicunq; prouide uidetur incedere, non ducit ipsa seipsam, sed ab ipsa prouidentia ducitur, fines omnium ordinesq; & in seipsa præscribente, & nature prout uult inscribente: si inquam natura talis, neq; abundat superfluis, neque in rebus deficit necessarijs, certe diuina prouidentia in rebus necessarijs nunquam deficit. Necessaria uero est hominum generi aliter nō potenti uiuere cōgregatio mutua.

Necessaria

Necessaria quoque lex congregationi similiter procul à lege subito peritura. Necessaria rursum legibus diuina est autoritas, ne uel negligentia obsolescant, uel fraude uel uolentia cōfringantur. Necessaria tamen comparanda auctoritati diuinæ, tum sanctimonia uite, tum poena super humanas uires omnibus admiranda. Quamobrem prouidentia dei quæ singulis elementorum, plantarum, brutorum, membrorum speciebus et usibus necessaria prospicit, multo diligentius perfectissimæ animalium speciei colenti diuinitatem, in sciendis legibus apprime salutis hominum necessarijs deesse nõ debet. Adde quod neque potest princeps ullus uastam ciuitatis nauem quolibet momento procellis et periculis innumeris agitatam, absque cælesti flamine ad portum usque perducere. Ergo deus tum occultis inspirationibus animorum, tum miraculis manifestis, quotiens necessitas exigit, et reuelat mysteria legum, et sancit palam atque promulgat. Propterea exordium Plato legum adeo iustis felicibusque inchoat auspicijs, deum non abs reter statim in principio nominans. Tres enim hi disputant fundatores legum, singuli que diuino indigent patrocini. Tres quoque imitantur auctores legum, Minoem, et Lycurgum, atque Solonem. Qui et leges in tria numina retulerunt, Iouem, Apollinem, et Mineruam. Neque id quidem iniuria. Sol enim planetarum dominus potentiam, Iupiter clementiam, Minerva sapientiam cōtinet. Quæ quidem tria totam legis naturam perfectionemque completuntur. Quid enim aliud esse dicimus legem, præter rationalem quandam regulam certo quodam ordine ad bonum subditos perducentem? et autem ratio et regula et ordo insit, necessaria omnino sapientia est. Præterea ut perducatur ad finem atque seruetur, in primis potentia effluit, denique ut ad bonum, id est, ad cuiusque commodum, et commode benigneque conducatur, magnopere clementia prouidet. Tria itaque apud præcos numina diuinam referentia trinitatem, legibus necessario consulunt. Atque idcirco tres similes dotes in principe ad ferendas leges necessaria iudicantur. At quoniam perfectas inuicem has oportet concurrere ad perfectas leges constituendas, id uero humana facultas præstare non potest, nimirum ad legum exactissimam sanctionem diuino est opus auxilio. Quod autem nouenarium annorum numerum Plato et in Minoe, et hic sepe repetit, quasi necessarium ad leges ab ipso Ioue discendas hominibusque tradendas, forte significat nouem angelicarum mentium ordines, per quos uelut interpretes ipsa legis sciende ratio ad homines usque transfertur. Omnes uero hos ordines legum interpretes sub uno Mercurij nomine significat in Protogora. Neque uero te lateat nouenario hoc in angelis numero non Christianos solum uti, sed et Platonicos, præcipue Proclum atque Syrianum, quod in Theologia satis ostendimus. Quid uero? si nouenarius hic significet trinum potentie usum, trinumque sapientie, triplicem quoque clementie? uidelicet ut trium quodlibet tum in lege ipsa sit, tum in iudicio magistratus, tum in ministris et ipsa executione iudicij? Præterea in ipsis rerum actionumque principijs medijsque et finibus? Tria uero ter repetita nouenarium manifeste perficiunt. Sed cur nam in Republica ab ipsis Mineruæ sacris, hic uero à sacris Iouis disputationis fundatur exordium? An forte, quoniam disputatio illa Athenis habetur, et de antiqua Athenarum urbe Mineruæ dicata tractatur: hic uero in Creta de Cretensi urbe edificanda consulitur, prope ipsum Iouis templum, deque legibus Minois Iouis filij in principio uerba fiunt? An potius forma illa Reipublice prior castior erat atque seuerior, Palladi maxime congrua: hæc uero paulo indulgentior, et sua quadam humanitate Ioui conueniens? Summatim et hic et ibi à uotis sacrificijsque ciuitatis nascentis felicitatem auspicamur. Mitto descriptionem longi huius itineris et sacros lucos, et arbores templo dicatas, et alia multa quæ commentum desiderarent potius quam argumentum. Post uero nonnulla quæ allegorice docent res humanas præsertim publicas non posse absque diuino quodam patrociniore recte componi, ideoque ab ipso deo, qui legum et principium est et finis, esse legum exordium faciendum, incipit iam paulatim de legum fine perquirere, significans harum finem esse diuinum cultum, quadoquidem eiusmodi legum disputatione ad templum Iouis proficiscuntur. Cum igitur legum finis ultimus sit Iouis illius cultus qui fecit mundum, deditque et mundo leges et nobis, non immerito statim negat finem legum esse Martis cultum, interim modeste Minois et Lycurgi leges emendans, quod non tam ad uirtutem ipsam simpliciter respexerint, quam ad bellicam declinauerint. Profecto leges debent illud potissimum in ciuitate habere pro fine, ad quem quasi ad signum omnia dirigant, quod à cunctis ciuibus maxime omnium est expetendum. Pugna uero atque uictoria cum laborum malorumque plena sit, non propter se quidem optanda est, sed eligenda potius propter pacem, tumque uite tranquillitatem: quemadmodum nemo ita exoptat uiuere, ut in perpetua contra morbos pugna, uictoriaque uersetur. Concludit tandem non decere studia pacis ad bellica, sed contra, bellica potius ad pacis studia officiaque referre: pacem uero ad expeditum liberumque ueritatis deique cultum. In his uero probandis ipsum honorum genus in multas distribuit species, dicens alia quidem esse humana, alia uero diuina: et à diuinis humana pendere: humanorum autem, quæ longe diuinis inferiora iudicat, primum esse sanitatem, secundum formam, tertium uires, quartum diuitias. horum uero bonorum ducem uult esse prudentiam, ducem insuper diuinorum post prudentiam sequi existimat temperantiam, post hanc iustitiam, post iustitiam fortitudinem. Profecto et hic significat, et in quarto de Republica explicat, tres animæ partes, rationalem scilicet irascibilem, concupiscibilem: et prudentiam quidem in sola rationali, fortitudinem in sola irascibili esse, Tu quoque pone in sola concupiscibili cōtinentiam. Pone uero in cunctis simul partibus temperantiam atque iustitiam, et utranque nominat totius animæ consonantiam

tiam. Sed temperantia quidem in affectibus, iustitia uero in actibus consonantia fit. Et illa sit animæ sanitas, hæc animæ pulchritudo. At prudentia, oculus: fortitudo uero manus. Si substantiam animæ puritatemque contemplationi necessariam spectas, iustitiæ temperantiam antepone: si humanam spectas consuetudinem, præpone iustitiam. Omnino uero prudentiam cunctis quasi oculum pedibus atque ducem. At fortitudinem cōtinentiæ antepone. Nam fortitudo et circa difficilius uersatur, doloris scilicet tolerantiam, et cōtinentiæ officium, quod est uincere uoluptates, in se ipsa complectitur. Vtrunque uero iudicatio temperatiæ iustitiæque inferiorem. Hæc enim duo integrum animæ totius ordinem magis possident ducem prudentia constitutum. Ex his colligit oportere latorem legum et ipsum referre, et referri iubere, humana quidem ad diuina, diuina uero, id est, uirtutes ad mentem ueritati diuinitatisque deditam. Dum uero de fine legum disputat, officium quoque ipsarum conditoris exponit: idque summatim esse uult, summa cum diligentia totam ciuitatem colere quasi agrum, ut exquisitam de eligendis ferendisque seminibus habeat rationem. Deinde de opportuna plantæ cuiusque cultura. Item de extirpandis statim ab initio noxijs herbis et sentibus. Denique de omnibus ad maturitatem suo ordine perducendis. Tu uero inter hæc aduerte, turpiorem haberi qui uoluptatibus cedit, quam qui succumbit doloribus. Item fortis uiri officium esse non solum metus et pericula superare, sed cupiditates etiam coercere. Præterea neminem secure iudicari posse fortem nisi diu inter labores et pericula uersatus strenue fuerit. adde et nisi in ipsa licentia et illecebris uoluptatum, in quibus probatur propter cōtinentes, ipse quoque fuerit comprobatus. Aduerte non esse tutum uel hominem qui fortis sit futurus, procul à timoribus, uel eum qui futurus sit temperatus, seorsum ab omnibus uoluptatum illecebris educare. Præterea totum conditoris legum studium circa uoluptates et dolores oportere uersari, ut duo hæc quasi bruta freno non careant. Si enim freno cohibeantur, facile felixque uite iter euadit. Si nullo coerceantur freno, difficile admodum et infelix. Notabis et illud de Atheniensibus dictum, probos Athenienses esse præcipue probos: propter quod soli suapte natura, et diuina qua dam sorte, nullo cogente uel perterre, sint probi. In his Plato significat, in ciuitate male instituta, raros quidem fore ciues bonos, sed illos fore omnium præstantissimos. Quoniam cum nulla disciplina tales euaserint, profecto diuina quadam sorte et perfecta natura sint tales, quorum etiam tanta sit excellentia, ut communi contagione non inquinentur. Post hæc singulare id cuiusque artis totiusque uite præceptum considerabis. Oportere eos qui præstantes uiri quouis in studio sunt, statim à teneris annis id ipsum tam ludendo quam studendo in singulis ad id conducentibus meditari, adeo ut uirilium studiorum accommodatissima pueris præludia proponantur, atque ita ludentium animi in amorem illius potissimum adducantur, quod in uirili ætate serio sunt acturi. Inter hæc disciplina sic definitur. Disciplina est, ea uite statim à pueritia institutio, quæ in amorem uirtutis paulatim adducit animum puerilem. Illius inquam uirtutis præcipue, per quam uir factus imperare sciat atque parere. Hominem uero oportere, et insuper posse, disciplinam eiusmodi à teneris annis habere, per illam quæ sequitur humane nature descriptionem apte confirmat: inquit enim, hominem et si unum quiddam sit, habere tamen multa in se atque diuersa, inter quæ sint tyranni duo amentes quidem et inter se contrarij, animum distrahentes, Dolor atque uoluptas: præterea opiniones futurorum bonorum atque malorum, ex quibus appetitus confidentiaque ad bona, timor autem ad mala nobis suboritur, perturbationesque animi similes. Præter hæc adest iudicium rationis dictans quid horum melius sit, quid peius. Iudicium uero eiusmodi in uno quoque lex priuata est, et in ciuitate lex publica. Quoniam uero animal unum ex rebus tam diuersis dixerat esse compositum, haud ab re subiungit, hominem inter animalia miraculum esse diuinum, Mercurium imitans dicentem, miraculum ingens hominem esse. Animalium tria sunt genera. Aut enim tam ex corpore quam ex animo immortalia sunt, aut ex utroque mortalia, aut ex animo quidem immortalia, ex corpore uero caduca. In primo quidem genere cælestia, et ætherea, et ærea sunt, siue dij siue demones nominentur. In ultimo uero sunt bruta. Sed in medio homines demonesque aquei atque terreni. Cum enim horum quoque demonum corpora sicut humana ex contrarijs componantur, dissolui quandoque possunt, perturbati onesque aliquas afferunt. Sed ceteris iam omisis cur nam homo miraculum? Quia et cum diuinus sit, mirum est eum à mortalibus infici, et cum sit mortalis, mirum quoque affici ad diuina. Sed cur diuinum miraculum appellatur? Quoniam ita est diuina prouidentia institutum: et ut Timæus docet, à deo quidem opifice mundi rationis animæ substantiam ipsam accepimus, à dijs autem ceteris naturam quandam uitalem ratione inferiorem, à demonibus denique corpora. Quod autem addit, hominem à dijs fuisse uel ludo uel studio quodam effectum, sic intellige: ludo quidem factum esse, si anima semper à cælestibus ad terrena atque uicissim quasi ludendo transiigrans nunquam immutabili apud deum sede quiescat: factum uero studio, si modo penes effectores deos, effectorem deum animus quandoque sit immutabiliter mansurus. Vtram uero disunctionis huius partem eligere debeamus, affirmare hic Plato non audet. Probabile tamen habet, ut hic alibi significat, hominem studio quodam potius quam ludo fuisse diuinitus constitutum. Siquis autem ambiguum hunc Platonis textum legere ita uelit, ut significet uel hominem esse à diuinis animalibus constitutum, ab astris intelligat: uel esse ex animalibus multis compositum, intelligat partes affectusque animæ nominari à Platone poetice animalia. Quod quidem apparet in nono de Republica et in principio Phædri: Sed ista tu uideris. Descendit post hæc ad quadam, quæ et si leuiora uidentur, ad perfectam tamen disci-

plina traditionē morumq; probationem necessaria sunt. qualia sunt studia musica, cōsuetudinesq; per similes. Musica uero communissima quadam significatione comprehendit proportionis cuiuslibet ordinem, non solum in sermone, cantu, sono, saltu, sed gymnastico quoq; ludo gratiaq; conuiuij. Hæc quidē omnia ita in ciuitate cōposita esse debent, ut omni perturbationum uitiorumq; incitamento sublato corpus & spiritum animumq; contemperent. Exorditur autem disputationis opportunitate quadam à conuiujs, atq; uino, dicens primo cauendum esse ne ad innatas nobis perturbationes accedat quoq; ebrietas. Hæc enim si temere accesserit, & rationis officia minuit, & perturbationis impetus auget. Probat tamen conuiuij atq; meri usum, ea uidelicet cautione adhibita, quā in libro sequenti planius explicabit. Hic uero ad id potissimum conferre iudicat, ut ex liberiori interdum usu meri, mores hominum in conuiujs detegantur. solet enim impudentiores audacesq; reddere. Illic ergo prudens iuuentutis custos deprehensio iuuenum præsertim uicij, impudentia, et mederi facilius poterit, et assuefacere iuuenes etiam in ebrietate omnium impudentissima seruare pudorem. Quanti uero sit pudor, id est dedecoris & infamiae timor, ex eo constat, quod ob huiusmodi metum iuuenes, & turpia in primis metunt, et honesta quamuis ardua audacter aggrediuntur. Quæ quidem duo reipub. maxime omnium tam pace quam bello necessaria iudicantur. Ideoq; ad hæc ciuū animis infundenda, legum lator diligenti studio debet intendere.

PLATONIS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE, VT LIBRI VNVS, Dialogus primus.

ATHENIENSIS HOSPES. CLINIA CRETENSIS. MEGILLVS LACEDAEMONIVS.

DEVM'ne an aliquem hominum ô hospites condendarū legum causam existimatis? CLIN. Deum ô hospes, deum inquam, ut decet asserere. apud nos quidē Iouem: apud Lacedæmonios uero, unde hic est, Apollinem dicturos istos existimo. Nonne? MEG. Certe. ATHEN. An Homerum secutus ita dicis, Nempe Minoa per nouennium patris collocationem petere solitum, eius monitis, ciuitatibus uestris leges quemadmodum ille canit, posuisse. CLIN. Sic nostri ferunt. Fratrem quoq; eius Rhadamantum (audiuistis enim nomen) iustissimū fuisse. Eumq; nos Cretenses, quia tunc recte ius unicuique distribuerit, hanc laudem consequutum censemus. ATHEN. Egregia profecto laus, maximeq; filio Iouis digna. Verū quia in huiusmodi moribus atq; legibus ambo educti estis, tu scilicet atq; hic, spero nobis non iniucundum fore, si inter eundem de constituendis ciuitatibus ac legibus differamus. Est autem à Gnofo in antrum templūq; Iouis uia satis, ut audiuius, longa, diuersoriaq; per ipsam sub altis arboribus, ut in æstu conuenit, umbrosa sunt. Nostræ igit ætati conueniens erit, frequenter in his requiescere, mutuoq; orationis solamine sine molestia iter hoc omne transigere. CLIN. Atqui cum progressi fuerimus hospes, cupressos offendemus in lucis proceritate specieq; mirabili, prata quoque amœna, in quibus quiescentes libenter commorabimur. ATHEN. Recte nimirum loqueris. CLIN. Prorsus. uerum hæc magis affirmabimus, quum uiderimus. Sed nunc bonis auib; eamus. ATHEN. Fiat. Sed dic mihi oro, quamobrem conuiuia publica, gymnasia, armorumq; artem lex uobis instituit? CLIN. Arbitror equidem ô hospes, nostra hæc esse facillima cognitu. Naturam enim regionis huius uniuersam uidetis non esse ut Thessaliæ, planam. Idcirco equis illi magis, nos cursibus utimur. Inæqualitas hæc locorum ad pedestrem exercitationem cursumq; est aptior. Quapropter armaturam quoque leuiorem esse necesse est, ne pondere suo cursum impediatur. Arcuum ergo sagittarumq; leuitas maxime congruit. Hæc igitur omnia ad bellum nobis accommodata sunt: ad idq; respiciens legislator, cuncta ut mihi uidetur, instituit. Quippe huius gratia ipsam etiam conueniendi legem sanxisse uidetur, quum omnes uideret in militia re ipsa coactos, custodiae suæ gratia, conuiuia habere cōmunia. In quo sanè arbitror eum stultitiæ crimine cæteros condemnasse, quod minime intelligant bellum ciuitatibus omnibus cum omnibus iuge atque perpetuum esse. Nam si dum est bellum, custodiae causa conuiuia in unum celebrare, præfectosq; aliquos unā cum subiectis suis armatos tueri cæteros oportet, id ipsum est pacis etiam tempore faciundū. Quam enim pleriq; pacem nomi-

nominant, id esse nomen solummodo existimandum. Re uero ipsa, omnibus ciuitatibus aduersus omnes non indictum bellum natura esse. ac reperies ferè si consideres, Cretensium legum latorē omnes leges tam priuatim q̄ publice ita nobis cōscripsisse, quasi ad bellum respiceret, atq; ita illis parere iussisse, quasi cæterarum rerū nulla esset utilitas, nō possessionum, non artū, nisi quis bello superet: cum omnia bona eorum qui uicti sunt, ad uictores ilico transeāt. ATHEN. Probe ô hospes ad exponendum Cretensium leges exercitatus mihi uideris. Sed id planius dicas. Nam recte dispositam ciuitatem ita demū dicere uisus es, si sic instituta sit, ut cæteras bello uincere possit. Ita ne? CLIN. Ita prorsus. hunc etiam arbitror consensurū. MEG. Haud aliter Lacedæmoniorū quispiam ô diuine uir responderet. ATHEN. Vtrū ciuitas ad ciuitatem ita se habet, pagus autē ad pagum aliter? CLIN. Non aliter. ATHEN. Similiter ergo se habent. CLIN. Similiter. ATHEN. Nunquid & domus ad domū, quæ eodem in pago sunt, & singuli uiri ad singulos? CLIN. Similiter & ista. ATHEN. Quid porro de uiro quolibet ad seipsum est dicendū? Vtrū quolibet ad seipsum quasi hostem ad hostem affici dicemus? An aliter? CLIN. Atheniēsis hospes. Non em̄ ego te Atticū nominare uolo. Videris nanq; deæ ipsius Athenas, id est Palladis cognomēto dignior esse. Nempe uniuersam hanc rationē ad principiū reductā planam fecisti, quo facilius inueniri queat probe istuc iam fuisse dictū, hostes uidelicet omnes omnibus esse tam publice q̄ priuatim, & singulos sibiipsis. ATHEN. Quomodo id ais ô uir mirifice? CLIN. Primā ô hospes & optimā esse dico uictoriā, ut seipsum quis uincat. Turpissimū uero quiddam & pessimū, ut à seipso uincatur. Atq; hæc omnia singulis aduersus seipsum bellum esse significant. ATHEN. Orationē igitur illam resumamus. Nam cum quisq; nostrū, aut superior seipso sit, aut inferior, dicendum ne est eodem se modo domū, pagum, & ciuitatem habere? An aliter? CLIN. Si ne superior aliqua seipsa, aliqua inferior: dicis? ATHEN. Id ipsum. CLIN. Id quoq; recte quælisti. Non enim minus ciuitatibus id contingit, imò maxime hoc in eis perspicuū. Nam ubi meliores multitudinē peioresq; superat, recte profecto ciuitas illa superior seipsa dicetur, & hæc uictoria nō iniuria laudabitur. Contrā uero, ubi contrariū fit. ATHEN. Sed utrū quod peius est; meliore aliquando superius & potentius sit, ad præfens prætermittatur. longiore nanq; orationē indiget. Quod autem abs te dictum est, sic intelligo. quod ciues quādoq; cognati & ciuitatis eiusdem multi & improbi aduersus iustos, paucos illos, cōspirabunt, uimq; inferent ut eos subijciat. Ac si uicerint, ciuitas illa seipsa inferior, prauaq; dicetur: si autem uicti fuerint, superior atq; proba. CLIN. Mirum est hospes quod dicitur. sic tamē fateri necesse est. ATH. Age iam & hoc rursus cōsideremus. Multi ab uno patre matreq; eadem fratres nasci possunt: nec mirū si plures eorū iniusti erunt, iusti uero pauciores. CLIN. Nihil mirū. ATHEN. Nec me decet arbitror aut uos istuc captare, domū scilicet & cognationē uniuersam inferiorē seipsa uideri si prauis superent, superiorē si uincantur. Neq; enim hoc agimus, ut elegantia uel ruditatē uerborū obseruemus, quod multi facere solent, sed ut quæ recta ratio secundū naturā in legibus sit, quis error, indagemus. CLIN. Vera loqueris hospes. MEG. Probe profecto hucusq; mihi quoq; dictum uidetur. ATHEN. Hoc præterea cōsideremus. Vtrū dictis modo fratrib; iudex quispiā præesse poterit? CLIN. Proculdubio. ATHEN. Vter igitur melior erit iudex? Num qui improbos perdet, efficietq; ut probi sibiipsi imperēt? An qui probos quidē faciet imperare: improbos autē, cū spontē subire imperiū persuaserit, uiuere patietur? Tertiū uirtute iudicem his addamus, si quis talis reperietur, qui dissidentē cognationē ita cōmendatā habeat, ut neminē perdat, sed reconciliatis leges conscribat, quibus inter se perpetuo amici futuri sint. CLIN. Longe melior talis iudex legumq; conditor erit. ATHEN. Atqui contrā q̄ ad bellum respiciens ipsis leges conscribet. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Quid autē? Qui ad bellum respiciens, ciuitatē constituit, utrum ad externa bella respiciet, & ad illa uitā ciuū referet: an intestina, quæ seditiones appellantur: quæ minime omnium & esse in ciuitate sua quiuis cupiat: & si sint, quamocillissime abolere? CLIN. Ad hæc plane. ATHEN. Vtrū uero perdita ciuū parte pacē ex seditione cōsequi, cum altera pars potita uictoria sit, malit quispiam: an potius per reconciliationē facta pace amicitiaq; firmata, ad externa bella totius animū ciuitatis cōuerti. CLIN. Hoc profecto potius q̄ illud ciuitati suæ accidere quisq; optabit. ATHEN. Nonne & legulator similiter? CLIN. Similiter. ATHEN. An nō ipsius optimā

Leges non propter bellū latas esse

gratia leges omnes ferendæ sunt. CLIN. Ipsius nempe. ATH. Atqui optimū nec bellum nec seditio est: omnes enim deprecantur, nequid horum sibi ineundum sit: sed pax, mutuaque beneuolentia. Sed neque uictoria illa qua ciuitas ipsa seipsam superat, optimū quiddam est, sed necessariū potius. putare autē optimū ciuitatis statū in pugnando & uincendo cōsistere, simile est ac si quis optime cū ægrotate agi putet dum curatur, de eo uero ne cogitet quidem, qui nunquam ægrotauerit. Et si quis similiter de ciuitatis uel priuati hominis felicitate existimet, nec ciuili reuera unquam uir erit, dum externa solum atque in primis bella respiciet, nec exquisitus legum conditor, nisi gratia pacis de bello potius quam belli gratia de pace leges conscribat. CLIN. Recte hæc hospes dicta esse uidentur. Ego uero mirarer, si quis forte tam nostras quam Lacedæmoniorum leges non belli gratia sedulo positas esse contendat. ATH. Fortasse ita sit. Oportet autem non contentiose sed quiete rem inquirere, studioque maxime tam a uobis quam ab illis huiusmodi rebus adhibito. Attendatis igitur oro. Incipiamus a Tyrtaeo, natura quidem Atheniense, Lacedæmoniorum postea ciue, qui præ cæteris hominibus maxime huiusmodi rebus incubuit. Non si opibus superet cunctos, & plurima solum possideat bona (numerat enim ferè omnia) uir mihi nomine dignus abibit, Tractandis quisquis non est accommodus armis. Hæc tu quoque forsitan carmina audiisti. Nam hunc obtusum iam esse audiendo arbitror. MEG. Vulgatissima hæc apud nos sunt. CLIN. Ad nos quoque hæc Lacedæmone aduecta peruenerunt. ATH. In commune igitur hoc modo hunc poetam interrogemus. O diuine poeta Tyrtae, sapiens certe ac bonus nobis esse uideris, qui excellentibus eos extulisti laudibus, qui in bello excelluerunt, de quo iam ego & hic & Clinias Gnosius ualde tibi assentire uidemur. Vtrum autem eisdem de uiris dicamus, an non, plane scire uellemus. Quare nobis explana, num tu quoque sicuti & nos, duo belli genera arbitreris, an aliter. Ad hæc arbitror non Tyrtaeum solum, sed & quemuis illo longe deiectionem, duo protinus responsurum, Alterum quod seditionem appellamus, omniumque grauissimum esse modo concessimus. Alterum uero belli genus, quod omnes ponimus multo mitius illo, quo aduersus externos & alienigenas utimur. CLIN. Cui dubium? ATH. Dic igitur nobis: quos uiros in quo belli genere ita ualde laudasti, & quos usque adeo uituperasti? Videris enim eos laudasse, qui externa magno animo bella gerunt, Sic enim in carminibus dixisti. Quisquis non aulit cadem spectare cruentam Et durum coram manibus laceßere Martem, Despicio. Hinc nos o Tyrtae, eos te laudare colligimus, qui in externis bellis gerendis præ cæteris clareant. Concedet ista Tyrtaeus? CLIN. Quid nunc? ATH. Nos autem, cum hi clari sint, longe clariores eos existimamus, qui maximo in bello præstant. Testemque & nos poetam habemus Theognis Megarensis ciuem ex Sicilia, qui ait: Argento fuerit, fuluo æquiparandus & auro Fides in insana seditione manens. Hunc itaque dicimus in grauissimo bello, tanto illo esse meliorem, quanto sola fortitudine melior est iustitia, temperantia, sapientia, fortitudini coniuncta. Nemo enim integer & fidelis sine omnium uirtutum numero in seditionibus reperiri poterit. Multi autem etiam mercenarii, quod non negabit Tyrtaeus, reperiuntur qui externo in bello intrepide pugnant: quorum plurimi feroces, iniurii, contumeliosi, paucissimisque exceptis, omnium amentissimi. Quorsum hæc? quidque ex his declarandum? Quod uidelicet omnino tam ille qui leges hic ab Ioue dedit, quam alius omnis legum lator, si quid modo profuturus est, ita leges condet, ut non ad aliud quam ad amplissimam semper uirtutem respiciat. Est autem, ut inquit Theognis, fides illa, quæ maxime in periculis lucet. Quam iustitiam perfectam quis nominabit. Ea uero quam summopere Tyrtaeus laudauit, & si pulchra est, & a poeta opportune laudata, uirtute tamen, qua ex honorabilium genere dicitur, & numero quarto loco rectissime honoranda est. CLIN. Ergo hospes legum nostrarum conditorem inter ultimos legum conditores reijcimus? ATH. Non illum o uir optime, sed ipsi nos ipsos, si quidem putemus, & hic, & apud Lacedæmonios Lycurgum, & Minoem ad bellum respicientes leges condidisse. CLIN. Quomodo igitur de hoc dicere nos oportebat? ATH. Ut ueritas & iustitia postulat eos dicere, qui de diuina republica differunt: non ad particulam uirtutis, & præsertim ad deiectionem, sed ad uniuersam ipsos uirtutem respexisse putandum, & per singulas earum species, leges quæsisse, nec eas species inuestigasse, quas multi modo proponentes, quærunt. Id enim quisque maxime quærere solet, quo maxime indiget, alius de hereditate, alius de iniuria, alius de cæteris huiusmodi multis.

Nos

Nos autem tunc de legibus bene quæri putamus, cum ita ut nos modo incepimus, quæritur. At tuum equidem ingressum ad exponendas leges ualde probo. Quod enim a uirtute fecisti principium, dicens leges uirtutis gratia conditas, recte quidem aggressus esse uideris: quod autem ad particulam uirtutis & eam minimam respexisse conditorum legum affirmasti, haud recte mihi uisus es dicere, atque idcirco longiore postea oratione usus sum. Quo modo autem te nobis distinguere uoluissim, si uis, tibi dicam. CLIN. Volo equidem. ATH. Hunc in modum dicere oportebat o hospes. Cretensum leges non temere omnibus Græcis in primis probantur. Recte enim posita sunt, cum utentes eis beatos efficiant. Omnia enim bona his porrigunt. Duplicitia uero bona sunt, alia humana, diuina alia: dependentque a diuinis humana. Si qua uero ciuitas maiora suscepit, minora quoque possidet: si autem illis caret, utrisque priuatur. Minorum primum est sanitas, forma secundum, Tertium uires ad cursum cæterosque corporis motus, Quartum diuitia. quæ cæcæ non sunt, sed acuta cernunt, si prudentiam sequuntur. Quæ quidem prudentia diuinorum bonorum dux primus existit. Deinde post mentem temperatus animi habitus. Ex his duobus cum fortitudine mixtis iustitia tertio emergit. Fortitudo quartum tenet locum. Quæ omnia humanis illis natura præponuntur. Quare oportet ut legum quoque lator & ipse hunc ordinem sequatur, & mandet omnibus ut semper ad hæc ipsa respicientes in singulis operentur. humana enim ad diuina, diuina uero ad mentem principem referenda. Curet præterea oportet nuptias inter ciues, & generationes educationesque liberorum, masculorum pariter & foeminarum, tam iuuenum quam ætate prouectorum: & eos qui recte in hisce se gerunt, ut decet honoret: contra uero dolores uoluptates, & cupiditates in omni conuersatione uituperet. Considerabit etiam diligenter ad quæ studia quæque raptat amor, rectaque officia per leges laudabit, uituperabit contraria. Docebit item atque definiet quid in cuiusque affectu honestum sit, quid turpe, circa iram uidelicet atque metum, & alias quæcunque uel aduersis in rebus accidunt perturbationes, uel secundis delicias, atque circa omnes denique motus, qui ex morbo, bello, paupertate, uel horum contrariis homines uexant. Post hæc necesse est ut legislator quæstus impensasque ciuium diligenter obseruet, & quomodo fiant agnoscat, commercia item in his omnibus ac solutiones, quas uel sponte uel coacte faciant: quicquid horum inter se contraxerint ubi iustitia adsit, ubi absit, animaduertat: & paritibus quidem honoribus, non paritibus debitas poenas constituat. Demum omnibus ad finem usque Reipublicæ pertractatis, animaduertat statuaturque necesse est, quomodo monumenta mortuis extrui, quiue defunctis singulis honores impendi debeant. His denique declaratis, legislator omnibus istis custodes præficiet, alios prudentia, alios uera opinione rem administrantes: ut mens in unum hæc omnia colligens eò deducat ut temperantiam & iustitiam potius quam diuitias ambitionem uel sequatur. Ita equidem hospites uoluissim, atque etiã uolo a uobis exponi, quo pacto in legibus Iouis, & Apollinis Pythii, quas Minos & Lycurgus scripserunt, insint hæc omnia, & quonam ordine posita pateant illi qui artificio uel usu quodam legum peritiam habet, nobis uero alijs nullo modo pateant. CLIN. Quo pacto igitur hospes quæ sequuntur tractanda sunt. ATH. Ab initio rursus ut supra cœpimus, tractanda in primis ea mihi uidentur, quæ ad fortitudinem pertinent, deinde aliam atque aliam uirtutis speciem transigemus, si uobis etiã ita placet. ac primam iam pertractemus, ad eiusque exemplar cætera, ut confabulatio leuamen nobis itineris adferat, postremo cum de uniuersa uirtute tractauerimus, ea quæ modo retulimus, illuc respicere, si deus uoluerit, ostendemus. CLIN. Recte dicis: conareque primo nobis Iouis hunc laudatorem excutere. ATH. Conabor & te simul, & me ipsum. Ad utrumque enim pertinet & me & te hæc oratio. Dicite igitur. Num conuiuia ea quæ in commune fiunt exercitiisque, ad bellum a legumlatore inuenta fuisse diximus? CLIN. Vtique. ATH. An tertium uel quartum ad idem inuentum fuisse dicendum? Fortè enim ita dinumerare oportet, tum in hoc uirtutis genere, tum in cæterarum uirtutum siue parte, siue quomodocunque aliter declarationis duntaxat gratia nominare deceat. ME. Tertium uero ipse dicetem, nec Lacedæmoniorum quisquam negaret.

ORDO BONORVM

BONA

Diuina.	Humana
Prudentia	Sanitas
Temperantia	Forma
Iustitia	Vires
Fortitudo	Diuitiæ

Rt 3 uenationem

uenerationem excogitatam fuisse. Quartum autem & quintum inuenire conemur. Quartum itaque pono apud meos præcipuum, scilicet doloris tolerantiam: quæ res pugnis inter se ac rapinis quibusdã, multis cum uulneribus, quotidie adhibetur. Ad hæc occultatio quædam mirabilis, & ad tolerantiam ualida, nudis in hyeme pedibus, nudo etiam sæpe reliquo corpore, sine ministris die nocteque per omnem regionem errantur enarratur. Præterea in nudorum exercitationibus adolescentium mirabilis apud nos tolerantia, cum intensi caloris uiresistendum sit. Multa huiusmodi apud nos alia sunt, quæ non facile quispiam enumeraret. ATHEN. Probe loqueris hospes Lacedæmonie, sed utrum ad timores solum atque dolores fortitudini pugna est daturat: an etiam ad cupiditates uoluptatesque, ac uehementes quasdam blanditias, quæ eorum etiam qui honesti uidentur, animos flectunt, & quasi carnos faciunt? MEG. Aduersus hæc omnia. ATHEN. Si recte dictorum meminimus, hic ciuitatem aliquam seipsa inferiorem, & uirum aliquem inferiorem seipso esse dicebat. Ita ne hospes Gnosie? CLIN. Ita profus. ATHEN. Vtrum igitur eum qui dolore frangitur, an eum qui uoluptate superatur, deteriorem uocare oportet? CLIN. Eum arbitror qui superatur a uoluptate: omnesque uoluptate illaqueatum hominem, inferiorem seipso magis, & quidem cum opprobrio, quam dolore demollitum putant. ATHEN. An igitur Iouis & Apollinis legum latores claudam fortitudinem posuerunt, quæ ad sinistram quidem aduersis resistere possit: ad dexteram uero, rebus secundis & lætis, blandientibusque succumbat: immo ad utrumque sufficientem. CLIN. Ad utrumque arbitror. ATHEN. Exponamus itaque similiter quæ nã officia uestris in ciuitatibus sunt, quæ gustent quodam modo uoluptates, non fugiant omnino, quemadmodum nec dolores refugiunt, sed perinde ut in doloribus sit, ducant in medias uoluptates, ad easque superandas homines partim ui impellantur, partim honoribus inuidentur. Vbi nam uestris in legibus id conspicitur, quod æque contra uoluptates sicuti contra dolores, homines fortes efficiat: uictoresque quorum oportet, ostendat, nec ullo modo patiatur a proximis cuique intra se, & grauissimis hostibus superari? Dicite obsecro, quid apud uos tale? MEG. Non ita facile hospes, quemadmodum multas dolori oppositas leges, ita etiam uoluptati possem producere: nec magnas perspicuasque partes aduersus uoluptates habeo, paruas uero forsan reperiam. CLIN. Nec ego in Cretensium legibus similiter id ostendere possem. ATHEN. Nec mirum est, optimi hospites. Verum si quis inter nos ueri & optimi diligens inuestigator non nihil in patris cuiusque nostrum legibus reprehendat, non graui quidem, sed æquo animo uicissim ferre debemus. CLIN. Probe loqueris Atheniensis hospes. Quare tibi parendum cenfeo. ATHEN. Profecto non aliter Clinia huius ætatis & conditionis qua uos estis homines, facere decet. CLIN. Non certe. ATHEN. Vtrum recte nec ne, Laconicam & Cretensem Rempub. quis reprehendere possit, alia quaestio est. Quæ uero a multis dicuntur, forsitan ego magis quam uterque uestrum referre possim. Vobis quidem recte nec ne constitutæ sint leges, una certe lex est optima, quæ iubet ne quis iuuenem quærere audeat, recte ne an contra se leges habeat, sed uno omnium ore, unaque uoce recte tanquam a dijs positas concedi præcipit, nec ullo modo aliter pati quicquam a iuuenibus cogitari: Senem autem siquid excogitarit, principibus & æqualibus, nemine iuuenem audiente, referre. CLIN. Recte loqueris hospes, ac licet tunc a mente conditoris abfueris, tamen tanquam uates scite ista nunc cõiecisse uideris, ueraque penitus dicere. ATHEN. Itaque nobis ad præsens iuuenes nulli adsunt. ipsi uero propter senectutem sine peccato soli de his inter nos differere a legislatore permittimur. CLIN. Est ut dicis. Quare ne parcas, sed libere leges nostras reprehende. Neque enim turpe est discere, siquid non probe se habet in quo delinquit. Nam hinc si quis non cum inuidia, sed cum beneuolentia accipiat, remedium inuenitur. ATHEN. Præclare tu quidem. Ego uero non ante reprehendam quam pro uiribus diligenter consideraro, immo dubitando potius uerba faciam. Solis enim uobis Græcorum barbarorumque omnium quorum notitiam habemus, legislator præcepit a maximis uoluptatibus iucundissimisque ludis cauere, nec ex his quicquam degustare. De doloribus autem & timoribus, quod modo diximus, sic censuit: si quis a primis annis eos delinere assuescat, fieri ut quotiens dolores, metus, atque labores necessarios subire oportet, fugiat illos qui in his exercitati sunt, eisque seruiat. Hoc ipsum ut ego arbitror, oportuit esse de uoluptate etiam cogitare, ac istud secum cogitare: si ab ineunte ætate maximarum ci-

Lex optima

ues uo

ues uoluptatum expertes erunt, nec docti continere se in uoluptate, nihilque turpe iucunditatis uoluptuarie gratia facere, ita succumbent quemadmodum qui timore uincuntur, & modo quodam alio ac turpiore seruient quam illi, qui medijs in uoluptatibus sese continere assueti sunt: & qui inter uoluptates conuersantes, oblectamenta sibi suppeditare possint, pessimi forsan homines. Atque ita animum partim seruum partim liberum habebunt, nec omnino fortes ac liberi appellari debent. Considerate igitur siquid ex dictis probe uobis dici uideatur. CLIN. Videtur quidem. Sic enim oratio est. Sed iuuenem, immo uero amentium penitus esset, de tantis rebus statim ac facile assentiri. ATHEN. Quid igitur num quæ proposuimus nunc prosequemur? Clinia hospesque Lacedæmonie: post fortitudinem enim de moderatione dicemus quæ differentia sit inter has & cæteras Respub. aut quæ casu non lege gubernari uidentur, quemadmodum nunc de bello? MEG. Non est ferme id facile. CLIN. Videntur tamen communia conuiuia certaminaque gymnastica comode utrisque adinuenta fuisse. ATHEN. Videtur sane? hospites arduum esse in Rebus, ut uerbis ita & re ipsa, undique tutum aliquid certumque inducere. Nam quemadmodum in corporibus fieri non potest ut aliquod unum uni corpori studium accommodetur, quod non idem alijs prodesse, alijs obesse uideatur: sic & in ciuitate. Nempe exercitationes eadem comestationesque alibi quidem ciuitatibus conferunt, in seditionibus autem obsunt omnino. Cuius rei Milesii, & Bœotij, & Thurijs nobis exemplo sunt. Atqui hæc studia prisca, uidentur ueteres & naturales circa uenerea uoluptates non in hominibus solum, sed in bestijs peruertisse. Qua in re primæ ciuitates uestre possent accusari, & aliæ omnes quibus cura gymnasticarum exercitationum maxime fuit. Ac seu ioco siue serio cogitare oportet, cogitandum est, quod cum foemina & masculus ad generandum conueniunt, huiusmodi uoluptas secundum naturam his tributa uideatur. Quod mares autem maribus aut foeminae foeminis commiscetur, præter naturam uoluptas ea est. Et qui primum tale facinus ausi sunt, uoluptatis incontinentia id fecerunt. Omnes porro Cretensium fabulam de Ganymede uehementer culpamus, quod aduersus Iouem ficta sit: ut cum ab eo leges ipsorum originem habuisse credantur, eum deum imitantes qui leges tradidit, hac etiam uoluptate fruantur. Sed fabula quidem ualeat: eorum autem qui de legibus considerant, cogitatio pene omnis de uoluptatibus & doloribus tam circa publicos quam circa priuatos cuiusque mores esse debet. Duo namque hi fontes natura scaturiunt: a quibus qui haurit, unde, quando, quantumque oportet felix est, priuatus scilicet & ciuitas omneque animal. qui autem insipienter & præter opportunitatem contra uiuit, infelix. MEG. Recte ista dicuntur? hospes, nec quid aduersus hæc dici possit, uideamus. Videtur autem mihi Lacedæmoniarum legum conditor recte fugiendas esse uoluptates iussisse. Gnosius autem legibus Clinia hic, si uolet, opitulabitur. Nam apud Spartiatis, quæ ad uoluptates pertinent, optime omnium disposita esse arbitror. Quo enim omnes homines summopere in uoluptates uehementissimas, petulantiamque & insaniam incidunt, id ab uniuersa regione lex nostra exterminauit: nec in agris, nec in urbibus quas Spartiata gubernat, copotationes uidebis, sed nec copotationibus coniuncta, quibus ad omnes uoluptates mouemur. Nec ullus est, qui cuidam ebrietate lasciuienti obuiam factus, non maximo ipsum supplicio statim afficiat, neque Bacchanalium tempus ipsum liberet. Quemadmodum apud uos in curribus uidi, & apud Tarentinos qui nostri coloni sunt, omnem in Bacchanalibus ebriam ciuitatem. Apud nos autem nihil tale conspicitur. ATHEN. Laudanda hæc omnia sunt? hospes Lacedæmonie, ubi continentia quedam est: ubi autem omnino permittuntur, emolliunt. Cito enim aliquis nostra defendens, te reprehendat, si mulierum apud uos licentiam ostendat. Vna certe in omnibus his & Tarentinos & nos, immo uero & uos responsio liberat, quod hæc probe non improbe se habeant. Quisque enim peregrino admiranti quod insolita uideat, respondere poterit: Noli mirari? hospes. hæc apud nos extat lex. Apud uos autem isdem de rebus forsan alia lex est. Nobis uero in presentia? amantissimi uiri, non de hominibus alijs sermo est, sed de conditorum ipsorum uirtute ac uitio. Verum latius de uniuersa ebrietate dicamus. Non enim exigua res est, neque ad abiectum aliquem iudicium eius spectat. Non dico utrum bibendum sit uinum nec ne, sed de ebrietate quaerendum inquam, utrum ita utendum sit, quemadmodum Scythæ ac Persæ utuntur, Carthaginenses præterea & Celtiberi & Thraces, quæ omnes gentes

Duo fontes
dolor & uo-
luptas

Rr 4 bellico

bellicosissimæ sunt: uel quemadmodum uos, qui ut ais omnino abstinetis. Scythæ uero ac Thraces mero penitus utuntur tam uiri quam mulieres, ac mero uestes perfundunt, præclarum hoc & beatum uitæ genus existimantes. Persæ uero alijs quoque delicijs, quas uos spernitis, ualde utuntur, quamuis moderatius quam isti. MEG. Sed omnes istos nos tum cum arma ceperimus fundimus atque fugamus. ATHEN. Noli hæc o uir optime dicere. Permulti namque & fugarunt alios, & ab alijs fugati sunt, de quibus certa quædam eiusmodi causa reddi non potest, fierique id sapius. Quare non certum, sed ambiguum argumentum signumque de honestis officijs & contrarijs in uita sumemus si ad uictoriâ belli fugamque respexerimus, præsertim cum minores ciuitates à maioribus in seruitutem pugnando redigantur, ut à Syracusanis Locrenses, qui optimis inter eas gentes legibus usi sunt, & ab Atheniensibus Cei, similiaque huiusmodi multa liceat intueri. Igitur uictoria & offensione belli prætermissa, conemur de uno quoque officio secundum se considerantes, quod in quoque uerum est, nobis persuadere. Dicamus autem quemadmodum hoc quidem tale, bonum est: illud autem tale, non bonum. Sed in primis me audiat, quomodo in huiusmodi rebus bonum malumque considerari debet. MEG. Quo pacto id ais? ATHEN. Quicumque rem aliquam statim in disputatione propositam uituperant aut laudant, delinquere mihi uidentur, idemque facere, ac si quis cerealem cibum ab aliquo laudatum ut bonum statim uituperet prius quam eius affectus percipiat, & qua ratione, quibus, cum quibus, quomodo præparatus, & quomodo affectis corporibus offerri debeat. Quod nos modo facere in disputando uidemus. Qui cum primum ebrietatis facta mentio est, statim alij uituperamus, alij uero laudamus, & ualde quidem id absurde Testibus enim assertoribusque utrinque utentes, alij quia plures habemus, aliquid fide dignum afferre putamus, alij quia uino abstinentes uincant in pugna. quod tamen ambiguum nobis est. Si ergo hoc modo etiam in alijs procedemus, nihil mea quidem sententia faciemus. Sed ut mihi quidem uidetur, conabor si potero ipsius ebrietatis exemplo, uiam nobis ac rationem rectam in huiusmodi omnibus aperire, præsertim cum gentes innumerabiles de eisdem dubitantes, duabus cum ciuitatibus uestris contendant. MEG. Audiendum est omnino si qua de his recta consideratio inuenitur. ATHEN. Consideremus itaque sic. Siquis caprarum curam, & genus id animantis habendum ac possidendum probet: alius uero uituperet, cum absque pastore eas per fata pasci damnumque facere uiderit, & omne ideo pecus uel sine pastore, uel malis pastoribus gubernatum conspexerit: nunquid iustam eius uituperationem censebimus? MEG. Nullo modo. ATH. Gubernator uero nauis num si gubernandi solummodo artem habeat, an si nausea exagitetur aut non? aut quo tandem pacto bonus dicetur? MEG. Nihil ad artem nausea facit. ATH. Quid autem ductor exercitus? Si bellandi probe teneat artem, nunquid ex hoc sufficiens dux putandus est, etiam si timidus sit, & in periculis ebrietate quadam metus ipsius nauscet? MEG. Quoniam modo? ATH. Quid porro, si neque artem habeat, & sit timidus? MEG. Ignauum & inutilem narras omnino, neque uirorum, sed uilium quarundam mulierum principem. ATHEN. Qui uero laudat aut uituperat societatem aliquam, cuius esse dux aliquis possit, sitque utilis societas quotiens suum nacta est gubernatorem, ille uero nunquam eam recte uiderit gubernatam, sed semper aut absque principibus, aut cum improbis, nunquid recte unquam uituperare eam, aut laudare poterit? MEG. Quo pacto id faciet qui nunquam societatem recte gubernatam prospexerit? ATHEN. Age iam atrede. Compotatores compotationesque nonne societatem quandam de multis unam dicemus? MEG. Summopere. ATHEN. Hanc uero nunquid unquam recte gubernatam aspexit quisquam? Sed uobis respondere facillimum, nunquam id perspexisse. Neque enim id uobis ex patrijs legibus consuetum. Ego autem multis passim interfui, diligenterque de omnibus, ut breuiter dicam, quæsiui, nullamque ferme recte uniuersam administrari aut uidi unquam aut audiui, sed particulas quodammodo paruas quasdam & paucas. Multas autem, ut sic dixerim, penitus aberrare cognoui. CLIN. Qua ratione hæc dicis o hospes? Apertius enodato. Nos enim, ut aiebas, cum nullam huius rei peritiam habeamus, non ilico quid recte, quid minus in ea fiat, cognoscere possumus. ATHEN. Consentaneum id quidem, sed conare me dicente perdiscere. In omni conuentu atque communitate quarumcunque rerum gerendarum principem esse oportere fateris? CLIN. Proculdubio. ATHEN. Atqui paulo ante dicebamus fortem esse pugnantium prin

principem oportere. CLIN. Dicebamus. ATHEN. Fortis autem uir à timore minus quam timidus perturbatur. CLIN. Est ita. ATHEN. Siquis modus inueniri posset ut exercitui ducem prorsus intrepidum præficeremus, nonne ad id omnistudio niteremur? CLIN. Maxime. ATHEN. Nunc autem non de exercitu, nec imperaturo aduersus hostes in bello, sed de gubernaturo in pace iucundam amicorum inter se consuetudinem dicimus. CLIN. Sic est. ATHEN. Ea societas, siquidem ebrietas aderit, num tumultu carebit? CLIN. Prorsus. ATHEN. Primum igitur etiam his opus est duce. CLIN. Maxime omnium. ATHEN. Vtrum igitur principem qui non perturbetur, si fieri possit, diligere oportet? CLIN. Oportet sane. ATHEN. Societatis conciliandæ peritum hunc principem esse oportet. eius enim officium esse debet, ut & præsentem amicitiam illis conferuet, & maiorem insuper ex eo cõubernio fieri procuret. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Nonne igitur sobrius & sapiens ebriorum princeps, haud contra, constituendus est? Nam & si iuuenis, & non sapiens, sed ebrius, erit, ebriorum uel princeps, bonæ fortunæ non consilio imputabitur, si temeritate sua non euertet omnia. CLIN. Optime sane. ATHEN. Siquis ergo compotationes, dum quoad fieri posset, recte in ciuitate dispositæ sint, accusaret, rem ipsam accusans, recte faceret forsitan. Sin autem propter compotationem unam turbulentam quam uidit, omnem compotationem uituperet, primum quidem patet ignorare eum non recte dispositam eam fuisse: deinde constat omnia eodem modo, etiam si sobrio domino ac principe fiant, improba uisum iri. An non animaduertis quod ebrius nauis aut cuiusuis rei alterius gubernator euertit omnia, siue naues, siue currus, seu exercitus, seu quoduis aliud ab eo regatur? CLIN. Vere omnino id dixisti hospes. sed & hoc pro nobis exponere. Quid nobis compotationes hæc, si recte aguntur, conferent? Vt quod modo dicebamus, recte ductus exercitus uictoriam in bello afferret, bonum profecto non paruum. Idemque de cæteris iudicandum. compotatione uero recte gubernata, quid magni uel ciuitati uel priuatis accederet? ATH. Quid autem puero uno, uel uno quodam coetu recte instituto, magni ciuitas adipiscetur? At enim ita de hoc interrogati respondebimus, paruum ex unius duntaxat educatione ciuitati utilitatem accedere. Si autem in uniuersum de iuuenum bene institutorum eruditione quid potissimum conferat reipub. quæras, haud difficile dictu erit. Bene enim eruditi, uiri probi euadent. Probi autem facti, tum cætera bene agent, tum etiam hostes pugnando uincunt. Disciplina utique uictoriam præstat, uictoria nonnunquam negligentiam & ruditatem gignit. Multi enim in uictoria elati, alia quoque uitia multa per insolentiam contraxerunt. Et disciplina quidem nulla unquam Cadmea fuit. Victoriæ uero multæ huiusmodi & fuerunt & erunt. CLIN. Videris o amice quasi magnam disciplinæ partem, communem in uini potu consuetudinem si recte fiat, laudare. ATHEN. Profecto. CLIN. Poteris ergo deinceps uerum id esse ostendere? ATH. Vera hæc ita esse o hospes approbare, cum multi de eis ambigant, solius dei est, tamen si quod sentio dicam, nulla arbitror inuidia obstabit, de legibus enim & repub. uerba obtinere in præsentia statuimus. CLIN. Age conemur quod tibi de his ambiguitatibus uidetur, perdiscere. ATHEN. Ita decet. Oportet autem ut uos ad discendum, ego ad docendum, orationem omnem conuertamus. Ac primum illud audiat. Græci omnes ciuitatem nostram & eloquentiæ studiosam iudicant & uerbosam. Lacedæmonem uero atque Cretam, alteram breuiloquam, alteram intelligentiæ magis quam uerbis studentem. Vereor itaque ne uobis tanquam uerbosus parua de re loqui multa uidear dum de ebrietate re quidem parua, nimis longa uerborum oratione. Compotationis autem ipsius recta secundum naturam constitutio nunquam poterit sine recta musicæ regula aperte & sufficienter oratione tractari, nec musica sine uniuersa disciplina. Quæ omnia profecto multis indigent uerbis. Videte igitur quid agendum sit. An his in præsentia prætermissis, ad aliam quandam legum quæstionem iam transeundum? ME. Ignoras forsitan Atheniensis hospes, familiam nostram communem ciuitatis uestræ hospitem esse. Et quod omnibus arbitror pueris accidit, ut cum audiunt maiores suos ciuitatis alicuius hospites fuisse, bene uolentia quadam erga illam quasi alteram patriam confestim à teneris usque annis eorum illabatur, mihi quoque contigit. Audiebam equidem pueros Lacedæmonios quotiens aliquid uel successerent Atheniensibus uel laudi darerent, ita dicere, uestra Megille urbs nobis id mali intulit aut boni, atque hæc audiens, pugnam aduersus eos qui uos uituperabant magna

magna erga uos affectus beneuolentia. Ac mihi quidem nunc uestra uox ualde iucunda est, quodq; uulgo fertur, Probos Athenienses, præcipue probos esse, uere prorsus mihi dictum uidetur. Soli enim suapte natura, diuina quadam sorte, non coacti neq; ficti, sed uere probi sunt. Quare mea quidem causa libere quodcunque uelis enarrato. CLIN. Si me quoque audies hospes, quæcunque in mentem tibi ueniant, summa fiducia proferes. Fortasse nanque audisti Epimenidem uirum fuisse diuinum: qui ex familia nostra fuit, ac decem annis ante Persicum bellum dei oraculo monitus ad uos peruenit, & sacrificia quædam dei oraculo ædita fecit, Atheniensibusq; Persicam formidantibus classem prædixit, decennio Persas nequaquam uenturos: sed & postquam uenerint, infecta re discessuros, pluraq; perpeffos mala quam fecerint. Tunc quidem maiores nostri uestros hospitali affectu cõplexi sunt, & ex illo tempore parentes nostri egoq; uobis beneuoli sumus. ATHEN. Parati ergo uos quidem estis audire ut uideamini. Ego autem ad dicendum uoluntate promptus sum potius quam facultate paratus. Conabor tamen ut potero. Primum uero quod ad hunc sermonem, quid disciplina sit, quamq; uim habeat, definiamus. Per hanc enim eundem est disputationi nobis in præsentia instituta, quousque ad deum ipsum perueniat. CLIN. Ita certe faciendum est, si tibi placet. ATH. Dum ego quid disciplina sit dico, considerate nunquid mea uobis sententia placeat. CLIN. Dicat. ATHEN. Assero equidem eos qui præstantes uiri in aliquo euasuri sunt, ab ineunte statim pueritia oportere idipsum tam ludendo quam studendo in singulis ei negotio conuenientibus meditari. Nempe si quis peritus agricola aut ædificator futurus est, ludentem oportet à prima ætate uel colere terram, uel pueriles quasdam domos ædificare, atq; eum qui educat utrunque, utriq; instrumenta quædam parua, uerorum instrumentorum imagines, præparare. Ex doctrinis quoq; eas perdiscere debent, quæ ad rem suam faciunt. Quippe futurus faber mensurare ac regula uti: Eques futurus equitare ludendo, aut aliquid huiusmodi facere. In omnibus enim ludendo conari debemus, ut eò uoluptates & cupiditates puerorum uertamus, quò eos tandem peruenire cupimus. Caput autem disciplinæ rectam educationem dicimus, quæ ludentis animum in amorem præcipue illius perducit, quod uirili ætate perfecte sit comparata uirtute artis eius iam acturus. Sed considerate nunc, ut dicebam, si quæ dicta sunt hæcenus, uobis probant. CLIN. Quid prohibet? ATHEN. Neque tamen indeterminatum relinqui debet, quid potissimum disciplinam esse dicamus. Cum enim uituperamus aut laudamus singulorum educationes, dicere solemus, disciplina instructum hunc esse, illum disciplinæ expertem, quamuis cauponariam & nauigandi artem cæteraq; huiusmodi optime calleat. Quippe non hanc disciplinam putamus, sed eam quæ à pueritia desiderari amariq; uirtutem facit: & quidem illam, qua perfectus quispiam ciuis effectus, iure imperare sciat, atque parere. Hanc educationem hic sermo solam disciplinam appellandam esse docet. Illam uero quæ ad colligendam pecuniam, uel ad corporis robur augendum, uel ad peritiam quandam aliam absq; mente & iustitia conquirendam tendit, mechanicam atque illiberalem, & disciplinæ appellatione indignam ducit. Sed nos de uerbo quidem non cõtendamus: hoc autem pauloante assertum, inter nos conueniat, quod qui rectam naçti sunt disciplinam, omnes ferme probi euadunt: qui contra, improbi. Quare nulla in re disciplina negligenda est, quæ præclarissimarum rerum prima præstantibus hominibus adest. Et si quis in re aliqua excidit, potestq; corrigi, seipsum emendet, idq; per totam uitam pro uiribus faciat. CLIN. Recte loqueris. Idcirco quæ dicis concedenda sunt. ATH. Atqui olim iam concessimus, bonos esse illos qui sibimet imperare possunt, malos autem qui nequeunt. CLIN. Scite admodum. ATHEN. Resumamus igitur idipsum, ut clarius innotescat quod dicimus. Ac uos per imaginem id ut liqueat accipiatis, si quo modo possim rem uobis hanc aperire. CLIN. Dic iam. ATHEN. Nonne quemlibet nostrum unum putamus? CLIN. Vnum. ATHEN. Habentem uidelicet in se consiliarios duos, contrarios atque amentes, quos uoluptatem ac dolorem appellamus. CLIN. Et hoc. ATH. Ad hos futurorum opiniones accedunt, quibus commune nomen spes est: proprie uero quæ ante dolorem spes est, timor: quæ ante contrarium, confidentia. Ad hæc omnia rationis iudicium, dictans quid istorum melius sit, quid peius. Hoc si commune decretum ciuitatis efficitur, lex nominatur. CLIN. Vix ego te sequor. Dic tamen quæ restant, perinde ac si sequerer.

sequerer. MEG. Idem mihi quoq; accidit. ATHEN. Sic autem de his cogitemus, ut miraculum quoddam diuinum in animantium genere unumquemq; nostrum existimemus, siue ioco siue serio (non enim id nouimus) à superis constitutum. Illud autem non ignoramus, quod hi affectus in nobis quasi nerui aut funes ingenti trahunt nos inuicem retrahuntq; ad contrarias actiones, ubi uirtus, & uitium discreta uersantur. Ratio enim tractionem unam sequendam semper, neq; unquam relinquendam, sed hac cæteris omnibus obnitendum esse edicit, eamq; rationis productionem esse auream atq; sacram, quæ ciuilitatis lex cõmunis uocetur. Et cæteras duras ac ferreas esse, hanc mollem, quòd aurea sit: & uniformem præterea, cæteras multiformes. Oportere itaq; pulcherrimam nos legis ductionem sequi semper, eiq; fauere. Nam cum rationis iudicium non esta res sit & mitis quidem potius quam uiolenta, ministris ductionem ipsius egere, ut aureum in nobis genus alia genera superet. Et sic fabula, qua mira res homo esse narratur, uirtute seruabitur: & qua ratione superior quis & inferior quodammodo seipso dicatur, planius cognoscetur: et quòd oporteat unumquemque uera in seipso de his tractionibus ratione percepta, ad eam ipsam uitam omnem suam dirigere: Ciuitatem uero, uel à deorum aliquo, uel ab hoc ipso qui hoc cognouit, ratione accepta eam habere pro lege, ad eiusq; normam officia sua secum, & cum alijs ciuitatibus instituere. atq; ita uirtus, & uitium clarius nobis distincta patebunt. quibus plane perceptis, & disciplina & reliqua studia magis forsan elucescent. Et ille in potationibus receptus nunc mos, quo de uile fortasse putabitur si pluribus dicam. CLIN. Fortè non uidebitur prolixa oratione indignum. ATHEN. Probe loqueris, quare dicamus quid in ea maxime dignum uideatur. CLIN. Prosequere iam. ATHEN. Si mira huic rei ebrietatem addamus, qualem ipsam reddemus? CLIN. Quid istud rogitas? ATHEN. Nondum dico quid. Sed si mira hæc res illi se commisceat, qualis redditur? Verum apertius etiã quod uolo, dicere conabor. Tale quiddam interrogo. An uini usus uoluptates, dolores, iras, amores, uehementius concitet. CLIN. Maxime quidẽ. ATHEN. Vtrum etiam sensus, memoriam, opinionem, intelligentiam similiter uehementiora efficiat. An prorsus extinguat, si quis ebrietate fuerit occupatus. CLIN. Om̃ino certe extinguit. ATHEN. A. Ieum igitur animi habitum redit, quem puer primis ab annis habebat. CLIN. Profecto. ATHEN. Quare mimime tunc suspensus compos erit. CLIN. Minime. ATHEN. Erit itaque pessimus. CLIN. Valde. ATHEN. Non solum igitur senex, ut uidetur, bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. CLIN. Optime id hospes est dictum. ATHEN. Poterit ne ratio nobis aliqua suadere hanc rem aliquo pacto gustandam esse: neq; esse totis uiribus fugiendam? CLIN. Poterit forsitan, ut tu ais, & modo parate dicere ostendebas. ATHEN. Optime meministi. Nempe & nunc paratus sum, quando quidem utriq; haud grauatim audire promissistis. CLIN. Quid ni audiamus, & si non ob aliud, tamẽ quia mirum absurdumq; uidetur, si oportebit quandoq; hominem sponte seipsum in omnem prauitatem abijcere? ATHEN. Animi ne dicis? CLIN. Animi. ATH. Nunquid autem mirabimur o amice, si quis in corporis prauitatem, maciem dico, deformitatem, imbecillitatem sponte deueniat? CLIN. Quid ni? ATHEN. An igitur putamus eos qui ultro medicorum pharmaca accipiant, ignorare se paulo post ita corpus per aliquot dies affectum habituros, ut si affectum similiter perpetuo sint habituri, uiuere nolint? An etiam ignoramus eos qui gymnasia, & labores subeunt imbecilles lassitudine cõfestim fieri? CLIN. Hæc omnia nouimus. ATHEN. Atqui & istud, quòd cuncti futurae utilitatis gratia ad hæc ultro tendunt. CLIN. Præclare. ATHEN. Nonne eodem modo de cæteris rebus existimandum? CLIN. Eodem prorsus. ATHEN. Non aliter quoq; de computatione uini cogitandum est, si datur hoc in istis recte considerari. CLIN. Sic certe. ATHEN. Si utilitatem aliquam habere perspicietur nihilo inferiorem quam quæ in corporali exercitatione inest, bene quidem principio tamen in hoc exercitationem corporis superat, quòd hæc dolorem habeat, illa non habeat. CLIN. Recte id quidem. Sed mirarer equidem, si quid tale in eo possemus percipere. ATHEN. Hoc ipsum iam explanare conandum. Quare mihi dicas. An duas timoris species inuicem pene contrarias possumus cogitare? CLIN. Quas dicis? ATHEN. Has inquam. Timemus profecto mala, cum futura expectamus. CLIN. Timemus. ATHEN. Metuimus quoq; sæpenu-mero existimationem, cum formidamus ne dicendo aut faciẽdo aliquid minus honestum, mali

Nocumẽtis
à uinoTemulẽtus
etiãbis puer

malī uideamur. Quem quidem timorem nos, immo omnes, ut arbitror, pudorem appellamus. CLIN. Cui dubium? ATHEN. Hos equidem timores duos dicebam, quorum alter contrarius quidem est doloribus ceterisque timoribus, contrarius est & plurimis ingētibusc; uoluptatibus. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Nonne igitur, & legislator, & quiuis alius qui prodesse hominibus quoquomodo possit, hunc timorē maximo honore colat, uocetq; pudorem? confidentiam uero huius contrariam impudentiam nominet, ac maximum priuatim & publice malum hominibus arbitretur? CLIN. Recte dictum. ATH. Is utiq; timor & in alijs multis ingentibusq; nos maxime seruat, & in bello, si unum unī comparetur, hic certe maxime omnium uictoriam nobis salutemq; largitur. Duo enim sunt quæ uictoriam pariunt: aduersus hostes quidem audacia, aduersus amicos autē turpis infamiae timor. CLIN. Est ita. ATHEN. Intrepidum itaq; unumquē nostrum, & timidum fieri oportet. Quamobrem uero ita utrunque oporteat, iam distinximus. CLIN. Omnino. ATHEN. Atqui quoties intrepidū aliquem reddere uolumus, in multarum terrorem formidinum lege impulsus, talem efficiamus. CLIN. Ita uidetur. ATH. Quem uero, ut timeat quæ timenda sunt, inducere uolumus, eum profecto debemus rebus ad impudentiam declinantibus tentare, in pugna contra uoluptates domesticas, aut antea uitæ institutum exercere, & ad uictoriam cohortari, atque ita uincem uere fortem reddere. Qui uero nec periculum sui fecerit ullum, neque in his certaminibus exercitatus fuerit, ne mediam quidem suarum uirium partem ad uirtutem habebit. Temperatus autem quomodo erit perfecte, nisi uoluptatibus atque cupiditatibus plurimis ad impudentiam & iniuriam compellentibus fortiter repugnauerit, ac ratione opereq; & arte tam iocosus quam serijs in rebus deuerit? An temperans erit inquam qui nihil huiusmodi sit perpessus? CLIN. Haudquaquam uerisimile est. ATHEN. Sed dico oro, num aliquod ad inducendum timorem pharmacum deus quispiam hominibus dedit, ut quanto plus ex eo quis bibat, tanto ex qualibet potatione infeliciorem se fieri putet, cum omnia tam præsentia quam futura sibi metuat, atque ad omnem formidinem etiam si fortissimi omnium sit, tādē deueniat: cumq; dormierit, & a potione huiusmodi liberatus fuerit, rursus sibi idem quotidie accidat? CLIN. Et quam o amice huiusmodi potionem in hominum uita fuisse unquam dicemus? ATHEN. Nullam utique. Tamen si reperiretur hæc potio, esset ne ad fortitudinem cōditori legum idonea, ut tale quid de ipsa dicere ad latorem legis possemus? Age primum dic legum conditor, siue Cretensis, siue quibuscunq; alijs leges cōscribis. Vtrum uelles de ciuibus tuis posse fortitudinis, & ignauiae periculum facere? CLIN. Velle se profecto quilibet responderet. ATHEN. Deinde utrum id tuto, neque magno imminente periculo, an contra? CLIN. Tuto scilicet atque secure quilibet confitebitur. ATHEN. Num igitur potione hac uteris ita eos ad terrores compellens, & in ipsis perturbationibus arguens monitu tuo ac iussu, ut ciues tuos imperterritos facias, alios honorans, alios autem uituperans, si tuis monitis nō paruerint? Atque eos qui strenue exercendo se gesserint impunes relinquant: at eos qui contra, pœna afficiant? An nullo modo uteris, quamuis nihil habeas quod in ea potione accuses? CLIN. Cur non utar hospes? ATHEN. Exercitatio quidem o amice præter consuetas miræ facilitatis est, qua uel unus uel pauci possunt aut quotcunq; uolueris exerceri. Ac siue quis solitario in loco solus ignominiam ob oculos ponens, quod priusquam profecerit uideri nolit, ita aduersus formidinem se exercent, potione hac sola præ multis rebus alijs præparata, probe aliquid profecto efficiet: seu quis confidens natura se & usu satis instructum, non formidet cum multis compotatoribus exercitari, uinumq; in poculo necessario exhauriendo perdendoq; ostendere adeo præualens & exuperans, ut nulla in re magna per impudentiam erret, & propter uirtutem statu non moueatur, ac iuxta ultimam potionē ante ebrietatē discedat apprime cauens meri in omnes homines uolentiam. CLIN. Certe & hic o hospes ita se gerens, moderatus euadet. ATHEN. Rursus ad conditorem legum ita dicamus. O legis conditor, neq; deus tale adhuc hominib; timoris dedit pharmacum, neq; ipsi excogitauimus. Ipsos nanq; ueneficos inter cōuiuas nō numero. Cōfide re aut ualde, & intrepide præterquam oportet audere in quibuscunq;, utrū potio quædam an nulla est, quæ facit. CLIN. Vinum esse dicet. ATHEN. Porro contra id facit quam ea potio de qua modo facta est mētio, Nam cum biberit quis, primo alacrior fit quam prius erat

erat: deinde quo plus biberit, eo maiore & meliore spe est, & fortius de se sentit. Tandem quasi sapiens, ea homo confidentia, libertate, audaciaq; repletur, ut intrepide & dicat, & faciat quicquid placet. CLIN. Arbitror equidem omnes id concessuros. MEG. Certe omnes. ATH. Recordemur itaq; nūc duo quædā esse quæ in nostris animis curāda superioris diximus. Alterū ut maxime cōfidamus, alterū ut maxime formidamus. CLIN. De pudore dicta hæc existimamus. ATH. Recte tenetis. Sed quoniā fortitudinē imperterritiq; animi habitū in timoribus addiscere oportet, considerandū nunquid contrariū addiscere in contrarijs cōueniat. CLIN. Consequens id est. ATHEN. In ijs igitur quæ perpeffi confidentes audacesq; maxime fieri natura solemus, cogitandū uidetur ut q; minime impudentes & audaces simus, sed contra formidolosi ad dicendū, aut patiendū, aut agendū quicq; turpe. CLIN. Ita uidetur. ATH. Nonne hæc ita sunt, in quibus tales sumus, ira, amor, petulantia, inscitia, auaritia, secordia, & ad hæc illa, diuitiæ, forma, uires, & quæcunq; uoluptatis ebrietate quadā homines amentes faciunt? Ad horum omnium leue & innocuum periculum faciendū, inducendamq; exercitationē, nullam habemus uoluptatem commodiorem ea quæ potione mores examinat, si modo prudens quædam cautio adhibeatur. Videamus enim. Duri & agrestis animi, unde iniuriæ nullæ pullulant, ubi experimentū capere tutius sit, in cōmercijs ne, quæ uel maxime ingenium declarare uidentur, an Dionysii spectaculis, aut uenerea in re animo succumbente, ut mores alicuius in periculum uel filie uel filij, uel uxoris pudicitia exposita, probes? Equidem si infinita commemoras, nunquam inuenies in quo per iocum, sine omni prorsus periculo spectare ingenia sic ut in uino licet. Qua de re neq; Cretenses, neq; alios hominū ullos dubituros unquam peritamus, quin huiusmodi morum examinatio conueniens sit, ac præ ceteris facilis, tuta, breuis. CLIN. Verum id quidem. ATHEN. Hoc igitur utilissimum quiddam erit, naturas & habitus animorum arte illa cognoscere qua ita curanda sunt. Est autem hoc, ut arbitror, ciuilib; facultatis officium. An non. CLIN. Sic est omnino.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM secundum De legibus.

LATO noster mirifica in genus hominū charitate, nihil in disputationibus suis intentatum relinquit, quod ad humanam salutem quauis ratione conducere uideatur. Atq; dum id studiose contendit, mauult uel prolixi nimium, uel etiam curiosissimi crimen subire, quam negligentis. Ergo exquisitam in secundo etia libro etatis tenere prosequitur disciplinam. Animaduertēs enim pueros ferme ut bestias, quasi nihil pensi habere, sed quocunq; uoluptas trahit, prorūpere, & undecunq; retrahit dolor, protinus aufugere, non iniuria prius quam male uel prosequendi, uel fugiendi procliuas in habitum inoleseat, aurigam pueritiæ equis imponit, uoluptatis uidelicet, & doloris habenas manu tenentem. Quæ quidem aurigam nominat disciplinam, uirtutem scilicet quæ primo pueris aduenit, qua uoluptas, & amor, dolorq; et odium per alienam rationem recte in animos influunt, antequā ratione propria moueantur: ratione deinde præsentē, propriæ insuper rationi consentiunt, propter superiorē honorum morum consuetudinē. Hanc ipsam confessionem, uniuersam uult esse uirtutem. Ipsam uero decentem circa uoluptates & dolores assuetudinē, per quam ab initio usq; ad extremum uitæ homines oderint quæ odisse oportet, & ament quæ amanda sunt, quam diu alterius regitur ratione, nominat disciplinam. Deinde uero, cum rationi propriæ iam expergefactæ cōsentit, nomine uirtutis appellat. Eiusmodi uero uitæ moralis fundamentum maximi esse momenti, uel Aristoteles ipse in Ethicis magnopere comprobat. Cum uero inquieta sit puerorum natura, oblectamentorūq; per omnia cupida, & idcirco seuerā non suscipiat disciplinam, merito sub honesta musicæ illius cōmunissimæ uoluptate uirtutis uestigia præferente, iubet pueros educari: immo uero et seniores interdum, quibus ad laboriosā uitæ solamen oblectamenta quædā honesta sunt adhibenda. Hanc utiq; ob causam inquit deos laboriosam uitam hominum miseratos, haud ab re in laboriorū remissionem solennia illis sacra festaq; insituisse. Musis quinetiam, et Apollinem, & Bacchum ad hæc concelebranda duces adhibuisse, qui morum lasciuiam emendarent, & naturam auidam motionis per musicam motio num rationem moderaretur, honesteq; delectarent. Hæc autem uerba nō solum musicæ usum laudant diuinitus commendatum atq; cōcessum, uerum etiam allegorice docent hominem multis de causis brutis fore miseriores, nisi diuina prouidentia atq; cognatione diuinum cultum religionemq; susceperit. In quæ quidem Musæ diuinam significauerunt ueritatis inuentionem religiosā a Deo concessam: Apollo autem inuentionis eius gratiam expressionem atq; uaticinium. Bacchus deniq; tum mentis abstractionem, tum opera religiosorum hominum admiranda. Animaduerte

harmonicam rationem nobis præcipue à diuina prouidentia esse tributam, per quam omnes inquietæ naturæ motus qui suapte natura inconcinni forent, concinnaremus. Sed à Musis quidem habemus motionis animi consonantiam, ab Apolline præterea concentum in sermonis cantusque motu, à Baccho denique festiuam in motu membrorum concinnitatem. Dum uero de hac per musicam disciplina, & ad pueros omnino, & ad seniores etiam pertinente diligentissime disputat, eadem quæ et in Republica posuit, repetit instituta, per quæ poetis, musicis, pictoribus, nunquam licentia concedatur quodcumque uoluerint imitandi, sed honesta duntaxat et grauius pro salute spectantium & audientium imitentur. Imitationis autem iudices esse uult peritos homines, atque grauissimos, iubetque ut per honestam imitationem quotidie frequentatam adolescentes assuefiant in ludis omnibus pariter atque studijs semper rebus eisdem quibus & leges senioribusque gaudere atque dolere. Quam quidem assuefactionem totum uirtutis fundamentum iudicat continere. Inter hæc nonnulla memoriam commendato ad præcepta morum plurimum conducentia. Iniustus etiam si cuncta quæ inter homines habentur bona, possideat, est infelix: & quandiu ita uiuit, præstare ei dicendum est mori quam uiuere. Itæ quicumque honestum, utile, incundum, inuicem loquendo discreuit, non est audiendus. Et quauis honesta iustaque uita possit interdum uideri laboriosa, nunquam tamen id pueris est dicendum, immo uero iustissimam uitam fore omnium iucundissimam. Quod tandem fore necessarium Plato asserit, quamuis forte ijs quibuscumque disputat, aliter uideatur. Idque tacere iubet. Veritas tamen pulchrum quiddam est, & stabile. Descendit post hæc ad uini usum, quæ uult à iuuenibus ante annum ætatis decimum & octauum penitus ignorari. Alioquin igne inquit, ad ignem tam in animam, quam in corpus infundit. Post hanc ætatem uinum moderate bibi permittit. Post quadragesimum uero annum in conuiujs inter deorum hymnos nos concedit uinum liberius bibere, quasi remedium aduersus duritiæ senectutis, per quod reuiuere uideamur, & mæstitiam nos obliuio capiat, ipsaque affectio animi, sicuti ferrum in igne, ex duritie in mollitiem deducta flexibilior fiat. Quo effici uult, ut seniores qui alioquin cantare nollent, facti hilariores in conuiujs ad iuniorum aures cantare uelint, atque unam corum animis, ut ita dixerim, incantare. Quæ quidem incantatione per melodiam grauius concinentem iuniorum animi temperentur. In his legendis, notabis gratiam ipsam, in rebus quidem pulchritudinem, in cognitione uero uoluptatem cognominari. Notabis nullum animal præter hominem rhythmum & harmonie sensum habere. Atque rhythmum esse ordinem in tempore atque motu: Harmoniam uero esse ordinem in ipsa uocum per acutum & graue temperantia. Quod sepe harmoniam dicimus, concentum latine proprie dicimus. Quod autem rhythmum, comode numerum dicere possumus, modo intelligas numerum in tempore atque motu. Notabis qua in re uini consistat utilitas, & qua cautione sit bidendum, presentibus uidelicet conuiuio conditoribus legum siue custodibus, sobrijs quidem & mores bibentium obseruantibus corrigentibusque, & tunc opportune quando per uinum molliores facti fuerint, reformantibus. Concludit denique, si eiusmodi cautionibus ciues in conuiujs utantur mero, ad ea quæ dicta sunt utile concedendum: usum uero eius ad suam cuiusque libidinem ciuibus suis procul arcendum. Quippe cum sacras Palladis arces, quæ ante omnia colende sunt, impudentissime pulset.

DIALOGVS SECVNDVS DE LEGIBVS VEL
de legum latione.

DEINCEPS autem de his considerandum est, utrum id solum bonum habeant, ut perspiciamus quomodo natura habeamus, an magna etiam utilitas multo studio digna in uini potatione, si recte fiat, insit. Quid igitur dicimus? Inest utique, ut oratio hæc insinuare uideatur. Vbi autem, & quomodo, attente obsecro audiamus, ne ex ea re præpediamur. CLIN. Dic igitur. ATHEN. Repetere itaque memoria cupio quid rectam esse disciplinam dicamus. Huius enim, ut in presentia conicio, est in hoc officio quando recte institutum est, salus. CLIN. Magnam dicis. ATHEN. Primum profecto puerorum sensum esse dico uoluptatis atque doloris: atque hæc duo esse in quibus primum uirtus & uitium animo innascuntur. Sicuti autem prudentia, & uera opinio ac stabilis, uel in senectute affuerint, felix est. perfectus porro uir est, qui hæc & quæ in his sunt omnia possidet bona. Disciplinam appello uirtutem quæ primo pueris aduenit. Si uoluptas & amor dolorum & odium recte in animos influant antequam ratione moueantur, & ratione deinde presente, rationi consentiant propter superiorem bonorum morum consuetudinem, hæc ipsa consensio uniuersa quidem uirtus est. Ipsam uero decentem circa uoluptates & dolores assuetudinem, per quam ab initio usque ad extremum uitæ homines oderint quæ odisse oportet, & ament quæ amanda sunt, si per seipsam seorsum ratione consideratam disciplinam uocaueris, recte ut ego arbitror, appellabis. CLIN. Etenim quæ antea Hospes & quæ nunc de disciplina differuisti, probe dicta uidentur. ATHEN. Bene igitur est. Huiusmodi uero uoluptatum atque dolorum rectam institutionem, quæ

Primus sensus puero-
rum est uoluptas & dolor

quæ disciplina dicitur, transgrediuntur homines in uitam, ac sepe peruertunt. **Dij autem genus hominum laboribus natura pressum miserati, remissiones laborum ipsis statuerunt, solennia uidelicet festa uicissim in ipsorum deorum honorem instituta præbentes.** Musas quin etiam & Apollinem Musarum ducem, & Bacchum concelebratores, deorumque consilio emendatores morum inter solennia adhibuere. Considerandum igitur utrum hic sermo secundum naturam nobis ac uerus est, qui dicit: tenerioris ætatis omnes, ut uno uerbo complectar, non posse nec corpore, nec uoce quiescere, sed moueri semper, & loqui uelle, alios exultantes ac gestientes, & ueluti cum uoluptate saltantes ludentesque, alios uarijs uocibus conclamantes. Ac cætera quidem animalia ordinem ordinis uel defectum, qui sane ordo in motibus inspicitur, & rhythmus harmoniaque uocatur, nequaquam aduertere. Nobis autem ab ijs dijs quos concelebratores datos esse nobis diximus, rhythmum & harmoniam participem sensum esse tributum, eosque mouere nos cum uoluptate, chororumque nobis ducere cantibus & saltationibus nos inuicem copulantes: quem quidem chorum & saltationem id est lætitia nominauerint. Primo uero considerandum, num concedamus, disciplinam primam per Musas & Apollinem esse. An quomodo? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Disciplinam igitur expers dicendus est, qui nunquam chorea usus est. Disciplinam uero compositam contra, qui satis id fecit. CLIN. Sic ponimus. ATHEN. Choream uero omnis tripudium simul est, & concentus. CLIN. Necessè est. ATHEN. Quisquis ergo bene disciplina instructus est, & saltare, & cantare bene potest. CLIN. Videtur. ATHEN. Sed uideamus quid est quod modo diximus. CLIN. Quid istud? ATHEN. Cum bene cantare, & bene saltare quempiam dicimus, utrum etiam bona cantare, & bona saltare, addendum sit, an non? CLIN. Addendum. ATHEN. Quid porro? Si quis honesta, ut sunt, ita honesta esse arbitrat, & turpia similiter turpia, atque ita his utitur, melius choream musicamque tenebit quam ille qui corpore atque uoce quod honestum putat, sufficienter exequi passim ualet, nec honestis tamen gaudet, nec odit turpia? An ille qui quamuis uoce corporeque non potest, ut decet, assequi, uoluptate tamen & dolore assequitur, ut bonis quidem gaudeat, praua autem oderit? CLIN. Magnum uero disciplinæ discrimen, o hospes, narras. ATHEN. Si ergo cantus tripudijque bonum nos tres non ignoramus, cognoscimus utique & qui disciplina recte potitus est, & qui contra. Sin autem hoc ignoramus, neque si qua disciplinæ conseruatio sit, & ubi sit, scire unquam poterimus. Nonne ita? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Deinceps igitur sicuti canes per uestigia decentem figuram, melodiam, cantum, & saltationem inuestigemus. Nam si ista nos fugiant, frustra de recta disciplina siue Græca, siue Barbara disputabimus. CLIN. Sic arbitror. ATHEN. Quam igitur figuram, & melodiam bonam uocare decet? Num fortis animi, & timidi similes figuræ uocesque in eisdem aquisque laboribus sunt? CLIN. Quomodo similes, quando neque colores? ATHEN. Scite o amice, sed in Musica & figuræ sunt, & concentus, quum circa rhythmum & harmoniam uersetur. Quare boni rhythmum harmoniaque figuram & cantum licet dicere: boni autem coloris non possumus recte dicere, perinde imaginantes, ut magistri choreæ solent. Ignauus autem & fortis uiri figura quædam est & cantus, atque hæc recte in uiris fortibus honesta, in ignauis turpia nominantur. Sed ne in his longior sim, omnes simpliciter uirtuti animi, uel corporis, aut uirtutis imagini adherentes figuræ atque concentus, honesti: contrarij uero, turpes. CLIN. Recte tu quidem, atque ista sic se habere in presentia iudicamus. ATHEN. Præterea & hoc iudicandum, utrum omnes omnibus choreis similiter delectemur, an multum intersit. CLIN. Multum omnino. ATHEN. Quid igitur esse dicemus, quod in errorem nos impulit? Utrum non eadem sunt honesta bonaque nobis omnibus? An ipsa quidem eadem sunt, non tamen eadem esse uidentur? Neque uero dicere quisquam audebit, uitiosam choream uirtutis participem meliorem esse. Neque fatebitur unquam aliquis se quidem figuris prauis lætari, alios autem contraria quadam musa. Quanquam plerique prædicant rectam musicæ rationem in uis quadam consistere, quæ uoluptatem animis afferat. Quod neque ferendum est, neque dicendum omnino: nefas enim. Hæc autem potius erroris causa est. CLIN. Quænam? ATHEN. Quoniam in chorea uariorum morum, uariarumque rerum uarijs in fortunis moribusque gestarum imitationes fiunt, quibus illa quæ dicuntur, aut declarant, aut sub specie saltationis exprimitur, uel natura, uel consuetudine, uel utrisque probantur, atque animo eorum conueniunt;

Oes teneræ
ætatis non
posse quiescere
Qui rhythmus & harmonia

Quæ chorea

quos gaudere illis, laudareq; & honesta nuncupare necesse est. Quibus autem præter naturam uel morem uel consuetudinem aliquam accidunt, hi neq; gaudere ipsis possunt, neq; ea laudare, immo turpia appellare necesse. At uero quibus hæc natura recte contingunt, consuetudine autem contrà, uel consuetudine quidē recte, contrà uero natura, isti laudes uoluptatibus cōtrarias proferunt. Singula enim horum iucunda asserunt esse: sed & praua esse concedunt. Atq; idcirco coram alijs, quos mentis compotes putent, uerentur corpus eo pacto mouere: uerentur quoq; ea cantare, honestaq; & studio digna asserere. Ipsi uero secum ijs omnibus delectantur. CLIN. Verissima loqueris. ATHEN. Nunquid damnum aliquod infertur illi, qui prauis figuris aut cantibus delectatur: uel utilitas eis, qui uoluptates in contrarijs capiunt? CLIN. Verisimile id quidem. ATHEN. Vtrum uerisimile tantum, an etiam necessarium sit ita id se habere: sicuti cum quispiam cum hominibus improbis conflictatur, neq; mores eorum odit, sed delectatur his potius & indulget: & tamen iocilo loco uituperat, quasi per somnum ipse in se eorum percipiens prauitatem. Tunc quippe necesse est ut simili efficiatur illis quibus gaudet, etiam si laudare uereatur. Qua quidem re quidnam maius aut bonum aut malum ex omni necessitate accedere nobis existimemus? CLIN. Nihil puto. ATHEN. Nunquid arbitramur ubi leges bene cōstitutæ sunt, aut & in posterum ita erunt, in disciplinis iocisq; musarum eam poeticis fore licentiam, ut quicquid poetam delectet uel rhythmo, uel cantu, uel uerbo poetico, idem & docere ei liceat: & bene institutorū ciuium pueros adolescentesq; in choreis quacumq; contingit, uel ad uirtutē, uel ad uitium flectere? CLIN. Præter rationem id est. MEG. Certe. ATHEN. At istuc, ut breuiter dicam, ubiq; fere præterquā in Ægypto agere licet. CLIN. Quo autem pacto in Ægypto hanc legem sancitam esse dicis? ATHEN. Mirum hoc quidem auditu est, nam id olim, ut mihi uidet, illi cognouerunt, oportere qd nunc nos diximus, in ciuitate iuuenes bonis figuris & bonis cantibus assuescere. Quæ uero & qualia sint huiusmodi, in sacris ab eis est institutum, ac præter illa neque pictoribus, neq; alijs figurarum, uel quorumcūq; artificiorum fabris noua ulla licebat inducere, neq; etiam excogitare alia præter patriam, neq; hodie licet aut in his, aut in uniuersa musica. Itaq; si obserues, inuenies ibi quæ decem annorum milibus retro depicta, formatæ uel quomodocumq; fuerūt, quasi non adeo uetusta sint, ut ita dicam, nec pulchriora, neq; turpiora his quæ hodie depingunt, sed eadem arte cōfecta. CLIN. Mirabile auditu est quod dicis ATH. Imò ciuile nimium maximeq; legum positioni conueniens: Inuenies ibi alia quedam leuia: sed hoc circa musicā uerum est, dignumq; animaduersione: quod uidelicet poterat de rebus huiusmodi certa stabiliq; lege caueri, & legumlatorem ausum fuisse contentus tales, qui natura rectitudinem exhiberent inducere. Quod quidem aut dei, aut diuini alicuius uiri opus est. Quæadmodum & ibi ferunt antiquissimos illos apud eos contentus, Isidis esse poemata. Quamobrem, ut dicebam, si quis quoquo modo istorū possit rectitudinē intelligere, ei audendū est hæc ad ordinē legemq; reducere. Nam noua semper circa uoluptatē & dolorē appetitus ipsius affectio, quæ quidem noua semper musica uti studet, haud magnā fortasse uim habet, ut eas choreas uetustatis incusatione corrumpat, quæ sunt sacris legibus constitutæ. Nempe Ægyptiorum choreas nequaquā tanto tempore corrumpere potuisse uidetur, sed contrà omnino. CLIN. Ita se res habet, ut ex tuis uerbis colligitur. ATH. Dicamus igitur confidenter: choream cū ludis & musica recte coherere. Lætatur quotiens feliciter uiuere nos opinamur: quotiensq; lætemur rursus feliciter uiuere ducimus, nonne ita? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Atq; dum lætamur, quiescere non ualemus. CLIN. Est ut dicis. ATHEN. Nonne igitur qui iuuenes inter nos sunt ad saltandum apti sunt? Nos autē qui seniores sumus in his spectandis decenter uersari putamus, dum illorum ludis & celebritate gaudemus, quandoquidē nos corporis leuitas destituit, cuius desiderio, certamina his ponimus, qui quàm maxime queāt ætatem illam iuuenilem in memoriā nobis reuocare. CLIN. Vera narras. ATHEN. An igitur frustra omnino illud à multis de id genus hominibus sacros ludos peragentibus dictum esse putamus, eum sapientissimum & uictoriæ compotem iudicandum esse maxime, qui nos lætari atque gaudere quàm maxime faciat? Nam postquam ludere in istis permittitur, conueniens esse uidetur, ut eum qui quàm plurimos, & quàm maxime ad gaudium prouocet, præcipue honoremus, & ut modo dicebam uictorem esse dicamus.

Recte

Recte id ita dicitur: recteq; fieret si ita fieret? CLIN. Fortè. ATHEN. Sed ò beate nē tam præcipitanter sententiam feramus, sed hoc ipsum in partes distinguentes hoc modo cōsideremus. Si quis certamen aliquando qualecūq; proponat, sed nec gymniciū, nec musicum, nec equestre adijciat, sed omnibus ciuibus cōgregatis, uoluptatis gratia, certamentum taxat instituat, præmiaq; ei proponat, qui spectatores maxime delectet, optimeq; omnium id fecisse iudicet, cum nullus delectandi modus expressus sit, quidnam ex præconio euenturum putamus? CLIN. Qua de re dicis? ATHEN. Par est ut alius sicut Homerus Rhapsodiam ostendat, alius Citharam, Tragœdiam alius, alius uero comœdiam. Neq; deerit qui miraculo ostendendo uictoriam se opinetur consecuturum. Quum tales & alij generis eiusdem certatores multi cōfluxerint, possumus ne dicere, quis rite uictor sit abiturus? CLIN. Absurdum quid rogas. Quis enim scite id respondere poterit, prius quàm ipse istic præsens singulos certatores audierit? ATHEN. Vultis ne igitur ut ipse ad absurdum istud respōdeam? CLIN. Quid nis? ATHEN. Si pueri admodum parui sententiam dicant, præstigiatores uicisse cæteros iudicabunt. An non? CLIN. Quid obstat? ATHEN. Pueri uero maiusculi comœdum cæteris anteponent. Sed mulieres eruditæ atq; adolescentuli, & ferme multitudo tota, Tragœdiam fortasse laudabunt. CLIN. Fortassis ita continget. ATHEN. Seniores autem nos iucundissime Rhapsodum forsitan audiemus, qui Homericum aliquid, Iliada uel Odysseam, aut aliquid Hesiodicum bene cecinerit, uictoremq; omnium prædicabimus. Quis ergo iure uictor sit, nonne declarandum restat? CLIN. Sanè. ATHEN. Perspicuum quidem est, ut & mihi uidetur, & uos necessario conceditis, eum reuera esse uictorem qui uicisse à nostris æqualibus iudicabitur. Vnus enim rerum quem ab ætate habemus, omnium quidem ciuiliū magnum quiddam ubiq; est & optimum. CLIN. Proculdubio. ATHEN. Concedo igitur ipse hoc multis, uoluptate Musicam iudicandam, nō tamen quorumuis hominum uoluptate, sed illam ferme Musam esse dico pulcherrimam, quæ optimos satisq; eruditos delectet, præcipue uero, quæ uirum uirtute & disciplina præstant. Quapropter uirtute egere harum rerum iudices affirmamus. Nam & prudentiæ eos & fortitudinis oportet esse participes. Prudentiæ quidem, quia non debet uerus iudex quæ determinanda iudicio sunt, ab alio discere, & quasi stupefactus tam clamore multorum quàm ignorantia sua ita ferre sententiam. Fortitudinis autem, quia nec etiā si per seipsum intelligit, debet propter ignauiam & fortitudinem ex eodem ore, quo iudicaturus deos inuocauit, ignauiiter iniquum iudicium promulgare. Non enim ut discipulus, sed ut magister spectatorum, sicut par est, iudex sedet pro tribunali, ineptis spectantium uoluptatibus aduersaturus. Licebat prisca Græcæq; lege, quemadmodum nunc Sicula & Italica: quæ multitudinē spectatorum remittens, & manibus sublatis uictorem declarans, deprauauit quidem poetas ipsos, qui ad iudicium uulgariū prauamq; uoluptatem componunt omnia, ita ut ipsi spectatores poetas, & seipsos erudiant. Corrupti & ipsius spectaculi uoluptates. Nam cum eos oporteat qui intersunt, meliora semper moribus suis audire, atq; ita meliorē consequi uoluptatem, nunc eis ex theatro contrarium accidit: Quid igitur hæc ita dicta sibi uolunt? Animaduertite num hoc sit quod uolunt. CLIN. Quidnam? ATHEN. Ter iam aut quater ad idem reuoluta oratio mihi uidetur, disciplinam educationem esse puerorum, quæ ad eam uiuendi rationem perducit, quam lex rectam esse dicit, & uiri æquitate præstantes senioresq; usu rerum sicuti rectam uere cōprobarunt. Vt igitur puerorum animus legem ita sequatur, ut non contrarijs, sed ijsdem quibus lex & senior, doleat gaudeatq; prorsus legum conditor suadebit: & si opus fuerit, coget poeticum hominē honestis uerbis temperatorum, & fortium, & omnino bonorum hominū gesta describere, tam figuras eorum rhythmis quàm accētus harmonijs ut decet effingentem per eos cantus quas Odas uocamus, quæ reuera *ἔρωδαι*, id est, incantationes circa animos sunt, de industria ad id compositæ ut hominum animi dolendo gaudentoq; legibus obsequantur. Quia uero teneriores animi seria studia non suscipiūt, iocis & cantus ista dicantur & fiant: idemq; in his efficitur, quod agere solent qui homines corpore ægrotantes curant. hi namq; alimenta conuenientia quidem iucundis condimentis illiniunt, noxia uero amaris inficiunt: ut asciscere altera, altera reiicere consuescant. CLIN. An igitur in alijs ciuitatibus nunc hospes seruari hæc cenfes? Nam quantum ego scio, quæ tu præcipis, nusquā nisi apud nos et

Ss 3 Lacedæ

Lacedæmonios fiunt. Noua enim semper & in saltationibus, & in alia musica excogitantur, non à legibus mutata, sed à uoluptatibus quibusdā uagis, quæ nullo pacto aut eadem sunt, aut eodem modo permanent: sed uariæ semper fiunt contra mores illos Ægyptiorum, quos narraſti. **A T H E N.** Probe ô Clinia. Si autē uisus sum tibi quæ modo dicis, quasi ubiq; nunc fiant supra dixisse, non mirarer si minus clare quæ sentio, exposuerim. Dixi e quidem quæ in musica fieri uellē, & ea tibi quasi fiant dicere uisus sum. Vituperare enim rem insanabilem, et errore longe prouectā, nullo modo iucundum, interdū uero necessarium est. Verum postq; in his cōsentimus, nōne quæso apud uos & apud istos hæc magis q; apud alios Græcos fieri asseris? **C L I N.** Cur nō asseramus? **A T H E N.** Si & apud cæteros similiter fierent, nōne melius q; nunc agerent? **C L I N.** Multo certe præstantius, si ita disposita essent, quæadmodum apud istos & apud nos, & ut paulo ante tu præcepisti. **A T H.**

Quæ debēt cantare poetæ Age uideamus nunquid hæc sint quæ apud uos in omni disciplina & musica prædicant. Poetas carminibus dicere cogitis, bonum uirum quia tēperatus iustusq; sit, felicem esse atq; beatum, siue magnus atq; robustus, siue paruus ac debilis, siue pauper sit, seu diues. Iniustum autem hominem etiam si ditior sit quàm Cinyras aut Midas, miserum esse, & in mœre uitam ducere. Itaq; poeta nobis si recte loquatur, inquiet. Nunquam ego de illo mentionem faciam, neq; uirum appellabo, qui non omnia quæ bona dicuntur, cum iustitia possideat atq; disponat. Is igitur iustitia exornatus, comminus pugnare cum hostibus delectetur. Iniustus autē sanguinolentam cædem uidere nō audeat, neq; currendo Thracium queat Boream superare. nec ei quicquam eorum quæ bona dicuntur, unquam affuerit. Quæ enim uulgo appellantur bona, nō recte bona dicuntur. Aiunt nempe optimum esse sanitatem, ei proximum bonum formam, uires tertium, quartum uero diuitias. Innumeraabilia ferme cætera huiusmodi bona narrant. Nam & acute cernere atq; audire, alijsq; sensibus integre uti, bona uidentur, & ad hæc omnia posse tyrannica licentia facere quæcunq; cupias. Summamq; totius beatitudinis esse ferunt, si cum istorum omnium possessione immortalis statim euadas. Ego autem ac uos unā conuenimus iustis sanctisq; uiris optimam esse iustorum omnium possessionem, iniustis autem omnium pessimam, à sanitate initio sumpto. Sanum nanq; esse, & uidere atq; audire, ac omnia facile sentire, & omnino uiuere uel immortalem, pessimum est, si cum horum omnium possessione semper uixeris expers iustitiæ cæterarumq; uirtutum. Minus aut malum, si q; breuissimo tempore sic affectus uitam finieris. Hæc utiq;, & ipsi uestros hortabimini & cogetis poetas dicere, perq; his cōsentaneos numeros & cōcentus adolescentiā erudire. Nū ipsi hoc animaduertitis? Ego enim assero quæ uulgo mala dicuntur, iniustis bona esse, iustis autem mala. Quæ uero dicuntur bona, bonis quidem uere bona, malis autem mala. Conuenimus ne igitur adhuc, an non? **C L I N.** Partim quidem consentire uidemur, partim minime. **A T H.** Fortē uobis non persuadeo non esse beatum illum, sed miserum qui iniustus & contumeliosus est, etiam si sanitatem habeat, & diuitias perpetuamq; tyrannidem, inuictas præterea corporis uires, & animositatē, immortalitatēq; possideat, nihilq; ex his perpetiat quæ uulgo mala dicuntur. **C L I N.** Vera loqueris. **A T H.** Esto, sed quid deinde dicendum? Et si uiribus pollet, formosusq; est & diues, cunctaq; per omnem uitam facit quæ concupiscit, nōne uobis uidetur si iniustus contumeliosusq; sit, ex hoc duntaxat necessario turpiter uiuere? An turpiter quidem cōceditis? **C L I N.** Prorsus. **A T H.** Quid autem? nōne & male? **C L.** Haud similiter istud. **A T H.** Iniucunde uero atq; incōmode non cōceditis ei? **C L I.** Quo pacto hæc concedimus? **A T H E N.** Quomodo? Si deus quispiā ô amici consensum nobis (ut uidetur) animi tribuat: ut nūc quidem, inter nos dissentimus. Mihi enim ista magis necessaria uidentur esse ô amice Clinia, q; Cretam esse insulam: ac si Cretensibus ipse leges conderem, tam poetas q; cæteros omnes ciues sic loqui compellerē: ac pœnam pene omnium maximā intentarem, si quis in ea regione assereret esse aliquos quandoq; homines prauos qui iucunde uiuant, uel alia esse utilia & cōducibilia, alia iustiora. Multaq; equidem contra ea quæ nunc à Cretensibus & Lacedæmonijs dici uidentur, imò uero à cæteris quoq; hominibus, dicere ciuibus meis persuaderem. Agite igitur per Iouem atq; Apollinem optimi uiri, si hos ipsos deos qui leges nobis dederūt, interrogemus: sit ne iucundissima uita iustissima: an duæ quædā uitæ sint, altera iucundissima, iustissima altera: nobisq; ita quærentibus ipsi duas esse respondeant: ab eis forsan iterum percontabimur, si recte

Iniusto etiā si cætera omnia cōsent quæ bona uocantur, in felix uel idcirco sit, q; iniustus

si recte sciscitari uoluerimus, utros beatiores oporteat dicere, iustissime a, n iucundissime uiuentes: ac si iucundissime uiuentes responderint, turpis erit responsio. Vellem autem de patribus legumq; latoribus uiris potius q; de dijs tale aliquid esse dictum. Quare quæ petij, à patre legisq; latore me petijisse existimetis, respōsumq; mihi esse, beatissimum esse illum, qui iucundissime uiuat. Ego autem ita deinde opponam. ô pater nōne q; beatissime uolebas me uiuere? Certe. At nunquam cessabas iubere ut quàm iustissime uiuerē. Quisquis autem hæc unā concedit siue legum lator siue pater, & absurde loquitur, & si bñpsi non constat. Quod si iustissimam uitam, beatissimam esse respondeat, quæret ut arbitror, quicunq; id audiet, quidnam ea in uita bonum & pulchrum, tanquam uoluptate melius, lex ipsa laudat? Quid enim à uoluptate superatum iusto boni adesse potest? Dic obsecro an laus & gloria tam apud homines quàm apud deos bonum quidem est atq; honestum, iniucundum autē? Infamia uero contrā? Minime dicemus ô legislator. Sed iniuriam neq; inferre, neq; pati num iucundum quidem sit, bonū uero atq; honestum: cætera autem iucunda quidem, turpia uero & mala. Quo pacto id? Ratio igitur, quæ neq; iucundum à iusto, neq; bonum separat ab honesto, probabilis est: & si non ad aliud, attamen ad hoc, ut sancte ac iuste quis uiuere uelit, multum cōducit. Quocirca legislatori turpissima, & admodū contraria oratio est, si hæc ita habere se neget. Nemo enim sponte id ager, cui non plus lætitiæ quàm doloris inest. Quod uero procul aspicitur, omnibus ut ita dicā uel ipsis pueris caliginosam affert uertiginem. Quare uertigine tenebrisq; ablati in contrarium legislator opiniones ciuium ducet, & tum laudibus, tum consuetudine, tum rationibus quodāmodo ipsis persuadebit, tam iusta quàm iniusta esse obūbrata, atq; iniusta quidem contrā apparere q; iusta. Nempe iniusto ac prauo iucunda uideri, cui iusta uidentur iniucundissima. Iusto autem utraq; contrā omnino uideri. **C L I N.** Sic apparet. **A T H.** Reuera aut utram sententiā potiorē existimabimus? melioris ne an deterioris animi? **C L I N.** Melioris necessario. **A T H.** Necessè est igitur iniustā uitā non turpiorē solū ac peiorē iusta sanctaq; uita esse, uerū etiā iniucundiorē. **C L I N.** Ita certe ex hac ratione ô amice uidetur. **A T H.** Legis itaq; lator ex quo exigua sit prouectura utilitas, etiā si nō ita id se haberet ut modo diximus, non alienū tamen sua grauitate putaret ad iuuentutis utilitatē falso aliquid, si modo quid unq; aliud falso dicendum sit, dicere: maxime cum nullum mendaciū hac falsitate utilius excogitare possit, quod uidelicet ita trahere audientes ualeat, ut nō uel sed sponte iustitiā uelint iuscipere. **C L I N.** Pulchrū certē ô hospes & stabile quiddā est ueritas. Videtur aut plerūq; non facile persuadere. **A T H.** Esto. At enim Sidonij fabula illa, & si nihil uerisimilitudinis habuit, facile nihilominus persuasit, aliæq; permultæ similiter. **C L I N.** Quanam? **A T H.** Quod à dentibus quondā satis armati milites nati sint. Magnū enim id legis latori exemplū est, posse animis iuuenū quodcunq; uelit persuadere. Quapropter nihil aliud scrutari debet, q; quibus rebus persuasione acceptis maximū bonum conferat ciuitati: ad idq; omni incumbere studio, ut ciuitas uniuersa de his rebus unū atq; idem q; maxime ac semper in cantibus, fabulis, & omni sermone decantent. Equidem ita sentio. Si uero uos aliter, nulla inuidia sit contradicere. **C L I N.** Neuter nostrum posse unquam de his dubitare uideat. **A T H.** Prosequar igitur, asserens choros omnes qui tres sunt, teneris adhuc & mollibus puerorum animis, & alia bona quæ diximus, & quæcunq; narrare possimus, quasi incātatione quadam insinuare oportere. Caput autem illud sit, quod uidelicet si uitam eandem optimam & iucundissimā iudicari à dijs asseruimus, & uera loquemur, & magis illis quibus opus est, persuadebimus, q; si aliter diceremus. **C L I N.** Concedenda sunt quæ dicis. **A T H.** Primus itaq; puerilis musarum chorus hæc studiose toti ciuitati decantaturus ingrediatur. Secundus illorū chorus qui ad triginta annos usq; prouecti sunt, Pæana testem ueritatis dictorum inuocet, & iunioribus propitium suppliciter esse precetur. Tertius eorum sit chorus qui triginta annos inter & sexaginta ætatem agunt. His aut seniores, quia non amplius de eisdē moribus fabulas poterunt decantare, dimittendos diuino oraculo censemus. **C L I N.** Quosnā hospes tertios hos choros dicis? non enim clare quid de his dicere uelis comprehendimus. **A T H.** Hi profecto sunt, quorum gratia pleraq; superius sunt inducta. **C L I N.** Nondum intelligimus. Quamobrem apertius dicito. **A T H E N.** Dictum est disputationis principio si recordamur, ita ardentem iuuenum omnium naturam esse, ut neq; corpore neq; uoce quiescere possit, sed sine

ordine semper clamat & saltet: atque ordinis utrorumque istorum nullum aliud animal præter solam hominis naturam sensum habere. Ordinis autem qui in motu conspicitur, nomen Rhythmus, id est numerus esse potest: sed eius qui in uoce, acuto & graui simul temperato, Harmonia, id est, concentus. Vtrunque uero simul, Chorea nominabatur. Deos quoque diximus nostri miseros choreæ concelebratores ac duces dedisse nobis Apollinē & Musas. Tertiumque si recordamur Dionysium numerauimus. CLIN. Cur non recordari debeamus? ATHEN. Atqui Apollinis & Musarum chori dicti iam sunt. Tertius autem qui reliquus est Dionysio necessario tribuetur. CLIN. Quo pacto? latius expone. Nam primo auditu ualde absurdus Dionysiacus seniorum chorus esse uidetur, si ultra trigessimum annum, & ad quinquagesimū iam prouecti & usque ad sexagesimū eo utantur. ATHEN. Vera loqueris. Sed ratione ad hæc opus esse arbitror, ut appareat quo pacto oportune id fieri possit. CLIN. Quid nunc? ATHEN. Nunquid superiora illa inter nos constant? CLIN. Quanam? ATHEN. Quod oporteat uiros omnes & pueros, liberos & seruos, mares & foeminas, & uniuersam ciuitatem toti ciuitati quotidie quæ diximus uarijs modis & carminibus decantare, ut ex innumerabili hymnorum uarietate, inexplebili quo dammodo uoluptate concinentes afficiantur. CLIN. Nihil obstat quo minus concedatur ita fieri oportere. ATHEN. Sed quo optima hæc ciuitatis pars, cui propter ætatē atque prudentiā summa inest ad persuadendū auctoritas, optima canendo maximorum bonorum causa erit? An id stulte omitemus, in quo optimorum & utilissimorum cantuū uis inest præcipua? CLIN. Haud omittere licet, ut modo apparet. ATHEN. Quomodo igitur decenter id fiet? Videte quæso an ita. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Vnusquisque senior circa cantus iam satietate affectus, his minime delectatur: & cum res postulat canere, quāto senior atque modestior est, tanto magis canere ueretur. An non ita? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Sed multo etiam magis in theatro corā multitudine rectus cantare præ pudore non tolerabit. Præsertim si seniorum chori, quemadmodū qui de uictoria contendunt, & ij quidem quo clarior uox sit tenues atque ieiuni cantare cogantur. Sic enim non sine molestia & pudore cantabunt, & ad ista tardiores accedent. CL. Necessaria narras. ATH. Quo igitur pacto paratos eos ad cantū reddemus? Principio lege sanciemus, ut pueri usque ad duodeuigesimalium annū uini usum prorsus ignorent. Nempe eos monebimus non oportere ignē igni in corpus atque animā suggerere, antequam uiri effecti subire labores incipiāt. Furiosum namque habitū iuuentutis cauere oportet. Deinde uino moderate utantur usque ad annū ætatis trigessimum. Ab ebrietate uero & uini repletionē iuuenes omnino abstineant. Sed cum ad quadragesimū peruenerint, tunc in conuiujs liberius discumbentes, cum alios deos tum Dionysium ad sacra senū & ludos inuocent, qui hominibus uinū quasi remediū aduersus senectutis duriciā est largitus, ut reiuuenscere uideamur, et mœstitię nos obliuio capiat, ipsaque affectio animi sicuti ferrū in igne ex duritie in mollitiē deducta flexibilior fiat. Primum quidem sic affectus quisque sumpta fiducia minus uerebitur inter aliquos ac suos, non tamē multos & alienos canere, & unā quod iam sapius repetiuimus, incantare. CL. Et maxime quidē. ATH. Ad eos igitur inducendos ut cātibus interesse uelint, modus hic haud indecens erit. CL. Non certe. ATHEN. Qua autem uoce & qua musa hi uiri cantabunt? An ea uidelicet quæ ipsis conueniat? CL. Ea duntaxat. ATH. Quanam igitur diuinis uiris conueniens erit? Nonne ea qua chori decantant? CL. Nos quidem hospes & ij non possumus aliud canere quā quod in choro didicimus. In hoc enim cantu assueti sumus. ATHEN. Par est. Optimum enim cantū non didicistis. quasi enim castrensem Rempub. habetis potius quā urbanā. propterea iuuenes profecto tanquam pullos gregatim pascentes habetis. Vnde nemo uestrum arripit suū & ad cohibendam eius ferocitatem cui dam quasi equorum magistro committit, qui erudiat ipsum leniter tractans & mansuefaciens, & cætera quæ educationi conueniunt peragens, ex quo non modo probus miles efficiatur, sed ciuitatum quoque & urbium idoneus gubernator: quem quidem principio diximus Tyrtæi militibus fore belliciosorem, quarto uirtutis loco non primo semper & ubique priuatim & publice fortitudinis munera colentem. CLIN. Nescio quo modo rursus hospes legum latoribus nostris derogas. ATHEN. Non ex animo id facio bone uir, si quidē facio, sed pergamus quod ratio ducit, si uultis. Nam si musam habemus chororum et theatri communi musa præstantiorem, hanc illis exhibere conemur, quos diximus illam quidem

Pueris inter
dicitur uinum

Vinum re-
medium ad
uersus senectutis duriciam

quidem uereri, & aliam querere meliorem. CLIN. Omnino. ATHEN. Omnibus igitur quæcunque gratia quædam sequitur, inesse id oportet, ut uel ea ipsa gratia sola in his alliciat sitque præcipuum, uel rectitudo, uel utilitas. Exemplo quod dico, exponam. Cibus ac potus & alimentum omne gratiam habet, quam uoluptatem dicimus: Rectitudinem uero & utilitatem, si confert ad sanitatem. CLIN. Prorsus. ATH. Sic & in discendo gratia inest quæ uoluptas nominatur. Rectitudo etiam atque utilitas et bonus habitus atque pulcher, quæ ab ipsa ueritate efficiuntur. CLIN. Ita est. ATH. Quid porrò in artibus, quibus similia efficiuntur, nonne id ipsum inspicimus? Voluptas profecto ex illis quandoque prouenit, quam par est gratiam nominare. CLIN. Certe. ATH. Rectitudinem uero talium, ut in uniuersum dicam, æqualitas ipsa tanti talisque efficit, potius quā uoluptas. CLIN. Præclare. ATH. Voluptate igitur sola id merito iudicabitur, quod neque utilitatem, neque ueritatem, neque similitudinem, neque rursus damnum efficit, sed solum causa gratiæ illius sit quæ concomitatur alia, quam uoluptatem recte possumus nominare, quando uidelicet nihil istorum ipsam sequitur. CLIN. Voluptatē dicis solam, quæ minime noceat? ATH. Nempe. & iocum ac ludum rursus eam ipsam appello, quando nec nocenti neque utilitatis aliquid affert æstimatione dignum. CLIN. Vera loqueris. ATH. Sequitur ex his quæ diximus, nullam imitationem uoluptate & opinione non uera iudicandam esse. similiter etiam æqualitatem nullam. Non enim quia huic uideatur, aut quoniam hic gaudeat, idcirco æquale, ipsum æquale est, aut commensurabile ipsum est commensurabile, sed nullo alio quā ueritate sola. CLIN. Sic est omnino. ATH. Atqui musicam omnem imitatricem, & similitudinem effectricem esse dicimus. CLIN. Cui dubium. ATH. Cum ergo quis sola uoluptate musicam asserit iudicari, minime audiendus est, minimeque huiusmodi musica, si alicubi colitur, querenda est, sed illa quæ per imitationem boni similitudinem possidet. CLIN. Vera hæc sunt. ATHEN. Qui ergo cantus speciem & musam querunt optimam, non eam quæ iucunda, sed quæ recta est, querere debent. Rectitudo enim imitationis in hoc consistit, ut dicebamus, si tantum & tale fiat quod imitatione exprimitur, quantum & quale in seipso est. CLIN. Cui dubium? ATHEN. Atqui illud de musica omnes concederent, omnia uidelicet poemata eius imitationem esse atque assimilationem. Quod & poetæ omnes, & auditores, histrionesque concederent. CLIN. Magnopere. ATHEN. Oportet igitur circa unum quodque poema & figmentum, ut uideatur, quid sit quod effingitur cognoscere illū qui in ipso non sit erraturus. Nam qui nec nouit quid essentia ipsius uelit, nec cuius imago sit, nunquam rectitudinem eius & errorem intelliget. CLIN. Nunquam certe. ATHEN. Qui autem rectitudinem operis non intelligit, num bene an male factum sit, cognoscet? Obscurius equidem loquor. Fortè uero planius ita mihi dicitur. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Multæ ad aspectum pertinentes similitudines fiunt. CLIN. Certe. ATHEN. Siquis corporis depicti modum non teneat, cognoscet ne unquam utrū recte sit pictum? Vtputa utrum articulos corporis & singulas particulas habeat, & numerum, & qualitatem, & locationem singulorum prout decet ad singula, colores præterea atque figuras: uel contra utrum perturbate hæc omnia picta sint? An censet hæc aliquem cogniturum, qui animal quod pingitur minime nouerit? CLIN. Nullo modo. ATHEN. Sin autem cognoscat aliquis hominem esse id quod pictum, uel quoquo modo formatum est, suasque partes omnes & figuras & colores ab arte accepisse, num idem necessario sicubi defectus aliquis pulchritudinis in eo sit, continuo agnoscat? CLIN. Omnes ferme hoc modo hospes quæ in animalibus pulchre se habent, cognosceremus. ATHEN. Recte loqueris. Nonne igitur in imagine omni siue per picturam, siue per musicam siue quomodocunque aliter fiat, tria hæc prudentem iudicem habere oportet? Primum ut cognoscat quid sit quod in imitationem cadit: secundum ut recte: tertium ut bene qualibet similitudo uerbis, concentibus, numeris effecta sit, nouerit? CLIN. Videtur. ATH. Ne pigeat igitur difficultatem quæ in musica est, exponere. Porrò quoniam magis hæc quā alia similitudines, celebratur, maiore quā in cæteris opus est diligentia. Nam qui in hac aberrat, maxime læditur, cum sub eius suauitate malos imbibat mores. Difficile autem id cognitu est, quoniam poetæ non ita ut Musæ artem poeticam tenent. Nunquam enim illæ tantum errare possent, ut in effingendis uirorum uerbis, colorem mulierum concentusque redderent, uel in concentibus figurisque liberorum, seruorum & illiberorum

Quæ spectant
ad iudicem
prudentem

talium numeros, uel in numeris figurisq; liberis, concentum uel sermonem numeris contrarium. Nunquam insuper ferarum uoces atq; hominum, pulsandorumq; instrumentorum, & strepitus omnes quasi unum aliquid imitarentur, in unum confundere. Humanum uero poetarum huiusmodi multa perturbant & sine ratione commiscet, risumq; hominibus commouent: quos Orpheus delectationis gratia secutos ait. Omnia enim & confusa cernunt & ipsi quoq; distrahunt poetarum, numerum quidem atq; figuras a concentu seorsum, orationes nudas absq; concentu metrico componentes, atq; etiam concentus & numeros absq; uerbis, nudae citharae pulsationi & tibiae sono accommodantes. Quae in re difficultimum est cognoscere quid numerus & concentus qui sine uerbis fit sibi uelit, & cui imitationi similis sit earum quae ratione sunt dignae. Putare autem oportet multa ruditate esse refertum id omne quodcumq; siue uelocitatem seu tarditatem uocemq; ferarum proxime sequitur, ut aliter tibia, citharaq; utaris, quam ad tripudium opus sit atq; catum. Nudo autem utroq; uti, abusus est praestigiatrix ostentationi per similes, & a Musis admodum alienus. Sed horum quidem haec ratio est. Nos autem haec non consideramus, quod triginta quinquagintaq; annos & ultra nati Musis nostris uti non debeant, sed uti quando debeant uideamus. Ex istis autem oratio haec nobis id significare uidetur, quod ad quinquagesimum annum prouectos quibuscumq; canere opus est, melius ceteris chori Musam tenere oporteat. Necesse namq; est acute concentus & numeros sentiant atq; cognoscant. Quomodo enim aliter quispiam rectitudinem cantus cognoscet, cui uel conueniat uel non conueniat Doricum, & numerum quem illi poeta adiunxit, utrum recte iunxerit nec ne? CLIN. Nullo certe pacto. ATHEN. Vulgus autem deridendum est, cum se putet quod boni concentus numeriq; compos est, & quod contra, satis cognoscere. Hi inquam qui ad numeros accinere & saltare iam olim coacti sunt, quod uero singula istorum ignorent, non istuc apud se ita reputant, quod quilibet cantus si omnia sibi conuenientia continet, recte se habet: si non continet, contra. CLIN. Sic omnino necesse. ATHEN. Quid porro? Siquis ratione eius quid uel habeat non intelligit, nunquid quod diximus, quo pacto recte se habeat in aliquo unquam cognoscet? CLIN. Quo pacto id fieri possit? ATHEN. Hoc itaq; nunc in his inuenisse uidemur, quod cantores eos seniores, quos prius quidem nolentes ita prouocamus, ut libenter quodammodo canant, usq; adeo haec didicisse necesse est, ut eorum quilibet tam numerorum progressus & pondera, quam sonos fidium harmonicos consequatur: ut concentus & numeros intelligentes illos eligere possint, quos tantis ac talibus decantari oporteat, atq; ita canentes & ipsi uoluptates innocuas, confestim percipiant, & iuuenes ad probos mores de cantibus perducant, & oblectamentis. Eatenus autem docti, exquisitiorem q; uulgus & poetae ibi disciplinam habebunt. Tertium quidem illud siue bona siue mala imitatio sit, non est necesse ut poeta cognoscat, concentum uero numerumq; necesse. Isti autem omnia tria cognoscere debent, ut optimum & secundum eligere queant. Aliter autem nunq; sufficienter ueluti incantationibus quibusdam poterunt iuuenum animos ad uirtutem allicere. Enim uero quod ab initio uoluimus, ut uidelicet Dionysii choro rectam opem sermo noster afferret, pro uiribus dictum est. Verum consideremus an hoc ita sit factum. Talis utiq; concentus hominum necessario computatione progrediente turbulentior redditur. Quod a principio supposuimus, in his quae fiunt hodie, necessario fieri. CLIN. Necesse. ATH. Vbi certe unumquodq; seipso leuior factus extollitur et exultat, audaciaq; repletur, nec audit proximam sed tam superbius quam ceterorum omnium ducem se sufficientem existimat. CLIN. Absq; dubio. ATH. An non diximus, quotiens ista fiunt, bibentium animos, sicut in igne ferunt, ita uino feruentes molliores iunioresq; fieri, & idcirco facilius deduci, ueluti quando iuuenes erant? si quis & possit & sciat erudire eos ac fingere. Fictorem uero eundem esse qui & tunc probus legislator dicebatur. Cuius in legibus computationi modus est praescribendus, ut possint haec leges confidentem illum audacemq; & impudentiorem quam deceat factum, qui ordinem uicissim silentio, sermone, computatione, & musica seruare non uult, cohibere, atq; ita instruere, ut contra in omnibus facere uelit quam faciat, contra insurgentem ac turpem confidentiam adiuuantes timorem optimum cum iustitia, quem quidem timorem diuinum, pudorem & uerecundiam nominauimus. CLIN. Est ut ait. ATHEN. Harum legum auctores atq; custodes a perturbatione & ebrietate re-

Sicut igne ferru, ita uino corpora ferunt molliori

tate remotos esse oportet, uinolentorum duces. Sine quibus contra ebrietatem pugnare durius est, quam sine ducibus sobrijs cum hostibus dimicare. Siquis autem neq; obtemperare uelit his, neq; ducibus Dionysii ultra annos sexaginta natis, equale uel etiam maius de decus ferat, q; qui ducibus Martis non pareat. CLIN. Recte. ATH. Nonne si talis ebrietas talisq; ludus adhiberetur, compotatores magnam inde utilitatem consecuti, & maiori q; prius inuicem beneuolentia iuncti, non autem sicuti nunc inimici discederent? cum legitime inuicem conuersati essent, & ducentibus sobrijs temulentis quoq; legibus obtemperassent. CLIN. Sic certe, si talis esset ebrietas qualem modo narrabas. ATH. Ne igitur Liberi patris munus simpliciter ita uituperemus, quasi malum sit, neq; dignum ut in ciuitate recipiatur. Atqui plura etiam in hanc sententiam referri possent, quamuis maximum illud bonum quod largitur Dionysius, efferre in multos uerear, quoniam homines cum audierint non recte accipiant, nec intelligant. CLIN. Quid istud? ATH. Rumor quidam & fama defluxit ad nos, hunc deum a nouerca lunone mente olim deturbatum fuisse: atq; idcirco ulciscendi gratia bacchantum choream omnemq; insaniam induxisse, & uinum ad hoc ipsum tribuisse. Ego autem haec illis permitto dicere, qui tutum talia de dijs dicere arbitrantur. Illud tamen scio, quod nullum animal cum tanta ac tali nascitur intelligentia, quantum & qualis ei cum prouectum fuerit, conuenit. Hoc porro in tempore, quo prudentiam suam nondum possidet, furit omne, & sine ordine clamat, & fastu elatum lasciuensq; salit. Recordemur autem quod musicae & gymnasticae haec esse principia diximus. CLIN. Recordamur. ATH. Nonne etiam quod numeri & concentus sensus nobis solis sit, ex hoc principio constare diximus? Apollinem uero & Musas, & Dionysium duces ad haec nobis esse tributos? CLIN. Utiq;. ATH. Vinum uero, ut ferunt multi, ad ultionem hominibus datum est ut insaniant. Ut autem sermo habet noster, remedium, & medicina in contrarium, ut animus quidem pudorem, corpus autem sanitatem & uires adipiscatur. CLIN. Egre nibe hospes superiorem orationem commemorasti. ATH. Sed iam media pars eorum quae ad choream pertinent, dicta est. Reliquam uero ut uidetur perficiemus? ne an praetermittemus? CLIN. Quas nam dicis partes, & quomodo partiris utraq;? ATH. Tota quippe chorea uniuerse nobis dicta est disciplina. choreae uero pars una in uoce est per numeros & concentus. CLIN. Ita est. ATH. Altera in corporis motu per numerum atq; figuram. Sed numerum quidem habet cum motu uocis communem, figuram uero propriam. In prima autem illa parte cantus ipse uocis est motus. CLIN. Vera narras. ATH. Sed uocis quidem habitum, qui ad disciplinam uirtutis animi peruenit, nescio quo modo musicam nominauimus. CLIN. Recte admodum. ATH. Si autem corporis motus in ludo quem saltationem appellauimus, ad corporis usq; uirtutem attingit, artificiosam hanc ad id ipsius deductionem gymnasticam nominemus. CLIN. Rectissime. ATH. De musica quidem, quam mediam choreae partem diximus, satis actum putauimus: atq; ita de ea sit dictum. Quare de reliqua iam dicamus, uel quid agendum? CLIN. O uir optime, qui cum Cretensis & Lacedaemonijs differis, quando iam satis tractatum de musica est, sed de gymnastica, haecenus minime, quid nam respondurum tibi ad interrogationem huiusmodi utrumuis nostrum existimas? ATH. Affirmabo equidem te, cum haec interrogaueris, aperte iam respondisse. Intelligo enim quod haec tua interrogatio responsio quaedam est, ut dixi, ac iussio simul ut transigantur quae ad gymnasticam pertinent. CLIN. Optime intellexisti, & sic facias. ATH. Faciendum est, neq; enim difficile est quae uobis utrisq; notissima sunt, transigere. Nempe huius artis utriq; multo magis q; illius periti estis. CLIN. Vera ferme dicis. ATH. Nonne huius quoq; ludii principium est? quia unumquodq; animal natura saltare conseruit. Homo autem ut tetigimus, cum numeri sensum acceperit, saltationem peperit. Cantus item numerum excitat. Quae ambo inuicem copulata choream, & ludum pepererunt. CLIN. Ita est. ATH. Huius partem alteram iam peregrinamus, alteram deinceps aggrediemur. CLIN. Prorsus. ATH. Sermonem igitur de ebrietatis chorea primum hac si placet sententia concludamus. CLIN. Quomodo pacto? ATH. Si ciuitas aliqua tanquam re seria computationibus & cum legitimo ordine utatur, exercitationis cuiusdam ad temperantiam gratia, & alias uoluptates non fugiat, sed eadem ratione ut ipsas superet exercitetur, hoc utiq; pacto omnibus his utendum. Sin uero tanquam ludo utatur computationibus ciuitas, & liceat cuiq; quando uelit & quibuscumq; uelit combibere, & alia quaeq; pro libidine exercere,

Cur uinum datum hominibus

Tota chorea & chorea pars

non

non essem huius sententiæ, quod deceat ciuitatē istam, aut hunc uirum ebrietati aliquando indulgere. Sed multo magis quam Cretenſium Lacædemoniorumq; uſum Carthaginiſium legem probarem, ut nunquam in caſtris quiſquam guſtare uinum audeat, ſed toto illo tempore aqua bibatur, & in ciuitate nunquam uini uſum ſeruo uel ſeruæ concederem: Sed nec magiſtratibus toto eo tempore quo magiſtratu funguntur. Gubernatores etiam atq; iudices munus ſuum ſubituros à uino penitus prohiberē. Deliberaturos quoque de rebus non omnino negligendis. Ac nulli penitus interdū uinum cōcederem, niſi exercitationis corporeæ morborumq; cauſa hoc potu opus fuerit, neq; etiam nocte uiro uel mulieri quando liberis operam dare uolunt. Plura etiam referri poſſent, in quibus homines legis rectæ mentisq; compotes uino abſtinerent. Quapropter ſecundū hanc rationem, nec multis ciuitati uineis opus eſſet, Atqui & reliqua agricultura, omniſq; uiuenti norma ordinem ſuum teneret, ac uini uſus ferme omnium moderatiſſimus & parcifiſſimus eſſet. Hic itaq; ſermoni de uino hoſpites, ſi uobis quoq; uidetur, colophon impoſitus ſit. CLIN. Probe dictum. Quare & nobis ita uidetur.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM tertium de Legibus.

VE M A D M O D V M medicus ſanitatē corporis, ita legum auctor ſpectat animi ſanitatē: Quoniā uero omnibus optabilius eſt ualeitudinem proſperam retinere ne pereat, quam recipere pereuntē, idcirco præcipuum utriuſq; tam ciuiliſ, quam medici inſtitutum eſt, ſeruare ſiue corporis ſiue animi ſanitatē: ſequens uero utriuſq; conſiliū eſſe uidetur optimum, ſiue corpori, ſiue animo habitum, ſiquando amiſſus fuerit, reſtituere. Quamobrem & apud Platonem & apud ueritatē ſcriptores illi legum contemnendi cenſentur, qui ſubito qua cenſura ſcelera perpetrata ſint puniēda, decernunt: Qua uero ratione homines ita orientur, nutriantur, erudiantur, ut ſcelera perpetrare nolint, nō prouident: Nemo igitur admiretur Platonem noſtrum firmiſſimæ ſanitatē animi ſtudioſum, tam in libris Legum quam de Republica diu per multa quæ uidentur leuia, & ad educandos pueros adoleſcentesq; pertinent, accuratius diuerſari. Sic enim decet diligentiſſimum animorum medicum facere, eoſq; ſtatim natos ita componere, ut uel quaſi unā cum firma ſanitate geniti uideantur, uel ſaltem etate adoleſcente, ſanitas animi pariter coaleſcat. Hinc itaq; præcedens illa libri Legum primi ſecundiq; diligentia in omni muſicæ ludicq; genere atq; conuiujs. Dum enim de auctoris legum officio diſputat, præcipuum eius, id eſt, circa pueros, & adoleſcentes ſtadium, ante omnia iudicat declarandū. Vbi meminiffe te uolo, quanta cautione ad potum uini iudicauerit accedendū, ut non liceat quotidie bibere, neque cuiſlibet, neq; ad cuiuſq; libidinē, ſed in ſolemnibus duntaxat conuiujs, & tunc quidem uiris & moderate, raro uero merum, ſub arbitrio tamen & iudice. Alioqui meminēris & quantum probet, ut nō liceat in caſtris militibus guſtare uinum, neq; in ciuitate ſeruis, neq; magiſtratibus, neq; gubernatoribus & iudicibus ipſo iudicij tēpore, neq; uiris mox de rebus magnis deliberaturis, poſtremo neq; uiro uel mulieri ea hora qua liberis operam dare conſtitunt. Hæc operæ præcium fuerit diligētē commemoraffe. Pergamus iam ad propriam libri tertij argumentū. Cum igitur lex ipſa ciuilitatis, id eſt diſciplinæ ciuiliſ forma ſit, ciuilitas autem forma ſit ciuilitatis, haud ab re de legibus tractaturus multa de ciuilitatis ciuilitatiſq; initio diſputat. Ambigit autem utrum genus humanum fuerit ab æterno necne, ſimiliterq; de mundo. Et quod alicubi tempus nominat infinitum haud quaquam ſine principio proprie atq; ſine ſignificat, ſed noſtris potius cōputationibus infinitum: ideoq; dicit ſæpe tempus inextimabile potius quam immeſum. Atqui et in ſexto ſimiliter ambigens ſententiā ita diſiungit, Hominum generatio aut nunquam incepit, aut inextimabili ante nos temporis lōgitudine cœpit. Inextimabile uero forſan dicit, ſiquis nō ſolum annos ſolares, ſed etiam lunares, & dies & horas numerare contenderit. Satis autem Chriſtiano fuerit, philoſophum mundi æternitatem non affirmaffe. Sed quidnam de mille amorum millibus his Moſaici dicent? Fortē Platonem Aegyptiorū more breuiſculos annos cōputauiffe. At uero & de his, & de mundi illuſionibus opportuniſ agitur in Timæo. Iam uero ad ipſam materiam legū, id eſt, ciuilitatem ciuilitatiſq; reuertamur. Quatuor ciuilitatiſ figuræ præcipue numerantur. Prima quidem ſtatim poſt generis humani calamitatem in ſuperſite quodam eius ſemine ſeruato, uel altiffimorum montium beneficio, uel diuina potius prouidentia. Tunc enim probabile eſt filios nepoteſq; patriſ familiaris imperio paruiffe. Quod quidem imperium ſola conſtat lege nature. Secunda figura inter familias plures iam inter ſe uel oppido, uel uallo quodā ſimili cōgregatas, cōgregatas inq; tum indigentia mutua, tum metu ſeruarū. Sed ab ipſo cœtus huius exordio uerifiſimile eſt tot gubernandi formas, quot et domicilia extitiſſe, opinionib. inter ſe moribusq; longe diuerſas. Ob quam diuerſitatem mutuis ſubortis iniurijs coacti ſunt communes quosdam arbitros et iudices rectoresq; cōſtituere. Vnde tertia iam orta eſt ciuiliſ diſciplinæ figura, à præcedente uidelicet iniuſtitia du-

cens ori

rens originē. Probabile uero eſt eiſmodi rectores urbis, cōmunes præſcripiſſe ciuitati leges, poſtquā honeſtiſſimas quaſq; domiciliorum leges conſiderauerunt, per eaſq; rei familiaris diſciplinā ad diſciplinam Reipub. tranſtulerunt. Quarta deniq; figura eſt in quodam gentiū regno: ubi plures inter ſe urbes in eandem uoluntatem communemq; legē ita conueniunt, quemadmodū in urbem unam familiæ plures. Prima quidem figura extra urbem eſt per leges ſingulas, natura, ratione, uoluntate conſiſtens. Secunda uero iam in urbe, ſed per ſingulas adhuc domiciliorum leges, indigentia quadam metuq; congregata. Tertia in ciuitate per leges tam communes, occaſione iniuſtitie, iuſtitia colens. Quarta ex pluribus ciuitatibus per eandem uoluntatē legemq; ſimilem congregatur. Inter hæc admonentur poete ad canenda diuina: Vbi dicitur poetarū genus diuinum eſſe, agiq; deo. Admonentur quoq; auctores legum, ut neq; arduas neq; uiolentas ſerant leges, ſed leues, quoad fieri poteſt atq; ſuaues. Præterea exemplo quodam hiſtorico, principale proſequitur diſputationis huius conſilium, de præcipua condendarū legum & optima ratione. Quæ quidem hinc maxime ſumit exordiū, ſi autor in his ſerendis uniuerſam quidem ciuium uirtutem ſpectet, maxime uero maximam omnium atq; ducem. Nemo uero dubitat uirtutes alias à prudentia tanquā inferiora membra à capite duci. Hanc utiq; tam neceſſariam nobis eſſe quam nobilem ex eo conſtat, quod omnes cōmuni uoto id optant in primis, ut humana omnia pro ſui deſiderio ſuccedant atq; gerantur: eumq; cui ad uotū cuncta ſuccedunt, beatiſſimū fore omnium arbitrantur. Plato uero contra inferit, miſerrimum fore illum cuius cupiditates quotidie ſequantur euentus, niſi tanta ſit prudentia præditus, tantaq; per prudentiā animum moderatione regat, ut uera diſcernat bona, & quæ ratione ſecreuit neglectis alijs appetat. In his admonet non eſſe optandum uel orandum ut omnia cupiditatem noſtram ſequantur, imò ut cupiditas rationem. Tangit & congruam filij ad patrem, patris ad deum comparationē. Cupit certe et precatur ſibi puer euenire quam plurima quaſi bona, quæ pater interea ne accidant deprecatur tanquam mala. Similiter uana & noxia uota hominum cœleſtis pater quotidie deteſtatur. Neq; refugium ad euitanda fallacia uota ullum nobis eſt, excepta prudentia. Huic ergo per ciuium animos propagandæ legiſter in primis incumbet publicæ ſtudentis felicitati. Tanta enim prudentiæ perfectio eſt, ut & optanda doceat exoptare atq; comparare, & comparatis ea potiſſimū uti ratione qua proſint. In his autem felicitas ciuitatis tota conſiſtit. Quemadmodū uero ciuitatem ſeruat prudentia, ita deſtruit imprudentia, quam nominat ignorantiam. Non ignorantiam inquam uel literarū proprie uel artis cuiuſdam uel externorū quorundam à nobis alienorum, ſed ignorantiam boni, ut alibi ſæpe dicit atq; hic ſignificat. Sed addit eam eſſe & priuatim & publice pernicioſiſſimam ignorantiam, per quam quis neſciat ita ſuum animū temperare, ut rationis ſuæ tanquam reginæ legibus ſenſus quaſi populus legitime educatus obediatur: adeo ut non alia proſequatur & fugiat, nec alijs aliter ue gaudeat atq; doleat quam rationis inſtituta præſcribant. Quicunq; ignorantia eiſmodi occæcantur, etiam ſi ingenioſiſſimi atq; literatiſſimi ſint, ignorantes à Platone cenſentur. Qui uero temperati ſunt, prudentes ab eo iudicantur atq; ſcientes, etiam ſi literas neſciant. Prohibet deinde magiſtratum illi tribui gubernandum qui propter incontinentiam gubernare ſe neſciat. Neq; conſidit ciuitatem ſub eo recte feliciterq; componi, in cuius animo ciuitas quædam eſt incompoſita ſimul & miſera. Quamuis autem ſeptem numeret deinceps rationes quæ ad dignitatē imperandi conducere apud plurimos iudicantur, ſcilicet, Paternitas, Nobilitas, Dominatio, Potentia, Senectus, Prudentia, Sors, tamen unicā ipſe præ cæteris eligit, id eſt prudentiā, dicens hanc eſſe propriam dignitatis imperatoris rationem, ſcilicet, ut prudentiores ubi imperent, imprudentiores obtemperent. Quemadmodum & oculorū officium eſt ducere, pedū uero miniſteriiu peragere. Item ſicut in qualibet arte præſertim nauigatoria et militari & medicina, eius quidem qui plus intelligit, eſt præcipere, eius uero qui minus ea in re cognoscit eſt exequi: ita et in arte ciuili, partim uniuſcuiuſq;, partim familiæ, partim ciuitatis gubernatrice, illi apprimē oēs parere debēt, qui præ cæteris quid potiſſimū humane ſaluti cōducatur intelligūt. Lex ergo communē optans prudentiā, prouidebit ut præter puerilem eruditionem ad prudentiam conſerentem, munerum quoq; publicorū gradus pro ipſius prudentiæ gradibus ubiq; distribuantur. Ac ne imprudenter horum gubernacula committantur, ſanciet ne mæra & ingēs imperandi autoritas concedatur: ſed omnes quidem ſubijciet legibus, reges autem cum ſenatu cōiunget, ſenatū cū conſilio populari. Cauebit in primis ne unquā ſuperba laſciua cupiens plus poſſe quam leges, diſſenſionē pariat & ruinam. Studebit ut totum ciuitatis corpus quo ad fieri poteſt liberum ſit, prudens & amicū. Liberū quidem, ut poſſit quilibet patriæ ſuæ conſulere: prudens autē ut ſciat: amicū ruruſus ut uelit. Meminerit tria hæc in ea ciuitate facilius conuenire, quæ inter unius ac populi potentiam obtinet medium, ut neq; unius ſe totam ſubdat imperātis arbitrio uel potentia paucorum, neq; quemlibet abſq; delectu recipiat conſultorem: ſed plurimū quidē optimatū conſtet gubernatione, non nihil quoq; habeat regij, non nihil inſuper popularis. Circumſpiciet mores fortunatq; principum, quo perſpiciat ciuitatum regnorūq; exitium maxime omnium ex delitioſo luxurioſoq; adoleſcentū uirorumq; uictu procedere. Quippe cū nemo ex huiusmodi uita uirtute præſtans euadere poſſit, ſed eger neceſſario fiat, fragilis, & inflatus, & cæcus. Mandabit propterea temperantiam ab omnib. maxime coli, ſanciens eos potiſſimum honorari, qui temperatiſſimi omnium iudicio cōprobentur. Neq; patietur fortitudinē ab ullo abſq; temperantia poſideri, quaſi rem ciuitati ualde periculoſam. Quin imò neq; multarum rerum peritiam abſq; iuſtitia tan-

quam

quam grauius nociturā. Summatim uero in primo honoris gradu, dotes animi si cum temperantia mixta fuerint collocabit, his corporis subijciat bona, bonis corporis simul et animi externa seruire mandabit. Prohibebit quoque nimiam libertatem, uetabit et nimiam seruitutem. Nam nimia quidem seruitus amicitiam, id est et beneuolentiam populi erga principem, et charitatem erga patriam a medio tollit, adeo tollit ut leui de causa uel princeps, uel patria pereat. Libertas uero nimia lasciuia primo parit: deinde contemptum legum, post haec frequentes seditioes et extremam denique seruitutem. Nemo uero miretur Platonem et hic et saepe alibi ludos, siue potius studia musicae magnifacere, quasi ad permutandos in utraque parte mores tam publice quam priuatim possint quamplurimum. Nam ea tempestate et familiare omnibus et palam frequentissimum erat huiusmodi studium: quod autem ab omnibus fit atque continue, non minorem ferme in animu uim habet quam aer in corpus. Praeterea quae apud medicos paru cautos habentur leuia, apud Platonem obseruantissimum humani generis medicum haud contemnenda censentur. De scendit post haec ad superiorum epilogum. In quo epilogo posset quispiam clausulam illam, Si uero quicquam et quae sequuntur, ita forsitan legere. An uero quicquam cotulerimus nec ne? Quis redarguet? Cum inter nos omnia dicta fuerint. Sed ista tu uideris.

DIALOGVS TERTIVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

Initium ciu-
lis discipli-
nae

HAEC quidem ita se habeant. Ciuilis autem disciplinae initium quodnam fuisse dicemus? An non hinc facillime ipsum quis optimeque inspiciet? CLIN. Vndenam? ATHEN. Vnde ciuitatum quoque incrementum et ad uirtutem et ad uitium licet inspicere. CLIN. Vnde dicis? ATHEN. Reor equidem a longitudine infinitateque temporis, rerumque in eo mutationibus. CLIN. Quo pacto id ais? ATHEN. Age dic, si habes, ex quo urbes ciuilesque hominum institutiones coeperunt, quanta temporis praecesserit multitudo. CLIN. Nequaquam id facile.

ATHEN. Infinitum utique hoc et impossibile cogitatu. CLIN. Sic est omnino. ATHEN. Nonne innumeratae in hoc tempore conditae sunt ciuitates, totidemque destructae, quae omni ciuili uita conditione passim usae sint, factaeque modo maiores et minoribus, modo minores et maioribus, peiores quoque ex melioribus, et contra, ex peioribus meliores? CLIN. Necessarium id quidem est. ATHEN. Huius igitur mutationis causam excogitemus, si possumus. Fortassis enim primam uitae ciuili causam mutationemque nobis ostendet. CLIN. Probe loqueris. Quare et te oportet quid hac de re sentias diligenter exponere: et nos atente auscultare. ATHEN. Num igitur prisca sermones ueritatem aliquam habere uidentur. CLIN. Quinam? ATHEN. Multos uidelicet hominum interitus ex diluuijs moribus alijsque pestibus olim accidisse, ex quibus pauci homines superstites fuerint. CLIN. Valde id cuique uerisimile. ATHEN. Age iam de multis unum hoc exitium quod illuione factum est perspiciamus. CLIN. Quid in hoc cogitare nos iubes? ATHEN. Nempe eos qui cladem tunc euaserunt, montanos quosdam et pastores fuisse, in montium cacuminibus pauca semina ad propagandum genus hominum conseruata. CLIN. Patet. ATHEN. Atqui necesse est eos et aliarum artium fuisse expertes, et auaritia contentioisque studia inter ciues caeterasque aduersus alios astutias ignorasse. CLIN. Consentaneum id quidem. ATHEN. Ponamus etiam campestres et maritimas urbes subito illo tempore perijisse. CLIN. Ponamus. ATHEN. Instrumenta igitur omnia et quaecumque artium siue ad disciplinam ciuilem, siue ad facultatem aliam pertinentium, extabant inuenta, concidisse illis temporibus asseremus. Quomodo enim o uir optime si haec in sempiternum ita se ut modo habentia permansissent, nouum quicquam alicui esset inuentum? CLIN. Nempe quia innumerabilis quaedam multitudo annorum ignorabatur ab illis. Mille autem anni uel duo millia intercessere ex quo quicquam dicitur, partim Daedalo, partim Orpheo, partim Pala medi inuentum. Sicut quae ad musicam pertinent, Marfyae et Olympo: quae ad lyram, Amphioni attribuntur: aliaque alijs multa, ut ita dicam, heri et nudius tertius adinuenta. ATHEN. Videtne Clinia praetermissum abs te esse amicum, qui uere heri fuit? CLIN. An Epimeniden dicis? ATHEN. Hunc equidem. Longe enim hic nouarum rerum excogitatione omnibus apud uos excelluit, o amice. Quod sane uerbis olim Hesiodus diuinauit, re autem

autem Epimenides ipse perfecit, ut uos asseritis. CLIN. Asserimus plane. ATHEN. Ex ea utique deuastatione magnam terribilemque humanis in rebus desolationem accidisse tunc arbitramur. Fertilius agrorum magnitudinem desertam, caeterisque animalibus corruptis uix bouum caprarumque genus et illud quidem rarum relictum fuisse, quibus pascedis tunc homines uitam agebant. CLIN. Cui dubium? ATHEN. Ciuitatis uero et disciplinae ciuili et legum de quibus praesens a nobis sermo habetur, nuquid memoriam quidem ullam, ut ita loquar, fuisse putamus? CLIN. Nullam prorsus. ATHEN. An non ex illis ita dispositis nobis haec omnia prouenerunt, ciuitates, disciplinaeque ciuiles, artes, leges et uitiorum atque uirtutis non parua copia? CLIN. Quo pacto id ais? ATHEN. Nunquid arbitramur o uir mirifice, eos homines cum multorum quae inter ciues honesta habent, uel turpia, ignari essent, summos uel in uirtute, uel in uitio extitisse? CLIN. Probe dixisti, et quod uis intelligimus. ATHEN. Tempore igitur progrediente, ac genere hominum multiplicato, ad eum quem nunc uidemus habitum, prouecta omnia sunt. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Neque tamen subito ut uerisimile est, sed paulatim longoque in tempore. CLIN. Valde sic decet. ATHEN. In campos enim ex cacuminibus montium recens formido descendere prohibebat. CLIN. Certe. ATHEN. Nonne et propter paucitatem illis temporibus mutuo inter se aspectu congratulabantur, praesertim cum neque terra, neque mari transitus ad alios facilis fuerit, omnibus ferme ad transitum instrumentis delectis una cum artibus? Quapropter inuicem conuenire non poterant. Ferrum namque et aes et metalla omnia confusa perierant, ut inueniri et in lucem erui non possent: unde et lignorum fabri non erant. Nam et si aliquod instrumentum relictum quandoque in montibus superfuerit, cito tamen contritum euanuit: nec alia fieri poterat, antequam ars metallica hominibus iterum inueniretur. CLIN. Quo enim pacto aliter fieri potuisset? ATHEN. Quot autem generationibus postea id factum esse putamus? CLIN. Profecto multis. ATHEN. Igitur artes quaecumque ferro utuntur et aere caeterisque huiusmodi omnibus, eodem tempore, imo etiam maiore ignorantiae tenebris obsitae ignorabant. CLIN. Certum id est. ATHEN. Quinetiam neque seditio illo tempore, neque bellum erat. CLIN. Qua ratione? ATHEN. Primo quod propter desolationem ardentem se inuicem beneuolentia complectebantur. Deinde quod cibibus bellum non concitabat: Pascuorum enim nulla erat inopia, nisi forte quibusdam paucis ab initio. Pascuis autem plurimum illis temporibus uitam agebant. Lactis item et carni copiam non deerat. Ac uenatio facile alimenta, nec illa quidem mala suppeditabat. uestitus praeterea, stramentorum, habitaculorum, uasculorumque tam igneorum quam igneorum copiam habebant. Artes quippe fingendi atque texendi ferro non indigent, quibus haec omnia dei nutu consequimur, ut si quando homines in talem calamitatem deciderint, propagare genus humanum possint. Hac de causa non ualde inopes erant, neque inopia compellebantur ad bella. Diuites etiam fieri minime poterant, quum neque aurum, neque argentum haberent. in quocumque uero hominum coetu, nec inopia, neque diuitiae sunt, huic iustissimi mores aderunt. Neque enim ibi contumelia, neque iniuria locum habet. Aemulatio quoque et inuidia procul abest. His igitur de causis boni erant, ac maxime propter simplicitatem. Quaecumque enim audiebant honesta esse uel turpia, propter simplicitatem credentes esse uera, monitis obtemperabant. Nec ullus propter sapientiae opinionem, ut modo fit, de mendacio suspicabatur, sed quae de dijs et hominibus dicebantur uera putantes, quiete ad haec uitam suam instituebant. Quamobrem tales erant omnino, quales paulo ante narrauimus. CLIN. Ego quidem et hic tibi in his consentimus. ATHEN. Diximus porro generationes multas ita uiuentes, tam illis qui ante diluuium fuerunt quam hodiernis hominibus minorem peritiam habuisse, cum caeterarum artium, tum bellicarum quae terra uel mari hodie exercentur: ludicrorum quoque et seditionum quae in ciuitate et uerbis et operibus sedulo contendunt ad iniuriam alijs inferendam. Simpliciores autem fuisse et fortiores, ac simul modestiores, et in omnibus iustiores. Horum uero causam iam diximus. CLIN. Recte loqueris. ATHEN. Dicta igitur ita haec nobis sint, et quae sequuntur idcirco exponantur omnia, ut intelligamus cur illis opus legibus fuerit, et quis leges eis condiderit. CLIN. Probe dixisti. ATHEN. An igitur illi nec legum latoribus indigebant, neque dum illis temporibus id fieri consueuerat? Literas enim nondum habebant, illius temporis homines, sed consuetudinem et mores maiorum sequentes uiuebant. CLIN. Veri-

simile est. Sed ciuiliſ disciplinæ quis modus fuit? ATHEN. Hic, CLIN. Quis? ATHEN. Omnes mihi uidentur disciplinam uiuendi ciuilem illius temporis imperium appellare, quod etiam nunc multis in locis & apud Græcos, & apud Barbaros uiget, quod quidem in habitatione Cycloperum extitisse, ita testatur Homerus: Ad consultandum nunquam coeunt publice, nec exercenda iudicia: sed in altis montibus caua antra inhabitant, spre- tisq; publicis priuatim quicq; uxoribus filiisq; dant iura. CLIN. Iucundus hic poeta uobis fuisse uidetur. Atqui & alia nonnulla ipsius uidimus, ualde illa quidem urbana, non mul- ta tamen. Nos quippe Cretenses alieno poemate parum utimur. MEG. Nos autem uti- mur. Videturq; nobis poetas huiusmodi superasse, quamuis nō Laconicā, sed Ionicam uitam potius ubiq; doceat. Bene autem uerbis hic tuis attestari uidetur, quum antiquita- tem hominum per fabulas ad syluestrem uiuendi modum reduxerit, ATHEN. Attesta- tur nimirum. Quapropter testimonio illius inducti credamus gubernationes huiusmodi aliquando fieri. MEG. Recte. ATHEN. Nōne gubernationes hæ fiunt ex homini- bus ipsis qui per habitationes singulas, singulaq; genera propter egestatem ex uastatio- nibus factam dispersi uiuunt: in quibus semper antiquior dominatur, ex eo quod prin- cipium ex patre matreq; sumpserunt: quos quidem quasi aues secuti gregem unum con- ficiunt, patris uoluntate pro lege utentes & regno, omnium iustissime gubernati. MEG. Ita profus. ATHEN. Postea uero cōmuniter pluresq; cōfluentes maiores ciuitates con- stituunt, atq; ad agriculturas primum in montium radicibus conuersi ex sepibus ambi- tus quasi muros urbium ferarum causa condunt, unam domum amplam communemq; condentes. MEG. Verisimile id quidem uidetur. ATHEN. Quid autem hoc? nōne e- tiam uerisimile? MEG. Quidnam? ATHEN. Cum habitationes hæ maiores è minori- bus primisq; sunt factæ, adesse paruorum singulas, quarum unaquæq; adducat senioreni principem propriosq; mores, ex eo quod seorsum uixerint, & idcirco alios ab alijs paren- tibus educatoribusq; mores susceperint, quibus assuefacti sunt singuli ad deos colendos seq; ipsos curandos, modestiores quidem à modestis, à fortioribus fortiores, & in cæteris omnibus prout singuli filios aut nepotes erudierūt, quorū ritus quasi leges proprias ad maiorem habitationem ferunt. MEG. Quid prohibet? ATHEN. Atqui necesse est leges suas cuiq; in primis placere, aliorum uero leges loco secundo. MEGIL. Ita est. ATHEN. Sed uidemur iam in ipsa quasi legum incunabula & exordium in scij ingressi. MEG. Utique. ATHEN. Post hæc necesse est, ut qui conueniunt aliquos ex seipsis cōmuniter eli- gant, qui omnium instituta nouerint, & quæ maxime ex his probauerint, ad communes quosdam populi duces quasi reges deferant. Earum uero legum quæ cōprobata fuerint, ipsi latores nominabuntur: constituentesq; optimatum gubernationem ex imperijs, aut regnum aliquod, in hac ciuiliſ disciplinæ mutatione conueniunt. MEG. Ita certe conue- nienti successione continget. ATHEN. Tertiam itaq; disciplinæ ciuiliſ figuram iam di- camus, in qua species omnes & affectus rerum publicarum & ciuitatum reperiuntur. MEG. Quænam ista est? ATHEN. Ea certe est, quam Homerus post secundam tertio factam ita significauit. Dardaniam uero tunc terram ille ædificauit. Nondum enim sacra Ilij mœnia erecta in campis stabant, multarum gentium ciuitas. Sed ad radices montis Idæ fontifluæ habitabant. Profecto carmina hæc & superiora illa de Cycloperibus diuini- tus & secundum naturam ipsam cōscripta sunt. Diuinum enim poetarum genus est: dijs agitur, & sacros concinit hymnos. Vnde uera passim cum musis atq; gratijs tangere so- lent. MEG. Summopere. ATHEN. Præstantē igitur fabulam prosequamur. Fortē enim aliquid ex ea patebit ex ijs quæ uolumus. An non sic oportet? MEG. Sic profus. ATHEN. Conditum igitur ex altioribus locis in magno pulchroq; campo Ilium accepimus, in col- le quodam non alto, quò multi desuper ex Ida fluuij defluebant. MEG. Sic traditum est. ATHEN. An non longo post diluuium tempore id factum putamus? MEG. Quis non ita putarit? ATHEN. Magna igitur eos deuastationis illius cepisse uidetur obliuio, quan- do iuxta multos fluuios, & ab altioribus locis fluentes urbem condiderunt, seq; ipsos col- libus exiguis credidere. Vnde perspicuū est multis seculis eos post illuuiōnis uastitatem fuisse. Aliæ præterea multæ urbes, iam tunc longius propagato genere hominum cole- bantur. MEG. Quid nī? ATHEN. Quæ scilicet & aduersus Ilium militarunt. Atque per mare forsan, quasi iam omnes eo intrepide uterentur. MEG. Apparet. ATHEN. Decen-

nio au-

nio autem Achiui Troiam oppugnantes euerterunt. MEGIL. Plane. ATHEN. In eo igitur decennio quo Troia obsidebatur, multa mala domi obsidētibus Achiuis propter feditiones iuuenum acciderunt, qui nec honeste, nec iuste in sua redeuntes milites re- cepere, sed ita ut multi morte, multi exilio afficerentur. Qui rursus expulsi deducti sunt, Dori pro Achiuis mutato nomine appellati, propter Dorieum quendam à quo exules Vnde Dori cōgregati & restituti fuerūt. Atq; hæc omnia uos o Lacedæmonij, hinc narratis. MEGIL. Proculdubio. ATHEN. Cum sermo nobis de legibus institutus esset, in disputationem de musica & ebrietate digressi sumus. Nunc tandem quasi diuinitus ad idem nobis ora- tio reuoluta est, nobisq; quodammodo ansas præbuit. Ad eam enim ciuilem disciplinā delapsa est, quam & Lacedæmone, & in Creta recte quasi fraternis legibus instituta af- feritis. Tantū uero ex hac orationis digressionem lucrati sumus, ut dū per disciplinas ciui- les urbiumq; habitationes transueheremur, primam & secundam & tertiam ciuitatē per- spexerimus, alteram ab altera in tractu quodā lōgissimo temporis, ut nostra fert opinio, dependentes. Nunc uero quarta hæc nobis ciuitas uenit, aut si uultis quartum hoc homi- num genus, quod & quandoq; alicubi habitabit, & nunc iam habitat. Ex quibus omnib. si intelligere potuerimus, quid bene uel contra in habitatione sit institutum, & quænam leges ipsorum conseruant ea quæ cōseruantur, & quæ corrupta corrumpunt, & qualis in- stitutorum ciuiliū commutatio beatam, o Megille & Clinia, efficit ciuitatem, satis no- bis factum putabimus. Hæc omnia inquā, rursus tanquā ab initio nobis tractanda sunt, nisi fortē aliquo pacto quæ dicta sunt, respuamus. MEGIL. Siquis nobis hospes deus pol- liceretur: si disputationem de latione legum rursus aggrediamur, neq; pauciora, neq; pe- iora his quæ dicta sunt, audituros esse: longum ipse hac de causa iter facerē, & breuis mi- hi hæc dies uideret, quamuis ab æstiuāli solstitio ad hiemalia, dies modo uertatur. ATH. Consideranda igitur ista uidentur. MEGIL. Maxime. ATH. Illa deniq; tempora cogita- tione cōplectamur, in quibus Lacedæmon, Argi, Messenecq; & eis coniuncta omnia ma- ioribus uestris Megille subiecta fuerunt. Tunc enim illud ipsis, ut dici solet in fabula, pla- cuit, ut tripartito exercitu diuiso, urbes tres habitarent, Argos, Messenem, Lacedæmo- nem. MEGIL. Sic factum. ATH. Et Argorum quidem rex Temenus factus est, Messe- nes uero Cresphontes, Lacedæmonis autē Eurythenes simul atq; Procles. MEGIL. Sic utiq;. ATH. Coniurarunt item omnes eum hostem futurum, qui cuiusquam ipsorum re- gnum deuastare aggrediretur. MEGIL. Plane. ATH. Dic uero per Iouem, nunquid re- gnum uel principatus quispiam deponantur, uel depositi quandoq; ab alijs sint, quam à seipsis? An paulo ante cum in hunc sermonem incidereamus, id ita esse putabamus, nunc autem obliuio omnino sumus? MEGIL. Minime. ATH. Nōne idem magis nunc confirma- bimus? ab historia enim rerum gestarum in quam incidimus, ad hoc affirmandū admo- nemur. Quare non circa uanum aliquid orationem reuoluemus, cum rem gestam ac ue- ram dicamus. Facta uero hæc sunt. Tria regna, & tres gubernata regno ciuitates legibus communiter de imperando parendoq; positis iurarunt inuicem: reges quidē ne genere ac tempore progrediente uiolentius regnarent: populi autem si reges iusiurandum con- seruarent, ne unquam regno deponerent, immo uero defenderent si quis unquam aggre- deretur. Reges quoq; regibus & populis, atq; etiam populi populis & regibus, se ad mu- tuo propulsandas illatas iniurias iuramento obstrinxerunt. Nōne ita? MEGIL. Ita profus. ATHEN. Quod autem in constituenda disciplina ciuili maxima est, id siue reges, siue alij, leges tulerint, tribus illis ciuitatib. adfuit. MEGIL. Quid illud? ATHEN. Vt duæ simul contra unam insurgerent, quæ positas leges transgrediretur. MEGIL. Manifestū id quidem. ATHEN. Illud etiam legis latoribus multi præcipiunt, ut leges huiusmodi fe- rant, quales multitudo & populus libēter suscipiāt, perinde ac si quis gymnasiū magistris medicis uel præciperet, ut cū uoluptate corpora curent, eisq; iucunde medeātur. MEG. Sic omnino. ATHEN. Pulchre tamen se penumero habet, si quis parua cum molestia bo- nam habitudinē & sanitatem corporibus reddat. MEGIL. Quid nī? ATHEN. Hoc præ- terea ipsis aderat non paruum ad ferendarū legum facilitatem. MEG. Quidnam? ATH. Non erat illarum legum latoribus bonorum æqualitatem efficientibus maxima illa diffi- cultas, quæ conuenientibus in unam legem ciuitatibus multis solet accidere, si agrorū quarant possessionem turbare, & nouas tabulas introducere, quoniam uideant nō satis

Tt 3 posse

posse absq; his æqualitatem fieri. Nam aduersus eum qui mouere ex his aliquid tētat, omnes reclamant, ne moueat non mouēda. Agros quippe diuidenti, & nouas tabulas introducenti aperte omnes maledicūt, ut quisq; quod se uertat ignoret. Doris autē hęc diffcultas turbatioq; non fuit. Nam agros abunde sine cōtrouersia possidebāt, debitaq; ipsis æris alieni iam olim conflata & magna non erant. MEG. Vera narras. ATH. Quonam igitur optimi uiri ita male constituto illa & legislatio ipsis abiuit? MEG. Quo id pacto? Quid ue culpas? ATH. Quod ex tribus ciuitatum constitutionibus, duæ cito & disciplinam ciuilem & leges perdiderunt, & uestra ciuitas una relicta est. MEG. Haud facile est quod interrogas. ATH. Atqui opus est ut id modo considerantes, differentesq; de legibus senili quodam modestoq; ioco, iter hoc quēadmodum à principio diximus sine molestia conficiamus. MEG. Proculdubio faciendum est ut dicis. ATHEN. An igitur pulchriorē de legibus cōsiderationem habere possumus, q̄ de his legibus quę ciuitates huiusmodi exornarunt? aut etiam ciuitates ullas institutionesq; honestiores ac maiores his cogitare? MEG. Non facile quispiam his alias anteponat. ATHEN. Nemo autem ambiget quin illi ita coniuncti non Peloponesum tantum, uerum etiam uniuersam Græciam, si Barbarus quispiam iniuriā intentaret, defendere posse crediderint, Troianorū exemplo excitus, qui Assyriorum potētia freti, quæ à Nino traxit originem, bellum contra se ipsos concitarunt. Erat enim adhuc principatus illius non contemnenda potentia. Quare quemadmodū nunc regem nos magnum formidamus, ita gentium illarū conspirantium in unum potentiam tunc omnes expauescebant. Magnam uero his inuidiam secūda Troiæ euerio cōflauit. Assyriorum enim principatus particula quędam, Troię potentia fuit. Aduersus igitur eam potētiam in tres diuisus ciuitates exercitus à fratribus, Herculis filijs tunc regnantibus optime atq; ornatissime habere uidebatur, & multo melius instructus, q̄ ille ipse qui Troiam obsedit. Primū em̄ Heraclidas principes excellentiores q̄ Pelopidas habere se arbitrabantur: deinde hunc exercitū illi qui Troiam petijt, uirtute prestare. Hos enim uicisse, illos ab istis fuisse superatos, à Doris Achiuos. Nonne sic illos cogitasse, eaq; de causa sic se preparasse credimus? MEG. Omnino. ATHEN. Verisimile igitur illos firmam quoq; cōstitutionem hanc suam fore putasse, longumq; tēpus duraturam, præsertim quia multa pericula & labores unā subierūt, & à fratribus regibus gubernabantur. Necnon multis usi fuerant uatibus, tum alijs, tum Apolline Delphico. MEG. Verisimile admodum. ATHEN. Hęc uero quæ maxima fore existimabatur, breui tunc ut uidetur euanuerunt, præter paruā, ut modo diximus, partem, quæ uestrā habitat regionem. Hęc nunquā ad hunc usq; diem bello cōtra duas partes suscepto quieuit. Nam si facta tunc cōstitutio cōcors mansisset, inuicta profecto bello fuisset. MEG. Quid nisi? ATHEN. Quomodo igitur & qua ratione dissoluta est? Nonne consideratione dignum apparet, quanam fortuna tantam ac talem constitutionem euertit? MEG. Nunquam profecto aliud considerans quispiā uel leges uel respublicas alias intelligere poterit, quibus pulchre magnaq; res seruentur, uel contrā perdantur, si ista neglexerit. ATH. Feliciter ergo in hanc tam accommodam considerationē incidisse uidemur. MEG. Sum mopere. ATHEN. Nunquid ergo noster nos error omnes latet, & in præsentia maxime, dum putamus singularem quandā perspexisse rem, & quam mirabiles euentus sequentur, si quis bene illa uti modo debito non ignorabit? Nos autem modo neq; recte forsan neq; secundum naturam de hoc ipso sentimus: Et alij omnes in omnibus errant, quibus de similiter cogitant. MEG. Quid ais? Et qua de re istud maxime dicis? ATHEN. Ipse me, ô bone uir, nunc certe risi. Cum enim illum exercitum de quo modo sermo habitus est, considerassem, egregius profecto atq; mirandus mihi uisus est, & præclara quædā facinora Græcis designaturus, si quis tunc ipso bene usus fuisset. MEG. An non prudenter & tu cuncta dixisti, & nos probe laudauimus? ATHEN. Fortasse. puto tamen omnes qui magnum aliquid & ingenti potentia præditū uiderint, statim sic affici: ut opinētur, si sciret qui ipsum possidet tanta re taliq; uti, multis præclarisq; inde rebus gestis felicem fore. MEG. Nonne & hoc rectum? uel quomodo dicis? ATHEN. Considera iam quorsum respiciēs, qui sic laudat singula recte dicat. Ac primū de quo dicebamus. quo pacto si recte sciuisent exercitum ordinare qui tunc præfuerūt, feliciter usi occasione fuissent: nonne si tutiorem illo tempore cōstituisent, semper seruassent, ita ut & ipsi liberi essent,

& alios

& alios quos uellent, subiugarent? Atq; omnino & ipsi & eorū posteri tam apud Græcos quam apud Barbaros, quicquid cuperent, consequerentur? An non omnia huius gratia cupiebant? MEG. Imò etiā ualde. ATHEN. Quicunq; igitur cum diuitias ingentes perspexerit, aut honores generis excellentes, aut aliquid eiusmodi, eadē ipsa dixerit, ad hoc respiciens dicet, quasi per hoc ipsi futura sint omnia quæ desiderat, uel plurima atq; potissima. MEG. Ita uidetur. ATHEN. Vna certe omnium hominū cōmunis quædam cupiditas est, quam præsens sermo significauit. MEG. Quanam? ATHEN. Ut secundū animi sui desiderium omnia, uel saltem humana gerantur. MEG. Cui dubium? ATHEN. Quando omnes semper hoc uolumus, & in pueritia & adulta ætate & senio, sedulo id proculdubio habere precamur. MEG. Vtiq;. ATH. Amicis etiam hęc precamur, quæ ipsi quoque sibi precarētur. MEG. Et hoc. ATH. Amicus autem filius patri, cum puer sit, uiro. MEG. Profecto. ATHEN. Atqui eorum quæ puer contingere sibi precatur, multa pater ne accidant, deprecatur. MEG. An id fieri dicis, quando iuuenis est & amens filius qui precatur? ATHEN. Immo etiam quando pater siue senex siue admodum iuuenis, cum nec honestorum neq; iustorum quicquā cognoscat sic affectus ut Theseus erga infelicem Hippolytum, impensius imprecatur, filius autem cognoscit, putas ne tunc filium cum patre eadem oraturum? MEG. Intellego quod dicis. Dicere enim mihi uideris, non esse precandum conandumq; ut uoluntatem nostram cuncta sequantur, sed ut prudentiam nostram uoluntas. Idq; tam ciuitati quam singulis, precibus petēdum, studendumq; ut mentem habeant. ATH. Idq; profus inquam. Quinetiam quod ciuilem uir legumq; lator ad hęc semper respiciens leges ferre debet, & ipse recordatus sum, & uos nunc recordari uolo. Nempe uos in disputationis principio dicebatis, probum legum latorem ad bellum omnia referre debere. Ego autem dicebam, ad unam solummodo uirtutem, cum tamen sint quatuor, id respicere: respiciendumq; non ad unam tantum, sed omnes: maxime uero ad primam, quæ & cæterarum omnium dux est. hęc uero prudentia est, & intellectus, & opinio, unā cum amore & cupiditate ista sequente. Eodem iam oratio nostra reuertitur. Et ego qui tunc ea dicebam, eadē nunc etiam dico, siue ioco uultis, siue serio. Afferro equidem non esse tutum, uoto uti, & uoto potiri, si mentem non habeas, sed contraria eorum euenire quæ petis, fatius esse. Si serio dicta hęc existimare uultis, existimate. Spero enim nunc uobis persuadere quod paulo ante proposuimus: perditionis regum, totiusq; constitutionis illius dissoluendæ causam non timiditatem fuisse, nec rei militaris ignorantiam seu principum siue subditorum, sed uniuersam reliquam prauitatem, & præsertim humanarum rerum maximam ignorantiam. Quod hęc tunc ita contigerint, & nunc sicubi fiant, aut futura quandoque sint, non aliter eueniant, si uultis conabor, ut ratio deinceps ostendet, adinuenire, uobisq; tanquā amicis, pro uiribus explanare. CLIN. Verbis te hospes laudare molestum, re autem ualde laudabimus, ultro quæ dicas audiendo, qua in re liberalis uerusq; laudator uel maxime perspicuus sit. ATHEN. Optime tu quidem Clinia. Quare quod ais efficiamus. CLIN. Erit ita, si deus uoluerit. Tu modo dic. ATHEN. Censemus ergo, per sequentem disputationis huius uiam deinceps progredientes, maxima tunc ignorantia potentiam illam fuisse perditam, similesq; rerum euentus & nunc eadem ex causa proficisci. Quapropter si hoc ita se habet, legislator conari debet prudentiam quoad fieri potest ciuibus dare, ignorantiam quam maxime auferre. CLIN. Manifestum id quidem. ATHEN. Quanam igitur maxima incitiam iure dicetur? Considerate si mihi assentimini. Ego enim hanc censeo. CLIN. Quam? ATHEN. Quando aliquis quod honestum sibi aut bonum uidetur, non amet, sed oderit: quod autem malum atq; iniustum, id diligat atq; amplectatur: hanc uoluptatis dolorisq; dissensionem aduersus eam quæ rationem sequitur opinionem, extremam esse incitiam assero. quam etiam maximam dico, quia in multitudine animi est. Quod enim in eo doloribus uoluptatibusq; mancipatum est, quasi plebs ciuitatis est atq; multitudo. Quando igitur scientiæ, uel opinioni, uel rationi quæ natura dominantur, animus aduersatur, hoc ego ignorantiam appello: & ciuitatis quidem, quando principibus legibusq; multitudo non parret: & unius etiam uiri, quando licet bonæ in animo rationes sint, nihilo tamen magis secundum ipsas agitur, sed contrā omnia peraguntur. Has equidem ignoratias perniciosissimas esse assero ciuitatis, cuiuslibetq; ciuis, nō autem opificū ignoratias, si modo quod

Non precā-
dum ut uo-
luntatē no-
stram cun-
cta sequan-
tur, sed ut
prudentiam
nostram uo-
luntas

Quæ maxi-
ma incitiam
ciuuium

dico hospites intelligitis. CLIN. Et intelligi mus ô amice hæc, & cōcedimus. ATH. Hoc itaq; ratum habeatur, quod ciuibus qui hoc modo ignorant, nihil ad principatum perti-
 nens committendum sit: immo uero ut ignorantes, improbandi, etiã si acutissimi & diser-
 tissimi sint, & quæ ad ornamentum & acumen ingenij spectant, cuncta complexi. Qui
 uero cōtrã affecti sunt, sapientes habendi etiam si neq; literas, ut dicitur, nouerint, neq; na-
 tare sciant. Magistratus quoq; istis quasi prudentibus committendi. Quomodo enim ô
 amici uel minima prudentiæ species sine consensu consistere poterit? CLIN. Nullo mo-
 do. ATHEN. At uero pulcherrimus maximusq; consensuum omnium, maxima iure sa-
 pientia esse dicitur. Cuius quidem particeps sit necesse est qui secundum rationem uiue-
 re debet. Quisquis autem expers est, & suæ domus euerfor, & ciuitatis nūquam seruator,
 sed contrã omnino ad hæc semper ignarus esse uidebitur. Hæc igitur, ut paulo ante dixi-
 mus, ita se habeant. CLIN. Ita prorsus. ATH. Imperantes uero & parêtes nōne in ciuita-
 tibus esse debent? CLIN. Vtiq;. ATH. Esto, rationes autem pro dignitate imperãdi parē-
 diq;, tam in ciuitatibus seu magnis seu paruis, q̄ priuatim in domibus similiter quales &
 quot sunt? Nōne prima dignitatis recta ratio erit, ut pater ac mater, & simpliciter genito-
 res ubiq; natis imperent? CLIN. Maxime. ATH. Secunda, ut ignobilibus generosi? Ter-
 tia, ut iunioribus seniores? CLIN. Et hoc. ATH. Quarta, ut domini seruis? CLIN. Procul-
 dubio. ATH. Quinta, ut potētiores dominētur, imbecilliores seruiāt? CLIN. Principa-
 tum modo dixisti admodum necessarium. ATH. Imò uero qui plurimus, & secundum na-
 turam, ut Thebanus Pindarus ait, in omnibus animalibus reperitur. Maxima uero digni-
 tas sexto collocanda est, qua ignorantes quidem sequi iubentur, prudentes autem duce-
 re atq; dominari. Quod ego quidem imperium ô sapientissime Pindare, nō præter natu-
 ram, sed secundū naturã legis & sponte susceptum, nō uolenter fieri affirmarem. CLIN.
 Probe dictum. ATH. Septimū principatum ad sortem aliquã producamus, eum dei gra-
 tia & felicitate quadam obtingere asserentes: & iustissimū esse ducamus, ut is quem fors
 delegerit imperet: ille uero quem repulerit, pareat. CLIN. Vera narras. ATH. Dicemus er-
 go ioco quodam ad aliquem eorum qui facile ferendarum legum munus aggrediuntur.
 An uides ô legum lator, quot circa imperantes dignitates expēdendæ? & quomodo in-
 ter se oppositæ sint? Profecto nunc fontem aliquem seditionum inuenimus, à quo tibi
 est cauendum. Primum nobiscum diligēter considera, quidnam & quomodo præter hæc
 male agentes isti apud Argos Messenamq; reges seipsos simul & Græcorum potētiam
 quæ tunc, mira erat, euerterunt. Nōne quia rectissime dictum ab Hesiodo ignorarūt, Di-
 midium nōnunquam plus esse quàm totum? Quando uidelicet totum comprehendere
 noxium est, dimidium uero moderate se habet, tunc sane moderatum immoderato plus
 esse censuit, utpote deteriore melius. CLIN. Rectissime. ATH. Vtrum regibus hoc per-
 niciosum esse prius, q̄ plebi credamus? CLIN. Probabile est regum maxime hunc mor-
 bum esse, qui superbe propter delicias uiuunt. ATH. Perspicuum igitur hoc primum re-
 ges eos habuisse, quod plus quàm leges contenderent posse uoluerunt, nec in eo concor-
 diter permanferunt, quod uerbis & iureiurando laudauerant. Verum dissensio, ut uobis
 uidetur, quæ cum maxima ignorantia sit, sapientia tamen apparet, ea omnia propter erro-
 rem & ruditatem acerbam, euertit. CLIN. Videtur. ATH. Quid igitur hoc de morbo ti-
 mentem legis latorem oportuit cauisse? An per deos neq; sapientiæ laudem habet nunc
 huius agnitio, neque difficile dicitur? Siquis autem id tunc præuidisset, certe is nobis sa-
 pientior extitisset. MEG. Quid illud dicis? ATH. Licet nunc Megille quod olim à uo-
 bis factum sit animaduertere, atq; inde rem ipsam cognoscere, faciliusq; ita quod tunc fie-
 ri potuit, dicere. MEG. Dic planius. ATH. Ita certe apertissimum fiet. MEG. Quo nam pa-
 cto? ATH. Siquis minoribus potentiam maiorem neglecta mediocritate, nauibus ue-
 la, cibum corporibus, animis principatum committet, omnia peruertentur. Nam su-
 pra modum elata lasciuiunt: & alia quidem in morbos incidunt, alia in iniuriam elatio-
 ris lasciuiæ filiam. Quid itaq; dicimus? Nōne hoc? quod nullum prorsus ingenium hu-
 manum sit, quod si & iuuenile, & nemini subiectum existat, ita ferre potentiam maxi-
 mam possit, ut ne, mente amentia morbo maximo referta, in proximorum etiam amico-
 rum inuidiam incurrat: quod cum accidit, animum statim perdit & omnem eius uim ob-
 scurat. Hoc autem cauere mediocritatis ipsius obseruatione, excellentium legū latorum m-
 op us

Septem di-
gnitates im-
perandi

Quomodo
intelligēdū,
Dimidium
plus esse q̄
totum

opus. Quod igitur tunc factum, facile modo perspectu est, hoc esse uidetur. MEG. Quid-
 nam? ATHEN. Deus quispiam ut arbitror uestri curam habuit, qui cum futura præsciret,
 geminam uobis ex unica regum generationem constituit, atq; ita ad mediocritatem ma-
 gis contraxit. Præterea natura quædam humana uiribus diuinis coniuncta tumētē ue-
 strum perspicuens principatum, moderatas uires eorum qui in iudiciali foro uersantur,
 superbæ nobilitatis potentia iunxit, uiginti & octo senum sentētia, in rebus maximis re-
 gum potentia adæquata. Ad hæc tertius seruator affuit, qui luxuriantem adhuc & fre-
 mentem cōsiderans principatum, Ephorum censura proxime ad potentiam sorte ele-
 ctam conducta quasi frenum ipsi immisit. Hac igitur ratione regnum uestrū, ex quibus
 decebat compositum, & moderate constitutum, & ipsum quidem seruatum est, & salutis
 aliorum causa fuit. Quoniam Temeno & Cresphonte cæterisq; qui leges eis condiderūt,
 quicunq; fuerint, nec factio quidem ipsa Aristodemi seruata fuisset. Neq; enim satis erāt
 ferendarum legum periti. Quoniam si fuissent, nunquam iuuenilem animum accepto
 principatu unde tyrannis fieri poterat, iureiurando cohibituos existimassent. Nunc au-
 tem deus ostendit, qualem oportebat oportetq; potissimū cōstitui principatum. Quod
 quidem à nobis intelligi postquam factum est, ut dixi antea, nihil mirum. Non enim ar-
 duum est uidere, si exemplo cōmonearis. At si quis id tunc prospexisset, moderariq; prin-
 cipatus & unum ex tribus perficere potuisset, magnificas omnes eorum cogitationes ser-
 uasset, nec Persica classis, nec alia ulla unquam cōtemptis nobis ut nulla re dignis, in Græ-
 ciam nauigasset. CLIN. Vera narras. ATHEN. Turpiter ergo illis repugnarunt ô Clinia,
 Turpiter autem dico, non quia qui tunc terra mariq; uicerunt minus quàm deceret forti-
 ter pugnando se gesserint: sed turpe illud inquam, quod una de tribus illis ciuitatibus
 pro Græcia decertauit: duæ autem ita deprauatæ fuerunt, ut altera Lacedæmonem quo-
 que ne succurreret, prohiberet, non paruo ipsi bello illato: altera Argiuorum quamuis
 prima illis distributionis temporibus in Græcia esset, tamen ad depellendum Barbarum
 accersita, nec orantes audire uoluit, neq; defendit. Multa referre possem quæ ea tempe-
 ste in Græcia facta, ut turpia possunt accusari. Neq; qui Græciam se defendisse dicunt, ue-
 re dicunt. Nisi enim Atheniensium Lacedæmoniorumq; commune consilium atq; po-
 tentia imminentem seruitutem propulisset, fermè iam omnia confusa essent, & Græca
 cum Græcis inuicem, cum Græcis item Barbara, Græcaq; cum Barbaris. Quemadmo-
 dum Græca illa quæ nunc Persarum tyrannidi subiecta sunt, sine ordine ullo cōfusa sunt
 inuicem, ac male etiam dissipata. Hæc habemus ô Clinia & Megille, quæ tam priscis ui-
 ris ciuilibus legumq; latoribus quàm iunioribus opponamus, ut causas eorum rimantes,
 quid præter hæc aliud fuerit agendum inueniamus: quale est quod nunc exposuimus,
 quod uidelicet non oporteat magnos impermixtosq; principatus constituere, illud sem-
 per memoria tenentes, quod ciuitatem & liberam semper & prudentem & sibip̄s ami-
 cam esse oportet. Ad quæ respiciendum est illi qui leges latorus est. Ne miremini au-
 tem, si sæpe iam alia quædam proposuimus, ad quæ sit legum latoris respiciendum, quæ
 quidem non eadem esse atq; hæc appareant. Sed meminisse oportet, quando ad tempe-
 rantiam, uel prudentiam, uel amicitiam respiciendum dicimus, non aliam atq; aliam, sed
 eam nobis esse intentionem: ac si multis etiam alijs huiuscemodi uerbis utemur, ne turbe-
 mini. CLIN. Conabimur ita facere, uerba ordine repetentes. Sed nunc expone quod di-
 cturus eras, quando amicitiam, libertatem, prudentiamq; spectare legumlatorem debe-
 re dicebas. ATHEN. Audiatis modo. Duæ gubernationum ciuiliū quasi matres quæ-
 dam sunt, ex quibus si quis alias dixerit originem ducere, recte utiq; dicit. Quarum al-
 teram principatum unius, alteram populū, appellare decet. Alterius quoq; summum te-
 nere Persarum genus, alterius nos putandum. Cæteræ uero formæ omnes hinc, ut dixi,
 uariæ componuntur. Necesse est autem harum utrarumq; participem fore ciuitatem, si
 libertas in ea atq; amicitia cum prudentia futura sit. Quod quidem oratio præcipere no-
 bis uult, cum dicit, ciuitatem horum expertem bene gubernari nunquam posse. CLIN.
 Quo enim pacto? ATHEN. Cum igitur altera Monarchiam, unius scilicet principa-
 tum: altera libertatem duntaxat magis quàm oportuerit, complexa sit: neutra mediocri-
 tatem seruitutis libertatisq; seruauit. Vestræ autem, Laconica dico & Cretica, magis. Sed
 Athenienses ac Persæ, quondam hoc ferè pacto, nunc uero minus. Sed causas quoq; di-
 cemus

Oportere ci-
uitatem & li-
berã & pru-
dentem & si-
bi amicam
esse

Duæ matres
ciuiliū gu-
bernationū

Multa de gubernatione Cyri, Cambisæ & Darij

cemus, an non? CLIN. Omnino, si modo quod propositum est, absoluere cupimus. ATH. Audiamus ergo, Persæ quidem quando Cyri tempore seruitutis libertatisque mediocritatem magis habebant, primum ipsi liberi fuerunt, deinde multos alios subiecerunt. Nam cum principes ipsi libertatem subditis impartirent, & rem ad æqualitatem magis reducerent, milites ducibus magis erant amici, paratosque se in periculis exhibebant. Ac si quis inter eos prudentior erat, consilioque ualebat, cum rex inuidus non esset, sed dicendi facultatem libere omnibus daret, honoraretque consilij compotes, facultatem prudentiæ communem in medium deducebat. Cuncta igitur tunc illis libertate, amicitia, mentisque communiōne facilia reddidit. CLIN. Videntur hæc ut dicuntur, ita gesta fuisse. ATHEN. Quo pacto igitur Cambisæ tempore regnum id fere cecidit, & rursus Darij tempore restitutum est? Vultis ne ut quasi diuinatione uisi dicamus? CLIN. Quid ni uelimus? Confert enim hoc ad illud quod tendimus. ATHEN. Ita igitur de Cyro uaticinor: in cæteris quidem ipsum & ducem bonum & ciuilem uitæ amicū fuisse, rectam uero disciplinam nullo pacto attigisse, nec ad rei familiaris administrationem animum unquam applicuisse. CLIN. Cur ita? ATHEN. A iuuenta per totam uitam militia occupatus, mulieribus filios tradidit educandos: quæ ipsos ut felices statim pueros atque beatos nullius indigentes rei sic educabant, ut prohiberent ne quis eis utpote beatis aliqua in re aduersaretur, cogentes omnes quicquid ipsi dicerent aut facerent, laudare. Ita ipsos tales quosdam educauerunt. CLIN. Bellæ certe educationem narraſſe uideris. ATHEN. Fœmineam nempe, quam induxerunt regiæ mulieres nouis elatæ diuitijs, desertaque à uiris bello & periculis occupatis. CLIN. Consentaneum id quidem. ATHEN. Pater uero ipsorum, ouium, hominum, multorumque aliorum, quorum ad eos spectabat possessio, greges multos habebat: sed ignorauit quod filij quibus hæc relicta erat, paternam ipsam Persicamque artem non docebantur, cum Persæ pastores essent in regione aspera geniti, & ipsa ars Persica dura esset, sufficiensque robustos eos pastores efficere, qui & custodias agere & uigilare possent, & militare si res postuleret. Permisit autem ut mulieres & eunuchi Medorum ritu filios eius nutrent: quorum educatio ab ea quæ uulgo existimatur felicitas, corrupta est. Unde tales euaserunt, quales fieri conueniebat eos, qui in summa rerum licentia nutriti fuissent. Cum igitur mortuo Cyro, rerum potiti sunt, utpote qui resoluti delicijs nutriti essent, primum alter æqualitatem non ferens, alterum interfecit: deinde ipse ignorantia ebrietateque furens principatum perdidit. Medi enim ac quidam Eunuchus tunc dictus ipsum quasi amentem contempserunt. CLIN. Sic fertur, atque sic ferme contigisse uidetur. ATHEN. Atqui & hoc fertur, per Darium septemque illos uiros principatum in Persas iterum rediisse. CLIN. Plane. ATH. Inspiciamus igitur rationem sequentes. Darius nec regis erat filius, nec in delicijs enutritus. Is cum ad principatum peruenisset, septimusque ipsum accepisset, septem in partes ipsum partitus est, quorum hodie adhuc parua quedam somnia restant, censuitque uiuendum esse sub legibus ad communem quandam conferentibus æqualitatem: atque id ita sanxit, distributionemque illam quam Cyrus Persis pollicitus fuerat, lege complexus est, amicitiam communitatemque Persis omnibus præbens, ac Persarum populum pecunijs & muneribus attrahens. Ita dilectus à militibus, non pauciores quam Cyrus reliquerat, regiones ipse subiugauit. Post Darium Xerxes, qui regis est delicijs quidem educatus. Sed te nunc iure appello Dari, qui Cyri malo commonitus non fuisti, sed in eisdem Xerxem moribus educaſti, in quibus Cambisem Cyrus nutruerat. Ipse igitur utpote eodem pacto educatus, similia quoque perpessus est. Ex illo tempore nullus unquam ferme Persarum rex magnus nisi nomine fuit. Neque fortunam fuisse causam arbitror, sed uitam malam, quam filij ualde diuitem tyrannorumque plurimum uiuunt. Nunquam enim puer & uir & senex ex huiusmodi uita uirtute præstans euadere poterit. Quæ quidem & legumlatori consideranda, & nobis in præsentia animaduertenda censemus. Atqui & uobis par est ô Lacedæmonij id tribuere, quod nec paupertati, nec diuitijs, nec regno, nec priuatis, excellentem magistratum ullum committitis, quem iam à principio uox dei alicuius committi non iusserit. Neque oportet enim in ciuitate excellentes cuiquam conferre honores, quia diuitijs præstet, aut quia uelox, aut formosus, aut robustus sit, si uirtute careat. Sed neque si uirtutem etiam aliam habeat quandam, temperantiam uero non habeat. MEG. Quo pacto id hospes ais? ATHEN. Nonne fortitudo una quædam

dam pars uirtutis est? MEG. Est. ATHEN. Tu ipse igitur cum audieris, iudicato. Velles ne uicinum aut domesticum quempiam habere, fortem quidem maxime, minime uero temperatum, quin etiam impudicum? MEG. Dii meliora. ATH. An uero artium quidem multarum peritum, & in his sapientem, sed iniustum? MEG. Nullo modo. ATHEN. At uero iustitia sine temperantia originem habere nullam potest. MEG. Quomodo enim aliter? ATH. Sed neque etiam ille, qui modo sapiens à nobis dictus est, quod uoluptates atque dolores rectæ rationi concordes & obsequentes habeat. MEG. Non certe. ATHEN. Id præterea consideremus, ut quomodo inter ciues honores recte, uel non recte distribuant, inspiciamus. Quidnam? ATHEN. Temperantia si ab omni alterius uirtutis genere in alicuius animo destituta sit, honoranda ne iure est, an contra? MEG. Non habeo quid respondeam. ATH. Modeste, satisque responsum est. Alterutro enim illorum concessio, incōcinne, ut arbitror, respondiſſes. MEG. Bene igitur factum est. ATH. Esto. Nempe accessio ipsa & honores & opprobria non responſu, sed silentio potius irrationabili digna erunt. MEG. Temperantiam dicere mihi uideris. ATHEN. Hanc ipsam dico. Quod igitur ex alijs nobis prodest plurimum, si cum additione maxime honoretur, rectissime honorabitur: & quod secundo loco prodest, secundo honorandum. Atque ita secundum successionis rationem, si unumquodque honores qui deinceps ordine sequuntur nanciscatur, recte utique nanciscetur. MEG. Est ita. ATHEN. Quid porro? an hæc quoque à legislatore distribuenda esse dicemus? MEG. Maxime. ATHEN. Vis ne partitionem cunctorum in opera singula & minima quæque illi relinquamus? Tripartitam uero diuisionem, quoniam & ipsi legum quodammodo studiosi sumus, teneamus, maxima & media & minima inuicem discernentes. MEG. Summopere. ATHEN. Oportere itaque dicimus ciuitatem, quæ pro humanis uiribus salua felixque futura sit, recte honores & opprobria distribuere. Recta autem distributio est, ut prima & maxime honoranda sentiantur animi bona, si adiuncta illis temperantia sit. Secundo dignitatis gradu corporis bona ponantur. Tertio, externa possessio & pecunia. Hæc si quis legislator ciuitasue transgreditur, uel pecuniam præ cæteris honorando, uel posterius aliquid honore prius collocando, neque sancte, neque ciuilitate faciet. Rata hæc nobis habenda? an quomodo? MEG. Prorsus quidem. ATHEN. Hæc latius dicere nos induxit Persicæ gubernationis consideratio. Inuenimus autem eos peiores adhuc factos esse. Causamque esse dicimus, quia nimium populi libertate sublata, dominandi potestate magis quam oporteret adacta, societatem in ciuitate & amicitiam sustulerunt. Quibus corruptis, principes quoque non subditis ac populo, sed proprio imperio consulunt. Quinetiam sæpe exigui sui commodi gratia, funditus euerſi ciuitates, gentesque, amicas igne absumi non curant. Ita hostiliter & absque misericordia oderunt, & odio similiter habentur. Ac si quando opus sit ut pro eis populi pugnent, nullum rursus communem in ipsis consensum inueniunt, ut uelint ex animo subire pericula, & pro principibus dimicare: sed cum innumeris pene hominibus dominantur, inutiles tamē omnes habent ad bellum, & tanquam hominum indigentes, alios mercede conducunt, per mercenarios extraneosque milites saluos se fore putantes. Præterea & insanire coguntur: cum re ipsa prædicent nugas esse ea, quæ in ciuitate honesta esse & honoranda dicuntur, si ad argentum & aurum conferantur. MEG. Ita fit. ATHEN. Sed de rebus Persarum, quod propter nimiam dominationem seruitutemque non recte modo se habeant, iam satis sit dictum. MEG. Omnino. ATHEN. Atticam deinceps gubernationem similiter percurrere de Attica de-
mocratia

mor ad urbem peruenit nostram, neminem Eretrienſium effugiſſe, ſed manibus inuicem milites iunctis, atq; ita uniuerſa regione Eretrienſiū circundata, omnes penitus comprehendit. Hic rumor ſeu uerus ſiue non, cum ceteros Græcos, tum uel maxime Athenieſes perterruit. Quibus cum uniuerſam Græciam paſſim legationibus miſſis ad opem ferendam cohortarentur, nemo præter Lacedæmonios auxiliari uoluit. Et iſti quidem ſeu bello quod aduerſus Meſſenen gerebant impediti, ſiue alia quadam cauſa, non enim ſcimus, ſequenti poſt pugnam Marathoniam die opitulaturi uenerunt. Poſt hæc magna in dies parare, multa q; minari rex dicebatur. Interea Darius naturæ conſeſſiſſe nunciatur, ac filius eius atrox iuuenis imperium accepiſſe, nec à cœptis paternis deſiſtere uelle. Cuius apparatus omnes in ſe conuertit Athenieſes propter Marathoniam ſtragem credebant. Porro audientes deſodi Athon, coniungi Helleſpontum, claſſis immenſam magnitudinem cumulari, nec mari, nec terra ſalutem ſibi fore putabant: præſertim quia in nullo præſidio conſidebant: quippe qui memoria tenerent, neq; tunc cum primo illorū ingreſſu capti Eretrieſes fuerant, quenq; ſibi opem ferre, & pro eorū ſalute ſubire periculū uoluiffent. Idem igitur tunc terra ſibi euenturū putarunt. Mari uero nullam proſus ſalutem inueniebant, cum naues plus quàm mille adueherentur. Vnam uero ſalutem quam uis tenuem dubiamq; ſolummodo uidebant. Nam cum reſpicerent quæ antea geſta fuerunt, & quod deſperata ſalute, tamen uicerunt, hac ſpe euecti, in ſeipſis ac dijs tantū inuenerunt ſibi refugium fore. Hæc igitur omnia eos maiori inter ſe beneuolentia copularunt, præſens inquam metus, & qui à legibus iam pridem inerat, quem ſeruietes legibus aſſecuti ſunt. Hunc ſepe pudorem in ſuperioribus nominauimus: cui ſeruire omnes oportere diximus, quicunq; boni futuri ſunt: quo quiſq; aſſicitur, liber eſt & interitus. Ac niſi præſens ille metus pudori huic iunctus fuiſſet, nunquam ex huiuſmodi concurſione illi prouocati & unà conuenientes, deorum templa, maiorum ſepulchra, patriam ipſam, ceterosq; familiares atq; amicos deſendiſſent, ut feciſſe narrantur, ſed ſparſi alius aliò abiſſent. MEG. Probe hoſpes, ac ſicut te patriamq; decet, dixiſti. ATHEN. Vera hæc ſunt ô Megille. Nam quæ tunc geſta ſunt, ea par eſt tecum, qui parentum naturam ſeruas, referre. Sed & tu & Clinias attente conſiderate, ſi quæ ad legumlationem pertinent, dicimus. Neq; enim conſabulandi gratia hæc enarro. Cuius autem gratia iſta dicam uidete. Ut ſcilicet intelligamus idem nobis ac Perſis quodammodo accidiſſe, dum illi quidem in omnem ſeruitutem plebem traherent, nos contra in meram libertatem. Quomodo uero & quid deinceps dicamus, habita iam uerba & commode dicta quodammodo demonſtrant. MEG. Probe loqueris. Sed conare quod modo dicebas apertius eloqui. ATHEN. Faciã. Non erat ô amici apud nos ex ueteribus legibus alicuius rei plebs domina, ſed ſponte quodammodo legibus ſeruebat. MEG. Quibus legibus? ATHEN. Illis inquam quæ de muſica poſitæ fuerunt, ut quo pacto libertas hæc nimia iam paulatim aucta ſit repetamus. Diſtincta enim nobis tūc per ſpecies & figuras erat muſica. Fuitq; una ſpecies cantus ad deos precibus placandos, quos hymnos uocabant. Huic altera cantus contraria ſpecies. Querulos hos cantus quis maxime appellaret. Alia ſpecies Pæon. Alia Dionyſii generatio, quam Dithyrambū arbitror appellatam. Erat & alia cantus ſpecies, quam leges citharædicas nominabant. His itaq; alijsq; quibusdam lege ſtatutis non licebat alio genere cantus pro alio abuti. Autoritas autem cognoscendi hæc iudicandiq; & damnandi ſi quis contra feciſſet, nec ſibilo, nec ineptis clamoribus multitudinis ut modo tribuebatur: nec rursus laudandi licentia plaudenti ſtrepentiq; turbæ, ſed præſtantibus doctrina uiris erat conſeſſa: dabaturq; ipſis ad finem uſq; magno cum ſilentio audire. Adoleſcentes autem, pædagogi & plebs uniuerſa caſtigatione uirgæ admonebantur. Hæc cū ita ordine fierent, multitudo ciuium libenter parebat, nec audebat tumultuoſe quicquã iudicare. Tempore deinde procedente autores quidem tranſgreſſionis à muſica alienæ, poetæ ipſi fuerunt: qui ingenio quidem ualebant, ſed quod iuſtum atq; legitimum in muſica eſſet, non ſatis obſeruabant, debacchantes utiq; & uoluptati magis quàm oportuerit, indulgentes. Hi ſane & lugubria hymnis, & dithyrambis pæonas cōiunxerunt, Tibiarumq; ſonos & cantus, citharæ cantibus imitati ſunt, omnibus omnia commiſcentes. Qui & præter ſententiam ex inſcitia contra muſicam mentiti ſunt, aſſerentes eam quidem nullam rectam in ſe normam habere, ſed audientis uoluptate, ſiue probus ille uir ſit, ſeu

ſeu contra, rectiſſime iudicari. Cum igitur huiuſmodi poemata cōponerēt, & talia uulgo dicerent, iniquum adeo & audax aduerſus muſicā uulguſ hominū reddiderunt, ut ſe plane poſſe ſententiã de muſica ferre crederet. Hinc ſpectacula frequenter exclamare cœperunt, cum ſilere antea conſueuiſſent, quaſi quid pulchrū in Muſis, quid nō, acute ſentirēt: atq; ita ex optimatū poteſtate, in prauam theatrī potentiã res ipſa deſiluit. Si enim popularis potētia ſolum liberorū hominū extitiſſet, nullum utiq; magnū incōmodum fuiſſet. Nunc autē ex muſica nobis incepit omniū ad omnia opinio ſapientiæ, præuaricatioq; ſecuta eſt & libertas. Intrepidi em̄ erant, quaſi ſcientes, hæc licentia impudentiã peperit. Nempe ſi melioris opinio propter audaciã non timetur, idipſum penē pernicioſa eſt impudentiã, quæ à libertate quadam temeraria proficiſciſ. MEG. Veriſſima loqueris. ATH. Hanc libertatem ea licentia ſequitur, quæ facit, ne magiſtratibus ſubefſe uelimus. Ex hac originem habet & illa, per quam patris matrisq; & ſeniorum ſeruitutē & præcepta contemnimus. Cumq; prope tranſgreſſionis huius extremum ſimus, legibus quoq; parere reſuſamus. In ipſo autē extremo, iuſiurandum, fidem, & omnino deos negligimus. Vnde ad priſcam illam tyrannicãq; reuoluti naturam, eadem illa iterum patiemur, duraq; ſecula rursus degemus, nec malorum finem ullum reperiemus. Sed cur hæc nobis dicta ſunt, repetendum mihi uidetur, ut oratio quaſi equus retrahatur, ne ſi os effrenatum habeat, dicendi cōcita impetu, ab aſino, ut prouerbio ſerunt, excutiatur. Interrogandū eſt igitur, cuius cauſa hæc dicta ſunt. MEG. Eſt utiq;. ATH. Hæc ergo illorū gratia diximus. MEG. Quorum? ATH. Diximus. Nempe ad tria quædã eſſe latori legum reſpiciendū, ut ciuitas quæ legibus inſtituitur, libera ſit, ſibi ipſi amica, & mentē habeat. hæc dicta ſunt, an non? MEG. Dicta proſus. ATH. Propterea duas gubernationū ſpecies in mediū adduximus, unam in qua arctiſſima ſeruitus, alteram in qua reſoluta libertas. Conſiderauimusq; utra recte gubernaretur. Perſpeximus autē mediocritate alteri dominandi, alteri libertatis addita, feliciter nimium utraſq; ſe habuiſſe: infeliciter uero, cum ſeruitus in altera, in altera libertas ad extremū uſq; peruaiſit. MEG. Vera narras. ATH. Atqui huius quoq; ipſius gratia Dorici exercitus conſtitutionem cōſiderauimus, & radices montium Dardani, habitationemq; maritimã, primos præterea illos qui à ualſtate diluuij relictī fuerant. horumq; cauſa de muſica, de ebrietate, deq; prioribus etiã habita nobis oratio eſt. Hæc enim omnia ob eã cauſam dicta ſunt, ut intelligamus quō optime gubernari ciuitas poſſit, & quo pacto priuatim quiſq; optime ſuam uitam diſponat. Si uero quicquam operæ precij fecimus, quanam nobiſiſtis aduerſus nos ô Megille & Clinia, redargutio erit? CLIN. Ego mihi hoſpes uidere quædã uideor. Peropportune ſuperiora omnia nobis dicta uidentur. His enim ego quodammodo indigebã. Cōmodumq; ambo, tu dico & Megillus hic, me reperiſtis. Neq; celabo uos quod mihi accidit. Quaſi enim augurio his ſermonibus confirmatus ſum. Maxima proſecto Cretenſium pars coloniã deducere quandam cogitat, ac Gnoſiis eius rei curam cōmittit. Gnoſiorū uero ciuitas mihi alijsq; nouem uiris id mandat curandū. Leges autē ponere iubet, & quæ nobis ex Cretenſibus placeant, & quæ aliunde colligi poſſint. Edicitq; nobis ne peregrinas leges horreamus, modo probent. Nūc igitur & mihi & uobis hanc gratiã præbeamus. Collectis undiq; legibus, oratione condamus ab initio ciuitatē. Sic enim & illud quod à nobis queritur, diligentius cōſiderabitur, & mihi forſitan diſputatio hæc ad futuræ ciuitatis conſtitutionē conferet. ATHEN. Non bellum indicis ô Clinia. Quare niſi id Megillo incōmodum, mea quidem pro uiris tibi parata ſunt. MEG. Probe dicis, ego quoq; paratus ſum. CLIN. Optime ambo dixiſtis. Quare conandum eſt primum oratione ciuitatem condere.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM quartum de Legibus.

VARTVS hic dialogus, quæadmodū & tres superiores, ac etiam pars quinti prima, in ipſo conditoris legum cōſilio officioq; uerſatur. Huius uero conſilium circa ciuitatis materiam atque formam. Materiam inquam, ſitum, et cōpoſitionem, diſpoſitionemq; urbis. Formam uero modum publicæ gubernationis & ordinem. At quoniam forma hæc formoſa eſſe nunquam poteſt, niſi ciuium animi ſint formoſi, idcirco in formandis à tenera ætate, perq; omnem uitam ſuorum ciuium

animis legifer inuigilare iubetur. Materiam igitur ciuitatis paucis expedit uerbis, formam uero eius & animorū ipsorum formationē accuratissime tractat, utpote qui præ animorum dignitate exteriora omnia quāuis amplissima uideantur, nihili pendit. Profecto Plato noster si corporum esset medicus, in eligendo aere saluberrimo ad firmam ualidamq; corporis habitudinē cōferente incumberet diligentius. Sed qui in eligenda pro se Academia insalubri loco, non corpori, sed animo moribusq; cōsultit, is nimirum in urbe condenda non admodum accuratus apparet: in formandis uero unā cum ætate moribus, tanquam medicus animorum, ut ita loquar, curiosissimus. Præterea si tanti fortunæ faceret bona, quanti ceteri solent, certe agrum, & situm, et modum ad diuitias cumulandas amplificandumq; imperium commodissimum diligenter exquireret. Contrā uero facit omnino. Sit ergo urbs procul à mari atq; portu, non mercaturæ præsertim cauponariæ decida, non luxuriosa, non diues. Sit temperata ciuitas, & sobria, & pudica, præ ceteris uero pia. Quidam aliud mandaturum putas sanctum aliquem religiosæ uitæ pontificem in edificandis templis habitaculisq; sanctorum, quā quod Plato noster iubet in urbe cōdenda? Et qui pauca hic de urbis corpore uerba facit, idem in beata illa Republica decem Dialogis expressa, nullum de urbe condenda fecit uerbum. neq; id quidem iniuria. Illā namq; reliquit cælo, hanc in terris ædificat, ad exemplaris illius quoad fieri potest imaginem. Propositum igitur erit legiferi, quæ præter animi bona sunt, præ bonis animi par uisfacere, in omniq; eius institutione ad uniuersam uirtutē tanquam ad signum intendere. Ideoq; nihil uel in ciuitate, uel circa urbem permittere, unde ciues malis aliquando moribus assuescere possint, etiam si inde uictoria multarum gentium, potentiaq; amplissima, & copia rerum omnium abundantissima consequatur. Lex enim nō extra animum, sed in animum ipsum aciem suam dirigit omni ex parte perficiendum. Itaq; iubebit ne ciues habeant summo in pretio falsæ huius uitæ salutem. Neque tam ut sint, saluiq; sint, procurent, quā ut quandiu sunt, optimi sint. Ad uniuersum uero legiferi institutum perficiendum tria in primis conducere arbitratur, Deum uidelicet, fortunamq; & artem. Quæ tria humana omnia gubernare dicuntur. Et quo difficiliora quā ceteri autor legum molitur, eo maiori ab his tribus quā ceteri indiget patrocino. Quod autem Plato dicit Deum, et fortunam atq; artem simul cum Deo humana omnia gubernare, breuiter sic expone. Deus in omnib. per omnia mouet omnia. Mouet mundi sphaeras. Quarum concursio fatum quidem alicubi, sed hic fortuna libentius nominatur. Hinc casus uarij circa externa corporaq; proueniunt. Mouet & animas, lumen mentibus inspirando, unde ars non speculandi solum accenditur, sed agendi. Ab arte tandem dispositio externorum & corporis proficiscitur. Quamobrem à Deo quidem cuncta dependent: qui, ut ait Paulus, omnia in nobis operatur. Verum ab ipso deo alia quidem per fortunam procedunt, alia uero per artem. Quo fit, ut neq; fortuna, neq; ars aliquando Deo ualcat aduersari. Quippe quum semper ab ipso utraq; moueantur. Inter se uero duo hæc ita se habent. Aut enim consentiunt inuicem, aut forte dissentiunt. Si dissident, aut fortuna superat artem, aut ars fortunam. Id autem accipe hoc exemplo. Dum mouet Deus sphaeras interdum per fortunā in mari cōmouet tempestatem. Tempestatas quatit nauem. Interea mouet Deus idem eandem nauem per animum quoq; gubernatoris, id est per artem ipsam à Deo continue dependentem. Quando igitur ars nauem ad certum dirigit portum, atq; ad eundem tempestatas quoq; uehit, tunc ars simul cum fortuna consentit. Quādo uero aliò quidem impellit uentus, aliò uero ars certat ducere, tunc ars & fortuna dissentiunt, ac tandem uel ars cedit fortunæ, uel arti fortuna. Interim prouidentia Dei utrobique agit utrunq; ad finem sibi solum, cui nihil unquam dissonat, cuncta uidelicet in uniuersam sui corporis harmoniam occultis modis cōtemperanti. Ceterum illa ipsa concursionum cælestium dispositio, quando talis prouenit, ut artem necessario superatura sit, fatū dicitur potius quā fortuna: quādo uero talis ut exuperare inertē possit, et superari ab arte, fortuna potius nominatur. Neq; diffidas artem quandoq; uincere posse fortunam. Ut enim fortuna sic et ars procedit ex Deo. Animaduerte uero ubi Plato de occasione disputat, quam uir magnus nouas conditurus leges exoptet, ad id magnopere opportunā, sub illius tyrāni nomine iuniorē Dionysium significare, se ipsum uero sub appellatione legiferi, atq; indicare fauorem fortunæ sibi integrum defuisse. Item Platonem in Sicilia apud Dionysium quendam harum legum proemia inchoasse, ut ex epistolis intelligi potest: Opus uero id legum expulso Dionysio perfecisse. Deniq; per hæc dicta reditum in Siciliam suam ab infamia uindicasse. Scito autē Platonem in eo itinere atq; reditu nihil aliud contendisse, quā ut salua Dionysij prosperitate, uiolenta tyrannis in regnum moderatū cōuerteretur. Inter hæc autem ubi de temperantia & prudentia principis loquitur, Memento Platonem, mediocrem quidem temperantiā à prudētia distinguere, mediocrem quoque prudentiam à sapientia simili ratione discernere, consummatam uero temperantiam sæpe appellare prudentiam, absolutam quoque prudentiam, nōnunquam sapientiā nominare. Quod quidem in Phædone, & tertio Legum, & hic, & alibi sæpe, patet. Adducit præterea naturales quasdam ingenij doctes, uirtutibus quidem similes, sed tunc demum, quando recte fuerint excoltæ, ad uirtutum munera conducentes. Qua quidē de re latius in Republica disputat. Mandabis interea memoriæ, quales sunt principū mores, tales quoque fieri ciuium reliquorum. Neq; ulla de causa mores ciuium facilius citiusq; quā ex hac mutari posse. Itē beatum esse prudentē & temperatū doctorem populi, beatum quoque populum qui audit uerba ex ore doctoris eiusmodi profluentia. Præterea neq; Rempublicā felicē fore, neq; leges bonas exorituras, prius quā in gubernatore

potentia

potentiā unā cum sapientia tēperantiāq; concurrat. Proinde diuinum ad ciuitatem constituendam auxilium innocandum. Hactenus quartus hic liber munus legiferi circa materiam ciuitatis, et formam cōmunis pertractauit. Pergit uero deinceps ad figuram muneris huius distinctiorem, querens utrum ciuitatis forma regnum esse debeat, an optimatum senatus, an potentia paucorum, an popularis. Quoniam uero nihil inter homines bonū reuera dici potest, nisi diuinum imitetur bonum, nō iniuria formam prius diuinæ gubernationis exponit, quā ex humanis gubernationibus alijs alias anteponat: uidelicet diuinæ similiores absq; controuersia ceteris præfectorum. Probat autem gubernationem diuinam esse regnum, optimatumq; senatū regno cōiunctum. Censetq; ex omnibus ciuibus illos eligendos esse ad gubernandum, quocumq; sint qui tantum ceteris prudentia & tēperantia præstant, quantum uiri pueris præstare solent. Atq; si quis inter electorum numerū simili fermē interuallo ceteros antecellat, regem esse constituendū. Id uero tum ex præsentis Saturni mysterio, tum ex simili quodā in Politico, tū ex epistolis & re publica potest esse perspicuū. Ceterum ut præsentis Saturni mysteriū apertius intelligi possit, meminisse oportet, Platonicos coniectare mundum à uita quadam & anima contineri atq; duci, ex tribus potissimum argumentis, ex firma uidelicet diuersarū mundi partium copula, ex mirabili motu cæli, ex perpetua rerum generatione sub cælo. Coniectare rursus mundum à mente regi ex triplici quodā ordine, scilicet ex ordine qui & in ipsa partū mundi copula, et sphaerarum motu, & in rerum generatione conspicitur. Vtrunq; uero, scilicet animam atq; mentem, Platonicus ille noster breuiter comprehendit. Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus Mens agitat molem. Cōiectare tandem & animam & mentem ab ipso bono unoq; dirigi ad regendum, ex eo præcipue quod et connexio partium motusq; & generatio & omnis horum trium ordo in unum tendit, bonumq; dirigitur. Quamobrem sub ipso bono regnum geminum cōtinetur, intellectus uidelicet atq; anima. Illud quidem Saturni, hoc autem Iouis regnum omnis appellat antiquitas. Quæ Iouem idcirco fingit Saturni regnum occupasse, quoniam utrisq; ad regnū proprium uocantibus animas, scilicet illinc ad intelligibile hinc ad sensibile bonum, paucissimæ quedam animæ ad intelligibile Saturni bonum contemplationemq; se conferunt, quamplurimæ uero ad sensibile Iouis bonum actionemq; quotidie confluant. Tradunt antiqui animas quondā beatas sub Saturni regno uixisse, duobus id modis intelligentes. Primo quidem dum inter diuinas angelicasq; mentes uiuebant, antequam in corpora laborerent. Deinde etiam quoties & quocumq; uoluptuosam quidem uitam negligentes, actiuam uero parum admodū diligentes, contemplatiuæ uitæ ardentissimo amore se dedunt. Vtūq; uero accipiat, in uita intellectuali, beatæ in animali, sunt misera. Accedit quod sub hac miseria ita fallūt, ut cum duo in cælo planetæ sint, primus quidē superioris Saturni nuncius, secundus autē nuncius Iouis superioris, laudent quidem Iouis Stellam, Saturni uero uituperent, cum tamē hæc quidem ad tēporanea magis prouocet bona, illa uero reuocet ad æterna. At quoniā homo gregabile animal à communi hominum cōmercio segregatus, mediocrem uiuendi habitum seruare nō potest, cogiturq; ut ita dixerim, uel infra hominē descendere, uel ascendere super hominem: factum est ut Saturnus hominū segregator criamen & infamiam apud infanos reportauerit, eorū uidelicet culpa, qui uel mixtione quadam ineptiori, uel educatione peruersa tales euadunt, ut quādo à Saturno extra hominē se uocāt, descendant ab homine potius, quā ascendant. Verum de his alibi diligentius: reuertamur ad argumentū. Addit Plato Saturnum quondam homines distributos in greges custodiae demonum cōmendasse. Id autem pluribus modis exponitur. Primo quidem diuinā mentē animas hominum, ut Timæus ait, in uarios ordines ab initio diuisisse stellarum, animarum numerum comitantes. Differentiam uero nostrarum inter se animarum, alij inter Platonicos numeralem tantum esse putant, alij etiā specialem, ut unū animarū nostrarū sit genus, in eo multæ animarū species, sint etiam multæ sub eadem specie. Vtūq; uero distribuantur, diuersis nō solum stellis, sed demonibus etiam accommodari dicuntur. Alioq; modo exponi potest mysterium, ut uidelicet uel ab orbis initio, uel statim post diluuiū rudiores homines diuina prouidentia angelorum, siue demonū meliorū ministerio rexerit, donec paulatim facti peritiores ipsi se regerent. Rationi uero cōsentaneum est, rectius felicisq; à superis quā à seipsis homines gubernari. Exponitur insuper tertio hunc in modum, ut quotidie quicunq; uitæ rationem eligunt ab alijs quodammodo segregatam, riteq; educati fuerint, statim in contemplatiuum beatumq; Saturni regnū commigrare dicantur. Sed quatenus sub contemplationis officio in ritus uarios discernuntur, catenus & in multos greges secerni uidentur, & alijs atq; alijs pro uitæ similitudine inspirari numinibus atq; regi. Mitto in præsentia multas præstantium philosophorum scholas, quasi greges sub Saturno pastore mirabiliter congregatos. Sub Saturno inquam, tribus præcipue modis. Sub mente diuina & angelica primum, deinde sub anima planetæ primi eiusq; sphaeræ, tertio sub ipsius planetæ corpore. Sed mens ipsa facit, anima conficit, planeta portendit. portendit inquam, quando in magnis Saturni cum Ioue coniunctionibus, Saturnus ipse uel exultatione sua, uel domicilio gaudet, & tanquam coniunctionis dominus fouetur quidem ab Ioue, utitur & Solis Mercurijq; & Veneris beneficio. Sic magicam Zoroastris eiusq; sectatorum peperit, seu portendit potius disciplinam, Trismegisti quoque theologiam, Orphicq; mysteria, Arcana Pythagoræ, Sacramentum sanctimoniam, Platonicam maiestatem. Ita esse manifestis quibusdam argumētis cōpertum habemus. Hinc & Plato in præsentis libro Saturnum esse affirmat dominū eorum qui mentem habent, Gubernationem uero eiusmodi sub Saturno

V u 2 regiam

regiam optimatumq; extitisse demonstrat. Siquidem genus humanum ab ipso Deo tanquam rege per electos optimosq; demones asserit gubernatum. Hos multi angelos appellarent, et Plato in Critia uocat deos, facilitateq; gubernationis et hic indicat, et in Critia: dicēs occulta quadā persuasionis inspiratione fuisse homines gubernatos, gubernandos quoq; similiter, quoties ab inferioribus uacantes motibus sese superis subiecerint perducēdos. In his Plato monet, primo diuinam prouidentiam nunquam deesse hominibus, modo sibi ipsi non desint. Deinde humanū ingenium in summa rerum licentia potentiaq; lasciuum superbūq; euadere. Tertio sicut bestia nō possunt a bestiis absq; humano quodam pastore, sic neq; homines ab hominibus absq; duce deo optime gubernari: et quādiu mortalis aliquis sine deo dominabitur, tandiū laboriosam miseramq; uitam fore, quasi frustra uigilaturus sit quilibet ciuitatis custos, nisi deus ipse custodiuerit ciuitatem. Quarto, ipsam mētis distributionem esse legem, eiq; in omni et priuata et publica gubernatione semper obtemperandum, ut per nostram mentem feliciter à diuina mēte ducamur. Quinto, nullas constitutiones appellandas esse leges, nisi cōmune ciuitatis totius bonum procurent. Sexto, qui obseruantius parent legibus, his magistratus maximeq; diuini cultus munera cōmitti debere. Septimo, in teritum ciuitati paratum esse, in qua nō leges magistratibus, sed magistratus legibus dominantur. Octauo iuuenes quidem ut plurimum hęc obtuse uidere, senes autē acute perspicere, nisi forte quandoq; deus uel iuuenilem probet pietatē, uel senilem reprobet impietatē. Multa iam uerba Plato facit ad ipsum legislatorem pro suo officio instruendum. Nonnulla facit deinceps ad populum leges eiusmodi suscepturū, ut et accipiat libentius, et seruet impensius. Cohortatur autē ad sacras leges in primis, perq; illas ad humanas à diuinis inuentas et confirmatas. Sed unā cum exhortatione uenerationē terroremq; commiscet, dicens deum mundi totius artificem, totum in seipso complecti, ideoq; inspicere singula ne quis cōfidat prauaricando posse latere: perq; omnia circumuolui, ne quis speret manus eius post delictū subterfugere posse. Hunc esse ostendit legum omnium fundatorē, ubi ait: Recta desinit et peragit, id est, recta quadam legis regula determinat singula. Determinat inquam primo singulis naturę suę modum, quę qualia, quot quantaq; sint, et ubi et quando et quomodo moueantur. Deinde animis quid agendum sit, quid uic cauēdum. Determinationem eiusmodi legem esse cōstat rerum omnium penes deum omnium autorē: eamq; eodem actu ab ipso deo sanciri, quo et omnia ab eo intelliguntur et fiunt: actu scilicet circulari, quem Timæus ait esse diuinę intelligentię naturalē, ex seipsa uidelicet seipsam respicienti, seq; respiciendo omnia semper cōspicienti. Forſan uero ultra circulare, ut ita dixerim, motum deo intimū, subinsinuat motum quoq; rectum, id est, rerum à deo processum deiq; per res omnes influxum: ideo recta dixit, et peragit. Et motum rectum à circulari pendere signauit. Item ubi ait deum rerum principia et fines et media cōtinere: intellige deum esse causam rerum efficientem atq; finalem. seruare omnia, omnibusq; adesse. Ac ne quis putet irritam legem, addit hanc semper iudiciū comitari, quo et perspicaciter seruatores legis prauaricatoresq; discernantur, et efficaciter quid potissimum debeatur cuiq; decernatur. Quod quidē iudiciū, quoniam potenter et discernit, et decernit, incuitabilis sequitur ultio peccatorum, et pręmium obseruantium. Seruari uero maxime diuinā inquit legem ab his, qui humillime ceruicem suam diuinę legis iugo subiiciunt, quorum pręmium futura beatitudo censetur: respui uero maxime à superbis, qui mox sicut dei legem dereliquerunt, ita deseruntur à deo. Deserti autē et peccant atrocius, et miserabilius cruciantur. Tu uero euangelica hęc aureaq; pręcepta seruabis alta mente reposita. Quod autē mysteria hęc antiquo ait sermone constare, Mosaisco possumus intelligere. Possumus quoq; et Mercuriali quodā et Orphico, apud quos eiusmodi multa perlegimus, et illa quidem euidentissima: quę recēdere grandius iam prohibet argumētum. At si Orphicos de Ioue, de lege, de iudicio et iustitia et Nemese hymnos legeris, hęc ad uerbum inuenies omnia. Post hęc Plato populum exhortatur, ut unusquisq; magnopere studeat in eorum numero esse qui deum sequuntur, contendens in omnibus placere deo, atq; ut id consequatur simile deo se reddens, similem inquam per temperantię puritatem, qua tanquam regula ex amussim sua omnia metiatur. Siquidē mensura, quod et Pythagoras inquit, omnium optima iudicatur, simillimumq; deo efficit animum. Quippe cum deus omnium sit mēsurā, pręcipue nobis, qui uidelicet eatenus uel prosequi uel fugere debemus singula, quatenus diuinę menti uoluntatiq; uel cōsonare uel dissonare censentur. Hinc illud in Platonis epistola: Sapienti quidē uiro lex deus est, insipienti uero libido. Ambiguus uero hic legitur textus. Alibi enim legitur ut traduxi. Quibus uerbis Plato uidetur Protagorā confutare, dicentem rerum mensuram hominē esse. Cuius error in libro de scientia subtiliter confutatur. Alibi uero legitur non quāuis homo, sed si quis homo, hunc in modum: Deus omnium nobis est mensura: multoq; magis si quis, ut ferunt, homo est. Tu hanc particulā, si quis, ut ferunt, homo est: exponere potes: si quis homo mensura est, multo magis deus est mensura. non enim nobis, sed deo per quē uiuimus debemus uiuere. Posses forſan exponere: si deus aliquis homo est, id est, si quādo fiat homo: ut ferunt, id est, oracula prophetarum, quę quidem expositio utinā quāmpia est apud multos, tam accepta foret apud Platonicos. Ut autem appareat quāti fructus sit obseruatio legum, subdit solis harum obseruatoribus licere atq; expedire uota dijs sacraq; facere: Ceterorum uero preces et munera à deo respui. Hoc ipsum uero quod est placere deo, dicit esse signū, quo singulas uite actiōes quasi sagittas debemus intendere. Sagittas autē in hanc ipsam dei gratiam attingendam, esse ait sedulum religionis cultum. In quo eosdem

dispo-

disponit gradus, quos et in carminibus Pythagoricis legimus. Iubet enim hic sicut et ille, ut cęlestes primū omnes colamus deos, illos pręcipue quibus patria quasi patronis est dedicata. deinde sequentes sub cęlo deos. Quos omnes terrestres appellat. Mos enim Platonis est, et si omnia sub cęlo elementa ponit, omniaq; in cęlo modo cęlesti, tamen omnia sub cęlo appellatione terrę cōprehendere, omnia itē in cęlo cęli ignisq; nomine. Cęlestes quidem eos: tum angelos intelligit superiores, tum sp̄ herarum cęlestium stellarūq; animas. Deos uero terrestres, tum inferiores angelos, tum clemētorum quatuor animas. Tertio mandat coli demones, scilicet puriores, quasi deorum ad nos interpretes. Quarto heroas, id est, hominum animas deo acceptorū à corpore separatas. In his omnibus ita distribui pręcepit cultum, ut maioribus numinibus maiora, minoribus minora: equalibus equalia munera cōfrantur. Quinto non tam coli et adorari, quā ornari et quodāmodo honorari deorum patriorum statuas imperat, legibus consecratis. Quoniam uero omnem ad diuinum cultum exhortationē ab uno inchoauit deo: euidenter ostendit cętera numina neq; per se, sed participatione primi dici deos: neq; propter se, sed illius gratia esse colēda, pręsertim cum uniuersum eiusmodi cultum, duntaxat ut illi unico placeas, dicat suscipiendū. Sexto parentes quasi dei uicariōs pręcepit uenerari. Septimo propinquos genere, et familiaritate coniunctos, et hospites peregrinosq; ex diuino iussu amare charitate nō ficta. His autē pręceptū inseritur euāgelicū, uanorum scilicet uerborū exactam rationem diuino iudici esse reddendam: cuius angelus nobis pręest quasi superioris iudicis uicarius et minister, ut nos à turpibus reuocet, prouocet ad honesta: et cōsentientes quidē trāquillitate cōsciētia nutrit et delectet, dissentientes uero perturbatione consciētia uexet. Vbi delectat, ab antiquis gratia nominatur: ubi uexat, furia. Et gratia quidē triplex, quoniā pręteriti pręsentis et futuri gratia bonos oblectat. Furia quoq; triplex, quia malos similiter cruciat. Et utrobique Fatum, et Parca triplex cognominatur. Dicitur et Nemesis, pręsertim ab Orpheo, ubi in superbos animaduertit. Profecto ueteres ut indicaret superbiam Deo maxime omnium dissonare obedientiam humillimam exigenti, dixerunt superbos non solum diuina censura, ut cętera uitia, sed etiā indignatione puniri, propriūq; ad punitionē eiusmodi numen introduxerunt, Nemescos nomine nuncupatū, quod quidem facit potētiam in brachio suo dispergitq; superbos mente cordis sui. Collige è multis omnibus pręcipue quatuor, legem, iudiciū, iustitiam, Nemese. Horum exemplum accipe in teipso. Habes in mente legem, quid agendū sit, quid non, cōmuni norma dictantem, et honestum quidem prosequendum esse, turpe uero uitandum. Habes et in ratione iudiciū distantiore quadam argumentationum discursione discernens id quod in hac uel illa actione positum est, honestum esse uel turpe. Habes in uoluntate iustitiam, eligentem ita prosequi, ita fugere, ut ratio per mentis leges prosequendum iudicauit uel fugiendum. Habes in imaginatione eiusq; effectu Nemese in turpibus actionibus uerbisq; succensentem atq; legitime indignantē. Similiter in Deo lex iudiciū, iustitiaq; et Nemesis, sed modo diuino. Distantiore autē in Deo quidē lex angelisq; superioribus. In animę uero mundanę ratione, iudiciū. In eiusdem uoluntate iustitia. In angelis inferioribus seu demonibus medijs Nemesis. Vt unq; distribuas, hęc omnia diuinę legi mirabili quadam connexionē subseruiunt ad uirtutum pręmium, et supplicium peccatorum.

Parentes quasi
dei Vicarii

DIALOGVS QVARTVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

GEIAM quam nam fore ciuitatem cogitare debemus? Neq; uero nunc de pręsentis eius nomine, aut de futuro interrogo. Id enim forſan aut ipsa colonię deductio dabit, aut locus, uel etiā fluuij, aut fontis, aut deorum qui in ea regione sunt alicuius cognomentum ciuitati nouę fama sua nomen imponet. Sed illud potius quęro, utrū maritima erit, an mediterranea? CLIN. Distat ferē hospes à mari hęc de qua loquimur, ciuitas, stadijs octoginta. ATHEN. Portus uero sunt ne prope? an mare illud penitus importuosum? CLIN. Portuosa est hospes ea regio, quā maxime fieri potest. ATHEN. Heu, quid ais? Ager autem ille fert omnia? An aliquorum indigus? CLIN. Fert penē omnia. ATHE. Ciuitas uero aliqua ne illi proxima? CLIN. Non ualde. atq; idcirco habitatores illuc conducere cogitamus. prisca enim quadam hominū inde facta propulsione, magno temporis spacio iacet regio desolata. ATHEN. Quo ad campos autem montesq; et syluas pertinet, quo pacto disposita est? CLIN. Similis est reliquę totius Cretę naturę. ATHEN. Asperam igitur ipsam potius et syluestrem quā campestem esse dicis? CLIN. Aio equidem. ATHEN. Non est igitur ad acquirendam uirtutem incommoda. Nam si mari proxima esset et portuosa, nec ferret omnia, sed multarum rerum egeret, maximo sibi salutis fundatore opus esset, diuinisq;

V u 3

nisq;

nisque legum latoribus, ne multos ac uarios mores, simulque prauos huiusmodi regionis natura contraheret. Nunc uero iuuat, quia stadijs octoginta remota est a mari, propinquior certe quam oportet mari, eo ferme quod portuosior est, ut ais. Satis tamen & hoc esse uideretur. Profecto mare ciuitati proximum quotidiana quadam iucunditate eam afficit. Veruntamen uicinitas ea nimium reuera falsa est atque amara. Nam cum mercibus & pecunijs cauponando ciuitas repleat, dolosi animi instabiles & infidos mores parit. Vnde parum & ipsa ad seipsam & ad gentes alias fidem & amicitiam colit. Aduersus haec tamen illud habet remedium quod omnia fert. Cumque syluosa sit & aspera, licet omnia ferat, non tamen abunde omnia. Nam si esset ad omnia ferax atque foecunda, multum auri atque argenti ex emissionem rerum colligeret. Qua una rem nihil ut breuiter dicam, perniciosius est, si unum uicinas ad generosos iustosque mores: ut in superioribus quoque si recordamur, est dictum. CLIN. Recordamur quidem. Et illa tunc & nunc ista recte dicta concedimus. ATHEN. Materia uero ad fabricandas naues, nunquid illic abundat? CLIN. Neque illic abies est mentione digna, nec arbor picea. Cupressi item copia parua, pinumque et platanum illic raram inuenies. Quibus necessario fabri nauium ad interiores nauium partes utuntur. ATHEN. Atque in his etiam non male se habet regionis ipsius natura. CLIN. Quid ita? ATH. Quoniam operae pretium est ut ciuitas facile imitari hostes improba imitatione non possit. CLIN. Cuius nam supradictorum potissimum gratia ista dicis? ATHEN. Obserua me uir praclare. Nempe illius gratia quod est ab initio de Crentium legibus dictum, quas uos ad unum aliquid, id est bellum respicere dicebatis. Eas ego, quoniam ad uirtutem quodammodo referrentur, probe positas esse dixi: quoniam uero non ad uniuersam, sed ad uirtutis partem ferme, equidem non ualde laudabam. Nunc igitur me quoque uos in praesenti legumlatione diligenter obseruate, si quid aut quod ad uirtutem non pertineat, aut quod ad partem solummodo, legibus sancio. Eum quippe solum recte ferre leges existimo, qui ueluti sagittarius illuc animum semper intendit, unde continuo aliquid semperque sequatur eorum quae bona sunt: cetera uero relinquit, siue diuitias, seu huiusmodi aliquid quod a uirtutibus sit separatum. Imitationem uero hostium improbam tunc fieri dicebam, cum iuxta mare quispiam habitans, laudatur ab hostibus: Quale illud fuit. Dicam enim, non tamen praeterita iniuria commemoranda studio. Minos olim nauali copia fretus, crudele Atticae tributum imposuit. Athenienses uero nondum naues ut nunc ad bellum paratas habebant, nec illa in regione arborum copia erat, unde naues facile fabricarentur. Quare non potuerunt rerum imitatione naualium ipsi quoque nauae facti, statim hostes tunc suos ulcisci. Meliusque secum actum esset, si sapienter septem adulescentes amississent, quam quod illis accidit perpeti. Nam pro terrestribus firmisque copijs, nauales factae consueuerunt cursim naues insillire ac cito decedere, nihil turpe facere arbitantes, si minus audeant hostium impetum expectare, ac mori: sed causas habent idoneas, ut armis amissis, minime, ut aiunt, turpiter fugiant. Huiusmodi uero ex nauali bello uoces audire contingit, non laude quidem ulla, sed uituperatione summopere dignas. Nunquam enim malis moribus, praesertim optima: ciuium partem assuefacere decet. Apud Homerum quoque nauium refugium hoc reprobatum uidetur. Vlysses namque Agamemnonem reprehendit, qui praelio Graecis apud Troianos occupatis naues in mare deducere iubebat. Quod moleste ferens Vlysses ait: An iubes instante belli turbine bene tabulatis instructas naues in altum deducere, ut Troianis ad uotum cuncta succedant, nos autem perniciose strages cladesque sequatur? neque enim graui sese pugnae committent, quum naues mari ad fugam paratas aspicient, sed neglecto bello cedent, atque inde uolabunt. Vbi quale consilium hoc tum fuerit, apparebit. Patet igitur Homerum quoque sensisse, obesse triremes ad pugnantium fugam paratas. Quippe uel leones his moribus uel ceruos fugere consueferent. Praeterea ciuitatum potentiae quae naualibus copijs fretae salutem consequuntur, honores optimae bellicarum rerum parti haudquaquam retribuunt. Nam cum arte gubernatoria, & quinquaginta uirorum principatu & remigio, uirorumque & uilium hominum opere res naualis geratur, non potest quispiam recte honores singulis reddere. Quomodo uero recte se habere ciuitas potest, si hoc ipso priuata fuerit? CLIN. Ferme impossibile. Veruntamen hospes nauale apud Salaminam Graecorum aduersus Barbaros praedium uniuersam nos Crentes Graeciam seruasse putamus. ATHEN. Atqui multi istud tam Graecorum quam Barbarorum

Minos coe-
git Attica ad
dededos se-
ptē pueros

barorum affirmant. Ego autem, o amice, & hic Megillus, pedestrem in Marathone & in Plateis pugnam, alteram principium salutis, alteram finem fuisse dicimus: & his quidem pugnis meliores Graecos factos fuisse, alijs non meliores, ut ita de praелиjs quibus tunc pariter seruati sumus, dicamus. Bello enim apud Salaminam gesto, illud addo quod in Artemisio commissum fuit maritimum. Verum spectantes nunc ciuili disciplinae uirtutem, & regionis naturam, & legum ordinem consideramus. Non enim seruari ac esse solum, hominibus summo in precio habendum existimamus, ut uulgius putat: sed ut quam diu sunt, optimi sint. Quod & in superioribus, ut arbitror, a nobis est dictum. CLIN. Dictum plane. ATHEN. Id itaque tantum animaduertamus, si eandem ipsam agamus uiam quae ciuitatibus optima sit in constituenda habitatione legibusque ferendis. CLIN. Mirum in modum. ATHEN. Dic ergo quod sequitur, quae multitudo habitatura coloniam sit. Vtrum quicumque uelint ex tota Creta, quasi magna in singulis ciuitatibus turba superfluat? An ad ipsius agrum uires electi? Non enim uolentes ex Graecis omnes colligis. etsi nonnullos uideo ex Argis & Aegina alijsque Graeciae partibus regionem hanc habitare. Sed in praesenti mihi dicas, unde futura sit uobis horum nunc ciuium multitudo. CLIN. Ex uniuersa Creta futuram existimo, & inter Graecos alios, qui ex Peloponneso uenient maxime ut opinor recipiuntur. Quod uero modo dicebas, uerum est, ex Argis scilicet istos esse. Etenim quod maxime modo hic genus laudatur, Gortynicum est, quod ex ipsa Peloponnesiaca Gortyne huc migravit. ATHEN. Sed non aequae facilis ciuitatibus illa in unum commigratio solet fieri, quando non ex animo more fit, ut genus unum amicum inter se ab amicis ueniens ex una quadam regione, aut agrum angustijs pressum, aut alia huiusmodi necessitate coactum in aliena commigret. Quandoque uero accidit ut ciuitate seditionibus agitata alio ciuium pars una secedat. Vniuersa etiam ciuitas bello uicta quoadque simul fugisse reperitur. Haec autem omnia partim facilia sunt, ut noua in habitatione disponantur, & legibus denuo positae gubernentur: partim etiam difficilia. Nam quod genus unum est unius linguae earundemque legum, cum sacrorum & huiusmodi omnium communionem habeat, amicitia quidem inter se aliqua copulatur, sed leges alias, gubernationisque modum a pristino discrepantem non facile suscipit. Quod uero propter legum suarum improbitatem seditionibus concitum fuit, cum primos illos propter consuetudinem quibus corruptum est mores desideret, durum se & inobediens gubernanti legesque ponenti praebet. Quod autem ex uarijs confluit generibus, libentius fortasse nouas leges audiet: sed arduum est omnino, & longo tempore indiget, ut conspirare, & tanquam sub uno iugo equi, unum idemque, ut dicitur, efflare possint. Sed enim legum sanctio ciuitatisque constitutio est ad uirorum uirtutem omnium perfectissima. CLIN. Probabile id quidem, sed clarius expone bone uir, quorsum id dixeris. ATHEN. Dum considerare legumlatores & laudare uellem, ad uile quid dictu uideor lapsus. Quod tamen si opportune dicatur, nihil negotij dabit. Ac quid ego conturbor, cum omnia humana ferè ita habere uideantur. CLIN. Qua de re dicis? ATHEN. Dicturus eram nullum unquam hominum aliquid lege sancire, sed fortunas casusque uarios incidentes, leges nobis per omnia ferre. Aut enim imminentis uolentia belli, priorem peruertit rempublicam legesque mutat: aut summa quaedam penuria. Morbi quoque multa innouare compellunt. Pestis etiam diutina, multorumque annorum incommoda, & importuna tempestas. Haec si quis animaduertat, non uerebitur idem quod ego nunc, exclamare, mortalium neminem leges condere, sed humana omnia fortunae agi. Quod si quis in nauigatione, gubernatione, medicina, militari imperio affirmauerit, recte uidebitur dicere. Sed rursus & istud similiter de ijs ipsis bene dicitur. CLIN. Quidnam? ATHEN. Deum quidem omnia, & fortunam opportunitatemque simul cum deo cuncta humana gubernare. Mitius tamen concedendum, tertium superiora, artem uidelicet sequi. Tempestate enim imminente multum interesse arbitror, gubernatoriam habeas artem, nec ne. An quomodo dicendum? CLIN. Ita profus. ATH. Nonne & in alijs eadem ratio? Atqui & legum lationi idem est tribuendum, ut concurrentibus alijs quaecumque ad felicem regionis habitationem conducunt, legislator ueritatis compos ciuitati ipsi non desit. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Nonne qui in singulis illorum artem habet, precari poterit ut aliquid a fortuna sibi feliciter adsit, nec alia re praeterquam artificio opus sit? CLIN. Valde. ATHEN. Ceteri quoque omnes, quos mo-

Quae sint
quae leges
producunt

Deum & for-
tunam op-
portunita-
temque cun-
cta guberna-
re, artem se-
qui

do diximus, si quis quaesierit, suas preces uotaque aperient, An non? CLIN. Plane. ATHEN. Idem & legislator, ut arbitror, faciet. CLIN. Sic puto. ATHEN. Age itaque sic eum interrogemus. O legislator qualem tibi ciuitatem tradi desideras, ut ipse ex reliquis postea sufficienter eam disponere possis? Quid recte deinde dicetur? An legumlatoris responsio afferri debet? CLIN. Vtique. ATHEN. Tyrannidi subiectam mihi tradite ciuitatem, dicet. Tyranus autem iuuenis sit, memoria ualens, acutus, fortis, naturaque magnificus. Et quod in superioribus omnes uirtutis partes sequi debere dicebamus, id animo quoque tyrannico insit, siquid modo caetera profutura sint. CLIN. Temperantiam mihi uidetur hospes o Megille dicere tyranni animo inesse oportere. Nonne? ATHEN. Popularem o Clinia dico, non temperantiam illam quam extollens aliquis prudentiam appellandam esse monstraret, sed eam ipsam affectionem quae in bestiis & pueris illico apparet innata, ut alij ad uoluptatem proniores, continentiores alij nati esse uideantur. Quam quidem continentiam a bonis alijs separatam, paruifaciendam esse duximus. Tenetis quod dico? CLIN. Maxime. ATHEN. Hanc ergo naturam ad superiores illas naturae qualitates tyrannus habeat, si debet ciuitas celerrime & optime prout possibile est eam gubernationem assequi, qua felicissime uiuat. Nulla enim uelocior, nulla melior dispositio ciuitatis, aut est, aut esse potest. CLIN. Quomodo uero & qua ratione hospes id asserens aliquis, recte dici sibi quispiam suadebit? ATHEN. Facile intellectu est o Clinia, hoc ita natura esse. CLIN. Quid ais? Num quid esse illud asseris, si tyrannus iuuenis sit, temperatus ingenijque acumine & memoria pollens, fortis, magnificus, atque felix? ATHEN. Adde nihil aliud, nisi ut tempore ipsius laude dignus legislator reperiatur, & fortuna quaedam eos in idem conducat. Hoc enim si accesserit, omnia ferme deus dederit quae dare solet, quoties ciuitatem aliquam felicem maxime uult fore. Deinde si duo tales principes sint. Tertio loco si tres. Et successionis eadem ratione seruata eo difficilius, quo plures: atque contra quo pauciores, eo facilius. CLIN. Ex tyrannide optimam fieri rempublicam affirmare uideris, cum summo certe legistatore, modestoque tyranno facillime & celerrime ex illa in hanc mutationem fieri. Secundo ex paucorum potentia. Tertio ex populari. An non ita? ATHEN. Minime. Sed ex tyrannide primo. Deinde ex regia gubernatione. Tertio ex quadam populari potentia. Postremo paucorum potentia optimae reipublicae generationem difficillime suscipit. Plurimi enim in ipsa potentes sunt. Tunc uero haec fieri dicimus, cum uerus natura legum conditor inuenitur, & ei potentia quaedam communis cum illis contingit, qui plurimum in ciuitate possunt. Vbi autem paucissimi quidem numero sunt, potentia uero summi, quod tyrannidi accidit, ibi celer & facilis fieri mutatio solet. CLIN. Quo pacto? Non enim intelligimus. ATHEN. At uero non semel id a nobis, sed saepius, ut opinor, est dictum. Vos autem fortasse ciuitatem tyrannide pressam nunquam uidistis? CLIN. Ego quidem uidere eam minime cupio. ATHEN. Atqui quod modo diximus, in ea inspicies. CLIN. Quidnam? ATHEN. Quod non multo labore nec longo tempore tyranno opus sit, ciuitatis mores mutare uolenti. Nam siue ad uirtutis officia siue contra ciues perducere uelit, ipse primus uiam per quam sequantur caeteri, ingrediatur oportet, omniaque in seipso primum expressa praescribat agendo, alia quidem laudans atque honorans, alia uero uituperans, & eos qui non obediunt in singulis actionibus semper dedecorans. CLIN. Quomodo uero ubique magnum quid aut arduum existimabimus, ut ciues eum statim sequantur, qui ita suadet & cogit? ATHEN. Nemo uobis persuadeat o amici aliter unquam citius & facilius quam principum exemplo leges in ciuitate mutari. Neque aliter ocyus aut fieri nunc existimetis, aut futurum. Profecto hoc nobis neque impossibile est, neque factum difficile. Sed illud difficile factum est, raroque longo in tempore factum, quod si quando contigerit, innumera ciuitati cui eueniet & immensa bona efficiet. CLIN. Quid illud? ATHEN. Si quando diuinus amor temperate iustaque agendi magna potentiae innascatur, quae aut in unius sita sit potentate, aut in plurium principatu diuitijs uel nobilitate generis excellentium: aut si quando naturam Nestoris quis reduxerit, quem & dicendi facundia, & temperantia uitae multo magis omnibus excelluisse ferunt, qualis quidem uir Troiae temporibus fuisse dicitur, nostris autem minime: si inquam talis quandoque uir fuit, aut erit, aut nunc inter nos est aliquis, & ipse beate uiuit, & illi quoque beati sunt, qui fluentia ex ore modesto audiunt uerba. Eadem quoque de uniuersa potentia ratio est, quod uide-

uidelicet cum in eodem homine bene cum prudentia & temperantia simul potentia summa conuenerit, tunc demum gubernationis optimae, optimarumque legum elucebit origo, aliter autem nunquam. Verum haec tanquam fabula quaedam oraculorum ritu dicta sint, ostensumque sit, partim difficile esse, ciuitatem bonis fundari legibus, partim uero si contigerit id quod diximus, longe omnium facillimum & breuissimi temporis opus. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Sed conemur iam ciuitati tuae rem omnem accommodantes tanquam seniores pueris, leges oratione confingere. CLIN. Aggrediamur iam id sine mora. ATHEN. Deum in primis ad ciuitatis constitutionem inuocemus. Qui utinam audiat, exaudiensque propitius & benignus nobis adueniat, una nobiscum ciuitatem & leges exornaturus. CLIN. Veniat opto. ATHEN. Sed qualem nam disciplinam ciuitati tradere uolumus? CLIN. Declara si placet, quid dicere uelis, utrum populi potestatem, uel paucorum, uel optimatum, uel regnum. Neque enim tyrannidem te dicere arbitramur. ATHEN. Age iam uter uestrum prior mihi respondere uult, quae nam ex his suae patriae respublica est? MEG. Num par est, quia senior sum, ut ipse prior respondeam? CLIN. Forte. MEG. Cum Lacedaemoniam hospes rempublicam mente reuoluo, non facile tibi possum dicere, quomodo sit appellanda. Etenim tyrannidi similis esse uidetur. Nam Ephorum potestas mirum in modum ibi tyrannica. Nonnunquam tamen praeter caeteris ciuitatibus populari gubernationi apparet simillima. Negare autem eam esse optimatum rempublicam omnino absurdum. Regnum quoque in ea perpetuum, quod omnium antiquissimum tam a caeteris hominibus quam a nobis ipsis esse dicitur. Quare ita subito interrogatus, reuera, ut dicebam, non possum in praesentia tibi distincte quae illarum sit respondere. CLIN. Mihi quoque Megille perinde ac tibi contigisse uidetur. Nescio enim quam illarum potissimum Gnosiam esse affirmem rempublicam. ATHEN. Vera enim o uiri optimi reipublicae uos participes estis. Quae autem modo nominatae sunt, non respublicae, sed urbium habitationes quaedam sunt, in quibus pars una seruit alteri dominantis, & a partis dominantis potentia, tota nomen accipit gubernatio. Oportebat autem si hoc modo nominanda sit ciuitas, de ipsius nomine nuncupari, qui illorum qui mentis copotes sunt, uerus est dominus. CLIN. Quis autem iste deus? ATHEN. An fabula paulisper utendum, si uolumus commode quod modo quaesitum est, declarare? An non sic faciendum? CLIN. Sic omnino. ATHEN. Multo ante habitationes urbium, de quibus in superioribus facta nobis mentio est, principatus quidam & gubernatio sub Saturno ualde felix fuisse dicitur. Cuius imitationem quandam habet, quae nunc ab optimatibus gubernatur. CLIN. Attentius ergo de ipsa, ut uidetur, est audiendum. ATHEN. Mihi quidem ita uidetur, proptereaque in medium modo produxi. MEG. Recte tu quidem, ac probe facies, si sequentem fabulam quatenus conuenit, exposueris. ATHEN. Faciam ut dicitis. Fama profecto beatae illius uitae ad nos usque peruenit, copiosa ipsam omnia, suaque sponte parata habuisse. Cuius rei causa fuisse haec traditur. Cum intelligeret Saturnus, quemadmodum ipsi narrauimus, nullam hominis naturam res humanas ita gubernare posse, ut si omnibus arbitratu suo dominetur, lasciuiori superbia iniustitiaeque non repleatur: cum haec inquam non ignoraret, non homines sed diuiniore praestantiorisque generis daemones, ciuitatibus nostris reges principesque praefecit, quod nunc nos in ouium gregibus aliorumque cicurum armetis facimus. Non enim bobus boues, nec capris capras praeficimus, sed nos ipsis genus melius dominamur. Similiter deus homines amans genus daemonum generi nostro praestantius nobis praefecit, quod summa tam sua quam nostra facilitate nostrarum rerum curam habebat, pacemque & pudicitiam, libertatem & iustitiae copiam praebens, procul a seditione, ac felix hominum reddebat genus. Hic utique sermo ueritate usus asserit, ciuitatibus omnibus, quibus non deus, sed mortalis aliquis dominetur, nullam unquam malorum laborumque fore quietem. Sed omni studio imitari nos iubet uitam quae sub Saturno fuit, & quantum in nobis est, immortalitatis, ipsi obtemperantes, priuatim & publice domos ciuitatesque gubernare, ipsam mentis in qualibet re dispensationem, legem nuncupantes. Nam si homo unus aut paucorum, aut etiam populi potestas, uoluptati & cupiditati deditum animu habeat, hisque repleti desideret, cumque id minime assequatur, inexplebili inextinguibili ardore & insanabili morbo uexetur, dominetur aut ciuitati aut priuatis nonnullis, statim spretis legibus non est ut modo dicebamus, spes ulla salutis. Considerare decet o Clinia utrum huic rationi credendum sit, an aliter faciendum.

CLIN. Necessè est ut credamus. ATHEN. Perspicis tot legum species, quot & gubernationum à quibusdam existimari. Gubernationum uero species, quot multi ponunt, paulo ante narrauimus. Neque de re uili nunc, sed de re maxima nobis esse quæstionem existimes, nam quò iustum & iniustum respicere debeat, rursus in ambiguitatem incidit. Nec enim ad bellum, nec ad omnem uirtutem referri leges debere aiunt, sed ad illud potius quod constitutæ reipub. conferat, quæcunq; illa sit, ut dominetur semper, nec pereat. Iustiq; definitionem sic natura optime se habere contendunt. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Quod potentiori confert. CLIN. Apertius dicito. ATHEN. Sic accipe. Leges, ut aiunt, semper in ciuitate ponit, quod dominatur. Nonne? CLIN. Vtiq;. ATHEN. Nunquid existimas, inquit, uel populum superantem, uel aliam quampiam rempublicam, uel tyrannum, ad aliud potius sponte leges laturum quam ad utilitatem suam, hoc est sui principatus stabilitatem? CLIN. Non ad aliud. ATHEN. Siquis autem huiusmodi leges transgrediat, iam positas, ut iniquus punietur ab eo qui has institutiones induxit, iustasq; appellat. CLIN. Sic apparet. ATHEN. Sic itaq; iustum se semper habebit. CLIN. Sic fane hæc asserit ratio. ATH. Vna profecto hæc iniquitas ex illis est, quæ de principatu sunt. CLIN. Ex quibus? ATHEN. Ex his inquam quas supra narrauimus, quos quibus imperare oporteat, exponentes. Diximus autem parentes filijs atq; nepotibus, seniores iunioribus, generosos ignobilibus dominari debere: & alia quædam, si tenetis, quorum alijs alia impedimento sunt, ex quibus unum hoc erat. Adiecitimusq; Pindarum existimare, secundum naturam ac iustum imperium esse, ut potentiora imbecillioribus dominantur. CLIN. Hæc certe tunc dicta fuerunt. ATHEN. Considera iam quibus nostra ciuitas committenda. Miles nanq; in ciuitatibus nonnullis id contingit. CLIN. Quidnam? ATHEN. Cum de principatu certatum esset, qui uicerunt adeo ad se solos rem contraxerunt, ut nullum uictis eorumq; posteris magistratum concesserint, cauentes semper ne quis ex uictis potentiam adeptus, insurgat priorum memor malorum. Has quidem nos negamus esse respublicas, neque censemus rectas esse eas leges, quæ non sint communiter totius ciuitatis gratia positæ. Qui autem aliquarum partium gratia leges condunt, eos non ciues, sed seditiosos putamus, & iura sua frustra sic ab eis uocari censemus. Hæc autem eam ob causam dicimus, quia nos tua in ciuitate non ideo magistratus alicui dabimus, quod diues sit, aut huiusmodi quicq; possideat, ut robur, magnitudinem, generis claritatem. Ei uero qui positis legibus parebit maxime, & hac re cæteris in ciuitate præstabit: deorum quoq; cultum & ministerium dabimus, maximè quidem primo, secundum uero illi qui secundo loco excellet. Eademq; ratione sequentibus singula pro dignitate distribuemus. Magistratus autem legum ministros appellauimus, non quia innouare uocabula cupiam, sed quia putem salutem hinc maxime ciuitati fore, & contrarium ex contrario. Interitum enim paratum illi ciuitati uideo, in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus præfunt. Salutem uero illi, ubi lex feruentibus magistratibus dominatur. Cuncta certe bona quæ dii ciuitatibus præbent, huic affore cerno. CLIN. Per louem hospes acute, ut ætas tua postulat, perspicis. Iuuenis enim hæc obtuse admodum, senex acutissime cernit. MEG. Vera loqueris. ATHEN. Quid uero deinceps? Nonne uenisse iam ac ad esse colonos arbitrari debemus, reliquumq; ad eos sermonem peragere? CLIN. Quid prohibet? ATHEN. Sic itaq; ad eos dicamus. Deus o uiri, sicut antiquus quoq; sermo testatur, principium, finem, & media rerum omnium continens recta peragit secundum naturam circueus. Hunc semper iudicium comitatur, eos qui à diuina lege descuerint puniens. Cui quidem iudicio quicq; felix futurus est adhærens, humilis subsequitur atq; compositus. Qui autem superbia elatus est, quod pecunia uel honoribus antecellat, uel corporis forma polleat, qua cum iuuenilis animus demerita simul ardeat & petulantia, quasi nec principe nec duce ullo indigeat, sed aliorum ipse sufficiens ductor sit, is penitus à deo deseritur. Desertus autem, & alios huiusmodi nactus, exultat omnia simul perturbans, multisq; uidetur minime contemnendus. breui tamen postea inculpabili dei punitus iudicio, seipsum, domum suam, ciuitatemq; uniuersam simul euertit. Cum hæc igitur ita disposita sint, quid facere & cogitare, quid ue cauere prudentem oportet? Nemini dubium quin cogitare quisq; debeat, qua ratione ex eorum numero sit qui deum sequatur. Quenam igitur actio à deo amatur, deumq; sequitur? Vna certe, rationem unam antiquam habens atq; præcipuam, quod simile simili, quod moderatum sit

sic, amicum est. Immoderata uero neque inuicem, neque moderatis sunt amica. Deus profecto nobis rerum omnium maxime sit mensura, multoq; magis quam quiuis, ut ferunt, homo. Qui igitur huic tali amicus fore studet, eum necesse est ut quam maxime pro uiribus talis efficiatur. Atqui secundum hanc rationem quisquis hominum temperatus est, deo est amicus. Similis enim. Intemperatus autem, dissimilis, differens, & iniustus, cæteraq; similiter. Sed intelligamus ad hæc rationem illam sequi omnium rationum, ut arbitror, pulcherrimam atq; uerissimam, quod bonum uirum decet sacrificare dijs, & interesse diuinis. Nempe illos prosequi orationibus, muneribus, aliisque cultu diuino, pulcherrimum, optimum, commodissimum ad beatam uitam, idq; præ cæteris est decorum. Malo autem contra contingunt omnia. Impurus enim mali est animus, boni autem purus. Ab impuro autem capere munera, neque bonum uirum, neque deum decet. Frustra itaq; circa deos profani laborant, quod opportune faciunt omnes sancti. Atqui signum quidem hoc est, quod aciem debemus intendere. Sagittæ uero ad illud quanam? & quis proprius ipsarum impetus, rectissime diceretur? Principio post celestium, ciuitatq; præsentium deorum honores, si quis terrestribus dijs paria, secunda, præcipua munera tribuat, rectissime signum ipsum pietatis attinget. Quæ uero horum supra positorum imparia, & alterna uoce respondentia supra dictis, post deos istos demonibus uir mentis compos sacrificabit, heroibusq; post demones. Sequuntur statua patriorum deorum propria secundum legem consecrata. Demum uiuentium cultus parentum, quibus fas est prima & maxima debita omnium antiquissima debitorum persolueri. putare enim quisq; debet, omnia quæ possidet, eorum esse qui genuerunt & educarunt, ita ut illis hæc omnia pro uiribus ministrare debeat, primum quidem externa bona, deinde etiam corporis, postremo quæ ad animum pertinent, hæc omnia uidelicet mutuo data persoluens, & pro curis doloribusq; precibus parentum, in senecta recentes reddens, quando maxime indigent. In uerbis quinetiam per totam uitam parentes uenerari maxime decet. Leuium enim uolatiliumq; uerborum grauissima imminet poena. Nam omnibus præposita est Nemesis iudicij angelus, huiusmodi omnium consideratrix. Oportet itaq; iratis animumq; explentibus cedere seu uerbis siue rebus id faciant, non ignorantes patrem iure admodum filio ualde succensere, si quando ab eo iniuriam sibi fieri arbitretur. Mortuis uero parentibus monumenta decentissima, quæ temperatissime structa neque consuetam magnitudinem oportet excedere, neque minora illis facere, quæ maiores genitoribus suis struebant. Annuas quoq; curas defunctorum quæ ornamentum afferunt, instaurare decet, & noua quotidie repetita memoria semper parentes summopere honorare, impendio moderate pro fortuna utentes. Si hæc seruabimus, uitamq; semper ita agemus singuli, digna à dijs cæterisq; natura nostra superioribus omnibus præmia reportabimus, plurimum bona cum spe uiuētes. Quæ uero erga filios, & nepotes, consanguineos, amicos, ciues, peregrinos, deos semper colendo, tum in congressu horum omnium operari quisque debeat, atq; ita uitam suam secundum legem illustrare, legum ipsarum tractatio demonstrabit, partim quidem suadendo, partim uero duriores mores uel supplicioq; cogendo: atq; ita ciuitatem nostram fauentibus dijs, felicem beatamq; efficiet. Quæ uero rursus oportet necessariumq; est ut legislator, qui eadem quæ & ego agitet, edisserat, neque tamen sub ipsa legis forma commode dici posse uidentur, horum exemplum in primis tam ipsi legumlatori, quam his qui lege instituendi sunt, arbitror afferendum: deinde legum positionem incipiendam, reliqua omnia pro uiribus discutiendo. Talia uero quomodo maxime habeant haud fane facile una quadam formula comprehendere potest. Sed ita de ipsis modum aliquem capiamus, siquid de ipsis asseuerare possumus. CLIN. Dic age, quem modum? ATHEN. Vellem equidem eos, ad uirtutis officia persuasos maxime & obtemperantes esse, idq; legislator face-re ubiq; conabitur. CLIN. Quid nisi? ATHEN. Quæ igitur dicta sunt, non nihil ad illud conducere mihi uidentur, ut si non crudus omnino audientis animus sit, mitior beneuolentiorq; in audiendis præceptis efficiatur: beneuolentior uero factus, facilius perdiscat: quod si non omnino peragatur, aliquo saltem modo factum, satis esse putandum est. Non enim magna est eorum copia, qui optimi quam maxime & celerrime conentur euadere. Hæc uero sapientem multi predicant, cum dicat uiam ad uitia planam esse, ac sine sudore peragi, cum breuissima sit. Ante uirtutem uero, inquit, sudorem dii immortales posuerunt.

Parentum cultum.

Nemesis

Mortuorum obsequium.

Ac uia quæ ad eam ducit, longa, ardua, & aspera primum: sed postquam ad summa fastigia peruentum est, quæ ardua uia fuerat, facilem præstat callem. CLIN. Bene dicere uidentur. ATHEN. Ita certe est. Verum quò sermonis spectabat progressio, uolo in medio uobis proponere. CLIN. Ponas. ATHEN. Orationem ad legislatorem sic uertamus. Dic nobis ò legislator, Si scires quid agendum dicendumque nobis sit, nonne diceres? CLIN. Necessario. ATHEN. An non paulo ante dicentem audiuius non debere legislatorem poetis permittere, ut quæcunq; sibi placent, effingant? Non enim intelligunt, quæ dicta contra leges noceant ciuitati. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Si de poetis hæc ad eum dixerimus, erunt ne nobis modeste dicta? CLIN. Quænam hæc? ATHEN. Vetus ò legislator fabula passim à nobis fertur, atq; à cæteris omnibus confirmatur: poetam quando in Musæ tripode sedet, non esse mentis compotem, sed quasi fontem fluere, & quæcunq; influunt, prorsus effundere. Cumq; ars eius imitatio quædam sit, & cōtrarios affectus hominum exprimat, sæpe cogi poetam sibi ipsi contraria dicere, neq; scire utrum hæc an illa uera sint. Legislatori autem non licet duo quædam diuersa de uno in lege loqui, sed unū debet semper enunciare de uno. Id autem ex his quæ modo dicebas, animaduertes. Cum sepulchrorum alia excedant, alia deficient, alia medium teneant, mediocria tu simpliciter laudasti, fieriq; sola iussisti. Ego autem si uxor mihi ditissima esset, iuberetq; ut eā magnifice sepelirem, in poemate excedens sepulchrum laudarem: pauper autem uir atq; avarus, deficiens. Qui uero mediores diuitias possidet, et ipse quoq; moderatus sit, medium laudabit. Sed tibi non ita dicendum sicut dicebas modo, ut scilicet mediocre solummodo dicas, sed quid quantumq; mediocre sit, exponendum. Aliter ne putes orationem huiusmodi legem esse. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Vtrum qui legibus condendis incumbit, nihil tale in legum exordio dicet, sed statim quid faciendum sit, & quid non, exponet: multaq; imposta ad aliam se legem uertet, nulla ratione ad exhortandum persuadendumq; allata? Afferamus autem in medium modos medendi duos, quibus alij medici aliter curare consueuerunt, ut quemadmodū pueri medicum orant ut modo quā facillimo eos curet, ita & nos legumlatorem. Quod ut fiat apertius, nonne dicimus quosdam medicos esse, & quosdam medicorum ministros, quos etiam medicos appellamus? CLIN. Sic omnino. ATHEN. Siue liberi sint siue serui, qui dominorum iussu, cōsideratione, usu, & experientia artem possideant, non autem secundum naturam, sicuti liberi, qui & ipsi sic didicerunt, & suos filios instruunt? An ponis duo hæc genera medicorum? CLIN. Quid prohibet? ATHEN. Num igitur intelligis cum serui & liberi in ciuitate ægrotent, seruos à seruis plerumq; curari? Qui & in medicorum officinis uersantur, & omnia circumeunt, nec rationem ullam de singulis seruorum morbis, aut reddunt, aut accipiunt, sed quæ usu prodesse uidentur quasi exacte scientes, tyrannorum instar superbe & pertinaciter imperant, atque ita à seruo ad seruum medentes transuolant. In quo sane ad curandos ægrotantes domino facilitatem parat. Liber autem medicus liberorum ut plurimum morbos curat atq; considerat, ita ut à principio morbi naturam perquirat, communiterq; cū ægrotante atq; eius amicis uersetur, tum discendo ab illis non nihil, tum quoad fieri potest docendo, nec ante imperat quicquam q̄ persuaserit. Atq; ita persuadendo semper mansuete ad sanitatē perducere ægrotantes conat. Vter melior est & medicus & exercitator, qui sic, an qui modo illo medetur, atq; exercet? Qui uidelicet dupliciter uim unā perficit, an qui simpliciter, & eū qui deterior ex duobus atq; atrocior modus est, exequitur? CLIN. Multū præstat hospes, qui hoc dupliciter peragit. ATHEN. Vis ergo duplex hoc atq; simplex, quomodo in legibus ferendis fiat, consideremus? CLIN. Volo equidem. ATHEN. Dic age per deos, quā legis cōditor primā legem cōscribet? An nō secundum naturā, primum generationis in ciuitate principatum ante omnia legibus exornabit? CLIN. Plane. ATH. Principium autem generationis omnibus ciuitatibus nuptiarum conuentus atq; cōmunio. CL. Vtiq;. ATH. Quare si nuptiales primū leges ponantur, bene ad omnē ciuitatem recte constituendam posita uidebuntur. CLIN. Sic est omnino. ATHEN. Simplicem ergo primū dicamus, quæ sic se forsan habebit. Vxorem quisq; à trigésimo anno usq; ad trigésimū quintum ducat, Si non duxerit, pecunia mulctetur atq; dedecore: pecunia quidem tāta uel tanta, dedecore autē tali quodam uel tali. Et simplex quidem lex de nuptiis talis sit, duplex autem talis. Vxorem ducere quisq; debet ab anno trigésimo ad trigésimū quintum

quintum, cogitans quòd natura quadam humanum genus quodammodo immortalitatem consequitur. Cuius rei quisq; natura summopere cupidus est. Nemo enim est qui non desideret perpetuū apud posteros nomen habere. Genus itaq; hominum immortale hoc modo in sempiternum perdurat, quòd filiorum filios relinquendo unum & idem semper per generationem immortalitatē adipiscatur. Nefas autem est immortalitate seipsum sponte priuare. Hac uero ex animo ille se priuat, qui filios & uxore negligit. Quicumq; legi huic obtemperauerit, indemnus esto, Qui uero nō paruerit, & quinq; ac triginta annos natus uxorem non duxerit, ne solitariam uitam lucro sibi & uoluptati fore censeat, tanta in annos singulos mulctetur pecunia, neq; eorum particeps honorum sit, quos iuniores quotidie in ciuitate senioribus exhibent. Duabus his legibus inuicem comparatis, de singulis iudicare licet, utrum oporteat eas duplices longitudine q̄ breuissima conscribere, ut persuasiones simul interponantur & minæ: an minis uti solum, & simplices longitudine leges condere. MEG. Laconici moris est hospes, breuiora semper eligere. Siquis autem in his me iudicem faceret, ut eligere mihi liceret ex his utram uelim legem in ciuitate, longiorem eligerem: in cæterisq; legibus omnibus, si duo hæc proponantur, ad hoc ipsum exemplar idem facerem. Oportet tamen præsentis leges & Clinia huic probari. huius enim ea ciuitas est, cuius usui leges hæc conduntur. CLIN. Probe tu quidem Megille. ATH. De prolixitate quidem uel breuitate scribendi curare nimis ineptū est. Non enim breuissima aut longissima, sed optima sunt, ut arbitror, eligēda. Atqui & in legibus paulo ante propositis, non duplicitate solum altera magis quam altera ad uirtutem confert: sed quod de duplici medicorum genere dictum est, rectissime est appositum. Quod quidem legislatorum nullus unquam cogitasse uidentur. Nam cum liceat duobus quibusdam ad ferendas leges, ut persuasioneq; uti ad turbam disciplinæ expertem, quoad possunt altero solum utuntur. Non enim persuasioni minas coniungunt, sed uim puram solummodo inferunt. Ego autem, ò uiri beati, tertium quiddam etiam faciendum in legibus uideo, quod fieri nusquam uidemus. CLIN. Quidnam? ATH. Quod per ea de quibus differuimus nobis deo quodam aspirante factum est. Mane enim disputare de legibus cœpimus, & iam meridies est. & hoc amceno in loco commodissime quiescimus, de legibus solummodo disputantes. Et nunc primum tractandarum legum principium facere mihi uidemur. Superiora uero cuncta exordia legum erant. Quorsum hæc? quia uolebam dicere, quòd sermonum omnium cæterorumq; quibus uocis imitatio est, exordia sunt, & quasi quædam præludia, quæ artificiosam aliquam & utilem ad rē dicendam tractationem habent. Nempe illis quæ citharædici cantus leges uocantur, & reliquæ musæ, proœmia mire adinuenta præponuntur. Verarum autem legum, quas ciuiles esse dicimus, nemo unquam proœmium aliquod aut pronunciauit, aut conscriptū in lucem protulit, quasi nullū natura sit. Nobis autem mora hæc & disputatio nostra esse aliquod significare uidentur. Leges autem quæ modo duplices appellatæ sunt, non duplices sunt simpliciter, sed duo quædam, lex, ac legis exordium. Atq; ea quam tyrannico & medicorum seruilium imperio cōparauimus, lex mera est. Quod uero ante positum fuit dictum, ad hoc persuasorium, reuera ad persuadendum spectat quidem, sed uim habet exordij. Nam ut beneuolentius audiāt legislatoris imperium, quæ lex est, & propter hoc facilius suscipiant ciues, idcirco tota illa oratio habita est, quæ ad persuadendum est induta. Quapropter ut mea sententia fert, nō legis ratio, sed proœmiū totū hoc merito appellabitur. Post hæc autem quid insuper addi desidero? hoc sanē. Oportere legis latorem exordium semper omni legi præponere, & in singulis in quo à seipsis differant, quatenus duo illa, quo modo relata sunt, differebant. CLIN. Ego quidem nunquā aliter uirum harum rerum peritum leges ferre desiderarem. ATH. Probe mihi ò Clinia eo dixisse uideris, quod omnibus legibus proœmium quoddam præerit, & quod oportet in omnis legum conscriptionis principio, omni sermoni præponere exordium legibus singulis accommodatum. Non enim paruum est quod postea dicitur, nec parum refert clarene aut obscure talia commemorentur. Si autem magnarum paruarumq; legum exordia similiter confici iubeamus, non recte iubebimus. Non enim in omni cantu neq; in omni sermone id faciendum. Nam & si possit in omnibus inueniri, non tamen omnibus utendum est. Id autem ipsi rhetori, cantorib; & legum conditori semper est concedendum. CLIN.

Vera loqueris hospes. Sed ne ulterius immoremur, immo uero ad sermonem propositum iam reuertamur, & ab illis incipiamus, si tibi placet, quæ supra haud quasi proœmio utens dixisti. Quare iterum, ut ludentes aiunt, meliora ab initio secunda resumamus, quasi certum proœmium non quemlibet sermonem ut nuper tractantes. Incipiamus itaq; & exordiri profiteamur. Ac de honore quidem deorum maiorumq; nostrorum cura satis sit dictum: cætera transigere annitatur, donec tibi uidearis sufficienter totum proœmium absoluisse. Deniq; post proœmium leges aggredieris. ATHEN. Cum de dijs, deosq; sequentibus & parentibus siue uiuentibus siue defunctis satis per exordium dixerimus, ut nunc affirmamus: quod restat, ut tu iubere uideris, in lucem est educendum. CLIN. Prorsus quidem. ATHEN. Post illa uero quæ ad animos, quæ ad corpora, quæ ad externa pertinent, quo studio colenda sint communiter differendo, ita determinare oportet, ut & dicentes & audientes disciplinam pro uiribus consequamur. Hæc ergo post illa nobis reuera dicenda audiendaq; sunt. CLIN. Recte admodum loqueris.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
In Dialogum quintum De Legibus.

MIRABILIA quotidie fieri uidemus à magnete in ferrum, à succino in paleas, à fulguribus in solida, ab ignito sulphure in bombardam, à tota natura uel in motu cæli, uel in artificiosa rerum quæ gignuntur, formatione. Causas quidem ignoramus, neq; tamen ob causarum ignorantiam negamus effectus fieri, quos uidemus. Mirabilia rursus fieri nonnunquam ab animis nostris in oraculis cæterisq; prodigijs testis est non solum omnis historia, sed auctoritas etiam Mercurialis & Pythagorica atq; Platonica. Et si stupendorum nostræ mentis operum rationem certam facile omnes assequere non possumus, negare tamen opera uel facta fuisse, uel posse fieri, non debemus. Videmus ignem quo cælo similior est quàm cætera elementa, eo mirabilius agere, ut breui ad suam trahat formam, quæ cætera tempore uix longissimo trahunt, neq; mixtionem perpetiatur, & cum uidetur diuidi diuidat, longiusq; admodum quàm cætera suum protendat effectum, & longissime per lumen agat atq; momento. Verum habet hoc à cælo, & cælum imagine sui agit, id est lumine, quæ ignis uix naturali efficit qualitate. Quis enim dubitet cælestia per radios suos tam nobis occultos, quàm manifestos ab ipsis uelut imagines profluentes, mouere inferiora semper atq; formare? fermè non aliter quàm uultus speculum, & speculum concuum materiam siccam positam è conspectu. Sed age iam in hoc speculo & superos in animam speculemur. Quanto efficacior est ignis cæteris elementis, et igne cælum, tanto efficaciores cælo sunt spiritus qui uel uiuificant uel mouent cælum, uel uiuificantium & mouentium sunt consortes. Spiritus ergo superiores in nostros utpote consortes, imaginum duntaxat suarum influxibus operantur, quem admodum uultus in speculum: atq; agendo in eas formant, simillimasq; efficiunt: usque adeo ut animæ sepe tam fermè mirabiliter, quàm cælestes soleant, operentur. Quemadmodum uero speculum ad imagines à uultu suscipiendâs quinque modis præcipue præparatur: primo quidem natura uitrea, deinde perspicuitate, tertio lenitate, quarto resistentia, quinto positione: sic & animæ nostræ ad influxus numinum præparantur. Primo quidem, quod intellectuales naturæ sunt sicut & illa, secundo, quando per intellectum, fide illis hærent indubia. Tertio, per uoluntatem amore in illa sese ardentissimo transferunt. Quarto, tota in illis firmiter memoria sperant. Quinto, si corpus habeant, & natura illis accommodatum, & diligentia præparatum, tunc in mentes nostras à superis ita labuntur instinctus, ut à fidibus lyre in fides similiter temperatas. Tunc prodigia, somnia, uaticinia, oracula ueniunt. Mitto quod Iamblicus Porphyriusq; narrant, oracula quædam per aquam fieri solita, quædam per aerem, quædam uero per ignem: fortè quia à dæmonibus, uel aquis, uel aeris, uel ignis mittantur. Forte etiam quoniam locis & temporibus alijs atque alijs, per occultas causas contigerit mentium humanarum affectus ad superiora conuerti, conuersosq; inde formari. Profecto nostræ mentes in uaria nimium distrahuntur. Verum si quando integra uirtute sua ad certum opus utantur, sicut & ignis tota intentione naturæ comburit, & cælum toto agit influxu, tunc Plato non dubitat mirabiliora à nostris mentibus quàm ab igne uel cælo, facillime prouentura. Non dubitant & Auicenna Algazelisque, nescio qua sorte sepe Platonici. Sed de his in Theologia latius disputamus. Quibus euangelicum illud de fide montes permutatura, maxime confirmatur: confirmantur & plurima quæ Plato in libro superiori & hoc quinto, immo & sequentibus omnibus de oraculis asserit, adeo ut non aliter, uel urbis dispositio, uel reipublicæ forma, uel sanctio legum sese habeat, quàm per oracula comprobetur. Verum quamuis oracula tria commemoret, tamen cæteris insuper uaticinijs quæ ueriora forsitan reperiri possunt auctoritatem suam ad idem manifeste concedit: Sed iam ad argumentum quinti proprium ueniamus. Cum igitur animus noster speculum sit diuinorum, merito post diuinorum cultum in quarto descriptum, mox in exordio quinti

animus

animus ipsum iubet coli, quasi rem sacrâ: & qui in superioribus Pythagorea carmina est imitatus, in presenti quoq; animi cultu libenter Pythagoram suum sequitur præcipientem: Post deos maxime omnium reuerere te ipsum. Quanti uero momenti sit eiusmodi reuerentia ad obseruantiam legum, explicare non possum. Sed facit hæc, ut summam dicam, ut quisquis animi sui quasi numinis conspectum assiduum reueretur, iudicè habeat intra seipsum: ad cuius legem, uel absq; legibus scriptis uitam suâ perfectissime dirigat, ac tandè facile naturalis legis amore faciat, quæ cæteri uix scriptarum legum formidine faciunt. Proinde dum de colendo animo disputat, omnia de officijs præcepta tradit, tum ad seipsum, tum ad alios ad omnesq; uirtutes priuatim et publice pertinentia, quæ discere quisque debeat atque ediscere. Post hæc finem imponit exordio legum. Vbi apparet totam de legibus disputationem in tres præcipue partes esse diuisam. Primo quidem in proœmium, ab initio libri primi ad hanc usq; partem quinti pro ductum: Deinde in ipsam legum dispositionem. Et primo in leges ad rempublicam magistratusq; potissimum pertinentes. Deinde ad singulas spectantes ciuium actiones. Meminisse uero te arbitror singulas præterea leges, singula habere proœmia. Principio legifer purissimos pro uiribus colonos eligat, atq; pastorum more pueros segreget ab impuris. Lustret quoque ciuitatem, ac nisi summa cogat necessitas non inferat uolentiam. Adæquet census pro uiribus, ne alij ditissimi sint, alij uero mendici. Caueat nequis iniuste diuitias cumulet. Neque luculentissimam conetur ciuitatem reddere, sed iustissimam. Prædicet ueritatem & apud homines, & apud deos esse maxime omnium uenerandam. Item in peregrinos hospitalitatem, in supplices indulgentiam. Moneat unumquemque animam erga seipsam amore falli, atque peruerti solere. Præcipiat, ne quis abundans ipse, patiat proximum esurire. Collocet arbem si potest in media regione singulas circumspectans commoditates. In duodecim partes urbem diuidat, totamq; similiter regionem. Sed cur in partes duodecim? ut intelligas molem tantam tamq; laboriosam uniuersi ipsius auxilio indigere, quod est in sphaera duodecim distributum. Item ciuitatem ad imaginem regni cælestis esse gerendam. Cælestis autem ciuitas in signa duodecim, quasi duodecim tribus, est distributa. Nec ab re dijs duodecim ciuitatem commendat suam. siquidem dii duodecim, signis cæli duodecim præesse dicuntur. Immo uero dii sex, sexq; dea. Iuno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venusq; Mars, Mercurius, Iupiter, Neptunus, Vulcanus, Apollo. Præpone singula singulis: membris quidem nostris signa: Signis præterea deos. Arieti quidem & capiti nostro Palladem. Tauro uero & nostræ ceruici Venere. Geminis & humanis brachijs Apollinem. Cancro pectoriq; Mercurium. Leoni humerisq; Iouem. Virgini ilijsq; Cererem. Libræ & natibus, quod honeste dictum sit, Vulcanum. Scorpio & pudibundis Martem. Sagittario femoriq; Dianam. Capricorno & genibus Vestam. Aquario cruribusq; Iunonem. Piscibus pedibusq; Neptunum. Intellige per hæc ciuitatem totam non aliter unum ex ciuibus multis, quàm unum corpus ex multis membris esse debere. Alia uero numina masculina, alia femina idcirco dicuntur, ut cognoscas et quæ ad materiam passionisq; & quæ ad formas actionisq; pertinent, à superis gubernari. Verum cur Plato præcipuam urbis arcem, Vestæ, Ioui, & Palladi consecrat? Intellige in diuinis tres omnium fontes existere: Vestam quidem essendi fontem, Iouem uiuendi, Minervam intelligendi. Atque in his omnibus auxilium à superis obsecrandum. Vbi uero Plato commendat partitionem domiciliorum agrorumq; in quinquies mille & quadraginta, ostendit eiusmodi numerum commodissimas in se multasq; deinceps distributiones partium continere. Quod quidem & in sequentibus paulatim aperietur, et uel mediocri arithmetra potest esse perspicuum. Notabis ubi de communi ciuium uita differit præceptum de euangelica dilectione & charitate mirandum. Item patriam magis quàm matrem esse colendam. Quod uero patriam inquit immortalem deam esse, uel de diuina terreni orbis anima, uel de nomine patriæ patrono, uel de cælesti patria dictum puta.

DIALOGVS QVINTVS DE LEGI

BVS VEL DE LEGVM LATIONE.

AVDIAT iam reliqua, quicumq; paulo ante de dijs charissimisq; genitoribus audiebat. Cuiusq; enim animus, omnium suarum rerum post deos, cum sit maxime suus, diuinissimus est. Quæ uero sua sunt, bifariam diuiduntur. Et potentiora quidem ac meliora dominantur, imbecilliora uero deterioraq; seruiunt. Profecto quæ dominantur, præ illis quæ seruiunt, semper sunt honoranda. Quapropter merito post dominantes deos eosq; qui illos sequuntur, animus nostrum colendum, secundoq; loco habendum iubeo. Nemo autem, ut breuiter dicam, recte animum suum honorat, quamuis uideatur. Diuinum enim bonum est honor. Malorum autem nihil est honorandum. Quisquis igitur putat uel sermonibus quibusdâ uel muneribus uel obsequijs animum suum posse extolli, si meliorem ipsum ex deteriore non reddit, quanquam honorare uidetur, minime tamen id facit. Nam statim à pueritia unusquisq; sufficientem ad omnia cognoscenda se putat, & honorare suum

Xx 2 animus

animum opinatur laudando, permittendoque sibi quicquid libuerit agere. Nos autem dicimus eum qui hæc agit animum non honorare, sed lædere, quem tamen secundo loco post deos dicimus honorandum. Sed neque ille eum honorat, qui peccatorum suorum, plurimorumque & maximorum scelerum, non seipsum sed alios causam ducit. Qui sane seipsum semper excusans honorare uidetur animum, longe tamen abest, cum oblit. Neque enim cum præter rationem laudemque legumlatoris uoluptatibus quis indulget, animum suum honorat: deiciet enim ipsum, cum malis & poenitentia repleat. Neque etiam tunc honorat, quando labores lege laudatos, metusque ac dolores ferendos non suscipit, sed cedit atque succumbit. Hæc enim agens omnia, animum suum dedecorat. Sed nec quando hanc uitam summum bonum censeat, immo tunc etiam uituperat. Nam animo existimanti omnia apud manes mala esse, protinus assentitur, neque resistit, docens ipsum atque redarguens, quasi ignoret, utrum contra quæ apud deos inferos sunt, omnium bonorum nobis maxima sint. Præterea qui uirtuti formam corporis anteposit, animam uere penitusque dedecorat. Nempe corpus anima uenerabilius arbitratur. In quo certe uehementer errat. Nihil enim terrenum rebus cœlestibus uenerabilius est. Et qui de animo aliter sentit, quam mirabilem rem negligat, prorsus ignorat. Nec rursus qui pecuniam iniuste cupit, aut possidens iniuste, non dolet, muneribus animum suum exornat, sed ab hoc longissime abest. Quod enim uenerabile pulchrumque in animo est, paruo pro auro prodit, cum totum quod super terram quodue sub terra est aurum, uirtuti cōpensari digne non possit. Denique ut summam dicam, quicumque illa quæ legislator turpia malaque putat esse, omni studio non fugit, nec pro uiribus sequitur ea quæ bona & pulchra statuit, non uidet in his omnibus que turpiter, & absurde diuinissimum animum suum afficiat. Maximum enim secundum iustitiam ultionem male agendi, nemo, ut uno uerbo dicam, animaduertit. Maxima uero est, ut quis malis hominibus similis efficiatur, factusque similis bonos & uiros & sermones fugiat: seque ipsum ab eis seiangat, improbis autem adhæreat, & eorum consuetudinem amplectatur. Eum uero qui se his immiscuit, necesse est eadem pati & agere, quæ tales agere & loqui inter se consueuerunt. Ac passio quidem huiusmodi iustitia non est. Iustitia enim & iustum, honestum est. Ultio uero passio iniustitiæ sequax: in quam & qui non incidit & qui incidit, malus miserque est: ille quoniam non sanatur, hic quoniam ut multi seruentur, ipse perit. Honor autem est, ut totum simul complectatur, meliora sequi, & ex peioribus quæcunque meliora fieri possunt, ad meliusque optime reducere. Homini profecto nihil animo aptius & sagacius est ad fugiendum malum, ad uestigandum eligendumque quod est omnium optimum, eique per omnem uitam firmiter adhærendum. Idcirco illi secundo statutus est honor. Tertium deinde honorem secundum naturam quiuis intelliget corpori conuenire. Considerare oportet qui ueri honores sint, qui uel adulterati: quorum differentia a legislatore declaranda mihi uidetur. Vtputa honore dignum corpus esse non quod formosum aut robustum est, aut uelox, uel magnum, uel sanum, quamuis multis id uideatur, neque quod contrariis modis affectum. Nempe quæ medium istorum omnium habitum tangunt, ea longe moderatiora tutioraque censenda sunt. Altera enim inflatos & audaces animos reddunt. Altera deiectos atque illiberales. Similiter pecuniarum prædiorumque & census possessio se habet. Excedens enim & priuatim & in ciuitatibus inimicitias seditionesque parit. Deficiens autem plurimum seruitutem. Nemo igitur liberorum gratia pecunijs cumulandis incumbat, ut ditissimos eos relinquat. Neque enim ipsis, neque ciuitati id conducit. Sed census iuuenum tum adulatione uacuis, tum rerum necessariarum non indigens, omnium decentissimus & optimus est. Nam hic nobis ad omnia consonans accommodatusque, uitam a doloribus tutam reddit. Liberis ergo non auri sed pudoris multum oportet relinquere. Putamus autem uerbis impudentiam iuuenum castigando id nos impetraturos. Sed non ex ea castigatione, qua iuuenibus incutiunt, dicentes quod adolescentem oporteat in omnibus uerecundum esse. Sapiens itaque legumlator, senioribus præcipiet potius, ut sint coram iunioribus uerecundi, ac summopere caueant nequis iuuenum eos, aut uideat, aut audiat agentes turpe aliquid, uel loquentes. Nam ubi senes minus pudici sunt, necesse est ibi iuuenes impudentissimos esse. præstans enim & iuniorum & seniorum disciplina est, non uerborum increpatio, sed ut quæ increpando quis diceret & monendo, eadem ipse in omni

uita

uita facere uideatur. Quisquis præterea cognationem & uniuersam sub eisdem penatibus generis communionem honorat & colit, hos deos merito propitios in liberis procreandis habebit. Amicorum quoque & sodalium in uitæ consuetudine summam beneuolentiam consequetur, qui illorum in se obsequia maiora præstantioraque putabit quam illi, sua uero in illos beneficia minora quam ipsi existimabit. Atqui & erga ciuitatem ac ciues optime ille se geret, qui omni uictorie quæ in Olympicis, alijsque tam belli quam pacis certaminibus comparatur, illam gloriam anteponet, quam patrijs legibus ministrando nanciscitur: atque in hoc ministerio cæteris omnibus per totam uitam præstare conabitur. Ad peregrinos uero sanctissima esse foedera quisque cogitet. Ferme enim omnia peregrinorum & contra peregrinos peccata præ illis quæ inter ciues committuntur, uultori deo curæ sunt. Nam cum peregrinus amicis cognatisque careat, maiorem & apud deos & apud homines meretur misericordiam. Quare qui magis ulcisci potest, is ad ferendum auxilium est paratior. potest autem maxime, hospitalis cuiusque daemon ac deus, hospitalem secuti Iouem. Diligenti igitur cautione cogitandum cuique, cui non nihil est consilij, ut innocens ab iniuria in peregrinos semper uiuat. Sed omnium tam in peregrinos quam in ciues peccatorum maximum est, quod in supplices est commissum. Deus enim per quem supplex foedus est consecutus, diligentissimus eius est custos. Quare nullus in supplices sceleratus impunis abibit. Hactenus officia cuiusque in parentes, seipsum, sua, patriam, amicos, cognatos, peregrinos, atque colonos penè omnia exposuimus. Qualis uero quisque quo ad seipsum esse debeat, qui optime uiuere uelit, nunc iam exponamus, ut non lex, sed laus & uituperatio singulos docens, refrenet magis, & obtemperantiores ferendis legibus faciat. Atque hæc nobis deinceps dicenda sunt. Veritas profecto tum dijs tum hominibus dux omnium est bonorum. Cuius qui felix beatusque futurus est, statim ab initio particeps esse debet, ut in ueritate plurimum tempus uitam agat. Fides hic certe est: infidus autem qui sponte mentitur: qui uero non sponte, amens. Quorum neutrum optabile est. Nam & infidus & amens ab amicitia admodum alienus: ac procedente tempore cognitus in tantam in odiosa senectia uitæque termino solitudinem incidit, ut seu uiuant siue decesserint amici ac filij, penè similiter orbam uitam misere agat. Honorandus certe est qui nihil iniuriatur. Qui uero nec alios id facere patitur, duplici honore, imò etiam magis est honorandus. Ille enim uni, hic multis hominibus comparatur, cum principibus cæterorum iniuriam nunciet. Qui autem una etiam cum magistratibus iniuriam quoad potest ulciscitur, is magnus perfectusque in ciuitate uir præconio prædicetur. Nam uirtute cunctis excellet. Eadem quoque temperantiæ & prudentiæ laus est. Et qui alijs bonis abundat, quæ in alios quoque transfundi possunt, si cæteros participes efficit, tanquam uir summus est honorandus. Qui autem id facere uellet quidem, sed non potest, secundo loco habendus est. Inuidum uero qui sponte nihil boni cæteris conferat, uituperare debemus, nec propter hominem qui male possideat, rem ipsam uituperare, sed eam pro uiribus adipisci. Certet præterea apud nos quisque de uirtute absque inuidia. Qui enim sic agit, ciuitatem suam amplificat, cum ipse quidem contendat, & alios calumnijs non detineat. Inuidus uero dum cæteris derogando putat præstare, & ipse minus recte ad ueram tendit uirtutem, & concertatores iniusta uituperatione tardiores efficit. Ideoque uehemens acquirendæ uirtutis studium è ciuitate tollens, ipsam pro uirili parte gloriæ amplitudine priuat. Oportet præterea unumquemque animosum esse, ac maxime mitem. Nam aliorum iniurias quæ uel difficile, uel nullo modo sanari possunt, non possumus aliter effugere, quam pugna, defensione, uictoria, & nullius peccati remissione, quod absque animositate facere nemo potest. In ijs autem iniurijs quæ tales sunt ut sanari possint, nosse in primis oportet, nullum iniustum, sponte iniustum esse. Nemo enim unquam maximorum malorum aliquid alicubi uellet habere, multoque minus in his quæ sibi præstantissima sunt. Est autem animus ut diximus reuera in omnibus omnium præstantissimus. Quapropter in eo cum maxime sit honorandus, nemo sponte summum accipiet malum, uoletque per totam uitam id possidere. Porro miserabilis omnino est iniustus omnis, & qui mali quicquam habet. Misereri autem decet eorum qui sanabiles sunt, & cohibere iram, ne aduersus eos muliebri iracundiæ seruore animus efferatur duriusque insistat. Qui autem ita sunt flagitiosi qui incurabiles sint, eis ira uehementius immittenda. Propterea diximus animosum,

Xx 3 id est

id est generosa iracundia non experte, ac simul mitem, bonum uirum semper esse debere. Omnium uero maximum quiddam malum in multorum hominum animis est innatum. Cuius quidem, cum facile sibi ignoscant, remedium nullum excogitant. Est autem hoc quod dicere solent, quod natura sibi quisque amicus est, recteque est, ita id se habere. Sed reuera nimius in seipsum amor omnium peccatorum omnibus semper est causa. Occaecatur quippe circa amatum qui amat. Quapropter qui se amat, cum se ipsum magis quam ueritatem honorandum putet, quid iustum, bonum, pulchrumque sit male iudicat. Decet sane eum qui magnus uir futurus est, neque seipsum, neque sua diligere, sed iusta semper, siue a seipso, seu ab alio quouis gerantur. Ex hoc ipso delicto accidit omnibus, ut ignorantiam suam esse sapientiam opinentur. hinc fit, ut quamuis nihil ut ita dicam sciamus, scire tamen omnia arbitremur. Cum uero nec alijs committamus facultatem agendi quae ipsi facere ignoramus, facientes ipsi errare compellimur. Quamobrem nimium sui ipsius amorem fugere quisque debet, & meliores sequi, nullo rubore uerecundiae impeditus. Sunt & alia nonnulla, quae & minora his sunt, & saepe dicuntur. Sed cum nihilo minus utilia sint, ea quoque dicenda, Nam commemoratione opus est. Semper enim quasi aliquid effluat, contra aliquid oportet influere. Recordatio uero est, prudentiae deficientis influxus. Profecto a risu nimio, & lachrymis abstinentum, omnibusque est ab omnibus praecipendum, ut laetitia nimia tristitiaque compressa honesto in habitu se contineant: siue in felicitate quamquam daemone cuiusque listat, seu per fortunae casus tanquam ad ardua difficiliaque tendentibus operationibus quibusdam daemones aduersantes insurgant. Sperare semper boni uiri debent, munera quae talibus uiris dare deus solet, sibi non defutura. Ac si qui graues labores inciderint, deum leuiore eos facturum, & praesentia in melius commutaturum: bona uero contra omnia una cum bona fortuna sibi affore. Hac spe singuli uiuant, & tam ioco quam serio, & se & ceteros ad frequentem horum commemorationem sedule adhortentur. Sed iam quae facere unusquisque debeat, & qualis esse, quo ad diuina spectat officia, dictum est. Humana uero nondum explanauimus. Dicenda autem sunt. Hominiibus enim, non dijs praecipimus. Sunt porro natura maxime humana, uoluptates, dolores cupiditatesque. Ex quibus necesse est mortale omne animal quasi pendere, & maximo quidem cum studio. Laudanda certe honestissima uita est, non solum quia gloriae habitum superat, uerumetiam quia si quis uelit gustare, nec inde statim a iuuentute fugere, eo quoque superat, quod omnes experimus, ut per totam uitam laetemur magis quam doleamus. Quod uero erit ita, si quis recte gustet, facile ualdeque patebit. Quo autem pacto recte id fiat, ratione iam considerandum est, siue ita nobis secundum naturam insit, siue aliter praeter naturam. Vitam itaque ad uitam iucundiorē & molestiorem ita conferre oportet. Voluptatem adesse nobis uolumus. Dolorem uero nec eligimus, neque uolumus. Medium autem statum pro uoluptate nequaquam uolumus, doloris tamen loco accipimus. Dolorem etiam minorem maiore cum uoluptate uolumus. Voluptatem minorem cum maiore dolore nequaquam. Pari autem modo utrunque horum habere nos nolle, possumus declarare. Haec omnia multitudine, magnitudine, intensione, aequalitate, horumque contrarijs ad electionem singulorum uoluntatemque, & differunt, & non differunt. Cum haec necessario sic se habeant, eam quidem uitam in qua cum utraque multa, magna, intensaque sunt, uoluptates tamen excedunt, uolumus. Eam autem in qua contraria, nolimus. Atque eam rursus, in qua licet utraque parua, remissa sunt, molesta tamen superant, nolimus: sed eam in qua contraria, uolumus. Si autem aequalia sunt, de aequali uita ut diximus cogitandum. Volumus enim quae illo excedunt quod nos diligimus, & nolimus quae contraria superant. Considerare oportet quemadmodum omnes uitae nostrae in his connexae naturaliter sunt, & quas natura uelimus. Siquid autem praeter haec uelle nos dicimus, ignorantia quadam imperitiaque uitarum id dicimus. Quenam igitur & quot uitae sunt in quibus nosse oportet quod nolendum, quod uolendum, quod sponte fieri, quod contra soleat: hisque cognitis legem sibi ipsi praescribere: atque inde quod sibi amicum sit simul & iucundum & optimum pulcherrimumque eligere, ut quis quoad homini licet beatissime uiuat? Temperatam uitam unam esse dicamus, prudentem alteram, tertiam fortem, sanam denique quartam. Et quatuor his alias contrarias quatuor statuamus, imprudentem, ignauam, intemperatam, aegrotantem. Quisquis uitam temperatam recte nouerit, mitem

De eligenda
uita quo ad
uoluptatem
& dolorem

mitem in omnibus & moderatam dicit: quaeque dolores quietos, uoluptates remissas, molles cupiditates, amores minime furiosos habeat. Intemperatam uero in omnibus acrem, quae doloribus uehementibus & uehementibus uoluptatibus, cupiditatibus ardentibus furiosisque & insanis mirum in modum amoribus agitetur. Sed superant in uita quidem temperata uoluptates, dolores autem superantur. In uita intemperata contra uoluptates a doloribus superantur, magnitudine, multitudine, atque frequentia. Quo fit ut necessario altera nobis secundum naturam uita iucundior sit, altera tristior, & uolentem iucunde uiuere, sponte intemperanterque uiuere non permittat. constat enim si quod nunc dictum est, recte est dictum, quod necesse sit intemperatum omnem praeter sententiam esse talem. Quippe uel per ignorantiam, uel incontinentiam, uel utramque omnis humana turba expers temperantiae uiuit. Similiter de sana & aegrotante uita est cogitandum: quod & dolores & uoluptates habeant, sed in sanitate uoluptates excedant, in aegrotatione dolores. Nostra uero uoluntas in deligendo genere uitae, non est ut dolor superet. Vbi autem superatur, eam uitam iucundiorē iudicauimus. Temperatus igitur intemperato, prudens imprudente, fortis ignaue, utraque pauciora, minora, rarioraque habet, & alter uoluptatibus, alter doloribus superat, ita ut fortis ignaue, prudens amentem, temperatus petulantem, sanus aegrotantem uoluptate superet. Vtque in summam redigantur, quae uita uirtutis corpore aut animo particeps est, ea est iucundior altera, & pulchritudine, rectitudine, potentia & gloria praestat: ita ut qui in ea constitutus est felicius contrario in omnibus uiuat. Verum exordium legum iam finem accipiat. Post exordium, legem sequi necesse est. Imo uero leges deinceps reipublicae reuera conscribendae sunt. Quemadmodum igitur quaecumque texuntur, non ex similibus omnino trama stamineque texuntur, sed staminis genus robustius atque firmiter est, trame mollius ut facilius cedat: ita homines qui magistratus gesturi in ciuitate sunt, eodem modo discerni semper oportet, eos qui in leuiori quadam facultate experimentum sui dederunt. Duae uero sunt in reipublica species. Altera magistratuum, altera legum constitutio. Ante uero haec omnia ita cogitandum est. Cum pastor atque bubulcus, equorumque curator, ceterisque huiusmodi, greges & armenta susceperint, non antea curant: quam singulis conuenientem purgationem adhibeant. porro sanis ab aegrotantibus, generosisque ab ignauis segregatis, altera in greges alios mittet, altera uero curabunt, non ignorantes aliter frustra se tam pro corpore quam pro anima laboraturos. Nempe naturae & educationis prauitas ita corrumpit, ut nisi quis segreget sanorum integrorumque morum ac corporum genus, in singulis contagione interimant. Sed de ceteris quidem animalibus minor cura, & exempli causa solum eorum mentio facienda. De hominibus uero maximum studium legislator habebit, ac diligenter rimabitur omnia, ut singulis consentanea scribere queat, tum de lustratione, tum de ceteris omnibus actionibus. Sic igitur ciuitatis lustrationes se habent. Multae enim sunt, & aliae leuiore, grauiore aliae. Ac si quis tyrannus simul legisque lator sit, difficilibus & optimis lustrationibus uti poterit. Legis autem latori absque tyrannide, qui leges nouas atque rempublicam fundet, satis erit factum si purgationem mitissimam adhibuerit. Nam exactissima purificatio, quemadmodum medicina quae ualidior corporibus adhibet, doloris plena est, & cum ultione iusta poenam infert, morte peccantem aut exilio damnans. Eos enim qui maxima peccata patrarunt, si insanabiles sint, quoniam ciuitati maxime noceant, remouere omnino solet. Mitior uero purgatio huiusmodi nobis est. Qui enim ob inopiam uictus duces quaerunt, hisque sponte se offerunt secuturi ex egestate aduersus eos qui non egent, hos tanquam morbum, qui ciuitatem labefactet, honesto coloniae nomine benigne expellit. Haec omni legulatore quodammodo a principio, ut diximus, facienda. Nobis autem difficiliora quaedam in praesentia euenerunt. Nam neque coloniam neque delectum aliquem purgandi gratia ad praesens excogitare oportet, sed quasi ex multis fontibus torrentibusque aqua ad lacunas easdem confluat, necesse est obseruare, ut qui undique confluit humor, partim exhauriendo effundendoque, partim deriuando atque diuertendo quam mundissimus sit. Labor autem ut uidetur, & periculum est in omni constitutione ciuili. Quoniam uero non re nunc sed uerbis agitur, perfectus iam nobis sit delectus, sitque ut desideramus facta purgatio. Nam malos qui haec ciuitatem adire gubernaturi contendunt, cum satis longo tempore examinauerimus, omni persuasione accedere prohibebimus: probos autem pro uiribus beneuolos propitiosque

facientes alliciemus. Sed neq̄ latere nos debet, quàm feliciter nobiscum actum sit. Quippe quemadmodum Heraclidarum coloniam, felicem fuisse diximus, quoniam diuidendorum agrorum innouandarumque tabularum grauem & periculosam contentionem effugit, quam quidem rem ueterum ciuitas leges ferre coacta, neque præmittere potest omnino, neque mouere quodammodo, ita ferme & nobis accidisse uidetur. Solum ergo, ut ita dicam, restat uotum, paruaq̄ mutatio cauta, parum in longo tempore transmutantibus. Est autem hæc, ut in his mutationibus faciendis unà cum debitoribus multis multos quoque agros ciues possideant, uelintq̄ humaniter cum egenis communicare, partim mittendo, partim accipiendo, colentes mediocritatem, existimantesq̄ paupertatem non in diminutione pecuniarum, sed in acquirendi insatiabili cupiditate consistere. Hoc enim ciuitati maximum est salutis initium, super quo quasi stabili fundamento, ædificare postea quicquid ciuitati decorum & huic constitutioni congruum sit, facile quisq̄ poterit. Sed si fundamentum hoc debile ruinosumq̄ fuerit, nulla ciuili opera prospere deinde succedet. Itaq̄ nos id fugientes, imò uero uerbis quo pacto fugiendum sit ostendentes, dicimus nullam esse aliam aut latam aut angustam fugiendi uiam, nisi ut colamus iustitiam, neque acquirendi cupiditatem sequamur. Atque hoc iam nobis quasi quoddam ciuitatis sustentaculum & præsidium sit fundatum. Census enim quos sibi ciues parauerint, careant quodammodo crimine oportet, uel ulterius in acquirendo progredi ultro desistant, quibus inuicem uetera crimina habentur, quiq̄ uel paulum mentis compotes sint. Illi autem quibus deus dedit quemadmodum & nobis nouæ ciuitatis constitutionem, in qua nullæ inimicitia sunt, si propter habitationum agrorumq̄ distributionem inimicitiarum sibi causas dederint, non humanæ cuiusdam, sed pessimæ ignorantia crimine notabuntur. Quis erit igitur rectæ distributionis modus? Primum quidem, quantum esse oporteat numerum, constituendum censeo. Deinde asseuerandum, per quot qualesq̄ partes distributio sit ciuibus faciendâ: postremo agros habitationesque ipsas æqualiter quàm maxime diuidendum. Quanta autem multitudo sufficiens sit, non aliter recte dicitur q̄ agrorum uicinarumq̄ ciuitatū collatiōe. Ager quidem tantus sit, ut tot moderatis hominibus sufficiat, neq̄ maiorî opus. Tot uero esse debent, ut iniuriantes uicinos possint depellere, & iniuriam patientibus auxiliari. His inspectis, & agrum & uicinos & re & uerbis definiemus. Nunc uero exempli descriptionisq̄ causa, ut res ipsa perficiatur, ad ferendam legem sermo descendat. Quinquies mille & quadraginta sint obmoderatam numeri huius agricolæ, quiq̄ pro finibus depugnent. Ager autem & habitationes similiter in partes easdem distribuantur, ut uir & portio distributione conueniant. Et in primis duas in partes totius numeri partitio fiat, deinde in tres, licet & in quatuor, & in quinque, & usq̄ ad decem deinceps. Oportet cetè omnem legislatorem tantum de numeris intelligere, ut quis qualisq̄ numerus singulis ciuitatibus commodissimus sit, non ignoret. Dicamus autem eum numerum aptiorem esse, qui plurimas & præsertim deinceps ordine dispositas in seipso distributiones recipit. Neq̄ em̄ omnis numerus omnes in omnia sectiones habet. Sed quinquies milium & quadraginta numerus, & ad bellum, & ad pacem, ad contraria omnia, societates, tributa, distributiones, non in plures quàm unam de sexaginta partes incidi potest. Ab una autem ad decem usq̄ continuas. Verū per ocium hæc illis solide percipiendâ, quibus lege res ista commissâ sit. Atq̄ hæc nō aliter quàm ita se habent. Dicenda hæc sunt huius rei gratia illi qui ciuitatē condit. Nempe siue ab initio nouam fundet, seu ueterem dissipatamq̄ restituat, circa deos & sacra quæcunq̄ singulis in ciuitate constitui decet, & à quibuscunq̄ dijs uel dæmonibus nominari, nemo mentis compos innouare illa conabitur, siue ex Delphis aut Dodone aut Hamone accepta sunt, uel prisca quadam fama per uisiones inspirationesq̄ deorū sunt asserta: quibus approbatis ueteres sacra solennitatibus mixta constituerint, siue ab indigenis orta, siue Tyrrhena dicantur, siue Cypria, siue undecunq̄ uolueris: & his sermonibus famam traditam simulacraq̄ consecrarint: aras quoq̄ & templa, sacrosq̄ horum singulis lucos statuerint. In his omnibus nec minimum quid legum conditor innouabit, sed deum partibus singulis uel dæmonem uel heroem aliquem tribuet. Et in agrorum distributione primis lucos agrosq̄ eximios & consentanea omnia dedicabit, ut singularū partium coetus statutis facti temporibus, & facultatem sui facilius ad quoslibet usus exhibeāt, & sacrificando

De diuidendis agris, & de numero partium

De numero apto ad plurimas distributiones, quæ est quinquies mille & quadraginta

sacrificando alter alterum benigne accipiant: unde domestici fiant inuicem, seq̄ cognoscant. Quo quidem nihil ciuitati melius, quàm uidelicet ut ciues inuicem, seq̄ cognoscant. Vbi enim non lux inter ciues est in eorum moribus sed tenebræ, ibi nec honores pro dignitate, neq̄ magistratus recte dabuntur, neq̄ ius suum cuiq̄ tribui poterit. Nihil est aut, si unum uni conferas, in quo maius studium in omnibus ciuitatibus ponere quisq̄ debeat, quàm in hoc ut nec ipse adulterinus esse unquam uideatur, simplex semper ac uerus: nec alius ipsum talis fraudet. Verum iactus qui modo sequitur in ipsa legum positione, sicut in tesseriis, ut prouerbiū habet, à sacro, cum insolitus sit, forte primum mirari auditorem faciet. Cogitanti tamen atq̄ experto uidebitur, secundo loco optime sic ciuitas institui. Fortasse quispiam ipsam non suscipiet, quia legislator more tyrannico in ferendis legibus non utatur. Recte sanè agetur, si optima respub. & secunda & tertia proponatur, deturq̄ optio cuiq̄ arbitrato suo quamlibet electuro. Id nunc similiter nos agamus. Et cum primam uirtute rempublicam secundamq̄ & tertiam exposuerimus, Clinia optio-
nem demus, & cuiq̄ uolenti hæc suo more deligere, partiq̄ suæ quod sibi placet tribuere. Prima igitur ciuitas est respublica legesq̄ optimæ, ubi quam maxime per uniuersam ciuitatem priscum illud prouerbiū locum habet, quo fertur uere, amicorum omnia esse cōmunia. Certe in hoc præcipue uirtutis erit terminus, quo nullus poni rectior poterit, si alicubi uidelicet aut sit istud, aut unquam fiet, ut communes mulieres sint, cōmunes & liberi, communis quoq̄ omnis pecunia, omninq̄ studio quod proprium dicitur undiq̄ e uita remotum sit: usque adeo ut ea etiā quæ propria singulis natura sunt, cōmunia quodammodo fiant, ut & oculi & aures & manus cōmunem in usum cernere, audire, agere uideant, laudentq̄ & uituperent eadem similiter omnes, eisdem rebus gaudentes, eisdemq̄ dolentes, ac deniq̄ pro uiribus sub his legibus uiuant, quæ unam quàm maxime ciuitatem efficiunt. Talem utiq̄ ciuitatem siue dii alicubi, siue deorum filij unà plures habitent, ita uiuentes eamq̄ seruantes, omni certe referti gaudio uiuunt. Quapropter reipublicæ exemplar non alibi considerare oportet, sed hac inspecta, talem maxime pro uiribus quærere. Ea uero quam hic nos aggressi sumus, si fiat, proxime quodammodo ad immortalitatem accedet, ac si non primo, saltem secundo loco erit. Sed de tertia postea, si uoluerit deus, determinabimus. Nunc uero quanam hæc sit, & quo pacto talis fiat, consideremus. Primum igitur domos agrosq̄ fortiantur, nec agros communiter colant. Nam maius hoc est, quàm hæc generatio nutritioq̄ & educatio ferre possit. Sed hac mente ita distribuant ut putent, singuli sortem suam toti ciuitati esse communem. Quippe cum ea regio patria sit, magis eam colere debent, quàm filij matrem. Hæc enim cū dea sit, domina mortaliū est. Idem quoq̄ de indigenis tam dijs quàm dæmonibus est censendū. Sed ut hæc sic omne per tempus durent, danda opera est, ut quot nunc foci numero distributi sunt, totidem semper futuri sint, neq̄ plures unquam, neq̄ pauciores. Quod ita firmiter in omni ciuitate fiet, si sortem nactus quisq̄ semper unū de filijs suis tantū, quē malit, domus ipsius hæredem relinquat & successorem, cultoremq̄ deorum & ciuitatis & generis tam uiuentium quàm defunctorū: ex reliquis aut filijs si plures unà sibi nati sunt, foeminas quidem secundum legē quæ sanciet, collocet: mares autem, ciuibus illis, quibus filij nō sunt, adoptione cōmittat, maxime quidē per gratiā. Si uero gratiæ quosdam deficient, aut si plures uel mares uel foeminae singulis nascantur, aut contra si pauciores, cum mulieres forte foecundæ non fuerint, de omnibus istis maximus præstantissimusq̄ magistratus quid fieri oporteat, diligenter consideret: uiamq̄ omnino inueniat, siue abundet filiorum foetura siue deficiat, ut quinquies mille & quadraginta habitationes solummodo semper maneant. Multæ autem sunt uia. nam & prohiberi procreatio, cum nimis affluit, potest: & contra cum opus est, ut augeat, curari: ac uel honore uel dedecore, monitionibusq̄ senū ad iuuenes, licet ad eam homines adhortari. Deniq̄ hinc omnis defectus oritur & inopia, cum quinque milium & quadraginta domorum numerus non seruatur. Quod si ob nimium in procreandis liberis studium sic aucta sit ciuitas, ut numeri modum excedat, atque ita inopia rerum prematur, uetus illud repetatur consilium, quod sæpe iam dictum est, ut colonia mittatur chara à charis, quo cōmodius agi posse uidebitur. Si uero cōtra morborum lues bellorum uel calamitas ueluti quadā illuione ita deuastauerit ciuitatē, ut multo pauciores statuto numero superstites sint, sponte quidem alicubi ciues adulterina edu-

Prima ciuitas & respublica ubi amicorū omnia cōmunia

Secunda uirtus & respublica ut omnia patriæ sint cōmunia

Prouerbiū cati disciplina suscipiendi non sunt. Necessitatem autē nec deus, ut dicitur, uiolabit. presentem igitur orationem existimemus hunc in modum nostrorum auribus insonare. O uirorum omnium optimi, similitudinem & æqualitatem, quod ue idem est & consentiens, honorate secundum naturam: neq; id unq; transgrediamini, siue secundū numerum, siue secundum potentiā, bonarum rerum atq; pulchrarū. Et nunc quidem in primis per omnem uitam numerū quem prædiximus conseruate. Deinde census modum quē ab initio mediocrem sortiti estis, ne contemnatis, emendo inuicem & uendendo. Alioquin neq; deus ipse distributor, neq; legis conditor uobis fauebit. Nunc enim primum refragantibus lex præcipit hoc prædicens, ut si arrideat fortiantur, sin minus, discedant. perinde ac si regio ipsa in primis, dijs omnibus sit sacrata, deinde sacerdotes omnes tam mulieres quā uiri precaturi sint, primis in sacris secundisq; & tertijs, ut & emptor & uenditor domiciliorum & prædiorum quæ sortiti sunt, quæ in his perpeti cōuenit, patiant. Scribent autem in sacris ad posteritatis instructionem cupressæ monumenta, præterea ut ista seruentur, eorum custodiam magistratui illi cōmittent, qui acutissime uidetur inspicere, ne lateat eos, si qua forte præter rationem hanc cōmercia fiant, sed quicunq; legi ac deo non obtemperat puniatur. Atqui quantum bonum sit quod modo præcipitur, si quomodo deinde ostendemus fiat, quantumq; pro sit obsequentibus ciuitatibus, secundum anti quum prouerbiū, nullus unquam prauus intelliget, sed expertus duntaxat & æquis in moribus educatus. Quæstus in hac ciuitate non multus. neque enim oportet in ea, neq; licet illiberali quæstui quenquam incumbere, neq; mechanicum illud & infame quære re lucrum, quod mores generosos inquinat, neq; existimare ullo pacto uilibus ex rebus & turpibus pecunias cumulandas. Accedit ad hæc & alia lex, quæ iubet ne quis priuatus uel aurum habeat uel argētum. Sed quia nummis opus est quotidianæ cōmutationis gratia, quæ inter artifices & huiusmodi ferme est necessaria, cum mercenarijs & seruis & colonis merces aliqua debeatur, idcirco nummos habere concedimus tales, ut apud eos quidem habeantur in precio, à cæteris uero gentibus cōtemnantur. At uero cum & bella sæpe gerenda sunt, & peregre proficiscendum, quando ad externas gentes legati nuncijs mittuntur necesse ut ciuitas semper cōmunem Græciæ monetam possideat. Siqua uero necessitas priuatū peregre proficisci coegerit, magistratū uenia proficiscatur. Reuersus aut, si peregrinis nūmis abūdat, cum ciuitatis nummis eos cōmutet, ciuitatiq; restituat. Quod si quis occultare eos, & in priuatū usum conuertere deprehensus fuerit, publici cum fiat qd occultabat. Conscij aut qui non accusauerunt, maledictis atq; opprobrijs unā cum illo subiiciantur, atq; etiam nō minore multa puniantur, quā allatus peregre nummus fuerit. Nemini præterea aut dare dotes aut accipere liceat, neq; pecuniam deponere apud eum cui non adhibet fidem, neq; scenerare: liceatq; si quis in scenus acceperit, nec usuram nec sortem reddere. Hæc aut ciuitati optima esse, sic recte quispiam iudicabit, si ad præcipuam ipsam recti legum latoris semper referat uoluntatē. Nam uiri ciuili mentem habentis non ea uoluntas est ut nos asserimus, quam in legumlatore optimo esse debere multi affirmant, ut q; maximam & ditissimā esse uelit ciuitatē, auro & argento refer tam, ac terra mariq; plurimum dominantem, quibus addunt, ut q; optimam etiam ac felicissimam esse uelit, si recte leges laturus est. Sed horum quidem alia fieri possunt, alia minime. possibilia igitur uolet fundator legū, impossibilia nec uolet, nam uana esset cupiditas, neq; aggredietur. Felices ergo & probos esse, quæ simul necessario ferme fieri solent, uolet quidē. Diuites aut ualde simulq; probos esse impossibile. Dico aut diuites, ut multi existimant, asserentes eos esse diuites, qui pauci ē multis pecunias plurimas possident, quas etiam posset malus quilibet possidere. Quod si ita est, nunquam ego his concedam, diuitem reuera esse felicem, nisi etiam bonus sit. fieri uero non potest ut diuitijs aliquis simul præstet & probitate. Cur ita: forte quispiam dixerit. Quia, dicemus, acquisitio tam iniuste quā iuste facta, plus quā duplo eam superat, quæ solummodo iuste fit. Et impendia quæ nec honeste nec turpiter impenduntur, duplo minora sunt illis quæ honesta sunt, honesteq; impenduntur. Nunquā igitur illo qui duplo plus acquirit & dimidio minus erogat, ditior is erit qui contrā facit. Est autem alter istorum probus. alter non malus quidem quando duntaxat parcus est, nonnunquam uero malus omnino, bonus autem ut modo diximus nunquam. Nam qui & iuste pariter & iniuste pecunias cumulat, neq;

iuste

fuisse impendit neque iniuste, diues fit quando est parcus. Sed qui omnino malus, quoniam ut plurimum nepos & prodigus est, ualde pauper fit. At qui honeste expendit, & iuste solum acquirit, neque facile diuitijs excellet unquam, neque premetur inopia. Recte itaque sermo noster asserit, ualde diuites, bonos uiros non esse. quod si boni non sunt, felices quoq; non erunt. Nobis autem legum huc sanctio respicit, ut felicissimi ciues sint, ac maxime inter se amici. Qui sanē amici nunquam erunt, si mutuis iniurijs uexati plurimis litigando uti cogantur iudicijs, sed si quā minima hæc sint atq; paucissima. Quapropter oportere dicimus nec aurum nec argentum esse in ciuitate, neq; quæstū insuper multum in mechanicis operibus cauponationibusq; & scenore, nec ex pecoribus turpiter, sed ab his quæ agricultura offert ac præbet: atque hoc ita, ut quæstus non cogat ea negligere, quorum causa quærentur pecuniæ. hæc uero anima & corpus sunt, quæ absque gymnastica, & alia disciplina, nullius precij unquam erunt. Quare pecuniarū cura, ut sapius iam dictum est, ultimum honoris teneat locum. Quippe cum tria sint omnia in quibus homines studium ponūt, ultimum ac tertium est, si recte habeatur, pecuniæ studium, medium corporis, animi primum. Atqui hæc ipsa quam nunc condimus respublica si honores ita distribuit, recte disponitur. Si qua autem lex, aut temperantiæ sanitatem corporis, aut sanitati & temperantiæ diuitias anteponit, non recte posita esse uideat. Sapius itaq; legislator protestari debet, quid ipse uelit, quid si contigerit, bene succedet. Sin minus, instituti sui spes eum frustrabitur. Atque ita forsitan & ipse a ferendarum legum onere & sese & cæteros uindicabit, aliter nullo modo. Qui ergo partem suam sortitus est, eam quæ diximus conditione possideat. probe autem fieret si cætera omnia quæ ueniunt in coloniam, æqualiter possiderent. Cum autem fieri id non possit, sed alius ueniens plus habebit pecuniæ, alius minus, multorū & æqualitatis in ciuitate temporum opportunitatūq; causa, opus est ut inæquales in ea census constituentur: ut magistratus, uectigalia, distributionesq; secundum dignitatem singuli, non solum suæ maiorumq; uirtutis aut formæ aut uirium corporis, uerumetiam secundum diuitiarum & paupertatis usum quoad fieri potest æqualiter, uidelicet inæquali quidem portione, sed facile cœquabili accipientes, nequaquam contendant. Horum causa quatuor magnitudine differentes honorum census fieri oportet: Primos, Secundos, Tertios, & Quartos, aut quibusuis alijs nominibus appellatos: ut alij eodem in censu permaneant, alij ditiores pauperiores ue facti, in censum sibi conuenientem transeant. Ad hæc legis figuram, quæ sequitur, ego ponam: Nempe oportere dicimus, ut in ciuitate quæ summi morbi experts futura sit, quod disidiū aut seditionem rectius appellarim, nec extrema in aliquibus ciuium inopia sit, nec ingentes diuitiæ. Nam utraq; illa ab utrisq; his pariuntur. Quare oportet ut à legislatore utriusque terminus statuatur. Sit itaq; paupertatis terminus, census sortis, quam stabilem esse oportet, quam ue minorem alicui esse nec magistratus ullus patitur, nec alius quisquam, cui curæ sit uirtus. Cum legislator his mensuram suam præscripserit, duplum ad hanc & triplum & quadruplum haberi permittet. Plura uero si quis habeat siue reperta, seu donata, siue quæstu parta, seu quauis alia fortuna huiusmodi comparata, si omne quod superest ciuitati & dijs ciuitatis tutoribus dederit, indemnus & laudibilis sit. Sin autem legi nō obtemperauerit, quisquis hoc detulerit, dimidium cōsequatur. Ille autem æquali suorum bonorum parte mulcietur. Quæcunq; uero possident ultra sortem, apud magistratū horum custodem à lege constitutum, aperte scribantur, ut omnia de pecunijs iudicia facilia sint, & ualde clara. Post hæc urbs primum in medio regionis quoad fieri post condatur, in loco qui cætera quoq; ciuitatis habeat commoda: quæ nec intellectu nec dictu difficilia sunt. Deinde in partes duodecim partitio fiat. Ut Veste prima Ioui & Palladi consecretur, eaq; arx, circulo circumducto, à quo & regionem & urbem partes duodecim partiantur. quæ quidem ita æquales fiant, ut agri scæcundi minores sint, infœcundi maiores. Sortes uero quinquies mille & quadraginta scindant, quarum bipertito quælibet diuidatur. Consortiri quoq; oportet portiones duas, quarū utraq; remotioris & propinquioris sit particeps, ita ut pars urbi proxima cū remotissima parte fors una fiat, secūda quoq; ab urbe cum secūda à remotissima, cæteraq; omnia eodem pacto. Danda etiam opera est, ut in geminis his partitionibus, quod modo de scœcunditate regionis & infœcunditate diximus, peragat, ut uidelicet in eis multitudine, & paucitate distributionis æquatio fiat.

Quinetiam

Valde diuites bonos non esse

Tria in quibus homines studium ponunt, bona animi, bona corporis & pecunia

De situ urbis

Diuisio agrorum

Quin etiam diuidere in partes duodecim uicos oportet, quemadmodum & cetera bona, omnium prorsus æqualitate seruata, omniaq; describere. Deinde duodecim sortes, dijs duodecim attribuere, partem quamlibet sortis participem suo consecrare deo, tribumq; ipsam uocare. Sed & duodecim urbis mēbra, sicut in reliqua regione factū est, sigillatim in habitationes duas diuidenda sunt, unam quidē circa mediū, circa extremū alteram. Et habitationis quidē ordo hunc habeat finem. Illud autem cogitare omnino debemus, quod ea quæ diximus, nunquam talem opportunitatem naçta, omnia ita concurrent ut quemadmodum descripta sunt fiant, & uiri habitationem huiusmodi nō ferant moleste: sed æquo animo patiantur: pecuniasq; habere uelint per totam uitam ut statuimus. Mediocres filiorum præterea generationes ita ut singulis sint ut diximus, ac auro & argento careant, & cæteris omnibus quæ legislator ex supradictis dicturus esse uidetur: ad hæc regionis & urbis in medio & in extremis sicut ordinauimus ubique habitationes: quæ quidem omnia quasi somnia quædam dicuntur, ciuesq; per hæc & ciuitas quasi ex cæra formantur. Hæc utiq; modo quodam non male opponuntur: sed ea quoq; narranda, quæ legislator aduersus diceret. Ne fugere me existimetis amici, quod modo dictum est, uere quodammodo dici. Sed par est ut arbitror in singulis, is qui exemplar proponat ad cuius similitudinem opus fieri debeat, nihil omnino prætereat, quod ad uerissimam eius conueniat pulchritudinem. Si quis autem ex his nonnulla imitando assequi nequit, quæ supra uires sunt prætermittat: & quod his proximum est, eorumq; quæ fieri cōuenit cognatissimum, omni studio prosequatur, permittatq; legislatorem uoluntati suæ finem imponere. Quo facto, communiter cum illo consideret quid ex dictis conferat, quid ue ferendis legibus aduersetur. Nam opus undiq; sibi ipsi consentiens, artifex omnis ubiq; agere debet etiam in re minima, si modo sit laudem cōsecuturus. Nunc iam post duodecim partium distributionem animaduertendū est, quod cum duodecim partes hæc plurimas in se portiones, portionibusq; connexa & orientia ex connexis habeant usq; ad quinque milia & quadraginta, unde & tribus & gentes & uicos habent, & ad rem bellicam ordines atq; ductus, nummos præterea & mensuras siccorum atq; humidorum & pondera similiter, hæc omnia cōmensurata & consona inter se à legislatore ordinari debēt. Præterea timenda non est pusillanimitatis opinio, quasi parua nimium considerentur, si quis iubet ut uasa & supellectilia ciuium omnia mensuram habeant suam, nullumq; sine certa mensura possideatur: & communi ratione censeat ad omnia perutiles esse numerorum partitiones uarietatesq;, secundum quas & ipsi inter se ipsos uarij sunt, & in longitudine & profunditate ac uocibus uarietate accipiunt: in motibus quoq; tam recto motu ascendendo uel descendendo quam circuitu. Ad hæc omnia ita respicere debet legislator, ut ciuibus omnibus præcipiat, ne ab huiusmodi numerorū ordine quoad possunt, discedant. Nulla enim alia una pueritiæ disciplina, ad rei familiaris gubernationē, ad rempublicam, ad artes deniq; uniuersas tantam habet uim, quantam huiusmodi numerorū cognitio: quodq; maximum est, somnolentos etiam, & natura rudes exuscitat: dociles, memores solertesq; facit, præter naturam suam diuina arte proficientes. Quæ quidem omnia, si modo legibus alijs atq; officijs illiberalitas & auaritia eorū animis extirpata sit, qui ea sufficienter & utiliter susceperint, bona rudimēta, & cōmoda sunt. Sin minus, malitia hinc potius quam sapientia clam originem trahet: quod Ægyptijs & Phœnicibus multisq; alijs gentibus nunc uidemus contingere, propter cæterarum artium facultatūq; illiberalitatē: siue quis rudis legumlator id fecerit, siue fortuna infensa, siue alia huiusmodi quædam natura, nec enim illud ô Clīnia & Megille nos fugiat, magnā esse locorū ad ferendos meliores peioresq; homines differentiam: quibus diuersa prout expedit legibus sancienda sunt. Quippe alij uarietate uentorum & turbine, difficiles & proterui sunt: alij propter aquas: alij propter cibos, qui ex terra nō solum corporibus cōmodi aut incōmodi oriuntur, uerum animis quoq; non minus. Maxime autē loca regionis differunt, in quibus inspiratio quædam diuina est, & quæ dæmones sortiti sunt: qui habitantes, propitij, uel contrā suscipiunt. Quibus pro humano ingenio consideratis, mentis compos legum cōditor, se ad leges ferendas cōuertet. Quod & tibi est, ô Clīnia, faciendum. Prius enim hæc tibi animaduertenda sunt, q̄ habitari facias regionem. CLIN, Egregie, ô Atheniēsis hospes, hæc abs te dicta sunt. Quare & mihi ita est faciendum.

Argumentum

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DI-
logum Sextum De Legibus.

IRIA sunt genera causarum, quibus diuersa diuersis in locis hominum ingenia sunt. Quæ quidem tria genera Plato in superioris libri sine breuiter comprehendit. Ego uero opera precij forte arbitror, hæc ipsa materia quasi quodam modo sextum cum quinto ligare. Sit ergo plurimum in loco discriminis ad meliores deterioresq; homines generandos. Causa uero sit uel hūana, uel naturalis, uel diuina. Humana quidē, lex, educatio, consuetudo diuersa. Naturalis autem, elementorum alimentorumq; diuersitas. Diuina uero, ut cælum quoq; diuinum uocem, siderum numinumq; potestas. Si quidem Plato indicat quæadmodū alia cæli plagæ alijs reguntur stellis, alijsq; dijs, id est superioribus angelis, sic alias terræ plagas, alijs quoq; dæmonibus, inferioribusq; angelis gubernari. Accedit ad hæc astronomorū sententia, & plagas terræ cæli plagis, & urbes ascendentes signis accommodans. Mitto in præsentia quantum ingeniorū discrimen afferat familiarium cuiusq; hominis uarietas demonum. Quod autem spirituum superiorum uires, nostris quomodocunq; id fiat, spiritibus influant, negare non possumus, quando manifeste uidemus corpora nostra corporibus superioribus agitari: asidueq; ab ære aliter permutari. Quod si spiritus illi in nostros agunt spiritus, agunt in super & in corpora. Passio uero corporum humanorū, siue à spiritibus illis, siue à corporibus superioribus inferatur, eatenus redundat in anima, quatenus tam cōparato quam naturali affectu animus sese mergit in corpus. Verū hoc interest, quod corpora illa per corpora nostra mouent animas: spiritus autem tum animas per corpora mouēt tum per animas, tum etiam per illum spiritum, quem phisici sæpe nodum animæ inuicem corporisq; cognomināt. Memento uero uim omnem atque motum à superioribus in nos descendentem, semper ad bonum suapte natura cōducere. quando quidem & cælestes influxus, semper ad bonum. Sed neque tu hic uel rigidiorum hominum tristitiam & parsimoniam reicias in Saturnum: uel temeritatem ferocitatemq; in Martem: uel fraudulentiam malitiāq; in Mercurium, uel lasciuos amores in Venere. Quid uero, si Saturni grauitas in nobis complexionis naturæ, nutritionisq; & educationis uitio, in simile quiddam grauitati uitium conuertatur: similiter magnanimitas Martia in audaciam magnanimitati quodammodo similem, Mercurialis industria similiter in malitiam, Venerea charitas in libidinem? Nonne sub solis radijs, qui natura sua ad uidendum conferunt & uiuendum quotidie accidunt alios uisum, alios uitam amittere: & qui in ære libero salubriter calefaciunt, in concavis urunt? Quemadmodum uero sub benefico radiorum influxu ob inferiorem naturam resultat alicui malū, non uniuerso: sic sub stellarum uiribus natura bonis, atq; sub numinum muneribus optimis, potest interdum inferioris uel naturæ uel consuetudinis uitio, uitium uel corporis uel animi suboriri. Nihil uero uniuerso uitium aut malum: quemadmodum in concentu secūda uel septima uox, quæ seorsum audita dissonat, interim coniuncta cæteris consonat uniuerso. Solent uero Platonici infimos dæmones malos aliquando nuncupare, quoniam ad infimum generationis & sensibile bonum suo quodam ut aiunt, officio nos alliciant. diuertere autem à summo bono ad minimum, comparatione summi malum iure censetur. Missum facio in præsentia quod aiunt supremos dæmones ad contemplationis, medios ad actionis, infimos ad concupiscentiæ bonum ducere: quod ue his omnibus & uti possumus, & abuti: & utentibus quidem bona contingunt, ab utentibus uero mala. Appellat uero Plato dæmones & deos indigenas patriæ, non quia inde geniti, sed quia ciues inde genitos peculiari quadam cura custodiunt. Dicit præterea beatam ciuitatem à dijs deorumq; filijs coli: intelligens partim quidē cælestem Hierusalem, ab angelis purisq; animis habitatam: partim quoq; felicem illorum uitam, quos in Phædone inquit æditissimas terræ partes incolere numinum familiaritate beatos. Descendit post hæc in sexto ad magistratus constituendos, scilicet quot esse oporteat, et quo pacto creari, quod ue magistratus cuiusque sit officium. Inquit autem diligentiam in his creandis tanti esse momenti, ut uel bonarum constitutio legum absq; magistratibus bonis, non modo minime profutura sit ciuitati, uerum etiam plurimum nocitura. Oportere uero ait tam eos qui magistratus electuri sunt, quam qui eligendi, esse ab adolescentia probatissimos, maioribusq; probatissimis genitos, & qui conciuum mores perfectissime calleant. In his notabis miram Platonis prudentiam in ordine magistratuum, eorumq; officio in rebus humanis & sacris, bello & pace, in urbe atq; agris. Cognoscesq; & probabis optimatum gubernationē, aliquid regij, necnon popularis habentem, & quodammodo inter unum & populum mediam constitutam. Animaduertes in ciuilibus muneribus distribuendis seruandam semper æqualitatem, non arithmeticam quidem, per quam numero uel etiam mensura & pondere paria singulis tribuuntur, quæ sæpe iniustissima est: sed geometricā potius, per quam considerantur merita singulorum: atque ea ratione singulis distribuuntur, ut quæ proportio meritorum est ad merita, eadem quoque numerum sit ad munerum: neque æqualia sint munera muneribus, sed munera meritis. Geminam ergo considerabis æqualitatem tum muneris ad munus, tum muneris ipsius ad meritum. Et illam quidem sæpe noxiam, raro utilem, & tunc demum utilem si fiat sorte. Hanc uero quotidie necessariam. In hac utique totam consistere iustitiæ rationem. Atque hanc ipsam in Iouis iudicio esse positam, eiusq; notionem hominibus uix paucisq; tribui, sed quantacunque nobis adsit, per hanc solam cuncta seruari. Nec immerito æqualitatis huius officium supremi iudicis ascribit iudicio. Qui cum

YJ solus

solus secreta omnium penetrat, ideoque merita perfecte cognoscit, nimirum solus perfecte potest meritis equalia reddere. Idque ita facit, in cœlo primum, deinde in uniuerso, ut hac sola pro cuiusque nature capacitare ubique distributione fieri cuncta atque seruari, et ab antiquis probatum, et in Gorgia fuerit comprobatum. Sed inter hæc Plato iterum, qui mos eius est frequentissimus, pueris educandis incumbens, peculiarem ad id procreat magistratum, cuique haberi uult omnium in ciuitate summorum magistratum præstantissimum: existimatis absque colendæ puerilis sementis prouidentia, totam ciuitatis culturam fore uanam. Aduertes hic humanum ingenium bene quidem cultum, tandem mansuetissimum diuinissimumque euadere: contra uero, si contra. Sed curnam humanum ingenium ferocius euadere posse dicit quam ferarum? Quia quod maximam uim habet ad bonum, maximam quoque habere potest ad malum. Item optimum quando deprauatione sui uertitur in oppositum, fit pessimum. Quod quidem in republica disputat. Præterea ferocitatem in homine deprauato auget machinatio perspicacissimæ mentis ad malum. Adde quod subtilitas spirituum humanorum in ira, conuertitur in furorem. Accedit et quorundam demonum irritatio, quod Plato in epistola ad Syracusanos significat, et Homerus ex Aegyptiorum sententia frequenter usurpat, Heroas inducens à dijs, id est demonibus ad iras et sanguinem animatos. Commendat iterum numerum illum quinquies mille et quadraginta, in magistratum, domiciliorum, agrorum partitione omnium commodissimum: utpote qui in multas deinceps portiones integras diuidatur. Sanè si uniuersum hunc numerum in duas diuiseris partes: pars dimidia duo milia continebit, quingentaque et uiginti. Si uero in tres: pars tertia, mille sexcenta octoginta. Si in quatuor: quarta quilibet, mille ducenta sexaginta. Si in quinque: quinta quilibet mille continebit atque octo. Si in sex: sexta omnis octingenta, et quadraginta. Si in septem: septima, septingenta uiginti. Si in octo: octaua, sexcenta triginta. Si in nouem: nona, quingenta atque sexaginta. Si in decem: decima, quingenta et quatuor. huc usque partes omnes sunt integræ. Sed si in undecim: undecima quatercentum quinquaginta et octo, atque insuper duas undecimas portiunculas. Quod si in duodecim: duodecima, quatercentum atque uiginti. Hic siste pedem. At quoniam nobis sexaginta commemorat, si uniuersum illum numerum in sexaginta partes diuiseris: pars sexagesima octoginta et quatuor comprehendet: ac si conuersione quadam in partes octoginta quatuorque secueris, pars quæque sexaginta tenebit. Videtur autem Plato plurimi facere, quod ille numerus duodecies diuidatur in quatercentum atque uiginti: quod uel hic rursus duodecies in trigintaquinque. At uero hic duodecies in duo atque insuper undecim duodecimas unius partes. Atque ipse numerus quatercentum atque uiginti multiplicatur ex numero uigesies uiginti et uno. Nam uiginti numerus uigesies semelque replicatus, quatercentum uiginti que complet. Laudat duodenarium numerum: et uniuersum illum, qui duodenario prorsus accommodatur, propterea quod duodecim sint apud eum mundi spheræ: et signa duodecim in zodiaco, et partes duodecim in elementis. Siquidem quolibet ex quatuor elementis in tres diuiditur regiones, in summam et infimam, atque mediam: non solum situ, sed uirtute etiam differentes. Adde elementorum alterum duodenarium. Quo et substantiæ elementorum quatuor et qualitates octo comprehenduntur. Qualitatum uero quatuor quidam masculæ sunt, scilicet calor, frigus, leuitasque et grauitas. Quoniam primæ duo alterationis principia sunt, sequenter duo principia motionis ad locum. Quatuor uero feminæ sunt, quæ passioni magis subiiciuntur, scilicet humor, siccitas, raritasque et densitas. Hæc uero Aegyptiorum mysterijs contineri, Iamblichus asserit. Accedit quod duodenario mensium numero Sol dominus planetarum et cursum peragit proprium, et uarios producit effectus. Denique singulas uult ciuitatis partes deo consecratas existimari, proprie uero dijs duodecim, id est duodecim spherarum animabus. Item dijs duodecim zodiaci signa regentibus. Rursus duodecim ordinibus demonum cœlestia signa sequentium. Quum uero dicit partes urbis duodecim sequi circuitum uniuersi, fortè etiam intelligit totum octauæ spheræ circuitum triginta et sex milibus annorum perficiendum. Qui sanè numerus tribus annorum mille duodenarijs perfecte completur. Adeo ut in primo mille annorum duodenario intelligas ex antiquorum sententia iuuenilem mundi totius habitum: in secundo uirilem: in tertio uero senilem. Verum de his opportunius in Timæo. Conuenit his, quod in Phædro inquit deorum demonumque exercitum sub duce Ioue in duodecim ordines esse dispositum. Concludit hic ciuitatis partes, partim quidem per duodenarium tribuum templorumque numerum, partim uero per diuinum cultum bis quolibet duodecim mensium soleniter instauratum, sic ad dei munera preparari, ut dijs ipsis quasi insidentibus gubernentur. Bis autem instaurari præcipua uult publica solque ennia, quo duodenario tribuum, et ciuitatis relique agrique duodenario satisfiat. Quod autem sacra iubet fieri dijs deorum uel filijs, deos quidem intelligi uult spherarum animas: filios autem, demones puriores. Cuncta uero hæc Iouis unius omnium principis gratia iubet fieri. Neque uero silentio prætereundum est: duodenarios quos pertinentes ad uniuersum commemorauimus, à duodenario cuiusque hominis proprio quasi repræsentari. Qui sanè ex quatuor corporis humoribus, totidem sensus ipsius perturbationibus, ac totidem uirtutibus constare uidetur. Post sacra deorum ad nuptiarum sacra descendit. Vbi leges ritusque nuptiales: exhortationem ad matrimonium: officia uiri et uxoris tum inter se, tum erga liberos et generandos et educandos considerabis. Nota bis ante omnia: non decere in ebrietate uel alia mentis perturbatione procreandis liberis operam dare. Atque ob huiusmodi delictum filios quotidie nasci tam animo quam corpore egrotantes. Mandabis quoque memoriam mysterium

ubi ait

ubi ait. Principium et nomen hominibus insitum, si conuenienti sibi honore à singulis munere ipsius utentibus afficiatur, omnia seruat. Quid ergo principium, quid nomen insitum aut insidens? Principium quidem idea est formationis humanæ principium. Numen uero familiaris demon, demon quoque generationis princeps sæpe sub nomine Lucine significatus. At cur insitum: aut insidens: aut incubans? ut intelligas numen non adesse solum: sed inesse assidue atque fauere: Præcipue uero fauere, et fauendo seruare, si grate colatur ab his qui munere eius utuntur. Post mutua uiri uxorisque officia, consequenter ad mutua dominorum seruorumque descendit officia. Post hæc solita quadam arte redit ad mœnia, templa, palatia, quæ ante nuptias tractanda fuisse dicit. Vbi notabis in primis curias iudicum magistratuque palatia, idcirco templis proxima collocari, quo humani iudices semper iudicando meminerint se à deo iudicant homines, iudicari. meminerint quoque custodes urbis nisi custodierte deo custodire non posse. Itè nihil in ciuitate uel minimum sine certo quodam ordine esse debere. Siquidem quod caret ordine, alia insuper ordinata confundit. Maxime uero ordine et continua cura muliebria indigere. Alioquin si mulierum res negliguntur, duplo plus, immo et supra duplum detrimenti prouenit ciuitati, quam si uirorum neglectæ res fuerint. Inter hæc ubi mundi antiquitas repetitur: quod dicitur ipsum generationis principium nos inextimabili temporis magnitudine præcessisse, intellige si obseruas Moysen, inextimabili dierum horarumque numero. Conclude librum ea sententia, ut triplicem impetum, scilicet ad cibum, potum, coitum, ne quando præcipitemur, triplici cohibeamus freno, timore scilicet atque lege, ueritateque ratione, præterea moderato honestorum ludorum à pueritia usu. Quo per honesta solatia reuocemur à turpibus, et ad seria paulatim studia prouocemur.

DIALOGVS SEXTVS DE LEGI-

BVS VEL DE LEGVM LATIONE.

OST omnia quæ hactenus diximus, fermè iam magistratus in ciuitate constituendi uidentur. CLIN. Ita certe. ATH. Duæ profecto hæc species in ornatu reipublicæ sunt. Prima magistratum constitutio: quot esse oporteat: et quo pacto constitui. Altera de legibus magistratui attribuendis, quæ, quot, qualesque sunt singulis accommodæ. Sed parumper antequam magistratus eligamus, commorati: nonnulla ad ipsorum electionem pertinentia declaremus. CLIN. Quæ nam hæc? ATHEN. Audi iam. Nemini dubium est, quin cum magna res legum latio sit, si quis ciuitati per leges bene paratæ non idoneos magistratus constituat, quamuis leges bonæ positæ sint, tamen non modo id nihil proderit risumque mouebit, uerum etiam calamitates maximas ciuitatibus pariet. CLIN. Planè. ATHEN. Hoc itaque considerandum amice, quemadmodum in hac tua ciuitate reipublicaque contingit. Vides enim eos, qui recte magistratus accepturi sint, oportere primo satis ab adolescentia probatos fuisse tam ipsos quam suos, usque ad ipsam electionem. Deinde eos etiam qui suffragia ferunt, legitimis esse moribus educatos: ut facile queant admittendos et repellendos cognoscere, et erga utrosque pro dignitate se gerere. At uero qui nuper conuenerunt, cum nec se inuicem satis cognoscant, neque adhuc eruditi sint, quomodo recte unquam magistratus eligere poterunt? CLIN. Nullo fermè unquam pacto. ATHEN. Sed enim certam excusationem non facile suscipit. Hoc autem et mihi nunc, et tibi faciendum est: postquam et tu ciuitatis Cretensibus instituendæ officium libenti animo suscepisti, ac decimus es in hoc opere, ut ipse dicis, et ego tibi auxilium præsentis confabulatione afferre promisi. Quare sermonem hunc nostrum sine capite et mutilum esse non patiar. Nam si uagaretur, deformis omnibus appareret. CLIN. Optime dixisti hospes. ATHEN. Imò etiam si pro uiribus faciam. CLIN. Faciamus sic prorsus ut dicimus. ATHEN. Faciemus utique si deus uoluerit, sic ut etiam senectam in hac parte superemus. CLIN. At deum uel le, credendum est. ATHEN. Credendum profecto. Quare ipsum sequentes, hoc etiam dicamus. CLIN. Quidnam? ATHEN. Quam audacter simul atque periculose ciuitas hoc nobis tempore constituetur. CLIN. Quorsum hæc? ATHEN. Quia facile et intrepide rudibus hominibus leges damus, utque ipsas suscipiant, iudicemus: cum omnibus fermè omnia etiam non multum sapientibus, perspicuum sit, neminem leges nouas facile suscepturum. Si uero tam diu expectaremus, donec legibus instituti pueri, unaque et diu sub eisdem legibus conuersati suffragia uniuersæ ciuitati ferre possint, atque id pro uiribus recte fieret, certe et tunc et in posterum, procul ab errore sic instructa ciuitas permaneret. CLIN. Sic ratio monet. ATH. Perspiciamus ergo si modum quendam ad hæc commodum ita ferre possemus. Gnosios oportet omnia Cretensibus, non solum quasi

Yy 2 libando

libando inchoare quam nunc rempublicam conditis: sed omni studio providere, ut quam tutissime atque optime primi magistratus constituant. In alijs quidem constituendis opera breuior: legum autem custodes ante alios creare summa diligentia necessarium est. CLIN. Qua uia istud rationem faciemus? ATHEN. Hoc o Cretenses inquam. Oportet Gnosios quando multarum ipsi ciuitatum primi sunt, communiter cum his qui in eandem conuenire coloniam, a seipsis & ab illis septem & triginta uiros eligere. Decem & nouem quidem ex eorum numero qui coloniam habitabunt, ex Gnosio ipsa reliquos. Hos utique Gnosii tuam dent ciuitati, te quoque ipsum, ut huius coloniam ciuem & unum de octo decemque uiris. haec aut persuadendo, aut uel mediocriter cogendo faciant. CLIN. Quid uero: nonne & tu hospes & Megillus hic reipublicae huius nobiscum participatis? ATH. Plurimum sibi o Clinia Athenienses, plurimum quoque Lacedaemonij tribuunt, & proeui utriusque incolunt. Tibi autem omnia commode se habent, & habitatoribus alijs similiter, secundum ea quae de te modo dicta sunt, & quae tibi atque illis hac tempestate convenientissime fieri possunt, exposita. Progressu autem temporis & repub. permanente, huiusmodi magistratum designatio fiat. Quicumque siue equites siue pedites arma ferre possunt, bellisque tum cum aetas ferret interfuerint, suffragium ineant, comitiaque in templo habeantur, quod praestantissimum ciuitas ducat. Vnusquisque aut undecumque uenerit, in ara dei nomen suum & patris & tribus & gentis in tabula scriptum deponat, liceatque cuique si uelit, quamcumque tabulam non recte scriptam suspicabitur, in loco publico ponere, ubi non minus quam triginta dies permaneat. Trecentasque tabulas sic approbatas uniuersae ciuitati magistratus ostendant, quae quos uelit de istis iterum & accipiat & reiciat. centumque ita secundo delecti rursus omnibus ostendant. tertio uero nominet de centum uiris quilibet quemcumque uoluerit. Septem autem trigintaque uiri, eos qui pluribus delecti suffragijs sunt, magistratus declarent. Quinam igitur o Clinia Megilleque, haec omnia de magistratibus eorumque probatione in ciuitate constituent? Num intelligimus in ciuitatibus sic ab initio conciliatis, esse quosdam oportere? Qui uero ex omnibus magistratibus deligatur, in eis nequaquam reperiuntur. Cum tamen eos esse oporteat, non uiles quosdam, sed summos uiros atque praestantes. Principium enim dimidium totius operis esse, prouerbio dicitur: atque eum qui bene coepit omnes laudamus. Mihi autem hoc plus quam dimidium esse uidetur, rectumque principium nunquam satis ab aliquo laudatum fuisse. CLIN. Recte loqueris. ATH. Quare cum nos id non lateat, ne silentio praetereamus: sed quomodo fiat perspicue declaremus, quamuis ego nihil in praesentia nisi hoc unum necessarium atque perutile habeam dicere. CLIN. Quidnam? ATH. Equidem ciuitatis huius quam condituri sumus, neminem aut patrem aut matrem esse aio, praeter ciuitatem illam quam coloniam mittit. Nec ignoro fuisse multas ac fore colonias, a ciuitatibus quae miserunt, dissidio distractas. Quemadmodum uero erga parentes se gerit filius, qui quamuis aduersaturus illis quandoque sit, in ipsa tamen pueritiae indigentia genitores diligit ac uicissim diligitur, & ad suos semper refugiens in his solis praesidium reperit: ita quoque nouam arbitror ciuitatem erga curatores eius Gnosios, & Gnosios erga ciuitatem nouam affici. Repeto igitur quod modo dixi. Non enim nocet bis dicere, quod bene dicitur. Oportet ut Gnosij horum omnium curam suscipiant, & de colonis uiros seniores atque optimos non pauciores quam centum diligant, de quibus ipsi Gnosios alios centum. Quos in nouam ciuitatem profectos oportere arbitror operam dare, ut magistratus secundum leges constituant, & statuti comprobentur. His factis Gnosium Gnosii redeant: noua uero ciuitas seipsam seruare ac feliciter uiuere conetur. Qui autem in septem & triginta uirosum numero computati sunt, & nunc & postea semper istas res current. primo quidem legum custodiam habeant: deinde etiam tabularum, ubi quisque magnitudinem sui census conscripserit. Sitque maximus census minarum quatuor, secundus trium: duarum tertius: quartus unius. Quod si quis plus quam in tabella scriptum dederit, habere deprehendatur, quod superest, publicum fiat: praeterea reus sit uolentis eum tanquam infamem accusare: quando propter lucrum spernere leges inueniat. Atque eum quicumque uoluerit, turpis lucri nomine, apud legum custodes accuset. Et qui damnatus erit, publicarum possessionum sit expers, ac siqua bonorum in ciuitate distributio fiat, nihil praeter sortem primam assequi possit: damnatumque ipsum esse quamdiu uiuit, ibi scribatur, ubi quicumque uoluerit, possit legere. Custos autem legum non plus quam annos uiginti hunc habeat magistratum

Frouerbiu

Quod bene dicitur repetere non nocet

Maximus census ciuium, quem uult Plato

gistratum, nec pauciores natus quam quinquaginta, eum gerat. Ac si sexagesimum aetatis annum agens magistratum hunc nactus est, solum praestit decennium: hac utique ratione, ut qui septuagesimum annum excesserit, tantum magistratum non teneat. Haec igitur tria de legum custodibus praecipua sint, proficientibus uero legibus quibus uis poterit his uiris praecipere quorum maxime curam praeter ea quae modo diximus, habere eos oporteat. Nunc uero nos deinceps de aliorum magistratum delectu dicamus. Post haec duces exercitus eligendi sunt, eorumque ministri in bello, magistri equitum, tribuni militum, peditumque ordinatores, quos merito multorum more praefectos ordinum nuncupabimus. Igitur ipsi custodes legum duces futuros exercitus aliquos ciuitatis huius ciues nominent, approbet uero aut reiciant omnes qui bellis in aetate conuenienti interfuerunt, aut iam interfuerunt. Quod si quis aliquem eorum qui nominati non sunt, nominatorum alicui praestare existimet, ei liceat loco illius nominare alium, si modo prius quod ita iudicet, iureiurando confirmauerit. Et nominatus maiore suffragiorum numero deligatur. Tres autem quibus fauetur plurimum, duces exercitus, bellicarumque rerum curatores quemadmodum custodes legum comprobentur, qui praefectos ordinum duodecim, unum cuilibet tribui nominent. Nominare autem non nominatum, eumque nominato praeponeere ita liceat hic quoque, ut de militibus diximus. Comititia uero in praesentia antequam creetur consilium, & praefecti consilio deligantur, custodes legum in sanctissimo sufficientissimoque loco habeant: ubi seorsum pedites & equites sedeant, tertioque deinceps caeteri, quicumque in armis uersantur. Et in eligendis quidem ductoribus & magistris equitum, omnes suffragium ineant: in praefectis ordinum, solummodo qui scuta ferunt: in tribunis militum, equites omnes. At leuis armaturae aut sagittariorum caeterorumque huiusmodi praefectos, ipsi duces exercitus sibi constituant. Restat magistrorum equitum designatio, hos igitur illi nominent qui ductores etiam exercitus nominarunt: suffragiumque feratur similiter. similiter quoque comparatio pro nominando fiat. Ferant uero suffragium praesentibus peditibus equites. Atque duo qui maiori suffragiorum numero delecti sunt, omnibus praesint equitibus. disceptationes autem de suffragijs bis fieri liceat. Tertio si quis dubitet, illi suffragia iudicent, qui comitiorum modum in singulos statuere. Consilium triginta constet duodenarijs. Nam distributio huic per sexaginta trecentosque uiros conuenit. Et in quatuor partes per nonaginta distribuatur: ita ut a censibus singulis consiliarij nonaginta ferantur. Et primum quidem necessario ferant omnes qui maximo censu sunt: & qui ferre superfederit, pro arbitrio condemnetur, postquam uero delati sunt, conscribant, sequenti die a secundo censu eodem pacto ferant. tertia a tertio feratur quicumque uelit. Necessarium uero sit hoc trium censuum uiris. quartus autem minimusque census a poena sit liber, si quis eorum ferre noluerit. quarta die ex quarto minimoque censu omnes ferant, hac conditione, ut si quis ex tertio uel quarto censu non tulerit, minime damnetur. Sin uero quispiam primi secundi uel census ferre neglexerit, condemnetur: ita ut qui secundi census est, in triplo primi damni condemnetur, qui uero primi est in quadruplo. Die quinta magistratus ad omnes ciues descripta efferant nomina: de quibus omnes ferant, qui noluerit, primo damno condemnetur. Eorum uero qui ex omnibus censibus electi fuerint, dimidium, hoc est centum octoginta, sorte ad annui senatus ordinem comprobentur. Sic utique magistratum creatio facta inter unius & populi potestatem erit media. Quarum medium tenere semper oportet rempublicam. Serui enim & domini amici nunc erunt. Nec probi & improbi, si aequalibus afficiantur honoribus. Inaequalibus enim aequalia inaequalia fiunt, nisi mensuram accipiant. Nam propter haec utraque seditionibus replentur respublicae. Verus enim priscus ille sermo, ab aequalitate amicitiam procreari, recte admodum & concinne fertur. quoniam uero non satis apertum est quam sit aequalitas qua id efficitur, idcirco nos ualde turbamur. Duae quippe sunt aequalitates eodem quidem nomine appellatae, sed effectu in multis penes contrariae. & alteram omnis ciuitas legumque lator sorte disponendo potest in distribuendis honoribus adhibere, eam dico quam numero, pondere, & mensura est aequalis. Sed uerissimam optimamque aequalitatem non facile quibus perspiciet: louis enim iudicium est. & hominibus quidem pauca semper suggeritur: quatenus autem suppetit, tam priuatis quam ciuitatibus bona omnia affert. Haec sane maiori plura, minori pauciora tribuit, utrisque uidelicet secundum eorum naturam moderata. Atque & honores, uirtute maioribus semper maio-

res: minoribus autem uirtute & disciplina, minores: & utrisq; secundum rationem, quod decet, impertit. Ea enim certe nobis est ciuilis iustitia. hanc & nos appetere debemus: atque ad hanc ipsam o Clinia æqualitatem respicere, dum hanc nouam condimus & disponimus ciuitatem. & quisquis aliam instituit, eodem debet in legibus ferendis aspiciere. Non autem ad paucos tyrannos uel ad unum uel populi potestatem, sed ad iustitiam semper inspiciendum. Ea est quam modo diximus, æqualis ipsius secundum naturam quotidie inæqualibus distributio. Veruntamen necesse est, ut his duabus æqualitatibus in denominatione similibus ciuitas uniuersa utatur, si tota uelit procul ab omni seditione manere. Aequabilitas enim illa laudabilis, & æqua dijudicatio perfecti atq; exacti, cum præter rectum iudicium fit, uiolatur & frangitur. Ideoq; æqualitate fortis uti eam necesse est ad multorū indignationē penitus deuitandam. Qua in re deum bonamq; fortunam precibus inuocare oportet, ut fors ad id quod est iustissimum dirigatur. Sic igitur necessario utrisq; æqualitatibus uti debemus: sed in rebus admodum paucissimis, ea æqualitate cui fortuna opus est. Hæc ita ob hanc causam o amici, necesse ab ea ciuitate, quæ salutem consecutura, seruari. Quemadmodum uero nauis in medio pelago, die nocteq; custodibus indiget: ita quoq; ciuitas in medio aliarum ciuitatū fluctu posita, uarijs subiecta seditionibus ac semper captiuitatis periculo proxima, perpetua eget custodia. Propterea & ex die in nocte, & ex nocte in diē succedere sibi inuicem magistratus & custodes oportet, ut tradentiū suscipientiūq; custodiam successio nunquam desinat. Quorū nihil multitudo celeriter facere potest. Est autē necessariū, ut maxima senatorum pars plurimum tempus permittatur in priuatarū suarumq; rerū administratione uersari: duodecima uero pars eius, in menses duodecim distributione facta, alia post aliam sigillatim custodiat. Quæ unicuiq; siue ex ciuitate ipsa siue aliunde uenienti parata sit, seu nunciare quicquam seu interrogare quispiam uelit de his rebus, de quibus ciuitatem oporteat uel respondere cæteris ciuitatibus, uel ab eis interrogationum responsiones accipere. Nouarum etiam gratia molitionum quæ sæpe fieri solent: maxime quidem ne fiant: ac si acciderint, ut quam celerrime sentiat ciuitas, & remedium afferat, quod per cœtum ciuitati præsentium fieri semper oportet, ut & quæ legibus, & quæ repente ciuitati difficultates accedunt, dissoluantur. Hæc omnia curet duodecima consilij pars, quietē in menses undecim habitura. Quam quidem custodiā hæc cōsiliij pars cōmuniter cum alijs magistratibus in ciuitate semper agat oportet. Atq; urbana quidem probe hoc pacto ordinata erunt. Totius autē reliquæ regionis quæ cura, quis ordo? An cū ciuitas tota & uniuersa regio in partes xij. sit diuisa, in ciuitate quidem ipsa uiarū, habitationū, ædificationum, portuū, fori, fontium, sacrorum locorum, templorū, cæterorumq; huiusmodi omnium constituere curatores oportet? CLIN. Cur non? ATH. Dicamus igitur templis ædituos, & sacerdotes tam uiros quam mulieres præfici oportere. Ad uiarum autem ædificationumq; exornandarum curam, ne aut homines iniurientur, aut ipsæ feræ noceant, sed ut tam in ipso urbis ambitu quam in suburbij, ciuitatibus consentanea quæq; gerantur, tres sunt magistratuum species eligendæ. Et rerum modo dictarum curatores, appellentur ædiles. Qui uero fori uenditionisq; curam habebunt, rerum uenalium curatores. Sacrorum autē, sacerdotes. Et sacerdotia quidem quæ a parentibus per successionem seu uiris siue mulieribus tradita sunt nequaquam mouenda. Si uero aut nullis aut paucis aliqua huiusmodi sunt, quod accidere par est illis qui in nouæ ciuitatis habitationē conueniunt, ubi hæc desunt, sacerdotes tam uiri q; mulieres & æditui constituendi sunt. Quæ omnia partim delectatione, partim sorte fieri oportet. Atque in omni regione ciuitateq; plebs cum illis qui extra plebem sunt, per amicitiam coniungenda, ut maxima sit in omnibus his consensio. Et quæ ad sacerdotum creationē attinent, deo cōmittenda sunt, ut quemadmodū illi placet, ita diuina fortuna cui tributum id sit, sortes ferat. In eorum autem qui fortis suffragium assecuti sunt, examinatione, ille est comprobandus, qui in reger sit atq; legitimus, deinde a domo quam maxime munda: expers quoq; cædis omniumq; huiusmodi, quæ aduersus diuinam rem committuntur: cuius & pater materq; similiter uixerint. Leges autem de rebus diuinis a Delphis petantur, constituanturq; illarum interpretes, atq; his utendum. Sacerdotium, non diuturnius sit quam annum. Nec pauciores annos quam sexaginta natus sit, qui secundum sacras leges res diuinas sufficien-

Aediles
Sacerdotes

sufficiēter est tractaturus. Eademq; de mulieribus sacris, quæ & de uiris statuta intelligantur. Interpretes autem ter quatuor ferant tribus ipsæ quatuor, ex earum ordine unaquæque tres: ac tribus probatis, qui maiori suffragio delecti sunt, reliquos nouem Delphos mittant, ut ex quaq; trinitate unus oraculo deligatur. Comprobatio ipsorum ætasq; talis, qualis & sacerdotum dicta est. Hi per totam uitam interpretandi & exponendi habeant potestatem. Et in defuncti uicem quatuor tribus inde alium eligant, unde prior ille defecit. Quæstores & asseruatores sacre pecuniæ in templis singulis, qui lucorū agrorumq; ipsi dedicatorum, & fructuum, conductionumq; & locationum domini sint, tres de maximis centibus pro templis maximis eligantur, duo pro minoribus: pro medijs maximeq; concinnis unus. Qui non aliter quam duces exercitus eligantur & comprobentur. Atq; hæc in rebus sacris, ut diximus, peragantur. Danda uero opera est, ut quoad fieri potest, nihil sine custodia sit. Ciuitatem quidem curent exercitus duces, ordinum præfecti, magistri equitum, tribuni, consilij principes, ædiles, atq; censores, postquam electi suo ordine fuerint. Reliqua regio ita custodiatur. Duodecim in partes æquales pro uiribus regio tota diuisa fuit. Vna itaq; tribus parti cuilibet sorte data, quinq; in annum quasi agrorum curatores tribuumq; principes deligat. quorum quisq; sua ex tribu duodecim iuuenes habeat, non minoris ætatis q; quinq; & uiginti annorum, neq; maioris quam triginta. his singulis singulæ regionis partes per sortem menstruo tempore tribuantur, ut totius regionis omnes peritiam habeant. biennio autem imperandi & custodiendi curam habeant principes & custodes. Cum primum partes custodiendas sortiti sunt, per menses singulos loca permulent: ad proximum quemq; locum, & ad dexteram primum circulariter custodiae principes ducant. dexteram uero plagam appello quæ solem orientem spectat. Deinde in altero anno ad sinistram commutentur, ne regionis quo ad unū anni tempus solum periti sint, sed & quid in quolibet tempore in quacunq; regionis parte contingat, agnoscant. Tertio autem anno quinq; alij agrorum & custodiae principes a primatibus tribuum deligantur ipsorum duodecim curatores. Cura uero & opera singulis in locis talis sit. Primum ut q; maxime aduersus hostium impetum regio munita sit. Foueis ubicunq; opus sit effossis turribusq; & claustris pro uiribus circumductis, nocere uolentes arceant. Ad hæc utiq; faciēda subiugalibus seruisq; indigenis utantur, quando minime in suis operibus occupant, nonnullos ipsis præficiētes loca omnia ita disponant ut per ea difficile transire inimici possint, amici uero homines, pecudes, iugalia, facile: quibus maxime peruia regio fiat. Diligenterq; procurent, ut pluuiales aquæ non solum non noceant, uerum etiam conferant ab altis montibus cauas in ualles fluentes, ubi foueis parietibusq; stagnare eas cogant, ut illic alueis pluuiales aquæ combibitæ, inferioribus locis agrisq; omnibus scatebras fontesq; aquarum efficiant, locaq; isto modo siccissima humore multo salubriq; irriget. Fōtes autem & fluuios arboribus ædificationibusq; exornent. lucos quinetiam iugi irrigatione & dedicatos dijs agros aquis immisissis pinguefacere curent, & metallis humorem scatebrasq; adhibeant. Atq; ita & abundantia omnia, & templa deorum reddant ornatiores. Vbiq; autem in his gymnasia iuuenes tam sibi commoda quam senibus præparent, calidis balneis constitutis, & copiose siccis appositis lignis, ut & remedium ægrotantibus, & lenimen labore defessis beneuole afferatur: quæ sanè curatio longe melior est, quam medici parum periti medela. Hæc omnia cæteraq; huiusmodi his locis ornamento utilitatiq; sunt, grato quodam cum ludo. Summatim autem circa hæc studium huiusmodi sit. Sexaginta uiri singuli ascriptum sibi locum custodiant, non hostium causa solum, sed eorum etiam qui se amicos dicunt. Et si quis inter uicinos ac ciues seu seruus siue liber alicui iniuriam inferat, iudicent in paruis quidem ipsi quinq; principes: in maioribus autem decem & septem uiri unā cum duodecim, usq; ad minas tres de quocunq; alter de altero cōqueritur. Nemo autē iudex magistratus ue sit, qui gesti officij sui rationem nō referat: præter eos qui regum instar finem rebus imponūt. Atqui & agrorum curatores, siquid aduersus eos quorum habēt curam, cōtumeliose gerant, inæqualiter onera inferentes, aut ui aliquid ab agricolis accipientes, siue adulatorū largitionibus, quibus iudicium corrumpatur: munerib. quidem adulationibusq; capti, opprobrio per uniuersam urbem afficiantur: in alijs autem iniurijs usque ad animam sponte sua uicinis colonisq; dent mulctam. Quod si nolunt in maioribus

Quæstores

Fines regionis

Aediles

uel minoribus iniurijs quod debent, persolvere, quia sperent, cum de loco ad locum per singulos menses transeant, iudicium ac poenā effugere, in communi iudicio accusentur, & qui damnabitur, duplum reddat ei quem iniuria oppressit. Vivant aut tam principes quam ceteri curatores agrorum duos annos hoc pacto. Primum quidem omnibus communia singulis in locis habeantur conuiuia: qui uero uno die nocteue aut abfuerit aut alibi ederit, cū nec princeps ita ordinari, nec necessitas ulla coegerit: si quinque uiri eum damnent, scribantque in foro deseruisse custodiā, magnis afficiatur opprobrijs, utpote qui quantum in se est, rem publicam prodidit. Et a quocumque obuiam facto, uolenti que cadere, impune cadatur. Omnes autem sexaginta uiri obseruent, ne de principibus aliquis quicquam tale committat: & qui sensit audiuitque si non accusauerit, similiter eademque legere sit, qua qui peccauit: ac acriori iuuenum censura punitus in omnibus iuuenum magistratibus contemnatur. Atque hæc quidem omnia custodes legum diligenter præuideant: primo quidem ne fiant: deinde ut facta, prout ius postulat, puniantur. Existimare de omnibus hominibus id quisque debet, quod qui nunquam seruiuit, is laude dignus esse dominus nunquam poterit. Ideoque gloriari queque oportet magis quod bene seruiuerit, quam quod bene fuerit dominatus: primum quidem legibus, quibus qui seruiunt, dijs seruiunt: deinde de senioribus qui honeste uixerunt. Postremo totum hoc biennium custodes agrorum humillimum tenuissimumque uictum usurpent. Itaque duodecim uiri cum quinque congregati inter se sic consultent, quasi serui, quique alios seruos non sint habituri. Nam agricolis quidem colonis que non in proprio ministerio, sed in publico solum utantur. In ceteris sic cogitent, ut seruiantes sibi ipsi uicturi, æstate præterea atque hyeme semper armati regionem omnem perlustraturi, ut custodiant diligentius, dum loca omnia nouerint. Nulla quippe cognitione minor hæc esse uidetur, qua exquisita ab omnibus regio uniuersa cognoscitur. Atque huius gratia non minus quam uoluptatis utilitatisque alterius, adolescentes alendis canibus, & reliqua uenationi dare operam debent. Hos ipsos studio etiā illo uti oportet quod ab occultando a nonnullis appellatur, sed siue sic siue agri custodia sit nominanda, siue quomocumque aliter quisquam uelit, oportet ut qui ciuitatis suæ salutem exoptant, in ea se re pro uiribus diligenter exercent. Sequitur ut de censorum ædiliūque electione dicamus. Sexaginta illos curatores agrorum tres sequuntur ædiles tripartito duodecim partes urbis complexi, qui sanè illos imitantur: uiarum urbis curam habent, uulgariumque itinerum, quæ a regione in urbem tendunt: ædificationum quoque ut secundum leges omnes fiant. Aquarum præterea, quas custodes deduci in urbem curant: ut in fontes que liquidissimæ sufficientesque ducantur, ac ciuitatem iuuent pariter & exornent. Oportet hos esse tales, ut intermissa suorum cura, otium habeant ad publica procuranda. Quapropter quisque a maximo censu quem uelit ædilem futurum nominet. Et de sex qui suffragio ceteros superabunt, tres sorte deligant, quibus curæ hæc sint. Denique comprobati, magistratum secundum præscriptas sibi leges peragant. Censores deinceps, rerum uanaliū curatores, a primo secundoque censu quinque deligantur. Eorumque electio eodem ferme modo quo ædiliū transigatur. Quippe de decem, qui ceteros suffragio superarint, quinque sorte designentur, & comprobati, magistratus declarentur. Nominet autem quemlibet unusquisque. Qui autem nolet, si accusabitur, drachmis quinquaginta damnetur, atque etiam iniquus existimetur. Comititia communemque coetum quicumque uelit ingrediatur. atque ad id primi secundi que census omnes cogantur. Porro qui de his abfuerit, decem damnetur drachmis. Tertij uero quarti que census homines non cogantur. Idcirco qui non interfuit, indemnus sit: nisi forte principes urgente quadam necessitate, adesse omnibus edixerint. Est autem censorum officium, fori ordinem legibus statutum seruare. Fontium quoque & templorum quæ in eo loco sunt, curam habere: ut ne quis illic iniuriose quicquam agat, & si fecerit, seruus quidem & peregrinus uerberibus & uinculis poenas luat. Cuius autem a censoribus drachmis centum iure censorio condemnetur. Maiori uero multa usque ad huius duplum isti, nisi ædiles quoque adsint, condemnare non possint. Eadem quoque ædilibus in proprio magistratu multandi & puniendi conditio sit. Nam usque ad minam condemnandi ipsi habeant potestatem. Ad duplam uero multam censorum simul auctoritas requiratur. Post hæc musicæ & gymnasticæ magistratus duplices utriusque facultatis constituantur: alij disciplina, alij exercitationis causa. Qui disciplina præfunt

Qui non seruiuit, nō potest esse laudatus dominus

De ædilibus legendis

Censores

Doctores artium

præfunt, gymnasiōrum doctrinarumque ornatum & discendi ordinem curent: operamque dent ut tam mares quam foeminae in adolescentia honeste ad ista proficiantur: honeste etiā comorentur. Exercitationis curam habeant in gymnastica & musica ipsi athlothetae qui muna imponunt atque declarant athleticis, ipsis scilicet certatoribus. Atque hi similiter duplices esse debent: circa musicam alij, alij circa gymnasticam, & in gymnastica quidem idem pariter in hominum equorum uel certaminibus: in musica uero alij in monodia, id est cantu & oratione funebri, & imitatione ipsa, sicut rhapsodorum, eorum scilicet qui decantatorium componunt carmen, citharistarum, tibicinum, ceterorumque taliū: alij in chori cantu. Primum igitur in chori ludo, ubi uiri, pueri, & puellae tripudio ceterisque musicæ modis exercentur, principes eligendi. Vnus autem illi sufficit princeps, non pauciores quam quadraginta annos natus. Vnum quoque in monodia sufficere arbitramur, qui triginta annos expleuerit, qui & introducat homines in certamen: & de istis sufficenter cognoscat & iudicet. At uero principem ordinatoremque chori, sic oportet eligere. Qui huic rei uacant, in concilium proficiantur, multa imposta, nisi accesserint. huius rei legum custodes iudices sint: ceteros si nolint, nemo cogat. Designent etiam qui periti sunt, unaque hæc astipulatio seu calculum adiciens, siue minus, ualeat ut peritus uel imperitus sit qui designatur. Qui uero ex designatis decem, ceteros suffragio superauerit, & deinde comprobatus fuerit, unus annuo tempore choro secundum legem præsit. Similiter etiam in monodia & tibicinio designatio fiat, electioque & comprobatio: & qui affectus fuerit, eodem modo a iudicibus confirmatus, anno præsit. Deinceps auctores declaratoresque munerum in exercitatione gymnastica tam equorum quam hominum, a secundo tertioque censu ita constituantur. Comititia ingredi trium censuum homines compellantur, minimus autem census liber sit. Et de uiginti qui præ ceteris suffragio designati fuerint, tres ante alios sorte electi, principes declarentur, quos comprobantium suffragium confirmauerit. In cuiuscumque autem magistratus sorte atque iudicio, si quis reprobatus & repulsus fuerit, alius loco eius eodem ordine designetur & comprobetur. Restat princeps, qui totius disciplinæ in his quæ narrauimus tam foeminarum quam marium curam habeat. Vnum quoque hunc secundum leges principem esse uolumus: non pauciores natum annos quam quinquaginta, qui legitimos habeat filios, utriusque sexus maxime: si uero minus, alterius sex omnino. Cogitare debet & qui elegit & qui eligitur, hunc magistratum omnium in ciuitate summorum magistratum esse admodum præstantissimum. In omnibus quippe uiuentibus prima ipsa germina si apte coeperint ad naturæ suæ uirtutem, uim habent summam ad finem sibi debitum imponendum. Quod & in plantis euenit, & in brutis tum syluestribus tum etiā mansuetis, & in hominibus. Hominem autem mansuetum animal esse dicimus. Porro si cum natura felicitatem quoque disciplinam fuerit affectus, in diuinissimum mansuetissimumque animal solet euadere: si uero non satis aut non bene fuerit educatus, ferocissimum omnium quæ in terris nascuntur, animal redditur. Quamobrem non debet legum conditor rem summo opere necessariam pueritiæ educationem postponere, sed operam dare in primis, si rem hanc diligenter est curaturus, ut omnium ciuium ad officia quæque optimus uir eligatur, qui quam maxime pro uiribus educandis pueris præponatur. Omnes igitur magistratus præter senatum & quaestores in Apollinis templum profecti, suffragium clam legum custodibus ineant, diligentes singuli quem optime puerorum disciplinæ existimant præfuturum: & qui suffragio superabit, a magistratibus qui delegerunt, exceptis uidelicet legum custodibus, comprobatus: quinquennium præsit. Et in sexto anno alius princeps similiter statuatur. Siquis autem in magistratu publico constitutus pluribus quam triginta diebus antequam munus suum peragat, uita decesserit, illi quibus id curæ est, alium similiter eligant. Si autem orphanorum tutor mortem obierit, cognati atque affines ex utrisque parentibus usque consobrinos & patruales, qui præsentibus sunt, alium intra dies decem constituent: alioquin drachma quotidie multentur singuli, quousque orphanis tutorem præficiant. Sed nulla ciuitas reuera ciuitas erit, nisi debito ordine iudicia fuerint constituta. Iudex autem mutus, qui nec instar arbitri aliquid plus quam litigantes dixerint, in causis discutiendis percunctatur, nunquam ad ius declarandum sufficiens erit. Quapropter nec si multi sint, facile unquam bene iudicabunt, nec si pauci & ignaui. Oportet autem semper, ut quod quaritur ab utrisque declaretur. Tempus autem & mora, frequentis

Tutores

Iudiciorum & fori ratio

Iudex quensq; inquisitio, ad aperiendam cōtrouersiam cōferunt. Idcirco qui litigāt, ad uicinos primum & amicos, & maxime rei de qua quæritur conscios se conuertant. Quod si per eos non sufficienter fuerit iudicatum, ad aliud iudicium proficiscantur. Tertium uero si per duo superiora reconciliati non fuerint, finem imponat. Profecto iudiciorum cōstitutiones quodammodo magistratuum electiones sunt. Omnem namq; magistratum necesse est quorundam etiam esse iudicem. Non tamē iudex omnis necessario est magistratus & princeps: quanquam iudex ea die qua iudicium peragit, quodammodo magistratus est nō uilis. Igitur quasi iudices ipsi magistratus aliqui sint, de his iam qui quarumq; re

Arbitri rum & quot in unaquaq; re esse debeant, differamus. Augustissimum certe iudicium sit quod sibi met aliqui præfecerūt, communi consensu iudicem eligentes. Reliqua iudicia duo sint. Alterum quando priuatus iniuriam à priuato pati conqueritur, eumq; in iudiciū trahit. Alterum quando reipublicæ iniuriam à ciuium aliquo fieri arbitratus aliquis cōmunibus rebus auxiliari conatur. Dicendum est igitur, quos & quales iudices esse oporteat. Primum iudicium commune omnibus priuatis qui tertio inter se litigant, ita fiat. Omnis magistratus tam animi q̄ maioris temporis pridie calendas mēsis illius, quo post æstiuum solstitium nouus incipit annus, in templum unum conueniant. Vbi iureiurando interposito ex singulis magistratibus ueluti quasdam deo primitias offerentes, unum iudicem deligant, qui optimus esse, & optime atq; sanctissime iudicia illo anno redditurus ciuibus uideatur. Ac postq; iudices designati sunt, ab eisdem qui designarunt, singuli comprobentur. Et si quis reprobatus fuerit, alius similiter eligatur. Comprobati, illis qui per præcedentia reconciliati nō sunt, iudicia reddant, & aperte suffragium ferant: audientibus spectantibusq; necessario consultoribus, reliquisq; magistratibus qui eos declarauerunt. De cæteris autem inter sit pro arbitrio quisq;. Quod si quis aliquem iniustā sponte sententiam tulisse incuset, apud legum custodes hoc faciat. Et qui damnatus fuerit, dimidiam damni partem iniuriam passo persoluat. Si autem multa dignus maiore uideatur, iudices ipsi, qui condemnarunt, quid aut pati aut reddere debet uel reipublicæ uel iniuriam passo, cognoscant. In publicis autem accusationibus necesse est in primis multitudinem iudicij participem facere. Nam quando aduersus ciuitatem peccatur, omnibus infertur iniuria. Ideoq; merito grauiter patiuntur, nisi ad iudicandum ipsi etiā admittantur. Sed & principium iudicij huius & finis deferrī ad populum debet, examen autem & approbatio ad tres maximos magistratus, de quibus conueniant litigantes. ac si conuenire nequeant, consilium ipsum electionem utriusq; cognoscat, & iudicet. Oportet præterea priuatorum iudiciorum omnes pro uiribus participes esse. Nam qui à iudicandi potestate omnino repellitur, is à ciuitate se prorsus existimat alienum. His de causis per ipsas quoq; tribus necesse est iudicia fieri, iudicesq; sorte statim incorruptos precibus iudicare. Et demum iudicium illud cuncta definiat, quod intemeratum omnino quo ad humanis in rebus fieri potest, esse debere diximus ad eas lites determinandas, quæ nec per uicinos neq; per contribules dirimi potuerunt. Verum de iudicijs, quæ magistratus esse nec affirmare nec negare facile sine cōtrouersia quisquam poterit, hæc quasi exterius circumducta descriptio, nonnulla complexa est, nonnulla etiam reliquisse uidetur. Nam iudicialiū legum exacta positio atq; partitio, longe rectius in calce ferendarum legum locabitur. Quare ad idem tempus has differamus. Cæteri autem magistratus maxima iam ex parte dispositi sunt. Tota uero atq; perfecta ciuiliū dispensatio, siue ad unū, siue ad omnes pertineat, non antea liquido declarari poterit, quam tractatio ipsa principia & sequentia media omnesq; partes suas complexa, ad exitum usq; peruenerit. quæ quidem in præsentia usq; ad magistratuum creationem progressa, ut antecedentium finis sufficiens est, ita ferendarum legum principium, nec moram aut segnitiem amplius patitur. CLIN. Quamuis superiora omnia ex animo meo dixeris hospes, multo tamen gratius in præsentia mihi id contigit, quod cum dictorum exitu, dicendorum initium iunxisti. ATH. Belle igitur prudens seniorum ludus hucusque nobis sit perlusus. CLIN. Pulchrum sanè studium uirorum significare uideris. ATH. Consentaneum est. Verum animaduertamus, si hoc tibi quodq; ut mihi uidetur. CLIN. Quidnam? & quibus de rebus? ATH. An nescis idem in hac re quod in pictorum facultate cōtingere? Illa quippe nullum in pingendis animalibus terminum habere uidetur, sed semper in umbrando

brando, & deumbrando, uel quomodocunq; aliter à pictoribus id uocet, exornare conatur, nec cessat unq;. Non enim potest fieri, ut ad pulchriora expressioraq; incrementum non habeatur. CLIN. Intelligo ferme audiens quæ dicis. Nullū enim huius artis usum habeo. ATH. Nihil tibi id obfuit. Sed hæc fortē nobis allata similitudine sic utamur. Si quis pulcherrimū animal pingere uoluerit, quod nō ad peius sed ad melius futuro semper tempore progrediatur, nonne uides cū mortalis sit, nisi aliquem artis successorem reliquerit, qui siquid uel tempore ex animali abolitum fuerit, instaurare, uel per imbecillitatem artis ab artifice prætermittum adijcere possit, atq; ita fulgentius in dies animal reddere, laboriosum illud opus pauco tempore duraturū? CLIN. Profus. ATH. An non legislatoris uoluntas hæc tibi esse uidetur? Principio quidem ut leges sibi sufficienter & exquisite pro uiribus conscribantur: de inde procedente tempore, & periculo rerum facto, putas ne sic amentem legislatorem aliquem esse, ut ignoret necessarium esse talia sibi multa relinquere, quæ emendatione successoris alicuius indigeant, ne peior quidē sed melior reipublica semper ornatiorq; efficiatur? CLIN. Probabile est. Nam quomodo nolle id poterit? ATH. Quacunq; igitur uia poterit, tam re quam uerbis alium siue maiorem siue minorem docebit quomodo conseruandæ & corrigendæ leges sunt, nec unquam in his dicendis defatigabitur, nisi ad finem perduxerit. CLIN. Ita certe. ATH. Nonne id mihi & uobis in præsentia faciendum? CLIN. Quid ais? ATH. Quoniam leges laturi sumus, & legum custodes creati sunt, nos autem ad occasum uitæ appropinquamus, & custodes isti nobis iuniores sunt, oportet nos, ut diximus, leges ferre simul atq; hos tam legum latores q̄ custodes quoad possumus facere. CLIN. Quid nisi dummodo id satis fieri queat. ATH. Veruntamen impensius annitamur. CLIN. Nihil prohibet. ATH. Sic ergo ad eos dicamus: O amici legum conseruatores, permulta in singulis nos qui leges ponimus. necessario relinquemus, quæ tamen nō parua erunt, imò & rem omnem pro uiribus exteriore quadam circumscriptione significabimus, quam quidem impleri à uobis oportebit. Quò uero id facturis uobis respiciendum est, audite. Megillus, egoq; & Clinias hic inter nos sæpenumero diximus, & probe nos dixisse conuenimus. Vosq; rogamus ut & indulgere nobis, & imitari quasi discipuli magistratos uelit, ad ea ipsa respicientes, ad quæ legum custodi & latori respiciendum concorditer nos consensimus. huius consensionis unum est caput, ut homo bonus efficiatur, habens uirtutem animi hominis propriam, studio aliquo partam, aut usu, aut certa quadā adeptione, uel cupiditate, uel opinione, uel aliquo genere doctrinarū, seu masculus sit, siue foemina, siue iuuenis, seu senex. Atq; ad hoc ipsum quod dicimus, quisq; per totam uitā omni studio tendat, cætera quæ impedimento huic rei sunt, negligens. Pro patria præterea, si necesse est mori paratus sit, antequam uelit aut euersam uidere ciuitatem, iugoq; seruitutis subiectā à peioribus gubernari, aut fuga ipsam deserere. Quippe extrema omnia subeūda sunt potius, q̄ in eam gubernationem ciuitas commutanda, quæ peiores solet homines facere. In his iam pridē nos consensimus, & nunc uos ad hæc utraq; respiciētes, laudate leges & uituperate. Eas inquam uituperate, quæ hæc assequi minime possunt, eas quæ possunt, amate: libenterq; illas amplexi, in ipsis uitam agite. Cætera uero studia quæ aliò tendunt, & ad uulgaria bona respiciunt, spernite. Sed initium sequentium legum, hoc nobis sit à sacris exorsum. Oportet primum repetere quòd numerus quinque milium & quadraginta partitiones commodas habuit, atq; habet, tum totus ipse numerus, tum qui per tribus ipsas porrigitur, quem totius partem duodecimam posuimus, unam & uiginti uigies rectissime natam. Atq; ut totus numerus duodecim constat partibus, ita tribus ipsa in duo decim scinditur. Singulas itaq; partes sacrum esse dei munus existimare debemus, cum & menses & circuitum uniuersi sequantur. Quapropter & ciuitatem omnem ducit, quod ipsis innatum est, ad eas sacrandas. Alij forsā rectius quam alij partiti sunt, ac dijs partitiones suas felicius dedicarunt: nos autem nunc rectissime arbitramur quinque milium & quadraginta numerum elegisse, qui omnes ab una usq; ad duodecim decisiones habet, undecimo numero solum excepto, qui minimo quodam remedio redintegratur. Restituitur enim si duæ ad alterā partem domus accesserint. Hæc uera esse, sermo nequaquam prolixus in otio demonstraret. Credentes igitur præsentī sermoni & rationi, distribuamus, & unicuiq; parti deum uel deorum filium inuocantes aris cæterisq; huiusmodi

Pro patria
moriendū

modi dedicatis, in sacrificijs conuentus duos singulis mensibus faciamus, ut duodecim singularum tribuum, & duodecim ciuitatis distributioni accommodentur. Hæc deorum primo diuinorumq; colendorum gratia ita fiant: deinde amicitie quoq; & cognitionis alternae, & communis deniq; consuetudinis gratia, quæ ad matrimonia conficienda summopere necessaria est: ut sublata ignorantia, nemo in his quoad fieri potest decipiat: sed quisque cui collocat, & quam & à quibus ducit, agnoscat. Necessarie admodum huius rei gratia, ludi etiam choriq; puellorum & puellarum simul fieri debent, nudatis corporibus quatenus modestus pudor patitur, ut cum ratione in ætate conuenienti, cõspiciant alterutrum atq; conspiciantur. Quæ quidem omnia curent, ornentq; chori principes, & cum legum custodibus conditores, ut à nobis relicta suppleant. Neesse nancq; ut diximus, in his præsertim quæ multa paruaq; sunt, nonnulla in prima positione legum præmitti, quæ magistratus sequentes usu rerum commoniti, quotannis mouebunt & corrigent, donec tempus illud aduenerit, quo instituta hæc discussa & approbata sufficienter fuisse uideantur. Tempus autem ad hoc periculum faciendum, moderatum & sufficiens decennium erit, quo ad sacra & choreas, ad omnia denique atque singula. Quæ quidem per experientiam emendatio, uiuente legum latore, cõmuniter cum illo fiat. Si decesserit, singuli magistratus ad legum custodes de sui magistratus defectu referant, emendentq; donec approbationis finem suum nata singula uideantur. Tunc demum ratas has leges habeant, eisq; unà cum alijs quas ab initio legislator conscripsit, utantur. In quibus nihil unquam sponte mouebunt. Siqua uero necessitas aliquando urgere uidebit, de hoc unà consultant magistratus oēs, & populus uniuersus, & omnia deorum petantur oracula. Si horum omnium unus erit consensus, moueant: aliter uero nunquam, sed unus qui prohibet, uincat secundum legem. Quodocunq; igitur aliquis quinq; & uiginti annos iam natus, alios aspiciens, ab alijsq; aspectus, adinuenisse sibi credit cõuenientem animo suo, atq; decentem societatem ad communionem generationemq; liberorum, intra quinq; & triginta ætatis annos uxorem ducat. Quo autem pacto decorum illud & aprum querendum sit, in primis audiat. Oportet enim, ut ait Clinias, ante leges proprium singulis exordium ponere. CLIN. Opportune meministi hospes, tempusq; cõmodum orationi cepisti. ATH. Probeloqueris. Dicamus itaq; sic: O fili, qui ex bonis parentibus ortus est, eas nuptias sequi debet, quas prudentes uiri honestas ducunt. Qui sanè monerent, nec pauperum fugere, neq; diuitem affinitatem sectari præcipue oportere: sed cæteris parib. pauperiorem semper honorare, cumq; ipso societatem inire. Nam & ciuitati & familijs quæ iunguntur, id conducit. Quippe quod moderatum est & mediocre, immoderato & excedente mirum in modum ad uirtutem præstat. Ergo quicumq; ferocioris uelociorisq; quam oportet ad agendum animi sibi conscius est, is det operam oportet, ut quam quietissimorum parentum filiam ducat: & qui contra natura affectus est, contrariam sibi asciscat affinitatem. Sed una tandem fit communis ratio nuptiarum, ut quisq; non iucundissimum sibi, sed ciuitati utile ineat matrimonium. Etenim singuli semper ad sibi simillimum natura feruntur. Vnde ciuitas tota & diuitijs & moribus inæqualis quam maxime redditur, ex quibus quæ minime nobis euenire uellemus, maxime ciuitatibus plurimis accidunt. Sed si hæc per rationem lege sanciremus, ne diues diuitis, aut potens potentis societatem admittat, cogeremusq; uelociores animo cum tardioribus, & tardiores contra cum uelocioribus copulari, non modo ridicula nostra oratio uideretur, sed & iram multitudini cõcitaret. Non enim intellectu facile est, quod ciuitas similis esse debeat pateræ, in qua merum quod primo infusum bullit, statim alterius dei sobrietate castigatum, atq; optime temperatum, bonus & moderatus potus efficitur. Quemadmodum uero id in mixta filiorum procreatione fiat, nemo, ut breuiter dicam, potest conspiciere. Quamobrem non lege cogendi, sed persuasione inducendi ciues, ut æqualem temperatamq; liberorum suorum generationem pluris faciant, quam opulentissimæ affinitatis æqualitate: Et eum qui in cõnubio pecunijs inhiat, non lege scripta arcere debemus, sed opprobrijs & increpationibus absterere. Ad nuptias igitur ut decet celebrandas & hæc exhortantur, & illa quæ in superioribus diximus, asserentes oportere, filiorum filios relinquendo, nostros uidelicet in diuino ministerio successores, naturam assequi sempiternam. Hæc omnia atq; etiam plura quis de nuptijs ineundis exordiando recte diceret. Si quis

Quæ nuptie
sint contra
hendæ

quis autem sponte non pareat, & alienus ab hoc consortio uiuat in ciuitate, & sine cõnubio quinq; & triginta egerit annos, singulis annis, si de maximo censu est, drachmis centum mulctetur: si de secundo, septuaginta: si de tertio, sexaginta: si de quarto, triginta. Quæ quidem pecunia deæ Iunoni consecranda est. Siquis autem singulis annis non persoluerit, decuplum debeat. Cuius pecuniæ exactor sit deæ ipsius quæstor: ac nisi exegerit, ipse debeat, atq; huius rationem referre quisq; debeat. Sed pecunijs quidem qui nolit uxorem ducere, ita mulctetur, honore autem sic. Primùm honores nullos à iunioribus cõsequatur, nec iuuenum ullus aliqua in re sponte ipsi obtemperet. Deinde si aliquem cadere ausus fuerit, quilibet aduersus ipsum insurgat, & ei auxilium ferat, qui accepit iniuriam. Siquis autem præsens hoc non fecerit, timidus malusq; ciuis à legibus habeatur. De dote uero dictum est prius, & modo rursus dicatur, æqualia pro æqualibus esse. siquidem neq; qui acceperit, neq; qui dederit, pecuniarum inopia consenescet. Necessaria enim in hac ciuitate abunde omnibus sunt. Mulieribus præterea cõtumeliosus fastus minor erit. Minor & uiris humilis illiberalisq; seruitus. Qui paruerit, unum sanè hoc agat præclare. Qui uero non paruerit, sed aut dederit aut acceperit quod quinquaginta drachmas excedat uestimenti gratia, alius minam, alius tres semiminas, alius minas duas, & qui censum habet supremum tantundem rursus persoluat ærario, & quicquid datum fuerit uel acceptum, Ioui atq; Iunoni consecratur. Huius pecuniæ exactores esse uolumus horum deorum quæstores, quemadmodum modo dictum fuit, cum de his qui nuptias fugiunt, loqueremur, quod ab eis debetur, esse à Iunonis quæstoribus exigendum. Qui si neglexerint, de suo persoluant. Fideiussio autem primùm patris firmissima sit, aui deinde, tertia fratrum ex eodem patre natorum. Si nullus istorum superstes sit, tunc ex parte matris similiter fideiussio ualeat. Si autem insolita cõtigerit desolatio, propinquiore agnati atq; gentiles unà cū tutoribus fideiubeant. Siqua uero sacra initiatio, aut diuina alia expiatio ad futura uel præterita uel præsentia in nuptijs agenda uideatur, diuinorum interpretes cõsulat, putentq; si illis paruerint moderate singula peregrisse. Ad nuptiale uero conuiuium nõ plures quam quinq; amici & amicæ quinq; ex latere paterno uocentur: ex cognatis & propinquis totidem. Impensa secundum diuitias fiat. Ditissimus minam expedit, alius semiminam, deincepsq; proportione seruata: quo decrescit cõsus, decrescat similiter & impensa. Qui legi pareat, laudetur ab omnibus. Sed eum qui non obtemperat, damnent custodes legum, tanquam à decoro alienum, legisq; sponsalium Musarum prorsus ignarum. Bibere ad ebrietatem usq; neq; alibi unquam decet, præterquam in solennitatibus eius dei qui largitus est uinum, nec tutum est. maxime uero connubio cõiuncti sponsus & sponsa tunc mentis cõpotes esse debent, quando non paruam ineunt uitæ mutationem, præsertim ut ex quam maxime moderatis semper generatio fiat. Ferme enim incertum est quæ nox aut dies cū deo ipsam peragat. Quare ut solidus, stabilis, & quietus conceptus fiat, non oportet corporibus ebrietate diffusis, dare operam liberis. Qui autem uino refertus est tã animæ q; corporis rabie concitatus, quouis & trahit & trahitur. Idcirco ebrius tanquam mente caprus, ad ferendum est inutilis. Nempe uerisimile est eum foetus inæquales, instabiles, obliquos tam membris quam moribus procreare. Quamobrem per totam quidem uitam & maxime quamdiu generatiõ uacat, abstinebit quisq; cauebitq; ne faciat, uel quæ suapte natura & sponte morbos inducunt, uel quæ ad petulantiam iniuriamq; declinant. Hæc enim in animos & corpora nascentium necessario translata illic imprimuntur, peioresq; inde nascuntur. Sed præcipue die illo ac nocte à talibus abstinendum. principium nancq; & numen hominibus insitum, si conuenienti sibi à singulis munere ipsius utentibus honore afficiatur, omnia seruat. Oportet autem alteram ex duobus sortem domibus à parentibus separatam quasi ad pullorum generationem educationemq; sponsum existimare, atq; ibi nuptias celebrare, ubi sit cū liberis suis habiturus. Nã si quoddam in amicitijs desiderium inest, mores omnes quasi glutino quodam connectit & uincit. Consuetudo autem satuta, nec ullum habens per intermissionem temporis desiderium, alterum ab altero satietate disiungit. Quapropter paribus utrisq; affinibusq; relictis, seorsum quasi ad coloniam proficiantur, ac uicissim seipsos respicientes habitent, liberos generando, & educando: & uitam quã ab alijs acceperunt à se quasi tædas ardentes alijs tradant, deos semper secundum leges colentes. Post hæc considerandum est, quarum rerum maxime ho-

Quanta pœ
na mulcte
tur qui du
cere uxore
refugit

De dotibus

Cõuiuium
nuptiale

Ebrietas ui
tanda

De seruis neta possessio sit. In plurimis quidem seu cognoscendis siue comparandis & possidentibus nulla est difficultas. In seruis autem id omnino difficile. Causam uero, & recte quodam modo & non recte rursus de ipsis dicamus. Nam & contra usum & iterum secundum usum de seruis uerba dicuntur. MEG. Quo pacto id dicimus? Non enim intelligimus hospes quid modo dicere uelis. ATHEN. Non iniuria o Megille. Ferme enim illa Lacedaemoniorum seruitus quam Hilotiam uocatis, praeter ceteris graecis maximam dubitationem & contentionem facit, cum alijs bene, alijs contra instituta uideatur: Heraclidarum uero minorem quam Mariandynorum disputationem habet: postremo seruilis apud Thessalos turba est. Haec utiq; & huiusmodi omnia respicientibus, quid de seruorum possessione agendum est? Hoc certe mihi nunc excidit, & tu merito me interrogasti quid dicerem. Hoc autem huiusmodi est. Scimus profecto, quod fatemur, omnes seruos quam bene uolentissimos atq; optimos habendos esse. Multi enim iam serui quibusdam meliores ad uirtutem omnem quam fratres & filij, domos, rem dominorum omnem & dominos ipsos seruarunt. Haec de seruis praedicari non ignoramus. MEG. Certe. ATHEN. Contra etiam dicitur, nihil in animo seruiente integrum inesse, nec quicquam seruorum generi esse credendum. Quod & sapientissimus poetarum testatur nobis, cum de Ioue sic loquitur: Dimidiu metis Iupiter illis aufert, qui seruitutis sorti subiecti sunt. Haec itaq; adeo diuersa de seruis homines cogitantes, alij nihil generi seruorum credunt, sed stimulis atq; uerbis quasi ferarum naturam, non ter tantum, sed saepius ministrorum animos seruales efficiunt. Alij contra omnino faciunt. CLIN. Ita est. Sed cum tam diuersa de seruis homines sentiunt, quid nobis hospes hac in nostra regione de possessione castigationeque seruorum est agendum? ATHEN. Perspicuum mihi uidetur o Clinia, quando difficile domatur homo, & ad necessariam distinctionem serui a libero & domino re ipsa deduci aegre patitur, difficilem possessionem hominem esse. Quod exemplo in crebris Messeniorum rebellionibus patuit. Ciuitates praeterea quae multos eiusdem linguae seruos habent, planum fecerunt, quot quantaque hinc mala sequantur. Piratarum quoque furta & latrocinia, quae maxime circa Italiae abundabant, hinc oriuntur. Quae omnia si quis animaduertat, quid de his faciendum sit, dubitabit. Duae igitur solummodo restant uiae, ut qui facile seruituri sunt, nec eiusdem patriae sint, & quam maxime fieri possit, inter se dissoni. Educanturque recte, non solum ipsorum gratia, sed dominorum multo magis. Est autem recta horum educatio, ut nulla ipsis contumelia inferatur, iniuriaque his multo minus si fieri possit quam equalibus inferenda. Liquido enim cognoscitur qui natura non sicte iustitiam colit, oditque reuera iniquitatem, quum cauet ne ipsi iniuriam faciat, quibus facile potest. Qui ergo circa mores actionesque seruorum nihil unquam facit impie, nihil inique, atque ita in his se seruat immaculatum, ad producendas uirtutis fruges erit aptissimus. Idem quoque de domino, & tyranno, omnique potentiore aduersus imbecilliores recte dici potest. Castigandi caedendique semper iure sunt serui, neque ita monendi ut liberi, ne molliores fiant. Alloquutio omnis ad seruos quodam modo imperium sit, neque iocus ullus cum illis seu foeminis siue masculis habeat. Quod multi stulte facientes, dum delicatius eos nutriunt, difficiliorem uitam & sibi ad imperandum, & illis ad obediendum reddunt. CLIN. Recte loqueris. ATH. Hoc igitur pacto seruos quisque & numero & facultate ad singula uitae ministeria aptos habeat. Verum post haec habitationes oratione describendae sunt. CLIN. Profus. ATHEN. Ad nouam profecto ciuitatem, & antea nullis hominibus habitatam, in primis aedificia procuranda sunt & modus templorum murorumque habendus. Quae sane nuptias praecedere debebant, o Clinia. Sed quoniam uerbis nunc agitur ita nimirum licet ponere. Quando uero rem ipsam aggrediemur, haec ante nuptias si deus uoluerit, collocantes, reliqua deinceps omnia peragamus. Nunc autem tanquam in figura quadam haec breuiter percurramus. CLIN. Fiat. ATHEN. Urbs quidem tota in circulum in locis sublimibus deducatur, ut & munitior sit & mundior. Tempora circa forum struantur. Iuxta haec magistratuum iudicumque palatia, in quibus quasi sacratissimis iustam & accipient & ferent sententiam, partim quidem tanquam de rebus sacris iudicaturi, partim uero tanquam iudicantium deorum ibi sint delubra. Ibi etiam iudicaria domicilia, in quibus de homicidijs, ceterisque capitalibus iniurijs iudicetur. De muris autem o Megille Spartiatas ego consentio, murosque in solo iacere facile patiar. Probe enim poeticum illud laudatur, quo aeneos & ferreos magis muros quam

terreos

terreos condere admonemur. Apud nos uero id insuper ualde ridiculum est, quod singulis annis in agrum iuuenes emittantur, qui caueis, foueis, aedificisque confectis, longe hostes a finibus arceant. Et muros quidem circunducimus, quod primum ad sanitatem ciuibus nihil confert: deinde animos ciuium emollire & eneruare consueuit. Efficiunt enim, ut facile intra eos se recipientes, hostes minime fugent, putentque se non diurna nocturnaque custodia uigilantes, sed murorum septo & uallo dormientes saluos fore, quasi ad desiderium nati sint, ignorantem certe quietem a laboribus originem trahere, atque turpi otio & negligentia nasci labores solere. Verum si muris aliquibus muniti homines sunt, sic ab initio priuatae domus quaeque condantur, ut tota urbs equalitate & similitudine unus sit murus, habeantque domus omnes sic tutum ad uias aditum. Quae certe dispositio, & intuitibus erit grata, cum domus unius figuram tota ciuitas habeat, & ad custodiam facilitatem erit longe omnium commodissima. Haec ita a principio construuntur, qui habitaturi sunt ciues, maxime curent. Aediles quoque provideant, & eos qui negligunt multa compellant. Curentque ut urbs quam mundissima sit, nec a priuatis unquam patiantur aut aedificando aut fodiendo publicum aliquid occupari. Aquarum etiam pluuialium ut abunde & facile defluant, curam habeant. Item omnium quaecumque uel in ciuitate uel extra sunt habitanda. Sed haec omnia & cetera quae a legibus praetermissa sunt, legum custodes usu docti ordinant. Postquam uero haec, & circa forum aedificia, & gymnasia, & theatra spectantium, & docentium discentiumque domicilia disposita sunt, ad ea quae nuptias sequuntur, in ferendis legibus deinceps pergamus. CLIN. Sic est faciendum. ATH. De nuptijs igitur ita ut diximus o Clinia res se habeat: post quas uiuendi regula quae filiorum procreationem praecedit, non breuior quam annui temporis sequitur. Sed qua ratione in praestantissima ciuitate sponsus sponsaque conuiuere debeant, facile dictu non est. Immo uero cum multa in superioribus difficultia sint, quae de his dicenda sunt, difficilius cunctis uulgi accipiet. Quod tamen uerum rectumque uidetur dicendum etiam o Clinia. CLIN. Dicendum omnino. ATH. Quicumque itaque publica solum atque communia censet legibus ordinanda, propria uero etiam quae necessaria sunt, non curat, ac licentiam singulis quotidie uiuendi, ut uolunt, praebet, neque certo ordine putat omnia faciendae, sed priuatis neglectis, publica & communia secundum legem gesturos homines opinatur, non recte opinatur. Quorsum haec? Nempe quoniam oportere sponsum asserimus reipublicae nostrae non minus nec aliter alijs temporibus quam ante nuptias in comessatione publica uiuere. Mira quippe res quando apud uos primum comessatio instituta est, uisa fuit, quam uestri bello uel alia re huiusmodi in hominum calamitate coacti instituerunt: cumque propter necessitatem usi fuissent, plurimumque ad salutem conferre res uisa periculo esset, legibus statuta est. CLIN. Videtur. ATH. Mirum igitur id fuit, imperantibus primo arduum. Quod nunc si quis ita lege sancire aggrediatur, minus certe erit difficile factum. Verum quod deinceps sequitur, & dictu & factu arduum est: quod quauis nusquam fiat, tamen si alicubi fieret, recte utique fieret, sed tale est, ut in eius descriptione legislator sicuti ludentes ignem dissecare, & alia quaeuis impossibilia aggredi uideatur. CLIN. Quid istud est hospes, quod dicere adeo formidas? ATHEN. Audiatis iam, ne longiore uos mora frustra detineam. Quicquid enim in ciuitate legis, ordinisque est particeps, cuncta ex eo bene procedunt. Quae uero ordine carent, uel male ordinata sunt, ea etiam quae bene sunt ordinata, confundunt. Quod huic quoque rei accidit. Nam uobis o Megille & Clinia praecclare, & ut dixi mirifice ex diuina quadam necessitate uirorum constituta est comessatio. Foeminarum autem comessatio non probe relicta in tenebris iacet. Quod quidem genus aliud hominum est & differens: nobisque occultius & uersutius natura est propter imbecillitatem: atque ita minus ordinari potest. Idcirco cessit legislator, neque recte praetermisit. hoc enim praetermissum, multa nobis corrumpuntur, quae longe melius se haberent quam nunc, si hoc ipsum uisisset legibus ordinatum. Non est enim res muliebris, si iacere inordinata relinquitur, humanarum rerum, solum ut uideri posset, dimidium: sed quanto natura sua ineptior est ad uirtutem quam uirilium, tanto excedit, ut plus quam duplum esse uideatur. Repetendum igitur hoc, & corrigendum: omniaque foeminas cum uiris communia ad ciuitatis felicitatem studia constituenta sunt. Nunc uero sic infeliciter ad hoc humanum ducitur genus, ut non sit prudentis, huius rei mentionem in alijs regionibus & ciuitatibus facere: ubi nunquam comessationes publicae conspectae sunt. Vnde igitur quisquam non ridicule ad manifestam cibi potusque

Zz 2 assum-

Quies a laboribus originem trahit

De modo uiuendi sponsi & sponsae

De bene & male ordinatis

De ingenio & natura foeminae

assumptionē mulieres cogere possent: nihil est pfecto quod molestius laturū genus hoc uideatur. Nam cum timide & obscure degere consueuerint, latorem legis in lucē conan- tem educere omni reluctance repellent. Hoc inquam genus alibi quidem quemadmo- dum dixi, nec orationē ipsam recte dicentis sine ingenti reclamatiōe audiet, hic autē for- sitan sustinebit. Quare si uobis quoq; uideatur, collocutionis gratia, ne disputatio de repu- blica manca relinquatur, dicere uolo q̄ bona decensq; res hęc sit. Si uobis placet inquā, aliter uero dimittam. CLIN. Mirum in modum hospes audire desideramus. ATH. Au- diamus iam igitur. Sed ne admiremini, si rem alius repetere uisus fuero. Nam otio abun- damus, neq; aliud quicq; nos urget, quo minus omnia undiq; quę ad leges spectant, cōsi- deremus. CLIN. Recte loqueris. ATH. Prima itaq; repetamus. Scire omnes oportet, ho- minū generationem uel nullum profus unquam initium habuisse, neq; terminū habituram, sed fuisse omnino semper & fore: aut si cœpit, inextimabili iam ante nos tēporis ma- gnitudine incepisse. CLIN. Plane. ATH. Nonne per omnem terram, urbes multas con- ditas arbitramur atq; destructas, & diuersa præcessisse hominū studia, partim cū ordine, partim etiam sine ordine? Cibi item potusq; & uescendi condiēdiq; usus q̄ plurimos, & mutationes temporū uarias, in quibus animalia diuersis modis transmutata fuisse cre- dendum? CLIN. Nihil prohibet. ATH. Quid porrō? Vites putamus cœpisse olim cum nō essent? similiterq; oliuas, et Cereris atq; Proserpine munerā, quę Triptolemus aliquis ministrauerit? Animalia uero tempore, quo ista non erant, nonne sicuti modo, alterū ab altero deuorabatur? CLIN. Proculdubio. ATH. At uero quod ad sacrificia pertinet, ho- mines ab hominibus sacrificari apud multos uidemus: contrarium etiā de alijs audimus, sicuti quando nec bouillas quidem carnes gustare audebamus nec animalia dñs immola- bamus, sed liba & fructus melle madentes, cæteraq; huiusmodi sacrificia pura dñs offerē bantur. Carnibus autē abstinebāt. Nam uesci carnibus, & deorū aras polluere sanguine, impiū uidebatur. Ita Orphica quędam uita tunc uigebat. Inanimatis quippe omnibus uesciebantur, & ab animalibus omnibus abstinebant. CLIN. Feruntur hęc passim, ut di- cis, & ualde credibilia sunt. ATH. Sed quorsum hęc à nobis omnia dicta modo sint, for- san aliquis percontabitur. CLIN. Probe ô hospes id coniecisti. ATH. Propterea si pote- ro Clinia, quę sequuntur deinceps, declarare conabor. CLIN. Dic iam. ATH. Trina qua- dam indigentia, atq; cupiditate omnia hominibus depēdere perspicio, in quibus si recte dicantur, uirtus, sin contrā, uitiū nascitur. Harum due sunt in animalibus statim natis ci- bi, potusq; cupiditates. Ad quę cum omne animal innatum habeat appetitū, impetu- rapitur, nec uerba illius auscultat, qui monet aliud agēdū esse, q̄ ut horum cupiditates uo- luptatesq; expleantur, & dolores contrarij deuitentur. Tertia uero nobis indigentia in- gens, & cupiditas acutissima, quę ad propagationem generis inest, posterius quidē inna- scitur, sed ardentissimo furore & maxima petulantia homines urit, & agitat. Hi tres mor- bi ad id quod iucundissimū dicūt, rapiētes, ab eo ad id quod optimū est, tribus maximis rebus uertendi sunt, timore, lege, uera ratione. Quibus cum Musę & dñ certatorij adhi- beantur ut incrementū et affluentia hoc pacto extinguantur. Procreationē quidem libe- rorū post nuptias collocare debemus. Post ipsam uero procreationē, educationē & disci- plinam. Sic enim forsā procedēte oratione lex quęq; in priora progressā, in comessatio- nes deniq; perducetur, quando in cœtus & cōmunionēs huiusmodi peruenerimus: atq; utrum uiris solis an etiam mulieribus hęc cōmunionēs imperandę sint, tunc planius cō- spiciemus, cum propius accefferimus, & quę illas præcedere debēt, necdūq; lege dispo- sita sunt, suum digesta in ordinem, ipsis præposuerimus. Ita sane ut modo dicebā comessationes acutius inspicimus, conuenientioresq; de illis leges trademus. CLIN. Scite lo- queris. ATHEN. Teneamus itaq; memoria, quę modo dicta sunt. Fortē enim usui no- bis quandoq; erunt. CLIN. Quę tenēda iubes? ATHEN. Ea quę cibi, potus, uenerisq; uocabulis appellauimus. CLIN. Fiet omnino hospes ut iubes. ATHEN. Præclare qui- dem. Sed ueniamus ad rem sponsalē, & sponsum ac sponsam quomodo liberi procrean- di sunt, doceamus, ac nisi persuaserimus, legum quarundam positione minemur. CLIN. Quo pacto. ATHEN. Cogitare omnino sponsum & sponsam debent, quo pacto quā- pulcherrimos, & optimos ciuitati liberos poterunt procreare. Omnes autem homines qui communiter aliquid operantur, quando cūq; & ad se inuicē & ad opus ipsum inten-

Secula &
mores ante
dicti

Orphica
uita

dunt animum, bene & pulchre omnia faciūt. Si uero uel non habuerint mentem, uel non adhibuerint, contrā. Quare sponsum ad sponsam procreationemq; liberorum animū uer- tat, & sponsa similiter ad sponsum, atq; ad opus in eo tempore præcipue quo adhuc non genuerunt. Harum rerum curam habeant mulieres siue plures seu pauciores, prout pla- cuerit principibus electæ. Quę quotidie in Lucinæ congregentur tertiam horę partem commoraturæ, atq; ibi alijs aliā nuncient, siquem uirū mulierem uel illorū qui matrimo- nij copula astricti gignendi habent facultatem, aliō intendere animum uideant, q̄ ad ea quę in sacrificijs nuptiarum iussa fuerunt. Procreatio autē liberorum, & eorum qui illi ua- cant obseruatio, decennium non excedat, quando ad sit generandi fœcunditas. Si quę ad id tempus infœcundæ perseuerauerint, consilio cum propinquis & mulieribus harum re- rum curatricibus habito, prout cōmodum utriusq; est, disiungatur. Si qua uero de utriusq; cōmodis acciderit altercatio, decem de legum custodibus delecti quos ipsi uoluerint, co- gnoscant. Sed & mulieres ipsæ iuuenū domos ingressæ, partim monitis, partim minis ab inficitia ipsos & delicto depellant. Quod si nequeant, legum custodibus nūcient, atq; illi id curent. Qui si prohibere non potuerint, rem ad populum deferant, & scriptis errantiū nominibus iureiurando affirmant se illos meliores facere nō potuisse. Et qui scripto dela- tus est, nisi accusatores conuicerit, infamis sit: nec nuptijs, pcreandisq; liberis ulterius det operam. Ac si id tentauerit, liceat cuilibet cedere ipsum impune. Eadem sint & mulierū pœnæ. Expertes enim muliebrium degant honorum, nec ad nuptias partusq; liberorum profectæ recipiantur, si in iudicium arcessitæ damnatæ etiam fuerint. Si postquam secun- dum leges filios procreauerunt, alienæ quisquā uxori coniungitur, uel mulier uirō, illis sci- licet adhuc generantibus, pœnis eisdem subiacent, quibus & dum ipsi gignebāt. Sed ui- ri & mulieres post liberorū procreationem caste uiuētes, in his omnibus summopere ho- norentur: qui contrā, uituperentur. Si cōtigerit ut plures in rebus eiusmodi moderate se gerant, quę præcepimus silentio sine scriptis legibus habeantur & fiant: sin autem pluri- mi se minime continebunt, legum cōscriptione declarentur, & ad eorum normam de sin- gulis huiusmodi iudicē atq; agatur. Vitæ totius initiū primus annus omnibus est, quem in sacellis paternis ut uiuendi initium tam puero quā puellæ, scriptū esse oportet. A scri- batur autem in pariete dealbato in unaquaq; tribu, ut qui ad magistratus idonei sunt, an- norum numero constet: & cuiusq; tribus uiuentes homines proxime scribantur semper, & naturæ cedentes similiter deleantur. Nuptiarum tempus puellæ sit à sextodecimo in ui- gelimum, idq; sit longissimum tempus ad hoc institutum. Masculo à trigelimo ad quin- tum & trigelimum. Belli ab annis uiginti ad sexaginta in uiris: in mulieribus postquā fi- lios pepererūt, usq; ad quinquagesimū ætatis annum. In quibus obseruandum est, ut ad eum belli usum potissimum qui & possibilis eis sit & decens, accipiantur.

Lucina Tempore

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALO-
gum septimum de Legibus.

REGREDITVR Plato in septimo rursus incōparabili diligētia ad prima etatis tenera ru- dimenta, imō uero progreditur. Nunquam enim, ut ita dixerim, ab hoc ipso digreditur, indicans totum reipublica bonum aut malum, in bonis aut malis moribus priuatorū, atq; hos præterea om- nes in bona uel mala etatis primæ educatiōe cōsistere. Præcipue uero id efficit in primis statim libris, atq; hoc iterū septimo, utrobiq; pictor diligentissimus. Sed ibi quidem adumbrando: hic uero, ut pictorum morē dixerim, colorando. Rursus ibi eiusmodi diligentiā proœmium legum uult haberi: hic ue- ro figuram iure substantiā legum antecedentem. Leges enim scriptas fore irritas inquit, nisi eiusmodi præcesserit diligentiā. Ibi præterea simul & hic post puerilem ad iuuenilem deinceps atq; uirilem progreditur disciplinam. Neq; ab re post nonnullas sacrorum leges in superioribus ad nuptiales euestigio processit leges quasi sacras, ut di- uini animalis ortum auspicaretur à sacris. Mox uero post cōnubia ad formandos pueros se accingit, nec natos tan- tum, sed & nascentes, imō etiam nascituros, non minus in hac ipse seminis humani cultura, sagax, prouidus & ac- curatus, quā in frugū seminibus agriculor. Quorsum uero spectare censet, quod ait in re muliebri multo plus di- scriminis esse, quā uirili? Item mulieres abstinere à uino oportere qua nocte generadi sint filij, imō etiam & pro- ximo præcedenti tempore, & toto conceptionis anno ab omnibus animū perturbantibus? Hęc proculdubio eō spē- ctant, ut nihil exactissima curæ ad humanā culturam spectantis prætermittatur. Animaduertes autem ex his Pla- tonem existimauisse, non uirum tantū, sed etiā mulierem in filijs generandis uicem agentis causę obtinere. A quo

quamuis quodammodo differat Aristoteles, consenserunt tamen plurimi apud medicos probatissimi. Profecto si suum quisq; opus diligit, proptereaq; pater filium diligit magis quam diligatur à filio, materq; ardentius quam pater amat natum, coniectare licet causam esse unam cum uiro huius operis effectricem. Quod quidem hinc etiã confirmari potest, quod filij non minus, ac sepe etiã magis matribus similes sunt quam patribus. Similitudo uero tam propria tamq; frequens indicat factum substantiã non à patris tantum, sed matris etiam effectione suscipere. Omnis enim causæ conatus fertur ad simile producendum. Deniq; cum speciei eiusdẽ sit mas & femina, uires habent rationis eiusdem. Vtrinq; igitur efficaces ad formã eiusdem rationis, & si non pari, simili saltem ratione perficiendã. Sed hæc ad leges minime pertinent. Tangit insuper quæstionem de atrabile non paruã, cuius uitio infantes formidolosi sunt, difficilesq; & queruli. De hoc ipso humore eiusq; cura, in libro De curanda literatorũ ualitudine, diximus diligentius. Quantum uero ad præsens pertinet institutum, humorem in pueris melancholicũ non ex constitutione propria esse scito, quæ quidẽ sanguinea est maximeq; aerea: sed ex reliquijs quibusdã materni menstruiq; sanguinis in puero putrefactis, & adustione quadam in atram bilem deinde conuersis. Accedit ad pueriles formidines in causa, rerum nouitas, quæ quidem facit ut & audita uoces quasi tonitrus, & uisæ formæ quasi laruæ & fulgura terreant. Ratio interea, quoniã nondum expergefacta, imagines à rebus ipsis nequaquam discernit: animam relinquit imaginationi pro arbitrio concitandam. Ex hac ipsa formidine perpetuo dolent, querunturq; infantes. Præsertim cum facillime & à tractantibus offendantur, & lædantur ab aere, & ab agnitione naturæ plurimũ in exordio laborantis agitentur ipsi atq; uexentur. Quamobrem motu quodam fermè perpetuo atq; numero so in curandis infantibus adolefcẽtibusq; uti iubet. Primo quidem, quia motu geniti seruatur & motu. Secundo quia eiusmodi motiõ uis moderata immoderate agitationi tum intrinsecus à natura, tum extrinsecus ab aere factæ resistimus. Tertio quoniam motus calorem excitat naturalem, corpusq; totum æque uiuificat. Quanto nutrimentũ concoquit digeritq; per mēbra. Quinto superuacua excrementa secernit. Sexto obstrusa aperit: & adæquat humores. Septimo conducit ad augmentum. Octauo membra apta simul reddit & solida. Non solum uero moderatione quadam æqualitatis, uerumctiam numeri cuiusdam proportionem, motũ nobis oportet congruere. De musicæ quidẽ potentia, multa in multis epistolis asseruimus. Nũc uero satis sit intelligere, si per ipsam sepe in contraria, scilicet tum ad uoluptatem, tum ad dolorem distrahitur animus, nimirum posse ab utroq; ad habitum quendam utriusq; mediũ sepe reduci. Ac si à motu corporis in quietem, & uicissim à quiete in motum reuocatur animus atq; prouocatur, certe posse quibusdam musicæ modulis à motu ordinis experite ad ordinatum, atq; hinc ad stabilem habitum quandoque reduci. Quem quidem habitum & hic et in epistola ad Dionysium secunda inquit & dei proprium esse, & humanæ uitæ tutissimũ. Vtrum uero uoluptas ac dolor in motione quadam consistent, & quo pacto definiatur, in libro De uoluptate, & in Philebi Cõmentarijs latius disputamus. Satis in præsentia factum fuerit, si concludamus hunc in modum. Voluptates gustus & tactus in restitutione quadam in habitum corporis naturalem nasci uidentur. Dolores uero cõtrã, in casu quodã ex habitu naturali. Siue utrumq; euacuatione fiat, siue repletionem, siue motu, seu quiete uel alteratione aliqua qualitatũ. Præterea uoluptates odoratus, & auditus, & uisus, in reditu quodam ad ordinem sensualem, à quo multis contingentibus quotidie deturbamur. Deinde uoluptas imaginandi in regressione similiter ad ordinẽ imaginalem, à quo deijcit perturbatio. Ordo uero tam imaginalem quam sensualem in quodam spirituum temperamento fundatur, cui quoties temperata similiter admouentur, sit uoluptas in mutua quadam sensus imaginationisq; cum rebus quæ influunt congruitate resultans. Post hæc rationis lætitia in reformatione quadam nascitur: per quam ratio quæ perturbatione corporea facta infõrmis fuerat, uel deformis, reformatur pro natura sua, atque reformatur. Denique mentis gaudium reformatione perficitur: per quam intellectus à quodam intuitu reformatur aliquando in ideam, à qua ceciderat ob negotiosæ uitæ tumultum. Si inductionẽ hæc recte consideraueris uidebis humanam uoluptatem summam fieri in reditu quodam in habitum naturalem: neq; tam reditus ipsius, quam habitus gratia fieri & optari. Igitur eiusmodi habitus si fieri possit, perpetuo firmus maxime omnium est optandus. At cur cogitãti cuilibet occurrere uidetur optabilior oblectatio in motu perpetuo quam status ille perpetuus? Quoniã fallit nos imaginatio & opinio animæ mobili cõiunctæ corpori, perq; cõiunctionem eiusmodi uoluptatem mobilem appetẽtis. Quam merito neglectura sit præ naturalis habitus firmitate, quando posita fuerit supra motũ. Si enim reuera gustaremus saporem ipsius habitus naturalis, extra quem in terris positi sumus, sicut motionis ad ipsum uergentis sapore gustamus: proculdubio longo interuallo habitũ regressioni præponeremus. Profecto quemadmodum omnes bonorũ gradus, meliori modo se habet in ipsa stabili ratione boni, quam in materia mobili: sic expetendorũ omnium rationes in ratione habitũq; eiusmodi potius quam in materia mobili collocantur. Per hæc probatum sit propriũ dei diuinorumq; gaudium in statu quodam consistere in comparabiliter motibus cunctis iucundiore. Quem quidẽ prudentes & ipsi debent cligere, & cæteris, præsertim iunioribus, adhibere. Præterea cunctis persuadere, uoluptatẽ quæ sit ex motu, non solum breuem esse ac leuẽ molestiãq; permixtam, sed etiam in multos & diuturnos ingentesq; dolores continuo prolabi. Distinguit autem numerosum motum per quem inconcinnos motus ætatis tenere moderamur, in duo genera, in musicã scilicet & gymnasticã

sticã. Prima enim spiritum atq; animum, secunda uero humores membraq; cõponimus. Sub nomine quidem musica non modo cantus & sonos, sed poësim etiam et quæ ad figurarum ordinem pertinent, comprehendit. Sub nomine uero gymnasticã, motus omnes corporis in præludijs ludisq; certaminum atq; prælijs. At choream saltationemq; ex utrisq; quodammodo mixtam intellige. Tum his omnibus quasi præludijs infantes, pueros, adolefcẽtes, tam feminas pariter quam mares ad officia & belli & pacis diligenter erudit, eiusmodi uero rudimenta patrias appellat leges, ac reipublicæ uincula. Quibus subductis quasi columnis tecta reipublica corruat: tubet singula in his haud aliter fieri quam publicis regulis statuatur: iudicans à delictis eiusmodi, delicta omnia tandem in reipublica prouenire, atq; ex mutabilitate ludorum iocorumq; & ornamentorum, mutationem quoq; legum & reipublicæ proficisci. Notabis mutationem præterquam in malis, esse rerum omnium periculosissimam, adeo ut etiam si muteris in melius, saltem ad tempus sis periculum subiturus. Inter hæc sacrificandum in ludis ait dijs & deorum filijs, atq; demonibus. Demonibus inquam puris, ut deorum filijs nos concilient. Deorum uero filijs ut deos nobis propitios reddant. Dijs deniq; quo summi Dei muneribus nos reddant paratiores. Sic utiq; prisca consueuit religio, quemadmodum de sphaera in sphaeram gradatim corpore pertransitur & uisu, sic de propinquis numinibus ad remotiora deinceps suo quodam ordine progredi in omnibus, id præcipue uenerans, quod splendorem summi præcipue refert. Neq; uero ego nunc, uel de ciuili, immo plebea, uel de poetica, immo uero insana superstitione loquor, sed de philosophico diuinorum cultu à prisca sapientibus, prout cognitus uniuersi ordo dictauerat, instituto. Quem solum ubiq; commendat Plato, reliquos duos reuera deridens. Et ubi duos tantum commemorat, id est deos deorumq; filios, demones & heroes intelligit filios. Vbi uero connumerat deos, & deorum filios & demones, intelligit deos numina super sphaeras. Filios numina in sphaeris, demones numina infra sphaeras. Post hæc ubi legitimorum ludorum disciplinam commendat, ludos inquit studiorum gratia potius, quam contrã esse cõstituentos. Addit, res humanas si comparentur ad diuinas, nullo studio dignas esse: id est, nulla extimatione, nulloq; amore, nec tanquam serias, sed tanquã nugas esse censendas. Sin autem ad naturales, magnificandas esse cõsentit. Tum optimum ait homini contigisse, ut ingenium sortitus sit aptum ludis, & deditum: scilicet tum ad laboriosæ uitæ solamen, tum ad disciplinam paulatim per ludos congruos comparandam. Quod uero anima per uarias uiuendi formas circuitum quasi chorea ludens efficiat, id uniuerso optimum esse putat. Rursus uniuersæ quoq; naturæ animæ, uidelicet ut quæcumq; in eius potentia latent, uicissitudine quadam educantur in lucem. At cur nõ dicit cætera quod animalia ludos esse deorum? Quoniam nec adeo dijs familiaria sunt, ut cum his illi ludant. Nec comparatur ad deos, utpote quæ seipsa deo non comparant, neq; diuina aliquando metiuntur, unde cogatur de illis sicuti nos metiri. Et profecto si dei ridere sit, humanum rideat ludum conatẽ immensa metiri. Considerabis hic Platonis uerba eiusmodi, scilicet: ea quæ ab aurora ad hanc horam nõ sine quadam deorũ inspiratione narrauimus, poësi quodammodo similia mihi uidentur. In his significat omnia eius scripta in eam usq; diem, id est senium, esse quodammodo diuinitus inspirata, atq; poetica figura disposita, ut sint allegorice plurimum exponenda. Idem quoq; innuit statim post exordium Phædri, ut sciamus, & quæ in adolescentia, & quæ in ultimo composuit sentio, poësim maxime redolere. Ob id in epistolis ait, mentem suam uel à nullo uel à quã paucissimis, & uix tandem & quadam uaticinij sagacitate posse comprehendere. Præterea contemplare hic quã diligenter Plato effrenem cohibeat pueritiam, quãtum somnolentiam quidem detestetur, commendat uero uigiliam, quã opportune sua cuiusq; ætatis disponat officia, iubens inter ludendum primo quidem tradi literas. Deinde musicam. Tertio gymnasticã. Quarto arithmeticã. Quinto geometricã. Sexto astronomiam. In septimo uero loco dialecticã, id est metaphisicã, collocat in fine legum atq; reipublicæ. Quoniam uero dicit deum cum diuina quidem necessitate pugnare nunquã, cũ humana uero pugnare: distinguit necessitatẽ alteram quidem esse in ipso naturali rerũ ordine ita ut est diuinitus instituto, ut res tales sint & tot & tantæ, sic moueantur, hæc præcedant, hæc comitentur, illæ sequantur, aliæ simul sint, aliæ uero seorsum, atq; ut sunt ita quoq; sint iudicandæ. Alteram uero necessitatem in casu quodam ab ordine naturali, ubi uel deforme, uel monstruosum, uel assidens dissolutumq; uidetur. Cum prima necessitate non pugnat deus, Eius enim præcipua uoluntate necessitas eiusmodi constat. Sed nunquid pugnat cum altera? Certe nusquam pugnat deus. quid enim repugnet omnipotenti? Veruntamen ob id quasi pugnare fingitur, quod hæc à diuina similitudine prolapsa longius in dissimillimam deo cadit deformitatem, quasi iam rebellatẽ, sed à deo interim quasi repugnante atq; expugnate miris modis in ordinem quandoq; redactã. Animaduerte post hæc nõ parui momenti dictum. Nõ est pessimum rerum omnium imperitia. Immo uero pessimũ est multarũ rerum peritia acquisita male. Ac si præcedẽtem quoq; sententiam animaduertes, quæ hominem cognominat & deum & demone atq; heroem, cognosces qua ratione exponi possit Plato, ubi animã inquit humanam in uarias species pertransire, sed hoc in theologia latius. Proinde ubi ad doctrinas mathematicas iuuenes adhortatur, reprehendit Græcos, quod in geometria & astronomia omnes errauerint. In geometria quidẽ, quod dimensionẽ quãlibet cum quãlibet cõmensurabilem esse putauerint. Quod quidẽ nõ posse fieri primum apud Barbaros est inuentum. In astronomia quoq; quod errare planetas dixerint, cũ tamen in diuinis nullus sit error. Item motum uelocissimorũ, tardissimũ nomina

uerint, tardissimorumq; uelocissimum. Mentiri uero contra deorum dignitatem per ignorantiam natam ex negligentia, iudicat non stultum solummodo, sed prophanum. Sed damnat plurimum Græcorum errorem cōtra diuinæ prouidentie uoluntatem, dicentium nō esse inuestigandum ipsum auctorem mundi deum, mundiq; ipsius originē, nec eorum quæ in mundo sunt causam, quasi inuestigatio hæc non pertineat ad pietatem: cum tamen maxime omnium pia sit, utpote præcipue cum diuina uoluntate consentiens, quæ & uniuersum eo disposuit ordine, qui ad inuestigationem eiusmodi semper alliceret, & mentem ipsam inuestigationis huius auidissimam procreauit. Platonem uero ipsum existimare uerissimam pietatē præcipue in unius dei cultu sitam esse, probauimus alijs, & per superiora eius uerba in præsentia confirmamus. Nam & si in plurali numero sæpe ait deos colendos esse, cōcludit tandem numero singulari, & singulari cultu deum ipsum esse omni beato studio dignū. Præterea in antecedentibus, iudices creaturus cōgregauit magistratus omnes in templo & in ipso anni principio. Principiū uero ab æstiuo fecit solstitio. Neq; te turbet, quod in calendis proxime solstitium sequentibus. Id enim certioris apud populum principij gratia dictum puta, uerum autem initium apud eum in ipso proprie solstitio fieri. Quod quidem allegorice sic exponatur, ut quando solis lumen, id est, dei lumen rectius uberiusq; a nobis accipitur, tunc reuera sit principiū uiuendi & cogitandi atq; iudicandi, & huius unius gratia cūcti simul in uno templo, id est, una religione colant quicquid colant. Lumen uero solis in libris de Republica inquit unius omnium patris imaginem esse, & quasi simulachrum eius in mundano hoc templo à patre omnium collocatum. Quid plura? Vnum deū in primis adorandū, cuius gratia cetera numina sint colenda, alibi sæpe docet, atq; in epistola ad Dionysium, rursumq; ad Hermiā, & in Parmenide qui totus agit de uno, & in Timæo qui omnia producit ab uno, & in Philebo qui omnia metitur uno, & in Epinomide qui omnia reducit ad unum, manifeste demonstrat.

DIALOGVS SEPTIMVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

GIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

De educatione liberorū

ATIS igitur de liberis tam masculis q̄ fœminis, de ipsorum educatione & disciplina post hæc nobis est dicendū. Quam omnino silentio præterire, impossibile est, ac si dicatur, mentioni cuidam doctrinæq; potius q̄ legibus cōgrua uideatur. Quæ enim priuatim & per singulas domos tum multa tum parua & occulta quotidie fiūt, cum facile ex uoluptate, dolore, & cupiditate singulorū præter legumlatoris consiliū agantur, uarios & dissimiles mores ciuiū reddūt. quæ res ciuitatibus officit. Quum uero parua & frequentia sint, singulis multa imposta, ea legum positione uctare nō satis honestū esset atq; decorum. Quinetiam scriptis legibus derogaret, cum in paruis & multis ad contemnēdas leges homines cōsuescerēt. Quapropter & leges de his scribere difficile est, & silere impossibile. Sed conabor ostendendo quasi digito quæ dico in lucem efferre. nūc enim obscurius dicta uideatur. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Iam uero recte alijs dictum est, existimādum esse, rectam educationē posse & corpus & animum q̄ pulcherrima & optima reddere. CLIN. Ita est. ATHEN. Corpora uero pulcherrima simpliciter ea fore cēseo, quæ rectissima in tenera ætate concrefcunt. CLIN. Certe. ATHEN. Quid illud? Nonne intelligimus q̄ maximum atq; plurimū incrementi primi progressum in omnib. animalibus esse? adeo ut cōtendendi ansas multis præbuerint, corpora humana à primis quinque annis in reliquis uiginti in duplū nō crescere. CLIN. Vera narras. ATHEN. Quando sine multis moderatisq; laboribus incrementum influit plurimum, an nō multa hinc mala corporibus innascuntur. CLIN. Omnino. ATHEN. Pluribus ergo laboribus ipsis tunc opus est, quando summopere affluit nutrimentū. CLIN. Quid ais hospes? Nunquid statim natis & tenerimis pueris labores plurimos afferemus? ATHEN. Nō his primis, sed prius etiā illis qui adhuc in utero matris aluntur. CLIN. Quomodo uir optime faciendum id iubes? Num n̄ qui adhuc in utero parentis gerūtur, laborabunt? ATHEN. Certe. Nec sanè mirum est si uos exercitationem tantillæ ætatis ignoratis, quam uobis licet uideatur absurda, cupio aperire. CLIN. Omnino. ATHEN. Apud nos quidē huiusmodi quiddā magis intelligi potest: propterea quod ibi nōnulli in ludis quibusdā magis q̄ decet, uersant. Nam apud nos nō pueri solū, uerum etiā seniores aliqui auium pullos alunt, & ad mutuā inter ipsas aues pugnam exercent: ac longe absunt, ut labores in quibus ipsas exercētes agitāt, moderatos ipsis putent: sed ad hæc minores in manibus, maiores sub ulna capientes, nō sug-

sed ha-

sed harum auium bonæ habitudinis gratia per multa stadia gradiuntur. In quo sanè homini intelligenti compositi significant, corporibus omnibus motum agitationemq; non laboriosam prodesse, siue à seipsis siue in uehicularis, seu naue, siue aquis, siue quomocumq; aliter moueatur. Et propter hæc ciborum potusq; alimentum superantia, sanitatē, pulchritudinē, & uires nobis præbere possunt. Quæ cū ita se habeāt, quid posthac faciendum censemus? Vultis ne cum risu uerba faciamus, leges ponentes, ut prægnans deambulet: & natus quasi cera fingatur, quamdiu tener est, ac ad biennium usq; institis astringatur? Nutrices præterea per leges imposta multa cogamus ut uel ad agros, uel ad templa, uel aliō ad suos, donec per se stare possint, pueros perferant? Ac etiam cum stare cœperint, ne ponderis uolentia membra propter mollitiem distorqueantur, gestent adhuc, quousq; trienniū infantes exegerint? Sint autem robustæ quoad fieri potest nutrices, nec una solum sed plures. Et in singulis pœnam nisi fiant, scriptis legibus imponamus? Vel nullo modo sic agamus? Quod eī modo diximus, abunde nobis accideret. CLIN. Quid nam? ATHEN. Risum profecto in nos ingentem prouocarem. Nam mores nutrentium muliebres atq; seruales nobis obtemperare nollent. CLIN. Cuius gratia igitur dicenda hæc putauimus? ATHEN. Quia domini & liberi ciuium animi, forsitan cum hæc audiuerint, probe intelligent, quod nisi priuata recte administrētur in ciuitate, frustra res communes sperat quis firmitatem aliquā in legibus habituras: atq; hæc intelligentes his quæ modo diximus, tanquam legibus quibusdam utentur: quorum usu, & familia & res publica bene gubernata feliciter uiuent. CLIN. Valde consentaneū est quod dixisti. ATHEN. Ne desinamus ergo ab huiusmodi legum latione antequam animorū quoq; studia quæ ad teneros admodum pueros pertinent, describamus: & ita simili quoq; modo, ut de corporibus incepimus, sermonem absoluamus. CLIN. Recte nimirum. ATHEN. Hoc igitur tanquam elementum ad utriusq; tam animi quam corporis infantium cultum accipiamus, perpetuam die nocteq; nutritionem agitationemq; adhibitā, omnibus quidem conferre, maxime uero tenerimis, ut si fieri possit, sic habitent quasi perpetuo nauigarent. Quoniam autem fieri nequit, quam proxime ad hoc in curandis infantibus accedendū. Quod autem fieri oporteat, coniectare hinc licet, quod periculo tam puerorū nutrices quam quæ remedijs Corybantum dant operam, id esse utile cognouerunt. Quādocumq; enim dormire pueros ad somnum tardiores matres cupiunt, non quiete hoc, neq; silentio, sed contrarijs faciunt. In ulnis enim portant agitantq; semper, & illos uocis modulatione tanquam tibicinio quodam mulcent. Et quemadmodum inde bacchationū furentium remedijs sit, huiusmodi agitationis chorea musaq; utuntur. CLIN. Quænam horū potissimum causa nobis est hospes? ATHEN. Nō est ualde difficilis cognitu. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Vtræq; hæc passionis in metuendo consistunt: sunt enim formidines quædam, propter malum aliquem animi habitum. Quando igitur ab exterioribus aliquis ad hos affectus agitationem infert, uincit exterior motus interiorem illum terribilem atq; furiosum. Cumq; uicerit, tranquillā animo præstat quietem, saltu cordis aliquantisper sedato: atq; ita alijs inducit somnum, alios uigilantes per tibiam & tripudiū, cū auxilio deorum quibus supplices litabant, à furioso affectu ad sanæ mentis habitum reuocat. Atque hæc ut orationis huius breuitas fert, rationem aliquam probabilem habent. CLIN. Omnino. ATHEN. Si hæc igitur talem aliquam uim habent, hoc præterea cogitandum, animum omnem ab infantia in metu nutritum, magis utiq; quouis ferri per formidinem consuescere. Nec cuiquam dubium est, quin ad timiditatem ista nō ad fortitudinē exercitatio sit. CLIN. Ita profus. ATHEN. Contra uero eum ad fortitudinem exercitari dicemus, qui à tenera ætate metus terroresq; omnes uincere consuecit. CLIN. Scite. ATHEN. Vnum igitur hoc ad uirtutis animi partem summopere cōferre dicamus, exercitationem uidelicet infantium quæ in motibus fit. CLIN. Maxime. ATHEN. Atqui facilitas animi uel morositas, non parum momenti habent ad bonitatem animi uel prauitatem. CLIN. Est ita. ATHEN. Est autem à nobis pro facultate dicendū, quo pacto utrum uis horum infantium statim animo innascatur. CLIN. Plane. ATHEN. Nobis profecto uidetur delicia, difficiles, morosos, iracundos, & leui de causa excitabundos iuuenum mores efficere. Cōtra uero, nimia seruitus atrox, cum abiectos & illiberales & humana perosos facit, ad humanam consuetudinē ineptissimos reddere. CLIN. Quomodo autem ciui-

tas uni-

tas uniuersa infantes qui nōdum uoces intelligunt, nec disciplinā aliam gustare possunt, ut iubes erudiet? **A T H E N.** Sic plane. Omne animal statim natum uoce & clamore uti solet. Nec minus hominū genus quod præ cæteris ad clamorem addit ploratum. **C L I N.** Sic est. **A T H E N.** Nutrices ergo quid infantes cupiāt, uolentes cognoscere, quod appeti credunt offerūt: si tacent, recte: si clamant fletq; nō recte se obtulisse his signis conijciunt. Argumēta sanē in infantibus quas res ament, quas oderint, clamor fletusq; sunt, signa minime fortunata. Huius rei tempus triennio minus nō est, quod spatium non est parua uitæ particula ad eam recte uel contrā ducendam, si ipsum recte uel contrā ducitur. **C L I N.** Recte. **A T H E N.** Nōne uidetur uobis difficilis homo, nec ullo modo tranquillius, esse etiam querulus atq; gemebūdus ultra quam bonum uirum deceat? **C L I N.** Mihi quidem. **A T H E N.** Siquis omni ratione pro uiribus conetur, ut in hoc triennio puer quam minimum dolore, metu, tristitiāq; afficiatur, nōne pueri animus pacatior tranquilliorq; reddetur? **C L I N.** Perspicuum est hospes, multoq; etiam magis, si quis eum in multis uoluptatibus educarit. **A T H E N.** Hoc ego tibi non concedam ō mirifice Clinia. Nam talis educatio cū in principio statim adhibeatur, omnium maxima pernicies est. Videamus igitur antiquā dicamus. **C L I N.** Dic, quid ais? **A T H E N.** De re non parua à nobis agi nunc assero. Attēde & tu Megille, ac sententias utriusq; diiudica. Mea quidē ratio, rectam uitam censet nec uoluptates sequi omnino, nec fugere omnino dolores debere, sed mediū potius illum habitum sequi, quem & ipse modo tranquillitatē uocabam, & omnes dei proprium esse, diuino quodam oraculo recte conijcētes fatemur. Hunc habitum sequi debet quisquis hominū diuinus est futurus, adeo ut nec ipse ad uoluptates omnino procliuus sit, alioquin procul à dolore non erit, nec alium quenquam siue senem, siue iuuenem, aut masculum, aut fœminam indulgere uoluptatibus patiat, minimeq; omnium statim natos infantes. firmissimi enim tunc omnibus mores omnes propter consuetudinem innascuntur. Ego uero nisi uererer ne fortē iocari uobis uidear, dicerem utiq; , grauidas etiā mulieres maxime omnium illo anno ita regendas esse, ut nec ad uoluptates multas furiosasq; ferantur, neq; doloribus agitentur: sed tranquillā pacatamq; & mitem uitam agant. **C L I N.** Non opus est hospes ut Megillum interrogas, uter nostrum rectius sit loquutus. Ego enim assentior tibi meræ uoluptatis meriq; doloris uitam fugiendam omnibus esse, & mediam quandam semper tenendam. Quare & dixisti recte atq; audisti. **A T H E N.** Recte nimium Clinia. Sed illud ad hæc simul omnes tres cogitemus. **C L I N.** Quidnam? **A T H.** Quod quæ dicuntur à nobis, ea leges nō scriptæ à multis appellantur, nec aliæ sunt quæ leges patriæ nominantur, quam huiusmodi omnia. Atq; quod paulo ante retigimus, nec leges hæc esse uocanda, neq; silentio prætereunda, probe dictū est. Hæc em̄ totius reipublicæ uincula sunt, mediumq; tenent inter scriptas scribendasq; leges, uidelicet tanq; primæ priscaq; omnino institutiones. Hæc si probe posita sint, seq; in eis homines recte assuefecerint, conscriptas leges stabili salute tutantur. Sin contrā factum sit, contrā continget: quemadmodum in ædificijs accidit, ubi si ædium sustentacula subtracta de medio fuerint, concidere omnia cogunt, aliaq; ex alijs deiici, & quæ bene superstructa sunt, dirutis prioribus corruunt. Atq; hæc quidem cogitantes nouam hanc tuam ciuitatem ō Clinia, undiq; uincire debemus, nihilo profus relicto quoad fieri potest, quod uel ad leges, uel ad mores, uel studia pertineat. his enim omnibus ciuitas necitur. Alterum uero istorum sine altero permanere non potest. Quare non est mirandum, si quæ nobis multa simul & parua legitime uident instituenta uelut cōsuetudines cōfluentia longiores leges efficiunt. **C L I N.** Recte tu quidem, & nos similiter cogitauimus. **A T H.** Siquis igitur ad eum qui tres agit annos colendum seu masculū, siue fœminam hæc diligēter adhibeat, ac sedulo supradictis utatur, non paruam afferet nuper enutritis utilitatem. Atq; id ingenio eorum qui tres & qui quatuor & quinque & sex agunt annos cōueniens erit, à quibus deliciae remouendæ sunt, & castigatio sine contemptu adhibenda. Cæterum quemadmodum seruos diximus castigare sine contumelia oportere, ne in iracundiam efferantur: castigare tamen omnino, ne nimium delicti reddantur: ita & liberos uolumus. Horum ludi quidā sunt ipsis quodammodo naturales: ad quos quando cōueniunt, sponte feruntur. Congregandi hi pueri sunt à triennio ad sex usq; annos, singuli in suæ tribus solennitate: quorū & adhuc tantillorū nutrices modestiā incōtinentiamq; obseruent, & cuiq; coetui nutri-

nutricibusq; una quædam præsit de mulieribus duodecim annuo tempore imperatura, prout legum custodes ordinauerint. has deligant mulieres nuptiarū curatrices, ex quaq; tribu unam ætate ipsis æquales. Quæ ad hunc magistratum assumpta est, ita se gerat ut in sacrum quotidie proficiscatur, semperq; iniuriantem puniat. Seruum quidem & seruam, peregrinum & peregrinam ipsa per urbanos quosdam ministros: ciuem autem, cuius animaduersio in controuersia sit, ad ædiliū trahat iudicium: de qua autem non sit controuersia, puniat ipsa. Post annorū sex ætatem fœminæ à maribus discernantur, pueriq; dein **Puellarum separatio** ceps cum æqualibus maribus, & puellæ cum fœminis æqualibus conuerfentur. Et ad sciētiā utriq; se uertant. Mares quidem ad magistratos equorū, arcuū, telorū, & fundæ: fœminæ quoq; ad eadem si concedatur, usq; ad scientiam tantum, & maxime ad armorum usum. Quo pacto autem nunc in his se res habeat, penē ab omnibus ignoratur. **C L I N.** Quid ais? **A T H E N.** Quod uidelicet dextera à sinistris, quo ad manus pertinet, differre iam uideantur in singulis operationibus natura. Pedes enim inferioresq; partes ad opera nihilo differre uidentur. Manibus autem matrū nutricumq; simul ignoratiā quasi claudi facti sumus. Nam quū natura ferē ad utramq; partem æque se habeat, ipsi per consuetudinem nō recte utentes, differentiā fecimus. Et certe in quibusdam parum id refert. Nihil enim interest ad uitam, si lyra in sinistra sit, dextera plectrum, in cæterisq; huiusmodi similiter. Quorum exemplo idem in reliquis omnibus non facere, dementia est. Hæc ita esse lex Scytharum ostendit. Non enim sinistra solum arcum, dextera sagittam tenent, sed utriusq; similiter ad utrumq; utuntur. Multa exempla huiusmodi in aurigarum aliorūq; operibus reperiuntur. Ex quibus intelligere licet eos qui dextris sinistra imbecilliora reddunt, præter naturā id facere. Quæ res ut diximus, in corneis plectris, instrumentisq; talibus impedimento non est. Sed permultum interest, quando in pugna, ferro, arcu, hasta, cæterisq; huiusmodi uti necesse est, plurimum autem quando armis arma pelluntur. Differt autem multum qui didicit, ab eo qui non didicit: & exercitatus, ab eo qui minime exercitatus est. Nam quemadmodum qui aut in pugili certamine, aut lucta, aut utroque simul perfecte se exercuit, potis est congregari à sinistris, & præstō se accommodat, quando ad partem alteram transferre cogitur: id ipsum arbitror in armis ac cæteris rebus rectissimum esse. Quare oportet si duo quædam quis possidet, quibus se defendat, & alios cadat: ut nihil horum pro uiribus otiosum in exercitatumq; relinquat. Et si quis Geryonis aut Briarei naturam habeat, quum centimanus sit, cētum oportet ab eo iacula mitti posse. Horum omnium curam habeant principes, tam mulieres quam uiri: & mulieres quidem ludos alimenta q; considerent: uiri autem disciplinas, ut omnes pedibus manibusq; utriusq; æque potentes facti, per consuetudinem naturæ non noceant. Disciplina uero duplici uti conuenit: & corporis quidem, gymnastica, manimi, musicam uocari. Sed gym- **Gymnastica** nastica rursus est duplex, saltatio & luctatio. Saltatio quoq; alia musæ uerba imitatur, ma- **Saltatio** gnificentiā ipsius libertatemq; obseruās: alia bonæ habitudinis, leuitatis & formæ tum corporis ipsius, tum partium membrorumq; eius gratiā, apte flectit tenditq; singula: ita ut sufficienter motus harmonicus diffundatur, consequaturq; uniuersum saltationis ordinem. Luctationis autem genera illa quæ Anteus & Cercyo in artificium inutilis contentionis gratiā deduxerunt, uel Epūs uel Amycus in pugili concertatione: quum nihil ad prælium conferant, digna mentione non sunt. Quæ uero in recta luctatione à collo, manibus, laterumq; motu cum uictoriæ studio, honestoq; habitu adhibentur, & ad sanitatē uiresq; cōducunt: quum ad omnia utilia sint, prætereunda non sunt. Sed discentibus doctibusq; simul præcipiendū, ut quādo ad hoc in cōdendis legibus uenerimus, alteri bene uole hæc largiantur, alteri gratiose suscipiāt. Nec uero omnes imitationes capeffendæ quæ in choreis sunt, sed hic quidem armatorum Curetarū ludi, in Lacedæmone Castoris atq; Pollucis. Apud nos quoq; non est negligendū, quod Minerua ludis choreæ delectata, non nudis manibus ludendum censuit, sed armis tota ornata, saltandi officio est perfuncta. Quæ quidem adolescentulis sunt maribus & fœminis imitanda, deæ munus ad usum belli solennitatūq; ornamentum honoratibus. Pueros uero antequam prodire in bellum possint, armis equisq; oportet in deorum omnium pompis ornatos, modo uelociore, modo tardiores in chorea & itinere ad deos deorūq; filios supplicationes fundere. Ludi porro atque præludia si rerum aliquarum gratiā, nullarum certe nisi harum sunt adhibenda. **Hæc**

Hæc enim in pace & bello tam priuatim quam publice utilia sunt. Cætera uero corporis exercitationes seu ludo, siue serio fiant, ô Clinia atq; Megille, nō sunt liberales. Eam iam gymnasticam quam tractandam in primis sermonibus dixi, fermè peregi, atq; hæc tota & perfecta est. Vos autem si meliorem habetis, in medium proferatis. CLIN. Non est facile hospes his neglectis, narrare alia de gymnastica & certamine meliora. ATH. Reliquum est ut de Musarū Apollinisq; muneribus differamus, de quibus ita satis dictū esse putabamus, ut de gymnastica solum restare uideretur. Nunc autem patet nōnulla esse relicta, quæ dicenda in primis sunt, quare deinceps illa dicemus. CLIN. Dicantur omnino. ATH. Audiatis igitur, audistis enim & in superioribus, quamuis & in dicendo & audiendo, quod ualde mirum est & insolens, cauere decet. Equidem in præsentia non nihil dicturus sum, quod dicere merito uereri quis debeat: dicam tamen. CLIN. Quid illud est hospes? ATH. Nusquam cognosci assero, quam magnam ludorum genus ad legum conditarum stabilitatem & mutationem habeat potestatem. Quippe si hoc ita ordinatum fuerit: ut nōdem ludis secundum eadem, & eodem modo, nōdem homines semper utantur & delectentur, leges quoq; serio positas stabiles manere permittit. Sin autem mutetur id genus, nouiç ludis quotidie inducantur, semperq; nouis delectetur iuuentus, tum figuris gestibus ue corporis, tum reliquo apparatu & supellectili: ac decens & indecens in his rebus aliter indies & aliter iudicent, atq; inuentores nouarum rerum, colorum scilicet & figurarum cæterorumq; huiusmodi semper honorept: pestem hac nullam ciuitati maiore fore censemus, recte admodū iudicantes. Mutat enim iuuentutis mores occulte, facitq; ut prisca quidem uilia, noua uero digna honore uideantur. Qua oratione & opinione, nihil rursus assero perniciosius ciuitatibus esse. Sed audite quantum id malum esse censeo. CLIN. Vituperari ne prisca malum esse in ciuitatibus ais? ATHEN. Aio equidem ualde. CLIN. Non malos ad hanc orationem nos auditores habebis, sed quantum fieri potest beneuolentissimos. ATHEN. Consentaneum est. CLIN. Dic iam. ATHEN. Agite, audiamus hæc diligentissime: atq; ita inter nos differamus. Mutationem aio omnibus in rebus præterquam malis esse periculossimam: in temporibus omnibus inuentis, in diæta corporum, in moribus animorum, in omnibus simpliciter præterquam in malis, ut modo dicebam. Corpora quidem cum primis cibis aliquibus & potibus laboribusq; utuntur, turbantur quodammodo, deinde ex diuturno harum rerum usu concresecunt, pinguiç redduntur: atq; huiusmodi uictu utpote iam cōsueto, familiari & amico, delectantur admodum, & optime ualent: at si ex probabili aliqua causa ad aliam cogantur transire diætam, in morbos initio conturbata incidunt, antequam nouo uictui consuescant. Idem quoq; in cogitationibus hominum animorumq; naturis fieri cogitandum. Omnes enim eas leges colunt, & innouare formidant, in quibus educati sunt: si illæ diuina quadam fortuna longe tēporibus stabilitæ fuerint: adeo ut nullus aut recordetur, aut audierit eas unquam se aliter habuisse. Quapropter excogitare debet legislator, qua uia id in ciuitate quodammodo fiet. Hunc igitur ipse modum excogitauit: adolescentum ludos quotidie uariatos, ut supra diximus, existimant omnes nihil aliud esse quam nugas, neq; quicquam ad officia uitæ habere momenti. Quare cedunt & mutationem hanc innouationemq; fieri facile patiuntur. Nec intelligunt, quod necesse est pueros diuersis ac priores ludis gaudentes, diuersos differentesq; a prioribus uiros fieri: diuersos uero effectos, diuersam quoque uitam quæsituros, atq; hinc noua studia legesq; desideraturos. hinc nemo formidat pestem quam dixi maximam ciuitati futuram. Sed cætera quidem, præsertim circa figuras mutata, minus nocent. Crebra uero in laudandis uituperandisq; moribus innouatio grauissima etiam, ut arbitror, & plurimum formidanda. CLIN. Quid nī? ATH. An non superioribus sermonibus credimus, in quibus diximus, quod rhythmici & cætera musicæ genera, imitationes quædam sunt morum, tum bonorum hominū, tum malorū? Vel quid dicemus? CLIN. Nullo modo aliter sentiemus. ATH. Omni igitur ratione conandum ne pueritia in cantibus & saltationibus noua unquam audeat imitari, ne ue ullus ad nouitatem pueros uoluptatū blandimentis alliciat. CLIN. Optime dicis. ATHEN. Habet ne quisquam nostrū artem ad hæc Ægyptia meliorē? CLIN. Quam illā dicis? ATHEN. Ut tripudij cantusq; genera dijs omnia consecrentur: & primum quidem festi dies singuli in certis anni temporibus, dijs singulis deorumq; filijs, & dæmonibus statuuntur. Deinde

de quæ sacrificia, quibus dijs offerenda sunt, ordinetur. Qui ue cantus & choreæ quibus conueniant sacrificijs distinguatur. Quæ postquam distincta sunt, communi ciues omnes libatione, tum Parcis, tum alijs dijs sacrificent, certosq; cantus & choreas, certis dijs, eorum ue filijs, & dæmonibus dedicent. At si quis aliter q̄ constitutū sit, hymnis choreisq; in deorum sacris utatur, sacerdotes tam uiri q̄ mulieres unā cum legum custodibus, eum sancte & legitime arceant: & qui repulsus erit, nisi libenter obtemperauerit, per totam uitam uolenti cuiq; pœnas impietatis persoluat. CLIN. Probe. ATHEN. Verum quoniam huc oratione deuenimus, ut nos decet, afficiamur. CLIN. Quorsum hæc? ATHEN. Omnis nō senex tantum, uerum etiam iuuenis quoties mirum quid & insolens uiderit uel audiuerit, non utriusque accurrat ilico, quodq; dubium est concedat: sed quasi ad triuuium siue solus siue cum alijs uenerit, ignoretq; uiam, perquirat sane, nec ulterius progrediatur, antequam certior fuerit, quò iter ferat. Similiter nobis in præsentia faciendum. Nam cum in sermonem de legibus mirum & insolitum inciderimus, diligentissime considerare debemus. Non enim decet subito tantos uiros de re tanta ferre sententiam, & quasi planā protinus affirmare. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Ergo tempus ad hoc assumamus, tunc de mum affirmaturi, cum satis fuerit consideratum. Verum ne frustra consequentem legum præsentium ordinem relinquamus, ad finem propositorum festinemus. Forte nanque si deus uoluerit, finem suum hæc tractatio consecuta, plane quod modo dubitatur aperiet. CLIN. Præclare loqueris hospes. Quare sic faciamus. ATHEN. Decreto igitur mirum hoc & insolens, ut dicimus, affirmet, quò nobis odæ cantusq; constare legibus uideant: sicuti prisca de citharœdia dicebant: ut illi quoq; non longe a nostro absint proposito, sed tanquam in somno, aut etiam in uigilia uel somniauerint, uel uaticinati hoc sint. Hoc igitur ita decernatur. Nemo audeat præter publicos sacrosq; cantus aliquid canere: & præter constitutam iuuentutis choream moueri tripudio, quemadmodum neq; contra leges alias quicquam facere licet. Qui paret, indemnus abeat. Eum uero qui non obtemperauerit, quemadmodum paulo ante dictum, legum custodes sacerdotesq; tam mulieres q̄ uiri puniant. Sed hæc quidem ita se habeant. CLIN. Ita profus. ATH. Quomodo autem legibus hæc quispiã ita sanciet, ut ridiculus non uideatur? Atqui ita consideremus. Tutissimus ad hæc mihi modus uidetur, ut imagines quasdam oratione fingamus: quarū unam hanc esse dico, Sacrificijs factis, & uictimis de more perultis, accedat priuatim quispiam ad aram sacraç, filius aut frater, qui miserabilem prorsus & noxiam orationē fundat, nonne dicemus hunc patri & suis male ominatum fuisse? CLIN. Dicemus sane. ATHEN. In nostris ciuitatibus fermè omnibus, ut breuiter dicam, hoc ita fit. Nam postea quam magister stratus quispiam publice sacra fecit, nō unus, sed multi solent chori conuenire. Qui cum prope aras steterint, miserandis uocibus sacram rem temerant. Quippe uerbis numericis & concentibus flebilibus audientium inficiunt animos, & qui turbam ad lachrymas uehementius commouet, uictoriæ præmia refert. Hanc nos legem nonne abrogabimus? & si querulam orationem audiri a ciuibus quandoq; oporteat, non faustis diuinarum solennitatum diebus, sed nefastis potius conuenire dicemus? Tunc eant si placet præmio conducti chori, externiq; cantores, quemadmodū in funeribus fieri debemus: ubi quidā mercede conducti, Caricæ gentis instar misere defunctum ipsum deplorat. Hoc certe huiusmodi cantibus conuenire uidetur, eosq; cum flebiles mœstiq; sint lugubris quoq; uestis, ut breuiter dicam, non coronæ neq; ornatus aurei decent. Igitur a uobis ipsis hoc rursus exquiro, utrum primā hanc imaginē placeat cantibus adhiberi. CLIN. Quam? ATHEN. Bonum, inquā, omen, ipsumq; cantuū genus semper in benedicendo & feliciter ominando uersetur. An fortè nihil interrogandum, sed id potius sancientū? CLIN. Imò uero sancientum prorsus. Cunctis enim hæc lex digna suffragijs. ATH. Quanam igitur post benedictionem, laudes, bonumq; omen, musicæ secunda lex erit? Nonne ut preces dijs, quibus libamus, effundantur. CLIN. Certe. ATH. Tertia uero, ut arbitror, erit lex: ut cum potest preces ipsas, petitiones hominum a dijs esse non ignorent, diligenter animaduertant, ne mala quasi bona postulent. Ridicula nimis illius cōditio, qui ita precatur. CLIN. Proculdubio. ATH. Nonne supra cōcessimus, nō oportere in ciuitate aureas & argenteas diuitias esse? CLIN. Omnino. ATH. Cuius igitur exemplar sermonem hunc esse dicemus? Nonne huius, quod uidelicet poetarum genus non omne quæ bona sunt, quæ non, satis

cognoscere potest. Quare si quisquā poetarum uerbis aut cantu præter ipsam rationem preces non rectas nobis tradiderit, is contraria in rebus maximis petere ciues faciet. Quod quidē errore, sicut diximus, non multos maiores reperiemus. Vnam igitur hanc quoque in musica legem formamque ponamus. CLIN. Quam? Dic apertius. ATH. Nemo poeta præter ciuitatis leges, & iusta, uel honesta, uel bona fingere quicquam audeat. Nec liceat quæ cōposuerit, ulli priuatorū ostendere, antequam constituti hac de re iudices legumque custodes & uiderint & approbauerint. Qui uero musicæ & disciplinæ præsideat, ferme ostensum est. Nunquid ergo, quod sæpe iam quæro, lex ista nobis formamque & imago tertia sancietur? An aliter? CLIN. Sancietur omnino. ATH. Post hæc rectissimum erit, ut hymni laudesque deorū precibus mixtæ canantur: deinde dæmonū heroumque similiter, cum laudibus preces idoneæ. CLIN. Nil prohibet. ATH. Ad hæc sequitur confestim hæc sine inuidia lex. Decens est eos ciues laudibus exornare qui cesserunt e uita, si corporis uel animi uiribus res arduas præclarasque gesserint, & legibus libenter paruerint. CLIN. Quid nisi? ATH. Viuentes autem adhuc, laudibus hymnisque honorare tutum non est, priusquam uita functus quispiam finem uiuendi præclarū fecerit. Hæc omnia uiris mulieribusque uirtute insignibus communia sint. Cantus autem & tripudia ita constituantur: Multa priuscorū sunt circa musicam antiqua poemata, & saltationis genera, de quibus decetia & cōmoda constitutæ ciuitati deligere, nulla inuidia est. Quorum electores non pauciores quam quinquaginta sint annos nati. hi quæ sufficienter dicta esse uideantur, eligant: quæ uero improbe dicta omnino reijciant. Et quæ minus sufficienter, poetis uiris musicisque adhibitis corrigant & absoluant, atque uirtute ipsorum poetica, non uoluptatibus neque cupiditatibus, nisi in paucis quibusdam utantur, ita ut legumlatoris exposita uoluntate, saltationē cantumque & omnem choream, prudenter ad eam dirigant. Omnis profecto ordinata musa, quauis suauis musa non adiungatur, longe melior est quam cum est sine ordine. Suauitas autem atque iucunditas Musis omnibus est cōmunis. Nam in quacunque a primis annis, ad ætatem usque maturam uersatus aliquis fuerit, eam iucundam arbitratur. Quippe si in Musa temperata atque ordinata fuerit educatus, contrariam cum audit odit, illiberalemque appellat. Sin uulgarem incultamque semper audire consueuerit: huius contrariam, frigidam & asperam esse dicit. Quapropter ut modo dicebam, iucunditatis & molestiæ in utraque pro cōsuetudine nostra par ratio est, sed emolumentum & detrimentum ratio impar. Nempe altera meliores, altera deteriores facit utentes. CLIN. Præclare. ATH. Præterea cantus qui uiris conueniant, & qui foeminis, forma quadam distinguere debemus, & concentibus numerisque accommodare. Absurdum est enim concentui uniuerso uel numero dissonare, & his singulis non idonea reddere. Horum igitur formæ necessario legibus statuendæ sunt, & utriusque cōuenienter attribuendæ. Et quid uirum, quid uel mulierem deceat, ex ipsa utriusque nature differentia, declarare. Porro quod magnificum est & ad fortitudinem tendit, uirile dicendum. Venustum autem modestumque magis, foeminis esse accommodatius & disputatione asseuerandum, & legibus sanciedum. Atque ordo quidem hic sit. Deinceps declaremus quomodo hæc & quibus tradenda aperiendaque sint, & quando agenda. Quemadmodum uero nauium faber carinulas primum ad nauis formam supponit, sic ego mihi facere uideo. Nam dum uitæ conor figuras distinguere, secundum animorū naturales formulas quasdam quasi carinulas iacio, ut qua uia & ratione, huius uitæ nauem per hæc maria ducturi simus, recte conspiciatur. Humanæ quidem res magno studio dignæ non sunt: Studere tamen necesse est, quod informatum dixerim. Postquam uero hic sumus, si modo quodam conuenienti id fecerimus, satis forsitan nobis erit factum. Sed quid dicam, recte fortassis aliquis quæret. CLIN. Recte admodum. ATH. Oportere igitur aio quod studio dignum est, studiose sectari, non digna uero nequaquam. Ac deum quidem omni beato studio dignum, hominem uero, sicut etiam supra diximus, dei ludo esse fictum, atque id uere ipsius optimum esse. Ita igitur affectos homines consequenter & mares & foeminas uersari in ludis quam pulcherrimis oportere, contra quam modo cogitantes. CLIN. Quo pacto? ATH. Nunc certe studia ludorum gratia sequenda esse ducunt. Nam rem bellicam putant studio dignam pacis gratia bene disponendam esse, cum in bello nec ludus inesse soleat, neque disciplina ratione digna fuerit unquam, nec sit modo, neque futura sit. nos autem eam disciplinam studio dignissimam arbitramur, qua homines instituti quamlongissimè

atque

atque optime in pace uitam agant. Quæ autem ludendi in uita recta sit ratio, & quales ludi in sacrificijs canendo saltandoque adhibendi sint, ut & dii nobis reddantur propitij, & hostes fundantur in pugna, & quas potissimum res cantu & saltatione imitati hæc utraque consequi ualeamus, quibusdam quasi formulis præsignatū est, & uia per quas eundem, constrata sunt. Qua sane in re credendum est poetam bene cecinisse, cum ait, Telemachè, alia quidem tu mente uersabis, alia tibi dæmon suggeret: Non enim te puto sine numine diuum genitum & nutritum. Hoc ipsum alumnos quoque nostros cogitare oportet, & superiora quidem sufficienter dicta existimare, & si qua desunt dæmonem deumque sperare sibi suggesturum, quibus scilicet sacrificijs choreisque & quando & quæ numina ludendo placare debeant, secundum modum naturæ uiuentes, cum ipsi res quædam miræ sint ut plurimum ueritatis parum participes. MEG. Genus hominum hospes penitus parui facis. ATH. Non mireris, sed ignosce, o Megille. Nam cum ad deum respexerim, commotusque fuerim, hæc dixi. Genus ergo nostrum, si tibi sic placet, non uile, sed aliquo dignum studio sit. Post hæc gymnasiarū doctrinarumque publica ædificia tripartito in media urbe locata sunt. Foris quoque equorū gymnasia in suburbijs similiter tripartito. loca insuper ampla ordinata, ubi iuuentus ad arcum & telorum iactum instruat exerceaturque. Quod si in superioribus non sufficienter de his est dictum, nunc & sermone dictum sit, & lege sancitum: illorumque omnium peregrini magistri precio conducendi, qui illic habitantes, & ad rem militarem, & ad musicam uenientes instituunt. Ac non illos tantum quos parentes uoluerint oportet discere, quos uero noluerint, disciplinas missas facere, sed ut dicitur, uiri omnes quoad fieri potest, & pueri, utpote qui ciuitatis magis quam parentum liberi sint, necessario discant. Eadem quoque de foeminis quæ & de masculis lex mea sanciet. Eadem enim ab utrisque uolumus exerceri. Neque uerebor dicere equestrem disciplinam atque gymnasticam, ita mulieribus ut uiris honestam esse. Hoc enim ex ueteribus audiui fabulis, fidemque adhibeo. Nostris etiam temporibus, non ignoro esse circa Pontum innumera mulierum milia, Sauromatidasque uocari, quibus non equorum modo, uerum etiam arcuum ceterorumque armorum equalis cura cum uiris & exercitatio sit instituta. Sed rationem quoque ad hæc, hanc habeo. Aio equidem si hæc ita fieri possunt, stultissimum hoc in nostris regionibus esse, ut non iisdem studijs mulieres ac uiri omni conatu consensuque dent operam. Ferme enim ciuitas omnis hoc modo pro dupla, dimidia sit, ex eisdem laboribus atque tributis. Qui sane legislatoris error est ingentissimus. CLIN. Sic apparet. Verum multa nobis hospes præter rerum publicarum consuetudinem dicta sunt. ATH. Totam primo disputationem decet percurrere, deinde quod potissimum uidetur, eligere. CLIN. Scite admodum modo dixisti, fecistique ut me ipsum reprehendam, quod illa dixerim. Quare deinceps ut lubet dicas. ATH. Hoc ipsum mihi placet Clinia quod modo dicebam. nam si re ipsa non satis pateret hæc fieri posse, contradici forsitan non nihil posset. Nunc uero si quis legem hanc aspernatur, aliud certe quærat oportet. Præceptum uero nostrum non cessabit asserere, quod oporteat doctrinam ceterorumque quam maxime mulieres cum uiris participes fieri. Sic enim de his considerare oportet. Dic age, si mulieres cum uiris in omni uita participes non sint, an non necesse erit ipsis alium quendam ordinem assignare? CLIN. Necesse. ATH. Quem alium eorum qui nunc sunt potius, quam nostræ communionis ordinem assignabimus? Vtrum sicut Thraces, multaque alia gentes, agriculturam, bubulcorum pastorumque officia, & reliqua opera nihil a seruorum ministerijs differentia mulieribus tribuimus? An quemadmodum nos uicinique omnes nostri, reconditis in unam domum rebus, ut dicitur, omnibus foeminis penam custodiam, radios, lanificium, & similia cōmittimus? Vel Laonicum o Megille quasi mediū eligemus? ut uirgines quidem gymnasticæ & musicæ uacent, mulieres autem in ocio quidem lanificium curent, uitam tamen non abiectam & tenuem, sed solertiolem quandam agant. Quinetiam domesticus cultus, custodiendi penam, educandorumque liberorum mediam quandam curam suscipiant. Nec bellis intersint: ut si patriam liberisque tueri necesse sit, nec sagittas emittere ut Amazones, nec cum reliquis ciuibus iaculationem scite obire queant: nec scuto hastaque sumpta, imitari deam, ac pro patria obsessam generose resistere, ut si nihil aliud maius, terrorem saltem in acie uisæ hostibus ipsis incutiāt. Quippe si ita uixerint, Sauromatas imitari nunquam audebunt: sed apud ipsas mulieres, mulieres illorum uidebunt uiri. In his itaque

AA 2 uestra

Qui mortui
laudandi
Viuentes non
laudandi

Homo ludus
deorum

Circa Pontum
mulieres
militare,
que Sauromatides
uocantur

uestrarum legum latores probet qui uelit. Ego profecto aliter nunquam dicam. perfectum namque officium, non medium a legumlatore requiro, qui non sinat resolui delictis uelle res, nec maribus solis attēdat: ne pro felicitate ciuitatis duplici, simplicem solum efficiat. MEG. Quid hic agemus o Clinia? An patiemur ut Spartam sic hospes inuadat? CLIN. Certe. Nam cum dicendi libertas ei concessa sit, quousque satis de legibus tractatum non fuerit, inturbandus non est. MEG. Probe dicis. ATH. Meum igitur est quae sequuntur explanare. CLIN. Proculdubio. ATH. Quis igitur uitae modus erit, quibus necessaria medicriter sint praeparata? Artes uero alijs relictae, agricultura seruis commendata, qui fructus ex agris reddant, qui satis sint hominibus modeste uiuentibus. quibus praeterea conuiuia publica sint instituta: uirorum quidem seorsum: & proxime propinquorum, filiarumque una atque matrum. hisque conuiujs principes quidam & uiri & mulieres praepositi sint: qui in eis obseruent quotidie animaduertantque singula: deinde coetus ipsos dissoluant. & postquam principes quam caeteri dijs ipsis, quibus dies illa uel nox dicata est, libauerint, domum proficiscantur. His igitur hominibus sic institutis nullum ne erit reliquum opus necessarium ipsisque conueniens: sed dediti uentri, more pecorum uiuent. At uero nec iustum, nec honestum id ducimus. Neque possibile est ita uiuentem hominem in id tandem quod sibi conuenit, non incurrere. Conuenit autem desidi obesoque per inertiam animali, ut ab alio laboribus exercitato & quasi extenuato fortique raptum dilanietur. Haec utique si sufficienter exacteque, ut modo uidemur, perquiramus, forte nunquam fierent, donec mulieres & liberi & domus & reliqua propria cuique essent. Si tamen, quae secunda ad ea sunt, & modo tractantur, fierent, mediocriter certe fient. Opus igitur ita uiuentibus non paruum neque uile restare dicimus: sed maximum omnium a iusta lege mandatum. Nam quum singuli uiuendi modi a caeteris omnibus operibus distrahant, ut si quis Pythia uel Olympia uincere studeat, is alijs rebus uacare nequeat: duplici, immo uero multiplici adhuc cura, uita illius plena est, qui recte animi corporisque uirtuti uacat. Nihil enim exercitationis corporeae, nihil doctrinarum animi morumque, propter alia negocia negligendum est. Ferme enim tota dies totaque nox ista diligenter curati uix satis est, ut ea profus assequatur. Cum igitur haec ita se habeant, ordo totius temporis liberis hominibus ab ortu solis perpetuus ad alterum solis ortum est habendus. Ridiculus fortasse legislator habebitur, si multa frequentiaque & minima queque de familiari administratione narrauerit, cum in alijs, tum etiam in nocturna uigilia, quam necesse est ut conseruaturi ciuitatem exhibeant. Nam siue lex siue officium id appellandum sit quod modo praecipimus, certe omnibus turpe illud & illiberale uideri debet, ut ciuium aliquis per totam dormiat noctem: nec primus excite- tur & surgat, ita ut hoc toti familiae pateat. Quinetiam ut domina ab ancillis, non ancillae ab ipsa primum excitentur, turpe dicendum apud seruos, ancillas, pueros, & domum denique si possibile sit uniuersam. Nocte igitur exurgant: & magistratus publicum aliquid, patres uero matresque familiae in domibus proprijs rem suam curent. Somnus enim multus, nec corporibus, nec animis, nec rebus gerendis, natura conducit. Nemo quidem dum dormit, alicuius precij est, non magis quam si non uiueret. Quare quicumque uiuere & sapere cupit maxime, quam longissimo tempore uigilet, sola sanitatis commoditate seruata. Ad hanc uero non multo opus est somno: si bene assueueris somnis Magistratus profecto nocte in urbibus uigilantes malis hominibus tum hostibus tum ciuibus terrori sunt, amandi honorandi que iustis & temperatis, sibi & ciuitati utiles uniuersae. Sed nox quidem ita peracta, ad ea quae diximus fortitudinem quoque in animis ciuium creat. Sole uero surgente, pueri ad magistros proficiscantur. Quonia uero nec pecudes nec alia profus ulla sine pastore uiuere debent, nec pueri etiam sine pedagogis sint, neque absque dominis serui. Est autem puer omni bestia intractabilior. Nam quum prudentiae fontem nondum perfectum habeat, insidiosissimus est acerrimusque & petulantissimus omnium bestiarum. Ideo multis quasi frenis uinciendus est. Et cum primum a matribus nutricibusque se iungitur, pedagogis eum ad puerilem lasciuam regendam commendare oportet: deinde ut liberum quidem, doctrinarum potissimum gratia praecipitorem: ut autem seruum, castiget quicumque ex liberis forte deprehenderit, puerum ipsum & pedagogum & praecipitorem: siqua in re delinquere eos conspexerit. Si uero praefens quis iure non castigauerit, maximo subiiciatur opprobrio. Rem hanc ille qui de custodibus legum ad principatum puerorum electus fuerit

De familiari
administra-
tione pauca

De somno
multo & uigilijs

Puer omni
bestia intractabilior

rit cognoscat: siue ille qui eos deprehendit non castigauerit cum oporteret: siue non more castigauerit. Acute autem uideat hic oportet, diligentissimeque educationem puerorum curet, naturas eorum secundum leges ac bonum ipsum dirigens semper & conuertens. Quomodo autem hunc ipsum nobis lex sufficienter erudiet? Non enim satis, nec aperte adhuc dictum est: sed alia tacta, alia praetermissa. Oportet autem pro uiribus nihil relinquere, sed rationem omnem exponere, ut interpretes hic alius & educator sit. De choreae quidem, cantus, & saltationis forma dictum est, quae eligenda, corrigenda, dedicanda sit. De scriptis autem oratione soluta nondum diximus: quana horum, & quo ordine, o optime pueritiae cultor, alumnis tradenda sint, quauis quae in re bellica discenda exercendaque ipsis sunt, iam habeas. Etenim quod percipienda sint quae ad literas pertinent primum, deinde quae ad lyram, a legislatore dictum est. Praeterea quae ad computationem numerorum spectant, quibus opus esse diximus: & omnino quaecumque ad bellum ac rem familiarem publicamque conducunt. Item quae ad diuinorum astrorum solis lunaeque circuitum, perquirendum: ut uniuersa ciuitas non ignoret ordinem dierum in mensem, mensiumque in annum: atque ita tempora, solennitates, sacrificia ut decet disposita naturali quodam ductu, uiuam ciuitatem uigilantemque reddant, & dijs honorem tribuant, & homines ad haec prudentiores efficiant. Haec tibi sic o amice a legislatore sufficienter distincta sunt. sed quae sequuntur animaduerte. Nam de literis nondum satis distinctum fuisse dicimus: quoniam quatenus his uacandum sit, non est declaratum: utrum uidelicet exacte eas comprehendere debeant, qui mediocres futuri sunt ciues, an nihil omnino. Similiter quoque de lyra. Ad literas ergo decennes pueri proficiscantur, triennioque insistant. Et qui tres ac decem egerunt annos, lyrae similiter tres annos incumbant. Nec liceat aut patri plus uel minus in his liberos detinere: aut liberis siue taedio affectis citra id tempus, siue desiderio compulsi ultra his rebus, contempta lege, uacare. Siquis non paruerit, honores qui disciplina praeditis dant, quos postea narrabimus, non consequatur. Sed quid in his annis docere magistri, adolentesque discere debeant, audi. Literas donec legere scribereque possint perdiscant. Velociter autem aut perpulchre faciant, necne, nisi natura in hoc temporis spatio iuuerit, non est curandum. Monumenta uero poetarum in quibus lyra non utunt, partim metrica scripta, partim sine metro: quae quidem rhythmo harmoniaque carentia fallacia scripta, sunt nobis a nonnullis huiusmodi hominibus tradita, qua ratione usui dabitur o omnium optimi custodes legum? Legum quoque latorem, qualem istorum usum uobis recte tradat, dubitaturum arbitror. CLIN. Quid hospes tecum ita dubitasti? ATH. Recte tu Clinia, sed ad uos qui de legibus communiter mecum consideratis necesse est ut & quae certa & quae dubia mihi uidentur, aperiam. CLIN. Quid ergo de his modo dicis? quid te mouit? ATH. Dicam equidem. Profecto in numeris hominibus non est facile contradicere. CLIN. Nunquid parua & pauca de legibus iam dicta putas multis contraria? ATH. Vere profus id dicis. Iubere namque uideris, ut quamuis multis hoc iter arduum odiosumque sit, peragant tamen confidenter, perque legum sententiam praesentibus sermonibus patefactam nihilo praetermissa progrediar: cum iter huiusmodi forsitan non paucioribus, & si paucioribus, non deterioribus placeat. CLIN. Certe. ATHEN. Nihil igitur praetermittam. Dico equidem, poetas multos hexametro carmine, multos trimetro aliisque generibus metrorum scripsisse: ac alios seria, alios iocosa fuisse complexos. Quae cuncta multi facultatis huiusmodi professores, asserunt recte educandis iuuenibus ediscenda, ut ex uariorum poetarum peritia facundi reddantur. Alij capita quaedam ex omnibus electa, & in idem conducta, memoriae commendanda contendant, si modo quis nostrum ex multorum peritia atque notitia probus uir & sapiens est futurus. Tu uero quid ab his recte dicatur, quid contra, libere a me nunc explicari iubes? CLIN. Quid nunc ATHEN. Ego igitur quid potissime de his omnibus uno uerbo sufficienter dicam? hoc equidem arbitror, quod mihi ab omnibus concedetur. Multa a poetis probe, multa etiam contra esse dicta. Quod si ita habet, multorum ediscendorum studium iuuenibus periculosum esse assero. CLIN. Quomodo ergo, & quid custodi legum praecipis? ATH. Qua de re dicis? CLIN. Quonia sibi respiciendum quasi ad exemplar quoddam, ut alia perdiscenda iuuenibus, alia ne attingenda quidem iubeat, ne dicere id graueris obsecro. ATHEN. O bone uir Clinia, uideor quodammodo fortunatus. CLIN. Qua in re maxime? ATHEN. Quod penitus exemplo non caream. Nempe cum ea quae ab aurora ad hanc horam non sine quadam

Discenda
quae sine

deorum inspiratione, ut mihi uideatur, narrauimus, animaduerto: poesi quodammodo similia mihi uidentur. Nec mirum est si proprios sermones quasi simul omnes collectos respiciens sic afficior, ut admodum laeter. Omnino enim quae aut poetice aut soluta oratione dicta didici & audiui, moderatissima haec mihi instruendisque iuuenibus, idonea maxime uidentur. Quamobrem quod melius exemplum legum custodi atque doctori proponam, non habeo, quam ut magistrorum cogat pueris haec exponere, & quaecumque alia his similia: siue poetice, siue soluta oratione scripta sint: siue simpliciter dicta quidem, & huic disputationi consentanea: quae nullo modo praetermittat oportet, sed opera det ut scribantur. ac primum praecipuos ipsos compellat dicere haec, atque probare, & eos qui non probent repellat: his uero qui probant, erudiendos instituendosque adolecentes committat. Sed de literis earumque magistris iam satis.

CLIN. A proposito quidem hospes, ut mihi uideatur, non aberrauimus: sed utrum recte totam rem, an contra agamus, forsitan difficile dictum. ATH. Tunc demum Clinia id quoque patebit, ut decens est, quando sicut saepe numero diximus, legum tractatio finem accipiet. CLIN. Recte. ATH. Verum post literarum magistrum nonne de citharista dicendum? CLIN. Cur non? ATH. Si superiorum memores erimus uerborum, citharistis congruum & docendi & educandi, quantum ad sua spectat, ut reor, officium dabimus. CLIN. De quibus dicis? ATH. Oportere diximus Dionysiacos cantores sexaginta annos natos rhythmorum naturas harmoniarumque constitutiones acute sentire, ut in cantibus affectus animi imitantibus, probi animi imitationes, ab imitationibus improbi discernere possint: & has quidem reiciant, illas in medium deductas, adolecentium auribus concinant, trahantque eorum animos imitatione quadam perductos ad uirtutis ipsius possessionem. CLIN. Vera loqueris. ATH. Quapropter citharistam discipulumque eius oportet lyrae uocibus uti eius expressionis gratia, quae ex canoris fidibus provenit, & uocibus uoces consonas reddere. Diuersitatem uero uarietatemque lyrae, cum alios fides modulos reddant, alios poeta cantus ipsius autor, ut spissitudinem praeterea raritati, uelocitatem tarditati, acumen grauitati, & omnino consonum simul & dissonum praestet, rhythmorumque uniuersa uarietas, lyrae uocibus accommodetur, afferre illis non licet, qui triennio utilitatem musicae sunt facile percepturi. Contraria enim cum se inuicem confundant, difficile discunt. Oportet autem ut facile iuuenes discant. Nam nec parua, nec pauca sunt, quae necessario illis perdenda mandamus. Haec autem oratio progrediens cum tempore simul ostendet. Haec de musica doctores procurent. Quae uero uerba cantus uel chorearum magistri docere debeant, ea nobis in superioribus distincta sunt, quae dedicanda commode solennitatibus diximus, ut una cum felici oblectamento utilitatem quoque ciuitatibus praebant. CLIN. Vere haec etiam distinxisti. ATHEN. Haec itaque uere distincta electus ad musam magistratus suscipiat curetque feliciter. Nos uero sicut musicae docendi modum qui restabat adieciimus, ita nunc saltationi & uniuersae corporis gymnasticae, cum idem reliquum sit, idem quoque adiciamus. Pueros enim puellasque oportet tripodum & gymnasticam discere. Nonne? CLIN. Sic oportet. ATHEN. Saltandi igitur magistrum pueris, ac puellis magistrum dentur, ut his apte exercentur. CLIN. Dentur profusum. ATH. Rursus uirum illum plurima negotia subiturum, uocemus pueritiae curatorem, qui cum & musicae & gymnasticae curam habeat, nunquam ocio abundabit. CLIN. At quo pacto tantam cum senior sit, curam sufferre poterit. ATH. Facile o amice. Lex enim ipsi concessit, concedetque ut ad eam curam quos uelit ciuium & uirorum & mulierum accipiat socios. Ille autem qui deligendi sint cognoscat, uoletque socios probos deligere, cum magistratus ipsius magnitudinem prudenter & cognoscat & uereatur, nec ignoret quod si pueritia recte educata sit, educeturque, omnis in uita recta sit nauigatio: sin contra, quid contra sequatur, nec dictum dignum est, neque nos dicimus, perniciosum in ciuitatem nouam omen fugientes. Multa iam de saltatione deique omni motu gymnastico diximus. Gymnasia enim omnes etiam exercitationes bellicas appellamus, ut sagittandi, iaculandi, peltasticen quoque, & omnes armatorum dimicationes, acierum ordinationes, ductiones exercitus, castrorum positiones, & quaecumque ad equestrem pertinent disciplinam. Quorum omnium publicos oportet esse magistrum a ciuitate conductos, qui pueros & puellas, uiros & mulieres doceant, ut omnes qui in ciuitate sunt, haec omnia sciant. Et puellae quidem saltare pugnareque cum armis consuecant: mulieres autem castra mouere, ordines struere, & arma sumere atque deponere, si nullius rei alterius gratia, attamen si res cogat ut in militiam

Cur mulieres oporteat castra & arma tractare

uirum omnes proficiantur, possint ipsae interim siquid aduersi acciderit, ciuitatem defendere: uel si tanta hostium multitudo agros inuaserit, ut necesse sit mulieres quoque pro ciuitate arma capere, quorum nihil est quod non facile euenire possit. Magno certe reipublicae uitio dandum est, ita ignaue mulieres educari, ut nec ueluti aues quidem pro filiis contra feroces audeant bestias pugnare: morique potius uelint, cunctaque subire pericula, quam statim ad aras templaque confugere, opinionemque de genere hominum dare, omnium ignauissimum animalium esse. CLIN. Per louem hospes & dedecori hoc & detrimento est ciuitati. ATH. Legem igitur hanc sanciamus, ut rem bellicam mulieres non negligant: sed ciues omnes tam mulieres quam uiri illi dent operam. CLIN. Sanciamus. ATHEN. De luctatione quidem partim nobis est dictum. Quod uero, ut arbitror, maximum est, non diximus, nec facile dictum est, nisi quis uerborum declarationi corporis gestus adiungat. hoc ergo tunc iudicabimus, quando uerba rebus coniuncta apertius aliquid etiam de ceteris significabunt, & luctationem maxime omnium motuum praelio affinem esse, & oportere non praelio huius causa, sed huic gratia praelij operam dare. CLIN. Probe id quidem. ATH. Sed de luctandi quidem facultate haecenus sit dictum. Ceteros uero corporis totius motus, quorum plurimi saltationis nomine recte appellari possunt, in duas species distribuimus. Nam alius quidem motus decentioribus gestibus corporis honestum dignumque aliquid imitatur, alius contra indecentioribus, ad uile aliquid imitando deducit. Et utriusque rursus duae sunt species. Honestus enim digniorque motus alius est, cum in bello uolentisque laboribus egregio corpore fortique animo implicamur. Alius, dum animus in rebus secundis moderate laetatur. Hunc si quis pacificum appellet motum, secundum naturam appellare uidebitur. Illum uero a pacifico diuersum Pyrrhichen recte quisque uocabit, qui imitatur flexus corporum, quibus tela plagaque uitantur, declinando, retrocedendo, exiliendo in altum, humique se contrahendo: contrarios item gestus, quibus uidelicet aduersus alios quicquam infertur, sagittando, iaculando, caedendo. In his omnibus arbitrari oportet, quando intrepidus & constans habitus in membrorum rectitudine & fortitudine animi adhibetur, recte fieri: quando uero contra, non recte. Sed & paci convenientem saltationem hoc pacto in singulis consideremus, utrum recte necne pro natura honestae saltationis decenter quis in choreis optima lege eruditorum uirorum uerferetur. primum uero ambigua quae in controuersiam cadit saltatio, a non ambigua distinguenda est. quoniam igitur haec & quo pacto utraque distinguenda est? Ambiguam arbitramur, quae Bacchica, Bacchumque sequentium est: quas Nymphas, Panes, Silenos ac Satyros uocant. quae quidem, ut aiunt, uinolentos imitatur, lustrationes & sacra facientes. Totum hoc saltationis genus, neque quod bello conueniat, neque quod paci, neque quid sibi uelit, facile determinari potest. Rectissimum igitur mihi uideatur, id ita distinguere, ut seorsum a belli, seorsum etiam a pacis saltatione id ponamus, negantesque hoc esse ciuile, atque ideo relinquentes ab belli pacisque quae sine controuersia est, saltationem ad nos pertinentem iam reuertamur. Genus autem illud musae, quo in pace & prosperitatis opinione utimur deos deorumque filios honorantes, bipertito distinguitur. Alterum enim cum pericula laboresque euasimus, & bona adepti sumus, adhibetur, quod maiores continet uoluptates. Alterum prioribus bonis seruatis aut etisque agi solet, in quo remissior est uoluptas. In huiusmodi uero rebus ex maiori uoluptate concitatus, ex minore remissius quisque mouetur. Modestior etiam quilibet, & ad fortitudinem exercitator pacatius mouetur. Ignauus contra, & ad temperantiam minime exercitatus, maiores uehementioresque mouendi permutationes agit. Communiter autem seu cantu, siue aliter quis loquat, quieto id corpore facere nequit. Quapropter uerborum imitatio corporis figuris expressa, artem omnem saltatricem peperit. qua concinne nonnulli, alij inconcinne mouentur. Cumque in alijs multis nominibus bene & secundum naturam positae laudanda antiquitas sit, in hoc quoque probanda est, quod saltationes cunctas moderatorem hominum in rebus secundis temperate gaudentium, recte admodum musicumque & secundum rationem concinnitates quisquis ille fuerit, nominauit: duasque honestae saltationis constituit species: & belli quidem Pyrrhichen, pacis commode concinnitatem uocauit. Haec debet legislator figuris quibusdam exponere: custos autem querere, & inuenta cum alia musica coniungere, atque in solennibus sacrificiis distributa, singula singulis dedicare: & ita ordinata stabilire, ut nihil eorum postea nec in saltu nec in cantu aliter fiat, sed in eisdem uoluptatibus ciuitas

eadem perseverans, eluesq; iisdem similes semper pro uiribus permanentes, bene beateq; uiuant. Sed iam de honestis pulchrorū corporum generosorumq; animorum choreis diximus. Deformium uero corporū cogitationumq; motus, qui ad risum & comœdiā, uerbis, cantu, saltatione, omnibusq; huiusmodi imitationibus spectant, cōsiderare & cognoscere necesse est. Nam seria sine ridiculis, & omnino sine contrarijs contraria cognoscere quidem impossibile est, si quis prudens est futurus. Fieri autem ambo minime possunt, si quo pacto uirtutis participes euasuri sumus. Sed hæc huius gratia cognoscenda sunt: ne propter ignorantiam ridiculum aliquid agatur aut dicatur, quum minime oporteat. Serui igitur & peregrini precio conducti talia imitentur, studium uero ipsius nullum adhibeatur. Nec adeo liber sit ciuis, seu uir, siue mulier, qui discere ista cernatur, sed noua semper in his appareat imitatio: atq; ita ad risum spectantes ludī qui comœdiæ uocabulo appellantur, ratione ac lege dispositi sint. Tragicæ uero poetæ, qui res, ut aiunt, serias narrant, si nos sic interrogent: licetne ô amici, in regionē ciuitatemq; uestram nobis uenire, poemataq; nostra ad uos perferre? An aliter uobis de re tragica uisum est? quid ad hæc diuinis uiris recte nos respondebimus? Nam mihi quidē ita uidet. Nos uero ô uiri optimi, tragicæq; pulcherrimæ & optimæ quoad fieri potest, sumus poetæ. Nempe uniuersa respub. nostra pulcherrimæ optimæq; uitæ imitatio est: quam rem nos certe tragicæ uerissimam arbitramur. poetæ ergo uos estis: poetæ quoq; eiusdem poematis ipsi sumus: & quasi æmulī ad opus pulcherrimum tragicæ contendimus, quod sola lex uera, ut speramus, potest perficere. Verum nolite credere facile à nobis admitti, ut scenas in foro cōstituatis, & clamorosos cōducatis histriones, qui altius q; nos exclamēt, atq; ita ad liberos nostros, ad uxores, ad turbam urbis omnem, de eisdem rebus non eadem quæ nos, sed contraria sæpe cōcionemini. Insaniremus enim & nos omnino & ciuitas omnis, si antequam magistratus uiderint quæ composuistis, & dicenda ad populum iudicauerint, admitteremini. Nunc igitur ô uiri optimi mollium musarū alumni istos cantus uestros cum nostris apud principes cōparabimus: & siquæ dicentur, eadem aut meliora nostris esse uidebuntur, chorū uobis dabimus. Sin uero aliter ô amici, nunquam dare poterimus. Hæc ita de omni chorea eiusq; doctrina legibus & moribus cōstituta sint, & seruorum quidem seorsum à dominorum officijs, si uobis quoq; uidetur. CLIN. Videtur certe. ATHEN. Sed liberis tres adhuc restant doctrinæ. Vna computatio numerorum. Altera longitudinis, latitudinis profunditatisq; mensura. Tertia circuitus astrorum notitia. Quæ omnia nō exacte multi perdiscēt, sed pauci quos ad finē progressi significabimus. sic enim decet. Multitudini uero quæ necessaria sunt, rectissimeq; dicunt, turpe est nescire. Sed exquisite cuncta perquirere, nec facile est, nec omnino possibile. Quod ex ipsis necessarium est, reijci non potest. Immo uero ad hoc ipsum respexisse uidetur, qui prouerbio primus ita de deo est loquutus, quod nec deus unquam cum necessitate pugnabit, quod quidem de diuinis necessitatibus intelligendū arbitrator, nam si hoc de humanis necessitatibus dicat, ad quas multi respicientes male quid agunt, longe omnium stultissima erit oratio. CLIN. Quamā igitur hospes non humanæ, sed diuinæ doctrinarum necessitates sunt? ATH. Illas arbitrator quas qui non discit ullo modo nec experitur, nunquam hominibus deus fit, nec dæmon, nec heros, ut curam hominum studiose habere possit. longe etiam aberit, ut homo diuinus fiat, si nec unum, nec duo, nec tria, nec paria omnino atq; imparia potest cognoscere, si nec numerare nouit, nec dies & noctes dinumerare, nec solis ac lunæ cæterorūq; astrorum lationes accepit. Quæ si quis necessaria neget homini pulcherrimarum doctrinarum quamlibet percepturo, stultissime cogitabit. Sed qualia horū singula sunt, & quot & quando discenda, & quid cum alio, & quid sine alijs solum, & quæ sit uniuersa istorum mixtura, recte ante omnia est discendū. Deinde his doctrinis ducibus ad alias gradiendū. Sic enim natura necessitas ipsa obtinuit, qua cum deorum nullum dicimus aut pugnare nunc, aut unquam pugnaturum. CLIN. Recte hospes, ac secundum naturam quæ dicis ita dici uident. ATHEN. Sic se res habet ô Clinia. Sed difficile est de his hoc ordine propositis leges ferre. quare in aliud tempus si uidetur dilata diligentius hæc legibus sanciemus. CLIN. Videris hospes nostram de his rebus imperitiā formidare. Neq; id iniuria. Veruntamen exponere coneris, nihil hac de causa ueritus. ATHEN. Formido equidē quod dicis, sed multo magis eos perhorresco, qui has doctrinas gustarunt quidem, sed male gustarunt

Quæ necessaria sunt, turpe est nescire. Nunq; deus cū necessitate pugnabit

starunt. Non enim graue admodum quiddam est & durum rerum omnium imperitiā, nec summum malum, sed multo perniciosius est male comparata multarum rerum peritiā atque notitiā. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Oportet igitur liberos homines ea discere, quæ unā cum literatura magna puerorum turba in Ægypto perdiscit. Primum enim computationis doctrina sic est pro ingenio puerili excogitata, ut cum ludo & uoluptate percipiatur. Pomorum coronarumq; pluribus paucioribus uel distributio fit, iisdem competentibus numeris. Pugilum quoq; & luctatorum confessus, & consortij alternus & consequens ordo, ut fieri solet, digeritur. Phialas aureas, æneas, & argenteas, similesque alias ludendo immiscentes, uel totas alter alteri tradentes, necessarios, ut dixi, ludis numeros aptant: atq; ita utilitatem præbent discantibus ad exercitus ducendos, castrorū ordines, ad rempublicam disponendam, & ad reliqua omnia, uigilantioresq; ipsos reddunt. Deinde cum natura ignoratio turpis atq; ridenda de mensura longitudinis, latitudinis, & profunditatis omnes homines teneat, hac eos procul abducunt. CLIN. Quam igitur & qualem ignorantiam dicis? ATH. O amice Clinia, ego etiam cum aliquando audiuissem, sero tandem hanc nostram ignorantiam miratus sum, nec hominum, sed suum pecorumq; consideranti mihi uisa est. Ideoq; nō mea solummodo, uerum etiam Græcorum omnium causa uehementer erubui. CLIN. Dic planius hospes, quid hoc est? ATH. Dicam equidem. Immo uero interrogando aperiam. Responde quæso. Longitudinem nostri? CLIN. Quid nisi? ATHEN. Quid latitudinem? CLIN. Certe. ATH. An non hæc duo sunt, & profunditas tertium? CLIN. Et hoc. ATH. Videntur tibi hæc omnia inuicem posse commensurari? CLIN. Sane. ATH. Longitudinem inquam ad longitudinem, & latitudinem ad latitudinem, & profunditatem similiter commensurari posse natura. CLIN. Vehementer quidem. ATHEN. Quod si aliqua neq; uehemēter, neq; remisse id possunt: sed alia possunt quidem, alia minime: tu autem putas omnia posse, quomodo ad hæc es affectus? CLIN. Male. ATHEN. Quid rursus longitudinem latitudinemq; & profunditatem, uel latitudinem longitudinemq; inuicem? nonne Græci omnes opinantur quodam modo posse commensurari? CLIN. Omnino. ATHEN. Quod si nullo pacto possunt, omnes autem Græci, ut dicebam, posse existimant: nonne par est nos omnium causa rubore commotos ad eos dicere: hoc unum de illis est ô Græcorum optimi, quæ ignorare quidē turpe esse dicebamus: nosse autem necessaria, non admodum præclarū. CLIN. Cur non? ATH. Præterea alia quædam sunt his affinia, in quibus similiter erramus. CLIN. Quamā? ATH. Qua natura factum sit, ut alia inuicem commensurari possint quidem, alia uero nō possint. Hæc sane cognoscere necessarium est, uel omnino inutilem esse illum qui ignorat. In his ergo animi causa trahere moram oportet. Senilis enim hic ludus multo iucundior erit quam talorum & tesserarum, liberorūq; homine dignior. CLIN. Quid nisi? Multum enim tessera hæc doctrinæ inter se distare uidentur. ATH. Hæc ipse ô Clinia, discenda iunioribus censeo. Nam nec noxia, neq; difficilia sunt, & ludendo percepta, proderunt ciuitati: oberunt autem nunquam. Attendendum est autem, si quis aliter dicat. CLIN. Quid nisi? ATH. Si hæc ita habere se uidebuntur, probabimus utiq;: sin aliter, reprobabimus. CLIN. Ita certe. Nonne igitur hospes hæc nobis tanquam necessaria doctrinæ modo faciendæ sunt, ne inanis sit nobis legum tractatio? ATH. Sanciantur quidem, sed ea conditione ut solui à reliquo disciplinæ ciuilibus ordine possint, si fortē nullo modo uel ponentibus nobis, uel uobis quibus posita fuerint, prolabuntur. CLIN. Iusta est hæc constitutio. ATH. Sed aduertamus nunc utrum stellarum nobis doctrina placeat. CLIN. Dic modo. ATH. Mirum quid in his accidit, quod tolerari minime potest. CLIN. Quid illud? ATH. Maximū deum totumq; mundum dicimus inquirendum non esse, nec rerum causas multo studio indagandas, nec pium id ducimus: cum tamen contrarium uideatur recte fieri posse. CLIN. Quo pacto dicis? ATH. Nempe hæc aliena quidem à senioribus doctrina uidebitur: sed cum probam, ueram ciuitatiq; utilem ac deo ipsi amicam putē, silere non possum. CLIN. Consentanea loqueris. Sed nunquid circa stellas doctrinā talem reperiemus? ATH. Mentimur nunc ô boni uiri, de magnis dñs, sole dico ac luna, ut breuiter dicā, Græci omnes. CLIN. Qua ratione mētīmur? ATH. Solem ac lunā nunq; iter idem facere optinamur, & alias quasdā cum his stellas eriare dicimus, quas planetas uocamus. CLIN. Perloquem hospes uerum est quod dicis. Sæpe namq; ipse oculis uidi Luciferū & Hesperum, &

Sol & luna magni dñj

& alias quasdam nunquā eundem facere cursum: sed omnino errare: solem autem ac lunam errare semper, omnes cognouimus. A T H. Hæc ô Megille & Clinia sunt quæ iunioribus ciuibuscq; nostris de dijs cœlestibus usque adeo discēda censeo, ut in eos prophanū nihil loquantur, sed sacrificando pieq; uouendo laudibus semper honorent. CLIN. Rectum quidem hoc: si modo possibile primū est quod dicis perdiscere: deinde etiam si minus recte de his nunc loquimur: postquā uero didicerimus, recte loquemur. si inquam ita est, ego quoq; talem doctrinam eatenus discendā esse concedo. Hæc igitur ita se habere, conare tu quidem diligenter exponere: nos uero audiemus atque discemus. A T H. Non est facile quod dico percipere: nec rursus omnino difficile: nec longo ut discutiatur, indiget tempore. Cuius signum est, quod ipse nec nuper nec iam olim audiui, & nunc breui tempore significare uobis possum. Quæ tamē si difficilia penitus essent, nec ego declarare, nec uos percipere hac ætate possētis. CLIN. Vera dicis. Sed quenam est hæc doctrina, quam mirabilem esse dicis, & iunioribus necessariam, nobiscq; ignotam? Conare apertissime istud ostendere. A T H. Conabor equidem. Non est, ô uiri optimi, uera hæc de sole & luna cæterisq; stellis opinio, quod unquā pererrent, sed contra se res habet. Eandē enim quoduis illorum uiam non multas circumeundo peragit: quamuis uideat per multas ferri. Quod uero in eis uelocissimū est, non recte tardissimum, & contra contrarium iudicamus. Peccareq; ita opinantes patet. Nam si in Olympico ludo, cursu certantes spectare mus, & uelocissimum tardissime, tardissimum uelocissime currere prædicaremus: laudibusq; uicisse uictum caneremus: non placerent, ut arbitror, laudes nostræ cursoribus. nūc uero cum de dijs similiter peccemus, nonne ridiculi sumus similiterq; aberramus à recto? CLIN. Ridiculi quidem. A T H. Nullōq; pacto accepti deo, dum falsa de ipsis canimus. CLIN. Si hæc ita se habent, uera dicis. A T H. Atqui si ita habere se ostenderimus, discenda usque adeo hæc omnia: sin minime, dimittenda: nobiscq; ita de his concessum sit. CLIN. Prorsus. A T H. Sed instituta iam de doctrinarum disciplina finem habeant. De uenatu autem similiter iudicandum, ac de huiusmodi omnibus. Videtur enim legumlatoris officium non solum hoc esse ut leges conscribat, sed etiam ut mediō utatur illo, quod inter admonitionem est & leges, quo & nos sapius uli sumus, præsertim cum de educatione infantium loqueremur. Nam in hac re multa esse diximus, quæ non ita dici possunt, ut leges de ipsis ponantur, idq; tentare dementis esse. Ita uero conscriptis legibus & republica constituta, non est præstantis uirtute ciuis perfecta laus, qua dicitur eum bonum esse ciuem, qui legib. quā optime ministravit, & quā maxime paruit: sed perfectior illa est, eum esse talem, qui legumlatoris, leges ferentis & laudantis uituperantisq; scriptis omnino per totā uitam paruit. Hæc ciuis præcipua laus est. Nempe oportet ut legis cōditor leges non solum conscribat, sed etiam declarationem quandam his adiungat, qua quæ honesta turpia ue sibi uidentur, significet. Ciuem quoq; summum oportet non minus hæc quam quæ multa imposta à legibus mandata fuerint obseruare. Ad hoc uero rem, qua de agitur, quasi testem adducimus. Magis enim quod uolumus aperit. Venatus enim res latior est, nomine uno comprehēsa. Alius aquaticorū, alius uolatilium, alius pedestrium: nec ferarum solum, uerum etiam hominum: horumq; non bellicus tantummodo, uerum etiam qui per amicitiam: & alius quidem laudem, alius uituperationem habet. Rapinæ quoq; latronum, castrorumq; uenatus sunt. Quamobrem qui de uenatu leges est cōditurus, nec ista præterire potest, neq; singulis ordine certo atq; multa, minaces leges imponere. Quid ergo de his faciendum est? Oportet ut legislator quæ in uenatione laudanda sunt, laudet: quæ contra, uituperet, ad iuuentutis exercitationem. Iuuenes autem cum adiuuerint, ita parere debent, ut nec labore nec uoluptate reuocati aliter faciāt quā legislator consuluit. Imò uero magis honorent, quæ cum laude dicta & exhortando propolita sunt, quā quæ minaci & uindice lege firmata. His itaq; propositis, congrua deinceps laus & uituperatio uenationis conscribi potest: ut quæ meliores animos iuuenū facit, laudetur: quæ cōtra, uituperet. Dicamus igitur deinceps ad eos sic precibus interpositis. Vt nam uos ô charissimi, nunquam marinæ uenationis hancq; cupiditas capiat: nec omnino aquaticorū animalium die siue etiam nocte per ociosam uenationem sagena capiendorum: nec piraticæ amor, per maria uenatores hominum iniquos atq; atroces uos faciat. Furti uero latrocinijq; cupiditas in urbe uel regione cōmittendū nec in mentem quidem ueniat

De uenatiōe

ueniat uestram, nec uolatilium iucunda uenatio seruilis magis quā libera. Pedestriū ergo uenatio uobis sola relinquitur. Sed nec dormientiū quæ uicibus quibusdam interpositis sit, nocturna q; uocatur, & ociosorum hominū est, laude digna habetur. neq; etiam quæ in laboris remissione sit, & retibus laqueisq; nō constantis animi uiribus ferarum domas atrocitatem. Sola ergo quadrupedū uenatio illa restat omnibus optima: quæ equis, canibus, corporis uiribus agitur. Nam quibuscunq; diuina curæ est forritudo, nō quadrupedes omnes, cursu, uulneribus, telisq; manu propria uenando uincere debent. Sed laus uituperatioq; uenandi ita distincta sit. Lex autē ista. Sacros quidem hos uenatores ubicunq; uenari uelint, nemo prohibeat. Venatorē nocturnū retibus & canibus suis fidentem nemo uspiam sinat uenari. Auceps per incultos agros montesq; uagari permittatur. A cultis locis, sacrisq; incultis à quocunq; pellatur. Piscator nec in portibus, nec sacris fluuijs, paludibus, stagnisq; uenatur: in alijs liceat, dummodo succorum non utatur permixtione. Sed iam institutiones de disciplina finem habeant. CLIN. Præclare loqueris.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM SEPTIMUM De legibus.

VAE MODO de proprio singulariq; unius Dei cultu ex multis Platonis nostri testimonijs asseruimus, possumus præterea per Phædrum, Gorgiam, Protagoram, Politicum, Critiam, quartum legum absq; controuersia confirmare. In his enim uniuersam deorum, ut ita dixerim, synagogam, unico subdit regi, prout uult singulis imperanti, aliq; alijs officia iuste dispertienti: & humana per illos ordine dispensanti: nō quasi absente hinc illo, sed ut apparet in quarto legū, potius ita uolente. Iubet itaq; Plato primū quidem deum propter se adorari. Sequentes uero qui participes eius dii quæque dicuntur, amari tanquam illi similiores. Honorari etiam ut uicarios, imò & aduocari quasi conciliatores, audiiri etiam ut diuinae mentis interpretes. Exaudiri deniq; ceu maiestatis diuinae præcones. Iubet & templum condidi in urbe: & urbem ipsam quasi eadem sacram in partes distribuit duodecim. Quemadmodū & deus templum sibi ipse construxit, mundum duodecim sphaerarum choris ornatum: sacerdotibus quoq; munitum, id est spiritibus præditis ratione, deum ubiq; laudantibus. Diuinū uero id templum Plato pro uiribus imitans, & multos in suis templis admittit deos, quemadmodum deus ipse multos admittit in suo: & uaria disponit simulacra: sicut & deus stellas locauit in cælo: quasi suorum statuas angelorū. Præterea inter multas multorum aras altare primum consecrat primo, quemadmodū stellas inter peculiarem sibi statuam deus elegit solem, ut in Republica Plato inquit. De quo fortè dictum uideri possit: In sole posuit tabernaculum suum. De sacrificijs autem statujsq; diligentius alibi pertractabitur: uerum ut in præsentia summam dicam, primum deum utpote materiae aut similis naturæ nihil habentem, unica uultu mente coli. Sequentibus uero numinibus hostias et sacrificia qua ratione lex patria iubet, adhiberi permittit. Hinc theologi gentium in numinum cœlestium igneorumq; sacris, figuras & lumina multaq; ad uisum spectantia inseriebant. In sacris autem acreorū, musicos quoq; concētus, et odores uaporesq; addebant. At in sacrificijs aqueorum atq; terrestrium, ijs insuper quæ ad gustum & soliditatem attinent, utebantur. Quamobrem nemini mirum uideri debet, Platonem philosophum adeo grauem leges suas, omnes quidem, præcipue uero sacras, non nisi consultis oraculis promulgare. Principio uidebatur temporibus indulgendū. Necessariū quidem erat humana diuino quodam consilio & autoritate firmare. Impossibile uero ea tempestate eos homines ita natos & ita educatos, ratione ulla à consuetis alienissima in diuina reuerentia conseruare. Deinde Plato prudentissimus iudicabat, & si possent impuri spiritus homines per oracula fallere, sæpe tamen abstractas ob diuinā reuerentiā à corpore mētes, quasi iam puras à puris subito numinibus corripi: & quemadmodum ligna quæ casu exiccauit uētus, sæpe mox natura ignis accendit, similiter posse animos ex religioso quodam ritu, quamuis apud sapiētes minus probato, per sanctos occultis modis meliori numine corripi: ut qui nescientes quomodo in mentem ipsam seorsum à sensibus ascenderunt, ex alto iam feliciter accendantur. Neq; tam attendendū Plato uult, quo ritu colas diuina, quā cuius gratia colas. Si enim id summi omnium regis gratia æternorumq; bonorum desiderio feceris, probabile est undecūq; & quomodocunq; ceperis, te quandoq; per eiusmodi uenerationem ad summum propius accedentem, uel immenso illius lumine circumfundi, uel exuberanti saltem bonitate seruari. Quapropter eiusmodi Plato fiducia fretus, de sancientis legibus sacrificijsq; oracula consulit, præcipitq; quotidie aliquem ex magistratibus sacra publice facere: pro salute patriæ primum, deinde pro sua atq; suorum. Et certo quodam ordine post iuuentutis ætatis rudimenta in septimo tradita, mox in octauo ad sacra descendit: utpote qui intelligi uult homines ob id ipsum recte à primis annis institui, ut rite interesse sacris & uelint pariter atq; possint. Si quis autē uel cauillator, uel meticulosus tot dijs demonibusq; in ciuitate Platonica interesse formidat: huic pariter adire licet urbem Peripateticā, non demonū deorumq; tantū, sed dei etiā uacua. Sed profecto operæ precium est superstitioso supercilio, stomachoq; posito ex omnib. eligere potiora: pietatemq;

pietatemq; probare Platoniam, neq; exigere Christianum fuisse illum, quem solum temporis interuallum prohibuit esse Christianum. Prima quidem sacra sunt duodecim, in mensium calendis. Secunda quoq; duodecim, in medijs mensibus. Tertia sunt tercentū & sexagintaquinq; scilicet quotidiana. Fiunt autem præcipua dijs coelestibus, terrestribus uero media, scilicet dijs sub luna regentibus. Omnes enim sub caelo terrestres appellat. Inferiora demonibus. Infima heroibus. Oportere uero putat sacra his omnibus duodecim distingui generibus. Siquidẽ secundũ sphaerarum signorumq; duodenarium, etiam in qualibet sphaera demones heroesq; duodenario distinguantur. Commemoratiõnem uero solennitatum, earumq; distinctionem quotannis declarari populo iubet mense ultimo: quem more communi accipimus Februariũ. Præcipue uero Platónico more mensem ante æstiuum solstitium. Vltimũ mensem merito Plutoni dicat. Est enim Pluto prouidentia proprie & separans animas & iudicã separatã. Inquit autem coniunctionem cum corpore animæ non esse meliorem separatione. Antelligit de corpore caduco, & quatenus caducum est: non de coelesti, uel caelo simili: quali corpori coniungi præstat. huic autem quatenus caducum est, non præstat. Ac si operæ precium esse dicatur huic quoq; coniungi: nõ propter hoc ipsum proprie, sed alterius finis gratia id dicendum. De his aut in Theologia diffusius. Sed nunquid demonibus etiam impuriõibus Platonicis litat? Non nulli his insuper, partim quia naturalibus præsent officijs, partim uero ne inuidia noceant. Plato uero id nequaquã concesserit. Quippe cum purgandæ mentis gratia primiq; dei ueneratione duntaxat sacra tubeat facere. Affirmat autem ciuitatem legibus consilio diuino utentem fore felicem. Addit ad felicem tum ciuis tum ciuitatis uitam id maxime pertinere, ut nec alijs iniuriam inferat, neq; afficiatur iniuria. Vtrumq; uero uirtute cõsequi posse. Ac ne ciuitas afficiatur iniurijs, statuit sacrificia, in quibus & diuinum auxilium impetretur, & ludi quidam solennes festiuiq; frequententur, bellicas pugnas quã maxime imitantes. Quibus exerceri uult ad pugnam tam facinas quã mares: & in singulis quidem tam sinistram manum quã dextram: ut & ciuitas ex utroq; sexu æque utili integrasit: & quilibet ex utraq; manu pariter utili, sit integerrimus. Inter hæc notabis quã detestetur auaritiã, ob id maxime ciuitati noxiam, quod proprijs uilibusq; lucris occupatos animos à publicæ salutis cura detorqueat. Notabis iterum quanta cautione musicã, choros, poesimq; in sacris bellicisq; ludis admittat. Deinde solum illud imperium legitimum esse pariter atq; tutum, in quo uolens uolentibus imperat. At quoniã in iuueniliũ ludorum cõtibus sepe amores incidunt, & ij quidem turpissimi, idcirco his diligentissime præcipit occurrẽdũ, quamuis ex parte iam occurrerit, ubi aurum & argentũ ciuibus sustulit, & in laboribus assidue educant, et oculis iudicum mores ubiq; circumspicientium subiecit assidue omnes, maxime iuuentutem. Quæ quidem tria esse remedia censet aduersus lasciuie & petulantie mortuum admodũ salutaria. Occurrit & quarto quodam præsent remedio: ut uidelicet ab auditoribus legum magistratibus fama quotidie diuulgetur, per quam cuncti communi consensu consuecant existimare, concubitus contra naturam, non minus turpes esse, nec minori apud deum odio haberi, quã concubitu inter filios & parentes. Putat uero Plato communis fame consensum miram ad mores habere potentiam. In his audies feliciter eum uiuere, qui superat uoluptatem: infeliciter qui superatur. Audies & præceptum ad abstinentiã maxime salutare, à Paulo apostolo summopere comprobatum: ut si athlete corporeæ uictoriæ studio uoluptatibus abstinet, multo magis omnes gratia uictoriæ ad animum pertinentis debeant similiter abstinere. Præterea geminam esse beneuolentiam: alteram quidem morum similitudine: alterã uero ex quadam indigentia procreatã. Et utramq; cum fit uehementior, amorem cognominari. Amore quoq; quantum ad propositum spectat triplicẽ. Aut enim pulchritudinem animi aut corporis tantum, aut utriusq; simul amari. In his considera quã caute in legibus ferendis incedat, ut qui nonnunquã in dialogis honesto formæ corporeæ amator nonnihil indulserit, hic tamẽ nihil indulgeat. Nempe corporis solius amorem euidenter exterminat. Vtriusq; uero coniuncti quamuis moderatũ, in legibus nõ audet admittere. Solum deniq; erga animũ solum manifeste approbare uidetur. Tum uero homines deprauatæ naturæ sui dominos esse negat: neq; iniuria. Quisquis enim à ratione discedens, rationalem hominis amittit naturam, nimirum & libertatem que rationis munus est, simul amittit: neq; tamen amittit culpã, dum quasi delinquit impulsus: quippe cum ipsemet causam necessitati eiusmodi dederit. Homines autem his contrarios, id est integræ naturæ appellat eos: qui deum colunt, & inter humana maxime omnium timent infamiam: nec corporis ullius scilicet, uel sui uel alieni, sed animi morumq; pulchritudinem diligunt. Quod autem in superioribus dixit officium esse Dei, eiusmodi delictis obistere, si ab eo hæc ordinari possent: sic accipe, ut dei naturarum ordinatoris proprium sit, quæ ab ordine naturæ collapsa sunt, in ordinem restituere. præsertim cum multorum opinio sit animã in eiusmodi scelera non tam sensibus quã demonibus quibusdam instigantibus, uel ab initio corruisse. Vbi uero ait, si ordinari à deo possent, nõ de diuina potentia, sed humana diffidit: potest quidem deus quantũ in ipso est ordinare, sed non tam facile ordinari homo potest. Possit & deus cogere, si modo uellet necessario trahere, quem uult modo quodam libero ducere. *MOX* etiã de conuiujs quæ inter solennia sacra ludosq; celebrantur, mentionem facit. Item ex conuiujs de uictu legibusq; ad hunc pertinentibus. Opportune uero post educationem animi, legesq; ad hanc atinentes, ad corporis nutrimentum legesq; eiusmodi iam descendit. Tum de agris, terminis, aquis, fructibus, pecoribus atq; pascuis, similibusq; leges tradit. Vbi uero de terminis loquens, præuaricatorẽ terminorum puniri dicit ab Ioue con-

tribuli

tribuli atq; hospitali, Iouem unum intellige contribulis pariter & hospitis curatorem. Et quoniã statutos lege terminos præterire, & alienum sibi dominium usurpare, superbiæ proprium est: idcirco dicit Iouem ad hanc iniuriã ulciscendam excitari, atq; insurgere cum prælijs inimicissimis: quasi dicat Deum contra superbos non tam ut iudicem, quã ut hostem ultorem insurgere. Post uero multas constitutiones inquit, ad seniorem philosophum non pertinere, minimas quasq; leges accurate describere: præsertim quæ ad lites rerumq; controuersias pertinent. Sed de rebus quidem externis paucas quasdam communesq; leges adducere, quas in minima quæq; iuris deriuent interpretes: de moribus autem & animi disciplina ad unguem diligentissime pertractare. Ac dum de uarijs opificibus uerba facit, tria de his præcepta tradit admodum memoranda. Primum quidem, nullum ciuem, id est, publicis aliquando muneribus perfunctorum, ullo debere opificio occupari neq; etiam eius seruum. Quippe cum ars reipublicæ gubernandæ longa exercitatione multisq; doctrinis indigens integrum sibi hominem uendicet. Secundum uero neminem artes duas uel studia exercere uel debere uel posse. Tertiũ deniq; artificem nõ decere alterius artis opifici præsidere. Vt at prudẽter & exportare ciuibus necessaria, & importare superflua, & in primis, cauponari præsertim quæstus gratia. Tum urbis partes uicosq; ac tẽpla & foros duodecim digerit: forisq; tam sobrias quã diligentes leges imponit.

DIALOGVS OCTAVVS DE LEGI- BUS VEL DE LEGVM LATIONE.

SEQVITVR deinceps ut leges de solennitatibus per Delphica oracula sanciamus, quæ sacra, quibusq; dijs sacrificare feliciter ciuitas debeat. At quando, & quot numero sacra facere oporteat, forte nostrum est nonnihil lege sancire. CLIN. Fortasse numerum. ATH. De numero igitur primo dicamus. Quem ego trecentorum & sexaginta quinq; esse oportere censeo: ut unus aliquis semper ex magistratibus deorum alicui, aut dæmonum, pro ciuitate, pro seipis, pro rebus suis sacrificet. Interpretes uero & sacerdotes tam uiri q̃ mulieres, uatesq; unã cum legũ custodibus cõgregati, ea ordinent quæ in his legum lator necessario omiserit. Nam omissorũ cognitores istos esse oportet. Lex ergo uidebit, ut duodecim solennitates dijs duodecim quibus singulæ tribus cognominantur, ciues peragant, dijsq; ipsis sacra per singulos menses faciant: choros præterea ludosq; musicos & certamina gymnica, prout dijs singulis & temporibus conuenit. Erunt autem solennitates distinctæ, ut constet, quas sine uiris, & quas non, agi oporteat. Terrestrium quoq; coelestiumq; deorum, cæterorumq; qui hos sequuntur solennitates miscendæ non sunt, sed separandæ in duodecimo mense, qui Plutoni dicatus est, ut legitime celebrentur. Non enim abijciendus bellicosis hominibus is deus est, sed colendus, tanquã generi hominum semper optimus. Nam animæ corporisq; coniunctio, nullo modo melior est q̃ solutio, ut ego serio loquens affirmo. Præterea quicumq; sufficienter hæc distincturi sunt, illud cogitare omnino debent, nostram hanc ciuitatem quo uacationem temporis & possessionem rerũ attinet, talem esse qualis hoc seculo nulla reperiri possit. Verum oportet ipsam perinde atque hominem unum bene uiuere. Feliciter autem uiuentibus hoc necessario inesse in primis oportet, ut nec ipsi alijs, nec alij ipsis iniuriam inferant. Quorum alterũ non est admodum difficile. Alterũ uero ut nulla possit iniuria lædi, difficile est: nec perfecte id quisquã aliter assequi potest, q̃ ut perfecte bonus efficiat. Idem est & in ciuitate. nam si bona erit, in pace uitã aget: sin autem praua, & intestinis seditiõibus & externis bellis assidue infestabitur. Cum hæc ita ferme se habeant, non belli tempus expectandum: sed in ipsa pace ciues ad rem bellicam exercendi sunt. Ergo ciuitas nisi mente capta sit, singulis mensibus bellicas uires experietur, non minus uno die: sed pluribus etiam, prout magistratibus ipsis uidebit, uiri simul & mulieres & pueri, nec hyeme nec æstu uitato, ut parati sint oēs, quando cunq; uniuersum quodammodo educere populum magistratibus uisum fuerit: ad idq; ludij etiam conuenientes unã cum sacrificijs excogitandi, ut pugna quædam solennis festiuæq; fiant bellicas pugnas quã maxime imitantes: & uictoribus præmia laudes: uictis contra, uituperationes fiant, prout singuli in certaminibus, & in omni uia se gesserunt. Sic optimus quisque laudibus efferatur, & uituperatione contrarius deprimatur. Nec omnes harum rerum poetæ sint: sed primum, qui non pauciores q̃ quinquaginta annos natus sit. Deinde qui non solum

BB poetam

poeticam musam sufficienter possideant, uerumetiam præclarum & insigne aliquid fecerint. Eorum ergo qui boni uiri, honoreque digni sunt in ciuitate, & res præclaras gesserunt, poemata etiam si minus musica sunt, decantentur. Cuius rei iudiciū, puerili doctrinæ præpositus, cæteri que custodes habeant legum. Hi probis uiris honorem hunc tribuant, ut solis libertatem in multis præstent: cæteros uero prohibeant. Nemo igitur audeat musam horum iudicio non probatam canere, etiam si Thamyræ Orphicique hymnis sit suauior. Sed canantur poemata sacra, quæ iudicio approbata, dijsque dicata sunt: uirorum quoque bonorum poemata, quibus laudantur uituperanturque aliqui, & moderate id facere iudicata sunt. Hæc eadem de militia & de libertate poetica iudico mulieribus & uiris similiter facienda. Sed oportet legislatorem secum ita plerumque loqui. Cedo: in ciuitate instituenda quales ciues educare studeo? An non certaminū maximorum Athletas, quibus innumerati sunt aduersarii? Prorsus. ita recte quilibet respondebit. Si ergo pugiles, aut pancratiastas, aut alios similes educaremus, itane in ipsum certamen educeremus, ut cum nullo antea unquam pugauerint? Vel si pugiles essemus, nonne pluribus ante diebus pugnare didicissemus, omnia facientes quibus in uero certamine ubi ad uictoriam contenditur, uti oporteat, que proxime ad id quod simile est, accedentes, pro loris castuum orbibus ferreis indueremur, ut uulnera & inferre & uitare præmeditatione disceremus? Quod si nulli quibus cum exerceri possemus, socij nobis darentur, nunquid stultorum ueriti risum nos contineremus, quin inanime simulacrum ex aduerso ad quod exercitatio fieret, suspenderemus? Ac si nec animati nec anima carentis aduersarij copia nobis esset, nonne ipsi soli ad umbram propriam pugnaremus? An ad aliud quicquam, manuum huc & illuc flexus, & præparatio huiusmodi excogitata est. CLIN. Ad nihil aliud ferme que ad hoc ipsum. ATH. Quid igitur ciuitatis pars quæ militiæ studet? An peius que certatores huiusmodi præparata audebit ad certamen maximum deuenire, pro uita, pro liberis, pro rebus suis, pro patria pugnatura? Non ergo uerebitur legislator, ne gymnasia hæc inuicem aliquibus ridicula uideantur: sed lege statuet, ut res militaris agatur maxime quidem minori exercitatione sine armis, choros omnemque gymnasticam ad hæc inducens & concitans: maiore uero non rarius que semel in mense, ut certent singuli ad capienda uel retinenda loca, & insidias omnemque rem bellicam imitentur, & pila se exerceant, undique se uertentes: ac telis utantur ad uera & periculosa tela que proxime accedentibus, ne omnino absque timore ludus huiusmodi inter ciues agatur, sed formidinem inferat: atque ita qui magno sunt animo ignauosque ostendat, ut his honores, illis opprobria, ut conuenit tribuantur: & hac ratione ciuitas omnis per totam uitam ad uerum certamen uiriliter præparet. Si quis autem cæde inuoluntaria in his certaminibus morietur, qui interfecit lege expiatus mundus sit in posterum. Putare enim debet legislator, paucis ita mortuis hominibus, cæteros non deteriores futuros. Timore uero in omnibus his extincto, nihil amplius se inuenturum, quo a deterioribus meliores discernat. quod ni fiat, multo maius ciuitati malum est que illud. CLIN. Concedimus hospes ita hæc esse lege sancienda, & uniuersæ ciuitati agenda. ATH. Nunquid causam nunc oēs cognoscimus, ob quam modo in ciuitatibus chorea talis atque certamen nusquam ferme nisi raro admodum fiant? An propter multitudinis legumque laborum ignorantiam ita fieri affirmabimus? CLIN. Fortè. ATH. Nequaquam o beate Clinia. Sed duæ huius rei sufficientes causæ sunt. CLIN. Quænam? ATH. Vna quidem, quod diuitiarum cupiditate cæteris omnibus neglectis, solummodo rem priuatam curamus: ad idque incumbens ciuium animus, nulli prorsus nisi pecunijs quotidie cumulandis dare operam potest. Nam artes & studia quæ ad lucrum conducunt, libentissime complectuntur oēs, cætera spernunt. Hæc igitur una causa est, ne ciues id aut aliud quicquam honestum bonumque officium curent, sed insatiabili auri & argenti cupiditate, & honesta pariter & inhonesta artificia complectantur, & quiduis agant, seu fas siue nefas id habeatur, ut pecunias cumulent, quibus subministrantibus ueluti pecora, uentri ac ueneri seruiant. CLIN. Recte dicis. ATH. Hæc inquam una sit causa, qua fit ut nec aliud quicquam præclare, neque rem bellicam sufficienter ciues exerceant: sed qui natura modesti sunt, ad mercaturam, nauigationem, uiliamque ministeria conuertantur: qui uiriles & generosi, ad furta, latrocinia, sacrilegia, insidias, sceleraque tyrannica: qui cum bene a natura constituti fuerint, infelices tamen hac consuetudine euaserunt. CLIN. Quomodo istud ais? ATH.

Imò

Imò cur non eos omnino infelices appellem, qui fame coguntur per omnem uitam suam animam cruciari? CLIN. Hæc utique una causa est: alteram uero causam hospes, quam dicis? ATH. Recte comonuisti. CLIN. Ergo, ut ais, hæc est una, perpetua & inexplebilis diuitiarum cupiditas: qua occupati singuli, prohibentur rem bellicam, ut decet, curare. Sed alteram iam expone. ATH. Num uobis uideor, quia ad alteram desit facultas, in hac nimium immorari? CLIN. Non ita: sed odio percitus uideris hos mores hominum ad quos sermo hic incidit, magis quam deceat insectari. ATH. Optime o charissimi, me nunc increpatis. Quare quod sequitur audietis. CLIN. Dic tantum. ATH. Causam equidem esse assero gubernationum genera illa, de quibus sæpe iam diximus, popularē gubernationem, paucorum potentiam, & tyrannidem. Nulla certe potestas huiusmodi, respublica est: sed seditiones appellari oēs rectissime possunt. Nulla enim uolentibus uolens, sed uolens nolentibus semper uel aliqua dominatur. In quibus cum princeps subditos timeat, nec bonos, nec diuites, nec robustos, nec fortes, nec omnino bellicosos sponte unquam fieri patietur. Hæc duæ omnium quidem quodammodo, horum certe præcipua causa sunt. Quas utraque respublicas hæc cui nunc leges damus, effugisse uidetur. Nam & in otio maximo est, & penitus libera: & ex his legibus homines pecuniarum cupidi minime fiunt. Ideo ueri simile est, ut hæc sola omnium quæ nunc sunt rerum publicarum disciplinam bellicam, ludumque simul, de quibus recte differuimus, suscipere possit. CLIN. Probe. ATHEN. Deinceps de omnibus gymnasticis possumus certaminibus dicere, ut his præmia ponantur, quæ ad bellum conducunt, cætera dimittantur. Sed quæ ista sunt a principio recensenda sunt, & legibus sancienda, & primo quæ ad cursum uelocitatem que pertinent. Nonne? CLIN. Omnino faciendum. ATH. Omnium igitur maxime agilitas corporis, altera pedum, altera manuum, ad bellum conducit: ad fugiendum quidem insequendumque pedum, in pugnando autem luctandoque, manuum robore indigens. CLIN. Certe. ATH. Neutra tamen absque armis, magno usui est. CLIN. Vere. ATH. Stadium ergo cursurum, quemadmodum nunc in certaminibus fit, præco primum uocet. Ille uero cum armis ingrediatur. Nam nudo absque armis certatori præmia nos minime ponimus. Primus igitur stadium cursurus, armatus ingrediatur. Deinde qui δίαυλον. Tertius qui equis. Quartus qui δολιχόν. Quintus qui leuiori armatura ornatus. quem primum sexaginta stadiorum spatium ad aliquod templum Martis peruenturum emitemus. Alius etiam grauiore armatus armatura, breuius ac planius spatium cursurus. Alius sagittarius omni arcuum ornatu munitus, eentum stadia per montes uariam regionis naturamque ad Apollinis Dianaque templum certans perueniat: Certamine igitur constituto quousque ueniat, expectabimus, & uictoribus singulis præmia dabimus. CLIN. Recte. ATHEN. Tripertito hæc certamina distinguamus. Vnum puerorum. Alterum imberbium. Virorum tertium. Et imberbibus quidem duas cursus de tribus, partes ponemus: pueris harum dimidias. Hi cum sagittarijs, cæterisque armatis concertent. Fœminis uero, puellis quidem nondum pubescentibus nudis stadium ponemus, & δίαυλον, & equestrem, & δολιχόν quæ in ipso cursu concertent: ultra uero tertium ac decimum ætatis annum, donec nupserint non longius uigesimo nec breuius decimo atque octauo ad certamen cursus descendat. quæ quidem congruo utantur uelut. Hæc de cursu & uirorum & mulierum dicta sint. Ad robur uero augendum, luctationis similitumque loco, quæ nunc habentur, grauiora capiantur. Et unius ad unum, duorum ad duos, & usque decem ad decem armis pugna fiat. Quæ uero quotque facere aut non pati uictorem oporteat, sicut modo in palæstra determinatum est a præfectis luctationum, quid sit bene aut non bene luctantis opus: ita & in his armorum certaminibus periti inducendi sunt, ut lege sanciant, quid aliquis non patiens, aut quid faciens uincat, & uictum similiter quis nam ordo discernat. Eadem hæc de fœminis quoque ad ætatem usque nubilem, lege sancita intelligantur. Pelastica uero uniuersa pugna pancratiacæ opponat: certeturque arcu, pelta, lanceis, lapidumque manu & fundæ projectione. Et qui se optime in his quoque gesserit, huic lege honores uictoriæ tribuantur. Nunc de equorum certaminibus uideamus. Equorum usus in Creta magnus non est. Quare necesse est studium in nutriendis equis, certandoque cum eis minori curæ Cretensis esse. Nam currus quidem hemio uestrum tenet: neque in hoc operam ponere præclarum esse ducitis. Cum igitur consuetum id non sit, certatores huiusmodi lege statuere, dementis esse uidetur. Singulis autem equis,

BB 2 hscq

ijsq; qui pullinos dentes nondū iecerint, pullis, & horum medijs perfectisq; equestrem ludum pro regionis natura tribuere licet. Huiusmodi ergo certamen secundum legem sit in eoq; iudicium magistris equitum & tribunis tam de omni cursu equorum q; de his qui cū armis descendunt, communiter tribuatur. Non armatis uero, neq; in gymnasticis ludis, neq; hic certamen præmiiq; imponimus. Sed non est Crete inutilis qui sagittam aut iaculum ex equo immittit. Quapropter in hoc etiā ludendi gratia cōtentio concertatioq; habeatur. Ad hæc aut legibus foeminae cogenda nō sunt. Verum si priori disciplina consuetudineq; puellas uirginesq; natura concitat ad hæc, facitq; ne abhorreant, admittendæ sunt. Sed de exercitatione disciplinaq; gymnastica, siue quæ in certaminibus exequimur, seu quæ sub magistris quotidie exercemus, satis iam diximus. De musica etiam maiori ex parte. At uero de rhapsodis, id est carminum cantoribus, deq; his qui eos sequuntur, & de contentione chororum, quocunq; necessario solennitatibus dijs demonibusq; constituuntur statutis diebus mensibusq; & annis, hæc omnia quomodo disponenda sint, & si per tres, aut etiā per quinque annos fieri debeāt, cōsilio deorum intelligentur, agentur que. Tunc uero certamina musicæ uicissim fient, prout athletæ ipsi pramiorum declaratores, & doctor iuuenū, legumq; custodes qui in his ferendarum legum auctoritatem habent, unā congregati, hæc ordinauerint. Hi nanque & quando, & qui & quibus cum singula certamina in omnibus choris choreisq; exercere debeant, ordinabunt. Qualia uero singula hæc quo ad orationem uel cantus uel harmonias numeris saltationibusq; mixtas, esse debeant, sæpenumero à primo legumlatore est dictum: quem posteriores sequentes, ut singulis sacris temporibusq; conueniet, ita certamina quæq; distribuent, festosq; dies statuent ciuitati. Hæc quidem & cætera talia, nec intellectu difficilia sunt, quo pacto sint legibus ordinanda: neq; si hoc uel illo modo commutentur, multum profunt ciuitati, uel obsunt. Sunt autem nonnulla plurimi facienda, quæ persuadere ita difficile est, ut dei maxime opus hoc esse uideatur, si ab illo possent constitui. Nunc autē audacis alicuius hominis opera indigent, qui libertate dicendi maxime fretus, quæ ciuitati ciuibusq; optima fore censeat, ita statuatur, ut corruptos ciuium animos ad decentem habitū legumq; obseruationē reuocet dum ardentissimis eorū cupiditatibus aduersetur, omniq; etiā auxilio carēs solā solus rationē secutus nō uereat. CLIN. Quidnā dicis hospes? Hoc enim non intelligimus. ATH. Verisimile est. Veram conabor planius dicere. Nam cum disciplinam ipsam uitæ animaduertent, uideremq; adolescentes & adolescentulas inuicem humaniter conuersari: timui, ut par est, considerans qua in re quispiam ea ciuitate utatur ubi adolescentulæ adolescentuliq; delicati sint, qui non magnis durissimisq; laboribus, quibus libido petulantia que extinguitur, domiti sint: sed festis diebus sacrificijsq; & choris omnes plurimum uacent. Quomodo igitur in hac ciuitate ab illis cupiditatibus abstinebunt, quæ multos in extremum duxerunt: ita ut ratio quæ abstinere imperet, lex efficiatur? Profecto si leges superiores, multas à nobis pellunt cupiditates, nihil mirum est. Nam institutio illa qua nimia diuitiæ prohibentur, non parum ad temperantiā confert, & disciplina illa omnis supra à nobis exposita leges ad hæc commodas habet. Præterea & principū oculi coacti non aliō intueri, sed semper adolescentiam obseruare, cæteris quidem humanis cupiditatibus modū adhibent: sed adolescentulorum adolescentularumq; contra naturam amores, & uirorum pro foeminis & mulierum pro uiris abusus, unde innumera hominibus & priuatim & publice mala secuta sunt, quomodo aliquis euitabit? & quod in singulorum periculis remedium inueniet? Omnino difficile id est ô Clinia, Nam in cæteris quidem multis uniuersa Creta Lacedæmoniaq; nobis ad leges ponendas à multorū moribus alienas ualde opitulatur, sed quo ad mores pertinet, aduersantur dissentiuntq; omnino. Quoniam si quis naturam secutus illam quæ fuit ante Laij tempora legem posuerit, non permittens maribus pro foeminis abuti, testemq; bestiarum naturā citauerit, in quibus mares inter se Veneri operam non dant, quia secundum naturam id minime sit, uerisimili forsitan ratione utetur, uestrisq; ciuitatibus non consonabit. Accedit ad hæc q; minime id assequet, quod à legislatore semper est obseruandum. Semper enim obseruari oportet quid ad uirtutem conducat quod lege sancitur, & quid non. Age uero si id honestum aut non turpe nunc lege statui assentimus, quidnam ad uirtutem proderit? utrum in eius qui persuasus est ut rem in se tur-

pem

pem admitteret animo fortitudinis habitum, an in eius qui persuasus est, temperantiæ speciem generabit? Vel hæc quidē nullus unq; sed potius horū contrariū credet? Quippe uoluptatibus seruientis quisq; mollitiem uituperabit. In eo uero qui foeminas imitatur, nonne muliebrem ipsam imaginē quilibet improbat? Quis igitur hominum hoc cum tale sit, legibus sanciet? Ferme nullus, qui ueram in mente legem habuerit. Quomodo ergo uerum hoc esse dicimus? Amicitia utiq; cupiditatis, amorumq; naturam considerare necesse est si quis hæc recte sit inspecturus. Nam cum ipsa duo sint, & tertia ex amobus species, uno cōprehensa nomine dubitationem omnem & tenebras faciunt. CLIN. Quō? ATH. Amicum enim simile simili uirtute, & æquale æquali asserimus. Amicum rursus egenum diuiti, quamuis genere contrarium sit. Quando uero utrunq; uehementius fuerit, amorem nuncupamus. CLIN. Recte. ATH. Amicitia quæ à contrarijs proficiscitur, dura est & aspera, & sæpe uicissitudinem in nobis non habet. Quæ uero à similibus, placida, cōmunisq; per uitā. Vbi uero ex utrisq; cōponit beneuolentia: primo nō facile cognoscitur, quid sibi uelit qui tertio hoc amat amore: deinde ab utrisq; in contraria tractus, & ipse quid faciat, dubitat, cum ab altero, atatis uti flore iubeatur, ab altero prohibeatur. Nam qui corpus amat, eiusq; formam quasi fructum quandam esuriens petit, is satiari duntaxat quærit, nullumq; animo amati præbet honorem. Sed qui minus de corpore curat, & animo considerat potius quam desiderat, cum ipsum, ut decet, animū diligat, corporis usum petulantiam & contumeliam arbitratur: cumq; temperantiā, fortitudinem, magnificentiam, & prudentiam uereatur & colat, cum casto amico castus uiuere uolet. Amor autem ex utrisque his compositus, ipse est quem modo loco tertio ponebamus. Cum ergo tres sint amores, utrum omnes lege pellendi sunt? An uidelicet eum in ciuitate suscipiemus qui uirtutem respiciat, & adolescentem fieri quam optimum cupiat: duos autem alios, si fieri poterit, repellamus? Nunquid aliter tibi ô amice Megille uidetur? MEG. Probe admodum de his modo dixisti hospes. ATHEN. Non frustra ô amice conijciebam te mihi adstipulaturum. Non oportet autem me nunc quid de his uestra lex sentit inquirere, sed quod admittis accipere. Clinia uero postea id persuadere conabor. Quod à uobis datum est, modo accipiatur, legesq; diligenter consideremus. MEG. Rectissime loqueris. ATHEN. Artem in hac lege ferenda quandam habeo, partim quidem facilem, partim omnino difficilem. MEG. Quomodo istud? ATH. Constat nunc quoque plurimos hominum quamuis iniqui sint, bene, & diligenter, & sponte à pulchrorum coniunctione sese abstinere. MEG. Quando id fit? ATH. Quando frater aut soror eximia pulchritudine alicui sit, à filio quoque filiaq; lex eadem, quamuis scripta non sit, sufficienter repellit, prohibetq; & manifestum & furtiuum istorum concubitum. Imò uero facit, ut ne cupiditas quidem ulla rei huius uulgi aggrediat. MEG. Vera narras. ATH. Vnum ergo uerbum atq; breuissimum omnes huiusmodi uoluptates extinxit. MEG. Quid illud? ATH. Quod fas nihil horum esse dicitur, sed apud deum odio haberi, & turpius omnium esse turpissima. Causa autem nonne hæc est? Quia nemo aliter prædicat, sed statim ab ineunte ætate & ioco simul & serio dicta, & sapius in tragædijs hæc eadem audiuntur, quando uel Thyestem, uel Oedipodem, uel Macareum mortem sibi debitam sceleris pœnam cōsciuisse propter huiusmodi uenerem narrant. MEGIL. Recte istud dictum est. Miram enim famæ potentiam nouimus, quando nemo aliter quam iubeat lex ne respirare quidem audeat. ATHEN. An non recte dictum est à nobis, quod uolenti legislatori cupiditatem aliquam earum quæ uehementer sibi subigunt homines, rationi subiicere, facilis cognitu modus est? Quippe si famam huiusmodi, apud omnes seruos & liberos, masculosq; & foeminas, & uniuersam ciuitatem, quasi sacrum quiddam dicauerit, firmissimam hanc legem efficiet. MEG. Ita profus. Quia uero ratione id assequi poterit, ut libenter idem omnes prædicent? ATH. Probe obiecisti. Ideo enim à me dictum est, artem me ad hanc legem habere, ut secundum naturam ad procreationem Venere homines utantur. Abstinentum igitur à maribus iubeo. Nam qui istis utuntur, genus hominū dedita opera interficiunt, in lapidem seminantes ubi radices agere quod feritur nunquam poterit. Abstinentum quoq; & ab agro illo foeminino, ubi semen germina nolit producere. Hæc lex si perpetuo in alijs sicut in necessitudine paterna conseruabitur, innumerorum erit bonorū causa. Nam primo secundum

BB 3

naturam

naturam statuta erit. Deinde ab omni amorū rabie atq; furore, adulterijs, potusq; & cibi nimio luxu repellat. Vxoribus quoque uiros conciliabit, & alia plurima pariet bona, si apud quos fuerit stabilita. Sed forsitan si uehemens aliquis iuuenis multo spermate plenus hanc legem ferri audierit, improbabit protinus, & alta uoce clamabit, impossibilia stultaq; a nobis lege sanciri. Quod quidem cum consideratē, dixi artem me habere, quodammodo facillimā, quodammodo etiam difficillimam, ad legem hanc obseruandam. Facile nanque intellectu est, quomodo id possibile est. Nam cum apud omnes legitima hæc sententia dedicata fuerit, animos omnes domabit, efficietq; ut metu latis legibus pareant. Sed eō iam res peruenit, ut nunquam effici posse uideat: sicut nec conuiuij quiddam studium credebatur ab uniuersa ciuitate perpetuo posse obseruari. Et tamen apud nos re ipsa fieri uidetur, quod inter mulieres, nec in ciuitatibus quidem uestris fieri posse putatur. Hac equidē ratione propter huius incredulitatis uim difficillimū esse dixi hæc utraq; lege seruari. MEG. Et recte quidem. ATH. Quod autem supra uires humanas non sunt, sed fieri possunt, uultis ut uerisimilem quandam rationem uobis exponam? CLIN. Cur non? ATH. Vtrum facilius quispiam a ueneris abstinebit, uoletq; ordinem his impositum moderate seruare, cum bene ex prudenti aliqua diligentia corpus affectum fuerit, an cum contra? CLIN. Multo magis cum bene atq; ex arte. ATH. Num igitur de Tarentino Icco nō audiuius: qui propter olympica aliaq; certamina, artificioso circa hæc studio temperantiam simul & fortitudinem animi consecutus, nullam unq; in toto exercitationis suæ tempore uenerem cognouit? Idem quoque de Chrytone, Astylo, & Diopompo alijsq; q̄ plurimis fertur, quamquam o Clinia multo peius animos bonis artibus excoluerant, quam tui mei q; ciues, corporibus certē multo magis uigebant. CLIN. Vera narras quod a priscis ista ab athleticis facta fuisse prædicatur. ATH. Illi igitur ut luctando & currendo cæterisq; huiusmodi uincerent alios, ab ea uoluptate quæ beata uulgo existimatur, abstinere uoluerunt. Nostri adolescentes uictoriæ causa longe præstantioris, non poterunt: quā nos carminibus fabulisq; & soluta oratione & cantibus esse optimam pueris statim a teneris occinemus, & ut uerisimile est oblectando persuadebimus. CLIN. Quam uictoriam dicis? ATH. Ut uoluptate in quā uicta feliciter uiuant, uicti autē contra. Præterea metus ille, ne quod minime fas est, committatur, nonne ad idem potissimum conferet: ut ea uidelicet superent, quæ alij quamuis deteriores, superasse dicuntur? CLIN. Consentaneum id quidem. ATHEN. Postquam huc in lege hæc ferenda deuenimus, & propter multorum prauitatem in dubitationem incidimus, audacter iam manifesteq; dicamus, non oportere ut ciues nostri a uibus multisq; beluis sint peiores. Per multos enim greges ipsarum uidemus integre atq; caste, antequam procreandi tempus adueniret, uiuere: sed cum hanc ætatem attigerint, mas fœminæ & fœmina mari cōiunctæ, iuste, sancteq; in prima perseverantes amicitia reliquam peragunt uitam. Oportet igitur esse eos bestijs meliores. Quod si a cæteris Græcis Barbarisq; plurimis corrumpantur, nec possint se continere, cum uideant audiantq; inordinatā apud eos Venerem plurimū posse, alterā præterea legem custodes legum ad ferendas leges auctoritatem nacti, excogitent. CLIN. Quā modo ferre legem consulis, si hanc non susceperint? ATH. Quæ hanc o Clinia sequitur. CLIN. Quænam illa est? ATH. Ut quāmaxime laboribus corporis Veneris robur infringant, & aliō uires suas conuertant. Quod erit, si non impudenter ipsa utentur. Nam si rarius propter ruborem id fiat, imbecillior erit domina. Clam ergo consuetudo & lex non scripta hæc fieri suadeat: contra autē fieri uelut turpe dissuadeat: turpeq; sic non omnino agere. Sic enim & secundo seruabimus honestū loco, & genus unum hominum, tria genera continens, homines deprauatæ naturæ, quos sui dominos esse negamus, coget utiq; ne leges contemnant. CLIN. Quæ tria genera? ATH. Cultores inquam deorū, honoris amatores, & qui non corporum sed animi morum pulchritudinem diligunt. Hæc quasi per fabulam dicta uotoq; similia: multum tamen ciuitatibus omnibus si ea seruare potuerint, collatura. Fortasse autem si deus uoluerit, duorū alterum in amatorijs assequemur. Vel ut nemo generosas liberas que mulieres præter uxorem audeat tangere: nec ullus nothos ex concubina suscipiat: nec infœcundos marium agros præter naturam ferat. Vel alterum quidem omnino tollemus: nequis cum maribus congregiatur. Si quis autem alijs mulieribus commisceatur quā cum his quæ

cum

cum dijs sacrisq; nuptijs domum uenerunt, emptis uidelicet, uel alio quocunq; modo acquisitis: nisi uiros simul mulieresq; omnes lateat, infamis lege, omnibus que ciuitatis honoribus, ceu peregrinus aliquis, priuatus sit. Hæc lex siue simplex siue duplex sit, de rebus ueneris amatorijsq; omnibus, quas inter nos propter huiusmodi affectus recte uel non recte agimus, lata sit. MEGIL. Ego equidem hanc legem ualde probo. Clinia uero hic, quid sibi uideatur, nobis aperiat. CLIN. Faciam o Megille cum occasio dabitur. Nunc autem sinamus hospitem ulterius in ferendis legibus progredi. MEGIL. Probe. ATHEN. Sed adeo iam progressi sumus, ut ad conuiuia deuenimus: quam quidem rem alibi difficilem esse dicimus: in Creta autem nemo frustra existimabit fieri oportere. Quomodo autem: utrum ut hic, aut quemadmodum apud Lacedæmonios, an tertius quidam modus utriusq; his melior inueniatur, nec inuentu difficile id mihi uideatur, nec inuentum cum fuerit maxime profuturum, enim uero concinne & nunc constituta uidentur. Sequitur nunc ut de uictu, quomodo haberi possit, dicamus. Victus in alijs ciuitatibus multiplex uarijsq; ex locis, maxime uero duplici ex loco in cæteris comparatur. Nam ex mari ac terra plurimis græcorum ciuitatibus aduehitur, cum istis terra solummodo aduehatur. Quæ res legumlatori facilior. Multo enim minor quā dimidia pars legum sufficet. Præterea convenientiores liberis hominibus leges ponentur. Naualium enim & mercatorum, cauponum, diuersorū, publicanorum, permutationum, fodinarumq; metallicarum, & mutui fœnoris, ac mille huiusmodi leges ferre non admodum cogitur. Quare in ciuitate hæc nostra legum conditor his omnis duntaxat agricolis, pastoribus, apum curatoribus, taliumq; custodibus, atque ministris leges dabit, cum de nuptijs liberorumq; procreatione, educatione, disciplina, magistratumq; designatione, maxima ex parte tractauerit. Nunc ergo ad leges de uictu deq; ijs qui labore suo ipsum parant, uenire necesse est. Et agriculturæ leges primo ponantur: primaq; terminalis lous hæc. Nemo fines atq; terminos agri moueat, nec cuius uicini, nec finitimi peregrini, si agri extrema possideat. sed putet id esse uere quod dici solet, hic immobilia mouet: malitq; uniusquisq; saxum ingens mouere, quā paruum lapidem iureiurando a dijs firmatū, quo amicitia & inimicitia terminentur. Alterius enim Iupiter contribulis, alterius hospitalis, est testis: qui hostili prælio semper insurgunt. Qui legi obtemperat, indemnus utiq; sit: qui eam dispunxerit, duplices pœnas luat: primo quidem deo uindice, deinde lege: quæ iubet ut nemo sponte uicini agri terminos moueat. Eum uero qui mouerit, quicumq; uoluerit, ad agricolas deferat, agricolæ ad iudicium ducant, a quo damnatus utpote terminorū clam uicq; turbator, reddat, patiatuq; prout iudices iudicauerint. Multa deinde paruaq; damna in uicinia sapius facta, magnas inimicitias pariunt, uicinitatē difficilem & amaram reddunt. Propterea caueat uicinus ne uicino noceat, cum in alijs, tum uel maxime in agris colendis. Nocere nanque non difficile, sed cuiuslibet hominis est: prodesse uero non cuiuslibet. Quicumq; uero fines egressus, uicini coluerit agros, damnum restituat, & impudentiæ atque illiberalitatis pœnas luat: duplumq; loco multæ ipsi deponat cuius agrum coluit. Cognitores uero & iudices censoresq; huius rei, agrorum curatores sint. In maioribus quidem, ut supra dictum est, uniuersus duodecimæ partis ordo: in minoribus uero, qui custodij præsumt. Siquis pascuis noceat, illi consideratis damnis iudicent atque condemnent. Si aliena examina quis persequitur, atq; æra pulsans delectatione apes ad se trahit, damnū restituat. Siquis ignem in materiā sic immiserit, ut uicino nō cauerit, prout magistratibus uidebitur, condemnetur. Similiter qui in plantando mensuram uicini agri nō reliquit, ita plectatur, ut a plerisq; legumlatoribus sufficenter est dictū. Quorum legibus uti debemus nec putare multa & minima quæ cuiuslibet legumlatoris sunt, a maiori ciuitatis conditore esse facienda. Nam & de aquis prisca leges & bonæ sunt. Quæ profecto recitatione deriuandæ non sunt. Sed qui aquam ad sua uoluerit ducere, a publicis fontibus ita deducat, ut nullius privati manifestum fontē perturbet. Deducat autē quæ uelit, præterq; per domos, aut sepulchra, aut loca dijs cōsecrata: nec aliud damnū inferat, nisi quod ab ipso riualo efficitur. Quod si aqua inopia solo insita in locis aliquibus aquas ab Ioue prodeuntes non retinet, cum necessitate quispiam opprimatur, in loco suo ad cretam usq; effodiet: & si hac in profunditate nihil aquæ inuenerit, tantum a uicinis aquetur, quantum ne-

BB 4 cessitas

Agriculturæ
Leges.Seruitutes
rusticæ

cessitas postulat. Sed si uicinis quoque pauca sit, aquandi modus quo utatur quotidie, si bi ab agri curatoribus statuatur. Si uero aquae pluuiales abundant, & qui inferiores partes habitant aut colunt, defluxum ita prohibeant, ut superioribus noceant: aut contra si superior incōsiderate fluere aquas permittens, inferiori noceat, & conuenire inter se nequeant: in urbe quidē aedilis, in agris uero, qui agris praest, modū imponat: quem si quis non seruauerit, inuidiā & peruerlitatis poenas persoluat: & uicino damnum in duplo restituat. Autūni aut fructuum communis huiusmodi participatio sit. Bina nobis gratiā dona hic deus largitur. Vnum dionysiacū, quod recondi non potest: alterum uero quod reponi aptum est. Hæc igitur lex de fructibus sancitur. Qui uuas aut ficus de rusticis fructibus ante uindemiā tēpus gustauerit, quod cū arcturo cōcurrat, quinquaginta drachmas, si de suo agro collegerit, Dionysio dedicandas persoluat: si a uicinis acceperit, minam: si ab alijs, duas minæ partes. Uuas autem ficusq; quos generosos nominauimus, neq; commode recondi possunt, quomodo & quando uelit, si sua hæc sunt, colligat. Si uero aliena, nisi impetrauerit, quoniam lex est, ut nemo moueat quæ nō deposuit, qui accepit, mulctetur. Quod si seruus quispiam, non persuaso agri domino, eas acceperit, pro singulis ficibus uuarumq; acinis æqualia numero uerba patiatur. Inquilinus fructibus emptis siquidem condi non possunt, si cupit, uescatur: peregrinus autē in ipso itinere si transeat solus, aut cum uno tantummodo, fructus non reponendos si uelit hospitall cum uenia gustet. Alios autē gustare quos rusticos dicimus, peregrinos quoq; lex prohibeat. Sin uero qui condi possunt inscius tetigerit, seruus quidem plectatur. Liber autē dimittatur admonitus ficus uuas que solummodo quæ condi non ualent gustare licere, eas uero, ex quibus passæ uua & uinum & caricæ fiunt, minime. Pyra uero & mala tum alia tum punica cæteraq; huiusmodi clam auferre, turpe non sit. Siquis uero deprehensus fuerit, pauciores annos q̄ triginta natus, sine uulneribus uerberetur, atque puniatur: nec poena ulla propter huiusmodi uerba libero sit. Aduenæ quoque de his fructibus perinde ac de ijs quos superius diximus qui non conduntur, carpere liceat. Si senior quispiam comederit, nec asportauerit, ut aduenæ permissum est, & ipse quoque omnium huiusmodi fructuum particeps sit. quod si legi non paruerit, ad uirtutis certamē impotens habeatur, si iudicibus huic rei præsentibus tunc relatum hoc fuerit. Aqua nutriendis hortis maxime omnium confert: sed facile corrumpi potest. Terra uero & sol & aer, quæ cum aqua simul ea nutriunt quæ terra nascuntur, non facile ueneno, uel diuersione, uel ablatione corrumpi possunt. his autē modis facile aquæ damnum infertur, propterea legis auxilio indiget. De hac igitur lex sancitur. Siquis sponte alienam aquam, siue scaturientem ē fontibus, siue collectam, ueneno aut foueis aut ablatione corruerit, ad aediles deferat: ubi si deliquisse cōuincitur, damnum restituat: & fontes, aut aquarum uas, ut interpretes singulis semper faciendam purgationem iudicant, ita purget. In aduentione autem omnium quæ ab agris colliguntur, liceat cuiq; res suas quæ uelit aduehere, modo aut nulli damno sit, aut sibi triplum proueniat lucrum eius damni quod uicino infertur. Horum cognitores, magistratus sint, & cæterorum omnium quæ per iniuriam sponte quis, aut ui, aut clam, uel per se, uel per illa quæ possidentur ab eo, in personam, aut in rem intulerit. Hæc inquam ad magistratus omnia deferantur, si tres damnū minas non excedit: sin uero maius sit, ad constituta publice iudicia causa deferatur, & qui iniuriam intulit puniatur. Quod si magistratum aliquis iniuste de damno alicuius sententiā tulerit, duplum ei qui passus est iniuriam, debet. Et omnino si quid per iniuriam fecerint magistratus, causa ipsa a quolibet uolente in publico iudicio agitetur. Infinita penè parua restant instituta, quibus corrigantur errores in iudicij termino, in citationibus, citatoribusq; siue inter duos siue inter multos citatio sit, & cæteris huiuscemodi, quæ nec a legibus præteriri possunt, nec tamē seniore legū latore digna uident. Ea igitur omnia iuniores prisca leges imitati, & parua ex magnis intelligentes, necessariūq; usum experientia cognoscētes, legibus donec sufficiēter se habeant ordinēt. Deinde sufficiēter positus, immobiliter his utant. De cæteris aut opificibus leges ita constituantur. Primo nullus ciuis opificio ullo detineat, sed nec seruus quidem ciuis alicuius. Arte em̄ magna quæ longa exercitatione, multisq; doctrinis indiget, occupatus est ciuis, cum communem ciuitatis ornatum procuret: quæ res non leui quadam opera contenta est, sed præcipuum studium

studium exigit. Duas uero artes aut studia duo diligenter exercere humana natura non potest. Nemo etiā satis potest arti quidem uni uacare, & alterius artis opifici præsidere. Hoc igitur in ciuitate statutum sit, ut nemo ærarius simul & lignarius faber sit, nec lignarius faber fabris ærarijs magis q̄ opificio suo præsideat, occasionem hinc fortē nactus, quod dum curā gerit multorum, quasi ministrorum ipsi elaborantium, inde suæ arti fiat accessus, ac per illos artem melius curet suam: sed singuli opifices singulis artibus uacēt, & ab eis uictum acquirant. Hanc legem aediles ita obseruari procurent, ut si quis ciuis ad artem aliquam, magis q̄ ad uirtutis curam declinauerit, opprobrio atq; infamia notatū ad cursum suum conuertant. Sin autem peregrinorum aliquis duabus artibus uacet, uinculis, multa, expulsionem, unam tantum complecti cogatur. De mercede aut opificum, de operis ipsorum approbatione aut improbatione, de iniuria etiā quam uel patiuntur uel inferunt, aediles usque ad drachmas quinquaginta cognoscant. Maiora uero ad publica iudicia delata secundum legem iudicentur. Vectigal aut importandarum exportandarumq; rerum, nullum penitus sit. Thus uero cæteraq; huiusmodi quæ dñs incenduntur, peregrinaq; sunt, purpuram similiter & colores alios, qui a regione non producuntur, omnia denique peregrina, nisi necessaria sint, nemo adducat: nec rursus aliquid quod regioni necessarium sit, exportet. Hæc omnia legum custodes duodecim, qui reliqui sunt, exceptis quinq; senioribus, procurent atque cognoscant. Arma uero & instrumenta bellica si aduectitia arte est opus, conuehantur. similiter quæ ad hæc idonea sunt, plantæ, ænea instrumenta, funes, animalia, quæ ad bellum conferunt: Quorum magistri equitū & ductores exercitus curā habeant, ut ciuitas inuehendi euehendiq; simul cum opus sit facultate nō priuetur: de quibus legū custodes sufficientes decentesq; leges ferent. Nulla uero in re pecuniæ colligendæ gratia, uel in ciuitate, uel in uniuersa regione cauponatio fiat. Annonæ autē quæ ex agris percipitur distributio, recte iuxta Cretensium legem constituetur. Nam quæ a regione producuntur, in duodecim partes ab omnibus distribuenda sunt, & similiter consumenda. Duodecima uero pars quæq; ut tritici, hordei, cætera rumq; frugum & fructuum, uenaliū quoq; omnium animalium tripertito & competentē ratione distribuatur, & pars una liberis, altera seruis, tertia opificibus ac omnino aduenis tribuatur: siue aliunde uenerint aliquandiu urbem habitaturi, & necessarijs egeant, siue propter publicam uel priuatam ciuis alicuius utilitatē accesserint. Hæc igitur tertia omnium necessariorum pars, uenalis semper ac necessario tantummodo sit. De duabus uero partibus nihil necessario uendatur. Quomodo igitur hæc recte distribuatur? Patet autem in primis recte id fieri posse, si partim æqualiter, partim inæqualiter distributio fiat. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Meliora utiq; uel deteriora istorū singula, necesse est terram producere atq; augere. CLIN. Quid nī? ATH. Cum tres partes sint, quod huc attinet nemo plus habeat, nec dominus, nec seruus, nec aduena, sed æqualis eademq; similiter sit omnis distributio. Quilibet autem ciuis, cum duas partes acceperit, seruis & liberis quot & qualia uelit, suo arbitratu distribuatur. Quod uero plus istis est, mensura & numero sic dispertiendum est, ut cum omnium animalium, quibus a terra uictus prebetur, numerus habeatur, ita demū fiat partitio. Habitationes postea seorsum ordinandæ sunt. Ordo aut talis maxime decet: duodecim uiros per media in singulis duodecim partibus unum esse oportet: & in unoquoq; uenaliū rerum loca, deorumq; templa & deos sequentium dæmonum esse constructa, siue indigetum Magnesium, siue aliorum, quorum statua antiquissima memoria consecratae sint. Atque his prisca uirorum honores reddendi sunt. Vestæ quoq; Iouis, Mineruæ, singulorumq; aliorum singulis duodecim partibus præsentium templa construenda sunt. Et primum quidem iuxta templa in altissimis locis ædes custodum sint undiq; munitissima. Reliqua deinde regio opificibus in tredecim partes distribuatur. Et pars una in urbe habitet, per duodecim urbis partes diuisa, alia exteriorem undiq; teneant locum, atque in singulis uicis opifices ad agriculturæ comoditatem idonei habitare compellantur. Horum omnium curam magistratus qui agris præsent, habeant, præuideantq; quot quibus uel singuli opificibus egent, & ubi habitantes impedimento agricolis non sint, sed magnam ipsis utilitatē conferant. Urbanorum quoque similiter opificum curam aediles habeant. Res autem uenales curæ censoribus sint, qui primo rem sacram curent: deinde ne quis uendendo emendoue iniuriam

Vectigal
nullumAnnona
ratio

iniuriam faciat, uehementer prouideant: & immoderatos, contumeliosos que omnes compescant. Hi considerent nunquid ciues peregrinis res singulas conuenienter atque ut lege cautum est, uendant. Primo uero mensis cuiusque, ciues eorumque ministri duodecimam tritici partem emendam peregrinis proponant, ementque peregrini pro mensis totius tempore triticum & similia quæ primo foro uenduntur: decimo uero die uenditio, emptioque mensi sufficiens statuatur, uigesimo tertio animalium uenditio, quibus homines egent, suppellectiliumque, ut corij uestiumque ac similibus, fiat. Necesse autem est peregrinos omnia à possidentibus emere, ne cauponatio in tritico & hordeo circa farinam ac cætera alimenta, ulla fiat. Nec ciuibus nec seruis eorum cauponari omnino liceat. In peregrinorum tamen foro peregrino liceat opificibus, eorumque seruis uinum cibumque commutare ac uendere, carnesque coctas similiter: quæ res à plurimis cauponatio nominatur. Materiam uero ignis uniuersam quotidie peregrinus ab his qui in agris id curant, emere possit, cæterisque peregrinis prout uelit & quando uelit reuendere. Cæterarum omnium rerum & suppellectilium quibus utimur, in communi foro uenditio fiat: in locis determinatis: ubi legum custodes, censoresque una cum ædilibus locum designarint, & pretia uenalibus imposuerint. Hic nummi commutentur rebus, ac res nummis. Commutet autem unusquisque per seipsum nemini committens. Quod si commiserit, siue receperit, siue non, quiescat oportet. Nullum enim commutationum talium iudicium est. Si quid uero uenditum emptumque pluris minoris ue est, quam lex iusserit qua rerum uenaliū mensuræ & precia constituta sunt, apud legum custodes plus illud conscribatur, & contrarium deleatur. Eadem ipsa de conscriptione bonorum, quæ ab incolis peregrinisque possidentur, fiant: liceatque cuius certa conditione ad urbem migrare, & hoc ita ut artem aliquam exerceat, nec plures quam annos uiginti à die conscriptionis permaneat: quo in tempore incolendi uectigal soluere nullum cogatur nisi frugalitatis exemplum, nec emptio nis uenditionisque gratia ærario quicquam debeat. Cum autem uiginti anni exacti fuerint, accipiat rem suam, & abeat. Quod si magnum aliquod beneficium intra uiginti annos ciuitati contulerit, uelitque plus temporis, aut etiã per uitã in ciuitate manere, fiat ipsi quod petierit, ratumque habeatur, si modo concilio concioni que persuaserit. Incolarum autem filijs si ipsi quoque opifices sint, post quintumdecimum ætatis annum ita coloniæ tempus incipiat, ut uiginti postea maneant annos, deinde quod uelint proficiantur, & si manere uoluerint, maneant, postquam similiter persuaserint. Qui autem recedit oblita descriptione, quæ sibi apud magistratus erat conscripta, sic habeat.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM Nonum De Legibus.

NONS dialogus post communem morum disciplinam & legum multarum traditionem aggreditur iam iudicia. Et ualde quidem opportune. Nam & qui moribus eruditi legibusque instructi sunt, iudicare iam possunt: & qui eruditioni instructionique præcedenti non paruerunt, iam sunt iudicandi. Prudenter omnino noster hic animorum medicus seruare hæcenus salutaribus studuit monitis integram animi sanitatem: iam uero perditam cunctis machinis reparare molitur. Verum quæ charitas Platonica est, misericors, dolens, compulsus ad secandum quasi trahitur & urendum: & id quidem tam benigna cautione, ut grauius ægrotantes uerbis blandissimis consolatur: contendantque uerbis quasi magicis carminibus sanos efficere antequam medicam adhibeat manum. quæ etiã deinde sic admouet, ut languens & uix per sentiat, & plus admodum spei concipiat quam doloris, & ex dolore non perniciem reportet, sed salutem. Insignis clementia uir neminem absque consolatione punit: neminem punitum perdit: omnes pro uiribus seruat: & quos necesse punit: proficitur à morbis animi liberare: ac minimo mortis malo, interim ingenti & in dies crescenti obistere animi malo. Præstare uero asserit hinc abire, quam in morbo uel animi uel corporis incurabili uiuere. Atqui neque hac uita priuat, nisi quem cognouerit insanabilem: neque supplicium ullum à lege, quæ bona est, illatum tendere uult ad malum. Quinimmo pœnam ipsam multis de causis esse bonam: tum quia iusta est, iustitia uero bona: tum quia uel præsens purgat, uel futurum præpedi malum: tum quia in puniendo uno, interim exemplo prodest & multis, ciuitatemque purgat malis. Et ut summam dicam, iustitiã ubique mirum in modum cum clementia miscet, neque rigiditate torquet durius, neque mollitia quicquam relinquit inultum. Quemadmodum uero in superioribus prius diuina præcipit officia quam humana: sic in præsentia prius in sacrilegia quam in cætera delicta prudenter animaduertit. Ac dum quam graue sit lese maiestatis diuinæ crimen ostendit, afflât deo significat nihil tale hominibus quamdiu

quamdiu diuina quædam in eis gratia uiguit, fuisse aliquando perpetratum: Sed postquam propter alia delicta gratia illa est amissa, homines iam quasi alienos à deo in deum ipsum peccare per sacrilegia incepisse, ut sacrilegium ipsum non modo peccatum sit, sed etiam pœna peccati: pœna inquam non purgans aliquem, sed interimens. Non enim lege, sed transgressione legis pœna talis infertur, Quod autem dicit, præscos legumlatores fuisse dei filios, legesque heroibus, qui etiam ex dijs erant geniti, tradidisse: exponendum est per ea quæ in Critia & Politico & sæpe alibi pertractantur, deorum filios hic intelligi deos sub Luna alios alij terræ plagis gubernandis accommodatos. Quos possumus more etiã Platonico angelos nominare. Per quos sub Mercurij nomine in Protagora leges genus hominum accepisse docet. Per quos in Critia quoque dicit homines primos ex terra natos accepisse iura: hominesque illos hic nominat heroes ex dijs ortos, id est, deorum opera ex terra progenitos. Sed leges illas, inquit in Critia, non scriptas ad aures, sed inspiratione quadã à mētibus diuinis in mentes humanas fuisse transfusas: hominesque sub illis quamdiu paruerunt, uixisse beatos. Addit ob huiusmodi legum transgressionem homines diuinã gratiam amississe: quæ quidẽ amissa felicitatẽ quoque amiserint: & infelices in sacrilegia iam proruperint: & per sacrilegia pessimi tandẽ infelicissimi que euaserint. in his & terrestres illius paradisi, & eiectionis ex eo mysteriũ licet agnoscere. Considera uero ubi perquirat sacrilegij causas, tres assignari causas grauium delictorum. Primã quidẽ communem hominum fragilitatẽ consuetudine confirmatam. Secundam uero demoniacam persuasionẽ siue suggestionẽ. Tertiã denique culpã perniciosam ex antiquis in expurgatisque peccatis iniustam, ad grauisima scelera stimulantẽ. Quæ quidem originali culpæ, de qua multi multa theologij disputant, uidetur esse simillima. Quamobrẽ ubi Plato diuinus sacrilegum alloquens inquit: Non humanum ad sacrilegium te impulit malum, neque diuinum: intellige humanum malum, humanam fragilitatem ad inferiora procliuem: Diuinum uero malum, diabolicam, ut inquit, fraudẽ. Negat uero duo hæc nõ quia non sint in causa sacrilegij, sed quia nõ sola sunt causæ. Accedit enim his tertia propriãque sacrilegij causa, quã subiungit dicens: Sed stimulus quidam exitialis à præscis in expiatisque peccatis ingenitus. Per quem uidelicet animus non humanus amplius, sed ferinus, nimirum sacrilegio peccat in deum, nullã ulterius dei rationem habens, quando rationem humanam iam amisit diuinæ rationis imaginem. Mox uero primæ ad sacrilegium instigationi Plato quasi nascenti morbo tribus occurrit remedijs: quæadmodum morbus hic tribus ex causis oritur. Primo quidem, ut immanis impetus comprimatur ad sacras mittit expiationes, quas Christianorum more penitentia, confessionis, elemosynæ, ieiunij nomine possumus nũcupare. Deinde ut diabolicis resistat insidijs, ad orationes supplicationesque mittit, per quas à superioribus liberatoribusque spiritibus contra inferos præsidium impetretur. Postremo quo imbecillitatem humanam continere possit, mandat ut malorum hominum familiaritatem deuitas, bonorum asciscat consuetudinem. Proinde, quoniam post deum more Pythagorico coli patriam iusserat, merito post sacrilegia quæ in personas aut res deo consecratas perpetrãtur, pergit ad puniendã scelera & delicta, quæ proprie contra patriam committuntur, quæ nõ solũ sacrilegij proxima iudicat, sed annumerat, plectiturque similiter. Hæc uero tria esse iudicat. Peccare enim in patriam, hostemque patriæ habendum esse, & qui posthabitis legibus principatũ ad humanam uoluntatem libidinemque reducit, & qui cum possit, periclitanti patriæ non succurrit: & qui uel auaritiã uel alia de causa pro filio euadit patriæ proditor. Inter hæc officium legisferi repetit. Id autem esse uult, ut nõ tantum dominus seruis, sed tanquam pater filijs conscribat leges: non minus persuadens quam minitans, nec minus aduens quam imperans, nec minus alliciens quam perterrens: ut legislatoris opus non tam mandatorum præscriptio sit, quam disciplina morum. finis enim eius est, quacunque id ratione fiat, ciues bonos beatosque efficere: pauere uero malos, necessitas est in eo potius, quam uoluntas. Et quia sole inter humanas Platonice leges hæc omnia cõplectuntur, humanarum omnium perfectissimæ sunt: ac penẽ inter diuinas potius, quam humanas annumerandæ. Neque ab re primum disputationis huius exordium à deo factum est: deinde additum à Platone uideri sibi hæc omnia diuinitus inspirata. Demum ex hac ipsa disputatione ad beatum summi Iouis templũ, id est, cœlum recto tramite peruenitur. At quoniam non solum in sacrilegij parricidijque, uerum etiam in cæteris sceleribus pro alijs culpãrum gradibus, alij quoque pœnarum gradus, & à legumlatore describendi, & à iudice sunt censendi, cõmodissimam ad gradus eiusmodi discernendos distinctionem adducit in medium. Habitus quidẽ omnis aut uirtutis est, aut uitij. Si uirtutis, omnino uoluntarius est: quoniam consilio libero & expedita electione & proprijs animi actionibus est acquisitus. Sin uero uitij habitus est, inuoluntarius omnino censetur. Quia ita morbus est animi, sicut humorum intemperantia morbus est corporis. Nemo uero morbum dixerit uoluntarium: quamuis nonnulla quæ præter opinionem iraserunt morbum, possit quodammodo uoluntaria dicere. Præterea eiusmodi habitus ex impedito consilio, distractaque electione, & passionibus potius quam actionibus inolefcit. Ex his cõficitur Platonice illud sæpissime decantatum. Vitijs habitus inuoluntarios esse, neminemque fieri sponte malum. quemadmodum & nemo fit sponte ægrotus et deformis & inops. Post hanc habituum distinctionem sequitur distinctio actionum. Quæ quidem aut ad uirtutis, aut ad uitij habitum gignendum proprie uergunt. Si ad uirtutis, ita uoluntariæ sunt, ut dictus est habitus uoluntarius: Sin uero ad uitij, partim quidem uoluntariæ dicuntur, propterea quod & animo quodammodo consentiente fiunt, et poterant non fieri antequam fierent: partim uero inuoluntariæ, tum quia ad detrimentum, deformitatem, morbumque

clam deducunt, hæc autem uellet nemo: tū quia ex quadam finis exitusq; ignoratione consurgūt. Quatenus uerbū per ignorantiam fiunt, eatenus præter ipsam rationis uoluntatē fieri iudicātur. Distingue rursus hoc pacto, Actiones humanæ quantum ad legum iudiciorumq; materiam attinet, in quinque capita rediguntur. Aut enim ex affectibus concupiscentiæ pullulant, aut ex impetū irascibilis naturæ prorumpunt: uel simplici quadam ueniunt ignorantia, per quam quis res ipsas ignorat, quamuis se ignorare non nesciat: uel ignorantia duplici fiunt, per quam quis & res ipsas nescit, & ignorantiam suam simul ignorat, uidelicet scire se putans: uel tandem ex rationali quadam opinione proueniunt: opinione in quā de iustis atq; iniustis rationi legibusq; credendi. Post distinctionem eiusmodi distinguit & iudicij regulas, per quas aliter animaduertatur in eos qui concupiscentia, aliter in eos qui ira peccant: atq; in his discernatur, utrum consulo, an inconsulto deliquerint. Præterea utrum ui palamq; an potius clam atq; fraude. Deinde nunquid per ignorantiam sit erratum, siue per simplicem, siue per duplicem ignorantia. Vbi uero de homicidiorum iudicijs agens priscum adducit mysterium de interfectis interfectores ulciscens: attende ex Platonis sententia, perturbationes ad sensibilia pertinētes posse in anima seiuncta ab hoc corpore remanere. Siquidem ex eiusdem sententia remanet & prima quedam sentiendi natura substantialis origo sensuum reliquorum, per quam anima & in hoc corpore in hæc instrumenta uires explicat sentiendi, & discedēs ab hoc cas quodāmodo replicat in seipsam, siue, ut magis Platonice loquar, exercet in aereo corpore. Quo inuoluta & hoc ingreditur & ex hoc egreditur. De his Platonici ita distinguūt, ut anima in corpore hoc crassiore ad breue habitet: in aereo uero multa per secula: in cælesti per omnia. Quorsum hæc? Ne mireris perturbationes in defuncti anima superesse si harū rerū sensus memoriaq; supersunt. Probabile uero esse putabāt antiqui theologi animas hominū repente interfectorum, utpote in expiatis, perturbationibus agitari: quin & hostes exagitare, id uidelicet nō humana tantum indignatione efficiente, sed diuina etiam nemese ac demone prouidente. Superesse uero ex antiquorū opinione in anima sensum perturbationēq; ultricē, eamq; aereo uti corpore Platonici noster Maro testis occurrit. Quid enim sibi uult: Et nunc magna mei sub terras ibit imago? Platonice admodū imaginem rationalis animæ nominat primam ipsam sentiendi naturam. Sed cur magnam? Quia et fons est sensuum reliquorum communisq; sensus, & magno post hoc corpus utitur corpore, scilicet aereo: quod quidem & huic insinuat quodāmodo fit angustum: hoc exutum, explicatur in amplum, elemēti id aerei exigēte natura: Præterea: Omnibus umbra locis adeo, dabis improbe pœnas, inter imaginem distinguit & umbram. & imaginem quidem animæ esse uult sensum in aereo corpore. Ipsum uero corpus aereum, esse animæ umbram. Sed terrestre corpus cæcum nominat carcerem. Quod autē in iudicijs de homicidio, præsertim de parricidio dicit, de regressione animæ humanæ in corpora rursus humana, in quibus sepe det pœnas, pares omnino culpis in superiori uita conceptis, uetus magorum Aegyptiorumq; sacerdotum sententia est. Nullum enim conuenientius humanorum delictorum esse purgatorū iudicabāt, quā in corporibus humanis eadem animas quādoq; pati quæ fecerint. Quæ quidem ratione Plotinus Aegyptius in libris de prouidentia utitur ad soluenda dubia aduersus prouidentiam iustitiamq; diuinam quotidie insurgētia. Inquit enim, quæ a diuina prouidentia in præsentī uita non rependuntur, in altera & quidē humana pari prorsus ratione rependunt. Rependunt insuper in brutis: in quibus sepe anima quondam hominis, fiat anima bruti. Sed in ultima hac sententia solus extitisse uidetur. Cæteris enim Platonici displicet, animam hominis propriā, aliquando fieri bruti propriam. Consentiunt tamen uicissim in homines alios transmigrare. quod quidem etsi Plato non habet certum, habet tamen ualde probabile. Quod uero migret in bestias, sepe quidem recenset, sed dedita opera adeo præter solitam grauitatem ridicule narrat, ut plane demonstrat negandam quidem esse rem ipsam: allegoriam uero querendam, scilicet ut transire in brutum duobus modis accipias. Primo quidem in affectum, imaginatio nem, habitumq; bruto conuenientem. Deinde in habitationem consuetudinēq; inter feras ad tēpus supplicij gratia, consuetudinem namq; affectionēq; brutam, esse pœnam duntaxat antiqui putant: regressum uero in hominē, ubi paria & similia subeantur, non solum supplicium esse, sed purgatorium. Post hæc in mentionē de legis necessitate incidens opportune, asserit necessariā humano generi esse legem. Nam absq; legibus nihilo ab atrocissimis feris discrepaturum. Huiusq; causam asserens, nullius hominis ingenium ita natura institutum inquit, ut omnia quæ ad publicum bonum necessario cognoscenda sunt, cognoscat sufficienter: ac si fortē nouit, ut optimū id quod nouit agere, possit semper & uelit. Quod si diuina quadam gratia mens quadam inter homines surgeret, quæ publicū omnino bonum cognosceret, ad idq; generose ac semper intenderet, nullis uel huic uel patriæ suæ eo tempore legibus opus fore. Mentem namq; ueram ac liberam omni lege præstantiorem esse, atq; ipso iure cunctis dominaturā. At quoniam id nullius ingenio est tributum, concludit necessario sub legibus esse uiuendum. Ait quoq; studiū quidem propriū boni ciuitatem penitus dissipare: studiū uero publici boni connectere. Item pestem in ea ciuitate dominari perniciosam, ubi iudicium a magistratibus, uel mutuum agitur, uel clamosum. Atq; ubi familiarem demone inquit multis sepe malis obistere, si demonis horres nomen uel concedente Platone angelum nominato. Ac memento nostrum demone geniumq; non solum ut quidam putant, nostrum intellectum esse, sed numen. Præcipit mox seniores paterna reuerentia adeo coli, ut etiā ab his uerberatus succensere nō debeat: sed patieter ferre.

Sed

Sed natales quos hic commemorat deos, nō ascendunt signa, signorumq; dominos planetas astronomico more debemus accipere: sed ideam generis humani principium, demoneq; nostræ uitæ custodem. Deniq; monet timēdam esse superiorum indignationem, & inferiorum punitionem. Monet mortem non esse supplicium ultimum, sed ultra hanc esse supplicia inferiorum, eaq; uerissime omnino narrari.

DIALOGVS NONVS DE LEGIBVS,

VEL DE LEGVM LATIONE.

VDICIA uerò si post hæc superioribus actionibus conuenientia reddantur, naturalis utique ferendarum legum ordo seruabitur. Sed de iudicijs quidem agriculturæ, similibusq; dictum est: de maximis uero iudicijs & iudicibus sigillatim nondum diximus, de his ergo deinceps dicimus. CLIN. Probe. ATHEN. Turpe quodam modo uideri potest, leges de huiusmodi rebus, quales tractabimus, illi ciuitati tribuere, quam dicimus recte se omnino ad uirtutis possessionē habituram. Nam cui absurdum non uideatur, si quis in ciuitate instituta putet hominem nequissimū sicut in alijs nasciturū: adeo ut opus sit legum minis hunc præuenire, ne talis fiat, ne ue tale committatur, & commissa positis legibus puniantur: quasi possint in hac quoq; republica flagitiosissimi homines reperiri? Verum quoniam non ut prisci legumlatores agimus, qui quum deorum filij essent, heroibus, qui & ipsi e dijs nati dicuntur, leges ferebant: sed homines hominibus ista sancimus, uereri par est, ne quis ciuium ita natura indomitus & inexorabilis nobis gignatur, ut quasi legumina fulminis tactu prædura, igni legum etiam fortissimarum decoqui nequeat. Quamobrem si quis fortē sacrilegium committere audeat, legem de hoc feremus, quamuis onerosam nobis atque molestam. Enim uero educatum recte ciuem, nec uolumus, nec ualde timemus tam graui morbo laboraturum. Sed serui istorum forsan & peregrini, peregrinorum que serui, huiusmodi multa aggredientur. Quorum gratia maxime, & quia uniuersa natura hominum imbecillis est, tam de sacrilegio quā de illis, quæ aut uix aut nullo modo sanari possunt, leges conscribam. Sed proœmia primum secundum ordinem in superioribus institutum, his omnibus quā breuissime præponenda. Ad eum igitur qui nefaria cupiditate, & die tractus, & nocte excitus templa ut furetur, petit, hæc aliquis instructionis & monitionis gratia diceret. O mirabilis uir, non humanum te malum, neque diuinum ad sacrilegia uertit: sed exitialis quidam asylus, a priscis atque in expiatis flagitijs innatus hominibus circumagrans, quem cunctis uiribus effugere debes. Quomodo autem effugies, audi. Quum talis oboritur in animo cogitatio, confuge ad expiationes obsecro. Confuge ad liberatorum deorum sacrificia supplex. Confuge ad bonorū uirorum consuetudines, ubi partim audias, partim tu quoq; dicas iusta honestaq; ab omnibus esse colenda. Malorum uero consuetudines apprimē fugias. Quæ si feceris, cessaueritq; moribus, bene tecum actum erit. Aliter autem mori satius fore arbitratus, desine uiuere. Cum illis hæc exordia cecinerimus, quorum in animos incidit impia quadam & ciuitati pestifera cogitatio, quicumque ex his paruerint, eos a lege liberos dimitemus: sed hominibus proœmio non persuasus, ferentes post hæc legem, altius intonabimus. Qui deprehensus in sacrilegio fuerit, si seruus peregrinus ue erit, in facie ac manibus, calamitate ipsius literis iniusta, uerberatus prout iudicibus uidebitur, nudus extra fines pellatur. Fortē enim supplicio continentior factus, euadet denique melior. Nullum quippe supplicium lege factum, ad malum tendit. Sed duorum alterum ferē semper solet efficere. Nam aut melior, aut certe minus prauus, qui pœnas dedit, fieri solet. Si uero ciuis quispiam aliquid tale in deos, aut in parentes, aut in patriam perpetrare, & ad maximam iniuriā induxisse animum deprehendatur: hunc iudex, quia ex puero bene doctus educatusq; a maximo scelere non abstinuit, sanari non posse existimet. Pœna huic mors, malorum minimū. Vituperatus autem ut exemplo alios iuuet, extra fines perdatur. Filijs uero eius & generi uniuerso si mores paternos fugerint, quia nati ex malo fortiter uirtutem sequuti sunt, honor exhibeatur & laus. Nullius autem istorum pecuniæ in fiscum redigantur, in republica ea in qua sortes easdem semper & æquales permanere oportet. Sed quando quis ea patrauit quæ pecuniarum multa luenda sunt, quod supra sortem possideret, id impendatur

vide Chir
liades

CC datur

datur, fors integra maneat. Cuius rei exactam ueritatem à descripto censu legum custodes semper iudicibus deferant: ne quis unquam propter indigentiam pecuniarum sua sorte priuetur. Quod si quis maiore digno damno uideatur, nec fideiussione liberalitateque amicorum liberetur, manifestis diuturnisque uinculis & cæteris opprobrijs puniatur. Peccatum nullum impunitum sit, neque profugus ullus & impunis abeat: sed aut morte plectatur, aut uinculis, aut uerberibus, aut ignobiliter sedendo standoque in sacris ad extremi tates regionis productus, aut pecunijs, ea ratione quam diximus, multatus, pœnas luat. Iudices autem capitalis criminis legum custodes sint: & optimi quique ex eorum numero electi, qui anno proximo præterito functi magistratibus fuerint. Quo autem modo accusationes citationesque & similia fieri debeant, posteriores legum latores determinent. Suffragiorum autem sententiæ que modum, nostri officij est lege perscribere. Manifeste igitur ista ferantur. Sed ante hæc coram accusante defendenteque quam proxime serua ta ipsorum dignitate iudices sedeant. Vbi ciues qui ocio abundant, omnes adsint, taliaque iudicia diligenter audiant. In quibus cum prima oratio ab accusatore fuerit habita, defensor alteram dicat. Deinde senior de iudicibus, quæ dicta sunt, omni adhibita diligentia, sufficienter examinet: post eum cæteri omnes considerent, quodcumque ab aduersarijs dictum uel non dictum perquirendum singuli putant: qui autem nihil discussione sua dignum censet, alteri examinationem ipsam relinquat. At tandem in Vestæ sacra rio scripta quæ tunc conclusa fuerunt, in sacris omnium iudicum signis, deponantur. Postridie rursus eodem in loco congregati, eodem modo examinent, iudicentque: & signis appositis, omnibus quæ dicta fuerint, deponant. Quumque hoc similiter tertio fecerint, signis testibusque sufficienter assumptis, sacrum singuli ferentes suffragium iureiurando per Vestam uere iusteque pro uiribus se iudicatos affirmant: atque ita huic iudicio finem imponant. Post peccata in deos commissa, de his dicatur quæ in reipublicæ perniciem committuntur. Qui principatum ad hominis arbitrium redigit, ei que leges subigit, atque ita ciuitatem subijcit factionibus, & uel adhibita contra leges seditionibus eam replet: hic uniuersæ ciuitati hostis est maximus omnium iudicandus. Secundus ille hostis est, qui quamuis particeps huius sceleris non sit, tamen quum amplissimis fungatur in ea reipublica magistratibus, eas coniurationes non animaduertit, & si animaduertit, timiditate quadam patriæ non succurrit. Quare unusquisque uir, qui modo alicuius precij ciuis fore studet, hæc iudicibus referat, eumque in iudicium trahat, qui patriæ insidiatus uel ad iniquam gubernationem uertere illam conatur. Iudices autem huius sceleris sint, qui & sacrilegij, totumque iudicium similiter peragatur: & suffragia quæ multitudine uincunt, morte condemnent. Et ut breuiter dicam, peccata patris non luant filij, nisi pater, auus, ac proauus deinceps capitis rei sint. Hos autem cum bonis suis, sorte semper excepta, in antiquam ciuitas patriam mittat. Et de filijs ciuium, quibus plures quam unus sunt, non pauciores quam decem annos nati, eos sorte deligant, quos patres, aut aui paterni materni uel nominauerint, nominaque ipsorum Delphos mittant, & qui oraculo Apollinis approbabitur, huic felice fortuna fors & domus destituta reddatur. CLIN. Recte id quidem. ATHEN. Communis præterea tertia lex de iudicibus iudicij que modo, aduersus eos qui proditoris accusati sunt. Et de mansione filiorum atque nepotum siue exitu è patria una lex aduersus tres similiter sit, proditorem, sacrilegum, & uolentem legum ciuiliu euerforem. De furto autem, siue magnum quid, seu paruum quis furatus sit, una lex pœnæque similis omnibus sit. Damnatus enim quispiam furti, si ultra sortem bona sua sufficiunt, duplum reddat: aliter uinciatur, donec aut illi persuaserit cui debet, aut reddiderit. Quod si publicum furtum fuerit, tum demum à carcere liberetur, quum ciuitati persuaserit, uel duplum reddiderit. CLIN. Quonam modo dicimus hospes nihil differre siue magnum seu paruum sit furtum, siue à sacro loco, seu non sacro sublatum sit, seu quomodocumque aliter id fiat? Quippe quum multis modis committi furtum possit, sceleris uarietatem dissimilitudinemque conijcere legislator debet, nec similibus pœnis quæ similia non sunt, punire. ATHEN. Opportune ô Clinia impetu currentem me retraxisti, & in memoriam quæ olim quandoque cogitaueram redegisti, ad hunc usque diem leges nullo modo recte constitutas fuisse, ut nobis præsentia considerantibus succurrat dicere. CLIN. Quomodo rursus id dicimus? ATHEN. Congrua profecto imagine

usi sumus, quando omnes qui hæc tenent leges recipiunt, seruis illis contulimus, qui ab alijs seruis curarentur. Illud certe ignorare non decet, quod si medicus quispiam eorum qui usu quodam absque ratione medentur, liberum medicum philosophiaque studiosum ægrotanti libero colloquentem audiat, dum morbi initia rationibus indagat, & de natura corporum diligentius differit, ridebit protinus: & aduersus illum ea dicet quæ hac in re plurimis medicorum in promptu semper esse solent. Non mederis, inquit, ægrotanti ô fatue: sed quasi doctrina non sanitate indigeat, doces. An non recte sic loqui uidebitur? Nonne & nobis merito idem obijciat? quod quicumque de legibus ut modo nos, differit, non leges condit, sed ciues erudit? CLIN. Fortasse. ATH. Sed feliciter in præsentia nobis contingit. CLIN. Quidnam? ATH. Quod nihil ad ferendas leges nos urget: sed ipsi sponte hac consideratione suscepta, de omni reipublicæ disciplina, quod optimum atque necessarium sit, quomodoque id peragatur, perspicere nitimur. Cum ergo liceat si uolumus quid optimum sit, aut quid maxime necessarium in legibus considerare, utrum nobis uideatur, tractandum in præsentia eligamus. CLIN. Ridicula hæc hospes optio est: manifesteque nos illis similes facit, qui necessitati ingenti leges ferre ita in præsentia compelluntur, ut in crastinum licere non uideatur. Nobis autem dei auxilio, quem admodum illis qui ex lapidibus uel ex alia quauis materia aliquid construunt, licet fuisim ea colligere, ex quibus futura commoda operi absque ulla festinatione deligentur. Quasi ergo ædificatores minime festinantes, alia modo fundemus, alia hinc ad ædificandum sumamus: adeo ut in ferendis legibus, alia quasi modo ponantur, alia uero quasi iam positæ apponantur. ATH. Sic utique secundum naturam magis ô Clinia compendiarie nobis fiet legum conspectio. Sed illud per deos de legum latoribus consideremus. CLIN. Quidnam? ATH. Multorum scripta sermonesque in ciuitatibus extant, sunt autem & legislatoris scripta & sermones. CLIN. Quidni? ATH. Vtrum igitur poetarum cæterorumque scriptorum operibus de ratione uiuendi compositis animum applicabimus: legum uero latorum, nequaquam? an his maxime omnium? CLIN. Istis omnino. ATH. Legislatorem ergo scriptionum solum oportet de honesto, bono, iustoque consulere, doce reque qualia hæc sint, & quomodo his agenda, qui felices futuri sunt. Turpe enim est, cum Homerus, Tyrtæus, cæteri que poetæ probe de uita studiisque hominum scripserint: turpe inquam Lycurgo atque Soloni, cæterisque legum latoribus minus id facere. Rectum igitur præ cæteris omnibus scriptis leges mirifice præ se ferre debent: cæterorum uero scripta probari, si legibus consentanea sunt: sin dissona, derideri. Sic igitur leges ciuitatibus conscribantur, ut patris matrisque personam lator legum penitus gerat: scriptaque charitatis prudentiaque uirtutem habeant potius, quam domini tyrannice imperium imitantis tantum & describentis, rationem uero nullam penitus assignantis. Consideremus igitur an hac uia nobis progrediendum sit, siue possimus, siue non. Sed accingamur iam: & pro uiribus hac uia procedentes, etiam si pati quicquam necesse sit, toleremus. quod utinam felix sit: eritque profecto, si deus uoluerit. CLIN. Recte locutus es: quare sic faciamus. ATH. Considerandum est ergo primum, ut cœpimus, diligenter de sacrilegio, de furto, de cæteris omnibus iniurijs, nec grauius ferendum, si in ea ipsa legum descriptione, aliam iam posuimus, de alijs disceptamus. Non enim legum latores iam sumus, sed efficimur modo, & cito fortassis erimus. Verum si de his quæ proposui, ita ut dixi, differendum uideatur, edisseramus. CLIN. Sic omnino. ATH. De honestis igitur iustisque rebus omnibus, inspicere id conemur, quo nos, qui cæteros si non possumus, certe cupimus præcellere, nobis ipsis conuenimus, & quo discrepamus, quo item alij à se ipsis. CLIN. Quas quæso inter nos differentias dicis? ATH. Conabor exponere. De iustitia, omnino iustisque hominibus & rebus & actionibus omnes quodammodo consentimus: quod uidelicet omnia hæc honesta pulchraque sint: ita ut si quis iustos homines etiam si corpore deformes sint, secundum ipsum iustitiæ habitum pulcherrimos asserat, nemo sit iudicium illius reprobaturus. CLIN. Nemo ferè qui loquatur perperam loqui uidebitur. ATH. Recte igitur. CLIN. Fortè. ATH. Sed uideamus age, si omnia quæ iuste fiunt honesta pulchraque sunt. Omnium uero passiones nobis sunt ferè actionibus similes. CLIN. Quid hoc? ATHEN. Actio utique quæcumque iusta est, quatenus iustitiæ, eatenus & honesti est particeps. CLIN. Cur non? ATHEN. Quare passio quoque iusta, si æqui

honesti atque iustitiae particeps esse dicatur, haud dissona nobis erit oratio. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Si autem passionem aliquam iustam quidem esse affirmabimus, honestam uero negabimus, iustum & honestum inter se dissonabunt. Iusta enim turpissima esse dicentur. CLIN. Quomodo id dixisti? ATH. Nihil difficile cognitu. leges enim quae prius nobis positae sunt, contraria penitus praecipere his uerbis uidebuntur. CLIN. Quo pacto? ATH. Sacrilegum censebamus iuste moriturum, legum quoque bene positarum hostem similiter. Cumque multas huiusmodi leges scripturi essemus, retraximus nos considerantes has passiones tam multitudine quam magnitudine infinitas esse: iustissimas quidem omnium passionum, sed turpissimas quoque omnium. Nonne sic honesta iustaque modo quasi eadem, modo quasi contraria, uidebuntur? CLIN. Ita uidetur. ATH. Multi igitur dissonae sic honesta iustaque quasi discrepantia, nuncupant. CLIN. Ita prorsus apparet. ATHEN. Sed rursus uideamus o Clinia, quomodo nos de his consentimus. CLIN. Quem dicis consensum? ATH. In superioribus manifeste mihi dictum arbitrator. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Quod si supra dictum non est, nunc saltem me dicere existimate. CLIN. Quidnam? ATH. Malos omnes omnino non sponte malos esse. quod si ita est, illud quoque sequi necesse est. CLIN. Quid? ATHEN. Iniustum esse malum, & malum non sponte huiusmodi esse. non sponte uero fieri, quod uoluntarium est, nulla unquam ratione potest. Qui igitur iustitiam inuoluntariam putat, iniuste agentem hominem iniuste agere non sponte putabit. Mihi quoque mecum modo conueniendum est, cum omnes non sponte iniuriari fatear: quamuis possit quispiam ambitionis contentionis uel causa illud nobis obijcere: iniustos quidem non sponte iniustos esse, multos tamen illorum sponte iniuriari. Mea quippe sententia non haec, sed illa est. Quomodo ergo uerbis meis ipse conueniam, si me ita o Clinia & Megille interrogabitis? Si ita haec se habent hospes, quid nobis de Magnesiensium ciuitate consulis? Dare ne leges ipsis, an non? Ego uero dare leges consulam. Tum uos ita. Distingues igitur ipsis sponte, atque item non sponte factas iniurias: & illarum maiores, harum uero minores multas conscribes? An omnium pares, cum nullae penitus iniuriae sponte fiant? CLIN. Recte tu hospes. Sed his quae modo dicta sunt, ad quid utemur? ATH. Probe interrogasti. Vtemur enim in primis ad illud. CLIN. Ad quidnam? ATH. Memoria repetamus probe in superioribus nos dixisse, multam magnamque de re iusta turbationem inter nos esse atque dissensionem. Quod resumentes, nos ipsos interrogemus, deceat ne cum differentiam horum nequaquam declarauerimus: quae in qualibet ciuitate ab omnibus praecis legumlatoribus quali duae iniuriarum species positae sunt, sponte scilicet & non sponte factae, atque ita uarie puniuntur: opinionem hanc nostram quasi diuinitus dicta sit, in medium inducere: nec eam ulla ratione quomodo recte se habeat confirmare? Minime uero sic decet. Verum necesse est antequam leges ponamus, quemadmodum haec duo sint, & quam differentiam habeant, significare: ut quando supplicium utriusque imponimus, quisque intelligat, iudicareque ualeat quodammodo, conuenienter ne an contra impositum fuerit. CLIN. Recte nobis loqui uideris hospes. Oportet enim alterum de duobus nos facere: uel non dicere, nullas iniurias sponte fieri: uel antequam ad alia pergamus, quomodo recte dicatur, exponere. ATH. Horum ego alterum minime patiar, ut uidelicet quod ita esse existimo, negem. Nec officij mei id esset, neque pium. Quomodo autem haec, si in eo quod est sponte fieri, & non sponte, minime differant, duo sint, & quo alio differant, quodammodo aperire conemur? CLIN. Non aliter certe hospes ista nos intelligere possumus. ATHEN. Ita fiet. Age igitur, nonne multa inter ciues in commutatione consuetudineque damna & incommoda fiunt, in quibus uoluntarium & inuoluntarium abundare uidentur? CLIN. Quid nisi? ATHEN. Nemo uero non incommoda nocentiaque iniurias putet, duplicem quoque in ipsis esse iniuriam arbitretur, non sponte alteram, alteram sponte commissam. Damna enim omnium non sponte facta, nec numero, nec magnitudine, minora illis sunt, quae sponte fiunt. Sed considerate quaeso utrum deinceps ueri aliquid afferam: an penitus nihil. Num enim o Clinia & Megille, si quis cuiquam nocet nolens, dicam iniuriari nolentem? aut propterea quasi iniuriam non sponte factam in legibus istud ponam, immo nullam id damnum iniuriam dicam, siue maius siue minus sit. Saepe etiam eum, qui utilitatem minus recte contulit, iniuriari dicimus, si haec minime superat. Nam ferme o amici,

nec

nec si quis conferat, nec si contra quicquam auferat, par est ut iustus aut iniustus ita simpliciter appelletur. Non igitur id, sed si probis moribus iustoque modo prosit alicui, uel obsit, an contra, hoc est legumlatori considerandum: & ad haec duo illi respiciendum, ad iniuriam dico & nocentum: ita ut ad indemnem integrumque statum pro uiribus quoque perducatur, amissum restituatur, quod decidit, rursus confurgat, occisum uulneratumque reparatur: semperque conandum ut discordiae nocentis suscitatae, per leges in amicitiam redigantur. CLIN. Probe ista dicuntur. ATH. Iniusta itaque damna emolumentaque, si quid forte ex iniuria sequatur lucri, quasi morbos animi, si sanabilia sunt curare oportet. Cura uero iniustitiae illuc feratur. CLIN. Quoniam? ATHEN. Ut quisquis iniurias seu magnas siue paruas commisit, per doctrinam corrigatur a lege, cogaturque omnino, ut uel nunquam amplius tale quid audeat sponte committere, uel rarius admodum, poenae impositione deterritus. Profecto legum optimarum officium esse dicimus, ita animos hominum instituire, ut oderint iniustitiam: iusti uero naturam uel diligant, uel saltem non oderint: siue operibus seu uerbis legislator id assequatur, seu uoluptate siue dolore, uel honore uel infamia, aut pecunia mulcendo aut donis, aut alio quouis modo id faciat. Quos uero insanabiles legislator esse senserit, ultimo supplicio hos afficiet, non ignorans satius fore his qui insanabiles sunt, mori quam uiuere, ac si uita priuantur, dupliciter prodesse ceteris. Nam horum exemplo a peccato ceteri deterrentur, & improbis hominibus ciuitas ipsa mundatur. Haec de causa insanabiles homines morte legis conditor praecet, alia minime. CLIN. Moderate admodum haec abs te dicta uidentur, sed iterum iniuriae damnaque differentiam, & quomodo sponte fiant, clarius te dicentem libenter audiremus. ATH. Et facere conabor, & dicere, ut iubetis. Constat sane, quod de anima inter uos differentes hoc saepe dicitis, & auditis, unum in ea affectum siue partem natura inesse, quam iracundiam dicimus, contentiosam atque difficilem, quae inconsiderata uel multa euerit. CLIN. Proculdubio. ATH. Voluptatem autem non eandem cum ira dicimus, sed ex contraria potentia dominantem: quae persuasionem simul & uiolenta quadam deceptione compellit, ut quicquid ipsa uelit, hoc peragas. CLIN. Et maxime quidem. ATH. Tertiam delinquendi causam quisquis ignorantiam posuerit, non errabit. Sed qui hanc bipertito distinxerit, legumlator melior erit: alteram quippe simplicem is ponet, alteram duplicem. & simplicem quidem leuium peccatorum causam arbitrabitur: duplicem uero uocabit, quando non ignoratione solum quispiam detinetur, sed etiam sapientiae opinione inflatus, quae omnino ignoret, ea scire se prorsus existimat. Hanc si uires roburque consecuta fuerit, ingentium turpissimorumque scelerum causam esse censebit: si autem imbecillitate prematur, peccata & puerorum & seniorum inde profecta, peccata quidem esse putabit, & illis tanquam peccantibus leges praescribet, sed mitissimas omnium, plurimamque ueniam & indulgentiam plenas. CLIN. aequum id est. ATHEN. De uoluptate atque ira consentimus ferme omnes, alios quidem homines illas uincere, alios uinci. Atque ita est omnino. CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Ignorantiam uero alios superare, & ab alijs superari, nunquam audiuius. CLIN. Vera narras. ATHEN. Singula haec ad se rapere hominem dicimus, saepe simul ad contraria tractum. CLIN. Immo sapissime. ATHEN. Nunc iam tibi quid iustum, quid uel iniustum dico, clare absque ulla ambiguitate exponam. Ira namque atque timoris, uoluptatis & doloris, inuidiaeque cupiditatis tyrannidem in animo, siue noceat, siue non, omnino iniustitiam nomino. Sed opinionem optimi, qua uidelicet ratione ciuitas, uel priuati aliqui putabunt, si animo dominata omnem uirum exornet etiam siquid minus recte illi successerit, iustitiam nomino: & quicquid inde gestum est, iustum appello: atque eos qui huiusmodi principatui libenter parent, optime uiuere duco. Illiusmodi uero damnum iniuriam non sponte commissam plurimi opinantur. Nos autem de uocabulis non contendimus. Verum quoniam tres peccatorum species dictae sunt, memoria haec primo diligentius repetenda. Doloris quidem quem iram timoremque uocamus, unam speciem arbitramur. CLIN. Prorsus. ATHEN. Voluptatis rursus cupiditatumque alteram. Spei autem ac de optimo uerae opinionis appetitionem desideriumque, speciem tertiam. Quibus rursus bipertito diuisis, species quinque conficiuntur: quibus leges inter se differentes speciebus quinque in duobus generibus sunt ponenda. CLIN. Quae sunt ista genera? ATHEN. Alterum quod ui & aperte com-

mittitur: alterum quod clam & cum deceptione in tenebris. At non nunquam utroque agitur. Quod si iure tractabitur, asperrimis legibus coercetur. CLIN. Aequum est. ATH. Sed redeamus illuc iam, unde huc digressi sumus: terminandisque legibus incumbamus. Erat autem nobis propositum de sacrilegis, de proditoribus, de his qui mutando rempublicas leges corrumpunt. Horum aliquid quis forte committet, propter insaniam, uel morbo, uel senio pressus, uel in ætate puerili constitutus, ita ut ab istis nihilo differat. Ac si tale quippiam electis iudicibus fecisse declarabitur, ipsoque aut defensionem referente sic affectus iudicabitur commisisse, damnum quod intulit simplex omnino restituat: cætera sibi remittantur, nisi homine interfecto, mundus adhuc a cæde non sit. Sic enim aliote profectus, annum peregrinetur. Et si prius quam constitutum a lege tempus præterierit reuersus fuerit, aut etiam intra fines deprehendatur, in publico carcere biennio a legum custodibus detineatur: posthac liber a uinculis esto. Sed ut incepimus, de unaquaque specie cædis leges absolutius conscribamus. Et primo quidem de ui & non sponte factis dicamus. Si quis in certamine publicisque gymnasiis non sponte, siue confestim, siue postea ex uulneribus secuta mors sit, amicum hominem interfecerit, uel in bello similiter, uel in exercitatione bellica magistratibus instituta, siue nudis corporibus, seu ad imitationem ueri belli armatis, secundum legem a Delphico Apolline latam mundus sit. Omnes autem medici qui curantes non sponte occiderint, mundi sint. Quod si manu sua quispiam non sponte, siue nudo corpore, siue instrumento, uelo, uel cibo potuue, ignis frigoris ue & fluctus adiectione, aut priuatione spiritus, siue id suo corpore, siue per alia quaedam faciat, aliquem interfecerit, omnino ut manu propria interfecto existimetur: atque ita ut dicam plectatur. Si alienum seruum interemerit, suumque putauerit: domino damnum restituat uel duplum precij reddat. Quanti uero precij fuerit seruus a iudicibus statuatur. Purgationibus uero pluribus maioribusque utatur quam qui certando aliquem interfecerunt. Quarum idonei sunt interpretes, hi quos dei comprobauit oraculum. Sin uero seruum suum, purgatus secundum legem, sit absolutus. At si liberum quis non sponte hominem interfecerit, isdem purgationibus utatur, quibus qui seruum peremit. Et priscum mysterium non contemnat. Fertur enim interfectum ui hominem qui libere uixit, interfectori proximo statim post mortem tempore irasci, ac propter uiolentam mortem, terrore turbationeque plenum, maxime si uiderit interfectorem inter suos more solito uiuere, interfectorem ipsum eiusque actiones, uim ad hoc suppeditante memoria, cunctis uiribus terrere, atque turbare. Quare opus est ut homicida interfecti hominis gratia anno integro exul a patria, omnique ea regione procul uitam ducat. Sin uero qui interijt peregrinus fuerit, a patria quoque peregrini annuo tempore homicida pellatur. Huic legi si obtemperauerit, genere proximus interempto, qui utrum paruerit attendet, illi ueniam præstet, qui etiam pace ipsi reconciliatus & æquus omnino erit. Sin uero non obediuerit, sed cum immundus sit templa deorum petere sacrificareque audeat, uel statuto tempore uniuerso non peregrinabitur, genere proximus interempto id iudicibus deferat, eumque de cæde accuset, & dupla omnia sumat ab eo supplicia. Quod si proximus ille neglexerit, quasi scelere in ipsum reuoluto, ipso uidelicet interempto passionem in illum conuertente, a quolibet uolente accusetur, & quinque annos patria carere cogatur. Si peregrinus non sponte peregrinum in ciuitate occiderit, eadem lege a uolente quocumque id iudicibus deferatur, & similiter iudicetur. Sin uero incola id fecerit, anno exulet uno. Quod si peregrinus omnino peregrinum, siue incolam siue ciuem necauerit, ultra purgationem tota etiam a regione in qua leges huiusmodi dominantur, per omnem exulet uitam. Ac si contra leges redierit, morte a legum custodibus puniatur: & bona si qua possideat, proximo interfecti tradantur. Quod si non sponte quispiam in eam regionem delatus fuerit: tempestatis quidem ui & fluctu maris depulsus, nauigandi oportunitatem pedibus mare tangens expectet: ui autem per terram ab aliquibus adductus, a magistratu cui primo res delata fuerit, soluendus est, & intactus in exilium retrudendus. Si quis uero manu sua liberum hominem ira concitus interfecerit, bipertito iram primo oportet distinguere. per iram enim facit & qui subito absque uoluntate interimendi uerberibus, uel quouis modo interfecit, ita ut confestim post impetum poenitentia sequatur: & qui contumelia uel iniuria lacesiti, ideoque in uindicta cupiditate perseverantes, postea uolentes

lentes interfecerunt: nec poenitet ea fecisse. Duplicem igitur cædem ponere placet, utraque ira factam. Quas inter uoluntarias & inuoluntarias actiones medias iure posuerim. Neutra enim uoluntaria reuera uel inuoluntaria est, sed altera alterius est imago. Nam ille quidem qui iram seruat, nec repente, sed cum insidijs se postea uindicat, homicida uoluntarij est per similes: & qui non seruat sed primo iræ impetu fertur, & absque præmeditatione interficit, inuoluntarij homicida similis iudicatur. Non tamen omnino inuoluntarius est, sed inuoluntarij habere similitudinem dicitur. Quocirca per iram commissæ cædes, difficile determinantur: utrum uoluntariæ an contra, ponendæ sint. Optima igitur & uerissima sententia est, utraque imagines appellare, easque seorsum ita distinguere, ut altera consulto, altera inconsulto committi dicatur. Maiora uero supplicia illis decet imponere qui consulto per iram interfecerunt. Illis contra, qui repente & inconsulto, leuiora. Nempe quod grauiori malo simile, asperius: quod uero leuiori, mitius puniendum. Ita certe nostris legibus agendum est. CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Sed de ira iterum repetentes ita dicamus. Si quis manu propria liberum hominem ira concitus inconsulto occiderit, cætera quidem eadē pariatur mala quæ & homicidæ, qui non per iram occiderit, debent: sed duobus omnino ad iram suam coercendam exulet annis. Qui uero per iram quidem sed ex insidijs liberum quenque occiderit: cætera similiter ac primus cogatur facere. Non autem biennium tantum ut ille, sed triennium exulet, ut ira eius diuturnior diutius puniatur. Vniuersalis autem istorum hæc dispositio sit. Nempe difficile est, sigillatim exacteque de his leges ponere. Aliquando enim quæ truculentior cædes lege statuta est, leuior uidetur: non nunquam contra, quæ leuior, truculentior, prout atrocius, aut mitius gesta est. Ut plurimum uero, quæadmodum modo diximus, ista contingunt. Sed hæc omnia legum custodes cognoscant. Cum uero restituendorum exulum tempus aduenierit, XII ad fines regionis mittant, qui diligenter consideratis omnibus per id tempus exulum actionibus, pudoris eorum receptionisque iudices fiant. Illi uero horum magistratu iudicio acquiescant. Quod si post restitutionem alteruter horum ira comotus similiter peccauerit, perpetuo exulet, & si rursus redierit, non aliter que peregrinus rediens puniatur. Si quis ita seruum suum necauerit, purgetur. si alienum, damnum domino in duplo restituat. Si quis homicida legibus non paruerit, sed nondum purgatus, forum, gymnasia, cæteraque sacra ingressu suo contaminauerit, quicumque uelit tam istum quam interfecti cognatum hæc negligentem, in iudicium uocet, & in duplo tum pecuniam tum cætera persolueret cogat: quodque solutum est, ipse secundum legem accipiat. Si seruus ira concitus dominum suum interimat, occisi hominis cognati quomodo uelint ipsum interficiant, mundique a crimine sint, dummodo uiuum non conseruauerint. Sin uero seruus non dominum suum sed alium liberum per iram necarit, a domino suo, interfecti cognatis tradatur: qui utcumque uelint, omnino ipsum interimant. Si pater aut mater (accidit enim quamuis raro) per iram uerberibus seu quouis modo filium uel filiam interficiat, perinde ac cæteri homicidæ purgetur: & triennium exulet. Ac post ipsam restitutionem maritus ab uxore, uxorque a marito separentur. Nec simul amplius liberis procreandis operam dent: neuterque horum simul cum eo habitet, cuius filium uel fratrem occidit, nec una cum eo sacris communicet. Et qui impietate animi his legibus non paruerit, ut impietatis reus a uolente quolibet accuset. Si uir uxorem, aut uxor uirum per iram necauerit, purgetur similiter, & triennium integrum exulet. cumque redierit, nec sacris cum liberis suis communicet, nec una mensa utatur. Quod si non seruet genitor aut filius, impietatis reus a uolente quolibet accusetur. Frater uero si fratrem aut sororem, & soror si sororem, uel fratrem ira occiderit, non aliter quam parentes qui liberos interfecerunt & purgetur & exulet: nec post reditum sacris & mensa cum illis comuniceat, quos fratribus aut sororibus filijs ue priuauit. Qui legem hanc transgredietur, iure ut impius condemnabitur. At uero cum quis adeo uictus ab ira fuerit, ut insano iracundiæ furore parentem interemerit, si parens antequam mortem obiret, sponte interfectorem suum a cæde liberauit, sicut qui sponte cædem commiserunt purgatus, cæterisque similiter factis, mundus sit: sin uero non liberauit, multis legibus reus sit, qui necauit. Nam ultimis supplicijs, cædis, impietatis, sacrilegij subiectus erit: quia sacrilegio genitoris animam abstulit. Quare si possibile esset sapius aliquem mori, iustissimum esset sapius patricidam interfici. Nam cui ne pro defensione quidem sua si a parentibus interficiat lege ulla conceditur ut parentes a quibus

in lucem æditus est interimat, sed omnia potius sustinere præcipitur, quam quicquam huiusmodi facere: quomodo aliter iuste punire hunc oportebit? Lege igitur ira concitato ad patricidium mors sanciat. Si orta seditione uel quouis modo frater fratrem in se impetum facientem pro defensione sua interimat, quasi hoste perempto purus sit. Quinetiam si ciuis ciuem, aut peregrinus peregrinum, uel peregrinum ciuis, uel econuerso, defendendo se, interfecerit, similiter mundus sit. Eodem modo, si seruus seruū. Sin uero seruus liberū se defendens interimat, iisdem legibus quibus & parricida sit subiectus. Quod uero de liberatione à cæde parentis diximus, idem quoque de liberatione omnium dictum intelligatur. Siquis ergo aliorum omnium alicui sponte dimiserit, quasi non sponte cæde commissa purgetur qui interfecit, & annum exulet unum. Sed uiolenta iam & inuoluntaria ac per iram commissa de cæde mediocriter exposita sunt. Quæ uero sponte in his secundum omnem iniustitiã ex insidijs propter uoluptatum cupiditatemq; inuidieq; tyrannidem committuntur, deinceps dicamus. CLIN. Recte dicis. ATHEN. Primum igitur quot uoluntariæ cædis causæ sint, pro uiribus declaremus. Maxima uero huius causa est: cupiditas animæ libidinibus exagitata dominans: quæ in eo ardore consistit maxime qui multorum animos uehementer inflammat. hæc sane ea uis est, quæ propter naturam & ignorantiam diuitiarum inexplabilem gignit auaritatem. Ignorantiæ uero causa est, quod non recte laudantur diuitiæ. Quippe tam Græci quam Barbari, diuitias cum tertium bonorum teneant locum, in primo ponunt: atq; hac sententia seipsum simul & posteros perdunt. Optime sanè & pulcherrime uiueremus, si uera de diuitijs sententiã ubiq; prædicaretur. ea est, quod diuitiæ corporis gratia sint: corpus autem animi gratia. Quare cum bona ea sint, quorū gratia possidenda diuitiæ sunt, tertium gradum post uirtutē animi corporisq; tenebunt. Hæc ergo ratio nos tanq; magistra docebit, non oportere hominem qui felix sit futurus, diuitias quomodocunq; sed cum iustitiã & temperantiã quærere. Sic enim cædes cædibus puniendæ in ciuitatibus nullæ committerentur. Nunc uero quem admodum in huius disputationis principio diximus, unū hoc est, & maximū, quod uoluntariæ cædis maxima supplicia facit. Alterū est, ambitiosi animi habitus: unde inuidiæ nascuntur, primum quidem ipsi inuido truculentæ, deinde etiam optimatibus ciuitatis. Tertium locū ingentes iniustæq; formidines possident: quæ cædes multas pariunt, quando ea sunt alicui gesta, uel ad præsens geruntur, quorū neminē uellet esse consciū. Quare illos qui talia indicaturi uideant, si non aliter potest, morte e medio tollit. At hæc omnia, proœmia sint quæ diximus: ac præterea sermo quē multi ex his qui sacris student solennitatibus, & audiunt & credunt, qd homicidæ apud inferos puniuntur: & rursus huc reuersi, pœnas necessario secundū naturam debitas pendunt. Quippe quæ alijs fecerunt, ab alijs quoq; perpeti simili sorte in hac uita cogunt. Illi igitur qui persuasus fuerit, quod huiusmodi proœmio monitus talia supplicia extimuerit, nullā ad hæc opus est legem ponere: sed hominī cōtra affecto, lex ista scribat. Qui consulto ciuem suū manu propria per iniuriam interfecerit, primū à tēplis, à foro, à portibus, & ab omni cœtu cōmuni, ne præsentia sua hæc maculet, procul absit, siue quis adesse interdixerit, siue nullus. Lex enim ipsa interdicit atq; ita id uetat, ut pro uniuersa ciuitate interdiceret semper, & interdictura esse uideatur. Deinde qui eū nō persequit ut decet, nec ab his arceat, de cognatione interfecti usq; ad patruales & cōsobrinos, primū scelus deorūq; odia in ipsum uertant, sicut uulgo legis imprecatio & maledictio dicitur: deinde reus sit cuiq; interfectū ulcisci uolenti. Qui aut persequi uolet, cum omnia fecerit, quæ uel de luendi criminis obseruatione uel de alijs quibuscunq; facienda deus instituit, & quæ prædicenda sunt prædixerit, pergat, homicidamq; secundum legem dare pœnas cōpellat. Hæc aut faciēda esse, precibus sacrificijsq; deorū, quibus ne cædes in urbibus fiāt, curæ est, facile legislator suadere potest. Sed qui dii sint isti, & quomodo secundum dei mentem maxime hæc iudicia peragantur, legū custodes cum interpretibus aruspibusq; & deo declarent, atq; ita iudicia pœnasq; disponant. Iudices uero harum rerū illi sint, quibus sacrilegij puniendi data est auctoritas. Qui aut cōdemnatus fuerit, morte pœnas luat. & quoniã non impie solum, sed imprudenter quoq; peccauit, in regione interfecti sepeliri non debet. Quod si fugerit, neq; iudicium sustinuerit, perpetuo exulet. Et si unquam citra fines fuerit deprehensus, qui primus illi obuius erit cognatorum interfecti uel ciuium, impune interimat: aut uinctum magistratibus

Quæ à uolentibus & scientibus

tibus tradat huius rei iudicibus occidendum. Quod si quis hunc defensus accesserit, pro eo fide iubeat quem tutatur, trisq; is fideiussores quos iudices ipsi sufficientes putauerint, afferat: qui iudicio illum se sistere promittant. Id si quis facere noluerit uel non poterit, uinctus à magistratibus, iudicio reseruetur. Verum si quis non propria manu, sed uoluntate, consilio, insidijsq; hominem interfecerit, & cum causa cædis sit animoq; impurus, in ciuitate habitet: condemnatus similiter puniatur: præterquam quod fideiussores non præbebit, & condemnatus propria non carebit sepultura. Cætera huic quemadmodum de superiore diximus fiant. Hæc eadem peregrinis aduersus peregrinos, ciuibuscq; ac peregrinis uicissim & seruis aduersus seruos, de cæde propria manu facta, & de illa quæ consilio insidijsq; cōmissa est, statuta sint: nisi quod fideiulsionem præbere istos, quemadmodum illos qui propria manu interfecerit, censemus. Si seruus liberum sponte siue manu sua siue consilio interemit, condemnatusq; fuit, trahatur à publico licitore ac uindice ad interfecti monumentum, uel unde illud cernere queat, uerberatusq; prout iubet qui iudicio eum conuicit, si ita casus adhuc uiuat, ad necem usq; cædatur. Siquis seruum nihil iniuriatē timens ne turpe quid à se factum indicet, uel alia huiusmodi causa inductus morti tradiderit: quasi ciuem necauerit sic puniatur. Accidunt quandoque nonnulla de quibus leges ponere graue est atq; molestum: & non ponere impossibile. Huiusmodi sunt cognatorum uoluntariæ & iniustæ cædes, siue manu propria siue consilio insidijsq; illatæ, quæ in ciuitatibus male gubernatis plurimum cōmittuntur: sed nunquam etiam ubi non credideris, fiunt. Ad hæc scelera deuitanda, oratio superior reperitur. Fortè nanq; his auditis à sceleratissima cæde sponte aliquis abstinerebit. Fabula enim uel sermo, uel quouis alio nomine appellanda oratio, manifeste à priscis sacerdotibus dicta est, iustitiã speculatricem omnium atq; uindictam, ad cognatum sanguinem ulciscendum, lege quam modo diximus, uti. Nempe illam constituisse, ut quisquis aliquid huiusmodi perpetravit, idem necessario patiat. Ut si quis patrem morti tradidit, ipse postea certis temporibus uolenter à filijs occidatur. Sin uero matrem peremit, ipse postea particeps naturæ muliebris effectus necessario tandem à filijs suis interimatur. Comuni enim sanguine maculato, non esse aliam purgationem, nec posse aliter abstergi maculam: nisi eadem cæde simili similem anima scelerata lustrauerit, totiusq; cognationis iram sedauerit. Ab his ergo sceleribus coercere homines oportet, suppliciorum eiusmodi quæ à dijs inferuntur, metu. Si qui uero in tam miseram calamitatem inciderint, ut patrem uel matrem, fratrem, uel filium sponte atq; consulto uita priuare audeant: mortalis legumlator sic de huiusmodi scelere sanciet: ut & arceant à publicis sacrisq; locis, ut supra dictū est, & uades similiter requirantur. Et qui cædis huiusmodi condemnatus fuerit, tam à iudicū ministris q; à magistratibus occidat, trahaturq; extra urbem in statutū truium nudus, ubi singuli magistratus pro uniuersa ciuitate in mortui caput lapidē mittant, atq; ita ciuitatem omnē purificent. Demum ultra regionis fines portatū, secundū leges insepultum eiciant. Sed quid de illo iudicandum, qui proximum atq; amicissimū cæde perdidit: qui dico seipsum uita & sorte fatorum, ui scelerata priuauerit: nō iudicio ciuitatis, nec tristi & inuitabili fortunæ casu coactus, neque pudore aliquo extremo compulsus: sed ignauia & formidolosi animi imbecillitate, iniuste sibi mortem consciuerit? Quæ purgationes, & quæ sepultura huic lege conueniat, deus ipse nouit: proximi tamē huic genere ab interpretibus legibusq; harum rerum hæc exquirant: & quemadmodum ab his statutum fuerit, ita faciant. Sepultura igitur istis solitaria fiat, ubi alius nemo condatur. Deinde in his locis sepeliantur quæ de duodecim regionis partibus ultima, deserta, innominataq; sunt: sic obscuri, ut nec statua, nec inscripto nomine sepulchra notentur. Si iumentū aut aliud animal hominē interficiat, nisi publico in certamine id fecerit, interfecti hominis propinquus id iudicibus deferat. Et agrorū curatores illi quibus quotq; propinquus ipse mandauit, iudicent, & damnatum iumentū extra regionis fines interficiant. Quod siquid inanimè præter fulmen aut aliud telum diuinitus missum, anima hominē cadentem ipsum, aut ipsum cædens priuauerit: genere propinquus interfecto, proximum in uicinia ad hoc cōstituatur iudicem. atq; hæc & cætera prout erga mortuum ipsum conuenit, pro sui plus & cognationis totius expiatione perficiat. Quod uero damnatum fuerit, ut de animalibus dictum est, exterminet. Si quispiam uita priuatus reperiatur, & ignotus homicida sit, nec diligenter

Interfectores sui ipsorum

diligenter quærentibus inueniatur, prædictiones ut in alijs fiant: & in foro publice præconio prædicetur, ut qui hunc uel hunc necauit, quia cædis reus sit sacra loca non ingrediat, & uniuersam deferat regionem: nam si deprehensus fuerit occidetur, atque extra regionis fines insepultus eicietur. Vna ergo lex ista nobis præcipua de cæde, sancita sit. Ac de his fati. Nunc dicamus, in quibus recte mundus est, qui occidit. Qui noctu furem domum suam ingressum interemit, mundus sit. Et qui spoliatorem in defensionem suam, similiter. Et qui mulierem liberam aut puerum ad rem ueneream ui subegit, impune non ab eo solum, cui uis est illata, uerum etiã a patre, fratribus, filijsq; uita priuetur. Maritusq; si uim uxori inferentem perimat, lege mundus sit. Ac si quis etiam patri haudquam per scelus cædem patranti, aut matri, aut filijs, fratribus ue, aut coniugi opem ferens quempiam interfecerit, mundus sit. Hactenus de uiuentis animæ educatione & disciplina, qua si prædita est, uiuendum illi sit, sin contra, non sit uiuendum, leges cõscripsimus. Præterea de cædibus uolentis, quõ puniendæ sint. Ac etiam de nutritione disciplinaq; corporũ satis in superioribus dictũ fuit. Deinceps quæ uiolentæ sunt actiones & uoluntariæ, & inuoluntariæ, quæ & quot sint, & quibus supplicijs cõmode reprimendæ, pro uiribus determinetur. Recte enim hæc post illa tractantur. Vulnere nanq; membrorũq; per uulnera truncationes uilis etiam legumlator post cædem locabit. Hæc sicut cædes distinguuntur. Nam alia nõ sponte, alia ira, quædã timore, quædam spõte consultoq; fiunt. Quorum omnium huiusmodi exordium sit. Necesse est leges hominibus ponere, ut secundum leges uiuant. Nam si absq; his uiuerent, nihilo a feris atrocissimis discreparent. Cuius rei causa est, quia nullius hominis ingenium ita natura institutũ est, ut quæ ad publicum humanæ uitæ bonum cõferunt, sufficienter cognoscat: & si cognouit, ut optimũ id quod nouit, semper agere possit ac uelit. Nam primum difficile est nosse quod ciuilitate conueniat atq; coniungit, proprium dissipat: quod ue tam publice q; priuatim præstat commune quàm proprium bene disponere. Deinde licet aliquis forsã hæc ita se habere sufficienter arte cognoscat, tamen si tanta cum licentia ciuitatis imperium teneat ut nulli rationum relationi subiectus sit, nunquã in ea sententia per totã uitam permanere poterit, ut publicum in ciuitate tanq; præcipuum bonum augeat: priuatum uero post publicum ponat. Sed ad utilitatẽ propriam, priuatamq; cõmoditatẽ natura ipsum semper mortalitatis impellet: quæ absq; ratione tam dolorem fugit q; uoluptatem prosequitur: atq; hæc utraq; iustiori melioriq; præponet: & tenebris obruta, malis omnibus tandem seipsam omnino ciuitatemq; replebit. Profecto si quis hominum diuinæ sortis fauore ea natura præditus esset, ut cognosceret publicum bonum, ad idq; generose ac semper intenderet, nullis legibus sibi dominaturis egeret. Quoniam nulla lex, nullus ordo scientia melior præstantiorq; habetur: nec fas est mentem alicui subijci atq; seruire: sed potius si ita uera liberaq; sit, omnibus dominari. Nunc uero nusquã hæc reperitur: sed minimũ quid ipsius apparet. Quare quod secundo loco est, eligere decet: ordinem atq; legem, a quibus plurima quidem perspiciuntur, omnia uero uideri nequeunt. Sed his horum gratia propositis, statuamus iam quid pati uel soluere debeat qui alium uulnerauit, uel aliter obfuit. Cuiq; enim facile est singula huiusmodi recte comprehendere: utrum uidelicet quis uulnerauerit, an non: quem, qua in parte: quo pacto. Hæc enim singula innumerabilia penè sunt, & inter se maxime differunt. Hæc aut iudicio cuncta, uel nihil horũ cõmittere, impossibile est. Quippe illud unũ in omnibus cõmittere necesse est: utrum factum unumquodq; horũ sit, an non. Nihil etiã de multa iniuriantis cõmittere, sed magna paruaq; omnia lege determinare, impossibile est. CLIN. Quomodo igitur post hæc dicendũ est: AT HEN. Sic utiq; quod quædã iudicio concedere legislator debet: quædã non debet: sed ipse determinare. Cæterum ut intelligatur, quæ arbitrio & prudentiæ iudicũ relinquenda sunt, quæ ue ab ipso legum conditore determinanda, sic exponemus. Grauis profecto & toti ciuitati cõmunis ibi pestis innascit, ubi iudicia ignaua muta q; sunt: opiniones iudicum in uicem occultæ manent, & clam sententiã ferunt. Ad id præterea durius, quãdo non silentio agitur: sed ceu theatra clamore omnia personant: & rhetores quidẽ tum laudant, tum uituperant: atq; ita uicissim diiudicant. Talibus quidem iudicijs si quis necessitate quadã urgeatur dare leges, infortunatum esse ducimus. Sed qui dare cogetur, minimas duntaxat multas

at multas iudicibus ijs committat: plurima uero & maxima quæq; in ferendis legibus ipse declaret. Vbi uero iudicia recte pro uiribus constituta sunt, iudicesq; bene educati et omni diligentia approbati, rectissime multa iudicibus de punitione conditioneq; condemnatorum committi possunt. Nemo igitur nos incuset, si ipsis nunc maxima multa q; præterea legibus non ordinamus: quæ uel minus eruditi iudices possent cõspicere: dignamq; singulis delictis multam pœnamq; accommodare. Quoniam uero eos quibus nos leges describimus, non ineptos harum rerum iudices futuros speramus, multa eis committenda censemus. Verum quod sæpe in superioribus diximus fecimusq;, putantes descriptione formaq; punitionum dicta, exempla iudicibus, quæ nunquam transgrediatur, dari oportere: id & tunc recte factum est, & nunc quoq; obseruare uolumus, ad leges ferendas iterum redeunt. De uulneribus igitur ita sanciamus. Si quis uoluerit cogitaueritq; amicũ hominem ex ijs quos prohibet lex, interficere: uulnerauerit autem, nec interficere poterit, hunc omni remota misericordia, non aliter quàm si uita priuasset dare cedis supplicium cogere, nisi fortunam eius non omnino proteruam dæmonemq; coleremus: qui tam uulneratum quàm uulnerantem misericordia prosecutus, infelicitati utriusq; obstitit: fecitq; ne uulnus huic letiferum, illi fortuna calamitasq; execranda infligere. Huic ergo dæmoni habebimus gratiam, utq; eius beneficio minime aduersati, ab eo qui uulnerauit supplicium mortis auferemus: & in uicina ciuitate per totam uitam exulare statuemus, nullo rerum suarum omnium fructu carentem, damno tamen prius restituto, siquid obfuit uulnerato, quod a iudicio rei huius fuerit constitutum. Iudices autem sint, qui cædis essent, si uulneratus obisset. Si parentes filius, aut seruus dominum consulto similiter uulnerauerit, atq; ita fecisse condemnatus fuerit, scelus morte luat. Quinetiam si frater fratrem aut sororem similiter, uel soror sororem aut fratrem, uxorq; si uirum interficiendi consilio uulneret, aut uir uxorem similiter, perpetuo exulet. His si filij filia ue pueri adhuc sunt, rem familiarem exulantis tutores administrent qui eos orbos tudentur. Sin adulti sunt, res quidem ipsas permittant habere, alere tamen exulem non cogant. Si quis uero liberis carens in huiusmodi calamitates inciderit, cognati eius usq; in sobrinos cõsobrinosq; tam ex uirorum, q; ex mulierum parte conueniant, & unã cum legum custodibus sacerdotibusq; consilio habito in hanc exulantis domum unam de quadraginta & quinque milibus domibus ciuitatis heredem constituant. In quo sane id cogitare debent, nullam domũ de quinque milibus & quadraginta, habitantis ipsius suiq; generis magis esse q; ciuitatis & priuatim & publice. Oportet utiq; ut ciuitas quàm sanctissimas & felicissimas pro uiribus domos suas possideat. Quando igitur aliqua domus infortunio et impietate aliqua inquinatur, quia qui possedit, sine liberis obiit, uoluntariæ cædis aut cuiusuis in deos uel ciues facinoris condemnatus, cuius mors uel sempiternũ exilium pœna est: primo domus ipsa secundum legẽ expietur: deinde cognati, ut diximus, cum legũ custodibus conuenientes, genus in ciuitate aliquod uirtute præstantissimũ fortunatumq; perquirant, in quo plures adolentes sint, quorũ unum patri deficientis illius suisq; superioribus quasi filium adoptent: deũ precati hunc felicioribus patrisfamilias auspicijs prolis propagatorẽ, successorẽ domus, sacrorumq; & reliquorũ omnium cultorem fore, tandem heredẽ ipsum secundum legem constituant. Eum uero qui peccauit, sine nomine, sine liberis, sine sorte ulla iacere, quandoquidem huiusmodi calamitatibus premis, patiantur. Non est autem in omnibus rebus terminus termino coniunctus. Nam ubi confinium aliquod commune est, ibi hoc inter rerum terminos utriusq; conuentũ, medium sit. Atqui inter ea peccata quæ sponte, & ea quæ non sponte cõmittuntur, quod per iram fit, tale quiddam esse diximus. Uulneris igitur ira facti qui condemnabitur, si sanabile fuisse uulnus euertus ipse monstrabit, duplum damni restituet: sin uero insanabile, quadruplum. Quod si sanabile quidem sit, turpitudinem autem uulnerato ingentem afferat, quadruplum soluet. At uero si quis non solum obfuit uulnerato, uerum etiã patriæ nocuit, quod milite ipsam aduersus hostes priuauerit, similiter puniatur: ac præterea damnum ciuitati restituat, & ultra eam quam ipse debet militiam, pro uulnerato etiam milite: & quicquid illi gerendum erat in bello, ipse agat. Quod si non fecerit, reus sit secundum legem uolenti cuiq; ipsum tanquã neglectorem militiæ accusare: & damnũ duplum triplumue aut quadruplum, prout iudicibus uisum fuerit, restituat. Si germanus germanum similiter uulnerauerit, contribules & cognati

ut usque ad sobrinos consobrinosque ex uiris simul & mulieribus convenientes tam mares quam foeminae iudicent, genitoribusque ipsum tradant, ut ipsi secundum naturam puniant. Quod si punitio ambigua fuerit, propinqui ex parte uiri determinent. Qui si ipsi non possint, tandem ad custodes legum causam deferant. Si nati nepotesue tale quid genitoribus intulerunt, solum hi iudicent qui annum sexagesimum transegerunt: quibus ueri non adoptiui liberi sunt. Et condemnatus, aut morte, aut maiore aliquo, uel non multo minore supplicio puniatur: nec de genere suo quisquam etiam si etatem a lege praescriptam impleuerit, iudicet. Sin uero seruus liberum ira concitus uulnerauit, a domino tradatur uulnerato, ut arbitrato suo iniuriam ulciscatur, nisi uelit damnum ipse recuperare. Quod si serui uulneratique malitia per compositionem factum fuisse quis ambigat, ad iudices deferat: quod si non conuincerit ita esse, triplum damni restituat: sin uero conuincerit, seruitutis reum habeat eum qui dolose cum seruo egit. qui uero non sponte aliquem uulnerauit, simpliciter damnum persoluat. Nullus quippe legumlator imperare fortunae potest. Iudices autem sint & qui natis nepotibusque ad parentes, a quibus quantum damnum fuerit, declarent. Violentae quidem passiones sunt omnes quas diximus. Violentum quoque omne uerberandi genus. Oportet igitur omnes homines, mulieres simul ac uiros, adolescentes ac senes, ita de his semper existimare. Seniore non paruo interuallo iunioribus praeposendum esse, & apud deos, & apud homines, qui feliciter uicturi sint. Cedi ergo senem a iuniore, & turpe est, & odio a dijs habetur. Decet autem iuuenem uerberatum a seniore id ob senectutis reuerentiam patienter ferre. Sic itaque sanciamus. Quilibet seniore & re & uerbo colat. Ac si uiginti annis maior est, quasi patrem si uir fuerit, aut matrem si mulier, reueat. Atque adeo omnibus semper abstineat, qui in ea etate sint qua procreare parereque ipsum potuerint, natales deos ueritus. Abstineat inquam non solum ciue, sed seniore etiam. Peregrinum uero audente in ciuem cadere, si qui caditur, puniendum censet, ad tribunos plebis perducatur, nec ipse uerberet, ut eo magis a cadendis ciuibus suis abstineat, quando etiam a peregrinis se continet. Peregrino similiter aduenaque, sic ut neque inuadendo, neque se defendendo uerberibus cadere ipsum audeat. Hic uero magistratus hospitalem deum ueritus rem diligenter inquirat, & si peregrinus iniuria ciuem percusserit, uerba totidem ei publico flagello reddant, nequid tale amplius impudenter audeat. Sin uero innocens peregrinus uidebitur, minis eo castigato qui perduxit, ambos dimittant. Aequalis autem si aequalem uel paulo maiorem, nondum tamen patrem, aut senex senem, siue iuuenis iuuenem uerberibus cadant, secundum naturam nudis manibus se defendant. Siquis ultra quadraginta natus annos, siue dum alium inuadit, siue dum se defendit, cadere quenuquam audeat, seruilis rusticusque habitus, hoc opprobrium satis punitus uidebitur. Quicumque his monitis obtemperabit, modestus & mansuetus habebit. qui uero proemia haec spernet, hac lege coerceat. Qui aliquem uiginti annis uel pluribus natu maiorem pulsauit: primum quidem qui forte interfuerit, si nec iunior nec aequalis sit, prohibeat: & si non prohibuerit, secundum leges improbus habeat: sin autem uerberato aequalis aut iunior sit, quasi fratrem aut patrem, aut quasi superiorem defendat. ac praeterea iudicio subiectus sit: qui seniore, ut diximus, uerberauit: & si damnabitur, non minore quam annuo tempore uinciatur. imo etiam maiore, si modo iudicibus id uidebitur. Si peregrinus uel incola uiginti annis uel pluribus seniore pulset, praesentes ea lege qua diximus opulentur, & qui condemnatus fuerit, si peregrinus quidem est, sed non incola urbis, biennium uinciatur: sin autem incola urbisque habitator legibus non obtemperat, triennium, nisi iudices decreuerint diutius detinendum. Qui uero praesens fuerit, nec opitulatus secundum legem sit, si de primo maximoque sit censu, mina damnetur: secundum uero census si fuerit, drachmis quinquaginta: tertium, triginta: quartum, uiginti. Horum iudices sint ductores exercitus, praefecti ordinum, tribuni, equitumque magistris. Legum uero, ut uidetur, aliae ad bonorum hominum doctrinam ponuntur, ut per eas intelligant quo pacto inter se amice uersent: aliae ad contumaciam illorum pertinaciam, qui indomiti natura sunt, spreteque omni disciplina, nulla ratione mouentur, quin ad omnem ruant improbitatem. Hi sequentium uerborum causa sunt: his legislator necessitate coactus leges imponit. Ipse namque nullum uellet usum necessitatemque legum unquam fore. Quicumque igitur parentibus aut auis inferre manus ausus fuerit, nec superiorum indignationem deorum, nec inferiorum supplicia ueritus: sed quasi sciat quae nefcit, dicta a pri-

scis

scis omnibus despiciens, praeruaricatur: is ultimo ut auertatur expieturque remedio indiget. Mors autem ultimum non est: sed extrema magis sunt inferiorum supplicia: quae licet uerissime narrentur, auertere tamen huiusmodi animos nequeunt. Quoniam si auerterent, nulli qui parentes scelerate pulsarent unquam reperirentur. Quare oportet horum flagitiorum supplicia in hac uita non inferiora illis quae apud inferos sunt, sed aequalia pro uiribus ponere. Ita igitur sanciamus. Siquis non furiosus patrem aut matrem, eorum uel superiores pulsare audebit, primum ut in superioribus, opem praesentes ferant. Et incola quidem uel peregrinus, si opitulabitur, in publicis certaminibus tanquam praeses alijs praeposatur, sin minus, a regione uniuersa perpetuo exterminetur. Sin autem incola non sit, auxiliatus qui dem laudem: non auxiliatus, uituperium consequatur. Seruus opitulatus liberetur: non opitulatus, centies publico cadatur flagello. Et si in foro id contigerit, ibidem a uenaliu rerum curatoribus puniatur. In alijs partibus urbis similiter ab aedilibus qui praesentes fuerint. Eodem modo extra urbem in agro ab his qui curandis agris tunc praesident. Quod si ciuium aliquis parentibus a filio uerberatis praesens fuerit, siue uir, siue mulier, siue adolescens, siue senior, defendat protinus, scelus clamans. Qui auxiliari noluerit, lous patris ac generis seruatoris imprecatione per legem prematur. Demum quicumque pulsasse parentes eodem damnabitur, primum perpetuo exulet: deinde & a sacris omnibus arceatur. qui bus si minus abstineat, a principibus agri uerberibus & omnino utcumque uoluerint plectatur. & si ab exilio reuertatur, morte peccata luat. Quisquis uero liber, cum huiusmodi homine comedet aut bibet, uel aliquo pacto unquam geret, aut tanget, aut sponte loquetur, is nec in templum ingrediatur, nec in forum, nec omnino in ciuitatem proficiscatur, antequam mundetur. putare namque debet scelerato se commercio contaminatum. Quod si non obtemperauerit, sed ciuitatem & templa inique coinquinet: quicumque magistratus fieri hoc senserit, nisi confestim punierit, maximarum iniuriarum reus est habendus. Si seruus liberum hominem, siue ciuem, siue peregrinum pulset, praesens quilibet auxilium afferat. Sin minus, praedicta secundum censum multa puniatur. Qui ergo praesentes erunt, pulsato succurrant: uinciantque pulsantem, & ei uinctum tradant, cui fecit iniuriam. Qui in com pedibus teneat, uerberibusque ut uelit, ita pulset, ut nullum domino inferat damnum, deinde ipsum domino habendum reddat secundum legem. quae ista sit. Si seruus liberum hominem non imperantibus magistratibus uerberauerit, dominus a pulsato uinctum ea conditione accipiat, ut non antea soluat, quam pulsato seruus ipse solutione se dignum esse iam persuaserit. Haec uero eadem leges ad haec omnia mulieribus inuicem ad uiros, uirisque ad mulieres communes esse debent.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGO
gum decimum de Legibus.

LXORDIUM decimi epilogum supplet noni, admonens tractanda esse iudicia de ui in rem ipsam illata, post iudicia de ui in personam in nono disposita. Quonia uero nulla uis diuina est in tolerabilior est, quam quae contemptu quodam infertur: nimirum contumelias & iniurias uel in personam, uel in rem ex contemptu proprie natas in propria capita seligendas esse decernit: & has quidem sub quinque capitulis. Aut enim in sacra publica, aut priuata sacra, aut contra parentum reuerentiam: uel contra praestantiam magistratus, uel contra ciuilem gentilemque alicuius ciuis dignitatem committuntur. Haec ergo exactissime iudicanda ceteris tam auctoribus legum quam magistratibus iudicibusque committit. Distinguit post haec a ceteris ea quae in deorum contemptum fiunt, quasi omnium ultra quae dici possit grauissima: in quibus decimi huius omnis uersatur intentio. Sed primo quidem quid intersit sacrilegium inter atque impietatem, innuit. Sacriligium sane rapina nominat, siue res, siue persona consecrata superis rapiatur. Atque id quidem uelut species quaedam sub ipso impietatis genere continetur. Nam ultra sacrilegium sub impietate comprehenduntur, & cetera multa in deorum contemptum siue cogitata siue dicta seu facta, & commissa pariter & permissa atque etiam praetermissa. Ac ne quid nos lateat, ad impietatem etiam pertinet familiaritas & comunio omnis seu in cibis seu uerbis cum ijs inita, qui ob nefaria scelera arcetur a sacris, qui & contaminati ceteros quoque uel ipsa propinquitate contaminant. Quae quidem de re in calce noni ita pertractat, ut uaticinari uisus sit execrationes quotidie factas a nostris prophanos a comunione ecclesiae propellentibus. Proinde medicus noster animos impietatis morbo languentes diligentissime purgaturus, in primis causas huius morbi perquirat. Ac dum inquirat, Euangelicam tradit sententiam. Quicumque enim inquit, de deo crediderit secundum leges, religiosus erit, neque prophanum quicquam uelaget aliquando, uel loquetur.

DD Quam

Quam recte à fide hic dedit exordium? & à fide legibus adhibenda? Sed ne turbet quæso deorum numerus, quæ nõ turbat numerus angelorum. Nihil enim plus apud Platonem tot possunt dii, quam apud nos tot angeli, totq; beati. Ceterum quidnam leges scilicet sacræ, et omnium antiquissimæ de dijs, id est de deo angelisq; deo seruientibus aiunt? Profecto tria. Primum quidem, hos deos esse. Secundum, omnibus prouidere. Tertium, iuste pro meritis merita suppliciaq; rependere. In ipsa huius sententiæ fide obseruantiaq; pietas tota consistit. Quis igitur impius? Qui uidelicet uel negabit eiusmodi deos esse, uel & si sunt, prouidere: uel & si prouident, iuste rependere: id autem est putare superos iudicum humanorum more solis muneribus uel ab iniusto collatis facile posse placari. Plato igitur tres impij morbi causas expulsurus probabit esse deos, & qui in mundo sint spherarum mundi rectores, & qui super mundum dei summi contemplatores. Probabit deos omnibus uel minimis prouidere. Probabit constanti iustitiæ rectæ bilæce libraq; nõ extrinseca munera manuum, sed intima animorum merita pensitare. Deniq; hac doctrina ueluti quodam legis exordio ab omni diuinorum cõtemptu dehortabitur omnes, & cohortabitur ad pietatē. Præterea legum minus flagellisq; perterrebit impios. atq; torquebit. Principio deos esse duobus communibus indicat argumentis. Primum quidē ab uniuerso rerum genere, secundum uero à specie humana deducitur. Primum igitur est eiusmodi. Compertum habemus ordinem ubique à ratione procedere, & ordinem quidem nusquam et nunquam interruptum à ratione potenti: ordinem quoq; cõmodissimum ab optima ratione. Cum igitur uniuersum dispositio, tum progressio ordinatissima sit, ac semper & ubiq; talis, neq; id quidem absq; mirifica quadam commoditate, necesse est mundum ab optima potentissimaq; ratione disponi, atq; moueri. Et cum unum sit uniuersum, unum uero ex diuersis nõ fiat nisi ab uno, consequens est unam esse summam eiusmodi rationem. Esse præterea rationes plures diuinas sub summa ratione diuina, quemadmodum in uno mundano opere rationabiliter ordinato, multi sunt globi inter se specie et uirtute distincti: atq; omnes rationabiliter ordinati: adeo ut mundi quodammodo multi, in amplissima uideantur mundi unius circumferentia contineri. Itaq; similiter multi mundorum quasi angustiorum rectores deinceps dispositi, sub uno amplissimi mundi rectore comprehenduntur, qui sanè cum nõ solum ordinator sit: sed ipse, ut ita dixerim, immensus ordo: multo magis ordinatore gaudet q̄ ordinato. Quocirca si multis in uniuerso ordinatis proculdubio delectatur, multis quoq; oblectatur ordinatoribus. Quippe cum amplissimi regis excellentissima in hoc amplitudo cõsistat, ut non angustos tantum seruos, sed amplos quoq; & multos habeat infra se reges. Secundum uero ad idem argumentum à specie humana deductum, est eiusmodi. Naturalis speciei cuiusq; instinctus inanis esse non potest. Naturale quoq; speciei animalium perfectissima iudicium omnino falsum esse non debet. Cum uero humana species animalium perfectissima in omnibus ubiq; semper naturali instinctu immutabiliq; iudicio ad religionem stratur, necesse est esse superos qui religione colantur, superesse quoq; corporibus animas, quod quidem religionis est potissimum fundamentum. Attende Platonis dictum, rationes de diuinis, & si interdum nõ nimis argutas, esse tamen ueras. Itē occasiones duas ad impietatem. Intemperantiam scilicet corporarum uoluptatum concupiscentiæ: rursusq; ignorantiam ex absurdis poetarum physicorumq; quorundam opinionibus ortam. Poetas in tribus circa deos errasse. Primo quod ex cõfusione quam chaos nominant, erupisse deos cecinerint. Secundo quod alios ex alijs absq; recta ratione, & quasi per humanum cõcubitus progenitos asseruerint. Tertio quod omnes hominum perturbationes, errata, flagitia in deos nefaria impietate transfulerint. Physicos quoq; illos in religione peccasse, qui uel cum Democrito casu quadam temerario potius q̄ ratione diuina componi somniat uniuersum, mirabili ratione digestum: uel cum Anaxagora et Archelao cœlestia nihil habere in se diuinius opinantur quam elemēta. Præterea formas eorū quæ gignuntur, manifeste ad finem ubiq; directas, aiunt ex elementalibus potius impetu prouenire, quā ab arte mētis ad certam finem singula dirigētis. Quoniā uero in his cõsultandis, atq; insuper in cõfirmandis quæ & modo probauimus, & deinceps ex mente Platonis in hoc cõpendio asseremus: in theologiæ nostræ libris suimus longiores, idcirco in præsentia breuiter percurreremus. Cõsidera quanta sit Platonis nostri religio, et quam exploratū habeat deū esse, qui cõtra negantes deū disputas, uix ab ira cõtinere se potest: uir alioquin supra modum omnium & in uita et disputatione mitissimus. In his certe admonet, nõ esse eos qui deū negauerint, tolerandos. Nota Platonē probare illos, qui in ortu et occasu solis ac lunæ adorant non solem proprie atq; lunam, sed diuinā potius beneficentiā: cui quotidie gratias pro tanto luminum dono iubet agi. Iudicat illum inter homines esse quasi monstrum, qui contra tum naturalem instinctum, tum educationem, tum communē cõsuetudinem superos esse negat. Mox uero admonet iuuenes, quod, si fortē absurde quedam ex auditu contra deum opiniones inuaserint, ut quamdiu iuuenes sunt, iudicio de rebus diuinis abstineant, senioribus credant & legibus, donec ætas, experiētia, ratio doceat. Affert præterea in medium opiniones quorundam qui sapientes habiti sunt: per quas homines facile ad impietatem iniustitiāq; declinant. Opiniones inquam asserentes quatuor elementorum naturas fortuito quodam motu inuicem cõfluentes cuncta coaceruasse. Præterea religionem iustitiāq; nulla ueritate, sed hominum opinione cõstare. Quamobrē concludit, hæc tanquā & priuatim & publice omnium perniciosissima esse rationibus cõsultanda: neq; cogendos homines ad legum obedientiam & obseruationem minis duntaxat atq; tormentis: sed persuasionibus insuper atque rationibus. Alioqui hominē rationale animal, ideoq; liberū, nisi rationis uinculo comprehenderit, neq; debere aliter, nec posse ligari. Excitandā

igitur legibus rationem: cuius tanta uis est ad inueniendum deum: ut post rationalem inuestigationem certior sit rationem in natura esse quā in seipsa, & tanto certior, quanto naturales effectus ordinatiores cõspicit quā humanos. Vnde etiam tanto perfectiorem esse in natura artem quā in homine animaduertit. Hinc rursus animaduertit artem operibus naturalibus præsentem, cum perfectior sit humana: et humana non solum sit, sed etiam uita sit atque intelligentiæ particeps: nimirum uiuam & intelligentem esse: imò uero uitam & intellectum: adde et uoluntatem. Cum enim singula manifeste ad proprios dirigat fines, certum est præuidisse finem atque uoluisse: immo uero præuidere semper & uelle: quemadmodum ordo in singulis semper cõseruatur integer: uel ubi interrumpi uidetur, citius quā dici possit, instauratur. Hanc uero esse diuinam prouidentiam, minime dubitamus. Prouidentiam inquam neq; minima negligentem: nõ enim hæc minus sunt ordinata quā maxima: neq; in maximis laborat. Nõ enim ordinationi resistunt ordinatori quā proxima: quæ eodem nutu uoluntatis assidue ordinantur, quo & fiunt, et procul ab omni præuaricatione seruantur. Hinc illud. In altis habitat: & humilia respicit in cœlo & in terra. sicut & cœlum ipsum dum suum in se absq; labore peragit cursum, interim absq; negligentia terram uberrimo radiorum suo munere circūfundit. Inter hæc uero quod ait legem & artem natura uel non minus quā natura cõstare: quia proles sint mentis: intellige non minus ueras quā naturæ formas existere: gigni q; ab intellectu diuino tanquā patre, & à mente humana uelut matre. Et aduerte solitam Platonis nostri pietatem inuocantis deum ad cõfirmandos deos. Deum inquam unum: ut doceat deos omnes referendos ad unum. Dicit autem se dei summi auxilio fretum tutissime de diuinis disputaturum. Principio quidem eos physicos improbat, qui summa rerum principia corporea posuerunt, ex quibus deinde uita intelligentiaq; procederet: cū dicere potius debuissent, corporea à uita intellectuali p̄dere. Id autem ita esse, profitetur noua nõ dico sententia, sed ratione se probaturum. Sententia enim eiusmodi præscorū est ante Platonem theologorū: Argumentatio uero qualis hic fiet à motu, Platonis est propria. Distinguit autem ipsum motuum genus in species decem: scilicet in Circuitum, Localem transitum, Condensationem, Rarefactionem, Augmentum, Decrementum, Generationem, Corruptionem, Mutationem, siue alterationem in alio ab alio factam, & mutationem ex se, tum in se, tum in alio factam. Admiratur motum orbicularem, siquidem in eo stat cœtrum indiuisibile, mouentur reliqua. Item in sphaera longe profunda quamplurimi circuli designantur, alij deinceps alijs ampliores. Atq; id quod mirum est, eodem momento angustissimus circulus et amplissimus circuitum peragunt: adeo ut & huius tarditas in continuo corpore, & illius uelocitas sit pariter admiranda. Medij uero & ad dimensionem & ad motum secundum certas proportionem medio quoq; modo se habent. Multa de his in expositionibus theologiæ tractauimus. Dicit autem & de illo: quod mutat locum, mutare cœtrum, id est centrum loci, ad quod corporis mobilis circumferentia comparatur. nõnunquam uero præter id quod centrum mutat, seruare etiam quodammodo idem centrum: quando scilicet non fixum, sed translatum loco per æqualem quandam circumferentiam circumagitur. Præterea ubi de generatione loquitur, ait, principium, id est naturam motricem atq; seminariam: quādo alteratione proficit, per tres procedere gradus, id est in longum, latum atq; profundum: item attingere usque ad quantitatem, & qualitatem, formamq; substantialem per effectus suos sensibus manifestā: rursus peruenire ad esse formale & uitale atque sensuale. Putat autem in his motibus molem quidem corpoream moueri, sed non mouere: formas uero corporeas & mouere moles & moueri ab anima: Animamq; mouere quidem duo hæc: sed ipsam non alio, immo ex seipsa moueri: sed ita mouere, ut unā cum rebus mutatis ipse interim suo quodam pacto mutetur. Præstantiores ergo animabus diuinas angelicasq; mentes existimat, quæ inferiora moueant, ipse interim minime permutatæ. Eminentius deniq; ipsum bonum mentibus esse iudicat, omnes enim boni gratia appetunt ueritatem. In his tangit multa ad naturam per se mobilem pertinentia, tanquam ad proprium motionis generationisq; principium. In quo motio quedam formalis & generatio spiritalis suapte natura uiget, motionum generationumq; exemplar. Cõfirmat super omnia quæ mouentur ab alio, esse naturam mobilem ex seipsa, uidelicet ne procedatur in infinitum. Imò uero ut quemadmodum ultra illa quæ per aliud lucent aut calent, peruenitur ad aliquid per se lucidum, per se calidum: sic præter res ab alio mobiles ad rem per se mobilem ueniat. Quippe si nunc quiescāt omnia, & paulo post aliquod præ ceteris moueri debeat, quidnam primo mouebitur? Non quidem diuina substantia prorsus immobilis. Neque etiam corporea ulla quæ motum ab alio mutuatur. Solum ergo quod ex se mobile est, primo mouebitur, exercensq; suum in seipso motum, traducet in alia. Id enim ita præstat corporibus ut moueatur, sicut immobile rerum principium rebus præstat ut moueant. Animam uero esse naturam per se mobilem, patet tum intrinsecus, quādo suapte natura libere ratiocinando discurret atque cõsultat: tum extrinsecus, quamdiu sua præsentia præstat corpori ut per se quodammodo moueatur. Sed de ijs omnibus, & præterea quod super animas spherarum rectrices oporteat esse angelos atque deū, in theologia abunde tractamus. Vbi uero Plato animam appellat motionem generationemq;, intellige per modum cause, id est proprium motionis generationisq; principium. Et ubi à seipso moueri, esse animæ rationem. Nota ibidem dici etiam rationem animæ esse quod possit mouere seipsam, ne actum motionis intelligas esse animā, sed potentiam, non accidentalem inquam. Nam & substantiam ibidem uocat animam. Sic ergo definit: Anima est substantia propria habens potentiam, qua et moueatur ex se, & cetera moueat. Quemadmodum uero res ex se mobilis re

ab alia mobilem antecedit: sic animam dico rationalem antecedere putat totam machinam corporalem, cum nullè corpus ualeat ex seipso moueri. Antecedere Platonici aiunt, & dignitate simul & tempore. Siquis uero Platoniam à Christianis minus dissentire uelit, exponat animam nostram uel momento quodam temporis, uel saltem dignitate creatoris; intentione precedere. Ex eo autem quod animæ substantia prior est substantia corporis, affectus quoque, ea motus, & dotes familiares animæ, concludit passionibus corporis esse priores. Vbi numerat animæ proprium, memento quæ actione significant, esse animæ nostræ superioribusque communia. Quæ uero passionem, propria nostræ, uel cum demonibus infimis tantum communia. Naturalem tamè motum qui in corpore passio est, esse in anima actionem. Et quod in corpore est longitudo, latitudo, profunditas, qualitas, motus, id esse in anima acumen, iudiciū, memoriam, habitum & affectum. Cætera eiusmodi habes in theologia distinctius. Dicit & animam etiam esse malorum causam, scilicet per accidens, & quia anima nostra liberum habet arbitrium. Caue ubi dicit mundum gubernari ab anima scilicet sua, quod addit geminam esse animam, unam quidem beneficam, alteram uero contrariam, ne substantiam accipias geminam, sed potentiam. Siquidè in anima mundi atque cælesti, potentia est: altera quidem motrix corporum, intellectualis altera. Intellectualis certe benefica est, ordine cuncta disponens. motrix uero eatenus benefica, id est ordinatrix, quatenus subest alteri. Cui quidem nisi subesset, quanto efficacior est ad motum, tanto magis carens arte præcipitaret uniuersum atque confunderet. Animam uero cælestem habere mentem, probat ex ordine quem in omni motu generationeque semper obseruat. Profecto amentes uidemus quatenus à mente alieni sunt, eatenus ab ordine alienos. Ordinem in præsentia dicimus mutuam inter se rerum actionumque conexionem congrua successione dispositam, & ad finem certum propria quadam ratione directam, atque in cunctis quoad fieri potest, simile, æquale idemque seruante. Eiusmodi ordinem ab his duntaxat qui mentis cõpotes sunt, seruari uidemus, atque in ipsa uniuersa si progressionem prorsus impleri. Impleri inquam tam comodissime quam pulcherrime. Ex quibus apparet ab anima quæ mentem habeat & artificiosissimam & optimam gubernari. Neque ab re circuitum dixit proprium esse mentis. In circuitu enim indiuisibile centrum manet, dum circumferentia redit in idem, & in figura motuque seruatur æqualitas. In mente similiter, simplex fixusque ad ipsum uerum directus manet intuitus, dum causa in effectus per media explicantur, uicissimque effectus similiter replicantur in causas. Reditque interim animaduersione mentis in seipsam considerandam, & simili, æquali, eadem, intelligendo, ualendo, agendo, intentione, regula progressionem procedit. Postquam uero & cælestes sphaeras animabus, & animas mentibus optimis præditas esse probauit, significauitque et uniuersum anima una, & multas sphaeras multis agi, iam distinguit paucis modis, quibus animæ cælestibus coniungantur: dicens animam uel ita globo inesse sicut anima nostra corpori, ut inde animal unum efficiatur: uel sic adesse se ut non uiuificet quidem globum, sed moueat tantum atque regat, siue mirabili quadam solum mouendi potentia, siue quodam insuper medio. Et si ex tribus propositis nullum præ cæteris manifeste hic eligat, Platonici tamè omnes primum absque controuersia eligunt, idemque omnino sensisse Aristotelem Theophrastumque existimant. Putant enim Platonem idem probabilius habuisse. Nam argumentatio ipsa per quam hic cælum efficit animatum, animam ipsam inuenit unam cum moto cælo moueri. Quod nisi ex ea & globo unum fieret animal, certe non mobilis motor esset, sed motor immobilis. Idem confirmat in Phædro. Idem et in Timæo dicens, cum uellet mundi architectus, mundum intellectualem animal facere: neque posset intellectus absque medio adesse corpori: coniunxisse intellectum quidem animæ, animam uero corpori, atque adeo ut medio infunderit mundo, & inde per cuncta diffuderit. Cæterum curnam Plato hic cælestes tantum deos manifeste confirmat? Quoniam superiorum cõtemplatio est à legum materia admodum aliena, & per cælestes deos qui mouentur, & proprijs mancipantur officijs, satis admonet superiorem esse querendum, qui & immotus ipse moueat omnes, & communis dux, propria singulis assignet officia. Quid plura? Manifeste super cælestes animas diuinam esse mentem mentesque, angelicas demonstrauit, ubi ait, cælestem animam, utpote quæ ex se non habeat, si intellectum semper diuinum acceperit recte cuncta perducere, prout apud deos recta felicitate habetur: alioquin penitus aberrare. Ideo Plato ubi ab anima procedit ad mentem, quasi qui ab oculo ad superius ascendat lumē, ueretur admodum ne caligare cogatur. Postquam uero deos esse monstrauit, prouidere demonstrat, à singulari quadam sententia sic exordiens: Natura quædam diuinitati cognata, homines non omnino à specie humana degenerantes ducit ad affirmandum esse deum, quamuis interdum de prouidentia dei apparens prosperitas improborum, quæ falsa prosperitas est, quæ & statuto tempore dabit pœnas, dubitare nos cogat. Profecto deus in intelligendo facit, consequenter quod facit intelligit, ac si totum facit, intelligit quoque totum. Si cognoscit totum, cognoscit et partes ex quibus totum necessario constat: si partes, ergo particulas ex quibus necessario partes. Potest ergo & scit uniuersum regere, qui potest & scit prouidere. Vult quoque utiliter gubernare totum opus suum. Gubernari uero bene non gubernatis partibus, nunquam potest. Ita neque medicus, neque architectus opus totum absque partibus ad id necessario conducentibus, optime curat. Non negligit deus minima gubernare, qui facere minima non neglexit. Neque difficilis est gubernatio deo: cui est procreatio facilis. Neque mollitior ad curandum tardior est, qui omnium est fortissimus, qui accuratius cuncta gubernat, quam uel ars uel natura quæ ab arte naturæ fiunt. Nam quæto magis à deo dependent opera dei, quam artis uel naturæ opera ab arte siue naturæ, tanto deus operibus suis prouidet diligentius

diligentius: per cuius prouidentiam cætera quoque id habent, ut similiter suis quæque prouideant. Quoniam uero ars quo perfectior est, eo facilius parua simul expedit atque magna, in deo autem ars est immensa, nimirum minima simul & maxima summa facilitate gubernat. In quibus utique dispensandis, non totum gratia partium, sed partes totius gratia disponit, bonumque cuiusque proprium refert ad uniuersi bonum. Inter omnia uero sub luna maximam habet circa humanam speciem diligentiam, tum quia perfectissima est: tum quia ipsa colit deum: quasi ipsa singulariter excolatur à deo. In his notabis, à deo summo per singula rerum genera speciesque diuinos distributos esse rectores, uel minimarum actionum passionumque curatores. Qui sicut per potentiam eius possunt, quicquid possunt, ita per prouidentiam ipsius uel minimorum procuratricem, minima quæque procurant. Notabis in sideribus esse sensus, et ut Plotinus Hermiasque disputat, uisum proprium atque auditum. sed in alio quodam genere longeque præstantiore quam sensus animalium terrenorum. Notabis & animam humanam semper corpori esse cõiunctam, assidue quidem æthereo corpori, per successione uero tum terreno, tum aereo corpori. item motum animæ, quia primus est atque ex se, ideoque liber, posse in formas uarias deriuari: usque adeo ut anima aliàs in habitum inferiorem homine, aliàs in superiorem homine conuertatur: & illo quidem quasi quadam grauitate ad loca inferiora descendere: hoc autem cõleuitate sublimia petere. Ex quo apparet conceptos ex proprijs motibus habitus cum diuinæ uoluntatis lege concurrere. Sicut enim lex illa dicit, bonis quidem animis cælestia, malis uero terrestria cõuenire: sic omnino nullo extrinsecus impellente, & quasi naturali quodam instinctu, & bonorum habitus sponte superiora petunt, malorum uero ad inferiora labuntur. Hic profecto si longius cõmentari liceret, exponere illud obscurissime dictum, ubi inducit aliquem transmutare conatè ignem in aquam animatam, quasi difficillima molientem. Nam cum & aqua igni cõtraria sit, et anima creari non possit ex igni: nimirum impossibilia tentat, qui ignem in aquam animatam transmutare molitur. Neque minus obscure dictum est, quod de resolutione & diuisione dialectica est exponendum. Nempe si quis diuidendo procedat per tres gradus, scilicet à genere quodam generalissimo ad species subalternas, ab eisque ad specialissimas, denique species facile diuidit: similiter qui per eodem gradum resoluit, à specie specialissima ad subalternum genus, & inde ad generalissimum, facile quoque resoluit. At uero qui per singula numero infinita peruagari uoluerit, irritum opus aggredietur. Sed de his in commentarijs in Philebum. Inter hæc notabis Platonis uerba Dauidis prophete oraculo quam simillima: neque ascensu in cælum, neque descensu in infernum diuinum posse iudiciū euitari. Post hæc ostendit deum à prauis non posse muneribus iniuste placari. Vbi considerabis deum diligentem esse humani generis curatorem, quam pastores ouium, gubernatores nauium, duces exercitus, agrorum rustici, equorum aurige, medici ægotantium. Præterea omnia sub cælo plena malorum, perpetuumque circa animas bellum. In quo uitia deorum trahunt: dii uero demonesque sursum. Cõsiderabis uiuas esse in deo uirtutes, imò uitas: quarum scintillis quibusdam in anima inde successis anima ad sublimia eleuatur. Post uero proemia seueriori censura animaduertit in impios, neque solū nefarias actiones, sed impudentiam quoque uerborum, immo & cogitationes ipsas contra diuinam dignitatem diligenter explorat: ac tres species impietatis in superioribus positas, in sex deducit: uidelicet in duo quamlibet partiendo. Tres enim illæ in opinione contra deum falsa consistunt. Potest autem unam cum falsa opinione iniquitas quoque morum concurrere: potest & tolerabilior æquitas. Cognosces hic & pœnas maleficorum, hereticorum, superstitiosorum, illorum præterea qui Pseudoprophete cognominantur. Rursus quantum plebeam damnet superstitionem. Damnauit & supra poeticam, à qua plebea etiam confirmatur. Vbi quoque uero Plato tam poeticam quam plebeam superstitionem improbat, & ante omnia humana officia, pietatem philosophicam ueneratur.

DIALOGVS DECIMVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

OST leges de cæde uulneribusque & uerberibus, communis lex illa de omni ui fanciatur, ut nemo ferat asportetque rem alienam, aut uicini re ulla utatur, nisi possidenti antea persuaserit: hinc enim mala omnia quæ narrauimus, dependunt, pendentque iam, & in posterum dependebunt. Reliquorum uero maxima sunt, petulantium iuuenum contumeliæ atque iniuriæ. quæ tunc maxima, quando in sacra committuntur: præsertim cum in publica atque sancta, uel in tributum aliquarum communionem, uel aliorum huiuscemodi. Secundo uero loco habenda sunt, quando in sacra priuata atque sepulchra. Tertio quæ in parentes seorsum ab his quæ narrauimus. Quartum contumeliæ iniuriæque genus est, quando quis contemptis magistratibus, rem illorum abducit, uel ea utitur, antequam illis persuaserit. Quintum, cum ciuis alicuius ciuilibus dignitas læditur uel offenditur, quod genus omnino ultionem poscit, atque his singulis cõmuniter prouidere lex debet. De sacrilegio quidem summatim di-

De contem-
ptu numi-
nis

De dijs

ctum est, quid fieri oporteat, si uel clam peragatur. De his autem quae uerbo uel opera in-
deorum contemptum aguntur, quomodo puniendae sunt, deinceps prooemio quodam pro-
posito dicendum uidetur. Huiusmodi uero prooemium sit. Qui deos esse putat secundum
leges, nec facit unquam sponte impium quicquam, nec loquitur. Faciunt autem, aut dicunt impium
aliquid in deos, uel quia deos esse negant, uel quia & si putant esse deos, de rebus tamen
humanis curare ipsos minime arbitrantur: uel tertio quamuis & sint, & de hominibus cu-
ram habeant, facile tamen placari eos uotis & sacrificijs optinatur. CLIN. Quid faciemus
igitur? quid ad ipsos dicemus? ATHEN. Audiamus o bone uir, prius quid in nostrum con-
temptum ioco quodam dicturos illos conijcio. CLIN. Quidnam dicent? ATH. Ita ferme in nos
nugabuntur. O Atheniensis hospes, uosque Lacedaemoniae atque Gnoesiae, uere illud dicitis,
quod nostrum alij nequaquam esse deos, alij nihil nostra curare, alij muneribus facile placari exi-
stiment. Quod igitur uos in omnibus legibus ferendis faciendum esse putauistis, hoc & nunc
a uobis fieri uolumus, ut scilicet ante legum minas sufficere. signis deos esse nobis per-
suadeatis, nec posse illos praeterquam fas est, muneribus ullis moueri. Nunc enim haec & simi-
lia quaedam audientes praedicari quotidie ab ijs qui excellere putantur, poetis, oratoribus, uer-
tibus, sacerdotibus, alijsque permultis, ab iniuria quidem facienda non remouemur: sed cum
fecerimus, placare deos conamur. A uobis autem qui atroces nullo modo, sed mites legula-
tores esse gloriari, poscimus ut persuasione prius adhibita quod dii sint ita doceatis, ut
etiam si non multo sublimiora quam alij, ueriora tamen loquamini. Fortem namque uobis crede-
mus. Quare si aequum quid postulamus, morem gerite. CLIN. Atqui o amice, facile est ue-
ritatem hanc ostendere quod dii sint. ATHEN. Quo pacto? CLIN. Primum quidem ter-
ra, sol, sidera, ipsumque uniuersum, temporum quoque ornatissima uarietas, annis, mensibusque
distincta id ostendunt, Graecorum praeterea barbarorumque omnium consensus, deos esse faten-
tium. ATHEN. Timeo o beate uir, scelestos homines: timeo inquam, non erubescere, nec ue-
reor, ne forte uos contemnant. Vos enim differentiae istorum causam ignoratis, & incon-
tinentia uoluptatum cupiditatumque tantummodo putatis ad impiam animos eorum uitam
corruere. CLIN. Sed quanam praeter ista, alia istorum causa hospes est? ATHEN. Quod
uos ipsius expertes penitus fugit. CLIN. Quid hoc? ATHEN. Ignorantia quaedam certe
grauissima, quae maxima uidetur esse prudentia. CLIN. Quo pacto inquis. ATHEN. Fe-
runtur apud nos sermones, partim metro, partim soluta oratione conscripti, qui apud uos
propter disciplinae ciuilem excellentiam, ut audio, non reperiuntur. Quorum antiquissimi pri-
mam caeli aliorumque naturam deorum factam fuisse affirmant, nec multum progressi, deo-
rum generationem consuetudinemque inter se narrant. Quae quoniam prisca sunt, quantum
ad alia quidem siue recte, siue non recte se habeant, reprehendere non facile est, ad cultum tamen
honorumque genitorum, nec utilia ipsa, nec uera esse fatebor. Prisca igitur dimittamus, de quibus il-
lis, ut dijs placet, dicamus: iuniorum uero sapientium uerba sicubi mala hominibus afferant, in-
cusemus. Profecto istorum uerbis illud efficitur, ut cum ego & tu haec ipsa signa esse, quae dii sint,
asserimus, solemque ac lunam, sidera & terram, quasi deos & res diuinas in medium adducimus,
tunc iuuenes ab istis sapientibus aliter persuasi, terram & lapides haec esse dicant, nullamque
humanarum rerum curam habere posse: sed uerbis tantum ornatis uerisimiliter sermonem de
istis esse digestum. CLIN. Graue id certe hospes, etiam si solummodo unus dixisset. Nunc
uero eo grauius & molestius est, quo plures sunt qui dicunt. ATHEN. Quid ergo dicere,
quid uel facere nos oportet? Vtrum quasi apud impios homines accusati sumus, quod falsos
deos esse legibus affirmauerimus, ad defensionem accingemur? An his dimissis ad legum
tractationem iterum reuertemur, ne prooemium legum nobis hoc excrescat in longum:
cum oratio breuis futura non sit, si pronis ad impietatem hominibus quae requirunt, sufficien-
ter ostendere uouerimus, atque etiam terrore illos a scelere amouere, demum uero quem-
admodum conuenit, leges ferre? CLIN. Sapenumero in hoc breui tempore hospes a no-
bis dictum est, breuitatem non esse prolixitati anteponendam. Nihil enim nos, ut dicitur, ur-
get. Quare ridiculum simul & prauum esset, si breuiora melioribus praerferremus. Multum
enim conferet, si uerisimili ratione sermo noster ostenderit quod dii sint, & boni sint, iustitiamque
multo magis quam homines colant. quod ferè optimum pulcherrimumque legum omnium erit
exordium. Quamobrem absque ulla molestia atque festinatione, pro uiribus nihil praetermitta-
mus, quod ad hanc rem persuadendam pertineat. ATHEN. Iste sermo tuus adeo te paratum prom-

promptumque ostendit, ut ad preces uotumque uideatur prouocare, nec moram amplius pa-
tiatur. Verum quomodo absque offensione esse aliquis deos differat? praesertim cum neces-
se sit, grauiter ferre odisseque eos, qui horum uerborum nobis causam praebuerunt. Hi cer-
te a pueritia ad deos affirmandos eo maxime inducere animum potuerunt, quod dum la-
cte nutrirerent, a nutricibus matribusque, multa de illis ioco & serio dicta decantataque in o-
rationibus audiebant, & in sacrificijs uidebant consentanea quaeque illis fieri, quae suauissi-
me pueri & uident & audiunt, dum parentes eorum summo studio pro se liberisque sacrifi-
care, orareque supplices, deos, quasi quammaxime dii sint, uiderent: nec non quotidie in or-
tu & occasu solis ac luna Graecos & Barbaros omnes tam in rebus aduersis quam secundis
conspicerent, suppliciter adorare: atque ex hoc non suspicionem quod dii non sint afferre: sed
testimonium quod sint absque controuersia perhibere. At uero qui haec omnia, nulla ratio-
ne, ut mentis compos quilibet diceret, moti despiciunt: proptereaque nos ad haec dicenda
compellunt: quo pacto eos nunc mansuetis uerbis corrigere, & primum quod dii sint do-
cere possumus? audeamus tamen: nec enim decet, cum illi uoluptate perdant, nos quoque
ira in eos corrumpi. Quapropter omni concitatione animi extincta prooemium ad eos qui
ita mente corrupti sunt, aggrediamur: & quasi ad unum eorum ita orationem mansuete uerta-
mus. O fili, iuuenis adhuc es: nec dubito, quin progressio temporis faciat, ut de multis ali-
ter quam nunc, sentias. Expecta igitur oro, ut tunc de rebus maximis iudices. Maximum au-
tem est quod tu modo nihil arbitraris, ut recte de dijs sentientes, bene uiuamus. Verum si
hoc in his permagnum tibi certificauero, minime mentiar. Non tu solus nec amici tui pri-
mi, hanc de dijs opinionem habetis, sed aliqui semper, tum plures, tum pauciores hoc mo-
do laborant. Quod uero plurimis illorum contigit, tibi narrabo. Profecto nullus eorum ab
adolescentia usque ad senectam in hac opinione quod dii non sint perseuerauit. Reliqui au-
tem duo morbi quamuis non multis, nonnullis tamen permanserunt: quod dii sint qui-
dem, sed de rebus humanis nihil curent. Vel quod curent, sed facile precibus sacrificijsque
placentur. Tu igitur si mihi credes, expectabis, donec plane constet tibi pro uiribus, quid
de his iudicandum sit. Vtque id assequaris, diligenter considerabis, siue sic siue aliter se res ha-
beat: & a caeteris omnibus, & a legum latore maxime sciscitaberis. Interea noli iam teme-
rarius esse, ut impie de dijs sentias. Is enim qui tibi leges ponit, & nunc & postea, quomo-
do ista se habeant, docere conabitur. CLIN. Optime hucusque hospes nobis est dictum. ATH.
Prorsus est ita o Megille atque Clinia. Sed in mirabilem quendam sermonem nescientes
incidimus. CLIN. Quemnam? ATHEN. Qui a multis sapientissimus esse putatur. CLIN.
Dic clarius. ATHEN. Res omnes nonnulli aiunt, quae fiunt, quae futurae, quaeque factae sunt,
uel natura, uel fortuna, uel arte fieri. CLIN. Et probe quidem. ATHEN. Certe non absur-
dum est uiros sapientes probe dixisse. Quare sequamur ipsos: inquiramusque quidnam in-
tellexerunt. CLIN. Omnino. ATH. Maxima dicunt atque pulcherrima natura fortunaque fie-
ri: Arte uero minora: eamque dicunt accepta a natura magnorum primorumque operum ge-
neratione, fingere, fabricareque minora omnia, quae artificiosa ab omnibus appellantur.
CLIN. Quomodo id ais? ATHEN. Sic planius dicam. Ignem, aquam, terram, aerem, om-
nia haec non arte sed natura & fortuna esse dicunt. Corpora etiam quae post haec sunt:
rerum terrenarum, solis, lunae, stellarum omnium, ex istis anima prorsus carentibus fa-
cta fuisse aiunt: fortunaque quo unumquodque uis sua impulit lata, singula singulis, frigi-
da calidis, sicca humidis, mollia duris, & omnino contraria contrarijs, duce fortuna con-
uenisse, ac necessario contemperata fuisse. Hoc pacto caelum totum, & quae in eo sunt
omnia, animalia quoque, & plantas, & anni tempora fuisse producta: non per intelle-
ctum, neque per deum aliquem, sed natura, ut diximus, atque fortuna. Ex quibus artem po-
stea mortalem a mortalibus factam, posteriores quasdam res genuisse, non penitus ueri-
tatis participes, sed simulacra quaedam sibi ipsis cognata, qualia pictura, musica, caete-
raque artes his similes generant. Si quae uero artes serium aliquid faciunt, eas esse quae uim
suam cum natura communicant: qualis est medicina, agricultura, gymnastica. Ciuilem
praeterea peritiam aiunt, parua quadam parte cum natura, magna uero cum arte con-
currere: atque ita uniuersam legum positionem non cum natura, sed cum arte, cuius po-
sitiones uerae non sint, conuenire. CLIN. Quonam pacto? ATHEN. Deos o beate
uir, non natura, sed arte & legibus quibusdam constare uolunt, eosque alijs alios, prout sin-

Res omnes uel
natura uel
fortuna, uel
arte fieri

quili secum consentientes lege sanxerunt. Pulchra uero uel honesta, alia natura, alia lege consistere. Sed iusta natura minime esse: imò uero homines de his semper inuicem disceptare, & noua quotidie constituere: & quæ nuper statuerunt, quatenus illis sic placet eatenus esse iusta, non natura quidē, sed arte & legibus stabilita. Hæc sunt ò amici quæ sapientes uiri, tum poetæ, tum scriptores alij iunioribus tradiderūt, dicētes iustam esse eam possessionem, quæ ui & uictoria cōparatur. Vnde iunioribus impietas innascitur, ut credant non esse deos, quales credere leges iubent. Hinc etiam seditiones oriuntur, per quas ad eam homines uitam quasi secundum naturam rectam trahuntur, qua ita uiuāt ut cæteros uincant, nec secundū leges alijs seruiant. CLIN. O qualem hospes rem narraſti, qualemq; pestem iuuenū & publice ciuitatibus, & priuatim domibus suis illatam? ATHEN. Vera narraſti ò Clinia. Sed cum ita res se habeat, quid legumlatori agendum censes? An solū mi nari omnibus hominibus debet: eos omnino pœnas daturus, nisi deos esse credant, talesq; opinentur, quales à legibus traduntur: deq; honestis & iustis & maximis quibusq; rebus, ac de uirtute & prauitate, ita omnino arbitrentur & agāt, ut legumlator præscripserit. Si igitur nō paruerint, alios mortis supplicio, alios flagellis & uinculis, alios dedecore, alios exilio, egestateq; puniendos. Itane minabitur quidem tantum legumlator, ut autem in legumlatione persuasionem minis adiungat, qua mitiget, nihil curabit? CLIN. Minime hospes, sed si qua in huiusmodi rebus uel modica persuasio inueniri potest, non debet legūlator qui modo alicuius precij sit, labore inde deterreri, sed quammaximo, ut dicitur, clamore potest, priscae legi auxilium ferre, rationibusq; ostendere quòd dij sint, & quæcunq; ipse pauloante dicebas: atq; ipsi legi & arti ita suffragari, ut uel natura, uel nō minus quàm natura constare affirmet, cum mentis ipsius proles sint, ut recta ratio mōstrat: quā tu modo dicere mihi uideris, & ego credo. ATHEN. O paratissimi animi Clinia, nōne arduum est, ea rationibus prosequi, quæ ita per omnes diuulgata sunt, ipsaq; proluxa sunt, nec breuitatem patiuntur? CLIN. Quid hospes? cum tam multa de ebrietate & musica dicerentur, eam prolixitatem æquo animo tulimus: de ijs uero talibusq; rebus plura dicentem non auscultabimus? Enim uero legumlationi prudēter dispositæ, magnum hinc patrocinium est futurum, cum legum mandata literis tradita quæ toto tempore futuro redargutioni subiecta esse solent, sic comprobata quiescant. Quare terreri non debemus, si auditu ardua principio sunt, quæ uel tardi ingenij homines sæpius repetēdo animaduertere poterunt. Hæc igitur licet proluxa, si modo utilia sunt, non uidentur abijcienda. Nec æquum est hos sermones pro uiribus non defendere. MEG. Optime mihi hospes Clinia loqui uidetur. CLIN. Et maxime quidem ò Megille, quare faciendum est ut dicit. Profecto nisi sermones isti inter omnes, ut ita dixerim, homines uulgati essent, nihil opus esset, deos esse rationibus demonstrare. Nunc uero necesse est. Cum igitur maxime leges ab impijs hominibus corrumpantur, cuiusnam magis q̄ legumlatoris officij est, auxiliū ferre? MEG. Nullius certe. ATH. Verum dic mihi Clinia, participem enim te rationis huius esse oportet, Nōne qui hæc dicit, ignem, terram, aquam, & aerem, prima omnium putare uidetur: atq; hæc eadem naturā uocare, & ex his posteriorem animam arbitrari? Imò non uidetur solum, sed ista nobis oratiōe sua uere significat. CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Num igitur per Iouem quasi fontem quendam inuenimus stultæ illorum opinionis, qui nunquam quæstiones rerum naturalium attigerunt? Considera obsecro, & rationem omnem scrutare. Non enim parum interest, si ostenderimus eos qui impijs rationibus innituntur, cæterosq; ad impietatem trahunt, non recte sed peruersè differere. Mihi igitur de his ita uidetur. CLIN. Probe dicis, sed coneris ista ostendere. ATHEN. At uidebor rationibus uti non consuetis. CLIN. Ne uerearis amice. Intellego enim quòd putabas longe te à proposito ferendarum legum abire, si disputationem hanc ingrediamur. Verū si non aliter conuincere possumus recte se habere quæ de dijs secundum legem modo dicuntur, dicendum est omnino. ATHEN. Dicam iam nouam hanc penè inauditamq; rationem. Quod generationis corruptionisq; omnium prima causa est, non primum, sed posterius factum illi sermones affirmarunt, qui animos impijs effecerunt. Quod uero posterius, id prius. Quare ueram deorum substantiam ignorarunt. CLIN. Nondum intellego. ATH. Qualis anima sit, & quā habeat uim, omnes ferme ignorasse uidentur, tum quo ad alia, tum quo ad eius generationē, quod ante omnia corpora nata sit, & transmutationis decorisq;

Resicitur opinio dicitur omnium principia esse corpora

decorisq; corporum ipsa sit maxime omnium princeps. Si hæc ita sint, nōne quæ animæ ipsius propria sunt, necessario priora his erunt, quæ ad corpus pertinet, cum ipsa corpore sit antiquior? CLIN. Necesse est. ATHEN. Ergo opinio, cura, intellectus & ars & lex, duris & mollibus, grauibus atq; leuibus priora sunt. Quare ingentia & prima opera, operationesq; ipsæ artis in primis erunt: quæ uero natura sunt, & natura ipsa, quam nō recte sic appellant, posterius sunt, & artem intellectumq; sequuntur. CLIN. Cur non recte? ATH. Quia naturam generationum circa prima dicere uolunt, primaq; ponunt corpora. Si autem nō ignis, nec aer, sed anima primo esse uidebitur, anima ipsa corpore antiquior rectissime affirmabitur: & hæc ipsa ita natura constare, si animā corporibus antiquiorem esse constitit: aliter uero nequaquā. CLIN. Vera loqueris. ATH. Num deinceps ad hæc ita pergemus? CLIN. Ita prorsus. ATH. Rationem cauillatoriam fallacemq; fugiamus, ne si fortè iuuenilis ipsa nos senes fefellerit, ridiculos reddat, uideamurq; magna aggressi ne parua quidem consecuti fuisse. Si amnem profundum rapidumq; tres ipsi transire uellemus, & ego iunior uobis, fluctusq; magis expertus dicerē, periculum me primū uobis in tuto relicto facere oportere, utrum transiri fluuius à uobis senioribus possit, an nō, & postea factio periculo, aut adhortari uos ad transitum, aut si transiri non possit, me solum periculum subiisse, modeste loqui uiderer. Non aliter modo cum ratio profundior ad eum da sit, fermeq; uestris uiribus non accessibilis, ne uertiginē tenebrasq; uobis faciat, ad eas uos quæstiones deducēs, quibus consueti nō estis, atq; hoc pacto dedecore tristitiaq; afficiat, periculū in me primo ita faciendū censeo, ut & me ipsum interrogem, & mihi ipsi respondeā, & hoc pacto uobis in tuto audientibus, totam hanc de anima disputationē pertranscam, qua prior esse corpore ostēdatur. CLIN. Optime hospes loqui uideris, facitoq; ut dicis. ATHEN. Age igitur modo magis quàm unquā deum omni studio inuocemus, cum deos esse diligenter demonstrare conemur, rationemq; ingrediamur, rudentibus tutissime tensis. In hac autem disputatione, interrogationibus huiusmodi sic securissime respondere uideor, si quis roget. O amice, stant ne omnia, nihilq; mouetur: an contra, stat nihil, cuncta mouentur: uel aliqua mouentur, aliqua permanent? Huic utiq; respondebo manere alia, alia uero moueri. Nōne in aliquo loco stant & mouentur? Quid ni? Nonnulla in una sede id faciunt, nōnulla in pluribus. Eāne dicis quæ stantium in medio uires capiunt, in uno moueri: quæ admodum circuli stare dicuntur, licet circumferentia eorum uertatur? Ita prorsus, intelligimus autem quod in hac circulatione, cum huiusmodi motus maximum simul minimūq; circulum circunducat, secundum proportionem, se ipsum maioribus minoribusq; dispertit: & ipse quoq; proportionem seruata maior est & minor. Propterea cunctorum factus est fons mirabilium. Vnā enim cum magnis paruisq; circulis uelocitates tarditatesq; conuenientes ita transigit, ut incredibile quiddā peragere uideatur. Vera narraſti. In multis uero moueri, dicere mihi uideris, quæcunq; ex alio in alium semper transeunt locum: & nōnunquam alicuius centri unius obtinent basim nōnunquam plura: eo quod circunuoluantur: & cum singula sibi inuicem passim occurrant, si stantibus resistentibusq; obuia fiunt, scinduntur: sin uero contra latis, unum facta tam hæc quàm ipsorum intermedia coniunguntur, atque condensantur. Fateor utiq; hæc ita se habere, ut tu ais. Atqui coniuncta densataq; augentur, disiuncta uero rarefactaq; minuuntur, quando prior singulorum habitus permanet: quando uero non permanet, propter utraq; corruptio sequitur. Fit igitur omnium generatio, quando passio quædam sit: cum uidelicet principium capto incremento ad secundam perueniat translationem, & ab hac in proximā: cumq; ad tres usq; peruenerit, in sentientibus sensum habuerit. Hac ergo transmutatione atq; translatione quodlibet gignitur. Vere autem est, quando permanet. Quod si in alium habitum permutatum sit, iam penitus est corruptum. Species motuum omnes præter duas ò amici iam diximus. CLIN. Quas illas? ATHEN. Illos ò bone uir motus nondum diximus, quorū pene gratia tota hæc consideratio est. CLIN. Dic planius. ATHEN. Animæ gratia disputationem hanc aggressi sumus. CLIN. Maxime. ATHEN. Sic ergo alter motus, quo quid alia semper mouere potest quidem: se ipsum uero non potest. Alter quo quid & se ipsum semper & alia potest mouere, coniungendo, disiungendo, augendo, & contra: generando præterea & corrumpendo. Qui motus à cæteris omnibus est distinctus. CLIN. Sint ut uis. ATHEN. Nōne motum illum nonum

Aggreditur demonstrare deos esse

nonum ponemus: quo aliquid ab alio mouetur, & alia mouet? Decimū uero collocabimus illum, quo se mouet & alia: qui certe omnibus actionibus & passionibus se accommodat: rerumque omnium quaecumque sint, reuera motus & transmutatio nuncupatur? CLIN. Ita prorsus. ATH. Quem potissimum ex decem motibus ceteris omnibus tanquam robustissimum & efficacissimum præponemus? Necessè est eum quo quid & se & alia mouere potest, longissimo interuallo præcedere, ceteros autem omnes esse longe posteriores. CLIN. Probe. ATHEN. Sed unum uel duo non recte locata, aliter ponenda sunt. CLIN. Quanam? ATH. Quod de motu decimo diximus, non recte est dictum. CLIN. Quare? ATHEN. Quia qui decimo enumeratus est, tam generatione quam robore secundum rationem primus est. Secundus uero, quem nono absurde loco enumerauimus. CL. Quomodo hæc dicis? ATHEN. Sic, quando aliquid ab alio mouetur: idque rursus semper ab alio: erit ne in talibus aliquid quod primo moueatur? At quomodo id cum ab aliquo moueatur, eorum quæ mouentur, primum erit? Certe impossibile id est. Sed quando aliquid seipsum mouens, aliud quoque mouebit: illudque aliud, & sic deinceps plurima mouebuntur: an aliud totius motus principium erit, quam mutatio eius quod seipsum mouit? CLIN. Egrege dictum id, & concedendum est. ATHEN. Præterea sic nos ipsos interrogemus, & ipsi nobis respondeamus, si quouis modo uniuersa simul steterint, ut plurimi talium audent dicere, quem motum potissimum ex omnibus, primum in ipsis fieri asseremus? Eum profecto, quo quid seipsum mouet: Motus enim dependens ab alio, non prius incidet, quam alia quædam ipsis inciderit permutatio. Quapropter initium omnium motionum primumque motum, qui & in instantibus factus sit, & in his quæ mouentur modo insit, illum fateri necessè est, quo quid seipsum mouet: & hanc esse antiquissimam omnium potentissimamque mutationem: secundam uero illam, qua quid ab alio mutatur, & alia mouet. CLIN. Verissime dicis. ATHEN. Postquam hucusque disputando deuenimus, hoc quoque respondeamus. CLIN. Quidnam? ATHEN. Si primum motum in terreno uel aquatico uel igneo corpore, siue simplici, siue mixto uiderimus, quam inesse ipsi passionem dicemus? CLIN. Nunquid rogas, si uiuere ipsum dicendum sit, quod à seipso mouetur? ATHEN. Id ipsum. CLIN. Viuere certe. ATH. Quid uero cum animam esse in aliquo uiderimus, num ob aliud uiuere ipsum quam ob hoc putabimus? CLIN. Ob hoc ipsum. ATH. Attende per Iouem obsecro nūquid uelis tria in re qualibet intelligere. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Vnum substantiam ipsam. Vnum substantiæ rationem. Vnum quoque nomen ipsum. Interrogationes etiā de omni re duas esse? CLIN. Quomodo duas? ATHEN. Quod uidelicet non nunquam nomine nobis proposito, rationem ipsam quæramus: nonnunquam rationem affectui, nomen iam inuestigemus. Sed uolumus ne hoc iterum dicere? CLIN. Quidnam? ATHEN. Bipertita distinctio, & in alijs, & in numero reperitur. Et in numero sic diuiso, nomen quidem, par est: Ratio autem, numerus in duo æqualia diuisibilis. CLIN. Certe. ATHEN. Tale aliquid dico. Nonne idem in utroque significamus, siue nomen interrogati, rationem: siue rationem interrogati, nomen reddamus? quandoquidem unam eandemque rem nomine quidem parem, ratione uero numerum in duo æqualia diuisibilem appellamus. CLIN. Idem omnino. ATHEN. Rei uero illius cui nomen est anima, quanam ratio est? Num habemus aliam rationem, præter eam quam modo diximus, quod ipsa possit seipsam mouere? CLIN. A seipso moueri asseris rationem esse illius substantiæ quam nomine omnes animam appellamus? ATHEN. Assero equidem. Quod si ita est, an adhuc desideramus sufficientius demonstrari, idem esse animam, & primam generationem ac motum rerum quæ sunt quæ fuerunt, quæque futuræ sunt: omniumque rursus istis contrariorum? quandoquidem transmutationis motusque omnis omnibus causa esse apparuit. CLIN. Minime. Nam sufficientissime monstratum est, animam omnibus antiquiorem esse, cum motus principium sit. ATH. Nonne igitur motus qui ab alio in alio fit: quod uel nihil unquam seipsum mouet, secundus est, & quoto quis uelit numerorum interuallo superiori motui postponendus? siquidem corporis uere inanimati mutatio est. CLIN. Probe. ATHEN. Recte igitur & proprie, uereque & absolute diximus, prius corpore animam factam fuisse, corpus uero posterius atque secundo, anime secundum naturam dominantem subiectum. CLIN. Verissima hæc sunt. ATHEN. Recordamur nos in superioribus concessisse, si antiquior corpore anima declaretur, illa etiam quæ animæ competunt, ipsæ quæ corporis propria sunt, priora

Quæ anti-
quissima &
potentissima
mutatio

Anima ratio
quod potest
seipsam
mouere

priora esse simul declarari? CLIN. Maxime. ATHEN. Affectus ergo, mores, uoluntates, cogitationes, ueræ opinioniones, curæ, memoriæ, omnia hæc longitudine corporum, latitudine, profunditate, robore, prius facta sunt, sicut & anima corpore. CLIN. Necessè est. ATH. Num etiam concedere cogimur bonorum & malorum, honestorum & turpium, iustorum & iniustorum, ceterorumque contrariorum causam esse? siquidem causam omnium ipsam asserimus. CLIN. Cur non? ATH. Animam cuncta gubernantem, & in omnibus quæ mouentur habitantem, nonne & cælum gubernare necessario confitebimur? CLIN. Omnino. ATHEN. Vnam an plures? Plures certe, ut ego pro uobis respondeam. Nec pauciores quam duas ponere debemus, unam beneficam, contrariam alteram. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Vniuersa ergo quæ in cælo sunt, quæ in terra, quæ in mari, suis motibus anima ducit: quibus nomina sunt, uelle, considerare, curare, consultare, recte & non recte opinari, latari, dolere, audere, metuere, odisse, diligere, & ceteris præterea motibus omnibus, qui horum affines primique sunt, qui & secundos corporum motus suscipientes, omnia in augmentum decrementumque perducunt: concretionem, uel condensationem, & discretionem, uel rarefactionem: & in ea quæ ista sequuntur, caliditates, frigiditates, grauitates, leuitates, durum, molle, album, nigrum, austerum, dulce, amarum: & denique omnibus, quibus anima usa si intellectum quoque semper diuinum acceperit, recte cuncta dijs recta felicitateque perducit: sin uero amentia coniuncta fuerit, omnia his contraria facit. Damus ne ista sic se habere? an adhuc ambigui sumus? CLIN. Nullo modo ambigimus. ATH. Vtrum ergo animæ genus, cælum, terram, totumque orbem regere arbitremur? quod mente uirtuteque refertum est: an quod caret utrisque? Vultis ne ut ita respondeamus? CLIN. Quo pacto? ATH. Ita dicamus o mirifice uir, si uniuersus cæli circuitus, & omnium quæ in eo sunt, progressio, mentis motui & circulationi, & rationi similem habet naturam, & simili quadam ratione peragitur, constat optimam animam totius mundi curam habere concedendum esse, unde tali ratione circumuoluatur. CLIN. Recte. ATH. Sin uero furiose & sine ordine mouetur, malam. CLIN. Hæc quoque recte. ATH. Quam igitur mentis motus naturam habet? Sed ad hanc quæstionem o amici prudenter respondere difficile est. Quare par est ut ego uobiscum respondeam. CLIN. Probe loqueris. ATHEN. Cauere itaque debemus, ne quasi ex opposito ad solem conuersi, & in meridie noctem agentes, perinde respondeamus, ac si mortalibus oculis mens sufficenter conspici cognoscique possit. Tutius enim uidebimus, si ad imaginem eius respiciamus. CLIN. Quo pacto dicis? ATH. Videamus cui potissimum decem illarum agitationum similis sit intellectus, ut tanquam imagine hac utamur. Eam ego in memoriā uobis reducā, & pro omnibus respondebo. CLIN. Optime. ATHEN. Meminisse oportet & illud à nobis in superioribus esse dictum, omnium quæ sunt, alia stare, alia uero moueri. CLIN. Sic dictum fuit. ATHEN. Quinetiam eorum quæ mouentur, nonnulla uno in loco, nonnulla in pluribus agitari. CLIN. Hoc quoque. ATHEN. Motus autem qui semper in uno sit, necessario circa medium aliquod agitur, & circuli torno confecti similis est: ideoque mentis circuitum pro uiribus imitatur. CLIN. Quomodo id dicis? ATHEN. Per eadem certe, eodem modo, in eodem, circa eadem, ad eadem, una ratione, & ordine uno ferri utraque assero. Nempe si dicamus mentem motumque, qui in uno sit, spheræ torno confectæ lationibus similes, nunquam rudes bonarum imaginum opifices erimus. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Contra ergo motus qui nunquam similiter, nec per eadem, nec in eodem, neque circa eadem, neque ad eadem, neque in uno fertur, nec ordine nec ornatu rationeque aliqua, omni profecto amentie cognatus est. CLIN. Proculdubio. ATH. Iam ergo aperte possumus clamare, cum ab anima cuncta circumducantur, necessarium esse cæli circuitum à procurante exornateque anima circumduci, siue optima illa quidem, siue contraria. CLIN. At hospes ex dictis iam apparuit, nefas esse aliter dicere, quam ab anima, omni uirtute referta, siue una seu pluribus hæc omnia circumagere. ATHEN. Optime tu Clinia citoque hæc intellexisti. sed illud adde. CLIN. Quidnam? ATHEN. Si solem, lunam, ceteraque sidera anima ducit cuncta, nonne singula quoque? CLIN. Quidni? ATHEN. De uno igitur uerba faciamus, quæ astris omnibus possunt accommodari. CLIN. De quo? ATH. Solis quidem corpus omnes homines uident, animam nemo, nec etiam alterius animalium corporis, nec uiui, nec mortui, idque genus cum nullo corporis sensu percipiatur, sola mente comprehenditur. Quare & nos de ipso, hoc sola intelligentia

Quæ sint nomina motuum animæ
Anima coniuncta intellectui producit omnia recte

Quam reuerenter censendum sit de deo
Translatio disputatio

tia capiamus. CLIN. Quidnam? ATHEN. Cum solem anima moueat, si trium modorum
 aliquo ab ea fieri hoc asserimus, fortasse non aberrabimus. CLIN. Quos dicis modos?
 ATHEN. Quod uel intus in hoc rotundo corpore inest, & quolibet ipsum transfert quæ
 admodum nos anima nostra quolibet ducit. Vel ipsa foris quidem est, & corpus aliquod
 ignis uel aeris nacta, ut quidam aiunt, per uim corpus corpore pellit. Vel tertio, quamuis
 ipsa nuda corpore sit, quia tamē alias uires supra modū mirabiles habet, facile ducit. CLI.
 Certe uno istorum modorum ab anima agitari cuncta necesse est. ATHEN. Præstat au-
 tem, ut siue curru quodā intrinsecus teneat corpus illud eius anima, lumēq; ita cūctis ef-
 fundat, siue foris sit, seu quomodocunq; quis excogitet, deum esse ipsam omnes arbitre-
 mur. An aliter? CLIN. Ita certe, nisi quis extrema dementia teneatur. ATH. De uniuersis
 præterea stellis & luna, annis, mēlibus, cunctisq; temporibus, quid aliud q̄ hoc ipsum di-
 cemus? Quoniam anima & animæ omnibus uirtutibus præditæ horum omnium causæ
 demonstratæ sunt, deos esse eas affirmabimus: siue in corporibus sint, & tanquam anima
 lia quædam cœlum totum exornent, siue quomodocunq; aliter agere id dicantur. CLIN.
 Omnino. ATH. Ita ergo istis concessis, poterit ne aliquis negare plena deorū omnia ef-
 se? CLIN. Nullus adeo mente captus est hospes. ATH. Ei ergo qui deos esse negat, posi-
 tis terminis ô Clinia & Megille sermonem iam relinquamus. CLIN. Quos terminos im-
 ponemus? ATH. Ut uel doceat nos non recte opinari, cum animam generationem pri-
 mam omnium dicimus: cæteraq; à nobis consequenter dicta, uera non esse. Vel si nihil me-
 lius q̄ nos dicere potest, nobis credat: & ita in posterum uiuat, ut de dijs nō ambigat. Ve-
 rum consideremus nunc utrum insufficienter deos esse aduersus negantes ostendimus, an
 non. CLIN. SuffICIENTER dictum est hospes. ATHEN. Disputatio igitur aduersus istos,
 curā habere finem habeat. Sed ille iam, qui quamuis deos esse dicat, curam tamen humanarum rerum
 negat habere: sic à nobis est persuadendus. O uir eximie, dicamus, natura quædā diuinita-
 ti cognata ad rem tibi coniunctam affirmandam colendamq; ducit, quando deos esse as-
 seris. Sed improborum iniustorumq; hominum publice priuatimq; successus, qui licet re-
 uera felices non sint, uulgo tamen felices habent, & carminibus frequenter cæterisq; ser-
 monibus extolluntur, temere ad impietatem te præcipitem agunt: aut etiam cum scele-
 stos homines uideas ad senium usq; ita deuenire, ut filios atq; nepotes in maximis relin-
 quant honoribus, ualde turbaris. Audisti fortassis, aut etiam ipse uidisti nonnullos, quam-
 uis iniuste & impie multa gesserint, propter ipsa tamen scelera ex re parua in magnam, &
 ex infimo gradu ad tyrannidē peruenisse. Propterea cum deos harū rerum auctores esse
 propter ipsam cum illis coniunctionem inculcare, & aduersus eos peccare nolis, nōnulla
 ductus absurditate, ac dijs ipsis succensere nō uolens, huc tandē delapsus es, ut licet deos
 esse arbitreris, humanas tamen res ab illis negligi credas. Ne igitur hæc opinio ad grauio-
 rem te tradat impietatis morbum, remedium pro uiribus opinionē hanc refutantes, adhi-
 beamus. Quocirca sequentē disputationem cum præcedente illa ratione iungemus: qua
 aduersus eos etiam qui deos esse negabāt, usi sumus. Tu uero Clinia & Megille, pro ado-
 lescente, ut fecistis hæctenus, respondete. Atq; ego si arduum quid inciderit, uos suscipiēs
 ut nunc feci, trans fluuium ducam. CLIN. Recte dicis, & ita facito. nos quoq; pro uiribus
 faciemus. ATHEN. Non erit forsā difficile demonstrare, deos non minus minimarum
 rerum q̄ maximarū curā habere: præsertim cum paulo ante dictū fuerit, eos omni uirtute
 refertos, prouidentiam omnium sibi propriam uendicare. CLIN. Et maxime quidem.
 ATHEN. Quod sequitur, communiter inuestigemus: quæ sit uirtus eorum qua boni esse
 conceduntur. Age, nōne temperatum esse, mentemq; habere, uirtuti dantur, & contra-
 ria uitio? CLIN. Certe. ATHEN. Quid porrò? Nōne fortitudo uirtuti etiam datur: ti-
 miditas uitio? CLIN. Valde. ATHEN. Et horum alia turpia, alia honesta dicunt. CLIN.
 Necesse est. ATHEN. Et quæ in his uitia sunt, nobis quidem inesse posse: deos uero eo-
 rum participes nullo modo dicemus? CLIN. Hæc etiam quiuis concederet. ATH. Nun-
 quid negligentiam, delicias, otium, animi uirtutē putabimus? An aliter? CLIN. At quo-
 modo? ATH. Num contra? CLIN. Ita sane. ATHEN. Horū ergo contraria in contrarium.
 CLIN. Sic utiq; ATH. Qui delicias, negligentia, otioq; deditus est, quē Hesiodus ignauis
 maxime fucis similem dicit, nōne odio nobis habetur? CLIN. Rectissime profecto poe-
 ta ille cecinit. ATHEN. Non ergo dicendus deus eos mores habere, quos odit, nec per-
 mittendus

mittendus est ullus ita dicere? CLIN. Nullo modo. ATHEN. An ille, ad quem operis ali-
 cuius effectio & cura maxime pertinet, magna in eo opere curabit, parua cōtēnet? Quo-
 modo si hanc opinionē laudauerimus, nō errabimus. Sed ita istud cōsideremus. Nōne
 siue homo siue deus, duabus de causis negligit? CLIN. Quibus? ATHEN. Vel quia ni-
 hil interesse totius putat, si parua negliguntur: uel quia licet interesse opinet, pigritia ta-
 men mollitiæq; detentus, negligit. Aliter em̄ negligētia nō contingit. Nam quando quis
 non potest omnium curā gerere magnorū paruorumq; atq; ideo imbecillitate impeditus
 non curat, negligentia tūc in eo esse non dicitur, siue homo quidā sit impotens, siue deus
 aliquis non posse fingatur. CLIN. Non certe. ATHEN. Sed nunc illi duo tribus nobis
 respondeant, qui licet deos esse cōcedant, alter tamen facile placabilis, alter in rebus par-
 uis negligentes putat, primumq; sic interrogentur. Ambo deos asseritis scire, uidere, au-
 direq; omnia: nihilq; ipsos effugere posse eorū quæ aut sensu aut intellectu percipiunt?
 hæc ne ita se habere dicitis? an aliter? Sic. Deinde omnia eos posse quæcunq; mortales
 immortalesue possunt? CLIN. Absque dubio ita esse concedent. ATHEN. Bonos e-
 tiam, imò optimos esse omnes quinq; confessi sumus. CLIN. Omnino. ATHEN. Nulla
 ergo pigritia, nulla mollitiæ capi eos possibile: quādo quidem tales sunt, quales esse con-
 sensimus. Nā à timiditate in nobis otium nascit: pigritia uero ab otio atq; mollitiæ. CLIN.
 Vera loqueris. ATHEN. Nullus ergo deorum otio pigritiaq; corruptus quicq; negligit.
 Nullius enim timiditatis deus est particeps. CLIN. Probe. ATHEN. Ergo relinquitur
 si paruas paucasq; in uniuerso res negligunt, ut ita negligant, aut quia contemnenda illa
 esse sciunt, aut quidnā aliud reliquū est, q̄ huius contrariū? CLIN. Nihil penitus. ATH.
 Vtrum ergo ô uir eximie te dicere affirmabimus? an quod propter ignorantia, cum pro-
 uideri debeant, non prouideant? an sicut improbos homines dicimus, meliora quidē ui-
 dere, sed uoluptate aut dolore fractos deteriora sequi, sic deos quauis sciant prouidendū
 esse, tamen non prouidere? CLIN. Quomodo id fieri potest? ATHEN. Præterea res hu-
 manæ, uiuētis naturæ participes sunt: & homo ipse præ cæteris animalibus dei cultor di-
 ligentissimus est. CLIN. Apparet. ATHEN. Quinetiam mortalia cuncta uiuentia à dijs
 fieri possideriq; quemadmodū & cœlū uniuersum, dicimus. CLIN. Proculdubio. ATH.
 Iam ergo seu parua hæc siue magna quis dixerit dijs esse, nullo modo cum prouidentissi-
 mi atq; optimi sunt, negligēda sibi sua possessio est. Sed istud præterea cōsideremus. CL.
 Quidnam? ATHEN. Num sensus & uires contrario inter se modo ad facilitatē difficul-
 tatemq; se naturaliter habeant. CLIN. Quid ais? ATH. Parua quippe difficilius q̄ ma-
 gna uidentur & audiuntur. Facilius autem tenētur ferunturq; & prouidentia gubernan-
 tur parua omnia & pauca, quā eorū contraria. CLIN. Certe multo facilius. ATHEN.
 Quid uero? cum medicus totū corpus curare uelit ac possit, si magnis prouiderit, parua
 contempserit, an bene huic unquam se totum habebit? CLIN. Nunquam. ATHEN. Sed
 nec gubernatores, nec imperatores, nec patresfamilias, neq; ciuitatū moderatores, neq;
 ulli omnino tales, paucis paruis neglectis recte multa & ingentia gubernabunt. Nam la-
 pides quoq; magnos sine paruis bene strui negant architecti. CLIN. Certe. ATHEN. Ca-
 ueamus autem ne deum mortalibus opificibus uiliorem putemus. Isti sane quanto peri-
 tiores sunt, tanto arte una in proprijs ipsorum operibus & parua simul & magna exquisi-
 tius absolutiusq; perficiūt: Deus uero qui sapientissimus est, & curare potest ac uult: ma-
 gnis quidem prouidebit solum, parua autem quæ facilius gubernari possunt, propter pi-
 gritiam & ignauiam negliget? CLIN. Nullo modo hanc hospes de dijs opinionem ad-
 mittendam putamus. Nefaria enim hæc & falsa penitus cogitatio. ATHEN. Satis iam ad-
 uersus eum, qui negligentia crimine deos inculcat, disputasse uidemur. CLIN. Certe. A-
 THEN. Verum hæctenus quodammodo ratione coegimus, ut falsa se opinari confitere-
 tur. Indigere quoq; persuasione, qua ueluti cantu quodā capiatur, existimo. CLIN. Quæ
 nam hæc persuasio est? ATHEN. Huic adolescenti persuadeamus, eū qui toti prouidet, ad
 uirtutem salutemq; totius omnia ordinare, cuius pars quæq; pro uiribus quod sibi cōue-
 nit agit & patitur: atq; his singulis præpositi principes sunt, qui minimarum etiam actio-
 num passionumq; per singulas & extremas uniuersi particulas distributione ad ultimū
 usq; peracta curam habent. Quarum una tua ô miser particula est, quæ ad totum semper
 respicit, quamuis minima sit. Tu uero ignoras omnem singulorum generationem illius
 gratia

gratia fieri, ut uniuersi ipsius beata uita sit, eius substantia non tui gratia est, sed illius tu gratia factus es. Medicus enim & artificiosus opifex omnis, totius gratia singula facit, & ad communem perfectionem dirigit omnia: non totum ad partem, sed partes ad totum singulas referens. Tu autem molestus fers, quia ignoras quo pacto quod tibi optimum est, uniuerso simul & tibi pro communis generationis uiribus conuenit. Quonia uero anima cum corpore semper, modo cum alio, deinde cum alio coniuncta, uarijs mutationibus, aut propter se ipsam, aut propter aliam animam commutatur, nihil aliud harum rerum ordinatori tanquam talos iacenti restat, quam ut quasi transponendo permutet, meliores quidem mores in meliorem locum: in deteriores uero deteriores, prout singulis conuenit, ut sortem sibi congruam singula consequantur. CLIN. Quomodo id ais? ATH. Ea ratione mihi dicere uideor, qua facillime dii cunctis prouideant. Nam si quis ad totum semper respiciens fingit quaeque, & ad ipsum omnia transfiguratur, ut ex igne aquam animata, nec multa simul ex uno uel ex multis unum, primam, aut secundam, aut tertiam generationis participatam multitudine infinita transpositi huius ornatus erunt. Nunc autem mira facilitas in eius opere est, qui toti prouidet. CLIN. Quo pacto id rursus ais? ATH. Quonia rex ille noster actiones hominum omnes animatas esse perspexit, multamque ipsas in se uirtutem, multam etiam prauitatem habere, quod uel factum est animam & corpus, perditionem non pati, neque tamen aeternum esse, qua lege dii sunt: nam si alterutrum horum perderetur, omnis cessaret animalium generatio: praeterea quod ipsius animae bonum est, iuuare, quod malum, contra nocere: haec inquam omnia quonia perspexit, idcirco excogitauit ubi pars quaeque locata maxime, optime, facillimeque uirtuti uictoriam, uitio uero ne uincat, impedimentum in uniuerso praebere possit. Adinuenit igitur ad uniuersum hoc, quale factum quodlibet qualem sedem habitationemque & qualia loca sortiri debeat. Causas uero huius uel illius generandi, uoluntatibus nostris permisit. Vbi cunque enim quis cupiat, qualisque animus sit, ibi ferme semper habitat, & talis sit, ut plurimum. CLIN. Congruue. ATH. Quaecunque igitur animam habent, transmutantur: quippe cum transmutationis in seipsis causam habeant. Transmutata secundum ordinem legemque factorum feruntur. Et quae minus peccarunt, minus profunde, ac in regionis superficie uagantur: quae magis atque atrocius, decidunt in profundum, & in regionem inferiorem delabuntur, quam inferorum uocabulo similibusque nominibus appellantes, tam uiuentes quam a corporibus soluti somniant atque formidant. Anima uero quae maioris uirtutis uel uitij compos est, quando propria uoluntate & assidua consuetudine uehementius permutata, diuinae uirtuti adhaesit, talisque praecipue facta est, in locum similiter longe meliorem sanctumque transfertur: quae uero contrario modo affecta est, in contrarium translata, uitam peragit suam. Hoc deorum qui caelum habitant o puer & adolescens qui a dijs negligi putas, iudicium est: ut qui peior sit, ad peiores, qui melior, ad meliores animas, tam in uita quam in omni morte proficiatur, patiturque & agat quae a similibus ad similes fieri oportet. Quare nec tu, nec alius ullus, optet confidatque se a deo felicem fore, ut iudicium hoc deorum effugiat atque exuperet. Nam qui hoc sanxerunt, firmiter, quam caetera omnia stabilierunt, ut cauendum omnino sit. Nunquam enim ab illo negligaris, nec si ita paruus sis ut in terrae profundum ingrediaris, nec si a deo sublimis fias, ut pennis elatus in caelum uoles: sed conuenientia supplicia dabis, siue hic manens, siue ad inferos profectus, siue ad remotiorem aliquem inaccessibilemque locum translatus. Eadem quoque de illis ratio sit, quos per nefaria scelera ex parujs in magnos uiros euasisse intuitus, putasti ad felicitatem ex miseria peruenisse. Quorum in operationibus uelut in speculo, deorum ad omnia negligentiam inspexisse existimasti, quod uidelicet ignorabas ad quid eorum progressus uniuerso conducant. Non oportet autem hoc o uir praestantissime ignorare, quod qui nescit, nec uiuendi formam unquam conspiciet, nec uerba de uitae beatitudine uel miseria facere poterit. Quare si Clinias hic, & uniuersus hic seniorum coetus tibi persuasit, te quid de dijs dicas penitus ignorare, satis tibi deus fauerit: sin uero rationem adhuc aliquam desideras, audi quae ad tertium illum dicemus, si quo pacto mentis es particeps. Profecto deos esse, hominibusque prouidere, satis arbitror demonstratum. Sed iniquorum hominum eos muneribus corrumpi, nullo modo dici permittendum est: & si dicatur, omnino pro uiribus reuitandum. CLIN. Praclare dictum: & sic agamus. ATHEN. Age igitur per deos ipsos, quoniam modo placabiles fiunt, si quo pacto fiant: & qui & quales sunt, si placatur: principes

ripes enim esse eos necesse est, qui totum caelum perpetuo gubernaturi sunt. CLIN. Certe. ATHEN. Sed quibusnam principibus similes sunt: qui uel illis principes similes, ut possibile nobis sit, minores maioribus comparare? Vtrum aurige aliqui certantium bigarum tales sunt: aut nauium gubernatores? Fortasse autem exercituum ducibus conferri possunt, uel medicis: qui bella morborum ab humanis corporibus arcent atque propulsant: aut agricolis inimicas orientibus stirpibus tempestates timentibus cauentibusque, aut etiam gregum armatorumque pastoribus. Nam cum inter nos conuenit, multorum bonorum, multorumque malorum, & quidem plurius, plenum esse caelum, immortale aliquod bellum hoc est, & mirabili custodia indiget. sed opitulatur nobis dii simul & daemones. Nos autem deorum daemonumque possessio sumus. Verum iniustitia & intemperantia una cum imprudentia nos corrumpunt. Iustitia uero & temperantia cum prudentia, quae in uiribus deorum animatis inhabitat, salutem nobis afferunt. Breue autem aliquid horum habitare in nobis manifeste hinc licet conspiciere. Nam animae in terra quaedam habitantes iniustae, & ferarum instar atroces, aduersus custodum animas, canum puta aut pastorum, uel etiam praecipuorum omnium dominorum insurgunt, uerborumque lenocinijs, deprecationibus quorundam cantuum persuadent, ut fama malorum est, licere male agendo inter homines sibi plurima usurpare, nec aliquam inde poenam persoluere. hoc nos delictum, quo ad usurpationem plurius inhiatur, in corporibus animalium morbum uocamus, in anni temporibus pestilentiam, in ciuitatibus rebusque publicis commutato nomine iniustitiam. CLIN. Omnino. ATHEN. Necesse est igitur eum qui credit deos ueniam hominibus iniustis praebere, si quis ipsis rapinae partem tribuerit, dicere eos esse ueluti canes, quibus lupi particulam rapinae concedant, & illi muneribus his placati, greges diripi patiantur. Nonne hic eorum sermo est, qui placabiles esse deos praedicant? CLIN. Hic certe. ATH. Sed quibus praedictorum custodum deos aliquis conferens non erit omnium hominum ridiculosissimus? Vtrum gubernatoribus, qui libatione uini atque nidore carniu deuoluti, nauem simul nautasque euerunt? CLIN. Minime. ATHEN. Sed neque aurigis, qui dum certant, corrupti muneribus, aduersariorum curribus uictoriam ipsam concedant. CLIN. Non certe. Turpis enim haec in deos comparatio. ATHEN. Atqui nec imperatoribus, nec medicis, nec agricolis, nec pastoribus similiter persuasus, nec etiam canibus astutia luporum blande seductis. CLIN. Bona uerba quaeso. Haec enim audienda non sunt. ATH. Nonne custodum omnium maximi & in maximis rebus dii omnes? CLIN. Ita profus. ATH. An optimarum rerum custodes, & in uirtute custodiae nimium excellentes, deteriores esse dicemus quam canes hominesque mediocres, qui nunquam muneribus ab iniustis hominibus impie acceptis iustitiam proderent? CLIN. Nequaquam hic sermo ferendus est, & qui hac opinione laborat, impiorum omnium iure pessimus & prophanissimus iudicabit. ATH. Tria igitur illa quae proposuimus, deos uidelicet esse, omniumque curam habere, nec praeter iustum precibus ullis flecti posse: sufficienter ostendisse uidemur. CLIN. Certe & his nos rationibus assentimus. ATHEN. Vehementius quodammodo propter improborum hominum controuersias diximus. Sed hac de causa o amice Clinia contentiosa uisum oratione, ne prauis dicendo se uicisse putantes, licentiam sibi datam credant faciendi quaecunque uelint, & qualiacunque aduersus deos existiment facienda. hac inquam de causa, noua quadam, & uehementiori dicendi ratione uti uoluimus. Quod siquid ad persuasionem attulimus, ut iam uelint mores suos odisse & contrarios complecti, probe nobis exordium legum de impietate dictum est. CLIN. Speramus ita fore. sin minus, at genus orationis legum latori dedecori non erit. ATHEN. Post exordium sermo legum interpretis recte sequitur: qui impijs omnibus praedictet, ut a suis moribus ad pietatem sese conuertant. Aduersus eos autem qui non paruerint lex ista de impietate ponatur. Si quis impie quicquam agit uel loquitur, qui forte praesens fuerit, deos defendat, magistratibus significet. Quorum qui primi audierint, ad harum rerum iudicium, secundum leges deferant. Quod si quis magistratus audierit neque detulerit, ipse impietatis reus fiat, & qui uelit, pro ultione legum prosequatur. Et si quis condemnatus fuerit, iudices hunc pro singulis impie commissis, singulis quibusque afficiat supplicijs. Carceribus quidem omnes coercentur. Tres uero sunt in ciuitate carceres. Unus plurimis communis in foro rerum uanaliu: ubi multi ne fugiant, custodiuntur. Alter ubi coetus eorum sit, qui nocte congregantur, correctionis nomine appellatus. Tertius in media regio

ne: ubi quāmaxime desertus syluestrisq; locus est, supplicij nomine notatus. Tres quoq; impietatis, ut supra narrauimus, causae sunt. Cumq; in singulis huiusmodi causis duo quaedam proficiantur, sex erunt aduersus deos genera peccatorum, quae ut dicitur diuina sunt, nec aequali similiq; poena indigent. Nam alij quamuis deos esse non credant, tamen propter iustum aliquem naturae affectum, malos oderunt, & odio quodā aduersus iniustitiam moti ab iniurijs abstinent: iniustos fugiūt, iustos homines diligunt. Alij uero ad hanc opinionem, quod deorū praesentia destituta omnia sint: prouiores quoq; ad uoluptates doloresq; sunt: acumine etiam, & memoria pollent. Vtrisque id est commune, ut esse deos negent. In hoc autem differūt: quod ceteris hominibus ille minus, hic plus nocet. Ille quidē libere aduersus deos, sacrificia, iurandum obloquitur: atq; ita alios deridendo, nisi puniatur, multos forsan sibi similes faciet. Hic uero eandem habet opinionē, sed acriori ingenio praeditus uulgo putat, doloq; & insidijs plenus est. Ex istis multi fortilegi fiunt, & ad omne ueneficij maleficijq; genus prompti. Fiunt praeterea ex istis nonnunquam tyranni, exercituum duces, cōcionatores, & qui solennitatibus priuatis insidiantur, & qui homines captiunculis sophistarum decipiunt. Horū profecto multae quidem sunt species: sed legū positione dignae duae. quarū quae dissimulatione referta est, scelera parit non una tantū morte uel duabus digna, sed plurib. Altera castigatione simul, & uinculis indiget. Similiter opinio qua dij negligentes existimantur, duo gignit: & qua facile uotis muneribusq; placabiles, alia duo. Cum ita impij distincti sint: eos quidē qui nō malis moribus, sed amentia quadam tales facti sunt, in correctionis carcerem non minus q̄ quinquennium permansuros iudex conijciat. Quo in tempore nullus cum ipsis ciuium colloquatur, praeter eos qui nocturni coetus participes sunt: hi uero admonentes, ad salutem animae colloquantur. Cum autem uinculorū tempus exactum fuerit, qui uodestior factus est, unā cum modestis habitet: quod si rursus impietatis crimine condemnabitur, morte plectatur. Sed sunt nonnulli qui ad eam opinionem quod dij sint, uel negligentes, uel placabiles sint, immanes quoq; fiunt, hominesq; despiciunt, & uiuentes ad se multos alliciunt, attrahūtq;: nec nō defunctos se trahere cōsolariq; dicunt, profitenturq; se deos ipsos cantibus, sacrificijs, uotisq; mulcere. Et hoc lenocinio conantur domos & ciuitates in uersas pecuniarum gratia perdere. Eorum qui damnatus fuerit in mediterraneis carceribus uinciatur, nec ullus liber unquam ad eum accedat: sed statutum ipsi a legum custodibus cibum serui afferant. Vita deniq; functum, extra regionis fines in sepulchrum eijciant. Quem si quis liber sepelierit, a uolente impietatis crimine accusetur. Quod si filios reliquerit ciuitati sufficientes, orphanorū tutores horum non minus quam reliquorum, ab eo die quo damnatus fuerit curam habeant. Sed cōmunis de omnibus his lex ista ponatur, quae faciet ut multi minus uerbo & re in deos peccent, & ut ab amentia reuocentur: ex eo quod non licebit deos sibi deorumq; sacra praeter leges effingere. Sit autem lex huiusmodi simpliciter cunctis imposita. Sacella nemo in priuata domo habeat. Cum uero animum quis ad sacrificandū induxerit, ad publica sacrificaturus accedat, & sacerdotibus hostias praebat, qui curam harum rerum castissime gerunt. Quibus cum & ipse oret, & quicumq; cum eo simul orare uelit. Haec ideo ita fiant, quia sacella & deos instituire non facile est. Quippe magni ingenij est recte rem istam facere. Solent autem mulieres praecipue, ac imbecilliores, & in periculo constituti & indigentes ubicunq; quispiam indigeat, & contra quādo facultas rei alicuius affluit, quod adesse uidetur semper consecrare, hostiasq; uouere, & statuas dijs atq; daemonebus & deorū filijs polliceri. Phantasmatibus cōmoti uigilantes, & in somnijs similiter multa se uidisse praeformidine recordati, ubi remedia singulis afferre conantur, aris sacellisq; omnes domos uicosq; repleūt. Quorum omnium gratia lex ista ponenda est, ac praeterea impiorū causa, ne ista sibi operationibus usurpantes, sacella & aras suis in domibus statuunt, putentq; deos clam uotis, sacrificijsq; placare: atq; ita in infinitum suam iniustitiam augeant, unde tam ad se q̄ ad eos qui sibi ista permittunt, quamuis illi meliores sint, indignationem deorum prouocent: quo pacto tota ciuitas iure quodammodo impietatis crimine teneatur. Legum quidem latori deus minime irascetur. Lex enim sit, Sacella deorum neminem in priuatis domibus possidere. Si uero quispiā habuisse, sacrificasseq; alibi quā in publicis deprehendatur: qui sensit, ad legū custodes deferat. Ipsi autē si nihil magni sceleris a foemina siue

Nemo facella in domo priuata habeat

a uiro

a uiro factum sit, ad publica templa iubeant priuata sacra deferri: & si non ilico delata fuerint, mulctent, donec deferantur. Si quis autem non puerilem, sed nefariam impietatem commiserit, siue in suis priuatim, siue in publico deorum cultu sacrificando deliquerit, morte ut impure sacrificans condemnatur. Puerile uero esse uel non, custodes legū iudicent, tractosq; ita impios in iudicium, impietatis reos esse declarent.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM undecimum De legibus.

PLATO noster quemadmodum & philosophorum omnium sapientissimus, & eloquentissimus oratorum, ita iurisconsultorum omnium prudentissimus, ne in contractibus cogere, ut solent ceteri, uisum legum interpretationumq; & id quidem frustra, opus conficere, merito antequam descenderet ad contractus, forensiaq; commercia, studuit disciplinis, legibus, iudicijs, religione ciues bonos efficere, sperans iustos homines, uel absque legibus sponte fidem & ueritatem in omni commercio praestituros. Et profecto admodum opportune post leges de iudicijs pertinentibus ad personas, leges iudiciorum ad res spectantium adducit in medium, quibus tam aduenae quam ciues discant iuste deponere, seruare deposita atq; pacta: aliena nō mouere, sua cuiq; reddere: uti liberis, & libertis, & seruis: uendere, emere, reddere, ducere, militare, tueri pupillos, testari, testamenta seruare, hereditates administrare, nuptias conciliare, diuortium facere, familiā gubernare: praeter ceteris uero parētes religiose uereri, nihil adulterare, ueneficia odisse, irā insaniāq; uitare: iurgia, contumelias, detractiones fugere, restituere damna, ueritatē in testimonijs iuramentisq; seruare. atq; haec ferme est undecimi huius libri materia. Post haec autē, ut solemus, obscuriora quaedam arbitramur. breuiter exponenda. Principio deam itineris geminā esse scito, indicatricem scilicet atq; seruatricem. Et illam quidem esse lucem sub nomine Lunae: hanc uero sub Dianae nomine fidem. & quicquid casu quodam alienū in itinere reperiū est, deo esse dicandum, ut agnoscas fortunam prosperā esse ad dei prouidentiam referendam. Contemplare Platonicam bonitatem, uidelicet uetantē in emendo atq; uendendo, nō solū rem adulterare, mentiri, peierare: sed iurare etiam, imō uero & rem uenalem laudare, & in eadem die precium permutare. Vbi illud edisce: Nemo dijs inuocatis mendacium dicat, aut decipiat, aut adulterare uerbo uel re quicquā audeat, nisi deo uelit odio esse: cui quidem primum odio est, qui falso iurans deos paruipedit: deinde qui corā maioribus se mentitur. Et uide iterum atq; iterum quam libera & integra Plato optet ingenia ciuium, a quibus omnem cauonandi licentiam procul expellit. Addit quoq; tum opulentiam, tum egestatem esse morbum ingeniorū. Inde enim inflatiores, hinc debiliores abiectionesq; homines fieri. Vbi uero ait Palladem, Vulcanumq; & Martē artibus praesidere, ex multis Platonis mysterijs alibi atq; alibi traditis collige: Ioui summo mundi architecto trinitatem quandam numinum, quam opificiū Platonicē nominamus, semper aditare. In qua quidem trinitate prima sit Pallas: secundus autem Vulcanus: Mars uero tertius. Sed quemadmodum trinitas tota ad Iouem ipsum, a quo est, refertur: ita ferme Vulcanus & Mars referuntur ad Palladē. Mitto nunc quod in Marte potentiam, in Palladē sapientiā, in Vulcano igneum spiritum somniaffe uidetur. Tria certe ad ipsam Iouis arcem qua uniuersum perficit, requiruntur. Primum quidem ratio ipsa per quam singula sit facturus. Secundum efficax eorum quae ratione conceperat, expeditio. Tertium eorum quae in effectum expedienda sunt salus atq; defensio: Ideam primi Palladem, secundi Vulcanum, tertij Martē nominat. Et quia utrumq;, scilicet tam conseruatio siue defensio, quam expeditio uel expressio rerum, indiget ratione atq; sapientiā: ideo Pallas & Vulcanus praest & Marti, & quicquid uel a Vulcano fabricatur, uel a Marte postquam fabricatum est defenditur, & in sua forma seruatur, Palladē duce peragitur. Horum uero trium in arte diuina regnantium, tria quoq; in natura uideamus uestigia: per Palladem quidem ordinem quo singula disponuntur, per Vulcanū uero efficacem progressum & promptum quasi partem ad quae omnia properant, per Martē deniq; munitissimā structuram a generantibus adhibitam genitis, & uaria propugnacula naturam propriā a contrarijs defendentia, Tria similiter in arte humana quidem omni, maxime uero ciuili esse debent: ut singula & sapienter prius quam fiant excogitentur: & mature strenueq; expendantur: & ea forma qua excogitata expromptaq; sunt, seruetur atq; fortiter defendantur. Et ut cognoscamus artem humanā in his omnibus absoluendis, nō minus quam naturam, ab ipso deo, ideisq; pendere, inquit tres illos deos humanis artibus praesidere. At ne solas a dijs artes habuisse putemus, addit deos uitae datores reuereri maxime omnium oportere, adeo ut uel eorum nomina nō sint uel impudenter uel temere proferenda, sed omnia uel minima, ad eos pertinētia, pure, reuerēter, casteq; tractāda. Quibus praecipis nihil potest sanctius excogitari; si modo non deos sed deum nominasset. Sed ecce unam Iouis summi substantiā introduxit, neq; multiplicauit substantias; dum multiplicaret ideas, quidnam ultra in eo desideramus? Quinetiā ubi deos nominat, non aliter sentit quam qui dixit, Millies mille ministrabant ei. Neq; uero silentio praeterendum est, quod ait, animā a deo uitā accipere, intelligendam esse uitā mediā inter illam quae in aeternitate manet, qualis est angelica tota simul, atq; illam quae quodam tempore clauditur. Median inquam, ex aeternitate temporeq; compositā: in qua caeli instar substantia quidē semper

manet, actio uero & affectio fuit semper. Ideoq; in libro superiore animam dixit & esse simul & fieri, esseq; imperdibilem: nō tamen aeternā, quā lege sunt dij, id est nō omnino manentē. Dixit autē deos, id est angelos manere: nō ex se quidē, sed lege diuina, eos per se mobiles aeternē sistente. Ait corpus quoq; imperdibile esse, corpus certe caeleste. Fortē uero & elementale, quatenus & elementorum moles, & materia prima non disperduntur: ex quibus in Politico inquit corpus idem quandoq; diuinitus recreari. Notabis ubi de testamentis loquitur, & personam & rem cuiuslibet ciuis, nō sui ipsius esse, sed patriæ. Item ubi de orphanorum cura tractatur, animas defunctorū res nostras sentire atq; curare, sentire in quā per corpus caeleste atq; aereum: & curare prae alijs alia, ad quae uel natura uel habitu, uel diuina prouidentia magis afficiuntur. Praesertim animas quae cum mediā tenuerint uitam, mediā quoq; obtinent regionem. Mediam dico tum situ, tum qualitate. Situ quidem inter caelum & terrā, qualitate uero inter beatitudinem summā extremamq; miserā. Meminisse namq; oportet in libro superiore fuisse dictum: quemadmodum certae quaedā naturae congrua loca & conuenientes naturas asciscunt, sic animas cum factae ex se tales fuerint aut tales, consequenter pro similitudinis ipsius naturae ad gradus sedesq; & similes & similibus transmigrare: ut caelestes quidem factae caelestia, terrena uero terrena, aerea aut aerea petant. Profecto cum alia nonnulla circa animas Plato affirmare nō audeat, hucusq; tamē, & hic & in libro de scientia euidentissime asserit, atq; alibi saepe significat. Unde & ait, cauendū esse pupillos ledere, ne parentum animae nobis iure succenseant. Idemq; in nono, dum ageret de homicidijs, inquit, animas scilicet interfectoꝝ indignari. Huic illud simile, Marianorū animae Syllā sollicitabāt. hinc & tragœdiae furentē Orestem agunt. Animaduertes post hanc ubi de parentū cultu tractatur, honorandas quidem sacras deorum statuas, non propter se, sed quia deos nobis significant, sed magis honorandos esse parentes, quasi animata deorum simulacra. Addit imprecationes parentū in filios exaudiri à deo, neq; quicquam accidere filijs pestilentius. Audies post multa iterum, quod est ualde Platonium. Poenis maligni uexantur, non quia fecerunt (nam quod factum est, infectum esse non potest) sed nequid tale posthac fiat: & ut iniustitiam odio tam qui puniuntur, quam qui puniri intelligūt, persequantur, aut saltem minus in simili uitio delinquatur. Praeterea iudicem legumlatoris interpretem esse, iustitiaeq; ministrum. Punit deinde susurriones detractoresq;, & qui in ira obiurgant atq; conuiciantur, & qui grauiores personas mordacibus iocis offendunt, & qui inter iocandum acrius irascuntur. Audies maxime timendam esse diuinam uindictam, si quis in testimonijs iuramentisq; mentitur. Audies deniq; in testimonio atq; iureiurando, ueritatem ipsam per Themidē iouemq; & Apollinē esse firmandam. Per Themidem quidem significatur ius fasq; & ciuile & sacrum: & apud homines & apud deum, ut intelligat quisquis iurando testificandūq; mentitur, contra ius fasq; humanū, diuinum, contra homines, contra deum grauius se peccare. Per Iouem uero, qui nutu omnia concutit, cognoscat: si peccauerit, diuinæ potentiae ultionē se nequaquam euitaturū. Per Phœbum autem, ne confidat delicta sua, praesentia uel praeterita, eum latere posse, qui futura omnia uaticinio praesagit.

DIALOGVS VNDECIMVS DE LEGIBVS

BVS VEL DE LEGVM LATIONE.

SEQVITVR ut dicamus de pactis: conuenientemq; hīs ordinem tribuamus. Simplex autem illud sit: ut nec mea quisquam pro uiribus tangat, nec moueat meorum quicquid etiam minimum, nisi mihi persuaserit. Atq; ego idem dum mentis compos fuero, alienis in rebus efficiam. In primis quidem thesaurū cum dicimus quē sibi quisq; & suis deposuit, qui meorū parentū non erat, nec reperire unquā optarim, nec si repererim, moueā: nec ariolis depositū accipere consulentibus credam. nunquā enim mihi tantum pecunia proderit, si accepero, quantū uirtute animi iustitiaq; excellam, si nō accepero. Pro possessione igitur pecuniae melior mihi possessio animi iustitia erit, si uirtutem diuitijs praeposuerō. Quippe cū bene de multis dicat: quae immobilia sunt, mouēda nō esse: perpulchre etiā de hoc uno dicitur. Sed uulgatae quoq; de his rebus famae credendū est, generationi hae liberorum non conferre. Siquis uero de liberis nō curet, legisq; latorem negligat: ac ideo quae nec ipse, nec suorum aliquis deposuit, eo inuito qui deposuit, auferat: is legem illam optimam & simplicissimā aspernatur, quam generosus uir promulgauit, qui dixit, Quae non deposuisti, ne tollas. Quid ergo hunc pati oportet, qui hos duos legislatores despexerit, quodq; ipse non deposuit, sustulit: nec paruū quiddā quod abstulit, sed magnus thesaurus fuerit? Quae poena huic à dijs debeat, deus quidem ipse nouit. Quae uero ab hominibus, declarabimus. Qui primus uiderit, iudicibus indicet. Ac si in urbe delictum est, aedilibus: sin uero in agro, agrorum curatoribus eorumq; principibus: si in foro rerum uenaliū, earundem curatoribus id significet. Re q; ita patefacta Delphos ciuitas mittat,

&

& quod oraculo dei tam de pecunia q̄ de illo qui pecuniam mouit, dictum fuerit, id ciuitas deum secuta confirmet. Et qui fecit indicū, si liber fuerit, in uirtutis ueniat opinionē, & contra uitij, si sciens celauerit: sin autē seruus fuerit, precio à ciuitate domino eius collato, liberandus est. Seruus uero qui celauit, morte plectendus. Hanc legem illa deinceps similis de paruīs simul & magnis sequitur. Siquis rem suam alicubi uolens, uel contra, reliquerit: nō tangat qui fortē repererit, sed putet deā itineris à lege sibi hanc cōsecrata seruare. Quicunq; uero hac lege sprete, domū hanc suā asportauerit, si seruus sit, & paruū precij, à quocunq; obuiā facto, & ultra annos triginta nato uerberibus multis pulset. Sin autem liber, illiberalis primo preuaricatorq; habeat, deinde etiā decuplum precij rei illius quam mouit, ei qui reliquit retribuatur. Quādo quis magnum aliquid de suis, uel paruū ab aliquo teneri conqueritur: quod ille habere quidem fatetur, sed eius qui petit esse negat: si res apud magistratus conscripta est secundum legē, uocet ad magistratus qui tenet. Re q; ipsa patefacta, si conscriptum est alterius de aduersarijs rem esse, ille ipse habeat. Quod si neutrius esse, sed absentis cuiusquam inueniatur, qui sufficientem fideiussionem nō dederit, illi se absentis cuius est, rem traditurum, is tantundem deponere cogat. Verum si apud magistratus res qua de agit, conscripta non sit, tunc apud tres inter magistratus seniores usq; ad latam sententiam deponatur: ac si animal est de quo ambigitur, lata sententia qui cecidit causa, magistratibus ipsis impendium alimētorum restituat. Tribus uero diebus id iudicium absoluitur. Mentis quilibet compos seruū suum honeste ipso usurus, ducat quod uelit, ducat etiam amicorum necessariorumue nomine, ut fugitiuum restituat in gratiam. Quod si quis aliquē ut seruū ductum ad libertatem uēdicet, dimittat quidem qui duxit: qui uero ita adducit, si tres fideiussores dignos habuerit, sic iure sit ereptus. Aliter si abduxerit uim intulisse uideatur: damnatusq; duplum damni ei restituat, à quo abstulit. Libertum quoq; suum unusquisq; ducere possit, si ab eo non colit, aut si non sufficienter colit. Cultus autem est, primum ut ter domini domum mensibus singulis ueniat: paratumq; ostendat facere quicquid honestum possibileq; sibi sit: deinde ut de matrimonio quicquid domino uidetur, faciat. Nec ei liceat maiores sibi diuitias comparare quam ille possideat qui liberauit: sed quicquid plus habuerit, domino detur. Libertus autem sicut & peregrini, ultra uiginti annos in ciuitate non maneat: sed post id temporis, bonis suis acceptis abeat: nisi domino quondam suo & magistratibus persuaserit. Si autem liberti & peregrini alicuius bona tertium censum exceßerint, trigesimo die postea q̄ hoc factum deprehensum ue sit, rebus suis acceptis recedat, nec ulla ipsi ulterius manendi facultas à magistratibus concedatur. Huic legi si quis non obtēperasse condemnatus fuerit, morte plectatur, & bona sua in publicum redigantur. Hae tribuum iudices cognoscant: nisi prius per uicinos & arbitros, litigantes conciliati fuerint. Siquis animal aut rem aliam suam esse dicit, qui habet, ad eum referat qui uel uendidit, uel legitime sufficienterq; donauit: uel quomodo cunq; aliter ualide firmiterq; tradidit: & ueritas si ad ciuem uel urbis incolam ille retulit, intra triginta dies inueniatur: sin autem ad externos, mensibus quinque: quorum medius ille sit mensis in quo ab aestiuo sol circulo ad hyemalem recurrit. Quaecunq; emendo uendendoq; commutantur, in statuto fori loco permutentur, dando accipiendūq; ultro citroq; rem & rei precium illico, nec alicubi alibi, nulla uero emptio uenditioq; ad terminū fiat. Quod si aliter aut in alijs locis permutatio facta fuerit, nullum sit secundum legē de ipsa iudicium. Sed nec de collatione conuiuijsq;, cum nonnulli ad aliquid inter se agendū, pecuniā uel quoduis aliud conferāt, iudicium reddatur. Venditor qui precium rei uenditae non minus q̄ triginta drachmas accepit, decē in ciuitate necessario dies expectet: nec diuersorū eius emptor ignoret. Id uero querelarū redditionumq; legitimarū gratia, quae in his contingere solent, ita fieri uolumus. Redditio autē legitima à nō legitima ita discernitur. Quando quis seruū uendidit phrenesi, uel calculo, uel stranguria, uel eo morbo quem sacrum appellant, aut alia quauis plurimis occulta & longa & aegre sanabili corporis siue mentis aegritudine laborantem, si medicus aut gymnasticus emit, reddere non liceat. Sed nec etiam quando uenditor emptori cuius ueritatē praedixerit. Sin autē artifex aliquis huiusmodi rerum peritus, ignaro & rudī cuiuspiam tale aliquid uendidit, qui emit, citra sex menses in alijs, in morbo uero sacro usq; ad annū integrū reddere possit. Iudiciū uero harum rerum apud medicos agatur, quos communi consensu litigantes elegerint. Et

qui condemnatus fuerit, duplū precij eius quod uendit emptori persoluat. Quod si *im-* peritus imperito uēdidit, quemadmodū de superioribus dictum est, redditio iudiciumq̄ fiat: & qui conuictus fuerit, simplex precium deferat. Quando quis homicidā uendit, si sciens quidem scienti, non reddatur: si nescienti, tunc reddatur quando senserit emptor. Id uero iuniores de legum custodibus quinq̄ cognoscant. Ac si nō ignorasse inuenietur, emptoris domum primo secundum legem interpretum a piaculis purget: deinde precij triplum illi deponat. Qui nummos pro nummis, aut quęuis animalia, & cetera quęcunq̄ uelit, commutat, nec afferat nec accipiat adulteratum quicquam, legemq̄ istam diligenter obseruet. Sed huic quoq̄ legi, quemadmodum legibus alijs, exordium præponatur. Adulterationem quidem, mendacium, deceptionemq̄ quasi genus unum putare oportet. In quo sane multorum damnandus est sermo: qui hoc ipso, quando cunq̄ opportune sit, recte se uti affirmant. Cumq̄ occasionē ipsam ubi & quando non determinent, & sibi & alijs hoc uerbo multum officiant. Legis autem lator ita interminatum istud non omittet, sed diligenter pluribus paucioribusue terminis declarabit. Atqui & nunc ita determinetur. Nemo dijs inuocatis mendaciū dicat, aut decipiat, aut adulterare uerbo uel re quicquam audeat, nisi deo uelit odio esse. Cui quidem primum odio est, qui falso iurans, deos paruipendit. Deinde qui coram maioribus se mentitur. Maiores uero alijs præstant: ut seniores communiter iunioribus: parentes natis, uiri mulieribus atq̄ pueris: principes subditis. Quos reuereri par est, cum in omni principatu, tum uel maxime in ciuili: cuius gratia in hunc sermonem incidimus. Quicunq̄ enim aliquid in foro adulterat, mentitur certe ac decipit, dijsq̄ aduocatis aduersus rerū uenaliū curatores eorumq̄ iura peierat. qua certe in re nec homines ueretur, nec deos colit. Æquum profectio est nomina deorū non facile inquinare, nec ea huc atq̄ illuc deuoluere: sed omnia quę ad deos pertinet, pure casteq̄ seruare. Qui his rationibus non persuadetur, hac lege urgeatur. Qui uendit in foro aliquid, nunquā suę rei uenalis duo precia dicat: sed quum simplex imposuerit precium, si nō uendiderit, referat: iterum, & eadem die, nec maius, nec minus precium petat. Laus autem rei uenalis & iuramentū longe absit. Eum uero qui hanc legem transgredit, quilibet ciuis non pauciores quā triginta natus annos, cum iurantem audierit, impune uerberibus cædat: quod si non fecerit, legum proditor habeatur. Eum uero qui legi non obtemperauerit, remq̄ adulteratā uendiderit: quicunq̄ aduertit, potestq̄, arguat: & qui coram magistratibus redarguerit, seruus quidem aut inquilinus rem adulteratam secum asporret. Ciuis uero si accusare neglexerit, quasi dijs sustulerit, improbus habeatur: si accusauerit conuiceritq̄, dijs qui foro præsunt, dedicat. Huius autem rei qui deprehensus fuerit manifeste uenditor, non solum re ipsa priuetur: uerum etiam tot uerberibus publice cędatur, quot drachmis uendebat, præconis uoce causa cur uerberetur, declarata. Sed uendentium omnem malitiam adulterationesq̄ ipsi rerum uenaliū curatores custodesq̄ legum ab hominibus harum rerum peritis diligenter inquirent: & in columna conscriptas in foro proponant, ut planē ex his pateat, quid oportet, et quid nō, uendentes facere. De ædiliū uero legibus satis supra diximus. Et siquid deesse ædilitijs legibus uideatur, ædiles ipsi cum legum custodibus habito cōsilio suppleant: deinde in columna primas secundasq̄ institutiones inscribant. Post adulterationē sequitur ut de cauponatione dicamus: de qua consilium primo & rationem dabimus: legem deinde ponemus. Cauponatio omnis in ciuitate non nocendi gratia: sed contra omnino naturaliter adinuenta est. Quomodo enim ille non proffit, qui rem pecuniariam immoderatam & inæqualem, ad æqualitatem modumq̄ redegit: Quod nummularius, mercator, mercenarius, & hospitalis diuersorij magister faciūt. hi enim ceteriq̄ huiusmodi, siue honestiores, siue turpiores, indigentiam supplere, rebusq̄ æqualitatem præbere conantur. Sed consideremus quanam huic rei causa calumniæ sit: & cur honesta non uideatur: ut & si non totum, attamē partem legibus ordinemus. CLIN. Res hæc, ut uidetur, nec exigua est, nec paruā uirtutē postulat. ATH. Quomodo dicis Clinia? Pauci admodum natura homines, & ij quidem optima educatione præditi, quando egestate cupiditateq̄ rerum aliquarum afficiuntur, ita continere se possunt, ut moderate se gerant: & cum liceat magnam pecuniam capere, modica contenti sint, mediocritatemq̄ excessui anteponant. Vulgus autē contra facit omnino. Immoderata enim cupit: et cum mediocriter lucrari liceat, inexplibili lucri cupiditate ue-

xatur

stat. Quocirca omnia genera hominum quę in cauponatione, mercatura, diuersorioq̄ uersantur, calumniæ & opprobrio subiacent. Nam si quis, quod absit, neq̄ fiat unq̄: modo cogeret (dicam enim & si dictu ridiculum est) si quis inquam, cogeret optimos ubiq̄ uiros ad aliquod tēpus diuersorij præesse, aut cauponari, aut huiusmodi aliquid facere, mulieres quoq̄ sanctissimas aliqua fati necessitate ad hæc similiter descēdere: cognosce remus plane honesta & approbada hæc omnia esse. Quippe nisi corrupte fierent, matrū nutricumq̄ personam gerere non iniuria qui hæc faciunt, putarentur. Nunc uero in desertis locis ad quę multæ longæq̄ ducunt uia, cauponandi gratia domos ædificant: optato diuersorio tempestate pullos suscipiunt, & caloribus pressos recreant: deinde non tanquā amicos hospitalib. muneribus donatos remittunt: sed ut inimicos atq̄ captiuos crudeliter se redimere cogunt, rebusq̄ omnibus spoliant. Hæc autem ceteraq̄ huiusmodi in his omnibus turpiter acta, faciunt ut huiusmodi studia quę indigentibus opem ferūt, calumniæ sint subiecta. Quorum remedium a latore legū excogitandum est. Recte igitur iam olim trito prouerbio dicitur: Arduum esse aduersus duo contrariaq̄ pugnare. Quem admodum in multis alijs morbis, & in isto contingit. Pugna enim nunc nobis ad duo imminet: diuitias atq̄ egestatem: quorum alterum hominum animū delicijs mollitięq̄ corrumpit: alterum doloribus ad impudentiā trudit. Quod igitur remedium in ciuitate prudenter instituta ad pellendum hunc morbum excogitabimus? Dada est opera primum, ut quā minimo pro uiribus cauponum genere in ciuitate utamur. Deinde his hominibus cauponandi artes cōmendandæ sunt, quibus corruptis nō magnum ciuitas detrimentum incurrat. Tertio inuenienda uia & ratio est, ne facile impudentia atq̄ illiberalitate illorum hominum animi repleantur. His dictis hæc Magnesiensibus lex de huiusmodi rebus bona fortuna feratur: quorum urbem deus erigens, colli iterum facit. Nullus eorum qui de quadraginta & quinq̄ millibus domorum sunt, caupo mercatorq̄ nec sponte, nec inuitus fiat: nec priuati cuiusquā fiat minister, qui non ex æquo in eadē sorte sibi respondeat, nisi patris ac matris, aliorūq̄ genere maiorum ceterorūq̄ seniorum qui liberi sunt & libere uiuunt. Liberum uero & non liberum, non facile potest legibus exquisite distinguere. Discernatur tamen ab optimatibus: ac odio & amore ipsorum diiudicetur. Eum uero qui illiberali cauponationi in aliqua arte operā dederit, uolens quilibet ad optimates, uirtuteq̄ primos quasi generi suo dedecori sit accuset. Est si paternam domum indigno studio maculasse deprehendatur, ab hoc opere uinculis annuis arceatur. Qui si iterum lapsus fuerit, biennium uinciatur. Ac deinceps quoties peccasse deprehenditur, duplo tempore semper detineatur. Altera lex iubet, ut peregrini duntaxat, & aduenæ cauponarias artes sequantur. Tertia lex cauendum monet, ut peregrinus ille uel incola, aut quā optimus, aut quā minime malus sit. Nec ignorare legum custodes debent, non solum obseruatores illorum se esse, quos ab iniquitate prauitateq̄ amouere difficile non est, qui benenati educatiq̄ sunt: uerum etiam illorum multo magis, qui tales non sunt, & in artibus his uersantur, quibus ad improbitatem facilius impelluntur. Quum uero cauponatio multiplex atq̄ uaria sit, cum peritis singulorum eius generum custodes legum conueniant: & ut paulo ante de adulteratione huic affini dicebamus, quę necessaria ciuitati uidebuntur, ei fieri primo constituent. Deinde impendio & emolumento diligenter examinato, quid mediocri cauponi lucrum sit, uideant: & tam impendium quā emolumentum conscribant. Obseruentur autem alia ab ædilibus: alia a rerum uenaliū curatoribus, alia ab agrī magistratibus. sic ferme cauponandi artes singulis proderunt, & minime oberunt. Siquis non uideatur pacta seruasse, nisi lex aut decretum prohibeat, aut necessitas & uis illata coegerit, aut inopinatus casus inuitum detinuerit: in alijs non seruati causam pacti tribuum iudices cognoscant: nisi uicini aut arbitri prius reconciliauerint. Vulcano & Palladi opificū genus qui uitam nobis suis artibus instruxerunt, cōsecratum est. Marti uero & Palladi genus eorum qui artificū opera ceteris quibusdam ad tutandū auxiliandumq̄ paratis conseruant artibus. Nec ab re horum genus his dijs est consecratum. Hi enim omnes regionem populūq̄ curant. Alij quippe bellicis certaminibus præsent. Alij stipendiaria opera instrumētaq̄ efficiunt. Hi profecto deos autores ueriti neminem mendacio decipere debent. Si autem artificū aliquis in tēpore statuto opus per malitiam nō absoluerit, ac deum uitæ datorem cæcitate quadā animi ignoscere sibi tanquā

Prouerbiū,
Arduum ad
uersus duo
pugnare

Opificū dij

dome-

domesticum suum aliquem arbitratus, ipsum minime uereatur: primū deo ipsi pœnas dabit: deinde hac lege reus factus, operis quod in tempore non fecit, mercedem persoluat: ac ab initio rursus in eodem spatio temporis opus gratis efficiat. Sed quod uēditori de rerum uanaliū precio lex consulit, id ipsum opifici quoq; consulit. Caueat ergo ne pluris q̄ æquum est, ipse suum liceatur opus: sed quā simplicissime, & ut dignum est, licitatio fiat. Non enim ignorat opifex quo precio dignum opus suum sit. Nec debet in libera ciuitate artifex arte ipsa quæ aperta res est, & à mēdacio longe remota, rudes decipere. In his igitur iniuriam patienti aduersus facientem iudiciū reddatur. Siquis opifici mercedē secundum pacta non dederit: sed louem ciuitatis tutorem Mineruamq; huius rei particeps neglexerit, & paruo lucro motus, magnam hominū societate pro uirili parte dissoluerit, lex unā cum deorum auxilio ciuitatis unioni patrocineat. Qui pauperis accepti mercedem tempore quo pactus est, non obtulerit, duplū reddat: ac si annus præterierit, quāuis pecuniæ acceptæ mutuo sine usura reddi debeant, hic tamē pro singulis drachmis singulas sextas drachmæ partes mensibus singulis dato. Harum rerum causas tribuum iudices cognoscant. Verum quoniam de opificibus mentionem fecimus, & imperatores cæteri q; bellorum artifices, modo quodā opifices sunt, non alienum est, ut de his quoq; dicamus. Si ergo quispiam horum opus aliquod publicum, siue spōte, seu iussus susceperit, recte q; quod cœpit, absoluerit, iuste huic lex honores qui bellicosis uiris præmia sunt, ita reddet ut laudare nunquā desinat. Si autem ei qui rem bellicam bene gesserit, nihil redditur: iuste conquereat. Itaq; lex quædam de his cum laude mixta, quæ non cogat quidē, sed consulat multitudini ciuium, ponatur. Honorentur boni uiri, qui aut fortitudine, aut bellica quadam peritia, ciuitatem totam seruauerint: & maximi honores illis primo attribuantur, qui bonorum legum conditorū leges præcipue coluerunt. Iam igitur de pactis quæ maxima homines inter se tractant, præterquā de orbis atq; tutoribus, ferē iam dictū est: de quibus nunc necessario est dicendum. Horum omnium initium est, eorum quidem qui mortui sunt, ut libuit, testandi cupiditas: eorum uero qui nihil testati sunt, fortuna. Ob id autem necesseario dicendum ō Clinia, dixi, quoniam huius rei difficultatem considerabam, nec enim possibile est absq; ordine id relinquere. Nam multa singuli diuersaq; & inter se ac legibus & uiuentium moribus maioribusq; suis contraria prope testabuntur, si quis statuet, quodcunq; testamentum in fine uitæ conditum fuerit, id omnino fore inuolatum. Stulta enim & abiecta quadam morositate ferē omnes premuntur, quando morituros se iam arbitrantur. CLIN. Quomodo id ais hospes? ATHEN. Difficilis quædā res est, ō Clinia, homo iam moriturus, hisq; uerbis frequentissime utitur, quæ legumlatores terrent atq; fatigant. CLIN. Quomodo istud? ATHEN. Nempe quum uelit suorum omnium esse dominus, hæc solet, & quidem cum ira dicere. CLIN. Quenam? ATHEN. Graue inquit est nimium ō dii, si mea mihi non licebit cuicunq; uolo relinquere: & alijs plura, alijs pauciora, prout erga me boni mali ue liquido inuenti sunt, tum in morbo, tum in senio, tum in alijs fortunis meis sufficienter comprobati. CLIN. An nō recte hospes tibi loqui uidentur? ATHEN. Prisci legumlatores ō Clinia, molles fuisse mihi uidentur, & ad minimum quid humanarū rerum in ferendis legibus respexisse. CLIN. Quonam pacto? ATHEN. Illis morituri hominis uerbis ō optime uir, cōmoti legem illam scripserunt: per quam licet cuiq; utcunq; uelit simpliciter sua disponere. Ego autem & tu in ciuitate tua morituris cōmodius respondebimus. CLIN. Quomodo? ATHEN. O amici, dicemus, ac breui proculdubio morituri, difficile uobis est res uestras atq; etiam uos ipsos secundum Delphicum epigramma cognoscere. Ego qui leges cōdo nec uos uestros esse arbitror: nec rem familiarem hanc omnem esse uestram: sed totius uestri generis præteriti atq; futuri: multoq; magis uniuersæ ciuitatis & genus omne & diuitias esse. Hæc cum ita sint, si quis assentatiunculis in morbo & senio uos aggressus, præter honestū, testamentum condere persuaferit, nunq; id fieri sponte concedam: sed quod ciuitati uniuersæ generiq; conferat considerans, ita leges conscribam, ut singulorū cōmoda minoris q̄ cunctorū, ut par est, æstimē. Vos igitur mites atq; beneuoli nobis ite modo, quod naturæ humanæ uos necessitas uocat. Nobis autem reliqua uestra curæ erunt qui nō alijs magis q̄ alijs rebus studeamus: sed omniū æque pro uiribus curā gerimus. Hæc in procœmio solamina & uiuentium & morientium ō Clinia, sint. Lex autem sit ista: Qui liberos habet, & testamentū con-

scribit

scribit, primo hæredem de filijs unum, quem dignum putauerit, constituat. Deinde quæcunq; aliorum adoptandū alijs dederit, cōscribat. Et si filiorum aliquis superest, nulla hæreditate munitus, quem secundum legem in coloniam sperat profecturum, huic liceat patri de alia pecuniā quātum uelit legare, paterna sorte semper excepta, & omnibus quæ ad illam pertinent. Quod si plures sint, eis pater quæcunq; ultra sortem sunt, ut uelit, distribuat. Ac si alicui eorum iam domus est, ei pecunias non tribuat: neq; filia similiter quæ uiro sit desponsata: si desponsata non fuerit, tribuat. Et si filiorum filiarum ue alicui fors aliqua in regione post cōditum testamentū aduenerit, testatoris ipsius hæredi relinquatur. Si autem non filios, sed filias habet, qui testatur cuius filia uelit uirum hæredem sibi ac filium fore conscribet. Et si alicuius filius siue naturalis, siue adoptiuus, antequā togam uirilem assumat, decesserit: has etiam fortunas suas testator significet, & quem uelit loco illius melioribus auspicijs filiū sibi fore, declaret. Siquis absq; liberis omnino testamentū condit, decimam partem fundi ultra sortem acquisiti leget cuicunq; ciui uoluerit. Cætera omnia futuro per adoptionem filio, benigne, sine querela & secundum legem tribuat. Si cui liberi tutoribus indigent: & idem moriens testamento tutores quoscunq; & quotcunq; que uelit constituerit, qui tutandi officium suscipere uelint, ita fiat sicut descriperat. Sin uero uel intestatus naturæ concesserit, uel tutores non conscripserit, qui genere proximi sunt, duo ex parte patris, duoq; ex parte matris, atq; unus ex mortui amicis, tutelam suscipiant. Quos legum custodes indigētibus pupillis statuere debent. Nam quindecim ipso rum cæteris seniores, orphanorū omnium quinquennio curā sic habere uolumus, ut terni pro dignitate singulis annis curent: & exacto quinquennio similiter quindecim alios: atq; id pro uiribus nunquam deficiat. Siquis autem nihil testatus decesserit, filiosq; tutela egētes reliquerit, isdem legibus eis prouideatur. Qui uero inopinata fortuna decesserit, filiasq; reliquerit, latori legum ueniam concedat, si ad duo de tribus respiciens, eius filias collocet: ad propinquitatem uidelicet generis, sortemq; seruadam. Tertium autem quod paterni officij est, ut moribus ciuium diligenter consideratis, idoneum & sibi filium, & filia sponsum deligat: id quoniā impossibile consideratu est, prætermittat. Lex igitur pro uirib. hac de re huiusmodi sit. Siquis ex intestato mortuus filias reliquerit, frater eius ex patre aut ex matre, si absq; sorte sit, mortui filiam, & sortem suscipiat. Quod si frater non extat, eius filius, nisi ætas obstat, accipiat. Tertius sororis filius si nullus illorū extat. Quartus patris frater. Quintus filius eius. Sextus sororis paternæ filius. Et similiter per fratres cōsobrinosq; generis semper propinquitate seruata, si filias reliquit, ita procedatur, ut in eodem genere mares foeminis anteponantur. Conuenientiam uero ætatis ad nuptias & contra, iudex nudos omnino mares, nudas quoq; ad pubem usq; foeminas conspiciens iudicet. At si ad fratrum usq; auorumq; filios, cognatorum penuria sit, quemcunq; ciuium sponte puella cum tutorum consilio deliget, is si uoluerit, eam in uxorem atq; insuper hæreditatem accipiat. Quod si magna in penuria illorum qui urbem habitant, aliquē in coloniam missum puella hæredē facere sui patris optauerit: is si ex eodem genere fuerit, hæreditatem secundum legem adeat: sin uero ciuis quidem, sed nō ex genere sit, ducat eam si uoluerit, secundum tutorum puellæq; electionem: & hæreditatem domum reuersus adeat. Siquis absq; liberis omnino, masculis foeminisq; ex intestato decesserit, cætera quidem secundum superiorem legem agantur. Mas uero & foemina ex eodem genere tantquam consortes, desertam domū ingrediantur: quibus fors proprie competat. Prima soror: deinde fratris filia. Sororis filia, tertia, Quarta, paterna soror. Paterni fratris filia quinta. Sexta paternæ sororis filia. Hæc cum illis, ut fas est, qui genere proximi sunt, uitam agent: quemadmodū in superioribus sanximus. Sed ne fugiat nos quā graue sit earum legum imperium, quibus genere propinquam ducere uxorem iubemus. Quippe qui huiusmodi legem fert, minime considerare uidetur, quā plurima impedimenta reperiri posse: quæ faciant, ne quis his præceptis uelit obtemperare. Multi etiam quiduis potius perpeti uolent, quā ducant, nubant ue illi: cuius uel corpus ægrotum, mancum ue sit, uel infans animus. In his ergo legumlator fortē nihil penli habuisse uidebitur. Et profecto in plerisq; non recte ita uidebitur. Quare tam pro conditore legum quā pro subiectis commune huiusmodi sit exordium. Veniam dare legumlatori hi quibus leges ponuntur, debent: quoniā publicis gubernandis incūbens, nunquā poterit priuatis quoq; calamā

calamitatibus simul consulere. Subiectis præterea ignoscendū: si legislatoris ea nonnumquam præcepta complecti nequeant, quæ singularum calamitatum ignarus conscripsit. CLIN. Quid igitur hospes hac in re agere decet? ATHEN. Arbitri, ô Clinia, qui legibus his ciues conciliant eligendi sunt. CLIN. Quomodo id dicis? ATHEN. Nonnunquã diues aliquis iuuenis, delicijs deditus, et ad maiores nuptias inhiãs, patruī auunculiue filiã aspernatur. Nonnunquã calamitate maxima puellæ seu corporis, siue animi coactus legi illi non obtēperat, qua ad insana cōnubia inuitus trahitur: quibus implicatus uiuere nollet. Quare nobis hæc lex de istis sanciat. Si qui testamenti aut nuptiarū aliorumq; gratia de legibus querantur, asserantq; legislatorem si uiueret, minime impulsurū hanc ducere, uel huic nubere, & propinquus aliquis seu tutor legislatorem affirmer orphanis tutandis conciliandisq; tanquã arbitros & parentes quindecim de legū custodibus reliquisse, ad hos ipsos litigantes confugiant: eorumq; iudicijs pareant. Quod si alicui maiora legū custodes urgere uideantur, rem ad electissimum iudicium deferat, expetatq; sententiam, & qui dānatus est, infamia notetur: quod pecuniarū multarum multa apud eum qui sapit longè maius supplicium est. Sequitur post hæc quasi secunda quædam orphanorum procreatio. Est autem post primam educatio disciplinãq; de qua dictum est: post secundã uero operã dare debemus, ut priuati parentibus quã minime miserabili calamitate premanantur. Legum ergo custodes quasi alteros istorum parentes, primis non peiores constituimus, & per singulos annos quasi suis providere iubemus. Sed in primis de orphanorū educatione tã pro legum custodibus q; pro tutoribus ita exordiamur. Opportune uidemur in superioribus narrasse defunctorum animas uim quãdam habere, qua de rebus humanis curam habent. Id uerum quidem, sed longa oratione approbatur. Quamobrem et alijs tritis antiquisq; de hac re sermonibus, & legumlatoribus sic se habere ista sancientibus credere debent: nisi omnino demētes sint. Cum uero hæc ita natura sint, primū deos maxime superos timeant, qui de puerorum desolatione procurant: deinde etiam mortuorum manes, quibus natura inest, ut præcipua illorū cura teneantur, qui ab eis geniti sunt, adeo ut honorantibus eos propitij, contemnentibus infensi sint. Præterea seniorū uiuentium: animos, qui maximis in ciuitate felici funguntur honoribus. Quos filij nepotesq; dū colunt, iucundissime uiuunt. Hi acute hæc audiunt: & acute perspiciunt: eisq; qui iuste orphanos tractant, beneuoli sunt: illis autem maxime indignantur: qui contumelijs parētibus orbos afficiunt. Orphanos quippe maximum sacratissimūq; depositum putant. His omnibus tutor & magistratus cōmonitus, mentem si quam habet, ad hæc rem adhibebit: ac de disciplina educationeq; orphanorum ita prouidebit pro uiribus: ut sibi & suis prouidere uideatur. Quicumq; hoc ante legem exordio persuasus ab omni in orphanos contumelia se cōtinebit, iram legum effugiet. At qui præfationem hanc aspernatus, aliquē patre aut matre priuatum iniurijs afficit, damnum duplum restituat, ac si quem parentes ambos habentem læserit. Sed leges quæ sequuntur, tutoribus prout erga orphanos se gerant, magistratibus prout de cura tutorum inquirant, cōscribimus. Si ergo educationis liberorum ipsi propria & distincta quædam haberent exēpla: ac ipsos educātes, de rebus suis aliter prouiderent, legesq; de istis mediocriter distinctas haberent: nō absq; causa tutoris leges, quoniam multū ab illis differrent, seorsum ederemus: alijs studijs orphanorū uitam, alijs non orphanorum munientes. Nunc uero ad hæc uniuersa, orbitas eiusq; cura non multum differt, quantū ad leges attinet, à gubernatione paterna. sed honore, cōtempu, cura exæquari minime solet. Quapropter lex consolando minandoq; orphanorū curæ studet. Neq; ab re fuerit, si hunc in modum minemur. Qui foeminã marem ue tutatur & qui de legum custodibus tutorem obseruare constitutus est, non minus orphanos q; si genuisset eos, diligat. neq; res illorum peius q; suas gubernet, immo etiam affectu animi melius. Vnam uero hanc legem semper in anima habentes tutelam peragant. Siquis huic legi derogauerit, tutor quidem à magistratu condemnetur: Magistratus autem ad electorum iudicium à tutore uocatus, duplo damno afficiatur. Id damnum sententiã iudicij æstimetur. Quod si tutor negligere, aut malitiose agere propinquus aut cæterorū ciuium alicui uidebitur in idem iudiciū adductus, quadruplum damni restituat: cuius pars altera puero accusatori altera deferatur. Postq; uero ad pubertatem orphanus uenit, si male secum egisse tutorem duxerit, ad quinquennium usq; ab exacta tutela in tutore sibi agere liceat

ceat. Et si tutor quispiam condemnabitur, quid pati daréue debeat, à iudicibus decernat. Si magistratum aliquis per negligentiam obfuisse orphano uideatur: quid ipsi restituendum sit, iudices statuunt. Sin uero etiam per iniuriam, non solum damnum restituat, uerum etiam magistratu legis custodum priuetur: & alius pro eo ciuitati regioniq; à populo confestim creetur. Solent patrum aduersus filios querelæ fieri, filiorum quoque in parentes, maiores quam deceat: quarum causa patres scribi oportere à legislatore forte putent, liceat sibi si uelint publico præconio filium abdicare, ne amplius secundum legem filius sit: & filijs parentes morbis uel senio turpiter affectos liceat amentia accusare. Hæc omnia ubi pessimi omnino mores hominum sunt, accidere solent. Nam si diuidium solum, esset malum, ut si parentes mali uel filij solum essent, tam grauium inimicitiarum calamitates non euenirent. Profecto in alia quauis republica abdicatus filius, non necessario ciuitate priuatur. In ea uero quæ his legibus gubernabitur, aliò abire patre priuatum necesse est. Quippe cum ad quadraginta & quinquies mille domos nulla possit accedere. Quapropter oportet filium iure abdicandum non à patre solo, sed à genere uniuerso depelli. Itaque in rebus huiusmodi tali quadam lege agendum. Quando aliquis infelici indignatione commotus, siue iure seu iniuria irascatur, quem genuit educauitque à cognatione sua cupit reijcere, non liceat leuiter subitoque id facere: sed primum genere sibi propinquos usque ad patruales, propinquos item filio ex parte matris conuocet. Apud quos accuset filium, ostendatque dignum esse qui à propinquis suis omnibus depellatur. Deinde filio quoque causam suam dicendi potestatem concedat: quod uidelicet talis non sit, ut reijci debeat. Postremo suffragia præter parentes & filium ipsum propinqui omnes tam uiri quam mulieres conferant, nisi ætas impedimento sit. Et si plura quam dimidia partis suffragia patri suffragantur, liceat ei filium abdicare: aliter minime. Siquis autem ciuium, abdicatum adoptare uoluerit, nulla id lege uetetur. Iuuenem enim mores sæpe indies uarietate mutatur. Ac si nemo citra decennium, reiectum filium coniungere sibi adoptione uoluerit, curatores proles sit pra modum aduictæ, quam constituimus transmissis colonijs amputari, de his quoque prouideant, ut eiusdem coloniarum participes congrue fiant. Siquis morbo, aut senio, aut morum acerbitate, aut his omnibus magis quam alij exagitatus in dementia incidat, lateatque id omnes præter domesticos: ille uero tanquam dominus rem familiarem dissipet: & filius dementia patrem accusare formidet: lex ita fieri iubeat. primo quidem filius ad seniores legum custodes profectus calamitatem patris enarret, qui re satis inspecta, accusandus nec ne pater sit, consulant. dein si accusandum decreuerint, testes simul & adiutores sint accusanti. Et si pater damnabitur: nec minimum quidem de rebus suis in posterum disponere queat: nec tanquam paterfamilias amplius, sed quasi filius ac puer domum habitet. Si uir & uxor propter morum acerbiter inuicem non conueniant, decem uiri de legum custodibus qui medijs sint, & decem mulieres de curatricibus connubiorum prouideant. Quorum sententiã si ita conciliati fuerint, ualida & stabilis habeatur. Sin autem illorum animi uehementius etiam iracundia fluctuent, factò diuortio, illos pro uiribus quærant, qui utrisq; conueniant. Videntur autem in eiusmodi hominibus acerbiores natura mores inesse. Quare maturiora mitioraque ingenia istis accommodanda sunt: & quicumque sine filijs sunt, aut paucos procreauerunt, differuntq; procreandorum liberorum causa coniugium rursus quærere cōpellendi. Quod si filios non paucos habent, atque dissentiant, senectutis mutuo curandæ gratia diuortio factò, aliud coniugium ineant. Si mulier liberis maribus foeminisq; relictis mortua est, lex uirum non cogat quidem, sed persuadeat, filios suos educare adducta nouerca. at si defuncta uxor filios non reliquerit, duci alteram cogat, ex qua tum familia sua, tum ciuitati quantum satis sit, sobolem procreet. Si uir sufficientes reliquit filios, mater ipsos uidua educato. Quod si iunior esse uideatur, quam ut sana sine uiro uiuere possit, propinqui eius cum mulieribus connubiorum curatricibus consilio habito, quod sibi illisq; uidebitur, id exequantur. Si uero liberis egeant, liberorum quoque gratia ducant nubant ue. Liberorum autem sufficiens numerus, mas & foemina secundum legem. Quoties utrinque conceditur, natos pueros eorum filios esse qui sibi eos uendicant, sed res iudicio eget, utrum parentum potius sequi natus debeat, sic agatur. Serua si seruo

Quando & quò filius accusabit patrem

De diuortio

aut libero aut liberto coniuncta peperit, serua domino natus detur: sin ex seruo libera peperit, serui dominus, nati similiter dominus esto. Quod si quispiam ex serua sua natum susceperit, aut quapiam ex seruo peperit proprio, idque pateat, natum quidem ex serua & libero mulieres in aliam regionem cum patre simul emittant. Natum uero ex libera & seruo legum custodes una cum matre extra fines expellant. Parentes negligere, nec deus, nec homo mentis compos alicui unquam consulet. Sed quod de cultu deorum ignorare non oportet, id recte dictum ad honorandos parentes procerium erit. Leges de dijs antiquae apud omnes dupliciter positae sunt. Nempe alios deorum cernentes, eos ipsos quos cernimus, colimus. Alios uero non uidemus quidem, sed eorum imagines fabricamus, easque licet inanimes dum honoramus deos ipsos uiuentes existimamus ob id maxime nobis gratos & propitios fore. Cuius ergo pater, aut mater, uel horum parentes senio confecti quasi thesaurus quidam domi iacent: is putet nunquam aliud sibi tale simulachrum magisque efficax domui suae affuturum: si recte, ut decet, ab eo colitur.

CLIN. Quisnam rectus colendi modus? ATHEN. Dicam. Digna enim o amici haec auditu sunt. CLIN. Age igitur dic. ATHEN. Oedipus contemptus a filijs ea illis imprecatus est, quae exaudita effectaque a dijs apud omnes feruntur. Amyntora quoque Phoenici filio iratum, illi maledixisse ferunt: & Hippolyto Thesea: plurimosque alios alijs. Quibus apertissimum factum est, a dijs preces parentum aduersus filios exaudiri. Nihil enim imprecatione parentis non iniuria perniciosius filio. Nemo uero cum pater aut mater ab eo contemnitur, tunc solum a deo putet orationes eorum secundum naturam exaudiri: sed cum etiam honoratur: ac ideo cum laetiores bona liberis a dijs petunt, exaudiri eos similiter existimare debemus, atque ideo nobis aequa inde distribui. Nam aliter in bonis distribuendis iusti non essent: quod longe a dijs abesse necesse est. CLIN. Certe.

ATHEN. Quapropter existimandum est, ut paulo ante diximus, nullum apud deos magis honorandum simulacrum habere nos posse quam patres & auos senio confectos matresque similiter. Quibus honoratis deus gaudet. alioquin eos minime exaudiret. Mirabilis enim paratum simulacrum nobis quam inanimes quaeque imagines uideri debet. Nam quae animam habent, quando coluntur a nobis, pro nobis orant fauent que quotidie. quando despiciuntur, contra. quae uero anima carent, neutrum horum faciunt. Quocirca qui erga parentes & auos ceterosque huiusmodi recte se gerit, is ad deos sibi conciliandos simulacrorum omnium optima possidet. CLIN. Praclare dixisti. ATHEN. Omnes igitur non insani uerentur coluntque parentum orationes, non ignorantes multis saepe profuisse ob fuisseque. Cum haec ita natura constituta sint: probis quidem uiris seniores decesserint, ualde desiderantur, Improbis autem contra ualde terribiles sunt. Quapropter quilibet rationibus his inductus, parentes suos secundum legem honoret. Siquis uero surdus ad haec exordia sit, hanc legem recte statuta audiat. Si quis in hac ciuitate minus quam decet parentes colat, nec magis eos quam filios nepotesque & seipsum diligat, praeter ceteris eorum uoluntati in omnibus obsequens, qui ita negligitur per se uel per alium ad tres de legum custodibus seniores rem deferat: & ad tres similiter de connubiorum procuratoribus: qui in re inuestigata, in eos qui iniuriam intulerunt, animaduertant. In uiros quidem si trigessimum annum non excesserint, & in mulieres si quadragesimum, uinculis atque uerberibus. Si autem prouectiores aetate quam diximus sint: neque desinant parentes negligere: imo eos etiam affligant, ad iudicium ire compellantur. Iudicet autem ciues qui aetate ceteros omnes maxime antecedunt: & condemnatus soluat patiatue ue, quod a iudicio statuet: ita ut nihil praetermittatur, quod dare hominum aliquis patue possit. Siquis uero cum afflictus sit, deferre non potest, quicumque liber audierit, magistratibus nunciet: aut improbus habeat, & a uolente quolibet damni illati accusetur. Si autem seruus detulerit, liber esto. Quod si affligentis uel afflicti seruus sit, in libertate a magistratibus uendicetur: sin autem alicuius alterius ciuis seruus fuerit, precium domino publice perfoluatur. Curae uero magistratibus sit, ne quis ei qui detulerit, noceat. Quae ueneno alijs ab alio fiunt, letalia quidem diuisa sunt. Cetera uero siue potu, siue cibo, siue inunctione sponte & consilio peragant, nondum distinximus. Bipertito enim generi humano uenena officiant. Primo enim, ut modo diximus, corporibus corpora secundum naturam leduntur:

dein de

deinde magicis ueneficijs & cantibus nodisque quibusdam persuadetur, ijs quidem qui officere student, posse id assequi: ijs uero facile admodum ab illis ueneficio laedi posse. Haec uero ceteraque huiusmodi quo pacto natura se habeant, nec facile sciri possunt: nec si quis sciat, alijs persuaderi. Sed animis hominum circa haec aegre suspiciosaeque inter se affectis, haud admodum dignum est conari persuadere: ut si cerea simulacra siue in ianuis siue in triuijs siue in monumentis parentum uiderint, haec omnino despiciant, cum certam de his opinionem nullam habeant. Quare bipertito legem de ueneficio partientes, primum hortamur, monemus atque consulimus, ne talia faciant: ne multos quasi pueros terreat: nec legumlatorem & iudicem cogant huiusmodi hominum timori mederi. Quippe qui ueneno nocere nititur, si corporibus id illaturus est, nisi medicinae peritus sit, quid agat, ignorat. Similiter qui magicis cantibus id tentat: nisi aruspex, monstrorumque interpret sit. Sed iam lex ista de uenenis huiusmodi sanciat. Qui non ad mortem hominis, sed pecorum aut examinum, ueneno utitur, siue etiam ut aliter quam morte bestijs noceat, si medicus sit, & ueneficij reus fuerit iudicatus, morte supplicium luat. Sin uero medicinae ignarus, iudicium quid pati dare ue ipsum oportet, constituat. Quando uero quis nodis, inductionibus, cantibus, similibusque ueneficijs ad nocendum paratus deprehensus est, si aruspex aut prodigiorum interpret sit, occidatur, Sin uero non fuerit, iudicium de ipso similiter quid dare patue debeat, statuat: Qui clam aut ui nocuit, magna reddat, si in magnis nocuit: minora, si in minoribus: & in omnibus tantum reddat, ut damnum exaquetur. Praeterea in singulis iniurijs ut penitus moderatior fiat, multa afficiatur: leuiore quidem, si propter iuuentutis imprudentiam, aliena malitia fuit impulsus: grauiore autem si dementia sua, aut immoderatis uoluptatibus & doloribus aut timore, aut inuidia, aut iracundia insanabili. Poenis uero maligni uexantur, non quia peccauerunt, nam quod factum est, infectum esse non potest: sed ut posthac & peccatores ipsi, & qui puniri iniquitates uiderunt, iniustitiam oderint, aut saltem minus in simili uitio peccent. Quorum omnium gratia oportet ut ad haec leges respiciant, & boni sagittarij similes ad hoc signum tendant, punitiois magnitudinem in singulis, & quod dignum est, considerantes. Id ipsum iudicem legumlatoris ministrum facere decet: cum a lege sibi committitur, ut ipse statuatur, quid dari patue damnatum oporteat. Qui sane non aliter quod reliquum est, superiora imitatus exequi debet, quam pictor ita pingere ut exemplaria diligenter sequatur. Quod nobis o Clinia Megilleque faciendum quam pulcherrime atque optime censo: & poenas tam eorum quae furto & clam, quam eorum quae uia aguntur, quales esse oporteat, dicendum, prout dijs nobis deorumque filij leges ponere concedunt. Nemo furiosus palam in urbe cernatur: sed furiosum propinqui domi quomodo cunque possunt custodiant. Quod nisi fecerint, mulcentur: qui maximi census sunt, drachmis centum, siue seruum seu liberum minus diligenter custodiant. Qui secundi, quatuor de quinque minime partibus: qui tertij tribus. & duabus qui quarti. Multis autem modis homines furore aguntur. Alij morbo, ut hi de quibus modo diximus. Alij per iracundiam prauae naturae uitiosamque educationem: qui paruis inimicij moti altius in clamant: & turpiter inter se conuiciantur. Nihil uero tale in ciuitate bonis legibus instituta, fieri decet. De conuicio igitur haec una omnibus lex ponatur. Nemo alicui conuicietur. Sed quicumque cum alio de re quapiam ambigit, discat potius doceatque tam ambigentem quam praesentes, ita ut omni conuicio prorsus abstineat. Cum enim sibi inuicem uerbis turpibus maledicunt, muliebres habentur: & in primis ex uerbis, quae certe leuissima res est, odia grauissima & inimicitiae saepe nascuntur. Profecto qui irae rei penitus ingratae morem gerit, ipsamque quasi alimentis quibusdam noxijs explet: is quantum per disciplinam antea excultus fuerat, tantum exacerbatus postea iracundam animae partem, efferatusque, difficilem sibi uiuendi reddit rationem, & hanc amaram ab ira gratiam suscipit. Ex his penae omnes ad id deuenire solent, ut ridiculum aliquid in aduersarium dicant: qua in re quicumque se assuefacit, aut bonos mores penitus, aut magnanimitatem maxima ex parte amittit. Quamobrem nemo in templo obiurgationibus his unquam utatur: nec ubi publica sacrificia uel certamina peraguntur: nec in rerum uenaliu foro, nec in iudicio, ut alio quouis coetu communi. Eum uero qui in hoc deliquerit, magistratus harum rerum praesens libere puniat, quod si non fecerit, quasi legum proditor, praceptorumque legislatoris

spretor nunquam ad publici cuiusquā muneris certamē quasi de uirtute certaturus ascen-
dat. Siquis autem alijs in locis maledicto uel prouocando uel respondendo utatur, qui-
cunq; senior præsens fuerit, pro legum defensione hunc uerberet: & eos qui ira alieno
malo concitati sunt, comprimat. Alioquin ut prædiximus, puniatur. Neminem præterea
in his conuicijs dicacitatibusq; uersari arbitramur, qui non saepe ridiculose aliquid oblo-
quatur. Atq; hoc ipsum est, quod damnamus: quando cum ira fit. Quid porro? comico-
rum ne satyrorumq; sales & ridiculosa conuicia quibus aduersus ciues utuntur, si absque
ira sic mordeant, admittemus? An id bifariam distinguemus, in iocosam & seriam oratio-
nem: Et ioco quidem uti liceat sic, ut ridiculum absque ira dicatur: Concitato uero per-
iram animo, nemini, ut ante diximus, tale quid dicere liceat? Hoc igitur nullo modo ad-
mittendum. Cui uero liceat, & cui non, lege iam declarandum. Poetæ comico uel iambi-
cæ musicæ uel melodix auctori nec uerbo nec imagine nec persona cuiquam ciuium de-
trahere liceat, siue id ira siue absque ira faciat. Et eum qui contra fecerit, qui dandis præ-
mijs præsumt, eodem in die exterminent: aliter tribus minis mulctentur, deo in cuius ho-
norem certatum fuerat, consecrandis. Cæteris uero de quibus supra diximus, sine ira &
cum ioco ridiculum aliquid dicere liceat: serio autem & cum ira nequaquam. Cuius rei
cognitio, communis iuuenum disciplinæ curatorî committatur. Et quod probauerit, pro-
ferre in medium licet: quod autem reprobauerit, hoc neque ipse ulli unquam ostendat,
neque alium siue seruum siue liberum doceat. Si contra fecerit, prauus legumq; contem-
ptor habeatur. Miserabilis autem, id est misericordia dignus existimandus est: non qui fa-
me uel re alia huiusmodi premitur: sed qui cum temperans sit, & uirtute alia uel parte uir-
tutis sit præditus, calamitate tamen ad hæc aliqua fortè uexatur. Quare mirum profe-
cto erit, si uir talis usque adeo neglectus fuerit: ut siue liber seu seruus in ciuitate mode-
rate gubernata in extremam paupertatem deueniat. Idcirco non iniuriâ legislator talem
de hac re legem tuto ponere potest. Nullus in ciuitate nostra mendicus sit. Quicunq; ue-
ro id tentauerit: uictumq; in explebilibus precibus colligere cœperit, à rerum uenali-
um curatoribus è foro pellatur, ab ædili magistratu ex urbe eijciatur, ex tota deniq; regione
ab agri magistratu exterminetur, ut ab eiusmodi animali omnino uniuersa regio munda
sit. Si seruus uel serua alienæ rei offecerit siue imperitia, seu immoderato aliquo usu id fe-
cerit, nec qui damnū passus est, causam præbuerit, dominus eius aut satisfaciatur, aut seruū
seruam uel illi qui damnū passus est tradat. Quod si cōmuni quadam nocentis patientisq;
astutia, ut seruus sibi auferatur, serui dominus factum contendat, de malitiæ crimine agat
aduersus eum qui de seruo conqueritur. Et si conuicerit, precium serui à iudicio cōstitu-
tum à damnato duplicatū accipiat. Sin aut conuictus fuerit, & damnū restituat, & seruū
in super tradat. Si iumentū, aut equus, aut canis, aut domesticū aliud animal proximi rem
attriuerit, animalis dominus similiter damnum restituat. Si quis sponte testimonium fer-
re noluerit, citetur ab indigente citatusq; tempore idoneo adsit: & testimoniū prout sci-
uerit, afferat. Sin nescire dixerit, iureiurando tribus dijs, Ioue, Apolline, Themide nomi-
natis, nescire se affirmet ac abeat. Qui ad ferendum testimoniū citatus, non uenerit, dam-
num ei qui citauit secundum legem deponat. Si iudex aliquis in testimoniū citatus fuerit:
testimonio allato, nullam in eadem causa sententiam ferat. Mulieri liberæ si quadraginta
annos excesserit tam ad testandū q; ad dicendū interesse iudicio liceat, imò uero & agen-
dum, si sub uiro non sit. Viuente uero marito testimoniū perhibere solūmodo liceat. Ser-
uo autem & seruæ & pueris de homicidio solum dicere testariq; liceat: si idoneum fide-
iussorem dederint se usq; ad latam sententiā permansuros: si forte falsi testimoniū fuerint
accusati. Si quis falsi testimoniū agere uoluerit, quod & in toto & in parte testimoniū & u-
trisque aduersarijs licet: ante q; sententiā iudices ferant, falsos fuisse testes obijciat. Falsi ue-
ro testimoniū criminationes ab utrisq; illatas magistratus ipsi cōscriptas seruent, & ad iu-
diciū postea de falso testimonio referant. Si quis falso testimonium bis dixisse inuenia-
tur, à nulla lege tertio testari cogat. Si uero ter, nullo modo postea testimoniū ipsi dicere
liceat: Quod si ter in falsitate deprehensus, testari ulterius ausus fuerit, à uolente quolibet ad
magistratū deferat & à magistratu tradatur iudicio: & si conuictus fuerit, moriat. Quan-
do in lite, falsa testimonia interce-
serint, per quæ aduersarium superasse uideri quis potue-
rit, si

rit, si plures quàm medietas testium condemnati fuerint, iudicium secundum illa nullum
procedat. Disceptare uero conuenit: utrum secundum illa testimonia quicquam iudica-
tum sit, necne: ut quomodocunq; iudicatum fuerit, hoc pacto iustum lis finem conse-
quatur. Verum quum multa in uita hominum bona sunt, pluribus eorum quasi quædam
diræ calamitates insident, quæ maculant illa atq; coinquinant. Iudicialis autem discepta-
tio iudiciumq; cur homini bonum nō est, quod humana omnia mansuefecit: Atqui cum
disceptatio talis, bonum sit, cur & adesse in lite alicui, & causæ iustæ fauere, bonum non
sit: Hæc quum ita sint, peruersa calumnia bonum artis subit nomen: quæ artificium inue-
nisse in litibus asserit, quo agenda & dicenda, siue honesta, siue turpis sit causa, superare
facile quis possit: uictoresq; facere, quibus ipsa rationibus suis fauet, si pro artis ipsius
beneficio pecunia dabitur. Hæc siue ars, siue artis experts exercitatio quædam sit, danda
opera est ne in nostra ciuitate aditum habeat, sed legum uerita conditorem, nihil aduer-
sus leges proferat: & aliò profecta uires suas ostendat. Si quis uero non pareat, hac lege
deterreatur. Siquis iustitiæ uires in animis iudicum in contrarium uertere conatur, ac præ-
ter opportunitatem multa litigia mouet, aut mouentibus adest: agat in eum quicumque
uoluerit, male agendi, aut iniue defendendi crimine, iudiciumq; huiusmodi apud ele-
ctos iudices agitur. Et si damnatus fuerit, discutiatur utrum avaritia an ambitiosa qua-
dam contentione id fecerit. Ac si contentione, certum ipsi iudices tempus præscribant,
in quo neque pro se, neque pro alio ullam agat dicat ue causam. Sin autem avaritia, pe-
regrinus quidem à regione, nunquam rediturus abito, & si redierit, moriturus. Ciuis au-
tem si avaritia fecisse id deprehendatur, quoniam pecuniam tantifecerit, omnino mo-
riatur. Quod si ambitiosa contentione bis tale quid fecisse iudicatus fuerit, id ipsum sup-
plicium subeat.

Aduersus
rabulas &
corruptos,
auaritia cau-
sid:cos

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALO-
gum duodecimum De legibus.

PLATO diuinus in omnibus legum dialogis, diuini operis similitudine, ideoq; numero duodena-
rio delectatus, nimirum duodecimum dialogum ita communem legum arcam esse uoluit, quemadmo-
dum duodecimum mundi circulus commune stellarum est firmamentum. Et quemadmodum si quis cir-
cum duodecimum penetrauerit, perfectionem felicitatemq; animæ statim inueniet, immo etiam con-
sequetur: sic Plato ultra librum duodecimum progressurus, non tam leges quàm beatam animæ perfectionem legi-
bus acquisitam in Epinomide demonstrabit. In superioribus quidem libris leges partim ad officia publica, par-
tim ad priuata negocia pertinent, partim ad urbana, partim ad externa, siue in pace, siue in bello. In duodecimo
uero, omnes quodammodo congregantur ad omnia pertinentes, non leges inquam singulæ, sed nonnullæ ex quo-
libet genere singularum. Additur legibus id quod maximum est, ratio uidelicet & conseruatricis legum & emen-
datricis. Additur magistratibus id quoque quod maximum: ratio uidelicet repectandarum referendarumq; ratio=
num, non aliter publicis magistratuum officijs præposita, quàm priuatis actionibus animorum, conscientie ipsius
examen. Hoc utique examine tum priuato omnis animorum salus, tum publico ciuitatis salus uniuersa consistit. At-
que id est compendiarium duodecimi argumentum. At quoniam mox in principio, & in sequentibus, & sepe in
antecedentibus deorum commemorat filios, atq; tum deos alios aliorum, tum homines deorum filios nuncupat, me-
minisse oportet duobus modis apud Platonem deos deorum filios esse, duobus quoque modis homines filios esse de-
orum. Primo quidem, ut Timæus docet, omnes spherarum mundi rectores, siue ipsi spherarum animi, siue demo-
nes citra spheras, siue intellectus angelici ultra spheras, filij sunt omnipotentis Dei, tanquam uoluntate ipsius be-
nefica procreati. Deinde in quolibet horum trium genere, inferiores superiorum filij ideo nuncupantur, quia à su-
perioribus continue radios formasq; suscipientes, quodammodo inde formantur, & illis quasi patribus obsequen-
dare uidentur. Homines similiter geniti dicuntur à superioribus, uel quoniam ab initio rerum è terræ uisceribus supe-
riorum fomento in lucem editi fuerint: uel quoniam nonnulli quotidie superiorum inspiratione uehementer afflati,
mox ex humana solitaq; affectione, in diuinum quendam uitæ statum quasi renati diuinitus transferuntur. Quo
quidem in gradu & pios philosophos, & philosophicos principes sepe numero collocat. Quod autem statim in
principio libri Iouem Mercuriumq; legatis nuncijsq; præponit, intelligendum est primo quidem, & per Iouem,
deum architectum mundi, & per Mercurium, omnium numerum angelorum: deinde per Iouem rursus planetam
secundum imperatorum legumq; significatorem, per Mercurium uero planetam alium interpretationis expedi-
tionisq; omnis significatorem. Significatores dico planetas. Quoniam ut testatur Timæus, & Plotinus disputat, pla-

netæ celestiaq; omnia significant utcuq; possunt & nunciant: quæ uel superi iam iam facturi sint, uel nos interdum quidem facturi, sepe uero passuri. Detestatur mox poetas, qui scelera hominum transfrentes in superos, & contra diuinitatem impie deliquerunt, & malo superiorum exemplo hominibus grauius nocuerunt. Præterea furta, ceteraq; facinora ex intentione peccatis & habitu uel sanabili uel insanabili, magis quam ab affectu putat esse censa. Præcipit inter militia leges, quod & in omni uita omnium optimum arbitratur: ut nemo cognoscat quid sit sibi tantum uiuere, uel seorsum ab alijs quicquam agere, sed ad prudētis superiorisq; nutum, & ad cōmuncem usum singuli singulas dirigant actiones. Docet iudices ne uel sponte uel etiam coacti præter ius sententiam ferāt. Iudiciū enim ipsum ex antiquorum sententia, præcipue Orphici & Hesiodi, esse uirginem quandam pudicam. Pudori autem atq; iudicio in primis odio esse mendacium. Deam uero iudicij præsidem, diuinam esse existimant prouidentiam, humanis iudicijs uenerandam. Post hæc ubi damnat eos qui turpiter arma proiecerūt, & illos insuper belli duces qui eos sub signis suis iterum militaturos recipiunt: denarium minarum numerum hic à nobis translatum, leges alicubi millenarium. Paulo post reipub. nodum esse asserit repetundarum iudicium rationum, ut nullus in re pub. iudex sit absq; iudice. Alioquin per solutam iudicandi licentiam, primo quidem iustitiam perituram, deinde ciuitatem amissa iustitia uelut anima morituram. Templum uero Solis atq; Apollinis intelligit ædem nō solum planetæ animæq; solari, sed multo magis summi boni luci, cuius imago sol est, dedicatam. Audies ex absentia religionis in iudicijs peccata cōmitti. Sed impiorum omnium pessimos esse, qui precibus hostijsq; ita deum placaturos se confidunt, ut ob hanc confidentiam impune sibi liceat grandem pecuniam extorquere. Tradit cautissimus post hæc leges de peregrinis excipiendis, peregrinationeq; ciuium, ne uel mores ciuium aliena & inconsiderata consuetudine confundantur, uel alienorum peritia reip. desit. Notabis hic paucis quoq; nōnullis diuinam quandam uim inesse, per quam discernat captus ingeniorum. Quod quidem ostendit diuinitatem quandam non solum à nobis acquiri, sed ut ita loquar, innasci. Præcipit non esse paruificandum, utrum probus an improbus uidearis. Sed existimantionem quoq; uirtutis querendam esse, & ipsa duntaxat uirtute querendam. Commemorat diuinos nonnunquam uiros uel in ipsa plebe & in ciuitatibus male gubernatis existere. Post hæc de actione causarū, accusatione, defensione, appellatione, fideiussione, proscriptione, ceterisq; huiusmodi tractat multa. Miscet & his sua quadā opportunitate quæ donaria uel simulacra dicēda numinibus, quæ quidem symbolica Pythagoreo ritu traditio est. Terram inquit & Vestam deorum omnium habitationem sacram existere. Quod Vestam adiunxit, significauit sub Terræ huius nomine altius intelligi debere, & terram hanc elementalem, & terram lunarem, & terram postremo stelliferam. Item tres terrarum trium animas, tresq; angelos. Memēto uero apud antiquos quicquid in uniuerso est efficaax ad formandū atq; mouēdum, metaphoricè ignem dici. Item quicquid usquā facillime est formabile, dici aerem. Quod autem purgatorium, aqua: quod solidum uel stabile & consistens, terram cognominari. Talis quidem natura ob qualitatem uel densam uel consistentem, & hic & in luna & in firmamento terra à Platonicis nūcupatur. Cui ergo mirum sit terram deorum omnium habitationem sacram existere: si tribus terrarum trium terminis comprehenditur uniuersum? Cumq; sacrata ab initio dijs esse dixerit: uetat iterum consecrari, admonens, ne confidas deo quicquam quod nō prius ipsius dei sit, offerre te posse. Ex auro quoq; uel argento statuas fieri uetat, ne cōfidamus magno horum precio nos grandia scelera purgaturos. Ex ebore rursus prohibet, cū ab anima scilicet sensuali fuerit destitutum, ne absq; sensu id est uigilantia & animaduersione operemur in sacris. Aes etiam & ferrum respuit, culpans uidelicet bellica instrumenta. Animo enim intra se & alijs dissidente, supra sacrificia operamur. Recipit deniq; lignum atq; lapidem, ex quibus deorum simulacra fiunt. In lapide quidem commendans habilitatem mentis in sacris: in ligno uero ignis escam, id est flagi antiā animi, qui in diuinis facile accendatur. Iubet ex uno siue lapide siue ligno imagines integras fabricari, simplicitatem in primis integritatemq; commendans. Neq; uero silentio prætermittendum est, legatos in superioribus ad quatuor oracula missos fuisse, ut cognosceremus deum omnium autorem, omnibus æque mundi partibus prouidere: quæ per quatuor quasi angulos designantur, orientis, occidentis, septentrionis, meridieiq; nomine: & quocunq; ritu colatur deus, modo pura mente gratiaq; sui colatur, acceptum quodammodo esse deo. Sed de his alibi diligentius. Inter hæc uetat illos qui patriæ aliqua in re ministrāt, accipere munera. Agit & de tributis. Ait nihil melius à quoquam disci posse, quam id quo ipse fiat melior. Ait legem esse rem mirandam atq; diuinam, nomenq; ab ipsa mēte apud Græcos habere: a mēte inquam tum diuina, uelut patre: tum humana, uelut matre. Legem uero sequi uult iudicium. Quæ quidem duo humanorum bonorum maxima sint. Sed hic redit in mentem, quod in fine undecimi, bona inquit nostra plerunq; à quibusdam suis calamitatib. inuquinari. Et legis quidem calamitatē alibi esse inquit magistratus ipsius improbitatem. Calamitatē uero iudicij iudicialisq; disceptationis ibi appellauit peritiam quandam causidicam: quæ nulla iuris habita ratione, sed auaritiæ ambitionisq; studio omnem absq; delectu causam accipit defendendam. Quam ueluti reipublicæ pestem præ ceteris detestatur. Post hæc ubi funeribus imponit leges, hominem ipsum præcipue uult substantiā ipsam animæ rationalis haberi: corpus autem hominis huius simulacrum, & ut alibi nominat, umbram. Quidam homo in uobis sit, quid animal, ex Timæo, & Alcibiade, & Plotino cognoscitur: quod quidem in Theologia latius disputamus. Vbi con-

cludi

cludit hominem quidem esse animæ rationalis substantiam, ultra rationem, habentem quoq; sensum quandam intimum, impabilem, & communem. Animal uero compositum quiddam ex figurato corpore, atq; ex quodam uite uestigio impresso ab anima. In quo quidem uestigio impressus quoq; sit sensus, secundus à sensu primo, iam per instrumenta uaria distributus atq; patibilis. Id quidem nōnullis quoque apostoli Pauli dictis maxime consonare uideatur. Quando uero animam inquit ad alios deos abire, rationem suorum operum reddituram, alios deos nominat, mentes angelicas extra corpora, qui alij dicuntur dii ultra spherarum animas. Animæ siquidem nostræ his coniunctæ corporibus, nimirum sub animarum superiorum regno ponuntur, separatæ uero ad separatorū iudiciū transferuntur. Hactenus quidem leges condidit: sed frustra constitui leges ait, nisi de legum salute stabilitateq; cogitetur. Ergo ad harum stabilitatem cœtum quandam magistratum mirabilem excogitabit. Sed ante cœtus eiusmodi creationem, de uifatorum nonnihil attingit, utpote qui intelligat ad operis tanti salutem humanam hominum prudentiam non sufficere, si uis fatalis penitus aduersetur. In his profecto uideatur probare eos qui in edificandis urbibus, condendis legibus, creandis magistratibus, imò & plantandis hominibus aduersam nimis siderum dispositionem diligenter cuitant. De fato quidem alibi multa, quibus & hic consentanea hæc quæ opportune tam breuiter adducuntur. Fatum est immobilis quedam in anima mundi rerum mobilium dispositio. Fati uero instrumentū est natura celestis. Sed materia in quam agit per instrumentum, est moies elementorum. Tria uero nomina, Lachesim, Clotho, Atropontum quantum ad instrumentum, tum quantum ad materiam pertinet, accipit. Nam Lachesim nominare possumus firmamentum: in cuius stellis uires sortesq; inferiorum omnium continentur. Clotho uero planetarum cœtum in euolucendis rerum sortibus firmamento subinstitantem. Atropontum deniq; Saturnum præcipue, stabilitate sua euolutas in effectum sortes inuicibiliter confirmantem. In materia quoq; facti ideo tres parcas connumeramus, quoniam uis fatalis per instrumentum celeste elementis infusa, agit in materiam & formam atq; compositum. Item in essentiam & uirtutem & actionem. Item in principium, mediumq; & finem. Quoniam uero non solum agit in corpora, uerum etiam in animos, quatenus afficitur corporibus, uel utuntur: idcirco Plato hic ait, Parcas tum corporum tum animorum legumq; prosperitatem posse seruare. Et quoniam mens naturæ sua utpote mentis diuinæ prouidentia quædamq; freta, uel fatum superat, uel fato feliciter utitur: subiunxit ad ipsam uitæ tam publicæ quæ priuæ salutem, coniungendum esse cum mente sensum, adeo ut sensus menti pareat & ministret. Similemq; huic copulæ quæ ex mente & uisu audituq; componitur, procreat cœtum quandam magistratū in reip. stabilitati legum prospicientem, qui finem ipsum primo prospiciat reipub. deinde quæ uis potissimum perducant ad finem: studeatq; omnino, ut singula in ciuitate siue priuatim siue publice fiant, una quadam ratione conducant ad unum: cuncta quidem ad uirtutem dirigens, uirtutes uero ceteras ad prudentiam: hanc deniq; ad sapientiam, quam sub nomine mentis significat. Cuius quidem ratione una uirtutes omnes comprobantur: quatenus uidelicet conducunt ad sapientiam, quam etiam ea ratione probat, quod uirtus diuini boni sit particeps. Asserit exquisitissimam rerum considerationem esse, quæ non solum multa, quatenus multa sunt conspiciat, sed etiam quæ sit in cunctis natura una communis. Item à quo uno principio hanc habuerint. Rursus ad quem finem unum per hanc conducere possint. Absq; eiusmodi conuentione, neminem posse uitam perfectæ uel priuatam, uel publicam gubernare. Cum uero hæc speculatio ad philosophum, præsertim diuinum pertineat, non iniuria inter ciues in cœtu illo electissimo congregatos, ad diuinos philosophos rerum summam iudicat referendam. Diuinos inquam rerum diuinarum inspectores atq; cultores. Itaq; eos qui ad diuina uel inspicienda sunt hebetes, uel colenda sunt pigri, uel docenda inepti: ab amplissimis reipub. muneribus procul arceat. Mox uero probat ad firmam summæ diuinitatis fidem duo esse potissimum necessaria. Primum, ut sciamus genus ipsum rationalium animorum diuinum esse, corporibusq; antiquius, quo moueantur spheræ: & intra spheras omnia generentur. Secundum, ut cogitemus genus mentium scilicet angelicarum, animorum genere esse præstantius. Et animas ob ipsam mentis participationem spheras ordinate mouere. Siquis enim duo hæc nouerit, facile cognoscet, sicut mens animæ forma ordoq; est, ita diuinum bonum effectum mentis, tum animæ uitæ atq; lumen. Hæc uero tria, scilicet diuinum bonum mentemq; & animam, Plato proculdubio pene in omnibus eius scriptis aut demonstrat aut innuit omnium esse principia. Quod quidem in epistola ad Dionysium obscurioribus uerbis inuoluit. Animam uero nostram corpore antiquiorem esse, si non placet tempore antiquiorem dicere, dic saltem dignitate præstantiorem: atq; ex eo priorem, quod à principio corporibus superiori habet originem: ideoq; motū in anima ex se locuit: in corpore uero ab anima. Et quia crescit in corpore mutabilitas, ait à mutabili animæ, corpus non actione tantum, sed etiam substantia mutabili dependere. Reprehendit & Anaxagoram, quod cum inter mentem & corpora non posuerit animam, com pulsus fuerit naturales effectus non ab intelligentia per animam, ut pars est, disponi: sed elementaliter potius natura contingere. Asserit uero hic, quem admodum in Timæo atq; Phædone, omnia siue per mentes angelicas, siue per animas, siue per corpora fieri dicantur, præcipue uoluntate diuina boni gratia fieri.

DIALOGVS DVODECIMVS DE LE

GIBVS, VEL DE LEGVM LATIONE.

SI LEGATVS aut præco falso quæ sibi commissa sunt nunciauerit, descendat uel tacuerit, uel rursus ab hostibus amicis uel rediens quæ ab illis accepit, aliter quam acceperit retulisse reperiatur, quasi Mercurij Iouisq; mandata legationesq; contra legem contempserit: in iudicium deferatur. Et iudices pro magnitudine rei quid pati dare uel ipsum oporteat, si damnatus fuerit, statuunt. Pecuniæ furum illiberale profecto est: rapina uero turpissimum. Nullus autem filiorum Iouis aut uel dolo delectatus quicquam huiusmodi unquam fecit. Ideo nemo uel à poetis uel à fabulosis alijs hominibus ita decipitur, ut credat si furto aut ui usus sit, nihil se turpe, sed quod dii quoque fecerint, commisisse. Nam nec uerum id, nec uerisimile est. Et qui præter legem horum alterum facit, is nec deus, nec deorum est filius. Hæc legumlatori magis quam cunctis poetis cognoscenda sunt. Igitur quicumque huic nostro sermoni paruierit, felix est, & in posterum semper erit. Qui contra fecerit, hac lege arcebitur. Siquis aliquid publicum furatus fuerit, siue paruū, siue magnum id sit, pari supplicio puniatur. Nam qui rem paruam sustulit, & si minori uel quam qui magnam rapuit, æqua tamen cupiditate furatus est. Et qui magnum aliquid inde remouit, ubi ipse non deposuerat, is omnino iniquus est. Lex igitur non furti paritate alterum minus quam alterum puniendum censet, sed eo forsitan interesse putat, quod alter sit insanabilis, sanabilis alter. Si seruus aut peregrinus furti publici accusatus & condemnatus sit, tanquam sanari quodammodo posse uideatur, quid pati dare uel debeat, iudicio statuatur. Ciuem autem ita educatum ut ipsi instituiimus, si quis publicum aliquid furatum esse uel uiolasse conuicerit, siue in ipso furto & scelere, siue aliter quomodocumque deprehenderit, tanquam insanabilem mortis supplicio condemnamus. Militiæ gratia merito magnæ habentur deliberationes, & leges multæ conduntur. Sed illud omnium maximum est, ne quis mas foemina uel sine magistro ac principe quicquam agat: nec cuius cuiusquam animus siue ioco siue serio aliquid facere solus & suo duntaxat arbitratu consuecat: sed tam in bello quam in pace ad principem magistratumq; semper respiciat, & eum quocumque sequatur: atque ita ad eius nutum suam uitam instituat, ut uel minima quæque ab eo gubernatus faciat: stet quum iubetur, & rursus iussus proficiscatur, exerceatur, lauetur, comedat, surgat nocte, custodiam agat: det signa, & uicissim accipiat: & in ipso prælio nec insequatur unquam, nec cedat, nisi princeps & magister significauerint. Et ut summam dicam: nemo penitus cognoscat, quid sit seorsum ab alijs agere: sed simul semper communisq; quam maxime omnibus uita sit. Nihil enim hac re melius, nihil præstantius, nihil artificiosius unquam erit ad salutem & uictoriam bello acquirendam. Hoc ipsum etiam in pace ab ipsa pueritia seruent: assuescantq; alios ducere, & ab alijs duci. Soluta uero licentia è uita penitus expellatur, non hominum solum, sed etiam bestiarum quæ sub hominibus sunt. Omnes quoque choreæ ita ut bene geratur bellum celebrandæ sunt, atq; omnis dexteritas, facilitas, promptitudo eiusdem rei causa comparanda. Ob eandem causam consuescere debemus à cibo & potu abstinere, frigus æstumq; & cubilis duritiem pati: & in primis capitis pedumq; uirtutem alienis tegmentis non corrumpere: nec pileorum calceorumq; à generatione datorum naturam perdere. Nam extremitates hæc cum naturam conseruant suam, maximas toti corpori uires præbent: contra uero contrarium. Et altera quidem uniuerso corpori maxime ministrat: altera totum ducit cum principales eius sensus omnes natura possideat. sed huiusmodi quidem laudes bellicosæ uitæ iuuenes audiant. Leges uero has: Militet quicumq; conscriptus est, aut parati alicui deputatus. Siquis uero propter ignauiam imperatore non permittente militare detrectet, ad principes belli cum redierit, accusetur. Iudicent autem qui militarunt omnes, seorsum quidem pedites, & equites seorsum, cæteri q; similiter. Pedites quippe ad pedites & equites similiter ad equites, cæteri q; singuli ad eiusdem sortis principes deferendi sunt. Vbi quicumq; damnatus fuerit, & in certamen postea quodcunque descendere, & alium neglectæ militiæ accusare prohibeatur. Præterea quid dare pati uel ipsum oportet, iudices statuunt. Sed desertæ militiæ iudicio peracto, perditum rursus equitumq; & aliorum

coetus

coetus à principibus habeantur, ut militaria his qui strenue se gesserunt, dona dentur. Iudicet autem de uictoria quisquis uelit inter ordinis sui participes, ita ut præteritorum certaminum nec coniecturas neq; testes adhibeat: sed eam quæ nuper gesta est pugnam duntaxat consideret. Donentur deinde qui præclare certasse uidebuntur, corona ex frondibus arboris perpetuo uirentis conferta. Quam postea qui consecuti sunt in bellicosorum templis deorum utcumq; placuerit cum inscriptione tituloq; suspendant ut testimonium uirtutis sit diuturnum. Secundo quoq; ac tertio loco declarati sic faciant. Siquis autem in militiâ profectus, antequam principes dimiserint, ab exercitu abierit, apud eosdem iudices hic derelicti ordinis accusetur, apud quos & ille superior neglectæ militiæ accusatus est: & damnatus similiter puniatur. Cauere autem pro uiribus debet quisquis aliquem iudicaturus est, ne sponte aut inuitus supplicium multam uel falso & non merito inferat: iudicium enim uirgo quædam pudica esse uere dicitur. Pudori autem atq; iudicio secundum naturam odio mendacium est. Quamobrem cum in alijs omnibus, tum maxime in bellicorum armorum proiectione cauendum est, ne deam iudicij præsidem offendamus: ne quis necessarias armorum abiectiones quasi turpes per ignorantiam arbitratus, aliquem poena indignum immerito puniat. Arduum quidem est hæc distinguere. Oportet tamen ut lex distinguere per singulas partes conetur. Fabula igitur ad hæc utatur. Si absq; armis semimortuus ad tentoria Patroclus fuisset delatus, quod pluribus accidit: & arma quæ à dijs, ut poeta dicit, in dotem Thetidi data fuerant ab Hectore rapta fuissent: utrum Menoetiades quasi arma abiecerit, à detractoribus uituperandus fuerit. Præterea si qui ab alto præcipitarunt, aut in mari, aut in tempestatis aquarumq; colluione, aut in alijs huiusmodi permultis, quæ ad purgandam ignauia suspicionem afferri possunt, coacti arma amiserint: erunt ne uituperandi? Danda uero opera est: ut maius grauiusq; malum pro uiribus à contrario secernamus. In ipsa igitur uituperatione, uocabulorum ipsorum prolatio differentiam quædam ostendit. Nam sicuti abiector non de omnibus merito dicitur: armorum uero amissor de omnibus: nec similiter qui uel amiserit, & qui sponte abiecit, sicuti abiector, est iudicandus. Omnino enim undiq; differunt. Sic igitur sanciamus. Siquis ab hostibus circumuentus cum armatus esset: non defendit se uersus ad eos, sed arma sponte dimisit, aut abiecit: turpemq; uitam uelocitate comparare sibi maluit, qm fortitudine honestam felicemq; mortem, de huiusmodi armorum proiectione iudicium habeatur, de superioro uero nullum. Mali enim ignauiq; semper puniendi sunt, ut meliores fortioresq; euadant. Infortunati uero, minime. Nihil enim proficitur. Sed quenam abiectionis armorum damnato & à uirili fortitudine degeneranti poena congrua erit? præsertim cum impossibile sit huiusmodi in contrarium commutari, ut Ceneum Thessalum ferunt diuina quædam uel in naturam uiri ex foemina commutatum. Abiectori enim armorum contrarium maxime conueniret, ut in mulierem ex uiro translatus sic puniatur. Nunc uero quoniam id fieri non potest: proximum aliquid excogitemus, ut postquam ille usque adeo uiuendi cupidus est, deinceps nullum periculum subeat, sed reliquam uitam & quidem quam longissimam improbus & cum dedecore uiuat. Hæc igitur lex sit. Eo qui arma turpiter proiecit damnatus est, nec imperator neq; præfectus aliquis pro milite unquam utatur, nec in aciem recipiat. Si contra fecerit, rationum referendarum iudex id cognoscat: & si maximi census sit, decem minis: si secundi, quinque, si tertij tribus, si quarti, una ipsum condemnet. Proiectionis autem damnatus non solum ob naturæ eius ignauiam à uirilibus periculis arceatur, sed etiam si maximi census est decem similiter mulctetur minis: si secundi, quinque: tribus si tertij: una uero, si quarti. De repetendis autem rationibus quas magistratus annui sorte creati, uel plurium etiam annorum consilio quodam delecti referre debent, quid dicemus? Quis enim sufficiens repetundarum iudex erit, si quis magistratus rerum pondere pressus, dixerit fecerit uel suo aliquid indignum principatu? Difficile inuentu hoc est. Nam cum delecti magistratus uirtute alios antecellant, quo pacto præstantiorem eis inueniemus? Et tamen diuini aliqui uiri rationum referendarum exactores & iudices nobis querendi sunt. Sic enim se res habet. Multæ occasiones soluendæ reip: quemadmodum nauis aut animalis cuiusdã esse uidetur. Quarum licet una natura sit ubiq; diffusa, eas tamen intentiones, fulcimenta q;, & neruorum extensiones, multisq; alijs nominibus appellamus. Sed hæc tam salutis quam euerisionis Reipub. occasio non minima est.

Repetundarum

ma est. Nam si iudices qui gesti magistratus rationem exigunt, uirtute magistratibus præstent, atque ita id fiat, ut nemo iure conqueri possit, uniuersa sic regio feliciter ciuitasque florebunt. Sin aliter iudicium repetundarum processerit, tunc eo iudicio soluto, quo in unum ciuilia omnia uinciuntur, omnes magistratus, alius ab alio distrahuntur: ipsique ex uno multam iam facti, ex una multiplicem ciuitatem efficiunt. hinc plena seditione cito omnia eueruntur. Quare exactores rationum oportet in omni uirtutum genere cunctis excellere. Hoc igitur modo ipsorum generationem machinemur, Singulis annis post æstiuale solstitium ad locum Soli atque Apollini communiter dedicatum ciuitas uniuersa conueniat, tres uiros electuri, quem unusquisque meliorem se solo excepto iudicet: qui non pauciores quam quinquaginta natus sit annos. Electorum deinde dimidiam partem, qui a pluribus prælati fuerint, si pares sunt antepontant: sin uero impares sint uno excepto cui pauciora suffragia contigerunt dimidiam similiter reliquorum partem accipiant, suffragiorum numero præiudicantes, Quod si equalia numero suffragia multis fuerint, dimidiumque numerum auxerint, iunior postponatur. Acceptisque alijs rursum ferantur suffragia, quousque tres inæquales obtineant. At si omnibus his uel duobus æqualia suffragia sint, bonæ iam fortunæ res committatur: sorte hi discernantur. Eum qui suffragiis superat, rursumque secundo loco & tertio declaratum, corona ex semper uirentis arboris fronde contexta coronet. Datis præmijs præconio declarent, quemadmodum Magnesium ciuitas rursum deo duce nacta salutem, ciues eius tres omnium optimos, Soli & Apollini communes primitias prisca lege quatenus iudicium secuturi sunt consecrat. Qui primo anno duodecim repetundarum rationum examinatores constituent. Idque faciant donec singulis septuagesimus quintus annus exactus sit, deinde singulis annis tres semper addantur. Hi magistratus omnes in partes duodecim distributos omni libera examinatione iudicaturi, diligenter obseruent. Habitent autem tempore quo rationes ipsis redduntur, in loco ubi electi fuerint, Soli atque Apollini dedicato. Et tum per se solum quemlibet, tum communiter omnibus diligenter perquisitis, de singulis magistratibus publice perscribant, quid pati eos dare uel ex repetundarum iudicium sententia deceat. Ac si quis magistratus horum iudicio non recte damnatum esse se queritur, ad electum iudicium repetundarum iudices deferat. & si euaserit, accuset eos si uelit. sin autem ibi quoque damnetur, atque antea ab ipsis repetundarum iudicibus morte fuerit condemnatus, quemadmodum necessitas exigit moriatur. Quod si ea multa ab illis damnatus fuerit, quæ dupla ab ipso persolui potest, duplam persoluat. Sed iam audiendum est, quæ horum de repetundis sententiæ, & quomodo ferendæ sint. His igitur qui totius ciuitatis consensu omnibus præpositi sunt, donec uixerint primi confessus semper in omnibus solennitatibus præbeantur. Et quodcumque ad communia græcorum spectacula sacrificiaque mitti iudices ac præfides aliquos à ciuitate necesse est, ex istis mittantur. Hi soli in ciuitate, corona laurea coronentur, hi Solis & Apollinis sacerdotes sint. Pontifex etiam summus singulis annis ex his ille sit, qui superiori anno cæteris excelluisse sacerdotibus iudicabitur. horum nominibus quousque ciuitas habitatur tempora distinguantur. Defunctis autem funera & sepulchra excellentius quam cæteris ciuibus fiant. Indumenta quælibet alba sint. luctus ploratusque absit. Chori quoque duo, unus puellarum quindecim, alter totidem puerorum, feretro undique circumdato uicissim sacerdotem carminibus laudent, felicitatemque eius per totam diem decantent. Mane uero ad monumentum feretrum iuniores ferant, qui gymnasiis operam impediunt, quos defuncti hominis propinquiores delegerint, primi que cælibes quasi ad pugnam armati præcedant, cum equis equites, & cum leuibus armis pedites, cæteri que similiter. Pueri uero ante feretrum, patrium cantum concinant, & puellæ post eos, ac mulieres iam effœtæ sequantur. Postremo utriusque generis antistites quamuis ab alijs monumentis arceantur, tamen si Pythius quoque confirmauerit, ad hoc sepulchrum quasi purum quiddam sit, nil prohibet deuenire. Monumentum huic sub terra sit fornix quædam longior ex durissimis pulchrisque lapidibus, ubi lapidei lectuli utrinque sint, hic beatum illum sepeliant, arboresque in circuitu plantent, una excepta solummodo parte, ut hoc sepulchrum augeri possit. deinde singulis annis musico, gymnico, equestri que certamine hos uiros honorent. Hæc præmia illis reddantur, quorum de relictis rationibus iudicia, damnata non sunt. Siquis autem horum iudicio confidens quo prælatus

prælatus fuit, naturæ humanæ fragilem conditionem detexerit, lapsus uidelicet in errorem postquam egregius habitus est, sanciatu lege, ut à uolente quolibet accusetur. Iudiciumque de ipso sic agatur. Primo legum custodes adsint, deinde accusati ipsius collegæ, electi præterea iudicij iudices. Adducat autem accusator, indignum esse illum qui accusatur, & magistratu & magistratus præmijs. Si ergo damnatur, magistratu, sepulchro, cæterisque illi magistratui competentibus præmijs priuetur. Sin uero accusator quintam suffragiorum partem non habuerit, qui primi census est XII. qui secundi, octo: qui tertij, sex: qui quarti, duas minas persoluat. Magna autem in iudicando admiratione dignum fuisse Rhadamantum uideo. Ille siquidem perspiciebat, in illis temporibus deos esse, omnes uno ore homines confiteri. neque id iniuria, cum multi illis temporibus ex dijs progeniti essent, quorum in numero ipse etiam habebatur. Itaque uidetur putasse dijs non hominibus esse iudicia committenda. Quocirca simpliciter uelociterque iudicia peragebat. Nam iure iurando in singulis causis à litigantibus requisito, cito simul ac tuto iudicare solebat. Nunc uero alij deos esse negant, alij res humanas curare non putant, plurimi uero & pessimi uilibus hostijs multisque blanditijs ita conciliari sibi eos existimant, ut impune liceat grandem pecuniam extorquere. Quocirca Rhadamantij iudicandi que modus ille his hominibus minime congruit. Nam cum opiniones hominum de dijs mutatae sint, leges quoque commutandæ sunt. Itaque prudens legislator in iudiciorum executione iusiurandum litigantium prohibebit, ut tam accusatoris intentio quam defensoris deprecatio sine iure iurando in iudicijs conscribatur. Nam si iurandi licentia in ciuitate cuique dabitur, ubi plura ad iudices quotidie deferuntur, omnes penè perituri erunt, præsertim qui presentibus conuiujs, aliaque consuetudine ac priuata necessitudine coniuncti sunt. Lege igitur statuatur, iudicaturum iudicem iurare, atque eos etiam qui reip. magistratus suffragijs constituent. Choree quoque iudicæ, & omnis musicæ, ac gymniorum etiam equestriumque munerum in certamine præfides atque datos: & summam in quibuscumque secundum hominum opinionem nulli emolumento per iurium sit. In quibus autem utilitatem ex periurio aliquis assequitur, ea sine iure iurando iudicentur. Et qui iudicaturi sunt nullo modo litigantes permittant aut iurare persuadendi causa, aut sibi generique suo imprecari, aut turpiter supplicare, aut commiseratione muliebriter uti: sed quod iustum putant, mansuete doceant, & docentem audiant. quod si ab his aberrat, ad rem à magistratu reducat. Peregrinis autem inter se litigantibus, quemadmodum nunc si uelint, iurare liceat. Nam cum in ciuitate consensescere non debeant, non formidandum ne alios corrumpant. Eodem autem modo inter liberos homines executio iudicij fiat, si quis liber ciuitati non obtemperat in ijs quæ nec uerberibus nec uinculis nec morte plectuntur. Ac si quis ad choream uel ad pompam celebrandam non uenit, uel aliam huiusmodi rem communem, ut ad ministerium sacrificij pacisque sacra, uel belli, tributum non contulit: in his omnibus quamprimum damnum restituatur, aut pignus cui ciuitas lexque commiserit, deferatur, exactoque tempore pignore uendito pecunia in ærarium conferatur. Quod si maiore multa opus est, magistratus singuli pertinaces homines in iudicium uocent, & debita multa imposita legibus parere compellant. Sed ciuitati quæ colligendæ pecuniæ operam non dat, & sola ex agricultura pecunias habet, cum neque mercaturæ neque peregrinationibus uacet, neque peregrinos aliunde suscipiat, de liberare necesse est quid faciendum sit. Quare legislator suadendo primum ita pro uiribus consulat. Solet gentium diuersarum commixtio uarios mores confundere, & peregrinorum cum peregrinis consuetudo plurima innouare. Quod ciuitati bene rectisque legibus institutæ maxime omnium nocet. In ciuitatibus autem male institutis nihil refert, si tam senes quam iuuenes pro arbitrio, & alio peregrinentur, & aliunde peregrinos suscipiant. Contra uero nullos unquam recedere aduenas, nec alio ipsos proficisci, tum impossibile est, tum crudele atque superbum cæteris hominibus uideatur necesse est, qui ciuitatem turpi uocabulo notent, peregrinorum hostem & difficilem atque inhumanam appellantes. Non oportet autem unquam paruifacere, utrum probus an improbus alijs uidearis. Multi enim quamuis uirtutis expertes sint, qui tamen probi sint, qui improbi, iudicant. Nam prauis quoque hominibus diuina quædam conijcendi uis inest, per quam multi uel pessimi recte tum opinione tum uerbis à melioribus deteriores distinguant. Quocirca utiliter ciuitatibus præcipitur, ut bonam apud multos existimationem non par uipendant

uipendant. Maximum sanè atq; rectissimum est, ut cum sis probus, ita gloriam quæras, aliter minime, si modo perfectus uir futurus es. Quapropter Cretenſis quoq; ciuitas ista conari debet, ut quamoptimam uirtutis existimationem apud cæteros homines consequatur. Maxima uero spes est eam ratione uiuentem, merito Solem cæterosq; deos cum alijs ciuitatibus regionibusq; bene gubernatis uisuram esse. Sic igitur de peregrinatione aliò & de peregrinorũ receptione faciendum est. Ei primum qui pauciores annos quam quadraginta natus est, nullo modo peregrinari liceat, priuato quoq; nemini liceat. publice autem præconibus, legatis, atq; exploratoribus liceat. Profectio uero extra regionem ad gerendum bellum, ciuile peregrinatio putanda non est. Ad Pythium uero Apollinem, Ad Iouem Olympicum, Nemeam etiam & Isthmum mittendi sunt aliqui, per quos sacrificia ludosq; his dijs ciuitas nostra communiter conferat. Mittantur autem pro uiribus plurimi, pulcherrimi, optimi, qui in sacris pertinētibusq; ad pacē communionibus ciuitati suæ honorem & gloriam bellicæ gloriæ respondentem comparent. Cumq; redierint, iuniores doceant, ciuiles aliorum institutiones suis multo posteriores esse. Spectatores quoq; alios qui otio abundantes aliorũ res hominum considerare cupiunt, ex legum custodũ instituto lex nulla prohibeat. Nam ciuitas honorũ malorum ue hominum ignara, & externæ consuetudinis expers, nunquã satis humana atq; perfecta esse potest, nec leges seruare moribus & consuetudine solum, nisi etiam notitia legũ prudentior fiat. Existunt uel in uulgo & multitudine homines quidam diuini quamuis pauci, attamen digni quibuscum cõsuetudinem habeas. hi non magis in bene gubernatis ciuitatibus quam in alijs oriuntur. Quicumq; igitur in ciuitate recte gubernata incorruptus erit, horum uestigia à patria profectus, terra mariq; sequetur, ut tandē reuersus, legũ patriæ alias probet, alias siqua in re deficiunt, corrigat. Quippe sine inspectione inuestigationeq; nunquam optime ciuitas permanebit, neq; etiam si male inuestigetur. CLIN. Quomodo hæc utraq; fient? ATH. Hoc certe pacto. Primo spectator huiusmodi annos plures quam quinquaginta natus sit: deinde cum in cæteris, tum maxime in bello probatus, si modo legum custodum exemplum in alijs ciuitatibus sit relicturus. Is ultra sexagesimum annum non amplius uagetur. Sed citra decimum annum quando uoluerit domum reuersus eorum ineat cœtum qui leges examinant. Hic cœtus è iunioribus atq; senioribus constet, quotidieq; mane donec sol oriatur, conueniant: primum de sacerdotibus qui tanquam cæteris excellentiores muneribus affecti sunt, deinde decem de legum custodibus seniores, postremo disciplinæ uniuersæ censor, qui magistratum hunc gerit, & qui iam exegerunt. Nec ullus istorum solus, sed cum iuniore aliquo quem delegerit à trigesimo ad quadagesimum annum nato. hi de legibus semper & de Repub. differant, conferantq; inuicem siquid de his excellens audierint. De disciplinis etiam ad id conducentibus colloquantur, quas qui sciunt, facilius, qui nesciunt, difficilius legum intentionem intellectu sunt. Quæ uero ex his seniores probauerint, magno studio iuniores perdiscant. Quod si quis iunior adductus indignus uidebitur, totus cœtus ei exprobret, qui adduxit. Iuuenes autem qui se in his recte gesserunt, tota ciuitas honoret atq; conseruet. Sed si peiores alijs se reddunt, maiori quam alijs dedecore afficiantur. Ad hunc cœtum qui aliorum leges & mores inspexit, ilico profectus, siquid de ferendis legibus aut disciplina aut educatione apud alios reperit, exponat. siquid etiam ipse inuenit, cœtui uniuerso declare. Qui si nec peior reuertisse uidebitur, laudetur, quia quod potuit, libenter effecit. Sin multo melior, & uiuus magnis afficiator honoribus, & defunctum cœtus omnis decoret. At si corruptus redisse uidebitur, cum se sapientem esse simulet, cum nemine iuniore uel seniore audeat se miscere. Hic si magistratibus paret, priuatus uiuat. Sin autem contra magistratum uoluntatem de disciplina legibusq; ciuilibus disputare condemnatus in iudicio fuerit, moriatur. Et si cum in iudicium deduci iure debuerit, à nullo magistratum sit adductus, quando de muneribus postea decernitur, opprobrio hæc res magistratibus sit.

Peregrinãtium genera. Atq; aliò quidem profecturus, huiusmodi esse & ita peregrinari debet. Sed & aduenãtium genera benigne suscipiendi sunt. Quatuor autem peregrinorũ genera sunt, de quibus faciendã mentio est. Primum eorum qui semper æstiuales sunt, & quasi aues per mare ut plurimum acquirendæ pecuniæ gratia, æstatis tempore ad alias deuolant ciuitates. hos foro, portibus, publicisq; domibus extra urbem in ipsis suburbis magistratus locis

locis illis præfecti suscipiãt, obseruantes nequis eorum noui aliquid faciat. Iudicia etiam illic eis iuste reddantur, ita ut nihilo plus q̄ necessitas cogat, cum ijs familiaritas habeat. Alterum est eorum qui spectaturi ueniunt, & ciuitatis musas illic audituri. hi oēs diuersoria iuxta templa habeant, quæ suscipiendis hospitibus cõmodissima sint. Sacerdotes uero & æditui curam ipsorum habeant, ut iucunde possint sufficienti tempore permanere, & uidere, audireq; illa quorum gratia uenerunt, & tandem sine detrimento & suo & aliorum recedere. Quod si quis eorũ iniuriã cuiquã intulerit, aut affectus iniuria sit, usq; ad drachmas quinquaginta sacerdotes cognoscant. Crimina uero maiora ad curatores rerum uænaliũ deferantur. Tertium peregrinorũ genus publice suscipiendum est, cū aliunde quispiã publica causa missus aduenerit. hunc imperatores, magistri equitum, tribuni militũ soli suscipiant. Et is apud quem diuertit, cum principibus consilij curã huius habeat. Quartum genus rarissimum est. Accedere tamen aliunde aliquis poterit spectatoribus nostris altera parte respondens. hic ita recipietur: primo si quinquaginta annos impleuerit, deinde si ea mente uenerit, ut uel consideret quæ apud alios præclara habentur, uel sua doceat. hic sanè diuitum sapientumq; ianuas iniussus adeat, cum ipse huiusmodi sit, & quasi hospes disciplinæ præfecti domũ recte petat, non dubitans hospitalem eam propter uirtutis coniunctionem sibi futuram. Cumq; ab alijs didicerit atq; docuerit quæ discenda docendaq; putauit, honore sibi congruo muneribusq; affectus, ut ab amicis amicus abeat. His legibus peregrinos peregrinasq; suscipiamus, nostrosq; similiter emittamus, hospitalem ueritã Iouem. Non enim esu & hostijs, quemadmodum apud Nilum sit, peregrini pellendi sunt: nec atroci edicto à finibus nostris arcendi. Fideiussor quilibet, palam fideiubeat, totumq; negotium conscriptum coram tribus nec paucioribus testibus fateatur, si citra mille drachmas fideiussio fiat: sin ultra mille, quinq; ad minus testes adhibeantur. Fideiussor autem sit qui prius uendidit, eius de quo an iure possit uendere dubitatur: atq; eius qui uidetur minus ad promissa sufficere: similiterq; tam qui prauendit quam qui uendit tanquam obnoxius iudicio subijciantur. Siquis in domo alterius querere quippiam tanquam suum uelit, is primo iureiurando affirmet sperare quod quærit, ibi se inuenturum: deinde nudus aut interula indutus ingrediatur præcinctus, præbeaturq; ipsi domus, & supellectilia signata simul & non signata. Quod si quis scrutari uolentem non permiserit, qui prohibitus est, precio amissæ rei statuto accuset eum qui ipsum depulit, & ille si damnatus fuerit duplum restituat. Si dñs ipsius domus abfuerit, non signata solummodo à præsentibus præbeatur: signata uero ipse quoq; obsignet, & custodem ad quinq; dies relinquat. Quo in tempore si patronus non uenerit, ædilibus secũ acceptis obsignata resignet, & cum ante oculos domesticũ & ædiliũ quæsierit, rursus obsignet. In rebus ambiguis spatium temporis ad præscriptionem determinandũ est. De domibus quidem & agris nulla hac ratione disceptatio erit. Aliarum uero rerum si qua à quoquam habetur, isq; in urbe, foro, sacris, aperte anno integro re illa usus fuerit, atque hunc non oculuisse constet: nec quisquam interea quamuis quærens eam exegerit, nemini liceat deinde rem illam quasi suam reposcere. Verum si non in urbe, sed in agris manifeste utatur: nec in annis quinq; rei dñs cõpertus sit, quinquennio exacto repeti nequeant. Sin uero in urbe domi utatur, ad triennium usq; apprehendere possit qui amisit. In agris autem si occulte habet, usq; ad decennium. Sin extra regionem, semper quandocunq; inuenerit, apprehendat. Quando aliquis uel eum qui litigat seu testes uenire in iudicium prohibet, si seruus ille sit, siue suus, siue alterius, nullius momenti lata sit, sin uero liber, & sententia irrita sit, & anno uinciatur qui depulit, & si quis latrocinij eum accusare uoluerit, fas esto. Siquis aliquem secum musica uel gymnica uel alia quauis facultate certaturũ in certamen descendere uel prohibuerit, quisquis uelit munerũ declaratoribus id significet, qui procurent ut quilibet liber certare possit. Id si facere non potuerint, uictoriæ munera prohibito dentur, si prohibitor uincet, & ipsius tanquam uictoris nomen in quibuscunq; uelit templis inscribatur. Prohibenti uero nec nomen inscribere nec uictoriæ offerre insignia liceat. Ac seu uincat certando seu uincat, illati damni crimine reus sit. Siquis rem furto sublatam sciens receperit, in eadem culpa sit qua ille qui furatus est. Qui exulẽ seu quemuis huiuscemodi fugientẽ susceperit, moriatur. Quippe quem ciuitas amicũ sibi uel hostem decreuerit, eundem sibi quisq; simili-

ter existimare debet. Siquis consilio suo absq; auctoritate cōmuni pacem iniuit, aut bellum mouit, ultimo supplicio condemnet. Quod si pars aliqua ciuitatis id tentauit, huius rei auctores à militiæ imperatoribus tracti in iudiciū, & damnati morte plectantur. Qui patriæ in aliqua re ministrant, nullo modo munera recipiant: nec ulla occasione aut ratione nobis persuadeamus, in rebus quidem bonis suscipienda esse munera, in alijs minime. Nam nec cognoscere facile est, neq; cum cognoueris, continere. Idcirco tutius est, legibus obtemperare, dicentibus nulla pro patriæ ministerio munera esse suscipienda. Siquis uero minus obtemperasse damnatus fuerit, moriatur. Tributa uero sic publica disponantur. Primo quidem multorum gratia rerum omnium cuiuscunq; ciuis census habeantur. Deinde annuos fructus tribules ad agri magistratus conscriptos deferant, ut cum duo tributa sint, Respub. possit alterutro, ut uidebitur, annis singulis uti, scilicet uel uniuersi census uel annui fructus parte. Vnde quæ ad alimenta tribuuntur, semper excipiantur. Donaria dijs moderata à moderatis hominibus offerantur. Terra quidem & Vesta, sacra deorum omnium habitatio est. Nemo igitur ex hac materia iterum simulachra dijs cōstituat, Aurum atq; argentum & priuatim & in templis, in alijs ciuitatibus inuidiosa possessio est. Ebur uero cum olim ab anima destitutum fuerit corpus, ad deorum simulachra ineptum est. Aes atq; ferrum bellica sunt instrumenta. Ex ligno igitur uno uel uno quouis lapide, integre deorum imagines in templis cōmunibus statuantur. Texturæ quoque opus offeratur non maius q̄ quod ab una muliere mense uno fieri potuit. Colores albi tam in alijs quàm in textili artificio, dijs congrui sunt. Tincta uero coloribus alijs, ad bellica insignia solum exhibeantur. Diuinissimæ uero oblationes sunt aues, atq; picturæ, quas singulas uno die pictor unus depinxit. cætera quoq; omnia his similia sint. Postq; uero urbis partes quæ & quot esse debent, distinctæ sunt, & leges de pactis commercijsq; maximis pro uiribus positæ: superest ut de iudicijs iam dicamus. Primum igitur arbitri iudices quos litigantes elegerint, locū habeant. hi conciliatores commodius q̄ iudices appellari possunt. Deinde uicini & tribules secundum partem duodecimam distributi. Apud quos si reconciliati à primis non fuerint: maiori cum damno litigent. Vbi si debitor iterū condemnabitur, quintā debiti partem persoluet. Quicumq; uero ab hoc quoque iudicio appellat, ac tertio certare uolet, electos iudices petat. Et si ab ijs etiam cōdemnabitur, & quantum debitum ipsum est, & dimidiā supra debitum partem afferat. Ac si accusator à primo iudicio repulsus non quieuerit, sed in secundo iudicio iterum certare uoluerit, quintam si uicerit partem accipiat, uictus autē tantundem amittat. Quando uero per primos & secundos iudices nondum reconciliati, tertios petunt, debitor quidem uictus, tantundem & dimidiā insuper debiti partem, ut diximus, uictori deponat: accusator autē superatus dimidiā. Sed de creandis declarandisq; iudicibus, de istorum omnium administratione, de temporibus, in quibus singula facienda sunt, de ferendis suffragijs, & mora & dilatione iudicij, termino, citatione, repulsa, ac de cæteris omnibus quæ iudicijs necessaria sunt, quamuis in superioribus tetigimus: tamen quæ pulchra sunt, ut habet prouerbiū, & bis & ter recte dici possunt. Parua uero quæq; & inuentu facilia, si legū lator antiquior prætermiserit, iunior repleat. Sed de priuatjs quidem iudicijs satis iam dictū est. Publica uero atq; cōmunia, quibus usi magistratus, quæ ad hos pertinent peragunt, in multis ciuitatibus à prudentibus uiris recte constituta reperiunt. Vnde custodes legū oportet quæ huic nouæ reip. congruant accipere, ita ut singula periculo examinata & corrigant diligenter & probent, donec sufficiēter se habere putent. & deniq; discussioni sine imposito his tanq; immobilibus per totā uitam utant. De silentio uero, laude, uituperationeq; & de iustis, bonis, honestis, quæ in alijs ciuitatibus differunt, & dictū est, & in fine diceſ. Ad quæ omnia æquus futurus iudex respicere debet, atq; operā dare, ut has legum cōstitutiones ante omnia discat, & mente firmiter teneat. Nam ad faciendū eum uirū qui didicit bonū, scripta legum præ cæteris doctrinis, si recte se habent, maxime cōferunt. Neq; enim temere miranda diuinaq; lex nomen menti proximū possidet. νόμος enim mentē, νόμος uero leges significat. Nā cū multi sermones de laude uituperationeq; nonnullorum partim carminibus partim soluta oratione tū scripti circūferant, tum quotidie in coronis seu cōtendendo, siue falso assentiendo habeantur, horum omniū perspicuū examen legislatoris scripta nobis sunt. Hæc quasi

remedium

remedium medelamq; aduersus aliarum orationum uenena, probe iudex secum semper tenebit: quibus seipsum ciuitatemq; emendabit, bonos confirmabit atque extollet: prauos ex ignorantia, incontinētia, timiditate, & ut summatim dicam, ex iniustitia uniuersa pro uiribus si sanabiles sunt, reuocabit. Nā si sanari nō possunt, qui eos morte afficiunt, apud oēs laude digni iudices iudiciumq; principes nō iniuria sapius dici posse uidentur. Sed postq; annua iudicia exacta sunt, legibus his utant. Primum magistratus qui iam iudicium exercet, debitoris damnati pecuniam petitori omnem tradat, necessarijs tantum ad usum relictis. Idq; statim post lata suffragia fiat nunciante præcone, & iudicibus audientibus. Deinde si secūsus à lata sententiā aderit mensis, neque uictori uictus sponte iuste persoluerit, iudices qui sententiā tulerunt, cunctā debitoris pecuniam uictori tradant. Quod si præsentia minus sufficiunt, nec minus q̄ drachma deficit una, non liceat deinde debitori prius alium quenquā in iudiciū trahere q̄ debitum creditori totum restituat. Trahi uero ab alijs possit. Siquis in iudicio damnatus iudices ipsos læserit, aut quicquā eorum iniuste abstulerit, ijdem ipsi iudices ad custodes legum deferant. A quibus si criminis huius damnabit, quasi ciuitatē omnem legesq; euerterit, moriatur. Qui sub his legibus geniti educatiq; liberos similiter genuerunt atq; educauerunt, ita cum alijs uersati ut moderatū fuerit eorum commercium illarū iniuriæ pœnas dederint, acceptæ exegerint. sicuti iuste legibus his usq; ad senectutem uiuunt, ita secundum naturam è uita decedunt. Mortuis uero tam uiris q̄ mulieribus parentationes quidem, & quæ ad deos siue inferos siue superos pertinent, secundum responsa interpretum fiant. Nullum in loco fœcundo & agro ad culturam apto sepulchrū fiat. Sed is locus corpora defunctorum recipiat, qui ad cætera inutilis & ad id tantum commodus uiuentes minime lædit. Nec enim à uiuis neq; à mortuis terræ matris fœcunditas impedienda est. Nemo ergo aut uiuens aut mortuus uiuum aliquem alimēto priuet. Agger non altior sit eo cumulo, quem uiri quinque diebus quinque construere possunt. Lapides quoq; superstruantur nō maiores q̄ ut possint defuncti laudes quatuor solum heroicis uersibus aditas comprehendere. Elationes aut non breuiori uel longiori tempore intus fiant, quàm uere mortuus significari cognosciq; possit. Ac ut humana se habent, triduana elatio ad sepulchrū mediocris uidetur. Credendū est autē & de alijs legum latori & de anima, cum eam dicat omnino à corpore differre, nec aliud præter ipsam esse, quod in hac uita facit ut qui libet nostrum hoc ipsum sit quod fumus. Corpus uero tanq; imaginariū quiddam hominem sequi. Commodè etiam mortuorū simulachra corpora uocari. Ac reuera unumquē nostrum animam ipsam immortalem esse, eamq; ad deos alios proficisci, rationem suorum operum reddituram, ut lex patria continet. In quo certe bonis uiris confidendum esse, malis autem formidandum: quippe cum post mortem omni auxilio careant. uiuentibus autem necessarios omnes consulere debuisse ut quàm iustissime atq; sanctissime uiuant, ne maxima eos scelerum post mortem supplicia maneant. Hæc cum ita se habeant, rem familiarem atterere minime debemus, quasi arbitremur hanc carnis molem quæ sepelitur, nostrum illum esse, cum ille filius aut frater aut quiuis alius à nobis desideratus, quem sepeliri putamus, hinc aliò fati suis exactis profectus fuerit. Probe igitur factum erit, si tanquam ad manium aram anima carentem moderato utamur impendio. Moderatum uero quantum sit, à legum latore merito statuatur. Lex igitur ista sit, ut qui maximi census est, ad funus & sepulturam non plus quàm minas quinque impendat: qui secundi tres: tertij duas, quartj unam: atq; ita singulorum moderata erit impensa. Cæterum custodes legum cum alia multa, tum hoc maxime curare debent, ut pueri & uiri, & ut summatim dicam, cuiuscunq; sexus uel atatis homines ab illis iugiter obseruati bene uiuant, & ciuis cuiuscunq; deceſsu, unus ipsorū quem mortui hominis cōiuncti elegerint, funus totū obseruet, prouideatq; ut bene moderateq; omnia, non contra gerant, & illud sibi honori, hoc dedecori sit. Expositiones utiq; & elationes & cætera omnia secundū leges de his conscriptas fiant. Ciuilis aut legis latori concedantur ista. Lachrymis mortuos decorare aut nō, turpe legū latori cogere est: plāgere uero & extra domū uociferari, prohibendū est. Cadauer etiam manifeste per uias urbis frequentiores efferre, & palam eiulare, aut ante diem extra urbem se afflicare, non liceat. Hæc ita de his statuta permaneant. Quibus qui paret indemnus esto. Qui uero uni legum custodi nō

GG 2 paret

Quæ dijs offerenda

Iudicia priuata

Publica

Locus sepulchrorum

De corpore & anima quadam

paret, ab omnibus ut cōmuniter uidebitur, puniatur. Cætera quæ uel ad mortuorum monumenta, uel ad eos qui propter patricidii sacrilegiumq; sepultura indigni sunt, pertinent, superioribus legibus cōprehendimus. Quare legū positio fermē finem habet. Omnium uero finis est, non in eo quod facta sint uel possessa uel habitata, sed in eo potius, quod sicut recte sunt facta, ita firmiter stabilita sint. In huiusmodi enim cōseruatione putandum est quantum oportuit factum esse; aliter minime. CLIN. Probe loqueris hospes, sed quorsum ista, explanatius dicito. ATH. Multa ô Clinia priscorum præclare dicta laudant; nec minus Parcarū nomina. CLIN. Quænam? ATH. Quod Lachesis prima sit, Clotho altera; Atropos tertia, quæ salutem prædictis affert. Hæc ad ignē cōtortis quia uim incōuertibilem cōtinent, cōparata sunt. Quæ quidē in ciuitate & Rep. oportet non solū sanitatem corporibus stabilē, sed animis quoq; legū cultū, imō uero legum salutē afferre. Sed mihi uidet negotio legū adhuc illud deesse ut differat, quo pacto illis secundū naturā uis incōuertibilis possit inesse. CLIN. Nō paruum est quod dicis, si inuentu possibile est, quo pacto in unaquaq; recte id fiat. ATH. Possibile est profecto, ut mihi ad præsens uideatur. CLIN. Ne igitur abeamus hinc obsecro, anteq̃ nostris legibus id tribuamus. Ridiculū est em̃, frustra in aliqua re sumpsisse laborem, nec stabile aliquid fundauisse. MEG. Recte tu admones: me quoque talem inuenies. CLIN. Probe dicis. Quæ igitur salus ista est? & qua ratione Reipub. nostræ & legibus aderit? ATH. Nonne diximus cœtū in ciuitate huiusmodi esse cōstituendum quo decem de legū custodibus semper seniores cōueniant? His accedant oēs q̃ munerib. præmijsq; honorati sunt. Præterea & illi qui multas urbes peragrauerunt, ut aliquid ad patriarū legū cōseruationem conferens reperirent. sed hi ad cœtū huiusmodi nō recipiant, nisi ex ea peregrinatione incorrupti & integri rediisse, & cœtu digni esse probentur. Atq; horum singuli singulos sibi iuniores asciscant, non pauciores annos q̃ triginta natos, qui natura educationeq; digni esse asciscenti primū deinde & uniuerso cœtui uideantur. Quod si quis indignus adhibeatur, nullius momenti sententia sit. Hunc cœtū ante lucem conuenire diximus oportere, quando à cæteris tam priuatis q̃ publicis negotijs uacat. An non tale aliquid in superioribus diximus? CLIN. Certe. ATH. De hoc cœtu iterū illud dicā. Aio enim, si quis hunc quasi ancoram uniuersæ ciuitatis quæcunq; ad hoc exiguntur in se continentem, iaciat, omnia quæ uolumus, seruaturum. CLIN. Quo pacto? ATH. Opportune modo dicemus, totisq; uiribus incumbemus. CLIN. Probe dixisti, & ut cogitas facito. ATH. Oportet sanē ô Clinia in unaquaque re congruum singulorum operum seruatore excogitare. Qualem maxime locum in animalibus anima & caput habere uidentur. CLIN. Qua ratione rursus id ais? ATH. Horum nempe uirtus omni animalī salutem præbet. CLIN. Quo pacto inquam? ATH. Nam animæ quidem ad alia mens infusa est: capiti quoque ad alia uisus auditusq; insertus. Atque ita summatim pulcherrimis sensibus mens coniuncta, & in unū redacta, salus singulorum efficitur. CLIN. Ita uideatur. ATH. Certe. Nam & mens sensibus coniuncta nauibus in tempestate & tranquillitate salutem afferre solet. An non uides quod gubernator & nauæ simul cum mente gubernatrice sensum coniungentes seiplos nauemq; tutantur? CLIN. Quid ni? ATH. Non multis exēplis opus est. Sed in exercitu & medicina cōsideremus, ad quod signum respicientes imperatores & medici, salutē rectissime consequuntur. Nonne illi ad hostium fugam & uictoriam suam; isti ad corporis sanitatem? CLIN. Proculdubio. ATH. Si medicus corporis sanitatem ignoret, aut uictoriam imperator, & cætera quæ dicebamus, mentem ne habere scireq; aliquid in his uidebunt? CLIN. Nequaquam. ATH. Quid porrò in ciuitate; si quis finē ad quē uir ciuilis respicere debet, ignorare uideatur, an primū iure princeps poterit appellari? Deinde seruare id poterit, cuius finem prorsus ignorat? CLIN. Minime. ATH. Oportet igitur & nunc ut uideat, si nouæ huius urbis cōstructio bonū exitum habitura sit, aliquid in ea esse quod cognoscat primū quifnam ciuilis sit finis: deinde quomodo illum assequamur; & demū quæ lex primū, deinde quifnam hominū recte ad illam consulit, aut non recte: quippe quæ ciuitas his carebit, non erit mirū, cū mente sensuq; capta sit, si fortē casuq; singula faciat. CLIN. Vera loqueris. ATH. Nunquid dicere possumus in qua maxime ciuitatis nostræ parte uel quo studio huiusmodi aliquod ad salutē præsidium sufficienter constitutum sit? CLIN. Quamuis non

liquido

liquido id asserere audeam hospes, conijcio tamen hanc orationē tuam ad nocturnum illum cœtum quē modo dixisti, contendere. ATH. Recte ô Clinia coniecisti. Oportetq; illum ut ratio præsens significat, omni uirtute præditum esse. Virtus autem eius prima atq; præcipua est, ne per multa uariāq; uagetur: sed ad unū respiciat semper, quod omnia quasi tela sibi semper dirigenda sunt. CLIN. Ita prorsus. ATH. Nunc ergo intelligimus non esse mirum si ciuitatum leges longe aberrent. Nam in qualibet ciuitate alia legum positio ad aliud, & alia ad aliud respicit. Et alijs iustorū finis est, ut aliqui siue meliores illi quidem siue peiores in repub. dominantur. Alijs ut ditentur, siue seruiant, siue non. Aliorum studium uertitur ad libertatem. Alij leges ad duo condunt, ut & ipsi liberi sint, & alias urbes subigant. Qui uero sapientissimos se putant, ad huiusmodi omnia simul. Vnum uero præcipuum ad quod cætera dirigant, non habent. CLIN. Nos igitur hospes recte iamdiu legibus nostris ad unū respiciendum putauimus, idq; uirtutē appellari concessimus. ATH. Ita est. CLIN. Et uirtutem quatuor quædam ponebamus. ATH. Certe. CLIN. Mentem uero horum omnium ducem, ad quam & cætera omnia, & tria illorum respicere oporteret. ATH. Pulcherrime sequeris ô Clinia. Et in cæteris similiter sequere. Mentem quidem gubernatoris, medici, imperatoris, ad certum quiddam respicere dicebamus. Ciuilem uero redarguentes huc processimus, & nunc ueluti hominem, ita ciuilem hanc mentem percontemur. O mirifice uir quō tendis? Quid illud unū est, quod in arte sua medicus plane assignare potest, & tu qui cæteris prudentibus præstare te dicis, in tua facultate nō poteris? An uos ô Clinia & Megille pro ipso respondere potestis quid hoc ipsum sit, ut ego sæpe ad uos pro alijs feci? CLIN. Nequaquam hospes. ATH. An non quærendum putatis, quid illud sit, & in quibus? CLIN. Dic plane. ATH. Cum quatuor uirtutis species posuerimus, patet earum quamlibet unam esse si quatuor simul conficiunt. CLIN. Quid ni? ATH. Vnum etiam cuncta hæc nominamus. Fortitudinem enim uirtutem esse dicimus, prudentiam uirtutem, & reliqua duo similiter, quasi reuera non multa sint, sed unum id solum, quod uirtus est. CLIN. Omnino quidem. ATH. In quantum igitur duo hæc inter se differunt, & duo nomina acceperunt, atq; alia duo similiter, difficile dictu nō est. in quantum uero in utrisq; unum posuimus, idq; uirtutem uocauimus, & in duobus reliquis similiter, non ita facile. CLIN. Quomodo istud ais? ATH. Non est arduum quod dico, explanare. Agite ergo interrogandi respondendiq; munus inter nos partiamur. CLIN. Quo pacto? ATH. Interroga tu me quidnam unum appellantes uirtutem, duo utraq; rursus diximus, alterum fortitudinem, alterum uero prudentiam. Causam equidem tibi afferō, quod alterum circa timores uersaretur. Vnde beluæ quoq; fortitudinis participes sunt, & infantium animi. Natura enim quodammodo & sine ratione animus fortis efficitur, sed absque ratione prudens anima & mentis compos nec fuit unquam, nec est, nec erit. Aliud ergo hæc est quam illa. CLIN. Vera loqueris. ATH. Quomodo ergo duo hæc & differentia sunt ratione, à me accepisti. Quomodo uero unum & idem, tu rursus me doceas, ita ut dicturum te putes, quo pacto cum sint quatuor, rursus unum sint: & me postea tibi rursus quomodo quatuor sint, declaraturum. Deinceps autē consideremus, utrum qui res aliquas sufficienter intellecturus est, quæ & nomen habent & rationem, nomen solummodo scire debeat, rationē minime. An potius si precij alicuius est, turpe est rerum magnitudine & pulchritudine excellentiū tam nomina q̃ rationes ignorare. CLIN. Ita uidet. ATH. Legum uero conditori atq; custodi, & ei qui uirtute præstare cæteris opinatur, & munera pro his rebus accepit, est ne maius aliud q̃ fortitudo, temperantia, iustitia, atq; prudentia? CLIN. Quomodo aliud? ATH. De ijs igitur interpretes doctores, legū conditores, aliorum custodes, nonne cæteros qui scire cupiunt, uel punitione & increpatione indigent, docere debent, quas uires uirtus, quas uitiū habeat, atq; hæc significando excellere cæteris? An uero poëta quispiā aut iuuentutis magister urbē nuper ingressus, eo præstantior iudicabit, qui omni se uirtute excellere profitetur: & deinde mirum uidebitur, si ea ciuitas ubi custodes uirtutis nomen rationemq; non tenent tanq̃ deferta custode, eadem patiat, quæ & aliæ multæ hodie patiunt. CLIN. Nihil certe mirum. ATH. Ad hoc itaq; incumbamus. Quō igitur custodes in uirtute cæteris tam re q̃ uerbo exquisitiores reddemus? Vel quo pacto prudentum capiti atq; sensibus simi

Cur ciuitatum leges idge aberrent

Fundamentalegū omnium

lis ciuitas nostra propter huiusmodi custodiam fiet. CLIN. Quonam pacto hanc o ho-
 spes similitudinem faciemus? ATH. Patet quia ciuitas capitis quaedam capacitas erit,
 custodes autem iuniores sagaces solertesq; supremo in uertice collocabuntur. Vnde ur-
 bem totam circumspicient, & custodiendo quae sentiunt, memoriae commendabunt,
 omniaq; senioribus nunciabunt, qui mentis ob rerum multarum cognitionem persi-
 miles, ciuitati consulent iuuenum ministerio usi. Atq; ita utriq; communiter ciuitatem
 omnem conseruabunt. Sic ne an aliter ipsos preparandos putamus? An aequales o-
 mnes habendos esse censemus? nec exquisitiori ratione educari erudiri que nonnullos
 uolumus, eos que ceteris anteponi? CLIN. At id quidem o mirifice uir impossibile est.
 ATH. Ad exquisitorem ergo disciplinam quam superior illa sit, ueniamus. CLIN. Sic
 ferme. ATHEN. Atqui ea forte quam modo tetigimus, haec ipsa est quam quaerimus.
 CLIN. Omnino. ATHEN. Dicebamus autem praecipuum in singulis opificem atque
 custodem, non solum oportere, ut multa cernere possit, sed ut ad unum etiam tendat,
 illud que cognoscat, & cum cognouerit, cuncta illo quae perspicit, dirigat. CLIN. Recte.
 ATHEN. Est ne igitur exquisitior consideratio alia rerum quam ut possis ad unam ex mul-
 tis dissimilibus que ideam aspiceret? CLIN. Fortasse. ATHEN. Ne Fortasse dicas, sed
 reuera o beate uir, nemo certiore hac uiam rationemq; unquam habebit. CLIN. Tuis
 rationibus hospes persuasus concedo, quare ita prosequamur. ATHEN. Compellendi ergo
 diuinae Reipublicae custodes nobis sunt, ut exacte inspiciant, primum quid in omnibus
 quatuor idem sit, quod cum in fortitudine, temperantia, iustitia, & prudentia insit, uno
 uirtutis nomine iure uolumus appellari. Id o amici si uultis, modo apprime teneamus:
 nec dimittamus antequam satis pateat quidnam illud sit, ad quod siue quasi ad unum,
 siue quasi ad totum, siue ad utraq; siue quomodocunque se habeat, respiciendum sit. An pu-
 tamus si hoc nos effugerit, satis nobis patere, quae ad uirtutem pertinent, de qua nec si
 multa, nec si quatuor, nec si unum, explanare possimus. Aut igitur si nostro consilio
 creditis, modum adinuenire conabimur quo id in ciuitate nobis aderit, aut si uidebitur,
 dimittemus. CLIN. Minime per hospitalem deum, o hospes, dimittendum hoc est.
 Rectissime namq; id dicere uideris, Sed quo pacto quis hoc inueniet? ATHEN. Non-
 dum quomodo agendum dicamus: sed primum inter nos, oporteat nec ne, conueniamus.
 CLIN. Oportet certe si possibile est. ATHEN. Quid porro de honesto ac bono?
 utrum quod solummodo multa sint, custodes nobis cognoscent? an etiam quomodo
 unum cognoscent? CLIN. Necessarium uidetur ut etiam quomodo unum sunt, intel-
 ligant. ATHEN. Quid deinde? Intelligere ne solum debent, oratione autem declarare
 non posse quod intelligunt? CLIN. Quo id pacto? seruilis enim habitus esset. ATHEN.
 Num etiam de omnibus studio dignis eadem ratio est, ut eos qui ueri custodes futuri
 sunt, oporteat ueritatem legum optime intelligere, oratione que sufficienter exponere,
 & operibus assequi, quae recte fiunt quae non, secundum naturam diiudicantes? CLIN.
 Cur non? ATHEN. Nonne una de rebus optimis est ea de qua supra serio disputauimus?
 Vbi quod sint dii, & quod uires maximas habeant, demonstrauiamus: idq; pro uiribus
 homini esse sciendum: ita ut multis ignoscamus, si legum tantummodo sententiam se-
 quantur: custodiam uero nulli committamus qui non multo labore firmaq; fide quaecun-
 que ad deos pertinent, fuerit assecutus: ut neminem unquam custodem legum eliga-
 mus aut ceteris uirtute anteponamus, nisi diuinus sit, diuinisq; studiis operam dederit.
 CLIN. Par est igitur, ut ais, si quis in re diuina tardus & ineptus sit, ut is longe a rebus
 pulcherrimis arceatur. ATH. Scimus ne igitur duo esse, quae faciunt ut quae supra de
 diis exposita sunt, credantur? CLIN. Quae nam? ATHEN. Vnum quidem illud de ani-
 ma supradictum, quod antiquissima diuinissimaq; omnium sit, quorum motus generatio-
 nem sortitus substantiam semper fluentem produxit. Alterum de ordine: quo astra cate-
 raq; feruntur, quae intellectus ducens, omnia exornauit. Nemo enim qui haec diligenter
 considerauit atq; percepit, adeo impius unquam fuit, ut contra non sit affectus q; mul-
 ti suspicentur. Pleriq; enim putant eos qui haec tractant astronomiae & alijs huiusmodi
 ad haec necessarijs artibus dediti, a religione alienos esse. Quippe cum necessitatem pro
 uiribus qua res sunt, inspexerint, non uoluntate diuina boni gratia omnia gigni crede-
 re illos arbitrantur. CLIN. Quomodo igitur id se habet? ATHEN. Contra se habet peni-

tus nunc, & quando sine anima esse haec putabantur. Quamuis etiam tunc quicumq; dili-
 gentius alijs illa perscrutabantur, mire ueritatem tangebant: quod uidelicet nunquam
 si anima carerent tam exquisita ratione uterentur, mentis expertia, audebant affirma-
 re nonnulli mentem coelestia omnia ornauisse. Sed idem ipsi nescientes animae natu-
 ram antiquiorem esse corporibus, omnia rursus, ut ita dixerim, immo uero seipos euer-
 terunt, cum iuniorem putauerint. Nam & quae ante oculos sunt, haec & in caelo esse cre-
 diderunt. Iraque terra, lapidibus, alijsq; inanimatis corporibus referta esse coelestia cre-
 dentes, his causas totius mundi dederunt. His igitur factum est, ut qui haec tractant phi-
 losophi, tanquam impij uulgo existimarentur, & a poetis compararentur canibus fru-
 stra latrantibus, aliaq; in eos plena stultitiae dicerentur. Nunc autem, ut diximus, contra
 omnino se res habet. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Nunquam mortalis quispiam pote-
 rit deum firmiter colere, qui haec duo antea non acceperit. Primum, quod rerum omni-
 um quae generationis participes sunt, antiquissima anima est, atque etiam immortalis:
 cumq; talis sit, omnibus dominatur. Deinde quod sapius diximus, ueram esse mentem
 in astris non ignoret, & quae antecedunt ad haec disciplinae ipsum non lateant. Musae
 etiam his conuenientis non ignarus ad mores componendos legesq; seruandas ipsa uta-
 tur: possit que earum rerum rationem reddere, quae ratione habent. Qui uero ad uirtu-
 tes publicas, haec insuper non possederit, is nunq; ferme totius ciuitatis sufficiens prin-
 ceptus erit: sed aliorum minister. Considerandum uero nunc o Clinia & Megille, utrum
 praedictis legibus hunc ut apicem custodem que illarum apponere debeamus, ut salutis
 gratia nocturnus principum coetus adsit, disciplina quam praediximus, praeditus. Quid
 ergo agemus? CLIN. Quid prohibet optime uir, quo minus quantulumcunque possi-
 mus, apponamus? ATH. Certe ad id contendere omnes debemus. Ego quidem libenter
 uobis opitulabor. forte etiam ob harum rerum peritiam alios quoq; multos adiutores
 inueniam. CLIN. Hac uia o hospes maxime proficiscamur, qua deus ipse ducere uide-
 tur. Sed modum nunc quo recte hoc fiat, excogitemus. ATH. Leges de istis o Clinia &
 Megille non ante scribi possunt, quam ciuitas uniuersa fuerit exornata. Tunc enim de-
 bita cum auctoritate constituendae uidentur. Sed ea non aliter recte q; doctrina multa
 & longo disputationis examine probabuntur. CLIN. Quid hoc iterum sibi uult? ATH.
 Primum igitur catus eorum hominum qui aetate, doctrina, moribus, consuetudine,
 ad custodiam idonei sunt, constituatur. Deinde quae discenda sunt, ea nec inuenire fa-
 cile, & inuictoris discipulum fieri arduum. Tempora praeterea in quibus percipere oporteret
 singula, frustra scribentur. Nec enim possunt ipsi qui discunt, cognoscere quando
 quid oportune discatur: antequam in eorum animo rei ipsius scientia sit. Quae igitur in
 his palam dici non possunt, non recte tentantur. dici autem non posse inquam: quoni-
 am si dicantur, nihil planius explicant. CLIN. Cum haec ita se habeant hospes, quid no-
 bis agendum censet? ATH. Quod ut proverbio dicitur, in communi & medio positum est,
 id nobis o amici nunc competit, ac si de uniuersa reipublica periculum subire uelimus:
 faciunda omnia sunt ita, ut ter sex, uel tres talos iaciamus. Equidem periculum id uo-
 biscum subibo, dicendo atque exponendo, quae mihi de hac disciplina & educatione
 quam modo tetigimus, uidebuntur: periculum autem paruum non est, nec alijs simi-
 le. Quod tibi o Clinia curae modo esse iubeo. Tu enim in Magnesiensium urbe, uel illa
 cui deus ipsum cognominem faciet, summa florebis gloria, si recte ipsam constitues.
 Certe nunquam effugies quin posteriorum omnium fortissimus uidearis. Si ergo diui-
 nus hic coetus nobis o amici constituetur, huic ciuitas erit tradenda. Neque his reliqui
 legumlatores tanquam minus sufficientibus aduersabuntur. Profecto quod paulo an-
 te quasi somniantes uerbis tetigimus, quando capitis mentisq; comunione per ima-
 ginem quandam attulimus, id pene uigilantes perficiemus, si nobis hi uiri exquisite
 docti conuenerint, & in arce regionis habitauerint custodes ciuitatis constituti, quales
 nunquam nos in praeterita uita ad custodiam agendam fuisse cognouimus. MEG. Ex om-
 nibus quae diximus, o amice Clinia, patet, aut huiusmodi ciuitatis constitutionem pra-
 termittendam esse, aut hunc hospitem non dimittendum, sed precibus modisq; omni-
 bus socium ad disponendam ciuitatem accipiendum. CLIN. Probe loqueris o Megille.
 Ego quidem sic prorsus efficiam, sed tu quoq; opem feras. MEG. Feram equidem.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN EPINOMIDEM
id est legum appendicem, uel philosophum.

IHESA VRVM diuini Platonis, magnanime Laurenti, latere in hoc Epinomide qui philosophus rursus inscribitur: Platoniorum ambigit nullus. Sed ad hunc in lucem penitus expromendum, multis opus est machinis, Marsilio uero tuo argumenta promittenti, non licet prolixiora prestare. Praesertim cum scriptorum expressorumque tabellarij opus assidue urgeant, et argumenta procacius e manibus extorqueas, uix permittant in singulis uoluminibus summa sequi fastigia rerum. Praecedentium legum consilium est, animos ciuium pro uiribus ita componere, ut expedita adepti tranquillitatem, diuinorum operum rationes et causas perscrutentur, et in his quasi speculis auctorum deum speculantur, et colant. In speculatione quidem sapientia, in cultu uero religio, in ambobus tota consistit humana felicitas finisque legum. Eiusmodi finem superiores quidem promittunt leges: Epinomis uero praestat donante deo. Itaque perfectum hunc mentis habitum in exordio uaticinatus deinceps supplici quadam oratione petit a deo. Felicitatem alij in hac uita haberi posse iudicauerunt: alij in altera, alij uero nusquam. Profecto quicumque in hac uita humanis eam uiribus acquiri putant, totius uita testimonio reclamante manifeste falluntur. At uero qui nusquam, ij tanquam uani, uanum quoque esse uolunt naturae totius instinctum. Sapienter admodum Plato noster felicitatem in altera uita sperat, tum praesentis uita uirtutibus, tum dei munere comparandam. Non diffidit tamen paucissimos quosdam in hac quoque uita felicitatem degustare posse. Quos in Phaedro, in Phaedone, in Republica tales esse uult, ut extra corpus uiuant potius quam in corpore, deoque ipsi potius quam sibi uiuant: quo efficiatur, ut aspirante deo uel inter ipsos fluminis Lethei fluctus, libare nonnihil aetherici nectaris uideantur. Neque ab re hunc Epinomidem praeterea inscripsit philosophus. Si quidem ut in Republica sexto et septimo, et in presenti libro patet, philosophi officium est rerum omnium rationes inuestigare, ut diuinam ipsam qua facta sunt, inueniat rationem, inuentam colat, cuncta fruatur. In hoc autem libro dum ad felicitatem, quam in sapientia religiosa procul dubio collocat, perducere nos contendit, proprium legitime philosophantis depingit ingenium, et conuenientibus disciplinarum gradibus erudit et format. Atque ubique non minus, imo multo plus uirtutis et pietatis, quam scientiae a philosopho uidetur exigere: et quicquid scientiae ab hoc exigit, idcirco requirit, ut deum ipsum uerum tam scientiae magistrum quam auctorem rerum, quae sciuntur, praeter ceteris ueneretur. Primo uero uim nobis ad diuinam felicitatem naturaliter insitam ex eo probat, quod omnes in omnibus actionibus ipsam et uaticinamur et quaerimus, et alijs omnino nullis implemur. Deinde singulas ordine facultates enumerans, ostendit hanc neque naturalibus, neque necessarijs, neque ludicris et iocosis, neque auxiliatricibus facultatibus comparari. Tertio demonstrat uirtutibus tum moralibus, tum speculatiuis acquiri sapientiam et pietatem beatitudinis fundamenta. Vbi uero speculatricis doctrinas enumerat, primo quidem arithmetica non laudat solum, uerum etiam admiratur, quam in libris superioribus maxime omnium inquit ingenium acucere, memoriam confirmare, animum ad omnem speculationem actionemque aptissimum promptissimumque efficere. Atque hic addit numerum ab ipso deo hominibus traditum uelut rationis discursionisque necessarium instrumentum. Quo sublato, et animus amens appareat, et scientiae artesque penitus euanescent. Laudat praeterea geometriam mensuras spectantem, et stereometriam librantem pondera, et astronomiam caelestia obseruantem, et musicam concentum caelestium imitantem. Commendat quoque physicam, ubi de corporum generibus, compositionibus, animalibus motionis et generationis principio tractat: sed ita, ut minutissima quoque naturalium relinquat medicis, tanquam ab eo qui ad diuina se confert, minimum aliena. Dialecticam denique, id est metaphysicam, et apicem huius theologiae uelut reginam omnibus antepone: uidelicet singulis ceu gradibus utentem ad inueniendum deum atque adorandum. Tria uero reginae huius circa ceteras facultates munera esse probat. Primum, ut multitudinem harum omnium circumspiciat. Secundum, quae nam una in cunctis communio conexioque sit conspiciat. Tertium, qua ratione ad unum ipsum diuinumque bonum, et multitudo haec, et huius unio conferat manifeste suspiciat. Addit autem, nisi eiusmodi unio doctrinarum ad diuinum unum conducens, comprehendatur, cunctas omnino inanes euadere: neque quid in eis unum sit percipi posse, nisi comparentur ad unum, a quo et ipsae accipiunt unionem. Mentem uero haec omnia cosequuntur, atque ita unitam sibi: rursusque per se unitam deo: et hic ait pro uiribus beatam esse, et in altera fore uita omnino beatam. Id autem libri totius est argumentum. Paulo post ex ordina, ubi traduximus haec uerba, scilicet, Breue autem tempus, quod deinde sequitur, alibi legitur, Ad rationis discursum idoneum, et id quidem non solum in deprauatis, sed et moderatis hominibus relinquere uidetur. Vbi uero caelum laudat tanquam et prudentiae et bonorum omnium causam, eiusmodi laudes a caelo corporeo ad incorporeum caelum, id est ideam caeli uult transferri. Quam ibidem adorari iubet per caelum uisibile quasi per simulacrum significatam. Tu uero hic attende, homines in genere terrestrium demonum iudicari, ubi inquit, demones alij simul omnes, et quae sequuntur. Post haec ait, si quis quod diuinum est generatione cognouerit, uerum numerum, pietatemque cogniturum. Diuina in generatione duo significat: tum spiritalem quandam motionem quae in anima est, siue uim motricem corporeae motionis, generationisque originem: tum speciem naturalem, quae in perpetua generationis successione seruetur

seruetur. In motu quidem animae uerus est numerus musica, ut Timaeus ait, proportionem concentuque consonans. In specie quoque mens numerus. Rerum namque species certo quodam numero et ordine disponuntur. Per haec utique religio confirmatur. Nam ex libero animae motu diuinam substantiam per se existentem uaticinamur: et ex perpetua in speciebus perseverantia idcirco auguramur aeternitatem. Audies sententiam Mosaico mysterio similem. Ait enim, si quid mali ab aeris qualitate et plantis et animalibus nobis inferitur, non diuinam naturam culpandam esse, sed humanam, quae iniuste uitam suam distribuit. In sequentibus, legum finem manifeste cognosces his uerbis. Finis hic legum tibi propositus est, ut dei cultu et uita puritate optimum atque pulcherrimum exitum consequaris. Mox repetit tria pietatis capita. Primum, ut deum esse credas. Secundum, ut maximorum simul et minimorum curam habere confitearis. Tertium, ut nullis precibus aut donis inique flecti cum existimes. Confirmat et iterum diuinitatis fidem ex ipsius animae excellenti quadam diuinitate. Putat autem quicquid ita corpore melius est, ut sit et diuinius, id est diuinis similius quam corporeis, id est corporibus, cunctis antiquius esse, propterea quod in quolibet rerum genere siue ordine, quod perfectius est, esse quoque magis possidet: ideoque causam imperfectioribus exhibet existendi. Quod uero alteri esse praebet, nimirum est et antiquius. Addit, quando ex congressu animae cum corpore, conficitur animal, unam quandam ibi formam in corpore resultare, id est uitam corpoream in subiecto ex accessu uitae incorporeae procedentem. Ponit et duo rerum genera. Alterum quidem corporeum, incorporeum uero alterum. Et huic quidem actionem, illi uero attribuit passionem. Huius item unam esse dicit formam, ob id potissimum, quod et simplex, et in ipsa semper forma substantiae permanet. Sed quod legitur, Non enim est aliud, et quae se quonatur: alibi ita legitur, Nam quod in alia transmutatur, non est incorporeum, et omnino coloris expers praeter diuiniusimum reuera animae genus. In genere uero corporum quinq; collocat corpora. Quae ideo uocat solida, quia et in profundum adacta discernuntur a planis, et in omni corpore uel liquidiissimo est aliquid solidi, tum per ipsam naturam propriae consistentiam, tum Platonice per quandam terrenae naturae similitudinem ad caelum usque diffusam. Caelum quidem ex eo ignem nominat, quod propriam habet lucem, quae praecipua ignis est qualitas. Habet et perennem uotum, qualem uidemus in igne: et instar ignis non patitur mixtionem, et quia nondum naturali depellitur loco, ideo non cogitur ascensu redire, sed reuoluitur. Et actu quidem lucet, uirtute uero calet. omnino uero diuersissimi generis est a nostro. Post caelestem ignem, alteram collocat ignis speciem, calentem iam magis quam lucentem sub luna aetheris nomine nuncupata. Cuius quidem uestigium quoddam est noster ignis, iam non solum calens, sed adurens: adurens inquam ob nimiam asperitatis terrenae permixtionem. Qui uero in tenui uiget materia lucet purius, caletque suauius: praesertim ubi a nullo coarctatus spatium in amplum. Huic subdit aere, aquamque et terram. Putat autem quamlibet mundi sphaeram ex his quinq; componi, ut perfectissima inter omnes sit, tam in substantia connexio quam in uirtute et actione communio. Verum in qualibet sphaera unum esse praecipuum, ac pro natura sua reliqua insuper contineri. Sic et aether in terra terrenus est: et terra in aethere euadit aetherea, similiter et in caelo. Sed de his nonnihil in Theologia, nonnihil in Timaei commentarijs diligenter. Proinde animalia in caelo, aethere, aere, aqua, terra rationalia collocat. Quae dicit ab anima fieri: ab anima inquam triplici. Vult enim ultra mundi totius animam, duodecim esse sphaerarum duodecim animas: deinde in qualibet sphaera duodecim esse ordines animarum. Hi ordines in caelo sidera sunt et stellae, in terra homines: in aethere, aere, aqua, scilicet sublimiori, sunt demones. In his singulis animatis animam rationalem corpori suo coniunctam animal procreare, id est coposatum quiddam ex proprio corpore, uitamque corpori prorsus insula. Quae quidem uita iam facta corporea a triplici dependet anima. Nam et a propria, et ab anima sphaerae, et a mundi totius anima. Quod autem caelestia animas habeant argumento sunt apud Platonem diuinitas substantiae caelestis, quantitatis amplitudo, qualitatis uirtus uiuifica omnium, motionis uelocitas atque efficacia. Quod insuper animae caelestes mentem habeant, ex ordine tenorisque eiusdem perseverantia conijcit. Subdit necessitate animae mentem habentem esse quam maximam, duobus id modis intelligens. Primo quidem, quia naturalis necessitas, puta in hac uel illa ignis parte ad comburendum et ascendendum, agit aliunde ducta. Anima uero intellectualis natura, quatenus participat intellectum, eatenus suae actionis est domina. Deinde quia motus animae cum sit natura liber, praenariari facile potest, uicissimque peruagari nisi mente uelut auriga regatur: mento inquam perfecta, et optimum actionis finem, et electissimam uiam ab initio prouidente. Quae quidem cum optima optima adest animae, qualis est in stellis, necessario praescriptum opus assequitur. Nam et optima anima, id est potentissima non reluctantur corpora, et mens optima consilium non permutat. Hinc ergo ait tres Partes conseruare perfectum quicquid certo consilio caelestes dii deliberalunt. Tres ait partes, factum unum ad diuinarum mentium nutum tria disponens, principia scilicet, ac media, finesque rerum. In superiori uero libro, quae fati constituta sunt, materijs ad ignem elaboratis, siue directis, siue contortis dixit esse similia. Nam ut haec materiae in oppositum ultra flecti non possunt, ita neque fatalia. Neque iniuria ad ignem contorta commemorauit. Nam igneae caelorum sphaerae fati sunt instrumeta. Praeterea ubi stellas ait uel sempiternas esse uel longaeuas, sufficienter Orphicam, et forte Mercurialem tangit opinionem: Mundum scilicet post multa secula in ignem resolutum iri. Nam et dissolubile esse tandem quod compositum, et ignem uelut maximum omnium atque potentissimum in se omnia tandem mirabiliter assumpturum

pturum. Mentem uero diuinā operis huius artificem ex igne rursus opus simile & simili fato facillimoq; nature formaturam. Quam quidem sententiam Anaxagoras, Empedocles, Heraclitus, & Stoicorum pleriq; confirmauerunt, fatentes deū quidem omnipotentem posse opus suū semper in ordine simul tradito conseruare: at opus ipsum, quia & finita nature est, & intra se repugnans, nō posse seruari: deum uero quod formationi deest, informatione rependere. Sed hæc illi uiderint. Tu uero notabis hic Platonem eos redarguere, qui cœlestia idcirco negāt uiuere quia semper eodem modo serantur. Quod quidē nō absentis uitæ, sed præsentis sufficientiæ atq; sapientiæ esse omnibus debuit argumentū. Memento præterea animā à corpore adeo diuersam existimari, ut nihil sit utriusq; cōmune, id est nulla cōmunis materia. Item quia anima ex materia nō dependet: rursus quia natura corporea, neq; uera substantia, neq; uera essentia indicatur: appellat animas stellarum deos, eorū uero corpora deorum simulacra. Proinde in dijs cœlestibus Iouem nominat prouidentia munus: Iunonem uero, uim animalem prouidentia subditā. At & stellas singula acute sentire, per sensum uidelicet à nostro lōge diuersum. Describit quoq; naturā demonū prudentia, sensu, memoria, motu potentem: inter deos hominesq; mediam: intercessionis, interpretationisq; gratia honorandam, cogitationes nostras cognoscentem, ex nostris uidelicet figuris & motibus & affectibus, diligentē bonos, malis infensam. Omnes hic demones uidetur bonos existimare, quos uidelicet doceat coli. Alibi uero nōnullos significat esse malos. Et ethereos quidē aereosq; inuisibiles: Aqueos uero, quos nominat semideos, uideri ait nōnunquam & uix, uisu scilicet intimo potius quā externo. Addit admoueri animos à demonib. per somnia, uoces, uaticinia, ostenta: maxime uero quo tēpore animus migrat è corpore. Multa his admonētib. religioni addita esse inquit. Ait præterea nō licere que in religione legibus firmata sunt, mortali nature mutare. Mortali, inquit, diuinæ enim licet. Edisce diuinum dictū. Ratio omnium diuinissima uisibilem constituit mundū, quem uir felix admirans charitate accenditur diuinitatis inueniendæ, unde felix & hic et in altera uita euadit, sitq; per sapientiā uere unū uere unus: ad congrua uirtuti loca translatus reliquum etiam omne tempus diuina cōtemplaturus. Mox ubi traductum est, Res enim diuinas, & quæ sequuntur, alibi legitur: Non enim prudentis est diuinorū alia quidē honorare, alia uero negligere. Narrat inter hæc astronomica quædā notissima. Laudat ad ingenij uirtutem temperatū aeris qualitātē. Deinde ubi ait motionē, ad bonū tendentem à bona anima proficisci, desinentē uero in malū, contrario se modo habere: ne cogites alteram quidem mundi animā bonam esse, alteram uero malam: sed ab ipsa mūdi anima proficisci bona, quatenus mentis est particeps. Alioquin prouentura inde mala, id est ordine numerorū omnino carentia. Mala enim in superioribus nominauit, quæ cōcordi numero & pulchritudine carēt. Bona uero quæ consentientibus numeris coaptantur. Subdit mala, id est priuationē ordinis, uicta fuisse à bonis, id est ab initio rerū ab ipsis diuinae mentis ideis. Item uinci oportere, scilicet mundo perseuerante. Hæc uero fuisse dicta secundū iudiciū impios puniens: quia uidelicet diuinū iudiciū malos puniens, iniustitiæ malum uincit iustitiæ bono. Notabis uirtutem maximam esse religionē, negligentiamq; religionis causam infelicitis ignorantia hominibus extitisse. Item optimū ingenium esse quod ex temperatā & fortitudine mixtū sit, docile, memor, ad diuina propensum. Cūq; eiusmodi ingenia recte educata sunt, religionis cultū ab ijs in alios uerissimū proficisci, ciuitatūq; omnium utilissimū. Et sapientiam nisi adiuuante deo disci non posse: ab eo autē qui modū in docendo non seruat, satius fore non discere. Item deorum plena esse omnia: adeo ut superi neq; obliuiscantur nostrarū rerū, neq; nos deserant. Quæ uero de numeris attingit raptim, ubi opportunus fuerit, latius explicabimus. Nūc ita perstringe. Numeri in se quæ incorporati sunt, quando nihil aliud sunt q̄ repetita unitas. hæc autē indiuidua est. At cum primum situm sortiri putantur, fingi possunt in puncta conuerti. Item ex tractu quodā à puncto in punctū nasci lineā, ex cuius ductu superficiē, ex cuius descensu profundum. Numeri lineares quidā sunt, superficiales alij, alij uero cubi, atq; solidi. Primi sicut binarius unitati q̄ proximus, Secūdi sicut quaternarius, per binariū ab unitate procedens, Tertij, ut octonarius ex binario in se reuerso profectus. Perfēcta itē proportio dupla putatur. Primo quidē, quia prima est, inter unū scilicet atq; duo progenita. Secundo, quia dum uidetur discessisse ab uno, geminando restituit unū. Tertio, quoniā oēs proportiones intra se cōtinet. Nam & sesquialtera & sesquitertia similesq; uelut partes sunt infra duplam. Hanc natura obseruat in cœlo: seruat et huius gratia sesquialtera etiā sesquitertia: ex quibus dupla cōponitur. Pythagorici enim, ubi sphaerarū interualla dimetiuntur, terram ad firmamentū cōparant: Item ad Lunā & Solem, Solē quoq; ad firmamentū. In quibus sanē cōparationibus interuallū à terra ad Solem, cōparatum ad interuallū ab eodem ad firmamentū, efficit quidem inter terram ac solem sesquialteram: inter hunc uero & firmamentū sesquiterciam. & in illa quidē proportione diapente consonantia nascitur: ex hac autē diatessaron. Ex quibus certe ambabus cōficitur proportio dupla consonantiāq; diapason. Volunt & à terra ad lunā fieri diatessaron, sicut ad solem sit diapente, & à sole ad firmamentū iterū diatessaron. Quemadmodū uero natura proportiōes eiusmodi obseruat in sphaeris: ita in actionib. passionibusq; elementorū. ut enim actio perfēcta proueniat, oportet agens duplo potētius esse subiecto. Sed quare? Quia cū intendat in agendo geminare seipsum, nimirū proportione indiget geminātē. Alioquin si minore spatio superarit, reluctans subiectū perfēctā impediēt actionem. Sicut uero dupla conducit ad substantialem speciem generandā, ita sesquialtera ad familiarē speciei effectiōnem atq; figurā, & sesquitertia ad accidentia

quædam

quædam communiora. Præterea proportionis eiusdē modus in nostris seruat humores. Duplū enim esse uolūt sanguinē ad pituitam, duplam & hanc, ad bilem: hanc similiter ad atram bilem. Quod si duplas habent, consequenter sesquialteras & sesquitercias, quæ in dupla sunt, cōtinet. Similes quoq; in auditu cōsistūt. In quo quatuor aeris insunt gradus: Tres ignis: Duo aque: Terræ unus. Scis autē inter quatuor atq; tres proportiōē fieri sesquitertia. Continet enim quaternarius ternariū. ac insuper unitatē partem ternarij tertiā. Scis quoq; ternariū inter atq; binarium sesquialteram collocari, quando ternarius binarium cōtinet, insuperq; unitatē alteram id est dimidiā binarij portionem. Quamobrē in ipsa auditus affectiōne proportiones omnes manifestius q̄ alijs insunt. Itaq; & consonantiæ. Diapason quidē, id est octauæ uocis, in dupla. Diapente uero, id est quintæ, in sesquialtera. Diatessaron autē id est quartæ uocis, in sesquitertia. Mitto quod in quatuor elemētis proportiones possunt similes cogitari. Sed de his alijs. Consentiant his & medici in ijs quæ ad tactum & quodāmodo ad gustum pertinent, gradus quatuor numerantes. Primū quidē qui uix sensu percipiatur. Secundū uero qui manifeste percipiatur, sed nō offendat. Tertium iam offendentē & deinde ledentē. Quartum breui interimentē. In his quidem gradibus, dupla & sesquialtera & sesquitercia reperitur. sed hæc medici uiderint. Adducit hic Plato unum, duo, quatuor, sex, octo, duodecim. A quatuor ad duo, dupla est, ab octo ad quatuor quoq; dupla. hi quidē excessus duo, proportione sunt pares. uterq; enim fit per duplā. nō tamen pares numero: octonarius enim quatuor superat quaternariū: hic uero binario excedit binarium. Compara rursus senarium, hinc quidem ad quaternariū: inde uero ad octonarium. Hinc certe fit sesquialtera: inde uero fit sesquitercia. Hi ergo excessus proportiōe sunt impares numero uero pares. Vtrobique enim per binarium fit excessus. Rursus compara sex ad duodecim proportione dupla. & inter hæc ad utrunq; conferas octonarium. Certe à duodenario ad hūc sesquialtera nascitur. Ab hoc ad sex, oritur sesquitercia: ex quibus dupla inter sex duodecimq; componitur. in qua duo illi excessus tam proportione quā numero impares euidenter apparēt. Hæc omnia in commentarijs Timæi commodius pertractantur.

PLATONIS EPINOMIS, VEL PHILOSOPHVS

CLINIAS, ATHENIENSIS HOSPES, MEGILLVS.

AM, ut communiter statueramus, huc tandem omnes tres ô hospes recte peruenimus, ego & tu, & hic Megillus de prudentia quæ situri, qua ratione illud attingere ualeamus, quo intellecto humanus habitus optime se quantum natura fert, ad prudentiam habet. Cætera enim quæ ad ferendas leges pertinebant, iam tractauimus. Quod uero & inuentu & dictu maximum est, quoniam uidelicet si cognitum sit, sapiens homo fiat, neq; inuenimus, neque diximus. Verum nullo pacto prætermittendū censeo, ne fortē imperfectum illud relinquamus, cuius aperiendī gratia hucusq; profecti sumus. ATH. Scite loqueris ô amice Clinia. Sermonem uero quendā nunc mirum, & rursus quodāmodo non mirū auditurum te puto. Multi enim fluctibus huius uitæ iactati illud prædicant, humanum genus felix atq; beatū esse non posse. Attende igitur & cōsidera utrum & ipse recte hac de re dicere uidear. Impossibile arbitror homines in hac uita præter admodum paucos felicitatem & beatitudinē assequi. Bona tamē spes est, ut post mortē quis ea omnino consequatur, quorum desiderio accensus, optime pro uiribus egit uitam atq; exegit. Nec inauditum aliquid nouumq; adduco, sed quod Barbari omnes & Græci modo quodam cognoscimus. Nemo enim ignorat quanta sit in prima generatione animalium difficultas, in conceptione & utero primum: deinde in natiuitate & partu; postea in nutritione atq; educatione. Nam per mille labores fieri hæc non ignoramus. Breue autē tempus est, non solum respectu diuturnitatis malorū, uerū etiā quocunq; modo quis cogitet, quod quasi circa humanæ uitæ mediū respirare parumper nos facit. Sed cito tristis senectus superueniens efficit ne quis optet rursus in uitam redire, cum præteritas molestias cogitet, nisi puerili opinione feratur. Quæ omnia ita se habere, illud mihi argumēto est, quod modo quærit. Quærimus enim quonā pacto fieri sapientes possimus, quasi aliqua huiusmodi uis singulis insit. Quæ quidem tunc nos fugit, quādo ad aliquā earum facultatū, quæ artis uel prudentiæ uel scientiæ nomine cōmuniter appellant, quis perrexerit, tanq; nulla istarū in huiuscemodi humanis rebus digna sit sapientiæ uocabulo nuncupari, animus tamen ualde confidat, uaticineturq; aliquam huiusmodi uim sibi secundū naturā inesse, quæ

Quæ artes sapientē nō reddant

quæ uero sit, & quando, & quò adsit, facile inuenire non possit. Nonne dubitatio & in-
 quisitio hæc nostra de sapientia, huc spectat maxime? plena nimirum spe in singulis,
 quicunq; & seipsum & alios prudenter concorditerq; possunt in omni genere sermonis
 disputationisq; examinare. Ita ne, an aliter hæc se habere dicemus? CLIN. Nos quidem
 hospes ista concedimus, sperantes uidelicet unâ tecum deinceps ad uerissimam de his
 sententiam peruenturos. ATH. Alias igitur artes, quæ cum scientiæ appellentur, homi-
 nem sapientem non faciunt, primum percurramus, ut illis remotis, eas quibus egemus
 admoueamus, cõparemusq;, & facta comparatione discamus. Atq; eas in primis uidea-
 mus, quibus humanum genus maxime indiget. Vere enim hæ primæ sunt, & maxime
 omnium necessariæ. Quarum artifices quamuis ab initio sapientes uisi sint, nunc tamen
 & sapientes non habentur, & propter eas artes uituperantur. Dicendum igitur quæ-
 nam hæ sint, & quod quicunq; optimi uiri cupiunt uideri, artium huiusmodi studia fu-
 giant. Prima uero sit, quæ ab humanarum carnium esu, qui ferarum ritu quondam inter
 homines inoleuerat, ut fabulæ ferunt, abstinere iussit, & ad uictum modestiorem nos re-
 uocauit. In quo sane præsci homines quamuis mansuete & humaniter nobis consulue-
 rint, ualeant tamen, nec sapientiæ nomen usurpent. Deinde cibi Cerealis artificium utile
 quidem & pulchrum, sed sapientem absolute uirum nunq; efficiet. Difficultatem enim &
 molestiã potius q; sapientiam afferet. Neq; etiam agricultura id faciet. Non enim arte,
 sed natura & dei quodam fauore terræ culturam aggressi uidemur. Sed nec domorum
 constructio, & reliqua omnis ædificatio, supelletilium ue effectio, nec araria, uel ligna-
 ria fabrica, aut figlina, aut textura, nec instrumentorum omnium artificia, quæ plebi ac-
 commodata, quicquam ad uirtutem afferunt. Venatrix etiã ars omnis quãuis uaria & in-
 geniosa sit, magnificentiam tamen sapientiamq; non tribuit. Sed nec diuinitio aut in-
 terpretatio ulla. Nam & si quæ dicuntur cognoscit, utrum tamen uera sint nec ne, non
 intelligit. Postq; uero nullam earum artium quibus necessaria parantur, sapientem homi-
 nem facere nobis constitit, reliqua est imitatrix quædam facultas minime seria. Sæ-
 pe enim instrumentis imitatio sit, plerunque deformibus corporum gestibus & figuris.
 In eloquio etiam & musis imitatio est, & in fingendo pingendoq;, ubi multa & uaria in
 corporibus tam duris quàm mollibus exprimuntur, horum nihil hominem imitationi
 deditum, sapientem reddit: imitatione uero sublata, artes aliæ restant quæ in ferendo
 auxilio uersari uidentur. hæ quidem multæ & uariæ sunt, sed omnibus bellatrix, quam
 imperatoriam uocant, excellit. Hæc summopere propter usum probatur, sed felicitate
 maxime indiget, & fortitudine magis naturali quàm sapientia perficitur. Medicina
 quoq; nobis opitulatur contra immoderati frigoris & caloris impetum, cæterorumque
 huiusmodi quibus natura animalium læditur, sed horum nihil ad sapientiam ueram con-
 ducit, incertis enim coniecturis opinionibusq; procedunt. Nautas quinetiam guber-
 natores que ferre auxilium non negabimus. Nec tamen eorum quenquam sapientem
 uocari ab aliquo permittemus. Nullus enim eorum iram uentorum amicitiam ue cogno-
 scit, quod & optimum est, & maxime in gubernandi arte requiritur. Neque etiam sapi-
 entes dici eos uolumus, qui litigantibus dicendi uiribus adsunt. Quippe cum memoria
 & usu opinionis moribus se accommodent, & à ueræ iustitiæ intelligentia procul aber-
 rent. Reliqua est mira quædam uis, quæ sibi opinionem sapientiæ similiter uendicat,
 quam naturam magis quàm sapientiã multi dicerent. Hæc in eo consistit, quando facile
 quispiam discit, quæ uelit, & multa diu ac firmiter meminit, & quod unicuiq; idoneum
 est cum oporteat, cito & commode reddit. Hæc enim omnia alij naturam, alij sapien-
 tiam, alij naturæ solertiã nuncupabunt. Sed nullus mentis compos uere sapientem
 propter hæc esse quenquam concedet. Veruntamen necesse est scientiam aliquam inue-
 niri, quam quisquis habuerit non solum uideat, sed reuera sit sapiens. Attentione opus
 est. Nam arduam omnino rem aggressi sumus, qui aliam præter dictas artes scrutemur,
 quæ iure sapientiã uera dicatur: quã qui adeptus est, nec abiectus, nec stultus erit, sed sapi-
 ens bonusq; propter ipsam ciuis, modestus que ciuitatis princeps & subditus. Hanc igitur
 primam inspiciamus, quæ ex omnibus humanis artibus ita se habet, ut si hæc una se-
 moueatur, amentissima & insipientissima hominis natura reddatur. Non est autem hoc in-
 uentu difficile. Nam si uni unam conferes, illa quæ numerum mortalium generi dedit,
 id profecto

id profecto efficiet. Deum autem aliquem, magis quàm fortunam, ad salutem nostram hoc
 munus nobis arbitror contulisse. Quem uero deum putem, uobis dicam, etiam si absur-
 dus uidebor, & rursus modo alio non absurdus. Nam ipsum bonorum omnium autorem
 cur nõ etiã maximi boni, prudentiæ dico, causam arbitramur? Quem uero deum laudi-
 bus ô Megille & Clinia effero? Cælum ferme: quod par est, sicut dæmones alij simul om-
 nes cæteri q; dei faciunt, nos quoq; honoribus colere, ac præcipue adorare. Atq; cæterorũ
 omnium bonorũ causam nobis cælum fuisse omnes confiterentur. Dedisse præterea nu-
 merum, atq; etiam si quis obseruare uelit daturũ, nos affirmamus. Quod quidẽ is assequere
 tur, qui in rectam eius speculationem ascenderit, siue mundum, siue olympũ, siue cælum
 id libeat appellare, dummodo uarietates ipsius cõsideret, & quomodo an fractu circuituq;
 astrorum diuersa efficiat tempora, alimentaq; animalibus largiatur, ac sapientiã unã cum
 numero cæterisq; bonis, hominibus tribuat. Id uero maximũ est, si quis numerorum mu-
 nus ab eo suscipiens, omnem percurrat circuitum. Sed memoria repetamus, dictum & re-
 ctissime quidem in superioribus à nobis fuisse, si quis ab hominũ natura numerũ auferat,
 nunq; prudentes nos fore. Nunq; enim ferme animalis huius anima uirtutem omnem per-
 cipiet, à quo rationem abstuleris: nec animal quod duo & tria, & par & impar, ac nume-
 rum prorsus ignorat, rationem de rebus reddere unq; poterit, quas sensu solum atq; me-
 moria percipit. Reliquam uero uirtutem, fortitudinem dico atq; temperantiam, habere
 nihil prohibet. Qui autem ueræ rationis est expers, is quomodo sapiens unquam euadet?
 Cui uero deerit sapientia, uniuersæ uirtutis pars maxima, is cum bonus absolute esse non
 possit, nunquam beatitudinem assequetur. Ita necesse est omnino numerum præsuppo-
 nere. Idq; necessarium esse, pluribus etiam rationibus monstrari licet. Sed recte nunc ra-
 tione hac ostenditur, quod cæteræ artes quas omnes paulo ante enumerauimus, sublato
 numero penitus euanescent. Forte uero qui de artibus cogitabit, pauca esse arbitrabitur,
 in quibus humanum genus numero indiget, quamuis & hoc magnum sit. Verum si quis,
 quod diuinum in generatione, & quod mortale est, inspexerit, qua in re pietas erga deos
 & uerus numerus cognoscetur: is profecto inueniet, nullum uatem quantæ uirtutis nobis
 causa numerus sit, si modo uniuersus affuerit, comprehendere posse. Nam & tota musica
 motus & uocũ numero indiget. Et quod maximũ est, bonorum quidem omnium, mali ue-
 ro nullius causam esse numerũ, hinc facile cognoscere possumus, quod irrationalis & in-
 ordinata, deformis, inepta, incõcinnaq; agitatio, omnia deniq; in quibus mali quippiam
 inest, omni numero carent. Quod sane qui beatus tandẽ futurus est, ignorare non debet.
 Et qui iustũ, bonũ, honestũ, cæteraq; huiusmodi ignorauerit, nec uerã opinionẽ de his ac-
 ceperit, ad seipsum & alios persuadendos numeri rationisq; uirtutis non poterit. Sed confide-
 remus iam quomodo numero uti didicimus. Age, unde unũ & duo percipimus? ut illud
 animaduertemus, ad quod cognoscendum ab uniuerso naturã uimq; accipimus. Profe-
 cto cũ multis animalium natura negauerit, ne à patre queant usum numeri discere, nobis id
 primũ indidit deus, ut possimus in eo quod ostendit, numerũ intelligere. Deinde osten-
 dit apertius, idemq; assidue facit. In qua explicatione rerũ nihil aliud, si unum uni conse-
 ratur, pulchrius aspicere possis q; diei lucẽ. Vnde & nocte oculorũ officio uicissim consi-
 deres, ubi maxima apparet diuersitas. Nam si reuoluere hæc non desinas, multas noctes,
 & multos dies uidebis, quibus cælum nunq; cessat docere homines unũ atq; duo, ut etiã
 qui tardissimus est, hinc uti numero discat. Sic enim & tria, & quatuor, & multa quilibet
 cernendo, hæc intelliget. Sed de his unum deus lunã formauit, quæ modo minor, modo
 maior apparens, ita quotidie uaria ad quindecim usq; dies ac noctes cernitur. Hic autem
 circuitus est, si quis totũ circulum in unũ conferre uoluerit. Quare, ut ita dicã, tardissima
 etiam animalia, quibus naturã aliquam deus dedit ut possint discere, numerũ perciperẽt.
 In his igitur ad hæc usq;, quodcunq; animal discendi potestatem habet, unum quodq; per
 seipsum considerando, ad numerandum idoneũ maxime factũ est. Sed numerũ omnem
 ad numerũ conferre, maius opus est, atq; idcirco lunam, ut diximus, modo crescentẽ, mo-
 do decrecentem fecit. Hinc menses ad annum constituit, numerumq; omnem felici qua-
 dam fortuna conferri ad numerum docuit. Hinc terra fecundior facta cõcipit, fructusq;
 ad alimentum animalium omnium parit, quum & suauiter uenti flant, & imbres in terræ
 gremiũ salubriter defluunt. Ac si quid mali in his accidit, non diuina culpanda natura est,
 sed

Arithme-
ticaDe præfran-
tia numeri
in cognosce-
dis rebusVnde disci-
mus nume-
rum

sed humana, quæ iniuste uitam suam distribuit. Nobis autem de legibus modo scribentibus cætera quæ hominibus optima sint, facilia cognitu esse uidentur, & quemlibet posse sufficienter quæ de his dicuntur, intelligere, ac præterea facere, postquam quid confert, et quid non confert, perspexerit. Cætera inquam nobis uisa sunt, & modo uidentur non nimium ardua: quo autem pacto homines boni efficiantur, penitus difficillimum. Reliqua rursus bona, possibile est, ut dicitur, & non arduum possidere, opes quatenus oportet, & quatenus non: & corpus quale decet, & quale non decet. Animum quoque bonum habere oportere quisque fatetur. Quomodo etiam bonus futurus sit, interrogatus quisque ita responderet, si iustus, moderatus, fortisque sit, cæteraque huiusmodi. Sapientem quoque animum esse debere, quis neget? Quæ uero sapientia comparanda sit, ut nuper differuimus, nullos de multis inter se conuenire cognouimus. Nunc ergo præter omnes quas supra narrauimus sapientias, non uilem quandam ad hoc ipsum inuenimus, ut qui iam dicta didicerit, sapiens uideatur. Vtrum uero sapiens bonusque sit, qui hæc didicit, ratione quaerendum. CLIN. Scite nimium loquutus es hospes, cum affirmares magna te de magnis dicturum. ATHE. Certe non parua sunt hæc, ô Clinia: & quod maius est penitus uera. CLIN. Ita sane, ô hospes. Labori ne cedas, quin ut cœpisti progrediare. ATHE. Dabo operam: sed uos etiam labori audiendi ne cedatis. CLIN. Sic utique facimus, ut ego pro utriusque respondeam. ATH. Probe. Quare altius repetendum: & primo quidem si quo modo possumus, uno nomine comprehendendum uidetur, quænam ea facultas sit, quam sapientiam esse arbitramur. Si minus id fieri potest, saltem alterum declarandum, quænam, & quot sunt artes, quibus habitis, sapientem more nostro hominem appellamus. CLIN. Dicam. ATHE. Omni crimine legumlator carebit, si melius de dijs quam prisca sentiat, & optima usus disciplina, deos hymnis colat, beatitudineque extollat, atque ita uitam transigat. CLIN. Recte tu hospes, quando quidem finis hic legum tibi propositus est, ut dei cultu & uitæ puritate optimum atque pulcherrimum exitum consequaris. ATH. Quomodo ergo dicemus Clinia: An deos hymnis magnopere honorabimus: supplicabimusque ut sequentem de ipsis disputationem optime & pulcherrime transigamus? Itane, aliter agendum censes? CLIN. Ita prorsus. Sed ô uir felix, dijs fide habita precibusque præmissis, bene de dijs atque deabus loquaris. ATH. Sic erit, si deus ipse nos duxerit. Et dummodo mecum ores, dubitandum non est. CLIN. Prosequaris ergo. ATH. Principio deorum animaliumque progeniem, quoniam male maiores nostri de dijs tradiderunt, nunc melius tractandam ita suscipere operæ precium est, ut superiorem aduersus impios disputationem à nobis habitam resumamus, qua asseritur esse deos, rerumque omnium maximarum simul & minimarum curam habere, nec precibus uel muneribusque præter iustum placari. Recordamini ne hæc dicta esse, ô Clinia: Profecto ita tunc accepistis, ut meminisse debeatis, præsertim quia maxime uera esse constitit. Omnium uero maximum illud habitum: Antiquiorem omni corpore omnem animam esse. Num recordamini? Vel maxime id quidem. Nam quod melius id et antiquius, atque quod diuinius est, id inferiore ac uiliore prius est. Et similiter dux ducto, & princeps subiecto natura prius. Id igitur admittamus, animam corpore antiquiorem esse. Quod si ita se habet, quod in generatione primi primū est, uerisimile profecto est præiuisse. Quare ponamus principatum principiumque principij decetius se habere, & sic rectissime in sapientiam de deorum generatione nos ingredi. CLIN. Maneant ista pro humanis uiribus affirmata. ATH. Age igitur, nonne uerissime animal secundum naturam tunc affirmamus, cum una animæ corporisque constitutio unam suo concursu formam parit? CLIN. Recte. ATH. Animal ergo huiusmodi aliquid merito nuncupat. CLIN. Certe. ATH. Solida uero corpora quinque conuenienter dicere possumus, ex quibus pulcherrima optimaque finguntur. Alterum autem genus uniuersum unam possidet formam. Non enim est aliud quicquam quod incorporeum esse queat, et omnino coloris expers extra diuinissimum illud genus in quo est anima. Cuius generi soli fingere fabricareque conuenit, corpori uero fingi, gigni, atque oculis cerni. Sed animæ generi, ut iterum repetamus, conuenit ut inuisibile sit, cognitionis compos, intelligibile, memoriæ rationisque in ipsis imparibus paribusue transmutationibus particeps. Sed cum quinque sint corpora, ignis, aqua, tertium aer, quartum terra, quintum æther: horum principatibus multa uariaque singula animalia producuntur. Quod in uno sic dicere possumus, ponamus enim primo terrenum animalium genus esse homines, animalia multi-

peda, pedibusque carentia, progressiua simul, & stabilia, radicibusque conexa. Vnum autem id ubique existimandum, ut quamuis omnia ex omnibus corporum generibus sint: plurimum tamen in hoc terræ solidæque naturæ insit. Alterum animalium genus ponendum, quod etiam gigni cernique potest, & ignis plurimum possidet: terræ quoque & aeris cæterorumque omnium paruas particulas habet, uariaque idcirco hinc omnino animalia & uisibilia gigni dicendum. Hæc cælestia putamus animalia esse, diuinum astrorum genus, corpore pulcherrimo, animaque beatissima & optima constitutum. His utique animalibus e duabus fortibus alteram tribuendam putamus. Nam aut absque perniciæ immortalia prorsus atque diuina necessario singula sunt: aut uitam longauam agunt, singulis adeo sufficientem ut longiore non egeant. Hæc inquam duo esse animalium genera cogitemus. Rursusque dicamus utraque uisibilia esse, quorum alterum ex igne totum, ex terra alterum uideatur. Sed terrenum quidem absque ordine: igneum uero omni ordinis ratione mouetur. Quod absque ordine fertur, amens esse putandum est: quod plerumque faciunt, quæcunque apud nos animalia sunt. Quod autem ordine in cælo progreditur, id mentem habere sufficienter eo uestigio demonstratur, quod per eadem semper & similiter proficiscitur, agitque & patitur eadem. Animæ uero intellectum habentis necessitas omnium necessitatum maxima est, ducens enim sed non ducta gubernat. Quando autem anima quæ res optima est, consilio secundum optimum intellectum se gerit, tunc sine persuasionem id quod uere secundum intellectum perficit, necessario eueniet, nec adamas solidius immobilisque esse poterit. Sed tres profecto Parca, quod singuli deorum optimo deliberarunt consilio, perfectum conseruant. Oportebat igitur hominibus argumeto esse, quod astra uniuersumque ille circuitus mentem habeant, quia eadem semper agunt. Maximo enim atque mirabili temporis spatium iam ante quid sibi agendum sit, deliberarunt. Nec sursum deorsumque modo hoc modo illud consilio probant. Quare nec errant, nec præter antiquum ordinem reuoluuntur. Multis autem nostrum contra uisum est, hæc quia eadem & similiter semper agunt, animam non habere. Hanc insanam opinionem sequutum uulgus, genus humanum quia moueatur, uitam mentemque habere putauit: Diuinum uero quia in eisdem permanet latonibus, mente carere. Decēbat autem pulchriora melioraque & dijs gratiora sentire, quod propterea mentem habeant, quia per eadem similiter profecta, eadem semper agunt. Hanc astrorum naturam esse, uisu pulcherrimam, quæ progressu & chorea optima utens, omniumque chorearum magnificentissima, cunctis animalibus comoda præbet. Quod autem non immerito animata hæc esse dicamus, magnitudo quoque ipsorum testatur. Non enim tanta sunt duntaxat quanta cernunt: sed incredibili magnitudine singula sunt. Quod ideo credendum est, quia sufficientibus demonstrationibus id ostendit, quibus solem totum tota terra maiorem esse, & quæcunque feruntur astra mirabilem habere magnitudinem intelligemus. Cogitemus igitur quomodo fieri possit, ut tanta magnitudo ab aliqua natura possit tanto tempore circumferri. Ego igitur assero deum causam esse, nec aliter fieri posse. Animatum enim non aliter quam propter deum fieri posset, ut nos declarauimus. Quonia ergo id facere deus potest, facile ipsi fuit primū omni corpori magnitudinique uitam tribuere: deinde qua ratione optime fieri cogitarit, hæc ducere. Demum de his omnibus ueram hanc sententiam ferri uolumus: impossibile esse terram, cælum, stellasque omnes, & quæ ex his constant moles, nisi anima singulis aut adsit aut insit, adeo exquisita ratione annis, mensibusque circūuolui, nobisque omnibus bona omnia facere. Hominem uero decet quo uilius est, eo minus de ipsis nugari: sed conari potius certi aliquid dicere. Siquis autem impetus corporum, aut naturas, aut huiusmodi quicquam ordinis huius agitationisque causam esse dicet: perspicuum nihil adducet. Verum quod diximus, iterum considerare mus, ut pateat utrum oratio illa probabilis sit, an omnino inutilis iaceat: qua primo dicit, duo quædam esse, animam atque corpus, & quæ ad utriusque genus pertinent esse multa: eaque ab alijs in genere suo differre, & utraque genera à se inuicem esse diuersa: adeo ut tertium nihil sit utriusque commune. Animam uero ita differre à corpore, quod illa mentem habeat, hoc non habeat. Illa domine, hoc subiiciatur. Illa omnium passionum corporibus, hoc nullius causa sit. Quocirca si quis cælestia ab alio quoque facta fuisse, nec ex anima & corpore, ut diximus, consistere contendat, stultus omnino imperitusque habendus est. Igitur si rationes in his omnibus adductæ quicquam ualent, atque hæc omnia diuina prorsus iudicanda sunt, duorum alterum arbitrari oportet. Nam aut deos esse hæc & rectissime quidem putabimus: aut deorum imagines,

& quasi statuas esse ab ipsis dijs prudētib. dignissimisque artificibus fabricatas credemus. Alterum inquam horū decernamus, & quod decreuerimus firmiter teneamus: multoq; magis hęc quam alia quaelibet simulacra ueneremur. Nunq̄ enim pulchriora cunctisq; hominibus cōmuniōra simulacra reperient: nec in excellentioribus locis locata, puritate, maiestateq; & perpetua uita pollentia, q̄ hęc que undiq; similiter cōstructa sunt. Sed nunc id quoq; de dijs asseueremus. Nempe cum duo animalia nobis uisibilia cognouerimus; quorū alterum immortale, alterū uero quod terrenū est, omne mortale sit: iam tria de quinque mediū sortita locū probabili ratione declarare conemur. Æthera post ignem ponamus, ex quo animā animalia gignere arbitremur: quæ similiter ut in cæteris generibus sit, plurimū de suo habeant, minimū autē copulæ gratia de generib. alienis; post æthera ex aere alterum animalium genus: tertium ex aqua similiter ab anima fingi. Quæ omnia cum anima finxerit, totū animalibus cœlum impleuit, omnibus quoad fieri poterat generibus usa. quæ omnia uitæ participia sunt. Secūda uero & tertia, quarta & quinta a manifestorū generatione deorū incipiētia ad nos tandem homines deducunt. Deos igitur Iouem & Iunonem cæterosq; omnes quomodocūq; aliquis uelit locato, modo legē eandem seruet, atq; hanc rationē stabilem teneat. Visibiles itaq; deos maximos, summopereq; honorandos, acutissimeq; undiq; cuncta uidentes ac primos, naturā astrorū & quæ cum astris facta sentimus, fatendum. Deinceps uero sub his dæmones genus aereū in tertia mediāq; regione, qui interpretatiōis causa sunt, collocatos, orationibus colere, gratia laudabilis intercessionis interpretatiōisq; debemus. Horū quidem duorū animalium alterum ex æthere, alterum deinceps ex aere est. Ac neutrum conspici totum potest: sed quamuis hi dæmones prope nos sint, nunq̄ tamen manifeste nobis apparēt. Prudentiæ mirabilis participes sunt: acuto quippe ingenio, tenaciq; memoriā cogitationes nostras omnes cognoscūt. Honestos bonosq; homines mirifice diligūt, improbos uehementer oderunt, utpote qui doloris participes sunt. Sed deus qui diuinam sortem perfecte possidet, a doloribus uoluptatibusq; liber, sapiētia cognitioneq; penitus fruitur. Cum autem refertum animalibus cœlum sit: & dii summi & dæmones seinuicem interpretantur. Media enim animalia tum ad terram tum ad cœlum leuī motu feruntur. Quintū uero quod ex aqua est, recte semideum uocabimus. Id nonnunquā cernitur, nonnunquā aspectui nostro se subtrahit: & cum uidetur, tenuī uisu perceptum admirationē affert. Cum igitur quinque hęc animalia sint, quę aut somnijs, aut uaticinio, audituq; per uocē sanorū, aut ægrotantiū auribus percepta, aut etiā in ipso euita excessu nobis sese offerētia, nostros animos mouēt, unde multa multis sacra & priuatim & publice his opinionib. instituta sunt, instituenturq; in posterum: horum omnium legislator qui uel minimū mentis habeat, nunquam aliquid innouabit. Cauebit enim ne ad nouū minus certę religionis cultum ciuitatem suam uertat. Nec quæ patria lege uel consuetudine de sacrificando firmata sunt, mouere audebit. Scire nanq; debet, mortali naturæ nō esse possibile certi quicquā de his cognoscere. Eadē ratione pessimi habendi sunt hi, qui deos uere oculis manifestos nō prædicant, & sine sacrificijs debitisq; honoribus relinqui eos ab hominibus patiūtur. perinde enim faciunt, ac si quis Solem Lunamq; omnia lustrare, nullōq; in honore haberi uideat: nolit tamen pro uirili sua parte clara hęc hominibus reddere, ut solennes dies eis sacrificiaq; agantur, ac tempora maiorum minorumq; sæpe annorum certa distribuuntur. Nonne malus & sibi ipsi & cognoscenti cuiq; si dicatur, merito dici uidebit. CLIN. Immo uero pessimus. ATHEN. Id ipsum, ô Clīnia, scias nunc mihi accidisse. CLIN. Quoniam pacto? ATHEN. Scitote octo in cœlo esse uirtutes, sibi inuicē sorores, quas ego inspexi, nec magni aliquid feci. cuius enim hoc facile est. Harum tres hæ sunt, solis una, lunæ una, stellarum omnium, de quibus antē diximus, una, atq; aliæ quinque. Has omnes & eos qui in his sunt, siue ipsi progrediantur, siue in uehiculis ferantur, nullus ita habere se putet, ut alij eorum dii sint, alij minime, alij legitimi, alij tales quales nefas est dicere: sed omnes fratres, & in fraternis sortibus uiuentes dicamus, ijsq; honores reddamus, nō alij annum, alij mensem, alij nullam sortem, nullum ue tempus, in quo circulum suū percurrit mundum ornatumq; unā perficiens, quem ratio omnium diuinissima uisibilem statuit. Hunc uir felix primum summopere admiratur: deinde cupiditate ardet ea discendi quę cuncta a natura mortali percipi possunt: sic arbitratus optime atq; felicissime se uicturū: & cum

& cum decesserit ad congrua uirtuti loca uenturum. Atq; ita uere initiatus, & ipse unus unam reuera sapientiam nactus, reliquū tempus in rerum omnium pulcherrimarū contemplatione uersatur. Post hęc quæ & quot sunt, dicendum est. Equidem affirmare audeo, nunquam nos in hoc mendaces fore. Iterum octo esse dicimus. Quarum tres dictæ sunt, quinque restant. Quarta uero & quinta latio & anfractus æquali fermē uelocitate cum sole feruntur. itaq; neq; tardiores sunt, neq; uelociores. Atq; harum trium semper sufficiens ductor est intellectus. Solis dico & Luciferi, & tertij illius, quod cum ignoretur, nominari non potest. Quod propterea factū est, quoniā primus harū rerum spectator Barbarus fuit. Antiqua enim regio illos aluit, qui propter æstiuū temporis serenitatē, primi hęc inspexerunt. Talis Ægyptus & Syria fuit, ubi stellæ semper oēs, ut ita dixerim, clare cernunt: quia cœli aspectū nubes & pluuia non impediunt. Inde huc & aliō quocunq; infinito tempore probata ista manarunt. Quapropter magna cum fiducia hęc legib. sanciantur. Res enim diuinas nō esse uenerandas arbitrari, aut hęc nequaq; esse diuina, extremæ dementiæ foret. Quod autē nominib. caruerunt, causa dicta est, agnomina tamen deorū tenent. Lucifer enim qui & Vesper est, stella ἀφροδύτης, id est Veneris, esse dicit. Quod dictum Syrio nominū auctori ualde congruum est. Stella uero quæ æqualiter fermē cum sole & hoc currit, Mercurij. Restant tres adhuc lationes eorū qui ad dextrā cum sole lunaq; mouent. Octauum præterea circa unum oportet dicere: quem iure mundum supernum quis nuncupabit, qui contra q̄ cæteri mouetur, cæteros que secum trahit: ut hominibus pauca de ijs scientibus uideatur. Sed necesse est ea dicere, qui sufficienter cognoscimus. Vera enim sapientia hac ratione quodammodo illi apparet, qui uel modicū quid recte diuinæq; intelligentiæ nactus est. Reliquæ sunt stellæ tres: quarū una cæteris tardior est, quæ Saturni nomine a quibusdam cognominat. quæ post hanc situ & tarditate ponitur, Iouis esse dicatur. deinde Martis, qui cæterorum maxime rubens est. Hęc intellectu, si quis exponat, difficilia non sunt. sed postq̄ intellexeris, ita de dijs, ut diximus existimandū est. Illud etiā cuiuslibet Græco sciendum est: nos regionē ad uirtutē omnium penē optimam habitare. In hoc maxime laus regionis huius consistit, quod inter hyemalem æstiuamq; naturā mediā est. Quoniam uero magis q̄ Barbari, ut diximus, ab æstiuā serenitate distamus: horū deorum ordinē tardius intelleximus. Verum quicquid Græci a Barbaris acceperunt, melius reddiderunt. Quod & in his quæ modo tractamus, cogitare debemus: quod quamuis inuentu hęc difficilia sint, magna tamen spes nobis est Græcos præstantiori cultu q̄ a Barbaris acceperint, hos deos oēs honoraturos, ac tum disciplina, tum Delphicis oraculis monitos omni legitima obseruatione diligenter profecuturos. Nec Græcorū quispiam existimet non oportere morales de diuinis rebus tractare: sed contra omnino putet, nec mente carere deum, neq; naturam humani generis ignorare. Scit enim se docentem ita sequuturos homines, ut quæ docent perdiscant. Quod autē numerum numerareq; docet, quodq; nos id ipsum discimus, nō ignorat, si enim id ignoraret, esset omnium amentissimus: certe & quod fertur, accideret. Ipse enim seipsum ignoraret, si potentibus discere inuideret magis q̄ gratularē, quod propter deum boni efficiantur. Profecto uerisimile est, quando primum homines de dijs cogitare cœperunt, quod essent, & quales, quid ue agerent, non ut prudentes quidem, nec ut secundū iudicia uisite, qui antiquissima esse putauerunt ignem & aquam & cætera corpora: mirabilem autem animā posteriorem, Vnde & corporis motū potentiorē, honorabilioremq; ducebant. Nempe seipsum calore & frigore, cæterisq; huiusmodi agitare. Animam uero neq; corpus, neq; seipsam mouere. Nunc uero cum dicamus, si anima corpori adsit, nihil mirū esse ut & seipsam moueat, & corpus circumferat, dubium nobis nullū est quin pondus ab ea circumferri possit. Cum autē uniuersi causa anima sit, & rerū aliæ bonæ sint, aliæ malæ, lationis quidem omnis motusq; causam animā esse dicendū: sed lationē motumq; ad bonum ab optima anima proficisci, motum uero ad contraria, contrarium. Mala autē a bonis uicta esse, uinciq; oportet. Hęc nobis secundum iudiciū impios puniens, dicta sunt omnia. Quantū uero attinet ad id quod modo probat: dubitandum non est, quin bonus uir sapiens sit dicendus. Sed uideamus nunquid hanc sapientiā quam iam diu quaerimus, per disciplinā uel artem aliquam assequamur. quod si ignorauerimus, expertes, ignariq; iustitiæ futuri simus. Ita profecto mihi uideat, quare dicendum est. Quod igitur sursum deorū

sumq; inuestigando cognoui, oratione uobis aperire conabor. Nam maxima uirtus neglecta ignorantiae causa fuit, ut praedicta nobis significare uident. Maiore uero uirtutem religione pietateq; in deum, nullam in humano genere inueniri quisq; sibi persuadeat. Id ex maxima ignorantia in optimis naturis factum non est. Optima autem naturae sunt quae rarissime reperiunt, & si quando reperiuntur maxime profunt. Animus certe facilis ille est, qui tardam contrariam uel naturam mansuete & mediocriter possidet: fortitudinem admiratur & temperantiam diligit, & quod maximum est in his naturis, ad discendum promptus est ac memor: & huiusmodi rebus maxime delectatur, discendi studio deditus. haec utiq; nec facile innascunt, & cum innata fuerint, si educatione disciplinamq; idoneam consequantur, plurimos inferiores ita moderari & continere possunt, ut cogitando, loquendo atque agendo singula erga deos ut oportet, & quod oportet, in sacrificijs purificationibusq; eorum quae in deos & homines facta sunt, non simulatione, sed ueritate uirtutem maxime colant, quod ciuitati omnium utilissimum est. Hanc igitur partem natura principalissimam esse asserimus, posseq; quam maxime atq; optime si quis doceat, discere. Nemo autem docebit nisi deus adiuuerit. Ab eo uero qui modum in docendo non seruat, praestat non discere. necessarium tamen ex his quae modo dicta sunt, uideat haec discere, & a nobis naturam hanc optimam dici. Quare conemur exponere quae & qualia sint, & quomodo perdiscenda, idq; pro meis qui dissero uiribus agatur, & eorum qui exaudire poterunt quo pacto cultus diuini nonnulla discant. Inuitatum quid forsitan audietis, nomen tamen rei dicamus, quod nullus propter huius rei imperitiam arbitraretur. Nolite ignorare Astronomiam sapientissimum quiddam esse. Nempe necesse est uerum astronomum esse, non eum qui secundum Hesiodum oesq; huiusmodi, occasum ortumq; consideret, sed eum potius qui circuitus octo, & quomodo septem sub primo uersent, quouel ordine circulos suos singuli peragant, quod nulla natura nisi mirabilis sit facile unquam inspiciet, ut modo diximus, & dicemus, declarantes quid oporteat & quomodo oporteat discere. Primo igitur id dicatur, quod Luna celerrime circulum suum euoluit, atq; ita plenilunium primum & mensem peragit. Sol deinde inspiciendus est, qui solstitia uersionesq; temporum circuitu efficit suo, praeterea & qui una cum Sole currunt, considerandi. Denique ne eadem de eisdem sapientius differamus, cursus omnes quos paulo ante tetigimus, quos non facile intelliguntur, contemplari debemus, ita ut naturae prius doctrinis ad haec pertinentibus longo usu laboreq; adiuuenta, immo uero & a pueritia praeparantur. Quo circa doctrinis quae mathematicae appellantur, opus est, primo uero ac maxime numeris. non ijs dico numeris qui corpus habent, sed qui omnem paris imparisue generationem atq; uirtutem, quam ad perficiendam cognoscendamque rerum naturam conferunt. Quibus perceptis illa deinceps quam ridicule Geometriam appellant, discenda est. Numerorum uero inter se natura dissimilium similitudo ad planorum partem relata clarescit. Quod quidem non humanum sed diuinum miraculum, si quis plane intelligat, uideatur oportet. Post hanc numeri, qui in tres usque dimensiones adaucti sunt, naturae solidae similes, ac rursus dissimiles, alia quadam arte, stereometria uidelicet huic simili, considerandi sunt: sed hanc quoq; qui in ea obiter uersati sunt, Geometriam nominauerunt. Illud autem mirum diuinumq; intelligentibus est, quod cum rerum uirtus in duplo semper, & in suo opposito reuoluitur, in singulis proportionibus per genera speciesque uniuersa natura formatur. Prima igitur dupli uirtus secundum numerum per unum ad duo proportionem procedit, duplum potentia possidens. Sed in solidum & tangibile rursus ab uno in octo dupli ratio proficiscitur, alio uero dupli in medium: sed forte minore maius, & minus maiore aequaliter. Verum aliud eadem parte extremitates excedit, ab eisq; exceditur. In medio uero senarij ad duodenarium numerum, sesquialtera, & sesquitercia emerit proportio. horum in medio uis huiusmodi ab utraq; uersa concinnum hominibus usum commodumque attribuit, ludij & temporalis numeri concentusq; gratia, choreae musarum felici tributa. Haec igitur ita fiant, & ita se habeant. horum finis est ut ad diuinam generationem, & eorum quae cernuntur oculis pulcherrimam diuinamque naturam considerandam nos conferamus, quatenus hanc hominibus inspiciendam deus largitus est, quam nunquam sine dictis artibus assequemur. Ad haec singula quae ad species suas, omnia deniq; ad unum in disputationibus referenda, interrogando & arguendo si qua minus recte dicant. Recte enim

Astronomiae laus & dignitas

Et enim omnium pulcherrima & prima hominibus huiusmodi examinatio est. Vbi uero non talis reuera, sed simulata inquisitio est, frustra contenditur. Praeterea temporum considerandus est ordo, quam exacte coelestia omnia perficit, ut quicumque uere dictum fuisse crediderit antiquiorem diuinioremq; corpore animam esse, putet praclare sufficereq; illud quoque esse dictum: deorum plena esse omnia: adeo ut superi neque obliuiscantur nostrarum rerum, neque nos deserant. Sed hoc in his omnibus aduertendum est, maxime illi qui recte perceperit, profutura: ei uero qui non recte, deum inuocandum esse. Modus uero hic est. Necesse enim est id quoque tangere. Omnem linearum descriptionem, constitutionemq; numeri, & concentus rationem, circuitusq; astrorum convenientiam, & quae una cunctorum conspiratio est, perspicere oportet ab eo qui modo congruo discit. perspicitur autem si quis quod dicimus ad unum recte respiciens discat. Vnum enim horum omnium intelligenti uinculum apparebit. Qui uero aliter haec adipisci studet, fortunam ut dicimus inuocet. Nunquam enim absque his natura in ciuitatibus ulla felix efficietur. Etenim hic modus est, haec educatio, haec disciplina. Per haec itaque siue facilia siue difficilia sint, eundem. Nefas autem est deos negligere, quum felix omnium illorum doctrina omnibus recta ratione patuerit. Eum sane qui cuncta haec ita percepit, uere sapientissimum appellamus. Quem ego etiam ioco & serio affirmo, cum diem suum obierit, non amplius multorum sensuum ut nunc, sed unius sortis participem fore, unumq; de multis factum, felicem, sapientissimum atq; beatum: & siue quis in continentia, siue in insulis, seu publice seu priuatum uixerit, modo ita se gesserit, eandem a deo sortem reportaturum. Sed quod in principio diximus, nunc quoque uerum nobis apparet, non posse homines praeter paucissimos perfectae beatitudinem consequi. Quod quidem recte nobis assertum est. Nam qui diuini modestique simul, alijs uirtutibus natura praediti sunt, disciplinas praeterea felices consequuntur quas diximus, ijs solummodo satis ad felicitatem omnia se habere uidentur. His igitur quae ita & priuatum & publice in his elaborant, cum ad senectam peruenerint, maximos tradidi magistratus iubemus, caeteros uero sequi, & deos simul deasq; laudare, ac coeternum nocturnum ad hanc sapientiam omnes diligentem examinationem peractamque rectissime adhortari.

ARGUMENTA MARSILII FICINI IN EPISTOLAS DODECIM PLATONIS.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM

DIO SYRACVSANVS uir profecto magnus, Platonis non auditor solum, sed etiam imitator, a tyranno expulsus, & magno animo pecuniam quam miserat tyrannus, statim remittit: & utpote Platonius, pro summi iniuria, summo quodam Dionysium afficit beneficio, tribus scilicet praecipis salutaribus admonens. Primum est, principes non pecuniarum, sed amicorum defectu perire. Secundum, nullam petantiam maiorem esse bonorum prudentiumq; consensu. Tertium oportere errata praeterita recognoscere, & quanto nobis detrimento sint augurari, quo a futuris delictis absterreantur.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI AD EPISTOLAM secundam: quae est Platonis ad Dionysium Siciliae tyrannum.

THAC epistola quam Plato scribit ad Dionysium iuniorem post primum ab eo discessum, & expulsio Dione, quatuor sunt praeter ceteris obseruanda. Primum quidem, quod ait magnam potentiam naturali quodam instinctu, atq; sapientiam sese inuicem petere, quo in unum congregiantur. Id quidem in diuinitate, in natura, in arte coeptum habemus. Principio penes deum infinita dei potentiam immensa sapientia comitatur. Quod hic sub Iouis & Promethei nomine indicat: Iouem quidem potentiam, Prometheum uero prouidentiam esse indicans. Nempe diuinae intelligentiae fontem atq; speculum eiusdem potentiam esse putat. Siquidem & quia potest intelligere, ideo intelligit, & potentiam eandem contemplatur intelligendo. Apparent & horum uestigia in natura. In his enim quae naturaliter composita sunt, siue lapides & metalla, siue plantae et animalia, immo & in primis in ipso caelo, ita natura comparatum est, ut ex intima natura potentia naturaliq; uigore procedat ordo quidam tum in ipsis horum formis, tum in actionibus atq; effectibus.

Ordo uero eiusmodi extrinsecus euidens, interioremq; uigorem potētiae comitans, sapientiā quandam prae se ferre uidetur. Non enim aliter in progressibus ordinatis natura procedit, aliter sapiētia: sed similis omnino est utriusq; progressio. In arte quoq; humana siue priuata, siue publica, similis quidam uidetur potētiae sapiētiaeq; congressus. Naturalis quidem ingenij, memoriae, uoluntatis uirtus ad potētiam pertinet. Ex hac uero acquisita oritur sapiētia, et in actionibus ipse ad sapiētiam pertinens ordo seruat. Huius autē mysterij diuinitate, natura, arte constantis, in consuetudine eleganti habemus exempla, quae hic Plato recenset, in mutua uidelicet potētū sapiētumq; familiaritate, et quasi naturali quadam necessitudine. Qua de re nos admonet coelū, in quo planetae significatores principum his proximi sunt, qui significant sapientes. Nam et Iupiter Saturno est situ proximus, et Sol fermē à Mercurio non discedit. Morale igitur apud Platonem praeceptum est: *Principes sapientes honorent: sapientes libenter principibus cōsulant.* Nam et sapiētia absq; potētia prodest paucis, et potētia remota sapiētia obest multis. Potētia quidē expers sapiētiae quo maior est, eo perniciosior. Sapiētia uero procul à potētia manca uidetur. Docent hoc magnae planetarum coniunctiones. Iupiter quidem dominus est: Saturnus uero philosophus. hi profecto nisi cōiungantur, nihil uel magnum uel stabile moliantur. Felicem quidem familiaritatem Plato uult esse ex potēte sapiētēq; conflata. Felicissimam uero copulam, ubi utraq; in eodem animo cōiunguntur. In quo et ipsum Palladis sedet numen, potētiam unā cum sapiētia copulans. Pallas enim sola et artes callet simul et uibrat hastam. Haecenus de primo epistole huius mysterio dictum sit. Ad secundum iam pergamus. Animi bonitate excellentis, est gaudere bono, maxime uero diuino, hoc est amplissimo. Tale uero est quod et quamplurimis et quam diutissime prodest. eiusmodi est uera uirtutis gloria ad doctrinam et mores tam posteris quam praesentibus conferens. Hac ergo uiri optimo ingenio praediti, duabus de causis maxime omnium delectantur: tum quia sicut intimam uirtutis lucem amant, sic exteriorē quoq; diligunt uirtutis splendorem: tum quia splendore hoc optāt semper prodesse quamplurimis, et hoc certe perpetuo in genus humanum beneficio gaudent. Gaudent inquam, quatenus sentiunt. Quum uero sempiterna gloria studeant posteritati prodesse, sperantes uidelicet, sicut nunc, ita et tunc splendore hoc et beneficio se gauisuros: profecto id se post hanc uitam persensuros uaticinantur. Naturae siquidem diuiniore instinctu ad tantum beneficium instigantur, non tam quia hoc ipso gaudent, quam ut gaudeant. Ac si multae animalium species in ipsa nidorum escarumq; opera instigante natura non frustra futuro usui cōsulunt: multo minus diuinos animos sperantes se sempiterno quodam officio gauisuros, frustratur euentus. Eiusmodi uero uirtutis splendorem, et beneficiū tā in doctrina quam in moribus his uerbis propheta Daniel cōprehendit. Fulgebunt docti tanquam splendor firmamenti, et qui multos erudiunt ad iustitiam, sicut stelle in perpetuas eternitates. In quibusdam uero animis à sua diuinitate degenerantibus, beneficium uerae gloriae studium uel extinguitur, uel in uanam gloriam permutatur. Tertium epistole huius mysterium surgit altius. Sed quoniam in theologia, et libro de Amore latius exposuimus, satis fuerit in praesentia leuiter delibasse. Quando diligenter formas ab artifice factas consideramus, paulatim qua ratione factae fuerint, animaduertimus: et quando rationes per quas efficit formas apprehendimus, facile per eas ad ipsas ideas artificiosae mentis accedimus ad quarum exemplar rationes suas ad formas direxerit efficiendas. Quemadmodū uero in artificijs à formis ad rationes, ab his ad ideas, id est exemplaria proficiscimur: sic in ipso rerum ordine contemplando, pulcherrimas rerum formas cognoscimus artificiosissimis rationibus esse compositas: ac si rationibus, ergo ideis, id est exemplaribus, ad quorū similitudinem ipsa ratio formas producit in ordinem. Tres ergo in uniuerso sunt ordines, formarum scilicet et rationum, et idearum. Ordo quidem formarum quae patēt sensibus, ad animam ipsam mundi reducit: quae utiq; uelut principium motus formas in materia generat. generat autem alias alijs rationibus atq; seminibus. Hunc uero ordinem in anima rationū ad mentem redigimus anima altiorē, à cuius ideis anima gubernandarū rerū suscipit rationes. Ordo deniq; idearū in mentem ab immenso et simplici diuini boni splendore descendit. Siquidē una hominū idea bonorum, id est ipse deus, alias aliorum bonorū mēti angelicae ideas infundit. Quamobrē tres rerum ordines ad tres principes fontesq; reducuntur. Ordo quidem formarū ad mundi animam, ordo uero rationum ad mentem angelicam, ordo deniq; idearum ad ipsum bonum. Et quia per ideas cuncta referuntur ad bonum, ideo Plato inquit: Circa omnium regem cuncta sunt, id est circa ipsum bonum sunt ideas, perq; ideas omnia. Circa secundum, id est mentem sunt secunda, id est rationes quae sequuntur ideas. Circa tertium uero tertia, id est circa animam mundi forma. Significauit autem deum esse rerum causam exemplarē, ubi dixit circa. Item finalem ubi ait: Eius gratia. Rursus efficientē, quando subiunxit: Ipse causa est pulchrorū omnium. quod enim nonnulla sint deformia non ob id habēt quod ab ipso sunt, sed quatenus ab eo degenerant. Neq; mirū Platonici uideri uolunt, quod Plato quodlibet illorū trium principium nominauerit. Nominasse enim similiter, sed non aequae. Deum quidem per se unum bonumq; extētere. Cum uero unitas bonitasq; amplissima sint, sequitur ut deus per se sit omnino. Mentem uero summam Deo proximam per deum esse, quatenus unum quiddam est et bonum: praeterea et per se, quatenus mens est et ordo naturae secundae. Mundi denique animam productam quidem et ipsam à primo deo, quā unum atque bonum. Productam quoque ab ipsa mente, quā mens. Sed quā per se mobile est, à seipsa productam. Hucusque ait Plato procedere

procedere diuinorum origines, rerumq; principia. Praeterea animum nostrum esse diuinū quando addidit affectū re diuina: uerum non comprehendere quandiu aspicit in ea quae sibi cognita sunt, id est, uel sensus et sensibilia, uel formas horum obiectu conceptas ab anima. Haec enim omnia à diuinis longe diuersa sunt. unde animus in haec aspiciens cogitur de diuinis aliter sentire, et pronunciare quam sint. Sequitur quartum mysterium de diuinorū perceptione. Primo quidem ait inuestigationem diuinorum non recte factam, id est non debitis, tū purificationis, tū disciplinarum gradibus instructam, malorum esse omnium causam. Quia uidelicet qui sic inuestigant deum, tandē eō perueniunt, ut uel negent deum esse, uel de deo affirmant quae non sunt dei. Hinc uera perit religio, extincta religio ne mala omnia confluunt. Deinde ait stimulum inuestigandorum diuinorum esse malorum causam, id est si hoc abutimur, et omnino quomodocunq; utamur, non permittit praesentibus oblectamētis frui, et hac in uita quiescere, altioribus anhelantes. Verum quid sibi uult, ubi ait: Nisi quis hunc ex animo stimulum eruat, ueritatem nunquā assequetur? Profecto negat ueritatem rerū à deo dependentiū haberi posse, nisi ipsa de deo ueritas habcatur. Praeterea per illa quae mox subiungit, scito Platonem ipsum assidue in diuinorū inuestigatione uersari consueuisse, et qui Platonem primo audiebant diuina contemplantes, solitos sub nimio diuinorum splendore protinus caligare, diuque uexari, donec uidelicet metem deniq; tum ab affectibus sensuum, tum à phantasia imaginibus segregaret. quo quidē factō diuina quadam sorte, id est luce ueritatem non prius inuentam reperiebāt. Propterea Pythagoras quē Plato noster in omnibus ueneratur, sacra doctrinarū mysteria ab exactissima expiatione mētis exordiebatur: praecipiebatq; et Plato similiter praecipit, ne essentur in uulgum, ne uulgus accepta peruerse uel cōtemnat uel incidat in errores. Si enim in uulgū edideris, deum nihil ex ijs quae sentiūt in se habere, uel te ridebunt, uel deū esse negabunt. Hinc illud Lysidis Pythagorae ad Hipparchū. Haud pium est, mysteria philosophiae cum his communia facere, qui ne somniare quidem purificationem animi potuerunt. Sunt praeterea nonnulla mysteria theologorū circa deum, quae non uulgum modo, uerumetiam elegantes pleriq; fatigent. E quibus id unū est, nihil ex his quae intelliguntur, absolute de deo affirmari debere. Quicquid enim intelligentia definitum est, infra infinitum deū exteae compellitur. Ad haec itaq; secretiora mysteria ita pleriq; docti adhuc sunt inepti, sicut et uulgus ad leuiora, usq; adeo ut etiam nonnulli quamuis acumine, memoria, iudicio ualeant, diuque haec audierint, nōdum tamen perfecte cōprehendant: quia uidelicet et si ad alia quaedā, tamē ad theologica nati non sunt, uel si nati, non tamen cōgrue ad haec eruditi atq; educati: uel si educati et eruditi, nōdum tamen etatis maturioris beneficio à perturbationibus segregati. Perturbatio uero, quia et mouet, et per diuersa distrahit, et ad materiam trahit, idcirco alienā reddit mentem à deo, quo nihil à motu, à diuersitate, à materia potest remotius cogitari. Non ergo iniuria Lysis Hipparchum sic admonuit. Operae precium est recensere quantum temporis in abstergendis maculis, quae nostris in ista peccatoribus erant consumpsimus, antequā pracepta Pythagorae percipere digne possimus. Accedit ad haec, quod si quis etiā tranquillo et erudito ad deum intellectu se cōferat, ita fermē ab ipsa intelligentia circa deum decipitur, quemadmodum et uulgus sensu imaginatiōeq; fallitur, et pleriq; docti perturbationibus repelluntur. Intelligentia enim pro natura sua iudicans, compellit nos deum ipsum, uel intellectum quendam, uel intelligibile quiddā assequere: immensum uero bonum, neq; intellectus est, qui uelut egenus ad intelligibile se uertit, tanquam bonū quod illustrante proficiat: neq; intelligibile est dicendum, quod quidem communem quandam cum intellectu naturā habet, per quam etiam proportionem habet cum intelligentia cōgruam. At nulla est immenso bono ad finita bona naturae communitio, nulla proportio. Hinc in Parmenide probat nos neque nomen, neq; definitionem, neque scientiam habere de deo, utpote qui sit super intelligentiae limites. Idem ante ipsum Mercurius asserit. Idem post ipsum Dionysius Areopagita, probans deum non esse dicendum ens atq; intelligibile, sed super utrumq;. Quamobrem cū deus intellectum atq; intelligibile infinito superet interuallo, nemo ulla intelligentiae actione diuinā substantiā potest cōsequi, potest tamē quādoq; assequi passiōe. Passione inquam benigna, per ipsam beneficā infiniti boni actionem nobis illatam. Illatam inquam in unitatem ipsam nostrae mentis caput, quando uidelicet mens in unitate suam, quae expressa est diuinæ simplicitatis imago, totam undiq; se collegerit. Verum quod menti unitatem hanc induit sub diuino Sole subrutilat, tunc fermē abit, cum unitatem exuta rursus induit multitudinem. Ex his utique patet ex Platonis nostri sententia, diuina à nobis non inueniri, sed potius desuper reuelari, neq; mēte comprehendē posse substantiam proprietatemq; diuinorum, nedum uerbis et literis explicari. Ideoq; de his ea mente differendū describendumq; ut per uerba et literas exhortari et preparare animos ad diuina speremus, potius quam demonstrare. Sic et Plato de substantiae proprietatisq; diuinæ definitione scribit nihil. Scribit tamen multa quae uel per negationes, uel per relationes, uel exhortando, uel instruendo ad cum mentis statum quandoque perducant, cui tandem ex alto panditur domus omnipotentis Olympi. Vbi postquam se et ab inferioribus receperit ad seipsam, et à seipsa ad superiora conuerterit, statim uno quodam statu simplici ipsam unitatem, stabilitatem, simplicitatem ut ita loquar, attingit. Sed quae attigerit, non licet apud Paulum homini loqui, et apud Platonē nullo minus licet scribere, ne detur sanctū canibus. Cum uero neq; uerbis neq; literis in diuinorū explicatione cōfidat, tutius tamen committenda uerbis censet quam literis. literae namq; cuius communita faciunt. Atqui et quam eleuissimis dicēda permittit

permittit. Omnino uero iudicat diuinorum dignitatem exigere, ut ex mente in mentē uerbis potius quam scribendo in exteriores materias traducamur. Hac ratione Iudei aiunt mysticum suae legis sensum ab ipso deo per Moysen non tam literis traditum, quam animis commendatum. Sed hoc illi uiderint. Pythagorici certe id obseruabant, & Plato seruauit. Nam & hic pollicetur nonnulla per Archedemum potius quam per literas se missurū. Afferit autem quae ab ipso scribuntur, esse Socratis, cuius proprium in purificando erat officium. Sed cur additum est Socratem etiā & in iuuentute fuisse pulchrum, id est diuinitus illustratum? Ut intelligamus Socratem tam educationis primae perfectione quam naturae felicitate à deo per familiarē demonem mox accepisse quae ceteri uix tandem multis laboribus assequuntur. Rursus mysteria eadem per diuinam reuelationem accepta in Platonem transfusa fuisse, & per Platonis exhortationes in homines similiter affectos posse transfundi. At ne quis in hac expositione existimet me somnare, audiendus est Proculus haec ita confirmans. His qui ad summū bonum peruenire cupiunt nō scientia & exercitatione ingenij opus est, sed firmitate, quiete, tranquillitate. Quae quidem diuina fides est, quae nos ad summum bonum diuināq; omnia ineffabili ratione trahit atq; coniungit. Profecto non per scientiam, aut actionem ullam ingenij exquirere summum bonum, aut ad ipsum aspirare debemus sed offerre commendareq; nos diuinae luci, & praclusis sensibus in illa incognita & occulta entium unitate quiescere. Hoc enim fidei genus omni doctrina antiquius est. Haec Proculum à Plotino accepisse constat. Si quis autem haec diligenter considerauerit non exigat à Platone in dialogis suis consuetū illum apud humanos disputatores ordinem doctrinalem, sed eo duntaxat stylo contentus erit, qui rectori tramite perducatur ad deum. Eiusmodi uero stylus siue ordo in purgādo & conuertendo consistit. Oportet enim mentis oculum & purgare à caliginosis materiae sordibus, & purgatum in ipsam diuini Solis lucē rite dirigere. Vt uero perquirere, aut cōtendere nō oportet. Immensa enim lux ubiq; praesens sua prorsus natura, creato ad ipsam mentis oculo, cum primum in eam purus rite respexerit, se infundit. Ac si ad suscipiendum deum intellectus assidue actione utatur propria, quae & accidens quiddam est & multiplex, & modo quodā suo mobilis, profecto per ipsam à dei substantia simplicissima, & ab omni motionis imagine remotissima, quodam modo disiungetur. Sat ergo fuerit post conuenientem inquisitionem purificasse mentem, atq; direxisse. Reliquū Mercurius sacro mentis silentio tribuit. Deum enim à mente suo quodā silentio potius quam sermone suo censet pronunciari. Omnes itaq; Platonis dialogi in hoc ipso uersantur, & alij quidem in purgando solum, alij uero solum in conuertendo, alij in utroq; consistūt. Mysteria uero haec in epistola ad Syracusanos iterū cōfirmantur. Atq; haec confirmata mirum in modum praepcepta euangelica comprobant.

ARGUMENTVM IN TERTIAM EPISTOLAM

HAEC Platonis epistola scribitur ad Dionysium iuniorem post secundum Platonis ab eo discessum. Et primo quidem ad Dionysii quaesita respondet: deinde calumniam in se à Dionysio conflatam dissoluit. In responsione igitur ad quaestionem docet non esse in Deo uoluptatē. Illam scilicet quae dolorem habet oppositum, & in motu quodam, uel indigentiae expletione uersatur. Esse autem in Deo totum id bonum cuius causa bona uidetur uoluptas, non negat. Addit uoluptatem, scilicet cet mobile, esse causam detrimenti, scilicet in pecunijs & honore. Item doloris in corpore. Rursus auferre acumen memoriam, iudicium, grauitatem. Post haec contra Dionysii insimulationē probat se iustissimis de causis in Sicilia profectum, de restituendis urbibus olim dirutis, ac de equa gubernandi forma consilium manifeste dedisse.

ARGUMENTVM IN QUARTAM EPISTOLAM

POST Dionysium expulsū tyrannide, scribit ad Dionem in patriam iam reuersum, admonens eum atq; etiam Heraclidem & Theodotum ceterosq; amicos, penes quos rerum potestas erat, ut procul à tyrannide uiueret, formamq; gubernandi teneret ex optimatum gubernatione plurimum atque ex populari quodāmodo temperatam. Sunt hic praepcepta quaedam memoriae commendanda. Primum quidem ad principes proprie pertinere, cunctis excellere ueritate, iustitia, magnificentia, temperantia. Omnino autem prudentia tantum ceteros superare, quantum uiri pueros prudentia superat. Secundum uero, oportere tales praestare seipsos, quales uideri uolunt. Tertium, circumspicere oculos omnium in se esse cōuersos, ut meminerint, neq; uitia sua latere posse, neq; mediocri dūtaxat uirtute se expectationi maximae satisfacturos. Quartum, probatissimos imitari legumatores, & discordiam inter collegas quasi pestem uitare. Quintum, meminisse cōmūnem beneuolentiam esse ad res agendas summo opere necessariam. Hanc uero sola humanitate comparari posse atq; seruari.

IN EPISTOLAS PLATONIS
ARGUMENTVM IN QUINTAM EPISTOLAM

ET SI quintam hanc consuetudo quaedam Platoni inscribit epistolam, uidetur tamen potius esse Dionis, Platonem in seipso totum pro uiribus effingētis. Instruit autem Perdiccam principē constitutum in monarchia, ut meminerit se iuuenem esse, ideoq; consilio ac ministerio seniorum indigere, non quidem omnium, sed probatissimorum, non quauis in re, sed in gubernandi forma, qui intelligant, quid potissimum gubernationis cuiusq; sit proprium, siue gubernet unus, siue pauci, siue multi. Vocem uero gubernationis esse uult spiritum uitamq; eius, id est legē, quae officia & erga deum & erga homines congrua instituire debet & exequi. Alioqui salua esse non possit. At quoniam significat se & Euphrēū disciplinae Platonis imbutos, tenere quae ad civilem pertinet disciplinam, idcirco ne Perdiccas hac de re diffideret: propterea quod Plato ipse nunquam populo suo in civili disciplina profuerit, subiungit Platonem cognouisse populum suum morbo insanabili laborare, ideoq; medicorum prudentum more noluisse, & frustra, & cum sui discrimine bestiam insanabilem curandam suscipere.

ARGUMENTVM IN SEXTAM EPISTOLAM

PLATO diuinus, Hermiam, Erastum, Coriscum, finitimos inter se principes, ad uerissimam concordiam cohortatur, hac sola saluos fore uaticinans, perq; hanc aspirante deo, qui unione gaudet, bona omnia consequuturos, praeterea eō denique peruenturos, ut rebus rite compositis diuinam sapientiam propensiori studio quam humanam, ut par est, proficere ualeant. Concordiam uero stabilem firmari inter illos posse tradit pacto duntaxat atque lege: pacto inquam legitimo sacris rite peractis inuicem stabilito, ac iureiurando interposito, deum ipsum testando atque obsecrando tanquam unionis auctorem atque conseruatorem. Testando inquam, & obsecrando sub impari, quo deus gaudere dicitur, numero. Tria enim summa rerum principia, quae in prima quoq; epistola attigit, huc adducit. Vbi enim ait, omnium ducem praesentium atque futuro rum, mundi animam uult intelligi, quae utpote principium motus, res omnes à futuro in praesens, à praesenti in praeteritum temporali ratione perducit. Vbi uero patre dicit & dominum, summum deum ipsumq; bonum significat. Sed mediam inter duo haec mentem quandam diuinam uidetur inferere, quando dum repetit ducis, subiungit & causam. Nam apud Platonem saepe rex significat ipsum bonum, causa uero mentem, dux deniq; animam. Et quoniam causam refert ad mentem, ideo in Timaeo Platonici disputant, intellectum ipsius boni filium, mundi architectum proximum extitisse. De quo in Epinomide scribitur: Ratio diuinissima, siue diuinissimum uerbum, mundum uisibilem exornauit. Appellat autem hic ipsum bonum, tum patrem, tum dominum: ut per primum quidem designaret mentis patrem, per secundum uero animae dominum. Ita forsitan Platonicus numerus exponet. Ita quoq; Platonicus Christianus, sed Arianus. Poterit & quibusdam per ducem, sanctum spiritum intelligere, per mentem uero filium. Nam ubi Plato patrem dicit, filium pariter subintelligit. Ac si quis unam trium ponat essentiam, Platonici quidem multis uidebitur aduersari, Platoni tamen manifeste non repugnabit. Exhortatur autem ad grauiora simul studia doctrinarum, atq; ad iucundiores quasdam disciplinas his cognatas, scilicet eloquentiae, poesisq; & musicae. Quibus omnibus eo consilio iubet incumbere, ut per haec quasi uestigia odorem diuinum inuestigantes, ipsum solum amant, & amando saporem insuper consequantur. Inquit ergo, si uere uel si ita deum philosophemur, id est uel amando inuestigamus, uel inuestigando amemus, ipsum deniq; omnes proculdubio cognoscemus. Profecto philosophiae nomen, & si indagacionem quandam praese ferre uidetur, amorem tamen fert proprie amatoriamq; indagacionem. Cognouit ergo Pythagoras, cognouit & Plato aliter nos habere ad finita bona, aliter ad infinitum bonum: & finita quidem bona cognosci à nobis priusquam amentur, & ut cognoscantur amanda: infinitum uero amari antequam cognoscatur, neq; tantum ut cognoscatur quantum ut ametur, inuestigandum. At cur amandum prius quam intelligatur? Quia uidebitur amor amantem transferens in amatum, quod proportioni debeat, transformare supplet affectu. Nōne deus in sacris, ignis saepe cognominatur? Eadem ergo metaphorica uenia, angelus quidem corpus diaphanum, anima uero opacum corpus cognominetur, quādiu uidelicet caeco hoc carcere clauditur. Itaq; quemadmodum sub igne corpus diaphanum, id est perspicuum, uelut aer, & aqua subito lumen & extra & intus admittit: terrena uero corpora uehementer calefacienda sunt prius, & calore in diaphani similitudinem prius extenuanda quam igneam suscipiant lucem: sic spiritus à corpore segregati, diuinum lumen subito capiunt: spiritus uero terrenis conuincti corporibus transformantis amoris incendio indigent: quo quidem purgati, & in diuinam translati similitudinem, diuinitus tandem splendore scientiae collustrentur. Hinc Porphyrius ait: Inquisitio quidem diuinorum purificat animam, amor uero deificat. Proprio enim rem sic exprimit uerbo, neq; id quidem iniuria. nam & nulla materia ex eo fit ignis quod lumen, sed ex eo quod calorem suscipiat igneum. Platonica ergo sententia est, inuestiganda esse diuina, scilicet illa esse, & qualia quoq; sint communi quadam perceptione: sed interim non communi, sed singulari incomparabiliq; charitate amanda: sic enim duntaxat ea nos alicubi aperte quid sint, intelligere posse atq; fore beatos. Quantum uero haec sacris consonent literis, nemo nisi prophanus ignorat.

ARGUMENTVM IN SEPTIMAM EPISTOLAM

SEPTIMA epistola Platonis est ad propinquos amicosq; Dionis scripta, iam liberata per Dionē patriā, & inique occiso Dione. Verum ut multa ad historiam pertinentia, tum in hac epistola, tum in alijs planē intelligantur, paulo altius repetendum. Plato ter Syracusas profectus est. Semel quidem superioris Dionysii tempore, quadraginta ætatis annos natus. Bis uero postea iunior Dionysio tyrannidem obtinente. Quid autem in singulis profectioibus egerit, aut qua de causa profectus sit; partim in ipsa eius uita à nobis scripta, partim in his apparet epistolis. Dio uero ex eadem familia qua & Dionysius fuisse uideatur, affinitate insuper cum illo uariè implicatus. Quoniam Dionis sororem Aristomachen superior in matrimonio Dionysius habebat. At ipse Dionysii filiam nomine Aretam habebat uxorem. Dionysius autem iunior non ex sorore Dionis, sed ex alia uxore natus erat nomine Dorade. Prima profectioe Dio auditor Platonis effectus, uitam ad uirtutem traduxit, & concupiscere cepit publicum patriæ bonum. Itaq; defuncto Dionysio seniore, cum iunior Dionysius in tyrannidem successisset, ac puer adhuc ferè Dionis consilio gubernaretur, optans Dio ipsum in pbilosophicæ uitæ cupiditatem traducere, Platonem multis precibus Syracusas uocauit, ac Dionysium ut accerferet, induxit. Paruit ergo Plato, hac in primis spe ductus, se suis consilijs effecturum, ut illic ex tyrannide respu. fieret aut regnum. Sed quarto ferè post Platonis accessum mense Dionysius falsis adductus calumnijs, Dionem quasi tyranni di insidiantem expulit, Platonem tanen libenter amplectebatur. At Plato indignatus re infecta in patriam redijt. Tertio accessit, Dionem Dionysio reconciliaturus, & ab utroq; iterum atq; iterum obsecratus, rogatus etiam ab Archita & Archedemo Pythagoricis nobilibusq; permultis. Tunc & Dionis reuocationem pollicitus est Dionysius, & optimam insuper gubernandi formam se seruaturum. Sed nihil eorum que pollicitus fuerat præstitit. Cum uero Plato palam Dionysium redargueret, quod fessisset fidem, tum sibi de reuocando Dione, tum Theodoti suo de Heraclide seruando, insensum deinde habuit Dionysium. Itaq; in summo uiuebat discrimine, ne à militibus interficeretur. Sed Architas Tarentinus Salmiscum oratorem misit ad Dionysium unā cum nauī, rogans ut Platonē dimitteret. Ille eum dimisit, ac præbuit comæatum. Plato in patriam redijt sospes. Dionysium paulo post Dio clam collectis copijs, Syracusasq; profectus expulit, Syracusanis reddita libertate. Ipse uero paulo post dolo suorum inuidiaq; interficitur. Post hæc Hipparinus Dionis filius, & Hipparinus Dionysii frater, Dionis ex sorore nepos, Syracusas tenentes consilio nobilium freti de honestiori gubernandi forma deliberabāt. Interea Dionysius hostib. coniunctis redire in principatum conabatur. Plato igitur ad hos scribit, cohortans eos & instruēs ad optimam speciē gubernandi, id est regnum parens legibus, & optimatum autoritate suffultū. Sparsim uero præcepta eiusmodi ex hae epistola colliguntur. Non est alienum à bono ingenio optare gubernacula reipub. præsertim quando necessitas postulat: à bono ciue alienum est optare hæc cum omni licentia obtinere. Nō est prudentis temere publicis se negocijs implicare, præsertim ubi absq; salutis publicæ spe periculū subeat. Sola philosophia in re tam publica quam priuata quid bonum iustumq; sit, quid non sit eiusmodi, potest discernere. Humanum genus nō prius desinet in ualis uersari, quam aut philosophi dominantur, aut qui dominantur, deo illustrante philosophentur. Delicata luxuriosaq; educatio ingenia uel diuina deprauat. Nullus intemperans potest esse prudens. Ciuitas in qua ciues incontinentes sunt, nulla legum potentia cōtineri potest, quin frequentes mutationes, ac semper in deterius patiat. Violentia neq; patriæ, neq; parentibus inferenda, sed utriq; procul à uiolentia consulendum. Autoritas antiquorum sacrorumq; sermonū cæteris opinionibus anteponenda est. Bono uiro nihil mali potest cōtingere. Anima ab hoc corpore seiuncta sub diuini iudicis sententia scelerum luit pœnas. Præstat grauissimas iniurias pati quam inferre. Auri atq; intemperati ad res diuinas cæci surdūq; sunt, adeo ut nec ipsi uideant, neq; ab alijs uel audire sustineant, uel auditas percipiant. Impietas omnibus peccatis mixta est, atq; uicissim. Impietas ipsa mixta peccatis, stimulus est quo præcipue peccatores tum in hac uita sollicitantur, tum in altera cruciantur. Post hæc ubi de consuetudine sua cum Dionysio, ac de philosophiæ studio scribit, probat neminem in philosophia aliquid profecturum, nisi amore sapientiæ accensus, omnes eius gratia & labores sustineat, & oblectamenta contemnat. Tum uero quoniam sapientis est contemplari diuina, opportune ostendit diuina, neq; literis unquam uulgo, neq; uerbis exprimi posse, immo etiam non debere. Non posse quidem, quia quod maius est, neq; etiam mente omnino comprehenduntur. Non debere etiam, quia & qui in plebe infimi sunt, tanquā monstruosa uiderent: & qui paulo in plebe superiores, his auditis uel in heresim falsam inciderent, uel ob leuem quandam altiorum rerum opinionem uani supra modum contentiosiq; euaderēt. Non inquit Plato usquam nihil ueri certiq; de diuinis intelligi posse: sed neq; posse exprimi, quod de his intelligitur: neq; propriam horum ueritatem intelligi eadem ratione qua cætera. Formæ quidem aliæ omnino sunt coniunctæ corporibus, aliæ penitus segregatæ. Ille naturales, hæc diuinæ uocantur. Sunt & aliæ coniunctæ quidem quodammodo, & quodammodo separabiles, id est rationales animæ, inter diuina & naturalia mediæ. Quæ quatenus corporibus coniunctæ sunt, eatenus à diuinis necessario disiunguntur. Coniungi enim formis à materia separatis, nisi separatione non possunt. Separantur autem in materia duobus præcipue modis, tum morali purgatione, tum resolutione cōtemplatiua. Philosophiæ studium utrumq; facit: & quemadmodū qui humidum lignum exiccat,

prius

prius sole, deinde admouet igni, occasionem quidem ligno præbet ut accendatur, neq; tamen ipse, sed ignis accedit lignum: ita studium philosophicum & per moralem disciplinam, & purificando præparat animam ad diuina, & per contemplatiuam resoluendo admouet mentem diuinis atq; coniungit: neq; tamen ipsum diuina ueritate format mentem, sed deus ipse ignis instar mentem quasi materiam philosophiæ beneficio paratam, & propinquantem ueritatis suæ luce perlustrat. Plato igitur cum dixisset diuina neq; literis, neq; uerbis exprimi posse, significauit præterea neq; posse doceri uel inueniri eadem ratione qua cætera. In alijs enim percipiendis inquisitio nostra intellectum & parat & format: cū tamē in diuinis percipiendis inquisitio uel purgatissima atq; eminentissima parat qui dem, sed nō format. Idcirco inquit opus esse diurna cum diuinis consuetudine, significās speculationis assiduitatē: item uitæ coniunctione siue cōmunionē, significans purificationem morali disciplina perfectam. Addit in mentem deniq; sic affectam non paulatim quidem humano quodā amore, sed subito lumen ueritatis accendi. Sed undenamē ab igne, id est à deo, proficiente siue scintillante. Per scintillas designat ideas exēpla rerū in mēte diuina. Designat & formulæ idearum nobis ingenitas. Quæ per desidiam olim consopitæ, excitatur uentilante doctrinā, atq; uelut oculorum radij emicātes, ideis uelut stellarū radijs collustrantur. Subdit eiusmodi lumen non accendi solum, sed fieri in anima, ut ostendat tum formulæ esse innatas animæ, tum splendorem huiusmodi familiarē euadere. Ac ne putes in eo statu mentem ambiguam sollicitamq; esse addidit: Seipsum iam alit, id est lumen hoc primū diuinitus in mente accensum, deinceps sua uirtute diuinorum haurit copiam radiorum, atq; almo mentem gaudio complet. Hic animus seipsum nutrit, id est nihil querens extrinsecus uiuit seipso contentus, & quam beate intus afficiatur, et si uelit, nequit tamen, & nescit exprimere. Plato quinq; in hac contemplatione meditatur gradus, quos in theologia legito diligentius à nobis expositos. Tubet enim cupidum ueritatis tum per auditum ab ipso rei nomine, tum per uisum aliosq; sensus à rei ipsius accidentibus ad ipsam rei definitionē procedere, per hanc ad formulam rei innatam menti, per formulam deniq; ad ideam tam formularum quam rerum procreatricem. Docetq; interea ideam à reliquis longe differre, quatuor præcipue modis. Quia scilicet idea substantia est, simplex, immobilis, cōtrario nō permixta. Reliqua uero quatuor, id est nomen & accidentale simulacrum & definitio & formulæ notio à substantia, simplicitate, stabilitate, puritate ideæ degenerās. Idcirco haud sufficienter ideam nobis imprimunt, sed ad diuinam impressionem nos ut unq; possunt accommodant. Deniq; mens impressa diuinitus, si quando studeat idearum characteres uerbis literisq; exprimere, pulcherrimarum rerum deformes reddet imagines. Verum si crediderit Pythagoricis, nō tā contēdet ut depingat ideas, quam ut audientiu animos excolat, ac uelut tabellas expoliat, quibus tandē diuinæ formæ diuino digito depingantur. Ipsa sane cælestes suspiciens radios, non conabitur apud cæcos radiorum formas frustra describere, immo si insanabiles sint, dimittet: si sanabiles, duntaxat purgare aciem aggreditur, sursumq; erigere, utpote quæ intelligat alio se pacto frustra purgaturam.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM OCTAVAM.

IN superiori epistola principes Syracusanos instituens, latius in cōnubijs, præceptis, & in rebus à se Dioneq; gestis uersatus est: in hac uero propria iam instituta breuioribus comprehendit, medium semper inter unius ac populi gubernationē obtinens, maxime uero omnium studens, ut conciliantur ciues potius quam expellantur, & quantum fieri potest sine aliena iniuria reipub. status rite stabiliatur. Mox in principio asserit homines impio scelere pollutos insanabiles esse, neq; his ullum consilium profuturum. Item omnibus in rebus & dicendis & cogitandis à deo principium faciendum. In tota uero epistola obseruabis quam cautus simul & clemens gubernator sit Plato, quamue diligens animorum conciliator. Comprobat, ut sui moris est, gubernationē Lacedæmoniæ similem. In qua plurimum sit optimatū, sit quoq; regia quedam forma, sit & populare non nihil. Damnat extremam seruitutem, per quam omnia libidini humane subduntur. Improbatur & extremam libertatem siue licentiam, in qua quilibet feruē absq; delectu sortitur reipub. gubernacula. Medium uero probatur. Nota aurum dictum. Moderata seruitus est qua seruitur deo, immoderata qua hominibus. Temperatis quidem hominibus lex deus est, intemperatis uero libido.

ARGUMENTVM IN NONAM EPISTOLAM.

IN epistola ad Architam philosophum publicis rebus occupatissimum, consilium dat contemplati, ne honestam simul & necessariam deserat actionem. Prodesse enim hominibus & publice et priuatim, actionem honestam uocat & necessariam. Honestam quidem, quia quemadmodum quodlibet corporis membrum nō suipsius tantum est, sed aliorum etiam, maxime uero totius, ita homines alij aliorum sunt, ac potissimum speciei. Necessariam uero, quia, & nisi alijs uixeris, nō potes tibi uiuere, & nisi domesticis patriæq; succurreris, res profecto familiaris & publica uel desituta gubernatore nūtabit, uel à deterioribus gubernata periclitabitur, ac deniq; faciet naufragium.

ARGUMENTVM IN DECIMAM EPISTOLAM.

Ristodemum Dionis familiarem elegātia morum in primis philosophantē, in sua opinione & uita confirmat, asserens substantiam quidem philosophiæ moralem uirtutem esse, quod & nomen ipsum declarat, amore quodam cultuq; definitum. Speculationes uero humanas esse uel ornāmēta quædam philosophiæ extrinseca, uel uias ad ipsam mētis firmam puritatē quæ ad mores pertinet, comparandam. Quæ comparata diuina potius quam humani: & infusa desuper potius quam acquisita sequitur contemplatio: ad quam speculatio illa prior si conferatur, ludus quidam à Platone cognominatur. Id autem Pythagoræ Socratisq; maximum est præceptum. Vbi uero ornāmēta traducimus, Græcum uocabulum ornamentum significat argute cuidam uanitati & superbiæ mixtum. Quasi dicat: Sciētia inflat, charitas edificat. Item: In maluolam animam sapientia non intrabit. Synceritatem quidem siue sanitatem ponit in animo simplici et tranquillo: fidem uero in uerbis: firmitatem deniq; in gestibus atq; actionibus.

ARGUMENTVM IN VNDECIMAM EPISTOLAM

Rincipi Laodamanti de gubernatione optima consultanti consuetum illud suum dat consilium, leges quidem omnes fore uanas, nisi præterea probatissimi uiri per quos uiuunt leges, ingentem in republica habuerint potestatem, ac nisi constitutus sit magistratus quidam in ciuitate, & is quidem maxima cum autoritate, qui morum censor per exploratores singulorum actiones diligenter obseruet, ad id semper intentus, ut quotidiana ciuium uita animos ad fortitudinem temperantiamq; perducatur.

ARGUMENTVM IN DVODECIMAM EPISTOLAM

Epistola duodecima nobis argumento est, quàm liberalis & simplex Plato fuerit: utpote qui secretiora quædam commentaria sua nondum absoluta Archite crediderit. Argumentum quoq; id est, Architam non minus moribus quàm uerbis philosophantem, dignum fuisse cui charissima queq; commodo traderentur. Fortè uero commentaria hæc ad explendum Critiam non absolutū, & ad conscribendum Hermocratem nondum compositum pertinebant. Epistolam uero ad Dionysium quæ ab ignorantibus his adiungitur ideo non traduximus, quia & ipsa epistola uerba, & docti omnes negant esse Platonis. Est autem operæ præcium in his epistolis animaduertere, quàm magno & constanti animo Plato noster, præsertim in amicorum rebus fuerit, & quàm grauiæ sepe discrimina pro amici salute subierit. Præterea quàm libere atque benigne tyrannum sepius corripuerit, ab adulatione quidem maxime omnium alienus, charitate uero atque officio nemini cedens, ut non minus uita & moribus quàm disputationibus conducere nobis possit ad beatæ uiuendum.

LIBER TRIGESIMVS SEXTVS

PLATONIS EPISTOLARVM DVODECIM.

DIO DIONYSIO BENE AGERE. EPISTOLA I

GO DVM apud uos diuturna opera ita imperium uestrum administrarem, ut cæteris utilitates uestras captantibus fidei dignitate præstarem, graues calumnias sustinui. Noui enim quod me uobis ad stipulante crudele nihil omnino factum uidebitur. Omnes autem qui eadem in gubernatione uersati sunt, testes mihi esse possunt. Quorum ego permultos summo conatu à damnis non mediocribus liberaui. Imperio quinetiam apud uos fungēs, ciuitatem uestram sæpius custodiui. Tandem uero ignominiosius à uobis expulsus sum, quàm uilissimum aliquem expelli conueniat, iussus à uobis abire, qui tam diuturnam operam uestris sum cōmodis impertitus. Igitur posthac modo quodam inhumaniori mihi ipsi cōsulam. Tu autem talis tyrannus gubernabis solus. Pecuniam uero illam egregiam abs te in uaticum missam, per Bacchium hunc unā cum his literis ad te remitto. Neq; enim ad uaticum sufficit: neq; ad cæterā uitam satis est utilis: tibiq; danti dedecus allatura maximum, & mihi nō multo minus accipienti. Itaq; illam accipere nolui. Tua uero nihil interest & dare & accipere tantundem, sed illa recepta tuorū quemuis alterū honorabis, quemadmodum me honorasti. Ego enim abs te satis iā sum honoratus. Et mihi opportune nunc Euripidis illud uenit in mentem: te rebus quandoq; poscentibus talem tibi uirum assistere optaturū. Meminisse autem te uolo, & alios tragicos plurimos, cum tyrannū aliquem pereun-

percutentem inducunt, huiusmodi illi uoces attribuere. Heu miser, pereo nullis fultus amicis. Auri uero defectu pereuntem aliquem nullus adhuc retulit poetarum. Illud quoque poeticum, mentem habentibus ualde probatur, Non auri fulgor in misera mortalium uita rarissimi, non adamas, nō argenteæ mensæ quæ apud homines habentur in precio, ita oculis coruscant: neq; lati fundi, aut pinguiā culta tantum ualent ad uitam, quantum mēs bonorum uirorum inter se consentientiū. Vale: atq; considera tantum erga nos erratum quo erga cæteros rectius te geras.

PLATO DIONYSIO BENE AGERE. EPISTOLA II

VDIUI ex Archedemo te censere nō solum me, sed familiares etiam meos præter unicum Dionem nihil malī aduersus te loqui debere uel agere. Hoc autem quod de Dione excipis, ostendit me in familiares meos imperiū non habere. Si enim haberem cum in alios tum in Dionem ac te imperiū, tam uobis q̄ cæteris Græcis bona, ut arbitror, plurima prouenirēt. Nunc autem hoc duntaxat magnus sum, q̄ me ipsum præsto rationi meæ obedientem. Quæ ideo dico, quia nihil synceri Cratistolus & Polyxenus ad te detulerunt. Quorum alterum dicere ferunt, audisse Olympijs multos eorum qui mecum erant obrectantes tibi. Forfitan acutius q̄ ego, ille audit. Ego enim tale nihil audiui. Vide autem mihi posthac quoties huiusce modi ad te aliquid defertur, te ita facere oportere, ut scribas ad me, & rem ipsam perquiras. Ego enim uerum fateri nec formidabo, nec erubescam. Mihi autē & tibi ita seres inuicem habet. Neq; nos alicui, ut ita dicam, Græcorum incogniti simus: neq; familiaritatem nostram huius seculi homines conticescunt: certum quoq; illud habeto, neq; posteros tacituros. Tales sunt qui eam exceperūt, utpote neq; paruam, neq; obscurā. Quorum hæc? Statim aperiam, altius rem aliquanto exorsus. Naturæ quidē lege sapientia potentiāq; excellens in idem tendunt. Semperq; ista duo se inuicem affectant, persequuntur, congreguntur. Deinde etiam istis homines admodum delectant, quoties siue in carminibus poetarum, siue priuatis colloquijs huiusmodi quædam referūt, aut audiunt: ceu cum de Hierone & Pausania Lacedæmonio loquuntur homines, gaudent Simonidis familiaritatem quæ cum illis fuit cōmemorare: & quæ ad eos dixit fecitq; referre. Similiter Periantrum Corinthium, & Thaletem Milesium unā celebrare consueuerunt, Periclem & Anaxagoram, Cræsum atq; Solonem, ut sapientes: & Cyrum ut potentem. Atqui hæc imitati poetæ, Creontem & Tiresiam simul inducunt: Polydumq; & Minoa: Agamemnonem & Nestorem: Vlysses & Palamedem: atq; ut mihi uidetur, eadem ratione præsci homines Ioui Prometheum coniunxerunt. Horum uero alios consentientes, alios dissentientes inducunt: alios autem quandoq; concordēs, quandoq; uero discordēs. Eorumq; tam dissensiones q̄ consensiones canunt. Cuncta uero hæc ideo dixi, ut illud ostenderē, q̄ etiam cum mortui fuerimus, de nobis homines non silebunt. Quocirca non est negligendū à nobis: sed cura habenda temporis subsequenti. Fit enim natura quadam, ut ignauissimi homines nihil curent quæ sit de ipsis futura opinio: probatissimi autem uiri cuncta faciunt quo in futuris seculis bene inter homines audiant. Quam ego cōtecturam facio, esse aliquem sensum ijs qui mortui sunt, rerum nostrarum. Quoniam optimi animi sic forte diuinant: deterrimi autem nequaquā. Validiora uero sunt diuinorū uirorum præfagia, q̄ aliorum. Puto autem, si liceret superioribus illis defunctis de quibus loquor, suam cōsuetudinem emendare: plurimam operam adhibituros, ut meliores de se q̄ nūc opinioniones circumferrentur. Hoc nobis quidem etiam nunc fauente deo facere licet: & si quid in superiori familiaritate nostra est peccatum, tam factis q̄ dictis emendare illud atq; corrigere: ut uera & optima præsertim quantum ad philosophiam attinet, de nobis super sit opinio: ac fama nostrarum rerum, siquidem bona est, melior: sin mala, bona efficiatur. Atqui nos ista curantes, nihil magis pium agere possemus: & negligentes, nihil æque impium & prophanium. Quemadmodum autem & hoc fieri conueniat, ac iuste fieri possit, ego iam dicam. Quando in Siciliam ueni, fama erat me permultū inter eos qui tunc philosophabant, excellere. Cupiebā etiam cum Syracusas uenissim, opinionis illius testem habere te: ut etiā apud multitudinem in honore mihi philosophia esset. Verum nō satis prospere mihi res illa successit. Causam uero huius nō illam fuisse dico, quam pleriq; existimarēt, sed illam

fuisse causam assero: quod tu non satis mihi credere uisus es, sed me quodammodo dimittere uelle: alios uero uocare: & quid mihi esset negotij inquirere, diffidens scilicet ut mihi uidebat. Et qui de ijs loquebantur, permulti erant: affirmantes quod me quidem contemneres, atque ad alia animum intendisses. Hac igitur tunc fama increbuit. Quid autem post hac fieri oporteat, iam audi: ut ad illud quod interrogasti, respondeam, quo pacto nos inuicem gerere debeamus. Si tu quidem omnino philosophiam spernis, ualere sinamus. Sin autem uel ab alio audisti, uel ipse per te inuenisti meliora quam ea quae a me tradunt, illa complectere. Quod si nostra tibi placent, nos quoque maxime honorare debes. Nunc autem tanquam ab initio tu ducas, ego sequar. Honoratus enim a te, te honorabo: non honoratus autem, conuiescam. Praeterea si tu honorare prius me coeperis, philosophiam uideberis honorare: idque apud multitudinem quod tu in primis cupiebas, tibi gloriam pariet tanquam sapientiae amator. Sin autem ego te honorauero me minime honoratem, diuitias admirari uidebor & sequi. hoc uero quam turpe ab omnibus censeatur, non ignoramus. Ut autem summam dicam, te honorante, ambobus honor erit: me autem honorante, ambobus infamia. Et de his quidem satis. Summa uero ipsa non recte se habet. Narrabit uero ipse tibi Archedemus, cum ad te redierit. Illud autem preciosius & diuinius, de quo per illum me interrogas, omnino ipsi est ostendendum. Ais enim, ut ille fert, non sufficienter tibi a me de prima natura demonstratum fuisse. Dicendum est igitur tibi nunc per aenigmata quaedam: ut siquid huic tabellae uel mari uel terra contingat, qui eam legerit, intelligere non possit. Est autem ita. Circa omnium regem cuncta sunt: ipsius gratia omnia: ipse pulchrorum omnium causa: circa secundum secunda: tertia circa tertium. Humanus animus affectat qualia illa sint, intelligere: aspiciens in ea quae sibi cognata sunt. quorum nihil sufficienter se habet. Sed in rege ipso, & in his quae dixi, nihil est tale. quod autem post hoc est, animus dicit. At enim qualis hac tua interrogatio est Dionysii & Doradis filii: quae malorum omnium causa est. Immo uero magis huius stimulus quidam animo nostro ingenuus. Quem nisi quis eruat, ueritatem certe nunquam assequetur. Tu hoc ad me in hortis cum essemus sub lauris, excogitauisse dixisti: ac tuam fuisse inuentionem. Atque ego inquam, si hoc ita se habere tibi uideretur, multis me disputationibus liberales. Nec alium unquam huius inuentorem reperisse, plurimamque inuestigationem meam circa id uersari. Verum tu forsitan audito aliquo diuina quadam sorte eodem progressus es. Demonstrationes autem eius rei nunquam firmas tenuisti, sed alias protulisti aliter: quatenus phantasia coniectabas. Hoc autem nihil est tale. & hoc non tibi soli contigit. Sed certo scio neminem quando primum me audit, aliter affici. Et alius quidem magis, alius uero minus defatigatus, uix tandem a labore cessant. Omnes autem ferme laborant non parum. Haec autem cum ita sint & fuerint, ferere inuenimus, ut opinor, quod tu per epistolam petisti, quemadmodum oportet inuicem nos habere. Postquam uero haec & per se discussis, & cum aliorum opinionibus comparaueris: modo rectum examinem peregeris, consentientem nobis te & nostris praebabis. Quoniam igitur pacto haec & alia quae diximus, sententiam tibi meam retulerit, dubitationes aliae te forsitan capient. tu uero si recte tibi consules, mittes iterum ad me Archedemum. Ille rursus quasi mercator, non sine lucro redibit: quod si bis aut ter feceris, atque illa quae mittimus, diligenter examinaueris, mirabor equidem si non multo melius quam nunc ad ea quae dubitas te habeas. Audacter igitur id agatis. Neque enim uel tu, uel Archedemus negotiationem ullam suscipere potestis, quae aut honestior sit, aut deo acceptior. Caue tamen ne excidant haec unquam in aures hominum disciplinae eruditionisque expertium. Nulla sunt enim, ut mea fert opinio, quae dicta ad populum magis ridicula uideantur: neque quae apud ingenuos prolata, magis mirabilia & diuina. Saepem uero dicta semperque audita & multis annis, uix tandem uelut aurum cum magno labore purificatur. Nam quod in hac re mirabile contingere consueuit, id audi. Sunt complures homines qui ista iam audierunt: pollentes acumine, pollentes memoria, in examinando & iudicando solertes, prouecti iam aetate, neque minus triginta annis haec audierunt. hi tamen affirmant quae auditu quondam incredibilia maxime uidebantur, ea sibi nunc primum ualde credibilia uideri atque perspicua: & quae tunc probabilissima, ea nunc sibi contra uideri. Haec igitur intuens, caue ne quando te poeniteat eorum, quae tibi indigne nunc exciderunt. Maxima uero huius rei custodia est, nihil scribere, sed addiscere. Nam quae scribunt, contineri

tineri non possunt. Hac de causa nihil ego de ijs scripsi unquam, neque est Platonis opus praescriptum aliquod, neque erit. Quae autem modo dicuntur, Socratis sunt: qui uir etiam dum iuuenis esset, uirtute claruit. Vale: & nobis crede. Atque hanc epistolam, cum sapius eam legeris, statim combure. Et de his quidem satis. Miraris autem quod ad te Polyxenum non mittam. Ego autem de Lycophrone etiam & reliquis qui apud te sunt, idem iam dudum & nunc prorsus affirmo: te scilicet istis tum ingenio, tum differendi arte praestare quam plurimum: nec illorum quenquam sponte tibi in disputando, ut aliqui suspicantur, cedere, sed inuitos. Atqui uideris admodum modeste illis fuisse usus, & honestis eos muneribus prosequutus. Sed de ijs quidem perinde atque de talibus talia multa licet dicere. Philistione si uti contigerit, utere quam maxime. Et si fieri potest, Speusippi utere opera, atque remittas. Eget quidem tui & Speusippus. Pollicitus autem mihi est Philistio, si abs te dimittatur, se Athenas euestigio petiturum. Lithotoniensem uero illum dimisisse, laudabile fuit. Leuis autem petitio tam de illius necessarijs, quam de Egesippo Aristonis filio. Nam & ad me scripsisti: si quis huic uel illis iniuriam uelit inferre, ac tu id persenseris, te minime permissurum. De Lysiclide praeterea uera fateri decet. Nempe solus iste ex ijs qui Sicilia Athenas profecti sunt, nihil in tua meaque consuetudine immutauit. Sed quae facta sunt, quotidie uerbis pro uiribus magis honestat.

PLATO DIONYSIO.

Epistola III

ETIS an rectius ponatur in salutationibus, gaudere: an quemadmodum ego solitus sum scribere ad amicos, bene agere. Tu quidem, ut aiunt hi qui tecum in Delphis affuerunt, ita Deum ipsum blande alloqui, ac similiter scribere consueuisti: Gaude, uitamque tyranni iucundam serua. Ego autem neque Deum hoc modo, neque hominem salutarim. Non Deum, quia contra illius naturam loquar. nam procul a molestia & uoluptate diuinitas. Non hominem, quia saepius detrimentum & dolorem sibi affert uoluptas, hebetudinem in animo & obliuionem, insipientiam & petulantiam pariens. Et de salutatione quidem haec mihi dicta sint. Quae tu postquam legeris, sicuti uoles ita capies. Ferunt uero non pauci te dicere solitum ad legatos quosdam dum te adeunt, in animo habuisse Graecas ciuitates in Sicilia restituere: & Syracusanos releuare: ac pro tyrannide regiam gubernationem illis inducere. Audientem uero haec me tibi ne faceres illa obstitisse: cum tu uehementer id cuperes. Nunc autem illa ipsa ut facias Dionem docere: ac tuis proprijs cogitationibus imperium a nobis tuum labefactari. Vtrum sermones huiusmodi aliquam tibi utilitatem ferant, tu ipse cognoscis: iniuria certe me afficis, cum contraria dicas quam ueritas sit. Et profecto satis superque haecenus a Philistide & alijs compluribus inuidia mihi conflata est & apud milites & apud Syracusanos. Nam cum in arce una tecum habitarem, omnia malefacta in me conuertebantur, asserentibus qui extra erant, te singula meo consilio facere. Cum aperte scias per pauca me tecum de gubernatione ciuili sponte mea, atque id ab initio tractauisse: dum aliquid posse me proficere arbitrarer, & alia quaedam exigua, Legum procerum mediocriter incumbente. Quibus tamen postea uel te uel alium audito quaedam praeter mentem meam inseruisse. Quae facile internoscuntur qui possunt morem ingenij nostri discernere. Sed ut modo dicebam, non egeo calumnia & apud Syracusanos & apud alios, quibus me ista dicens criminari: sed multo magis purgatione contra primam calumniam, & contra nouam nuper exortam, maiorem quidem ac uehementiorem. Ergo aduersus duas calumnias necesse est excusationem me duplicem aggredi. Primum quidem merito noluisse me de gubernatione rei publicae tecum agere, deinde meum illud consilium non fuisse quod tu ais, ut suaderem tibi ne ciuitates Graecas restitueres. Et primum quidem de primo sic accipe. Veni Syracusas a te uocatus & a Dione, quum esset ipse Dio magna apud te dignitatis, mihi iam pridem hospes, aetate uero media atque perfecta: quibus omnino uel mediocriter prudens, opus esse ad res huiusmodi gerendas quales tuae erant, existimarit. Tu uero eras admodum iuuenis, & omnium quorum oportebat te peritiam habere ignarus, mihi quoque ualde ignotus. Post haec, siue quis homo, siue deus, siue fortuna quaedam tecum, Dionem pepulit. Tu solus relictus es. An igitur communionem mihi aliquam tecum rerum ciuiliu tunc relictam putas: cum uiderem prudentem quidem consultorem abs te pulsum: te autem imprudentem cum multis flagitiosis ita fuisse relictum, ut non imperares, licet imperare arbitrare

ris, sed huiusmodi hominibus reuera seruires. Tunc ergo quid oportebat me facere? An non id quod faciebam? Abstinere uidelicet omni gubernatione, ne inuidia maleuolorum in calumnias uocarer. Et illud omnino conari, ut uos inuicem dissidentes, & longe diuisos in pristinam amicitiam gratiamque reducerem. Tu mihi testis esse potes quanto conatu hoc a me negocium susceptum fuerit: neque unquam desertum. Tandem uix ita conuenimus, ut domum remearem, finitumque bello quod tunc erat, ego & Dio Syracusas rediremus: tu autem nos aduocares. Hæc sunt acta in prima illa profectio ad te mea: & in patriam reditu. Facta deinde pace iterum me uocasti: non tamen ut inuicem conueneramus, unam cum Dione, sed solum. Scripsisti enim ut ipse tunc uenirem: Dionem uero postea te uocaturum. Ea de causa ego tunc non ueni, quod quidam Dioni displicuit, qui præstare putabat ut parerem tibi atque uenire. Transacto post hæc anno, triremis una a te missa est: & simul cum illa literæ tuæ, quarum caput erat: si uenire, Dionis res ita fore ut ego maxime optabam, contra uero si non uenirem. Pudet referre quæ multæ tunc epistolæ scriptæ sunt, tam abs te quam ab alijs tua causa, ex Italia atque Sicilia ad me & ad multos propinquorum familiariumque meorum: quæ omnes exhortabant precabanturque ut tibi obsecutus accederem. Visum est igitur omnibus, & in primis Dioni, absque dilatione eundem esse. quam ego ob ætatem me excusabam, & de tua constantia me diffidere dicebam, quasi nequiores obrectatoribus maleuolisque meis dissidium inter uos querentibus resistere. Conspexeram enim iam pridem, & nunc etiam perspicio opes tam priuatorum quam principum quanto maiores sunt, tanto magis insidiatores, & turpium noxiarumque uoluptatum machinatores nutrire. quo nihil perniciosius gignit opulentia atque potestas. Veruntamen omnibus his omissis, uenire decreui, ne que re læ materiã alicui familiarium meorum relinquerem, quæ cum possent eius res saluæ esse, ob negligentiam meam perissent. Quæ uero post aduentum meum secuta sint, tu optime nosti. Censebam equidem ut secundum promissa epistolarum tuarum quam primum Dionem reuocares, & pristina familiaritate reciperes. cuius ego rationem habendam esse putabam. In quo si mihi paruisses, forte melius tuæ & Syracusanorum cæterorumque Græcorum res, ut mea uaticinatur opinio, sese haberent. Arbitrabar deinde bona Dionis suis restitui debere, nec illis diuisoribus quos tu præfeceras, eorum administrationem amplius relinqui. Iudicabam præterea pecuniã singulis annis Dioni solitam mitti, esse mittendam, non diminutam ob præsentiam meam, sed magis adauctã. Cum autem horum nihil abs te impetrare possem, abiire constitui. Tu uero annu me ut expectare rogasti, affirmas te Dionis bona omnia redditurum, ita ut mediã pars Corinthum ad Dionem ipsum mitteretur, reliqua uero pro eius filio Syracusis maneret. Multa præterea referre possum, quæ promissa a te seruata non sunt. Sed ea ob multitudinem omitto. Cum enim bonorum Dionis omnium uenditionem faceres, absque ullo eius consensu: quamquam ita demum hoc faciendum dixeras, si ille assentiretur, promissis omnibus o uir mirabilis, Colophonium, ut aiunt, suffragium, finemque gloriosissimum imposuisti, Rem profecto neque honestam, neque honorificã, neque iustam, neque utilem machinatus, me deterrere conatus es tanquam rerum illarum nescium: quo ego pecunias ad Dionem mittendas postulare desisterem. Nam cum Heraclidem pelleres: quod neque Syracusanis, neque mihi iustum uidebatur: egoque unam cum Theodoto et Eurybio pro Heraclide deprecarer, accepta hinc quasi sufficienti quadam occasione, iam pridem te deprehendisse dixisti, nullam mihi curam esse rerum tuarum, sed Dionis solum eiusque amicorum & propinquorum. Itaque cum Heraclides & Theodotus Dionis amici suspicionem criminis non carerent, me omnia facere quo meritas poenas non darent. Hæc quidem in nostra illa ciuili administrationis comunione, & quamcumque aliam dissensionem nobis accidisse quid mirum? Præuus enim a prudentibus uiris merito existimari possem, si potentiam tuam magnitudine adductus, ueterem amicum & hospitium meum a te patria pulsum, nulla in arte, ut ita loquar, te deteriore prodidisset atque destituissem: te uero iniuriantem illi præposuissem: & omnia fecissem quæ imperares, tuarum scilicet opum gratia. Certe si illum tui gratia prodidisset: nemo aliam mutationis meæ causam fuisse dixisset. Hæc igitur ita gesta, causa fuerunt succensendi inter nos, & nihil comunicandi. Verum mihi opportune iam sermo in eam transiit partem, de qua secundo mihi loco dicendum proposui. Attende obsecro diligenter, si uerum tibi dicere uideor. Dico te Archidamo præsentem & Aristocrito, cum esses in hortis uiginti ferme dies ante recessum meum a Syraculis Athenas, dixisse mihi illa quæ nunc etiam dicis: quæ Heraclides

dis & aliorum omnium, magis quam tui curam haberem. Præterea me in præsentia illorum rogasti, an meminisses cum primo Syracusas ueni, suasisse me tibi ciuitates Græcas restituere. Egoque concessi meminisse me: & addidi etiam tunc optimum mihi uideri. Fatendum est o Dionysi, quod subinde dictum est. petij equidem utrum id solum tibi consuluisset: an aliud præterea. Ad hæc tu iracunde nimium ac contumeliose respondisti: & alia etiam me præcepisse. Itaque contumelia tunc in me id fuit, ut putasti: nunc autem asseratio pro somnio est. Rogasti autem me aperte nimium, si bene quid memini, me deridens, an ista præcepissem tibi quasi docto, an non. Respondi te id optime meminisse. At ipse ad hæc adiecit: Ut docto in geometria, an quomodo? Tunc ego quod respondere poteram, reticui: ueritus ne uerbi alicuius exigui causa, nauigatio illa a me expectata, mihi prolata angusta fieret. Cæterum ad illud iam redeamus, quod tendunt hæc omnia. Noli inuidiam conflare mihi, dicens te prohibitum fuisse a me ciuitates Græcas dirutas a Barbaris, restituere: ac Syracusanis gubernationem pro tyrannica regiam mutare. Nihil enim de me potes mentiri, quod a meis sit moribus alienius. Atqui si foret alicubi sufficiens huius rei iudicium, etiam alia dicerem superioribus clariora: probaremque manifeste me suasisse tibi ut illa faceres: te autem recusauisse. Nequaquam difficile est ostendere illa futura fuisse optima & tibi & Syracusanis & Siculis omnibus. Si ergo negas te ista dixisse quum dixeris, satis equidem habeo quo te criminer. Quod si fateris, Stesichorum sapientem putat: atque eius palinodiam, id est cantum superiori contrarium imitatus, ex mendaci sermone te ad uerum traducas.

PLATO DIONYSIO BENE AGERE. EPISTOLA IIII

UTO manifestam esse per omne tempus propensissimam uoluntatem meam circa singula quæ contigerint, neque occultum esse uobis, studium conficiendi fuisse mihi non aliam magis ob causam, quam ut in rebus honestis honorem consequerem. Censeo enim esse iustum, ut qui reuera boni sunt uiri, & talia faciunt, dignam gloriam consequantur. Præsentia igitur, deo gratias, recte se habent. De futuris uero maximum uobis propositum est certamen. Nam fortitudine quidem, celeritate, ac robore præstare tale est, ut aliorum quoque esse possit: sed ueritate, iustitia, magnificentia, & huiusmodi quadam honestate & dignitate præcellere, ad eos qui ista gerunt, & talium sibi gloriam uendicant, præcæteris attinet. Manifestum sane est quod dico. Meminisse autem debemus, oportere nos, ut te non latet, plus ab alijs quam uiros a pueris differre. Itaque constare omnibus debet, tales nos esse, quales uideri uolumus: præsertim cum deo iuuante perfacile sit futurum. Cæteris siquidem hoc contigit, ut multa loca obire compulsi fuerint ad id consequendum: rerum uero tuarum status huiusmodi est, ut ex uniuerso, ut ita dixerim, terrarum orbe unum in locum, & in illo ipso in te unum maxime oculi omnium sint conuersi. Tanquam igitur subiectus oculis spectatusque ab omnibus, conare Lycurgum illum antiquum exprimere, & Cyrum: & si quis alius uideatur unquam moribus & publicis institutis excelluisse: præsertim quum sit multorum ac penè omnium uestrorum opinio, post Dionysium sublatum res esse perituras, propter tuam & Heraclidis & Theodoti cæterorumque nobilitatem ambitionem & excellendi cupiditatem. Primum quidem optandum est, ne quisquam talis existat: quod si quis apparuerit talis, tu medebere: ut res in melius deducantur. Ridelicet tibi forte uideatur, me ista monere, cum tibi sint nota. Sed ego in theatris conspicio, certatores a pueris prouocari, nedum ab amicis, qui beneuolentiam studio cohortari putantur. Vos certe nunc tanquam in teatro quodam certatis. In quo si nostra opera opus est, certiores nos facite. Hic autem perinde se res habent, ut cum uos aderatis. Scribite mihi quid actum sit, quid ue agatur. Nam licet audiamus multa, certi nihil habemus. Multa a Theodoto & Heraclide feruntur epistolæ Lacedæmona & Æginam. Nos autem, ut dixi, audientes multa de rebus uestris, nihil aperte percipimus. Nec te lateat eam esse de te apud quosdam opinionem, quasi de homine aliquanto minus quam decet, officioso atque affabili. Memento igitur necessariam esse ad res gerendas, hominum beneuolentiam: aut steritas uero solitudinem amicorum parit. Felix esto.

DIO Perdica, bene agere.

Epistola V

LUPHREO suasi quemadmodum ad me scripsisti, ut in rerum tuarum administratione perseveraret. Est autem meum tibi quoque & de alijs rebus, quemadmodum religio & hospitalitas postulat, consilium dare: & quemadmodum Euphreo uti debeas. Profecto uir ille ad multa utilis esse potest. maxime uero ad id, cuius tu plurimum indiges ob aetatem, praesertim quum haud multi reperiantur, qui de his rebus consilium iuuenibus commode afferre possint. Est enim uox quaedam uniuscuiusque ciuili gubernationis: uelut animalium quorundam. Nam aliam popularis, aliam paucorum, aliam unius gubernatio uocem emittit. Has intelligere multi profitentur, sed longe absunt ab intelligendo, praeter admodum paucos. Quae igitur gubernatio propriam uocem erga deos & erga homines emittit, consentaneasque uoci actiones reddit, ea uiret semper atque seruat. quod si uocem alterius imitatur, interitum recipit. Ad haec Euphreo tibi perutilis esse poterit: quauis & ad alia uir fortis sit. Rationes enim monarchiae id est principatus unius, non minus quam eos qui apud te sunt, eum inuenturum esse spero. Ad haec igitur illo fretus, utilitatem ex eo percipies, & referes ipsi deinde quam plurimam. Quod si quis haec audiens obijciat: Plato quidem profitemur quae ad populari statum conferant intelligere: nunquam tamen licet occasio data fuerit, in ciuitate sua surrexit ad consilium populo exhibendum: ad haec respondebitur: Platonem sero tandem fuisse in patria, populumque offendisse iam senescentem, assuefactumque per illos qui ante se fuerant, multa diuersa facere a consilio suo. Nam libentissime ut parenti illi consulisset, nisi frustra se ipsum periculo subiecturum existimasset. Idem quoque circa consilium mihi futurum existimo. Si enim insanabiles uideremur, re dimissa, omni de me meisque consilio abstineret. Esto felix.

PLATO Hermiae, Erasto, & Corisco, bene agere.

Epistola VI

MHI quidem uidetur deorum aliquis fortunam uobis optimam, modo recte eam recipiatis, benigne abundeque parasse. Quippe finitimi estis, & utilitatem uobis mutuam conferre ualeatis per maximam: Hermiae siquidem neque multitudo equorum, neque alius belli apparatus, neque auri magnitudo usque adeo uires auget, quantum amicorum bonorum constantia atque fidelitas. Erasto autem & Corisco praeter sapientiam istam de speciebus pulcherrimam, alia insuper affirmo, & si sum senex, opus esse sapientia aduersus improbos iniustosque cauendi, & ad resistendum potentia. Sunt enim inexperti fraudum: quia penes nos cum hominibus uiuere diu consueti sunt minime malis. Quapropter illos huiusmodi quadam indigere dico cautione, ne compellantur ueram negligere sapientiam & humanam hanc necessariamque sapientiam, plus quam deceat meditari. Rursus uero eam ipsam uiam mihi uidetur Hermias in primis natura usque & arte consecutus. Quid igitur dico? Equidem Erasti & Corisci mores ingeniaque expertus magis quam tu confirmo tibi, o Hermia, denuncio, testor, non facile magis fidos homines istis finitimis esse te reperturum. Tibi itaque consulo, ut quoad fieri potest ac licet, omni studio hos uiros complectaris. Vobis quoque o Eraste & Corisce consulo, ut Hermiam uicissim suscipiatis, certantes mutuo amore & beneficio, uno maxime amicitiae nodo uinciri. At si quis uestrum coniunctionem istam dissoluere uideat, nam humana quidem mobilia sunt, huc ad me meosque mittite accusatoriam in delinquentem epistolam. Puto enim iustitia & pudore refertos, qui a nobis proficiscuntur sermones, nisi quid magnum subsit, magis, ut dicitur, omni incantatione uos in pristinam amicitiam & communionem copulatuos. Ita si philosophemur omnes, utriusque quantum ualebimus, & nostrum cuique concedetur, rata haec modo edita oracula seruabuntur. Quod si ista negligamus, nihil equidem praefabor. Omen namque bonum uobis praedico, atque uaticinor, haec bona omnia uos ita demum esse facturos, si deus uoluerit. Hanc uero epistolam a uobis tribus simul legendam censeo: aut saltem duobus una legendibus, & saepe etiam repetentibus. Utendumque uobis pacto & lege certa: etiam iureiurando ut aequum est interposito, non sine eleganti studio atque huius studij sorore disciplina, testando deum rerum omnium ducem praesentium & futurarum, ac ducis & causae patrem dominum. Quem si uere philosophemur, cognoscemus aperte omnes, quatenus felicitis hominis natura pertingere potest.

Plato

PLATO Dionis propinquis & amicis, bene agere.

Epistola VII

SCRIPSISTIS mihi censere uos eandem mentem in republica esse uobis conseruandam, quam Dio habuisset: meque rogatis in communionem accedere quantum uerbo factoque uirum habeam. Ego autem si eam uoluntatem opinionemque quam ille habuit, habetis, assentior uobis, & in communionem accedo. Si non habetis, de ea re consultandum etiam atque etiam dico. Quae uero fuerit illius mens atque uoluntas: non ut coniectans, sed tanquam sciens referre possum. Quando ego primum Syracusas profectus sum, annos circiter quadraginta aetatis agens: Dio in ea erat aetate, qua nunc Hipparinus. & in ea quam tunc comprehenderat opinione semper perseverauit, Syracusanos putans esse liberos oportere: atque optimis legibus gubernari. Itaque non sit mirandum, si quis deorum hunc in eadem opinione reip. gubernandae ipsi consentientem praestitisset. Quae uero ratione id fuerit faciendum, digna res est, quae & seni & iuueni audiat. Conabor autem, quoniam praesens tempus id poscit, rem omnem a principio uobis referre. Equidem adolescens dum essem, eandem quam plerique habui cupiditatem. Statueram enim cum primum mei ipsius copos factus essem, ad remp. me conferre. Interim talia quadam circa rempub. contigerunt. Nam quum praesens reip. status a multis improbaretur, secuta mutatio est. Tunc unus & quinquaginta uiri gubernatione suscepta: undecim in urbe, decem uero in Piraeo forensium urbanarumque rerum administrationem habebant. Sed penes triginta uiros summa erat omnium auctoritas constituta. Horum nonnulli domestici & noti erant mihi, qui me statim ad remp. capeffendam inuitauerunt. Atque ego nihil mirabile sum ob iuuentutem perpessus. Quippe existimabam illos ab iniusta uita ciuitatem ad iustos mores debere conuertere. Itaque diligenter indies quid facerent obseruabam. Verum animaduerti eos breui admodum tempore ita se gerere, ut prior ille reipub. status fuisse aureus putarem. Nam & alia multa iniuste fecerunt, & amicam meam seniore Socratem, quem ego iustissimum omnium qui tunc erant, appellare non uereor, una cum alijs quibusdam ad adducendum ciuium quendam ad se miserunt, ut ultimo supplicio afficeretur: Socratemque ipsum uel sponte uel inuitum quasi participem sibi coniungerent, qui tamen parere noluit, ac potius cuncta pati grauissima constituit, quam impiorum scelerum illis socius existere. Haec igitur cum uiderem, & alia quadam non parua, grauer tuleri, & ab illis malis me recepi. Nec multo post sequuta horum triginta euersio est, totaque resp. mutata. Rursus igitur quantum moderatius, cupiebam tamen adire remp. Sed agebantur tunc etiam utpote turbata repub. quae improbares permulta. Nec sane mirum fuerit in huiusmodi mutationibus inimicos quosdam poenas dare grauiore, quam qui redierant, magna uerentur clementia. Iterum sorte quadam accidit, ut Socratem hunc amicum nostrum potentes in repub. quidam accusarent, impium crimen obijcientes, ac minime omnium ipsi conueniens. quasi enim non recte de deis sentiret, alij quidem in iudicium traxerunt: alij sententiam in eum dixerunt, condemnaueruntque: & eum hominem necauere, qui superiori tempore quo nihil impie faceret, unum ex ipsis tunc exulante ducere, atque rei impiae nullo modo particeps fieri sustinuerat. Cum haec igitur animaduertere, & homines qui in reip. gubernatione uersabantur, legesque & mores, quanto magis considerare, quantoque magis etate progrederer, tanto difficilius arbitrabar esse recte remp. gubernare. Neque enim hoc fieri potest absque amicis sociisque fidelibus. Quos tamen reperire haud facile erat: non enim amplius patrijs moribus institutisque ciuitas nostra gubernabatur: & parare nouos impossibile erat sine summa difficultate: utpote simul legibus, moribusque penitus corruptis. Itaque ego ille qui primus exarseram incredibili cupiditate me ad rempub. conferendi, intuens cuncta in praecipuum deferri, tandem quod me uertere, nesciebam. Et ab inuestigatione quidem nequaquam desistere placuit: si quid forte melius eueniret & circa haec ipsa, & uniuersam remp. agendi uero opportunitatem aliquam expectare. Tandem uero compertum est mihi, resp. omnes quae nunc sunt, improbe gubernari. Nam quantum ad leges attinet, insanabiles ferme sunt: nullo instituto egregio, sed fortuna quadam uiuente. Quapropter dicere adductus sum, laudans rectam philosophiam, quid iustum sit & quid non, tam in rep. quam in priuata per eam duntaxat discerni. Itaque non prius desinere humanum genus in malis uersari, quam aut homines recte uereque philosophantes rerumpub. gubernationem adepti fuerint: aut hi qui gubernant, diuina quadam sorte uere philosophentur. Haec ego mente Italiam Siciliamque adiu

adiui. hæc fuit prima in ea loca profectio mea. Eò autem quum peruenissem, uitam illam quam beatam uocant, Italicarum Syracusanarumq; mentiarum plenam nullo modo probaui: bis uidelicet in die saturum fieri, & nocte nunquam iacere solum: & cætera quæ uitam huiusmodi subsequuntur. Nemo enim omnium qui sub cœlo sunt, si in huiusmodi moribus ab adolescentia nutriatur, quamuis natura & ingenio excellenti præditus, unquam tamen prudens euadet. Temperatus esse certe nunquam curabit. Eademq; erit de cæteris uirtutibus ratio. Ciuitas autem nulla legibus acquiescere poterit, si cuncta in superfluos sumptus eroganda ciues existimēt: cæterisq; posthabitis omnibus, cōuiujs dumtaxat & ueneris oblectamentis obnixè putent operam impendendam. Necesse est huiusmodi ciuitates modo in tyrannidem, modo in paucorum potentiam, modo in popularem statum mutari: neq; unq; quiescere: iustæ uero æquabilisq; gubernationis, eos qui in his ciuitatibus potentes sunt, ne nomē quidem ipsum audire uelle. Hæc ego unā cum superioribus illis considerans, Syracusas profectus sum: forte quidem fortuna quadā. Videatur autem alicuius eorum opera qui supra nos sunt, principium tunc fuisse datum omnibus quæ nuper Dionī Syracusisq; contigerunt: ac uereor ne pluribus insuper, si uos mihi nunc iterum consulenti nequaquam assentiāmini. Quemadmodum uero dicam omnium fuisse principium, profectioem tunc Syracusas meam accipite. Ego cum Dione tūc iuene conuersabar frequens, & quæ hominibus optima fore arbitrabar quibus poteram rationibus suadebam, & ut faceret consulebam. Sed his dicendis uideor latenter & præter intentionem tunc eam tyrannidis ruinam quæ sequuta est, parauisse. Dio enim quum esset acerrimo ingenio, cum ad cætera omnia, tum ad ea quæ tunc dicebantur à me perdiscenda, ita celeriter ac uehementer illa arripuit, ut nemo ex omnib. iuuenibus quos unquam conuenerim. Ac reliquam uitam ducere statuit multo præstantius q̄ alij multi Italicorum atq; Siculorū, uirtutem potius q̄ uoluptatem deliciasq; sectatus. Itaq; insensus uiebat illis qui in tyrannicis institutis degebant: atq; hoc usq; ad Dionysii mortem. Postea uero animaduertit eam sententiam quam ipse rectis cōceperat rationibus, non in se uno solum uerum etiā in alijs quibusdam licet nō multis existere, in quorum numero Dionysium iuniorē dñs bene iuuantibus sperabat fore: quod si accideret, & ille ipse & cæteri Syracusani mirificam felicitatem nanciscerent. Quapropter censuit me q̄ celerrime Syracusas debere accedere, ut horum socium adiutoremq; me adiungerem: memoria tenēs quam facile dudum mea consuetudo ipsum in cupiditatē uitæ pulcherrimæ atq; optimæ traduxisset. Quam cupiditatē si in Dionysio ut aggressus erat perficeret, magnā spem habebat absq; cædibus & sanguine, & absq; ijs quæ nunc euenerunt malis, ueram uiuēdi rationem ac beatam uitam in uniuersa illa regione constituere posse. Hæc Dio recte considerans, Dionysio suauit ut me uocaret: & ipse quoq; rogauit, ut accedere cunctis posthabitis festinarem: prius q̄ ulli alij Dionysio adhaerentes, neglectis optimis uitæ institutis ad alia illum deflecterēt. Cohortationem insuper precibus longam adiunxit. Quodnam, inquit, tempus aliud iam expectamus ad agendum opportunius, quam quod nūc nobis est diuina quadam fortuna concessum? Narrabat præterea magnitudinem imperij Dionysii per Italiam atq; Siciliam, eiusq; in his ipsis locis potentiam, iuuentam quoq; atq; cupiditatem eius ad philosophiæ & disciplinæ studia uehementissimam. Quinetiam quam propensi foret eius necessarij atq; domestici cum ad eam quam suaderem disciplinam uitæ recipiendam: tum etiam quam in ipso quoq; Dionysio ad hoc prouocando ualere. Itaq; si unquam aliās, nunc certe maximam adesse spem, eosdem fore & philosophos & magnarum principes ciuitatum. Ille igitur his me rationibus alijsq; generis eiusdem permultis adhortabatur. Ego uero quo tandem affectus iuuenum euasurus esset, formidabā. Talium enim cupiditates & ueloces sunt, & sæpe sibimet contrariæ feruntur. Dionem tamen tum natura grauem, tum ætate iam satis maturum esse sciebam. Itaq; cogitanti ambigentiq; mihi utrum eundem parendumq; foret, necne: subijt tandem, obsequendum esse. Atq; si quis unquam ea quæ de legibus & republica cogitauerat, perficere uelit, nunc fore tentandum. Quippe quum iudicarem si unī duntaxat persuasissem, me bona sufficienter omnia perfecturum. Quamobrem hac sententiā fiduciaq; domo abiui: nō qua opinabantur quidam: sed quadam scientiæ uerecundia in primis adductus, nequando mihi ipsi uiderer uerba solum habere, effectum uero officiumq; nullum spōte præstare: prodereq;

primum

primum Dionis hospitalitatem amicitiamq; non paruis subiecti periculis. Cui si quid aduersi accideret, uel pelleretur à Dionysio cæterisq; inimicis, atq; profugus ad nos his uerbis cōfugeret: O Plato, uenio ad te patria pulsus: cum neq; militibus, neq; equitibus carem, quorum uiribus resisterem inimicis: sed uerbis persuasioneq; indigerem: qua maxime sciebam te posse, iuuenes ad probitatem iustitiamq; exhortando in amicitiam necessitudinemq; deuincire. Quarum defectu rerum, modo per te factum est ut ego Syraculis expulsus huc accesserim. Et mea quidem fortuna abs te deserta minus tibi uituperationis affert. At uero ipsa philosophia, quam semper laudas, quam ue apud alios carere honore conquereris, nonne abs te nūc unā mecum prodita est? Quod si Megaris fuisset, uenisses utiq; mihi adiutor, cum te uocassem: alioquin te omnī ignauissimū iudicauisses. Nūc autem ob itineris longitudinem, periculumq; nauigationis atq; labores, te excusans infamiam euitare te putas, permultum certe aberit. Si inquam hæc ille diceret, quænam mihi esset probabilis responsio? Certe nulla. Quas ob res rationibus quoad fieri potest probabilibus atq; ipso iure adductus accessi, relinquēs consuetudines meas satis quidem honestas, sub tyrannidem neq; meis sermonibus, neq; mihi conuenientē. Veniens autem me liberaui, ne uel hospitalis Iupiter, uel philosophica fors accusare me posset. Certe philosophiæ dedecori fuisset, si ob mollitiē timiditatemq; uituperari potuissem. Cæterum cum eò uenissem, neq; enim oportet longius euagari: omnia apud Dionysium seditiois plena offendi: atq; calumniarū in Dionem, quasi tyrannidē affectaret. Defendi igitur quantum ualui, sed parum potui. Quarto enim ferè mense post aduentum meum Dionysius accusans Dionem quasi tyrannidē insidiaretur, in paruum coniecit nauigiū, ac turpiter expulit. Amici uero Dionis, quotquot eramus, cuncti formidabamus ne fortè aliquē nostrū Dionysius quasi socium illius criminis supplicio afficeret. Rumor autem exortus est Syraculis, me occisum esse à Dionysio, quasi omnium quæ tunc acciderant, autorem. At ille sentiens nos omnes sic affectos, ueritus ne ex metu nostro aliquid forsan accideret grauius, benigne admodum omnes recepit. Me certe ipsum consolatus bonam habere spem iussit, atq; ut permanerē omnino rogauit. Erat enim sibi in fuga quidem mea nihil honesti: sed in permanendo. Atq; idcirco precari me maxime simulabat. Preces autem tyrannorū necessitati permixtas esse non ignoramus. Cum uero ne abirem machinaretur, collocauit me in arce: atq; his locis habitare uoluit, unde nullus posthac nauta non modo prohibente illo, sed nisi iubente atq; mittente foret abducturus: neq; quisquam siue mercator siue alicuius prouinciæ magistratus, me solum exeuntem conspexisset, qui nō me captum ad Dionysium repente reduceret: præsertim quum iam contra quam prius uulgatum esset, Dionysium rursus Platonē uehementer complecti. Et quodammodo ita erat. Neq; enim scitandum est uerum. Complectebatur ille quidem indies me magis atq; magis, & gaudebat moribus nostris atq; consuetudine. Cupiebatq; à me laudari magis quam Dionem, & amicum longe magis existimari. Et ad id quidem maxime contendebar. Rationem uero qua id optime fuisset factum, si modo id fieri potuisset, neglexit. Hæc enim fuerat, ut mihi uidelicet in audiendis addiscendisq; philosophiæ rationibus liberius adhaereret, me cūq; conueniret. At uero ad hoc ille diffidentior erat: timens ne quemadmodū asseriebant calumniatores, si rationibus illis implicaretur, Dio quæ cupiebat, iam esset omnia consecutus. Ego autem omnia pertuli, in eadem sententiā perseverans, qua ab initio profectus eram: tentans si quo pacto fieri posset, ut in cupiditatē uitæ philosophicæ perueniret. At ille contra nitens me uicit. Et primū quidem tempus meæ profectiois in Siciliam, actionumq; illic mearum per hæc omnia traductum est: posteris uero temporibus in Siciliam iterum sum reuersus: quò me omni studio Dionysius reuocabat. Quam uero ob causam rursus accesserim, quid ue illic egerim, neq; id quidem absq; ratione, tunc demū uobis referā, cum uobis quid potissimū rebus sic habentib. agendū sit, consulero. Referam inq; eorum gratia qui interrogant quonam consilio secundò redierim. Sed ne quæ accessoria sunt præcipuis anteponantur, ad consilium iam deuenio. Reor equidem hominem consulentem ægroto & circa uictum intemperato, in primis hoc suadere debere, ut modum uiuendi mutet: ac si ægrotus in hoc obediāt, tunc alia iam illi ad medelam conferre. At si parere nolit, tunc consulentem ipsum uirū putabo & medicum, si eum omiserit: quòd si consulendo ulterius perseverauerit, cōtra putabo: ignauū scilicet atq; artis expertē. Idem quoq;

quoque de ciuitate, siue unus eam gubernet, siue plures, existimo. Si enim probabili quadam ratione rectaque uia incedenti, populo utile aliquid consulatur, id quidem agere, sapientis officium arbitror. Sin autem penitus a ciuili ratione desciscat, neque uestigia quidem eius sequi uelint, dicantque consultori: prestare ut rem publicam omittat, neque quicquam in ea commoueat, utpotesi commouerit perituro: uoluptatibus autem libidinibusque ipsorum indulgeat: atque ea ratione consulat, qua facillime semper celeriterque satis eorum uoluptatibus fiat: equidem eum qui in eiusmodi gubernatione perstiterit, nequaquam uirum putabo: sed eum potius qui prorsus omiserit. In hac ergo sententia constitutus, quoties aliquis me de rebus grauioribus consulit, siue ad diuitias, siue ad corporis uel animi purgationem pertineant, si quotidiana illius uita modum aliquem seruare posse uideatur, uel saltem consulenti mihi uideatur obtemperaturus, libenter consulo, neque prius desino quam initium pro uiribus ad finem usque perduxerim. Si autem aut omnino non petat a me consilium, aut qui petit, manifeste appareat consulenti mihi nullo modo obtemperaturus: ultro quidem non accedo ad consultandum: per uim uero, ne si meus quidem sit filius. Seruo tamen etiam inuito consulerem, ac ui adhibita compellerem. At patrem uel matrem per uim cogere nefas esse arbitror, nisi propter morbum mente alienatos. Quod si suo quodam more uiuant, qui mihi nequaquam probetur, neque insensus aduersarum frustra monendo, neque rursus blandiendo eorum cupiditatibus assentiar ea porrigens, quibus ego si indulgerem, uiuere nolim. Hac eadem mente circa patriam uir prudens esse debet: ut ita reprehendat ciuitatis errores, si neque frustra sit reprehensurus, neque ob reprehensionis studium periturus. uim autem patriae per reipub. mutationem afferet nunquam: quando absque expulsiōe & caede ciuium emendari non possit. Sed quietem aget, uotoque precabitur optima & sibi & patriae. Hoc igitur pacto ego uobis consulerem. Consulebam similiter Dionysio una cum Dione: ea uidelicet ratione quotidie uiuere, qua suis ipsius copos maxime redere: amicosque & familiares fidos haberet: ne idem sibi quod & patri accideret. qui cum multas in Sicilia magnasque urbes suscepisset, quondam a Barbaris deuastatas: easque restituisse, non potuit in singulis illarum gubernatores rerum pub. constituere fidos, neque ex domesticis suis, neque ex alijs undecumque comparatis, neque ex fratribus suis iunioribus quos ipse educauerat: sed tum ex priuatis hominibus praesides, tum ex pauperibus admodum diuites fecit. Horum tamen nullum fidum sibi gubernationis socium potuit adhibere, uel sua dendo, uel docendo, siue largiendo, siue in necessitudinem recipiendo: septies deterior Dario: qui neque fratribus confidens, neque his qui sub eo educati fuerant, sed socijs duntaxat Midæ eunuchi que captiuitatis, partes diuisit septem, singulas maiores tota Sicilia, assignauitque singulis. Atque eos fidos nactus est regni socios, neque uel sibi uel inuicem insidiantes. Preterea exemplum dedit, qualem oportet seipsum legumlatorē regemque bonum prestare: quippe cum leges tulerit, quibus adhuc Persarum seruatur imperium. Accedit ad haec quod Athenienses cum multas Graecorum urbes non a se quidem sed ab alijs constitutas, deinde occupatas a Barbaris in potestatem suam recepissent, annos septuaginta in eas tenuerunt imperium, utpote qui amicos sibi in singulis ciuitatibus comparauerant. Dionysius autem cum in urbem unam uniuersam Siciliam congregasset, ob sapientiam nulli confidens ægre seruatus est. Carebat enim amicis fidsque hominibus: quo nullum maius est argumentum uel improbitatis si desint, uel probitatis si adsint. Hac igitur Dionysio ego ac Dio consulebamur, postquam paternae res sic se habuissent, ut neque eruditorum uirorum familiaritates, neque decentes haberet consuetudines. Admonebamurque ut animum ad haec intendens, in primis amicos sibi alios ex domesticis & æqualibus compararet, ad uirtutemque concordem. Maxime uero ut seipsum sibi consentientem constantemque prestaret: huius enim rei defectum apud eum esse quam maximum ostendebamus, non apertis quidem nunc uerbis, neque enim tum fuisset, sed ratione quadam latentiore idem tamen significante, docentes ita demum unumquemque hominum tam se quam illos quibus imperat posse seruare, si haec obseruauerit: sin autem contra se gesserit, contra prorsus accidere. Quod si ita ut dicebamus se compararet, seque ipsum prudentem temperatumque prestaret, si rursus deuastatas urbes Siciliae restitueret, ac legibus institutisque ad rem pub. pertinentibus eas muniret, ut & sibi beneuolae, & inter se inuicem contra uim Barbarorum auxilio forent, non duplicaret modo regnum patrum, uerum etiam multiplicaret. Fore quidem si ita se gereret ut Carthaginenses multo magis

magis faciliusque suae potestati subicerentur, quam Geloni subditi fuissent: contra, quam patri accidit suo. ille enim pendere tributum Barbaris coactus fuerat. Haec erant quae dicebamus praecipiebamusque Dionysio, nos uidelicet insidiantes sibi, ut multi diuulgauerant. qui & cum nos apud Dionysium superauissent, Dionem quidem expulerunt, nos autem in formidinem coniecerunt. Verum ut non pauca paucis comprehendamus. Dio profectus ex Peloponneso atque Athenis, rebus iam ipsis Dionysium comonefecit. Cum ergo liberasset ciuitatem Dio: eamque iam bis ciuibus reddidisset, eodem pacto affecti fuerunt aduersus Dionem Syracusani, quo & antea Dionysius. Nam olim Dionysium Dio educare atque erudire contenderat, quo eum regem regno redderet dignum: talemque se illi per omnem uitam prestare statuerat. Obrectatores autem calumniatoresque Dionysio persuaerunt, Dionem quasi tyrannidem insidiantem in eo tempore haec omnia machinari: ut mens Dionysii disciplinae studijs irretita, dominationem negligeret, eamque Dionem totam relinqueret. Dio uero gubernationem dolo usurpans, illum expelleret. Quemadmodum uero tunc apud Dionysium, ita postea inter Syracusanos haec eadem dicta iactataque peruicerunt, infamiter prorsus turpique uictoria his ipsis qui superauerunt. Sed quale id fuerit, audire uos oportet, qui me ad res nunc uestras componendas uocatis. Veni ergo Atheniensis homo Dionis anicus atque adiutor eius aduersus tyrannum, ut pro bello amicitiam facerem: at pugnans contra calumniatores superatus sum. Cum uero Dionysius conaretur non uerbis solum, sed pecunijs etiam & honoribus me sibi conciliare atque detinere, ut mea cum ipso familiaritas testimonio foret Dionem non iniuria expulsam fuisse: nihil apud me hac in re tanto suo conatu consequi potuit. Posteris uero temporibus Dio rediens domum fratres duos Athenienses secum duxit: non ex philosophia sic amicos, sed ex hac communi uulgarique familiaritate: quae hospitalitate quadam & frequenter inter sacra spectaculorum consuetudine, amicitiam contrahere consueuit. Similiter illi tum ex his quae dixi, tum quia redeuntibus obsequia praestiterunt, amicitiam cum Dione conflauerant. Hi ergo cum in Siciliam profecti essent, intelligerentque calumnias inter illos ipsos qui ab ipso liberati erant, in Dionem coniectas, quasi tyrannidem affectaret, non prodiderunt modo amicum & hospitem, sed ceu proprijs manibus, ipsi percussores fuerunt. Arma enim tenentes interfectores palam auxiliati sunt. Et facinoris quidem illius turpitudinem impietatemque neque praetereo equidem neque enarro. Multi enim haec diligentius narrauerunt, atque narrabunt. Sed aduersus infamiam ciuitatis nostrae respondeo. Nam si Athenienses fuerunt illi qui prodiderunt: ille quoque Atheniensis fuit, qui neque pecuniarum neque honorum pollicitatione, ut proderet illum adduci unquam potuit. Non enim per uulgarum mercenariamque beneuolentiam factus erat amicus: sed per liberalis disciplinae communionem. Cui certe uni, qui sapit, plus adhibet fidei, quam ulli & amicorum coniunctioni & corporum consanguinitati. Itaque non tanti aestimandi sunt illi: ut dedecus ciuitati ob Dionis eadem afferre potuerint: quasi alicuius pretij unquam fuerint. Haec dicta sunt omnia: quo Dionis amicis propinquisque consuleretur. Consulo autem praeterea & tertio uobis quoque iam tertijs idem prorsum eademque ratio: ne Sicilia, neue ciuitas ulla aliquibus hominibus, sed legibus duntaxat subiiciatur, ut nostra fert ratio. neque enim dominantibus ipsis, neque seruentibus. id utile est, neque eorum filijs aut natis natorum: sed perniciosorum omnino hominum est id agredi. Angusti uero & illiberalis animi est eiusmodi lucra praeripere: nihil uel in praesens uel in futurum tempus bonorum iustorumque uel diuinorum humanorum uel intelligentis. Haec ergo Dionem primum persuadere conatus sum: deinde Dionysio, tertio uero nunc uobis. Ergo pareatis mihi Iouis tertij seruatoris gratia. Praeterea Dionysii Dionisque exitum animaduertite. Dionysius quidem non obtemperans consilijs meis, uiuit etiam nunc non honeste: Dio uero cum obtemperauisset, honeste interiit. Ei namque uiro qui praeclearissima sibi patriaeque affectat, nihil unquam nisi rectum pulchrumque potest accidere. Nec uero quisquam nostrum natus est immortalis: neque sicui id contigerit, esset is praeterea felix ut uulgo uidetur. Rebus quidem carentibus animam nihil uel bonum est uel malum existimatione dignum: sed unicuique animae id accidet, aut dum est cum corpore: aut a corpore separata. Credendum est reuera semper antiquis sacrisque uerbis: quae nobis nunciant immortalem esse animam, iudicesque habere, suppliciaque pati maxima: postquam a corpore fuerit separata. Quamobrem minus malum existimandum est, perpeti grauissimas iniurias

a delinquentibus illatas, quam inferre. Quæ quidem homo cumulatæ pecuniæ deditus, & in paupertate animi constitutus non audit: ac si audierit, quasi suo iudicio deridenda contemnit: atque impudenter rapit undique quicquid existimat sibi ueluti bestiarum, uoluptates uentris suppeditaturum, oblectationemque ueneream: seruilem certe atque ingrati & absurdam, nec ueræ uoluptatis nomine dignam: & quasi cæcus non cernit se frustra contendere inexplabilem explere concupiscentiam. Neque rursus cernit quantum sit impietas malum, quibusque insit rebus semper iniustitiæ mixta. Quam quidem necesse est animam quæ perpetraverit iniusta, secum habere: & dum per terram reuoluitur inter homines: & dum sub terram passim turpiter omnino atque misere circumfertur. Cum igitur hæc aliæque generis eiusdem Dionii dicerem, persuasi. Interfectores autem eius iustissime quidem irascerer, eodem quasi modo atque Dionysio, utriusque enim & mihi & alij, ut ita dixerim, omnibus damna grauissima intulerunt. Illi quidem cum interficerent eum qui uolebat iustitiæ uti. Hic autem cum nullo pacto uellet iuste agere: in uniuerso regno maximam potentiam obtinuit. In quo si philosophia unâ cum potentia uere in idem quasi domicilium concurrisset, per omnes homines & Græcos & Barbaros elucens ueramque opinionem sufficienter omnibus ostendisset: neque ciuitatem neque hominem unquam fore felicem, nisi & cum prudentia, & sub iustitiâ uixerit, siue per se illas possideat, siue sub sanctorum principum moribus rite educetur atque erudiatur. In his quidem nocuit Dionysius. Cætera uero si ad hæc comparentur, damna per exigua mihi uidentur. At enim qui Dionem interfecit, non intellexit, idem quod Dionysius, se fecisse. Equidem certe scio, quantum homini de homine affirmare licet, Dionem si regni gubernacula diutius tenuisset, nunquam in aliam dominandi formam fuisse conuersurum, quam cum ab initio patriam suam Syracusas, expulsa seruitute in suo iure constituit libertatis iam splendore latissimam: deinde omnino studio ciues congruis optimisque legibus ornaturum: præterea omnem diligentiam adhibiturum fuisse: quo tota inhabitaret Sicilia, liberareturque à Barbaris, alijs quidem expulsis, alijs uero subactis facilius quam fecerat Hieron. Cum uero hæc per uirum iustum, fortem, temperatum, uel philosophum gesta fuissent, eadem apud multos uirtutis florisset opinio: quæ & salua re apud omnes, ut ita dixerim, homines uiguisset, si Dionysius nobis ab initio paruisset. Nunc autem siue quis dæmon, siue perniciosus aliquis his sese obijciens, iniquitate & impietate: & quod pessimum est ignorantia audacia: ex qua mala omnibus omnia & radicibus hærent, & pullulant, & in posterum producant fructum ijs qui nascuntur amarissimum: cuncta hæc peruertit rursus & perdidit. Sed nunc tertio felicium auspicio gratia, bona duntaxat omnemur. Consulo igitur uobis amicis, ut Dionem imitemini: amorem illius in patriam uitæque temperantiam magis magisque complectentes. Quibus autem auspicijs consilia eius perficere conandum uobis sit, & qualia consilia fuerint: aperte quidem ex me audistis. At si quis est inter uos, qui Dorice nequeat uiuere secundum patriæ instituta, sequaturque Siculum uiuendi morem, & eos qui Dionem occiderunt, neque eum recipere, neque existimare uelitis ulla in re fidelem atque syncerum. Cæteros autem adhortari potius debetis ad habitationem totius Siciliæ disponendam, legumque puritatem: tum ex ipsa Sicilia, tum ex omni Peloponneso: nec Athenas horrere. Sunt enim & ibi uiri uirtute omnium præstantissimi, & qui odio habeant eorum crudelitatem, qui hospitium cæde se polluant. Verum si hæc tardiora iam sunt, urgentque uos quotidianæ multiplicisque seditiones atque discordiæ: intelligere unumquemque oportet: cui modo uel paulum recte opinionis fors quædam diuina largita sit, nullum fore finem seditionum, malorumque ex seditione nascentium, prius quam illi qui uicerint prælio, a cædibus pulsionibusque ciuium, atque etiam iniuriarum commemoratione uindictæque cupiditate temperantes inimicis concilientur, sui que ipsius compotes fiant: præterea leges ferant communes nihilo magis ad uoluptatem suam quam eorum quos uicerint: cogantque illos his legibus uti. Cogant inquam gemina necessitatis uia: metu scilicet & pudore: metu quidem, propterea quod potentiores sint, suam uim demonstrantes: pudore uero ex eo, quod rursus potentiores promptioresque appareant, tum in uoluptatibus superandis, tum in legibus obseruandis. Aliter autem nulla prorsus est uia finiendorum malorum ciuitatis in seipsa seditionibus laborantis: sed seditiones, inimicitia, odia, proditioes in re publica, ut in ciuitatibus ita se habentibus intra se atque uicissim fieri consuevit: semper exo-

per exorientur. Quamobrem qui tanquam potentiores rempub. tenent, si salutem exoptant, ipsi inter se eligere atque in honore præferre eos debent, quos esse audierint optimos: primum quidem senes qui filios & uxores habeant, atque domicilium: ac maiores eorum quamplurimos, & probatos, & insignes, sufficiensque omnes patrimonium possidentes. Ciuitati uero decem milium uirorum, quinquaginta eiusmodi sufficient. Hos ergo precibus honoribusque quammaximis domo euocare debent: euocatos autem precari, atque iure iurando astringere, ut leges condant, quæ neque uictoribus, neque uictis plus tribuant: sed ius uniuersæ ciuitati æquum atque commune. Latis denique legibus in hoc iam omnia consistunt. Si enim uictores subesse legibus uoluerint, magis etiam quam illi qui uicti sunt: omnia iam erunt salutis, felicitatisque plena: malaque omnia procul aberunt. Sin minus, nec me, nec alium in commune consilium ad eum uocare oportet, qui præceptis eiusmodi non acquieuerit. Hæc utique germana sunt eorum quæ iam diu ego ac Dio Syracusis efficere recto iudicio aggressi sumus: posteriora tamē. Nam prima quidem illa fuissent, quæ apud Dionysium ipsum primo, bona omnibus communia agere conati sumus. Sed fortuna quædam hominibus potentior illa dissoluit. Nunc autem uos ista conemini bona quadam sorte diuinaque fortuna fortunatius agere. Atque hic finis epistolæ de consilio, deque prima in Siciliam nauigatione mea. Quod autem sequens profectio & nauigatio mea, neque ab re, neque temere suscepta fuerit: sicui id curæ sit, audire iam licet. Primum quidem habitationis in Sicilia meæ tempus mihi transactum fuerat, quemadmodum supra dixi, prius quam amicis necessarijsque Dionis consilium darem: postea uero quantum potui Dionysio persuasi ut me abire permitteret. Conuenerat autem inter nos: ut cum pax facta esset ex bello, quod tunc in Sicilia erat, statusque illius tutius confirmatus, Dio reuocaretur, atque ego simul accederem. Voluit autem Dionem intelligere atque existimare se non quasi in exilio, sed in secessu quodam constitutum esse certo tempore rediturum. Ego uero consentiens recepi me ita facturum. Sed cum postea pax secuta esset: me quidem accersiuit Dionysius: Dionem uero ad annum insuper hortatus est absentiam tolerare. Me autem, ut omnino ad eum properarem, rogauit. Dio igitur ut illuc accederem, & iubebat, & precabatur. Increbuerat enim ex Sicilia fama, Dionysium miro quodam rursus philosophiæ desiderio affici. Qua re commotus Dio, ne profectioem ommitterem magnopere flagitabat. Ego uero quanquam sciebam iuuenes plerumque erga philosophiam affici ita solere, existimaui tamen tutius fore, ut rem totam dimitterem, neque Dionysio, neque Dionii parerem. Odiose igitur utriusque respondi: me uidelicet idcirco non profecturum, quia senex iam essem, & eorum quæ in præsentia fierent, nihil ita ut conuenerat, fieret. Audiui autem Architam Tarentinum interim ad Dionysium accessisse. Ego enim illum ante discessum meum nonnullosque alios Tarentinos in Dionysii familiaritatem adduxeram. Erant & alij quidam Syracusis nonnunquam Dionis auditores: atque inter hos alij quidam, qui alia plurima in philosophia audierant: qui mihi uisi sunt contendisse de rebus huiusmodi apud Dionysium disputare: quasi ille omnia quæ excogitauerim, audiuisset. Ille uero nec hebes est ad perdisendum: & honoris cupiditate uehementer incensus. Placuerunt igitur sibi forte quæ dicebantur: manifesteque erubescibat, nihil à me cum ad eum profectus sum, audiuisse. Itaque partim amor planius audiendi eum inuaserat: partim cupiditas gloriæ stimulabat. Quam uero ob causam in prima illa peregrinatione mea non audiuerit, in superioribus enarraui. Cum ergo domum ego sospes redissem: atque illi iterum reuocanti negauissem, ut dixi, uisus iam mihi est Dionysius honoris sui cura prorsus ardere: ueritus ne sic acciperent homines negationem meam, quasi illum prorsus contemnerem: cum eius ingenium moresque & uitam ipsa experientia cognouissem. Iustum est autem me uerum fateri: ferreque æquo animo, si quis quæ contigerint audiens, meam quidem spernat philosophiam, tyrannum uero mentem putet habere. Misit enim Dionysius tertio ad me triremem: qua facile nauigarem. Misit & Archidemum: quem ex omnibus Architam in Sicilia familiaribus plurimum à me fieri existimabat: atque unâ alios ex Sicilia nobiles. omnes ipsidem mihi uerbis affirmarunt Dionysium mirum in modum philosophiæ deditum esse. Misit ipse præterea pergrandem epistolam: cum sciret quemadmodum & ipse erga Dionem afficerer, & Dionis cupiditatem id prorsus expetere, ut Syracusas me conferrem. Ad hæc igitur omnia composita epistola fuerat, tali quodam exordio. Dionysius Platoni. Legitima & cõfreta

ratione in his præfatus: nihil deinceps prius ait, quam quòd in Siciliam pro nostra uoluntate ueneris. Primum quidem de Dione ita fiet ut ipse uolueris. Voles autem, ut arbitror, moderata: atque ego concedam. At uero nisi ueneris, nihil impetrabis eorū, quæ pro Dione optas: neque in rebus alijs, neque in ijs quæ ad personam suam spectantia in primis desideratis. Hæc ita scripsit. Cætera uero proluxa forent: neque satis opportuna relatu: Venerunt aliæ quoque epistolæ ab Archita alijsque Italjs & Tarentinis, laudantes in Dionysio sapientiam studium. præterea his addebant: nisi proficiscerer amicitiam illam quam ipsis cum Dionysio conflaueram, neque paruam quidem quantum ad ciuilia spectat, me omnino calumnijs subiecturum. Cum igitur eo tempore sic accerferer, alijs quidem ex Sicilia atque Italia me trahentibus, alijs uero precibus Athenis quasi me impellentibus, ratioque mihi diceret non decere Dionem Tarentinosque hospites & amicos prodere: atque mihi ipsi succurreret, non esse mirum si quis ingeniosus iuuenis cum prius sermones de rebus magnis audire noluerit, mutata deinde sententia ardore quodam uitæ optimæ accendatur: oportereque ipsum euidenter arguere, utram in partem declinet: nec ipsum prodere: nec me ipsum causam illi præbere tantæ uituperationis suæ: si modo res eius reuera ita ut fertur, sese habeat: harum inquam rationum patrocinio protectus iter ingredior multa quidem timens, multaque fore diuinans, nec recte quidem ut uidetur. Profectus denique sum tertio sub seruatore. Id enim reuera consecutus sum. nam rursus feliciter sum seruatus. At horum post deum Dionysio habeo gratiam. quoniam cum plerique me interficere cuperent, restitit ipse: partemque aliquam pudoris sui meis in rebus exhibuit. Cum itaque ad eum peruenissem, operæ precium in primis fore censui: hoc ipsum examinare: utrum reuera Dionysius amore philosophiæ accensus uelut igne flagraret: an uanus de eo rumor Athenas usque fuerit peruagatus. Est modus quidam experientiam circa hæc sumenda: non ingeniosus ille quidem, sed tyrannis reuera conueniens, his præcipue qui plurimos iam audierint. quod quidem ego statim ueniens persenssi prorsus Dionysio contigisse. Ostendendum est utique illis quam magna res philosophia sit: quantoque studio egeat: & quantis laboribus comparetur. Qui igitur hæc audierit, si reuera sapientiam amet, eique natura cognatus atque ipsius possessione sit dignus, quasi qui diuinus sit, uiam sibi mirabilem esse putat ostensam, perque eam sibi omni conatu existimat gradiendum, aliterque facienti uiuendum esse non censet. Itaque seipsum atque etiam huius uitæ ducem impensius cohortatur: neque prius desinit, quam uel finem omnium fuerit consecutus, uel saltem eam sibi comparauerit facultatem, per quam ipse se iam sine duce ad terminum perducere ualeat. Hæc igitur atque huiusmodi rationibus ille considerans, per uniuersam uitam, quicquid omnino agat, ante omnia est philosophiæ semper intentus: uictumque quotidiano utitur quo maxime queat ingenium & memoriam & iudicium conseruare, sese sobrium præstans, contrariumque huic uictum semper odio habens. At uero qui non sunt reuera sapientiam amatores, sed opinionibus duntaxat extrinsecus colorati, instar eorum qui sub sole uruntur atque colorantur, cum audiuerint quot discenda sint, quanto labore, qua quotidiani uictus temperantia philosophiæ studijs necessaria, rem protinus sibi duram impossibilemque rati, ut operam dent adduci non possunt. Plerique uero sibi met persuadent, sufficienter se omnia iam audiuisse, neque studio prorsus ullo ulterius indigere. Hæc utique faciendi periculi ratio perspicua est & minime fallax aduersus eos qui proficere præ mollitie nequeunt: ut crimen in præceptorem reijcere nunquam possint, sed ipsi iam seipsum ad ea quæ philosophiam decent peragenda redarguant ut impotentes. Hæc utique examinis ratione apud Dionysium tunc usus sum, cuncta uero nec ego percurri: neque Dionysius requirebat. Nam erant permulta & maxima, in quibus se satis doctum ob ea quæ ab alijs audiuerat, existimari studebat. Audio uero ipsum de his quæ tunc audiuit scripsisse postea, quasi artem propriam componentem: cum nihil tamen horum reuera ipsi inesset, ut equidem audio. De his uero ego nihil certi scio. Alios tamen quosdam noui de rebus eisdem scripsisse. quicumque uero hi fuerint, ne ipsi quidem seipsum cognouerunt. Tantum uero dicam de his omnibus qui aut scripserunt, aut scripturi sunt, se scire affirmantes quæ sint ea quæ ipse tanquam seria studiose meditator, siue a me siue ab alijs audiuerint, siue tanquam inuectores ipsi fuerint, nihil eos ipsa de re meo iudicio percipere posse. nec enim de ipsis scripsi unquam, neque scribam. Id namque nullo pacto uerbis exprimi potest, quemadmodum cætera disciplina: sed ex diuturna circa id ipsum consue-

consuetudine, uitæque ad ipsum coniunctione: subito tandem quasi ab igne scintillantilumen refulgens in anima seipsum iam alit. Atqui tantum equidem scio: Videlicet scripta a me uel dicta optime dicerentur, male uero scripta non minimam mihi afferrent molestiam. Quod si scriptis uel uoce proferenda mihi in uulgum uiderentur: quid nam pulchrius nobis in uita fieri posset, quam rem ualde utilem hominibus afferre, atque naturam omnibus proferre in lucem? At uero studium in his edendis, utile non esse reor hominibus, nisi admodum paucis: qui uidelicet exiguis ante uestigijs demonstratis, ad inueniendum ipsi sagaces sint. Alios uero partim contemptu nefario, partim elata spe uanaque impleuisset: quasi præclara quædam iam didicissent. Proinde longiora de ipsis dicere cogitauit. Fortè enim si hæc dicantur, non nihil de his quæ dico clarius apparebit. Est namque sermo quidam uerus, obstans illi qui de rebus eiusmodi nihil omnino audet scribere: sepe quidem a me alias dictus, & nunc, ut uidetur, dicendus. Vnicuique ipsorum quæ sunt, tria sunt, ex quibus scientiam fieri necessarium sit. Quartum ipsa scientia est. Quintum uero oportet ipsum ponere quo quid est cognoscibile, id est quod agnosci potest, atque uere existit. horum unum est nomen: secundum oratio siue ratio quædam: tertium simulacrum: scientia quartum. De uno quouis igitur accipe, cupiens quod modo dictum est discere, deque omnibus similiter cogita. Circulus aliquid dicitur, cui nomen id est quod modo pronuntiabamus. Sequitur autem eius oratio siue ratio quædam ex nominibus uerbisque composita. Quod enim ab extremis ad medium æqualiter undique distat, illius ratio est, quod rotundi & circumferentia & circuli nomine designamus. Tertium uero est: quod pictus circulus sit uel deletus, aut torno factus uel destructus. Quorum nihil ipse circulus circa quem hæc singula sunt, patitur: utpote aliud quiddam existens. Quartum autem scientia est & intellectus, atque uera circa hæc opinio. Hoc rursus totum tanquam unum est ponendum: quod nec in uocibus nec in corporum figuris est, sed animis. Ideoque manifestum est, aliud esse quam sit ipsa circuli natura, rursus aliud quam tria illa quæ supra diximus. Horum uero ex numero, intellectus, cognatione, similitudineque quinto proximus hæret, cætera remotiora sunt. Idem quoque de recta & curua dici potest figura, atque colore: deque bono & pulchro & iusto. rursus de quocumque corpore, uel manu facto uel naturali, siue igni siue aqua, cæterisque huiusmodi. similiter de omni animali, ac de moribus animorum, atque de actionibus passionibusque uniuersis. Nisi enim quis in his illa quatuor quodammodo capiat, nunquam scientiam circa quintum perfecte particeps erit. Proinde illa non minus quale quid sit unum quodque quam quid sit aggrediuntur ostendere propter rationum debilitatem. Quapropter nemo mentis compos audebit unquam in idem atque id quidem immutabile, referre quæ ab ipso intelliguntur, atque quatuor illa. Quod utique patiuntur, quæ designantur figuris. Id uero quod nunc dicimus, rursus est considerandum. Sane circulus quilibet horum qui inter hominum manus uel pinguntur uel torno fiunt, plenus contrarij est ad quintum. Recti namque unde quæ sit particeps. Ipsum uero circulum affirmamus neque minus neque magis aliquid: id est nihil omnino habere in se naturæ contrariæ, Præterea nullius horum nomen firmitatem dicimus ullam habere. Nihil enim prohiberet quæ nunc rotunda nominamus, recta uocari: rectaque rotunda: nec firmitatem ullam maiorem fore nominibus in contrarium permutatis. Eadem quoque de oratione ratio est: cum ex nominibus uerbisque componatur nullam omnino habentibus firmitatem. Multipliciter rursus probari potest, nullum horum quatuor certum firmumque esse. Maximū uero omnium, quod paulo ante dicebamus: quod cum duo sint, essentia & qualitas: quando animus non quale, sed quid sit querit: nisi quodlibet horum quatuor quæ sitū prius ab anima tam ratione quam affectu, denique sensibus bene discussum, per omnia que dicuntur atque ostenduntur euaserit: omni ambiguitate & obscuritate, ut ita dixerim, omnes implebit. In quibus igitur haudquaquam consueti sumus ob prauam educationem uerum perquirere, sed satis nobis factum putamus si apposita simulacra attigerimus, minime derisui sumus inuicem interrogati interrogantibus, potentibus duntaxat quatuor illa discutere atque arguere. Vbi uero necessitas cogit quintum ostendere, quiuis eorum qui possint subuertere atque retractare peruincit: facitque ut qui exponit sermonibus, uel literis uel disputationibus, apud audientium multos nihil eorum quæ uel dicere uel scribere aggreditur, intelligere uideatur: qua in resæpe ignoratur non animum scribentis uel dicentis redargui, sed naturam potius cuiuslibet illorum quatuor se male habentis. Traductio uero per

omnia illa sursum deorsumque in unum quodque discurrendo perueniens, uix tandem scientiam parit intrinsecus, scientiam inquam ipsius quod naturaliter bene affectum est in animo ad ipsum quoque naturaliter bene affecto. At si quis male affectus sit natura, qualis naturaliter animae habitus inest multis, tum ad illa quae discenda sunt, tum ad mores, corruptique illi sunt, ne Lynceus quidem, ut eiusmodi animus uideat, efficere possit. Atque ut summam dicam, neque acumen, neque memoria faciet unquam, ut qui rei ipsius qua de agitur, non est cognatus, ipsum inspiciat. Principium etenim in habitibus alienis non fortitur. Quapropter quicumque iustis aliisque quotcumque sunt pulchra, non sunt apti natura atque cognati, licet alij in alia ingeniosi simul & memores: rursus quicumque cognati sunt quidem, sed hebetes & memoria parum ualidi: nunquam ad summam discendi ueritatem peruenient uel uirtutis, uel uitij. Necesse enim est ea simul perdiscere, & falsum simul & uerum toties essentiae cum omni exercitatioe atque longitudine temporis: quod & ab initio dixi. Postquam uero singulatim ipsorum nomina, rationes, uisusque & sensus agitata inuicem tritaque fuerint, benignisque reprehensionibus redarguta, & absque inuidia interrogando respondendoque discussa, uix tandem refulget circa unumquodque prudentia atque intelligentia, ad summam omnino pro humana facultate contendens. Quapropter permultum abest, ut uir studiosus de his quae reuera digna sunt studio, scribens, hominibus, se simul & sua inuidiae ambiguitateque subijcere debeat. Vno uero ex his sermone id intelligere licet: quando uidelicet qui alicuius scripta cernens, siue legislatoris in legibus, siue in quibuslibet alijs aliorum, animaduertat illa non esse illi tantum omnino seria studiosissime pertractata: siquidem sit ipse studiosus, iacet autem inter sua in regione pulcherrima. Sin autem reuera ipsi haec tantum seria studiose literis tradita sunt, diu quidem minime, sed homines mentem eripuerunt. Hanc utique fabulam digressionemque quicumque sequetur, plane intelliget, siue Dionysius aliquid de summis & primis naturae scripserit, siue quibus alius aut minor aut maior, nihil eum syncerum audiuisse uel didicisse eorum quae scripsit, ut mea fert opinio. Alioquin pariter atque ego ipsa ueneratus fuisset, neque ausus fuisset unquam temere edendo absurditati indecentiaeque subijcere. Neque uero quasi in memoriae subsidium illa scripsit. Non enim hac in re memoriae diffidendum: si id semel animo fuerit comprehensum. Nam id totum breuissime omnium est collectum. Fortem uero turpi quadam ambitione id fecit, uel tantum sua haec asserens, uel tanquam particeps disciplinae, qua indignus erat, gloriam quaerens. Verum si ex una duntaxat congressione id Dionysio contigit, esset id forsitan concedendum. Qualis autem fuit? Pro Iupiter, inquit Thebanus. Percurri equidem haec illi, eo quo dixi modo, semelque tantum: postea uero nunquam. Post haec autem considerandum est, si cui cura sit inuenire eius quod nobis circa illa accidit, causam: cur uidelicet & secundo, & tertio, & saepius ea non pertractauimus. Vtrum Dionysius, ipsis semel duntaxat auditis, adeo sufficenter ea se scire putauerit satis uenit, siue inuenit ipse siue ab alijs ante didicerit: an friuola quae dicebantur existimaret. An forte praeter haec tertium quiddam acciderit: uidelicet ut ipsa haud suis equalia uiribus, seu maiora censuerit: ac reuera se minime idoneum esse qui sub prudentiae uirtutisque diligentia uiuat. Si enim friuola existimasse dicatur, multis certe testibus pro causa nostra contra pugnabitur: qui in rebus eiusmodi iudicandis longe maiorem quam Dionysius autoritatem habeant. Quod si inuenisse uel didicisse, atque ipsa quidem digna uideri, quae liberali animo in disciplinam adhibeantur, quis non id mirum putet, Dionysium sic affectum horum aliquando ducem & auctorem tam facile contempsisse? Quo autem pacto contempserit, iam dicam. Profecto non multo post hoc tempore patrimonium Dionis, quod prius eum libere possidere, fructusque inde percipere permittebat, iam uetuit omnino per eius procuratores attingi: pecuniasque ut consueuerat ad ipsum in Peloponnesum mitti: quasi epistola illius prorsus oblitus, quam mihi scripserat. Asserebat enim res illas non Dionis esse, sed filij: qui cum esset ex sorore nepos, eum ex lege sub tutela ipsius esse. Haec igitur usque ad illud tempus acta fuerunt. quae ego considerans iam plane perspiciebam quo pacto erga philosophiam Dionysius fuisset affectus, conturbarique licebat siue sponte siue inuite. Erat iam tunc aetas: & frequenter nauigabatur: uidebaturque mihi non tam de Dionysio quam de me ipso conquerendum, & de his qui me impulerant ut in arcem Scyllae tertio deuenirem, Charybdimque remeterer perniciosam. Compulsus itaque sum Dionysio dicere, non posse me ullo modo apud se fore, Dione tam ignominiose contempto, at ille me consolabatur, rogabatque ut manerem, non putans sibi honestum, ut ego ipso

tam ecit

tam cito horum a se factorum nuncius irem. Cum uero mihi manendum persuadere non posset, ipse mihi se paraturum ait, qui & quo pacto me deferrent. Ego autem in transmissores nauigij traicere constitueram: omnia esse perferenda ducens si abire me prohiberet: quippe cum manifeste ipse nulla Dionysii iniuria afficiens, ab eo iniuria affectus fuisset. At ille cum me nullo modo manere uelle cognosceret, quo nauigatione tunc meam impediret, talia machinatus est. Postridie sermonem ad me habuit gratiosum atque probabilem. Mihi & tibi inquit, Dio Dionisque res, quatenus discordiae nostrae causam praebet, tollatur e medio. Dioni equidem tui gratia haec faciam. Decerno Dionem recipientem sua habitare in Peloponneso, non tantum exulem, sed tantum cui liceat huc proficisci, quando illi & mihi uobisque amicis communiter uideatur: dummodo nullam mihi iniuriam faciat. Huius autem rei fidei iussores mihi fore te familiaresque tam tuos quam Dionis qui hic habitant. Dionem quoque ipsum id uobis obseruatum, sufficenter confirmare debere. Pecuniae uero omnes quas ille acceperit, in Peloponneso & Athenis deponantur penes quos uobis uideatur. Harum quidem pecuniarum fructus accipiat Dio, sed ipsas tollere nisi uobis concedentibus nequeat. Non enim confido, si pecunias susceperit, eum mihi fidem seruaturum, cum non paucae futurae sint. Maiorem uero tibi tuisque habeo fidem. Considera igitur an tibi haec placeant: manetque horum gratia hic annu. quo peracto, susceptis his pecunijs abibis. Dionem equidem scio magnam tibi gratiam habiturum: cum haec sibi perfeceris. Cum haec igitur audiuissem, quantum aegre omnino ferebam, respondi tamen hac in re me consultaturum, tempusque respondendi in crastinum sumpsi. Atque in hoc consentientes tunc discessimus. Consultabam itaque posthac ipse mecum ualde quidem ambiguus. Occurrebat autem quasi consilij dux prima mihi eiusmodi ratio. Age utique, & si Dionysius nihil eorum quae promittit, seruare cogitat, si tamen abeunte me, per se ac per amicos probabiliter ad Dionem scribat, quae nunc mihi dicit, se quidem obtulisse ultro, me uero noluisse, resque suas penitus neglexisse. Praeterea his addebam. Si Dionysius me nolens dimittere, ideoque nauigium nautasque non det: imo facile cunctis significet, uelle me ipso nolente discedere: quisnam me nauis alportare ex aedibus ipsis Dionysii audeat? Habitabam equidem, ne quid deesset incommodi, in ipsis qui circa aedes erant, hortis. Unde ne ianitor quidem nisi iubente Dionysio egredi permisisset. Quod si annu permāsero habeo equidem quid Dioni significem, notumque faciam in quibus sim constitutus, quid ue agam. Ac si Dionysius non nihil eorum quae promittit, seruabit, opera tolerantiaque haec mea non omnino deridenda uidebitur. patrimonium namque Dionis non pauciorum quam centum talentorum, si quis recte estimare uelit, censebit. At uero si ita res cadat ut eas uerisimile est castris, quod me uertam nescio. Veruntamen forte necesse est me annu adhuc tolerantem machinationes Dionysii re ipsa pro uiribus redarguere. Cum ita mecum consultauissem, sequenti mox die ad Dionysium retuli, uideri mihi manendum. Sed addidi: ne existimaret me posse apud Dionem prorsus omnia quasi dominum, ideoque operae precium esse ut una mecum ipse quoque ad eum scriberet, significans haec nostra consilia, atque interrogans utrum sibi haec satisfaciant, nec ne: & nunquid aliud praeter ea quiddam exigat. Idque primum inquam scribendum esse: Interea uero nihil in re Dionis ab eo noui esse tentandum. Haec inter nos dicta sunt. In his ferme, ut nunc dico, conuenimus. Post haec autem cum iam naues abiissent: ideoque nulla mihi foret ulterius nauigandi facultas: Dionysius quasi non nihil praetermissi reminiscens, dimidia inquit bonorum Dionis pars filio iure manere debet: dimidia uero ad Dionem mitti. hanc ergo uendi curabo. Qua uendita, pecuniarum dimidium tibi tradam, quod ad Dionem perferat: reliqua uero pars penes nos pro filio reseruabitur. ita enim ius ipsum exigit. His ergo illius dictis percussus, ridiculum putavi amplius ea de re loqui. Dixi tamen decere nos expectare a Dione responsum, atque rursus haec ipsa ad illum rescribere. At ille post nimis audacter patrimonium Dionis totum quanto libuit pretio & quo pacto haec & quibus placuit uendidit. Mihi uero ea de re uerbum omnino fecit nullum. at ego similiter posthac de re Dionis nihil ulterius locutus sum, quippe cum nihil amplius me profectum existimarem. Haecenus hac ratione & philosophiae & amicis auxiliu praestiti. Post haec autem ego & Dionysius ita uiuimus, ut ego quidem semper extra spectarem, quasi auis quadam alicunde cupiens euolare: ille uero assidue, quo pacto me cohiberet machinaretur, de rebus quidem Dionis concedens nihil. In ceteris tamen negocijs per uniuersam Siciliae amicos inter nos esse fatebamur. Eo autem tempore Dionysius ueteranis militibus stipendia

KK 4 minue-

minuere tentauit, præter parentis consuetudinē. Irati uero milites in unum conuenerūt, neq; id se toleraturos cōminabantur. Itaq; ille clausis ipsius arcis portis, coercere illos cōnabatur. At illi repente aduentarunt ad mœnia, clamorē quendā barbarū ac bellicum atollentes. Quo metu conterritus Dionysius, cuncta illis consueta atq; etiā plura cōfluentibus illis concessit. Rumor autē fuit Heraclidem tumultus omnis causam extitisse. Quod Heraclides quidem persentiens clam fugā arripuit. Dionysius uero cum illum capere affectaret, neq; inueniret, Theodotem ad se in hortos accersiuit. Eram fortē tunc & ipse in hortis perambulans. Cætera quidem quæ inter illos tractata sunt, neq; scio, neq; dum colloquerent̄ audiui: sed quæ me præsentē inquit Dionysio Theodotes & noui & meminī. O Plato ait, Dionysio suadeo huic, si Heraclidē huc adducere potero, criminibus in se delatis responsurū: ac si nolit deinde eum Dionysius in Sicilia permanere, saltem permittat uxorem filiumq; suscipere, atq; in Pelopōnesum abire, ibiq; habitare, nihil ibi molientem contra Dionysium, & bonorū quæ hic possidet fructus percipientē. Hac ergo fiducia Heraclidem iam uocauī, atq; iterū uocabo. Siue igitur ex prima uocatiōe siue ex secūda huc ille uenerit, cum Dionysio constituebā rogabāq; nequid Heraclidī mali inferat̄ uel extra urbem uel in urbe, tantū uero si uidebitur, extra fines mittatur, donec aliter Dionysio uideatur. Hæc inquit Dionysi, cōcedis ne? Concedo respondit, neq; etiam si quando in ædibus tuis appareat, aliud quicq; mali esse passurū. Sequenti uero die in ipso crepusculo Eurýbius & Theodotes ad me mirum in modum perterriti conuolarūt. Confestimq; Theodotes, ô Plato inquit, affuisti heri conditionibus in quibus de Heraclide Dionysius mecum tecumq; cōuenit. Affui, inquā. At ille: nunc, inquit, discurrūt satellites ad Heraclidē comprehendendū: atq; periculū est ne ille prope alicubi sit. Sequere ergo nobiscum omni studio ad Dionysium. Inimus itaq; & ingressi ad ipsum, illi quidem silētio stabant lachrymantes: ego uero inquam, uerentur hi Dionysi, ne tu cōtrā q̄ heri conuenerit, noui quicquam agas aduersus Heraclidem. Nam uidetur ille mihi prope alicubi diuertisse, manifesteq; adesse. Dionysius uero his auditis exarsit in iras, in uariosq; se mutauit colores, quales ira consueuit afferre. Et Theodotes ad pedes eius procumbens, manu eius apprehensa multis cum lachrymis ne quid tale faceret deprecabatur. Tunc ego sermonē suscipiēs eum consolaturus, Bono sis animo, inquam, ô Theodotes. Non enim aliter facere audet Dionysius q̄ heri promisit. At Dionysius tyrānico nimiū uultu me intuitus, Tibi, inquit, promisi nihil, siue magnū siue paruū. Imò uero per deos, inquam, promististi nō facturum te hæc ipsa, quæ nunc ne facias hic deprecā. Hæc ego locutus egredior. Post hæc Dionysius quidem Heraclidem capere conabatur. Theodotes autē hæc per nuncios illi significans, ut fugam arriperet admonuit. Miserat quidem Dionysius & Tisiam quendam cum satellitibus, iubens passim Heraclidē insequi. Sed ille, ut fertur, anticipans, & paruo quodam diei spatio satellites deuitans intra Carthaginensium fines se recepit. Iam uero ex inimicitijs cōtrā me exortis probabilē Dionysius occasionē quam per insidias diu captauerat, ne uidelicet ad Dionē pecuniæ mitterent̄, asscutus fuisse uidet̄. Ac primum quidem ex arce me amisit, occasionē præferens quod mulieres sacra decem dierum in quibus habitabam hortis essent facturæ. Itaq; me per eos dies extra arcem apud Archedemū manere iussit. Interea Theodotes me ad se uocās, multa circa ea quæ tunc facta erāt, de Dionysio conquestus est. Dionysius uero cū audiuisset ad Theodotē me profectū fuisse, nactus & hanc rursus occasionē contra me odij priorī similem, misit ad me qui percontaret, nunquid apud Theodotē uocatus aliquando fuisset. Atq; ego affuisse libere confessus sum. Tunc ille: Iussit ergo, inquit, Dionysius me tibi edicere, nō recte facere te: quod Dionem Dionisq; amicos pluris q̄ ipsum semper æstimes. Hæc dicta fuerunt. Nec unq; posthac me in suas ædes uocauit, quasi manifeste Theodotis Heraclidisq; amicū: sibi uero inimicum: ac propterea infensum, quod res Dionis iam omnino perissent. Habitabam deinde extra arcē inter milites mercede cōductos. Adeuntes uero me & alij quidā & ministrorū aliqui Atheniēses patria, significarūt calumnias aduersus me inter milites fuisse diffusas. Præterea quosdam comminatos esse, sicubi me nanciscantur interfecturos. Excogito igitur euasione eiuſmodi. Mitto Tarentū ad Architam, aliosq; amicos, significans in quod essem discrimine constitutus. Illi uero occasionē quandam legationis patrię nomine excogitantes, Salmiscum eorū unum, unā cum nauī ordinis triginta remorum mittūt. Qui

ueniens

ueniens ad Dionysiuſ, rogauit ut me omnino pro uoluntate mea saluum abire permitteret. Ille autē assensus me dimisit cōmeatum præbens. Pecunias uero Dionis neq; ego petij, neq; quisquam dedit. Post hæc cum in Peloponnesum peruenissem, ibiq; offendissem Dionem ludos spectantem Olympiacos, quæ facta fuerant, enarraui. Ille uero Iouem te status, statim mihi meisq; propinquis & amicis edixit, se pœnas à Dionysio exacturum: tum quod me illic hospitem decepisset: sic enim ille & dixit & sensit: tū quod ipsum iniuste admodum expulisset. Hæc ego audiens, suasi ut ad hæc si uideret, amicos alios conuocaret. Me autem quoniam & sua & aliorum opera quasi uiolenta impulissent in Dionysii familiaritatē, habitationis, uictus, sacrorū communione astrictum, putaret quasi medium quendā, æquumq; utriq; esse debere: præsertim cum iam diu multis apud Dionysiuſ me calumniantibus quasi tecum ipsi tyrannidq; eius insidiantē, ipse non occiderit quidem, sed reueritus sit. Ad hæc ætatē meam rebus bellicis ineptam esse addidi: simulq; medium quendam me inter eos esse, si quando cōciliatore quodam opus sit, qui refarcire optantibus amicitiam possit. Quamdiu uero odijs certabitis, ad hæc tanq; propugnatores alios aduocabitis. Hæc ego inquā, perosus errorem fortunāq; in Sicilia mihi aduersam. Quoniam uero illi rationibus meis non obtemperauerunt, omniū quæ sequuta sunt malorum ipsimet sibi causam præbuere. Profecto si Dionysius res Dionis suas restituisset, uel potius si omnino placatus fuisset, nihil prout conditio fert humana, accidisset aduersi. Nam Dionem quidem pro uoluntate meā, & cōsilio, & autoritate facile continuissem. Contra uero nunc, in se inuicem impetum facientes omnia calamitatibus impleuere. Dio certē eādem habebat uoluntatem, quam ego dicerem & mihi & alijs quicunq; moderati sunt, habendam esse: uidelicet ut potestas uel propria, uel amicorum, uel ciuitatis optetur, quo in ipsis honoribus & potentijs quis constitutus præsertim in maximis, se & suos & patriam beneficijs iustis afficiat. Neq; uero id fit, si quis ad id duntaxat incumbat, ut diuitijs se amicosq; & ut libet ærarium expleat per insidias crudeliumq; coniurationes: ipse pauper uidelicet impotens se continere, sed præ animi angustia uoluptatibus succumbens: præterea opulentos homines tanq; inimicos decernens trucidet, rapiatq; pecunias: atq; interea socijs, familiaribusq; edicat, sibi quidē in his cum sit egenus, succensendum non esse. Eodem modo si quis similiter ciuitatem suam beneficijs afficiens honoretur ab ipsa: dum multis res paucorum ciuium per sua decreta distribuit: uel si quis magnæ præsidens ciuitati pluribus minoribusq; ciuitatibus imperanti pecunias minorum ciuitatum iniuste attri buat suæ. Hoc em̄ pacto, neq; Dio, neq; alius unquam sponte sua ad potentiā progreditur perniciosam & sibi & posteris perpetuo futuram. Prudens uero ad constituendam accedit Remp. legesq; condendas iustissimas atq; optimas. et id quidem absq; cædibus, expulsionibusq; ciuilibus. Quæ modo cum ageret Dio cōstituens pati prophana potius q̄ facere, cauens quoq; ne ipse pateretur, cecidit tamen cum iam ad summū superandorum hostium peruenisset. Neq; mirū alicui quod accidit Dionī, uideri debet. Pium em̄ uirum temperatumq; & prudentē, omnino quidem in rebus eiuſmodi impij nunq; fallunt. Sed neq; mirandū est si idem ipsi, quod probo gubernatori forsā acciderit: quem futura tempestas haud admodum latet: sed insueta & idcirco improuisa tempestatum magnitudo latere potest, ac ui latendo submergere. Hoc utiq; modo Dionē fors aliquantū sefellisse uidetur. Quod em̄ mali essent, eū non latebat: quamuis q̄ profunda esset in eis inscitia & iniquitas uoracitasq; latuerit. Qua quidem in re deceptus occubuit, Siciliam incredibili dolori subiiciens. Quæ igitur post hæc quæ narrata sunt uobis consulo, hæctenus quidem dicta sint. Quibus autē de causis ipse in Sicilia quasi cōpulsus redierim, ostendere arbitratuſ sum oportere, nec uī reuersio mea absurda, ac præter rationē suscepta uideretur. Quamobrē sic uī quæ nunc dixi probabiliora uisa sunt, ac sufficientes extitisse occasiones cur ita fieret, uidetur, satis quidem sufficienterq; iam fuisse dictum putabimus.

PLATO Dionis propinquis & amicis.

Epistola VIII

Va potissimum uiuendi ratione prospere succedāt res, reuera conabor uobis pro uiribus enarrare. Spero autē nō uobis solum, quæ in rem uestrā sint, me cōsulturū: quanq; uobis quidem maxime: sed & omnibus qui sunt Syraculis: tertio inimicis etiā uestris & hostibus: præterq; si quis illorum impio seipsum scelere polluit. Hæc em̄ insanabilia sunt, neq; expiāre unq; hæc quisquam posset. Conside-

KK 5 rate

rate uero quod in praesentia dicā. omne iam uestrū circa Siciliam omnem dissoluta tyrannide consiliū atq; studiū in his uersat. Nempe alij quidē affectant tyrannidem iterū suscitare: alij tyrannidis memoriā omnem prorsus extinguere: consilium uero in eiusmodi rebus apud multos rectum ubiq; uideri solet: si ita res constituant, ut hostes q̄ maximis afficiant malis: amicis autē beneficij plurimū afferat. At uero nequa q̄ id facile est, ut qui multa alijs inferunt damna, ipsi nō multa uicissim ab alijs patiant. Neq; nunc opus est horum exempla longe perquirere: quippe cū quae nuper in Sicilia acciderunt, satis exemplo nobis esse possint. Cuncta enim sic accidisse uident, dum alij quidem inferre mala: alij uero repellere & ulcisci cōtenderent. In quibus enarrandis idonei aliorum magistri ubiq; esse potestis. Ut in his ergo percipiendis nulla fermē sit difficultas. Quae uero aut cunctis tam inimicis q̄ amicis utilia sint, aut saltē quae his q̄ minimū obsint, haec certe ipsa, nec facile est perspicere, neq; postq; perspexeris, ad uotum perficere. Haec igitur consultatio atq; inquisitio uoto perfimilis esse uidetur. Ideoq; sit nobis ipsa omnino tanq̄ uotum & deprecatio quaedam. Omnibus em̄ in rebus & dicendis & cogitandis principiū semper & a dijs est sumendum. Votū utiq; eiusmodi absolutū talem nobis significabit rationē, quae uobis simul, inimicisq; cōducat. Principio ex quo tempore bellum in Sicilia gestum est, familia una continue dominata est: quam publicis rebus praefecerunt uestri maiores, in summo tunc periculo cōstituti, cū a Carthaginensibus premerent, uenissetq; res in extremum discrimen, ne Sicilia quae excolebatur a Graecis, iā a Barbaris euerteret atq; deuastaretur. Tūc igitur Dionysium quidem elegerūt: ut iuuenem bello strenuū: qui rebus bellicis cōuenientibus sibi praefisset: Hipparinum uero utpote seniore, consilio res moderari uoluerunt. Atq; pro totius Siciliae salute absolutā his auctoritatem concedentes, tyrannos, ut fertur, appellauerunt. Proinde si quis fortunā quandam diuinā, deumq; siue eorum quibus commissa res est, uirtutem, siue utrunq; unā cum temporis illius ciuibus, salutis illius causam extitisse censeat: esto id quidem, ut quisq; existimat. Salus certe hoc pacto tunc illis parta est. Quamobrem cum ita se illi gessissent, iustum erat gratiam ab illis qui seruati erant, referri. Siquid autem postea mali tyrannis ipsa munere ciuitatis abutens patrauit, habet quidē sceleris sui iudices: unde & poenas persoluat. Sed quānam illis poenae ob ea quae acta sunt, necessario recteq; admoueri possunt? Si enim uel uos illorum uim facile propulsare possētis, & absq; magnis periculis laboribusq; id facere, uel illi se dominationem facile recepturos arbitrarentur: haud sanē possemus ea uobis quae nunc dicturi sumus cōsulere. Nunc uero utriq; considerare atq; meminisse debetis, quoties iam alterutri in spē prope certam peruenistis consequendi quod optabatis, paulum deesse opinantes ad cuncta pro arbitrio consequenda. Id ipsum tamen paulum ingentium plurimorumq; malorū ubiq; causa extitit, neq; dum peruenit ad terminum: sed continuata quadam successione, inueterati iam mali apparenti termino principium suboritur nouum. Eiusmodi uero circuitus perditurus uidetur tyrannicum genus simul atq; populare: & quantū uerisimili ratione formidandū portendit, tota Sicilia in Graecae linguae obliuionem lapsura uideat, ad Phoenicū Opicorumq; potestatem, dominationemq; translata. Quamobrem contra haec Graeci oēs omni prouidentia remediū afferre debent. Siquis igitur rectius meliusq; consilium eo quod a me dicitur, adducat in mediū, merito Graecorū amator cognominabitur. Quae uero quodammodo sit mea sententia, conabor nunc libere prorsus cōmuni ratione, legeq; fretus exponere. Ego igitur personam mihi arbitri assumens, quemadmodum iam diu cōsueui, tam exercenti q̄ perferenti tyrannidem cōmuniter consulam. Atq; in primis omni tyranno: ut appellationem hanc, remq; ipsam fugiat: atq; in regnū, si potest fieri transferat. Fieri uero posse, Lycurgus uir bonus & sapiens re demonstrauit. Is enim cū uideret genus propriū Argis, & apud Messenios ex regno in tyrannidem iam translātū, ideoq; hos populos utrosq; tam seipsos perdentes q̄ ciuitates utrinq; utraq; timens patriae simul & generi remediū adhibuit, senatum procreas, Ephorumq; magistratū in regni salutē. Quapropter tot iam secula seruat cum gloria: postq; uidelicet lex auctoritatis plena hominū regina facta est, nō autē homines legum tyrāni. Ad hoc ipsum in praesentia ratio mea oēs homines cohortatur, suadens his qui tyrannidē affectant, declinare ac fugere indefesso quodā studio eiusmodi famescentiū stultorūq; hominum felicitatem: atq; ad regiam gubernationis formā pro uiribus se trāsferre, legibusq; regijs obtemperare

temperare, maximos honores ab hominibus, legibusq; uolentibus quandoq; reportaturis. Qui uero omnibus uiuendi praefertunt libertatem, iugū uero seruire fugiunt tanq̄ malum, ij caueant moneo, ne insatiabili importunae libertatis auiditate in maiorū suorum incidant morbū. Quem quidē illi propterea passi sunt, quod nulli parere uolentes libertatis amore intemperanter abusi sunt. Qui enim ante Dionysium & Hipparinum in Sicilia gubernabāt, beate sibi uiuere uidebantur, libidinibus dissoluti, principibus imperantes. Praeterea decē ante Dionysium praefectos depositos, profligarūt, neminem secundū legem iudicantes, quo nulli subessent homini iuste iudicanti, aut dominati legi, sed omnino in singulis liberi forent. Qua quidem causa illis tyrannides exorta sunt. Seruitus enim ac libertas, si modū excedat, utraq; mala est: si modū obseruet, utraq; bona. Moderata quidem seruitus est, quae deo exhibetur: immoderata uero quae hominibus. Deus quidem hominibus temperatis lex est: intemperatis uero uoluptas. Cū igitur haec ita natura se habeat, quae consulo, mando Dionis amicis, ea Syracusanis omnibus promulgāda, ex communi Dionis meaq; sententia. Equidē uobis exponā quae ille adhuc spirās locutus est. Quam igitur rationem, quaret quispiā, circa praesentia nobis Dionis consiliū affert: hanc uero omnium primā nunc accipite. Principio leges tales sint: quae non ad opes pecuniasq; cōparandas, neq; ad libidines mentes cōuertant: sed cū tria sint, anima, corpus, pecunia, uirtutem animi maxime anteponant: Secundo uero loco uirtutem corporis uirtuti animi seruientem: Tertio ultimoq; gradu pecuniarū precium collocēt, animo, corporiq; ministrans. Quaecunq; lex haec efficit, recta est, reuera beatitudinem utentibus afferens. Locupletes uero beatos appellare, sermo amens est, & infelix, mulieribus puerisq; cōueniens: atq; eos qui id credunt, tales efficiens. Quod autē ego nunc ad uera uos bona cohortor, si quae modo dixi de legibus, degustetis, opere ipso intelligetis. quae quidem examinatio in cunctis uerisimila esse uidetur. Receptis uero huiusmodi legibus, cū Sicilia in discrimine posita sit, neq; sufficienter uos superetis, neq; rursus admodū superemini, iustū forte atq; utile uobis omnibus erit mediū incidere, tū uobis dominationis acerbitatē fugientibus, tum alijs dominationē adipisci desiderantibus. Quorū maiores olim, quod maximi faciendum est, Graecos a Barbaris seruauerunt: adeo ut in praesentia liceat de Repub. consultare. Alioquin si tunc perditae res fuissent, neq; nunc de his loqui liceret, neq; spes ulla superesset. Nūc igitur alijs quidē libertas sit cū regia potestate: alijs autē potestas regno subiecta, legibus dominantibus non alijs tantū ciuibus, sed ipsis etiā regibus, siquid egerint contra leges. In his autē omnibus mente a dolis aliena atq; sana, cū dijs reges create. Primū quidem filium meum duplici gratia, mei scilicet gratia atq; aui sui. Ille enim sua tēpestate patriā a Barbaris liberauit: ego uero iam his a tyrannis. Quorum quidē testes mihi uos ipsi estis. Secundum uero regem create eū qui idem quod & pater meus nomen habet: Dionysii inquam filiū. Atq; id facite praesentis eius in patriā officij memores, piorumq; eius morum, qui patre tyranno natus, patriā sponte liberare aggreditur, pro breuissima iniustaq; tyrannide gloriā sibi generiq; cōparans sempiternā. Tertium deniq; ad regnum Syracusanum inuitare oportet uolentē ciuitate uolente Dionysium Dionysii filium, nunc exercitus hostium ducem. Si uelit inquam regiae dignitatis forma contentus uiuere, timens uidelicet fortunae uices: & patriā miseratus, sacraq; & sepulchra maiorum: ne contentione prorsus omnia perdat, Barbaris ex patriae infelicitate gratificans. Hos uero tres reges, siue illis auctoritatem eandem quam Lacedaemonij reges habent, dederitis: siue quid ademeritis, cōmuni constituētis tali quodam pacto: ut prius dictum est: atq; iterum nunc audite. Si Dionysii & Hipparini genus uoluerint pro Siciliae salute his calamitatibus quae nunc urgent, finem imponere, honores sibi totiq; familiae cōparantes non ad praesens solum, sed in posterum, hac inquam conditione, quemadmodum & prius dictum est, ad regnum uocate: & legatos quos ipsi uelint concordiae gratia cum publica auctoritate deligite: siue ex uestris ciuibus, siue ex alienis, siue ex utrisq; totq; praeterea quot illi concesserint. Qui cōmuni sententia leges condant: atq; Rempub. ita constituent, ut in ea reges esse deceat sacrorum dominos, aliarumq; rerum quascunq; decet his concedi, quorum beneficia in patriā extant. Proinde belli pacisq; arbitriū habeāt custodes ipsi legū creati numero quinq; & triginta unā cū populo atq; senatu. Iudicia uero distincta sint alia aliorū. Mortis quidē atq; exilij autoritas sit penes triginta & quinq; uiros: & praeter eos, penes alios quosdam iudices

iudices ex illis electos qui magistratibus proxime perfuncti sunt: ita ut unus ex quolibet magistratu eligatur, qui optimus iustissimusque appareat. Hi sequenti anno de morte & carcere et exilio sententiam ferant. Regi uero his iudicijs interesse non liceat: utpote sacerdoti: quem in ferenda necis, carceris exilij sententia contaminari nefas sit. Hæc equidem & dum uiuerem, cogitabam: & nunc etiam cogito facienda: atque tunc, cum inimicos superauissem unam uobiscum, nisi externi, furiaque obstitissent, ut decreueram, constituiissem. Proinde si ad uotum res processissent, colonis reliquam Siciliam repleuissem, Barbaris quidem ex his locis quæ nunc occupant expulsis: præterquam si qui eorum pro communi libertate contra tyrannidem pugnauerunt. Priores autem Græcorum locorum colonos in antiquas, patriasque sedes restituissem. Hæc igitur eadem in præsentia omnibus consulo communi consilio deliberare & agere: atque ad hæc agenda omnes cohortari: quod si qui dissenserint, eos communi sententia hostes existimare. Neque uero hæc talia sunt, ut fieri nequeant. Quæ enim in duorum animis consistunt, atque his qui consultando perquirunt optima, mox facileque occurrunt, ea qui impossibilia iudicat, non recte sentit. Dico autem duos, Hipparini scilicet Dionysij filij, atque insuper mei filij animos. Arbitror enim si hi consenserint, alios quoque Syracusanos & omnes quibus patria curæ est, consensuros. Sed dijs omnibus honores cum precibus offerentes, & alijs præterea quibuscumque unam cum dijs uouere decet: præterea cohortantes, inuitantesque amicos & inimicos omnino atque benigne, nolite prius desistere quam ea quæ a nobis dicta sunt, quasi diuina somnia uigilantibus superuenientia, perspicua quidem atque felicia perfectissime impleatis.

PLATO Architæ Tarentino, bene agere.

Epistola IX

VENERUNT ad nos Archippi Philonidisque familiares, ferentes epistolam quam eis dederas, ac de rebus tuis quæ oportuit nunciantes. Publica quidem ciuitatis negotia absque difficultate peregerunt. Neque enim admodum laboriosa erant. Te uero narrauerunt permolestè ferre, quod a publicis ciuitatis occupationibus liberari non ualeas. Quod igitur dulcissimum uitæ genus sit agere sua, præsertim si quis talia elegerit facienda, qualia tu, omnibus ferme est manifestum. Sed illud quoque te considerare oportet: nullum nostrum sibi soli natum esse: sed ortus nostri partem sibi patriam uendicare: partem parentes: partem amicos. Multa insuper pro temporum diuersitate uobis acciderent: quibus uita nostra occupata est. Vocante igitur te patria ipsa ad rempublicam gubernandam, absurdum forsan esset non parere: præsertim cum simul accidat: ut aditus prauis hominibus relinquatur, qui nulla ipsius quod optimum est ratione proficiscuntur ad publica. De his ergo iam satis. Echecratis autem curam habemus in præsentia habebimusque in posterum: & tui gratia, & patris eius Phrynionis, & propter ipsum adolescentem.

PLATO Aristodoro, bene agere.

Epistola X

AVDIO te ante alios & nunc familiarem esse Dionis, & per omne tempus sapientiam morum ad philosophiam spectantium in primis exercuisse. Nam firmitatem, fidem, sinceritatem, ueram esse philosophiam existimo. Alias uero & ad alia declinantes scientias & facultates si quis ornamenta dixerit, recte, ut arbitrator, appellabit. Sed uale iam, & in præsentibus his perseuera moribus.

PLATO Laodamanti, bene agere.

Epistola XI

SCRIPSIUS etiam prius ad te, referre multum ad ea quæ dicis omnia, ut Athenas ipse proficiscaris. Quonia uero ais te uenire non posse, secundo id loco foret, si uel ego, uel Socrates, ut per tuas literas significasti, istuc nos conferre possemus. Verum Socrates quidem hoc tempore morbo stranguriae impeditur. Mihi uero istuc proficiscenti dedecus foret: si illa quorum gratia me uocas, nequaquam perficerent. Quæ quidem perfici posse haud admodum spero. Siquis autem ea omnia referre aggrediat quorum de causa ita diffida, proluxa opus erit epistola. Præterea per ætatem non satis corpore ualeo ad iter conficiendum, periculaque mari terraque obeunda, qualia iter solet obicere, præsertim uero per id tempus omnia iter agentibus plena periculis sunt. Consulere tamen tibi colonisque possum, quod nunc me referente, inquit Hesiodus, putare quidem fallax quidam esse, difficile uero intelligere. Nam si putant aliqui legum quarumlibet positione ciuitatem bene quandoque constitui posse, nisi sit aliquis cum auctoritate præsidens ciuitati, quotidianæ omnium uitæ moderator, adeo ut sit temperata & fortis tam in seruis quam in liberis

in liberis, non recte putant. Proinde si sint iam apud uos uiri hac potestate digni, id fieret. Sin autem ad disciplinam opus sit aliquo: neque qui doceat, neque qui doceatur, ut opinor, apud uos sunt: reliquum est, deos precari. Nam ferè quæ ante hoc tempus fuerunt ciuitates, sic ab initio constitutæ sunt: ac postea bene excultæ pro opportunitate magnarum rerum, tum bello, tum pace, quando in huiusmodi temporibus uir clarus & probus magna adeptus fuerit potestatem. Prius autem ipsa promptissime curare oportet atque necesse est: considerare tamen ea qualia dico: neque temere aggredi quasi leuiter peragantur: cogitare uero quid commode fieri possit. Vale felix.

PLATO Architæ Tarentino bene agere. Epistola XII

MIRVM est quanta cum uoluptate commentaria abs te missa accepimus, eorumque auctoris ingenio delectati sumus. Visus quidem nobis est uir ipse dignus maioribus illis iam olim suis. Ferunt uirorum decem millia fuisse: qui ex omni Troianorum, qui sub Laomedonte secessere numero, ut fabula tradit, præstantissimi fuerunt. Commentaria uero quæ tu per literas a me petis, nondum absoluta sunt. Qualiacumque tamen sunt, ad te misi. De custodia uero, idem sentimus ambo. Quapropter nihil cohortatione opus esse uidetur.

AXIOCHVS PLATONIS DE CON

TEMNENDA MORTE, RODOLPHO AGRICOLA INTERPRETE.

SOCRATES. CLINIAS. AXIOCHVS.

XEVNTI ad Cynofarges mihi, cum ad Elissum uenissem, uox cuiusdam allata est clamantis, Socrates Socrates. Ut que conuersus circumspectabam unde ea redderetur, Axiochi filium uideo Cliniam, ad Callirhoen currentem, cum Damone musico, Charmideque Glauconis filio. Horum alter quidem musicam docebat: alter ex familiaritate amabat, simul atque amabatur. Visum est ergo mihi rectè deflectenti occurrere eis: ut quod primum conueniremus. Perfusus autem lachrymis Clinias, nunc tempus est, inquit, Socrates, ut uulgatam semper de te sapientiam ostendas. Pater enim ex aliquo iam tempore uiribus de improviso destitutus est, & est prope exitum uitæ, molesteque fert adesse sibi finem, tamen antehac contemneret mortem horrenda imagine exprimentes, comiterque derideret. Perge ergo, proque tua consuetudine illum confirma: ut uolens eò quod ducit necessitas, sequatur, utque ille mihi ad reliqua hoc ipso etiam pie colatur. SOC. Nullam me Clinia, moderatam rem rogaueris frustra, quanto nunc magis, cum ad hæc me uoces pietatis officia. Acceleremus autem. Si enim ita se res habet, festinato opus est. CLIN. Vbi modo te uiderit Socrates, rectius habebit. Crebro enim iam euenit ei, ut exanimatus rursus reficeretur. SOC. Quo citius autem perueniremus, eam quæ circa murum cognominata est, iuimus. In proximo namque habitabat portæ quæ est apud Amazoniam columnam. Inuenimus ergo eum acquisumptis rursus sensibus, & corpore robustum, defectum uero mente, prorsusque indigentem consolationis, reuoluentem crebro se, suspiriaque cum lachrymis atque manuum crepitu crientem. Aspicias autem illum, quid hoc, inquam, rei Axioche? Vbi nobis illa pridem magnifica uerba, continentisque laudes uirtutum, & maius quam ut dici posset in te animi robur? Sicut enim timidus athleta, cum in gymnasio insignem te præbueris, ad certamen ipsum defecisti. An non mediate considerabis naturam uir tantus & rationi obsequens, utque nihil aliud, Atheniensis? quod commune uidelicet hoc & ab omnibus iactatum peregrinatio quædam uita est, quodque peragentes eam alacriter, & tantum non præana carentes, ad postremam accedere necessitate: tam molliter uero habere se, tamque ægre, periri more diuelli, nequaquam prudentiæ præ se fert altioris ætatem. AX. Recte quidem Socrates, ista mihi dicere uideris, uerum nescio quo pacto ubi propius accessit periculum, fortia illa grandiaque uerba occulte subteruolant atque negliguntur. Oboritur autem metus quidam, mentem multipliciter discerpens, si hac luce, hisque priuabor bonis, & expers mentis sensuumque iacebo ubicumque demum putrescens, & in puluerem uermesque conuersus. SOC. Imperfecte coniungis Axioche, propter imperitiã cum sensuum orbitate sensum, tibi

tibi ipse contraria facis & dicis, neque cogitas quod simul quidem defles id, quod sensibus carebis, simul ob putrefactionem doles amissionemque uitae oblectamentorum, ueluti mortem in aliam uitam transurus, neque in omnimoda abiturus sensuum abolitionem, & eandem in qua prius quae nascereris, fuiti. Ut enim cum Dracon Clithenesque gubernabant rem publicam, nihil te mali habebat (necdum enim coeperas esse ut male tibi quid accidere posset) ita neque post mortem erit. Nullus enim ut male tibi esse quicquam possit, es futurus. Quintu igitur hanc omnem discutis ineptiam, illud cogitans, quod soluta simul hac compage, animoque rursus in proprium restituto locum, relicto istud corpus terrenum, atque rationis expers amplius nequaquam est homo. Nos etenim anima sumus, animal immortale, mortali includum munimento. Hoc autem tabernaculum non sine malo nobis circumdedit natura, cuius lata quidem abstrusa sunt & uolucra, pluribusque doloribus admixta: tristitia uero improuisa, diuturna, prorsusque uacua gaudiorum. Valetudinis nempe, sentientium membrorum ulcera, morbi interni. Quibus necessario (quonia per corporis meatu sparsa est) contolens anima caelestem, & cognatum desiderat aethera, sititque cupide supernae illius consuetudinem gaudiaque uitae. Discellus itaque est uita mali cuiusdam est in bonum commutatio.

AX. Cum malum ergo Socrates uitam putes, quid ita uiuere perseveras, cum rerum sis indagator, & nobis, id est multitudini, intelligentia praestes? S O C. Nequaquam uerum de me Axioche testimonium dicis. Arbitraris enim quemadmodum uulgus Atheniensium, quando quidem res inquiri, alicuius quoque me scientiam habere. Abest autem tantum ut reconditoria sciam, ut uoto optauerim etiam uulgata me ista nouisse. Sunt autem ista quae dico, Prodicum sapientis tradita. Illa quidem duobus obolis, illa duabus, illa quatuor drachmis redempta. Gratis enim hic uir neminem docet, estque mos ei semper Epicharmi illud in ore habere, Manus manum fricat, da aliquid, & aliquid cape. Nuper ergo cum apud Calliam Hipponici filium declamaret, tantis differuit contra uitam, ut ego ad ea quae nullius sunt momenti, ascripserim illam. Ex eoque iam in mortem mihi animus Axioche propendet. AX. Quae dixit autem? S O C. Dicam equidem tibi ea, quorum mihi ueniet in mentem. Quae enim pars inquit, aetatis, calamitatibus uacat? Nonne statim a principio plorat, ut primum natus est in fans: uitaque a lachrymis auspiciatur? Quae tandem non premit eum molestia? Semper enim uel penuria, uel frigore, uel calore, uel uerberibus, urgetur. Antea quoque quam loqui possit, quanta patitur: flens scilicet, hancque solam habens anxietatis suae querelam. Vbi septimum dehinc expleuerit annum: multosque labores exhauserit: iam custodes, gymnastae, magistri ludii, iam adolescenti critici, geometrae, rei militaris praecipitores: ingens plane dominorum multitudo. Post ista ubi in Ephebos inscriptus est, peior iam metus, Lyceum, Academia, gymnasiarchia, uirga, nullaque prorsus malorum mensura. Omnis adeo adolescentis sub moderatioribus est labor: qui ex Areopagi electi consilio praesunt iuuentuti. deinde cum fuerit istis exolutus, iam curae palam emergunt, reputatioque uiuendi potissimum instituat iter: praecipue sequentibus incommodis priora illa puerilia uidentur, & infantium reuera terramenta: expeditiones enim & uulnera, perpetuique certaminum labores. Hinc iam fallens subrepat senectus: in quam confluit quicquid est infirmum fragileque naturae. Quod nisi ocyus quis uitam uelut aes alienum reddiderit: astans supra caput natura tanquam foenerator reposcit usuram. Ab alio quidem uisum, auditum ab alio: per sepe utrumque, at si quis diutius cunctetur, debilitat eum, excruciat, membrisque destituit. Alij itaque multa senectute repuerascunt: animoque bis pueri fiunt senes. Dij ergo propter hoc ipsum (ut quibus notissima sint res humanae) quos plurimi faciunt: eos citius auferunt e uita. Agamedes & Trophonius itaque, cum Pythij Apollinis aedificassent templum: orantes dari sibi quod optimum esset: quum obdormiuissent, nunquam deinde surrexerunt. Sic etiam Iunonis Argiuae sacerdotes, precante matre eorum, ut gratiam eis aliquam Iuno pietatis illorum referret. cum enim cunctarentur iumenta, succedentes ipsi uehiculo matrem ad templum pertraxerant. Post preces ergo nocte decesserunt. Longum foret autem poetarum dicta recensere: qui diuinioribus poematis ea quae ad uitam pertinent nostram, uelut ex oraculo decantant, quemadmodum deplorent illam. Vniusque solum memoratu dignissimi sat habeo meminisse: qui inquit: Quam superi miserum stamen mortalibus aui Neueri, ut uiui deflenda per omnia durent. Iterumque: E cunctis hominum generi sors pessima uitae Stat, quaecumque supra terram spirantque meatum. De Amphiarao uero quid dicit? Iuppiter hunc totis animis, hunc magnus Apollo Diligit, &

git, & iusti metas non attingit aui. De illo quoque qui ita iubet: Nascens fleat, qui tanta uitae intrat mala: quid tibi uideat? Sed cesso: ne commemorando alios, rem contra quam institui longius ducam: Quod autem uitae quisquam institutum, quam uelut artem deligeret, ut non querat de ea, atque praesentibus offendant? *Opifices, mercenariasque recenseamus artes: ex nocte in noctem usque laborantes, & uix tolerantes uitae necessarios sumptus, coplorantes seipsum, omnemque uigilantiam suam moerore lachrymisque coplentes.* At nautam dicamus, per tanta penetrant pericula, quicquam, quemadmodum Bias ait, neque inter mortuos est, neque inter uiuos. Terrestris enim homo uelut ambigui generis, ipse in mare sese proiecit: totusque arbitri factus est fortunae. Verum dulcis est agricultura. Est sane. nonne tota tamen est, quod aiunt, ulcus, semper parata doloris habens causam, nunc quidem siccitatem, nunc pluuias, nunc uredinem, nunc rubiginem, nunc uel aestum intempertiuum, uel frigus conquerens? Illa quoque honorata in primis reipublicae cura, multa enim praetereo, per quantas rapitur anxietates? Quae gaudia quidem habet furculi in modum trepida semper, atque stimulis repleta, repulsas uero acerbas & millies morte peiores. Quis enim beatus esse possit uulgi uiuere arbitrio? tametsi faueatur ei plaudaturque, populi scilicet ludicrum iactatus, exhibitatus, damnatus, mortuus, & tum miserandus uisus. Vbi namque Axioche tu qui in reipublica uersaris, ubi Milciades, ubi Themistocles, ubi Ephialtes abijt, ubi ite qui nuper in reipublica duces fuerunt? quando ego quidem in eam non sum adductus sententia. Neque enim honestum mihi uidebatur, ut insanienti populo dominationis particeps fierem. Theramenes autem & Calixenus deinde constitutos praeficientes magistratus, ut indemnati necarent homines effecerunt: tuque cum Triptolemo resistebas illis solus est triginta millibus in concione coactis. AX. Sunt ista Socrates ut dicis. itaque ex eo suggesti me satietas cepit, neque mihi quicquam acerbius reipublicae uisum est. Perspicuum id quidem illis qui in ipso sunt negotio uersati. Tu namque dicis haec, ueluti qui de sublimi spectaueris: nos uero qui fecimus periculum, quanto exactius scimus? *Populus enim charissime Socrates, ingratus est, morosus, crudelis, inuidus, immodestus: ut qui sit ex coluue turbae, & stultis insolentibus collectus.* Huic autem qui assentatur, multo ipse miserior est. S O C. Quando igitur Axioche hanc quae liberalis maxime omnium est artium, omnium maxime abominanda putas, quid reliqua uitae genera? an non putabimus prorsus esse fugienda? Audiui etiam Prodicum quandoque dicentem, quod nihil quicquam neque ad uiuentes mors, neque ad defunctos pertineret. AX. Quomodo dicis ista Socrates? S O C. Quoniam neque circa uiuentes est: hi uero qui obierunt, non sunt amplius. Itaque neque apud te est: non dum enim obijt. neque si quid tibi accidat, est circa te futura. non enim eris. Stultus est igitur dolor de Axiocho, qualis neque est, neque futurus sit, Axiochum mente torqueri: sitque simile, ueluti si Scyllam, aut si quis Centaurum reformidet, quae neque iam imminet tibi, neque sint unquam ad exitium tuum affutura. Existitium enim rerum est metus: quae non sunt autem, nemo est qui pertimescat. AX. Tu quidem docta haec uerba ex ea quae nunc pullulat, garrulitate protulisti. Illinc est enim haec quaestus captatio illi uentura iuuentuti apparatus. *Me uero amissio bonorum quae sunt in uita, tristem reddit: & si Socrates probabilior est etiam hac quam modo dixisti, crepueris oratione. non enim errabunda iam mens ducitur apte cohaerentibus uerbis: neque contingunt mentem ista: sed in ostentatione splendoremque orationis parata multum absunt a ueritate.* At animi aegritudo captiosus nequaquam sistitur uerbis: sed illis acquiescit solum quae ualeant ad mentem usque penetrare. S O C. Cuiungis imprudenter Axioche: & bonorum priuationi malorum substituis sensum, oblitus quod tunc mortuus sis futurus. Eum namque qui bona amittit, contraria laedunt quae patitur mala: at qui non est, nihil in eius quo priuat, locum recipit. Quomodo ergo esse posset ullus in eo dolor, quod nullam laedentium notitiam exhibebit? Quod si non ab initio Axioche per imprudentiam unum aliquem sensum cum morte componeres: nequaquam metueres eam. Nunc ipse te subuertis: timens amissum iri animam, aliamque animam illius amissioni circumdas. Et turbaris quod sis sine sensu futurus, hocque ipsum non sentire alio te sensu comprehensurum putas. Ad haec multae sunt perpulchraeque de animi immortalitate rationes. Neque enim mortalis natura in tam uarias res attollere se se posset, ut contemneret ingentium ferarum uires, maria transmitteret, conderet urbes, respiceret, respiceret etiam in caelum, & aethrorum uideret reuolutiones, cursusque solis & lunae, ortus ite & occasus: defectus, celeritatem, distantias, aequinoctiaque, & duplices conuersiones, Pleiadum etiam & hyemis atque aestatis uentos, imbricumque casus & horrendos turbidum raptus,

*Opificum tres
uicia.*

Nautarum -

*Agriculturae
labores -*

Populi praesentis.

ut comprehēfos quoq; mundi labores feculis traderet: nisi diuinus quidam mentibus nostris spiritus ineffet: quo complexum notitiamq; tātarum attingeret rerum. Transis itaq; non in mortem Axioche, sed in immortalitatem: non in amissionem bonorum, sed in syncriorem eorum perceptionē, neq; ad uoluptates mortali confusas corpori, sed ab omnibus prorsus molestijs purgatas. Illuc enim ex hoc solutus carcere proficisceris, ubi requie ta lotaq; omnia, & nulla fatiscientia senecta: tranquillamq; illic perages uitam, ab omnibus liberam incōmodis, & serena placidam quiete, rerum contemplans naturam: atq; philosophiæ non ad turbam, neq; in speciem, sed ad puram germanamq; deditus ueritatem.

AX. In contrariū me Socrates hac oratione distulisti. Non enim metus iam me, sed desiderium tenet moris. Vtq; ego rhetores imitatus grandius aliquid dicam, iam dudū superna mente concipio, et immensum illum diuinumq; recenseo cursum, collegiq; ex infirmitate me: sumq; iterum quasi nouus effectus. S O C. Si uis autem aliam etiam rationē cape, quam retulit mihi Gobrias Magus. Is dicebat secundū Xerxis in Græciam transitum auum suum sibi cognominem missum esse in Delum, quo eam tueretur insulā, in qua bina sunt numina prognata. Ibi illum ex æneis quibusdam tabulis quas attulissent ab Hyperboreis Opis & Hecaergus, didicisse animam postea q̄ corpore sit exoluta in ignotum quendam locum subterraneo discedere recessu, in quo Plutonis sit regia nihilo minor q̄ aula Iouis. Terra & enim mundi medium tenente ambitū eius esse globosum: cuius alterum quidem semiorbem dii superi acceperint, inferi alterū: atq; hi quidem fratres illorū, hi uero filij fratrum. Vestibula autem qua aditus ad Plutonis est regnum, ferreis esse claustris atq; clauibus offirmata. Aperientem illa fluuius excipit Acheron: post quem Cocytus est. Eos ubi quis traiecerit, ad Minoem & Rhadamanthū est accedere necesse. Vocāt hunc campum ueritatis, inq; eo iudices sedent, recognoscentes eorum qui aduenerint uniuersūq; uitam, & qua quisq; ratione corpus inhabitans ætatē peregerit. Nec mentiē di illuc ulla facultas. Quibuscunq; autē in uita melior aspirauerit demon, ij sedes incolunt piorum: ubi omnes horæ scatent omnigena fructuū ubertate, fontes puris labūtur aquis, uarijs prata omnimoda floribus uernant, conuentus sunt philosophorū, theatra poetarū, exultantiū coronæ, musicūq; concentus. Ad hæc instructa diligenter conuiuia, & ipsa sese suppeditans affluentia uictus. Non enim frigus illis, non æstus est grauis, sed temperatus aer funditur mitibus solis radijs illustratus. Hic etiam initiatis est dignatio quædā, & religiosa ibidem quoq; peragunt sacra. Quomodo ergo nō hic tibi honor habebitur collega deorū? Herculem nāq; Liberumq; patrem descendentes ad inferos priscus est sermo hic initiatos fuisse, & fiduciam quo illuc irent, ab Eleusina conceptam esse. At illi quibus per scelera uita fuerit peracta, per Tartarum à Furijs ad erebū chaosq; rapiuntur, ubi impiorum est locus, inexplebilesq; Danaï filiarum urnæ. ubi Tantali sitis, præcordia Tityi, Sisyphi inexplicitū saxū, cuius finis ab alio incipit rursus labore. Ibi circūlambētibus eos feris, indesinenter lampadibus adusti, & omnium pœnarum afflicti cruciatu, tormētis laniantur immensis. Ista quidem ex Gobria ego audiui, tuum uero de eis erit Axioche iudicium. Illud namq; ratione adductus solum scio cōstanter, quod omnis immortalis est anima quæcunq; ex hoc loco transfertur & prorsus expers doloris. Siue sursum ergo Axioche, siue deorsum beatus sis oportet, qui probe pieq; uixisti. AX. Pudet me Socrates dicere tibi quiddam. Tantum abest ut timeam mortem, ut nunc eius etiam teneam amore, usque adeo & hæc mihi, & illa persuasit oratio. Contemno etiam uitam, ut qui sim in melius domicilium transiturus: nuncq; paulatim ea quæ dicta sunt, ipse mecum recensebo. Tu uero meridiē fac ad sis mi Socrates. S O C. Faciam ut dixisti. Ego quoq; ad Cynosarges unde huc uocatus sum, redeo ad ambulationem.

F I N I S.

BASILEAE APVD HIER. FROBENIVM ET NIC.
EPISCOPIVM, AN. M D C L I.
MENSE MARTIO.

INDEX IN PLATONIS SCRIPTA

OMNIA LOCVPLETISSIMVS, VBI P. PRINCIPIVM

m. medium paginæ: & f. finem eius declarat.

BARIDIS Hyperbo-	rei incātationes 230.p	Ab asino excutiatur, pro uerbium 781.m	Abdi nomen dei, & apud quos 303.p	Abdicationis filiorum lex 889.p	Aberrare à uero idem est quod à legitimo 50.f	Absolui à iudicibus precando iustū non esse 477.m	Absoluta sapientia quæ 8.m	Acarnanij fratres athlete 253.p	Absolutū nihil natura sua esse 130.p	Acclamatio Lacedæmoniorū qd 47.f	Accusatio quanti fiat à Socrate 351.m	Accusatores quales sint, & quid in accusationibus seruare debeāt 54.m	Acheron flumen 489.f	Acheron in paludem defluit Acherusiam 517.f	Achilles fortissimus fingitur ab Homero 270.p	Achilles Vlysse præstantior astutior 273.p	Achillis commendatio 420.p	Achilles uitam cōtempnit, ut infamiam deuitaret 474.p	Achilli quæ falso attribuantur ab Homero 559.f	ἀκροασία unde dicta 330.f	Acquirere nō semp uocatur lucrū 4.p	Acquirendi due species 176.f	Actio errans ab inscitia prouenit 248.p	Actionem bonorū temperantiam esse 282.f	Actio scientiæ ad quid cōducatur 287.p	Actio agentis in patientem transfertur 349.f	Actionis quouis genere pro iustitia duntaxat utendum 372.f	Actio quatenus iustitia, eat: nus & honesti particeps 855.f	Actio quæ honesta et necessaria 925.f	Actiones esse in eorū numero quæ sunt 141.m	Actiones uerbo significantur 194.f	Actiones mortales ad purgandā mentem cur referantur 276.m	Actionum omnium finis quis 360.p	Actionis principiū & finis qs 528.p	Actiones quæ uilipendende 616.f	Actionum humanarum capita quinq; 852.p	Actiones quæ uolentæ, uoluntariæ, aut inuoluntariæ 862.p	Actus primus quomodo diffundatur in creaturas 107.f	Actus quando prauus, & quando rectus 18.p	Actiue uitæ qui demones dominantur 465.f	Acusileus poeta quid de amore senserit 374.p	Acusileus cū Hesiodo consentit de amoris generatione 419.m	Acuti qui 159.f	Adamantis generatio 718.f	Adamantus uterq; tum Cepidis tū Leucolophi filius 230.p	Adorandum sine externis cæremonijs quis senserit 42.f	Admiranda quæ 373.f	Admiratiōe parit ignoratio 214.f	Admiratio cum amore imitationem parit 609.m	Admonitio quæ doctrinæ pars 180.f	Adolescentes quō instruendi 124.p	Adolescentes cur ad temperantiam adhortandi 275.f	Adolescenti nihil optimo amatore melius posse accidere 419.m	Adolescentium ingenia quomodo mutantur 637.m	Adolescentiæ quantū obsit licētia 288.f	Adoni dei nomen apud Hebr. 303.p	Adrastia dea 451.m	Adrastia regina ineuitabilem legum 585.m	Adulator cui sit persimilis 520.f	Adulationis partes quot 343.f	Adulationes quō subeant artes 344.f	Adulteratio rerum uenialium quomodo punienda 884.f	Acacus iudex mortuorum 370.p	Aedes quis primus cōstruxerit 232.f	Aedificia nuptias præcedere debent in ciuitate 818.f	Aedilium officium 810.f 811.f & 812.m	Agisthus qui Agamemnonē apud Argos interfecit, quomodo imperauerit 10.m	Agrotare an aliquibus conducatur, nec ne 297.f	Agrotum inter & sanum nullum mediū ponit Socrates 43.m	Aegyptum accommodam stellis cōtemplandis 917.p	Aegyptijs quis leges tradiderit 49.p	Aegyptij quō deum appellant 303.p	Aegyptij diu seruant corpora 502.p	Aegyptios quæstus auidos esse 580.m	Aegyptiorum historia 703.f	Aegyptiorum leges de musica & pictura 760.m	Aeneas laus ab Homero 295.f	Aenigmatis expositio. 586.m	Aequalis à finitio 67.f	Aequale et æqualitas comprehenduntur sub genere finiti 87.f	Aequale, quid semper 140.f	Æqualitas medium inter magnitudinem & quantitatem 78.f	Æqualitatem nullam uoluptate & opinione non uera iudicandam esse 765.p	Æqualitas quæ seruanda in ciuiliū numerorum distributione 805.f	Æqualitates due eodem nomine appellatae, sed effectū contrariæ 809.f	Æquilibre in nullam partem inclinatur 516.p	Aer quando descendat 682.p	Aer quomodo ignis fiat 714.p	Aere suffulciri terram 511.p	Aeris multa genera 718.p	Æschinē ex paupere diuitē fecit Socrates 416.p	ἄσχολον quid significet 321.p	Æschylum qui Thetidem inducit diacentem filium suum ab Apolline interceptum, exhibitat 555.f	Æschyli dictum 633.m 638.f	Æsculapio cur gallo sacrificauerint prius 490.p	Æsculapij præstantia & medicina 566.p.m	Æsculapij filij licet medici, in armis tamē præstantissimi 567.p	Æsculapium falso criminantur Poetae 567.m	Æsopi fabulam carmine reddidit Socrates 492.p.m	Æstimationem lucro qualitatem addere 4.p	Ætas primæ lanuginis gratissima 227.p	Ætas grandior non debet absterre à disciplina 253.m	Ætas generationi apta quæ 591.f	Ætatis primæ descriptio 771.per to.	Ætates quæ ad descendū aptæ 627.m	Æffectio in mente quæ contemplationem perficit
------------------	------------------------	--	-----------------------------------	---------------------------------	---	---	----------------------------	---------------------------------	--------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------	---	----------------------	---	---	--	----------------------------	---	--	---------------------------	-------------------------------------	------------------------------	---	---	--	--	--	---	---------------------------------------	---	------------------------------------	---	----------------------------------	-------------------------------------	---------------------------------	--	--	---	---	--	--	--	-----------------	---------------------------	---	---	---------------------	----------------------------------	---	-----------------------------------	-----------------------------------	---	--	--	---	----------------------------------	--------------------	--	-----------------------------------	-------------------------------	-------------------------------------	--	------------------------------	-------------------------------------	--	---------------------------------------	---	--	--	--	--------------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------	-------------------------------------	----------------------------	---	-----------------------------	-----------------------------	-------------------------	---	----------------------------	--	--	---	--	---	----------------------------	------------------------------	------------------------------	--------------------------	--	-------------------------------	--	----------------------------	---	---	--	---	---	--	---------------------------------------	---	---------------------------------	-------------------------------------	-----------------------------------	--

L L

nem perficit quomodo appellari de beat 14.p
Affectus in comædijs mixtus 98.f
Affectibus dominari sapientiæ est 248.m
Affectum quæ potissimum depræuent 332.p
Affinitas quæ seruanda sit 592.p
Affirmatio & negatio ab oratione pro uenit 195.m
Affirmandum nõ esse nisi post longam consultationem 829.m
Agamemnonem quid passim in tragædijs ridiculum facit 621.m
Agamemnonis etymologia, & quàm recte ei conuenerit 312.p
Agathon optimo ingenio, & generosa indole præditus 230.p
ἀγαθόν quid 319.f
Agere sua, quid sit 281.f
Agere sua, scq; ipsum cognoscere quis doceat 724.m
Agere & facere an idem sit 282.m
Agens quando agens 141.f
Agentiũ & patientiũ natura 142.f
Agens, efficiens esse aliquid, nõ tamen qualitatem esse 153.m
Agentibus signum impositũ nomen dicitur 194.f
Agitandum absq; agitato & contrã inuenire est impossibile 718.p
Agnus in lupo quid horreat 382.f
Agrorum diuisio 803.f
Agraria pœna male curantibus agros, quæ 811.f
Agrariæ leges 800.m
Agricola sapiens 146.f
Agricolarũ opus præcipuũ quod 59.m
Agriculturæ opus quod 261.f
Agriculturæ leges 847.m
Agriculturam non arte sed fauore dei aggressi sunt homines 912.p
Ajax ferro indomabilis 438.f
Alcestis Admeti uxor quantum uirum suum adamauerit 375.f. 419.f & 420.p
Alcibiades quibus rebus operam dedit 29.m
Alcibiadis pater ubi perierit 32.m
Alcibiades Dimomaches filius 37.p
Alcibiadis unicus amator Socrat. 40.f
Alcibiadis pulchritudo 227.p
Alcibiades maior & minor 254.m
Alcibiades ex ignoante doctissimus factus à Socrate 416.p
Alcibiades se nunquã mentiri ipso teste dixit 436.m
Alcymi apologus 668.f
Aleuadarum familia 14.m
Algazeles 521.p
ἀλγάζεα unde dicitur 323.m

Aliena scrutari turpe ei qui sua ignorat 443.p
Alienationis genera duo 167.p
Alimenta ex terra quis primus collegit 232.f
Aliquid, est signum unius 184.p
Aliqua, duorum & pluriũ signũ 184.p
Aliud & alia Platoni quid significant 61.p
Alia dei nomen, & apud quos 303.p
Alteratio et latio soli motus sunt 66.f
Alterum, quinta species 191.f
Amare dicimur quæ propter nos desideramus 337.f
Amasse legitime qui dicatur 409.p
Amare palam præclarior quàm clam 421.m
Amore nihil conducibilius ad beatam immortalitatis possessionem adipiscendam 435.p
Amare quos deceat 534.p
Amandũ priusquã intelligatur 923.f
Amantium mos 121.m
Amantium passiones 378.f
Amantes quid querant & deinceps 380.f
Amantes cur pascant 399.p
Amantes cur melancholici 399.m
Amantium gradus diuersos esse in cœlesti mensa 386.m
Amantium miseriam deplorat 400.p
Amantium uenatio qualis 401.p
Amãtes quõ fiant amatũ similes 412.f
Amantium licentia quanta 421.f
Amantibus morem gerendum ubi lege statutum sit 421.p
Amatorij affectus quomodo à medicina cognoscantur 423.p
Amantium uitia exponuntur 444.p
Amans à non amante quomodo dignoscipot 446.f
Amatum quomodo curare soleat amator 447.p
Amantẽ citra amatũ obsecari 798.p
Amator legitimus necessario redamatur 128.f
Amator q; prauus & instabilis 421.f
Amatores ingrati post libidinem expletam 443.f
Amator quid semper timeat 447.m
Amator qualem preparat sibi amatũ 447.p
Amator lupo comparatur 448.m
Amatoriã artem unde didicerit Plato 224.m
Amatorie species 177.f
& μαγεία unde dicta 330.f
& μαδία unde dicta 330.f
Amazones 523.f

Amazones sagittarie 831.f
Amphidexteri in Republica quomodo sunt 585.m
Ambigere est amicorum 239.m
Ambiguitatis duæ species 178.f
Ambitiosum depingit 632. per totum
Ambitiosum à matre discere rudimentũ t. quodammodo ambitionis 633.p
Ambitiosos seditiones excitare in ciuitate 620.m
Amelita aquam nullo unquã uase contineri posse, quid significet 659.f
Amicorum omnia communia 122.m & 574.f
Amicorum alter altero non est ditior 122.m
Amici quando laudandi 122.p
Amicorum & amantium differentia 124.f
Amici qui 124.f. & 533.f
Amicum cognoscere arduum 125.p
Amicos ductu dei fieri 125.m
Amici definitio 127.f
Amicum bonum malo, & malum bono esse non potest 127.p
Amicus uerus nullius gratia est amicus 128.p
Amici quõ natura propinqui 128.f
Amicũ non est malo sublato 128.m
Amici officium 144.p
Amici etiã & carissimi accusandi sunt 351.m
Amicum malum malo, uel bonum bono non amicum esse, nunquam fãto dicitur 454.f
Amicum ridiculum esse præstat quomodo grauem & inimicum 457.p
Amicorum mortem non esse dolendam 558.p
Amicum amico similem esse debere 845.p
Amicitia quid 38.m. 120.m
Amicitia inter homines quomodo seruetur 38.f
Amicitia uera quã amico diligat 40.f
Amicitia publica quid 28.p
Amicitie principium et medium quod & finis 119.m
Amicitia ab honestate definit 119.m
Amicitia quid à beneuolentia & lasciuo amore differat 119.f
Amicitie duæ species 120.m
Amicitie hominum quales 120.f
Amicitie paradoxa 126.p
Amicitie quæ falso appellantur 301.f
Amicitie duraturæ argumẽta 444.f
Amicitia an ex opinionum cõkursibus constat 301.p
Amicitia cum amante, uel cum non amante potius sit incunda 446.m
Amicitia

Amicitia quæ dura & aspera dicenda sit 845.p
Amictuum uarietas 209.f
Amistris Xerxis uxor, Artaxerxis autẽ mater 37.p
Ammon deus 463.p
Ammonis responsum Atheniensibus factum 47.m
Amor pulchri est desiderium 119.m
Amor Amicitie medium 119.m
Amor ad amicitiam quid 120.m
Amor furoris species à Venere 167.m
Amor Veneris in Symposio tractatur 167.f
Amor magus 174.m
Amoris nodũ ceteris omnibus esse potentiorẽ 305.m
Amoris uis ad quem spectet influxum 306.p
Amoris laus, dignitas, magnitudo 373.m. & deinceps
Amor origo unde 374.p. & deinceps
Amore non solum mortaliũ, sed immortalium quoque mentes domari 373.f
Amoris utilitas quæ & deinceps 374.f
Amorem non esse ubi libido est 375.p
Amoris nomen deo, à quibus attributum sit 375.p
Amor pro pulchritudinis desiderio accipitur 375.p
Amoris exempla tria 375.f
Amoris duo genera 379.p
Amorem γλυκύπικρον esse 379.p
Amor mors est uoluntaria 379.f
Amor simplex & mortuus 379.f & 380.p
Amor quod nam desiderium sit 380.f
Amoris iucunditas in seniore qualis, et in iuniore 381.p
Amor coniungit similia 381.f
Amorem omnium esse autorem, & seruatorem 381.f
Amor moderatus & immoderatus quos 382.m
Amor benignus cur dicitur & à quo 382.f
Amor quis secundum Aristophanem 383.m
Amor animas restituit cœlo, beatitatis gradus distribuit, æternum largitur gaudium 386.p
Amoris beneficia tria 386.f
Amor cur beatissimus dicatur & pulcherrimus 386.f
Amor quomodo pingatur 387.p
Amorem ad scientias, figuras & uoces duntaxat pertinere dicimus, & cur 387.f & 388.p

Amorem auiditatem angeli esse dicit 389.m
Amor cur iuuenis tener et mollis pingatur 391.m
Amor cur iustus, temperatus, fortis dicitur 391.f. 392.p
Amor quomodo nascatur 390.p
Amoris simplicis dona quæ 392.f
Amoris mutui dona quæ ibidem
Amorem ceteris dijs & antiquiorem, & iuniorem esse 392.f
Amoris imperium quid apud Platonem 392.f & inde
Amorem ante necessitatem regnare 393.p
Amor medius inter pulchritudinem, et turpitudinem 394.f
Amor medius inter hominem & deum 394.f
Amorum distributio 396.p
Amor quomodo diuersa ratione in diuersis subiectis exciuit pulchre & longe differunt 396.f. 397.p
Amor ex Penia & Poro ortus 397.p
Amores gemini in omnium animis, ac in humanis quinq; 398.p
Amorẽ in quinq; diuidi species 398.m
Amoris passiones quomodo generentur in amantibus 399.p & deinceps
Amor quomodo curetur ibidem
Amori qui facilius submittitur 399.f
Amor cur dicatur immortalis 401.f & deinceps
Amor sequitur sapientiam 402.p
Amor erga masculos & fœminas unde 404.m
Amor ferinus unde nascatur 410.p
Amore quàm facile irretiantur homines 411.m
Amor uulgaris quid, & eius affectus 412.f
Amori uulgari qui dent operã 420.f
Amore qui facile irretiantur 413.p
Amoris melancholici exitus quos 413.m
Amoris solutio uel cura duplex 413.f
Amoris diuini utilitas, & species quatuor 414.m
Amor Socraticus quàm utilis 415.f
Amorem Deum nunquam pro dignitate laudatum esse 418.f
Amoris laudes 419.p
Amor geminus 420.m
Amoris pulchritudo unde colligatur 427.p
Amorem uoluptatibus omnibus fortiorẽ 427.f
Amorem Poetam esse, & Poetas factum ibidem
Amorem Saturno & Iapeto minime

antiquiorem esse 427.p
Amor quid cupiat & appetat, & quomodo sit 429.m.f
Amor medius inter turpe & pulchrum 430.m
Amoris generatio & origo 430.f
Amorem mediũ esse inter deos & homines 430.f
Amorem unũ esse ex demonib; 430.f
Amorem esse philosophum 431.m
Amor non pulchri est, sed generationis, partusq; ex pulchro 432.m
Amor sempiternũ quiddã est 432.f
Amorem mortales aliter, & aliter immortales uocant 453.m
Amorem recta sui natura temperate & musice amare 565.p
Amorem mixtum esse dolore & uoluptate 710.f
Amores tres esse 845.m
Amphilytus quoniam pacto cognominandus sit 10.m
Amphion Lyrae inuentor 770.f
Amusis alba in albo lapide, Proverbium 278.m
Amyci lætatio indigna mentione 827.f
Amyntora Phœnici filio maledixisse 890.p
Anacreonta Teium quis Athenas acciuerit 2.f
Anacreontis sapientis scripta 445.m
ἀνὰ γυμνάσιον unde dictum 323.p
Anagogicus sensus Platonicis necessarius 734.m
ἀνὰ ψυχόν quid 314.p
Anaxagoras amplum patrimonium dissipauit 108.f
Anaxagoras perstringitur 344.f
Anaxagoræ Clazomenij libri quibus opinionibus pleni sint 473.p
Anaxagoræ confusio 497.f
Anaxagoræ sententia de mente 510.f
Anaxagoram diligentiorẽ in naturalibus quàm in diuinis 616.m
ἀνὰ σοφίαν quid 320.p
Androgynus genus quale fuerit 424.f
Andron Androtione genitus 229.f
Angeli quid admirentur 373.f
Angelos dei ministros esse 395.m
Angelum super animam esse 405.p
Angeli mobiles an immobiles sint 882.p
Animæ uires quæ, & quot 13.f
Animæ impetus, & declinationes quando ad beatitudinem, & quando non tendunt 22.m
Anima sola corpore utitur & eidem imperat 41.p
Animæ cura habenda 41.p
Anima

Animæ habitus quomodo fiat 140.p
 Animæ uirtus quæ 41.m
 Anima quomodo seipsam cognoscere possit ibidem
 Animæ partes quæ trahuntur affectibus unde hausierint homines 53.m
 Animæ summum bonum quod 81.m
 Anima mundi quæ sit necessario 90.m
 Animam humanam cui similem faciat Plato 94.p
 Animæ uoluptatū & dolorum mixtionēs 97.p
 Animæ quibus uoluptatibus maxime gaudeant, & quibus maxime perturbentur 104.m
 Animæ uis quotuplex 132.f
 Anima quædam per se quædam per corpus apprehendit 155.p
 Animā appellat cogitationem 157.p
 Animæ operatio ibidem
 Animæ cor ab Homero quid dicatur 159.f
 Animæ naturalibus rationibus à sublimari opifice mulcentur 174.m
 Animæ spherarum nouem cœlestium quæ 168.m
 Animum nullum sponte aliquid igno-rare 180.p
 Anima qualis ignara sit 180.p
 Animam cognoscere, essentiam cognos-ci 188.f
 Animæ interior collocutio quomodo ap-pellari debeat 195.f
 Anima potentior an iustior 275.m
 Anima corpori quid conferat 314.p
 Animæ sepulchrum quod 314.p
 Animam uitiorum & uirtutum habi-tus secum ferre 336.f
 Animæ malum quod 349.f
 Animam alicuius probaturum quid ha-bere deceat 354.m
 Animæ ornatus cū adest bona est 363.p
 Animæ quæ facultates 360.f
 Animam peccatis refertam ad inferos descendere extremum omnium ma-lorum est 370.m
 Animæ post mortem status & condi-tio 371.m
 Animam quid prisci theologi uocau-e-rint 377.m
 Animam immortalem esse 384.p
 Anima quid corpori afferat 384.m
 Anima cur in corpus descendat duobus creata luminibus 384.f
 Animam in deum conuerti ibidem
 Anima quot uis ad deū redeat 385.m
 Anima cur altero lumine non utatur 385.p
 Animas quis in cœlum reducat 386.p
 Animā nasci ueritate præditā 402.m
 Animam supra corpus esse 404.f
 Anima à corporis pulchritudine quo-modo ad dei pulchritudinem cleue-tur 406.f
 Anima quibus gradibus à diuino furo-re extollatur 414.f
 Animam corpore pulchriorem esse 434.p
 Animarum humanarum ordines quot 441.m
 Animæ immortalitas probatur 450.p
 Animæ Idea qualis 450.m
 Animæ currus & equi: & qui & quæ-les 450.f
 Animæ obliuio quot modis accidit 452.p
 Anima aut corporis natu-ram non posse absq; totius natura cognosci 461.m
 Animarum asserit immortalitatem 480.p
 Animæ immortalitatem cur non appro-bet Socrates ea ratione motus in Phædone, qua usus est in Phædro 487.p
 Animæ substantiam in hac uita intelli-gere difficillimum 488.f
 Animam immortalem credere magna fide & persuasione opus esse 496.f
 Animæ mortuorum an sint apud infe-ros nec ne 496.f
 Animæ nostræ quando scientiam acce-perint 499.f
 Animam præesse corpori, utpote quæ diuinitati sit similior 501.f
 Animas prauorum uersari circa sepul-chra 502.f
 Animam temperamentum eorum esse quæ sunt in corpore 505.p
 Animam per omnem modum corpori præstare, etiam si immortalis non sit 505.m
 Animam mortalem esse quæ rationes sint 504. & 505 per totum
 Animam prius quam in corpus labatur alicubi esse 508.p
 Anima an maius & minus recipiat 508.m
 Anima quicquid occupat, ad illud uitā affert 514.m
 Anima migrans ad manes quid secum afferat 515.m
 Anima quando ad omnia intrepida sit 552.m
 Animæ proportionēs quatuor 556.m
 Anima corpus curat 567.f
 Anima ita se habet ad bonum ut uisus ad solem 613.p
 Animarum transitus in bestias quomo-do fiat 642.m
 Animæ tres partes & tres uoluptates 646.f
 Animæ imaginem inuestigat 650.m
 Animam immortalem esse 666.m
 Animæ uera essentia quomodo contem-planda 667.f
 Animæ uniuersale 670.m
 Animæ uirtus & cōpositio 685.p.m
 Animæ essentia quæ pertinetat 685.f
 Anima cur rei compositæ, & consonæ tiæ musicæ comparatur 687.m
 Animæ harmonica compositio 692.p
 Animæ partes quomodo aucupetur Plato 695.p
 Anima irrationabilis quid à Platonicis existimetur 699.p
 Anima mundi in qua eiusdem parte collocata sit, & quor 707.p
 Animæ substantiæ partes quæ ibidem 710.f
 Animabus singulis unum esse attribu-tum astrum 710.f
 Anima cur amens efficiatur quæ primū corporis uinculis includitur 711.f
 Animæ mortalis species in corpore 723.m
 Animæ corporisq; solutio quando fiat 723.f
 Animæ morbi qui, & quomodo nascan-tur 731.p
 Animæ morbis quomodo medendum sit 732.f
 Animæ nostræ species præstantissima quomodo tractanda ibidem
 Animas quondam sub Saturno beatas uixisse quod intelligendum 783.m
 Animæ nostræ ad influxus numinum quomodo parentur 794.m
 Animam natura esse per se mobilem 867.f
 Anima cur seipsam mouere possit 874.f
 Animam cōiunctam intellectui omnia recte producere 875.p
 Animæ motus quod appellantur 875.p
 Animam esse inuisibilem 875.f
 Animam à deo uitam accipere 881.f
 Animæ defunctorum quomodo res no-stras sentiant 882.p
 Animā solam esse, et præstare id quod sumus 903.m
 Animæ naturam antiquiorē esse corpo-ribus 907.p. 914.m
 Animæ generi quæ conueniant 914.f
 Anima à corpore quomodo differat 915.f
 Animata omnia transmutari & trans-mutationis causam intra seipsa ha-bere 877.m
 Animatum à nemine quam à deo fieri posse 915.f
 Animanti

Animanti unicuiq; certum uiuendi spa-cium esse à fati datum 732.f
 Animantia omnia grauitur affici cum ad generationem toto impetu feran-tur 432.f
 Animi immortalitas quomodo assera-tur à Poetis 19.p
 Animum cuncta didicisse 19.m
 Animum semper scientem fuisse 21.m
 Animus qualis sit ueritatis capax 43.p
 Animus quando maiora peccata com-mittat 46.f
 Animi uoluptates, & dolores præce-dunt corporis uoluptates & dolo-res 94.p
 Animi affectiones trifariam diuidun-tur 120.p
 Anima quomodo afficiatur furoris qua-tuor speciebus 167.m
 Animi morbus ex falsis opinionibus, malisq; moribus conflatur 224.p
 Animi longe maiorē habendam curam quam corporis 224.f
 Animus quibus alatur 229.p
 Animum nō cuius committendum esse 250.f
 Animus huic coniunctus corpori diui-nis reb. prorsus est ineptus 251.m
 Animi temperati, & intemperati di-scrimen 276.f
 Animo duo potissimum inesse 332.p
 Animi uitium quare turpissimū 350.p
 Animi quam partem quis dolium ap-pellauerit 357.p
 Animi ordinatio quæ 362.p
 Animus prauus quomodo sanari debe-at 362.f
 Animi pulchritudo in qua re sit 380.f
 Animi cibus quis 387.f
 Animum nullo adiumento egeret, ut pul-cher sit 391.m
 Animum omnium prægnantem esse 403.m
 Animum præfagire 441.p
 Animus quo pacto fiat 450.m
 Animarum nouem conditiones 451.f
 Animam post decem millia annorū ad idem reuerti 451.f
 Animæ humane transmutatio 451.f
 Animarum transitus in bestias quid si-gnificet 488.f
 Animus moderatus ducem libenter se-quitur post hanc uitam 515.f
 Animi ornamenta quæ 518.f
 Animi puerorum fabulis multo magis quam corpora manibus formandi 55.m
 Animum sapientis non esse mutabilem 554.f
 Animo ipsi animo imperandū 567.f
 Animum quæ deprauent 605.m
 Animum regium optimum esse & bea-tissimum 629.f
 Animi qua in parte uoluptates exciten-tur in somnis 643.p
 Animarū transmutatio in bestias 671.p
 per totum
 Animarum natura & habitus cuius fa-cultatis sit 757.m
 Animi bona quædo honorāda 779.m
 Animum nostrum speculum esse diuino rum 794.f
 Animos nostros quomodo ab ipsa sta-tim pueritia ledamus 795.f
 Animi cultus uerum à falso distinguit 796.p
 Animus quis facilis sit 918.p
 Animos optimos diuinare 927.m
 Animositatem iracundam ex priuatis hominibus in ciuitatibus inuectam esse 580.m
 Animal an semper sentiat quicquid pa-titur 95.f
 Animalium cura duplex 201.f
 Animalia quæ domestica, quæ syluæ-stra appellata sint 202.f
 Animalia quondam sub terra latuisse 224.f
 Animalia ex elemētis cōposita 224.f
 Animalia demonum ministerio instru-mentis ad uitam necessarijs deus ar-mauit 225.p
 Animalium curator malus quis 367.m
 Animalia cœlestia quæ 395.p
 Animalia terrestria duplicia ibidem
 Animalia post diluuium ultro nasci 521.p
 Animalium generatio 140.p
 Animalia cuncta & gigni et nasci per amoris sapientiam 427.f
 Animalium ideæ quatuor 709.f
 Animal quid nominandum sit 726.f
 Animal nullum præter hominem har-monia sensum habere 758.m
 Annonæ ratio 849.m
 Anni imperies unde nascatur 423.f
 Anni magnus quis 655.p
 Anni mensura unde 709.m
 Anni Platonis Aegyptijs similes 768.f
 Antei audacia 147.m
 Antei luctatio 827.f
 Antenorem Pericli comparare possu-mus 439.m
 Anthemiones laus & commemoratio 23.p
 ἀνδροπότης quid significet 313.f
 Antimirus Mendæus insignis Protago-ræ auditor 229.f

Antiphonis pater Pylampes 61.m
 Antiphon Rhamnusius malus rhetor 522.m
 Antiquitatis inuestigatio quando in ci-uitate orta 737.f
 Antonius Allius Episcopus Fesulanus 373.p
 Anytus cur Socratem accusarit 471.f
 ἀποδοτῆρ quid significet 316.f
 Apibus Rex nascitur tā corpore, quam animi habitu ceteros præcellens 219.m
 Apocalypsis locus illustratur 43.p
 Apollo animæ mundi mens 168.f
 Apollo ab Ioue ducitur ibidem
 Apollo Solis anima 168.f
 Apollo triplicem significat Solem 305.f
 Apollinis etymologia pulcherrima 316.p
 Apollo quas artes hominibus dederit 393.f & 428.p
 Apollinis instrumenta 563.m
 Apollo quid apud Platonem significet 757.f
 Apollodorus Cyzicæ hospes ab A-theniensibus delectus in Imperato-rem 174.p
 ἀπορία quid significet 320.f
 Appetito nulla naturalis ad malū ten-dit 382.f
 Appetitiuæ animæ uires quæ & quot 13.f
 Apulei Platonici locus 411.p
 Aqua uilissimo precio emitur cum sit preciosissima 267.p
 Aquā nostram alijs esse aerem 517.p
 Aqua quomodo ascendat 682.p
 Aqua in quibus acri similis 682.m
 Aqua quædo lapis et terra fiat 714.p
 Aquarum fluxus unde 728.p
 Aquarum lex 847.f
 Aquario Iunonem præesse 393.f
 Aquatiliū generatio qualis 733.f
 Arabibus quis leges tradiderit 49.p
 Arbitrij humani libertatem concurrere cum diuina prouidentia 735.f
 Arcadibus quis leges dencgauerit 49.p
 Archelaus Perdicæ filius in Macedo-nia quomodo imperauerit 10.m
 Archelaū Macedonum tyrannum qua-re occiderit Cræteas 44.f
 Archelaum Perdicæ filium imperasse Macedonia 346.f
 Archelaus ex ancilla Alcetæ ortus 347.p
 Archelaus quomodo ad regnum perue-nit 347.p
 ἀρχιπολίς 311.f
 Archilo

Archilochus quid commune cum Home- ro habeat 169.m. & 170.f. Archilochi uulpem trahere 548.f. Archinus 521.f. Architectos raros fuisse in graecia 6.m. Architecti facultate speculationis ma- gis quam ministerij esse participem 198.m. Architectus in qua scientia parte con- stituendus sit 198.m. Architectus speculandi scientie parti- ceps 201.p. Architectum nullum manuum ministe- rio uti, sed utentibus praesidere 201.p. Architecturam actionibus innata scien- tiam sortitam esse 20.f. Architecturae nobilitas 101.m. Architectura duo efficit 301.f. Arcus secum discrepans conuenit 423.m. Ardus tyrannus 669. Arduum esse aduersus duo contraria pugnare, Prouerb. 885.p. Arena maris innumerabilis, Prouer- bium 149.m. Argus quid significet 317.m. Areta Dionysii filia 924.p. Argenteum quid significet 320.f. Argentum quanti fueret a sophistis 108.f. 109.p. Argui auxilium ab Atheniensibus im- plorant 526.p. Arieti Palladem praesse 393.f. Ariphron Cliniae educator 231.f. Aristarchus Homericus quomodo pro- babat carmina Homeri 275.f. Aristidi Lysimachi filio quid apud So- cratem acciderit 13.p. Aristidem Lysimachi filium bonum ui- rum fuisse 24.f. 372.p. Aristides Lysimachi filius 139.p. Aristippi Larissaei origo & familia que 14.m. Aristippus a Socrate diues factus 416.p. Aristocrates Scellij filius 347.f. Aristogitonis amor 421.m. Aristophanes comicus acerrimus So- cratis insectator 409.p. Aristophanes carpitur 422.f. & 424.p. Aristopho pictor 337.m. Aristoteles unus de triginta 61.f. Aristotelis de Socrate iudicium 399.f. Aristotelem in Ethicis aduersus Plato- nem circa ideam ludere 601.f. Aristoteles quid de moralis uitae funda- mento sentiat in Ethicis 757.f. Aristotelicae sententiae aduersatur. Ni- hil esse in intellectu, quod prius non sit in sensu 212.m. Arithmetica Philosophantium quomo- do a uulgarium differat 101.f. Arithmeticae perspicacitas 101.m. Arithmetica duplex 101.f. Arithmetica ab actione liberam esse 200.f. Arithmetica circa quid uersetur 338.f. Arithmeticae utilitas 621.m. & 622.p. Arithmetica quoque persuadere ea que docet 339.f. Arithmetica circa pueros uersari nu- meros 616.f. Arithmeticae commendatio 913.p. Arithmetra in qua scientiae parte uer- setur 198.m. Arithmeticos natura ad omnes doctri- nas aptos esse 622.f. Armorum disciplina quid, & quibus proficit 291.f. Armorum qui maxime fuerint studiosi 292.p. Armorum peritia an disciplina sit, & quanti facienda 292.p. Arma que in templis transferenda non sint 595.f. Arrianorum distinctio dei patris a fi- lio 601.f. Ars Glauci 516.p. Artis unumquemque peritum de sua arte interrogandum esse 6.p. Artis cuiusque summitas quid 8.m. Ars oia ad rectitudinem dirigit 30.m. Artium praecipuae legis nomine ap- pellandae sunt 50.f. Artium potissima que 101.p. Artes in duplici ordine 101.m. Artes differre a se inuicem ibidem f. Artes dicendi cur omnibus praepone- tur a Gorgia 102.p. Ars praestantior que 102.m. Artes omnes nosse innocuum & in uita conferens esse 104.p. Artium multarum similitudo potius odi- um, quam amicitiam gignit 120.p. Artis peritus omnia eidem arti subie- ta iudicat ex aequo 168.p. Artem aliquam qui tenet aequae de omni- bus que sub arte sunt iudicat 170.p. Artium praecipua sepe tradit Home- rus 172.p. Arti cuique facultas a deo tribuitur 172.p. Arte eadem necessarium ne sit eadem cognoscere 172.m. Artium ferme omnium duae species 176.m. Artes omnes aut in acquirendo, aut in efficiendo uersantur 176.f.

Artes a quo datae 207.m. Artes geminae circa omnia que fiunt 210.f. Ars causa, & ars concausa que 210.f. Artes omnes commensurari secundum maius & minus 211.f. Ars nulla potest quicquam de omnibus in uniuersum in omne tempus uale- lens constituere 216.p. Artem nullam multis competere 218.p. Artes an secundum praescripta, uel se- cundum artem tractandae 218.p.m. Ars regia que 251.f. Artium genera duo solet adducere So- crates 251.f. Artem aliam esse que condit, aliam que conditis utitur 260.f. Ars ois aliqua de re persuadet 333.p. Ars peritiam sequitur 337.m. Artes omnes circa sermones uersari 338.p. Artium quaedam diuisio 338.m. Artium abusus improbandus non artes ipse 341.m. Ars ad animam pertinet quomodo ap- pelletur 344.p. Ars ad corpus pertinens non uno nomi- ne appellari potest 344.p. Ars nulla sine ratione 344.m. Artium magister & gubernator quis 352.p.m. Artium facultate ab amore tradi 427.f. Artes que quomodo a dijs hominibus distributae 393.f. 428.p. Artem dicendi neque multis neque pau- cis, sed mediocribus uerbis indi- gere 460.p. Artes magna dialecticae exercitatione indigere et contemplatione 461.p. Artes literis mandare ut certum quid- dam ex ijs futurum sit, ineptum pu- tat Socrates 463.f. Artem dicendi non posse exterre sine ca- rum rerum certa scientia que dicun- tur 464.f. Arti nullam inesse defectum uel erro- rem 537.m. Artes sibijpsis non esse utiles, sed illi rei cuius sunt artes 537.m. Arte quicquid bene se habet minime per- mutationem recipit 554.f. Artes omnes ab ijs dialecticae cecae esse 617.m. Aristotelis ridetur calumniae 629.f. Artes que ferro utantur & are quando ignoratae fuerint 771.m. Artem deo aduersari non posse 782.m. Artium doctores quo diligendi 812.f. Artes quas libenter amplectantur ho- mines 842.f. Artis

Artis opera minora quam naturae 871.f. Artem Iouis tria requirere 881.f. Artes que minime constrent ad sapien- tiam 911.f. Artificem quemlibet in sua arte consu- lendum 30.p. Artificem solum de sua arte iudicare 131.p. Artifices an sua tantum, uel aliena quoque faciant 281.p. Artifices qui probandi 564.m. Artificum uita qualis 703.m. Artificem non decet rudes decipere 886.p. Artifici cuique in sua arte credendum 151.f. Artificia que similitudinem aliquam habent nemo simul exercere possit 849.p. Artificiosum omne mensurae particeps 212.p. Argenteus quid significet 316.f. Artemis e Mausoli regis cariae Coniu- gis amor maximus 412.m. Articulis que careant 725.f. Articulorum in corpore usus 725.m. Asinorum & equorum genus inter se promiscue generat 203.m. Aspasius rhetoricae professor 394.m. Aspasii mulier 520.f. 522.m. Aspectus quorum sint uirulenti 411.p. Asperum quid 720.f. Assyrio: um potentia magna 774.m. Asianax quid a Scamandro differat 310.f. Asperum quid significet 318.m. Astrorum parem esse numerum & ani- marum 710.f. Astrorum peritiam in ciuitate necessa- riam esse 833.p. Astronomia circa quid uersetur 338.f. Astronomiam quis inuenit 463.p. Astronomiam animi oculos ad supe- riora attollere 624.p. Astronomia laus et dignitas 918.p.m. Ate dea mobilis 27.p. Athamatis successores diuersos ab alijs graecis ritus habuisse 50.m. Athlona quid significet 317.f. Athenis periculo sum erat quenquam in- iuria afficere 25.p. Athenarum moenia & naualia quorum consilio constructa sint 340.f. Athenis maxima loquendi libertas 343.p. Athenas alias extitisse ante diluuium tum apud Graecos, tum apud Aegy- ptios 529.p. Athene uerbose 753.f. Athenienses quomodo tyrannidem Hip- pie sustinuerint 3.p.

Athenienses quibus cum bellum gerere consueuerint 35.m. Atheniensium reges unde originem du- xerint 36.p. Atheniensium magna superstitio erga deos taxatur 47.f. Athenienses cur infelices in pugna con- tra Lacedaemonios fuerint 47.m. Atheniensibus quae leges tradiderit 49.p. Athenienses cur tributa Minoi pende- re coacti sint 52.f. Athenienses perstringit quod adulato- ribus oblectarentur 366.p. Athenienses quales Periclis oratione su- cti sint 367.m. Atheniensibus quos nam publica ora- tione laudare mos fuerit, et quibus inferias publice celebrauerit 520.f. & 522.p. Athenienses quos in bello iuuerint 523.f. Atheniensium misericordia 526.m. Atheniensium ueterum historiae 703.f. Atheniensium nomine quid intelliga- tur apud Platonem 734.m. Athenienses probi an praecipue probi sint 745.p. 154.p. Athenienses a Dario quando perterriti ualde fuerint 780.p. Attica quam studiosa fuerit tragodiae 292.p. Attica tellus primo hominem produ- xit 523.p. Attica bellaria commendantur 565.f. Atticam regionem esse ingenijs acco- modam 735.m. Atticae regionis antiqui fines 738.p. Attica democratia qualis 779.f. Attica septem pueros quotannis pende- bat Minoi 786.m. Atlanticam insulam sub uasto gurgite mergam 704.p. Atlanticum mare quale 703.f. Atlanticum pelagus unde cognomen ha- buerit 739.f. Atlantici figurae quid apud Platonem significant 734.p. Athletae canibus similes esse debent 421.p. Athletae, Thiestisque lis 204.f. Atreo cur recte nomen impositum 312.p. Auari aberrant a bono, quod tamen ap- petunt 1.p. Auarum non facile assequi uoluptatem in discenda ueritate 647.m. Auarum non tenere iudicandi organum 647.f. Audacia distare a fortitudine 244.f. unde pronemiat 245.m.

Audacia carens prudentia quid 289.f. Audenda quae arbitremur 299.p. Auditus definitio 49.m. Auditus passiones quibus ex causis pro- uentiant 722.p. Audium cur nobis dederint dii 713.p. Auditoris communis & aequi discrimen 239.p. Auguralis scientia graece quomodo pri- us graecis dicta sit 449.f. Augusti oculi quales fuerint 410.f. Augustini locus 654.m. Auicena de prophetis opinio 466.m. Auicennae locus 654.f. Auis nulla canit cum aliquo afficitur in- commodo 504.p. Auium generatio qualis 733.f. Auiarium in anima fingit 161.p. Auri pondo, quot argenti ualuerit 4.p. Aurum ignitum apud Ioannem in Apo- calypsi quid significet 43.p. Aurum non simpliciter pulchra facit 106.f. Aurum quam difficile purgetur 220.m. Aurum multum in capitis osse continere pulchrum putant Scythae 265.p. Auri & argenti habendi lex 802.m. Aurum circuli quanti esse debeant 390.f. Autochthones qui 739.f. Autolycum maternum Ulyssis aui ad- miratur Homerus 533.f. Auctoris sententia & rationem an que- rere oporteat 461.m. Auxilium pulchrum quod 33.m. B Neque nocem neque sonum illum ha- bet 163.m. Bacchus quid Platoni significet 757.f. Bacchantes feminae mente non sanas mel & lac ex fluminibus hauriunt 170.f. Bacis quo pacto cognominandus 10.m. Bactrianis quis leges tradiderit 49.p. Baptista Leo architectus 698.p. Barbari quae studia minime curent 421.p. Barbarorum uoces multas accepisse Graecos 318.m. Bartholomeus Fatius rhetor egregius 699.m. Basem uocabulum esse diuersum 556.f. Batica quid a Myrine differat 310.f. Beatus qui 122.f. 357.p. 386.f. 430.f. 762.f. Beatum uiuere quid 287.m. Beatitudo cuius boni adeptio sit 1.p. LL 4 Beatitudo

Beatitudinis gradus quis distribuat 386.p
 Βεβαιον unde dicatur 330.m
 Belle omnia; Prouerb. 262.m
 Bellū quibus de causis suscipiatur 30.f
 Belli calamitates magnæ 551.f
 Bellū à seditione quid differat 596.p
 Belli studium ad quid referendum 744.f
 Bello quæ exercitiū conducant in ciuitate 843.m
 Beneficiū sine mercede contulisse quos maxime deceat 369.m
 Beneuolentiam recipiendam amicitiam esse uocandam 120.p
 Bernardus Nutius rhetor 373.p
 Bestias multas non nisi ab homine gubernari posse 225.p
 Bestiarum libertas in ciuitate populari quanta 639.p
 Bias cur abstinerit à ciuilibus actionibus 108.p
 Bias Prieneus 241.f
 Bibens quō seipsum decipiat 757.p
 Bilis qualitates 399.f
 Bilis quid, & unde 729.f
 Bis eadem recensere ridiculum 256.m
 Byzantius optimus orationum faber 459.f
 Bis atq; ter quod pulchrum, Prouerbiū 359.f
 Βλαβερον quid 321.f
 Bœotiorum de amore lex 421.p
 Bœotios auxiliū ab Atheniensibus implorasse 526.p
 Bonum duplex 1.p
 Bonum appeti ab omnibus hominibus 1.p. & 2.m
 Boni natura quomodo consideretur à philosopho 4.m
 Boni intelligentia à quo, & in quibus infundatur 8.f
 Bonum nullum quin scientia comprehendatur 22.p
 Bona à bonis perdiscenda 25.m
 Bonorum possessio unde 34.p
 Boni uiri qui uocandi sint 37.f
 Bonus quisq; in eodē est in quo & prudens est ibidem
 Boni petitio quando secunda, & quando periculosa 42.f
 Bona omnia à dijs ad nos descendere 59.f
 Bonum cur nobis ignotum 64.f
 Boni summi triplex conditio 81.m
 Bonorum gradus ibidem
 Bonum animantium rationalium quod iuxta Socratem 81.f
 Boni conditio an sit perfectum esse 86.p

Bonum nemo appetit nisi cognoscens 86.p
 Bonū omne non esse uoluptatem 89.p
 Bonum id cuius gratia fit 100.f
 Bonum & iucundum duas differentes naturas esse 103.p
 Boni natura quo ab alijs discrepat 103.p
 Bonum in mixta uita indagandum esse 103.f
 Bonum quibus & quot ideis comprehendatur 105.p
 Bonum secundum se esse oportere 110.f
 Boni summi appetitus in nos quid agat 120.f
 Boni bonis inimicissimi 125.f
 Bonum, mali remedium 128.p
 Bonum, utilium principium & finis 131.p
 Bono oppositū aliquid esse semper necesse est 150.f
 Boni quo à malis differant 211.m
 Bona ex omni rerum genere quæ nam sint 256.p
 Bonorum omnium summum quod 256.m
 Bonorum possessio & usus an ad bene, beateq; uiuendum sufficiat 256.f
 Bonū nihil aliud quam scientia 261.f
 Bona unde in corpus dimanant 279.f
 Bonus ad illa quisq; est, ad quæ etiam sapiens fuerit 289.m
 Boni ratio ad quam naturam pertineat 306.p
 Bonorum gratia agenda esse omnia 360.p
 Bonum honeste & recte agere quicquid agat 363.f
 Bonus nullus accusat infontem 369.f
 Bonitas rerum omnium quæ 377.f
 Bonum quid dicatur 378.m
 Bona cupiunt omnes 402.m
 Bono uiro nihil mali accidere posse neque uiuenti, neq; defuncto 480.m
 Bonorum premium quod nam, ut magistratum ineanat 539.f
 Bonū idē esse atq; expetendū 543.p
 & 544.m
 Bona quæ nam uulgus estimet 605.f
 Boni questio difficillima 612.p
 Boni filius quis 612.p
 Bonum genuisse sibi consimilem filium 612.f
 Boni maiestas quam angusta 613.p
 Bonum nunquam destruit quicquam 666.m
 Bonum esse omnium causam 675.p
 Bonorum ordo 749.p
 Bonos esse illos qui sibimet imperare

possunt 754.f
 Bonum summū quomodo assequi possimus 922.p
 Bonorum consensu non esse potentiam maiorem 927.m
 Bonitatem in centro posuerunt Theologi 376.f
 Bonitatem per doctrinam comparari non posse 25.p
 Boreæ Orithyæm rapientis fabula 443.f
 Brachia quomodo assuefacienda 585.m
 Brachmanarum philosophorum communio 585.p
 Brasidas Achilli collatus 439.m
 Breuiloquentia Laconica 244.f
 Breuiloquentia Socratica 239.m
 Breuitas loquendi conscia à Lyfca & Gorgia adinuenta 460.p
 Brutorum pastores cur homines 206.m
 Bruta cui commendata sint 225.p
 Brutū nullum ea quæ homo nosse posse 298.m
 Brutorum beneuolentiæ, an amicitie dicende sint 301.f
 C
 C Aduera quō cur ad. 903.f
 κακια quid significet 320.f
 Cadmea disciplina nulla 753.m
 Cæci preceptum, modus loquendi socraticus 166.m
 Cedem duplicem esse 859.p
 Calamitas dea qualis iuxta Homerum 427.p
 Calceos quis primus confecerit 232.f
 Callias Calliadæ filius cuius consuetudine doctus euaserit 35.m
 Callie filius quis 85.m
 Callias orator Socratis inimicus 409.p
 Calliclis oratio de philosophia 353.p
 Calliclis qui nam sententiam secuti sint in leuiter philosophiam attingendo 354.f
 Callides Achæneus uoluptatem bonumq; idem esse dicebat: item scientiam & fortitudinem, tum inter se, tum à bono differre 358.m
 Callicrates Cyane nata quid nouisse dicta sit ab Anacreonte 11.p
 Calliope Orpheum afflauit 168.f
 Calliope uox spherarum omnium 168.f
 Λαλλος quid 388.p
 Λαλον quid significet 321.p
 Calor ex motu 129.f
 Calumniam in omnibus multam esse 609.m

Calumnias quis dicendo, & conficere & soluere facile potuerit 460.p
 Calyptra regio ubi, & cur sic uocata 37.p
 Cambisæ gubernatio qualis 778.p
 & inde
 Cancer sophisticus 264.p
 Cancro Mercurium præesse 393.f
 Canephoria soror Hippeæ 3.p
 Canes lacenæ 62.p
 Canem cognitione & ignorantia præditum esse 552.f
 Capilli cur in cute nati 726.p
 Caput membrū esse diuini summi 711.f
 Capitis textura qualis 726.p
 Capricorno uestam præesse 393.f
 Car quidam 258.f
 Carceres non uiolandi etiam si possis 484.m
 Carceres in ciuitate quot esse debeant 879.f
 Carmina sua unde carpāt poetæ 170.f
 Carminatoris diductio 211.p
 Caro mollis quā indicet in hoīe 391.m
 Carnium natura 725.p
 Carnibus uesci quando impium fuerit 820.m
 Carolus Marsupinus 373.p
 Carthaginensibus quis leges tradiderit 49.p
 Catellæ perinde ac heræ sunt, Prouerbiū 639.p
 Catena aurea Homeri 140.p
 Caupones qui sint 550.f
 Cauponaria est commutationis species 178.p
 Cauponari quibus liceat 850.p
 Cauponatio cur instituta sit 884.f
 Causæ ab effectibus quō distinguendæ, & quomodo assignandæ 57.m
 Causa quid 115.m
 Causa & concausa in geminis artibus consideratur 210.f
 Causam qua singula fiunt quomodo inuestigare debemus 510.f
 Causarum due species 723.p
 Causas rerum omnium tres esse 871.m
 Causa quomodo dicenda 899.f
 Causidicos abundare sapientibus uerbis 1.f
 Causidici corrupti carpuntur 893.p
 Causidicos non esse sapientes 912.m
 Celeritas quibus in rebus commēdetur 280.f
 Ceneus thessalus in foemnam commutatus 897.f
 Cenus maximus ciuū quem uult Plato 808.f
 Cenforum electio & officium 812.f
 Censura iudicialis cur inuenta 180.m

Centum pro uno accipietis Euangelij locus 655.f
 Centrum cur deus appelletur 376.f
 Centrū quod iuxta mathematicos 376.f
 Ceramicus locus 61.f
 Λερασβολα 853.m
 Cercyonis luctatio inutilis 827.f
 Λερασβολον quid 321.m
 Cerea effigies in animo ab homero quomodo uocata sit 159.f
 Cerebrum quibus rebus offendatur 410.p
 Ceremonias externas quis abstulerit in numinis adoratione 42.f
 Ceremoniæ circa defunctorum cadauera antiquissimæ 50.m
 Cereris etymologia 316.p
 Certamen homini quod acrius subeundum 336.f
 Certamen maximum in hac uita quod 654.p
 Certaminum partitio 843.f
 Certandum esse de uirtute absq; inuidia 797.f
 Chalcedonij oratoris præstātia 460.p
 Chalcis à Cymindi quid differat 310.f
 Chaos ante mundum & deos quis posuerit 373.f
 Chaos quomodo uocetur à Platonis 374.p
 Charitatis uis quanta 391.f
 Charmidi Glauconis filio male successit spernenti demonij Socratici præceptum 12.m
 Charmides grauis & uerecundus à Socrate factus 416.p
 Charondas quibus leges tradiderit, & in quem earundem inuentionem retulerit 49.p
 Charmides Glauconis filius 229.f
 Charondam qui celebrent 662.m
 Chilo lacedæmonius 241.f
 Chorea quid 759.p. 764.p
 Chorea Aegyptiorum quales 760.f
 Chorea partes quæ 767.m
 Chori tres in ciuitate quomodo instituedi 763.f
 Chori princeps quomodo eligendus 813.p
 Chori quomodo distribuendi in ciuitate 844.p
 Christi uitam totius esse uirtutis ideam 486.f
 Christianorum communitas 585.p
 Christophorus Landinus poeta 373.p
 Christophorus Marsupinus 373.p
 Chromatica quid 692.p
 Cibi definitio 3.f
 Cibi usus duplici de causa necessarius 637.p

Cicadarum origo 456.f
 Ciconiæ amoris comparatio 42.m
 Cimo quomodo imperauerit 11.p
 Λιγυσις unde dicatur 325.f
 Circulo conclusum aliquid in medio stare oportere 67.p
 Circuli quatuor assidue reuoluti circa centrum, qui 376.f
 Circulus unus à deo in mundum & à mundo in deū tribus nominibus nuncupatur 376.m
 Circuallationū duplex ratio 209.f
 Citharistæ artē quæ tenere dicatur 164.f
 Citharœdica ad quid conferat 361.p
 Ciues quomodo boni fiant 288.f
 Ciuium nomina quæ 592.f
 Ciuem quæ non deceant 885.m
 Ciuilis sapientia quid 8.m
 Ciuilis scientiæ subiectum quod & finis 8.m
 Ciuilis peritia quomodo uirtutis definitione comprehendatur 14.m
 Ciuiles recta opinione ciuitates gubernant 27.p
 Ciuiles diuino afflari numine 27.p
 Ciuilia cur non tractarint præscientes 108.p
 Ciuilis an in scientium numero collocandus 200.m
 Ciuilis, rex, dominus, pater familiæ an idem sint 200.f
 Ci, facultas circa quæ uersetur 204.p
 Ciuilis ars quæ 208.m
 Ciuilis ars unde denominata 209.f
 Ciuilis facultas quomodo ab alijs differat 221.m
 Ciuilis scientia quæ ibidem
 Ciuilis scientia quid in consuetudine ciuitate obseruat 222.f
 Ciuilis administratio quibus consistet partibus 233.p
 Ciuilis actionis finis quis 223.f
 Ciuilem disciplinam omnibus præfert Plato 224.f
 Ciuilem uirtutem domum esse diuinum 225.p
 Ciuilem facultatē non solum rebus humanis, sed etiā artibus imperare 225.m
 Ciuitas quæ optima, & ex quibus talis constituatur 46.m
 Ciuilem uirtutem qui falso profiteatur 252.m
 Ciuilem artem ad animam pertinere 344.p
 Ciuilitatis figuræ quatuor præcipue numerantur 678.f
 Ciuiliū gubernationum matres duæ 777.f
 Ciuilem artem tria requirere 881.f
 Ciuitates quæ optime gubernentur 7.f
 Ciuitates

I N D E X

Ciuitates quò conferuentur 28.p
 Ciuitas quo remoto melior fiat 38.m
 Ciuitatis felicitatem quæ non promo= ueant 41.f
 Ciuitatem quid pulcherrimã aut con= trà turpissimam faciat 49.f
 Ciuitatis administratio recta apud unũ uel apud paucos 217.m
 Ciuitas suapte natura robusta 219.m.f
 Ciuitatis ornamentũ quod 232.f
 Ciuitatem non lapides sed homines fa= ciunt 415.f
 Ciuitatem nulli placere posse cui non etiam leges eius placeant 485.f
 Ciuitatis actio tam publica quam pri= uata quò deducenda 528.f
 Ciuitas sine quibus nec ab initio consti= tuti prospere, nec constituta feliciter gubernari possit 529.p
 Ciuitatem cõstruere in eo loco qui con= uectionibus non egeat est impossibi= le 550.m
 Ciuitatis male institute signa 557.p
 Ciuitatem non diui= (566.p
 tijs, sed uirtute seruari 571.m
 Ciuitatis magnitudo quanta esse de= beat 571.m & 574.f
 Ciuitas cur sapiens appellanda ueniat
 Ciuitas quãdo iusta esse di= (576.f
 catur 580.p
 Ciuitas quando optime habeat 593.p
 Ciuitatibus qui dominari debeant si fe= lices esse debeant 597.f
 Ciuitatem nullam à malis requiem habi= turas donec in ipsis philosophi do= minentur 603.f
 Ciuitas quæ nam careat seditionibus
 Ciuitas popularis quid (620.m
 præclarum putet 638.m
 Ciuitatis popularis triplex diuisio
 639.m
 Ciuitas tyrannica, libera ne dicenda sit
 an serua 645.m
 Ciuitatis tres species 646
 Ciuitas ne aliqua per Homerũ facta sit
 melior 662.m
 Ciuitatis cuiusdã quæ ante diluuiũ fuit
 præstantia narratur 703.p
 Ciuitatis felicitas in quibus consistat
 769.m
 Ciuitatem & liberam & prudentem,
 sibi amicam esse oportere 777.f
 Ciuitatis situs qualis esse debeat 785.f
 Ciuit. copia quanta esse debeat 786.p
 Ciuitatis dispositio quæ melior & uc= locior 788.p
 Ciuitatem fundare bonis legibus quàm
 difficile 789.p
 Ciuitas quo nomine appellada 789.m
 Ciuitas quomodo diuidenda 803.f

Ciuitatē ppetua egerē custodia 810.p
 Ciuitatis fines quomodo & unde ap= pellandi 811.m
 Ciuitatem qui offendit, omnibus inui= riam intulisse dicendus est 814.m
 Ciuitatem patere similem esse, difficile
 intelligi posse 816.f
 Ciuitatē debere singulis mensibus bel= licas uires experiri 841.f
 Ciuitates quid connectat aut dissi= pet 862.m
 Ciuitatem capitis quandam esse capa= citatem 906.p
 Cleobulus Lindius 241.f
 Cleophanis filius Themistocles 24.m
 Cleombrotus qualiter affectus fuerit
 ex Platonis scriptis 654.m
 Clinias Alcibia. pater ubi pierit 32.m
 Clio Martis uox cur dicta 168.f
 Clipeatus uir 145.f
 Clitonem quis genuerit 739.m
 Cnosos ampla ciuitas, & quis in ea re= gnauerit 51.f
 Cocytus 489.f
 Cocytus locus quis 518.p
 Cælij nomen quot significata habeat
 304.m
 Cælius quando à Saturno castratus
 393.m
 Cælo cur circuitus à deo datus 205.p
 Cæli cur nouem 394.p
 Cælos octo esse iuxta Platonē 395.p
 Cæli animam totam esse in quibuslibet
 cæli punctis 381.f
 Cælum cur caleat 615.f
 Cæli uinculum 669.f
 Cælũ esse calidũ, sed nõ urens 684.p
 Cælum quæ præcesserint 715.f
 Cælum deum facit 913.p
 Cælestia cur quidam coluerint 465.f
 Cogitare quid 157.p
 Cogitatio & oratio an idem 195.m
 Cogitationis definitio qua separatur
 ab oratione 195.m
 Cogitationis conclusio quæ 195.f
 Cogitationes partim ueras, partim fal= sas necessario esse 196.f
 Cogitationē uerbis tribuere qd 260.p
 Cogitatio uehementis quãtu possit 412.f
 Cognatio amicitie principium 119.m
 Cognitionem sui ipsius, & aliorũ phi= losophiam esse 7.m
 Cognitio rerũ scibilem quid 8.m
 Cognitio unde oriatur 31.p
 Cognitionē quæ deprauent 332.p
 Cognitio hũana à sensib. oritur 378.p
 Cognitio & cognoscibile quid 598.f
 & deinceps
 Cognitionem rerũ optimarũ ab oculis
 nobis allatam esse 712.f

Cognosci posse aliqd duob. mod. 29.m
 Cognoscere seipsum difficillimũ 39.m
 Cogn. ab opinari qd differat 166.p
 Cognoscere cognosci, actio an passio
 sit 188.f
 Cohibendi scientia quæ 7.f
 Colendi rectus modus 890.p
 Collaudationes quis primus inuenerit
 459.f
 Collectio, et discursus per ea quæ à sen= su proficiuntur 13.f
 Colophonũ suffragiũ, prouer. 930.m
 Coloris secundũ Gorgiã definitio 17.p
 Coler à colore non differt, cum tamen
 nigrũ albo etiã sit contrariũ 82.m
 Colores nnde, & quid 722.p
 Comica quæ effusorem cõcitant risum
 damnat in tertio Dial. de Iusto p to.
 Comitia ingredi qui cogedi sint 813.m
 Commercij duæ species 178.p
 Commercia quid sint 533.m
 Commiserationes quis orando mirifi= ce egerit 460.p
 Commixtione sublata nulla de re loqui
 possemus 193.f
 Cõmunicatio inter bonos ciues 550.p
 Communio rerũ quò discenda 190.f
 Communio filiorum, uxorum, & rerũ
 ubi fuerit 585.p
 Commutationis duæ species 178.p
 Commutatio in ciuitate, quæ 850.p
 Comœdia duplici utitur narratione
 560.f & 561.p
 Complexionē speciei naturalem unde
 hauriant homines 53.p
 Composita omnia à superiori simplici
 tate pendere 674.f
 Computationes in ciuitate sint ne ad= mittendæ 752. per totũ, & deim.
 Cõputadi facultas i speculãdo uersatur
 Concentũ ex discrepan= (201.p
 tibus constare 423.m
 Concentus effectus qui 687.m
 Conceptio immortalis in hoie 432.m
 Concinnitas quid 375.p
 Cõcionatorib. qd nõ cõcedẽdũ 369.p
 Conclusio aduersa 145.f
 Cõcordia quã omnib. reb. utilis 381.f
 Concupiscibilis in anima potestatis a= ctus quis 13.f
 Concupiscentiæ nomine quid appellan= dum ueniat 92.p
 Conditionalis sapientia quæ & quibus
 cõmunis 8.m
 Cõducibile an genus pulchri sit 115.p
 Cõfabulari quò liceat de reb. antiquis,
 quarũ ueritas ignoratur 556.p
 Confabulatio quando nata in ciuitate
 Confessio apud Christum (737.f
 nos utilis, & cur 289.p
 Confusio

I N P L A T O N E M

Confusio in ciuitate quid dicatur, &
 quantũ mali apportet 579.f
 Connus Metrobij filius citbarista infi= gnis 253.m. 394.m. 522.m
 Consideratio quarum rerum pulcherri= ma 354
 Consideranda tria in omni re 373.f
 Considerare seipsum, maximũ esse stu= dium 440.f
 Consilium res sacra 9.m
 Consilia quæ bona 38.m
 Consonantia quæ nam magis oblectet
 239.
 Consonant. n. nouem gradus 556.f
 Consonantia quò definiatur 689.f
 Consonantiarum origo 690.f
 Constitutiones quando legum nomine
 dignæ sint 784.p
 Consuetudo quid 329.f
 Consuetudinē inire quibus cum sit dif= ficile 28.f
 Consulere ad quem pertineat 29.f
 Consulens quid principio obseruare de= beat 446.m
 Cõsultaturi quid præfinire debeat 9.m
 Cõsultationem in ijs quæ nos agimus
 quid perficiat 14.p
 Consultatio matura præponi debet re= bus grauioribus 228.f
 Consultatio de ea re dicitur esse, cuius
 gratia aliud queritur 293.m
 Consultatio humana talorum tactu si= milis 664.m
 Contagio quæ facilius generetur, &
 grauior sit 411.m
 Contemplatio ueritatis, cuius ex tribus
 anime uiribus opus sit 13.f
 Contemplationē quid perficiat 14.p
 Contemplatio uniuersa in duo distri= buitur 201.p
 Contemplationis donũ à quo detur ho= minibus 395.f
 Contemplatiua uita diuinissima 91.m
 Cõtemplatiua uita quantũ actiue præ= stet 528.f
 Contemplatiua et actiua circa quæ uer= sentur 398.f
 Contẽplati. animi amor diuinus 399.f
 Contendere est aduersariorũ 239.m
 Contentio quid 178.f
 Contingens nõ est ubi uoluntas est atq;
 necessitas 678.p
 Contradictio quæ 178.f
 Contradictio commerciorum sine no= mine est 178.f
 Contradiciendi ars omnia in controuer= sian deducere potest 182.p
 Contradicere aliud qd cõuitari 259.p
 Cõtraria duo nõ posse esse i eodẽ 43.f
 Contraria contraria non amant, licet
 appetere uideantur 120.p
 Contraria contrarijs dignosci 133.m
 Contraria quomodo pendanc à se inui= cem & cõnectatur 497. f per totũ
 Contrarium sibi ipsi nunquã fieri con= trarium 513.m
 Contraria & si alicui nõ sint cõtraria
 ipsum tamen non admittũt 514.p
 Contrarij unius summum alterius esse
 principium 630.p. 639.p
 Cõtraria cur difficile discatur 834.m
 Controuersia iudicabilis quæ 178.f
 Conuersioni cui pedes nec crura dede= rit deus 707.p
 Conuexum duplex 727.m
 Conuuiuium platonicum unde originem
 habuerit 373.p
 Conuuiua commode ne admittenda sint
 in ciuitate 751.p
 Conuuiuium leges 812.p
 Conuuiuium nuptiale 817.m
 Copiam non minus quam inopiam ciui= tati nocere 571.m. 524.p
 Coqui uerba contra medicum 370.p
 Coquinaria artis uocabula 179.m
 Coquinaria ars qd proficitur 210.p
 Coquinaria ars nulla, sed perita quæ= dam 343.m
 Coquinaria medicinã simulat 344.m
 Cor quando nõ recte se habeat 159.f
 Cor esse uenarum originem 723.f
 Corinthium luxum damnat 565.f
 Corinthios auxilium ab Atheniensibus
 implorasse 526.p
 Coronã datã esse propter artẽ à mili= tibus tanquã primitias 48.m
 xogos 312.m
 Corporis bonã habitudinẽ quæ faciunt
 Corpore quid nam utat= (5.f
 tur, & idem imperet 40.p
 Corpus qui nouit, sua non seipsum no= uit 40.m
 Corpus ab elementis quatuor suscipiunt
 homines 53.p
 Corpus receptaculum doloris & uolu= ptatis quæ passione fit 95.p
 Corporis nomine quod appellandũ ue= nit ex quibus cõponatur 90.p
 Corpus hominis instrumentũ 119.m
 Corporis habitus corruptio 140.p
 Corpus in infimo gradu colloc. 167.p
 Corpus quomõ afficiatur furoris qua= tuor speciebus 167.m
 Corporis particeps, nõ est mutationis
 expers 205.m
 Corpus sub anima temperata immor= tale effici posse 277.p
 Corpus sine anima curari non posse
 Corporis habitus robu= (279.m
 stus quò acquiratur 291.f

Corpus animæ sepulchrum 344.p
 Corpus bene affectum non omnes cog= noscunt 344.p
 Corpus curans ars duplex 344.p
 Corporis malum quod 349.f
 Corporis ordinatio quæ 362.p
 Corporum formæ post animũ sequenti
 gradu disponuntur 378.p
 Corpora post mortẽ qualia fut. 371.p
 Corporis pulchritudo quid, & quibus
 ex rebus conflatur 380.f
 Corpus quarum rerum concordia con= stit 381.f
 Corpus ex quibus constat 384.p
 Corpus hominis instrumentũ 384.m
 Corporum operationes unde profici= scantur 384.m
 Corpora iugiter fluere 384.f
 Corpora pulchra non esse ex sua ipso= rum materia speciosa 388.m
 Corpus et pulchritudo cur diuersa sint
 Corporis proceritas quan= (390.m
 ta esse debeat 390.f
 Corporis pulchritudo quid ibid.f
 Corpor. humani proportio qualis esse
 debeat 390.f
 Corpus humanũ cælo debet esse simili= mum 391.p
 Corp. omnũ quò prægnas sit 403.m
 Corp. omne ab alio quodam moueri
 Corpora non esse seor= (404.f
 sim ab animis diligenda 434.p
 Corpus inanime quod 450.m
 Corpus aereũ quod nam secundũ Pro= clum & Platonem 488.m
 Corpus philosophati impedimẽto esse
 494.m. & deinceps
 Cor. quãta mala in orbe excitet 494.f
 Corpus diu durat apud Aegypt. 502.p
 Corporis quædam fermẽ immortalia
 502.p
 Corpus nobiscũ, aut cũ mente agit, non
 aut mēs propter corpus agit 511.p
 Corpus bonum ex bono animo fieri
 557.p. 565.m
 Corpus ciborũ uitio dissipari ne possit
 666.f
 Corporis proprietates 712.p
 Corporis naturali habitudini quæ ad= uersentur 729.m
 Corpus cõ dirigitur, unde primus ani= ma datus est motus 733.p
 Corporis formam non esse uirtuti ante= ferendam 796.p
 Corpus cur honorandum & quomodo
 796.f
 Corpora quæ pulcherrima sint 824.f
 Corporis exercitationes quæ liberales
 827.f
 Corporis motus duplices 835.p
 Corpus

I N D E X

Corpus humorum delictorū purgatorium esse aptum 852.f
 Corpus tanquam imaginariū quiddam hominem sequi 903.f
 Corporum quinque genera 909.m
 Corporis motum qui pretulerint animam 917.f
 Correctionis quam studiosus fuerit Socrates 343.p
 Corruptiois genere quot comprehendenda ueniant, regula notatur 91.p
 Corruptur quodlibet à propria sui prauitate 666.m
 Corybates nō sana mente saltāt 170.f
 Corybantes aliquem imitari quid faciunt 255.m
 Κόρυμβος græcis quid 374.m
 Crator primus Platonis interp. 672.f
 Crateus cur Archelaum Macedonum tyrannum occiderit 43.f
 Cratistolus 927.p
 Creatura oīa esse ex nihilo à deo 196.p
 Credere an idē sit quod discere, et credulitas quod disciplina 340.p
 Credulitatem aliam ueram, aliam falsam 340.p
 Creonis interpretatio de corōis 48.m
 Cressphantes Messenes rex 773.m
 Creta populosa, et in qua nonaginta urbes 51.f
 Cretam Lacedæmonij leges tradidisse 630.f
 Creta intelligentia magis quam uerbis studet 753.f
 Cretensibus, quis leges tradiderit 49.p
 Cretenses inter græcos à computationibus abstinerunt 52.p
 Cretensem rēp. à multis laudari 630.f
 Criso Imereus cursor celebris 238.f
 Critias Callescri filius 229.p
 Crito Socratis auditor 476.f
 Κριός quid 325.f
 Crisippus Pæaneus 253.f
 Culpa cur doloribus aboletur 655.m
 Cultus difficilior plantatione in agricultura 9.p
 Cunctorum uoce quod significetur 182.m
 Cupidinem Venereis comitem quis dicat 370.p
 Cupidines tot esse quot Venereis. ibid.
 Cupiditas lucri que nam bona et laudanda, uel contra 1.p
 Cupid. quid in animam declaret 92.m
 Cupiditas que uehementior 315.f
 Cupiditas quando expleta esse dicatur 388.f
 Cupiditatem innatam esse ab incunte etate 124.m
 Cupiditatem omnem doloris esse participantem 358.f
 Cupiditates quid uere expleat 361.f
 Cupiditatis uaria nomina 446.f
 Cupid. imperium quod 446.f
 Cupiditates tres esse 650.p
 Cura quid in unaquaque re intēdit 58.f
 Cura erga nostros 135.f
 Cura et curator duplex 208.m
 Curare seipsum quid 39.p
 Curat quisque que max. diligit 569.p
 Curatio humana duplex 208.m
 Curetarum armatorum ludi 827.f
 Currere male uel bene quinam dicatur 274.p
 Currus quid 165.p
 Custodem qualem corpore oportet esse 552.m
 Custodes ciuitatis que audire non deceat 554.555 et deinceps
 Custodem nihil magis quam ebrietas decet 565.m
 Custodes in ciuitate ad turpia prohibenda qui 593.f
 Custodum officium et ingenium quale esse debeat 600.f
 Custodes legum quamdiu in eo munere uiuere debeant 808.f
 Custodum in animis naturam duplicem esse debere 700.f
 Cyclopium simplicitas 772.p
 Cygnus in numero solarium animalium refertur 488.f
 Cygni quare gratulentur et suauius cantant morituri 504.p
 Cygnum ad humanam uitam electione comuersum quis uiderit 671.m
 Cineas Meletis filius 361.p
 Cynira ditior prouerb. 762.p
 Cypselide in Olympia. 445.f
 Cyrenæis que leges denegauerit 49.p
 Cyrus Persas in libert. rededit 524.p
 Cyri gubernatio qualis 778.p et inde

D
 Pro sepe ponebant antiqui 322. per totum
 Δ
 Dædali statuæ ligatæ magni fuit 26.m
 Dædali origo ad quem refertur 36.p
 Dædali opera, prouerb. 58.p
 Dædalum ridiculum fore si reuisceret 108.p
 Dædalus Metionius statuarius 170.m
 Demonium Socratis 12.m
 Demonium Socratis non omnes ad Socratis consuetudinem admittebat 12.f
 Demonium Socratis nō esse illi aduersatum cum in iudicium descenderet 479.f
 Demonum simulacra que 196.f
 Demones sortiti animalium curam 206.p
 Demones altiores incorporare, humiliores corpore nature fauēt 125.p
 Δαίμονες quos Hesiodus putauerit 313.p
 Demones malos nonnullos esse qui senserint 395.m

Demonum Venereorum ordo 396.p
 Demonum amicitia quosdam in Magos euasisse 401.f
 Demonum natura munia et officia 430.f
 Demones tradere diuinationem et magicam ibidem
 Demonibus cur aliqui sacrificauerint 465.f
 Demones quidam in tot distribuunt ordines quot in celo sunt stellæ 465.f
 Demonum alij patibiles, alij longæuissimi, alij immortales 466.p
 Demones cur nostris temporibus miracula non excitent 466.f
 Demonum influxus cur in statuas deriuauerit 466.f
 Demones quomodo in mentibus humanis attrahantur 467.m
 Demo. multos Ioui rebellasse 467.m
 Dem. deos esse, aut deorum filios 473.m
 Demonum genera quot 659.m
 Demonum triplex diuisio 673.f
 Demones cur coli iubeat Plato 785.p et 791.p
 Demonum natura qualis 910.p
 Demonica prestigia que 175.p
 Damno lucrum contrarium 11.p
 Damnum malum ibidem et 2.p
 Damonis de musica sententia 575.p
 Darius immortalis in ciuitate scriptor 456.p
 Darius ad Scythas usque suum extendit imperium 524.p
 Darij gubernatio qualis 778.p et in. 779.f
 Data recte auferrī nō debere. prouerb. puerorum 85.f
 Datis Darij exercitus præfectus contra Athenien. 524.m
 Dati cur mors à Dario indicta 779.f
 Debitū quod appellet Simonides 533.p et an inimico reddendum ibidem
 Deceptio unde oriatur 194.p
 Deceptio in quibus accidat 457.f
 Decipienti quid notū maxime esse debeat 457.f
 Declarationū que citra essentiam uoce fiunt genera duo 194.f
 Decorum quid 113.f
 Decorum incorporeum esse, et plures commune 106.p
 Definitio quid 134.p
 Definitio absurda que 134.m
 Definitio græcis quō dicatur 165.p
 Definitio per differentias 166.p
 Definitio absque diuisione haberi nō potest 174.f
 Definitio per diuisionem qua in re peccet 208.m
 Definitionis ars 208.f
 Definire cuius sit artis 626.p
 Definire

I N P L A T O N E M

Definire idē per idē stultū esse 602.p
 Defluxus secundum Empedoclem unde manent 17.p
 Deformitatem tollit gymnastica ars 180.m
 Defuncti quo uinculo teneantur apud Plutonem 315.f
 Defunctis aliquid superesse sperabat Socrates 493.m
 Defunctos plerosque ad Acherusiam paludem deuenire 517.f
 Defunctis ingratis esse uiuentium lumbres querelas 521.f 527.f
 Defunctorum annua cura habenda 791.m
 Defuncti animam perturbationibus esse obnoxiam 852.p
 Delectandi modi plures 82.m
 Delectans uisum et auditum an genus pulchri sit 115.f
 Delictorum causas tres assignari posse 851.p
 Delinquere in dei nomen quam graue sit 441.p
 Delphici oraculi sensus quis 7.f
 Delphicum oraculum quomodo omnis generis homines peccando offendant 98.p.m
 Delphica inscriptiois expositio 41.p
 Delphici dicti expositio 283.p
 Delta regio ubi 702.m
 Δηλτα quid significet 316.p
 Demeter quō euadant homines 410.p
 Dementium animum uanum appellauit quidam 457.m
 Democritum negligentem in diuinis, et in naturalibus 616.m
 Demonstrare qui nouit uni, et multis quoque posse 33.p
 Demonstratione necessaria in rebus arduis non uerisimili utenda 144.f
 Demonstrationes que caueda 508.p
 Demonstratio de animi immortalitate 665.m
 Demosthenis Platonis auditoris sententia pulcherrima 654.m
 Denarius numerus qualis 529.p
 Δένος quid 322.p
 Derisio quid 98.f
 Deteriorē se nemo ne faciat sua sponte 555.p
 Deus quomodo adorandus 42.f et 47.f. 48.m
 Deus nunquam iniustus, et nihil illi similius iusto homine 150.f
 Deus solus sapiens est 174.f
 Deus hospitalis 175.m
 Deus cur hominem produxerit 198.p
 Deus quomodo appelletur in unaquaque lingua 303.p

Deus bonitas, pulchritudo, iustitia, mercedum, finis 376.p. et deinceps
 Deus quomodo omnia ad se trahere dicitur 376.f
 Deus quomodo considerandus 406.p
 Deus quomodo amandus 408.p
 Deus si mutaretur, in melius an in peius mutandus ueniret 555.p
 Deus et que dei sunt omni ex parte bene se habent 555.p
 Deus cur mentiatur nullam esse causam 555.f
 Deus quomodo rerum autor dicendus sit 653.m
 Deus consilium et consilij fons 397.m
 Deus mundi auctor an idem sit et mater terie effector 675.f
 Deus que per se, que uero per media faciat 696.m
 Dei imaginem uirum bonum esse 51.f
 Dei mens qualis 168.m
 Dei munera quomodo ad creaturas deiciunt 393.m
 Dei definitio 913.p
 Deo etiam non tantum hominibus tyrannidem adhibuit Theages 11.p
 Deo omnia adscribit, et in deum referunt Socrates 13.m
 Deo quomodo tribuatur quod suum est 53.p
 Deo inimicum aut amicum opus quod 56.p
 Deo similes quomodo efficiantur homines 150.f
 Deo magis obediendum esse quam hominibus iuxta apostolicam uocem 474.f
 Deo qui amicus aut inimicus iudicandus 791.p
 Deum quomodo placandum esse asserunt Socrates 13.m
 Deum quomodo adorauerit et Plato, et Mercurius 42.f
 Deum quid postulare debeamus 43.p
 Deum uerbo aut opere ne offendamus, principio cauedum 51.f
 Deum solum supremam habere scientiam 65.p
 Deum humani generis fuisse pastorem aurea etate 198.f
 Deum orandum esse in contemplatione ne difficultum 88.p
 Deum inter prudentes homines uersari 175.m
 Deum omnia ex nihilo creasse 196.p
 Deum omnibus rebus providere 226.p
 Deum apud diuersos populos quatuor tantum literis appellari, et cur id 303.p
 Deum unicum esse secundum Platonem 303.f

Deum omnia potentissime, et suauissimè rapere 305.m
 Deum sepe celum cur uocemus 274.m
 Deum pulchrorum omnium causam 377.f
 Deum qui non esse asseruerint 385.f et 386.p
 Deum qui fecerint corporalem 387.p
 Deum animalē qui fecerint 386.p
 Deum quidam animum, alij corpus esse dixerunt 386.p
 Deum super angelos esse 405.m
 Deum amore diligendum infinito 407.f
 Dei umbram in corporibus, similitudinem uero in animis, diligendam 408.p
 Deum homini non miseris, sed per amorem colloqui et hominibus adesse 430.f
 Deum non negligere bonos uiros, nec eorum res 480.m
 Deum omnia sub bono conclusisse 489.p
 Deum bonorum tantum causam esse 554.p
 Deum semper et ubique talem describendum qualis reuera est 554.p
 Deum mortalibus causam præbere, quando uult funditus domum subuertere non esse credendum 554.m
 Deum mortales affligere nō dicendum 554.f
 Deum non esse mutabilem, ut Poeta fingunt 554.f
 Deum nō suscipere plures formas 555.p
 Deum non esse indignum uirtutis, aut pulchritudinis 555.p
 Deum esse idearum fontem 601.f
 Deum adiri duabus uisibus 614.f
 Deum intelligendo concipere et fabricare uolendo 653.m
 Deum omnia in numero mensura et potestate fecisse 680.f
 Deum aquarum diluuium peccata diluisse 735.f
 Deum et fortunam, et opportunitatem cuncta gubernare 787.f
 Deum ante omnia opera inuocandum 789.p
 Deum eorum qui mentis compotes sunt dominum esse 789.m
 Deum principium et finem et medium rerum solum continere 790.f
 Deum propter se adorari debere 839.m
 Deum quam reuerenter tractare debemus 875.m
 Deum omnia ad uirtutem, salutemque totius ordinare 877.f
 Deum negantes quō tandem euadant si impune dimittantur 880.p
 Deum posse opus suum ordine tradito conseruare 910.p
 Dei quomodo nominandi ab hominibus sint 314.m
 De deorum nominibus nihil certi scire homines 314.m

Dij an pulchri sint	430.f	gare & respondere	310.p
Dij Opificum qui	835.f	Dialecticus nouit rectene imposta sint	310.p
Deorum diffensiones irridendo docet unde prouenerint	56.m	nomina rebus, an non	310.p
Deorum opus precipuum quod	59.m	Dialecticus consummatus, quis	441.f
Deos nec tristari, nec letari	91.m	Dialecticum pro Metaphysico accipit Plato	459.f
Deorum originem quam esse dixerit	315.p	Dialecticum cuiuslibet scientiae rationem capere	626.m
Deorum opa distinte Laudanda	420.m	Dialogorum Platoniorum species tres	13.m
Deorum gesta qui descripserint	427.p	Dialogi officia quot & quae	ibidem
Deorum nullus philosophatur	431.p	Diane sterilis praecipuum de obstetricibus	138.m
Deorum genus qui attingant	502.f	Diane etimologia	316.f
Deorum amico omnia quoad fieri potest optima tribui	668.p	Diapason	572.p
Deorum quorundam genealogia recensetur	710.p	Diapason ubi sedem habeat per totum	691
Deorum diuisio iuxta Platonicos	734.f	Diapente ubi sedem habeat per totum	691
Deorum patriorum statum quomodo ornanda	785.p. 791.m	Diaphragma quid diuidat	723.m
Deos humana curare	876.m	Diarrhoea & dysenteria quid & ubi generetur	730.f
Deorum uirtus qua boni esse conceduntur, quae	876.f	Diatonica quid	691.f
Dijis quid in Panathenaeis dare consueuerint Graeci	55.f	diculorum quid	843.m
Deos dubitare, aut disputare negat Plato contra poetarum fragmenta	56.f	diuaxo & uuy quid	319.f
Dijis nos nihil donare posse	59.f	Dicendi arte alicubi carere homines	421.p
Dijis quae offerenda	902.p	Dicendi recta ratio circa quae uersetur	457.p.m
Deos impie ab hominibus accusari	45.p	Dicendum quomodo sit arte	461.f
Deos non posse fieri meliores	59.p	Dicta examinanda esse, nec statim admittenda etiam si uera uideatur	57.m
Deos esse quis primus putauerit	232.f	Dictiones theologicae	28.p
Deos quos crediderint graecorum prisci	313.p	Didonis amorem melancholicum fuisse	413.m
Deos omnia propter pulchrorum amorem disposuisse	429.f	Diei & noctis mensura unde	709.p
Deos cur quidam uenerati sint	465.f	Difficilia praecleara esse, Prouerbum	608.m
Deos facile propitios fieri peccantibus	547.f	Digitorum cutis qualis	726.m
Deos gignere posse putat Plato	735.p	diuaxae quid significet	320.f
Deos esse quibus argumentis probet Plato	866.p. 870.p. & 873.m	Diligat quenam quisque facile	569.p
Deos scire, uidere & audire omnia	877.p	Diluuij causa	735.p
Deorum antiquae leges dupliciter posita sunt	890.p	Dimetiendi facultas quid	247.f
Dialecticae officium quod	190.f	Dimidium quomodo dicatur plus esse quam totum	594.m. 776.f
Dialectica latinius dicitur quam dialectice	251.f	Dinomaches filius Alcibiades	37.p
Dialectica apud Platonem quid significet, & quomodo a Logica differat	251.f	Diodori Siculi locus	585.p
Dialectica quam sit necessaria ijs qui magnas artes attingunt	461.p	Diomedi nebula ab oculis absterfa cur fuerit a Minerua	48.m
Dialecticam philosopho necessariam esse	625.m	Diomedea necessitas, Prouerb.	606.f
Dialectica qua etate attingenda	628.f	Dion Syracusanus auditor et imitator Platonis	919.m
Dialecticum haud alteri dandum quam philosophanti	191.p	Dionis sententia de Repub. instituentia	933.p. per totum
Dialecticus solus nouit recte interro-		Dionem honeste interijisse	937.f

Disputatio de rebus Poeticis qualis sit	430.f	Diuinitio a quibus concedatur	430.f	Dulcis cubitus, & c. Prouerb.	455.f
Disputationes sapientum quales sint	243.f	Diuortij lex	889.f	Dupla non dupli, sed quadruplum spatium parit	20.p
Disputatores ueri qui	243.f	Docere quae nescias furiosum esse	32.m	Duplum sub genere finiti comprehendit	87.f
Disputationem non egere ornamento uerborum	298.p	Docendi modus Socraticus	119.m	Dupla ubi sedem habeat per totum	691
Distantia medium habent	78.f	Docendum esse sine inuidia	269.p	Durum quid	720.p
Dithyrambus quid	780.f	Docens an persuadeat etiam ea quae docet	339.f	Dux exercitus qua potissimum re confidere debeat praeliaturus	37.m
Diues qui casu factus sit	23.p	Docenti semper gratia habenda	269.p	Duces ad rectum qui	20.f
Diuitem solum sapientem esse	43.p	Docentis atque discantis officia	273.f	Duces exercitus a quibus deligendi	809.p
Diuiti nullum esse nisi sapientem	465.m	Dociles qui	159.f	Ducum opus precipuum quod in exercitu	59.m
Diuites cum tyrannis quam habeant similitudinem	646.p	Docilitas quid	280.f		
Diuites ualde bonos non esse	803.p	Doctrinae obliuionem absque tristitia uenire	99.f		
Diuitijs quae illustres apud graecos	14.m	Doctrinae genera duo	180.m		
Diuitiae tertium inter optima locum occupant	339.p	Doctrinae pars praecipua quae	240.p		
Diuitias non multum admirantur qui, eas non pepererunt	532.p	Doctrinarum mysteria sacra unde exordiri consueuerit Pythagor.	921.p		
Diuitias afferre timorem mortis possidenti	532.p	Dodecaedra figura	698.m		
Diuitias male possidenti nullum afferre splendorem	527.p	Dolia duo Homeri bonorum & malorum damnantur	554.m		
Diuitias immoderatas obesse ciuitati	571.m 574.p	Dolichorum quid	843.m		
Diuitias simul cum uirtute in ciuitate honorari difficile	630.p. 633.f	Dolorem comprehendit sub genere infirmorum	89.p		
Diuitias nimias in ciuitate prohibere quae salutare sit	844.m	Dolo magis & minus suscipere	95.p		
Diuitiae tertium bonorum tenent locum	860.p	Dolores uoluptatibus in tota huius uitae tragodia mixtos esse	98.f		
Diuidendum quousque	212.p. 213.p	Doloris mixtiones in corpore	97.p		
Diuisionis generum in species causa uetus superioribus ignota	197.p	Dolores superare difficilius quam uoluptatibus abstinere	290.p		
Diuisionis magister est dialect.	459.f	Dolori statim succedere uoluptatem	492.p		
Diuisionem ciuitati esse perniciosissimam	592.m	Dolore non esse animi deiciendum	521.f. 527.f		
Diuinorum cognitio	134.f	Doloris & uoluptatis medium	648.p		
Diuinae affectionis opera duo	196.f	Dolor quomodo a uiro probro toleretur	664.m		
Diuinorum conditio	205.m	Dolor quid & unde	721.p		
Diuini & humani generis cognatio	304.f	Domini nomen cui conueniat	7.f		
Diuinum quiddam excipiamus, Prouerb.	606.p	idem sint	200.f		
Diuinorum rerum qui fuerint negligentes	616.m	Domini & seruos amicos nunquam futuros	809.f		
Diuinis quot motuum genera data sint	709.f	Domini agere non potest qui non seruiuit	812.p		
Diuina desuper reuelari, non autem a nobis inueniri	921.f	Domus qua re max. conseruatur	28.p		
Diuinitas nullam habet certam sedem in mundi parte ulla	387.m	Domus gubernatio ex filiorum educatione cognoscitur	293.p		
Diuinitatis radios qui suscipere non possunt	191.p	Dom. quando bona, quando mala	362.p		
Diuinitas quae magna in momento affertur	168.m	Dona hominum quam in parte a dijs accipiuntur	59.f		
Diuinandi artem quis hominibus dederit	393.f	Dona septem a deo per administratores spiritus dari hominibus	395.f		
Diuinandi uim humanae dementiae datam esse, & in qua parte generetur	724.p	Doris Dionysii filia	924.p		

Elementa nec definitionem, nec ratio- nem habere 163.m	Non ens, nec unius, nec multorum est par ticeps 184.m	Errata præterita recognoscenda 919.f 928.f
Elementorum plurimorum neq; uox, neq; sonus est 163.m	Non ens in quibus sit 192.m	ἐρύμαχου 325.f
Elementa ignota esse 163.m	Non ens Enti nõ esse contrariũ 192.f	Eryximachus Acumeni filius 229.f
Elementi elementa referre nemo po- test 163.f	Non ens firmiter habere naturã suam 193.p	Esse & fieri an idem 240.f
Elementorum concordia constare cor- pus 381.f	Non ens utrum opinioni atq; orationi immisceatur 193.f	Essentiam rei non ostendi per passio- nes 57.f
Elementorum permixtio ubi tempera- tissima 387.p	Eorum quæ sunt diuisio 191.f	Essentiã rei non percipi à sensu 155.f
Elementa inter se esse cõtraria 679.f	ἠφαισος quid significet 317.m	Essentiæ si naturaliter sese habent natu- rales quoq; sunt actiones & passio- nes 304.p
Elementorum quaternarius numerus cur mundo conueniat 681.p	Ephesii prisca origine Athenienses 174.p	Esseorum philosophorum communitas Est, & sit presentis tem- poris notæ 68.m
Elementa Metaphysici quæ 681.f	Ephialtus quis 424.f	ἔσιον cur denominauerint homines 314.f
Elementorum uires & proportiones tra- ctantur 682.p	Ephorum potestas qualis apud Lace- demonios fuit 789.p	ἔσθην apud Poetas quid 319.m
Elementa aliter in cœlo, et infra lunam aliter se habere 683.m	Epidaurij certamen rhapsodorum in- situeri consueuerunt 169.p	Esurire non dicitur corpus 92.m
Elem. quatuor apud inferos esse 683.f	Epigramata duo Delphis inscripta 3.p	ἔτος quid significet 318.f
Elementa quæ uocantur ne pronomini- bus quidẽ monstrari posse 714.p	Epigramma Mide Phrygio inscriptũ 458.f	Euander quid de columna Aegyptia 572.m
Elementorum dispositiones & genituræ 715.f. & deinceps	Epimenides quid fecerit 754.p	Euclides geometra 135.f
Elenchus sophisticus taxatur 588.f	Epimenides in excogitando præstans Epimetheo bruta fulcien- di cura data 225.p	Eudicus Apemanti filius 110.p
Elephantum copia ubi 739.f	ἔπισημικὸν quid significet 319.m	Eudorus alterum ex Thucydidis filijs instruxit 24.p
Elenses quoniam uidentur in legatio- nis munere ad externos 108.p	ἔπιθουμια quid 322.f	Eudoxi de nouem annorum milibus com- putus 673.m
Elensium de amore lex 421.p	Epius Panopei filius statuarius 170.m	Euenor quem locum coluerit 739.m
Eligenda nõ breuissima aut longissima, sed optima 793.p	Epiluctatio 827.f	Euenus Parius subdeclaratiões & col- laudationes primus inuenit 459.f
ἔλιος quid significet 318.p	ἔπιωδία ad quid conducant 761.f	Eueni scripta cõmendantur 492.p
Emendi & uendendi species duæ 178.p	Equa in oraculo à deo laudata 111.m	ἔνθια quid 564.p
ἔμειρα quid 322.p	Equis erectum stetit, ac iaculatum fu- isse Cleophantum 24.m	Eumolpus 523.f
Empedoclis de defluxu sententia 17.p	Equorum & asinorum inter se promi- scue generatio 203.m	Euphemus Stefichori pater 449.m
Empedoclis Pythagoræi de concordia sententia 381.f	Equi Acneæ quomodo laudetur ab Ho- mero 295.f	Euripides in tragedia excellens 641.p
Endymionis fabula 497.f	Equorum usus ubi nõ magnus sit 843.f	Eurybatus 235.p
ἐνικωτός quid 318.f	Equestri facultate quæ illustres apud græ- cos 14.m	Euryclis instar absurdi, Prouerbiũ Eurymedontem circa pu- gna facta 525.p
Enopitica uictoria 525.p	Equestris facultas plurimum in Thessa- lia colebatur 109.m	Euryfacis origo ad quæ referatur 36.p
Ens & unũ mutuis nexib. claudat 69.p	Equitũ magistri quõ creandi 809.m	Eurysthenes Lacedæmonis rex 773.m
Entium numerum parentes opiniones recensentur 186.p	ἔπος quid significet 316.p	Eurypæ filij qui, & quàm præstantes in condendis legibus 51.f
Ens illud tantum dicentium quod tangi- tur positio 187.f	Erato Saphonem afflauit 168.f	Euterpe Ouidium afflauit 168.f
Ens illud tantum dicentium intelligitur positio 187.f	Erato Veneris uox cur dicta 168.f	Euterpe Mercurij uox cur dicta 168.f
Ens uerum nec uita, nec anima, nec mo- tu carere potest 188.f	Erechthei triduo subiecit Datis 524.m	Euthyphron Pantij filius 312.f
Ens motui & statui misceri 191.m	Eretrienfium pugna 524.m	Euthyphronis de anima sententia 314.p
Ens & idem non sunt unum 191.f	Eri Armenij quæ reuixit narratio 668.f	Euthydemum à sophistarum captiua culis ad ueram transtulit philoso- phiam Socrates 416.p
Ens circa speciem quamlibet multiplex 192.m	ἔριος quid significet 317.f	Excellendi studiũ prouocat ad honesta 375.p
Entis prima definitio 188.m secun- da 189.p tertia m	ἔπος unde dicatur 322.f	Excessum omnem uerti penitus in con- trarium 639.p
Enti nõ esse contrariũ Non ens 192.f	ἔπος quid significet 313.m	Exempli uis in docendo 208.f
Non ens multitudine infinitũ 192.m	ἔπος unde dicatur quando à cupidita- te absq; ratione prouenit 446.f	Exempli generatio quæ 209.p
Non ens nulli eorũ quæ sunt attribuen- dum 183.f	Errat nemo cum nescire se ignorat 34.m	Exemplaria duo in rerum ordine 151.p
Nõ ens incogitabile et ineffab. 184.m	Errat rarius qui pauciora agit 257.p	
	Errantem & recte sentientem cogno- scere, ad eundem pertinet 170.p	
	Errata omnia hominum unde 289.f	

Exemplaris causa 705.f	Feliciter nihil posse agi absq; diuino au- xilio 615.p	Fœminæ suscipere est propriũ 385.f
Exercitationes communes apud omnes nationes esse 216.m	Ferarum generatio qualis 733.f	Fœm. quæ facilius uiros capiãt 413.p
Exercitationem corporis amorem sol- uere 414.p	Festa nuptijs dicata per leges 591.m	Fœminæ generatio 733.p
Exercitatio quibus sit utilis 732.p	Festa cur à dijs instituta 757.f. 759.p	Fœminarum ingenium & natura qua- lis 589.f. 819.f
Exercitatiois cura quibus danda 813.p	Fides in uerbis sita 926.p	Fœmininum genus unde principio ge- nitum 383.m
Exercitus multos perijisse rapiendi cu- piditate 595.f	Fide iubendi forma 901.m	Fori ratio 813.f
Existens ante cœli ortum fuisse 715.f	Figulariam in dolio experiri, Prouer- bium 294.p	Formæ eiusdem quedam bona, mala alia 3.m
Experientiã in iudicando necessariam 642.p	Figulariam in ipso u. se discere, Pro- uerbium 366.f	Formæ quæ sunt in anima & in corpo- re 132.f
Expetimus tripliciter 543.p	Figura quid 16.m	Formæ apud Platonem quæ dicantur 389.m
Extremorum summa admodũ pauca & rara esse 506.f	Figura nullius particeps esse Vnum 66.m	Formosi flagitiosorum consuetudine po- tissimum deprauantur 275.f
Exules quos recipere non liccat 901.f	Figurata omnia non semper aliquid si- gnificare 383.f	Formosi cur maxime ad temperatiã adducendi 275.f
Exue uel abi, Prouerb. 147.m	Filijs instituentis quanta diligetia adhi- benda 111.f	Formosum esse quem locũ obtineat in- ter res optimas 339.p
	Filijs optare non semper bonum esse 45.p	Formosos cur libentius erudiamus 403.p
	Faber in qua scientiæ actione uersa- tur 198.m	Fortis quis sit 583.p
	Fabricam æriam quis hominibus de- derit 393.f. 428.p	Fortes ad quæ sint præcipites 249.p
	Fabula tragica et attica de Mimoe 51.f	Fortes qui sint iudicandi 745.p
	Fabulas mancus dimittere 362.f	Fortitudo quæ 33.m
	Fabulis colophonem imponere ibidem	Fortitudinis opus quod 14.p
	Fabulæ pueris proponendæ quales	Fortitudo in homine quomodo perfici- ciatur 14.p
	Fabulæ noie quomõ abu- tatur Plato 655.p	Fortitudo in quibus cedat, & in quib. præcellat 223.f
	Facere & fieri quid 176.m	Fortitudo unde hominibus adueniat 245.m
	Facere an idem sit quod agere & ope- rari 282.m	Fortitudo & fortis quid iuxta Home- rum 289.m
	Facere quid 431.f	Fortitudinem temperantiæ præponen- dam 290.p
	Factum quod est semper totum factum est 187.m	Fortitudinis definitio falsa 295.f
	Factorum humanorum magna diuersitas	Fortitud. species enumerantur 296.p
	Factum insectam fieri (209.f)	Fortitudinem aliquid pulchrum esse 296.f
	Faciliora prægestada antequam ad dif- ficiliora ueniamus 176.m	Fortitudo an sit metuedorum & non metuedorum scientia 298.p
	Falsitas deceptionem gignit 94.p	Fortitudinem partem aliquam esse uir- tutis 299.m
	Falsa opinari possibile 259.m	Fortitudo quõ laudabilis 320.p
	Familie antiquitas quomodo commen- danda 523.p	Fortitudo ex gymnastica & musica na- scitur 557.p. 568.m
	Familiaris administratiõis lex 832.m	Fortitudo in qua parte ciuitatis locan- da, & quid 577.p.m
	Fascinatio unde proueniat 411.p	Fortitudinem continentie anteponen- dam 745.p
	Fatum quid 895.p	Fortunam non subesse hominis impe- rio 26.f
	Fatum uitari non posse 366.p	Fortuna imperitiam sequitur 337.m
	Febrium uariarũ sedes ubi 412.f	Fortunam deo aduersari non posse 782.m
	Febrium origo causa & locus & deinceps 730.f	Fortunam inuocet, Prouerb. 919.p
	Federici urbini etymologia 197.f	Franciscus Berlingherius 698.p
	Felix quis 347.p	Frater adesto uiro, Prouerb. 546.f
	Felici ut iustitia & temperantia adit neccesse est 363.f	Frigoris causa 719.f
	Felices quid nos efficiat 256.f	
	Felix quis apud Scythas existimetur 265.p	
	Felicitatis tria nomina quæ sola scien- tia perficit 251.p	
	Felicitatis definitio quedam 256.p	
	Feminae uirtus quæ	

Frustrum lex 848.p
Fruimur bono, & utimur alio tamen at que alio modo 1.p
Fucorum genera duo 634.m
Fucatoria arte imitatur gymnasticam 344.m
Fugientes quos recipere non liceat 901.f
Fulminum impetus unde 728.p
Funeris descriptio in Odysea apud Homerum 52.p
Furia triplex 785.p
Furor quae nã mentis alienatio 167.p
Furor quomodo ab insania differat 167.p
Furor idem quod mentis alienatio 167.p
Furor diuinus quomodo hominem afficiat ibidem
Furor diuinus quid 412.m
Furoris diuini species quatuor 167.m
Furor Poeticus à Musis ibidem
Furor mysterialis à Dionysio proficitur 167.m
Furor Poeticus quomodo à Platone definiatur 167.f
Furores quatuor quomodo tum animam, tum corpus afficiant 167.m
Furoris primi, secundi, tertij & quarti officia 167.f
Furorum quis nam praestantissimus 415.m
Furorem quibusdam à dijs inspiratum esse 419.f
Furorem simpliciter non esse malum 449.f
Furor duplex 459.p
Furor diuinus quadruplex ibidem
Furem quomodo impune liceat occidisse 862.p
Furiosi quomodo custodiendi sint 891.f
Furto quis ualuerit 533.f
Furtum multis modis committi posse 854.f
Furtum pecuniae illiberale esse, rapinã uero turpissimam 896.p
G
Gallum diei solisque nũcium cur prius sci Aesculapio sacrificauerint 490.p
Ganymedis fabula culpanda 751.m
Garrulus quis dicendus 179.p
Gaudium quis largiatur eternũ 386.p
Gaudium mentis unde nascatur 822.f
Gaudere & uoluptatem capere quid differant 239.m
Gaudere non idem quod felicem esse 358.f
Gygis siue yocã quid 318.f
Geminis Apollinem praesse 393.f
Generandi uis quae per se mouetur 377.m

Generandi cupiditas 733.m
Generando recreatio fit 402.f
Generatio ex calore 129.f
Generationes in numero eorum esse, quae sunt 141.m
Generatio, p̃miscua & simplex 203.f
Generatio immortalis quid est in homine 432.m
Generatiõ semper carẽs quod sit 704.f
Generationem fuisse ante caeli ortum 715.f
Generatio omnium fit, si ad sit passio 873.f
Genitum illud uel mixtum Socraticum ex quibus constat 89.p
Genita diuerso motu diuersimode ferri 141.m
Genita omnia bifaria pariter 201.f
Genitalis uis animi sexuum nullum habet discrimen 404.f
Genitalia retro aliquãdo fuisse 425.p
Genus aureum quod & cur ita dictum 313.p
Genus masculinum, femininũ & p̃miscuum, unde primo nata 383.m
Genera omnium maxima quae 191.m
Genera tria in ciuitate 579.f, 582.f
Genera rerum propria ad propria rerum capita & uniuersum genus ad uniuersum caput oportere referri 676.f
Genium nostrũ & intellectum, & numen esse idem 852.f
Geometria in qua scientiae parte à Platone constituitur 198.m
Geometria duplex 101.f
Geometriam quis inuenerit 463.p
Geometria circa puras uersari dimensiones 616.f
Geometria an utilis 623.p
Georgius Cyreni medicus insignis 827.m
Geryonis natura 699.f
Gibbosum duplex 727.m
Gignatur quid semper neque est unquam 718.f
Glaciei generatio 704.f
Gladiatoria ars irridetur tanquam inutilis 292.m
Glauccon rhapsodus 169.p
Gloriam maximam quomodo philosophus acquirere possit 6.m
Gloria quomodo querenda 37.m
Gloria quomodo querenda 900.p
Gygis quid significet 319.p
Gobrias magus 952.m
Gorgias Leontinus quo tempore floruerit 12.p
Gorgias amicos sibi ob sapientiã comparauit 14.m
Gorgias Menonis praceptor 25.f
Gorgias qua ratione artem dicendi cunctis praeponeat 102.p
Gorgia laus & cõmendatio 108.m

Gorgia audacia & impudicia 337.p
Gorgias qualem artem suam esse imprudenter concedat 342.f
Gortynis ex Peloponneso migratio 787.p
Gradus sex in ordine rerum 414.m, 167.p
Gradu in naturalibus ordo & dispositio tractatur 676.p
Graciam per quadraginta annos docendo quis deceperit 23.f
Graciam omnem ab Homero eruditã esse iactabant quidam 665.m
Graeci quid estimatione dignũ habuerint 37.p
Graeci quam superstitiosi fuerint, & parum dijs grati 47.f
Graecos non habuisse easdem ceremonias & sacrificia 50.m
Graecorum gentes quae antiquissimis usque sint legibus 51.m
Graecorum qui soli à symposiis & comotationibus abstinuerint 52.p
Graecos à Barbaris nomina multa habuisse 318.m
Graeci qui nam lege tantũ non natura Graecos inter se propinquos 526.f
Graecos atque cognatos esse 596.p
Grammaticam artem quis primus considerauerit 85.p
Grammaticus à rhetore quod differat 33.p
Grandinis generatio 718.f
Gratia quibus uel quorum ratione pulchritudo non sit 107.p
Gratia in rebus alio nomine appellatur quam in cognitiõne ipsa 758.m
Graue quod est malum esse 241.p
Graue quid 720.m
Grauidae mulieres quomodo curãdã 826.m
Gresibilis alimonia duplex 203.p
Gubernatio humanorũ ex quibus constat 4.f
Gubernationis rectae finis quis 199.p
Gubernationem rectam circa paucos querendam 215.f
Gubernationes septem, & earundem pulchra inter se cõparatio 219.f
Gubernationem diuinam Regnum esse & appellari 783.p
Gubernationes quae tyrannidi propius accedant 843.p
Gubernatoria ars utilis licet non ampullosa 365.f
Gummi natura 719.p
Gigantum fabula 570.p
Gygis licentia & anulus 545.m
Gymnasia pro omnibus bellicis exercitationibus accipit 834.f
Gymnastiarum praepcepta 216.m
Gymnastica

Gymnastica finis 5.f
Gymnastica aduersus deformitatem repta 180.m
Gymnastica nomine quis sophisticam artem appellauerit 230.m
Gymnastica ars pueris cur addiscenda 234.m
Gymnastica certamina an admittenda sint in ciuitate 751.p
Gymnast. sola parit ferocitatẽ 557.p & 568.m
Gymnastica utilitas 557.p, 565 & deinceps
Gymnosophistarũ cõmunitas 585.p
Gymnastica duplex 827.f
Gymnasticam exercitationem esse saluberrimam 732.m
Gygnis quid 320.p
H
Habitatiõ ordo quis 849.f
Habitus duplex 851.f
Habitus malos inuolutarios esse 851.f
Harmodius & Aristogiton Hippia ob inuidiam occiderunt 3.p
Harmodij amicitia 421.m
Harmonia quomodo conflatur 84.f
Harmoniae cõtemperatio uel dissolutio quantum momentum habeat in natura 90.f
Harmonia graeca quae 294.f
Harmoniam discrepare 423.p
Harmonia humanã ex corporis & animae cõiunctione fieri 504.f
Harmoniam maius & minus recipere 505.p
Harmonia ex phthongis cõstitui 556.m
Harmonia omnium optima quae 556.f
Harmoniam in animum posse plurimum 556.f
Harmoniae quae remouendae à ciuitate 563.p
Harmoniae definitio 759.p, 764.p
Harmonica quid 692.p
Hebetudo quid 280.f
Hebetudo uitium oculorum 274.f
Hebraei quanti fecerint nominum uerborum scientiam 302.f
Hecamede Nestoris pellex 172.f
Hectori nomen quis imposuerit 311.p
Heraclides Clazomentius Atheniensis imperator 174.p
Heraclidarum coloniam cur felicem dixerit 800.p
Heraclidarum seruitus qualis 819.p
Heraclij lapidis attractus unde 728.p
Heracliti opinio de amicitia cõsultatur 120.p
Heracliti locus pulcher 423.m
Heracliticorũ mos à disputãdo 152.m
Hercules cur in deorum numerũ à dijs

relatus 290.p
Hercules aduersus hydrã sophisticam, & cancrum sophisticam 264.p
Herculis origo ad quẽ referatur 36.p
Herc. ad coelites scandẽtis uox 290.p
Ne Hercules quidem contra duos, Prouerbium 506.f
Herculis columnae 703.f
Hermum calculosum adire 640.m
Herodicus medicus 337.m
Herodici mos 442.m
Herodicus 566.p
Heros ex quibus & quomodo nati 313.m
Heros quos uocet Plato 735.p
Heros colendos iubet Plato 785.p
Herou quis à Ioue eruditus, & ab Homero maxime laudatus 52.p
Herus Pamphylus cur resurrexerit 654.f
Hesiodi Musa quae 168.f
Hesiodus quid cõmune habeat cum Homero 169.m, 170.p
Hesiodus quantã uim amori tribuerit 373.f
Hesiodum prisca deorum gesta descripsisse 427.p
Hesiodi quae fabulae improbantur 553.m
Hiatus terrae maximus unus 517.m
Hilotia seruitus Lacedaemoniorum an bona sit 818.p
Hipparchus quis, & qualis 2.f
Hipparchi praepcepta duo in templo Delphico scripta 3.p
Hippias quandiu Athenienses oppresserit 3.p
Hippias mortis causa quae 3.p
Hippias Pifistrati filius quonam modo Athenis dominatus sit 10.m
Hippias quibus reb. excelluerit 110.p
Hippias seipsum alijs praefert quod plus ceteris sophisticis lucratus sit 108.f
Hippiam anulum sibi & uestes fecisse, &c. 271.f
Hippias Eliensis sophisticarum insolentissimus, & fallacissimus 268.f
Hippocratis coi ex Aesculapij stirpe nati mentio 228.p
Hippocrates Aescul. successor 461.m
Hippodromi cuiusdã magnit. 741.p
Hirsutum corpus quid indicet 391.m
Historias sepe à Platone fabulas appellari 655.p
Homerum quis primus Athenas inuexit 2.f
Homerus sapientum dux 139.f
Homeri aurea catena 140.p
Homeri carmina quis facile interpretatus sit 168.p
Homeri Musa quae 168.f

Homerus Poetarum omnium optimus & diuinitissimus 169.p
Homeri poesis quid tractet 169.m
Homerus an aliquid tractet quod ab alijs Poetis quoque tractetur 169.f
Homerus poematis specie Sophisticam artem dissimulauit 230.m
Homeri locus 370.f
Homerus ubi uideatur uiolare, Prouerbium 417.f
Homerus caecitatis suae causam non cognouit 449.p
Homeri scripta fabulosa abijcienda 553.m
Homero cur deroget Plato 652.m
Homericũ ducẽ tragœdiae carpit 661.f & 662.p
Homerum apprime poetã esse, & tragicorum praecipuum 665.m
Homerus cur inducat Heros à demonebus ad iram exagitari 806.m
Homo quid 27.m
Homo per prudentiam gubernat 28.p
Homo aliud est à corpore suo 39.f
Homo ex quibus constat 40.p
Homo animus est 119.m
Homo mensura rerum omnium 129.m
Homo ingeniosus mansuetus ac uirilis rarus 136.p
Homo ut agat gratia diuimorum creatus est 198.p
Homo locus est, ludusque deorum 305.f & 830.f
Homo an omnium mensura 308.p
Homo solus est animus 384.f
Homo nullus ex omni parte & absolute pulcher 407.p
Homo uerus qui nã sit dicendus 408.p
Homo qua furoris specie in bestia naturam deuoluatur 414.p
Homo an per potum & cibum augetur 510.p
Homo difficilis possessio 818.m
Hominiis uirtus quid 13.f
Hominiis officium triariam distribui 27.f
Hominiis creatio 225.p, m
Hominiis essentia quae 384.p
Hominiis tractatio quo ad animam pertinet & corpus 696.f
Hominiis naturam esse geminã 710.f
Hom. quae partes praestantiores 712.p
Homini in afflictio corpore uiuere antiferat 362.m
Homini potissimũ tum de se, tum de alijs quid considerandum 510.f
Hominem nihil aliud esse quam animã 40.p
Hominem non esse mensuram omnium 131.p
MM 4 Hominem

Hominem omnium mensuram esse 148.p
 Hominem liberum quae nam exercita-
 tio deceat 291.f
 Hominem solo aere & Sole nutriri quis
 uiderit 489.f
 Hominem alterum ciuitati alteri conue-
 nientem esse 633.m
 Hominem inter animalia miraculum esse
 diuinum 745.f
 Hominem generatione fieri sempiter-
 num 793.p
 Hominem mansuetum animal dicimus
 813.f
 Homines omnes lucri cupidos esse 4.m
 Hom. natura bonos nequaquam esse 22.f
 Homines uniuersi curatioe indigent 37.m
 Homines a musis qui alieni 41.m
 Hom. peiora sibi accersere quam dii ipsi ul-
 tro daturi fuerint 45.p
 Homines quando deo similes effici possunt
 sint 150.f
 Homines multos non nisi ab uno deo re-
 gi posse 226.p
 Hom. cur putauerint omnia uerti 306.p
 Homines cur & uoluntate nominentur
 313.f
 Homines nudos iudicandos fore post
 mortem 370.f
 Homines cur mortem suam non praesentiant
 ibidem
 Homines quid admirentur 373.f
 Homines bonum amare 432.p
 Hom. omnes praegnantem esse 432.m
 Homines ante musas fuisse 456.f
 Hom. sub assidua dei custodia esse nec li-
 cere hinc emigrare, nisi quando deo
 placuerit 487.p
 Homines laesos iniustiores fieri 534.m
 Homines non admodum similes nasci
 551.p
 Homines uera opinione inuitos priuare
 569.m
 Homines qui nam disciplina indigni
 sint 607.m
 Homines ad quid impellendi sint 619.f
 Homines iidem an in officijs uersari de-
 beant diuersis 634.p
 Homines qui deorsum ferantur 649.m
 Homines paucos esse intelligentiae par-
 ticipes 715.m
 Homines ex dijs & terra generari pos-
 se 735.p
 Homines beatos aliquando fuisse 735.f
 Homines in greges distributos a Satur-
 no demonum custodiae commenda-
 tos quomodo intelligendum 783.f. 789.f
 Homines ab hominibus absque duce deo
 gubernari non posse 784.p
 Homines deprauatae naturae sui domi-
 nos non esse 846.f

Homines cur a superioribus geniti dicantur
 893.f
 Hominum tripartita distinctio 43.m
 Hominum ad peccandum peccabilitas 115.p
 Hominum genera principio tria fuisse
 383.m
 Hom. figura qualis principio 383.m
 Hominum lectio cur & quando facta
 424.f. 425.p
 Hominum alios deteriores, alios melio-
 res 590.p
 Hominum tria prima genera 647.p
 Hominum arma naturalia 762.m
 Hominum interitus multos ex diluuijs,
 morbis, alijsque pestibus olim acci-
 disse 770.m
 Hominum generationem nullam ha-
 buisse initium 820.p
 Hominibus neque scientiam, neque ueram
 opinionem inesse 26.f
 Hominibus praesse boni uiri tantum
 possunt 37.f
 Hominibus natura & intemperantia
 morbosius uiuere non praestare 567.p
 Homicidae quomodo puniantur apud
 inferos 518.m
 Humana hostia apud Carthaginienses
 litare iustum fuisse 50.p
 Humana omnia a quibus gubernentur
 168.p
 Humani generis certum esse finem necesse
 esse 198.p
 Humanum genus non posse absque opti-
 mis gubernatoribus uel honeste ui-
 uere, uel feliciter regi 288.f
 Humanum genus fuerat ne ab aeterno,
 nec ne 768.f
 Humana uiuentis naturae participia esse
 877.m
 Humana omnia tribus gubernari 782.m
 Humana quae sint natura 798.m
 Humana diuinis collata nullo studio di-
 gna esse 822.m
 Honestorum honestas esse imagines 18.f
 Honestum utilium principium & finis
 131.p
 Honesti quae sint 243.m
 Honor quid 796.m
 Honores saepe ac firmè semper secum
 afferre magna discrimina 44.f
 Honoris uoluptates quomodo intelliguntur
 647.f
 Horti Adonidis 464.p
 Hostem domi habere, Prouerb. 190.m
 Hostiles qui nam dicendi sint 98.m
 Humorum concordia constare huma-
 num corpus 381.f
 Humorum corporis nostri proportio
 911.p
 Hydra sophistica 264.p
 Hypate quid 583.f. 691.f

I
 Ius apud antiquos Graecos 325.f
 Iamblichus magnus 174.m
 Iamblichus tuiam praceptor 601.f
 Iactantiae detestatio 365. per totum
 Iactura quibus de rebus fieri nullo mo-
 do possit 91.f
 Iacula Venerea a quibus & quo ordi-
 ne iaciuntur 396.p
 Ibyci dictum de seipso sene 66.p
 Ibycius equus ibidem
 Icci Tarentini temperantia & fortitu-
 do 846.m
 Idea quid 134.m
 Ideas duobus modis fieri 488.p
 Ideas praestantiae & utilitas in cognoscere
 dis rebus 611.m
 Ideas singulas esse singularum specie-
 rum 660.f
 Ideas esse probat 715.p
 Idea quomodo a reliquis differat 925.m
 Idem quarta species 191.f
 Idolum cogitationis in uoce quid 165.f
 Idem quae sit ex Pythagoricorum sen-
 tentia 699.m
 Iecoris natura 724.m
 Iesum cur diuinum cogantur fieri iu-
 dei 302.f
 Iesu nomen ab angelo quibus indicatum
 303.p
 Ignari facis comparantur 876.f
 Ignari qui 159.f
 Ignis quomodo fiat 139.f
 Ignis a quo datus 207.m
 Ig. a Prometheo furto sublatus 232.m
 Ignis partes libenter inuicem cohaere-
 scunt 381.m
 Ignis ingentes annes ubi 517.p
 Ignis facilitas & commoditas 565.f
 Ignem diuidere potentes, & penetrare
 673.m
 Ignis & terra quomodo differant 682.p
 Ignis natura illa excellentissima quid
 conferat 683.m
 Ignis quid proprium 684.p
 Ignis multa genera 718.p
 Ig. qua ratione calidus uideatur 719.f
 Ignem minutissimis constare particulis
 Ignis cur sit adeo pene-
 trabilis ibidem
 Ignorare qui se nouit facile discit 31.p
 Ignorare & nosse circa omnia uersa-
 tur 156.p
 Ignorans seipsum quid praesterea igno-
 ret 7.m
 Ignorantem miserum esse 41.f
 Ignorans necesse idem non potest 156.p
 Ignorans seipsum temperatus esse non
 potest 283.p
 Ignorantes non philosophari 431.p
 Ignoran-

Ignorantia quid 180.p
 Ignorantiam quid expellat 20.f
 Ignorantiam ex responsione inconstan-
 ti cognosci 34.p
 Ignorantia boni mala est 45.m
 Ignorantia quando prodesse dicitur
 45.m
 Ignorantiae cognomina 98.p
 Ignorantia potentum et imbecillium quo
 modo differunt 98.m
 Ignorantiam omnibus malam esse, &
 aliquando ridiculam, odiosam aliquan-
 do 98.f
 Ignorantiam falsam esse opinionem 147.f
 Ignorantia gemina 180.m
 Ignorantia parit admirationem 214.f
 Ignorantiae & sapientiae medium quod
 430.p
 Ignorantiae quae ciuitati perniciosissima
 775.f
 Ignorantiam suam cur quisque sapien-
 tiam esse opinetur 798.p
 Ilias & Odysea Homeri quid tractent
 32.p
 Iliados principium 560.m
 Iliadem praeclearius esse poema quam
 Odyseam 269.m
 Ilij situs & descriptio 772.f
 Illud in fabula placuit, Prouer. 773.m
 Ilyssus fluuius 442.f
 Imago dei ubi melius referue, 303.m
 Imagines apud Platonicos quae dicuntur
 Imaginatio mouet, for-
 matque corpus 543.f
 Imaginarie facul. species duae 183.f.m
 Imbecilles qui nam dicendi sint. 98.m
 Imepos unde dicitur 322.f
 Imitata plura non esse 556.m. 561.p
 Imitatio iocunda ioci species 182.m
 Imitatio phantasiae quae dicitur 196.f
 Imitatio duplex 197.p
 Imitatio opinabilis quae 197.p
 Imit. historica & sciens quae 197.m
 Imit. transit in naturam 556.m. 561.f
 Imitatio quae bona 562.m
 Imitationem quid pariat 609.m
 Imitatio quae tertio gradu distat a uerita-
 te 663.m
 Imitationis iudices quales esse debeant
 758.p
 Imitationem nullam uoluptate & opi-
 nione non uera iudicanda esse 765.p
 Imitator ironicus duplex 197.m
 Imitatores neque res ipsas intelligunt, ne-
 que faciunt 652.m
 Imitator tertius a natura 661.m
 Inmemores qui 159.f
 Immobilibus mentem non adesse 189.p
 Immortale quod est iterum nescit 515.p
 Immortalitatem magi corporibus quo-

modo polliceantur 276.f
 Immortalitas imperfecta quae 700.p
 Immortalitate seipsum sponte priuare
 nefas 793.p
 Impartibile quod est secundum ueram
 rationem unum omnino esse dicen-
 dum est 187.p
 Imperandi dignitates quot 769.f
 Imperantes & paren-
 tes in ciuitate necessarios esse 776.p
 Imperium quod nam legitimum 840.m
 Imperium ambitiosum ex optimatum gu-
 bernatione quomodo oritur 631.m
 Imperitus homo 122.p
 Imperitia facere locum fictiōib. 736.m
 Impij non credunt poenas se duros post
 hanc uitam 151.m
 Impiorum carcer quis 370.f
 Impij quomodo timeant extremum illud iu-
 dicium post mortem 372.m
 Impietatis nota quae comprehendantur
 Impietatis occasiones duae
 as esse 866.m. 872.p. 880.p
 Improbis uniuersae genus quoddam
 Imprudens in ea re ma-
 lus quam ignorat 37.f
 Imprudentes qui dicendi sint 44.m
 Imprud. non distare ab insanis 43.f
 Imprudentiae gradus multi 44.m
 Impurum puro attingere nefas 495.m
 Inachi Argiuorum fluminis fabula dam-
 natur 555.p
 Inanimam nota carere dimittendum 176.f
 Incantandi facultas quid 260.f
 Incantatio ad capitis dolorem sisten-
 dum 279.p
 Incendia diuinitus missa iuxta Moysen,
 quomodo descripsissent profani au-
 tores 673.m
 Incendij causa 735.p
 Incognita nemo desiderat 397.f
 Incole quomodo tractandi 850.m
 Incorporea sensu non posse comprehendere
 212.f
 Indigentiam omnem doloris esse par-
 ticipem 358.f
 Indigentiae repletiones appellari uolu-
 ptates 642.m
 Indoctores in omni arte plus sibi arro-
 gare quam doctos 541.p
 Iners homo 122.p
 Infantes qui a trabile laborent 822.p
 Infantium more incommodo accepto sa-
 pere, Prouerb. 439.f
 Infantium exercitatio confert ad uirtu-
 tem capeffendam 825.f
 Infelicitatis humanae origo 406.f
 Inferos adeat necesse est qui impurus
 ex hac uita migrat 496.m

Inferorum poenas timendas esse 852.p
 Inferior seipso quis 750.m
 Infidum esse qui sponte metitur 797.m
 Infinitudo apud Platonem quid 676.f
 Infinitum cur uno attribuitur 66.m
 Infiniti genere quae comprehendantur
 87.m. & f
 Infinita naturae signum 87.f
 Infinitis & finitis coeuntibus quae multa
 pulchra oriuntur 88.m
 Ingenia acuta falsis redargutis facile ue-
 ra uentur 119.m
 Ingenium non aetas liberat 123.m
 Ingenia diuersa 136.p
 Ingenia mitia facilius capi, & quomodo
 do cognoscantur 391.f
 Ingenia meliora ne sint nobilibus an ig-
 nobilibus 36.p
 Ingenia hominum uaria 401.f
 Ingenium humanum in summa rerum
 licentia superbire 784.p
 Ingenia diuersa diuersis in locis fieri
 tribus de causis 805.p
 Ingenium humanum bene cultum diuini-
 simum euadere 806.p
 Ingenium humanum cur ferocius euade-
 re possit quam ferarum ibidem
 Ingeniorum morbi qui 881.m
 Ingluuius quid 446.f
 Inimico quid debeatur 533.p
 Inimicitiae unde oriuntur & irae 56.p
 Iniquissimus quis sit & miserri. 645.p
 Iniuriari quid 275.m
 Iniuria alicuius officere Athenis peri-
 culosum fuisse 25.p
 Iniuria ante beatum esse non posse 347.m
 Iniuriam inferre malorum omnium ma-
 ximum 346.m
 Iniuriarum poenas non luere miserius est
 quam iniuriam facere 347.f. 349.p. 10.
 Iniuriam inferentes an patientes ma-
 gis doleant 349.p
 Iniur. facere non solum lege turpius est quam
 pati, uerum etiam natura 355.m
 Iniuria ut nulli inferatur quomodo cu-
 randum sit 364.f
 Iniuriam cum magistratibus ulciscens mi-
 rifice commendandus est 797.m
 Iniustus sit ne felix cum iniustitiae poe-
 nas dederit 347.f
 Iniustos plus sibi arrogare quam iustos
 541.p
 Iniustorum poena quae 547.p
 Iniustos ne inuicem quidem tractare quic-
 quam posse 542.p
 Iniustus num si ei cetera omnia quae uocantur
 bona adsunt infelix sit 762.f
 Iniustus negari ueniam a dijs 879.m
 Iniustitia quid 584.p
 Iniustitia multa non ignoranda 150.f
 Iniustitia

Iniustitia multa quæ 151.p
 Inuisibile semper eodem modo esse 501.m
 Iniustitia uitium esse & inscitia 541.p
 Iniustitia quid faciat 541.f
 Iniustitiam non tantum ob legum metum, sed etiam ob naturæ suæ uenenum uituperandam esse 641.f
 Iniustitia quando malum non uideatur 667.p
 Innocentia unicuique uitæ solamen 529.p
 Inopia non minus quam copia ciuitatem dissipari 571.m. 574.p
 Insanabiles ex ciuitate tollendos esse 857.p
 Insania quæ nam mentis alienatio sit 167.p
 Insania magna quæ 474.m
 Insania duplex 699.f
 Insania quò à furore differat 167.p
 Insano an depositum reddendum 533.p
 Insensatio in anima quid 91.f
 Inscitia nomen cui ignorantia parti conueniat 180.f
 Inscitia extrema quæ 248.p
 Inscitia argumentum quod 273.f
 Inscitia extrema ciuium quæ 775.f
 Inscius quis dicendus 163.p
 Inspicientes qui 130.f
 Infontem nullus bonus accusat 359.f
 Inspiratione opus esse ad ueram diuinorum perceptionem 304.m
 Instantijs cogitur ignorantes ad suam cognitionem 20.f
 Institutione sui & suorum nihil diuinius 9.m
 Institutiones principum quomodo differant à Legibus 48.f
 Instrumenta musica quæ deceant ciuitatem, & quæ minus 563.m
 Insulam in Oceano esse, in qua præter cætera communes sint etiam uxores 585.p
 Insula cuiusdam descriptio 739.p
 Intelligenti actum generationem partemque uocari 601.p
 Intellectu esse coeli ac terræ regem 89.m
 Intellectus cuius sit 134.f
 Intellectus animæ gubernator 451.p
 Intellectus ita se habet ad bonum, ut uisus ad Solem 613.p
 Intellectiue uirtutes quæ 407.m
 Intelligentia in anima quid 677.p
 Intelligentiam quenam ex his quæ sentiuntur excitent 617.p
 Intelligentibile idem esse quod ens 652.f
 Imperatus dei inimicus iudicandus 791.p
 Imperatos obnoxios esse maioribus uoluptatibus & doloribus quam sanos 96.f
 Imperantia quæ mala ciuitati afferat 222.p

Intemperantia incommoda 565.f
 Intemperantia nomen unde acquisuerit 651.p
 Interfectores suis ipsorum quomodo puniendi 861.f
 Interficere seipsum an liceat 493.p
 Interrogare quis recte sciat, & respondere 310.p
 Interrogans ne aut respondens ea dicit quæ ex conclusionem colliguntur 32.m
 Interrogationes per coniugata & contraria 237.p
 Intestatis qui sine liberis moriuntur quomodo succedendum 887.f
 Intestina eorumque spiræ tractantur 724.f
 Inuentio à quo reperitur 31.p
 Inuenta aliena sibi non esse usurpanda 269.p
 Inuictores quæ rerum receduntur 770.f
 Inuestigatio ueritatis cuius actus sit, & ad quæ animæ parte spectet 13.f
 Inutiles qui 7.p
 Inuit à nullo amari, nec à seipso 123.f
 Inyca angusta regio 108.f
 Io Homeri carmina ad lyram canebat 168.p
 Ioannes Caualcantes 373.p
 Iocari uidetur qui se omnia scire dicit 182.m
 Iocorum distinctio 892.p
 Iocus sepe uero remittit studia 90.m
 Iolauus Herculis nepos 264.p
 Ion Ephesius 170.f
 Iones quæ studia minime curant 421.p
 Iphicles Herculis frater 264.p
 Ipsum idem, & ipsum unumquodque quid in theologia 28.p
 Ira qualis prudentis uiri 97.f
 Ire dulcedinem quandam aliquando miserari ibidem
 Iram sepe pugnare aduersus concupiscentiam 582.p
 Iram quis sedare & concitare dicendo potuerit 460.p
 Iram inexpugnabilem & inuictam esse 552.m
 Irasci ex ignorantia iudicandi nascitur 56.p
 Irascantur qui uehementissime, & quæ causa 410.p
 Irascibilis animæ partis actus quæ 13.f
 Irascibilem quid perficiat 14.p
 Iridis originis explicatio 141.p
 Irrideri à prauis nihil referre 54.p
 Isis auis cui dicata sit 463.p
 Isis poemata apud Aegyptios 760.f
 Ismenias thebanus quomodo ad diuitias peruenerit 23.p
 Isocratem Lysia præferri 465.m
 Isogonæ unde dicatur 330.m

Italia qui leges dedit 662.m
 Itineris decem geminam esse 881.m
 Iucundum & bonum duas differentes naturas esse 103.p
 Iucunda omnia, an bona sint 245.m
 Iucunditatem musis omnibus esse communem 830.m
 Iudæis quis leges tradiderit 49.p
 Iudex prudens quæ spectare debeat 765.f
 Iudicis officium quod 468.f. 567.f
 Iudici se subijcere debet, qui bonus esse cupit 351.p
 Iudicem precari iustum non esse 477.m
 Iudicem mortalium nudum esse oportet 370.f
 Iudices pecunia etiam in bona causa an corrumpendi sint 483.m
 Iudicium uis legum est custos & Regis ministra 221.p
 Iudicium arbitrio quid relinquendum sit 862.f
 Iudicibus cum eget ciuitas, quid indicet 566.p
 Iudicij præses dea quæ 894.p
 Iudicium qui fugiant 351.f
 Iudicium quod circa uitæ & uitæ decipiantur 336.f
 Iudicium mutuum & clamoribus pestem esse magnam in ciuitate 852.f
 Iudicium an idem sit cum opinione uera & scientia 162.f
 Iudicium pudicæ uirgini comparatur 894.p. 897.p
 Iudicium post obitum de hominibus faciendum 370.f
 Iudicium uerum uel falsum non tollit rerum possessionem 161.f
 Iudicium bonum quid requirat 642.p
 Iudicij formula ex R. adamato 372.p
 Iudicij postremi de hominibus locus 371.p
 Iudicia priuata quò exercenda 902.m
 Iudicia publica quò exercenda ibid.f
 Iudiciorum ratio 813.f
 Iudiciorum commendatio 893.p
 Iudicij qui interesse debeant 854.p
 Iudicij publicis standum, siue iusta, seu iniusta sint 484.m
 Iudicaria regis esse pedissequæ 221.p
 Iudicandum quomodo 293.p
 Iudicandum esse per rationes 647.f
 Iudicandos esse oēs post mortem 515.f
 Iulianilibrum de Sole citat 601.f
 Iuncturarum in corpore species uarias esse 726.p
 Iunior in seniore non nisi principum iussu seuiet 593.f
 Iuniorum sententiam instabilem esse 871.p
 Iuniores tacere debent coram senioribus 575.m
 Iuniores

Iuniores subesse debere senior. 569.p
 Iunonis etymologia 316.p
 Iunonis fabula quedam improbatum coligentis munera ob filios Inachi uita donatos 555.f
 Iupiter sophista, quæ nã docuerit 52.p
 Iupiter mens dei est 168.m
 Iupiter patris Atheniensibus 266.m
 Iupiter Ganimedem amore captus fluxum quendam iure uocauit 454.f
 Iupiter contribulis & hospitalis, quid 847.m
 Iouis Lex quæ mansit 48.f
 Iouem, inuicem homines iouem colentes perstringere uidetur Plato 55.m
 Iouis Corinthus, Prouerb. 262.p
 Ioui seruatori cur tertia patera præcipue consecratur 277.p
 Iouis etymologia 312.m
 Iouem principum medium & finem omnium quis dixerit 376.p
 Iouem non esse nobis penuriam malorum & bonorum, ut Homerus fingit 554.m
 Iouis stella tarda 917.m
 Iuramentum quantum & cur offerendum & cui 899.m
 Iurandi modus Socraticus 115.f
 Iurandum Venerum 411.f
 Iurandi forma 892.f
 Iurando quis ualuerit 533.f
 Iustinus Platonius quid de Heri refectione dixerit 654.f
 Iustus quis sit 583.m
 Iusti definitio ex Simonide 532.f
 Iustus qualis 342.f
 Iusti & iniusti discrimen apud Romanum 32.p
 Iustus uir iniustum quanta superet uoluptate 650.p
 Iusto legibus non esse opus 571.f
 Iustum nunquam ledere, sed semper prodesse 302.p
 Iustus quò sit affectus 582.f
 Iustum ubique iam illud esse quod potentiori conditio 536.p
 Iustum utrum à ciuitate iusta quoad spectem nihil differre 579.f
 Iusti qui nam sint 48.p
 Iustos tanquam dei amicos nunquam negligi ab eodem 654.f
 Iusto homine nihil deo similis 150.f
 Iustum quid sit 319.f
 Iusti mansueti sunt 367.f
 Iusta & utilia non esse eadem 32.f
 Iustorum patientia quanta 668.f
 Iustos tantum commendare debent Poeta 762.p
 Iustos ad agendum potentiores sapientioresque esse quam iniustos 542.p

Iustus à dijs illæfos esse 548.p
 Iustus quæ concedant dijs 547.p
 Iustitia quid 275.m
 Iustitia an idem quod sanctitas 236.m
 Iustitia in homine quomodo perficiatur 14.p
 Iustitia concordiam & amicitiam partem 541.f
 Iustitia uirtus ne sit, an uirtus aliqua 15.f
 Iustitia cur expetenda 543.p
 Iustitia res quedam sit, an nulla 236.p
 Iustitia maxime in uoluntate consistit 269.p
 Iustitia in quo genere bonorum ponenda sit 544.f
 Iustitia in pace ad quid utilis sit 533.p
 Iustitia quid, & eius officium in republica 7.m
 Iustitia publica quid 28.p
 Iustitia quantum conferat ad uerum inuestigandum, & deum colendum 529.p
 Iustitiæ partes due 58.f
 Iustitiæ nomine morales uirtutes omnes comprehendit Plato 4.f
 Iustitiæ opus quod 14.p. 301.f
 Iustitiæ uirtus & præstantia quanta 226.p
 Iustitiæ inuestigatio 578.f
 Iustitiam apud deos & homines maxime honorari 48.p
 Iustitiam bonum esse quoddam, malum uero nunquam 301.f
 Iustitiam esse uera fateri, & unicuique suam tribuere 529.m
 Iustitiam humanam esse uirtutem 534.m
 Iustitiam uirtutem esse & sapientiam 541.p
 Iustitiam cum clementia commiscendam esse & ubique & semper 850.f
 Iustitiam comprehendere reliquas tres uirtutes 579.p
 Iustitiam non posse impune inter homines defendi 607.f
 Iustitiam non opinione tantum humana laudabile esse, sed per se 641.f
 Iustitiam specularicem animorum esse atque iudicem 861.m
 Iustitiam optimum animæ premium esse 667.f
 Iurare quos maxime conueniat 444.f
 Iuuenem cura cur suscipienda 54.p
 Iuuenes facile persuaderi 144.m
 Iuuenes quando honorandi 595.m
 Iuuenes quomodo se habere debeant in rebus grauibus iudicandis 306.f

Lacedæmoniorum reges unde genus duxerint 36.p
 Lacedæmoniorum laudes et diuitiæ 36.f
 Lacedæmoniorum reges ditissimi 37.p
 Lacedæmonij cur fortunati in pugna contra Athenienses 47.f
 Lacedæmonij quæ leges tradiderit 49.p
 Lacedæmoniorum leges unde uenerint 51.m
 Lacedæmonij à Cretenisibus edocti inter grecos à competantibus abstinerunt 52.p
 Lacedæmonij non mutant leges, nec filios præter solita erudiunt, & disciplina peregrinas non admittunt 109.m
 Lacedæmonij Astronomiam, & Geometriam contemnebant 109.f
 Lacedæmonij historiari cupidi 110.p
 Lacedæmoniorum dictum, Exue uel abi 147.m
 Lacedæmoniorum uirtutem in sapientia magis quàm in exercitationis studio consistere 241.f
 Lacedæmoniorum studium circa bellum 292.p
 Lacedæmoniorum pugna, fuga, & uictoria in Plateis 295.f
 Lacedæmonio cuidam nomē fuisse 319.m
 Lacedæmonij quado Atheniensibus & Eretriesibus succurrerint 524.m
 Lacedæmon breuiloqua 753.f
 Lacedæmonem per Lycurgum meliorem factam esse 662.m
 Lacedæmoniorum puerorum uulgare dictum 753.f
 Lacedæmoniorum Respub. tyrannidi similis 789.p
 Lacones quomodo bonos uiros commendare consueuerint 27.p
 Laconis de arte dicendi sententia 457.p
 Laconica breuiloquentia 241.f
 Laconica remp. à multis laudari 630.f
 Laconici moris esse semper breuiora eligere 793.p
 Laconicarum mulierum uita quæ 831.f
 Lædi quid 2.m
 Lædere non est boni, sed eius contrarij 534.m
 Læticia non esse exultandum 521.f. 527.f
 Læticia rationis unde nascatur 822.f
 Labij tempora citat 844.f
 Labij longitudo quanta esse debeat 390.f
 Lamentationes lugubres defunctis esse molestas 521.f. 522.f
 Lampidone Leotyche filia Archidami uxor Agidis mater 37.m
 Lampria

Lampyrus malus musicus 522.m
 Lanificij uocabula 179.m
 Lanificium partitur bifariam 210.f
 Lapidum diuersitas unde 719.m
 Lapidillorū nitor exterior unde 387.p
 Latio et alteratio motus soli sunt 66.f
 Lationis species 131.m
 Latone etymologia 316.f
 Laudare et probare qd differat 239.p
 Laudandi recta ratio 426.f
 Laudatio quæ proba 373.f
 Laudatio reprehensibilis quæ 428.f
 Laus et uituperatio à bono uiro quomodo tractanda 51.f
 Laudem fastus sequitur 122.p
 Laudes ueræ quæ 289.p
 Legati lex 896.p
 Lene quid 720.f
 Leoni iocum præesse 393.f
 Leonem tondere, Proverb. 537.p
 Leontinos qui saluauerint 525.f
 Leontinus Aglaionis filius 582.p
 Λῆρα cur uocetur, et quid significet 316.f
 Leucippe Euenoris uxor 739.m
 Lex unde profisciscatur 40.p
 Lex qua gratia condatur in ciuitate 109.f
 Lex de hominib. sub saturno 370.f
 Lex de amore apud Athenienses et Lacedæmonios uaria 421.p
 Lex de dijs 554.f
 Lex quid 744.p
 Legum finis ultimus quis 744.f
 Lex optima quæ 750.f
 Lex ueneficij 891.p
 Lex de uictore declarando in spectaculis 761.f
 Legis definitio 48.f. 49.m
 Legis ueræ, quæ sint conditiones 48.f
 Legis species quot ibidem
 Legis nomine omnes artium præceptiones comprehendendi 50.f
 Legis conditor quis dicendus 309.p
 Legem non posse quod optimū est, omnibus præcipere 216.p
 Legem reginā esse omnium mortalium et immortalium 353.p
 Leges qua prudentia condi debeat 8.f
 Leges à se inuicem non differre quatenus leges sunt 49.m
 Leges ferre quem oporteat 217.p
 Leges meliores prioribus præferendas ibidem
 Leges an immutabiles ferende 217.f
 Leges an transgredi liceat disputat 218 per totum, et deinceps
 Leges imitamenta sunt ueritatis, quæ ab intelligentibus constituitur 218.f
 Leges quid præcipue intendat 374.f

Leges quomodo etiam tacendo nobis placere significamus, quæ idcirco postea nobis seruande sunt 485.p
 Leges multiplicare non debet optimus legum conditor 576.p
 Leges duplices 585.m
 Leges uel optimas absq; probatissimis magistratibus mortuas esse 600.f
 Leges congregationi necessarias esse 744.p
 Legibus necessariam esse diuinam auctoritatem 744.p
 Leges Cretensum quid respiciant potissimum 747.p
 Leges nō ppter bellū latas esse 747.p
 Leges quomodo duplices appellentur 793.f
 Leges singulas singula habere præmia 795.p
 Leges de rebus diuinis unde petende 810.f
 Leges de maleficijs et unde 858.p
 Leges quomodo abrogande 816.m
 Leges quæ difficile mutantur 828.f
 Leges ciuitatum cur longe aberrent 905.p
 Legū inuentio in quæ referenda 49.p
 Legum latores enumerantur ibid.
 Legū conditores qui optimi apud Græcos 51.m
 Legum institutio uaria 289.f
 Legum fructus qui 787.f
 Legum corruptor qualis sit 486.p
 Legū græcarū conditores tres 743.m
 Legum optimarū officium quod 857.p
 Legum omnium fundamentum 905.f
 Legum finis in qua re consistat 908.p
 Legibus si præficiatur iners quid sequatur 218.f
 Legibus antepont magistratus optimos Plato 288.f
 Legibus qui non egeant 571.f
 in Legibus errare cōstituedis peius esse quam hominem interficere 585.m
 Legislatoris finis quis 151.m
 Legislatores priores nihil curasse Poetas 662.f
 Legislatori an liceat mendacio uti 763.m
 Legislatoris officium 749.m. 815.p
 Legumlatorem non scelera tantum punire, sed ne perpetrentur cauere in primis debere 768.m
 Legislatoris intentio quæ 781.m
 Legislatoris institutum tribus perficitur 782.m
 Legislatori non licere duo diuersa de uno in lege loqui 792.p
 Legislatorem hortationem sæpe intermiscere debere legibus 838.m

Legumlatores cur à Platone filij dei appellentur 851.p
 Legumlatoris officium 855.m
 Legumlatore crimine omni carere debere 914.p
 Legulationē ad regē pertinere 216.p
 Legumlatio cur necessaria 216.m
 Legitimum à uero non differre 50.f
 Legitimum et illegitimum in unoquoque negotio qd appellandū sit 51.p
 Liberalitatis opus quod 14.p
 Liber quare pædago et seruis ad tēpus inseruiat 123.p
 Liberos communes esse debere in ciuitate 701.p
 Liberis non auri sed pudoris multū relinquendum 796.f
 Liberorum disciplinā tractat 824.m
 Liberorum generationi quæ non confert 882.f
 Libertas in ciuitate populari quāti fiat 638.m
 Libertas quæ moderata et quæ immoderata 925.f. 447.p
 Libertorum usus qualis 883.m
 Libræ Vulcanum præesse 303.f
 Libros scelestorum hominum etiam bonos è medio tollendos 304.m
 Libido fugat amorem 375.p
 Libido quid et unde 446.f
 Licetia agēdi qdlibet quid pariat 42.p
 Licentia peccandi paucos dimittit procos 372.p
 Licurgus quales Lacedæmonij filios reliquerit 433.f
 Licymnion Poli magister 460.p
 Licentia quomodo labatur in iuuenum animos 637.f
 Licentiam solutam è uitā penitus expellendam 896.f
 Lenis natura et officium 724.f
 Limbi mentis 655.f
 Limma apud Platonem quid 690.f
 Lineā latitudine profunditateq; carere 390.f
 Linguae magister quis 31.f
 Linum Phœbus affl. uit 168.f
 Linū lino connectis, Proverb. 264.m
 Liqueorum quatuor distinctio 719.p
 Lixæ animalia 426.p
 Literas quis inuenerit 463.p
 Literarum diuisionē quis primis excogitarit 85.p
 Literarum uinculum quod 190.f
 Literis qua etate pueri mancipandi 833.m
 Litigium quid 179.p
 Litigium duplex 179.p
 Liuoris qualis definitio 98.m
 Liuorē abesse à diuino choro 386.m
 Locum

Locum ante cœli ortum fuisse 715.f
 Λόγος græcis quot significet 165.p
 Logica circa quid et an omnibus artibus præferenda 102.p
 Logica apud Platonem quid significet, et qd à Dialectica differat 251.f
 Locrensum leges 752.p
 Loqui male non posse qui mali nō sunt concludit Socrates 95.f
 Loquamur recte quomodo 260.p
 Loquēdi libertas ubi maxima fuerit in Græcia 343.p
 Lucretij loci aliquot 411.f. 412.m et 414.p
 Lucretij amorem melancholicū fuisse 413.m
 Lucretio philosopho qd propter amorem acciderit 399.m
 Lucrari non dicitur qui quoduis assequitur 4.p
 Lucrum quid 1.p. 3.f
 Lucrum aliud bonum, malum aliud, utrumq; tam ex æquo lucrū est 3.m
 Lucrum damno contrarium 1.p
 Lucrum bonum ibidem
 Lucro carentia quæ 4.p
 Lucricupidos oēs mortales esse, idq; neutiquam uituperandum 1.m
 Lucricupiditas et Lucricupidi qui 1.m. 2.p. m
 Lucis encomium 407.m
 Lucidum nihil sine igne 706.p
 Lucifer Veneris Stella 917.p
 Lucratōis genera quæ inutilia 827.f
 Ludendi in uitā quæ sit recta ratio 831.p
 Ludi iuuenum post sacra qui 122.m
 Ludos in studia sensim, moresq; conuertit 571.f
 Lumen Solis incorporeum esse 389.f
 Lumen medium inter usum et colorem 612.f
 Lumen quid iuxta Iulianum Platonem cum 615.m
 Lumen Solis imaginem appellari debere 615.f
 Lumen triplex 616.p
 Lunam promiscuam esse, et cur 385.f
 Lunæ radij cur non calefaciāt 684.m
 Lunam et Solem magnos appellat deos 837.f
 Lupus ex homine fab. 640.p
 Lyaon Samius cuius instrumenti fuerit auctor 688.p
 Lychanos quid 691.f
 Lycij exercitationes 53.f
 Lycon Socratis hostis infensissimus 400.p
 Lycon cur Socratem in iudicium uocauerit 471.f
 Lycurgus unde leges acceperit 51.m

Lydiae Harmoniæ duplices 563.p
 Λύπη quid 322.f
 Lyræ secum discrepans quomodo conuenire dicatur 433.m
 Lyræ inuentor quis 770.f
 Lyræ quamdiu incumbendum 833.m
 Lysias thebanus oratione sibi familiaritatem Phædri comparandam duxit 373.p
 Lysiae oratio per Socratem examinatur 458.p
 Lysias cōtemnitur quod uerisimilia ueris anteposuerit 459.f
 Lysidis indoles et forma 121.m
 Λυσίτελεσθῆ quid 321.m

M
 Macarcus mortem sibi debitā conseruit 845.f
 μάκεδναῖ quid 323.m
 Magi corporum immortalitatem pollicentur 276.f
 Magica Zoroastri deorum cultus est apud Persas 36.m
 Magica opa eadē quæ natura 401.m
 Magica qui fuerint studiosi 401.f
 Magica à quibus concedatur 430.f
 Magistratus quando optimi esse non possunt 288.f
 Magistratus optimos legibus sæpe anteponendos ibidem
 Magistratum ambire non decet 530.p et qd admittēdi ad magistratū ibid.
 Magistratum nomina quæ 592.f
 Magistratus optimos uiuas esse leges 600.f
 Magistratus cur illorum minime cupidis dandi sint 620.f
 Magistratus quibus committi debeant 784.p
 Magistratū omnem quorundam esse iudicem debere 814.p
 Magnanimitas homini cur data 290.p
 Magnanim. tatis nomē honestissimum esse 48.p
 Magnesium quis leges tradiderit 49.p
 Magnes ab Euripide nominatur lapis ille qui à nonnullis Heraclius dicitur 170.f
 Magnes uim suam cōmunicat 170.f
 Magneti cōparatur rhabdodus 171.f
 Magna admirari consueuimus 373.f
 Magnū quidpiam nō esse facile 548.p
 Mahometus quibus leges tradiderit, et in quem eandem inuentiorem retulerit 49.p
 Maiorū splendor quando nam et quōd à filijs obscuretur 521.m. 527.f
 Maius dupliciter dicitur 211.m
 Malo contrarium bonum 1.p
 Malū bene sopitū ne moue, Pro. 84.p
 Malum omne non esse dolorem 89.p
 Mala penitus extirpari posse impossibile

bile 150.m
 Mala circa inferiora uersari 150.f
 Mala qua ratione fugienda in hac uita 150.f
 Malorum in anima genera duo 180.p
 Mala nemo tanq̄ mala eligit 248.m
 Mala unde in corpus manent 279.m
 Malorum omnium quod nam maximum 346.m
 Malorum declinationē nullā superesse si animā immortalē ponas 515.m
 Malorum causam quamlibet aliā quam deum assignare licet 554.p
 Mala quæ uidentur uiro bono conducere 668.m
 Mala quando teneamus 755.f
 Malos inuitiles esse 7.p
 Malos miseros esse, quoniam ignorantest sunt 41.f
 Malum à malo propter iniustitiā ledi 120.p
 Malus nulli amicus 125.f
 Malis natura aut casu factis nemo succenset 233.p
 Malum hominem etiam bene loquentem audiendum non esse 289.p
 Malus ad illa quisq; est, ad quæ sapiens 289.f
 Mali perseuerantia unde oriatur 351.p
 Malis bona adesse uidentur in hac uita 547.m
 Malum tantū irridendum esse 588.p
 Malus qd sapiēs habeatur, eo plura mala peragit, quo acutius cernit 619.f
 Malos esse qui sibi met imperare non possunt 754.f
 Mali semp̄ impurū esse animū 791.p
 Malum neminem sponte fieri 851.f
 Maleficia in ciuitate quomodo dignoscenda 635.p
 Maligni cur poenis uexentur 891.m
 Malitia quādo prodesse uicatur 45.m
 Mandatū caci locutio Socrat. 166.m
 Mancipatio duplex 176.f
 μαυτικὰ prius μαυικὰ dicta à furore fuit 449.f
 Manus num sibi inferre aliquādo liceat 492.f
 Manibus utrisq; ex æquo utendum esse 827.p
 Marathonica pugna 524.m
 Marcellus Aethiopum scripsit historias 734.m
 Marcus Manilius quam dei essentiam dixerit 386.p
 Marcus Varro animam deum esse dixit 386.p
 Margites qualis fuerit 47.p
 Martis etymologia iuxta græcam dictionem 317.m
 Maris princeps quis 315.m
 NN
 Marij

Mars dare est proprium	385.f	Medicum excellentissimum an in ciuitate habere praestet	567.f	Mendacium in sermone imitatio quaedam est passionis unius, quae est in animo	555.m
Mare nihil digni habere	516.m	Medicinae debilitas	101.m	Mendacium ciuitatis esse calamitatem	556.p 558.f
Maritima regio malos mores habet	786.p	Medicinae Heccamedis	172.f	Mendacium quib. liceat uti m. ali. cuiusda grauius deuitandi causa	556.p
Mariandynorum seruitus	818.p	Medicinae recta definitio	215.f	Mentiri turpe	159.m (558.f)
Marsyas optimus tibiarij inflandarum praeceptor	51.m	Medicinae opus quod n. am	261.f	Mentiri in ea re quilibet potest quam optime calleat	268.f
Mars à Venere quò superetur	392.p	Medicina corporis quomodo à Socrate curetur	276.m	Mentiri contra deorum dignitatem quom. cunq. modo stultissimum	824.p
Marsyas Olympi discipulus	436.m	Medicina quid cognoscat	285.f	Mendici ubi uideatur esse scelerum omnium auctores	634.m
Marsyas instrumenta	563.m	Medicina duo efficit	301.f	Menciam qui curauerint	567.p
Mas & foemina uires habent rationis eiusdem	822.p	Med. an circa sermões uerfetur	338.p	Menciacides an uituperandus fuisse si absq; armis et semimortuus ad Achillis tentoria ductus fuisse	897.m
Marium concubitus unde	425.f	Medicina cur. ars dicenda sit	360.f	Mencius contentiosus uehemens facundus Cistippi discipulus	124.p
Masculi erga masculum amoris exemplum	375.f	Medicina consideratio quae	382.p	Mencionis praeceptor quis	25.f
Masculorum amore cur quidam facilius irretiuntur q̄ foeminarum	413.p	Medicina amatorios affectus quomodo cognoscat	423.p	Mencionem à sophistarum captiunculis ad ueram sapientiam Socrates transfuit	416.p
Masculinum genus Sole genitum fuisse		Medicina quibus obsit	566.p	Mens, animae uis prima, & quis eius actus	13.f
Materia quò deponat ab ipso bono	675.f	Medicina cui superuacanea	571.f	Mens sana an possit hominibus tradita	(25.m)
Materiam quomodo dicamus inordinatam ante mundum	677.p	Mediocritas in omnibus mirifice extolenda	147.p	Mens & sapientia nomina sunt purissima	102.f
Materia non esse aequalem mundi fabro		Meditatio quid	433.p	Mens aut idem quod ueritas aut certe omnium simillima	105.m
Materiam deus demensione protendit	679.f	Meditatio seruat scientiam	402.f	Mens multitudine stabilis	167.p
Materiam non tam per ideam propriam quam per ideam formae à deo procedere	691.f	Media quò effugiant sapientes	84.m	Mens mala qualis	334.p
Materia analogice monstratur	714.m	Medium aliquod inter contraria duo non posse alterum duorum fieri	96.p	Mens animi mundi quae	168.f
Materiam nunquam recedere à potentia	714.m	Media plura inueniri quam extremorum summa	506.f	Mentis studia exercitiū requirunt corporis	732.p
Materiam esse informem	714.f	Medulle officium	725.p	Mentis illius Socraticae definitio uel expositio	90.m
Materiam esse locum	715.m	Melancholici difficile amore capiuntur	413.p	Mentis distributione legū esse	784.p
Mathematica pars quae non fuerit tempore Socratis	623.f	Melancholicorum quod n. am optimum oblectamentum	399.m.f	Mentis motus natura quae	875.m
Mathematicae rationes quomodo ad physica referantur	680.f	Melancholici atræ bilis corroduntur asperitate	399.f	Menti inesse non tantum imaginariam uerumetiam naturalem s. d. m. am & ueritatem	601.p
Mathematicas ab actione liberare esse, & cognitione tantum habere	200.f	Melanippe Euripidis	418.f	Mentem omnia exornare	510.m
Mathematicarum disciplinarum utilitas		Meles citharædius	361.p	Mentem cum corpore non propter corpus agere licet possit sine corpore agere	511.p
Mathematicis conuenire corporis motum	732.p	Melior à deteriore ledi nefas est max. ximum	475.p	Mentem purgari sacrificijs putauit Platon	840.p
Matrimonij tractatio	591.m	Melissae Thucididis filius	24.f	Mentem pluribus nominibus appellari à Platonis	379.p
Matrix in foemina quid	733.f	Melissae omnia unum esse, idq; unum in seipso consistere	152.f	Mentem illam Anaxagorae solam iustam esse	319.f
μυχοων quid significet	320.f	Mellis qualitas	719.p	Mentem à senectute nobis datam iri non esse sperandum	294.f
Medendi artem quis hominibus dederit	393.f	Melioris Pytheus	53.f	Mentem si iungi à corpore in ipsa ueritate inuestigatio	600.f
Medendi artis & dicendi eandem sermone rationem esse	461.p	Melitus cur contra Socratem insurrexerit	471.f	Mentem liberam omni lege praestantiorum esse	852.f
Medendi modi duo	702.m	Melodia pulcherrima cur per ineptissimum Poeta deus cecinerit	171.m	Mente m	
Medici proprium	146.m	Melodiam ex tribus constare	562.f		
Medici quomodo artem suam euertere aut ipsa abuti possint	218.p.m	Melpomene Solis uox cur dicta	168.f		
Medicum bonum quid efficiat	242.f	Melpomene Thamyra afflavit	168.f		
Medicos cur morbi corporum multi lateant	279.m	Membrum nullum mundi odit aliud	382.f		
Medici sapientes duplici utuntur purgatione	487.m	Membrorum humorum errores oēs à uisu procedunt	289.f		
Medicis egens ciuitas mala indicat inibi disciplinam esse	566.p	Memoria quid	91.f		
Medici officium	567.m	Memoria mater musarum	157.f		
		Memoria quonam differat à Socratica reminiscencia	91.f		
		Memoriam de am inuocat	737.p		
		Memores qui	159.f		
		Mendax quis dicendus	268.f. 617.m		
		Mendacij species	159.m		
		Mendacium oēs hoies dijs oderunt	555.p		

Mentem nulli rerum immobilium adesse	189.p	Militibus in castris unum negandum esse	768.p	μνημη unde dicta	330.m
Mente & scientia nihil moderatius		Militiam communem esse, tam mari q̄ foeminae	594.f	μνησθεος	311.f
Mentes mortalium & im-	(105.m)	Militiae gratia merito magnas haberi deliberationes & leges multas cōditi esse subiectam	221.p	Moderata corpori maxime conducere	(5.f)
Mentis mensura unde	709.m	Militarem scientiam ciuili esse subiectam	(896.m)	Modestam diffidenter agere	585.m
Mentis ultimus quis dicatur more communi	840.p	Militaris res pars est ciuilis prudentiae	232.f	Modestis pecuniam plurimi faciendam	532.f
Mensurae capaciorne sit uoluptas an sapientia	105.m	Militarem artem nullus unquam uendit prater sophistas	250.m	Moechi unde ducant originem	425.m
Mensurae participes omne artificiosum	212.p	Militaris ars in ciuitate quomodo exercitanda	842.m	Molestiarum qualitates	93.m
Mensura omnium optima	276.m	Mimae centum cui datae ob filios instituentur	35.m	Molestissimum quid	121.m
Mensuram non posse esse quod est definiens	611.m	Minerua cur ab oculis Diomedis nebula abstulit	48.m	Molle quid	720.p
Mensurarum proportio	837.m	Minerua quod artificium hominibus demonstrauerit	393.f. 428.p	Momentū indiuiduū esse & inueniri	
Mercatorum Geometria quid à Philosophorum distet	101.f	Mineruae templis inscriptum epigramma	673.f	Momentū mediū quoddam inter motum & quietem	(76.p)
Mercatura duplex	178.p	Minerua & Vulcanum naturam habere communem	737.f	Momus p̄ diuina cura accipitur	601.p
Mercatura an utilis in ciuitate	550.m	Minima etiam à deo non negligi	868.f	ne Momus quidem id carperet, Prouerbum	603.m
Mercenarios complementum esse ciuitatis		Minos quibus leges tradiderit, & in quem earundem inuentionem retulerit	49.p	Monarchiae ueræ umbra sub Octauiam no uisa est	198.f
Mercurius quid à Pimandro petierit	53.f	Minos cuius filius, & quom praestas in condendis legibus fuerit	51.f	Mouēs seipsum, immortale esse	450.p
Mercurij uim totam uersari circa sermonem	305.f	Minos ubi regnauerit, & quanti fiat hic idem ab Homero	51.f	Mōtes esse q̄ tantū apes pascāt	738.m
Mercurij etymologia iuxta graecam uocem	317.f	Minoem mortuorum animas cū sceptro iudicantem ubi recitet Hom.	52.p	Moralis uirtutis officium totū in quadam animi purgatione uersari	487.f
Mercurius tetrachordi inuētor	688.p	Minos annis nouem Iouem ipsum allocutus est	52.p	Morales uirtutes quae	407.m
Mercurius Trismegistus quid de amore senserit	374.p	Minoem non alia praecepisse quam ipse seruauerit	52.m	Moralem disciplinam in omni etate magno opere necessariam	289.f
Mercurij stella quae	917.p	Minos qua in re deliquerit Platonis iudicio	52.m	Morato tantum de moribus loqui licet	289.p
Mese quid	691.f	Minos cur duri nomen & agrestis adceptus sit	52.f	Morbi omnes licet in aliquo conueniant, non tamen eandem esse omnium curationem	44.p
Messeniorum rebelliones	818.m	Minos & Radamantibus iudices mortuorum	371.p	Morbus ex quib. constare dicitur	88.m
Metallorum generationes	718.f	Minoem per nouennium patris colloctionem petere solitum	746.m	Morbus animi quibus in rebus consistat	224.p
Metalla planetis dicata et quib.	734.f	Minos crudelis Atticae tributum imposuit	786.m	Morbos animi & corporis qui uerbis tantum curauerint	302.f
Metaphysicū tanq̄ deū colendū	441.f	Miserum describit	762.m	Morbi ubi nulli sint	517.p
μνηστis quae	430.f	Miserrimum quid iudicio Plat.	769.p	Morbi noui unde	566.p
Metrodorus Lampiscenus rhapsodus	169.p	Misereri quorum debeamus	797.f	Morbum ab externis causis provenire	706.f
Metus & pudor custodes optimi in ciuitate	593.f	Miserabilis uel misericordia dignus quis	(892.m)	Morbis unde nascatur	728.f
Metus quid & quae metū inferat	299.p	Mithecus de Siculorum arte coquinaria scripsit	368.m	Morbi acriores ubi generentur	730.p
Meum & non meum quom uim in ciuitate habeant	592.f	Mixtio quibus in rebus facilius inueniatur	99.f	Morbos periculosissimos non esse phar-macis irritandos	732.m.f
Miccus sophista	121.m	Mixtionis officium quod deorum sortitus sit	(103.f)	Morium uarietas & nouitas unde nascatur	899.f
Mida locupletior, Prouerb.	567.m	Mixtionis Homericæ uel conuallis	104.p	Mores moderatos à fortibus nunquam separari oportere	223.f
Midas coturnicum nutritor	35.m	Mixtionis cuiusq; dignitas aut utilitas quomodo dignoscenda	105.p	Mores mali facile malas sequuntur opinionones	224.p
μεις μεις δωε quid	318.p			Mores priuatorum quantum cōferant ciuitati	821.f
Milciadem qui ad maratthonem pugnauit, quomodo damnare cogitauerint quidam	367.f			Mores in ciuitate una de causa maxime mutari	782.f
Miles quò educari debet	544.p			Morales uirtutes ab hominibus quomodo acquirantur	14.p
Militi Arithmetica & computatoria necessaria esse	621.m			Mori p̄ alio amātes soli eligūt	418.f
Militibus nihil propriū possidere debere	557.p. 571.f			Mori honeste praestat quam turpiter uiuere	654.m
Militēs praestantes maxime honorandos esse	595.m			Mori in bello quam commendabile sit	595.m
Militum uita qualis	703.m				
Militibus quid iuris in agros expugnatorum uiciorum	595.p				

I N D E X

Moritur quisquis amat	379.f	re mobili proprium esse	684.p	Mundus intelligibilis quid	675.f
Mori an multis cōducatur nec ne	297.f	Motus localis septem species	706.f	Mundus superior quid sit	676.p
Mori pro patria q̄ præclarum	520.f	Mo. genera duo diuinis esse data	709.f	Mundus cur sit unus, & moueatur in sphaeram	678.f
& 521.f		Motionū species decē	867.p	Mundus cur in quinque, uel sex plagas diuidatur	679.p.m.f
Moriendū pro patria quando, & quibus de causis sit	815.f	Motuum quis robustissimus	874.p	Mundus quō & ex quibus sit compositus	697.m
Mors quid	371.p	Mouendi uigor	13.f	Mundi totius anima quæ	168.m
Mortem suam homines præsentire nõ posse qua lege cautum sit	370.f	Moueri omnia	152.f. 188.f	Mundi aia quæ à Platone dicitur	199.f
Mors uoluntaria quæ	379.f	Moueri quid	153.p	Mundi totius inordinatio semel facta	206.f
Mortem timere quid sit	474.m	Moueri quid	153.p	Mundi partes per seipsas nasci, genera re & nutrire	207.m
Mortem non esse timendam	479.f	Moueri quid	153.p	Mundi pictura in quibus cernatur cernior	389.m
Mortis periculum subeundum potius quam peccandum	485. & deinceps per totum	Moueri quid	153.p	Mundi corpus quale	395.p
Mortis metum quomodo fugare debemus	488.p	Moueri quid	153.p	Mundi machinā unam esse, & ab alio pendere	624.m
Mors philosophi meditatio	493.f	Moueri quid	153.p	Mundi spiritum & intelligentiam, animam & naturam	684.m
Mors & mortuus quid sint	493.f	Moueri quid	153.p	Mundi plures sint an unus	706.p
Mortem medium esse optimum ad ueram rerum scientiam acquirendam	495.m	Moueri quid	153.p	Mundi intelligibilis unitas	706.p
Mortem qui moleste ferant	495.f	Moueri quid	153.p	Mundi originem duplici modo narrat	677.m
Mortem unum ex maximis malis existimari	496.p	Moueri quid	153.p	Mundi definitio	705.f
Mortis timorem quid afferat	532.p	Moueri quid	153.p	Mundi generatio ex quibus	713.m
Mors quomodo generetur in animantibus	532.p	Moueri quid	153.p	Mundum uiuere, & sapientiam sortitum esse à deo suo	205.p
Mortem non esse ultimū supplicium	728.f	Moueri quid	153.p	Mundum institutum fuisse dominū motionis suæ	207.m
Mortem sacrilego malorū minimū fore	853.f	Moueri quid	153.p	Mundum initium habuisse	225.m
861.p		Moueri quid	153.p	Mundum animam quadam regi & moueri	395.p
Mortuorum resurrectionem in Politico, in Phædone uaticinatur Plato	487.f	Moueri quid	153.p	Mundum habere supra se tres causas	674.m
Mortuos domi sepelire antiquissima fuit superstitio	50.m	Moueri quid	153.p	Mundum esse nunquam sed semper fieri	674.f
Mortuorum animæ quo & à quibus ducuntur	515.f	Moueri quid	153.p	Mundum pendere causa incorporea	674.f
Mortuorum cadauera in bello an præter arma spoliare liceat	595.f	Moueri quid	153.p	Mundum intelligibilem mediū esse inter uisibile & ipsum bonū	676.p
Mortuus quis reuixerit	668.f	Moueri quid	153.p	Mundum quomodo dixerit Plato existimare	678.p
Mortuis parentibus monumenta struenda esse	791.m	Moueri quid	153.p	Mundū boni gratia procreatū	678.m
Mortui qui laudandi	830.p	Moueri quid	153.p	Mundū fieri semper & fluere	677.f
Mortuos quibus officijs prosequi deceat	903.f	Moueri quid	153.p	Mundū ex quatuor elementis esse compositum	683.p
Mortalis generis primordia	232.p	Moueri quid	153.p	Mundum animatum, intellectualem, uiuentem à deo factum esse	685.f
Mortale quid in se immortalis habeat	432.m	Moueri quid	153.p	Mundum ex tota materia constare	706.m
Mortale quomodo seruatur	433.p	Moueri quid	153.p	Mundum æternum esse à defectu causæ non à materia	706.f
Mortalium genera tria	710.m	Moueri quid	153.p	Mundos plures non esse credendos	678.f
Motuum qui optimus, & qui deterrius	732.m	Moueri quid	153.p	Munera ab impuro capere neque hominem, neque deum decet	791.p
Motus qui & quot sint	66.f	Moueri quid	153.p	Munerum corruptelam tractat	559.p
Motus quomodo efficiatur & eius species	66.f	Moueri quid	153.p	Munitionum duplex usus	209.f
Motus species quot	141.m	Moueri quid	153.p	Muse quid significant Platoni	757.f
Motum & statum maxime contraria esse	189.m	Moueri quid	153.p	Musarum mater quæ	157.f
Motus naturales et coelestes à quo principium ducant	528.f	Moueri quid	153.p		
Motū circularem omnem semper sphaera		Moueri quid	153.p		

I N P L A T O N E M

Muse sunt anime nouem sphaerarū celestium	168.f	Narratio duplex	560.m.f	Neonus Cali filius	12.f
Muse ab Ioue ducuntur	168.f	Nasi longitudo quanta esse debeat	(390.f)	Neptunus quid apud Platonem significet	734.m
Musa Poetas diuino instinctu concitat	170.f	Natura quid	657.p	Neptunus quomodo & ubi filios genuerit	739.p
Musarum cognomen unde	446.m	Negligentia quomodo contingat	877.p	Neptuni filij quas terras coluerunt, & quibus de se dederunt nomina	739.f
Musas post homines natas esse	456.f	Natura infimum diuinæ providentiæ instrumentum	743.f	Neptunum significare naturalem prouidentiam	653.f
Musarum nouem mysterium	657.m	Natura magna	174.m	Neque literas, neque naturæ nouit; Prouerbium	776.p
Musæi musa quæ	168.f	Natura quomodo seipsam reparat	432.m.f	Neruorum natura	725.m
Musica unde dicitur	30.m	Natura quicquid bene se habet minime ab alio permutationem accipit	554.f	Nestor prudentissimus fingitur ab Homero	270.p
Mus. usuraria & sine mensura	101.m	Natura in mundo qualis sit	652.f	Nestoris pellex quæ	172.f
Musica cur tradenda pueris	234.m	Natura quicquid peius est esse idem & turpius	352.f	Nestoris orationes	457.m
Musica circa quid uersetur	337.f	Natura fortis conditio	223.m	Nestorem & dicendi facundia, & uitæ temperantia multos excelluisse	788.f
Musica sola parit molliciem	557.p	Natura sapientis causæ quomodo inuestiganda principales	712.f	Nete quid	691.f
& 568.m		Natura opera qualia	871.m	Neutrum amare malū impossibile esse	120.m
Musica unde originē habuerit	690.f	Natura sibi cognatam & consonam esse	19.m	Nicias Hierosolamandri filius	12.f
Musica quam amica sit homini	399.m	Naturam ostendere quid sit	461.f	Nicias Nicerati filius	347.f
Musica Aegyptiorum qualis	760.f	Naturam quotidie aliquid diuinum tradere	467.p	Nihil nimis, Proverb.	96.f
Musica elementa quæ	164.f	Naturam generosam sine reecta cultura inutilem semper & plerumque noxiam fieri	600.f	Nili salubritas	702.f
Musica Platonica et Pythagorica propositiones, et proportiones	687.f	Naturam nostram quomodo contemplari debeamus	617.f	Nitri generatio	719.m
Musica utilitas	557.p. 564.m	Naturales res opera dei esse	175.p	Niuis generatio	718.f
Musica uis	822.m	Naturalium species formæ, & substantiales numeris computari	680.f	Nobilium filij quæ discere conueniunt	9.f
Mus. perfectionē quid præstiterit	88.m	Naucleri quomodo arte sua abuti possint, & quomodo abutentes puniendi	218.p	Nobilibus an ignobilibus meliora ingenia sint	36.p
Musica tractatio antiqua	780.f	Nauclerius unde appellatur	537.p	Nobiles cur ad temperantiā excitandi	275.f
Musica noua species deuitada	575.p	Naucleris Aegypti	463.p	Nocere cuiusuis est	847.f
Musica genera imitationes esse morum	828.f	Nauis ab Atheniensibus in Delum quomodo tannis mittebatur	490.f	Nomen quid	304.p
Musica consonantiā fieri in elemento omnium medio	687.m	Neate quid	583.f	Nomen imponere nõ cuiusuis est	309.p
Musica numeris addere uocem	616.f	Necessariū quid corpori dicatur	726.p	Nomen quod nā instrumentū sit	ibid.
Musica sola uoluptate non esse iudicandam	765.m	Necessaria turpe esse nescire	836.m	Nomen quid sit disquiritur	307.f
Musica Astronomiæ similem, & æquipollentem	624.f	Necessitas industriæ mater	207.m	Nomen signum illud est agentibus impositum	194.f
Musica omnem imitatricem & similiū effectricem esse	765.m	Necessitas nõ differt à uoluntate in summa diuinitatis simplicitate	653.f	Nominis quæ uera restitudo	310.p
Mus. in amatoria pulchri finiri	565.p	Necessitatis regnum quid apud Platonem	392.f	Nomina qualia pueris imponenda	9.f
Musici celebres aliquot	409.f	Necessitatem expectandam esse in magistratu inuendo	539.f	Nomina Poetica quæ abijcenda	558.p
Mutatio quæ nam maxima & extremā omnium celestium alternationum	205.m	Necessitate in diuinis esse penitus uoluntariam	735.p	Nominum copulatio orationis est substantia	163.p
Mutatio quæ antiquissima & potentissima	874.m	Necessitati nec deum ipsum aduersari	836.f	Nominum origo triplex	306.m
Mutationis qui non sit expertus	205.m	Negatio quando contrarium non significet	192.m	Nominū uerorū sciētia quanta	302.f
Mutationem præterquam in malis esse rerū omnium periculosissimā	823.p	Negatio & affirmatio ab oratione prouenit	195.m	Nominū in scripto præcipitur	808.p
Mutationem assidua esse in corpore & anima	432.f	Negatiuarū quædam cōtrarietas	78.p	Nominibus quomodo pro arbitrio utendum sit, & qua conditione	282.f
Mutabilia quæ non sint	554.f	Neithe dea	702.f	Nominibus uti communioribus generosi animi est, contrariū autem illi beralis	154.m
Muti quales esse debeant	818.f	Nemesis iudicij angelus	791.m	Nomenclatorem rerum fuisse sapientem	330.p
Mutarū literarū sonus qualis	163.m				
Myrine quid à Batia differat	310.f				
Myso Chæneus	241.f				

Non altera manu apprehendendū, Pro-
uerbium 179.p
Non sus hoc quiuis norit, Prouerbum
298.m
Nosce teipsum epigramma in Delphis
37.m
No;cens ignorare idē nō potest 156.p
Nosse & ignorare circa omnia & sin-
gula uersatur 156.p
Nosse an idem quod scientiam accipere
166.f
Nugator quis dicendus 179.p
Nullus unquam prauus intelliget, &c.
Proverb. 802.m
Numa laus 614.f
Numerus quid 133.f. 617.p
Numerus impar deo gratus 376.p
Numeros triplices apud Pythagoricos
680.p
Numerorum planorum cur sit unū tan-
tum medium & solidorum plura
680.m
Numerus sub genere finiti ex qbus red-
datur 88.p.m
Numerus singulorum nihil aliud est q̄
partes 164.p
Numerus uerus ubi inueniatur 909.p
Numerus qui aptus ad plures distribu-
tiones 800.f
Numeri ratio quibus in rebus consistat
Numeri ternarij triplex 306.m
expositio 586.m
Numeri septimi mysteria 652.f
& deinceps 656.m
Numeri duodenarij mysteria 795.m
Numeri præstantia in rebus cognoscen-
dis 913.m
Numerum unde discamus 913.f
Numeri quaternarij ratio 681.p
Numerum parem appellari diuiduum
imparem indiuisibilem 685.m
Numerum & numeri computationem
quis inuenit 463.p
Numerum quinarium quibus de causis
animæ compositioni conuenire pu-
tet 685.f
Numerus omnium quis integerrimus
529.p
Numerorum cognitio quam utilis 918.f
Numerorum cognitionem commendat
Numerorum genus in or- (804.f
dine eorum 84.p
Numerorum duplorū, triplorumue in-
terualla quō numerentur 695.p
Numerorum harmonicorum ad animæ
compositionem conducentium sum-
ma 694.p. per totum
Numina octo in columna Aegyptia qd
Numinum contempto- (572.m
res quō cohibendi 870.p

Nuptiæ quæ contrahendæ 816.f
Nuptiarum leges 792.f
Nuptiarum tempus 821.f
Nuptiarum curatrices quomodo eligē-
dæ 827.p
Nuptiarum numerum arbitrio princi-
pis concedendum 591.m
Nuptias communes esse debere in ciui-
tate 701.p
Nuptias sacras utilissimas esse 591.p
Nutrices puerorum quales esse debeat
Nutriendi uigor 13.f (825.p
O
O ω utebatur antiqui 323.p
O ω usus apud grecos 326.p
ὄρατοι ἡγεὶ δαεισις 52.p
Oblata nō semp acceptanda esse 44.f
Oblationes deorum quales 902.p
Obliuio quid 91.f. 433.p
Obsequiū quod minime turpe 422.m
Obstaculorum duplex ratio 209.f
Obstetrices quales esse debeant 138.f
Obtestandi modus apud Platonē 52.f
Obuius aliquis cur statim placeat, aut
displiceat 390.p
Occidisse quos impune liceat 862.p
Oceanus & Tethys omnium aliorum
origo 152.f
Oceanum deorum originem 315.p
Oceanum unum ex quatuor præcipuis
fluentis 517.f
Oceanum ad flumina inferorum perti-
nere 490.p
Oceanii parentes qui 210.p
Octauiani monarchia qualis fuerit
Oculus mentis quan- (198.f
do acute uideat 438.p
Oculus quando uidens 141.f
Oculus quomodo seipsum uideat 41.p
Oculus quantum in amore possit 413.m
Oculi pupilla hominem intuentem ex-
primit 41.p
Oculum quis generet, & quis eidem ui-
dendi uim tribuat 616.f
Oculi cur dati hominibus 712.f
Oculi pulchri qui dicendi sint 114.m
Oculorum præstantia 712.p
Oculorum orbis quanti esse debeant
390.f
Oculos duobus modis turbari consue-
uisse 619.p
Oculis quæ uis insit 410.f
Oeconomi nomen cui conueniat 7.f
Oedipus inter imprudētes cur à Socra-
te numeretur 44.m
Odiffe quos deceat 534.p
Odiū quomodo nascatur 390.p
Odorum generatio 721.f
Odyssea & Ilias Homeri quid tractent
32.p

Oedipi imprecatio aduersus liberos à
dijs exaudita 890.p
Oedipodis mortem debitam fuisse suis
sceleribus 845.f
Oedipū imprudenter mala à dijs pre-
catum esse 43.m
Officia humana mentes ad felicitatem
preparant 252.m
Officia quæ debeantur patriæ quæ pere-
grinis, & quæ supplicibus 797.p
οἰνοῦ cur dictum 317.p
οἰονοησικὴ prius dicta, deinde hone-
stius οἰωνοησικὴ 449.f
Oleum laborum subsidium 523.m
Olei natura 719.p
Olfactus caliginoso aeri cur assignetur
387.m
Olle pueræ descriptio 111.m
Olympus Phrygius optimus tibi arum
inflandarum præceptor 51.m
Olympi opera 170.f
Olympiodori de Platone locus 655.p
Omne & totum an idem 163.f
Omnia omnibus esse similiter, ac sem-
per 308.m
Omnia & omne an differant 164.p
Omnia boni gratia fieri 895.f
Omnium centrum quod 376.f
ὄυ unde dicatur 323.m
Operari & facere an idem sit 282.m
Opera dei quæ 53.m
Ope. quæ nā appellari debeant 282.m
Operimentorum duplex usus 209.f
Opifex sublunaris quis 174.m
Opificum dij qui 885.f
Opificum ab imperfecto incipiens, in
perfectum definit 174.m
Opinari animæ quid 157.p
Opinari tribus modis 156.p.m
Opinari circa quid uersetur 156.p
Opinari à cognoscere quid differat
166.p
Opinatrix contraria ueræ sciētiae 182.p
Opinio quæ 133.p
Opinio unde oriatur 93.f
Opinio cuius sit 134.f
Opinio falsa quid 132.m. 185.p
Opinio falsa quomō contingat 159.m
Opinio falsa quomodo fiat 133.p
Opinio falsa quantum malum 341.f
Opinionibus falsis qui proni 159.f
Opinio uera quid 132.m
Opinio uera an idem sit cum iudicio, et
scientia 162.f
Opinio uera quando scientia sit 162.f
Opinio recta quæ 430.m
Opinio recta à scientia quid differat
Opinio recta quomodo ho- (26.p
minibus accidat 14.p
Opinio acquisita optimi affectatrix
in nobis

an nobis quid agat 444.f
Opinio quædam recta est cum ratione
nec tamen est scientia 165.f
Opinio particularis 132.p
Opinio falsa quibus insit, & quib. non
159.m
Opinio animæ quid à sermone eiusdem
differat 157.p
Opinio gignitur per cogitationem si-
lentem 190.m
Opinio media inter sapientiā & igno-
rantiam 430.p
Opinionis species duæ 155.f
Opinionis falsæ species 133.p
Opinionis rectæ opus quod 14.p
Opinionis, orationisq; falsitas, uel ueri-
tas à non ente nascitur 194.p
Opinionem circa aliud uersari q̄ scien-
tiam 599.p
Opinionē inducere an idem quod per-
suadere 162.f
Opinionem ueram hominibus natura
non inesse 26.f
Opinionem ueram scientiam non esse
155.f. 156.p
Opinionem ueram cū ratione non esse
scientiam 166.f
Opinionem omnium nō omnem ueram
existere 152.p
Opinionem quando ueræ, quando falsæ
148.p
Opinionem discordes quid indicent in
multi tudine 32.p
Opin. falsæ unde proficiantur 180.f
Opinionem partim ueras, partim falsas
necessario esse 195.f
Oppositionis uariæ diffinitiones 673.p
Optandum non esse ut omnia succedat
ex uoto 521.f
Optimati gubernatio optima 629.f
Optimum omnium quid nam primum,
quid secundum, quid tertium 339.p
Optimū quod cuiq; illud maxime pro-
prium 649.f
Optimū esse in aduersis quietem agere
664.m
Optimo nihil esse addendum 674.f
Opus nullum turpe esse quis senserit
282.m
Opus cuiusq; potentia quando optime
exerceatur 13.f
Opus denominationes unde desumere
possit 48.f
Oraculum Cræso datum 640.m
Oraculum Delphicum quas cogitatio-
nes Socrati immiserit 470.p
Oracula agendorum sæpe hominibus
per medios spiritus pandi 8.f
ὄρα quid 318.f
Orandum quomodo sit, & unde oratio

nis exempla petenda 42.f
Oratio quid 165.p
Oratio mediocris quæ 195.p
Oratio quomodo à cogitatione per os
effluit 195.m
Oratio prima & breuis quæ 194.f
Oratio uera quæ & quæ falsa 307.f
Oratio qualis in ciuitate admittenda sit
562.p. per totum
Oratio græcis quō dicatur 165.p
Oratio animi affectionem sequi debet
563.f
Orationis funebris ordo 520.f
522.f & deinceps
Orationis ueritas, aut falsitas ex re ipsa
dimanant 78.f
Orationis substantia 163.p
Orationis Hippia Lacedæmone habi-
tæ initium 110.p
Orationis pars minima quæ 307.f
Orationis partes & ordo 459.f
Orationis species duæ 553.p
Orationis definitio qua separatur à co-
gitatione 195.m
Orationem querulam quando habere
non liceat 829.f
Orationē in duas diuidi species 562.p
Oratione soluta quomodo pueri exer-
cendi 833.p
Orationes partim ueras partim falsas
necessario esse 195.f
Oratoria facultas quid 260.f
Oratoria facultas persuadet 133.m
Oratoria à Ciuili facultate quomodo di-
stineta sit 220.f
Oratoria facultatem sine ueritate esse
ridiculam 457.f
Oratoriae facultatis dignitas 220.p.m
Orator qui laudandus 442.p
Orator excellens quis 461.p
Oratoris ineptia omnibus notæ qui li-
beri & ingenui sunt 150.m
Oratoris & philosophi oratio quā dif-
ferat 149.p
Oratori quæ dicenda sint 456.f
Optari tria necessaria 441.f
Oratorem rectum quid scire deceat, et
qualem esse oporteat 364.p
Oratorem in dicendo nunquā liberum
esse posse 149.p
Oratorem legitimum quid intelligere
oporteat 332.f
Oratorem scire oportere & loquendi,
& tacendi tempus 462.f
Oratorem non docere sed fidem indu-
cere 340.m
Osium natura 725.p
Oratores tyrannis similes 345.p
Oratores qui uituperandi 332.m
Orat. quæ scribere permittatur 560.p

Oratores minime omnium in Repub.
posse 344.f
Oratores deceptores esse 522.p
Oratorum multorum præstantium enu-
meratio 460.p
Oratorum adulatio declaratur 361.f
Orbis terrarū magnitudo quāta 516.p
Ordo quantum in unaquaq; re momen-
tum habeat 362.p
Ordo seruandus in ciuitate maiorū &
minorum 884.p
Ordinem inordinato præstare 705.f
Ordinem certum non admittit quæ ua-
ria sunt 216.m
Ordines tres in uniuerso esse 920.f
Oristi nomē recte impositū esse 311.f
Oristem imprudētia matrem occidisse
Orichalcum in signe me- (45.m
tallum ubi multum 739.f
Oris usus & ornatus 726.p
Oris lōgitudō quāta esse debeat 390.f
Ornamenta reginarum prouincijs ubi
nomen dederint 37.p
Orithyæ fabula à Borea raptæ 443.p
Oromansius Zoroastri pater 36.m
Oromansius unde 303.p
Orphanorū cura quibus committenda
Orpheus quantā uim a- (887.m
mori tribuerit 373.f
Orpheus de rerum principijs cecinit
Orpheus de Ioue quid sen- (376.p
serit 376.p
Orpheus Oeagri filius uoti impos ex
inferis dimittitur 419.f
Orphei opera 170.f
Orphei mensa quæ 163.f
Orphei iuramentum quod 572.m
Orphei erga Eurydicen amor 375
Orphica uita quæ 820.m
Orthogoras Thebanus 231.p
Orsi dei nomen & apud quos 303.p
Otus quis 424.f
Ouidij musa quæ 168.f
ὄστω quot modis nuncupauerint ho-
mines 314.f
P
P Acis studium ad quid referendum
744.f
Pæana testem dictorum à quibus inuo-
candum iubeat 763.f
Pæanis species 780.f
Palamedis Eleatis in dicendo artificij
quantum 457.f
Pallas intellectualem significat prou-
dentiam 673.f
Pallas quid apud Platonem significet
734.m
Pallas armata cur palam culta fuerit
737.f
Palladis descriptio 673.m
NN 4 Palladis

I N D E X

Palladis etymologia	317.p	Patris & filij in diuinis candē esse substantiam	601.f	Perfectio absoluta ubi	381.f
Palladem ante diluuiū duas condidisse, educaſſe, et docuiſſe Athenas	529.p	Patrem quomodo & quando accuſare liceat	889.m	Pericles Xanthippi filius	28.m
quid ſignificet	317.f	Patrem homicidij accuſare etiam licere	54.m	Pericles quomō sapiens euaserit	34.f
Pan Mercurij filius biformis	305.f	Paterfamilias uir nihil metuat ſeruiū multitudinem	646.p	Pericles uolentibus imperauit	11.p
Pandari conſuſio ſacramentorum induciarūq;	554.m	Paterfamilias, ciuilibus, dominus, rex an idem ſint	200.f	Pericles quales reddiderit Athenienſes	367.m
Paralus Periclis filius qua re exercitatus fuerit	24.f	Patiens quando patiens	141.f	Pericles non ſuit bonus ciuium curator	367.f
Paralus Pericle natus	229.f	Patiens ſenſibile eſſe nō ſenſum	153.m	Pericles Alcibiadis tutor	34.f
Parameſe quid	691.f	Patria honoranda	797.p	Pericles Anaxagoræ auditor	461.p
Paranete quid	ibidem	Patria quomodo colenda	484	Pericles cur oratorū perfectiſſimus fuerit	461.p
Parca cur trahēt manibus glomos, mater uero nequaquam	657.f	Patria quomodo laudanda	523.p	Periclis conſilio que Athenis facta ſint	340.f
Parcarū uim eſſe incōuertibile	904.p	Patriæ hoſtis quis iudicandus	851.m	Periclem uirum ſapientiſſimum fuiſſe & quō filios ſuos inſtituerit	24.f
Parces cum paribus facillime congregantur, Prouerb.	447.f	Patriæ cura & ſtudium erga filios ſuos	528.m	Periurijs quibus dii dent ueniā	421.f
Parmenides quonam modo diſputare conſueuerit	175.f	Patrocles Iolauus	264.p	Peripateticos dei cultum minime curare	839.f
Parmenides Pythagoricus librū De natura ſcripſit	374.p	Patrocli erga Achillem amor	375.f	Peritia quid ab arte differat	360.f
Parmenidis magni de eo quod non eſt ſententia	183.f	Patroclo que falſo adſcribat Homerus	559.f	Peritorum & imperitorum diſcrimen in legum imitatione	219.p
Parmenidis carmina	193.p	Paulus ſplendor ueritatis	303.f	Perſuaſionis artificem non ſolam eſſe Rhetoricum	339.f. 340.p
Parmenidem priſca deorum geſta deſcripſiſſe	427.p	Paupertatem nimiam obefſe ciuitati	571.m. 574.p	Perſuaſionis ſpecies quot	340.m
Parentes quaſi dei uicarios honorādos	785.p	Pausanias Ceramēſis	230.p	Perſe Regem ſuum quomodo educare conſueuerint	36.m
Parentes cur filios ſe genuiſſe conſiderare debeant	527.f	Pecunia quibus plurimi faciēda	532.f	Perſe quomodo deum appellent	303.p
Parentes boni qui malos filios habuerunt	24.f	Pecunia que Iunoni cōſecratur	817.p	Perſarum deliciæ	752.p
Parentum honorum cur mali ſape filij	234.f	Pecunia malum quod	349.f	Perſarum regis cuiuſdam anima qualis fuerit	371.m
Parentum amor	122.f	Pecunie uſus qualis apud uirum probum	529.m	Perſ. reges unde genus duxerint	36.p
Parentum preces aduerſus liberos ſape audiri	890.p	Pecunias querimus corporis gratia	499.p	Perſarum reges ditiffimi & regie uxo res ſimiliter	37.p
Parentum curā erga filios qualis eſſe debeat	9.p	Peccat quiſq; deficiente ſcientia	136.f	Perſarum imperium cuius legibus gubernetur	936.m
Parios iuuerūt Athenienſes contra Lacedæmonios	526.f	Peccantes in pugna quomodo puniendi	595.p	Perſarum mollities	36.f
Paricide quomodo puniantur apud inferos	518.m	Peccantium conſabulando expiatio uetus fuit	449.p	Perſas qui primi inhibuerint	524.p
Pars nō eſt multorum, ſed totius	76.m	Peccatorum iudicandorum ordo	854	Perſas nauali pugna inexpugnabiles aliquando fuiſſe	524.f
Pars quō à ſpecie differat	202.m	Peccatorum iudicandorum ordo per totum	854	Perſis quis leges tradiderit	49.p
Partis cognitio qd cōferat ad tot.	18.p	Pedum motus qui illiberales	563.f	Perſes Iouis filius	36.p
Partes ob finis intentionem uniuntur	198.p	Peleus Aeaci filius in Phthia quomodo dominatus ſit	10.m	Perſuadere an idem ſit quod opinionē induere	162.f
Partibus que conſtent	164.p	Pelopes lege græci, natura barbari	526.f	Perturbationes animi ruruſus recenſet	857. per totum
Parua prius conſideranda ei qui maxima aſſequi cupit	176.p	Pelopi cur recte nomen impoſitum	312.p	Perturbationes ad ſenſibilia pertinentes in anima ſciunctas ab corpore remanere poſſe	852.p
Parum bene, quam multum non ſufficiēter determinare, præſtat	156.p	Pentatbli quem nam locum in certationibus habeant	6.f	Perturbationes omnes tū corporis, tum animæ, tum utriuſq; doloris & uoluptatis concurſum habere	99.p
Parypate quid	691.f	Percipiant qui facile	159.f	Perturbationes in qua hominis parte ſint	723.m
Paſiones que uiolente	864.p	Peregrinantium genera	900.f	Peſimus uir qui ſit	645.p
Paſionum ſenſibilem et inſenſibilem cauſæ	720.f	Peregrinus cur maiorem miſericordiam à Deo & hominibus mercatur	797.p	Petrus Læſpōletinus Mathe.	697.f
Paſtores cur appellentur ab Homero exercitus duces	52.f	Peregrino quantum ſit fauendū	797.p	Phedonem adoleſcentulū lupanari publico proſtitutum Socrates ad philoſophiæ ſtudium adduxit	416.p
Paſtorum dignitas non parua	206.m	Peregrinationis utilitas cur inſtituenda	900.p	Phædrus	

I N P L A T O N E M

Phædrus Myrrhinuſtus	228.f	Philofophi officium & actiua, & contemplatiua comprehenditur	14.m	Phoenices queſtus auidi	588.m
Phædrus qualis fuerit	373.m	Philofophi affectio	145.p	Phrenes in homine quid	723.m
Phædrus ex oratore philoſophus à Socrate factus	416.p	Philofophus in indagando quomodo à ſophiſta diſtet	106.m	Phrynondas	235.p
Phaeton Solis filius fulminatus quid ſignificet	673.m	Philofophi qui	127.p	Phthia latigleba	481.f
Phantafia quomodo à cogitatione diſtinguatur	195.f	Philofophorum opinio de rerum omnium principio	131.m	Phthongus quid	556.m. 687.f
Phantafia, tertia animæ uis & eius actus quis	13.f	Philofophorum otii & mos diſputandi	(149.p)	Phyllidis amorem melancholicū fuiſſe	
Phantafmata nocturna demonum ſunt ſimulacra	196.m	Philofophus ineptus ad ciuiles actiones	149.f	Phyſica quomodo conſtant ex Mathematicis	697.f
Phantaficū genus i duo ſecatur	196.f	Phil. quō cōtemnat ea que magna alio qui uulgaribus uidentur	149.f	Phyſici aliquot inſignes nominantur	(393.m)
Phaſtanes Andrius Athenienſium imperator	174.p	Phil. quō cōtemnat ea que magna alio qui uulgaribus uidentur	149.f	Pictura apd' Aegyptios qualis	760.m
Phellicos agros ſolo pingui fertiles aliquando fuiſſe	738.m	Philofophus duabus de cauſis apud populum ridiculus	150.m	Picturæ laus	399.m
Phenicem Achillis præceptorem dæmonat	559.m	Philofophus quis	174.f	Picturæ immenſum ſtudium quod & Horatius alicubi innuit	815.m
Phemius Itacenſis rhapsodus	170.f	Philofophi diuini appellandi	175.m	Picturam procul à ueritate poſita eſſe	663.f
Pherecrates Poeta	235.p	Philofophi quales habeantur	175.m	Pictorum Tragelaphi	604.p
Pherecydem ſummū fuiſſe theologum	616.m	Philofophorum genus haud facilius quæ deorum diſcerni	175.m	Pictoribus ſimilem artem eſſe in ſermone	182.m
Φερεφάτη quid ſignificet	316.p	Philofophus aliter quam ſophiſta reſugit intuitum oculorum	191.p	Pietatis definitio	53.m
Φερεφόνη quid ſignificet	316.p	Philofophi ueritatis amore cuiuſdem ſtudioſi ſunt	224.p	Pietatem in rebus grauibus ſemper diuinum auxilium implorare	585.m
Φιδία pulchra extabant opera	23.f	Philofophorum uita cōmendatur	372.p	Picis natura	719.p
Φιλανθοῦς & Φιλολογία à philoſopho quid differant	598.f	Philofophus definitur	431.p	Pij quam regionē inhabitent poſt hanc uitam	518.f
Philemon Philemonidis filius	12.f	Philofophum nō modo non timere, ſed cum lætitia ſperare mortē	487.m	Pindari teſtimonium de animi immortalitate	19.p
Philippides Philomeli filius	229.f	Philofophus quid poſt hanc uitam ſperare debeat	493.f	Pind. & aliorū poetarū criminationes reprobandur de Aefculapio	567.m
Φιλολογοί qui	600.m	Philofophus cur mortem optet cum ſe ipſum uiolare non liceat	492.f	Pindari pulchrum dictum	532.m
Philolaus	492.f	Philofophorum cuſtodem qualem eſſe oporteat	552.f	Pingendi arte præſtans quis	231.p
Philofophari quid iuxta Solonem	5.f	Philofopho quid maxime neceſſarium	557.p	Pinguis Mimeruæ homines, Prouerb.	
Philofophandum quibus nō ſit	127.p	Philofophos regnare aut reges philoſophari oportere	597.m	Pirithoo que falſo ab Homero adſcribantur	559.f
Philofophantis ſtudium quod	487.m	Philofophus quis ſit	598.p	Piſcatio in duo mēbra diuiditur	176.f
Philofophatib. qd obijci ſoleat	471.m	Philofophi ueri qui	598.m	Piſcatio ignifera, & contorta	177.p
Philofophiæ principium	141.p	Philofophi proprium quid	600.f	Piſces circa Nilū manſueſcieri	203.p
Philofophiæ priſcæ figura	241.f	Philofophorum ingenijs propria	602.f	Piſcibus Neptunum præeſſe	393.f
Philofophiæ ſciētia acyſiſtio eſt	260.m	Philofophos cur calumniati ſint multi	601.p. 604.f	Pitthagoricorum de trinitate ſententia	
Philofophiæ alia definitio	6.m	Philofophi cur rempub. non attingant	(620.p)	Piratarū furta & latrocinia unde	376.p. 818.m
Philofophiæ gratioſa eſt	267.m	Philofopho quo pacto conſueat ducatur Geometria	623.m	Pittacus cur à ciuilibus actionibus abſtinerit	108.p
Philofophia Socratis qd doceat	352.p	Philofopho Dialecticam neceſſariam eſſe	625.m	Pittacus Mitylencus	241.f
Philofophiæ exactā diligentia nō eſſe impendendā qui ſeruerint	354.m	Philofophum non decere eſſe claudum	(627.p)	Pittaci ſapiētis ſententia abſona	240.p
Philofophiæ quō danda opera	353.p	Philofophus quas uoluptates floccipendat	647.m	Pituitam que augeant	566.p
Philofophia que uro rempub. gubernatio ſit ualde neceſſaria	520.f	Philofophi inſtrumenta que	647.f	Pituitæ ſpecies, & unde	729.f
Philofophiæ calumnia maxima unde oriatur	604.f	Philippus Valor	700.m	Placa urbs apud Boemos quomō gubernata fuerit	585.p
Philofophi à ſtudio que auertant	607.p	Philofophum quantum ab alijs differre deceat	931.m	Platæarum bellum	524.f
Philofophiā donū eſſe diuinū	615.p	Phlegeton	489.f	Plato cur ſuos neglexiſſe uideatur	923.p. 932.m
Philofophia quibus non ſit communis	921.m	Phœbus Linum afflauit	168.f	Plato quibus leges tradidit, & in quibus earundē inuentionē retulerit	49.p
Philofophum quomodo conueniat omnines artes attigiſſe	6.m.f	Phœbum diuinis uerbis tum animi, tum corporis morbos curauit	302.f	Plato quantum uixerit & quo die mortuus fuerit	373.p
Philofophus quando inutilis ſit	7.p	Phœbum duos genuiſſe filios	224.p	Platoni quædā ſunt extra cœlū	451.p
Philofophum unoquoq; artifice inferior rem eſſe	7.p			Platoni	
Philofophorum quibus in rebus ſecundas tenere turpe ſit	8.p				

I N D E X

Platoni que argumentationum genera familiaria 13.m
 Platonis uis in loquendo quanta 654.m
 Platons academia in insalubri loco cur sita fuerit 782.p
 Platonis sapientiam tum in contemplando, tum in agendo consistere 743.p
 Platonis sapientia semper excelsa suscipit 302.m
 Plat. scripta tria ferme tractat 895.f
 Plato reuerentia erga Homer. 660.m
 Platonis mens 133.p
 Platonem Phœbi filium dixerunt græci
 Platonem à Dionysio oc= (224.p
 cium, cur dictum sit 935.m
 Platonem uarie interpretari de mundi origine 677.f
 Platonem egrotasse eo tempore quo Socrates in carcere mortem expectabat 491.m
 Platonem Mosi qui comperet, et similem faciat 683.f
 Platonem tragediam Socrates coegit tragœdias igni tradere 416.f
 Ploratus clarorum uirorum tollendos esse 558.p
 Plutonis etymologia 315.m
 Plutonis galea, Prouerb. 668.p
 Pœnam dare an malum 346.f
 Pœnis cur uententur mali 882.m
 Pœnas luens maximo liberatur malo 349.f
 Pœnas fugere quid pariat 351.p
 Pœsis dithyramborum ad quid consue= rat 361.p
 Pœsis sine cœcentu et numero quid sit
 Pœsis que pars in ciuitate non sit recipienda 660.p
 Pœsis imitatur homines ui aut sponte aliquid agentes 664.p
 Pœsim in tone tractat Plato 167.f
 Pœsim non posse absq; dei fauore com= parari 168.p
 Pœsim omnem aut per imitationem, aut per enumerationem proferri 561.p
 Pœsis uel donum dei, uel fortunæ fors, uel artis opus est 168.p
 Poematis specie qui sophisticam artem dissimulauerint 230.m
 Poemata enigmatibus scaterere 47.p
 Poematum electores quot esse debeant 830.m
 Poeta ineptissimus quis 171.m
 Poeta nemo debet sibi ipsam reddere
 Poeta et ad laudandum et ui= tuperandum uehementes 52.f
 Poeta non sermones, sed fabulas facere 492.p
 Poeta quò pueris tradendi 833.f
 Poeta conciti alios furore corripiunt 170.f

Pœte non arte, sed diuino afflatu mente capti oia canunt præclara 170.f
 Poeta patres et duces sapientiæ 125.m
 Poeta elegans dictum de docto imprudente 46.f
 Po. unde ad nos carmina afferat 170.f
 Poeta que scribere debeant 560.p
 Poeta uirtutum genitores 433.m
 Poeta deorum interpretes 171.p
 Poeta qui uituperandi 332.m
 Poetarum multos prius rudes, in momento doctissimos euasisse 168.m
 Poetarum de animorum immortalitate sententia 19.p
 Poetarum scripta de dijs et Heroibus fabulosa abijcienda 553.m
 Poetarum lex 830.p
 Poeta. cantus quales esse debeant 762.p
 Poetarum studia comendantur 169.p
 Poetas carpit 641.p
 Poetas absq; furore inaniter laborare 440.f
 Poetas uocat deorum filios 548.p
 Poetas sepe sua scripta non intelligere 168.m
 Poetas tradere artes omnes 186.p
 Poetas lectos esse à Socrate, et quia de causa 470.f
 Poetica imitatio que 652.p
 Polem. archus Lysie frater 455.f
 Polius orator Socrat. isector 409.p
 Polus Agrigentinus sophista quo tempore uixerit 12.p
 Polimica in dicendo concinnitas 460.p
 Polycratis pecunias quis nactus fuerit
 Polygnotus Aglaophon= (23.p
 tis filius 170.m
 Polymnia Pindarum afflavit 168.f
 Polymnia cur Saturni uox ibidem
 Polyxenus 927.p
 Pompam externam et cultum superstitiosum minime deo placere 48.p
 Pompilius quibus leges tradiderit, et in quem earundem inuentionem retulerit 49.p
 Pomponij Melæ locus 585.p
 Pontificis electio sumus 898.f
 Populum magistrum esse lingue 31.f
 Popularem tractat gubernationem constitutionem et conditionem 635.m
 Popularis respub. quam pulchra uideatur ad aspectum 636.p
 Popul. sermo quedam pœsis est 361.m
 Popularem hominem nullum habere uiuendi delectum 638.p
 Porticus regis 53.f
 Porticus Iouis liberatoris 9.p
 Portiones quas accipiat deus ex ipso generum fermento ad animam effundendam 693.p
 Porus Consilij filius 397.p
 πορδολω cur ita uocatus fuerit
 Positioni non credens re= (315.p
 probare debet 193.m
 Possessionem rerum tam excedentem, quam deficientem obesse artibus 571.m 574.p
 Possessionem rerum non tollit iudicium uerum uel falsum 161.f
 Possessionem omnem esse absq; morali uirtute uanam 521.m 527.p
 Post festum uenire, Prouerb. 336.f
 Potens quis dicendus 270.f
 Potentem esse in sua Repub. pulcherrimum 114.f
 Potentia an idem sit quod robur 245.m
 Potentia et utilitas idem esse uidentur 107.p
 Potentiam nullam maiorem esse bonorum consensu 919.m 927.m
 Potentiam omnibus esse exoptandam
 Potentiam qui minima in ciuitate obtineant 345.p
 Potentiam non esse pulchrum quod queritur 114.f
 Potentiam ignoratam teterrima res 98.m
 Potentiores semper legib. abuti ad suam utilitatem 529.f
 ποθος unde dicatur 322.f
 Potestas magna bonum quiddam est 346.p
 Potus definitio 3.f
 Potui moderationem quandam adhibendam esse 468.m
 Præceptores bonos quid habere deceat
 Præceptorum operam quibusdam inutilem esse 293.m
 Præconis lex 896.p
 Præesse neminem posse nisi prudentem 26.p
 Prægnantes cur rei optate pingant imaginem in factu 412.f
 Prægnantes quomodo curande 826.m
 Præmia danda præstantioribus 591.f
 Præparatiões due tam ad corpus, quam ad animam pertinentes 366.m
 Præscriptio temporis in ambiguis qualis 901.f
 Præsentis sorte pro uiribus bene utatur, Prouerbium 360.p
 Præstantissimus qui uult euadere, quibus se conferre debeat 35.m
 Præstigiator sophista sermonibus decipit 182.f
 Prætoris electio et officium 814.p
 Prætorum munus quod 221.p
 Præuitatis innumeræ esse species 584.f
 Præuitatis in anima species due 180.p
 Præuitatem quasi priuationem neq; se, neq; uirtutem cognoscere 557.p
 568.p

Præuitatem

I N P L A T O N E M

Præuitatem seruilem esse 42.m
 Præuitatem morbum esse 584.m
 Prauos secum disidere 125.m
 Precandum quomodo sit, et unde precum exempla petenda 42.f
 Preces quomodo probauerint multi philosophi 673.f
 Precum qualitates que 44.f
 Priamo que falso adscribat Homerus 559.p
 Principes an que sibi non cõducant imperent 536.m
 Principis ignauia quantum toti ciuitati obfit 636.p
 Principem in omni conuentu esse oportere 752.f
 Principem nõ sibi ipsi sed subiectis consulere debere 537.f
 Principes non pecuniarum, sed amicorum defectu perire 919.m 927.p
 Principes quo uno seruato nunquam peccant in administratione sua 217.m
 Principes in repub. quando boni esse nõ possunt 288.f
 Principes ciuitatis amatores sint 610.f
 Principes quò uocadi in ciuitate 592.f
 Principum mores imitantur ceteri 782.f
 Principatus qui plurimus et secundum naturam est, in ciuitate maxime est necessarius 776.m
 Principatum appetere non decet 530.p
 Principia summa rerum qualia 8.m
 Principia omnium esse corpora reijciuntur 872. et inde
 Principia cuiusq; rei statuere quomodo debeant 330.p
 Principium dimidium totius operis, Prouerb. 808.m
 Principium in omnibus rebus à dijs sumendum 946.p
 Principium sine ortu esse 450.p
 Principium in unaquaq; re maximum 553.p
 Principium et finem terminos cuiuslibet esse 66.m
 Principium rectum nunquam ab aliquo factis fuisse laudatum 808.m
 Principium primo omnium fieri 74.m
 Principium et simplicissimum debet esse et optimum 675.m
 Prisca an in ciuitatibus uituperanda 828.m
 Prisci homines cur recentioribus anteferendi 108.p
 Priscorum laus et comendatio 84.p
 Probare et laudare quod differat 239.p
 Probus ut dolorem toleret 664.p
 Procles lacedæmonis rex 773.m
 Proci ab Homero inducti tumentes facti 6.p
 Prodesse non est cuiuslibet 847.f

Prodicus cuius præceptor fuerit 25.f
 Prodicus Chius sophista quando floruerit 12.p
 Prodicus sapientissimus et diuinitissimus uir 230.p
 Prodicus sophista 139.p
 Prodicus laus et commendatio 108.p
 Prodicus pulchra de dicendi arte respon= sio 460.p
 Progressus quis melior 212.f
 Prolixitas uerborum infinita à Lysia et Gorgia adiuuenta 460.p
 Prometheus ignis dator 207.m
 Promethei et Epimethei fabula rursus adducitur ut ostendat uirtutem doceri posse 232.p
 Prometheo hominum cura tradita
 Promiscuum genus unde (225.p
 de principio genitum 383.m
 Promittentes facile nihil unquam præstare 250.f
 Propagationis instinctus omnibus inditus 381.f
 Properatio nimia serius absoluit, Pro= uerbium 202.f
 Prophani qui 141.p
 Prophanium quid 55.m
 Prophanisimum quid 51.f
 Prophetas angelorum audire uoces 466.m
 Propinqui quò amandi 785.p. 791.m
 Proportio totius unde nascatur 388.f
 Proportionalitatis definitio 688.f
 Proportionum consonantie 690.f
 Proprium cuiusq; optimum esse 649.f
 Propugnaculorum duplex ratio 209.f
 Proserpine pœnas dare antiquæ miserie 19.p
 Proserpine etymologia 316.p
 Prosperitas quid pariat 521.m
 Protogoras sophista diues docendo factus 23.f. 108.f
 Protogoras quot annos uixerit et quot docuerit 23.f
 Protogore sententiam ad deos minus quam ad homines pertinere 144.m
 Protogore defensio 145.f
 Protogore tutores 145.m
 Protogore propria ac recta colloquutio et stylus præclarus 460.p
 Protogore paradoxon 130.f
 Protogora insipientem testimonio Socratis 143.f
 Protogore fabula 145.m
 Proteus Aegyptius sophista 260.p
 Protei fabula damnatur 555.p
 Proteo mutabilior, Prouerb. 174.p
 Prouerbium quod semper seruandum 521.f
 Prouidentia Iouis uniuersalis, demonum uero particularis 225.m

Prouidentia dei omnia ad finem sibi notum ducit 782.f
 Prouidentiam dei mirifice et exaggerat et tuetur 877.f et deinceps
 Prouidentiam diuinam nunquam hominibus deesse modo sibi ipsi non desint 784.p
 Proximi non ledendi præceptum 51.f
 Pruinæ generatio 718.f
 Prudens paucorum sapientium iudicium multorum sententiæ insipientium præfert 426.f
 Prudens quis sit appellandus 46.m
 Prudentis opus quod 724.m
 Prudentes qui sint tertio concludit ex pulcherrimo digressu 48.p
 Prudentes qui dicendi sint 44.m
 Prudentes homines cum simul sunt deum habent presentem 175.m
 Prudentibus administrationem rerum committi 123.m
 Prudentissimum quid efficiat 447.m
 Prudentia quantum præfert 22.m
 Prudentia eadem que et iustitia 7.f
 Prudentia hominibus quomodo adueniat 14.p
 Prudentiæ opus quod 14.p
 Prudentiæ definitio 226.f
 Prudentiæ usus et utilitas que 27.f
 Prudentiam esse magistratam uitæ 28.p
 Prudentiam sequi debet uoluntas 775.m
 Prudentiam apud deos et homines maxime honorari 48.p
 Prudentiæ usus apud Græcos 325.f
 Prudentiæ pisciculi 383.f
 Prudentiæ ut recte nota fuerit 314.p
 Publicum ciuitates connectit, priuatum dissipat 862.m
 Pudor quia etate maxime deceat 280.p
 Pudor ingenuus est temperantiæ fundamentum 225.f
 Pudor cur homini datus à deo 290.p
 Pudor abstinet à turpibus 375.p
 Pudor in ciuitate quam utilis 593.f
 Pudorem uiro egno bonum non esse 281.p
 Pudorem non esse ubicunq; timor 58.m
 Puellarum separatio à uiris quo tempore facienda 827.p
 Puerum omni bestia intractabiliorem esse 832.f
 Puerum duo maxime decere 419.m
 Pueri quibus rebus instituendi, et quomodo tempore 833.m
 Pueri armorum disciplinam cur discere debeant 291.f
 Pueri quomodo ad bellum preparandi 827.f
 Pueri in qua solemnitate ad carmina canenda conuocari soleant 702.p
 Pueros

I N D E X

Pueros bellorum spectatores esse debe- re, & cur 594.f. Pueri quomodo allicendi ad studia di- sciplinarum 837.p. Pueri quomodo educandi & erudiendi Pueri instituenti in io- (234.p.m. cis honestis 575.p. Pueri quo pacto docendi sint 627.f. Puerorum benevolentia an amicitia ap- pellade sint 301.f. Puerorum de minis iudicium 761.p. Puerorum ingenia unde & quo tempo- re spectanda 826.p. Puerorum natura iniquum esse 757.f. Pueris fabulas narrari, et cur 553.p. Pueris deliciae an auctoritas magis co- ferat 825.f. Pueri quoad interdicatur uinum 764.m. Pueris agitatio quid conferat 825.m. Pueros facile persuaderi 144.m. Pueros non amandos esse cur legibus ca- uendum sit 421.p. Pueros non esse absterrendos diuersis deorum formis nocturnis 555.p. Pugnatu apices comuictos esse 491.f. Pugnaturus qualis esse debeat 552.m. Pulchritudo quid 107.m. 276.p. 375.p. & 378.m. Pulchritudo uera que 227.p. Pulchritudo triplex 375.p. Pulchritudo ad que pertineat 440.m. Pulchritudo diuina quomodo amorem pariat 376.m. Pulchritudo quid a Platone uocetur 106.m. Pulchritudo animalibus unde 387.p. Pulchritudo quod describatur 376.f. & deinceps Pulchritudo quibus anime partibus co- gnoscatur 387.m. Pulchritudo ex mensura, & commen- suratione 105.p. Pulchritudo quod consideranda 276.p. Pulchritudinis natura unam comunem esse in omnibus corporibus 406.f. Pulchritudinis radius quomodo per gra- dus penetret in omnibus 107.f. Pulchrit. corporeu contemplatione mira- bilia uenabatur Socrates 224.m. Pulchritudinem corporis non propter se amandam 276.p. Pulchritudinem uniuersalem incorpo- ream esse 390.p. Pulchritudinem splendorem esse diuini luminis 389.m. Pulchritudine diuina per omnia splen- dere & amari in omnibus 378.m. Pulchritudine solam maxime omnium amabilem esse 452.f. Pulchritudine in circulo posuerunt theo- logi 376.f. Pulchritudinem corporis qui, & diui- nam qui admirantur 373.f. Pulchritud. donu esse spiritale 390.f. Pulchritudinem in concinnitate consi- stere 375.p. Pulchritudinem aliquid esse incorpo- reum 388.m. Pulchritudine omnino aliud esse quam quantitatem ibidem Pulchritudinu dei angeli anime et cor- poris comparatio 404.f. 406.p. Pulchrum qua causa pulchru sit 511.f. Pulchru qd non est an sit turpe 430.p. Pulchrum quod amabile 554.f. Pulchrum cur nobis ignotum 64.f. Pulchrum sine moderatione & mensu- ra esse non posse 731.f. Pulchru nec per sensus, nec opinionis indagacione cognosci posse 107.p. Pulchrum omnia quibuscumq; inest pul- chra efficit 113.p. Pulchrum cur amicum 126.m. Pulchri idea qualis 434.m. Pulchri & turpis modu quod 430.m. Pulchri definitio 111.p. & inde Pulchritatio ad qua natura pertineat Pulchroru coparatio quo- (306.p. modo faciendi 349.p. Pulchra bis & ter repetenda, Prouer- bium 103.p. Pulchra que sint 348.f. Pulchra non minus uelocia quam quie- ta esse 281.p. Pulchra difficultate esse, Prouerb. 119.p. Pul. difficile cognosci, Prouer. 307.m. Pulchra ut res aliqua sit quot requiran- tur 390.f. Pulcherrimum quid in ciuitate 49.f. Pulmonum natura & officium 723.f. Punire iniustos cur debeant Magistrat- us 233.m. Punitus duplicem utilitate afferre po- test 371.f. Pure nihil possumus cum corpore scire Purificatio animi qua in (495.m. re consistat 495.m. Purgatio quid 179.m.f. Purgationis gemina species ibidem Purgatio animarum post hanc uitam 490.p. Purgationes medicorum quibus adhi- bendae morbis sint 732.m. Purgationu corporaliu species multae Purgatorium humano- (179.m. rum delictorum quod 852.m. Pusillanimitas aduersa animo diuina et humana indagatio 603.p. Putandi modi 156.p.m.f. wvg quid significet 318.m. Pyrilampes Antiphonis pater 61.m. Pyrilampus quis 279.f. Pyriphlegeton quod perueniat 518.p. Pyrrhice quid 835.m. Pythagoras unde Musicam didicerit 690.f. Pythagore sapientiam in contemplan- do tantum fuisse 743.p. Pythagore de temperantia sententia 276.p. Pythagora diuinis uerbis & animi, et corporis morbos curauisse 303.p. Pythagoricos summos fuisse theologos 616.m. Pythagoricorum communitas 585.p. Pythodorus Isolocho filius cuius consue- tudine doctus euaserit 35.m. Pythocles sapiens uir 34.f. Q Vadruptu unde eliciatur 19.p. Questio difficillima 145.m. Questorum munus 811.p. Questus in ciuitate qualis 802.m. Qualitas omnis ab extremo additamē- to secreta infinita dicitur a physi- cis 407.f. Qualitates in corpore unde sustineantur 384.m. Quantitatem & pulchritudinem om- nino esse diuersas 388.m. Quatritate Pythagorici plenitudi- nem designabant 681.p. Quid sit precedit quale sit 14.f. Quies unde originem habeat 819.p. Quietii hoies an temperati sint 280.m. Quiete res corrumpi 140.p. R Vfus apud antiquos grecos 325.f. Rama Gyryna 143.f. Rapinis abstinentium esse etiā in bello 595.f. Rasis medicus de cura amoris quid scri- pserit 399.m. Ratio quid 133.f. Ratio uniuersalis 132.p. Ratio nullam in membro corporis seade- habet propriam 387.m. Ratio graecis quomodo dicatur 165.p. Ratio multitudo mobilis 167.p. Ratio, anime uis secunda, & quis eius actus 13.f. Ratio in anima quid sit declaratur per simile 677.p. Rationis uestigia sequuntur qui beati esse cupiunt 548.p. Rationis nomen 134.p. Rationis species tres 165.f. Rationi nos tanquam me dico commit- tere debemus 349.m. Rationem esse a libidine differentem 572.f. Rationum uis ubi 705.m. Rationem

I N P L A T O N E M

Rationalem partem unde hausserint ho- mines 53.m. Recitandi ars non omnia comprehendit 173.m. Recitatore hominem non decet obli- uiosum esse 173.p. Recitatores ut ludis publicis ordines re- ferrent quis primus Athenis impu- lerit 2.f. Recordatio quid sit 798.p. Recte quid se habere dicendu sit 30.m. Redargui nolle quantum sit malu 341.f. Redargutio quod fieri, & geminari in oratione possit qd inuenerit 459.f. Relatiua quod inter se differant 57.m. Religionis definitio 53.m. Religionem in cultu consistere 908.p. Religiosus quis dicatur, et quod significet p. u. b. d. u. 325.f. (53.m. Rhetorica circa quod uersetur 457.p.m. Remedium quod oportunitate aduersus fortunae ictus 664.m. Reminiscencia quid 498.m. Reminiscencia quod fiat & unde ibid.f. Reminiscencia Socratica quid a memo- ria differat 91.f. Reminiscenciam duobus modis probat Plato 487.f. Repetenda que bene dicta sunt 808.f. Repetendarum lex 897.f. Res per nomina iudicare fallacissimum 306.f. Rei cognitionem cum rationibus quam solum nomen perpendere praestat Rerum distinctio in ge- (176.p. nera duo 613.f. Rerum naturam omnium mente qua- dam contineri 314.p. Rerum omnium generica diuisio 871.m. Rerum formas animis nostris esse inge- nitas 529.f. Rerum essentia que 308.p. Rerum duae species 501.m. Respublica que recta dicenda sit 215.f. Respublica totidem quot mores homi- num 631.p. 633.m. Respub. ambitiosa unde oriatur 631.m. Respub. quod fiat censu potentu 633.f. Reipublicae constitutionem ab eo quod utile est sepe aberrare 152.p. Reipublicae administratiōes uel forme quot 219.p.m. Reipub. prima cura que 288.f. Reipub. finis quis praecipuus 529.f. Reip. que gubernatio optima 629.f. Reip. status optimus unde spectari & colligi debeat 636.m. Reipub. gubernanda artem totam sibi hominem uindicare 841.p. Reipub. administratione aggredi non esse alienu a bono ingenio 924.m. Rempublicam quomodo in lib. de Legi- bus instituit Plato 529.p. Rerumpub. modi quinque 584.f. Rerumpub. qui administrare non possint Rerumpub. ditiori non esse (619.f. tradendam 630.p. Rerumpublicarum mutatio quomodo fiat 631.f. Rerumpublicaru legitimarum que de- terrima 220.p. Rerump. iniquaru que optima 220.p. Rerumpublicarum forme aliquot infe- riores 629.f. 630.f. Respiratio unde 728.p. Respondere intrepide & alto animo quosnam deceat 14.m. Respondere quis recte sciat, & inter- rogare 310.p. Respondens an interrogans dicat que ex interrogatione & responsione concluduntur 32.m. Responsionem inconstantem indicare ignorantiam 34.m. Resurrectione mortuoru ubi uaticine- tur, uel comprobet Plato 487.f. Retinaculi nomine que contineantur Reuerendi qui sint & qui- (177.p. bus 884.p. Rex qui uere dici debeat 36.m. Rex architecto similis sit 198.m. Rex humani generis pastor atq; cura- tor 198.m. Rex uirtutis exemplar esse debet 198.f. Rex sacer est, & quibus interesse non permittitur 199.p. Rex, ciuilis, dominus, paterfamilias an idem sint 200.f. Rex quare plurimum ad imperium ad- ministrandum possit 200.f. Rex a precone quod differat 201.m. Rex qui sit gubernando 218.p. Rex uniuersorum qualis 376.p. Regis nomen cui conueniat 7.f. Regis interesse animis hominum leges condere 51.m. Regis officium quod 199.m. Regis textura qualis 221.m. Regis officium 217.m.f. Regi ubi tributum grande pendebatur Reges apud quos populos di- (37.p. tissimi fuerint ibidem Regi qui regere melius homini 42.m. Regem max. decere sacerdotiu 214.f. Regem quibus coparet 217 per totu Regē speculatiue scientia quod regia pro- pinquior 200.f. Reges apud Crentenses qui praestantissimi Rege uero & legitimo ora- (51.f. bem carere 199.m. Reges qui omni tempore apud inferos cruciuntur 371.f. Regia auctoritas multis tribui non potest, & a quibus tribui debeat 199.p. Regia lex quid 51.p. Regiae facultatis opus quod 261.f. Regiae texture opus 223.f. Regiae auctoritati quid uicinu 220.m. Regiae maiestatis officia quaedam 222.f. Regiam gubernationem optimam esse Regius homo qui meriti (629.f. to nuncupandus sit 200.f. Regiam dignitatem unam quandam scie- tiarum esse 215.m. Regius homo in qua arte constituendus 210.m. Regnandi artem quis hominibus dede- rit 393.f. 428.p. 482.p. Rhadamāthi cuius filius & qua pra- stans in legibus seruandis 51.f. Rhadamāthi peritiam iudicando 899.p. Rhadamanthi modus iudicandi & sce- ptrum 372.p. Rhadamāthi laus, & a quo, et ad quid eius opera usus sit Minos 52.m. Rhadamāthi iustissimu fuisse 746.m. Rhapsodus quid 168.p. Rhapsodus quid in Poetarum recitacione prestare debeat 169.p. Rhapsod. cur magneti coparetur 171.f. Rhapsodi carpuntur 171.f. Rhapsodorum usus qualis esse debeat in ciuitate 844.p. Rhapsodorum certamen apud Epidaurios 169.p. Rhapsodorum aliquot nomina 169.p. Rheae nomen quid signifi- (170.f. ficet 315.p. Rhetor an iustus sit, et Rhetorica an iu- stum doceat disquiritur 342.f. Rhetor a grammatice quod differat 33.p. Rhetoris officium 468.f. Rhetores sapientes 146.f. Rhetores deludit 522. per totum Rhetores aliquot insignes nominantur 393.m. Rhetoru usus quis in ciuitate 46.p. Rhetorum mores deprauati & serui- les 149.p. Rhetorica cuius rei peritiam 343.m. Rhetorica ars nulla 343.p. Rhetorica circa quam persuasionem uer- setur 340.m. Rhetorica particula ciuilibus simulachre Rhetorica iudicariā imi- (343.f. tatur scientiam 344.f. Rhetorica cur ceteris artibus prepo- neretur a Gorgia 102.p. Rhetorica quarum reru scientia sit dis- quiritur 338.p. et deinceps Rhetorica

I N D E X

Rhetorica pro iustitia tantū utendum esse	372.f	ditur clarior	53.m	Sapientia animae uirtus	41.m
Rhetorica duplex membrum	361.f	Salus unde Reip. petenda	904.m	Sapientia res fluctes & attingit & assequitur	316.p
Rhetor. usus iuxta Gorgia	341.p.m	Saltatio duplex	827.f	Sapientiae studium quod potiss.	440.f
Rhetorica adulatione ostenditur	361.m	Saltationis duae species	835.p	Sap. gratia cuiuslibet seruientia	257.m
Rhetoricae usus bonus in accusando tantum	351.m	Salutationis formulam tractat	929.m	Sapientiae definitio & quomodo ab hominibus habeatur	124.p
Rhetoricae potestas quanta	340.f	Salutatio quae nam decens	283.p	Sapientiae nomen multis facultatibus aliquomodo concedi	10.p
Rhetoricam persuadere tantum non etiam docere	340.m	Sancti definitio	55.m	Sapientiae nomine facultas quae appellanda sit	914.p
Rhetoricam medicinam similem esse per totum	461	Sanctum quid	57.f	Sap. Lacedaemoniae studiosi qui	241.f
Rhythmus quid	556.f. 563.f	Sanctum primum iustitiae pars est	58.f	Sa. primitiae cui templo dedicata	241.f
Rhythmus cur datus hominibus	713.p	Sanctitas quae nam iustitiae pars apud Platonem	53.p	Sap. mediana id est quae assequamur	487.f
Rhythmi definitio	759.p. 764.p	Sanctitas an idem quod iustitia	236.m	Sapientiae & ignorantiae medium quod	430.p
Rideant effuse qui	410.p	Sanctitatis definitio	53.m. 59.m	Sapientiam posse deformem	105.m
Ridenda quae sint	588.p	Sanguinis conditiones in adolescentia	410.m	Sapientiam ueram esse cogitationem	147.f
Ridiculus quis	122.p	Sanguinis fons ubi	723.f	Sap. civilem qui nanciscantur	8.f
Risum nimio abstinentium, & cur	798.m	Sanitas in quocumque sit eadem specie est	(15.m)	Sapientiam non tam humanis studiis comparari quam purgatis moribus diuinitus infundi	251.m
Risus profusus esse deuitandos	558.f	Sanitate nihil praestantius	339.p	Sapientiam duobus modis definire solent Socrates	251.f
Robur ex multis an temperatis laboribus acquiratur	5.f	Sanum inter & aegrum nullum medium ponit Plato	43.m	Sapientiam optimum esse numerum	496.p
Robur unde proueniat, & an idem sit cum potentia	245.m	Sapere quid	7.m	Sapientiam non nisi adiuuante deo disci posse	910.p
Robusti qui nam dicendi sint	98.m	Sapiens quis sit	583.p	Sapientiam nemini inuidere	2.f
Romanis quis leges tradiderit	49.p	Sapiens quis sit dicendus	313.m	Sapientiam non esse summum bonum	85.f
Rara omnia honoranda sunt	267.p	Sapiens quod non est an sit ignorans	430.p	Sap. secundum se esse oportere	110.f
S		Sapiens cur bonus	304.f	Sapientiam magis quam uoluptatem boni participem esse	103.p
Summus apud graecos	325.f	Sapiens & insipiens quomodo in eodem opere diuerse agunt, cum tamen idem efficiant	493.p	Sap. humanam nihil pendendam	471.p
Sacella non esse intra priuatos parietes habenda	880.f	Sapiens ab omnibus amittitur	123.f	Sapientiam unam quandam esse super animam hominis	407.f
Sacer morbus quis	730.m	Sapientis cognomen soli deo conuenire	465.p	Sapientiam uim suam nunquam amittere	619.f
Sacerdotes in ueteris belli narratione plurima inseruisse nomina posteris per similia	737.f	Sapientem solum diuitem esse ibidem		Saporum generatio	721.m
Sacerdotum officium quod	382.m	Sapientem quem appellet Protagoras		Sappho melancholica fuit	399.f
Sacerdotum uita	703.m	Sapientem in primis si	(146.m)	Sapphonis musa quae	168.f
Sacerdotibus ad quam summam usque per mittatur iudicare	901.p	Sapientem in primis si	(146.m)	Sapphus pulchre scripta	445.m
Sacerdotium quam fuerit apud Aegyptios dignum	214.f	Sapientem in primis si	(146.m)	Satietatis tedium tollendum	817.f
Sacerdotia per successione tradita non esse mouenda, et quam sint diuturna		Sapientem in primis si	(146.m)	Saturnus quid apud Platonem significet	
Sacra praecipua a summis magistratibus instituta	214.f	Sapientem in primis si	(146.m)	Saturni malignitatem sepe a Ioue coerceri	393.f
Sacra cur facienda iusserit Plato	840.p	Sapientem in primis si	(146.m)	Saturni nomen quot significet	304.m
Sacrorum numerus apud Platonem quis		Sapientem in primis si	(146.m)	Saturni etas	206.m
Sacrorum antistes	122.f (841.p)	Sapientem in primis si	(146.m)	Saturni lex quae nam ab Orpheo, & Platone dicatur	48.f
Sacratissimum quid apud Platonem	51.f	Sapientem in primis si	(146.m)	Saturni stella tardior omnibus	917.m
Sacrificare quid	59.m	Sapientem in primis si	(146.m)	Saturno filios qui immolauerint	50.p
Sacrilegij lex	853.f	Sapientem in primis si	(146.m)	Saturnum modo Iouem, modo Venerem uocari	379.p
Sagacitas quid	14.p	Sapientem in primis si	(146.m)	Saturnia prouidentia in quot distribuitur officia	336.m
Sagittandi artem quis hominibus dedit	393.f. 428.p	Sapientem in primis si	(146.m)	Scabiosus an beatus putandus sit	357.f
Sagittario Dianam praesse	393.f	Sapientem in primis si	(146.m)	Scabiosi in fricando uolup. qualis	97.p
Sal miris laudibus extolli ad uictus utilitatem	418.f	Sapientem in primis si	(146.m)	Scamandrum homines uocant non dii	310.f
Salis generatio	719.m	Sapientem in primis si	(146.m)	Sceptra Iouis quod exponat Plato apud Hesiodum	52.m
Salamina Eurysacis patria	36.p	Sapientem in primis si	(146.m)	Scientia	
Solomonis locus de funiculo triplici red	576.f	Sapientem in primis si	(146.m)		

I N P L A T O N E M

Scientia quid	133.f	posidere	161.p	Seditio a bello quid differat	596.p
Scientia ne sit uera & falsa	340.p	Scientiam esse uirtutem quomodo suscipi carius possimus	22.p	Seditiones tam ex nimia copia, quam ex inopia oriri	571.m 574.p
Scientia a recta opinione quid differat		Scientiam in actione civili principatum non tenere	27.p	σελωη quid significet	318.p
Scien. ubi sit	132.m (26.p)	Scien. accipere an idem quod nosse	166.f	Semen hominem laesit ad sobolem procreandam	403.p
Scientia quantum possit ad felicitatem consequendam	251.p	Scientiam naturam hominum, nequaquam inesse	27.p	Semidearum coetus	480.p
Scientia omnis praua abijcit & uilia captat	222.m	Scientiam esse in quadam mediocritate		Seminaria naturae apud Physicam quae	681.f
Scientia nominum uerorum quanti sit facienda	302.f	Scien. optimum esse contra omnia uitia custodem	(84.m 630.p)	Sempiternum haud facile erit quod ex pluribus constitutum est	667.m
Scientia nulla utilitatem potestioris, sed debilioris praecipit	537.f	Scientiam in omnium uirtutum definitionem ingredi	251.m	Senatorum maiorem partem in priuatis rebus uersari debere	810.m
Scientia in omni actione hominibus quod praestet	252.p	Scientiarum puritas	101.p	Senectus in homine quod & unde	728.f
Scien. qua in re querenda sit	155.f	Scientiarum possessio quando prodesse & quando obesse dicatur	46.p	Senectutis comoda et incomoda	531.f
Scientiam ulla sit quae sui ipsius scientia sit	284.f	Scientias omnes quae uersantur in speculando theologiae subijcit	252.p	Senium non decet discere	300.p
Scientia nihil potentius esse	248.p	Scientias multas esse, & differentes ac inter se contrarias	83.p	Seniores quos se accomodare debeant iuniorum musicae	758.m
Scientia boni & mali ad quid conferat	287.f	Scientias omnes duabus contineri speciebus	200.m	Seniores sapientiores quoque esse debere	148.m
Scientia nulla bona quae facere tantum uti uero non docet	260.m	Scientias inter se differetes esse	103.f	Seniores cur prudentes	711.f
Scientia ab hominibus quomodo acquiratur	14.p	Scire quid	161.m 499.f	Seniores cur ardentius amauerit Socr.	
Scientia de quibus habeatur	8.m	Scire multa aliquando malum fuisse quibusdam	47.p	Seniorum interesse auctoritatem regiam tribuere	(224.m 199.p)
Scientia an idem sit cum opinione uera & iudicio	162.f	Scire per genus discernere quod	191.p	Seniorum de spectaculis iudicium	761.p
Scientiae officium quod	14.p	Scire male, impossibile esse	47.p	Senioribus imperium deberi	569.p
Scientiae triplex actio	198.m	Scire an possit unus omnia	182.p	Senex bis puer	755.m
Scientiae eiusdem esse praesentia & praeterita & futura intelligere	289.f	Scire omnia an praestet	292.p	Seni mortem non esse ualde resutandam	481.p
Scientiae partem quam Arithmetra, quam Geometra, quam Architectus, & quam faber occupet	198.m	Scire quae possint, aut non possint	162.f	Senem non decere dare operam philosophiae iuxta Calliclem	353.f
Scien. diuinae praestantia quanta	626.f	Scire analytici ordo	5.m	Senes in naturam regredi pueri	206.p
Scientiae definitio	166.f	Sciens qua coniectura optime dignoscatur	35.p	Senes impudici iuuenes faciunt impudicissimos	796.f
Scientiam ueram nullius rei non nisi a corpore separati acquirere possimus	495.p	Scies an possit reddere rationem eorum quae scit	499.f	Senium uirorum leuis fascinatio est	411.p
Scientiam unam esse totam, et duas habere species	200.f	Scientijs nemo offenditur qui primas callet	104.p	Senium sermones audiendi	531.m
Scientiam circa aliud esse, & circa aliud opinionem	599.p	Scientis sermo uiuus et animatus quantum ab eiusdem scriptis distet	464.p	Senium corpora quod molliatur	766.f
Scien. & sensum nunquam idem esse	155.f	Scientes quod respondere deceat	14.m	Senibus quanta debeatur a iunioribus reuerentia	593.f
Scien. esse sensum	143.m 130.p	Scipionem Ioue magistro adijisse rempublicam	614.f	Scnibus cur largius bibere concedatur	764.f
Scientiam non esse sensum	130.p	σκληροτης και σκληροτης quid differant	329.m	Senium ab externis causis	706.f
Scientiam in passionibus nequaquam inesse	155.m	Scopa Creontis filias	240.p	Sermonis uades qui	163.m
Scientiam consensum qui iudicauerint	129.m	Scorpioni Martem praesse	393.f	Sensibile genus	141.m
Scientiam seorsum a uirtute mortali non sapientiam, sed calliditatem appellandam esse	521.m. 527.p	Scribendi decor	463.p	Sensibilia quae nam intelligentiam excitent	617.p
Scientiam humanam in negatione falsi potius quam in ueri affirmatione consistere	529.f	Scriptura pict. admodum similis	463.f	Sensus puerorum primus quis	758.f
Scientiam nostram reminiscenciam esse	498.p	Scriptor quare laudandus	445.m	Sensus ne aliquis sit, qui seipsum ceterosque sensus percipiat	284.m
Scientiam habere quid	160.f	Scriptores immortales in ciuitate qui habitati sint	456.p	Sensus a ratione quid differat	653.f
Scientiam habere aliud est quam uti, et		Scythis quis leges tradiderit	49.p	Sensus ois organa esse corporis	154.f

Sensuum nomina	141.m	Pugna Gigantum	187.f
Sensuum falli ex iudicium	503.p	Statuariorum emblemata moratur opus	
Sensuum deceptio unde	143.p	Orphei more aliquem uoce demulcere	229.f
Sententia quomodo probanda	148.p	Sedentibus subsellia subtrahere	255.f
Sepulchra morientium in bello seruanda et colenda esse	595.f	Medea colchidi se dedere	258.f
Sepulchrum locus quis	903.m	Artem suam uelut in Care quodam precoritari	258.f
Seriphio quid responderit Themistocles	532.p	Marsia pellicin utrem uersa	259.p
Sermo animae quis	157.p	Cronus es	259.f
Sermones qui Rhetoricae subijciantur		Fallere prestigij Protei Sophistae Aegyptij more	260.p
Seruire uirtutis audita te semper honestum esse	422.m	Aprorum instar contra icellum niti	262.f
Seruitus quae commendabilis	422.m	Indignari non secus atque Poeta aduersus ineptum Histrionem	282.p
Seruitus quae moderata et quae immoderata	925.f 947.p	Palladiae legis quasi praeludium quodam praecingere	321.f
Seruitus quomodo conferat ei qui dominari debet	812.p	Tragicorum more ad deos confugere	
Seruitutes rusticanae quae	847.f	Respondere more corum qui decreta describunt in populo	338.f
Seruitium graue	122.f	Sufficiens uates quemadmodum qui male sciunt literas	448.f
Seruorum leges quaedam	883.p	Delinquere apud deos secundum Ibycum et apud homines gloria consequi	448.f
Seruorum qualis habenda cura	818.m	Reflecti eo unde uenerit ueluti aer aut Echo a leuibus solidisque repulsa corporibus	454.f
Seruus dimidium mentis auferri a Ioue		Pugnare tanquam in nocte	469.p
Seruus et dominos amicos nunquam futuros	809.f	Omnia tanquam in Euripo sursum deorsumque iactari	507.p
Seruus sine contumelia castigandos esse	826.f	Soli quando sumus si nudatum ferme saltare me iubet res tibi obsequeretur	522.f
Sex qui altera proportio	140.m	Pugnare tanquam in nocte	469.p
Sexus tres	384.p	Carminebus quasi serpens delinitus	
Si lupus sit autor, Prouerb.	462.m	Otium quemadmodum in fabulis agentes	553.p
Si non ut uolumus ut possimus, Prouerbium	117.m	Tertium Olympicorum ritu Ioui Olympio et seruatori tribuere	648.p
Sibylla quo cognomine appellari debeat	10.m	Currere Boream thraei superare	762.p
Sibyllae Diotimae secretum discipulis a Socrate reuelatum	107.m	Simias Thebanus	448.f
Sicilia qui leges dederit	662.m	Simonidis carmen contra Pittaci sententiam declaratur	242.p
Siculorum luxus damnatur	565.f	Simonidis dicta quaedam	240.p
Siculis quis leges tradiderit	49.p	Simonidem Ceum quis amplis muneribus apud se diu retinuerit	2.f
Sidonij fabula	763.f	Simplicia animo et corpori prodesse	557.p 562.f
Silentiū dulce esse post ambages	736.p	Simulachrum nullum magis patre adorandum	890.m
Similes quisque sibi querit	223.m	Simulachra circa despicienda esse	
Simile non necessario simili amicum	125.m	Simulachra demonum machinatione producta	891.p 196.m
Simile simili adheret	816.f	Simulachra rerum uerarum esse quae in materia fiunt	714.m
Simile simili natura cognatum	239.m	Simulachrorum magistra quae	194.p
Simile a simili prouocatur	575.m	Singultum quae tollant	422.f
Simili simile gaudet, Prouerb.	427.p	Sirenes nouem deo canentes	168.f
Similia similibus conseruari	381.f	Sitire non esse corporis sed exhaustum esse	92.m
Similitudinis et dissimilitudinis species	62.m		

SIMILITVDINES.

Calceos commutare	159.p
Speculo transuerso intueri	159.p
Sagittarum imperiti more aberrare a scopo	159.m
Aberrare a scopo more imperiti sagittarum	159.m
Aqua quae sit alta ipsa met ostendet	162.m
Cani mansuetissimo lupus ferus	181.p

Sinceritas in animo sita	926.p
σωφροσιν quid	319.m
Socrates uehemens in disputando, et idcirco admiratione dignus	63.p
Socrates uiros legitimos tantum docet	252.p
Socrates per Iunonem iurat	140.m
So. obuolutus ob pudorem dicit	446.m
Socrates cur gratias requirat	141.p
Soc. contemnebatur a Sophistis	118.f
Soc. quod premium sibi a patria de qua se benemeritum dicit, petat	478.p
Socrates qua ratione ad defensionem suam descenderit	478.m
Socrates uictoriam in Potidea acquisitam Alcibiadi sponte concessit	409.f
Socrates quam strenuus fuerit in rebus agendis	409.f
Socrates ob quam sapientiam male audiret apud populum Athen.	470.p
Socrates a diotima fatidica artem amatoriā didicit	224.m
Socrates filius obstetricis	166.f
Socrates quomodo disputantem secum deducere conuenit	289.p
Socrates quomodo calumniatoribus suis respondeat	369.f
Socratis familiares parturientibus similes	139.p
Socrates negat se sapientem esse	138.f
Socrates iurat per Zethum	355.f
Socratis pater canem iurabat	115.f
Socrates alias restitit magistratum cum ciuitas sub populi libertate constituta	475.f
Socrates cur longo tempore fuerit in carcere post peractum iudicium capitis	490.f
Socrates quot filios habuerit	477.p
Socrates annos septuaginta natus et plures nondum foris attigerat	468.f
Socrates cum careret argento, quomodo gratiam rependebat	535.f
Socrates nullius unquam praceptor fuit, omnibus tamen interrogantibus respondit	476.m
Socrates qualis uir fuerit	428.f
Socr. in castris obediens fuit	474.p
Soc. quomodo aspicere consueuerit	520.p
Socrates libenter redargui se patiebatur	341.f
Soc. in quibus artibus moderatus	136.f
Socrates a quo edoctus fuerit artem a mandam	394.m
Soc. cur Sophista appellatus sit	409.f
Socrates ante uenenum corpus cur laeuert	518.f
Socrates amicis quid postremo mandauerit	519.p
Socrates quomodo sepeliri uoluerit	519.p

Socrates

Socrates commendat lectorem qui illi uenenum denunciat	519.f	Socratis uehementia in loquendo et facundia	409.f	Socraticus mos in omnibus dialogis obseruandus	252.p
Socrates cur in senatu risum excitarit	348.m	Socratis admiratio	143.f	Solertia quid	280.f
Socrates mundanum se dicebat	409.p	Socratis discipulos nihil discere noui, quod in se prius non habeant	138.f	Sol ut intercedat inter usum et uisibile	612.f
Socrat. qua de re accusatus fuerit	53.f	Socrates Phænaretæ filius	40.f	Sol ijs quae uidentur quid conferat	613.p
Socrates spectaculi gratia non nisi semel urbem egressus	485.m	Socratis uitam Christianae uitae imaginem quandam aut saltem umbram esse	486.f	Sol triplex	305.f
Socrates in amore uerecundus	437.f	Soc. ars arti obstetricis similis	138.f	Solis imago in aqua contemplari citra uisus periculum potest	511.m
Socrates ad uiros bonos se iturum sperabat	493.m	Socratis quibus plurimum consuetudo profuerit	416.p	Solis etymologia iuxta graecam linguam	318.p
Soc. forensium negligens	353.f	Socratis praesentia quantam apud multos uim haberet	13.m	Solis uirtus qualis et quanta	107.f
Socrates Aesopi fabulam suis carminibus inseruit	492.p.m	Socratis somnium	481.p	Solis corpus Iyra Apollinis	168.f
Socrates in carcere poemata cur scripsit	492.p	Socratis magna pietas	120.f	Solis nerui qui	168.f
Socrates Poeticae deditus	440.m	Socratis sapientiam in agendo consistere	743.p	Solis lumen sola repercussione comburere	684.m
Socrates quos contempserit	409.m	Socratis acris defensio pro Protogora aduersum se	146.p	Solem solum iustum esse	319.f
Socrates disputans cum aliquo cogebat eundem uitae suae reddere rationem ibidem		Socratis mos alicubi consistere, et corpus exercere	418.p	Solidum nihil sine terra	706.p
Socrates quam reuerenter de deorum numinibus locutus sit	82.m	Socr. de coronis interpretatio	48.m	Solem in secundo a terra circulo positum esse	709.p
Socrates quomodo filios suos iam iam moriturus commendauerit	480.f	Socratis facies	135.f	Solem et Lunam magnos appellat deos	837.f
Socrates quid primum in disputando proponeret	110.f	Socratis munus a deo datum primo aspectu agnoscere amatores	121.m	Solem esse boni filium	612.p
Socrates quid scire se profiteretur	12.p	Socratis frequens ironia ad quid conductus	252.m	Solo cur honoretur apud Athe.	433.f
Socrates cui similis esse dicatur ab Alcibiade	436.m	Socratis auditors enumerantur ibidem		Solo Atheniensis	241.f
Socratis disputandi ratio insucta	136.f	Socrati quae a Callicle obijciuntur	364.p	Solon quibus leges tradiderit et in quibus earundem inuentionem retulerit	49.p
Socratis mos fuit ludere in crines Phaed.		Socrati qui insensui fuerint	409.p	Solonis praecipuum	294.m
Soc. celebritas	291.m	Socrati quae obiecta fuerint	468.f	Solonis praestantia in carmine	702.m
Socratis praceptor quis	25.f	Soc. celebritas	291.m	Solonis dictum	5.f 737.f
Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratis praceptor quis	25.f	σωφροσιν a graecis cur corpus nominetur	314.p
Socratis tantum praesentia proficiebant multi	13.p	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Somniantium conditio	130.p
Socratis sermones uiles et contemptibiles uidebantur	439.f	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socrati quod ueritas pepererit	467.m
Socratis commendatio	294.m	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem se ignauissimum appellare in persona Protogorae	146.p
Socratis mores quales	273.f	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socrate historiae studiosum fuisse	509.f
Socratis praceptor quis	25.f	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem purgandarum animarum gratia a deo missum fuisse	224.p
Socrates in disputando Proteo comparatur	69.p	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem iniurium in sermone	146.f
Socratis oratio ad deos	42.f	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem in calamitatibus sui similem semper fuisse	481.p
Socratis familiares pecunia illum liberare uoluerunt	482.p	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem melancholicum indicauit Aristoteles	399.f
Socratis auditors	476.f	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem a deo datum ciuitati Atheniensium	475.m
Socratis effigies amori similis	409.p	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem nullo functum munere publico in patria sua praeter quam quod ad consilium electus esset	475.f
Socratis uis quanta uel ex praesentia, uel aspectu	13.m	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem non dubitasse de animarum immortalitate	467.f
Socratis parentes qui	409.m	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socrate impremeditatum habuisse Apologiam suam	468.m
Socratis integritas quanta	437.p	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Soc. pro Protogora certasse fortiter	
Socratis artificium in disputando Diodali operibus simile	59.f	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem filium fuisse Phænaretæ obstetricis	138.p
Socratis cupiditas maxima	124.m	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socratem fuisse uerum amatorem cupidini similem	409.p
Socratis breuiloquentia	239.m	Socratis memoria quam dulcis fuerit familiaribus eius	491.p	Socraticus modus docendi a contrariis refutatis	119.m
Socratis frequens sententia de omni uirtute et bonitate	297.p				

Sophista multiplex 197.m
 Sophista secunda & tertia definitio 173.m. Quarta 179.p
 Sophista ultima definitio 197.f
 Sophista sex formae & totidem definitiones 181.m
 Sophista professio quae 228.f
 Sophista mos uagandi, cum in disputando perstringitur 232.f
 Sophista cognomentum ingratum graecis 228.m
 Sophista qui uiguerunt tempore Platonis 12.p
 Sophista diuini 139.p
 Sophistarum laudes 108.m
 Sophistarum uitia quae 268.f
 Sophistarum argutiae quomodo dissoluenda 251.p
 Sophistarum confutatio 133.p
 Sophistarum munus 12.p
 Sophistarum auarum ingenium 250.m
 Sophistarum improbus error 368.f
 Sophistarum mos in disputando 371.m
 Sophistas quid non concedendum 369.p
 Sophistas deteriores esse iis quos ipsi docere profitentur 23.f
 Sophistas ad bonam frugem reuocari non posse 251.f
 Sophistica Legalem imitatur scientiam 344.f
 Sophistica ars praeclearis, ibidem
 Sophisticam artem quis gymnastica nomine appellauerit 230.m
 Sophisticam artem antiquam esse quam aliarum artium specie dissimularunt praestantissimi uiri 230.m
 Sophisticae artis definitio 178.p
 Sophisticarum Captiuularum exempla multa 262.263.264 per totum
 Sophos solus deus 174.f
 Sophoclis perbellum responsum 531.f
 Sophroniscus Socratis pater 40.f
 σωφροσύνη 319.p
 Sorte praesenti pro uiribus bene uti 360.p
 Species quod consideranda 96.m
 Spec. corporalis in materia quod 677.p
 Species a parte quod differat 202.m
 Sponsi quod conuiuere debeant 819.m
 Speciei unius naturalis unam tantum esse id eam 653.m
 Speciem tunc ignoramus cum scientiae ipsius minime participes simus 64.f
 Specierum altercatio ciuitati morbo grauius 222.p
 Speciebus singulis quae praesideat 661.p
 Spectacula dolores mixtos uoluptatibus gignunt 98.f
 Spectacula quaedam exclamare coeperint 781.p
 Speculum ad imagines suscipiendis

quinque modis parari 794.m
 Speculi natura 410.f
 Speculationem in sapientia consistere 908.p
 Specus Platonis 617.f
 Specus similitudo declaratur 618.f
 Sperchius flumen 559.f
 Spermia unde descendit 733.m
 Sperandum quid bonis uiris sit in infernijs 798.m
 Spes optima nutrix senectutis 532.m
 Sphaera mundi duodecim 395.p
 Sphaera mobilis proprius motus quis 684.p
 Sphaera maioris concavitudo superficies minoris sphaerae locus est naturalis 381.f
 Sphaerarum caelestium nouem animae quae σφίγγα non σφίγγα dicere debemus 320.m
 Spiritus cur per oculos maxime emicat 410.f
 Spiritus dei ab Dionysio areopagita principatus appellari 8.f
 Spiritus animae curus 400.p
 Spiritibus humanis quod conueniat maxime 399.f
 Statua Delphica 264.f
 Statuis quibusdam ordine certo compositis demones includi 302.f
 Statuarij aliquot celebres recensentur 170.m
 Status tertius praeter motus & gaudentis affectum 91.m
 Statum & motum sibi inuicem maxime aduersari 189.m
 Stella quae equaliter fertur cum sole quae stelle ubi semper ferme clare cernantur 917.p
 Stellarum uires in nos quantae 805.m
 Stellarum mutatio in quibus uolutionibus contingit 206.p
 Stephanus Thucydidis filius 24.f
 Stereometria dimensionibus addit pondera 616.f
 Sterilibus abstinentium 845.f
 Sternutatio tollit singultum 422.f
 Sternutamenti commodum quantum corpori afferat 424.p
 Stesichorus caecitatis causam noscens per limodiam cecinit 449.p
 Stesichori sententia 649.m
 Stesileus gladiator cur ridiculus 292.m
 Stesimbrotus Thasius rhapsodus 169.p
 Stramenta quis primus elaborauerit 232.f
 Studium quoddam inartificiosum describitur 343.m
 Studia hominum in tribus ponenda 803.p
 Studia quae remouentur 628.p
 Studia quae hominem ad mentem reuocent 27.f
 Stultorum infinita gens 243.m
 Stupefcit noua & pulchra Socrata 6.p
 Stygius fluminis cuius sit coloris, & quod

deueniat 518.p
 Styx 489.f
 Subdeclarationes quis primus inuenierit 459.f
 Subintelligendum nihil esse in disputando 340.p
 Sumptus nimius in ciuitate quantum obsequi legibus 934.p
 Superiorum indignationem timenda 852.p
 Superari praeter uoluntatem est, superari uero ex uoluntate 300.f
 Supellectilia quae communiter dicuntur, uno nomine appellari debent 176.m
 Supellectilium mensura 814.m
 Supplicationes diuinae probantur 673.f
 Supplicio ultimo qui afficiendi 857.p
 Supplicem nemo impune ledit ibidem
 Supplicibus condonandum esse 797.p
 Supercilia quanta esse debeant 390.f
 Supergradi caueam uallumque; Prou. 319.f
 Sus Crommyonia 208.m
 Suis quae nescit uti, nescit et alienis 301.p
 Sursum & deorsum quid 720.m
 Syderibus inesse sensum 869.p
 Syllabarum genus notum esse 163.m
 Syllabas definitionem & rationem habere 163.m
 συμφορὰ unde dicta 330.f
 συμφορὰ quid sit 321.m
 Syre dei nomen est et apud quos 303.p
 Syracusanus apparatus datur 565.f
 Syriam aptissimam esse stellarum contemplationi 917.p

T

Tactu terrae adscribendum 387.m
 τάλαντος 312.m
 Talos cur ereus nominatus sit, et quod eius officium apud Minos fuerit 52.m
 Tales nos esse debere quales uideri uolumus 931.m
 Talorum iactum uocat humanam uitam 664.m
 Talorum ludos quis inuenerit 463.p
 Tanagrae pugna facta per libertatem Baeciorum 525.p
 Tangendi cupidinem amoris non esse partem 380.f
 Tantalum etymologia 313.m
 Tardi ad percipiendum qui 159.f
 Tardiores uenire post festum, Prouerbum 336.f
 Tartarus impiorum carcer 370.f
 Tartarus 489.f
 Tartarum quid Poetae appellent 517.m
 Taurei palaestra ex opposito regij templi fuit 278.p
 Tauro Venere praesse 393.f
 Telephus apud Aeschylum quid 515.f
 Temenus Argorum rex 773.m
 Temperans qui sit 583.m
 Temperantia quid 578.f
 Temperantia quo pacto sit utilis 287
 per totum, & deinceps
 Temperantia circa quid potissimum uerfetur 276.p
 Temulentus etiam bis puer 755.m
 Temperantia an sit scientia, & quod natura eius opus sit 283 per totum & inde
 Temperantia nihil difficilius uel definiiri, uel comparari 277.f
 Temperantiae nihil cum nimia uoluptate commercij 565.p
 Temperantiae definitio 280. m 281.p
 Temperantiae fundamentum quod & uis qualis 225.f
 Temperantiam cognosci non posse, nisi perfecte possideatur 277.f
 Temperantiam uirtutum omnium saluberrima 276.p
 Temperantiam homines quomodo assequantur 14.p
 Temperantia ab omni uirtutis auxilio destituta an sit ueneranda 779.p
 Temperantiam semper cum fortitudine miscet Plato 557.p 559.p
 Temperantiam simul & diuitias in ciuitate honorare est impossibile 635.f
 Temperatus qui dicendus 756.p
 Temperatus solus dei amicus dicitur
 Temperati uiri non esse prosequi aut fugere aliter quam decet 63.m
 Temperato medicina superuacanea est
 Temperatum quod est, & pulchrum esse debet 571.f 281.p
 Temperatine an intemperati uita sit beatior 357.m
 Temperatorum uoluptates & dolores minores esse quam intemperatorum 96.f
 Temperatos non esse qui corporeae uoluptatis gratia a uoluptatibus abstinent 276.m
 Templum regium 278.p
 Templi Neptuni latitudo, longitudo & altitudo 740.m
 de Templo Iouis Lycei in Arcadia fabula 639.f
 Temporis genitura 708.m
 Temporis praesentis notae quae 68.m
 Tempore quae participant cum ipso aetatem agunt 68.m
 Tempora ubi maximam habent temperiem 557.p
 Temporum distinctionem in menses & annos esse in ciuitate necessariam 833.p
 Tentandi ars Socratica 110.m
 Terminus est quicquid comprehendit 70.p
 Terpantri instrumentum quod 688.p
 Terpsichore Iouis uox cur dicatur 168.f
 Terpsichore Hesiodum afflauit 168.f

Terra cur foemina appellata sit 385.f
 Terra ab igne quod differat 682.p
 Terra quod & a quibus soluatut aut pe- netretur 719.m
 Terrae pondus iners, Prouerb. 150.f
 Terrae faciem in duodecim diuidit plagas
 Terrae superficiem nos nequaquam habitare 489.f 516.p
 Terrae coeli, filij qui 710.p
 Tertium Seruatori, Prouerb. 284.p
 Terram sub caelo quidam stabilem faciunt 511.p
 Terram fertilissimam esse post aquarum illuiones 521.p
 Terram non opus habere aere, &c.
 Terram puram in puro iacere coelo 516.p
 Terram antiquissimam esse deorum qui intra caelum sunt 709.f
 Terram diei noctisque effectricem esse uoluit deus ibidem
 Terram quod mulier imitatur 523.m
 Terram non esse talem qualem multi scribunt 515.f
 Terrigenarum fabula 570.p
 Terrigenarum fabulam tangit 205.p
 Terror an idem quod timor sit 248.f
 Terribilia quae arbitremur 299.p
 Testamentorum leges 887.p
 Testium falsorum lex 892.f
 Tetrachordum quis inuenerit 687.f
 Tetragrammaton nomen 302.f
 Textor quod a uersario differat 210.p
 Texturam quis homines docuerit & 428.p
 Thalia luna uox cur dicta 168.f
 Thalia Vergilium afflauit 168.f
 Thales Milesius 241.f
 Thaletis casum quod faceret ancilla carpsae
 Thaletem diligentior in ueritate 149.f
 Thales libus quae in diuinis 616.m
 θαλασπία 320.p
 Thamisiae opera 170.f
 Thamus totius Aegypti rex 463.p
 Thamyrae musa quae 168.f
 Theaetetus adulescens 135.m 136.p
 Theaeteti proles 143.m
 Theages iustus & fortis in Republica uis a Socrate factus est 416.p
 Thebanis quae leges denegauerit 49.p
 Thebae Aegyptiae 463.p
 Θάλας quid 320.p
 Thearion pistior 368.m
 Themis quid significet apud Platonem
 Themistoclis consilio quae Athenis facta sint 782.m 340.f
 Themistocles Cleophanis pater uir bonus, & bonus uirtutis suae praecipitor fuit 24.m
 Themistoclis pulchrum responsum 532.p

Themistoclem non tanquam tyrannum imperasse 11.p
 Themistocle qui damnauerint 367.f
 Theodorus Samius statuarius 170.m
 Theodorus quidam inter oratores ad scribitur 45.m
 Theognidis praecipua 25.m
 Theoi quare dei uocati sint 313.p
 Theologi summi qui fuerint inter philosophos 616.m
 Theologi in tres diuinae sectas 465.f
 Theologi ueteres amoris nomen deo attribuerunt 375.p
 Theologos antiquos sacra uelaminibus tegere consueuisse 383.f
 Theon Smyrnaeus Mathematicae Platonicae professor 630.p
 Theophrasti de Platone dictum pulchrum
 θεοφίλος 311.f (678.f)
 Theos dei nomen apud graecos 303.p
 Thesauri inuenti lex 883.p
 Thessalia plurimum equestrem facultatem colebat 109.m
 Thesalorum turba seruilis 818.p
 Thesalos absque ordine uixisse 486.p
 Thesalici homines inter graecos quibus rebus illustres 141.m
 Thesalicae mulieres ueneficae 366.p
 Thesepi fabula 490.f
 Thesepi erga Hippolytum affectus qualis
 Thesepi quae falso ab Homero adscribantur 559.f
 Thesepi Hippolyto maledixisse 890.p
 Theuth apud Aegyptios quod inuenerit
 Theuth auis dicata quae ibis appellatur 463.p
 Theuth nomen dei apud quos 303.p
 Thetys deorum genitrix 315.p
 Thetidis fabula damnatur 555.p
 Tholus Athenis 476.p
 Thomas Benciensis 373.p
 Thracas quomodo uino utitur 752.p
 Thraces quae opera cum mulieribus communia habeant 831.f
 Thracum ingenium quale 580.m
 Thrasymachus orator Socratis aduersarius 409.p
 Thrasymachi mentio 459.f
 Thrasylus 12.f
 Thucydides filios diligenter docuit 24.f
 Thucydides Melisii filius apud Socratem uixit 12.p
 Thucystis Atracis filius 204.f
 Thuc. mors debita eius sceleribus 845.f
 Thyphone multiplicior 443.p
 Thyrsigeri multi, Bacchi uero pauci, Prouerbum 496.m
 Tiberij oculi quales 410.f
 Tibiarum instandarum qui optimi praecipitores 51.m

Tibiarum sono qui prestans 231.p
 Timarchum mortuum esse quia Socrati
 obtemperare noluit 12.m
 Timidi quomodo dignoscendi ab auda
 cibus 569.f
 Timorē in ciuitate nutriendū 342.f
 Tolerantia prudens an fortitudo dicen
 da sit 296.m
 Tolerantia qualis esse debeat 289.m
 Totum quod non est quatum esse nullo
 modo potest 187.m
 Totū qd secū afferat necessario 70.p
 Totum & omne an idem 163.f
 Totum an sit una species ex partibus
 facta 163.f
 Totius definitio 69.p
 Toti definitio 66.m
 Tractates aliquid comune quando sibi
 inuicem satisfactū putent 201.m
 Tragedia Athenarum antiquissimum
 inuentum 52.f
 Tragedia duplici utitur narratione
 560.f 561.p
 Tragedie commendatio 52.f
 Tragedi unde multa desumant de de
 functorum manibus 882.p
 Tragedie qui studiosi fuerint 292.p
 Tragedia sapiens esse artificium 640.f
 Tragica de inferis dānat Plato in Dia
 lo. 3 de iusto. per totum
 Tragici an i ciuitate admittēdi 836.p
 Tragicos carpit 661.f
 Tria in re qualibet intelligēda 874.f
 Tributa publica quō pendenda 902.p
 Trinitatem qui rerum omnium princi
 pium esse uoluerint 376.p
 Trismegistus quibus leges tradiderit,
 & in quem earundem inuentionem
 retulerit 49.p
 Trismegisti de statuis sentētia 467.p
 Tristitia uoluptatibus non carere 97.f
 Tristitia omnia an mala sint 245.m
 Tristitia nimia abstinentiū esse 798.m
 Tritē quid 691.f
 Triuium Platonicum 489.m
 Troie potentia unde 774.m
 Troianos uere ignaros Helene de ima
 gine ipsius decertasse 649.m
 Trojanorū uiri sapiētiōres q̄ mulieres
 Turba pro hominib. igno= (310.f
 rantibus accipitur 342.p
 Turpis & pulchri mediū qd' 430.m
 Turpe dolore ac malo definiendum
 449.f
 Turpe quod nō est an sit (348.f
 pulchrum 430.p
 Turpiū cōparatio quō faciēda 349.p
 Turpissimū quid in ciuitate 49.f
 Turpitudine quid 180.p
 Tutores orphanorum quomodo substi
 tuendi 813.f

Tutorum officium 887.m 888.f
 Tynnichus Chalcidensis quid egregie
 scripserit 171.p
 Tyrannus qui appellandus 218.p
 Tyrann. quāto tristior uiuat rege 650.p
 Tyrannus quem diligit 365.p
 Tyranni nomen cui conueniat 7.f
 Tyr. animus qualiter afficiatur 645.f
 Tyrannum ex radice tutoria pullul. re
 Tyrannū neminem se me= (639.f
 liorem diligere 364.f
 Tyrannum esse patricidam 641.m
 Tyranno dicit esse similit̄ ebriū 643.f
 Tyrannum & iniquissimū esse & mi=
 ferrimum 645.p
 Tyrannū a uera & propria uoluptate
 longe abesse 649.f
 Tyrannos sapientes esse sapiētum con
 suetudine 641.p
 Tyrānis Athenis quādiu uiguerit ante
 Platonis tempora 3.p
 Tyrann. que studia nō cōducāt 421.p
 Tyrannidis quis modus, & unde oria
 tur 638.m
 Tyrannidem amicitia & amor sepe
 dissiparunt 421.m
 Tyrannidem non esse optandam 10.f
 Tyrannidem qui affertent 11.p
 Tyrannicus animus ferē comparatur
 641.f
 Tyrtēi Poetę carmina 748.p
 Tyrtęus Poeta 855.m

V

Vacuitas animi & corporis quę ap
 pelletur 648.f 649.p
 Vanaliū cura cōsorb. pertinet 848.f
 Valetudo prospera oīm rerum optima
 Valetudo bona aut ma= (339.p
 la quomodo generetur 729.m
 Valetudinis bonę cōseruā. lex 52.f
 Validiores an sint potentiores 354.f
 Varii quę sunt certum ordinem non
 recipiunt 216.m
 Vates non nisi furentes uaticinantur
 449.f
 Vatis officium quod nam 297.f. 382.p
 Vaticiniū appellari ciuile scientiā. 8.f
 Vaticinium furoris species ab Apolline
 Vaticinij definitio 49.m (167.m
 Vaticiniū inter deos & homines ami
 citiē opifex 424.p
 Vaticinium dignius augurali scientia
 449.f
 Vaticinium quadruplex 488.f
 Vestigal importandarū & exportan
 darum rerū nullum sit 849.p
 Veloces ad percipiendum qui 159.f
 Velocior Borea thracio, Prou. 763.f
 Velocitatis definitio 296.p
 Velocitas quibus in rebus maxime cō=
 mendetur 280.f
 Velut apes relicto aculeo abis, Prouer.
 Velut à machina tragica (507.m
 deus subito apprens, Prou. 300.m
 Venarum origo ubi 723.f
 Venatio quid 176.f
 Venationis duę species 176.f
 Venatiōis terrestris duę partes 177.f
 Venationem omnem uariam & inge
 niosam esse 912.m
 Venationis species & lex 838.f
 Venatoris boni officium 297.p
 Venatoria ars quedam hominum esse
 uidetur 261.p
 Vendēdi & emēdi species duę 178.f
 Venditoris & emptoris leges 883.f
 Venena quō officiant humano generi
 Venenū quō quidam bibe= (890.f
 re consueuerint 519.f
 Venenum bibituris non conferre loqui
 multum 493.f
 Venus quomodo mortem superare di=
 catur 392.p
 Venus duplex 379.p 420.m
 Veneris etymologia secundum gręcā
 dictionem 317.p
 Veneris uerissimū nomen quod 80.m
 Veneris primę lex quę nam sit 49.p
 Veneris conuiuium 430.f
 Venerē immodesta quomodo abstinē
 dum 844.f. 846.p
 Venercorum intemperantiam animę
 obesse 731.m
 Venercos motus dulcissimum quid &
 turpissimum esse 116.p
 Venustatem mulierum esse 830.f
 Verberā. di genus omne uolētū 864.p
 Verbo actiones significantur 194.f
 Verborum nimium curiosos res bonas
 nunq̄ uel cōsequi, uel afferre 250.f
 Verborum leuiū grauissimam esse pœ=
 nam apud Nemesim 791.m
 Verborum curiositas euitanda 201.f
 Verborum ornamenta quādo deceant,
 & quando non 298.p
 Verbis communioribus uti sepe gene
 rosi animi est, contrarium autem il
 liber. alis 154.m
 Verecundia cui nihil conducit 300.p
 Vera semper & ubiq; uera sunt 50.m
 Vera qui loqui dicatur 650.f
 Vera loqui de ea re quilibet potest quā
 optime callet 268.f
 Verax quis dicendus 268.f
 Veritas animi cibis 387.f
 Veritas quō mentibus diuinitus infun
 datur 529.f
 Ver. pulchrū et stabile quāda est 763.f
 Veritatem raro persuadere 763.m
 Veritatis lumen in anima esse 404.p
 Veritatis

Veritatis cognitionē solus dare potest
 deus 43.p
 Veritatis inuentionem attribuendam
 esse legi 50.p
 Veritatis imperiti nō possunt recte de
 uoluptate aut dolore iudicare 648.f
 Veritatis indagandę instrumentū prę
 cipuum quod 441.f
 Veritatis cognitionem nō ex æquo in=
 temperati, & temperati uiri asse=
 quantur 43.p
 Veritatis contemplatio, cuius ex tri
 bus animę uiribus actus sit 13.f
 Veritati propinquior ne sit uoluptas,
 an mens 105.m
 Veritatem cum dijs tum hominibus du
 cem esse bonorum 797.p
 Veritatem ex redargutione falsitatis
 elucēre 13.f
 Veritate duce fugatur malorū chorus
 Vergilij locus Pythagori= (605.p
 cis consentiens 376.p
 Vergilius cholericus pudicus, & ad a=
 mores prouus 399.f
 Vergilij loca quęda de supplicij mor=
 tuorum 655.m 656.p
 Vergilij musa quę 163.f
 Versutus an idē sit qd' mē. d. ax 270.m
 Vestes quis primus confecerit 232.f
 Vestes ubi mero profundantur 752.p
 Vestium species unde 209.f
 Vestium cur denominauerint homines
 Vestium artifex quid ab (314.f
 textore differat 210.p
 Vestigia alicuius rei inueniendi regula
 Vicinis quō & cur bel= (103.m
 lum inferendum 596.m
 Victus facilitas apud antiq. cur 206.m
 Victus omnis melodie & canilene cō
 paratur 565.f
 Victū gręcū quō sibi acquirat 847.p
 Victus diligentia morbos curādos esse
 732.f
 Vigilię quomodo exercende 832.m
 Vinci à seipso turpissimum 747.p
 Victoria qua ciuitas seipsam superat,
 sit ne optima aut necessaria 748.p
 Victorię rapinas obesse 595.f
 Victorum bona cedere uictoribus
 747.p
 Victoriā quę pariant 756.p
 Violare seipsum non licet 992.f
 Violentia quid 178.f
 Vinculum malorū inter se & bonorū
 erga malos nunq̄ stabile 223.p
 Vinū quādo à Baccho inuentū 767.p
 Vinum remedium esse aduersus sene
 ctutis duritiam 764.f
 Vinum cur hominibus datum 767.m
 Vinum quando negandum 768.p

Vinū semper esse uericidum, Prouerb.
 Vinū calefacere animā si= (437.f
 mul cum corpore 719.p
 Vini etymologia secundum gręcā uo
 cem 317.p
 Vinosus an affectus uehementius con=
 citet 754.f
 Vini quomodo utendum 751.f
 Vir bonus qui 275.m
 Vir bonus deo similis 51.f
 Vir bonus ut bonus uideatur uirtutem
 sectatur, & uitia fugit 150.f
 Vir sanę mentis quid magis contende
 re debeat 360.m
 Vir à femina quid differat in rebus a=
 gendis 589.p
 Viri boni in qua re sint prestates 37.f
 Viri uxorem amātes exemplū 375.f
 Viri boni cōditōes enumerātur 81.m
 Viro moder. oia nosse, pręclarū 85.m
 Viro ciuili quid maxime necessarium
 Virū bonū fieri uelle, dif= (557.p
 ficile admodum 240.p
 Virū bo. manere difficile esse 240.p
 Virum bonū malū fieri posse 242.m
 Virile quid dicendum sit 830.m
 Virgini Cererem pręesse 393.f
 Virginem pulchram, pulchrum esse di
 cebat Hippis 111.p
 Virtus uera quę 150.f
 Virtus uera cupiditates explet 361.f
 Virtus unde nascatur 820.f
 Virtus doceri an memoria reuocari
 possit 22.p
 Virtus quādiu exercenda 566.f
 Virtus ex mensura & commensura=
 tione 105.f
 Virtus sequenda non ea de causa, qua
 uulgus existimat 150.f
 Virtus cuiusq; rei ordinata est 363.p
 Virtus rerum ubi consistat 653.f
 Virtus an unum sit 235.f
 Virtus uniuersa qua consensione con=
 prehēdatur 757.m
 Virtus unde hominib. adueniat 27.m
 Virtutis definitio 14.m
 Virt. absentia qd' mali afferat 42.m
 Virtutis pręceptores nullos esse 23.p
 Virtutis ingentia pręmia 665.m
 Virtutis unā tantū esse speciem 584.f
 Virtutis pars à uirtutis specie quomo
 do differat 221.p.m
 Virtutes inter sese quomodo contrarię
 uideantur 221.f
 Virtuti omnia parent 521.m
 Virtutem sanitatem esse 584.m
 Virtutem liberalem esse 42.m
 Virtutem uniuersam sub legum proui
 dentiam esse institutam 641.f
 Virtut. doceri nō posse 231.m. 250.f

Virtutem non esse prudentiam 26.f
 Virtute omnia domari 734.p
 Virtutes cōto esse in cœlo 916.f
 Virtutes à prudentia tanquā inferiora
 membra à capite duci 769.p
 Virtutes quatuor ciuitatibus maxime
 conducentes 577.p & deinceps
 Virtutes quanquā multę ac uarię spe
 cie tamen conueniunt 15.p
 Virtutes uario modo habentur ab ho
 minibus 14.p
 Virtutes ubiq; proprias in propria na
 tura fundari 683.p
 Virtutes morales oēs iustitię nomine
 à Platone comprehendi 4.f
 Virtutum species quō plures sint 13.f
 Virtu. mortalium principia quę 14.m
 Virtutibus quatuor ad beatitudinē per
 ducimur 385.m
 Vis illata non semper mala aut dama
 nanda 217.m
 Vis nulla durior quā quę contemptu
 quodam infertur 865.f
 Vim quibusdam à dijs immitti 419.f
 Vim omnem in genere tractat 869.f
 Vi uti nefas uel contra parentes, maxi
 me uero omnium cōtra patriā 485.p
 Visionis species 145.f
 Visus definitio 49.m
 Visus nihil sine colore cernit 284.f
 Visus in suprema corporis parte posi
 tus cui assimilatur 387.m
 Visui comparatur anima & intelle
 ctus pulchre 613.p
 Visum quō ob uituperationē amisit, ef
 palinodia recuperauerit 449.p
 Visibile nunq̄ eodē modo esse 501.m
 Vita nō mala quibus occurrat 471.p
 Vita tyranni tyrannidem nactū durā
 sit, atq; misera 646.m
 Vita ubi consistat & unde prorogetur
 iuxta medicos 735.p
 Vita talorū tactib. cōparatur 654.p
 Vita hominū Saturni tēpore 206.m
 Vita hæc quāti faciēda uero bo. 366.p
 Vita cuius hominis numerosa quada
 indiget consonantia 234.m
 Vita honesta cur laudanda 798.m
 Vitę eligendę pręcepta quo ad uolu
 ptatem & dolorem attinet 798.f
 Vitę quatuor cum suis contrarijs tra
 ctat 798.f & inde
 Vita triplex à Socrate cōstituitur 95.f
 Vita beatę conditiones aliquot 199.f
 Vita ratio certa maxime querēda est
 360.m
 Vitę salus in quibus consistat 247.f
 Vitę spaciū unicuiq; fatale esse 732.f
 Vitam non esse magnificandā 473.f
 Vitam qui optime instituat 521.p
 Vitam

Vitam hanc mortē appellauerunt qui-
dam 357
Vitam iniustam non solum turpem, sed
iniucundam quoq; & amarā esse
763.m
Vitæ quatuor secundum quadruplicem
mundi spiritū numerantur 684.f
Vitarum triū quæ nam optima 86.m
Viuerē bene an cupiant omnes 256.p
Viuerē non multi faciendum, sed bene
uiuere 483.m
Viuerē bene, honeste et iuste idem esse
Viuerē an aliquibus con- (483.m
ducat nec ne 297.f
Vi bene in quib. rebus cōsistat 251.p
Viuidi ratio quæ prospera 945
& deinceps
Viuidum inter homines non inter ar-
bores 443.f
Viuentes an aliunde fiāt q̄ ex mortuis
497.p 500.f
Viuentes non esse laudandos 830.p
Vitium non ea de causa fugiendum, qua
uulgus existimat 150.f
Vitium unde nascatur 820.f
Vitia in ciuitate quō foueantur sub ty-
rannide 644.m
Vitorum macule duplices 336.m
Vitorum uiam planam esse 791.f
Vitorū ignarus quando irridendus sit
Vitri generatio 719.m (149.f
Vituperatio & laus à bono uiro quo-
modo tractanda 51.f
Vlcisci nū liceat acceptā iniur. 483.f
Vltionem non esse iustitiam 796.m
Vlysses uersutus et multiformis pingi-
tur ab Homero 270.p
Vlysses semper insidias tendēs 273.m
Vlysses apud Iliū loquens 457.m
Vmbra tuā metuis, Prouerb. 512.m
Vnguuium usus 726.f
Vnionem ciuitati utilissimā esse 592.f
Vnum immobile esse secundum quem li-
bet motum 67.p
Vnū maxime discrepat ab eodē 67.m
Vnū qd' est ab uno debet oriri 407.f
Vnum aliquid nihil secundum se ipsum
esse 153.m
Vnū in nullo alio q̄ i seipso esse 66.m
Vnum ex multis effici in musicis con-
sonantijs 689.f
Vnum omnium principium esse 60.f
Vnū quid apud Plato, significet. 61.p
Vnum quō per detractionem & nega-
tionem ruditer dedolet 66.m
Vnū uni contrariū quō probet 237.p
Vnum primum omnium quæ numerum
capiunt 74.p
Vnū in triplici ordine reperiri 60.m
Vnū et ens mutuis nexib. claudi 69.p

Vnū participare multis nihil prohibet
Vnū nihil esse p se 141.f (78.m
Vnum, est rerū omnium terminus, &c.
Vnum in supremo gra- (167.p
du collocatur 167.p
Vnum quō multa esse possit 70.p
Vnum quare nec iunius, nec senius se-
ipso fiat 68.m
Vnius essentia nō idem est quod ipsum
Vnum 68.f
Vnius dominatio in republica admini-
stranda omnium optima 220.p
Vnius disputationem difficilem admo-
dum esse 83.p
Vni nō posse duo cōtraria inesse 43.f
Vnitatis quantum momentum rebus in
omnibus habeat 381.f
Vnitates coniunctæ cur faciant binari-
um numerum 510.m
Vnitatem esse differentiam inter duo
& tria 688.m
Vnitate partium suarum cuncta ser-
uantur 381.f
Vnitatem partium quid efficiat 381.f
Vnitatem non esse corpus 617.p
Vniuersum i duo fuisse diuisū 697.m
Vniuersum quibus terminis compre-
henditur 894.f
Vocales uincunt literas reliquas 190.f
Vocem in uerba quis primus articula-
tim distinxerit 232.f
Vocem cur nobis dederint dii 713.p
Voces quatuor 556.m
Vocum consonantia, & dissonantia
unde 728.p
Vocum proportio qualis 391.p
Voluntas ad quod bonū pertineat 1.p
Voluntatis quæ animæ appetitiua uis
est, actus quis 13.f
Voluntatem quæ nam uirtutes perfici-
ant 14.p
Voluntate opus esse ad iustitiā 333.p
Voluptas maxime omnium temeraria
Voluptates Veneris ingen- (105.m
tissimæ omnium estimantur ibidem
Voluptas quid, & unde 721.p
Voluptas in inimicorum malis unde pro-
ficiatur 98.f
Voluptas multis malis à quo immixta
sit 440.f
Voluptas animæ in seipsa 97.f
Voluptas humana quō fiat 822.f
Voluptatis possessio neq; primū neq;
secundum bonum est 105.m
Voluptas præter naturam quæ 751.p
Voluptatis nullus fructus sine remimi-
scentia 91.m
Voluptatis mixtiōes in corpore 97.p
Voluptatis genere quæ comprehendendi
possint docetur 91.p

Voluptatis initium doloris fini coniun-
ctum esse 492.p
Volup. cōmoda & incōmoda 922.f
Voluptatis qualitates 93.m
Voluptatis & doloris mediū 648.p
Voluptatis generationē semper essen-
tiam uero nunquā existere 100.p
Voluptatem non esse in deo 922.f
Voluptatem comprehendendi sub genere
infinitorum 89.p
Voluptatem rem esse uanam 82.m
Voluptatem capere & gaudere quid
differant 239.m
Volup. inter & dolorē mediū 648.p
Voluptatem nullam præterquā prudē-
tis ueram existere 648.p
Voluptatem nullam esse amore poten-
tiorē 427.f
Volup. non esse summū bonum 85.f
Volu. magis & minus suscipere 95.p
Voluptates quæ sapientiæ propriæ &
quæ aliene 104.f
Voluptate quid nam præstatiū 85.m
Voluptates seruiles quæ 458.p
Voluptates duas proponens exagitat
an pulchræ sint 116.f
Voluptates an uchemētiores sint in sa-
no aut in ægro 96.m
Voluptates animæ tres 646.f
Voluptates in somnis quæ 642.f
Voluptates in tristibus etiā esse 97.f
Volup. omnes nosse utile ne sit 104.m
Volup. cur tenebras optent 105.m
Volup. quæ necessariæ quæ nō 637.p
Volup. cuius sensus sint firmiores et bu-
manæ naturæ cognatiores 399.f
Voluptates ueræ quæ 99.m
Voluptatis genus quod minime diui-
num ibidem
Voluptates quomodo puniatur 655.f
Voluptates ardentius seclatur tēpera-
tus an intemperatus 97.m
Voluptates quomodo dissimiles & in-
ter se contrariæ 82.f
Volup. dolorū effugia q̄s dixerit 96.p
Voluptates bonorū quō differāt à ma-
lorum uirorū uoluptatibus 94.m
Voluptates cur per se non faciant ho-
minem beatum 86.m
Voluptatibus primas partes quæ nam
animantia tribuant 105.m
Voluptuosi animi amor ferinus 398.f
Vouere quid 59.m
Voti definitio 42.f
Votū quid à deo petere debeat 42.f
Votum quinq; requirit 674.f
Vrania Museum afflauit 168.f
Vrania Cæli stelliferi uox 168.f
Vrbs an muris cingenda sit 819.f
Vrbis situm tractat 803.f
Vrbis

Vrbis structura qualis esse debeat
818.f
Vrbem nunquā expugnabit qui retro
repellitur, Prouerb. 194.m
Vtens et res qua quis utitur quomodo
differant 39.f
Vtiles qui 7.p
Vtilis definitio cum potentia commu-
nis 107.p
Vtile proponit Socrates ad inuenien-
dum pulchrum 114.m
Vtilia & iusta non esse eadem 32.f
Vtilitatem cur multi pro pulchro acci-
pian 107.p
Vulcani etymologia 317.m
Vulcanus quam artem homines docue-
rit 393.f. 428.q
Vulcanum & Mineruam naturam ha-
bere communem 737.f
Vulgus quid docere possit 31.f
Vulgus uasto cōparatur bruto 601.p
Vulgus nō posse philosophari 606.f
Vulgus non callere peritia musicorum
concentuū iudicandorū 766.m
Vulgi opinionem contemnendam esse
480.f

Vultus humani longitudo quanta esse
debeat 390.f
Vulua in foemina quid 733.m
Vxor quo tempore ducenda 792.f
Vxor quæ pro uiro mori uoluerit ex
emplum 375.f
Vxorem reuuentis quæ multa
Vxores Regū apud Lacedæmonios ab
Ephoris seruantur 36.m
Vxores regie apud quos populos di-
tissime 37.p

X

Xanthias unius ex Thucydidis fi-
lijs præceptor 25.p
Xanthippe mulier 491.f
Xantippus Periclis filius. 229.f
Xantippus Periclis filius qua in re à
patre instructus fuerit 24.f
Xanthum dii nominant non Scaman-
drum 310.f
Xenonis familiaritate qui docti cuase-
rint 35.m
Xenophontē à uulgari luxu ad sapien-
tiam traduxit sobrietatem Socrates
416.p

F I N I S.

B A S I L E A E A N N O M. D. L I.

Y

Y Vsus apud græcos 326.p
Υδωρ quid significet 318.m

Z

Z Nullus ferē usus apud antiquos
græcos 322. per totum
Zamolxis quibus leges tradiderit &
in quem earundem inuentionem re-
tulcrit 49.p
Zamolxis incantationes 280.p
Ζυμωδες quid 321.f
Zeno Eleates cuius discip. fuerit 60.m
Zeuxippus Heracleti filius 231.p
Zodiaci signis qui dii præsent 393.f
Zonæ nomine quæ prouincia appel-
lata 37.p
Zopyrus Alcibiadis pædagogus 36.m
Zopyrus Physionomus 409.f
Zoroaster quibus leges tradiderit, &
in quem retulerit earundem inuen-
tionem 49.p
Zoroastri magica quæti fiat apud Per-
sas 36.m
Zoroastri apientia qua in re consti-
terit tota 303.p
Ζυγοι quid 322.p

